

TARTALOM

Beköszöntő	5
Szerkesztői megjegyzések	6
Életrajzok	9
A parlamentáris demokrácia felszámolása Magyarországon 1947–1949.	475
Melléklet	505
Az 1945. évi VIII. törvénycikk a nemzetgyűlési választásokról	509
Az 1947. évi XXII. törvénycikk az országgyűlési választásokról	525
A nemzetgyűlés házszabályai	534
Az összeférhetetlenségi eljárás szabályai, 1946	547
Az 1947. évi országgyűlési választások eredményei	551
A köztársasági elnökök és a kormányok tagjai	571
Az Országgyűlés tisztségviselői, lemondott és behívott képviselői	577
Az Országgyűlés bizottságai	649
Az Országgyűlés összetétele	679
Függelék	727
Válogatott irodalom	737

Országgyűlési almanach

Történelmi sorozat

III. kötet

Az 1947. szeptember 16-ra Budapestre összehívott

Országgyűlés almanachja

1947. szeptember 16. – 1949. április 12.

B U D A P E S T 2 0 0 5

Főszerkesztők
MARELYN KISS JÓZSEF, VIDA ISTVÁN

Szerkesztők
HORVÁTH ZSOLT, HUBAI LÁSZLÓ

Olvasszerkesztő
BORUS JUDIT, SZÓDI SZILÁRDNE

Szerkesztőségvezető
MEDVECZKY JÓZSEFNÉ

Az életrajzokat írták, szerkesztették

BALOGH MARGIT, BARÁTH MAGDOLNA, BENKŐ PÉTER, BERÁNNÉ NEMES ÉVA, CSEH GERGELY BENDEGÜZ, CSICSÓ MÁRIA, GADANE CZ BÉLA, GADANE CZ ÉVA, GYARMATI GYÖRGY, HALASI LÁSZLÓ, HORVÁTH JULIANNA, HORVÁTH ZSOLT, HUBAI LÁSZLÓ, IGNÁ CZ KÁROLY, KÁDÁR ZSUZSANNA, KENDE JÁNOS, KÖVÉR GYÖRGY, M. KISS JÓZSEF, PALASIK MÁRIA, RAINER M. JÁNOS, SOMLYAI MAGDA, STANDEISKY ÉVA, SZABÓ ÁGNES, SZABÓ RÓBERT, TARI BEÁTA, TOMBOR LÁSZLÓ, TÓTH ESZTER, VASS HENRIK, VIDA ISTVÁN, VÖRÖS VINCE, ZALAI KATALIN

A tanulmányt írta
MARELYN KISS JÓZSEF

A szociológiai-statisztikai táblázatokat készítette
DÉNES ATTILA, HORVÁTH ZSOLT, HUBAI KATALIN, HUBAI LÁSZLÓ, M. KISS JÓZSEF

A térképeket készítette
BITÓ RÓBERT, HUBAI LÁSZLÓ

A bibliográfiát készítette
KOC SIS GABRIELLA, SZABÓ RÓBERT

Layout
CZEIZEL BALÁZS

A számítógépes munkákat végezték
MARGITTAI GIZELLA, MEDVECZKY JÓZSEFNÉ

A kézirat lezárva: 2005. október 31.
© Jelenkutatató Alapítvány 2005

A Magyar Országgyűlés kiadása
Felelős kiadó: SOLTÉSZ ISTVÁN, az Országgyűlés főtákará

ISBN 963 03 3856 4 (összkiadás)

BEKÖSZÖNTŐ

Nemzetünk történelmének sorsfordító időszakát mutatja be olvasóinak e könyv. Olyan dokumentumokat, olyan eseményeket idéz meg, melyek éppen továbbélésünk miatt nem merülhetnek a feledés homályába. A következő oldalakon sorakozó írások által olyan nagyságok társaságában időzhetünk, akik meghatározó kézjegyüket hagyták históriánk lapjain. Nagy örömmel üdvözlöm ezért ezt a kötetet, s jó szívvel ajánlom figyelmébe mindenkinek, aki nemcsak a tényeket, de az okokat is szeretné megismerni.

Történelmi napon, 1947. szeptember 16-án, a „szabadság első napján” ült össze a második világháború utáni új, demokratikus Magyarország harmadik törvényhozása. Miután ugyanis szeptember 15-én érvénybe lépett a magyar békeszerződés, megszűnt a Szövetséges Ellenőrző Bizottság, s hazánk visszanyerte teljes önrendelkezését – állapította meg az új parlamentet üdvözlő beszédében Tildy Zoltán kisgazdapárti köztársasági elnök. Majd hozzátette: „Ez az esemény elsősorban azt jelenti, hogy megnőtt a felelősségünk: az egész nemzeté, de főképpen az Országgyűlésé.”

Nagy Imre, a Ház nagy többséggel megválasztott kommunista párti elnöke pedig székfoglaló beszédével alaposan meglepte a hallgatóságát, amikor ugyancsak szerencsés pillanatnak nevezte a törvényhozás összehívásának időpontját, abban reménykedve, hogy függetlenné vált országunkban talán „egy derűsebb korszak kezdődik”. Saját politikai felelősségét így fogalmazta meg: „A demokrácia híve vagyok. Ennek keretében a demokrácia egyik legnagyobb vívmányának, a szólásszabadságnak vigyázó őrre leszek.”

A koalíciós évekről nehéz úgy beszélni, hogy Bibó István gondolatairól ne essék szó. Szerinte ugyanis az elit legfőbb feladata, mindenkori felelőssége, hogy „az élet élhetésére, az emberi helyzetekben való erkölcsi viselkedésre, s az emberi szükségletek mélyítésére, finomítására és gazdagítására mintákat, példákat adjon, azaz kultúrát csináljon.” A felelősség természetesen a politikai kultúrára is igaz.

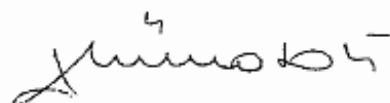
Az ünnepi pillanatok elmúltával – ma már tudjuk – sok minden másképp történt, mint amit a magyar nép akart. A reményeket felváltották a csalódások. A szovjet hadsereg katonái az országban maradtak, a világot „jókra” és „rosszakra” osztó Kominform megalakításával tovább éleződött a hidegháború. Közép-Európa kis államai az egymást tartósan legyűrni nem képes nagyhatalmak közé szorultak, s később egymás ellen is fordultak. A demokrácia hanyatlására figyelmeztető jelzéseket – Kovács Béla képviselő elhurcolását, a konstruált összeesküvés ügyet, Nagy Ferenc miniszterelnök lemondatását és Varga Béla házelnök menekülését, a választójog indokolatlan szűkítését, az oktanul durva korteskedést és a választási csalásokat – sokan nem vették elég komoly figyelmeztetésnek. De a Magyar Függetlenségi Párt törvénytelen felosztása, a ciklus során százötven képviselő példa nélküli kizárása a törvényhozásból, vagyis az ellenzék, majd a koalíciós pártok egy részének felszámolása már világossá tette, a demokrácia a végőrált áll. 1949 nyarára megszűnt a parlamentáris demokrácia, elbukott a második magyar köztársaság.

E kötet életrajzeit olvasva elszomorodik az ember. Sok száz félbe tört élet, megannyi, nem egyszer tragédiába torkolló emberi dráma, külső és belső emigránsok kisebb hada jelezte, hogy a demokrácia oly rövid korszaka után valami egészen más fog következni.

A reményvesztés kétéves folyamatát látva, a későbbi zsarnokságról tudva, okulásul, mintegy mementóként ajánlom ezt a kötetet az olvasóknak. Bár a történelem ismerete önmagában nem óv meg minket a hibák és bűnök elkövetésétől, a történelem nem ismerete arra kárhoztathat, hogy újra és újra átéljük azokat. Rendelkeznünk kell azzal az ítélőképességgel és érzelmi intelligenciával, hogy – több oldalról is feldolgozva – lezárjuk egy-egy korszak történetét. Hiszek abban, hogy ez lehetséges, reménykedem abban, hogy így is lesz.

A mai Országgyűlés elnökeként magam sem kívánhatok mást, mint amit forradalmunk későbbi miniszterelnöke azon a nevezetes szeptemberi napon: „Kívánom, hogy kevesebb legyen a gond és több az öröm, kisebb legyen a baj és több legyen a kenyér ebben az országban.”

Budapest, 2005. október havában

Dr. Szili Katalin
a Magyar Országgyűlés elnöke

SZERKESZTŐI MEGJEGYZÉSEK

A polgári kori magyar parlamentarizmus időszakában 1884-től vált szokássá az országgyűlések almanachjainak kiadása. E hagyomány a tizenharmadik kötet 1942-es megjelenését követően jó ötven évre megszakadt. 1993 decemberében – az 1990-ben megválasztott Országgyűlés almanachjának elkészítése után –, az akkori Országgyűlés házbizottsága jóváhagyásával, Szabad György házelnöktől megbízást kaptunk az elmaradt történeti sorozat első darabjának összeállítására. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés almanachja az újkori magyar parlamentarizmus félszázados évfordulójára, 1994. december 21-én megjelent. A történeti könyvsorozat folytatása, az 1945-ben megválasztott Nemzetgyűlés almanachja 1999. júniusban került az olvasók kezébe. S 2006. február 1-jén – a második Magyar Köztársaság kikiáltásának 60. évfordulójára – átnyújthatjuk a koalíciós éveket lezáró, 1947. évi Országgyűlésről szóló kötetet, a jelenkori almanachokkal együtt immár hetedik könyvünket.

Történeti almanachsorozatunk harmadik kötete ötszázhuszonegy képviselő pályarajzát tartalmazza. Az életrajzokon túl eddigi szokásainknak megfelelően számos egyéb adatot közlünk a parlament létrejöttéről, strukturájáról, működéséről, valamint szociológiai összetételéről. A függelékben korábbi két kötetünk kiegészítéseként új kutatási eredményeinket adjuk közre azon képviselőkről, akik korábbi kötetekben szerepeltek. Politika- és intézménytörténeti tanulmányunkban a klasszikus parlamentarizmus felszámolásának körülményeit, folyamatát és eszközeit kívántuk összefoglalni.

Az életrajzok írásakor saját levéltári kutatásaink mellett a kézikönyvek, lexikonok, visszaemlékezések, dokumentum- és forrásközlemények, valamint történeti feldolgozások adatait használtuk. Legfontosabb forrásmunkáinkat a kötet végén található irodalomjegyzékben felsoroljuk. Az eltűnt képviselők után kutatva az esetleges elhalálozás helyének és idejének tisztázása végett a Belügyminisztérium Központi Adatfeldolgozó, Nyilvántartó és Választási Hivatalának segítségét vettük igénybe. (Néhány esetben azonban így sem jutottunk eredményre, főként a régebben, illetve a külföldön elhunyt, vagy a névazonosság miatt megkülönböztethetetlen képviselők esetében.) Közel félszázan voltak olyan képviselők, akik nagyon rövid időt – néhány hetet, két-három hónapot – töltöttek a törvényhozásban, majd szinte nyomtalanul eltűntek az országos politikai életből, s szűkebb pátriájukban éltek le további életüket. Az ő felkutatásukban számos – terjedelmi okokból fel nem sorolható – önkormányzati vezető segített készséggel. Az 1947-ben megválasztott képviselők közül ma már csak néhányan élnek; igyekeztünk őket személyesen is megkeresni. A többi képviselő esetében közvetlen családtagjaikkal, leszármazottaikkal vettük fel – többnyire levelezés útján – a kapcsolatot. Az elkészített életrajzokat megmutattuk nekik, tartalmi észrevételeiket, adatkiegészítéseiket a publikálás előtt figyelembe vettük.

Kutatásunk eredményeként – ha különböző mélységben is – mindenkit sikerült azonosítani. Minden erőfeszítésünk ellenére, sajnos, maradtak olyan képviselők, akiknek életrajzi adatait alig-alig sikerült összegyűjtenünk. Mivel a kutatást most sem hagyjuk abba, az időközben előkerülő életrajzi adatokat a későbbiekben közölni fogjuk.

Életrajzirási szabályaink korábbi kötetekhez képest lényegesen nem változtak. Az életrajzok stílusa a műfaj jellegének megfelelően a lexikonszócikknél részletesebb, de a szöveg a kézikönyvektől elvárt pontosságra törekszik. Ismerjük és értjük az olvasmányosságra sarkalló kritikákat, ám ez az igény félszáz képviselő esetében megoldhatatlan. Ugyanakkor a korszak legfontosabb közszereplői – pártvezérek, állam- és kormányfők, miniszterek és államtitkárok, parlamenti tisztségviselők – esetében kísérletet tettünk a pályáik, esetleg a karakterek megrajzolására is. Azokat a képviselőket is kiemelten kezeltük, akik ezzel a ciklussal léleptek a történelem színpadáról, így többé nem írhatunk róluk ebben a sorozatban. Újdonság a korábbi kötetekhez képest, hogy ezúttal több figyelmet fordítottunk a képviselők parlamenti tevékenységére, számba vettük az interpellációkat, a felszólalásokat, nem egyszer idéztünk a fontosabb beszédekből.

Az egykori képviselők teljes életpályáját ezúttal is a már megszokott hármas tagolásban vázoltuk fel. A születés és a halálozás napra pontos dátumait az anyakönyvek alapján igyekeztünk tisztázni. A képviselők a megválasztásukkor ismert nevükön szerepelnek a kötetben. (A nők esetében, ha nem is használták, leánykori nevüket feltüntettük.) A család vagy az adott személy névváltoztatását, ha kideríthető volt, a szövegben jeleztük. A születés és a halálozás helyét az egykorú közigazgatási beosztás alapján adtuk meg. A Magyarország határain kívül eső helységek – ha van, magyar – neve mellett csak az szerepel, hogy az adott község vagy város melyik országban található.

A pályaképeket a szülők – ritkábban a nagyszülők – társadalmi hátterének bemutatásával kezdtük. A szülők nevét, jellemzőnek tartott foglalkozását, vallási és nemzetiségi hovatartozását ahol tudtuk, megpróbáltuk kideríteni. (A felekezeti hovatartozás, vagy az erről való nyilvános lemondás 1949-ben még statisztikai értelemben is számotartott társadalmi tény volt.) A szülők és testvérek életpályáját akkor részleteztük, ha az az adott képviselő politikai karrierje szempont-

jából érdekes volt, illetve ha a hozzátartozók is fontos közéleti személyek. A szülők neve születési és halálozási dátummal együtt szerepel, a testvérek és a gyerekek esetében a keresztnév mellett általában a születési dátumot és a jellemző foglalkozást tüntettük fel.

A második részbe kerültek az iskolai, a szakmai és a munkahelyi adatok, az életút főbb fordulópontjai. A képzettség számbavételénél legalább a legmagasabb iskolai végzettséget igyekeztünk feltüntetni, megadva az intézmény – többnyire korabeli, hivatalos – nevét. A hivatali és a politikai pályafutás leírása során a munkahelyek nevét – ha tudtuk – szintén pontosan, az adott időpontban érvényes módon közöltük. Ettől csak az ismertebb vállalatok, intézmények közhasznú elnevezései esetében tértünk el.

A harmadik részben a politikai pálya legfontosabb tényeit tárgyaltuk. A pártok és más politikai szervezetek, szakszervezetek, egyesületek, klubok, társaságok stb. teljes nevét szintén igyekeztünk pontosan megadni. A rövidítéseket a közismert intézmények, pártok kivételével lehetőség szerint feloldottuk. Az Országgyűlésbe bekerült jónéhány tudós, művész – esetükben nem a teljes pályaképre, csak közéleti szerepükre koncentráltunk.

Az életrajzok zárásaként a kitüntetéseknel az állami elismeréseket soroltuk fel, ettől csak a legkritikább esetben tértünk el. (Az első világháborús kitüntetések, valamint az egyéb vállalati, szakmai elismerések, művészeti díjak kronologikus rendben a szövegbe kerültek, ahogy kötetünk szereplői is életútjuk részének tekintették azokat.) Ahol az időpont-megjelölés nem szerepel, ott az adományozás évét nem sikerült kiderítenünk. A saját művek esetében csak az általunk legfontosabbnak tartott öt önálló kötetet vettük fel. (Néha egy-egy, az életpálya szempontjából alapvetően fontos művet a szövegben szerepeltettünk.) A képviselőkkel foglalkozó nagy számú irodalomból csak a kifejezetten az adott személyre vonatkozó cikkeket, tanulmányokat, nagyobb munkákat, esetleg nekrológokat közöltük. A gyűjteményes munkákból csupán a kevésbé ismert, helyi kiadványokra utaltunk, a többi kézikönyv az irodalomjegyzékben található. (A kötet egészére érvényes, hogy a címek közül csak a periodikákat kurziváltuk.)

A kötet mellékletében a képviselőház létrejöttét meghatározó dokumentumot, a választójogi törvényt abban a tagolásban ismertetjük, ahogyan 1947. július 24-én kihirdették. Az Országgyűlés a korábbi ciklusban elfogadott összeférhetlenségi és házszabályok szerint működött, ezért jónak láttuk a két dokumentum újraközölését.

A választási eredményeket kerületi bontásban, majd a kiosztott mandátumokat az eredményeknek megfelelően soroltuk fel. A választások eredményeit külön térképeken is ábrázoltuk, járások és városok szerinti részletezésben. A kartogramokat úgy szerkesztettük meg, hogy az egyes pártok eredményeit a minimális és a maximális érték között öt csoportba osztottuk aszerint, hogy minden csoportba egyenlő számú járás, illetve város kerüljön. Gyakran előfordul, hogy az egész járás a székhelytelepülés nevét viseli. A város neve mellett ilyenkor mv. (megyei város) rövidítés szerepel.

A képviselők választókerületenként és pártok szerinti csoportosított listái előtt közöltük a törvényhozás által megválasztott köztársasági elnökök nevét, a ciklusra eső kormányokat, valamint az Országgyűlés tisztikarát. A képviselők számbavételekor külön számba vettük a mandátumukról lemondott, illetve elhalálozott személyeket. A választójogi törvény lehetővé tette, hogy egy jelölt egyszerre több listán szerepeljen, így külön táblázatban adtuk meg a többes mandátumukról lemondott képviselők nevét. (Egyesek néhány esetben nem mondtak le minden mandátumukról: ezt is jelöltük.) A választókerületenként képviselői helyhez jutott jelöltek esetében, ha megállapítható volt, feltüntettük a lajstromban elfoglalt sorszámukat. A pótképviselőknél a behívási sorrendet, ha pontosan tisztázható volt, p₁, p₂ stb. betű-szám kombinációval jelöltük.

Az Országgyűlés bizottsági rendszerét a korabeli parlamenti naplóból és levéltári forrásokból rekonstruáltuk. A parlamenti bizottsági helyek elosztását az 1947. szeptember 16-i induló állapotnak megfelelően adtuk közre. A megnevezések előtti sorszámok az egyes bizottságok induló létszámát mutatják, a további oszlopokban a képviselők tagságának kezdetét, illetve a végét jeleztük; ha a nyitó és záró időpont megjelölése hiányzik, akkor az adott személy a bizottság megalakításától a parlament feloszlásáig vett részt a munkában. Az újonnan bekerülő tagokat időrendben pártonként és azon belül ábécérendben adtuk meg. A bizottságok elnökeit, illetve helyettes elnökeit, továbbá az összes változást nem tudtuk minden esetben tisztázni. Az összefoglaló táblázatban alfabetikus sorrendben ismertettük egy-egy képviselő általunk ismert valamennyi bizottsági helyét és a tagság idejét.

A melléklet következő része a képviselők legfontosabb szociológiai adatait tartalmazza. Az iskolai végzettség mellett az eredeti és a választás időpontjában jellemző foglalkozásokat közöltük. A főbb foglalkozási csoportok kialakításakor a következő elveket követtük: a szakszervezeti tisztségviselők közé soroltuk a más érdek-képviselői szervezetek tisztségviselőit is; a földbirtokos, tőkés kategóriába kerültek az üzemek, gyárak vezető alkalmazottjai, ügyvezetői; a politikai jellegű társadalmi szervezetek apparátusában dolgozókat a pártalkalmazott kategóriába soroltuk, míg a törvényhatósági jogú városok párttitkárai és a megyei párttitkárok a beosztás jelentősége miatt a hivatásos politikusok között szerepelnek. A szociológiai alapadatokon túl az 1947-es állapot szerinti demográfiai, iskolázási, foglalkozási és földrajzi jellemzőket táblázatokban és diagramokban is bemutattuk, lehetőséget teremtve a képviselőcsoportok tipizálására és összehasonlítására.

A politikai változásokkal hirtelen kibővült feladatok és lehetőségek, továbbá a különböző tudományterületek összefogása hívta életre 1990-ben a Jelenkutató Alapítványt, amely majd egy évtizeden át az ELTE Állam- és Jogtudományi Karának politológia tanszéke mellett működött. Ezúton is köszönetet mondunk Bihari Mihály és Schlett István professzor úrnak, alapítványunk két korábbi kuratóriumi elnökének, hogy munkánkban támogattak, publikációs terveink megvalósítását segítették, pályázatainkért jótálltak.

Úgy gondoljuk, a Jelenkutató Alapítvány megalakítása óta eltelt másfél évtized erőfeszítéseinek több hozadéka van. Legfontosabb eredményünknek az almanach műfajának újratereztetését, s az immár összesen hét kötetet kitevő két sorozatot tartjuk. Tizenöt év távlatából elmondható, hogy almanachjaink alapvető forrásul szolgálnak a politikai elitcsoportok, az új politikai osztály kialakulási folyamatának több szempontú elemzéséhez. Több ezer személyre kiterjedő életrajzgyűjteményünkkel az 1944–1945-től számított jelenkori politikai elitnek a rekrutációját, összetételét és a változási irányokat dokumentáljuk. Az utóbbi hatvan év parlamenti képviselőinek életrajzaihoz használt könyvészeti, sajtó- és választási anyagokat, a kérdőíves interjúkat egybentartva, közgyűjteményi formában az utókor érdeklődői számára megőrizzük, és a teljes történeti sorozat elkészítése után egy nyilvános őrzőhelyre hagyjuk. Történeti és jelenkori sorozatunkat egyre inkább egy egységes sorozatként kezeljük, ezért jelen kötetünk tipográfiai arculatát áttervezettük, így is hangsúlyozva a tartalmi összetartozást.

Az első két történeti kötetünk megjelenése után sok szakmai véleményt kaptunk, amelyeket igyekeztünk hasznosítani. Különösen megszívlelendő volt az azóta elhunyt kiváló szerkesztő, Antal László több javaslata. Az időközben szintén elhunyt Halasi László levéltáros kollégánk hatalmas tudásának egész sor adatpontosítást köszönhetünk. Sajnos, a szakszervezeti politikusok életrajzaiban sokat segítő Gadanez Béla és felesége sem érthette meg e kötet megjelenését. S már Vörös Vince sem lehet közöttünk, akinek kiscsajdái pályatársairól gyűjtött életrajzai nélkül bizony elindulni sem tudtunk volna. S természetesen nem feledkezhetünk meg „állandó olvasónkról”, Domány Andrásról, a Magyar Rádió parlamenti tudósítójáról, akinek dicséret szavait mindig szívesen hallgatjuk, kritikai megjegyzéseit pedig döntő többségében elfogadtuk.

Aligha tudjuk munkatársaink és kollégáink munkáját megköszönni. Medveczky Józsefné szerkesztőségvezető nélkül, aki népes munkatársi gárdánkat összetartja, nehezen boldogulnánk. Az országos gyűjtőmunkába könyvtárosok, vidéki levéltárosok és muzeológusok, valamint helytörténészek sora kapcsolódott be. Köszönetet mondunk könyvtáros, levéltáros, történész barátainknak – köztük nem egy szerzőtársunknak –, hogy az adatgyűjtésben, a kötet összeállításában, a kéziratok javításában és ellenőrzésében segítségünkre voltak, név szerint is felsorolva Cseh Gézát, Németh Péternét, Szabó Ferencet. Külön köszönjük Pálmány Bélának önzetlen segítségét, Szabó Róbert történész barátunknak kitartó nyomozómunkáját, G. Vass Istvánnak az Országgyűlés iratanyagával kapcsolatos útmutatását, Zalai Katalinnak és Horváth Juliannának új adatokat bőségesen tartalmazó dokumentumgyűjtését, valamint Jónás Károlynak bibliográfiai ellenőrző munkáját. Köszönjük továbbá fiatal kollégáink – Dénes Attila, Halász Nóra, Hubai Katalin, Ignácz Károly, Kaba Eszter, Kocsis Gabriella, Schuck Attila, Tóth Eszter Zsófia, Unger Anna – nélkülözhetetlen munkáját.

Az előző Országgyűlés kedvező házbizottsági döntése után, 1999. június 30-án kaptuk a megbízást az 1947. évi Országgyűlés almanachja elkészítésére. Hálásak vagyunk azért, hogy a Magyar Köztársaság Országgyűlése biztosította az izgalmas, egyéni és közösségi tragédiáktól sem mentes koalíciós korszak, az 1944–1949 közötti évek történeti feldolgozásának és az elkészült kötetek megjelentetésének feltételeit. Köszönetünket fejezzük ki Szili Katalin elnök asszonynak, Soltész István főtisztúrának és Bakos Emil gazdasági főigazgató úrnak, valamint Borsos Csaba főosztályvezető úrnak a kézirat összeállításában, továbbá a kiadásban nyújtott segítségükért.

Tököl, 2005. október havában

A szerkesztők

ÉLETRAJZOK

ABAY NEMES OSZKÁR

Magyardiószeg, Baranya vármegye, 1913. szeptember 22. – Pécs, 1959. január 30.

Demokrata Néppárt

Baranya és Tolna vármegyék Pécs törvényhatósági jogú várossal

Édesapja, Abay Nemes Gyula (1876–1952) erdészből lett gyógyszerész, édesanyja Fritsch Mária (1888–1945). A római katolikus vallású családban nyolc gyermek nevelkedett, testvérei közül Gyula (1910–1970) orvos, Magdolna (1911–1999) háztartásbeli, Ida (1912–1999) tanítónő, Károly (1916–1981) katonatiszt, majd gyógyszerész, Lívia (1916) MÁV-főtisztviselő, Klára (1923) főkönyvelő lett. 1942-ben Pécssett kötött házasságot. Felesége, Engert Aranka (1925) előbb háztartásbeli, később adminisztrátorként dolgozott, végül közgazdászként ment nyugdíjba. Gyermekük közül László (1943) vegyipépsz üzemmérnök, István (1944) épületgépész üzemmérnök, Judit (1945) építészmérnök lett.

Apja foglalkozása gyakori lakóhelyváltozásokkal járt, ezért több helyen végezte iskoláit. Elemibe Pakson járt, majd Kalocsán a jezsuita gimnázium tanulója lett. A középiskola felső négy osztályát a ciszterciek pécsi Nagy Lajos Gimnáziumában végezte, 1931-ben érettségizett. A jogi pálya iránt vonzódott, Pécssett a Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetemre iratkozott be, 1935-ben avatták jogi doktorrá. Egyetemista éveiben a Foedatio Emericanában tevékenykedett. Versenyszerűen sportolt, több nemzetközi úszóverseny győztese, két alkalommal főiskolai világbajnokságot is nyert. 1935-ben bevonult a pécsi híradós zászlóaljhoz, hamarosan karpaszományosként tiszti iskolára vezényelték Budapestre; a közelgő olimpia miatt azonban mint hadapród őrmestert idő előtt leszerelték. Az 1936. évi berlini olimpián a 4x200 méteres gyorsúszó váltó harmadik tagjaként, élete csúcsmomentjében versenyezve, bronzéremhez segítette a magyar csapatot.

Többéves ügyvédbojtárkodás és egyházi jogászkodás után – Virág Ferenc pécsi püspök az egyházmegye helyettes ügyészévé nevezte ki – 1941-ben tette le ügyvédi szakvizsgáját. Korábbi mesterével együtt közös ügyvédi irodát nyitott Pécssett. 1941 és 1943 között mint híradós zászlós több hónapig egy légvédelmi ütegnél szolgált. 1944 tavaszán ismét behívót kapott, ezúttal ukrainai frontszolgálat várt rá. Júniusban sebesülten tért haza Baranya megyébe. Felgyógyulása után, 1944-ben belépett a Független Kisgazdapártba.

1945-ben az FKGP megyei ügyészévé választották. Tagja lett Pécs nemzeti bizottságának és a Baranya megyei törvényhatósági bizottságnak. A Nemzeti Sportbizottság elnökének jelölték. Egy igazolóbizottság tagjaként részt vett

az igazolási eljárásokban. 1947 elején kilépett a kisgazdapártból.

1947. augusztus 31-én a Demokrata Néppárt Baranya és Tolna megyei listáján parlamenti képviselő lett. Ügyvédi praxisa mellett ekkor már két éve a pécsi püspökség egyházmegyei ügyésze. Pártja parlamenti frakciójának tagjaként 1948. január 15-én az 1848–1849. évi forradalom és szabadságharc centenáriuma meghirdetett közkegyelmelet támogatva a törvény hatályának kiterjesztését javasolta az internálótáborok foglyaira. 1947 októberében Rajk László belügyminiszterhez interpellált a svábok igazságtalan kitelepítése miatt, megjegyezve, hogy sok esetben nem a bűnösség, hanem a vagyon nagysága a mérvadó a kitelepítettek kiválasztásában. A *Hazánk* című újság 1948. április 2-án pártból való távozásáról adott hírt; e tény 26-án hivatalosan is bejelentették. Egy ideig párton kívüli képviselő. 1949. március 10-én bejelentette belépését a Független Magyar Demokrata Pártba. Úgy gondolhatta, hogy a Magyar Függetlenségi Népfronthoz csatlakozott pártban tevékenykedve még lehetőség nyílik az egyház és az állam közötti problémák rendezésére. Az 1949. május 15-én megrendezett választásokon a népfront Baranya–Tolna megyei listáján pótképviselő lett, de behívására nem került sor. 1950-ben a Baranya Megyei Tanács tagjává választották. 1952-től három éven át a megyei úszósövetség elnöke, az Országos Testnevelési és Sportbizottság elnökségi tagja, majd edző a városi úszóklubban. Az 1956-os forradalmat követően sikerrel védte a megvádolt pécsi felkelőket, ezért állandó zaklatás, megfigyelés és üldözés lett a sorsa.

1958. augusztus 31-én az ügyvédek működését felülvizsgáló bizottság „alkalmatlanság” címén eltiltotta hivatása gyakorlásától. A vádpontokat nem ismerhette meg, így védekezni sem tudott, fellebbezését elutasították, törölték az Ügyvédi Kamara névjegyzékéből, irodáját bezáratták. Néhány hónapos munkanélküliség után baráti segítséggel felvették csillásnak a Vasas bányába. 1958 októberében súlyos üzemi baleset érte, a kórházi ápolás ellenére elhunyt. Özvegye nagy nehézségek között nevelte gyermekeiket.

1998. szeptember 25-én a pécsi sportuszoda felvette a nevét. Emlékére családja a Harkány Kupa nemzetközi úszóverseny keretében a 200 méteres férfi gyorsúszás győztese számára vándordíjat alapított.

Sz. R.

P. ÁBRAHÁM DEZSŐ

Debrecen, 1875. július 10. – Budapest, 1973. július 25.

Független Magyar Demokrata Párt

Jász-Nagykun-Szolnok vármegye

Teljes neve danckai Pattantus Ábrahám Dezső. Ósi nemesi családból származott, amely eredetileg a Pattantus nevet viselte; az Ábrahám nevet a család a 17. században kezdte használni. A danckai előnevet Apaí Mihály erdélyi fejedelem adományozta nekik, nemességüket V. Ferdinánd Habsburg császár is megerősítette. Apja Ábrahám László, anyja Király Erzsébet. Kétszer nősült; először 1902-ben Rickl Antal debreceni földbirtokos leányát, Piroskát vette feleségül; másodszor 1925-ben Rucsinszki Anna Matilddal kötött házasságot.

A debreceni református kollégiumban érettségizett. Felsőfokú tanulmányait 1898-ban kezdte meg Budapesten, 1901-ben avatták jogi doktorrá. Az ügyvédi oklevél megszerzése után pár évig Debrecenben, majd 1907-től Budapesten praktizált. Az 1910-es évek elején egy évig az 5. dragonyos ezred önkéntese Marburgban, majd a 12. dragonyos ezred tartalékos hadnagyaként szolgált; később a debreceni 2. honvéd huszárezred kötelékében teljesített katonai szolgálatot. Jogi tanulmányai idején mint a debreceni hallgatók elnöke bekapcsolódott az egyetemi közéletbe; fiatal ügyvédként a Függetlenségi és 48-as Pártban vállalt szerepet. A Tiszavidéki Mezőgazdák Szövetkezetének, a debreceni Vas- és Rézbútorgyár Részvénytársaságnak, a debreceni szállodások, vendéglősök, korcsmárosok és kávéosok ipartársulatának, valamint a kereskedő ifjúság társulatának ügyésze, ezenkívül az Országos Magyar Irodalmi Szövetség tiszteletbeli ügyésze volt.

1906-ban a karcagi választókerületben 48-as függetlenségi programmal győzött Madarász Imre református lelkész, az addigi képviselő ellen. Az 1910. évi választások alkalmával Falussy Árpádot, a Negyvennyolcas Függetlenségi Kossuth-párt jelöltjét pótválasztáson győzte le. Az első világháborúban a 2. honvéd határőrezred hadnagyaként, később századosként harcolt. 1918-ig országgyűlési képviselő, a Justh-párthoz tartozott. 1918-ban a Nemzeti Tanács tagjává választották. 1918 novemberétől 1919 januárjáig igazságügyi államtitkár Károlyi Mihály kormányában. A Jászi Oszkár vezette bizottság tagjaként a kisebbségek egyenjogúsításáról tárgyalt a román nemzetiségi képviselőkkel Aradon. 1919 januárjában politikai okok miatt visszavonult. A Tanácsköztársaság kikiáltása után elmenekült, többheti bujdosás után Zágrábban katonai őrizetbe került. A megszálló francia katonaság segítségével Szegedre ment, ahol Zichy Aladár gróf és Zadravetz István püspök segítségével megszervezte a nemzeti hadsereg toborzó bizottságát.

1919. július 12. és augusztus 12. között a második szegedi kormány miniszterelnöke volt, és ideiglenesen a pénz-

ügyminiszteri feladatokat is ellátta. Az ő kormánya nevezte ki Horthy Miklóst a nemzeti hadsereg fővezérévé. 1919. november 24-től 1920. március 15-ig a Huszár-kormány belügyi államtitkára. A kormány bukása után átmenetileg visszavonult a politikai szerepléstől.

1919. augusztusban újból felvették a budapesti ügyvédek névjegyzékébe. Az 1920 és 1944 közötti években ügyvédként dolgozott Budapesten. Az 1920. évi nemzetgyűlési választásokon a Függetlenségi és 48-as Párt színeiben újra elindult, s a szavazatok 4,7 százalékaival Kovács Emil, a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártja programjával indult református lelkész és Éber Antal mögött a harmadik helyen végzett Budapest 15. választókerületében. Az ezt követő három országgyűlési választáson korábbi kerületében, Karcagon próbálkozott a mandátumszerzéssel. 1922-ben a szavazatok 45,7 százalékaival második lett Csontos Imre karcagi kisbirtokos gazdálkodó, az Egységes Párt jelöltje mögött. 1926-ban a kerület képviselőjének halála miatt kiírt időközi választáson pártonkívüliként 33,9 százalékkal ugyancsak alulmaradt az egységes párti jelölttel, vitéz Kenyeres János nyugalmazott katonatiszttal szemben. 1931-ben az Országos Függetlenségi Kossuth Párt színeiben indult, de szoros csatában, 45 százalékkal ismét Kenyeres János mögé szorult. A második világháború idején egy Balaton menti faluban húzódott meg. 1944 szeptemberében hazatért, november elején a Gestapo elfogta, majd a nyilasok túszként Sopronkőhidára vitték, onnan Ausztriába, majd Bajorországba szállították.

1945 májusában az amerikai hadsereg kiszabadította fogságából, szeptember végén hazakerült. A rövid életű Magyar Szabadság Párt egyik alapítója. 1946–1947-ben az Angol–Magyar Társaság egyik aktív szervezője volt. 1947. augusztus 31-én a Független Magyar Demokrata Párt jelöltjeként a Jász-Nagykun-Szolnok megyei listán ismét országgyűlési képviselővé választották. 1947. október 10-én a párt parlamenti frakciójának elnöke lett. A kormányprogram feletti vitában pártja vezérszónoka volt. Ugyancsak ő képviselte az FMDP álláspontját a bankok államosításáról szóló törvényjavaslat vitájában. Egyes adatok szerint 1948-ban szélsőjobboldalinak bélyegezve kizárták a pártból, képviselői mandátumáról pedig lemondatták. Az országgyűlési napló szerint lemondását az 1949. március 21-i ülésen jelentették be.

1949-ben az Ügyvédi Kamara felfüggesztette tagságát, majd 1951-ben Budapestről kitelepítették Tarcal községbe. Visszavonult az aktív politikai élettől, a nyilvános szerepléseket kerülte, 1958-ig ügyvédként dolgozott. 1954-ben a páter Faddi Othmár-féle szervezkedés vizsgálata során őt is kihallgatták,

és figyelmeztetésben részesítették. 1956-ban aktívan részt vett a Szabadság Párt újjáalakításában, s annak a küldöttségnek is a tagja volt, amely a pártalakítást követően a Parlamentbe ment, hogy Nagy Imre miniszterelnököt tájékoztassa a szervezet megalakításáról. Az októberben tanúsított magatartása miatt 1957 novemberében kihallgatták. A hivatalos indoklás szerint 1959 decemberében azért részesítették szóbeli figyelmeztetésben, mert 1958–1959-ben régi politikusokkal lépett ismételt kapcsolatba; rendszeresen látogatták lakását, ahol népidemokrácia-ellenes kijelentéseket tettek. Nyolcvankilenc éves korában, 1964 januárjában

tanúként kihallgatták Matheovits Ferenc és társai ügyében a Gyorskocsi utcában.

Az 1960-as években bejárt az amerikai és az angol nagykövetségekre, s rendszeres kapcsolatot tartott fenn a külföldi diplomatákkal. Ezért 1969. április 21-én rendőrhatalósági figyelmeztetésben részesítették. Lakástelefonját még 1970-ben is lehallgatták, leveleit felbontották. Halála előtt két évvel, 1971 márciusában fejezték be megfigyelését.

Irodalom: Ábrahám Dezső, Budapest XV. választókerületének képviselőjelöltje. Bp., 1920.

Cs. G. B.—T. E.

ACSAY LÁSZLÓ

Munkács, Bereg vármegye, 1905. november 9. — New York, New York, USA, 1992. augusztus 7.

Magyar Függetlenségi Párt

Borsod-Gömör, Zemplén és Abaúj vármegyék Miskolc törvényhatósági jogú várossal

Római katolikus vallású, értelmiségi családból származott. Apja, Acsay István gimnáziumi tanár, majd igazgató volt. Anyja Helcz Sarolta. Egyik bátyja, Tihamér (1899–1958) jó nevű ügyvéd, igazságügyi minisztériumi tanácsos, 1947-ben függetlenségi párti képviselő, a másik, István a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt. igazgatójaként tevékenykedett a második világháború előtt. Pethő Sándor újságíró özvegyét, Székely Lujza színésznőt vette feleségül.

A budapesti Madách Imre Gimnáziumban érettségizett. A Magyar Királyi József Műegyetem Építészmérnöki Kara elvégzése után a Pázmány Péter Tudományegyetemen államtudományi doktorátust is szerzett. Részt vett az egyetemi ifjúsági mozgalmakban, 1930–1931-ben a Magyar Egyetemisták és Főiskolások Országos Szövetségének az elnöke. 1930-tól 1941-ig a Fővárosi Közmunkák Tanácsánál dolgozott; emellett az Anker-házak gondnoka volt. Mint saját irodával rendelkező tervezőmérnök számos pályázatot nyert. Szakcikkeket írt a *Magyar Szemlébe*, a *Nouvelle Revue de Hongrie*-ba és más folyóiratokba.

Az 1930-as évek elején belépett a Független Kisgazdapártba. 1936-tól pártügysz. 1939-ben a párt Abaúj-Torna vármegyei listáján pótképviselő lett. 1941-ben a zsidótörvények miatt felfüggesztették állásából, majd nyugdíjazták. A Jelzáloghitel Bank igazgatósági tagja. Közéleti tisztségként ellátta az Országos Széchenyi Szövetség elnöki feladatait.

1945. január végétől, a főváros ostroma után, a Budapesti Nemzeti Bizottság tagja. Az FKGP mérnök-, technikus- és építőmester-tagozatának elnöke; 1945 szeptemberétől a párt Budapest IV. kerületi szervezetének alelnöke. Augusztus 20-án bekerült az FKGP Országos Intézőbizottságába. 1945.

június 24-én a Dunántúlon bevásztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. Az 1945. október 7-i községi választásokon a budapesti törvényhatósági bizottság tagja lett; november 4-től nemzetgyűlési képviselő. A kisgazdapárt ügynevezett régi gárdájához tartozott. 1946 januárjában minisztériumi tanácsossá nevezték ki a Fővárosi Közmunkák Tanácsához. Szintén 1946-tól a budapesti amerikai követség építész. Budapest Városrendezési Tanácsának tagjaként elkészítette a főváros újjáépítési tervét. 1947. június 21-én Dobi István követelésére kilépett a kisgazdapártból, s csatlakozott a Pfeiffer Zoltán vezette Magyar Függetlenségi Párthoz, amelynek listáján 1947. augusztus 31-én a Borsod-Gömör, Zemplén és Abaúj vármegyei választókerületben ismét képviselővé választották. Mandátumát az Országos Nemzeti Bizottság — pártja többi képviselőjével együtt — 1947. november 20-án törvénytelenül megsemmisítette. 1945-től 1947-ig az Új Ház Lakástermelő és Újjáépítő Szövetkezet, majd a Haladás Filmművészeti Rt., 1946–1947-ben a Szent Margit-sziget Gyógyfürdő Rt. igazgatósági tagja volt.

1947 novemberében elhagyta az országot, New Yorkban telepedett le. Szerepet vállalt a politikai emigrációban, 1949-től 1956-ig tagja volt a Magyar Nemzeti Bizottmánynak és más emigráns szervezeteknek is. Egy időben az Amerikai Magyar Könyvtár és Történelmi Tár elnöke.

Fő művei: Hogyan építsünk? Bp., 1927. Az alsórákosi rétek. Adatok a fővárosi lakáskérdés megoldásához. Bp., 1930. Az államilapítás és az ifjúság. Bp., 1932. Save the Splendor of Budapest. New York, 1965. Egy centenárius, és ami mögötte van. A magyar építész az orosz megszállás alatt. New York, 1973.

V. I.—V. V.

ACSAY TIHAMÉR

Gyöngyös, Heves vármegye, 1899. július 20. – Budapest, 1958. március 9.

Magyar Függetlenségi Párt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Szülei Acsay István gimnáziumi tanár, pedagógiai szakíró és Helcz Sarolta. István testvére a második világháború előtt a fővárosi közlekedési vállalat igazgatójaként tevékenykedett. László öccse (1905–1992) építészmérnök, a Független Kisgazdapárt nemzetgyűlési és a Magyar Függetlenségi Párt országgyűlési képviselője. Családja római katolikus vallású. Nem kötött házasságot.

Érettségi vizsgája után a fővárosban folytatott jogi tanulmányokat. 1921–1922-ben jogi és államtudományi doktorátust szerzett, majd törvényszéki joggyakornok. 1926 novemberében letette az egységes bírói és ügyvédi vizsgát, ezután rövid ideig törvényszéki jegyző volt. 1927–1928-ban Bécsben és Párizsban bővítette jogi ismereteit. Németül, franciául és angolul beszélt. Hazaérkezése után, 1928 végén ügyvéd lett.

1931-ben belépett a Független Kisgazdapártba. 1935-ben Dunavecscén elindult az országgyűlési választásokon, de Törley Bálint kormánypárti jelölt és Dénes István (Magyarországi Földmunkás- és Munkáspárt) mögött, a szavazatok 26,35 százalékával a harmadik helyen végzett. A következő évben az FKGP ügyésze lett. A Magyar Nemzetpolitikai Társaság tagjaként az értelmiség körében szervezte a radikálisabb reformpolitika híveit. Mivel állami szolgálatba lépett – az igazságügyminisztérium osztálytanácsosa lett –, 1938-ban felhagyott az ügyvédi tevékenységgel. 1939-ben ismét parlamenti képviselőjelölt volt; a kiskőrösi választókerületben Gesztelyi Nagy László (Magyar Élet Pártja) és Mózes Sándor (Nemzeti

Kisgazda-, Iparos és Munkáspárt) mögött ezúttal is harmadik lett (16,91 százalék), és a Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyei déli választókerület listáján sem jutott mandátumhoz. 1941. május 14-én bekerült a Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyei törvényhatósági bizottságba. Ugyanabban az évben ítélőtáblai bírói kinevezést kapott, de továbbra is a minisztériumban dolgozott, berendelését csak 1945-ben szüntették meg.

1945. november 4-én a Független Kisgazdapárt országos listájáról nem került be a Nemzetgyűlésbe. Politikai nézetei Pfeiffer Zoltánhoz álltak közel, így a politikus távozásakor ő is kilépett a FKGP-ből. 1947 júliusában részt vett a Magyar Függetlenségi Párt megalakításában. Az augusztus 31-i országgyűlési választásokon a párt Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyei listáján mandátumot szerzett. 1947. november 20-án, miután az Országos Nemzeti Bizottság a Magyar Függetlenségi Párt összes mandátumát törvénytelen módon megsemmisítette, az ő képviselői megbízatása is megszűnt. 1948 júniusában nyugdíjazással bírói állását is elveszítette, csak fizikai munkát vállalhatott. Utolsó munkahelyén éjjeliőr volt.

Fő művei: Lajstromos választás egyéni szavazással. A választójog kérdései. Bp., 1934. Koreszméink? Bp., 1943.

Irodalom: Pfeiffer Zoltán: Három diplomával is csak éjjeliőr lehetett. Dr. Acsay Tihamér halála. *Amerikai Magyar Nép-szava*, 1958. március 29.

Sz. R.

ACZÉL GYÖRGY

Budapest, 1917. augusztus 31. – Budapest, 1991. december 6.

Magyar Kommunista Párt

Borsod-Gömör, Zemplén és Abauj vármegyék Miskolc törvényhatósági jogú várossal

Apja kocsis és hentessegéd, anyja, Weimann Aranka zálogházi tisztviselőnő volt. Eredeti neve Appel Henrik. Az Aczél nevet 1936-tól, a Györgyöt az 1930-as évek végétől használta, de a hivatalos névváltoztatásra csak 1946-ban, illetve 1955-ben került sor. 1939-ben házasságot kötött Csathó Zsuzsannával (1923–1986), aki később orvos és egyetemi oktató lett. Két leányuk született, Anna (1946) és Ágnes (1956).

Apja 1925-ben bekövetkezett halálát követően árvaházban nevelkedett, az elemi iskolát és a polgári iskola két osz-

tályát ott végezte. Eredeti foglalkozása kőművessegéd. Műveltségét autodidakta módon szerezte. Munka mellett az 1936–1937-es tanévben fél évig a Színművészeti Akadémia előkészítő osztályába járt, majd amatőr színészként és előadóművészként szerepelt a pesti társasági életben. Az 1930-as évek elején csatlakozott a Somér cionista ifjúsági mozgalomhoz. 1935-ben felvették a Kommunisták Magyarországi Pártjába. 1942 elején illegális kommunista szervezkedés miatt a váci börtönbe került. 1942 második felében mun-

kaszolgálatra hívták be, de Kelet-Magyarországról visszatért a fővárosba. Az 1944. március 19-i német megszállás után Budapesten bujkált; saját maga és más zsidók mentése érdekében 1944 nyarán áttért a római katolikus vallásra.

1945 tavaszától az MKP budapesti, majd V. kerületi szervezetének munkatársa, utóbbi helyen az agitációs és propagandaosztály vezetője volt. 1946. augusztustól az MKP Zemplén megyei titkára. Az 1947. augusztus 31-i választásokon a Borsod, Zemplén és Abauj választókerületben kapott mandátumot. 1948. február 13-án az igazságügyi tárca 1947–1948. évi költségvetési vitájában felszólalva a bírói függetlenség helyett az összeesküvők leleplezését nevezte a demokrácia legfontosabb feltételének. 1948. május 23-tól a Baranya megyei pártbizottság titkára, emellett filozófiatörténetet adott elő a pécsi tudományegyetemen. Az 1949. májusi választásokon a Baranya–Tolna megyei listáról szerzett mandátumot. Rövid ideig maradhatott csak képviselő, lemondását 1949. augusztus 10-én jelentették be.

1949. július 6-án, személyét a Rajk-üggyel kapcsolatba hozva, letartóztatták. Az egyik, Vági Ferenc és az ügynevezett svájci emigránsok elleni mellékper vádlottjaként 1950. március 27-én első fokon, majd május 20-án másodfokon jogerősen életfogytiglani fegyházra ítélték. Előbb a váci fegyházban, majd 1952. áprilisától a Gyűjtőfogházban raboskodott. Rehabilitációs tárgyalása előtt, 1954. augusztus 25-én aggasztó egészségi állapota miatt szabadlábra helyezték, majd szeptember 1-jén rehabilitálták. 1954. november 1-jétől kinevezték a 23. Számú Állami Építőipari Vállalat igazgatójává, de komolyabb politikai tisztséget nem kapott.

1956. október végén a Partizánszövetség szervezésében szerepet vállalt az V. kerületi pártbizottság őrzésében. Novemberben csatlakozott a kádári vezetéshez, a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának a testület megalakításától tagja. 1957. április 13-án művelődésügyi miniszterhelyettesé nevezték ki. 1958-tól 1967-ig Baranya megyét, 1971-től 1990-ig Pécs városát képviselte az Országgyűlésben. Az 1958. február 10. és 1967. április 18. közötti majd tíz évben a művelődésügyi miniszter első helyettese. A Kádár-rendszer konszolidációja időszakában, különösen Ilku Pál 1961-ben történt művelődésügyi miniszterré való kinevezése után egyre nagyobb befolyásra tett szert, és a rendszer legfőbb kultúrpolitikai irányítójává vált. Nevéhez fűződik a híres három „T” (támogatás–tűrés–tiltás) elve, amely már 1957. augusztus 6-án megjelent a politikai bizottságnak írt egyik előterjesztésében, ám főleg a harvtanas-hetvenes években vált hivatalos gyakorlattá. Kultúrpolitikája a személyes és közvetlen kapcsolatok rendszerére épült, amelybe beletartoztak az irodalmi-szellemi élet fontos személyiségeivel – mások mellett Illyés Gyulával, Németh Lászlóval, Lukács Györggyel, Jancsó Miklóssal vagy Kodály Zoltánnal – megkötött különalkuk, olykor személyes barátságok. Karrierje az 1960-as évek második s az 1970-es évek első felé-

ben emelkedett legmagasabbra. 1966. december 3-tól a KB agitációs és propagandabizottságának a tagja, 1969. március 6-tól a testület elnöke. 1967. április 12-én KB-titkárrá választották, e tisztségében a kulturális élet általános ellenőrzésével bízták meg. Az MSZMP X. kongresszusán, 1970. november 28-án a politikai bizottságba is beválasztották. 1971. április 29-től a KB újonnan életre hívott kultúrpolitikai munkaközösségének a tagja és elnöke. A reformellenes fordulat, illetve a gazdasági és társadalmi reformokat ellenző politikai csoportosulás megerősödése következtében viszont csökkent a befolyása, 1974. március 20-án menesztették kultúrpolitikai munkaközösségi elnöki tisztségéből. „Kárpótlásképpen” 1974. március 21-től 1982. június 25-ig a Minisztertanács elnökhelyettese lett. Emellett 1974 és 1982 között a Kossuth- és Állami Díj Bizottság, az Állami Ifjúsági Bizottság, valamint 1974–1976-ban és 1980–1982-ben az Országos Közművelődési Tanács elnöke. 1982. június 23-án visszakerült a kulturális KB-titkári posztra, de korábbi politikájával és módszereivel akkor már nem tudta ellenőrizni a mindinkább kritikusabb és pluralizáltabbá váló szellemi életet. Az ideológiai válságot érzékelve 1985. március 28-án, a XIII. kongresszuson újra leváltották a KB-titkárságról, visszahívták az agitációs és propagandabizottságból és a művelődéspolitikai munkaközösségből. Ezt követően 1989. októberi nyugdíjazásáig az MSZMP KB Társadalomtudományi Intézetének főigazgatója.

1988. május 22-én kikerült a politikai bizottságból, majd rövid időre, júliustól decemberig újra az agitációs és propagandabizottság tagja. Az MSZMP 1989. október 7-i megszűnésével az ő politikai pályája is véget ért. Belekezdett emlékiratai megírásába, befejezésre azonban már nem kerülhetett sor.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend (1949); Magyar Népköztársasági Érdemrend (1949); Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékérem (1958); Munka Érdemrend arany fokozat (1965); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Magyar Népköztársaság Érdemrendje (1977).

Fő művei: Eszménk erejével. Beszédek, cikkek, tanulmányok. Bp., 1970. Szocialista kultúra, közösségi ember. Bp., 1975. A szabadság jelene, jövője a szocializmus. Cikkek, beszédek, interjúk. Bp., 1977. Beszélgetések Magyarországról, szocializmusról. Aczél György válaszol Francis Cohen kérdéseire. Bp., 1982. Elvtársunk Lukács György. Bp., 1987.

Irodalom: Pogonyi Lajos: A szelep és a tisztálkodási vágy. Beszélgetés Pozsgay Imével Aczél Györgyről. *Népszabadság*, 1992. június 13. Révész Sándor: Aczél és korunk. Bp., 1997. Aczél György és Baranya. Szerk.: Román Lászlóné. Bp., 1997. Agárdi Péter, Eörsi István, Heller Ágnes, Sükösd Mihály beszélgetése egy könyvről. *Mozgó Világ*, 1997.

ADORJÁN JÓZSEF

Gyöngyöstarján, Heves vármegye, 1900. május 30. – Eger, Heves megye, 1975. november 16.

Független Kisgazdapárt

Heves és Nógrád-Hont vármegyék

Római katolikus vallású, kisparaszti családból származott, apjának, Adorján Józsefnek 8 kat. hold földje volt. Apja az első világháborúban az orosz fronton harcolt, fogságba esett, 1917-ben a hadifogolytáborban meghalt. Özvegy édesanyjával együtt gazdálkodott, földet bérelt, fuvarozott. 1919-ben megnősült, felesége Ludányi Rozália. Három gyermekük született, Miklós (1922), Etelka (1926) és Margit (1930).

Hat elemit végzett. 15 kat. hold földet örökölt, de feleségével több száz holdat béreltek hozzá, azon gazdálkodtak. 1924-től 1927-ig betegsége miatt munkaképtelen volt. 1930-tól 1939-ig borkereskedő. A Magyar Bortermelők Szövetségének elnöke. Földje, amelyet saját erejéből gyarapított, az 1930-as évek végén elérte a 100 kat. holdat, amelynek felét szőlő tette ki.

1930-ban belépett a Független Kisgazdapártba, s ő alapította meg Gyöngyöstarjánban és környékén a helyi szervezeteket. Tagja lett az országos nagyválasztmányoknak. Ellenzéki beállítottsága miatt a hatóságok sokat zaklatták. 1939-ben, miután pártja a Heves vármegyei listán képviselővé jelölte, megvonták borkereskedői engedélyét, s kivágatták 3 kat. hold szőlőjét. A választáson végül nem járt sikerrel. 1939-ben részt vett a Nemzeti Parasztpárt alakuló ülésén, ahol az önálló, baloldali parasztpárt létrehozása ellen foglalt állást. 1941-től a Magyar Parasztszövetség Heves vármegyei elnöke. 1943-ban – többekkel – sikeres ellenzéki nagygyűlést szervezett Miskolcon, amelyen Bajcsy-Zsilinszky Endre is részt vett. 1943 augusztusában Kovács Béla meghívására ott volt a szárszói konferencián. 1944-ben egy katonai kórházi alakulattal Németországba vitték, de megszökött. Az ostromot Budapesten élte át.

1945-ben az FKGP országos központjában dolgozott mint titkár. 1945-től 1947-ig a MEGA Magyar Hegyvidéki Bortermelők Értékesítő Szövetkezete igazgatósági elnöke, tovább-

bá a Magyar Szőlősgazdák Országos Borértékesítő Szövetkezete igazgatósági tagja. 1945. június 24-én Gyöngyöstarján képviselőként beavasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. 1945. november 4-én nemzetgyűlési mandátumot szerzett. 1946. szeptember 7-től az FKGP Országos Intézőbizottságának tagja. A pártban a centrumhoz tartozott. 1947. augusztus 31-én – másodszor is a Heves és Nógrád-Hont vármegyei választókerületből – bekerült a törvényhozásba. Képviselőként többször is felszólalt; 1948. február 16-án, a költségvetés tárgyalásakor kifogásolta, hogy a közigazgatási reform kiadásait nem tervezték be a költségvetésbe. Február 20-án a magyar szőlészet és ezen keresztül a bortermelést fenyegető veszélyekről beszélt a parlamentben. Mivel ellenezte az iskolák államosítását, és a törvényjavaslat szavazásakor nem jelent meg a parlamentben, pártja politikai bizottsága 1948. július 1-jén lemondásra szólította fel, amit három hét múlva meg is tett. 1948. augusztus 17-én az FKGP PB visszahívta a Magyar Országos Szövetkezeti Központ igazgatóságából. Távozását november 16-án jelentették be a parlamentben.

1950. március 10-én koholt vádak alapján letartóztatták. 1956-ban szabadult, 1956. szeptember 22-én rehabilitálták. 1956 októberében részt vett a kisgazdapárt újjászervezésében; október 30-án beavasztották a párt ideiglenes intézőbizottságába. 1956. november 4. után, a megtorlás elől külföldre távozott. Bekapcsolódott az emigráns politikai mozgalomba. Bécsben a rövid időre újjáalakult Független Kisgazdapárt Intézőbizottságának elnöke lett. 1957-ben a strasbourgi Magyar Forradalmi Tanács, 1958-tól a Magyar Bizottság tagja. Később Kanadában telepedett le. 1974-ben már betegesen tért vissza Magyarországra, Egerbe.

V. I.–V. V.

ALVINCZY IMRE

Albertirsa, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1897. március 11. – Budapest, 1971. augusztus 1.

Független Magyar Demokrata Párt

Fejér és Komárom-Esztergom vármegyék Székesfehérvár törvényhatósági jogú várossal

Apja, Bleyer Ignác előbb kovácmester, majd lökereskedő volt. Anyja Lustig Ilona. Református vallású szüleit korán elveszítette. Felesége Reisinger Mária háztartásbeli. Gyermek nem volt. Az Alvinczy nevet 1946-ban vette fel.

A középiskola elvégzése után, 1915. augusztus 15-én katonai szolgálatra vonult be. Huzamosabb időt töltött a fronton, két alkalommal könnyebben megsérült. 1919 végén szerelt le.

1921-ben Vázsonyi Vilmos lapjához, a *Nagy Magyarország*hoz került, itt előbb riporterként, később politikai munkatársként dolgozott. 1925-ben jogi diplomát szerzett, majd 1927-ben letette a bírói és ügyvédi vizsgát, ettől fogva ügyvédi gyakorlatot folytatott. 1925-től 1945-ig tagja volt a Vázsonyi-féle Nemzeti Demokrata Pártnak, 1938-ig a párt főügyésze, majd 1942-től főügyész és társelnök. 1938 és 1940 között kisebb-nagyobb megszakításokkal tüzérsztként teljesített katonai szolgálatot, később munkaszolgálatos lett. Szálasiék hatalomra jutásakor alakulatától megszökött, és különböző helyeken bujkált.

1945 után ügyvédként dolgozott. 1947-ben csatlakozott a Független Magyar Demokrata Párthoz, és elindult a képviselő-választásokon. 1947. augusztus 31-én a Fejér és Komárom-Esztergom vármegyei választókerületben mandátumot szerzett. Miután az FMDP csatlakozott az 1949. februárban a többpártrendszer felszámolásának szándékával újjáalakított népfronthoz, az 1949. májusi választások után is tagja maradt az Országgyűlésnek; a nagy-budapesti választókerületben szerzett mandátumot. 1949-től 1954-ig a Magyar Függetlenségi Népfront Országos Tanácsa tagja volt. Közben tovább

folytatta ügyvédi praxisát, és Futek Ferenc győri felsőbbíró-sági segédhivatali főigazgatóval együtt olyan személyeket védett, akiket az Államvédelmi Hatóság disszidálási kísérlet miatt letartóztatott.

1959-ig a fővárosi 6. számú ügyvédi munkaközösség, 1960-tól a 7. számú ügyvédi munkaközösség tagja volt. 1959-ben múltbéli tevékenységére hivatkozva el akarták tiltani ügyvédi tevékenységétől, de az FMDP korábbi vezetője, Balogh István közbenjárására folytathatta ügyvédi praxisát. 1960. október 21-én államrend elleni izgatás büntetvének gyanúja miatt őrizetbe vették, mert az „adatok szerint évek óta rendszeresen tesz izgatató kijelentéseket a Luxor Eszpresszóban egy hét-nyolc főből álló asztaltársaság előtt”. 1960. november 17-én megszüntették ellene az eljárást, mivel a nyomozás adatai szerint a népköztársasággal szemben ellenséges beállítottságú ugyan, de kijelentései nem merítik ki az izgatás fogalmát.

Fő műve: Az árdrágító visszaélés jogszabályai. Összeállította és jegyzetekkel ellátta Politzer Zsigmond. Bp., 1946.

Cs. G. B.—T. E.

ANDICS ERZSÉBET

Budapest, 1902. június 22. — Budapest, 1986. április 2.

Magyar Kommunista Párt

Országos lista

Apja Andics Dávid szakács, anyja Reichardt Erzsébet. A család biztonságának és viszonylagos jólétének az első világháború, apja katonai behívása véget vetett, ezután igen szegényes körülmények között, egy Ó utcai ház udvari lakásában éltek. Egyik nővére, Margit a nácik koncentrációs táborából egy vorkutai szovjet lágerbe került, mivel halálos ítéletét a hitleri hatóság kegyelemből életfogytiglani fegyházra változtatta. Kiszabadulása és hazaérkezése után rövidesen Belgiumba költözött leányához. Margit élettársa korábban Karikás Frigyes volt, akit a moszkvai tisztogatások idején, 1937-ben letartóztattak, és a fogságban életét vesztette. A másik testvér, Gabriella orvos lett. Férje, Berei Andor (1900–1979) ismert kommunista politikus. Eredetileg jogásznak tanult, majd közgazdasági szakképesítést szerzett. 1945 után a Magyar Kommunista Párt államgazdasági osztályának vezetője, 1947-től az Országos Tervhivatal főtitkára. 1947. augusztus 31-én az MKP országos listáján maga is mandátumot szerzett, de az Országgyűlés alakulásakor lemondott képviselői megbízásáról. 1956 után háttérbe szorult, pályája végén az MSZMP kiadója, a Kossuth Könyvkiadó igazgatója. Házasságukból két gyermek született, Vera (1923) közgazdász, Klára (1933) vegyész, a Központi Fizikai Kutatóintézetben dolgozott.

1917-től nővérével megkezdett gimnáziumi tanulmányait csak magánúton folytathatta. Már tizenöt éves korától rendszeresen eljárt a Galilei Kör előadásaira, a szociáldemokraták munkásgyűléseire. 1919-ben a KIMSZ tagja, majd a KMP-be is belépett. 1920-ban érettségizett, de a budapesti egyetemre politikai szerepvállalása miatt nem vették fel. Bécsbe távozott, ahol az emigrációs szervezkedés mellett az egyetemre is beiratkozott. 1920–1921-ben a bécsi tudományegyetem bölcsészettudományi karán történelmet hallgatott, ám hamarosan illegális pártmunkára Budapestre irányították. A bécsi kommunista emigráció által meg gondolatlanul hazaküldött fiatalok — Berei Andor, Lándor Béla, Vas Zoltán, Horváth Imre és mások — néhány hónapi illegális munka után lebuktak. Tevékenységükkel arányban nem álló súlyos büntetéseket kaptak: a fiatal diáklányt a statáriális bíróság tizenöt évi fegyházra ítélte. A Szovjetunió által kezdeményezett fogolycsere révén szabadult ki a börtönből. Tanulmányait Moszkvában, a Nyugati Népek Egyetemén folytatta (1922–1923). Öt évvel később aspirantúrát kezdett (1928–1931). A vizsgák után tudományos kutatóként helyezkedett el, 1930-tól főiskolákon tanított, és kisebb-nagyobb írásokat jelentetett meg munkásmozgalmi témákból. 1937 végétől 1941-ig a Moszkvai

Állami Egyetem docense. 1940-ben kandidátusi fokozatot szerzett. A háború éve alatt magyar hadifoglyokat oktatott a krasznogorszki antifasiszta iskolában, amelynek 1943–1944-ben a vezetője is volt. Emigrációja 1945 januárjában ért véget.

1944. december 17-től Pécs város küldöttként az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon az MKP országos listájáról szerzett mandátumot. 1946 és 1949 között a debreceni, majd a budapesti központi pártiskola tanára és helyettes vezetője. 1946–1948 között az MKP KV póttagja, a pártegyesítést követően a testület rendes tagja. 1949-től a központi pártiskola vezetője. A marxista történelemszemlélet népszerűsítése érdekében számos propagandakiadványt írt ebben az időben. Az 1947. augusztus 31-i parlamenti választásokon ismét az MKP országos listájáról jutott mandátumhoz. A közoktatásügyi bizottság helyettes elnöke, a Kossuth-díj alapításáról szóló törvényjavaslat előadója.

1948. szeptember 15-i hatállyal egyetemi nyilvános rendes tanárrá nevezték ki a Magyar Közgazdaságtudományi Egyetemre. 1950-től az ELTE BTK új- és legújabb kori magyar történelmi tanszékének lett a professzora. 1949-ben Kossuth-díjat kapott, akadémiai levelező taggá, egy év múlva rendes taggá választották. 1949–1958 között a Magyar Történelmi Társulat elnöke. Szakemberként is felelős azért, hogy az 1950-es évek első felében szinte egyeduralomra jutott a dogmatikus történelemszemlélet. Az 1950–1956 közötti években az országos békemozgalom tanácsának elnöke, és a kelet-európai békeszervezet, a Békevilágtanács tagja.

Az „új szakasz” politikája, Nagy Imre első kormányalakítása sem okozott törést pályáján, mivel mindig a párt irányvonalát igyekezett követni. Megszámlálhatatlanul sok tisztsége mellé még újabbat is kapott: 1953 nyarától az akkor megalakított Oktatásügyi Minisztérium első miniszterhelyettese volt 1955. január közepéig. A minisztériumból a pártközpontba vezetett az útja, 1954. december elejétől rábízták az MDP KV tudományos és kulturális osztályának vezetését. Nagy Imre bukása után a párthűség jegyében újra a Rákosi-féle vezetést támogatta. A kulturális pártapparátus egyik irányítójaként esküdt ellensége volt bármilyen reformmegmozdulásnak. 1955-ben szembefordult az írószövetség ötvenkilenc tagja által aláírt memorandummal is. A Rákosi-rendszer kritizáló írókkal szemben, 1955. december elején kétezer funkcionárius részvételével pártaktívát szervezett, amelynek végén az írók – nyolc kivétellel – meghátráltak.

1956. november 2-án razziázó nemzetőrök a II. kerületi, Orsó utcai házukban letartóztatták a házaspárt. Életüket Kopácsi Sándor rendőrfőkapitány mentette meg azzal, hogy mint szovjet–magyar kettős állampolgárokat átadta foglyait a budapesti szovjet nagykövetség munkatársainak. A Kádár-féle ellenkormány megalakulása után mindkettőjüket Szolnokra rendelték. A Tisza-parti városban – mint az új hatalmi központ tájékoztatási csoportjának vezetői – novem-

ber 6-tól megkezdték a rádióadások és a *Szabad Nép* szerkesztését. Az általuk képviselt dogmatikus irányvonal miatt a kádári vezetés 1956. november 10. után nem tartott igényt a kádérházaspár szolgálataira. A bukott rákosista vezetőknek abba a körébe sorolták őket, akik a Kádár-rendszerben semmiféle országos vezető szerepet nem játszhattak. 1956. november 15-én újból emigrációba kellett menniük, ismét Moszkvába. A majdnem egyévi szünet után először 1957. május 9-én összeült parlament huszonnyolc képviselőt, közöttük őt is megfosztotta mandátumától, továbbá az 1949. évi megalakulás óta az Elnöki Tanácsban viselt tagságától. Néhány hónappal korábban a pártvezetés már döntést hozott minden egyéb közhatalmi állásuktól való megfosztásukról is.

1958 májusában a második vonalhoz tartozó volt pártvezetők csoportjával térhettek haza. A házaspár (Vera leányukat már egy évvel korábban hazaengedték) szovjet tudományos intézetekben végzett kutatással töltötte idejét. 1957 márciusában, több mint egy évvel hazatérésük előtt, felvették őket a Magyar Szocialista Munkáspártba. Bár jelentős politikai befolyáshoz és pozícióhoz már nem jutottak, szakmai karrierjük zavartalanul folytatódott. 1958-tól két évig a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete kutatójaként dolgozott, majd egyetemi katedróját is visszakapta, 1960 szeptemberétől ismét az ELTE újkori magyar történelmi tanszékét vezette, egészen 1974. évi nyugdíjazásáig. Élete harmadik szakaszában az egyetemi oktatáson kívül csak tudományos kutatással foglalkozott. Az akadémiai közéletbe is visszatérhetett. Ekkor írta meg, illetve fejezte be legjelentősebb történelmi műveit az 1848–1849-es forradalomról és szabadságharcról.

Kitüntetései: Szovjet Emlékérem (szovjet, 1945); Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1946); Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (1947); Kossuth-díj (1949); Magyar Népköztársasági Érdemrend III. fokozat (1958); Tanácsköztársasági Emlékérem (1959); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Munka Érdemrend arany fokozat (1968); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1972); Magyar Népköztársaság Zászlórendje II. fokozat (1975); Szocialista Magyarországért Érdemrend (1982).

Fő művei: Az egyházi reakció 1848–49-ben. Bp., 1949. A nagybirtokos arisztokrácia ellenforradalmi szerepe 1848–49-ben. II. Bp., 1952. III. Bp., 1965. I. Bp., 1981. A Habsburgok és a Romanovok szövetsége. Bp., 1961. 1848–1849. Tanulmányok. Bp., 1968. Metternich és Magyarország. Bp., 1975.

Irodalom: Bogyay Tamás: Történetírás – történetkutatás. *Új Látóhatár*, 1979. 3–4. sz. Diószegi Mária: Andics Erzsébet műveinek bibliográfiája. *Történelmi Szemle*, 1982. 3. sz. MTA Almanach 1985. Bp., 1985. Erényi Tibor: Andics Erzsébet. *Párt-történelmi Közlemények*, 1986. 2. sz. Ember Győző: Andics Erzsébet. *Magyar Tudomány*, 1986. 12. sz. Kopácsi Sándor: Életfogytiglan. Bp., 1989.

ANTAL JÁNOS

Budapest, 1906. május 6.

Szociáldemokrata Párt
Nagy-Budapest

A hat elemi osztály elvégzését követően villanyszerelő lett. 1947-ben házasságban élt, egy gyermeke volt. 1924-ben belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. 1926-tól a Budapest XI. kerületi szervezet tagja, illegális sajtóterjesztő. Az 1930. szeptember 1-jei tüntetésen letartóztatták. 1944 végén megszökött a katonaságtól, és illegálisban élt.

1945 után rövid ideig a XI. kerületi rendőrségen dolgozott, majd a Goldberger Gyár szociáldemokrata szervezetének titkára s az üzemi bizottság tagja, 1948-tól elnöke. 1947-től az SZDP fővárosi végrehajtó bizottságának a tagja, a XI. kerületi szervezet elnökhelyettese. 1948-ban a XI. kerületi nemzeti bizottság tagja. 1947. augusztus 31-én az SZDP nagybudapesti listáján országgyűlési mandátumot szerzett. Az

SZDP 1948. márciusi, XXXVI. kongresszusán beválasztották az országos vezetőségbe. A két munkáspárt egyesülési kongresszusán a mandátumvizsgáló bizottság elnöke, majd a Magyar Dolgozók Pártja központi vezetőségi tagja; később a nagybudapesti politikai bizottság tagja. 1949-től a textiles szakszervezet első elnökhelyettese, majd a SZOT vezetőségi tagja. 1980-ban ment nyugdíjba.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemrend kiskeresztje és tisztikeresztje (1948); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Munka Érdemrend arany fokozat (1974); Magyar Népköztársasági Érdemrend IV. és V. fokozat.

Cs. G. B.—M. K. J.

ANTALFFY GYÖRGY

Szeged, 1920. június 1. — Budapest, 1993. december 26.

Magyar Dolgozók Pártja (SZDP-listáról)

Csongrád és Csanád vármegyék Szeged és Hódmezővásárhely törvényhatósági jogú városokkal

Szülei, Antalffy György és Kovács Erzsébet római katolikus vallásúak voltak. 1945-ben szülőhelyén nősült meg, felesége Lukács Magdolna. Gyermeük György (1946).

Szülővárosában érettségizett. Egyetemi tanulmányait 1938-ban Szegeden kezdte, majd 1940-től Kolozsvárott, a Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetemen folytatta. 1942-ben jog- és államtudományi doktori oklevelet szerzett. A közigazgatásban helyezkedett el.

1945 tavaszán belépett a Szociáldemokrata Pártba. 1945 és 1948 között Szegeden előbb aljegyző, majd a szociáldemokrata főispán titkára, végül polgármester-helyettes. 1947. januárban a *Tiszatáj* folyóirat szerkesztőbizottsági tagja lett. 1948-ban a Magyar–Szovjet Művelődési Társaság megyei társelnökévé választották. 1948-ban a két munkáspárt egyesülését előkészítő egységbizottság tagja volt Szegeden, ahol közel négyszáz korábbi szociáldemokrata párttagot zártak ki. A Szegedi Egyetemi és Főiskolai Ifjúsági Szövetség felosztásában is szerepe volt. Bekerült a Magyar Dolgozók Pártja helyi elnökségébe. 1948–1949-ben a *Délmagyarország* napilap főszerkesztője. Az 1947. augusztusi országgyűlési választásokon az SZDP Csongrád és Csanád megyei listáján indult, pótképviselő lett. Behívására 1949. január 27-én került sor, az elhunyt Papdi György helyét foglalta el a törvényhozás-

ban. A következő, 1949. májusi választásokon felkerült a népfront képviselőjelöltjel közé, de nem került be az Országgyűlésbe. Mandátumának lejártá után tudományos kutatómunkával és egyetemi oktatással foglalkozott. 1949–1950-ben a szegedi egyetem állam- és jogtudományi tanszékének oktatója lett. Az 1950–1951-es tanévben egyetemi nyilvános rendkívüli tanárrá nevezték ki, majd 1951-től tanszékvezető egyetemi tanár. Több alkalommal – 1950–1951-ben és 1957–1958-ban, valamint 1967 és 1970 között – az állam- és jogtudományi kar dékánjaként dolgozott. 1956 után belépett a Magyar Szocialista Munkáspártba. Két alkalommal – 1958–1964-ben és 1976–1982-ben – a szegedi egyetem rektori tisztségét is betöltötte. Tanszékvezető egyetemi tanárként 1990-ben ment nyugdíjba.

1971 és 1990 között ismét országgyűlési képviselő, a Csongrád megyei 8., illetve 9. (Szeged központú) egyéni választókerületben jutott mandátumhoz. 1985–1989 között a jogi, igazgatási és igazságügyi bizottság elnöke volt a törvényhozásban.

Tudományos munkássága során az állam- és jogfejlődés kérdéseivel, a politikaelmélettel és a jogtanítás történetével foglalkozott. 1960-ban az állam- és jogtudományok kandidátusa, 1968-ban akadémiai doktora lett. Több szakmai szerve-

zetben is magas tisztséget töltött be. 1958 és 1985 között az MTA Állam- és Jogtudományi Bizottságának tagja. 1971-től 1990-ig a Magyar Jogászszövetség elnöke, 1985-től 1990-ig a Magyar Politikatudományi Társaság alelnöke.

Kitüntetései: Munka Érdemrend (1962); Munka Érdemrend arany fokozat (1964, 1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Szocialista Magyarországért Érdemrend (1980).

Fő művei: Állam és alkotmány a rabszolgatartó athéni demokráciában. Bp., 1962. Az állami és társadalmi szervek viszo-

nyának újabb állam- és jogelméleti problémáiról. Szeged, 1966. Állam, politikai rendszer, társadalom. Az állam- és jogelmélet és a politológia határkérdéseiről. Bp., 1979. Szalay László a reformkor politikai-jogi gondolkodója. Bp., 1983. Machiavelli és az állam tudománya. Állam- és jogelméleti reflexiók. Bp., 1986.

Irodalom: Révész Béla: A szocialista állam és professzora. Széjgyezetek Antalffy György portréjához. *Jogelméleti Szemle*, 2003. 4. sz. www.jesz.ajk.elte.hu/reveszi6.html

Sz. R.

ANTALL JÓZSEF

Oroszi, Veszprém vármegye, 1896. március 28. – Budapest, 1974. július 24.

Független Kisgazdapárt

Somogy vármegye

1848-as függetlenségi, Habsburg-ellenes hagyományokat őrző, római katolikus vallású, kispapok birtokos családból származott. Apja, kisjenői Antall Lajos (1875–1936) korán árvaságra jutott, a rokonság nevelte fel. A gyámság idején kitanulta a hentesmesterséget. A gyámság megszűnte után visszakapta a birtokát; 100–120 kat. hold földön gazdálkodott. Anyja, Balogh Irma a helybéli tanító leánya volt. Hároman voltak testvérek. 1923-ban megnősült, felesége Szűcs Irén. Két gyermekük született, Edit (1926) nyugdíjas dokumentátor, József (1932–1993) történész, muzeológus, 1990-től haláláig Magyarország miniszterelnöke.

Elemi iskolai tanulmányait Orosziban és Borszöröcskőn, középiskolai tanulmányait Lőcsén és Budapesten, a piarista gimnáziumban végezte. 1914-ben beiratkozott a budapesti tudományegyetem jogi karára, de még az év végén bevonult katonának. 1915-ben tartalékos tisztként a frontra került, ahol fogságba esett, és csak 1918-ban tért haza. Folytatta egyetemi tanulmányait, részben a jogi karon, részben a bölcsészkar német–latin szakán. 1923-ban szerzett jogi diplomát.

1923-ban a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium, majd a Pénzügyminisztérium, illetve a vámhivatal szolgálatába lépett, innen 1928-ban a Népjelölti és Munkügyi Minisztériumba került, majd annak megszűnte után, 1932-ben a Belügyminisztériumban kapott állást. Előbb vámjoggal, majd a Belügyminisztériumban szociálpolitikai kérdésekkel foglalkozott. 1939. szeptembertől, a második világháború kitörésétől Magyarország német megszállásáig – szociálpolitikai tevékenysége mellett – előbb miniszteri tanácsosként, majd osztálytanácsosként, a BM IX. ügyosztálya főnökeként, kormánybiztosi meghatalmazással a menekült-ügy területén tevékenykedett. Munkatársaival mintegy ötvenezer lengyelről, a németországi táborokból megszökött több ezer szövetséges katonáról (franciákról, angolokról, szovjetekről), üldözött zsidókról, erdélyi és bukovinai menekültekről,

jugoszlávokról s a lebombázott német városokból Magyarországra hozott gyermekekről gondoskodott. A menekülteket hamis papírokkal látta el, ezzel emberek ezreinek életét mentette meg. 1943–1944-ben, a Kállay-kormány alatt részt vett a béketapogatózások előkészítésében és lebonyolításában. Kormánytisztviselői beosztása mellett 1931-től kezdve tagja volt az ellenzéki Független Kisgazdapártnak. Tevékenyen részt vett Veszprém vármegye közéletében. 1939-től tagja volt a vármegyei törvényhatósági bizottságnak. Szociálpolitikai tevékenysége, ellenzéki pártállása következtében nemcsak az egyházakkal, hanem a népi írókkal, a Szociáldemokrata Párttal és Bajcsy-Zsilinszky Endre körével is kapcsolatba került. A második világháború alatt bekapcsolódott a függetlenségi mozgalomba, szorosán együttműködött a lengyel ellenállási mozgalommal. A német megszállás után azonnal benyújtotta lemondását Jaross Andor belügyminiszternek, ezt követően a Gestapo letartóztatta.

1944. szeptemberében – a Lakatos-kormány megalakulása után – más ellenzéki, baloldali politikusokkal egyetemben helyezték szabadlábra. A szovjet csapatok bevonulása szülőfalujában érte. Előbb a Népgondozó Hivatal vezetője lett, majd 1945. május 24-én kinevezték az Újjáépítési Minisztérium adminisztratív államtitkárává. 1945. november 15-től 1946. július 20-ig újjáépítési miniszter a Tildy-, majd a Nagy Ferenc-kormányban. 1945. november 4-én Veszprém vármegyében nemzetgyűlési képviselővé választották. A törvényhozás politikai bizottsági tagja. 1946. júliusától 1950. elejéig, főállású pártigazgatóként irányította a kisgazdapárt apparátusát. 1946. szeptember 10-től 1947. szeptember 11-ig a párt politikai bizottságának tagja. 1947. nyarán az FKGP választási bizottságának elnöke.

1947. augusztus 31-én a Somogy vármegyei listán újra képviselővé választották. 1948. novemberi felszólalásában a kisgazdapárt nevében támogatta a Fővárosi Közmunkák Taná-

csa, majd 1949 januárjában a Közigazgatási Biróságok megszüntetését. 1947 végétől a párt gazdasági bizottságának tagja. Az 1949. májusi népfrontlistás választásokon harmadszor is mandátumhoz jutott. 1946–1948-ban a Magyar Vöröskereszt elnöke. A Magyar Külforgalmi Rt. elnökeként fontos szerepet játszott a magyar külkereskedelem újjászervezésében. Tagja volt a Magyar Árubeszerzési és Fogyasztási Szövetkezet igazgatóságának, a Lengyel–Magyar Kereskedelmi Kamarának és egy sor más gazdasági és kulturális egyesület vezetőségének. 1948. április 17-től újra tagja lett az FKGP Politikai Bizottságának.

1949 után visszavonult a politikai élettől. Nem vállalt állást, nyugdíjából, magánnyelvórákból s a család somlói szőlőskertjének jövedelméből tartotta fenn magát. 1956 októberében vidéken tartózkodott, ezért 30-án távollétében választották meg újra a Független Kisgazdapárt pártigazgatójává s az intézőbizottság tagjává. Kovács Béla 1956. november 4.

után közel három hétig náluk lakott, és az FKGP intézőbizottsága is budapesti lakásukban ülésezett. Az 1962. évi amnesztiáig többször kihallgatták, tanúként bírósági tárgyalásokra idézték, de nem tartóztatták le, és nyugdíjától sem fosztották meg.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje és nagykeresztje (1947); Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat; emellett számos lengyel, francia, izraeli és angol kitüntetés birtokosa.

Fő művei: Az „Egri norma”, vagy újabban „Magyar norma” néven szereplő szegénygondozás ismertetése. Bp., 1938. Lengyel menekültek Magyarországon a háború alatt. Tanulmányok. Bevezette és szerk. Bp., 1946. Menekültek menedéke. Id. Antall József emlékezése. Bp., 1996.

Irodalom: Várkonyi Endre: Menekültek patrónusa – dr. Antall József. Történelem jelenidőben. Bp., 1977.

V. I.–V. V.

APRÓ ANTAL

Szeged, 1913. február 8. – Budapest, 1994. december 9.

Magyar Kommunista Párt Nagy-Budapest

Menhelyi gyermekként nevelkedett. Édesanyja Apró Piroška szakácsnő. 1938-ban kötött házasságot Kovács Klárával, aki nyolc osztályt elvégezve a női szabó szakmát tanulta ki. Három gyermekük közül Antal (1941) Rendőrtisztí Főiskolát végzett, János (1950) technikus; Piroška (1946) a Marx Károly Közgazdaság-tudományi Egyetemen közgazdászdiplomát szerzett, a Külkereskedelmi Minisztériumban dolgozott, 1988–1990-ben külkereskedelmi miniszterhelyettes. 1990–1991-ben a Videoton kereskedelmi vezérigazgató-helyettese, 1992–1994-ben a Kossuth Kereskedőház Kft. ügyvezető igazgatója; 1994. július–novemberben a miniszterelnöki kabinetiroda vezetője, címzetes államtitkári rangban. Ezután ismét gazdasági vezetőként dolgozott, többek között a Magyar Hitel Bank Rt., a Hungexpo Rt., a Magyar Export–Import Bank Rt. és a Magyar Exporthitel Biztosító Rt. igazgatótanácsának elnöke.

1916-ban Makóra került, ott járta ki a hat elemi osztályt, majd szobafestő- és mázolótanoncnak adták. 1930-ban szabadult fel, rövid ideig Makón, majd Budapesten dolgozott a szakmájában.

1929-től szervezett munkás, 1930-tól a kommunista befolyás alatt álló Magyarországi Építőmunkások Országos Szövetsége festőszakosztálya tagja. A baloldali szakszervezeti ellenzék aktivistája, 1931-ben felvették az illegális KMP-be. 1933–1934-ben a szakszervezet festőszakosztályának vezetője tagja. 1934 novemberében a szövetség központi vezető-

sége feloszlatta a szakosztályt, és kitiltották a szakszervezetből, de az újonnan megválasztott vezetőség követelte a visszavételét. Az 1935. évi nagy építőmunkássztrájk egyik szervezője, a kommunisták féllegális szervezete, az Egyesült Szakszervezeti Ellenzék tagja. 1936-ban ellenzéki sajtó terjesztése miatt letartóztatták, hat hónapos büntetését a szegedi Csillagbörtönben töltötte. 1937 áprilisában a festőmunkássztrájk szervezése miatt újból letartóztatták, de bizonyítékok hiányában felmentették. 1938-ban a MÉMOSZ központi vezetőségében is helyet kapott. 1942-ben ismét letartóztatták és internálták; a Horthy-korszakban összesen hétszer internálták, vagy ítélték hosszabb-rövidebb börtönbüntetésre.

1944 szeptemberében az akkor újjászervezett kommunista párt központi bizottságának a tagja. 1944. október 15-én részt vett azon a titkos találkozón, ahol az ellenállási csoportok a munkásság felfegyverzéséről tárgyaltak. Különböző sejteket kapcsolt a párt katonai bizottságához. 1944. december második felében a fővárosi pártvezetés Szegedre küldte; sikeresen átjutott a fronton, és felvette a kapcsolatot a felszabadított területeken szervezkedő, Moszkvából hazatért emigránsokból álló központi vezetőséggel. 1945. január közepén a Budapesten újjá szervezett MKP központi bizottsági tagja. Január 18-án a testület öt és Kossa Istvánt bízta meg, hogy tárgyaljanak a szociáldemokraták küldöttjeivel a Szakszervezeti Tanács megalakításának előkészítéséről. Kossa István utóbb a Szaktanács főtitkára, ő pedig 1945. január 22-től

az MKP KV szakszervezeti osztályának vezetője lett. Egy hónappal később a tömegszervezetek és tömegmunkaosztály vezetésével bízták meg. Április közepétől ismét a szakszervezeti osztályt irányította. Az 1946. májusi központi vezetőségi ülésen a politikai bizottság póttagjává választották. Október elején, az MKP III. kongresszusán a politikai bizottság és a szervező-bizottság rendes tagja lett.

1945. április 2-től Budapest képviselőjeként bekerült az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. Az 1945. novemberi nemzetgyűlési választásokon a nagy-budapesti listáról jutott be a törvényhozásba. Az 1947. augusztus 31-i és az 1949. május 15-i országgyűlési választásokon ugyancsak a nagy-budapesti kerületben szerzett mandátumot. Ő volt az MKP szónoka a szénbányák államosításáról szóló törvényjavaslat vitájában. 1948. augusztus 7-től a Szaktanács, majd októbertől a Szakszervezetek Országos Tanácsa főtitkára. 1949. augusztusától tisztéből fakadóan bekerült az Elnöki Tanácsba. Szakszervezeti vezetőként része volt az érdekképviselet önállóságát elvető sztálini modell magyarországi kiépítésében és működtetésében. 1952. január 5-én kinevezték építőanyag-ipari miniszternek, ezután kikerült az Elnöki Tanácsból. Rákosi háttérbe szorulása, Nagy Imre hatalomra kerülése után, 1953. júliusában elvesztette politikai bizottsági tagságát. A Nagy-kormányban korábbi tárcájának egy másik minisztériummal való összevonása miatt csak első miniszterhelyettes lett, ugyanakkor ismét beválasztották az Elnöki Tanácsba. Félreállítására nem tartott sokáig: mivel támogatta a kormányprogramot, a KV 1953. októberi ülésén visszakerült a politikai bizottságba. 1953. november 18-án kinevezték a Minisztertanács elnökhelyettesévé, így ismét kikerült az Elnöki Tanácsból. 1954. végétől ő vezette a koncepciók perék áldozatainak rehabilitálásával megbízott bizottságot.

1956. június 16-tól a Hazafias Népfront Országos Tanácsa elnöke. Rajk László 1956. október 6-i újratemetésének egyik szónokaként ígéretet tett arra, hogy hasonló törvénytörések soha többé nem fordulhatnak elő. Kormánytagként ő is részt vett a Gerő Ernő vezette jugoszláviai látogatáson, ahonnan október 23-án délelőtt érkeztek vissza. Október 25-től az MDP KV Katonai Bizottságának a vezetője. Október 26–28. között a központi vezetőség rendkívüli bizottságának, 28–31. között az MDP elnökségi tagja. Az új, Nagy Imre-féle MSZMP vezetéséből kimaradt. Október 27-től miniszterelnök-helyettes és építésügyi miniszter lett; 31-én Nagy Imre meghívta a kabinetülésre, de Tildy Zoltán tiltakozására el kellett hagynia a tanácskozás színhelyét.

1956. november 1-jén találkozott J. V. Andropov szovjet nagykövettel, majd 2-án Marosán György, Kiss Károly és Nög-

rádi Sándor társaságában a tököli szovjet katonai bázisra vittek, ahonnan 3-án szovjet katonai repülőgéppel Szolnokra utazott. A Kádár János vezette forradalmi munkás-paraszt kormány tagjaként november 12-től rábízták az iparügyek irányítását. Az MSZMP legfelső párttestületeiben is helyet kapott, bekerült az ideiglenes intézőbizottságba, majd a politikai bizottságba. 1956-tól a kormány gazdasági bizottságának a vezetője. 1957. május 9-én felmentették az iparügyek vezetéséről, és kinevezték a kormány helyettes elnökévé. Alig egy év múlva a Münnich-kormány első elnökhelyettese lett. 1957. októberében megerősítették a HNF Országos Tanácsa elnöki tisztében, e feladatát 1958. január 25-ig látta el. 1961. áprilisában a kormány gazdasági bizottsága éléről a nemzetközi kapcsolatok bizottságának élére került, Magyarország állandó KGST-képviselője lett. A második Kádár-kormányban megszűnt az első helyettesi funkció, így ismét miniszterelnök-helyettes. 1971. május 12-én felmentették a Fock-kormányban viselt tisztségéből, egyidejűleg az Országgyűlés elnökévé választották. 1976-ban a Magyar–Szovjet Baráti Társaság elnöke lett. 1978. január 5-én ő vette át Cyrus Vance amerikai külügyminisztertől a visszaadott magyar koronát.

1980. március 27-én, az MSZMP XII. kongresszusán kimaradt a politikai bizottságból. 1984. december 19-én saját kérésére, nyugállományba vonulása miatt felmentették az Országgyűlés elnöki tisztségéből. Az 1988. májusi pártértekezleten kimaradt a központi bizottságból is. A rendszerváltás során erősen támadták személyét és képviselői tevékenységét, ezért 1989. március 8-án lemondott mandátumáról.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend kiskeresztje (1947), középkeresztje a csillaggal (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend II. és V. fokozat (1950); Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékérem (1958); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1963); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Nagy Októberi Forradalom Emlékérem (1970); Magyar Népköztársaság Érdemrendje (1973, 1984); Magyar Népköztársaság Rubinokkal Ékesített Zászlórendje (1983).

Fő művei: Szakszervezetek a szocializmus építéséért. Bp., 1948. A tanácsok szerepe népi demokratikus rendszerünkben. Bp., 1959. A szocialista országok gazdasági együttműködésének időszerű kérdései. Bp., 1964. A KGST-országok gazdasági együttműködése és a magyar népgazdaság. Bp., 1968. A szocializmus útján. Bp., 1975.

Irodalom: Sorshelyzetek. Emlékezések az ötvenes évekre. Szerk.: Vámos György. Bp., 1986.

M. K. J.

AUSZMANN GYÖRGY

Magyaralmás, Fejér vármegye, 1894. március 13. – Magyaralmás, Fejér megye, 1969. március 15.

Magyar Kommunista Párt

Fejér és Komárom-Esztergom vármegyék Székesfehérvár törvényhatósági jogú várossal

Dédapja német telepes volt Vérteskozmán. Édesapja, Auszmann Gáspár béres volt, majd saját földjén gazdálkodott; édesanyja Eisele Teréz. A római katolikus vallású családban négy fivére született; Imre (1882) kivándorolt az Amerikai Egyesült Államokba, János (1886–1902) meghalt fiatal korában, István (1890–?) eltűnt az első világháború harcaiban, Péter (1900–1960) önállóan gazdálkodott, majd termelőszövetkezeti tag lett. 1920-ban szülőhelyén kötött házasságot, felesége Kerper Katalin (1898–1982). Öt gyermekük közül György (1920–1991) iskolaigazgató volt, Katalin (1924) raktáros, Teréz (1928) háztartásbeli, László (1931) építészmérnök, Gyula (1940) mélyépítő technikus.

Hat elemiit végzett, majd cselédként dolgozott. Megfeszített munkával, az örökségéből származó földet kiegészítve, 15 kat. hold saját birtokot szerzett, emellett ugyanannyi bérelt földterületen is gazdálkodott. Részt vett az első világháborúban, az orosz fronton megsebesült. Felépülése után ismét harctéri szolgálatra vezényelték, csak 1918 novemberében szerelt le. 1919. június 15-én bevásztották az akkor megalakult magyaralmási direktóriumba. A Tanácsköztársaság alatti szerepéért később letartóztatták, három hónapra börtönbe zárták, 1921. június 28-án szabadult, ezután még három évig csendőri felügyelet alatt állt. A Magyarországi Földmuni-

kások Országos Szövetsége móri csoportjának tagja, az 1920-as évek agrármozgalmainak résztvevője a magyaralmási Felsőpusztán. Később elvégezte a Magyar Parasztszövetség ezüstkalászos gazdatanfolyamát, a helyi gazdakör elnökévé választották. 1940-ben a Hombár Gabonaforgalmi Rt. felvásárlóként alkalmazta. 1944 végén a megszálló német hatóságok Dunaszerdahelyre internálták, majd büntetőszázadba osztották.

1945. február elején megszökött, hazatérve belépett a Magyar Kommunista Pártba. A helyi nemzeti és földosztó bizottságok elnöke lett, a földosztáskor 5 kat. hold földet kapott; a községi termelőszövetkezet megalakulásáig egyénileg gazdálkodott. Megválasztották a helyi pártszervezet elnökévé, majd 1948-tól a Fejér megyei pártbizottság és pártválasztmány tagja lett. 1947. augusztus 31-én a Fejér és Komárom-Esztergom megyei választókerületből bekerült a törvényhozás tagjai közé. 1948 júniusában átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába, de az 1949. májusi választásokon már nem jelölték, abban az évben kimaradt a megyei pártvezetésből is. Nyugdíjazásáig a helyi Új Élet Termelőszövetkezetben dolgozott.

Kitüntetései: Tanácsköztársasági Emlékérem (1959); Munka Érdemrend ezüst fokozat (1969).

Sz. R.

BABÓTHY FERENC

Vágfarkasd, Nyitra vármegye, 1915. november 27. – Budapest, 2004. október 8.

Demokrata Néppárt

Somogy vármegye Kaposvár törvényhatósági jogú várossal, majd Nagy-Budapest

Apja Babóti Károly, anyja Horváth Franciska; mindketten római katolikus vallású gazdasági cselédek voltak. Hatodik, legkisebb gyerekként született. Szülei Burgenland egyik uradalmában kezdték közös életüket, majd visszatértek Vágfarkasdra, ahol a család több generáció óta élt. Törpebérleményük jövedelméből tartották el gyermekeiket. Bátyja, József ugyancsak földműves; nővérei, Apollónia, Teréz, Margit és Julianna családanyák, háziasszonyok voltak. Nőtlen.

A Csehszlovákiában kötelező nyolc osztályt 1921 és 1929 között végezte el szülőfaluja magyar tannyelvű iskolájában. Bár jó tanulmányi eredményt ért el, és megvolt az esélye arra, hogy elnyerje a nagyszombati püspökség nincstelen családok tehetséges gyermekei számára létesített alapítványi

ösztöndiját, mégsem tanult tovább, mert erkölcsi kötelességének érezte, hogy idősödő szülei válláról levegye a családi gazdaság terheit. 1937-ig, kötelező katonai szolgálatának megkezdéséig törpebérliként dolgozott Vágfarkasdon. A rá következő időszakban hónapokat töltött a hadsereg kötelékében. A szegénységgel, saját reménytelen helyzetével szemben ő is lázadni próbált, de számos sorstársával ellentétben nem került közel a csehszlovákiai kommunista mozgalomhoz. A katolikus szellemben nevelt fiatalembert a keresztény értékek vezérelték, mindvégig idegen maradt tőle a munkásmozgalom osztályharcos ideológiája. A társadalmi igazságosság felé vivő utat a katolikus egyház szociális tanításában lelte meg. Faluja papja révén hozzájutott XI. Pius pápa Quadragesimo

anno kezdetű, 1931-ben megjelent szociális körleveléhez. 1934-ben csatlakozott a Szlovenszkói Katolikus Ifjúsági Egyesülethez, amelynek magyar tagozata is volt. Az egyesület Galánta járási vezetőjévé választották, közszereplésre való alkalmasságát egyre jobban elismerték. Politikai-szervezői tehetsége a Felvidék visszacsatolása után a Katolikus Agrárifjúsági Legényegyletek Országos Titkárságán bontakozott ki. Az olyannyira vágyott önképzésre és művelődésre is a KALOT által szervezett népfőiskolai mozgalom révén nyílt lehetősége. Előbb három hónapos aranykalászos gazda-tanfolyamon vett részt. 1942-ben a Jánosi Telepesképző Népfőiskola hallgatója, a következő évben ugyanitt gondnok, majd a tanfolyam előadója. 1943. július 1-jén behívták katonának, s hamarosan kivetényelték a frontra. 1944 őszén sebesülten került haza Vágfarkasdra.

1945 májusában barátai hívására, akik úgy hitték, a magyar politikai életben helye lesz egy katolikus pártnak, s ennek megszervezésében – 1938–1944 közötti KALOT-os tevékenysége alapján – számítottak az ő közreműködésére is, Budapestre jött. 1945. novemberben a Demokrata Néppárt mégsem indulhatott a választásokon, ezért a KALOT dunántúli szervezési feladatainak ellátásával bízták meg. 1945. májusban az Egyházasközponti Széchenyi Népfőiskola, 1946-tól 1947-ig a Püspöknádasdi Népfőiskola előadója volt. 1946. június 6-án felszólalt a KALOT megalakulásának tizedik évfordulója alkalmából rendezett nagygyűlésen. Miután Barankovics István pártelnök is hallotta beszédét, az ő javaslatára választották meg a Katolikus Parasztfjúsági Szövetség elnökévé. Az 1946-ban feloszlott KALOT helyett szervezett KAPSZ alapszabályát azonban sohasem fogadták el, így a szervezetet hivatalosan be sem jegyezték, főként mert a szervezkedő katolikus fiatalok akadályozhatták volna a kommunista párt vidéki politikai térnyerését.

1947. augusztus 31-én a DNP Somogy vármegyei listájáról bejutott a törvényhozásba. 1948. augusztus 4-én erről a mandátumáról lemondott, ezzel egy időben a nagy-budapesti választókerület képviselőjévé hívták be. 1948. november 2-tól 1949. február 22-ig a DNP parlamenti képviselőcsoportjának fővitavezetői tisztségét töltötte be. 1948. február 22-én, a költségvetési vitában a sajtószabadság, magyarországi németek és a határokon kívül rekedt magyar kisebbség ügyében, jogegyenlőségük biztosítása érdekében emelte fel szavát, s e kérdésekben felvetette a kormány felelősségét is.

1949. február 22-én a várható letartóztatás elől több képviselőtársával külföldre menekültek. 1949 és 1951 között Svájcban élt, majd az Egyesült Államokban telepedett le, 1956-ban az amerikai állampolgárságot is megkapta. 1954-ig egy farmon dolgozott, utána a Ford-gyárban kapott munkát, 1979-ben munkavezetőként innen ment nyugdíjba. Noha 1952-ben egyik alapítója a Kelet-európai Keresztény Uniónak, és 1949-től 1956-ig tagja volt a Magyar Nemzeti Bizottmánynak, az aktív emigráns politizálástól távol tartotta magát. Barankovics Istvánnal folyamatos kapcsolatot tartott, személyes tisztelet és barátság fűzte hozzá.

Az 1970-es évektől hazajárt. 1990-ben a Kereszténydemokrata Néppárt örökös nagyválasztmányi tagja címmel ismerték el korábbi politikai teljesítményét, és megkapta a párt Barankovics-emlékérmét is. 2001. decemberben egykori pártbeli képviselőtársai és barátai megszervezték Magyarországra való visszatérését, egy főváros melletti katolikus szeretetotthonban élt.

Fő műve: Utam a KALOT-hoz. Félbemaradt reform. Róma, 1990.

Sz. R.

BADARI LÁSZLÓ

Jászberény, Jász-Nagykun-Szolnok vármegye, 1897. január 11. – Budapest, 1970. október 19.

Szociáldemokrata Párt

Fejér és Komárom-Esztergom vármegyék

Édesapja, Badari József napszámban kubikolt; édesanyja, Tóth Rozália gazdag családnál vállalt nagymosást. A nagy szegénységben élő család tizenegy gyermeke közül ő volt a legfiatalabb. A családi szájhagyomány szerint 1896. decemberben született, de édesanyja előrelátásból csak 1897. januárban anyakönyveztette azért, hogy legkisebb fiát csak egy évvel később sorozzák be katonának. Először 1919. november 25-én kötött házasságot Konkoly Annával, egy hétgyermekes csizmadiamester leányával. Házastársa 1924. júniusi halálát követően egy évre Jászberényben feleségül vette Sas Teréziát (1901–1975). Házasságaiból gyermeke nem született.

Nagy nehézségek árán sikerült csak elvégeznie az elemi iskola négy osztályát, tízéves korától napszámosként kellett dolgoznia a jászberényi iskolagazdaságban. 1911-ben jutott el először a fővárosba idősebb testvéreivel; útközvető munkát vállalt. 1912 őztől az első világháború kitöréséig Jászberényben dolgozott. Ez idő alatt elvégezte a kétéves mezőgazdasági ismételő iskolát.

Édesapja és két legidősebb bátyja már a századforduló idején tagja volt a jászberényi munkásosztálynak és a Magyarországi Szociáldemokrata Pártnak. 1912-ben ő is csatlakozott hozzájuk, s ettől kezdve életének legfontosabb szín-

tere a jászberényi szocialisták találkozóhelye lett. Az összejöveteleken írni és olvasni tanították az analfabéta, nincstelen alföldi embereket. Társaival együtt részt vett a *Jász Hírlap* terjesztésében, amelyet Hajdú Árpád ügyvéd, a párt helyi elnöke szerkesztett és finanszírozott. Jóllehet a rendőrség néhányszor „nevelési célzatú” verésben részesítette, a további szervezkedéstől mégsem vették el a kedvét, mindvégig kitartott a szocialisták mellett.

Az első világháború kitörésekor – hogy elkerülje a sorozást – Budapesten vállalt munkát, ahol azonban a IV. Károly király koronázásakor tartott razzia során elfogták, és mint katonaszökevényt a Ferenc József Laktanyába vitték. Itt 1917. márciusig katonai kiképzést kapott, majd egy tüzérezredhez került. 1917. júniusban rövid kórházi ápolás után ideiglenes szabadságolási cédulával visszatért Jászberénybe,

1918. márciusig aratóként és kocsisként dolgozott. Közben folyamatosan agitált a háború ellen, mindaddig, amíg a tábori csendőrök megbilincselve Budapestre nem szállították. Szerencséjére már nem került hadbírószám elé, és az újabb frontszolgálatot is elkerülte. A pályaudvarokon járőröző katonai rendészethez, majd a beszerző csoporthoz osztották be.

1918 októbere szülővárosában érte, ahol részt vállalt a nemzeti tanács, a földmunkásszövetség helyi csoportja, valamint a kommunista párt helyi szervezete megalakításában. 1919. március 22-én egyik résztvevője a direktórium felállításának, ezért a Tanácsköztársaság bukása után letartóztatták, súlyosan bántalmazták, szabadulása után rendőri felügyelet alá helyezték. Az 1920-as évektől kocsisként fuvarozásból élt, de továbbra is részt vett a földmunkásmozgalomban. 1928-ban a Magyarországi Földmunkások Országos Szövetsége számvizsgáló bizottságának tagja lett. Az 1932. évi kongresszuson megválasztották a földmunkásszövetség központi vezetőségi tagjává. 1940-ig Jászberényben és a környező községekben szervezte a földmunkásokat, Budapest és Jászberény között állandóan ingázva, gyakran kerékpárral szállította az agitációs- és sajtóanyagot. 1940-ben behívták Miskolcra katonának, de egészségi állapota miatt hamarosan leszerelték. 1941 szeptemberében Budapestre költözött, a nyomdászszakszervezet békásmegyeri üdülőjének gondnoka, szakszervezeti segítséggel nyomdai segédmunkás lett. 1943-ig a Forrás, majd az Athenaeum Nyomdában dolgozott, a nyomdászok szakszervezetébe is belépett. Közben, 1942-ben ismét behívót kapott, de újra sikerült leszerelni. 1943. június 3-án a csendőrség letartóztatta, de két nap után kiengedték, mivel a munkát adó nyomda katonai felügyelet alatt állt. 1943 szeptemberében ismét behívták, 1944 februárjáig egészségügyi szolgálatot tel-

jesített Miskolcon. 1944. november–decemberben az óbudai Vörösvári úti honvéd élelmiszerraktárba vezényelték. Innen megszökött, majd 1945. január 18-ig bujkált. Pest felszabadításakor Jászberénybe ment, hogy szerepet vállaljon a demokratikus pártok szervezésében és az élet újraindításában.

1945. február 25-én társaival együtt Budapesten kezdeményezte a földmunkás-szakszervezet újjászervezését. 1945. május 8-án a Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetsége első közgyűlésén szervezőtitkárrá választották. Nappal a földmunkásoknál, éjszakai műszakban az *Új Szó* nyomdájában dolgozott. 1945 szeptemberében megbízást kapott arra, hogy az ország egész területén segítse a földmunkásszövetség helyi csoportjainak megalakítását. Az 1945. novemberi nemzetgyűlési választásokon Jász-Nagykun-Szolnok vármegyében pótképviselő lett. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a Fejér és Komárom-Esztergom megyei választókerületben ismét pótképviselő; 1948. április 26-án Vas-Witteg Miklós helyére behívták a törvényhozásba. 1948. márciusában beválasztották a Szociáldemokrata Párt Országos Vezetőségébe. Az egyesületi kongresszustól a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének póttagja, 1951–1957 között a testület rendes tagja. Az 1949. májusi választásokat követően az országos listáról került be az Országgyűlésbe. 1950. július 20-ig a Dolgozó Parasztok és Földmunkások Országos Szövetsége főtítkárhelyettese.

1950. augusztustól 1951. februárig a Tiszafüred-Kocsi Állami Gazdaság igazgatója. Néhány hónapig tartó betegsége követően, 1951. május 5-én a Köröstermetleni Állami Gazdaság igazgatójává nevezték ki, de 1952. januárban felmentették, mert a gazdaság átkerült a Szolnoki Cukorgyárhoz. 1952. február 1-jén foglalta el a Nagytétényi Sertéshizláló Vállalat igazgatói székét. Miután 1957. február 1-jén megszűnt vállalatvezetői megbízatása, március 15-én nyugdíjba ment. 1958-tól haláláig a Mezőgazdasági, Erdészeti és Vízügyi Dolgozók Szakszervezete központi vezetősége tagja és alelnöke. 1960–1966 között népi ülnök volt a Budapesti Központi Kerületi Bíróságon.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemrend tisztii keresztje; Magyar Népköztársasági Érdemrend IV. fokozat (1950); Tanácsköztársasági Emlékérem (1959); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Munka Érdemrend ezüst fokozat (1968), arany fokozat (1967, 1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

Irodalom: Timmer József: Beszélő múlt. Arató Emil, Badari László és mások visszaemlékezései. Bp., 1969.

H. J.–M. K. J.–Z. K.

BAKANEK JÁNOS

Budapest, 1911. június 6. – Budapest, 1961.

Szociáldemokrata Párt

Nagy-Budapest

Szülei Bakanek János nyomdászsegéd és Farkas Erzsébet. A család római katolikus vallású. Több nővére és öccse volt, legkisebb fiútestvére, István szövömmester lett. Nős, felesége Kettner Magdolna. Két fiuk született: György (1949) orvos, doppinglabor-vezető, János (1952–1998) szakácsként dolgozott.

A polgári iskola két osztályának elvégzését követően műszerésszakmát tanult, majd tizenhét éves korában, 1928-ban segédlevelet szerzett. Szakmájában azonban nem tudott elhelyezkedni, ezért az Újpesti Posztógyárba ment szövömmunkásnak. 1929-ben tagja lett a textilmunkások szakszervezetének.

Miután Magyarország belépett a második világháborúba, behívták katonának. A szovjet fronton hadifogságba esett. A hadifogolytáborban antifasiszta tanfolyamon vett részt, ezt követően fogolytársainak maga is vezetett ilyen szemináriumokat.

1945 tavaszától a textiles szakszervezet újpesti csoportjában dolgozott. 1946 novemberében bekerült az ágazati szakszervezet központi apparátusába. Az 1947. augusztus 31-én megrendezett országgyűlési választásokon a Szociáldemokrata Párt nagy-budapesti listáján pótképviselő lett. 1948. január 12-én a Textilipari Dolgozók Szabad Szakszervezete főtítkárhelyettesévé választották. 1948. április 26-án, Gyurkovits Károly helyére behívás útján került be a törvényhozásba, júniusban a Magyar Dolgozók Pártjába is átigazolták. Június 15-én összeférhetetlenségi bejelentést tett Szabados Pál képviselőtársa (Demokrata Néppárt) ellen. Még ugyanabban az évben saját kérésére felmentették a szakszervezet vezető tisztségéből. Később a hivatásos politizálással és a közélettel is teljesen szakított.

Kitüntetése: Magyar Népköztársasági Érdemérem arany fokozat.

Sz. R.

BAKÓ KÁLMÁN

Kisújszállás, Jász-Nagykun-Szolnok vármegye, 1900. március 24. – Kisújszállás, Szolnok megye, 1977. szeptember 2.

Magyar Kommunista Párt

Jász-Nagykun-Szolnok vármegye

Apja Bakó Károly gazdasági béres, anyja Széll Erzsébet. Szülei később mezőgazdasági cselédként keresték kenyerüket, sok gyermeket neveltek. A család református vallású volt. 1925-ben házasságot kötött Farkas Terézszel, két gyermekük született.

Az elemi iskola második osztálya után már dolgoznia kellett, kiscseléd lett egy kisújszállási nagygazdánál. 1918-ban behívták katonának, tisztiszolga lett egy főhadnagy mellett. Ez a beosztás megmentette attól, hogy kivigyék a frontra, egyben lehetőséget adott ismereteinek gyarapítására. Az őszirózsás forradalom kitörése után elhagyta alakulatát és hazautazott.

1919 márciusában, a Tanácsköztársaság kikiáltása után jelentkezett a Vörös Hadseregbe, részt vett a harcokban és a lázadások felszámolásában. A kommün bukása után, hogy elkerülje az otthoni felelősségre vonást, Budapestre ment, és csak 1920 szeptemberében tért vissza Kisújszállásra. Néhány nap múlva letartóztatták, de a brutális rendőri kihallgatásokat nem követte bírói eljárás.

Az 1920–1930-as években főként kubikosként dolgozott. Részt vett a földmunkások helyi szervezete megalakításában, amely a helyi hatóságok ellenállása miatt csak többéves huzavona után, 1928-ban jöhetett létre. Ezt követően társaival hozzákézdtek az MSZDP helyi megszervezéséhez. Bár kaptak engedélyt, azonban saját helyiségük nem volt, és a magánháznál tartott összejövetel illegálisnak számított, ezért a rendőrség gyakran szétkergette őket. 1930-ban sikerült lakást bérelniük az akkor már közel kétszáz fős pártszervezet részére.

1932 őszén, a helyhatósági választáson négy másik szociáldemokratával együtt bekerült a városi képviselő-testületbe. A zaklatások továbbra sem szűntek meg: 1933-ban illegális sajtó terjesztése miatt őrizetbe vették, és elbocsátását követelték munkaadójától. A hatóságok 1942-ben teljesen megbénították a helyi szociáldemokrata szervezet tevékenységét. Őt magát 1943 júniusában rendkívül szigorú rendőri felügyelet alá helyezték. 1944. áprilisban Nagykanizsára internálták, augusztusban az internálótáborból elengedték, de újra rendőri felügyelet alá került.

1944. október 8., Kisújszállás felszabadítása után az egykori szociáldemokratákkal együtt szorgalmazta a Magyar Kommunista Párt helyi megszervezését. Tagja lett az októberben megalakult városi tanácsnak, amely kinevezte az akkor létrehozott városi munkaügyi hivatal élére. 1944–1945 fordulóján a demokratikus rendőrség egyik szervezője, és ugyanekkor létrehozta a helyi Munkások Beszerző és Értékesítő Szövetkezetét is. A földosztás egyik helyi irányítója, 1946-tól a kisújszállási polgármesteri hivatal mezőgazdasági előadója. A kisújszállási városi tanács december 19-én képviselőnek küldte az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe.

Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Jász-Nagykun-Szolnok megyei választókerületben szerzett mandátumot. Az 1947. augusztus 31-i parlamenti választásokon ugyancsak a Szolnok megyei kerületből jutott be a törvényhozásba. Az 1947–1949-es ciklusban több alkalommal inter-

pellált a mezőgazdaság és a falusi lakosság problémáinak ügyében. 1948. júniusban átvették a Magyar Dolgozók Pártjába. 1949. májusban felkerült a népfront Szolnok megyei jelöltjeinek listájára, de mandátumot nem szerzett.

1950-től a Kenderesszigeti Állami Gazdaság igazgatójaként dolgozott, majd 1954-től a kisújszállási Petőfi Mezőgazdasági Termelőszövetkezet tagja lett. 1956. november 4. után részt vett a Magyar Szocialista Munkáspárt szervezésében, később a városi pártbizottságra került politikai munkatársnak. Nyugdíjazása után is hosszú ideig tagja maradt a városi pártbizottságnak és a helyi tanácsnak.

Kitüntetései: Szocialista Munkáért Érdemérem (1955, 1960); Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékérem (1957); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Munka Érdemrend ezüst fokozat (1969); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

M. K. J.–S. M.

BAKÓ MÁTYÁS

Szebény, Baranya vármegye, 1908. október 1. – Pécs, 1986. október 23.

Demokrata Néppárt

Baranya és Tolna vármegyék Pécs törvényhatósági jogú várossal

Szülei, Bakó Mátyás (1884–1949) és Karikás Anna (1889–1971) korábban 60 kat. holdon gazdálkodtak, de egyetlen gyermekük megszületésekor már csak 6 kat. hold föld volt tulajdonukban. Római katolikus vallásban nevelkedett. 1940-ben Kovácsházán kötött házasságot, felesége Böte Julianna (1919). Leányuk, Zsuzsanna (1944) ápolónő.

Az elemi elvégzése után Pécsen, a jezsuita Pius Főgimnáziumban folytatta tanulmányait, az érettségi után kétéves mezőgazdasági iskolába járt. 1936-ban elvégezte a keszthelyi gazdasági akadémiát. Intéző volt több Baranya és Tolna vármegyei uradalomban. 1939-ben behívták katonának, részt vett a kárpátaljai bevonulásban. 1942-ben ismét behívót kapott, a szovjet fronton harcolt, sebesülése után hadnagyi rendfokozattal szerelték le.

1946-ban kinevezték az Országos Földhivatal telepvezetőjévé. Barátai ösztönzésére 1946-ban belépett a Demokrata Néppártba. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választáson a Baranya és Tolna megyei választókerületben pótképviselő lett, behívására Matheovits Ferenc lemondása után, 1949. január 28-án került sor. Képviselői megbízatása után a szakmai karrierigérek ellenére sem lépett be a Magyar Dolgozók Pártjába. A Hetvehelyi Állami Gazdaság segédagronómusa lett, majd főagronómus, később üzemegység-vezető Szilágypusztán. 1968. évi nyugdíjazása előtt főagronómusi beosztásban dolgozott Szederkényben. 1979–1980-ban a nyugdíj mellett minőség-ellenőri munkát vállalt. 1980-ban tagja lett a Magyar Agrártudományi Egyesületnek.

Sz. R.

BAKÓ SÁNDOR

Bojt, Bihar vármegye, 1910. március 1. – Bojt, Hajdú-Bihar megye, 1983. május 23.

Független Kisgazdapárt

Hajdú és Bihar vármegyék Debrecen törvényhatósági jogú várossal

Református vallású, gazdag paraszti családból származott, szülei 83 kat. hold földön gazdálkodtak. 1936-ban elvette Király Ilonát, két gyermekük született: Katalin (1939) és István (1941).

Az elemi iskolát szülőfalujában végezte. Szülei a debreceni református főgimnáziumba iratták be, ahonnan a negyedik osztály befejezése után származása miatt eltanácsolták. Hazaköltözött, a családi gazdaságban dolgozott. Házasságkötése után a szüleitől örökölt és a felesége által hozott 30 kat. holdon gazdálkodott, birtokát bérlettel egészítette ki.

A Független Kisgazdapárt alapító tagja. Bihari Nagy Lajossal, Csizmadia Lajossal, Szabó Pállal együtt ő szervezte 1930 júniusában a derecskei népgyűlést, ahol kimondták a párt első megyei szervezetének megalakulását. 1930. október 12-én ott volt Békésen a párt országos zászlóbontásánál is. 1931-től kezdve számos alkalommal részt vett a Független Kisgazdapárt választási csatározásaiban; a csendőrök többször is bántalmazták. 1939-től 1942-ig katona volt. Leszerelése után belépett a Magyar Parasztszövetségbe, annak Bihar megyei szervezője lett. Közreműködött az FKGP 1943. október 6-i nagyváradi nagygyűlésének megrendezésében,

ahol Bajcsy-Zsilinszky Endrével, Tildy Zoltánnal és másokkal együtt követelte Magyarország kilépését a háborúból. A nagygyűlés után a falubeliek szolidaritása mentette meg az internálástól.

1945. márciustól decemberig Bihar megyében, a biharkeresztesi járásban volt gazdasági felügyelő. 1945. december 18-tól 1947. augusztus 2-ig Bihar vármegye főispánja. 1947. augusztus 31-én a Hajdú és Bihar megyei választókerületben országgyűlési képviselővé választották. A kisgazdapártban is fontos pozíciót töltött be: 1946. júniustól a párt Bihar megyei elnöke. 1948. október elején az FKGP politikájával való elégedetlensége miatt lemondott párttisztviseléséről és mandátumáról, majd visszavonult a politikától. Az Országgyűlésben 1948. november 16-án hozták nyilvánosságra lemondását. 1950-ben kuláklírára került. 1951. áprilistól 1953. június 28-ig internálótáborban volt; hazatérte után rendőri felügyelet alá helyezték, amely 1955. október 20-ig tartott. Földjét az 1950-es évek végén kényszerűségből felajánlotta az államnak, haláláig csupán 1 kat. holdon gazdálkodott.

V. I.–V. V.

BÁLINT ANTAL

Nagycsákány, Vas vármegye, 1906. május 19. – Szombathely, Vas megye, 1966. október 7.

Szociáldemokrata Párt

Vas vármegye Szombathely törvényhatósági jogú várossal

Római katolikus vallású, szegényparaszti családban született. Apja Bálint Sándor, anyja Horváth Mária. Kilenc idősebb testvére volt: József és Sándor az Egyesült Államokban telepedett le, István gazdálkodott, Ferenc pénzügyőr lett, Ignác a cipész-mesterséget választotta. Nővérei, Rozália, Mária, Anna és Teréz is családot alapítottak. 1934-ben szülőfalujában megnősült, felesége, Mozsolits Anna (1907–1985) a termelőszoövetkezetből ment nyugdíjba. Két leányuk született, Anna (1936) és Éva (1951).

Hat elemi végzet, majd napszámosmunkával és részes aratással kereste kenyerét. Családalapítását követően kevés saját földjén önállóan gazdálkodott, de továbbra is vállalt ideny munkát. 1944-ben behívták katonának; a front közeledtével hazament a családjához. A következő évben belépett a Szociáldemokrata Pártba. Tagja lett a helyi nemzeti és földosztó bizottságnak, maga is kapott a juttatott földből. Egyénileg gazdálkodott a termelőszoövetkezet megalakulásáig.

Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a Szociáldemokrata Párt Vas megyei listáján pótképviselő lett. 1948. június 26-án behívták a törvényhozásba, a mandátumáról lemondott Gesztesi Jenő helyét foglalta el az Országgyűlésben. A pártegyesítéskor átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába. Képviselői megbízatásának lejáta után a csákánydoroszlói Kossuth Lajos Termelőszoövetkezet elnöke lett. Később az Állami Gazdaságok Vas Megyei Központjában dolgozott, majd a Körmenyi Járási Tanács személyügyi előadója volt. Szülőfalujában tanácsstag, a helyi és a járási pártbizottság tagja. 1960-ban a szombathelyi Szikvizüzei Vállalat igazgatói székéből hazahívták az újonnan megalakított Búzakalászi Mezőgazdasági Termelőszoövetkezet élére. 1956 után is párttag maradt, így a tsz párttitkári funkcióját is elvállalta. Élete végéig ő irányította szülőfaluja mezőgazdasági nagyüzemét.

Sz. R.

BÁLINT SÁNDOR

Szeged, 1904. augusztus 1. – Budapest, 1980. május 10.

Demokrata Néppárt Országos lista

Római katolikus vallású, paraszti családból származott. Szülei, Bálint Sándor (1871–1905) és Kónya Anna 5 kat. holdon gazdálkodtak, főként paprikatermesztéssel foglalkoztak. 1935-ben nősült, felesége Németh Sára tanítónő. Nevelt fia Péter (1945).

1922-ben a szegedi piarista gimnáziumban érettségizett, majd beiratkozott a Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetemre, magyar–történelem szakra. Az 1924–1925-ös tanévben a budapesti egyetem hallgatója. 1927-ben középiskolai, 1931-ben tanítóképző intézeti tanári oklevelet szerzett. 1931-től óraadó tanár a Szegedi Katolikus Tanítóképző Intézetben, 1936-ban helyettes, 1940-ben rendes tanárrá nevezték ki. 1943-ban magántanári címet szerzett a szegedi egyetemen, majd 1944. szeptember 22-től nyilvános rendkívüli tanár. Baráti kapcsolatok fűzték a Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiuma tagjaihoz. Szerepet vállalt különböző tudományos és kulturális egyesületekben, így a Tanítóképző Intézeti Tanárok Országos Egyesületében, valamint a Szegedi Katolikus Körben. 1926-tól jelentek meg tanulmányai, közleményei a néprajz, főként a szakrális folklór köréből. 1944 őszén nem tett eleget a kiűritési parancsnak, Szegeden maradt, amiért távollétében halálra ítélték.

1945 elején bekapcsolódott a politikai életbe. Belépett a Pálffy József-féle Kereszténydemokrata Néppártba, és részt vállalt a párt szegedi megszervezésében. 1945 februárjától az országos pártvezetőség tagja. A párt kettészakadása után a Barankovics István vezette Demokrata Néppártot választotta. 1945. november 4-én, a DNP és az FKGP előzetes megállapodása alapján, a kispapárt Csongrád és Csanád vármegyei listáján nemzetgyűlési képviselővé választották. 1945. december 6-án párttársával, Eckhardt Sándorral együtt bejelentették a parlamentben, hogy a továbbiakban a Demokrata Néppártot képviselik. 1947. augusztus 31-én a DNP jelöltjeként az országos listáról újra képviselővé választották.

A DNP-ben, bár aktív politikai tevékenységet alig fejtett ki, Barankovics István hívének számított. 1948 decemberében lemondott mandátumáról, kilépett a pártból, és visszavonult a politikai élettől. 1949. január 12-én jelentették be távozását a törvényhozásból. 1947. szeptember 10-én Ortutay Gyula kultuszminiszter nyilvános rendes tanárrá nevezte ki a szegedi egyetem néprajzi tanszékére. 1948–1949-ben a bölcsészettudományi kar prodékánja volt.

1951-ben politikai okokból eltiltották a tanítástól, és áthelyezték a szegedi egyetemi könyvtárba, ahol tudományos kutatóként dolgozott. 1956 októberében lábtörése miatt nem hagyhatta el a lakását. 1957-ben visszakapta előadói jogát. Ezt követően a tanítás és a tudományos munka kötötte le minden idejét. A mellőzöttség után sorra jelentek meg néprajzi, nyelvészeti, művészeti és várostörténeti munkái. 1961 és 1976 között számos néprajzi gyűjtőúton vett részt az ország különböző vidékein.

1965-ben egy külföldről behozott, majd kölcsönadott könyvből konstruált ügy során rendszerellenes izgatás alaptalan vádjával hat hónap felfüggesztett börtönre ítélték. 1966. február 1-jén – saját kezdeményezésére – nyugdíjba vonult, de aktív kutató maradt, ezután írta meg élete fő műveit. 1974-ben kutatói munkáját Györffy-emlékéremmel ismerték el. 1980-ban közúti baleset áldozata lett Budapesten.

Fő művei: Szeged népe. Szeged, 1933. A szegedi paprika. Bp., 1962. Magyar ünnepek a hazai és közép-európai hagyományvilágból. Bp., 1972. Ünnepi kalendárium I–II. Szeged, 1977. A szegedi nemzet I–III. Szeged, 1977–1980.

Irodalom: Péter László: Bálint Sándor munkássága. Bibliográfia. Szeged, 1974. Gyuris György: Bálint Sándor munkássága. Bibliográfia 1978–1981. Somogyi-könyvtári Műhely, 1981. 1. sz. Péter László: Bálint Sándor pályája. *Tiszatáj*, 1987. 8. sz. V. 1.–V. V.

BALOGH ANDRÁS

Udvarhely, Somogy vármegye, 1912. február 24. – Somogyudvarhely, Somogy megye, 1985. június 29.

Demokrata Néppárt

Somogy vármegye Kaposvár törvényhatósági jogú várossal

Apja Balogh János (1867–1937), anyja Pintér Julianna (1873–1930). Szülei római katolikus vallásúak. Hat testvére közül a három lány – Rozália (1896–1985), Anna (1905–1986) és Margit (1908–1943) – családanyák lettek; a fiúk közül Ferenc

(1898–1959) és Antal (1902–1987) földműveléssel és favágással foglalkozott. Máté (1915–1982) raktáros volt és gazdálkodott. 1934-ben szülőfalujában feleségül vette Csonka Terézt (1915–1986), aki gyermekeiket nevelte, majd később a terme-

lőszövetkezetben dolgozott. Gyermekük közül Margit (1938) tsz-tag, Árpád (1942) művezető, Teréz (1948) ápolónő lett.

Gyermekkorában hat elemiit végzett; felnőtt fejjel Tata-bányán levizsgázott a hetedik és a nyolcadik osztály anyagából is. Lelkiismeretes gazdálkodónak tartották falujában, tevékenyen részt vállalt szűkebb közössége mindennapi életéből is. Húsvizsgáló- és tűzoltótanfolyamra járt, műkedvelő szintársulatot szervezett. A Katolikus Agrárifjúsági Legényegyletek Országos Testülete helyi vezetőjeként a más felekezettűeket is bevonta a falusi rendezvényekbe, amivel megszerezte elismertséget, megbecsülést vívott ki magának. 1939-től a második világháború befejezéséig többször behívták katonának, többek között részt vett az erdélyi bevonulásban. 1944-ben a szovjet fronton fogságba esett. Jelentkezett a demokratikus magyar hadseregbe; harcolt Budapest felszabadításánál, később alakulatával eljutott Ausztriába.

1945 tavaszán örmesteri rendfokozattal szerelt le. Falujában a földosztó bizottság elnökévé választották. Népes családjára való tekintettel 3 kat. hold földet kapott. 1946-ban a római katolikus egyházközség elnöke lett, 1951-ig látta el tisztségét. 1947-ben politikai közszereplésre vállalkozott: belépett a Demokrata Néppártba, majd 1947. augusztus 31-én a párt Somogy megyei listáján parlamenti képviselővé választották. A Demokrata Néppárt „önfeloszlata” után, 1949. februárban, több képviselőtársához hasonlóan, ő is foglalkozott az emigrálás gondolatával, végül mégis a maradás mellett döntött. Párton kívüli képviselőként végig részt vett a tör-

vényhozás munkájában. 1949. májusban felkérték, hogy lépjen be a Magyar Dolgozók Pártjába. Miután az ajánlatot visszautasította, internálással fenyegették meg. Jóindulatú ismerősei tanácsára a távoli Somogyoszob-Kaszópusztán vállalt munkát favágóként.

1951. december 19-én marhavagonban a Hajdú-Bihar megyei Tedejpusztára internált családja után szállították, ahol állatgondozó lett. Távollétükben házukat, földjüket és egyéb értékeiket kártérítés nélkül kisajátították. 1953. október 17-én a tábort feloszlatták, családjával együtt ő is hazatérhetett, de a további zaklatásoktól való félelmében ezután is szülőfalujától távol vállalt munkát. Először a fővárosban, a Hárosi Falemez műveknél alkalmazták. Miután politikai múltja kiderült, rövidesen elbocsátották, ezután Bicskén lett szőlőmunkás. 1954 tavaszától két esztendőn át – a magasabb kereset reményében – fakitermelő és mészégető volt a Bakonyban, majd pályamunkás lett a MÁV nagykanizsai pályafenntartási szakaszparancsnokságán. 1956 októberében a szülőhelyén alakult nemzeti bizottság tagjai felkeresték, de korábbi sérelmei, pesszimista helyzetértékelése miatt minden politikai felkérést elutasított. A közélettől való teljes visszavonulásában szerepet játszott családja és gyermekei sorsának rosszabbra fordulása miatt érzett lelkiismeret-furdalása. Hosszú évekig rendőrségi megfigyelés alatt tartották. 1958-tól 1972-ben bekövetkezett nyugdíjazásáig kubikos a Dél-dunántúli Vízügyi Igazgatóság barcsi kirendeltségén.

Sz. R.

BALOGH ISTVÁN

Stájerlak, Krassó-Szörény vármegye, 1894. március 20. – Budapest, 1976. július 20.

Független Magyar Demokrata Párt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Egy bányászi, kikeresztelkedett zsidó polgári családból származott. Egyes források szerint egy Blech nevű zsidó nagykereskedő, mások szerint Balogh László magántisztviselő volt az apja; anyja Ottay Teréz.

Nagyszombatban tett érettségi vizsgát. Temesvárott elvégezte a Püspöki Római Katolikus Szemináriumot és Teológiát, ahol 1918-ban pappá szentelték. 1921 és 1925 között filozófiát hallgatott a budapesti és a szegedi tudományegyetemen. Bölcsészeti tanulmányait 1929-ben a szegedi egyetemen megvédett Velencei diplomaták Magyarországról című értekezésével zárta.

1918-tól Csákon, 1920-tól Újszentannán szolgált; 1921-ben Budapesten hitoktató, majd 1925-től a szegedi belvárosi plébánia káplánja. 1927-ben megalapította és 1935-ig szerkesztette a *Szegedi Katolikus Tudósítót*. Közben, 1933-ban

szegedi alsóközponti plébános lett. 1930 és 1932 között a *Szegedi Hírlap* szerkesztője. Szeged város közéletébe 1934–1935 fordulójától kapcsolódott be, amikor a hat pap egyikeként tagja lett a törvényhatósági bizottságnak. A közgyűlésben egyháza mellett a város kiterjedt tanyavidéke lakóinak érdekeit igyekezett képviselni. 1936-ban indítványára szavazta meg a közgyűlés, hogy az 1891 óta működő tanyaközpontok első fokú, községi bírói hatáskört gyakorló, valódi közigazgatási szervezetekké válhassanak. Formálisan ugyan nem volt a kormánypárt tagja, de szorosán együttműködött helyi képviselőikkel. 1933–1935 között, illetve 1936-ban a tanyákon élőknek készített, kormánypárti *Tanyai Újság* felelős kiadója. 1933-ban egyik kezdeményezője volt a Szegedi Szabadtéri Játékoknak. A Szegedi Hét rendezői között is megtalálhatjuk nevét. Egyes források szerint a kormánypárttal

szemben a Keresztény Párthoz fűzték szorosabb kapcsolatok. Más forrás szerint az 1939. évi országgyűlési választásokon Alsóközpont papjaként már az egyébként sikertelenül szerepelt kisgazdapártot támogatta. 1938-tól 1944-ig a *Délmagyarország* című polgári liberális napilapnál játszott meghatározó szerepet. A második zsidótörvény után a lapot kiadó Délmagyarország Hírlap és Nyomdavállalat elnöke, igazgatója és részvénytulajdonosa. A német megszállást követően néhány nappal, 1944. március 22-én lemondott a lapnál viselt tisztségeiről, amelyet április 16-án betöltöttek.

1944. november 12-én Révai Józseffel és Erdei Ferencel történt megállapodása alapján a *Délmagyarország* néven újraindult demokratikus koalíciós lap egyik szerkesztője lett. A két baloldali politikus tanácsára létrehozta a Független Kisgazdapárt szegedi szervezetét, amelynek elnökévé választották. A Szegedi Nemzeti Bizottság az ő elnöklétével alakult meg 1944. december 2-án.

1944. december 13-án Debrecenbe érkezett, ahol az Ideiglenes Nemzetgyűlés Előkészítő Bizottsága tagja lett. December 16-án Szegeden, a nemzeti bizottság által rendezett népgyűlésen a hat szegedi küldött egyikeként beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe s a politikai bizottságba. Az első, december 21-i ülésen előadóként ő terjesztette be a Szózatot. A Nemzetgyűlés politikai nyilatkozatában jelentették be, hogy megkezdődött a független, szabad, demokratikus Magyarország építése. December 23-án miniszterelnökségi államtitkárrá nevezték ki. 1945. január 20-án Moszkvában a magyar fegyverszüneti egyezmény egyik aláírója. 1944. decembertől 1945. februárig a kisgazdapárt ideiglenes vezetőségi tagja, majd augusztus 20-án beválasztották az FKGP Országos Intézőbizottságába. Tartós távollétére hivatkozva a szegedi nemzeti bizottsági elnöki tisztségéről 1945. április 13-án lemondott. Az országszerte csak Balogh páterként ismertté vált politikus saját pártjában és a pártok közötti együttműködés során is többnyire kiállt az ellentétek elsimítása mellett. 1945 nyaráig vezette a miniszterelnökség sajtóosztályát, a kormány félhivatalos lapjaként újraindította a *Magyar Nemzetet*. 1945. október 7-én bekerült a budapesti törvényhatósági bizottságba. 1946–1947-ben a Szent Margit-sziget Gyógyfürdő Rt. igazgatósági tagja.

1945. november 4-től a Csongrád és Csanád vármegyei választókerületben elnyert mandátumával nemzetgyűlési képviselő. Részt vett a Nemzetgyűlés politikai bizottságának munkájában. 1946. szeptember 7-től az FKGP Politikai Bizottsága tagja, 1947. február 19-től június 3-ig a párt főtitkára. A kisgazdapártban egyik politikai áramlathoz, csoportosuláshoz sem tartozott. Nagy Ferenc miniszterelnök emigrációba kényszerítése után lemondott miniszterelnökségi államtitkári tisztségéről. 1947. június 3-án kilépett a kisgazdapártból.

A kommunista párt vezetőinek támogatásával 1947. június 21-én megalapította a konstruktív ellenzéki programmal felépítő Független Magyar Demokrata Pártot. (Személyével kap-

csolatban léteznek olyan nézetek is, hogy „zavaros ügyei folytán” az MKP vezetése kézben tartotta személyét.) Az FMDP az augusztus 31-i választásokon a szavazatok 5,2 százalékának megszerzésével tizenhét képviselőt küldött az Országgyűlésbe; ő maga a Pest és Bács megyei választó-kerületből jutott be a törvényhozásba. A polarizálódó közéletben „középpárti” programjával nem aratott nagy sikert. Mindvégig megőrizte az MKP-val való együttműködési hajlandóságát. 1948. augusztus 31-én a pártvezetőség nevében kinyilvánította, hogy kész együttműködni az új népfront programjának előkészítésében. 1949. február 20-án pártjával csatlakozott a Magyar Függetlenségi Népfronthoz, március 15-én beválasztották az MFNF Országos Tanácsa Elnökségébe. Az FMDP a közelgő új országgyűlési választásokon 28 jelöltet indíthattott. Az 1949. májusi választásokon negyedszer is országgyűlési képviselő lett. Augusztus 23-tól 1951. december 14-ig az Elnöki Tanács tagja.

1947-től a Magyar–Szovjet Művelődési Társaság elnöki tanácsának, 1950-től vezetőségének tagja. Politikai szereplése miatt a katolikus egyház 1948. szeptember 14-én hivatalosan felfüggesztette papi tevékenységét. Részt vett a papi békemozgalom elindításában, az Országos Béketanácsba is bekerült.

1951. június 8-án lemondott parlamenti mandátumáról. Kitelepítették a Pest megyei Kémence községbe, a Börzsöny hegységben fekvő falu plébánosaként működött. Budapesti lakását elvették. 1954-től előbb a Thököly úti, egykori Domonkos-rendi templom igazgatója, majd 1962-től haláláig a budapesti Szent Mihály-templom lelkesze volt. 1968-tól címzetes pordánymonostori apát. 1956. november 4. után tárgyalásokat folytatott a Kádár-kormány vezetőivel a politikai életbe történő bekapcsolódásáról, de nem tartottak igényt szolgálataira.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (1947); Magyar Népköztársasági Érdemrend V. fokozat (1951); Magyar Népköztársaság Érdemrendje I. fokozat (1956); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Magyar Népköztársaság Zászlórendje I. fokozat (1970).

Fő művei: Egyházi imák és énekek. Iskolai és templomi használatra. Szeged, 1926. Velencei diplomaták Magyarországról. 1500–1526. Forrástanulmány. Szeged, 1929. Reálpolitika az egyház és állam viszonyában. Öt cikk. Bp., 1948. Együtt a Népfronttal. Parragi György és Balogh István beszédei. Bp., 1949.

Irodalom: Hegedűs Gyula: Ünnepi beszéd Balogh István államtitkár, a Független Kisgazdapárt országos főtitkára 53. születésnapján. Bp., 1947. Csicskó Mária: Képviselői pályaképek 1945–59. *Történelmi Szemle*, 1985. 1. sz. Ruzsoly József: Balogh páter szegedi közszerepléséhez. A város és polgára. Válogatott írások Szegedről. Szeged, 1999.

BALOGH JÓZSEF

Nagydobos, Szatmár vármegye, 1919. december 25. – Nagydobos, Szabolcs-Szatmár megye, 1977. augusztus 7.

Magyar Kommunista Párt

Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyéék

Apja Balogh József (1889–1936) földműves, anyja Baksa Zsuzsanna (1891–1970). Bátyja, István (1916–1994) földműves, majd termelészövetkezeti tag volt, nővérei, Mária (1915–1988) és Irén (1918–1998), valamint húga, Etelka (1921–1990) háztartásbeli. Ferenc öccse (1927–1938) nem érte meg a felnőttkort. Római katolikus vallású. 1945-ben feleségül vette Görbe Jolán (1921) napszámost; házastársa a családi háztartást vezette. Két fiuk közül László (1948) alkalmazott, József (1955) Nagydobos polgármestere.

Hat elemiit végzett, majd szülei 1 kat. hold bérelt földjét segítette megművelni. Később a községházán postai kézbesítői álláshoz jutott. 1940 őszétől 1944 decemberéig katonai szolgálatot teljesített, a szovjet frontra is kivitték.

1944. december 15-én tért haza, belépett a Magyar Kommunista Pártba, tagja lett a helyi földosztó bizottságnak, később az MKP fehérgyarmati járási titkárának is megválasztották. 3 kat. hold földjén gazdálkodott a termelészövetkezet megalakulásáig. 1945. november 4-én az MKP Szabolcs és Szatmár-Bereg megyei listájáról nem került be a törvényhozáshoz. Az 1947. augusztus 31-én megrendezett választásokon korábbi választókerületében országgyűlési képviselővé választották. 1948. január 8-án napirend előtt szólalt fel a kárpátaljai gátszakadás következtében elárasztott tizenöt bere-

gi község érdekében. 1948. januárjában az Újbirtokosok és Földhözjuttatottak Országos Szövetsége megyei titkára, majd mezőgazdasági igazgató lett. Bekerült a vármegyei törvényhatósági bizottságba. 1948. júniusban az MDP tagja lett, a párt Szatmár megyei bizottságába is beválasztották. A következő választáson is korábbi választókerületében jelölték, 1958-ig maradt a törvényhozás tagja.

1950-ben a zsámbéki Mezőgazdasági Akadémián mezőgazdász végzettséget szerzett. Előbb a Békés, majd a Szabolcs-Szatmár Megyei Tanács mezőgazdasági osztályvezetője lett. 1954-ben megbízták a Fehérgyarmati Járási Tanács elnöki tiszttel; állásából 1958. augusztusában felmentették. Ezt követően főagronómusként dolgozott Vásárosnaményban, majd három éven keresztül a gulácsi termelészövetkezet elnöke volt. Néhány hónapig brigádvezető a Fővárosi Kertészeti Vállalatnál, majd 1963. novemberéig ismét a Szabolcs-Szatmár Megyei Tanács mezőgazdasági osztályát vezette. Két hónapon át a Nyíregyházi Járási Tanács elnöke volt. 1963. végén tisztázatlan okok miatt kizárták a Magyar Szocialista Munkáspártból. 1964-től 1968-ig dohányipari felügyelő, majd a nagydobosi termelészövetkezet tagja volt. 1972-ben vonult nyugdíjba.

Sz. R.

BÁN ANTAL

Baranyabán, Baranya vármegye, 1903. augusztus 30. – Zürich, Svájc, 1951. augusztus 23.

Szociáldemokrata Párt

Baranya és Tolna vármegyéék Pécs törvényhatósági jogú várossal

Apja Rozmayer Ferenc gyári munkás, anyja Friedrich Ilona. Az elszegényedett Baranya megyei német-sváb iparos- és parasztcsalád az 1910-es években költözött a fővárosba. Felesége Bajazett Amália; gyermekük, Sándor (1934) mérnök. 1948-tól különváltan éltek; az emigrációban élettársa Develák-Klein Margit, Száva István volt felesége. Vezetéknévét 1945. áprilisban magyarosította.

A hat elemi elvégzése után géplakatosnak tanult, inas lett a kőbányai Ganz-gyárban. 1917-től részt vett a szociáldemokrata ifjúsági mozgalomban. 1918-ban a Ganz-gyári tanoncok főbizalmija, 1919. júniusban a Kommunista Ifjúság Magyarországi Szövetsége ellenőrző bizottsági tagja. A Tanácsköztársaság bukása után, a Rosemann és Kühnemann Gép-

gyárban folytatott bérharc nyomán feketelistára került. 1919. novemberben Jugoszláviába menekült, s mint gépész helyezkedett el Dél-Baranyában, az Esterházy-uradalomban. Magánúton érettségizett, ezután tisztviselőként dolgozott. Újra bekapcsolódott a munkásmozgalomba, 1922-től a jugoszláviai szociáldemokrata párt tagja; 1931-ben a párt gazdasági vezetőségének az alelnökévé választották. A Szabadkán, majd Újvidéken megjelent magyar nyelvű *Munkás Újság* szerkesztője. Huszonöt évesen szakszervezeti titkár lett. 1929–1933 között az újvidéki munkáskamara szabadkai ki- rendeltségének az alkalmazottja, 1933-tól vezetője, később az újvidéki központban a Jugoszláv Munkáskamara főtitkár- helyettese.

1938-ban – a munkáskamarának az állami központba való beolvasztása előtt – megvált állásától, kereskedőként és könyvelőként dolgozott tovább. 1938-ban a képviselő-választáson Szabadkán és Zentán a szociáldemokrata párt jelöltje. 1939-ben az újvidéki pártszervezet alelnökévé választották. Az 1941. évi magyar bevonulást követő újvidéki atrocitások után, a katonai igazgatás elől menekülve Pest környékén telepedett le. 1941-ben pestszentlőrinci lakásáról a csendőrök vasra verve vitték a bácstopolyai internálótáborba. Az internálásból – az SZDP titkársága és Kéthly Anna személyes közbenjárására – hat hónapi fogság után kiszabadult, majd Budapestre költözött; összekötő szerepet vállalt az SZDP budapesti központja és az újvidéki szociáldemokrata szervezet között. 1943 elejétől központi titkárként a fővárosi és Budapest környéki pártszervezés irányítója, júliustól az SZDP értelmiségi titkársága vezetője, majd főtítkárhelyettes, a háború utáni demokratikus átalakulás szociáldemokrata terveze kidolgozásának koordinátora. Az ország 1944. márciusi német megszállása után az ellenállási mozgalom aktív résztvevője, a Magyar Front egyik vezető egyénisége. 1944. novemberől illegálisban élt egy Hungária körüti bűvőhelyen.

1945. január 16-tól az SZDP újjászervezését irányító budapesti ideiglenes intézőbizottság vezetője. Február második felétől az országos vezetőség megbízott, augusztustól másfél éven át Szeder Ferenc mellett a másik választott főtítkárhelyettese, majd a főtítkárság vezetője, az SZDP politikai bizottsági tagja. Pártja delegálta a Budapesti Nemzeti Bizottságba. 1945. őszen bekerült a fővárosi törvényhatósági bizottságba. 1945. májustól az Országos Gazdasági Tanács alelnöke, majd 1945. végétől az átalakult Gazdasági Főtanács tagja lett. 1945-ben az Orient Filmipari Rt. alapítója, s ettől fogva a vállalat igazgatósági tagja.

1945. április 2-től az Ideiglenes Nemzetgyűlés képviselője. A november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Heves és Nógrád-Hont megyei választókerületben megszerzett mandátumával újból képviselő és a politikai bizottság tagja lett. Az 1947. augusztus 31-i választásokon a Baranya–Tolna megyei kerület mandátumát megtartva lett harmadszor is a törvényhozás tagja, a politikai bizottságban is folytathatta munkáját. 1945. június 1-jétől 1948. február 26-ig a Dálnoki Miklós Béla, majd a Tildy Zoltán és Nagy Ferenc, végül a Dinnyés Lajos vezette kormányok iparügyi minisztere. Az államosítások, az iparirányítás szervezeti változtatásai, valamint a központi anyagelosztási rendszer miatt az egyik legtöbbször interpellált tárcát vezette. Nem csupán elfogadta, hanem maga is szorgalmazta a különböző iparágak nagyüzemeinek államosítását és a tervgazdálkodás bevezetését, bár államtitkárával, Kelemen Gyulával együtt megkísérelte, hogy angolszász tőkével – továbbá a Svájjal és Jugoszláviával kötendő gazdasági szerződésekkel – mérsékelje a szovjet befolyást. Megalakulásától a Magyar–Jugoszláv Baráti Társaság társel-

nöke. Egyik fő szervezője volt a szociáldemokrata pártok 1947. májusi Duna-völgyi Konferenciájának. Az SZDP-n belül a kommunistákkal történő szoros, partneri együttműködést szorgalmazó irányzathoz tartozott, tagja volt a két munkáspárt országos összekötő bizottságának. A két munkáspárt fúzióját viszont – amely az SZDP felszámolását jelentette, s amelyet az MKP 1947. végétől szorgalmazott – elutasította. Az 1947. szeptemberében megtartott választmányi ülésen utasították a párt főtítkárságát, hogy Szakasits Árpád helyébe őt válasszák meg ügyvezető főtitkárrá. Betegsége azonban megakadályozta e párttisztviselésében, gyógykezelésre Karlovy Varyba utazott.

1948. februárjában, a fúzió elutasítása miatt ő is a pártból kizártak listájára került, ugyanakkor nem gördítettek akadályt külföldre távozása elé; az SZDP 1948. február 18-i összehívott vezetőségi ülése után néhány nappal, 24-én elhagyta az országot. Február 26-án kormánytagsága megszűnt, az iparügyi minisztérium vezetését Szakasits Árpád miniszterelnök-helyettes vette át. A házelnök az április 26-i plenáris ülésen jelentette be, hogy képviselői megbízatásáról lemondott.

Svájcban telepedett le. A hazai pártegyesítést követően, 1948. júniusban Zürichben, a vele egy időben elmenekült volt pártvezetőségi taggal, Szélig Imrével együtt létrehozta a Magyarországi Szociáldemokrata Párt Emigrációban nevű szervezetet, amelynek főtitkára lett. 1949. júliusban Londonba költözött – itt működött a Szocialista Internacionálé elődje, a Comisco (Nemzetközi Szocialista Konferencia Bizottság) –, s innen szervezte tovább a magyar mozgalmat, valamint a környező államok szociáldemokrata emigrációjával együtt életre hívott Közép- és Kelet-európai Szocialista Uniót. Már 1948. áprilisában tagja lett a Comisco menekültügyi albizottságának, majd pártjának a Comiscóba való felvétele után a szervezet ülésein ő képviselte az emigráns mozgalmat. A Szocialista Internacionálé Frankfurtban megtartott alakuló ülésén fellépett a bebörtönzött hazai szociáldemokraták érdekében. A párt delegáltjaként tagja lett az internacionálé tanácsának. Az emigráns lapokban nyomon követhető sokirányú publicisztikai tevékenysége. 1951-ben már súlyos betegen, gyomorfekély-operációra tért vissza Zürichbe. 1988. végén hamvait hazaszállították, és a budapesti Farkasréti temetőben helyezték el végleges nyughelyén.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend (1946); Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal és nagykeresztje (1947).

Fő művei: A Szociáldemokrata Párt politikai irányvonala. Bp., 1945. A Szociáldemokrata Párt harca a reakció ellen. Szerk. H. n., 1945. Miért államosítunk? Parlamenti beszéd. Bp., 1946. The Story of the Socialists in Eastern Europe. London, 1951. Többekkel: A függöny felgördül. Kelet-Európa szocialista pártjainak sorsa. Bp., 1995.

B. M.–K. Zs.–M. K. J.

BARANKOVICS ISTVÁN

Polgár, Szabolcs vármegye, 1906. december 13. – New York, New York, USA, 1974. március 13.

Demokrata Néppárt

Országos lista

Római katolikus vallású, értelmiségi családból származott. Édesapja, Barankovics István (1879–1939) a felekezeti elemi iskola kántortanítója volt Polgáron, édesanyja, Bartha Erzsébet (1879–1936) ugyanott tanítónő. Testvérei: Erzsébet (1908–1987), Sarolta (1910–1968), László (1913–1980), Irén (1915–1983). 1937-ben feleségül vette Stern Liviát (1907–1995).

1925-ben érettségizett az egri ciszterciek főgimnáziumában, ahol kiváló magyar és klasszikus műveltséget szerzett. A tehetséges ifjúra Szmrecsányi Lajos érsek figyelmét is felhívták, aki támogatta a Pázmány Péter Tudományegyetem jogi fakultásán elkezdett tanulmányaiban. Egyetemista éveiben a budai Szent Imre Kollégium lakójaként egyik résztvevője volt a fiatal katolikus értelmiség szociális reformokra törekvő mozgalmainak.

1928-ban megválasztották az Országos Magyar Katolikus Főiskolai Diákszövetség főtítkárának. Írásait a *Vox Academica* című lap közölte. A Bartha Miklós Társaságba is belépett. 1929 őszén a társaságból kivált Wesselényi Reformklub vezetőségi tagja lett. 1930 májusában a klubot az egyházi nagybirtokokból a szegény földművesek javára földosztást javasoló memorandum miatt betiltották. Egyetemi tanulmányait nem fejezte be, újságírói pályára lépett, és a Desseffy grófi család házitanítójaként szerzett jövedelméből tartotta fenn magát. 1931 májusában egyik alapítója a Prohászka Ottokár Társaságnak; a vezetőségben Szekfű Gyula, Pethő Sándor, Horváth Sándor, Sik Sándor, Griger Miklós, Katona Jenő foglalt helyet. Ők Prohászka Ottokár és Giesswein Sándor szociális elkötelezettsége mellett döntő hatást gyakoroltak politikai nézeteinek kialakulására. Az 1930-as években alkotmányvédő-legitimista körökben, Griger Miklós Néppártjában kezdte politikai pályáját, a Magyar Férfiak Szent Korona Szövetségének is tagja volt. 1935-ben barátaival együtt megalakították a Deák Ferenc Társaskört, hogy korosztályuk legjobbjait az azonnali szociális és társadalmi reformok szolgálatára, valamint a fasiszmus és a kommunizmus által veszélyeztetett demokrácia védelmére egyesítsék. Deák Ferenc írásait *A magunk útján* címmel rendezte sajtó alá. 1937-ben a kör elnöke, gróf Desseffy Gyula, *Az Ország Útja* címmel indított államtudományi és nemzetpolitikai havi folyóirata társszerkesztőjének választotta. 1941-től a Független Kisgazdapárt tulajdonába került, és a Desseffy által irányított *Kis Újság* segédszerkesztője és külpolitika rovatszerkesztője. 1943. május 20-án a *Magyar Nemzet* felelős szerkesztője lett, és a német megszállásig, 1944. márciusig kiadóként is a lap élén állt. A háború alatt bekapcsolódott az antifasiszta független-

ségi mozgalomba. A Magyar Történelmi Emlékbizottság 1942. március 1-jén a *Népszavában* közzétett felhívásának egyik aláírója, a Kállai Gyula által szerkesztett Petőfi útján című füzetben is megjelent egy írása. Wilhelm Röpke *A harmadik út* című könyve 1943-ban az ő fordításában és előszavával jelent meg Budapesten. Közben folytatta tanulmányait, 1944 júniusában megszerezte államtudományi doktorátusát. A nyilas terror és a főváros ostromát papi ruhába öltözve, egyházi iratokkal ellátva a budai ferenceseknél vészelte át. Miután a Gestapo nem találta lakásában, túszként szolgálóleányát hurcolták Auschwitz-Birkenaubá. 1944 novemberében részt vett a Kereszténydemokrata Néppárt megalakításában, az illegálisan megalakított párt igazgatóbizottságába is beválasztották.

1945 elején, Buda felszabadítását követően bekapcsolódott a Kereszténydemokrata Néppárt legális szervezésébe. A február 27-én tartott vezetőségi ülésen a párt főtítkárává választották, azonban Pálffy József politikai elképzeléseivel nem értett egyet. A szakadást követően, 1945 nyarán a keresztény jelzöt elhagyva Demokrata Néppárt néven maga is pártalapítási engedélyért fordult a Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz, amit Pálffy Józseffel ellentétben megkapott. 1945. szeptember 25-én meghirdette a DNP programját, amelyben a nyugati típusú kereszténydemokrácia példáját és a pápai szociális enciklikák tanítását vette alapul. A korábbi keresztény pártokkal ellentétben elhárította a klérus vezetési igényét. Októberben *Hazánk* címmel pártlapot indított, amelynek felelős szerkesztője lett. A kései engedélyezés miatt a november 4-i nemzetgyűlési választásokon a néppárt nem indulhatott, két tagja a kisgazdapárt listáján jutott be a törvényhozásba. 1946. október–1947. szeptember között szerződéses tiszviselő a Magyar Nemzeti Bankban, sajtó-szemléket készített. A Nemzetgyűlés feloszlata után a püspöki kar többségi támogatását bírva Szabó Árpád házelnökhez írott levelében bejelentette, hogy a Demokrata Néppárt önállóan kíván indulni a közelgő országgyűlési választásokon.

1947. augusztus 10-én Győrben hozta nyilvánosságra pártja új programját, amelyben egyebek mellett kifejtette, hogy a politikai demokrácia „a gazdasági, társadalmi és kulturális demokrácia nélkül” nem elegendő; osztálymentes társadalomról és evangéliumi szellemben tökéletesített szocializmusról beszélt. Reálpolitikusként elismerte az új rendszer néhány intézkedésének szükségszerűségét, emiatt Mindszenty József esztergomi érsekkel még inkább megromlott a viszonya. (Kettejük kapcsolata már 1945-ben megromlott.

Egyet nem értésük mögött a katolicizmus kétféle – egy világiasabb és modernebb, valamint konzervatívabb – felfogásának összeegyeztethetlensége feszült.) Augusztus 31-én pártja több mint nyolcszáz ezer szavazatot kapott, s így a polgári oldal legjelentősebb ereje lett; a hatvankét fős kereszténydemokrata képviselőcsoport az Országgyűlés negyedik legnagyobb frakciója volt. Ő maga a hat helyen megszerzett mandátumaiból az országos lista jogán lett képviselő. A politikai bizottság tagjaként és a legnagyobb ellenzéki párt vezéréként több nagy jelentőségű parlamenti beszédet tartott. A Dinnyés-kormány programvitájában a külpolitikai célokat a pusztán létezésen túl, a független államiság és a határokon túli magyarok jogainak biztosításában határozta meg, ugyanakkor óva intett a nagyhatalmak vitáiba való beavatkozástól. A rendeleti kormányzást bírálva megjegyezte, hogy demokratikus viszonyok között „a parlamentet kell foglalkoztatni”. A szabad vallásgyakorlást nem pusztán magánügynek, lelkiismereti kérdésnek, hanem fontos közszabadságnak tekintette. Kérte a svábok kitelepítésének felfüggesztését. Minthogy a kormány iránt eleve nem viseltetett bizalommal, a programot elutasította. A költségvetési vitában a kormány legfőbb céljának a lakosság jobb anyagi körülményeinek biztosítását nevezte. A másik cél a nagy vagyoni, kereseti különbségek kiegyenlítése és egy „szociális igényeket... megvalósító közteherviselési politika bevezetése”. 1948 tavaszán részt vett az egyház és az állam között az iskolák államosításáról folyó tárgyalásokon. Több alkalommal is kifejtette, hogy a Demokrata Néppárt nem támogat semmiféle olyan kezdeményezést, amely az egyház és az állam történetileg kialakult jogviszonyát megbolygatja. Június 16-án, az iskolák államosításáról lefolytatott parlamenti vitában a kisebbségi véleményt elmondva a törvényjavaslat ellen érvelt, mivel pártja „kifejezetten az egyház általános iskolajogának politikai védelme mellett kötötte le magát”. 1948 novemberében még ő nyitotta meg a párt keresztény világnézeti akadémiáját. December 14-én utoljára szólalt föl az Országgyűlésben. Az állam és az egyház közötti tárgyalásokat szorgalmazott, hiszen a viszony minden további romlása súlyosbítja azt az ellentétet, amely a néppárt és a kormány között fennáll. Élesen támadta az állami tervgazdálkodást és a kollektivizálásra törekvő kormányt, a közjó érdekeit szolgáló állami szektor mellett egy szabad, garanciákat jelentő szövetkezeti intézményrendszer kialakítását tartotta szükségesnek. Mindszenty József december 23-i letartóztatása után választás elé került: vagy elítéli a magyar katolikus egyház vezetőjét, vagy a közéletből kiszorítva feloszlatja a pártját.

1949 januárjában már nem vett részt a parlamenti üléseken, a hónap végén beszüntette a *Hazánk* megjelentetését. Február 2-án, a Mindszenty József bíboros elleni koncepció per megkezdése előtti napon feleségével, Jánosi József jezsuitával és Blaskó Mária irónővel együtt – az Egyesült Államok budapesti nagykövetségének segítségével – elhagyta

az országot. Még ugyanezen a napon Bécsben tett rádiónyilatkozatában bejelentette, hogy a Demokrata Néppárt beszünteti működését. A pártfeloszlást a politikai bizottság itthon maradt hat tagja február 4-én határozatban erősítette meg. Mandátumát 1949. március 11-én, az Országgyűlés feloszlata előtt alig egy hónappal megszüntették, majd magyar állampolgárságától is megfosztották és vagyonát elkobozták. Az emigrációt Salzburgban kezdte, hamarosan az ottani menekültügyi iroda vezetője lett. 1951-ben kivándorolt az Egyesült Államokba, New Yorkban telepedett le. Részt vállalt a Magyar Keresztény Népmozgalom munkájában, összefogta a néppárt száműzetésben élő tagjait, és tevékeny szerepet játszott az emigráns kereszténydemokrata pártok uniójában.

1954-ben híveivel kilépett a Keresztény Népmozgalomból, s újjászervezte a Demokrata Néppártot. Tagja lett a Magyar Nemzeti Bizottmány tizenhárom tagú végrehajtó bizottságának, a vallás- és közoktatásügyi bizottság vezetője. Az emigrációs napi küzdelmeket elkerülte, figyelmét elsősorban a politika elvi-ideológiai kérdéseinek elemzésére fordította. Amikor az 1956-os forradalomban részt vett politikusok a korábbi emigráns vezetőkkel együtt 1958 elején megalakították az egységes magyar képviselőtestületet, a Magyar Bizottságot, a DNP részéről ő vett részt a testület munkájában. A Közép-európai Kereszténydemokrata Unió elnökévé választotta. 1960 után már nem vett részt az emigráns politikában, inkább könyvei közé visszahúzódva írt és szerkesztett. Egyre ritkábban szánta rá magát európai útra, de két alkalommal a Magyar Katolikus Értelmiségi Mozgalom–Pax Romana meghívására előadást tartott. Egy ízben feleségével együtt VI. Pál pápa is fogadta. Hamvai az amerikai metropolis egyik temetőjében nyugodtak; 2001. december 13-án, születésének 85. évfordulóján a Fiumei úti temetőben, a Nemzeti Kegyeleti Bizottság által adományozott diszínrhelyen feleségével együtt végső nyugalomra helyezték.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend bronz fokozat (1947).

Fő művei: Die Grosse Warnung. Zürich, 1949. A keresztény politika iskolája. New York, 1952. Egyetemes zsinat és vasfüggöny. New York, 1962. Híven önmagunkhoz. Barankovics István összegyűjtött írásai a kereszténydemokráciáról. Bp., 2001. Demokrácia, egyház, szabadság. Bp., 2002.

Irodalom: Izsák Lajos: A Kereszténydemokrata Néppárt és a Demokrata Néppárt 1944–1948. Bp., 1985. Barankovics István öröksége. Az idő élén jártak. Kereszténydemokrácia Magyarországon. A Demokrata Néppárt képviselői. Szerk.: Kovács K. Zoltán, Rosdy Pál. Bp., 1996. A modern magyar kereszténydemokrácia atyja. Szerk.: Kovács K. Zoltán, Rosdy Pál. Bp., 1997. Jezsó Ákos: Voksok és keresztiek. A KDNP kálváriája, avagy a rendszerváltás dokumentumregénye. Bp., 2002.

BÁRÁNYOS KÁROLY

Bethlen, Szolnok-Doboka vármegye, 1892. április 23. – Budapest, 1956. augusztus 5.

Független Kisgazdapárt

Baranya és Tolna vármegyék Pécs törvényhatósági jogú várossal

Paraszti családból származott, apja, Bárányos István (1859–1916) uradalmi kertészként dolgozott Alcsúton, Bethlenben és a Margit-szigeten. Anyja Horváth Mária (1863–1933). Hatan voltak testvérek. 1922-ben Budapesten kötött házasságot, felesége Rónay Gizella. Három gyermekük született, Ildikó (1923) kertészmérnök, László (1926) szőlész, Károly (1926) építészmérnök lett.

A Királyi Magyar Tudományegyetemen jogi diplomát szerzett. 1910 októberében mint díjnok került a Földművelésügyi Minisztériumba. Az első világháború kitörése után, 1914. július 30-án behívták katonának, 1918. november 30-án szerelt le. 1919. január 1-jétől segédfogalmazó. 1934. június 30-tól miniszteri segédtitkár, majd titkár, egyidejűleg 1935-től a Külkereskedelmi Hivatal alelnöke. 1935–1944 között a Döry Konzervgyár Rt. igazgatósági tagja. 1938. június 30-tól miniszteri tanácsos. 1941. március 12-én a Földművelésügyi Minisztérium adminisztratív államtitkári posztjára került. A német megszállás után, 1944. április 14-én nyugdíjazták.

A háború után, 1945. november 15-től 1946. november 20-ig közellátásügyi, majd 1947. szeptember 24-ig földművelésügyi

miniszter a Tildy-, a Nagy Ferenc-, illetve az első Dinnyés-kormányban. Miniszterként tagja volt a Gazdasági Főtanácsnak. 1947. július 1-jétől 1948. július végéig a Magyar Országos Szövetkezeti Központ elnöke. 1947. július 18-tól a Tervgazdasági Tanács tagja. 1947 májusában a Mezőgazdasági Iparfejlesztő Társaság tiszteletbeli elnökévé választották. 1946 novemberében, feladva addigi pártonkívülségét, belépett a Független Kisgazdapártba.

1947. augusztus 31-én a Baranya–Tolna megyei választókerületben országgyűlési képviselővé választották. Szembekerülve az FKGP vezetőségének politikájával, ellenzve az ország fokozódó balatrolódását, lemondott mandátumáról, amit 1948. november 16-án jelentettek be a törvényhozásban.

Kitüntetése: Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal (1947).

Fő művei: A mezőgazdasági értékesítés jelenlegi helyzete. Sopron, 1940. A magyar földművelésügyi átmenet gazdasági problémái. Bp., 1944.

V. I.–V. V.

BARÁTH ENDRE

Jászberény, Jász-Nagykun-Szolnok vármegye, 1888. augusztus 8. – Jászberény, Szolnok megye, 1955. március 21.

Független Kisgazdapárt

Jász-Nagykun-Szolnok vármegye

Római katolikus vallású, kisparaszti családból származott. Szülei, Baráth János és Kármán Veronika 10 kat. holdon gazdálkodtak. 1922-ben megnősült, Bíró Rozália hatgyermekes özvegyasszonyt vette el feleségül. Közös fiuk, András (1923) születését követően felesége meghalt, ezután mind a hét gyermeket egyedül nevelte.

Jászberényben elvégezte a mezőgazdasági szakiskolát. 4 kat. holdon gazdálkodott. 1930-ban belépett a Független Kisgazdapártba, a párt Szolnok megyei szervezetének elnökévé választották. 1930-tól 1944-ig részt vett Jászberény város képviselőtestületének munkájában. 1933-ban a jászberényi időközi választáson Imédy Béla (Egységes Párt) mögött (a szavazatok 24,36 százalékaival) a második helyen végzett. Indult az 1939. évi országgyűlési választásokon is, de a jászapáti egyéni kerületben a szavazatok mindössze 8,9 százalékát szerezte meg, s nem jutott mandátumhoz a Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei listán sem.

1944 decemberétől Jászberény delegáltjaként az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja. 1945. január elejétől 1945. december elejéig Szolnok vármegye főispánja. 1945. november 4-től nemzetgyűlési képviselő, a Heves és Nógrád-Hont vármegyei választókerületben szerzett mandátumot. 1945 áprilisáig a Független Kisgazdapárt Szolnok megyei, majd 1946–1947-ben jászberényi szervezetének elnöke. 1946. szeptember 10-től az országos intézőbizottság tagja. 1947 nyaráig a centrumhoz tartozott. Nagy Ferenc miniszterelnök lemondatása után, 1947. június 9-től a párt képviselőcsoportjának elnöke. 1947. június 21-től 1948. április 17-ig az FKGP PB tagja. 1947. augusztus 31-én a Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei választókerületben újra képviselővé választották. 1947. október 24-én bejelentette, hogy a földművelésügyi miniszter október 1-jén a Tejtermelők és Tejszövetkezetek Országos Szövetsége igazgatójává nevezte ki. Összeférhetlenségi eljárás in-

dult ellene, amit csak 1948. február 5-én szüntettek meg, miután február 2-án azonnali hatállyal lemondott igazgatói állásáról.

1948. február végén távozott a parlamenti frakció éléről, majd április 15-én lemondott mandátumáról, amit Nagy Imre,

az Országgyűlés elnöke április 26-án jelentett be. Ezután visszavonult a politikai élettől. Az 1950-es évek elején rendőri felügyelet alá helyezték. Jászberénytől délre, Portelek határában lévő földjén gazdálkodott haláláig.

V. I.–V. V.

BARATI JÓZSEF

Józsa, Hajdú vármegye, 1914. február 6. – Budapest, 1982. október 9.

Nemzeti Parasztpárt

Baranya és Tolna vármegyék Pécs törvényhatósági jogú várossal

Apja, Barati József (1884–1965) földműves, napszámos, fatelepi munkás, anyja, Pásti Julianna (1892–1973) szintén a fatelepen kereste kenyerét. A református vallású családban nyolc gyermek született, de testvérei közül csak kettő érte meg a felnőttkort: Julianna (1924–1966) műszaki alkalmazott, Margit fatelepi dolgozó volt. 1937-ben kötött házasságot Nagy Irénnel (1909), aki a háztartást vezette. Gyermekek nem születtek.

Az elemi szülőfalujában végezte, majd Debrecenbe járt polgári iskolába. Ezt követően a Református Kollégium növendéke lett, 1933-ban itt szerzett tanítói oklevelet. Két évi állásnélküliség után, 1935-től a Baranya megyei Kispeterden, majd 1939-től a közeli Rózsafán tanított az elemi iskolában. 1939-ben, illetve 1940-ben zászlósi rendfokozatban részt vett Kárpátalja és Észak-Erdély megszállásában.

1945-től Pécsen dolgozott. Belépett a Nemzeti Parasztpártba, s hamarosan a városi szervezet egyik vezetője lett. 1947-ben az NPP Baranya megyei titkára. 1947. augusztus 31-től 1948. november 16-ig országgyűlési képviselő, a Baranya és Tolna megyei listáról jutott be a törvényhozásba. Mandátumáról azért kellett lemondania, mert 1948. októberben ki nevezték Zala vármegye főispánjának. E tisztségét egészen a

tanácsrendszer 1950 nyarán történt bevezetéséig betöltötte. Az 1949–1953. évi Országgyűlésbe való bejutását – mint zala-i képviselő – az összeférhetetlenségi szabályok megváltozása miatt már nem akadályozta közigazgatási tisztsége. Ennek köszönhető, hogy 1950 nyaratól munkanélküli léte nem kellett sok más kegyvesztett parasztpártihoz hasonlóan alkalmi munkákból élnie: minden hónapban felvehette képviselői tiszteletdíjat.

1951-től gazdasági csoportvezető volt a Magyar Agrártudományi Egyetemen. 1953-ban a Földművelésügyi Minisztériumba került. A Hazafias Népfrent apparátusának kiépülése után itt kapott állást; 1957-től a HNF Országos Tanácsa propagandaosztályának vezetője, 1968-tól a HNF titkára. Az 1950–1960-as években elvégezte a Gödöllői Agrártudományi Egyetemet és a Politikai Főiskolát. 1960-ban, a népfrent II. kongresszusán az országos tanács tagjává választották. E tisztelet és a titkári megbízatást nyugdíjazásáig látta el.

Kitüntetései: Magyar Népköztársasági Érdemérem arany fokozat (1950); Munka Érdemérem (1953); Munka Érdemrend (1960); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Munka Érdemrend arany fokozat (1972).

B. P.

BARCS SÁNDOR

Szeged, 1912. november 10.

Független Kisgazdapárt

Országos lista

Evangélikus vallású, értelmiségi családban született. Apja, Bartsch Sándor tanár volt, anyja Wack Margit. Háromszor nősült; 1945-től Molnár Mária, 1962-től Kenéz Márta, 1970-től Szabó Magdolna a felesége. Gyermekei: Endre (1946) újságíró, Sándor (1947) kertész, Gyöngyvér (1971) tisztviselő, Emese (1977) tisztviselő.

A budapesti Magyar Királyi József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem mezőgazdasági karán 1937-ben abszolutóriumig jutott, oklevelet azonban nem szerzett. 1929-től jelentek meg írásai a nagyváradi és a budapesti sajtóban. 1933-tól a *Nemzeti Sport* rovatvezetője, majd 1939-től 1944-ig az *Újság* című lap publicistája. 1939–1940-től kapcsolat-

ban állt az illegális kommunista mozgalommal, s a háború alatt bekapcsolódott a függetlenségi és népfrontmozgalomba. 1939-től Bajcsy-Zsilinszky Endre környezetéhez tartozott. 1943-ban belépett a Független Kisgazdapártba, a Polgári Tagozat egyik alapító tagja és szervezője volt. A német megszállás napján, 1944. március 19-én a Gestapo letartóztatta; egy ideig Bajcsy-Zsilinszky Endrével egy cellában raboskodott.

1945-től a *Szabadság* című lap szerkesztője s a szerkesztőbizottság tagja lett. 1945–1946-ban a Magyar Távíratírodánál dolgozott felelős szerkesztőként. 1946-tól a kisgazdapárt megbízásából ellátta a Magyar Központi Híradó Részvénytársaság ügyvezető alelnöki, 1947 és 1950 között elnöki teendőit. 1950-től három évtizeden keresztül a Magyar Távíratíroda vezérigazgatója volt, egy időben államtitkári rangban. 1946 májusától a kisgazdapárt országos központjában a propagandaosztályt vezette. 1946. szeptember 7-től az országos intézőbizottság tagja; a párt balszárnyához, az Ortutay Gyula és Oltványi Imre után elnevezett „O”-csoporthoz tartozott. 1947. június 29-től az újjászervezett polgári tagozat elnöke. 1948. április 17-én, az első balatonkenesei értekezleten az FKGP alelnökévé s a politikai bizottság tagjává választották. 1948 márciusában bekerült a Magyar Szabadságharcos Szövetség elnökségébe. 1947. augusztus 31-én az FKGP országos listáján országgyűlési képviselővé választották, több mint négy évtizedig, egészen 1990-ig tagja maradt a törvényhozásnak. 1948. január 29-én ő terjesztette elő az 1947. október 29-én aláírt magyar–bolgár és az 1947. november 25-én megkötött magyar–román kulturális egyezmény becikkelyezéséről szóló törvény-javaslatot, az utóbbinak 1948. január 30-án bizottsági előadója is volt. Felszólalt az 1947–1948-as, majd az 1949. évi állami költségvetés részletes parlamenti vitájában. 1949. március 15-től a Magyar Függetlenségi Népfront Országos Tanácsának jegyzője. 1953-tól 1975-ig, majd 1980 és 1989 között az Elnöki Tanács tagja. 1957-től

elnökként a szennyezett és pusztuló, elfolyó magyar gyógyvizek megmentésére alakult tárcaközi balneológiai bizottság munkáját irányította. 1966-tól 1989-ig az Interparlamentáris Unió tanácsának, majd végrehajtó bizottságának tagja, a magyar csoport elnöke. 1954 októberében bekerült a Hazafiús Népfront Országos Tanácsába; 1956. június 16-tól 1964. március 20-ig az elnökségben foglalt helyet, 1964-től ismét az országos tanács tagja. 1964-ben belépett a Magyar Szocialista Munkáspártba.

Jelentős szerepet játszott a magyar és a nemzetközi labdarúgás irányításában. 1949-től 1963-ig a Magyar Labdarúgó Szövetség élén állt, 1990-ben tiszteletbeli elnökké választották. 1962-től 1978-ig az Európai Labdarúgó Unió alelnöke, 1972–1973-ban ügyvezető elnöke volt. 1972-től 1976-ig a Nemzetközi Labdarúgó Szövetség alelnökeként tevékenykedett. 1965. június 20-tól 1975-ig a Magyar Újságírók Országos Szövetsége elnöke. Több évtizedes újságírói múltja elismeréseként 1971-ben Rózsa Ferenc-díjat kapott. 1986–1987-ben a Bajcsy-Zsilinszky Endre Baráti Társaság elnöke.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1946, 1947); Kossuth Érdemrend III. osztály (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend IV. fokozat (1950, 1952); Magyar Népköztársasági Érdemérem ezüst fokozat (1950); Magyar Népköztársasági Sportérdemérem arany fokozat (1952, 1960); Munka Érdemrend (1955, 1962); Munka Érdemrend arany fokozat (1965, 1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1972); Nagy Ezüst Rendjel szalaggal (osztrák, 1979); Magyar Népköztársaság Zászlórendje (1980).

Fő művei: Diadal Helsinkiben. Bp., 1952. A sajtó és az MTI. Szerk. H. n., 1953. A magyar csapattal Chilében. Bp., 1962. A modern olimpiák regénye. Bp., 1964. A földgolyóról jelentem. Bp., 1969.

Irodalom: Dlusztus Imre: Barcs Sándor. Szeged, 1997.

V. I.–V. V.

BARCZA SÁNDOR

Dés, Szolnok-Doboka vármegye, 1894. április 5. – Budapest, 1975. június

Szociáldemokrata Párt

Országos lista

Édesanyja Csiszár Rozália. Kitanulta a könyvkötőszakmát, majd kereskedelmi érettségit tett, 1911-től biztosítási területen kezdett dolgozni.

1925-ben belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. 1946 januárjától az SZDP alkalmazottja, gazdasági ügyekkel foglalkozott. 1946 közepén megbízták a párt admi-

nisztrációs és pénzügyi osztályának vezetésével. A Népszava Könyvkiadó Vállalat és Könyvkereskedésben a könyvkiadó bizottság tagja. 1946 őszén a „tökés” gazdálkodásról folytatott vita a párton belül is fellángolt. Felerősödött az a követelés, hogy a vállalkozásokat, a „külső” gazdasági társaságokat válasszák le a pártról, és az SZDP vezetői határol-

ják el magukat a „tökétől”, még a látszatát is kerüljék annak, hogy a szociáldemokraták politikáját kapitalista érdekeltségük befolyásolja. A forint bevezetése új helyzetet teremtett, s ezért vele és Szenczi Sándor vezetésével felülkerekedtek a „Gazdálkodni kell!” jelszó hívei. Mindketten erőteljesen szorgalmazták, hogy a mozgalom s a súlyos anyagi gondokkal küzdő párt érdekében a vezetés éljen a tőkés által felkínált gazdasági lehetőségekkel, használják fel a párttal együttműködni szándékozó magántőkét, hozzanak létre közös vállalatokat stb. Mint a párt legfőbb gazdasági vezetői 1946 végére elkészítették a Pártvállalatok átszervezése című dokumentumot, amelyben a párttól leválasztott vállalatok irányítását, működtetését részletezték. A tervet a politikai bizottság 1946. december 21-i ülésén elfogadta. Miután 1947. január 1-jével megkezdődött a gazdálkodás átalakítása, megbízták a párt külső gazdasági-pénzügyi tevékenységének felügyeletével. 1945-től az Általános Kereskedelmi és Ipari, 1946-tól a Szén- és Olajipari Rt. igazgatósági tagja.

1947. augusztus 13-tól kinevezték a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium adminisztratív államtitkárává. 1947. november 1-jétől államtitkárként ellátta az Országos Idegenforgalmi Bizottság elnöki tisztségét is. 1948. augusztus 31-i hatállyal nyugdíjba ment, egyidejűleg az OIB élén betöltött

tisztviselése is megszűnt. Az 1948. júniusi pártegyesüléskor átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába, majd július 1-jétől a Gazdák Biztosító Szövetkezetének elnöke lett.

1947. augusztus 31-én a Szociáldemokrata Párt országos listáján bekerült a törvényhozásba, október 21-től a közgazdasági és közlekedésügyi bizottság helyettes elnöke. Hivatalból több törvényjavaslat parlamenti előadója volt; ezek közül a bauxitbányászat és az alumíniumtermelés államosításáról, valamint a szövetkezetekről szóló kormányjavaslatok voltak a legjelentősebbek. A költségvetési vitáknak is állandó résztvevője. Mandátumának lejártá után az Állami Biztosító vezérigazgató-helyettesévé nevezték ki.

1950 júliusában államellenes szervezkedésben való részvétel koholt vádjával letartóztatták, tizenöt évi börtönrre ítélték, amelyből öt évet magánzárkában töltött. A fogságból idegei felmondták a szolgálatot. 1955-ben szabadult, ezután nyugdíjba ment. 1956 augusztusában a Legfelsőbb Bíróság bűncselekmény hiányában felmentette, rehabilitálták. Nyugdíjasként a Kereskedelmi, Pénzügyi és Vendéglátó-ipari Dolgozók Szakszervezetében dolgozott, a nyugdíjas szakosztály elnökeként. Halála előtt nem sokkal, 1973-ban belépett a Magyar Szocialista Munkáspártba.

Kitüntetései: Tanácsköztársasági Emlékérem (1959).

H. J.—M. K. J.—Z. K.

BÁRKÁNYI FERENC

Szeged, 1897. január 30. — ?

Magyar Függetlenségi Párt

Csongrád és Csanád vármegyék Szeged és Hódmezővásárhely törvényhatósági jogú városokkal

Apja Bárkányi Antal bádogosmester, anyja Cserzi Róza; mindketten római katolikus vallásúak voltak. Nős, felesége Mamusich Klára (1905). Két fiuk született, Ferenc és István.

A reáliskola négy osztálya után géplakatostanonc volt a MÁV szeged-rókusi javítóműhelyében. Később szülővárosában elvégezte a felső ipariskolát is. 1916-ban meg kellett szakítania tanulmányait, mert katonai behívót kapott. Ezredével az orosz frontra vezényelték, hadnagy rendfokozatban fogságba került. 1918-ban hazaszökött. Félbeszakított tanulmányait magánúton folytatta, majd államtudományi doktorátust szerzett. Ezután beiratkozott a Magyar Királyi József Műegyetem Közgazdaság-tudományi Karára. Amikor a karlsruhei mérnöki iskolán gépészmérnöki végzettségét megszerzte, akkor hűtőtechnikus, vasöntő és géplakatos szakképesítésekkel rendelkezett.

Több vállalat — köztük a Vacuum Oil Company amerikai cég — magántisztviselője. 1931-ben önállósította magát, vasöntő gépműhelyt alapított, tizenkettőtől hetven főig terjedő alkalmazottainak száma. A második világháború előtt a Ba-

ross Szövetség tagja, 1939-ben a Tűzharcosok Szövetsége szegedi VI. kerületi elnökévé választották. 1936 és 1947 között több ciklusban a szegedi ipartestület megválasztott alelnöke, illetve elnöke. 1939-től újból katonai szolgálatot teljesített, részt vett a Jugoszlávia elleni támadásban, a szegedi 5. utászászlóalj alárendeltségében a bajai hadihíd parancsnoka volt. A topolyai internálótáborból származásuk miatt behívott munkaszolgálatosokat mentett ki, ezért 1945-ben tartalékos őrnaggyá léptették elő.

1945-ben belépett a Független Kisgazdapártba, majd a következő évben csatlakozott a Magyar Szabadság Párthoz. 1946 októberében népellenes bűnök elkövetésével vádolták meg, mert 1936 és 1938 között tagja volt a német mérnöki egyesületnek. A vádak alól végül tisztázták. A Sulyok-párt feloszlata után a Magyar Függetlenségi Párt tagja lett. Az 1947. augusztusi országgyűlési választásokon a Csongrád és Csanád vármegyei választókerületből bekerült a törvényhozásba. 1947. november 18-án bejelentette kilépését a párt frakciójából. Két nappal később, az Országos Nemzeti Bizott-

ság döntése nyomán, a Magyar Függetlenségi Párt mandátumaival együtt az ő képviselői megbízatása is megszűnt. A „pfeifferista” politikusokra nehezedő nyomás növekedésével két hónapig bujkálásra kényszerült.

1948. februárban a fenyegető letartóztatás elől családjával együtt külföldre menekült. Távollétében a Szegedi Népbíróság 1948. február 7-én Falcione Kálmán és társai perének harmadrendű vádlottjaként bűnösnek mondta ki az államrend megdöntésére irányuló szervezkedésben való részvétel, valamint izgatás vádpontokban; nyolc év kényszermunkára és teljes vagyonekobzásra ítélték. Emigrációja elején, 1950-ben bekapcsolódott a Magyar Nemzeti Bizottmány munkájába, később azonban távol tartotta magát az emigráns politikától. 1952-ben Dél-Amerikába utazott. Kolumbiában egyetemi tanár lett, majd 1959–1961 között Kubában kapott egyetemi katedrát. Dél-amerikai tapasztalatairól több cikket írt magyar nyelvű emigráns lapokba 1958–1959-ben, majd 1962-ben New York államban lakott, s műszaki rajzolásból élt, ez az utolsó információ róla.

Irodalom: Kóro Imre: Új utak, régi sorok. Szeged, 1947.

Sz. R.

BARKÓCZY JÓZSEF

Tengőd, Tolna vármegye, 1902. április 27. – Tengőd, Somogy megye, 1961. január 21.

Demokrata Néppárt

Baranya és Tolna vármegyék Pécs törvényhatósági jogú várossal

Barkóczy József (1874–1919) 17 kat. holdon gazdálkodó földműves és Krémer Anna (1880–1949) gyermeke. 1900-ban született Péter bátyja csecsemőként elhunyt. A család római katolikus vallású. 1924-ben kötött házasságot szülőfalujában Iván Teréziával (1909). Két gyermekük közül József (1925) termelőszövetkezeti elnök volt; Gellért (1931) eredetileg a családi földéken gazdálkodott, majd tsz-tractoros lett, végül gépészmérnöki végzettséget szerzett, s a Siófoki Városi Tanács költségvetési üzemének művezetőjeként 1990-ben ment nyugdíjba. 1991-ben a Független Kisgazdapárt Somogy megyei elnökévé választották, majd 1994-ben és 1998-ban megyei listavezetőként országgyűlési képviselő lett. 2002-ben is elindult a siófoki kerületben, de harmadszor már nem tudott mandátumot szerezni.

A tengődi elemi iskolában elvégzett hat osztály után apja haláláig a családi gazdaságban dolgozott, majd önálló gazdálkodásba kezdett. Elismert, jó gazdának tartották, ezért az ezernégyszáz fős falu lakossága 1936-ban két esztendőre községi bírónak választotta. Ugyancsak 1936-tól haláláig a katolikus egyházközség elnöke volt szülőfalujában. Az 1930-as évek végén kapcsolatba került az arany- és ezüstkalászos gazdák mozgalmával, maga is ezüstkalászos tanfolyamot végzett. Ezzel egy időben csatlakozott a Független Kisgazdapárthoz, de jelentős párttiszséget nem töltött be a pártban. 1938-ban behívták katonának, később részt vett az erdélyi bevonulásban. Az ország második világháborús hadbalépése után ismét behívták, 1943-tól a szovjet fronton harcolt; 1944-ben leszerelték.

1945 novemberében felkerült a kisgazdapárt Somogy megyei listájára, de nem jutott be a Nemzetgyűlésbe. 1947 folyamán – mivel elégedetlen volt az FKGP politikai irányvonalával – kilépett a pártból, s csatlakozott a Demokrata Néppárthoz. Az augusztus 31-én megrendezett országgyűlési

választásokon a Baranya és Tolna megyei listáról bejutott a törvényhozásba. 1948. június 15-én bejelentették kilépését a DNP-ből, de mandátumát megtartotta. Képviselősege alatt három interpellációt nyújtott be a gazdálkodók érdekeinek védelmében; 1948. június 16-án a miniszterelnökhöz címzett interpellációjában a parasztság élet- és munkakörülményeinek ellehetetlenülését kifogásolta. Ugyanezen az ülésnapon, az iskolák államosításáról folytatott vitában a házelnök szerint megsértette Ortutay Gyula vallás- és közoktatási minisztert, ezért a mentelmi bizottság elé idézték; a meghallgatáson elmarasztalták, s a bizottsági jelentés hatására a következő ülésnapon, 1948. július 6-án három hónapi időtartamra kizárták a törvényhozás munkájából.

Mandátumának lejártá után rendőri megfigyelés alá került. Falujában 1952. október 10-én egy provokáció során megverték, letartóztatták. Öt nap múlva hamis vádak alapján, „beszolgáltatási kötelezettség elmulasztása és izgatás” címén a Tabi Járásbíróság elítélte. Másodfokon a Kaposvári Megyei Bíróság izgatás vádjával hat év börtönbüntetésre ítélte. Oroszlányban és Márianosztrán raboskodott. 1956 májusában feltételeesen szabadlábra helyezték. Időközben családja kényszerből belépett a helyi termelőszövetkezetbe.

1956 októberében, a forradalom napjaiban a Tengődi Nemzeti Bizottság tagjává választották. 1957. május 13-án a karhatalmisták letartóztatták, Kánya községbe hurcolták, összeverték, bordái eltörték. Internálták, tizenhárom hónapra keresztül Kistarcsán és Tökölön tartották fogva, 1958. október 20-án szabadult. Az elszenvedett megpróbáltatások után egészsége már nem állt helyre, hamarosan agyvérzést kapott, s elhunyt. Törvénytelen ítéletét a Siófoki Városi Bíróság 1990-ben megsemmisítette.

M. K. J.—Sz. R.

BÁSTA REZSŐ

Budapest, 1902. szeptember 29. – Budapest, 1965. május 29.

Magyar Dolgozók Pártja (MKP-listáról)

Nagy-Budapest

Édesanyja Kokoska Mária. 1929-ben házasságot kötött Uhl Magdával (1905–1974). Két gyermekük született. Felesége a négy polgári és egy gyors- és gépirótanfolyam elvégzése után mint gépirónő dolgozott a Héderer-féle festék-nagykereskedésben, majd 1920. december 15-én bírósági állományba került. 1943-ban férjével együtt lett szociáldemokrata párttag. 1944. február 1-jével nyugdíjaztatta magát. 1947-ben és 1948-ban két- és hathetes vezetőképző iskolákat végzett, az SZDP, illetve MDP, majd a Magyar Nők Demokratikus Szövetségének központjában propagandista és oktatási felelős, végül a SZOT apparátusban dolgozott mint előadó.

A négy polgári elvégzése után műszerész szakképzettséget szerzett. 1929-től órabéres elektromos műszerészként dolgozott. 1943. január 18-án belépett a Szociáldemokrata Pártba, rajonvezető, *Népszava*-előfizetések gyűjtésével foglalkozott, részt vett a tagtoborzásban a főváros VIII. kerületében. Egyidejűleg a szociáldemokrata munkásakadémia központi vezetőképző tanfolyamának hallgatója.

1945. januárban átlépett a Magyar Kommunista Pártba. A felszabadítást követően Kossa István és Apró Antal munkatársaként szakszervezeti szervező, a Magyar Postai Alkalmazottak Szakszervezetének alapító tagja. 1946-tól a postászsakszervezet főtitkára. Miután elvégezte a hat hónapos

pártiskolát, pártnapi előadó, a központi vezetőség agitációs és propagandafelelőse, valamint a postás pártszervezetek instruktora lett. Később a postások nagy-budapesti pártbizottságának a tagja. Az 1947. augusztus 31-i választásokon az MKP nagy-budapesti listáján indult, pótképviselő lett. 1948. november 16-án Kovács Béla helyére behívták a parlamentbe, így már a Magyar Dolgozók Pártja frakciójának a tagja lett. Az 1949. májusi országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Népfront jelöltjeként, ezúttal is a nagy-budapesti kerületben szerzett újabb négy évre mandátumot.

1953-tól munkaügyi osztályvezető a Magyar Posta vezérigazgatóságán. Az MDP Budapest XII. kerületi fegyelmi bizottsági tagja, a nagy-budapesti pártbizottság agitációs és propagandaosztályának előadója és instruktora. 1956. októberben egyik fiával együtt a felkelők fogságába került, november 7-én a szovjet katonák szabadították ki őket. 1957-től a Magyar Szocialista Munkáspárt tagja, a Magyar Posta Központi Műszaki Hivatala vezetője. 1964-től haláláig a Postások Szakszervezetének elnöke.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemrend tisztí kezesztje (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend IV. fokozat (1950).

M. K. J.

BÁTOR IMRE

Várpalota, Veszprém vármegye, 1917. január 12. – Várpalota, Veszprém megye, 1991. június 7.

Demokrata Néppárt

Veszprém vármegye

Római katolikus vallású, földművescsaládból származik. Édesapja, Bátor Imre (1887–1945) földműves és édesanyja, Hánis Terézia (1895–1967) háztartásbeli vallásos szellemben nevelték gyermekeiket. Nővére, Anna 1913-ban egyestendőskorában meghalt, öccse, Antal (1920) gazdálkodó volt. 1942. november 15-én Nagyesztergáron házasságot kötött Huba Mária (1918) tanítónővel. Három leánya közül Mária (1943) könyvtáros, Katalin (1947) könyvelő, Klára (1952) üzemgazdász osztályvezető lett.

A várpalotai katolikus fiúiskolában és az állami polgári iskolában végezte tanulmányait. 1931-ben beiratkozott a veszprémi felső kereskedelmi iskolába. Az érettségi vizsga után négy éven át díjtalan közigazgatási gyakornok Várpalotán,

Litéren és Öskün, miközben a családi gazdaságban segédkezett. 1939 júliusában a Székesfehérvári Hitelbank várpalotai fiókjánál alkalmazták, majd a Székesfehérvári és Fejér Vármegyei Takarékpénztár könyvelője, később vezetője. 1940-ben katonai szolgálatot teljesített Pápán, Szentesen és Körmenen. 1944. októberben, majd 1945. januárban a nyilasok zsidók élelmezése és munkásellenesség vádjával több ízben letartóztatták, ezután bujkálnia kellett.

1945 után munkahelye megszűnt, ezért egyéni gazdálkodásba fogott. 1945-ben belépett a Független Kisgazdapárt várpalotai szervezetébe, beválasztották a helyi képviselő-testületbe és az igazolóbizottságba. A bíróválasztáskor a jelöléstől visszalépett. 1947 tavaszán – amikor pártjában fel-

vetették a hitoktatás fakultatív tételét – kilépett az FKGP-ből. 1947 júliusában Farkas György megkeresésére csatlakozott a Demokrata Néppárthoz, Veszprém vármegyében képviselő-jelöltséget vállalt, és az augusztus 31-i választásokon mandátumhoz jutott. Még a ciklus vége előtt kilépett a DNP-ből, de függetlenné válását már nem jelentették be a plenáris ülésen. 1949-ben, mandátumának megszűnésekor visszavonult a közélettől.

1952. szeptember 1-jén ő is rákényszerült, hogy a várpalotai Thury György Termelőszövetkezet alapító tagja legyen. Az alakuló ülésen az elnöki tisztelet visszautasította, de később könyvelőként ténylegesen mégis ő irányította a szövetkezet munkáját. 1953 júniusában – miután a jobb gazdák sorra kiléptek – a járási tanács és a pártbizottság emberei felelősségre vonták a tsz felbomlásáért. 1955. január 29-én letartóztatták, két hétig Várpalotán és Veszprémben tartották fogva. A gazdasági bűncselekmény vádjára alól az 1955. március 10-én tartott tárgyaláson felmentették, de az ügyész fellebbezésére a második tárgyaláson tanács elleni izgatás címén nyolc hónap börtönbüntetésre ítélték. Fellebbezésére a Legfelsőbb Bíróság 1956. január 24-én az ítéletet felére mérsé-

kelte. 1956. április 8. és június 18. között Veszprémben töltötte le büntetését. Feleségét 1955 nyarán átszervezés címén elbocsátották, csak egy év múlva tudott ismét elhelyezkedni. Ő maga a termelőszövetkezet felbomlása után, 1955 végétől a MÁV várpalotai pályamesteri szakaszán dolgozott, előbb pályamunkás, majd a vasúti szakképzettség megszerzése után munkavezető lett.

1963-ban a Veszprém Megyei Bíróság ítéletét semmisnek nyilvánította, de hiába mentesült a büntetett előélet joghátrányaitól, korábbi politikai szerepvállalása miatt tanult szakmájában, a pénzügyi életben való elhelyezkedését rendre megakadályozták. 1967-től a MÁV üzemi konyhájának munkáját irányította 1977. évi nyugdíjazásáig. 1963-tól rendszeres időjárás-megfigyelést folytatott az Országos Meteorológiai Szolgálat részére. Megírta önéletrajzát, amelyet 1987-ben a várpalotai Krúdy Gyula Könyvtárban is elhelyezett. Harmincnégy éven keresztül, egészen 1980-ig a római katolikus egyházközség pénztárosa volt. 1989-ben részt vett a Kereszténydemokrata Néppárt várpalotai szervezetének megalapításában. Bekerült a KDNP Országos Intézőbizottságába.

Sz. R.

BECHTLER PÉTER

Bácskula, Bács-Bodrog vármegye, 1891. április 22. – Budapest, 1964. november 29.

Szociáldemokrata Párt

Baranya és Tolna vármegyék Pécs törvényhatósági jogú várossal

Apja Bechtler János molnár, anyja Grieszfelder Erzsébet. Református vallású családban nevelkedett. Első felesége, Kecskés Margit halála után másodszor is megházasodott. Két fia született, Kornél és János.

Az elemi iskola hat osztálya után faszobrászmesterséget tanult. 1910-ben csatlakozott a Budapesti Szobrászok Szakegyletéhez, 1913-tól választmányi tag, 1915 és 1948 között a szakegylet elnöke volt. 1910-től a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja, 1917. áprilisi megalakulásától választmányi tag, 1916-tól a szakszervezeti választmány tagja. Az MSZDP országos nemzetiségi kisebbségi bizottságának titkáráként a magyarországi németajkú szociáldemokraták ügyeit intézte. 1918-ban a Magyar Nemzeti Tanács, 1919-ben a Budapesti Központi Forradalmi Munkás- és Katonatanács tagja. A Tanácsköztársaság bukása után letartóztatták. 1925-ben az MSZDP budai kerületének titkárává és a fővárosi törvényhatósági bizottság tagjává választották. Főként városrendezési kérdésekkel foglalkozott, szorgalmazta a fogaskerekű vasút villamosítását, népstrandfürdők és külterületi iskolák építését. 1931 szeptemberében az építőmunkások küldöttségvezetőjeként több munkaalkalmat, munkanélküli-segélyt, béregyeztető hivatal létrehozását, továbbá lakbér-moratórium beve-

zetését követelte Szendy Károly polgármestertől. 1938-ban Szakasits Árpáddal együtt vezetett építőmunkás-küldöttséget a fővárosi önkormányzat vezetőihez; s azt igyekeztek elérni, hogy a kilakoltatásokat függeszsek fel, adjanak lakbérsegélyeket, s védjék meg a minimálbérrel és a kollektív szerződéssel rendelkező munkavállalókat. 1935-ben a párton belül újonnan felállított, Büchler József irányítása alatt állt főváros környéki végrehajtó bizottság budai kerületének függetlenített titkára lett.

1926-ban, 1935-ben és 1939-ben a budapest-budai, illetve 1939-ben a dél-pesti választókerületben is képviselő-jelölt. Kétszer egyéni jelölt is volt, de sem 1931-ben Soroksáron (34,58 százalék), sem 1939-ben a Pilis-hegyvidéki kerületben (9,40 százalék) nem sikerült mandátumhoz jutnia. 1938–1944 között a Szállítási és Közlekedési Munkások Szövetségének titkára. 1940. áprilisban a szállítómunkások bérmozgalmának egyik irányítója. 1944-ben, a német megszállás idején összekötő szerepet játszott az SZDP, a szakszervezeti mozgalom és a Magyar Front között.

1945. január 23-tól 1948-ig Budapest alpolgármestere; feladat- és hatásköre a város tulajdonában lévő közüzemek működésének biztosítására, fejlesztésére, a tandíjmentes ok-

tatás megszervezésére, a fővárosi földterületek kiskerti művelésének szervezésére terjedt ki. A Budapesti Nemzeti Bizottság tagja. 1945 elején az SZDP ideiglenes intézőbizottsága, valamint a fővárosi végrehajtó bizottság és a községi frakció intézőbizottsága tagja lett. 1946-tól a Városi, Vármegyei és Községi Alkalmazottak Országos Szövetségének (VAOSZ) az elnöke.

1945. június 24-én szakszervezeti küldöttként bekerült az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe, majd november 4-én az SZDP Baranya és Tolna vármegyei listáján nemzetgyűlési mandátumhoz jutott. Az 1947. augusztus 31-én tartott országgyűlési választásokon újra korábbi választókerületében lett képviselő. 1948. április 26-án bejelentették mandátumáról történt lemondását, de az 1948. júniusi egyesítéskor átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába.

1948. november 1-től 1951-ig az MDP Politikai Bizottságának határozata alapján a Kőbányai Téglagyár kereskedelmi igaz-

gatója. 1952. május 2-án az ÁVH letartóztatta, november 27-én a Pest Megyei Bíróság – koholt vádak alapján, háborús bűntett miatt – a Laborcz István és társai per tizedrendű vádlottjaként nyolcévi fegyházbüntetésre ítélte. Az ítéletet a Legfelsőbb Bíróság 1953. november 17-én jóváhagyta. Családját kitelepítették. Az Elnöki Tanács kegyelmi határozatával 1955. augusztus 19-én szabadult. 1956-ban rehabilitálták, majd nyugdíjazták.

1956. november 2-án a Budapesti Nemzeti Bizottság elnökévé választották, s megbízták a főváros alpolgármesteri teendőinek ellátásával. 1956 után elkerülte a megtorlást, ugyanakkor mindenfajta politikai tevékenységét beosztotta.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend (1946); Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (1947).

B. M.—K. Zs.—M. K. J.

BEDE BÉLA

Cegléd, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1912. október 2. — Cambridgeshire, Nagy-Britannia, 1974. június 20.

Szociáldemokrata Párt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Apja Bede Imre vasúti munkás, anyja Bezzeg Mária. Korán árvaságra jutott. Családjá római katolikus vallású volt. Testvére, Imre (1909) cipész. Nős volt, gyermeke nem született.

Négy polgárit végzett. Fiatalon Újpestre került, ahol kitanulta a rádióműszerész-szakmát. 1927-től 1936-ig a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja. 1939-ben ismét belépett a pártba. 1934-től a vasasszakszervezet tagja.

1945 után a Szociáldemokrata Párt Pest környéki végrehajtó bizottsági tagja, az újpesti pártszervezet elnöke, a *Jövő* című lap felelős szerkesztője, és feleségével együtt az újpesti képviselő-testület tagja. A Magyar–Szovjet Művelődési Társaság újpesti szervezetének társelnöke. Az SZDP értelmiségi osztálya, valamint az osztály keretein belül működött káderosztály vezetője, továbbá a pártközpont minisztériumi osztályának a vezetője. 1947. április 9-én mint Pest és Bács megyei pótképviselőt hívták be Csala László helyére a Nemzetgyűlésbe. Az 1947. augusztus 31-i választásokon az SZDP Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog megyei listájáról országgyűlési képviselő lett. 1948. február 18-án pártjából, mint

a pártegyesítés ellenzőjét, őt is kizárták, képviselői mandátumáról való formális lemondását április 26-án jelentették be az Országgyűlésben.

1948. március 2-án a hatóságok segítségével elhagyta az országot; Bölcsföldi Andorral, Bartucz Jánossal és Baron Andorral együtt Svédországba emigrált. Stockholmban telepedett le; az emigrációban a Bán Antal, illetve Szélig Imre vezette emigrációs mozgalom vezetőségi tagja, majd alelnöke. Később Nagy-Britanniába költözött. A bécsi szociáldemokrata csoport elnökségi tisztét, valamint az emigráns párt titkári tisztét is betöltötte. Szélig Imre halála után az emigrációs MSZDP közvetlen összekötője a Szocialista Internacionálnál, valamint a Közép- és Kelet-európai Szocialista Uniónál. 1968. november 1-től Kéthly Anna és a titkárrá kinevezett Bölcsföldi Andor társaságában az MSZDP elnökségi tagja. Tanulmányok kidolgozásával vett részt az emigrációs párt 1973. évi, Szociáldemokrata Alternatíva címet viselő új programja kidolgozásában.

K. Zs.

BÉKI ERNŐ

Szolnok, Jász-Nagykun-Szolnok vármegye, 1913. április 14.

Magyar Dolgozók Pártja (MKP-listáról)

Országos lista

Apai nagyatyja kalauz volt a MÁV-nál. 1884-ben született apja a gimnázium negyedik osztályának elvégzése után műszerésznek tanult. 1903-ban állomásfelvigyázó gyakornokként a MÁV szolgálatába lépett. A távirdai, forgalmi, kereskedelmi és állomásvezetői vizsgák letétele után véglegesítették, 1910-ben a Budapest-balparti Üzletvezetőséghez helyezték. 1916-tól az MSZDP tagja, 1918-ban az üzletvezetőségi szakszervezet elnöke, 1919-ben a vasutastanács tagja. A kommün bukása után fegyelmi büntetésként 1921-ben nyugdíjazták. Anyja, Ginner Róza a háztartást vezette. Nős. Első feleségével, Kanzel Ilonával 1941-ben kötött házasságot. Két gyermekük született, Zsuzsanna (1943) és György (1945). 1953-ban elváltak. Még ebben az évben újra megnősült; második felesége, Durkó Ágnes tanítónő, testnevelő tanár, a SZOT-iskola nyugalmazott tanára.

1931-ben Bonyhádön érettségizett. Budapesten, a Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészkarán folytatta tanulmányait, 1936-ban magyar és német szakos tanári diplomát szerzett. Miután megkapta kereskedelmi középiskolai tanári oklevelét is, 1937-től Szolnokon, a városi kereskedelmi középiskolában, 1940-től 1944-ig a fővárosban, a II. Rákóczi Ferenc Kereskedelmi Középiskolában tanított.

1932-ben Mód Aladár révén bekapcsolódott az egyetemi baloldali ifjúsági mozgalomba. Donáth Ferenc 1933-ban beszervezte a kommunista egyetemi hallgatók közé. Kapcsolatteremtés céljából rendszeresen látogatta a baloldali fiatal értelmiség rendezvényeit. Amikor a kultuszkormányzat 1934-ben tovább nehezítette a hallgatók nagy része számára az egyetemi tanulmányok folytatását, Donáth Ferencsel megindították a tandíjreform-mozgalmat. Az 1934–1935-ös tanévben tagja lett az Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Tandíjreform-bizottságának, gyűjtötte a hallgatók aláírásait, közreműködött a röpiratok és az *Ifjúság* című egyetemi lap szerkesztésében és előállításában, részt vett a Magyar Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Országos Szövetsége vezetőivel folytatott tárgyalásokon. 1934-től a KIMSZ, 1937-től a KMP tagja. Felvette a kapcsolatot a debreceni baloldali-kommunista fiatalokkal, többek között Zöld Sándorral, Újhelyi Szilárddal és Majerszky Klárával. Eljárt a református ifjúsági szervezet, a Soli Deo Gloria ez idő tájt rendezett szárszói összejöveteleire. Szerepe volt abban, hogy a budapesti Egyetemi Kör a demokratikus ifjúsági mozgalom egyik bázisa lett. Sokat tett a Márciusi Front ifjúsági szárnyának megszervezése érdekében is.

Szolnokra kerülése után meglazultak mozgalmi kapcsolatai. 1942-ben Ságvári Endre ismét bevonta az újjáalakított illegális KMP munkájába. Azt kapta feladatul, hogy lépjen érintkezésbe a különböző szerveződő értelmiségi ellenállási csoportokkal. Ily módon szoros kapcsolatot tartott fenn nemcsak a Györffy-kollégistákkal, közöttük Sipos Gyulával, Gyenes Antallal, Kardos Lászlóval, hanem a Teleki Pál Munkaközösség tagjaival, Bognár Józseffel, Hám Tiborral és Saláta Kálmánnal is. 1944-ben mint a főváros alkalmazásában álló tanárt – mivel szünetelt a tanítás – a Menekültügyi Hivatalba rendelték szolgálattételre, ahol alkalma adódott nagy mennyiségű igazolványt szerezni zsidó üldözöttek, bujdosni kényszerülő baloldaliak és antifasiszták számára. Ságvári Endre halála után Losonczy Géza, majd Orbán László tartotta vele a kapcsolatot, és bevonták az illegális *Szabad Nép* terjesztésébe.

1945. április 2-án Budapesten a szakszervezetek képviseletében beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. Októberben a fővárosi községi választásokon bekerült a törvényhatósági bizottságba. 1945–1951-ben a pedagógus-szakszervezet főtitkára; a Szakszervezeti Tanács, később a SZOT elnökség tagja. Helyet kapott a kormány tanácsadó testületében, a Köznevelési Tanácsban, továbbá a Magyar Értelmiség Nemzeti Bizottságában. Az MKP által indított Dolgozók az iskoláért mozgalom titkára, és a *Pedagógus Értesítő* című szaklap szerkesztője. Az 1947. augusztus 31-i választásokon az országos listán pótképviselő lett. Behívására 1948. november 16-án, Kardos László lemondása után került sor. Az 1949. májusi népfrontos választásokon szakszervezeti főtitkárként megtartotta országos listás mandátumát.

1948–1949-ben féléves pártiskolát végzett. 1951-ben a Lenin Intézet aspiránusa lett, amit félbeszakítottak vele, arra hivatkozva, hogy az illegalitás éveiben kapcsolatban állt Rajk Lászlóval és Donáth Ferencsel. Egy középiskolába küldték tanítani. 1953-tól a Testnevelési Főiskola marxizmus-leninizmus tanszékének vezetője lett. 1958 őszén átvette a keszthelyi Mezőgazdasági Akadémia marxizmus tanszékének irányítását. Tanszékvezetőként a Magyar Szocialista Munkáspárt egyetemi bizottságának is tagja volt. 1965-ben tudományos kutatóként az MSZMP KB Párttörténeti Intézetébe került, érdeklődési területe a II. Internacionálé története. 1980-ban megvédte kandidátusi disszertációját. 1983-tól nyugdíjas, Szegeden él.

Kitüntetései: Magyar Népköztársasági Érdemrend V. fokozat (1950); Munka Érdemérem (1963); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Munka Érdemrend arany fokozat (1970, 1973); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Szocialista Magyarorszáért Érdemrend (1983).

Fő művei: A demokratikus köznevelésért. Bp., 1948. Kiss Árpáddal, Takács Istvánnal: Társadalmi nevelésünk kérdései. Bp., 1948. A szociáldemokrácia az első világháború után. Bp., 1987.

M. K. J.–V. H.

BELÉNYESI ZSIGMOND

Mezőkeresztes, Bihar vármegye, 1886. november 21. – Biharkeresztes, Hajdú-Bihar megye, 1975. október 21.

Nemzeti Parasztpárt

Hajdú és Bihar vármegyék Debrecen törvényhatósági jogú várossal

Apja Belényesi Sándor (1859). Anyja, Pető Eszter (1864) férjhezmenetelét követően a háztartást vezette. Mindkét szülője Mezőkeresztesen született. A család református vallású. Három testvére volt: Sándor 1884-ben, Eszter 1889-ben, József 1893-ban született. Felesége Pethő Ágnes. Egy gyermeket neveltek.

Hat elemi osztályt végzett. Az első világháborúban sorkatonai szolgálatot teljesített. Apjától örökölt kevés földjéből nem tudott megélni, ezért postai kézbesítőként dolgozott Debrecenben. Munkája után később nyugdíjat is kapott. Mint kézbesítő belépett a szakszervezetbe.

1945 után 2,5 kat. hold földjén gazdálkodott, és a Nemzeti Parasztpárt helyi szervezetének elnöke lett szülőfalujában. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a pa-

rasztpárt Hajdú és Bihar megyei listájáról bejutott a törvényhozásba. Többször felszólalt, kétszer is interpellált a paraszt-ság érdekeinek védelmében, a teljesíthetetlen állami terhek ellen tiltakozva. Az NPP Bihar megyei szervezeteinek szószólójaként ellenezte a munkáspártokkal való együttműködést, a baloldali blokk irányvonalát; a független parasztpárt híveként az NPP centrumához tartozott.

1956. október 30-án, közel hetvenévesen, a vidéki aktivisták közül elsőként lépett kapcsolatba az újjászerveződő országos pártközponttal. 1957-ben csatlakozott a Hazafias Népfronthoz. Községi tanács tag volt, emellett helyi világi és egyházi szervezetek aktivistájaként tevékenykedett lakóhelyén.

Kitüntetései: Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).
B. P.

BELSŐ GYULA

Kerkakutas, Zala vármegye, 1918. augusztus 12. – New Brunswick, New Jersey, USA, 1991. szeptember 21.

Demokrata Néppárt

Vas vármegye Szombathely törvényhatósági jogú várossal

Római katolikus vallású parasztcsaládból származott. Szülei, Belső Vendel (1878–1948) és Devecz Terézia (1882–1969) is földműveléssel foglalkoztak. Nővérei, Anna (1904–1984) és Mária (1907) házasságkötésük után a háztartást vezették. Bátyja, István (1916–1980) földművesként dolgozott. 1966-ban New Brunswickban feleségül vette a magyar származású, de már Amerikában született Vincze Margitot.

Az elemi iskolát szülőfalujában, a négy polgárit Zalaegerszegen végezte el, majd a mezőgazdasági szakiskola befejezése után Keszthelyen, a gazdasági akadémián szerzett diplomát. Diákként megismerkedett Mindszenty József zalaegerszegi plébánossal, a későbbi esztergomi érsekkel. Előbb ministráns volt, majd támogatását élvezve tanulhatott tovább. Tanulmányai befejezését követően az Esterházy hercegi család bánok-

szentgyörgyi birtokán lett mezőgazdasági gyakornok, majd – egyéves budapesti katonai szolgálat után – 1942-től 1945-ig a szombathelyi püspökség perint-sorokmajori gazdaságát vezette.

Fiatalon bekapcsolódott a katolikus ifjúsági mozgalomba. 1936-ban a Katolikus Agrárifjúsági Legényegyletek Országos Testülete tagja lett, majd a Magyar Dolgozók Országos Hivatásszervezete vármegyei szervezőjeként tevékenykedett. 1942-ben csatlakozott a Magyar Parasztszövetséghez, 1947-ig, a szervezet felszámolásáig Vas megyei titkár volt.

1945 tavaszán belépett a Független Kisgazdapártba. 1945-től 1948-ig a Vas vármegyei törvényhatósági bizottság tagja. 1945. november 4-én a Vas megyei választókerületben nemzetgyűlési képviselővé választották. A parlament alakuló ülésén korjegyző volt. Az FKGP katolikus szárnyához tarto-

zott. 1947. február 4-én a párt politikai bizottsága „mind-szentysta magatartása” miatt kizárta a kisgazdapártból. Pár-tonkivülként eleinte önálló, a Barankovics-féle Demokrata Néppárttól független katolikus párt létrehozásán fáradozott; harcolt a kötelező hitoktatás helyett tervezett fakultatív hitoktatás bevezetése ellen. 1947. augusztusában csatlakozott a Demokrata Néppárthoz, Vas és Zala vármegyében ő irányította a párt választási kampányát. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon – ezúttal is a Vas megyei választókerületben – újra képviselővé választották. Határozott ellenzéki magatartása miatt 1948. áprilisában felfüggesztették mentelmi jogát, majd eljárást indítottak ellene, és december 26-án rendőri felügyelet alá helyezték. Mentelmi jogának megszűnésétől bujdosott, többek között Szombathelyen, Budapesten és Keszthelyen, ebben egyháza is segítette. Az első illegális határátlépési kísérlete nem sikerült, jugoszláv határőrök fogásába került, ahonnan három hét múlva sikerült megszöknie.

1949. március 15-én átlépte a határt. Ausztriából előbb Párizsba, majd Rómába utazott. Három évig Svájcban élt, laboratóriumi asszisztensként dolgozott. 1952-ben az Egyesült Államokban telepedett le. Előbb egy kórház kertésze volt, majd ingatlanforgalmazásból és értékbecslésből diplomát szerzett a Rutgers Egyetemen, s a gazdasági életben helyezkedett el. 1964-től a New Brunswick-i magyar takarékpénztár igazgatótanácsának tagja, 1976-tól alelnök, 1984-től 1988-ig a pénzügyi bizottság elnöke volt. Egyidejűleg a Bíró–Belső Ingatlanforgalmi Iroda társtulajdonosa.

Az ország elhagyása után tevékenyen részt vett a magyar emigrációs mozgalmakban. Még Európában bekapcsolódott

a Magyar Keresztény Népmozgalomba. 1949-ben tagja lett a New York-i székhelyű Magyar Nemzeti Bizottmányoknak. Az Egyesült Államokban számos magyar társadalmi szervezet, egyesület, így a William Penn Társaság tagja, illetve vezetője. Az amerikai magyarság republikánus érzelmi csoportjához tartozott. New Jersey államban két ízben is a nemzeti-ségi republikánus szervezet elnökévé választották. Ugyanott 1974-ben a Republikánus Párt képviselőjelöltjeként is fellépett, de vereséget szenvedett. 1982-től Kean kormányzó magyar nemzetiségi tanácsadója. A következő évben az Országos Amerikai Magyar Republikánus Párt elnökévé választották. Két perióduson át a Magyar Amerikai Republikánus Szövetség alelnöke, 1988-tól társelnöke. 1983-ban az Országos Nemzetiségi Szövetség „Az év emberévé” választotta, majd 1989-ben kitüntette a Dwight D. Eisenhower-díjjal. 1984-ben és 1988-ban a Ronald Reagan elnökjelölt megválasztását támogató amerikai magyar szövetség társelnöke; az elnökké választott Ronald Reagan több alkalommal is fogadta. 1986-ban az Országos Szakiskolák Tanácsa tanácsosává, 1988. február 26-án a szövetségi Pályaválasztásra Nevelés Országos Bizottsága tagjává nevezték ki. 1988-ban George Bush elnökválasztási kampánya magyar társelnöke. New Brunswickban évekig a magyar Szent László-templom egyházközségének alelnöke, később a pénzügyi bizottság elnöke.

1989-ben Magyarországon beválasztották az újjászerveződő Kereszténydemokrata Néppárt Intézőbizottságába.

V. I.–V. V.

BENCSIK ANDRÁS

Kisújszállás, Jász-Nagykun-Szolnok vármegye, 1897. november 28. – Budapest, 1987. március 4.

Független Magyar Demokrata Párt

Békés vármegye

Szülei, Bencsik István és Murányi Teréz földművesek voltak, bérelt földön gazdálkodtak. Kilenc testvére közül négyen érték meg a felnőttkort: István és Béla gazdálkodó volt, Sándor szabómester, Tibor grafikus lett. Római katolikus vallású. 1940-ben Orosházán kötött házasságot, felesége Oszadszky Klára (1923–1962). Két leányuk született: Klára (1941) a Képcsarnok Vállalat nyugalmazott eladója, Katalin (1943) iparművész.

Őt elemit, majd Abonyban négy polgárit végzett. Ezután szabónak tanult Budapesten, három év után megszerezte a segédlevelet. Az első világháborúban az orosz fronton teljesített katonai szolgálatot. 1922-ben szabász alkalmazottként helyezkedett el, majd 1936-ban önállósította magát, szabóműhelyt nyitott Orosházán.

1944 decemberében a Szociáldemokrata Párt képviselőjeként Orosháza delegáltja az Ideiglenes Nemzetgyűlés-

ben. 1945-ben rövid időre a földművelésügyi miniszter megbízta a Békés Vármegyei Vadászati Hivatal vezetésével. Hivatali munkája mellett tovább folytatta mestersége gyakorlását. Az 1947. évi országgyűlési választások előtt kilépett az SZDP-ből, és csatlakozott a Független Magyar Demokrata Párthoz. A párt Békés megyei listáján pótképviselő lett.

1948. december 9-én a külföldre távozott Pap István helyére behívták a törvényhozásba. Megbízatása lejártá után visszavonult a politikai élettől. Szabóműhelyét 1952-ben átalakították, ekkor családjával együtt a fővárosba költözött. Az Új Divat Kisipari Termelőszövetkezet alkalmazottja lett, hatvanöt éves korában vonult nyugdíjba. Később megszakításokkal négy esztendő az Amerikai Egyesült Államokban töltött, ahol szakmájában dolgozott.

Sz. R.

BENCSIK GYULA

Budapest, 1898. május 8. – Budapest, 1986. július 29.

Független Kisgazdapárt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Kisiparoscsládból származott, apja ács volt. Evangélikus vallású. 1936-ban megnősült, felesége Ady Irén (1900–1952), Ady Endre költő unokatestvére. Nevelt leánya Horváth Piroska (1918–1983).

1916-ban kereskedelmi érettségit szerzett, majd 1931-ben építőmesteri vizsgát tett. Az 1916 és 1919 közötti háborús években katona. 1920-tól 1926-ig a budapesti I. honvéd vegyesdandár parancsnokságának építészeti osztályán dolgozott. 1926-tól önállósította magát, építési vállalkozásba fogott.

1930. évi megalakulásakor belépett a Független Kisgazdapártba. 1932-től 1949-ig az országos nagyválasztmány tagja. 1933-ban a mezőkeresztesi időközi választásokon Tildy Zoltán mellett korteskedett; a csendőrség őrizetbe vette és kitoloncolta a választókerületből. Az 1939. évi választásokon maga is elindult a Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye északi választókerülete listáján, de nem jutott be a parlamentbe. A második világháború alatt részt vett a függetlenségi és az ellenállási mozgalomban; Bajcsy-Zsilinszky Endre köréhez tartozott. A német megszállás idején öt hónapon át bujkálni kényszerült.

1945-től a Kiszepesi Nemzeti Bizottság, majd ugyancsak 1945-től 1948-ig a Kiszepesi városi és a Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyei törvényhatósági bizottságok tagja. 1945. áprilisától a Kiszepesi Általános Ipartestület elnöke. 1945. április 2-án Bu-

dapest képviselőjében beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. 1945. november 4-től nemzetgyűlési képviselő. 1945. augusztus 20-tól 1948. április 17-ig a kisgazdapárt alelnöke, 1946. szeptember 7-től a politikai bizottság tagja. Mindvégig a centrum híve, Nagy Ferenc és Kovács Béla baráti köréhez tartozott, de Tildy Zoltánnal is jó kapcsolatot tartott.

1945. november 30-tól az Újjáépítési Minisztérium címzetes, 1946. március 2-től adminisztratív államtitkára. (Közben, 1946. október 12-től a tárca elnevezése Építés- és Közmunkaügyi Minisztériumra változott.) 1945-től 1947-ig az Elhagyott Javak Kormánybizottsága Elnöki Tanácsának és az Országos Falusi Kislakás-építési Szövetkezet igazgatóságának tagja. 1946. július 17-től az Ipari Termelési Tanács alelnöke. Az 1947. augusztus 31-i választásokon újra a Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyei választókerületben szerzett mandátumot. 1948. december 10-én lemondott államtitkári tisztségéről. Az FKGP Politikai Bizottsága 1948. december 16-án tudomásul vette képviselői mandátumáról való lemondását is, amit az Országgyűlésben 1949. január 27-én jelentettek be. 1949-től 1958. évi nyugdíjazásáig a 22. Számú Építőipari Vállalatnál dolgozott különböző beosztásokban.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (1947).

V. I.–V. V.

BENCSIK ISTVÁN

Fülekpilis, Nógrád vármegye, 1910. október 6. – Budapest, 1998. július 10.

Nemzeti Parasztpárt

Országos lista

Apja, Bencsik István (1882–1948) evangélikus gazdatiszt, majd 15 kat. holdon gazdálkodó földműves; szociáldemokrata párttag volt. Anyja, Chirilla Ilona (1890–1960) görög katolikus vallású háztartásbeli. Testvérei: Béla (1911–1912), Ilona (1914–1917), Zoltán (1920–1952) kohómérnök és Olga (1924–1999) könyvelő. 1938-ban megházasodott, felesége Csiba Sarolta (1916). Gyermekeik: István (1939–1996) agrármérnök, Sarolta (1942) külkereskedő és Mária (1943) középiskolai tanár.

Elemi iskolába 1916 és 1920 között Felsőkelecsényben és Felsőnyárádon járt. Középfokú tanulmányait 1920-tól 1925-ig a miskolci Lévai József Református Gimnáziumban, majd 1925–1928-ban a sárospataki református gimnáziumban vé-

gezte. 1928 és 1933 között a Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészkarának hallgatója, Eötvös-kollégista; matematika–fizika szakos tanári oklevelet szerzett. 1933–1934-ben a miskolci gyalogosezred egri zászlóaljában, majd 1943 május–júniusában Ukrajnában, az orosházi 49. honvédezred 3. zászlóaljában teljesített katonai szolgálatot.

Pedagóguspályáját helyettes óraadó tanárként kezdte 1934-ben a nyíregyházi evangélikus gimnáziumban. 1937-ben kinevezték az orosházi evangélikus gimnáziumba. 1943-tól 1945-ig a szarvasi mezőgazdasági középiskola tanára, 1945–1947 között igazgatója. Közben a helybéli parasztszövetkezet vezetője. Politikai tájékozódása kezdetben a *Vihar-*

sarok, a *Válasz*, a *Kelet Népe* és a *Tiszántúl* című folyóiratokon alapult, 1937-től olvasta rendszeresen a népi írók műveit. Személyes kapcsolatba került többek között Veres Péterrel, Erdei Ferencel, Püski Sándorral, Darvas Józseffel és Kovács Mátéval.

1944 októberében az elsők között lépett be a Nemzeti Parasztpártba, amelynek előbb helyi, majd járási, később megyei titkára lett. 1948. április 5-én beválasztották a párt országos vezetőségébe. 1947–1948-ban Zala megyei főispán, majd 1951-ig a Földművelésügyi Minisztérium államtitkára. 1947. augusztus 31-én az NPP országos listáján pótképviselő lett. 1948. november 16-án a lemondott Illyés Gyula helyett bekerült a törvényhozásba. Az 1949–1953-as ciklusban szintén képviselő maradt. Tíz év múlva – 1963-tól 1975-ig – újból parlamenti képviselő, a mezőgazdasági bizottság elnöke. 1948-ban belépett a Magyar Dolgozók Pártjába, majd 1957-ben a Magyar Szocialista Munkáspártba. 1951 és 1953 között a Mezőgazdasági Tudományos Központ főtitkára. Ezután visszatért a szakoktatáshoz, előbb a Debreceni Mezőgazdasági Akadémia igazgatója, majd egyetemmé alakulása után 1970-ig rektora.

1954-ben részt vett a Hazafias Népfrent újjászervezésében, egy évtizedig a debreceni népfrentbizottság elnöke.

1957. október 22-én a HNF Országos Tanácsa tagjai sorába kooptálta, 1962. május 28-án az Országos Elnökségbe is beválasztották. 1970. április 23-án főtitkár lett; ezt a tisztséget nyugdíjazásáig, 1974. június 30-ig betöltötte. A volt parasztpártiak közül, az élvonalbeli közéleti tisztséget vállalt mintegy féltucat népi író után, főtitkári funkciójával ő játszotta a legjelentősebb szerepet a Kádár-korszakban.

A népfrent mellett több társadalmi szervezet – így a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége (1953–1970), az Agrártudományi Egyesület (1949-től), valamint a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat (1953–1976) – aktivistája. 1978-ban a Debreceni Agrártudományi Egyetemen tiszteletbeli doktorrá avatták. Több mint kétszáz közéleti és tudományos témájú cikke, tanulmánya jelent meg különböző lapokban, folyóiratokban.

Kitüntetései: Magyar Népköztársasági Érdemrend V. fokozat (1950); Munka Érdemrend (1957, 1959); Munka Érdemrend arany fokozat (1966, 1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Szocialista Magyarorszáért Érdemrend (1980); Magyar Népköztársaság Aranykoszorúval Díszített Csillagrendje (1985).

B. P.

BENCZE IMRE

Zalaegerszeg, Zala vármegye, 1904. május 5. – Budapest, 1980. szeptember 16.

Független Kisgazdapárt

Zala vármegye

Kisparaszti családból származott. Szülei, Bencze József és Farkas Anna 8 kat. holdon gazdálkodtak, a római katolikus vallású családban öt gyermeket neveltek. 1929-ben vette feleségül Czinder Irént. Két gyermekük született, Imre (1930) a British Airways légitársaság nyugalmazott magyarországi igazgatója, Márta (1938) dalénekes.

1926-ban jogi doktorátust szerzett a pécsi Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetemen. 1927-ben bírói és ügyvédi vizsgát tett. 1928-ban ügyvédi irodát nyitott Zalaegerszegen. 1934-ben belépett a Független Kisgazdapártba, Zala vármegyei pártügyész. 1939-ben a sümegi választókerületben képviselőjelölt volt, de ellenfeleivel – gróf Korniss Elemérel (Magyar Élet Pártja) és a nyilas Zakariás Aladárral – szemben csak a szavazatok 7,68 százalékát sikerült megszereznie. A megyei listán sem jutott mandátumhoz.

1940-ben családjával Budapestre költözött, s itt folytatta ügyvédi tevékenységét. Felesége révén, aki Kerkai Jenő páter testvére volt, bekapcsolódott a Katolikus Agrárfüvéségi Legényegyletek Országos Testülete munkájába, a szervezet ügyésze lett. 1942–1943-ban mint hadbírósi írnok kint volt a keleti fronton; átélte a 2. magyar hadsereg voronyezsi ka-

tasztrófáját. 1943-ban leszerelték, de 1944 őszén, a nyilaspuccs után újból behívták katonának. Sikerült megszöknie, a szovjet csapatok bevonulása egy Zalaegerszeg melletti községben érte.

1945. június 24-től az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja. 1945. november 4-én Zala vármegyében nemzetgyűlési képviselővé választották. 1946. októberben bekerült a törvényhozás politikai bizottságába. 1945. augusztus 20-tól 1947. szeptember 12-ig az FKGP főügyésze és az országos intézőbizottság tagja. A párt paraszti centrumának politikáját támogatta, bárati szálak fűzték Nagy Ferenchez és Kovács Bélához. A Nagy Ferenc miniszterelnök lemondása és emigrációba kényszerítése után hatalomra került baloldali pártvezetéssel egyre inkább szembekerült. 1947 nyarán még részt vett a párt választási bizottságának munkájában, és szeptember 12-én az FKGP főügyész helyettesévé választották, de a továbbiakban a pártéletben alig vállalt feladatot. 1947–1948-ban a Magyar Árubeszermzési és Fogyasztási Szövetkezet igazgatósági tagja. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a zalai választókerületből ismét bejutott a törvényhozásba. Előbb, 1948. június 15-én a Független Kisgazdapártból való kilépé-

sét jelentette be, majd július 6-án mandátumáról is lemondott. A politikától teljesen visszavonulva ügyvédi hivatásának élt. 1952-ben kisgazdapárti múltja miatt rövid időre kizárták az ügyvédi kamarából. 1956 után a zalaegerszegi, 33. számú

ügyvédi munkaközösség vezetője, 1964-ben onnan ment nyugdíjba.

Fő műve: Földbirtok-politikai jogszabályaink. Bp., 1943.
V. I.—V. V.

BENEDEK JÓZSEF

Kölesd, Tolna vármegye, 1904. november 22. — Kölesd, Tolna megye, 1970. június 24.

Független Kisgazdapárt

Baranya és Tolna vármegyéek Pécs törvényhatósági jogú várossal

Evangélikus vallású, birtokos parasztcsaládból származott. Szülei, Benedek József és Kocsis Erzsébet 30 kat. holdon gazdálkodtak. 1927-ben megnősült, felesége Ermel Julianna, egy 36 kat. holdas gazda leánya. Két gyermekük született, József (1931) nyugdíjas főkönyvelő, János (1935) kovács.

Négy gimnáziumot és téli gazdasági iskolát végzett. 34. kat. holdas birtokán, amelyet részben örökölt, részben felesége hozománya volt, mintaszerű gazdálkodást folytatott. Gabonatermelési versenyben oklevelet kapott.

Tagja volt a községi képviselő-testületnek, a helyi Hangya szövetkezet elnöke, a hitelszövetkezet alelnöke. 1930-ban belépett a Független Kisgazdapártba, a községi pártszervezet titkára, majd 1935-től elnöke; egyben járási pártszervező. A párt választási küzdelmeiben önkéntesként vállalt feladatot.

A front átvonulása után azonnal bekapcsolódott a kisgazdapárt újjászervezésébe. Helyi és járási elnök. 1945. augusztus

25-től az FKGP Tolna vármegyei szervezete intézőbizottsági tagja, egyúttal bevásárolták az országos nagyválasztmányba. 1947-től megyei alelnök. Az 1945. november 4-i nemzeti gyűlési, majd az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a Baranya és Tolna vármegyei választókerületben pótképviselő lett. 1948. június 15-től, Taksonyi János utódként, behívás útján került be a törvényhozásba. Belépett a kölesdi földműves-szövetkezetbe. Tagja volt a Tolna megyei tejszövetkezet igazgatóságának, a szervezet helyi felügyelője. Alelnöki tisztséget vállalt a kölesdi sportegyesületben, a tűzoltó-egyesület tüzemestere. 1948-ban a Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetsége helyi csoportjának pénztárosa lett. 1949. február–márciusban a kisgazdapárti tagságot felülvizsgáló tisztogató bizottságban is szerepet kapott. Az Országgyűlés 1949. április 12-i feloszlata után visszavonult a közéletől, haláláig egyénileg gazdálkodott.

V. I.—V. V.

BENKŐ ANDRÁS

Pilismarót, Esztergom vármegye, 1899. február 22. — Budapest, 1959. szeptember 12.

Magyar Függetlenségi Párt

Nagy-Budapest

Református vallású, szegényparaszti családból származott. Apja, Benkő István (1870–1940) néhány hold földön gazdálkodott, később laboráns lett. Anyja Marosi Eszter (1872–1940) háztartásbeli. 1920-ban Budapesten feleségül vette Gyócs Borbála Margitot (1900–1982); házastársa gyermekeiket nevelte. Gyermekeik közül Margit Edith (1924) nyugdíjas titkárnő, az Egyesült Államokban él, Tibor (1926–1983) a Magyar Rádió színházi rovatvezetője volt. 1935-ben családjával Gyömrő községben telepedett le, de négy év múlva felesége betegsége miatt visszaköltöztek Kőbányára.

A felső ipariskola után, 1917-ben a csepeli Weiss Manfréd Gyárban kapott idomtervezői állást, majd rövid idő múlva a

Nyugati pályaudvaron helyezkedett el távírásként. 1925-től segédtsízt volt a MÁV Igazgatóság F. II. osztályán. Ebben az évben jelent meg Vasúti kilométer-mutató című könyve, amelyet 1945 után is használtak a vasútnál.

A Tanácsköztársaság idején titokban bibliaórákat tartott a Nyugati pályaudvari vasutasok számára a Bethesda Kórházban. Természetrájonő volt, 1926–1939 között bejárta Európa legmagasabb hegyvidékeit. 1933-ban megalapította a Pongrác úti Kálvin Szövetséget. 1935-től rendszeresen jelentek meg cikkei a *Bridgeport*, majd a *Buffalói Híradó* című amerikai magyar lapokban. Itthon a *Magyar Haza* és a *Dunamente* című lapok munkatársa.

1937-ben megalapította az Országos Gyóni Géza Irodalmi Társaságot, amelynek társelnöke, a gyömrői helyi csoport elnöke lett. 1938-ban belépett a Magyar Országos Véderő Egyesületbe, s átvette a községi szervezet irányítását. 1938–1939-ben az általa kezdeményezett Új Magyar Élet című könyvsorozat szerkesztője; a megjelent köteteket ingyen küldte ki az Egyesült Államokba a magyar egyesületeknek és egyházaknak. A Nemzeti Kultúregyesület tagja. 1941-től a Kálvin János Társaság, majd az Országos Gárdonyi Géza Társaság tagja.

1945 júniusában belépett a Független Kisgazdapártba, 1945–1947-ben a kőbányai kerületi szervezet elnöke. 1945. október 7-én a budapesti törvényhatósági bizottság tagjává választották. November 4-én a nagy-budapesti választókerületben pótképviselő lett, 1946. február 5-én, Tildy Zoltánné lemondása után behívták a Nemzetgyűlésbe. 1947. február 4-én az FKGP Politikai Bizottsága koalícióellenes magatartása miatt több társával együtt kizárta a pártból. Visszavételi kérelme elutasítása után, 1947 nyarán csatlakozott a Pfeiffer

Zoltán vezette Magyar Függetlenségi Párthoz. Az 1947. augusztus 31-i választásokon a nagy-budapesti választókerületben ismét képviselővé választották; leánya, aki szintén a párt jelöltje volt, pótképviselő lett. Az MFP mandátumainak 1947. november 20-i törvénytelen megsemmisítése után visszavonult a politikai élettől.

Négy évig nem tudott elhelyezkedni, a MÁV-tól kapott kevés nyugdíjából élt. 1951. március 15-én gépészmérnöki állást kapott a Kőbányai Kenyérgyárban, de szívbetege miatt abba kellett hagynia a munkát. 1956. október 30. és november 4. között ismét a Független Kisgazdapárt Budapest X. kerületi szervezetének az elnöke. Irodalmi munkásságáért számos oklevelet és kitüntetést kapott.

Fő művei: Hazafias költemények. Bp., 1935. Jöjjön a nap-sugaras nyár. Versek. Bp., 1937. Szerelmes vagyok. Versek. Balatonfüred, 1939. Jön a báró úr. Vigjáték. Bp., 1938. Vanak még boldog emberek. Elbeszélések. Balatonfüred, 1940.

V. I.–V. V.

BERECZKY ALBERT

Budapest, 1893. augusztus 10. – Budapest, 1966. július 4.

Független Kisgazdapárt

Nagy-Budapest

Középbirtokos családból származott. Apja, Bereczky Endre korán meghalt, anyja báró Pongrácz Mária. Nevelőapja Kovács Géza református lelkész. 1916-ban megnősült, felesége Bencsik Piroska. Öt leányuk született, Piroska (1917), Mária (1919), Erzsébet (1920), Teréz (1924) és Katalin (1927).

Kecskeméten, Kunszentmiklóson és Pápán járt középiskolába. Pápán elvégezte a református teológiát, majd Baselen tanult. Segédlelkészi vizsgájának letételét követően, 1916-tól Salgótarjánban, 1919-től Dunabogdányban, 1924-től Pécelen segédlelkész, illetve lelkész. 1927–1929-ben a Czegléd Sándor által indított „Hit és Szolgálat” mozgalom lelkésze és főtitkára. Az 1920-as évek második felében Tildy Zoltánnal együtt megalapította a Sylvester Irodalmi Nyomdai Intézet Részvénytársaságot. Tahitófaluba költözött. 1927-től a *Református Igehirdető* című lelkészfolyóirat szerkesztője és kiadója, 1928-tól a *Református Figyelő* szerkesztője, majd a *Keresztény Család* és a *Református Élet* társszerkesztője. A Sylvester Nyomda áthelyezése után, 1930-ban Tildy Zoltánnal együtt Budapestre költözött, 1929-től a külső-lipóti és terézvárosi gyülekezet lelkésze. Az általa szervezett gyűjtésből épült fel 1940-re a Hálaadás-templom a Pozsonyi úton. A második világháború alatt egyik szervezője és előadója a Szórvány Kaláka Mozgalomnak. Bár napi politikával nem fog-

lalkozott, a német megszállás alatt – Tildy Zoltán oldalán – aktívan bekapcsolódott az ellenállási mozgalomba. Kiemelkedő szerepet játszott üldözött zsidók mentésében, tiltakozott a deportálások ellen. A nyilasuralom idején bujdosni kényszerült.

1945 elején belépett a Független Kisgazdapártba. 1945. április 2-án a budapesti választói nagygyűlésen bekerült az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. 1945. október 7-én beválasztották a budapesti törvényhatósági bizottságba, majd 1945. november 4-én a fővárosban nemzetgyűlési mandátumot is szerzett. 1945. május 1-jétől 1946. május 20-ig a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium politikai államtitkára. 1945–1946-ban a Magyar–Szovjet Művelődési Társaság vezetőségének és a Magyar–Jugoszláv Baráti Társaság Elnöki Tanácsának a tagja. 1946-ban egyik kezdeményezője a református egyházi élet megújítását célzó I. Országos Református Szabad Tanács összehívásának. 1946 áprilisában a magyarság és a zsidóság közötti ellentétek feloldásáért küzdő Társadalmi Megbékélés Tanácsa elnökévé választották. 1947 májusától a kisgazdapárt befolyása alatt álló Magyar Kollégiumi Egyesület elnöke.

Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a nagy-budapesti választókerületben ismét képviselővé választot-

ták. 1947 őszén bekapcsolódott az FKGP felső vezetésébe, 1947. szeptember 12-től 1948. április 17-ig a politikai bizottság tagja. 1948. júliustól a Dunamelléki Református Egyházkerület püspöke, miután elődjét, az 1921-ben megválasztott Ravasz Lászlót – hosszas politikai előkészítés után – május 11-én lemondatták. Rákosi Mátyás jelöltjeként nyerte el egyházi tisztességét. Az FKGP Politikai Bizottsága 1948. október 7-i ülésén bejelentették, hogy egyházi tisztsége miatt lemond képviselői mandátumáról. Lemondásának parlamenti bejelentésére november 16-án került sor. Püspökként jelentős szerepet játszott a református egyház és az állam közötti megegyezés létrehozásában. 1949-től 1958-ig a Református Egyház Országos Zsinatának és Egyetemes Konventjének lelkes elnöke. 1958-ban – súlyosbodó betegsége miatt – lemondott püspöki tisz-

téről. Jelentős vallásos tárgyú irodalmi munkásságot fejtett ki, száztíz kisebb-nagyobb önálló művet és több mint ezer-hétszáz cikket írt.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1946); Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (1947); Magyar Népköztársasági Érdemrend III. fokozat (1950), V. fokozat (1951); Munka Érdemrend (1953, 1963); Magyar Népköztársaság Zászlórendje II. fokozat (1957).

Fő művei: Az igazi vigasztalás. Bp., 1942. A magyar protestantizmus a zsidóüldözés ellen. Bp., 1945. A keskeny út. Igehirdetések, előadások, cikkek. Bp., 1953. Hitben való engedelmesség. Beszédgyűjtemény. Bp., 1961. Hálaadás. Igehirdetések, előadások, cikkek, tanulmányok. Bp., 1980.

V. I.–V. V.

BEREND GYÖRGY

Budapest, 1911. november 4. – Budapest, 1994. május 2.

Független Kisgazdapárt

Országos lista

Református vallású, értelmiségi családból származott, apja jogász volt. Anyja Reitmann Katalin. Szülei korán meghaltak, nagyszüleinél nevelkedett. Nős volt, felesége Somogyi Ágota gyógyszerész.

A szegedi Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetem jog- és Államtudományi Karán doktorált 1934-ben, majd öt év múlva bírói és ügyvédi vizsgát tett. 1939-től ügyvéd, a Budapesti Ügyvédi Kamara tagja. 1941-ben belépett a Független Kisgazdapártba, 1943-ban részt vett a polgári tagozat létrehozásában. Szoros barátságot tartott fenn Tildy Zoltánnal és Bereczky Alberttel. 1944-ben az antifasiszta ellenállási mozgalomban a Budapest VI. kerület, Munkácsy utca 19. alatti csoport vezetőjeként kapcsolatban állt Gidófalvy Lajosnak a Vilmos laktanyában székelő kisegítő karhatalmi alakulatával és a Bereczky–Tildy családok révén Bajcsy-Zsilinszky Endrével.

1945-ben, a főváros felszabadítása után tagja lett az Független Kisgazdapárt Budapest V. kerületi szervezete vezetőségének és a kerületi nemzeti bizottságnak. 1945. szeptember 1.–1948. május 1. között a Népbíróságok Országos Tanácsában a háborús főbűnösök ügyének előadója, népbíró.

1946. évi megalakulásától a Magyar Szabadságharcos Szövetség választmányja tagja. Az FKGP-ben a munkáspártokkal együttműködő Ortutay–Oltványi-csoporthoz tartozott. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a párt orszá-

gos listáján pótképviselő lett. 1948 januárjától a kisgazdapárt képviselője az Elhagyott Javak Kormány-bizottsága Elnöki Tanácsában. Két hónap múlva kinevezték a miniszterelnök mellett működő jogi reformbizottságba. 1948 decemberében a Budapesti Nemzeti Bizottság az Országos Büntető Intézet Felügyelő Hatóságába delegálta. 1948-tól magántanár a szegedi egyetemen. 1949. január 27-én Cseh-Szombathy László helyére behívták országgyűlési képviselőnek. Az 1949. májusi választásokon nem jutott mandátumhoz.

1949-től ismét ügyvédi tevékenységbe kezdett, később a 16. számú ügyvédi munkaközösségben dolgozott. Az Ügyvédi Tanács megalakulásáig, 1951-ig az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottsága tagja. 1962-ben a sakkszövetség fegyelmi bizottságának elnöke. Elnökségi tag a Budapesti Ügyvédi Kamarában és a Magyar Országos Állatvédő Egyesületben (1978). A Művészeti Dolgozók Szakszervezete tagja, a FÉSZEK Klub jogi tanácsadója. Mindezekon kívül számos más egyesület, bizottság munkájában is részt vett.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend kiskeresztje (1947); Magyar Népköztársasági Érdemrend V. fokozat (1950); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Munka Érdemrend ezüst fokozat (1975), arany fokozat (1981); Haza Szolgálatáért Érdemérem arany fokozat.

V. I.–V. V.

BERKES JÁNOS

Kissomlyó, Vas vármegye, 1902. február 21. – Zalaegerszeg, 1992. augusztus 30.

Demokrata Néppárt

Zala vármegye

Kétgyermekes, római katolikus szegényparaszti családból származott. Szülei, Berkes János és Németh Anna földművesek, napszámosok voltak. Testvére, Mária háztartásbeliként élte le életét. 1930-ban feleségül vette Boda Editet (1907–1992), aki hozzá hasonlóan tanítói képesítéssel rendelkezett. Házasságukból két gyermek született, Csaba (1932) menedzser, Béla (1936) üzlettulajdonos. 1956 novemberében mindketten elhagyták az országot, jelenleg Kanadában élnek.

A polgári iskola negyedik osztályának elvégzése után beiratkozott a pápai tanítóképzőbe, ahol 1925-ben szerzett oklevelet. 1925-ben Bazsi községben kezdett tanítani. 1927-től Szentbékállán, 1930–1931-ben Pécs-Bányatelepen tanított. Házasságkötését követően feleségével együtt Zalaszentbalázson éltek és dolgoztak. 1932-ben az I. számú községi iskola igazgató-kántortanítójává nevezték ki, később körzeti iskolai felügyelő lett. A falusi értelmiség legjobb hagyományait folytatva és gyarapítva, lakóhelyük szellemi vezetői, a kulturális élet irányítói lettek. Amíg ő a „falu mindenekéért” a Hangya szövetkezetet szervezte, majd a KALOT vezető munkatársaként dolgozott, felesége tanfolyamokat és előadásokat tartott a helybéli asszonyoknak.

A közélet iránti érdeklődést otthonról hozta magával. 1931-ben megismerkedett Drözdy Győző pedagógussal és országgyűlési képviselővel, akinek révén közvetlenül bekapcsolódott az ellenzéki politizálásba. Főleg a választási kampányokban vállalt szerepet, majd 1942-ben belépett a Független Kisgazdapártba. Még ezelőtt – 1939-től 1942-ig – számos tanítótársához hasonlóan ő is tagja lett a vidéki intelligencia felé nyitó és nevét Magyar Élet Pártjára változtató kormánypártnak.

1945. szeptember–novemberben, a nemzetgyűlési választások idején a Független Kisgazdapártot támogatta. 1947. augusztus 31-én – felismerve népszerűségét és közmegebecsültségét – a Demokrata Néppárt vezetői távollétében is képviselőnek jelölték. A Zala megyei választókerületben el is nyerte a parlamenti mandátumot. 1947. szeptemberben összeférhetlenségének megszüntetése végett képviselősé-

ge idejére kérte közszolgálatból való felmentését. Októberben, a DNP tisztújító ülésén a képviselőcsoport egyik vitarendezőjévé választották. A demokrata néppárti centrumhoz számított, ennek ellenére támadást indítottak ellene. Az 1948. január 8-i plenáris ülésen a házelnök bejelentette, hogy T. Kovács István palini gazdálkodó a Horthy-rendszerbeli kormánypárti múltját kifogásolva összeférhetlenségi bejelentést tett ellene. Január 9-én formálisan az ügy irattárba került, mivel a választási törvény kimondta, hogy képviselői összeférhetlenséget csak képviselő jelenthet be. Január 10-én a budapesti néppüvészség megindította ellene a nyomozást. 1948. június 15-én Gerencsér György kommunista párti képviselő már a nyomozás eredményeit is felhasználva megismételte az összeférhetlenségi bejelentést, és a beszerzett dokumentumokkal igazolta, hogy „először a Nemzeti Egység Pártja, majd annak feloszlata után a Magyar Élet Pártja községi szervezőtitkára volt, s mint pártfunkcionáriust 1942-ben a MÉP országos szervezetéhez elismerő okirat elnyerésére terjesztették fel”. Az összeférhetlenségi bizottság nyolc tanú beidézése és meghallgatása után, 1948. július 7-én elmarasztalását indítványozta. Az Országgyűlés még aznap, július 7-én megfosztotta mandátumától.

1949. áprilisig még taníthatott falujában. 1949 nyarától büntetésből Nyírádra, 1950-ben Ukkra, feleségét pedig Egeraracsára helyezték. Nagy Imre kormányra kerülését követően újra bekapcsolódhatott a helyi közéletbe, 1954-től a Hazafias Népfrent megalakulásától az ukki szervezet titkára. 1956. november 1-jén társelnökként beválasztották a Zala megyében is újjászerveződő Demokrata Néppárt ideiglenes vezető testületébe. Lakóhelyén az indulatokat mérsékelve próbált irányt szabni az eseményeknek, ennek ellenére később ellenforradalmi vádakkal illették, de bírósági eljárást végül nem kezdeményeztek ellene. 1963-ban vonult nyugállományba, ezt követően Zalaegerszegen élt feleségével. Mint volt DNP-képviselő, megkapta az újjáalakult KDNP Barankovics- emlékérmét.

M. K. J.—Sz. R.

BIHARI NAGY LAJOS

Szentjobb, Bihar vármegye, 1899. május 17. – Bojt, Hajdú-Bihar megye, 1977. július 30.

Független Kisgazdapárt

Hajdú és Bihar vármegyék Debrecen törvényhatósági jogú várossal

Paraszti családból származott, szülei, Nagy Károly és Nagy Júlia földműveléssel foglalkoztak. 1922-ben megnősült, felesége Varga Etelka háztartásbeli. Két gyermekük született, Adél (1926) újságíró az Egyesült Államokban, Árpád (1928–1960) földműves és gépkocsivezető volt.

Tanítói oklevelet szerzett. Bojton kezdett tanítani, majd kinevezték Berettyóújfaluba tanfelügyelőnek. Felesége 3 kat. hold szántót és 1 kat. hold 600 négyszögöl szőlőt örökölt, azon gazdálkodtak. Bojt társadalmi és kulturális életében kezdetül fogva vezető szerepet játszott, elnöke lett többek között a Polgári Olvasókörnek.

1930 tavaszától – Szabó Pállal együtt – az ellenzéki birtokosparaszti mozgalom egyik Bihar megyei szervezője. 1930. október 12-én az FKGP békési nagygyűlésén az első országos nagyválasztmány tagjává választották. Később az FKGP Bihar vármegyei szervezetének pártigazgatója lett. Részt vett a párt választási küzdelmeiben, 1931-ben a szalárdi, 1935-ben a kismajsi, majd 1939-ben a nagylétai választókerületben képviselőjelölt, de a kormánypárti jelöltekkel szemben 46, 12, 33, 88, illetve 21, 04 százalékot elérve mindhárom alkalommal alulmaradt a szavazásokon. 1939-től a *Kis Újság* belső munkatársa, Vörös Vincével együtt ő szerkesztette a Magyar Kalász című rovatot. 1942–1943-ban a lap haditudósítója. Belépett a Magyar Parasztszövetségbe. 1943-ban a háborúellenes nagyváradi nagygyűlésen együtt szólalt fel Bajcsy-Zsilinszky Endrével. A német megszállás alatt bujdosni kényszerült.

1944 decemberében Berettyóújfalu képviselőtestületében delegáltak az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. Berettyóújfaluban a nemzeti bizottság tagja. 1945. február 17-től a járási nemzeti bizottság elnöke, a vármegyei törvényhatósági bizottság tagja. 1946-ban Törökbálintra költözött, ahol a helyi földigénylő bizottság és a termelési bizottság elnöke lett. Tevékenyen részt vett a kisgazdapárt újjászervezésében, 1945 tavaszán az ideiglenes országos pártvezetőség jegyzője.

1945. augusztus 20-án beválasztották a párt országos intézőbizottságába. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Hajdú és Bihar vármegyei választókerületben ismét mandátumot szerzett. A párt centrumához tartozott. Nagy Ferenc és Varga Béla emigrálása után, 1947. július 2-án bejelentette Dobi Istvánnak, hogy kilép a pártból, de később megváltoztatta szándékát. 1947. augusztus 31-én pótképviselő lett. 1948. június 15-én Öry István helyére behívták a parlamentbe, de decemberben már le is mondott, amit az FKGP vezetése december 16-án vett tudomásul. Lemondását 1949. január 18-án jelentették be az Országgyűlésben.

1948. augusztus 31-én tanügyi főtanácsossá nevezték ki, de hamarosan leváltották. 1952-től 1966-ig különböző vállalatoknál, többek között a Budaörsi Savanyító Üzemben, illetve a nagytétényi sertéshizlaldában dolgozott éjjeliorként, kifutóként, akolmunkásként és kocsimosóként. 1969-ben ment nyugdíjba. 1974 novemberében visszaköltözött Bojtra.

V. I.–V. V.

BIRKÁS IMRE

Orosháza, Békés vármegye, 1908. november 16. – Budapest, 1964. október 3.

Magyar Kommunista Párt

Békés vármegye

Tizenegy gyermekes, viarsarki szegényparaszti, illetve földmunkáscsaládból származott. Apja Birkás János földműves, anyja, Bors Róza a háztartást vezette. A család evangélikus vallású. Első felesége, Fock Julianna ötévi házasság után, 1938-ban tüdőbajban meghalt. Második feleségét, Csizmadia Irént Orosházán vette el. Nevelt leánya, Vera (1937) magyar–bolgár szakos középiskolai tanár.

Hat elemi végzettségű, majd kitanulta a kőművesmesterséget. 1927-ben bekapcsolódott a Magyarországi Építőmunkások Országos Szövetsége orosházi csoportjának munkájába,

és még ugyanabban az évben Budapestre került. Ettől kezdve egyik vezetője az építőmunkások szakszervezeti mozgalmanak. 1933-tól tagja lett az illegális kommunista pártnak, a budapesti I. számú kőművescsoport vezetőségének, valamint a Kommunisták Magyarországi Pártja északi kerületi bizottságának. Egyik szervezője és vezetője a mintegy harmincöt-negyven ezer építőmunkás részvételével 1935. július 11-én ki-robbant sztrájknak. Az akció leverése után négy hónapi börtönrre ítélték, majd rendőri felügyelet alá helyezték. 1937-ben ismét egyik irányítója az építőmunkások sztrájkjának.

1938-ban Orosházán végzett illegális pártmunkát. A második világháború első évétől, 1939 telétől újra a legális és az illegális mozgalomban dolgozott Budapesten. Szakmájában alig jutott munkához, időről időre segédmunkásként tudott csak elhelyezkedni.

1944. decembertől az Ideiglenes Nemzetgyűlés orosházi küldötte. 1945. januártól a Magyar Kommunista Párt orosházi járási szervezete függetlenített titkára. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési és az 1947. augusztus 31-i parlamenti választásokon egyaránt a Békés megyei választókerületből jutott be a törvényhozásba. 1949 tavaszáig a Magyar Dolgozók Pártja Békés Megyei Bizottságának titkára; a májusi, népfrentlistás választásokat követően is megtartotta Békés megyei mandátumát. 1949 nyaratól főosztályvezető a Földművelésügyi Minisztériumban, majd 1951-től az MDP Somogy Megyei Bizottsága szervezőtitkára. 1953. május 25-től 1954. december végéig őrnagyi rendfokozatban a határőrség pártbizottsági titkára. 1955 januárjában visszakerült a minisz-

tériumba, ahol előbb főosztályvezető-helyettes, majd főosztályvezető, végül 1956. szeptember–októberben begyűjtési miniszterhelyettes lett.

1956. novembertől 1957. februárig a Kádár-kormány Békés megyei kormányösszekötője. Ezután harmadszor is a Földművelésügyi Minisztériumba küldték, ezúttal főosztályvezetői beosztásba; később megválasztották a minisztérium pártbizottsága titkárává. 1957 júniusától haláláig az MSZMP Központi Ellenőrző Bizottságának volt a tagja.

Kitüntetései: Magyar Népköztársasági Érdemrend V. fokozat (1950); Vörös Csillag Érdemrend (1954); Munka Érdemrend (1955); Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékérem (1957).

Irodalom: Birkás Imre 1908–1964. *Népszabadság, Népszava, Békés Megyei Népiújság*, 1964. október 6. Vass Henrik: Birkás Imre. *Pártélet*, 1978. 1. sz., *Párttörténeti Közlemények*, 1979. 4. sz. Botos János: A Viharsarok neveltje. *Népszabadság*, 1983. november 16.

B. M.—Sz. Á.

BOCSKAY ISTVÁN

Újfehértó, Szabolcs vármegye, 1919. április 30. — Újfehértó, Szabolcs-Szatmár megye, 1984. szeptember 12.

Demokrata Néppárt

Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyék

Újfehértói eredetű, görög katolikus vallású, szegényparaszti családból származott. Édesapja, Bocskay István 1930-ban meghalt, így édesanyjára, Nagy Annára hárult a gyermekek felnevelése. 1944. május 4-én házasságot kötött Nyisztor Juliannával. Gyermekek nem születtek.

Szülőhelyén járt iskolába, a hat elemi után három polgári iskolai osztályt végzett el. Huszonkét éves koráig a családi gazdaságban dolgozott. 1941 októberében behívták katonának, páncéloskiképzést kapott, majd kivitték az orosz frontra. A századparancsnok gépkocsivezetőjeként szolgált 1943 decemberéig, ekkor leszerelték. Rövidesen ismét behívták, újból frontszolgálatra vezényelték, miután megsebesült, 1944 őszén végérvényesen leszerelték.

1945-ben, a földosztás során 3 kat. hold földet kapott, felesége szüleinél lakva ennek jövedelméből éltek. Érdeklődése a közélet felé fordult, részt vett a Demokrata Néppárt újfehértói szervezete megalapításában. Az 1947. augusztus 31-én megrendezett országgyűlési választásokon a Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyei listán pótképviselő lett. Miután a listán előtte álló Dobránszky Sándort 1947 decemberében

törölték, soron következő jelöltként 1947. december 11-én, Barankovics István többes mandátumáról való lemondását követően behívták az Országgyűlésbe. A törvényhozás felosztása után visszatért eredeti foglalkozásához, 1961-ig önállóan gazdálkodott feleségével. Politikai múltja miatt gyakran érték zaklatások. 1956-ban nem vállalt politikai szerepet, mert a községen átvonuló szovjet csapatokat látva reménytelennek ítélte a szabadságharc kimenetelét. Ennek ellenére a forradalom leverése után elhurcolták, megverték, és rendőri felügyelet alá helyezték.

Az erőszakos tsz-szervezési kampány alól csak annyiban tudta kivonni magát, hogy nem ő, hanem felesége lépett be a szövetkezetbe. Megélhetésüket ezután különböző környékbeli üzemekben vállalt időszakos munkák biztosították. 1965-ben kertészeti és gyümölcsstermesztői szakoktatásban vett részt, a tanfolyamot kitűnő eredménnyel végezte el. Az 1970-es évek közepén kapuörként sikerült elhelyezkednie az újfehértói Gyümölcs- és Dísznövénykutató Állomáson. 1981-ben egy balesetben megrokkant, ekkor nyugdíjazták.

Sz. R.

BODNÁR JÁNOS ANTAL

Mezőzombor, Zemplén vármegye, 1904. január 11. – Szerencs, Borsod-Abaúj-Zemplén megye, 1996. január 27.

Demokrata Néppárt

Borsod-Gömör, Zemplén és Abaúj vármegyék Miskolc törvényhatósági jogú várossal

Római katolikus vallású, módos parasztcsaládból származott. Szülei, Bodnár János és Jaczenkó Mária 40 kat. holdon gazdálkodtak. Tizenegy testvére közül Ágnes és Ilona háziasszony, családanya, Mihály és István földműves, Ferenc kovács, Mária virágkertész, Imre állomásfőnök volt. 1926-ban megnősült, felesége Gömöri Ilona háztartásbeli. Három gyermekük született, János Boldizsár (1929), Ilona (1931) és Gizella (1938).

Hatévesen kezdett el dolgozni a család földjén. 1925-ben kántortanítói oklevelet szerzett a jászberényi tanítóképzőben. 1925–1927-ben a Nógrád vármegyei Bercel-Ordaspuszta osztatlan iskolájában tanított. 1927 és 1947 között a Zemplén vármegyei Bekecs községben élt, kezdetben kántortanító, majd iskolaigazgató volt. Falusi értelmiségiként olvasókört szervezett, a Hangya szövetkezet helyi könyvelését vezette, tűzoltókat oktatót, járatleveleket kezelte. Méhészkedéssel és házinyúltenyésztéssel is foglalkozott, s az ezzel kapcsolatos szakismereteket átadta faluja lakóinak. Leventeoktatóként is működött. A második világháború alatt zsidó munkaszolgálatosokat bújtatott. Részt vett a Magyar Parasztszövetség zempléni megszervezésében.

1945 januárjában belépett a Független Kisgazdapártba. Miután megbízták a Zemplén megyei pártszervezés irányításával, számos helyi szervezet megalakítása fűződött a nevéhez. 1945. november 4-én a Borsod-Gömör-Zemplén-Abaúj vármegyei választókerületben nemzetgyűlési mandátumhoz jutott. 1945–1947 között a Magyar Parasztszövetség Zemplén megyei elnöke volt. 1947-ben átlépett a Demokrata Néppártba, Zemplén vármegye területén szervezte a pár-

tot. Az 1947. augusztus 31-i választásokon a DNP borsodi listáján ismét képviselővé választották. 1947 októberétől a DNP parlamenti frakciójának alelnöke. Október 24-én összeférhetlenségi bejelentést tett önmaga ellen, amelyben azt kérte a bizottságtól, hogy mondják ki: a felekezeti és az állami státusú tanítók helyzete eltér egymástól, vagyis ő nincs összeférhetetlen helyzetben, képviselősege idejére illetmények nélkül szabadságolható, s képviselői megbízatását követően állásába kötelezően vissza kell helyezni. A bizottság az összeférhetőséget elismerte, az állásbiztonság elvét viszont nem fogadta el. 1949 februárjától, Barankovics István külföldre távozása és a DNP feloszlata után pártonkívüli lett.

1949 júniusában hiába vonult vissza a politikától, mandátuma lejártával hamis vádak alapján meghozott fegyelmi büntetés útján eltávolították tanítói állásából. 1957-ig a mezőzombori katolikus egyházközség kántora, s mellékállásban fizikai munkás a Betonútépítő Vállalatnál, a MÁV Hidépítő Vállalatánál, illetve a helyi téészenben. 1957 tavaszán rehabilitálták, az év végén kinevezték tanítónak az abaújkéri gyógy-pedagógiai nevelőintézetbe. 1967-ben történt nyugdíjazását követően méhészkedéssel és nyúltenyésztéssel igyekezett kiegészíteni alacsony jövedelmét. Az 1960-as évektől kezdve újra részt vett a helyi közéletben: községi tanácsstag, a helyi ÁFÉSZ igazgatósági tagja, és a községi szakszervezeti szakmaközi bizottság elnöki tisztét is betöltötte. Tizenkét község részvételével megszervezte az Abaúj és Környéke Nyúltenyésztő Szakcsoportot. Az újjáalakult KDNP Barankovics-emlékéremmel tüntette ki.

V. I.–V. V.

BODNÁR KÁROLY

Bihardiószeg, Bihar vármegye, 1888. szeptember 16. – Kunhegyes, Szolnok megye, 1955. január 9.

Magyar Függetlenségi Párt

Jász-Nagykun-Szolnok vármegye

Apja Bodnár Sándor hajdúterétleni gazdálkodó, anyja Szilágyi Zsuzsanna. Szülei református vallásúak voltak. Kétszer házasodott; első feleségét, Komáromi Máriát 1912-ben vette el, együttélésük 1919-ben felbomlott. 1920. december 1-jén Kunhegyesen ismét megházasodott, felesége Új Rebeka. Gyermek nem született.

A hat elemi szülőfalujában végezte, majd a családi gazdaságban dolgozott. A trianoni béke után Romániából áttelepült Magyarországra. Őrmesterként a jászberényi mentelepen dolgozott, majd Kunhegyesen kapott munkát mint állatgondozó. Második házasságkötése után gazdálkodásba kezdett, mézsárszéket nyitott, alkalmazottat tartott.

1945-ben belépett a Független Kisgazdapártba. Az 1945. november 4-én megrendezett nemzetgyűlési választásokon a párt Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei listáján nem jutott mandátumhoz. 1947 nyarán átlépett a Magyar Függetlenségi Pártba. Az 1947. augusztus 31-i választásokon az MFP Jász-Nagykun-Szolnok megyei listáján pótképviselő lett. Futó Dezső lemondását követően, október 3-án került sor behívására, mandátumát október 7-én igazolták. Rövid, mindössze másfél hónapos képviselősege alatt rendkívül aktív volt, hiszen a tiszafüredi öntözés érdekében kérdést intézett a földművelésügyi miniszterhez, a Szolnok megyei adóbehajtás

rendellenességeit nyilvánosan is szóvá tette a pénzügyminiszternek, a gazdálkodó módos parasztság érdekeinek szószólójaként a miniszterelnököt is interpellálta a földosztás során az újjazdák által elkövetett jogsértések orvoslását kérve. Az Országos Nemzeti Bizottság törvénysértő határozata nyomán 1947. november 20-án a Magyar Függetlenségi Párt összes mandátumát megsemmisítették, ezután teljesen visszavonult a politikától. Hamarosan kuláklistára került, 100 kat. hold földjét és felszerelését elvesztette, házából kiköltöztették.

M. K. J.–Sz. R.

BODOR GYÖRGY

Kunágota, Csanád vármegye, 1909. április 8. – Kunágota, Békés megye, 1981. június 9.

Demokrata Néppárt

Csongrád és Csanád vármegyék Szeged és Hódmezővásárhely törvényhatósági jogú városokkal

Édesapja, Bodor Gábor (1861–1962) kisbirtokos és édesanyja, Mede Rozália (1876–1928) 2 kat. holdon gazdálkodva nevelték fel gyermekeiket. Húga, Rozália (1913), férjhezmenetele után családjá háztartását vezette, öccse, Gábor (1919–1989) földműves volt. Családjá római katolikus vallású. 1940-ben Kevermesen feleségül vette Gulics Ilonát (1921), aki gyermekeiket nevelte. Ilona (1941–1979) építő-gépkezelő, Mónika (1944) könyvelő, László (1949–1999) üzemmérnök lett.

Szülőhelye népiskolájának elvégzése után, 1921-ben a maki Csanád Vezér Állami Főgimnáziumban folytatta tanulmányait, majd 1929-ben a szegedi Dugonics András Piarista Gimnáziumban érettségizett. A papi hivatás érdekelte, ezért középiskolai tanulmányai befejezése után Glattfelder Gyula csanádi püspök segítségével a bécsi papnevelő intézet hallgatója lett. Egyházi tanulmányai ötödik évében, 1934-ben mégsem szentelték fel, mert megbetegedett, és visszamaradt egészségkárosodása miatt alkalmatlanná vált a papi szolgálatra. Hazatérése után a szegedi Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetemen jogot hallgatott, abszolutóriumot szerzett. Egyetemistaként bekapcsolódott a keresztényszociális mozgalmakba. 1937 nyaratól két éven át a Katolikus Legényegyletek Országos Titkársága szervezőtitkára volt, s vezetője lett a német tagozatnak is. 1938-ban polgári állást vállalt: a Tiszántúli Ciroktermelő Szövetkezetek mezőkövácsházi, majd kunágotai telepeinek vezetője lett.

1945-ben 5 kat. holdon kezdett gazdálkodni. Rövid ideig a Független Kisgazdapárt tagja volt, majd 1946. március 17-én belépett a Magyar Szabadság Párt délvidéki szervezetébe. A szülőfalujában tartott alapító pártgyűlésüket 1947. áp-

rilis 27-én botokkal felfegyverzett személyek megtámadták, a kialakult verekezésben ő is kisebb sérüléseket szenvedett. Felgyógyulása után, 1947. június elején két társával együtt izgatás, demokráciaellenes és antiszemita kijelentések hangoztatása vádjával letartóztatták, Makóra, majd Szegedre kerültek vizsgálati fogságba. A szegedi népbíróság öttagú különtanácsa 1947. július 23-i nyilvános ülésén mindhármukat felmentette. 1947. augusztusában a KALOT szegedi központjában dolgozó barátai és Bálint Sándor tanácsára belépett a Demokrata Néppártba. Az 1947. augusztus 31-én megtartott országgyűlési választásokon képviselő-jelöltséget vállalt a Csongrád és Csanád megyei választókerületben, és bejutott a törvényhozásba. A DNP 1949. februári önfeloszlata után független képviselő. Mandátuma lejártával tovább folytatta korábbi munkáját. 1949. augusztus és 1956. október között a kunágotai római katolikus egyházközség kántora és képviselő-testületi tagja volt.

1956. október végén közfelkiáltással megválasztották a falu forradalmi tanácsa elnökévé. A megtorlás során, 1956. december 8-án letartóztatták, három hétig Békéscsabán raboskodott. Az év utolsó napján hazaengedték, de három nap múlva újból el akarták vinni. Családjá és rokonai bújtatták el, s egészen az 1963. évi amnesztiáig saját házában, valamint Érden és Bánkúton rejtgettek. Bujdosása alatt felesége a család megélhetése érdekében állást vállalt: előbb postai küldönc volt, majd Budapesten adminisztrátor lett, mert a hatóságok Békés megyei munkavállalását megakadályozták. 1960-ban a földosztás nyomán 8 kat. holdra nőtt birtokukat fel kellett ajánlani a helyi termelőszövetkezetnek

1963-tól sok munkahelyen és különféle munkakörökben dolgozott: volt kocsirendező, kubikos és segédmunkás az építőiparban, szezonális átvevő a rostkikészítőben és a cukorgyárban, majd műszaki fordító és adminisztrátor is. Politikai múltja és 1956-os szerepvállalása miatt szakismeretének meg-

felelő munkát soha nem kapott. 1979-ben ment véglegesen nyugdíjba. Alkalmanként német, angol, francia és latin nyelv tanításából egészítette ki jövedelmüket. Közéleti szerepet 1956 után egyáltalán nem vállalt.

Sz. R.

BÓDY ISTVÁN

Szegilong, Zemplén vármegye, 1888. március 15. – Bodrogszegi, Borsod-Abaúj-Zemplén megye, 1952. augusztus 8.

Magyar Függetlenségi Párt

Borsod-Gömör, Zemplén és Abauj vármegyék Miskolc törvényhatósági jogú várossal

Apja, Bódy István vincellér és szőlőműves volt, anyja Bacsó Mária. Nővérei, Mária (1882–1955) és Rozália (1884–1967) a háztartást vezették és földműveléssel foglalkoztak. Római katolikus vallású. 1909-ben Bodrogkisfaludon kötött házasságot, felesége Bodnár Erzsébet (1892–1955). Gyermekük: István (1911–1964) hentes, majd kaolingyári őrlőmunkás, András (1919–1987) földműves és Erzsébet (1922–1998).

Szülőfalujában hat elemi végzett, majd gazdasági szakiskolába iratták be. Az első világháborúban, 1916–1917-ben katonai szolgálatot teljesített az orosz fronton. Hazatérése után sikeres gazdálkodást folytatott. 1918-ban községi bíróná választották, tisztségét egészen képviselővé választásáig betöltötte. Az 1930-as évektől részt vett a Független Kisgazdapárt munkájában.

1947 júliusában pártjából kilépve csatlakozott a Magyar Függetlenségi Párthoz. 1947. augusztus 31-én a Borsod-Gömör, Zemplén és Abauj megyei választókerületből beke-

rült a törvényhozásba. Mandátumát a többi függetlenségi párti képviselővel együtt 1947. november 20-án az Országos Nemzeti Bizottság törvénytelenül megsemmisítette.

Pártbeli képviselőtársai számára is felajánlották, hogy segítik emigrálni, de nem hagyta el hazáját. Falujába hazatérve letartóztatták, Sátoraljaújhelyen megverték. Több alkalommal gazdasági mulasztással vádolták meg, s ezért pénzbüntetéssel sújtották. A vele közös háztartásban élő András fiával együtt folyamatosan zaklatták, házába igénybevitel címén lakókat költöztettek. A tulajdonában maradt 29 kat. holdas birtokon kívül minden földjét felajánlotta az állam javára, de így is kuláklístára helyezték, és kiforgatták gazdaságából. Az átelt megpróbáltatások következtében egészsége megrendült, és rövidesen elhunyt.

Kitüntetése: Magyar Szabadság Érdemrend bronz fokozat (1947).

Sz. R.

BOGNÁR ALBERT

Lajoskomárom, Fejér vármegye, 1908. október 18. – Lajoskomárom, Fejér megye, 1999. május 8.

Magyar Dolgozók Pártja (MKP-listáról)

Veszprém vármegye

Apja Bognár András földműves és napszámos, anyja Tropert Anna. Szülei római katolikus vallásúak voltak. 1935-ben szülőfalujában feleségül vette Standt Erzsébetet (1918–1997). Tizenegy gyermekük született: Anna (1935) munkásnő volt, öten – Albert (1939), Éva (1943), Mátyás (1947), Mária (1950), Gyula (1955) – a mezőgazdaságban dolgoztak, termelészvezetkezeti tagok lettek, Erzsébet (1941) konyhai alkalmazott, György (1946) gépkocsivezető, István (1952) autóbusszvezető, László (1958) rendőr lett.

Hat elemi végzett, majd mezőgazdasági munkát vállalt. 1944 decemberében szülőhelyén községi kézbesítő lett.

1945-ben belépett a Magyar Kommunista Pártba. A földosztás során juttatott 5 kat. hold földön gazdálkodásba kezdett. 1946. augusztustól a Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetsége irodavezetője. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a Veszprém megyei választókerületben indult, pótképviselő lett. 1948-tól a Magyar Dolgozók Pártja tagja. 1948. november 16-án sor került behívására, miután Papp Lajos lemondott mandátumáról. 1949. májusban a Magyar Függetlenségi Népfrent Veszprém megyei listájáról újra képviselő lett, 1953-ig maradt tagja a törvényhozásnak.

1948. májustól az enyingi járási bizottságon dolgozott káderesként. 1949-ben belépett az akkor alakult termelőszövetkezetbe. Családtagjai is a tsz-ben dolgoztak. 1952. májusban a járási tanács mezőgazdasági osztályára helyezték, miután 1951-ben állattenyésztési szaktanfolyamot végzett. 1953. október 1-jétől a lajoskomáromi tanács elnökhelyettese, majd 1954-től 1958-ig tanácselnök. A következő

évben a község mezőgazdasági termelőszövetkezetének munkáját irányította. 1960-ban a balatonaligai pártüdülőben helyezkedett el, kertész és gondnok volt. 1968-ban ment nyugdíjba.

Kitüntetései: Szocialista Munkáért Érdemérem (1960); Munka Érdemrend ezüst fokozat (1974).

M. K. J.—Sz. R.

BOGNÁR JÓZSEF

Szombathely, Vas vármegye, 1917. február 5. — Budapest, 1996. november 3.

Független Kisgazdapárt

Nagy-Budapest

Vasutascsaládból származott, apja Bognár Gyula mozdonyvezető, anyja Kutrovits Erzsébet. A család római katolikus vallású. 1946-ban megnősült, felesége Kutzián Ida régész.

A budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetemen középiskolai tanári oklevelet szerzett. 1940–1942-ben a rákosszentmihályi polgári iskolában tanított. 1942-től 1944-ig katona, Kassán, Tokodon, majd a fronton teljesített szolgálatot. Már egyetemista korában bekapcsolódott a baloldali és ellenzéki mozgalmakba, 1938-ban részt vett a Márciusi Front megmozdulásain, tagja volt az Egyetemi Kör vezetőségének. 1940 és 1942 között a Teleki Pál Munkaközösség elnöke. 1939-től részt vett a Független Kisgazdapárt rendezvényein, 1940-től szoros kapcsolatot tartott fenn Bajcsy-Zsiflinszky Endrével.

1945 elején hivatalosan is belépett a Független Kisgazdapártba, részt vett a párt újjászervezésében; a Budapest VII. kerületi szervezet elnöke, egyben a helyi nemzeti bizottság tagja lett. 1945. június 24-én beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. 1945. augusztus 20-tól az FKGP Országos Intézőbizottságának tagja. 1945. október 7-én bekerült a budapesti törvényhatósági bizottságba. 1945. november 4-től ugyancsak Budapestről nemzetgyűlési képviselő. Elsősorban a Nagy Ferenc környezetéhez tartozó Hám–Saláta-csoporttal tartott kapcsolatot. 1945 novemberétől az FKGP budapesti törvényhatósági bizottsági frakciója intézőbizottságának tagja. 1946. március 11-től november 26-ig elnöke. 1946. november 20-tól 1947. március 14-ig tájékoztatásügyi miniszter. 1947. február 1-jétől 20-ig a Kovács Béla főtítkárt helyettesítő négyes bizottság tagja, február végétől a párt budapesti főtítkára s a politikai bizottság tagja. Nagy Ferenc miniszterelnök lemondatása és külföldre kényszerítése után támogatta a Dobi István és Gyöngyösi János irányította új pártvezetőséget; tagja lett az ún. operatív bizottságnak. 1947. július 18-tól 1949. júniusig Budapest polgármestere. A Községi Takarékpénztár Rt. elnöke.

1947. augusztus 31-én a nagy-budapesti választókerületben újra parlamenti képviselővé választották; 1990-ig tagja maradt a törvényhozásnak. 1947. szeptember 11-től ismét az FKGP Politikai Bizottságának a tagja, október 5-től a budapesti szervezet elnöke. 1948. április 17-től a párt ügyvezető elnöki tisztségét töltötte be. Részt vett a Magyar Függetlenségi Népfront létrehozásában, 1949. március 15-től a Magyar Függetlenségi Népfront Országos Tanácsa tagja.

1949. június 11-től 1956. április 14-ig belkereskedelmi miniszter. Közben, 1953. július 4. és 1954. június 6. között, a tárcák átszervezése folytán bel- és külkereskedelmi miniszter volt. 1949 és 1952 között a Népgazdasági Tanács tagja. 1954. október 29-től a Hazafias Népfront Országos Tanácsa tagja. 1956. április 14-től 1956. október 31-ig külkereskedelmi miniszter. 1956. október 25-től 1956. október 31-i lemondásáig miniszterelnök-helyettes Nagy Imre kormányában.

1956 után a Kádár-kormányban többszöri felkérés ellenére sem vállalt miniszteri tárcát. 1956 novemberétől a Marx Károly Közgazdaság-tudományi Egyetem belkereskedelmi tanszékének a vezetője (1954 óta egyetemi tanár), 1957-től 1961-ig a kereskedelmi kar dékánja. 1958-ban kandidátusi, 1960-ban közgazdaság-tudományok doktora fokozatot szerzett. 1965-től a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, 1973-tól rendes tag, 1984-től 1993-ig a gazdasági és jogtudományi osztály elnöke. 1959-től a Magyarok Világszövetségének, 1961-től 1970-ig a Kulturális Kapcsolatok Intézetének az elnöke. Ebben a minőségében széles körű tudományos és kulturális csereegyezményeket kötött a nyugat-európai országokkal. Elsőként hozott létre együttműködést a Ford Alapítvánnyal, amely évente huszonöt magyar tudományos kutató kiküldését biztosította az Egyesült Államok egyetemre. 1962-ben három hónapig Kwame Nkrumah ghánai köztársasági elnök személyes gazdasági tanácsadója; kidolgozta az ország hétéves tervét. Ghánai tapasztalatait A gazdasági növekedés irányítása a fejlődő világban című művében össze-

gezte, kiemelt módon foglalkozott az afrikai kontinensen egyidejűleg jelentkező pánafrikanizmus, nacionalizmus és az öröklött törzsi rendszerek közötti ellentmondásokkal és konfliktusokkal, valamint a demográfiai forradalom várható következményeivel.

1963-tól az MTA Afroázsiai Kutató Központja, majd 1973-tól 1987-ig az abból alakult MTA Világgazdasági Kutatóintézete igazgatója. Szakterülete: a fejlődő és a szocialista országok gazdasági problémái, valamint a kelet–nyugati gazdasági kapcsolatok kérdései. Alapítója és főszerkesztője a Tanulmányok a fejlődő országokról és az Irányzatok a világgazdaságban című, hat nyelven megjelenő sorozatnak. A *Társadalomkutatás*, a *Közgazdasági Szemle*, az *Acta Oeconomica*, a *Gazdaság*, a *Monde en Development*, a *World Development* és a *The Asian Journal of Economics* című folyóiratok szerkesztőbizottsági tagja. Emellett részt vett számos tudományos bizottság munkájában, 1970-től a Magyar Közgazdasági Társaság alelnöke, a Római Klub, az ENSZ Egyetemek Elnöksége és a World Academy of Art and Science tagja.

Meghívottként részt vett a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága mellett működött közgazdasági munkaközösség munkájában, 1966-tól 1988-ig az Országgyűlés terv- és költségvetési bizottságának elnöke. Egyik kezdeményezője, kidolgozója és továbbfejlesztője az 1968. évi gazdasági reformnak, amely az ún. szocialista piacgazdaság megteremtésére, valamint a „nyugati nyitás” megvalósítására irányult. Közgazdasági nézeteivel jelentős befolyással volt a kínai gazdasági reform kialakítására. 1960. május 28-tól 1964. március

20-ig, majd 1968. április 19-től 1972. április 28-ig a Hazafias Népfront Országos Tanácsa Elnökségének tagja, 1972. április 18-tól alelnöke. 1988–1989-ben a Minisztertanács Világgazdasági Tanácsadó Testületének elnöke. 1993. decemberben ment nyugdíjba.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1946, 1947); Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal (1947), nagykeresztje (1948); Kossuth Érdemrend II. osztály (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend I. és II. fokozat (1950); Magyar Munka Érdemrend arany fokozat (1951); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1956); Munka Érdemrend arany fokozat (1965); Magyar Népköztársaság Zászlórendje (1977); Állami Díj (1978); Magyar Népköztársaság Babérkoszorúval Ékesített Zászlórendje (1987).

Fő művei: Kereslet és keresletkutatás a szocializmusban. Bp., 1961. A gazdasági növekedés irányítása a fejlődő világban. Bp., 1967., angol nyelven: Bp., 1968., 1969., 1975., spanyol nyelven: Barcelona, 1974. A fejlődés és együttműködés századvégi fordulópontjai. Bp., 1980. The global problems in an independent world. The global economy. Future society. Bethesda, USA, 1986. Die mögliche Anteilnahme Österreichs und die Entwicklung der ungarischen Wirtschaft (1991. Ausztria Nemzeti Bankja pályázatán nyertes mű).

Irodalom: A szocialista gazdasági reform alternatívái. Az 1988. március 18–22. között Győrött tartott nemzetközi konferencia előadásai. Emlékkötet Bognár József akadémikus 70. születésnapjának tiszteletére. Szerk.: Pécsi Kálmán. Bp., 1988.

V. I.–V. V.

BOHÁR KÁROLY

Nagyatád, Somogy vármegye, 1907. november 14. – Budapest, 1989. március 28.

Nemzeti Parasztpárt

Somogy vármegye Kaposvár törvényhatósági jogú várossal

Édesapja, Bohár Károly fia születésekor iskolaszolga volt, majd ácsmester lett. Az első világháborúban eltűnt. Édesanyja Csoboz Ágnes. Római katolikus vallású. 1926-ban Lábod községben kötött házasságot, felesége Balaskó Margit (1911–1958). Egy fiuk és két leányuk született: Pál (1928) egy takarítósövetkezet nyugalmazott munkavezetője, Margit (1930–1953) fiatalon elhunyt, Magdolna (1932) nyugalmazott osztályvezető.

Hat elemít végzett, majd napszámosmunkát vállalt, mert törpebirtokok nem biztosították megélhetésüket. 1938–1939-ben Pécsen kitanulta a kőművesmesterséget. Szakmájában dolgozott, valamint nyaranta aratómunkát vállalt.

1945-ben másfél holdjuk mellé a földosztáskor 3,5 kat. holdat kapott. A birtok megművelését családja végezte

te a helyi termelőszövetkezet 1950. évi megalakulásáig. 1945-ben belépett a Nemzeti Parasztpárt helyi szervezetébe, és mint újjazda, csatlakozott a Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetségéhez. Később megválasztották az Újbirtokosok és Földhözjuttatottak Országos Szövetsége Somogy megyei szervezete elnökének. Két hónapos parasztpárti pártiskola elvégzése után kinevezték az NPP Somogy megyei titkárává. Az 1947. augusztus 31-én tartott országgyűlési választásokon a Somogy megyei választókerületben képviselővé választották. 1948-ban megbízták az NPP Komárom-Esztergom megyei szervezeteinek irányításával, amit egy évig végzett. 1948. április 5-én bekerült a párt országos vezetőségébe. A dél-dunántúli megyék területi referense lett. 1949-ben – ezúttal a Fejér és

Komárom megyei választókerületből – ismét bekerült a parlamentbe. A Nemzeti Parasztpárt elsorvasztását követően, 1949-ben belépett a Magyar Dolgozók Pártjába, majd 1956 után a Magyar Szocialista Munkáspártba.

1950 nyarán Budapesten három hónapos előkészítő tanfolyamon vett részt, majd Gödöllőn egyéves mezőgazdasági

akadémiát végzett. 1951 szeptemberétől 1967. évi nyugdíjazásáig hét különböző állami gazdaság igazgatójaként dolgozott.

Kitüntetései: Magyar Népköztársasági Érdemérem arany fokozat (1950); Munka Érdemrend arany fokozat (1968); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

Sz. R.

BÓKA LÁSZLÓ

Budapest, 1910. június 19. – Budapest, 1964. november 1.

Szociáldemokrata Párt

Jász-Nagykun-Szolnok vármegye

Református vallású családban nevelkedett. 1948-ban meg nősült. 1935-ben magyar, német és francia szakon tanári oklevelet szerzett a budapesti egyetemen. Tanulmányai befejezésétől 1947-ig könyvtárosként dolgozott, előbb az Egyetemi Könyvtárban, majd 1940-től a műszaki egyetem központi könyvtárában. 1937-ben bölcsészdoktori oklevelet, továbbá könyvtárosi szakképesítést is szerzett.

1928 és 1939 között Európa számos országát bejárta. A magyaron kívül négy – német, francia, olasz és angol – nyelven beszélt. 1930-tól kezdődően számos lap – *Apollo*, *Athenaeum*, *Corvina*, *Diárium*, *Magyar Csillag*, *Nyugat*, *Magyar Nyelv*, *Az Ország Útja*, *Szép Szó* – közölte műveit, a *Nyugat* harmadik nemzedékének egyik jelentős, egyéni hangú költője és prózairója. Írásaiban élesen szembehelyezkedett a magyar kulturális életben jelentkező szélsőjobboldali tendenciákkal, és szót emelt a szűk látókörű provincializmus ellen. 1938-tól kezdve több ízben teljesített katonai szolgálatot. 1943-ban Baumgarten-díjat kapott. 1944-ben megjelent Jégvilág című verskötetét a rendőrség elkobozta. 1944-ben bekapcsolódott az antifasiszta ellenállási mozgalomba.

1945-től 1947-ig a *Budapest* című folyóirat munkatársa. Több versében és cikkében megidézte a főváros ostrom utáni képét. 1947. áprilistól 1950. augusztusig adminisztratív államtitkár a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumban. Az 1947. augusztusi választásokon az SZDP Jász-Nagykun-Szolnok megyei és országos listáján indult, pótképviselő lett. 1948. április 26-án, miután Takács József lemondott mandátumáról, a megyei listáról sor került behívására. Képviselőként a szintén lemondott Kéthly Anna helyét foglalta el a közoktatásügyi bizottság elnöki székében. 1948. június 16-án, az iskolák államosításának vitájában elmondott felszólalásában az egyházi és az állami oktatás egységesítése mellett érvelt. 1948-ban átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába. 1950-ben az országos politizálástól és a köz-

szolgálattól visszavonult, de haláláig tanácsstag maradt a VIII. kerületben.

1950-tól a 20. századi magyar irodalomtörténeti tanszék tanszékvezető egyetemi tanára az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán. 1952–1953-ban a bölcsészkar dékánja. 1952–1953-ban a Magyar Irodalomtörténeti Társaság elnöke. 1953-ban beválasztották a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjai közé, 1956–1959 között a nyelv- és irodalomtudományi osztály titkára. 1952-től tíz éven át az *Irodalomtörténet* című folyóirat szerkesztője. A 20. századi magyar irodalom számos problémáját, elméleti-rendszerezési kérdését tisztázta akadémiai felolvasásaiban, hozzászólásaiban, egyetemi jegyzeteiben és tanulmányaiban. Különösen sokat tett József Attila és Ady Endre költői világának megismertetéséért. Irodalmi tanulmányain túl zenei szakkérdésekkel is foglalkozott. Több középiskolai tankönyv és szöveggyűjtemény szerzője. 1960-ban József Attila-díjat kapott. Tudományos tevékenysége mellett az 1950-es évek végén visszatért a korábban abbahagyott szépirói munkásságához.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Magyar Népköztársasági Érdemrend III. fokozat (1950); Munka Érdemrend arany fokozat (1964).

Fő művei: Csáth Géza novellái. Bp., 1937. Ady Endre élete és művei. Bp., 1955. A karoling trón. Regény. Bp., 1960. Könyvek, gondok. Válogatott tanulmányok. Bp., 1966. Atlantisz. Összegyűjtött versek. Bp., 1974.

Irodalom: Bodnár György: Bóka László. Tegnaptól maig. *Irodalomtörténet*, 1961. Weber Antal: Bóka László 1910–1964. *Felsőoktatási Szemle*, 1964. 12. sz. Keresztury Dezső: Bóka László. *Magyar Könyvszemle*, 1965. 2. sz. Nemeskürty István: Egy magyar regényíró a hatvanas évek elejéről. Bóka László elbeszélőprózája. *Irodalomtörténet*, 1975. Weber Antal: Arcképvázlat Bóka Lászlóról. *Irodalomtörténet*, 1985.

K. Zs.–M. K. J.

BORBÉLY JÁNOS

Tata, Komárom vármegye, 1900. augusztus 7. – Budapest, 1949. március 16.

Szociáldemokrata Párt

Fejér és Komárom-Esztergom vármegyék Székesfehérvár törvényhatósági jogú várossal

Apja, Borbély Antal 1852-ben Környén született, uradalmi kocsis volt. Anyja, Csopocska (Csapocska) Ágnes háztartásbeli 1862-ben Tatán született. Nős volt, felesége halála után két gyermekét egyedül nevelte. Az elemi iskola négy osztálya után Felsőgallán bányamunkásnak állt, később vájár lett.

1917-től a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja. 1921-ben a párt tatabányai szervezetének alelnöke lett. 1922. január 1-jétől Felsőgallán a tatabányai szociáldemokrata pártszervezet elnöke. Ugyancsak ebben az évben a tatabányai bányászok bizalmijuknak választották. 1940-ben a bányász-

szakszervezet országos alelnöke lett. 1946. április 1-jétől a Szociáldemokrata Párt központi titkárságán a vidéki osztály munkatársa, országos bányásztitkár.

1945. november 4-én a Fejér és Komárom-Esztergom vármegyei választókerületből bejutott a Nemzetgyűlésbe. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon ismételtén a Szociáldemokrata Párt Fejér és Komárom-Esztergom megyei listájáról szerezte mandátumát. 1948. április 26-i lemondásáig volt országgyűlési képviselő.

K. Zs.–Sz. R.

BOROS GERGELY

Doboz, Békés vármegye, 1912. június 7. – Szeged, 1973. március 31.

Magyar Kommunista Párt

Hajdú és Bihar vármegyék Debrecen törvényhatósági jogú várossal

Nagyszülei és szülei református vallású gazdasági cselédek voltak a dobozi grófi uradalomban. Édesapja elesett az első világháborúban. Édesanyja, Nagy Rozália két fiúval maradt özvegyen. 1925-ben ő is meghalt. Fiatalon, tizenhét éves korában megnősült, Sajti Margitot, sarkadi születésű urasági cselédek leányát vette feleségül. Házasságukból hét gyermek született: Margit (1931), Gergely (1933), Erzsébet (1935), Sándor (1938), Gábor (1941), Zsuzsanna (1943), Etelka (1946).

A négy elemi iskola után napi- és hetibéres szolgálatba szegődött, libapásztor és kanász lett. 1930-tól tehenészként dolgozott Sarkadon a Magyar Föld Rt.-nél. A szervezett építőmunkásokkal az uradalomban ismerkedett meg. 1930-ban hatásukra belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Párt helyi szervezetébe. Nem sokkal később a szervezetet betiltották, a vezetöket letartóztatták, az aktívabb tagokat csendőri felügyelet alá helyezték. Mivel a gazdaságot a háború éveiben hadiüzemmé nyilvánították, munkaszolgálatra osztották be. 1944. április 1-jén Pócsstelekre, a grófi uradalomba szegődött ugyancsak tehenészként, az október 6-i felszabeditás is itt érte.

1944. október 10-én tizenhét magával megalapította a Magyar Kommunista Párt sarkadi szervezetét. 1944–1945 fordulóján a községi szervezet vezetőségi tagja, járási milíciaparancsnok. 1945. április 23-án az ország egyik legkoráb-

bi téese, a Sarkad-Feketeéri Termelőszövetkezet alapítója és első elnöke; egyben a tavaszi földosztás résztvevője. 1945–1946-ban az MKP Bihar megyei pártbizottsága munkatársa. 1947-ben visszakérült Sarkadra, ahol a földműves-szövetkezet ügyvezetője; egyidejűleg a Földmunkások és Kisbirtokosok, valamint az MKP községi szervezetének az elnöke. 1947-ben Budapestre, a Dohánytermelők Országos Szövetségéhez került dolgozni. 1947. augusztus 31-én az MKP Hajdú és Bihar megyei listáján országgyűlési képviselővé választották. 1948. júniustól a Magyar Dolgozók Pártja tagja. 1948–1949-ben a pártközpont mezőgazdasági osztályán dolgozott. 1949. májusban a Magyar Függetlenségi Népfront országos listájáról jutott be az Országgyűlésbe. 1953 és 1967 között Békés megyét képviselte a törvényhozásban.

1949–1951 között a Földművelésügyi Minisztérium állattenyésztési főosztályának vezetője. Közben pártfőiskolára küldték, majd tanulmányai befejeztével fél évre újra a pártközpontba került. 1952–1954 között az Élelmiszer-ipari Minisztérium munkatársa, ezután 1956-ig a Mezőgazdasági és Erdészeti Dolgozók Szakszervezetének az elnöke. 1956. októberben az Országházban tartózkodó Dobi Istvánnal, Rónai Sándorral, Nógrádi Sándorral, Marosán Györggyel és Czottner Sándorral tartott kapcsolatot.

1957-ben hazakerült Sarkadra, ahol a Magyar Szocialista Munkáspárt járási bizottsága titkára lett. 1962-től élete

végéig a Békés megyei MESZÖV elnöke. Ugyancsak haláláig tagja a Szövetkezetek Országos Tanácsának, valamint az MSZMP Békés Megyei Bizottságának. Sarkadon temették el.

Kitüntetései: Magyar Népköztársasági Érdemrend V. fokozat (1950); Magyar Népköztársasági Érdemrend (1952); Munka Érdemrend (1955); Szocialista Munkáért Érdemérem (1955);

Munka Érdemrend arany fokozat (1967, 1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

Fő műve: Öt hét a Szovjetunióban. Bp., 1949.

Irodalom: M. Z.: A földosztás öröksége és haszna. *Élet és Irodalom*, 1985. március 15.

M. K. J.

BORSA MIHÁLY

Győr, 1906. február 25. – Budapest, 1986. november 17.

Független Kisgazdapárt

Országos lista

Kisiparoscsaládból származott. Apja Glück József fényképész-mester, anyja Singer Johanna; szülei izraelita vallásúak voltak. Kisebbik testvére, aki tagja volt az illegális kommunista pártnak, Hitler hatalomra jutásának hírére, 1933. január 31-én szívbénulásban meghalt. Károly bátyja 1933-ban kivándorolt Palesztinába. 1937-ben feleségül vette Róth Zsuzsát, Róth Márkus győri vaskereskedő leányát. Egy fiuk született. 1981-ben újra házasságot kötött, második felesége Vörös Éva. Nevét 1945 után magyarosította.

Az elemi iskolát a Győri Izraelita Hitközség népiskolájában, a középiskolát az állami főreáliskolában végezte. 1924-ben Párizsba utazott, ahol beiratkozott az École des Hautes Études Sociales-ra; 1927-ben szerzett oklevelet. Időközben elvégezte a párizsi újságíró-főiskolát is. A francia fővárosban tagja volt az Emberi Jogok Ligájának.

Hazatérése után két évig *Az Est*-lapokat tudósította Győrből. 1929-ben a Győri Kerületi Kereskedelmi és Iparkamara alkalmazottja lett. Közben Pécsen, a Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetemen jogászdoktori oklevelet is szerzett. 1935-ben kinevezték kamaral fogalmazóvá, s önálló iparügyi előadóként dolgozott. Lexa Ferenc közreműködésével összeállított egy iparjogi kézikönyvet, amely három kiadást ért meg. 1939-ben a zsidótörvények miatt elvesztette állását.

1935-ben belépett a Független Kisgazdapártba. 1943 novemberében, meghívásra, a Pesti Izraelita Hitközség szolgálatába lépett. Főtitkárhelyettesként átvette volna a hitközség gazdasági és pénzügyi osztályainak irányítását, de a próbaidő letelte előtt bekövetkezett Magyarország német megszállása. 1944. március 20-án, menekülés közben letartóztatták, a Sváb-hegyre vitték, majd áprilisban, rövid kistarcsai internálás után, az első politikai transzporttal Auschwitzba deportálták. Több koncentrációs tábor is megjárt, közöttük Buchenwaldot és Dachaut. Az utóbbi tábor felszabadítása után tagja lett a magyar komiténak; a bizottság 1945

szeptemberéig, a hazaszállítás megkezdéséig működött. 1944 júniusában egész családját, rokonait, közöttük feleségét és négyéves kisfiát Auschwitzba deportálták, és valamennyiüket elpusztították.

1945 szeptemberében, miután kigyógyult a tifusból, visszatért Magyarországra. Három hétig a Magyar Textilgyárosok Országos Egyesülete titkára, majd október közepén az Elhagyott Javak Kormánybiztosságához került főosztályvezetőnek. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon az FKGP nagy-budapesti listáján pótképviselő lett. 1946 januárjától minisztériumi tanácsos az Újjáépítési Minisztériumban. 1946. szeptember 12-én a lemondott Gordon Ferenc helyett behívták a Nemzetgyűlésbe.

1947. augusztus 31-én ismét elindult az országgyűlési választásokon, de az országos listán ezúttal is csak pótképviselő lett. Szabó Árpád halála után, 1948. november 16-tól újra képviselő. 1948 márciusában az FKGP Elnöki Tanácsa kinevezte a párt újjászervezett gazdasági bizottságába. 1948. január 30-tól az Anyag- és Árhivatal elnöke, majd a Mézforgalmi Nemzeti Vállalat vezérigazgatója lett.

1957-től haláláig a fasizmus áldozatai segélyezését végző nemzetközi szervezet, a Joint magyarországi elnöke. Egyidejűleg a Magyar Izraeliták Országos Képviselői Központi Szociális Bizottsága elnöki tisztét is betöltötte. 1964. március 20-tól 1968. április 19-ig a Hazafias Népfront Országos Tanácsának tagja.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend bronz fokozat (1947); Munka Érdemrend arany fokozat (1966); Magyar Népköztársaság Zászlórendje (1976); Magyar Népköztársaság Babérkoszorúval Ékesített Zászlórendje (1986).

Fő műve: Ipartörvények és ipari jogszabályok. Lexa Ferencsel. Győr, 1937. Nagyvárad, 1941. Kiegészítő pótlás: Bp., 1943.

V. I.—V. V.

BORSOS SÁNDOR

Söpte, Vas vármegye, 1920. március 5. – Párizs, Franciaország, 1984. január 14.

Nemzeti Parasztpárt

Országos lista

Apja, Borsos Mihály (1883–1964) római katolikus vallású vasutas, anyja, Kálmán Anna (1885–1966) háztartási alkalmazott volt. Testvérei közül Anna (1906–1991) és Erzsébet (1912–1999) termelőszövetkezeti tag, Mihály (1908–1995) pénzügyőr, Rozália (1910–1990) rendészeti dolgozó, Irén (1913) kereskedő lett. 1956-ban már az emigrációban kötött házasságot Muraközi Nórával (1925). Natália leányuk (1963) üzletkötőként dolgozik.

Középiskolai tanulmányait 1930-ban a szombathelyi reál-gimnáziumban kezdte. 1938-ban érettségizett, majd beiratkozott a Magyar Királyi József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemre, ahol 1944-ben közgazdaság-tudományi doktorrá avatták. 1942 decemberétől 1948 októberéig Bud János professzor tanársegéde a statisztikai tanszéken. 1945 elején megtagadta a Szálasi-kormány behívóparancsának teljesítését, a szovjet csapatok megérkezéséig katonaszökevényként bujkált.

1945-ben belépett a Nemzeti Parasztpártba, kormánybiztosként részt vett a földosztásban. 1945 novemberétől megbízott, 1946. március 12-től megválasztott főtítkárként ő állt a parasztpárt akkor megszervezett ifjúsági szervezete, a Népi Ifjúsági Szövetség élén. Vezető tisztségét 1948. márciusig, az ifjúsági szervezetek egységesítése jegyében életre hívott Egységes Parasztfjúsági Szervezetek Országos Szövetsége létrejöttéig töltötte be. Egyidejűleg a *Népi Ifjúság* című lap főszerkesztője és kiadója. 1947. május 4-től 1948. április 4-ig tagja a Nemzeti Parasztpárt Országos Vezetőségének. 1947. augusztus 31-én a párt országos listáján parlamenti képviselővé választották. A parasztpárt önálló arculatának elvesztését és erőteljes balrafordulását nem helyezte, kapcsolatait korábban sem a kommunista, hanem a kisgazda ifjúsági vezetőkkel építette. Jó szónoki képességei is szerepet játszottak abban, hogy a Gosztonyi János által vezetett parasztfjúsági balszárny 1947 őszétől csak fokozatosan tudta háttérbe szorítani.

1948 nyarára egyértelművé vált számára, hogy a demokratikus szocializmusnak a legcsekélyebb esélye sem maradt Magyarországon, és mivel személyes szabadságát is veszélyeztetve látta, október 5-én Nyugatra távozott. A Nemzeti

Parasztpárt Országos Ellenőrző Bizottsága 1948. október 13-án – azzal az indokkal, hogy országgyűlési mandátumáról felhívásra sem mondott le és emigrált – megfosztotta valamennyi tisztségétől, és kizárta a pártból. Mandátumának formális megszüntetését kezdeményezve Nánási László parasztpárti képviselőtársa 1949. január 12-én összeférhetetlenségi bejelentést tett ellene azért, mert külföldre távozott, és mert állítólag aktív tevékenységet fejtett ki az Imrédy-féle Magyar Megújulás Pártjában. Állítását tanúvallomásokkal igazolta, melyek szerint 1940–1944-ben a Horthy-kollégium lakójaként a később fasiszta pártként feloszlott szervezet nézeteit hirdette, s az Imrédy-pártba tagokat is toborzott. Az „előadott tények bizonyításával” a bizottság megállapította az összeférhetetlenséget, s az Országgyűlés január 24-én megszüntette képviselői megbízatását. Nyugatra távozása után először Svájcban kapott menedékjogot.

1950 őszén Zürichben részt vett a *Látóhatár* megalapításában, de a lap szerkesztésétől rövid idő múlva megvált. 1951-ben Párizsban telepedett le, ahol 1953 és 1956 között *Valóság* címen saját irodalmi és politikai folyóiratot adott ki. Lapja elsődlegesen politikai célokat szolgált, a népiség és a szocializmus eszméinek népszerűsítésén fáradozott. Egy közös népi–szocialista program kidolgozása érdekében szorosan együttműködött szerkesztőtársával, a Zürichben élő szociáldemokrata Presser Istvánnal. Szintén ezt a célt szolgálta az 1958-ban kiadott *Szocialista Magyarország–Szocialista Európa* című politikai lapjuk. Részt vett az Európa Mozgalom tevékenységében is.

1962-től a Francia Szocialista Párt tagja, 1981-től a párt nemzetközi titkárságának Kelet-Európa-szakértője. Ezzel egyidejűleg részt vett a CFDT francia szakszervezet tevékenységében. 1954–1965 között a francia rádió, az ORFT magyar osztályán a közgazdasági és szociális rovat munkatársa. 1969-től 1981-ig a COFRETH nevű nagyvállalatnál dolgozott közgazdászként.

Irodalom: Borbándi Gyula: Mindvégig hűséggel a népi eszmékhez. Emlékezés Borsos Sándorra. *Szabad Szó*, 1990. 9. sz.

B. P.

BOTYÁNSZKI PÁLNÉ MÜLLER ERZSÉBET

Békéscsaba, Békés vármegye, 1890. február 20. – Budapest, 1956. február 23.

Szociáldemokrata Párt

Békés vármegye

Apja Brauner János hentesmester, anyja Müller Róza háztartásbeli. A római katolikus vallású család hét gyermeke közül Lajos asztalos, Irma és Sándor kereskedelmi dolgozó, Katalin és Mária szabónő, Béla dobozkészítő kisiparos volt. 1910-ben házasságot kötött Botyánszki Pállal. 1932-től különváltan élt a férjétől, aki 1945 előtt elhunyt. Négy gyermekük született: Margit tisztviselő, Matild könyvtáros volt, Pál nyomdászként, Lajos szabóként dolgozott nyugdíjazásáig.

Hat elemiit végzett. A gyulai harisnyagyárban, majd – mivel szervezkedés miatt elbocsátották – 1926-tól a békéscsabai Hubertus Textilgyárban dolgozott szövőmunkásként. Itt előbb a textilmunkás szakszervezeti csoport, majd a városi textilmunkások bérmozgalmának vezetője volt.

1919-től részt vett a munkásmozgalmában, 1921 áprilisától a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja. 1932–1936-ban az MSZDP békéscsabai szervezetének a titkára, valamint a helyi szervezet gyermek- és női szakosztálya vezetője. Politikai tevékenysége, sztrájkok szervezése és vezetése miatt több alkalommal pénzbüntetésre, egy esetben egy hónapi börtönrre ítélték. 1936 januárjában tiltott gyűlés szervezése miatt letartóztatták, majd kitiltották szülővárosából. Ezt követően Budapesten, a *Népszava* kiadóhivatalánál dolgozott segédmunkásként a német megszállásig. Egy ideig a VIII., 1937

végétől négy éven át a VI. kerületi pártszervezet végrehajtó bizottsági tagja.

1945-ben újra a Szociáldemokrata Párt békéscsabai titkára lett. 1945. június 24-én beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. 1945. augusztus 18–20-án, az SZDP XXXIV. kongresszusán bekerült a párt ellenőrző bizottságába. 1948-ig a párt központi vezetőségi tagja. 1946. október 5-től 1947. július 12-ig a *Békés Népe* című hetilap, s egy ideig a *Békés Népe Sportlap*, valamint a *Békés Megye* című politikai lap felelős szerkesztője. 1945-től az országos nőbizottság tagja, időszakonként a vidéki titkárságon is dolgozott. 1945. november 4-én a Békés megyei választókerületben nemzetgyűlési képviselővé választották.

Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon újra az SZDP békés megyei listájáról szerzett mandátumot. 1948. júniusban átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába, 1954. májusig az MDP KV tagja. A Magyar Nők Demokratikus Szövetsége országos vezetőségének tagjaként az 1949. májusi országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Népfront békési listáján negyedszer is bekerült a törvényhozás tagjai közé. Elhatalmasodó betegsége miatt 1951-től haláláig visszavonultan élt.

Irodalom: Friss Istvánné: Botyánszki Pálné 1890–1956. *Párttörténeti Közlemények*, 1969. 3. sz.

H. L.–K. Zs.–M. K. J.

BÖLCSFÖLDI ANDOR

Újpest, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1913. november 21. – Budapest, 1997. augusztus 20.

Szociáldemokrata Párt

Országos lista

Vasmunkás apja a Magyar Államvasutakhoz tartozó István-teleki Főműhely bizalmija, egyben szociáldemokrata párttag volt. Anyja polgári családból származó gyári munkásnő. Nős volt, egy fiuk született.

A polgári iskola elvégzése után az Egyesült Izzóban kezdte tanulni a szerszámkészítő szakmát. 1928 és 1932 között tanonc, utána még egy esztendeig segéd a lámpagyárban. A világgazdasági válság következtében két évig munkanélküli volt. 1935-ben sikerült visszakerülnie az Egyesült Izzó lámpagyárába, az üvegyári részleghez. 1936-ban behívták katonának, hat hónap után leszerelték.

1934-ben a vasasszakszervezet tagja lett, s beválasztották az újpesti szakszervezeti bizottságba. A Gyáripari Lakatosok, Szerszámkészítők és Hegesztők Szövetségében vezetőségi taggá választották, később a szakszervezet titkára lett. 1935-ben belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba, hamarosan az újpesti szervezet vezetőségi tagja. Három évig Keleti Márton és Braun Soma önképző szemináriumaira járt. 1937-ben a Svéd és Társa cégnél dolgozott Angyalföldön, ahol idomszerész szakképzettséget szerzett. Újabb szakmájával a Váci úti fegyvergyárban, később egy edénygyárban alkalmazták. Munkahelyein gyakran választották bizalmivá. 1943. ok-

tóberben, a vasasszövetség XV. közgyűlésén bekerült a felügyelőbizottságba.

1945 után a Magyarországi Vas- és Fémmunkások Szabad Szakszervezetének apparátusában dolgozott szakmai titkárként, s emellett tagja volt a Szociáldemokrata Párt újpesti szervezete végrehajtó bizottságának, a helyi nemzeti bizottságnak, a városi képviselő-testületnek, valamint a megyei törvényhatósági bizottságnak is. 1946-ban az ifjúsági mozgalom irányítására átkérték az SZDP központjába, októbertől az ifjúsági titkárság vezetője, a Szociáldemokrata Ifjúsági Mozgalomban Egri György utóda. Egri György és Lányi Béla után ő jegyezte felelős szerkesztőként az SZDP *Fiatalok* című hetilapját. A *Fiatalok* 1947. szeptember végén leközzöltte egy dán szocialista ifjúsági vezető nyilatkozatát, melyben a Demokratikus Ifjúsági Világszövetséget kommunista szervezetnek nevezte. Politikai ellenfelei a fordítást az ő nyilatkozatának tekintették, s kampányt indítottak eltávolítására, aminek következtében 1947. november 6-án lemondásra kényszerült. A küzdelem során kommunista kezdeményezésre a VIII. kerületben szerveződő új SZIM-központ *Szocialista Fiatalok* címmel egy ellenlapot is kiadott. 1947 végéig a SZIM képviselője a Magyar Ifjúság Országos Tanácsában, 1947. szeptembertől a Dolgozók Kollégiumainak Országos Szövetsége egyik alelnöke. Az 1947. augusztus 31-i választásokon a Szociáldemokrata Párt országos listájáról bejutott a törvényhozásba. Az Országgyűlés szeptember 16-i alakuló ülésén a korlelnök és korjegyzők mandátumát vizsgáló bizottság előadója. 1948. februárban – miután a pártegyesítés hívei „peyerista kémnek” bélyegezték – minden tisztségétől megfosztották, és kizárták a pártból. Mandátumáról való formális lemondását április 26-án jelentették be az Országgyűlésben.

1948. február 25-én családjával együtt – szabályos útlevéllel, Marosán György közreműködésével – elhagyta Magyarországot. 1951-ig Stockholmban élt, majd közel hat évig Kanadában dolgozott. Ezután visszatért Európába, hat évig Londonban élt, majd újra Stockholmban telepedett le. Az

1950 tavaszán megalakult MSZDP Emigrációban elnevezésű szervezet végrehajtó bizottsági tagja lett. 1968. novemberben átvette a Szélig Imre főtáskár halálával megüresedett posztot, s ezzel a párt adminisztratív irányítása átkerült Stockholmba. A Közép-kelet-európai Szocialista Unió (Socialist Union of Central-Eastern Europe) alelnöke, majd 1985-től elnöke. Az emigrációs párt 1973. június 3-i, Bécsben tartott, III. kongresszusán Kéthly Anna elnök és Bede Béla alelnök mellett a Szociáldemokrata Alternatívát megvitató elnökség harmadik tagja. Kéthly Anna 1976. évi halálát követően Györki János és Tápai István mellett a párt elnökségi tagja lett. A Magyarországon, valamint a nemzetközi politikában 1975 után bekövetkezett változások hatására erőteljesen foglalkoztatták a romániai magyar kisebbséget ért jogsértések; ezekről a párt vezetése nevében 1982-ben háromnyelvű memorandumot készített. A Közép-kelet-európai Szocialista Unió 1985-ben Stockholmban tartott konferenciáján Bruno Kalnins lemondását követően a szervezet elnökévé választották. Az 1989. évi genfi konferencián megerősítették elnöki tisztségében, s mindez tanácskozási jogot biztosított számára a Szocialista Internacionáléban.

1988 nyarán az emigrációs pártvezetőség Ausztráliában élő tagja, Papp Gyula több ízben közvetített Stockholm és Budapest között, rajta keresztül tartotta a kapcsolatot az MSZDP újjáalakítására készülő Révész Andrással, Baranyai Tiborral, Takács Imrével és Bácskai Sándorral. 1988. december 6-án, a Szocialista Internacionálé Tanácsa Párizsban tartott ülésén bejelentette a magyar párt újjáalakulását. A tanácskozáson a román kormány politikáját bírálva, felhívta a figyelmet a nemzetiségek erőszakos beolvasztására, valamint a falurombolásokra. 1989. októberben az újjáalakult szociáldemokrata párt örökös tiszteletbeli elnökévé választották. Haláláig sokat tett a rendszerváltás után újraéledő magyar szociáldemokrata mozgalom külföldi támogatásának megszervezéséért.

K. Zs.—M. K. J.

BRÓDY ERNŐ

Miskolc, 1873. szeptember 12. — Budapest, 1961. október 15.

Polgári Demokrata Párt Nagy-Budapest

Bródy Vilmos kereskedő és Weiberger Regina háztartásbeli gyermeke. Izraelita vallású. Felesége Hirschfeld Erzsébet (1883–1959) háztartásbeli. Egy gyermekük született, Jozefa (1910–1971).

Elemi iskoláit és a középiskolát Miskolcon, a református főgimnáziumban, valamint Nagybányán végezte. Érettségi után a budapesti Királyi Magyar Tudomány-egyetemre iratko-

zott be, ahol jogot hallgatott. 1899-ben ügyvédjelölt, majd a következő évben ügyvédi vizsgát tett. Már egyetemi éve alatt a *Magyar Hírlap* országgyűlési tudósítója. Hamarosan megismerkedett Vázsonyi Vilmostal, belépett pártjába, a pártvezér személyes bizalmát bíró legfelső körhöz tartozott. Tanulmányai befejezése után hosszabb tanulmányutat tett Európában. Hazatérte után ügyvédi irodát nyitott Budapesten, hamaro-

san igen elismert és keresett bűnügyi védő lett. Egyik legemlékezetesebb sikerét a Zeysig-féle királlysértési ügyben aratta. Alelnöke a Bűnügyi Védők Egyesületének.

1906-ban demokrata párti programmal a nagyszöllősi kerületben országgyűlési képviselővé választották. 1908-ban bekerült a fővárosi törvényhatósági bizottságába. 1910-ben a halmi kerületben jutott mandátumhoz. Az első világháború befejezéséig tartó képviselősége alatt többnyire szociális és sajtóügyi kérdések tárgyalása során fejtette ki pártja álláspontját. A legnevesebb szónokok közé küzdötte fel magát; 1913-ban igen emlékezetes beszédet mondott a sajtóügyi törvények tárgyalásakor, amikor egy egész ülés ideje alatt képes volt egyedül beszélni. 1912-ben megismerkedett a szabadkőműves eszmékkel, belépett a Demokrácia Páholyba. A hadseregben a tüzérségnél teljesített szolgálatot. Az első világháború kitörésekor önkéntesnek jelentkezett a frontra, népfőlkelő századosi rendfokozattal szerelték le.

1920-ban, a forradalmak utáni első választáson Budapest XI. választókerületében a Nemzeti Demokrata Párt színeiben a pártonkívüli Hegedűs Lóránttal és a keresztény programmal fellépett Ambrus Gyulával szemben lett képviselő. A Nemzetgyűlésben több nagyobb beszédet tartott, így a numerus clausus, a botbüntetés, az állami és társadalmi rend hatályos védelméről szóló törvényjavaslatok ellen. Közérdekű interpellációi a közvélemény körében is nagyobb visszhangot váltottak ki. A Nemzetgyűlés egyik jegyzője, utóbb azonban erről a tisztségéről egyéb elfoglaltsága miatt lemondott. 1922-ben az Egyesült Nemzeti Demokrata és Szabadelvű Ellenzék támogatójaként az észak-pesti kerületben a második helyre szorulva nem tudott mandátumot szerezni. Vázsonyi Vilmos halála után a párt intézőbizottsági tagja, majd elnöke. A párton belüli ellentétek kiegyenlítésére törekedett. 1926-ban a demokrata párt listavezetőjeként győ-

zött Budapest déli kerületében. A titkos választójog, a sajtószabadság s az esküdtbíráskodás kérdéseiben mondta el legfontosabb felszólalásait. 1931-ben a Nemzeti Szabadelvű Demokratikus Ellenzék jelöltjeként, Rassay Károllyal szövetkezve nyert ismét mandátumot a budapesti déli kerületben. 1935-ben újból a budapesti III. választókerület küldte a parlamentbe. A fővárosi törvényhatósági bizottság feloszlata után mint a Nemzeti Szabadelvű Párt fővárosi frakciójának vezetője kezdeményezte a polgári ellenzék blokkjának megalakítását, és a választási agitációt is ő irányította. Elnöke a Lakók Szövetségének. 1939-ben negyedízben választották meg a budapesti déli kerületbe, ezúttal a Polgári Szabadságpárt programjával. A német megszállás után internálták.

1945. februártól, kiszabadulását követően részt vett a Polgári Demokrata Párt budapesti szervezésében. A párt budapesti vezetőségi tagja, majd a PDP alelnöke. 1947-ben, Szent-Iványi Sándor emigrációja után elnökké választották. 1945. február végén a Budapesti Nemzeti Bizottság tagja. 1945. április 2-tól Budapest képviselőjében tagja lett az Ideiglenes Nemzetgyűlésnek. 1945. novemberben indult a választásokon, de nem került be a Nemzetgyűlésbe. 1945-től a Pest-Pilis-Solt-Kiskun megyei törvényhatósági bizottság tagja. Az 1947. augusztusi választásokon a nagy-budapesti kerületben pótképviselő lett. Supka Géza lemondása után, 1949. március 10-én sor került behívására. A Polgári Demokrata Párt és a Magyar Radikális Párt 1949. március 31-i fúziójakor az új szervezet, a Radikális Demokrata Pártsszövetség társelnöke lett. A Budapesti Izraelita Községkerület és a Hitközség Számvevőszékének elnöke volt. 1950-ben ment nyugdíjba.

Fő művei: Nemzetgyűlési beszédei. Bp., 1922. A magyar szabadelvűek mozgalma a zsidók egyenjogúsításáért 1840-ben. Bp., 1934. Ki a magyar állampolgár? Bp., 1938.

M. K. J.–Sz. R.

BRUMILLER LÁSZLÓ

Budapest, 1891. május 24. – Alsógöd, Pest megye, 1968. március 20.

Szociáldemokrata Párt

Heves és Nógrád-Hont vármegyék

Római katolikus vallású családban született. Apja Brumiller József, anyja Huszlicska Ilona. Nős volt, gyermeke nem született.

A hat elemi után szedőtanonc lett a Franklin Társulat nyomdájában, 1909-ben szabadult. Több fővárosi nyomdában dolgozott, az Egyetemi Nyomdában korrektor és gépszedő. 1909-től részt vett a munkásmozgalomban. Az első világháború alatt katona. 1918. decemberében belépett a Kommunisták Magyarországi Pártjába. A Tanácsköztársaság idején a Budapest IV. Kerületi Munkástanács és a kerületi intézőbizottság tagja, a Budapesti Forradalmi Törvényszék vád-

biztosa. A kommün bukása után elítélték, a börtönbüntetés kitöltése után internálták. 1921 és 1925 között Ausztriában élt, s bejárta Európa számos országát. 1925-ben hazatért, és a Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűszedők Szakegyesülete lapjának, a *Typographiának* szerkesztője lett, egészen 1948-ig. Alapító tagja, alelnöke, majd országos elnöke a Természetbarátok Turistaegyesületének, munkatársa a *Természetbarát*, a *Munkássport* és a *Kultúra* című lapoknak. 1939–1944-ben tagja volt a Szociáldemokrata Párt Országos Vezetőségének.

1945. április 2-től szakszervezeti küldöttként az Ideiglenes Nemzetgyűlés képviselője lett. Ugyancsak 1945-ben helyet kapott az ideiglenes fővárosi törvényhatósági bizottságban. Az 1945. novemberi nemzetgyűlési választásokon nem szerzett mandátumot. 1945 és 1948 között a Szakszervezeti Tanács, az Országos Társadalombiztosító Intézet elnöksége, valamint az SZDP községi frakciója intézőbizottsági tagja. A nyomdászszakszervezet főtitkáráként az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a szociáldemokraták Heves és Nógrád-Hont megyei listájáról újra bekerült a törvényhozásba. 1946 végén egyik aláírója a pártvezetőség politikáját bi-

ráló Peyer-memorandumnak. Mivel nem értett egyet a két munkáspárt egyesítésével, ezért 1948. február 18-án funkcióból leváltották és nyugdíjazták. Mandátumáról való formális lemondását április 26-án jelentették be az Országgyűlés plenáris ülésén. Ezt követően 1956 októberéig nem vállalt politikai szerepet. Akkor átvette a nyomdászszakszervezet vezetését; 1956. november 2-án a küldöttközgyűlés az SZDP Központi Vezetősége országos megbízottjává és a *Typographia* felelős szerkesztőjévé választotta. November 4. után lemondott tisztségéről, visszavonultan élt haláláig.

B. M.—M. K. J.

BUCHINGER MANÓ

Nyitra, Nyitra vármegye, 1875. május 15. — Budapest, 1953. augusztus 18.

Szociáldemokrata Párt

Országos lista

Apja, Buchinger Jakab kocsmáros-kereskedőként dolgozott Bars vármegye egyik falujában, később kalauzként alkalmazták a lóvasútnál. Kisgyermek volt, mikor anyja, Bach Jozefin meghalt; apja másodszor is megnősült. Nős volt, 1910-ben Ladányi Szerénával (1884–1940) kötött házasságot. Gyermeük nem született.

Az 1880-as években szüleivel a fővárosba költözött. Az elemi iskola négy osztályát, valamint a polgári iskola három osztályát még Nyitrán végezte, majd a Posner-cégnél kitanulta a könyvkötőmesterséget. Innen Wendt József cégéhez került, majd egy év után átment a Redő Lipót-féle műhelybe, ahol hét évig dolgozott. Később Waldner Ágoston Bálvány utcai műhelyében alkalmazták. Az 1890-es évek elejétől a könyvkötők szakegyletének könyvtárosa. 1893 elejétől a Könyvkötők Segély- és Önképző Egylete választmányának, valamint az állandó vezetőségnek a tagja és jegyzője; 1895-ben elnökké választották. 1899 és 1905 között az Általános Munkás Betegsegélyező Pénztár tiszviselője volt.

1894-ben belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba, 1903-tól pártvezetőségi tag. 1907. április 4. és december 4. között sajtóvétségért a váci fogház foglyja. Izgatás miatt több ízben elítélték. Az első országos szakszervezeti kongresszuson, 1899-ben a Szakszervezeti Tanács Végrehajtó Bizottságának tagjává választották. Az MSZDP 1904. évi, XI. kongresszusán bekerült az országos vezetőségbe. 1905. november 15. és 1907 között ideiglenes megbízással, ezt követően 1919-ig véglegesen a párt egyik titkára. 1889. december 16-tól a *Könyvkötők Lapja* szerkesztője, még fogházbüntetése alatt is ő készítette a lapot. Együttal a *Népszava* munkatársa, 1908-tól a *Volkstimme* felelős szerkesztője és több külföldi pártlap tudósítója. 1917-ben a magyar delegáció

tagjaként a stockholmi nemzetközi szocialista békekonferencia résztvevője. 1918. november 21-től a Budapesti Központi Járásbíróság mellett működő lakbérleti és lakásügyi bizottság tagja. Az 1919. februári berni nemzetközi szociáldemokrata kongresszus meghívott előadójaként az annexió és hadisarc nélküli békekötés mellett érvelt. 1919. március 9-én kinevezték a béketárgyalások előkészítését végző külügyi tanács tagjává. A Tanácsköztársaság kikiáltásakor minden funkciójáról lemondott. Előbb az Általános Fogyasztási Szövetkezet alkalmazottja, majd júliusban Bécsbe emigrált. Helytelenítette a szociáldemokratáknak a kommunistákkal való politikai együttműködését.

1919-ben, a kommün bukása után hazatért, részt vett a szociáldemokrata párt újjászervezésében, ismét központi titkárrá választották. 1920 februárjában – várható politikai perbe fogását elkerülendő – visszatért Bécsbe, s az évtized végéig emigrációban élt. Az 1921. február 23-tól kiadott *Jövő* című lap köré tömörült, Garami Ernő vezette csoporthoz csatlakozott. 1925-től a *Népszava* bécsi tudósítója. 1929. november 7-én amnesztiát kapott, Garami Ernővel együtt hazatért, és ismét bekerült az MSZDP vezetőségébe.

1931-ben és 1935-ben, két cikluson át a főváros dél-pesti választókerületben országgyűlési képviselő. Beszédeiben rendszeresen és körlehetetlenül bírálta az 1930-as években egymást váltó kormányok németbarát, revíziós külpolitikáját. Semleges külpolitikát sürgetett, valamint követelte a szomszédos országokkal való gazdasági kapcsolatok fejlesztését. 1939-ben a dél-pesti kerületből nem jutott vissza a törvényhozásba. 1931-től 1938-ig az MSZDP képviselője a Szocialista Munkásinternacionálé Végrehajtó Bizottságában. 1935-től a *Szocializmus* című társadalomtudományi folyóirat

főmunkatársa, de már azt megelőzően is gyakran írt a lapba. Rendszeresen részt vett a nemzetközi szociáldemokrata kongresszusokon, 1908-tól a nemzetközi iroda állandó levelezője. 1937-ben a Páneurópai Unió magyar szervezete elnöki tanácsának tagjává választották. A második világháború éveiben az SZDP-ben is végrehajtott „árjásítás” következtében háttérbe szorult. 1944. március 22-én – mivel a német hatóságok őhelyette a házvezetőnőjét vitték el túszként – feladta magát az SS budapesti főhadiszállásán. A Fő utcai börtönből koncentrációs táborba hurcolták.

1945. május 5-ét, Mauthausen felszabadulását követően térhetett csak vissza Magyarországra. 1945. június 24-én a szakszervezetek képviselőjében delegálták az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon az SZDP országos listáján újra bejutott a törvényhozásba. 1947 februárjától egy éven át az Interparlamentáris Unió magyar csoportjának tagjaként részt vett a szellemi együttműködéssel foglalkozó bizottság munkájában. Az 1947. augusztus 31-i választásokon ugyancsak az országos listáról lett képviselő. Az SZDP külügyi osztályán dolgozott, a magyaron kívül még három nyelven – német, szlovák, angol – volt tárgyalóképes. Az Országgyűlésben is

külügyi kérdésekkel foglalkozott; egyebek között ő volt az 1948. január 22-én aláírt magyar–román barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződés becikkelyezési vitájának előadója. A párt „nagy öregjeként” tisztelet övezte, de vezető funkciót már nem kapott, s 1948-tól – bár tagja lett a Magyar Dolgozók Pártjának – teljesen visszavonult a politikai élettől. Az 1949. májusi országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Népfront jelöltjeként sorrendben negyedszer, de már csak „közíróként” lehetett parlamenti képviselő.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947).

Fő művei: A lakásnyomor. Bp., 1906. A magyarországi könyvkötőmunkások szervezkedésének története. Bp., 1928. Találkozásom Európa szocialista vezetőivel. Bp., 1938. Gestapo-banditák bűnhalmazata. Bp., 1945. Küzdelem a szocializmusért I–II. Bp., 1946–1947.

Irodalom: Erényi Tibor: Egy szociáldemokrata politikus életpályája. Buchinger Manó születésének 100. évfordulójára. *Népszabadság*, 1975. május 15. Varga Lajos: A családott szocdem. *Magyarország*, 1990. 19. sz.

B. M.–Gy. Gy.–K. Zs.

BUDAI GYÖRGY

Sződ, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1894. május 6. – ?

Szociáldemokrata Párt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Apja, Budai (Buday) György cseléd, anyja a szlovák származású Klimka Mária. Római katolikus vallásban született, de görög katolikusnak tartotta magát. 1923-ban a fővárosban feleségül vette Magyar Máriát (1879–1960), aki 1950-től lakóhelyükön, Pilisvörösváron tanácsstag, valamint a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége aktivistája volt. Gyermeük nem született.

Őt elemit végzett, betanított munkásként asztalosmesterek mellett dolgozott Pilisvörösváron. 1945 tavaszán belépett a Szociáldemokrata Pártba, júniusban lakóhelyének nemzeti bizottságába is beválasztották. 1946. februárban a községi

községi állás betöltésére javasolták. Pártja felkérésére képviselő-jelöltséget vállalt az 1947. augusztusi választásokon, s a Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog megyei listán pótképviselő lett. 1948. április 26-án, Bede Béla helyére behívták a törvényhozásba. 1948. júniusban átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába. 1948. augusztus 5-én az újjászervezett Pilisvörösvári Nemzeti Bizottság alelnökévé választották. Az 1949. májusi választásokon már nem jelölték, nemzeti bizottsági tagsága az év végén megszűnt. Mandátumának lejáratán visszavonult a közéletől. Későbbi sorsa ismeretlen.

M. K. J.–Sz. R.

BÚS IMRE

Kiskunhalas, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1890. december 7. – Veszprém, Veszprém megye, 1980. február 8.

Demokrata Néppárt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Apja, Bús Imre (1849–1927) tősgyökeres kiskunhalasi református gazdálkodó, anyja Bacsó Mária (1862–1938). Szülei házasságából még öt testvére született: Mária (1880–1968) és Julianna (1895–1974) háziasszonyok voltak, fivérei, József (1883–1927), Sándor (1893–1914) és Lajos (1898–1979) gazdálkodók lettek. 1948-ban szülővárosában feleségül vette Kisari Mária (1910–1997) polgári iskolai tanárnőt. Mária leányuk (1950) erdőmérnök lett.

Az elemi iskola hat osztályát végezte el, majd önképzés útján gyarapította ismereteit. Az első világháborúban a szerb fronton szolgált, ezután az orosz frontra vezényelték, ahol megsebesült és hadifogságba esett. 1922-ben Szibériát, Kínát, Japánt és Mongóliát megjárva, az YMCA amerikai keresztény segélyszervezet segítségével került haza. Hazatérésekor bekapcsolódott a családi gazdálkodásba, majd apja halálát követően 21 kat. hold örökölt földjén saját gazdaságot hozott létre. Sikereinek hatására 1940-ben megbízták a református egyház tulajdonában lévő 160 kat. holdas Szathmáry-birtok vezetésével. 1936-ban néhány hétig állami költségen tanulmányúton volt Bajorországban. 1936 és 1938 között az Országos Magyar Gazdasági Egyesület *Köztelek* című lapjában megjelentetett írásaiban a tanyasi gazdák életkörülményeinek megváltoztatására szólította fel a kormányt. A harmincas években a városi képviselő-testület tagja lett, s számos he-

lyi egyesületben is vezető szerepre kérték fel. Részt vett a Hangya szövetkezet kiskunhalasi szervezetének megalakításában, első részvényes volt.

1945-ben belépett a Független Kisgazdapártba, hamarosan a helyi pártszervezet alelnöke lett. A református egyház presbitere, gondnoka. Az FKGP balratolódásakor, 1947 nyarán kilépett a kisgazdapártból, és a Demokrata Néppárt-hoz csatlakozott. 1947. augusztus 31-én a Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog megyei választókerületből bekerült a törvényhozásba. A DNP 1949. februári önfeloszlatása után pártönkívüli képviselőként folytatta munkáját az Országgyűlésben. 1948-ban szülőhelyén konzervgyár-szövetkezet megalakítását kezdeményezte.

A törvényhozás feloszlata után rendőri felügyelet alá helyezték. 1951-ben a növekvő beadási terhek miatt földjét felajánlotta az államnak, ezután felesége tanári fizetéséből, s megmaradt 1200 négyszögöl kertjük jövedelméből éltek. 1956-ban részt vett a Független Kisgazdapárt helyi szervezetének újjáalakuló ülésén, de semmilyen vezető szerepet nem vállalt a forradalomban. Még az 1960-as évek elején is zaklatták, mert személye a szövetkezetesítést ellenző földművesek szemében az egyéni gazdálkodást, a paraszti önállóságot jelentette.

Sz. R.

BUZÁSI SÁNDOR

Románd, Veszprém vármegye, 1913. november 1. – Budapest, 1982. augusztus 27.

Demokrata Néppárt

Veszprém vármegye

Német eredetű, római katolikus vallású bevándorlók leszármazottja. Szülei, Felber Nándor és Peidl Rozália 20 kat. holdon gazdálkodtak. Hat testvére született: Rozália és Albina férjhezmenetelük után családayák lettek, Lajos hentes és mészáros, Adolf földműves, Mária kereskedő, József textilkereskedő volt. 1941-ben Budapesten feleségül vette Plank Paula (1917) tanítónőt, aki előbb a gyermekek nevelésével foglalkozott, majd adminisztrátorként dolgozott. Leányaik közül Éva (1941) vegyészmérnök, Mária (1943) és Andrea (1945) gépészmérnök lett, fiuk, Sándor (1953) fogorvos.

Az elemi iskola után a veszprémi Piarista Gimnáziumban érettségizett, majd a Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karára iratkozott be, ahol 1940-ben államtudományi doktorátust szerzett. Egyetemistaként a Foederatio Americanában tevékenykedett, majd részt vett az Egyházközségi Munkásszakosztályok munkájában. A Hangya szövetkezet és a Kispesti Textilgyár magántisztviselőjeként dolgozott.

1945-ben 3 kat. hold saját földjén gazdálkodni kezdett, s ennek jövedelméből éltek birtokuk 1951. évi államosításáig.

1947-ben belépett a Demokrata Néppártba, majd Farkas Dénes javaslatára képviselő-jelöltséget vállalt a párt Veszprém megyei listáján. Az 1947. augusztus 31-én megrendezett országgyűlési választásokon bejutott a törvényhozás tagjai közé. A DNP 1949. februári önfeloszlatása után pártonkívüli képviselőként vett részt az Országgyűlés munkájában.

Mandátumának lejárta után végleg visszavonult a politikai élettől. 1951 és 1955 között előbb adminisztrátor, majd

gyárvezető a veszprémvarsányi téglagyárban. Később a Budai Téglá- és Cementipari Vállalathoz került, ahol munkája mellett tanulni kezdett a munkakörének betöltéséhez szükséges ismeretek és képesítés megszerzéséért; 1962-ben fejezte be tanulmányait budapesti Építőanyag-ipari Technikumban. Ezek után a Téglá és Cserépipari Tröszt létesítményi főmérnöke lett, 1975-ben innen ment nyugdíjba.

Sz. R.

CHIKÁN KÁLMÁN

Kosd, Nógrád vármegye, 1898. augusztus 4. – Kosd, Pest megye, 1980. augusztus 9.

Magyar Függetlenségi Párt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Apja, Chikán Samu 120 kat. holddal rendelkező módos gazdálkodó, anyja Kovács Mária. Két leánytestvére született, Lilla és Erzsébet. A család református vallású. 1918-ban szülőfalujában feleségül vette Végieső Esztert (1898–1981). Fiaik, Kálmán (1920) és Samu (1922) földműveléssel foglalkoztak.

Az elemi iskola után polgárba járt, majd a családi hagyományokat követve ő is gazdálkodásba kezdett. Politikai érdeklődése előbb az Országos Kossuth Demokrata Pártba vitte, majd bekapcsolódott a világgazdasági válság hatására kibontakozó ellenzéki parasztmozgalmakba. 1930. október 12-én Békésen részt vett a Független Kisgazdapárt alakuló gyűlésén. A pártban a Tildy Zoltán–Nagy Ferenc-csoporthoz tartozott. Írásai jelentek meg Tildy lapjában, a *Magyar Föld*-ben. Az 1930-as évek első felében a párt egyik alelnöke volt. Szónoki képességeit kihasználva Nógrád megyében szervezte a kisgazdamozgalmat. Részt vett a párt választási küzdelmeiben, 1939-ben Nógrád és Hont megye 4. számú választókerületében maga is képviselő-jelöltséget vállalt, a szavazatok 11,86 százalékaival a harmadik helyen végzett a kormánypárti jelölt mögött; az országos listán is szerepelt, de onnan sem

jutott mandátumhoz. Az 1940-es évek elején kiszorult a párt felső vezetéséből. A második világháború alatt részt vett az üldözöttek mentésében, csendőri felügyelet alá helyezték.

1945-ben a Független Kisgazdapárt járási titkára lett. 1947 nyarán, a választások előtt pártjából kilépve csatlakozott a Magyar Függetlenségi Párthoz. 1947. augusztus 31-én a Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog megyei választókerületben képviselővé választották. Politikai ellentétek miatt 1947. november 12-én bejelentették a pártból való kilépését, de nyolc nappal később mandátumát az Országos Választási Bizottság az MFP többi mandátumához hasonlóan megsemmisítette.

1950-ben kuláklistára került, ekkor 50. kat. hold földjét felajánlotta a megalakult termelészövetkezetnek. Később többször letartóztatták, de büntetőeljárás nem indult ellene. 1953 júniusa után már nem zaklatták, 3 kat. hold bérlet földjén gazdálkodott. A mezőgazdaság újabb kollektivizálása idején, 1959-ben bekényszerítették a termelészövetkezetbe. Nyugdíjazása után 1 kat. hold háztáji földjén málna- és epertermesztéssel foglalkozott.

Sz. R.

CIFRA SÁNDOR

Büdszentmihály, Szabolcs vármegye, 1908. november 18. – Debrecen, 1989. január 2.

Magyar Kommunista Párt

Hajdú és Bihar vármegyék Debrecen törvényhatósági jogú várossal

Apja, Cifra Mihály dohánykertész, majd konvencióc cseléd volt. Anyja Nácsa Julianna. Római katolikus vallásban nevelték. 1937-ben Hajdúnánáson megházasodott, felesége Bódor Zsuzsanna (1914). Három gyermekük született, Sándor, Júlia és Irén.

Négy elemi végzett. Nyolcéves korában malacpásztor, később kosztos cseléd a Desseffy grófok büdszentmihályi birtokán. Tizenkét évesen költöztek Hajdúnánásra, ott kubi-kosként kereste kenyerét. 1945 előtt 1,5 kat. holdon gazdálkodott.

1944 októberében bekapcsolódott a helyi politikai életbe, majd belépett a Magyar Kommunista Pártba; két évvel később a kommunista párt titkára lett Hajdúnánáson. 1945 tavaszán 1,5 kat. hold földet kapott, a juttatott földdel háromholdas újjazda lett. Küldött volt az MKP III. kongresszusán. 1946 decemberben beválasztották a párt Hajdú-Bihar megyei bizottságába, emellett a Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetsége és az Újbirtokosok és Földhözjuttatottak Országos Szövetsége vezetőségébe is bekerült. Az 1947. augusztus 31-én megrendezett országgyűlési választásokon a Hajdú és Bihar megyei választókerületben országgyűlési képviselő lett. 1948. február 13-án, az 1947–1948. évi költségvetést támogató felszólalásában kifejtette, hogy a kislakásépítés a demokrácia egyik legfőbb feladata, ezért a hároméves terv végére tizezer egész-

séges kislakás felépítését kell elérni. Szorgalmazta, hogy az Országos Házépítő Szövetkezet szervezzen lakásépítő szövetkezeteket, és biztosítson az építkezők számára pénzt, építőanyagot és telekkönyvezett telkeket. Ugyanakkor többször bírálta a földművelésügyi minisztert, mert szerinte nem tett meg mindent azért, hogy a Földbirtokrendező Tanács, illetve a földhivatalok gyorsan elvégezzék az új tulajdonosok telekkönyvi bejegyzését.

1948 júniusától a Magyar Dolgozók Pártja tagja. 1948. márciusban az UFOSZ megyei elnökének jelölték. A következő törvényhozási ciklusban a Dolgozó Parasztok és Földmunkások Országos Szövetsége megyei titkáráként megtartotta parlamenti mandátumát.

Sz. R.

CSALA ISTVÁN

Cegléd, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1899. november 2. – Cegléd, Pest megye, 1987. március 21.

Független Kisgazdapárt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Római katolikus vallású, szegényparaszi családból származott. Szülei, Csala Bertalan és Magyar Mária 5 kat. holdon gazdálkodtak, majd földvásárlásokkal 20 kat. holdas középbirtokossá váltak. 1927-ben családot alapított, felesége Szücs Ilona. Hat gyermeke közül István (1928–1964) tisztviselő, Ilona (1938–1962) könyvelő volt; Ferenc (1931) villanyszerelő, Julianna (1933) könyvelő, Lajos (1935) oktató, Csaba (1945) gazdálkodó lett. Egy gyermekük 1930-ban meghalt.

Hat elemít, majd Cegléden téli gazdasági iskolát végzett. 1917-ben behívták katonának, egy év múlva olasz hadifogságba esett. Hazatérte után a Horthy-hadseregben szolgált, 1921-ben szerelt le. Már tizenkét éves korától dolgozott a családi gazdaságban. 1928-ban önállósította magát, Cegléd határában bérelt földet. 1935-től a felesége által örökölt 1,5 kat. hold földön, és az általa szervezett bérlőtársulás tagjaként a rá jutó 6 kat. holdon folytatta a korszerű gazdálkodást. 1928-ban egyik alapítója volt a helyi gazdakörnek, majd egy legelőbérlő társulatnak. 1933-ban kezdeményezésére jött létre az első tanyasi tejszövetkezet, amelyben könyvelő és igazgatósági tag lett.

1931-ben belépett a Független Kisgazdapártba. A ceglédi pártszervezet egyik megalapítója, majd 1944-ig ügyvezető elnöke. Részt vett a párt választási küzdelmeiben. A *Ceglédi Független Kisgazda* szerkesztője. 1928 és 1944 között mintegy hatvan, főként gazdasági kérdéseket tárgyaló cikk jelent meg a neve alatt. A második világháború idején csendőri megfigyelés alatt állt. 1942 és 1944 között újra katonai szolgálatot teljesített, de a frontra nem vitték ki.

1944 novemberében, Cegléd felszabadítását követően két évre ismét az FKGP helyi szervezetének az elnöke. A vá-

rosi nemzeti bizottság tagja, 1944–1945-ben városgazda. A Cegléd Városi Takarékpénztár Rt. igazgatósági tagja. 1944 decemberétől az Ideiglenes Nemzetgyűlés képviselője. A földreform során 6 kat. hold földet kapott, összesen 13 kat. hold földön gazdálkodott. Egy ideig a helyi földigénylő bizottság elnöke. 1945. november 4-én a Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyei választókerületben nemzetgyűlési mandátumot szerzett. A megváltozott nevű *Ceglédi Kisgazda* felelős szerkesztője. A kisgazdapárt balszárnyához, Dobi István környezetéhez tartozott, Nagy Ferencék baloldalisága miatt mellőzték.

1947. június elején, Nagy Ferenc miniszterelnök emigrációba kényszerítése után támogatta a Dobi István és Gyöngyösi János által irányított új pártvezetőséget. 1947. augusztus 31-én régi kerületéből ismét bekerült a parlamentbe. Pártja megbízásából főleg agrárkérdésekben interpellált; 1948. február 13-i felszólalásában helyeselte a Kossuth-díj megalapítását. 1947. szeptember 12-től az FKGP Politikai Bizottságának, szeptember 29-től a földmunkástagozat ideiglenes bizottságának tagja. 1948. július 13-tól a kisgazdapárt Pest megyei szervezetének alelnöke, 1948-ban az országos fegyelmi tanács tagja. 1948. márciusában ő képviselte a kisgazdapártot a Kossuth-díj jelölőbizottságában. 1948. júliustól 1950. június 30-ig a Magyar Országos Szövetkezeti Központ elnöke. 1948. július 30-tól december 11-ig kormánybiztosként ő irányította a Magyar Parasztszövetség felszámolását. 1948. december 10-től 1949. június 11-ig földművelésügyi miniszter a Dobi-kormányban. 1948. december 19-től a Dolgozó Parasztok és Földmunkások Országos Szövetségének egyik alelnöke. Az Országos Szövetkezeti Tanács elnöke, majd 1949. má-

jus 22-től a Szövetkezetek Országos Szövetsége igazgatósági tagja. Szerepet vállalt a népfrontmozgalomban, 1949. február 1-jétől a Magyar Függetlenségi Népfront Ideiglenes Országos Tanácsa, március 17-től az országos tanács tagja. Az 1949. májusi választásokon a népfront jelöltjeként a Pest megyei választókerületből újra bekerült a törvényhozásba. 1956-ban belépett a helyi termelőszövetkezetbe.

1956. október végén – a család visszaemlékezése szerint – Nagy Imre Budapestre kérte, fel is utazott, de a miniszterelnökkel már nem tudott találkozni. November 4. után ismét egyénileg gazdálkodott. 1959-től tsz-tag, a ceglédi Petőfi Termelőszövetkezet üzemgazdája, majd 1964-től 1968. évi nyugdíjazásáig szövetkezeti elnök. Az 1968-ban megal-

kult Magyar–Szovjet Barátság Mezőgazdasági Termelőszövetkezetben nyugdíjasként tovább dolgozott. Amíg egészségi állapota engedte, aktívan részt vett Cegléd város közéletében.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend bronz fokozat (1947); Kossuth Érdemrend (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend IV. fokozat (1950); Munka Érdemrend arany fokozat (1964, 1971); Magyar Népköztársaság Zászlórendje II. fokozat (1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Szocialista Magyarorszáért Érdemrend (1985).

Irodalom: Szabó Róbert: A ceglédi Csala familia története. *Studia Comitatisia*, 25. sz. Szentendre, 1995.

V. I.–V. V.

CSALA LÁSZLÓ

Cegléd, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1900. november 7. – Budapest, 1978. augusztus 3.

Magyar Kommunista Párt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Apja Csala László, anyja G. Biró Teréz. Római katolikus családban nevelkedett. Elvált. Gyermekei: László (1921), Erzsébet (1923).

Négy polgárit, majd később építőipari technikumot végzett. Eredetileg ács- és kőművesmesterséget tanult, majd kőművesiparosként dolgozott Cegléden. 1945-ben községi al-, majd főjegyző volt. 1945. július 22-én a Rákosligeti Nemzeti Bizottság elnökévé választották, 1947 decemberéig töltötte be a tisztséget. Az 1945. évi nemzetgyűlési választásokon a Szociáldemokrata Párt jelöltjeként bekerült a törvényhozásba. Megválasztása után Budapestre költözött. 1945 és 1947. április 7. között a *Ceglédi Népszava* felelős szerkesztője volt. 1947. április 9-én lemondott a mandátumáról, és kilépett a Szociáldemokrata Pártból. Politikai pályáját a kommunista pártban folytatta.

1947. augusztus 31-én újra korábbi, Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog megyei választókerületében szerzett or-

szággyűlési mandátumot. Ekkor összeférhetetlen helyzetbe került, mivel Cegléd város önkormányzatának műszaki tanácsnoka volt, de fizetés nélküli szabadságot kapott. 1948 júniusában átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába.

Az 1949. májusi választásokon „kisiparosként” és megyei népfrenttitkárként a Pest megyei választókerületben szerzett harmadszor is mandátumot. 1953-ban, 1958-ban és 1963-ban is országgyűlési képviselő lett. 1956 után belépett a Magyar Szocialista Munkáspártba. Az Állami Egyházügyi Hivatal főelőadójaként, majd főosztályvezetőjeként dolgozott.

Kitüntetései: Szocialista Munkáért Érdemérem (1955, 1958, 1961); Munka Érdemrend (1963); Munka Érdemrend arany fokozat (1967, 1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

Irodalom: Cegléd története. Szerk.: Bör László. *Pest Megyei Múzeumok Évkönyve*, 1985.

K. Zs.–M. K. J.

CSANKÓ JÓZSEF

Báta, Tolna vármegye, 1912. január 1.

Magyar Kommunista Párt

Baranya és Tolna vármegyék Pécs törvényhatósági jogú várossal

Római katolikus vallású földművescsaládban született. Megnősült, egy gyermeke volt. Az elemi népiskola hat osztályát végezte el. 1947-ben 4 kat. hold földön gazdálkodott Bátán, s egyben az Újbirtokosok és Földhözjuttatottak Országos Szövetsége megyei titkára volt. Később a Dolgozó Parasztok és Földmunkások Országos Szövetsége központjában a termelési osztály előadója.

1947. augusztus 31-től a Magyar Kommunista Párt, majd 1948. június 15-től a Magyar Dolgozók Pártja országgyűlési képviselője, a Baranya és Tolna megyei választókerületből jutott be a törvényhozásba. Az 1949. május 15-i parlamenti választásokon a Magyar Függetlenségi Népfront jelöltjeként korábbi választókerületében megtartotta mandátumát.

M. K. J.

CSÁSZÁR P. BALÁZS

Röszke, Csongrád vármegye, 1914. november 26. – Szeged, 1986. december 29.

Nemzeti Parasztpárt

Csongrád és Csanád vármegyék Szeged és Hódmezővásárhely törvényhatósági jogú városokkal

Apja, Császár Putyi Balázs (1878–1916) négy-öt kat. holdas, római katolikus vallású kisparaszt; hősi halált halt az első világháborúban. Anyja Kiri Julianna (1881–1936). Ő volt a család legfiatalabb gyermeke. Két testvére érte meg a felnőttkort, Etelka (1907–1970) és János (1909–1973), mindketten földművesek, paprikakertészek, majd tsz-tagok. Négy további testvére még gyermekkorában meghalt. 1936-ban feleségül vette Bönde Ilonát (1917–1995), aki háztartásukat vezette. Gyermekek nem született.

1921 és 1930 között hat elemi és három gazdasági osztályt végzett Röszkén. Jeles tanuló volt, de miután apa nélkül nőtt fel, nem tanulhatott tovább. Jugoszlávia megtámadásától 1944 végéig a Bácskát megszálló magyar hadsereg örvezetője Hódtság körzetében.

1945-ig az örökölt 1 és a hozzá bérelt 2 kat. hold földjén gazdálkodott, majd a földosztáskor kapott még 3 kat. holdat. Vezető szerepet játszott a Nemzeti Parasztpárt szervezésében Röszke környékén, hamarosan Csongrád megyei titkár lett. 1946 novemberében, a párt nagyválasztmányának második ülésén beválasztották a politikai bizottságba (később: országos vezetőség), amelynek a párt elszorvasztásáig tagja maradt. A pártlapok szerkesztésében is részt vett. Az 1948. áprilisi, VI. országos pártgyűlésen – kommunista ins-

pirációra – arra szólította fel a parasztpártot, hogy álljon a termelőszövetkezetek szervezésének élére. 1947. augusztus 31-től 1953. március 18-ig két cikluson át volt Csongrád megye országgyűlési képviselője. 1952-ben belépett a Magyar Dolgozók Pártjába, majd később a Magyar Szocialista Munkáspártba.

1949-ben, a parasztpárti apparátus leépítésekor a Dolgozó Parasztok és Földmunkások Országos Szövetsége központjába helyezték, majd 1951-től 1954-ig az Élelmezésügyi Minisztérium osztályvezetője. Munka mellett 1951 és 1954 között elvégezte a Gazdasági és Műszaki Akadémiát, majd az egyéves pártiskolát. Ezek után kinevezték a Begyűjtési Minisztérium hivatalvezetőjévé. 1957-ben, a minisztérium megszűnése után visszakerült korábbi munkahelyére, az élelmezésügyi tárcához, ahol 1962-ben kinevezték főosztályvezetővé. 1965-től a Gabonatörzst Kereskedelmi Vállalat igazgatója, illetve vezérigazgatóhelyettese. 1974-ben nyugállományba vonult, ezután Szegedre költöztek, 1976-ban műszaki-gazdasági tanácsadó lett.

Kitüntetései: Szocialista Munkáért Érdemérem (1955); Munka Érdemrend (1962); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Munka Érdemrend arany fokozat (1974).

B. P.

CSÉCSY IMRE

Budapest, 1895. október 15. – Budapest, 1961. február 6.

Magyar Radikális Párt

Csongrád és Csanád vármegyék Szeged és Hódmezővásárhely törvényhatósági jogú városokkal

Apja Csécsy Mór (1848–1903) állami tisztviselő, anyja Pásztor Anna. Apja első házasságából született féltestvére, András, építésmérnök volt. Református vallású. 1919-ben a fővárosban kötött házasságot, felesége, Menzer Magdolna (1896–1971) keramikus. Egyetlen gyermekük, Magdolna (1921) magyar nyelv- és irodalom–francia szakos középiskolai tanár, a nizzai egyetem nyelvészeti tanszékén dolgozott.

Tanulmányait a Barcsay utcai gimnáziumban kezdte, majd 1912-ben a Lónyai utcai Református Főgimnáziumban érettségizett. 1910-ben, hatodikos gimnazistaként a Galilei Kör tagja lett. 1913–1914-ben rövid ideig az önképző kör titkára. Érettségije évében már a *Nyugat* rendszeresen foglalkoztatott munkatársa volt. 1912 őszén beiratkozott a budapesti tudományegyetem jogi karára. 1914-ben az egyetem rektorától megrovást kapott egy, a diáknyomort leleplező, *Nyugaton* megjelent cikke miatt. 1914. augusztus 23-án megkapta katonai behívóját, de betegsége miatt hátországi szolgálatra vezényelték; 1918-ban hadnagyi rangban szerelték le. 1917-ben fejezte be tanulmányait a nagyváradi jogakadémián, s a következő évben a budapesti egyetemen az államtudományok doktorává avatták. Eleinte az irodalom felé vonzódott, majd külpolitikai elemzéseket írt a *Pesti Hírlapba*, a *Pesti Naplóba* és a *Népszavába*; szép számmal publikált szociológiai, közgazdasági tanulmányokat is a *Huszedik Század* és a *Szabadgondolat* című folyóiratokban. 1912–1913-ban a Magyar Szentkorona Békeegyesület aktivistája, majd az egyesület lapja, a *Nemzetközi Élet* segédszerkesztője. Az 1913. évi hágai békekongresszuson nem hivatalos küldött.

1914-ben belépett a Károlyi-féle Függetlenségi Pártba, ezért szembekerült a Galilei Körrel. 1914-ben indította el első önálló folyóiratát, az *Új Magyar Szemlét*, amelyet egy pacifista cikkéért 1914 őszén a hatóságok betiltottak. A háborút ellenzőknek, a nemzeti függetlenség híveinek, valamint a demokráciát és a modernizációt egyidejűleg elfogadóknak a táborát akarta lapjával megeremteni. 1918 kora őszén belépett az Országos Polgári Radikális Pártba, majd részt vett a fiatal tisztek forradalmi csoportja tevékenységében.

1918. október 31. után a Nemzeti Tanács tagja. Jászi Oszkár titkáráként – 1919-ben a Külügyminisztérium állományában – részt vett a nemzetiségi politika gyakorlati megvalósításában. Állását a Tanácsköztársaság idején is megtartotta, ezért 1919. szeptemberben elbocsátották, az internálást csak új munkahelye segítségével tudta elkerülni. 1919 októberétől a *Világ* című lap belső munkatársa lett. Vezércikkeket írt, emellett a *Hét* című hetilap rendszeresen közölte politikai szemléit. Egyre inkább a politikai publicisztika és az esszé-

írás érdekelte. 1921-ben kilépett a *Világ* szerkesztőségéből, s a biztosabb megélhetés érdekében bankbizományosi irodát nyitott. Politikával való kapcsolatát néhány évig csak a *Szabad Egyetem* című társadalomtudományi folyóirat szerkesztése jelentette számára. 1925-ben a Phönix Életbiztosító Társaság alkalmazottja, majd ügyvezető igazgatója lett.

1933-ban munkaadójával történt nézeteltérése miatt kilépett a cégtől, s ismét aktív politizálásba kezdett. A következő évben átvette a *Századunk* című folyóirat szerkesztését, ekkor cikkeinek és tanulmányainak központi problémája a demokráciakérdés volt. A folyóiratot 1939-ben az új sajtótörvény rendelkezéseit alkalmazva betiltották, ezzel a polgári radikalizmus eszméinek megjelenési fóruma is megszűnt. Rövid ideig könyvkiadó vállalatot vezetett, a kortárs filozófia gondolkodói műveit jelentette meg, majd a sajtókamarai tagságot elnyerve a *Szabad Szó* közgazdasági szerkesztője lett. A háború éveiben rendszeresen tanácskozásokat tartottak lakásán a baloldali értelmiség képviselői.

1944. novemberben még illegális körülmények között kezdte meg a Magyar Radikális Párt szervezését. 1945 februárjában egy rövid felhívást is megfogalmazott az MRP szerveződéséről, de azt sajtó útján nem sikerült közzétennie. Ezután felvette a kapcsolatot Kende Zsigmonddal, aki március 3-ra összehívta a párt „alakuló ülését”, ahol az ideiglenes intézőbizottság elnökévé választották. Az alakuló ülést követően a párt szervezése és engedélyeztetése igen lassan haladt előre, pedig Kende Zsigmonddal együtt több kísérletet tettek arra, hogy az MRP is hivatalosan elismert párt lehessen. A párt radikális baloldali intellektüel vezetői, köztük az ő több hónapos erőfeszítése végül sikerrel járt, az Országos Nemzeti Bizottság engedélyezte a nemzetgyűlési választásokon való indulásukat, vagyis a „pártatlanok pártja” bekapcsolódhatott a politikai életbe. Az 1945. szeptemberben megjelent hivatalos választási pártprogram nagy részét ő fogalmazta; a 12 pontban összefoglalt programban abból indult ki, hogy a társadalmi fejlődés elvezet a szocializmushoz, és ezzel a polgárságnak is számolnia kell. Október 1-jén megjelent a hivatalos pártlap, a *Haladás*, amelynek főszerkesztője lett. Az MRP 1945 októberében a budapesti törvényhatósági választásokon bejutott a fővárost irányító önkormányzati testületbe; a novemberi nemzetgyűlési választásokon jelentős kudarcot szenvedett, nem tudott bekerülni a törvényhozásba. A választási vereség után lemondott a főszerkesztői tisztségéről.

1946 és 1950 között a szabadkőműves Corvin Mátyás Páholy tagja volt. 1946–1948 között az újra megalakult Tár-

sadalomtudományi Társaság elnöke. Energiáit a *Huszedik Század* című folyóirat újraindítására fordította, s az első számot 1947 márciusában meg is jelentette. Elméleti és aktuálpolitikai cikkeiben is állást foglalt a politikai hatalom központosításával szemben; úgy vélte, „a demokrácia épp az önkény nélküli kormányzás művészete”.

Az 1947. augusztus 31-én megrendezett országgyűlési választásokon pártja a szavazatok 1,8 százalékát, s ezzel a parlament hat mandátumát tudta megszerezni. Ő maga, bár négy választókerületben is elindult, csak pótképviselő lett; Peyer Károly mandátumáról való lemondása után, 1947. december 12-én a Csongrád és Csanád megyei listáról behívták a törvényhozásba. Parlamenti szűzbeszédét 1948. február 26-án, az 1947–1948. évi költségvetés iparügyi fejezetének vitájában mondta el. Felszólalása elején leszögezte, hogy az őszintén demokratikus baloldali polgárság képviselője, s hogy a haladó értelmiség, valamint a fizikai munkásság és parasztság érdekei egybeesnek. Egyetértett az üzemek államosításával, emlékeztetve, hogy 1918 októberében éppen a polgári radikálisok mondták ki először az államosítások szükségességét Magyarországon. Harminc évvel korábbi álláspontjukat 1945-ös programjukban megismételték, sőt, azóta azt is belátták, hogy tovább kell menni, akár egész iparágakat köztulajdonba lehet venni. A nyugati világ és a Szovjetunió példájának elemzését követően megállapította, hogy Magyarország köztes helyzetben van, ezért egyik korábbi megoldást sem veheti át. Szerinte a járható út az lehet, ha az államgazdaság, a szövetkezeti gazdaság és a magángazdaság együttélése jönne létre. Ezért azt kérte a kormánytól, hogy állítsa le a további államosításokat, ezzel látványosan nőni fog a demokrácia bázisa. Másodszor, egyben utoljára 1949. január 18-án szólalt fel a Radikális Demokrata Pártszövetség kijelölt szóvivőként az Országgyűlésben. Az 1949. évi költségvetési vi-

ta során a kereskedelemben dolgozók, valamint a szabad és független értelmiség egzisztenciájának kormányzati védelmét sürgette a korábbinál is lojálisabb, a „szocialista ethoszt” teljes egészében elfogadó beszédében.

1949. októberben, a radikális párt új, kommunistabarátt vezetői mondvacsinált okokra hivatkozva kizárták a pártból. A *Huszedik Század* 1949. 5. száma után a folyóirat kiadásának szüneteltetésére kényszerült, miközben a *Szabad Népben* sajtótámadások indultak ellene. 1950-ben csak hosszas bizonyító eljárás lefolytatása után mentesült a kitelepítési határozat alól. Nyugdíját megvonták, nyelvi lektori állása biztosított szerény jövedelmet számára. 1953 márciusa és 1955 májusa között szerkesztési munkát vállalt a Tankönyvkiadó Vállalatnál. 1956-ban korábbi rossz politikai tapasztalatai miatt nem vett részt a Magyar Radikális Párt újjáalakításában. Végleg visszavonult a közéletből, utolsó éveiben társadalombölcseleti kérdésekkel, valamint a Galilei Kör történetének feldolgozásával foglalkozott. Az Országos Széchényi Könyvtár önálló különyűjteményként őrzi hagyatékát. Lakóházát emléktáblával jelölték meg.

Fő művei: A Balkán-probléma. Bp., 1912. Világos pillanat. Bp., 1946. Az októberi forradalom és a népköztársaság. Bp., 1946. Radikalizmus és demokrácia. Csécsy Imre válogatott írásai. Szeged, 1988. Kelet és Nyugat határán. Csécsy Imre levelezéséből. Bp., 1988.

Irodalom: Rónai Mihály András: Csécsy Imre. Bp., 1984. Litván György–Varga F. János: A Századunk körül. *Újhold Évkönyv*, 1987. 2. sz. Kiss Endre: A Csécsy-vonal, avagy a politikai optimum dicsősége és nyomorúsága. *Valóság*, 1990. 7. sz. Filep Tamás: Egy doktrinér a lövészárokokban. Vázlat Csécsy Imre portréjához. *Új Forrás*, 1992. 5. sz. Bodri Ferenc: Csécsy Imre. Bp., 1987.

M. K. J.–Sz. R.

CSEH-SZOMBATHY LÁSZLÓ

Pápa, Veszprém vármegye, 1894. március 24. – Budapest, 1968. január 11.

Független Kisgazdapárt

Országos lista

Régi orvosdinasztiából származott, apja, Cseh-Szombathy László ugyancsak orvos volt, anyja Hangyás Karola. 1922-ben megnősült, felesége Krieschaber Ilona. László fiuk (1925) szociológus, akadémikus, a Magyar Tudományos Akadémia Szociológiai Kutatóintézetének nyugalmazott igazgatója.

A középiskolát a pápai református gimnáziumban végezte. Az első világháborúban orvostanhallgatóként katona, szanitéc, 1915-ben súlyos lábsérülést szenvedett, ezért leszerelték. (Később, 1940-ben egyik lábát amputálni kellett.) 1920-ban orvosi diplomát szerzett a budapesti Királyi Magyar

Tudományegyetemen. 1920-tól tanársegéd a belgyógyászati klinikán. 1925-től huszonöt éven át a református egyház tulajdonában lévő budapesti Bethesda Diakonissza Kórház belgyógyász főorvosa. Betegei közé tartozott többek között Babits Mihály és Móricz Zsigmond. Egyetemista korában a Bethlen Gábor Szövetség tagjaként részt vett a református ifjúsági mozgalmakban.

1930-ban, alapításakor belépett a Független Kisgazdapártba. 1931-ben a Komárom-Esztergom vármegyei Nagyigmándon a pótválasztáson 46,21 százalékkal alulmaradt Péntek

Pállal (Egységes Párt) szemben; 1935-ben ugyanott Tomanóczy Józseffel (NEP) szemben megszerezte a kerület mandátumát (52,68 százalék). Az 1939. évi választásokon Komáromban 23,09 százalékkal ismét alulmaradt Zsindely Ferenczel (MÉP) szemben. A kisgazdapárt balszárnyához tartozott, szoros szálak fűzték Tildy Zoltánhoz és környezetéhez, de baráti viszonyt tartott fenn a párt szegény- és kisparaszti sorból származó vezetőivel, Dobi Istvánnal, Dancs Józseffel és másokkal is. Rendszeresen látogatta a Bethlen Gábor Szövetség rendezvényeit, s szerepet vállalt a Hadirokkantak, Hadiözvegyek és Hadiárvak Országos Szövetségében, amelynek 1941-től elnöke. A Sylvester Irodalmi és Nyomdai Intézet Rt. igazgatósági tagja. Az 1920-as évek végén Oltványi Imre révén, akihez szoros barátság fűzte, kapcsolatba került mind az avantgárd irányzatokat, mind a kor hivatalos művészetpolitikáját elutasító művészcsoporthal, az ún. Gresham-körrel, mindenekelőtt Egry Józseffel. A német megszállás alatt a Bethesda Kórházban sokakat rejtegetett, köztük Somogyi Imrét, Szabó Pált, Veres Pétert és a néhai sajtómagnás, Miklós Andor családját.

1945 után nyomban bekapcsolódott a közéletbe. 1945. május 16-tól október 7-ig az Ideiglenes budapesti törvényhatósági bizottság alelnöke, október 7-től a törvényhatósági bi-

zottság tagja. 1945. júniustól a Független Kisgazdapárt Budapest IX. kerületi elnöke, augusztus 20-tól az FKGP Országos Intézőbizottságának a tagja. Június 24-én bekerült az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe, majd augusztus 23-tól a Népjelölti Minisztérium politikai államtitkára. 1946–1948 között országos orvoscsoportjának tiszteletbeli elnöke.

1945. november 4-től a Fejér és Komárom megyei választókerületben nemzetgyűlési képviselővé választották. 1947. augusztus 31-én a Független Kisgazdapárt országos listájáról ismét képviselővé választották. November 15-i hatállyal felmentették politikai államtitkári tisztségéből. 1947. szeptember 12-től 1948. április 17-ig képviselőként a politikai bizottság póttagja. Az FKGP PB 1948. december 16-án tudomásul vette, hogy lemondott mandátumáról. Parlamentből való távozását a házelnök az 1949. január 27-i ülésen jelentette be. Ezután visszavonult a politikai élettől.

1946 és 1950 között iskolai felügyelő a Dunántúli Református Egyházkerületben. A Magyar Bélyegyűjtők Országos Szövetsége társelnöke. 1950-től 1963. évi nyugdíjazásáig a Csengery utcai kiegészítő kórház főorvosa.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemrend tisztii keresztje és középkeresztje a csillaggal (1947).

V. V.–V. I.

CSEJKEY ERNŐ

Szombathely, Vas vármegye, 1887. szeptember 11. – Budapest, 1969. január 9.

Független Kisgazdapárt

Győr-Moson és Sopron vármegyék Győr és Sopron törvényhatósági jogú városokkal

Római katolikus, kispolgári családból származott. Apja Meixner Lőrinc háztulajdonos, anyja Horváth Anna. 1920-ban feleségül vette Sándori Margitot. Két gyermekük született, Illés (1920) és Lőrinc (1923). Vezetéknévét 1946-ban Csejkeyre magyarosította.

1905-ben érettségizett, majd 1911-ben jogi diplomát szerzett a budapesti Királyi Magyar Tudományegyetemen. 1913-ban avatták a jogtudományok doktorává, később ügyvédi és bírói vizsgát is tett. Győrben folytatott ügyvédi gyakorlatot. 1930. október 17-től 1946-ig a Győri Kereskedelmi és Iparkamara főtitkára. 1939. december 14-én beválasztották Győr Város Közigazgatási Bizottságába, majd 1943. január 21-től a törvényhatósági bizottság tagja.

1945-ben belépett a Független Kisgazdapártba. Április 6-tól a Győri Nemzeti Bizottság elnöke, és június 1-jétől ismét tagja a törvényhatósági bizottságnak. 1945 tavaszától 1946. szeptember 22-ig az FKGP győri szervezetének elnöke. 1945. augusztus 20-tól a párt országos intézőbizottsági tagja. A centrumhoz tartozott. 1945. június 24-től az Ideiglenes Nemzetgyűlés képviselője, majd november 4-én a Győr-Moson és Sopron

vármegyei választókerületben nemzetgyűlési mandátumot szerzett. 1946. június 14-én kinevezték a Kereskedelem- és Szövetkezeti Minisztérium politikai államtitkárává; 1946. augusztus 7-től a Magyar Nemzeti Bank elnöke; államtitkári tisztségéből augusztus 9-én mentették fel. A Magyar–Szovjet Kereskedelmi Kamara elnöki tanácsának tagja.

1947. augusztus 31-én a régi, Győr-Moson megyei kerületében ismét parlamenti mandátumot szerzett. Október 21-től a pénzügyi bizottság helyettes elnöke lett, s tisztségéből következően egy sor új törvényjavaslat vagy korábbi jogszabályok módosításának – így a bauxitbányászat és az alumíniumipar államosításáról, az egyes ipari vállalatok állami tulajdonba vételéről, az 1947–1948. évi költségvetésről, a Magyar Nemzeti Bank (1924:5. tc.) státusának megváltoztatásáról szóló előterjesztés – parlamenti előadója; az egyik legtöbbet szereplő képviselő. Mandátumának lejártá után, 1949. augusztus 30-án nyugdíjazták, ezután főkönyvelőként dolgozott a cukoriparban.

Fő műve: Magyarország az új világ küszöbén. Politikai és közgazdasági tanulmány. Bp., 1946.

V. I.–V. V.

CSÉPE JENŐ

Gyöngyös, Heves vármegye, 1900. augusztus 21. – Budapest, 1966. május 30.

Demokrata Néppárt

Borsod-Gömör, Zemplén és Abauj vármegyék Miskolc törvényhatósági jogú várossal

Szülei, Csépe Sándor tisztviselő és Rugyai Erzsébet háztartásbeli házasságából öt gyerek született. Római katolikus vallású. 1925-ben Gyöngyösön feleségül vette Matusek Erzsébetet (1901–1982), aki háztartásukat vezette. Négy gyerekük született: Magdolna (1927) grafikus, Jenő (1928) tanár, Béla (1931) árszakértő, 1990 és 1998 között kereszténydemokrata országgyűlési képviselő, majd 2002-ig miniszterelnöki tanácsadó, László (1938) elektromérnök.

Elemi iskolai tanulmányait és a gimnáziumot szülővárosában végezte, majd 1924-ben a Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetemen magyar nyelv- és irodalom–történelem szakos középiskolai tanári oklevelet szerzett. Pedagógiai pályáját Szolnokon kezdte, majd Miskolcon, Kiskunfélegyházán és 1945. márciusi kitelepítéséig Kassán polgári iskolákban oktatott. 1945–1949 között a miskolci állami polgári leányiskola igazgatója volt.

A politikai életbe a Magyar Országos Véderő Egylet tagjaként kapcsolódott be, de szociális érdeklődése hamarosan a kibontakozó keresztényszocialista reformmozgalmak felé vezette. A Hivatásszervezet értelmiségi tagozatának tag-

ja lett, szoros kapcsolatot tartott fenn a Katolikus Agrárfüvéségi Legényegyletek Országos Testületével is. 1946-ban rövid ideig a Magyar Szabadság Párt tagja, de a párt eszméiben hamar csalódva 1947-ben a Demokrata Néppárthoz csatlakozott. Barankovics István felkérésére az 1947. augusztus 31-én megrendezett országgyűlési választásokon képviselő-jelöltséget vállalt a párt Borsod-Gömör, Zemplén, Abauj megyei listáján. Bartha Béla mandátumáról történt lemondása után, 1947. szeptember 17-én behívás útján lett a törvényhozás tagja. 1948. november 3-tól a DNP-képviselőcsoport alelnöke. Mandátumának lejárta után, 1949. július 15-én állásából felfüggesztették, fegyelmi vizsgálatot indítottak ellene, azt hangoztatva, hogy ellenzéki képviselőként vallott nézetei miatt nevelői munkájának folytatására alkalmatlanná vált. Nem nyugdíjazták, ugyanakkor fizetést sem kapott. 1956 végi rehabilitálását követően négy éven át a markazi általános iskolában tanított. 1960-tól betegsége miatt már nem taníthatott, de öregségi nyugdíjat csak 1963-tól folyósítottak részére.

Sz. R.

CSILLIK JÓZSEF

Tiszaeszlár, Szabolcs vármegye, 1906. október 7. – Eger, Heves megye, 1989. október 19.

Magyar Kommunista Párt

Heves és Nógrád-Hont vármegyék

Református vallású földművescsalád legkisebb gyermeke. Apja Csillik Ferenc, anyja Nagy Borbála. Ferenc bátyja apjuk foglalkozását követte, nővérei – Erzsébet, Borbála, Ilona, Margit és Klára – háztartásaikat vezették. 1932-ben szülőhelyén feleségül vette Kovács Máriát (1911–1998), aki nyolc gyermekük nevelésével foglalkozott. Gyermekeik közül Mária (1933) nyugalmazott könyvelő, Barnabás (1935) esztergályos, Margit (1937) csecsemőgondozó, Béla (1939–1958), József (1941) gépkocsivezető, Géza (1943) kőműves, Balázs (1945) szobafestő, Katalin (1951) postatiszt, postavezető lett.

Öt elemi végzett, majd a családi hagyományokat követve gazdálkodni kezdett Tiszanánán; 1937-től 18 kat. holdas birtokát művelte.

1945-ben belépett a Magyar Kommunista Pártba. 1946 májusában kinevezték a kommunista párt tiszanánai titkárnak, majd elvégezte a két hónapos pártiskolát. 1947 augusztu-

sában a Heves és Nógrád-Hont megyei választókerületben országgyűlési képviselővé választották. 1947. november 5-én a falusi nincstelenek érdekében interpellált a földművelésügyi miniszterhez. 1948. júniusban a munkáspártok egyesítéskor átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába. 1948-ban belépett a helyi Vörös Csillag Mezőgazdasági Termelőszövetkezetbe. Az 1949. májusi országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Népfront jelöltjeként újra elindították a Heves és Nógrád megyei kerületben, ahol sikerült megőriznie mandátumát.

1953. májusig maradt a törvényhozás tagja. Képviselőségét követően egy ideig Egerben a Mezőker Vállalat igazgatója. A Magyar Szocialista Munkáspártba is belépett, a továbbiakban a helyi közéletben vállalt szerepet.

Kitüntetései: Munka Érdemrend ezüst fokozat (1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

M. K. J.–Sz. R.

CSIZMADIA LAJOS

Derecske, Bihar vármegye, 1888. január 11. – Derecske, Hajdú-Bihar megye, 1965. március 14.

Független Kisgazdapárt

Hajdú és Bihar vármegyék Debrecen törvényhatósági jogú várossal

Református vallású, szegényparaszti családból származott. Apja Cszimadia Sándor, anyja Oláh Zsuzsa. Nős, felesége Hevesi Julianna háztartásbeli. Gyermekek nem született.

Hat elemiit végzett. 1909-től 1920-ig katona, s mint továbbshozgáló, tiszthelyettesi rangot kapott. 1921–1924 között községi csendőrbiztos Derecskén. 1924-től a részben vásárolt, részben felesége által hozott 34 kat. holdnyi földjén gazdálkodott.

1922-től Bajcsy-Zsilinszky Endre közeli híve, követte őt a Fajvédő Pártba is. Tevékeny szerepet játszott Derecske közéletében: az 1920-as évek elejétől virilis jogon a képviselőtestület tagja, a helyi legeltetési társulat megalapítója és egyik vezetője, a polgári olvasóköri elnöke. Négy évig községi közigyám. A helyi református egyházközség presbitere. 1929-ben bekerült a Bihar vármegyei törvényhatósági bizottságba. A Független Kisgazdapárt alapító tagjai közé tartozott, ő volt az egyike azoknak, akik 1930 júniusában Biharban létrehozták az FKGP első megyei párt szervezetét, amelynek elnöke lett. A párt 1930. október 12-i békési zászlóbontó nagygyűlésén országos alelnökké választották. 1931. január 12-én azonban kilépett az FKGP-ből, és Bajcsy-Zsilinszky Nemzeti Radikális Pártjához csatlakozott, amelynek 1931-től 1936-ig pártigazgatója volt. 1931-ben Derecskén (Pekár Gyula kormánypárti jelölt mögött, 43,91 százalékkal), illetve 1933-ban a megyeszéki területben (gróf Serényi László FKGP-jelölt mögött, 22,11 százalékkal) – vagyona nagy részének feláldozása árán – elindult a választásokon. 1936-ban

Bajcsy-Zsilinszky Endrével együtt másodszer is csatlakozott az FKGP-hez, s a helyi szervezet elnöke lett. A második világháború végén, a német megszállás alatt is terjesztette a Békepárt és a Magyar Front kiadványait. Németellenes magatartása dacára nem tartóztatták le, mert a falu előljárói kiálltak mellette.

1945 után elsősorban mint a kisgazdapárt Bihar vármegyei vezetője tevékenykedett, 1945–1947-ben a derecskei járási szervezet elnöke. 1947. márciustól az FKGP Politikai Bizottságának tagja, 1948. áprilistól a párt alelnöke.

1944. december 21-től az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja. 1945. november 4-én a Hajdú és Bihar vármegyei választókerületben nemzetgyűlési mandátumot szerzett. 1947. augusztusától az Országos Szövetkezeti Hitelintézet igazgatósági tagja. Az 1947. augusztus 31-i választásokon az FKGP országos listáján pótképviselővé lett, 1948. június 15-én Szolnoki István helyére behívták az Országgyűlésbe. 1947–1948-ban a Kisgazda Mozgóképüzemi Rt. igazgatósági, továbbá a Kisgazda Áruforgalmi és Fogyasztási Szövetkezet felügyelőbizottsági tagja.

Mandátuma lejártával visszavonult a politikától, amiben szerepet játszott az is, hogy felesége 1947-ben agyvérzést kapott, 1956. januári haláláig ő gondozta. Megmaradt 15 kat. hold földjén gazdálkodott.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend bronz fokozat (1947); Munka Érdemrend ezüst fokozat (1964).

V. I.–V. V.

CSONTOS TAMÁS

Nagyiván, Heves vármegye, 1925. június 16. – Karcag, Szolnok megye, 1989. július 17.

Demokrata Néppárt

Heves és Nógrád-Hont vármegyék

Édesapja Csontos Tamás (1891–1937) földműves, édesanyja Szabó Gizella (1890–1967). A szülők 36 kat. hold földdel rendelkeztek. Két nővére született, Erzsébet (1912–1962) és Julianna (1914–1975), mindketten háztartásbeliek lettek. Római katolikus vallásban nevelkedett. 1948. augusztusában Tiszaörssön feleségül vette Borsos Rozália Évát (1928–1998), aki kezdetben háztartásbeli volt, majd 1976-tól a háziiparban vállalt munkát. Házasságukból két gyermek született, Aranka (1950) és Zsuzsa (1959), mindketten háziasszonyok.

Az elemi iskola hat osztályát szülőfalujában járta ki, majd a debreceni kereskedelmi iskolában tanult tovább. 1944-ben

érettségizett, de nem vállalt állást, hanem a családi tradíciót folytatva egyénileg gazdálkodott, szülei gazdaságát irányította.

1946-ban közéleti érdeklődése a Demokrata Néppártba vitte. Jelentékeny részt vállalt a párt Heves megyei megszervezésében. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a Heves és Nógrád-Hont megyei választókerületben pótképviselő lett. Közel egy év után, 1948. augusztus 4-én, az Ugrin József országos listás mandátumát átvevő Kovács László hevesi helyére behívták a törvényhozásba.

1949-ben, mandátuma lejártát követően teljesen visszavonult a politikától, mégis egyre többet zaklatták őt és csa-

ládját. Az 1950-es évek elején kuláklírára került, majd kártalanítás nélkül megfosztották földjétől. Ezután 1959 márciusáig mezőgazdasági napszámosmunkából tartotta el családját. A kollektivizáláskor a nagyiváni Béke Termelőszövetkezet könyvelői állását ajánlották fel neki, így az egykori önálló nagygazda szövetkezeti alkalmazott lett. 1962. decemberben

a mérlegképes könyvelői oklevelet is megszerezte. 1981-ben főkönyvelőként dolgozott, amikor megromlott egészségi állapota miatt rokkantsági nyugdíjat állapítottak meg számára. 1958 és 1969 között a helyi egyházközség előjárósági tagja volt.

Sz. R.

CSUVÁR IMRE

Csorvás, Békés vármegye, 1900. október 1. – Orosháza, Békés megye, 1974. július 22.

Szociáldemokrata Párt Békés vármegye

Római katolikus vallású, szegényparaszti családból származott. Szülei Csuvár György napszámos és Fábián Franciska voltak. Több testvére született. 1936-ban megnősült, felesége Németh Zsófia (1907–1987). Egyetlen leányuk, Irén 1942-ben született. Nevelt fiuk, László (1932) hivatásos katonatiszt.

Elemi iskolát végzett, majd napszámosként munkába állt, illetve apja 1,5 kat. holdas törpebirtokán segédkezett. Tizennyolc évesen, 1918-ban belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. A családi gazdaság szegényes jövedelme mellett a vasútépítkezéseken vállalt időszakos munkákból tartotta fenn magát. 1926-ban az MSZDP békéscsabai szervezetének tagja; négy évvel később szülőfaluja pártszervezetének pénztárosa, majd titkára. 1933-ban Orosházán szocialista szemináriumokon vett részt. 1938-ban Budapesten vállalt munkát; párttagságát a fővárosban is fenntartotta. Miután 1939-ben hazament, a csorvási pártszervezet elnöke lett, egészen a Szociáldemokrata Párt 1944. márciusi betiltásáig. 1943-ban tiltott gyűlésezések miatt letartóztatták; három hétig vizsgálati fogságban tartották, végül bizonyítékok hiányában szabadon engedték, de állandó csendőri felügyelet alá helyezték. 1944-ben ismét letartóztatták, két hónapra internálták.

1945-ben újra belépett az SZDP-be. A földosztás egyik szervezője, s ő maga is újjgazda lett. Családja megélhetését ezután a 7 kat. hold juttatott föld műveléséből biztosította. 1945-ben a csorvási községházán a közös konyha vezetője, majd gazdajegyző lett. Feladatai közé tartozott az elhagyott földek nyilvántartásba vétele s a tulajdonjogok tisztázása.

1947. augusztus 31-én a Szociáldemokrata Párt színeiben a Békés megyei választókerületben pótképviselő lett. 1948. április 26-án a mandátumáról lemondott Szeder Ferenc helyét elfoglalva bekerült az Országgyűlésbe. A pártegyesítés után átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába. A csorvási földműves-szövetkezet alapító elnöke. Mandátumának lejártá után a Békés Megyei Tanács mezőgazdasági osztályára helyezték előadónak. A Magyar Szocialista Munkáspártba is belépett, 1964-ben mint a Gyomai Járási Tanács mezőgazdasági osztályvezetője ment nyugdíjba.

Kitüntetései: Kossuth Érdemrend (1948); Szocialista Hazaért Érdemrend (1967); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

Sz. R.

CZÉH JÓZSEF

Szekszárd, Tolna vármegye, 1910. április 19. – Budapest, 1977. október 30.

Nemzeti Parasztpárt

Baranya és Tolna vármegyék Pécs törvényhatósági jogú várossal

Apja Czéh József földműves, anyja Szakál Klára. A család római katolikus vallású. 1933-ban kötött házasságot Nagy Veronikával. Három fiuk és egy leányuk született; Klára (1933) nyugalmazott könyvtáros, József (1936) üzemvezető, István (1938–1985) gépkocsivezető, János (1946–1969) lakatos volt. Hat elemiit végzett, majd 1962-ben a váci mezőgazdasági szak-

iskola általános tagozatán mezőgazdász szakképzettséget szerzett. 1924-től napszámba járt, majd 1939-ben vincellér lett.

1945 elejétől a Nemzeti Parasztpárt Tolna vármegyei szervezetének elnöke. A vármegyei nemzeti bizottság és a földbirtokrendező tanács tagja. A földreform során 9 kat. hold földhöz jutott. 1945. június 24-én beválasztották az Ideig-

lenes Nemzetgyűlésbe, majd 1945. november 4-én a Baranya–Tolna vármegyei választókerületben nemzetgyűlési mandátumot szerzett. 1945 tavaszától a parasztpárt országos központjának alkalmazottja, 1945. december 6-tól az intézőbizottság, majd a politikai bizottság, később az országos vezetőség tagja. A párt balszárnyához tartozott.

1947. május 4-én az NPP alelnökévé választották, június 1-jén átvette a pártközpont közigazgatási osztályának vezetését, majd ő irányította a jogvédő irodát is. 1947. augusztus 31-én újra a Baranya és Tolna megyei listán jutott mandátumhoz, november 12-én közfelkiáltással az Országgyűlés jegyzőjévé választották. 1948. március 3-án pártja szónokája volt a február közepén aláírt magyar–szovjet barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási egyezmény parlamenti becikkelyezésekor. Beszédében – tolnai sváb paraszti származása ellenére – a korábbi német befolyásszerzést végzetesnek nevezte a dunai kis népek számára. Szerinte a földreform a Vörös Hadseregnek köszönhető katonai felszabadítás eredménye. 1948. április 18-tól a párt végrehajtó bizottsági, majd országos pártbírói tagja. Április 20-án az NPP őt delegálta az Országos Nemzeti Bizottságba. 1949. január 26-án, a költségvetési vitában felszólalva éles hangon bírálta „a fasizmusba hajló feudálkapitalista” Horthy-rendszert, elítélve korábbi politikustársait, köztük Sulyok Dezsőt, Pfeiffer Zoltánt, Nagy Ferencet, de legfőképpen Mindszenty József bíborost. Parlamenti felszólalásai alapján nem okozott meglepetést, hogy a parasztpárt vezetése „katolikus pa-

rasztként” éppen őt delegálta a főpap elleni, koholt vádakon alapuló per bírói tanácsába. 1949 februárjától a Magyar Függetlenségi Népfront Országos Tanácsában képviselte pártját. 1949 márciusában jelentkezett az NPP négy hónapos központi pártiskolájára. Az 1949–1953. évi Országgyűlésbe harmadszor is a Baranyai és Tolna megyei listáról jutott be, s ismét jegyzővé választották. Ősszel a Rajk-perben is népi ülnök volt. A parasztpárt elsorvasztása után nem lépett be a Magyar Dolgozók Pártjába. 1949–1952-ben a Sarló Könyvtermelő és Értékesítő Szövetkezet tagja. 1953 májusában újra a törvényhozás tagja és jegyzője lett. 1958-tól 1967-ig Pest megye képviselője. 1967-ben, az egyéni választókerületi rendszer bevezetésekor már nem jelölték képviselőnek.

1949 végén a Földművelésügyi Minisztériumba került, a kertészeti főosztály vezetője lett. 1951-től az Állami Faiskolák és Szőlőoltványtelepek igazgatója, majd a Ceglédi Állami Gazdaság, 1953-tól a Pécsi Szőlőkezelési Felügyelőség munkatársa. Ezután a Szőlőoltvány- és Facsemete-forgalmazó Vállalat telepvezetője lett, végül – 1970-ben történt nyugdíjazásáig – a kőbányai 2. Sz. Fogyasztási és Földműves-szövetkezet faiskoláját irányította. 1956 végén felvették a Magyar Szocialista Munkáspártba.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend bronz fokozat (1947); Kossuth Érdemrend III. osztály (1948); Munka Érdemrend arany fokozat (1967, 1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

Sz. R.

CZETT JÓZSEF

Pécs, 1906. július 3. – Budapest, 1965. november 14.

Szociáldemokrata Párt

Baranya és Tolna vármegyék Pécs törvényhatósági jogú várossal

Apja Czett József kályhássegéd, aki 1877. augusztus 8-án Vrobec Belovarban (Körös vármegye) született. Anyja, Jelenek Paula Kisbajomban (Somogy vármegye) született. 1898-ban Pécsen kötöttek házasságot. Négy testvére született, Béla és Lajos a Don-kanyarban esett el; két nővére, Irén és Mária. Első felesége Pétersz Katalin. Gyermekük: József és László (1938–1992).

Szabósegédként kereste kenyerét, amikor tizennyolc éves korában szülőhelyén belépett a szakszervezetbe. Az 1920–1930-as években szülővárosában élt, és szakmájában dolgozott. Részt vett a szabók szakszervezetének mozgalmai életében, a pécsi szakmai csoport elnöke lett. A bérharcok és sztrájkok aktív résztvevője. 1944-ben büntetőszázadba került, majd átszökött a szovjet csapatokhoz.

1945 után visszakerült Pécsre, mozgalmai munkáját ott folytatta, ahol korábban abbahagyta: a Baranya megyei

szakszervezeti titkár – előbb a pécsi szakmaközi bizottság titkára –, később gazdasági vezető titkár lett. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a Szociáldemokrata Párt Baranya és Tolna megyei listáján mandátumot szerzett. 1948. április 29-én közfelkiáltással az Országgyűlés jegyzőjévé választották. A két munkáspárt egyesítése után átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába. Egyszer szólalt fel a ciklus alatt, 1949. április 12-én – az Országgyűlés feloszlása előtti utolsó ülésnapon – a kérvényi bizottság előadójaként tett jelentést.

Az 1949. májusi országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Népfront Baranya megyei listájáról ismét bejutott a törvényhozásba. Utoljára az 1949. június 14-én tartott ülés jegyzőkönyvében találkozhatunk nevével; ő ismertette Szakasits Árpád köztársasági elnök átiratát, amelyben közölte,

hogy Dobi István korábbi miniszterelnököt újra kinevezi a kormány elnökévé. Ezután már nem szólalt fel az Országgyűlésben. 1951–1956-ban az MDP KV póttagja volt, majd a Magyar Szocialista Munkáspárt VII. és VIII. kongresszusán a központi revíziós bizottság tagjai sorába választották.

1950-tól a Vörös Október Férfiruhagyár igazgatóhelyettese, majd 1951-től a Vörös Október Ruhagyár igazgatója; 1965. májustól néhány hónap múlva bekövetkezett halá-

láiig vezérigazgató. A Mező Imre úti Munkásmozgalmi Panteonban temették el Budapesten.

Kitüntetései: Magyar Népköztársasági Érdemérem ezüst fokozat (1950); Munka Érdemrend (1955, 1962); Szocialista Munkáért Érdemérem (1958).

Irodalom: Vadász Ferenc: Tettekkel szerényen. Nyolcvan éve született Czett József. *Népszabadság*, 1986. június 4.

M. K. J.

CZÖVEK JENŐ

Garé, Baranya vármegye, 1895. szeptember 18. – Budapest, 1969. november 6.

Független Kisgazdapárt

Baranya és Tolna vármegyék Pécs törvényhatósági jogú várossal

Református, kisparaszti családban született. Szülei, Czövek János (1863–1940) és Tóth Zsuzsanna (1868–1936) 8 kat. holdon gazdálkodtak. Heten voltak testvérek. Tizenkét éves kora óta szülei földjén dolgozott. 1914-ben elvette Vincze Máriát. Leányuk, Mária Irma (1917–1987) elmebeteg volt, a Fővárosi Szociális Otthon Szentgotthárdi Intézetében ápolták. 1947-ben ismét megnősült, második felesége, László Jolán 1942-től 1975-ig a Budapesti Társadalombiztosítási Igazgatóságon dolgozott főelőadóként. Két gyermekük született, Zsuzsanna (1951) közgazdász, Jenő (1953) kertésztechnikus lett.

Négy polgárit, mezőgazdasági szakiskolát és méhészeti tanfolyamot végzett. 1915-ben behívták katonának; egy év múlva súlyos sebesülése miatt leszerelték. Felesége 6 kat. hold földjén kezdett el gazdálkodni, az 1930-as évek elején már 21 kat. holdat művelt. 1945-ig földművelésből élt.

Politikai pályáját Nagyatádi Szabó István kisgazdapártjában kezdte, 1922-től az Egységes Párt tagja. Később az egységes kormánypárt Baranya vármegyei szervezetének egyik pártellenőre és szervezője, 1929-től a Baranya vármegyei törvényhatósági bizottság tagja. Cikkeket írt a parasztság helyzetéről a Pécsen megjelent *Baranya Vármegyei Kisgazdák Lapjába*. Az évtized végén Nagy Ferencsel együtt kapcsolódott be a gazdasági világválság hatására kibontakozott ellenzéki birtokosparaszti mozgalomba; ezért 1930 szeptemberében kilépett a kormánypártból.

1930. október 12-én jelen volt a Független Kisgazdapárt békési zászlóbontó nagygyűlésén. Beválasztották az országos nagyválasztmányba, amelynek 1949-ig tagja maradt. Baranyában Nagy Ferencsel, Kovács Bélával és Vörös Vincével együtt ők irányították a párt munkáját. Az 1930-as évek elején vármegyei pártelnök. Részt vett a választási küzdel-

mekben, 1939-ben Szigetvárott maga is képviselő-jelöltséget vállalt, de gróf Festetich Domokossal (Magyar Élet Pártja) szemben 41,91 százalékkal alulmaradt.

1945 márciusától ismét a Baranya vármegyei törvényhatósági bizottság tagja. 1945. november 4-én a Baranya megyei listán nemzetgyűlési képviselővé választották. A Független Kisgazdapárt centrumához tartozott, a befolyásos baranyai képviselők köréhez számították, bár kapcsolata Nagy Ferencsel és Kovács Bélával ekkorra meglazult. Nagy Ferenc miniszterelnök lemondása után támogatta a Dobi István és Gyöngyösi János irányításával létrejött új, baloldali pártvezetőséget. 1947. augusztus 31-től a Baranya és Tolna megyei választókerületben ismét képviselő lett, október 7-től az Országgyűlés egyik jegyzője. 1947. szeptember 12-től 1948. április 17-ig az FKGP Politikai Bizottságának tagja. Politikai tisztségei mellett az Iparosok és Kereskedők Beszerző és Elosztó Szövetkezete igazgatósági, valamint a Magyar Árubeszerzési és Fogyasztási Szövetkezet felügyelőbizottsági tagja volt. A pártvezetőséggel fokozatosan szembekerülve 1948 decemberében lemondott jegyzői tiszteréről és mandátumáról. Képviselőségének megszűnését 1949. január 18-án jelentették be az Országgyűlésben. Még ez évben kizárták a kisgazdapártból. Egy évig nem tudott elhelyezkedni.

1950-tól egy évig vagyonellenőr volt a Nagyvásártelepen; innen kisgazdapárti múltja miatt bocsátották el. Közben házát és földjét is államosították szülőfalujában. 1951-ben sikerült villanszerelő segédmunkásként elhelyezkednie. 1953-ban villanszerelő szakmunkásvizsgát tett. 1954-től a Fővárosi Tanács XIII. kerületi tatarozóvállalatánál dolgozott. 1959-től a Fővárosi Autóbuszüzem baleset-elhárító ellenőre, 1967 januárjában innen nyugdíjazták.

V. I.–V. V.

DABRÓNAKI GYULA

Budapest, 1916. július 6. – Budapest, 1984. szeptember 25.

Szociáldemokrata Párt

Nagy-Budapest

Édesapja, Dabronaki Gyula szabósegéd, egy kilencgyermekes veszprémi családból származott; 1940-től szociáldemokrata párttag. Édesanyja, Szeszler Mária gyári munkásnő; ő már 1923-ban belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. A család nagy szegénységét mutatja, hogy 1935-ig a hírhedt Mária Valéria-telepen, egy barakklakásban éltek. Szülei gyakran voltak munka nélkül, ennek ellenére mindhárom gyermeküket, öt és két fivérét, Bélát és Rezsőt is igyekeztek taníttatni. Felesége Pintér Emília gépiprónő. Gyermeke, Gyula (1957) Moszkvában végzett, nemzetközi kapcsolatok szakon.

Alacsony növése és vékony testalkata miatt a négy polgári elvégzését követően, 1930–1934 között péknek tanult a Mózár utcai Nits Márton-féle sütőüzemben. Visszaemlékezése szerint azért választotta ezt a szakmát, mert itt mindig volt ennivalója, másrészt szabad délutánjain hegedülni tanult.

1931-ben csatlakozott a szakszervezethez, ifibizalmiként a sütőüzemek tanulóit szervezte a tanonciskolában. 1934–1941 között különböző sütőüzemekben dolgozott. Rendszeresen eljárt a szakszervezeti rendezvényekre, szemináriumokra, ahol többek között Braun Soma is a tanára volt. Közben autodidakta módon tovább folytatta zenei tanulmányait, több hangszeren megtanult játszani. Szakszervezeti bizalmiként részt vett a pékmunkások minimális munkabére és vásárnapi munkaszünete érdekében folytatott küzdelem szervezésében. 1940-ben belépett a Szociáldemokrata Pártba, ezért 1941-ben elbocsátották a Kertész-féle sütőüzemből. Saját szakmájában ezután már nem tudott elhelyezkedni, más megélhetés után kellett néznie. Zenei ismereteit és tudását felhasználva 1941–1945 között kifutó, majd eladó a Marnitz-féle hangszerüzletben. Közben, 1942–1943-ban póttartalékosként tizennégy hónapot töltött az Andrássy úti laktanyában.

1945-től 1948-ig pártalkalmazott, előbb a Budapest VI. kerületi szervezet fizetett titkára, majd megbízták az üzemszervezési osztály vezetésével. A Szociáldemokrata Párt fővárosi végrehajtó bizottságába is beválasztották, s 1953-ig képviselte pártját a budapesti törvényhatósági bizottságban (később fővárosi tanácsban). 1945 novemberében után 1947. augusztusban is pótképviselő lett az SZDP nagy-budapesti listáján. 1948. április 26-án a lemondott Dávid János helyére került behívás útján a törvényhozásba. 1947–1949-ben a Magyar–Szovjet Művelődési Társaság, illetve Magyar–Szovjet Társaság országos elnökhelyettese. 1948. júniusban, a Magyar Dolgozók Pártja megalakításakor a budapesti bizottság

munkatársa, titkársági tag és a szervezési osztály helyettes vezetője lett. Feladatai közé tartozott a munkáspártok egyesítésének technikai lebonyolítása. 1948–1954 között tagja volt az MDP Központi Vezetőségének. Az 1949. májusi országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Népfront nagy-budapesti listájáról ismét a törvényhozás tagja lett. 1950-ben jogi diplomát szerzett a budapesti egyetem munkás tagozatán. Jogi tanulmányai közben, 1949-ben egyéves pártfőiskolára küldték, de mint a régi szociáldemokraták legtöbbjét, hamarosan őt is eltávolították a pártapparátusból. 1950-től a Szikra Könyvkiadó és Könyvterjesztő Vállalat propaganda- és anyagterjesztési osztályvezetője. 1952-ben az Élelmiszeripari Minisztérium Sütő- és Tésztaipari Igazgatósága gyártási osztályvezetője lett. 1954-ben megkapta az Élelmiszeripar Kiváló Dolgozója kitüntetését.

1956. november 2-án a Magyar Szocialista Munkáspárt minisztériumi szervezetének ideiglenes elnöke lett. 1957 márciusában kooptálták az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottságába, majd az 1957. június 27–29-én tartott országos értekezleten megerősítették KB-tagságát. Élete végéig a testület tagja maradt. 1957. májusban kinevezték az élelmezésügyi miniszter helyettesévé. 1958. január 29. és 1959. július 21. között a Központi Népi Ellenőrzési Bizottság elnökhelyettese. 1958–1967 között a Fejér megyei választókerület listáján szerzett mandátumával ismét az Országgyűlés tagja. 1959-től az élelmezésügyi miniszter első helyettese, majd 1967. április 12-től a Központi Népi Ellenőrzési Bizottság elnöke. Tisztségét 1977. június 22-i nyugdíjazásáig töltötte be.

1967-től tagja a Hazafias Népfront országos vezetőségének. 1970 novemberétől az Élelmezési Dolgozók Szakszervezete és a Sütőipari Tudományos Egyesület elnöke, továbbá a Magyar Élelmezéstudományi Intézet elnökségi tagja. 1959-től haláláig a Velencei-tavi Intézőbizottság elnökségének elnöke.

Kitüntetései: Magyar Népköztársasági Érdemrend V. fokozat (1950); Munka Érdemrend (1956, 1962); Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékérem (1957); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Munka Érdemrend arany fokozat (1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1977).

Irodalom: Strassenreiter Erzsébet: Dabronaki Gyula. *Pártélet*, 1986.

H. J.–M. K. J.–Z. K.

DANCS JÓZSEF

Ács, Komárom vármegye, 1908. november 29. – Budapest, 2004. december 9.

Független Kisgazdapárt

Országos lista

Református vallású, kisparaszti család sarja. Szülei, Dancs Mihály és Alföldi Júlia 9 kat. hold földjükön gazdálkodtak. 1936-ban megnősült, felesége Fekete Gizella. Két gyermekük született, József (1936) és Zsuzsa (1945), utóbbi újságíró.

1921-től 1925-ig a Győri Állami Főreálgymnázium bejáró diákja. 1932–1933-ban téli gazdasági iskolát végzett, aranykalászos jelvényt szerzett. Legénykorában apja gazdaságában dolgozott, a téli hónapokra idénymunkát vállalt a helybeli cukorgyárban. Közéleti szereplése kezdeteként a helyi református ifjúsági szervezet titkárává választották, később a Keresztyén Ifjúsági Egyesület lapjának a munkatársa és az országos vezetőség tagja.

1931-től a Független Kisgazdapárt tagja, a párt helyi szervezetének titkára. Az 1930-as évek közepén megismerkedett Dobi Istvánnal, akivel ezután együtt dolgoztak a kisgazdapárt Komárom vármegyei szervezetében. Az 1935. évi képviselő-választásokon jelentős részük volt abban, hogy Cseh-Szombathy László kisgazdapárti jelöltként bekerülhetett a parlamentbe. 1936 és 1939 között többször behívták katonának; őrmesteri rendfokozattal szerelt le. Az 1930-as évek derekán írásai jelentek meg a *Független Kisgazdában*, a kisgazdapárt hetilapjában, később főként az ellenzéki napilapokban publikált. 1937-től a *Kis Újság* külső, 1939-től belső munkatársa. Vörös Vince és mások mellett az egyik létrehozója a kalászos gazdák országos szervezetének. 1941-ben, a Magyar Parasztszövetség megalakulásakor Dobi Istvánnal együtt országos szervezőtitkárrá választották. A második világháború alatt részt vett a németellenes függetlenségi mozgalomban. 1941-ben, a Magyar Parasztszövetség zászlóbonthatásakor szoros kapcsolatba került a Györfly-kollégiumban tevékenykedő baloldali egyetemistákkal. 1942. március 15-én jelen volt a Petőfi-szobornál szervezett tüntetésen, és együtt koszorúzott Bajcsy-Zsilinszky Endrével. 1943-ban részt vett a szárszói konferencián. A német megszállás alatt illegalitásba vonulva tevékenykedett az ellenállási mozgalomban.

1945. június 24-től az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja. 1945. augusztus 20-án beválasztották az FKGP Országos Inté-

zőbizottságába. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Fejér és Komárom megyei választókerületben szerzett mandátumot. A párt baloldalához tartozott, Dobi István mellett részt vállalt a baloldal különböző akcióiban. Újságíróként Képes Gézával megszervezte és 1945 májusától vezette a Falurádió adásait. 1946–1947-ben a *Független Ifjúság* főszerkesztője volt.

1947. augusztus 31-én, a Független Kisgazdapárt országos listáján ismét bejutott a törvényhozásba. Az összeférhetlenségi bizottság elnökeként (1948. november 24-től) fontos ügyekben referált a képviselőházban. A kisgazdapárt nevében 1948. január 9-én támogatta az 1947. október 29-én aláírt magyar–bolgár kulturális egyezmény, majd 1948. augusztus 4-én a július 18-án megkötött magyar–bolgár barátság, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási egyezmény becikkelyezését. 1947. szeptember 12-től az FKGP PB póttagja, 1948. február 25-től a kisgazdapárti képviselőcsoport fővitarendezője. 1945 és 1947 között a Magyar Parasztszövetség érdekkörébe tartozó Paraszttank igazgatósági tagja.

1949 januárjától 1971. évi nyugdíjazásáig a Szabad Föld főmunkatársa. Nyugalomba vonulása után megírta önéletrajzát, amelyet a Kossuth Könyvkiadó jelentetett meg. Bábolna történetének megírásáért és az állami gazdaság lapjában kifejtett tevékenységéért aranydiplomát kapott. Újságírói működését Aranytollal ismerték el.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend tisztí kereszteje (1948); Szocialista Munkáért Érdemérem (1955); Munka Érdemrend ezüst fokozat (1967), arany fokozat (1968); Magyar Népköztársasági Érdemrend IV. fokozat (1968); Szocialista Magyarorszáért Érdemrend (1983).

Fő művei: Utak és állomások. Bp., 1978. Múlt időben Bábolnáról. Bp., 1985. Szeresd a szépet. Versek. Bp., 1992.

Irodalom: Dancs József: Szabálytalan portré és baráti emlékezés Kovács Bélára. *Hitel*, 1989. 15. sz.

V. I.–V. V.

DARVAS JÓZSEF

Orosháza, Békés vármegye, 1912. február 10. – Budapest, 1973. december 3.

Nemzeti Parasztpárt

Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyék

Apai ágon román, anyai ágon magyar család leszármazottja. Apja, Dumitrás Mihály az erdélyi Petegden született, cselédgyerekként került Orosházára. Béresként ismerte meg s vette feleségül a helybeli Kabódi Zsuzsannát, aki egy tanyán cselédeskedett. Saját házat építettek, önállóan próbáltak gazdálkodni, de a családfőt 1914 szeptemberében az elsők között hívták be katonának. A szerb frontra került, s Mitrovica környékén elesett. Özvegye cselédasszonyként nevelte fel gyermekeit. Testvérel közül Sándor (1908–1982) köműves lett, István (1905–1975) cipész, Pál két éves korában meghalt. Középső bátyja, Mihály (1906–1983) 1945 előtt kerékgyártó volt; részt vett az illegális kommunista párt Békés megyei szervezkedésében, amiért 1937-ben szabadságvesztésre ítélték. A második világháború után különböző párt- és állami tisztségeket töltött be megyéjében, járási tanácselnökként vonult nyugdíjba. A család evangélikus vallású. Nevét 1932-ben – a családból egyedül – Darvasra változtatta. Első feleségétől, Dehelán Mária varrónőtől elvált. Zsuzsanna leányuk (1940–1985) egyetemi oktató volt, Máté fiuk (1942) filmoperatőr. Második felesége, Nyilassy Judit (1929) színházi rendező.

Orosházán elemi, majd polgári iskolába járt. Ezután egyházi ösztöndíjjal Kiskunfélegyházára került a tanítóképzőbe, ahol 1932-ben szerzett oklevelet. Kiváló eredménye ellenére nem kapott állást. Felutazott a fővárosba, ahol alkalmi munkákból élt, napszámos, könyvügynök, lapkihordó és kovács segédmunkás. Végül 1934-ben újságíró lett.

Szépirodalmi pályája kezdetén verseket írt, de neve szociográfiai művei és országjáró riportjai révén vált ismertté. A legnagyobb magyar falu című szociográfiájában szülőfaluja állapotát rajzolta meg. A két évvel később, 1939-ben megjelent Egy parasztcsalád története című regényében a 17. század végétől vezette végig anyja névtelen parasztöseinek a sorsát, rámutatva a szegényparasztság helyzetének tarthatatlanságára. A népi írók e két műve megjelenése nyomán felfedezték és maguk közé fogadták. Részt vett több sajtótermék szerkesztésében: 1936-tól egy esztendőn át Vértés Györggyel együtt a *Gondolat* című lapot gondozta, majd 1941 és 1944 között a *Kis Újság* munkatársa. 1938-tól a német megszállásig a népi írók lapja, a *Szabad Szó* szerkesztője.

1932-től az illegális kommunista párt tagja. A következő évben letartóztatták, két hónapot a Gyűjtőfogházban raboskodott, majd hazatoloncolták Orosházára, ahol őt évre rendőri felügyelet alá helyezték. A *Szabad Írásban* 1934-ben megjelent novellája miatt újra letartóztatták. Író társaival együtt jelentős szerepe volt a Márciusi Front 1937. évi megszületésében és tevékenységében. 1939. június 29-én Makón

részt vett a Nemzeti Parasztpárt megalapításában. 1942-ben a Magyar Történelmi Emlékbizottság egyik alapítója. Előadást tartott az 1943. nyári balatonszárszói konferencián. A német megszállás és a nyilas uralom hónapjaiban az ország különböző helyein bujkált. Családjával Budapesten érte meg a felszabadítást.

1945 kora tavaszától az 1956-os forradalomig a magyar belpolitikai élet egyik gyakori szereplője. Ezekben az években teljesen elfordult az irodalomtól, sőt a Város az ingoványon című regényében saját népi írói múltjától is elhatárolódott. A Nemzeti Parasztpárt egyik vezetője, a különböző nevet viselt szűkebb vezető testületek tagja a párt 1949. évi elsorvasztásáig, 1945. április 2-től Budapest képviselőjeként az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja. 1945. november 4-én a parasztpárt Borsod-Gömör, Zemplén és Abaúj megyei listáján ismét mandátumhoz jutott. 1945-től a párt lapja, a *Szabad Szó* szerkesztése mellett a parasztpárt sajtó- és propagandaosztályát is ő irányította. A koalíciós időszakban a Budapesti Nemzeti Bizottság, majd az Országos Nemzeti Bizottság tagja. 1945–1946-ban a főváros törvényhatósági bizottságában is helyet kapott. Számos közéleti funkciója közül kiemelkedett a Magyar–Szovjet Művelődési Társaságban viselt ügyvezető elnöki és a Nemzeti Segélynél betöltött alelnöki tiszte. Bekerült a Népgazdasági Tanácsba és az Országos Szabadművelődési Tanácsba is. A kommunisták megbízható szövetségese, különösen 1947–1948-ban tett sokat azért, hogy a parasztpártban elfogadják a kommunistákkal való szoros szövetség irányvonalát.

1947. augusztus 31-én a Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyei választókerületben újra képviselővé választották. A törvényhozás politikai bizottságának tagja. Élete végéig képviselő maradt. Közel tíz éven át, 1947. szeptember–1956. október között minden kormányban kapott miniszteri tárcát. 1947. szeptember 24-től 1949. június 11-ig építés- és közmunkaügyi, majd 1950. február 25-ig építésügyi miniszter a második Dinnyés- és a Dobi-kormányban. 1951. május 19-ig vallás- és közoktatásügyi, ezután 1953. július 4-ig közoktatásügyi miniszter volt. Utoljára a népművelési tárcát irányította 1956. október 24-ig. Miniszterként 1951-től ő volt az Országos Felsőoktatási Tanács elnöke is.

Az 1950-es évek első felében teljesen azonosult a Rákosi-féle kommunista pártvezetés politikájával. 1954 szeptemberében a *Szabad Népből* megjelent cikke a túllicitálókról a Nagy Imre fémjelzte reformok ellen indított, Rákosi irányította szektás ellentámadás nyitánya lett. A forradalom idején passzív maradt. Politikai szerepvállalásai miatt korábbi

parasztpárti társai kompromittált személynek tekintették, s nem vonták be a Petőfi Párt megalakításába.

1956 novemberétől teljesen szakított a közvetlen, aktív politikálással, érdeklődése újból az irodalom, a színház és a film felé fordult. 1957 és 1959 között a Hunnia Filmstúdió igazgatója és a *Kortárs* című irodalmi folyóirat egyik alapító szerkesztője. Sorra jelentek meg könyvei, filmforgatókönyveket és színműveket is írt. 1959-től élete végéig ő töltötte be a Magyar Írók Szövetsége elnöki tisztét. (Korábban, 1951 és 1954 között már egy ízben volt elnök.) Főszerkesztésében adták ki a *Magyarország felfedezése* című szociográfiai könyvsorozat. 1957-ben belépett a Magyar Szocialista Munkáspártba. Újból bekapcsolódott a Hazafias Népfront munkájába, 1960-tól a szervezet alelnöke volt. (1949 után a politikai szervezet jogelődjének elnökségében is szerepet vállalt.) 1972-ben beválasztották a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsába.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend nagykeresztje (1948); Kossuth Érdemrend II. osztály (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend I. fokozat (1950); Kossuth-díj (1956, 1960);

Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Munka Érdemrend arany fokozat (1968); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

Fő művei: Vizkeresztől szilveszterig. Bp., 1934. A legnagyobb magyar falu. Bp., 1937. Egy parasztszalad története. Bp., 1939. Város az ingoványon. Bp., 1945. Részeg eső. Bp., 1963.

Irodalom: Juhász Géza: Egy parasztszalad története. Népi írók. Bp., 1943. Czine Mihály: Országúton, városon. Darvas József korai publicisztikája. *Kortárs*, 1960. 9. sz. Bertha Bulcsu: Interjú Darvas Józseffel. *Jelenkor*, 1973. 12. sz. Szabó B. István: Darvas József évtizedei. A *Kortárs* születésnapjára beszélgetése Darvas Józseffel. *Kortárs*, 1972. 2. sz. Kispéter András: Darvas József írói világgképének kialakulásáról. Tanulmányok a szocialista irodalom történetéből 5. Bp., 1977. Ördögh Szilveszter: Darvas és az örökösök. *Napjaink*, 1977. 4. sz. Doboz Imre–Garai Gábor: Emlékezés Darvas Józsefre. *Élet és Irodalom*, 1977. 8. sz. Féja Géza: A hatvanéves Darvas József. Tövis és hajtások. Bp., 1978. Illés Lajos: Szerkesztőségek, írók, kéziratok. *Kortárs*, 1979. 5. sz.

M. K. J.—Sz. R.

DÁVID FERENC

Kispest, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1915. január 1.

Magyar Dolgozók Pártja (MKP-listáról)

Győr-Moson és Sopron vármegyék Győr és Sopron törvényhatósági jogú városokkal

Pest környéki munkáscsaládból származott. Apja, Dávid Ferenc (1888–1969) földmunkás, majd gőzkazánfűtő gyári munkás, anyja, Nyújtó Krisztina (1890–1974) szintén gyári munkásnő volt. Szülei a két világháború között a Magyarországi Szociáldemokrata Párt kispesti szervezetében tevékenykedtek, majd 1945 után a Magyar Kommunista Párthoz csatlakoztak. Felesége, Egri (Eckshmidt) Aranka (1919) textil munkásnő 1937-től szintén tagja volt a szociáldemokraták kispesti szervezetének, majd 1945-től a kommunista párt agitációs és propagandatitkáraként dolgozott Kispesten, illetve 1946-tól Sopronban. 1947-től a soproni kommunista lap, 1950 és 1956 között a szolnoki pártlap újságírója, majd szerkesztője. 1957 júniusa után a Magyar Rádió belső munkatársaként dolgozott Budapesten. Három gyermekük született.

Négy középiskolai, majd egy felső ipariskolai osztályt végzett, majd szerszámlakatos szakmát szerzett. 1930-tól az ifjúsági vasascsoporthoz tartozott. 1932-ben szerszámkészítő műszerként kezdett dolgozni. Ugyanebben az évben belépett a Magyarországi Vas- és Fémmunkások Központi Szövetségébe.

1932-ben csatlakozott az illegális Kommunista Ifjúság Magyarországi Szövetségéhez, 1934-ben a szervezet kispesti titkára lett. 1935-től különböző, az MSZDP-hez kötődő ifjúsági csoportok vezetője volt Kispesten, és bekerült az Or-

szágos Ifjúsági Bizottságba. 1936–1937-ben üzemi csoporttitkári tisztséget töltött be a vasasszakszervezetben. 1937-ben rövid időre letartóztatták, szabadulása után rendőri felügyelet alá került. 1938-ban tagja lett az MSZDP kispesti városi bizottságának. 1941-től a németellenes függetlenségi mozgalom résztvevője, 1944-től a kőbányai Szent László téri partizánegység tagja.

1946. február 24-től 1948. január 18-ig a Magyar Kommunista Párt Sopron megyei titkára volt. 1948 első fél évében hat hónapos pártiskolát végzett Budapesten. Az 1947. augusztus 31-i választásokon pártja Győr és Sopron megyei listáján pótképviselő lett. A pártiskola után visszatért Sopronba, 1948. május 24-től 1950. június 17-ig a Magyar Dolgozók Pártja Sopron megyei titkára. Közben, a törvényhozás feloszlatása előtt két hónappal, 1949. január 12-én az elhunyt Malasits Géza helyére behívták az Országgyűlésbe. Az 1949. országgyűlési választásokon a Győr és Sopron megyei választókerületben a Magyar Függetlenségi Népfront jelöltjeként ismét mandátumhoz jutott. 1951. március 1-jétől az MDP Központi Vezetősége póttagja, 1954. május 30-tól 1956. október 30-ig a testület rendes tagja volt. 1950 és 1956 között a Magyar Dolgozók Pártja Szolnok megyei bizottsága titkára, így 1953-tól 1958-ig Szolnok megyét képviselte az Országgyűlésben.

1956. szeptember 1-jén feleségével együtt Budapestre költözött. 1956 után belépett a Magyar Szocialista Munkáspártba, a Csepeli Vasmű Egyedi Gépgyárának igazgatója lett. Részt vett a Hazafias Népfrent Országos Tanácsa munkájában.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Magyar Népköztársasági Érdemrend IV. fokozat; Munka

Vörös Zászló Érdemrendje (1953); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Munka Érdemrend ezüst fokozat (1966), arany fokozat (1974); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

Fő műve: Biztató felelet. Az Országgyűlés 1957. évi májusi és júniusi ülészaka. Bp., 1957.

I. K.—M. K. J.

DÁVID JÁNOS

Rábakovácsi, Vas vármegye, 1889. december 23. — Budapest, 1958. december 27.

Szociáldemokrata Párt

Nagy-Budapest

Apja Dávid János kovácmester, anyja Kiss Terézia háztartásbeli. A római katolikus vallású családban hárman voltak testvérek, György tisztviselő, Gizella háztartásbeli lett. 1912-ben házasságot kötött Pap Jolánnal. Gyermeük, János (1913) jogász, 1945-ben Kispeszt főjegyzője, 1946–1948-ban Zala vármegye alispánja volt.

Hat elemi osztályt végzett, majd az ipariskolában cipésmesterséget tanult. 1906-tól részt vett a munkásmozgalomban. 1914-ben bevonult katonának, 1915-ben hadifogságba esett. Hazatérte után mestervizsgát tett, és önálló üzletet nyitott. 1919-ben vöröskatona.

1920-tól a Magyarországi Szociáldemokrata Párt kispesti szervezetének alelnöke, 1923-tól elnöke, 1939-től 1944-ig titkára. 1929-től Kispeszt város képviselő-testületének tagja, a szociáldemokrata frakció elnöke. A kormány és a városvezetés politikáját támadó beszédei miatt kétszer bíróság elé állították. 1929-től a helyi ipartestület elöljárója volt. Neve 1926-tól kezdve az összes országgyűlési választáson szerepelt az MSZDP főváros környéki listáján, de nem jutott be a törvényhozásba. 1944. október végétől részt vett az ellenállási mozgalomban.

1945 tavaszán a Kispesti Nemzeti Bizottság első elnöke, és újból tagja lett a városi képviselő-testületnek. A Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyei törvényhatósági bizottságba is beke-

rült. 1945 és 1948 között a Kisiparosok Országos Szövetsége és a Kispesti Ipartestület elnöke. A *Kisiparos* című újság főszerkesztője. 1945-től 1948-ig a Wekerle Állami Munkáslakótelep gondnoka.

1945. június 24-én beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. A Szociáldemokrata Párt Pest környéki szervezete végrehajtó bizottságának elnöke. 1948-ban átvette a kispesti szervezet intézőbizottságának vezetését. 1945. november 4-től a nagy-budapesti választókerületben nemzetgyűlési, 1947. augusztus 31-től országgyűlési képviselő. 1947. december 10-én interpellációt nyújtott be az Iparügyi miniszterhez, amelyben kifogásolta a kisiparosokat sújtó kettős árrendszert. A kormány nem sokkal az interpellációt követően kiadott rendeletében a csak tanoncot tartó kisiparosokat mentesítette az árkiegészítés fizetésének kötelezettsége alól. A pártból való 1948. február 18-i kizárásokat követően április 26-án őt is lemondatták parlamenti mandátumáról.

1948-tól, miután saját műhelyét fel kellett adnia, a cipészszövetkezet vezetője. 1950-től 1956-ig a pestimrei Cséritelep gondnoka. 1956 novemberétől haláláig a Hazafias Népfrent Budapest XIX. kerületi bizottságának elnöke.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend (1947); Magyar Köztársasági Érdemérem bronz fokozat (1947).

B. M.—K. Zs.—M. K. J.

DÉKÁNY ANDRÁS

Nagykamarás, Csanád vármegye, 1895. október 27. – Nagykamarás, Békés megye, 1980. augusztus 26.

Magyar Kommunista Párt

Csongrád és Csanád vármegyék Szeged és Hódmezővásárhely törvényhatósági jogú városokkal

Szülei római katolikus vallású földművesek voltak. Apjának eredetileg 15 kat. hold földje volt, később még 25 kat. holdat szereztek mellé, így egy időben 40 holdon gazdálkodtak. Édesanyja Császár Anna. Szülei tizenöt gyermeket neveltek; testvérei közül négy leány, tíz fiú, a gyerekek sorában ő volt az ötödik. István öccse (1899–1976) szintén részt vett a szocialista földmunkásmozgalomban, 1932-ben szociáldemokrata párttag lett, szemináriumokra járt. 1941. novemberben fiával együtt letartóztatták. 1945 után a helyi nemzeti bizottság és a földigénylő bizottság tagja, 1954–1958 között tanácselnök-helyettes, 1956 után párt- és termelőszövetkezet-szervező.

1920-ban feleségül vette a Dombiratoson született Nagy Veronikát (1899–1981). Felesége is részt vett a baloldali szocialista szervezkedésben, egy alkalommal tíznapos elzárással büntették. Három fiút – Károly, András (1921) és József (1928) – neveltek fel. András fiát kommunistagyanús szervezkedésért vele együtt lefoglák, majd tíz hónapos börtönre ítélték. 1945 után hivatásos tiszt lett, katonai akadémiát végzett Kujbisevben. Károly fia hét hónapot ült kommunista szervezkedésért.

Őt elemit végzett. Az első világháborúban négy testvérével együtt harcolt; őt 1915-ben hívták be. Néhány hónap múlva hadifogságba esett, Szibériába került, majd 1916-ban az északi vasútépítésre, a Jeges-tenger közelébe vezényelték. Eljutott a Kaukázusba, a Fekete-tenger partjára is. Az októberi forradalom nyomán kiszabadult, 1918. augusztus 20-án került vissza szülőfalujába. Gazdálkodásba fogott, 1923-ban saját tanyát épített családjának. 3,5 kat. hold földet örökölt. 1932-ben az akkor négyezres lélekszámú Nagykamaráson községi esküdtté választották.

1932-ben belépett az MSZDP-be. 1934-től kapcsolatba került az illegális ifjúkommunista mozgalommal is. 1941. november 24-én a csendőrök illegális szervezkedés vádjával letartóztatták. Az 1942. július 16–17-i tárgyaláson, ahol az egyik, a szociáldemokrata párt részéről biztosított védője Ries Ist-

ván volt, összesen nyolc hónapi börtönre és ezer pengő pénzbüntetésre ítélték. A börtönben Weil Emil, Kállai Gyula, Kovács István és Horváth Márton voltak a társai az ún. „vezérkari cellában”.

1944. október 20-án szülőfalujában részt vett a Magyar Kommunista Párt helyi szervezete megalakításában. Pártiskolát végzett, ezután két évig párttitkár. Ugyancsak ő irányította a községi nemzeti bizottságot, a jegyzőséget, majd a földigénylő bizottságot is. 1945 tavaszán a földosztást sürgetve küldöttséget vezetett Debrecenbe, az ideiglenes kormányhoz. A földosztás során érdemei elismerésül 4 kat. hold földet kapott. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon az MKP Csongrád és Csanád megyei listájáról bejutott a törvényhozásba. Egyetlen hozzászólásában őt Csanád megyei község villamosítása érdekében interpellálta az iparügyi minisztert. 1948. júniusban átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába. Az 1949. májusi országgyűlési választásokon a Csongrád megyei választókerületben a Magyar Függetlenségi Népfront jelöltje, ismét képviselő lett, de később lemondott parlamenti tagságáról.

1949. június 5-én megalapította a nagykamarási termelőszövetkezetet, amelynek 1950 őszéig elnöke volt. Ekkor állítólagos „kulák” származása miatt még a megyét is el kellett hagynia, 1950 végén a Tiszavárkonyi Állami Gazdaságban dolgozott. 1955-ben a Jászberényi Állami Gazdaság személyzeti vezetőjeként ment nyugdíjba, és ekkor hazatért családjához. 1965-ig a helyi Ságvári Endre Termelőszövetkezetben dolgozott, és több mint húsz éven át tanácsstag volt Nagykamaráson.

Kitüntetései: Munka Érdemrend arany fokozat (1965); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

Irodalom: Fenákel Judit: A család mi vagyunk. A három András. *Nők Lapja*, 1979. március 31., április 14.

M. K. J.

DÉKÁNY ZOLTÁN

Mindszent, Csongrád vármegye, 1906. április 15.

Magyar Függetlenségi Párt
Nagy-Budapest

Édesapja Dékány Zoltán református vallású fűszerkereskedő, édesanyja Incze Emília. 1946-ban a fővárosban nősült meg, felesége Mándoky Lenke. Fiuk Csaba Zoltán (1947).

Hódmezővásárhelyen, majd Kassán tanult, 1924-ben a miskolci római katolikus főgimnáziumban érettségizett. Három évvel később, 1927-ben az Igazságügyi Minisztérium számvevőségi díjnoka lett, a következő évben államszámvitelből államvizsgát tett. 1936-ban jogtudományi doktorátust szerzett. Ezt követően az Igazságügyi Minisztérium fogalmazó díjnoka, majd 1938-ban aljegyzője, a következő évben, 1939-ben jegyzője. 1941-ben bírósági titkárrá nevezték ki. 1942-ben letette az egységes bírói és ügyvédi vizsgát, ezt követően, 1943-ban kinevezték a budapesti büntetőbíróság járásbírójává.

vá. 1947. október 13-án, ugyancsak bírói beosztásban, áthelyezték a budapesti büntető törvényszékhez.

1947 augusztusában belépett a Magyar Függetlenségi Pártba. Az 1947. augusztus 31-én tartott választásokon a nagybudapesti választókerületben pótképviselő lett. Futó Dezső többes mandátumáról történt lemondása után, 1947. november 18-án hívták be. Két nappal később bejelentették kilépését a Magyar Függetlenségi Pártból, de ugyanazon a napon az Országos Nemzeti Bizottság törvényellenes módon megsemmisítette az MFP összes mandátumát. 1950. december végén kényszernyugdíjazták. Ezután gyári munkás, 1956-ot követően tsz-jogtanácsosként dolgozott.

Sz. R.

DÉNES ISTVÁN

Szászváros, Hunyad vármegye, 1889. március 3. – Budapest, 1963. június 17.

Független Magyar Demokrata Párt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Református vallású kisiparoscsaládból származott, apja Dénes György tímár, anyja Hencsel Berta. 1917-ben megnősült, felesége felsőbencédi Firtos Erika polgári iskolai tanár. Öt gyermekük született, Jolán (1917), Etelka (1918), Mária (1922), Ilona (1925) és István (1929).

1916-ban a kolozsvári egyetemen jogászdoktori oklevelet szerzett. Az első világháborúban katona, az orosz fronton megsebesült. Ezután fogolytábor-parancsnok Tordán. Ugyanitt 1918-ban a nemzeti tanács elnökévé választották. 1919-től Szászvárosban, 1920-tól Budapesten ügyvéd.

1920-ban csatlakozott a Csizmadia Sándor vezetésével működő Magyarországi Munkáspárthoz, ahol pártügysz lett. Az 1921. évi dorogi időközi választáson 10,23 százalékkal harmadik helyen végzett. 1921-ben átvette a párt vezetését. 1922-ben a tótkomlói választókerületben Egan Imre (Egységes Párt) előtt, a szavazatok 65,33 százalékaival bekerült a parlamentbe. 1924. decemberben a belügyminiszter betiltotta a Rög című hetilapját. Drozdy Győzővel, aki híveivel belépett pártjába, 1925-ben megalapította az ellenzéki Magyarországi Földműves- és Munkáspártot. Az 1926. évi választásokon Bertóthy Károly (Egységes Párt) mögött 39,60 százalékkal második lett a tótkomlói kerületben. 1929-ben a kiskundorozsmal időközi választáson is elindult, ezúttal 26,55 százalékkal lett harmadik.

Az 1920-as évek végén bekapcsolódott a gazdasági világválság hatására kibontakozó ellenzéki parasztmozgalomba; 1929-ben Magyar Parasztpárt, illetve Független Magyar Parasztpárt néven újjászervezte pártját, amely a Dél-Alföldön, főként a Viharsarokban építette ki bázisát a falusi nincstelenek, a földmunkásság és a szegényparasztság körében. 1926 óta tagja, később egyik alelnöke volt a Bartha Miklós Társaságnak. Részt vett a vitaesteken, maga is számos előadást tartott, főként az agrárkérdésről. Itt ismerkedett meg az ez idő tájt baloldali nézeteket valló Kodolányi Jánossal, aki fontos szerepet játszott a társaságban zajló elméleti vitákban, s akinek állásfoglalásai a marxizmus valamelyes ismeretéről tanúskodtak. Az ő révén került kapcsolatba a Komintern által 1923-ban az egyes nemzeti parasztmozgalmak összefogására és irányítására létrehozott Parasztnemzetközi Internacionáléval, s 1930-ban részt vett annak berlini tanácskozásán. Az 1931. évi választásokon újra Kiskundorozsmán indult, a kormánypárti Fabinyi Tihámér mögött 43,82 százalékkal második. 1935-ben Dunavecscén második fordulóra kényszerítette Törley Bálintot (NEP), de ezúttal is csak második lett (43,92 százalék). A gazdasági válság után pártja felbomlott. 1937 tavaszán Magyar Földműves- és Munkáspárt néven néhány hónapra felújította a szervezet működését.

Az 1930-as évek második felében a szélsőjobboldal felé orientálódott. Rövid ideig együttműködött Balogh István Nemzetiszocialista Pártjával, majd a Turul Szövetségben vállalt szerepet, bár elsősorban annak Fitos Vilmos vezette belső ellenzékével állt összeköttetésben. 1941 őszétől szakított a nyilas-nemzetiszocialista mozgalommal. 1942–1943-ban demokratikus politikai platformon, a földreform nyílt követelésével újjászervezte a Magyar Földműves- és Munkáspártot.

1945 júniusában pártjával csatlakozott a Független Kisgazdapárthoz, s augusztus 20-án bekerült az országos intézőbizottságba. Nógrád vármegye képviselőjeként 1945. június 24-én beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Csongrád és Csanád vármegyei választókerületben ismét mandátumhoz jutott. 1946. március 12-én tizenkilenc társával együtt – a Baloldali Blokk pártjai nyomására – kizárták a kisgazdapártból. A Sulyok Dezső-féle Magyar Szabadság Pártba nem lépett be, párton kívüli képviselőként folytatta politikai pályáját. 1947 tavaszán ismét újjászervezte a Magyar Földműves- és Munkáspártot. 1947. augusztus 9-én pártjával együtt csatlakozott a Balogh István páter vezette Független Magyar Demokratá Párthoz, 1947. augusztus 31-től 1949. április 12-ig e párt programjával, ezúttal Pest és Bács megyében újra képviselő. 1947. november 20-i felszólalásában támogatta a nagybankok államosítását, majd 1948. február 5-én megszavazta a bauxitbányák és az alumíniumipar köztulajdonba vételét.

1949. áprilisában nem vonult vissza a politikai élettől. A koalíció lojális ellenzékéből alakult, Balogh István vezette párt tagjaként csatlakozott a Magyar Függetlenségi Népfront-

hoz. A májusi választásokon felkerült a Pest megyei népfrentlistára, s újra bejutott az Országgyűlésbe. Az ÁVH 1952. augusztus 14-én országgyűlési képviselőként, koholt vádak alapján letartóztatta. Annak ellenére, hogy a hónapokig tartó nyomozás során sem tudtak terhelő adatokat beszerezni s „beismerő” vallomást kicsikarni tőle, 1953. február 5-én a Markó utcai börtönben tartott zárt tárgyaláson nyolc és fél évre ítélték. 1956 tavaszán kiszabadult. A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága 1956. október 23-án és november 20-án tartott nyilvános tárgyalásain az ellene emelt vád alól bűncselekmény hiányában jogerősen felmentette. Politikai múltjára való tekintettel külön nyugdíjat állapítottak meg számára. 1958-ig ügyvédi tevékenységét folytatta, ekkor törölték az ügyvédek névjegyzékéből, nyugdíját azonban haláláig folyósították. 1958. április 4-én közbiztonsági őrizetbe vették, de a Legfőbb Ügyészség, előrehaladott korára tekintettel, szabadlábra helyezte. Szabadulása után, június 19-én rendőrhatalósági felügyelet alá helyezték.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Kossuth Érdemrend III. osztály (1949).

Fő művei: A földreform Magyarországon és a földreform jelentősége. Bp., 1923. Választójog és földmunkásság. Titkos választójog a falu népének is! Bp., 1925. Magyar választójog? Magyar tragédia. Bp., 1937. A nagytőke urai, zsoldosai – áldozatai. Bp., 1938. Gyors földreform nélkül nincs feltámadás. Bp., 1941.

Irodalom: Fitos Vilmos: Dénes István életműve. *Hunnia*, 1991. 20. sz.

V. I.–V. V.

DINNYÉS LAJOS

Alsódabas, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1901. április 16. – Budapest, 1961. május 3.

Független Kisgazdapárt Nagy-Budapest

Protestáns, középbirtokos, nemesi családból származott. Apja Dinnyés Lajos (1855–1930) alsódabasi földbirtokos, anyja Frank Etelka (1879–1956). Három testvére volt: Pál (1902–1979), Etelka (1904–1986) és Endre (1919–1984). 1941-ben házasságot kötött, az elvált Hegedüs Katalint (1909–1997) vette feleségül.

Középiskolai tanulmányait a budapesti református gimnáziumban végezte. 1919-ben önkéntesként a budapesti vadászászlóaljnlál szolgált. Leszerelését követően az orvosi egyetemre iratkozott be, majd egy félév után Keszthelyen, a Magyar Királyi Gazdasági Akadémián folytatta felsőfokú tanulmányait. Jól beszélt németül, hosszabb külföldi tanulmányutat tett, Európa több országában megfordult. Az 1920-as évek elején a főiskolai ifjúsági mozgalom egyik szervezője

és irányítója volt. Bekapcsolódott Pest vármegye közéletébe, emellett újságíróskodott is. Édesapja halála (1930) után a tőle örökölt 173 kat. hold földön gazdálkodott.

1929-ben belépett Gaál Gaston mérsékelt ellenzéki Magyar Agrárpártjába, majd a két párt 1930. december 10-i egyesülésekor átkerült a Független Kisgazdapártba; a Duna–Tisza közén szervezte a kisgazdamozgalmat. Az 1931. évi választásokon a párt jelöltjeként az alsódabasi választókerületben 53,57 százalékkal győzött Zlinszky István egységes párti képviselőjelölttel szemben. 1931-ben a megalakuló képviselőház egyik korjegyzője lett; a kisgazdapárt, valamint a polgári ellenzék és a szociáldemokrata párt képviselőinek élénk helyeslésétől kísérve gyakran felszólt, illetve interpellált. Két cikluson keresztül visszatérő témája volt a Duna-

völgyi Leccapoló, illetve Öntöző Csatorna ügye. Felszólalásaiban bizonyította, hogy az építkezés egyáltalán nem váltotta be a hozzáfűzött reményeket, létesítésével tönkretették a földeket, ezzel válságba döntötték a gazdákat. 1937-ben szakszerű, kitűnő gazdaszra valló tanulmányt írt a kérdéstről, Átokcsatorna címen. Az 1934. évi nagyválasztmányon rövid időre kizárták a pártból, mert nem értett egyet Eckhardt Tibor igen mérsékelt választójogi elképzeléseivel és a Gömbös–Eckhardt-paktummal. 1934-ben bekerült Pest vármegye törvényhatósági bizottságába. 1935-ben az alsódabasi választókerületben a szavazatok 54,97 százalékával Szűcs Jánossal (Nemzeti Egység Pártja) szemben választották ismét képviselővé. Ebben a ciklusban elsősorban az agrártársadalmat érintő kérdésekkel foglalkozott ellenzéki szellemű felszólalásaiban. A parlamentben, valamint a sajtóban megjelent írásaiban az alkotmányos rend védelmében szembeszállt a nyilas-nemzetiszocialista szélsőjobboddallal, ellenezte az ország növekvő német orientációját; a zsidótörvényeket nem szavazta meg. Az Imrédy Béla zsidó származását leleplező iratok felkutatásában való közreműködésével elősegítette a németbaráttá lett miniszterelnök megbuktatását. Kiállt a népi írók mellett a hatósági zaklatásokkal szemben.

Tagja volt az Országos Magyar Gazdasági Egyesületnek, a Magyar Aeroszövetségnek, később a Magyar Űszószövetségnek és a Magyar Labdarúgó Szövetségnek. Az 1939. évi országgyűlési választásokon a nagykőrösi egyéni választókerületben Milotay Istvánnal (Magyar Élet Pártja) szemben vereséget szenvedett (40,95 százalék), és pártlistán sem jutott mandátumhoz. Házasságát követően átmenetileg visszavonult a politikai élettől. Felesége baráti kapcsolatai révén jól jövedelmező állást kapott az ácsi, illetve a selypi cukorgyárnál. Rövidesen behívták katonának, a hadtápnál teljesített frontszolgálatot. Sikerült átvészelnie a voronyezsi orosz áttörést, majd a front összeomlását követő visszavonulást. 1944. áprilistól az illegálisba menekült kisgazdapártiak részére menedékhelyet nyújtott, de a nyilas hatalomátvétel és a front átvonulása idején maga is bujdosni kényszerült.

1945 elején nyomban bekapcsolódott a kisgazdapárt újjászervezésébe és a közéletbe. 1945. március 16-án a Pest megyei szervezet elnökévé választották. Tagja lett az Alsódabasi Nemzeti Bizottságnak. 1945. április 2-től az Ideiglenes Nemzetgyűlés képviselője. 1945. augusztus 20-án beválasztották az FKGP Országos Intézőbizottságába. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyei választókerületben szerzett ismét mandátumot. A Pest megyei szervezet elnökéként a pártban külön csoportosulást hozott létre, és viszonylag önálló baloldali politikát folytatott. Jó kapcsolatot épített ki a kommunista párt vezetőivel, elsősorban Farkas Mihállyal. 1946. szeptember 7-től 1947. szeptember 12-ig az FKGP Politikai

Bizottságának tagja. 1947. március 14-től szeptember 24-ig honvédelmi miniszter. Kinevezésére nem saját pártjának javaslatára, hanem egy pártközi megállapodás alapján került sor. Már Nagy Ferenc hivatalos lemondása előtt, 1947. május 31-én – a Magyar Kommunista Párt kívánságára – kinevezték miniszterelnökké. Az 1947. augusztus 31-i választásokon a nagy-budapesti kerületben ismét képviselő lett. Szeptember 24-én újra ő alakította meg a négypárti koalíciós kormányt. Az október 7-i miniszterelnöki programbeszédében azt hangsúlyozta, hogy az újjáépítés legnehezebb időszakához érkezett az ország. Egyebek között bejelentette, hogy a koalíció miniszterelnökeként kíván kormányozni, a legszigorúbb intézkedéseket helyezte kilátásba a közellátás biztosítása érdekében. Végül az ellenzék megnyugtatására kijelentette, hogy kormánya a magántulajdon elvét követi, de az államosításokat is folytatni fogja. 1947. július 18-tól a Tervgazdasági Tanács, majd kormányfőként a Gazdasági Főtanács elnöke. 1948. április 17-én, az első balatonkenesei értekezleten újfent beválasztották az FKGP Politikai Bizottságába. Július 13-tól a Pest megyei kisgazdapárti szervezet örökös elnöke. 1948. december 10-én Nyáradi Miklós pénzügyminiszter, valamint Etelka húga disszidálását kihasználva lemondásra kényszerítették. Miniszterelnöksége alatt történt a hároméves terv törvénybe iktatása, a nagybankok és a száz főnél több munkást foglalkoztató üzemek államosítása, a magyar–szovjet barátsági és kölcsönös segítségnyújtási egyezmény megkötése és az egyházi iskolák államosítása.

1948. december 11-én az Egyesített Mezőgazdasági Kísérleti Intézet elnökévé nevezték ki, majd az Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ főigazgatója lett. 1947–1948-ban ellátta az Újpesti Torna Egylet társelnöki tisztségét. 1949-re 50 kat. hold földje és 1 kat. hold szőlője maradt. 1954-től a Hazafias Népfront Országos Tanácsának, 1960. május 28-tól a HNF Országos Tanácsa Elnökségének tagja. 1956. október 28-án beválasztották a Budapest V. kerületi ideiglenes nemzeti bizottságba. Haláláig az Országgyűlés tagja, 1958. november 26-tól a törvényhozás egyik alelnöke.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemrend csillaggal és babérkoszorúval ékesített nagykeresztje (1947); Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Kossuth Érdemrend I. osztály (1948); „48”-as Díszérem (1948); Köztársasági Elnök Elismerésének Aranykoszorúja (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend I. fokozat (1950); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1955); Munka Érdemrend (1961).

Irodalom: Somlyai Magda: Dinnyés Lajos. Politikusi pályák. Bp., 1984. Dinnyés Lajos első kormányának minisztertanácsi jegyzőkönyvei. 1947. június 2.–szeptember 19. Szerkesztette, a jegyzeteket és a bevezető tanulmányt írta Szűcs László. Bp., 2000.

M. K. J.—V. I.—V. V.

DOBI ISTVÁN

Ószöny, Komárom vármegye, 1898. december 31. – Budapest, 1968. november 24.

Független Kisgazdapárt

Fejér és Komárom-Esztergom vármegyék Székesfehérvár törvényhatósági jogú várossal

Agrárproletár családból származott, apja Dobi István földműves, anyja Csinger Julianna háztartásbeli. 1921-ben Ószönyben feleségül vette Szállér Erzsébetet. Három gyermekük született, Erzsébet (1922), István (1923–1926) és Sándor (1925–1972), utóbbi az Országos Sertéshizlalo Vállalat vezérigazgatója volt.

Hat elemi, majd 1940-ben népfőiskolát végzett. Tizenkét éves korában munkába kellett állnia. Az első világháború alatt, 1916 áprilisától 1918 tavaszáig katoná. A Tanácsköztársaság alatt csatlakozott a Vörös Hadsereghez. A Tisza mentén harcolt a román királyi hadsereg ellen; fogságba esett, majd internálták. 1920 februárjában szabadult a hajmáskéri táborból, de rövidesen behívták a horthysta nemzeti hadseregbe. 1920 novemberében tért vissza szülőfalujába, ahol rendőri felügyelet alá helyezték. Az 1920-as évek elején bekapcsolódott a munkásmozgalomba, belépett a Magyarországi Földmunkások Országos Szövetségébe, s tagja lett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártnak is. Mint világháborút járt katoná, a Nagyatádi-féle földreform során kapott 2 kat. hold földet. 1921-ben sikerült munkát szereznie, a MÁV-nál lett pályafenntartási napszámos, majd a komáromi fűtőházban, később a Milch-féle fatelepen dolgozott. 1931-től munkanélküli, alkalmi munkákból élt, rakodómunkás, kubikos, részes arató egy szőnyi gazdánál.

1930-ban alapítója és elnöke az MSZDP szőnyi szervezetének. 1935-ben összeköttetésbe került a Független Kisgazdapárttal: Dancs Józseffel együtt Cseh-Szombathy László mellett korteskedett az 1935. évi parlamenti választásokon. 1936-ban átlépett a kisgazdapártba, a párt egyik vidéki szervezőtitkára, augusztus 20-tól az országos nagyválasztmány tagja. 1937-től az FKGP földmunkás-tagozatának elnöke. A Tildy Zoltán–Nagy Ferenc vezette akkori balszárnyhoz tartozott. A párt közbenjárására 1936-ban három évre állást kapott Komáromban a Kisalföldi Mezőgazdasági Kamaránál. 1939-ben az FKGP a Komárom-Esztergom vármegyei listáján elindította a választásokon, de nem jutott mandátumhoz. Még ez évben beválasztották az Országos Mezőgazdasági Kamarába, és tagja lett az Országos Mezőgazdasági Munkabérmegállapító Bizottságnak is, az ülésekre azonban nem járt el. 1939-ben szakmunkás az almásfüzitői olajfinomítóban, majd ismét kubikos. 1940-ben részt vett a Katolikus Agrárfújásági Legényegyletek Országos Testülete érdi vezetőképző tanfolyamán. A Magyar Parasztszövetség alapító tagja, 1941. szeptember 28-tól a szövetség függetlenített országos szervezőtitkára. Egyik kezdeményezője, 1943-tól elnöke a Magyar Parasztszövetség Földmunkásszakosztályának. Összeismer-

kedett a *Szabad Szó* írógárdájával, számos parasztpolitikussal, baloldali egyetemista fiatalokkal. Iliás Ferenc, a Magyar Parasztszövetség titkára révén 1942-től az illegális Kommunista Magyarországi Pártjával is kapcsolatba került. Támogatta az FKGP és a Szociáldemokrata Párt 1943 nyarán megkötött parlamenti szövetségét. 1943 augusztusában részt vett és felszólalt a szárszói konferencián. Kiemelkedő munkát végzett az 1944. februári vésztői földmunkáskongresszus megszervezésében és lebonyolításában. A német megszállás után szerepet vállalt az ellenállási mozgalomban, de hamarosan behívták katonának; egy munkaszolgálatos század mellett teljesített szolgálatot. Fogságba esett, csak 1945 júniusában került haza szülőfalujába.

1945. június 24-én távollétében beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. 1945. augusztus 20-tól az FKGP alelnöke, a politikai bizottság és az országos intézőbizottság tagja. Újjáalakulásától a Magyar Parasztszövetség alelnöke, és továbbra is a földmunkásszakosztály elnöke. A párt baloldalihoz tartozott. Lassan kialakult körülötte egy baloldali parasztközből álló csoport, amely kezdetben még nem játszott jelentősebb szerepet a pártéletben. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Fejér megyei listáról újra bejutott a törvényhozásba; a politikai bizottság tagja. 1945. november 15-től 1946. február 23-ig államminiszter Tildy Zoltán, illetve Nagy Ferenc kormányában; 1946. február 23-tól november 20-ig a Nagy-kormány földművelésügyi minisztere. 1946. december 18-tól 1947. szeptember 24-ig ismét államminiszter. 1946. november 4-től a Magyar Partizánbarátok Szövetsége elnökségi tagja. 1947. május 12. és 23. között a parasztszövetség képviselőjében részt vett a Nemzetközi Parasztiunió hágai kongresszusán.

Nagy Ferenc miniszterelnök lemondása és emigrációba kényszerítése után, 1947. június 1-jétől a Független Kisgazdapárt, majd a Magyar Parasztszövetség elnöke. Június 19-től a *Kis Újság* főszerkesztője. Vezetésével a párt hozzájárult a hároméves terv törvényerőre emeléséhez, a bankok államosításához és az előrehozott parlamenti választások kiírásához. 1947 áprilisától az Országos és a Kisalföldi Földművelésügyi Tanács elnöke. 1946–1947-ben a parasztszövetség érdekkörébe tartozó Magyar Parasztok Értékesítési, Beszerzési és Fogyasztási Szövetkezetének igazgatósági tagja. 1947 júniusában az újjáalakult Országos Zöldmező Szövetség elnökévé választották. 1947. szeptember 12-én a párt nagyválasztmánya megerősítette elnöki tisztségében. 1947. augusztus 31-én a Fejér és Komárom-Esztergom vármegyei választókerületben újra képviselővé választották. 1948. április 16-tól 1948. decem-

ber 10-ig földművelésügyi miniszter a Dinnyés-kormányban. 1948. december 8-tól az FKGP Politikai Bizottsága által a párttagság felülvizsgálatára kiküldött ötfős bizottság tagja.

1948. december 10-től 1952. augusztus 14-ig miniszterelnök, majd 1967. április 14-ig a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának elnöke. 1949. március 15-től 1960. május 28-ig a Magyar Függetlenségi Népfront, illetve a Hazafias Népfront alelnöke. Rákosi Mátyással, a Magyar Dolgozók Pártja főtítkárával való összeütközései miatt az Elnöki Tanácsot és hivatali apparátusát az Országházból a Városliget közelébe, egy villába költöztették ki, hogy elszigeteljék. 1956. október 24-én szentesítette Nagy Imre miniszterelnökké történő kinevezését, beiktatta kormányát. Támogatta a Független Kisgazdapárt újjászervezését, az országnak a Varsói Szerződésből való kilépését azonban nem helyeselte. A szovjet invázió után, november 12-én felmentette a Nagy Imre-kormányt, kinevezte a Kádár János vezetésével megalakult forradalmi munkás-paraszt kormányt, és szorosan együttműködött vele. 1959-ben belépett a Magyar Szocialista Munkáspártba, s tagja lett a központi bizottságnak. 1967 áprilisában nyugál-

lományba vonult. 1968 júniusában kinevezték az akkor alakult Országos Szövetkezeti Tanács elnökévé. Néhány hónap múlva egyre súlyosbodó betegsége következtében meghalt.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje és nagykeresztje (1947); Kossuth Érdemrend I. osztály (1948); Köztársasági Elnök Elismerésének Ezüstkoszorúja (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend I. fokozat (1950, 1955, 1958); Munkás–Paraszt Hatalomért Emlékérem (1958); Nemzetközi Lenin Békedíj (1962); A Szocialista Munka Hőse (1967).

Fő művei: A mezőgazdasági munkanélküliség gyógyítása. H. n., 1946. A parasztság jövője a szövetkezet. Bp., 1955. Szocialista mezőgazdaság – gazdag parasztelel. Bp., 1958. Vallozás és történelem I–II. Önéletrajz. Bp., 1962.

Irodalom: Dobi István agrárpolitikai tevékenységéről. Bibliográfia. Bp., 1972. Vida István: Fejezetek Dobi István életéből (1898–1968). Bp., 1977. Ortutay András: Dobi István és Szőny 1945-ben. *Új Forrás*, 1978. 3. sz. Szántó Ferenc: 80 éve született Dobi István. *Új Forrás*, 1978. 3. sz.

V. I.–V. V.

DOBÓ ISTVÁN

Erzsébetfalva, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1908. július 15. – Budapest, 1950. október 28.

Magyar Kommunista Párt

Somogy vármegye Kaposvár törvényhatósági jogú várossal

Apja Schimmer János, anyja Kurz Johanna. Római katolikus vallású családban nevelkedett. Egyes korabeli források szerint az eredeti családnév Sinner, a Dobó vezetéknevet 1945-ben vette fel. Eredetileg nős volt, 1947-ben azonban már özvegyen élt. Egy gyermeke született.

Két középiskolai osztály elvégzése után festő és mázoló segédlevelet szerzett. Eredeti szakmájának megfelelően mázolósegédként kereste kenyerét. 1932-től az építőmunkások szakszervezetének tagja. 1933-ban csatlakozott a Kommunista Ifjúság Magyarországi Szövetségéhez. Kiskunhalason a Magyarországi Szociáldemokrata Párt függetlenített titkára. A második világháború alatt részt vett az ellenállási mozgalomban. 1944-ben letartóztatták, elítélték, két hónapos börtönbüntetését a Margit körúti fogházban töltötte le. Szabadulása után internálták, de megszökött.

1944. október 23-ig, Kiskunhalas felszabadításáig illegálisan élt, majd belépett a kommunista pártba, kinevezték a város parancsnokává, és ő lett a helyi nemzeti bizottság titkára. December közepén Kiskunhalas képviselőjében delegáltak az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe; Gerő Ernő, Révai József

és Nagy Imre mellett a törvényhozás politikai bizottságának negyedik kommunista tagja. 1944 decemberében megbízták az MKP Duna–Tisza közti területi bizottsága vezetésével. 1945. január 12-én az MKP KV korábbi mozgalmi kapcsolatait és magatartását vizsgálva eljárást indított ellene Debrecenben, Apró Antal ugyanis azzal vádolta meg, hogy korábban Demény Pál frakciójába tartozott. Miután a pártvizsgálat során kijelentette, hogy ő nem a Demény-, hanem a Rézner-csoporthoz tartozott, a központi vezetőség „tisztázottnak tekintette ügyét és napirendre tért fölötte”. 1945. március végén mégis letartóztatták; ügyének vizsgálatára Péter Gábort küldték ki. Szeptemberben került szabadlábra.

Az 1945. novemberi parlamenti választásokon nem indították. 1946-tól a Magyar Kommunista Párt Somogy megyei titkára; az 1947. augusztus 31-i választásokon működési területét képviselve ismét bejutott a törvényhozásba. Közben, 1948 májusában leváltották megyei titkári tisztségéről. Parlamenti mandátuma megszűnését követően, 1949. áprilistól haláláig a Népjóléti Minisztérium államtitkáráként dolgozott.

M. K. J.–V. H.

DOMBAY JÁNOS

Zalaegerszeg, Zala vármegye, 1899. május 15. – New York, New York, USA, 1957. október

Szociáldemokrata Párt

Zala vármegye

Apja Dombay János hivatalosolga, anyja Mázsa Anna. Családjá római katolikus vallású. Nős volt, egyetlen fia született, János.

Az elemi iskola hat osztályának elvégzését követően kőművesnek tanult, megszerezte a mesteri és az építésvezetői szakmai képesítéseket. 1917-től az építőmunkás-szakszervezet, 1919-től a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja. 1926–1939-ben a szociáldemokraták zalaegerszegi szervezetének a titkára. Miután a városban feketelistára került, Nagykanizsára költözött, és a Magyar–amerikai Olajipari Rt.-nél vállalt munkát; először műszaki tisztviselő a tervezési és építészeti osztályon, majd építésvezető. Az Országos Társadalombiztosító Intézet igazgatósági tagja. Az 1944. március 19-i német megszállás után csatlakozott egy partizáncsoporthoz. A nyilasok több ízben elfogták, de sikerült megmenekülnie.

1945-ben a Szociáldemokrata Párt nagykanizsai és Zala megyei végrehajtó bizottságának elnöke, a Nagykanizsai Nemzeti Bizottság tagja; 1945-től a MAORT Központi Üzemi Bizottságának elnöke és az üzemi pártszervezet titkára. 1945. június 24-én bekerült az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. Az 1945.

november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Zala megyei kerületben ismét mandátumhoz jutott. 1947 januárjától a szociáldemokraták Zala megyei titkára. Februárban, az SZDP XXXV. kongresszusán az országos pártvezetőség mellett működő héttagú ellenőrző bizottság tagjává választották. 1947. augusztus 31-től újra képviselő, ezúttal is Zala megyéből; a számvizsgáló bizottság helyettes elnöke lett.

Mivel nem támogatta az MKP-vel való fúziót, 1948. április 26-án őt is lemondatták mandátumáról, nem sokkal ezután családjával együtt az Egyesült Államokba emigrált. 1949-től a Nyugaton létrejött magyar szociáldemokrata szervezetek Peyer Károly által vezetett csoportjához csatlakozott, 1951-től a Magyarországi Szociáldemokrata Párt Emigrációban nevű szervezet vezetőségi tagja. 1950-től a Magyar Nemzeti Bizottmány egyik alelnöke, 1956 után a strasbourgi Magyar Forradalmi Tanács tagja.

Irodalom: Sorsfordító évek Zalában. Visszaemlékezések az 1945–1948-as évekre. Zalaegerszeg, 1985.

H. L.–K. Zs.

DOMONKOS JÁNOS

Rábacsanak, Sopron vármegye, 1898. november 25. – Rábacsanak, Győr-Sopron megye, 1970. szeptember 1.

Demokrata Néppárt

Győr-Moson és Sopron vármegyék Győr és Sopron törvényhatósági jogú városokkal

Domonkos Antal gazdálkodó és Győri Rozália (1868–1905) gyermeke. Leánytestvérei, Rozália (1892–1968), Mária (1894–1946), Magdolna (1896–1970) és Ágnes (1900–1969) családanyák voltak, háztartásaikat vezették. Bátyja, Gyula (1891–1966) gazdálkodott, földművelésből élt. Római katolikus vallású. 1921-ben szülőfalujában feleségül vette Kovács Ilonát (1886–1965), aki gyermekeiket nevelte. Két leányuk közül Edit (1927) műszaki előadó, Izabella (1932) háztartásbeli.

A hat elemi és a kétéves vasárnapi iskolát Rábacsanakon végezte el, majd édesapja mellett dolgozott a családi gazdaságban. Később önállósította magát, 30 kat. holdat művelt. Az első világháborúban az olasz fronton hadifogságba esett, s csak két év múlva tért haza. 1919-ben fellépett a kommün ellen, elfogták, Csornán halálra ítélték, de sikerült megszöknie. 1919. augusztusig szili rokonainál bujkált.

Az 1930-as években bekapcsolódott a közéletbe: belépett a Független Kisgazdapártba, hamarosan beválasztották a me-

gyei pártvezetésbe. Részt vett az ezüst- és aranykalászos gazdák mozgalmában, és tagja volt a Magyar Parasztszövetségnek. Szülőfalujában a Hangya szövetkezet vezetőségében vállalt feladatokat. Évekig tevékeny tagja volt a rábacsanaki római katolikus egyházközségnek.

1947-ben – mivel elégedetlen volt pártja politikai irányvonalával – kilépett a Független Kisgazdapártból. Nem sokkal ezután megalakította a Demokrata Néppárt rábacsanaki szervezetét. Az 1947. augusztusi 31-i országgyűlési választásokon képviselő-jelöltséget vállalt a Győr-Moson és Sopron megyei választókerületben, és bejutott a törvényhozásba. A DNP 1949. februári önfeloszlatása után független képviselőként tagja maradt a parlamentnek.

Képviselői mandátumának megszűnte után falujába visszatérve folytatta a gazdálkodást. Adójának állandó emelésével akarták tönkretenni, hátraléka fejében lefoglalták ingóságait. Később kuláklístára tették, zaklatták, fegyverrejtegés címén

házkutatást tartottak nála. Birtokát 1952-ben, a termelőszo-
vetkezetesítés idején államosították. Végül őt magát is bekény-
szerítették a szövetkezetbe, egy, a lakóhelyétől távol eső ser-

téstelepen lett állatgondozó. Megaláztatásai csak 1956 után
enyhültek. A helyi termelőszoövetkezetből ment nyugdíjba.

Sz. R.

DONÁTH FERENC

Jászárokszállás, Jász-Nagykun-Szolnok vármegye, 1913. szeptember 5. – Budapest, 1986. július 15.

Magyar Kommunista Párt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Egy jó módú jászági ügyvéd, Donáth Lipót harmadik fiaként látta meg a napvilágot. Édesapja liberális gondolkodású polgár volt. Vidéki jogászként főként családi perekkel, hagyatéki ügyekkel, birtokvitákkal foglalkozott, erős szociális felelősségtudatával a szegényebb emberek ügyeit is felvállalta. Édesanyja Vitál Ilona. Két bátyja munkaszolgálatosként életét veszítette, testvérei közül csak húga élte túl a második világháborút.

1949 nyarán házasságot kötött Bozóky Évával (1923–2004). Felesége 1940 és 1943 között elvégezte a református nőnevelő iskolát Pápán. A háború után a Zrínyi Ilona Népi Kollégium tagjaként elvégezte a budapesti tudományegyetem tanári szakát. 1948-ban a Magyar Rádiónál kezdett dolgozni. Röviddel férje letartóztatása után őt is lefoglalták, három és fél évet töltött per és ítélet nélkül börtönben. Kiszabadulása után nevelőtanárként dolgozott egy állami gondozottak számára alapított otthonban. 1958 végén, Romániából való hazakerülésük után a Közgazdaságtudományi Egyetem könyvtárában kapott állást. 1960-tól nyugdíjazásáig a *Könyvtáros* című folyóirat irodalmi rovatvezetője, számos egyéb folyóirat és napilap szerzője, emellett a *Nők Lapja* pedagógiai rovatvezetője volt. Maga is írt regényeket, amelyek az 1970-es évek végétől jelentek meg. Az 1980-as évek elején beiratkozott az Evangélikus Teológiai Akadémia levelező tagozatára, s miután végzett, a budavári, majd a csillaghegyi gyülekezet lelkészi munkatársa lett. Jelentős eredményeket ért el a teológiai publicisztika és a felnőtt katekézis területén.

Három fiuk közül Mátyás (1950) kertészmérnök, László (1955) evangélikus lelkész Óbudán, 1994-től szocialista párti országgyűlési képviselő, Ferenc (1956) orvos.

Az elemi iskolát szülőfalujában, a gimnáziumot a szomszédos járási székhelyen, Jászberényben végezte. 1930 őszétől a Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Kara hallgatója lett; tanulmányai költségeit részben óraadásból biztosította. Már a gimnáziumban olyan barátai voltak, akik főleg baloldali irodalmat olvastak. Egyetemistaként 1932-ben talált kapcsolatot a baloldali diákmozgalom – a tandíjreform-küzdelmek – résztvevőivel.

1934-ben megismerkedett Rajk Lászlóval, akinek javaslatára felvették az illegális kommunista pártba. Az egyetemi mozgalom egyik irányítója lett. 1935 tavaszán doktorált, ezután ügyvédjelölt. 1936 márciusában Darvas József és Béki Ernő társaságában részt vett a második debreceni diétán, ahol kapcsolatba került az ottani egyetemisták baloldali irányba tájékozódó csoportjával, így Kállai Gyulával, Zöld Sándorral, Losonczy Gézával és Ujhelyi Szilárddal. Kapcsolatot teremtett a kommunista csoport és a népi írók mozgalma – Kovács Imre, Erdei Ferenc, Illyés Gyula, Féja Géza, Szabó Pál, Darvas József – között. A debreceniek természetes vezetőjüknek fogadták el az alig néhány évvel idősebb pesti ügyvédet, nem egy közülük szoros, életre szóló barátságot kötött vele, és mellette állt húsz évvel később, 1956-ban is. Szántó Zoltánon keresztül összeköttetésbe lépett a kommunista párt külföldi bizottságával. A népfrontpolitika híveként 1937-ben bekapcsolódott a Márciusi Front szervezésébe, egyik kezdeményezője és szervezője a Nemzeti Múzeum előtti március 15-i tüntetésnek, részt vett az ott elhangzott tizenkét pont megfogalmazásában. Cikkeket, ismertetéseket írt a *Gondolatba*, a *Kelet Népebe* és a *Válaszba*.

A népi írók balszárnyával ápolt baráti kapcsolatai folytán 1939 nyarán részt vett a Nemzeti Parasztpárt megalapításában. Ettől az évtől a *Szabad Szó* szerkesztőségi tagja, a külpolitikai rovat szerkesztője; Világpolitika címmel írt külpolitikai összefoglalókat. 1940. április 30-án a rendőrség Ujhelyi Szilárddal és Losonczy Gézával együtt letartóztatta. Az alagi csendőrlaktányában több hétig tartó kihallgatás után az ügyészség társaival együtt szabadlábra helyezte, de rendőri felügyelet alá került. Átmenetileg megszakadtak a kapcsolatai a kommunista párttal. Ősszel hívták be Gesztre, ahonnan munkaszolgálatra szilveszterre hazatért. 1941 tavaszán ismételen munkaszolgálatos behívót kapott, de tüdővérzése miatt rövidesen leszerelték. 1941-től a kommunista Györffy-kollégisták egyik felső kapcsolata. 1942-ben Losonczy Gézával együtt az éppen folyamatban lévő politikai perük miatt, illetve a várható további munkaszolgálatos behívás elől illegálisba vonultak. 1942 szeptemberétől – a pártvezetés felkérésére – bekapcsolódott a kommunista párt

újjászervezésébe. Kilépett a *Szabad Szó* szerkesztőségéből. 1943 nyarán a Békepárt néven újraindított kommunista szervezkedés egyik vezetője; a pártajtó szerkesztése és a vidéki szervezetek létrehozása volt a feladata. Közvetlen kapcsolatot alakított ki a Magyar Parasztszövetség földmunkásszakosztályával, programtervezetet is készített számukra. 1944 szeptemberében a KMP képviselőjeként részt vett az ellenállási mozgalom szervezetei közötti egyeztetésekben és a Magyar Front létrehozásában. Ugyancsak 1944 szeptemberétől az illegális *Szabad Nép* szerkesztője, valamint a KV katonai bizottsága összekötője. Az ő lakásán ülésezett az illegális központi bizottság.

1945. február 9-től a Magyar Kommunista Párt Központi Vezetősége határozata értelmében bekapcsolódott a földreformrendelet elkészítésébe és a reformot végrehajtó szervezet felállításába. 1945. április 4-től november 4-ig az Országos Földbirtokrendező Tanács elnökhelyettese. A november 4-i országgyűlési választásokon a Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog megyei választókerületben képviselővé választották. November 23-tól 1948. január 12-ig a Földművelésügyi Minisztérium politikai államtitkáraként a földreform végrehajtásának biztosítása lett a legfőbb feladata. 1945. májustól az MKP KV-tagja. Emellett 1945. decembertől 1948. májusig a pártapparátusban a falusi osztály vezetője, Nagy Imre volt a közvetlen hivatali főnöke.

Az 1947. augusztus 31-i parlamenti választásokon ugyancsak a Pest megyei listán szerzett mandátumot. Államtitkári tisztségéből való januári felmentése az úgynevezett FM-pánamaügy idejére esett. A kormányból a pártapparátusba irányították, 1948. január 1-től az MKP, illetve az MDP KV főtitkársági irodájának vezetője. 1949. augusztusban, miután májusban harmadszor is képviselő lett, az Elnöki Tanács tagjává is megválasztották. 1950. decemberében az MDP Központi Ellenőrző Bizottsága vizsgálatot indított az 1943. évi pártfelosztás felelősségének a „tisztázására”. 1951. február 1-jén felmentették irodavezetői tisztségéből, két héttel később, február 15-én letartóztatták. Később erre a sorsra jutott felesége, apósa és anyósa is. Időközben megszületett fiát – nevéét megváltoztatva – állami gondozásba adták. Mandátumától és az államfői testületben viselt tagságától június 25-én fosztották meg.

1951. december 18-án a Kádár János és társai ügyben koholt vádak alapján első, majd 1952. december 26-án másodikfokon is tizenöt évi fegyházbüntetésre ítélték; három és fél évet magánzárkában kellett eltöltenie. Feleségét internálták. A rehabilitációk során a Márciusi Front egykori vezetőinek perújítási tárgyalására 1954. július 22–23-án került sor, a törvénytelen ítéletek megsemmisítését követően azonnal szabadult. Rákosi Mátyás felkínálta számára a főügyészi állást, de az ajánlatot nem fogadta el; nem vállalt állami vagy párttisztiséget, így előbb a Mezőgazdasági Üzem-szervezési Intézetben dolgozott, majd 1954. decembertől

igazgatóhelyettes lett az MTA Közgazdaságtudományi Intézetben.

1956. október 23-án távollétében – Losonczy Gézával együtt – kooptálták a központi vezetőségbe, s egyben a KV egyik titkárává is megválasztották; tisztségeikről, tiltakozásul amiatt, hogy a KV a felkelést ellenforradalomnak bélyegezte, 26-án mindketten lemondtak. A forradalom alatt Nagy Imre közvetlen munkatársa. November 1-jétől az ideiglenes intézőbizottság tagjaként bekapcsolódott az MSZMP szervezésébe. A november 4-i szovjet inváziót követően családjával együtt ő is a jugoszláv nagykövetségen kapott menedéket, majd miután a szabad hazatérés ígéretével elhagyták az épületet, társaival együtt Romániába deportálták. 1957. április 8-án Snagovban letartóztatták, és társaival együtt titokban Magyarországra szállították. Felesége, édesanyja és gyermekei még további másfél évig Romániában maradtak. A Nagy Imre-per másodrendű vádlottjaként a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedésben való részvétel vádjával tizenkét éves börtönbüntetésre ítélték. A Budapesti Országos Börtönben és Vácott raboskodott. Az 1960. áprilisi részleges amnesztiával szabadult.

1960-tól a Mezőgazdasági Könyvtár, a Magyar Mezőgazdasági Múzeum, az MTA Közgazdaságtudományi Intézete, végül 1976-tól 1983-ig a Szövetkezetkutató Intézet munkatársa volt. Több szakkönyvet és tanulmányt írt, 1968-ban kandidátusi tudományos fokozatot szerzett. 1975-ben tiltakozott a politikai okból öt évnél hosszabb időre elítélteket visszamenőlegesen sújtó, nyugdíjmegvonást elrendelő minisztertanácsi rendelet ellen. A csehszlovákiai Charta '77 aktivistáit támogató szolidaritási nyilatkozat egyik aláírója. 1979-ben a Bibó István-émlékkönyv szerkesztőbizottsági elnöke. 1981 és 1985 között kiemelkedően fontos szerepet játszott az '56-osok, a demokratikus ellenzék, a népi írók és a gazdasági-politikai reformerek közötti párbeszéd megteremtésében és fenntartásában.

Az 1985. évi monori ellenzéki tanácskozás sikeres megszervezése is bizonyította tekintélyét, közvetítő képességét, széles körű elfogadottságát. Hosszú és súlyos betegség után hunyt el, ravatalánál Újhelyi Szilárd, Csoóri Sándor és Kis János, sirjánál Mécs Imre és Pataky Ernő búcsúztatta.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (1947); Magyar Népköztársasági Érdemrend III. fokozat (1950, 1960-ban visszavonva).

Fő művei: Demokratikus földreform Magyarországon 1945–1947. Bp., 1969. Reform és forradalom. A magyar mezőgazdaság strukturális átalakulása 1945–1975 között. Bp., 1976. A Márciusi Fronttól Monorig. Tanulmányok, vázlatok, emlékezések. Szerk.: Valuch Tibor. Bp., 1992.

Irodalom: Tóth Pál Péter: Messiasok. Bp., 1987. Kövér György: Losonczy Géza. Bp., 1998.

DÖBRENTAI KÁROLYNÉ NÉMETY ARANKA

Újpest, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1913. április 25. – Budapest, 1987. március 26.

Magyar Kommunista Párt

Nagy-Budapest

Apja Némety Sándor szíjgyártósegéd, anyja Kappel Emília. Hatan voltak testvérek. A család evangélikus vallású. 1934-ben házasságot kötött Döbrenyai (Döbrönte) Károllyal (1909–1986). Férje eredetileg kereskedősegédi végzettséget szerzett Mezőtúron, majd szövőmunkás lett, s 1930-tól a Hazai Pamutszövőgyárba került munkásnak. 1945-ben a textilesek szakszervezetének elnöke, 1945–1955 között titkár, helyettes főtítkár, végül főtítkár. 1955–1956-ban a SZOT titkára. 1956. november–1957. április között karhatalmista, azután a könnyűipari minisztérium munkatársa. Nyugdíjazása előtt a Magyar Pamutipari Vállalat igazgatójaként dolgozott. Gyermekek, Éva (1937) magyar–orosz szakos középiskolai tanár lett.

1920 elején családja a Veszprém vármegyei Dégre költözött, a népiskola hat osztályát ott járta ki. 1929-ben visszaköltöztek Újpestre, ettől kezdve az Egyesült Izzóban dolgozott betanított munkásként. 1935-től szakszervezeti bizalmi, 1936 és 1944 között a vasasszervezetben a nők szervezőbizottságában dolgozott. 1934-től a Vörös Segély aktivistájaként kapcsolatban állt az illegális kommunista párttal. 1937-ben felső utasításra belépett a szociáldemokrata pártba. 1944-ben harcolt az újpesti partizáncsoportban, s csatlakozott a területi kommunista szervezethez.

1945. január végétől bekapcsolódott a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége szervezésébe. Márciusban belépett a Magyar Kommunista Pártba, s kinevezték a budapesti pártbizottság nőtitkárává. 1945-től az MKP Központi Vezetőségének póttagja. Június 24-től az Ideiglenes Nemzetgyűlés Dunántúlról delegált képviselője. 1945. októberben beválasztották az újpesti képviselő-testületbe. A november 4-i nemzetgyűlési választásokon a nagy-budapesti listáról bejutott a törvényhozásba. 1946-tól az MNDSZ országos szervezési osztályvezetője. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon ismét a fővárosi választókerületben szerzett mandátumot; október 10-től a kommunista párt frakcióvezetésében is részt vett.

1948. május 12-én kinevezték Újpest város polgármesterévé, ezért le kellett mondania képviselői megbízatásáról, mert a két tisztség egyidejű viselése az akkori szabályozás szerint összeférhetetlen volt. Ő az első női polgármester Magyarországon. 1948. június 15-én jelentették be parlamentből való távozását. A pártegyesítést követően a Magyar Dolgozók Pártja budapesti és újpesti bizottságainak tagja, illetve 1954-ig a központi vezetőség póttagja.

1950-ben a Budapesthez csatolt Újpest (az új IV. kerület) előjárója, majd Budapest Főváros Tanácsa apparátusában a lakásgazdálkodási osztály vezetője. Egészen 1957. szeptember 2-ig vezette ezt az osztályt, illetve a házközvetési igazgatóságot. 1950–1954-ben a Fővárosi Tanács Végrehajtó Bizottságában is helyet kapott. Közben levelező úton elvégezte az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karát. A diploma megszerzése után büntetőbíró lett a Fővárosi Bíróságon, majd 1961 őszétől 1970. évi nyugdíjazásáig a Legfelsőbb Bíróság büntetőbírája. Az 1960–1970-es években a Magyar Nők Országos Tanácsa végrehajtó bizottsági tagja, illetve a testület alelnöke, továbbá a Hazafias Népfőnt budapesti bizottságának tagja.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend bronz fokozat (1947); Szocialista Munkáért Érdemérem (1955); Munka Érdemrend (1957); Munka Érdemrend arany fokozat (1965, 1969, 1975); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Szocialista Magyarorszáért Érdemrend (1983).

Irodalom: Szász István: Egy asszony élete. Nem én vagyok rendkívüli, hanem a kor. *Magyar Hírlap*, 1969. december 14. Halász Júlia: Az első polgármesternő volt. Aranybetűkkel nyomtatták aznap a város újságját. *Esti Hírlap*, 1978. április 29. Kéri Tamás: Gazdag élet. Döbrenyai Károlynéről, akit 30 éve választottak Újpest polgármesterévé. *Népszabadság*, 1978. május 14.

B. M.—M. K. J.

DÖGEI IMRE

Törökszentmiklós, Jász-Nagykun-Szolnok vármegye, 1912. június 24. – Budapest, 1964. január 16.

Magyar Kommunista Párt

Országos lista

Református vallású parasztcsaládból származott, édesanyja Balogh Eszter. Házasságban élt, gyermeke nem született, egy nevelt leánya volt.

Az elemi iskola öt osztálya után 1943-ig földműves, illetve mezőgazdasági munkás. 1943 őszétől egy évig a Mezőgazdasági Gépgyár munkásaként dolgozott Törökszentmiklóson. 1944-ben belépett a Magyar Kommunista Pártba.

1945-ben részt vett a törökszentmiklósi MKP-szervezet alapításában és a földreform végrehajtásában. Az 1945. évi választásokon az MKP jelöltjeként szerepelt Jász-Nagykun-Szolnok megyében, de nem került be a Nemzetgyűlésbe.

1946-tól az MKP Szolnok megyei bizottságának tagja. A következő tíz évben különböző agrár-érdekképviseleti szervezetek vezető posztjait töltötte be: 1946. szeptembertől az Újbirtokosok és Földhözjuttatottak Országos Szövetsége főtitkára, majd 1948. december 19-től a Dolgozó Parasztok és Földmunkások Országos Szövetsége ügyvezető elnöke, 1949. augusztus 9-től 1951 májusáig a Szövetkezetek Országos Szövetsége elnöke. 1954. április 2-től az Országos Földműves-szövetkezeti Tanács elnöke.

Emellett jelentős párttiszségeket is betöltött, az 1946. évi III. kongresszustól az MKP Központi Vezetősége, továbbá a szervezőbizottság póttagja, majd 1948. június 14-től az MDP KV rendes tagja lett. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon az MKP országos listájáról bekerült a törvényhozás tagjai közé. Október 10-én beválasztották a kommunista párt frakciójának vezetőségébe is. Kétszer interpellált, 1947. október 8-án a központi üzemanyag-elosztás zavarait tette szóvá a földművelésügyi miniszternek, majd 1947. november 19-én kifogást emelt egyes bírák demokratikus törvényekkel szembehelyezkedő működése miatt. A költségvetési vitákban is felszólalt, mindkét alkalommal a földművelésügyi tárca fejezetének tárgyalásakor. Az 1949. májusi országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Népfront Somogy megyei listáján szerzett újabb mandátumot. 1951. május 18. és 1952. augusztus 14. között az Országgyűlés elnöki tisztét is

betöltötte. 1953. májustól újabb két ciklusra Somogy megye képviselője. Az MDP III. kongresszusán, 1954-ben a KEB tagjává választották, 1957-ig volt a testület tagja.

1956. november 4-én tagságot vállalt Kádár János forradalmi munkás-paraszt kormányában, miután Dobi István Budapesten beiktatta a kormányt, november 12-én megbízták a földművelésügyek irányításával. 1956. novemberben bekerült a Magyar Szocialista Munkáspárt Ideiglenes Központi Bizottságába. 1957. május 9-től az Országgyűlés által megválasztott földművelésügyi miniszter a Kádár-, majd a Münnich-kormányban. A gyors és erőszakos kollektivizálás híveként szembekerült a mérsékeltebb módszereket javasló Fehér Lajossal, a KB mezőgazdasági osztályvezetőjével. A politikai és személyi konfliktus végül Fehér Lajos győelmével ért véget, az egyre inkább a baloldali dogmatikusok közé tartozó politikust 1960. január 15-én leváltották miniszteri tiszttségéből, majd kinevezték rendkívüli és meghatalmazott nagykövetnek Pekingbe és Hanoiba. Állomáshelyét azonban nem foglalta el, mivel 1960. február 12-én szektás és pártellenes nézetel és tevékenysége miatt az MSZMP KB kizárta soraiból, és szigorú megrovás, végső figyelmeztetés pártbüntetésben részesítette. Rövidesen, június 10-én visszavonták diplomáciai megbízatását. 1962. január 9-én kizárták a pártból, és országgyűlési képviselőségéről is le kellett mondania.

Kitüntetései: Kossuth Érdemrend III. osztály (1948); Magyar Népköztársaság Érdemrend III. fokozat (1950); IV. fokozat (1952); Szocialista Munkáért Érdemrem (1955); Munka Érdemrend (1956); Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékérem (1958).

Fő művei: Kelemen Zoltánnal és Nagy Gyulával: Falusi szövetkezeti és szakszervezeti mozgalom. Bp., 1947. A jó szövetkezet fegyver a dolgozó parasztság kezében. Kaposvár, 1948. Munkás–paraszt szövetség. Bp., 1948.

Irodalom: Elhunyt Dögei Imre. Népszabadság 1964. január 19. Feitl István: A Dögei-ügy. Egy miniszter eltávolítása. Magyar Nemzet 1990. február 26.

I. K.–M. K. J.

DÖMÖTÖR FERENC

Verőce, Verőce vármegye, 1901. augusztus 30. – Helsinki, Finnország, 1954. május 8.

Magyar Kommunista Párt

Győr-Moson és Sopron vármegyek Győr és Sopron törvényhatósági jogú városokkal

Szegényparaszti, eredetileg római katolikus vallású családból származott; ő felekezetenkívülinek tartotta magát. Születése után a család hamarosan Érsekújvárra költözött. A rendelkezésre álló forrásokból nem állapítható meg, mikor változtatta nevét Oszwald Ferdinándról Dömötör Ferencre. Felesége Dömötör Teréz. Négy gyermeke volt.

Az elemi iskola hat osztályát Érsekújváron végezte. Fiatalon sokféle szakmával próbálkozott, volt szabóinas, malterhordó, börgyári munkás, dolgozott cipőgyárban és szövőüzemben, végül szobafestő és mázoló lett.

1919-ben vöröskatonaként részt vett az Érsekújvár környéki harcokban. Az internálás veszélye miatt menekülnie kellett Magyarországról, így hazatért Érsekújvárra. Ott még 1919-ben belépett a szociáldemokrata pártba. 1921-ben részt vett Csehszlovákia Kommunista Pártja helyi szervezetének megalakításában. 1922 és 1935 között a járásban szervezett népgyűlések, tüntetések, bérakciók miatt többször is börtönbe, illetve fogházba került. 1935 őszétől 1938 tavaszáig a CSKP delegáltjaként Moszkvában, a nemzetközi Lenin Iskolában tanult. 1938. október elején a szlovák kormány betiltotta a CSKP működését. A Felvidék visszacsatolásakor a magyar csapatok november 4-én vonultak be Érsekújvárra. Helyi kommunista vezetőként azonnal letartóztatták, egyhavi fogság után kiszabadult, de rendőri felügyelet alá helyezték.

1939 elején régebbi tagokból három-négy fős sejteket szervezve létrehozták az illegális kommunista párt járási szervezetét; ő maga Komáromban végzett szervező- és propagandamunkát. Megkísérelték felvenni a kapcsolatot a magyar párttal is, ez azonban nem járt eredménnyel. 1940. május

5-én ötvennégy társával együtt letartóztatták. Ügyüket 1940 szeptemberében a győri törvényszék tárgyalta; három és fél évi börtönbüntetést kapott, amelyet előbb a győri, majd nagyrészt a szegedi Csillagbörtönben töltött le. 1944 elején szabadult, de a német megszállás után ismét letartóztatták, és Nagykanizsára internálták. 1944 augusztusában került vissza a Felvidékre. A Szalasi-puccs után illegalitásba vonult, a szovjet csapatok megérkezéséig rejtőzködött, majd visszatért Magyarországra.

1945 júniusában a Magyar Kommunista Párt Központi Vezetősége Nógrád megyébe küldte, hogy a megyei pártbizottság tagjaként vegyen részt a párt szervezésében. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Heves és Nógrád-Hont vármegyei választókerületben képviselővé választották. 1946. december 23-tól Győrött dolgozott, ahol a Győr-Moson megyei pártbizottság titkárává választották. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon politikai működésének akkori helyszínéről, Győr-Moson és Sopron vármegyek listájáról szerzett mandátumot. Az 1949. májusi népfrems választásokon is bekerült a törvényhozásba, mandátumát későbbi diplomáciai megbízatása ellenére a ciklus végéig, 1953-ig megtartotta. 1949. augusztus 1-jétől a Földművelésügyi Minisztérium igazgatási főosztályvezetője és a minisztérium pártbizottsági titkára. 1951. január 1-jén kinevezték a Magyar Népköztársaság helsinki nagykövetévé, itt dolgozott haláláig.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Magyar Népköztársasági Érdemrend IV. fokozat.

Hu. L.

DRAHOS LAJOS

Budafok, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1895. március 7. – Budapest, 1983. június 20.

Magyar Kommunista Párt

Nagy-Budapest

Vasutascsaládból származott. Apja, Drahos István váltóőr szervezett munkás volt. Anyja Vida Mária háztartásbeli. Mária nővére (1891–1956) háztartásbeli, István bátyja (1893–1918) lakatos. A család római katolikus vallású. 1919-ben Budafokon feleségül vette Kun Erzsébet (1899–1979) munkásnőt. Két leányuk, Erzsébet (1927) és Mária (1929) fiatalon bekapcsolódott a munkásmozgalomba. Erzsébet a felszabadulás

kor belépett a kommunista pártba, MNDSZ-aktíva lett, végül múzeumigazgatóként ment nyugdíjba. Mária a Telefongyárban kezdett dolgozni. Miután Pogány Ö. Gábor művészettörténészhez ment feleségül, a Szépművészeti Múzeum gazdasági osztályán dolgozott.

1910-ben szülőhelyén négy elemi és polgári iskolát végzett. Ezután épület- és műlakatosnak tanult egy magán-

cégnél. 1913-ban segédlevelet szerzett. Felszabadulása után azonnal belépett a Magyarországi Vas- és Fémmunkások Központi Szövetségébe. Első munkahelyéről politikai okból – május 1-jén megtagadta a munkát – elbocsátották. Egy társával Bécsbe ment szerencsét próbálni; az osztrák–magyar bank építkezésén kaptak munkát, a világháború kitöréséig egy osztrák cég alkalmazta őket műlakatos segédként. Mivel megtudta, hogy Csepelen kevés a hadimunkás, 1914 őszén hazajött. Visszatérése után két nappal fel is vették köszörűsnek.

1915-ben bizalminak jelölték. Mivel a szervezkedéssel a hadiüzemben sem hagyott fel, 1918-ban büntetőszázaddal az olasz frontra küldték. A budapesti forradalom hírére hazaszökött, ezekben a hónapokban a MÁV ferencvárosi fűtőházában a bizalmi testület tagja, a helyi szakszervezeti csoport elnöke. A Tanácsköztársaság alatt a vörös vasutasezred építőszázada katonájaként részt vett a védelmi harcokban; Bodrogolaszinál hidat építettek a Tiszán. A kommün bukása után elbocsátották a munkahelyéről. Feketelistára került, gyárról gyárra vándorolt, többek között a Győrffy-Wolfgangban, a Gizella Gőzmalom javítóműhelyében és a budapesti Egyesített Villamosvasútnál kapott lakatosként munkát. 1926-ban ismét visszatérhetett Csepelre, a Weiss Manfréd Idomszer- és Csögyárban alkalmazták. A következő években szakszervezete csepeli csoportjában és lakóhelyén, a pestszenterzsébeti MSZDP-csoportban fejtett ki mozgalmi tevékenységet. A Stromfeld Aurél vezette rendezőgárda tagja.

1926-ban megismerkedett Demény Pállal és Budapest környéki illegális kommunista mozgalmával. 1936-tól a Demény-féle frakció aktivistája, saját bevallása szerint tőlük tanulta a marxizmust. Pestszenterzsébeti házában zártkörű szemináriumokat, szervezési és sztrájkjelölkészítő megbeszéléseket tartottak, megünnepelték a március 21-i és november 7-i évfordulókat. 1937-től az erzsébeti illegális belső kör tagja. Az 1938. szeptember végén a Demény-csoport által szervezett és kinyomtatott, a cseh nép nem ellenségünk című antifasiszta és háborúellenes röplap terjesztéséért a csendőrnnyomozók letartóztatták. A csepeli W. M. Gyár a röpiratosztás idején már ismét hadiüzem volt, így az 1938. december 5-én tartott tárgyalás tizenegyed rendű vádlottjaként két hónap fogházra ítélték. Büntetését a Markó utcai fegyintézetben kellett letöltenie. Azonnal eltávolították a munkahelyéről, és „örökre” kitiltották Csepel területéről, egyben rendőri felügyelet alá helyezték. 1938 után kisebb cégeknél kapott munkát. 1942-től az illegális üzemközi főbizalmi testület tagja.

1944 októberében részt vett a Rajk László és Demény Pál között lezajlott, pártegyesítést célzó tárgyalásokon, valamint a Kiss János és Tartsay Vilmos vezette katonai ellenállási csoporttal folytatott megbeszéléseken. Kommunista párttagságát később 1944-től ismerték el. 1944–1945 fordulóján az erzsébeti és a csepeli ellenállási mozgalmat irányító tizenhárom egységbizottság tagja. Szociáldemokrata és különböző kommunista csoportokhoz, valamint a „vonalhoz” tartozó társaival együtt megakadályozták Csepel kiürítését, és

eredményesen szabotálták a Weiss Manfréd Gyár berendezéseinek és gépeinek Nyugatra telepítését. A csepeliek számára létfontosságú Gubacsi híd felrobbantását azonban nem sikerült megakadályozniuk.

1945. január 9-én a szovjet csapatokat fogadó bizottság tagja. Pesterzsébet felszabadítása után részvételével alakult meg a néptanács; az új szervezet a gyárvezetés és a községi közigazgatás élére állva gyorsan megindította a termelést. Január 13-án átgyalogolt Csepelre, 18-tól a W. M. Gyár ideiglenes – az országban az első – üzemi bizottságának elnöke. Az először január 22-én ülésező bizottság döntött a gyár újraindításáról és a munkásság élelmezéséről. 1945 augusztusa és 1949 májusa között az üzemi bizottság alelnöke. Pártkarrierje 1945. februárját, Rákosi Mátyás hazatérését követően sem tört meg, mivel a kommunista pártban kezdettől fogva őt tekintették a legkönnyebben átállítható „deményistának”, s ebben nem is tévedtek. 1946. január 4-én, a csepeli Munkásotthonban tartott MKP-taggyűlésen Rajk László beszéde után, első felszólalóként nemcsak elítélte az akkor fogságba vetett Demény Pált, hanem kérte megbüntetését is. Az MKP 1946. szeptemberi, III. kongresszusától a KV póttagja, 1948–1954-ben az MDP KV rendes tagja.

1945. április 2-től Budapest képviselőjében az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a nagy-budapesti listáról szerzett parlamenti mandátumot. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon ismét az MKP nagy-budapesti listájáról jutott mandátumhoz. Október 10-től a frakcióvezetőség tagja. 1947. novemberben interpellációt nyújtott be a belügy- és az iparügyi miniszterhez, amelyben „az üzemekbe befurakodott volt nyugatosok, katonatisztek és B-listások megfélemezésére” szólított fel. Parlamenti fellépésének közvetlen előzménye az volt, hogy a munkafegyelem megszilárdítására indított, s Bíró Ferenc gyárigazgató – Rákosi Mátyás testvére – által irányított politikai kampányokat kifejezetten rosszul fogadták Csepelen; a legnagyobb gyárban uralkodó elkeseredett hangulatban sztrájkszervekedések indultak, s ezért üzemi bizottsági alelnökként politikai és rendészeti segítséget kért, amit – ezt a belügyminiszeri válaszból tudjuk – gyorsan meg is kapott. Az 1947–1948., valamint az 1949. évi költségvetési vitában mindkétszer, az iparügyi tárca fejezetének tárgyalásakor szólalt fel.

Az 1949. májusi választásokon a Magyar Függetlenségi Népfront nagy-budapesti listájáról jutott be a törvényhozásba. Augusztus 23-án az Országgyűlés elnökévé választották. Majdnem kétéves elnöksége idején alkottak törvényt az első öt éves tervről, Budapest területének megállapításáról és a szovjet típusú tanácsrendszer átvételéről, a Magyar Tudományos Akadémia átszervezéséről, az Állami Egyházügyi Hivatal felállításáról, valamint a béke védelméről. 1951. május 18-án, miután rendkívüli követi és meghatalmazott miniszteri rangban a Külügyminisztérium állományába került, parlamenti elnöki tiszteréről és mandátumáról is lemondott. 1951. májusban átvette a varsói követség, 1954-től nagykövetség

irányítását. 1955. június 18-án felmentették, hazatérése után jelentéktelen osztályvezetői állást ajánlottak fel a számára, ekkor – miután hatvanadik életévét éppen betöltötte – inkább nyugdíjba vonult. Felesége betegsége miatt Csepeltől is el kellett szakadnia, Zugligetbe, saját építésű lakásába költözött. A lengyelországi fordulat és a kibontakozó magyar belpolitikai válság, Rákosi bukása s Demény Pál börtönből való kiszabadulása miatt közel másfél évre politikai passzivitásba vonult.

1956 végén ismét a közélet felé fordult, részt vállalt a Magyar Szocialista Munkáspárt szervezésében és a XII. kerületi munkásőregység megalakításában, amelyben 1966-ig maga is szolgált. Társadalmi munkásként sokáig dolgozott a kohász-, majd a vasasszakszervezetben; élete és politikai pályája végén a Vas-, Fém- és Villamosenergia-ipari Dolgozók Szakszervezetének alelnöke.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemérem arany fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend tisztí kereszttje (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend IV. fokozat (1950); Magyar Népköztársasági Érdemérem arany fokozat (1950); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1955); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Munka Érdemrend arany fokozat (1969); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Szocialista Magyarországért Érdemrend (1977).

Irodalom: Várkonyi Endre: A múlt idők tanúi. Drahos Lajos. *Magyarország*, 1974. augusztus 11. Demény Pál: Ezer magyar szocialista. Kézirat, 1976–1977. Kékesdi Gyula: Hűség Csepelhez. *Népszabadság*, 1985. március 7. Strassenreiter Erzsébet: Drahos Lajos 1895–1983. *Pártélet*, 1985. 3. sz. Demény Pál: A párt foglya voltam. Bp., 1988.

M. K. J.

DRÓTOS LAJOS

Sajóvámos, Borsod vármegye, 1897. június 25. – Sajóvámos, Borsod-Abaúj-Zemplén megye, 1986. október 31.

Független Kisgazdapárt

Borsod-Gömör, Zemplén és Abaúj vármegyék Miskolc törvényhatósági jogú várossal

Görög katolikus vallású, középparaszti családból származott. Szülei, Drótos Mihály és Piszkor Borbála 12. kat. holdon gazdálkodtak. Négyen voltak testvérek. Kétszer nősült, második felesége Mikita Margit. Két házasságából három gyermeke született: Margit (1922), Irén (1931) és Jolán (1940).

Hat elemit, később esti tanfolyamon három középiskolai osztályt végzett Kanadában. Az első világháborúban 1915 októberétől 1918 decemberéig katona; szakaszvezetőként szolgált. 1918-tól 1923-ig szülei gazdaságában dolgozott.

A Tanácsköztársaság idején a községi direktórium titkára, ezért később a hatóságok felelősségre vonták. 1923-ban az üldöztetések és megélhetési gondok miatt kivándorolt Kanadába, ahol fakitermelőként, majd útépitő munkásként dolgozott. Később az Egyesült Államokba költözött, ahol egybekel mellett a New York-i Internation Taylor Company alkalmazottja lett. Belépett a textilipari szakszervezetbe. 1930-ban hazatért, megtakarított pénzén földet vásárolt. A második felesége által hozott 8 holddal birtoka 20 kat. holdra egészült ki. 1931–1932-ben bejárta Braziliát, Paraguayt, Uruguayt és Chilét. Miután hazatért, bekerült Sajóvámos képviselő-testületébe. Belépett a Független Kisgazdapártba, 1933-tól Pártay Tivadar kezdeményezésére Borsod megyei pártszervező, majd megyei titkár, és az országos nagyválasztmány tagja. 1943-ban egyik rendezője volt a nagy visszhangot kiváltó mis-

colci háborúellenes nagygyűlésnek. 1943–1944-ben újra katonai szolgálatot teljesített.

1945–1947 között községi bíró, 1945-től a helyi pártszervezet elnöke és a nemzeti bizottság tagja. 1945. augusztus 5-től a kisgazdapárt Borsod vármegyei szervezetének társelnöke, később ügyvezető elnöke. A megyei törvényhatósági bizottság tagja. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a Borsod-Gömör, Zemplén és Abaúj megyei választókerületben pótképviselő lett. 1948. november 16-án – Szakács József helyére behívás útján – bekerült az Országgyűlésbe. 1948. szeptember 12-től az FKGP borsodi szervezetének elnöke. 1948. október 7-én kooptálták az FKGP Politikai Bizottságába. 1948. decemberétől pártja képviselője a Magyar Országos Szövetkezeti Központban. 1949. január–februárban a párttagok politikai múltját, magatartását felülvizsgáló megyei bizottság vezetője. 1949. május 22-től a Szövetkezetek Országos Szövetsége igazgatósági tagja. Az 1949. májusi népfregetos választásokon is képviselőjelölt volt, de nem jutott be a törvényhozásba. 1953-ban már nem vállalt jelöltséget.

Az 1950-es években továbbra is egyénileg gazdálkodott. 1961-ben belépett a helyi termelőszövetkezetbe, növénytermesztési brigádvezető, majd két évig magtáros volt. Nyugdíjazása után haláláig a termelőszövetkezet gyümölcsösében dolgozott.

V. I.–V. V.

DULIN JENŐ

Budapest, 1889. szeptember 21. – Budapest, 1959. november 20.

Független Kisgazdapárt

Baranya és Tolna vármegyek Pécs törvényhatósági jogú várossal

Római katolikus vallású, polgári családból származott. 1916-ban megnősült, felesége Csiba Anna (1890–1971) háztartásbeli. Egy leányuk született, Klára (1917–1977).

1912-ben jogi diplomát szerzett a budapesti Királyi Magyar Tudományegyetemen, majd 1917-ben ügyvédi-bírói vizsgát tett. Először a budapesti államrendőrség szolgálatába lépett, majd az egri törvényszék jegyzője lett. Az első világháborúban katona (1917–1918). 1920-ban ügyvédi irodát nyitott Szekszárdon, s bekapcsolódott a város és a vármegye közéletébe; tagja lett a helyi képviselő-testületnek, majd a vármegyei törvényhatósági bizottságnak. Póttagja volt a szélsőjobboldali Ébredő Magyarok Egyesülete országos választmányának. 1921–1922-ben a *Tolna Megyei Nemzedék* alapítója és főszerkesztője. 1929-től a *Tolna Vármegye*, 1932-től a *Tolna Megyei Hírlap* főszerkesztője.

1931-ben csatlakozott a Független Kisgazdapárthoz; ő irányította a párt Tolna vármegyei szervezetét. Az 1931. évi választásokon képviselőjelölt a szekszárdi kerületben, három induló közül. Örfly Imre (Egységes Párt) mögött, a szavazatok 25,23 százalékával a második helyen végzett. 1935-ben szintén Szekszárdon 52,82 százalékkal megelőzte Örflyt. 1939-ben Szakáts Pál (Magyar Élet Pártja) mögött elvesztette a mandátumot (40,93 százalék), a Tolna megyei listán sem lett képviselő. Folytatta szekszárdi ügyvédi tevékenységét. A Társadalmi Szervezetek Szövetsége kerületi elnöke. 1944-ben behívták, tartalékos hadnagyként teljesített katonai szolgálatot.

1945 májusától a Tolna Vármegyei Nemzeti Bizottság elnöke, majd június 25-től ismét a vármegyei törvényhatósági bizottság tagja. 1945. június 24-én beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. 1945. augusztus 20-tól az FKGP Országos Intézőbizottságának tagja. 1945. augusztus 26-tól 1947

nyaráig a tolnai pártszervezet ügyvezető elnöke. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Baranya–Tolna vármegyei választókerületben újra mandátumot szerzett. 1945. november 23-án kinevezték a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium politikai államtitkárává. 1946. február 27-től a Belügyminisztérium, 1947. június 14-től az Igazságügyi Minisztérium politikai államtitkára volt. Nagy Ferenc miniszterelnök lemondatása és emigrációba kényszerítése után támogatta a Dobi István–Gyöngyösi János nevével fémjelzett baloldali pártvezetőséget.

Az 1947. augusztus 31-i választásokon a Baranya és Tolna vármegyei választókerületből újra tagja lett a képviselőháznak. Gyakran felszólalt az Országgyűlésben. Előadóként 1947. október 21-én ő terjesztette elő a házszabályok módosítását, majd kilenc nap múlva a rendeleti úton való kormányzásra vonatkozó felhatalmazást a Dinnyés-kormány számára. A népbíráskodással, a büntető törvénykönyvvel, valamint a választójog módosításával kapcsolatban is kifejtette véleményét. Az 1947. szeptember 11–12-én, az augusztus 31-i katasztrofális választási vereséget követően megrendezett, viharos nagyválasztmányi ülésen beválasztották az FKGP Politikai Bizottságába; 1948. április 17-ig dolgozott a testületben. 1948 júliusában felkérésre elvállalta a párt főügyési tisztét. Az 1949–1953 közötti ciklusban is tagja maradt a törvényhozásnak. 1950-ben leváltották az államtitkári posztról és nyugdíjazták. Ezután a budapesti 16. számú ügyvédi munkaközösség tagjaként dolgozott haláláig.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1948); Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal és nagykeresztje (1947); Magyar Népköztársasági Érdemrend II. fokozat.

V. I.–V. V.

DUSEK LÁSZLÓ

Rimaszombat, Gömör és Kishont vármegye, 1913. augusztus 21.

Magyar Kommunista Párt

Borsod-Gömör, Zemplén és Abaúj vármegyék Miskolc törvényhatósági jogú várossal

Az elemi iskola után két középiskolai osztályt végzett, majd a géplakatosszakmát tanulta ki. Római katolikus vallású. Felesége, Bók Magda (1916–1986) könyvelő és könyvvizsgáló.

Eredetileg szakmájában, később függetlenített pártmunkásként dolgozott. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon pártja Borsod-Gömör, Zemplén és Abaúj vármegyei listáján képviselővé választották. 1949 és 1953 között ismét ugyanebben a választókerületben jutott mandátumhoz. 1948. júniusban, a Magyar Dolgozók Pártja I. kongresszusa-

sán Borsod megye küldöttként felszólalt a tanácskozáson. 1965-ben a Zománcipari Művek budafoki gyáregysége vezetője és a Budapest XIII. kerületi pártszervezet végrehajtó bizottsági tagja volt.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1957); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Munka Érdemrend ezüst fokozat (1971), arany fokozat (1974); Magyar Népköztársasági Érdemrend V. fokozat (1980).

I. K.

ECKHARDT SÁNDOR

Arad, 1890. december 23. – Budapest, 1969. május 16.

Demokrata Néppárt

Vas vármegye Szombathely törvényhatósági jogú várossal

Római katolikus vallású, értelmiségi családból származott. Apja Eckhardt Ede banktisztviselő, az Aradi Takarékpénztár titkára, anyja Gebhardt Teréz háziasszony. Négy fivére született, Viktor banktisztviselő, István katonatiszt, Ede vasutas, Ferenc (1885–1957) történész, egyetemi tanár volt. 1924-ben feleségül vette Huszár Irén tanárnőt. Házasságukból négy gyermek született, Ilona (1925) tanár, Sándor (1927) orvos, József (1932) muzsikus; ő 1961-ben elhagyta az országot, ma a Westdeutsche Rundfunk médiakutatási osztályának vezetője, Mária (1943) múzeumigazgató.

Az elemi és a középiskolát Aradon végezte. 1908-ban beiratkozott a budapesti tudományegyetem bölcsészkarára, ahol mint az Eötvös Collegium tagja magyar–francia–német szakos oklevelet, majd 1913-ban bölcsészdoktori címet szerzett. Ezután egy évig Párizsban az École Normale Supérieure hallgatója. Hazatérését követően, 1915-től 1923-ig maga is az Eötvös Collegium tanára. 1923-tól 1958-ig a budapesti tudományegyetem oktatója, francia nyelvet és irodalmat adott elő. 1936-tól 1948-ig az *Egyetemes Philológiai Közöny*, 1942–1943-ban a *Magyarságtudomány* társszerkesztője, 1939 és 1944 között a *Magyar Szemle* szerkesztője. 1942-től a Magyar Tudományos Akadémia levelező, 1947-től 1949-ig rendes tagja, emellett még számos tudományos egyesületben viselt tisztséget.

1945 tavaszán Székfű Gyula rábeszélésére belépett a Kereszténydemokrata Néppártba, majd Barankovics Ist-

ván oldalán részt vett a Demokrata Néppárt létrehozásában; a párt egyik vezető személyisége lett. 1945. október 7-től – pártonkívüliként – a fővárosi törvényhatósági bizottság tagja.

Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a DNP és az FKGP megegyezése alapján a kisgazdapárt nagy-budapesti listáján indult; parlamenti képviselővé választották. 1945. december 6-án a Nemzetgyűlésben Bálint Sándorral együtt bejelentették, hogy a továbbiakban a Demokrata Néppártot képviselik. 1945 júliusában hat évre kinevezték az Országos Köznevelési Tanács elnökségi tagjává. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a DNP Vas megyei listájáról másodszer is bejutott a törvényhozásba. 1947. október 16-tól a párt egyik alelnöke és a végrehajtó bizottság tagja; a DNP-ben a Barankovics-csoport és a centrum között helyezkedett el. Kezdetől fogva képviselte pártját az Országgyűlés politikai bizottságában.

1949 tavaszán visszavonult a politikai élettől – képviselői mandátumáról való lemondását március 10-én jelentették be –, a továbbiakban csak tudományos munkával foglalkozott. Ennek ellenére a Magyar Tudományos Akadémia 1949. évi átszervezésekor megfosztották tagságától (tanácskozó taggá minősítették vissza). Csak 1989-ben rehabilitálták, ekkor visszaállították akadémiai tagságát. 1956-ban betegsége miatt nem vett részt a Demokrata Néppárt újjászervezésében.

Tudományos pályáját irodalomtörténészként kezdte, majd a magyar–francia kulturális kapcsolatok históriájával foglalkozott. Jelentős nyelvészeti és nyelvművelő munkássága is. 1936-ban ő adta ki az első magyar–francia nagyszótárt, amely azóta számtalan kiadást megért. Az 1965-ben megjelent Mai francia nyelvtan című könyvét Akadémiai Nagydíjjal tüntették ki. Több Ady-verset fordított franciára. A magyar irodalomtörténet Balassi-kutatóként tartja számon, ő rendezte sajtó alá a költő műveinek kritikai kiadását.

Kitüntetései: Becsületrend lovagja (francia, 1933); Kossuth-díj (posztumusz, 1990).

Fő művei: Balassi Bálint irodalmi mintái. Bp., 1913. A francia forradalom eszméi Magyarországon. Bp., 1924. Az összehasonlító irodalomtörténet Közép-Európában. Bp., 1932. A francia szellem. Bp., 1938. Balassi Bálint és Lengyelország. Bp., 1969.

Irodalom: Gyergyai Albert: Eckhardt Sándor. *Nagyvilág*, 1969. 7. sz. Klaniczay Tibor: Eckhardt Sándor. *Irodalomtörténeti Közlemények*, 1969. 4. sz. Köpeczi Béla: Nemzetkutatás Eckhardt Sándor műveiben. *Magyar Tudomány*, 1991. 6. sz.

V. I.–V. V.

ERDEI FERENC

Makó, Csanád vármegye, 1910. december 24. – Budapest, 1971. május 11.

Nemzeti Parasztpárt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Apja, Erdei Ferenc (1884–1949) zsellérsorból felemelkedett törpebirtokos, minden újra fogékony, vállalkozó hagymakertész. Anyja, Szabó Eszter (1888–1935) királyhegyesi gazdálány. Testvéröccse, Sándor (1915–1984) író és újságíró. A család református vallású volt. 1938. június 25-én megnősült, felesége Diósszilágyi Éva, a makói Kossuth-párti kórházi főorvos leánya. Házasságuk ugyan jogilag 1945-ig fennállt, kapcsolatuk azonban már korábban megszakadt. Későbbi második feleségével, Majlát Jolán (1917–1991) történésszel és néprajzkutatóval 1944 őszétől éltek együtt. Két gyermekük született, András (1946) építész, Sára (1947) biológus lett. Felesége 1945-ben tagja volt az Ideiglenes Nemzetgyűlésnek, majd 1947-ben a parasztpárt oktatási és propagandaosztályát vezetve ismét mandátumot kapott.

Elemi iskolai és gimnáziumi tanulmányait Makón végezte, az Állami Csanád Vezér Reálgimnáziumban érettségizett. 1929–1934 között a szegedi Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Kara hallgatója. Egyetemistaként szerepet vállalt a Bethlen Gábor Társaságban és a Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiumában, itt kötött barátságot Reitzer Bélával. Hont Ferenc közvetítésével kapcsolatba került marxista iskolázottságú kommunista munkásokkal is. Hetedikes gimnazista korától minden nyáron járta az országot: 1928-ban bejárta a Duna–Tisza közét, majd 1929-ben a Dunántúlt. 1930-ban Ausztriába is eljutott. Az egyetemen leginkább a politikai elméleti kurzusok érdekelték, a legnagyobb hatást a korszak kiváló tanára és gondolkodója, Horváth Barna professzor jogszociológiai előadásai gyakorolták rá. Első tanulmánya 1931-ben jelent meg a *Századunk*-ban. 1933-ban sorkatonai szolgálatot teljesített egy utászalakulatnál, s katonaként a fennálló társadalmi rend elleni

izgatás vádjával hét hónapi fogházra ítélték. Önéletírásában mindenféle hatósággal és társadalmi konvencióval szembeni lázadónak jellemezte önmagát. 1934-től könyvelő, 1936-tól ügyvezető igazgató a makói hagymatermelők szövetkezetében. 1935-ben életre szóló barátságot kötött diáktársával, Bibó Istvánnal. Ebben az évben a makói hagymásszövetkezet ösztöndíjával öt hónapos nyugat-európai tanulmányútra ment, ahol tapasztalatokat szerzett a fejlett szövetkezekről. Többek között Lenin ott megismert írásai is alakították nézetrendszerét.

Hazatérését követően, 1937. február 14-én beválasztották a Makó és Vidéke Hagymakertészei Termelő- és Értékesítő Szövetkezete igazgatóságába. A szülővárosában döntő politikai szerepet játszó Függetlenségi és 48-as Kossuth Párt titkáráként egyik kezdeményezője és vezetője az 1937 tavaszán létrehozott Márciusi Frontnak, fő szervezője az októberi makói találkozóznak, aláírója a Makói kiáltványnak. Ugyanebben a hónapban Budapestre költözött, Parasztok című munkáját akarta befejezni. Ugyancsak 1937-ben jelent meg a Magyarország felfedezése sorozat keretében évtizedes falukutató munkájának első jelentős eredménye, a Futóhomok. Könyve előszavában azon véleményének adott hangot, hogy Magyarországon a forradalmi átalakulás vezetője nem lehet a munkásság. A haladás meghatározó erejét a mezővárosi polgárosodó paraszt ideális alakjában kereste.

1938 tavaszán Illyés Gyula, Kovács Imre, Féja Géza és Veres Péter társaságában aláírta a Márciusi Front programnyilatkozatát. Röviddel ezután visszatért Makóra. 1939-ben a Márciusi Front szervezete szétesett, szervezői ezért megalapították a Nemzeti Parasztpártot. Az új párt létrehozásában Kovács Imre mellett ő játszotta a legfontosabb szerepet, 1939.

augusztus 19-én beválasztották a tizenöti tagú végrehajtó bizottságba. A párt lapja, a Szabad Szó szerkesztőbizottságának is a tagja lett. Ugyanebben az évben apjával közösen földet vett Szigetszentmiklóson. Úgy vélte, hogy ott a szellemi munka mellett létrehozhat egy családi mintagazdaságot. Az 1930-as évek végén, az 1940-es évek elején írta legjelentősebb monográfiáit: a Magyar várost, a Magyar falut, a Magyar tanyákat és A magyar paraszttársadalmat. 1943-ban, a népi írók balatonszárszói konferenciáján ő tartotta az egyik bevezető előadást, amelyben a magyar társadalom szerkezetét elemezte. Németh Lászlóval folytatott vitájában állást foglalt a szocializmus mellett. 1943-ban rövid ideig fogságban tartották.

1944 októberében a Magyar Front és a Nemzeti Parasztpárt megbízásából a fronton át Szegedre ment, ahol részt vett a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front megalakításában és az Ideiglenes Nemzeti Kormány előkészítésében. Gerő Ernő Rákosinak szóló december végi beszámolójában azt írta róla, hogy felvételét kérte a kommunista pártba, és megjegyezte: „A határozatunk az, hogy felvesszük, de titokban tartjuk a dolgot.” 1944 decemberében tagja lett az Ideiglenes Nemzetgyűlés Előkészítő Bizottságának. 1944. december 21-től Makó városát képviselte az új törvényhozó testületben. Egy ideig tagja volt a parlament politikai bizottságának. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon Somogy megyében újra mandátumhoz jutott.

1947. augusztus 31-én a parasztpárt Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog megyei listáján szerzett országgyűlési mandátumot. A kezdetektől tagja a politikai bizottságnak, a közigazgatási bizottság elnöki székét 1947 végén foglalta el. Az 1949. májusi népfreontos választásokon szintén Pest megyében kapott mandátumot. 1953-tól Bács-Kiskun megye képviselője, élete végéig folyamatosan tagja volt a törvényhozásnak.

1944. december 22. és 1945. november 15. között az Ideiglenes Nemzeti Kormány belügyminisztere. A tárca vezetőjeként tudomásul vette a kommunista pártnak a Belügyminisztériumtól gyakorlatilag teljesen független politikai rendőrség kiépítésére irányuló törekvéseit. Az NPP Ideiglenes Intézőbizottságának 1944 decemberétől, politikai bizottságának 1946 márciusától, végrehajtó bizottságának 1947 februárjától tagja. 1946 tavaszától a párt országos alelnöke, de valójában már 1945 áprilisától annak tekintették; 1947. február 25-től pártfőtítkár. A parasztpárt kommunistákkal együttműködő balszárnyának vezéralakja. Kovács Imre 1947. évi kiszorítása után lényegében ő formálta az NPP politikáját. Kezdetől fogva a népfreonteszmé lelkes híve és aktivistája: 1947-től az Országos Nemzeti Bizottság tagja, 1949-től a Magyar Függetlenségi Népfreont Országos Tanácsa alelnöke. A Dobi-kormányban 1948. szeptember 9-től államminiszter.

Az 1945 utáni években számtalan társadalmi vagy a kormányzatot támogató egyesület, társaság, tanács tagja és vezetője: így 1947-től a Magyar–Lengyel Társaság társelnöke, 1948-tól a Magyar–Bolgár és a Magyar–Jugoszláv Baráti Tár-

saságok társelnöke. Végül 1950-től a Magyar–Szovjet Társaság elnöke. Az Országos Szövetkezeti Tanács és – 1948 decemberéig – a Magyar Országos Szövetkezeti Központ alelnöke; a Tervgazdasági Tanács, majd 1949–1952 között a Népgazdasági Tanács, továbbá a Magyar Nemzeti Bank Főtanácsának tagja. A Magyar Értelmiség Nemzeti Bizottsága és az Akadémia átszervezése céljából létrehozott Magyar Tudományos Tanács tagja. 1948-ban a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választották. 1949-től az új községek létrehozását lényegében eldöntő Tanyai Tanács elnöke. 1951-től a református egyház országos főgondnoka.

1949. június 11-től, a teljes, a többpártrendszert végképp felszámoló kommunista hatalomátvételtől 1953. július 4-ig földművelésügyi miniszter a Dobi- és a Rákosi-kormányokban. Mint kormánytag közreműködött az 1950 és 1953 közötti időszak agrárpolitikájának, a parasztság megtörésére irányuló intézkedéseknek, az erőszakos kollektivizálásnak a végrehajtásában. Tudomásul kellett vennie a polgár-parasztság nagy részének kulákká minősítését és tömeges üldözését. Magánemberként, ha tehetett, segített az egyéni sérelmek orvoslásában. Rokonszenvezett az 1953-as új gazdaságpolitikával és Nagy Imre személyével. Az 1953. július 4-én megalakult Nagy-kormányban 1954. október 30-ig igazságügy-miniszter. Megbízatásának különös jelentőséget adott a politikai üldözöttek rehabilitációjának megindítása. 1954. október 30-tól saját kérésére ismét átvette a földművelésügyi tárca vezetését. 1950 és 1954 között a Fővárosi Tanács tagja. 1954-től a Hazafias Népfreont Országos Tanácsa elnökségi tagja. Nagy Imre leváltása után is a kormány tagja maradt, 1955. november 15-ig továbbra is földművelésügyi miniszter, majd 1956. október 31-ig a Minisztertanács elnökhelyettese.

1956. október–november fordulóján Nagy Imre egyik közeli munkatársa. A Nagy-kormány szűkebb kabinetjének államminiszteri rangban lévő tagja. Nyilvános egyetértését fejezte ki a többpártrendszerrel, bejelentette a Nemzeti Parasztpárt újjáalakítását és az ideiglenes szervezőbizottság létrejöttét. A parasztpártiak szervezkedése egy másik szálon – Illyés Gyula, Féja Géza, B. Farkas Ferenc – is megindult, az ő körökben megdöbbenést váltott ki, hogy éppen ő hívott fel a pártszervezésre, aki 1948–1949-ben kulcsszerepet játszott az NPP elsorvasztásában. A Petőfi Párt néven újjáalakult parasztpárt vezetése „persona non grata”-nak tekintette. November 2-án a miniszterelnök kinevezte a szovjet hadsereg kivonása részleteiről tárgyaló magyar delegáció tagjává. Egy nappal később a tőkölvi szovjet katonai bázison I. A. Szerov állambiztonsági tábornok a küldöttség többi tagjával együtt letartóztatta. Egy hónapos vizsgálati fogság után – a tárgyalódelegáció tagjai közül egyedülként – szabadon engedték.

1956-tól a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja. 1957. januártól az Agrárgazdasági Kutatóintézet igazgatója. 1957–1964-ben és 1970–1971-ben az MTA főtítkára, közben,

1964 és 1970 között alelnök. Egyidejűleg a Tudományos és Felsőoktatási Tanács elnöke. Ugyancsak 1964–1970-ben a HNF főtitkára. 1965. november 15-től haláláig az Elnöki Tanács tagja. Az 1960-as években jelentős szerepet játszott a gazdasági reform előkészítésében, főként az 1967. évi szövetkezeti törvény előmunkálataiban. 1962-től a Szövetkezeti Tudományos Tanács elnöke, 1967-től a Termelősövetkezetek Országos Tanácsa tagja. Ekkor írt tanulmányaiban a szövetkezeti nagyüzemek és a kis háztáji gazdaságok kapcsolatainak tisztázása, a csoport- és egyéni érdekeltséget teremtő ösztönzési rendszer kidolgozása foglalkoztatta. Halála után életműsorozata indult.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal és nagykeresztje (1947); Kossuth Érdemrend I. osztály (1948); Kossuth-díj (1948, 1962); Magyar Népköztársasági Érdemrend I. fokozat (1950), II. fokozat (1951); Munka Érdemrend (1960); Munka Érdemrend arany fokozat (1965); Magyar Népköztársaság Zászlórendje I. fokozat (1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

Fő művei: Futóhomok. Bp., 1937. Parasztok. Bp., 1938. A magyar paraszttársadalom. Bp., 1941. Mezőgazdaság és szö-

vetkezet. A mezőgazdasági és a szövetkezeti fejlődés kérdései. Bp., 1959. Város és vidéke. Bp., 1971.

Irodalom: Erdei Sándor: Erdei Ferenc életútja. Emberül élni. Bp., 1974. Huszár Tibor: Történelem és szociológia. Bp., 1979. Gombár Csaba: Az államférfi Erdei Ferenc. *Tiszatáj*, 1980. 12. sz. Fekete Ferenc: Erdei Ferenc agrárközgazdasági munkáiról, különös tekintettel a szövetkezeti elméletre. Bp., 1985. Köpeczi Béla: Erdei Ferenc, a politikai gondolkodó. Makó, 1985. Gyarmati György: „Korcsapdák” és „Erdei-dilemmák”. Erdei Ferenc, az elméletadó és a politikus. A Magyar Politikatudományi Társaság Évkönyve, 1986. Kulcsár Kálmán: Erdei Ferenc. Bp., 1988. Csicskó Mária–Körösenyi András: Egy harmadikutas szocializmusutópia földközélen. A Petőfi Párt 1956–57-ben. *Századvég*, 1989. 1–2. sz. Tóth Ferenc: A parasztpárt megalakulása. Makó, 1989. Huszár Tibor: Párhuzamok és keresztveződések. Budapest–Makó, 1991. Hegedüs András: Rendhagyó életek. Szubjektív reflexiók. Bp., 1994. Romány Pál: Serege nem volt, csak „súly”. *Tiszatáj*, 1996. Bognár Bulcsu: Hajnal után szabadon? Hajnal és Erdei magyar polgári átalakulásról szóló társadalomrajzairól. A mesterség iskolája. Bp., 2000.

M. K. J.—S. M.

ERDEI MIHÁLY

Szentes, Csongrád vármegye, 1907. október 13. — Budapest, 1992. október 6.

Magyar Kommunista Párt

Csongrád és Csanád vármegyék Szeged és Hódmezővásárhely törvényhatósági jogú városokkal

Görög katolikus vallású, régi juhászcsaládból származott. Apja Erdei Sándor, anyja Pap Anna. Hat testvére közül ő volt a legkisebb. Nős, első felesége Sándor Franciska. Négy gyermekük született, Mihály (1933) a szombathelyi Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola tanszékvezető tanára, Franciska (1939) óvónő, Miklós (1940) erdőmérnök és Anna. 1950-ben újra megnősült, második felesége Izsák Júlia pártmunkás, a filozófiai tudományok kandidátusa, egyetemi docens, 1949 és 1957 között országgyűlési képviselő. Két gyermekük született, István (1950) MÁV-alkalmazott, Katalin (1955) női szabó.

Négy elemi és katonai akadémiát végzett. 1920-tól 1932-ig juhász volt a család 4 kat. hold földjén és a hozzá bérelt legelőn. 1932-től 1944-ig kubikosként dolgozott.

1929-ben belépett a szociáldemokrata pártba és a Magyarországi Földmunkások Országos Szövetsége szentesi csoportjába. Az 1934. januári tisztújításkor a szentesi szociáldemokrata pártszervezet végrehajtó bizottságának jegyzőjévé választották; 1937 januárjától a végrehajtó bizottság alelnöke. Időközben, 1936 decemberében a földmunkás-szakszervezet helyi csoportjának is alelnöke lett. 1939 januárjában Szentes

küldötte az MSZDP XXXII. kongresszusán. 1941 márciusában részt vett a földmunkás-szövetség budapesti kongresszusán is.

1944 októberében, Szentes felszabadítása után, az immár legálisan megalakult városi MKP-szervezet vezetőségi tagjává választották. Bekerült a helyi nemzeti bizottságba, a városi képviselő-testületbe és a megyei törvényhatósági bizottságba. 1945-ben a szentesi szakszervezetek titkára és a nemzeti bizottság elnöke is volt. 1944. december 17-től a szakszervezetek küldötteként az Ideiglenes Nemzetgyűlés képviselője. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon az MKP Csongrád és Csanád vármegyei listáján pótképviselő lett. A szentesi Dadi Imre lemondása után, 1946. április 30-án behívták a törvényhozásba. Az 1947. augusztus 31-i parlamenti választásokon ismét Csongrád és Csanád vármegyék listáján szerzett mandátumot. Az Országgyűlés Politikai Bizottsága nevében több alkalommal ő terjesztette be a kormányrendeleteket utólagos parlamenti jóváhagyásra. Az 1949. májusi országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Népfront Csongrád megyei listáján kapott újabb mandátumot; s 1953-ig maradt a törvényhozás tagja.

1946–1947-ben az MKP Csongrád megyei titkára. 1946. szeptembertől 1954. májusig az MKP, majd az MDP KV tagja. 1947-ben Budapestre került az MKP országos központjába, ahol 1948-ig a szövetkezetpolitikai osztályt vezette. 1948–1949-ben az MDP KV Szervezőbizottságának póttagja. Továbbra is tevékeny szerepet vállalt az érdek-képviselési szervezetekben, 1945-től 1948-ig alelnök, majd elnök a Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetségében, ezután 1949-től 1952-ig a Dolgozó Parasztok és Földmunkások Országos Szövetsége alelnöke. 1948-ban a földműves-szövetkezetek országos választmányának alelnöke.

1949. augusztus 23-i megalakulásától 1953. májusig tagja volt az Elnöki Tanácsnak. 1950 augusztusától 1952. január 1-jéig földművelésügyi miniszterhelyettes. 1952–1953-ban a Kiskunsági Állami Gazdaság igazgatója. Ezután visszakerült a

párt apparátusába. 1956-ig az MDP Budapest XVI. kerületi bizottságának élén állt. 1956. november 4. után részt vett a Magyar Szocialista Munkáspárt szervezésében. 1957 tavaszától az FM Szakoktatási és Kísérletügyi Főigazgatósága vezetője. 1960-tól a Ráckeresztúri Állami Gazdaság, 1961-től 1963-ig, nyugdíjba vonulásáig a Kátai Állami Gazdaság igazgatója.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (1948); Kossuth Érdemrend III. osztály (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend III. fokozat (1950); Munka Érdemrend (1954); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Munka Érdemrend arany fokozat (1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Április Negyedike Érdemrend (1987).

Fő műve: Pustától az Országházig. Emlékirat. Bp., 1985.
V. H.

É R D I S Á N D O R

Tasnádszántó, Szilágy vármegye, 1905. június 29. – Budapest, 1962. június 29.

Magyar Függetlenségi Párt Nagy-Budapest

Ehrenfeld Mátyás tisztviselő és Steiner Rozália legkisebb gyermeke. Testvérei – Imre, Zoltán és Sarolta – tisztviselők voltak. Kétszer nősült, első házasságából egy lány, második feleségétől egy fiú és egy leány született.

Szülei az 1910-es években a fővárosba költöztek, így Budapesten végezte iskolai tanulmányait. Kereskedelmi érettségit szerzett, ezután beiratkozott a Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetemre, ahol két féléven keresztül közgazdaságtant hallgatott. Ezután megszakította tanulmányait, és dolgozni kezdett.

Különböző cégek alkalmazottja volt, később önállósította magát: textil-nagykereskedő lett. A második világháború idején munkaszolgálatos volt; személyes tapasztalatai hatására bekapcsolódott az antifasiszta ellenállási mozgalomba. Házában üldözötteket rejtegetett, pénzzel és iratokkal támogatta az illegális kommunista mozgalmat.

Budapest felszabadítása után néhány hónapig a Magyar Kommunista Párt tagja volt, a II. kerületi rendőrségen szolgált. Később szakított a politikával és ismét kereskedelem-

mel foglalkozott: egy fonálkereskedésre szakosodott részvénytársaság vezetője lett.

1947 augusztusában csatlakozott a Magyar Függetlenségi Párthoz. 1947. augusztus 31-én a nagy-budapesti választókerületből bekerült a törvényhozásba. A párt és a személye ellen indított politikai hajszá miatt 1947. november 18-án bejelentette kilépését a Magyar Függetlenségi Pártból, majd másnap lemondott mandátumáról is. Ennek ellenére az Országos Nemzeti Bizottság törvénytelen döntésével a párt összes, közte az ő mandátumát is megsemmisítette.

1949-ben letartóztatták, s ötven hónapra internálták, mert üzleti kapcsolatban állt a Rajk-perben kivégzett Pálffy Györggyel. 1953-ban engedték szabadon Kistarcsáról. Az Egyesült Izzó revizora lett, majd az Artex Külkereskedelmi Vállalat üzletkötője volt. Később a Siemens cég export–import vállalatának megalakításában s vezetésében vett részt. Utolsó munkahelyén szövetkezeti főkönyvelőként dolgozott.

Sz. R.

ERŐS GYULA

Ploesti, Románia, 1912. július 21.

Magyar Függetlenségi Párt

Nagy-Budapest

Apja földműves volt. Anyja Bartha Mária, Római katolikus vallásban nevelkedett. Nős volt, de képviselőisége idején feleségétől már különváltan élt.

Gimnáziumi érettségi vizsgát tett, majd 1940-ben több fővárosi újságnak lett a munkatársa. 1947. augusztusban csatlakozott a Magyar Függetlenségi Párthoz; kinevezték a párt sajtófőnökének.

Az augusztus 31-én tartott országgyűlési választásokon Nagy-Budapest választókerületéből bekerült a törvényhozásba. 1947. november 18-án az Országgyűlésben bejelentették a Magyar Függetlenségi Pártból való kilépését, de két nappal később az Országos Nemzeti Bizottság az ő

mandátumát is megsemmisítette. 1948-ban elmenekült várható letartóztatása elől; először Bécsben telepedett le, ahol az amerikai CIC hírszerző szervezet Magyar Segítő Iroda fogadóállomásának vezetője lett. 1949. áprilisban leváltották, ezután Salzburgba helyezték át. Ausztráliába akart kivándorolni. 1950-ben az Amerikai Egyesült Államokban élt, a magyar emigráció munkájába bekapcsolódva a Magyar Nemzeti Bizottmány tagja lett. Az emigrációs sajtóban is megjelentek írásai, többek között az *Ember* címmel kiadott lap hasábjain. További sorsa ismeretlen.

Sz. R.

ERŐSS JÁNOS

Tiszaeszlár, Szabolcs vármegye, 1889. december 23. – Buffalo, New York, USA, 1962. március 12.

Független Kisgazdapárt

Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyék

Régi nemesi (Iengyelfalvi Erőss), de időközben elszegényedett, református családból származott. Születésekor apja, Erőss Lajos már cseléd volt; később uradalmi alkalmazottként béresgazda, végül ispán lett. Anyja, Kolozsi Borbála szintén régi nemesi (véecsei Kolozsy) családból származott, öt-éves korában árvaságra jutott, keresztanyja, gróf Széchenyiné támogatta. Hat gyermekük született, ebből négy érte meg a felnőttkort. Református vallású. 1924-ben megnősült, felesége Fráter Mária.

A középiskolát Nyíregyházán és a sárospataki református kollégiumban végezte. Az érettségit követően Debrecenben és Budapesten jogot hallgatott, a fővárosban doktorált. 1913-ban önkéntesként bevonult a cs. és kir. 65. gyalogezredhez. 1915-ben az orosz fronton hadifogságba esett. Hazatérte után, 1921 májusában leszerelt. 1923-ban egységes ügyvédi és bírói vizsgát tett. 1924-től ügyvédi magánpraxist folytatott Nyíregyházán, feleségével közös 154 kat. holdas mezőcsati birtokát bérbe adta.

1906-ban a Függetlenségi és 48-as Pártban kezdte politikai pályáját. 1930-ban csatlakozott Bajcsy-Zsilinszky Endre Nemzeti Radikális Pártjához, amelynek országos pártigazgatója lett. 1935-ben elindult a választásokon, de a vásárosnaményi kerületben a szavazatok 40,37 százalékával alulmaradt a kormánypárti Tomcsányi Vilmos Pállal szemben. Külső

munkatársként rendszeresen irt az *Előőr*s, a *Szabadság*, majd a *Független Magyarország* című lapokba. 1936-ban – Bajcsy-Zsilinszkyvel együtt – csatlakozott a Független Kisgazdapárt-hoz. Tagja lett a párt országos nagyválasztmányának, ő irányította a tiszántúli szervezkedést. 1939-ben ismét elindult a vásárosnaményi kerületben, de Konkoly-Thege Kálmánnal (MÉP) szemben a szavazatok 38,27 százalékával másodsor is vereséget szenvedett. Ellenzéki politikai beállítottsága miatt gyakran összeütközésbe került a horthysta hatóságokkal, több ízben indítottak ellene különböző indokokkal bünvádi eljárást. 1944. március 19. után illegalitásba vonult, és bekapcsolódott az ellenállási mozgalomba. Kapcsolatban állt Bajcsy-Zsilinszkyvel, Tettamanti Károllyal és Borbély Mihállyal együtt az ellenállási mozgalom sajtóját terjesztette.

1944. október 31-én, Nyíregyháza felszabadítását követően a szovjet hatóságok Szabolcs vármegyében megbízták a főispáni teendők ideiglenes ellátásával. 1944. december 19-től 1945. május elejéig a Szabolcs Vármegyei Nemzeti Bizottság elnöke. 1944. december 19-én, a megyei nemzeti bizottság alakuló ülésén az Ideiglenes Nemzetgyűlés képviselőjévé választották. 1945. január 4-től 1945. október 27-ig Szabolcs vármegye, 1945. január 27-től 1945. április végéig Szatmár vármegye főispánja volt. 1945. augusztus 11-től az FKGP Szabolcs vármegyei szervezetének az elnöke; augusz-

tus 20-tól az országos intézőbizottság tagja. Az FKGP centrumához tartozott. 1945. november 4-én a Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyei választókerületben nemzetgyűlési képviselővé választották. Részt vett a parlament politikai bizottságának munkájában. 1945. decemberétől 1946. márciusáig országos pártigazgatóként működött. 1946. február 23-tól november 20-ig a Jóvátételi Hivatal elnöke, e minőségében 1946. április 18-án címzetes miniszterelnökségi államtitkári címet kapott. 1946. november 20-tól 1947. szeptember 24-ig közellátásügyi miniszter a Nagy Ferenc-, illetve a Dinnyés-kormányban. 1946–1947-ben a Fogyasztási Szövetkezetek Országos Központja igazgatósági tagja. Nagy Ferenc miniszterelnök 1947. június 2-i lemondásakor, a kisgazdapárt vezetésében bekövetkezett baloldali fordulat után szembekerült a Dobi–Gyöngyösi-féle irányzattal, s a jobbszárny egyik vezetője lett. 1947. augusztus 31-én régi kerületében ismét képviselővé választották. 1948. március 1-jén

kelt lemondását az igazságügyi, valamint a mentelmi bizottságban viselt tagságáról az Országgyűlés elfogadta, szabadságkérelmét azonban elutasította. Ezt követően visszavonult a politikai élettől, majd illegálisan Olaszországba távozott, amiért az FKGP Politikai Bizottsága 1948. április 15-i ülésén kizárta a pártból.

1948. november 17-én mondták ki hivatalosan is parlamenti mandátumának megszűnését. Olaszországból 1948. május 18-án az Egyesült Államokba utazott. Az emigrációs politikában nem vett részt, bár 1955 tavaszán tagja lett a Magyar Nemzeti Bizottmányoknak. Cikkeket írt amerikai magyar lapokba, többek között az *Amerikai Magyarországra*, amelyet az 1950-es évek elején rövid ideig szerkesztett, s amelynek huszonöt évig résztulajdonosa is volt.

Fő műve: Így végződnek a háborúk Európában. A nagy európai konfliktusok befejezésének drámája. Bp., 1942.

V. I.–V. V.

ESZTERHÁS GYÖRGY

Ólubló, Szepes vármegye, 1916. június 8. – Lisbon, New Hampshire, USA, 2002. augusztus 22.

Demokrata Néppárt

Heves és Nógrád-Hont vármegyéek

A 18. században Magyarországra betelepült sváb család leszármazottja. Apja, Fölker József (1885–1930) köztisztviselő volt, anyja, Cserneczky Gizella (1887–1978) a háztartást vezette. Két bátyja, József (1910–1915) és Iván (1914–1916) kisgyermekkorában elhunyt, öccse, Endre (1920) mérnök lett. Római katolikus vallású. 1943-ban házasságot kötött Budapesten, felesége Bagi Katalin (1920) export-import levelező. Négy leányuk született: Katalin (1945) klinikai specialista, Annamária (1949) szállítási vállalkozó, Susanne (1957) mikrobiológus, Judith (1959) hivatalvezető. Nevét 1938-ban magyarosította.

Az elemi iskolát Berettyóújfalun végezte. Tanulmányait a debreceni piarista gimnáziumban és a makói Állami Csanád Vezér Reálgimnáziumban folytatta, végül a győri bencés főgimnáziumban érettségizett 1934-ben. Beiratkozott a Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karára, ahol a jogi tanulmányokat 1940-ben fejezte be. Az államtudományi oklevelet 1942-ben Pécsen szerezte meg.

1937-ben köztisztviselői pályára lépett, előadó lett a Belügyminisztérium szociális osztályán. Antall József menekültügyi főbiztos felkérésére a minisztérium menekültügyi osztályán önként vállalta a lengyel menekültek elhelyezésének a megszervezését, és részt vett lengyel katonák Jugoszláviába menekítésében. 1940-ben a BM Országos Nép- és Családvédelmi Alap szakelőadójaként hivatali beosztásánál fogva

jelentős anyagi támogatást biztosított a Katolikus Agrárféjségi Legényegyletek Országos Testülete Népfőiskolája felállításához. 1941-ben bevonult katonának, előbb az 1. honvéd gyalogezrednél szolgált, majd a Honvéd Haditudósító Századhoz osztották be, később tiszti iskolára került. 1944-ben az Országos Szociális Felügyelőségen dolgozott.

1937-ben belépett a Független Kisgazdapártba, s egyetemista társai között aktív propagandát fejtett ki a párt mellett. Már diákkorában bekapcsolódott a katolikus ifjúsági mozgalomba. Tagja lett a Foederatio Emericának, s három éven át a Szent István Bajtársi Közösség főtitkára volt. A német megszállás idején részt vett az ellenállási mozgalomban. Kisgazdapárti kapcsolatai miatt 1944. decemberében a nyilasok németellenes szervezkedés címén vád alá helyezték, de a bíróság nem indította meg ellene az eljárást.

1945 tavaszán szabadságot kért a Belügyminisztériumtól, s idejét, energiáját a pártpolitikára fordította. Varga Béla, az FKGP budapesti szervezete elnökének titkára lett, tevékeny szerepet játszott a párt fővárosi szervezkedésének a megindításában. Egyidejűleg részt vett a náci és nyilas háborús bűntettek kivizsgálására megalakult bizottság munkájában. 1945. október 7-től 1948. decemberéig Budapest törvényhatósági bizottságának tagja. 1945. november 4-én a nagy-budapesti választókerületben nemzetgyűlési képviselő

lővé választották. A parlamenti frakcióban a katolikus képviselőcsoporthoz tartozott. 1945 novemberétől képviselőské mellet ő vezette az FKGP országos központja közigazgatási osztályát. 1946 nyarán jelentős szerepe volt abban, hogy a kisgazdapárt elérte a B-lista felülvizsgálatát, és több mint húszezer köztisztviselőt visszahelyeztek korábbi állásába. 1946. szeptember 7-én bekerült a párt országos intézőbizottságába. Pártja képviselőként részt vett a Magyar–Szovjet Olajművek Rt. felügyelőbizottsága munkájában.

A munkáspártok nyomására 1947. március 10-én több társával együtt kilépett a Független Kisgazdapártból. Néhány hónapig párton kívüli képviselőként tevékenykedett, majd katolikus meggyőződését követve csatlakozott az újra szervezkedni kezdő Demokrata Néppárthoz. A párt képviselőként részt vett az országgyűlési választásokat előkészítő pártközi tárgyalásokon, majd az 1947. augusztus 31-re kiírt országgyűlési választások előtt ő vezette a DNP kampányát. Az Országgyűlés szeptember 16-i alakuló ülésén a Heves és Nógrád–Hont vármegyei mandátumával igazolták. 1947 szeptemberétől pártja végrehajtó bizottsági tagja és országos pártigazgató. Kezdetől fogva képviselte pártját az Országgyűlés

politikai bizottságában. Mindszenty József esztergomi érsek letartóztatása, majd Barankovics István pártfőtitkár emigrálása után, 1949. február elején a DNP Végrehajtó Bizottsága nevében néhány társával együtt feloszlatta a pártot, hogy elkerüljék a szervezet beolvasztását a népfrontba.

1949. február 22-én éjjel több képviselőtársával együtt Ausztriába menekült. Családja csak 1956-ban követte. Többéves olaszországi és svájci tartózkodás után, 1953-ban az Egyesült Államokban telepedett le. A Ford Company New Jerseybe telepített gyárában kapott munkát; 1989-ben anyagbeszerző tisztviselőként ment nyugdíjba. Külföldre távozása után nyomban bekapcsolódott a politikai emigráció munkájába. 1949 novemberétől a Magyar Keresztény Népmozgalom Végrehajtó Bizottságának, 1950-től a Közép-európai Kereszténydemokrata Unió Magyar Tagozatának tagja. 1950-ben bekerült a magyar emigráció csúcsszervezetébe, a Magyar Nemzeti Bizottmányba is. Az 1950-es évek közepétől nem folytatta aktív politikai tevékenységét. A magyarországi rendszerváltás után, 1990-től a Kereszténydemokrata Néppárt intézőbizottsági tagja; a párt Barankovics-emlékéremmel tüntette ki.

V. I. – V. V.

FAGGYAS JENŐ

Tarpa, Bereg vármegye, 1919. szeptember 25. – Tarpa, Szabolcs-Szatmár megye, 1980. december 22.

Független Kisgazdapárt

Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyék

Református vallású, szegényparaszti családból származott. Szülei, Faggyas Lajos és Oláh Erzsébet 2 kat. hold saját földön, és felébe-harmadába szerződött bérleményeken gazdálkodtak. Emellett napszámba jártak a nagyobb gazdákhöz, vagy a környező uradalmakban vállaltak munkát. Családjának tagjai Bajcsy-Zsilinszky Endre leghűségesebb támogatói. 1942-ben feleségül vette Szász Rózát, aki háztartásukat vezette, és az önálló életkezdést követően 6,5 kat. hold saját földjükön közösen kezdtek gazdálkodni. Két gyermekük született, Jenő (1944) és Erzsébet (1946).

A hat elemi után a kétéves téli gazdasági iskolát is elvégezte. 1933–1934-ben napszámos, illetve részes munkásként dolgozott a helyi nagybirtokon. 1935-ben a Nyíregyházi Folyammérnöki Hivatalnál kapott munkát; előmunkás, majd munkafelügyelő lett a tiszai gátépítésnél. 1940. december 2-től kisebb megszakításokkal katonáskodott.

1945. január 18-án a felbomló hadseregből megszökött. A község felszabadulása után kinevezték a helyi rendőrség helyettes parancsnokává, de július 1-jén tisztségéből saját kérésére felmentették és leszerelték. Ezt követően is-

mét visszatért földjei műveléséhez; a földreform során kapott 1,5 kat. holdat, összesen 10 kat. holdon gazdálkodott. A helyi Úrbéri Legelő- és Erdőbirtokosság jegyzője.

1945-ben belépett a Független Kisgazdapártba, 1948-ig el látta a tarpai szervezet titkári teendőit. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyei választókerületben pótképviselő lett.

1948. november 18-án az emigrációba ment Eröss János utódként, behívás útján lett tagja a törvényhozásnak. 1948. novembertől 1951. februárig a Független Kisgazdapárt Szabolcs-Szatmár megyei titkára. 1949. január–februárban a tagságot felülvizsgáló vármegyei tisztogatóbizottság tagja. 1949. május 15-én a népfrontlistán újra képviselővé választották. 1949–1954-ben a kisgazdapárt delegáltja a Magyar Függetlenségi Népfront Országos Tanácsában. A Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetsége, az Újbirtokosok és Földhözjuttatottak Országos Szövetsége, valamint a Dolgozó Parasztok és Földmunkások Országos Szövetsége helyi, illetve megyei szervezeteibe is belépett. A Független Kisgazdapártot képviselte a Magyar Országos Szövetkezeti Központ Igazgatóságában.

1950-ben felkerült Budapestre. 1951–1952-ben az Élelmezési, illetve a Begyűjtési Minisztérium főelőadója, 1952 és 1954 között a Begyűjtési Minisztérium, 1954-től 1956-ig az Élelmezés-ipari Minisztérium osztályvezetője. Közben, 1954-ben belépett a Magyar Dolgozók Pártjába. 1956. áprilisban visszament megyéjébe, s a Mátészalkai Sertésenyésztő és -hizláló Vállalat igazgatója lett. 1956 végétől a Magyar Szocialista Munkáspárt tagja lett, a párt Szabolcs-Szatmár megyei bizottságának végrehajtó bizottságába is bekerült. 1960-ban kinevezték a Nyíregyházi Állami Gazdaság igazgatóhelyettesévé. 1962-ben hazahívták Tarpára, és megválasztották az Esze Ta-

más Mezőgazdasági Termelőszövetkezet elnökének. A Mezőgazdasági Szövetkezetek Területi Szövetsége Szabolcs-Szatmár megyei elnöke, a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsában pedig az ellenőrző bizottságot vezette. Egy ideig ő töltötte be a tarpai nagyközségi tanács elnöki tisztségét. 1964 és 1968 között a Hazafias Népfront Országos Tanácsának tagja volt. 1979 legvégén ment nyugdíjba.

Kitüntetései: Szocialista Munkáért Érdemérem (1953); Munka Érdemrend arany fokozat (1969, 1979); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

V. I.–V. V.

FALCIONE KÁLMÁN

Zombor, Bács-Bodrog vármegye, 1883. február 25. – Szeged, 1975. február 24.

Magyar Függetlenségi Párt

Csongrád és Csanád vármegyék Szeged és Hódmezővásárhely törvényhatósági jogú városokkal

Apai nagyapja a 19. század elején érkezett Itáliából Magyarországra. Apja, cardezzai Falcione Antal kereskedő, majd szállítmányozási vállalkozó, föld- és háztulajdonos. Édesanyja, Weighand Magdolna egy bőrgyáros leszármazottja. A római katolikus vallású családban hét testvére született. Irma és Blanka az első világháborúban önkéntes ápolónőként, ragályos betegségben haltak meg. Janka és Ilona háztartásbeli volt, István kereskedőnek ment, Vilma a Slachta Margit vezette Szociális Nővérek zombori világi szervezetének elnöknője, Gyula hivatásos katonatiszt lett. 1913-ban Szegeden házasodott meg, felesége nemescsói Török Etelka (1882–1982), dédapja révén az egyik aradi vértanú, Török Ignác leszármazottja volt. Gyermekük: Lóránt (1913) ügyvéd, majd 1956-os részvétele miatt letöltött börtönbüntetésének után villanyszerelő, Éva (1916) háztartásbeli, Kálmán (1920–1945) hivatásos katonatiszt, az 1945. februári budai kitörésnél hősi halált halt, Márió (1923–1994) szintén hivatásos katona, majd altatárvos az Amerikai Egyesült Államokban.

Iskoláit Zomborban végezte, majd érettségi vizsgája után a katonai pályát választotta. 1904-ben, a Magyar Királyi Honvéd Ludovika Akadémia elvégzésekor hadnagy rendfokozatot kapott. Hivatásos szolgálatát Eszéken kezdte, majd Szegeden felsőtiszt tanfolyamot végzett. 1913-ban, egy tanári tanfolyam elvégzése után történelmet és földrajzot tanított a soproni magyar királyi honvéd főreáliskolában. Az első világháború kitörésekor eszéki alakulatával a szerb frontra vezényelték, innen az orosz frontra került, ahol 1916-ban hadifogságba esett. A habarovszki hadifogolytáborban irodalmi újságot szerkesztett. Hamis papirokkal utazva 1917-ben hazatért. Ekkor Pécsre helyezték, ahol a honvéd hadapród-

kola tanára és parancsnoki segéd tisztje lett. Pécs szerb megszállásakor az iskola felszámolásában segédkezett s tolmácsként dolgozott, majd családjával együtt szatymazi birtokukra vonult vissza. A nemzeti hadsereg megalakulásakor őrnagy rendfokozatban a szegedi magyar királyi honvéd vámörkerület parancsnoki segéd tisztje lett.

Már 1914 előtt elkezdte a budapesti tudományegyetemen jogi tanulmányait, s abszolutóriumot szerzett. Tényleges katonatisztként megszerezte a jogi doktorátust is, majd miután a hadseregtől nyugdíjazták, 1925-ben ügyvédi irodát nyitott Szegeden. Tevékenyen részt vett a város közéletében: a Magyar Frontharcos Szövetség kerületi elnöke, valamint a Szegedi Testgyakorlók Körének elnöke volt. 1938-tól Szeged város törvényhatósági bizottságának tagja. Bár a mindenkorai kormánypartokba belépett, politikai funkciókat nem vállalt. A második világháború idején reaktiválták, alezredesként a szegedi hadtestparancsnokságon irodai szolgálatot teljesített.

1947 augusztusában, Pfeiffer Zoltán szegedi látogatása után belépett a Magyar Függetlenségi Pártba, a délvidéki szervezet elnöke lett. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a Csongrád és Csanád megyei választókerületben mandátumot szerzett. Két hónappal az Országgyűlés megalakulását követően, 1947. november 18-án bejelentette kilépését a Magyar Függetlenségi Pártból. Ennek ellenére két nappal később az Országos Nemzeti Bizottság az MFP mandátumainak törvénytelen megsemmisítésekor az ő megbízólevelét is érvénytelenítette. Még ugyanazon a napon Szegeden letartóztatták. A fizikai bántalmazások hatására elvállalta egy koncepció per első rendű vádlottjának szerepét. A Szegedi Népbíróság 1948. február 7-én az államrend megdöntésére

irányuló szervezkedésben és mozgalomban való részvétel vádjával tíz év fegyházbüntetésre és teljes vagyonekbobzásra ítélte. Másodfokon a Népbíróságok Országos Tanácsa letöltendő szabadságvesztését a felére mérsékelte. A szegedi Csillagbörtönben, a budapesti Gyűjtőfogházban és a váci börtönben raboskodott. 1953-ban szabadon bocsátották, de egy évre Hajdúbagosra internálták. A következő évben, igaz, rendőri felügyelet alá helyezve, hazatérhetett családjához. Törvénytelen ítéletét később megsemmisítették, őt pedig rehabilitál-

ták. Ezután a közéletől teljesen visszavonultan, nyugdíj nélkül élt szatymazi birtokán. Élénk irodalmi tevékenységet fejtett ki. Több verse megjelent szegedi lapokban, beválasztották a szegedi Tömörkény Irodalmi Társaságba.

Fő művei: A magyarság világtörténelmi jelentősége. Szeged, 1921. A foglyok. Kép az orosz fogságból. Színmű. Szeged, 1923.

Irodalom: Kóró Imre: Új utak, régi sorok. Szeged, 1947.

Sz. R.

FARAGÓ GYÖRGY

Kecskemét, 1902. május 15. – Budapest, 1985. január 24.

Szociáldemokrata Párt

Országos lista

Apja, Faragó Gyula mészkereskedő, majd kútfúró mester volt, anyja Feuermann Beáta. Izraelita vallású, 1935-ben a római katolikus hitre tért át. 1936-ban a fővárosban feleségül vette Szücs Erzsébetet (1908). Gyermekek nem született.

A budapesti VI. kerületi Állami Főgimnáziumban érettségizett, közben házitánító volt. Később a Kereskedelmi Akadémia főiskolai tagozatán folytatta tanulmányait, majd különböző ipari és kereskedelmi vállalatok tisztviselője lett. Beiratkozott a Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karára is, ahol 1926-ban abszolutóriumot szerzett, majd 1931-ben letette az ügyvédi és bírói szakvizsgát, és saját ügyvédi irodát nyitott. 1939-ben belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. 1944-ben feleségével együtt bekapcsolódott az antifasiszta ellenállásba, részt vett a Stollár Béla vezette Klotild utcai fegyveres akciócsoport tevékenységében is.

1945-ben a Szociáldemokrata Párt erzsébetvárosi szervezetének elnöke, és tagja lett a fővárosi végrehajtó és az ellenőrző bizottságoknak is. 1945-ben a Magyar Partizánok Bajtársi Szövetsége alapítója. 1945 végén a fővárosi törvényhatósági bizottságba is bekerült. A Közalkalmazottak Országos Szabad Szakszervezete alelnöke, majd elnöke. 1945. szeptember 1-jén kinevezték a Kincstári Jogügyi Igazgatóság

vezetőjévé, ekkor felfüggesztette ügyvédi praxisát. Miután 1947. június 14-én kinevezték a Dinnyés-kormány belügyi politikai államtitkárává, felmentették kincstári igazgatói állásából.

Az 1947. augusztusi országgyűlési választásokon az SZDP országos listájáról bekerült a törvényhozásba. Államtitkári tisztségénél fogva egy sor törvényjavaslatnak ő volt az előadója. 1948. július 13-án felmentették államtitkári tisztségéből, egyidejűleg visszahelyezték korábbi igazgatói tisztségébe, ezért összeférhetetlen helyzete miatt, augusztus 4-én lemondott parlamenti mandátumáról. Az 1948. júniusi párt-egyesítéskor átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába.

1949. augusztus 15-én megszüntették kincstári igazgatói megbízatását, egyidejűleg kinevezték a Budapesti Felső-bíróság tanácselnökévé. 1951. januárban nyugdíjazták; júliustól az Építésügyi Minisztérium különböző vállalatainál dolgozott jogászként, majd 1958-ig vállalati jogtanácsos volt. Ekkor átszervezés címén eltávolították munkaköréből, ezért három évre ismét felújította ügyvédi tevékenységét. 1961-ben az Ipari Szövetkezetek Országos Szövetsége alkalmazottja lett, osztályvezetői beosztásból ment nyugdíjba.

Kitüntetése: Magyar Partizán Emlékérem (1947).

Sz. R.

FARAGÓ LÁSZLÓ

Budapest, 1896. szeptember 12. – Budapest, 1967. március 25.

Szociáldemokrata Párt

Országos lista

Zsidó származású, édesanyja Frankfurter Laura. Nős volt, felesége Fuchs Terézia (1894–1988). Nevelt leányát a főváros ostroma alatt a nyilasok megölték.

A gimnáziumi érettségi után, 1917-ben beiratkozott a budapesti tudományegyetem jog- és államtudományi karára. Eljárt a Társadalomtudományi Társaság rendezvényeire. Tanulmányait megszakítva, 1919-ben tisztként szolgált a Vörös Hadseregben. Megszerezte a jogi doktorátust, majd 1934-ben bírói és ügyvédi vizsgát tett. Az 1910–1920-as évek fordulóján belépett a szociáldemokrata pártba és a szakszervezetbe. 1922-ben a pártválasztmányba is beválasztották. 1920-tól a *Népszava* szerzője. A *Szocializmusban* 1922-ben jelent meg az első írása. Fő témái az ellenforradalmi rendszer kritikája, majd az 1920-as évek végétől a fasizmus jelenségeinek az elemzése, az ellene való küzdelem voltak. 1927-től a Magántisztviselők Országos Szövetsége alelnöke. Szoros barátságba került alelnöktársával, Kéthly Annával; közreműködött a képviselőasszony parlamenti beszédei előkészítésében. 1929-től tíz évig a *Népszava* belső munkatársa, illetve később a *Szocializmus* szerkesztője, 1945 után szerkesztőbizottsági tagja. Emellett magántisztviselő, egy ideig a szociáldemokrata párt fővárosi törvényhatósági frakciója megbízásából a Fővárosi Gázművek jogi osztályának a munkatársa. Munkakörének ellátásához a hites könyvvizsgálói oklevelet is megszerzte. Takács Józseffel és Szeder Ferencsel együtt a szociáldemokrata agrárprogram kidolgozója.

1945. februártól a Pénzügyi Központot irányító ötös bizottság tagja, majd májustól vezérigazgató. Tevékeny része volt a stabilizációban és a hároméves terv előkészítésében. 1946-ban a párizsi magyar béke delegáció tagja, gazdasági fődelegátus. 1946-tól a koalíciós alapon szerkesztett *Közgazdaság* szerkesztőbizottsági tagja; az 1947. évi választási kampány során vitába keveredett Markos Györggyel, az MKP-delegálta főszerkesztővel, ezért megszakította kapcsolatát a lappal. 1946-tól a Magyar Országos Tornaszövetség társelnöke.

1945. június 24-én a Dunántúlon beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe; 1945. szeptember 6-tól az Ideiglenes Nemzetgyűlés Politikai Bizottságának a tagja. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a nagy-budapesti listán ismét mandátumhoz jutott, továbbra is politikai bizott-

sági tag. A szociáldemokrata frakció aktív tagja, rendszeres felszólalója; a címek és rangok eltörléséről szóló törvényjavaslat vitája során pártja vezérszónoka. 1946-ban megjelent könyvének terjesztését – annak szélsőségesen pártos volta miatt – felfüggesztették. 1947-ben két ízben Svájcban folytatott pénzügyi tárgyalásokat; miután németül és franciául is tárgyalóképes volt, a Nemzetközi Kereskedelmi Kamara kongresszusán is ő képviselte Magyarországot. 1947. augusztus 31-én az országos listáról újraválasztották, a pénzügyi bizottság elnöke lett. A népbíráskodás egyes rendelkezéseinek módosítására irányuló előterjesztés tárgyalásakor, valamint az 1947–1948. évi költségvetés igazságügyi tárcát érintő részletes vitájában volt előadó. Bár nézeteivel pártján belül korábban baloldalinak számított, mivel nem értett egyet a két munkáspárt egyesítésével, 1948. február 18-án kizárták a Szociáldemokrata Pártból, s április 26-án mandátumától is megfosztották. Ezután valamennyi állásából elbocsátották, tisztségeiből leváltották. 1948-tól a döntőbizottság vezetője a Belkereskedelmi Minisztériumban.

1950. július 18-án az Államvédelmi Hatóság előállította és kitiltotta Budapestről. 1953 szeptemberéig kijelölt kényszerlakhelyén, Nádudvaron élt, ugyancsak kitelepített feleségével együtt. Nem kényszerítették fizikai munkára, fordítással foglalkozhatott. 1953-ban Budakeszire költöztek. 1956 nyarán képzettségének megfelelő álláshoz jutott: a Magyar Kereskedelmi Kamara jogtanácsosa, 1956 augusztusától 1959-ig a kamarai választott bíróság titkára. 1957-ben visszaköltözhetett a fővárosba. 1967-ben mint a nemzetközi polgári jog elismert szakértőjét kinevezték az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának címzetes docensévé.

Kitüntetése: Munka Érdemrend ezüst fokozat.

Fő műve: Törvényes gondoskodás a világháború katonáiról. Bp., 1937. Írástudók árulása, írástudók helytállása. Bp., 1946. Egy árva tollal. Bp., 1947. Nemzetközi választott bíráskodás. Bp., 1966.

Irodalom: Faragó László 1896–1967. A demokrácia kilátásai. Egy politikus írástudó gondolataiból. Szerk.: Jemnitz János, Székely Gábor. Bp., 1998. Nyárády Gábor: A szenvedély tévedései. Emlékezés Faragó László publicistára. *Magyar Szemle*, 1999. 5–6. sz.

B. M.–H. Zs.

FARKAS DÉNES

Felsőbagod, Zala vármegye, 1884. október 1. – Budapest, 1973. augusztus 11.

Demokrata Néppárt

Zala vármegye

Ősei Zala vármegyéből származtak. Édesapja, boldogfai Farkas József (1857–1951) baráti kapcsolatot tartott fenn Giesswein Sándorral. 1896-ban a Zichy Nándor vezette Katolikus Néppárt színeiben bekerült a parlamentbe. 1879-ben kötött házasságot szentmargitai és lovászi Sümeghy Rozáliával. Az anyai nagyapa 1865–1868 között volt képviselő. A szülők a Zala vármegyei Söjtörön és Bagodon 680 kat. hektár földtulajdonnal rendelkeztek.

Két bátyja közül Kálmán (1880–1944) vármegyei tisztviselő, földbirtokos. Másik fivére, Tibor (1883–1940) 1922-ben és 1930-ban pártönkivüli, majd 1931-ben kisgazdapárti programmal országgyűlési képviselő. Tevékenyen részt vett Gaál Gaston mellett 1930-ban a Független Kisgazdapárt megalakításában.

1912-ben megnősült, felesége szentjánosi Szűcs Mária (1891–1956). Házasságukból két gyermek született: Irma (1913–1996) külkereskedelmi levelezőként dolgozott, Ferenc (1923) okleveles mezőgazdasági mérnök, közgazda, Bécsben él.

A soproni bencés gimnázium elvégzése után a magyaróvári Magyar Királyi Gazdasági Akadémián felsőfokú mezőgazdasági szakképzettséget szerzett. Ezután átvette a család söjtöri 315 kat. hektáros birtokrészének vezetését. 1918-ban Mezőörsön a szombathelyi papnevelde 1150 kat. hektáros birtokát is bérbe vette.

A politika iránti érdeklődése a családi hagyományok folytatását jelentette. Közéleti tevékenységének kezdetei a mezőgazdasági érdekképviseleti szervezetekben betöltött tisztségeiig nyúltak vissza. Ellenzéki politikai beállítottsága miatt ő is a Független Kisgazdapárthoz csatlakozott, 1936-tól tagja a párt nagyválasztmányának. Cikkei jelentek meg Bajcsy-Zsilinszky Endre *Szabadság* című lapjában. Írt az egykori soproni diáktárs, Pethő Sándor által szerkesztett *Magyarságba* és *Magyar Nemzetbe* is. Ott ismerte meg Barankovics István hírlapírói munkásságát. Dobi Istvánnal a Kisalföldi Mezőgazdasági Kamarában került kapcsolatba, amelynek ő választott tagja, Dobi pedig alkalmazottja volt.

1944-ben a háborús események miatt, és mert időközben lejárt a papneveldével kötött bérleti szerződése, visszaköltözött Söjtörrre. Az 1945-ös földreform során 60 kat. hektárt hagytak meg tulajdonában, ezen gazdálkodott 1949-ig,

amikor az utolsó birtokrészét is fel kellett ajánlania a Hahóti Állami Gazdaságnak. A FKGP-hez 1945 után is szoros szálak kötötték: 1945. november 4-én képviselő-jelöltséget vállalt a párt Zala megyei listáján, de nem került be a törvényhozásba. 1946-ban a párt vármegyei szervezetének ügyvezető elnöke, 1947 júniusában pedig egyik társelnöke volt. 1947. augusztus 10-ig a *Független Zala* című újság felelős kiadója, s a lap megjelenésének anyagi terheit is magára vállalta. Nem helyeselte a párt egyre jobban érzékelhető balratolódását, ezért, Belső Gyula és Kováts Ferenc képviselőkkel egyetértve, szükségesnek látta egy katolikus erkölcsiségű polgári párt létrehozását.

Az 1947. augusztusi választások előtt csatlakozott a Demokrata Néppárthoz, fontos szerepet vállalt a párt Zala megyei megszervezésében. Maga is elindult a választásokon, és a párt Zala vármegyei listájáról bejutott a törvényhozásba. A DNP centrumához számított. Kiemelkedően aktív képviselő volt; négy alkalommal interpellálta különböző tárcák vezetőit, egy alkalommal, a közellátást kritizálva, az egész kormányt. Az alsóbagodi rendőri túlkapást a belügyminiszternek szóvá tevő interpellációját az elnök mint a házszabályoknak meg nem felelő beadványt visszautasította. Az 1947–1948. évi költségvetési vitában a pénzügyi tárca fejezetének tárgyalásakor szólalt fel.

1949. áprilisban, az Országgyűlés feloszlata után visszavonult a közélettől, de ez sem mentette meg attól, hogy legutolsó házingatlanától is megfosszák, és kitelepítsék Söjtör szélére. Méltatlan körülmények között, de a falu lakóinak együttérző segítségét bírva élt felesége haláláig. 1956-ban izgatás címén letartóztatták, kétévi felfüggesztett börtönbüntetésre ítélték. Szülőhelyét elhagyva a leányához költözött Budapestre, nála élte át az októberi forradalom napjait. 1956. november 1-jén a Kossuth rádióban a Demokrata Néppárt egykori képviselőinek korelnökeként felhívta volt politikustársait a párt újjáalakítására. Bár semmi mást nem tudtak rábizonyítani, a megtorlás során 1957-ben internálták, majd három hónapot korábbi felfüggesztett büntetéséből is le kellett töltenie Márianosztrán. Kiszabadulása után teljes egészében visszavonult a politikai élettől.

Sz. R.

B. FARKAS FERENC

Marosvásárhely, 1903. november 4. – Budapest, 1966. január 22.

Nemzeti Parasztpárt

Országos lista

Favágó székely ősei a 19. század elején a Bisztra-patak mentén kitermelt fát tutajjal leúszatták a Maroson, az elértéktelenedett irtásföldeket pedig megszerezték. Több generáció alatt nagy kiterjedésű erdőterületekhez hozzájutva a 20. század elején (egyenes adatok szerint 1910-től) Bisztrai előnévvel erdőbirtokosokká lettek. Édesapja, Bisztrai Farkas Herman László (1867–1952) fafeldolgozó telepet és szeszgyárat alapított. Édesanyja Tischler Mária. A református vallású család előbb Marosvásárhelyen, majd Szászrégenben élt. Erdély Romániához csatolása után vagyonuk jelentős része megmaradt. Négyen voltak testvérek, nővére Erzsébet (1989–1947), fivérei László (1896–1944) erdőbirtokos és Pál (1905–1978) vegyész-mérnök. 1939-ben házasságot kötött Györffy Anna grafikkussal, Györffy István (1884–1939) néprajztudós leányával. Két gyermekük született, Ferenc (1943) agrármérnök, Ádám (1944) szobrászművész lett.

Az elemi és a középiskola első négy osztályát Marosvásárhelyen végezte. 1916-ban elkerült a családi otthonból, Budapesten folytatta tanulmányait, a VI. kerületi állami főgimnáziumban érettségizett. 1921-től közgazdasági tanulmányokba kezdett a budapesti tudományegyetemen, de párhuzamosan művészettörténeti és jogi előadásokat is hallgatott. Nyolc félév elvégzése után, 1925-ben abbahagyta tanulmányait. 1925 és 1927 között tisztviselő a Cseh Légió Bank ausztriai fiókintézeténél. 1929-től, az apai örökségből megvásárolt Biró Nyomda tulajdonos-szerkesztőjeként, egyszerre kamatoztatta a társművészetekben való jártasságát, műveltségét és jó szervezőképességét. 1932-től a két világháború közötti időszak legjelentősebb művészeti könyvsorozatával, az *Ars Hungaricával* a kortárs magyar képzőművészeknek, elsősorban a Gresham-kör és a KÜT tagjainak igyekezett megjelenést biztosítani. Ezen kívül a *Magyar Grafika* című művészeti szaklap kiadója. A képzőművészek támogatása mellett fontosnak tartotta a magyar irodalom fiatal tehetségeinek segítését is, így Szabó Lőrincet két könyve megjelentetésével juttatta publikálási lehetőséghez. De ő adta ki először a Magyarországon addig alig ismert középkori francia költő, Villon magyar nyelvű verseskötetét is. 1937-ben megalapította a Magyar Bibliofilek Szövetségét. Rádió-előadásokat tartott, rövid hangjátékokat írt. 1941-ben részt vett a mezőgazdasági szakoktató filmeket előállító és forgalmazó Mezőgazdasági Kulturális Szövetkezet megalapításában. Erősen hatott rá néprajzprofesszor apósa munkássága.

Az 1930-as években kapcsolatba került a Centrál kávéházba járó képzőművészekkel és népi írókkal, részt vett a Márciusi Front megszervezésében. 1937–1938-ban, a front

létrejöttét, majd felbomlását kísérő viták során azon kevesek közé tartozott, akik a mozgalom politikai intézményesítése mellett érveltek. 1938 decemberében döntő szerepet játszott azokban a bankügyletekben, amelyek lehetővé tették, hogy Szabó Pállal és Féja Gézával együtt megvásárolhassák a *Szabad Szó* című hetilapot. 1938-tól az 1944. áprilisi betiltásig a lap kiadója és szerkesztője, formálisan a lapváltalat igazgatója. 1939. június 29-én részt vett a Nemzeti Parasztpárt megalapításában. A párt létrehozásától Kovács Imre közeli barátja. A nyilas hatalomátvétel után bujkálnia kellett.

1945-ben fontos szerepet játszott a Nemzeti Parasztpárt megszervezésében. A Kovács Imre nevével fémjelzett parasztpárti szárny egyik vezető politikusa. 1946. márciustól 1947 második feléig az NPP gazdasági osztályvezetője. 1945. áprilistól 1948. márciusig az országos intézőbizottság, majd a politikai bizottság tagja. A párt első számú gazdasági-pénzügyi szakértője és képviselője a különböző szervezetekben és intézményekben, de emellett jó néhány állami és társadalmi tisztséget is betöltött. 1945-ben a Budapesti Nemzeti Bizottság tagja, rövid ideig főtitkára, majd 1945–1947 között az Országos Nemzeti Bizottság tagja. 1945-től a Magyar Művészeti Tanács főtitkára, az Országos Munkabér-megállapító Bizottság elnöke, a Mezőgazdasági Szövetkezeti Központ alelnöke, majd a Magyar Országos Szövetkezeti Központ igazgatója tagja. 1945–1946-ban részt vett a fővárosi törvényhatósági bizottság munkájában. 1945-től az Országos Gazdasági Tanács, 1947-től a Tervgazdasági Tanács tagja, részt vett a hároméves tervet előkészítő bizottság munkájában. 1948-tól a Magyar Nemzeti Bank Főtanácsa tagja. 1945. áprilistól 1949. szeptemberig az Országos Földhitelintézet (később Országos Szövetkezeti Hitelintézet) elnök-vezérigazgatója.

1945. április 2-án, a budapesti nagygyűlésen beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. 1945. november 4-én, majd 1947. augusztus 31-én az NPP országos listáján újból képviselő lett. Mindhárom ciklusban tagja volt a törvényhozás politikai bizottságának.

1947 elején, a parasztpárton belüli politikai-személyi ellentétek kiéleződésekor a polarizáció megszüntetése, a pártegység érdekében lépett fel. Kovács Imre főtitkár kilépése után, az Erdei Ferencsel meglévő politikai nézetkülönbségei ellenére nem élezte ki a személyes ellentéteket, kiegyenlítő természetének megfelelően jó kapcsolatra törekedett a balszárny vezetőivel, Erdeivel és Darvas Józseffel. Mindvégig az Illyés Gyulára jellemző középutas politizálás híve, a parasztpárti centrum jellegzetes alakja. Azt szerette

volna, hogy az NPP váljon önálló baloldali demokratikus párttá, elszakadva attól a „jobbágyalázattól”, ami az MKP-hoz kötötte. 1946. októbertől 1947. novemberig a *Válasz* folyóirat felelős kiadója. A folyóirattól politikai okokból, külső nyomásra kellett távoznia. Ettől fogva politikai súlyát és befolyását fokozatosan elvesztette, gazdasági szakértelmére azonban továbbra is számítottak. Ugyanakkor az egyre erősödő megfigyelési, tisztogatási akciók elbizonytalanították, kiábrándították. 1948. márciusban formálisan is visszavonult a párt országos irányításától, emiatt április 26-án parlamenti politikai bizottsági tagságától is visszalépett. 1949. szeptember 16-án lemondott az OSZH elnöki tisztéről, ezután elnökhelyettesé nevezték ki. Hamarosan innen is távozott, a teljes kommunista hatalomátvétel után visszavonult szentendrei, saját tervezésű és építésű házába.

1950-ben – miután megtudta, hogy Schiffer Pál vezérigazgatót és a parasztpárti Adorján Jánost letartóztatták – össze-roppant, és öngyilkosságot kísérelt meg. 1953-ig betegen és kiábrándultan, elszigetelten élt szentendrei otthonában, de ekkor sem maradt tétlen, iskolai takarékosági programot készített elő, és nekikezdett egy átfogó lexikon, *A kultúra világa* című sorozat tervének kidolgozásához. Fölépülése után, 1953. júniustól az Országos Takarékpénztárban belül működött Pedagógusok és Tanulók Takarékpénztárának lett a vezetője.

1956 kora őszen bekapcsolódott a Hazafias Népfrent munkájába. 1956. október 31-én részt vett a Nemzeti Parasztpárt Petőfi Párt néven történt újjáalakításában; a párt főtít-kárává választották. November 1-jei rádióbeszédében népszavazás megtartását ajánlotta a varsói szerződés sorsának és a semlegesség kérdésének eldöntésére. Egyidejűleg javasolta, hogy a fegyveres felkelők, a demokratikus pártok és az írók szövetségének képviselőiből, Kodály Zoltán elnökletével alakuljon egy államfői jogokat gyakorló Nemzeti Főta-

nács. 1956. november 2. és 4. között államminiszter Nagy Imre koalíciós kormányában. November 3-án késő este ismét beszélt a rádióban, ez volt a Nagy-kormány utolsó hivatalos nyilatkozata. Varsóba készült, ő vezette volna a magyar delegációt a katonai szerződés felmondása ügyében kezdeményezett tárgyalásokon, amelyekre a november 4-i szovjet támadás miatt már nem kerülhetett sor. A Petőfi Párt részéről Bibó Istvánnal együtt részt vett a működésüket felújított demokratikus pártok és más, a forradalomhoz hű szervezetek képviselőinek közreműködésével elkészített kibontakozási javaslat, a decemberi Nyilatkozat elkészítésében. 1957. május 9-én lemondott pártfőtítkári tisztségéről, de a közélettől nem vonult vissza teljesen, tagja maradt a Közgazdasági Reformbizottságnak. 1957-től tovább dolgozott az Országos Takarékpénztárnál. 1958 nyarán nyugdíjazását kérte. Összel, utolsó szerepvállalásaként az MSZMP KB határozatával megtámadott népi írók védelmére kelt, ezután élete végéig ismét teljes visszavonultságban élt, megtagadva a beilleszkedést a kialakult politikai viszonyokba. Maga tervezte és gondozta kertje egyik fájának tövében nyugszanak hamvai.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemrend tisztí keresztje (1947).

Fő műve: A bankok gazdaságtörténeti fejlődése, különös tekintettel a kapitalista termelési rend kialakulására. Bp., 1942.

Irodalom: Kovács Imre: Rekvium egy hű magyarért. *Új Látóhatár*, 1966. 1. sz. Szijs Rezső: Bisztrai Farkas Ferenc, az *Ars Hungarica* és a Magyar Bibliofilek Szövetsége. *Művészettörténeti Értesítő*, 1974. 2. sz. Csicskó Mária: Egy igaz polgár a parasztpártban. *Valóság*, 1991. 1. sz. Farkas Judit: Bisztrai Farkas Ferenc és a bibliofil könyvkiadás. Adalékok a két világháború közötti magyar könyvkultúra történetéhez. *Korall*, 10. sz. 2002. december.

Cs. M.—H. Zs.—M. K. J.

FARKAS GYÖRGY

Mogyoród, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1908. április 23. — Gödöllő, Pest megye, 1991. május 21.

Demokrata Néppárt

Veszprém vármegye

Római katolikus, középparaszti család kilencedik gyermekeként született. Szülei, Farkas János és Kamarás Teréz 20 kat. holdon gazdálkodtak, de az 1920-as évek végére tönkrementek. Amikor 1929-ben édesanyja meghalt, már csak 5 kat. hold földjük maradt. Testvérei közül hárman érték meg a felnőttkort; János, Lajos és Mária ugyancsak földműveléssel foglalkoztak. 1938-ban feleségül vette Repponi Márta általános iskolai tanárt. Gyermekeik: András (1939) mérnök, Márta (1941) logopédus, Balázs (1947) középiskolai tanár, valamint György (1943–1981) és Ágnes (1946–1991).

Az elemi iskolát Mogyoródon végezte, 1928-ban a gödöllői premontrei gimnáziumban érettségizett. Tanulmányait a Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karán folytatta. 1935-ben jogtudományi doktorátust szerzett. Egyetemi tanulmányai közben, 1933-ban behívták katonának, szolgálatát Győrött töltötte.

A diploma megszerzése után Szegeden Kerkai Jenő jezsuita páter és Ugrin József mellett egyike azoknak, akik a parasztiük körében elindították a katolikus ifjúsági mozgalom,

a Katolikus Agrárifjúsági Legényegyletek Országos Titkársága szervezését. 1935 és 1939 között a mozgalom ügyvezető titkára. 1939-től a KALOT társszervezete, a Hivatásszervezet agrárifjűtitkársága vezetőjeként dolgozott.

1945-től 1946-ig a KALOT érdi népfőiskolájának igazgatója. Részt vett a mozgalmak keresztényszociális eszmeiséget népszerűsítő kiadványainak elkészítésében. Az 1945-ös korszakváltást követően a pártpolitikába is bekapcsolódott. Miután az 1945. évi választásokon a Demokrata Néppárt nem indult el, a Független Kisgazdapárt és a DNP vezetői megalapodása értelmében belépett a kisgazdapártba, s e párt színeiben vállalt képviselő-jelöltséget. 1945. november 4-én a Veszprém vármegyei választókerületben képviselővé választották. Parlamenti tevékenysége mellett 1946 októberétől a Magyar Parasztszövetség szervezési osztályát vezette, 1947 áprilisától pedig az Országos Szabadművelődési Tanács tagjaként dolgozott. 1947 nyarán visszatért a DNP-be, s az augusztus 31-i országgyűlési választásokon – ezúttal is a Veszprém vármegyei választókerületben – újra mandátumot szerzett. 1947. október 7-én megválasztották az Országgyűlés egyik jegyzőjévé. Barankovics István személyes kérésére magára vállalta azt a kényes feladatot, hogy 1948. március 3-án a DNP hivatalos szónokaként a népek barátságát hangsúlyozva támogassa a magyar–szovjet barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási egyezmény törvénybe iktatását. 1949 márciusában, a DNP felbomlása után – több társával együtt – a Balogh páter vezette Független Magyar Demokrata Párthoz csatlakozott.

A parlament 1949. áprilisi feloszlatását követően visszavonult a közéletből.

1949 után korábbi ellenzéki politikai múltja miatt közel másfél évtizedig nem jutott a képzettségének megfelelő munkához. 1949-től 1953-ig szülőfalujában mezőgazdasági napszámos, illetve levélikihordó. 1954-ig felesége sem kapott tanári állást. 1954-től fizikai munkás, sertésgondozó, majd anyagmozgató az Ikarus Vállalatnál. 1962-ben Dobi István, az Elnöki Tanács elnöke közbenjárására, aki egykor az érdi népfőiskola hallgatója volt, átkerült az értékesítési osztályra. 1970-től 1973-ig az Elektromos Műszerek Gyára marketingosztályának a munkatársa, innen ment nyugdíjba.

Az 1956. októberi forradalom kitörésekor beteg volt, ennek ellenére, amikor a Demokrata Néppárt újjáalakítása napirendre került, az őt felkereső küldöttséggel Budapestre utazott, s részt vett a párt elindításával kapcsolatos megbeszéléseken.

Az 1960-as években helytörténeti kutatásokba kezdett, megírta szülőfaluja történetét. Két néprajzi munkája országos díjat nyert. 1975-től a Hazafias Népfront helytörténeti és krónikairói szakosztályának tagja. 1982-től nyugdíjasként a Gödöllői Városi Helytörténeti Gyűjteményben dolgozott. 1983-ban felvették a Magyar Történelmi Társulatba.

Fő művei: Vezérkönyv agrárifjúsági vezetők számára. Budapest–Szeged, 1937. Hol a parasztság helye? Bp., 1940. Mezőgazdasági munkások, ismerjétek meg jogaitokat! Bp., 1940. Mogyoródi évszázadok. Aszód, 1979. Gidres-gödrös Mogyoród. Mogyoród, 1988.

Sz. R.–V. I.–V. V.

FARKAS MIHÁLY

Abaújszántó, Abaúj-Torna vármegye, 1904. július 18. – Budapest, 1965. december 5.

Magyar Kommunista Párt

Baranya és Tolna vármegyék Pécs törvényhatósági jogú várossal

Anyja Löwy Janka házicseléd, majd mosónő. Neve eredetileg Löwy Herman. A családból nagybátyja, Löwy Sándor a Kommunista Ifjűmunkások Magyarországi Szövetsége központi bizottsága titkára volt; 1926-ban börtönbüntetésre ítélték, 1929-ben a váci börtönben részt vett a politikai foglyok éhségsztrájkjában, és mesterséges táplálás közben életét veszítette. Első felesége Löwy Regina. Ebből a házasságából 1925-ben született Vladimir nevű fia, aki 1945 után az ÁVH magas rangú tisztje lett; 1956-ban a törvénytelenésekben való részvételéért apjával együtt letartóztatták és elítélték; 2002 szeptemberében – miután befejezte csaknem kétezer oldalas önéletrajzát – elhunyt. 1929-ben, mielőtt börtönben volt, felesége elvált tőle, és Franciaországba emigrált. Második házasságát 1931-ben Moszkvában kötötte, felesége Käthe Rüdiger. 1935-ben itt született Renáta nevű

leánya, aki egyetemi oktató lett. Második fia, Sándor (1945) kutatómérnök.

Kassán polgári iskolát végzett, majd nyomdásznak tanult, gépmester lett. 1919-ben belépett a kassai szocialista ifjűmunkáscsoportba, hamarosan titkárrá választották. Az 1921-ben megalakult Csehszlovákia Kommunista Pártja kelet-szlovákiai ifjűsági szervezete titkáráként felvette a Michail Wolf mozgalmi fedőnevet. 1924-től pártmunkásként tevékenykedett. 1925-ben hat és fél éves börtönbüntetésre ítélték, öt év nyolc hónap letöltése után szabadult. Továbbra is az ifjűsági mozgalomban tevékenykedett, de az 1930-as években ezt – a Komintern keretében – már Európa számos országára kiterjedően tette. Előbb Prágában a csehszlovák kommunista ifjűsági mozgalom egyik vezetője, majd Moszkvába delegálták a Kommunista Ifjűsági Internacioná-

léhoz. 1932 nyarán a KII moszkvai központja Berlinbe küldte, ahol a szervezet nyugat-európai irodája egyik vezetőjeként dolgozott. Hitler hatalomra kerülését követően németországi tartózkodása veszélyessé vált, ezért 1933 tavaszán az ifjúsági internacionálé megbízásából Belgiumban, Hollandiában, majd Franciaországban folytatta a mozgalmi munkát. 1935 májusában visszatért Moszkvába, a KII egyik titkára, a végrehajtott bizottság tagja és a szervezet elnökségének póttagja lett. 1936-ban az antifasiszta ifjúsági mozgalom szervezésére Spanyolországba irányították. 1937-ben visszarendelték Moszkvába, ahol a Komintern és az ifjúsági internacionálé 1943. évi feloszlataáig az utóbbi szervezet apparátusában dolgozott.

Rákosi Mátyás Moszkvába érkezését követően, 1941-ben átigazolt a Kommunisták Magyarországi Pártjába, ekkor vette fel a Farkas Mihály nevet. A második világháború éveiben Rákosi legközvetlenebb munkatársa lett, antifasiszta propagandaiskolák szervezője, egyben előadója a hadifogolytáborokban, emellett a magyar nyelvű moszkvai Kossuth rádió munkatársa. 1944 tavaszán bekerült az emigráns kommunisták vezető testületébe, a külföldi bizottság tagjai közé. Az év második felében többször próbálkoztak átdobásával a front mögötti területekre, de a kísérletek rendre kudarccal végződtek.

1944. november 5-én Gerő Ernővel, Nagy Imrével és Révai Józseffel együtt érkezett Magyarországra, ők alakították meg november 7-én a Magyar Kommunista Párt Központi Vezetőségét, amely a felszabadított országrészen irányította a pártszervezést, és részt vett a háború utáni kibontakozás előkészítésében. Decemberben Orosháza képviselőletében bekerült az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. A pártvezetésen belül 1944–1945 fordulóján a szakszervezeti és a falusi pártmunka, az ifjúsági szervezés, majd a katonai, karhatalmi és a pártgazdasági ügyek felügyeletével bízták meg. 1945 tavaszától a kommunista párt belső szervezeti életéről tájékoztató lapjának (1945: *Pártmunka*, 1948: *Pártmunkás*, 1950: *Pártépítés*) főszerkesztője. Az MKP 1945. májusi országos értekezletén beválasztották a legfelső vezető testületekbe, a központi vezetőség mellett a politikai bizottságba és a titkárságba. A novemberi központi vezetőségi ülésen pártja főtitkárhelyettesévé választották. Az új összetételű pártvezetésen belül számos kulcsterület, többek között a szervezés, a káderügyek, a gazdasági és információs osztály, valamint a rendőrség és a hadsereg felügyelete jutott rá. Egy évvel később tovább növelték hatáskörét, midőn a párt III. kongresszusát követően életre hívott szervezőbizottság vezetője lett.

1945. július 15.–november 23. között az Ideiglenes Nemzeti Kormányban az Erdei Ferenc vezette Belügyminisztérium politikai államtitkára. A november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Baranya–Tolna vármegyei listán jutott mandátumhoz. Részt vett a törvényhozás politikai bizottságának munkájában. A magyar–csehszlovák lakosságcsere-egyezmény becikelyezésekor az MKP szónoka. Az 1947. augusztus 31-i választásokon korábbi választókerületében szerzett mandátumot. Ismét tagja lett a törvényhozás politikai bizottságának, s megalakulásától a mentelmi ügyeket tárgyaló bizottság elnöke. Az irányítása és felügyelete alá került bizottság a parlamentáris kereteken belül működött ugyan, de a kormánytöbbség a polgári erők politikai életből történő kiszorítására számos esetben adminisztratív – rendőrségi, bírósági és ügyészségi – kényszerítő eszközöket is felhasznált.

1948 márciusában megbízták a szociáldemokratákkal való fúziót előkészítő pártközi bizottság vezetésével. A Magyar Dolgozók Pártja létrejötte után továbbra is a politikai bizottság és a titkárság tagja, a szervezőbizottság vezetője. 1948. szeptember 9-én átvette a Dobi-kormányban a honvédelmi tárca irányítását. Miniszterként hozzászólt a néphadsereg átkeresztelt honvédség kiképzési, szervezeti és hadrendje, valamint külsőségei (egyenruha, rangjelzések) szovjet mintát másoló átalakításához. Külön súlyt helyezett arra, hogy elsősorban vasmunkás- és bányászkadereket irányítsanak át a katonatiszti pályára. A koreai háború kirobbanása után nem sokkal, 1950. november 15-én Rákosival és Gerővel megalakították a titkos Honvédelmi Bizottságot, amely minden párt- és állami kontroll nélkül hozta meg az alapvető döntéseket. A miniszteri kinevezésekor – bármiféle katonai képesítés nélkül – vezérezredessé, majd 1952. november 4-én hadseregtábornokká előléptetett Farkas Rákosi mellett egyik irányítója volt a törvénysértő hatalmi intézkedéseknek, beleértve az ún. koncepciós pereket is.

Karrierjében az MDP Központi Vezetősége 1953. júniusi ülése, illetve a Nagy Imréhez kapcsolódó „új szakasz” fordulatot hozott. A plénum szigorúan elmarasztaló határozata nyomán – KV-tagságát kivéve – minden addig viselt párttagságából felmentették, majd július 4-én tárcája éléről is elmozdították. Eltávolítását a Kremlből leginkább L. P. Berija szorgalmazta. Miután őt ugyanezekben a napokban Moszkvában letartóztatták, V. M. Molotov egy táviratban a magyar pártvezetést Farkas visszavételére utasította. Az ezt követően elrendelt röpszavazás eredményeként 1953. augusztus 12-től ismételt tagja lett az MDP KV Politikai Bizottságának és a titkárságnak. Mivel úgy tapasztalta, hogy inkább Nagy Imre élvezi a szovjetek támogatását, a kormányfő mellé állt. Ezzel sikerült elérnie, hogy az MDP 1954 májusában tartott III. kongresszusán tovább növelje párton belüli hatásköreit. A titkárság tagjaként felügyelete alá került a tudományos és kulturális, az adminisztratív, a terv- és pénzügyi osztály, valamint a *Szabad Nép* szerkesztősége és korábbi tárcája, a Honvédelmi Minisztérium. 1954 végén, Rákosi hatalmának ismételt erősödését érzékelve, újra fordítani igyekezett a köpönyegén, az első titkár azonban nem bocsátotta meg „árulását”: a központi vezetőség 1955. áprilisi plénuma Nagy Imrével egyetemben kizárta a PB-ből és a titkárságból, és Moszkvába küldték tanulni a vezérkari akadémiára. Rákosi megkísérelte a törvénytelen ségnek elkövetésének felelősségét rá és az ÁVH letartóztatott vezetőjére, Péter Gáborra hárítani.

1956 tavaszán a KV határozata értelmében különbizottságot szerveztek ténykedése kivizsgálására. Az elkészült jelentés alapján nemcsak a központi vezetőségből, hanem a pártból is kizárták, egyúttal tábornoki rangjától megfosztva honvéddé fokozták le. 1956. augusztus 3-án megfosztották 1944 óta folyamatos képviselői mandátumától. Október 13-án letartóztatták, de bírósági felelősségre vonására a közben kirobbant nemzeti felkelés miatt a következő év tavaszán került sor. 1957. március 26-án hatéves börtönbüntetésre ítélték, amelyet április 14-én tizennégy év szabadságvesztésre emeltek fel. 1960. április 5-én egyéni kegyellemmel szabadult. Haláláig a Gondolat Kiadó lektoraként dolgozott.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1946); Kossuth Érdemrend II. osztály (1948), I. osztály (1950); Magyar Köztársasági Érdemrend nagykeresztje (1948); 48-as Díszérem (1949); Magyar Népköztársasági Érdemrend I. és II. fokozat (1950); Magyar Népköztársaság Érdemrendje (1954).

Fő műve: A béke arcvonalán. Bp., 1949.

Irodalom: Farkas Vladimir: Múltba nézés. Kozák Gyula interjúja. *Mozgó Világ*, 1988. 11. sz. Berki Mihály: Hadsereg vezetés nélkül. Bp., 1989. Szenes Sándor: Egy el nem mondott beszéd. *Századvég*, 1989. 1–2. sz. Farkas Vladimir: Nincs mentés. Bp., 1990. Törvénytelen szocializmus. A tényfeltáró bizottság jelentése. Szerk.: Révai Valéria. Bp., 1991.

Gy. Gy.

FEHÉR FERENC

Zalaegerszeg, Zala vármegye, 1911. március 7. – Zalaegerszeg, Zala megye, 1988. november 12.

Demokrata Néppárt

Zala vármegye

Fehér György napszámos és Babics Anna legkisebb gyermeke. A római katolikus családban tizennyolc testvére született: nővérei családanyak lettek, bátyjai kőművesek és napszámosok voltak. Ságodon nősült meg 1933-ban. Felesége, Gál Etelka (1912) háztartásukat vezette. Gyermekek nem született.

Szülővárosában négy elemiit végzett, majd 1928 és 1930 között három éven át ipariskolába járt, de nem fejezte be tanulmányait. Kőművessegéd lett, különböző építkezéseken dolgozott Zala vármegyében és az ország más tájain. 1944 őszétől 1945 tavaszáig az Erzsébet Téglagyár munkavezetője volt. Az 1930-as években belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba, majd az építőmunkások szakszervezetébe.

1945-ben beválasztották az SZDP zalaegerszegi bizottságába s a szakmaközi bizottságba. 1946 augusztusában – mivel hívő volt – egyházközségi tagságot vállalt, amiért pártjából kizárták. 1947 júliusában csatlakozott a Demokrata Néppárthoz, ahol Galambos József apátplébános javaslatára képviselő-jelöltséget vállalt, s 1947. augusztus 31-én a Zala vármegyei választókerületi listán mandátumot szerzett. Az 1947. október 22-i ülésen egyszerre három interpellációt is benyújtott; az elsőben kifogásolta a földművelésügyi tárca egyik korábbi, 1945. évi rendeletét, amelynek végrehajtása visszaélésekre adott alkalmat; interpellálta a közlekedésügyi minisztert a zalaegerszegi vasútállomás újjáépítési költségeinek vállalását kérve; végül az egész kormánytól kérdezte, hogy mit kívánnak tenni a munkásság téli tüzelőellátásának

biztosítására. 1948. április 26-án bejelentették a párt parlamenti frakciójából való kilépését, mivel Mindszenty József esztergomi érsek híveként a főpap nézeteinek erőteljesebb érvényesítését követelte pártja politikájában. Ezután az országgyűlési ciklus végéig pártönkívüliként vett részt a törvényhozás munkájában.

1949 májusa után visszatért korábbi foglalkozásához, de politikai múltja miatt csak alkalmi megbízásokat kapott. 1951 októberében feleségével együtt el kellett hagynia szülővárosát és házat is, ekkor Kispáliba költöztek. A következő esztendőben állandó megélhetést biztosító munkahelyet talált: kőművesként alkalmazták az Andrásidai Állami Gazdaságban.

1954. március 23-án lakóhelyén letartóztatták. Több hónapos vizsgálat és kihallgatás után, 1955. augusztus 31-én a Fővárosi Bíróság szervezkedés és fegyverrejtegetés vádjával hat év börtönre és teljes vagyonekobzásra ítélte, amelyet másodfokon a Legfelsőbb Bíróság 1955. december 5-én megerősített. 1960 áprilisában szabadult, másfél évig még rendőri felügyelet alatt állt. Kiszabadulása után a Zala Megyei Állami Építőipari Vállalatnál kapott munkát. Kőműves beosztásba került, hatvanévesen művezetőként nyugdíjazták. A politikától teljes visszavonultságban töltötte élete utolsó éveit. Csak halála után rehabilitálták, 1992-ben semmisítették meg törvénytelen ítéletét.

Sz. R.

FEKETE JENŐ

Alsókéked, Abaúj-Torna vármegye, 1904. november 16. – Kézsmárk, Abaúj vármegye, 1949. április 4.

Magyar Függetlenségi Párt

Borsod-Gömör, Zemplén és Abaúj vármegyék Miskolc törvényhatósági jogú várossal

Apja, Fekete Mihály római katolikus vallású, régi kassai családból származott, képzett gazdasági szakember volt. Édesanyja, Born Irma halála után apja újra megnősült, feleségével 25 kat. hold földön gazdálkodtak. Hatan voltak testvérek. Három fivére a Tanácsköztársaság idején önként jelentkezett a Vörös Hadseregbe, a soproni vörös ezrednél szolgáltak. Élettársa Mészáros Judit, gyermeke Aranka (1936).

Nyolc reáliskolai osztályt és kereskedelmi szakiskolát végzett. Gyakorlóéveit mint kereskedelmi alkalmazott a miskolci Weidlich-féle üzletben töltötte. Később a kereskedelmi pályával felhagyva gazdálkodó lett, mostohaanyja Kézsmárk községben lévő földjét művelte meg, saját földdel nem rendelkezett.

1945-ben belépett a Független Kisgazdapártba. 1945. november 4-én a Borsod-Gömör-Zemplén-Abaúj vármegyei

listán pótképviselő lett. 1946. október 4-én az elhunyt Cziáky Endre helyére behívták a Nemzetgyűlésbe. 1946 végétől 1947 nyaráig a kisgazdapárt Abaúj megyei szervezetének a titkára.

1947 nyarán átlépett a Pfeiffer Zoltán vezette Magyar Függetlenségi Pártba, s annak listáján augusztus 31-én régi kerületében országgyűlési képviselővé választották. Mandátumát az MFP listáján megválasztott többi képviselőhöz hasonlóan az Országos Nemzeti Bizottság november 20-án minden alap nélkül megsemmisítette. Nem sokkal ezután zavaros körülmények között, tisztázatlan vádak alapján le tartóztatták. 1949 januárjában ítélet nélkül bocsátották szabadon. Az elszenvedett kinzások következtében szerzett betegségbe halt bele.

V. I.–V. V.

FENYVESI GÁBORNÉ RÓZSA JULIANNA

Pásztó, Nógrád vármegye 1904. január 30. – Budapest, 1978. augusztus 19.

Szociáldemokrata Párt

Nagy-Budapest

Nógrádi munkáscsaládból származott. Édesapja, Rosenberg Gábor péksegéd 1879-ben, édesanyja, Kohn Czili 1876-ban született. Őt testvére közül valamennyi ipari munkás volt. Mindkét szülője izraelita vallású, ő azonban áttért a római katolikus hitre, s a Belügyminisztérium által hivatalosan engedélyezett módon nevet változtatott. 1947-ben már az új családnévén – Rózsa – lett képviselő.

1924-ben házasságot kötött Fenyvesi Gáborral, aki a Tanácsköztársaság alatt a gyöngyösi rendőrség vezetője volt. Ezért férjét tízévi börtönre ítélték. 1944-ben koncentrációs táborba hurcolták, ahonnan nem tért vissza. Házasságukból egy leánygyermek született. 1958-ban újra férjhez ment; második házastársa, Kocsárd Valér nyugdíjas művezető volt.

A négy polgári elvégzése után nyomdai munkásnőként dolgozott. A két világháború között részt vett a szakszervezeti ellenzék munkájában, ezért több alkalommal is bebörtönözték. 1924-ben Gyöngyösön belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba, ahol vezetőségi taggá választották. 1929-től 1944-ig a szociáldemokraták Budapest VII. kerületi végrehajtó bizottságának tagja és nőbizottsági elnöke.

1945-től 1948-ig az SZDP erzsébetvárosi titkára. A párt fővárosi végrehajtó bizottságába is beválasztották. 1945–1949

között tagja a fővárosi törvényhatósági bizottságnak, 1945–1947 között az erzsébetvárosi nemzeti bizottságnak. 1947. augusztus 31-én pártja nagy-budapesti listáján pótképviselő lett. A két munkáspárt egyesítése után az MDP Budapesti Bizottságának várospolitikai osztályán dolgozott. 1948-tól a budapesti pártbizottság tagja. 1948. április 26-án Kertész Miklós helyére behívták a törvényhozásba. Az 1949. májusi választásokon a Magyar Függetlenségi Népfront nagy-budapesti listájáról újra mandátumot szerzett, így 1953-ig az Országgyűlés tagja maradt.

1949 és 1956 között a margitszigeti Fővárosi Ásvány- és Szikvízüzem igazgatója. 1956-ban a munkástanács leváltotta. 1957. május 1-jétől betegségére való tekintettel – saját kérésére – kordedvezménytel nyugdíjazták. 1957-től a Magyar Szocialista Munkáspárt Budapesti Bizottságának társadalmi munkatársa. 1949-től 1967-ig a Fővárosi Tanács tagja.

Kitüntetései: Magyar Népköztársasági Érdemrend V. fokozat (1950); Szocialista Munkáért Érdemérem (1952, 1954); Munka Érdemrend ezüst fokozat (1964), arany fokozat (1970); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967).

H. J.–M. K. J.–Z. K.

FÉSŰS LÁSZLÓ

Hernádnémeti, Zemplén vármegye, 1898. október 30. – Hernádnémeti, Borsod-Abaúj-Zemplén megye, 1965. július 21.

Független Kisgazdapárt

Borsod-Gömör, Zemplén és Abauj vármegyek Miskolc törvényhatósági jogú várossal

Református, középparaszti családból származott. Szülei, Fésűs János és Molnár Eszter 18 kat. hold földön gazdálkodtak. 1924-ben nősült, felesége Kovács Piroska. László fia (1920) orvosprofesszor Debrecenben, Klára leánya (1925) tanár lett. Harmadik gyermekük, Ferenc (1928) diákkorában meghalt. Hat elemi végzett. 1916-ban behívták katonának, az első világháborút végigharcolta. 1919-ben tért vissza a katonaságtól, s azonnal bekapcsolódott a helyi közéletbe. A román megszállás alatt, mivel a baloldali szervezkedés egyik vezetője volt, elfogták és bántalmazták.

A szüleitől örökölt 8 kat. hold földön mintaszerűen gazdálkodott. 1931. március 3-án belépett a Független Kisgazdapártba, májustól a hernádnémeti szervezet elnöke és Zemplén vármegyei szervező lett. 1934-ben vármegyei törvényhatósági bizottsági taggá választották, de a községi főjegyző fellebbezésére elvesztette tagságát. Részt vett az FKGP választási küzdelmeiben. 1939-től 1943-ig ismét katonai szolgálatot teljesített.

1945-ben, a front átvonulása után azonnal megalakította a kisgazdapárt helyi szervezetét, együttműködött a koa-

liciós pártokkal. 1947-től a Tiszajobbparti Földművelésügyi Tanács elnöke. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a Borsod-Gömör, Zemplén és Abauj vármegyei választókerületben pótképviselő lett. 1948. április 17-i balatonkenesei nagyválasztmányi értekezleten az FKGP Politikai Bizottságának tagja lett. 1948. november 16-án Pártay Tivadar helyett behívták az Országgyűlésbe. 1948. októbertől a párt egyik alelnöki tisztségét is betöltötte, később azonban szembekerült a pártvezetőséggel.

Az 1949. májusban tartott népfrontos választásokon már nem vállalt jelöltséget, 10 kat. hold földjén gazdálkodott. 1952-ben, Dobi István többszöri kérésére belépett a helyi termelőszövetkezetbe, 1952-től négy éven át a hernádnémeti Petőfi Mezőgazdasági Termelőszövetkezet elnöke volt. 1956-tól, mivel a tsz felbomlott, ismét egyénileg gazdálkodott. A szövetkezet 1958-ban történt újjáalakítása után ismét a tsz-ben kapott munkát. 1962-ben kilépett, és a 22. Sz. Állami Építőipari Vállalatnál helyezkedett el mint segédmunkás. 1965-ben ettől a vállalattól ment nyugdíjba.

V. I.–V. I.

FILÓ SÁMUEL

Mezőberény, Békés vármegye, 1887. november 25. – Budapest, 1970. szeptember 15.

Független Kisgazdapárt

Országos lista

Evangélikus vallású, agrárproletár családban született. Szülei, Filó Sámuel és Sija Katalin mezőgazdasági cselédek voltak, később 5 kat. hold földet szereztek, és azon gazdálkodtak. 1917-ben megnősült, felesége Brener Katalin. Gyermeké, Tibor (1918) nyugdíjas gépészmérnök.

A mezőberényi tanyai iskolában hat elemi osztályt végzett. 1907-ben bevonult katonának. Az első világháborút végigharcolta. Leszerelése után néhány hold földjén gazdálkodott 1945-ig, s a családnak volt egy kis szatócsüszlete is. 1920-ban megalapította a mezőberényi Törpebirtokos és Földmunkásegyletet, amelynek 1936-ig elnöke volt.

Az 1920-as években a Dénes István-féle Magyarországi Munkáspárt helyi vezetőjeként tevékenykedett. Aktívan részt vett a helyi politikai életben. 1929-ben beválasztották a Békés vármegyei törvényhatósági bizottságba, 1930 szeptemberében csatlakozott a szociáldemokratákat is tömörítő me-

gyei ellenzéki blokkhoz, a Békés Vármegyei Törvényhatósági Ellenzéki Szövetséghez, amelynek vezetőségi tagja lett.

A földmunkásság érdekeinek szószólójaként jelentős szerepet játszott a Független Kisgazdapárt megalapításában. 1929 végén közreműködött az ún. mezőberényi program kidolgozásában, ott volt a Tolna megyei Felsőnyéken az első kisgazdapárti „gazdakongresszuson”, majd a Bihar megyei Derecskén, az első vármegyei szervezet alakuló népgyűlésén, ahol beszédet is mondott. Rendszeresen írt a *Magyarföldbe*, a párt hivatalos lapjába. Az ő szervezőmunkájának is szerepe volt abban, hogy a második vármegyei szervezet Békés megyében alakult meg, amelynek alelnöke lett. Részt vett az 1930. október 12-i országos zászlóbontó nagygyűlés előkészítésében és lebonyolításában. A párt egyik országos alelnökévé választották. Az 1930-as években tevékeny szerepet vállalt a kisgazdák választási küzdelmeiben.

1945 áprilisától az Országos Földbirtokrendező Tanács tagja, novemberől Veres Péter mellett alelnök. 1945. november 4-én az FKGP országos listáján nemzetgyűlési képviselővé választották. 1947. augusztus 31-én a párt országos listájáról jutott be a törvényhozásba. A politikai bizottság tagja volt. Kétszer szólalt fel, az 1947–1948. és az 1949. évi költségvetések parlamenti vitájában a földművelésügyi tárca gazdálkodásáról mondta el véleményét. 1953-ig az Országgyűlés tagja maradt.

A kisgazdapárt szegényparaszti balszárnyához tartozott. Nagy Ferenc miniszterelnök lemondása után, 1947. június 6-tól ismét az FKGP alelnöke és a politikai bizottság tagja. 1948. április 17-től társelnök, június 24-től az országos fegyelmi bizottság tagja, 1948. december 8-tól az FKGP Politikai Bi-

zottsága által a párttagság felülvizsgálatára kiküldött ötös bizottság tagja. 1947 nyarától részt vett a Földműves-szövetkezetek Országos Központja igazgatóságának és végrehajtó bizottságának munkájában. 1950-ben a földbirtokrendező tanács elnökhelyetteseként ment nyugdíjba. Közéleti tevékenységét a kisgazdapárt megszűnése után a Hazafias Népfront aktivistájaként folytatta.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend II. fokozat (1950); Munka Érdemrend arany fokozat (1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

V. I.–V. V.

FISCHER JÓZSEF

Budapest, 1901. április 12. – Budapest, 1995. március 5.

Szociáldemokrata Párt

Országos lista

Nős volt. Felesége Pécsi Eszter statikus. Mindkét fiuk, György (1926) és János (1930) egyetemet végzett építészek lettek.

A polgári iskola elvégzése után, 1915-ben Krausz Ármin építészeti irodájába került. 1918–1919-ben az építészeti főiskola hallgatója. 1919-ben a Vörös Hadseregben szolgált. 1920-tól műszaki rajzolóként, majd építésvezetőként dolgozott. 1926-ban építészmesteri bizonyítványt szerzett. A két világháború között az új építészet, a Bauhaus elveinek megfelelő funkcionalista felfogás vezéralakjaként vált ismertté. Váci úti, Bajza utcai, Szemlőhegyi és Szépvölgyi úti házai maig őrzik munkássága emlékét, de az ő tervei alapján épült fel többek között a Sváb-hegyi egykori Rege Szálloda is. 1928-ban Kassák Lajos Munka Körének alapító tagja. 1945-ig a Művészeti Tanács alelnöke volt. 1932-ben kapcsolatba került a Magyarországi Szociáldemokrata Párttal. 1939-ben az észak-pesti választókerületben országgyűlési képviselő-jelöltséget vállalt, és a fővárosi törvényhatósági választásokon is elindult. Kéthly Anna közeli munkatársai közé tartozott. 1940-től négy évig katona, a 101. légvédelmi tüzéreknel teljesített szolgálatot. Közben, 1944-ben négy évre átvette a *Tér és Forma* című szaklap szerkesztését. 1944. október 15-én dezertált, az ostrom alatt Ferenczy Béni szobrászművésznél bujkált.

1945. január 29-én a Budapesti Nemzeti Bizottság ötös bizottsága kinevezte a Fővárosi Közmunkák Tanácsa elnökévé, tisztét 1948-ig töltötte be. Március 6-tól, mint kinevezett újjáépítési kormánybiztos – akinek a vezetése alatt intézményesen egyesült a Fővárosi Közmunkák Tanácsa és az Országos Újjáépítési Kormánybiztosság –, Budapest és környéke helyreállításának a legfőbb vezetője és irányítója. Megszervezte a romeltakarítást, kiadta közmunkaváltság-rendeletét,

továbbá törvényben biztosított hatáskörénél fogva elkezdte az utcák és terek elnevezésének megváltoztatását. 1945 és 1949 között a fővárosi törvényhatósági bizottság tagja. 1946–1947-ben a Szent Margit Gyógyfürdő Rt. igazgatósági elnöke. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a nagy-budapesti választókerületben pótképviselő lett. Lányi Béla lemondása után, 1946. július 23-án behívták a törvényhozásba.

1947. augusztus 31-én újra mandátumot szerzett, ezúttal az országos listáról. Az 1947–1948. évi költségvetési vitában az építés- és közmunkaügyi tárca fejezetének tárgyalása során szakszerű elemzést adott a fővárosi lakáshelyzetről. Kifejtette, hogy Budapesten az előző rendszer mulasztásai következtében lakásnyomor alakult ki, s ezt a háborús pusztítások tovább súlyosbították. Lakhatatlan lakások tömegei vannak még a belső kerületekben is, az elterjedt társbérleti rendszer majdnem azonos a hajléktalansággal. Ezen az állapotokon egy átgondolt, „ideális” városrendezési terv segíthet, amelynek kialakításában a modern építészet képviselőinek – önmagát is ide sorolva – kell kezdeményező szerepet vállalniuk. 1948. június 14-én átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába.

1945–1948 között a Magyar Mérnökök és Technikusok Szabad Szakszervezetének elnöke, a Magyar Művészeti Tanács Építőművészeti Szaktanácsának tagja, a Magyar–Szovjet Művelődési Társaság és a Budapesti Társaskör társelnöke, a FÉSZEK Klub Elnöki Tanácsa és az Országos Idegenforgalmi Tanács tagja. A Modern Építészet Nemzetközi Kongresszusának (CIAM) 1947-ben rendezett angliai találkozásán a magyar csoport tagja, az elnökség névsorába is felvették. A parlament feloszlása után elvesztette tisztségeit és kiszorították a közéletből. 1949-től ipari tanulóintézeti óraadó tanár, 1953-

tól a Budapesti Várostervezési Iroda lakóház-tatarozó részlegének vezetője.

1956-ban a Budapesti Városépítési Tervező Vállalatnál dolgozott. 1956 októberében a Fischer család Szent István parki lakásán jöttek össze a volt szociáldemokrata párttagok – többek között Kéthly Anna, Kelemen Gyula, Büchler József, Révész Mihály –, s ez a mintegy tizenöt ember itt határozta el a párt újjáalakítását. 1956. november 3-án a vezetőség a Kéthly Anna szoros baráti köréhez tartozó, de a pártban korábban számottevő politikai szerepet nem játszó személyként államminiszternek delegálta Nagy Imre kormányába. 1958. szeptember 30-án politikai okok miatt elbocsátották munkahelyéről. Tizenkilenc alkalommal kért sikertelenül útlevelet az 1957 óta az Egyesült Államokban élő feleségéhez és fiaihoz, csak 1965 júliusában utazhatott ki hozzájuk. New

Yorkban egy építési irodában dolgozott. Amerikai állampolgárságot kapott. Felesége 1975. évi halála után három évvel végleg hazatért Magyarországra. Ezután visszavonultan élt Budapesten. 1983-ban a Magyar Építőművészek Szövetsége tiszteletbeli tagjává választották. 1993-ban Budapest díszpolgára lett.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüsti fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend kiskeresztje (1948); Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (1991).

Irodalom: Kurcz Béla: Újjáépítési kormánybiztos volt. Fischer József emlékeiből. *Magyar Nemzet*, 1985. április 2. Bojár Iván András: A szabadság titka. *Népszabadság*, 1995. március 6. Pártok 1956. Válogatás 1956-os pártvezetők visszaemlékezéséből. Bp., 1997.

K. Zs.—M. K. J.

FODOR ISTVÁN

Szeged, 1880. július 16. — Székesfehérvár, 1968. március 12.

Magyar Függetlenségi Párt

Csongrád és Csanád vármegyék Szeged és Hódmezővásárhely törvényhatósági jogú városokkal

Szülei Fodor István szabómester és László Jolán. A család evangélikus vallású volt. Felesége Pertics Jozefa.

Szülővárosában tett érettségi vizsgát, majd a fővárosban folytatta tanulmányait. A Magyar Államvasutaknál helyezkedett el. Különböző vasúti tiszti tanfolyamokat végzett el; az állami szolgálatból MÁV főintézői beosztásban ment nyugdíjba. Ezt követően előbb Szegeden, majd a közeli Balástyán és Szatymazon kezdett gazdálkodni, szőlő- és gyümölcsstermesztéssel foglalkozott. 1930-ban, sok gazdatársához hasonlóan, belépett a Független Kisgazdapárt szegedi szervezetébe.

1947. augusztusban a kisgazdapártból átlépett a Magyar Függetlenségi Pártba. Képviselő-jelöltséget vállalt a Csongrád és Csanád vármegyei választókerületben, és az augusztus 31-i választásokon bejutott a törvényhozásba. November 18-án be-

jelentették, hogy kilépett pártjából. Két nappal később az Országos Nemzeti Bizottság mandátumát a Magyar Függetlenségi Párt összes mandátumával együtt minden törvényes alap nélkül megsemmisítette. Mint „pfefferista” képviselőt rövidesen letartóztatták, és 1948. február 7-én a szegedi népbíróságon az államrend megdöntésére irányuló szervezkedéssel és mozgalomban való részvétel vádjával koncepció perbe fogták. Másodrendű vádlottként tíz év börtönre és teljes vagyonelkobzásra ítélték. Másodfokon a Népbíróságok Országos Tanácsa letöltendő börtönbüntetését felére csökkentette. A törvénytelenségek felszámolásának kezdetén, 1953-ban szabadon engedték. Hátralévő éveiben a politikától teljesen visszavonultan élt.

Irodalom: Kóró Imre: Új utak, régi sorok. Szeged, 1947.

Sz. R.

FÖLDES LÁSZLÓ

Kiskunhalas, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1914. július 27. — Budapest, 2000. május 20.

Magyar Dolgozók Pártja (MKP-listáról)

Nagy-Budapest

Apja szabómesterként dolgozott, eredeti családneve Fischer. Anyja Weisz Katalin. Szülei hatodik gyermekeként látta meg a napvilágot. Születése után nem sokkal édesapját katonai szolgálatra hívták be, és röviddel később elesett az orosz

fronton. Édesanyja özvegyi jogon folytatta férje iparát, majd ruhakereskedést nyitott, s ezzel igyekezett eltartani gyermekeit. Málhai Rebekával kötött házasságából három fiúgyermek született; László (1945) népművelő, Hobo néven is-

mert előadóművész, József (1948) kereskedő, György (1952) történész, a Politikatörténeti Intézet főigazgatója, 1994–1998 között az MSZP elnökségi tagja, 1998–2000-ben az országos választmány elnöke.

Három gimnáziumi osztály elvégzése után asztalossegédként dolgozott. 1935-ben belépett a famunkások szakszervezetébe, illetve a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. Kommunista párttagságát később 1937-től ismerték el. Első letartóztatására 1942 júniusában került sor, amikor az egész országra kiterjedő nyomozás után a hatóságoknak sikerült lefogni az illegális kommunista párt tagságának zömét. A katonai nyomozók vezetése durva kihallgatások után a bíróság hat hónapi börtönbüntetésre ítélte, amit a vizsgálati fogsággal letöltött. A német megszállás után illegalitásba vonult, 1944 augusztusában ismét letartóztatták, és különösen kegyetlenül megkínózták, mert elfogásakor ellenállást tanúsított. 1944. novemberben, amikor a hazai börtönökben őrzött politikai foglyokat németországi koncentrációs táborokba szállították, néhány társával kiugrott a mozgó vonatból, és többnapos gyaloglás után visszatért Újpestre, ahol szervezett munkásokból, katonaszökevényekből létrehozott egy partizáncsoportot, amelynek ő lett a parancsnoka. Az egység számos eredményes akciót hajtott végre: politikai foglyokat, üldözötteket szabadítottak ki a nyilasok fogságából, megakadályozták az újpesti víztorony felrobbantását. Az ellenállók széles körű támogatást élveztek a régi közigazgatás, a hadsereg, valamint az egyházak egyes képviselő részéről.

1945 elején ő lett a felszabadított Újpest első legális kommunista párttitkára. Egyidejűleg részt vett a városi és a megyei nemzeti bizottság munkájában. Az 1945. novemberi nemzetgyűlési választásokon elindult a Magyar Kommunista Párt fővárosi listáján, de nem jutott mandátumhoz. 1946-tól a budapesti pártbizottság káderosztályának vezetője; 1948 márciusában munkatársaival – Biszku Bélával, Kállai Évával és Kovács Endrével – együtt jelentős szerepe volt a négyszáz államosított vállalat munkásigazgatóinak kiválasztásában. Az 1947. augusztus 31-i választásokon pótképviselő lett. 1948. június 15-én sor került behívására, miután Döbrentei Károlyné, Újpest polgármestere összeférhetetlen helyzetének megoldásaként visszaadta mandátumát. A ciklus legvégén, 1949. március 22-én ő ismertette a választójogi törvény „népfrontjellelű” módosítására, vagyis a többpártrendszer felszámolására irányuló kormányjavaslatot. Az 1949. májusi or-

szággyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Népfront fővárosi listájáról került be másodszer az Országgyűlésbe. 1953-tól tizennégy éven át megszakítás nélkül Fejér megye képviselője.

1949 elején a Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottságának döntése alapján kinevezték a központi vezetőség káderosztálya helyettes vezetőjévé. 1951 nyarán, a város és a kohászati üzem építésének kezdeti időszakában Dunapentele-re, a későbbi Sztálinvárosba küldték, 1954-ig szervezőként és párttitkárként dolgozott a kiemelt építkezéseken. Ezt követően majd egy évig a Csepel Művek párttitkára. 1956–1957-ben miniszterhelyettes a Külkereskedelmi Minisztériumban. 1956. júliusban megválasztották az MDP Központi Vezetőségének póttagjává.

1956. október 23. és 28. között a központi pártvezetésen belül szervezett katonai bizottság tagja; a felkelés fegyveres leverését követelte, szervezte és irányította a hatalomhoz hű fegyvereseket. 1956. november elején csatlakozott a Kádár János vezette Magyar Szocialista Munkáspárthoz. A karhatalom egyik megszervezője, s hamarosan a párt ideiglenes központi bizottságának is tagja lett. Központi bizottsági tagságát 1970-ig megszakítás nélkül megtartotta. 1956 végétől központi bizottsági osztályvezetőként a fontosabb pártkérdések 1956. október–novemberi magatartásának felülvizsgálata volt a feladata. 1958-tól belügyminiszter-helyettes, 1964-től az Erdészeti Főigazgatóság vezetője. 1967-től mezőgazdasági és élelmiszerügyi miniszterhelyettes, 1972. májustól a Hungexpo Külkereskedelmi Vállalat vezérigazgatója. 1980. decemberben vonult nyugalomba.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1946); Magyar Köztársasági Érdemrend tisztí keresztlje; Kossuth Érdemrend III. osztály (1949); Magyar Népköztársasági Érdemrend IV. fokozat (1950); Munkás-Vörös Zászló Érdemrendje (1954, 1974, 1980); Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékérem (1958); Munka Érdemrend arany fokozat (1964, 1968); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Április Negyedike Érdemrend (1985).

Fő művei: A pártszervezetek munkája, a kommunisták példamutatása a Sztálin Vasmű és Sztálinváros építésében. Bp., 1953. A második vonalban. Önéletrajz. Bp., 1984.

Irodalom: Balogh László: Mit jelentett akkor káderesnek lenni...? *Esti Hírlap*, 1986. szeptember 17.

K. J.–M. K. J.

FÖLDES MIHÁLY

Budapest, 1905. január 6. – Budapest, 1984. február 20.

Magyar Kommunista Párt
Nagy-Budapest

Szegény családból származott, apja napszámos, anyja, Rémay Borbála mosónő volt. Felesége Ladányi Mária (1910) szövőnő, aki az 1930-as évektől szervezett munkás.

1923-ban kereskedelmi érettségit tett Budapesten; később a művészeti akadémián is tanult. Hivatalnokként kezdett dolgozni. 1924 júliusában belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. Több ágazati szakszervezet kulturális életét szervezte, munkástársulatok számára szindarabokat írt. Az 1920-as évek végétől hírlapíróként dolgozott, a *Népszava* külső munkatársa volt. Az 1930-as években Michael Earth írói álnéven detektívregényeket adott ki.

1938 őszén a szociáldemokrata párt vezetése Szegedre küldte, ahol október 27-től városi párttitkár, valamint a helyi szakszervezeti bizottság titkára lett. 1939. március elején anyagi problémák miatt lemondott tisztségeiről, és elhagyta Szegedet. Az 1939. májusi országgyűlési választáson szociáldemokrata képviselőjelöltként elindult a makói egyéni választókerületben, de csak az utolsó, negyedik helyet szerezte meg a szavazatok nem egész hét százalékával. Ezután Budapesten a *Népszava* belső munkatársa és rovatvezetője az 1944. március 19-i német megszállásig; ezután vidéken bujkált.

1945-ben a Magyar Kommunista Párt erzsébetvárosi szervezetében folytatta a politizálást. Agitátor és újságíró, a *Szabad Föld* rovatvezetője és éjszakai szerkesztője, illetve a *Szabadság* munkatársa volt. Később a *Falu és Város* című folyóiratot szerkesztette. Hamarosan pártalkalmazott lett, az MKP fővárosi bizottságán a közigazgatási osztály vezetője, 1946-ban a községpolitikai osztály munkatársa. Az 1945. október 7-i községi választáson bekerült a fővárosi törvényhatósági bizottságba, a kommunista frakció titkára lett. Az 1945. novemberi nemzetgyűlési választásokon a nagy-budapesti listán nem szerzett mandátumot. Az 1947. augusztus 31-i választásokon ugyanarról a listáról bejutott az Országgyűlésbe. Több törvényjavaslat előadója; az ellenzéki politikusok beszédeit gyakori közbeszólásaival zavarva a törvényhozás

egyik igen aktív tagja volt. 1948. júniusban átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába. Két cikluson át, 1953-ig volt országgyűlési képviselő.

1948–1949-ben egyéves pártiskolára küldték, majd marxizmus-leninizmust tanított a Gazdasági és Műszaki Akadémián. 1949-től újra a *Népszava* munkatársaként dolgozott. Az 1950-es évektől az 1970-es évek végéig folyamatosan jelentek meg művei, főleg történelmi és dokumentumregényei, de írt színműveket, drámát, kisregényt és elbeszéléseket is. 1951-től a Magyar Írók Szövetsége pártszervezetének agitációs és propagandatitkára, majd 1953–1955-ben az írószövetség vidéki titkára. Két alkalommal (1950-ben és 1954-ben) József Attila-díjjal jutalmazták. 1956. január 1. és szeptember 22. között az *Irodalmi Újság* című hetilap szerkesztőbizottságában dolgozott.

1957-től a *Magyarország* című lap, majd 1961-től 1967-ig a Központi Sajtószolgálat szerkesztője, emellett több társadalmi és szakmai érdekvédelmi szervezet – Hazafias Népfőrd, Magyar Újságírók Országos Szövetsége, PEN Club – munkájában is részt vett. Az Országos Béketanács tagjaként 1959-ben megkapta a Béke Világtanács oklevelét. A Magyar–Szovjet Baráti Társaság VII. kerületi bizottságának elnöke. 1967. áprilisában vonult nyugdíjba.

Kitüntetései: Szocialista Munkáért Érdemérem (1955); Munka Érdemrend arany fokozat (1965, 1970, 1975); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1976).

Fő művei: Élhet-e Európa egyedül? Bp., 1941. Pillanatképek az újpesti partizánharcokról. Bp., 1945. Mélyszántás. Falusi életkép. Bp., 1951. A Tűztorony új fiai. Regény. Bp., 1970. Az északi kapu. Történelmi regény. Bp., 1979.

Irodalom: Kardos László: Kisemberek, akik a nagy történelmet alakítják. *Élet és Irodalom*, 1964. Nekrológ. *Népszava*, 1984. február 21. R. A.: Földes Mihály halálára. *Népszabadság*, 1984. február 22.

I. K.

FUTÓ DEZSŐ

Báránd, Bihar vármegye, 1916. május 18. – Budapest, 1994. február 26.

Magyar Függetlenségi Párt

Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyék

Apja Futó Mihály vegyeskereskedő, anyja Simonyi Mária. 1961-ben megnősült, felesége Németh Erzsébet (1911), Pap Béla református lelkész özvegye.

A szeghalmi Péter András Gimnázium négy osztálya után Debrecenben elvégezte a kereskedelmi tanonciskolát, majd kereskedősegéd lett; 1932-től 1937-ig saját vegyeskereskedésükben, illetve Debrecenben dolgozott. Itt megismerkedett Juhász Géza irodalomtörténész baráti körével, és csatlakozott az Ady Társasághoz. 1932-től jelentek meg első írásai, riportjai Bajcsy-Zsilinszky Endre lapjában, a *Szabadságban*, s más ellenzéki beállítottságú újságokban. Ugyancsak 1932-től Szabó Pálon keresztül kapcsolatba került a kisgazdapárttal és a népi írókkal. 1937-ben csatlakozott a Márciusi Fronthoz. 1938–1939-ben a kisgazdapárti Csorba János makói napilapjához került, a *Makói Független Újság*, illetve az utód *Délvidéki Független Hírlap* szerkesztője. 1939-ben a Független Kisgazdapárt Csanád megyei szervezetének titkára. 1939 októberétől 1943 májusáig katona Szeghalmon. 1943 májusától vidéki riporterként a *Kis Újság* belső munkatársa a lap 1944. március 19-i betiltásáig. 1943-ban részt vett a szárszói konferencián, majd 1944 februárjában a kisgazdapárt által szervezett vésztői földmunkás-kongresszuson. A német megszállást 1944 áprilisától Dessewffy Gyula királytelekpusztai birtokán vészelte át, s itt, valamint Bárádon maga is zsidókat bújtatott. A kisgazdapárt tisztántúli helyi szervezetei körében a német megszállók és a nyilasok ellen szervezkedett. 1944. szeptember–októberben ismét katona Szolnokon, majd Tiszaroffon; október 15-én hazaszökött Bárádra.

1944. decembertől a Független Kisgazdapárt delegáltjaként az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja. Az Ideiglenes Nemzeti Kormányval együtt, 1945 áprilisában jött Debrecenből Budapestre, ahol az újra elindított *Kis Újság* belső munkatársa, a lap vidéki kiadásainak szerkesztője lett. Gyakori cikkeivel, a kommunista párt befolyása alatt álló rendőrség atrocitásai elleni tiltakozásaival, majd 1945. november 4. után nemzetgyűlési képviselőként (nagy-budapesti választókerület) elmondott parlamenti interpellációival élénk szerepet játszott a köz- és a pártéletben. 1947. március 10-én a kommunista párt nyomására négy társával (Eszterhás György, Pártay Tivadar, Pfeiffer Zoltán és Ráth Endre) kilépett a kisgazdapártból, és párton kívüli politikusként folytatta tevékenységét. 1947 júliusában, a parlament feloszlásakor csatlakozott a Pfeiffer Zoltán vezetésével megalakult Magyar Függetlenségi Párthoz. Elvállalta a párt lapjának, az *Ellenzéknek* a szerkesztését.

1947. augusztus 31-én az MFP programjával három mandátumot is szerzett; október folyamán a Jász-Nagykun-Szolnok megyei és nagy-budapesti mandátumáról lemondott, Szabolcs és Szatmár-Bereg megyei mandátumát tartotta meg. 1947. október 30-án – miután továbbra is a kommunista politikusok állandó támadásainak keresztútjében állt – lemondott a képviselőségről és az *Ellenzék* felelős szerkesztői posztjáról, egyúttal kilépett a függetlenségi pártból. Kilépését november 11-én, képviselői megbízatásáról történt lemondását november 20-án jelentették be az Országgyűlésben. 1948. augusztus 20-án Dobi Istvánhoz címzett, a *Kis Újságban* megjelent nyílt levelében visszavételét kérte a kisgazdapártba, de nem kapott választ.

Mandátumáról való lemondását követően hazament Bárádra, ahol édesanyjával együtt vegyeskereskedésüket vezette. Miután boltjukat 1951-ben államosították, segédmunkás lett az Aszfaltútépítő Vállalatnál. A Betonútépítő Vállalat raktárosa Kalocsán, amikor az ÁVH 1952. április 16-án letartóztatta. A Budapesti Megyei Bíróság 1952. augusztus 19-én, a Legfelsőbb Bíróság október 17-én (másutt: 20-án) koholt vádak alapján tíz év börtönre ítélte. 1956. július 5-én szabadult. A legfőbb ügyész törvényességi óvása után a Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsa hatályon kívül helyezve az 1952-es ítéleteket, a Fővárosi Bíróságot új eljárás lefolytatására utasította, amelyben – kémkedés helyett – államtitok megsértése miatt hat hónapi börtönre ítélték.

1956. október 28-tól november 4-ig Tildy Zoltán megbízásából az ismét megjelent *Kis Újság* felelős szerkesztője. November 4. után előbb a Magyar Vöröskeresztnél dolgozott segédmunkásként, majd csomagoló volt a Búvárszivattyúgyárban. 1958 júniusától a Budapest V. Kerületi Vendéglátóipari Vállalat raktárosa. A Legfelsőbb Bíróság újabb eljárása során 1958. január 22-én bűncselekmény hiányában felmentette, majd 1962-ben tízezer forint kártérítést kapott. Közben a Belvárosi Kávéház üzletvezető-helyettese lett, megszerezte a melegkonyhás (szakács) üzletvezetői képesítést. Innen áthelyezték a Vendéglátóipari Tröszthez, ahol a vezérigazgató neve alatt a tröszt havi szakmai híradóját szerkesztette. A tröszt megszűnése után a Budapest XIII. Kerületi Vendéglátóipari Vállalat Filmnyomó Részlegének adminisztrációját irányította. 1977. január 1-jétől nyugdíjas.

1986-ban részt vett a kezdetben a Hazafias Népfrent keretében működött, majd függetlenné vált Bajcsy-Zsilinszky Endre Baráti Társaság létrehozásában; egy ideig ügyvezető elnök. Közreműködött a Független Kisgazdapárt újjászervezésében, 1988. novemberétől 1989. áprilisig a párt főtáskára,

a politikai bizottság tagja. 1989 áprilisától az FKGP örökös főtitkára. 1990. januárban kilépett a Kiszgazdapártból, és még e hónapban megválasztották a Nemzeti Kiszgazda- és Polgári Párt tiszteletbeli elnökévé; tényleges tevékenységet azonban egyik pártban sem fejtett ki. 1988-ban feltűnést keltettek a Magyar Rádió Vasárnapi Újság című műsorában elhangzott visszaemlékezései. 1990-ben a Magyar Újságírók Országos Szövetsége – ahonnan korábban négy alkalommal zárták ki – visszaadta tagságát. 1992-től a szervezet örökös tagja. Az

MTA Történettudományi Intézete felkérésére – öt kötetben – megírta az emlékiratait.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal (1992).

Fő művei: Vázlat egy életpálya megírásához. Jelenkori magyar történelmi dokumentumok I. Washington, 1984. Önéletrírás – világlátás. Szerk.: Futó Dezsőné, Ravasz Károly. Bp., 1995.

M. K. J.–V. I.–V. V.

FÜREDI SÁNDORNÉ JANCSECZ MAGDOLNA

Nagykanizsa, Zala vármegye, 1906. július 1. – Budapest, 1990. január 18.

Szociáldemokrata Párt

Győr-Moson és Sopron vármegyék Győr és Sopron törvényhatósági jogú városokkal

Jancsecz Imre cipész és Bury Zsófia házvezetőnő gyermeke. Testvére, Imre szintén a Szociáldemokrata Párt tagja volt, 1945 és 1948 között országgyűlési képviselő. Római katolikus vallású. Kétszer kötött házasságot, első férje Füredi Sándor, egy gyermekük született. Második férje Terék Elemér.

Hat gimnáziumi osztályt végzett. Kereskedelmi alkalmazott volt, amikor kapcsolatba került a szocialista munkásmozgalommal. 1945-ben a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége gazdasági osztályán kapott tisztviselői állást, majd a gazdasági osztály helyettes vezetője lett, végül 1949-ben a demokratikus nőszövetség országos szervezőtitkárává választották.

1947. augusztus 31-én, az országgyűlési választásokon pártja a Győr-Moson és Sopron megyei választókerületben indította. Pótképviselő lett. 1948. április 26-án sor került behívására, a mandátumáról lemondott Medey István helyére került a törvényhozásba. A pártegyesítéskor átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába. 1949 májusában a Magyar Függetlenségi Népfront országos listáján indították, újból tagja lett a törvényhozásnak. 1953 után visszavonult a közéletből.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemérem ezüst fokozat (1948).

Sz. R.

FÜVESSY LÁSZLÓ

Mezőtúr, Jász-Nagykun-Szolnok vármegye, 1891. május 17. – Budapest, 1971. október 6.

Független Magyar Demokrata Párt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Szülei Füvessy Lajos vállalkozó és Selyem Terézia. Római katolikus vallású. 1916-ban a fővárosban kötött házasságot, felesége Tern Vilma. Gyermekek nem született.

Magántisztviselőként dolgozott, amikor az 1930-as évek végén csatlakozott Dénes István 1937 márciusában Budapesten Magyar Földműves- és Munkáspárt néven felújított, a szélsőjobboldal felé orientálódó pártjához, amelynek vezetésében részt vett többek között Szász Béla budapesti író, 1927-ben a sokféle csoportosulást egyesítő Bartha Miklós Társaság alapítója, Fitos Vilmos tanár, a Turul Szövetség belső ellenzékének vezetője, továbbá Kassai (Schalmayer) Ferenc budapesti nyomdász, a későbbi nyilaskeresztes vezér. A magyarság és az össznemzeti célok hangsúlyozásával, az osztá-

lyok közötti ellentétek áthidalásával a pártalakulat elvesztette korábbi demokratikus, agrárproletár és paraszti jellegét.

1945. májusban a párt alelnöke, amikor csatlakoztak a Független Kiszgazdapárthoz. 1947 nyarán kilépett az FKGP-ből, s a Balogh István vezette Független Magyar Demokrata Pártban folytatta politikai pályáját. A közelgő országgyűlési választásokon képviselő-jelöltséget vállalt, 1947. augusztus 31-én a Pest és Bács megyei választókerületben pótképviselő lett. 1949. január 25-én sor került behívására, az emigrációba kényszerült Sz. Szabó Pál helyét foglalta el a törvényhozásban. Mandátumának lejártá után többé nem vett részt a közéletben.

M. K. J.–Sz. R.

GAÁL FERENC

Jászladány, Jász-Nagykun-Szolnok vármegye, 1914. október 29. – Jászberény, Szolnok megye, 1989. november 27.

Független Kisgazdapárt

Jász-Nagykun-Szolnok vármegye

Római katolikus vallású, kisparaszti családból származott, szülei, Gaál Jenő és Cseh Ilona 10 kat. holdon gazdálkodtak. Nagyszüleinek még 70 kat. holdjuk volt, de a birtokot hét gyermekük örökölte. 1942-ben megnősült, felesége Drávucz Rozália; két leányuk született, Ilona (1944) és Mária (1946).

Négy polgárit, majd 1932-ben Szarvason kétéves mezőgazdasági szakiskolát végzett. 1943-ban Keszthelyen, egy másik kétéves tanfolyam befejezése után rét- és legelőmesteri képesítést szerzett. 1928-tól 1932-ig lovászlegény volt a mezőhegyesi méntelepen, majd három évig Bábolnán dolgozott. 1935-től a szüleitől örökölt 3 kat. holdon gazdálkodott. 1942-ben behívták katonának, a fronton megsebesült, ezért néhány hónap múlva leszerelték. 1943-ban előadó lett a Földművelésügyi Minisztérium rét- és legelőosztályán.

1935-ben belépett a Független Kisgazdapártba, hamarosan a jászladányi szervezet titkára lett. Részt vett az 1935. és a 1939. évi országgyűlési választások kampányaiban. A front átvonulását szülőfalujában élte át, mert a bombázások elől hazaköltözött a fővárosból.

1945 márciusában újjászervezte az FKGP helyi, majd járási szervezetét, de közreműködött más demokratikus pártok, a Szociáldemokrata Párt, a Nemzeti Parasztpárt és a Polgári Demokrata Párt megalakításában is. Részt vett a helyi földműves-szövetkezet létrehozásában. 1945. november 4-én a Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei választókerületben nemzetgyűlési képviselővé választották. 1946-ban az FKGP képviseletében ő vett részt a Földművelésügyi Minisztérium B-lista bizottságának munkájában. Beválasztották a Magyar Parasztszövetség Elnöki Tanácsába. 1947 nyaráig a párt pa-

raszti centrumának a politikáját támogatta. Nagy Ferenc miniszterelnök lemondatása és emigrációba kényszerítése után csatlakozott a Dobi István és Gyöngyösi János vezette új pártvezetőség irányvonalához, mivel korábban is jó viszonyt tartott fenn a baloldali parasztképviselőkkel.

Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon ismét régi kerületéből jutott mandátumhoz. 1948 elejétől az FKGP Jász-Nagykun-Szolnok megyei szervezetének ügyvezető alelnöke. 1949. január–februárban tagja volt a párttagok felülvizsgálatára alakult megyei bizottságnak. Dobi István javaslatára 1949 tavaszán bekerült a Dolgozó Parasztok és Földmunkások Országos Szövetsége Központi Vezetőségébe, de három hónap múlva lemondott, mert nem kapott érdemi szerepet a döntések meghozatalában. 1949. május 15-én a Magyar Függetlenségi Népfront Szolnok megyei listáján harmadszor is mandátumot szerzett. 1952. február 18-án kinevezték a jászberényi méntelep élére.

1953-ig volt országgyűlési képviselő, de parlamenti tagsága megszűnte után sem fordított hátat a közéletnek. 1950-től 1977-ig a Szolnok Megyei Tanács tagja, 1953-tól tizennégy éven keresztül a Hazafias Népfront jászberényi járási elnöki tisztét is betöltötte. 1968-tól három évig a Mezőgazdasági és Élelmiszerügyi Minisztérium főelőadójaként az Országos Lótenyésztési Felügyelőségen dolgozott, majd 1971. január 1-jétől 1974. május 10-ig tsz-elnök Jászladányban. 1974-ben ment nyugdíjba.

Kitüntetései: Szocialista Munkáért Érdemérem (1955); Munka Érdemrend bronz fokozat (1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

V. I.–V. V.

GÁBRIEL JÁNOS

Kaposvár, Somogy vármegye, 1894. április 5. – Kaposvár, Somogy megye, 1970. február 1.

Demokrata Néppárt

Somogy vármegye Kaposvár törvényhatósági jogú várossal

Apja, Gábel Mihály előbb vasúti fényező, majd mozdonyvezető volt, anyja Szekeres Terézia. Négy idősebb – Mihály, mozdonyvezető, Lajos, műbútorasztalos, József, gazdálkodó, Anna, háztartásbeli – és egy fiatalabb – Károly, állomásfőnök – testvére született. Római katolikus hitben nevelkedett. 1920-ban szülővárosában feleségül vette Egerszegi Erzsébet (1896–1970) szabó kisiparost. Két gyermeket neveltek fel:

Margit (1921) nyugdíjazása előtt üzletvezető, Béla (1928–2000) üzemszervező volt.

Elemi iskolát végzett, majd az ipariskolában kitanulta a kocsifényező szakmát. 1910-ben segédoklevelet szerzett. Az első világháborúban az olasz és az orosz fronton teljesített katonai szolgálatot. 1940 és 1942 között többször is behívták hátországi szolgálatra. Korán kezdett politizálni, 1921-ig tagja volt a Ma-

gyarországi Szociáldemokrata Pártnak. 1921-ben megszerezte a mesteri címet, egészen 1949-ig mint kisiparos dolgozott.

1945-ben rövid ideig a Független Kisgazdapárt tagja volt. Neve akkor lett ismert, amikor 1947-ben a kaposvári hadifoglyok hozzátartozóinak nevében memorandumot szerkesztett és adott át a városba látogató Tildy Zoltán köztársasági elnöknek. Ezután több párt is megkereste; ő a Demokrata Néppárthoz csatlakozott. A DNP vezetőinek felkérésére elindult az 1947. augusztus 31-én megrendezett országgyűlési képviselő-választásokon, s a Somogy megyei pártlistán pótképviselő lett. 1948. április 26-án sor került behívására, mivel Kolbert Jánost megfosztották mandátumától, Kiss György, a listán előtte álló képviselőjelölt pedig lemondott a választójogi törvény szerint őt illető képviselői helyről.

Mandátumának lejártá után felajánlották számára, hogy lépjen be a Magyar Dolgozók Pártjába. Amikor az ajánlatot elutasította, megfosztották főbérleti lakásától, bezárták felesége varrodáját, és lehetetlenné tették kisipari tevékenységük folytatását. Csak 1952-ben tudott elhelyezkedni a Kaposvári Vaskombinátban, ahol a festőrészleg vezetésével bízták meg.

1956. október 25-én a vállalati munkástanács, két nappal később a megyei forradalmi bizottság tagjává választották,

29-én a megyei forradalmi intézőbizottság elnöke lett. November 4-én a szovjet katonai hatóságok letartóztatták, s Ungvárra szállították. Egy hét múlva hazahozták, a Belügyminisztérium őrizetébe került. 1957. január 18-án a Legfőbb Ügyészség bűncselekmény hiányában szabadlábra helyezte. Két hónap múlva, március 4-én közbiztonsági őrizetbe került, Kistarcsán és Tökölön raboskodott. 1957 őszén a katonai ügyészség „bűnszövetkezetben elkövetett lopással” vádolta meg, majd a Kaposvári Megyei Bíróság 1958. január 9-én szervezkedés bűntettében vétkesnek találta. A Legfelsőbb Bíróság március 21-én másodfokú ítéletében, fél évvel csökkentve büntetését, két évre ítélte. Miután korábbi elzárását beszámították, 1958. június 11-én a váci börtönből feltételeesen szabadlábra helyezték, de december 11-ig rendőri felügyelet alatt állt. Régi munkahelyére nem vették vissza, más munkahelyekre való felvételét a hatóságok megakadályozták. A sorozatos rendőri zaklatások miatt feleségével együtt Budapesten élő leányukhoz költöztek. 1966-ban a Kereskedelmi Asztalos- és Lakatosipari Vállalat festőrészlegének dukkózó csoportvezetőjeként ment nyugdíjba.

Kitüntetései: 1956-os Emlékérem (posztumusz, 1991).

Sz. R.

GÁBRIEL JÁNOS

Somogyvár, Somogy vármegye, 1899. október 8. – Lengyeltóti, Somogy megye, 1978. június 10.

Magyar Függetlenségi Párt

Somogy vármegye Kaposvár törvényhatósági jogú várossal

A római katolikus vallású család a XVIII. században Elzász-Lotaringiából telepedett be Magyarországra. Szülei, Gábrriel János és Pusztai Borbála néhány hold földön gazdálkodó kisparasztok voltak. Testvérei közül Julianna (1892–1918) fiatalon meghalt, Lajos (1895–1977) kárpitosmester lett, majd a konfekcióiparban dolgozott. Édesapját egyéves korában elvesztette. Anyja halála után az árvaszék a föld eladásáért kapott pénzt az első világháború alatt hadikölcsönbe fektette, ami elértéktelenedett. 1917–1918-ban az olasz fronton harcolt. 1923-ban megnősült, felesége Petrik Piroska (1904–1976). Két gyermekük született, Magdolna (1924–1925) és Szilvia (1932) üveges és képerkerető.

Hat elemi és ipariskolát végzett, a műbútorasztalos mestervizsgát Budapesten tette le. A családalapítás után Lengyeltótiba költözött, hat segédet foglalkoztató asztalosműhelyt nyitott.

Politikai pályáját Károlyi Mihály Függetlenségi és 48-as Pártjában kezdte, majd tagja lett a Nagyatádi-féle kisgazdapárt helyi szervezetének. Miután részt vett a kisgazdapárt megszervezését előkészítő felsőnyéki tanácskozáson, 1930-ban csatlakozott a Független Kisgazdapárthoz. Az 1930-as

években Gaál Gaston választási küzdelmeiben mint kisgazda kortes vett részt a lengyeltóti járásban, ezért a járási főszolgabíró állandó pénzbüntetésekkal sújtotta, s a köztartozások miatt házát is el akarták árverezni, amitől rokonai mentették meg. 1944. október 15-én a nyilasok letartóztatták, és a Gestapo síófoki kirendeltségére szállították, de két hét múlva sikerült megszöknie.

1945 elején, a front átvonulása után azonnal hozzáfogott a kisgazdapárt Somogy megyei újjászervezéséhez. November 4-én a Somogy vármegyei választókerületben nemzetgyűlési képviselővé választották. Az FKGP paraszti szárnyához tartozott. 1947 májusában a párt fegyelmi bizottsága koalícióellenes kijelentései miatt minden pártfunkcióból fel-függesztette, és eltiltotta a nyilvános szerepléstől. 1947 nyarán átlépett a Pfeiffer Zoltán vezette Magyar Függetlenségi Pártba, s annak Somogy megyei listáján augusztus 31-én országgyűlési képviselővé választották. Mandátumát – a Pfeiffer-párt többi képviselőjéhez hasonlóan – november 20-án törvénytelenül megsemmisítették. 1950-ben letartóztatták. 1954-ig rendőri felügyelet alatt állt. Asztalosként dolgozott haláláig.

V. I.–V. V.

GÁLFY SÁNDOR

Tiszasas, Jász-Nagykun-Szolnok vármegye, 1887. február 19. – Tiszasas, Szolnok megye, 1974. január 21.

Független Kisgazdapárt

Jász-Nagykun-Szolnok vármegye

Református vallású parasztcsaládból származott. Apja, Gálfy Sándor (1855–1928) saját és bérelt földön gazdálkodott, anyja, Pap Klára postamester volt Tiszakürtön. 1912-ben kötött házasságot, felesége, Vágó Ilona (1889–1971) a háztartással és a gyerekneveléssel foglalkozott. Gyermekai közül Sándor (1913) államtitkár volt, Ilona (1919) nyugdíjas főkönyvelő, István (1921) gazdálkodó, majd tsz-tag, László (1928) színművész.

Három gimnáziumi osztályt és tüzoltótiszti iskolát végzett. Az első világháború idején behívták katonának. Leszerelése után 32 kat. hold földjén mintaszerűen gazdálkodott. Elnöke volt a helyi gazdakörnek, a vadásztársaságnak, parancsnoka a tüzoltóegyletnek.

1930-ban azok közé tartozott, akik megalapították a Független Kisgazdapárt tiszasasi helyi szervezetét, amelynek elnöki tisztét majd húsz évig betöltötte. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei választókerületben pótképviselő lett. 1948 júniusá-

ban Baráth Endre Szolnok megyei képviselő helyére hívták be, de alig fél év múlva lemondatták mandátumáról, amit az FKGP Politikai Bizottsága 1948. december 17-én vett tudomásul. A parlamentben 1949. január 25-én jelentették be lemondását.

1949. évi visszavonulása után 8 kat. holdra csökkent földjén és 3 kat. hold szőlőjében gazdálkodott. Az 1950-es évek elején kulákká minősítették, s politikai múltja miatt üldözték. Az ÁVH és a rendőrség emberei számtalanszor kihallgatták, fizikailag bántalmazták, pénzbüntetésekkal sújtották. 1951-ben kiköltöztették lakásából, házát államosították, végül bekényszerítették a termelőségvetkezethez. Az 1960-as években sokat betegeskedett, dolgozni már alig tudott. Felesége halála után a szövetkezettől kapott járadékból és a család támogatásából élt.

Fő műve: A család az Isteni világrendben. Nagyvárad, 1920.

V. I.–V. V.

GALLAI LAJOS

Budapest, 1911. május 24. – Budapest, 1983. október 28.

Szociáldemokrata Párt

Országos lista

Munkáscsaládból származott. Apja, Goldberger Mór (1882) vízvezeték-szerelő, a vasas dalkör alapító tagja, szakszervezeti és MSZDP-tag. Anyja, Grünwald Róza eredeti foglalkozását tekintve fehérnemű-varrónő, házasságkötése után a háztartást vezette. Egy leánytestvére volt. 1936-ban házasságot kötött Balogh Lujza varrónővel, aki 1950-től textilruházati minőségi ellenőrként dolgozott. Két gyermekük született, Katalin (1943) IBUSZ-alkalmazott, Mária (1947) fogtechnikus.

Reáliskolai tanulmányait megszakítva – négy osztályt végzett el – 1921-től betűszedést tanult a Hellas Nyomdában. Tanonckorában csatlakozott a nyomdász szavalókörushoz, amelynek 1931-től 1933-ig titkára is volt. 1930 augusztusában belépett a nyomdaipari munkások szakszervezetébe és a szociáldemokrata pártba. 1932-ben a nyomdászszakszervezet keretében megalakult kéziszedők körének tagja, egy év múlva választmányi tag. 1934-től egy évig a *Budapesti Hírlap* nyomdájában dolgozott. 1936-tól 1945 februárjáig betűszedő a Székesfővárosi Házinyomdában. 1936. februártól júliusig az Országos Ifjúsági Bizottság elnöke. 1936 nyaratól a Budapest VI.

kerületi szociáldemokrata pártszervezet adminisztratív, 1940-től politikai titkára. 1941-ben tagja lett az SZDP fővárosi végrehajtó bizottságának. 1942. november 25-én behívták katonának. 1943. február 6-án leszerelték, de hamarosan újra be kellett vonulnia Nagykátára, és Erdélybe vitték munkaszolgálatra.

1944 októberében Ungvárnál átszökött a szovjet csapatokhoz, majd visszatért Debrecenbe, ahol bevonták az Ideiglenes Nemzetgyűlés előkészítésébe; ő maga 1945. június 24-én kapott mandátumot. Részt vállalt a Szociáldemokrata Párt újjászervezésében, az ideiglenes országos vezetőség titkára. 1945 és 1948 között a párt központi apparátusában az országos üzemszervezési, majd szakszervezeti osztály vezetője. Közben ismét az SZDP fővárosi végrehajtó bizottságának tagja, a terézvárosi szervezet titkára, majd alelnöke. 1945. október 7-től a fővárosi törvényhatósági bizottság tagja, november 4-től a nagy-budapesti választó-kerületben megválasztott nemzetgyűlési képviselő. 1945 végétől 1948 elejéig a Dohányárusok Országos Szabad Szakszervezetének elnöke.

1947. augusztus 31-én az SZDP országos listáján szerzett újabb parlamenti mandátumot. Egy sor gazdasági, pénzügyi törvényjavaslat – a bauxitbányászat és az alumíniumipar államosítása, a szénbányák államosítása után fizetendő kártérítések, az 1947–1948., illetve az 1949. évi iparügyi költségvetések – parlamenti előadója. A két munkáspárt egyesítése után, 1948. szeptember 16-án átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába. 1948. június 25-től az Országos Társadalombiztosító Intézet elnöke, valamint a Magyar Szabadságharcos Szövetség intézményi csoportjának vezetője, később a Magyar Partizánszövetség tagja. Az 1949. májusi országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Népfront országos listájáról a társadalombiztosítás vezetőjeként szerzett újabb mandátumot, 1953-ig maradt a törvényhozás tagja. A társadalombiztosítási rendszer átszervezése következtében 1950. október 30-án megszűnt az állása, és csak 1951. február 1-jén kapott újra munkát: 1958. május 1-jéig a Kőbányai Textilműveknél a pénzügyi osztály vezetője. Munka mellett elvégezte a Számviteli Főiskolát. 1956. október 20-tól a Textil- és Ruházatipari Dolgozók Szakszervezetének a tagja. 1945 decemberétől 1952-ig a Magyar–Szovjet Művelődési Társaság tagja.

1956 októberétől szerepet vállalt a Magyar Szocialista Munkáspárt kőbányai szervezetének a megalakításában. 1958-

tól 1961-ig az MSZMP Központi Bizottsága gazdaságpolitikai osztályán dolgozott, majd 1974. évi nyugdíjba vonulásáig a Pénzügyminisztériumban a revizori főosztályt vezette. 1958-tól az MSZMP Budapesti Revíziós Bizottságának az elnöke, 1966 és 1970. november 1. között a budapesti pártbizottság tagja. 1967. március 30-tól öt éven keresztül Kőbánya képviselőjeként a Fővárosi Tanács tagja, a terv- és pénzügyi állandó bizottság munkájában vett részt. 1960-tól a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat, 1974 augusztusától a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége, 1981 májusától a Hazafias Népfront Országos Tanácsa Pénzügyi Ellenőrző Bizottsága, 1982 októbertől a Magyar Ellenállók és Antifasiszták Szövetsége tagja.

Kitüntetései: Magyar Népköztársasági Érdemrend V. fokozat (1950); Szocialista Munkáért Érdemérem (1958); Munka Érdemrend (1961); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Munka Érdemrend arany fokozat (1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1971); Szocialista Magyarországért Érdemrend (1981).

Irodalom: Borics Katalin: Kibuktatta a tanár... *Népszavában* volt a rajz. *Esti Hírlap*, 1981. május 25. Elhunyt Gallai Lajos. *Esti Hírlap*, 1983. november 1. *Népszabadság*, 1983. november 2. *Önéletrajz. Tekintet*, 1989. 6. sz.

B. M.–K. Zs.

GALLÓ ERNŐ

Budapest, 1899. január 26. – Budapest, 1975. április 15.

Szociáldemokrata Párt

Nagy-Budapest

Anyja neve Weisz Gizella. Grósz Ernőként született, nevét 1945 előtt magyarosította. Nős volt, gyermeke nem született.

A négy polgári osztály után nyomdaipari szakiskolát végzett. 1913–1924 között a budapesti Korvin Nyomdában nyomdászinas, betűszedő, később gépiszedő volt. Inasként bekapcsolódott az ifjúmunkás-mozgalomba, sztrájkok, tüntetések szervezésébe. Részt vett az 1916. márciusi nyomdászsztrájkban, majd júliusban belépett a Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Szakegyletébe; két év múlva, 1918-ban a nyomdászszakszervezet bizalmija lett. A Tanácsköztársaság idején politikai biztos a Vörös Hadseregben.

1922-től a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja, 1923-tól küldöttként jelen volt minden párt- és szaktanácsi kongresszuson. 1924-től 1939-ig különböző nyomdákban dolgozott. 1939-ben a Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Szakegyletének főtítkárává választották. 1938–1943-ban a szakszervezet lapját, a *Typographiát* szerkesztette. 1944-ben Lichtenwörthbe (Ausztria) deportálták.

1945 áprilisában szabadult a fogságból. Hazatérve bekapcsolódott a mozgalmi munkába. Az 1947. évi országgyűlési

választásokon az SZDP fővárosi listáján pótképviselő lett. 1948. márciusban a Szociáldemokrata Párt Országos Vezetősége tagjává választották. 1948. április 26-án Ivanics István helyére behívták az Országgyűlésbe. Részt vett a két munkáspárt egyesítésének előkészítésében, 1948. júniustól a Magyar Dolgozók Pártja tagja, 1951-ig a központi ellenőrző bizottság póttagja, 1948-ban, az ágazati szerveződésre való áttéréskor a Nyomda- és Papíripari Dolgozók Szakszervezetének főtítkárává választották. 1947-től a *Typographia* fellelős szerkesztője volt. 1949. május 15-én a Magyar Függetlenségi Népfront nagy-budapesti listájáról szerzett újabb mandátumot. 1971-ig országgyűlési képviselő; 1956-tól az ipari bizottság titkára, 1957. májustól az Országgyűlés jegyzője. 1957. júniustól az országgyűlési képviselők budapesti csoportjának elnöke.

1951–1956 között az MDP KV tagja. 1956 októberében elmozdították, novemberben nyugdíjazták szakszervezeti főtítkári állásából. 1957–1958-ban a Magyar Szocialista Munkáspárt központi apparátusában társadalmi munkatárs. 1957-től tagja a Szakszervezetek Országos Tanácsa számvizsgáló

bizottságának, valamint a Nyomda-, Papíripar és Sajtó Dolgozóinak Szakszervezete elnökségének.

1964-ig, újabb nyugdíjazásáig a Népszava Lapkiadó Vállalat igazgatója volt. Tagja a Hazafias Népfrent Országos Tanácsának, a budapesti és az erzsébetvárosi szervezet elnökségének. A Magyar ENSZ Társaság alelnöke.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemérem arany fokozat (1948); Munka Érdemrend (1960); Szocialista Hazáért

Érdemrend (1967); Munka Érdemrend arany fokozat (1969, 1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Magyar Népköztársasági Érdemrend.

Fő műve: Egyesült erővel. A magyar könyvnyomdai munkásság története 1912–1937. I–II. Bp., 1937. (Grósz Ernő néven.)

Irodalom: Árkus József: Elhunyt Galló Ernő. *Népszabadság*, 1975. április 16. B. A.: Galló Ernő. *Népszava*, 1975. április 16.

M. K. J.

GÁSPÁR MIHÁLY

Nagyencs, Vas vármegye, 1883. december 21. – Szombathely, Vas megye, 1961. március 1.

Demokrata Néppárt

Vas vármegye Szombathely törvényhatósági jogú várossal

Szülei, Gáspár Mihály földműves és Danka Katalin 30 kat. holdon gazdálkodtak. Négy testvére közül István és Ferenc édesapjuk foglalkozását követte. János banktisztviselő lett, Katalin férjhezmenetele után családanya. Római katolikus vallású. Szülőfalujában nősült meg 1910-ben, felesége Bodorkós Katalin (1885–1959). Gyermekük: Mária (1911–1943) háztartásbeli, Mihály (1914) földműves.

A helyi népiskola elvégzése után apja mellett gazdálkodni kezdett. Később téli gazdasági iskolát és egészségügyi hűvizsgáló tanfolyamot végzett. Mint falujának tekintélyes gazdáját 1923-ban községi bírónak és a római katolikus egyház-község elnökének is megválasztották. Tizenhat éven keresztül megszakítás nélkül irányította szülőfaluja életét. Ezen idő alatt a településen községháza, három tantermes iskola és népház épült. 1939 után a helyi erdőbirtokosság elnöke, az ezüst- és aranykalászos gazdák mozgalmanak és a KALOT tagja.

1946-ban kezdett országos politikával foglalkozni, amikor a Demokrata Néppárt tagja lett. A következő évben rendezett országgyűlési választásokon pártja Vas vármegyei listájáról bekerült a törvényhozásba. 1949. február elejétől, a Demokrata Néppárt megszűnésétől párton kívüli képviselőként folytatta munkáját a parlamentben.

Képviselői megbízatásának lejárta után folytatta a gazdálkodást. 1950-ben családjával együtt kuláklisra tették, 18 kat. holdas birtokát táblásították, s távolabb fekvő, rosszabb minőségű csereföldet kapott helyette. Teljesen visszavonult a közélettől. 1960-ban, a tsz-szervezés során fel kellett adnia a gazdálkodást, megmaradt földjével együtt arra kényszerült, hogy belépjen a megalakult szövetkezetbe. Az önállóság és a vagyon elvesztése következtében öngyilkosságot követett el.

Sz. R.

GELEJI DEZSŐ

Nagykikinda, Torontál vármegye, 1893. december 14. – Budapest, 1969. december 18.

Magyar Radikális Párt

Győr-Moson és Sopron vármegyék Győr és Sopron törvényhatósági jogú városokkal

Evangelikus vallású családban nevelkedett. Apja Geleji Frigyes (1868–1921) soproni újságíró, tanító, az Országos Polgári Radikális Párt egyik alapítója; anyja Hardy Mária (1861–1932). Két testvére született, Sándor (1898–1967) okleveles kohómérnök, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, Géza (1896–1963) közigazgász. 1927-ben meg-nősült, felesége Balkányi Antónia (1907–1993). Gyermekük, Frigyes (1928) okleveles vegyész-mérnök, a kémiai tudományok akadémiai doktora.

Az elemi iskolát és a középiskola első osztályait Nagykikindán kezdte, de már Sopronban érettségizett. 1917-ben doktori oklevelet szerzett a Királyi Magyar Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karán. A Galilei Kör tagja, egy ideig titkára is volt. 1915 és 1917 között részt vett az első világháborúban, sebesülését követően főhadnagyi rendfokozattal leszerelték.

1919 őszén a polgári demokratikus forradalomban való részvételük miatt apjával együtt letartóztatták. A soproni ügyészségi fogházból megszökött, és a Szerb–Horvát–Szlovén

Királyságba emigrált. Egy ideig Linder Béla volt hadügyminiszter titkáráként, majd Belgrádban különböző külföldi lapok tudósítójaként működött. Hazatérése után a *Bács Megyei Naplót* szerkesztette és az *International News Service* tudósítója lett. 1941-től 1944-ig a *Magyar Nemzet* és a *Mai Nap* munkatársa.

1945. március 3-tól a Magyar Radikális Párt Országos Elnöki Tanácsának tagja. 1945–1950-ben ismét a *Magyar Nemzet* főmunkatársa, 1945-től 1949-ig a Magyar Radikális Párt *Haladás* című hetilapjának felelős szerkesztője. Aktív politikai és publicisztikai tevékenysége az 1945 és 1949 közötti koalíciós időszakra esett. Nagyon sok cikket írt a magyar–jugoszláv kapcsolatokról, illetve a két ország 1945 utáni látványosan alakuló közeledéséről. 1945-től 1947-ig a Nemzeti Parasztpárt szakbizottságaiban is tevékenykedett, annak dacára, hogy a radikális párt egyik vezetője volt. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon az MRP országos listájának nyolcadik helyére került, de pártja nem szerzett mandátumot. Az

1947. augusztus 31-i országgyűlési választáson pótképviselő lett, Peyer Károly emigrálása következtében 1947. december 12-én behívták a törvényhozásba. A párt szónokaként felszólalt a Varsóban 1948. június 18-án aláírt lengyel–magyar barátsági szerződés törvénybe iktatásának vitájában. 1948 végén összeférhetlenségi bejelentést tett Sz. Szabó Pál, Papp István és Ternay István képviselőtársai ellen. Nem sokkal ezután, 1948. november 17-én kizárták a Magyar Radikális Pártból, de kizárásának parlamenti bejelentését november 19-én visszavonták. 1949. január 12-én ő maga lépett át a radikális pártból a Balogh István vezette Független Magyar Demokrata Pártba. 1950-ben nyugdíjba ment, ettől fogva főleg filológiai kutatásokkal és fordítással foglalkozott, forrásközleményei irodalomtörténeti szaklapokban jelentek meg.

Fő művei: Magyarország 1944-ben. Történelmi riportszorozat Magyarország tragédiájának kulisszatitkaiból. Bp., 1945. Tito és az új Jugoszlávia. Bp., 1945.

M. K. J.–Sz. R.

GÉM FERENC

Balmazújváros, Hajdú vármegye, 1912. április 1. – Budapest, 1992. április 29.

Nemzeti Parasztpárt

Borsod-Gömör, Zemplén és Abauj vármegyék Miskolc törvényhatósági jogú várossal

Apja Gém Ferenc (1883–1947) református vallású napszámos, anyja Szakács Zsuzsanna (1891–1924). Hatan voltak testvérek. 1940-ben házasságot kötött, felesége Schilling Róza (1918) irattári dolgozó. Négy leányuk született, Rózsa (1941–1977), Erzsébet (1947), Katalin (1950) és Margit (1954), akik valamennyien pedagógusok lettek.

Négy elemi és két polgári iskolai osztályt végzett. Az 1950-es években mezőgazdasági mérnöki oklevelet szerzett a Magyar Agrártudományi Egyetemen. Alig töltötte be a tizenkettedik életévét, amikor munkába kellett állnia. Néhány évi cselédeskedés után mezőgazdasági munkás és kubikos lett. Körülményei folytán hamar kapcsolatba került szülővárosa társadalmi mozgalmával. Elsőként a helyi földművelő egyesületbe kezdett járni, ahol sok könyvet olvashatott – olvasmányai megválasztásában Veres Péter volt segítségére –, és megismerkedhetett a szocialista eszmékkel. Még nem volt egészen húszéves, amikor belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba, ahol igen aktívan dolgozott. Politikai tevékenysége miatt csendőrségi megfigyelés alá került. 1938 és 1945 között többször be kellett vonulnia katonának.

1945 tavaszán az Ideiglenes Nemzeti Kormány felhívására jelentkezett az új, demokratikus hadseregbe, ahol a II. tűzérezred nevelőtisztjeként ezredparancsnok-helyettesi beosztásban teljesített szolgálatot. 1945. augusztus 1-jén leszerelt, és Budapestre költözött. A Nemzeti Parasztpárt ti-

szántúli kerületének titkára, majd a párt főtitkár-helyettese lett. Mindkét tisztségében a pártszervezés volt a feladata. Jó kapcsolatai alakultak ki a munkáspártokkal, maga is a parasztpárt balszárnyához tartozott. 1947 novemberétől a párt szűkebb vezető testületének is tagja, az ő felügyelete alá tartozott a pártközpont mezőgazdasági, illetve érdek-képviselői osztálya. A pártban végzett munkája mellett 1946-tól az Újbirtokosok és Földhözjuttatottak Országos Szövetsége elnöke, valamint a Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetség alelnöke. 1945. szeptember 5-től az 1945. áprilisban elhunyt Nádasi József helyett Balmazújváros képviselője az Ideiglenes Nemzetgyűlésben. Az 1945. novemberi nemzetgyűlési választásokon a Hajdú megyei listán szerzett mandátumot.

Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a borsodi választókerületben szerzett mandátumával igazolták. Decemberben interpellációt jegyzett be az iparügyi miniszterhez, amelyben az olcsóbb textíliák vásárlási lehetőségének megteremtését kérte az ország valamennyi lakosa számára. A törvényhozásban főleg agrárügyekkel, valamint az összeférhetlenségi bizottság tagjaként képviselőtársai ellen érkezett bejelentések kivizsgálásával foglalkozott. Baráth Endre, Bálint Sándor, Kondor Imre és Tóth László, valamint Eröss János képviselők összeférhetlenségi ügyeiben ő volt a bizottsági előadó. 1949. május 15-én a Magyar Függetlenségi Népfront

borsodi listájáról mint a Dolgozó Parasztok és Földmunkások Országos Szövetsége központi vezetőségi tagja szerzett újabb mandátumot; bekerült a MFNF Országos Tanácsába is. 1953 és 1967 között is megőrizte parlamenti tagságát.

1948-tól 1952-ig a DÉFOSZ főtitkárhelyettese, majd alelnöke. Miután megszerezte egyetemi oklevelét, kinevezték az Állami Gazdaságok Minisztériuma osztályvezetőjévé. 1956. október 30-án a működését felújító parasztpárt öttagú irányító bizottságának tagjává jelölték, de a Petőfi Párt néven

történt újjáalakításban már nem vett részt. 1958-tól főelőadó a Földművelésügyi Minisztérium Növényvédelmi Szolgálatánál. 1959-ben belépett a Magyar Szocialista Munkáspártba, majd 1989-ben a Magyar Szocialista Párt alapító tagja.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend bronz fokozat (1947); Kossuth Érdemrend III. osztály (1948); Munka Érdemrend (1955); Munka Érdemrend arany fokozat (1967, 1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

B. P.—M. K. J.

GERENCSÉR GYÖRGY

Szombathely, Vas vármegye, 1902. december 17. — Budapest, 1992. október 9.

Magyar Kommunista Párt

Zala vármegye

Római katolikus vallású munkáscsaládból származott. Nős volt, két gyermeke született, családjával Keszthelyen élt.

Hat gimnáziumi osztályt végzett, 1947-ben téglamesterként dolgozott a Keszthelyi Cserép- és Téglagyárban. 1934 óta — kisebb megszakításokkal — részt vett az illegális munkásmozgalomban. Kétszer elítélték.

1945 tavaszán, a földosztáskor 2 kat. hold földet kapott. A Magyar Kommunista Párt helyi szervezetének alapítója. 1946-ban két hónapos pártiskolára küldték. 1947. augusztus 31-én az MKP Zala megyei listájáról bekerült az Országgyűlésbe. 1948 júniusában átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába. 1948. január közepén, az igazságügyi bizottság tagjaként, a

Magyar Köztársaság megalapítása, valamint az 1848–1849. évi forradalom és szabadságharc évfordulója alkalmából meghirdetett közkegyelemről szóló törvényjavaslat előadója. Ugyancsak 1948. tavaszi napirend előtti felszólalásában Murarátka község köré árvízvédelmi gát megépítését kérte a kormányzattól. Zalai képviselőként összeférhetlenségi bejelentést tett Berkes János képviselő ellen. 1947 júliusától tagja a megyei törvényhatósági bizottságnak is. Az 1949. május 15-i országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Népfront Zala megyei listájáról mint megyei népfronttitkár szerzett újabb mandátumot; 1953-ig volt az Országgyűlés tagja.

M. K. J.

GERŐ ERNŐ

Terbegec, Hont vármegye, 1898. július 8. — Budapest, 1980. március 12.

Magyar Kommunista Párt

Jász-Nagykun-Szolnok vármegye

Apja földbérlő volt, de tönkrement. Az első világháború előtt Újpestre költözött a családjával, és vegyeskereskedést nyitott. Tízen voltak testvérek, hét leány és három fiú, közülük ő volt a legkisebb. Eredeti családneve Singer. 1928-ban megnősült, felesége, Gerő Mária (1900–1967) G. Fazekas Erzsébet néven történész volt. A második világháború előtt férjéhez hasonlóan szovjet emigrációban élt, a Szovjet Tudományos Akadémián dolgozott, majd frontújságíróként részt vett a honvédő háborúban. A szovjet hadsereg tagjaként érkezett Magyarországra. 1945 után előbb a szegedi egyetemen tanított, majd az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán az újkori egyetemes

történeti tanszék vezetője. Két örökbe fogadott gyermeket neveltek.

A középiskolát Újpesten végezte. Az érettségi után, 1916-ban beiratkozott a budapesti Királyi Magyar Tudományegyetem orvosi fakultására. Érdeklődése a politika felé fordult, ezért 1918-ban abbahagyta orvosi tanulmányait.

1918 őszén csatlakozott a Kommunisták Magyarországi Pártjához. Újpesten a szocialista, majd a kommunista ifjúmunkás-szövetségben tevékenykedett. A kommün idején is a KIMSZ apparátusában dolgozott, a vidéki ifjúmunkásokat szervezte. Önként jelentkezett a Vörös Hadseregbe, de a frontra nem küldték ki.

A Tanácsköztársaság bukása után, bár nem volt országon ismert kommunista vezető, körözést adtak ki ellene, ezért 1920. január elején Bécsbe menekült, s ott a Landler-frakcióhoz csatlakozott. Amikor Bécsben létrejött a Kommunista Ifjúság Magyarországi Szövetségének irodája, Sallai Imrével együtt az irodában kapott fizetett titkári munkát. A párt vezetői kommunista ifjúság-szervezetek kiépítése céljából Pozsonyba és Bukarestbe küldték. 1920 őszén visszatért a központi bizottság bécsi irodájába. Később is többször járt Romániában és Csehszlovákiában, jól használható nemzetközi ismereteket és kapcsolatokat szerezve utazásai során. 1921 közepén Landler Jenővel és Karikás Friggyessel együtt delegáltak a Kommunista Internacionálé III. kongresszusára, de őt és Karikást már Passaunál, a német–osztrák határon letartóztatták, és visszatoloncolták Ausztriába. 1921 végén azzal a feladattal bízták meg, hogy irányítsa a párt itthoni szervezeteinek kiépítését.

1922 februárjában tért vissza Budapestre, hozzálátott a pártépitő munkához, *Kommün* címmel illegális újságot adott ki. A rendőrség minden lépését figyelte, így szeptember 16-án mintegy hetven társával együtt letartóztatták. 1923 májusában egy kommunista per fővádlottjaként tizenöt évi fegyházra ítélték. 1924. november 18-án diplomáciai megállapodás alapján a Szovjetunió, negyvenkét súlyos büntetésre ítélt társával együtt, magyar hadifoglyokért kicserélte. 1924–1925-ben rövid ideig Moszkvában, a Karikás Frigyes vezette textilgyárban dolgozott. 1925-ben Franciaországba küldték, hogy irányítsa az ott élő emigráns magyar kommunisták munkáját. 1928-ban visszatért Moszkvába, a nemzetközi Lenin Iskola hallgatója lett, majd ugyanott a magyar és a francia szekciót vezette. 1929. szeptember–október fordulóján a Komintern VB megvizsgálta a magyar párt helyzetét. Több más személy mellett frakciós tevékenységért őt is figyelmeztetésben részesítették a Lenin Iskola pártszervezetében. 1931-ben bekapcsolódhatott Moszkvában a magyar párt ideológiai támogatására létrehozott bizottság munkájába.

1931 júliusától 1932 októberéig a Komintern VB instruktora Franciaországban, Dániában és Svédországban, azután a román, illetve újlatin országtitkárság helyettes vezetője. 1933–1935 között jórészt Spanyolországban dolgozott. 1936 júliusáig D. Z. Manuilszkij politikai munkatársa, majd 1936 augusztusa és decembere között a magyar párt képviselője a Komintern VB-ben. A spanyol polgárháború alatt egy nemzetközi brigád parancsnoka, egyben az NKVD rezidense; olyan könyörtelenséggel irányította a trockisták elleni harcot, hogy „barcelonai hóhér”-nak nevezték. 1938 végén visszatért a Komintern moszkvai apparátusába, Manuilszkij titkárságának vezetője lett.

Még 1936 májusában Szántó Zoltán és Kun Béla mellett tagja volt annak a Komintern-bizottságnak, amely megfogalmazta a hazai MKP-szervezetek feloszlításáról szóló határozatot. 1939-től ismét rendszeresen foglalkozott magyar pártügyekkel; 1941-ig, Rákosi Mátyás Szovjetunióba érkezéséig

hivatalosan ő képviselte a magyar kommunistákat a Kominternben. Részt vett a moszkvai emigránsok irodalmi és politikai folyóirata, az *Új Hang* szerkesztésében. 1943-ban, a Komintern feloszlítása után – Manuilszkijt követve, akinek tanácsadója lett – átkerült a Vörös Hadsereg Politikai Főcsoportfőnökségének VII. osztályára, ahol az ellenséges hadsereg háttérében és a hadifogolytáborokban folyó agitációs és propagandamunka szervezésével foglalkozott. 1943–1944-ben közreműködött a moszkvai Kossuth rádió munkájában is. 1944 áprilisában Manuilszkij kezdeményezésére beválasztották a MKP Külföldi Bizottságába, s tavasztól az 1. Ukrán Fronthoz irányították, hogy végezzen frontpropagandát. 1944 őszén részt vett a párt új akcióprogramja kidolgozásában, továbbá a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front programja előzetes moszkvai változatának a megfogalmazásában.

1944. november 5-én többekkel együtt Magyarországra küldték, hogy elindítsa a pártszervezési munkát. November 7-től a Magyar Kommunista Párt ideiglenes központi vezetőségének első embereként irányította a politikai élet újraindítását a szovjet csapatok által felszabadított területeken. Az új hatalom előkészítése céljából 1944. november 30-án Nagy Imrével együtt Moszkvába repült, ahol Rákosival és V. M. Molotovval együtt részt vett a dálnoki Miklós Béla, Vörös János, Faragho Gábor tábornokokkal, valamint Szent-Iványi Domokossal és Teleki Gézával, a Horthy-féle fegyverszüneti küldöttség civil tagjaival folytatott tárgyalásokon. A szovjet közvetítéssel létrejött megegyezés során a katonákkal elfogadtatták a demokratikus magyar állam leendő kormányának nyilatkozattervezetét és a kormányzati helyek elosztását. A sikeres tárgyalások után, 1944. december 12-én visszaérkezett Debrecenbe. Ő lett az Ideiglenes Nemzetgyűléssel kapcsolatos politikai előkészítő munkálatok irányítója. 1944. december 21-től Szeged város képviselője az Ideiglenes Nemzetgyűlésben. December 22-én, az Ideiglenes Nemzetgyűlés ülésének második napján, az új törvényhozás Szózatának vitájában az MKP szónokaként a nemzeti összefogás szükségességéről beszélt. 1945. január 26-tól az Ideiglenes Nemzetgyűlés Politikai Bizottsága és az Ideiglenes Nemzeti Kormány által megválasztott háromtagú Nemzeti Főtanács kommunista tagja.

1945. január 23-án érkezett Budapestre. Azonnal átvette az irányítást a párt budapesti központi bizottságában. A pártegység megteremtése érdekében kiméletlen harcba kezdett Demény Pál mozgalma, valamint a többi hazai, a két háború között, a moszkvai iránytól eltérő kommunista csoport ellen. Rákosi Mátyás február 2-i hazatéréig a párt első emberének számított, akkor átadta a vezetést az erre már korábban, Moszkvában kijelölt Rákosinak. A párthierarchia „második embereként” mindent elkövetett a hazatért pártvezető népszerűsítése és kultusza megteremtése érdekében. A budapesti kommunista vezetők kifejezett ellenérzéssel fogadták; fölényes, rideg, távolságtartó magatartása idegen volt számukra. Az MKP 1945. május 20–21-én tartott konfe-

renciáján kikerült a központi vezetőség titkárságából, de tagja lett az akkor felállított politikai bizottságnak. A Nemzeti Főtanács 1945. május 11-én – a pártja által passzívnak ítélt és ezért visszahívott Gábor József utódként – kinevezte kereskedelem- és közlekedésügyi miniszterré; ezzel távozott a kollektív államfői testületből. November 15-től közel négy éven át vezette a közlekedésügyi tárcát, jelentős munkát végzett a háborús károk eltüntetésében és a közlekedési hálózat újjáépítésében, a kommunista propaganda szóhasználatában ő lett a „hidverő” miniszter. 1945 végétől 1949 elejéig politikai bizottsági tagként a pártközpont kormányzati ügyekkel foglalkozó állampolitikai osztályát is ő irányította.

Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a nagybudapesti listáról újra bejutott a törvényhozásba. Kezdetől frakcióvezetőségi tag, és bekerült a parlament politikai bizottságába is. Az 1947. augusztus 31-i választásokon a Jász-Nagykun-Szolnok megyei választókerületben szerzett mandátumával igazolták. Újból tagja lett a parlament politikai bizottságának. 1949-ben és 1953-ban is képviselővé választották. Kormánytagként írásban és szóban gyakran kellett válaszolnia a tárcájához bejegyzett interpellációkra. A költségvetési vitákban a közlekedési fejezet előadója. Több jelentős nemzetközi szerződés, köztük az 1947. október 2-án Atlantic Cityben aláírt Nemzetközi Távközlési Egyezmény parlamenti előterjesztője. Miután a Dobi-kormányban 1948. december 10-től ideiglenesen ellátta a Pénzügyminisztérium irányítását is, ő nyújtotta be az ország 1949. évi költségvetési tervezetét. 1949. február 18-án megvált a közlekedési tárcától. 1949. június 11-től államminiszteri rangban a Népgazdasági Tanács elnöke.

A két munkáspárt 1948. júniusi egyesítése után tagja lett az MDP KV Titkárságának, a központi vezetőség novemberi ülésén főtítkárhelyettesévé választották. Az MDP vezetésében létrehozott szűkkörű államvédelmi bizottság tagja. 1948. december 14-től megbízták a Magyar Tudományos Tanács elnöki tisztségével; a szervezet legfőbb feladata a Magyar Tudományos Akadémia szovjet típusú átalakítása volt. 1949-ben a tagrevízió és a számos kizárás után újjászervezett MTA tiszteletbeli tagjává választották.

1949 végétől ő irányította a mezőgazdaság erőszakos kollektivizálását. 1950-ben Rákosi Mátyással és Farkas Mihállyal együtt megalakította a titkosan működő honvédelmi bizottságot. 1950 májusában néhány napig ő vezette a Külkereskedelmi Minisztériumot. Novemberben a Népgazdasági Tanács feladatait átvette a kormány, így miniszterelnök-helyettes lett. Éveken keresztül igen jelentős gazdasági és politikai hatalom összpontosult a kezében; személyes felelősség terhelte a törvénytelen ségekért és az 1948–1953 közötti súlyos gazdasági torzulásokért, az eleve túlfeszített első ötéves tervet végképp ellehetetlenítő tervmódosításokért, az elkövetett politikai hibákért, bűnökért.

1953 júniusában a Szovjetunióba rendelt magyar pártküldöttség egyik tagja. A moszkvai bírálatot az MDP 1953. júniu-

si határozata írásban is rögzítette, a szöveget Hegedüs Andrásal együtt ő készítette, önkritikusan elismerve saját felelősségét is. Mindez azonban nem rendítette meg sem gazdasági, sem politikai befolyását; leváltották ugyan a főtítkárhelyettesi tisztről, és megszűnt a honvédelmi bizottság, de változatlanul több jelentős tisztséget töltött be. 1953. július 4-én megválasztották az új kormányfő. Nagy Imre első számú helyettesévé és belügyminiszterré (utóbbi posztját 1954. július 6-ig töltötte be). Miniszterelnök-helyettesként változatlanul felügyelete alá tartozott minden gazdasági tárcsa, kivéve a mezőgazdasági minisztériumokat. 1954 júniusában elnökletével jött létre a központi vezetőség gazdaságpolitikai bizottsága, amely az „új szakasz” politikája elleni sztálinista támadások bázisa lett. Belügyminiszterként pedig módja volt hátráltatni a megkezdődött rehabilitációs ügyek kivizsgálását.

1956. július 18-án ő követte a leváltott Rákosit az MDP KV első titkári funkciójában. Némi elégtételt is érezhetett, hiszen Rákosival szemben már tizenöt évvel korábban is méltóbbnak tartotta magát a vezetésre. Ugyanakkor a „tisztá lap” politikájának meghirdetése éppen az ő szájából nagyon sokak számára eleve elfogadhatatlan volt. Július 30-án megszűnt kormánytagsága, egyidejűleg bekerült az Elnöki Tanácsba. Első titkári tiszttét mindössze három hónapig, 1956. október 25-ig töltötte be; miután vezetőtársaihoz hasonlóan ő sem tudta felmérni a belső válság mélységét, valósággal elsodorta az ellene irányuló harag és gyűlölet. Október 28-án a szovjet nagykövetség más sztálinista vezetőikkel együtt a Szovjetunióba menekítette. 1957. május 9-én megfosztották a parlamenti mandátumától és ET-tagságától, majd akadémikusi címétől is. Emigrációjából csak 1960-ban térhetett vissza. A nyilvánosság előtt többé nem mutatkozott, két évtizedig teljesen visszavonultan élt, bár látását szinte teljesen elvesztette, fordítói munkát végzett. A Magyar Szocialista Munkáspárt 1962. augusztus 16-án hozott határozatában megállapította személyes felelősségét az 1950-es évek törvénytöréseiben, és kizárta a pártból. 1977-ben még kérte felvételét az MSZMP-be, de a Kádár-féle vezetés ezt elutasította.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1946); Magyar Köztársasági Érdemrend babérággal ékesített nagykeresztje (1948); Kossuth Érdemrend I. osztály (1948); Kossuth-díj (1949); Köztársasági Elnök Elismerésének Aranykoszorúja (1949); Magyar Népköztársasági Érdemrend I. fokozat (háromszor, 1950).

Fő művei: Hároméves terv. H. n., 1947. Az öt éves tervvel a szocializmus felé. H. n., 1950. Harcban a szocialista népgazdaságért. Bp., 1950. A vas, az acél és a gépek országáért. Bp., 1952.

Irodalom: Hegedüs András: A történelem és a hatalom igézetében. Bp., 1988. Baráth Magdolna: Gerő Ernő a Belügyminisztérium élén 1953–1954. Trezor 1. A Történelmi Hivatal évkönyve. Bp., 1999. Baráth Magdolna: Gerő Ernő és a „tisztá lap” politikája. *Múltunk*, 2001. 1. sz.

B. M.—M. K. J.—S. M.

GESZTESI JENŐ

Kispest, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1894. augusztus 1. – Budapest, 1958. február 22.

Szociáldemokrata Párt

Vas vármegye Szombathely törvényhatósági jogú várossal

Apja Gesztesi Miksa községi jegyző, anyja Schlesinger Etelka háztartásbeli. Római katolikus vallásban nevelkedett.

Az elemi iskola után négy középiskolai osztály végzett, majd cukrásznak tanult. Előbb szülőhelyén dolgozott, majd 1931-től a fővárosban működtetett cukrászüzemet. Megszerzte a cukrászmester szakképzettséget. 1931-ben a Budapest Székesfővárosi Cukrász és Mézeskalácsos Ipartestület előjárósági tagja lett.

1945-ben belépett a Szociáldemokrata Pártba. A november 4-i nemzetgyűlési választásokon az SZDP országos listáján jelölték, de nem került be a törvényhozásba. 1947 tavaszától az Ipartestületek Országos Központja miniszteri biztosa

volt. A következő választáson, 1947. augusztus 31-én a szociáldemokraták a Vas megyei listán indították, s ezúttal képviselővé választották. Első és egyetlen parlamenti hozzászólását az 1947–1948. évi költségvetési vitában, az iparügyi tárca fejezetének tárgyalásakor mondta el. Nem támogatta a két munkáspárt egyesítését, ezért 1948. februárban kizárták az SZDP-ből, és mandátumáról is lemondatták, amit április 26-án jelentettek be a törvényhozás plenáris ülésén. Teljesen visszavonult a közéletől, szakmájában dolgozott tovább.

Kitüntetése: Magyar Köztársasági Érdemrend tisztí kezesztje (1947).

K. Zs.

GOSZTONYI JÁNOS

Völcsej, Sopron vármegye, 1925. október 21. – Budapest, 1985. január 16.

Nemzeti Parasztpárt

Vas vármegye Szombathely törvényhatósági jogú várossal

Apja, Gosztonyi János (1893–1945) gazdasági cseléd, majd béresgazda a bencés rend marcalmajori birtokán, anyja, Menyhárt Julianna (1901) cseléd, majd termelőszövetkezeti tag. A római katolikus vallású családban született három testvére közül Miklós (1923–1978) főiskolán tanított, Erzsébet (1928) közgazdász, minisztériumi tisztviselőként ment nyugdíjba, Mária (1933) agrármérnöként egyetemi docens volt. 1949-ben felségül vette Szilágyi Rózsát (1923–1980). Két gyermekük született, Katalin (1953) külkereskedő, László (1957) pszichológus lett. 1975-től második házasságában élt, felesége Klimes-Smik Angéla (1948) pszichológus, kulturális diplomata. Ebből a házasságából született gyermekei: Krisztina (1977) és Julianna (1980).

Az elemi iskola után Celldömölkre járt be polgári iskolába, majd 1939-től Pápán, a református felső kereskedelmi iskolában és kollégiumban tanult. Miután 1942-ben leérettségizett, a Magyar Királyi József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemre iratkozott be Budapesten. Az egyetemen közgazdaságtani és pedagógiai tárgyakat hallgatott. 1943–1944-ben Győrffy-kollégista lett. 1944 nyarán Gyimesközéplokon munkaszolgálatot teljesített, decemberben beosztották az egyetemi kisegítő karhatalom egyik zászlóaljába, ahol a németekkel és a nyilasokkal szembeni ellenállásra buzdító röplapokat terjesztett.

1945. áprilisban, a front elvonulása után hazament Celldömölkre. Belépett a Nemzeti Parasztpárt helyi szervezetébe, röviddel ezután kinevezték megyei szervezőtitkárnak. Ugyanakkor a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség helyi szervezője és a kommunisták aktivistája is volt. Kemenesalján népszövetkezetet alapított, *Szabad Kemenesalja* címmel lapot szerkesztett. Még nem volt húszéves, amikor bekerült a Vas Megyei Nemzeti Bizottságba és a megyei törvényhatósági bizottságba, emellett az igazolóbizottság és a földbirtokrendező tanács tagja. Folytatta egyetemi tanulmányait, 1946-tól 1949-ig újra a Győrffy-kollégium lakója, s hamarosan bekapcsolódott az egyetemi mozgalmakba.

1946-tól az NPP ifjúsági szervezete, a Népi Ifjúsági Szövetség apparátusában az egyetemi csoport, majd az egész szervezési osztály irányítója. 1946 és 1948 között ő képviselte a NISZ-t a Magyar Egyetemi és Főiskolai Egyesületek Szövetségében. 1947. márciustól az ifjúsági szervezet országos vezetősége, 1948 januárjától politikai bizottsága tagja. A különböző pártok ifjúsági szervezeteit felváltó egységes rétegszervezetek létrehozásakor, 1948 márciusában az Egységes Parasztfjúsági Szervezetek Országos Szövetségének főtitkára és a Magyar Ifjúság Népi Szövetségének alelnöke, a *Magvető* című lap főszerkesztője lett.

1947-ben a parasztpárt tagjaként felvették a Magyar Kommunista Pártba, ennek ellenére 1948. áprilisban bekerült az NPP Országos Vezetőségébe. 1948. júniusban átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába. Közben, még egyetemi hallgatóként országgyűlési képviselő lett: az 1947. augusztus 31-i választásokon a Vas megyei NPP-listáról a legfiatalabb képviselőként került be a törvényhozásba. A szeptember 16-i alakuló ülés egyik korjegyzője. 1947. december 10-én napirend előtti hozzászólásában jelentette be a három demokratikus ifjúsági szervezet, a FISZ, a MADISZ és a NISZ közös parasztprogramjának megszületését. Hozzászólta a magyar–jugoszláv és a magyar–bolgár államközi szerződések becikkelyezéséről folyó vitákhoz. 1948. február 18-án interpellációt nyújtott be a földművelésügyi miniszterhez a Rábaszabályozó Társulat működéséről. Utoljára 1949. január 14-én az iparos- és a kereskedőtanulókról beterjesztett kormányjavaslat tárgyalása során szólalt fel. 1949. május 15-én a Magyar Függetlenségi Népfront Vas megyei listájáról újra bejutott az Országgyűlésbe. Élete végéig megőrizte Vas megyei mandátumát.

1949-ben a Magyar Függetlenségi Népfront Országos Tanácsa elnökségi tagja lett. Tanulmányai befejeztével Szövetkezetek a magyar mezőgazdaságban című dolgozatával egyetemi doktori címet szerzett. 1950 és 1956 között a Dolgozó Ifjúság Szövetsége Központi Bizottsága és a Magyar–Szovjet Társaság titkára volt. 1953-tól tíz éven keresztül az Elnöki Tanács tagja.

1956 végén belépett az Magyar Szocialista Munkáspártba. 1956. november és 1957. október között az újjáalakult EPOSZ központi titkára. 1957-től 1959-ig a Kommunista Ifjúsági Szövetség Központi Bizottsága titkára volt. 1959-ben a Vas megyei pártbizottság első titkári posztjára állították. 1965-ben kinevezték a *Népszabadság* szerkesztőbizottsága elnökévé. 1966–1972-ben a Magyar Újságírók Országos Szövetsége tagja. Szerkesztőbizottsági elnöki tisztségéből való felmentése után – saját kérésére – a Művelődésügyi Minisztériumba helyezték, 1967-ben Moszkvában részt vett az SZKP KB pártfőiskolai tanfolyamán.

1971-től művelődésügyi miniszterhelyettes. 1973-ban egy hathetes pártiskola hallgatója Moszkvában. 1974-től oktatási minisztériumi államtitkárként a közoktatási reform előkészítésén dolgozott. 1964-től 1980-ig az MSZMP KB tagja, a tudományos és közoktatási bizottság vezetője. 1980-tól haláláig a Magyarok Világszövetsége főtitkára.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend bronz fokozat (1947); Kossuth Érdemrend III. osztály (1948); Magyar Népköztársasági Érdemérem arany fokozat (1950); Munka Érdemrend (1955); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Munka Érdemrend arany fokozat (1975).

Irodalom: Lőrincze Lajos: Hite és hitele volt. Búcsú Gosztonyi Jánostól. *Nyelvünk és Kultúránk*, 1985. március.

M. K. J.–Sz. R.

GROFF EMIL

Budapest, 1921. augusztus 25.

Szociáldemokrata Párt

Országos lista

Apja Groff Sámuel magántisztviselő, anyja Schulz Mária. Evangélikus vallásban nevelkedett. 1948-ban, képviselősege kezdetén nőtlen volt.

A budapesti tudományegyetemen állam- és jogtudományi tanulmányokat folytatott, a második világháború idején szerezte meg jogi diplomáját. Eredetileg tisztviselő, 1946-tól szakszervezeti főtitkár.

1945-ben belépett a Szociáldemokrata Pártba. 1947. februárban, az amszterdami szakszervezeti egységkongresszuson a magyar küldöttség tagja; négy idegen nyelven beszélt. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon az SZDP országos listáján pótképviselő lett. Behívására 1948. április 26-án, a Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt

egyesítése előtt került sor; a lemondott és külföldre távozott Bölcsföldi Andor képviselői helyét kapta meg. 1948. június 14-én átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába. 1949. március 10-én, a parlament feloszlata előtt egy hónappal lemondott mandátumáról.

1965-ben belépett a Magyar Szocialista Munkáspártba. 1982-ben bekövetkezett nyugdíjazása előtt a Hungária Szálloda és Étterem Vállalat egyik önálló szállodáját vezette Budapesten. 1963-tól kilenc alkalommal kapta meg a belkereskedelmi ágazat kiváló dolgozója kitüntetését. Nyugdíjasként írással foglalkozik.

Kitüntetései: Munka Érdemrend ezüst fokozat (1982).

M. K. J.–Sz. R.

GRÓH JÓZSEF

Esztergom, Esztergom vármegye, 1883. március 8. – Esztergom, Komárom megye, 1969. október 1.

Keresztény Női Tábor

Fejér és Komárom-Esztergom vármegyék Székesfehérvár törvényhatósági jogú várossal

Római katolikus tisztviselőcsaládból származott. Apja Gróh Samu adóhivatalnok, anyja Polyánszky Viktória. 1919-ben megnősült, felesége Komáromi Irén. Három gyermekük született, József (1919), Zsuzsanna (1921) és György (1923–1986).

1906-ban jogi doktorátust szerzett a kolozsvári Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetemen. Ügyvédi vizsgát tett, és 1908-ban önálló irodát nyitott Esztergomban, egyúttal tagja lett a győri ügyvédi kamarának. 1908-tól 1944-ig az esztergomi római katolikus főegyházmegye ügyésze. Az első világháborúban katoná. 1915-től az Esztergomi Kereskedelmi és Iparbank ügyvezető igazgatója, majd elnök-igazgatója, 1934–1944-ben a pénzügyi elnöke.

1922-ben, a Tanácsköztársaság idején működött esztergomi direktórium tagjainak perében Kartaly István védője volt. 1929-től 1944-ig a városi képviselő-testület és a Komárom-Esztergom vármegyei törvényhatósági bizottság tagja. Az 1920-as évektől 1944-ig a Katolikus Központi Kongruabilitás tagja.

1930-ban csatlakozott Bajcsy-Zsilinszky Endre Nemzeti Radikális Pártjához; bekerült az országos vezetőségbe. 1931-ben átlépett a Keresztény Szociális és Gazdasági Pártba, és a párt nem hivatalos jelöltjeként elindult az országgyűlési választásokon; a közigazgatás által támogatott, erőszakos eszközöktől sem visszariadó Mátéffy Viktor esperessel (Keresztény Gazdasági és Szociális Párt) szemben 48,71 százalékkal alulmaradt. 1943–1944-ben a Pest vidéki ügyvédi kamara elnökhelyettese, 1943-tól az Egységes Birói és Ügyvédi Vizsgálóbizottság tagja. 1944-ben kiállt az üldözöttek mellett, közreműködött Serédi Jusztinián hercegprímás zsidóüldözést elítélő pásztorlevelének előkészítésében.

1945-ben belépett a Független Kisgazdapártba. 1945. november 4-én a Fejér és Komárom-Esztergom vármegyei választókerületben nemzetgyűlési képviselővé választották. Az esztergomi hercegprímások, köztük Mindszenty József jogi képviselőjeként, a párt katolikus szárnyához tartozott. Ismét tagja lett Esztergom város képviselő-testületének és a vármegyei törvényhatósági bizottságnak. 1946. október 2-án

kizárták a kisgazdapártból, mert ellenezte a házasságon kívül született gyermekek helyzetének tervezett jogi rendezését. Néhány hónapig párton kívüli képviselőként folytatta törvényhozói munkáját.

1947 augusztusában csatlakozott a Slachta Margit vezette Keresztény Női Táborhoz, s az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a párt Komárom-Esztergom vármegyei listáján ismét mandátumhoz jutott. Az egyik legtöbbször, legalább tizenöt alkalommal felszólaló képviselő. 1948. december 15-én a Dobi-kormány programjának parlamenti vitájában kiállt a vallásszabadság mellett, védelmébe vette Mindszenty József hercegprímást, s kijelentette, hogy az egyház és az állam viszonyának megromlása óta a katolikus vallású emberek „...nem élik azt a félelemmentes életet, amelyet nekik a törvény biztosít”. Az Országgyűlés elnöke ezért rendre utasította, s bár elnézést kért a parlamenttől, az ügyet a mentelmi bizottság elé utalták. A mentelmi bizottság, két ellenszavazattal, hat hónapra kizárta a törvényhozási munkájából, amit az Országgyűlés jóváhagyott.

1949. március 11-én felfüggesztették mentelmi jogát, a köztársaság megdöntésére irányuló összeesküvés koholt vádjára alapján letartóztatták, és a Matheovits Ferenc és társai elleni perben két év börtönbüntetésre ítélték. A börtön után további huszonhét hónapot töltött internálótáborban, csak 1953-ban engedték haza. Vagyonát elkobozták. Kiszabadulása után Dömöst jelölték ki kényszerlakhelyéül, 1965-ben tudott visszaköltözni Esztergomba. Nem kapott nyugdíjat, Svájcban élő fia anyagi támogatásával tartotta fenn magát.

Fő művei: A magyar rk. egyház a céljog és célvagyontheoriája szempontjából. Bp., 1913. Öröklési jog a magyar rk. clerus tagjai után. Bp., 1913. Szerzetesek és szerzetek szerzési képessége és a szerzetesek utáni öröklési jog. Bp., 1930. Partio canonica. A rk. egyházat papjai hagyatékából megillető hagyomány jogi természetéről. Bp., 1938.

Irodalom: Gosztonyi Péter: Gróh József. Jelenkori magyar történelmi dokumentumok. Washington, 1988.

M. K. J.—V. L.—V. V.

GUBA MIHÁLY

Szolnok, Jász-Nagykun-Szolnok vármegye, 1898. június 27. – Budapest, 1956. november 13.

Független Kisgazdapárt

Jász-Nagykun-Szolnok vármegye

Római katolikus, kispaszti családból származott. Szülei, Guba Tamás és Balázs Mária tanyasi gazdálkodást folytattak. 1920-ban megnősült, felesége Csapó Rozália (1901–1954). Három gyermekük született, Rozália (1926–1979), Mihály (1928) és Mária (1929).

Hat elemiit végzett. Az első világháborúban katona. Leszerelése után 12 kat. hold földjén gazdálkodott, s emellett a későbbi években népfőiskolát és téli gazdasági akadémiái tanfolyamokat végzett.

1919-től 1924-ig tagja volt a Nagyatádi-féle kisgazdapártnak, később, 1932-ben belépett a Független Kisgazdapártba. Pártszervező, majd titkár lett Szolnok vármegyében. 1938-tól Szolnok törvényhatósági bizottságának tagja. 1937–1938-ban a Turáni Vadászok Egyesülete vármegyei szervezője. 1939-ben képviselőjelölt, de a hatósági terror miatt kénytelen volt visszalépni. A Magyar Parasztszövetség 1941. évi megalakulásától Szolnok vármegyei elnök és az országos választmány tagja. Részt vett az arany- és ezüstkalászos gazdák mozgalmaiban is. Ismerte a népi írók műveit, 1939-től maga is rendszeresen írt a *Szabad Szóba*. 1944-ben a német megszállás miatt bujdosni kényszerült; Szolnok felszabadítása után azonnal hozzákezdett a kisgazdapárt újjászervezéséhez.

1944. december 18-tól szülővárosa képviselője az Ideiglenes Nemzetgyűlésben. 1945-től 1947-ig a szolnoki,

majd a központi járási szervezet elnöke volt. 1945. január 25-től a Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei törvényhatósági bizottság tagja. Közreműködött a Magyar Parasztszövetség újjászervezésében, újra bekerült az országos nagyválasztmányba, majd az elnökségbe. 1945. augusztus 20-tól az FKGP Országos Intézőbizottságának tagja. Dobi István környezetéhez tartozott, de jó viszonyban volt Nagy Ferencsel és Kovács Bélával is. Szoros kapcsolatot tartott fenn a Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt vezetőivel. 1945. november 4-én Jász-Nagykun-Szolnok vármegyében nemzetgyűlési képviselővé választották. Nagy Ferenc lemondatása és emigrációba kényszerítése után teljes mértékben támogatta az új, baloldali pártvezetőség politikáját.

1947. augusztus 31-én a párt országos listáján jutott be az Országgyűlésbe. Az 1949. május 15-i országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Népfront országos listájáról szerzett újabb mandátumot. Haláláig képviselő maradt. 1954. október 24-én beválasztották a Hazafias Népfront Országos Tanácsába, de jelentősebb politikai szerep már nem jutott neki.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend bronz fokozat (1947); Kossuth Érdemrend III. osztály (1948).

V. I.–V. V.

GULÁCSY GYÖRGY

Nagykároly, Szatmár vármegye, 1908. január 8. – Budapest, 1979. január 9.

Független Kisgazdapárt

Országos lista

Római katolikus vallású dzsentrícsaládból származott. Apja Gulácsy Tibor földbirtokos, anyja Péchy Ilona háztartásbeli. Földjüket Erdély Romániához csatolásával elvesztették, a család Magyarországra költözött, apja Mátészalkán főszolgabírói, majd megyei árvaszéki elnöki állást kapott. Szőlőbirtokuk is volt. Első felesége unokatestvére, Gulácsy Erzsébet volt, akitől elvált; 1948-ban újra megnősült, második felesége Seress Erzsébet. Egy gyermeke született.

A budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karán doktorátust szerzett. Előbb Nyíregyházán, majd 1937-től Budapesten folytatott ügyvédi gyakorlatot.

1931-ben belépett a Független Kisgazdapártba, 1936-tól a párt ügyésze. 1939-ben képviselőjelölt volt a mátészalkai választókerületben, de a szavazatok 34,04 százalékával alulmaradt Radák Lajossal, a Magyar Élet Pártja jelöltjével szemben. Magyarországnak az antikomintern paktumhoz való csatlakozása után elhidegült a párttól, nem helyeselte Tildy Zoltán és a pártvezetőség óvatoskodó politikáját. A Szociáldemokrata Párthoz közeledett, többek között Szakasits Árpáddal is kapcsolatba került. Bajcsy-Zsilinszky Endre bizalmát is élvezte. Megalakulásakor, 1943-ban csatlakozott a kisgazdapárt polgári tagozatához, részt vett az oktatási és kulturális bizottság ülésein. A német megszállás alatt az

ellenállási mozgalomban a Szociáldemokrata Párttal működött együtt.

1945. január 21-től 1945. májusig a Budapesti Nemzeti Bizottság titkára, majd 1945. október 7-ig a fővárosi törvényhatósági bizottság kisgazdapárti csoportjának vezetője. 1945. április 2-án Budapesten beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. 1945. augusztus 20-tól az FKGP Országos Intézőbizottságának tagja. 1945. október 7-én ismét bekerült a budapesti törvényhatósági bizottságba. 1945. november 4-én a nagy-budapesti választókerületben nemzetgyűlési képviselővé választották. 1945. november 23.–1946. február 27. között a Belügyminisztérium politikai államtitkára. A kisgazdapártban a balszárnyhoz tartozott, aláírta a baloldali kisgazdapártiak 1946. március 7-i nyilatkozatát, amely a pártvezetőség álláspontjával szemben a baloldali blokk követeléseit támogatta. A baloldali Fórum Klub alapító tagja, főügyésze. 1946. októ-

ber elején kilépett a pártból, de Nagy Ferenc miniszterelnök lemondása után, 1947. június 2-án visszalépett. A Török–Magyar Kereskedelmi Kamara és a Filmgyártó Szövetkezet tagja. 1947. augusztus 27-én kinevezték törökországi követté.

1947. augusztus 31-én az FKGP országos listáján ismét képviselővé választották, de diplomáciai megbízatása miatt október 21-én lemondott mandátumáról. 1949 tavaszán a kommunista párt teljes hatalomátvétele miatt elhagyta állomáshelyét, és nem tért vissza Magyarországra. Portugáliában, Libanonban és Franciaországban élt, majd Chilébe költözött. 1963-ban Barcs Sándor segítségével hazatért, az IBUSZ sajtóosztályán és a *Magyar Szemlénél* dolgozott.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend bronz fokozat (1946); Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal (1947).

V. I.–V. V.

GYENGE KÁROLY

Arad, 1910. november 2. – Székesfehérvár, 1994. október 8.

Magyar Kommunista Párt

Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyék

Anyja Gyenge Berta. Nős, egy gyermeke volt. A hat elemi osztály után két polgárit, majd ipariskolát végzett, géplakatossegédként szabadult.

1931-ben lett tagja Budapesten az angyalföldi (XIII. ker.) vasasszakszervezet ifjúmunkás tagozatának. 1937-től a Magyarországi Szociáldemokrata Párt vezetőségi tagja a Reitter Ferenc utcai szociáldemokrata szervezetben, egyben a vasasszakszervezet kerületi csoportjában is végrehajtó bizottsági tag. 1938-tól bekapcsolódott az illegális kommunista párt tevékenységébe, agitátor, sajtóanyag-terjesztő és szervező. 1940-ben az SZDP-n belüli kommunista szervezkedés több száz résztvevőjével egyetemben őt is letartóztatták. Duna-keszi-alagon vizsgálat indult ellene. Négy héten át tartó vallatás és verések után Alagról szabadon bocsátották, de rendőri felügyelet alá helyezték. 1942-ben politikai szervezkedésért ismét letartóztatták, bizonyítékok hiányában felmentették ugyan, rendőri felügyeletét azonban fenntartották. Részt vett a nyilasok elleni akciókban.

1945. februárban belépett a Magyar Kommunista Pártba, a XIII. kerületben dolgozott üzemszervezőként. Március és május között az MKP járási titkára Hajdúhadházán. 1945. májustól 1949. szeptemberig az MKP (később az MDP) Szabolcs megyei titkára Nyíregyházán. Az augusztus 31-i országgyűlési választásokon az MKP szabolcsi listájáról ke-

rült be a törvényhozásba. 1948. június 15-től a Magyar Dolgozók Pártja országgyűlési képviselőcsoportjában folytatta munkáját.

Az 1949. május 15-i országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Népfront Szabolcs megyei listáján újra mandátumot szerzett. 1949 végétől 1950 őszéig a Németbolyi Állami Gazdaság, majd Baranya megye mezőgazdasági igazgatója. 1950 novemberétől 1954-ig a Gépállomások Országos Központjának politika osztályvezetője, 1954–1955-ben a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságán a politikai osztály helyettes vezetője.

1956. Januárban Fejér megyébe helyezték, hosszú ideig az MDP, illetve a Magyar Szocialista Munkáspárt megyei bizottságának titkára. 1970-ben nyugdíjazták, ekkor a párt fegyelmi bizottságának elnöke lett. Haláláig Fejér megyében élt.

Kitüntetései: Magyar Népköztársasági Érdemrend V. fokozat (1950); Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékérem; Magyar Partizán Emlékérem; Munka Érdemrend (1960); Munka Érdemrend arany fokozat (1965); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Szocialista Magyarországiért Érdemrend (1980); Magyar Népköztársaság Aranykoszorúval Díszített Csillagrendje (1983).

M. K. J.

GYÓCSI JENŐ

Kispest, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1914. május 14. – Budapest, 2000. április 14.

Magyar Kommunista Párt
Nagy-Budapest

Vasutascsalád sarja. Édesapja, Gyócsi István kárpitos a MÁV Északi Főműhelyében dolgozott. Édesanyja Wolf Anna háztartásbeli. A római katolikus család öt gyermeket nevelt. Testvérei közül Anna (1908) tekerceselő, István (1920–1988) idomszerész, József (1912–1990) kárpitos, László (1917–1944) autószerelő lett. 1937-ben Budapesten feleségül vette Kontorics Mária (1917) tanítónőt. Mindkét gyermekük – László (1941) és Mária (1944) – közgazdász.

Elemi és polgári iskolai tanulmányait Kispesten végezte. 1928-tól lakatostanonc a Fegyver- és Gépgyárban. Szakmunkássá válása után ő is a MÁV szolgálatába lépett, 1933-tól kocsitisztító munkás, majd lakatos szakmunkás a Keleti pályaudvar műszaki kocsiszolgálatánál. 1938-tól a Ferencvárosi pályaudvar fűtőházába került. 1941-ben mozdonyvezetői szakvizsgát tett. 1943. január 1-jétől kinevezett mozdonyvezető, műszaki segédtsz. 1939 és 1943 között kétszer teljesített hosszabb katonai szolgálatot.

1945 februárjában belépett a Magyar Kommunista Pártba. Megszervezte a ferencvárosi fűtőház pártszervezetét, rövid ideig szervezőtitkár. 1945 áprilisától a központi vezetőség szervezési osztályára került, ahol a vasutas pártszervezetekért felelős instruktorként dolgozott novemberig. 1945. június 24-én a Dunántúlon beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe, majd a november 4-i nemzetgyűlési választásokon az MKP nagy-budapesti listáján ismét mandátumhoz jutott. Ugyancsak 1945. novemberben, a Magyar Vasutasok és Hajósok Szabad Szakszervezetének első kongresszusán főtítkárrá választották. 1945. decembertől 1948. júniusig a *Szabad*

Vasutasok és Hajósok Lapja felelős szerkesztője, majd június 15-től 1949 áprilisáig a négy közlekedési szakszervezet *Közlekedés* című közös lapjának a főszerkesztője.

Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon újra a nagy-budapesti kerületből jutott be a parlamentbe, 1949-ig volt képviselő. Az 1947–1948. évi költségvetési vita közlekedésügyi fejezetének részletes vitájában ő volt az előadó. 1948. júniusban átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába, majd hat hónapos pártiskolába küldték. 1949. áprilisban, a pártiskola befejezése után kinevezték a Magyar Államvasutak pécsi igazgatóságának a vezetőjévé, egyidejűleg megvált a szakszervezeti főtítkári tisztségtől.

1951. július 15-én berendelték a Közlekedési és Postaügyi Minisztériumba, a III. gazdasági vasutak főosztály helyettes vezetője lett. 1957. áprilistól megbízták a Minisztérium I. vasúti főosztálya kereskedelmi szakosztályának vezetésével. 1970. áprilistól 1972. májusi korekedvezményes nyugdíjazásáig a forgalmi szakosztály vezetője. 1967-re elérte a vasút legmagasabb, főigazgatói rendfokozatát. 1967-től 1988-ig a Vasutasok Szakszervezete elnöke és a Szakszervezetek Országos Tanácsa tagja.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemrend tiszti keresztje (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend V. fokozat (1950); Munka Érdemrend ezüst fokozat (1965), arany fokozat (1970, 1972); Haza Szolgálatáért Érdemérem arany fokozat (1968); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Szocialista Magyarorszáért Érdemrend (1984).

G. B.–G. É.

GYÖNGYÖSI JÁNOS

Berki, Sáros vármegye, 1893. május 3. – Budapest, 1951. október 29.

Független Kisgazdapárt
Jász-Nagykun-Szolnok vármegye

Római katolikus vallású tisztviselőcsaládból származott. Apja, Heller Ferenc magánalkalmazott volt, anyja, Szányi Etelka a háztartást vezette. Hatévesen árvaságra jutott, nagybátyja, Gyöngyösi Gusztáv (akinek a nevét is felvette) nevelte. Kétszer nősült, második feleségével, Andó Erzsébettel 1933-ban kötött házasságot.

A békéscsabai Rudolf Gimnáziumban érettségizett. Érdeklődése már ekkor az irodalom felé fordult; verseket, novellákat írt. Tízennyolc éves korában az iskola diákjai előadták Mikor a must forr című népszínművét, amelyet a Tevan Könyvkiadó meg is jelentetett. Beiratkozott a budapesti Királyi Magyar Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kará-

ra, óraadással, műfordítással tartotta fenn magát, Anatole France művei közül többet is lefordított. Egyetemistaként bevonult, végigharcolta az első világháborút, egy évet olasz hadifogságban töltött. Tanulmányait 1920-ban fejezte be, magyar nyelv- és irodalom–latin szakos tanári oklevelet szerzett. 1920–1921-ben Budapesten *Az Est* című újság munkatársa. 1921-ben Békéscsabán könyvkereskedést nyitott, s a következő évben *Békésmegyei Közlöny* címmel saját kiadású liberális napilapot indított.

1929-ben beválasztották a Békés vármegyei törvényhatósági bizottságba, ahol alig egy év múlva a szociáldemokratákat is tömörítő megyei ellenzéki blokk, a Békés Vármegyei Törvényhatósági Ellenzéki Szövetség titkára lett. 1931-ben csatlakozott a Független Kisgazdapárthoz. 1935-ben képviselő-jelöltséget vállalt, de a békéscsabai választókörletben a szavazatok 45,65 százalékával szoros küzdelemben alulmaradt Bud Jánossal, a Nemzeti Egység Pártja jelöltjével szemben. 1939-ben sem járt sikerrel, a szavazatok 23,85 százalékával Bencs Zoltán (Magyar Élet Pártja) és Szedes Ferenc (SZDP) mögött a harmadik helyen végzett. 1935-ben *Alföldi Népujság* címmel ellenzéki lapot indított, amelyet 1938-ban betiltottak. 1939-től a Független Kisgazdapárt Országos Választmányának és Intézőbizottságának a tagja. 1944 szeptemberétől a letartóztatás veszélye miatt bujkálni kényszerült.

1944. október 9-től, Békéscsaba felszabadításától a városi ideiglenes vezetőtanács tagja. Október 11-én újraindította az *Alföldi Népujság*ot, amelyben üdvözölte a Vörös Hadsereget. 1944. december elejéig, a katonai hatóságok felkérésére, a II. Ukrán Front magyar nyelvű katonai újságjának szerkesztője volt. December 14-től, mint az Ideiglenes Nemzetgyűlés Előkészítő Bizottságának tagja, tevékenyen közreműködött az új törvényhozás létrehozásában. Békéscsaba küldötteként december 17-től az Ideiglenes Nemzetgyűlés képviselője, 22-től az Ideiglenes Nemzeti Kormány külügyminisztere; tisztségét Tildy Zoltán, majd Nagy Ferenc kormányában is megőrizte. December 20-án bekerült az FKGP Debrecenben megalakult ideiglenes országos vezetőségébe. 1945.

augusztus 20-tól az FKGP Politikai Bizottságának tagja; a párt baloldalához tartozott. Az 1945. november 4-i választásokon a Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei választókörletben ismét mandátumot szerzett; bekerült a parlament politikai bizottságába. Külügyminiszterként az 1946. évi párizsi békekonferencián a magyar delegáció vezetője, ő ismertette a plenáris ülésen a magyar kormány álláspontját. 1947. február 10-én Magyarország nevében a magyar békeszerződés aláírója. 1947. április 23-tól a Duna-völgyi Agrártudományi Bizottság elnöke.

1947. május 31-ig állt a külügyi tárca élén, a Nagy Ferenc miniszterelnök lemondása után megalakult Dinnyés-kormányból a kommunista párt politikájával szembeni fenntartásai miatt kimaradt. 1947. szeptember 12-től a Független Kisgazdapárt főtitkára, s emellett augusztus 12-től a Pénzüntézet Központ elnöki tisztét is betöltötte. 1947. december 5-én az Országgyűlés hozzájárult a nagybankok államosításával kapcsolatban felállított intézőbizottságba történő kinevezéséhez. 1948. január 16-án tagja lett a Magyar Nemzeti Bank Főtanácsának. 1948. július 23-án kinevezték az FKGP Gazdaságpolitikai Tanácsa elnökévé, december 8-tól részt vett a párt ötfős tagrevíziós bizottságának munkájában.

Az 1947. augusztus 31-i választásokon régi kerületében indult, ismét képviselővé választották, a politikai bizottságba is bekerült. A parlamentben 1948. januárban, majd márciusban ő ismertette a külügyi bizottság jelentését a magyar–jugoszláv és a magyar–szovjet barátság, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási egyezmény becikkelyezésekor. Az 1949. évi költségvetés vitájában az FKGP hivatalos szónoka. Az 1949. május 15-i választásokon a Magyar Függetlenségi Népfrent listáján harmadszor lett Szolnok megyei képviselő; haláláig a törvényhozás tagja maradt.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (1947); Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Kossuth Érdemrend II. osztály (1948).

Fő művei: Mikor a must forr. Színmű. Békéscsaba, 1911. Cincogó nép háborúja. Békéscsaba, 1922. Lánca, lánca, eszterlánc. Békéscsaba, 1922.

V. I.–V. V.

GYÖRGYI LAJOS

Orosháza, Békés vármegye, 1908. május 5. – Budakalász, Pest megye, 1981. október 19.

Független Kisgazdapárt

Országos lista

Nagyszülei tehetős parasztbirtokosok voltak. Szülei, az evangélikus vallású Györgyi Lajos és Kovács Katalin 50 kat. holdas tanyán gazdálkodtak és öt gyermeket neveltek fel. 1931-ben megnősült, felesége Bánki Horváth Júlia. Gyermekei közül Sándor (1932) nyugdíjas egyetemi docens, Rózsa (1935) gim-

náziumi tanár, Antal (1943) matematikus. 1977-ben másodszor is házasságot kötött, felesége Dénes Ilona.

A négy elemi után két évet magánúton elvégzett az orosházi polgári iskolában. Tizenkét éves kora óta szülei gazdaságában dolgozott. 1930-ban letöltötte katonai szolgálatát. 1931-ben

önálló gazdálkodásba fogott, 25 kat. holdat művelt meg, ebből 13 hold felesége öröksége, 12 holdat pedig bérelt. 1933-ban fajbaromfi-tenyészetet alakított ki. 1934-ben a budapesti nemzetközi baromfikiállításán pulykáival első, tyúkjaival második díjat nyert. Hasonlóan kiváló eredményt ért el a budapesti mezőgazdasági kiállításon. Később sertés- és szarvasmarhatörzstenyészetet létesített, 1935-től 1941-ig tenyészállataival a mezőgazdasági kiállítások állandó első helyezettje. Gazdaságát állandóan korszerűsítette, traktort és cséplőgépet vásárolt, bércséplést vállalt. Földjeihez további 20 kat. holdat bérelt. 1942-ben a Földművelésügyi Minisztérium kinevezte községi gazdasági előjárónak lakóhelyére, Pusztaföldvára.

1935-ben belépett a Független Kisgazdapártba. 1941-től az Orosházi Gazdailjak Egyesületének alelnöke, majd 1941. március 16-tól elnöke. 1942-től a Magyar Parasztszövetség tagja, az orosházi járási körzet vezetője.

1944. december elejétől ő irányította a pusztaföldvári kisgazdapárti szervezetet, egyben tagja az orosházi párt-szervezet vezetőségének és a községi képviselő-testületnek. 1944 decemberétől Orosháza delegáltja az Ideiglenes Nemzetgyűlésben. 1945 tavaszától a Békés Vármegyei Nemzeti Bizottság tagja. 1945. augusztus 20-án beválasztották a Független Kisgazdapárt Országos Intézőbizottságába. 1945. november 4-én az FKGP országos listáján nemzetgyűlési mandátumot szerzett. Az *Orosháza és Vidéke* című kisgazdapárti lap kiadója. Bekerült a Magyar Parasztszövetség Elnöki Tanácsába, s 1947 márciusától tagja lett a szövetség érdekkörébe tartozó Magyar Parasztszövetkezet igazgatóságának; 1948 nyarától a szövetkezet elnöke. Az Országos Földművelésügyi Tanács és az Országos Munkabér-megállapító Bizottság tagja. 1945–1946-ban a Baromfitenyésztők Országos Egyesülete, 1946. november 17-től az Országos Kisállat-tenyésztési Tanács elnöke. 1947–1948-ban a Külföldi Agrártanulmányi Bizottság, a Magyar Mezőgazdák Szövetkezete és a Magyar

Mezőgazdasági Művelődési Társaság vezetőségi tagja. 1947. június 1-jétől az Országos Földművelésügyi Tanács megbízásából a mezőgazdasági érdekek képviselője a Gazdasági Főtanácsban. 1947. július 1-jétől a Magyar Országos Szövetkezeti Központ felügyelőbizottsági tagja. Nagy Ferenc miniszterelnök lemondatása után támogatta a Dobi István–Gyöngyösi János irányította új, baloldali pártvezetőséget.

1947. augusztus 31-én az FKGP országos listáján pótképviselő lett. December 21-től az FKGP mezőgazdasági bizottsága élén állt. 1948. április 17-től a politikai bizottság tagja. A párt június 4-én a Dohánytermelők Országos Szövetsége ügyvezető alelnökének jelölte. 1948 őszétől 1949 tavaszáig az FKGP Békés vármegyei szervezetének elnöke. 1949. január 27-én Implom Ferenc helyére behívták az Országgyűlésbe, amelynek feloszlata, április 12. után önként visszavonult a politikai élettől.

1950-ig 25 kat. hold földjét művelte. 1950-től a Budapesti Sertésenyésztő és -hizláló Vállalat dolgozója Dunakeszin, Pusztavámon és Felcsúton; az utóbbi helyen telepvezető-helyettes lett. 1956-tól kertészeti munkásként kereste kenyerét Orosházán. 1957-ben két alkalommal, januárban és októberben két-két hétig vizsgálati fogságban volt Békéscsabán. 1960-tól 1963-ig az orosházi Béke Termelőszövetkezet tagja. 1963-ban Budakalászára költözött, a Fővárosi Kertészeti Vállalatnál helyezkedett el, onnan ment nyugdíjba. 1964. március 20-tól 1972. áprilisig a Hazafias Népfrent Országos Tanácsának tagja. Nyugdíjasként kertészkedéssel foglalkozott.

Kitüntetései: Munka Érdemrend bronz fokozat (1964).

Irodalom: Egy parasztagdaság az 1930-as években. Györgyi Lajos visszaemlékezései. Közli: Gunst Péter. *Agrártörténeti Szemle*, 2000. 1–2. sz. Györgyi Lajos: Orosházi kisgazdák tanulmányi kirándulása a Dunántúlra. *Agrártörténeti Szemle*, 2001. 1–2. sz.

V. I.–V. V.

GYULAI JÓZSEF

Kisnamény, Szatmár vármegye, 1903. március 19. – Sztálinváros, Fejér megye, 1958. december 7.

Független Kisgazdapárt

Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyék

Római katolikus, birtokos parasztcsaládban született. Apja Gyulai János (1866–1924), anyja Papp Simon Borbála (1870–1930). Hatan voltak testvérek. 1936-ban megnősült, felesége, Nujzer Magdolna (1915–1981) – egy 30 kat. holdas parasztcsalád leánya – 1952-ig a háztartást vezette. Öt gyermekük született: Gabriella (1940) közgazdasági érettségit tett, 1984-ben kivándorolt Kaliforniába; Mihály (1941–1956) tanuló volt, az 1956. novemberi harcok során egy házuk elé hullott aknalövedék halálosan megsebesítette; Cecília (1942) nyugdíjas admi-

nisztrátor; József (1944) technikus; László (1949) műszaki tanár; fiai nővérükhöz hasonlóan az Egyesült Államokban élnek.

Szatmáron polgári iskolát és négy gimnáziumi osztályt végzett. 49 kat. hold földjén gazdálkodott, amelyből 11 hold kisnaményi háza körül terült el, míg a többi a község határában feküdt. Állandó alkalmazottat foglalkoztatott. 1925-ben belépett a Nagyatádi-féle kisgazdapártba, amely akkor az egyetemes kormánypárt részét alkotta. Később az ellenzéki politikát folytató Független Kisgazdapárthoz csatlakozott. Az

1930-as évek közepétől közel tíz éven át községi bíró volt szülőfalujában. A második világháború idején behívták katonának.

1944-től részt vett a kisgazdapárt szatmári újjászervezésében, a párt megyei választmányi tagja lett. 1945. november 4-én a Szabolcs és Szatmár-Bereg megyei választókerületben nemzetgyűlési képviselővé választották. Kezdetben az FKGP paraszti szárnyának politikáját támogatta. Nagy Ferenc miniszterelnök lemondatása és emigrációba kényszerítése után szembekerült a Dobi István és Gyöngyösi János által irányított baloldali pártvezetőséggel, így az Eröss–Pártay-csoporthoz csatlakozott. 1947. augusztus 31-én Szabolcs megyében ismét képviselő lett, annak ellenére, hogy a Magyar Kommunista Párt megpróbálta kizártni a választásokból. A kisgazdapárt 1947. szeptember 11–12-i országos nagyválasztmányi ülésén tagja lett a jelölőbizottságnak, a hivatalos jelöltekkel szemben felállított ellenlistán a politikai bizottságba is javasolták, de végül nem került sor megválasztására. 1947. októbertől a Független Kisgazdapárt Szatmár vármegyei szervezetének az elnöke. 1948. január 13-án egymaga hat interpellációt nyújtott be a nagy tiszai árvíz károsltajainak megsegítése érdekében. A földművelésügyi minisztertől az árral elöntött területek állatállományának megmentését és a gazdák vetőmaggal való ellátását, az építészeti minisztertől a megromló épületek gyors helyreállítását, a népjóléti minisztertől a segélyek elosztásának egyszerűsítését, a közlekedésügyi tárca vezetőjétől a tivadari Tisza-híd átépítését, a pénzügyminisztertől az adók és a közmunkavállalás elengedését, végül a külügyminisztertől a hadifoglyok mielőbbi hazaszállítását kérte. A miniszteri válaszokból kiderül, hogy a kormány a január 1. és július 31-i

közötti adókat elengedte, de a szovjet fogságban lévő hadifoglyok hazaszállítását sürgető interpellációját a házvezetés már másnap törölte. 1948. júniusában a párthatározat ellenére nem szavazta meg az iskolák államosítását, ezért az FKGP Politikai Bizottsága július 4-én felszólította, hogy mondjon le a mandátumáról. A döntést elfogadva három hét múlva a parlamentben eleget tett a felszólításnak; november 16-án jelentették be hivatalosan, hogy visszaadta mandátumát.

1948. őszén, képviselőisége megszűnte után hazatért Kisnaményba, hogy folytassa a gazdálkodást. Állandó atrocitások érték, elsőként nyilvánították kulákká, törvénytelenül letartóztatták, majd minden jogalap nélkül kitiltották a községből. Hogy a további meghurcoltatást elkerülje, 1951-ben Sztálinvárosba ment. A vasműben helyezkedett el, családja egy év múlva követte. Földjét államosították, a kezelői jogot lakóházával és a gazdasági épületekkel együtt a kisnaményi Szabad Nép Termelőszövetkezet kapta meg. Sztálinvárosban kitanulta az esztergályosszakmát; többszörös sztahanovista lett, lakást kapott. Felesége 1952-től a helyi üzemi vendéglátó-ipari vállalatnál dolgozott, előbb kézilányként, majd szakácsnőként.

1956-ban beválasztották a vasmű munkástanácsába. 1957. elején letartóztatták, Tökölön raboskodott. 1958. januárjában szabadon engedték, de a fogságban megrokkant az egészsége. 1991-ben Kisnaményban emléktáblát avattak a tiszteletére.

Kitüntetései: Munka Érdemrend ezüst fokozat.

Irodalom: Kávássy Sándor: Gyulai József ébresztése. *Kelet-Magyarország*, 1991. 9. sz.

V. I.—V. V.

GYULAY ANDRÁS

Hajdúnánás, Hajdú vármegye, 1898. május 5. — Hajdúnánás, Hajdú-Bihar megye, 1983. április 1.

Független Kisgazdapárt

Hajdú és Bihar vármegyéek Debrecen törvényhatósági jogú várossal

Református vallású, kisparaszti családból származott. Szülei, Gyulay András és Papp Zsuzsanna 12 kat. holdon gazdálkodtak. 1938-ban feleségül vette Szabó Zsuzsannát. Házasságukból nem született gyermekük.

Hat elemiit végzett. Feleségével a 12 kat. hold föld megműveléséből éltek, emellett vezette a helyi ásványolaj-lerakatot. Részt vett szülőfaluja társadalmi életében, 1927-től a helyi polgári olvasókör jegyzője, 1938-tól 1944-ig elnöke. A front átvonulása után a Hajdúnánás és Hajdúdorog között felrobantott vasúti sínek helyreállításán dolgozott, majd beosztották a Tokaj és Rakamaz közötti Tisza-híd építéséhez. Egy felrobbant német gránát repeszdarabjától fejsérülést szenvedett, ezért hazaküldték.

1944. december 14-től 1945. március 10-ig — a helyi rendőrkapitányság megbízásából — az átvonuló szovjet csapatok élelmiszer-ellátását szervezte. 1948. tavaszáig a Földművelésügyi Minisztérium jóváhagyásával ő látta el üzemanyaggal Hajdúnánás és Hajdúdorog mezőgazdasági gépeit. 1945. tavaszán belépett a Független Kisgazdapártba, a helyi szervezet elnökévé választották, tisztségét 1948. nyaráig töltötte be. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a Hajdú és Bihar vármegyei választó-kerületben pótképviselő lett. 1949. január 18-án Bihari Nagy Lajos helyére behívták az Országgyűlésbe, alig két hónapig volt a törvényhozás tagja. A Magyar Függetlenségi Népfront megalakítását követően a Hajdú vármegyei bizottság tagja és a helyi szervezet elnöke.

Bár addigra már 21 kat. holdon gazdálkodott. 1950-ben be akart lépni a helyi Táncsics Termelőszövetkezetbe, de kisgazdapárti múltja miatt elutasították. Maga is megpróbálkozott egy középparasztokból álló tsz szervezésével, de a helyi tanács ezt sem hagyta jóvá, ezért megmaradt egyéni gazdálkodónak. Végül 1960 januárjában belépett a hajdúnánási Micsurin Termelőszövetkezetbe. 1972. évi nyug-

dijazásáig bérelszámoló volt, nyugdíja mellett még kilenc évig dolgozott. A helyi népfrent- és békemozgalom aktivistája, a Magyar–Szovjet Baráti Társaság tagja, társadalmi munkájáért több alkalommal is kisebb-nagyobb elismerésben részesült.

Kitüntetése: Munka Érdemrend bronz fokozat (1978).

V. I.–V. V.

GYURKOVITS KÁROLY

Köveskál, Zala vármegye, 1890. január 31. – Budapest, 1948. május 2.

Szociáldemokrata Párt

Nagy-Budapest

Apja Gyurkovits István kádár, anyja Bárd Paulina. 1917-ben nősült először, felesége Gesztesi Ilona. Második felesége Brüll Erzsébet, akivel 1944-ben kötött házasságot. Gyermeke egyik házasságából sem született.

Gimnáziumi érettségije után a postán kezdett el dolgozni. 1918-tól szervezett munkás, 1919-től a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja. A kommün alatti tanúsított magatartása miatt elbocsátották állásából. 1945-ben postaforgalmi igazgatóvá, majd főigazgatóvá nevezték ki. 1946-tól a postások szakszervezetének elnöke. 1945. október 7-től a fővárosi törvényhatósági bizottság szociáldemokrata frakciójának tagja.

1945. november 4-én Nagy-Budapest képviselőjében bejutott a törvényhozásba; a Nemzetgyűlés egyik jegyzője volt.

1947. augusztus 31-én ismét a nagy-budapesti választókerületben szerzett mandátumot. Az 1947–1948. évi költségvetés részletes tárgyalásakor a közlekedésügyi tárca előirányzatairól fejtette ki véleményét. A Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt egyesítése előtt, 1948. február 18-án kizárták pártjából, mandátumáról és valamennyi tisztségéről lemondatták. Az Országgyűlés április 26-i plenáris ülésén jelentették be távozását a törvényhozásból.

K. Zs.–Sz. R.

HAJAGOS IMRE

Budapest, 1910. július 10. – Budapest, 1977. április 9.

Független Kisgazdapárt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Édesanyja Nagyváry Mária. Nős, három gyermeke született. Négy középiskolai osztályt és több mezőgazdasági szaktanfolyamot végzett. Eredetileg földműveléssel foglalkozott, de volt kertész és fodrász is. 1929 és 1934 között járt Svájcban és Franciaországban.

A második világháború után bekapcsolódott a politikai életbe, és belépett a Független Kisgazdapártba. 1946–1947-ben a párt Buda környéki szervezetének az elnöke. A koalíciós pártokkal való együttműködés híve volt. 1947. augusztus 31-én a

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyei választókerületben pótképviselő lett. 1948. július 13-tól a Pest megyei szervezet titkára, 1949 januárjától a párttagság felülvizsgálatát végző megyei tisztogatóbizottság tagja. 1949. január 27-től a törvényhozás feloszlásáig Bencsik Gyula helyére behívott országgyűlési képviselő. Ez idő tájt HÉV-vizsgálóbiztosként dolgozott Budapest Székesfőváros Közlekedési Részvénytársaságánál. Vagyona 800 négyszögöl gyümölcsös és egy ház volt.

V. I.–V. V.

HAJDÚ ERNŐNÉ AUER FANNI

Győr, 1906. december 17. – Budapest, 1999. május 25.

Szociáldemokrata Párt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Apja, Auer Róbert gépészmérnök a győri vagongyárban dolgozott, majd az 1900-as évek elején irodát nyitott Budapesten. Német származású édesanyja, Salamon Paula háztartásbeli, három gyermekét nevelte. Bátyja, Miklós vegyész, nővére, Anikó fordító. Izraelita vallású. Első férjével, Hajdú Ernő kereskedelmi ügynökkel 1926-ban kötött házasságot. Két gyermekük közül Gábor (1928) orvos, Marianna (1931) tanár. Férjétől elvált, 1957-ben másodszer is házasságot kötött Büchler József (1886–1958) szociáldemokrata politikussal. Házastársa 1931–1935-ben a törvényhozás tagja, az MSZDP magas rangú vezetője – főtitkára – és vezető közszékpolitikusa volt. 1945-ben kinevezték a Magyar Nemzeti Bank elnökének. 1950-ben ő is a szociáldemokrata koncepciók perék áldozatául esett, 1955-ben szabadult.

Négy unokája közül Eörsi Mátyás (1954) ügyvéd, 1990-től a Szabad Demokraták Szövetsége színeiben országgyűlési képviselő, 1997–1998-ban külügyi politikai államtitkár. Másik unokája, Hajdú Andrea televíziós újságíró.

Budapesten kereskedelmi érettségit tett. Tíz évig édesapja műszaki irodájában dolgozott, majd 1934-től különböző vállalati irodákban helyezkedett el mint idegen nyelvű levelező és mérlegképes könyvelő. Négy nyelven – német, angol, francia és svéd – beszélt és levelezett. Amikor a zsidótörvények miatt felmondtak neki, élelmezési szaktanácsadóként propagandával foglalkozott. 1942–1943-ban három szakácskönyvet írt.

1938-ban belépett a szociáldemokrata pártba. A háború után a Szociáldemokrata Párt Országos Nőbizottsága, majd a párt országos nőszervezete ellenőrző bizottságának a tagja, a belvárosi nőszervezet elnöke.

1945-ben kinevezték a fővárosi közellátási kormánybiztosság vezetőhelyettesévé; e tisztében az intézmények ételkészítés-ellátásának megszervezésével foglalkozott. 1945 nyarán rövid ideig a fővárosi ideiglenes törvényhatósági bizottság tagja, Pollákné Stern Szeréna helyettese a városháza szociálpolitikai ügyosztályán. 1945. november 4-én a Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyei SZDP-listán nemzetgyűlési képviselővé választották.

1947. augusztus 31-én a Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyei listán újra mandátumhoz jutott. Szeptemberben közfelkiáltással az Országgyűlés egyik jegyzőjévé választották. Parlamenti beszédeiben főként szociálpolitikai és ifjúsági kérdésekkel foglalkozott. 1946-ban törvényjavaslatot terjesztett be a házasságon kívül született gyermekek jogállásáról. 1945 után több cikke jelent meg a *Népszavában*. 1948. március 18-án kizárták az SZDP-ből, parlamenti tagságáról április 26-án lemondatták. 1948-tól különböző vállalatok könyvelője, illetve levelezője. Nyugdíjasként német nyelvórákat adott.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemrend tisztí keresztre (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend tisztí keresztre (1995).

K. Zs.–M. K. J.

HAJDÚ GYULA

Somogyiszil, Somogy vármegye, 1886. május 8. – Budapest, 1973. augusztus 21.

Magyar Kommunista Párt

Baranya és Tolna vármegyék Pécs törvényhatósági jogú várossal

Anyja neve Altstädter Hermin. Testvére Imre. 1910-ben megnősült; felesége Doktor Sándornak, a századforduló neves orvosának és baloldali személyiségének a leánya. Gyermekük nem született.

1904-től a pécsi Püspöki Jogliceum hallgatója. Egyetemistaként irogatott a *Pécsi Naplóba*, majd 1906-tól a *Munkás* című lapban közölt vezércikkeket. Ugyanebben az évben megalakult a városban a Szabadgondolkodók Társasága, amelynek titkárává választották. A társaság munkásképző tanfolyamot is szervezett, amelynek ő volt az egyik előadó-

ja. E munkája elismeréseként 1907-ben a Munkásképző Egyesület elnökévé választották, és bekapcsolódott a Magyarországi Szociáldemokrata Párt munkájába. 1910-től a párt pécsi végrehajtó bizottságának tagja, a következő évben pedig bekerült Pécs törvényhatósági bizottságába is.

Jogi tanulmányai befejeztével, 1910-től ügyvédi praxist kezdett. 1915 végén behívták, 1916 októberétől tartalékos hadnagyként hét hónapot töltött az orosz fronton. 1917 áprilisában megromlott egészségi állapotára való tekintettel szabadságolták. Jogi tanácsadást végzett a bányászok körében, így

az általa pártfogolt bányamunkások követelésére szeptemberben felmentést kapott a katonai szolgálat alól.

1918-ban, a polgári demokratikus forradalom alatt a nemzeti tanács titkára Pécssett. November közepétől a város szerb megszállás alá került; 1919 februárjában a helyi politikusok memorandumban tiltakoztak a szerb katonai parancsnokságnál a magyar közigazgatás megszüntetése ellen. A szerb hatóságok őt társával együtt Mitrovicára internálták, majd tömeges letartóztatásokba fogták Pécssett. A munkások, közalkalmazottak, kereskedők tizennyolc napos sztrájkja és egységes fellépése nyomán tárgyalások kezdődtek Belgrádban, s ezek eredményeképpen visszaállították a magyar közigazgatást.

1919. március 21-én, a Tanácsköztársaság kikiáltása után Budapestre utazott, ahonnan kettős feladatkörrel Kaposvárra küldték; egyrészt a külügyi népbiztos délvideki biztosaként a megszállt területek lakosságának igyekezett segíteni, egyben irányította a propagandamunkát a megszálló csapatok körében. Másrészt ellátta Baranya megye kormányzótanácsai biztosi teendőit, és a kaposvári 44. vörösdandár politikai megbízotti tisztét is. Küldöttként felszólalt a Tanácsok Országos Gyűlésén, ahol beválasztották a Szövetséges Központi Intézőbizottságba. A kommün bukása után Olaszországba, Milánóba emigrált. Az *Avanti* című lapnál helyezkedett el, előbb a torinói, majd a római szerkesztőségben dolgozott.

1920 őszén a sztrájkjal fenyegetőző bányászok követelésére visszatérhetett Pécsre. Radikális szocialista szervezőmunkája miatt öt hónap után a szerb katonai hatóságok kiutasították. 1921 nyarán részt vett a Komintern III. kongresszusán Moszkvában, ahol Lenin kívánságára a kommunista pártok áttértek a munkásegységfront politikára. A szovjet fővárosból Bécsbe távozott, belépett az osztrák kommunista pártba. Emigrációja kezdetén közíróként működött. Az 1930-as évek elején a Szovjetunióban tartózkodott, 1932-ben könyvet publikált az első öt éves tervről. 1933-tól Franciaországban élt, Párizsban folytatott ügyvédi gyakorlatot. 1935-ben belépett a francia pártba. Dolgozott az ottani magyar hetilapnak, s előadásokat tartott a haladó mozgalmak összefogására alakított Horizont Klubban. A második világháború végén visszaköltözött a felszabadított Párizsba, és részt vett az emigránsok által alapított Magyar Függetlenségi Mozgalom munkájában.

1945-ben hazatért Pécsre. Bekerült az MKP dél-dunántúli bizottságába, majd annak 1945. decemberi megszűnése

után a Baranya megyei pártbizottságba. Az 1945. november 4-i választásokon a Baranya és Tolna megyei választó-kerületben nemzetgyűlési képviselővé választották. Számos, változatos témájú – az igazolóbizottságokban tapasztalható reakciós szellemről, a sváb kitelepítések hátráltatásáról, a telepések rossz helyzetéről és az inflációs keresetek megadóztatásáról összeállított – interpellációt nyújtott be.

1947. augusztusban is korábbi kerületében szerzett mandátumot. Megalakulásától kezdve az Országgyűlés igazságügyi bizottságának helyettes elnöke. Az igazságügyhöz szorosan kapcsolódó törvényjavaslatok tárgyalásának gyakori résztvevője, legtöbbször mint bizottsági előadó, ritkábban mint pártjának vezérszónoka. 1949. május 15-én a Magyar Függetlenségi Népfront jelöltjeként az országos listáról szerzett újabb mandátumot.

1947. január 25-től az Iparügyi Minisztérium politikai államtitkára. A választások után, 1947. november 15-től a koalíciós egyezmény értelmében átvette az Igazságügyi Minisztérium adminisztratív államtitkári teendőit. 1949. október 31-i felmentetését követően, 1950–1951-ben az Állami Ellenőrzési Központ főosztályvezetőjeként dolgozott. E megbízatása mellett 1949-től a budapesti tudományegyetem jogi karán a politikai tanszék vezetője. 1948-tól a Magyar Jogászszövetség társelnöke. 1951 novemberétől főállású egyetemi tanár, a nemzetközi jogi tanszék vezetője. 1957-ben jogtudományok doktora tudományos fokozatot szerzett. Kutatóként a nemzetközi kapcsolatokkal, elsősorban a semlegesség és a leszerelés kérdéseivel foglalkozott. 1967-ben szerkesztésében jelent meg a Diplomáciai és nemzetközi jogi lexikon. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem diszdoktori, Pécs és Szeged díszpolgári címmel ismerte el a tevékenységét.

Kitüntetései: Szocialista Munkáért Érdemérem (1955); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1956, 1966, 1969); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Állami Díj (1970).

Fő művei: In Chaos? Tragödie der Bauern, der Arbeiter, das Kapitals. Zürich–Leipzig–Wien, 1931., Russland, 1932. Wien–Leipzig, 1932. Nemzetközi jog. Buza Lászlóval és Vitányi Bélával. z., átdolgozott kiadás. Bp., 1958. A leszerelés. Bp., 1961. A semlegesség a hidegháborúban. A pozitív semlegesség kialakulása. Bp., 1963.

Irodalom: Harcban az elnyomók és a megszállók ellen. Emlékezések a pécsi munkásmozgalomról. Pécs, 1957.

Hu. L.

HAJDÚ KÁLMÁN

Nagyiván, Heves vármegye, 1903. december 8. – Budapest, 1972. július 25.

Magyar Függetlenségi Párt Békés vármegye

Hajdú Lajos állatgondozó és Szabó Julianna gyermeke. Római katolikus vallású. Felesége Iványi Julianna. Gyermeük nem született.

Elemi iskolai után felső kereskedelmi iskolát végzett, és érettségi vizsgát tett. 1941-ig tanyán élt, földműveléssel foglalkozott. Akkor beköltözött Egyek községbe, ahol a német és nyilas megszállás alatt antifasiszta nézeteiről volt ismert.

1944 végén újjászervezte a Független Kisgazdapártot, a párt helyi képviselője, majd a nemzeti bizottság elnöke lett a településen. 1947 augusztusában kilépett pártjából, csat-

lakozott a Magyar Függetlenségi Párthoz, és augusztus 31-én a Békés megyei választókerületben mandátumot szerzett. A törvényhozásban 1947. november 18-án bejelentették kilépését pártjából. Két nappal ezután a Magyar Függetlenségi Párt képviselőinek mandátumaival együtt – törvénytelen módon – az ő megbízását is megsemmisítette az Országos Nemzeti Bizottság. Ekkor végleg felhagyott a politizálással, hamarosan a fővárosba költözött, és különböző munkahelyeken dolgozott.

Sz. R.

HAJDÚ KÁLMÁN

Egerfarnos, Borsod vármegye, 1913. január 11. – Debrecen, 1978. február 21.

Demokrata Néppárt Heves és Nógrád-Hont vármegyék

Anyai nagyszüleinek 80 kat. hold földje volt, de nyolc gyermeket neveltek fel, ezért a vagyon szétaprózódott. Szülei, a római katolikus vallású Hajdú János és Ádám Anna 12 kat. hold földön gazdálkodtak. Apja a földművelés mellett a MÁV-nál is dolgozott, különböző beosztások után állomásfőnök lett Egerfarmoson. Édesanyját kilencéves korában elvesztette, mostohaanya nevelte. Testvérei közül József jegyző, János és Béla földművesek, Gizella és Júlia háziasszonyok lettek. 1935-ben elvette Csepregi Máriát, aki a háztartást vezette. Fiuk, Kálmán (1937–1993) Budapesten a MÁV-nál, leányuk, Mária (1949–1986) Pomázon a munkaterápiás intézetnél állt alkalmazásban.

Szülőfalujában hat elemit és négy polgárit, majd 1936-ban téli gazdasági iskolát végzett. Apja mellett kezdett el gazdálkodni, a családalapítás után önállósította magát, s 30 kat. hold földet művelt meg nagy szakértelemmel.

1936-ban belépett a Független Kisgazdapártba, s megválasztották a helyi ezüstkalászos gazdakör elnökévé. 1938-tól 1941-ig a Katolikus Agrárifjúsági Legényegyletek Országos Testülete és a Magyar Dolgozók Országos Hivatásszervezete vármegyei szervezője. 1939-ben részt vett a választási küzdelmekben. 1940-ben az érdi KALOT-népfőiskolán tanult, s csatlakozott a Vörös Vince vezette arany- és ezüstkalászos gazdak mozgalmához, vármegyei szervező és országos választmányi tag lett. 1942-ben belépett a Magyar Parasztszövetségbe; elnökeként a Borsod vármegyei szervezet munkáját irányította.

1945. november 4-én a Hajdú és Bihar megyei választókerületben nemzetgyűlési képviselővé választották. A kisgazdapárt katolikus csoportjához tartozott. A Magyar Parasztszövetség Heves megyei igazgatója volt, e minőségében 1946 szeptemberétől a *Mátravidék* című lap szerkesztőbizottsági tagja.

1947 nyarán, mivel nem értett egyet a párt politikájában bekövetkezett baloldali fordulattal, kilépett az FKGP-ből, és a Demokrata Néppárthoz csatlakozott. 1947. augusztus 31-én a párt programjával a Heves és Nógrád-Hont megyei választókerületben újra képviselő lett. A ciklus alatt mezőgazdasági témában több interpellációt is benyújtott. A DNP 1949. február eleji önfeloszlatása után párton kívüli képviselőként töltötte ki mandátumát.

1949 tavaszától tovább folytatta a gazdálkodást. A mezőgazdaság erőszakos kollektivizálása során, bár hívták, nem lépett be a termelőszövetkezetbe; földjének egy részét tagosították, ő a megmaradt 7 kat. holdját művelte haláláig. Kisgazdapárti, illetve demokrata néppárti múltja miatt egy időre Nagyfára internálták. 1956 októberében a helyi forradalmi bizottság tagja lett, s hozzákezdett a Demokrata Néppárt újjászervezéséhez. A szovjet invázió után a hatóságok Debrecenben megverték, majd Tökölre és Kistarcsára internálták. Kiszabadulása után még egy évig rendőri felügyelet alatt állt. Több alkalommal próbálták bevonni a Hazafias Népfront munkájába, de elzárkózott az együttműködéstől.

V. I.–V. V.

HALÁSZ ALADÁR

Budapest, 1892. január 25. – Budapest, 1966. január 10.

Magyar Radikális Párt

Nagy-Budapest

Szülei Halász Emánuel hivatalnok és Politzer Dorottya voltak. Egy húga született, aki 1925 után Párizsban telepedett le. Izraelita vallású, majd áttért római katolikus hitre. 1934-ben Budapesten kötött házasságot, felesége zongoratanárnő volt.

Valamennyi iskoláját a fővárosban végezte. Az érettségi vizsgát követően a Királyi Magyar Tudományegyetemen jogi tanulmányokat folytatott. Már egyetemista éveiben bekapcsolódott a politikai életbe, előbb a Galilei Kör tagja lett, majd 1914-ben belépett a Magyar Radikális Pártba. 1919-ben a Szociális Termelés Népbiztosságán dolgozott, ezért a kommün bukása után Bécsbe emigrált. Az 1920-as évek elején hazajött, ügyvédjelölti idejét letöltve 1925-ben ügyvédi és bírói vizsgát tett, s önálló irodát nyitott. 1944 májusában, a német megszállás idején letartóztatták.

1945-ben, kiszabadulását követően az újjászerveződő Magyar Radikális Párt egyik vezetője lett. 1945. novemberben az MRP nagy-budapesti listáján elindult a nemzetgyűlési választásokon, de nem került be a törvényhozásba. 1945. november 17-én pártügyésszé választották. A Magyar Jogászszövetség vezetőségi tagja, majd az Ügyvédi Kamarák Országos Szövetsége főügyész helyettese lett. Az Országos Szabadművelődési Tanácsban is vállalt feladatokat. Az 1947. augusztus 31-én megrendezett országgyűlési választásokon az MRP nagy-budapesti listáján indult, pótképviselő lett. 1947. december 12-én, miután Zsolt Béla mandátumot cserélt, az ő

korábbi nagy-budapesti helyre behívták a parlamentbe. Az 1947–1948. évi költségvetés részletes vitájában öt alkalommal – négy tárca és a miniszterelnökségi fejezet tárgyalásakor – is felszólt. Beszélt a magyar–szovjet barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződés becikkelyezési vitájában. Szót kért több szakmai tárgyú – az ítélőbírák áthelyezhetőségéről, az ügyvédi rendtartás módosításáról, a községi illetőség eltörléséről szóló – törvényjavaslat vitájában. 1949. március 11-én a párt főtítkárának jelölték. A Magyar Radikális Párt és a Polgári Demokrata Párt fúziójának előkészítésében is szerepe volt; a radikális párt egyik delegáltja az egyeztetőbizottságban. Az 1949. május 15-i országgyűlési választásokon felvették a Magyar Függetlenségi Népfront országos és nagy-budapesti listájára is, utóbbiról ismét bekerült a törvényhozásba.

1950-ben tagja lett az akkor megalakult fővárosi tanácsnak. 1954-ben beválasztották a Hazafias Népfront Országos Tanácsába. 1956 januárjában az Igazságügyi Minisztérium és az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottsága törölte az ügyvédek sorából, a következő évben fellebbezését elutasították. Halála előtt jogászhallgatókat oktatott a Pécsi Tudományegyetemen.

Kitüntetései: Tanácsköztársasági Emlékérem (1959); Munka Érdemrend ezüst fokozat (1965).

Fő műve: A közrend elleni bűncselekmények. Bp., 1951.

M. K. J.–Sz. R.

HALÁSZ ALFRÉD

Bécs, Ausztria, 1889. április 12. – Budapest, 1955. október 21.

Szociáldemokrata Párt

Nagy-Budapest

A középiskola négy osztálya után ipariskolát végzett, majd 1904-től 1907-ig tanonc a Globus Nyomdában. 1929-ig különböző fővárosi nyomdáknál dolgozott. Eredetileg betűszedőnek tanult, később nyomdai korrektor lett. Az első világháborúban a hadsereg nyomdájának üzemvezetője. 1947-ben nős, gyermeke nem volt.

1906-ban belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba, 1907-től az óbudai szervezet titkára. 1911-től a Horánszky, később a Világosság Nyomdában bizalmi, illetve főbizalmi, a nyomdász kör vezetőségi tagja. A Tanácsköztársaság

alatti tevékenységéért internálták, majd rendőri felügyelet alá helyezték. Az 1920-as években a Bécsbe emigrált Világosság-csoport egyik hazai szószólója a szociáldemokrata pártban. 1923-tól a terézvárosi szociáldemokrata szervezet titkára, a párt országos választmányának tagja, 1933–1935 között részt vett a pártvezetőség munkájában is. 1932-től a Magyarországi Könyvnyomdai Munkások Egyesületének elnöke, 1934-től ügyvezető titkár, 1935-től a nyomdász-szakszervezet segélyező pénztárának vezetője. 1935-től a Szakszervezeti Tanács végrehajtó bizottsági tagja. 1934-től ő szerkesztette a

Nyomdász Évkönyvet és az Úti Kalauzt. A fővárosi törvényhatósági bizottságban 1925-től 1941-ig a szociáldemokrata párt képviselője, s mint a közgazdasági, városgazdálkodási, közegészségügyi és ruházati bizottságok tagja főként gazdasági és munkásvédelmi kérdésekkel foglalkozott. 1942-ben a jogfosztó törvények következtében elvesztette törvényhatósági bizottsági mandátumát.

1945. április 2-től az Ideiglenes Nemzetgyűlés képviselője, szeptember 6-tól jegyzője. 1945-ben az Országos Nemzeti Bizottság titkára, emellett a terézvárosi nemzeti bizottság tagja. 1945. október 7-től a fővárosi törvényhatósági bizottságban a szocialisták községi frakciójának intézőbizottsági tagja. November 4-től Nagy-Budapest képviselőjében nemzetgyűlési képviselő. 1945. augusztus 20-tól a Szociáldemokrata Párt Országos Vezetőségének tagja. 1945 után a nyomdászszakszervezet főtitkára, a Szakszervezeti Tanács ellenőrző bizottsági tagja.

1947. augusztus 31-én újra a fővárosi listán szerzett mandátumot. A társadalompolitikai bizottság elnöke lett, de ez a plenáris ülésen nem jelentették be. 1948. március 8-án megszűnt tagsága a párt országos vezetésében. Júniusban, a két munkáspárt egyesítéskor átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába. 1948-tól a Szakszervezetek Országos Tanácsa Választott Bíróságának elnöke. 1948-ban nyugállományba vonult. Az 1949. május 15-i országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Népfront nagy-budapesti listáján negyedszer is képviselő lett.

B. M.—K. Zs.—M. K. J.

HÁNER JÓZSEF

Budapest, 1896. május 29. — Budapest, 1975. január 23.

Magyar Kommunista Párt

Nagy-Budapest

Apja szerszámkovács, szervezett munkás. Anyja Galambos Ágnes. Vezetékneve Hahner változatban is ismert. Egy molnár leányát vette feleségül. Fiuk, Galambos József (1921–1979) a középiskola elvégzése után vasesztergályos szakmát tanult. A munkásmozgalomba bekapcsolódva a pesterzsébeti, csepeli és soroksári ifiket szervezte. 1944-ben önálló akciócsoport élén részt vett a németek és a nyilasok elleni harcokban. 1956-tól a Belügyminisztériumban dolgozott, végül rendőr vezérőrnagy rendfokozatban 1973. évi nyugdíjazásáig a belügyminiszter első helyettese volt.

Tízennégy éves korában esztergályosinasként kezdett dolgozni. 1912-ben részt vett a vérvörös csütörtök összecsapásaiban. 1914-től a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja. Bérkövetelések miatt több gyárból is elbocsátották, végül a segédlevél megszerzése után Csepelen kapott munkát; 1914-ben bizalmi, 1916-ban főbizalmi a csepeli Weiss Manfréd-gyárban. A bérharcokban való részvétele miatt hamarosan innen is elbocsátották; büntetésből 1916. október 1-jén behívták katonának, 1917-ben orosz hadifogságba esett. 1918. februárban hazakerült, ekkor az olasz frontra vezényelték ki.

1918-ban a 32. gyalogezred főbizalmija, katonatanács-tag, 1919-ben a Vörös Hadsereg 68. dandárának politikai biztosa. A Tokaj alatt szétvert 32. gyalogezred újjászervezésére Jászárokszállásra rendelték vissza. Ezután a 10/t. zászlóalj politikai biztosa. Az összeomlás Szolnoknál érte, Ceglédre került fogolytáborba, de sikerült megszöknie. 1920-ban Csehszlovákiába emigrált, ahol addig fogva tartották, amíg a politikai menekültek menedékjogának biztosításáról szóló rendelet meg nem jelent. Később Pozsonyban mint segédmunkás helyezke-

dett el. 1921-ben sztrájkszervezés és államellenes tevékenység — a Brünnben nyomtatott *Népszava* szállításában és szétosztásában való részvétele — miatt kitiltották Csehszlovákiából. Ezt követően Bécsben élt. Miután 1923 márciusában hazatért, rendőri felügyelet alá helyezték. 1926-ig nem kapott munkát, akkor segédmunkás és bizalmi lett a csepeli WM-gyárban. Az 1927. évi sztrájk miatt elbocsátották. Ezután a szakszervezet a Ganz Hajógyárban helyezte el, itt rövidesen vezető bizalmi lett. 1929-ben a bedőrendszer elleni harc egyik vezetője. 1930-ban a Magyarországi Vas- és Fémmunkások Központi Szövetsége és Kivált Vasmunkások Szövetsége közötti egységmegállapodás egyik kidolgozója. Szervező-, illetve végrehajtó bizottsági, valamint központi vezetőségi tag a vasas-szakszervezetben. Részt vett a szakmaközi bizottság munkájában is. Mint az egyik fő sztrájkszervező feketelistára került, ezért csak 1932-ben kapott újra állást a Hoffher-gyárban. 1934-ben, a tizenhat hetes sztrájk miatt innen is távoznia kellett.

1938-ban a Lakos és Székely nevű cégnél helyezkedett el. 1941-ben büntetőszázadba osztották, de a Lackowich-féle számgépgyárban mint hadiüzemben elhelyezkedve sikerült felmentetnie magát a katonai szolgálat alól. 1944 végén ismételen be kellett volna vonulnia, megszökött, de december 14-én a nyilasok letartóztatták, és a Margit körútra vitték. A szovjet csapatok előrenyomulása miatt menekülő Számonkérő Szék már nem hozott ítéletet ügyében, így az új őrség szabadon engedte. A két világháború közötti években Pestszenterzsébeten a városi képviselő-testület tagja.

1945-ben a pestszenterzsébeti és a Pest megyei nemzeti bizottság tagja. A vasasszakszervezetben az esztergályos-

sok titkára; a szakmai titkárságok megszűnését követően a nehézipari ágazati titkári teendőket látta el. Erzsébeten továbbra is képviselő-testületi tag, tanácsnok, az önkormányzat szociális ügyosztályának vezetője; 1949-ig a megyei törvényhatósági bizottság tagja. A kommunista pártszervezet elnöke, a vasasok helyi csoportjának az elnöke, a helyi szakmaközi bizottság titkára. 1947. augusztus 31-én a nagy-budapesti listán országgyűlési mandátumot szerzett. Többször is felszólalt a törvényhozásban: első ízben a közszolgálati összeférhetetlenség megszüntetését javasolta, az 1947–1948. évi költségvetés vitájakor, végül a nemzeti vállalatokról szóló törvényjavaslat vitájában mondta el véleményét.

1949. december 28-án a Nehézipari Minisztérium vezetése kinevezte az akkori Magyar Brown Boweri Művek (később: Egyenáramú Kismotorgyár) igazgatójává. 1952. február 11-től a Villamosforgó Gépgyár vezérigazgatója lett. 1956. június 1-jén nyugdíjazták. Vállalatvezetői munkája közben techniku-

mi érettségit tett. 1950-től tanácstag Budapest XX. kerületében. 1954-től a Hazafias Népfrent pesterzsébeti csoportja vezetője tagja. 1956-tól a vasasszakszervezet elnöke volt. 1958-ban és 1963-ban Budapest képviselőletében újra az Országgyűlés tagja lett.

Kitüntetései: Magyar Népköztársasági Érdemérem arany fokozat (1950); Magyar Népköztársasági Érdemrend V. fokozat (1950); Szocialista Munkáért Érdemérem (1955); Munka Érdemrend (1956); Tanácsköztársasági Emlékérem (1959); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1966); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Munka Érdemrend arany fokozat (1967, 1968); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Magyar Partizán Emlékérem.

Irodalom: Kékesdi Gyula: Harc volt az élet. *Népszava*, 1975. január 26. Verbai Lajos: Igazi munkásember volt. *Népszava*, 1986. május 29. Hahner József emlékezete. *Vasas*, 1986. május. M. K. J.

HARAY BÉLA

Kolozsvár, 1913. június 8. – Budapest, 1982. április 23.

Magyar Függetlenségi Párt Nagy-Budapest

Szülei, Harai Béla szabósegéd és Szász Mária református vallásúak voltak. Nős, később elvált.

Érettségi vizsgát tett, majd orvosi diplomát szerzett. 1944-ig szülővárosában dolgozott, ezután a fővárosba költözött, ahol különböző kórházakban OTI-orvos volt.

1945-ben belépett a Független Kisgazdapártba. A következő évben csatlakozott a Magyar Szabadság Párthoz. A párt önfeloszlatása után 1947. júliusban alakult Magyar Függetlenségi Párt tagja lett. Az országgyűlési választásokon Nagy-Budapest választókerületből került be a törvényhozásba.

Pfeiffer Zoltánnal való ellentétei miatt 1947. október 2-án kilépett a párt parlamenti frakciójából, és politikai tevékenységét a Független Magyar Demokrata Pártban folytatta tovább. Ennek ellenére 1947. november 20-án az Országos Nemzeti Bizottság döntése mandátumától törvényellenesen – a függetlenségi párti képviselőkhez hasonlóan – megfosztotta. 1956. november elsején részt vett a Magyar Szabadság Párt újjászervezésében. Az 1960-as években a politikától visszavonulva a Péterfy Sándor Utcai Kórház reumaosztályán dolgozott.

Sz. R.

HARNÓCZY KÁLMÁN

Kiskunhalas, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1898. december 14. – Kiskunhalas, Bács-Kiskun megye, 1968. március 1.

Demokrata Néppárt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Harnóczy Kálmán (1874–1956) és Krammer Zsuzsanna (1880–1943) egyetlen gyermeke. A római katolikus vallású szülők a Bács megyei Harka-Kötönypusztán 123 kat. hold földjükből éltek. 1922-ben szülővárosában feleségül vette Babenyecz Irént (1904–1954). Gyermeük nem született, egy nevelt leányuk volt.

Az elemi iskola elvégzése után beiratták a helyi Szilády Áron Református Gimnáziumba, de a világháború miatt csak 1919-ben tette le érettségi vizsgáit. Az érettségi előtt, 1916-ban az orosz frontra vitték, ahol december 5-én hadifogságba esett. Különböző gyűjtőtáborokban raboskodott, 1918 májusában került haza. 1918. október végéig itthon teljesített

katonai szolgálatot. 1920-ban bevonult a Nemzeti Hadseregbe, 1922-ben szerelt le. Ezután a családi birtokon gazdálkodott, s bekapcsolódott a helyi közéletbe. Tagja lett a polgári olvasókörnek, később a Katolikus Agrárifjúsági Legényegyletek Országos Testületében és a római katolikus egyházközségben tevékenykedett. Részt vett az aranykalászos gazdák mozgalmában, elvégezte tanfolyamukat is.

1944 novemberében belépett a Független Kisgazdapárt helyi szervezetébe, 1946 februárjában a párt kiskunhalasi szervezetének nagyválasztmányi tagja és alelnöke lett. Az FKGP képviselője volt a városi igazolóbizottságban. 1945-ben birtokának nagy részét felosztották, maradék földjén gazdálkodott. 1947 nyarán csatlakozott a Demokrata Néppárthoz, és képviselő-jelöltséget vállalt a párt Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-

Bodrog vármegyei listáján. Az 1947. augusztus 31-én megrendezett országgyűlési választásokon pótképviselő lett. Miután Keresztes Sándort a parlament összeférhetetlenségi bizottsága megfosztotta mandátumától, 1948. augusztus 4-én behívták a törvényhozásba. A DNP felosztatásától, 1949. február 2-től párton kívüli képviselőként folytatta parlamenti munkáját.

1949 tavaszától, képviselői megbízatásának megszűnése után szülőhelyén gazdálkodott. 1950-ben városi házát a honvédség részére lefoglalták, saját tulajdonú földjét betagosították. Rokonoknál telepedett meg, alkalmi munkákból élt, felesben kukoricát termesztett 1 kat. hold bérelt földterületen. Bár a politikától végleg visszavonult, a rendőrség állandó megfigyelés alatt tartotta.

Sz. R.

HARUSTYÁK JÓZSEF

Budapest, 1894. szeptember 17. – Budapest, 1970. december 14.

Szociáldemokrata Párt

Nagy-Budapest

Édesanyja Harustyák Lidia cseléd lány. Édesapját nem ismer-
te. Felesége Czáp Mária; egy gyermekük született. Édesanyja korai halála után, hétévesen árvaházba került.

Négy elemiit végzett. Amikor „munkaképes” lett, a nagybátyja magához vette, ahol cselédsorban élt. Tizenhat éves korától béres egy uradalomban, majd kocsis a kecskédi parókian. Az első világháború alatt behívták katonának, háromévi frontszolgálat után, 1918-ban betegen érkezett haza. Őrvezetőként szerelt le, megkapta az ezüst vitézségi érem II. fokozatát. Felgyógyulása után jelentkezett a Vörös Hadseregbe. Először mint közkatona, majd mint a 12. komáromi gyalogezred egyik századparancsnoka vett részt a felvidéki harcokban. A Tanácsköztársaságot követően elítélték, szabadulása után évekig nem tudott elhelyezkedni.

1921 közepén rövid ideig a Budapesti Székesfőváros Közlekedési Részvénytársaságnál, majd 1921 végén a kőbányai Medichémiai Gyógyszervegyészeti Gyárban dolgozott. 1921-ben belépett a Magyarországi Vegyészeti Munkások Országos Szövetségébe, s a kőbányai helyi szervezet létrejöttével a csoport titkára lett. Ugyanebben az évben lett a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja. 1924-ben bekerült a szociáldemokraták kőbányai szervezetének végrehajtó bizottságába, 1934–1937 között a helyi szocialisták elnöke. Több sikeres sztrájk után, a vegyészszakszervezet 1925-ben megtartott kongresszusán beválasztották a központi vezetőségbe. 1938-tól a szakszervezet elnöke lett. 1943-ban, több mint húszéves munkaviszony után, elbocsátották a munkahelyéről. Rövid ideig a Népszava Kiadóhivatalában, majd 1944-ig a Biochémia Gyógyszer-laboratóriumában dolgozott. A nyila-

sok a munkahelyéről hurcolták el, de sikerült megszöknie, a felszabadulásig bujkálni kényszerült, közben német- és nyilasellenes akciókban vett részt.

1945-től a Vegyipari Dolgozók Szakszervezetének függetlenített titkára. 1945–1948-ban ismét az SZDP kőbányai szervezetének titkára és a fővárosi végrehajtó bizottság tagja. Ezzel egyidejűleg a Népszava főszerkesztője volt. Részt vett a Szakszervezeti Világszövetség 1945. évi párizsi megalakulásán, tagja lett a Szakszervezeti Világszövetség Főtanácsának, majd 1949-től Ellenőrző Bizottságának. 1945. június 24-től az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja, majd október 7-én bekerült a fővárosi törvényhatósági bizottságba. Az SZDP 1948. márciusi kongresszusán beválasztották az országos vezetőségbe. 1948. júniusban a Szaktanács, illetve a Szakszervezetek Országos Tanácsának elnökévé választották. 1948. júniusban átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába. 1948–1956 között az MDP KV, 1949-től 1953-ig a PB tagja. 1948-ban az Országos Nemzeti Bizottság tagja.

Az 1947. augusztusi országgyűlési választásokon a nagybudapesti kerületben pótképviselő lett. Behívására 1948. április 26-án került sor, miután Révész Mihályt lemondatták mandátumáról. Együttal tagja lett az Országgyűlés Politikai Bizottságának. A nemzeti vállalatról szóló törvényjavaslat előadója, illetve az 1949. évi költségvetési vita egyik résztvevője. Az 1949. május 15-i, népfrontos választásokon újra a nagybudapesti listán jutott mandátumhoz. 1949-től 1954-ig a Magyar Függetlenségi Népfront Országos Tanácsának a tagja.

1949-től az Elnöki Tanács tagja. 1950-ben helyet kapott a fővárosi képviselői bizottságban. Miután távozott a SZOT apparátusa éléről, 1953. márciusban a Vegyipari Minisz-

térium Kereskedelmi Igazgatósága vezetője. Az 1953-as országgyűlési választásokat követően továbbra is Budapest képviselője. 1955 decemberétől ismét a szakszervezeti központban dolgozott, a SZOT Számvizsgáló Bizottsága elnökeként. 1961. január 1-jén történt nyugdíjazását követően 1963-ig maradt országgyűlési képviselő. Haláláig tagja a Vegyipari Dolgozók Szakszervezete Központi Vezetőségének.

Kitüntetései: Kossuth Érdemrend (1950); Magyar Népköztársasági Érdemrend III. fokozat (1950); Munka Vörös Zászló

Érdemrendje (1954, 1955); Tanácsköztársasági Emlékérem (1959); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Munka Érdemrend arany fokozat (1968); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

Irodalom: Ács Irén: Harustyák József. *Pártélet*, 1984. 8–9. sz. Verbai Lajos: Hü volt az eszméhez és osztályos társaihoz. Harustyák József születésének 90. évfordulóján. *Népszava*, 1984. szeptember 18.

H. J.–Z. K.

HÉBELT EDE

Budapest, 1879. február 16. – Budapest, 1961. július 3.

Magyar Dolgozók Pártja (SZDP-listáról)

Országos lista

Evangélikus vallású, budapesti polgárcsaládban született. Édesanyja Steinacker Irma, édesapja, Hébelt Sándor számvevőségi tisztviselőként a székesfőváros szolgálatában állt. Felesége Hoffmann Vilma.

A középiskolát a Budapesti Evangélikus Főgimnáziumban, egyetemi tanulmányait a budapesti és a berlini egyetemeken végezte. 1902. március 8-án a jogtudományok doktorává avatták. Ügyvédjelölti gyakorlatát követően, 1903. október 7-én letette az ügyvédi vizsgát, majd saját irodát nyitott Budapesten. Gyakorló ügyvédként is folytatta elméleti tanulmányait, 1906-ban két hónapos külföldi tanulmányutat tett Németországban, Angliában és Svájcban. Miután az év végén hazatért, a Jogvédő Egyesület addigi munkájának elismeréseként a vagyontalanok és a szegények első államilag javadalmazott védőügyvédjévé választotta. Pártfogói ügyészi munkáját 1907. január 1-jén kezdte.

1908. szeptember 4-én az eperjesi ágostai evangélikus Thököly Kollégium és Jogakadémia igazgató választmánya a magyar és az osztrák magán- és bányajog nyilvános rendkívüli, 1909. június 29-én a tanszék nyilvános rendes tanárává választotta. 1912-ben jelent meg a Tanulmányok a jogügyletről című értekezése, amelynek alapján, habilitációját követően, kinevezték a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem magántanárává.

1905-től a rendkívül felkészült, széles körű ismeretekkel rendelkező, több nyelven – németül, franciául, angolul és olaszul – beszélő jogtudós tagja lett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártnak, valamint a Társadalomtudományi Társaságnak. Emellett elnöke volt az Eperjesi Szabadgondolkodók Egyesületének, ahol többek között Jászi Oszkár, Madzsar József, Szende Pál tartottak előadásokat. 1911-ben az eperjesi egyházi vezetők követelésére minden közszerepléstől vissza kellett vonulnia. Az első világháború éveiben bevonultatták, de katonaként is tanított, hadifogoly tanártársait helyettesítette.

1918. decemberben, a polgári demokratikus forradalom győzelme után élete új fordulatot vett: elfogadta a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium egyetemi ügyosztályán, a diákügyi miniszteri biztos mellett felkínált állást. 1919. áprilisban a közoktatásügyi népbiztos kinevezte a Marx–Engels Munkásegyletem tanárává, és megbízta a társadalomtudományi fakultás vezetésével. Jogi és közgazdasági előadásokat tartott a szakszervezetek által kiválasztott ötven munkáshallgatónak, akik a létminimumnak megfelelő fizetést kaptak, így tanulmányaiknak szentelheték idejüket. Hiába tekintette szívügyének a munkásoktatást, a kommün bukása miatt a munkásegyletem július 31-én megszűnt. A tanácskormány lemondása után elbocsátották a minisztérium állományából. 1919. augusztustól az MSZDP Jogvédő irodájában dolgozott. Jogtanácsosi és védői munkája miatt szeptember 10-én letartóztatták, de csak négy napig tartották fogva a budapesti főkapitányságon. 1921-ben államellenes izgatás vádjával rendőri felügyelet alá helyezték. Mindezek után tanári munkáját sem folytathatta az időközben Eperjesről Miskolcra áthelyezett jogakadémián. Az evangélikus egyház vezetői fegyelmi eljárást indítottak ellene a Károlyi-kormány és a Tanácsköztársaság alatti tevékenységéért. 1928-ban, a kilenc éve húzódó eljárás végén azzal a jogcímmel fosztották meg katedrójától, hogy 1922-ben szociáldemokrata színekben elnyerte a soproni kerület nemzetgyűlési mandátumát (legyőzve gróf Klebelsberg Kunó akkori belügyminisztert és gróf Andrássy Gyulát, a legitimisták vezérét is). Hosszú évekig tartott, amíg – a közigazgatási bírósághoz benyújtott panaszával – el tudta érni, hogy jogerős ítélettel érvénytelenítsék az evangélikus egyház döntését. Együttal megállapították nyugdíjjogosultságát, s ez a visszamenőlegesen megkapott összeg tette lehetővé, hogy házasságot kössön.

1922-től a Nemzetgyűlés jegyzője, a közjogi, az igazságügyi és a közoktatásügyi bizottságok tagja. Politikai meghur-

colása lehetetlenné tette számára a tudományos és oktatói munkája folytatását, s ez még inkább arra készítette, hogy az üldözöttek védelmének szentelje összes idejét és erejét. Egyre inkább a szegények ügyvédjeként tartották számon a munkás-mozgalomban. Hidegkúti úti szükséglakása két évtizeden keresztül egyik központja volt a politikai üldözöttek védelmének, és menedékhelye sok-sok menekülőnek. Feleségével együtt szállást adtak és étkezést biztosítottak a rászorulóknak, többnyire ingyen, és akár hónapokon keresztül. Megszervezték a politikai üldözöttek menekülését, anyagilag támogatták a foglyokat és hozzátartozóikat.

1945. májusban a Szociáldemokrata Párt a Magyarok Világszövetségének közjogi bizottságába delegálta. 1945. szeptemberben megbízták azzal, hogy a Pázmány Péter Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karán szervezzen esti munkástanfolyamokat. 1946. október 4-én egyetemi rendes

tanárrá nevezték ki. 1947. augusztus 31-én az SZDP nagy-budapesti listáján pótképviselő lett. 1948. júniusban átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába. Augusztus 4-én, a kincstári jogügyi igazgatóvá kinevezett, s ezért képviselői mandátumáról lemondott Faragó György helyére behívták az Országgyűlésbe. 1954–1956 között a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének a tagja. 1947-től 1956-ig gyakorló ügyvéd volt. 1957-től súlyos betegsége miatt teljesen visszavonultan élt.

Kitüntetései: Munka Érdemrend (1957); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1959).

Fő műve: Tanulmányok a jogügyletről. Bp., 1912.

Irodalom: Kolosváry Bálint: Véleményes jelentése Hébelt Ede eperjesi jogakadémiai tanár magántanári képesítés iránti kérése tárgyában. Kolozsvár, é. n. Kárpáti László: A szegények ügyvédje. Dr. Hébelt Ede élete és munkássága. Bp., 1979.

H. J.—M. K. J.—Z. K.

HEGEDŰS GYULA

Szeged, 1887. március 22. — Budapest, 1953. október 9.

Független Magyar Demokrata Párt

Borsod-Gömör, Zemplén és Abaúj vármegyék Miskolc törvényhatósági jogú várossal

Tehetős parasztcsaládból származott. A piarista gimnázium elvégzése után tanulmányait a budapesti egyetem jogi karán folytatta. Tizenkilenc éves korában, 1906-ban a *Budapesti Napló*, majd 1907-től a *Pesti Napló* munkatársa. A *Nyugat* szerkesztői is felfigyeltek elbeszéléseire, és meghívták munkatársi körükbe. 1914-től a *Budapesti Hírlap* fővárosi rovatát vezette, 1919-től pedig az újság helyettes szerkesztőjeként dolgozott.

1920-ban Pethő Sándorral részt vett a *Magyarság* megalapításában; ettől az időponttól kezdődött az a szakmai barátság és szövetség, amely mindkettőjük életét végigkísérte a két világháború közötti korszakban. A *Magyarság* szerkesztője volt egészen addig, amíg az Anschluss követően a lap irányvonala gyökeresen megváltozva, szélsőjobboldali fordulatot nem vett. Ekkor a szerkesztőség tagjai testületileg elhagyták az újságot. 1938. augusztus 25-én Pethő Sándorral együtt indították a *Magyar Nemzetet*, amelynek felelős szerkesztője lett. 1941-től egyben a *Mai Nap* felelős szerkesztői tisztét is ellátta. Pethő Sándor halála után, 1940-ben a napilap irányítását Szekfű Gyula vette át, akivel nem volt felhörtlen a kapcsolata. Hegedűs az újságot nemcsak politikai fegyvernek, hanem jövedelmező üzleti vállalkozásnak is tekintette, ezért tompította a cikkek hangvételét, nehogy betiltsák a lapot. A közöttük várható szakítás 1943. május 20-án következett be, Parragi Györggyel, Lendvai Istvánnal és Kunszery Gyulával együtt távoztak a laptól. A két világháború között évekig elnöke az Újságírók Szanatórium Egyesületének, a Magyar Újságírók Egyesületének; az Otthon Írók és

Hírlapírók Körének alelnöki tisztét is betöltötte. A német megszállás után a *Mai Napot* betiltották, a Gestapo nyomozói letartóztatták, de később szabadon bocsátották.

1945-ben Szekfű Gyulához, illetve Barankovics Istvánhoz hasonlóan bejelentette szándékát a *Magyar Nemzet* újraindítására. Ugyan lapengedélyt csak politikai pártok és társadalmi szervezetek kaphattak, a körülmények azonban neki kedveztek: miután régi szegedi barátja, Balogh István kisgazdapárti politikai államtitkár lett a sajtóüggyek teljhatalmú irányítója a miniszterelnökségen, a *Magyar Nemzet* 1945. május 1-jén a koalíciós kormány lapjaként indulhatott meg újból. A jogfolytonossági vitát úgy zárták le, hogy a lap fejlécén nem szerepeltették az alapító nevét, továbbá VIII. évfolyam helyett I. évfolyamot tüntettek fel. 1945-től előbb a lap felelős szerkesztője, majd főszerkesztője, illetve felelős kiadója lett. A *Magyar Nemzet* és a *Mai Nap* mellett elindította a *Szabad Száj* című, gyorsan közkedveltté vált satirikus lapot, majd a *Magyar Vasárnap* című családi hetilapot.

Amikor Balogh páter 1947-ben kivált a kisgazdapártból, és Független Magyar Demokrata Párt néven saját, mérsékelt ellenzéki szervezetet alapított, ő is csatlakozott a párthoz. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon az FMDP Borsod megyei listájáról bejutott a törvényhozásba. 1949-ig maradt képviselő.

Fő művei: Strófák három macskáról. Novellák. Bp., 1905. Pesti mesék. Jelenetek, karcolatok. Bp., 1908. A vörös gyár rabja. Életrajzi regény. Bp., 1943. Többekkel: —45 fok. A *Tábori Új-*

ság haditudósítóinak oroszországi feljegyzései első háborús telünkről. Bp., 1943. Ünnepi beszéd Balogh István államtitkár, a Független Kisgazdapárt országos főtitkára 53. születésnapján. Elmondotta Hegedüs Gyula. Bp., 1947.

Irodalom: Pethő Tibor: *A Magyar Nemzet* egyik alapítója. *Magyar Nemzet*, 1987. március 21.; Pethő Tibor: Hegedüs Gyula. *Magyar Nemzet-életrajzok*. Bp., 1989.

Cs. G. B.–T. E.

HEGYALJAI KISS GÉZA

Mád, Zemplén vármegye, 1893. március 21. – Debrecen, 1966. október 26.

Független Magyar Demokrata Párt

Bihar és Hajdú vármegyék Debrecen törvényhatósági jogú várossal

Református vallású pedagóguscsaládban született. Apja, Kiss Károly állami iskolai igazgató kertészeti és népnevelési szakmunkákat írt; anyja Theisz Mária tanítónő. Húga, Erzsébet pedagógiai szakíróként volt ismert. 1918-ban Ungváron feleségül vette Kovács Mária tanítónőt. Gyermeük, Géza 1920-ban született.

Az elemi iskolát szülőfalujában végezte, majd a sárospataki református gimnáziumba iratkozott be. Tanulmányait itt, a református teológián folytatta, és 1918 novemberében lelkészi oklevelet szerzett. Vezetéknevét szülőföldje földrajzi tájnévvel kibővítvé használta.

Segédlelkészi éveit Megyaszón, Erdőhorvátiban és Ungváron töltötte. Helyettes lelkészként Újcsanálason szolgált. Hitoktatóként, 1915–1916-ban a *Sárospataki Ifjúsági Közlöny* szerkesztője. Lelkészi működése alatt több egyházi és közéleti időszakos lap munkatársa. Az ungvári Gyöngyössy Irodalmi Társaság, a nagykőrösi Arany János Irodalmi Társaság, a budapesti Országos Gárdonyi Géza Társaság és a miskolci Lévy József Közművelődési Egyesület tagja. 1921-től két esztendőn keresztül hitoktató volt Budapesten. Ez idő alatt a Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetemen bölcsészeti tanulmányokat folytatott, majd 1925-ben irodalomtörténetből doktori címet szerzett. 1923 és 1924 között Monokon, majd 1925-ig szülőhelyén helyettes lelkész. 1925-ben Miskolcon lelkésszé avatták. Előbb a monoki gyülekezet, majd Felsőböcs rendes lelkésze volt. 1938 szeptemberében választás útján került a Tiszántúli Református Egyházkerület debreceni központjába. Az Árpád téri gyülekezet lelképásztora

lett, bevásztották az egyházkerület vezetésébe. 1938-ban *Magyar Kőszál* címmel egyházi és társadalmi folyóiratot indított. A második világháború előtt, bár a politikai életben nem vett részt, közel állt a Független Kisgazdapárthoz. Ismerete Tildy Zoltánt, vallási és közéleti tárgyú cikkeket írt a kisgazda pártvezető *Magyarföld* című lapjába.

1947. augusztus végén a Független Magyar Demokrata Párt Hajdú és Bihar megyei listájáról bekerült a törvényhozásba. Mandátumának lejártá után, 1950 januárjában az egyházmegyei tanács bírójává választották. 1952 elején, harmincnégy évi szolgálat után kényszernyugdíjazták.

A magyar irodalom- és művelődéstörténetben a Kossuthkérdés szakértőjeként tartották számon. Néprajzi gyűjtéssel is foglalkozott. Több mint háromezer cikke, közleménye jelent meg. Történelmi tárgyú írásai alapján a Magyar Történelmi Társulat tagjai sorába választotta. Több versét megzenésítették. Közéleti munkájának eredményeképpen emléktábla került Kossuth Lajos budai börtönének falára, valamint Széchenyi István feltételezett bécsi szülőházának épületére.

Fő művei: Nagyszonyok a magyar reformációban I–II. Bp., 1924–1925. Kossuth Lajos I–II. Tahitófalu, 1928. Napfény a Hegyalján. Felvidéki életképek. Versek. Miskolc, 1928. Méliusz Horhi Juhász Péter 1536–1572. Debrecen, 1940. Napfényes vizeknél. Elbeszélések. Debrecen, 1942.

Irodalom: Zimonyi Zoltán: Irodalmi lapok, lapkisérletek Miskolcon 1889–1956. Miskolc, 1987.

Sz. R.

HEGYESI JÁNOS

Füzesgyarmat, Békés vármegye, 1899. október 18. – Füzesgyarmat, Békés megye, 1992. március 14.

Nemzeti Parasztpárt

Békés vármegye

Apja, Hegyesi János (1873–1961) református vallású, 5 kat. holdas szegényparaszt volt, aki útkaparóként és részes aratóként is dolgozott. Anyja Zsíros Zsuzsanna (1877–1951) háztartásbeli. Két öccse született, István (1906–1997) gépkocsivezető, József (1916–1978) földműves. Kétszer nősült, először 1924-ben, majd Erdei Margit (1907–1928) korai halála után 1930-ban Doma Julianna (1911–1974) lett a felesége. Két házasságából öt gyermeke született: István (1925), Julianna (1931) nyugalmazott könyvtáros, János (1933) műszerész, Sándor (1940) szintén műszerész, végül László (1947), aki agrár-üzemtechnológus lett.

A füzesgyarmati református népiskola hat osztálya után borbély-, illetve szabóinas Budapesten. Közben szülei gazdaságában is dolgozott, majd 1917-ig részes arató volt. 1917-ben behívták katonának, műszaki kiképzést kapott, de a frontra már nem vitték ki. 1919-ben részt vett a felvidéki, majd a tiszántúli hadjáratban, sebesülten román fogságba esett, de sikerült megszöknie. 1920–1922-ben a szegedi utászalakulatnál elvégezte a kétéves tiszthelyettesi iskolát. Leszerelése után 2 kat. hold földön, egy pár lóval kezdett el gazdálkodni. 1929-ben, felesége halála után Budapestre ment, gyári munkásként dolgozott, de egy év után visszatért a falujába, úttörő lett, emellett művelte a földjét.

Az 1930-as évek elején kapcsolatba került a békési földmunkásmozgalommal. A helyi munkáskör tagja, egy időben a művelődési csoport vezetője. Az 1935. évi választásokon Tildy Zoltán mellett korteskedett. Közéleti cikkeket és verseket írt, 1934–1935-ben jelentek meg első írásai a *Szeghalmi Hírlapban*, a *Törökszentmiklósi Friss Újságban*, a *Független Kisgazdában* és a *Petőfi Újságban*. Kapcsolatba került a népi írókkal, 1938-tól a *Szabad Szó* szerzője, és részt vett az újság politikai rendezvényein is. 1941-ben belépett a Magyar Parasztszövetségbe.

1944 őszén, a Vörös Hadsereg bevonulása után bekapcsolódott a helyi politikai életbe. December közepén Debrecenbe ment, ahol a Nemzeti Parasztpárt képviselőjeként bekerült az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. Az első ülészen a párt vezérszónokaként nagy sikerű beszédet mondott. 1945 májusától Budapesten élt, a parasztpárt panaszirodáját vezette, tagja lett az intézőbizottságnak, majd a politikai bizottságnak, később az országos vezetőségnek. A nyári hónapokban a Békés megyei földbirtokrendező bizottság elnökeként a földreform munkálatait irányította. 1945. november 4-én Békés vármegyében nemzetgyűlési képviselővé választották;

a törvényhozásban ő látta el az egyik jegyzői tiszteket. Az NPP pártigazgatójaként a Veres Péterhez köthető centrumhoz tartozott, de a parlamentben gyakran azonos véleményen volt a kisgazdapárt régi parasztpolitikusaival is. 1947. augusztus 31-én – újra a békési listáról – harmadszor is bejutott a parlamentbe, az alakuló ülésen közfelkiáltással megerősítették jegyzői tiszteketben. 1947 novemberében interpellációt nyújtott be a közellátási miniszterhez a zsírbeszolgáltatás eredményének felhasználási módját bírálva. Az 1947–1948., illetve az 1949. évi költségvetési vitákban a közlekedésügyi tárca fejezetének részletes tárgyalásában vett részt.

Az 1949. májusi néppontos választásokon már nem jelölték. Ebben az esztendőben az NPP széthullása miatt minden párttisztisége megszűnt. Erdei Ferenc segítségével előbb az Államépítészeti Hivatal műszaki felügyelője lett, később a Fővárosi Tanácsban a kisajátítási ügyek előadója. 1951-ben hazament a falujába, négy évig gazdálkodott. 1954 után S. Hegedűs László felkérésére bekapcsolódott a Hazafias Néppontos munkájába. 1955-ben megfizethetetlen adók kivetésével őt is bekényszerítették a termelőszövetkezetbe. 1958. évi nyugdíjazásáig mázsáló.

1956-ban a helyi forradalmi bizottság elnökeként védte a falu nyugalmát. 1957 februárjában letartóztatták, és kegyetlenül megverték, súlyos gerinc sérülést szenvedett. Az 1960-as évek második felére egészsége helyreállt, az őt körülvevő politikai légkör is enyhült, a változások hatására ismét kedvet kapott az íráshoz. A még élő népi írók javaslatára több elismerésben részesült, íródelegáció tagjaként a Szovjetunióban és Lengyelországban járt. 1988-ban meghívták a Nemzeti Parasztpárt újjaalakuló ülésére, de a megválasztott vezetőséggel nem volt hajlandó együttműködni. 1992-ben Füzesgyarmat díszpolgárává választották.

Kitüntetései: Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Munka Érdemrend ezüst fokozat (1970); Április Negyediké Érdemrend (1985).

Fő művei: Zord időben. Versek. Szeghalom, 1942. Feleljetek nekem. Bp., 1972. Az utak öre. Békéscsaba, 1985. Rögös utakon. Versek, prózai írások. Békéscsaba, 1990.

Irodalom: Sz. Lukács Imre: Sem költő, sem politikus, sem megváltó? *Új Auróra*, 1984. 2. sz. Balogh Ferenc: Hegyesi János. Bibliográfia. Szeghalom, 1986. Czine Mihály: Kilencven év az alvégről. Hegyesi János életútja. *Alföld*, 1990. 1. sz.

B. P.–S. M.–Sz. R.

HEGYMEGI KISS PÁL

Porcsalma, Szatmár vármegye, 1886. február 26. — Budapest, 1950. május 3.

Magyar Függetlenségi Párt Nagy-Budapest

Apja, Kiss Áron debreceni református lelkész-esperes, később püspök. Anyja Kajtár Berta. Apja többször nősült, így összesen nyolc féltestvére született. Ő maga 1912-ben Székelyudvarhelyen kötött házasságot, felesége báró Sebesi-Jószinti Márta (1892–1976), akinek a hozománya révén földbirtokos lett. Mária (1913) leánya és annak férje, Bösze Lajos orvos szintén részt vettek a politikai életben; veje 1934-től tagja volt a Független Kisgazdapártnak, a második világháború után a párt orvos-csoportjának az egyik vezetője és a belvárosi pártszervezet elnöke. Másik leánya, Katalin (1918) könyvtáros lett.

Az elemi és a középiskolát Debrecenben végezte. A Debreceni Református Jogakadémia befejezése után, 1909-ben a kolozsvári Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetemen királyi gyűrével (sub auspiciis regis) a jogi és az államtudományok doktorává avatták. Joghallgató korában a debreceni és a kolozsvári ifjúsági mozgalmak egyik vezére volt, s mint a debreceni jogászegyesület vezetője többször elnökölt országos diákgyűléseken. Tanulmányai befejezése után közszolgálatba lépett. Egy ideig szolgabíró Hajdú vármegyében, majd belügyminisztériumi státusban főispáni titkár lett Ugron Ákos Udvarhely vármegyei és Haller János Udvarhely és Maros-Torda vármegyei főispánok mellett. Marosvásárhelyen a közjog és a közigazgatási jog előadója a jegyzői tanfolyamon, továbbá a megyei internátus igazgatója és a székely iparfejlesztési bizottság jegyzője. 1912-ben berendelték a Belügyminisztériumba, 1917-től osztálytanácsosi rangban a városi közigazgatási osztály vezetője. E beosztásából adódóan 1917-ben részt vett a Wekerle-féle városi törvény szerkesztésében. Az első világháború alatt II. osztályú polgári hadiérdemkeresztrel és koronás arany érdemkeresztrel tüntették ki. 1918-ban, a polgári forradalom idején miniszteri tanácsossá léptették elő. A menekültjegyzék és közigazgatási tisztviselők kormánybiztosa, majd helyettes államtitkári címet kapott. Az első Friedrich-kormány alatt rövid ideig a Belügyminisztérium osztályfőnöke volt.

1921-ben csatlakozott a Rassay Károly vezette Függetlenségi Kisgazda-, Földműves- és Polgári Párthoz. A párt igazgatójaként, az 1922. évi választásokon a kampány adminisztratív irányítója. Ő maga Debrecen 2. számú egyéni választókerületében 5427 szavazattal (68,90 százalék), Tolnay Kornélt (Nemzeti Polgári Párt) és Bessenyei Lajost (Egységes Párt) megelőzve jutott mandátumhoz. Ettől kezdve nemcsak a civis városban, hanem a parlamentben is ismert, önálló politikai arculattal rendelkező ellenzéki politikusnak, a nemzeti liberalizmus képviselőjének számított. Az ellenzék-tömöríteni szándékozó Demokratikus Blokk egyik kezde-

ményezője. A frankhamisítási ügy parlamenti vitájában ő terjesztette elő a kisebbségi véleményt. 1926-ban és 1931-ben mint a Független Polgári Balpárt debreceni listavezetője jutott képviselői mandátumhoz. Debrecenben kivételes népszerűségnek örvendett, s mint az ottani Függetlenségi Kör elnöke nagy befolyással bírt a városi közügyekben is.

1931 novemberében Gaál Gaston kezdeményezésére csatlakozott a Független Kisgazdapárthoz. Parlamenti működése alatt továbbra is határozott ellenzéki pozíciót foglalt el, pártjának gyakori vezérszónoka. Higgadt beszédeit nagy figyelem kísérte a közvélemény részéről; elsősorban a polgári szabadságjogok kiterjesztését és a választások titkosságát sürgette. Egyszerre több – a közigazgatási, a közlekedési, a kivándorlási, a vízügyi és a számvizsgáló – parlamenti bizottságban végzett sokoldalú munkát. Az 1935. évi választásokon többszörös próbálkozása ellenére sem sikerült ismét mandátumhoz jutnia. Az FKGP debreceni listáját ezúttal a pártvezér Eckhardt Tibor vezette, ő a második helyen szerepelt, felesége pedig a lajstrom utolsó, hatodik helyén. A hatóságok törvénytelen eszközökkel már a párt indulását is megakadályozták. A közigazgatósági bíróság elfogadta a kisgazdapárt petícióját, így 1935. október végén megismételték a szavazást. Az FKGP listáján azonban nem szerzett mandátumot, mert az Országos Kossuth Párt is listát állított, s ezzel megosztotta az ellenzéki szavazótábor. Debrecenben kívül több tiszántúli egyéni kerületben is indult; Berettyóújfalun Molnár Imrével (NEP) szemben maradt alul (29,45 százalék); Nádudvaron is a NEP-jelölt Megay (Meissner) Károly (54,31 százalék), továbbá Csengeren az ugyancsak NEP-es Mecsér András (51,46 százalék) győzte le. Az 1935. október végén Nyírbátorban megtartott időközi választáson a párton kívüli Nánássy Imre (59,30 százalék) előzte meg. 1937. november 2-án a pártot irányító Eckhardt Tibor politikájával való elégedetlensége – főként a legitimistákhoz való közeledés – miatt kilépett az FKGP-ből. 1938-ban Debrecenben megalakította a rövid életű Független Földműves- és Népvédelmi Pártot. A német megszállás után bujkálnia kellett, leánya rejtette el Révfülöpön.

1945-ben ismét bekapcsolódott a politikai életbe, november 4-én a Független Kisgazdapárt országos listáján nemzetgyűlési képviselővé választották. A pártban az ugyancsak debreceni Vásáry fivérek és Sulyok Dezső fémjelezte polgári szárnyhoz tartozott. 1945. májustól az IBUSZ elnöke. 1946. március 12-én a munkáspártok nyomására az FKGP elnöksége tizenkilenc társával együtt kizárta a párt soraiból. A Sulyok Dezső vezette Magyar Szabadság Párt alapító tagja, mint a

párt legidősebb, egyben legnagyobb törvényhozási tapasztalattal rendelkező személyisége gyakori vezérszónok, több mint harmincszor szólalt fel, illetve interpellált. A szabadságpárt önfeloszlatása után a Pfeiffer Zoltán vezette Magyar Függetlenségi Párt jelöltjeként 1947. augusztus 31-én ismét képviselővé választották. A választásokon összesen négy mandátumhoz jutott, és az Országgyűlés megalakulása előtt csak kettőről mondott le; harmadik felesleges, Szabolcs megyei mandátumát október végén adta vissza, így a nagybudapesti választókerület képviselőjeként vett részt a parlament munkájában. Tagja volt az MFP-t vezető „hetes fogatnak”. Látna a párt megszüntetésére irányuló kormányzati törekvéseket, három bizottsági helyéről már a harmadik plenáris ülésen lemondott, október 4-én pedig kilépett a Magyar Függetlenségi Pártból, kilépését az október 21-i plenáris ülésen jelentették be. Közben, október 8-án interpellációt nyújtott be a miniszterelnökhöz a választójogtól

megfosztottak jogorvoslatát követelve. Október 29-i felszólalásában határozottan elutasította a rendeleti kormányzást, a törvényhozás szuverenitását hangsúlyozta. A pártból történt kilépése ellenére a „pfeifferisták” elleni általános támadáskor őt sem kimélték, a függetlenségi párt többi képviselőjéhez hasonlóan az Országos Nemzeti Bizottság törvénytelen módon 1947. november 20-án az ő mandátumát is megsemmisítette. 1947 áprilisától a cég államosításáig a Magyar Behozatali és Kiviteli Rt. tulajdonosa.

Fő művei: A magyar közigazgatás demokratikus átszervezéséről. Debrecen, 1924. A demokratikus magyar felsőházzal. Bp., 1926. A magyar közélet és Debrecen fontosabb kérdéseiről. Debrecen, 1928. Szélgjegyzetek a választójogi javaslatról. Bp., 1938.

Irodalom: Schubert Katalin: Dr. Hegymegi Kiss Pál közéleti és politikai pályaképe. Kézirat, Bp., 1996.

Hu. L.—Sz. R.—V. I.—V. V.

HERMANN FERENC

Salgótarján, Nógrád vármegye, 1898. január 28. — Recsk, Heves megye, 1969. december 9.

Magyar Kommunista Párt

Heves és Nógrád-Hont vármegyéek

Édesapja Hermann János bányász, édesanyja Kositz Franciska. Nyolcan voltak testvérek. 1932-ben Salgótarjánban meg nősült, felesége Gálba Erzsébet. Két gyermekük született.

Az elemi iskola hat osztálya után 1910-ben Zagyvapálfalván vállalt munkát. Előbb takaronc a Frigyes-aknán, majd a telefonközpontba került dolgozni. 1912-ben, édesapja halála után egy évig a tatabányai bányában dolgozott. Ezután a család visszaköltözött Somlyóbányatelepre, ahol előbb csillés, segédvájár, majd 1918-tól vájár. Az első világháború alatt mint bányászt felmentették a katonai szolgálat alól. 1926-tól négy éven át Szánásbányatelepen dolgozott, majd ismét visszakerült Somlyóra. 1945-ig összesen harmincegy évet töltött bányában, föld alatti munkán.

1916-ban belépett a bányászszakszervezetbe, 1918–1919-ben már bizalmiként működött. 1935-től a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja. 1940 szeptemberétől a bányászszakszervezet Salgótarján és környéki szervezetének az elnöke, majd 1941-ben országos alelnökké választották. 1944. október 16-án több társával együtt letartóztatták; november elején rendőrségi megfigyelés mellett engedték szabadon.

1945. január 2-án Salgótarjánban a Magyar Kommunista Párt alakuló gyűlésén a pártvezetőség tagja lett. Az 1945. november 4-i, majd az 1947. augusztus 31-i parlamenti választásokon a Heves és Nógrád-Hont vármegyei választókerületben képviselővé választották. 1948. június közepén átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába. 1947. július 19-én a magyar küldöttség tagjaként részt vett a Jugoszláviában tartott bányászkongresszuson. 1949. május 15-én a Magyar Függetlenségi Népfront Heves és Nógrád megyei listájáról újra képviselő lett, 1953 júniusáig megszakítás nélkül az Országgyűlés tagja volt.

1950. október 6-án kinevezték a Recski Ércbánya Vállalat igazgatójává. 1953-ban nyugdíjazták, de később visszahívták, végül 1957. január 1-jén vonult nyugdíjba. A közéletben ezután is aktív maradt, haláláig — összesen huszonnyolc éven át — a Bányaiipari Dolgozók Szakszervezetének az alelnöke.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemérem arany fokozat (1948); Magyar Népköztársasági Érdemérem ezüst fokozat (1950), arany fokozat (1951); Munka Érdemérem (1955); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967).

Hu. L.

HERMANN ZSÓFIA

Szekszárd, Tolna vármegye, 1919. május 30. – Mosdós, Somogy megye, 1981. április 27.

Szociáldemokrata Párt

Baranya és Tolna vármegyék Pécs törvényhatósági jogú városokkal

Szülei Hermann István kőműves és Radó Borbála voltak. Római katolikus vallású. Képviselősege idején hajadon volt, Szekszárdon lakott. 1966-ban Kaposvárotra ment férjhez Székér József (1921–1993) kocsihoz.

Az elemi iskola hat osztálya után a szekszárdi nyomdában helyezkedett el, előbb könyvkötőmunkás, majd betanított nyomdász lett. A nyomdában lépett be a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. Az 1947. augusztusi országgyűlési választásokon a szociáldemokraták Baranya és Tolna megyei

listáján indult, pótképviselő lett. 1948. április 26-án behívás útján került be az Országgyűlésbe, a mandátumáról lemondott Bechtler Péter helyét foglalta el. A Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt 1948. júniusi egyesítésekor átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába. Mandátumának lejáta után már nem játszott szerepet a közéletben. Az 1960-as években szövetkezeti telepvezetőként dolgozott a somogyi megyeszékhelyen.

M. K. J.–Sz. R.

HIDAS I FERENC

Érpaták, Szabolcs vármegye, 1904. október 5. – Nyíregyháza, Szabolcs-Szatmár megye, 1988. február 10.

Magyar Kommunista Párt

Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyék

Édesapja Húri Ferenc, édesanyja Orosz Márta; szülei görög katolikus vallású földművesek voltak. Nős volt, három gyermeket nevelt. A Hidasi családnevet hivatalosan a Belügyminisztérium által engedélyezett módon, 1941 márciusában vette fel.

Két polgári és téli gazdasági iskolát végzett. 1928 óta a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja. A második világháborúban – 1943-ban – a szovjet fronton harcolt.

1945-től a Magyar Kommunista Párt tagja. Nagykállón a földosztáskor 8 kat. hold földet kapott, amihez további 42 kat. holdat bérelt. Az Újbirtokosok és Földhözjuttatottak Országos Szövetsége titkára volt a nagykállói járásban. Három-

hetes pártiskolát végzett. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon az MKP Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyei listájáról bejutott a törvényhozásba. A ciklus elején szóvá tette a földművelésügyi miniszternek, hogy a beszolgáltatott napraforgómagot nem elég gyorsan szállítják el a feldolgozóüzemekbe, így a mag a megyei tárolóhelyeken megromlik. A mutatkozó gyufa-, só- és petróleumhiány miatt a kormány egészét is interpellálta. 1948. júniusban átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába. 1949-ben nem került fel a jelölőlistára.

Kitüntetése: Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

M. K. J.

HÓDY GYÖRGY

Kiszombor, Torontál vármegye, 1888. március 5. – Kalocsa, Bács-Kiskun megye, 1964. január 3.

Magyar Függetlenségi Párt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Római katolikus vallású parasztcsaládból származott, apja Hódy József földműves, anyja László Julianna. Apját korán elvesztette, anyja falusi munkásasszonyként egyedül nevelte hat gyermekét. Legkisebbként már tizenkét éves kora óta dolgozni kényszerült. Földmunkáscsaládból származó első felesége, Szabó Ilona (1889–1951) halála után újra megnősült.

Második felesége, Tóth Piroska szülei pedagógusok voltak. Gyermekük nem született.

Négy középiskolai osztályt és kétéves kertészeti szakiskolát végzett. Az első világháborúban az orosz és az olasz fronton harcolt. Számos katonai kitüntetést kapott, érdemeiért 1927-ben vitézzé avatták. Kertészeti szaktudását Aradon, Sze-

geden és Budapesten bővítette. 1923-ban Baján virágüzletet nyitott. 2400 négyszögöles virágkertészetében – öt-hat alkalmazottat foglalkoztatva – harminc üvegházat üzemeltetett, és nemesítéssel is foglalkozott.

A második világháború előtt a szélsőjobboldali Keleti Arcvonal Bajtársi Szövetség tagja, a Magyar Országos Véderőegylet helyi szervezetének az alelnöke. 1939 után belépett a kormányzó Magyar Élet Pártjába. Baja felszabadítása után bekerült az ad hoc alakult városi tanácsba. Először a Polgári Demokrata Párthoz csatlakozott.

1945. január 28-án többedmagával megalapította a Független Kisgazdapárt helyi szervezetét. Bács-Bodrog vármegyében a kisgazdapárt egyik újjászervezője, 1945 nyarától 1947. június 15-ig vármegyei pártelnök. 1945. január 27-től 1945. novemberig a helyi nemzeti bizottság tagja, február 8-tól a terület alelnöke, 1945. május 12-től a Független Kisgazdapárt delegáltjaként a bajai törvényhatósági bizottság tagja. Még ezen az ülésen beválasztották a kisgyűlés tagjai közé és a közigazgatási, valamint a városi zeneiskolai bizottságba. 1945. június 28-tól a városi közművek igazgatósági tagja. 1945. augusztus 25-től részt vett az iskolaszék munkájában. 1945 júliusában a bajai I. számú igazolóbizottság igazolta. Mint a városi termelési bizottság elnöke sokat tett a mezőgazdasági munkák újraindítása érdekében. A földreform során birtokhoz jutottak földjét saját költségén szántatta fel. Ügyvezető elnökként ő irányította a Csongrád megyei földbirtokrendező tanács munkáját.

1945. november 4-én a Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyei választókerületben nemzetgyűlési képviselővé választották, annak ellenére, hogy a fegyverszüneti egyezmény által fasiszta szervezetté nyilvánított MOVE-beli alelnöksége miatt a Magyar Kommunista Párt bajai szerve-

zete 1945. október 20-án tiltakozást nyújtott be a választói névjegyzékbe való felvétele ellen. 1945. december–1946. januárban Csongrád és Pest megyékben tiltakozó mozgalmat szervezett Tildy Zoltán köztársasági elnökké választása ellen. 1946–1947-ben a *Bajai* (később *Bácskai*) *Kis Újság* felelős szerkesztője és kiadója. Az FKGP jobboldalához tartozott. 1947. február 4-én az FKGP Politikai Bizottsága általános politikai magatartása miatt kizárta a párt soraiból.

1947. február 26-án belépett a Magyar Szabadság Pártba, majd annak önfeloszlatása után, 1947 nyarán csatlakozott a Pfeiffer Zoltán vezette Magyar Függetlenségi Párthoz; Bács-Bodrog vármegyében ő irányította pártja választási kampányát. A választási összeíró bizottság politikai múltja miatt törölte a választói névjegyzékből, de Pfeiffer Zoltán tiltakozására visszakapta a választójogát. 1947. augusztus 31-én korábbi választókerületében az MFP programjával újra parlamenti képviselő lett. Pfeiffer külföldre távozása után, 1947 novemberétől az MFP Politikai Bizottságának a tagja. Mandátumát – az MFP többi képviselőjéhez hasonlóan – november 20-án törvénytelenül megsemmisítették, ezután visszavonult a politikai élettől.

1949-ben az ÁVH letartóztatta, és államellenes szervezkedés címén nyolcévi börtönbüntetésre, továbbá teljes vagyonekkobzásra ítélték. Vácott raboskodott, ahonnan 1956. augusztus 31-én szabadult. 1956. október 30-án a Bajai Nemzeti Bizottság elnökhelyettesévé választották. Az Elnöki Tanács 1957. december 4-én büntetése hátralévő részének a letöltését kegyelemből háromévi próbaidőre felfüggesztette. Később rehabilitálták. A börtönben szerzett sérülései és betegségei következtében halt meg.

V. I.–V. V.

HORVÁTH FERENC

Gyöngyösszentkereszt, Vas vármegye, 1911. július 12. – Csáford, Zala megye, 1969. május 31.

Demokrata Néppárt

Zala vármegye

A római katolikus Horváth Gyula (1877–1963) cipész és Kozmor Julianna (1893–1968) legidősebb gyermeke. Testvérei: Mária (1913–1988) háztartásbeli, Gyula (1915–1977) cipész, Ernő (1920) hentes és mézárós. 1934-ben Szombathely-Kámonban nősült, felesége Laky Margit (1912–1972) vendéglős. Gyermekeik közül Ferenc (1935) gazdálkodó, Mária (1937) raktáros, Károly (1941–1974) pincér lett, Ibolya 1949-ben pár hónapos korában meghalt.

Szombathelyen végezte a polgári iskola négy osztályát, majd mezőgazdasági szakiskolába jelentkezett. Tanulmányai befejezése után Kám községben vendéglőt nyitott, amelyet három évvel később, 1937-ben hentesüzlettel bő-

vített. Emellett 3 hektár saját földjén és 25 hektár bérelt területen gazdálkodott. A helyi közéletbe az 1930-as években kapcsolódott be; részt vett a KALOT tevékenységében, szervezte az aranykalászos gazdamozgalom tanfolyamait. Csáfordon tagja volt a római katolikus egyházközségnek. 1944. október 15-e után Kőszeg-Írottkőn teljesített katonai szolgálatot. 1945 márciusában alakulata felbomlott, ezután hazatért.

1945-től, a háború befejezése után tovább vezette vendéglőjét, majd annak államosítása után állatkereskedő lett. Közeli ismerősei hívták a Független Kisgazdapártba, de nem lépett be. 1947 nyarán a Demokrata Néppárthoz csatlakozott.

Az augusztus 31-én megrendezett képviselő-választásokon Zala megyei jelöltként pótképviselő lett. 1948. augusztus 4-én, miután Berkes Jánost megfosztották mandátumától, behívták a törvényhozásba. Rövid képviselősege alatt két interpellációt is intézett a pénzügyminiszterhez; az egyikben kárpótlást kért a jóvátételre igénybe vett igavonó állatokért. Felszólalt az 1949. évi költségvetés vitájában is. A DNP önfelosztását követően, 1949. február elejétől párton kívüli képviselőként dolgozott tovább.

1951-ben feljelentési kötelezettség elmulasztása címén Csáfordon letartóztatták, majd a következő évben államellenes bűncselekmények vádjával öt év börtönre ítélték. 1952. júliustól a Fő utcában, Márianosztrán, majd Oroszlányban tartották fogva. 1954-ben szabadult, ezután a felesége nevében maradt földön gazdálkodott.

Amikor 1956. november 1-jén a Demokrata Néppárt megyei szervezete újjáalakult, az ideiglenes megyei és városi vezetőség társelnöke lett. Mint a Zalaszentgróti Járási Nemzeti Bizottság elnöke a megyei forradalmi bizottságba is bekerült. Ezért 1957 tavaszán ismét letartóztatták, és a Zala Megyei Bíróság szeptember 14-én a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalom vezetésének vádjával elítélte. 1958. május 28-án a Legfelsőbb Bíróság másodfokon tizenkét év fegyházra emelte büntetését. Vácott, Kaposvárott, Márianosztrán raboskodott, 1963-ban egyéni kegyelemmel szabadult Zalaegerszegről. Ezután egy tapolcai borpincében segédmunkás, később pincér lett egy tihanyi étteremben. Idénymunkája mellett bérelt földön gazdálkodott. Korai halálát közúti baleset okozta.

Sz. R.

HORVÁTH ISTVÁN

Csapod, Sopron vármegye, 1920. április 11. – Budapest, 1980. szeptember 13.

Nemzeti Parasztpárt

Országos lista

Apja Horváth István (1893–1966) római katolikus vallású földműves, anyja Varga Anna (1888–1962). Testvérhúga Mária (1922–1996), de rajta kívül három féltestvére is született. 1948-ban házasságot kötött Tillner Mária (1926–1993) tanítónővel. Két gyermeket neveltek fel; Judit (1949) üzletkötő, Eszter (1959) tisztviselő lett.

1940-től a Magyar Királyi József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem hallgatója, 1947-ben szerzett közgazdasági diplomát. Egyetemi tanulmányai kezdetétől 1948. március 15-ig Bolyai-, majd Györffy-kollégista, közben, 1946–1947-ben a Dózsa György Népi Kollégium igazgatója. 1942-ben Weimarban és Firenzében, 1943-ban Stockholmban és Helsinkiben járt kollektív tanulmányúton.

1945 elején belügyminisztériumi főosztályvezetőként a politikai rendőrségen dolgozott. 1945 tavaszán földosztó kormánybiztos a kapuvári járásban. 1945 májusától 1946 áprilisáig a Nemzeti Parasztpárt Sopron megyei titkára, ezt követően a pártközpont közigazgatási osztályának munkatársa, igazgatási és sportügyekben pártja és a Magyar Kommunista Párt közötti összekötő. 1947-ben elnökségi titkár. 1947. augusztus 31-én országos listáról került be az Országgyűlésbe. 1948 tavaszán a közmunkaváltság aránytalanságai miatt interpellált az építés- és közmunkaügyi miniszterhez. Az 1947–1948., illetve az 1949. évi költségvetések tárgyalásakor

a belügyi tárca fejezetének részletes vitájában szólalt fel. 1949 és 1953 között Győr-Sopron megyei országgyűlési képviselő.

1948-ban az Országos Sporthivatal osztályvezetője, majd 1949–1950-ben százados a Honvédelmi, illetve titkárságvezető az Élelmiszer-ipari Minisztériumban. A parasztpárt elsorvasztása után átvették a Magyar Dolgozók Pártjába. 1951-től 1953-ig begyűjtési miniszteri megbízott Fejér megyében. 1955 és 1957 között a Hazafias Népfrent Országos Tanácsának mozgalmi osztályát vezette. 1956 után belépett a Magyar Szocialista Munkáspártba. Kiállt a forradalom alatti tevékenységük miatt támadott vidéki parasztpárti vezetők – így Szigethy Attila – mellett. 1957-től a Szövetkezetek Országos Szövetsége központjának munkatársa, majd főosztály-vezetője, a felügyelőbizottság elnökhelyettese. 1958–1961-ben marxizmus–leninizmus esti egyetemet végzett. 1977-ben betegsége miatt korengedménnyel nyugdíjazták.

Kitüntetései: Munka Érdemrend ezüst fokozat (1966, 1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

Fő műve: A szakszervezetek káder- és tömegoktatása, 1945–1948. Bp., 1977.

Irodalom: Benkő Péter: A Hazafias Népfrent és a népi mozgalom 1957-ben. *Múltunk*, 1995. 3. sz.

B. P.

HORVÁTH JÁNOS

Kaposkeresztúr, Somogy vármegye, 1917. december 2. – Budapest, 1987. július 1.

Nemzeti Parasztpárt

Zala vármegye

Apja Horváth Lajos (1884–1970) római katolikus vallású gazdasági cseléd, anyja Csullag Katalin (1892–1976). Kilencen voltak testvérek: Anna (1914–1976) Szent Orsolya-rendi apáca, Lajos (1920–1945) kömüves, elesett a háborúban, Károly (1921–2001) főkönyvelő, Mária (1923) háztartásbeli, István (1926) kovács, Terézia (1929) hangtechnikus, Magdolna (1932) háztartásbeli; fogadott testvérük, Kiss József (1911–1970) rendőr. Nem házasodott meg.

1939-ben a kaposvári Somssich Pál Reálgymnáziumban érettségizett. Még abban az évben beiratkozott a veszprémi teológiára, de csak három félévig járt ide. 1941-től 1944-ig az állatorvosi főiskola hallgatója. Később, 1951 és 1962 között elvégezte a Gödöllői Agrártudományi Egyetemet. 1941-től 1944-ig a Bolyai-, majd a Györffy-kollégium tagja. A második világháború alatt a Györffy-kollégium aktív forradalmi csoportjához tartozott. 1943-ban részt vett a pestszenterzsébeti kollégiumhoz tartozó egyesített kertészeti népfőiskola megalapításában. Kapcsolatban állt baloldali agrárpolitikusokkal és munkásvezetőkkel. Amikor a német megszállás után feloszlatták a kollégiumot, segített vezetőtársai és más üldözött politikusok biztonságba helyezésében.

1945-ben – mint a Somogy megyei földbirtokrendező tanács tagja – részt vett a földosztásban. Ugyanebben az évben csatlakozott a Nemzeti Parasztpárthoz. Részt vett a népi kollégiumi mozgalom szervezésében. 1945. március 1-jétől – mint a pártközpont alkalmazottja – megyei szervező, majd járási párttitkár. 1947-től a központi szervezési osztály munkatársa. 1948-tól ő felügyelte a dunántúli pártszervezetek működését. 1947. augusztus 31-én a Nemzeti Parasztpárt Zala megyei listájáról bejutott az Országgyűlésbe. 1948 nyarán összeférhetlenségi bejelentést tett Pörneczy József demok-

rata néppárti képviselő ellen. A költségvetési viták gyakori résztvevője, a Kossuth-díj alapításáról szóló előterjesztés vitájakor pártja kijelölt szónoka. Az 1949. május 15-i választásokon a Magyar Függetlenségi Népfront zalai listájáról szerzett újabb mandátumot, 1953-ig volt országgyűlési képviselő.

1951-től a parasztpárt egyetlen megmaradt helyiségében, a József nádor téri pártirodában dolgozott. Egyidejűleg 1952-től a Földművelésügyi Minisztérium osztályvezetője. 1954. július 26-tól 1960. július 31-ig a parasztpárt irodavezető titkáraként a párt utolsó alkalmazottja. Közben, 1956. december–1957. március között munkanélküli.

1960-ban a Magyar Tudományos Akadémia Mezőgazdasági Üzemtani Intézetének tudományos munkatársa, majd 1961-től a szikszói Mesterséges Termékenyítő Főállomás igazgatója. 1964-től a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Állattenyésztési Felügyelőségen töltött be különböző vezetői állásokat. 1979-ben nyugdíjba ment, de a Hazafias Népfront keretében továbbra is aktív közéleti tevékenységet fejtett ki. 1977-ben Nékosz-émlékérem s Kiváló Társadalmi Munkáért kitüntetéssel kapott. Egyik kezdeményezője volt a Veres Péter Társaság megalakításának. Az ő érdeme, hogy megmaradt a Nemzeti Parasztpárt irattára; a halála után archivált dokumentumok az NPP történetével és a párt egykori vezetőivel foglalkozó munkák egyik jelentős forrásanyagát képezik.

Kitüntetései: Magyar Népköztársasági Érdemérem arany fokozat (1950); Munka Érdemrend ezüst fokozat (1970, 1978); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

Fő művei: A mezőgazdasági vállalati és üzemi folyamatok rendszerszemléletű racionalizálása. Bp., 1976. A vállalati folyamatok szabályozásának alapjai a mezőgazdaságban. Bp., 1976.

B. P.

HORVÁTH JÓZSEF

Tompa, Bács-Bodrog vármegye, 1917. február 27. – Budapest, 1979. szeptember 23.

Független Kisgazdapárt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Római katolikus vallású, kisparaszti családból származott. Szülei, Horváth András (1870–1928) és Almási Teréz (1977–1938) 2,5 kat. hold szántón, valamint 5 kat. hold szőlőben és gyümölcsösben gazdálkodtak. 1939-ben kötött házasságot, felesége Ruszka Mária háztartásbeli. Gyermekai: László (1946) autóközlekedési üzemmérnök, Katalin (1948) szállítmányozási osztályvezető.

1929 és 1933 között Kiskunhalason kijárta a négy polgárit. 1937-ben Jánoshalmán téli gazdasági iskolát végzett. A szüleitől örökölt földön, 1 kat. hold szántón és 2 kat. hold szőlő-gyümölcsösön gazdálkodott. A második világháború idején katona. Mint aranykalászos gazda, 1942-ben Kelebián községi megbízott lett, három évig töltötte be ezt a funkciót. A háború után a helyi termelési bizottság előadója.

1945-ben belépett a Független Kisgazdapártba, a kelebiai helyi szervezet jegyzője lett. 1947. augusztus 31-én a Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog megyei választókerületben pótképviselő lett; 1948. november 16-án, Kiss János helyére behívták az Országgyűlésbe. 1948 nyarától az FKGP Bács-Bodrog megyei szervezetének az elnöke, október 17-én e tisztsé-

gében újraválasztották. A párttagságot felülvizsgáló vármegyei tisztogatóbizottság tagja. Az 1949. májusi népfrontos választáskor a Pest megyei listáról újra bekerült a parlamentbe, de hamarosan visszavonult a politikai élettől. Földjeit a kelebiai Rákóczi Csillaga Mezőgazdasági Termelőszövetkezet betagozította, mindössze 800 négyszögöl szőlője maradt saját használatában. Bekényszerítették a tsz-be, de csak pártoló tagságot vállalt.

1950-ben a fővárosba költözött. 1951-ben a Tenyészállat-gazdálkodási Igazgatóságon, majd 1952-ben a Földművelésügyi Minisztériumban dolgozott előadóként. 1953. szeptembertől a tata-remeteségi csikónevelő telepet irányította; 1958-tól a diópusztai állami ménes üzemegység-vezetője volt. 1961-től a budapesti Tenyészállat-forgalmi Gazdasági Iroda, 1964. július 1-jétől október 31-ig a Komárom Megyei Állattenyésztési Felügyelőség főelőadója. Ezt követően 1973. november 30-i nyugdíjazásáig az Országos Állattenyésztési Felügyelőség telepvezetője a Bács-Kiskun megyei Szalkszentmártonban.

V. I.–V. V.

HORVÁTH MÁRTON

Budapest, 1906. október 8. – Budapest, 1987. június 7.

Magyar Kommunista Párt

Nagy-Budapest

Apja Schiller Jenő régiségkereskedő, anyja Steiner Katalin háztartásbeli. 1945 után az illegalitásban használt legismertebb nevét vette fel. 1947-ben házasságot kötött Rostás Gabriellával. Gyermekai: Iván (1948) irodalomtörténész, Mária (1952) filmkészítő Berlinben, Bálint (1954) újságíró. Második felesége Mágori Erzsébet újságíró volt.

1924-ben érettségi vizsgát tett. Egy évig magánúton mintázást és rajzolást tanult, majd 1926-ban a budapesti Magyar Királyi József Műegyetemen építészmérnöki tanulmányokba kezdett.

1931-ben felvették az illegális kommunista pártba. 1932-ben lakbérstrájk szervezése miatt letartóztatták. Néhány hónapos vizsgálati fogság után internálták, és egyetemi tanulmányait sem folytathatta. 1935-ben a Vasas című szakszervezeti ellenzéki lap szerkesztése miatt újra letartóztatták, tizenkét évre ítélték; 1937-ben büntetését öt évre mérsékeltek.

A Margit körüli fegyházban sokat olvasott, angolul tanult, szeminariumokat tartott fogolytársainak. Ekkor ismerte és szerette meg igazán József Attila költészetét. 1940-ben szabadult a börtönből. Mivel kitiltották a fővárosból, illegálisan élt Budapesten. 1941-től közreműködött németellenes, antifasiszta röpiratok kinyomtatásában. Szerepe volt a *Szabad Nép* című illegális kommunista lap szerkesztésében. 1942 tavaszán ismét lebukott, ezúttal is tizenkét évre ítélték. 1944 márciusában színlelt betegsége révén büntetésmegszakitást kapott. 1944 őszén katonai és szabotázs csoportokat szervezett. Szerepe volt a Gömbös-szobor felrobbantásában. Az akció után negyedszer is letartóztatták, novemberben egy Németországba induló tehervonatra tették. Két kommunista fogolytársával felcsiztették a vagon padlóját, és megszöktek a mozgó vonatból.

1945-től, mint a főváros felszabadításával legálissá vált kommunista párt egyik tekintélyes hazai irányítója, azonnal

bekapcsolódott a politikai életbe. 1945. január közepe és 1956. október vége között a Magyar Kommunista Párt, illetve a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének a tagja; 1945. májustól 1953. júniusig a politikai bizottság tagja, illetve 1946. októbertől 1949. szeptemberig póttagja. 1945 és 1950 között a *Szabad Nép* felelős szerkesztője. 1945. április 2-án, a budapesti választói nagygyűlésen bekerült az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. A november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Pest és Bács megyei listán újra mandátumhoz jutott. A köztársaság védelméről szóló törvényjavaslat vitájában az MKP szónokája. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a nagy-budapesti kerület képviselője lett. Ebben a ciklusban először az 1947. október 15-én aláírt magyar–jugoszláv kulturális egyezmény becikkelyezési vitájában szólalt fel. A költészetvitákban mindkét alkalommal a külügyi tárca fejezetének előadója volt. 1949. május 15-én szintén a fővárosi választókerület listájáról lett képviselő. 1957. májusig maradt a törvényhozás tagja.

1949. augusztus 23-i megalakításától 1953-ig az Elnöki Tanács tagja. 1950. május végétől 1951. március 1-jéig az MDP Szervezőbizottságának a munkájában is részt vett. 1950-től a központi pártlap szerkesztőbizottsági tagja. 1954 és 1956 között a szerkesztőbizottság vezetője. 1950 és 1954 között az MDP központi apparátusában az agitációs és propagandaosztály vezetője. 1945 és 1948 között jelentős, 1948 és 1956 között – Révai József mellett – döntő szerepe volt a Magyar Kommunista Párt, illetve a Magyar Dolgozók Pártja művelés- és kulturálispolitikája alakításában. Neve – amelyet mindenekelőtt

a Lobogónk; Petőfi című cikkgyűjteménye tett hírhedtté – a sztálinista művelődéspolitikai egyik jelképe. 1956 februárjában a Szovjetunió Kommunista Pártja XX. kongresszusa életének meghatározó élménye volt. 1956. október 23. után a Nagy Imre képviselte politika mellé állt, s ebben a szellemben szerkesztette a kommunista párt központi napilapját. A november 4-i szovjet intervenciót követő hetekben elzárkózott attól, hogy belépjen a Magyar Szocialista Munkáspártba és a Kádár-kormányba. Későbbi tagfelvételi kérelmeit viszont a pártvezetés utasította vissza. 1956 végétől néhány hónapig a Magyar Munkásmozgalmi Intézetben dolgozott. 1957–1960, valamint 1963–1966 között a Petőfi Irodalmi Múzeum, 1960 és 1963 között a Hunnia Filmgyártó Vállalat igazgatója volt. 1966-ban nyugdíjba vonult. Élete utolsó két évtizedében szigorú önvizsgálatot tartott múltja felett. Előbb szépirodalommal próbálkozott, 1970-ben jelent meg önéletrajzi ihletésű regénye, a Holttengeri tekercek, majd politikai, morális, művészeti témákhoz kapcsolódó, a múltat átértelmező írásokat közölt; ezek többsége a *Kritikában* jelent meg.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend I. fokozat (1949), II. fokozat (1950); Magyar Munka Érdemrend arany fokozat (1952); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1956).

Fő művei: Lobogónk; Petőfi. Irodalmi cikkek, tanulmányok. Bp., 1950. Holttengeri tekercek. Bp., 1970.

S. É.

HORVÁTH OLIVÉR

Jászberény, Jász-Nagykun-Szolnok vármegye, 1878. december 17. – Miskolc, 1965. szeptember 23.

Magyar Függetlenségi Párt

Borsod-Gömör, Zemplén és Abauj vármegyék Miskolc törvényhatósági jogú várossal

Szülei Horváth Sándor törvényszéki hivatalnok és Juhász Kornélia. Római katolikus vallású. 1911-ben Tiszafüreden kötött házasságot, felesége Sinkovits Margit (1883). Gyermekek nem születtek.

Gimnáziumi érettségit tett, majd jogi tanulmányokat folytatott. 1907 májusában hadbírógyakornok lett. 1910. május 1-jétől hadbíró főhadnagyi rangban a székesfehérvári V. honvédkerület bíróságán teljesített szolgálatot, majd hasonló beosztásban a kassai III. honvédkerületi parancsnokságra helyezték. 1914 májusától hadbíró százados a szatmárnémeti dandárbírószékén. 1921. november 1-jén a trianoni békeszerződés katonai rendelkezései következtében hadbíró őrnagyi rangban nyugdíjazták. Gazdálkodni kezdett, fuvarozást vállalt. Mezőgazdasági szakiskolai oklevelet szerzett. Belépett a Független Kisgazdapártba, 1935.

március 31-én a párt képviselőjelöltjeként a bódvaszilasi választáson 32,02 százalékkal a második helyen végzett a mandátumot elnyert Vitéz Árpád, a Nemzeti Egység Pártja jelöltje mögött.

1947. augusztusban csatlakozott a Magyar Függetlenségi Párthoz. Az országgyűlési választásokon a Borsod-Gömör, Zemplén és Abauj vármegyei választókerületben mandátumot szerzett. 1947. november 20-án mandátumát az Országos Nemzeti Bizottság – az MFP többi képviselőjéhez hasonlóan, törvényes alap nélkül – megsemmisítette. 1952. június 25-én feleségével miskolci, Tízeshonvéd utcai házukból Hortobágy-Borsó-tanyára telepítették ki. A zárt munkatábor felszámolása után, 1953 őszén térhetek vissza a megyébe, majd később Miskolcra.

Sz. R.

HORVÁTH SÁNDOR

Szár, Fejér vármegye, 1892. április 8. – Győr, 1971. április 17.

Szociáldemokrata Párt

Győr-Moson és Sopron vármegyéek Győr és Sopron törvényhatósági jogú városokkal

Hatgyermekes munkáscsaládban született. Apja Horvát Pál, anyja Kovács Zsuzsanna. 1919-ben vette feleségül Moravék Annát.

Az elemi iskola elvégzése után lakatostanonc volt. Miután négy középiskolai osztályt is elvégzett, 1912-ben a vasúthoz került, és mint állomásfelügyelő-jelölt, a szabadkai üzletvezetőség területén dolgozott. Részt vett az első világháború harcaiban, sebesülése után hadirokkantná nyilvánították, hadimunkásként a Győri Áru- és Vagongyárba vezényelték. 1919 tavaszától fegyverrel harcolt a Tanácsköztársaság mellett.

1920-tól a győri vagongyárban dolgozott, belépett a vasasszakszervezetbe. Az Ausztriából küldött röplapok terjesztésében is részt vett, de 1923. márciusban lebukott, és félévi börtönbüntetésre ítélték. Büntetésének letöltése után nem vették vissza munkahelyére. Ekkor Franciaországba emigrált, 1923-tól a párizsi Renault-gyárban dolgozott. 1925-ben hazatért, s ismét elhelyezkedett a vagongyárban, ahol előbb szakmunkás, később művezető lett. Ebben az időben a Természetbarátok Turista Egyesületének vezetőségi tagja, a Vörös Segély aktivistája. 1927. január 1-jén belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. Mozgalmi tevékenysége következtében rendőri felügyelet alá helyezték. A második világháború alatt a mosonmagyaróvári hadiüzemben dolgozott. 1944. márciusban, a német megszálláskor menekülnie kellett.

1945 tavaszát követően a vasasszakszervezet elnöke lett. 1945–1947-ben a gépkocsikat gyártó üzemegység társigazgatója a győri vagongyárban. 1948. március 1-jén a vagongyár személyzeti és jóléti ügyekért felelős munkásigaz-

gatója lett. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a Győr és Sopron megyei kerületben pótképviselő lett. A Szociáldemokrata Párt győri szervezetének alelnöke, egyben a végrehajtó bizottság tagja. A nagy tisztogatást követően, 1948. februártól a városi szervezet ellenőrző bizottsági tagja, majd márciustól a szociáldemokraták delegáltja az egységbizottságban; ugyancsak ezen a tavaszon bekerült a Szociáldemokrata Párt Országos Vezetőségébe. A júniusi egyesülési kongresszuson küldött volt, átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába. Közben, 1948. április 26-án képviselő lett, a mandátumától megfosztott Zentai Vilmos helyét foglalhatta el a parlamentben. 1948-ban súlyos üzemi autóbaleset érte, így munkaképtelenné vált. Rokkantsági nyugdíjat kapott, amit méhészkedésből szerzett jövedelméből egészített ki.

1949. március 3-án megszűnt igazgatói beosztása. Egyes adatok szerint leváltották, míg más, például vagongyári levéltári források szerint önként lépett ki a munkahelyéről. 1952-ben kizárták a Magyar Dolgozók Pártjából, amit azzal indokoltak, hogy továbbra is kapcsolatot tartott korábbi jobboldali szociáldemokrata politikusokkal s vagongyári munkásokkal; a vád szerint illegális szociáldemokrata párt szervezésére készültek. 1963-ban a saját kérésére indított felülvizsgálati eljárás során a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Ellenőrző Bizottsága megállapította az ellene felhozott vádak koncepciós jellegét, így felmentették. Tagságát 1927-től elismerve visszavették a pártba. 1967-ben, rehabilitációját mintegy befejezve, állami kitüntetést kapott.

Kitüntetése: Szocialista Hazáért Érdemrend (1967).

Sz. R.

HORVÁTH ZOLTÁN

Budapest, 1900. október 25. – Budapest, 1967. november 15.

Szociáldemokrata Párt

Zala vármegye

Édesapja, Horváth Géza a Könyves Kálmán Műkiadó és Kiállításrendező Vállalat igazgatója, a Révai Testvérek Könyvkiadó elnöke, és sok más egyéb cég igazgatósági tagja, akinek jövedelme az akkori viszonyok között igen jelentősnek számított. Édesanyja Márton Paula. Nagybátyjai voltak Thury Zoltán, a fiatalon elhunyt író és Jaques Manheim, az Ope-

raház első baritonistája. Két testvére született, Mária és Borbála. 1926-ban megnősült, Molnár Mártát (1907–1966), az ismert író, Molnár Ferenc leányát, Vészi József, a *Pester Lloyd* főszerkesztője unokáját vette feleségül. Gyermekük: Eszter (1927–1997), ismert zenepedagógus és kórusvezető, valamint Ádám (1930) filmrendező, 1994–1995-ben a Magyar Televízió

elnöke. Elváltak, újra megnősült, második felesége Spiegel Magdolna. Később tőle is elvált; Szűcs Ilona, a *Népszava* egykori titkárnője volt a harmadik felesége.

Szüleik baráti köre elsősorban a polgári értelmiség sorából került ki. Többek között Jókai Mór, Mikszáth Kálmán, Molnár Ferenc, Heltai Jenő, Rippl-Rónai József, Csók István, Bíró Lajos, sőt, Ady Endre is megfordult náluk. A polgári jólétben élő szülők igyekeztek mindhárom gyermeküket művelt, a kultúrát szerető emberekké nevelni, és tudatosan fejlesztették bennük a szociális érzéket. Testvéreikhez hasonlóan tíz-tizenkét éves korában a magyaron kívül németül és franciául is olvasott. Széles látókörét és világlátását azzal is megalapozták, hogy családjával 1907–1913 között bejárta Ausztriát, Németországot, Svájcot, Belgiumot, Svédországot, Franciaországot, Olaszországot és Dániát. 1914. szeptemberben a Budapesti Kereskedelmi Akadémia felső kereskedelmi iskolájában kezdte meg tanulmányait, többek között Vajda Imrével, Káldor Györggyel és Révai Józseffel együtt.

1916-ban belépett a Pénzügyi és Takarékpénztári Tisztviselők Országos Egyesületébe és a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba, s mint több diáktársa, eljárt a Galilei Körbe is. 1917-ben kereskedelmi érettségit tett, majd különböző érettségivel megszerezte az egyetemi tanulmányok megkezdéséhez szükséges bizonyítványt. Ezzel egyidejűleg a Magyar Általános Hitelbankban dolgozott tisztviselőként. 1918 tavaszán behívták katonai szolgálatra, de röviddel ezután tifuszban megbetegedett. Miután júniusban egy évre mentesítették a katonai szolgálat alól, ismét tisztviselő lett, ezúttal a Haditermék Részvénytársaságnál. 1918. szeptemberben beiratkozott a Királyi Magyar Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának filozófia–történelem szakára. A Tanácsköztársaság bukása után tanulmányait abbahagyta, annak ellenére, hogy nem indítottak ellene semmiféle eljárást. 1919 decemberében Bécsbe emigrált, magántisztviselőként kereste kenyerét. Az emigrációban kapcsolatban állt a *Világosság*-csoporttal, közülük is elsősorban Kunfi Zsigmonddal és Szende Pállal. Emigrációja idején egyszer járt Budapesten; Kunfi megbízásából átcsempészett egy cseh útlevelet Madzsar József számára, hogy várható letartóztatása elől elszökhessen Magyarországról. Önként vállalt bécsi emigrációja 1923 őszéig tartott, akkor édesapja súlyos betegsége miatt visszatért Budapestre. Édesapja 1925-ben bekövetkezett halálát követően állást vállalt az Intercontinentale Szállítványozási Vállalatnál.

1926-ban megszüntette MSZDP-tagságát, de továbbra is szakszervezeti tag maradt. Az 1930-as években kiadói tevékenységével támogatta a baloldali mozgalmat. A Pantheon Könyvkiadó helyettes igazgatójaként, majd a Hungária Könyvkiadónál többek között kiadta Zsolt Béla, Márai Sándor, Kassák Lajos és Gelléri Andor Endre műveit. A könyvek kiadása mellett ötven-hatvan szépirodalmi és tudományos könyvet fordított magyarra. 1938 őszén, az Anschluss után Franciaországba költözött, ahol elsősorban újságírással élt. A francia összeomlás Párizsban érte, s tekintettel felesége

betegségére, 1940 őszén kénytelen volt hazatérni. Itthon a Grill Könyvkiadó irodalmi vezetőjeként klasszikus regénygyűjteményt szerkesztett; többek között lefordította és kiadta Stefan Zweig, C. F. Meyer, Erich Kästner írásait, egyben ő írta a művek magyar kiadásai elé a bevezetőket. 1942-től kezdve külső munkatársként a *Népszavának* dolgozott. Ebben az időben tagja lett annak a szűkebb baráti körnek, amely részben Zsolt Béla, részben Mónus Illés és Szakasits Árpád körül alakult ki, s rendszeres összejövetelekkel, sajtótermékek kiadásával igyekeztek antifasiszta propagandát kifejteni. A társaság kezdetben a FÉSZEK Klubban találkozott, de 1942 végétől már csak magánlakásokon jöhettek össze.

1945 igazi fordulatot hozott életében, Szakasits Árpád oldalán fontos szerepet kapott az újjászerveződő Szociáldemokrata Párt vezetőségében. Formálisan a *Népszava* külpolitikai rovatvezetője, átfogó és értékelő cikkek szerzője. Az 1946–1947-ben tartott nemzetközi szociáldemokrata konferenciákon – Clacton, Bournemouth, Zürich – az SZDP képviselője, s többször járt Nagy-Britanniában és Franciaországban. A külkapcsolatok mellett 1945. decemberben a kulcsfontosságú főtítkárság adminisztratív vezetésével is megbízták. 1946-ban Imrédy Béla volt miniszterelnök népbírói tárgyalásán a Szociáldemokrata Párt képviselőjében ő mondta a politikai vádbeszédet. Az SZDP baloldali csoportulásának egyik vezéralakja, emiatt sokan megtámadták. 1947-ben elhagyta a főtítkárságot, s a párt délutáni napilapjának, a *Világosságnak* lett a főszerkesztője. Kordokumentum értékű cikkeket írt a Justus Pál által szerkesztett *Szocializmusba* is. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon az SZDP Zala megyei listáján pótképviselő lett. A pártegyesítés időszakában a kommunistákkal együtt megalakított összekötő bizottság tagja; természetesnek tartotta, és maga is cselekvő részt vállalt a két munkáspárt fúziójában. 1948. februárban egyik kezdeményezője a jobboldalinak bélyegzett korábbi vezetők kizárásának. Április 26-án Dombay János helyére behívták a törvényhozásba. Több képviselő – így Kovács Imre, Berkes János, Keresztes Sándor, Ugrin József – kizárással végződött ügyében az összeférhetetlenségi bizottság parlamenti előadója. A Magyar Dolgozók Pártja megalakulása után a központi vezetőség tagja és a *Népszava* felelős szerkesztője lett.

1949. május 15-én, a Magyar Függetlenségi Népfront országos listájáról újra mandátumot szerzett, de képviselői munkáját jószerivel el sem kezdhetette. 1949. július 31-én letartóztatták, és a szociáldemokraták elleni koncepciók perének sorában többekkel együtt őt is elítélték. November 24-én az első fokú, december 11-én másodfokú zárt tárgyaláson egyaránt életfogytig tartó fegyházbüntetést kapott. 1956. március 29-én szabadult, június 15-én rehabilitálták, és augusztus 1-jén kinevezték a *Népszava* főszerkesztőjévé. Október 23. után sajátos helyzetbe került; ő maga ugyan messzemenően támogatta a demokratizálódást, ugyanakkor a forradalom idején a korábban kizárt és félreállított poli-

tikusok megtámadták személyét, szemére vetve a fúzióban játszott politikai és emberi szerepét. Így november 1-jén lemondott állásáról, nyugdíjba ment, és visszavonult a nyilvános közélettől.

Ugyanakkor széles körű történetírói munkába fogott. Ezekben az években készült el a 19. század végi, 20. század eleji szellemi mozgalmakról szóló munkája, Teleki László-monográfiája és több kisebb tanulmánya. Politika iránti érdeklődése mit sem csökkent. Baráti köréhez tartozott Justus Pál és Vajda Imre, kapcsolatban állt Lukács Györggyel is. Tagja volt az ún. Gerbaud-körnek, amelynek heti vitaüléseit a politikai rendőrség emberei rendre lehallgatták. Nem hivatalosan ugyan, de korlátozták szabad mozgásában, nyilvános helyeken nem jelenhetett meg. A rendszer furcsa ellentmondásai közé tartozott, hogy elzártsága idején fontos tisztségeket betöltő pártfunkcionáriusok látogatták, s 1968-ban válogatott

tanulmányait is kiadták. Temetésén ismert központi és politikai bizottsági tagok is megjelentek

Kitüntetései: Magyar Népköztársasági Érdemrend V. fokozat (1950).

Fő művei: Világtörténeti lexikon. Parragi Györggyel. Bp., 1942. Hogyan vizsgázott a magyarság? Bp., 1945. Magyar századforduló. A második reformnemzedék története 1896–1914. Bp., 1961., német nyelven Bp., 1961. Teleki László, 1810–1861. I–II. Bp., 1964. Irodalom és történelem Bp., 1968.

Irodalom: Erényi Tibor: Horváth Zoltán. *Századok*, 1969. 1. sz. Nagy Péter utószava a Magyar századforduló 2. kiadásához, bibliográfiával. Bp., 1974. Illés Endre: A századfordulóról több tévedéssel. *Mestereim, barátaim, szerelmeim*. Bp., 1979. Erki Edit: Vállalt elfogultság. *Élet és Irodalom*, 1968. július 17. Weber Antal: Nézetek és eredmények. *Kritika*, 1968. 5. sz.

H. J.—M. K. J.—Z. K.

HOVÁN ANDRÁS

Baja, Bács-Bodrog vármegye, 1908. november 23. — Baja, Bács-Kiskun megye, 1991. február 3.

Magyar Dolgozók Pártja (MKP-listáról)

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Eredeti foglalkozása asztalos. 1926-ban belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. A második világháború idején újságíróként dolgozott, tagja a *Bajai Hírlap* című politikai lap szerkesztőbizottságának. 1944 őszén behívták katonának, megszökött, de elfogták, és egy ausztriai nemzetközi táborba vitték, ahonnan csak a felszabadulás után térhetett haza.

1945-től a Magyar Kommunista Párt bajai titkára volt. Az 1947. augusztus 31-i választásokon az MKP Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog megyei listáján pótképviselő lett. 1948. augusztus 4-én a lemondott Madarász László helyére behívták a törvényhozásba. Személyének kiválasztásakor az játszhatta a döntő szerepet, hogy a délszlávok szövetségének korábbi főtitkára, az országos lajstromon megválasztott Rob Antal jugoszláviába menekült. 1948-ban, az Országgyűlésbe kerülése után Budapestre költözött, s a Magyarországi Dél-

szlávok Demokratikus Szövetsége főtitkára lett. 1949. május 15-én, a Magyar Függetlenségi Népfront Pest megyei listájáról újra mandátumhoz jutott. 1952-ben — a magyar–jugoszláv ellenségeskedés idején és miatt — letartóztatták és elítélték; letartóztatása után képviselői helyéről le kellett mondania. Szabadulása után gazdasági területen dolgozott; 1971-ben a Műszaki Anyag- és Gépkereskedelmi Vállalat igazgatójaként nyugdíjazták.

Kitüntetései: Haza Szolgálatáért Érdemérem; Munka Érdemrend; Munka Érdemrend ezüst fokozat (1967); Szocialista Hazáért Érdemrend (1969); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

Irodalom: Vadas Zsuzsa: Az első bajai párttitkár. *Petőfi Népe*, 1975. február 12.

I. K.

HURI LAJOS

Tiszalök, Szabolcs vármegye, 1896. május 12. – Tiszalök, Szabolcs-Szatmár megye, 1965. március 19.

Szociáldemokrata Párt

Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyék

Szülei, Huri Miklós és Szécsi Zsófia református vallású napszámosok voltak. 1923-ban szülőhelyén megnősült, felesége Halmi Ilona (1900–1964). Fiuk, Gusztáv (1932) villanyszerelő lett.

Az elemi iskola öt osztálya után Nyíregyházán, a Magyar Államvasutak pályafenntartásnál kezdett dolgozni. 1917-ben elbocsátották, mert belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. A Tanácsköztársaság alatt beválasztották Tiszalök direktóriumába. 1919 augusztusa, a kommün bukása után őt is letartóztatták, és pár hónapra bebörtönözték.

1920-tól alkalmi mezőgazdasági munkákból, részes aratásból élt; állami vállalathoz nem vették fel. 1929-ben a szociáldemokraták tiszalöki szervezetének az elnöke lett. Két évvel később, 1931-ben beválasztották a községi képviselőtestületbe. Az 1935. és az 1939. évi országgyűlési választások idején csendőri felügyelet alá helyezték, illetve rövid időre biztonsági őrizetbe is vették.

1945. január 21-én, Tiszalök felszabadítása után hozzákezdett a helyi szociáldemokrata pártszervezet újjászervezéséhez. A nemzeti és a földosztó bizottság elnöke lett. Az 1947. augusztus 31-én tartott országgyűlési választásokon a Szabolcs és Szatmár-Bereg megyei választókerületben pótképviselő lett.

1948. április 26-án Pásztor József helyére behívták a törvényhozásba. 1948. március 8-án, a Szociáldemokrata Párt XXVI. kongresszusán az ellenőrző bizottság tagja lett. 1948. júniusban átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába. 1950-től hat éven keresztül a Tiszalöki Járási Tanács munkaügyi előadója. Az MDP járási bizottságában és a végrehajtó bizottságban is kapott feladatokat. 1950-től a Tiszalöki Községi Tanács tagja. 1956-ban belépett a Magyar Szocialista Munkáspártba. 1957-ben nyugdíjazták. Párttagságát 1930-tól ismerték el.

Kitüntetései: Tanácsköztársasági Emlékérem (1959); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967).

Sz. R.

HUSZTI DÉNES

Budapest, 1914. október 6. – Leányfalu, Pest megye, 1996. június 6.

Független Kisgazdapárt

Országos lista

Római katolikus vallású, értelmiségi családból származik. Apja, Huszti József (1887–1954) klasszika-filológus, egyetemi tanár és akadémikus; anyja középiskolai tanár volt. 1949-ben nősült, felesége Kalis Veronika vegyész. Gyermekük Dénes (1950).

A budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán szerzett középiskolai tanári és doktori diplomát. 1931 és 1935 között az Eötvös Collegium tagja. Tanulmányai befejezése után, 1935-től a Magyar Királyi József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem közgazdasági karán tanársegédi kinevezést kapott. 1938-ban, a két ország közötti kulturális egyezmény alapján a bolognai egyetem magyar tanszékének vezetője lett, magyar nyelvet és irodalmat tanított. 1941-ben németellenes, antifasiszta magatartása miatt kiutasították Olaszországból. 1943-tól 1950-ig a szegedi tudományegyetem magántanára; a középkori gazdaságtörténet tárgyköréből tartott előadásokat.

1943-ban, mint Ortutay Gyula és Oltványi Imre közeli barátja, belépett a Független Kisgazdapártba. A fővárosban szervezkedő polgári tagozat alapító tagja, a budai csoport alel-

nöke. 1944 őszétől részt vett a nemzeti ellenállási mozgalomban. Egyik alapítója volt Stollár Bélával és Szakasits D. Györggyel a Budapest V. kerületében működött Klotild-csoportnak. 1944-ben hamis katonai és polgári okmányok terjesztése miatt a nyilasok letartóztatták, a Margit körúti katonai fogházba került, de 1945. január 13-án, miközben egy másik börtönbe szállították, sikerült megszöknie.

1945-től a Selyem- és Gyapjúgyár Rt. cégvezetője, majd igazgatója lett. 1947 nyaratól 1948 áprilisáig miniszteri tanácsosi rangban osztályvezető a Tájékoztatási Minisztériumban; feladata az 1848-as forradalom és szabadságharc centenáriumaival kapcsolatos rendezvények megszervezése volt. 1947. augusztus 31-én az FKGP országos listájáról országgyűlési képviselővé választották. 1948. március 4-én ő fejtette ki a párt támogató álláspontját a magyar–lengyel kulturális egyezmény becikkelyezési vitájában. Felszólalt egyebek között az 1948–1949. évi költségvetés külügyi fejezete és a közgazdasági egyetem felállításáról szóló törvényjavaslat tárgyalásakor. Képviselőse idején rendszeresen részt vett a Fórum-cso-

porthoz tartozó baloldali képviselők (Ortutay Gyula, Mihályfi Ernő, Katona Jenő stb.) összejövetelein. A párt budapesti központjában, a Bognár József vezette szervezési főosztályon a vállalati-üzemi szervezést irányította. 1948 augusztusától az országos központban a személyi osztály vezetője.

1949-ben leváltották, mert jó kapcsolata alakult ki Szőnyi Tiborral és Szalai Andrással, a Magyar Dolgozók Pártja káderosztályának vezetőivel, akiket a Rajk-ügy kapcsán letartóztattak. Néhány hónapig a miniszterelnökségen dolgozott, majd 1949 decemberétől 1950 októberéig az Országos Dokumentációs Központ előadója. Az intézmény megszűntése után alkalmi munkákból élt. Nyelvtudása alapján 1955-ben sikerült a Külkereskedelmi Minisztériumban elhelyezkednie, előadó, csoportvezető, osztályvezető, majd gazdasági tanácsadó lett. Hosszabb ideig dolgozott az Artex Külkereskedelmi Vállalatnál, de más vállalatoknál is alkalmazásban

állt. 1974-ben ment nyugdíjba, de a Magyar Kereskedelmi Kamarának továbbra is tanácsadója maradt; a magyar–olasz kamarai és kereskedelmi kapcsolatok fejlesztésével foglalkozott. Műfordításai is jelentek meg.

Ellenállási tevékenysége elismeréseként 1995-ben Nemzeti Ellenállásért Emléklapot kapott. A Független Kisgazdapárt Elnöksége ugyanebben az évben fél évszázados párttagságát elismerve emléklappal és „50 FKGP” feliratú emlékéremmel tüntette ki.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend bronz fokozat (1947).

Fő művei: Írásbeliség és társadalmi fejlődés Firenzében a középkor és az újkor határán. Bp., 1935. Olasz–magyar kereskedelmi kapcsolatok a középkorban. MTA Római Magyar Történelmi Intézet, 1941.

V. I.–V. V.

ILKU PÁL

Bulcsu, Bereg vármegye, 1912. október 8. – Budapest, 1973. július 13.

Magyar Kommunista Párt

Országos lista

Római katolikus vallású, szegényparaszti családban született, édesanyja Bodnár Erzsébet. Az 1930-as évek elején feleségül vette Czabán Piroskát. Apósa, Czabán Samu (1878–1942) a szocialista tanítómozgalom egyik vezetője a századelőn, a kommün alatt az óbudai munkás- és katonatanács elnöke, később kommunista szellemiségű pedagógiai teoretikus. Felesége az 1945 utáni években pártalkalmazott lett, majd a Magyar Szocialista Munkáspárt KB Párttörténelmi Intézete tudományos munkatársaként dolgozott. Két gyermekük született, János (1948) és Zsuzsanna (1952).

Elemi iskolába szülőfalujában járt, majd 1931-ben a beregszászi reálgimnáziumban érettségizett. 1932-ben Pozsonyban tanítói képesítést szerzett. Diákélményeiről *Zendül* az osztály címmel regényt is írt. 1932 őszén kezdte meg néptanítói pályáját a kárpátaljai Vári községben. Új módszerekkel kísérletezett, ezért többször feljelentették a felsőbb tanügyi hatóságoknál, de támogatókra is talált, többek között Czabán Samu személyében. 1939-ig különböző községekben tanított.

Baráti szálak fűzték Fábry Zoltánhoz és a Schönherz családhoz. 1932-ben éppen Schönherz Zoltán révén találta meg a kapcsolatot a Szlovákiai Ifjómunkás Szövetség magyar csoportjával. Később bekapcsolódott a Sarló-mozgalomba, valamint az 1935-ben alakított Magyar Szellemi Társaság munkájába is. 1935-től apósával együtt szerkesztette az *Új Korszak* című baloldali pedagógiai lapot, amelynek segítségével kapcsolatot teremtettek a nemzetközi antifasiszta mozgalom

képviselőivel is. Lapjukban elsőként ismertették magyar nyelven a szovjet pedagógia alapelveit és módszereit. Több kommunista újságban – az Ungvárott kiadott *Magyar Munkásban*, az ostravai *Magyar Napban* és más lapokban – is megjelentek írásai. 1937-ben belépett a CSKP-be, pártmegbízatásként a kárpátaljai magyar fiatalok mozgalmát szervezte. 1938-ban egy káderképző tanfolyam vezetésével bízták meg. Az 1939. márciusi, kárpátaljai magyar bevonulás után néhány hónappal feleségével együtt letartóztatták. Bizonyítékok hiányában felmentették ugyan, de rendőri felügyelet alá került, és büntetésből bevonultatták. Apósa a Kárpát-Ukrajnában is tevékenykedő „rongyosgárdisták” bántalmazásainak következtében szerzett betegségben hunyt el. 1941-től a huszti határőrszázadban szolgált; majd a háború vége előtt, 1944 őszén nyolcadmagával megszökött, a partizánok által ellenőrzött hegyekbe vette be magát. Itt érte a felszabadulás.

1944. november 1-jétől 1945. január 8-ig a felszabadított Beregszász párttitkára volt, majd a Magyar Kommunista Párt hívására feleségével együtt átköltöztek Magyarországra. 1945 februárjától a debreceni pártiskola tanára, miközben elkészítette a kommunista párt számára a népnevelés és az alsófokú népoktatás tervét. Tanügyi reformtervében kifejtette, hogy olyan korszerű szemléletű nevelési rendszerre van szükség, amely megalkotja az új magyar embertípust, „a bátor, szabad, gondolkodni, ítélni és cselekedni, a közönség egyetemes boldogságáért dolgozni tudó embert”. 1945 jú-

niusától a pécsi pártiskolát szervezte és vezette, majd 1946 áprilisában a budapesti központi pártiskola káderfelelőse lett. 1946 augusztusától a pécsi pártbizottság titkára volt, de miután nyílt ellentétbe került Krancz Pál megyei titkárral, visszarendelték Budapestre. Rövid ideig állami tanító, de az 1947. augusztus 31-i választáson az MKP országos listájáról képviselői mandátumot szerzett. Kétszer interpellált, először a tőkéseknek kedvező intézkedéseket kifogásolt a pénzügyminiszternek, majd a pécsi tudományegyetemen tapasztalt visszasságokat tette szóvá az egész kormánynak. A Kossuth-díj alapításának vitájához is hozzászólt. Az 1949. május 15-i országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Népfőnt országos listája 30. helyéről szerzett újra mandátumot. 1953-tól Vas megye képviselője. Egy, az 1967 és 1971 közötti ciklust kivéve haláláig képviselő maradt.

1948. június közepétől a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége agitációs és propagandaosztálya helyettes vezetője. Mindössze néhány hónapi pártmunka után, november 1-jén a Honvédelmi Minisztérium agitációs és propagandaosztályára küldték, majd 1949 elejétől a Magyar Néphadsereg politikai főcsoportfőnök-helyettese, a politikai tisztek képzésének felelőse lett, vezérőrnagyi rendfokozatban. 1954 őszén továbbképzésre a moszkvai Vorosilov Katonai Akadémiára küldték. 1956. október 30-án, tanulmányait megszakítva hazatért, és november közepétől a Magyar Néphadsereg Katonatanácsának tagjaként a karhatalom irányításában, valamint a hadsereg újjászervezésében vállalt szerepet. 1957. novemberben a hadsereg politikai főcsoportfőnöke és egyben honvédelmi miniszterhelyettes lett. 1957–1958-ban a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának póttagja, 1958-tól rendes tagja.

1958. február 10-én leszerelték. Művelődési miniszterhelyettesként visszatérhetett az eredeti szakmájához: oktatáspolitikusként az iskolaügy egészével, az alsó- és középfokú oktatási rendszer irányításával foglalkozott. 1961.

szeptember 13-tól haláláig művelődésügyi miniszter. Miniszterségéhez kötődik többek között az 1961. évi oktatási törvény előkészítése és végrehajtása, valamint a szocialista köznevelési rendszer 1965. évi korrekciója, továbbá az MSZMP KB 1972. évi oktatáspolitikai határozatának előkészítése. 1962 és 1970 között a politikai bizottság póttagja, a KB agitációs és propaganda-, majd ifjúsági bizottsága tagja. Emellett az Országos Ifjúsáspolitikai és Oktatási Tanács elnöki és az Országos Közművelődési Tanács alelnöki tisztét is betöltötte. 1971 júniusában a moszkvai Lomonoszov Állami Egyetem disz doktorává avatták. Miután szívrohamban meghalt, több oktatási intézmény – az óbudai Kerék utcai általános iskola, 1976-ban a tiszadobi gyermekváros, 1987-ben a néphadsereg szabadszállási kiképzőközpontja – felvette a nevét.

Kitüntetései: Kossuth Érdemrend III. osztály (1949); Magyar Népköztársasági Érdemrend IV. fokozat (1950); Vörös Csillag Érdemrend (1953); Kiváló Szolgálatért Érdemérem (1955); Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékérem (1957); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1962, 1972); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

Fő művei: A munka himnusza. – Anyaszív. Pozsony, 1934. Lendület. Pozsony, 1936. A hős szovjet hadsereg. Bp., 1952. Oktatásügyünk továbbfejlesztéséről. Bp., 1964. Korszerű műveltség – szocialista ember. Válogatott beszédek, cikkek. Bp., 1977.

Irodalom: Bücsü Ilku Páltól. *Kritika*, 1973. Dobozy Imre: Bücsü Ilku Páltól. *Élet és Irodalom*, 1973. 29. sz. E. Fehér Pál: Bücsü Ilku Páltól. *Kortárs*, 1973. Sándor László: A Sarló írói és művészei. *Aiföld*, 1978. Horváth Márton: Emlékezés Ilku Pálra. Köznevelésünk évkönyve. Bp., 1982–1983. Ács Irén: Ilku Pál 1912–1973. *Pártélet*, 1982. 10. sz. A néptanító miniszter. *Néphadsereg*, 1982. október 2.

I. K.–M. K. J.

ILLYÉS GYULA

Felsőrácegrespuszta, Pálfa, Tolna vármegye, 1902. november 2. – Budapest, 1983. április 15.

Nemzeti Parasztpárt

Országos lista

Apja Illés János (1870–1931) római katolikus vallású uradalmi gépész, anyja Kállai Ida (1878–1931) háztartásbeli. Testvérei: Ferenc (1900–1929) gépész és Klára (1901–1979) háztartásbeli. 1931-ben házasságot kötött Juvancz Irmával (1908–1945), de 1938-ban elváltak. 1939-ben feleségül vette Kozmutza Flóra (1905–1995) gyógypedagógust. Gyermeük, Mária (1941) francia nyelv és irodalom–művészettörténet szakos középiskolai tanár. Nevét hivatalosan 1933-ban

változtatta Illyésre, de már 1925 óta használta ezt a változatot.

Az elemi iskola négy osztályát Rácegrespusztán, a felekezeti népiskolában végezte. Családja 1912-ben elköltözött Simontornyára, az elemi iskola ötödik osztályát ott járta ki. 1913–1914-ben a dombóvári Állami Katolikus Főgimnáziumban kezdte középiskolai tanulmányait, majd két évig a bonyhádi Evangélikus Főgimnáziumban tanult. 1916-ban, szülei

válása után édesanyjával Budapestre költözött. A Munkácsy Mihály utcai gimnáziumban folytatta tanulmányait, majd 1917-ben átíratkozott az Izabella utcai kereskedelmi iskolába, ahol 1921-ben érettségizett.

Az 1918–1919-es forradalmak magukkal ragadták. Eljárt a Galilei Kör előadásaira, a Tanácsköztársaság idején a Közoktatási Népbiztosság által szervezett agitátorképző iskola hallgatója lett. Szolnoknál csatlakozott a csepeli 22. vasasrezred katonáihoz, velük együtt vonult vissza a románok elől Budapestre. A kommün bukása után a Vörös Segély kérésére vállalta, hogy pénzküldeményeket oszt szét a letartóztatott kommunisták családtagjai között. Első verse, *El ne essél, testvér* címmel, név nélkül jelent meg 1920. december 22-én a *Népszavában*.

Az érettségi után beiratkozott a Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karára, filozófia–művészettörténet szakra. Amikor 1921 végén baráti figyelmeztetés útján értesült arról, hogy a segélyakciókban való részvétele miatt letartóztatás fenyegeti, emigrált. 1922-től 1926-ig öt évet töltött Párizsban. Alkalmi munkákból tartotta fenn magát, kitanulta a könyvkötőmesterséget. Továbbra is bölcsész akart lenni, ezért beiratkozott a Sorbonne-ra, ahol irodalmat, lélektant és szociológiát hallgatott. Egy újságíróképző tanfolyamot is elvégzett. Kapcsolatba került más magyar emigránsokkal, így Károlyi Mihállyal és Déry Tiborral. Ekkor kezdett elmélyültebben foglalkozni az irodalommal, megismerkedett a francia szürrealizmus vezéralakjaival, Paul Éluard-ral, Tristan Tzarával és Louis Aragonnal; eljárt kávéházi asztalukhoz, részt vett tanácskozásaikon. Párizsi éveit átalakították gondolkodását, életfelfogását, művészet- és társadalomszemléletét.

1926-ban hazatért. A Phoenix Biztosító Társaságnál helyezkedett el, majd 1938-tól a Magyar Nemzeti Bank sajtóreferense lett. A megélhetést biztosító tisztviselői munka mellett minden idejét az irodalomnak szentelte. Kassák Lajos, Déry és mások társaságában részt vett a *Dokumentum* című folyóirat szerkesztésében. 1928-ban jelent meg első verseskötete, a *Nehéz föld*. 1928-tól rendszeresen publikált a *Nyugatban*, de gyakran közölte írásait a kommunista szellemiségű *Társadalmi Szemle* és az erdélyi *Korunk* is. Egyik kezdeményezője és meghatározó személyisége a népi írók mozgalmának. 1933-ban Tolnában és Baranyában tett körútja alapján írt cikksorozatában beszámolt a dunántúli magyarság pusztulásáról; az egykézés mellett felhívta a figyelmet a német kisebbség körében terjedő birodalmi német befolyás veszélyeire is. Szintén személyes tapasztalatai nyomán írta meg a *Puszták népe* című szociográfiáját, amely először 1934-ben, az akkor induló *Válasz* című folyóiratban jelent meg. A falukutató irodalom e klasszikus művét 1936-ban a *Nyugat* adta ki könyv alakban. Írásai nagy visszhangot váltottak ki. 1931 és 1936 között négyszer jutalmazták Baumgarten-díjjal.

1932-ben perbe fogták, mert József Attila oldalán részt vett a kommunista Sallai Imre és Fürst Sándor halálos ítélete ellen tiltakozó röpirat szerkesztésében. 1934-ben Nagy

Lajossal elutazott a szovjet írók első kongresszusára. 1935-ben Móricz Zsigmond, Németh László és mások társaságában elment a Gömbös Gyulával való találkozóra, az „új szellemi front” jelszava azonban nem tévesztette meg, a náci Németország felé forduló hivatalos politika támogatására nem lehetett megnyerni sem őt, sem írótársait. 1937. március 15-én jelen volt a Múzeumkertben a Márciusi Front megalakulásánál. Októberben Erdei Ferencsel, Fėja Gézával, Kovács Imrével és Veres Péterrel aláírta a front Makói kiáltványát. Ez év őszén csatlakozott azokhoz az írókhoz, akik a parlamentben felolvasott nyilatkozatban tiltakoztak a népi írók, mindenekelőtt Fėja Géza és Kovács Imre bíróság elé állítása miatt.

A második világháború alatt bekapcsolódott a függetlenségi és népfrontmozgalomba. 1941. november 1-jén részt vett a Kerepesi temetőben, a Kossuth-mauzóleumnál rendezett tömegtüntetésen. 1942-ben tagja lett a Magyar Történelmi Emlékbizottságnak, aláírta annak felhívását. Rendszeresen írt a *Szabad Szóba*, bekerült a lap szerkesztőbizottságába. Támogatta azt a törekvést, hogy a Magyar Parasztszövetségnek legyen földmunkásszakosztálya. 1941 és 1944 között. Babits Mihály halála után ő szerkesztette a *Nyugat* utódát, a *Magyar Csillagot*. A német megszállás alatt, hogy elkerülje a letartóztatást, bujkálni kényszerült. A főváros ostromát Budán élte át.

1945-ben, mozgásszabadságát visszanyerve, nyomban bekapcsolódott az újrainduló politikai életbe. 1945. áprilistól 1946. márciusig tagja a Nemzeti Parasztpárt országos vezetését ellátó intézőbizottságnak. Ő irányította a párt budapesti szervezetének munkáját. 1945. április 2-án, a budapesti népgyűlésen, a nyolc kiemelkedő közéleti személyiség egyikeként, beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. 1945. november 4-től nemzetgyűlési képviselő; mandátumát az NPP országos listájáról szerezte. 1946 nyarán visszavonult a gyakorlati politikától, miután júliusban kinevezték a falusi és a tanyasi lakosság közművelődésének szervezése céljából létrehozott Magyar Népi Művelődési Intézet elnökévé. Céljai megvalósításához nem voltak meg a feltételek, ezért 1948 májusában lemondott vezetői megbízatásáról, megelőzve a népi művelődési intézet néhány hónappal később bekövetkező feloszlását. Az irodalomban továbbra is jelentős szerepet játszott. 1945 tavaszán részt vett a Magyar Írók Szövetségének létrehozásában, amelynek 1957-ig elnökségi tagja is volt. 1945-ben az írók szakszervezetének vezetőségében is helyet kapott. 1946-ban Sárközi Mártával újraindította, és megszűnéséig, 1949-ig szerkesztette a *Válasz* című folyóiratot. Riportsorozatot írt a dunántúli földosztásról. Három kötetben megjelentek összegyűjtött versei.

1947. augusztus 31-én újra a Nemzeti Parasztpárt országos listáján jutott mandátumhoz. Nyilvános parlamenti szereplése mindössze a saját maga ellen – a Magyar Nemzeti Banknál lévő szerződéses alkalmazása miatt – tett összeférhetetlenségi bejelentésre terjedt ki. Ezután nem sokkal, 1948. november 16-án visszaadta képviselői megbízatását.

1948 végétől már nemcsak a pártpolitikától, hanem mindenfajta közéleti szerepléstől távol tartotta magát, a kiépülő önkényuralom körülményei között az alkotómunkát tartotta a legfontosabbnak. Ekkor fordult érdeklődése a színpadi művek felé. Sorozatban születtek történelmi drámái, az Ozorai példa, a Fáklyaláng és a Dózsa György, amelyekkel a nemzettudatot kívánta ébren tartani és formálni.

1953-ban a fordulat, az új szakasz politikájának meghirdetése újra reménnyel töltötte el. 1954-ben szerepet vállalt az újjászervezett, nyitottabbá váló Hazafias Népfrontban, tagja lett az országos tanácsnak. 1956 nyarán – az enyhültebb légkörben – Bibó István és mások lakásán időről időre találkozott a régi parasztpárti vezetőkkel. 1956 októberében részt vett a Nemzeti Parasztpárt újjászervezésében, tagja lett a Petőfi Párt szellemi irányító testületének. Az *Irodalmi Újság* 1956. november 2-án leközölte az Egy mondat a zsarnokságról című, 1950-ben írt versét.

Az 1956. november 4-i szovjet katonai beavatkozás után a hallgatás éve következtek. A Magyar Szocialista Munkáspárt 1958. évi, a népi írókat elítélő állásfoglalásában név szerint is keményen megbírálták. Később, ahogy enyhült a megtorlás, s a Kádár-rendszer is engedelményeket tett, újra szerepet vállalt az irodalmi életben. Az 1960-as évektől a nemzettudat, a nemzeti sorskérdések problémáival és a környező országok magyar kisebbségének gondjaival foglalkozott alkotásaiban és publicisztikájában. A Szépirodalmi Könyvkiadó megkezdte életműkiadását. A Magvető Könyvkiadó gondozásában elkészült *Szellem és erőszak* című, cikkeket és tanulmányokat tartalmazó kötetének terjesztését „internacionalista megfontolásból” életében betiltották, a könyv csak az 1980-as évek végén került a raktárakból a boltokba. A magyar kitüntetésekén túl számos rangos nemzetközi díjjal – Le Grand Prix Internatio-

nal de Poésie (1966), Herder-díj (1970), Ordre des Arts et des Lettres parancsnoki fokozat (1974), Prix des Armitiés Française (1978) és Mondello-díj (1981) – ismerték el munkásságát.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Kossuth-díj (1948, 1953, 1970); Magyar Népköztársasági Érdemrend IV. fokozat (1950); Magyar Népköztársasági Érdemrend II. fokozat (1952); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1972); Magyar Népköztársaság Zászlórendje (1975); Magyar Népköztársaság Babérkoszorúval Ékesített Zászlórendje (1977); Magyar Népköztársaság Rubinokkal Ékesített Zászlórendje (1982).

Fő művei: Puszták népe. Szociográfia. Bp., 1936. Petőfi. Tanulmány. Bp., 1936. Hajszálygökörek. Esszék, útirajzok, interjúk, tanulmányok. Bp., 1971. Itt élned kell. I–II. Összes közírásai. Bp., 1976. Naplójegyzetek 1929–1983. Szerk.: Illyés Gyuláné. I–VIII. Bp., 1986–1991.

Irodalom: Izsák József: Illyés Gyula költői vilásképe I. 1920–1950. Bp., 1982. II. 1950–1983. Bp., 1986. Tüskés Tibor: Illyés Gyula. Bp., 1984. Illyés Gyula Emlékkönyv. Szerk.: Illyés Gyuláné. Bp., 1984. Izsák József: Illyés Gyula. Bp., 1986. Tamás Attila: Illyés Gyula. Bp., 1989. „Költő, felelj!” Bp., 1993. Révész Sándor: Illyés (és Aczél). *Mozgó Világ*, 1996. 3–4. sz. Tasi József: Illyés Gyula és József Attila. *Irodalomtörténeti Közlemények*, 1997. Rónay László: Illyés Gyula hiánya. *Kortárs*, 1997. A költőszerep lehetőségei Közép-Európában. Tanulmányok Illyés Gyuláról. Szerk.: N. Horváth Béla. Szekszárd, 1997. Domokos Mátyás: Adósságlevél. Esszék, tanulmányok Illyés Gyuláról. Bp., 1998. Kulcsár Szabó Ernő: Az (ön)függőség retorikája. *Irodalomtörténeti Közlemények*, 1998. Hermann Róbert: Fáklyaláng, füst, korom. *Magyar Napló*, 1998. Vasy Géza: Illyés Gyula évszázada. Miskolc, 1998.

B. P.–M. K. J.

IMPLÓM FERENC

Gyula, Békés vármegye, 1901. augusztus 16. – Gyula, Békés megye, 1979. február 4.

Független Kisgazdapárt

Országos lista

Római katolikus vallású kisiparoscsaládból származott. Apja, Implom József gyulai cipésmester volt, anyja, Vitaszeg Anna háztartásbeli. Szülei gazdálkodtak is, néhány hold földjüket és szőlőjüket maguk művelték. Apját 1912-ben elvesztette, özvegy édesanyja csak két idősebb testvérét tudta nagy nehézségek árán taníttatni. Idősebb bátyja, József középiskolai tanár lett, Lajos a Szent Domonkos-rend magyarországi tartományfőnöke. Öccse, Gyula kiskereskedést nyitott Kétegyháza. Családjá 1922-ben Gyuláról Medgyesegyházára költözött. 1928-ban házasságot kötött, felesége Dunai Ibolya Erzsébet (1902–1969). Gyermeük nem született.

A négy polgári után kitanulta a cipésmesterséget. Később magánúton elvégzett négy középiskolai osztályt is. Eleinte cipészsegédként dolgozott, majd egy kis cipőkereskedést nyitott. 1940-től kezdve gyümölcsöséből és méhészkedésből tartotta el a családját.

1918–1919-ben nemzetőr, majd vöröskatona; részt vett a Tanácsköztársaság észak-magyarországi és tiszántúli honvéddő harcaiban. A kommün leverése után, 1919–1920-ban a megszálló román hatóságok Gyulára internálták. Az 1920-as években Dénes István ellenzéki Magyarországi Földműves- és Munkáspártja medgyesegyházi szervezetének a titkára.

1932-ben belépett a Független Kisgazdapártba. A községi párt-szervezet elnöke lett, majd 1935-től az országos nagyválasztmány, 1938-tól az intézőbizottság tagja. Az 1939. évi választásokon a párt Csanád, Arad és Torontál vármegyei listáján indult; pótképviselő lett. Az 1930-as évek végétől állandó rendőri felügyelet alatt állt, tiltott gyűlések tartása és a kormányzó megsértése miatt többször perbe fogták. 1940 novemberében kommunista összeesküvés vádjával letartóztatták, Békéscsabára vitték, és megverték. 1943. augusztustól 1944. október 3-ig katoná volt.

1944 őszén, a szovjet csapatok átvonulása után újjáalakította a Független Kisgazdapárt községi szervezetét, amelynek újra ő lett az elnöke. 1945 és 1947 között az FKGP Csanád vármegyei szervezetének az elnöke. 1945. november 4-én a Csongrád és Csongrád vármegyei választó-kerületben nemzetgyűlési képviselővé választották. 1946. szeptember 7-én ismét bekerült a párt országos intézőbizottságába. 1947. február 1-jétől az FKGP főtitkárhelyettese és a politikai bizottság tagja. Nagy Ferenc miniszterelnök lemondatása és emigrációba kényszerítése után, 1947. június 4-től szeptember 12-ig a párt főtitkára. A július 4-i politikai bizottsági határozat alapján felállított, a párttagságot felülvizsgáló öttagú bizottság tagja, egyúttal részt vett a párt választási bizottságának a munkájában is. 1947. augusztus 31-én az FKGP országos listáján újból képviselő lett.

1947. október 6-án pártja vezetői az Országgyűlés egyik alelnökének jelölték, s négy nap múlva közfelkiáltással meg

is választották, 1947. szeptember 12-től az FKGP alelnöke, de a politikai bizottságból kimaradt. 1948. április 17-én ismét bekerült az FKGP Politikai Bizottságába, és tagja lett a párt gazdasági bizottságának is. 1948 tavaszáig az FKGP érdekkörébe tartozó Magyar Árubeszerzési és Fogyasztási Szövetkezet igazgatósági tagja.

1948. november 16-án a politikai helyzettel való elégedetlensége miatt lemondott a parlamenti alelnökségről és összes pártbeli tisztségéről, egyúttal visszaadta mandátumát. Döntését az FKGP PB 1948. december 16-án vette tudomásul. Mandátumáról való lemondását 1949. január 27-én jelentették be a képviselőházban, Mihályfi Ernő lett az utóda. Dobi István marasztalása ellenére hazatért a szülőfalujába. Az 1950-es évek elején alaptalanul kuláklistán tették, zaklatták és meghurcolták, Kossuth Érdemrendjétől is megfosztották. Nevét 1953 nyarán törölték a kuláklistánról. 1956 októberében hozzákezdett a Független Kisgazdapárt újjászervezéséhez. Bár fellépett az erőszakos cselekedetek ellen, 1958-ban háromévi felfüggesztett és egyévi, börtönben letöltendő szabadságvesztésre ítélték. 1960-ban belépett az akkor megalakult helyi termelőszövetkezetbe. 1966-ban egyre súlyosbodó betegsége miatt leszálalékolták, méhészkedésből és szőlőművelésből tartotta fenn magát.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Kossuth Érdemrend III. osztály (1948); Munka Érdemrend ezüst fokozat (1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

V. J.—V. V.

ISZAK KÁLMÁN

Táplánfa, Vas vármegye, 1906. október 28. — Gödöllő, Pest megye, 1974. április 6.

Demokrata Néppárt

Zala vármegye

Szülei Iszak Sándor (1860–1941) vasúti űr és Farkas Zsófia (1865–1916). A római katolikus vallású családban nyolc testvére született. 1933-ban Hajmáskéren nősült, felesége, Budai Tóth Erzsébet (1910–1996) nyugdíjazásakor fonónő volt. Gyermekekük nem született.

Elemi iskolát és két polgári osztályt végzett, majd a győri villamos műveknél villanyszerelő-tanonc, de a szakmai képesítést nem szerezte meg. Néhány hónapig egy budapesti villanyszerelő-mester segédszerelőként alkalmazta, majd 1925 áprilisában hivatásos katoná lett. Nyolc esztendő a nagykanizsai tüzérosztálynál szolgált, szerződésének végén tizedesi rendfokozattal szerelt le. 1933 szeptemberében a családi hagyományokat folytatva a Magyar Államvasutak alkalmazottja lett. Öt esztendőn keresztül a veszprémi osztálymérnökség pályamunkása, majd két éven át váltókezelő Hajmáskéren. Különböző vasúti tanfolyamok elvégzése után

üzemi altszti képzettséget szerzett, s 1941-ben kinevezték a Zala megyei Tófej község vasúti megállóhelyére állomáskezelőnek.

1945-ben bekapcsolódott a közéletbe. Rövid ideig tagja volt a Független Kisgazdapártnak. 1946-ban internálták, majd rendőri felügyelet alá helyezték, mert egy feljelentés szerint demokrácia- és szovjetellenes kijelentéseket tett. A belügyminiszter 1946. augusztusban bizonyíték hiányában visszavonta a határozatot. Őrizetben tartása alatt Tófejről Zalaegerszegre helyezték. Kiengedése után egy vasúti B-lista bizottság elnökévé választották. 1947-ben csatlakozott a Demokrata Néppárthoz. Az augusztus 31-én megrendezett országgyűlési választásokon a DNP Zala megyei listájáról bekerült a parlamentbe. A Demokrata Néppárt Végrehajtó Bizottsága 1947. október 16-án a képviselőcsoport alelnökévé választotta. Október 10-én a vasutasság ruhaellátásának

pénzzel való megváltása ügyében interpellálta a közlekedésügyi minisztert; majd ugyancsak Gerő Ernő minisztertől kérte, hogy a Mária-év alkalmával tömegesen Budapestre utazóknak ötvenszázalékos kedvezményt biztosítson a miniszter, mivel a kérést korábban a MÁV elutasította. A törvényhozás 1948. július 9-én megfosztotta mandátumától, mivel – Jászai Károly képviselőtársa bejelentésére – azzal vádolták, hogy a Magyar Élet Pártja tőfeji szervezőtitkára volt.

1949. január 31-én, hazatérése után néhány hónappal fel-

mondással nyugdíjazták. Ezután letartóztatták, Szombathelyen tíz napig őrizetben tartották, majd a kényszerlakhelynek kijelölt Vas megyei Vásárosmiskén kellett élnie. Rendőrhatalósági felügyeletének feloldása után, az 1950-es évek közepétől a sárvári cukorgyárban kapott munkát, répaátvevő volt. Az 1960-as években feleségével Gödöllőre költöztek. Bérelt földön gazdálkodott, majd nyugdíjazásáig különböző üzletekben raktárosként foglalkoztatták.

Sz. R.

IVANICS ISTVÁN

Budapest, 1906. január 30. – Budapest, 1993. június 14.

Szociáldemokrata Párt

Nagy-Budapest

Szülei paraszti családból származtak. Apja Ivanics István rendőr, aki alhadnagyként ment nyugdíjba. Anyja Tóth Rozália háztartásbeli. Római katolikus vallású. Egy testvére volt, aki kivándorolt Argentínába. 1929-ben megnősült, első felesége Kovács Anna háztartásbeli. Két gyermekük született: István (1934) technikus, László (1941) elektromérnök. Második felesége Somogyi Anna, 1958-ban kötöttek házasságot.

A polgári iskola elvégzése után műbútorasztalos képeket szerzett. Több helyen dolgozott a szakmájában, mígnem 1929-ben – tartós munkanélküliség után – a csepeli Weiss Manfréd Acél- és Fémművek Rt. repülőgépgyárában helyezkedett el, ugyancsak műbútorasztalosként.

1922-ben belépett a famunkások szakszervezetébe, 1931-től a csepeli famunkáscsoport vezetőségi tagja. 1925-ben csatlakozott a Magyarországi Szociáldemokrata Párthoz; hamarosan beválasztották a helyi pártvezetőségbe, 1937-től az MSZDP csepeli szervezetének a titkára. 1938-tól 1948-ig a szociáldemokrata párt Budapest környéki végrehajtó bizottságának az elnöke, egyidejűleg az országos pártválasztmányának is a tagja. Részt vett a Vörös Segély tevékenységében. 1939-től 1944-ig a csepeli képviselő-testület tagja. A nyilas hatalomátvétel után a kitelepítés elleni küzdelem, a szabotázások egyik szervezője.

1945 elején az üzemi bizottság feladatát betöltő munkástanács tagja, a Weiss Manfréd-gyár személyzeti főnöke. 1945 nyarától a WM üzemi bizottsági elnöke. 1945–1948 között a Csepeli Nemzeti Bizottság tagja, ismét bekerült a városi

képviselő-testületbe és a Pest-Pilis-Solt-Kiskun megyei törvényhatósági bizottságba. 1945. június 24-én az Ideiglenes Nemzetgyűlés képviselőjévé választották. 1945. november 4-től a nagy-budapesti választókerületben nemzetgyűlési, majd 1947. augusztus 31-től országgyűlési képviselő. Számos társadalmi funkciót is betöltött: a Magyar Vöröskereszt alelnöke, 1945 után a csepeli sportegyesület első elnöke, a később Jedlik Ányosról elnevezett bencés gimnázium egyik megalapítója. 1948. februárban a Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt egyesítését előkészítő baloldali vezetők kizárták pártjából, s egyidejűleg lemondatták mandátumáról és minden egyéb tisztségéről; képviselői megbízatásáról való „lemondását” április 26-án jelentették be az Országgyűlésben.

1950. június 14-én letartóztatták. Mint a Piller Gyula és társai ügy nyolcadrendű vádlottját a Budapesti Katonai Törvényszék 1950. augusztus 22-én első fokon, majd a fellebbviteli fórum egy hét múlva másodfokon – a szociáldemokrata üzemi funkcionáriusok kém- és összeesküvés-i kapcsolatainak kitalált vádpontjai alapján – életfogytiglani fegyházra ítélte. 1956. március 29-én szabadon engedték. Ezután szakmájában helyezkedett el. 1956. októberben a kerületi nemzeti bizottság elnöke. Tagja lett az újjáalakult MSZDP országos vezetőségének. November 4. után három napra őrizetbe vették, de eljárás nem indult ellene. Nyugdíjazásáig visszatért a szakmájába. 1958-ban rehabilitálták. Megírta az emlékiratait; műve kéziratban maradt.

H. L.–K. Zs.–S. M.

JÁMBOR ISTVÁN

Földes, Hajdú vármegye, 1903. október 21. – Földes, Hajdú-Bihar megye, 1969. november 26.

Független Kisgazdapárt

Hajdú és Bihar vármegyéék Debrecen törvényhatósági jogú várossal

Református, szegényparaszti családból származott. Szülei, Jámbor István és Kádár Erzsébet 4 kat. holdon gazdálkodtak. Apja 1919-ben tagja volt a földesi munkástanácsnak, ezért két évig rendőri felügyelet alatt állt. 1933-ban megnősült; felesége, Katona Eszter háztartásbeli, majd termelészövetkezeti tag volt. Gyermekük, Eszter (1937) és István (1939) a helyi termelészövetkezetben dolgoztak. Mellettük korán elhunyt húga két gyermekét is felnevelte.

Hat elemit és négy polgárit végzett. Iskolái befejezése után uradalmakban, kőművesek mellett napszámosként kereste kenyerét, majd részes aratóként, mezőgazdasági munkásként dolgozott. 1928-ban 1 kat. hold földet vásárolt, amit kemény munkával, részesbérlet, majd kisbérlet vállalásával 9 és fél kat. holdra gyarapított.

Bár korábban nem foglalkozott politikával, 1936-ban belépett a Független Kisgazdapárt földesi szervezetébe. 1941-ben behívták katonának, de az 1944. október 15-i nyilaspuccs után megszökött. 1944. decemberi hazaérkezése után újjáalakította az FKGP helyi szervezetét, amelynek 1949-ig titkára volt.

1945 januárjában Földes község külterületi rendőrségének parancsnoka lett. A helyi nemzeti bizottság megbízásából, amelyben az alelnöki tisztelet töltötte be, 1945. szeptember 1-jén megalapította a Földesi Termelők Népi Szövetkezetét, s a vállalkozás ügyvezető igazgatója lett. Baloldali

gondolkodású emberként ismerte környezete, bár szervezetileg nem tartozott a kisgazdapárt baloldalához. 1947. augusztus 31-én a Hajdú és Bihar megyei választókerületben pótképviselő lett. 1948. november 16-án Kálmán Ferenc helyére behívták az Országgyűlésbe. 1948. decembertől 1950. júniusig a Magyar Országos Szövetkezeti Központ igazgatósági tagja. 1949. januártól Hajdú megyében részt vett a Független Kisgazdapárt tagságát felülvizsgáló tisztogatóbizottság munkájában. 1949. február 11-én kooptálták az FKGP Politikai Bizottságába.

1951. január 18-án 9 kat. hold földjével belépett a megalakuló földesi termelészövetkezeti csoportba, amely elnökévé választotta. 1953-tól haláláig a helyi Rákóczi Mezőgazdasági Termelészövetkezet elnökeként tevékenykedett. 1949. május 22-től tagja a Szövetkezetek Országos Szövetsége felügyelőbizottságának, később az Országos Termelészövetkezeti Tanácsnak, majd a Termelészövetkezetek Országos Tanácsának. Több cikluson át a községi tanács végrehajtó bizottsági tagja Földesen, de helyet kapott a járási, valamint a Hajdú megyei tanácsokban is. A helyi sportkörben is vezető szerepet játszott.

Kitüntetései: Magyar Népköztársaság Érdemrendje (1954); Szocialista Munka Hőse (1954).

V. I.–V. V.

JANCSE CZ IMRE

Bécs, Ausztria, 1903. október 1. – Budapest, 1984. március 19.

Szociáldemokrata Párt

Nagy-Budapest

Római katolikus vallású családban nevelkedett Nagykanizsán. Apja a szociáldemokrata párt és a szakszervezet tagja, bőripari segédből önálló kisiparos lett; 1929-ben meghalt. Anyja Bury Zsófia. Nős volt, gyermeke nem született.

Hat elemit, majd ipariskolát végzett, s villanyszerelő segédként szabadult fel. 1923-tól részt vett a munkásmozgalomban; bizalmi, főbizalmi, majd központi vezetőségi tag a bányászszakszervezetben. 1926-tól a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja; szervezőbizottsági és központi vezetőségi tag. Az 1930-as évek elejétől a pestszenterzsébeti párt-szervezet végrehajtó bizottságának a tagja, a párt-szervezet elnöke. A szociáldemokrata párt községi frakciója segítségé-

vel 1936-ban a Fővárosi Elektromos Műveknél helyezkedett el, ahol 1944-ig osztálybizalmi volt. Az 1944. márciusi német megszállást követően részt vett a pestszenterzsébeti illegális mozgalomban. Mint az erzsébeti segélyalap pénztárosa ő irányította a bujkálók számára a vidékről érkezett pénzküldemények elosztását.

1945-től 1948-ig a Pestszenterzsébeti Nemzeti Bizottság, a képviselő-testület, valamint a Pest megyei törvényhatósági bizottság tagja. 1945-ben a Fővárosi Elektromos Műveknél az üzemi bizottság alelnöke, 1946-tól 1948-ig elnöke. 1945. június 24-től az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja. Az 1945. november 4-i választásokon a nagy-budapesti választókerü-

letben újra képviselő lett. 1947. augusztus 31-én a fővárosban harmadszor is bejutott a törvényhozásba.

1948. februárban kizárták a pártból, április 26-án megfosztották a mandátumától, majd elbocsátották az állásából. 1950. június 22-én letartóztatták, majd augusztus 22-én mint a korábbi szociáldemokrata üzemi funkcionáriusokat összegyűjtő Piller Gyula és társai per kilencedrendű vádlottját a Budapesti Katonai Törvényszék koncepció eljárás során tizenkét évi fegyházbüntetésre ítélte. Augusztus 29-én a Katonai Fő-

törvényszék megerősítette az ítéletet. 1955. szeptember 24-én szabadon engedték. A pesterzsébeti Mélyfűrési Szerszámgyár és Gépjavitó Vállalatnál kapott munkát. 1960-tól a Bányaiipari Dolgozók Szakszervezete budapesti bizottsága elnökségi tagja. 1962. novemberben a Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottsága döntése alapján visszavették a pártba.

Kitüntetései: Munka Érdemrend; Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

B. M.—K. Zs.

JÁSZAI KÁROLY

Nagynyed, Alsó-Fehér vármegye, 1900. december 8. — Budapest, 1986. június 12.

Szociáldemokrata Párt

Országos lista

Édesanyja Dezső Julianna. Nős volt, két leánygyermeké született. Eredeti szakmája asztalossegéd.

A Tanácsköztársaság idején a 8. vörösőr zászlóaljban szolgált. 1921-től a famunkások szakszervezetének a tagja, később szervezőbizottsági tag. 1923-ban belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. 1926-tól 1929-ig a rákosligeti párt-szervezet titkára. 1929-ben Újpesten tiltott gyűlésen való részvételre toborzott és engedély nélkül terjesztett röpiratot, emiatt bíróság elé akarták állítani. A tárgyalást megelőzve külföldre menekült. 1929-től 1946-ig Belgiumban és Franciaországban a Világosság nevű emigráns csoport titkáráként dolgozott. Megtanult németül és franciául.

1946-ban tért haza, itthon a Szakszervezeti Tanács külügyi osztályának a vezetője lett. 1948 második felében a Magánalkalmazottak Biztosítási Intézete elnöke. 1947. októbertől 1948. júniusig a szociáldemokraták terézvárosi titkára, a fővárosi végrehajtó bizottság tagja. A pártegyesítéstől 1950-ig a Magyar Dolgozók Pártja VI. kerületi választmányi tagja. 1947. augusztus 31-én az SZDP országos listájáról pót-

képviselő lett. 1948. április 26-án Faragó László helyére behívták az Országgyűlésbe.

Az 1949. május 15-i országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Népfront országos listájáról újból mandátumhoz jutott, 1953. júniusig maradt a törvényhozás tagja.

1949-től az Élelmiszer-ipari Minisztérium Sör- és Szeszipari Főosztályának személyzeti vezetője. 1951-től a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége Faipari Tudományos Egyesületének vezetőségi tagja, majd szervezőtitkára, később főtítkárhelyettese. 1953-ban szakértségit tett. 1951–1954 között propagandista az MDP I. kerületi bizottságán. 1958-tól tanácsstag és a végrehajtó bizottság tagja az I. kerületben. 1966. júniusban ment nyugdíjba. Az IBUSZ Rt.-nél francia–német nyelvű idegenvezetőként dolgozott tovább.

Kitüntetései: Magyar Népköztársasági Érdemrend V. fokozat (1949); Tanácsköztársasági Emlékérem (1959); Munka Érdemrend ezüst fokozat (1964); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

H. J.—Z. K.

JÓBORÚ MAGDA

Csáktornya, Zala vármegye, 1918. október 1. – Budapest, 1982. március 19.

Magyar Kommunista Párt

Országos lista

Apja, a református vallású Jóború István gazdasági akadémiai végzettségű, középirtokán gazdálkodott; részt vett az első világháborúban. Anyja, Beér Vilma tanítónő volt, férje halála után állást vállalt, hogy gyermekeiről gondoskodjon. Két húga közül Sára tanítónő, Edit könyvtáros lett. Római katolikus vallású. Kétszer kötött házasságot. Első férje, Kirill Donceev halála előtt a Bolgár–Magyar Hajózási Társaságnál dolgozott. Második házasságát Ajtai Miklós (1914–1982) vegyészmérnökkel, kommunista politikussal kötötte; férje 1951-től könnyűipari miniszterhelyettes, 1955-től az Országos Tervhivatal elnökhelyettese, majd 1961-től elnöke, végül 1967-től nyugdíjazásáig a minisztertanács elnökhelyettese volt.

A Dél-Dunántúlról még kisgyermekkorában átköltöztek apja szülőhelyére, Kunszentmiklóstra, ott járt elemi és középiskolába, 1936-ban érettségizett a helyi gimnáziumban. 1941-ben a Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán magyar nyelv- és irodalom–latin szakos középiskolai tanári diplomát kapott. Akadémiai drámai pályaművek 1857–1888 című, nyomtatásban is megjelent dolgozatával 1943-ban egyetemi doktori címet szerzett. 1941 őszétől az 1943–1944-es tanév végéig a mezőtúri leánygimnáziumban tanított.

1945. februártól a Magyar Kommunista Párt tagja. Az év elején újra munkába állt a mezőtúri gimnáziumban. Az 1945. novemberi választásokon az MKP jelöltjeként a Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei listán nem jutott mandátumhoz. 1946 tavaszán az MKP hat hónapos pártiskolájára küldték Budapestre, ezzel véget ért gimnáziumi tanári pályája. Ezt követően, 1946–1947 között a budapesti Zrínyi Ilona Népi Kollégium igazgatója.

Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon az országos listáról bekerült a törvényhozásba. Mandátumát a következő, az 1949–1953 közötti parlamenti ciklusban is megtartotta. 1947–1948-ban az MKP, illetve a Magyar Dolgozók Pártja KV Nőtítkárságának a vezetője. 1948. június 14-től az MDP KV tagja. 1948-tól a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége főtitkára. 1950-től oktatás-, majd később művelődésügyi miniszterhelyettes és a párt vezető oktatáspolitikusa. Az ÁVH 1952. október 18-i jelentésében súlyos vádakat fogalmazott meg vele szemben, egyebek között bűnül rótták fel, hogy szoros kapcsolatban állt a kivégzett Rajk László családjával. A Gerő Ernő közvetlen környezetében dolgozó minisz-

terhelyettes férje azonban meg tudta védeni a súlyosabb rektorzióktól. 1954. május 30-án kikerült az MDP KV tagjai közül. A Petőfi Kör 1956. szeptember 28-án és október 12-én tartott pedagógiai vitájának vezetője volt.

1958-ban leváltották művelődésügyi miniszterhelyettesi állásából, és megbízták az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatói tisztségével. 1959 és 1961 között a *Magyar Könyvszemle* című folyóirat szerkesztőbizottsági tagja volt. 1962-ben megszerezte a neveléstudományok kandidátusa címet, 1972-ig az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának pedagógia tanszékén tanított, egyetemi docensi beosztásban. Mint tudományos kutató elsősorban neveléstörténettel és összehasonlító pedagógiával foglalkozott, a modern köznevelés történelmi és társadalmi hátterét vizsgálta. Könyveiben a Horthy-korszak művelődéspolitikáját, alsó- és középfokú oktatását, valamint a kapitalista országok 20. századi közoktatásügyét mutatta be alapos, körültekintő elemzéseivel. 1954-től részt vett az Egyesült Nemzetek Nevelési, Tudományos és Kulturális Szervezetének munkájában. 1962-ben beválasztották az UNESCO végrehajtó bizottságába, 1966-tól két évig Magyarország állandó delegátusa a világ-szervezet párizsi központjában; végül 1974–1976-ban a közgyűlés elnöki tisztségét is betölthette. Ugyancsak 1974-től a magyar UNESCO Bizottság elnöke. 1981-ben megválasztották a Magyar Pedagógiai Társaság elnökévé. Egy hónappal férje halálát követően tragikus körülmények között fejezte be életét.

Kitüntetései: Kossuth Érdemrend (1949); Munka Érdemrend (1955); Munka Érdemrend arany fokozat (1968, 1975); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

Fő művei: A magyar köznevelés jelenlegi szervezete és problémái. Bp., 1958. A modern köznevelés történelmi és társadalmi háttere. Bp., 1961. A középiskola szerepe a Horthy-korszak művelődéspolitikájában. Bp., 1963. A kapitalista országok közoktatásügye 1918-tól napjainkig. Bp., 1964. A köznevelés a Horthy-korszakban. Bp., 1972.

Irodalom: Hanga Mária: Jóború Magda 1918–1982. *Pedagógiai Szemle*, 1982. 6. sz. Havasi Zoltán: Jóború Magda 1918–1982. *Magyar Könyvszemle*, 1982. 4. sz. Jóború Magda: Emlékek Mezőtúrról. *Kortárs*, 1980. 9. sz. Jóború Magda. *Nép-szabadság*, 1982. március 20.

I. K.–M. K. J.

JÓCSIK LAJOS

Érsekújvár, Nyitra vármegye, 1910. május 4. – Esztergom, Komárom megye, 1980. december 31.

Nemzeti Parasztpárt

Fejér és Komárom-Esztergom vármegyéek Székesfehérvár törvényhatósági jogú várossal

Apja, Jócsik Imre MÁV-mozdonyvezető, majd gázgyári nap-számos és lámpagyújtogató; anyja Rófusz Mária. A család római katolikus vallású. 1942-ben házasságot kötött Pappert Erzsébettel (1908). Gyermekek nem született.

Gimnáziumi éve alatt részt vett a regösútnak nevezett első falukutatásokban. Miután érettségizett, a párizsi egyetemen folytatta tanulmányait. Nagy hatást gyakoroltak rá Ch. Gide szövetségi kérdéseket tárgyaló szemináriumai, és a marxizmussal is Párizsban ismerkedett meg. Franciaország után Prágában folytatta tanulmányait, közben a csehszlovák főváros rádiójának magyar szerkesztője lett. A történelem sodrában címmel szerkesztette önálló rovatát. Kezdetben a szlovákiai magyar értelmiség szociográfiai indíttatású Sarló-mozgalmának irányítói közé tartozott, az 1931. szeptemberi kongresszus egyik alelnöke. Mivel helytelenítette a mozgalom vezetőinek a kommunista párttal való túlszoros együttműködését, ezért eltávolodott tőlük. Első tanulmányát 1931-ben közölte Gál Gábor *Korunk* című folyóiratában. Az első bécsi döntést (1938) követő bevonulás során a Felvidéken letartóztatták, s decemberi szabadulása után rendőri felügyelet alá helyezték Budapesten. 1939-ben a nyugatosok között találjuk. Egy nemzedék élete húszéves kisebbségben című művét Babits Mihály Baumgarten-díjra javasolta.

1940 és 1942 között Móricz Zsigmond oldalán részt vett a Kelet Népe szerkesztésében, majd a Kis Újság szerkesztője lett. 1943. augusztus végén a szárszói konferencián közgazdasági témájú előadásával aratott nagy sikert. A német megszállás után a Gestapo letartóztatási parancsa elől a pilisi erdőkbe menekült, majd Esztergomban bujkált.

1945 elejétől részt vett a Nemzeti Parasztpárt szervezésében. 1945. áprilisban tagja lett az ideiglenes Intézőbizottságnak, majd május végétől néhány hónapig a párt fővárosi szervezetének főtitkáráként működött. 1945. augusztustól a pártközpont szervezési osztályvezetője. 1946. március közepén beválasztották a politikai bizottságba, de csak november elejéig vett részt a testület munkájában. Írói tevékenységét folytatva több könyvet jelentetett meg, köztük 1946-ban a Közösség gazdasági élete című munkáját. Érzelmileg az Illyés Gyula és Kovács Imre által jelzett politikai irányzathoz állott legközelebb, de belpolitikai és taktikai okokból a Veres Péter vezette centrumhoz csatlakozott, a párt egységét és a koalíciós kormányzás fenntartását tekintette a legfőbb politikai célnak.

1945. június 24-én Győr megye küldötteként bekerült az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. 1945. november 4-én az NPP Fe-

jér és Komárom-Esztergom megyei listájáról újra bejutott a törvényhozásba. 1946-ban kinevezték a Kereskedelem- és Szövetkezetiügyi Minisztérium politikai államtitkárává, 1949-ig a szövetségi ügyek tartoztak a felügyelete alá. 1946–1947-ben a magyar békeszerződést és a szomszédos országok magyar kisebbségeit érintő kérdésekkel foglalkozott, Kovács Imrével és másokkal együtt mind a sajtóban, mind a parlamentben kiállt a néprajzi határok és a magyar kisebbséget megillető jogok biztosítása mellett. 1947. augusztus 31-én régi kerületében szerzett újabb parlamenti mandátumot. Tiltakozott a szlovákiai magyarok áttelepítése ellen. 1947–1948-ban ő volt a vezetője annak a kormány-bizottságnak, amely magyar részről felügyelte a csehszlovák–magyar lakosságcsere-egyezmény lebonyolítását. 1947. október 7-től az Országgyűlés külügyi bizottságának helyettes elnöke. Nem fogadta el az Erdei Ferenc és Darvas József-féle parasztpárti kommunistabarát politikai irányt és felfogást, ezért fokozatosan kiszorult a közéletből. Egy Rákosi Mátyással folytatott vita után minden közéleti tisztségéről lemondva a visszavonulás mellett döntött. A politika után a gazdasági életben helyezkedett el.

1949-től a Nád- és Halmazügyi Vállalat, majd hamarosan az Országos Szerveztársasági Vállalat vezérigazgatója, illetve igazgatója, később telepvezetője. Azután a Fővárosi Talajerő-gazdálkodási Vállalat igazgatóhelyettes-főmérnöke. 1956-ban részt vett a parasztpárt újjáalakításában, október 31-től 1957. május 9-ig a Petőfi Párt Ideiglenes Intéző-bizottságának a tagja. November 1-jén kinevezték a párt hivatalos lapja, az *Új Magyarország* felelős szerkesztőjévé. A szovjet katonai invázió után egy ideig még részt vett a Petőfi Párt munkájában, de a demokratikus politikai működés lehetetlenségét és kilátástalanságát felismerve, visszatért szociológiai, szövetségi, közgazdasági és környezetvédelmi tanulmányaihoz. Ezután felváltva írt regényeket és tudományos műveket. Az 1960–1970-es években főleg környezetvédelmi kérdésekkel foglalkozott, s több jelentős könyvet publikált, köztük 1962-ben a komposztálásról szóló alapvető munkáját, majd 1964-ben a Világ kenyere ma és 2000-ben, 1971-ben Az öngyilkos civilizáció című ökológiai műveit. 1977-ben szociográfiai tanulmányait gyűjtötte össze és adta ki egy kötetben.

Kitüntetései: Munka Érdemrend arany fokozat (1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

Fő művei: A Közép-Duna-medence közgazdasága. Bp., 1944. A közösség gazdasági élete. Bp., 1946. Gazdasági és társadalmi rendünk kialakulása. Bp., 1947. Szövetségi gazdaságtan. Bp., 1976. Egy ország a csillagon. Bp., 1977.

Irodalom: Botka Ferenc: A 70 éves Jócsik Lajos köszöntése. *Élet és Irodalom*, 1980. 18. sz. Csák Gyula: Jócsik Lajos halálára. *Élet és Irodalom*, 1981. 2. sz. Turczel Lajos: Jócsik Lajos. *Hét*, 1981.

6. sz. Óhati Nagy László: Egy magyar a Közép-Duna-medencében. Vázlatkísérlet Jócsik Lajos életművéről. *Valóság*, 1984. 1. sz. B. P.—M. K. J.

JOÓ JÓZSEF

Makó, Csongrád vármegye, 1891. november 23. — Makó, Csongrád megye, 1959. július 7.

Magyar Függetlenségi Párt

Csongrád és Csanád vármegyék Szeged és Hódmezővásárhely törvényhatósági jogú városokkal

Szülei, Joó Sándor és Kádár Julianna református vallású földművesek voltak. Két fiútestvére és egy húga született. 1918-ban szülőhelyén feleségül vette Miklós Rozáliát (1893). Gyermekük: Irén (1920) háztartásbeli, Károly (1922) segédmunkás.

A makói református egyház népiskolájában öt osztályt, később kétéves gazdasági iskolát végzett. Az első világháborúban katonai szolgálatot teljesített, a szerb fronton súlyosan megsebesült, már 1915-ben hadirokkantnak nyilvánították. Hazatérte után 1934-ig földet bérelt, s annak megműveléséből élt, majd a családi örökség megszerzése után egyéni gazdálkodásba fogott, hagymatermesztéssel foglalkozott.

Már 1945 előtt bekapcsolódott a helyi politikai életbe, a 48-as Függetlenségi Kossuth Párt tagja lett, s a makói városi képviselő-testületbe is bekerült.

1945-ben belépett a Független Kisgazdapártba, majd elnevezve a pártban bekövetkezett baloldali fordulatot, 1947 nyarán csatlakozott Pfeiffer Zotán akkor megalakult Magyar Függetlenségi Pártjához. Az országgyűlési választáson a Csongrád és Csanád megyei választókerületből bekerült a törvényhozásba. 1947. november 20-án, az Országos Nemzeti Bizottság határozata nyomán parlamenti mandátumát törvénytelen módon megsemmisítették. Ekkor visszavonult a politikai élettől, de kuláklistára helyezték, 15 kat. hold földjétől megfosztották, őt pedig meghurcolták. Élete végéig a református egyház presbitere, s tagja volt a helyi református egyházközség dalárdájának.

Irodalom: Kóró Imre: Új utak, régi sorok. Szeged, 1947.

Sz. R.

JUSTUS PÁL

Pécs, 1905. április 7. — Temesvár, Románia, 1965. december 28.

Szociáldemokrata Párt

Országos lista

Apja Justus Emanuel MÁV-tisztviselő; 1917-ben bekapcsolódott a Hesslein-féle vasutas-szervezkedésbe, a kommün után fegyelmi eljárás indult ellene, kényszernyugdíjazták. Anyja Perlis Anna. Reformátusnak keresztelték, de vallását nem gyakorolta. 1936-ban házasságot kötött Wagner Edithtel (1912–1989), aki Budapesten érettségizett, majd 1931–1935-ben a bécsi Kereskedelmi Főiskolán tanult. 1928-ban belépett a szociáldemokrata pártba, 1929-ben a diákcsoport alapítója. Házasságkötésük után Budapesten éltek. 1945-től a pártegyesítésig az SZDP-ben Marosán György titkárnője. Férje letartóztatása után Kistarcsára internálták, 1953-as szabadulását követően a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége idegen nyelvi levelezője. Gyermekük, Éva 1940-ben született.

1923–1924-ben Bolognában, majd 1924 és 1927 között Párizsban bölcsészeti tanulmányokat folytatott, s tanári diplo-

mát szerzett. Miután itthon nem kapott tanári állást, banktisztviselőként helyezkedett el. 1932-ig magántisztviselőként kereste kenyerét, többek között dolgozott a Salgótarjáni Gépgyárban is. A munka mellett népirodalommal is próbálkozott, alig húszéves, amikor első verseskötete Fekete ormok alatt címmel megjelent.

1925. október 1-jén csatlakozott a Magyarországi Szociáldemokrata Párthoz, de mindig külön utakon járt, számos kérdésben a pártvezetéstől eltérő, sajátos álláspontot képviselt. Ugyancsak 1925-ben Párizsban Károlyi Mihállyal és Basch Viktorral megalapították az Emberi Jogok Ligája magyar tagozatát. Részt vett a Kiss Jenő és Madzsar József vezette Stromfeld-kör munkájában. Párizsból való hazatérését követően, 1928-ban Kassák Lajoshoz csatlakozott. 1928-tól pártrendezvények előadója, különböző szemináriumok vezetője. 1929-től a Kassák szerkesztette *Munka* című művésze-

ti és társadalmi folyóirat munkatársa. 1929-ben szocialista diákmozgalmat, újabb baloldali értelmiségi kört alapított. (Későbbi feleségével is ekkor ismerkedett meg.) A jórészt értelmiségiek alkotta, baloldali Munka Körben 1930 tavaszán heves viták kezdődtek a szovjet öt éves terv értékeléséről, valamint Trockij száműzetéséről. A belső vita szakítással végződött, 1930. szeptember közepén az „oppo”-nak nevezett belső ellenzék irányítóival – Berkovits Tiborral, Fuchs Pállal, Heilein Károllyal, Szabó Lajossal és övele – Kassák minden kapcsolatot megszakított. 1930-as kizárásában az is szerepet játszott, hogy az irodalmi és kulturális működésen túl politikai aktivizálódást szorgalmazott. A mozgalmi munka mellett verseskönyveket – többek között 1930-ban Az utak éneke címmel – publikált. 1933–1935-ben rendszeresen publikált a Dénes Béla által szerkesztett, az önálló véleményformálásnak helyet adó, szabad kritika szellemű *Független Szemlébe*.

1932-től Bécsben, Berlinben és főleg Párizsban tartózkodott, újságíróként különböző lapok munkatársa volt. Párizsban személyes tapasztalatokat gyűjtött a francia munkásmozgalmról, megismerte a francia teoretikusok írásait és korabeli vitáit, továbbá marxista ismeretei is bővültek. 1936-ban visszatért Magyarországra, megházasodott, s 1944-ig újra banktisztviselőként tartotta el családját. Emellett 1936-tól a szociáldemokraták erzsébetvárosi, 1938 tavaszától, az Anschlusst követően belvárosi szervezetének a párttitkára. Rövidesen lemondott, mivel 1938 őszén nem értett egyet az MSZDP csehszlovák kérdésben elfoglalt álláspontjával. 1939-től vezetőképző tanfolyamokat és szemináriumokat tartott a terézvárosi pártszervezetben. 1942 őszétől a VI. kerületi szervezet politikai titkára, a négy helyi csoport egyikének a vezetője. (A terézvárosi szociáldemokrata szervezetben dolgozó illegális kommunisták már ekkor trockistának neveztek.) 1943–1944-ben a párt értelmiségi csoportosulásának is az egyik vezetője. Bekapcsolódott abba a munkába, amelyet még Mónus Illés indított el Marx és Engels válogatott írásainak megjelentetésére, s a vállalkozás az ő vezetésével fejlődött be. A német megszállás napján, 1944. március 19-én illegális végrehajtó bizottságot alakított Terézvárosban. 1944. június közepén Borba vitték munkaszolgálatra, de szeptember 30-án átszökött a jugoszláv partizánokhoz. A megmenekült munkaszolgálatosok közül önkéntes katonai szolgálatra jelentkezettek politikai megbízottja lett. 1944 őszétől a már felszabadított Temesváron az ott újra megjelent *Szabad Szó*-nál dolgozott, aktív tagja volt a Romániai Magyar Népi Szövetségnek. A szovjet katonai hatóságok még Szegeden letartóztatták, és csak az SZDP vezetésének közbenjárása nyomán szabadult fogságából.

1945. február 8-án jutott haza Budapestre. E hónap közepétől a Szociáldemokrata Párt főtitkárságán az agitációs és propagandaosztály vezetője, egyúttal bekerült az országos pártvezetőségbe. Közel állt a szociáldemokraták baloldali munkáspolitikusaihoz. 1945. április 2-án Budapesten beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. November 4-től

az SZDP országos listájáról nemzetgyűlési képviselő, a törvényhozás politikai bizottságának a tagja. 1945–1946-ban a legnagyobb nyilvános politikai rendezvényeken a szocialisták fő szónoka. 1946-ban ő képviselte a szociáldemokratákat a francia szocialisták Franco-ellenes konferenciáján és több más nemzetközi találkozón. Az SZDP legelfogadottabb teoretikusaként a baloldali szocialista értelmiségi fiatalok kedvencének számított. Az 1945-ben újraindult *Szocializmusnak*, az SZDP elméleti folyóiratának a főszerkesztője. Maga is számos munkásmozgalmi és kultúrpolitikai írást, folyóiratszemből publikált a lapban. Szuverén baloldaliságú írásai gyakran kivívták a kommunista teoretikusok ellenkezését. Többen a magyar Trockijnak tekintették. A második világháború idején írott A szocializmus útja című művét a kommunisták követelésére bevonták, mivel kritikusan viszonyult a kommunisták népfretpolitikájához. Fenntartásai alig egy-másfél év múlva jórészt be is igazolódtak. Eredetien harcos és markánsan baloldali álláspontjával gyakran kiváltotta szocialista elvtársai fejcsoválásait is. 1945 tavaszán tőle származott a híres jelszó: Ma a demokráciáért, holnap a szocializmusért. Az SZDP által 1947-ben kiadott új, kétkötetes Marx–Engels-válogatás szerkesztője. Miután jól beszélt franciául, olaszul és németül, sok külföldi szociáldemokrata teoretikus, köztük Otto Bauer műveit is átültette magyarra.

1947. augusztusban újra országos listáról jutott be a törvényhozásba. A szociáldemokraták baloldalához tartozott, és helyeselte két munkáspárt egyesítését, ennek ellenére csak viták árán lehetett elérni, hogy tagja lehessen a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének. 1948–1949-ben a Magyar Rádió és a Magyar Távírási Iroda alelnöke.

1949. június 19-én az ÁVH őrizetbe vette. Belekeverték a Rajk-perbe, s a per nyolcadrendű, egyetlen szociáldemokrata vádlottjaként a Budapesti Népbíróság Különtonácsa 1949. szeptember 24-én életfogytiglani fegyházbüntetésre ítélte. A besúgással elkövetett népeellenes büntetés, a közhivatalnoki állás felhasználásával elkövetett hűtlenség és a demokratikus állam és köztársaság megdöntésére irányuló szervezkedés vezetése kitalált vádpontok alapján hozott elsőfokú ítélete 1949. október 14-én emelkedett jogerőre. A börtönben műfordítói munkába kezdett, részben emlékezetből lefordította Shakespeare szonettjeit.

1955. november 29-én kiszabadult. 1956. szeptember 27-én jogilag ugyan rehabilitálták, de a pártvezetők közül többen, köztük Kádár János és Aczél György fenntartották korábbi véleményüket állítólagos „trockizmusáról”. Emiatt 1956 novemberében után a hatalom birtokosai szinte tudomást sem vettek létezéséről, politikai mellőzése élete végéig teljes volt. Közéleti érdeklődése azonban ezek után sem szűnt meg. Vajda Imre és Horváth Zoltán társaságában az egyik megfogalmazója az 1956. decemberi helyzetértékelő memorandumnak, amelyet Marosán Györgyhez juttattak el a volt baloldali szociáldemokraták nevében. Mivel Nagy Imre és társainak felelősségre vonása ellen is tiltakoztak, ezzel végleg elvágta a karrier lehe-

tőségét. Visszatért az irodalmi életbe, a Corvina Könyvkiadónál dolgozott szerkesztőként. Közéleti szereplése ezután már csak a barátaival a politikai helyzetértékelő beszélgetésekre korlátozódott. Utolsó „politikai munkája” Wilhelm Weitling, a 19. századi úttörő szocialista munkás, illetve az ugyancsak szocialista Saint-Simon válogatott írásainak fordítása volt. A korszak egyik legnagyobb tekintélyű magyar prózai fordítója, s egyben a magyar irodalom idegen nyelvre való átültetésének a mestere volt. A Mai francia elbeszélők címmel 1959-ben kiadott antológia is az ő szerkesztésében jelent meg.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend tiszti keresztje (1948).

Fő művei: A szocializmus útja. Tanulmányok. Bp., 1945. A marxizmus közgazdasági elméletének vázlata. Bp., 1946. A monopolkapitalizmus gazdasági szerkezete. Bp., 1946. Marxista világszemlélet. Bp., 1948. Végrendelet. Versek. Bp., 1981.

Irodalom: Jemnitz János: Justus Pálról, születésének 75. évfordulóján. *Népszabadság*, 1980. április 6. Alföldy Jenő: Politikus költő. Justus Pál: Végrendelet. *Népszabadság*, 1982. február 12. Justus Pálné: Emlékeimből. *Kritika*, 1985. 4. sz. Kistarcsa. Visszaemlékezés-részletek. *Mozgó Világ*, 1988. 3. sz. Búcsú Justus Pálnétól. *Élet és Irodalom*, 1989. 15. sz. E. Fehér Pál: Az elfelejtett Justus Pál. *Népszabadság*, 1995. április 7.

B. M.—K. Zs.—M. K. J.

KABAKOVITS JÓZSEF

Budapest, 1886. március 16. — Budapest, 1962. december 28.

Polgári Demokrata Párt

Fejér és Komárom-Esztergom vármegyék Székesfehérvár törvényhatósági jogú várossal

Római katolikus vallású, kispolgári családból származott. Apja Kabakovits György fodrász, anyja Kopasz Anna háztartásbeli. Testvérei közül Rezső fodrász, Lujza és Anna háztartásbeli volt. A fővárosban nősült, felesége Vavrincz Mária. Gyermekük nem született.

Az elemi és a középfokú iskolát szülővárosában végezte. Érettségi után a budapesti tudományegyetemen folytatta tanulmányait. Jogtudományi doktorátust, majd ügyvédi és bírói oklevelet szerzett. 1923-ig törvényszéki bíróként dolgozott, akkor nyugdíjaztatta magát, s ügyvédi tevékenységbe kezdett.

1925-ben kapcsolódott be a közéletbe, amikor beválasztották Budapest törvényhatósági bizottságába, ahol munkáját a német megszállásig folytatta. 1914-ben kapcsolatba került a szabadkőműves mozgalommal, a Corvin Mátyás Páholy tagja lett a szabadkőművesség 1920. évi magyarországi betiltásáig. Részt vett a II. kerületi Munkásgimnázium, valamint a Szabad Lyceum budai osztályának megalakításában és — tizenöt évig — vezetésében. Tizenkét esztendőn át felügyelte a *Világ* című napilap szerkesztői üzeneteit, továbbá a lap jogi, gazdasági és társadalmi témájú írásait. Előbb a Nemzeti Demokrata Polgári Párt, később a Polgári Szabadságpárt tagja volt. Két alkalommal elindult az országgyűlési választásokon. 1935-ben a Szabadelvű Demokratikus Ellenzék budai listáján, míg 1939-ben a Polgári Szabadságpárt budai és Buda környéki listáján szerepelt a neve, de egyik esetben

sem került be a törvényhozásba. 1943–1944-ben részt vett a Supka Géza irányította Szabadság, Emberség, Magyarság (SZEM- mozgalom) antifasiszta csoport tevékenységében.

1945-től a Polgári Demokrata Párt tagja, a budapesti szervezés irányítója. Még abban az évben a párt főügyésze lett, júliusban pedig a XI. kerületi szervezet elnökévé választották. 1945. április 2-től Budapest képviselőtében az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja. Az 1945. november 4-én megrendezett nemzetgyűlési választásokon a PDP nagy-budapesti listáján indult, de nem tudta megőrizni mandátumát. 1945 és 1949 között a fővárosi törvényhatósági bizottság tagja volt. 1946–1947-ben a PDP egyik alelnöke. 1947. augusztus 31-én a PDP négy választókerületi listáján is jelölték, végül a Fejér és Komárom-Esztergom vármegyei választókerületben országgyűlési képviselővé választották. A parlamentben a rendeleti kormányzás meghosszabbítása ellen szólalt fel, és ő volt pártja egyik szónoka az 1947–1948. évi költségvetés tárgyalásánál. 1947-ben a *Fáklya* című lap felelős szerkesztője. 1948 májusában a Polgári Demokrata Párt és a Magyar Radikális Párt közötti megállapodás értelmében a két pártot irányító egyeztető tanácsban a PDP egyik képviselője. 1949. március 10-én bejelentették kilépését a polgári demokratáktól. Mandátumának lejártá után teljesen visszavonult az aktív politikálástól.

Sz. R.

KÁDÁR JÁNOS

Fiume, 1912. május 26. – Budapest, 1989. július 6.

Magyar Kommunista Párt
Nagy-Budapest

Anyja, Czermanik Borbála 1884-ben a felvidéki Ógyallán (Kömárom vármegye) született. A földműveléssel foglalkozó, apai ágon szlovák, anyai ágon magyar származású, református család magyar anyanyelvű leánygyermekét iskoláztatni nem tudta, így az elemi iskola harmadik osztályát sem tudta befejezni; számára csak a cselédlányi állás jelenthette a kenyérkeresetet. A vállalkozó kedvű fiatal parasztlány Abbáziáig jutott, s a Monarchia egyik legelegánsabb fürdőhelyén, rangos villában kapott munkát. Itt, a kikötővárosban ismerkedett meg gyermeke leendő apjával, az 1887-ben Pusztaszemesen (Somogy vármegye) született Krezinger Jánossal, aki a nagykanizsai honvéd gyalogezred katonájaként szolgált. A találkozást nem követte házasság, így anyja egyedülálló hajadonként szülte meg, ezért eredetileg anyja családnevére és a római katolikus vallásba anyakönyvezték. Apjával 1960-ban találkozott először, de ezután sem tartottak semmilyen kapcsolatot, egyetlen visszaemlékezésében sem tett említést a „megtalált apáról”. Apja házasságából három féltestvére érte meg a felnőttkort: Lajos (1921–1984), János (1926–1994) és Ádám (1928–1981). János öccsével többször találkozott, de vele sem alakult ki családi kapcsolata. 1920-ban anyja egy ismeretlen kapcsolatából újabb féltestvére, Jenő született, aki 1948. május elsején egy balesetben életét vesztette. Felesége Tomaska Mária (1912–1992) néven született egy Budapestre költözött és elmagyarosodott parasztproletár családban; vele együtt két fivére – Ferenc és István – is a Tamaska nevet használta. Már 1940-ben megismerkedtek, de ő ekkor Róna Ottóhoz ment feleségül; 1945-ben már külön éltek. 1945-ben a politikai rendőrséghez került, 1951 áprilisáig a Magyar Postához telepített levélfelbontó részlegenél dolgozott. Miután első férjétől elvált, 1949. július 19-én hivatalosan is egybekeltek. Férje letartóztatását követően elbocsátották állásából, kiköltöztették lakásukból, vagyonukat lefoglalták, s kizárták a pártból. Alig kapott munkát, kilenc hónap elteltével egy játékarut gyártó szövetkezetben helyezkedhetett el. Mindvégig kitartott férje mellett. Annak szabadulása után az MTI-ben kapott állást. 1980-ban a Tájékoztató Hivatal főosztályvezetőjeként vonult nyugdíjba. Gyermekek nem született, feleségének testvérei és az ő gyermekeik jelentették számukra a családot.

Miután apja nem fogadta el három hónapos gyermekét, s anyagilag sem kívánta támogatni őket, anyja nevelőszülőket keresett számára. Az apja falujához közeli Kapolyon lakó, gyermektelen Bálint Sándorék fogadták be a három hónapos csecsemőt; gyermekkorát a nevelőszülőknél töltötte, míg

anyja Pesten talált magának munkát. 1918 szeptemberében, amikor hatéves lett, anyja ismét magához vette, és beíratta a rangos belvárosi Cukor utcai elemi iskolába. Úgy vállalt munkát, hogy gyermeke vele lehessen. Az elemi után a tehetséges diák a Wesselényi utcai polgáriba került, majd a négy osztály elvégzése után írógépműszerésznek tanult. Eredetileg az autószerelő szakmára jelentkezett, de a mester anyagi feltételeit nem tudta teljesíteni. 1927 őszén Izsák Sándor műhelyébe került inasnak. Miután 1929-ben segédlevelet szerzett, még fél évig dolgozott az Izsák-féle családias műhelyben, de ekkor a gazdasági válság miatt elbocsátották. Állás híján alkalmi munkákból tartotta el magát, miközben anyját, valamint kilencéves öccsét is támogatta. Időközben belépett a Külső-ferencvárosi Munkás Sakk-körbe, s attól kezdve rendszeresen játszott versenyeken. Az 1930. szeptember 1-jei tömegtüntetés idején munkanélküli volt. Bekapcsolódott a vasasszakszervezet ifjúsági csoportjának a tevékenységébe, akciókban vett részt, de az illegális mozgalomhoz való csatlakozáson még gondolkodott.

1931. szeptemberben végül belépett a Kommunista Ifjúság Magyarországi Szövetségébe, ami egyben – egy később kelt igazolás szerint – az illegális párt tagságát is jelentette; Sebes György lett a körzeti titkára. Két hónap múlva, november első napjaiban lefoglalták, december közepén ügyességi indítványra perbe fogták, de a bíróság bizonyítékok hiányában felmentette. 1932. február 10-én – a felszabadulásig tartó – rendőri felügyelet alá helyezéssel engedték szabadon. 1932 tavaszától újra aktív az egyik illegális kommunista sejtben, egy év múltán kooptálták a KIMSZ Északkerületi Bizottságába. Új sejtiek kiépítésével, irányításával, sajtóanyaggal való ellátásával bízták meg. 1933 májusától tagja lett a budapesti területi bizottságnak is, ahol újból Sebes György munkatársaként dolgozott. 1933. június 19-én az ifjúság vezérkar egy részével együtt újra letartóztatták, októberben kétévi fegyházbüntetésre ítélték. Rendőrségi valómása miatt a *Kommunista* című újság 1934. évi 1. számában nyilvánosságra hozták kizárását az ifjúkommunista szervezetből. 1935. januárban ideiglenesen szabadlábra helyezték, majd fellebbezések és a másodfokú ítélet kihirdetése után több hónappal, 1937. február 2-án kezdte meg büntetése hátralevő részének letöltését. Ily módon több mint két évet töltött ideiglenesen szabadlábon. Ezt az időszakot mozgalmi kapcsolat nélkül, számkivetettségben élte meg. Közben megismerkedett Szántó Judittal és József Attilával. 1939-től Szegeden, a Csillagbörtönben töltötte hátralevő büntetését.

ahol Rákosi Mátyással is megismerkedett. Szabadulását követően nem volt kapcsolata az illegális párttal, igaz, ekkoriban a párt is alig működött. Ezért – Rudas Ervin tanácsára – csatlakozott a széles szakszervezeti alapokkal rendelkező, nyilvánosan politizáló szociáldemokrata mozgalomhoz.

1937. szeptember elsejétől öt éven át a Magyarországi Szociáldemokrata Párt terézvárosi szervezetében az ifjúsági csoport egyik vezetője. A rendőri felügyelet miatt továbbra is csak alkalmi munkákat (küldönc, gyógynövényszállító, esernyőkészítő) vállalhatott. Anyja viceházfelügyelő volt a Jókal téren, a kétágyas szobában hárman laktak, szegényes körülmények között. A szociáldemokraták segítségével megismerkedett a baloldali képzőművészek egy csoportjával és a Szalmás Kórus tagjaival. Eljárt a munkásdalosok összejöveteleire a Vasas Székházba, valamint a vigadóbeli szavalóestekre. Goldmann György 1940 novemberében kezdeményezte az illegális kommunista párt terézvárosi sejtjébe való bevonását. 1942. májusban (más források szerint szeptemberben) bekerült a kommunista párt központi bizottságába. 1942. decembertől – a párt vezetőségén belüli sorozatos lebukások nyomán – a négytagú titkárság tagja, a KB egyik titkára, 1943. februártól vezető titkár. Bár a vezetéssel ő volt a legkevésbé képzett, és illegális vezetői múlttal sem rendelkezett, bevonása mellett szólt mégis, hogy keresztény származású és munkás. Az általa vezetett központi bizottság június elején részben a Komintern feloszlásáról értesülve, részben egy újabb nagyarányú letartóztatási hullám következtében határozatot hozott a KMP feloszlásáról, valamint arról, hogy a kommunista mozgalom Békepárt néven folytassa a tevékenységét. A moszkvai emigránsok élesen elítélték, likvidátorságnak minősítették a pártfeloszlást. Decemberre elkészült a párt program-nyilatkozata, amelyben újrafogalmazták a függetlenségi front korábbi visszhangtalanul maradt követeléseit. A Békepárt sem tudta azonban növelni a kommunista szervezeti befolyását. Az 1944. március 19-i német megszállás után napirendre került a szélesebb összefogáson alapuló fegyveres ellenállás szervezése. A németellenes harcban élenjáró délszláv partizánokkal való kapcsolatok felvételére április 19-én elindult Jugoszláviába. Küldetésének másik célja az volt, hogy a partizán vezérkar és J. B. Tito segítségével próbáljon kapcsolatba lépni a moszkvai magyar kommunista emigrációval. A határon való átkelés nem sikerült, kísérőjével az első éjszaka lebuhtak, az őket feltartóztató német hatóságok átadták a csendőrségnek. Nem ismerték fel, iratai Lupták János névre szoltak, katonaszökevénynek vallotta magát, így a Hadik laktanyában székelő hadbíróóság kétévi fegyházra ítélte, majd büntetése letöltésére a Conti utcai börtönbe szállították. Az októberi nyilas hatalomátvétel után, novemberben egy fogolytranszporttal gyalogosan Németországba indították. A zürzavart kihasználva Nyerges-útfalunál sikerült megszöknie, a fővárosba visszatérve újra az illegális KB vezető titkára lett.

1945. január 19-től a front átvonulása után megszervezett budapesti központi bizottság tagja. Gerő Ernő fővárosba érkezése után a titkárság a KMP 1943. évi feloszlása miatt szigorú pártbüntetésben részesítette. Január 21-től április 28-ig a nagy-budapesti rendőrfőkapitány helyettese. Április 28-tól május 21-ig a nagy-budapesti területi pártbizottság titkára.

1945. április 13-tól az MKP KV Titkárság tagja és a káderosztály vezetője. Az MKP első legális országos értekezletén, 1945. májusában megerősítették központi vezetőségi és titkársági tagságát, továbbá az akkor megalakult politikai bizottságba is beválasztották. Az 1945. április 2-án rendezett fővárosi választói nagygyűlésen bekerült az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. Egy héttel később pártja a Nemzeti Főtanács póttagjává jelölte. Szeptember 6-tól az Ideiglenes Nemzetgyűlés Politikai Bizottság tagja. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Heves és Nógrád-Hont vármegyei választókerületből jutott be a törvényhozásba. Ismét tagja lett a parlament politikai bizottságának, s tisztségét a következő ciklusban is megtartotta. Az 1947. augusztus 31-i választásokon Nagy-Budapest parlamenti képviselője lett. A ciklus alatt mint belügyminiszter egy sor fontos kormányzati előterjesztés – az egyes vármegyei és községi állások állami állásokká való átszervezéséről, az országgyűlési választói névjegyzék helyesbítésének elhalasztásáról, a magyar állampolgárságról, valamint a községi illetőség megszüntetéséről, továbbá a választójogi törvényes rendelkezések módosításáról szóló javaslatok – parlamenti előadója. Az 1949. május 15-i országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Népfőnt Heves és Nógrád-Hont megyei listavezetőjeként megőrizte a mandátumát.

1945. november 22-től 1948. augusztus 18-ig a Magyar Kommunista Párt nagy-budapesti bizottságának a titkára. A vele szembeni kezdeti bizalmatlanság oldódását jelezte, hogy az MKP 1946. szeptember végi, III. kongresszusán KV- és PB-tagsága mellett főtitkárhelyettesé választották. A szociáldemokratákkal való fúzió előkészítésében is közreműködött, a Magyar Dolgozók Pártja alakuló kongresszusán főtitkárhelyettes maradt, az új pártban is tagja lett a központi vezetőségnek, a politikai bizottságnak, valamint a titkárságnak. A politikai bizottság döntése nyomán, Rajk László korábbi tárcavezető külügyminiszterre történt kinevezésekor, 1948. augusztus 5-én átvette a Belügyminisztérium irányítását a második Dinnyés-kormányban.

E szerepében részt vett a hivatali elődje elleni koncepcióper politikai előkészítésében. A központi vezetőség 1949. június 11-i ülésén ő adott tájékoztatást Rajk és társai letartóztatásáról. Bár a vádak hitelességét illetően voltak kétségei – ezeket Rákosinak is felvetette –, részt vállalt Rajk kihallgatásában és abban, hogy rávegye a per „koncepciójának” az elfogadására. Belügyminisztersége alatt tartóztatták le a Mindszenty-, a Rajk-, a szociáldemokrata-, a katonai felsővezetést megtizedelő tábornokper, valamint több gazda-

sági per későbbi elítélteit, kivégzettjeit. A központi vezetőség 1950. május 31-i ülését követően kinevezték a KV párt- és tömegszervezetek osztálya vezetőjévé, és bekerült a szervezőbizottságba. Három héttel később, június 23-án saját kérésére felmentették a belügyminiszteri tisztség alól. A minisztérium éléről történt elmozdítása után a pártban is alacsonyabb beosztásba került: az MDP 1951. február végi, II. kongresszusán megszüntették a főtitkár-helyettesi posztot. Továbbra is tagja maradt a KV-nek, a PB-nek, a titkárságnak és a szervezőbizottságnak.

1951. április 20-án koholt vádak alapján letartóztatták, egy hónappal később a központi vezetőség minden addigi párttisztviselőjét megfosztotta, majd június 25-én parlamenti mandátumát is megszüntették. A Legfelsőbb Bíróság „titoista, imperialista kém, Rajk László ellenforradalmi örökségének megőrzője, szovjetellenes nacionalista” vádpontok alapján az 1952. december 26-án tartott titkos perben életfogytiglani fegyházbüntetésre ítélte. A politikai bizottság 1954. március 24-én megbízta Gerő Ernőt, hogy „Kádár János és társai ügyét a Belügyminisztérium illetékes szerveivel vizsgálta felül”. 1954. július 22-én ügyét újratárgyalták, és a forgatókönyvnek megfelelően felmentették; július 30-án kiengedtek a börtönből, augusztus 11-én visszahelyezték párttagsági jogalba, visszaadták lakásukat, és anyagilag is kárpótolták. A szabadulását követő napon találkozott Rákosi Mátyással, megbeszélésükön a párt első titkára maga ajánlott neki különböző funkciókat, amelyek közül a főváros XIII. kerületi párttitkári tisztségét választotta, és 1954. október 9-én újra munkába állt. 1955. szeptember 6-án az MDP Pest megyei bizottsága első titkárává választották. Az 1956. márciusi központi vezetőségi ülésen – amelyen tisztségéből fakadóan tanácskozási joggal vehetett részt – szóvá tette a koncepciók perekben elítéltek rehabilitálásának vontatottságát, valamint azt, hogy a megelőző évek törvénysértéseinek az irányítóit nem vonták felelősségre. A politikai bizottság tagjai 1956. április 26-i ülésükön elfogadták, hogy a KV legközelebbi ülésén néhány más rehabilitálttal együtt javasolni fogják Kádár ismételt testületi taggá választását. Az MDP Központi Vezetősége 1956. július 18–21-én tartott ülésén – amelyen Rákosi Mátyást felmentették első titkári tisztségéből – a KV és a PB tagjává, valamint a központi vezetőség titkárává választották. 1956. október 6-án – Kínából hazatérőben, ahová szeptemberben magyar pártküldöttséget vezetett – Moszkvában Gerő társaságában megbeszéléseket folytatott A. I. Mikojjal és M. A. Szuszlovval a magyarországi helyzetről.

1956. október 25-én az MDP Központi Vezetősége Gerő Ernő felmentését követően őt választotta meg a párt első titkárának. Aznap rádióbeszédében úgy értékelte a megelőző napok eseményeit, hogy a 23-i békés felvonulók becsületes céljait a bekapcsolódott ellenforradalmárok a népi demokrácia elleni fegyveres támadássá változtatták, s azt minden lehetséges eszközzel vissza kell verni. Október 28-án az MDP

Központi Vezetősége elnökséget alakított, e testület elnökeként kétnapos tanácskozás után javaslatot tett a Magyar Dolgozók Pártja felosztatására és Magyar Szocialista Munkáspárt néven egy új kommunista szervezet létrehozására. Tagja lett az új párt nyolc tagú előkészítő bizottságának. 1956. október 31-től formálisan november 4-ig államminiszter Nagy Imre kormányaiban. November 1-jei rádióbeszédében bejelentette az új párt megalakulását, s a Rákosi uralmát lerázó dicsőséges népfelkelésről szólt. Ugyanakkor kijelentette, hogy „választanunk kell, a szocializmus és a kapitalizmus választójához érkezünk”. A felvétel elhangzásakor Münnich Ferenc társaságában már a budapesti szovjet nagykövetségen tárgyalt, majd még aznap éjjel a legnagyobb titokban Tökölről Moszkvába vitték őket. Amikor a Szovjetunió vezetői elhatározták a magyarországi forradalom leverését, akkor szembefordult Nagy Imre kormányával. Miközben november 2–3-án Münnichkel a Kremlben tárgyaltak, Ny. Sz. Hruscsov szovjet pártfőtitkár J. B. Tito jugoszláv államelnökkel a szovjet katonai beavatkozás módzatairól egyezkedett Brioni szigetén; a jugoszláv elnök javasolta egyebek között azt, hogy a Moszkvában tartózkodó két magyar kommunista politikus közül ő legyen az ország első számú vezetője.

A szovjet intervenció megindulásával egyidejűleg visszahívották Magyarországra, és 1956. november 4-én hajnalban a szolnoki rádióadón keresztül bejelentette a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány megalakítását. Felhívását Ungvárról is sugározták. Egy szovjet harckocsiból álló konvojval 1956. november 7-én érkezett Budapestre. Kormány esküt tett Dobi István, az Elnöki Tanács elnöke előtt, de formálisan legitimált kabinetje továbbra is politikai légüres térben lebegett, a szovjet haderőn kívül mindenfajta hatalmi intézményrendszert nélkülözött, és semmiféle befolyása nem volt a társadalom támogatását élvező szervezetekre, a forradalmi bizottságokra és a munkástanácsokra. Emiatt tárgyalásokra kényszerült az akkor legjelentősebb forradalmi szervezettel, a főváros határain túl is meghatározó befolyással rendelkező Nagy-budapesti Központi Munkástanácssal.

1956. november 11-én ideiglenes intézőbizottság néven újjáalakította azt a testületet, amellyel eredetileg október 30-án látott hozzá az MSZMP megszervezéséhez. A párt irányítása mellett 1958. január 28-ig, majd 1961. szeptember 13-tól 1965. június 30-ig az ország miniszterelnöke, két kormányfői periódusa között pedig a kabinet államminisztere. 1956. december első napjaiban vezetésével létrehozták az új párt ideiglenes központi bizottságát. A testület ekkor született határozata már kategorikusan ellenforradalomnak nevezte az október 23-át követő tizenkét nap eseményeit, egyben bevezették a statáriális bíróságot. 1957. március 20–28. között Moszkvában tárgyalt az SZKP vezetőivel. Ekkor döntöttek arról, hogy Rákosi Szovjetunióban tartása fejében eljárást indítanak „Nagy Imre és társai” ellen. 1957 folyamán egyre bővült a népbíróságok elé állítottak köre, és meghatá-

rozóvá váltak a megtorló, példát statuáló ítéletek. Még javában működött a megtorlás gépezete, amikor 1959. augusztus 20-án Győrött beszédet mondott. Mondatai közül több már a megbékélésre utalt, ő maga is egyre jobban érezte a terror folytathatatlanágát. Ezzel együtt 1961-ig bezárólag összesen 229 főt végeztek ki az 1956-os forradalomban való szerepvállalásuk miatt, s mintegy 22 ezer embert sújtottak börtönbüntetéssel. A „Nagy Imre és társai” ellen megindított, majd szovjet külpolitikai megfontolásokból többször elhalasztott perben 1958. június 15-én hirdettek ítéletet. A volt miniszterelnököt és két társát halálra ítélték és kivégezték, a többi vádlottat börtönbüntetéssel sújtották.

Az MSZMP 1957. június 27–29. között tartott országos értekezletétől kezdődően az 1980. március 24–27. között rendezett XII. pártkongresszusig minden kongresszuson első titkárrá, valamint a KB és a PB tagjává választották. Az 1958. novemberi választásoktól újra országgyűlési képviselő. 1964. március 20-tól haláláig a Hazafias Népfront Országos Tanácsa tagja, emellett 1965. november 11-től ugyancsak élete végéig tagja volt az Elnöki Tanácsnak.

A rendszer restaurálásával és a hatalom stabilizálásával egyidejűleg sikerült kiszorítania a párt- és az államapparátus felső szintjeiről az addig felhasznált „keményvonalas” rákosista garnitúra egy részét. A központi bizottság 1962. augusztus 16-án hozott határozatával kizárta a pártból Rákosi Mátyást, Gerő Ernőt és további két tucat személyt azok közül, akik az 1950-es években a leginkább kompromittáltak magukat a törvénytelen ségekben. Egyidejűleg menesztették a belügyi testületekből és az igazságügyi szervezetektől azokat, akik hasonló okokból nemkívánatosakká váltak. A néhány hónappal később, november 20–24. között ülésezett VIII. kongresszusra befejeződött a mezőgazdaság termelőszövetkezeti átszervezése. A kereső lakosság kilencvenöt százaléka állami intézmények, ipari üzemek, vállalatok és a „majdnem állami” termelőszövetkezetek dolgozója lett. „A szocializmus alapjainak a lerakása” a szovjet mintájú rendszer teljes körű kiépítését jelentette. A rá következő két évtizedben Magyarország 20. századi történelmében a leghosszabb – viszonylag kiegyensúlyozott egyéni gyarapodással is társult – konszolidációs korszakát érte meg. Az időszakot a köztörténetben a gazdaságirányítás 1968-ban bevezetett reformja, az ún. „munkásellenzék” 1972-es fellépésének hatására a reform lefékezése, majd az 1970-es évtized második felétől a fogyasztás nyugati hitelfelvételeken nyugvó fenntartásának a kísérlete, végül a külső eladósodás szinte kezelhetetlen mértékű növekedése, a törlesztések miatt az élet-színvonal-politika megroppanása jellemezte.

Ő maga hatvanadik életévét elérve, 1972 májusában kérte a nyugdíjazását. Kérelmét a központi bizottság elutasította, így tovább irányította az országot, közeli munkatársa, Aczél György találó megfogalmazása szerint mint „a kompromisszumok robotosa”. Azonban egyre kevésbé tudta a rend-

szer keretein belül uralni a három évtizede vezetése alatt formálódott, s ekkor már érzékelhetően hanyatló szocialista gazdasági, társadalmi, politikai viszonyokat. Az MSZMP 1985. március 25–28. között rendezett XIII. kongresszusán tisztsége addigi elnevezését megváltoztatva a párt főtitkárává választották. A kongresszus téves döntései miatt az ország egyre mélyülő gazdasági, politikai és irányítási válságba került, és a társadalmi elégedetlenség növekedése láttán a párton belül szervezkedő reformerek elérkezettnek látták az időt a hatalom csúcsait, mindenekelőtt az előregedett politikai bizottságot érintő változásokra.

1988. május 20–22-én, a válság miatt összehívott országos pártértekezleten leváltották főtitkári tisztségéből, ugyanakkor nem újították meg sem az ő, sem hívei politikai bizottsági tagságát. Bár az MSZMP elnöke lett, ezzel lényegében kiszorult az ország további irányításából. Utolsó nyilvános szereplése után, a központi bizottság 1989. április 12-i ülésén – miután egy orvosi konzilium alkalmatlannak nyilvánította tisztsége betöltésére – pártelnöki tiszte alól is felmentették. Uralma több mint három évtizedig tartott, Magyarország 1957 és 1989 közötti korszakát mind a történetírás, mind a publicisztika az ő nevével jelzi. Élete gyakorlatilag az általa hosszú ideig irányított rendszer bukásával együtt ért véget. Véletlen, de jelképes, hogy éppen azon a napon halt meg, amikor a Legfelsőbb Bíróság megsemmisítette Nagy Imre korábbi miniszterelnök törvénytelen ítéletét.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1946); Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal (1948); 48-as Díszérem (1948); Kossuth Érdemrend II. osztály (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend II. fokozat (1950); Magyar Munka Érdemrend arany fokozat (1950); Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékérem (1958); A Szocialista Munka Hőse (1962, 1972, 1982); Magyar Népköztársaság Érdemrendje (1962); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Lenin-rend (szovjet, háromszor).

Fő művei: Szilárd népi hatalom: független Magyarország. Bp., 1958. A szocializmus teljes győzelméért. Bp., 1962. Szocialista Magyarorszáért. Bp., 1972. A szocializmusért, a békéért. Bp., 1978. A szocializmus megújítása Magyarországon. Bp., 1986.

Irodalom: Gyurkó László: Arcképvázlat történelmi háttérrel. Bp., 1982. Ormos Mária: A konszolidáció problémái 1956 és 1958 között. *Társadalmi Szemle*, 1989. 8–9. sz. Andai György: Ki kísérje Kádárt? Bp., 1990. Kádár János és M. Sz. Gorbacsov találkozója Moszkvában 1985. szeptember 25-én. *Jegyzőkönyv. Történelmi Szemle*, 1992. 1–2. sz. Kádár János visszatér. Bp., 1993. Kádár János Rajk Lászlóról. Közli: Hajdú Tibor. *Társadalmi Szemle*, 1993. 1. sz. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának 1989. évi jegyzőkönyvei I–II. Szerk.: Lakos János, Soós László. Bp., 1993. *Eszmélet*, 18–19. sz. Huszár Tibor: 1968. Prága, Budapest, Moszkva. Ká-

dár János és a csehszlovákiai intervenció. Bp., 1998. *Rubicon*, 2000. 7–8. sz. Ott voltam, ahol lennem kellett. Kádár János. H. n., 2000. Kádár János bírái előtt. Egyszer fent, egyszer lent, 1949–1956. Szerk., a bev. tanulmányt írta Varga László. Bp., 2001. Csaplár Vilmos: Igazságos Kádár János. Bp., 2001. Ki volt Kádár? Harag és részrehajlás nélkül a Kádár-

életútról. Szerk.: Rácz Árpád. Bp., 2001. Huszár Tibor: Kádár János politikai életrajza I–II. Bp., 2001., 2003. Kopátsy Sándor: Kádár és kora. Bp., 2002. Kedves, Jó Kádár Elvtárs! Válogatás Kádár János levelezéséből 1954–1989. Szerk.: Huszár Tibor. Bp., 2002.

Gy. Gy.–M. K. J.

KÁDÁR JÁNOS

Makó, Csongrád vármegye, 1903. június 14. – Makó, Csongrád megye, 1958. november 18.

Magyar Dolgozók Pártja (MKP-listáról)

Csongrád és Csanád vármegyéek Szeged és Hódmezővásárhely törvényhatósági jogú városokkal

Apja Kádár János református vallású hagymakertész, anyja Erdei Rozália. 1923-ban szülőhelyén feleségül vette Körösi Rozáliát (1903–1989). Három gyermekük született: Rozália (1925) háztartásbeli, János (1927–1992) a Belügyminisztériumban dolgozott, István (1931–1986) biztonsági őr volt.

Őt elemiit végzett, majd a szülők által bérelt földön segédkezett. Később apja kertészeti mesterségét folytatva önállósította magát. Részt vett a Magyarországi Szocialista Munkáspárt szervezkedésében. Ezért, illetve a *Földművelő Munkás* című lap 1925. április 15-i számában megjelentetett cikke nyomán sajtórágalmazás vétsége miatt 1926. január elején eljárást indítottak ellene.

1945-ben belépett a Magyar Kommunista Pártba, a makói földosztó bizottság tagja lett. Maga is a földosztáskor kapott

8 kat. hold földön gazdálkodott. 1947-ben a földműves-szövetkezet igazolt tagja. Az augusztusi választásokon a kommunista párt Csongrád és Csanád megyei listáján indult, és pót-képviselő lett.

A Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt 1948. június 12–14-i egyesítésekor átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába. 1948. június 18-án, amikor a mandátumáról összeférhetetlenség miatt lemondott Oláh Mihály helyét elfoglalta a törvényhozásban, már az MDP képviselő-csoportjának lett a tagja. Parlamenti megbízatásának lejárta után belépett a helyi József Attila Mezőgazdasági Termelőszövetkezetbe, s haláláig mint a szövetkezet tagja dolgozott.

M. K. J.–Sz. R.

KÁLLAI GYULA

Berettyóújfalu, Bihar vármegye, 1910. június 1. – Budapest, 1996. március 12.

Magyar Kommunista Párt

Országos lista

Apja Kállai Sándor (1881–1950) falusi csizmadia. Az első világháborúban katona, hadifogságba esett, csak 1920-ban került haza. Anyja Kiss Eszter (1881–1950) háztartásbeli. Mindkét szülője református vallású volt. A hétgyermekes család 1914-ben Püspökladányba költözött. Szülei 1950-ben gyilkosság áldozatai lettek. Felnőttkort megért testvérei: Rózsa, Sándor, Vilma, Lajos. Első házasságát a törvénysértő időszak, börtönbe kerülése szakította szét. Első feleségétől született leánya, Judit (1945) keramikus. 1957-ben újra megnősült, felesége Alnoch Gabriella, akinek az előző házasságából származó leányát, Berkes Zsuzsanna (1949) televíziós bemondónőt együtt nevelték.

Apja hazatérése után, tízévesen kezdett csak iskolába járni, viszont a négy elemiit két év alatt elvégezte. Ezután polgári iskolába járt, majd különbözeti vizsgával a hajdúböszörményi Bocskai István Református Főgimnázium diákja lett. 1930-ban érettségizett. Beiratkozott a Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karára, magyar nyelv és irodalom–latin szakon négy féléven át folytatott tanulmányokat. Rajk László révén bekapcsolódott a baloldali egyetemi ifjúsági mozgalomba. 1931-ben felvették az illegális kommunista pártba. 1933-ban, amikor a rendőrség az egyetem több kommunista hallgatóját letartóztatta, felső pártkapcsolata tanácsára konspirációs okokból haza-

tért a falujába. Debrecenben a baloldali gondolkodású diákság egyik szervezője, jelentős szerepe volt a Márciusi Front eszmeisége, a népfrontgondolat terjesztésében. Agitációs munkája során kapcsolatba került a népi írók mozgalmaival is.

1937 áprilisában kitiltották az egyetemről. Ezután újságíróként dolgozott a debreceni *Független Újságnál*. 1939 és 1944 között a *Népszava* munkatársa. Az illegális párt megbízásából egyik szervezője a *Népszava* 1941. karácsonyi, a népfrontos összefogást demonstráló számának, valamint a Történelmi Emlékbizottságnak. Az 1942. március 15-i Petőfi téri tüntetés egyik szervezője. 1942 júliusában letartóztatták, de terhelő bizonyítékok hiányában novemberben szabadon engedték. A német megszállás után megszökött a katonai szolgálattól, és Budapesten illegálisra vonult. 1944 szeptemberében részt vett az illegális párt hazai központi bizottsága újjaalakításában. A kommunista párt megbízottjaként bekapcsolódott az antifasiszta egység-mozgalom, a Magyar Front Intézőbizottsága munkájába. Szoros kapcsolatban állt a németellenes polgári politikusokkal, Bajcsy-Zsilinszky Endrével, Szekfű Gyulával, Szent-Györgyi Alberttel. 1944 októberében a kommunisták részéről ő írta alá a két munkáspárt akcióegységét rögzítő dokumentumot.

1945. januárban, a főváros pesti oldala felszabadítása után megbízták a Magyar Kommunista Párt Központi Bizottsága propagandaosztályának a vezetésével. 1945 februárjában kooptálták az MKP vezető testületébe. A főváros első újságja, az 1945. január 19-én indult *Szabadság* egyik szerkesztője. A Budapesti Nemzeti Bizottság főtíkárává választották. A KV falusi bizottsága munkájában is részt vett. Afféle politikai mindenestül szerepet töltött be az 1945. április végéig Debrecenben tevékenykedett pártvezetők, Rákosi Mátyás és Farkas Mihály mellett. Nagy Imrével is dolgozott, részt vett a földreform előkészítésében és végrehajtásában.

1945. április 2-án a Budapesten megtartott választói nagygyűlésen beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Hajdú és Bihar vármegyei választókerületben ismét mandátumhoz jutott. Az MKP szónoka a földreform befejezéséről szóló törvényjavaslat vitájában. Az 1947. augusztus 31-i választásokon az országos listán szerzett képviselői helyet. Megalakulásától, október 7-től kezdve az alkotmányjogi és közjogi bizottság elnöke. Az 1949. május 15-i országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Népfront országos listájáról jutott újra mandátumhoz. 1951. áprilisi letartóztatásáig, majd az 1958. évi választásoktól 1990-ig képviselő.

Több fontos tisztséget töltött be a kommunista párt központi apparátusában: 1946. szeptembertől 1948. decemberig a sajtó-, 1947. szeptembertől 1948. novemberig az értelmiségi, majd 1949. június közepéig a kultúrpolitikai osztály vezetője. 1945. június 15-én állami tisztséget kapott, miniszterelnökségi adminisztratív államtitkárrá nevezték ki, majd július 18-tól miniszterelnökségi politikai államtitkár. November 23-

tól 1946. május 27-ig a Tájékoztatásiügyi Minisztérium politikai államtitkára. 1948. november 17-től a Köztársasági Elnöki Hivatal miniszteri rangú főnöke. 1949. június 11-én, a letartóztatott Rajk László utódaként kinevezték külügyminiszterré.

1951. május 12-én felmentették, de hamis vádak alapján már április 20-án letartóztatták, egy időben több más – részben a Márciusi Frontban szerepet játszott – hazai kommunistaival. (A sietség oka Zöld Sándor belügyminiszter április 20-án délután elkövetett öngyilkossága volt.) Az MDP Központi Vezetősége 1951. május 22-i ülésén kizárták a testületből, majd június 25-én parlamenti mandátumától is megfosztották. 1951. december 18-án a Kádár-perben első fokon 15 év fegyházra ítélték, majd a másodfokú tárgyaláson, 1952. december 26-án, a karácsonyi ünnepeknek a „dolgozók kívánságára munkanappá minősített” második napján ítéletét jogerőre emelték. Büntetése alatt többször fordult Rákosi Mátyáshoz, kérve, hogy mivel vallomását erőszakkal csikarták ki, vizsgálják felül elítéltetése körülményeit. 1953. augusztusi, Nagy Imre hatalomra kerülését követő újabb levele eljutott a legfelsőbb vezetőkhez. Néhány hónapi huzavona után, 1954. július 22-én az ő ügyének felülvizsgálatával kezdődtek el a rehabilitációs eljárások. Alig egy hét múlva, a politikai bizottság július 28-i ülésén visszavették a párt tagjai közé, de az 1942-ben a rendőrségen tett vallomásaért megrovásban részesítették. Szabadulása után a kiadói főigazgatóság élére került.

1955. február 19-én kinevezték népművelési miniszterhelyettesé. Az MDP KV 1956. júliusi ülésén visszakerült a testületbe, egyidejűleg – kormányzati tisztségét megtartva – átvette a KV tudományos és kulturális osztálya irányítását. 1956. október 23–24. éjszakáján beválasztották a politikai bizottságba és a titkárságba. Október 28-án kimaradt a pártvezetésből, majd október 31-én megszűnt miniszterhelyettesi tisztsége is.

Kádár János november 7-i budapesti visszatérése után azonnal csatlakozott az új vezetéshez. Novemberben az MSZMP Ideiglenes Intézőbizottságába, majd a politikai bizottságba is bekerült, és újra megbízták a tudományos és kulturális osztály vezetésével. 1957. februártól 1959. decemberig az MSZMP KB ideológiai titkára. Többször tárgyalt a Snagovba hurcolt Nagy Imre-csoport tagjaival, de nem sikerült elismertetnie velük a Kádár-kormányt. 1957. február 28-án, a forradalmi munkás-paraszt kormány tagjaként megbízták a művelődési ügyek vezetésével; május 9-től kinevezett művelődési miniszter. 1958. január 28-án államminiszter lett, 1960. január 15-től a minisztertanács elnök-helyettese, majd 1965. június 30-tól 1967. április 14-ig a kormány elnöke. Miniszterelnöki felmentése után az Országgyűlés elnökévé választották, tisztét 1971. május 12-ig töltötte be. 1967. április 14-től az Elnöki Tanács tagja. 1958 májusától 1961 novemberéig a *Társadalmi Szemle* főszerkesztője. 1975-ig a KB agitációs és propagandabizottságának a tagja. Az MSZMP 1975. évi, XI. kongresszusán saját kérésére, mivel elérte a nyugdíjkor-

határt, nem jelölték a politikai bizottságba. Leghosszabban tartó tisztségébe, a Hazafias Népfrent Országos Tanácsa elnökévé 1958. január 25-én választották meg; 1989. március 7-i lemondásáig állt a testület élén. Utolsó megbízatásától, elnöki tanácsbeli tagságától a kollektív államfői testület 1989. október 23-i megszűnésével vált meg.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1946); Kossuth Érdemrend III. osztály (1948); Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (1948); Köztársasági Elnök Elismerésének Ezüstkoszorúja (1949); Magyar Népköztársasági Érdemrend III. fokozat (1950); Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékérem (1958); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1960); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Felszabadulási jubileumi Emlékérem (1970); Magyar Népköztársaság Ér-

demrendje (1970); Szocialista Magyarországért Érdemrend (1980); Magyar Népköztársaság Rubinokkal Ékesített Zászlórendje (1985).

Fő művei: A magyar függetlenségi mozgalom. Bp., 1947. A magyar szocialista kultúráért. Bp., 1958. A polgári nemzet-től a szocialista nemzetig. Bp., 1965. Szocializmus, népfrent, demokrácia. Cikkek, beszédek. Bp., 1971. Visszaemlékezései: Életem törvénye. Két világ határán. Megkésített börtönnapló. Bp., 1980–1987.

Irodalom: Visszaemlékezések 1956. Szerk.: Berecz János. Bp., 1986. Farkas Vladimir: A visszaemlékező felelőssége. Hozzászólás Kállai Gyula: Megkésített börtönnapló című könyvéhez. *Kapu*, 1989.

M. K. J.—S. M.

KÁLLAI SÁNDOR

Debrecen, 1896. február 9. – Kecskemét, Bács-Kiskun megye, 1976. november 7.

Szociáldemokrata Párt

Hajdú és Bihar vármegyék Debrecen törvényhatósági jogú várossal

Debreceni, református vallású családban született. Édesanyja Kállai Zsófia háztartásbeli. Házasságban élt, egy gyermeket neveltek. Képviselőse idején a saját maga által kitöltött adatlapból kitűnően vallását nem gyakorolta, felekezetének formális feltűntetését sem tartotta fontosnak. Az elemi iskola négy osztályát a Debrecen külterületén található nyulasi osztatlan népiskolában végezte. Földmunkásként kereste kenyerét Debrecenben és környékén. 1913-ban Horvátországban is megfordult. Bekapcsolódott a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tevékenységébe.

1944. december 16-án a Debreceni Nemzeti Bizottság az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe delegálta. 1945. november 4-től a Hajdú és Bihar megyei választókerületben nemzetgyűlési mandátumot szerzett. 1946-tól az Újbirtokosok és Földhözjuttatottak Országos Szövetsége alelnöke, 1947-től a Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetsége intézőbizottsági tagja. Az 1947. augusztusi országgyűlési választásokon ismét a Hajdú és Bihar megyei választókerületben indult, harmadszor is bekerült a törvényhozásba. Képviselőként egy felszólalás fűződik a nevéhez, 1948. február 19-én hosszú beszédet tartott a költségvetési vitában, a mezőgazdaság

helyzetének részletes tárgyalásakor. Agrárügyekben járatos emberként, illetve a földmunkásszövetség tisztségviselőjeként támogatásáról biztosította a kormány agrárpolitikáját. A fejlődés jelének tartotta a földművelésügyi költségvetés 4,7 százalékról 4,8 százalékra való emelkedését. Ugyanakkor sok olyan problémát sorolt fel, amelyet a hároméves terv során kell majd megoldani. Mindenekelőtt a még mindig tömeges munkanélküliséget tette szóvá, több munkát és a jobb megélhetés biztosítását kérve az előterjesztő kormánytól, a kisbirtokosok védelmét, megélhetésüket lehetővé tevő agrárbéreket sürgetve. Kifogásai ellenére a maga és pártja nevében összességében elfogadásra ajánlotta a földművelésügyi tárca költségvetését. A Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt egyesítése előtt, 1948. március közepén mégis kizárták pártjából, és valamennyi tisztségétől megfosztották. 1948. április 26-án képviselői mandátumáról is lemondatták.

Kitüntetései: Munka Érdemrend bronz fokozat (1964); Szocialista Hazáért Érdemrend (1968); Felszabadulási jubileumi Emlékérem (1970).

B. M.—K. Zs.—M. K. J.

KÁLMÁN FERENC

Hajdúböszörmény, Hajdú vármegye, 1882. március 29. – Hajdúböszörmény, Hajdú-Bihar megye, 1958. október 18.

Független Kisgazdapárt

Hajdú és Bihar vármegyék Debrecen törvényhatósági jogú várossal

Református vallású, kisparaszti családból származott. Szülei, Kálmán Ferenc és Kövér Rebeka 12 kat. holdon gazdálkodtak. Felesége, Lévai Zsuzsanna módosabb parasztcsalád sarja. Gyermeke nem született.

Az elemi iskola hat osztályát járta ki. 1914–1918 között katoná, az első világháború szinte valamennyi frontján harcolt. Feleségével 34 kat. holdon gazdálkodtak Hajdúböszörményben.

1926-ban csatlakozott a fajvédő vezetés alatt álló hajdúböszörményi Magyar Nemzeti Párthoz, amelynek 1930 szeptemberében alelnöke lett. Tagja a városi képviselő-testületnek, 1929-ben beválasztották a Hajdú vármegyei törvényhatósági bizottságba és a kisgyűlésbe. 1930 januárjában bekerült a hajdúböszörményi Városi Takarékpénztár igazgatóságába. Ezzel egyidejűleg, 1930 elején bekapcsolódott a birtokos parasztok ellenzéki politikai mozgalmába, részt vett a Független Kisgazdapárt létrehozását célzó megmozdulásokon. Hajdúböszörmény képviselőjében jelen volt a derecskei nagygyűlésen, majd 1930. október 12-én a békési országos zászlóbontáson. 1931 elején a hajdúböszörményi nemzeti párttal együtt az FKGP-hez csatlakozott. 1931-ben és 1935-ben a párt hajdúböszörményi képviselőjelöltje volt, de mindkét alkalommal vereséget szenvedett a hatóságok támogatását élvező Uzonyi György kormánypárti jelölttől (41,57, illetve 44,06 százalékkal). Ügyvezető elnök a helyi pártszervezetben és szerkesztőbizottsági tag az 1932–1933-ban rövid ideig megjelent helyi pártlapnál, a *Szabad Hajdúnál*.

1944. október 22., Hajdúböszörmény felszabadítása után a városi tanács, majd december 16-tól a nemzeti bizottság tagja; utóbbi testület még aznap delegálta az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe, de máig tisztázatlan okok miatt nem tudott Debrecenbe utazni. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés Politikai Bizottsága 1945. szeptember 27-i ülésén igazolta mandátumát. Az 1944. december 19-én újjáalakult helyi kisgazdapárti szer-

vezet ismét elnökké választotta. 1945. augusztus 20-án beke-
rült az FKGP Országos Intézőbizottságába. A párt paraszti szárnyához tartozott. 1945. november 4-én a Hajdú és Bihar vármegyei választókerületben nemzetgyűlési képviselővé választották. 1946-ban tagja lett a Magyar Parasztszövetség hajdúböszörményi szervezetének, majd 1947 tavaszán beválasztották a szövetség elnöki tanácsába.

1947. augusztus 31-én régi kerületében újra képviselővé választották, október 6-tól a kisgazdapárti képviselőcsoport egyik alelnöki tisztségét töltötte be. Október 15-től a kérvényi állandó parlamenti bizottság elnöke. Többször interpellált a parasztságot érintő kérdésekben. 1947. november 12-én a jószágtenyésztő parasztság érdekében jegyzett be interpellációt a közlekedésügyi miniszterhez, szállítási kedvezmény biztosítását kérve a gazdák számára. Ugyanazon nap az aszályos évre való tekintettel az erdei legeltetés átmeneti engedélyezését kérte a földművelésügyi miniszertől. A hajdúhadházi erdőbirtokosok sérelmét 1948. február 18-án a belügyminiszternek tette szóvá, felpanaszolva, hogy azért kénytelen a parlamenti nyilvánossághoz fordulni, mert ügyét sehol nem tudta elintézni. Utolsó parlamenti megszólalásában a tanyán élők, a tanyasi iskolákban tanulók gyakorlati oktatását sürgette, hogy csökkenhessen paraszti kiszolgáltatottságuk.

1947. szeptember 12-től 1948. április 17-ig az FKGP Politikai Bizottságának a tagja. Fokozatosan szembekerült a párt politikájával, ezért 1948. november 16-án lemondatták a mandátumáról. Ezután közös földjükön gazdálkodott, a politikától visszavonultan élt. 1956 októberében, amikor Hajdúböszörményben is megkezdődött a Független Kisgazdapárt újjászervezése, környezetét és politikai barátait mérsékletre intette. Balesetben hunyt el.

V. I.–V. V.

KAMJÉN ISTVÁN

Mezőtúr, Jász-Nagykun-Szolnok vármegye, 1907. május 30. – Budapest, 1976. szeptember 9.

Nemzeti Parasztpárt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Apja, Kamjén István (1872) római katolikus vallású földműves, napszámos, majd malomipari munkás; anyja Vaszkó Mária (1877) mosónő. Nős, felesége Korsós Julianna. Egy gyermeket neveltek fel.

Három elemi osztályt végzett. Szegényes körülmények között nőtt fel. Volt pásztor, napszámos, mezőgazdasági cseléd, tizennégy éves korától kubikos. 1925-től 1939-ig Budapesten kubikosszálláson élt. Fiatal földmunkásként 1927-ben csatlakozott a radikális baloldali mozgalomhoz, hamarosan felvették a pártba. Részt vett a Vörös Segély munkájában. 1929-ben a Kommunista Ifjúság Magyarországi Szövetsége kongresszusának egyik szervezője. 1932-től az Egyesült Szakszervezeti Ellenzék sport- és kulturális mozgalmának résztvevője, valamint a Magyar Földmunkásszövetség tagja. 1937-ben csatlakozott a népi írók mozgalomához, ösztönzésekre kezdett a következő évben publikálni különböző folyóiratokban és antológiákban. 1942-ben a Történelmi Emlékbizottság aktivistája: munkás–paraszt kongresszust szervezett a Kálvin téri református központban. Kapcsolat fűzte a Györfly-kollégistákhoz.

1944. decemberben Erdei Ferenc személyesen léptette be a Nemzeti Parasztpártba. Családját 1946-ban költöztette el Mezőtúrról; előbb Törökbálinton, majd 1951-től Budapesten laktak. 1946-tól Heves megyei, 1948-ban Pest megyei párttitkár. 1948 májusától a pártközpont jogvédő irodáján dolgozott. 1948 végétől a Dolgozó Parasztok és Földmunkások Országos Szövetsége kubikosszakosztályának a vezetője.

1947. augusztus 31-én az NPP színeiben Pest-Pilis-Solt-Kiskun megyében parlamenti mandátumot szerzett. 1947. november 19-én a telepések házadókedvezménye érdekében interpellált a pénzügyminiszterhez. 1948. február közepén, a költségvetési vita belügyi fejezetének tárgyalásakor a kormánypárti képviselők soraiban nagy tetszést arató, harcos beszédet mondott a háború után újjászervezett közigazgatás védelmében, ugyanakkor élesen bírálta a korábbi úri közigazgatás szereplőit s gyakorlatát. Az ellenzéknek adresszál-

va megjegyezte: „Most sajnálják és aggódnak ezekért a parasztemberekért, mi pedig aggódunk azért, hogy éppen ők akarnak miértünk aggódni.” A ciklus alatt összeférhetetlenségi bejelentést tett két demokrata néppárti képviselőtársa, Keresztes Sándor és Matheovits Ferenc ellen. 1949. január végén, a népjóléti tárca költségvetésének tárgyalásakor a kormány előterjesztését méltatva kiemelte: a magyar nemzet ezeréves történelme során most először, az egységesülő szociálpolitika révén valósul meg, hogy gondoskodjanak a parasztság egészéről.

1949. május 15-én a Magyar Függetlenségi Népfront Pest megyei listájáról ismét bejutott a törvényhozásba. 1950-től 1959-ig a Pest Megyei Tanács tagja. 1953-ban nyíltan kiállt Nagy Imre reformpolitikája mellett.

1947-től tagja a Magyar Írók Szövetségének; a PEN Klub és az Irodalmi Alap munkájában is részt vett. Novelláinak, regényeinek témáit a szegényparasztok, a kétkezi munkások életéből merítette; alakjait realista módon ábrázolta. A legnagyobb elismerés Mihály című regényét fogadta, amelyet többször is kiadtak. Művei közül néhány lengyel nyelven is megjelent. 1950-ben József Attila-díjat kapott.

Kitüntetései: Magyar Népköztársasági Érdemérem arany fokozat (1950); Munka Érdemrend (1955); Szocialista Munkáért Érdemérem (1955); Munka Érdemrend ezüst fokozat (1967); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

Fő művei: Mihály. Regény. Bp., 1950. Emberpiac. Regény. Bp., 1951. Szerződés. Elbeszélés. Bp., 1953. Csaszáné meg a többiek. Elbeszélések. Bp., 1960. Hányódás. Kisregény és elbeszélések. Bp., 1969.

Irodalom: Gerő János: Kamjén István hatvanéves. *Élet és Irodalom*, 1967. 22. sz. Barabás Tibor: Halk búcsú. *Népszava*, 1976. szeptember 26. Csák Gyula: Kamjén István. *Élet és Irodalom*, 1976. 38. sz. Dancs József: Utak és állomások. Bp., 1978.

B. P.—M. K. J.

KÁNTOR JÓZSEF

Kajdacs, Tolna vármegye, 1901. március 21. – Kajdacs, Tolna megye, 1972. március 26.

Demokrata Néppárt

Baranya és Tolna vármegyék Pécs törvényhatósági jogú várossal

Római katolikus vallású családból származott. Szülei, Kántor János és Kapás Rozália uradalmi cselédek, később néhány hold földdel és saját házingatlannal rendelkező szegényparasztként voltak. Testvérei közül senki sem érte meg a felnőttkort, Rozália (1890) és Erzsébet (1897) nővérei még gyermekkorukban meghaltak, János nevű bátyja (1893) pedig hősi halált halt az első világháborúban. 1923-ban házasságot kötött Horváth Terézszel. Három gyermekük született: József (1926–1992) címzetes apátplébános volt Dunaföldváron, János (1929) tanítóként és hitoktatóként dolgozott, Teréz (1937) a Dél-dunántúli Áramszolgáltató Vállalat alkalmazottja volt.

Hat elemi végzet, majd felnőtt fejjel önképzéssel gazdagította ismereteit, újságot is járatott. A családi gazdaságban 1915-től a családfenntartóként végzett munka mellett részes aratást vállalt, cséplőmunkásként dolgozott. 1932-től maga is bérelt földet. Megfeszített munkával elérte, hogy 1945-ben 14 kat. hold földet mondhatott magáénak. Szorgalmát látva lakhelyén közeleli funkciók viselésével bízták meg, több évig betöltötte a másodbírói tiszteket; tagja, majd pénztárosa, végül elnöke lett az egyházközségi képviselő-testületnek. Falujában ellátta a kántori teendőket is. Az 1930-as években részt vett az ezüstkalászos gazdátanfolyamon, az 1940-es évek elején pedig az érdi népfőiskola hallgatója volt. Megyéjében maga is közreműködött gazdátanfolyamok szervezésében.

1945-ben a magántulajdon védelmét képviselő Független Kisgazdapárthoz csatlakozott. Mivel annak politikája az 1947-es választások idejére hitelét veszítette szemében, kilépett a pártból. Döntését megkönnyítette, hogy az alakuló keresztény párt Baranya megyei szervezői, az érdi KALOT-nép-

főiskola tanáira hivatkozva felkeresték, és felajánlották neki a Demokrata Néppárt képviselő-jelöltségét. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a Baranya és Tolna megyei választókerületben el is nyerte a parlamenti mandátumot. A németek kitelepítésekor képviselői befolyását felhasználva megakadályozta több magyarérmű sváb család elhurcolását. Agrárügyekben két alkalommal is interpellált a földművelésügyi miniszterhez. A parlament 1949. áprilisi feloszlata után visszavonult a politikától, folytatta az önálló gazdálkodást. Mivel szót emelt a parasztságot tönkretévő beszolgáltatási rendszerrel szemben, 1952-ben letartóztatták, de kihallgatása után szabadlábra helyezték.

1956-ban megpróbálta távol tartani magát a forradalmi eseményektől, de amikor azzal keresték meg, hogy segítsen megfékezni az elszabaduló indulatokat, nem maradt tétlen. Az ő tekintélyének és higgadt fellépésének is köszönhetően falujukban nem történt rendbontás. 1957. áprilisában mégis letartóztatták, Pakson több napig kihallgatták. Nem állították bíróság elé, de bűnügyi nyilvántartásba vették, és rendőri felügyelet alá helyezték. A tsz-szervezések idején, 1959-ben arra kényszerült, hogy feladja gazdasági önállóságát. Az 1960-as évek elején a kajdacsai termelészövetkezet pénztárosa lett. 1963. őszén több ízben hiányt tapasztalt. Ezekről jelentést tett, s miután nem történt semmilyen intézkedés, az újabb pénzhiány észlelésekor általános revíziót kért. Miután a hiányzó összeget befizette, munkakörét felmondva távozott a közös gazdaságból, mégis bűnvádi eljárást indítottak ellene, és 1964. júliusban, politikai múltjára való tekintettel, hat hónapi felfüggesztett börtönbüntetésre ítélték.

Sz. R.

KAPETTER GYULA

Monor, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1905. október 5. – Budapest, 1971. június 16.

Szociáldemokrata Párt

Nagy-Budapest

Kapetter István kazánkovács és Csáky Zsuzsanna gyermeke. A római katolikus vallású családban nyolc testvére született, de csak Piroska, Rózsa, Zsuzsa, valamint István – aki szobafestő lett – élte meg a felnőttkort. 1937-ben Kiszpesten feleségül vette Feigl Ilonát (1906–1990), aki férjhezmenetele előtt zongoratanárnő volt. Két lányuk született: Judit (1938–1973)

sebész- és alatóorvosi, Márta (1940) pedagógusi oklevelet szerzett, ő később övönöként dolgozott. Képviselősege idején családjával együtt Kiszpesten élt.

Gyermekkorában Monorról Kiszpestre költöztek, ő már ott járt elemi iskolába, majd magánúton elvégezte a polgári iskola négy osztályát is. Tizenkét éves korától – a családi ha-

gyományoknak megfelelően – apjával együtt a Hoffher és Schrantz Gépgyárban dolgozott. Ipariskolát végzett, kazánkovács-tanuló, majd segéd. 1924-ben felszabadult, négy éven át kovács, ezután 1929-ig kazánkovács, később üzemlakatos különböző üzemekben, utoljára a Parafakőgyárban. 1937-ben a MÁVAG-nál helyezkedett el, ismét szakmájában dolgozott.

1945-ben belépett a Szociáldemokrata Pártba, egyidejűleg tagja lett a vasasszakszervezetnek is. Munka-helyén az üzemi bizottság elnöke. Az 1947. augusztus 31-én megtartott országgyűlési választásokon a szociáldemokraták nagy-budapesti listáján indult, pótképviselő lett. Behívására 1948. április 26-án került sor, amikor a törvényhozásban elfoglalta a mandátumáról lemondott Jancsecz Imre helyét. Parlamenti szűzbeszédét kiskorúak és gondnokoltak gyámhatósági pénzeinek kezeléséről szóló javaslat tárgyalása során, a közigazgatási és pénzügyi bizottságok együttes jelentése beterjesztésekor, november 25-én mondta el. Előadóként támogatja az árvaellátás korábbi rendszerét átszervező, a községi pénzkezelést államosító, a pénzeknek véleménye szerint biztonságosabb elhelyezést szavatoló kormányjavaslatot. 1948. március 8-án, az SZDP XXXVI. kongresszusán bekerült

a párt ellenőrző bizottságába, majd 1948. október 20-án a Szakszervezetek Országos Tanácsa Központi Vezetőségébe. A pártegyesítéstől 1951. márciusig a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége tagja. Képviselői megbízatását a következő ciklusban is megőrizte, 1949. május 15-én a Magyar Függetlenségi Népfront nagy-budapesti listájáról mint a MÁVAG Üzemi Bizottságának elnöke szerzett újabb mandátumot.

1953-ban, miután képviselői megbízatása megszűnt, a Ganz-MÁVAG üzemfenntartási osztályvezetőjévé nevezték ki. A következő évben technológusi szakképzettséget szerezve leérettségizett a Hernád Utcai Ipari Középiskolában. 1955 októberétől részt vett a Gépipari Tudományos Egyesület szerszámgépszakosztályának munkájában. 1956 decemberében felmentették osztályvezetői beosztásából, és egyidejűleg megbízták a gyárgondnokság irányításával. A Magyar Szocialista Munkáspártnak is tagja maradt. 1959-ben rehabilitálták, a raktározási osztály vezetője lett. 1965-ben vonult nyugdíjba.

Kitüntetései: Magyar Népköztársasági Érdemérem arany fokozat (1950); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

M. K. J.–Sz. R.

KARDOS LÁSZLÓ

Tótkeresztúr, Vas vármegye, 1918. november 13. – Budapest, 1980. március 3.

Magyar Kommunista Párt

Országos lista

Evangélikus vallású, szegényparaszti családból származott; apja Kardos János törpebirtokos és szabósegéd, anyja Koltay Mária (1892–1970) cseléd és háztartásbeli. Két bátyja közül János (1912–1980) faszobrász, Ferenc (1915–1982) fodrász volt. 1945-ben felségül vette Kampó Magdát; házastársától 1948-ban elvált. Gyermekek, Katalin (1945) grafikus. 1955 után Pogány Mária előbb az élettársa, majd börtönből való szabadulását követően a felesége lett; halálát követően szellemi és tárgyi hagyatékának gondozója.

A trianoni döntés nyomán szülőfaluja Jugoszláviához került, így jugoszláv, majd a család Magyarországra költözése után repatriált magyar állampolgár lett. 1924-től Rákospalotán járt elemi iskolába. 1929–1937-ben az újpesti Könyves Kálmán Reálgimnázium diákja volt. Ezután elvégezte a budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem magyar nyelv és irodalom–olasz tanári szakát. 1943-ban bölcsészettudományi (etnográfiai, antropológiai, szociológiai) doktorátust szerzett. Egyetemi éve alatt eleinte gyakran változó szállásokon lakott, alkalmi munkákból, főleg tanításból, valamint diáksegélyből tartotta el magát. Hamarosan bekapcsolódott a népi származású értelmiségi diákok mozgalmába.

1939-ben tagja lett a Parasztfőiskolások Közösségének és a Turul Szövetség égisze alatt működő Bolyai-kollégiumnak. 1942. szeptemberben az önállóvá vált Győrffy-kollégium igazgatójává választották. Emellett tudományos közösségekben és műhelyekben – Táj- és Népkutató Intézet, Teleki Pál Tudományos Intézet – dolgozott. 1941-től az illegális Kommunista Magyarországi Pártja tagja, 1943 és 1944 között a Magyar Parasztszövetség Földmunkásszakosztálya szervezője. 1943 nyarán részt vett a szárszói konferencián, felszólalásával Erdei Ferenc társadalomfelfogását és politikai nézeteit támogatta. 1943 őszén katonai behívót kapott, s egy politikailag megbízhatatlan személyekből összeállított büntetőszázaddal Észak-Erdélybe vitték. 1944 áprilisa, a Győrffy-kollégium önkormányzatának felfüggesztése után illegálisba vonult, novembertől a Magyar Diákok Szabadságfrontja tagjaként részt vett az ellenállásban.

1945 januárjától részt vett a Győrffy-kollégium újraindításában, amelynek 1948. márciusi megszűnéséig ismét ő volt az igazgatója. Ugyancsak 1945 tavaszától az országos nevelésügyi és propagandaosztály vezetőjeként jelentős munkát végzett a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség szervezésében. Közben a Magyar Kommunista Párt megbí-

zottjaként Tolna és Baranya megye földosztás- és telepítésügyi kormánybiztosa. 1946-ban főszerepet vállalt a népi kollégiumi mozgalom elindításában és a Népi Kollégiumok Országos Szövetsége megszervezésében. 1946. júliustól a Nékosz nevelésügyi osztályvezetője, 1947. szeptembertől a szervezet főtítkára. A *Március 15-e* című népi kollégiumi hetilap főszerkesztője és a *Valóság* című folyóirat szerkesztő-bizottsági tagja. Emellett több kétoldalú művelődési társaság (jugoszláv, román, olasz) vezetőségi tagja, és 1945–1947-ben különböző nemzetközi találkozók résztvevője Jugoszláviában, Csehszlovákiában, Hollandiában és Finnországban.

Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a kommunista párt országos listájáról bejutott a törvényhozásba. Parlamenti bemutatkozására a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez intézett kérdés formájában került sor, november 12-én. A népi kollégiumok egyház részéről történő denunciacióját kifogásoló, egyszersmind miniszteri védelmet kérő interpellációjának szóbeli indoklásakor szokatlanul éles és zajos szövegtárgyalásba keveredett a Demokrata Néppárt több képviselőjével, közöttük Barankovics István pártelnökkel. Több konkrét esetet ismertetve azt igyekezett bizonyítani, hogy a népi kollégium nem a kommunista párté, hanem a szegény emberek gyermekeié, ezért elfogadhatatlannak nevezte az egyház papi és tanügyi személyzete részéről tapasztalt magatartást. Felszólalt az 1947–1948. évi költségvetés vitájában, a kultusztárca pénzügyi terveinek részletes tárgyalásakor is. Beszédét abban a reményben fejezte be, hogy a kormány továbbra is támogatni fogja a magyar ifjúság mozgalmát. Rövidesen neki is csalódnia kellett. 1947–1948 fordulóján még a kollégiumi mozgalom bővítését tervezte, a Vasvári Pálról elnevezett akadémia felállítását szervezte. A népi kollégiumok megszervezéséért és pedagógiai munkásságáért 1948 márciusában Kossuth-díjat kapott. Az időközben megváltozott politikai helyzetben azonban az akadémia felállítására már nem kerülhetett sor, sőt a kommunista pártvezetés fellépett mind az ő, mind pedig a kollégiumi mozgalom „túlzott”-nak minősített, a teljes centralizáció programjának megvalósítását valóban keresztező centonómiajával szemben.

1948. július 20-án leváltották a Nékosz főtítkári tisztségéből. Ezután a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumba helyezték alacsonyabb, tudományos osztályvezetői beosztásba. Szeptember 9-én a Magyar Dolgozók Pártja Központi Ellenőrző Bizottsága szigorú megrovásban részesítette, aminek következtében parlamenti képviselőségéről le kellett mondania. 1948. november 16-án hozták nyilvánosságra az Országgyűlésből való „önkéntes” távozását. 1950 tavaszán, a politikai tisztogatások során a kultuszminisztériumból is eltávolították, mint köztisztviselőt rendelkezési állományba helyezték. Néhány hónap múlva a Néprajzi Múzeumba került, eredeti szakmájában, etnográfusként dolgozott. 1954-től a múzeum tudományos titkára és a magyar osztály vezetője, 1956 nyaratól pedig az intézmény főigazgatója. A Magyar Tudományos Akadémia néprajzi bizottságába is bekerült,

majd 1954-től 1957-ig az akadémia termelészövetkezetekkel foglalkozó csoportját vezette. 1955-től a Magyar Néprajzi Társaság választmányának, 1956-ban pedig a Múzeumok Nemzetközi Szövetségének a tagja. Mindezek mellett tudományos szakfolyóiratok szerkesztésében is részt vett, 1956-ban a *Néprajzi Értesítő* és a *Néprajzi Közlemények* főszerkesztője. Ezekben az években érdeklődésének homlokterében a falusi lakosság néprajza, valamint a népi vallásosság alakulása állt.

1954 őszén, Nagy Imre miniszterelnöksége idején Márkus Istvánnal együtt reformjavaslatot – az ún. fiatal írók memorandumuma – készített az ifjúsági szervezetről és mozgalomról. 1956-ban a népi kollégiumi mozgalom és a Nékosz újjáélesztésének egyik fő kezdeményezőjeként újra bekapcsolódott a politikai életbe. Az egykori kollégisták találkozóinak és a Petőfi Kör vitaüléseinek aktív résztvevője. Jelentős befolyást gyakorolt a sztálinizmusból kiábrándult fiatal marxista értelmiségiekre, főleg a volt népi kollégistákra. Nagy Imre híveként részt vett a forradalomban. Az 1956. október 28-án létrejött Magyar Értelmiség Forradalmi Bizottsága alapító tagja és vezetője, a politikai tárgyalások egyik szereplője. 1957 márciusában Göncz Árpáddal fontos szerepet vállalt Nagy Imre politikai jegyzeteinek külföldre való kijuttatásában, amelyekhez előszót is írt. 1957. május 4-én letartóztatták, majd 1958. augusztus 9-én „a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés kezdeményezése és vezetése”, valamint „hazaárulás” miatt életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélték.

1963. március 29-én amnesztiával szabadult börtönéből. Ezután a Néprajzi Múzeumba visszatérve tudományos főmunkatársként szociológiai kutatásokat végzett; 1970-ben megszerezte a néprajztudományok kandidátusa címet. Emellett 1970-től ő irányította a Nékosz-dokumentumok gyűjtését és a kollégiumi mozgalom történetével foglalkozó kutatómunkát. 1976-ban a harmincadik évforduló kapcsán megtartott emléknapp szervezésében is fontos szerepet vállalt. Az ő szerkesztésében jelent meg 1978-ban, illetve 1980-ban A fényes szelek nemzedéke. Népi kollégiumok 1939–1949 című kétkötetes dokumentumgyűjtemény. Nem sokkal halála előtt nyugdíjazták. 1988-ban Vasváron iskolát neveztek el róla.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend bronz fokozat, ezüst fokozat (1947); Kossuth-díj (1948); Köztársasági Elnök Elismerésének Aranykoszorúja (1948); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Munka Érdemrend arany fokozat (1970, 1975).

Fő művei: Az Őrség népi táplálkozása. Bp., 1943. Jegyzetek a volt uradalmi cselédség kultúrájának, életmódjának alakulásáról. Bp., 1955. Egyház és vallásos élet egy mai faluban. Bakonycsérnye. Bp., 1969. Boldog emberek közössége. A magyarországi nazarénusok. Bp., 1988. Tiszaigar – egy tiszántúli falu életrajza 1744–1944. Bp., 1997.

Irodalom: Kardos László. Összeáll.: Balázs Katalin, Greskovits Béla, Kocsis Károly. Bp., 1981. Kardos László börtöníráisai 1957–1963. Bp., 1992.

KÁRPÁTI ANTAL

Budafok, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1897. május 25. – Budapest, 1979. december 28.

Szociáldemokrata Párt

Nagy-Budapest

Német eredetű, római katolikus családból származott. Apja Klie Vendel cipész, anyja Hennerth Katalin. 1945 után a Kárpáti vezetéknevet használta. Képviselősege idején vallását nem gyakorolta, házasságban élt, három gyermeket nevelt; családjával együtt Kispesten lakott.

Hat elemiit végzett, majd kitanulta a vas- és fémöntő szakmát. Különböző fővárosi üzemekben dolgozott, ha nem volt éppen munka nélkül vagy börtönben. Korábbi szakszervezeti tagsága után, 1919-ben belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. A Tanácsköztársaság alatt a bírói járási munkástanács és a Vörös Őrség tagja, majd a kaposvári határvédelmi zászlóalj körzetparancsnoka. A kommün bukása után négyévi fegyházra ítélték. Büntetése letöltése után rendőri felügyelet alá helyezték. 1925 és 1932 között vezetőségi tag az MSZDP budafoki szervezetében. 1933-tól 1944-ig a kispesti szociáldemokrata szervezet végrehajtó bizottsági tagja, egy ideig a pártszervezet elnöke, valamint szervezőbizottsági tag a helyi vasasok szakszervezeti csoportjában.

1945-től a Szociáldemokrata Párt Pest környéki végrehajtó bizottságának a tagja, a Buda környéki járás és Budafok függetlenített párttitkára. 1945 és 1948 között a Budafoki Nemzeti Bizottság tagja, a képviselő-testületi SZDP-frakció elnöke. Emellett a megyei törvényhatósági bizottság tagja-

ként is részt vett a közéletben. 1947-ben a *Barátság* című lap felelős szerkesztője.

1945. április 2-án a fővárosban az Ideiglenes Nemzetgyűlés képviselőjévé választották. A november 4-i választásokon a nagy-budapesti választókerületből ismét bejutott a Nemzetgyűlésbe. 1947. augusztus 31-én harmadszor is képviselő lett, ezúttal is a fővárosi listán jutott mandátumhoz. Egy alkalommal, 1948. február 13-án, a Kossuth-díj alapításának vitájában szólalt fel a parlamentben. Pártja kijelölt szónokaként kijelentette: „Mi szociáldemokraták – fizikai és szellemi dolgozók a Horthy-rezsim alatt éppen úgy, mint az azt megelőző időkben – a magunk nyomorúságos helyzetében sem hagytuk soha figyelmen kívül a tudomány és a művészet kiválóságait, akik kemény harcot vívtak a mindennapi életért...”. A kormány politikájának támogatása azonban nem jelentette a kommunista párt szociáldemokráciát beolvasztó törekvéseinek támogatását, ezért március 18-án többekkel együtt őt is kizárták az SZDP-ből, és április 26-án lemondatták képviselői mandátumáról. Később gazdasági területen dolgozott, az újpesti vasöntőde főmérnökeként ment nyugdíjba.

Kitüntetései: Szocialista Hazáért Érdemrend (1968); Munka Érdemrend ezüst fokozat (1969); Tanácsköztársasági Emlékérem (1969); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

K. Zs.—M. K. J.—S. M.

KASSÁK LAJOS

Érsekújvár, Nyitra vármegye, 1887. március 21. – Budapest, 1967. július 22.

Szociáldemokrata Párt

Nagy-Budapest

Szlovák származású apja, Kassák István patikaszolga volt, anyja, Istenes Erzsébet mosónő. 1904-ben anyjával és két húgával Újpestre költözött. Első felesége Simon Jolán (1885–1938) színésznő volt, aki eredetileg munkásként dolgozott az Egyesült Izzóban. Első színpadi szerepléseként munkás-szavalókórusokat vezetett. Rózsahegy Kálmán színiiskolájának elvégzése után Bárdos Artúr szerződtette. 1920-ban, színészi pályáját megszakítva, követte férjét a bécsi emigrációba. Hazatérésük után, 1926-tól újra szavalókórusokat szervezett a Munka Körben, Magyarországon kívül felléptek Bécsben, Pozsonyban, Kassán és Érsekújváron. Házastársa öngyilkossága után, 1939-ben újra megnősült, második fele-

sege Kárpáti Klára (1914–1986), aki 1938-ban a Pázmány Péter Tudományegyetem matematika–fizika szakán végzett. 1947-től 1954-ig a békásmegyeri általános iskolában tanított. 1957-től 1960. évi nyugdíjazásáig a Trefort utcai gimnázium matematikatanára.

A négy elemi elvégzése után gimnáziumba iratkozott be, de tanulmányait hamarosan abbahagyta. Tizenkét éves korában lakatostanoncnak állt Érsekújváron. Miután a segédlevelet megszerezte, először Győrben kapott munkát. Hamarosan a fővárosban próbált szerencsét, anyagföldi gyárakban dolgozott. Bekapcsolódott a szakszervezeti mozgalomba, és belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. Sztrájk-

kot szervezett, tüntetéseken vett részt, ezért feketelistára került, többször elbocsátották; ha tudott, továbbra is szakmájában vállalt munkát. Az irodalomra egy véletlenül a kezébe került Petőfi-kötet hívta fel figyelmét, majd megismerkedett Ady és a Holnap antológia szerzőinek műveivel. Autodidaktaként kezdett el tájékozódni a magyar költészetben, hamarosan maga is megpróbálkozott a versírással, első műve 1908-ban jelent meg az *Újpest* című lapban. 1909-ben a *Független Magyarország*, 1910-től a *Renaissance* közölte műveit. 1909 tavaszán, Ady költészetén föllekesülve, gyalogosan, csomagok és pénz nélküli vándormunkásként útra kelt Párizs felé. Brüsszelben részt vett egy anarchista összejövetelen, másnap hajnalban detektívek jöttek érte, két hétig fogva tartották a helyi toloncházban, majd mint csavargót kiutasították Belgiumból. A Párizs felé gyalogló kovácslegényt a rendőrség Stuttgartban is őrizetbe, egyszersmind nyilvántartásba vette. Eljutott úti céljához, de végül 1910-ben a követés visszatoloncoltatta Magyarországra.

A munkásmozgalom és nyugat-európai útja hatására kialakult avantgárd, művészeti forradalmat hirdető esztétikai felfogása. Hazatérte után egyre egyénibb hangú művekkel jelentkezett. 1915-ben jelent meg az első verseskötete, valamint első, kéthavi folyóirata, a *Tert*. Egy háborúellenes szám miatt lapját betiltották, ezután 1916 októberében *Ma* címmel indított hasonló jellegű lapot. Aktivistának nevezett avantgárd programja radikálisan szakított a hagyományos irodalmi formákkal. Folyóirataiban éles hangon fordult szembe a háborúval, nyíltan szocialista eszméket hirdetett. Lapjai körül csoportosult a magyar avantgárd és a későbbi szocialista irodalom számos képviselője. Az öszirózsás forradalom után bírálta a felemás polgári demokratikus átalakulást, s már 1918 novemberében kommunista köztársaságot követelt.

1919-ben a két munkáspárt egyesülésével létrejött Magyarországi Szocialista Párt, egyúttal az írói direktórium tagja. A Közoktatásügyi Népbiztosság megbízásából előbb plakátcentzorként a falragaszok engedélyezésével foglalkozott, majd a színházi bizottság tagjaként dolgozott. Júniusban Kun Béla elítélte az avantgardisták törekvéseit, erre ő egy levél formájú vitairattal válaszolt, amelyben a művészet szuverenitását hirdelve elutasította a pártirányítás kommunista elvét. Mivel bírálta a diktatúra rendszerét és kultúrpolitikáját, a tanácskormány júliusban betiltotta folyóiratát. Hosszú időre ez a vita szabta meg az avantgárd mozgalom és a kommunista párt viszonyát, Kassák később is éles kritikusa maradt a kommunista párt politikájának.

A kommün bukása után letartóztatták, néhány hónapi fogóság után a Gyűjtőfogházból megszöktették, 1920-ban hajón menekült Bécsbe. Újraindította *Ma* című folyóiratát, s az avantgárd irodalom és képzőművészet egyik legrangosabb nemzetközi fórumává fejlesztette azt. Az új történelmi helyzetben a szocialista mozgalom legfontosabb feladatának a nevelést és az új szellemi és tárgyi kultúra létrehozását tartotta. A magyar avantgárd tábora időközben részekre sza-

kadt, a kommunista írók, kiválva a mozgalomból, támadást indítottak az ő nézetei ellen. A *Ma* köre fiatalokkal egészült ki, szerzői közé tartozott Déry Tibor, Németh Andor és Illyés Gyula. Saját művészeti felfogása és költői útja az expresszionizmus után a dadaizmuson át mindinkább közeledett a konstruktivistákéhoz; irodalmi munkái mellett egyre több figyelmet fordított a képzőművészetre, első jelentősebb festményeit ekkor készítette. 1922 októberében Berlinbe utazott, ahol megtekintette az orosz avantgárd művészek kiállítását, és élményeiről lelkes beszámolót közölt a *Mában*. 1924-ben maga is bemutatkozott a berlini Sturm Galériában. Kapcsolatai a német avantgárddal és a weimari Bauhaus-körrel éveken át fennmaradtak. 1925-ben Munkásmozgalom és művészet címmel cikksorozatot publikált a *Népszavában*. Mielőtt az emigrációból hazatért volna, még elutazott Párizsba.

1926. októberben visszatelepült Magyarországra. Novemberben belépett a szociáldemokrata pártba, s *Dokumentum* címmel mindössze öt lapszámot megért folyóiratot alapított. 1927-ben megjelentette az *Egy ember élete* című önéletrajzi regényének első három kötetét, s Budapesten kiállítást rendezett képzőművészeti, reklámgrafikai műveiből. Alapító tagja a Magyar Könyv- és Reklámművészek Társaságának. 1928-tól 1938-ig a *Munka* című folyóirat alapító szerkesztője, és a betiltásig ő vezette a laphoz kötődő Munka Kör is. Az értelmiségiek, diákok és művészek alkotta baloldali csoportosulásban 1930 tavaszán heves viták kezdődtek a szovjet ötéves terv értékeléséről, valamint Trockij száműzetéséről. A belső vita hamarosan szakítással végződött, 1930. szeptember közepén egy időre minden közösséget megszakított az „oppó”-val – köztük Berkovits Tiborral, Fuchs Pállal, Heilein Károlyval, Justus Pállal és Szabó Lajossal –, a belső ellenzék irányítóival. 1931-ben a rendőrségi jelentés szerint mintegy ezer-ezerkétszáz fiatal csoportosult körülötte. Ezekben az években folytatta az *Egy ember élete* című önéletrajzát. A korábbi politikai viták ellenére, Mónus Illés felkérésére, 1935-től dolgozni kezdett a *Népszavának* és a *Szocializmusnak*. Költőként eltávolodott az avantgárdtól, az élet szépségeinek ábrázolásával tiltakozott a szélsőjobb ideológiák ellen. 1937-ben, ötvenedik születésnapján Móricz Zsigmond a proletariátus írójának nevezte őt. 1940-ben háborúellenes izgatásért kéthavi börtönbüntetést kapott, a budapesti Gyűjtőfogházban raboskodott. 1944-ben feleségével együtt visszavonultan éltek Angyalföldön, ott vészelték át Budapest ostromát, amelyről naplót írt.

1945-ben Fodor Józseffel együtt az *Új Idők* szerkesztője, és ismét publikálni kezdett a *Népszavában* és a *Szocializmusban*. Kezdetben autonóm művészként több kérdésben vitatta a Szociáldemokrata Párt hivatalos nézeteit. Keresztury Dezső minisztersége idején rövid ideig tisztviselő a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium művészeti főosztályán. 1946–1947 fordulóján a Demokrácia Kultúrnapjai akciósorozat irányítója. A Magyar Művészeti Tanács alelnöke, az *Alkotás* és a *Kortárs* szerkesztője. Hatvanadik születésnapja alkalmából, 1947-

ben több elismerésben részesült, mint a kiemelt alkotók egyike életjáradékot kapott, és egy házat utaltak ki számára Békásmegyeren. Ekkor a Baumgarten-díjat is megkapta.

1947-től Justus Pál hatására aktívan bekapcsolódott a pártéletbe, a baloldali képviselőjeként a párttanács tagja, az SZDP művészeti bizottságának az elnöke. Képviselőjelölt az 1947. évi választásokon, 1948. január 29-én a mandátumáról lemondott Kelemen Gyula helyére az SZDP fővárosi listájáról behívták az Országgyűlésbe. Február 24-én, az 1947–1948. évi költségvetési vitában, a vallás- és közoktatásügyi tárca fejezetének tárgyalásakor mondta el képviselői szűzbeszédét. Álláspontja szerint a demokrácia sorsa a kulturáltság fokán fog múlni, az új demokratikus államformának a nép tudatosításán, erkölcsösségén és igényességén kell felépülnie. Örömmel állapította meg, hogy a „politikai és gazdasági lázállapotát” élő ország kormánya 34 millió forintot kíván a művészetekre és az irodalomra fordítani, szemben a korábbi konszolidált rezsimmel, amely 1938-ban ugyanezekre a célokra mindössze 13 millió forintot szánt. Úgy vélte, hogy a nép és a kormányzat „ebben a pillanatban egy és azonos”. Ugyanakkor nehezményezte, hogy a magyar közönség általában nagyon alacsony fokon áll művészeti és irodalmi tekintetben. Befejezésül saját életútjára, az iskolán kívül is megszereshető tudásra hivatkozva egy olyan állami könyvkiadó alapítását javasolta, amely tömegesen adja ki az európai és a magyar klasszikus irodalmat, kielégítve a művelődni vágyó munkáscsaládok igényeit.

A két munkáspárt közötti viták következményeképpen hamarosan megszűntek folyóiratai, az *Alkotás* és a *Kortárs*. 1948 júniusában még átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába, de 1949-től mégis belső számúzetésbe kényszerült, miután a kommunista művelődéspolitikai elvekkel nem értett egyet, és a sztálini személyi kultuszt is elvetette. 1949 és 1956 között nem publikált. 1953. szeptemberben, az írószövetség párttaggyűlésén bírálta az MDP szektás kultúrpolitikáját, ezért

kizárták a pártból. Csak 1956-tól térhetett vissza a művészeti életbe, szeptemberben, az írószövetség közgyűlésén beválasztották az elnökségbe. 1957-ben kiállítása nyílt a Csók István Galériában, a következő években kiadták régebbi elbeszéléseit, regényeit, s verseskötetei jelentek meg. 1960-ban és 1963-ban Párizsban állították ki műveit. Képzőművészként nemzetközi hírnévre tett szert, munkáit rangos nyugati galériák és múzeumok vásárolták meg.

1965-ben Kossuth-díjat kapott. 1967-ben, nyolcvanadik születésnapja alkalmából, a FÉSZEK Klubban ünnepi estet rendeztek tiszteletére. Halálát követően életművéről felesége gondoskodott életének utolsó napjáig. Végrendeletében a Bécsi úti lakásban található Kassák-hagyatékot – festményeket, kéziratokat – egy alapítandó emlékmúzeumra hagyta. 1985-ben ő kezdeményezte férje naplójának, a Szénaboglyának megközelítően teljes publikálását az *Alföld* című folyóiratban.

Kitüntetései: Kossuth Érdemrend III. osztály (1948); Kossuth-díj (1965); Munka Érdemrend arany fokozat (1967).

Fő művei: A ló meghal, a madarak kirepülnek. Bécs, 1924. Egy ember élete. Önéletrajz I–III. Bp., 1927. IV–VI. Bp., 1931. VII–VIII. Bp., 1935. Összes versei. Bp., 1970. Élünk a mi időnkben. Írások a képzőművészetről. Bp., 1978. Nehéz esztendő. Válogatott elbeszélések. 1–2. Bp., 1980.

Irodalom: Kassák Lajos hatvanadik születésnapjára. Emlékkönyv. Szerk. Nádass József. Bp., 1947. Bori Imre–Körner Éva: Kassák irodalma és festészete. Bp., 1967. Bori Imre: Az avantgarde apostolai. Újvidék, 1971. Rónay György: Kassák Lajos alkotásai és vallomásai tükrében. Bp., 1971. Csaplár Ferenc: Kassák körei. Bp., 1987. Magam törvénye szerint. Tanulmányok és dokumentumok Kassák Lajosról. Szerk.: Csaplár Ferenc. Bp., 1987. „Dolgoztam, bár nem hagyták, hogy dolgozzam.” Kassák és a magyar avantgárd mozgalom. Bp., 1995.

M. K. J.

KATONA JENŐ

Vámosmikola, Hont vármegye, 1905. július 3. – Budapest, 1978. augusztus 15.

Független Kisgazdapárt

Nagy-Budapest

Kispolgári, római katolikus vallású családból származott. Apja, Katona Ferenc vendéglős volt, anyja Pelcz Franciska háztartásbeli. 1946-ban megnősült, felesége Czobor Ágnes (1914–1987) művészettörténész. Leánya Ágnes.

Eredetileg papnak készült, 1923-tól három évig a római Gregorián Egyetemen, a Collegium Germanico–Hungaricum tagjaként filozófiát hallgatott. Az egyházi pályával felhagyva 1926-tól a budapesti tudományegyetemen folytatta tanulmányait; Eötvös-kollégistaként magyar nyelv- és irodalom–német sza-

kon az abszolutóriumig jutott. Közben, 1927–1928-ban ösztöndíjas Bécsben, itt kezdődött újságírói pályája, Pethő Sándor *Magyarság* című lapját tudósította az osztrák fővárosból.

1929-ben belépett a Wesselényi Reformklubba. 1930-ban részt vett Bajcsy-Zsilinszky Endre Nemzeti Radikális Pártjának a megalakításában. 1934-ben a *Magyarság* munkatársa. 1935-től 1938-ig a *Korunk Szava* című haladó katolikus szellemiségű, politikai és társadalmi kérdésekkel foglalkozó hetilap szerkesztője. 1937-től ő szerkesztette a *Korunk Szava Nép-*

könyvtára című sorozatot. A hetilapot náciellenessége miatt az Imrédy-kormány betiltotta. 1939-től 1944-ig a szellemi ellenállásban jelentős szerepet játszó, szintén katolikus *Jelenkor* felelős szerkesztője. Ezzel egyidejűleg, 1938-tól 1944-ig, főmunkatársként, a *Magyar Nemzet* politikai publicistája. A zsidótörvények miatt hátrányosan érintett katolikusok támogatására a püspöki kar által 1939. október 3-án létrehozott bizottság tagja. Egyik aláírója a Magyar Történelmi Emlékbizottság felhívásának. A német megszállás után bujdosni kényszerült, elfogták és bebörtönözték; egyházi segítséggel sikerült megmenekülnie. Győrben élte át a front átvonulását.

1945 nyarán belépett a Független Kisgazdapártba. Rövid ideig a párt sajtófőnöke volt. Főmunkatársként dolgozott a *Demokrácia* című kisgazdapárti hetilapnál. 1945–1946-ban a főváros IV. kerületi nemzeti bizottságának a tagja. 1945. október 7-én Budapesten a törvényhatósági bizottság tagjává, majd november 4-én a Vas vármegyei listán nemzeti gyűlési képviselővé választották. Az FKGP baloldali értelmiségi csoportjához, Ortuay Gyula és Oltványi Imre köréhez tartozott. Aláírta az FKGP balszárnyának 1946. március 5-i nyilatkozatát, amelyben támogatták a Baloldali Blokk követeléseit. 1946. márciustól augusztusig a párt fővárosi frakciójának intézőbizottsági tagja. 1946. augusztus 28-án baloldali magatartása miatt pártfegyelmet kapott, és mindennemű párttevékenységtől eltiltották. Nagy Ferenc miniszterelnök lemondása és emigrációba kényszerítése után, 1947. június 6-tól szeptember 12-ig, majd 1948. április 17-től az FKGP Politikai Bizottságának a tagja. 1947 tavaszától a *Politika* című hetilap, 1947. június 6-tól szeptember 4-ig, majd 1948. március 1-jétől a *Hírlap*, a kisgazdapárt egyik napilapja főszerkesztője. 1947 nyaratól az Országos Központi Hitelszövetkezet alelnöke.

1947. augusztus 31-én a Független Kisgazdapárt nagy-budapesti listáján választották képviselővé. 1948. február 23-án az 1947–1948. évi, 1949. január 25-én az 1949. évi állami költségvetés részletes vitájában a vallás- és közoktatásügyi tárca fejezetének előadója volt. 1948. december 9-én szintén előadóként ő tett előterjesztést a Külügyi Akadémia megalapítására.

1949. május 15-én a Magyar Függetlenségi Népfront fővárosi listájáról ismét bejutott a törvényhozásba. 1949-ben a Budapest IV. kerületi népfrontbizottság elnöke. 1950-ben a fővárosi képviselői bizottság, 1950–1954-ben a Fővárosi Tanács tagja. 1949. augusztus 23-tól 1953. július 3-ig részt vett az Elnöki Tanács munkájában. 1949–1950-ben az Országos Szabadművelődési Tanács tagja. 1950 és 1952 között a *Kis Újság* felelős szerkesztője volt. A lap megszűnése után, 1952-től 1966-ig a *Könyvbarát* (később *Könyvtáros*) című folyóirat főszerkesztője. 1957. október 22-től 1964. március 20-ig a Hazafias Népfront Országos Tanácsának a tagja.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend bronz fokozat (1946), ezüst fokozat (1948); Magyar Köztársasági Érdemrend tisztí keresztje (1948); Magyar Népköztársasági Érdemérem arany fokozat (1950); Munka Érdemrend ezüst fokozat (1966); Magyar Népköztársasági Érdemrend I., IV. fokozat.

Fő művei: Magyar hitleristák. Bp., 1936. Prohászka. Bp., 1937. Gr. Széchenyi György. Bp., 1938. Az élő Kossuth. Kossuth Lajos válogatott művei. Szerk. és bev. Bp., 1948. Babits Mihály és Esztergom. Esztergom, 1971.

Irodalom: Antal Gábor: Meghalt Katona Jenő. *Magyar Nemzet*, 1978. augusztus 17. Rónai Mihály András: Katona Jenő emléke. *Népszabadság*, 1978. augusztus 18. Pomogáts Béla–Tverdota György–Vásárhelyi Miklós: Katolikusok a szellemi ellenállásban. Beszélgetés Katona Jenővel. *Literatúra*, 1980. 1. sz.

V. I.–V. V.

KELEMEN GYULA

Újpest, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1897. november 6. – Budapest, 1973. április 23.

Szociáldemokrata Párt

Nagy-Budapest

Munkáscsaládból származott. Apja Kelemen Gyula, anyja Tóth Julianna. Testvére az *Új Nemzedék* munkatársa volt. 1947-ben felekezeten kívülinek vallotta magát. Feleségével Újpesten éltek, gyermekük nem született.

A négy polgári után kereskedelmi érettségit szerzett. Műszerésmesterséget tanult. 1918-ban belépett a vasasszak-szervezetbe és a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. 1919-től Ausztriában, Svájcban, majd 1923 és 1925 között Franciaországban élt. 1927-ben ismét Franciaországban járt. Hazatérte után újra bekapcsolódott a munkásmozgalomba. 1929-ben beválasztották Újpest város képviselő-testületé-

be és Pest megye törvényhatósági bizottságába. 1937-től az MSZDP újpesti szervezetének az elnöke. 1936-tól három évig a Pest környéki végrehajtó bizottság elnöke. 1937–1939 között a szociáldemokrata párt országos végrehajtó bizottságában is dolgozott. 1944-ben részt vett az ellenállási mozgalomban.

1945. január 26-tól tagja Újpest Nemzeti Bizottságának. Az új közigazgatás megszervezésének első pillanatától következetesen kiállt a korábbi reakciós tisztviselők eltávolítása, az ügyosztályok egyszerűsítése, a demokratizálás mellett. Az újpesti képviselő-testület 1945. április 15-i alakuló ülésén ke-

serűen, de némi elégtétellel jelentette ki: sokat veszítettünk, de megnyertük a szabadságot, a virilisták már nem fognak gúnyolódni rajtunk. Egyidejűleg követelte a háborúban szerzett nagy vagyonok azonnali lefoglalását. 1945-től újra helyet kapott a megyei törvényhatósági bizottságban. Az újjászervezéstől elnökként vezette a szociáldemokraták helyi szervezetét. A Szülésház Egyesület társelnöke volt Újpesten.

1945. augusztus 20-án bekerült az SZDP országos vezetőségébe. Közben, 1945. április 2-án Budapestről delegálták az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. 1945. június 8-tól az Iparügyi Minisztérium adminisztratív államtitkára, Bán Antal miniszter közvetlen munkatársaként a döntés-előkészítő munkát szervezte. Felelősségi körébe tartozott a gyáripar, az energiatermelés, az ásványolajipar felügyelete mellett a szociálpolitika és a munkásügy is. Mivel minisztere inkább a nagypolitikával volt elfoglalva, ő felügyelte a minisztérium gazdálkodását és az apparátus működését.

Az SZDP nagy-budapesti listáján 1945. november 4-én nemzetgyűlési, majd 1947. augusztus 31-én országgyűlési képviselővé választották. 1947 folyamán az államosítások körüli viták konfliktust okoztak a munkáspártok között. A kommunista párt igyekezett a központi anyag- és energiaelosztás hiánya miatt kialakult zavaraiért a felelősséget az SZDP vezette tárcára hárítani. Helyzetét súlyosbította, hogy nem támogatta a munkáspártok fúzióját. Az MKP az ő és a tárca élén álló Bán Antal kompromittálása céljából 1948 elején belekeverte a koncepció Nitrokémia-ügybe. (Mint államtitkár 1946. október 2-től tagja volt a hadianyaggyár felügyelőbizottságának.) A szociáldemokrata vezetés tisztában volt feddhetetlenségével, ezért 1948. január közepén úgy döntöttek, hogy mondjon le tisztségeiről, s a bíróság előtt tisztázza magát. Amikor január 21-én a budapesti népügyészség kérte kiadatását, va-

lóban lemondott, amit azonnal jelentettek a házelnöknek. Az államtitkárságról való lemondását és mandátumának megszűnését egy héttel később, 29-én jelentették be az Országgyűlésben. Mentelmi joga megszűnte után, január 29-én azonnal letartóztatták, és koholt vád alapján – „hütlenségi bűncselekmény elkövetőjének segítése büntette” miatt – gyorsított eljárással bíróság elé állították.

1948. március 4-én mint a Szabó Kornél és társai per harmadrendű vádlottját a Budapesti Népbíróság, majd június 12-én a Népbíróságok Országos Tanácsa életfogytiglani fegyházbüntetésre ítélte. A lapok első fokú ítéletét éppen a munkáspártok egyesítéséről tárgyaló szociáldemokrata kongresszus előtti napon közölték. Bebörtönzése után a megsegítésére indított pénzügyi akciók kezdeményezőit is sorra fogságba vetették. Csak 1956-ban kapott kegyelmet, akkor szabadult.

1956 októberében a legtekintélyesebb szociáldemokrata csoport Kéthly Anna, Fischer József és ököriülte alakult ki. Október 30-án, a Nagy Imrével történt találkozón nyilvánvalóvá tették, hogy a kabinetbe csak az önálló szociáldemokrata párt képviselőiben lépnek be. Ugyanaznap került sor a párt újjáalakulására. Egy nappal később a Magyar Szociáldemokrata Párt főtitkárává választották. November 2. és 4. között államminiszter Nagy Imre kormányában. 1957-től a külföldre menekült Kéthly Annáék a Szabad Szakszervezetek Nemzetközi Szövetségén keresztül segélycsomagokat küldtek neki. 1963. június 1-jén – zárt tárgyaláson – a Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsa bűncselekmény hiányában felmentette az 1948-as szabotázsvádak alól. Rehabilitálása után visszaadták elkobzott házáat, és államtitkári nyugdíjat kapott. Haláláig visszavonultan élt.

B. M.—K. Zs.—M. K. J.

KELEMEN ÖDÖN

Hosszúaszó, Küküllő vármegye, 1900. szeptember 13. — Budapest, 1963. augusztus 1.

Független Kisgazdapárt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Unitárius vallású, értelmiségi családból származott; apja Kelemen Elek törvénybíró, anyja Schmelka Rozália háztartásbeli. 1926-ban nősült, feleségét, Soós Erzsébetet a vasút foglalkoztatta. Gyermeké Judit (1929–1987). Képviselősege idején családjával együtt Alagon élt.

1920-ban érettségizett a fogarasi református főgimnáziumban. 1921–1922-ben hadnagyi rendfokozatban a román hadseregben szolgált. 1920. október 1-jétől 1940. szeptember 7-ig a Román Államvasutaknál állt alkalmazásban. A második bécsi döntés után feleségével együtt a MÁV alkalmazottja lett, s Magyarországra költözött.

1945-ben belépett a Független Kisgazdapártba. 1947. augusztus 31-én a Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyei választókerületben pótképviselő lett. 1949. január 27-től április 22-ig — Ofner Alfréd helyére — az Országgyűlés tagja. Parlamenti tagsága idején MÁV-főintéző. Mandátumának megszűnése után is a MÁV-nál dolgozott, 1950-től alacsonyabb beosztásokban: többek között előadó, visszakereső, tartalékos árupénztáros, vámkezelő és forgalmi ügyintéző. 1958-ban fegyelmi határozattal elbocsátották, de rövidesen visszakerült a Magyar Államvasutakhoz; 1959-ben rokkantnyugdíjasként vált meg munkahelyétől.

V. I.—V. V.

KELETI MÁRTON

Nagyszalonta, Bihar vármegye, 1874. augusztus 1. – Budapest, 1957. december 8.

Magyar Dolgozók Pártja (SZDP-listáról)

Országos lista

Édesapja Kohn Dávid tanító, édesanyja Goldstein Máli; mindkettőn izraelita vallásúak. Eredeti neve Adolf volt. A hivatalos névváltoztatásra 1954-ben került sor. 1903-ban feleségül vette Goldfinger Bertát. Egy gyermekük született, Márton filmrendező (1905–1973). Felesége első házasságából származó gyermekét adoptálta, és sajátjukkal együtt nevelték.

Tanítóképzőt végzett, ezután 1898-ban fővárosi tanító lett. Már az első világháború előtt feltűnt szépirodalmi munkáival, a *Népszava* tárcarovatának állandó munkatársa, novellákat és színdarabokat írt a dolgozó kisemberek sorsáról, küzdelmeiről. Csókoltatom az anyósom című vígjátékát először a Nemzeti Színház művészei adták elő az Uránia Színházban megtartott Művész Estéken. A darabban Ódry Árpád, Bajor Gizi és Rózsahegyi Kálmán is felléptek. 1922-ben a *Nyugat*-ban jelent meg a Szürke madarak című regénye. Az 1930-as évek elején írta Az utca emberei, majd a Nyugdíjasok című művét.

1919-ben a Közoktatásügyi Népbiztosságon munkástudományi előadásokat szervezett. A Tanácsköztársaság bukását követően meghurcolták, fegyelmikkel zaklatták, majd 1920-ban polgáriiskola-igazgatói állásából elbocsátották. A Magyarországi Szociáldemokrata Pártban oktatási területen dolgozott, 1924–1944 között munkásszemináriumokat ve-

zetett a vasasszakszervezetben. Braun Soma mellett ő volt a szakszervezeti oktatás legjelentősebb és legtekintélyesebb személyisége. Tanított a Szakszervezeti Főiskolán is, ahol a munkásmozgalom története mellett számtalan kulturális és gazdasági kérdéssel ismertette meg a hallgatóit. Közben cikkeket és könyveket írt, előadásokat tartott. 1944. áprilistól bujkálnia kellett.

1945. január 7-től a Szaktanács kulturális titkára. Cikkei és szemináriumfűzetei jelentek meg a munkáskönyvtársorozatokban. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon az SZDP országos listáján pótképviselő lett. 1949. január 12-én, hetvenöt éves korában jelentették be az Országgyűlésbe való behívását, az emigrált Kemény György helyett lett képviselő. Mandátumát január 20-án igazolták. Idős kora ellenére a Fővárosi Pedagógiai Könyvtárban, majd az Országgyűlési Könyvtárban dolgozott, ahol régi tanítványai gyakran látogatták.

Kitüntetései: Munka Érdemrend (1954); Magyar Népköztársasági Érdemrend V. fokozat.

Fő művei: Magányos emberek. Bp., 1902. Rongyosok. Bp., 1903. Szomszédok. Kis történetek. Bp., 1919. A költészet keletkezése és fontossága. H. n., 1922. Gazdaságtörténet. H. n., 1945. H. J.–Z. K.

KELETI PÉTER ISTVÁN

Pécs, 1904. december 10. – Pécs, 1977. február 15.

Demokrata Néppárt

Baranya és Tolna vármegyék Pécs törvényhatósági jogú várossal

Édesapja, Ivzipovics Ferenc István előbb vasesztergályos, majd főmozdonyvezető volt; édesanyja Strojini Ilona. Egy testvére született, Ilona, aki férjhezmenetele után családja háztartását vezette. A család római katolikus vallású. Első felesége, Bliczking Katalin meghalt. Közös gyermekük, Gabriella (1924) adminisztrátor. 1931-ben Máriagyűdön feleségül vette Varga Klementinát (1911). Nevét 1924-ben magyarosította.

Az elemi és a középiskolát szülővárosában, Pécsen végezte. 1923-ban érettségizett a jezsuita rend Pius Katolikus Főgimnáziumában. Családi okok miatt tanulmányait nem folytatta, két éven át Bulgáriában, Törökországban, Egyiptomban és Görögországban élt. 1927-ben hazatért, írnoki állást vál-

lalt egy ügyvédi irodában, egyúttal jogi tanulmányokba kezdett a Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetemen. A diploma, majd az egységes ügyvédi és bírói szakvizsga letételét követően, 1937-ben önálló irodát nyitott.

1945-ben fordult érdeklődése a politika felé; belépett a Független Kisgazdapártba. Két év múlva a Demokrata Néppárthoz csatlakozott. Az 1947. augusztus 31-re kiírt országgyűlési választásokon a DNP Baranya és Tolna vármegyei listáján bejutott a törvényhozásba. A Demokrata Néppárt 1949. februári „önfeloszlátása” után pártonkivüliként tagja maradt a parlamentnek. Mandátumának lejártá után visszatért az ügyvédi hivatáshoz. 1951-ben államosítás címén elvették pécsi ingatlanait.

1958. augusztus 31-én az ügyvédek felülvizsgáló bizottság határozata alapján alkalmatlanság címén törölték az Ügyvédi Kamara névjegyzékéből. Ezután alkalmi munkákból élt. 1961-ben a pécsi Szikra Nyomda kéziratrevizora, majd 1964. január 6-i letartóztatásáig a pécsi Zipernovszky Károly Gépipari Technikum anyagraktárosa volt. Ekkor az egykori pártbeli képviselőtársa, Matheovits Ferenc ellen indított per negyedrendű vád-

lottjaként összeesküvésben való részvétellel vádolták meg, és a Fővárosi Bíróság 1964. október 8-án háromévi szabadságvesztésre ítélte; öt esztendőre a közügyek gyakorlásától is eltiltották. Büntetését a szegedi Csillagbörtönben töltötte le. Szabadulása után teljes visszavonultságban élt, a pécsi Szent Ágoston Plébánia egyházközségének hitéleti munkáját segítette.

Sz. R.

KEMÉNY ADÉL

Gyöngyös, Heves vármegye, 1894. február 20. – Budapest, 1980. október 27.

Magyar Függetlenségi Párt

Nagy-Budapest

Szülei, Kemény Andor királyi albiró és Kovács Rozália római katolikus vallásúak voltak. Hajadon. Budapesten élt.

1909-ben a budapesti Batthyány utcai községi iskolában női kereskedelmi tanfolyamot végzett, amely egyben középfokú képesítést jelentett számára. 1926-ban az Igazságügyi Minisztérium alkalmazásába lépett. Három éven át a központi telekkönyvi hivatal másoló díjnoka, ezután 1930-tól kiegészítő díjnak beosztásban dolgozott. A következő évben igazságügyi segédhivatali tisztviselővizsgát tett. Állásában 1938-ban véglegesítették, majd 1942-ben irodai

segédtitkárt neveztek ki. 1946-ban irodai főtisztviselő a szociális osztályon.

1947. augusztusban a Magyar Függetlenségi Párt alapító tagja. Az augusztus 31-i országgyűlési választásokon a nagy-budapesti választókerületből került be a törvényhozásba. 1947. november 18-án bejelentették, hogy kilépett az MFP-ből, a következő nap lemondott mandátumáról is. 1947. november 24-én újból elfoglalta minisztériumi hivatalnoki állását. 1948. december végén nyugdíjazták.

Sz. R.

KEMÉNY GYÖRGY

Kaposvár, Somogy vármegye, 1888. szeptember 24. – London, Nagy-Britannia, 1976. február 11.

Szociáldemokrata Párt

Országos lista

Kemény Albert terménykereskedő és Bettelheim Róza gyermeke. Négy leánytestvére – Zsófia, Irma, Jolán és Aranka – született, bátyja, Ernő a családi vállalkozást irányította. A család római katolikus vallású. 1923-ban a fővárosban feleségül vette Vermes Klárát, akitől két leánya született; Ágnes és Éva is titkárnők voltak, mielőtt Ágnes Angliába, Éva az Amerikai Egyesült Államokba telepedett át.

A Kaposvári Állami Főgimnáziumban tett érettségi után a lipcsei és a londoni egyetemeken tanult, 1910-ben Lipcsében a közgazdasági tudományok egyetemi doktorává avatták. Az első világháború kitörésekor hazatért, lovassági tüzértisztként huszonnégy hónapon át teljesített frontszolgálatot Oroszországban. Leszerelése után a Károlyi-kormány propagandabizottságának lett a főtájtára. 1919-ben a budapesti Kereskedelmi Akadémia főiskolai tagozatának a tanára, de a kommün bukása után távozni kényszerült katedrájáról.

Ekkor a Münsteri Államtudományi Intézet meghívására elvállalta a pénz- és hitelpolitikai szeminárium vezetését. Egy évvel később, 1921-ben az ottani egyetem jog- és államtudományi karának közgazdasági szakán magántanárrá habilitált. Münsteri működése alatt egyebek között előadója volt a Ruhr-vidéki és a vesztfáliai szakszervezetek titkárai számára tartott továbbképző tanfolyamnak. 1922-től a hamburgi Weltwirtschaftsarchiv statisztikai osztályvezetője és az intézet helytájtájának, a *Wirtschaftsdienst*nek társszerkesztője.

1924-ben visszatért Magyarországra. A *Pester Lloyd* közgazdasági szerkesztőségének a tagja; 1926-tól a *Volks-wirtschaft Ungarns* című évkönyv társkiadója. 1939-től kezdve a *Pester Lloyd* és a Magyar Gazdaságkutató Intézet munkaközösségében készülő *Südosst Economist* című kétheti lap szerkesztőjeként is dolgozott. Egyebek között ő fordította magyarra Engels Anti-Dühring című munkáját. A szabadkő-

művesekkel is kapcsolatba került, a Martinovics Páholy tagja lett. A második világháború alatt bekapcsolódott az antifasiszta polgári ellenállásba. 1944. március 19., a német megszállás után lemondott a *Pester Lloyd*-nál és a *Südoszt Economist*-nál viselt állásairól, az ország felszabadításáig családjával együtt illegálisan élt.

1945-ben csatlakozott a Szociáldemokrata Párthoz. 1945 májusa és októbere között az Országos Újjáépítési Kormánybiztosság, illetve annak átalakulása után az Országos Építésiügyi Kormánybiztosság osztályvezetője és pénzügyi tanácsadója; ezt követően az Újjáépítési Minisztériumban átvette a pénz- és hitelpolitikai osztály vezetését. 1945. november 26-án kinevezték a Pénzügyminisztérium politikai államtitkárává; részt vett a stabilizációs program kidolgozásában. Kiterjedt szakirodalmi munkássága elismeréseképpen a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karának közgazdasági szakán egyetemi magántanári kinevezést kapott.

Az 1947. augusztus 31-én megrendezett országgyűlési választásokon az SZDP országos listájáról bekerült a törvényhozásba. Szakértő közgazdászként ismét kinevezték a Dinnyés-kormány pénzügyminisztériumi politikai államtitkárává. November 20-án tudományos előadással felérő, alapos, kormánypárti és ellenzéki oldalon egyaránt nagy tetszést aratott felszólalásával terjesztette elő a Magyar Nemzeti Bank mintabankjegy-kibocsátás jogával felruházott intézmény államosításáról szóló törvényjavaslatot. Elismerte ugyan, hogy az államosított jegybank kevésbé tud ellenállni a kormány befolyásának, mint egy önálló, független intézmény, ugyanakkor rámutatott, hogy a valuta stabilitása és az eredményes hitelpolitika sokkal inkább függ a kormány és a bank kiegyensúlyozott együttműködésétől, mint a jegybank jogi helyzetétől. December 5-én a miniszterelnök javaslatára Vas Zoltán, a Gazdasági Főtanács főtitkára és Gyöngyösi János, a Pénzügyintézet Központ elnöke társaságában kinevezték a bankállamosítási törvény végrehajtásának ellenőrzésére létrehozott intézőbizottság tagjává. Nemcsak a parla-

mentben, a kormányüléseken is gyakran helyettesítette külföldön tárgyaló miniszterét. 1948. február 26-án, Kelemen Gyula államtitkár letartóztatása, valamint Bán Antal miniszter emigrálása miatt, az első számú vezetők nélkül maradt Iparügyi Minisztérium költségvetésének tárgyalásakor ő volt a fejezet parlamenti előadója. Parlamenti előterjesztését azal zárta, hogy „a termelési csatát” megnyertük, a termelés racionalizálásában azonban még nagyon sok a tennivaló.

1948. június közepén a szociáldemokraták részéről még részt vett a Magyar Dolgozók Pártja alakuló kongresszusán, de az egyesítés módjával szemben fenntartásai voltak. 1948. augusztusban családjával együtt Angliába emigrált, szeptember 27-én államtitkári tisztségéből felmentették. A törvényhozásban 1948. november 16-án jelentették be lemondását mandátumáról. Londonban bekapcsolódott a szociáldemokrata emigráció tevékenységébe. Tagja lett az emigráns Magyar Szociáldemokrata Pártnak. Külpolitikai cikkeket írt a *Szociáldemokrata Értesítő*, a *Szociáldemokrata Szemle* és a *Szociáldemokrata Népszava* számaiba, valamint az *Új Látóhátár*-ba. 1951-ben Münchenbe költözött, a Szabad Európa Rádió magyar adásának lett alapító munkatársa, a közgazdasági rovat főszerkesztői beosztású vezetője. A SZER első szerkesztői közül ő volt a legidősebb. 1956. december és 1957. január között a magyar adások politikai felelőse, majd rövid ideig a magyar osztály helyettes vezetője volt. A Szabad Európa Rádió egyik legbaloldalibb tagjának tartották, s a magyar jobboldali emigráció mellett a nyugatnémet kormány sem nézte jó szemmel működését. (1954-ben még az országba való visszatérését is igyekeztek meghiúsítani.) 1957-ben visszaköltözött a brit fővárosba, ahol két évig a SZER gazdasági tudósítója.

Fő művei: Konjunkturasymptome am Goldmarkt. H. n., 1911. Die fremden Wechselkurse und die Umwälzung der internationalen Wirtschaftsbeziehungen. Essen, 1921. Economic Planning in Hungary, 1947–1949. London, 1952.

Irodalom: Haraszi Éva: Britain and the Hungarian Social Democrats. London, 1996.

M. K. J.—Sz. R.

KEMÉNY GYÖRGYNÉ SUDÁR VILMA

Budapest, 1914. június 13.

Magyar Kommunista Párt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Miután tudományegyetemet végzett, okleveles gimnáziumi tanár lett, 1945-ben Kalocsán, később Kecskeméten tanított. A két világháború között többször töltött hosszabb-rövidebb időt Ausztriában; 1932-ben Svájcban, 1934-ben Csehszlovákiában járt. Németül, franciául és angolul beszélt. 1944-ben a belépett Magyar Kommunista Pártba. Miután a

tanítást abbahagyta, előbb az MKP, majd az MDP alkalmazottja lett. Később a Könyvtártudományi és Módszertani Központ tudományos osztályvezetője. Első házastársától, Kemény Györgytől elvált. 1947. decemberben férjhez ment Vadász Ferenchez. Két fiuk született: Ferenc (1950) és Márton (1953).

Második férje, Vadász Ferenc Komáromban született 1916. június 22-én. 1934-ben a CSKP tagja, az első bécsi döntés alapján visszacsatolt Felvidékről 1938. novemberben internálták. 1940. novemberben két év fegyházra ítélték, majd 1944 tavaszán Auschwitzba deportálták. Az MKP KV 1945. júniusban Kecskemétre küldte a párt Duna–Tisza közti területi bizottságába. Későbbi feleségével is itt ismerkedett meg. 1947-ben az MKP Dél-Pest megyei bizottságának titkára, 1948-ban Kecskeméten városi párttitkár, az egyesített Pest megyei pártbizottság végrehajtó bizottsági tagja. 1949. január 1-jétől a szervezőbizottság a *Szabad Nép*hez helyezte. 1950–1957-ben a MÚOSZ főtíkára, 1958–1984 között rovatvezető, a *Népszabadság* pártbizottsági titkára.

1947. augusztus 31-én a Magyar Kommunista Párt Pest-Pilis-Solt-Kiskun megyei listáján parlamenti mandátumot szerzett, még Kemény Györgyné néven. A pártegyesítéskor átigazolták a Magyar Dolgozók Párjába. 1947. november 12-én negyvenöt Kecskemét környéki tanyasi iskola újjáépítésének ügyében jegyzett be interpellációt a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez. Az interpelláció szóbeli indoklásakor egész társadalomrajzot adott a homokhátságon uralkodó gaz-

dasági-társadalmi viszonyokról. Kifejtette, hogy ezek az iskolák még mindig romokban hevernek, nem lehet bennük tanítani. Utak nincsenek, vagy annyira rosszak, hogy nem lehet közlekedni, pedig a kisiskolásoknak nemegyszer 10–12 kilométert is gyalogolniuk kell a legközelebbi iskoláig. A bugaci pusztában az újgazdák és a törpebirtokosok szörnyű nyomorban élnek. De a tanítók helyzete sem sokkal jobb, ezért nagy a pedagógushiány. Gyorssegélyként ötszázezer forintot és iskolai berendezéseket kért, hogy a tanyasi iskolákban is mielőbb normalizálódhasson az élet. 1947. december 27-én egy sajtóperben kikérték, de mentelmi ügyét a parlament feloszlataáig nem tárgyalták. (Még 1945 választási időszakában keveredett éles vitába Kákonyi István járási főjegyzővel, aki egyben a kisgazdapárt szervezője is volt Kalocsán.) Az 1949. május 15-i országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Népfront Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog megyei listájáról újra a törvényhozás tagja lett.

Kitüntetései: Magyar Népköztársasági Érdemrend V. fokozat (1950); Munka Érdemrend (1955); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Munka Érdemrend arany fokozat (1974).

M. K. J.

KENDE ZSIGMOND

Budapest, 1888. július 6. – Budapest, 1971. december 16.

Magyar Radikális Párt

Nagy-Budapest

Az Alföldről a fővárosba származott, sokgyermekes zsidó család harmadik gyermeke. Apja, Klein Fülöp eredetileg tejkiskereskedő volt, majd amikor az üzlettel nem boldogult, kistisztviselő lett. Anyja Friedmann Fanni. Eredeti neve Klein Zsigmond. Első felesége, Hajdu Margit gyermekorvos meghalt. Egy leányuk és egy fiúk született, Péter fia (1927) 1949-től a *Szabad Nép* újságírója, 1955-től a Nagy Imre körül kialakult pártellenzék tagja. 1956 után Franciaországban él, szociológus, 1993-tól az MTA külső tagja, 1989-től az 1956-os Forradalom Történetének Dokumentációs és Kutatóintézete Köz-alapítvány társelnöke, 1994-től elnöke. 1946-ban feleségül vette Jenei Katalint, aki háztartásukat vezette, és két gyermeküket nevelte. Felekezeten kívülnek vallotta magát.

A Tavaszmező utcai gimnáziumban végezte középiskolai tanulmányait. 1911-ben orvosi oklevelet szerzett a Királyi Magyar Tudományegyetemen. 1908-ban, másodéves medikusként részt vett a Galilei Kör megalapításában, amelynek egyik vezetője, titkára lett. A kör lapjának, a *Szabad Gondolatnak* a szerkesztője. 1911-től a Rókus Kórház laboratóriumában dolgozott előbb mint másodorvos, majd főorvos. Az első világháborúban orvosként szolgált a fronton, illetve hadikórházban.

1914-től az akkor alakult Polgári Radikális Párt ifjúsági csoportját vezette. A Tanácsköztársaság idején adjunktus a Népjóléti Népbizottság Közegészségügyi Intézetében, a járványbizottság szervezője, ezért 1920-ban elbocsátották állásából. 1920-tól 1946-ig a Központi Tejcarnok Vállalat bakteriológusa és élelmiszer-higiénikusa. A tejipar korszerűsítésével foglalkozott, nevéhez fűződik a hazai tejcukorgyártás megindítása, a kazeingyártás fejlesztése. A tej tartósításával és oxidációs problémáival kapcsolatos kutatások elismerést szereztek számára. Az 1930-as évek elején tagja és szervezője volt a „keddi társaságnak”.

1945–1948 között a Magyar Radikális Párt ügyvezető elnöke, a párt választási vezetője és a választási pénztár kezelője. 1945–1946-ban mint az egyesített Tejipari Központ és a Központi Tejcarnok Vállalat igazgatója Budapest tejjelátásával foglalkozott; 1947-től az Országos Tejipari Vállalat igazgatója.

Elindult az 1945. évi nemzetgyűlési választásokon, de pártja nem jutott be a Nemzetgyűlésbe. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a radikális párt nagy-budapesti listáján pótképviselő lett. 1947. december 12-én, Peyer Károly parlamentből való kizárása után bekerült a törvény-

hozásba. Ekkor az Országos Közegészségügyi Intézet egyik igazgatójaként dolgozott, az összeférhetetlenségi bizottság – közel egyéves tárgyalás után meghozott – döntése alapján azonban megtarthatta állását. A bizottság döntésének indoklásában kifejtette, hogy új munkaköre szerint az intézet táplálkozástudományi csoportjába osztották be, így nem rendelkezik olyan hatáskörrel, amely az egész intézet irányítása szempontjából értékelendő; az OKI a magyar állam egyik intézete, így esetében a közszolgálati összeférhetetlenség nem forog fenn. Pártja képviselőként bekerült a parlament politikai bizottságába. Gyakori szereplője lett az országgyűlési vitáknak. Az 1947–1948. évi költségvetés általános vitájában mintegy összefoglalta pártja politikai filozófiáját és demokraciáfelfogását. Az államosítási vitában, 1948. április 28-án kifejtette, hogy a kisajátítási javaslat elvi elfogadásakor pártja programjának szellemében jár el. A beterjesztett vegyes gazdálkodási rendszerrel egyetértenek, s úgy látja, hogy az „egész kormány őszintén és hosszú lejáratra áll ezen az alapon”. Sem az időpontot, sem a mértéket nem kívánta bírálni; ebben a kormány dönt, saját felelősségére. Teljes lojalitást tükröző beszédében néhány fenntartást mégis megfogalmazott; az állami tulajdon körének túlzott kiterjesztését és az államosítási lépések gyorsaságát kifogásolta. Az egyházi iskolák államosításának vitájában is ő volt pártja vezérszónoka.

A Tájékoztató Iroda megalakulását bejelentő hivatalos közlemény után pártja nevében azt nyilatkozta: saját maguk

feladatát abban látják, hogy a kelet-európai népi demokraciákat elfogadtassák azokkal a nyugat-európai és amerikai polgári értelmiségi rétegekkel, „amelyeket semmiféle érdek nem fűz az imperialista politikához”. Sőt, a hatalmi fordulat után a szocialista átalakulás Nyugaton való védelmét is vállalta. Zsolt Béla halála után főszerkesztője a Magyar Radikális Párt *Haladás* című hetilapjának. Tizenöt éven át a Függetlenségi Népfront, majd a Hazafias Népfront Országos Tanácsa és budapesti bizottságának a tagja.

1949. május 15-én, az országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Népfront országos listájáról újra a törvényhozás tagja lett. 1958-ig országgyűlési képviselő. 1950-től 1961-ig a Fővárosi és a XIII. Kerületi Tanács tagja; a fővárosi testületben az egészségügyi állandó bizottság elnöke. 1948–1950-ben osztályigazgató az Országos Közegészségügyi Intézetben. 1950-től 1958-ig szaktanácsadó az Élelmiszer-ipari Minisztériumban, 1959-től a Tejipari Központ bakteriológiai laboratóriumának tudományos munkatársa. 1963-tól 1966. évi nyugdíjazásáig az Országos Élelmezés- és Táplálkozástudományi Intézetben dolgozott tudományos munkatársként. Fő kutatási területe a tejipari bakteriológia volt.

Kitüntetése: Szocialista Munkáért Érdemérem (1954).

Fő műve: A Galilei Kör megalakulása. Hanák Péter tanulmányával. Bp., 1974.

Cs. G. B.—M. K. J.—T. E.

KEREK GÁBOR

Jobbágyi, Nógrád vármegye, 1922. április 19. — Budapest, 1990. június 2.

Nemzeti Parasztpárt

Heves és Nógrád-Hont vármegyék

Apja Kerek József (1896–1977) napszámos, majd közép-paraszti; anyja Szeles Erzsébet (1898–1943) háztartásbeli. A család római katolikus vallású. Testvérei: József (1920) jogász és Ilona (1925) élelmezési vezető. Képviselővé választása idején nőtlen, majd 1947 végén vette feleségül Patay Erzsébet (1925) középiskolai tanárt; 1964-ben elváltak. Gyermeük, Katalin (1950) általános iskolai tanár. Képviselősege kezdetén Apcon élt.

Elemi iskolába a szülőhelyével szomszédos Apc községbe járt, ahonnan apja származott. 1933-tól 1941-ig a hatvani gimnázium tanulója, kitűnő eredménnyel érettségizett. Ezt követően beiratkozott a Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának magyar nyelv és irodalom–német szakára. 1942-ben tanulmányi úton járt Németországban, Dániában, Svédországban, Olaszországban és Finnországban. 1946-ban államvizsgázott, majd 1947-ben bölcsészettudományi doktorátust szerzett. 1941 és 1945 kö-

zött a Bölcsészhallgatók Segítő Egyesülete vezetőségi tagja, egyidejűleg Bolyai-, majd Györfly-kollégista.

1945 februárjában belépett a Nemzeti Parasztpártba, a nyár folyamán a párt Heves megyei titkára lett. 1945 tavaszától mint Heves megyei miniszteri biztos részt vett a földosztásban. Maga is kapott házhelyet, amiről később egy volt hadifogoly javára lemondott. 1945-ben részt vett az Egri Nemzeti Bizottság munkájában. 1946-ban szervezési instruktor, 1946. októbertől 1947-ig a Népi Kollégiumok Országos Szövetsége szervezési osztályvezetője, a Dózsa György Népi Kollégium igazgatója.

1947-től a pártközpont osztályvezetője és a pártiskola irányítója, valamint a kormánypolitikai bizottság titkára. 1947. május 4-től tagja a parasztpárt országos vezetőségének. 1948–1949-ben a Magyar Diákok Nemzeti Szövetsége országos elnöke. 1947. augusztus 31-én, parasztpárti színekben mint Nékosz-osztályvezető Heves és Nógrád-Hont megyében par-

lamenti mandátumot szerzett. Október 11-től a Nemzeti Parasztpárt képviselőcsoportjának titkára. Az összeférhetetlenségi bizottság tagjaként bizottsági előadó Peyer Károly, Vértés István és Keresztes Sándor ügyében. 1948. február 11-én „a pedagógustársadalom nevében” interpellált a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez. Azt tette szóvá, hogy 1947-ben hiába rendezték a pedagógusfizetéseket két alkalommal is, az 1948. január 1-jén hatályba lépett közalkalmazotti státusrendezés semmissé tette a korábbi eredményeket. Példaként említette, hogy egy kezdő járásbíró ugyanúgy 657 forintot kap havonta, mint egy kezdő egyetemi nyilvános tanár. Részt vett a Magyar Tudományos Tanács létesítéséről, valamint az 1949. évi állami költségvetésről szóló vitákban. 1949. május 15-én a Magyar Függetlenségi Népfront Heves és Nógrád-Hont megyei listájáról újabb mandátumot szerzett. 1958-ig maradt országgyűlési képviselő.

1949 májusától, miután a parasztpárt megszűntével belépett a Magyar Dolgozók Pártjába, a pártközpont kulturális osztályának munkatársa. 1949-ben, az ifjúsági szervezetek egyesítésekor áthelyezték a Népművelési Minisztériumba; 1953-ig előbb segédtitkár, majd főelőadó, osztály-, illetve főosztályvezető. 1953–1954-ben a Kiadói Tanács elnöke volt, majd két évig a Kulturális Kapcsolatok Intézetét irányította. 1956–1957-ben újból ezt a posztot töltötte

be. Hat hónapig a Szépirodalmi Könyvkiadó lektorátusát is vezette.

A forradalom leverése után belépett a Magyar Szocialista Munkáspártba, majd politikai főiskolát végzett. Visszatért tanult hivatásához, 1957-től a Petőfi Sándor Gimnázium igazgatója. Munkáját 1962-ben Kiváló Tanár kitüntetéssel ismerték el. 1963 és 1968 között a Fővárosi Tanács népművelési osztályának a vezetője, majd három–három évig a Nemzetközi Előkészítő Intézet, illetve a Szilágyi Erzsébet Gimnázium igazgatója. 1974–1976-ban pénzügyminisztériumi osztályvezető. 1976-ban ment nyugdíjba, de még évekig óraadó tanárként dolgozott. Budapest belvárosában, az V. kerületben a kerületi tanács végrehajtó bizottsági tagja.

Egy sor társadalmi szervezetben is fontos szerepet játszott: a Magyar–Bolgár Társaság elnökségében, 1958-ig az Országos Béketanácsban, 1960-ig a Magyar–Szovjet Baráti Társaságban és a Hazafias Népfront Országos Tanácsában. Egy ideig főtitkára volt a Magyar ENSZ Társaságnak, és részt vett a Magyar UNESCO Bizottság munkájában is.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemérem arany fokozat (1948); Munka Érdemrend (1953); Munka Érdemrend ezüst fokozat (1970), arany fokozat (1985); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

B. P.–M. K. J.

KERESZTES MIHÁLY

Orosháza, Békés vármegye, 1902. január 15. – Budapest, 1984. november 7.

Magyar Kommunista Párt

Országos lista

Hatgyermekes, evangélikus vallású munkáscsaládból származott. Apja, Keresztes Mihály nagyapjához hasonlóan a helyi téglagyárban dolgozott. Anyja Katona Julianna háztartásbeli. Nős, első feleségétől 1950-ben elvált. Második felesége Arany Tóth Ágnes, a Magyar Diafilmgyártó Vállalat igazgatója. Az első házasságából egy leány, a másodikból egy fiú született.

Az elemi hat osztályát elvégezve, tizenhárom éves korától cselédként dolgozott a környékbeli tanyákon. Később kitanulta az asztalos szakmát. A mesterség szinte valamennyi ágát művelte; volt bútorasztalos, malomasztalos és baromfitelepen ladamester. Nyaranta cséplőgépnél dolgozott etetőként.

1921-ben Orosházán belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba, 1927-től a helyi szervezet, később az orosházi kerület titkára. 1929-ben a helyi ellenzék nagy sikere volt, hogy számos szociáldemokratával együtt bekerült a Békés megyei törvényhatósági bizottságba. A szociáldemokrata frakció intézőbizottságának a titkára lett. Tagja a munkásdalárdának, az eszperantócsoportnak és az Orosházi Munkás

Testedző Körnek. Vándorkönyvtárat szervezett a város és környéke munkásolvásói számára. 1933-ban az orosházi szociáldemokrata szervezet küldöttként részt vett az MSZDP XXIX. kongresszusán. Vidéki tudósítóként rendszeresen írt a *Népszavába*. 1936-tól ő szerkesztette az orosházi pártszervezet által *Fáklya* címmel kiadott folyóiratot, amelyből végül csak öt szám jelent meg. 1937-ben letartóztatták, két hónapi börtönbüntetését Szegeden, a Csillagbörtönben töltötte. 1941-ben Kistarcsára internálták, innen a nagykanizsai internálótáborba került, majd 1942. március 20-án fegyveres büntetőszázaddal a keleti frontra vitték. 1943 nyarán hazahozták a századot, szeptember 20-án leszerelték, utána Békéscsabán az SZDP városi titkára lett.

1944. október 14-én Orosházán többedmagával megalapította a Magyar Kommunista Párt helyi szervezetét, amelynek titkárává választották. 1944. decemberétől az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja. 1945. szeptember 28-tól 1947. november 14-ig Békés megye főispánja. 1944. december 26-tól a kommunista párt dél-magyarországi területi bizottságának a tit-

kára. 1945 májusától 1954 márciusáig az MKP, majd az MDP Központi Vezetősége tagja, illetve póttagja. 1947–1948-ban az MKP KV mezőgazdasági osztályát vezette.

Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon Csongrád és Csanád megye listáján képviselői helyet szerzett, mandátumát azonban összeférhetetlenség miatt nem vette át. 1947. augusztus 31-én az MKP országos listájáról ismét képviselő. Az alakuló ülésen tévesen bejelentették, hogy mandátumáról lemondott. Miután az elnöki helyreigazításból kiderült, hogy nem ő, hanem Berei Andor mondott le, mandátumát december 3-án véglegesen igazolták. 1948. január 12-én földművelésügyi politikai államtitkárrá nevezték ki. Az 1949. május 15-i országgyűlési választáson a Magyar Függetlenség Népfrent Békés megyei listájáról szerzett mandátumot. 1953-ig maradt a törvényhozás tagja, ugyanezen időpontig a földművelésügyi miniszter első helyettese is.

1953-tól a Mezőgazdasági és Szövetkezeti Bank, illetve a Magyar Nemzeti Bank Mezőgazdasági Hitelintézete ügyvezető igazgatója, majd 1957–1960 között ismét földművelésügyi miniszterhelyettes. 1956. novemberében csatlakozott a kádári vezetéshez, november 8. és 1957. február között Csongrád megye és Szeged város kormányösszekötője a hatalmát lassan konszolidáló forradalmi munkás-paraszt kormány megbízásából. Politikai pályafutását az Edelényi Járási Tanács elnökeként fejezte be 1962-ben.

Kitüntetései: Magyar Népköztársasági Érdemrend II. fokozat (1950); Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1957); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Munka Érdemrend arany fokozat (1970, 1979); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970);

Fő művei: Az első lépések. Bp., 1971. Napnyugtától napkeltéig. Bp., 1986.

M. K. J.–V. H.

KERESZTES SÁNDOR

Magyarókereke, Kolozs vármegye, 1919. március 9.

Demokrata Néppárt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Ősei apai ágon katolikus vallású, földműveléssel foglalkozó, Küküllő megyei székely nemesek, anyai részről az erdőgazdálkodáshoz is értő reformátusok voltak. Nagyapja Bánffy gróf erdésze volt. Egy tanítócsalád hatodik gyermekeként született. Apja, Keresztes Károly (1875–1926) az első világháborúban négy évig katonáskodott, s csak két évvel az impériumváltás után tette le a román állami hűségesküt. A család Magyarfenesen élt, ahonnan a családfenntartó halála után édesanyja, Fazakas Erzsébet (1887–1970) szülei közelébe, Bánffyhunyadra költöztek. Idősebb testvérei közül Gábor (1905–1982) tanító, Irén (1907–1945) háztartásbeli, Endre (1909–1974) autószerelő kisiparos volt, Károly (1911–1945) teherautóval fuvarozott, László (1913–1997) szintén gépkocsi-vezető lett. 1943-ban házasságot kötött Rácz Erzsébet (1923) óvónővel. Nyolc gyermekük született: Sándor (1944) építésmérnök, 1990–1993 között az Antall-kormány környezetvédelmi és területfejlesztési minisztere, 1990–1994 között a Magyar Demokrata Fórum országgyűlési képviselője, György (1945) Heves megyei önkormányzati tisztviselő, 1990 őszétől 1994 decemberéig Gyöngyös polgármestere, Erzsébet (1947) az Egyesült Államokban élő építésmérnök, András (1948) könyvkereskedő, Péter (1950) vegyészmérnök vállalkozó, Pál (1952) kertésztechnikus, Tamás (1952) nyomdagép-értékesítéssel foglalkozó vállalkozó, József (1954) laborvezető.

Gyermekkorában nagyon nehéz anyagi körülmények között éltek, de a helybéli pap javaslatára özvegy édesanyja

mégis taníttatása mellett döntött. Bánffyhunyadon végezte el az állami magyar iskola négy elemi osztályát, majd 1931-ben az Erdélyi Katolikus Státus fenntartásában működött katolikus főgimnáziumba került, Kolozsvárra. Családi nevelésén túl szellemi fejlődésére, magyarságtudata kialakulására a cserkészmozgalom gyakorolt döntő hatást. A gödöllői világgymboreen tagja volt az Erdélyből jött cserkészcsapatnak. 1938-ban érettségi vizsgát tett, s bár inkább orvos szeretett volna lenni, a román tannyelvű Ferdinánd Egyetem jogi fakultására iratkozott be. Tanulmányait egyházi, illetve később állami ösztöndíjjal folytatta.

A magyar egyetemistákat tömörítő Diáktanács titkára lett; ez a szervezet az 1938-as királyi diktatúra bevezetése után a magyarság kulturális és gazdasági-társadalmi képviseletére alakult Romániai Magyar Népközösség ifjúsági tanácsa volt. Diákvezetőként személyesen megismerhette az erdélyi magyarság politikai vezetőit, így Márton Áron püspököt is, akivel kapcsolata – bizonyos megszakításokkal – a főpap haláláig folyamatos és rendszeres volt. Egyetemi hallgatóként megismerkedett a keresztényszociális tanításokkal, amelyek óriási hatást gyakoroltak rá. Amikor a második bécsi döntés után Erdélyben is lehetőség nyílt katolikus szociális mozgalmak létrehozására, bár még nem fejezte be az egyetemet, az Egyházközségi Munkásszakosztályok és a Magyar Dolgozók Országos Hivatásszervezete munkatársa lett. 1943-ban avatták az államtudományok doktorává a Kolozsvárra visszaköl-

tözött Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetemen. Ezt követően fogalmazói állást vállalt Kolozsvár törvényhatósági jogú város szociális ügyosztályán. Segédszerkesztőként dolgozott az erdélyi katolikus egyházmegye *Új Erdély* című folyóiratánál, és társadalmi munkában tovább foglalkozott a Hivatásszervezet ügyeivel.

Kolozsvár kiürítésekor, 1944 kora őszén felesége Budafokon élő szüleihez költözött családjával együtt. A Lakatos-kormány idején a Belügyminisztérium közigazgatási osztályán kapott állást. 1944. december 4-én a nyilas Nemzeti Számonkérő Szék a katolikus szociális mozgalmak több vezetőjével együtt letartóztatta, mert üldözöttek mentésében vett részt. A Margit körúti fegyházból barátai közbenjárására kiszabadult.

1944 novemberében egyik alapító tagja lett az akkor még illegális Demokrata Néppártnak. 1946-tól feladatot kapott a párt végrehajtó bizottságában. 1945–1947-ben ismét a Belügyminisztérium köztisztviselője, a Bibó István vezette, a közigazgatás demokratizálására felállított főosztályhoz tartozó tanulmányi osztályon – Karcsay Sándor vezetése alatt – volt fogalmazó. Politikai nézeteit a nemzeti hagyományokon nyugvó, a szociális reformmozgalmakban megújult, korszerű keresztény eszmék formálták. 1947. augusztus 31-én a Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog megyei választókerületből bejutott a parlamentbe. Megválasztották a KDNP országgyűlési képviselőcsoportja titkárnak. Miután Kamjén István 1948. június 15-én összeférhetlenségi bejelentést tett ellene, ügyét az illetékes bizottság elé utalták. Az államrendőrség által gyorsan lefolytatott vizsgálat alapján készített bizottsági jelentésben kimondták, hogy valóban a kolozsvári Hivatásszervezet titkára és szellemi irányítója, később erdélyi körzeti főtitkára volt, s mint ilyen az 1946: XXVI. törvény cikk 9. §-ának (2) bekezdésében foglaltaknak megfelelően el sem indulhatott volna a választásokon. A bizottság előtti védekezésében ugyan előadta, hogy 1941. július 3-án a kifogás alá eső tisztségeiről lemondott, de a törvény szerint a lemondás még méltányolható határnapja 1941. június 22., a Szovjetunióval bejelentett hadiállapot napja volt. Ezért a bizottság a törvényhozásból való kizárását javasolta.

1948. július 7-én a törvény betűjének megfelelően, de kifejezetten a Demokrata Néppárt gyengítése céljából megfosztották mandátumától. Ezek után teljesen visszavonult a közéletől. Lemondott a külföldön élő katolikus magyarok lelki gondozásával foglalkozó intézmény, a Szent László Társulat titkári posztjáról is. A földművelésügyi tárca köztisztviselői állásába, ahová még 1947-ben átkérte magát, nem sikerült visszakerülnie; felesége nevén iparengedélyt váltott ki, s családját harisnyakötésből tartotta el. Később is ez maradt legfontosabb megélhetési forrásuk. 1950-ben Saád Béla

révén sikerült elhelyezkednie az *Új Ember* című katolikus hetilapnál. Először pénzbeszedőként, majd fűtőként dolgozott, végül 1963-tól 1980. évi nyugdíjazásáig a kiadóhivatal vezetője volt. 1953-ban, Czapik Gyula egri érsek felkérésére, megszervezte a Solidaritas Háziipari Szövetkezetet, amely számos szerzetesnek kínált megélhetési lehetőséget. Egy békepappá lett budafoki lelkész feljelentése miatt 1953-tól 1959-ig rendőri felügyelet alatt állt.

1956 novemberében részt vett a Demokrata Néppárt országos újjászervezésében. Szerepet vállalt a budafoki szervezet életre hívásában is. 1956. november 4. után a DNP nevében ő is aláírta a Bibó István és K. P. S. Menon indiai követ nevéhez kötődő memorandumakció keretében megfogalmazott kibontakozási javaslatot. Politikai tevékenységéért 1957. júliustól 1957. októberig internálták. 1962-ben a Pécsi Tudományegyetemen jogi doktorátust szerzett. Szakdolgozatában a magyar állam és a római katolikus egyház koegzisztenciájának elvi és jogi feltételeit elemezte. 1963-tól részfoglalkozásúként, majd nyugdíjasként jogi szakértője volt a Szent István Társulatnak; részt vett újjászervezésében és új alapszabályának elkészítésében. Az 1960-as évektől üzenetközvetítői feladatot vállalt Illyés Gyula és Márton Áron között. Egy korszerűbb egyházpolitikai koncepció kidolgozásáért megkísérelte a közvetítést a Magyar Katolikus Püspöki Kar és az állami vezetők között.

1988-tól adódott ismét lehetősége a nyílt politikálásra: december 3-án a Márton Áron Társaság alapító elnöke lett, majd 1989. március 17-én több társával bejelentette a Kereszténydemokrata Néppárt megalakulását. Ő vezette a párt szervezőbizottságát. 1989. szeptember 30. és 1990. május 27. között a KDNP elnöke volt, majd a párt tiszteletbeli elnökévé választották. Az 1990. évi országgyűlési választásokon budapesti listavezetőként újra bekerült a parlamentbe. 1990. augusztus 31-én lemondott képviselői mandátumáról, mert kinevezték a Magyar Köztársaság vatikáni és a Máltai Lovagrendnél akkreditált nagykövetének. Diplomáciai tevékenysége 1994. július 7-ig tartott, ekkor az összeférhetlenségi törvény előírása szerint visszaadta megbízatását, miután a KDNP országos listájáról ismét megválasztották országgyűlési képviselőnek. A KDNP újjászervezésében játszott szerepéért pártja 1991-ben Barankovics- emlékéremmel tüntette ki. Magas életkora, a Kereszténydemokrata Néppárt vezetésében kialakult belső harcok, továbbá a nyilvánosságra került korábbi ügynöki érintettsége miatt mandátumának lejáratá után visszavonult az aktív politikai élettől. A budafoki római katolikus egyházközség világi elnökének tisztségét hosszú évekig betöltötte.

M. K. J.—Sz. R.

KERESZTES TAMÁS

Hódmezővásárhely, 1909. november 21. – USA, 1954.

Magyar Függetlenségi Párt

Csongrád és Csanád vármegyek Szeged és Hódmezővásárhely törvényhatósági jogú városokkal

Református vallású agrárproletár-családból származott. Apja cseléd volt, aki önerejéből 3 kat. hold földet vásárolt. Tanyán éltek. Apja 1924-ben meghalt, anyja két testvérével együtt egyedül nevelte. Házasságban élt, képviselősége idején gyermeke nem volt.

Hat elemi végzet, majd kétéves népfőiskolai tanfolyamon gazdálkodási szakismereteket szerzett. Tizenöt évesen család-fenntartó lett, napszámba járt a közeli bolgárkertészetbe, ahol megtanulta a konyhakertészetet. A 3 kat. hold örökölt földjét idővel 13 kat. holdra gyarapította. 1938-tól 2 kat. holdas konyhakertésze volt, amelyben bér munkásokat alkalmazott, emellett állattenyésztéssel és takarmánynövény-termesztéssel foglalkozott, halastavat létesített, és gyümölcsösi telepített. Mintagazda lett, voltak évek, amikor három-négy állandó munkást is leszerződtetett. 1932-ben belépett a Független Kisgazdapártba. 1941-től a Magyar Parasztszövetség tagja; helyi pénztáros, majd megyei titkár. 1944-ben behívták katonának.

1945 tavaszától részt vett a kisgazdapárt újjászervezésében; a hódmezővásárhelyi szervezet alelnöke. 1945. november 4-én a Csongrád–Csanád vármegyei választókerületben nemzetgyűlési képviselővé választották. 1946-ban a *Vásárhelyi Független Újság* felelős szerkesztője és kiadója. Az FKGP katonai bizottsága, az ún. véderőbizottság tagja. A párt paraszti szárnyához tartozott, elsősorban B. Szabó Istvánhoz állt közel. 1947 tavaszán beválasztották a Magyar Parasztszövetség parasztképviselőkből alakult elnöki tanácsába. 1947 májusától az Országos Kertgazdasági Tanács tagja. 1947 júliusában az FKGP Politikai Bizottsága – mivel a választójogi törvény módosítása kérdésében szembekerült a vezetőséggel – kizárta a pártból. Ezt követően a Pfeiffer Zoltán

vezette Magyar Függetlenségi Párthoz csatlakozott. Az MFP augusztus 20-i választói nagygyűlésén Pfeiffer Zoltán és Párdy Ferenc mellett ő lett volna a harmadik szónok, de a kommunista párt aktivistái által szervezett mintegy kétszáz főnyi társaság állandó kiabálással lehetetlenné tette a népgyűlést, majd a városból távozó politikusokat kövekkel dobálták meg. Ugyanez történt öt nappal később Szentesen.

1947. augusztus 31-én függetlenségi párti listáról a Csongrád és Csanád vármegyei választókerületben újra képviselővé választották, november elején bekerült a párt politikai bizottságába. 1947. szeptember 25-én az egész kormányhoz interpellált a Hódmezővásárhelyen, Szentesen és Csongrádon az országgyűlési választások alkalmával elkövetett „súlyos tömegbűncselekmények” tárgyában. A parlament nyilvánossága előtt is feltette a kérdést, hogy vajon mit tett a kormány az 1947. augusztus 20-i és 25-i népgyűlések megzavarói ellen. Végül megjegyezte: „A demokrácia csak akkor tud megerősödni, ha a félelemtől ment életet biztosítja pártállásra való tekintet nélkül mindenki számára ebben az országban”. Miután az Országos Nemzeti Bizottság 1947. november 20-án törvénytelenül megsemmisítette az MFP mandátumait, november végén elmenekült Magyarországról. Rövid ausztriai tartózkodás után egy ideig Svájcban dolgozott gyári munkásként, majd az Amerikai Egyesült Államokban telepedett le. Szerepet vállalt a nyugati magyar emigrációban, az 1949 elején alakult, a történelmi magyar alkotmány alapján álló törvényhozókat tömörítő, később magát Uniónak nevező szervezet s egyidejűleg a Magyar Nemzeti Bizottmány tagja volt haláláig.

V. I.–V. V.

KÉRI NÁNDOR

Székesfehérvár, 1889. október 13. – Budapest, 1968. február 21.

Keresztény Női Tábor

Fejér és Komárom-Esztergom vármegyek Székesfehérvár törvényhatósági jogú várossal

Szülei a római katolikus vallású Nepraszel István vendéglős és Horváth Julianna voltak. Két fiútestvére született, az egyik lelkész, a másik lakatosmester lett. Nevét 1907-ben magyarosította.

Egyházi tanulmányokat végzett, 1911–1912-ben egy évig az innsbrucki teológiai főiskola hallgatója, 1912. július 26-án

szentelték pappá. Előbb Dunabogdányban, majd Érden, Pázmádon, végül 1918–1919-ben Székesfehérvár-Felsővárosban volt káplán. 1923-ban Százhalombattára került; a közbeeső időben Magyaralmáson, illetve Érden adminisztrátori tisztséget töltött be. Négyesztendőszázhalombattai lelkészi szolgálat után, 1927-ben helyezték lelkészi pályája utolsó,

legjelentősebb helyszínére, Székesfehérvár–Vasútvídek plébániájára. 1951-ig terjedő plébánosi szolgálata alatt épült fel az 1933-ban felszentelt Prohászka-émléktemplom. Az építkezés megszervezéséért 1933-ban püspöki tanácsosi címet kapott. 1936-ban hosszabb látogatást tett Rómában. 1939-től címzetes prépost.

1947 nyarán Shvoy Lajos székesfehérvári megyéspüspök engedélyével belépett a Keresztény Női Tábor nevű pártba. Az országgyűlési választáson a Fejér és Komárom-Esztergom megyei választókerületből bekerült a törvényhozásba. Egyetlen alkalommal szólalt fel, az 1947–1948. évi költségvetési vitában, a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium fejezetének tárgyalásakor. A baloldalon nagy ellenzést kiváltó beszédében akként értelmezte a költségvetést, hogy az egyháztól igénybe vett, majd szétosztott földek után beszédett 21–22 millió forintot fordította a hatmillió katolikus egyháznak támogatására, miközben három állami színház fenntartásra 24 millió forintot juttat a kormány. Kérte a kultuszminisztert,

hogy a politikával sohasem foglalkozó erkölcsi és vallási egyesületeket ne oszlassák fel, hiszen a szabadságjogokat deklaráló 1946: I. törvénycikkből ezek szabadsága is következik. Hangos bekiabálásokkal kísért beszéde végén a választási csalásokra utalva bejelentette, hogy már nem hisznek az ígreteknek, ezért a tárca költségvetését a maga és pártja nevében is elutasította. Képviselői megbízatásáról 1948 őszén püspöki előjárója kérésére kész lett volna lemondani, ha ezt a másik katolikus pap képviselő, Balogh István is megtette volna. 1951-ben nyugdíjazták, majd az 1953-ban megalakított Országos Papi Otthon torbágyi plébániájára helyezték. 1956 nyarán felmerült egyházi reaktivizálása is, ha ehhez az Állami Egyházügyi Hivatal is hozzájárul. Egészségügyi okokra hivatkozva végül nem vállalta a felajánlott kőszárhegyi plébánia vezetését. 1962-ben püspöki engedéllyel eladta préposti mellkeresztjét és gyűrűjét, hogy anyagilag segíthesse kedvelt székesfehérvári templomát. Székesfehérvárott temették el.

Sz. R.

KERTÉSZ MIKLÓS

Csorna, Sopron vármegye, 1893. március 23. – Budapest, 1972. szeptember 8.

Szociáldemokrata Párt

Nagy-Budapest

Tanítócsaládban született. Apja Krausz Ármin tanító, anyja Goldberger Jozefina, mindketten izraelita vallásúak voltak. Felesége Wiener Erzsébet. Leányuk Anna.

Győrött kereskedelmi érettségit tett, majd tíz évig gyári tisztviselőként dolgozott. 1912-ben bekapcsolódott a műszaki tisztviselők szervezkedésébe, 1917 elején a Magántisztviselők és Kereskedelmi Alkalmazottak Országos Szövetsége titkárává választották. 1918 végén az Ipari és Közlekedési Tisztviselők Országos Szövetsége alelnöke. A kommün bukása következtében a szövetség régebbi vezetői közül többen emigráltak, ekkor átvette az ipari és közlekedési dolgozók szaklapjának szerkesztését.

1919 őszén belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. A két szakszervezet egyesülése után, 1920-tól a Magyarországi Magántisztviselők Országos Szövetségének a főtitkára. Német, francia és angol nyelvtudása révén a magánalkalmazottak első nemzetközi konferenciáján, 1920-ban ő képviselte magyar szaktársait. 1923–1924-ben a magántisztviselők képviselője a Szakszervezeti Tanács Ellenőrző Bizottságában, majd 1924-től 1944-ig a végrehajtó bizottság tagja. A Szaktanács 1930. évi kongresszusán a gazdasági helyzetről, az üzemi koncentrációról és racionalizálásról, valamint ennek káros hatásairól tartott referátumot.

A Horthy-rendszer konszolidációja után a szociáldemokrata pártban is előrelépett; 1922-től 1925-ig tagja a párt végre-

hajtó bizottságának, majd 1926-tól az ellenőrző bizottságnak. 1929-ben visszakerült a szűkebb pártvezetőségbe; végül 1939-től ismét az ellenőrző bizottságban dolgozott. 1926-ban az Eszperantista Munkások Egyesületének elnökévé választották. A pártban szociálpolitikai és közgazdasági kérdésekkel foglalkozott. Külföldi tapasztalatai alapján Jászai Samu biztatására írta meg *A Nemzetköziség útja* című könyvét. A párt megbízásából 1927-ben röpiratot írt a lakáskérdésről. Több, szociális és gazdasági kérdésekkel foglalkozó füzete jelent meg a *Magántisztviselők Könyvtárában*. A *Szocializmus* című elmélet folyóiratba főként külpolitikai tanulmányokat publikált.

Az 1925 és 1930 közötti években közéleti szereplésének fontos területe volt a fővárosi törvényhatósági bizottság. Egyebek között a fővárosi közgyűlése az ő javaslatára szavazott meg egy nagyobb összeget a munkanélküliek karácsonyi segélyezésére, amely később hagyománnyá vált. 1926-ban a délpesti választókerületben elindult az országgyűlési választásokon, de nem jutott mandátumhoz. Az 1931 nyarán lezajlott országgyűlési választásokon az észak-pesti kerületben mandátumot szerzett, ekkor fővárosi képviselőségéről lemondott. A budapesti szociáldemokrata képviselők beszámoló gyűlésén, 1934. februárban a Tattersaalban húszezer ember előtt ő is felszólalt, tiltakozott az erősödő diktatórikus törekvések ellen, és követelte a közüzemi dolgozók bérszínvonalának megvédését. 1935-ben korábbi kerületében elvesztette képviselői

helyét, de 1936. április 28-án az elhunyt Weltner Jakab helyére behívták az Országgyűlésbe. Gyakran keltett feltűnést a törvényhozásban érdekes szónoklataival, tudományos felkészültségével és jó politikai érzékével. 1939-ben az észak-pesti választókerületben ismét nem tudott mandátumot szerezni.

A fasizmus és a magyarországi szélsőjobboldali előretörés nyomán, a második zsidótörvény (1939: IV. törvénycikk) parlamenti elfogadását követően tevékenységi köre beszűkült. Szakszervezeti főtitkári tisztségét Kéthly Anna vette át tőle, így 1939. augusztus 13-tól a szövetség ügyvezető titkára. Az új szakszervezeti elnök, Székely Gyula a hagyományoknak megfelelően segítette az üldözötteket; Kéthly Anna közreműködésével, a szakszervezet közvetett anyagi támogatásával tartotta el családját. A háború éveiben is megtartott szerda esti politikai beszámolókon külpolitikai kérdéseket elemzett. 1944. március 19., a német megszállás után a Gestapo emberei elől sikerült megszöknie, a felszabadulásig eltelt hónapokat illegálisban vészelte át.

1945. február 8-tól ismét a magántisztviselők szakszervezetének ügyvezető titkára, majd visszakapta elnöki tisztségét, egyben alelnöke lett a Magánalkalmazottak Biztosítási Intézetének. Megbízásainál fogva 1945 decemberétől a Szaktanács tagja. 1945 tavaszán bekerült a fővárosi ideiglenes törvényhatósági bizottságba, többek között a szociálpolitikai, a lakásügyi, az idegenforgalmi és a statisztikai bizottságban tevékenykedett. Emellett a gázgyár igazgatósági tagja és a Fővárosi Gázművek üzemi választmányának a helyettes elnöke. 1945. június 24-től szakszervezeti mandátummal az Ideiglenes Nemzetgyűlés képviselője. A november 4-i nemzetgyűlési választásokon az SZDP országos listájáról választották képviselővé. 1947. augusztus 31-én a Szociáldemokrata Párt nagy-budapesti listájáról került be a törvényhozásba. A parlamentben nem szólalt fel, az országban és a szakszer-

vezeti mozgalomban 1947–1948 fordulójától bekövetkezett politikai fordulat, a kommunista párt vezetőinek éles szociáldemokrata-ellenessége készítette visszavonulásra.

1948 elején minden tisztségéről – köztük képviselői mandátumáról is – lemondott, és nyugdíjba vonult. Ennek ellenére az SZDP 1948. március 6–8-i kongresszusán jobboldalnak bélyegezve őt is kizárták a pártból. Lemondásának formális bejelentésére április 26-án került sor az Országgyűlésben. De visszavonulása sem mentette meg a bebörtönzéstől: 1950. június 10-én, egy nappal Kéthly Anna és Ries István letartóztatása után őt is őrizetbe vették. A Budapesti Katonai Törvényszék 1950. szeptember 13-án a Kálmán József és társai per harmadrendű vádlottjaként „háborús bűntett, a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés vezetése és hűtlenség bűntette” miatt életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélte; büntetését a Katonai Főtörvényszék 1950. szeptember 20-án helybenhagyta. 1955. november 26-án egyéni kegyelemmel szabadult, rá egy évre részlegesen rehabilitálták. 1956 októberében Kéthly Anna bevonta a párt újjászervezésébe, az újjáalakult Magyar Szociáldemokrata Párt vezetőségi tagja lett. 1956. november 4-ét követően másodszor is visszavonult a politikától, amiben közrejátszott szembetegsége is, amely annyira súlyosbodott, hogy idővel teljesen megvakult. Leánya családjával együtt 1957-ben áttelepült Izraelbe, és szívesen magával vitte volna édesapját, ő azonban nem hagyta el Budapestet.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947).

Fő művei: A gazdasági válság és a magántisztviselők feladatai. Bp., 1924. A nemzetköziség útja. Őt esztendő a Szakszervezeti Internacionálé történetéből. Bp., 1925. A válság és a magántisztviselők. Bp., 1932. A szocialista munkatervről. Bp., 1935.

B. M.–K. Zs.–M. K. J.

KESZLER ALADÁR

Tapolca, Zala vármegye, 1908. április 1. – Tapolca, Veszprém megye, 1972. április 9.

Demokrata Néppárt

Zala vármegye

Keszler Aladár (1875–1935) építési vállalkozó és Éderer Lujza (1888–1952) háztartásbeli idősebbik gyermekeként látta meg a napvilágot. László öccse (1914–1999) építésügyi előadó volt. A család római katolikus vallású. 1940-ben Zalaegerszegen feleségül vette Ekler Erzsébet (1913) tanítónőt. Leányuk, Antonia (1946) műtősnő.

A tapolcai elemi iskola elvégzése után középiskolai tanulmányait a székesfehérvári ciszterci főgimnáziumban kezdte el, majd a budapesti Kossuth Lajos Reálgimnáziumban érettségizett.

1936-ban, édesapja halála után a Balaton-vidéki Vegyipar nevű rézkénporgyár szakmai irányítója lett. Vegyészeti ismereteit önképzés révén szerezte, majd tudását később hivatalosan is elismerték. Munkája mellett 2,5 kat. holdon szőlőtermesztéssel foglalkozott. 1942 és 1946 között mellékállásban a FANTO olajlerakat kezelője is volt. 1940-től haláláig a tapolcai római katolikus egyházközségi képviselő-testület tagja, majd jegyzője.

1945-ben belépett a Független Kisgazdapárt helyi szervezetébe; hamarosan elnökké választották. Két évvel később a

felső pártvezetés politikájával elégedetlen tagsággal együtt otthagya a kisczardapártot. 1947 nyarán a Demokrata Néppárthoz csatlakozott, s felkérésükre képviselő-jelöltséget vállalt az augusztus 31-én megrendezett országgyűlési választásokon. A párt Zala megyei listáján pótképviselő lett. 1948. augusztus 4-én, miután Pörneczy József lemondott megbízatásáról, sor került behívására. Kétszer interpellált; először 1948. november 24-én a szőlősgazdák nevében tiltakozott a földművelésügyi miniszternél a hegyközségi tanácsok megszüntetése ellen, mivel véleménye szerint ez a lépés a magyar bortermelés versenyképességét véglegesen veszélybe sodorhatja. Második alkalommal, december 15-én a kormányt interpellálta, mert az rendeletileg megszüntette a szabad borkereskedelmet, s a kereskedést az Állami Borforgalmi Részvénytársaság által monopolizálta. Felszólalásában külön nehezményezte, hogy az állami vállalat alacsonyán szabta meg

a felvásárlási árakat, így az egyébként is nagy nehézségekkel küszködő szőlő- és borkészítés teljesen ellehetetlenül. A DNP 1949. februári feloszlata után pártonkívüli.

Vállalatát 1952 júniusában államosították, de szakértelme és találmányai miatt állásában maradhatott. Csak szőlőbirtoka és a rajta fekvő ingatlana állami felajánlásával tudta elkerülni kulákká nyilvánítását. 1956 októbere a fővárosban érte; felkereste volt képviselőtársait és bekapcsolódott a Demokrata Néppárt újjászervezésébe. A szovjet beavatkozás után hazament Tapolcára. A következő év júniusában letartóztatták, és Kistarcsára, majd Tökölre internálták. 1957. december 5-én szabadult, de még évekig rendőri megfigyelés alatt állt. 1970-ben a Tapolcai Tanács Műszaki Vállalat növényvédőszer-üzemének műszaki vezetőjeként ment nyugdíjba. Számos magyar nóta szerzőjeként is ismert.

Sz. R.

KÉTHLY ANNA

Budapest, 1889. november 16. – Blankenberge, Belgium, 1976. szeptember 7.

Szociáldemokrata Párt

Csongrád és Csanád vármegyék Szeged és Hódmezővásárhely törvényhatósági jogú városokkal

Apja, Kéthly Sándor a Ganz-gyár sokoldalú gépésze és – a századforduló évtizedeiben még elitszakmának számító – villanyszerelő szakmunkása volt. Feleségével, Rácz Erzsébettel kilenc gyermeket neveltek fel keresztény szellemben, akik nagyrészt munkásként, illetve alkalmazottként dolgoztak. Mint a család másodszületője és első leánygyermek, nyolc évig „szegénydiákként” egyházi tanintézetekben – többek között a bécsi Sacré-Coeur Intézetben – nevelkedett, azaz a tanulás fejében házimunkát végzett.

Tizenöt éves korában, 1904-ben munkát vállalt egy konfekcióüzemben, ám gyenge testalkata miatt nem bírta a nehéz fizikai munkát. Ekkor esti iskolában elvégezte a harmadik és negyedik polgári osztályt, kitanulta a gyors- és gépirást, valamint a könyvelést. 1905-től tisztségviselőként vállalt munkát különböző budapesti cégeknél, köztük a *Tolnai Világlapjánál*. Munkája révén kapcsolatba került a szociáldemokrata nőmunkások szakmai szervezkedésével.

1913-ban belépett a Magántisztviselők és Kereskedelmi Alkalmazottak Országos Szövetségébe. Közben egész családjával együtt Kassára költözött, ezért ott vállalt munkát. 1917-ben szakszervezeti munkája elismeréseképpen a női tagozat titkárává választották, s ugyancsak ekkor került be bizalmiként a Magyarországi Szociáldemokrata Párt nőmozgalmába. 1918 januárjától a fővárosban, a magántisztviselők szakszervezetének központjában kapott állást. Rendszeresen eljárta a szociáldemokraták erzsébetvárosi szervezete rendezvényeire. Apját időnkénti bécsi kiküldetéseire elkísérve

az osztrák nőmunkások mozgalmával is megismerkedett. A forradalmak idején szociális munkás.

Politikusi pályája a kommün bukását követően, viszonylag későn, éppen harmincadik életévében kezdődött, miután a párt korábbi női vezetőit emigrációba kényszerítették, bebörtönözték vagy internálták. 1919 októberében beválasztották MSZDP Országos Nőszervező Bizottságába. Pályája meredeken ivelt felfelé, 1920-ban hat hónapig a párt nőtitkára és az országos vezetőség tagja. 1920-tól a magántisztviselők szakszervezetének az alelnöke lett. Az MSZDP újjászervezésekor az ún. októbrista álláspontot képviselte; elhatározta magát a Tanácsköztársaság korszakától és rendszerétől, de vállalta szocialista meggyőződését. 1922-től az országos pártvezetőség tagja, e tisztségében huszonöt éven át minden alkalommal újraválasztották. 1925-től a II. Internacionálé Nemzetközi Nőbizottságának a tagja. Abban, hogy az 1920-as évek elején rövid idő alatt a szociáldemokrata mozgalom élvonalába emelkedett, az akkori rendszerváltás körülményein túl közrejátszottak személyes tulajdonságai is: művelt és szorgalmas, a társadalmi problémák iránt fogékony, németül és angolul beszélő, jó szónok, nem utolsósorban pedig kellemes külsejű, vonzó nő volt.

1922-től huszonhat éven át folyamatosan képviselő; a második nemzetgyűlési választásokon a budai választókerületben pótképviselő lett, s amikor Peidl Gyula, akit Szegeden is megválasztottak, lemondott a budai kerület szociáldemokrata mandátumáról, július 5-én őt hívták be a megürlt

helyre. A második Nemzetgyűlésnek ő volt az egyetlen nő képviselője. 1922. július 25-én mondta el első, valósággal eseményszámba menő képviselői beszédét. 1925 és 1935 között a fővárosi törvényhatósági bizottság tagja, a közoktatásügyi és a közegészségügyi bizottságokban dolgozott, szociálpolitikai kérdésekkel foglalkozott. Az 1926. évi Országgyűlésnek ugyancsak ő volt az egyetlen nőtagja, miután 1927. február 1-jén behívták a budai kerület listájáról. Az 1927–1928. évi költségvetési vita során, valamint több parlamenti beszédében is sikra szállt a különböző társadalmi csoportok szociális érdekeiért. A szokatlan hang, amelyet kulturális és szociális ügyekben megütött, gyorsan ráirányította a közfigyelmet. Egyike lett a parlament elismert szociálpolitikusaiknak. 1926-ban a Nők Nemzetközi Békeligájának svájci nyári iskoláján, ahol részt vett Jane Addams Nobel-díjas amerikai békemunkás is, a nők parlamenti munkájáról tartott két előadást. 1929 szeptemberében, a politikai foglyokat védő bizottság tagjaként aláírta a kormányhoz benyújtott memorandumot. 1931. július 21-én lemondott a választásokon elnyert budai mandátumáról, ezúttal a szegedi kerület szociáldemokrata mandátumával igazolták a képviselőházban. 1935-ben megint Budán kapott listás mandátumot. 1939-ben észak-pesti választókerületből került be a parlamentbe. Felszólalásaiban továbbra is többnyire a gyermekneveléssel, a munkás-ság, külön is a nőmunkásság helyzetével, az iskoláztatással és a népegészségüggyel, illetve a börtönviszonyokkal foglalkozott. Tíz éven keresztül a Magyarországi Munkások Gyermekbarát Egyesülete elnöke, e tisztségéről a Keresztes-Fischer Ferenc belügyminiszter által az egyesületre oktroyált szabályok miatt mondott le. Az 1930-as évek második felétől az egymást követő zsidótörvények következetes elutasítása mellett felemelte szavát az egyoldalú németbarát külpolitika és a háborús uszítás ellen.

1939-től, a második zsidótörvény elfogadása miatt lemondani kényszerült Kertész Miklós helyét átveve, a Magyarországi Magántisztviselők Országos Szövetsége főtíkára. Törvényhozói és pártmunkája mellett újságírással is foglalkozott, a *Nőmunkás* című lap munkatársa, 1926-tól felelős szerkesztője és kiadója, egészen az újság 1938. decemberi betiltásáig. 1926-tól a *Népszava* szerkesztőségének belső munkatársa. 1943-ban szorgalmazta és segítette az SZDP–FKGP parlamenti szövetség létrejöttét. 1943–1944-ben – Peyer Károly társaságában – tárgyalásokat folytatott a háborúból való kiugrás lehetőségeit kereső polgári politikusokkal. A németek 1944. március 19-i bevonulása után a Gestapo emberei hiába keresték lakásán, nem tudták elfogni. Illegálisba vonult, hamis papírokkal egy Nógrád megyei faluban vállalt nevelőnői állást. Aktívan nem kapcsolódott be az ellenállási mozgalomba, s ellenezte a két munkáspárt egységmegállapodásának az aláírását. A front átvonulása Nógrád megyében érte.

1945. február 13-án visszatért a fővárosba, és azonnal bekapcsolódott a Szociáldemokrata Párt újjászervezésébe. Nevéhez fűződik a még romokban heverő Budapesten a február

18-i első nagy sikerű munkásgyűlés megszervezése. A következő napon beválasztották az SZDP Politikai Bizottságába. Április 2-án, a fővárosi választási nagygyűlésen az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe delegálták. 1945-ben újra bekerült a fővárosi törvényhatósági bizottságba. A *Világosság* címen ekkor indított szociáldemokrata lap felelős szerkesztője, az újraindult, nagy hagyományú *Szocializmus* című elméleti folyóirat szerkesztőbizottsági tagja. 1945–1947-ben részt vett az Országos Nemzeti Bizottság munkájában. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Somogy megyei választókerületben szerzett mandátumával lett újra képviselő. A megnövekedett létszámú szociáldemokrata frakció vezetője, egyben a Nemzetgyűlés egyik alelnöke és a politikai bizottság tagja. Emellett, nyelvtudását kihasználva, jelentős szerepet vállalt pártja nemzetközi kapcsolatainak háború utáni felélesztésében. Különösen fontos volt, hogy 1946 tavaszán a Labour Party meghívására két hónapot töltött Nagy-Britanniában. De gyakran utazott más országokba is, a II. Internacionálé és a békeegyesületek nemzetközi kongresszusaira, valamint a szövetkezeti mozgalom nemzetközi összejöveteleire.

Számos tisztséget látott el különböző társadalmi szervezetekben; korábbi szakszervezete tiszteletbeli elnöki címmel fejezte ki megbecsülését, ugyanakkor az SZDP Országos Nőbizottságának elnöki tisztségét is betöltötte. A Magyar–Amerikai Társaság, a Magyar–Osztrák Társaság és az Interparlamentáris Unió magyar tagozata alelnöke, a Magyar–Angol Társaság elnökségi tagja. A nemzetközi Naturfreund magyar szekciója, a Természetbarátok Turista Egyesülete elnöke. A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal nő- és gyermekmunka-bizottságának a levelező tagja. 1945 és 1947 között az Országos Köznevelési Tanács tagja, a Somogyi Béla Társaság díszelnöke, a Magyar Vöröskereszt társelnöke.

1947. szeptember 16-án a Csongrád és Csanád megyében szerzett mandátumával igazolták. Az alakuló ülésen a törvényhozás tagjai közfelkiáltással újra parlamenti alelnökké választották. Október 15-től a politikai bizottságban is folytathatta munkáját, egyidejűleg a törvényhozás közoktatásügyi bizottságának az elnöke lett. Politikai tevékenységét a párton belüli irányzatok közötti egyensúlya megőrzésére koncentrált. Igyekezett visszafogni a Peyer Károly vezette szárny nyílt kommunista- és szovjetellenes nézeteit, de ugyanígy a pártot szétverő katasztrófapolitikának tartotta – és amennyire tőle tellett, ellensúlyozni próbálta – a kommunistákkal való feltétlen együttműködést és fúziót szorgalmazó, Marosán György vezette irányvonal törekvéseit. A szociáldemokrácia szuverenitását őrző, a többpárti parlamentáris demokráciát stabilizálni igyekvő centrista politikájával kivívta vezetőtársai megbecsülését, a „párt robotosának” nevezték. Peyer Károly 1947 tavaszi távozását követően nem is annyira tisztségei miatt, sokkal inkább tekintélyénél fogva vált a két munkáspárt fúzióját ellenzők vezéralakjává. Ennek következményeként 1948. február 18-án – Szakasits Árpád pártfőtítkár külföldi tartózkodása alatt – a Marosán György ál-

tal puccszerűen összehívott nagy-budapesti pártvezetőségi ülésen kizárták a vezetőségből, majd – az egyesítést ellenző mintegy negyven taggal együtt – a XXXVI. pártkongresszuson, március 7-én a pártból is. Február 19-én a házelnökhöz írott levelében bejelentette, hogy alelnöki tisztségéből azonnali hatállyal lemond; döntését másnap a plenáris ülésen jelentették be. Április 26-án képviselői mandátumától is megfosztották. Ezután teljesen visszavonult a közéletől.

1950. június 9-én, a volt szociáldemokratákat érintő koncepciók eljárások során az ÁVH – passzivitása ellenére – letartóztatta. Több mint három és fél évig vádemelés nélkül tartották fogva. 1954. január 20-án a Budapesti Megyei Bíróság, nem nyilvános tárgyaláson, „a népköztársaság megdöntésére irányuló szervezkedés kezdeményezése és vezetése, valamint külföldi szervezet részére közhivatali minőségében folytatólagosan elkövetett kémkedés büntetésében” elmarasztalva életfogytiglani börtönre és teljes vagyonelkobzásra ítélte. Részben a széles körű nemzetközi tiltakozás, részben a koncepciók perek kínosan lassú, elmentmondásos felülvizsgálatai következtében ügye 1954. október 25-én ismét napirendre került. A felülvizsgálati eljárás során, november 19-én egyéni kegyelemmel szabadult. Ezután szűk családi körben, rendőrségi felügyelet alatt élt. Rákosi Mátyás 1956. júliusi leváltása után sokak hívására visszatért a politikai életbe.

A forradalom napjaiban a Magyar Szociáldemokrata Párt újjászervezését már ő irányította, október 31-én a párt elnökévé választották. November 1-jén a Szocialista Internacionálé Irodájának ülésére Bécsbe utazott, hogy tájékoztassa a testületet a magyarországi változásokról. Távollétében, november 2-án kinevezték Nagy Imre koalíciós kormányának államminiszterévé.

1956. november 4-én délelőtt hazatérőben volt, amikor Sopronban értesült az újabb szovjet katonai invázióról, Nagy Imre eltűnéséről és Kádár János kormányalakítási proklamációjáról. Elhatározta, hogy New Yorkba utazik; a magyar kérdést már napirendjére tűző ENSZ Biztonsági Tanácsát kívánta tájékoztatni, egyúttal mozgósítani akarta a nemzetközi közvéleményt a magyar forradalom megmentése érdekében. Amerikai tartózkodása alatt részt vett a magyar kérdés vizsgálatával megbízott különbizottság jelentésének az elkészítésében; 1957. január 23-án a magyar nemzet nevében beszédet mondott az ENSZ nyilvános ülésén. Júliusban egy jelentésében összefoglalta az emigráció álláspontját Magyarországról.

Európába visszatérve az 1957. januárban Strasbourgban megalakított Magyar Forradalmi Tanács elnökévé választották. Ugyancsak ő lett a szintén 1957-ben alapított, elsősorban külpolitikai tevékenységet folytató Szabad Magyarország Nemzeti Képviselője elnöke. A Szocialista Internacionálé és a belga szocialista párt támogatásával Brüsszelben telepedett le, a Szabad Szakszervezetek Nemzetközi Szövetségének

szolidaritási alapjától kapott segélyekből élt. Sikeresen dolgozott a magyar szociáldemokrata mozgalom csoportjainak egyesítésén, 1958-tól a Magyarországi Szociáldemokrata Párt Emigrációban szervezet elnöke. Nagy Imre és mártírtársai kivégzéséről értesülve újult erővel lépett fel az alapvető szabadság- és emberi jogok magyarországi érvényesítéséért. 1957 októberétől 1963. decemberi megszűnéséig a londoni *Népszava* szerkesztője. 1970-ben megindította és 1973-as megszűnéséig szerkesztette a *Szociáldemokrata Szemlét*.

A Legfelsőbb Bíróság 1962. október 30-i, majd november 15-i, távollétében megtartott zárt tárgyalásain részleges felmentő ítéletet hozott 1954-es ügyében. Bizonyítékok hiányában elvetették a korábban kitalált hűtlenségi vádat; ugyanakkor bűnösnek találták „az államrend elleni gyűlöletre izgatás büntetésében”. Emigrációs politikai tevékenységéért három év szabadságvesztést és öt év közügyektől való eltiltást kapott, ám ezt a bíróság az 1950–1954 között letartóztatásban eltöltött idővel kitöltöttnek vette. A felemás ítéletről aligha szerezhett tudomást, nem ez erősítette meg abban, hogy véglegesen az emigrációban maradás mellett döntsön. Élete utolsó évtizedében egy új – a változó körülményekhez alkalmazkodó – pártprogram elkészítése foglalkoztatta. Az általa vezetett szerkesztőbizottság 1973-ban tette közzé a Szociáldemokrata Alternatívát, az emigrációban működő MSZDP „demokratikus szocializmust” javasoló programját.

1976. szeptember 14-i, brüsszeli temetésén testvérei, barátai mellett a nemzetközi szabad szakszervezetek, valamint a belga kormány képviselője is elbúcsúzott tőle az Uccle-Verrewinkel köztemetőben. 1990. októberben hamvait hazahozták, s november 3-án a rákoskeresztúri temető 301-es parcellájában örök nyugalomra helyezték. 1994. július 7-én a Legfelsőbb Bíróság korábbi ítéletét semmissé nyilvánította. Emlékének megőrzésére alapítványt hoztak létre.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1946).

Fő művei: Az ifjúság kérdése. Bp., 1932. Beszéljünk a falu népéről! Bp., 1934. Demokratikus közoktatás. Bp., 1945. Kéthly Anna válogatott írásai és beszédei. Szerk.: Strassenreiter Erzsébet. Bp., 1990. Szabadságot Magyarországnak! Írások, beszédek, tanúságtétel a magyar szabadságért a száműzetésben, 1956–1976. Bp., 1994.

Irodalom: Strassenreiter Erzsébet: Kéthly. *Magyarország*, 1990. 43–45. sz. Kéthly Anna-émlékszám. *Hiány*, 1990. december. Erdődy János: Kéthly Anna. *Európai Utas*, 1992. 2. sz. Kéthly Anna memoranduma az ENSZ Magyar Bizottságához. Közli Baranyai Tibor. *Világosság*, 1992. 11. sz. Murányi Gábor: Egy asszony meg a pártja. Kéthly-rehabilitációk. *Heti Világ-gazdaság*, 1994. október 15. Fejtő Ferenc: A szocdem nagyaszony. Kéthly Anna. *Népszava*, 1994. 302. sz. Strassenreiter Erzsébet: Kéthly Anna kihallgatása 1956. április 3-án. *Kritika*, 1995.

Gy. Gy.–K. Zs.–M. K. J.

KISHÁZI MIHÁLY

Magyarbánhegyes, Csanád vármegye, 1911. szeptember 29. – Esztergom, Komárom megye, 1983. november 16.

Keresztény Női Tábor

Fejér és Komárom-Esztergom vármegyék Székesfehérvár törvényhatósági jogú várossal

Kisházi Péter (1867–1936) földműves és Piros Terézia (1872–1926) legkisebb gyermeke. A római katolikus családban született tíz idősebb testvére földműves és háziasszony lett. 1934-ben szülőfalujában feleségül vette Barta Máriát (1912–1951). Két fiuk közül Mihály (1936–1995) Volán-oktatótízt, József (1938–1993) környezetvédelmi mérnök volt a Volán Teherfuvarozási és Autóközlekedési Vállalat vezérigazgatóján. Második feleségét, Barta Margit (1907–1981) osztályvezető főnövért 1955-ben vette el Esztergomban.

Elemi iskoláit szülőhelyén, a gimnázium első négy osztályát Makón végezte, majd a szegedi tanítóképzőben szerzett oklevelet. Előbb szülőfalujában kapott állást, majd 1932 elején a Szabolcs megyei Szentmargitapusztára került kántornánónak. 1930-tól szövetkezeti vezetőképző tanfolyamokat is irányított. Szorgalmas önképzéssel bővítette ismereteit, 1936. szeptember 30-án megszerezte a gyakorlóiskolai tanítói képesítést. 1939. szeptemberben Serédi Jusztinián esztergomi érsek kinevezte az Érseki Római Katolikus Tanítóképző Intézet tanárává. Oktatói munkája mellett diákokból és munkásokból Diákkaptár ipari szövetkezetet szervezett. Esztergomban költözve állandó előadója lett a helyi kulturális egyesületeknek; 1941-től a földműves olvasóköri főtírkára. Részt vett az 1942. évi katolikus tanterv elkészítésében, a Szent István Társulat által kiadott tankönyvek megírásában.

1947 nyarán a konzervatív katolikus szellemiségű Keresztény Női Tábor tagjaként országgyűlési képviselő-jelöltséget vállalt. Augusztus 31-én a Fejér és Komárom-Esztergom megyei választókerületből bekerült a törvényhozásba. Több interpellációt nyújtott be. 1947. október 25-én a belügyminisztert interpellálta, a Magyarországi Katolikus Tanítóegyesületek Országos Szövetségének feloszlását kifogásolva. Még ugyanazon a napon az egész kormányhoz intézett hat kérdésével erőteljes kritika alá vette a Csehszlovákiával kötött lakosságcsere-egyezmény végrehajtását, amely szerinte méltatlan helyzetbe hozta a kitelepített felvidéki magyarokat. November 12-én, a fiatalkorúak budapesti büntetőszékének felállításáról szóló törvényjavaslat vitájakor szócsatába keveredett a baloldali képviselőkkel. Az 1947–1948. évi költségvetés vitájában az egyik legaktívabb képviselő volt, egyaránt szót kért a belügyi, a népjóléti, a kultusz-, valamint

a kereskedelem- és szövetkezetügyi tárca fejezeteinek tárgyalásakor.

Fellépései a hatóságokat adminisztratív lépések megtételére készítették. 1949. március 15-én a mentelmi bizottság az Országgyűlés elé terjesztette jelentését, amelyben az állt, hogy Gróh József képviselőtársával együtt „szervezkedést kezdeményeztek a magyar köztársaság hatalmának megdöntésére, és ebből a célból érintkezést kerestek és találtak Mindszenty József prímás, esztergomi érsekkel”. A vádkoncepció szerint közjogi, belügyi, igazságügyi stb. tervezeteket készítettek egy rendszerváltozás esetére, ezeket jóváhagyatták az érsekkel. A tervezetek szerint az 1944. október 15-én megszakadt jogfolytonosság helyreállítására a rendszerváltozáskor az esztergomi érsek kerülne a kormány élére, Habsburg Ottót pedig meg kell koronázni. A földeket és az iskolákat vissza kell adni az egyházaknak, a rendőrséget pedig fel kell oszlatni. A tanúkihallgatások eredményeinek ismertetését követően mentelmi jogát felfüggesztették, majd március 16-án letartóztatták, és állásából fegyelmi úton elbocsátották. Matheovits Ferenc perében a demokratikus államrend és a köztársaság megdöntésére irányuló mozgalomban való részvétellel vádolták.

1949. szeptember 30-án a Népbíróságok Országos Tanácsa hét év börtönbüntetésre és tíz év hivatalvesztésre ítélte. Budapesten, Vácott, valamint a tatabányai XIV. akna munkatáborában raboskodott. 1954. december 4-én tért haza fogságából. Családjá visszakapta letartóztatásakor elvesztett házukat. Segédmunkásként helyezkedett el, a helyi Épületkarbantartó Kisipari Termelőszövetkezetben lett asztalossegéd. Később asztalos, majd 1956. október 20. után adminisztrátor. 1957 elején elutasították tanítói állásába való visszahelyezési kérelmét. 1959 áprilisában a mészégető üzem vezetője lett, majd a Műszeripari Műveknél kapott adminisztrátori állást. 1965-től az Esztergomi Építőipari Szövetkezet anyaggazdálkodási osztályvezetője. A relégvár adminisztrátoraként nyugdíjazták. Haláláig az esztergomi belvárosi római katolikus plébánia kántora volt.

Fő művei: Szívgyárvédezés segédkönyve. Esztergom, 1943. Több telik tőlem! Elbeszélések gyermekeknek. Esztergom, 1944.

Sz. R.

KISHÁZI ÖDÖN

Budapest, 1900. június 24. – Budapest, 1975. április 22.

Szociáldemokrata Párt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Apja Kühtreiber Elek asztalossegéd, anyja Szitay Róza dohánygyári munkás. Édesapját háromévesen elvesztette, nevelőapja Jónás Péter vasmunkás. Római katolikus vallású, népes családban nevelkedett, tizenhét testvére volt. Felesége Papp Erzsébet varrónő. Nevelt fiuk, Popik Ervin orvos. Nevét 1945-ben magyarosította Kisházira.

Három elemi végzett Angyalföldön, a negyedik osztályt Kistarcsán járta ki. Nem tanulhatott tovább, munkába kellett állnia. 1910-től esztergályostanonc, öreginasként két év ipariskolát végzett, majd 1916-tól segéd lett. Ugyanekkor belépett a Magyarországi Vas- és Fémmunkások Központi Szövetségébe. Egy hadiüzemben, a Blau és Lukács cégnél dolgozott. A szerszámesztergályos szakmát kitanulva 1917-ben a Magyar Gázizzófénygyárba (Auer Fényizzó) került. A tanácskormány lemondása után munkahelyéről elbocsátották. 1920-tól rövid ideig a Ganz Villamossági Gyárban dolgozott. Nyolc hónapos munkanélküliség után, 1921 elején a Röck István Gépgyárban kapott állandó munkát, ahol bizalmi, majd főbizalmi lett, s a gyári vasascsoportban elnökké választották.

1922-ben csatlakozott a Magyarországi Szociáldemokrata Párthoz. Ugyancsak 1922-ben elkezdte azt a hároméves esti tanfolyamot, amelyet a Műegyetemről elbocsátott baloldali érzelmű tanárok indítottak a Csanádi utcai felső kereskedelmi iskolában, elsősorban szervezett munkások számára. A sikeres vizsgák után technikus képesítést kapott. Mind a pártban, mind a szakszervezetben a tagtoborzásban, az oktatásban és a munkássport szervezésében vállalt feladatokat. Az 1920-as évektől a vasasszakszervezet választmányi tagja, 1931-től 1941-ig központi vezetőségi tag, az újpesti csoport elnöke, bekerült a Szakszervezeti Tanács választmányába is.

1926 és 1935 között a Svéd és Társainál, azután az Egyesült Izzóban dolgozott. 1937-ben nyugat-európai körutazást tett; megfordult Bécsben, Brüsszelben, Párizsban és Londonban. 1941-ben otthagyta a gyárat, és feleségével a Jókai utcában kis kávézót nyitott. A német megszállás hónapjaiban félig illegálisban élt, másokat rejtegetett, de a nyilasok októberi hatalomátvételét követően neki is bujkálnia kellett.

1945. január 18-án, Pest felszabadítása napján jöhetett elő rejtékhelyéről. Az SZDP Conti utcai központjában a szakszervezeti mozgalom újjászervezésével bízták meg. Részt vett a Vas- és Fémmunkások Szabad Szakszervezetének újjáalakításában a január 27-i központi vezetőségi ülésen beválasztották a háromtagú intézőbizottságba. Március 6-tól a Szakszervezeti Tanács elnöke, egyidejűleg a vasmunkások szakszervezetének helyettes főtitkára. 1945. augusztus 20-án bekerült az SZDP országos vezetőségébe és a politikai bizottságba, valamint a

pártválasztmányba és a gazdasági bizottságba. 1945-től a Gazdasági Főtanács tagja. 1945. április 2-án Budapestről delegálták az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe, tagja lett a törvényhozás politikai bizottságának. 1945. november 4-től a Pest és Bács megyei választókerület képviselője, ismételten politikai bizottsági tag. A szakszervezeti mozgalom újrászervezéséről folyó munkaspárti tárgyalásokon a szociáldemokraták egyik képviselője. Egyetértett azzal, hogy a szakszervezeti mozgalom egységét meg kell őrizni, az irányításban pedig paritásos alapon vegyenek részt a munkaspártok képviselői. Ellenezte a kommunisták javaslatát, hogy azonnal térjenek át az iparági szervezkedésre. 1945 és 1948 között tagja volt a fővárosi törvényhatósági bizottságnak is, ahol elsősorban szociálpolitikai kérdésekkel foglalkozott. 1945-ben bekerült az Országos Társadalombiztosító Intézet igazgatóságába, 1947-től az Országos Nemzeti Bizottság, a Tervgazdasági Tanács, a Magyar–Szovjet Művelődési Társaság Elnöki Tanácsa tagja, az MTE díszelnöke.

1947. augusztus 31-én, ezúttal is a Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog megyei választókerületből harmadszorra is bekerült a törvényhozásba és a politikai bizottságba. Mint szakszervezeti politikus képviselte a munkaspártok együttműködését, elvileg az egyesülést is elfogadta, 1948. február közepén mégis megfosztották minden szakszervezeti és párttisztviselésétől, majd április 26-án képviselői mandátumáról is lemondatták. Az ellene irányuló politikai hajszája következtében könnyebb lefolyású agyvérzést kapott. Az egyesítést irányító közös politikai bizottság döntése alapján végül átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába. Felépülése után gazdasági középvezetői beosztásokban dolgozott: 1949-ig az Erősáramú Ipari Központ statisztikai osztályvezető-helyettese, majd a Villamosállomás-szerelő Vállalat tervgazdálkodási osztályvezetője. Ezekben az években alsó- és középfokú számviteli tanfolyamokat végzett.

1952. május 2-án koncepciók ügy keretében – háborús és népellenes büntett vádjával, arra hivatkozva, hogy a Horty-korszakban esztergályos-szakszervezet vezetőségi tagjaként részt vett olyan határozatok meghozatalában, amelyek a sztrájkok megszüntetését, illetve letörését szolgálták, továbbá rendőrbeszűgő volt – letartóztatták. Rövid időre családját is kitelepítették Berettyóújfaluba. A Budapesti Megyei Bíróság 1952. szeptember 25-én nyolc év fegyházbüntetésre ítélte, ezt a Legfelsőbb Bíróság 1953. január 2-án megerősítette. 1955. november 25-én egyéni kegyelemmel szabadult. Az 1956. augusztus 10-i perújítási tárgyalásán – bűncselekmény hiányában – felmentették, egyúttal visszakapta 1952-ben elvesztett párttagságát.

1956 októberében bevonták a szabad szakszervezeti mozgalomba, október 28-án megválasztották a vasasszakszervezet ideiglenes intézőbizottsági elnökévé. A szociáldemokrata párt újjászervezésével nem értett egyet. 1956. november–decemberben nem kérte átigazolását a Magyar Szocialista Munkáspártba, a Kádár-kormányt azonban támogatta. 1957. januárban, a SZOT X. plénümán felvázolta a szakszervezetek megújításának programját, amelyet a vezetés részben el is fogadott; főtítkárhelyettesévé választották. 1957. május 9-én kinevezték munkaügyi miniszterré, december 19-én belépett a pártba, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának elnökségi tagjává választották. 1958. november-től újra országgyűlési képviselő. 1962-ben bekerült az MSZMP KB tagjai közé. 1963. március 20-án megvált a munkaügyi tár-

ca irányításától, május 1-jén nyugdíjba vonult, de tagja maradt a SZOT elnökségének, és továbbra is részt vett különböző nemzetközi munkaügyi konferenciákon. 1963. március 21-től haláláig az Elnöki Tanács helyettes elnöke, 1964-től a HNF OT tagja.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1960); Munka Érdemrend arany fokozat (1965, 1968); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Magyar Népköztársaság Zászlórendje I. fokozat (1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Magyar Népköztársaság Zászlórendje (1975).

Irodalom: Strassenreiter Erzsébet: Kisházi Ödön. Életutak. Bp., 1988.

B. M.—K. Zs.—M. K. J.

KISS FERENC

Zenta, Bács-Bodrog vármegye, 1889. július 29. — Kiskunfélegyháza, Bács-Kiskun megye, 1965. október 2.

Független Magyar Demokrata Párt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Római katolikus vallású kisiparoscsaládból származott. Apja, Kiss Ferenc (1855–1923) szabómester volt; betegsége miatt fel kellett hagynia a szakmájával, s a részben örökölt, részben vásárolt 12 kat. holdján gazdálkodott. Anyja Habran Júlia (1859–1948) háztartásbeli. 1912-ben megnősült, felesége Makány Rozália, egy kiskunfélegyházi 5 kat. holdas szegény-paraszt leánya. Három gyermekük született, Ilona (1914), Rozália (1916) és Imre (1920), de képviselősége idején közülük már csak ketten éltek.

Baján és Kiskunfélegyházán tanítóképzőt végzett. Az első világháborúban katona. Már a háború előtt, majd hazatérte után írnok volt egy kiskunfélegyházi ügyvédi irodában. Később a helyi rendőrség irodavezetője. Rövid kertészkedés után, 1929-ben elvégezte a hivatásos tűzoltó-parancsnoki tanfolyamot, ettől kezdve 1943-ig a város tűzoltóparancsnoka. A helyi képviselő-testület tagja, városgazda. 1943-tól 1945-ig közellátási előadóként dolgozott a városi előljáráson. Politizálni a Függetlenségi és 48-as Pártban kezdett, majd csatlakozott a Nagyatádi Szabó István-féle kiscgazdapárthoz. A helyi szervezet vezetői közé tartozott. 1930-ban belépett a Független Kiscgazdapártba.

1944. december 18-tól Kiskunfélegyháza követe az Ideiglenes Nemzetgyűlésben. 1945. november 4-től a Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyei választókerületben nemzetgyűlési képviselővé választották. 1945–1946-ban

mintegy 100 kat. holdon gazdálkodott. 1946. március 12-én az FKGP Elnöki Tanácsa — a munkáspártok nyomására — koalícióellenes magatartása miatt tizenkilenc társával együtt kizárta a pártból. Ezt követően részt vett a Magyar Szabadság Párt megalapításában, s egyik vezetője lett a párt szegedi szervezetének. A Sulyok-párt önfelosztása után a Balogh páter-féle Független Magyar Demokrata Párt Pest megyei listáján 1947. augusztus 31-én ismét mandátumot szerzett. A ciklus során többször felszólalt a különböző vitákban. 1948. január 9-én pártja nevében visszautasította a rendeleti kormányzást, mondván a kormány „a felhatalmazás alapján nemcsak a legszükségesebb gazdasági vonatkozású rendeletek kiadására szorítkozik, hanem azt a kényelmes megoldást választja, hogy a mindenre kiterjedő rendeletek tömegét adja ki”. Az 1947–1948. évi költségvetés népjóléti tárcájának vitájakor sürgette az Országos Társadalombiztosító Intézet önkormányzatának választás útján történő felállítást. A földművelésügyi tárca költségvetésének vitájában kifogásolta, hogy az állam az agrárróló segítségével lefölözi a mezőgazdaságban keletkező valamennyi hasznot, s amit ebből visszaad, az nagyon kevés. „pedig még az ország ellátása is nagyon szűkös”. 1949-ben visszavonult a politikai élettől, s földjén gazdálkodott. Az 1950-es években kulákklistára tették, emiatt sok zaklatásnak volt kitéve.

V. I.—V. V.

KISS FERENC

Magyaregres, Somogy vármegye, 1896. július 23. – Kaposvár, Somogy megye, 1978. július 15.

Független Magyar Demokrata Párt

Somogy vármegye Kaposvár törvényhatósági jogú várossal

Református vallású, paraszti családból származott. Apja, Kiss Ferenc gazdálkodott; anyja, Molnár Lidia a háztartást vezette. Nős, felesége a kaposvári születésű Császár Gizella. Gyermekek nem született.

Hat elemi végzett. Később négy éven keresztül népfőiskolán tanult, amelyről bizonyítványt is szerzett. Az első világháborúban, 1915-től 1918-ig katoná, 1916–1917-ben Ausztriában szolgált. Leszerelése után családi birtokán gazdálkodott. Az 1930-as évektől a Független Kisgazdapárt tagja.

1945 elején az egyik kezdeményezője volt Somogyban az FKGP újjászervezésének. Két évig a kaposvári városi párt-szervezet élén állt. 1945 májusától a párt delegáltja a kaposvári képviselő-testületben. 1945. november 4-én Somogy vármegyében nemzetgyűlési képviselővé választották. A kisgazdapárt centrumához tartozott. 1946. október 29-én a Magyar Parasztszövetség kaposvári szervezetének az elnökévé is megválasztották. November 12-től városgazda. „Jobboldali” politikai magatartása miatt pártfegyelmit indítottak ellene, s az FKGP Politikai Bizottsága 1947. február 4-i ülésén a vizsgálat befejezéséig felfüggesztette a párttagságát. Nagy Ferenc miniszterelnök lemondatása és külföldre kényszerítése után a baloldali pártvezetőség ellen szervezkedő ún. alkotmányvédő csoport egyik vezetője lett.

1947. június 25-én az FKGP Politikai Bizottsága a párt politikájával ellentétes magatartása miatt kizárta. A Balogh

István páter által alapított Független Magyar Demokrata Párt tagja lett, Somogy vármegyében ő irányította a párt szervezését. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon az FMDP Somogy megyei jelöltjeként ismét mandátumhoz jutott. 1947. decemberben, egy 1946 nyarán elmondott népgyűlési beszéde miatt, izgatás vádjával eljárás indult ellene, amelyet csak kétéves huzavona után szüntettek meg. Az 1947–1948., valamint az 1949. évi költségvetési vitákban többször is felszólalt. A népi termelési ágak, így a kisemberek százezreinek élelmet adó konyha- és gyümölcskertészet és méhészet védelmében felszólalva kritizálta a földművelésügy általános állapotát, a termelési ágak dotációjának az arányait, valamint a szaktárca irányítási gyakorlatát, ezért a költségvetést mindkét évben elutasította.

1948 elejétől – bár a mandátumát megtartotta – kiszorult a politikai életből, egyre kevesebb kapcsolatot tartott korábbi politikustársaival. Kaposváron élt és gazdálkodott, többek között méhészettel is foglalkozott. 1956 októberében részt vett a Független Kisgazdapárt kaposvári szervezete újjászervezésében. Földjét a helyi tsz 1960-ban betagositotta. Az 1950-es évek elejétől 1967-ig politikai múltja miatt, mint „ellenséges elemet” szigorú megfigyelés alatt tartották.

V. I.–V. V.

KISS GERGELY

Vésztő, Békés vármegye, 1893. január 9. – Vésztő, Békés megye, 1956. február 26.

Független Kisgazdapárt

Országos lista

Református vallású agrárproletár-családból származott. Apja, Kiss Gergely (1865–1922) nincstelen cselédember, tizenkét évig uradalmi részes arató volt. Anyja, Tóth Rozália jobb módú családban született, de tönkrementek. Szülei idővel 4 kat. hold földet szereztek. 1919-ben házasságot kötött Tallér Margittal, egy kisbirtokos leányával. Két fiuk született, Gergely (1920) és Sándor (1923).

Hat elemi végzett. Az első világháborúban katoná. 1922-ben, apja halála után, mint egyetlen gyermek, ő örökölte a 4 kat. holdat. Hogy családja megélhetését biztosítsa, feles-

ben földet bérelt. 1924 és 1927 között 18 kat. hold földet vásárolt gróf Wenkheim Ferenc uradalmából. Felesége 10 kat. holdnyi örökségével és vásárlásokkal az 1940-es évek elején már 40 kat. holdon gazdálkodhatott.

1930-ban Békésen részt vett a Független Kisgazdapárt alakuló nagygyűlésén. Az országos nagyválasztmány, majd 1939-től az intézőbizottság tagja. 1929-ben beválasztották a Békés vármegyei törvényhatósági bizottságba. 1938-tól az FKGP egyik országos szervezőtitkára. 1941 és 1944 között a Magyar Parasztszövetség országos titkára. 1943-ban jelen volt

a szárszói találkozón. Ellenzéki és németellenes magatartása miatt 1944-ben Kistarcsára internálták.

Vésztői társadalmi életében is jelentős szerepet játszott. Már huszonhat éves korában beválasztották a vésztői kiskaszinó és a munkásegylet választmányába. 1926-tól a képviselő-testület tagja. A Vésztői Kisgazdakör alelnöke, majd elnöke. A Vésztői és Vidéke Tejszövetkezet és a Hangya szövetkezet felügyelőbizottságának az elnöke, illetve a tagja. Beválasztották a helyi hitelszövetkezet igazgatóságába is. 1939-ben bekerült a falu előljáróságába. A református egyház presbitere.

1944 decemberében újjászervezte a kisgazdapárt vésztői szervezetét, 1945–1947-ben társelnök. 1944. december 21-től a helyi nemzeti bizottság és az előljáróság funkcióját átvevő ötös bizottság tagja. Újra bekerült a vésztői képviselő-testületbe, majd 1945. március 22-én a Békés vármegyei törvényhatósági bizottságba. 1945 tavaszától ismét az FKGP országos szervezőtitkára. 1945. augusztus 20-án beválasztották a párt országos intézőbizottságába. Pártközi megállapodás alapján 1945. június 24-én Vas megyei mandátummal bekerült az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. Szeptember 6-tól a parlament egyik jegyzője. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési, illetve az 1947. augusztus 31-i választásokon pártja országos listáján szerzett mandátumot. 1948. május 11-én az Or-

szággyűlés hozzájárult a Tejtermelők és Tejszövetkezetek Országos Szövetsége miniszteri biztosává történő kinevezéséhez. 1948. február 16-án az 1947–1948. évi költségvetés részletes tárgyalásakor a Belügyminisztérium, 1949. január 26-án a következő évi költségvetés vitájában a honvédelmi tárca gazdálkodásával kapcsolatban fejtegette ki az FKGP álláspontját. 1949. május 15-én a Magyar Függetlenségi Népfront országos listájáról szerzett újabb mandátumot; 1953-ig maradt tagja a törvényhozásnak.

A kisgazdapártban a Dobi István vezette balszárnyhoz tartozott. Nagy Ferenc 1947. június 2-i lemondása után pártbeli szerepe megnőtt. 1948. április 17-től az FKGP Politikai Bizottságának a tagja és a párt egyik központi titkára, majd 1949. januárjában átvette a pártközpont területi szervezési osztályának a vezetését. 1948. szeptembertől 1949. május 22-ig az Országos Szövetkezeti Tanács, 1949-től 1953-ig a Magyar Függetlenségi Népfront Országos Tanácsa tagja. Később az ekkor már csak 18 kat. holdnyi földjével belépett a vésztői termelőszövetkezetbe, haláláig ott dolgozott.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend bronz és ezüst fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend tisztii keresztese (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend IV. fokozat (1950); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

V. I.–V. V.

KISS JÁNOS

Galgahévíz, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1900. augusztus 10. – Galgahévíz, Pest megye, 1983. november 2.

Független Kisgazdapárt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Római katolikus vallású, kisparaszti családból származott. Szülei, Kiss János községi bíró és Mészáros Anna háztartásbeli 8 kat. holdat műveltek meg. 1920-ban házasságot kötött Benedek Annával, egy 12 kat. holdas parasztcsalád leányával. Gyermeük, Anna (1928) termelőszövetkezeti tag volt.

Hat elemít végzett. Feleségével 24 kat. holdon mintaszerűen gazdálkodtak. 1939-ben belépett a Független Kisgazdapártba. A galgahévízi szervezet elnöke lett, s egyúttal párt-szervező az aszói járásban.

A front átvonulása után részt vett a kisgazdapárt újjászervezésében, továbbra is a helyi szervezet elnökeként. A nemzeti bizottság tagjaként a szovjet csapatok ellátásának felelőse. 1945 novemberétől a galgahévízi képviselő-testület, a helyi Hangya szövetkezet és a tejszövetkezet vezetőségi tagja. 1945-től 1949-ig a Pest megyei törvényhatósági bizottság tagja. 1947. augusztus 31-én a Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyei választókerületben országgyűlési képviselővé választották. A Dobi István és Gyöngyösi János írá-

nyitotta baloldali pártvezetőség politikájával nem tudott megbarátkozni; az iskolák államosításával, mint vallását gyakorló katolikus, nem értett egyet, de a törvényt végül megszavazta. Az FKGP 1948. október 7-i politikai bizottsági ülésén közölték, hogy lemondott mandátumáról; az Országgyűlés november 16-i plenáris ülésén jelentették be távozását.

1948 után visszavonult a politikai élettől. Az 1950-es évek elején kuláklísta került, s zaklatásoknak volt kitéve. 10 kat. hold földet felajánlott az államnak, 1953-ig a megmaradt 14 kat. holdon gazdálkodott. 1953-tól 1956-ig a helyi termelőszövetkezetben dolgozott. 1957. március 5-én a rendőség házkutatást tartott nála, elvitték iratait, s eltiltották a nyilvános helyek látogatásától. Vejét, Hajdú Andrást, aki 1956-ban az újjáalakított Független Ifjúság megyei vezetője volt, Kistarcsára, majd Tökölre internálták. Egy ideig ismét egyénileg gazdálkodott, majd 1960-ban belépett a szövetkezetbe. 1965-ben ment nyugdíjba.

V. I.–V. V.

KISS KÁROLY

Bicske, Fejér vármegye, 1903. szeptember 24. – Budapest, 1983. december 4.

Magyar Kommunista Párt

Nagy-Budapest

Apja Kiss György református vallású csizmadia kisiparos. Anyja Gubicza Irma. Három testvére született, Margit, Irma és Ilona. Apja 1914-től az első világháború végéig a kelenföldi hadfelszerelési gyár bakancs- és cipőüzemében dolgozott. 1945-ben házasságot kötött Kósa Ilonával, felesége az Egészségügyi Minisztérium osztályvezetőjeként ment nyugdíjba. Egy fia született, Károly (1949), aki közgazdászként több könyv szerzője.

Hat elemi és cipészipari szakiskolát végzett. Tizenkét éves korában édesapja munkahelyén kezdte inaséveit. 1922-ben segédként szabadult, a Korondi-féle cipőgyárban helyezkedett el cipészként. Belépett a bőrösök szakszervezetébe, majd 1922-ben a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. 1923-tól az illegális kommunista párt tagja. 1925-ben a Vági István-féle Magyarországi Szocialista Munkáspárt egyik szervezője. 1925 szeptemberében Bécsben részt vett egy pártmunkástanfolyamon. Még ebben a hónapban többekkel, így Rákosi Mátyással és Vas Zoltánnal együtt letartóztatták. 1926 júliusában az állam és a társadalom erőszakos felforgatására irányuló tevékenység címén huszonnégy hónap fogházra ítélték. 1927 júliusában szabadult, ezután a Biermann-féle cipőgyárban kapott munkát. 1928 legelején bekerült a KMP északi területi bizottságába, de 1929 júniusában ismét lebukott. 1930 decemberében ítélték el jogerősen, másfél év fogházat kapott, így a vizsgálati fogságot betudva még decemberben szabadlábra helyezték. Egy Népszínház utcai cipőüzemben helyezkedett el. 1931-ben Fürst Sándorral együtt megbízást kapott a Komintern Titkárságától, hogy szervezzék újjá Magyarországon az illegális kommunista párt irányító testületeit. Mivel a rendőrség már jól ismerte, hamis papírokkal élt. 1931 nyarán, az újabb nagy letartóztatási hullám idején leváltották, és tapasztalatszerzésre Moszkvába rendelték. Itt elvégezte a Nemzetközi Lenin Iskolát.

1932 májusában, a KMP KB bécsi ülésén a testület tagjává választották. Hazatérése után rögtön letartóztatták, júliusban kommunista mozgalomban való részvételért másfél év fogházra ítélték. Még börtönben volt, amikor ítéletét másodfokon összbüntetésként három év nyolc hónapra emelték; 1934 júniusában szabadult. Szülőfaluját jelölték ki számára kényszerlakhelyül, ám ennek ellenére Budapesten maradt, egy angyalföldi cipőgyárban helyezkedett el. 1939-ben a Tátra utcai Nizza Cipőkülönlegességek Gyárába ment dolgozni. 1941 májusában hamis névhasználatért ismét lefogták, Kistarcsára, majd Nagykanizsára internálták. 1943 nyarán szabadult, visszatért a fővárosba, ezúttal a Ládi-féle cipőgyárban kapott munkát. A német megszállás után újra internálták, szeptemberben szabadult. A két világháború kö-

zött majd kilenc évet töltött fogságban. Rajk László, aki szintén az internálótáborból szabadult, bevonta a kommunista párt hazai szárnyának központi bizottságába. Részt vett a kőbányai és más fegyveres ellenállási sejtek szervezésében és irányításában, akcióik során nyilas pártházakat és a német megszálló alakulatok bázisait támadták.

1945. január 19-től a Budapesten megalakított központi bizottság tagja. A főváros felszabadítása után néhány nappal, február 22-én az egyesített központi vezetőségben is helyet kapott. 1945–1946-ban a káderosztály vezetője. 1945. május 20-tól 1946. szeptember 28-ig a politikai bizottság tagja. 1946 szeptemberétől 1956-ig az MKP, illetve az MDP Központi Ellenőrző Bizottságának az elnöke. A budapesti várospolitikában is részt vett, 1945 elején a Budapesti Nemzeti Bizottság tagja, 1945 és 1949 között helyet kapott a fővárosi törvényhatósági bizottságban, 1948-ban annak alelnöke.

1945. április 2-án a budapesti választói nagygyűlésen bekerült az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. Szeptember 6-án a törvényhozás jegyzőjévé választották. Az 1945. november 4-i, majd az 1947. augusztus 31-i parlamenti választásokon a nagybudapesti választókerületben jutott mandátumhoz. Mindkét ciklusban jegyzővé választották. 1947. december 10-én interpellált a földművelésügyi miniszterhez, mert Budapesten elmaradt, illetve nagyon vontatottan haladt a munkásoknak beígért házhelyosztás. A költségvetési vitákban is felszólalt, mindkét alkalommal a miniszterelnökségi fejezet tárgyalásakor. 1949. május 15-től 1967. évi nyugdíjazásáig Zala megye képviselője volt.

Szönyi Tibor letartóztatása után, 1949. május 30-tól ismét átvette a KV káderosztályának a vezetését. 1949–1952 között elvégezte a Zrínyi Miklós Katonai Akadémiát. A KV 1950. május 31-i ülésén felmentették, és beválasztották a szervezőbizottságba. 1951-ben, az MDP II. kongresszusán újra bekerült a politikai bizottságba. 1951 áprilisában Farkas Mihály és Kovács István mellett tagja volt annak a testületnek, amely a politikai bizottság megbízásából a letartóztatott Kádár János és Kállai Gyula ügyében a nyomozást irányította. 1949. augusztus 23. és 1951. május 15. között az Elnöki Tanács helyettes elnöke. Ezután 1951. május 12-én kinevezték külügyminiszterré, majd 1952. november 14-től 1953. július 4-ig a minisztertanács elnökhelyettese. Az MDP Központi Vezetősége 1953. június 27–28-i plénuma után kikerült a politikai bizottságból, a szervezőbizottság megszűnt, de KEB-elnökségét megtarthatta. A Rákosi Mátyás első titkárt leváltó, 1956. július 18–21-i központi vezetőségi ülésen harmadszor is a politikai bizottság tagja lett. 1956. október 28-tól – miután az

MDP Központi Vezetősége beszüntette a tevékenységét – a hattagú pártelnökség tagja, az új kommunista párt, az MSZMP megalapításából azonban kihagyták.

1956. november 2-án késő este Apró Antal, Marosán György és Nógrádi Sándor társaságában az ellenkormányt szervező szovjetek a tököli katonai repülőterre vitték. Innen katonai repülőgéppel Szolnokra szállították. Az időközben a Szovjetunióból visszatért Kádár Jánossal együtt november 7-én érkezett Budapestre. Az MSZMP Ideiglenes Intéző-bizottsága, majd a PB tagja. Az új vezetés képviselőjében november 27-én ő tartotta az első országos aktívaértekezletet a párt szervezéséről az Akadémia utcai központban; a gyors pártépítés, az állami-hatalmi szervezetek helyreállítása, a politikai restauráció híve volt. Az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottsága 1957. február 26-i ülésén a KB titkárává választották, és tagja lett az ekkor visszaállított központi titkárságnak is. A párt szervezésével nehezen boldogult, ezért az akkori körülmények között szintén kiemelkedően fontos központi állami testületek hivatali életének az újraindításával bízták meg. 1957. május 9-től ismét az Elnöki Tanács tagja, 1958. november 26-tól másodszor is helyettes elnöke, majd 1961. ok-

tóber 7-től 1967. április 14-i nyugdíjazásáig az államfői testület titkára. A konszolidációval párton belüli karrierje megtört. A központi bizottság 1961. szeptemberi ülésén felmentették KB-titkári tisztéből; a politikai bizottságból az 1962. augusztusi plénumon hívták vissza. A központi bizottságnak élete végéig tagja maradt. 1967. május 6-tól haláláig a SZOT alelnöke. 1970-től a Magyar Szolidaritási Bizottság alelnöke.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend III. fokozat (1950); Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékérem (1958); Munka Érdemrend (1963); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Munka Érdemrend arany fokozat (1967, 1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1978); Magyar Népköztársaság Zászlórendje (1983).

Fő művei: A kádermunka feladatai az új szakaszban. Bp., 1954. Az MSZMP a munkásosztály forradalmi pártja. Bp., 1957. Nincs megállás. Visszaemlékezés. Bp., 1974.

Irodalom: Kiss Károly. *Népszabadság*, 1983. december 6. Visszaemlékezések 1956. Szerk.: Berecz János. Bp., 1986.

M. K. J.

KISS LAJOS

Püspökladány, Hajdú vármegye, 1909. szeptember 26. – Budapest, 1979. október 28.

Nemzeti Parasztpárt

Hajdú és Bihar vármegyék Debrecen törvényhatósági jogú várossal

Kiss Sándor mezőgazdasági munkás és Kádár Erzsébet legkisebb gyermeke. Bátyja, Sándor MÁV-alkalmazott volt, nővére, Piroska háztartásbeli. A család református vallású. 1933-ban szülővárosában nősült, felesége Szalóczi Julianna (1913–1987). Négy gyermekük született: Etelka (1934) szakácsnőként dolgozott, Lajos (1935) 1956-tól az Egyesült Államokban él, egy húsüzemben volt üzemvezető, Sándor (1942) szerző-készítő kisiparos, Ilona (1946) kórházi főnővér.

Öt elemi végzet, majd kubikosmunkával tartotta el magát és családját. Kapcsolatba került a földmunkás-szakszervezettel. Később kitanulta a kőművesmesterséget is, s szakmájában dolgozott. 1943-ban behívták katonai szolgálatra, a frontra került. A következő évben a visszavonulás alatt alakulatától megszökött, s három hónapi bujkálás után hazatért lakóhelyére.

1945-ben belépett a Nemzeti Parasztpártba. Részt vett a földosztásban, maga is kapott 8,5 kat. holdat, amelyet családja művelt meg a helyi termelőszövetkezet 1948-as megalakulásáig. Tagja lett az Újbirtokosok és Földhözjuttatottak Országos Szövetségének, majd a Dolgozó Parasztok és Földmunkások Országos Szövetségének. 1946. februártól az ÚFOSZ országos központjában kapott szervezői állásában dol-

gozott. 1946 júniusától az Országos Földbirtokrendező Tanács tagja volt. Később maga is a földműves-szövetkezetben tevékenykedett. 1946 novemberében megválasztották a Nemzeti Parasztpárt Politikai Bizottsága tagjának, s 1948 ápriliséig az országos pártvezetőségben dolgozott.

Az 1947. augusztus 31-én megrendezett országgyűlési választásokon a parasztpárt Hajdú és Bihar megyei listájáról bekerült a törvényhozásba. Egyetlen alkalommal, az 1947–1948. évi költségvetési vitában, a népjóléti tárca fejezetének tárgyalása során szólalt fel. 1949. május 15-én a Magyar Függetlenségi Front listájáról szerzett újabb mandátumot, 1953-ig volt országgyűlési képviselő.

1949. júniustól az Erdészeti Igazgatóság debreceni irodája személyzeti vezetője. Belépett a Magyar Dolgozók Pártjába, később bekapcsolódott a Magyar–Szovjet Társaság tevékenységébe. 1949 októberében kinevezték a Lábodi Állami Gazdaság vezetőjévé. Munkakörének ellátásához 1951-ben elvégezte a gödöllői mezőgazdasági egyetemet, üzemgazdász szakképzettséget szerzett.

1954-ben gazdasági bűncselekmény koholt vádja alapján letartóztatták, három hónapig Kaposváron volt vizsgálati fogságban, majd bíróság elé állították. A tárgyaláson a hű-

len kezelés vádja alól felmentették. Ezután állást változtattott, előbb favágó lett, majd 1955-ben a Lakihegyi Állami Gazdaságban kapott állást. Szigetszentmiklóson telepedett le, állattenyésztési brigádfőzetőként ment nyugdíjba. 1956 vé-

gén belépett az Magyar Szocialista Munkáspártba. Lakóhelyén élete végéig tanácsstag volt.

Kitüntetései: Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

B. P.—Sz. R.

KISS LÁSZLÓ

Büdszentmihály, Szabolcs vármegye, 1909. szeptember 7. – ?

Független Kisgazdapárt

Fejér és Komárom-Esztergom vármegyék Székesfehérvár törvényhatósági jogú várossal

Apja Kiss Sándor kereskedő, anyja Róth Rezső. Eredetileg izraelita vallású, később áttért a református hitre. Nős, egy gyermeke született.

Érettségi után beiratkozott a budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem jogi karára, nyolc szemesztert végzett el, de nem doktorált. 1931-től 1934-ig Csehszlovákiában, illetve közben, 1932–1933-ban pár hónapig Ausztriában élt. Bejárta egész Európát, négy nyelven – német, francia, cseh és szlovák – beszélt.

1945-ben belépett a Független Kisgazdapártba. A pártközpont alkalmazottja lett, 1945–1946-ban országos szervezőtitkárként tevékenykedett. 1945. november 4-én a Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyei választó-kerületben nemzetgyűlési képviselővé választották. 1946. szeptember 7-től a párt országos intézőbizottságának a tagja, majd 1947. február elejétől a politikai bizottság jegyzője. Nagy Ferenc

minisztereelnök lemondása után, 1947. június 4-től a párttagságot felülvizsgáló, hat főből álló tisztogatóbizottság tagja, majd az országos területi szervezési osztály vezetője. 1947. június 14-től november 15-ig a Belügyminisztérium politikai államtitkára. Részt vett az FKGP központi választási bizottságának a munkájában.

1947. augusztus 31-én a Fejér és Komárom-Esztergom vármegyei listájáról újra bejutott a parlamentbe. Az országgyűlésben közigazgatási kérdésekben szólalt fel, 1949. január 20-án, az 1949. évi költségvetés részletes vitájában a belügyi tárca költségvetéséről fejtette ki pártja véleményét. 1947. szeptember 12-től az FKGP Politikai Bizottságának a titkára. 1949. februárjától az elnöki-főtitkári hivatal vezetője. 1949. nyarán családjával együtt illegálisan elhagyta az országot. Az utolsó információk szerint Venezuelában telepedett le.

V. I.—V. V.

KOCZKA PÁL

Orosháza, Békés vármegye, 1899. június 10. – Orosháza, Békés megye, 1989. július 11.

Nemzeti Parasztpárt

Békés vármegye

Szülei, Koczka Pál (1857–1922) községi mázsálóesküdt, majd 8 kat. holdon gazdálkodó földműves és Varga Rozália (1870–1940) evangélikus vallásúak voltak. Apja első házasságából két féltestvére, János és Erzsébet, anyja első házasságából Erzsébet nevű féltestvére született. A szülők legidősebb közös gyermeke. Testvérei: Róza, Lajos (1901–1984) földműves és Julianna (1904–1981). Szülőhelyén feleségül vette Tornyi Molnár Rózát (1902–1963). Leányaik, Margit (1923) és Ilona (1925–1991) háziipari bedolgozók. Felesége halála után, 1964-ben ismét megnősült; második felesége, Rédey Julianna (1909–1997) termelőszövetkezetben dolgozott.

Hat elemi végzettségű szülőhelyén, majd apja birtokán gazdálkodott. 1916-ban behívták katonának. Az orosz frontra vit-

ték, egy menetzászlóaljba került, majd 1917 végén egy olasz fronton harcoló rohamosztagnak osztották be. 1918. áprilisában hazatért, fél éven át katonai oktatóaltiszt volt Debrecenben. 1919-ben belépett a Vörös Hadseregbe, részt vett a felvidéki hadjáratban. A Tanácsköztársaság bukása után Dunapentelén letartóztatták, a Markó utcában hat hétig volt vizsgálati fogságban. Hazatérte után néhány hónapra csendőrségi megfigyelés alá helyezték. 1920. nyarán besorozták a nemzeti hadseregbe, két éven keresztül különböző laktanyákban teljesített katonai szolgálatot. Leszerelése után özvegy édesanyjával gazdálkodott, majd 1929-ben önállósította magát; örökségéhez még 4 kat. holdat vásárolva 8,5 kat. hold földet művelt. Az 1930-as évek végén elvégezte a Magyar Pa-

rasztszövetség ezüstkalászos gazdátanfolyamát. 1940-ben részt vett az erdélyi bevonulásban.

1944 decemberében belépett a Nemzeti Parasztpárt orosházi szervezetébe; a párt képviselője a nemzeti és az igazolóbizottságban. A következő évben a helyi szervezet vezetőségi tagja lett; 1948-tól 1950-ig elnök. 1947-ben a nemzeti bizottság alelnöke. Részt vett a párt 1947. évi nagyválasztmányi ülésén, az 1947. augusztus 31-én megrendezett országgyűlési választásokon neve felkerült a párt Békés megyei választási listájára. Pótképviselő lett; behívására Nyíri Sándor mandátumáról való lemondása után, 1949. január 27-én került sor. 1948. április és 1949. április között az Orosházi Kisbirtokosok Szövetsége miniszteri biztosként is tevékenykedett.

1952-ben birtokával együtt bekényszerült az orosházi Új Élet Mezőgazdasági Termelőszövetkezetbe, de egy esztendő-

vel később ismét egyéni gazdálkodó lett. Önállóságát 1960-ban végleg fel kellett adnia: a kakasszéki Vörös Csillag MGTSZ orosházi telepén állattenyésztési üzemegység-vezető, majd a fogatosbrigád vezetője volt. Egy ideig a szövetkezet vezetésébe is bevonták. 1969-ben nyugdíjba vonult, majd 1973-ban az Alföldi Kőolajipari Gépgyárban vállalt portási állást. 1954 és 1986 között a Hazafias Népfrent helyi szervezetének aktivistája. 1955-től 1962. évi felszámolásáig az Orosházi 48-as Kossuth Olvasókör elnöke volt. Önéletírását a Magyar Országos Levéltár őrzi.

Kitüntetései: Tanácsköztársasági Emlékérem (1959); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Munka Érdemrend ezüst fokozat (1970); Április Negyedike Érdemrend (1985).

Sz. R.

KOCZOR JÁNOS

Inke, Somogy vármegye, 1918. május 14. – Chatham, Ontario, Kanada, 1999. június 23.

Demokrata Néppárt

Somogy vármegye Kaposvár törvényhatósági jogú várossal

Apja, Koczor János (1888–1970) kocsis, majd 10 kat. holddal rendelkező, római katolikus vallású kisbirtokos, anyja Czibola Rozália (1894–1993). Egyetlen testvére született, Magdolna (1925–1996) gazdaasszony. 1971-ben Kanadában nősült meg, felesége Eva Chapole (1916).

A hat elemi szülőfalujában végezte, majd Csurgón polgári iskolába járt. A szülői ház vallásos légköre miatt eleinte papi pályára készült, ezért tagja volt a Szívgyárdának és a Rózsafüzér Társulatnak. Később mégsem az egyházi pályát választotta, hanem az apai birtokon kezdett el gazdálkodni. Tizenhat éves korában belépett a Független Kisgazdapártba, majd 1937-ben a Katolikus Agrárfjúsági Legényegyletek Országos Titkársága tagja lett. Két éven át, 1938–1939-ben az inkei római katolikus egyházközség választott tisztségviselője. 1940-ben elvégezte az érdi népfőiskolát, ezt követően megválasztották a KALOT szervezőtitkárának. 1943–1944-ben katonai szolgálatot teljesített a szovjet fronton.

1945 tavaszától aktívan részt vett a helyi közéletben, de 1947 februárjában, Kovács Béla letartóztatása után, a megalkuvónak ítélt politika miatt kilépett a kisgazdapártból. Ezután a Demokrata Néppárthoz csatlakozott, és a párt Somogy megyei listáján Babóthy Ferenc és Pete Ferenc kérésére képviselő-jelöltséget vállalt. Pótképviselő lett, Babóthy Ferenc somogyi mandátumáról való lemondása után, 1948. augusztus 4-én behívták a törvényhozásba. 1949. februártól, a DNP önfelozlatásától párton kívüli képviselőként folytatta munkáját.

Mandátumának lejártá után, 1949 májusától egyéni gazdálkodást folytatott. 1951-ben birtokát a helyi termelőszövetkezet javára kisajátították. A magas beszolgáltatási terhek és az erőszakolt kollektivizálás miatti tiltakozása nyomán az ÁVH még ugyanabban az évben külföldi kapcsolatokat fenntartó klerikális reakcióként letartóztatta, és eljárást kezdeményeztek ellene. Két hónapig Csurgón, majd Pécsen és Kaposváron tartották fogva. A családi emlékezet szerint rokonai kapcsolatai révén bírósági tárgyalás megtartása nélkül szabadon bocsátották, de rendőri felügyelet alá helyezték. A pécsi Teherfuvarozási Vállalat gépkocsiveetője lett.

1956 októberében több alkalommal szállított élelmszert a fővárosi kórházakba. Barátaival hozzákezdett a KALOT újjászervezéséhez. 1956. november 30-án a letartóztatás elől Ausztriába menekült. Onnan egy angliai menekülttáborba került, majd 1957 januárjában bevándorlóként a kanadai Torontóba érkezett. Eleinte autókarosszéria-javítási munkát kapott, majd 1959-ben Chathamben letelepedve a North American Plastic Corporation alkalmazta, műanyagkarosszéria-gyártó munkásként; csoportvezetői beosztásából nyugdíjazták. A magyar politikai emigráció tevékenységébe nem kapcsolódott be. Mint volt DNP-képviselő, az újjáalakult KDNP Barankovics-emlékéremmel ismerte el életútját.

Sz. R.

KOLBERT JÁNOS

Szomajom, Somogy vármegye, 1912. december 23. – Budapest, 1986. szeptember 30.

Demokrata Néppárt

Somogy vármegye Kaposvár törvényhatósági jogú várossal

Szülei, az elzászi francia felmenőktől származó Kolbert András (1876–1945) és a német eredetű Fett Mária (1883–1953) 25 kat. holdas birtokon gazdálkodtak. Testvérei közül András (1903–1971) gazdálkodó, Antal (1906–1970) ács, István (1910–1991) gazdálkodó, Mária (1916) háztartásbeli, Ferenc (1919–1946) gazdálkodó lett, Katalin nővére nem érte meg a felnőttkort, József bátyja (1901–1921) egyetemista korában meghalt. Római katolikus vallásban nevelkedett. 1945-ben Budapesten feleségül vette Kalocsay Mária Magdolna (1917) pedagógust. Gyermeük, János (1948) mezőgazdasági gépészmérnök.

Szülőfalujában járta ki az elemi iskolát, majd 1933-ban a kaposvári Somssich Pál Reál Gimnáziumban érettségizett. A családi hagyományt követve gazdálkodásba fogott, de érdeklődése hamarosan a politika felé fordult. Belépett a Független Kisgazdapártba; előbb Somogy megyei, majd országos szervezőtitkár lett.

1939-ben elhagyta a kisgazdapártot, a Magyar Élet Pártja tagja és fizetett alkalmazottja lett, miután kinevezték Pest vármegyei szervezőtitkárnak. 1941 májusában tisztségéről lemondott. Ezután új álláshoz jutott, október 31-ig a Közellátásügyi Minisztérium segédrevizora. Leleplező cikkei miatt többször indították ellene sajtópert, sőt a nemzetiszocialista képviselők interpellációikban is emlegették nevét. A német megszállás után Garanyba, majd Kistarcsára internálták, május 27-én engedték szabadon. A háború végéig bujkált, majd apósa péküzemét vezette.

1945-ben apai örökségül kapott földjén gazdálkodott. Ismét tagja lett a Független Kisgazdapártnak, de két év múlva másodszer is kilépett. 1947 nyarán belépett a Demokrata Néppártba, és az augusztus 31-i országgyűlési választásokon a néppárt Somogy megyei listájáról bekerült a törvényhozásba. 1948. januárban négy interpellációt is bejegyeztetett: ezekben tájékoztatást kért a helyhatósági állatorvosi állások államosításáról, a baromfiállomány megmentését javasolta, és tiltakozott egy Szovjetunióban fogságban lévő hadifogoly feleségének kitelepítése ellen. 1948. január 29-én bejelentette a házelnöknek, hogy kilépett a Demokrata Néppártból,

ezután „párton kívüli ellenzékiként folytatja képviselői munkáját”. Rajk László belügyminiszter február 17-én levelet intézett a házelnökhöz, amelyben mandátumának megsemmisítését kérte. Kérését két korábbi, egy 1941. és egy 1945. évi bírósági ítélettel, valamint a MÉP-ben viselt tisztségével indokolta. Az összeférhetlenségi bizottság február 18-i ülésén az államvédelmi szervek által összegyűjtött iratokból kiderült, hogy 1941. december 24-től 1942. április 27-ig egy zsarolási ügyben való érintettsége miatt előzetes letartóztatásban volt, s többszöri fellebbezés, új eljárás, illetve a háború miatt a kúriai ítélet csak 1945. augusztus 31-én született meg, amelyben egy év börtönt kapott, és mellékbüntetésként öt évre a közügyektől is eltiltották. Amnesztiában nem részesült, de a bizottság végül megállapította, hogy az 1945: VIII. törvénycikk 5. §-ának 9. pontja szerint mint a korábbi rendszer kormánypártjának alkalmazottját a választójogból amúgy is ki kellett volna zárni. Ezért az összeférhetlenségi bizottság február 23-i jelentése alapján másnap, 24-én megfosztották mandátumától.

Ezután családjával együtt megkísérelte a nyugati határ átlépését, de letartóztatták őket. Feleségét rendőri felügyelet alá helyezték, öt maradandó fejsérüléseket okozva megverték, majd Kistarcsára, később Recskre internálták. A durva bánásmód miatt betegsége súlyosbodott. Egy, a recski táborból Dobi Istvánhoz írott memoranduma miatt a tábor 1953. évi feloszlata után őrizetben tartották, majd 1954. február 3-án a népköztársaság államrendje elleni izgatás vádjával öt év börtönre ítélték, és a márianosztrai börtönbe szállították. 1954. június 16-án, a fellebbezési tárgyaláson rosszabbodó egészségi állapota miatt börtönbüntetését biztonsági őrizet-re változtatták. Ügyét 1972-ben felülvizsgálták, a bíróság elrendelte házi gondozás melletti kényszerű gyógyszeres kezelését, amelyet három év múlva feloldottak. 1975-ben állást vállalt: a Videoton raktári segédmunkása lett. Életét egy – családja szerint tisztázatlan körülmények között bekövetkezett – autóbalesetben vesztette el.

M. K. J.–Sz. R.

KOMLÓS IMRE

Bicske, Fejér vármegye, 1912. november 1. – Budapest, 1988. szeptember 9.

Magyar Függetlenségi Párt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Szülei Komlós József kisbirtokos és Szijjártó Katalin. Fivérei, László és József apjuk foglalkozását követték; leánytestvérei, Lidia és Mária háziasszonyok lettek. Református vallásban nevelkedett. Kétszer házasodott. Első feleségét, Karajos Etelka tanítónőt 1936-ban Zsámbékon vette el feleségül. Gyermekük, Imre (1937) és Ágnes (1939) tisztviselők lettek. 1946-ban Tök községben újranősült; felesége, Juhász Irén (1929) női fodrász. Együttélésük 1972-ben válással zárult. Attila fiuk (1947) református lelkész, az Anyanyelvi Konferencia munkatársa.

Elemi iskolai tanulmányai után beiratkozott a nagykőrösi református tanítóképzőbe, ahol tanítói és kántori oklevelet szerzett. A töki református iskola kántortanítója, majd 1948. júliustól vezető tanítója lett. Az iskola mellett ő irányította a Keresztény Ifjúsági Egyesület helyi szervezetét, s megalapította a református dalkört is. 1938-ban belépett a Nemzeti Egység Pártjába. 1940-ben katonaként részt vett az erdélyi bevonulásban, majd a következő évben a Jugoszlávia ellen indított háborúban. 1942-ben, majd 1944-ben a szovjet front-ra vezényelték. Élmezési tiszt lett, többször megsebesült. A háború végén alakulatával Németországba vonult, 1945 májusában tért haza. Hamarosan a Nemzeti Parasztpárt szervezője lett. Később beiratkozott a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemre, de 1947-ben politikai tevékenysége miatt az egyetemről kizárták.

1947 nyarán Ráth Endre, a Magyar Függetlenségi Párt egyik alapító tagja javaslatára felkerült a párt Pest megyei listájára, ahonnan bejutott a törvényhozásba. 1947. november 20-ig volt képviselő, mivel az Országos Nemzeti Bizottság törvénytelen módon az MFP összes mandátumát megsemmisítette.

1949. március folyamán hamis vádakkal felfüggesztették tanítói állásából. 1950. januárban nyugdíjjogosultság nélkül megfosztották állásától, majd októberben letartóztatták. A Legfelsőbb Bíróság 1951-ben másodfokon helyben hagyta az izgatás miatt kiszabott egyéves börtönbüntetését. 1951. december 5-i szabadulásáig a Markó utcában és Inotán dolgozott. Ezután különböző vállalatok bérelszámolója, később a Zsámbék és Vidéke Vegyes KTSZ főkönyvelője lett. Közben közgazdasági technikai tanulmányokba kezdett, mert munkakörének ellátásához különbözeti érettségi vizsgát kellett tennie; 1958-ban sikeresen leérettségizett. 1957 elején visszavették nevelői munkakörébe, de kántori tevékenységét nem gyakorolhatta, ezért tanítói állásáról is lemondott. Különböző – budapesti, szigetcsépi és töki – intézmények számviteli és gazdasági vezetői munkaköreit látta el. 1973-ban rehabilitálták. Élete végén a Dunamelléki Református Egyházkerület gazdasági ügyintézője volt.

Sz. R.

KOMNENOV PÁL

Újpest, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1909. május 8. — ?

Magyar Kommunista Párt

Nagy-Budapest

Apja Komnenov Vidor asztalos, anyja Boltuch Anna takarítónő, mindketten római katolikus vallásúak. Nős volt, három gyermeke született. Családjával Budapesten élt.

Négy középiskolai osztályt elvégezve kereskedő lett. 1945-ben belépett a Magyar Kommunista Pártba. 1947. márciusban megválasztották a Kiskereskedők Országos Szabad Szakszervezete elnökének. Pártja az 1947. augusztus 31-i választásokon a fővárosi listán jelölte, ahonnan országgyűlési képviselő lett. 1947. december 10-én sürgős interpellációt jegyzett be az iparügyi miniszterhez az Anyag- és Árhi-

vatal egy héttel korábbi ármegállapító rendeletét kifogásolva. Indoklásában kifejtette, hogy a kettős árrendszer körülményei között az annak igazságtalanságait korrigálni kívánó árrendelet visszajára fordult, és általános áremelkedést okozva újra csak a szegényeket sújtotta. Az 1947–1948. évi költségvetés tárgyalásakor a kereskedelem- és szövetkezet-ügyi tárca vitájában szólalt fel. Beszéde kezdetén bejelentette, hogy létrejött 110 ezer kiskereskedő egységes érdekvédelmi szervezete, a Kisosz. Ezután kitért a hiányosságok felsorolására: a magyar kiskereskedelem dolgozik a legkisebb haszon-

kulccsal, nincsen megoldva a szövetkezetesítés, bajok vannak az iparendelékek kiadása körül. A költségvetést mindezek ellenére elfogadásra javasolta. A pártegyesítéskor tagja lett a Magyar Dolgozók Pártjának. Mandátumáról 1949.

január 12-én lemondott. Később a szakmájában dolgozott. További sorsa ismeretlen.

Kitüntetései: Szocialista Munkáért Érdemérem (1953).

Sz. R.

KONDOR IMRE

Érmihályfalva, Bihar vármegye, 1911. január 3. – Budapest, 1990. július 19.

Nemzeti Parasztpárt

Hajdú és Bihar vármegyék Debrecen törvényhatósági jogú várossal

Apja, Kondor Imre (1885–1967) előbb kovács volt, majd a vasútnál helyezkedett el kútházkezelő, később kocsivizsgáló lakatos beosztásban. 1919-ben lakóhelyén direktóriumi taggá választották, ezért a román hatóságok elől el kellett menekülnie; családjá csak háromnegyed év múlva követhette Magyarországra. Édesanyja, Szabó Erzsébet (1888–1961) a háztartást vezette. Református vallásban nevelkedett. Három testvére született, Erzsébet (1909–1986) varrónő volt az Egyesült Államokban, Lajos (1914–1988) tisztviselőként dolgozott, Katalin (1919) nyugalmazott tisztviselő. Első feleségével, Kóréh Erzsébettel (1914–1996) 1941-ben Debrecenben kötött házasságot. Házastársa 1956. évi válásuk után Svájcba emigrált. Két fiuk született, Imre (1943) fizikus, egyetemi tanár és András (1945–1994), aki szintén fizikus volt. 1962-ben Budapesten másodszer is házasságot kötött, felesége Ziegler Éva (1930) könyvtáros. Gyermekekük, Ádám (1964) zeneszerző.

Az elemi iskolát szülőfalujában kezdte, majd tanulmányait Debrecenben folytatta. A Református Kollégiumban tett érettségi után beiratkozott a Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetem magyar nyelv- és irodalom–latin szakára. Később felvette a filozófia szakot is, 1933-ban filozófia-tanárként végzett, doktorátusi értekezését a tragikum metafizikájáról írta. Néhány év múlva, 1937-ben könyvtárosi szakképesítést is szerzett.

Tíz esztendőn keresztül a debreceni egyetemen dolgozott, előbb gyakornok, majd tanársegéd volt. Kapcsolatba került az Ady Társasággal, megismerkedett Móricz Zsigmonddal. Részt vett a falukutató mozgalomban, 1941-ben egy kiskunhalasi szociológiai felmérésen találkozott Erdei Ferencsel. 1943-ban pályázat útján kinevezték a kassai Állami és Városi Könyvtár igazgatójává. 1944-ben szerepet vállalt a zsidók mentésében: őrmesteri egyenruhában, hamis papírokkal üldözött munkaszolgálatosokat kért a könyvtár rendbe-tételéhez, akik így elkerülték a deportálást. A nyilasuralom hónapjaiban maga is katonaszökevényként bujkált.

1945 tavaszán belépett a Nemzeti Parasztpártba. Debrecenben bekerült a városi nemzeti bizottságba, valamint a termelési és az igazolóbizottságba. 1945 után egyetemi magántanári kinevezést kapott a debreceni bölcsészkarra. 1947-ben

az egyetemi könyvtár irányításával is megbízták. 1946-ban kinevezték a B-listázások Hajdú vármegyei kormánybiztosává. 1945 decemberében beválasztották a Nemzeti Parasztpárt Ideiglenes Intézőbizottságába, 1948. áprilisig folyamatosan rész vett a pártvezetés munkájában. A párton belül elsősorban Erdei Ferencsel tartott fenn jó személyes kapcsolatot, de később Kovács Imre nézeteit is támogatta.

1945. november 4-én a Hajdú és Bihar vármegyei választókerületben nemzetgyűlési képviselővé választották; 1947. augusztus 31-én újraválasztották korábbi kerületében. Több törvényjavaslat – a Magyar Köztársasági Sportérdemérem alapításáról, a bevett vallásfelekezetekkel szemben az elismert felekezetek hátrányára fennálló különbségek megszüntetéséről, a Magyar Köztársaság kormányának törvényes felhatalmazás nélkül kiadott rendeleteiről szóló előterjesztések – parlamenti előadója volt.

1949-ben a debreceni újságokban hecckampány indult ellene, emiatt családotul Budapestre költözött; több hónapig állás nélkül volt. 1951-ben kinevezték a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára igazgatójává. Visszavonult a közéletől, pártonkívüli maradt. 1956. október 23. után naponta bejárt a munkahelyére, hogy őrizze a könyvtár állományát. Október 31-én beválasztották a Petőfi Párt (Nemzeti Parasztpárt) Ideiglenes Intézőbizottságába. A Magyar Nemzet 1956. november 4-i számában megjelent, a korábbi évek felsőoktatását élesen bíráló interjúja miatt fegyelmi, majd büntetőeljárást indítottak ellene. 1957. november 30-án elbocsátották, nyolc hónapig munkanélküli volt, kollégái segítségével tartotta el a családját. 1958-ban az Országos Pedagógiai Könyvtárban kapott segédkönyvtárosi állást. Az 1960-as években kinevezték osztályvezetővé. 1975-ben nyugdíjba vonult, de 1986-ig tovább dolgozott.

Kitüntetései: Munka Érdemrend ezüst fokozat (1975).

Fő művei: Előtanulmányok a tragikum metafizikájához. Debrecen, 1934. Az európai filozófia problémáinak története. Debrecen, 1938. A humanizmus korlátai. Debrecen, 1940. Comenius Magyarországon kiadott műveinek lelőhely-bibliográfiája. Bp., 1970. Bevezetés a neveléstörténeti kutatómunkába. Bp., 1976.

Sz. R.

KÓSA ANDRÁS

Nyíregyháza, Szabolcs és Ung vármegye, 1923. március 22.

Független Kisgazdapárt

Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyék

Evangelikus vallású, kisparaszti családból származott. Édesapja, Kósa József 1949-ig 10 kat. holdon gazdálkodott, majd a helyi termelészövetkezetben dolgozott. Édesanyja, Sipos Erzsébet a háztartást vezette. Három testvére közül József (1921) nyugalmazott tsz-elnök, István (1925) gazdálkodó lett, János (1928) fürdőmesterként a Széchenyi fürdőből ment nyugdíjba. Első házasságából, amelyet 1946-ban kötött Garai Juliannával, négy gyermeke született: András (1949) beruházási főelőadó, Katalin (1950) fizikus, Márta (1953) óvónő, István (1959) épületasztalos. Másodszor is megnősült, özvegy.

Az elemi és a középiskolát Nyíregyházán végezte; 1942-ben érettségizett a felsőkereskedelmi iskolában. 1943–1944-ben egy évet elvégzett a Magyar Királyi József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Közgazdaság-tudományi Karán; tanulmányait a háború miatt kellett abbahagynia. Egyetemi hallgatóként, mint a Diákok Háza Kollégium lakója, részt vett az antifasiszta ifjúsági ellenállási mozgalomban. A német megszállás után hazaköltözött apja nyíregyházi tanújára.

1944. decembertől 1945. májusig óraadó tanár a Nyíregyházi Felsőkereskedelmi Iskolában. 1944 decemberében belépett a Független Kisgazdapártba. 1945–1946-ban a párt Szabolcs megyei szervezetének adminisztrátora, 1946–1947-ben pártigazgatója. Egyidejűleg a Független Ifjúság – a párt ifjúsági szervezete – titkári feladatait is ellátta. Tagja lett a nyíregyházi városi képviselő-testületnek és a Szabolcs megyei törvényhatósági bizottságnak, valamint a kisgazdapárt országos nagyválasztmányának. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Szabolcs és Szatmár megyei listán pótképviselő lett. 1946-ban, a miniszterelnök képviselőjeként, a megyei közigazgatási B-listabizottság elnöke volt. 1947-től az FKGP országos szervezőtitkára. Az 1947. augusztus 31-i választásokon a Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyei választókerületben parlamenti helyhez jutott. 1948 augusztusában lemondott mandátumáról, mert nem értett egyet a baloldali

pártvezetőség politikájával. Parlamentből való távozását november 16-án jelentették be.

1948-ban a Magyar Nemzeti Bankban helyezkedett el, négy évig banki ellenőrként dolgozott. 1953-ban a zaklatások miatt áthelyeztette magát a Nyírlugosi Állami Gazdaságba, ahol főkönyvelő lett. 1956-ban bekapcsolódott az FKGP újjászervezésébe; október 31-én a Szabolcs megyei szervezet pártigazgatójává választották. November 1-jén tagja lett a Szabolcs-Szatmár Megyei Nemzeti Bizottságnak, amely másnap megbízta a megyei közigazgatás vezetésével. 1957. július 5-én letartóztatták; a Debreceni Katonai Bíróság „az államrend megdöntésére irányuló tevékeny részvétel” vádjával egyévi felfüggesztett börtönre ítélte. 1957. december 13-án helyezték szabadlábra. 1957 és 1978 között főkönyvelői, illetve helyettes főkönyvelői beosztásban dolgozott Tarcalon, Szakmáron, Ongán, Mezőnagymihályon, a Hejőmenti Állami Gazdaságban és Sinatelepen. 1978-tól nyugdíjazásáig a martonvásári Új Élet Mezőgazdasági Termelészövetkezet főkönyvelője volt.

1977-től részt vett a volt kisgazdapárti képviselők és tisztségviselők évenként megrendezett budapesti találkozóján. Az FKGP újjáalakulása után, 1989-ben a kalocsai párt-szervezet titkárává és a Bács-Kiskun megyei szervezet elnökségi tagjává választották. Közreműködött a Kalocsa környéki községek kisgazdapárti szervezeteinek megalakításában is. A nagyválasztmány érdi ülésén, 1989. június 4-én a politikai bizottság tagjává választották; posztját 1990. április 29-ig megtartotta.

Az 1990. évi országgyűlési választásokon egyéni jelölt a kalocsai választókerületben, a második fordulóban harmadik lett. Az FKGP megyei listájáról bejutott a törvényhozásba. Az FKGP kettészakadása után, 1991-től, a kormányt támogató frakcióhoz tartozott; 1993–1994-ben az Egyesült Kisgazdapárt tagja lett. 1994-ben a párt jelöltjeként indult a választásokon, de nem sikerült mandátumhoz jutnia. 1998-tól a Kisgazda Szövetség gazdasági igazgatója és az elnökség tagja.

V. I.–V. V.

KOSSA ISTVÁN

Balatonlelle, Somogy vármegye, 1904. március 31. — Budapest, 1965. április 9.

Magyar Kommunista Párt Veszprém vármegye

Apja ismeretlen nincstelen napszámos volt, anyja, Kossa Mária napszámos. Négyéves korában árván maradt. Egy ideig árvaházban élt, majd rokonai nevelték és taníttatták. Neve eredetileg Kósa, a már korábban használt Kossa nevet 1952-ben belügyminisztériumi engedéllyel hivatalosan is felvette. Nős volt, egy gyermeke – Zsuzsanna (1945) – született.

A keszthelyi premontrei gimnázium nyolc osztályát elvégezve érettségét tett, majd rövid ideig gyakornok volt a budapesti *Neues Politisches Volksblatt*-nál. 1922-ben villamoskalauz lett a BSZKRT-nál. 1928-ban belépett a Villamos- és Helyi Érdekű Vasúti Alkalmazottak Országos Szövetségébe. Az 1933. februári közgyűlésen – ellenzéki listán – titkárrá választották. A tisztséget többszöri újjáválasztás után, 1940. júniusig töltötte be. 1932-ben belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. 1933. március 9-én illegális lap terjesztéséért harmincegy társával együtt őrizetbe vették, de miután bebizonyosodott, hogy ő nem vett részt a terjesztésben, szabadon engedték. Szabadulása után a szakszervezetben határozottan fellépett a BSZKRT-nál szervezkedő nyilasok ellen. Kapcsolatba került a Demény Pál-féle kommunista mozgalommal. 1942 áprilisában a főleg szakszervezeti tisztségviselőkből összeállított 401. büntetőszázaddal Ukrajna területére vitték. 1943 januárjában többedmagával sikerült átszöknie a szovjet csapatokhoz. A hadifogságban antifasiszta iskolát végzett, majd egy ideig maga is ott oktatott. 1944 novemberében a KMP moszkvai vezetői Magyarországra küldték, hogy vegye fel a kapcsolatot a hazai kommunistákkal és a Magyar Fronttal. Horty Miklós kormányzó októberi proklamációja után érkezett meg az akkor már felszabadított Szegedre. Annak a csoportnak is tagja volt, amellyel a moszkvai emigránsok 1944. október végén megvitatták a párt akcióprogramját. Novemberben másodmagával politikai kapcsolatokat keresve visszatért az ostromlott fővárosba.

1945. január 26-án, a főváros felszabadított részébe történt visszatérése után behívták a Magyar Kommunista Párt Budapesten működő központi vezetőségébe, majd a titkárság tagjaként őt és Apró Antalt megbízták a szakszervezetek újjászervezésével, illetve a szociáldemokrata vezetőkkel való tárgyalásokkal. 1945. február 7-től az újjáalakult Szakszervezeti Tanács főtitkára. 1945 őszén a magyar szakszervezeti küldöttség élén Párizsban részt vett a Szakszervezeti Világszövetség alakuló kongresszusán, ahol a végrehajtó bizottság tagjává választották. A „szabad szakszervezetek” hagyományos szerepének átértelmezése már 1945 végén megkezdődött, s a Szaktanács vezetőjeként részese lett a politikai vitáknak. A harmadik legnagyobb létszámú szervezet,

a vasutas-szakszervezet célját ő a harcosságban, a hősi múlt ápolásában, az öntudatra nevelésben jelölte meg, míg a kommunista politikusok többsége, így Gerő Ernő, Apró Antal, Gáspár Sándor, vagyis a kommunista párti vezetők számára a szakszerűség és a fegyelem, a vasutasegység megteremtése, valamint a tagság ellenséges elemektől való megtisztítása voltak a legfőbb politikai célok. A szakszervezeti mozgalom feladatairól, a pártokhoz való viszonyról alkotott nézetei miatt egyre kisebb befolyása volt a személyi és szervezeti, valamint politikai döntésekre. 1947. november 19-i *Szabad Nép*-cikkében világosan összefoglalta politikai programját: „nekünk az az álláspontunk, hogy a szakszervezetek vezetését rá kell bízni a szakszervezetekre”. Ezzel a felfogásával kisebbségben maradt az MKP vezetésében, ezért hamarosan távoznia kellett tisztségéből. 1948. augusztus 7-én lemondott a Szaktanács főtitkári tisztségéről, miután 5-én kinevezték iparügyi miniszterré.

A Budapesten 1945. április 2-án megtartott választói nagygyűlésen szakszervezeti küldöttként bekerült az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. A májusi pártértekezleten kimaradt az MKP KV titkárságából, de beválasztották az ekkor létrehozott politikai bizottságba. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon az MKP Győr-Moson és Sopron vármegyei listáján ismét mandátumhoz jutott. A Nemzetgyűlés alelnöke, a törvényhozás politikai bizottságának a tagja, emellett részt vett az MKP frakció-vezetőségének a munkájában is. Az 1947. augusztus 31-i választásokon a Veszprém megyei listán szerzett mandátumával igazolták. Folytatta munkáját a parlament politikai bizottságában. Az 1949. május 15-i országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Népfront Veszprém megyei listájáról szerzett újabb mandátumot. Haláláig Veszprém megye képviselője.

1949. június 11-től 1950. február 25-ig pénzügyminiszterként a Dobi-kormány tagja, de ezután mindinkább háttérbe szorult; az Országos Munkaügyi Bizottság elnöke, majd december 16-tól a kohó- és gépipari miniszter első helyettesi tisztségét bízták rá. 1949–1950-ben még tagja a Népgazdasági Tanácsnak. 1950. február 23-án felmentették politikai bizottsági tagságából, április 25-én a központi vezetőségből is kikerült. Az MDP II. kongresszusán, 1951 februárjában póttagként visszakérült ugyan a központi vezetőségbe, de az elkövetkező néhány évben kihagyták a felső pártirányításból. 1951. május 8-tól az Állami Egyházügyi Hivatal elnöke. 1952. január 5-től kohó- és gépipari miniszterként újra kormánytag, december 6-tól általános gépipari miniszter lett. A Nagy Imre-kormányból megint kimaradt, 1953. július 4-től a Mun-

kaerő-tartalékok Hivatalának elnöke. 1954. december 30-tól az Országos Tervhivatal elnökhelyettese. 1956. október 26-tól 31-ig a második Nagy Imre-kormány pénzügyminisztere. Az október végi–november eleji válságos napokban az Akadémia utcai pártszékház telefonközpontját irányította.

1956. november 4-én Kádár János Szolnokról és Ungvárról sugárzott felhívásában bejelentették, hogy a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány tagja lett; november 12-től megbízták a Kádár-kormány pénzügyeinek vezetésével. A Magyar Szocialista Munkáspárt Ideiglenes Központi Bizottsága 1957. február 26-i ülésén kooptálták a testületbe; KB-tagságát haláláig megőrizte. 1957. május 9-től 1963. december 7-i nyugdíjazásáig közlekedés- és postaügyi miniszter. A Szakszervezeti Világszövetségben viselt tisztségét egy ideig még ellátta.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1946); Kossuth Érdemrend II. osztály (1948); Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend IV. és II. fokozat (1950); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1955), Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékérem (1958); Munka Érdemrend arany fokozat (1964).

Fő művei: Dunától a Donig. Bp., 1948. Nehéz ébredés. Bp., 1957. Vissza a Dunához. Bp., 1965.

Irodalom: Sárközi Sándor: A párt futára. Visszaemlékezés. *Párttörténeti Közlemények*, 1961. 3. sz. Illés Béla: A munkaszolgálatos. *Magyar Nemzet*, 1965. április 25. Strassenreiter Erzsébet: Kossa István. Életutak. Bp., 1988. Gadanez Béla–Gadanez Éva: A vasutasok szakszervezeti mozgalmának története. Bp., 1997.

M. K. J.–S. M.

KOVÁCS BÉLA

Budapest, 1907. január 26. – Budapest, 1999. október 28.

Magyar Kommunista Párt

Nagy-Budapest

Római katolikus vallású családból származott. Három gyermeke született, családjával együtt Budapesten, Zuglóban élt. Az elemi iskola után felső ipariskolát végzett, építőmester és építész lett, majd a törvényszéki szakértői képesítést is megszerezte. 1932 és 1938 között külföldön – Jugoszláviában és Ausztriában – élt és dolgozott. Franciaországban és Olaszországban is járt, németül és olaszul beszélt.

1947. augusztus 31-én a Magyar Kommunista Párt jelöltjeként Nagy-Budapesten országgyűlési mandátumot szerzett. A legtöbbet interpelláló képviselők egyike. 1947. október 22-én a kézműiparosság érdekében kért szót és egyszerre két kérdést is intézett a pénzügy-, illetve az iparügyi miniszterhez. Sürgette, hogy a kisiparosságot is – a gyári nagyiparhoz hasonlóan – lássák el jövôteteli és magánrendelésekkel; az iparostársadalom megélhetése végett csökkentett kamatozású beruházási hitelek folyósítását kérte. Második interpellációjában – a miniszterelnök, Dinnyés Lajos programbeszédére hivatkozva – a közel kétszáz ezer kisiparos sorsáról való intézményes gondoskodást kérte számon a kormányon; versenysemlegességet követelt az állami és önkormányzati meg-

rendelésekben, az anyagi támogatásokban, valamint az anyagellátásban. November 5-én az építés- és közmunkaügyi minisztertől azt kérdezte, hogy miután az 1884. évben megalakított általános ipartörvény nem terjedt ki az építésügy rendezésére, és eddig csak miniszteri rendeletekkel oldották meg a szabályozást, mikor készül végre olyan építésügyi törvény, „amely biztosítja a magyar építőiparosság jogait és jogosan megkövetelt munkaterületét”. November 12-én a kenyérré bevezetett kettős árrendszer ügyében intézett kérdést a földművelésügyi miniszterhez. 1948. február 26-án, az iparügyi tárca költségvetési fejezetének tárgyalásakor szólalt fel utoljára az Országgyűlésben, amikor a kormány tagjaira hivatkozva rémhírnek minősítette a kisipari műhelyek államosításáról városszerte terjengő híreket. Ugyanakkor erőteljes támadást intézett az országot éppen akkor elhagyó Bán Antal iparügyi miniszter ellen. A pártegyesítést követően átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába, ennek ellenére 1948. november 16-án mégis lemondott mandátumáról.

Kitüntetései: Munka Érdemrend ezüst fokozat (1977).

H. L.–M. K. J.

KOVÁCS DEZSŐ

Nábrád, Szatmár vármegye, 1899. november 28. – Nábrád, Szabolcs-Szatmár megye, 1973. március 2.

Nemzeti Parasztpárt

Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyék

Apja, Kovács István (1878–1949) asztalos és földműves volt, anyja Varga Zsuzsanna (1880–1926). Egy nővére született, Anna (1898–1980). Református vallásban nevelték. 1923-ban szülőfalujában kötött házasságot, felesége Kerti Julianna (1902–1987). Két gyermekük született, Katalin (1924) és József (1925), aki nyugalmazott mezőgazdász.

A hat elemi után Szatmárnémetiben kitanulta az asztalos-szakmát. 1924-től néhány hold földjén gazdálkodott, de főként az asztalosmunkából tartotta el családját. Téli mezőgazdasági tanfolyamra járt, a református egyházközség életébe is bekapcsolódott.

1945-ben belépett a Nemzeti Parasztpártba, a helyi nemzeti bizottság elnöke lett, a földigénylő bizottságba delegálták. A földosztáskor kapott 5 kat. hold földjén 1948-ig, a termelő-szövetkezet megalakításáig egyénileg gazdálkodott. Az 1945. novemberi nemzetgyűlési választásokon pótképviselő lett. Két évvel később, 1947. augusztus 31-én a Szabolcs és Szatmár-Bereg megyei választókerületből bekerült a törvényho-

zásba. 1948. februárban interpellációt nyújtott be a pénzügy-miniszterhez, amelyben a szabad dohánytermesztés jogának megvonását kifogásolta, s azt javasolta, hogy a minisztérium állítsa vissza a régi állapotot – a kétszáz dohánytőig illetékmentes termelést –, hiszen, mint mondta, a parasztság számára éppen ez „a felszabadulás kézzel fogható bizonyítéka”. Az 1947–1948. évi költségvetés tárgyalásakor az építésügyi tárca vezetőinek (Veres Péter, Darvas József) jó munkáját dicsérve a költségvetés elfogadását ajánlotta képviselőtársainak.

Hamarosan a megyei törvényhatósági bizottság tagja lett. Egy ideig az NPP Szabolcs vármegyei titkára és választmányi elnöke. 1949. május 15-én a Magyar Függetlenségi Népfront listáján korábbi, szabolcsi kerületében pótképviselő lett, de nem került sor behívására. 1948-ban a nábrádi Békeharcos Termelőszövetkezet alapító tagja; egy ideig a termelőszövetkezet felügyelőbizottságának elnöke, később a szövetkezet asztalosműhelyében kapott munkát.

Sz. R.

KOVÁCS IMRE

Göböljáráspuszta, Alcsút, Fejér vármegye, 1913. március 10. – New York, New York, USA, 1980. október 27.

Független Magyar Demokrata Párt

Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyék

Apai ágon tősgyökeres gyomai, kálvinista szabadparasztok leszármazottja, anyai felmenői között dunántúli katolikus iparosok voltak. Egyik anyai nagybátyja, az 1854-ben Apatinban született Kék Lajos ügyvéd az 1892. évi általános választások alkalmával Kossuth-párti színekben parlamenti képviselő lett. Apja, Kovács Imre (1886–1922) kétéves gazdasági szakiskolát végzett, katonakorában József főherceg ezredírnokaként szolgált. Leszerelésekor ezredparancsnoka ajánlatát elfogadva a főhercegi uradalom területén vállalt állást, uradalmi kulcsár-előljáró lett. Anyja, Kék Karolina Terézia (1887–1952) – egy, az uradalomban dolgozó bognármester leánya – házasságkötésük után háztartásbeli, később özvegyként műtősnő lett. Református vallású. Testvérei közül Endre (1914–1996) érettségizett, majd vámkezelőként dolgozott, László (1916–1992) főiskolát végzett és könyveléssel foglalkozott. Első feleségétől, Földes Ilonától 1952-ben elvált. A következő évben házasságot kötött Rita Deborah Labenow-val, aki akkor egyetemi hallgató volt. Együttélésük 1963-ban tör-

vényesen megszakadt. Közös gyermekük, Adrien (1953) egyetemistát végzett, fotóművész, New Yorkban él. Harmadik felesége Mitsy Harvey.

Az elemi iskolát a pusztai osztatlan iskolában kezdte. Apja váratlan halálakor anyai nagyanyja házába került, majd tizenegy évesen a budapesti Szegényház téren működő Protestáns Országos Árvaház lakója lett. A Rottenbiller utcai polgári reáliskolába iratták be, de ezt az iskolát nem kedvelte. Három évvel később, 1927 szeptemberében, a különböző vizsga letétele után átment a Toldy Ferenc Főreáliskolába. 1932-ben itt érettségizett. Személyes élettapasztalatai és érdeklődése az agrárszegénység problémái és a mezőgazdaság felé irányították, ezért a Magyar Királyi József Műegyetem közgazdasági fakultására iratkozott be.

Az ott működött ifjúsági egyesületben vitákat rendezett, hogy a meggyökeresedett közgazdaság-tudományi felfogással szemben a kisbirtokon folytatott termelés jövedelmezőségét bebizonyíthassa. Első írását másodévesen, 1934-ben

publikálta Dunántúl Erdély sorsa? címmel a hazai németiség gazdasági terjeszkedéséről a *Pesti Napló*-ban. Cikkei merész hangja, konfliktusokat vállaló és gerjesztő magatartása – ami életét végéig jellemezte – felkeltette Szekfű Gyula figyelmét, aki tanulmányírára kérte fel a *Magyar Szemle* részére. Az uradalmi cselédek gazdasági és megélhetési viszonyairól írott dolgozata olyan radikális hangvételűre sikeredett, hogy a folyóirat szerkesztőbizottsága csak Szekfű lemondással való fenyegetésének hatására járult hozzá a közléshez.

1929-ben, még középiskolás korában beköltözött a főleg protestáns középosztálybeli fiataloknak otthont adó Pro Christo Diákszövetség Hársfa utcai internátusába. Jobbitó szándékú társaival megalakította a 312. számú öregcserkészcsapatot, s 1935-ben együtt vonultak le falukutató táborozásra Kemsére. Vállalkozásuk célja az volt, hogy az általuk kikísérletezett szociológiai módszer révén anyagot gyűjtsenek az ormánsági egyke jelenségéről. Kutatásuk eredményeként jelent meg 1936-ban az *Elsüllyedt falu a Dunántúlon: Kemse község élete* című szociográfia. A könyvhöz gróf Teleki Pál írt előszót, aki akkor országos főcserkész volt.

Neve mind ismertebb lett, írásai révén közel került a népi írók köréhez, publikált a mozgalom folyóiratában, a *Válaszban*. A *Kelet Népe* számára Móricz Zsigmond kért tőle cikket, de továbbra is adott írásokat a *Pesti Napló* részére. Szerepet vállalt az Egyetemi Körben, rendszeresen látogatta a népi írók Centrum kávéházi találkozóit. Egyetemistaként más irányban is talált kapcsolatokat, dolgozott Györfy István néprajz-professzorral és gróf Teleki Pállal, részt vett a Táj- és Népkutató Intézet munkájában, a falukutatásokban. Harmadmagával megszervezett és megrendezett egy, az ország helyzetét elemző kiállítást, amely bátor szókimondása miatt addigi fő patronusuk, Teleki Pál elutasítását, s a kiállítás bezárását is kiváltotta. Matolcsy Mátyás kispárti képviselő kérésére 1936 tavaszán három hét alatt bejárták az ország Zalaegerszeg és Békéscsaba közötti nagybirtokvezetét. Átfogó képet kapott az ország egészségtelen birtokszerkezetéről és a magyar parasztság elégedetlenségéről. Úti élményeit és következtetéseit a *Néma forradalom* című szociográfiájában írta meg, amelyet a Cserépfalvi Kiadó jelentetett meg az 1937. évi könyvnapra. A forradalom szót ketős értelemben használta, hiszen radikális demokrataként azt vallotta, hogy „a forradalom sokszor a vitalitás jele”. Itt azonban „néma forradalomról” van szó: a parasztság csendben zajló önrombolásáról, ennek eszközei az egykezés, a kivándorlás és a szektázás. Miután a könyv nagy felzúdulást keltett, az ügyészség a raktáron maradt példányokat lefoglaltatta, és a szerzőt „sajtó útján elkövetett osztályellenes izgatás” vádjával bíróság elé állította. A Pálffy-tanács 1937. október 27-én három hónapi börtönbüntetésre ítélte.

1937. március 15-én a Nemzeti Múzeum lépcsőjén mint a kezdeményezők egyike ő olvasta fel a Márciusi Front tizenkét pontból álló követeléseit, majd októberben a Makói kiáltvány egyik aláírója. 1937. novemberében elindította, 1941-ig

szerkesztette a Márciusi Front *Híd* című folyóiratát. A front megalakításának első évfordulója alkalmából tervezett beszédét megakadályozták. Az Anschluss után a népi mozgalom párttá szerveződése mellett agítált, hogy időközben kikristályosodott programjukat megvalósíthassák. 1937. évi jogerős bírósági ítélete miatt a műszaki egyetem rektora 1938. november 28-án eltiltotta a tanulmányai folytatásától. Ezt követően újságíró lett.

1939-ben a szegényparasztság politikai érdekvédelmét vállaló *Szabad Szó* című hetilap szerkesztője. Június 29-én Makón, a Maroson vontatott uszályon részt vett a Nemzeti Parasztpárt megalakításában. Első ízben röviddel a második világháború kitörése után hívták be katonai szolgálatra három hónapra Husztra, majd szinte minden évben egyenruhát kellett öltenie. 1939-ben egy aknavető üteghez osztották be, szakaszvezetői ranggal. 1940 elején a Néma forradalomért kiszabott korábbi büntetése letöltésére be kellett vonulnia a Markó utcába, illetve a Gyűjtőfogházba. Általános amnesztia révén hamarosan kiszabadult. Ezután egy ideig a balatonfüredi főszolgabíró felügyelete alá helyezték.

Bekapcsolódott a német- és háborúellenes mozgalomba. Tagja, majd elnöke lett a Történelmi Emlékbizottságnak, 1942. március 15-én a parasztság nevében Bajcsy-Zsilinszky Endrével ök koszorúzták meg Petőfi Sándor szobrát. Hamarosan újabb behívót kapott, de tartalékállományba került, mert 1942. április 7-én a VKF 2. nyomozói „hazaárulás” címén letartóztatták, és a Hadik laktanyába kísérték. Egyhetes kihallgatása alatt azzal gyanúsították, hogy kémkedett az angol-szász hatalmak javára. Három hónapig a Margit körüti katonai fogházban őrizték, akkor – az erdélyi könyvnapon – írotársai felkeresték a vezérkari főnököt, aki hamarosan feltételesen szabadlábra helyezte. 1943-ban ott volt a népi írók által szervezett szárszói konferencián.

Magyarország német megszállásának napján a letartóztatás elől gyomai rokonaihoz menekült. Később feljött a fővárosba, és a parasztpárt képviselőjeként 1944 szeptemberében bekapcsolódott a Magyar Front tevékenységébe. Október 15. után tagja lett a Magyar Nemzeti Felkelés Felszabadító Bizottságának. Ő hozta fel Bajcsy-Zsilinszky Endrét Kláraházáról Budapestre. December 20-án éjjel Vámosmikolánál többek között átlépte a frontvonalat, hogy összeköttetést teremtsen a szovjet főparancsnoksággal. Az orosz katonai elhárítás emberei kémnek vélték, börtönbe zárták, de kalandos körülmények között 1945. február 11-én meg tudott szökni a gödöllői hadifogolytáborból.

Budapestre visszatérve bekapcsolódott az újjászerveződő Nemzeti Parasztpárt munkájába. Tagja lett a párt különböző elnevezésű országos irányító testületének; igaz, már ekkor mellőzöttnek érezte magát, hiszen Veres Péter lett az NPP elnöke, a kormányban pedig Erdei Ferenc képviselte a parasztpártot. Amikor 1945. április 26-án főtitkárrá választották, ő a munkáspártokkal való együttműködés helyett inkább a paraszti egység, a kommunistáktól való távolságtartás párt-

ján állt. 1946. március 12-től, Erdei Ferenc mellett a párt alelnöke. 1945. április 2-től budapesti képviselőként tagja az Ideiglenes Nemzetgyűlésnek. A november 4-i nemzetgyűlési választásokon a nagy-budapesti mandátumával lett képviselő. A törvényhozásban bekerült a politikai bizottságba. A Budapesti Nemzeti Bizottság tagja, az Országos Nemzeti Bizottság társelnöke. Ugyanekkor a főváros törvényhatósági bizottságában is feladatot kapott.

A *Válasz* 1946. novemberi számában megjelent, A demokrácia útja Magyarországon című tanulmányában a koalíció politikáját elemezve a demokratikus fejlődés további erősítésére szólított fel, a kisebbségi vélemények türelmes kezelését támogatva. Aggodalommal szólt a kommunista párt demokráciát felvállalni akaró szocializmuselképzeléseiről. Ugyanakkor saját pártjában sem támogatták a Független Kisgazdapárttal való együttműködési törekvését, míg ő elfogadhatatlannak találta az Erdei Ferenc-féle szárny kommunista párttal való túl szoros kapcsolatát. 1947. február 25-én, Kovács Bélának, az FKGP főtitkárának letartóztatása előtt egy nappal kilépett a parasztpártból. Szembefordult a kormánykoalícióval, a Balogh István páter által alapított Független Magyar Demokrata Párthoz csatlakozott, mert úgy látta, ez a párt a munkáspártok végcélját, a szocializmust éppúgy elutasítja, mint a régi úri rend visszaállítását.

1947. augusztus 31-én független jelöltként az FMDP több listáján is elindult; négy megszerzett mandátum közül a szeptember 16-i alakuló ülés előtt a nagy-budapesti és a Hajdú megyei, majd december 10-én a békési mandátumáról lemondott; a Szabolcs és Szatmár-Bereg megyei választókerületben szerzett mandátumával igazolták. Rövid képviselősége ideje alatt már nem szólalt meg az Országgyűlésben. Egyre inkább kiszorult a belpolitikai küzdőtérrel. Mivel a kommunista párt által vezérelt gazdasági döntésekhez, a politikai és társadalmi rendszer átalakításhoz nem kívánt asszisztálni, a fenyegető letartóztatás elől menekülve csak az emigráció maradt számára.

1947. november 18-án útlevéllel Prágába, majd onnan Zürichbe utazott. Külföldön kívánta kivárni azt az általa három-öt évre becsült időt, amíg a kedvező változások itthon bekövetkeznek. Svájcban 1948-ban megírta, és Im Schatten der Sowjets cím alatt megjelentette az 1945-től eltelt három év magyarországi belpolitikájáról készített elemzését.

1948. július 7-én tartós távolléte miatt megfosztották a mandátumától. 1949. októberében az Egyesült Államokba költözött. Tagja lett a Magyar Nemzeti Bizottmányoknak. Novembertől a Szabad Európa Bizottság egyik intézménye, a Washingtonban működő Research and Information Center munkatársa, majd 1951 júliusától szeptemberi elbocsátásáig a New York-i központ információs osztályán dolgozott. Eltávolításának az volt a közvetlen oka, hogy egy ellopott és közzétett levelében súlyosan bírálta a Magyar Nemzeti Bizottmány vezetőit

és a Szabad Európa Bizottság tevékenységét. Egy ideig keréssz volt Bostonban, majd egy könyv megírására kapott előlegből tartotta el a családját. Később munkás lett egy New York-i villanymotorgyárban, de közben filozófiát és történelmet hallgatott a Harvard Egyetem esti tagozatán. 1954-ben visszatért a Szabad Európa Bizottsághoz, ahol hét éven át a Szabad Európa Rádió sajtóosztályán foglalkoztatták.

1961-ben kinevezték a dél-amerikai reformprogramokkal foglalkozó tudományos intézet, az International Center for Social Research igazgatójává. Az intézet kétéves működése alatt a latin-amerikai problémáknak az adott régió sajátosságait figyelembe vevő megoldását szorgalmazta. Amikor munkahelye az amerikai külpolitika prioritásának változása miatt megszűnt, ismét a SZEB munkatársa lett. 1951-től a *Látóhatár*, 1958-tól az *Új Látóhatár* munkatársa, majd főmunkatársa, legfontosabb irodalmi és politikai írásai itt jelentek meg. Gyakran hallatta a hangját az emigráns sajtóban. Szókimondó, mi több, sértően heves publicista, ezért nem egy cikkét vita követte. Nagy Ferenc volt miniszterelnök mellett ő lett a legtöbbet támadott volt koalíciós politikus. Nyugállományba vonulásáig a *Magyarországi Hírek* című nyomatos újság szerkesztője. 1961-ben megindította a *Hungarian Quarterly* című angol nyelvű folyóiratot. 1958-ban beválasztották a Magyar Bizottságba. 1957-ben Tokióban, 1959-ben Rio de Janeiróban részt vett a Nemzetközi PEN Club kongresszusán. Ázsiában és Dél-Amerikában tett körutakat, amelyekről útinaplót írt az *Új Látóhatár*ba. 1957-ben inkognitóban Moszkvában is járt. Dél-Amerikával foglalkozó munkássága elismeréseként az Universidad Nacional de Peru tiszteletbeli professzora lett. Emigrációban írott. 1979-ben Torontóban megjelent visszaemlékezése, a Magyarország megszállása ajánló sorait dacosan azzal fejezte be: „Nincs honvágyam!” Hirtelen betegség nyomán bekövetkezett halála után a Georgia állambeli Columbusban, felesége családi sírboltjában temették el. Magyarország megszállása című könyve a rendszerváltozáskor, 1990-ben megjelent Budapesten.

Fő művei: A kivándorlás. Bp., 1938. Szovjet-Oroszország agrárpolitikája. Bp., 1940. A paraszti életforma csődje. Bp., 1941. Elsüllyedt ország. Bp., 1945. Népiség, radikalizmus, demokrácia. Publicisztikai írásai. Bp., 1992.

Irodalom: Borbándi Gyula: Szemben a sorssal. Kovács Imre utolsó hetei. *Új Látóhatár*, 1980. 4. sz. Huszár Tibor: Beszélgetések. Bp., 1983. Pomogáts Béla: Egy néptribun. Kovács Imre 75 éves volna. *Élet és Irodalom*, 1988. április 1., 10. Hartványi István: Kovács Imre-bibliográfia. Bp., 1993. Szabó A. Ferenc: Kovács Imre és a politikatudomány. Tóth Pál Péter: A népi mozgalom történelmi hátteréről. Kovács Imre és a népi mozgalom. A Magyar Politikatudományi Társaság emlékülése születésének 80. évfordulóján. *Politikatudományi Szemle*, 1993. 4. sz.

M. K. J.–Sz. R.

KOVÁCS ISTVÁN

Gyergyóditró, Csik vármegye, 1911. október 24.

Magyar Kommunista Párt

Békés vármegye

Apja (1868–1921) alkalmazott, raktáros, anyja Sztrul Regina (1872–1914) háztartásbeli. Tíz testvére volt. 1945-ben megnősült, felesége Visontai Ilona (1912) pártmunkás, nyugalmazott gazdasági vezető. 1945-ig Rosner Jenőként volt ismert a kommunista mozgalomban.

Négy elemi és egy polgári végzett, utána kárpitossegédnek tanult. 1927-től tagja a Magyarországi Szocialista Munkáspártnak, majd az illegális Kommunista Ifjúságok Magyarországi Szövetségének. 1929 júliusától a KIMSZ KB-nek és titkárságnak, egyidejűleg a párt ideiglenes titkárságának is a tagja. 1930-ban Bécsbe utazott a KIMSZ kongresszusára, onnan továbbment Moszkvába, ahol 1930–1931-ben a Komintern Nemzetközi Lenin Iskolájának a hallgatója lett, egyben 1931–1932-ben ő képviselte a KIMSZ-t a Kommunista Ifjúsági Internacionáléban. 1933-ban hazatért Magyarországra, a KIMSZ titkára lett. 1934 márciusában letartóztatták, és összesen kilencévi börtönbüntetésre ítélték, 1942. július 14-én szabadult ki. Néhány hónap múlva az illegális KMP KB Titkárságának a tagja, a budapesti területi pártbizottság titkára. 1943 februárjában újra letartóztatták, és három év börtönre ítélték. 1944 novemberében megszökött a börtönből, és Budapesten bekapcsolódott a kommunista párt illegális titkárságának a munkájába. November–decemberben a németellenes ellenállási mozgalom egyik szervezője.

1945. január 19-től a fővárosban újjászerveződött központi bizottság tagja. 1956. október végéig folyamatosan tagja maradt a párt vezető testületének. Néhány nap múlva a megalakuló titkárságba is beválasztották, de a pártvezetés debreceni részének Budapestre költözése után, április 13-án kikerült a testületből. 1945. januártól 1949. júniusig az MKP KV, majd az MDP KV szervezési osztályvezetője. Az 1945. májusi pártkonferencián beválasztották a politikai bizottságba. 1946 szeptemberében, a III. pártkongresszuson csak a PB póttagjává választották. Ugyanakkor tagja lett a KV ekkor létrehozott szervezőbizottságának; e testületnek később helyettes vezetője, majd vezetője.

Az 1945. április 2-i választói nagygyűlésen bekerült az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon az MKP nagy-budapesti területi listájáról jutott mandátumhoz. Az 1947. augusztus 31-i választásokon Békés megyében szerzett képviselői helyet. 1947. november eleji, a belügyminiszterhez intézett interpellációjában a rémhírtérjesztők megbüntetését kérte, mert mint mondta, „a felvilágosító munka mellett szükség van komoly rendészeti intézkedésekre is... A demokráciának erőt kell mutatnia, hogy

ne a hiszékeny emberek, hanem a rémhírtérjesztők féljenek ebben az országban.” Az 1949. évi költségvetési vitában a hadügyi tárca fejezetének előadója. Az 1949. május 15-i országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Népfronti békesi listájáról került be a törvényhozásba. 1957. május 9-ig volt folyamatosan képviselő, amikor az Országgyűlés többekkel együtt őt is megfosztotta a mandátumától.

1948 márciusától a két munkáspárt közös szervezőbizottságának tagjaként részt vett az MKP és a Szociáldemokrata Párt fúziójának a szervezeti előkészítésében. 1948. novemberétől az MDP KV titkára. Államigazgatási funkcióval sohasem bízták meg, megmaradt a pártapparátus „szürke eminenciásának”, csupán az Elnöki Tanácsba került be 1949–1956 között. Az államfői testületben 1951–1953 között elnökhelyettes is volt. 1949 júliusától 1950 júniusáig a nagy-budapesti pártbizottság első titkára. 1949 szeptemberétől újra a PB rendes tagja. 1950 júniusától megbízták az MDP káderosztályának a vezetésével. 1953 februárjában – ekkortájt letartóztatták a bátyját – a KV-tagságot kivéve valamennyi funkciójából leváltották, ezután a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei pártbizottság első titkára lett. Az 1953 júniusában elkezdődött „új szakasz” idején elbizonytalanodott, eleinte nem csatlakozott sem a Nagy Imre fémjelezte politikához, sem Rákosi ortodox sztálinista irányvonalához. 1954. június 18-tól ismét a budapesti pártbizottság első titkára. 1955 áprilisában kooptálták a PB-be, majd októberben a KV titkárságába. 1956 tavaszán a Farkas Mihály törvénytelenésekben játszott szerepét vizsgáló bizottság vezetője.

Az MDP KV 1956. október 23-ról 24-re virradóra megtartott ülésén a mindvégig Moszkva feltétlen hívének számító politikus kikerült a vezetésből, de egy napig vezetője, majd tagja a frissen kinevezett katonai bizottságnak. 30-án leváltották a budapesti pártbizottság éléről. Október 31-én a szovjetek Tökölre vitték, majd útnak indították Moszkvába. November 4-én megpróbált visszatérni az országba és a vezetésbe; Kádár Jánossal Ungváron történt találkozója után kinevezték a forradalmi munkás-paraszt kormány rendkívüli moszkvai megbízottjának, amivel valójában kikapcsolták az új párt vezetéséből. Csak 1958-ban tért haza Moszkvából, a Könyvügyi Minisztérium főosztályvezetője lett.

1962-ben, a törvénytelenések végső felülvizsgálata kapcsán kizárták az MSZMP-ből, de a központi ellenőrző bizottság 1966-ban 1927-ig visszamenően visszaadta a párttagságát. 1974-ben a Könyvügyi Szervezési Intézet igazgatójaként ment nyugdíjba. 1989 után tagja maradt az MSZMP-nek.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1946); Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend I. és II. fokozat (1950); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1953, 1955);

Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Munka Érdemrend arany fokozat (1970, 1973).

R. M. J.

KOVÁCS ISTVÁN

Csákbereány, Fejér vármegye, 1900. november 16. – Mór, Fejér megye, 1980. október 1.

Független Kisgazdapárt

Fejér és Komárom-Esztergom vármegyék Székesfehérvár törvényhatósági jogú várossal

Református vallású, módosabb paraszti családból származott. Szülei, Kovács István és László Zsófia 30 kat. holdon gazdálkodtak. 1927-ben megnősült, felesége László Zsófia, egy 5 kat. holdas kisparaszt leánya. Három gyermekük született, Zsófia (1937) szociálpolitikai előadó, István (1940) anyag- és áruforgalmi osztályvezető volt, Miklós (1950) gépkocsivezető.

Hat elemi és téli gazdasági iskolát végzett. A szüleitől örökölt 12 kat. holdon és 700 négyszögöl szőlőben gazdálkodott. 1925-ben bevásztották a helyi képviselő-testületbe. A hitelszövetkezet csákbereányi fiókjának pénztárosa, 1935-től könyvelője. Öt évig ellátta a gazdakör elnöki tisztségét is. Ezüstkalászos mezőgazdasági tanfolyamot szervezett a községben.

Az 1929-ben kirobbant világgazdasági válság idején a mérsékelt ellenzéki Csoőr Lajos-féle Országos Nagyatádi Pártban kezdett politizálni. A 1930-as évek elején rokonszenvezett Bajcsy-Zsilinszky Endre Nemzeti Radikális Pártjával is, de nem csatlakozott hozzá. Később belépett a Gömbös-féle kormánypartba, a Nemzeti Egység Pártjába, majd 1939-től a Magyar Élet Párt tagja. 1934-ben a Fejér vármegyei törvényhatósági bizottságba is bekerült, a kisgazdacsoport vezetője lett. 1938-ban megalapította a Fejér Megyei Gazdak Nemzeti Szövetségét, amely a nagybirtok és a kisbirtok érdekösszefogásán fáradozott. Bevásztották a Felső-dunántúli Mezőgazdasági Kamarába. 1937-ben a törvényhatósági bizottság ülésén feltűnést keltett javaslata, hogy a felsőházba egyszerű parasztembereket, kisgazdákat is válasszanak be. Kormányparti tagsága ellenére bekapcsolódott a Magyar Parasztszövetség munkájába, 1942-től 1944-ig ő állt a Fejér vármegyei szervezet élén. 1940-től gazdasági előjáró a falujában. Több gazdasági jellegű cikke jelent meg a különféle parasztlapokban.

1945 áprilisában belépett a Független Kisgazdapártba, 1945 és 1947 között ő volt a Fejér vármegyei szervezet elnöke. A párt jelöltjeként újra bekerült a vármegyei törvényhatósági bizottságba. 1945. június 24-én Fejér vármegye követeként bevásztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Fejér és Komárom-Esztergom vármegyei választókerületben jutott mandátumhoz. 1945. augusztus 20-án bekerült az FKGP Or-

szágos Intézőbizottságába, majd 1946. szeptember 7-től a párt politikai bizottságának is a tagja lett. Az FKGP paraszti szárnyához tartozott. 1947. február 10-én ő terjesztette elő a parasztképviselők indítványát parlamenti vizsgálóbizottság felállítására a Magyar Közösség hamis vádakon alapuló köztársaság-ellenes összeesküvés ügyében; az indítványt az MKP nyomására az FKGP végül visszavonta. 1947 februárjától a Felső-dunántúli Földművelési Tanács (a kamara jogutóda) alelnöke, március 29-től elnöke. 1947 májusában a Magyar Parasztszövetség küldöttségével tanulmányúton járt Hollandiában. 1947 nyarán a pártvezetőség kinevezte az FKGP választási bizottsága tagjává. Az 1947. augusztus 31-i választásokon régi választókerületében harmadszor is mandátumot szerzett. 1948. februári, a földművelésügyi miniszterhez intézett interpellációjában azt kérte, hogy a beszolgáltatási kötelezettségek megállapításának alapjául ne a földterület nagyságát, hanem a kataszteri tiszta jövedelmet tekintsék. Interpellációjának indoklásában kitért az árak megállapítására, s megjegyezte: „a magyar parasztság nem követel illegális jövedelmet akkor, ha azt kívánja, hogy a mezőgazdasági termények ára olyan szinten legyen megszabva, amely biztosítja emberhez méltó életkörülményeit... ehhez nem kell más, csak méltányos bér és igazságos elbánás”. 1947. szeptember 12-től 1948. április 17-ig ismét az FKGP Politikai Bizottságának a tagja. 1949. január–februárban Fejér vármegyében részt vett a párttagság múltját felülvizsgáló tisztogatóbizottság munkájában.

1949–1950 fordulójától, a két világháború közötti kormányparti, illetve kisgazdapárti előélete miatt, rendőri felügyelet alatt állt. 1954-ig 11 kat. hold földjén gazdálkodott, emellett 1952-től 1955. november 1-jéig segéd munkás a gánti bauxitbányában. 1956. október végén megválasztották a járási nemzeti bizottság elnökének. A második tsz-szervezési kampány során belépett a helyi Rákóczi Termelőszövetkezetbe, amelynek 1959. március 1-jétől 1964. október 21-ig elnöke; ezután nyugdíjazták. Közben a községi tanács végrehajtó bizottságának és a Hazafias Népfrent Fejér megyei elnökségének a tagja.

V. I.—V. V.

KOVÁCS JÓZSEF

Bárdudvarnok, Somogy vármegye, 1898. március 6. – Szilvásszentmárton, Somogy megye, 1958. augusztus 18.

Független Kisgazdapárt

Somogy vármegye Kaposvár törvényhatósági jogú várossal

Református családból származott. Szülei, Kovács József és Patkó Katalin zsellérsorban éltek, részes aratásból, favágásból, erdőirtásból tartották fenn magukat, míg nem 10 kat. holdat szereztek. Négyen voltak testvérek. 1921-ben házasságot kötött Lőrincz Zsófiával, egy szilvásszentmártoni, kisparaszti család leányával. Két gyermekük született, Irma (1923) és Irén (1927), mindketten földműveléssel foglalkoztak.

Hat elemiit végzett. Tizenkét éves korától dolgozott; tizenhat éves korában már kubikos. Tizenegy évig részes arató a helyi uradalomban. Katona az első világháborúban (1916–1918), majd a Horthy-féle nemzeti hadseregben (1920–1921). Leszerelése után – birtokát gyarapítva – 18 kat. hold földön gazdálkodott.

Fiatalon eljárt a Nagyatádi-féle kisgazdapárt gyűléseire. 1930-ban belépett a Független Kisgazdapártba; Somogy megyei szervező lett, majd Gaál Olivér elnöksége idején a vármegyei szervezet alelnöke, utóbb társelnöke. Részt vett az FKGP választási küzdelmeiben; 1939-ben a csurgói egyéni választókerületben a szavazatok 25,62 százalékával alulmaradt Laky Dezső kormánypárti jelölttel szemben. Nem jutott mandátumhoz a Somogy vármegyei területi listán sem. 1943-ban az elsők között írta alá a párt Kállay Miklós miniszterelnökhöz eljuttatott háborúellenes memorandumát. 1942-től a Magyar Parasztszövetség Somogy vármegyei elnökeként az egész megyében kiépítette a szervezet helyi csoportjait. Falujában községi előljáró, a református egyházközség presbitere. A német megszállás alatt csendőri felügyelet alatt állt.

1945-ben, a front átvonulása után azonnal hozzálátott Somogyban a Független Kisgazdapárt újjászervezéséhez. Jónás Józseffel ketten előlegezték meg a párt megyei központja felállításának a költségeit. A Somogy vármegyei törvényhatósági bizottság és a megyei nemzeti bizottság tagja. 1945. június 24-én Somogy követeként bekerült az Ideiglenes Nem-

zetgyűlésbe. A november 4-i nemzetgyűlési választásokon szintén Somogy vármegyében jutott mandátumhoz. 1946. március 16-tól 1949. január végéig az FKGP Somogy vármegyei szervezetének az elnöke. A Magyar Parasztszövetségben alelnökként vállalt szerepet. A párt ún. paraszti centrumához tartozott, de Nagy Ferenc miniszterelnök lemondatása és emigrációba kényszerítése után az új, baloldali pártvezetessel is együtt tudott működni.

Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon régi kerületében harmadszor is mandátumot szerzett. 1948. február 19-én, a költségvetési vitában elmondott beszédében az ipari és a mezőgazdasági árak „összehozásának” igényét fogalmazta meg, majd hozzátette: „Ha ez továbbra is így marad, akkor az új gazdák elvesztik munkakedvüket, és ott hagyják a földeket. Lehetővé kell tenni, hogy az agrárrolló összezáruljon.” 1947. szeptember 12-től 1948. április 17-ig az FKGP Politikai Bizottsága póttagja. 1948 júniusában beválasztották a Somogy Vármegyei Gazdasági Hitelszövetkezet igazgatóságába. 1949. január–februárban részt vett a párttagok múltját felülvizsgáló megyei tisztogatóbizottság munkájában.

Az 1950-es évek elején kulákká nyilvánították; sok zaklásnak volt kitéve. 1954-ben belépett a helyi termelőség-szövetkezetbe, ahol először könyvelő, majd állattenyésztési brigádvezető lett.

1956 októberében – többekkel együtt – Somogy megyében újjászervezte a Független Kisgazdapártot, s október 29-én a megyei forradalmi bizottság alelnökévé választották. 1956. november 4. után perbe fogták, két és fél évre ítélték; büntetését másodfokon másfél évre csökkentették. A börtönben súlyosan megbetegedett, a család kérésére hazaengedték; három nap múlva meghalt.

V. I.–V. V.

KOVÁCS JÓZSEF

Bögöte, Vas vármegye, 1922. április 4. – Keszthely, Zala megye, 2004. január 31.

Demokrata Néppárt

Vas vármegye Szombathely törvényhatósági jogú várossal

Szülei, Kovács József (1889–1965) géplakatos, 6 kat. holdon gazdálkodó földműves és Stahl Anna (1896–1950) római katolikus vallásúak voltak. Testvérei: Anna (1924–1928), Jolán (1925–1985), Ilona (1927). 1954-ben szülőfalujában feleségül vette Ruzsics Júlia (1928–1999) földhivatali előadót. Két gyermekük született: József (1956) híradástechnikus, Németországban él, Júlia (1959) agrárüzemtechnikus Ausztriában.

Az elemi iskolát Bögötén végezte, ezután beiratkozott a szombathelyi premontrei gimnáziumba, ahol hat osztályt végzett el. 1940-tól 1947. szeptemberig a Vas vármegyei törvényhatóságnál köztisztviselőként dolgozott.

1945-ben belépett a Független Kisgazdapártba; 1947 tavaszáig a párt szentgotthárdi járási titkára. 1947 áprilisában, mivel nem értett egyet az FKGP vezetésével, kilépett, s csatlakozott a Demokrata Néppárthoz. Új pártja az 1947. évi országgyűlési választásokon Vas megyében indította képviselőjelöltként; a szavazáson sikerült mandátumot szereznie. Parlamenti szűzbeszédét mentelmi jogának megsértése tárgyában mondta el, 1947. december 10-én. Felszólalásában megállapította: a magyar demokrácia törvényhozásában – különösen pedig annak második ciklusában – mind gyakrabban fordulnak elő olyan jelenségek, amelyek egyáltalán nem a törvényhozói tekintély emelésére, annál inkább súlyosztására szolgálnak. A DNP feloszlatása után, 1949. március 12-én Sopronnál megkísérelte elhagyni az országot, de az ÁVH letartóztatta. A parlament március 22-én felfüggesztette a mentelmi jogát. Két nappal később, március 24-én a fővárosi népfőügyészség még egyszer kikérte, ezúttal hűtlenség és valutázás bűncselekmények elkövetésével vádolva, de a men-

telmi bizottság elé utalt ügyét a parlament április 12-i feloszlása miatt már nem tárgyalták meg. A korabeli jogszabályokat figyelmen kívül hagyva a Budapesti Népbíróság 1949. május 20-án hazaárulásért tizenkét és fél év fogházra ítélte. A másodfokú ítéletben büntetését tíz és fél évre mérsékeltek. A Markó utcai fogházban, a Gyűjtőfogházban és Márianosztrán raboskodott, majd szénbányában, a Közérdekű Munkák Igazgatósága által felügyelt munkatáborban dolgoztatták.

1954-ben Várpalotáról szabadult. 1955–1969 között segéd munkás, majd a budapesti Április 4. Gépgyár lakatosa lett. 1964-ben a Székesfehérvári Gépipari Technikumban általános gépészmérnöki képesítést szerzett, ezután végzettségének megfelelő munkakörben alkalmazták. Később Keszthelyre került, s 1975-ig a helyi vendéglátó-ipari szakközépiskola műszaki vezetője volt. 1982-ben, nyugdíjba vonulásakor a Tata-bányai Szénbányák Vállalat balatonyöröki üdülőjének műszaki vezetője.

A magyarországi rendszerváltozás idején, 1989. márciusban a Kereszténydemokrata Néppárt újjáalakításának egyik kezdeményezője. 1989. április 14-én az ő részvételével tartott értekezleten döntöttek a jogfolytonosság jegyében újra induló párt programjának és alkotmányának kidolgozásáról. Helyet kapott az ekkor megalakított ideiglenes intézőbizottságban. Az 1990. áprilisi országgyűlési választásokon a KDNP Zala megyei listavezetője, de nem jutott be a törvényhozásba. 1990 és 1994 között a KDNP Zala megyei elnöke volt. Korábbi ítéleteit a Fővárosi Bíróság 1991-ben semmisnek nyilvánította. Pártja 1991-ben Barankovics-emlékéremmel tüntette ki.

Sz. R.

KOVÁCS KÁROLY ZOLTÁN

Magyaróvár, Győr, Moson és Pozsony vármegye, 1924. március 27.

Demokrata Néppárt

Győr-Moson és Sopron vármegyék Győr és Sopron törvényhatósági jogú városokkal

Apja Kovács János (1877–1942) járásbírói altiszt, anyja Lindenhand Mária (1887–1946) varrónő. Apja első és második házasságából hat testvére született. Családjuk római katolikus vallású. 1949-ben megnősült, Timaffy Etelka (1924) tanítónő Bécsben vette feleségül. Négy gyermekük született, András (1950) gépészüzemtechnikus, Enikő (1951) angol–föld-

rajz szakos tanár Németországban, Bálint (1952) vállalkozó az Amerikai Egyesült Államokban, Zoltán (1954–2000) koncertszervező és fordító volt Németországban.

Az elemi és a középiskolát szülővárosában végezte. 1942-ben érettségizett a helyi piarista gimnáziumban. Diákkorában házitanító, aktív cserkész és a piarista rendház kreden-

ciálisa volt. A Magyar Királyi Gazdasági Akadémián, állami felügyelői ösztöndíjjal folytatta tanulmányait. Hallgató korában a Foederato Americana Bajtársi Szövetség tagja volt. 1943–1944-ben a szellemi ellenállás keretében népi irodalmi esteken vett részt.

1945 tavaszán Mosonszentjánoson előkészítette a föld-reform végrehajtását. 1946-ban szerzett diplomát, egyidejűleg belépett a Nemzeti Parasztpártba, ő lett a mosonmagyaróvári járási szervezet titkára. Egyidejűleg a Magyar Parasztszövetséghez is csatlakozott. Téli gazdasági tanfolyamokat vezetett újjgazdák számára, majd 1946 közepétől a Megyei Gazdasági Felügyelőség termelési biztosa lett a Mosonmagyaróvári járás területén. Alkalmanként előadást tartott a helyi Széchenyi István Népfőiskolán. 1947. augusztus 1-jén kinevezték az agrárügyet üzemtani tanszéke demonstrátorává. A parasztpártban egy progresszív katolikus irányzat erősítésének gondolatát képviselte. Éppen ezért Erdei Ferenc politikai irányítását nem tudta elfogadni, 1947 februárjában kilépett a parasztpártból. 1947 nyarán a Demokrata Néppárt vármegyei szervezete felkérte, hogy vállaljon képviselő-jelöltséget. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a párt Győr-Moson és Sopron megyei listájáról bekerült a törvényhozásba. A szeptember 16-i alakuló ülésen, az egyik legfiatalabb képviselőként, korjegyző lett. 1948. november 3-án a mandátumától megfosztott Keresztes Sándor utódként a néppárti képviselőcsoport titkárának is megválasztották. A mind nyíltabb, állandósult rendőri megfigyelés miatt, a fenyegető letartóztatás miatt az emigrációt választotta.

1949. február 22-én éjjel menyasszonyával és hat képviselőtársával együtt Ausztriába menekült. Salzburgban felvette a kapcsolatot Barankovics Istvánval, majd Innsbruckban találkozott a Közi Horváth József által szervezett Magyar Keresztény Népmozgalom tagjaival. Május végén Németországba szökött, hogy megbízatása értelmében kapcsolatba lépjen a bajor Keresztényszociális Unió vezetőivel. Segédmunkás, házmester, majd rakodómunkás lett, közben részt vett a Magyar Mezőgazdasági Szövetség megalapításában, ő szerkesztette az érdekvédelmi szervezet *Föld és Népe* című újságját. Meghívásra, Zoltán Károly álnéven, 1951. augusztus 6-án tagja lett a Münchenben szerveződő Szabad Európa Rádió magyar szerkesztőségének. Először a Falusi tanácsadó, majd a Nyugati mezőgazdaság című rovatoknál dolgozott. 1962-től a Parasztnépfőiskola szerkesztőségi munkatársa,

de belpolitikai kommentárokat is készített. 1954-ben részt vett a Szabad Európa Sajtó által összeállított röpcédulák szövegezésében.

Megalakulásától kezdve tagja volt a Magyar Nemzeti Bizottmánynak, de 1956-ban tiltakozása jeléül kilépett a szervezetből. 1950-től részt vett a Magyar Katolikus Diákszövetség, majd 1958-tól a Magyar Katolikus Egyetemi (később Értelmiségi) Mozgalom életében. 1951-től 1960-ig a Magyar Keresztény Népmozgalom központi titkára; 1958-ban egyik alapítója az 1956-os menekült magyar kereszténydemokratákat is integráló Magyar Kereszténydemokrata Uniónak. Ebben a tisztségében rendszeresen részt vett az Európai Kereszténydemokrata Pártok Uniója kongresszusain.

1960-ban visszavonult a közvetlen pártpolitikától, de rendszeres kapcsolatban maradt kereszténydemokrata barátaival. 1968 óta amerikai állampolgár. Az 1970-es évek közepétől a Rómában kiadott *Katolikus Szemle*, valamint a nyugat-európai magyar katolikusok havilapja, az *Életünk* szerkesztőségének belső munkatársa. 1986. április 30-án a Szabad Európa Rádiótól nyugdíjba ment, és újságíróként folytatta tevékenységét. 1987-ben jött haza először Magyarországra, a SZER külső munkatársaként tudósított. 1989-ben közvetlenül is bekapcsolódott a szabaddá váló magyar politikai életbe.

1993. augusztusban, negyvennégy évi emigrációja után feleségével együtt visszatelepült Magyarországra. Mint a Demokrata Néppárt egykori országgyűlési képviselője, a Kereszténydemokrata Néppárt újraalapításában is közreműködött. A párt alapszabálya szerint tagja lett a KDNP vezető testületeinek. A Barankovics István Alapítvány munkájába tanulmányi tanácsadóként, majd kuratóriumi tagként kapcsolódott be. Pártja 1991-ben Barankovics-emlékéremmel ismerte el életútját. 2002-ben Táncsics Mihály-díjat kapott.

Fő művei: Félbemaradt reformkor. Bp., 1990. A kereszténydemokrácia szellemi gyökerei. Bp., 1994. A műsorkészítés feltételei és szabályai, a Szabad Európa Rádió vidékpolitikája. Bp., 2001.

Irodalom: Interjú Kovács K. Zoltánnal. A Fekete Doboz Alapítvány videofelvétele. Bp., 1996. március 14. 1996/9–10. Kereszténység és közélet. Tisztelgés Kovács K. Zoltán 75. születésnapjára. Bp., 1999. Révész Béla: A Belügyminisztérium SZER-képe 1955-ben. *Múltunk*, 1999. 2. sz.

Sz. R.

KOVÁCS MÁTÉ

Hajdúszoboszló, Hajdú vármegye, 1906. november 11. – Budapest, 1972. augusztus 29.

Nemzeti Parasztpárt

Nagy-Budapest

Kovács Máté (1883–1914) 19 kat. holdon gazdálkodó földműves és Korpos Lidia (1889–1945) legidősebb gyermeke. Református vallásban nevelkedett. Öccse, Gyula (1908–1965) apjuk foglalkozását követte; húgai közül Ida (1911–1995) és Etelka (1913–1968) háztartásaikat vezették; Amália húga 1928-ban, tizenhárom évesen meghalt. 1932-ben Debrecenben feleségül vette Török Ilona (1907–1973) középiskolai tanárnőt. Gyermekeik közül Ágnes (1936–1988) mérnökként dolgozott, Ilona (1938) könyvtáros, Máté (1941) kulturális diplomata lett.

Apja az első világháborúban elesett, anyja folytatta a gazdálkodást. A gyerekeket az anyai nagyszülők protestáns szelvényben nevelték. A négy elemi és a polgári szülővárosában járta ki, majd a debreceni Fazekas Mihály Főreáliskolába írták be. Érettségi vizsgái után, 1925-ben a Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán magyar és francia szakon folytatta tanulmányait. Professzorai javaslatára az 1927–1928-as és az 1929–1930-as tanévben vallás- és közoktatási minisztériumi ösztöndíjjal a párizsi Sorbonne-on tanult. Két és fél éves kinttartózkodása alatt körbejárta Nyugat-Európa valamennyi országát. 1940-ben bölcsészdoktori vizsgát tett magyar irodalomból.

Az egyetem befejezése után rövid ideig egy nyelviskola tanára, majd öt éven keresztül a nyíregyházi evangélikus gimnáziumban, később a felső kereskedelmi iskolában tanított. 1936-ban a debreceni egyetem Fazekas Mihály Gyakorló Gimnáziumában kapott tanári állást. 1943-tól előbb a debreceni tankerületi főigazgatóságon, majd a fővárosban, az Országos Köznevelési Tanácsnál dolgozott. Tevékenyen részt vett a tiszántúli város szellemi életében. Tagja lett a Csokonai Körnek és az Ady Társaságnak. Megismerte a népi írók munkáit, de inkább csak szakmai kapcsolatba került velük. Olvasmányai közül Kölcsey Ferenc munkássága volt rá a legnagyobb hatással.

1945 tavaszától a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium munkatársa: előbb a pedagógiai, majd az elnöki főosztály vezetője. Belépett a Nemzeti Parasztpártba; 1947. március 18-tól a minisztérium parasztpárti szervezetének a vezetője. A párt nagy-budapesti szervezőtitkára, majd elnöke. 1947. áprilisában kinevezték politikai államtitkárnak;

feladatai közé a művelődéspolitikai és a köznevelés demokratikusabb kereteinek kidolgozása tartozott. 1947. áprilisban megalakult a parasztpárt kulturális bizottsága, ennek vezetésével őt bízták meg; emellett az április 24-én megalakított kormánypolitikai bizottságba is bekerült. 1947. novemberben az elhalálozott Somogyi Imre helyett beválasztották a párt politikai bizottságába, s ezzel együtt különböző más vezető testületeknek is a tagja lett. Az 1947. augusztus 31-én megrendezett országgyűlési választásokon a nagy-budapesti listáról bejutott a törvényhozásba. Inkább szakmai kérdésekkel foglalkozott; a bolgár és a magyar kétoldali szerződéseket becikkelyező vitában két alkalommal is felszólalt. 1948-ban a Magyar–Francia Társaság választmányi tagja és a Debreceni Kollégium Körusegyesület társelnöke.

1949 áprilisában, a parasztpárt elsorvasztása idején megvált állásától; ekkor elvállalta a debreceni Egyetemi Könyvtár vezetését. 1952 és 1954 között az MTA Elnöksége felkérésére az Akadémiai Könyvtár munkáját is irányította. 1956-ban ismét a fővárosba költözött családjával, mert kinevezték az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának könyvtártudományi tanszékvezetőjévé. Oktatói tevékenysége mellett rendszeresen közölt írásokat a magyar könyv- és könyvtártörténet, valamint a könyvtári kultúra kérdéseiről. Az 1960-as évektől a Hazafias Népfront Budapesti Bizottságának alelnöke. Az Országos Könyvtári és Dokumentációs Tanács elnöke, a Magyar Könyvbarátok Egyesülete és a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat elnökségi tagja. Az Országos Széchényi Könyvtárban önálló fondban őrzik hagyatékát.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (1948); Szocialista Munkáért Érdemérem (1953); Munka Érdemrend bronz fokozat (1962), arany fokozat (1970); Munka Érdemérem (1963); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

Fő művei: Fazekas Mihály, a rokokó költő. Debrecen, 1940. A könyv és a könyvtár a magyar társadalom életében. Szerk. Bp., 1963. A helytörténeti mozgalom Budapesten. Bp., 1971.

Irodalom: Kovács Máté 1906–1972. Bibliográfia. Bp., 1972. Kovács Máté emlékkönyv. Bp., 1983.

Sz. R.

KOVÁTS FERENC

Zalaegerszeg, Zala vármegye, 1902. október 4. – Zalaegerszeg, Zala megye, 1982. május 11.

Demokrata Néppárt

Zala vármegye

Római katolikus vallású katonacsaládból származott. Apja, Kováts István huszár őrmester, a katonai szolgálat mellett 6 kat. holdon gazdálkodott, és szőlőműveléssel foglalkozott. Anyja, Polhammer Mária a háztartást vezette. Heten voltak testvérek, István bátyja könyvelő lett, nővérei, Anna, Irma, Valéria és Laura férjhezmenetelük után a gyermekneveléssel és a családi háztartás vezetésével foglalkoztak, míg Margit óvónőként dolgozott. 1928-ban feleségül vette Herold Gizella (1903–1998) óvónőt, egy vagyontalan kisiparos leányát. Hét gyermekük közül István (1929) agrármérnök, Anna (1931–2000) háztartásbeli, Ferenc (1932–1958) római katolikus pap, Mária (1935) főkönyvelő, Erzsébet (1938) háztartásbeli, László (1941) állatorvos lett, míg József nevű fiuk 1937-ben csecsemőként elhunyt.

Zalaegerszegen elvégezte a gimnázium hat és a felső kereskedelmi iskola első két osztályát. Később aranykalászos tanfolyamra járt Keszthelyen, Pápán és Debrecenben. Szülővárosa határában fekvő, 12 kat. hold földjén belterjes gazdálkodást folytatott. 1928-tól a helyi képviselő-testület, majd a Zala vármegyei törvényhatósági bizottság tagja. 1930-ban belépett a Független Kisgazdapártba, később a vármegyei szervezet elnöke lett. 1928 és 1944 között a zalaegerszegi gazdakör elnöke. 1937-től 1944-ig tagja, majd alelnöke az Alsó-dunántúli Mezőgazdasági Kamarának, emellett a vármegye hegyközségi tanácsának alelnöki feladatát is ellátta. 1941-ben csatlakozott a Magyar Parasztszövetséghez; Zalában elnökként ő irányította a vármegyei szervezet munkáját. 1944. október 15. után nyilasellenes magatartása miatt rövid időre elhurcolták.

1945 tavaszán részt vett a kisgazdapárt újjászervezésében, tagja lett a vármegyei pártvezetőségnek; június 8-tól megyei társelnök. Delegálták a városi és a megyei nemzeti bizottságba is. Augusztus 20-án az országos nagyválasztmány élén álló intézőbizottságba is bekerült. 1945. június 24-én Za-

la vármegye küldötteként bekerült az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. A november 4-i nemzetgyűlési választásokon a kisgazdapárt zalai listáján újra mandátumot szerzett. 1946. augusztus–szeptemberben a megyei pártlap, a *Független Zala* szerkesztője. 1947. március 13-tól a Magyar Parasztszövetség Zala vármegyei szervezetének az elnöke. Nagy Ferenc miniszterelnök lemondása és emigrációba kényszerítése után szembekerült a párt új, baloldali vezetőségével, ezért 1947. augusztus 2-án kilépett a kisgazdapártból, és csatlakozott az akkor szerveződő Demokrata Néppárthoz. Zala vármegyei elnökként 1947. augusztus 31-én a párt Zala megyei listáján harmadszor is mandátumot szerzett. Október 16-tól a Demokrata Néppárt országos alelnöke és az agrártagozat vezetője. Az 1947–1948. évi költségvetés agrárfejezetének vitájában annak a véleményének adott hangot, hogy a mezőgazdaság a kormányzat mostohagyereke, mert még a kultuszárca költségvetése is négyszerese a földművelésügyiének. Meggyőződése szerint az agrárágazat sokkal nagyobb támogatást igényelne és érdemelne, „mert a demokrácia alapbiztosítóka a kenyér”. Ennek alapján az agrárköltségvetést pártja nevében elutasította. A Demokrata Néppárt 1949. februári megszűnése után az Országgyűlés feloszlataásáig párton kívüli képviselőként dolgozott.

1949-től a földjén gazdálkodott; az 1960-as évek elején a birtokát a termelőszövetkezet betagosította. 1956. november 1-jén az újjáalakult Demokrata Néppárt tagsága újra megyei elnökké választotta, s tagja lett a Zala Megyei Forradalmi Bizottságnak. Emiatt november 4. után néhány hétig őrizetben tartották. 1962-ben belépett az akkor alakult hegyközségi szakszövetkezetbe, ahol gazdasági tanácsadóként foglalkoztatták. 1970-ben nyugdíjazták, ezután háztáji földjén gazdálkodott haláláig.

V. I.–V. V.

KOVÁTS LÁSZLÓ

Budapest, 1913. december 13. – Budapest, 2000. augusztus 19.

Demokrata Néppárt

Heves és Nógrád-Hont vármegyék, majd országos lista

Római katolikus parasztcsaládban született. Szülei, Kovács István (1888–1953) és Szabó Terézia (1894–1949) 16 kat. holdon gazdálkodtak. Apja tagja volt a Független Kisgazdapártnak. Testvérei közül Miklós (1918–1971) tüdőszakorvosként dolgozott, Pál (1920) könyvszakértő, Ferenc (1926) agrármérnök. 1942-ben házasságot kötött, felesége Simonyi Denise (1921) nyelvtanár. Gyermekük: László (1943) egészségügyi alkalmazott, Annamária (1946) könyvelő, Dénes (1954) körzeti állatorvos.

Az elemi iskolát a Komárom vármegyei Szákon végezte, majd a tatai piarista főgimnáziumba került, 1931-ben érettségizett. 1931-től a budapesti Magyar Királyi József Műegyetem Mezőgazdasági Karán tanult; 1935-ben gazdasági mérnöki oklevelet szerzett. 1938-ban elvégezte a kereskedelmi akadémia erdészeti tanfolyamát is. Első munkahelye a Hatvani Cukorgyár Rt. volt, 1936 és 1939 között gazdasági tisztviselőként alkalmazták. 1940–1941-ben a Magyar Királyi Külkereskedelmi Hivatal csoportfelügyelőjeként dolgozott. 1941-ben visszatért a cukoriparba, a Magyar Cukoripari Rt. selypi és kaposvári kirendeltsége cukorgyári felügyelője volt 1945-ig.

1937-től 1945-ig az Országos Gazdasági Egyesület tagja. Egyetemista éveit a Foederatio Americanában tevékenykedett. 1938-ban belépett a Független Kisgazdapártba, hét éven keresztül a Nógrád vármegyei szervezet főtitkára. Az 1939. évi választásokon Mátéffy Géza mellett korteskedett. Kapcsolatba került az arany- és ezüstkalászos gazdák mozgalmával. Bekapcsolódott a Történelmi Emlékbizottság munkájába, 1942. március 15-én részt vett a Petőfi-szobornál rendezett antifasiszta tüntetésen. 1942-ben behívták katonának, a keleti frontra került, súlyosan megsebesült, felgyógyulása után leszerelték.

1945 után felesége örökségén gazdálkodott. Tevékeny részt vállalt a Független Kisgazdapárt Nógrád megyei újjászervezésében. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Heves és Nógrád-Hont vármegyei választókerületből bejutott a törvényhozásba. 1946. március 12-én az FKGP Elnöki Tanácsa a munkaspártok nyomására – tizenkilenc társával együtt – kizárta a pártból. A Magyar Szabadság Párt-hoz csatlakozott, bár a frakcióba nem lépett be. Mivel úgy látta, hogy Sulyok Dezső és köre nem helyez elég hangsúlyt a paraszti tömegek megnyerésére, 1946 novemberében visszalépett a Független Kisgazdapártba. 1947 februárjában, Kovács Béla koholt vádak alapján történt letartóztatása után, több társával együtt, végleg elhagyta a pártot. 1947 nyarán a Demokrata Néppárt Nógrád vármegyei szervezője lett, s au-

gusztus 31-én a párt megyei listáján újra képviselővé választották. 1947. szeptember 23-án interpellációt nyújtott be a kormány egészséghez Kelet-Magyarország sürgős megsegítése érdekében, mivel „az öt vármegye százezernyi agrárlakosa az aszálykár miatt szenved, s a Tiszajobbpárti Földműves Tanács több mint két hónap óta küzdelmes harcot folytatott, mindhiába”. 1947. október 16-tól a következő év november 3-ig a DNP képviselőcsoportjának fővitarendezője. 1948. április 26-án a budapesti főállamügyészi hivatal kiadatását kérte, ekkor lemondott mentelmi bizottsági tagságáról. 1948. augusztus 4-én – Ugrin József kizárása után – ő vette át az országos listán így megüresedett képviselői helyet; egyúttal lemondott a korábbi, megyei listás mandátumáról.

1949 májusától folytatta az apósa után maradt 96 kat. holdas birtok megművelését. 1950 januárjában „a közellátást veszélyeztető bűntett” miatt a Balassagyarmati Járási Bíróság hat hónapos szabadságvesztésre ítélte. Míg börtönbüntetését töltötte, a családját kilakoították, majd kitelepítették, a birtokot elkobozták. Szabadulása után, 1951-ben Visegrádra költözött. Fizikai munkát vállalt a Váci Magasépítő Vállalatnál, majd a Pilisi Állami Erdőgazdaság esztergomi kirendeltségén alkalmazták adminisztrátorként, később erdőgazdasági mérnöként.

1956. október 23-án a Független Kisgazdapárt képviselőiben tagja lett az aznap megalakult Visegrádi Nemzeti Bizottságnak, s mint küldött részt vett a Szentendrei Járási Nemzeti Bizottság első összejövetelén, ahol elnökké választották. A megtorlás során, 1957-ben a Szentendrei Járási Bíróság igazgatás vádjával húszhavi börtönbüntetésre ítélte, és pénzbírsággal sújtotta. Börtönbüntetéséből nyolc hónapot töltött le Baracsán és Mátyáspusztán. Nem rehabilitálták. 1975-ben nyugdíjba ment, de tovább dolgozott az erdőgazdaságnál, vadkárbecsléseket végzett. 1950-től tagja az Országos Erdészeti Egyesületnek. 1980-ban megválasztották a Mozgáskorlátozottak Egyesülete időskorúak szaktitkárának. Alapító tagja a Bajcsy-Zsilinszky Endre Baráti Társaságnak.

1988-ban részt vett a Független Kisgazdapárt újjászervezésében, 1988–1989-ben a párt egyik alelnöke volt. Az 1990. évi országgyűlési választásokon az FKGP országos listájáról harminckét év után újra bekerült a parlamentbe. 1991. november 1-től 1994. májusig a kormánykoalíciót támogató kisgazdapárti frakció tagja. 1945-től 1950-ig a szügyi, 1970-től a visegrádi római katolikus egyházközség világi elnöke.

Kitüntetései: 1956-os Emlékérem (1992).

V. I.–V. V.

KOZMA JÓZSEF

Páli, Sopron vármegye, 1898. január 6. – Győr, 1964. június 2.

Magyar Kommunista Párt

Győr-Moson és Sopron vármegyéék Győr és Sopron törvényhatósági jogú városokkal

Szülei, Kozma Gyula és Földesi Mária római katolikus vallású szegényparasztok voltak. Három fiatalabb testvére közül János (1899–1987) kivándorolt Kanadába, ott cipésként kereszte kenyerét, Gyula (1913–2001) földműveléssel foglalkozott, Mária (1917) adminisztrátorként dolgozott. 1923-ban szülőfalujában feleségül vette Póczik Margitot (1901–1995). Egyetlen gyermekük, Vilma (1924) termelészövetkezetben dolgozott.

A hat elemi elvégzése után mindjárt be kellett állnia segíteni a családi gazdaságba. Az első világháborúban az olasz fronton harcolt. Leszerelését követően tovább gazdálkodott; 1932-ig apja 6 kat. holdas kisbirtokát segített megművelni, miközben napszámban minden adódó munkaalkalmat megragadott. A gazdasági válság idején Budapestre ment, az iparban keresett munkát, de mivel nem sikerült elhelyezkednie, visszatért falujába. A fővárosban kapcsolatba került az illegális kommunista mozgalommal.

1945-ben a Magyar Kommunista Párt alapító tagja Páliiban. A földosztáskor – az örökölt 3 kat. hold földje mellé – kapott még 2 holdat Páliiban, további három Sopronban; hozzá bérelt még 7 holdat, s így összesen 15 kat. hold föld műveléséből tartotta el családját. A képviselő-testületbe is beválasztották szülőfalujában, majd a Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetsége helyi elnöke lett. 1945–1946-ban az MKP beledi körzeti titkára volt. 1946–1947-ben három tanfolyamot is elvégzett Sopronban. 1947-ben az Újbirtokosok és Földhözjuttatottak Országos Szövetsége vezetőségi tagjává választották. 1947-ben a vármegyei törvényhatósági bizottságba is bekerült. 1948-ban, a munkáspártok fúziójakor

átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába. 1949-től a Magyar Függetlenségi Népfront megyei vezetőségének a tagja, majd vezetője. 1950-ben maradék 5 kat. hold földjével belépett a Páliiban megalakult Sarló-Kalapács Termelészövetkezetbe.

Az 1947. augusztus 31-én megrendezett választásokon az MKP Győr-Moson és Sopron megyei listájáról bekerült a törvényhozásba. Az 1947–1948. évi költségvetési vitában szólalt fel először az Országgyűlésben. A „vannak már eredmények, de a hibákat ki kell javítani” szemlélet jegyében az agrárköltségvetést maga és pártja nevében támogatásáról biztosította. 1948. július 8-án összeférhetetlenségi bejelentést tett Tasler Lajos képviselőtársa ellen. Az 1949. május 15-i országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Népfront Győr-Moson és Sopron megyei listájáról mint a népfront megyei vezetője szerzett újabb mandátumot. 1953. júniusban ugyancsak korábbi kerületéből lett képviselő. Élete végéig Győr-Sopron megyét képviselte a törvényhozásban.

1951-ben családjával Győrbe költözött, ekkor már a Győr-Sopron megyei pártbizottság szövetkezeti osztályán dolgozott mint politikai munkatárs. Miután felsőfokú párttanfolyamot végzett, megbízták a Kapuvári járásban folyó termelészövetkezeti szervezés ellenőrzésével. A hatvanadik életéhez közeledve, 1954-ben Csornán a mezőgazdasági technikumban érettségi vizsgát tett. 1956 után csatlakozott a Magyar Szocialista Munkáspárthoz. 1958-ban nyugdíjazták. Míg egészségi állapota engedte, társadalmi munkában a megyei pártbizottság panaszirodájában dolgozott.

M. K. J.–Sz. R.

KÖBÖL JÓZSEF

Karcag, Jász-Nagykun-Szolnok vármegye, 1909. december 8. – Budapest, 2000. május 8.

Magyar Kommunista Párt

Nagy-Budapest

Apja Weiss Gyula pék volt, anyja Kleinger (Klinger) Margit. Négy testvére közül ketten részt vettek a francia ellenállási mozgalomban. Házasság volt, felesége, Víg Ilona évtizedeken át a pártapparátusban dolgozott. Két leánygyermekük született, Anna (1948) és Vera (1949).

Árván nevelkedett. Testvérei az elemi iskola elvégzése után, 1920-ban beiratkoztak gimnáziumba, de anyagi okok miatt csak a középiskola négy osztályát tudta befejezni. Ezután asz-

talosnak tanult. 1926-ban kezdett eljárni a famunkások szakszervezetének ifjúsági csoportjába. Még ez évben tagja lett a KIMSZ-nek és a KMP-nek. 1929-ben letartóztatták, és több hétig vizsgálati fogságban tartották. Mestere a rendőrség felszólítására elbocsátotta. Ekkor Franciaországba emigrált, ahol tagja lett a Francia Kommunista Pártnak.

1930 májusában kitoloncolták Franciaországból, de visszaszökött, végül 1931 márciusában hazatért. Ismét a KIMSZ-ben

kezdett dolgozni, újra letartóztatták, ezúttal fél év börtönbüntetésre ítélték. Szabadulása után a KIMSZ „Fecske” (Ferencváros, Csepel, Kispest, Erzsébet) nevű sejtjében dolgozott, s részt vett az Egyesült Szakszervezeti Ellenzék munkájában. Belépett az eszperantószövetségbe. 1932-ben egy ideig az újpesti és rákospalotai KIMSZ-kerület összekötője volt. 1933 végén bekerült a KMP budapesti bizottságába. 1934 nyarán a Szovjetunióba küldték, ahol elvégezte a Nemzetközi Lenin Iskolát. 1935 őszén a KIMSZ képviselőjeként részt vett és felszólt a Kommunista Ifjúsági Internacionálé VI., moszkvai kongresszusán, és ott volt a Komintern népfrentpolitikáját meghirdető, VII. kongresszusán is. 1936-ban Párizsba utazott, néhány hónap múlva azonban hazatért Budapestre, ahol bekapcsolódott a szakszervezeti mozgalomba, majd Rózsa Richárd útján felújította kapcsolatát az illegális KMP-vel. Az 1942. március 15-én, a Petőfi-szobornál lezajlott tüntetés után letartóztatták, nyolc év börtönrre ítélték. 1942 végén besorozták a 405. különleges munkásszázadba, de 1943 májusában leszerelték, és visszavitték a Margit körúti fegyházba. 1944 novemberében megszökött, felvette a kapcsolatot a kommunista párttal, és bekapcsolódott az ellenállási mozgalomba.

1945 elején az MKP VIII. kerületi, majd a csepeli Weiss Manfréd-gyári szervezetének a titkára. 1945 májusától a budapesti pártbizottság szervezési osztályvezetője. 1945. április 2-án Budapesten beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. Az 1945. novemberi választásokon Nagy-Budapesten pótképviselő lett, behívására nem került sor. 1946 októberében, az MKP III. kongresszusán a KV és a szervezőbizottság póttagja lett. Az 1947. augusztus 31-i választásokon a fővárosi választókerületben sikerült mandátumot szereznie. A törvényhozás aktív tagja: a megrongálódott lakások helyreállítása tárgyában interpellált a szakminiszterhez, a költségvetési vitákban a belügyi tárca tárgyalásakor mindkét alkalommal pártja hivatalos szónoka volt, továbbá a magyar állampol-

gárságról, valamint a községi illetőség megszüntetéséről szóló kormányzati előterjesztések előadója. 1948. június 12-től az MDP KV tagja; hamarosan a szervezőbizottságba is bekerült. 1948-tól a budapesti törvényhatósági bizottság elnöke, 1949 szeptemberétől 1950 májusáig a főváros alpolgármestere.

Az 1949. május 15-i országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Népfrent nagy-budapesti listájáról szerzett újabb mandátumot. 1953–1958 között is fővárosi képviselő. 1950-től 1954 végéig az építőipari szakszervezet főtáskári tisztét töltötte be. 1954 decemberétől az MDP KV párt- és tömegszervezeti osztályának a vezetője, és tagja lett a KV titkárságának. Az 1956. október 23–24-i központi vezetőségi ülésen beválasztották a politikai bizottságba, de négy nappal később kimaradt a vezetéssből. Október 29-én a budapesti pártbizottság első titkára lett.

1956. novemberben bekerült a Magyar Szocialista Munkáspárt Ideiglenes Központi Bizottságába, egyidejűleg a szervezőbizottság tagja lett. Miután a Nagy Imre ellen tervezett büntetőeljárás ellenozte, 1957. februárban megszüntették szervezőbizottsági tagságát, a júniusi pártértekezleten felmentették központi bizottsági tagságából, és pártbüntetésként megrovásban részesítették. Már ezt megelőzően állami területre helyezték: 1957. május 5-től az építésügyi miniszter helyettese, majd 1961-től az Országos Tervhivatal főosztályvezetője. 1972-ben tervhivatali állásából ment nyugdíjba.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1946); Magyar Népköztársasági Érdemrend III. fokozat (1951), IV. fokozat (1953); Munka Érdemrend arany fokozat (1964, 1970); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1972).

Fő műve: Pártszervezés városokban és üzemekben. Köböl József előadása alapján. Bp., 1947.

M. K. J.—V. H.

KŐMŰVES JÓZSEF

Budapest, 1898. július 23. — Budapest, 1978. június 8.

Szociáldemokrata Párt

Országos lista

Apja Kőműves József, anyja Kőműves Erzsébet. Nevelőszülőknél nőtt fel. Római katolikus vallásúnak keresztelték. 1919-ben házasságot kötött Orbán Juliannával. Egy fiuk született, József.

Az elemi iskola hat osztálya után kitanulta a szabómesterseget. 1918 és 1948 között a szociáldemokrata párt tagja, több funkciót is betöltött az országos vezetőségben. 1932-től 1944-ig a szabók szakszervezetének az alkalmazottja, majd titkára,

e tisztsége folytán a *Szabók Szaklapja*, illetve a *Szakszervezeti Értesítő* kiadója. 1939 és 1948 között a *Népszava* kiadója. 1944 márciusában a megszálló német hatóságok letartóztatták. 1944 augusztusában kiszabadult, ezt követően Kabók Lajossal együtt az illegálisba kényszerített Szociáldemokrata Párt, illetve a Szakszervezeti Tanács munkáját szervezte.

1945. április 2-án a szakszervezetek képviselőjeként delegálták az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. 1945 elején a Buda-

pesti Nemzeti Bizottság tagja. Az 1945. november 4-i választásokon az SZDP országos listáján nemzetgyűlési mandátumot szerzett. 1945-ben részt vett a Szociáldemokrata Párt és a Szaktanács újjászervezésében, bekerült a Szakszervezeti Tanács Ellenőrző Bizottságába. 1945–1947 között az SZDP Ellenőrző Bizottságának az elnöke. 1945 júliusáig az Országos Társadalombiztosító Intézet vezérigazgatója, majd elnöke, a *Társadalombiztosítási Szemle* felelős szerkesztője. 1945–1947-ben a szociáldemokraták OTI-csoportjának is ő volt az elnöke. 1947-től a Munkás Testvedő Egyesület társelnöke. Az 1947. augusztus 31-i választásokon megőrizte országos listás mandátumát a törvényhozásban, október 15-én a társadalompolitikai bizottság elnökévé is megválasztották. A pártfúziót ellenzők csoportja tagjaként őt is kizárták a pártból, megfosztották valamennyi tisztségétől, majd 1948. április 26-án formálisan is lemondatták parlamenti mandá-

tumáról. 1949 elejétől a szakmájában dolgozott, majd szeptemberben nyugdíjazták.

1950. július 14-én koholt vádak alapján letartóztatták; a Budapesti Katonai Törvényszék szeptember 13-án a Kálmán József és társai per tizenkilenced-rendű vádlottjaként tizenöt évi fegyházra ítélte. A másodfokon eljáró Katonai Főtörvényszék helybenhagyta az ítéletet. 1955. november 26-án egyéni kegyelemmel szabadult. 1956 szeptemberében ügyét felülvizsgálták, ám rehabilitálására csak 1962. augusztus 6-án került sor. 1956 októberében részt vett a Magyar Szociáldemokrata Párt újjászervezésében, bekerült a pártvezetőségbe. 1957-től többszöri felkérés ellenére sem vállalt közéleti szerepet.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (1947); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Munka Érdemrend ezüst fokozat (1970).

H. L.–K. Zs.

KÖVES ANDRÁS

Losonc, Nógrád vármegye, 1900. április 25. – Budapest, 1962. április 5.

Magyar Kommunista Párt

Nagy-Budapest

Polgári családból származott; apja, Steiner József a Magyar Textilipar Rt. ügynöke volt, családjával az első világháború idején költözött Budapestre. Anyja Hammermüller Szidi. Eredeti neve Steiner Andor. Két nővére volt, René és Margit, akik a második világháború idején meghaltak. Öccse Seress Géza (1905–1957) névvel szintén részt vett a kommunista mozgalomban, 1945 után az MTI moszkvai tudósítója; 1949-ben árulás vádjával letartóztatták, Magyarországon elítélték; 1954-ben kiszabadult, majd rehabilitálták.

1934 novemberében feleségül vette Kálmán Elizét, akit kommunista tevékenységéért 1942 májusában két és fél év fegyházra ítéltek. Később a bergen-belseni koncentrációs táborba deportálták, 1945. májusban meghalt. 1947 márciusában újra megházasodott, második felesége szakszervezeti titkárnője, Horváth (Hellsinger) Rózsa (1909) lett. Házastársa később revizorként és könyvvizsgálóként, majd 1955-től a *Magyar Nemzet* levelezési rovatánál újságíróként dolgozott. Két közös gyermeküket – Mihály (1948) és Margit (1950) –, valamint felesége korábbi házasságából származó, adoptált András (1938) fiukat együtt nevelték.

1917-ben kereskedelmi érettségit tett Budapesten. A Magyar Textilipar Rt.-nél kezdett el dolgozni tisztviselőként. 1918-ban belépett a Magántisztviselők és Kereskedelmi Alkalmazottak Országos Szövetségébe – hamarosan a textilszakosztály titkára – és a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. Az 1918-as forradalom után az Ipari és Közlekedési Tisztviselők Országos Szövetsége textilszakosztályának, majd

1919-ben a Textilipari Munkások Szövetsége budapesti csoportjának lett a titkára. Munkahelyén az üzemi munkástanács elnökévé is megválasztották.

A kommün bukása után Csehszlovákiába emigrált, itt egyéves textilszakiskolát végzett Warnsdorfban. 1921 márciusában hazatért Budapestre, és a Magyar Általános Hitelbanknál vállalt tisztviselői munkát. Ekkor belépett a pénzügyi tisztviselők szakszervezetébe. 1923 júliusában újból külföldre távozott, ezúttal hosszabb időre. Nyugat-Európán át Dél-Amerikába ment, Montevideóban és Buenos Airesben dolgozott textilszakmunkásként. Betegsége miatt két év után visszatért Franciaországba, ahol belépett a Francia Kommunista Pártba. Végül Ausztrián keresztül 1927 tavaszán hazatért Budapestre. Újra belépett a szociáldemokrata pártba, és a magántisztviselők szakszervezetében ismét a textilesek szakosztályi titkára lett. 1930-ban a központi választmányba is bekerült. A szakszervezeti ellenzék tevékenységében is szerepet vállalt. Több munkahely után, 1928 novemberében a Steaua Magyar Kőolaj Rt.-nél helyezkedett el, ahol revizorként, majd 1932 márciusáig a számlázási osztály vezetőjeként dolgozott. 1931. szeptemberben kommunista magatartása miatt kizárták a szakszervezetből.

1932 januárjában kapcsolatba került a Kommunista Magyarországi Pártjával, a vidéki sejtek sajtóellátását kapta feladatul, ám hamar lebukott. 1932. március 8-án letartóztatták, öt hónap fegyházra ítélték, majd a vizsgálati fogság letöltése után, júniusban szabadon engedték. Ezután a Vörös Se-

gely Titkárságán dolgozott lapszerkesztőként, később pedig a végrehajtó bizottság tagja lett. Újabb legális munkahelyet Kőszegi Ferenc bírónőnél tudott szerezni magának 1933 márciusában; kisebb megszakításokkal egészen 1943-ig dolgozott itt tisztviselőként, majd ügynökként. 1933 júniusában ismét lebukott, októberben a bíróság újra öt hónapra ítélte. 1934. évi szabadulása után a Vörös Segély jogügyi csoportvezetője, majd 1936. július és november között újból börtönben volt: ekkor büntetéshátralékát kellett letöltenie. Ezután a Kereskedelmi Alkalmazottak Országos Szövetségének ügynökszakosztályában látott el különböző feladatokat. A kommunista párt 1942 februárjában vonta be újra az illegális munkába, de már májusban – ezúttal már feleségével együtt – letartóztatták. Tíz hónapi börtönre ítélték, amit a Margit körúti, majd a váci fegyházban töltött le. 1943 tavaszán szabadult, de állandó rendőrségi megfigyelés alatt tartották. 1944. májusban munkaszolgálatra vitték Jászberény térségébe, november 14-én itt érte a felszabadulás.

1945. január végén az MKP vezetése a magánalkalmazottak szakszervezetének újraindításával bízta meg. 1945. február 8-tól a Magyar Magánalkalmazottak Szabad Szakszervezete ideiglenes intézőbizottsági tagja és ügyvezető titkára, majd főtíkára, egyben a Szaktanács elnökségi tagja. Az 1945. november 4-i választásokon az MKP országos listájáról nem jutott be a parlamentbe, ugyanakkor októberben, szakszervezeti küldöttként, tagja lett a budapesti törvényhatósági bizottságnak. Az 1947. augusztus 31-i választásokon a nagy-budapesti választókerületből bekerült a törvényhozásba. A pénzügyi bizottság tagjaként két felszólalásában költségvetési és bankkérdésekkel foglalkozott. 1949. május 15-én

szakszervezeti főtítkárként a népfront országos listájáról szerzett újabb országgyűlési mandátumot. 1948. október 20. és 1949. szeptember 3. között a Szakszervezetek Országos Tanácsának az alelnöke. 1949. szeptemberben diplomáciai szolgálatra küldték; előbb a berlini magyar kereskedelmi külképviselet vezetője, majd 1950. januártól 1951. márciusig a svájci magyar követi posztot látta el Bernben. A Magyar Dolgozók Pártja II. kongresszusának idején visszahívták Magyarországra, és 1951. március 20-án kinevezték az Állami Biztosító vezérigazgatójává. Emellett a ferencvárosi pártbizottság tagja és az ellenőrző bizottság elnöke.

1956. október 26-tól 28-ig a partizánszövetség tagjaival együtt fegyveres szolgálatot vállalt. November 1-jén munkahelyének forradalmi bizottmánya rákosista vállalatvezetőként eltávolította tisztségéből. A szovjet beavatkozás után, november 8-án visszatért munkahelyére, s haláláig ott dolgozott. 1957. márciusban belépett a munkásörsebe, de rossz egészségi állapota miatt már augusztusban leszerelték. 1958. januárban, a Kereskedelmi, Pénzügyi és Vendéglátó-ipari Dolgozók Szakszervezetének II. kongresszusán bekerült a központi vezetőségbe és az elnökségbe, 1960. januárban, a III. kongresszuson alelnök lett.

Kitüntetései: Magyar Népköztársasági Érdemrend IV. fokozat (1950); Munka Érdemrend (1954); Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékérem (1957); Tanácsköztársasági Emlékérem (1959); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1960).

Irodalom: Köves Andrásné: Köves András emlékezete. Visszaemlékezés. Kézirat, 1964. Szász Ferencné: Most lenne hetvenéves. Köves Andrásról. *Mérleg*, 1970. április.

I. K.

KRANCZ PÁL

Düsseldorf, Németország, 1908. október 3. – Pécs, 1986. november 2.

Magyar Kommunista Párt

Baranya és Tolna vármegyék Pécs törvényhatósági jogú várossal

Római katolikus munkáscsaládból származott. Édesapja, Krancz Pál a Zsolnay-gyár korongosa, édesanyja, Lechn (Lehm) Erzsébet ugyanitt munkásnő. Apja munkásmozgalmi tevékenysége miatt a családnak 1907-ben el kellett hagynia Pécsét. Ezt követően áttelepültek Németországba, de 1910-ben visszaköltöztek Pécsre. 1929 júniusában házasságot kötött a bányászcsaládból származó Szabó Máriaival. Gyermekük, Pál 1932-ben született.

Az elemi és az ipariskola elvégzése után vasmunkásként kezdett dolgozni Pécsen. 1923-ban belépett a helyi ifjúsági szervezetbe. Agitátorként és a sztrájkörtség tagjaként részt vett az 1920-as évek sztrájkjaiban. 1925 májusában letartóztatták, ám a társadalmi rend elleni szervezkedés vád-

ját nem sikerült rábizonyítani, így tíz hét múlva kiszabadult. A szakmai munkavállalásból mégis kizárták, előbb a pécsi, később az összes ipartestület feketelistájára felkerült. Egy ideig kubikos segédmunkás, majd a Zsolnay-gyár segédmunkása lett. 1931-ben behívták sorkatonai szolgálatra, őrvezetőként szerelt le.

1927-ben felvették az illegális kommunista pártba. Részt vett a földalatti sejtek szervezésében, majd a háborúellenes propagandában. Mivel a pécsi közüzemek is hadiüzemek lettek, így felmentették a hadiszolgálat alól. 1944. március 18-án SAS-behívót kapott, de másnap többekkel megszökött a menetből. Egyik vezetője lett a Pécs környékén a német megszállók elleni szabotázsakciók végrehajtására (villamos- és hírközlő

vezetékek, berendezések megrongálására, a bányák védelmére, fegyverek összegyűjtésére) alakult akciócsoportoknak.

Pécs felszabadítása után az MKP helyi vezetőségének a tagjaként pártszervező megbízatást kapott. 1945. május 1-jétől városi, december 1-jétől megyei titkár. 1946. október 1-jén, az MKP III. kongresszusán a központi vezetőség tagjává választották. Az 1945. november 4-i választásokon Baranya–Tolna vármegyei választókerületből bekerült a Nemzetgyűlésbe. Az 1947. augusztus 31-i választásokon ugyanitt újra képviselővé választották. 1948. június 15-én, mivel időközben polgármesteri kinevezést kapott, az összeférhetetlenség miatt le kellett mondania mandátumáról.

1948 nyarától Pécs törvényhatósági jogú város polgármestere, majd 1950-től a megyei jogú város tanácselnöke lett. E tisztségéből 1952. március 24-én leváltották. Ezután Szekszárdon vállalt munkát, a Pécsi Épületszerelő Vállalatnál dolgozott szerelőként. 1952. júniusban Ózdra került, előbb az Ózdi Húsipari Vállalat vezetője, majd az ózdi üzemegység irányítója volt. Pártbeli tevékenységére továbbra is igényt tartottak, számtalan előadást tartott Ózd környékén, különösen a bányászok körében. A megfeszített munka miatt gerincbántalmakkal kórházba került. 1954 márciusában elren-

delték ügyének felülvizsgálatát, és a számára kedvező döntés alapján 1955. január elejétől visszaköltözhetett Pécsre. Kinevezték a Pécsi Építőanyag-ipari Egyesülés igazgatójává. Továbbra is aktív pártmunkás, részt vett többek között a környékbeli termelőszövetkezetek szervezésében is. Még ez év szeptemberében beiratkozott egy három hónapos agrártudományi tanfolyamra, ennek befejezése után, 1956. január 1-jétől megbízták a Szentlőrinci Gépállomás vezetésével.

1956 végén tagja lett a Magyar Szocialista Munkáspárt megyei ideiglenes intézőbizottságának; részt vett a pártszervezésben. 1957 szeptemberétől egy tanéven át a pártfőiskola hallgatója. 1958 nyarán a Mecseki Uránércbánya Vállalat igazgatóhelyettese lett, 1962 végén vonult nyugdíjba. 1968-ban a megyei pártbizottság, mivel a kínai kommunista mozgalommal kapcsolatosan bírálta az MSZMP külpolitikáját, kizárta a pártból. 1986-ban kérésére a központi ellenőrző bizottság érvénytelenítette a határozatot.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1957); Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékérem (1957); Szocialista Munkáért Érdemérem (1958); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967; visszavonva 1971, visszaadva 1986).

Hu. L.

KUNSZERY GYULA

Budapest, 1906. június 10. – Budapest, 1973. május 1.

Független Magyar Demokrata Párt Nagy-Budapest

Apai ágon német eredetű, római katolikus vallású, szekszárdi család leszármazottja. Édesapja Kunczer Gyula (1876–1956) banktisztviselő; édesanyja Lueff Aranka (1886–1958), anyai ági felmenői Fraknóból származtak. Két nővére volt, Ilona (1903–1993) és Aranka (1904–1966). Féltestvére Olga (1921). 1944-ben a fővárosban feleségül vette Marányi Christine (1922–1965) nyelvtanárnőt. Két fiuk született, Péter 1945-ben, egyéves korában elhalálozott, valamint Gábor (1946). Családnevét 1934-ben magyarosította.

Iskoláit Budapesten végezte. 1924-ben érettségizett a budai Érseki Főgimnáziumban, majd a Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészeti fakultásán magyar nyelv és irodalom–német szakon tanult tovább. 1926-ban egy évig ösztöndíjas volt a bécsi Collegium Hungaricumban. 1928-ban magyar irodalom, nyelvészet és esztétika tárgyakból bölcsészdoktori címet szerzett, a következő esztendőben magyar–német szakos középiskolai tanári oklevelet kapott.

A Trefort utcai mintagimnázium gyakorló tanáraként kezdte pedagógusi pályáját, majd Sopronba került. Négy éven keresztül az állami reáliskola helyettesítő tanára, 1933-ban véglegesítették állásában. 1934 őszén saját kérésére a budapesti

Kölcsey Ferenc Reálgymnáziumba került. Már egyetemista korától verseket, cikkeket és novellákat írt különböző folyóiratokba és napilapokba. Az *Új Idők* és a *Nyugat* novella pályázatán díjat nyert. 1936-ban a *Színházi Életben* megjelent satirikus verse miatt fegyelmit kapott munkahelyén. A következő tanévben áthelyezték a kőbányai Szent László Gimnáziumba, majd 1939-ben az óbudai Árpád Gimnáziumba. 1938 után írásainak témája megváltozott; a náci és németellenes publicisztika került előtérbe, a *Magyar Nemzet* Szellemi honvédelem rovatának gyakori szerzője. 1943-ban rövid időre át-pártolt a *Mai Naphoz*. Több cikkét Nyilatlan Keresztes néven jegyezte. 1942-ben nagy visszhangot váltott ki a Magyar írók bűnperei című kötete, amelyben kiállt a véleménynyilvánítás szabadsága mellett. 1944-ben, a Sztójay-kormány alatt eltiltották az újságírástól. A nyilas uralom alatt üldözöttek bűnjátékát; politikai szereplése miatt büntetésből visszahelyezték a kőbányai iskolába.

1945 februárjától ismét Óbudán tanított. 1945 áprilisában berendelték a miniszterelnökségre, ahol a politikai államtitkárok sajtóreferenseként dolgozott. A Magyar Radikális Párt alapító tagja, de a pártban nem vállalt politikai

megbízásokat, egyedül a Budapesti Nemzeti Bizottságban vállalt tagságot az MRP-t képviselve. Az újságírók igazolóbizottságában, valamint a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium B-listázást lebonyolító bizottságában is szerepet vállalt. Az Actio Catholica, valamint az újságírók és az írók országos szövetségeinek tagja. A *Szabad Száj* című satirikus lap szerkesztőségi munkatársa. 1947-ig mellékállásban a kultuszárca pedagógusátképző tanfolyamainak előadója.

1947 nyarán kilépett a radikális pártból, s részt vett a Független Magyar Demokrata Párt létrehozásában. 1947. augusztus 31-én Nagy-Budapest választókerületben országgyűlési képviselővé választották. A törvényhozás ülésein több esetben interpellált, az iskolai latintanítás eltörlése ellen tiltakozva a kultuszminiszterhez, a Prohászka-szobor ledöntése miatt a belügyminiszterhez, a pornográf sajtótermékek elleni fellépést sürgetve a miniszterelnökhöz. Parlamenti interpellációinak és viszonzásainak kedvezőtlen fogadtatása miatt – néhány hónappal az Országgyűlés feloszlata előtt – 1949. március 21-én lemondott mandátumáról, kilépett a pártból, és teljesen visszavonult a politikai élettől.

Am még ezek után is korlátozták közéleti tevékenységét; a lapok államosítása miatt mint hírlapíró lehetetlenült el, katolikus világnézete miatt pedig eltiltották a tanítástól. Előbb a ferencvárosi Rozgonyi Piroska Leánygimnáziumban,

majd a Dobó Katalin Közgazdasági Leánygimnáziumban kapott irodista állást. 1952 után különböző pesterzsébeti általános iskolákban látott el hasonló munkaköröket. 1955-ben elbocsátották, az *Új Ember* katolikus hetilap belső munkatársa lett, szépirodalommal és irodalomtörténeti kutatásokkal foglalkozott. A lap 1956. november 4-i számában Bálványdöntés című versével reagált a Sztálin-szobor ledöntésére. 1966-ban nyugdíjazták. Írásait az 1960-as évekig csak az egyházi sajtó közölte. Írói hagyatékát az Országos Széchényi Könyvtár kéziratárában helyezték el. Az 1942-ben írt A bűvös szekrény című verses mesejátékából Farkas Ferenc vígjopertát készített.

Fő művei: Hormayer és az egykorú magyar irodalom. Bp., 1928. Érzéseim és emlékeim. Versek. Szekszárd, 1947. Fanyar mosoly. Versek. Bp., 1947. Napot tükröző üvegcserep. Versek. Bp., 1965. A magyar szonett kezdetei. Bp., 1965.

Irodalom: Radnóti Miklós: Magamtól Istenig. Kunszery Gyula versei. *Nyugat*, 1938. Beszélgetések Kunszery Gyulával. *Vigília*, 1973. Vargha Kálmán: Kunszery Gyula. *Irodalomtörténeti Közlemények*, 1973. Hegedüs Gyula: Egy tiszta lelki írástudó halálára. *Élet és Irodalom*, 1973. május 4. Walkó György: Kunszery Gyula emléke. *Nagyvilág*, 1973. Haas György: Ki volt Kunszery Gyula? *Katolikus Szemle*, 1986.

Sz. R.

LÁBADY ANTAL

Bonyhád, Tolna vármegye, 1904. november 15. – Pécs, 1974. december 16.

Magyar Függetlenségi Párt

Baranya és Tolna vármegyék Pécs törvényhatósági jogú várossal

Római katolikus vallású kisiparoscsaládban született, apja Nusszer József ácsmester. 1933-ban megnősült, pedagóguscsaládból származó felesége, Lábady Ilona (1911–1988) a háztartást vezette. Hat gyermekük született, András (1934) építésmérnök, Klára (1936) jogtanácsos, Márta (1939) munkaügyi főelőadó, Mária (1940) nyugdíjas, Miklós (1942) orvos, Tamás (1944) bírósági elnök és egyetemi oktató, 1990-től az Alkotmánybíróság tagja, 1993-tól 1998-ig helyettes elnöke, 2003-tól a Pécsi Táblabíróság elnöke. 1944-ben a Nusszer családi nevet felesége nevének a felvételével Lábadyra magyarosította.

1929-ben a pécsi Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetemen orvosi diplomát szerzett. Bányarvosként kezdte a pályáját Mecsekszabolcson, a bányászok porbelégzési ártalmait kutatta. 1939-ben Szilikózis című munkájával habilitált a pécsi egyetemen, és a belklinika magántanára lett. A tüdőgyógyászat mellett belgyógyászatból is szakvizsgát tett. 1941-ben Bánffyhungyadra került kórházigazgatónak. 1944-ben családjával Bonyhádra költözött, az ottani kórházban folytatta orvosi praxisát.

1945. márciustól a helyi nemzeti bizottság, majd a városi képviselő-testület tagja. A háború befejezése után belépett a Független Kisgazdapártba, a bonyhádi szervezet egyik vezetője lett. 1945. november 4-én a Baranya és Tolna vármegyei választókerületben nemzetgyűlési képviselővé választották. 1947. februárjában kilépett a Független Kisgazdapártból, a Sulyok Dezső vezette Magyar Szabadság Párt egyik Tolna vármegyei vezetője lett. A párt 1947. július 21-i önfeloszlata után Pfeiffer Zoltán Magyar Függetlenségi Pártjához csatlakozott, az augusztus 31-i országgyűlési választásokon régi kerületében ismét képviselő lett. A Pfeiffer-párt mandátumainak 1947. novemberi 20-i törvénytelen megsemmisítése után visszavonult a politikai élettől. 1951-től Simontornyán és Tamásiban a tüdőgondozó szakrendelő főorvosa, Pincehelyen a kórház röntgenorvosa volt. Az 1950-es években az ÁVH több alkalommal elvitte, egy hétnél tovább azonban soha nem tartották fogva, más retorzió nem érte. 1972-ben ment nyugdíjba.

V. I.–V. V.

LAKATOS JÓZSEF

Pécs, 1910. december 10. – Pécs, 2000. február 19.

Magyar Dolgozók Pártja (MKP-listáról)

Baranya és Tolna vármegyék Pécs törvényhatósági jogú várossal

Szegény családból származott, apja vasmunkás és lakatos, anyja háztartásbeli. Egy öccse volt, aki csecsemőkorában elhunyt. 1936-ban feleségül vette Tőry Emmát, akitől 1949-ben elvált. Második feleségével, Jozipovics Annával 1950-ben kötött házasságot.

Az elemi elvégzése után polgári iskolában tanult, de nem fejezte be. 1925-ben Pécsen lakatostanonc lett, majd 1928-ban dolgozni kezdett, és belépett a vasasszakszervezetbe. 1930-ban a gazdasági válság következtében munkanélkülivé vált, ezért kiutazott Franciaországba. Egy kis bányavárosban, Lanzban dolgozott festőmunkásként. Munkaadója illegálisan alkalmazta. Belépett a Francia Kommunista Pártba. 1931 márciusában a francia rendőrség kitoloncolta, mert nem volt letelepedési engedélye. Hazatérése után egy évre behívták katonának. Leszerelése után Baranyában kőműveslegényként, majd a szakma kitanulása után kőművesmesterként dolgozott. Átlépett a Magyarországi Építőmunkások Országos Szövetségébe, amelynek helyi szervezeteiben különböző vezető tisztségeket töltött be. 1940-ben a Szociáldemokrata Pártba is belépett, a Baranya megyei végrehajtó bizottság tagja lett. A német megszállás után, 1944. március végén munkatáborba vitték Kárpátaljára, ahonnan sikerült megszöknie, és Budapesten át visszatért Pécsre. A város felszabadítása után, 1944. december elején részt vett a helyi MKP-szervezet megalakításában.

1945. január 14-én a megalakuló Baranya Megyei Szakszervezeti Tanács háznagya, később titkára lett. Helyi szakszervezetek és szövetkezetek szervezésével bízták meg. 1946. októberétől az MKP Baranya megyei szakszervezeti bizottsága tagja. Az 1945. november 4-i választásokon képviselőjelölt

volt, de a Baranya és Tolna megyei listáról nem jutott be a parlamentbe. Az 1947. augusztus 31-i választásokon újra elindult, most is pótképviselő lett, de ezúttal behívták, 1948. június 15-én a Pécs város polgármesterévé kinevezett Krancz Pál helyét foglalta el a törvényhozásban. 1949 és 1953 között is képviselő maradt. 1950-ben leváltották szakszervezeti tisztségeiből, és áthelyezték Budapestre: 1951. január 1-jétől a Vegyiművek Beruházási Vállalat vezérigazgatója lett. 1953 elején az Országos Tervhivatalhoz került, előbb főosztályvezető-helyettes, majd április 1-jétől az általános gazdasági irodán dolgozott. 1955. október 1-jén ismét áthelyezték, a 49. Számú Építőipari Vállalat igazgatója lett Komlón.

1956. november elején a Magyar Szocialista Munkáspárt Baranyai Megyei Bizottságának küldöttként Budapestre utazott, hogy találkozzon a párt vezetőivel. A központi útmutatások alapján Komlón ő irányította az MSZMP helyi szervezeteinek megalakítását, bekerült a városi pártbizottság vezetőségébe is, majd 1957-től a megalakuló Baranya megyei ellenőrző bizottság elnöke lett. 1962. május 15-én kinevezték a Közüti Üzemi Vállalat igazgatójává, 1968. február 29-ig, nyugdíjazásáig állt a vállalat élén.

Kitüntetései: Magyar Népköztársasági Érdemérem arany fokozat (1950); Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékérem (1957); Munka Érdemrend (1958); Magyar Szabadság Érdemrend (1958); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Munka Érdemrend arany fokozat (1970).

Irodalom: G. T.: Az egységes munkáspártért. Nagy idők tanúi. *Dunántúli Napló*, 1988. június 13.

I. K.

LÉVAY ZOLTÁN

Balassagyarmat, Nógrád vármegye, 1903. március 26. – Balassagyarmat, Nógrád megye, 1984. november 24.

Független Magyar Demokrata Párt

Hajdú és Bihar vármegyék Debrecen törvényhatósági jogú várossal

Apja Léway Béla református könyvkötőmester, anyja Nagy Evelin háztartásbeli. Képviselősege idején házasságban élt, első felesége halála után két évvel, 1981-ben újra megnősült.

1921-ben Balassagyarmaton érettségizett, majd jogi és államtudományi doktorátust szerzett és ügyvédi-bírói vizsgát tett. Debrecenben ügyvédi gyakorlatot folytatott, de mellette gazdálkodott is. A Debreceni Reform Társaság tagja.

1944. decemberben részt vett a Független Kisgazdapárt debreceni újjáalakításában; a hónap közepén bekerült a párt ideiglenes országos vezetőségébe, 1945. március 11-ig a városi kisgazdaszervezet főtitkára volt. 1944. december 5-től a helyi nemzeti bizottság jegyzője, majd 1945. január 23-tól 1947. április 15-ig a debreceni törvényhatósági bizottság tagja. A Debreceni Nemzeti Bizottság 1944. december 15–16-i ülésén

sén az Ideiglenes Nemzetgyűlés képviselőjévé választották. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Hajdú és Bihar megyei választókerületben újra mandátumhoz jutott. A párton belül a Vásáry fivérek és Sulyok Dezső hívei közé tartozott. 1946. március 12-én az FKGP Elnöki Tanácsa tizenkilenc társával együtt koalícióellenes magatartás vádjával kizárta a pártból, de mandátumát megtarthatta.

1946–1947-ben a Debreceni Ügyvédi Kamara elnöke, s tagja az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottságának is. 1945 és 1949 között Debrecen város és Hajdú vármegye tiszteletbeli főügyésze. 1945–1946-ban az Irodalompartoló Tiszántúli Szépműves Céh főtitkára.

1946 márciusában részt vett a Magyar Szabadság Párt megalapításában. A párt 1947. július 21-i önfeloszlatása után Balogh István páter Független Magyar Demokrata Pártjához csatlakozott, s annak Hajdú megyei listáján 1947. augusztus 31-én ismét képviselővé választották. Több, köztük nem egy kellemtelen interpellációt intézett a kormány tagjaihoz, illetve a

testület egészéhez. Október 8-án a választási részeredmények és az országos összesítés közzétételét sürgette; ezt az interpellációját előbb elhalasztották, majd törölték. Ugyancsak ezen a napon jegyzett be interpellációt a földművelésügyi miniszterhez az aszály sújtotta vidékek vetőmaggal való ellátása érdekében. Október 22-én közkegyelem meghirdetését sürgette. Interpellált az új, demokratikus szellemiségű állami tankönyvek késedelmes kiadása miatt is. Utoljára a népbíráskodásról szóló törvényjavaslat tárgyalásakor, 1947. december 11-én szólalt fel. Hosszú, beszédideje lejártakor fél órával meghosszabbított felszólalásában az ellenzéki oldal nagy tetszése közepette csúfos demokráciának nevezte azt a helyzetet, „ha netalán valahol az történnék, hogy nemcsak hogy nem a többség uralkodik és nem tiszteli a kisebbség jogait, hanem a kisebbség uralkodik és a többség jogait sem tartja tiszteletben”. Mandátumának lejártá után, 1949-ben visszavonult a politikától, Mátrafüredre, majd Debrecenbe, végül Balassagyarmatra költözött.

V. L.–V. V.

LIGETI LÁSZLÓ

Nyíregyháza, Szabolcs vármegye, 1914. február 18. – Budapest, 1994. szeptember 6.

Magyar Kommunista Párt

Országos lista

Édesapja, Blum Zsigmond nyíregyházi, izraelita vallású szabómunkás volt, aki az első világháborúban – két kicsi gyermekét hátrahagyva – fiatalon meghalt. Édesanyja, Mondachein Róza később újra férjhez ment. Nevelőapja, Lefkovits Károly, aki szintén szabómunkás volt, 1924-ben örökbe fogadta, ekkor vezetékneve Lefkovitsra változott. Egy nővére és két mostohatestvére volt. Felesége Kleptor Ida, két gyermekük született.

A négy elemi elvégzése után a nyíregyházi Kossuth Lajos Reálgimnázium tanulója volt négy évig, de a magas tandíj miatt abba kellett hagynia az iskolát. Tizennégy évesen kereskedőinasként, majd 1931-től segédként dolgozott az Ungár Lipót-cégnél. Belépett a nyíregyházi Kereskedőifjak Egyesületébe, majd 1931-ben a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. Ifjúsági egyesületén keresztül beszervezték a Kommunisták Magyarországi Pártjába is, sajtóösszekötő lett Budapest és Nyíregyháza között. 1934 őszén, sportbalesetét követően, felköltözött Budapestre, és 1942-ig az Adria Selyemszövőgyár Rt. lerakatában dolgozott kereskedősegédként. Még 1934-ben belépett a Kereskedelmi Alkalmazottak Országos Szövetsége ruházati szakosztályába és az MSZDP VII. kerületi szervezetébe. A mindkét szervezetben illegálisan működő kommunista csoport tagja, később vezetője. 1937. szeptember 16-án részt vett a Tompa utcai nyilaskeresztes központ elleni akcióban, ami után letartóztatták, de bizonyítékok hiányában

felmentették. 1937-ben bekerült az MSZDP VII. kerületi végrehajtó bizottságába, majd a kerületi 1. számú csoport titkárára lett, s küldöttként részt vett a párt 1939. januári kongresszusán. 1942. május 12-én, egy kommunista lebukássorozat miatt pártutasításra illegalitásba vonult. A német megszállás után, 1944. március 25-én röpiratszórás közben letartóztatták. Hat hónapig a csillaghegyi fogházban volt, augusztusban tizenkét évi fegyházra ítélték. 1944. augusztus végén a Margit körútra került, majd november 25-én átszállították a komáromi Csillagerődbe, ahonnan a foglyokat december 28-án gyalogmenetben indították Ausztria felé. Innen sikerült megszöknie, a Vörös Hadsereg bevonulásáig bujkált.

1945. április 2-án Komáromban jelentkezett a szovjet katonai parancsnokságon, de előbb a komáromi, majd a ceglédi hadifogolytáborba került, csak májusban, korábbi kommunista kapcsolata révén engedték szabadon. Budapesten jelentkezett az MKP-központban, a pártvezetés a megújult Magyar Kereskedelmi Alkalmazottak Szabad Szakszervezetének főtitkári tisztségébe helyezte. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a nagy-budapesti listáról nem jutott mandátumhoz. 1947-ben az országos listáról bejutott az Országgyűlésbe, ahol többször interpellált a munkanélküliség ügyében. A következő ciklusban, 1949-től 1953-ig újra az országos listáról, majd 1958-tól 1963-ig Budapest képviselőtében vett részt a törvényhozás munkájában.

1950-ben pártfőiskolát végzett. Az 1950. január 15-én, a kereskedelmi dolgozók és a magánalkalmazottak szakszervezeteinek egyesítésével létrejött Kereskedelmi és Pénzügyi Dolgozók Szakszervezetének (1957-től Kereskedelmi, Pénzügyi és Vendéglátó-ipari Dolgozók Szakszervezete) főtítkáraként folytatta munkáját, tisztségét huszonöt évig töltötte be. A Kereskedelmi Dolgozók Nemzetközi Szövetsége szervezőbizottsági tagja, a Szakszervezeti Világszövetségben a végrehajtó iroda tagja. A KPVD SZ éléről való távozása után, 1975. december 13. és 1987. szeptember 11. között a Szakszervezetek Országos Tanácsa alelnöke volt.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend bronz fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend V. fokozat (1950); Munka Érdemrend (1954); Munka Érdemrend arany fokozat (1964, 1965, 1968); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1974); Szocialista Magyarországért Érdemrend (1981).

Fő művei: A lakosság szolgálatában. Bp., 1974. Múltakra emlékezve. Bp., 1975. Küldetésben. Bp., 1977.

Irodalom: Ligeti László kitüntetése. *Népszava*, 1974. február 20. I. K.

LOSONCZY GÉZA

Érsekcsanád, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1917. május 5. – Budapest, 1957. december 21.

Magyar Kommunista Párt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Apja Losonczy Géza református lelkész. Anyja, Réthy Ilona férje 1928-ban bekövetkezett korai halála után két fiával Ceglédre költözött a szüleihez. Öccse, György (1919) orvos. 1945 februárjában házasságot kötött a kommunista újságíró, Haraszti Sándor leányával, az orvosi diplomát szerzett Máriával. Leányuk, Annamária (1949) kulturális antropológus. Özvegye később Ujhelyi Szilárd felesége lett.

Az érsekcsanádi református elemi iskola után két gimnáziumi osztályt végzett a bajai cisztereknél. 1929–1934 között a ceglédi Kossuth Lajos Gimnázium diákja volt, ahonnan egy diákcsíny miatt két társával együtt eltanácsolták. A hajdúbozsórményi Bocskai István Gimnáziumban érettségizett, majd beiratkozott a debreceni Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetem magyar–francia szakára. A Márciusi Front debreceni szárnya aktív résztvevőjeként cikkeket írt a *Tovább* című lapba, és felszólalt a második debreceni diétán. 1939 márciusától egy szemeszteren át a besançon-i egyetemen tanult, majd Párizsban kapcsolatba lépett a kommunista párt külföldi bizottságának a tagjaival, akik hivatalosan is a párt tagjává nyilvánították.

1939 októberében hazatért. 1940 tavaszától újságírógyakornok a *Népszavánál*. 1941 tavaszán szerezte meg a középiskolai tanári diplomát. Közben, 1940 tavaszán letartóztatták, az alagi csendőrlaktanyába hurcolták, majd rendőri felügyelet alá került. 1942 nyarán illegálisba vonult, részt vett a *Szabad Nép* néhány számának a szerkesztésében, Donáth Ferencsel együtt a Békepárt 1944. januári memorandumának a szerzője. A német megszállás után az antifasiszta Magyar Front egyik szervezőjeként részt vett az ellenállásban.

1945. március 25-től, a legális *Szabad Nép* indulásától a központi kommunista pártlap belpolitikai főmunkatársa. 1945. június 24-én beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Pest-Pilis-

Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyei választókerületben jutott mandátumhoz. Az 1947. augusztus 31-i választásokon ugyanitt szerzett képviselői helyet. 1947. november közepén az Amerikai Egyesült Államok budapesti követségének rémhirkeket terjesztő bulletinje ügyében interpellálta a kormányt. Decemberben a külügyi bizottság előadójaként ismertette a magyar–jugoszláv kulturális egyezmény becikkelyezése melletti érveket. 1951. évi letartóztatásáig folyamatosan a törvényhozás tagja maradt. 1946 októberétől az MKP Központi Vezetőségének a póttagja. 1948 júniusától a Magyar Dolgozók Pártja vezető testületében is póttag. 1948. december 4-től a miniszterelnökség, 1949. szeptember 5. és 1951. január 27. között a Népművelési Minisztérium politikai államtitkára. Az ún. selejtlistaügy ürügyén váltották le az államtitkári posztról. (A minisztérium által összeállított könyvtári selejtezési listára értékes könyvek is felkerültek, és a gyakran betegeskedő miniszter, Révai József őt tette az ügyben politikailag felelőssé.) Az 1950. november eleji zúzdába küldéskor még nem, a vizsgálat lefolytatásakor azonban apósa már letartóztatásban volt. Leváltása után rövid időre a Szépirodalmi Könyvkiadó igazgatója lett.

1951. március 17-én letartóztatták. Az 1951. október 12-i tárgyaláson koholt vádak alapján tizenöt év börtönbüntetésre, tíz év politikai jogvesztésre és vagyonelkobzásra ítélték; az ítélet sohasem emelkedett jogerőre. A börtönben tébcés lett, és 1953 őszén tüdővérzést kapott. Súlyos börtönpszichózis miatt a lipótzemei ideggondozó intézetbe került, majd 1954 szeptemberétől a mátraházi tüdőszanatóriumban ápolták. Az 1955. április 30-i perújítási tárgyalásán rehabilitálták. Neve 1954 novemberétől főmunkatársként szerepelt a *Magyar Nemzet* impresszumában, szignált cikkel azonban csak 1956 tavaszától jelentkezett.

1954. november 22-én Kékesen találkozott Nagy Imre miniszterelnökkel, aki az „új szakasz” és az újjáalakuló Hazafias

Népfront támogatására kérte. Budapestre történt visszatérése után, 1955 októberében Haraszi Sándorral és Vásárhelyi Miklóssal együtt az írómemorandum – ebben ötvenkilenc párttag író és újságíró tiltakozott az irodalmi, illetve kulturális élet irányításának az újrastálinizálása ellen – megszervezője. A Petőfi Kör 1956. június 27-én rendezett sajtóvitáján elmondott önkritikus, egyben Nagy Imre személyének és politikájának teljes rehabilitációját követelő felszólalásával újra bekapcsolódott az országos közéletbe.

Az MDP KV tagjai sorába történt 1956. október 23-i kooptálását október 28-ig – Donáth Ferencsel együtt – visszautasította. Tagja lett a Kádár János által 1956. október 30-án létrehozott héttagú MSZMP Ideiglenes Intézőbizottságnak, és államminiszter a november 2-án átalakult Nagy Imre-kormányban. A november 4-i szovjet intervenció napján Nagy Imre és több elvbarátja társaságában a jugoszláv nagykövetségen kapott menedéket. A követségről november 22-én történt távozásakor – Kádár szabad hazatérést ígérő nyilatkozata ellenére – a szovjet hatóságok társaival együtt elhurcolták, és Romániába internálták.

1957. április 11-én Snagovban letartóztatták, és április 17-én Budapestre, a Fő utcába szállították. A készülő Nagy Imre-

per másodrendű vádlottjának szánták, a tárgyalást azonban nem érte meg. Börtönpszichózisa kiújult, visszautasította az ételt, ezért mesterségesen táplálták; sikertelen öngyilkossági kísérletet követett el. Kétoldali tüdőgyulladást diagnosztizáltak nála, mégsem szállították kórházba, nehogy a per előkészületei kitudódjanak, illetve nehogy elmeállapota miatt ne legyen felhasználható a perben; inkább hagyták meghalni a börtönben. A végtisztességet megadó újratemetésére negyven évvel később, 1989. június 16-án került sor.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend bronz fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend tisztí keresztje (1948).

Irodalom: Vincent Savarius (Szász Béla): Losonczy Géza. *Szemle*, 3. sz. Brüsszel, 1963. *Beszélő*, 8. sz. 1983. október. Molnár Miklós: Fakereszt egy jeltelen sírra. Losonczy Géza emlékezete. *Irodalmi Újság*, 1988. 2. sz. Ember Judit: Menedéjog – 1956. A Nagy Imre-csoport elrablása. Bp., 1989. 1956 október. Interjú Ujhelyi Szilárdnéval és Ujhelyi Szilárdal. Közli: Hanák Gábor. *História*, 1990. 1., 2. sz. Kövér György: Losonczy Géza, 1917–1957. Bp., 1998.

K. Gy.

LUKÁCS SÁNDOR

Mezőkövesd, Borsod vármegye, 1914. november 18. – Budapest, 1984. február 29.

Magyar Kommunista Párt Nagy-Budapest

Apja, Roth József eredetileg szegényparaszt, idősebb korában suszterként dolgozott. Anyja, Kohn (Kun) Laura mosással és takarítással egészítette ki a család szegényes jövedelmét 1937-ben bekövetkezett haláláig. Édesapja és egyetlen testvére három gyermekével együtt koncentrációs táborban halt meg. Felesége, Ilosvai Marianna (1928) 1947-től párttag, később a *Népszava* újságírója, Lukács Mária néven publikált. Házasságukból két leánygyermek született. 1945-ben nevét az illegalitásban használt nevére változtatta.

1931-től a fővárosi tanítóképzőben tanult. Ekkor kezdett foglalkozni a marxizmussal, német és francia nyelvű könyveket olvasott. 1933-ban kapcsolatba került a baloldali ifjúsági mozgalommal. 1935-től részt vett az illegális kommunista pártmunkában, röpiratokat terjesztett, a Komintern *Vorwärts* című lapját fordította a párt számára. Ugyancsak 1935-ben pártutasításra belépett az MSZDP-be. 1936-tól a Tűzoltó utcai szociáldemokrata párthelyiség volt a fő működési területe. 1937-től illegális szemináriumokat is vezetett. 1937–1938-ban Ságvári Endre irányította munkáját. Miután megkapta népi iskolai tanítói oklevelét, és 1938 nyarán elvégezte a Fővárosi Pedagógiai Szemináriumot, helyettes tanítói állást kapott,

de 1939 elején eltanácsolták. 1939. áprilisban Franciaországba ment, a Sorbonne-on tanult Párizsban. A külföldi egyetemi tanulmányoknak a második világháború kitörése vetett véget. 1939 decemberében visszatért Magyarországra. 1940. januárban lejárt útlevéle ürügyén beidéztek, megverték, rendőri felügyelet alá helyezték. 1940-től 1944 végéig egy hosszabb megszakítással munkaszolgálatos volt, két évig Ukrajnában. Valamennyire megtanult oroszul, így sikerült megszöknie. Magyarországra visszatérve Budapesten bujkált.

1945. január 13-án szabadult fel az a háztömb, ahol rejtőzködött. Ideiglenes párttagkönyvét február 2-án állították ki. Ugyanezen a napon az első pedagógus-szakszervezeti közgyűlés az ideiglenes vezetőség titkárává választotta. 1949. augusztusig volt szakszervezeti vezető, 1947 és 1949 között a Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezetének titkára, illetve főtítkárhelyettese. 1947-től 1949-ig a köznevelési bizottság tagja, a pedagógus pártcsoport vezetőségi tagja. A szakszervezet irányítójaként szerepet vállalt a nyolcosztályos általános iskola létrehozásában (1945), a pedagógiai főiskolák létesítésében (1946) és az iskolák államosításában (1948). Számos cikke jelent meg a *Társadalmi Szemle*, a *Pedagógus*

Értesítő, az Embernevelés és a Köznevelés című folyóiratokban. 1945–1948 között szeminárium-, majd konferenciavezető az MKP VIII. kerületi szervezetében. 1947–1948-ban a józsefvárosi pártválasztmány tagja.

Az 1945. novemberi választásokon a Pest megyei választókerületben nem szerzett mandátumot. 1947. augusztusban a nagy-budapesti listáról bekerült a törvényhozásba. Többször nyújtott be interpellációt a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez; egyebek között a pedagóguslakások bérleti összegének pontos megállapítását, a pedagógusállás teljes körű rendezését, a tanítók és tanárok közmunkaváltóságának eltörlését, valamint az általános iskolákban tapasztalt pedagógushiány megszüntetését kérte. Mindkét költségvetési évben részt vett a vallás- és közoktatásügyi fejezet részletes tárgyalásában. Az 1949. május 15-i országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Népfront nagy-budapesti listájáról szerzett újra mandátumot, de még a ciklus befejezése előtt lemondott képviselői helyéről.

1949. augusztusban kinevezték a volt ciszterci rendi gimnázium (később József Attila Gimnázium) igazgatójává, egyben az MTA ösztöndíjasa lett. 1953. augusztusban a Honvédelmi Minisztérium átkérte az akkor alapított II. Rákóczi

Ferenc Katonai Középiskolába, ahol Oláh István iskolaparancsnok, a későbbi honvédelmi miniszter tanulmányi parancsnokhelyettese lett. 1956. december 3-tól 1957. november 27-ig ismét a pedagógusok szakszervezete főtitkára, a SZOT elnökségi tagja. 1957. november 27-én az MSZMP KEB kizárta a pártból, az indoklás szerint 1956. november 18-án a pedagógus-szakszervezetben részt vett egy nyilatkozat szerkesztésében, amelynek politikai bevezető részében a forradalom kifejezést használták, s ezt a dokumentumot decemberben – főtitkársága idején – sem vonták vissza. Előbb a KB-hoz, majd a KEB útján a VII. és a VIII. kongresszushoz fellebbezett, mindhiába. 1958 elejétől 1965 júliusáig a Fazekas Mihály Gimnázium (később Fazekas Mihály Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium) igazgatóhelyettese. 1964-ben értesítést kapott a KEB-től arról, hogy nem emelnek kifogást pártba való visszavétele ellen. Ezután, egyévi tagjelöltséget követően, 1966-ban visszavették a Magyar Szocialista Munkáspártba. 1965. júliusban kinevezték az ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Iskola igazgatójává.

Kitüntetései: Szocialista Munkáért Érdemérem (1954); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Munka Érdemrend arany fokozat (1981).

M. K. J.

LUKÁCS VILMOS

Bécs, Ausztria, 1884. december 14. – Budapest, 1961. január 14.

Független Magyar Demokrata Párt Országos lista

Tisztviselőcsaládból származott, apja, Lukács Lajos főintéző, anyja Lipschitz Eleonóra. Egy nővére, Melanie és egy másik testvére született. Izraelita felekezetű, 1908-ban áttért az unitárius vallásra. 1913-ban házasságot kötött Löwin Karolinával (1889–1932). Gyermekek, Éva ötévesen elhalálozott. 1934-ben a fővárosban újra megnősült, felesége Krammer Gizella (1893–1972). Ágnes leányuk (1934–1984) adminisztrátor volt.

A pápai református gimnáziumban érettségizett, majd elvégezte a Magyar Királyi Keleti Kereskedelmi Akadémiát. Később Budapesten, Berlinben és Kolozsvárott jogi tanulmányokat folytatott. Egyetemistaként részt vett az ifjúsági ellenzéki mozgalmakban, a megalakult egyetemi kör főtitkára volt. 1908-tól előbb Pápán, majd Szentgotthárdon volt ügyvédgyakornok. 1911-ben letette ügyvédi szakvizsgáját, Pápán, majd 1925 júliusában a fővárosban ügyvédi irodát nyitott. 1914 augusztusában katonai behívót kapott, előbb a szerb, majd az olasz fronton harcolt, sebesülése után leszerelték.

1918 októberében belépett a Negyvennyolcas Függetlenségi Kossuth Pártba. A polgári demokratikus forradalom után a Nemzeti Tanács titkára lett. Politikai szerepvál-

lálása és októbrista múltja miatt az ellenforradalmi rendszer hatalomra jutása után eltiltották hivatása gyakorlásától, ezért 1921-ben asztalos segédlevelet szerzett. 1920 és 1927 között a Frontharcos Szövetségben tevékenykedett, majd részt vett a Frontharcosok Egyesült Nemzeti Pártja megalakításában. Pártjuk később beolvadt a liberális szellemiségű Függetlenségi Pártba, ahol alelnökké választották. Gyakran megfordult a Kossuth Klub rendezvényein. 1944. március 24-én a németek politikai túszként Oberlandersdorfbra, majd Mauthausenbe hurcolták, ahonnan 1944. június 6-án kiszabadult. A nyilasuralom alatt ismét nem folytathatott ügyvédi gyakorlatot. Bekapcsolódott az ellenállási mozgalomba, Csécsy Imre embermentő akcióit segítette.

1945-től a Budapesti Ügyvédi Kamara választmányi tagja és az országos bizottság fegyelmi bírója volt. Az ügyvédi tevékenység mellett szőlőbirtokán gazdálkodott. 1945 áprilisában a Kossuth Szövetség társelnöke, több tagjával együtt csatlakozott az 1947-ben megalakított Független Magyar Demokrata Párthoz. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon nem szerzett mandátumot. Behívására 1947. december 10-én került sor, miután az MFP mandátumainak

megsemmisítése következtében az FMDP-nek is jutott országos listás mandátum. Főleg a jogi témájú előterjesztések vitájában vett részt. A következő parlamenti választáson, 1949-ben a Magyar Függetlenségi Népfront Győr és Sopron

megyei listáján pótképviselő lett, de ezúttal nem hívták be a törvényhozásba. Később a Hazafias Népfrent és az Országos Béketanács választott testületeiben tevékenykedett.

Sz. R.

LUPKOVICS GYÖRGY

Nyitra, Nyitra vármegye, 1891. július 16. – Nyíregyháza, Szabolcs-Szatmár megye, 1982. március 8.

Független Kisgazdapárt

Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyék

Római katolikus vallású, értelmiségi családból származott. Apja, Lupkovics József a törvényszéki bíróság elnöke volt Lőcsén. Édesanyja, Kézmárszki Mária a háztartást vezette. Felesége Nikkelszky Etelka. Két gyermekük született, Tibor (1928) tanító, Graziella (1931) tanárnő lett.

Középiskolai tanulmányait Lőcsén végezte. Az érettségi után a kassai jogakadémiára iratkozott be, majd a budapesti tudományegyetemen szerzett jogi diplomát, és tetti később bírói és ügyvédi vizsgát. Közben, 1926-ban a franciaországi Grenoble-ban is folytatott tanulmányokat. Jogi pályáját 1913-ban bírósági jegyzőként kezdte az eperjesi törvényszéken. Még ez évben behívták katonának; az első világháború idején az orosz fronton harcolt, hadifogságba esett, s Turkesztánba került. 1918 tavaszán, az oroszországi forradalmak után térhetett haza. 1919 januárjában a Kúriához osztották be tanácsjegyzőnek. A következő évben áthelyezték az Igazságügyi Minisztériumba, ahol kezdetben titkár az elnöki osztályon. 1921-től a nemzetközi jogi osztály munkatársa, 1933-tól az osztály helyettes vezetője, 1939-től vezetője. Törvényszéki, majd ítélőtáblai, végül kúriai bíró lett. Közben Genfben a Népszövetség „időleges munkatársa”. Magyarország képviselője a Nemzetközi Légi Jogi Szakértői Bizottságban és a Nemzetközi Büntetőjogi és Börtönügyi Bizottságban. Mint nemzetközi jogász számos államközi tárgyaláson vett részt.

1944 októberében a Lakatos-kormány megbízásából ő tárgyalta a megszálló német hatóságokkal a pestvidéki ügyészség fogdájában őrzött hat ellenzéki politikus, köztük Bajcsy-Zsilinszky Endre és Nagy Ferenc átadásáról. Neki is köszönhető, hogy ez 1944. október 10-én megtörtént, és a németellenes politikusok két nap múlva szabadlábra kerültek. A Szálasi-puccs után, 1944 novemberében letartóztatták, mert több alkalommal, nyilvánosan tiltakozott az ország kiürítése ellen. Két hónapig a sopronkőhidai fegyházban tartották fogva, majd kényszernyugdíjazták, és 1945. január 1-jétől rendőri felügyelet alá helyezték. 1945. márciusban Kőszegen érte a szovjet hadsereg bevonulása.

Ezután Nyíregyházára költözött, ahol 1949-ig egy tanyán gazdálkodtak felesége 118 kat. holdas birtokán. Birtokukból 1945-ben a földreform céljára 28 kat. holdat maguk ajánlot-

tak fel. 1945. augusztus 18-án belépett az FKGP-be. Elindult az 1945. évi nemzetgyűlési választásokon, de a Szabolcs és Szatmár-Bereg megyei listán csak pótképviselő lett. 1946-tól a párt Szabolcs megyei szervezetének ügyvezető elnöke.

1947. augusztus 31-én a Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyei választókerületben országgyűlési képviselővé választották. A kisgazdapárti képviselőcsoport fővitarendezője, az alkotmányjogi és közjogi bizottság helyettes elnöke lett. 1948. február 10-én ő terjesztette be a költségvetésről készített egységes bizottsági jelentést. Több alkalommal volt az FKGP hivatalos szónoka, leggyakrabban a jogi témájú vitákban kért szót.

1948-tól magántanár a debreceni egyetem jogi karán. 1949-ben a zaklatások miatt felesége maradék földjét felajánlotta az államnak. 1950-ben megfosztották magántanári címétől, majd 1951-ben megvonták a nyugdíját, ezért kénytelen volt beiratkozni egy könyvelői tanfolyamra. 1951–1952-ben kontírozó a Tiszamenti Vízműveknél. 1952 őszétől kilenc hónapig Kaposvárott a 3. Számú Mélyépítő Vállalat könyvelője, csoportvezetője, számviteli osztályvezetője, majd vállalati szervezői beosztásban nyert alkalmazást. 1953–1956 között Nyíregyházán a Finommechanikai Vállalat főkönyvelő-helyettese. 1956. szeptembertől november 5-ig ugyanitt a Minőségi Textilruházati Vállalat főkönyvelője.

1956. októberben egyik kezdeményezője volt a Független Kisgazdapárt újjászervezésének, 31-én a párt megyei szervezetének elnökévé választották. Október 29-től a Szabolcs-Szatmár Megyei Nemzeti Bizottság, és egyidejűleg a Nyíregyházi Városi Forradalmi Tanács Végrehajtó Bizottsága tagja. November 6-án a szovjet hatóságok letartóztatták, és a megyei forradalmi tanács más vezetőivel együtt Ungvárra vitték, ahonnan december 19-én szabadult. 1957. január 19-én lemondott az FKGP megyei szervezetében betöltött elnöki tisztéről, és kilépett a pártból. 1957. június 22-én őrizetbe vették, s a debreceni katonai bíróság ugyancsak 1957-ben tízenöt évi szabadságvesztésre és teljes vagyonekkozbásra ítélte; büntetését a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1958. április 28-án helybenhagyta. 1961-ben feltételesen szabadlábra helyezték, s ítélete hátralévő részét három év próba-

időre felfüggesztették. A nyíregyházi Kertészeti Kutatóintézetnél helyezkedett el fordítóként, majd miután visszakapta nyugdíja egy részét, nyelvtanítással foglalkozott. Ítéletét az 1990. évi XXVI. törvény alapján semmissé nyilvánították.

Fő művei: A közigazgatás racionalizálása. Birói és közjogi segély. A Nemzetek Szövetsége és a nemzetközi egyezmé-

nyek. Bp., 1935. A magyar rendi országgyűlések 1608–1848-ig. Kassa, 1941.

Irodalom: Vida István: Lupkovics György kisgazdapárti politikus 1956. októberi programtervezete. *Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle*, 1995. 3. sz.

V. I.–V. V.

MAÁR GYULA

Okány, Bihar vármegye, 1894. február 12. – München, Német Szövetségi Köztársaság, 1970. július 8.

Magyar Függetlenségi Párt

Hajdú és Bihar vármegyék Debrecen törvényhatósági jogú várossal

Szülei Maár Ignác kereskedő és Czernóczki Julianna. Egy húga született, Etelka (1896). Római katolikus vallású. Nem kötött házasságot.

A középiskolát Nagyszalontán végezte, majd beiratkozott a kolozsvári Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetemre, ahol jogi tanulmányokat folytatott. 1916-ban katonai behívót kapott, a 4. honvéd gyalogezred katonája lett, az olasz frontra vitték. 1918-ban hadifogságba esett, s csak két év múlva térhetett haza. Befejezte kényszerűségből megszakított tanulmányait, majd ügyvédjelölt lett Szeghalmon. Ügyvédi vizsgái után, 1923-ban ügyvédi irodát nyitott Komádiban. Az 1930-as években bekapcsolódott a Független Kisgazdapárt tevékenységébe, részt vett a párt választási küzdelmeiben. 1940 és 1946 között Nagyváradon folytatta ügyvédi tevékenységét.

1944 végén a Magyar Népi Szövetség, majd néhány hónapig a Román Szociáldemokrata Párt tagja volt. 1946 elején a román hatóságok kiutasították. Debrecenben telepedett le, ismét csatlakozott a Független Kisgazdapárthoz, beválasztották a Bihar vármegyei választmányba. 1947 nyarán

átlépett a Magyar Függetlenségi Pártba. Az országgyűlési választásokon a Hajdú és Bihar megyei választókerületből bekerült a törvényhozásba. Az Országos Nemzeti Bizottság törvénytelen döntése nyomán, az MFP többi képviselőjéhez hasonlóan, 1947. november 20-án megsemmisítették a mandátumát. Visszatért ügyvédi hivatásához, de a fenyegető le-tartóztatás elől 1948 októberében bujkálni kezdett.

1949 tavaszán Jugoszláviába menekült, a nagybecskereki menekülttábor lakója lett, majd Belgrádba vitték. A jugoszláv hatóságok őrizetéből 1949. június 7-én Görögországba szökött, később az Egyesült Államokban telepedett le. Kezdetben a Szabad Európa Rádióban dolgozott, de hamarosan kivált a szerkesztőségéből. Ezután állattenyésztésbe kezdett egy Washington melletti farmon; később Pennsylvania államba költözött. Bekapcsolódott az magyar politikai emigráció munkájába, a Magyar Nemzeti Bizottmány összeférhetlenségi bizottságának tagja lett, de 1953-ban kilépett a szervezetből. Az 1960-as évektől gyakran utazott Európába, egyik útján érte a halál.

Sz. R.

MADARÁSZ LÁSZLÓ

Pozba, Bars vármegye, 1900. április 1. – Vác, Pest megye, 1977. november 17.

Magyar Kommunista Párt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Református vallású földművescsaládban született. A népis-kola hat osztályát járta ki szülőhelyén. Megnősült, három gyermeke született. A két világháború között kevés földjének művelése mellett napszámot és minden egyéb munkát elvállalt, hogy biztosítsa családjá megélhetését.

1945. januárban belépett a Magyar Kommunista Pártba, a váci szervezet elnöke lett. A földreform során 5,5 kat. hold földet kapott. Az Újbirtokosok és Földhözjuttatottak Országos Szö-

vetsége megyei választmánya, valamint a Kisalföldi Földműves Tanács és a Kisalföldi Mezőgazdasági Kamara alelnöke. A Nemzeti Parasztpárt felkérte képviselőjelöltnek, de nem élt a lehetőséggel. 1947. augusztus 31-én a Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog megyei MKP-listáról mandátumhoz jutott. A pártegyesítést követően, 1948. augusztus 4-én a Magyar Dolgozók Pártja országgyűlési képviselőjeként lemondott mandátumáról.

M. K. J.

MAGYAR JÓZSEFNÉ KISS KRISZTINA

Ókésce, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1901. július 16. – Tatabánya, Komárom megye, 1976. október 6.

Magyar Kommunista Párt

Fejér és Komárom-Esztergom vármegyék Székesfehérvár törvényhatósági jogú várossal

Református vallású családban született. Anyja Kiss Krisztina, apját nem ismerte. Házassága előtt bányában is dolgozott, majd otthon maradt négy gyermekével, és a háztartást vezette. Férje, Magyar József (1896–1970) négy elemiig jutott, tizenkét évesen kőművesek mellé szegődött. 1905-ben szülei tizenegy gyermekükkel Bakonyszentkirályról Felsőgalárra költöztek. 1910-től bányában vállalt munkát, takarítófiúból vājár lett. Az 1917. májusi sztrájkban már szervezett munkásként, a Bánya- és Kohómunkások Országos Szövetségének tagjaként vett részt. 1918-ban a szociáldemokrata pártba is belépett. A Tanácsköztársaság alatt a Vörös Hadserg 19. tatai vadászszázalója katonájaként harcolt a Felvidéken. A kommün bukását követően rendőrségi felügyelet alá helyezték. Amikor sikerült munkát kapnia, a XI. akna bizalmija lett, az 1924–1925. évi sztrájkok résztvevője. A kudarcokat követően feleségével a kivándorlás mellett döntöttek. 1925-ben Franciaországba ment, tagja lett a CGT-nek és a francia szocialista pártnak.

Hat elemiit végzett, majd munkába állt. 1916-ban a csepe-li lőszergyárban dolgozva kapcsolódott be a mozgalmi életbe. 1922-ben belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. Férje kivándorlása után fél évvel ő is követte házastársát, de az új környezetbe nehezen tudott beilleszkedni. Második gyermeküket várva a hazatérés mellett döntött, de kisfiuk halva született. 1927-ben férje is visszatért Magyarországra, 1929-ben azonban a várható letartóztatása elől családostul ismét Franciaországba emigráltak. Férje ekkor belépett a Francia Kommunista Pártba, a magyar szekció egyik szervezője, a Vörös Segély aktivistája, az 1930. szeptember 1-jei tün-

etés emlékére alapított Szeptember 1. Bizottság tagja. 1936-ban ő is belépett a Francia Kommunista Pártba. Az egyre harcosabb francia nőmozgalom aktivistája, a Hábóru és Nyomorellenes Nőszövetség ügyvivője lett. Miután 1940-ben végleg hazatértek, férje a XIV. aknán helyezkedett el. Kapcsolatot keresett az illegális kommunista mozgalommal, röplapokat terjesztett, később szabotázsakciókban vett részt.

1945 tavaszán belépett a Magyar Kommunista Pártba, kerületi nőtitkár lett. A Magyar Nők Demokratikus Szövetségének alapító tagja, ügyvivője; 1947-ben a tatabánya-újtelepi csoport elnöke lett. Ugyanebben az évben bekerült az MNDSZ országos vezetőségébe is. Férje pártszervező a IX-es körzetben, a földosztó és a nemzeti bizottság tagja, a Magyar Szabadságharcos Szövetség helyi csoportjának az elnöke. Később a Magyar Önkéntes Honvédelmi Sportszövetség megyei titkára lett. Az 1947. augusztus 31-én megrendezett parlamenti választásokon pártja a Fejér és Komárom-Esztergom megyei kerületben indította, pótképviselő lett. 1948. április 26-án, a mandátumáról lemondott Osztrovski György helyére behívták, ő az első tatabányai asszony, aki országgyűlési képviselő lett. A pártegyesítés után az MDP körzeti titkára lakóhelyén. Az 1949–1953 közötti ciklusban is megőrizte mandátumát. 1956. novemberben férjével együtt beléptek a Magyar Szocialista Munkáspártba. Férje karhatalmista, majd munkásör, 1960. évi nyugdíjazásáig az MSZMP tatabányai I. körzetének alapszervezeti titkára.

Kitüntetései: Munka Érdemrend arany fokozat (1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

M. K. J.

MAJLÁT JOLÁN

Sárvár, Vas vármegye, 1917. szeptember 10. – Budapest, 1991. december 24.

Nemzeti Parasztpárt

Országos lista

Apja, Majlát Sándor (1880–1917) református vallású adófőtiszt volt Sárváron, fiatalon meghalt, hat hátrahagyott gyermeke sok küzdelem árán, nélkülözések közepette nőtt fel; anyja Gehl Jolán (1884–1950) varrónő. Testvérei között ő volt a legfiatalabb. Férje Erdei Ferenc (1910–1971) szociológus, politikus, miniszter, a Nemzeti Parasztpárt főtitkára. Két gyermekük született, András (1946–1986) építész, Sára (1947) biológus lett.

Az elemi iskolát Sárváron végezte el. Családja 1927-ben Pestszenterzsébetre költözött. Középsikolai tanulmányait bejáróként a budapesti Mária Terézia Leánygimnáziumban végezte. Az érettségi után két évig tanítással az egyetemi tanulmányokhoz szükséges összeget gyűjtötte össze, s azután 1938-ban beiratkozott a Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának történelem és

néprajz (szociológia) szakára. Itt ismerkedett meg a falukutatók írásával és a Márciusi Front fiatal aktivistáival. Ettől kezdve a baloldali-népi mozgalom vonzásában élt. 1940-től szoros kapcsolatot tartott fenn a Győrffy-kollégistákkal. 1943-ban doktorált, majd tanársegédi kinevezést kapott az egyetem művelődéstörténeti tanszékén. Néhány kisebb néprajzi tanulmány mellett jelentős társadalomtörténeti kutatásokat végzett; feldolgozta Nagykörös társadalom-történetét a török korban, munkáját Egy alföldi civis város kialakulása címen a Művelődéstörténeti Intézet jelentette meg. 1943 augusztusában ott volt a szárszói konferencián. Az egyetem elvégzése után tovább folytatta Nagykörös és Kecskemét társadalomtörténetének kutatását; Márkus Istvánnal együtt a nagykörösi levéltárban érte a német megszállás. 1944. szeptemberben baloldali kapcsolata miatt a rendőrség előállította Nagykörösön. Októbertől Erdei Ferencsel együtt bujkált Szigetszentmiklóson. Az ostrom már Budapesten érte, a Győrffy-kollégistákkal részt vett az ellenállásban.

1945. január közepétől részt vett a Nemzeti Parasztpárt Budapesten rekedt tagjaival együtt a meginduló szervezkedésben. Január végén belügyminiszter férje segítségével eljutott Debrecenbe; az NPP Ideiglenes Intézőbizottsága tagja lett mindaddig, amíg az Ideiglenes Nemzeti Kormány Debrecenben volt. Mint a földművelésügyi miniszter mellett dolgozó szervezőközpont egyik tagja, 1945 elejétől a megyei és járási földosztó biztosok (jórészt Győrffy-kollégisták) harmincfős csoportját vezette. Számos vármegyét bejárta, hogy a helyszínen igazítsa el a miniszteri biztosokat és a földigénylő bizottságok tagjait. A kormány Budapestre költözése után a parasztpárt budapesti központjában dolgozott mint a szervezés irányítója. 1945. június 24-től az Ideiglenes Nemzetgyűlés képviselője; a

november 4-i nemzetgyűlési választásokon pótképviselő lett. 1945 őszén bekapcsolódott a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége munkájába, s részt vett a párizsi nemzetközi kongresszuson. 1946. április 8. és 1952. május 24. között az MNDSZ országos elnökségi tagja, majd ügyvezető elnöke. Az 1947. augusztusi országgyűlési választásokon a parasztpárt országos listáján újra pótképviselő lett. 1948-tól az NPP propagandaosztálya helyettes vezetője. Ugyancsak 1948-ban került be a budapesti törvényhatósági bizottságba. 1948 októberében a Magyar Központi Híradó Rt. igazgatósági tagjává jelölte a parasztpárt.

1949. január 27-én Borsos Sándor mandátumától megfosztott képviselő helyére behívták az Országgyűlésbe. Februártól a budapesti népfrentbizottság tagja. A május 15-i országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Népfrent nagy-budapesti listájáról szerzett újabb mandátumot. 1949. június 1-jétől a Kulturális Kapcsolatok Intézete igazgatója, majd főtitkára. A Magyar–Szovjet Művelődési Társaság társelnöke és a Magyar Partizánbarátok Szövetsége elnökségi tagja. 1949–1952 között a Sarló Könyvtermelő és Értékesítő Szövetkezet tagja. 1953 és 1958 között is országgyűlési képviselő, de 1954-től tartósan betegállományban volt. 1956. október végén, november elején a férje mellett volt a Parlament épületében. 1971-ben vonult nyugdíjba.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend (1948); Április Negyedike Érdemrend (1985).

Fő művei: Egy alföldi civisváros kialakulása. Nagykörös, 1943. Nagykörös beilleszkedése a magyar rendi társadalomba a XVIII. században. Márkus Istvánnal. Bp., 1943. Asszonyok a békéért. Bp., 1947.

B. P.—M. K. J.

MALASITS GÉZA

Budapest, 1874. augusztus 25. — Budapest, 1948. november 9.

Szociáldemokrata Párt

Győr-Moson és Sopron vármegyék Győr és Sopron törvényhatósági jogú városokkal

Szülei unitárius vallásúnak nevelték. Nős volt, 1947 szeptemberében már özvegységben élt, négy gyermeke született.

Az elemi iskola öt osztálya után három év ipariskolát végzett. Eredetileg a lakatosszakmát tanulta ki, majd villanyszerelő lett. Két szemesztert elvégzett a budapesti felsőbb rajziskolában is. Lakatos segédlevéllel a zsebében bejárta Európát, Belgiumban, Hollandiában, Spanyolországban, Szerbiában, Oroszországban fordult meg. Ezután egy téglasszállító hajó gépészeként eljutott Angliába, ahol több évig élt; a londoni Workingman College-ben tanára volt H. G. Wells és G. B. Shaw, majd két szemeszteren át a cambridge-i Ruskin College hallgatója. A szocializmus európai elméleteivel itt

ismerkedett meg. Több évig tartó valcolása közben jól megtanult németül és angolul, de több más nyelven is megértette magát.

1893-ban belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. 1895-ben megválasztották az óbudai Munkásképző Egylet elnökévé. Amikor Angliából visszatért Budapestre, a Magyarországi Vas- és Fémmunkások Központi Szövetsége megalapításába bekapcsolódott. 1904-től tizenöt éven át a szakszervezet titkára. 1900 és 1908 között kisebb megszakításokkal a szociáldemokrata pártvezetőség tagja. Akkor már az egyik legtapasztaltabb szakszervezeti funkcionáriusnak számított. Az első világháború idején részt vett az ipari mun-

kások élmezési bizottsága, valamint a munkásügyi panasz-bizottság munkájában. 1919-ben a Károlyi-kormány a Diósgyőri Vas- és Acélgárba küldte munkaügyi és termelési biztosnak. A kommün bukása után letartóztatták, vádat emeltek ellene, és a zalaegerszegi internálótáborba vitték. Szabadulás után azonnal visszatért a közéletbe. 1920. augusztusban tagja volt annak a küldöttségnek, amely a párt megbízásából Teleki Pál miniszterelnökkel az egyesülési és gyülekezési jogról, valamint az internálási rendelet eltörléséről tárgyalt. Még ugyanebben az évben Jászai Samuval együtt a magyar szakszervezetek képviselőjeként részt vett a Nemzetközi Szakszervezeti Szövetség II. konferenciáján. 1920. január 1-jétől az Általános Fogyasztási Szövetkezetnél betöltött különböző funkciói – igazgatósági tag, szervezési osztályvezető, főtitkár, cégvezető – révén sokat tett a szövetkezeti mozgalom, illetve a szolidaritás eszméjének terjesztéséért. Rendszeresen közölt írásokat a *Szövetkezeti Értesítő*ben, a magyarországi munkásszövetkezetek hivatalos közlönyében, amelyet 1938-tól kezdve ő szerkesztett. 1925-től az újabb világháború kitöréséig az angyalföldi pártszervezet végrehajtó bizottsági elnöke.

1924. június 30-tól huszonnégy éven át országgyűlési képviselő, miután a győri második kerületi időközi pótválasztáson a szavazatok 50,68 százalékaival megelőzte Bernolák Nándor keresztényszocialista párti ellenfelét. 1926-ban a soroksári egyéni kerületben 34,32 százalékkal ugyan veszett Fitz Artúrral (Keresztény Gazdasági és Szociális Párt) szemben, de a győri MSZDP-lista vezetőjeként tagja maradt a törvényhozásnak. (A szociáldemokrata lajstromra 4292 szavazatot esett, így megelőzte az Egységes Párt listáját, élén Márkus Jenővel.) Mandátumát 1931-ben, 1935-ben és 1939-ben is megőrizte, valamennyi alkalommal Győrben választották képviselővé. A város szociáldemokrata képviselőjeként gyakran tartózkodott az ipari központnak számító településen, ahol nagy tekintéllyel és befolyással rendelkezett a helyi munkásmozgalomban. A győri ipari munkásság érdekeinek védelmét rendszerint Udvaros István helyi párttitkárral együtt vállalták fel. Az MSZDP parlamenti frakciójában a törvénykezési bizottságban dolgozott, s az évek során meglehetősen nagy függetlenséget vívott ki magának. A korabeli (polgári) értékelések szerint ő állt legközelebb a modern nyugat-európai szociáldemokrata pártok gondolatvilágához, ugyanekkor a munkásság osztályérdekeit igen jól össze tudta egyeztetni a nemzeti gondolat-
tal. 1928-ban, a svéd–amerikai gyufatröszt monopóliumával kapcsolatos kormányjavaslat vitájában a képviselők általános derűtsége közepette kijelentette, hogy Zsigmond király óta ilyen nagyarányú zálogosításra nem került sor az országban. 1933. július 4-én, a bányahatósági jogkör törvényjavas-

latának vitája során mondta el a pilisvörösvári bányakatasztrófával kapcsolatos beszédét, amelyben drámai módon hívta fel a figyelmet a föld alatt dolgozók helyzetének tarthatatlanságára. Beszédét Bányászors címmel a *Szociáldemokrata Füzetek* sorozatban is megjelentették. Beválasztották a Győr-Moson vármegyei és a Győr városi törvényhatósági bizottságba is. 1933-tól a vasasszakszervezet alelnöke. 1939-től egyre gyakrabban és határozottabban foglalt állást a zsidóüldözés ellen, többször interpellált zsidókat ért különböző atrocitások miatt. Ugyancsak 1939-ben földosztást követelt a szociális nyomor enyhítésére, ezt a beszédét is kiadták nyomtatásban Földet a magyar népnek! címmel. Ugyanakkor 1941. novemberben, a honvédelmi tárca költségvetési vitája során a Szociáldemokrata Párt nevében helyeselte a kormány fegyverkezési programját.

1944. március 19., a német megszállást követően a Gestapo emberei a képviselőház huszornégy tagjával együtt őt is szinte azonnal elfogták, s a mauthauseni koncentrációs táborba hurcolták. 1944. augusztusban szerencsés körülmények között, Rátz Kálmánnal együtt vissza tudott térni a lágerből. Bátorságára és emberségére jellemző módon augusztus 19-én Kabók Lajos és Szeder Ferenc képviselőtársaival együtt beadvánnyal fordultak a belügyminiszterhez a letartóztatott, a hazai és külföldi internáló- és koncentrációs táborokba hurcoltak érdekében. Ugyancsak szót emeltek az igazság és a polgári jog érvényesítése reményében a szakszervezeti helyiségek és munkásotthonok hatósági bezárása, a szakszervezeti lapok betiltása ellen, továbbá a szabad gyülekezés engedélyezése végett.

1945-ben ismét tisztséget vállalt a vasasszakszervezetben, s kinevezték a Községi Élelmiszerüzem aligazgatójává. Június 26-án a Gestapo Fogházviseltek Körében az ideiglenes intézőbizottságból bekerült a választmányba. (A kör a letartóztatott, deportált és elpusztított zsidók emlékének ápolására, a túlélők megsegítésére és a bűnösök kézrekerítésére jött létre.) 1945. június 24-én a Dunántúlon beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe, szeptember 6-tól a törvényhozás háznagya. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Győr-Moson és Sopron vármegyei választókerületben újra képviselő lett. A Nemzetgyűlés egyik jegyzőjévé választották. Győr megyei mandátumát az 1947. augusztus 31-i választások után is megőrizte. Szeptember 16-án az alakuló Országgyűlés korelnöke volt. 1948. júniusban átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába; az egyesítés után néhány hónappal elhunyt. 1948. november 16-án a házelnök, Nagy Imre az Országgyűlés plenáris ülésén személyes barátjaként s igazi demokrataként búcsúztatta politikustársát.

H. J.–K. Zs.–M. K. J.–Z. K.

MÁRKUS ANDRÁS

Székelyudvarhely, 1918. november 30.

Független Kisgazdapárt

Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyéék

Sokgyermekes, görögkeleti vallású kistisztviselő-családban született. Apja, Márkus Kornél fia születésekor felvigyázó a Magyar Államvasutaknál, anyja Kozák Berta. Az anyakönyvben szereplő neve Márkus Andor János, de a közéletben András néven szerepelt. Nős volt, 1948 elején elvált.

Négy középiskolai osztályt végzett Székelyudvarhelyen, tanulmányait a család súlyos anyagi gondjai miatt kellett megszakítania. Tizenhat éves korától napszámba járt. Később magánúton mégis leérettségizett. 1938-ban a székelykeresztúri tanítóképzőben folytatta tanulmányait. Miután megszerezte tanítói oklevelét, három évig Székelyvaján tanított. Az Észak-Erdély területén megalakult baloldali Magyar Népi Szövetség tagja. 1944. február 14-én a csendőrség letartóztatta, és rádióját elkobozta. Azzal vádolták, hogy kapcsolatot tart fenn az illegális kommunista párttal. Hat hónapig tartották fogva. Szabadlára kerülése után rendőri felügyelet alá helyezték.

1944. szeptember 5-én Székelyvasság községből átjött Magyarországra, szeptember 20-tól a nagykállói görög katolikus iskolában tanított. A front átvonulása után a nemzeti bizottság tagjaként megszervezte a polgárőrséget, és segítette az iskolai tanítás újraindítását. 1945. január 6-án belépett a Független Kisgazdapártba. A helyi szervezet alapítója, majd az FKGP nagykállói járási vezetője, a közalkalmazottakat iga-

zó járási bizottság tagja. 1945-től a Magyar Parasztszövetség nagykállói járási szervezője, és ő irányította a nagykállói gazdaszövetkezetet. 1945-ben jogi tanulmányokba kezdett a debreceni tudományegyetemen, diplomáját csak később tudta megszerezni.

1947. augusztus 31-én a Szabolcs és Szatmár-Bereg megyei választókerületben pótképviselő lett. A választások után az FKGP Szabolcs megyei szervezetének titkára. 1948-ban bekerült a Szabolcs megyei nemzeti bizottságba és a törvényhatósági bizottságba. Támogatta a baloldali pártvezetőség politikáját, helyeselte az iskolák államosítását. 1947. október 25-én áthelyezték a nyíregyháza-borbányai községi iskolába, s kinevezték a gyógypedagógiai kisegítő osztály vezetőjévé. 1948. november 16-án Kósa András helyére behívták az Országgyűlésbe. 1949. január–februárban a Szabolcs megyei, a párt tagságát felülvizsgáló tisztogatóbizottság tagja. 1949. május 4-től a budapesti tanfelügyelői hivatal munkatársa; belépett a pedagógusok szakszervezetébe.

1956-ban a Szentendrei Járási Tanács művelődési osztálya vezetője, az októberi forradalom napjaiban megalakította a pedagógus munkástanácsot; ezért később elbocsátották állásából. További sorsa ismeretlen.

V. I.–V. V.

MAROSÁN GYÖRGY

Hosszúpályi, Bihar vármegye, 1908. május 15. – Budapest, 1992. december 20.

Szociáldemokrata Párt

Nagy-Budapest

Apja, Marosán György román származású, görög katolikus kántortanító, 1914 őszén öngyilkos lett. Anyja, Lörincz Mária református vallású volt. Férje halála után gyermekeivel együtt Nagyváradra költözött. Két bátyja, Lajos és János, két nővére, Mária és Irén, egy húga, Rózsa és egy féltestvére, László született. 1938-ban házasságot kötött Gerber Erzsébettel, gyermekeik: György (1946) fizikusból lett társadalomkutató, majd vállalkozásmenedzser, Júlia (1949) tanár, iskolaigazgató.

1917-től – három idősebb testvére mellé kerülve – a debreceni árvaházban nevelkedett. 1919 őszén, a román megszállás idején „mint román származásút” testvéreivel együtt visszavitték Nagyváradra, ahol hamarosan elszegődött pékinasnak. 1922-től ugyanott segéd és a sütőipari munkások

szakszervezetének a tagja. Négy elemi végzett. 1926-ban Budapestre került, 1934-ig sütőmunkásként dolgozott. Azonnal bekapcsolódott a magyar szakszervezeti mozgalomba.

1927-től a szociáldemokrata párt tagja. 1939-től az Élelmezési Munkások Országos Szövetségének a főtitkára, 1941-től az SZDP fővárosi vezetőségi tagja. 1942-ben másokkal együtt kezdeményezte a József Attila-emlékbizottság létrehozását. Ugyanezen év nyarán letartóztatták, három hónapot töltött vizsgálati fogságban. 1943-tól vidéki szervezőtitkár az SZDP Országos Vezetőségén belül, miközben megválasztották az ÉMOSZ elnökévé. Magyarország 1944. márciusi német megszállását követően újra letartóztatták. Nagykanizsára internálták. Októberben kiszabadult, a politikai életbe bekap-

csolódva szorgalmazta a két – ekkor egyaránt illegális – munkáspárt háború utáni politikai együttműködését előkészítő megállapodás megkötését.

1945 januárjában a Budapesten már szerveződő szociáldemokrata pártvezetés teljhatalmú megbízottjaként érkezett Debrecenbe, hogy felvegye a kapcsolatot az ott működő ideiglenes kormánnyal. Egyike volt azoknak, akik közvetlen kapcsolatot tartottak az MKP vezetőivel. 1945-től a szociáldemokrata pártközpont ún. vidéki osztályának a vezetője. Az SZDP 1945 augusztusában tartott XXXIV. kongresszusán az országos pártvezetőség és a politikai bizottság tagjává, vezető titkárrá, másfél évvel később, az 1947. februári, XXXV. kongresszuson az előbb említett két testületi tagságában való megerősítése mellett főtitkárhelyettesé választották. Karrierje gyorsan emelkedett; külföldi tárgyalópartnerei rokonszenvesnek tartották, és a párt „l'enfant terrible”-jének nevezték. A Magyarországi Munkásdalogyletek Országos Szövetségének az elnöke; a Magyar–Jugoszláv Baráti Társaság Elnöki Tanácsába, a Magyar–Szovjet Művelődési Társaság Országos Elnökségébe, továbbá a Budapesti Nemzeti Bizottságba is beválasztották.

1945. április 2-án budapesti küldöttként bekerült az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. A november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Vas megyei választókerületben szerzett mandátumával ismét képviselő lett. Az 1947. augusztus 31-i választásokon a nagy-budapesti választókerületben szerezte mandátumát. Részt vett a törvényhozás politikai bizottságának a munkájában. Előbb a mentelmi bizottság tagja, majd 1948. december 16-i, a plenáris ülésen be nem jelentett megválasztását követően a mentelmi bizottság elnöke. 1948. július 6-án, Baróczy József és Slachta Margit képviselők három hónapos, plenáris ülésekről való kizárásakor ő volt a bizottsági előadó. Az 1953–1958 közötti parlamenti ciklus kivételével 1963-ig valamennyi törvényhozásba beválasztották.

Már a két világháború között a munkásegység híve volt, ennek megfelelően a második világháborút követően is támogatta az SZDP és az MKP minél szorosabb együttműködését, sőt a „holnapi” egyesülésre való törekvést. Emiatt fokozatosan szembekerült pártja azon vezető személyiségeivel – Peyer Károly, Kéthly Anna, Szeder Ferenc, Szélig Imre, Böhm Vilmos, Bán Antal stb. –, akik a szuverén szociáldemokrata politika és a szervezeti önállóság megőrzésének fontosságát vallották. 1947–1948 fordulójától – amikor a kommunisták napirendre tűzték a két munkáspárt egyesítését – meghatározó szerepet játszott az ún. jobboldali szociáldemokraták pártból való eltávolításában és a kommunistákkal való szervezeti egyesülés előkészítésében. 1948 júniusában, a Magyar Dolgozók Pártját megalakító egyesülési kongresszuson – Farkas Mihály és Kádár János mellett – ő lett a harmadik főtitkárhelyettes, emellett beválasztották a központi vezetőségbe, a politikai bizottságba, a szervezőbizottságba és a titkárságba is. 1948 augusztusában megválasztották az MDP nagy-budapesti titkárává. Fővárosi tisztségét 1949. július elejéig töltötte be, mivel

időközben, 1949. június 11-én kinevezték könnyűipari miniszterré. Még ugyanebben az évben újabb feladatokat kapott: tagja lett a Népgazdasági Tanácsnak, emellett az Országos Nemzeti Bizottságnak és a Magyar Függetlenségi Népfront Országos Tanácsa Elnökségének; ez utóbbi szervezet budapesti bizottságában ő töltötte be az elnöki tiszteket.

1950. július 8-án letartóztatták, és az ún. szociáldemokrata perek sorában – a Szakasits Árpád és társai per másodrendű vádlottjaként, „háborús bűntett, folytatólagosan elkövetett kémkedés és a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szociáldemokrata szervezkedés vezetésének a bűntette” alapján – kötél általi halálra ítélték. A Budapesti Büntető Törvényszék 1950. november 24-i elsőfokú ítéletét a Legfelsőbb Bíróság 1950. december 11-én életfogytiglani fegyházbüntetésre változtatta. 1956. március 29-én büntetése félbeszakításával kiszabadult, három hónappal később, június 15-én a Legfelsőbb Bíróság rehabilitálta. 1956. július 21-én visszakérült az MDP KV-be és PB-be, majd július 30-án kinevezték Hegedüs András kormányának miniszterelnök-helyettesévé. Ugyanezen a napon a Német Demokratikus Köztársaságba utazott, s a következő hetekben az egyik türingiai párttűdőben igyekezett helyreállítani a börtönének alatt megroppant egészségét. 1956 nyarán az egyre nyilvánvalóbb hatalmi és politikai válság megoldását Kádár János pártfőtitkárrá választásától remélte. A Rákosi–Gerő-cserét az első titkári poszton „a kisebbik rossz” szükségmegoldásként elfogadta, Nagy Imre esetleges hatalomba való visszavételét ugyanakkor elutasította.

1956 októberében passzív maradt. Noha november 4-én csak a rádióból értesült államminiszteri kinevezéséről, vállalta a tagságot Kádár János forradalmi munkás-paraszt kormányában. Ettől kezdve újra aktív tagja lett a hatalmát visszaállító legfelső állami és pártvezetésnek, hamarosan kooptálták a Magyar Szocialista Munkáspárt Ideiglenes Intézőbizottságába. 1957. februártól az új párt adminisztratív titkára, ezen a poszton Kádár helyettese. 1957. április 30-án rábízták a budapesti pártbizottság ideiglenes intézőbizottságának vezetését is. Az MSZMP 1957. június végi országos értekezletén a központi bizottság, a politikai bizottság és az ötfős titkárság tagjává választották. Az MSZMP 1959. november 30.–december 5. között ülésező VII. kongresszusa megerősítette ezekben a tisztségeiben. A pártvezetés baloldali tagjának számított. A Kádár Jánost a miniszterelnöki poszton 1958. január 28-án felváltó Münnich Ferenc kormányában is – 1960. január 16-ig – megőrizte államminiszteri székét. Ezt követően bekerült a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsába, 1961. október 7-től 1963. március 21-ig az államfői testület egyik elnökhelyettese. Emellett 1957–1962 között tagja volt a Hazafias Népfront Országos Tanácsa Elnökségének és a fővárosi tanácsnak.

1962-ben – az MSZMP Központi Bizottságának „a személyi kultusz éveiben a munkásmozgalmi emberek ellen indított törvénysértő perek lezárásáról” készülő határozata előmunkálatai során – több kérdésben (akkor nyilvánosság-

ra nem került) különvéleményt fogalmazott meg. A tervezetet „szűkkeblűnek” tartotta, mert csak a párt törvénytelenül meghurcolt tagjaira terjedt ki, és érintetlenül hagyta a pártönkívüliek ellen elkövetett sérelmek kérdését. Az 1950-es évek történéseivel kapcsolatban elégtelennek és helytelennek tartotta az általánosan használt személyi kultusz megfogalmazást. Emellett Kádár szemére vetette, hogy nem érvényesíti a kollektív vezetés deklarált normáit. A mindinkább elmérgesedő konfliktus következtében 1962. szeptember 1-jei levelében lemondott addig betöltött funkcióiról; az MSZMP Központi Bizottsága 1962. októberében felmentette titkári posztjáról, és mind a központi, mind a politikai bizottságból kizárták. Az Elnöki Tanács elnökhelyettesi posztján az országgyűlési ciklus végéig meghagyták, de funkciója gyakorlásától külön PB-határozatban tiltották el. 1965-ben kilépett az MSZMP-ből, majd 1972-ben újra párttag lett.

1989-ben ő nyitotta meg a Magyar Szocialista Párt megalakulása után újjászervezett MSZMP kongresszusát. A Munkáspárt Központi Bizottsága tiszteletbeli tagjává választották, de korábbi optimizmusa elhagyta, kifejezetten befelé fordulóvá vált, aktívan már nem politizált.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Kossuth Érdemrend II. osztály (1948); Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend III. fokozat (1950); Magyar Népköztársaság Érdemrendje (1958); Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékérem (1958); Szocialista Hazáért Érdemrend (1972).

Fő művei: A párt harca a tömegekért. Beszédék, cikkek 1956–1958. Bp., 1959. Visszaemlékezései: Tüzes kemence. Bp., 1968. Az úton végig kell menni. Bp., 1972. Nincs visszaút. Bp., 1988. A tanúk még élnek. Bp., 1989. Dal és kenyér. Bp., 1989. Fel kellett állnom. Bp., 1990.

Irodalom: Munkáskultúra, 1976. Emlékek, lehetőségek, eredmények. Beszélgetés Marosán Györggyel. *Kritika*, 1976. 10. sz. Marosán György: Nagykanizsától – Debrecenig. *Népszabadság*, 1984. október 16–17. Nincs más út. Interjú Marosán Györggyel. *Magyar Hírlap*, 1986. október 18. A Marosán-ügy. Közli: Némethné Vágyi Karola, Sipos Levente. *Múltunk*, 1994. 1–2. sz. Nyers Rezső: Ki is volt Marosán György valójában? *Múltunk*, 1994. 3. sz. Jemnitz János: Kiegészítések Marosán György arcképéhez. *Múltunk*, 1994. 4. sz.

Gy. Gy.

MÁTÉFFY GÉZA

Tövis, Alsó-Fehér vármegye, 1900. augusztus 29. – Budapest, 1980. április 27.

Független Kisgazdapárt

Heves és Nógrád-Hont vármegyéek

Unitárius vallású. Apja állomásfőnök volt. 1928-ban nősült, felesége Flanek Matild (1896–1960) tanító. Gyermeke, Géza (1930) nyugdíjas mérnök.

Nagyenyeden, a Bethlen-kollégium főgimnáziumában érettségizett 1918-ban. Nyomban behívták katonának, az év végén szerelték le. Ezután belépett a Székely Hadosztályba. A román megszállás elől Magyarországra menekült, de Mátészalkánál román fogságba esett. 1919 őszén megszökött, és Magyarországon telepedett le. Csatlakozott a nemzeti hadsereghez, de már 1920-ban leszerelt. 1923-ban a szegedi tudományegyetemen államtudományi doktorátust szerzett. Közben, 1921-ben önkéntesként részt vett a Prónay-különítmény nyugat-magyarországi felkelésében. Tagja volt a szélsőjobboldali Ébredő Magyarok Egyesületének. Éveken át a Faluszövetség szervezőtitkára, majd a Falusi Kislakás-építési Szövetkezet tisztviselője.

1930 nyarán belépett a fajvédők által létrehozott Magyar Szabadságpártba, ott volt az augusztus 10-i kecskeméti zászlóbontó nagygyűlésen, amelyen Bajcsy-Zsilinszky Endre is felszólalt. Pártjával 1930 novemberében csatlakozott a Független Kisgazdapárthoz, decembertől az országos vezetőség tagja. 1932-től 1939-ig Eckhardt Tibornak, a Független Kisgazdapárt vezérének a személyi titkára.

Az 1937. évi nagymarosi időközi választáson Nagy Emil (NEP) mögött a második helyen végzett. 1939-ben a szobi egyéni választókerületben Mátéffy Viktor (Egységes Keresztény Párt) és Mosonyi Kálmán (Nyilaskeresztes Párt) mögött, a szavazatok 17,05 százalékával harmadik lett. Nem jutott be az Országgyűlésbe az FKGP Nógrád-Hont vármegyei területi listájáról sem, noha listavezető volt. A második világháború alatt, 1941–1943-ban tartalékos főhadnagyként irodai alkalmazott a Hadik laktanyában, majd a miniszterelnökség sajtóosztályánál dolgozott. A német megszállás idején nem járt be a hivatalába.

1945. március 5-én dálnoki Miklós Béla miniszterelnök kinevezte Vas Zoltán, Budapest közellátási kormánybiztosa helyettesévé. Június 16-án megbízták a Közellátásügyi Minisztérium adminisztratív államtitkári feladataival. 1945. június 24-én a Dunántúlon az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagjává választották. A november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Heves és Nógrád-Hont vármegyei választókerületben ismét mandátumot szerzett. Nagy Ferenc miniszterelnök lemondása és emigrációba kényszerítése után a baloldali pártvezetőséget támogatta, 1947. június 6-tól 1948. április 17-ig részt vett az FKGP Politikai Bizottsága munkájában. 1947. augusztus

31-től harmadszor is parlamenti képviselő régi kerületében. 1948. február 5-i felszólalásában pártja nevében támogatta az 1948. január 24-én aláírt magyar–román barátsági együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási egyezmény becikkelyezését. 1947. november 15-én áthelyezték a Földművelésügyi Minisztérium adminisztratív államtitkári posztjára, majd december 31-én, továbbra is államtitkári rangban, kinevezték az Országos Közellátási Hivatal vezetőjévé. Elnöki tisztségét 1949. február 3-ig töltötte be. 1948 júliusában megválasztották a párt Budapest II. kerületi szervezetének az elnökévé.

1948. december 8-án lemondott az államtitkárságról, mivel nem értett egyet a pártvezetés politikájával; mandátu-

mát is visszaadta, amit az FKGP Politikai Bizottsága december 16-án vett tudomásul. Az Országgyűlésben 1949. január 18-án jelentették be lemondását. Visszavonult a politikai élettől. Egy kisiparosnál helyezkedett el segéd munkásként, majd a Fővárosi Vegyesipari Javitóvállalatnál dolgozott. 1960-ban ment nyugdíjba. 1954-től a budapesti unitárius egyházközség világi vezetője, majd a Magyarországi Unitárius Egyház pénztárosa.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemrend tisztí keresztje és középkeresztje (1947).

Irodalom: Ferenc József; Dr. Mátéffy Géza. *Unitárius Élet*, 1980. július–augusztus.

V. I.–V. V.

MATHEOVITS FERENC

Brassó, Brassó vármegye, 1914. május 20. – Pécs, 1995. április 8.

Demokrata Néppárt

Baranya és Tolna vármegyék Pécs törvényhatósági jogú várossal

Római katolikus családból származott. Édesapja, Matheovits Ferenc (1886–1957) ügyvéd, majd közjegyző, a nemzetközi munkajog magántanára volt a pécsi egyetemen. Édesanyja, Poszler Teréz magyar nyelv- és irodalom–történelem szakos tanárként dolgozott. Testvére nem volt. Tabajdy Ivánkával kötött házasságából két gyermek született, Ferenc (1937) technikus, László (1941) gépészmérnök. Házastársa halála után, 1975-ben másodszor is megházasodott, felesége, Tóth Gizella pénzügyi főelőadóként dolgozott a Mecseki Kultúrparknál.

Az olasz frontról hazatérő család fő 1918-ban Brassóból Budapestre menekítette családját. Később Szombathelyen telepedtek le, ahol édesanyja tanári álláshoz jutott. Középiskolai tanulmányait az egyéniségére és szellemi fejlődésére döntő hatást gyakorló szombathelyi premontrei rendi Szent Norbert Gimnáziumban végezte. 1932-től jogi tanulmányokat folytatott a pécsi Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetemen. Egyetemi hallgatóként a Szent Mór Katolikus Kollégiumban lakott. A közélet iránti érdeklődése egyetemi éveiben kezdődött, a társadalmi problémák megoldását és a nemzeti sorskérdésekre adandó választ a keresztényszociális mozgalmaktól várta. 1936-ban állam- és jogtudományi doktorátust szerzett.

Szakmai pályája elején közjegyzőjelölt volt, majd 1937-től táblai tanácsjegyzőként működött Budapesten. Miután 1942-ben letette a bírói szakvizsgát, járásbírói kinevezést kapott Pécsre. Még abban az évben behívták katonának, s néhány hónapos megszakítástól eltekintve 1945 áprilisáig a honvédségnél szolgált. A főváros ostromakor fogságba esett, de sikerült megszöknie.

1945-től Pécsre visszatérve – 1945. október 15-től 1946. május 31-ig tartó internálását kivéve – tovább folytatta bírói munkáját. 1945-ben úgy vélte, hogy a változások szükségessé

teszik egy keresztény világnézeti párt megalakítását. Miután a nemzetgyűlési választásokon az időközben megalakult Demokrata Néppárt nem tudott elindulni, s politikai elváratai – Peer Viktor és Kovács Béla – az FKGP-ben tevékenykedtek, 1946 novemberében maga is belépett a kisgazdapártba.

A kisgazdapárt 1947 folyamán követett politikájától eltávolodott, s az augusztus 31-i választásokon már a Demokrata Néppárt jelöltjeként került fel a Baranya és Tolna megyei listára. Megválasztása után, bár formálisan a párt vezetői közé tartozott, nem tudta érvényesíteni Mindszenty József hercegprímás nézeteivel rokon elképzeléseit a DNP politikájának alakításában. A magyar–jugoszláv barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződés ratifikálása kapcsán a Demokrata Néppárton belül kirobbant viták nyomán, 1948. április 2-án – elsőként a képviselők közül – távozott a pártból. A parlamentben leggyakrabban igazságügyi témájú vitákban szólalt fel; önálló indítványban kezdeményezte az internálás megszüntetését és az internálótáborok feloszlását. Két képviselőtársával írásos kisebbségi véleményt nyújtott be az ítélőbírák és az államügyészségi tagok áthelyezhetetlenségének védelmében, mert a bírák elmozdíthatósága a mindenkor „végrehajtott hatalomnak teret nyit a bíraskodás terén akarata érvényesítésére”. Pártonkívülként folytatott ellenzéki képviselői tevékenysége miatt 1948–1949 fordulóján – rendőri és politikai eszközökkel – támadást indítottak ellene. Az internálásával kapcsolatban beadott összeférhetlenségi bejelentésnek, valamint rendőri megfigyelésének egyértelműen az volt a célja, hogy kikényszerítsék lemondását. A célt sikerült elérni, 1949. január 19-én visszaadta mandátumát, de nem adtak számára lehetőséget a teljes visszavonulásra: másnap letartóztatták.

1949. április 21-én Gróh Józseffel és Kisházi Mihállyal együtt, a demokratikus államrend és a köztársaság megdöntésére irányuló mozgalom vezetésének koholt vádjával állították a Budapesti Népbíróság elé. Az eljárás során azt rótták fel terhére, hogy 1948 folyamán jogi, közgazdasági és művelődésügyi tervezeteket, értekezéseket adott át Mindszenty Józsefnek. A konstruált per elsőrendű vádlottjaként 1949. szeptember 28-án jogerősen tizenkét év fegyházra és vagyonának elkobzására ítélték. Vácott, a budapesti Gyűjtőfogházban és Márianosztrán raboskodott. Ügyét 1956-ban felülvizsgálták, és hátralevő büntetését az eljárás során elkövetett törvénysértések miatt elengedték.

1956. szeptember 23-án szabadult. A forradalom napjaiban részt vett a DNP újjáalakításában, a párt országos főtítkárává választották. A Legfelsőbb Bíróság 1957. március 11-én hét év hat hónapra leszállította ítéletét, és kitöltöttnek vette a büntetést. 1957 júliusa és 1958 augusztusa között októberi magatartásáért internálták, Kistarcsán és Tökölön tartották őrizetben; ezután 1960-ig rendőri felügyelet alatt állt. Szabadulása után, 1963 áprilisáig építőipari vállalatok segédmunkása, illetve vasbetonszerelő munkása, majd üzemgazdász a Bükkösi Állami Gazdaságban, 1964. január 6-án összeeskü-

vés szervezésének vádjával ismét letartóztatták. A Fővárosi Bíróság október 8-án hétévi börtönre ítélte első fokon; a Legfelsőbb Bíróság tíz év börtönre súlyosította büntetését, amelyet teljesen kitöltött, 1974. január 6-án szabadult a budapesti Gyűjtőfogházból. Alkalmi megbízásaiból biztosította megélhetését. Nyugdíjat és útlevelet nem kapott, mert a büntetések miatt elveszítette korábbi munkaviszonyát. 1987-ben mentesült a hátrányos jogkövetkezmények alól; csak akkor jegyezték be a szakfordítók névjegyzékébe. 1964-es ítéletét 1989. december 4-én semmissé nyilvánították, az 1949-es ítélet az 1990. évi XXVI. törvény alapján tekintendő semmisnek.

1989. március 17-én Keresztes Sándorral és Ugrin Józseffel újjáalakították a Kereszténydemokrata Néppártot, amelynek országos intézőbizottsági tagja lett. December 1-jén az ő jelenlétében avatták az ország első Mindszenty-szobrát. A Politikai Foglyok Országos Szövetsége Baranya megyei örökös tiszteletbeli elnöke volt. A KDNP 1991-ben Barankovics-emlékéremmel ismerte el életútját.

Fő művei: A magyar–román birtokper. Nemzetközi jogi tanulmány. Bp., 1929. Szociálpolitikai jogalkotás. Szombathely, 1934. Szociálpolitikai szervezet. Szombathely, 1934.

M. K. J.–Sz. R.

MEDEY ISTVÁN

Celldömölk, Vas vármegye, 1909. október 14. – New York, New York, USA, 1996. június 21.

Szociáldemokrata Párt

Győr-Moson és Sopron vármegyék Győr és Sopron törvényhatósági jogú városokkal

Hétgyermekes, római katolikus vallású munkáscsaládban született. Apja, Medey István MÁV-segédfékező régi szervezett munkás volt. Anyja Pintér Anna háztartásbeli. Első házasságából egy leánya született. Felesége, Molnár Ilona 1962-ben bekövetkezett halála után Amerikában újra megnősült.

Hat elemít és négy polgárit végzett kitünő eredménnyel, de a család anyagi lehetőségei nem engedték meg, hogy továbbtanuljon. Tízévesen mint kifutófiú, két évvel később mint a *Népszava* győri kézbesítője maga is hozzájárult családja megélhetéséhez. Elektromos szaktanfolyamokon tanulta a villanyszerelést; mozigépészként az üzemvezetői képzést is megszerezte. 1942-től a bácsa-kütelki mozi üzemeltetője.

1926-ban bekapcsolódott a szervezett ifjúmunkások mozgalmába, 1929. augusztus 1-jén tagja lett a vasasszakszervezetnek is. 1930. január 1-jén belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. A párt győri szervezetében beválasztották a végrehajtó bizottságba, a választókerületi szervezet elnökeként 1936-ban bekerült az országos választmányba is. A párt- és a szakszervezeti kongresszusok rendszeres küldötte.

1945. április 1-jétől az SZDP és a vasasszakszervezet Győr-Moson és Sopron vármegyei titkára, egyben a Városi és Vár-

megyei Alkalmazottak Szabad Szervezete győri csoportjának az elnöke. A *Győri Munkás*, a *Győri Hétfő* és a *Mosonmagyaróvári Barátság* főszerkesztője. Győr város közüzemeinek üzemi titkára, az Általános Fogyasztási Szövetkezet igazgatósági tagja.

1945. november 4-én a Győr-Moson és Sopron megyei választókerületben pótképviselő lett, 1946. február 15-én, Udvaros István lemondása után behívták a Nemzetgyűlésbe. 1947. augusztus 31-én a Győr-Moson és Sopron megyei választókerületben országgyűlési képviselővé választották. Több fontos törvényjavaslat – a népbíráskodásról, a bauxitbányászat és az alumíniumtermelés államosításáról, földművelésügyi tárca költségvetéséről szóló előterjesztések – vitájában is felszólt; a márialigeti népiskola érdekében interpellált a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez. Mivel nem értett egyet a két munkáspárt egyesítésével, 1948. április 26-án megfosztották mandátumától. Az eljárás kezdetekor elhagyta az országot, 1948. április 20-án érkezett Svájcba; Zürichben telepedett le. 1950 júniusában, hét hónapos munkanélküliség után, a svájci vasasszakszervezet támogatásával egy gyárban kapott munkát.

1949 elején minisztertanácsi határozattal megfosztották az állampolgárságától, és elkobozták magyarországi vagyonát. A Bán Antal vezette emigrációs MSZDP-képviselőhöz csatlakozott, de 1949-ben szembekerült a Bán–Szélig-féle vezetéssel, és átállt a Peyer Károly vezette MSZDP Emigrációban elnevezésű szervezethez. Peyer 1949. augusztusi, az Egyesült Államokba való áttelepülése után Európában többedmagával ő képviselte a szervezetet. Peyer segítségével 1954 augusztusában ő is átköltözött az Egyesült Államokba. Részt vett az

ALF–CIO támogatta emigráns szakszervezeti mozgalomban; az International Trade Unions tanács tagja. Peyer halála után átvette a politikus által 1948 őszén létrehozott Szabad Magyar Szakszervezeti Tanács elnökségét. Számos beszédet és előadást tartott az Amerika Hangja, a Szabad Európa és a párizsi rádiók hullámhosszán. Részt vett a *Munkások Nyugaton*, a *Szabad Magyar Munkás*, a *Barátság* és a *Munkás Hirmondó* című emigráns időszaki lapok szerkesztésében.

H. J.–K. Zs.–Z. K.

MEGYERI ISTVÁN

Bácsalmás, Bács-Bodrog vármegye, 1902. február 2. – Bácsalmás, Bács-Kiskun megye, 1971. május 6.

Független Kisgazdapárt

Békés vármegye

Református kisiparoscsaládban született. Apja, Megyeri Sándor kalaposmester volt, anyja, Krix Magdolna a háztartást vezette. Kétszer nősült; első házastársa Farkas Magdolna, második felesége a paraszti származású Zima Erzsébet, akivel 1941-ben kötött házasságot. Első feleségétől egy fia született, István (1932–1980).

Hat elemít végzett. 1928–1931-ben bejárta Romániát, Jugoszláviát, Ausztriát, Németországot és Olaszországot. Gazdálkodott, de emellett kereskedéssel is foglalkozott, Szarva-

son üzlete volt. A város felszabadítása után, 1944 decemberében belépett a Független Kisgazdapártba. 1945–1946-ban a párt szarvasi szervezetének a titkára és sajtófelelőse. A helyi nemzeti bizottság tagja. 1947. augusztus 31-től a Független Kisgazdapárt Békés megyei listájáról országgyűlési képviselő. A pártvezetés politikájával szembekerülve 1948. november 16-án lemondott mandátumáról, és visszavonult a politikai élettől.

V. I.–V. V.

MÉSZÁROS DEZSŐNÉ HILLEBRAND JANKA

Pécs, 1901. december 15. – Pécs, 1969. december 6.

Szociáldemokrata Párt

Baranya és Tolna vármegyék Pécs törvényhatósági jogú várossal

Szülei Hillebrand Győző és Halászek Karolina. Római katolikus vallású. Kereskedelmi érettségét tett. 1925. június 1-jén szülővárosában férjhez ment Mészáros Dezső kereskedőhöz.

A második világháború előtt nem vállalt közéleti szerepet. 1945-ben belépett a Szociáldemokrata Pártba; 1947-ben a pécsi szociáldemokrata szervezet gazdasági hivatalában dolgozott. Az 1947. augusztusi országgyűlési választásokon pártja Baranya és Tolna megyei listáján pótképviselő lett.

1948. április 26-án sor került behívására, a mandátumáról lemondott Bán Antal helyét foglalta el a törvényhozásban. Tevékeny szerepet játszott a pártfúzió megyei elfogadtatásában, több gyűlésen szerepelt, ahol beszédeivel támogatta a pártegyesítést. 1948 júniusától a Magyar Dolgozók Pártja tagja. Az 1949 májusában tartott országgyűlési választásokon ismét jelölt volt megyéjében, de nem jutott mandátumhoz. Később már nem játszott szerepet a politikai életben.

Sz. R.

MÉSZÁROS ÖDÖN

Budapest, 1887. január 10. – Győr, 1965. március 22.

Demokrata Néppárt

Győr-Moson és Sopron vármegyék Győr és Sopron törvényhatósági jogú városokkal

Mészáros Ödön (1859–1918) komáromi hajóács, majd kádár-mester és Vörös Julianna (1862–1939) gyermeke. Bátyja, Ferenc (1885–1953) Győr város főszámvevője és hites könyv-vizsgálója volt, húga, Irma (1889–1952) postai tisztviselőként dolgozott. Római katolikus vallású. 1911-ben Budapesten kötött házasságot, felesége Polgár Józsa (1887–1952) tisztviselő-nő. Gyermekekük, Vince (1913–1994) bölcsészteret és jogot tanult; 1967. évi felmentéséig a Közlekedési Múzeum igazgatója volt.

Az elemi és a középiskolát Győrben végezte, majd a budapesti tudományegyetem matematika–fizika szakos hallgatója lett. Tanulmányai befejezése után az erdélyi Halmi község felsőfokú mezőgazdasági szakiskolájában kapott állást. 1921-ben, mivel nem volt hajlandó letenni az állami román hűségesküvet, kiutasították. Győrben élő szüleihez költözött, és állást vállalt. Később Kaposváron a polgári leányiskola igazgatója lett, majd hasonló beosztásban Sátoraljaújhelyre került. A második bécsi döntést követő erdélyi bevonulás után Ditróra kérte áthelyezését, s négy esztendőn keresztül a polgári iskola munkáját irányította. 1944 őszén visszatért Győrbe, a helyi tanítóképzőben helyezkedett el.

1945-ben kezdett el politizálni, belépett a Nemzeti Parasztpártba, 1945–1946-ban a Győri Nemzeti Bizottság elnöke, és részt vett a Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezete munkájában. 1947 nyarán elhagyta az egyre inkább baloldal-

ra tartó parasztpártot. Csatlakozott a Demokrata Néppárt-hoz, a győri szervezet elnökévé választották, s felkérték, hogy legyen képviselőjelölt a vármegyei listán.

1947. augusztus 31-én bejutott a törvényhozásba. A Demokrata Néppárt Végrehajtó Bizottsága 1947. október 16-án megbízta a parlamenti frakció vezetésével; elnöki megbízatását 1948. november 3-ig látta el.

Mandátumának lejártá után nem térhetett vissza munkájához, mert mondvacsinált okokkal bünvádi eljárást indítottak ellene, és felfüggesztették. Az ügyet soha nem zárták le, formai szempontból nyugdíjas volt ugyan, de nyugellátást nem kapott, megélhetését családja biztosította. Az 1950-es évek első felében az ÁVH többször őrizetbe vette, de tekintettel egészségi állapotára, mindig szabadon engedték. 1956 októberében felkérték az újjáalakuló Demokrata Néppárt győri szervezete vezetésére, de ezt betegségére hivatkozva elhárította. 1957. december 30-án mint a győri értelmiségi per ötödrendű vádlottját a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés előkészítésének vádjával bíróság elé állították, 1958. január 17-én egy év börtönrre ítélték; az ítélet végrehajtását három év próbaidőre felfüggesztették. Élete hátralévő éveiben a győr-újvárosi római katolikus templom kiségitő kántora volt.

Sz. R.

MÉZES MIKLÓS

Zsira, Sopron vármegye, 1920. szeptember 22.

Demokrata Néppárt

Győr-Moson és Sopron vármegyék Győr és Sopron törvényhatósági jogú városokkal

Édesapja, a római katolikus vallású Mézes József (1886–1960) 30 kat. holdon gazdálkodott. Falujának tekintélyes birtokosa volt, ezért községi bírónak és a gazdakör elnökének is megválasztották, később a Független Kisgazdapárt helyi elnöke lett. Édesanyja, Maráz Terézia (1888–1982) a családi háztartást vezette. József bátyja (1913) római katolikus lelkész, Brigitta húga (1923) háztartását vezető családanya lett. 1947-ben szülőfalujából nősült, felesége Pócza Klára (1923) gazdaasszony. Gyermekeik közül Miklós (1948) számítógépmenedzser, Péter (1954) biológus, Klára Emőke (1960) pszichológus.

Elemi iskolába szülőfalujában járt, majd Szombathelyen kétéves mezőgazdasági szakiskolát végzett. A családi gazdaságban dolgozott. Tizenévesen kezdett el érdeklődni a katolikus szociális mozgalmak iránt, 1938-ban tagja lett a Katolikus Agrárfijúsági Legényegyletek Országos Titkárságának. Két évvel később kinevezték a Magyar Dolgozók Országos Hivatásszervezete agrárosztályának országos titkárává. Ugyancsak 1940-ben végezte el a KALOT érdi népfőiskoláján a faluvezető-képző tanfolyamot. 1942-ben társaival együtt kezdeményezte a később megszakításokkal működő egyházasközségi Széchenyi Népfőiskola megalakítását. Részt vett a Hangya

szövetkezet zsirai vezetőségének munkájában is. Huszonkettedik születésnapja után megkapta katonai behívóját, előbb Kőszegen szolgált, majd Körmenten elvégzett egy távbeszélő- és századrádiós tanfolyamot. 1944 júniusában kikerült a szovjet frontra, 1945. június 17-én egy távbeszélőszakasz parancsnokhelyetteseként szerelték le.

Hazatérése után gazdaságuk rendbetétele mellett újból bekapcsolódott a politikai életbe. Szervezte és irányította a KALOT-népfőiskolákat. Belépett a Független Kisgazdapártba, az 1945. novemberi 4-i nemzetgyűlési választásokon Győr-Moson és Sopron vármegyében kisgazdapárti képviselőjelölt volt, de nem került be a törvényhozásba. Ugyanakkor beválasztották Sopron vármegye törvényhatósági bizottságába. 1947 februárjában, Kovács Béla letartóztatása miatt kilépett pártjából, s hamarosan csatlakozott a Demokrata Néppárthoz.

1947. augusztus 31-én a Győr-Moson és Sopron megyei választókerületben parlamenti mandátumhoz jutott. 1948. november 3-tól a frakció vitarendezője volt; a törvényhozásban elsősorban agrárügyekben szólalt fel. A párt önfeloszlása után, a fokozódó megfigyelés, a letartóztatás közeli veszélye miatt menekülésre kényszerült. Több képviselőtársával együtt 1949. február 22-én éjjel Ausztriába távozott.

Később Svájcba utazott, ahol kertépítő munkásként dolgozott. 1951-ben kivándorolt Kanadába. Két esztendővel később otthon maradt feleségét és fiát embercsempész segítségével maga után menekítette. Hat éven át vegyipari munkás, majd önálló vállalkozásba kezdett: másodmagával nyomdát nyitott, ahol a megrendelések mellett 1959 októbere

és 1961 júliusa között *Egységes Magyarság* címen újságot is előállítottak. Anyagi nehézségek miatt üzemét felszámolta, s 1964-től az Investores Group Incorporated cégnél helyezkedett el. 1982-ben a torontói egyetemen elvégezte a hároméves Chartered Financial Planner kurzust, s különleges pénzügyi tervezői minősítést szerzett. Nyugdíjba vonulásáig önálló pénz- és adóügyi szakértőként dolgozott.

A közélet iránti érdeklődése az emigrációban is megmaradt. Tagja lett a Magyar Nemzeti Bizottmánynak. 1959. március 25-én kinevezték a Magyar Bizottság kanadai tisztviselőjének. 1949 és 1951 között a Magyar Mezőgazdasági Érdekvédelmi Szövetség igazgatósági tagja és pénztárosa volt. Harmincnyolc éven át, 1989-ig a Niagara Falls-i katolikus egyházközség tagja. Lakóhelyén magyar egyházközséget is szervezett, amelynek tagja és pénztárosa. Tevékeny szerepet vállalt a kanadai magyar emigráció politikai megszervezésében. 1960 óta a Kanadai Magyarok Széchenyi Társaságának közép-kanadai társelnöke, a Kanadai Magyarok Szövetségének igazgatósági tagja, és az ott megalakult Rákóczi Szövetség vezetőségében is helyet kapott. 1984 óta a kanadai Haladó Konzervatív Párt tagja.

1989-ben bekapcsolódott a Kereszténydemokrata Néppárt újjászervezésébe, 1997-ig a KDNP intézőbizottsági tagja. Az 1990. és az 1994. évi országgyűlési választásokon anyagilag is támogatta a kereszténydemokraták jelöltjeit. Életútja elismeréseként pártja Barankovics-emlékéremmel tüntette ki.

Fő műve: A kalászbba szökkenő vetés. Bp., 1991.

Sz. R.

MIHÁLYFI ERNŐ

Bér, Nógrád vármegye, 1898. szeptember 3. – Budapest, 1972. november 20.

Független Kisgazdapárt

Heves és Nógrád-Hont vármegyék

Evangélikus vallású, értelmiségi családból származott. Apja Mihalovits Sámuel lelkész, főesperes. Anyja Szluha Janka. 1924-ben házasságot kötött Tápay-Szabó Gabriella művelődéstörténész-író nővel. 1934-ben, miután elvált, elvette a Filó művésznévén közismert Fischer Ilona (1910–1986) grafikusművészt.

A középiskolát a pozsonyi evangélikus liceumban végezte. Beiratkozott a Magyar Királyi József Műegyetemre, de 1918-ban behívták katonának; rövid ideig az olasz fronton harcolt. Leszerelése után még az évben beiratkozott a budapesti tudományegyetem bölcsészkarára, majd 1923-ban Szegeden magyar művelődéstörténetből egyetemi doktori címet szerzett.

Egyetemista korában újságírással kezdett foglalkozni. 1920-tól *Az Est* külső, majd belső munkatársa. Beutazta egész Európát, 1923–1924-ben két évet töltött az Amerikai Egyesült

Államokban; inas, csomagkihordó és segéd-tisztviselő volt, közben tudósította *Az Est*-lapokat. Sokoldalú újságírói tevékenységet fejtett ki; a riportok mellett többek között képzőművészeti kritikákat írt a *Magyarország* című lapba, több haladó művészt elsőként mutatva be a nagyközönségnek. Baráti szálak fűzték Derkovits Gyulához és Páztay Pálhoz. 1936-tól 1939-ig a *Magyarország* szerkesztője, de amikor a Teleki-kormány átvette az újságot, lemondott a tisztségéről. Az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt. és a Pesti Napló Rt. felügyelőbizottsági tagja. 1938 májusában írók, művészek, tudósok egy csoportjával egy nyilvánosságra hozott kiáltványban tiltakozott a zsidótörvények ellen. 1939-ben Bajcsy-Zsilinszky Endrével megindította a *Független Magyarország* című hetilapot, amelyet Bajcsy-Zsilinszky kiválása után tovább szerkesztett. 1942-ben részt

vett a Magyar Történelmi Emlékbizottság megalakításában. 1943-ban belépett a Független Kisgazda-pártba, a polgári tagozat egyik alapítója; 1944-ben beválasztották a tagozat öttagú intézőbizottságába. Az 1944. március 19-i német megszállás után bujkálni kényszerült. Részt vett a Magyar Front, a nemzeti ellenállási mozgalom csúcsszerve munkájában.

1945. februártól bekapcsolódott a kisgazdapárt újjászervezésébe, rövid ideig a kisgazdapárt sajtófőnök-helyettese, a budapesti szervezet intézőbizottságának a tagja. A párt tulajdonába került nyomda, a Független Nyomda Kft. vezérigazgatója, hamarosan főrészvényese. Az 1945. november 4-i választásokon az országos listán pótképviselő lett. 1947. január 21-én Andaházi Kasnya Béla helyére behívták a Nemzetgyűlésbe. 1947. január 31-én az FKGP PB megbízta a párt sajtóügyeinek az irányításával. A párt balszárnyán elhelyezkedő Ortutay–Oltványi-csoporthoz tartozott. 1945-től ismét ő szerkesztette a *Független Magyarországot*, amely ekkor az Országos Nemzeti Bizottság lapjaként működött. 1946-tól a Magyar Újságírók Országos Szövetsége ügyvezető alelnöke, 1947. március 9-től elnöke. 1947. március 14-én kinevezték tájékoztatásügyi miniszterré, tisztségét szeptember 24-ig töltötte be. Közben, május 31-től a Külügyminisztériumot is ő vezette. 1947. június 29-én az újjáalakult polgári tagozat társelnökévé választották. Augusztus 31-én a Heves és Nógrád-Hont vármegyei választókerületben képviselővé választották. 1947. szeptember 24-től 1948. november 17-ig a Köztársasági Elnöki Hivatal vezetője. A Történelmi Emlékbizottság főtitkáraként előkészítette és irányította az 1848–1849-es forradalom és szabadságharc centenáriumának a megünneplését. 1948. április 17-től az FKGP Politikai Bizottságának a tagja, a párt társelnöke, egyúttal az óbudai szervezet elnöke és az országos fegyelmi bizottság tagja. 1948. november 23-án közfelkiáltással az Országgyűlés alelnökévé választották, tisztségét 1949. április 12-ig látta el. 1949. január 19-én, a költségvetés részletes vitájában a külügyi tárca költségvetéséről fejtette ki az FKGP véleményét. Az 1949. május 15-i országgyűlési válasz-

tásokon a Magyar Függetlenségi Népfrent heves megyei listájáról mandátumot szerzett.

1949. augusztus 23-tól haláláig az Elnöki Tanács tagja. 1949. júniusától 1950. januárjáig a Kulturkapcsolatok Intézetének az elnöke. 1951. január 27-től 1957. április 12-ig népművelési miniszterhelyettes. 1953-ban kinevezték egyetemi tanárrá. 1955. május 18-tól a Hazafias Népfrent főtitkára. 1956-ban átvette az evangélikus egyház egyetemes felügyelői tisztségét. 1957. április 12-től 1958. szeptember 6-ig miniszterhelyettesként a Művelődésügyi Minisztérium egyik újjászervezője. 1958. szeptemberétől haláláig a *Magyar Nemzet* főszerkesztője volt.

Számos társadalmi szervezetben töltött be magas tisztségeket, így a Lengyel–Magyar Társaság elnöke (1947–1948), az Országos Luther Szövetség társelnöke, a Hazafias Népfrent Országos Tanácsa és az Országos Béketanács Elnökségének a tagja, a Magyar–Szovjet Baráti Társaság és a Magyar ENSZ Társaság elnöke.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend bronz fokozat (1946), ezüst fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal és nagykeresztje (1947); Kossuth Érdemrend I. osztály (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend I. fokozat (1950); Munka Érdemrend (1955); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1958, 1968); Munka Érdemrend arany fokozat (1965); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Magyar Népköztársaság Zászlórendje I. fokozat (1970).

Fő művei: Nagy elődök – méltó utódok. Negyvennyolctól negyvennyolcig. A magyar ifjúság könyve. Bp., 1948. Tízezer kilométer a béke birodalmában. Útjegyzetek. Bp., 1957. A mérges írók. Szerk. és bev. Bp., 1962. Emlékirat helyett. Cikkek, tanulmányok. Bp., 1975. Művészek, barátaim. Képzőművészeti írások. Bp., 1977.

Irodalom: Faragó Vilmos: Mihályfi Ernő. *Élet és Irodalom*, 1972. 48. sz. Horváth György: Emlékezés Mihályfi Ernőre. *Magyar Nemzet*, 1978. szeptember 3.

V. I.–V. V.

MIHELICS BÉLA VID

Csátalja, Bács-Bodrog vármegye, 1899. január 7. – Budapest, 1968. december 20.

Demokrata Néppárt

Heves és Nógrád-Hont vármegyék

Értelmiségi családban született, édesapja Mihelics Márton jegyző, édesanyja Rigler Etelka. Egy leánytestvére volt, Viola, akinek halála után annak gyermekét, Máriát (1927) saját leányként nevelte. 1923-ban a fővárosban megnősült, felesége Prohászka Hedvig.

Korán árvaságra jutva Makóra került nagybátyjához, Mihelics Károly gimnáziumi tanárhoz. Középszkolai tanul-

mányait itt kezdte meg az állami főgimnáziumban. Az 1912–1913-as tanévet Fiumében töltötte, de a kereskedelmi tengerészeti akadémiát látási fogyatékosága miatt nem folytathatta. Visszatért Makóra, majd a hatodik osztály elvégzése után felvételét kérte a ciszterci rendbe. Noviciusként egy évet Zircen töltött, ekkor vette fel a Vid szerzetesi nevet. Ezt követően az egri katolikus főgimnáziumba került, 1917-ben

érettségizett. Tanulmányait a rend hittudományi és tanárképző főiskoláján folytatta, de 1918-ban, még felszentelése előtt, kilépett a ciszterciák közül. Beiratkozott a Királyi Magyar Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karára, újkori világtörténelmet, magyar történelmet és irodalomtörténetet hallgatott. 1922-ben bölcsészdoktori oklevelet szerzett, majd egy évig a párizsi katolikus egyetemen erkölcsbölcseleti és szociológiai stúdiumokat folytatott. Franciaországi tartózkodását a Frederic Mistralról írt tanulmányáért kapott ösztöndíj tette lehetővé. Hazatérve beiratkozott a budapesti jog- és államtudományi karra, ahol 1928-ban újabb doktorátust szerzett. A Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Közgazdaság-tudományi Karán 1932-ben, a Jog- és Államtudományi Karon 1935-ben magántanári képesítést szerzett szociálpolitikából és társadalombölcseletről. 1927-ben a genfi nemzetközi munkaügyi konferencián szakértőként Magyarország képviselője. 1931-től a Magyar Társadalomtudományi Társulat titkára, majd a Magyar Szociálpolitikai Társaság tagja. 1938-ban a Szent István Akadémia tagjai közé fogadta.

Az 1930-as években egyetemi előadásokat tartott, de tudományos tevékenysége mellett a húszas évek elejétől újságírással és folyóirat-szerkesztéssel is foglalkozott. 1923-tól 1944 októberéig az *Új Nemzedék* és a *Nemzeti Újság* belső munkatársa. 1925-től a *Vox Academica* külpolitikai szerkesztője. 1927–1929-ben a lap szerkesztője. Egy ideig a meginduló *Korunk Szavának* is szerkesztőbizottsági tagja volt, majd 1935-ben a lapból kiváló *Új Kor* munkatársaival tartott. 1934–1940 között a *Katolikus Szemle* felelős szerkesztője. Irányítása alatt megnőtt a folyóirat szociális érdeklődése. A földkérdésről közölt írásai miatt kibékíthetetlen vitája támadt a konzervatív erőkkkel, s ezért távoznia kellett szerkesztői tisztességéből. 1938 és 1940 között Vas, majd Komárom megye szociális tanácsadója volt. Mint a Magyar Sajtótudományi Társaság tagja 1941-ben a Sajtókamara felkérésére átvette a Sajtófőiskola vezetését. 1941–1945 között az Iparügyi Minisztérium sajtóelőadójaként dolgozott.

Az 1920-as években üdvözölte az olasz politika fejleményeit, de később elutasította a fasiszta államszervezést. A pápai szociális enciklikák és a keresztényszocializmus eszméi követőjeként az 1930-as évek elejétől a reformkatolikus írók táborához csatlakozott, akik új lendületet igyekeztek vinni a sajtóba és a közéletbe, korszerű katolikus szellemiség, aktív szellemi magatartás és a szociális reformok mellett szálltak sikra. 1938-ban helyszíni tanulmányok nyomán megírta Az új Portugália című monográfiáját, melyben bemutatta a Quadragesimo anno enciklikában ajánlott új szociális rendi állam salazari kísérletét.

1945-ben nagy lendülettel kapcsolódott be a közéletbe. 1945–1947 között a *Magyar Közölny* jogi és nyomdai szerkesztője. Újságíróként az *Új Embertől* kezdett el dolgozni, 1946–1947-ben a lap helyettes szerkesztője. 1946 szeptemberében kinevezték az Egri Érseki Jogakadémián a jogelmélet és jog-

bölcselet nyilvános rendes tanáranak. Az intézmény államosítása után, 1949 májusában állását megszüntették. Politikai nézeteinek, cselekvő keresztény felfogásának és személyes kapcsolatainak egyenes következménye volt, hogy csatlakozott a Barankovics István vezette Demokrata Néppárthoz, amelynek meghatározó személyisége lett. 1947. augusztus 31-én a Heves és Nógrád-Hont megyei választókerületben képviselővé választották. A *Hazánk* című pártlap felelős szerkesztője, Pártiskola címmel állandó rovata volt az újságban, ahol közérthető módon igyekezett bemutatni a kereszténydemokrata politikát és társadalomképet. A DNP Világnézeti Akadémiáján is tartott előadásokat. 1947. november 14-i parlamenti felszólalásában, mivel „a keresztény világnézet nem fér össze a kapitalizmus szellemével”, pártja nevében támogatta a nagybankok államosítását. 1948. február 8-i felszólalásában a bauxitbányák államosításával is egyetértett. 1949. februárban, Barankovics István kényszerű emigrálása után ő jelentette be a DNP működésének beszüntetését. A parlament feloszlatása után a katolikus újságírás területére húzódott vissza. 1949 májusától haláláig az *Új Ember* belső munkatársa, emellett a *Vigília* főmunkatársa, 1963-tól felelős szerkesztője.

1956-ban részt vett a DNP újjászervezésében, beválasztották a párt vezetőségébe. Az egypártrendszer eltörlésének bejelentése után Keresztes Sándorral és Székely Imre Kálmánnal közösen fogalmazták meg azt a kiáltványt, amelyben a kormány tudomására hozták, hogy újjá kívánják alakítani a pártot, s lapengedélyt, valamint párthelyiségeket igényeltek. Ő lett az újra kiadott *Hazánk* felelős szerkesztője. A lap egyetlen, november 4-i számában A mi roppant felelősségünk címmel, valamint az *Új Ember* ugyancsak november 4-i kiadásában Az igazi forradalom címmel elvi jelentőségű írásokat publikált, amelyekben az 1956 előtti társadalmi-gazdasági rendszer alapjait elfogadva a korlátozott magántulajdont elismerő, többpárti, demokratikus szocializmus mellett foglalt állást. 1956. november 4. után a kiáltvány társszerzőivel együtt írták alá a DNP nevében a Bibó Istvánhoz és K. P. S. Menon indiai követhöz köthető memorandumakció keretében megfogalmazott kibontakozási javaslatot. A Kádár-kormányval szembeni ellenállást szervező Gimes Miklóssal is kapcsolatba került, hozzá intézett levelében a kereszténydemokrata elvek alapján támogatásáról biztosította a demokratikus szocializmus programját. 1957. október 1.–november 30. között „államellenes tevékenység alapos gyanújával” vizsgálati fogságban volt, de nem indult eljárás ellene. 1958. március 12-én a kormány Tájékoztatási Hivatala a *Hazánk* 1956-os szerkesztéséért szigorú megrovásban részesítette, de a sajtóból nem távolították el. Visszatért az *Új Ember*hez és a *Vigília*hoz, az 1960-as években a vallás, az ateizmus, az ideológia, a technika, a szekularizáció témái mellett a koegzisztencia és a dialógus kérdéseit vizsgálta.

Fő művei: Az olasz munkaalkotmány. Bp., 1927. Az új szociális állam. Társadalompolitikai és gazdasági rendezések Eu-

rópa legújabb alkotmányaiban. Bp., 1931. Keresztényszocializmus. Bp., 1933. A szociális kérdés és a szocializmus. Bp., 1935. Katolikus tanítás a tulajdonról. Bp., 1946.

Irodalom: Vigilia, 1969. 3. sz. Mihelics-émlékszám. Frenyó Zoltán: A magyar gironde útjain. Adalékok Mihelics Vid pá-

lyaképéhez. *Magyar Szemle*, 1991. 1. sz. Frenyó Zoltán: Katolikus és politikus. *Valóság*, 1998. 2. sz. Révész Sándor: Keresztút. *Café Babel*, 1998. 1. sz. Frenyó Zoltán: Egy magyar katolikus gondolkodó. Mihelics Vid életműve. Bp., 2002.

H. Zs.—Sz. R.

MIKITA ISTVÁN

Gáva, Szabolcs vármegye, 1913. november 23. — Berettyóújfalu, Hajdú-Bihar megye, 2000. július 30.

Nemzeti Parasztpárt

Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyék

Apja, Mikita Mihály (1879–1914) 20 kat. holdon gazdálkodott. Tagja volt a Szabolcs vármegyei törvényhatósági bizottságnak. Az első világháború kezdetén bevonult, s az orosz fronton életét vesztette. Anyja, Bocskai Erzsébet (1880–1960) férje halála után a családi gazdaságot vezette. Görög katolikus vallású. Hét idősebb testvére közül az első kettő, Erzsébet és Mihály gyermekkorában elhunyt, a többiek, Mihály (1904–1977), Sándor (1906–1978), Erzsébet (1908), Mária (1910) és András (1911), valamennyien földműveléssel foglalkoztak. Legidősebb bátyja a kisgazdapárt tagja, rövid ideig a párt gávai titkára; 1952–1953-ban Sándor öccsével együtt kulákká nyilvánították és meghurcolták. 1962-ben Budapesten feleségül vette Szabó Erzsébetet (1923), Szabó Pál népi író és politikus leányát. Házastársa újságíróként dolgozott, jelenleg a biharugrai Szabó Pál Irodalmi Emlékház vezetője. Leányuk, Sára (1963) tanárnő lett.

Szülőfalujában járt elemi iskolába, majd a két ismétlődő osztályt is elvégezte, ami alatt kitanulta és meg is kedvelte a kert munkát. Ahogy nőtt, egyre nagyobb mértékben kivette a részét az apjuk halála után megfogyatkozott családi birtok megműveléséből. Szívesen látogatta a földműves- és gazdakört, megszervezte az ifjúsági tagozatot. Gyakran megfordult a református dalárdában és a katolikus körben is, az itt fellelhető összes könyvtári könyvet elolvasta. 1931-től érdeklődése a népi irodalom felé fordult, rendszeresen olvasta a mozgalom lapjait, a Magyar Élet Könyvkiadó Baráti Körének könyvterjesztője lett. Közben kétszáz kötetes magánkönyvtárat gyűjtött össze.

1937-ben hosszú évekre vége szakadt civil életének: behívták a nyírbátori laktanyába. Három hónapos tisztesiskolára Nyíregyházára vezényelték, majd másfél éven keresztül a Ludovika tisztí étkedjében szolgált, előbb beszerző, majd raktáros, végül irányító beosztásban dolgozott. 1938 és 1940 között mindhárom területi visszacsatolás alkalmával a bevonuló csapatok katonája, később a szovjet frontot is megjárta. Szakaszparancsnok-helyettesként, sebesülten tért haza a Don-kanyarból. 1941-ben találkozott Veres Péterrel, levelez-

ni kezdtek, attól fogva a népiek táborához tartozónak tekintették. 1941-belépett a részben kisgazda-párti befolyás alatt álló Magyar Parasztszövetségbe. Meghívták az 1943. évi szárszói találkozóra is, de nem volt pénze az útiköltségre. 1943 szeptemberében újra kivitték a frontra, ezúttal Lengyelországba vezényelték. 1944 decemberében visszavonulól alakulatával Zólyom környékén csatlakozott a szlovák partizánokhoz. Szovjet előőrsek segítségével Miskolcig nyomultak előre, de bevetésükre már nem került sor.

1945 tavaszán ért haza falujába. Veres Péter felkérésére a Nemzeti Parasztpárt képviselőjeként bekapcsolódott a földosztásba. 1945. november 4-én, majd 1947. augusztus 31-én a parasztpárt Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyei listájáról bejutott a törvényhozásba. Az 1946. március 13-án tartott parasztpárti nagyválasztmányon a politikai bizottság, 1947-ben az országos vezetőség tagjává választották. Egy ideig ő irányította a parasztpárt hadifogolyosztályát. A Dohány-termelők Országos Szövetsége elnöke, bekerült a szövetkezeti tanácsba és a *Parasztújság* szerkesztőbizottságába. Amikor 1947 februárjában egy berekböszörményi nagygyűlésen a hivatalos parasztpárti állásponttal szemben tagadta a letartóztatott Kovács Béla bűnösségét, Darvas József ki akarta zárni a pártból, amitől csak Veres Péter diplomáciai ügyessége mentette meg. A párton belül a pártelnök híveként a centumpolitikát támogatta. 1947. júliustól a Magyar Országos Szövetkezeti Központ igazgatósági tagja. 1947. augusztus 31-én a nyíregyházi pártközpontból jelentést küldött a kékcédulás választási visszaélésekről, de jelzésével Budapesten nem foglalkoztak. 1947–1948 fordulóján alaptalanul megvádolták azzal, hogy köze volt egy Darvas- és Erdei-ellenes körlevél megfogalmazásához és terjesztéséhez, ezért 1948. február 28-án pártszerűtlen magatartás címén kizárták az NPP-ből. A pártelnökség felszólítására március 2-án lemondott parlamenti mandátumáról. Tudomására jutott, hogy az Államvédelmi Osztály hamis vádakon alapuló tanúvallomást csikart ki ellene a titkárnőjétől, ezért külföldre menekült.

1948. március 3-án érkezett Bécsbe, ahová később András bátyja is követte. Idehaza 5 kat. hold örökölt földjét államosították, és megfosztották állampolgárságától. Az amerikai menekülttáborból Zell am Seebe került, és egy építkezésen dolgozott, majd szeptember 16-án továbbment Svájcba. Előbb egy csokoládégyárban talált munkát, majd egy kertészetben helyezkedett el. Bekapcsolódott a magyar emigráció munkájába, bekerült a Magyar Nemzeti Bizottmányba. 1949-ben felkérték arra, hogy legyen a tervezett Magyar Parasztpárt elnöke, de a tisztséget elutasította, mert egységes paraszti összefogásban gondolkodott. 1950 decemberében áttelepült Kanadába, mezőgazdasági munkát végzett egy farmon, majd vagonrakodásból élt. 1953-ban részt vett a Nemzetközi Pa-

rasztniói tanácskozásán. 1956 novemberében segédkezett a forradalom leverése után Kanadába érkezett magyar menekültek segélyezésében.

1961-ben hazatért az emigrációból. Szigorú kihallgatások után, Erdei Ferenc segítségével a nyíregyházi dohánybevaltó körzeti megbízottja lett, majd 1962-ben Budapestre költözött, a Rozmaring Termelőszövetkezetben kapott munkát. 1973-ban nyugdíjba ment, majd élete végéig apósa szülőházának gondnoka volt. Az 1990. évi országgyűlési választásokon elindult a parasztpárt utódként újjáalakult Magyar Néppárt országos listáján, de a párt nem jutott be a törvényhozásba.

Kitüntetése: Magyar Partizán Emlékérem (1978).

Sz. R.

DÁLNOKI MIKLÓS BÉLA

Budapest, 1890. július 11. – Budapest, 1948. november 21.

Magyar Függetlenségi Párt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Nemesi eredetű, régi székely lófő, református vallású családból származott. Apja, Miklós Gergely (1857–1936) a Háromszék vármegyei Dálnokon született, tanítóképző intézeti tanár volt. Anyja Traviczky Johanna (1853–1912). Két bátyja közül Aladár (1885–1971) pénzügyminisztériumi jogász, Kálmán (1888–1975) királyi táblabíró volt. 1918-ban Budapesten feleségül vette Csákány Évát (1899–1982). Lajos fia (1919–1995) 1945-ig katonatiszt volt, 1944-ben a németek Dachaubá hurcolták. 1948-tól Kistarcsára és Recskre internálták; 1956-ban Új-Zélandra menekült, s egy nyomdában helyezkedett el. Mária leánya (1923–1995) nyugdíjazásáig a Fővárosi Temetkezési Vállalat adminisztrátora. 1907-től használta hivatalosan a dálnoki előnevet.

Szülei, harmadik fiúgyermekként, a kevés költséggel járó katonai pályára küldték. 1907-ben a soproni honvéd főreáliskolában érettségizett. Ezután kimagasló eredménnyel elvégezte a Magyar Királyi Honvéd Ludovika Akadémiát. 1910-ben huszárhadnaggyá avatták. 1914-től különböző frontokon harcolt főhadnagyi, majd századosi rangban. A Tanácsköztársaság idején, 1919. március–júniusban a Vörös Hadsereg tisztjeként, a budapesti városparancsnokságon szolgált. Június 25-én, a tanács hatalom elleni felkelés másnapján rendelkezési állományba helyezték.

Az ellenforradalom hatalomra kerülése után, 1919. augusztus 23-tól 1920. szeptember végéig újra a városparancsnokságra vezényelték. 1920–1921-ben elvégezte a vezérkari Hadiakadémiát. 1921 és 1925 között beosztott őrnagy a Honvédelmi Minisztériumban. 1929 és 1933 között Horthy Miklós kormányzó katonai irodájának főnökhelyettesi posztját töltötte be. 1929-ben vitézi címet és alezredesi rangot kapott.

1933-tól 1936-ig katonai attasé Berlinben, közben ezredessé léptették elő. Ezután Kecskemétre helyezték. 1938-ban a 2. lovasdandár parancsnoka.

1939-ben elérte a tábornoki rendfokozatot. 1940-ben kinevezték az I. gyorshadtest élére. 1941-ben részt vett a Jugoszlávia és a Szovjetunió elleni hadjáratokban. 1941 novemberétől altábornagy. 1942. február és október között a IX. hadtest parancsnoka. 1942. október 14-től a kormányzó főhadsegéde, katonai irodájának vezetője. 1943. augusztus 1-jétől vezérezredes. Kritikus időszakban. 1944. augusztus 17-én Horthy kormányzó kinevezte az Északkeleti-Kárpátokban állomásozó 1. magyar hadsereg parancsnokává. Már hadseregparancsnoki kinevezése előtt világossá vált előtte, hogy Németország elvesztette a háborút, meggyőződése a frontszolgálat alatt még inkább megerősödött. Horthy sikertelen kiugrási kísérlete után, 1944. október 16-án Ökörmező térségében szűkebb törzse kíséretében átment a 4. Ukrán Front parancsnokságához. Átállása után megpróbálta az 1. magyar hadsereget szembefordítani a németekkel, még aznap intézkedést adott ki „az orosz hadsereggel való ellenségeskedés megszüntetésére és a németek elleni harc megindítására”, de mindössze húszezer magyar katona és tiszt követte a szovjet oldalra. November elején Moszkvában csatlakozott a magyar fegyverszüneti küldöttséghez. Részt vett a kormányalakítási tárgyalásokon, szovjet kezdeményezésre és némi vonakodás után vállalta, hogy irányítani fogja a felszabadított magyarországi területeken felállítandó ideiglenes kormányt.

1944. december 12-én a moszkvai tárgyalásokon részt vett magyar politikusokkal és a szovjet kormány megbí-

zottaival együtt érkezett Debrecenbe. 1944. december 16-án a Debreceni Nemzeti Bizottság párton kívüli képviselőként az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe delegálta. A koalíciós pártok megegyezése után a parlament 1944. december 22-én az Ideiglenes Nemzeti Kormány miniszterelnökévé választotta; tisztét 1945. november 15-ig töltötte be. 1945. január 26-tól december 7-ig a Nemzeti Főtanács tagja. Katonatiszt lévén nem voltak kormányzati tapasztalatai, így nehezen igazodott el a gazdasági és politikai kérdésekben. Bár nem sikerült kellő személyes tekintélyre szert tennie, a kormányfői feladatokat a körülményekhez képest jól látta el. Jó kapcsolatai alakultak ki G. M. Puskinnal, a szovjet kormány magyarországi megbízottjával, későbbi követével és K. J. Vorosilov marsallal, a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökével. Tekintettel kellett lennie a szovjet elvárásokra, de ezzel együtt igyekezett megvédeni a nemzeti érdekeket. Szót emelt, ha a szovjet hatóságok, főként a SZEB megyei megbízottai túllépték a hatáskörüket, és indokolatlanul beavatkoztak a magyar belpolitikába. Mérsékelt nézeteiről volt ismert, ellenezte a radikális változásokat, különösen a Magyar Kommunista Párt növekvő befolyását szerette volna visszaszorítani, ugyanakkor egyetértett a földreform végrehajtásával. Támogatta a politikai szabadságjogok helyreállítását és a parlamentáris demokrácia intézményeinek a kiépítését. Maga is szorgalmazta az átmeneti helyzetet megszüntető nemzetgyűlési választások mielőbbi megtartását.

1945 novemberében – a nemzet érdekében miniszterelnökként kifejtett munkásságáért, a megbecsülés jeleként – külön törvény alapján, közéleti személyként került be újra a törvényhozásba. Az ellenállási érdemei alapján meghagyott birtokára visszavonulva gazdálkodott. 1947 augusztusában belépett a Pfeiffer Zoltán vezette ellenzéki Magyar Függetlenségi Pártba, novemberig a pártot irányító intézőbizottság, a „hetesfogat” tagja.

1947. augusztus 31-én Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyei választókerületben országgyűlési képviselővé választották. Mandátumát az MFP többi képviselőjéhez hasonlóan 1947. november 20-án minden alap nélkül megsemmisítették. Ezután teljesen visszavonult a politikai élettől. Egy évvel később harmadik szívinfarktusát már nem élte túl. Családja magánemberként temette el a Kerepesi úti temetőben. A gyászszertartáson Ravasz László püspök búcsúztatta; a kormány nem képviseltette magát.

Kitüntetése: Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal (1947).

Irodalom: Antal Ferenc: Száz éve született dálnoki Miklós Béla. *Magyar Nemzet*, 1990. július 11. Ölvedi Ignác: A Magyar Hadsereg történetéből. *Új Magyarország*, 1994. 88., 135., 141., 147. sz. Dálnoki Miklós Béla kormányának (Ideiglenes Nemzeti Kormány) minisztertanácsi jegyzőkönyvei 1944. december 23.–1945. november 15. Szerk., jegyz. és a bevezető tanulmányt írta Szücs László. Bp., 1997.

H. L.–M. K. J.–Sz. R.

MIKLÓS IMRE

Szombathely, Vas vármegye, 1888. július 4. – Budapest, 1976. október 7.

Magyar Függetlenségi Párt Nagy-Budapest

Tösgyökeres vasutascsalád leszármazottja. Apja őrszigeti Miklós János (1864–1940) főmozdonyvezető, anyja dukai Takáts Anna (1864–1950). Tizenegy testvére született, négyen nem érték meg a felnőttkort. Fivérei, János (1884), Antal (1885), Gyula (1895) MÁV-alkalmazottak lettek; a leányok, Erzsébet (1890), Lujza (1894), Anna (1899) és Mária (1905) családot alapítottak. Evangélikus vallásban nevelkedett. 1911-ben Szabadkán nősült meg, felesége, Csabay Apollónia Anna (1887–1977) tanítóképzőt végzett. Két gyermekük született: Irén (1913–1988) könyvtáros, László (1921–1984) könyvvizsgáló volt.

1906-ban kereskedelmi érettségi vizsgával felvették a Magyar Államvasutakhoz. Különböző beosztásokban dolgozott, majd 1913-ban berendelték a MÁV Szabadkai Üzemzetőségéhez forgalmi központi előadónak. Az első világháború végén menteni igyekezett a magyar vasúti vagyont, de a megszálló szerb csapatok letartóztatták; a kivégzés elől sikerült

megszöknie. 1920. február 12-én a szerb hűségeskü megtagadása miatt kiutasították családját. Hat hónapig budapesti pályaudvarokon veszteglő szerelvényekben laktak. Kezdeményezésére alakult meg a Magyar Vagonlakók Testülete, amelynek elnökévé választották. Az állami szolgálatból – vasúti főfelügyelői rangja ellenére – 1928. január 1-jén nyugdíjazták, mert a vasúti alkalmazottak helyzetéről a *Reggel* című független lapba írt cikkeit felettesei felforgató tevékenységként értékelték. Ezután különböző hivatalnoki munkákat vállalt.

1938-ban belépett a Független Kisgazdapártba. 1943-ban egy munkaszolgálatos század parancsnoka a szovjet fronton. Emberséges magatartása miatt a német megszállás idején a haditörvényszék szolgálati büntett és zsidóbarátság vádjával eljárást indított ellene.

1945 februárjában ház- és tömbmegbízottnak jelölték lakóköznyezetében. Felújította kisgazdapárti tagságát;

a párt XII. kerületi szervezetének alelnöke lett. Az 1945. novemberi nemzetgyűlési választásokon a nagy-budapesti FKGP-listáról nem került be a törvényhozásba. A Budapesti Nemzeti Bizottság tagja, 1945–1947 között részt vett a fővárosi törvényhatósági bizottság munkájában, és bekerült a BSZKRT igazgatósági tanácsába. A következő évben a politikai rendőrség vizsgálatot indított ellene az 1937-ben írott könyve politikai tartalma miatt. A vádat később elejtették. 1947 elején kilépett pártjából. 1947 augusztusában csatlakozott a Magyar Függetlenségi Párthoz; az országgyűlési választásokon a nagy-budapesti választókerületből bejutott a törvényhozásba, de november 20-án mandátumát az MFP többi képviselőjéhez hasonlóan törvénytelen módon megsemmisítették. Az 1956-os forradalomig nem vállalt politikai szerepet.

1956. október 31-én bejelentette Nagy Imre miniszterelnöknek a Magyar Függetlenségi Párt újjáalakítását. A kö-

vetkező nap a Magyar Szabadság Párt újjászervezésében vett részt. A forradalom leverése után, 1957 márciusában letartóztatták és internálták, 1957. június 17-én engedték el Kistarcsáról. A politikától végleg visszavonult, 1963-tól helytörténészként érdeklődése a temetők története felé fordult. Részt vett a németvölgyi és a kút völgyi temetőben eltemetett jakobinus és 1848-as mártírok sírjainak exhumálásában, a maradványok azonosításában, és a hamvak méltó helyszínre történő áttelepítésében. 1964-ben Szocialista Kultúráért elismerést kapott.

Kitüntetése: Munka Érdemrend ezüst fokozat (1969).

Fő művei: A vasutasok igazsága. Bp., 1927. A magyar vasutasság oknyomozó története. A legelső vonattól napjainkig. Bp., 1937.

Irodalom: Kő András: A németvölgyi temető titkai. Kései találkozás. *Új Magyarország*, 1995. július 22., 29.

Sz. R.

MILEJI ISTVÁN

Barabásszeg, Zala vármegye, 1899. március 6. – Becsvölgye, Zala megye, 1975. január 7.

Független Kisgazdapárt

Zala vármegye

Református vallású, szegényparaszti családban született. Szüleinek, Mileji Károlynak és Vörös Erzsébetnek 3 kat. hold földjük volt. 1923-ban Orbán Juliannát, egy 10 kat. holdas kisparaszt leányát vette feleségül. Nevelt fia, László (1948) faipari technikus oklevelet szerzett, 1990-től faipari vállalkozó, 1990–1994 között független indulóként társadalmi megbízású polgármester Becsvölgyén.

Hat elemi és állattenyésztési szaktanfolyamot végzett. Az első világháborúban katona volt. Miután leszerelt, 7 kat. hold földjén és 860 négyszögöl szőlőjében gazdálkodott három évtizeden át. 1931-ben belépett a Független Kisgazdapártba, aktívan azonban csak 1947 nyarán kapcsolódott be a közéletbe. Augusztus 4-től az FKGP Zala megyei szervezete választmányi tagja.

1947. augusztus 31-én Zala megyei pótképviselő lett, előtte, az 1945. évi nemzetgyűlési választásokon is Zala megyei jelölt volt. 1948. november 16-án Bencze István utóda-

ként behívták a törvényhozásba. Az 1948. március 28-i tisztújítás során a Zala megyei pártszervezet elnökévé választották. 1948 májusától, az FKGP képviselőjében a megyei törvényhatósági bizottság tagja. A párt delegálta a Magyar Függetlenségi Népfront 1949. február 10-én megalakult Népi Bizottságába is. Elindulhatott az 1949. május 15-i országgyűlési választásokon, ahol újra mandátumhoz jutott. 1950-ben belépett a barabásszegi termelőszövetkezetbe, 1950-től 1957-ig elnökként irányította a közös munkát. 1957 tavaszán otthagyta a szövetkezetet, s 1960-ig ismét egyénileg gazdálkodott. A szövetkezetesítés újabb hulláma során visszalépett, kinevezték az állattenyésztési telep vezetőjévé. 1971-ben ment nyugdíjba. Megyei, majd járási tanács tag, mellette egyházmegyei gondnok volt.

Kitüntetései: Szocialista Munkáért Érdemérem (1955); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

V. I.–V. V.

MÓCSÁN JÓZSEF

Nyíregyháza, Szabolcs vármegye, 1899. február 21. – Nyírtelek, Szabolcs-Szatmár megye, 1984. június 23.

Független Kisgazdapárt

Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyék

Evangélikus vallású, kisparaszti családból származott, apja Mócsán József, anyja Máthé Mária. Szülei 14 kat. holdon gazdálkodtak. Hárman voltak testvérek. Nős, felesége Jámoki Ilona. Egy fia született, István (1925).

Hat elemi végzett. 1917-ben bevonult katonának, az olasz fronton megsebesült. A háború végén szerelték le. 35 kat. holdas tanyasi birtokán mintaszzerűen gazdálkodott. Öntevékenyen képezte magát, sok gazdasági tárgyú könyvet olvasott, előadásokra járt. Gazdátársait is a korszerű agrotechnika alkalmazására tanította.

A Nagyatádi-féle kisgazdapártban kezdett el politizálni. 1930-ban részt vett a Független Kisgazdapárt nyíregyházi megalapításában. Bekerült a nyíregyházi városi képviselő-testületbe. A tanyán, ahol lakott, bírónak választották, tisztelet tíz évig látta el. A presbitérium tagjaként az egyházközségben is szerepet vállalt. 1941-ben belépett a Magyar Parasztszövetségbe, megyei szervező lett. A második világháború alatt ismét katona, 1944-ben munkaszolgálatosok mellé osztották be, emberséges magatartásának kettőszázharminchét ember köszönhette a megmenekülését.

1944. december 19-től a Szabolcs Vármegyei Nemzeti Bizottság tagja. Bekapcsolódott a kisgazdapárt újjászervezésébe. 1945–1946-ban részt vett a megyei földbirtokrendező tanács munkájában.

1945. november 4-én a Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyei választókerületben nemzetgyűlési képviselővé választották. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon – noha újra elindult régi kerületében – nem került vissza a törvényhozásba, pótképviselő lett. 1948. november 16-án Gyulai József helyett lett újra országgyűlési képviselő. A kisgazdapárt paraszti szárnyához tartozott, de híve volt a baloldali pártokkal való együttműködésnek. 1947. november 15-től 1948. október 31-ig az FKGP nyíregyházi szervezetének alelnöke, majd 1948. október–novemberben a Szabolcs vármegyei szervezet ügyvezető alelnökeként tevékenykedett. 1949 januárjától részt vett a vármegyei tagrevíziót végrehajtó tiszogatóbizottság munkájában. A parlamenti ciklus befejezése után visszavonult a politikai élettől, haláláig 17 kat. hold földjén gazdálkodott.

Kitüntetései: Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

V. I.–V. V.

MÓD ALADÁR

Karakó, Vas vármegye, 1908. augusztus 20. – Budapest, 1973. november 21.

Magyar Kommunista Párt

Országos lista

Apja Oszkó János, anyja Major Rozália. Szülei kevés földjük-ből nem tudtak megélni, ezért szerencsét próbáltak Amerikában. Mivel nem sikerült biztos egzisztenciát teremteniük, hamarosan visszatértek Magyarországra. A kis Vas megyei faluból feljöttek Újpestre, apja a MÁV-nál kapott munkát; vasúti munkás, raktáros, majd segéd tiszt lett. Péter (1911) öccse hozzá hasonlóan szintén egyetemet végzett, ő is utat talált az illegális kommunista mozgalomhoz, majd az ellenálláshoz; 1945 után diplomata lett. A Rajk-ügy kapcsán letartóztatták, mindkét fokon – 1950. június 13. és július 29. – életfogytiglan tartó fegyházra ítélték; a fogságból 1954. augusztus 31-én szabadult. 1939-ben házasságot kötött Spira Margittal, felesége statisztikus, a KSH főosztályvezetője. Két gyermekük született, Anna (1941) és Gábor (1945).

Az újpesti Munkácsy Mihály Gimnáziumban érettségizett. Egyetemi tanulmányait a Királyi Magyar Pázmány Péter Tu-

dományegyetem Bölcsészettudományi Karán, magyar nyelv és irodalom–latin szakon végezte. Egyetemistaként kapcsolatba került a hallgatók kommunista mozgalmával, köztük Rajk Lászlóval, Fejtő Ferencsel, Stolte Istvánnal. 1932-ben maga is tagja lett a KMP-nek. Röplapok terjesztése miatt még ebben az évben letartóztatták, négy hónapot töltött vizsgálati fogságban. Bizonyítékok hiányában elengedték, így megszereshette a tanári diplomát. 1931–1932-ben Oszkó Aladár, majd Major János néven szerkesztője volt a *Virradat* (később *Szabadon*) című egyetemi lapnak. 1933 nyarán bekapcsolódott az újpesti és rákospalotai legális szocialista mozgalomba, szemináriumokat tartott a józsefvárosi vasas ifiknek, Ságvári Endrével és Kulich Gyulával is kapcsolatba került. Pályája kezdetén filozófiai kérdésekkel foglalkozott. 1934-ben megjelentette *Materialista lételmélet* című művét. Tudományos és publicisztikai tevékenysége mellett időről időre óraadással

biztosította megélhetését. 1936–1937 utáni írásaival a népfront-politika ideológiai megalapozását kívánta szolgálni. Cikkei és tanulmányai a *Gondolat*, a *Népszava*, a *Kélet Népe* és a *Szabad Szó* hasábjain jelentek meg. 1938. decemberben néhány napra a toloncházba került. 1940 tavaszán a véletlen mentette meg a lebukástól. 1941-ben pártmegbízást kapott a függetlenségi eszme népszerűsítésére. A *Népszava* népfrontössze fogást hirdető 1941. karácsonyi számának megjelenésében is szerepe volt. A 400 év küzdelem az önálló Magyarorszáért című műve – mely a magyar történelem fő vonulataként a Habsburg-ellenes nemzeti függetlenségi küzdelmeket ábrázolja, és amelynek koncepciója az 1950-es években a hivatalos történelemszemlélet rangjára emelkedett – 1943. évi megjelenése után újra letartóztatták, bíróság elé állították, perében Bajcsy-Zsilinszky Endre is tanúskodott mellette. A hűtlenség büntetést nem tudták bizonyítani, négy hónap múlva felmentették. A német megszállás után elhagyta Budapestet. 1944. októbertől részt vett az újpesti ellenállási mozgalomban.

1945. április 2-án Budapest képviselőjeként beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon az MKP országos listáján jutott mandátumhoz. 1945–1948-ban Újpest város képviselő-testületének a tagja. 1945–1947-ben a *Szabad Újpest* című lap szerkesztője. 1946-tól 1953 végéig a *Társadalmi Szemle* felelős szerkesztője, emellett 1947 őszétől az MKP, illetve MDP KV agitációs és propagandaosztálya köznevelési csoportját is vezette. 1949-től osztályvezető-helyettesként irányította a részleg munkáját. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon ismét országos listáról került be a törvényhozásba. A közgazdasági és közlekedési bizottságnak előbb tagja, majd elnöke. Négy nagyobb felszólalása közül a bankok államosítása kapcsán elmondott vezérszónoklata volt a legjelentősebb. 1949. május 15-én a Magyar Függetlenségi Népfront országos listájáról újra bejutott a törvényhozásba. Tagja volt a Magyar Természettudományi Társulat elnökségének, az Országos Szabadművelődési Tanácsnak és a centenáriumi Petőfi-emlékbizottságnak.

Öccse 1949. június 2-án történt letartóztatása, sógornője félelmében elkövetett öngyilkossága megtörte politikusi pályáját. 1953 végéig visszavonult az aktív parlamenti és párt-politikától, átmenetileg még a nyilvánosságtól is, ezekben az

években elsősorban elméleti kérdésekkel foglalkozott. 1954-től 1961-ig a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat főtitkára. Ugyancsak 1954-től lett az Eötvös Loránd Tudományegyetem egyetemi tanára, 1957-ben a tudományos szocializmus szak kialakítója, a tanszék első vezetője. 1955-ben a történettudományok doktora tudományos fokozatot szerzett.

1956. november 22-én egy írásos feljegyzésben foglalta össze az október–novemberi eseményekkel kapcsolatos nézeteit; tanulmányát eljuttatta Biszku Bélához. Kádár János néhány hónappal később, 1957. február elején nyilvánosan megbírálta. Néhány nappal későbbi, az ország vezetőjéhez írott tisztázó levelében azt igyekezett hangsúlyozni, hogy elemzéseivel az események mélyebb megértését, az „őszinte és igaz egységet biztosító megoldást” kívánja szolgálni. 1963-tól ő jegyezte a tudományos szocializmus és a munkásmozgalom története tantárgyak sok kiadást megért főiskolai és egyetemi jegyzeteit. Oktatásszervezési és tanári munkája mellett továbbra is írt elméleti műveket, amelyekben az 1918–1919-es forradalmak és a magyar munkásmozgalom történetével, illetve a szocialista hazafiság és az internacionalizmus problémáival foglalkozott. Élete végén a Hazafias Népfront Országos Tanácsának a tagja, az elméleti munkaközösség vezetője volt. Nemzet és szocialista nemzet című tanulmánykötete már csak halála után jelent meg.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Munka Érdemrend (1955); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Munka Érdemrend arany fokozat (1968); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

Fő művei: Materialista lételmélet. Bp., 1934. 400 év küzdelem az önálló Magyarorszáért. Bp., 1943., hetedik, bővített kiadás Bp., 1954. Korunk vitája. Bp., 1965. Sors és felelősség. Bp., 1967. Válaszutak 1918–1919. Bp., 1970.

Irodalom: Gyórfy Sándor: Mód Aladár emlékezete és hagyatéka. *Élet és Irodalom*, 1973. december 14. Barla Szabó Ödön: Mód Aladár 1908–1973. *Párttörténeti Közlemények*, 1974. 1. sz. Vitányi Iván: Mód Aladár és a materialista lételmélet. *Valóság*, 1974. 2. sz. Hársfalvi Péter: Mód Aladár. *Századok*, 1974. 2. sz. Mód Aladár emlékének. 1908–1978. Szerk.: Gergely Jenő. Bp., 1978.

M. K. J.–Sz. Á.

MOJZES GYÖRGY

Hercegszántó, Bács-Bodrog vármegye, 1908. július 27. – Hercegszántó, Bács-Kiskun megye, 1974. január 10.

Független Kisgazdapárt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Római katolikus vallású, gazdagparaszti családból származott. Szülei, Mojzes György és Németh Katalin 60 kat. holdon gazdálkodtak. Mojzes János ügyvéd, volt kisgazdapárti képviselő unokaöccse. Nős, felesége Horváth Katalin, egy 33 kat. holdas parasztgazda leánya. Gyermekai: Mária (1927) háztartásbeli és Erzsébet (1928–1950).

Hat elemi és téli gazdasági iskolát végzett. Apjától kapott és a felesége által örökölt 33 kat. hold földjén gazdálkodott. Részt vett szülőfaluja közéletében. 1930-ban a Független Kisgazdapárt alapító tagja, 1948-ig a hercegszántói szervezet elnöke. Tevékeny szerepet vállalt a 1930-as években a párt választási küzdelmeiben.

1945-ben közreműködött a kisgazdapárt újjászervezésében; községi pártelnök és járási titkár volt. 1947. június 15-től az FKGP Bács-Bodrog vármegyei szervezetének az elnöke. 1947. augusztus 31-én a párt Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-

Bodrog megyei listáján országgyűlési képviselővé választották. 1947. október–novemberben a *Délvidéki Kis Újság* felelős szerkesztője. 1948 júniusában, a baloldal által irányított párton belüli tisztogatási kampány keretében lemondatták mandátumáról, amit 1948. július 6-án jelentettek be az Országgyűlésben. Ezt követően visszavonult a politikai élettől.

1950-ig földjein gazdálkodott. Ellenezte az önálló paraszti gazdaságok felszámolását, a kollektivizálást. Kulákká nyilvánították, zaklatták, majd 1950-ben Korhópusztára internálták, élelmiszer-szállítóként dolgozott. 1953. októbertől Soltvadkerten, 1954. áprilistól Érsekcsanádon, majd 1955. szeptembertől Bátaszéken tartották fogva. 1957 májusában szabadult, hazatért Hercegszántóra. 1960-ban belépett a helyi termelőszövetkezetbe, haláláig bérelszámolóként dolgozott.

V. I.–V. V.

MOLNÁR ERIK

Újvidék, 1894. december 16. – Budapest, 1966. augusztus 8.

Magyar Kommunista Párt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Középosztálybeli, értelmiségi család fia. Apai dédapja még parasztember, nagyapja már tanár. Apja, a Tolna megyei Pál-falváról származott Molnár Aladár felső kereskedelmi iskolai tanár volt. 48-as függetlenségi eszméi miatt Újvidékről büntetésből az ország másik végébe, az Árva vármegyei Alsókubinra, később Fiuméba helyezték. Az első világháború előtt belépett a szociáldemokrata pártba, 1919-ben a fiumei szociáldemokrata szervezet az ő vezetésével csatlakozott a III. Internacionáléhoz. A jugoszláv hatóságok mint kommunistát kiutasították, és megbilincselve visszatoloncolták Magyarországra. A család ekkor került Kecskemétre. Édesanyja, Jeszenszky Jolán polgári iskolai tanárnő volt, elszegényedett, ám úri eredetű rokonsággal. A család református vallású. Öccse, René (1896–1942), akárcsak a bátyja, jogász lett. Az illegális párt tagjaként bíróság elé állított kommunisták – így Fürst Sándor és Sallai Imre – védője. 1932-ben a Szovjetunióba szökött. 1938-ban koholt vádak alapján letartóztatták. 1942-ben egy munkatáborban halt meg. Csak jóval később

történt meg a teljes rehabilitációja. Molnár Erik felesége Berkovics Aranka (1924) volt.

A fiumei olasz gimnáziumban érettségizett 1912-ben, majd beiratkozott a budapesti Királyi Magyar Tudományegyetem jogi karára. 1915-ben behívták a 20. honvéd gyalogezredbe. 1916-ban orosz hadifogságba került, egy Vlagyivosztk melletti fogolytáborba vitték, ahonnan 1920-ban kalandos úton tért haza az időközben Kecskemétre került szüleihez. Budapesten, illetve Bécsben fejezte be tanulmányait, 1922-ben doktorátust szerzett, majd ügyvédi és bírói vizsgát tett.

Gyakornoki évei után, 1924-ben Kecskeméten ügyvédi irodát nyitott. René emigrálása után átvette öccse praxisát, a „szegények ügyvédjeként” vált ismertté a városban. Testvére hatására maga is marxista lett. 1928-ban a Madzsar József szerkesztette Társadalmi Lexikonban jelentek meg az első írásai. 1929-től sorra írta tanulmányait a munkásmozgalom problémáiról, valamint az agrárkérdésről. Ritkán publikált a saját nevéen, a *100%*-ban és a *Társadalmi Szemlé*ben leggyak-

rabban a Jeszenszky Erik és a Pálfi István, a *Gondolatban*, majd annak megszűnése után a Kolozsvárott kiadott *Korunkban* a Szentmiklóssy Lajos és a Botos Vince álneveket használta. 1937 után megírták a cikkei, a baloldali ideológiai csatározásoktól a marxista történettudomány művelésére vonult vissza. A két világháború között a kecskeméti Egyetemes Református Jogakadémián is tanított.

1928-tól a szociáldemokrata párt tagjaként a kecskeméti szervezet titkára. Ugyancsak 1928-ban az MSZDP képviselőjeként bekerült a városi törvényhatósági bizottságba. Öccse ösztönzésére 1929-ben bekapcsolódott az illegális kommunista párt munkájába, neve szerepelt a horthysta rendőrség baloldaliakat és kommunistákat nyilvántartó „fekete könyvében”. A német megszállás után, 1944. április–október között internálási eljárás során két alkalommal is letartóztatták, de nem hoztak határozatot ügyében.

1944. november–decemberben a felszabadított Kecskemét polgármestere volt. 1944. december 17-én az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagjává választották. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány megalakulásától, 1944. december 22-től 1947. szeptember 24-ig folyamatosan népjóléti miniszter. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyei választókerületből bejutott a törvényhozásba. A Magyar Kommunista Párt, később a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének a tagja.

Az 1947. augusztus 31-i választásokon ugyancsak a Pest megyei választókerületben szerzett mandátumot. 1947. szeptember 24-től 1948. március 5-ig tájékoztatásügyi, majd öt hónapon át, augusztus 5-ig külügyminiszter volt a második Dinnyés-kormányban. Rövid külügyministersége idején szinte valamennyi kétoldalú barátsági és együttműködési szerződést ő nyújtotta be a parlamentnek jóváhagyásra. Ezután, rendkívüli és meghatalmazott nagyköveti rangban, 1948. szeptember 10-ével – Szekfű Gyula utódként – megbízták a moszkvai magyar nagykövetség vezetésével. Október 13-tól hatáskörét kiterjesztették a Finn Köztársaság területére is. 1948. november 16-án külszolgálatá miatt lemondott mandátumáról. 1949. májusában a függetlenségi népfront országos listájáról újra mandátumot szerzett. 1953. májusban Heves megyéből jutott be a parlamentbe.

1949. szeptember 26-án hazarendelték Moszkvából. Október 1-jétől az átszervezett Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja. 1949. november 29-től haláláig részt vett az MTA Elnökségének, és mint a történelemtudományi bizottság elnöke a II. osztály vezetőségének munkájában. Nagy szerepe volt a marxista szemléletű történeti kutatások megszervezésében és egy új történészgeneráció szakmai elindításában. Megalakulásától, 1949-től a Történettudományi Intézet igazgatója, továbbá egyetemi tanár az Eötvös Loránd Tudományegyetemen.

1950. július 17-én kinevezték igazságügy-miniszterre, majd az 1952-es kormányátalakítás során, november 14-én ismét a

külügyi tárcát bízták rá; 1953. július 2-ig irányította a minisztériumot. Az 1953-as fordulat után a Legfelsőbb Bíróság elnöke (1953. július 24.–1954. október 30.), e tisztsége révén vezető szerepe volt a törvénysértések áldozatait érintő rehabilitációs eljárásban. 1954. október 30-tól 1956. október 31-ig ismét igazságügy-miniszter.

1956 után visszavonult a közvetlen politizálástól, visszatért a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetébe. 1957-től haláláig az Eötvös Loránd Tudományegyetem történelmi materializmus tanszékének vezető professzora. A krakkói Jagelló Egyetem 1964-ben díszdoktorrá avatta. Történeti pályája elején, még a két világháború között a francia forradalommal és a francia munkásmozgalommal kezdett el foglalkozni, azután a földbirtokviszonyok alakulása, majd a parasztság osztálytagozódása – az osztályok történeti kialakulása – került érdeklődése homlokterébe. 1945 előtt írt munkáiban fellépett a nacionalizmus és a dogmatizmus ellen. 1960-tól tanulmányok egész sorában foglalkozott a nemzeti kérdéssel, kiterjedt szakmai-ideológiai vitát kezdeményezve téziseivel. Mint a hazai marxista történetírás egyik vezető személyisége, az 1964-ben megjelent összefoglalás, a kétkötetes Magyarország története főszerkesztője. 1958-tól a Magyar Történelmi Társulat háromszor választotta elnökévé. 1949-től a *Századok* című folyóirat szerkesztőbizottságának a tagja, 1957 és 1962 között elnöke. 1958-tól az *Acta Historica* főszerkesztője. Hosszú ideig tagja volt a *Magyar Nemzet* szerkesztőbizottságának is. Az Interparlamentáris Unió magyar csoportjának 1955-től tagja, majd 1963-tól elnöke. A Magyar–Kínai Baráti Társaság elnöki tisztségét is betöltötte.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat; Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal és nagykeresztje (1947); Kossuth Érdemrend I. osztály (1948); Kossuth-díj (1948, 1963); Magyar Népköztársaság Érdemrendje (1954); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1964); Magyar Népköztársasági Érdemrend I. fokozat.

Fő művei: A magyar társadalom története az őskortól az Árpád-korig. Bp., 1945. A magyar társadalom története az Árpád-kortól Mohácsig. Bp., 1949. A történelmi materializmus ideológiai előzményei. Bp., 1952. A jelenkori kapitalizmus néhány gazdasági problémája. Bp., 1959. Dialektikus materializmus és társadalomtudomány. Bp., 1962.

Irodalom: Sándor Pál: Arcképvázlat Molnár Erikről. *Valóság*, 1964. 11. sz. Tóth István: Dr. Molnár Erik kecskeméti éve. *Kiskunúság*, 1965. 2. sz. Kovács Győző: Molnár Erik történetírói szemléletéről. *Kiskunúság*, 1968. 3. sz. Molnár Erik válogatott tanulmányai. Sajtó alá rendezte és a bevezető tanulmányt írta Ránki György. Bp., 1969. Pach Zsigmond Pál: Molnár Erik történetírásáról. *Történetiszemlélet és történettudomány*. Bp., 1977.

M. K. J.

MOLNÁR IMRE

Szentes, Csongrád vármegye, 1906. június 12. – Budapest, 1958. augusztus 3.

Szociáldemokrata Párt

Jász-Nagykun-Szolnok vármegye

Apja Molnár Imre építőmunkás, anyja Szeder Eszter háztartásbeli. Református vallású. Felesége Rosenthal Rózsa.

Cipésmesterséget tanult, de kertészként dolgozott. 1924-ben belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. Az 1920-as években eszperantó-tanfolyamokat szervezett. 1932-ben Budapestre költözött. 1935-től az MSZDP Budapest I., majd II. kerületi szervezetének a titkára, később tagja lett a fővárosi pártszervezet végrehajtó bizottságának is. Részt vett a szociáldemokrata Országos Ifjúsági Bizottság munkájában, majd 1944-ben Szakasits Árpádhoz kötődve a szociáldemokrata ellenállási mozgalomban. Bekapcsolódott a Magyar Front létrehozását célzó tárgyalásokba.

1945-ben az SZDP budapesti végrehajtó bizottsági tagja, a VIII. kerületi szervezet titkára és a kerületi nemzeti bizottság elnöke. Bekerült a főváros ideiglenes törvényhatósági bizottságába. 1945. június 24-től az Ideiglenes Nemzetgyűlés képviselője. A novemberi választásokon a Solnok megyei választókerületből nem sikerült bejutnia a törvény-

hozásba. 1946–1947-ben az SZDP miskolci szervezetének a titkára. 1947. augusztus 31-től Jász-Nagykun-Szolnok megye országgyűlési képviselője. 1949. májusban megőrizte mandátumát. 1948. február 20-tól 1953-ig az Országgyűlés alelnöke. 1945–1947-ben az SZDP Ellenőrző Bizottsága, 1947–1948-ban a pártvezetőség tagja. A munkáspártok egyesítésekor átigazolták az MDP-be, 1956-ig a központi vezetőség tagja. 1948-tól a Magyar Országos Szövetkezeti Központ igazgatósági tagja. 1954-től haláláig a Budapesti Parképítő Vállalat igazgatója. 1956 után csatlakozott a Magyar Szocialista Munkáspárthoz.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Kossuth Érdemrend III. osztály (1948); Szocialista Munkáért Érdemérem; Szocialista Hazáért Érdemrend.

Irodalom: Vadász Ferenc: Szentesről az Országházba. Emléksorok Molnár Imréről. *Népszabadság*, 1986. június 12. Nincs más út, csak a szocializmus útja. Nyolcvan éve született Molnár Imre. *Népszava*, 1986. június 13.

B. M.

MOLNÁR ISTVÁN

Szada, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1894. augusztus 17. – Szada, Pest megye, 1981. május 11.

Független Kisgazdapárt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Református, kisparaszti családból származott. Apját, Molnár Istvánt útkaparóként alkalmazták, de emellett feleségével, Gróf Zsuzsannával 10 kat. holdon gazdálkodtak. Heten voltak testvérek. Nős, felesége Illés Erzsébet, egy 12 kat. holdas kisparaszt leánya. Gyermekei, Erzsébet (1920–1998) és Mária (1922–1999) férjhez mentek és háztartásaikat vezették.

Hat elemít végzett. Az első világháborúban katona. Leszerelése után 10 kat. holdat művelt nehéz körülmények között. 1935-ben csatlakozott a Független Kisgazdapárthoz, pártvezető Észak-Pest megyében, és részt vett a választási küzdelmekben. 1938-tól közgyám, majd pénztáros a községi képviselő-testületben. A második világháborúban ismét katona.

1947. augusztus 31-én Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyei választókerületben pótképviselő lett. 1949. január 27-én Nagy Bódog Béla helyére került be a törvényhozásba. Az 1949. májusi választásokon felkerült a választókerület népfrontlistájára, és újra képviselő lett. Mandátuma lejártá után továbbra is birtokán gazdálkodott. (1949-ben 8,5 kat. hold szántófölddel és 1,5 kat. hold szőlővel rendelkezett). Tagja volt a helyi földműves-szövetkezetnek. A községi könyvtár vezetője. 1960-ban belépett a helyi termelő-szövetkezetbe, onnan ment nyugdíjba.

Kitüntetései: Felszabadulás Jubileumi Emlékérem (1970).

V. I.–V. V.

MÓNUS ILLÉSNÉ KORONYA JOLÁN

Alsólendva, Zala vármegye, 1890. január 26. — Budapest, 1960. december 24.

Szociáldemokrata Párt

Nagy-Budapest

Apja Koronya Antal, anyja Kübrák Erzsébet. Római katolikus vallású. Mónus Illésnek (1888–1944), a két világháború közötti magyar szociáldemokrácia vezető ideológusának, a szocialista szellemi elit nevelőjének második felesége.

Eredetileg tanítóképzőt végzett. 1921-től a magántisztviselek szakszervezete, majd a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja. Az 1930-as években a szociáldemokrata nőmozgalom egyik vezetője, a párt nőszervezete vezetőségi tagja. A második világháború éveiben a Budapest III. kerületi nőbizottság elnöke. A németek bevonulásának napján, 1944. március 19-én férje az első lefogottak között volt. Többször is kiszabadította őt fogságából, de a nyilasok mégis rátaláltak, és brutális módon végeztek vele.

1945. április 2-án Budapesten beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. 1945 nyarától a *Szocializmus*, az SZDP társadalomtudományi folyóiratának felelős szerkesztője. 1945. augusztus 20-án, az SZDP XXXIV. kongresszusán a pártvezetőség póttagjává választották. November 4-én, majd augusztus 31-én a nagy-budapesti választókerületből újra bejutott a törvényhozásba. 1945 és 1948 között az SZDP par-

lamenti csoportjának a titkára. 1947–1948-ban a nőkérdéssel foglalkozó titkár az SZDP budapesti szervezetében. 1948. március 8-tól a pártvezetőség rendes tagja. Az egyesülési kongresszuson, 1948. június 12-én bekerült az MDP Központi Vezetőségébe. Ezután az MDP-frakció vezetőségének is a tagja lett. 1948. február 23-tól az Országgyűlés feloszlásáig háznagy. Az 1949. májusi népfrontos választásokon az országos listáról ismét bejutott a törvényhozásba, 1953-ig megőrizte a mandátumát. 1951 márciusában, az MDP II. kongresszusán — a szociáldemokraták elleni hadjárat idején — ki maradt az MDP KV-ból.

A koalíciós években részt vett az Orientál Filmipari Rt. igazgatóságának a munkájában. A Vándorsport Egyesület alelnöke.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1946), bronz fokozat (1957); Magyar Köztársasági Érdemérem arany fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend tisztí keresztje (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend IV. fokozat (1950); Munka Érdemrend (1955).

B. M.—V. J.

MOÓR GYULA

Brassó, Brassó vármegye, 1888. augusztus 11. — Budapest, 1950. február 2.

Magyar Függetlenségi Párt

Nagy-Budapest

Apja, Moór Gyula (1855–1926) evangélikus lelkész a brassói evangélikus egyházmegye főesperese volt, anyja Boór Ilona (1860–1924) tanítónő. Hat leánytestvére született; ketten közülük kisgyermekként meghaltak, Jolán (1890–1962) és Lenke (1895–1980) matematika–fizika szakos tanár lett, Ilona (1893–1921) tanítónőként szintén a pedagóguspályára lépett, Piroska (1895–1960) kertészként dolgozott. Nőtlen.

Az elemi iskola elvégzése után előbb szülővárosa szász gimnáziumában tanult, majd átiratkozott az állami főreáliskolába, végül a római katolikus főgimnáziumban érettségizett. Beiratkozott a kolozsvári Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karára, ahol 1910-ben abszolutóriumot szerzett. Három évvel később — mivel közép- és felsőfokú tanulmányait jeles eredménnyel végez-

te — „sub auspiciis regis” királygyűrűs jogi doktorrá avatták. Tanulmányai befejezését követően, 1911 februárjától 1912 végéig gyakornok egy kolozsvári ügyvédi irodában, majd a 34. tábori ágyús ezrednél letöltötte az egyéves önkéntes katonai szolgálatot. Leszerelése után érdeklődése a gyakorlati jogáskodás helyett a már egyetemistaként tanulmányozott jogbölcselet felé fordult. Korábbi német- és franciaországi tanulmányútjain megismerte kora jogfilozófia áramlatait, s maga is publikálni kezdett e témában.

1914-ben kinevezték az eperjesi Ágostai Hitvallású Evangélikus Jogakadémia tanárává, állását azonban nem tudta betölteni, mert szeptemberben katonai behívót kapott. Előbb az orosz fronton, majd Galíciában és Lengyelországban harcolt; tűzér főhadnagyként szerelt le. 1918 végén

– miután az előző évben jogbölcseletből habilitált – kinevezték a kolozsvári egyetemre a nemzetközi jog nyilvános rendes tanárává. Erdély Romániához csatolása után az egyetem Szegedre költözött, ahol 1921. szeptember 5-én kinevezték a jogfilozófiai tanszék professzorává. Nyolcesztendő szegedi oktatómunkája alatt a jogi kar prodékáni és dékáni tisztét is betöltötte. 1929 őszén a fővárosba költözött, mivel megbízták a Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem jogbölcseleti tanszékének a vezetésével. 1935-ben megválasztották az egyetem jog- és államtudományi karának dékánjává. Két évvel később az egyetem képviselőjében tíz esztendőre a felsőház póttagjának jelölték. Jogtudományi munkássága elismeréseként 1925. májusban elnyerte a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja címet, majd 1942. május 15-én az MTA rendes tagjává választották. Kora jogtudományára újkantiánus jogfilozófiája nagy hatást gyakorolt. Polgári demokratiként napi pártpolitikával nem foglalkozott, humanista felfogása alapján szemben állt mindenféle tekintélyuralmi mozgalommal. A Szálasi-féle nyilasuralom idején – amelyet fél évvel később „patkánylázadásnak” nevezett – bujkálnia kellett.

1945-ben kinevezték a budapesti tudományegyetem rektorává. Megbízatása alatt, az 1945–1946-os tanévben sokat tett az egyetemi élet újraindításáért, a felsőfokú oktatás megszervezéséért. Hivatali működése alatt elkezdődött a jogi oktatás megreformálása. Egyebek között az ő rektorsága idején, június 26. és július 6. között rendezték az egyetemen a híressé vált demokrácia-vitasorozatot, ahol ő is előadást vállalt A demokrácia örvényei címmel. Figyelemre méltó, hogy a lezajló társadalmi átalakulást forradalomként értékelte. Az előadás végén az anarchiát és a diktatúrát nevezte meg a demokráciát fenyegető legnagyobb, „örvényként elnyeléssel fenyegető” veszélyként. A szociáldemokrata igazságügy-miniszter, Ries István 1945 nyarán a következőképpen nyilatkozott róla: „A budapesti egyetemen... nincs egyetlen baloldali professzor sem... kivéve Moór Gyulát.” Még rektori kinevezése előtt felkérték, hogy legyen Magyarország moszkvai követe, de a megbízatást – ahogy később igazságügy-miniszterre vagy köztársasági elnökké történő jelölésének még a gondolatát is – visszautasította. 1945 őszétől, Kornis Gyula lemondása után egy esztendőn keresztül „helyettes elnökként” ideiglenesen ellátta az MTA elnöki feladatait is. Az 1945. március 14-i pártközi értekezlet döntése nyomán pártokon kívüli, kiemelkedő közéleti személyiségként őt is meghívták az őszi választások utáni Nemzet-

gyűlésbe. Részt vett a parlament politikai bizottságának a munkájában.

Egy sor társadalmi szervezetben is vezető tisztségeket töltött be. 1945-től az Országos Köznevelési Tanácsban a felsőoktatási szakosztály elnöke; az Országos Szabadművelődési Tanács tagja. 1945-től a Fórum Klub elnöki tanácsának a tagja. Az 1945. október 1-jén létrejött Magyar–Jugoszláv Társaság alakuló közgyűlése elnökévé választotta, tisztségét 1947-ig töltötte be; a Magyar–Osztrák Társaság alelnöke, a Magyar Külügyi Társaság választmányi tagja.

1947. március 12-én Zsedényi Bélával, Miklós Bélával és másokkal együtt deklarációban tiltakozott a fakultatív vallásoktatás bevezetése ellen. Az 1947. augusztusi választásokon a Magyar Függetlenségi Párt jelöltjeként a nagy-budapesti kerületből lett ismét képviselő. A második Dinnyés-kormány programjának vitájában ő volt pártja szónoka, s beszéde kis híján botrányba fulladt, mert élesen bírálta a választás során elkövetett csalásokat. Tagja a párt vezetésének, novemberben a politikai bizottságba is beválasztották. Mandátumát az Országos Nemzeti Bizottság – az MFP többi képviselőjéhez hasonlóan – 1947. november 20-án törvénytelen eljárással megsemmisítette. Miután 1947. december 9-én az egyetemről öt hónapi betegszabadságra távozott, Weil Emil kommunista képviselőtársa egyik interpellációjában már másnap durván megtámadta. Ortutay Gyula miniszteri válaszában megnyugtatta az interpellációt benyújtó képviselőt: „legjobb tudomása szerint nem is tér vissza”.

1947. decemberben a jog- és államtudományi kar néhány hónapja betöltött dékáni tisztségéből politikai okok miatt kényszernyugdíjazták. 1949. október 31-én, az akadémia átszervezésekor kizárták a tudós társaság tagjai sorából. Tudományos rehabilitációjára csak negyven év múlva, 1989. május 9-én került sor, amikor akadémiai tagságát visszaállították. Halála után gazdag könyvgyűjteményét rokonai átadták az Országgyűlési Könyvtárnak, ahol különgyűjteményként kezelik hagyatékát.

Fő művei: Bevezetés a jogfilozófiába. Bp., 1923. A jogi szemlélyek elmélete. Bp., 1931. Jogfilozófia. Bp., 1936. A jogbölcselet problémái. Bp., 1945. Tegnap és holnap között. Bp., 1947.

Irodalom: Moór Gyula 1888–1988. Szerk.: Szájer József, Tóth Ádám. Bp., 1988. Szabadfalvi József: Moór Gyula. Bp., 1994. Moór Gyula hagyatékából. Szerk.: Varga Csaba. Bp., 1995. Szabadfalvi József: Jogbölcseleti hagyományok. Debrecen, 1999.

M. K. J.–Sz. R.

NÁD H Á Z I A N D R Á S

Gyula, Békés vármegye, 1903. október 12. – Gyula, Békés megye, 1981. november 1.

Független Kisgazdapárt

Békés vármegye

Református, kisparaszti családban született. Szüleinek, Nád-házi Andrásnak és Szilágyi Juliannának 10 kat. hold földjük volt, tanyán éltek. 1929-ben kötött házasságot; felesége Kocsis Rozália (1906–1956), egy 16 kat. holdas középparaszt leánya. Gyermeke, András (1927) a gyulai vízmű nyugdíjas igazgatója.

Négy középiskolai osztályt járt ki, majd később érettségit tett. 1952–1953-ban Gödöllőn – levelező tagozaton – elvégezte az agráregyetemet. 1930-tól Békésen lakott, ahol 12 kat. hold földjén gazdálkodott. Érdeklődőként ott volt a Független Kisgazdapárt békési alakuló ülésén. A második világháború alatt, 1943–1944-ben katona.

1945. februárban belépett az FKGP-be. 1945–1946-ban Gyulán a helyi nemzeti bizottság, majd a törvényhatósági bizottság tagja. A Nagy Ferenc kezdeményezte kisgazdapárti gyermeküdtetési akció megyei szervezője (1945–1946). Részt vett a B-listázást végző vármegyei bizottság munkájában. 1947. januártól az FKGP Békés megyei szervezetének titkára, majd 1948. októbertől főtitkára. Pártja Békés vármegyei listáján 1945. november 4-én nemzetgyűlési, 1947. augusztus 31-én országgyűlési pótképviselő lett. 1949. március 10-től – Vaszkó Mihály helyére, behívás útján – bekerült a törvényhozásba. Megyéjében részt vett a párttagságot felülvizsgáló tisztogató-bizottság munkájában. Az 1949. május 15-i választásokon a

Magyar Függetlenségi Népfront békési listáján ismét bejutott az Országgyűlésbe. A népfront megyei vezetőségi tagja, s a Dolgozó Parasztok és Földmunkások Országos Szövetsége egyik szervezője.

1950-ig az időközben 9 kat. holdra csökkent földjén gazdálkodott. Ekkor Gyulán, ahová visszaköltözött, megalakította a Petőfi Termelőszövetkezetet, a megye első közös gazdaságát, amelynek ő lett az elnöke. 1950-től 1954-ig a Békés Megyei és a Gyulai Városi Tanács tagja. 1951-ben az Erdei Ferenc földművelésügyi miniszter vezette kétszáz fős parasztlelegáció tagjaként a Szovjetunióban járt a szocialista mezőgazdaság tanulmányozására. 1952-ben a termelőszövetkezet szervezéséért és irányításáért miniszteri dicséretet kapott. 1956. októberben bujkálni kényszerült. 1956. novemberben kétszáz családdal 800 kat. holdon újjászervezte a termelőszövetkezetet, amelynek továbbra is elnöke maradt. 1967. január 1-jével rokkantsági nyugdíjba vonult. Számos társadalmi megbízatást látott el, többek között a helyi ÁFÉSZ elnökségi tagja, a Hazafias Népfront megyei titkára és népbírói elnök volt.

Kitüntetései: Szocialista Munkáért Érdemérem (1955); Munka Érdemrend arany fokozat (1970); Felszabadulási jubileumi Emlékérem (1970).

V. I.–V. V.

N A G Y B Ó D O G B É L A

Budapest, 1885. június 12. – Visegrád, Pest megye, 1960. december 31.

Független Kisgazdapárt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Református vallású, értelmiségi családban született; apai nagyapja paraszti származású kántortanító volt. Apja Nagy Dezső ügyvéd, függetlenségi és 48-as, majd Justh-párti képviselő. Anyai nagyapja, Czorda Bódog részt vett az 1848-as szabadságharcban, századosként Bem József tábornok segéd-tisztje volt, a világsi fegyverletétel után az ausztriai Kufsteinben raboskodott. A kiegyezés után az Igazságügyi Minisztérium államtitkára, valóságos belső titkos tanácsos, a Kúria másodelnöke lett. Anyja Czorda Gizella. Nős, felesége Egri Erzsébet háztartásbeli.

Sikeres gimnáziumi érettségi után felvételt nyert a Magyar Királyi Honvéd Ludovika Akadémiára, ahol 1907. november 18-án lovassági hadnaggyá avatták. 1918-ig a közös hadseregben, a bécsi székhelyű cs. és kir. 4. huszárezredben szolgált. 1912. november 1-jén főhadnaggyá, 1916. február 1-jén századosá léptették elő. Ezredével részt vett az első világháborúban; számos katonai kitüntetést kapott. A Tanácsköztársaság idején a Vörös Hadsereg budapesti városparancsnokságán szolgált. Emiatt a Horthy-rendszer idején mellőzték, nehezen haladt előre a katonai pályán. Az 1920-as évek közepén

őrnagyi rendfokozattal a Honvédelmi Minisztériumban, a békeszerződés végrehajtásával foglalkozó elnöki D. osztályon dolgozott. Az osztály átszervezése után a minisztérium különböző területi szervezeteinél teljesített szolgálatot. 1936. november 1-jén elérte az ezredesi rendfokozatot. 1938-ban Bars-Hont vármegye katonai parancsnoka. Német- és nyilasellenes magatartása, valamint felesége származása miatt 1941. április 1-jén nyugállományba helyezték. Visegrádi családi házába költözött.

1945. március 15-én belépett a Független Kisgazdapártba, és megalakította a visegrádi szervezetet; helyi elnök, később díszelnök. Visegrád környékén szervezte a pártot, 1945-ben a szentendrei választókerzet kisgazdapárti szervezetének az elnöke. 1945. március 15-től a helyi nemzeti bizottság elnöki tisztségét is betöltötte. 1945. november 4-én a Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyei választókerület kisgazdapárti listáján nemzetgyűlési képviselővé választották.

Tagja volt az Újbirtokosok és Földhözjuttatottak Országos Szövetségének. 1946-tól az FKGP katonai szakértője. 1946. júliustól nagybaczoni Nagy Vilmos utódként a közigazgatási, majd a tábournoki és törzstiszti B-listázást végző állandó bizottság elnöke a minisztériumban. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon régi kerületében pótképviselő lett; 1948. július 6-án Mojzes György helyére behívták az Országgyűlésbe. A HM kisgazdapárti csoportjának vezetője. 1947 szeptemberétől 1948 nyaráig a kisgazdapárt vagyongazdálkodási szervezetének, a Bizalmi Bank Rt.-nek az elnöke. 1948. december 16-án az FKGP PB tudomásul vette lemondását mandátumáról, amelyet a képviselőházban 1949. január 27-én jelentettek be. Visszavonult a politikától, 2 kat. hold gyümölcsöse jövedelméből tartotta fenn magát. Az 1950-es években megvonták a nyugdíját, államosították a házat, és kitelepítették. Egy ideig építkezésen dolgozott segédmunkásként.

V. I.–V. V.

NAGY DÁNIEL

Szentes, Csongrád vármegye, 1910. augusztus 24. – Budapest, 1983. december 15.

Független Kisgazdapárt

Csongrád és Csanád vármegyék Szeged és Hódmezővásárhely törvényhatósági jogú városokkal

Szülei, a református vallású Nagy Dániel és Kulcsár Zsuzsanna zsellérek voltak, s néhány hold földet béreltek.

Öt elemi végzet. 1933-ig szülei kisbérletén dolgozott, majd bevonult katonának, ahol rádiótávírást kiképzést kapott. 1938-tól önállóan bérelt földet, s azon gazdálkodott.

1944 januárjában behívták katonának, de december 1-jén megszökött a frontról, és hazatért Szentesre. A front átvonulása után, 1945 kora tavaszán belépett a Független Kisgazdapártba. A szentesi földgénylő bizottság tagjaként részt vett a földreform lebonyolításában, maga is 10 és fél kat. hold földet kapott. Bekerült a városi képviselő-testületbe, 1947-ben megválasztották a helyi termelési bizottság elnökévé. A kisgazdapártban politikailag a Dobi István vezette baloldali parasztképviselők csoportjához tartozott. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a Csongrád és Csanád vármegyei listán pótképviselő lett. 1948. október 7-től az FKGP Politikai Bizottsága tagja. Vata Ernő lemondása után, 1948. november 16-án behívták az Országgyűlésbe. 1949. január 24-én, az éves költségvetés részletes vitájában a földművelésügyi tárca előadója volt. 1948 folyamán, mint országos bizottsági tag, részt vett a Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetsége és az Újbirtokosok és Földhözjuttatottak Országos Szövetsége egyesítésének előkészítésében; 1948. decembertől az új paraszti érdekképviselet, a Dolgozó Pa-

rasztkok és Földmunkások Országos Szövetsége országos vezetője tagja, főosztályvezető a szervezet központjában.

1948 decemberében pártja delegálta a Magyar Országos Szövetkezeti Központ igazgatóságába, majd 1949. májustól a Szövetkezetek Országos Szövetsége igazgatósági tagja. 1949. május 15-én a népfront listáján újra bekerült a törvényhozársba, amelynek 1971 tavaszáig tagja maradt. 1949. augusztus 23-tól 1971. május 12-ig az Elnöki Tanácsa tagja, 1963. március 21-ig a testület elnökhelyettese. Az 1950-es évek elején elvégezte a Gazdasági és Műszaki Akadémiát. Ezt követően az Élelmezésügyi, majd a Földművelésügyi Minisztériumban töltött be vezető tisztségeket. 1955-től 1967-ig a Halgazdasági Tröszt igazgatója. 1967-től nyugalomba vonulásáig, 1971-ig az Állami Gazdaságok Országos Központjának vezérigazgató-helyettesi tisztségét töltötte be. A DÉFOSZ képviseletében 1949. február 1-jétől a Magyar Függetlenségi Népfront Ideiglenes Országos Tanácsa (márciustól a megválasztott Országos Tanács) elnökségének tagja. 1954-ben részt vett a Hazafias Népfront megalakításában, és ismét beválasztották az Országos Tanácsba, amelynek 1968-ig több cikluson keresztül tagja maradt.

Kitüntetései: Munka Érdemrend (1954, 1960); Munka Érdemrend arany fokozat (1970); Felszabadulás Jubileumi Emlékérem (1970).

V. I.–V. V.

Z. NAGY FERENC

Dévaványa, Jász-Nagykun-Szolnok vármegye, 1899. szeptember 2. – Budapest, 1977. május 18.

Független Kisgazdapárt

Jász-Nagykun-Szolnok vármegye

Gazdagparaszti családból származott, noha nagyapja, nemes Zádori Nagy Gábor mindössze 2 kat. hold földet hagyott örökségül. Szülei, Z. Nagy Ferenc és Roósz Zsuzsanna mintegy 200 kat. holdon gazdálkodtak. Vallásukat tekintve nazarénusok voltak, ő azonban reformátusnak vallotta magát. 1922-ben házasságot kötött a vagyontalan Mausz Zsuzsannával. Két gyermekük született, Ferenc (1922) agrármérnök, Magdolna (1926) könyvelő lett, mindketten nyugdíjasok.

Mezőberényben négy polgárit végzett. Az első világháborúban katoná, tüzér (1917–1918), majd 1919. november 1-jétől 1921 januárjáig a nemzeti hadseregben szolgált. 1922-től 105 kat. holdat bérelt Szeghalmon. 1928-ban 100 kat. holdat vásárolt, s azon gazdálkodott.

A politikai életbe először 1918-ban, az őszirózsás forradalom idején kapcsolódott be, ezrede bizalmijaként 1919. január 1-jéig a katonatanács tagja. 1930-tól a dévaványai gazdakör elnöke. 1931-ben belépett az akkor alakult Független Kisgazdapártba, 1932-től a helyi szervezet elnöke, Szolnok vármegyei pártigazgató, s az országos nagyválasztmány tagja. 1934-ben a kunhegyesi időközi választáson Hellenbach Gottfried (NÉP) mögött végzett (26,86 százalék). A következő évben az általános választásokon megismétlődött a sorrend (63,54–36,46 százalék). 1939-ben a karcagi választókerületben indult, Lipcsey Márton (MÉP) és Meskó Zoltán (Magyar Nemzetiszocialista Földműves- és Munkáspárt) mögött csak 7,28 százalékot szerzett. A megyei listán sem jutott mandátumhoz. A választási kampányok teljes egészében felemésztették vagyonát. 1941-ben felesége örökségéből és bankkölcsön felvételével 60 kat. hold földet vásárolt; tanyát épített, és folytatta a gazdálkodást 1945 augusztusáig. A német megszállás után, 1944. március 20-tól augusztus 30-ig rendőri felügyelet alá helyezték.

A felszabadítást követően részt vett a kisgazdapárt újjászervezésében; 1945-től a Szolnok vármegyei szervezet elnöke, a Dévaványai Nemzeti Bizottság tagja. 1945. augusztus 20-án beválasztották az FKGP Országos Intézőbizottságába.

1945. november 4-től a Szolnok megyei listáról nemzetgyűlési képviselő. 1946. szeptember 7-én bekerült a Független Kisgazdapárt Politikai Bizottságába. 1945 és 1947 között tagja volt az Országos Földbirtokrendező Tanácsnak, az Országos Társadalombiztosító Intézet elnökségének és a Mezőgazdasági Szövetkezeti Központ igazgatóságának. 1947. július

1-jével a Magyar Országos Szövetkezeti Központ igazgatóságába delegálták. A párt paraszti centrumához tartozott, de Nagy Ferenc miniszterelnök lemondatása és emigrációba kényszerítése után csatlakozott a Dobi István–Gyöngyösi János fémjelzte balszárnyhoz, amellyel korábban is jó viszonyt tartott fenn. 1947. június 6-tól szeptember 12-ig a kisgazdapárt ügyvezető alelnöke és a választási bizottság tagja. Az 1947. szeptember 11–12-i nagyválasztmányon kikerült a politikai bizottságból.

1947. augusztus 31-én a Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei választókerületben ismét képviselővé választották. A parlamentben mezőgazdasági kérdésekben szólalt fel, illetve interpellált. A mentelmi bizottság előadójaként számos összeférhetlenségi ügyet ismertetett. 1947 novemberétől 1949. júliusig a tanyáján, 2,5 kat. holdon gazdálkodott. 1948. decemberben le akart mondani mandátumáról, de meggondolta magát, és mégis elindult az 1949. évi választásokon. Harmadszor is bekerült a törvényhozásba, 1967-ig folyamatosan az Országgyűlés tagja.

1949-ben földjét és tanyáját felajánlotta az államnak, s augusztus 1-jétől előadó lett a Földművelésügyi Minisztérium Állami Gazdaságok Főigazgatóságán. 1952. július 1-jétől a központi szőlő-, gyümölcs- és zöldségtermelő állami gazdaságok agronómusa. 1953. január 1-jétől októberig a Gombatermelő Vállalat trágyabeszerezője. 1953. október 1-jétől a Kül- és Belkereskedelmi Minisztérium Állami Gazdaságok Tröszt növénytermelési előadója, majd 1955. január 1-jétől főelőadó az Állami Gazdaságok Pest–Nógrád Megyei Termelési Igazgatóságán. 1956. májusától az Országgyűlés mezőgazdasági bizottságának az elnöke. 1956. októberében részt vett a Független Kisgazdapárt újjászervezésében. 1958. február 1-jével az Elnöki Tanács kinevezte a Központi Népi Ellenőrzési Bizottság elnökhelyettesévé. 1957. október 22-től a Hazafias Népfront Országos Tanácsa tagja, 1960. május 28-tól 1968. április 17-ig alelnöke. Közéleti tisztségei mellett 1960 és 1966 között az Országos Agráregyesület alelnöke. 1963-ban a Központi Népi Ellenőrzési Bizottságtól ment nyugdíjba.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend bronz fokozat (1945); Munka Érdemrend (1959); Munka Érdemrend arany fokozat (1965, 1967, 1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

Fő műve: Ahogy én láttam... Visszaemlékezés. Bp., 1965.

V. I.–V. V.

NAGY FERENC

Székesfehérvár, 1893. július 3. – Székesfehérvár, Fejér megye, 1975. július 5.

Magyar Dolgozók Pártja (SZDP-listáról)

Fejér és Komárom-Esztergom vármegyék Székesfehérvár törvényhatósági jogú várossal

Szülei szegényparasztok, napszámosok voltak. Tizenkilenc éves koráig ő is napszámosmunkát vállalt, majd 1912-től kőművesnek tanult. 1915-ben bevonult katonának; mint segéd-szolgálatost a csepeli Weiss Manfréd Gyár lőszerüzemébe vezényelték. A nagyüzemi szervezett munkások között ismerkedett meg a munkásmozgalommal.

1917. június 17-én belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba, és tagja lett az Építőmunkás Szakegylet csepeli csoportjának. Előbb főbizalmi a gyár központi magasépítési osztályán, majd 1919-ben a helyi építő szakegylet vezetőségi tagja. Részt vett sztrájkokban, háborúellenes tüntetéseken. A kommün idején a csepeli 22. vörös munkásrezd egyik zászlóaljának a katonája. Később Székesfehérvárra költözött, az építőmunkások szakszervezetéhez csatlakozott, a városi szervezet vezetőségi tagja lett; 1926-tól 1939-ig a mozgalom összekötője. 1926-tól mint önálló kisiparos dolgozott szakmájában. Az 1930-as években a helyi választásokon az MSZDP öt indította a vasútvidéki (burtelepi) választókerületben. 1934-ben a párt támogatásával, mint az ellenzék je-

löltje, bekerült a törvényhatósági bizottságba, amelynek 1950-ig tagja maradt.

1945-től 1948-ig a szociáldemokraták városi szervezetének alelnöke, az ellenőrző bizottság elnöke. A városi nemzeti bizottság tagja, és részt vett a székesfehérvári 1. számú igazoló-bizottság munkájában. 1947-ben a Kisiparosok Országos Szövetsége székesfehérvári szervezetének szervezője; az alakuló közgyűlésen helyi elnökké választották. Az 1945. évi nemzetgyűlési, illetve az 1947. évi országgyűlési választásokon a SZDP Fejér megyei listáján pótképviselő lett. 1948. júniusban átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába. Ezt követően, november 16-án a köztársasági elnökké választott Szakasits Árpád helyére behívták a törvényhozásba. Választókerületének évtizedekig bizottsági elnöke. 1950-től munkahelyén, a Magasépítő Nemzeti Vállalatnál az üzemi pártszervezet vezetőségének a titkára.

Kitüntetései: Tanácsköztársasági Emlékérem (1969); Munka Érdemrend ezüst fokozat (1969); Felszabadulás Jubileumi Emlékérem (1970).

K. Zs.

NAGY IMRE

Kaposvár, Somogy vármegye, 1896. június 7. – Budapest, 1958. június 16.

Magyar Kommunista Párt

Hajdú és Bihar vármegyék Debrecen törvényhatósági jogú várossal

Szegényparaszti-altiszti, református vallású családban született. Apja, Nagy József (1869–1928) uradalmi cseléd, vármegyei tisztiszolga és távirtdai munkás volt. Édesanyja, Szabó Rozália (1877–1969) cseléd, majd háztartásbelli. Három testvérhúga (Mária, Terézia, Erzsébet) kisgyermekkorában meghalt. 1925. szeptember 28-án feleségül vette Égető Máriát (1902–1978). Egy gyermekük született, Erzsébet Alexandra (1927) újságíró, fordító, szerkesztő.

Szülvárosában elvégezte a gimnázium első négy évfolyamát, majd kitanulta a géplakatos-mesterséget. 1915 májusában behívták katonának, a következő év júliusában orosz fogságba esett. Egy Bajkál-tó melletti hadifogolytáborba került, 1918. júniusi szabadulása után a Vörös Gárda soraiban részt vett a polgárháborúban. 1920 februárjában belépett a bolsevik pártba. 1921 márciusában hazatért Kaposvárra.

Magántisztviselőként egy biztosítótársaságnál kapott munkát. Részt vett a helyi szociáldemokrata pártszervezet mun-

kájában, de 1925-ben kizárták a Magyarországi Szociáldemokrata Pártból. Alapító tagja volt az illegális kommunista mozgalom fedőpártjának, a Magyarországi Szocialista Munkáspártnak. 1927 elején letartóztatták, két hónapos fogva tartás után szabadon bocsátották. 1928 tavaszán Bécsbe emigrált. 1928–1929 folyamán mint a kommunista párt falusi osztályának vezetője és a parasztság körében folytatott pártszervezés felelőse, két ízben is illegálisan, hosszabb ideig Budapesten dolgozott. Az illegális KMP által kiadott *Parasztok Lapja* szerkesztője. 1930 elején, a KMP II. kongresszusa küldötteként Moszkvába utazott. A kongresszuson jobboldali elhajlásért súlyos bírálat érte. Nem tért haza Magyarországra, a következő tizenöt esztendő tizenöt önszántából Moszkvában töltötte, a Kommunista Internacionálé Nemzetközi Agrárintézetében (1930–1936), a Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatalában (1937–1938) és a moszkvai rádió magyar nyelvű adásainak szerkesztőjeként (1939–1944) dolgozott. Noha részt

vett a KMP agrárprogramjának kidolgozásában, nem volt tagja a pártvezetésnek. Széles körű agrártudományi tevékenységet folytatott, több cikket, tanulmányt, brosúrát publikált magyar és orosz nyelven. 1938–1940 között a Moszkvában megjelent *Új Hang* című folyóirat szerkesztőbizottsági tagja és állandó cikkírója. 1936-ban kizárták a kommunista pártból, de 1938-ban visszavették.

1944 novemberében mint a Magyar Kommunista Párt moszkvai vezetése által megbízott négytagú központi vezetőség tagja tért vissza Magyarországra. Részt vett az Ideiglenes Nemzetgyűlés Előkészítő Bizottságának tevékenységében; 1944. december 18-án Hódmezővásárhelyen az Ideiglenes Nemzetgyűlés képviselőjévé választották. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány földművelésügyi minisztereként nevéhez fűződik az 1945. évi földreform végrehajtása. Az MKP 1945. májusi konferenciáján a politikai bizottság tagjává választották. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyei választókerületből ismét a törvényhozás tagja. Az MKP szónoka a földreform befejezéséről szóló törvényjavaslat vitájában.

Az 1947. augusztus 31-i választásokon a Hajdú és Bihar vármegyei listáról került a parlamentbe. Az Országgyűlés szeptember 16-i alakulásakor név szerinti szavazás során a leadott háromszázötvenkét érvényes szavazatból kétszázharminckét szavazattal – Szabó Árpád ellenében – a törvényhozás elnökévé választották. Székfoglalójában szerencsés pillanatnak nevezte az új Országgyűlés összehívásának napját, hiszen egy derűsebb korszak kezdődik, mert országunk visszanyerte legféltebb kincsét, szabadságát és függetlenségét, nemzeti szuverenitását. Egyidejűleg kijelentette, hogy a demokrácia híveként az egyik legnagyobb vívmány, „a szólásszabadságnak vigyázó őre” lesz. A felkorbácsolt szenvedélyek, az élni akarást és a tetterőt csökkentő belső küzdelmek csillapítását, a becsületes munka és a nyugodt, zavartalan megélhetés feltételeinek megteremtését tartotta a törvényhozás legnagyobb feladatának; véleménye szerint „ez a magyar nép akarata”. Beszédét így zárta: „kívánom, hogy kevesebb legyen a gond és több az öröm, kisebb legyen a baj és több legyen a kenyér ebben az országban”. 1949. június 8-ig töltötte be a házelnöki tisztséget; egyidejűleg három – a politikai, a gazdasági, valamint a könyvtári és múzeumi – állandó bizottság elnöke. Elnöksége idején fontos, a gazdasági-társadalmi berendezkedést alapjaiban megváltoztató törvényeket – a nagybankok és az ipari üzemek államosítása, a tervgazdálkodás bevezetése, a felekezetek egyenjogúsítása, iskolák államosítása – fogadott el az Országgyűlés. A jobbára protokolláris szerepben nem hagyott hátra maradandó örökséget: erre az időre esett a magyar parlamentarizmus és többpártrendszer felszámolása. A folyamat már korábban elkezdődött a kiscgazdapárt feldarabolásával, majd a direkt és közvetett csalásokkal terhelt 1947. augusztusi választásokkal, és novemberben foly-

tatózott a Magyar Függetlenségi Párt mandátumainak megsemmisítésével, majd sorra következtek a többi párt képviselői. Ötven fővel csökkent a parlament létszáma, a megmaradtak egyharmada is kicserélődött. Mindehhez személyesen kevés köze volt, de házelnökként, magas közjogi tisztségében megjelenítette a mind erőltetettebb (át)menet politikáját.

1949. májusban, a népfrontválasztásokon szintén mandátumhoz jutott, de még Somogy megyében sem kerülhetett listavezető helyre. 1953. májusban újra képviselő lett, megbízatásáról 1955. áprilisában, miniszterelnöki felmenésekor kényszerült lemondani.

1945. november 4-től 1946. március 20-ig belügyminiszter Tildy Zoltán, majd Nagy Ferenc kormányában. Passzivitása miatt több bírálat érte a pártvezetésben, emiatt és betegségeire való hivatkozással az MKP visszahívta a belügyminiszteri posztról. Lemondása után kooptálták a titkárság tagjai közé, az 1946. októberi kongresszusig töltötte be ezt a tisztséget. Ezután az MKP falusi bizottságának a vezetője, a párt első számú agrárszakembere. 1947–1949 között több kérdésben ellentétbe került a pártvezetéssel, elsősorban a mezőgazdaság gyors és erőszakos kollektivizálását helytelenítette. Hosszabb távon számolt a kis- és középparaszti magántulajdon fennmaradásával, nem értett egyet a gazdagparasztság (kulákság) adminisztratív korlátozásával és likvidálásával. A véleménykülönbségek a kommunista párt teljes hatalomátvétele időszakában különösen kiélezetté váltak. Már 1948. őszén leváltották a falusi bizottság vezetői posztjáról. Elgondolásait hosszabb vitáiban összegezte, a dokumentum megtárgyalása után, 1949. szeptemberében önkritikát gyakorolt, ennek ellenére kizárták a politikai bizottságból.

1948. szeptember 15-én egyetemi nyilvános rendes tanárrá nevezték ki, egy évig tanított a Magyar Közgazdaságtudományi Egyetemen és a Magyar Agrártudományi Egyetemen, majd visszakerült az apparátusba: 1950. áprilistól 1952. júliusig az MDP KV adminisztratív osztályának a vezetője. 1950-ben levelező tagként beválasztották a Magyar Tudományos Akadémiába. 1950. december 12-től ismét a kormány tagja, élelmezési, majd 1952. január 5-től begyűjtési miniszter. Az MDP 1951. évi, II. kongresszusán újra beválasztották a politikai bizottságba és a titkárságba. 1952. november 14-től miniszterelnök-helyettes, majd Sztálin halála után, 1953. július 4-től miniszterelnök. E megbízatása miatt felmentették titkársági tagsága alól.

A Sztálin utáni új szovjet vezetés őt szemelte ki a klasszikus sztálini rendszer magyarországi korrekciójának megvalósítására. Miniszterelnökként fordulatot hajtott végre a gazdaságpolitikában, szakított az erőltetett ütemű nehézipari fejlesztéssel és az erőszakos kollektivizálással. Komoly lépéseket tett a törvényesség helyreállítása érdekében, felszámolta az internálótáborokat, megszüntette a kitelepítést, korlátozott amnesztiát hirdetett. Megkezdődött egyes – főleg

kommunisták elleni – politikai perek felülvizsgálata. 1954-ben a korrekción túlhaladó, átfogó gazdasági és politikai reformprogramot próbált kidolgozni, bátorította a párton belüli bírálatot, oldotta a sajtó megkötöttségeit, a Hazafias Népfront újjászervezésével megpróbálta lazítani a monolit politikai szerkezetet (ő maga alelnöki posztot töltött be a szervezetben). Ennek kapcsán folyamatos összeütközésben állt az ortodox sztálinisták Rákosi Mátyás vezette csoportjával. Kezdeményezésükre a szovjet pártvezetés megbírálta, és megvonta tőle a bizalmát. G. M. Malenkov miniszterelnök háttérbe szorulása kapcsán, 1955 márciusában az MDP KV elvetette a politikáját, és április 14-én leváltotta valamennyi állami és párttisztviseléséből. 1955. december 3-án a pártból is kizárták. Ugyancsak kizárták az MTA-ból, amelynek 1953 óta rendes tagja volt.

Elutasította a bolsevik rítus szerint kötelező önbírálatot. Vezéralakja lett a sztálinista rendszert bíráló kommunista értelmiségiekből verbuválódott pártellenzéknek, amely az ő kormányprogramját tűzte zászlajára. Ekkor írott politikai tanulmányaiban élesen bírálta a sztálinizmust, amelyet „elfajult bonapartizmusnak” nevezett. Sikraszállt a nemzeti függetlenségért és Magyarország katonai tömbökön kívüli státusáért.

1956. október 13-án ellenzéki nyomásra visszavették a pártba. Visszanyerte akadémiai tagságát is. Október 23-án a Budapesten tüntető tömeg egyebek mellett az ő kormányfői kinevezését is követelte. Az éjszaka megtartott központi vezetőségi ülésen kooptálták a KV-be, és beválasztották a politikai bizottságba. A pártvezetés kérésére elvállalta a miniszterelnöki szerepet. Új párttisztviselését az MDP vezető testületei október 28-i feloszlataáig viselte. Október 28–31-én az MDP hattagú elnökségének, a párt feloszlataása után az új kommunista párt, az MSZMP Ideiglenes Intézőbizottságának a tagja. Mindvégig politikai kibontakozásra törekedett. 1956. október 28-án tüszünetet hirdetett, fellépett a szovjet csapatok távozása érdekében, 30-án meghirdette a többpártrendszerhez való visszatérést, és 1945-ös mintára koalíciós kormányt alakított. Az újabb szovjet csapatok bevonulására válaszul november 1-jén deklarálta Magyarország kilépését a Varsói Szerződésből és az ország semlegességét.

November 4-én hajnalban a szovjet katonai támadás hírére családtagjaival és munkatársaival a jugoszláv követségre menekült. A Kádár-kormány menlevelével november 22-én elhagyták a képviselőket, ám a távozó politikusokat a szovjet hatóságok (magyar segítséggel) őrizetbe vették és Romániába deportálták. A Kádár-vezetés és a szovjet Politbüro egyeztetett döntése nyomán, 1957. április 14-én letartóztatták, és Budapestre szállították; megkezdődött az ellene irányuló rendőri vizsgálat, majd az MSZMP KB 1957. december 21-i döntése nyomán a politikai per. A vádatok végig elutasította, még érdemi védekezésre sem volt hajlandó. Több-szöri halasztás után, 1958. június 15-én halálra ítélték;

kegyelmet nem kért. Az ítéletet másnap hajnalban a budapesti Országos Börtön udvarán végrehajtották. A helyszínen jeltelen sírba temették, majd 1961-ben holttestét átszállították az Új köztemető legtávolabbi sarkában fekvő 301-es parcellába, ahol ugyancsak jeltelen sírba helyezték.

1989 tavaszán a demokratikus politikai erők fellépése nyomán Nagy Imre és a vele egy perben halálra ítélt társai holttestét exhumálták. 1989. június 16-i újratemetésük a magyarországi demokratikus átalakulás kiemelkedő, jelképes eseménye lett. Július 6-án jogi értelemben is rehabilitálták.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal (1947); Magyar Népköztársasági Érdemrend I. fokozat.

Fő művei: Agrárproblémák. Tanulmányok – bírálatok. Bp., 1946. Agrárpolitikai tanulmányok. Előadások az Agrár-tudományi Egyetemen és a Mezőgazdasági Akadémián. Bp., 1950. Egy évtized. Válogatott beszédek és írások 1945–1954. I–II. Bp., 1954. A magyar nép védelmében. Vitairatok és beszédek 1955–1956. Strasbourg, 1957., angol, francia, spanyol nyelven 1957., német nyelven 1959., japán nyelven é. n., 2. bővített, javított magyar kiadás Párizs–Highland Lakes, 1984. Viharos emberöltő. Visszaemlékezés. Bp., 2002.

Irodalom: La verité sur L’Affaire Nagy. Paris, 1958., angol, német, spanyol nyelven 1959., magyar nyelven Brüsszel, 1959., Bp., 1989. Méray Tibor: Thirteen Days That Shook the Hungarian Revolution. New York, 1959., francia nyelven 1960., német nyelven 1961., magyar nyelven Nagy Imre élete és halála címmel München, 1977., 1978., Bp., 1989. Molnár Miklós–Nagy László: Imre Nagy–réformateur ou révolutionnaire? Geneve–Paris, 1959., magyar nyelven Brüsszel, 1961., Párizs–Highland Lakes, 1983. Kopácsi Sándor: Az 1956-os magyar forradalom és a Nagy Imre-per. New Brunswick, 1980. In Memoriam Nagy Imre. Emlékezés egy miniszterelnökre. Szerk.: Tóbiás Áron. Bp., 1989. A Nagy Imre-vonal. Válogatás és bevezette Dér Ferenc. Bp., 1989. Igazság a Nagy Imre-ügyben. Szerk.: Kenedi János. Bp., 1989. Peter Unwin: Voice in the Wilderness. Imre Nagy and the Hungarian Revolution. London–Sidney, 1991., magyar nyelven Bp., 1993. Nagy Imre. Egy magyar miniszterelnök. Szerk.: Dér Ferenc. Pécs, 1993. Ripp Zoltán: Belgrád és Moszkva között. A jugoszláv kapcsolat és a Nagy Imre-kérdés. (1956. november–1959. február). Bp., 1994. Rainer M. János: Nagy Imre. Politikai életrajz. I. 1896–1953. Bp., 1996. II. 1953–1958. Bp., 1999. Nagy Imre, a nemzet miniszterelnöke. 1953 és 1956. Írások Nagy Imréről a Dél-Alföldben. Szerk.: Géczy József Alajos, Gellérffy László, Majzik István. Szeged, 2001. Nagy Imre és kora. 1. Tanulmányok és források. Szerk.: Sipos József, Sipos Levente. Bp., 2002. Szerencsés Károly: „Az ítélet halál.” Magyar miniszterelnökök a bíróság előtt. Bp., 2002. Rainer M. János: Nagy Imre. Bp., 2002.

M. K. J.–R. M. J.

NAGY ISTVÁN

Budapest, 1909. május 24. – Budapest, 1963. november 17.

Nemzeti Parasztpárt

Jász-Nagykun-Szolnok vármegye

Édesanyja Nagy Ilona. Apját nem ismerte. 1930-ban Török-szentmiklóson kötött házasságot, felesége Zimányi Erzsébet (1907–1978) takarítónő. Római katolikus vallású.

Menhelyi gyerekként került az alföldi településre. Négy elemiit végzett. Különböző mezőgazdasági munkákat vállalt, majd kubikos volt, végül a fővárosban, fizikai munkásként keresett megélhetést. Darvas József révén megismerkedett a népi írók mozgalmával. 1939-ben a rendőrség letartóztatta, mert az országgyűlési választások előtt a Magyar Élet Pártja egyik, a lakhelyén tartott választási gyűlésén a hivatalos jelölt ellen agitált.

1945-ben belépett a Nemzeti Parasztpárt törökszentmiklósi szervezetébe. 1945. november 4-én, a nemzetgyűlési

választáson az NPP képviselőjelöltje a Jász-Nagykun-Szolnok megyei választókerületben, de nem került be a törvényhozáshoz. A következő évben a parasztpárt megyei titkárává választották, és így részt vehetett a párt nagyválasztmányi ülésein. 1947. augusztus 31-én korábbi választókerületében országgyűlési képviselővé választották. 1949. március 21-i felszólalásával támogatta a hitbizományok megszüntetését. Miután 1949-ben nem jelölték újból, visszavonult a politikai élettől. Jócsik Lajos parasztpárti politikus segítségével az Országos Szervestrágya-ellátó Vállalat soroksári telepvezetője lett. Munkahelyének megszűnése után a Hazai Fésűsfonó Vállalat segéd munkásaként kereste kenyerét.

Sz. R.

NAGY ISTVÁN

Makó, Csanád vármegye, 1916. december 27.

Nemzeti Parasztpárt

Csongrád és Csanád vármegyék Szeged és Hódmezővásárhely törvényhatósági jogú városokkal

Apja, Nagy István (1888–1951) 18 kat. holdas hagymakertész; a református gyülekezetben presbiter volt. Anyja, Kádár Julianna (1893–1990) háztartásbeli, majd tsz-tag. Bátyja, Sándor (1913–1994) hagymakertész, később levéltáros. 1947-ben megházasodott, Diósszilágyi Éva (1914) középiskolai tanárt, Erdei Ferenc első feleségét vette el. Három gyermekük született, Krisztina (1948) kereskedő, Bálint (1949) tervezőmérnök, András (1955) építési vállalkozó lett.

A református elemi iskolát és a polgárit Makón végezte el. Az utóbbi iskolában 1939–1943 között levelező tagozaton szerzett bizonyítványt. 1949-ig apja gazdaságában, illetve az apai gazdaság reáeső hányadában dolgozott. 1949-ben belépett a makói Köztársaság Termelőség Szövetkezetbe.

Az 1930-as évek elején megismerkedett Szabó Dezső, illetve a falukutatók és a népi írók műveivel. Közéleti szereplése a Keresztyén Ifjúsági Egyesületben és a hagymatermesztők helyi egyesületében kezdődött.

1944. októberben, Makó felszabadítása után az elsőként lépett be a Nemzeti Parasztpártba. Előbb városi és Csanád megyei, majd járási és szegedi, végül Csongrád megyei titkár. 1947. augusztustól 1953. májusig az NPP Csongrád me-

gyei országgyűlési képviselője. Pártmegbízatai következtében Szegedre költözött. 1950-ben megválasztották Szeged Város Tanácsa elnökhelyettesévé. 1953-tól a tanács mezőgazdasági osztályvezetője. 1952–1953-ban Gödöllőn mezőgazdasági akadémiát, majd 1954-től 1958-ig Hódmezővásárhelyen mezőgazdasági technikumot végzett.

1955–1956-ban a Magyar Dolgozók Pártja tagja. Később csatlakozott a Magyar Szocialista Munkáspárthoz is. 1957-től a Hazafias Népfront szegedi titkára. Közben, 1961–1963-ban jogászhallgató a József Attila Tudományegyetemen. 1963-ban megválasztották az Új Élet Mezőgazdasági Termelőség Szövetkezet elnökévé. 1977-ben nyugalományba vonult. 1985-ig a Csongrád Megyei Tanács Végrehajtó Bizottságának a tagja. Az 1989. évi megszűnésig az MSZMP tagja és a Hazafias Népfront megyei elnöke.

Kitüntetései: Szocialista Munkáért Érdemérem (1955, 1962); Munka Érdemrend ezüst fokozat (1969), arany fokozat (1977); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Április Negyedik Érdemrend (1985).

Főműve: A makói hagymától a szegedi paprikáig. Makó, 2000.

B. P.

NAGY KÁROLY

Gyulavári, Békés vármegye, 1900. október 28. – Békéscsaba, Békés megye, 1975. április 18.

Magyar Kommunista Párt

Békés vármegye

Szülei református vallású uradalmi cselédek voltak az Almásy grófok gyulavári birtokán. Nős volt, két gyermeke született. Őt elemiit végzett, majd ő is az uradalomban dolgozott cselédként, arató- és cséplőmunkásként. 1922 és 1923 között katona; az önkéntes szolgálat megtagadása miatt hat hónapot a szegedi Csillagbörtönben töltött.

Az 1920-as években bekapcsolódott a gyulai munkásmozgalomba. 1929-ben belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. 1930. szeptember 6-án szülőfalujában megalakította a szociáldemokrata pártszervezetet; titkárrá választották, majd bekerült a helyi képviselő-testületbe is. 1932–1935 között a párt által szervezett szemináriumra járt. 1938-ban Ságvári Endre révén kapcsolatba került az illegális kommunista mozgalommal, 1940-től a kommunista párt tagjaként részt vett a Békés megyei ifjúsági szervezetek létrehozásában. 1942. január 20-án Békéscsabán letartóztatták, majd február 21-én a budapesti Margit körúti fogházba szállították. Hét hónapi vizsgálati fogság után bizonyítékok hiányában felmentették, így visszatérhetett szülőfalujába.

Békés megye felszabadítása után, 1944. október 9-én Gyulaváriban társaival megalakította az MKP-szervezetet, amely-

nek titkárává választották. A kommunista többségű falu irányítása és a helyi földosztás lebonyolítása mellett a földreform megyei végrehajtásában is szerepet vállalt. 1945. március 17-én a megyei földbirtokrendező tanács tagjává választották. A földosztás során 7 kat. hold földet kapott. 1947 januárjától az Újbirtokosok és Földhözjuttatottak Országos Szövetsége megyei titkára.

1947 augusztusában az országgyűlési választásokon az MKP Békés megyei listáján mandátumot szerzett. Több alkalommal nyújtott be interpellációt a Tiszántúl déli részének aktuális problémáiról. 1967-ig tagja maradt a törvényhozásnak, 1957-től 1967-ig a Békés megyei képviselőcsoport elnöke. Szintén 1957–1967 között a Központi Népi Ellenőrzési Bizottság tagja. 1950-től 1955-ig a Mezőhegyesi Állami Gazdaság igazgatóhelyettese, majd 1955-től nyugdíjazásáig a Termelőszövetkezeti Tanács Békés megyei megbízottja.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend bronz fokozat (1947); Szocialista Munkáért Érdemérem (1958); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Munka Érdemrend arany fokozat (1967, 1970, 1875); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

I. K.

NAGY KÁROLY

Mezőlak, Veszprém vármegye, 1900. december 25. – Mezőlak, Veszprém megye, 1978. augusztus 23.

Nemzeti Parasztpárt

Veszprém vármegye

Édesapja, Nagy Károly (1876–1941) Amerikában dolgozott, a Ford Művek pályaeépítő vasúti munkása volt. Hazatérte után postai kézbesítőként alkalmazták. Édesanyja Szabó Lídia (1878–1945). Két húga Lidia és Piroska, öccse Sándor. Református vallású. 1930-ban szülőfalujában kötött házasságot, felesége, Varga Karolina (1906–1988) varrónő volt. Gyermekeik közül Endre (1931) gépkocsivezető, László (1933) gépészmérnök, a Budapesti Alumíniumipari Gyár tmk-főnöke, Magdolna (1936) tanítónő volt, Ferenc (1940) a Volán garázs-mestere Pápán.

Hat elemiit végzett, napszámos- és fuvarosmunkából tartotta el családját. Később 30 kat. hold bérelt földön gazdálkodott. 1918-ban Érsekújváron teljesített katonai szolgálá-

tot. 1939-ben ismét behívták, de a csáktornyai határőrségtől negyedik gyermeke megszületése után leszerelték. Szülőhelyén az 1920-as években a tűzoltó-egyesület vezetője lett, egészen az 1940-es évek végéig betöltötte ezt a tisztséget. A falukutató mozgalom és a népi írók művei felkeltették érdeklődését a közelet iránt. 1945-ben belépett a Nemzeti Parasztpártba. A földosztáskor kapott 7 kat. holdnyi birtokán gazdálkodni kezdett. Mint a helyi NPP-szervezet vezetője, 1948-ig a községi nemzeti bizottság elnöke volt.

1947 augusztusában pártja felkérésére a Veszprém megyei választókerületben elindult a választásokon. Pótképviselő lett, de 1948. november 18-án a mandátumáról lemondott Székely Béla helyett behívták a törvényhozásba.

Hamarosan a Nemzeti Parasztpárt pártiskolájának a hallgatója, de politikai nézetei miatt eltanácsolták. 1952-ben a mezőlaki Március 9. Termelősövetkezeti Csoport elnökévé választották. Szövetkezetük 1956-ban felbomlott; ezután néhány

évig ismét magángazdálkodó volt. 1959-ben földjével együtt belépett az újjászervezett termelősövetkezetbe. 1963-ban betegsége miatt nyugdíjazták

Sz. R.

NAGY LAJOS

Kisköre, Heves vármegye, 1915. április 18. – Eger, Heves megye, 1993. október 19.

Demokrata Néppárt

Heves és Nógrád-Hont vármegyék

Római katolikus család egyedüli gyermeke. Szülei, vitéz Nagy Lajos (1889–1979) és Csutor Mária (1895–1960) közel 100 kat. holdon gazdálkodtak. Édesapja Kisköre egyik legtekintélyesebb polgára, 1911-től képviselő-testületi tag, 1923 után bíró, 1929-től vármegyei törvényhatósági bizottsági tag. A korabeli kisközdmozgalom aktív résztvevője. 1951-ben megnősült, de 1954-ben elvált. Leánya, Emőke (1952) egészségügyi asszisztens. 1959-ben Szolnokon feleségül vette Nagy Edit (1934) gyógyszerésztechnikust, aki gyermekfelügyelőként ment nyugdíjba. Három leányuk született, Enikő (1961) adminisztrátor, Ildikó (1963) tanárnő, Melinda (1965) tanítónő lett.

Az elemi iskolát szülőhelyén, a középiskolát Kunhegyesen és Grazban végezte, végül 1934-ben Gyöngyösön érettségizett. Tanulmányait a Magyar Királyi József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen folytatta, 1939-ben közgazdasági diplomát szerzett. Még ugyanebben az évben behívták az 1. honvéd huszárezredhez. A tiszti iskola elvégzése után Budapesten, Szabadkán és Nyíregyházán teljesített szolgálatot. Jó lovastudásával több versenyen is kiemelkedő eredménnyel szerepelt. 1942 végén leszerelték. A Futura szövetkezetbe került országos termelési felügyelői beosztásba. 1944 májusában újra behívták, a gyorshadtesthez osztották be. 1944 júliusától 1945 januárjáig a szovjet fronton harcolt, hadnagyi rangban különböző beosztásokat töltött be, legvégül hadműveleti segéd tiszt volt.

1945 márciusában behívták az új, demokratikus hadseregbe, egy felderítő-zászlóalj parancsnoka lett Miskolcon. 1945. július 1-jén leszerelt, ezután a szülei földjén gazdálkodott. Apja példáját követve – aki akkor a kisközdapárt megyei vezetője volt – 1945-ben belépett a Független Kisközdapártba. 1945. november 4-én a Heves és Nógrád-Hont vármegyei választókerületben nemzetgyűlési képviselővé választották. 1946-ban ő volt a katonatisztek B-listázását lebonyolító bizottság elnöke. 1947-ben a Magyar Parasztszövetség utolsó

elnöke. Miután az 1947. évi választások alkalmával a többi koalíciós párt nem járult hozzá, hogy az FKGP jelölje, kilépett a pártból, és a Demokrata Néppárt egri szervezete alapító tagjaként a Heves és Nógrád-Hont vármegyei választókerületből ellenzéki jelöltként ismét bekerült a törvényhozásba. 1947. október 16-án a DNP parlamenti csoportja vitarendezővé választotta, amely tisztségében 1948. november 3-án megerősítették. 1947-től a néppárt végrehajtó bizottságának tagja. 1948 februárjában két alkalommal is interpellált a földművelésügyi miniszterhez; először a vízi társulati járulékok igazságos, a közteherviselés elvének megfelelően az egész ország területére való kivetését, majd a háborús években elpusztított út menti, valamint a szántóföldek közötti fasorok pótlását kérte a tárca vezetőjétől.

Parlamenti mandátuma lejártá után elkobozták a fővárosban található ingóságait, és kitiltották Budapestről. 1950. július 5. és augusztus 18. között „mezőgazdasági szabotázs” vádjával bebörtönözték. Állami beszolgáltatás elmulasztása címén apja 100 kat. holdas birtokát és tanyáját lefoglalták. Ettől kezdve alig kapott szakképzettségének megfelelő munkát. 1956 után csak alkalmi fizikai munkával (facsemete-ápolás, kútfúrás, konzervgyári idénymunka) tudta eltartani családját. 1965-ben a Budapesti Vízügyi Vállalatnál helyezkedett el, a kiskörei vízlépcsőépítésen dolgozott adminisztrátorként. 1980-ban Egerbe költözött. 1983-ban a Heves Megyei Vízügyi Vállalat irodavezetőjeként ment nyugdíjba.

Hosszú évek visszavonultsága után, 1989-ben vállalt újra közéleti szerepet. Volt képviselőtársai kérésére megszervezte és irányította a Kereszténydemokrata Néppárt egri szervezetét, és tagja lett a párt intézőbizottságának. Az 1990. évi országgyűlési választásokon a KDNP jelölni kívánta, de egyre súlyosbodó betegsége miatt visszalépésre kényszerült. 1992-ben megkapta a párt Barankovics-emlékérmét.

V. I.–V. V.

NAGY LÁSZLÓ

Veszprém, Veszprém vármegye, 1888. február 17. – Balatonlelle, Somogy megye, 1969. november 5.

Demokrata Néppárt

Veszprém vármegye

Nagy Lajos tanító és Huber Petronella legfiatalabb gyermeke. Négy nővére és négy bátyja született. Római katolikus vallású. Első felesége, Walper Mária fiatalon meghalt. 1943-ban a fővárosban újra megnősült, Regényi Paula (1896–1979) lett a házastársa. Gyermeke nem született.

Elemi és középiskolai tanulmányait szülővárosában végezte. A piarista gimnáziumban érettségizett, ezután egy évig jegyzőgyakornokként dolgozott. Szombathelyen közigazgatási tanfolyamot végzett, 1908-ban jegyzői oklevelet szerzett, ezután Bakonyszentkirályon, majd Szabadbattyánban dolgozott segédjegyzőként. Tanulmányait a fővárosban fejezte be, 1913. december 13-án a Királyi Magyar Tudományegyetemen államtudományi doktori címet szerzett.

1918-ban kinevezték Csősz község jegyzőjének. 1920-ban megválasztották Veszprém vármegye aljegyzőjévé. Egy évvel később Veszprém város helyettes adóügyi tanácsosa, majd 1921. október 27-től városi főjegyző. Húszéves hivatali működése alatt jelentős szerepet vállalt a város közéletében, többek között a helyi sportegyesület alelnöke, majd társelnöke, s ellátta az

irodalmi Petőfi Kör alelnöki tisztét is. 1941. február 8-tól Veszprém polgármestere. A Sztójay-kormány hivatalba lépése után kényszernyugdíjazták, 1944. június 1-jén távozott a város éléről.

1945-ben belépett a Szociáldemokrata Pártba, s tagja lett a vármegyei nemzeti bizottságnak. 1947 nyarán csatlakozott a Demokrata Néppárthoz, s a párt Veszprém megyei listájáról bekerült a törvényhozásba. Képviselői megbízatása alatt egy alkalommal szólalt fel, sürgetve a községi önkormányzati választások megtartását. Mandátumának lejárta után minden gazdasági érdekeltségéről és funkciójáról lemondott, majd 1951-ben, a közélettől teljesen visszavonulva, feleségével Balatonlellére költözött. Veszprémben, az alsóvárosi temetőben van eltemetve.

Irodalom: Sziklay Dezső: Dunántúli kultúrunkások. Veszprém, 1941. Veszprém megyei fejek. Veszprém, 1929. Városi alkalmazottak állománykönyve 6. sz. Hoga György: A város szolgálatában. Veszprém város polgármesterei és tanácselnökei (XIX–XX. sz.). Veszprém, 1999.

M. K. J.–Sz. R.

NAGY LÁSZLÓ

Székelykeresztúr, Udvarhely vármegye, 1892. november 13. – Budapest, 1981. június 29.

Független Magyar Demokrata Párt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Nagy László (1862–1924) csendőr őrmester és Sütő Nagy Ágnes (1870–1971) legfiatalabb gyermeke. Idősebb testvérei, Etelka és Miklós nem érték meg a felnőttkort. Református vallásban nevelkedett. 1923-ban Budapesten kötött házasságot, felesége Knöpfler Irén (1895–1972). Fogadott gyermekük, Udvardy-Nagy István (1927) jogi és közgazdasági diplomákat szerzett, a Fűtőber vállalat kereskedelmi és gazdasági vezérigazgató-helyetteseként ment nyugdíjba; 1994 és 1998 között Budapest XII. kerületének MDF-színeiben megválasztott polgármestere volt.

A marosvásárhelyi református kollégiumban érettségizett. Bécsben elvégezte a Kereskedelmi Akadémiát, majd beiratkozott a kolozsvári Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetemre, ahol 1915-ben jogi és államtudományi doktorátust szerzett. A következő évben behívták katonának; a 9. honvéd huszárezreddel hadnagyi rangban a román fronton harcolt, sebesülése után Budapestre szállították. 1918-ban részt vett a székely hadosztály felállításában.

1920 augusztusában letelepedési engedélyt kért Kecskeméten; november 13-án a román hűségeskü letételének megtagadása miatt szüleivel együtt el kellett hagyniuk Erdélyt, ekkor az alföldi városba költöztek. 1921. július 6-án Budapesten ügyvédi szakvizsgát tett, s még abban a hónapban ügyvédi irodát nyitott Kecskeméten, amely 1948-ig működött. 1920 júliusa és 1922 novembere között a liberális *Kecskeméti Lapok* felelős szerkesztője. Több alkalommal képviselőjelölt volt a Horthy-korszakban. 1923. július 29-én időközi választáson pártonkívüliként indult Cegléden, majd 1931-ben és 1935-ben a Keresztény Gazdasági és Szociális Párt jelölte az észak-pesti kerületben; nem került be a törvényhozásba. 1940-ben részt vett az erdélyi bevonulásban. 1942. március 15-én ott volt a Magyar Történelmi Emlékbizottság Petőfi-szobornál tartott tüntetésén. 1944 novemberében Budapestre menekültek, ahol svájci és svéd menlevelek megszerzésével segítette az üldözötteket.

1945-ben visszatért Kecskemétre. Részt vett a Polgári Demokrata Párt megalakításában, elnökké választották, és pártja képviselőjeként bekerült a helyi nemzeti bizottságba, valamint a városi iskolaszékbe. 1945. augusztusban rövid időre őrizetbe vették, mert védőügyvédi működését összeférhetetlennek ítélték közéleti funkcióival. Elindult az 1945. novemberi nemzetgyűlési választásokon, de a PDP képviselőjelöltjeként nem jutott be a törvényhozásba. 1947-ben átlépett a Független Magyar Demokrata Pártba, és ezúttal a Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog megyei választókerületből bejutott az Országgyűlésbe. 1949 után teljesen visszavonult a politikai élettől.

Mandátumának lejártá után félhivatalosan emigrálásra szólították fel. Mikor ezt elutasította, 1950. február 27-én letartóztatták, családját pedig kitelepítették. Az április 7-én tartott tárgyaláson az izgatás vádjá alól felmentették, de mégsem engedték szabadon: előbb Kistarcsára, majd Inotá-

ra, végül Isaszegre internálták. 1953 júniusában szabadult. Mivel eltiltották az ügyvédi hivatás gyakorlásától, előbb ládászögelő lett, majd a Tatarozó Vállalatnál dolgozott segédmunkásként.

1956. október 29-én beválasztották a Budapesti Ügyvédi Kamara forradalmi bizottságába, majd a kamara intézőbizottságába. 1956. december 22-ig részt vett a bizottság minden akciójában, így a segélyek elosztásában. 1957 májusában a Belügyminisztérium titkársága ügyét felülvizsgálta, ami után elismerték internálásának indokolatlanságát, és vagyoni kárpótlás címén lakást utaltak ki számára. Eleinte bejelentetlenül végzett jogi munkát, majd a Dél-budai Vendéglátó-ipari Vállalat beosztott jogi előadója lett, innen ment nyugdíjba. Bár a közélettől teljesen visszavonult, hosszú éven keresztül a XI. kerületi református egyházközség presbitere.

Sz. R.

NAGY LÁSZLÓ

Kaposvár, Somogy vármegye, 1922. szeptember 30. – Budapest, 1998. március 24.

Szociáldemokrata Párt

Somogy vármegye Kaposvár törvényhatósági jogú várossal

Apja, Nagy István férfisabó, 1919-ben a somogyi direktórium gazdasági tanácsának tagja; anyja Klein Katalin. A római katolikus vallású családban két húga született. Kétszer házasodott; első felesége mint titkárnő az Egészségügyi Minisztériumban dolgozott. Második felesége Solymossy Regina (1921) pedagógus.

A kaposvári reálgimnáziumban érettségizett, majd apja szakmáját folytatva kitanulta a szabómesterséget. Családi indíttatásra korán kapcsolatba került a szociáldemokrata eszmékkel, már gimnazista korában, 1939–1940-ben járni kezdett a kaposvári munkásotthon rendezvényeire. 1942-ben, Budapestre kerülve, belépett a szakszervezetbe és a Szociáldemokrata Pártba. 1943-ban bevonult munkaszolgálatra, ahonnan csak a háború végén tért vissza Kaposvárra.

1945 nyarától a Szociáldemokrata Ifjúsági Mozgalom tagja. Agárdon elvégezte a központi pártiskolát, ezt követően szeptemberben ifjúsági titkárrá választották Kaposváron. A nemzeti bizottság tagja, majd a megyei törvényhatósági kisgyűlés egyik vezetője. Az 1945. novemberi nemzetgyűlési választásokon az SZDP Somogy megyei listáján indult, de nem jutott mandátumhoz. A következő két évben – fiatal kora ellenére – szinte minden jelentős párttestületbe bekerült: vármegyei szervezőbizottsági, majd

végrehajtó bizottsági tag, végül megyei párttitkár. (Ezután 1947. októberben lemondott az ifjúsági szervezetben viselt megyei titkári tisztről.)

1947 őszén kinevezték a szociáldemokrata párt megyei lapja, a *Somogyi Világosság* főszerkesztőjévé. Küldött a Szociáldemokrata Ifjúsági Mozgalom II. kongresszusán, az ifjúsági szervezet központi vezetőségi tagja, főtitkárhelyettes az egységes ifjúsági szervezet megalakításáig. Az MKP-vel való együttműködés híve, 1948. márciustól szociáldemokrata részről a Somogy megyei egységbizottság vezetője. Az SZDP 1947–1948-ban tartott mindkét kongresszusán küldött. 1948–1949-ben a Magyar Dolgozók Pártja Somogy megyei bizottságának tagja, oktatási felelőse; egyidejűleg megyei tankerületi főigazgatói, illetve tanfelügyelői kinevezést kapott.

Közben, az 1947. augusztus 31-én rendezett országgyűlési választásokon a Szociáldemokrata Párt Somogy megyei listájáról bekerült a törvényhozásba. A parlament alakuló ülésén, 1947. szeptember 16-án ő volt az egyik korjegyző. Az 1949–1953. évi parlamenti ciklusban megőrizte képviselői mandátumát. 1950-tól Somogy megyei tanács tag.

1951-ben a fővárosba költözött, az Állami Egyháziügyi Hivatal tisztviselője lett. 1954-ben elvégezte a budapesti Peda-

gógiai Főiskolán a történelem szakot. Ezt követően a Képzőművészeti Alap osztályvezetője, majd 1957-ben a Képcsarnok Vállalat igazgatója lett. 1964-ben ismét az Állami Egyházügyi Hivatalba került, ezúttal főosztályvezetői beosztásban. Miután 1969-ben oklevelet szerzett az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán, 1970-ben kinevezték a Népművészeti Vállalat igazgatójává. 1975-ben került utolsó munkahelyére, a Népi Iparművészeti Tanács és a Háziipari és Népi Iparművészeti

Szövetkezetek Országos Szövetsége elnöki tisztségébe. 1987-ben nyugdíjazták.

Kitüntetései: Szocialista Munkáért Érdemérem; Magyar Népköztársasági Érdemérem ezüst fokozat (1950); Munka Érdemrend bronz fokozat (1959), ezüst fokozat (1970, 1975), arany fokozat (1982); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Április Negyedike Érdemrend (1987).

Cs. G. B.—Sz. R.

NAGY SZEDER ISTVÁN

Kiskunhalas, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1907. március 8. — Kiskunhalas, Bács-Kiskun megye, 1994. július 26.

Magyar Függetlenségi Párt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Nagy Szeder István (1876–1936) építész, levéltáros és Erdélyi Emília (1885–1977) legidősebb gyermeke. A római katolikus vallású családban hat testvére született, közülük ketten, Vilma és Mária nem érte meg a felnőttkort; Emília (1910–1995), Gizella (1921–1991) és Vilma (1918–1991) háztartásbeli volt, Lajos (1909–1955) mérnökként dolgozott. 1934-ben megnősült, felesége Bálint Anna (1912–1995). Gyermekek nem született.

Az elemi után a helybeli református reál gimnáziumba iratták be. 1925-ben érettségizett, majd építészmérnöki tanulmányokat folytatott a Magyar Királyi József Műegyetemen. Anyagi nehézségei miatt tanulmányait több alkalommal félbe kellett szakítania, ezért csak 1940-ben szerezte meg mérnöki oklevelét. 1931–1932-ben a szegedi Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetemen jogi tanulmányokat is folytatott. 1926-tól a kiskunhalasi városi főmérnök mellett dolgozott, szakdíjnoki beosztásban földmérői feladatokat látott el. 1933-tól kisebb tervezői feladatokkal is megbízták, majd műszaki ellenőr lett.

1930-ban belépett a Független Kisgazdapártba. A következő évben részt vett a Gömbös Gyula országgyűlési képviselő-jelöltsége ellen tiltakozó tüntetésen, valamint a kisgazdapárt választási előkészületeiben. 1935. március 30-án, az országgyűlési képviselő-választás napján a párt bizalmija a városban. 1935. december 22-én elindult a városi törvényhatósági választáson, de nem került be az önkormányzati képviselők közé. Apja halálát követően, 1936-ban részben politikai okok miatt elbocsátották állásából. Megélhetését a kamarai földmérői engedély megszerzése után földmérői, birtok- és ingatlanrendezési munkával biztosította. 1940-ben saját mérnöki irodát nyitott.

1944 októberében a Független Kisgazdapárt újjáalakult kiskunhalasi szervezetének nagyválasztmányi tagja és intézőbizottsági elnöke lett. 1945 tavaszán felkérték a pártszervezet élén álló háromtagú testület vezetésére, majd nyáron helyi elnökké választották. Bekerült az FKGP megyei nagyválaszt-

mányába és az országos nagyválasztmányba is. A párt képviselője a nemzeti és a földosztó bizottságokban. 1946-tól az 1947. évi választásokig részt vett a *Kalocsai Kis Újság* szerkesztésében és terjesztésében. Mivel 1947 augusztusában a Független Kisgazdapárton belül B. Szabó István nézeteit támogatta, ezért a párt politikai bizottsága 1947. augusztus 9-én leváltotta és kizárta a pártból. Kisgazdapárti tagságának hangsúlyozásával csatlakozott a Magyar Függetlenségi Párthoz.

1947. augusztus 31-én a párt Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog megyei listájáról bekerült a törvényhozásba. Mandátumát 1947. november 20-án az MFP többi képviselőjéhez hasonlóan az Országos Nemzeti Bizottság törvénytelen úton megsemmisítette. Két napon belül letartóztatták, s az ún. buda-déli internálótáborba vitték. 1948. december 4-én szabadon engedték, de szülővárosában rendőri felügyelet alá helyezték. Az intézkedést 1950. április 3-án oldották fel. Visszavonult a közéletől, csak a Thorma János Múzeumban tartott helytörténeti előadásokat 1955–1956-ban. A forradalom kitörése után, 1956. október 29-én a város vezetői felkérték, hogy vegyen részt az indulatok lecsillapításában és a közrend biztosításában. Kezdeményezésére 1956. november 1-jén Kiskunhalas területén önkormányzati választásokat tartottak, amelyen a korábbi vezetés megbukott, és a kisgazdapárt szerezte meg a győzelmet. Az újjáalakított FKGP-szervezet elnöke lett. A forradalom egy hónapos évfordulóján többedmagával fáklós felvonulást szervezett. 1956. december és 1957. január között a kiskunhalasi református egyházzal együtt élelmiszergyűjtést szervezett a pesterzsébeti Pacsirtatelep gyermekei javára, és részt vállalt a javak szétosztásában.

1957. február 5-én letartóztatták, Kecskemétre szállították, ahol 1958. március 24-én a megyei bíróság a népköztársaság megdöntésére irányuló szervezkedés vádjával három év börtönre ítélte. Másodfokon a Legfelsőbb Bíróság november 25-én két év négy hónapra mérsékelte büntetését. Fogvatartása alatt a mérnöki iroda vezetője a Budapes-

ti Országos Börtönben. 1959 elején szabadlábra helyezték. 1961 decemberében a Kiskunmajsai Fa- és Építőipari Ktsz. műszaki vezetője lett. Két évvel később, 1963. novemberben a Kiskunmajsa és Környéke Vízgazdálkodási Társulathoz került, hasonló beosztásban. 1974-ben magántervezői engedélyt kapott, emellett 1976. évi nyugdíjazásáig a Kiskunhalas és Vidéke Sütőipari Vállalat műszaki tanácsadójaként dolgozott. A forradalom leverése után visszavonult az aktív politizálástól. Jelentős helytörténeti gyűjtőmunkát végzett, térképeket készített szülővárosa környékéről, helyismereti előadásokat tartott. A rendszerváltozás idején, 1989-ben ismét politikai

szerepet vállalt a rövid életű Halasi Független Kisgazdapárt alapító elnökeként, de pártja sem a helyi, sem az országos politikában nem játszott szerepet. 1991. augusztus 20-án díszpolgári címet kapott szülővárosában.

Fő művei: Adatok Kiskun-Halás város történetéhez. Kiskunhalas, 1923. Kiskun-Halás város története oklevéltárral. Kiskun-Halás, 1926–1935.

Irodalom: Szabó Róbert: Nagy Szeder István és a Független Kisgazdapárt kapcsolata, 1930–1947. Kiskunhalas, 1999.

Sz. R.

NAGYISTÓK JÓZSEF

Csongrád, Csongrád vármegye, 1899. november 12. – Csongrád, Csongrád megye, 1963. június 27.

Független Kisgazdapárt

Csongrád és Csanád vármegyék Szeged és Hódmezővásárhely törvényhatósági jogú városokkal

Római katolikus vallású, gazdagparaszti családból származott, szülei, Nagyistók József és Makai Anna 30 kat. holdon gazdálkodtak. 1925-ben feleségül vette Kátai Margitot, egy 6 kat. holdas parasztcsalád leányát. Gyermeük, József 1926-ban született, pedagógusként dolgozott.

Hat elemit és téli gazdasági iskolát végzett. Az első világháborúban katoná; 1918-ban súlyos sérülésekkel tért haza. Apja halála után 11 kat. holdnyi, majd idővel még 4 holddal gyarapított földjén 1948-ig önállóan gazdálkodott. 1920-ban csatlakozott a Nagyatádi-féle kisgazdapárthoz, később azonban kilépett a szervezetből. 1922-ben megfosztották szavazati jogától, amit a közigazgatási bíróság határozata nyomán csak 1935-ben kapott vissza. A Gazdasági Egyesület csongrádi fiókja vezetőségi tagja, könyvtáros, a helyi ifjúság egyik vezetője. 1931-ben belépett a Független Kisgazdapártba, a Csongrád megyei pártszervezők egyike.

1944–1945 fordulóján, a front átvonulása után azonnal bekapcsolódott a kisgazdapárt Csongrád városi és járási szervezetének újjáalakításába; mindkettőnek ő lett a titkára. A csongrádi termelési bizottság, majd 1946-tól a Magyar Parasztszövetség helyi szervezetének elnöke, továbbá a parasztszövetség által létrehozott Csongrádi Termelők Szövetkezetének igazgatósági tagja. Az FKGP Dobi István vezette balszárnyához tartozott. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a Csongrád és Csanád megyei választókerületben pótképviselő lett. 1947. november 13-tól a Csongrádi Szövetkezetek Tanácsának elnöke. 1947. december 7-én az FKGP delegálta a Csongrád városi képviselő-testületbe. 1948-

ban megkapta a „mintagazda” kitüntető címet. 1948. november 16-án Tóth László helyére behívták az Országgyűlésbe. 1949. január 21-én az éves költségvetés részletes vitájában az ipari tárca költségvetéséről fejtette ki támogató véleményét, majd március 21-i felszólalásban állást foglalt a hitbizományok megszüntetése mellett. 1949. január 30-tól a Dolgozó Parasztok és Földmunkások Országos Szövetsége csongrádi szervezete vezetőségi tagja, majd elnöke, beválasztották a szövetség megyei bizottságába is. 1949. február 27-től a helyi földműves-szövetkezetek kilenctagú igazgatóságában képviselte a kisgazdapártot. 1949. március 6-án a Magyar Függetlenségi Népfront csongrádi tanácsa alelnökévé választották. Május 1-jétől az FKGP pártigazgatója.

1949. május 15-től ismét országgyűlési képviselő, Csongrád megyei mandátumát 1964-ig megtartotta. 1949. június 8-tól 1958. szeptember 26-ig – két cikluson át – a törvényhozás alelnöke. 1958. november 26-tól 1963. március 21-ig az Elnöki Tanács tagja. 1949. június 19-től a Magyar–Szovjet Társaság helyi szervezete elnöke. Augusztustól a csongrádi hitelszövetkezet felügyelőbizottsági tagja. 1949 őszétől a helybeli Táncsics Mezőgazdasági Termelőszövetkezet elnöke. 1950. június 18-tól 1954-ig a Csongrád Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága egyik elnökhelyettese. 1954-től a Hazafias Népfront Országos Tanácsa, 1956. június 16-tól a HNF OT elnökségi tagja.

Kitüntetései: Magyar Népköztársasági Érdemérem arany fokozat (1951); Munka Érdemrend (1955).

V. I.–V. V.

NÁNÁSI LÁSZLÓ

Kisújszállás, Jász-Nagykun-Szolnok vármegye, 1906. március 31. – Budapest, 1986. október 30.

Nemzeti Parasztpárt

Jász-Nagykun-Szolnok vármegye

Református vallású, tősgyökeres nagykunsági parasztcsaládból származott. Apja, Nánási László néhány holdas kisbirtokos és feles bérlő, anyja, Pocsai Krisztina háztartásbeli volt. Négy húga született, Krisztina (1908–1946), Rozália (1911–1919), Rozália (1920–1994) és Mária (1922–1984), a felnőttkort megérték háziasszonyok voltak. 1934-ben a szülőhelyén nősült, felesége Séllei Katalin (1911–1984) háztartásbeli. Gyermekük: László (1939–1940), László (1946) újságíró.

Kisújszálláson öt elemi végzett, majd beírták a helyi református főgimnáziumba. Az első osztály elvégzése után a frontról hazatért apja kivette az iskolából, mert nem akart urat nevelni gyermekéből. Édesapjával együtt a család földjein gazdálkodott, majd nősülése után önállósította magát, bérbe vett egy 9 kat. holdas tanyát. Gyakori katonai behívásai miatt a bérlet feladására kényszerült. Nagyszülei tanyájára költözött, és részes munkát vállalt.

Családi környezete, agrárszocialista meggyőződésű apja hatására kezdett el járni a helyi földműveskörbe, majd kapcsolatba került Kállai Gyulával és Fehér Lajossal, a Márciusi Front debreceni vezetőivel és a népi írókkal. Erdei Ferenc és Szabó Pál ajánlására 1939 januárjában beválasztották a *Szabad Szó* szerkesztőbizottságába; külső munkatársként cikket írt a lapba. Az 1939. évi országgyűlési választásokon a *Szabad Szó* körének megbízásából elfogadta a Független Kiszgazdapárt törökszentmiklósi képviselő-jelöltségét. Az ajánlóívek összegyűjtésében a csendőrség megakadályozta, így nem került fel a jelöltek listájára.

1939. június 29-én Makón részt vett a Nemzeti Parasztpárt megalapításában. 1943-tól a Magyar Parasztszövetség szervezőtitkára. 1937-ben Orosházán póttartalékos kiképzésen vett részt, majd két év múlva ugyanott letöltötte a sor-katonai szolgálatot. Részt vett az erdélyi bevonulásban. Századírnokeként örvezetői rangot kapott. 1944 márciusában Szolnokon és Karcagon számvívői tanfolyamot végzett. 1944. szeptember elején SAS-behívóval a frontra vitték. Folyamatos visszavonulás után alakulatát Ausztriába irányították. Utolsó magyarországi állomáshelyükről, Simontornyáról 1944 decemberében gyalogosan indult szülővárosába.

1944. december 19-én, a városi tanács ülésén Kisújszállás képviselőjében, távollétében, beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe; a helyettesítésére delegált Pólya László 1945 tavaszán mondott le javára a mandátumról. Hazatérése után a kisújszállási nemzeti bizottság tagjává és a Nemzeti Parasztpárt helyi szervezetének titkárává választották. A nemzeti bizottság megbízásából városi rendőrkapitány, kormánybiztosi megbízólevéllel a megye tiszántúli részén működő

dő rendőrségek felülvizsgálója lett. A kormány Budapestre költözése után a Nemzeti Parasztpárt központjában kapott munkát. Kezdetben Sz. Szabó Pállal együtt a vidéki szervezési osztályt irányította, majd 1946 novemberétől 1947 nyaráig szervezési osztályvezető. 1945 áprilisától az NPP különböző nevű vezető testületeinek a tagja, 1947 májusától főtitkárhelyettes. Politikai-társadalmi nézeteivel Erdei Ferenchez állt a legközelebb. 1945. november 4-én és 1947. augusztus 31-én a Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei választókerületben parlamenti képviselővé választották. 1947. szeptember 18-án a mentelmi bizottság helyettes elnöke lett, egyebek között ő volt Peyer Károly ügyének parlamenti előadója. Többször interpellált, először a mezőgazdasági munkások társadalombiztosítása, majd a tanyasi iskolákban mutatkozó tanítóihiány megszüntetése érdekében, de ebben a formában emelt szót a görögországi kegyetlenkedések megfékezéséért is. A Dobi-kormány programjának vitájakor szópárbajba keveredett az ellenzék képviselőivel, élesen bírálta Nagy Ferencet, Kovács Bélát, Nyárádi Miklóst és Dinnyés Lajos távozó miniszterelnököt. Borsos Sándor képviselőtársa ellen összeférhetlenségi bejelentést tett. Az 1949. évi költségvetési vitában a politikailag és szakmailag jól képzett néphadsereget „a szocializmust építő hazánk” legfőbb támaszának nevezte. Az 1949. májusi népfrontválasztásokon régi kerületéből került be a törvényhozásba, s élete végéig Szolnok megye parlamenti képviselője maradt.

1949-től a Magyar Országos Szövetkezeti Központ, majd a Szövetkezetek Országos Szövetsége alelnöke és főtitkárhelyettese, 1979-ben a szövetség felügyelőbizottságának elnökéként nyugdíjazták. 1949-től haláláig a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának tagja. 1954-ben beválasztották a Hazafias Népfront Országos Tanácsába, 1957-től 1964-ig országos titkár. 1952-től az Országos Béketanács alelnöke. Két évtizeden keresztül a *Szövetkezet* című lap főszerkesztője, hosszú ideig a *Parasztújság* és a *Magyar Nemzet* szerkesztőbizottságának tagja.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1948); Kossuth Érdemrend III. osztály (1948); Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend III. fokozat (1948); Munka Érdemrend (1955); Munka Érdemrend arany fokozat (1965, 1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Magyar Népköztársaság Zászlórendje I. fokozat (1975); Magyar Népköztársaság Rubinokkal Ékesített Zászlórendje (1985).

Fő művei: Virágzó kolhozok országában. Bp., 1950. Hogyan láttam egy szovjet kolhozparaszt életét? Bp., 1954. Emlékezetből. Bp., 1983.

NEMES JÚLIA

Zólyom, Zólyom vármegye, 1910. január 9. – Budapest, 1993. szeptember 20.

Szociáldemokrata Párt

Borsod-Gömör, Zemplén és Abaúj vármegyék Miskolc törvényhatósági jogú várossal

Négygyermekes vasutascsaládban született, apja mozdonyvezető volt. Anyja Spitz Sarolta.

A polgári iskola után tovább tanult, kereskedelmi érettségit tett Miskolcon, előbb gyors- és gépiró, majd magántisztviselő lett. 1926–1944 között különböző miskolci vállalatoknál dolgozott. 1929-ben egy fiúgyermek született. Képviselősege idején elváltként élt, majd 1957-ben férjhez ment a megözvegyült Szakasits Árpádhoz.

1925-ben hetedmagával megalakította a magántisztviselők szakszervezetének miskolci csoportját, s 1944. márciusig mint nőtitkár és vezetőségi tag tevékenykedett az érdekvépviseleti szervezetben. 1927-ben belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Párt miskolci szervezetébe, szintén nőtitkár és végrehajtó bizottsági tag lett. A városi szocialista nőmozgalom aktív résztvevője; gyermeksegélyezési akciókat kezdeményezett, kulturális esteket rendezett, énekkart vezetett, előadásokat tartott a nőmozgalomban és az ifjúsunkások csoportjában. 1933-tól több alkalommal küldött volt a szociáldemokrata pártkongresszusokon. A német megszállás alatt néhány hétig Budapesten, majd Kassán tartózkodott, azután ismét Miskolcra ment, ahonnan szüleivel és fiával együtt elhurcolták az auschwitzi koncentrációs táborba. Később Pausnitzba vitték, az I. G. Farben Műveknél dolgozott, ahol súlyos balesetet szenvedett.

1945. május 20-án érkezett vissza Miskolcra. Ismét tisztviselőként helyezkedett el, majd 1945 júniusától egy fogyasztási szövetkezet igazgatója lett. Bekerült a városi, majd a Borsod megyei törvényhatósági bizottságba, és beválasztották a Szociáldemokrata Párt megyei és városi bizottságába. Továbbra is ő irányította a miskolci nőmozgalmat. 1948. február 4-én az SZDP Borsod megyei bizottsága delegálta a soron következő, XXXVI. kongresszusra. A két munkáspárt egyesítését előkészítő megyei összekötő bizottság ülésén bekerült a nagy-miskolci egységbizottságba.

Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Borsod-Gömör, Zemplén és Abaúj megyei választókerületben képviselővé választották. Interpellációt nyújtott be a népjóléti és a pénzügyminiszterhez az állami jogosítványok körüli visszás helyzet miatt, az iparendélyek és az egyedárusítás tárgyában, és javaslataival bekapcsolódott a kereskedelem- és szövetkezetügyi tárca költségvetésének vitájába.

1947. augusztus 31-én megőrizte borsodi országgyűlési mandátumát. A számvizsgáló bizottság előadójaként többször szerepelt a plenáris üléseken. 1948 júniusától az MDP miskolci bizottságának választmányi tagja, szakmaközi nőtitkár. 1948 végén Budapestre költözött. Előbb a Szövetkezeteket Ellátó Vállalat kereskedelmi osztályvezetője, majd 1949-től a Faáru Értékesítő Vállalat és az Üzemélelmezési Vállalat igazgatója lett. Eközben elvégezte az egyéves pártiskolát, s ezután az MDP IX. kerületi bizottságának oktatási felelőse, illetve a három hónapos pártiskolai tanfolyam vezetője lett.

1950 júniusában leváltották, és a volt szociáldemokratákat sújtó politikai üldözések során kizárták a pártból. 1954-ben rehabilitálták, és visszaállították párttagságát. Ezekben az években különböző kereskedelmi cégeknél dolgozott, többek között az Átex Textilkereskedelmi, illetve a Csepel Kerékpár és Motorkerékpár Nagykereskedelmi Vállalatnál alkalmazták, majd a Corvin Áruház éttermét vezette nyugdíjazásáig. 1957–1958-ban Szakasits Árpád levelezését intézte az Országos Béketanács irodáján. Nyugdíjba vonulása után társadalmi munkában a budapesti nőtanácsnál, illetve a budapesti pártbizottság fegyelmi osztályán és az archívumban dolgozott.

Kitüntetései: Magyar Népköztársasági Érdemrend III. fokozat (1950); Szocialista Munkáért Érdemérem (1962); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Munka Érdemrend ezüst fokozat (1968), arany fokozat (1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Szocialista Magyarorszáért Érdemrend (1983).

B. N. É.–H. J.–Z. K.

NÓGRÁDI SÁNDOR

Fülek, Nógrád vármegye, 1894. május 14. – Budapest, 1971. január 1.

Magyar Kommunista Párt

Borsod-Gömör, Zemplén és Abauj vármegyék Miskolc törvényhatósági jogú várossal

Édesapja, Kellermann Sámuel egy tizenhárom gyermekes családból kikerülve pékségédként dolgozott. Háztartásbeli édesanyja, Kepes Sarolta még két leánygyermeket szült őutána. Mindkét ágon zsidó származású, kivéve szlovák eredetű anyai nagyanyját. Felekezetenkívülinek vallotta magát. Feleségét, Hildegard Schwandtot a Német Kommunista Ifjúsági Szövetség 1924 elején irányította Moszkvába; 1925-ben kötöttek házasságot, Kálmán fiuk 1927-ben született. 1945-től használta a Nógrádi vezetéknevet.

Szécsényben nevelkedett. Az elemi után elvégezte a losonci gimnázium négy osztályát. Ezt követően tíz hónapig tanonc apja pékségében. A család ekkor már Versegen élt, ahol apja egyik szaktársa műhelyét bérelte. 1905-ben Budapestre ment Kellermann Mihály nevű nagybátyjához, aki nyomdászként dolgozott a Világosság Nyomdában. 1909-ben rézesztergályos-tanoncnak állt a Gottfried és Társai Csillárgyárba. 1911 őszén tüdőbetegsége miatt hazament Losoncra, szülei akkori lakóhelyére, ahol két hónap kényszerpihenő után villany-szerelő-tanoncként helyezkedett el. 1912 tavaszán felszabadult, családfenntartó lett, miután állást kapott a losonci mezőgazdasági gépgyárban. Közben magánúton német és francia nyelvet tanult. 1914 nyarán Besztercebányán levizgázott a felső kereskedelmi iskola első osztályának anyagából. 1915-ben üzemi könyvvitellel megbízott műszaki alkalmazott lett, tavasszal besorozták, mivel hadiüzemben dolgozott, felmentették a katonai szolgálat alól. 1916-ban munkahelyén szakszervezeti főbizalmivá választották. 1918 tavaszán felmentését hatálytalanították, áprilisban bevonultatták a 25. cs. és kir. gyalogezred tisztjelöltképző századába, de a frontra már nem került ki; a fegyverszüneti tárgyalásokat követően, november 6-án leszerelték, s visszakerült a losonci gépgyár műszaki irodájára.

1918. novembertől az Ipari és Közlekedési Tisztviselők Országos Szövetsége helyi titkára. Részt vett a kommunista párt helyi szervezetének megalakításában. 1919 januárjában a csehek megszállták a várost. A februári dél-szlovákiai általános sztrájk egyik szervezőjeként néhány órára lefoglák, és nyilvántartásba vették. Miután elengedték, Budapestre menekült, ahol belépett a Kommunisták Magyarországi Pártjába. A Tanácsköztársaság idején előbb az IKTOSZ fővárosi székházában dolgozott és lakott, majd az Országos Statisztikai Hivatal ellenőre lett. 1919. május közepén jelentkezett a Vörös Hadseregbe, szakaszparancsnokként kikerült a frontra. Századát Piliscsabára, onnan Budapestre vezényelték. A kommün augusztus eleji bukását követően már az új csehszlovák határon át visszatért Losoncra, ahol rendőri felügyelet alá

helyezték. Miután 1921 februárjában letartóztatták, kommunista irodalom terjesztésének vádjával három hónapot töltött börtönben Besztercebányán.

1921-től Prágában a cseh Kommunista Ifjúsági Szövetség egyik titkára. A pártvezetés a nagy letartóztatási hullámok miatt 1923 májusában berlini emigrációba küldte. Előbb a *Vorwärts* szerkesztőségében, majd a Kommunista Ifjúsági Internacionálé munkatársaként dolgozott. 1923 októberében Moszkvába, a Komintern Végrehajtó Bizottsága titkárságára került, 1924. szeptemberig tartózkodott a Szovjetunióban. Utána Bécsbe ment, majd Bukarestben töltött két hónapot, ahol mint kommunista aktivistát letartóztatták és megverték, katonai börtönbe zárták. Tárgyalása idején sikerült megszöknie, távollétében tízévi fegyházra ítélték. Két hónapig Romániában bujkált, majd Kisinyovon át a Szovjetunióba szökött. Rudas László segítségével három évig tanult. 1928 kora őszén pártmegbízattal újra Csehszlovákiába küldték; a Liberecben kiadott német nyelvű napilapot, a *Vorwärts*-et szerkesztette. Tevékenysége miatt a cseh rendőrség Szászországba toloncolta, onnan Ausztriába irányították. 1929 és 1931 között ismét Prágában dolgozott. Közvetlenül Hitler hatalomra jutása előtt rövid időt Berlinben töltött. Mint a Fasizmus- és Háborúellenes Világbizottság titkára kapcsolatba került Barbusse-szel, Francis Jourdainnel és Albert Nordennel, majd 1936 nyárutóján megismerkedett Romain Rolland íróval. 1933 telét a bizottság küldöttként Spanyolországban töltötte. Franco lázadása után a Fegyvert Spanyolországban mozgalom szervezője. A polgárháborút követően Franciaországba került.

A második világháború kitörésének hírére Moszkvába ment, a Kommunista Internacionálé munkatársa lett. Az 1940-ben Moszkvába érkezett Rákosi Mátyás kérésére átlépett a magyar pártba. Előbb a moszkvai Kossuth rádió bemondója, majd szerkesztője, végül a Kijev mellett, Szvjatosinóban megszerzett partizániskola magyar tagozatának parancsnoka. Saját kérésére maga is bekapcsolódott a szlovák nemzeti felkelés területén zajló partizánharcokba. A kiképzés befejezése után, 1944. október 8-án mintegy húsz emberrel Zólyom közelében ért földet. A szovjet partizánparancsnok fegyver és ember híján nem adott támogatást neki. Október 26-án az odaérkezett Tömpe András segítségével hatvan-hetven főre bővült osztaga a salgótarjáni szénmedence irányába fordult, december 7-én átlépték a határt, és Karancsberényben letáboroztak. Abroncspuszta térségében 1944. december 28–29-én éjjel megütköztek egy visszavonuló százfős SS-alakulattal. A harc után erősen megfogyatkozott egysége 30-án csatlakozott a II. Ukrán Front csapataihoz, majd feloszlott.

1945. január közepén jelentkezett Debrecenben, ahol Miskolc város választott képviselőjeként tagja lett az Ideiglenes Nemzetgyűlésnek. Gerő Ernő megbízásából visszatért Miskolcra, ahol több megyét átfogó régiótitkárként a kommunista párt szervezését irányította. Az 1945. májusi MKP-értekezleten beválasztották a központi vezetőségbe. 1946 októberében megbízták a központi vezetőség agitációs és propagandaosztályának vezetésével. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Borsod-Gömör, Zemplén és Abaúj vármegyei választókerületben jutott mandátumhoz. November 23-án kinevezték az Iparügyi Minisztérium politikai államtitkárává, nevéhez fűződik az úgynevezett „szén-csata” megszervezése; 1947. január 16-án felmentették államtitkári tisztségéből. Még január folyamán bekerült a központi vezetőség szervezőbizottságába. 1947. augusztus 31-én ugyancsak a borsod-gömöri választókerületből jutott parlamenti mandátumhoz. 1947. november 12-től a miniszterelnökség politikai államtitkára lett, sajtópropagandával foglalkozott. Az 1949. májusi népfőntválasztásokon negyedszer is a borsodi kerületből lett képviselő. 1967-ig folyamatosan részt vett a törvényhozás munkájában.

Az MDP I. kongresszusán, 1948 júniusában kimaradt a szervezőbizottságból, de a KV novemberi ülésén visszakerült a testületbe. 1948. december 4-én altábornaggyá nevezték ki; december 13-tól Farkas Mihály honvédelmi miniszter helyetteseként a Magyar Néphadsereg Politikai Főcsoportfőnökségének vezetője. Egy ideig az igazságügyi főcsoport felügyeletét is ellátta. A koholt katonaperekhez bírósági ülnökként közvetlenül is köze volt. 1955–1956-ban vezérezredeként a honvédelmi miniszter első helyettese. 1956-ban ismét átvette a KV agitációs és propagandaosztálya vezetését. Június 27-én egyik levezetője volt a Petőfi Kör sajtóvitájának, ahol többek között Déry Tiborral kellett szócátát vívnia. Mentgetni és

magyarázni igyekezett a központi vezetés álláspontját, szavai üresnek és hiteltelennek hatottak a szocialista rendszer strukturális átalakítását követelő Déryvel szemben. 1956. október 26-tól 31-ig tagja volt az MDP KV katonai bizottságának.

1956. november 4-től Kádár János forradalmi munkásparaszt kormányában folytatódott pályafutása. 1956. november–1957. április között a Magyar Szocialista Munkáspárt agitációs és propagandaosztályát vezette. Kádár János már november 28-án felvetette eltávolítását, mert mint mondta – „egy beteg, tehetetlen elvtárs, aki nem képes a pártpropagandát hatékonyan működtető osztályt vezetni”. December 21-én döntés született arról, hogy Berlinbe küldik követnek, ám a fogadó fél felesége nyugat-berlini rokonaira hivatkozva kinevezését nem tartották kívánatosnak. Varsóba küldése is felmerült. 1957. május 1-jétől a Külügyminisztérium államfőosztályvezetőként; május 9-től rendkívüli és meghatalmazott nagykövet lett Pekingben és Hanoiiban; 1960 januárjában visszahívták Magyarországra. 1957 júniusától 1962. november végéig, majd 1966. decembertől haláláig a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága tagja; közben a központi ellenőrző bizottság elnöke is volt. 1963 és 1967 között az Elnöki Tanács tagja.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1946); Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal (1948); Kossuth Érdemrend II. osztály (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend II. fokozat (1950, 1954); Kiváló Szolgálatért Érdemérem (1955); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1958, 1969); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Munka Érdemrend arany fokozat (1967); Felszabadulási jubileumi Emlékérem (1970).

Fő művei: Visszaemlékezései: Emlékeimből. Bp., 1961. Új történet kezdődött. Bp., 1967. Történelmi lecke. Bp., 1970.

K. Zs.—M. K. J.

NONN GYÖRGY

Csanálos, Szatmár vármegye, 1918. január 9.

Magyar Kommunista Párt

Országos lista

Parasztcsaládból származott, apja Nonn György földműves és cipész, anyja Reszler Julianna. Felesége, Bíró Vera (1918) szintén a kommunista párt tagja, 1982. évi nyugdíjazásáig az MSZMP KB Politikai Főiskolájának tanszékvezető docense. Négy gyermekük született, Éva, Vera, György és László. Vezetékeve több iratban és újságcikkben Non változatban szerepel.

Az érettségi vizsgát követően 1936-ban Kolozsvárott jogi tanulmányokat kezdett, az abszolutóriumig jutott. Még joghallgatóként belépett a romániai kommunista pártba, majd a

Magyar Dolgozók Szövetségének tagja lett. 1939-től a romániai ifjúkommunisták erdélyi tartományi titkára. Az 1940. augusztusi második bécsi döntést követően a Kommunista Ifjúmunkások Magyarországi Szövetsége észak-erdélyi titkára. 1940 tavaszán, még Romániában, rövid időre vizsgálati fogságba került. 1941-ben a magyar hatóságok tömeges letartóztatási akciója elől Budapestre utazott, de 1942-ben a így is letartóztatták, és nyolc év fogházra ítélték. 1942 őszétől a Margit körüli fegyházban tartották fogva, ahonnan 1944. december 11-én megszökött, majd csatlakozott a kőbányai partizáncsoporthoz.

1945. január 18-tól az MKP Budapest IX. kerületi titkári posztjára került, egyben a ferencvárosi nemzeti bizottság tagja. Az 1945. novemberi nemzetgyűlési választásokon az MKP országos listáján pótképviselő lett, behívására azonban nem került sor. 1945-től kezdve a kommunista párt egyik vezető ifjúságpolitikusaként dolgozott. 1945-ben részt vett a Demokratikus Ifjúsági Világszövetség londoni alapító találkozásán. 1946. január 1-jétől a kommunista párt ifjúsági szervezete, a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség, később a Magyar Ifjúság Országos Tanácsa főtitkára. 1946. október 1-jétől az MKP (majd MDP) központi vezetőségi tagja. Az 1947. augusztus 31-i választásokon a MIOT főtitkáraként a Magyar Kommunista Párt országos listájáról jutott mandátumhoz. 1948. márciustól 1949. novemberig az egységesített ifjúsági szervezet, a Magyar Ifjúság Népi Szövetsége elnöke. 1949. februártól a Magyar Függetlenségi Népfront Országos Tanácsának elnökségi tagja, ugyancsak 1949-től a Budapesten rendezett II. Világifjúsági Találkozó egyik szervezője. Részt vett a Balkán Ifjúsági Tanács és a Magyar–Jugoszláv Társaság Elnöki Tanácsának munkájában is. Az 1949. május 15-i országgyűlési választásokon a függetlenségi népfront országos listáján jutott újabb mandátumhoz. 1953 és 1958 között is képviselő maradt.

1950-ben a Magyar Dolgozók Pártja Pest Megyei Bizottságának titkára lett. 1950 őszétől Moszkvában, az SZKP Központi Bizottságának pártfőiskoláján tanult. Hazatérése után az államigazgatásba küldték dolgozni, 1952 őszétől 1956 februárig miniszterhelyettes a Népművelési Minisztériumban. 1956-ban a szegedi József Attila Tudományegyetemen befe-

jezte jogi tanulmányait. 1956. február 8-án az Országgyűlés megválasztotta legfőbb ügyésznek; tisztségében ő felügyelte a politikai elítéltek rehabilitációjának és a börtönökből való kiengedésének folyamatát.

1956. október végén elhagyta a fővárost, és Tököltre, a szovjet hadsereg katonai bázisára ment. A november 4-i szovjet invázió és a Kádár-kormány megalakulása után visszatért Budapestre. November 16-án az Elnöki Tanács felmentette legfőbb ügyészi tisztségéből. Ekkor román nyelvtudását kihasználva Bukarestbe küldték, hogy a Magyarországra küldendő segélyek és adományok ügyében segédkezzen az ottani kormánynak. 1957. májusban kinevezték a Kossuth Könyvkiadó igazgatóhelyettesévé. 1982. decemberben lett a párt könyvkiadójának igazgatója. 1987. július 20-án megromlott egészségi állapota miatt, saját kérésére nyugállományba helyezték.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Kossuth Érdemrend III. osztály (1948); 48-as Díszérem (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend IV. fokozat (1950); Munka Érdemrend arany fokozat (1965, 1970); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1978); Magyar Népköztársaság Rubinokkal Ékesített Zászlórendje (1987).

Fő műve: Magyar sorsfordulók. Bp., 1983.

Irodalom: Lipót József: Két sikeres életút krónikája egy riportban. *Kerületi Pártélet*, 1985. február. Várnai Ferenc: A negyvenötösök nemzedéke. *Népszabadság*, 1985. március 21. I. K.–M. K. J.

NYÁRÁDI MIKLÓS

Budapest, 1905. május 21. – Bécs, Ausztria, 1976. május 12.

Független Kisgazdapárt

Vas vármegye Szombathely törvényhatósági jogú várossal

Római katolikus vallású, értelmiségi családból származott. Apja, Scheidl Gusztáv ügyvéd a Pesti Hazai Első Takarékpénztár főügyésze volt. Anyja Hevesi Margit. 1947-ben megnősült, felesége Roskoványi Éva. Két gyermekük született. Családi nevét magyarosította.

1923-ban a piarista gimnáziumban érettségizett Budapesten. A Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem jogi karán 1928-ban jogi és államtudományi oklevelet szerzett. Később bírói és ügyvédi vizsgát tett. Az Egyesült Államokban, Grove főiskoláján (Pennsylvania állam) jogtudományi doktorátust kapott. Ügyvédként kezdte jogi pályáját, tagja lett az Ügyvédi Kamarának. 1933-ban apját követve a Pesti Hazai Első Takarékpénztárnál vállalt állást; 1936-tól a bank ügyésze, 1942-től főügyésze. 1944-ben részt vett az ellenállási mozgalomban és a zsidók mentésében.

1945-ben belépett a Független Kisgazdapártba, s hamarosan a párt pénzügyi csoportjának a vezetője lett. 1945-től a Pesti Hazai Első Takarékpénztár igazgatója; 1946. március 28-tól a bank külföldi magyar javak ügyosztályának vezetője. 1946. április 6-án kinevezték a Pénzügyminisztérium államtitkárává; május 12-től hazahozatali kormánybiztos. 1947. március 14-től 1948. december 10-ig pénzügyminiszter. Közben, 1947. augusztus 31-én országgyűlési képviselővé választották Vas megyében. Pénzügyminiszterként gyakori szereplője volt az országgyűlési vitáknak, főként adózással kapcsolatos interpellációkra válaszolt. 1948. január 14-én ő tartotta az expozét az 1947–48-as költségvetésről. 1948 novemberében hivatalos külföldi útjáról nem tért vissza. 1948. december 3-án Olaszországból Rákosi Mátyáshoz intézett levelében mondt le kormánytagságáról. Az FKGP Politikai Bizottsága 1948.

december 8-án megfosztotta párttagságától. Külföldre való távozása formális indokát jelentette Dinnyés Lajos miniszterelnök december 10-i lemondatásának, illetve kormánya távozásának. Dobi István, az új kormányfő bemutatkozó beszédében nem éppen hízelgő módon és részletességgel tárgyalta párttársa „szökését és árulását”. Képviselői mandátumáról való lemondását a december 16-i plenáris ülésen jelentették be. Svájcban kért politikai menedékjogot.

1949-ben az Egyesült Államokban telepedett le. 1951-ben a Bradly Egyetemen (Peoria, Illinois állam) közgazdasági professzori állást kapott, majd ugyanitt 1957-től a School of International Studies tanára, illetve igazgatója. 1969 és

1974 között az amerikai külügyminisztérium tanácsadójaként működött kelet-európai ügyekben. 1975-ben ment nyugdíjba. Számos politikai és közgazdasági tárgyú cikket írt az amerikai lapokba, közöttük a *Saturday Evening Post*ba és a *Fortune and Scripps Howard Newspapers*be. 1976 elején visszatért Európába, Milánóban telepedett le. Egy bécsi látogatásán érte a halál.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal, nagykeresztje (1947); Kossuth Érdemrend II. osztály (1948).

Fő műve: *My Ringside Seat in Moscow*. New York, 1952.

V. I.–V. V.

NYERS REZSŐ

Budapest, 1923. március 21.

Szociáldemokrata Párt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Édesapja, Nyers Rezső (1898–1956) nyolc osztályt végzett. 1945 előtt lakatosként dolgozott különböző gépgyárakban. 1945 után a Corvin Biztosító Intézet ügynöke, majd mozi-vezető a Magyar Filmforgalmazó Vállalatnál. Megválasztották Kispest polgármesterévé; végül mint Budapest XIX. kerülete tanácselnöke ment nyugdíjba. Édesanyja, Nagy Julianna (1899–1973) halálakor rokkantnyugdíjas volt; hat elemi iskolai végzettségével előbb a Kőbányai Textilművekben, később a Hungária Jacquard Szövőgyárban dolgozott munkásnőként. Mindkét szülője tagja volt az MSZDP-nek. Öccse, Gyula (1924) vasesztergályos. 1946-ban feleségül vette Witz Ilona történelmi tudományos kutatót, aki 1988-ban elhunyt. Fia, Rezső (1947) közgazdász.

Az elemi és a polgári iskolát Budapesten végezte. Ezután egy évig kifutófiú volt, majd 1938-tól négy éven át nyomdaipari szakiskolába járt. Közben a Cilcer és Társa Könyvnyomdában dolgozott, majd a vizsgák után, 1943–1945 között különböző nyomdák betűszedő munkásaként kereste kenyerét. Nyomdásztanulónként bekapcsolódott az ifjúmunkások mozgalmába, 1940-től a Szociáldemokrata Párt, 1941–1942-ben az Országos Ifjúsági Bizottság tagja. A nyomdászszakszervezetbe 1942-ben lépett be, 1943-ig a kéziszedők köre elnökségi tagja. 1944-ben behívták katonának, decemberben megszökött, Kőbányán bujkálva vészelte át az ostromot.

1945-ben rövid ideig rendőr volt, később a kispesti pártszervezet nyomdájában dolgozott. 1945–1946-ban a kispesti szociáldemokrata szervezet titkárhelyettese, később végrehajtó bizottsági tagja. 1946-tól a *Népszava* kiadóhivatalában a pártlapok terjesztésével foglalkozott. 1947-től a

Szociáldemokrata Párt Pest megyei és Pest környéki titkárhelyettese, majd titkára. 1945–1948-ban a Szociáldemokrata Ifjúsági Mozgalom országos vezetőségi tagja. Ugyanebben az időszakban képviselő-testületi tag Kispesten, a szociáldemokrata frakció titkára. Az 1947. évi választásokon Pest és Bács megyében pótképviselő lett. 1948. márciustól az SZDP Pest Megyei Bizottságának szervezőtitkára. Mint a páregyesítés hívé 1948. április 26-án a lemondatott Kisházi Ödön helyére behívták a törvényhozásba. A két munkáspárt egyesítésekor póttagként bekerült a központi vezetőségbe; továbbra is a Pest megyei pártbizottság szervezőtitkára.

1949. áprilistól két éven át politikai munkatárs a Magyar Dolgozók Pártja KV mezőgazdasági osztályán, ekkor kezdett gazdasági kérdésekkel foglalkozni. 1949. május 15-i országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Népfront Pest megyei listáján választották be a törvényhozás tagjai közé. 1953. májusban már nem szerzett mandátumot. 1950-ig részt vett a Pest megyei törvényhatósági bizottság munkájában is. 1951. május–szeptember között tartalékos tiszti kiképzést kapott. 1951 végén a Belkereskedelmi Minisztériumba került, három évig a zöldség- és gyümölcsfőosztályt vezette. Közben elvégezte a Marx Károly Közgazdaság-tudományi Egyetemet, 1956-ban szerzett diplomát.

1954-ben, az MDP III. kongresszusán póttagból a KV rendes tagjává választották. 1954 tavaszán a pártközpont átirányította a Szövetkezetek Országos Szövetsége elnökhelyettesi pozíciójába. 1954–1956 között a Kossuth Akadémia levelező tagozatán törzstiszti kiképzést kapott. 1956. július 30-tól október 31-ig élelmiszer-ipari miniszter. Október 23-án

munkahelyéről nézte végig az egyik felvonulást, majd KV-tagként részt vett a személycseréket szentesítő testületi ülésen. Október 28-tól kimaradt a nagypolitikából, de kormánytagsága megszűnte után is ellátta a minisztérium vezetését, hogy fenntartsa a közellátás folyamatosságát. Október 31-én ötödmagával megalakította az új párt, a Magyar Szocialista Munkáspárt minisztériumi szervezetét. November 4-én a rádióból értesült a Kádár-kormány megalakításáról, 5-én Rónai Sándor hívására a Parlamentbe ment, 7-én közölték vele, hogy az új kormány közellátási kormánybiztosa lesz. Hivatalosan november 12-től december 13-ig a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány felhatalmazásával valamennyi közellátással foglalkozó minisztérium irányítását ellátta, majd 1957. január 13-ig a kormánybizottság elnöke volt. Ellenezte a jegyrendszer és a kötelező beszolgáltatás ismételt bevezetését, mert a lakosság ellátását szabad piaci rendszerben is meg tudták oldani. 1957. februárban kooptálták az MSZMP KB-ba, 1989-ig folyamatosan tagja volt a testületnek. Ebben az időszakban politikai tevékenységének döntő része abból állt, hogy munkatársait rábeszélje, vállalják az együttműködést az új vezetéssel. 1957-ben a Szövetség elnökévé választották, tisztségét 1960-ig töltötte be. 1958-tól újra országgyűlési képviselő, 1998-ig maradt tagja a törvényhozásnak. 1958 és 1971 között Bács-Kiskun megye képviselője volt, majd 1990-ig Kecskemét (Bács-Kiskun megye 1. választókerület) képviselőjében vett részt a törvényhozás munkájában. Az 1985–1990-es ciklusban az Országgyűlés reform ad hoc bizottságának az elnöke volt. Az 1990. évi országgyűlési választásokon az MSZP budapesti listavezetőjeként került be a törvényhozásba; 1994-ben szintén a fővárosi listán szerzett mandátumot. 1998-ig az MSZP-frakció etikai bizottságának elnöke.

1960. januártól 16-tól 1962. november 27-ig a München-kormány, illetve a második Kádár-kormány pénzügyminisztere. 1962-től tizenkét esztendőn át az MSZMP KB titkára. 1962-től négy évig a politikai bizottság póttagja, 1967-től a PB tagja, egyben a KB gazdaságpolitikai bizottságának elnöke és a KB közgazdasági munkaközösségének vezetője. Nevéhez fűződik az új gazdasági mechanizmus kidolgozásának és bevezetésének irányítása. Az 1974. márciusi KB-ülésen leváltották gazdaságpolitikai KB-titkári posztjáról, majd 1975-ben, az MSZMP XI. kongresszusán kihagyták a PB-ből. A gazdasági reformot ellenző erők támadásának következtében távolították el a legfelső vezetésből; egyedül központi bizottsági tagsága maradt meg.

Ezután az MTA Közgazdaság-tudományi Intézetének igazgatója lett, 1981-től hét éven át az intézet tudományos tanácsadója. Közgazdászként fő kutatási területe a közép-ke-

let-európai gazdasági együttműködés és benne Magyarország helyzete, valamint a magyar gazdaság 1945 utáni ciklusainak vizsgálata. 1974-től az MTA Közgazdaság-tudományi Bizottságának tagja, 1980-tól elnöke. 1980-ban az MTA IX. osztálya tanácskozó tagjai sorába választotta. 1958-ban belépett a Magyar Közgazdasági Társaságba, 1983–1990 között a társaság alelnöke volt. 1976. november óta a *Közgazdasági Szemle* szerkesztőbizottságának elnöke. 1985-ben belépett a Magyar Politikatudományi Társaságba. 1974 és 1981 között a KGST Tudományos Tanácsa magyar tagja. 1986-ban kinevezték a Marx Károly Közgazdaság-tudományi Egyetemre címzetes egyetemi tanárrá.

1988. április 22. és december 15. között a kormány tanácsadó testületében dolgozott. Az MSZMP-n belüli reformfolyamatok egyik elindítója, kezdettől, 1986 májusától támogatta a Fordulat és reform című program kidolgozását. Az 1987. decemberben életre hívott Új Márciusi Front kezdeményezője és alapítója, amiért akkor még pártfigyelmeztetésben részesült. 1988. májusban, az országos párttervezleten visszakerült a szűkebb vezetésbe, ismét tagja lett a PB-nek, és a párton belüli tanácsadói testületek rendszerének kidolgozásáért felelős bizottság vezetőjévé választották. 1988. november 24-től államminiszter, ő irányította a gazdasági reform koncepciójával kapcsolatos állami döntéshozókészítést. Emellett a kormány gazdasági reformbizottságának (1989. júliusig: gazdaságirányítási konzultatív bizottság) elnöke. A KB 1989. júniusi ülésén az MSZMP elnökévé választották. Államminiszteri tiszteiről 1989. június 27-én lemondott. Az 1989. októberi átalakuló kongresszuson a Magyar Szocialista Párt elnökévé választották, 1990. januártól mint nyugdíjas töltötte be tisztségét. 1990. májusig az MSZP Országos Elnökségének tagja, az országos választmány elnöke. A májusi pártkongresszuson egyik tisztségre sem jelöltette magát.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemrend V. fokozat; Munka Érdemrend (1958, 1960); Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékérem (1957); Szocialista Hazáért Érdemrend (1970); Magyar Népköztársaság Zászlórendje (1983).

Fő művei: Gazdaságpolitikánk és a gazdasági mechanizmus reformja. Bp., 1968. A szocialista gazdasági integráció elvi és gyakorlati kérdései. Bp., 1969. A jövődolgozás és a jövedelemelosztás problémái hazánkban. Bp., 1970. Népgazdaságunk a szocializmus építésének útján. Bp., 1973. Útkeresés – reformok. Bp., 1988.

Irodalom: Huszár Tibor: Beszélgetések Nyers Rezsővel. Bp., 2004.

H. Zs.–M. K. J.

NYIRI BÉLA MIHÁLY

Debrecen, 1907. október 26. – Budapest, 1967. október 3.

Magyar Kommunista Párt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Szülei református vallású munkások voltak. Apja Nyíri János nyomdász, anyja Bartha Etelka. 1927-től családjával együtt Gyömrőn élt. Képviselősege idején házas volt, feleségével hét gyermeket neveltek.

Az elemi iskola négy osztályát követően, két évig ipariskolába járt. Szobafestő- és mázolósegédként szabadult. A szakszervezeti mozgalom résztvevője és a szociáldemokrata párt tagja. 1945 után csatlakozott a Magyar Kommunista

Párthoz, 1947-ben járási párttitkári tisztséget töltött be. Az 1947. augusztus 31-én rendezett országgyűlési választásokon a kommunista párt Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog megyei listájáról bekerült a törvényhozásba. 1948. június 18-tól a Magyar Dolgozók Pártja országgyűlési képviselője. Mandátuma lejártá után nem játszott jelentős szerepet a közéletben.

Kitüntetései: Munka Érdemrend (1954).

M. K. J.—Sz. R.

NYÍRI SÁNDOR

Gyula, Békés vármegye, 1913. december 8. – Mezöhegyes, Békés megye, 1993. február 14.

Nemzeti Parasztpárt

Békés vármegye

Apja Nyíri Ferenc református vallású földműves; anyja Kertész Anna háztartásbeli. Ferenc (1911–1983) bátyja eredetileg koronaőr, majd kifutó, végül meős. Kétszer nősült; először 1937-ben Erdős Máriával, másodszer Bagi Ilonával kötött házasságot. Gyermekai: Julianna (1938) és Sándor (1946–1973).

Öt elemi végzet, majd felnőttként, munka mellett elvégezte a mezőgazdasági technikumot. Az 1920-as évek közepétől napszámos, 1933-tól 1945-ig 4–5 kat. hold bérelt földön dolgozott. Az 1930-as évek elejétől olvasta a népi írók falukutató műveit, emellett a *Szabad Szó*ból és a *Népszavá*ból tájékozódott. Személyes kapcsolatban állt Féja Gézával.

1945. január 25-én belépett a Nemzeti Parasztpártba; előbb városi, majd 1946 áprilisától megyei titkárrá választották. 1948. április 5-től részt vett az országos vezetőség munkájában, ezt követően lemondott a megyei titkári megbízatásról. 1947. augusztus 31-től Békés megye parasztpárti országgyűlési képviselője. Egyetlen alkalommal, az 1947–1948. évi költségvetési vitában, a népjóléti tárca fejezetének tár-

gyalásakor szólalt fel a parlamentben. Azért csatlakozott a parasztpárthoz, mert a szegényparasztság érdekeit akarta képviselni, nemcsak szóban, hanem tettekben is, s ugyanezért kellett mandátuma lejártá előtt távoznia a parlamentből. A kommunista párthoz alkalmazkodó parasztpárti vezetéssel szembekerülve, 1949. január 27-én lemondatták mandátumáról, és kizárták az időközben elkezdett pártiskolából.

1959-ig egyénileg gazdálkodott. 1959. december 14-én megválasztották a gyulai Aranykalász Termelőszövetkezet elnökének. Tisztségéről 1964. márciusban egészségügyi okok miatt lemondott. Az 1950-es évek első felében megyei, 1960-tól városi tanács tag. Egy évtizedig a Hazafias Népfront városi bizottságában is dolgozott. 1962-től részt vett a városi szakszervezeti bizottság munkájában, később titkár. 1965-től 1970-ig a Magyar Szocialista Munkáspárt tagja.

Kitüntetései: Munka Érdemrend arany fokozat (1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

B. P.

OCZEL JÁNOS

Salgótarján, Nógrád vármegye, 1911. július 1.

Magyar Kommunista Párt

Heves és Nógrád-Hont vármegyék

Apja Oczel János (1870–1942) acélgyári kőműves, anyja Kökény Teréz. A római katolikus családban tizenketten voltak testvérek. 1937-ben megnősült, egy gyermeke született, Katalin (1938).

Az elemi iskola öt osztálya után két év polgári iskolát végzett. A család rossz anyagi körülményei miatt abba kellett hagynia a tanulást, ezért alkalmi munkákat vállalt, majd építkezéseken dolgozott segédmunkásként. Később szobafestő-mázoló inasnak állt, majd segédként szabadult.

Apja révén, aki a Tanácsköztársaság idején a salgótarjáni direktórium tagja volt, kapcsolatba került a helyi illegális kommunista szervezettel. 1925-ben csatlakozott a Kommunista Ifjúság Magyarországi Szövetségéhez, majd 1927-től a KMP-hez. Röplapokat, újságokat terjesztett, és részt vett a munkásdalkör tevékenységében.

1929-ben letartóztatták, másfél évet töltött vizsgálati fogságban, de a bíróság bizonyítékok hiányában felmentette. Szabadulása után Salgótarjánban, majd rövid ideig Budapesten vállalt munkát. Állandó állása csak ritkán volt, „kommunista híre” miatt nem szívesen alkalmazták. 1936-ban kémkedés, hazaárulás, fegyveres erők elleni lázítás vádjával ismét bíróság elé állították. Ügyét katonai törvényszék tárgyalta, amely ezúttal is felmentette, mert nem látta megalapozottnak a vádakot. 1941 nyarán mint kommunista személyt Kistarcsára internálták. Hat hónap elteltével visszatérhetett Salgótarjánba, de állandó rendőri felügyelet alatt maradt. 1944 őszén munkaszolgálatra hívták be, ahonnan sikerült megszöknie.

1945-től a Magyar Kommunista Párt salgótarjáni városi és járási, majd 1946 tavaszától Nógrád megyei pártbizottsági tit-

kára. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Heves és Nógrád-Hont vármegyei választókerületben képviselővé választották. Az 1947. augusztusi, valamint az 1949. májusi választásokon is erről a listáról jutott be a törvényhozásba. 1946–1951 között az MKP, illetve az MDP Központi Vezetőségének tagja. 1949-től 1952-ig a légoltalom országos parancsnoki tisztét töltötte be a Belügyminisztériumban. 1951-ben lemondatták képviselői mandátumáról. 1952-ben egy építőipari vállalat élére helyezték.

1956. november–decemberben a Magyar Szocialista Munkáspárt szervezője Nógrád megyében; Salgótarjánban közreműködött a karhatalom felállításában. 1957. január 1-jétől ismét országos légoltalmi törzsparancsnok a minisztériumban. 1958. február 1-jétől az akkor megalakult Központi Népi Ellenőrzési Bizottság elnöke lett. 1959-ben beválasztották az MSZMP Központi Bizottságába, 1966-ig vett részt a testület munkájában. Közben 1963-ban nyugdíjazták. 1967-től az Országos Idegenforgalmi Tanács tagja, a Duna-kanyar Intézőbizottság elnöke.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Szocialista Munkáért Érdemérem (1955); Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékérem (1957); Kiváló Szolgálatért Érdemérem (1958); Munka Érdemrend (1961); Munka Érdemrend arany fokozat (1965, 1970); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Szocialista Magyarországotért Érdemrend (1981); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1986).

T. L.

OFNER ALFRÉD

Leszenye, Hont vármegye, 1901. december 1. – Budapest, 1957. február 27.

Független Kisgazdapárt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Római katolikus vallású, földbirtokos családból származott, édesapja a Hont vármegyei Leszenyén gazdálkodott. Anyja Herzfeld Róza. Nős, felesége Nagy Mária. Egy gyermekük született.

Az elemi iskolát a szülőfalujában, a középiskolát Budapesten, református gimnáziumban végezte. Érettségi után beiratkozott a Magyar Királyi József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemre, ahol vegyészmérnöki oklevelet szerzett. Tanulmányait Németországban folytatta, a breslauer

műegyetemen műszaki doktori címet szerzett, és kinevezték tanársegédnek. Később egy vegyészeti gyárban dolgozott. 1930-ban hazatért, s társtulajdonosként megalapította a Lázár és Ofner Vegyészeti Gyár Rt.-t. Tagja lett az újpesti Zsiralkohol Rt. igazgatóságának is. 1943-ban – előtte nem foglalkozott politikával – belépett a Független Kisgazdapárt Polgári Tagozatába. A német megszállás idején bekapcsolódott az antifasiszta ellenállási mozgalomba. A Szovjetunió Barátai-

nak Magyarországi Egyesülete tagja lett, tevékenyen részt vett a szervezet illegális szervezkedésében és propaganda-munkájában. Összeköttetésben állt az ellenállási mozgalom vezetőivel is.

1945 után a Vegyipari és Kereskedelmi Kft. ügyvezető igazgatója lett. Bekerült az újpesti képviselő-testületbe és a Pest vármegyei törvényhatósági bizottságba. 1945. november 4-én a Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyei választókerületben nemzetgyűlési képviselővé választották. Nagy Ferenc miniszterelnök lemondatása és a pártvezetésben bekövetkezett baloldali fordulat után megnőtt a szerepe a kisgazdapártban. Az 1947. augusztus 31-i választásokon ugyanabból a választókerületből került be a törvényhozásba, mint két évvel korábban. 1947 őszén átvette a párt gazdasági és pénzügyeinek irányítását. Az újonnan létrehozott gazdasági bizottság s az annak keretében felállított háromtagú végrehajtó bizottság vezetője lett. Komoly érdemeket szerzett a párt gazdasági helyzetének konszolidálásában. Szerepet játszott a magyar sport irányításában. 1946-tól két évig

az Újpesti Torna Egylet elnöke, s tagja volt a Magyar Labdarúgó Szövetségnek is.

1948 márciusában kinevezték az FKGP országos pártigazgatójává. 1948. április 17-én tagja lett a párt politikai bizottságának. 1948. augusztus 5-től a Dinnyés-kormányban a miniszterelnökség adminisztratív államtitkára, s augusztus 28-án átvette a Jóváételi Hivatal vezetését is. 1948. január 16-tól a kisgazdapárt képviselője a Magyar Nemzeti Bank főtanácsában, augusztus 28-tól pedig a Magyar Országos Szövetkezeti Központ igazgatóságában. Dinnyés Lajos miniszterelnök elmozdításával egyidejűleg, 1948. december 10-én távozott a kormányból, majd néhány nap múlva összes pártbeli tisztségéről és mandátumáról is lemondott, amit az FKGP Politikai Bizottsága 1948. december 17-én tudomásul vett. A képviselőházban 1949. január 27-én tették közzé mandátumáról való lemondását.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend bronz fokozat (1946), ezüst fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend tiszti keresztje (1947), középkeresztje a csillaggal (1948).

V. I.—V. V.

OLÁH MIHÁLY

Hódmezővásárhely, 1899. július 16. – Deszk, Csongrád megye, 1981. július 1.

Magyar Kommunista Párt

Csongrád és Csanád vármegyék Szeged és Hódmezővásárhely törvényhatósági jogú városokkal

Édesapja Oláh János napszámos, édesanyja Koncz Amália. Napszámos szülei bérestanyások voltak egy hódmezővásárhelyi nagygazdánál. A római katolikus vallású családban kilenc gyermek nevelkedett. 1926-ban Hódmezővásárhelyen kötött házasságot, felesége Csikós Anna; egy gyermekük született.

Az elemi iskola hat osztálya elvégzését követően kitanulta a kőművesszakmát. Az őszirózsás forradalom győzelme kor bekapcsolódott a helyi baloldali mozgalomba. A Tanácsköztársaság alatt jelentkezett a Vörös Hadseregbe, részt vett az északi hadjáratban, a harcok során megsebesült. A kommün bukása után internálták, 1920 áprilisában szabadon engedték, de rendőri felügyelet alá helyezték, amit csak 1921 decemberében vontak — ideiglenesen — vissza. 1922 januárjában belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. Egyik szervezője volt az 1929-ben Hódmezővásárhelyen megrendezett földmunkáskongresszusnak. 1931-ben a Szántó Kovács János utcai munkásotthon egyik alapítója. 1937-ben bejutott a városi törvényhatósági bizottságba. Az 1930-as évek végén egy ideig Budapesten vállalt munkát; a szociáldemokraták terézvárosi szervezetében a kommunista gondolkodásúakkal rokonszenvezett.

Hódmezővásárhely 1944. október 10-én történt felszabadításakor azonnal hozzálátott a Magyar Kommunista Párt szervezéséhez; őt választották meg a városi szervezet titká-

rának. Október 22–23-án részt vett a koalíciós jellegű városi tanács megalakításában, november közepén bekerült a városi törvényhatósági bizottságba. December 14-től az Ideiglenes Nemzetgyűlés előkészítő bizottsági tagja; december 18-án Hódmezővásárhelyen beválasztották az ideiglenes törvényhozó testületbe. Egyike a Debrecenben, december 20-án, a kommunista párt ideiglenes központi vezetősége által kijelölt öttagú „frakcióvezetőségnek”. Az 1945. november 4-i, majd az 1947. augusztus 31-i választásokon a Csongrád és Csanád vármegyei választókerületből újra bejutott a parlamentbe. Háromszor interpellált a szakminiszterekhez, mindannyiszor Hódmezővásárhely, illetve térsége kiemelkedően magas munkanélkülisége csökkentése érdekében. 1947-ben szülővárosa polgármesterévé választották. Ekkor megvált a párttitkári tisztségtől, majd az összeférhetetlenség miatt 1948. június 15-én lemondott képviselői mandátumáról is. 1950-től, az ország közigazgatási rendszerének átalakítása után városi tanácselnök, tiszttét 1954-ben történt nyugdíjazásáig töltötte be. Nyugdíjasként is sok megbízatást kapott a városi és pártéletben, haláláig a városi pártbizottság tagja, továbbá tanácsstag. 1958-tól a szakmaközi bizottság titkára, majd 1964-től haláláig a Szakszervezetek Csongrád Megyei Tanácsának elnöke. 1981-ben Hódmezővásárhely díszpolgárává választották.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemérem arany fokozat (1948); Tanácsköztársasági Emlékérem (1959); Munka Érdemrend arany fokozat (1964, 1969, 1978); Szocialista Ha-

záért Érdemrend (1967); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

S. M.

OLT KÁROLY

Zágráb, 1904. május 14. – Budapest, 1985. március 22.

Magyar Kommunista Párt

Országos lista

Evangelikus vallású, köztisztviselői-értelmiségi családban született. Anyja Gulovits Malvin. 1936-ban megnősült, felesége, Klinger Lujza tanárnői oklevelet szerzett. Három gyermeket neveltek fel, János (1938) elektromérnök, Ágnes (1942) tanár, Éva (1944) gépészmérnök lett. 1920-ban települt át Magyarországra.

A gimnáziumi érettségi után beiratkozott a budapesti tudományegyetemre, de tanulmányait nem fejezte be. 1929-től 1944-ig magántisztviselőként dolgozott. 1924–1927 között tagja volt a Pro Christo protestáns diákegyesületnek. 1928-ban kapcsolatba került a Bartha Miklós Társaság balszárnyával, valamint a csehszlovákiai Sarló-mozgalommal. A marxista irodalom hatására mindinkább baloldali gondolkodásúvá vált. 1929 őszén egyetemistákból ún. kelet-európai szemináriumot szervezett, ahol szintén marxista irodalmat olvastak. 1930-tól a szeminárium néhány tagjához hasonlóan csatlakozott a Kommunista Ifjúságok Magyarországi Szövetségéhez, később a KMP-hez. 1932-ben és 1933-ban illegális diák-szervezkedésért letartóztatták és elítélték, összesen hét és fél hónapot töltött fogházban. 1933 őszétől rendőri felügyelet alatt állt. 1934-ben a magánalkalmazottak szakszervezete kommunista frakciójában és az Egyesült Szakszervezeti Ellenzék soraiban dolgozott; főleg a propagandamunkából vette ki a részét. Miután a Komintern feloszlatta magyarországi szekcióját, belépett a legális szociáldemokrata pártba. 1939-ben közreműködött a kommunista párt újjászervezésében, többnyire információközvetítési megbízásokat kapott a KMP újabb, 1943. évi feloszlataáig. A Vörös Segély aktivistája. 1944-ben részt vett az ellenállásban, a nyár folyamán tagja lett a párt értelmiségi bizottságának.

1945. január 20-tól február 15-ig a Magyar Kommunista Párt belvárosi pártbizottságának titkára, egyben a IV. kerületi nemzeti bizottság tagja. 1946. októbertől 1947. szeptemberig a kommunista párt káderosztályát vezette. 1946-tól az MKP, (majd az MDP) KV tagja. 1945 után is részt vett a szakszervezeti mozgalomban, 1947-ig a magánalkalmazottak szak-

szervezetének alelnöke, 1945. február 15-től 1946. októberig a Magánalkalmazottak Biztosító Intézete elnöke.

1945. június 24-én a Dunántúlról beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. Az 1945. október 7-i budapesti községi választásokon bejutott a fővárosi törvényhatósági bizottságba, 1947-ig az önkormányzati testület alelnöke volt. Az 1945. november 4-i, majd az 1947. augusztus 31-i választásokon az MKP országos listájáról jutott be a törvényhozásba.

1947. szeptember 24-én kinevezték a Dinnyés-kormány népjóléti miniszterévé; tisztét 1949. június 11-ig látta el. Közben, 1949. május 15-én a függetlenségi népfront Fejér és Komárom-Esztergom megyei listájáról szerzett újabb mandátumot, s június 8-án rövid időre, mindössze két hónapra az Országgyűlés elnöke lett. Elnöksége idején több fontos törvényt – a Népgazdasági Tanács létesítéséről, a Magyar Népköztársaság alkotmányáról, a földreform befejezéséről – fogadott el az Országgyűlés. Augusztus 23-tól újabb miniszteri kinevezéséig az Elnöki Tanács titkára. 1950. február 25-től 1956. október 26-ig, hat éven át a Pénzügyminisztérium élén állt. 1953-tól 1967-ig Fejér megyét képviselte a parlamentben.

Az 1956. november 4-i szovjet katonai beavatkozás után, november 12-től 1959 májusáig a Kádár-kormány titkárság-vezetője. A Munkásörtség alapító tagja. 1957. május 9-től 1961 októberéig az Elnöki Tanács tagja. 1959. június 2-án kinevezték az Állami Egyházügyi Hivatal élére, onnan vonult nyugdíjba 1961. október 20-án.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Kossuth Érdemrend I. és II. osztály (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend I. fokozat (1949), III. fokozat (1950); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1954); Magyar Partizán Emlékérem (1955); Munkásör Emlékérem (1962); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Munka Érdemrend arany fokozat (1967, 1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Szocialista Magyarorszáért Érdemrend (1979).

Irodalom: Elhunyt Olt Károly. *Népszabadság*, 1985. március 27.

V. H.

ORBÁN LÁSZLÓ

Nógrádverőce, Nógrád vármegye, 1912. augusztus 2. – Budapest, 1978. november 18.

Magyar Kommunista Párt

Országos lista

Jómódú polgári családból származott, apja fakereskedő volt. Tízéves, amikor a család Budapestre költözött. Néhány év múlva szülei Ausztriába mentek dolgozni, de ő itthon maradt, csak a nyarakat töltötte velük. Házas volt, gyermeke nem született.

A Mátyás Gimnáziumban érettségizett. Korán kialakult érdeklődésének megfelelően jogi tanulmányokba kezdett. Az első évre – mivel zsidó származása miatt itthon nem vették fel az egyetemre – Bécsben iratkozott be, majd Miskolcon, illetve Szegeden folytatta tanulmányait, 1934-ben a Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetemen szerzett diplomát. Ezt követően fél évig a londoni gazdasági és politikai főiskolán tanult. Megismerkedett a marxizmus elméletével, és – baloldali barátai révén – az ottani kommunista mozgalommal. Hazatérte után egy sikeres ügyvédi irodában helyezkedett el.

1937-ben Ságvári Endre révén, akihez szoros barátság kötötte, bekapcsolódott a hazai munkásmozgalomba. Kezdetben a szociáldemokrata párt V. kerületi ifjúsági csoportjában tevékenykedett. A munkásfiatalokból álló csoport beválasztotta az MSZDP Országos Ifjúsági Bizottságába, ahol az oktatási és a propagandaügyek felelőse lett. 1938 őszén felvették az illegális kommunista pártba. Az ifjúság körében szerzett tapasztalatai, jó írás- és előadókészsége alapján 1939-ben kinevezték a *Népszava* Az ifjúság szava című rovatának szerkesztőjévé. Az újság népfrontos összefogást hirdető, 1941. karácsonyi számába Ságvári Endrével közösen írt cikket az ifjúság feladatairól. 1942. májusban a baloldallal szemben végrehajtott széles körű megtorló akciók elől feleségével együtt illegálisításba vonult. A párt ifjúsági és értelmiségi politikájának irányítása volt a feladata. 1942 őszén a KMP Budapesti Területi Bizottságának titkára, majd 1943 júliusától a Békepárt Központi Bizottságának tagja. 1944-ben aktívan részt vett a Magyar Front ellenállási tevékenységében.

1945. januárban, a főváros pesti oldala felszabadítása után az MKP agitációs és propagandaosztályának munkatársa; decemberben megbízták az osztály vezetésével, tisztét 1950 áprilisáig töltötte be. Az MKP III. kongresszusán, 1946. október 2-án bekerült a központi vezetőségbe, 1951 márciusáig vett részt a testület munkájában. 1946–1948-ban a szervezőbizottság pót-, 1950-ig rendes tagja. 1945. április 2-án a budapesti nagygyűlésen beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. A november 4-i nemzetgyűlési választásokon a kommunista párt országos listáján jutott mandátumhoz. A frakció titkáráként kiemelkedő szerepe volt az MKP parlamenti politikálásának szervezésében. A demokratikus államrend és a köztársaság védelméről beterjesztett törvényjavaslat együttes bizottsági előadója, az összeférhetetlenségi

törvénytervezet előadója. Az 1947. augusztus 31-i választásokon ismét az országos listáról került az Országgyűlésbe. A törvényhozás politikai bizottsága tagjaként kilenc alkalommal terjesztette be a kormányrendeleteket utólagos jóváhagyásra. Ebben a ciklusban is ő volt a frakciótitkár, és egyszerre hat bizottság munkájában vett részt. 1949. május 15-én a Magyar Függetlenségi Népfront Csongrád megyei listájáról szerzett újabb mandátumot. Az 1953–1958-as ciklus kivételével haláláig képviselő maradt. Szoros kapcsolatot tartott választópolgáraival, különösen az utolsó években, amikor Kőbányát képviselte a parlamentben.

1950–1951-ben a Vallás- és Közoktatásügyi, 1951 és 1953 között az Oktatásügyi Minisztérium csoportfőnöke, majd a Felsőoktatási Tanács titkára és a marxizmus–leninizmus oktatási főosztály vezetője. 1955. január 10-től 1956. január 20-ig oktatásügyi miniszterhelyettes. 1956 februárjától ismét a párt központi apparátusának munkatársa, a központi vezetőség tudományos osztályának helyettes vezetője. 1956. október 6-án ő volt az egyik szónok, aki az MDP részéről búcsúbeszédet mondott a törvénytelenül kivégzett Rajk László és társai újratemetésén.

1957. júliustól az MSZMP KB tudományos és kulturális, 1962. február–1967. április között agitációs és propagandaosztályának a vezetője. 1957 júniusában beválasztották a központi bizottságba, haláláig részt vett a testület munkájában. 1967. április 18-án kinevezték a művelődésügyi miniszter első helyettesévé. 1973. augusztus 3-tól egyidejűleg oktatási államtitkár. 1974. június 21-től 1976. július 22-ig kulturális miniszter, akkor – saját kérésére – nyugalományba helyezték. 1974-től az Országos Közművelődési Tanács alelnöke, 1976-tól, társadalmi munkában, elnöke.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1946); Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (1947); Magyar Népköztársasági Érdemrend III. fokozat (1950); Munka Érdemrend (1955, 1960); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1962); Munka Érdemrend arany fokozat (1965, 1968); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Magyar Népköztársaság Zászlórendje I. fokozat (1975).

Fő műve: Ifjúság, értelmiség, szocialista kultúra. Válogatott beszédek és írások. Bp., 1981.

Irodalom: Óvári Miklós: Előszó. Orbán László: Ifjúság, értelmiség, szocialista kultúra. Bp., 1981. Pintér István: Orbán László. *Pártélet*, 1982. 8. sz. Tóth István: Orbán László. *Pártélet*, 1987. 7. sz. Viszlai Emilné: Orbán László élete és munkássága. Kézirat.

OROSZ MÁRTON

Maconka, Heves vármegye, 1902. augusztus 15. – Nagybátony, Nógrád megye, 1981. július 24.

Szociáldemokrata Párt

Heves és Nógrád-Hont vármegyék

Apja Orosz Marci János, anyja Kazinczi Martinka. Szülei négy gyermeket neveltek, napszámosok voltak. 1925-ben Nagybátonyban házasságot kötött Turopoli Rozállal (1909–1992). Öt gyermekük született, Elemér (1929) okleveles bányamérnök, Margit (1931), Sándor (1934), Géza (1936) villamosvezető, István (1952) lakatos.

Az elemi iskola hat osztályának elvégzését követően, tizenöt éves korában cselédként dolgozott a szülőfalujával szomszédos Tengyendpusztán, az Almásy-birtokon. 1919-ben a Nagybátonyhoz tartozó Szorospaták Bányaüzeménél külszíni napszámos, rövid idő után csillás, majd segédvájár lett.

Már fiatalon kapcsolatba került a szervezett munkások mozgalmával; 1923. április 1-jén belépett a bányászszakszervezetbe és a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. Ettől kezdve egészen 1948-ig, hol elnökként, hol titkárként a Magyarországi Bánya- és Kohómunkások Országos Szövetsége nagybátonyi helyi csoportjának vezetője volt. Ezenkívül részt vett a bányamunkások szakszervezete országos vezetőségének munkájában is; az V. országos közgyűlésen (1929. február 2–3.), az 1929. november 2–3-án tartott rendkívüli közgyűlésen, a VIII. (1935), a X. (1939) és a XI. közgyűlésen (1942) mindannyiszor a szakszervezet központi vezetőségi tagjává választották.

1945 elején – szervezőmunkájának eredményeként is – megalakult a Szociáldemokrata Párt nagybátonyi helyi csoportja. A szervezet titkárává választották. 1947. augusztus 31-én az SZDP Heves és Nógrád-Hont megyei listáján országgyűlési mandátumot szerzett. Egyetlen felszólalásában, az 1947–1948. évi költségvetési vitában üdvözölte a bányászat államosítását. Bejelentette, hogy bár a bányákat romokban hagyták itt korábbi tulajdonosaik, és pénzügyi deficittel küzdenek, a termelés mennyisége 1948 januárjára mégis elérte a békebeli szintet. A bányákban dolgozók egészségügyi ellenőrzésére kért további támogatást, de összességében elfogadásra javasolta az iparügyi költségvetést. Az MKP és az SZDP 1948. júniusi egyesülési kongresszusa után átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába.

1949. január 26-án megfosztották mandátumától, és kizárták a pártból. Ezt követően visszavonult a mozgalmi munkától és a közélettől. Sok támadás érte, teljes bizalmatlanság vette körül, rendőrségi megfigyelés alatt tartották. 1953 után továbbra is robbantómester, illetve 1955-ben történt nyugdíjazásáig a robbantások felügyeletét látta el Szorospatákon. Az 1960–1970-es években már nyugodtabban élhetett nyugdíjas éveit családja körében. Szakszervezeti tagságát élete végéig fenntartotta.

K. Zs.

OROSZ SÁNDOR

Egerfarmos, Borsod vármegye, 1912. május 25. – Miskolc, 1985. július 25.

Magyar Kommunista Párt

Borsod-Gömör, Zemplén és Abauj vármegyék Miskolc törvényhatósági jogú várossal

Szülei, Orosz Sándor (1886–1967) és Farkas Katalin (1891–1972) napszámosmunkákból éltek. Miklós öccse (1917–1993) vadőrként kereste kenyerét. A család római katolikus vallású. 1919-ben szülőfalujában feleségül vette Veres Ilonát (1920–1996). Két gyerekük született: Sándor (1948–1998) rendész, majd Tüzép-telepvezető volt, Erzsébet (1941) nyugalmazott földműves-szövetkezeti anyaggazdálkodási, illetve szociálpolitikai előadó.

Az elemi iskola hat osztálya után munkába állt. 1944-ig Egerfarmoson, Mezőhegyesen, Tornyospálcán és Sárkeresztúron különböző uradalmakban és parasztgazdaságokban summás, részesarató és mezőgazdasági munkás. 1934–1936-ban a miskolci légvédelmi tüzéralosztálynál töltötte le tény-

leges katonaejét. 1944-ben újra behívták katonának, nyugat felé visszavonuló alakulatától Martonvásárnál megszökött, s bevárta a szovjet csapatok megérkezését. Odahaza belépett a demokratikus magyar hadseregbe.

1945 áprilisában egységével a frontra indult, de a német fegyverletétel miatt már nem kerültek bevetésre. Hazatérve gazdálkodni kezdett a földosztáskor kapott 4 kat. holdon. 1945. áprilisban belépett a Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetsége egerfarmosi szervezetébe, továbbá a Magyar Kommunista Pártba. Hamarosan a helyi pártszervezet propagandistája, majd a termelési bizottság tagja lett. A két hónapos központi pártiskola elvégzése után, 1947-ben kinevezték az Újbirtokosok és Földhözjuttatottak Országos

Szövetsége Borsod megyei titkárává, majd a Dolgozó Parasztok és Földmunkások Országos Szövetsége munkástagozat-vezetőjévé és megyei titkárhelyettesévé, egyidejűleg beválasztották a Tisza-jobbparti Földművelésügyi Tanácsba.

1947. augusztus 31-én a Borsod-Gömör, Zemplén és Abaúj megyei választókerületben országgyűlési képviselővé választották. A következő választáson már nem jelölték. Parlamenti képviselőse idején a megyei pártbizottság választmányi tagja, majd póttagja; 1948-ban átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába. A következő évben a Borsod megyei pártbizottság mezőgazdasági osztályán kapott állást, majd öt hónapos pártiskolára küldték. 1951-től az MDP járási bizottsági titkára Sárospatakon. 1952 szeptemberétől a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei pártbizottság mezőgazdasági osztályának he-

lyettes vezetője, majd vezetője. 1953. augusztus 26-tól a Tojás-és Baromfibeigyűjtő Vállalat felvásárlási osztályvezetője, majd első számú vezetője. 1955-ben a Mezőgazdasági Termékeket Értékesítő Szövetkezeti Központ Borsod-Abaúj-Zemplén megyei politikai munkatársa, szövetkezetpolitikai osztályvezető.

1956-ban belépett a Magyar Szocialista Munkáspártba, részt vett a párt borsodi újjászervezésében. A Munkás-őrség alapító tagja, a megyei parancsnokság tagja. Később a szövetkezetek járási központja miskolci instruktora; a mezőgazdasági szövetkezetek megyei központjában járási megbízott volt, egészen 1970. évi nyugdíjazásáig.

Kitüntetései: Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Munka Érdemrend arany fokozat (1970).

Sz. R.

ORTUTAY GYULA

Szabadka, 1910. március 24. – Budapest, 1978. március 22.

Független Kisgazdapárt

Veszprém vármegye

Katolikus, értelmiségi családból származott. Apja Ortutay István író és újságíró, a *Szegedi Napló* szerkesztője. Anyja Borsodi Ilona. Öten voltak testvérek. 1938-ban feleségül vette Kemény Zsuzsanna (1912–1982) táncművészt. Három gyermekük közül Mária (1944–2002) klinikai pszichológus volt, Tamás (1946) szobrász-keramikus, Zsuzsanna (1950–1989) védőnőként dolgozott.

1934-ben a szegedi Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetemen magyar–latin–görög szakos középiskolai tanári oklevelet, majd még ebben az évben ugyanitt magyar néprajzlektani témával bölcsészdoktori oklevelet szerzett. Hallgatóként részt vett a Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiuma megalapításában és munkájában. Szoros baráti szálak fűzték Radnóti Miklóshoz. 1935-ben az Állástalan Diplomások Országos Bizottságának gyakornoka a Magyar Nemzeti Múzeumban. 1935-től 1944-ig a Magyar Rádió munkatársa; az irodalmi osztály helyettes vezetője volt. Közben, az 1930-as évek második felében házitánító Kozma Miklós belügyminiszter gyermekei mellett. 1935–1937-ben, majd 1942–1943-ban a *Magyarságtudomány* című folyóirat szerkesztője. 1936-ban és 1942-ben Baumgarten-díjat kapott.

1937-ben bekapcsolódott a munkásmozgalomba; az 1940-es évek elejétől Hont Ferenc, Kállai Gyula, Orbán László révén az illegális KMP-vel is összeköttetése volt. 1942 tavaszán a Magyar Történelmi Emlékbizottság egyik szervezője. Ugyancsak 1942-ben csatlakozott a Független Kisgazdapárthoz. 1943-ban részt vett a párt polgári tagozatának a megalapításában; a közművelődési bizottság elnöke lett. Kapcsolatban állt Bajcsy-Zsilinszky Endre körével is,

az ő megbízásából készítette el 1944-ben a kisgazdapárt művelődési-oktatási programját. A német megszállás után lemondott a Magyar Rádiónál betöltött állásáról, és a Grill könyvesboltban helyezkedett el. Kapcsolatot keresett az ellenállási mozgalommal, Bajcsy-Zsilinszky kérésére 1944 őszén részt vállalt az ifjúsági ellenállás szervezésében, többek között részt vett a Görgey-zászlóalj fegyveres diákalkulat megalapításában.

1945. január 18-tól 1947-ig a Magyar Központi Híradó Rt. (a Magyar Rádió és a Magyar Távirati Iroda) elnöke. Kezdetül a Budapesti Nemzeti Bizottság, majd 1945. október 7-től a fővárosi törvényhatósági bizottság tagja. Részt vett a kisgazdapárt újjászervezésében; 1945 februárjától az ideiglenes országos vezetőség kulturális bizottságának elnöke, a párt budapesti szervezete intézőbizottsági tagja, a fővárosi központ kulturális osztályvezetője. Az 1945. augusztus 20-i nagyválasztmányi ülésen bekerült az FKGP Országos Intézőbizottságába. 1945. április 2-án Budapesten az Ideiglenes Nemzetgyűlés képviselőjévé választották. November 4-től a Független Kisgazdapárt országos listájáról nemzetgyűlési képviselő. A párt balszárnyának egyik vezető személyisége, baráti körével együtt a róla és Oltványi Imréről elnevezett „O”-csoport tagja. 1945 szeptemberétől a néprajz egyetemi tanára, májustól akadémiai levelező tag. 1946. március 7-én egyik aláírója a kisgazdapárti balszárny nyilatkozatának, amely támogatta a Baloldali Blokk követeléseit. 1946. május elejétől – a Magyar Kommunista Párt kívánságára – tagja lett az FKGP Politikai Bizottságának. Baloldali magatartása, a kommunistákkal fenntartott túl-

ságosan szoros kapcsolatai miatt 1946 júliusában pártfegyelmet kapott, majd augusztus elején öt társával együtt kizárták a politikai bizottságból.

1947 februárjától a kispazda népi kollégiumokat tömörítő Magyar Kollégiumi Egyesület elnöke. 1947. március 14-től vallás- és közoktatásügyi miniszter. Nagy szerepe volt a Nagy Ferenc miniszterelnök 1947. június 2-i lemondatását előkészítő pártközi tárgyalásokon. 1947. júniustól szeptember 12-ig ismét a kispazdapárt politikai bizottsági tagja, június 29-től a polgári tagozat társelnöke. Az 1947. augusztus 31-i választásokon Veszprém megyéből újra mandátumhoz jutott. A Magyar Nemzeti Gazdasági Bank Rt. elnöksége mellett számos társadalmi egyesület – többek között a Magyar Partizánbarátok Szövetsége (1946-tól), a Magyar Bélyeggyűjtő Egyesületek Szövetsége (alelnök 1946-tól), a Magyar–Szovjet Művelődési Társaság (társelnök 1946-tól) – tagja és vezetője. 1948. április 17-től ismét az FKGP Politikai Bizottsága tagja, a párt társelnöke. Miniszterként jelentős szerepe volt az iskolák államosításában, valamint az egyházak és az állam viszonyának szabályozásában. 1948. december 14-től az MTA átszervezését végrehajtó Magyar Tudományos Tanács társelnöke. 1948 júliusában a „Dolgozók az iskoláért” mozgalom országos intézőbizottsági elnökévé választották.

1949 márciusától a Magyar Függetlenségi Népfront országos tanácstagja; a májusi népfrontos országgyűlési választásokon a Csongrád megyei listáról szerzett újra parlamenti mandátumot. 1950. február 24-én – harmadszori kérésére – felmentették kultuszminiszteri tisztségéből, s a Múzeumok és Műemlékek Országos Központjának vezetőjévé nevezték ki. 1953-ig még tagja maradt a parlamentnek, de több mint egy fél évtizedre kiszorult az országos politikai életből. 1954. október 24-től már csak az átszervezett Hazafias Népfront Országos Tanácsa tagja.

1957-ben, a kádári konszolidációt támogatva, ismét bekapcsolódott a politikai életbe. 1957. október 22-től 1964. március 20-ig az újra átszervezett Hazafias Népfront főtitkára; 1958. november 16-tól ismét országgyűlési képviselő, majd 26-tól az Elnöki Tanács tagja. 1957-től 1963-ig az Eötvös Loránd Tudományegyetem rektora. 1964-től haláláig a HNF OT alelnöke, a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat elnöke. 1970-től haláláig, két cikluson keresztül a parlament kulturális bizottságának elnöke.

Közéleti szerepe mellett az 1930-as évektől kezdve jelentős tudományos tevékenységet fejtett ki. Kutatási területe a folklór, ezen belül a népmese és a népballada vizsgálata volt. Az Európa-szerte ismert magyar folklorisztikai iskola megteremtője. Vezető szerepet töltött be a magyar néprajztudományban; 1950-től haláláig szerkesztette az *Acta Ethnographica*t, 1949–1956 között az *Ethnographia* című folyóirat főszerkesztője, és ő irányította a Magyar néprajzi lexikon munkálatait is. 1958-tól az MTA rendes tagja. 1963-ban ő szervezte meg az első tudományos néprajzi kongresszust. 1967. március 1-jétől haláláig az MTA Néprajzi Kutatócsoportjának igazgatója. A magyar néprajztudomány képviselőjében számos nemzetközi tudományos tisztséget viselt, több külföldi akadémia rendes, illetve tiszteletbeli tagja. Tudományos munkássága elismerésül megkapta a Pitrf-díjat (1962), a Herder-díjat (1972) és az Akadémiai Nagydíjat (1978).

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend bronz fokozat (1946), ezüst fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal és nagykeresztje (1947); Kossuth Érdemrend II. osztály (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend I. fokozat (1950); Munka Érdemrend (1955); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1960); Magyar Népköztársaság Zászlórendje I. fokozat (1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Állami Díj (1976).

Fő művei: Székely népballadák. Válogatás. Bp., 1935., 1940., 1948., 1978. Kis magyar néprajz. Bp., 1940. Több kiadásban, német nyelven 1963. Fedics Mihály meséi. Bp., 1940., 1978. A magyar népművészet I–II. Válogatás. Bp., 1941. Magyar néprajz. Balassa Ivánnal. Bp., 1979. Több kiadásban, angol nyelven 1984.

Irodalom: Ortutay Gyula. Tanulmánykötet 60. születésnapjára, bibliográfiával. *Acta Ethnographica*, 1970. Radnóti Miklós: Ortutay Gyula. Próza művei. Bp., 1971. Paku Imre: Ortutay Gyula. *Életünk*, 1971. 4. sz. Varga Mihály: Ortutay Gyula műhelyében. *Forrás*, 1971. 3. sz. Baróti Dezső: Töredékek Ortutay Gyula arcképéhez. *Tiszatáj*, 1978. 5. sz. Bognár József: Búcsú Ortutay Gyulától. *Valóság*, 1978. 5. sz. Ortutay Gyula születésnapjára. Emlékkülés. Kállai Gyula, Ádám György, Dömötör Tekla, Balassa Iván írásai. Bp., 1986. Katona Imre: Az idő mérlegén. Ortutay Gyula életműve. Szabadka, 1990. Paládi-Kovács Attila: Ortutay Gyula (1910–1978). Bp., 1991. Kósa László: A magyar néprajztudomány története. Bp., 2001. V. 1.–V. V.

OSZTROVSZKI GYÖRGY

Kolozsvár, 1914. március 28. – Budapest, 1988. október 15.

Magyar Kommunista Párt

Fejér és Komárom-Esztergom vármegyék Székesfehérvár törvényhatósági jogú várossal

Református vallású kisiparoscsaládból származott. Apja, Osztrovszki Károly mészáros volt, anyja Lehretten Józsa. 1943-ban házasságot kötött Beck Saroltával, aki a háztartást vezette. Három fiuk született, György (1943), Péter (1947) és Géza (1951).

A kolozsvári református kollégiumban érettségizett. Szülővárosában folytatta tanulmányait, beiratkozott az I. Ferdinánd Tudományegyetem kémia szakára, de el kellett hagynia az egyetemet, mert Aradon a Magyar Dolgozók Szövetsége szervezése miatt letartóztatták. 1938 és 1940 között katonai szolgálatot teljesített. 1940-ben a bukaresti II. Károly Király Műegyetem Vegyész-mérnöki Karán mérnöki diplomát szerzett. 1940-től a Magyar Általános Kőszénbánya Rt. tatabányai alumíniumkohójának üzemmérnöke, később ösztöndíjas a berlin-charlottenburgi műegyetemen.

A kolozsvári egyetemen bekapcsolódott a baloldali diákmozgalomba. 1932-től 1940-ig a román kommunista párt, illetve a Madosz tagja. 1944-ben Magyarországon csatlakozott az illegális kommunista párt tatabányai sejtjéhez.

1945 és 1948 között mérnök a Magyar Állami Szénbányák Rt. tatabányai telepén, később üzemi részlegvezető, majd miniszteri biztos. 1945. június 24-én bekerült az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. A november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Fejér és Komárom vármegyei választókerületben szerzett mandátumot. Pártja szónoka a villamos művek államosításáról szóló törvényjavaslat vitájában. Az 1947. augusztus 31-i választásokon ismét korábbi választókerülete listáján szerzett képviselői helyet. Megalakulásától, október 15-től elnöke volt az Országgyűlés közgazdasági és közlekedésügyi bizottságának. Egy alkalommal interpellált, emellett a bauxitbányászat és alumíniumipar államosítási vitájában szólalt fel. Beszéde kezdetén leszögezte, hogy a korábbi német függőség felszámolása céljából a kommunista párt régi követelése

volt az államosítás, amivel szemben az egyetlen kifogása az, hogy későn és vontatottan történik meg, hiszen ezt az iparágat már az induláskor át kellett volna szervezni. 1948. április 26-án közszolgálati kinevezése miatt lemondott mandátumáról.

1948–1949-ben a Magyar Állami Szénbányák Rt. vezérigazgatója, majd a Nehézipari Minisztériumba került csoportfőnöknek. 1950. áprilisában kinevezték az Országos Tervhivatal alelnökévé. 1953–1955-ben ő töltötte be a Magyar Tudományos Akadémia főtitkári tisztségét, miután négy évvel korábban akadémiai levelező tag lett. 1951 és 1955 között a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége elnöke. 1955-től 1960-ig Moszkvában Magyarország helyettes KGST-képviselője, majd 1961-től 1964. májusáig ismét az Országos Tervhivatal alelnöke. 1964-től 1967-ig az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság elnökhelyettese. 1980-ig az Országos Atomenergia Bizottság elnöke. 1967–1970 között a KGST-titkárság egyik titkárhelyetteseként három évet újra Moszkvában töltött. Jelentős szerepet játszott a magyar–szovjet alumínium–tímföld egyezmény kidolgozásában.

Tudományos kutatási területe az energiahordozó-termelés és -felhasználás volt, e téren számos tanulmányt publikált. 1976-tól az MTA rendes tagja.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemrend kiskeresztje (1948, 1949); Munka Érdemrend (1949, 1950, 1963); Magyar Népköztársasági Érdemrend V. fokozat (1963); Munka Érdemrend ezüst fokozat (1965), arany fokozat (1970, 1973); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1981); Április Negyediké Érdemrend (1987).

Irodalom: Láng István: Osztrovszki György. *Magyar Tudomány*, 1988. 4. sz.

M. K. J.–V. H.

ŐRY ISTVÁN

Debrecen, 1899. november 24. – Debrecen, 1963. február 26.

Független Kisgazdapárt

Hajdú és Bihar vármegyék Debrecen törvényhatósági jogú várossal

Régi debreceni, református vallású civicsaládból származott. Szülei, Őry Mihály és Böszörményi Julianna 361 kat. holdon gazdálkodtak, tizenhárom gyermeket neveltek, közülük hatan korán meghaltak. 1911-ben nősült, felesége Polgáry Katalin, egy 460 kat. holdas debreceni földbirtokos leánya. Őt gyermekük született, Katalin (1914) egészségügyi technikus, Magdolna (1916) előbb fizikai munkás, majd jegyzedő és ruhahatáros, István (1918) mezőgazdasági mérnök, gazdasági szakértő, Ilona (1921) háztartásbeli, Mihály (1923–1988), okleveles mezőgazdász volt.

Két polgári osztályt végzett, és két évig Poprádon németül tanult. Az első világháborúban végig katona, a debreceni 39. gyalogezrednél szolgált. 70 kat. holdat örökölt, amelyet vásárlásokkal 501 kat. holdra egészített ki. Emellett bérelte a debreceni református egyház 365 kat. holdas birtokát is. 1945-ig gazdálkodott; modern termelési eljárásokat alkalmazott, gazdaságát gépesítette, állataival többször díjat nyert. Virilis jogn, 1923-tól tagja a debreceni törvényhatósági bizottságnak. A Gazdasági Egylet alelnöke, a református egyház presbitere. A Hortobágyi Intézőbizottság tagja. Eredetileg az Egységes Párthoz, a kormánypárthoz tartozott, de megalakulása után átlépett a Független Kisgazdapártba, 1938-tól a párt debreceni szervezetének elnöki teendőit látta el.

1944 novemberében a szovjet városparancsnok Vársáry Istvánnal együtt megbízta Debrecen életének újjászervezésével. 1944. december 5-től a nemzeti bizottság tagja lett. Az FKGP ideiglenes, majd újjaválasztott országos vezetőség-

ében is helyet kapott. 1947-ig a Hajdú vármegyei és a debreceni városi pártszervezet elnöke. 1944. december 21-én, városi képviselőként részt vett a Ideiglenes Nemzetgyűlés alakuló ülésén. 1945. január 4-én Hajdú vármegye és Debrecen város főispánjává, január 15-én közellátási kormánybiztosává nevezték ki. 1946 januárjában megakadályozta száz balmazújvárosi német eredetű család kitelepítését. 1946. december 20-tól a debreceni református egyház főgondnoka. 1947. augusztus 26-án, saját kérésére, nyugdíjba vonulására tekintettel, felmentették főispáni tiszte alól.

1947. augusztus 31-én az FKGP Hajdú és Bihar megyei listáján újra képviselővé választották; október 6-tól a kisgazdapárti képviselőcsoport egyik alelnöke lett. Az 1947. szeptember 12-i nagyválasztmányon az új politikai bizottság póttagjává választották. Fokozatosan szembekerült a Dobi–Gyöngyösi-féle baloldali pártvezetés politikájával, ezért 1948 februárjában lemondott a képviselőcsoport alelnökségéről, április 11-én leköszönt párttisztségéről is, majd visszaadta mandátumát, és kilépett a pártból. Lemondását 1948. április 26-án jelentették be a parlamentben.

Haláláig visszavonultan élt. 1950. január 5-én a Debreceni Városi Tanács kártalanítás nélkül elvette családi házát és kilakoltatta. Leányaihoz költözött. 1961-ben a debreceni rendőrség indokolatlanul letartóztatta és három hónapig fogva tartotta. Hajdúhadházi 2000 négyyszögletes szőlőjének jövedelméből és gyermekei támogatásából tartotta fenn magát.

V. I.–V. V.

PÁL JÓZSEF

Nyírábrány, Szabolcs vármegye, 1921. augusztus 11.

Nemzeti Parasztpárt

Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyék

Szülei Pál József (1887–1971) csendőr, majd egyéni gazdálkodó és Szabó Erzsébet (1898–1988). A református vallású családban három fiatalabb testvére született: Klára (1923) szakszervezeti funkcionárius, Ilona (1928) óvónő, Éva (1937–1978) kórházi asszisztens volt. Kétszer nősült. Első házasságát 1945-ben Debrecenben kötötte, felesége Tóth Róza (1925) volt; együttélésük 1952-ben válással zárult. Ugyanabban az évben a fővárosban újra megnősült, ekkor Imre Magdolna (1929) adminisztrátort vette feleségül. Gyermekük: Zsuzsanna (1953) üzemmérnök, József (1956) villamosmérnök.

Elemi és polgári iskoláit Bátaszéken, a gimnáziumot Szekszárdon és Nagykállóban végezte. 1938-ban érettségizett, majd felvették a Magyar Királyi József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemre, ahol 1947-ben fejezte be tanulmányait. Politikai érdeklődése az egyetemi kollégiumokban alakult ki. 1940 márciusa és 1942 között a Bolyai-kollégiumban a szövetkezeti ügyek intézője volt. 1940–1941-ben Tata-Tóvárosban a Benda Kálmán vezette Komárom megyei közjóléti bizottság népfőiskolai tanfolyamain a szövetkezetekről tartott előadásokat. Olvasta a népi írók műveit és a *Szabad*

Szót. Feladatot vállalt a Soli Deo Gloria református ifjúsági szervezetben is. A második világháború alatt többször volt katona, 1944 őszén a kisegítő karhatalom Tancsics-zászlóaljának helyettes vezetőjeként szerepet játszott a diákellenállás szervezésében.

1945 februárjában belépett a Nemzeti Parasztpártba; néhány hétig a Budapesti Nemzeti Bizottság tagja. 1945. március–áprilisban Szabolcs megyében a földosztást lebonyolító miniszteri biztos volt, majd kinevezték a parasztpárt Szabolcs megyei titkárának, így tagja lett a megyei és a Nyíregyháza városi nemzeti bizottságnak is. 1947 júniusában Budapestre költözött, s a pártközpontban megbízták a szervezetzeti osztály vezetésével. Már 1947. áprilistól a szervezetzetpolitikai bizottság titkára. Politikai nézetei Erdei Ferenc felfogásához álltak a legközelebb. 1948. júniusban átlépett a Magyar Dolgozók Pártjába. Doktori vizsgát tett; disszertációját A népi demokrácia szervezetzetpolitikája címmel védte meg.

Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon az NPP Szabolcs és Szatmár-Bereg megyei listájáról bekerült a törvényhozásba. 1948. áprilisában tagja lett a parasztpárt országos vezetőségének. Négy hónapig, 1948. áprilisa és szeptembere között a Kereskedelem és Szövetkezetügyi Minisztérium mezőgazdasági szervezetzeti főosztályának élén állt. Ekkor kinevezték a Földművelésügyi Minisztérium termelőszövetkezeti főosztálya helyettes vezetőjévé, ezért 1948. november 16-án lemondott képviselői mandátumáról. Az 1949. májusi országgyűlési választásokon korábbi választókerületében ismét mandátumhoz jutott.

1953. szeptemberétől a zsámbéki Termelőszövetkezeti Vezetőképző Akadémia tanszékvezetője. Munka mellett, 1951 és 1957 között elvégezte Gödöllőn az agráregyetemet. 1956 végén belépett a Magyar Szocialista Munkáspártba. 1958. januárban újabb munkahelyre került, a Szövetkezetek Országos Szövetsége főosztályvezetője lett. 1985-ben nyugdíjazták.

Több társadalmi, politikai és szakmai szervezet tagja. 1945-ben részt vett a Végzős Kollégisták Tanácsa munkájában; 1948-tól a Műszaki Egyesületek Mezőgazdasági Szakosztálya és a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat, 1978-tól a Magyar Észperantó Szövetség tagja. 1986–1987-ben a Veres Péter és az Erdei Ferenc Társaság tisztségviselője. 1957-től részt vett a Hazafias Népfront mezőgazdasági és szervezetzeti bizottsága munkájában; 1965-től alelnök, 1988–1989-ben a bizottság elnöke. 1967-ben Bugát Pál-émlékéremmel ismerték el munkáját. A *Magyar Mezőgazdaság* szerkesztőbizottsági tagja, 1970 és 1991 között a *Magyar Szövetkezetek* felelős kiadója.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend bronz fokozat (1947); Munka Érdemrend (1961); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Munka Érdemrend bronz fokozat (1970), arany fokozat (1981); Szocialista Magyarorszáért Érdemrend (1984).

Fő művei: Mezőgazdasági szervezetetek tervezése és szervezése. Bp., 1954. Lakáspolitikai – lakásszövetkezetek. Bp., 1972. Lakásszövetkezetek a népgazdaságban. Bp., 1980. Magyar Szövetkezeti Évkönyvek. Bp., 1988–1994. Szövetkezeti törvény. Bp., 1992.

Sz. R.

PALINAY FERENC

Budapest, 1906. május 13. – Baden bei Wien, Ausztria, 1979. február 25.

Magyar Függetlenségi Párt

Nagy-Budapest

Római katolikus vallású munkáscsaládból származott, apja nyomdász, szociáldemokrata párttag volt. Képviselősege idején feleségével és két gyermekével Budán élt.

Kereskedelmi érettségi tett Budapesten, majd Olaszországba és Franciaországba utazott; Marseille-ben rövid ideig vagongyári munkás. Hazatérése után egy évig lakatosinas, ezután biztosítási tisztviselő. 1928-ban Ausztráliába hajózott. Fizikai munkásként kereste kenyerét, később taxisofer Sydneyben. 1931-ben hazatért, ekkor beiratkozott a Magyar Királyi József Műegyetemre, ahol a közgazdasági doktorátust is megszerezte. Egyetemi tanulmányai mellett a Cook utazási iroda idegenvezetője. Tagja volt az Egyetemi Körnek. 1936-ban egy évet Angliában töltött, egy londoni kereskedelmi cégnél dolgozott. 1937-ben belépett a Független Kisgazdapárt ifjúsági csoportjába. 1942–1943-ban katona, Boldizsár Ivánnal

együtt harcolt a keleti fronton. 1943-ban közreműködött a Kisgazdapárt polgári tagozatának létrehozásában; ötödmagával megszervezte a budai csoportot, 1943–1944-ben alelnök. A német megszállás után részt vett az ellenállásban.

1945 tavaszán a Független Kisgazdapárt XI. kerületi szervezetének alapítója, amelynek elnökévé is megválasztották. A Szőregi Petróleumgyár Rt. cégvezetője és az üzemi bizottság elnöke. 1945. október 7-én bekerült a budapesti törvényhatósági bizottságba, majd november 4-én a nagybudapesti választókerületben nemzetgyűlési képviselővé választották. 1946 végén, demokráciaellenes kijelentései miatt, az FKGP Politikai Bizottsága fegyelmet indított ellene, és 1947. február 4-én kizárta a pártból. Február 20-tól a Sulyok Dezső vezette Magyar Szabadság Pártban folytatta politikai pályafutását, majd a párt önfeloszlatása után, 1947. júliusában

belépett a Magyar Függetlenségi Pártba; bekerült az országos vezetőségbe. 1947. augusztus 31-én a párt nagy-budapesti listáján ismét országgyűlési képviselővé választották. Az Országgyűlés október 24-i ülésén bejelentette kilépését a pártból. Mandátumát – az MFP listán megválasztott többi képviselőhöz hasonlóan – az Országos Nemzeti Bizottság 1947. november 20-án törvénytelen módon megsemmisítette. A Szőregi Petróleumgyárban dolgozott tovább.

1948-ban elhagyta az országot. Többesztendős ausztráliai tartózkodás után az Egyesült Államokba költözött, ahol a wisconsini állami egyetem közgazdászprofesszora lett. 1949-től 1956-ig tagja volt a Magyar Nemzeti Bizottmányoknak. Nyugalomba vonulása után Ausztriában telepedett le.

Fő művei: Nagy-Budapest és a budai vidéki gyorsvasút. Bp., 1941. Dummheit als gesellschaftliches Phänomen. Bécs, 1972. V. I.–V. V.

PALLAGI FERENC

Makó, Csanád vármegye, 1893. december 13. – Makó, Csongrád megye, 1962. február 19.

Szociáldemokrata Párt

Csongrád és Csanád vármegyék Szeged és Hódmezővásárhely törvényhatósági jogú városokkal

Apja Pallagi Ferenc, anyja Baranyai Anna, mindketten református vallásúak voltak. 1917-ben szülővárosában megházasodott, felesége Hajdú Rozália. Egy gyermekük született.

Az elemi iskola hat osztályát végezte el. Végig a két világháború közötti időszakban földmunkásként kereste kenyerét. 1944. szeptemberben a makói önkormányzat gazdasági ügyosztályán dolgozott. Bekapcsolódott a helyi politikai életbe, belépett a Szociáldemokrata Pártba. 1945–1946-ban a makói városi termelési bizottság elnöke volt. A párt Csanád és Csongrád megyei listáján az 1947. augusztus 31-i országgyű-

lési választásokon pótképviselő lett. 1948. április 26-án sor került behívására; a mandátumáról lemondott Kéthly Anna helyét foglalta el a törvényhozásban. Az 1948. május 9-én megrendezett városi egyesítő pártkonferencián a Magyar Dolgozók Pártja helyi választmányi tagja lett; megválasztották a városi pártbizottság elnökének. 1949. februárig képviselő-testületi tag volt szülővárosában. 1949-ig volt országgyűlési képviselő. 1950 után a helyi politikai életből is kiszorult.

Sz. R.

PAP ISTVÁN

Budapest, 1908. február 8. – Windsor, Ontario, Kanada, 1989. február 27.

Független Magyar Demokrata Párt

Békés vármegye

Apja Pap Kelemen (1877–1952) lakatosmester, anyja Lővi Jusztina (1877–1922) mosónő. A család római katolikus vallású. Apját 1911-ben áthelyezték a szolnoki MÁV-javitóműhelybe; a város szélén laktak, nyomorúságos körülmények között. Apja szervezett munkás, szociáldemokrata párttag, 1919-ben egyetértett a kommunisták törekvéseivel, ezért a kommun bukása után három évre ítélték. 1922-ben amnesztiával szabadult. Háromszor nősült, 1934-ben Nagy Sarolta (1912–1987) kertészsegédet, 1947-ben Varga Mária okleveles kertészt, 1986-ban Joó Ilonát vette feleségül. Gyermekei: Flóra (1938), István (1944), Mária (1948) és László (1948).

Az első gimnáziumi osztály elvégzése után Kreutzer-ösz-töndíjas; ebből és korrepetálásból tartotta el magát és öccseit apja börtönveze és anyja betegsége alatt. Megromlott látása miatt jeles érettségije ellenére nem tanulhatott tovább. Pest-

lőrincre került kertésztanoncnak, majd a vizsga után hat évig segédként dolgozott. Az 1930-as években a Fővárosi Kertészet alkalmazottja; 1934-től bérelt földön önálló kertészetet is indított Zuglóban, majd az 1930-as évek végén Szigetszentmiklóson. Közben elvégezte a Magyar Királyi Kertészeti Tanintézetet. 1938–1941 között az Országos Kertészeti Egyesület titkára, 1945 után elnöke.

1945 elejétől a Közellátási Kormánybizottság alkalmazottja. Még ez év tavaszán – Somogyi Imre hatására – belépett a Nemzeti Parasztpártba, s a párt országos központjában dolgozott. A parasztpárt jobbszárnyával rokonszenvezett, Kovács Imréhez és Farkas Ferenchez állt politikai kérdésekben a legközelebb. 1945. június 24-én Borsod megye képviselőtestületében bekerült az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. 1947 tavaszától egyre nyilvánvalóbbá vált számára, hogy Ko-

vács Imre kilépése után a parasztpárti vezetés nem fogja képviselőnek jelölni, ezért 1947. augusztusban politikustársához hasonlóan csatlakozott a Független Magyar Demokrata Párthoz. Az augusztus 31-i választásokon a Békés megyei listán pótképviselő lett. Kovács Imre békési mandátumáról történt lemondását követően, 1947. december 10-én behívták az Országgyűlésbe. Az 1947–1948. évi költségvetési vitában többször felszólalt, kifogásolva, hogy a mezőgazdaság nem kap kellő kormányzati támogatást. A tárca pénzügyi előterjesztését szegényesnek minősítette, s a mezőgazdaság rovására összeállított költségvetést elutasította.

1948. májusában ő maga is emigrált, ezért november 26-án megfosztották mandátumától. Előbb Hollandiában, majd Svájcban, azután néhány évig Franciaországban fizikai munkából élt. A nyugati politikai emigrációt irányító testület, a Magyar Nemzeti Bizottmány tagja. Személyes okok miatt felhagyott a politizálással. 1952-ben Kanadában, az Ontario állambeli Windsor városában telepedett le. Virágnemesítőként világhírnévre tett szert, két szakkönyve jelent meg. 1966-tól többször hazalátogatott.

Fő műve: Hol a hazám? Bp., 1988.

B. P.

PAPDI GYÖRGY

Szeged, 1900. március 26. – Szeged, 1948. november 11.

Szociáldemokrata Párt

Csongrád és Csanád vármegyék Szeged és Hódmezővásárhely törvényhatósági jogú városokkal

Apja Papdi Balázs földműves és vendéglős, anyja Vass Eszter. Római katolikus vallású. Nőtlen volt.

Az elemi iskola hat osztálya után géplakatosnak tanult Szegeden. Mint géplakatossegéd 1917-ben tagja lett a vas- és fémmunkások szakszervezetének; 1919. februárban Szegeden belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. Még ugyanebben az évben a fővárosba költözött, a Herkules Művek angyalföldi gyártelepén vállalt munkát. A Tanácsköztársaság időszakában vöröskatoná; a kommün bukása után Budapesten letartóztatták, majd átadták a román megszálló hatóságoknak. A deportáltakat Romániába szállító vonatról Kiskunfélegyháza határában megszökött, majd hazatért Szegedre. Miután ismét menekülnie kellett, 1920-ban Püspöktelelén (a későbbi Maroslelén) mezőgazdasági munkát vállalt az egyházi uradalomban. Szakmájában nem tudott elhelyezkedni, ezért újra Budapestre költözött, ám ott sem sikerült állandó munkát találnia. 1922-ben visszatért Szegedre, a Magyar Kender-, Len- és Jutaipari Rt.-nél dolgozott, amikor az 1923. évi bérkövetelési harcokban, illetve a sztrájkban való részvétele miatt a munkabeszüntetés letörését követően elbocsátották. Családalapításra nem gondolhatott; szüleit és őt is nővére segítette a puszta megélhetésben. 1939-től 1944-ig a szegedi szociáldemokrata szervezet végrehajtó bizottságának titkára. 1944. március 27-én letartóztatták, április 3-án Ricsére internálták, börtönszázdába osztották. Mint politikai foglyot szállították volna Németországba, de súlyos betegen a soproni kórházba került.

1945. márciusban megszökött a katonai kórházból, Győrön és Budapesten keresztül került haza Szegedre. A Sze-

gedi Nemzeti Bizottság és a vasasszakszervezet helyi csoportja elnöke; rövidesen a Szociáldemokrata Párt szegedi, 1947. novemberől Csongrád megyei titkára lett. Részt vett a szegedi törvényhatósági bizottság munkájában is. 1947-ben pótagként bekerült a szociáldemokraták országos pártvezetőségébe, 1948-ban, a XXXVI. kongresszuson a testület rendes tagja lett. A Magyar–Szovjet Művelődési Társaság és az újságírók egyesületének tagja. 1948-ban, a két munkáspárt egyesítési kongresszusa után beválasztották a Magyar Dolgozók Pártja nagy-szegedi végrehajtó bizottságába, s a párt központi ellenőrző bizottságába.

1945. június 24-től az Ideiglenes Nemzetgyűlés képviselője. A november 4-i nemzetgyűlési választásokon nem szerzett mandátumot. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon újra bekerült a törvényhozás tagjai közé. 1947. október 29-én interpellációt nyújtott be a kormányhoz a hat-ezer csongrádi munkanélküli érdekében. Szóbeli indoklásában külön kiemelte, hogy a vármegye körülbelül tízezer lakosa kubikosmunkás, s ez az ország kubikosmunkásainak az egyharmada. Példaként Mindszentet említette, a tízezer lakos fele ellátatlan a magas munkanélküliség miatt. 1948. november 16-án Nagy Imre házelnök jelentette be halálhírel, és javasolta, hogy puritánul élő, lelkesen dolgozó, fiatalon elhunyt képviselőtársuk emlékét a törvényhozás jegyzőkönyvben örökítse meg.

Kitüntetése: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947).

Irodalom: Sárközi István: Emlékezés Papdi Györgyre. *Dél-magyarország*, 1980. március 27.

B. M.—Cs. G. B.

PAPP BÉLA

Tarcal, Zemplén vármegye, 1900. augusztus 5. – Budapest, 1978. október 16.

Demokrata Néppárt

Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyék

Papp Mihály hentes és Szopkó Terézia gyermeke. Édesapja vallását követve görög katolikus felekezetű. Nem kötött házasságot.

Tanítóképző intézetben szerzett bizonyítványt, ezután Nyirgelsén kapott állást a helybeli felekezeti iskolában. Hamar megismerkedett a keresztényszociális reformmozgalmak eszméivel, ezért csatlakozott a Katolikus Agrárifjúsági Legényegyletek Országos Testületéhez. 1940-ben a görög katolikus egyházmegye KALOT-titkárának nevezték ki, s megbízták a Hajdúdorogon létesített népfőiskola igazgatásával.

1945 után csatlakozott a Demokrata Néppárthoz. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a Szabolcs és Szatmár-Bereg megyei választókerületben mandátumhoz jutott. A DNP 1949. február eleji önfeloszlatása után párton kívüli képviselőként folytatta munkáját. Parlamenti mandá-

tuma megsemmisítése érdekében KALOT-titkári múltját felhasználva Balogh József képviselőtársa 1948. június 15-én összeférhetetlenségi eljárást kezdeményezett ellene. Az illetékes parlamenti bizottság 1948. június 23-án meghallgatta, de később az ügyet annyira elhúzták, hogy a vizsgálat nem zárult le a parlament feloszlatásáig.

1949 után Budapesten maradt, több munkahellyel is megpróbálkozott, de ellenzéki képviselői múltja miatt hamar felmondtak neki. Az 1950-es évek elején az Állami Biztosító alkalmazottja lett. 1956. október 30-án megjelent a Demokrata Néppárt újjáalakuló ülésén, de vezető szerepet már nem vállalt.

Kitüntetése: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1946).

Sz. R.

PAPP LAJOS

Tiszaroff, Jász-Nagykun-Szolnok vármegye, 1906. március 8. – Budapest, 1973. március 31.

Magyar Kommunista Párt

Veszprém vármegye

Édesapja Papp Miklós kovácmester volt. Édesanyja Szabó Emma. A református vallású családban kilencen voltak testvérek. Képviselősege idején nős volt, egy gyermeke született.

Az elemi iskola hat osztályát Tiszaroffon járta ki, majd Egerbe ment, ahol kőfaragótanonc lett. 1925-ben segédlevelet szerzett, és az egeri Manglita Gyárban helyezkedett el. 1927-től Miskolcon, majd Budapesten vállalt munkát.

1927-ben belépett a Magyarországi Építőmunkások Országos Szövetségébe és a szociáldemokrata pártba. Ezzel párhuzamosan tagja lett az illegális kommunista ifjúsági szervezetnek is; a KIMSZ-ben 1928-ban sejt-, majd körzeti titkár. Még ebben az évben csatlakozott az illegális Kommunisták Magyarországi Pártjához. A gazdasági világválság idején részt vett a budapesti sztrájkok és tüntetések szervezésében. 1933-ban a textilipari sztrájk szervezése miatt letartóztatták, de mivel ebben nem volt érintett, szabadon engedték. 1933 őszén a KMP megbízta az Egyesült Szakszervezeti Ellenzék Központi Tanácsának vezetésével. Feladatát hivatásos pártmunkásként látta el. Az 1935. évi társadalombiztosítási választások alkalmával a kommunista befolyás alatt álló Szakszervezeti Egységblokk kampányának fő szervezője.

1936-ban a Komintern utasítására Bécsen keresztül Moszkvába utazott. Néhány hónapos felkészítés után a szervezet megbízásából Prágába ment, a csehszlovák fővárosban működő KMP Központi Bizottsága szervező munkatársa, a magyar kommunista mozgalom egyik irányítója lett. 1937-ben Párizsba küldték, hogy szervezze meg az antifasiszta magyarok világkonferenciáját. A sikertelen kísérlet után rövid időre visszatért Prágába, majd Csehszlovákia felosztását követően ismét Párizsba került. A második világháború kitörésétől a francia pártban tevékenykedett, megbízták egy illegális magyar kommunista csoport létrehozásával.

1945 elején visszatért Magyarországra. Rövid ideig újságíró a *Szabad Népnél*, majd az MKP Duna–Tisza Közi Területi Bizottságának a vezetője. 1945 tavasza és 1946 szeptemberéig között az MKP központjában a tömegszervezési osztály irányítója. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a párt országos listájáról bejutott a törvényhozásba. 1946 szeptemberétől az MKP Veszprém megyei titkára. Az 1947. évi választásokon a Veszprém megyei listán országgyűlési képviselői helyet szerzett. 1948-ban visszatért a fővárosba, a Közületi Ingatlanközpont vezérigazgatója lett. Mivel e tisztsé-

ge összeférhetetlen volt a képviselői jogállással, 1948. november 16-i hatállyal lemondott a mandátumáról. 1949–1956 között az Építésügyi Minisztériumban dolgozott: főosztályvezető-helyettes, az építőipari sztahanovista iskola politikai vezetője, később az ellenőrzési, illetve a tanácsi főosztály, majd az export fővállalkozói iroda vezetője.

1956. november 4. után az MSZMP Veszprémbe küldte pártszervező munkára. 1957-ben visszakerült az Építésügyi Minisztériumba, 1968. évi nyugdíjba vonulásáig a szakigazgatási főosztály vezetője. 1957. júniustól haláláig az MSZMP Központi Ellenőrző Bizottságának a tagja. 1957-től élete végéig

központi vezetőségi tag az Építő-, Fa- és Építőanyag-ipari Dolgozók Szakszervezetében. 1958-tól haláláig újra országgyűlési képviselő, Veszprém megye küldötte a törvényhozásban.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat; Szocialista Hazáért Érdemrend; Munka Érdemrend arany fokozat.

Fő művei: Pártunk munkája az értelmiségiek, az ifjúság, a nők és a kispolgárság tömegeiben. Bp., 1945. Törvényen kívül. Visszaemlékezések. Bp., 1973.

T. L.

PARDY FERENC

Szentes, Csongrád vármegye, 1910. február 8. – Szentes, Csongrád megye, 1998. június 15.

Magyar Függetlenségi Párt

Csongrád és Csanád vármegyéék Szeged és Hódmezővásárhely törvényhatósági jogú városokkal

Pardy Sándor (1872–1950) 96 kat. holdon gazdálkodó földműves és Nagy Kovács Julianna (1884–1972) legidősebb gyermeke. Sándor öccse mérnök, Imre földműves lett. Református vallásban nevelkedett. 1932-ben feleségül vette Perényi Juliannát (1913–1942). Gyermekeik: Katalin (1938–1968) és Ferenc (1942) művezető. 1956-ban ismét házasságot kötött, Csöregh Szilviát (1926–1994) vette el.

Az elemi iskola után tizennégy éves koráig a szentesi református főgimnáziumban tanult. Akkor apja kivette az iskolából, s együtt gazdálkodtak a családi birtokon. Később beiratkozhatott az orosházi felsőkereskedelmi iskolába. Sikeres gazdálkodására és eredményeire felfigyelve a Csongrád Vármegyei Gazdasági Egyesület tagjai sorába hívta. Mintagazdaságában sok száz embernek biztosított munkát. 1942-ben szülővárosa képviselő-testületében kapott helyet, majd bekerült a megyei törvényhatósági bizottságba is. A második világháború alatt több alkalommal behívták katonai szolgálatra, de tüzéralakulatát már nem vezényelték a frontra.

1945 tavaszán a Független Kisgazdapárt tagja lett, megválasztották a szentesi szervezet alelnökének; belépett a Magyar Parasztszövetségbe. Részt vett a nemzeti bizottság, az igazolóbizottság és a közellátási bizottság munkájában. 1945–1946-ban a helyi közellátási hivatal vezetője. 1947 nyarán megismerkedett Pfeiffer Zoltánnal, s rövidesen a Magyar Függetlenségi Párt tagja lett. Az 1947. augusztus 31-én megrendezett országgyűlési választásokon a Csongrád és Csanád megyei választókerületből bekerült a törvényhozásba. 1947.

október 22-én a szentesi kubikosok megélhetése érdekében interpellált a kormányhoz. Szöbeli kiegészítésében megjegyezte, hogy a helyi kommunisták vezetete munkásküldöttség nevében jár el az Országgyűlés nyilvánosságát felhasználva. Példátlannak nevezte azt, hogy a közmunkákért járó bérekből még társadalombiztosítási járulékot is levonnak a földmunkásoktól, s ezt éppen a sokat emlegetett munkáskormány döntése nyomán tehetik meg. A pártelnök emigrálása után a képviselőtársaival megalakított háromfős vezetés tagja. 1947. november 20-án az Országos Nemzeti Bizottság függetlenségi párti társaihoz hasonlóan törvényellenes módon megfosztotta mandátumától. A felkérés ellenére nem lépett be a Magyar Kommunista Pártba, hazatért gazdálkodni.

1949. szeptember 29-én letartóztatták. Többhetes szegedi vizsgálati fogsága alatt gazdasági bűncselekményekkel vádolták, a bírósági tárgyaláson azonban felmentették. Távolléte alatt tanyáját lerombolták, terményeit tönkretették. Hazatérése után városi házat államosították, családjával együtt kilakoltatták. Az 1950-es években raktárosként kereste kenyerét. 1960 és 1970 között, miután kitanulta a cserép-kályha-készítést, nyíregyházi és debreceni munkahelyeken dolgozott nyugdíjazásáig. Szülővárosában részt vett a Csalány Gábor Múzeumi Baráti Kör megalapításában. Politikai dokumentációs anyagát a Koszta József Múzeumnak ajándékozta. Haláláig a református egyház presbitere volt.

Sz. R.

PARRAGI GYÖRGY

Pécs-bányatelep, 1902. április 20. – Budapest, 1963. március 19.

Független Magyar Demokrata Párt Nagy-Budapest

Római katolikus vallású bányászcsaládból származott. Apja Parragi (Paraschnek) József bányász, anyja Sorg (más források szerint Sármi) Klára háziasszony. Nős volt, két leánygyermek közül Györgyi 1930-ban, Klára 1933-ban született, mindketten az orvosi pályát választották. A család nevét szülei magyarosították.

1921-ben jelesre érettségizett. A középiskola elvégzése után a pécsi gombgyárban dolgozott, majd egy pécsi újság munkatársa lett. A Tanácsköztársaság idején a Vörös Hadsereg diákszázadában részt vett a felvidéki hadjáratban. 1921–1922-ben a Pécsi Püspöki Jogakadémia hallgatója. 1922-től 1931-ig megszakításokkal a soproni Magyar Királyi Bányászati és Erdészeti Főiskola erdőmérnöki szakára járt, de tanulmányait nem fejezte be, mert belépett a *Sopron Vármegye* című lap szerkesztőségébe. 1925-től az újság szerkesztője, 1929-től a Sopron megyei *Népújság* felelős szerkesztője. 1923-ban öt szám erejéig *Lila Zongora* címen folyóiratot szerkesztett. 1938 augusztusában Budapestre költözött, a *Magyar Nemzet* és a *Mai Nap* munkatársa lett, írt a *Független Magyarországra* is. Írásait németellenesség és a nyilas-nemzetiszocialista szélsőjobboldal elleni határozott fellépés jellemezte. A háború alatt részt vett a Magyar Történelmi Emlékbizottság és más függetlenségi és náciellenes szervezetek tevékenységében.

1944-ben belépett a Független Kisgazdapártba. Németellenes magatartása miatt a német megszállás napján, 1944. március 19-én a Gestapo emberei az elsők között tartóztatták le, és szintén az első transzporttal – Chorin Ferenc, Kornfeld Pál, Goldberger Leo nagytökések, Andorka Rudolf tábornok, Laky Dezső egyetemi tanár és volt miniszter társaságában – március 26-án útnak indították Oberlandendorfba, majd Mauthausenbe.

A koncentrációs táborból 1945. május 5-én szabadult. Hazatérte után a *Magyar Nemzet* főmunkatársa lett. 1945. június 24-én beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. Október 7-től a budapesti törvényhatósági bizottság tagja, november 4-én a Győr-Moson és Sopron vármegyei választókerületben nemzetgyűlési mandátumot szerzett. 1945. június 26-án a Gestapo Fogházviseltek Köre főtítkárává választották. A kör tevékenységi köre az egykori deportáltak vagy hozzátartozóik segítése volt, de írásbeli előterjesztést készítettek a Külügyminisztériumnak a Gestapo-funkcionáriusok kikérését követelve, hogy „a nevezettek felett a budapesti népbíróság tarthasson ítéletet”. 1946. október 3-i nemzetgyűlési beszédében nyíltan kimondta: A magyar társadalom még mindig nem akarja elhinni azokat a szörnyű gatzetteket, ame-

lyeket Auschwitzban a zsidókkal szemben elkövettek. 1945. december 18-tól a Független Kisgazdapárt újságírócsoportjának elnöke. 1946. szeptember 7-én bekerült az FKGP Országos Intézőbizottságába. 1946-ban az *Igazság* című kisgazdapárti hetilap főszerkesztője.

1947. február 5-én Nagy Ferenc miniszterelnökhöz intézett levelében bejelentette, hogy kilép az FKGP-ből. Néhány hónap múltán Balogh István páterhez csatlakozott, vele együtt alakította meg a Független Magyar Demokrata Pártot, amelyben alelnök lett. Az 1947. augusztus 31-i választásokon több mandátumot szerzett, véglegesen nagy-budapesti mandátumával igazolták. 1947. október 8-án a belügyminiszterhez interpellált a magyarországi svábok igazságtalan kitelepítése ügyében. November 20-i felszólalásában támogatta a nagybankok államosítását; 1948 áprilisában vezérszónok a száz főnél nagyobb munkáslétszámmal működő üzemek államosítási vitájában. Az egyházi iskolák állami kézbe vételéről szóló törvényjavaslat benyújtásakor ő ismertette az FMDP nyilatkozatát, amelyben bejelentették, hogy a párt nem vesz részt a törvényjavaslat parlamenti vitájában, de a képviselők lelkiismeretére bízta a szavazást. 1949. január 28-án az azévi költségvetés vitájában pártja külpolitikai koncepcióját fejtette ki, s a kapitalizmussal szemben a szocializmus mellett foglalt állást. 1949. február 1-jén az FMDP képviselőjében bekerült a Magyar Függetlenségi Népfront Ideiglenes Országos Tanácsába. A május 15-i népfrontos választásokon hét megyei – Baranya, Somogy, Győr, Fejér, Szeged, Hajdú, Heves – és a nagy-budapesti, valamint az országos listán is elindították. Élete végéig országgyűlési képviselő maradt.

1948–1950 között a *Magyar Vasárnap* című hetilapot már a Rákosi-féle politika elfogadása és támogatása jegyében szerkesztette. 1951. december 14-től 1958. november 26-ig az Elnöki Tanács tagja. 1954. október 24-én az átszervezett Népfront Országos Tanácsa elnökségi tagja lett. 1955. május 18-án kinevezték a *Magyar Nemzet* főszerkesztőjévé. 1956. október végén – többekkel együtt – megalakította a Kereszténydemokrata Pártot. 1957-től a Kossuth Lapkiadó Vállalatnál dolgozott, elindította és főszerkesztőként jegyezte a *Hétfői Hírek* című lapot; 1962-ben innen ment nyugdíjba.

1955-ben a Magyar ENSZ Társaság elnöke lett. A Magyar–latin-amerikai Társaság társelnöke és a Budapesti Társaskör alelnöke. 1958-tól a Magyar Újságírók Országos Szövetségében elnökségi tagként dolgozott haláláig.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemrend tisztii keresztje (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend IV. fokozat (1950, 1952); Kossuth-díj (1951); Munka Érdemrend (1962).

Fő művei: Élethalálharc az olaj körül. Bp., 1940. Világtörténeti lexikon 1–2. Horváth Zoltánnal. Bp., 1943. Mauthausen. Bp., 1945. A Vatikán, az imperializmus szövetségese. Bp., 1952., Fasizmus frakkban és mundérban. Bp., 1960., orosz nyelven 1962.

Irodalom: Fábrián Lajos: Parragi György. *Soproni Szemle*, 1963. 4. sz. Pethő Tibor: Parragi György emlékezete. *Magyar Nemzet*, 1963. március 20. Hiller István: Parragi György és Sopron. *Soproni Szemle*, 1983. 1. sz.

M. K. J.—V. I.—V. V.

PÁRTAY TIVADAR

Dombóvár, Tolna vármegye, 1908. szeptember 6. — Balatonszárszó, Somogy megye, 1999. augusztus 9.

Független Kisgazdapárt

Borsod-Gömör, Zemplén és Abaúj vármegyék Miskolc törvényhatósági jogú várossal

Apai ági családjának minden tagja Kaposváron született. Dédapja Somogydöröcskén evangélikus esperes. Nagypapa Kosuth-párti esküdtként vármegyei szolgálatban állt, majd irodavezető lett Kaposváron. Apja, Pártay Rudolf (1875–1947) vasutas, jegykezelő, később ellenőr volt. Apjáiék heten voltak testvérek. Anyai ági, római katolikus őseit dél-német területekről Mária Terézia telepítette Magyarországra a 18. században. Anyai nagypapa, Almási József nyerges és kárpitós volt, nagyanyja Magyarbólyban született, német származású kisiparoscsaládban. Öt gyermekük volt, köztük édesanyja, Almási Hermína, aki 1918-ban, harminchat évesen a spanyolnáthajárványban meghalt. Négy fivére közül a legidősebb kivándorolt Amerikába, egy gazdálkodott, egy tanult; 1988-ban elhunyt féltestvére tanítói végzettséget szerzett. Testvéreivel együtt az evangélikus vallás szerint nevelték. 1929-ben Miskolcon feleségül vette Matuskovic Máriaát, aki 24 kat. hold szántóföldet és 2 kat. hold szőlőt hozott a házasságba. 1949-ben elváltak. Gyermekük közül Tivadar (1932) Volánvállalati forgalmi igazgatóként dolgozott, Éva (1947) belgyógyász és kardiológus szakvizsgával rendelkező orvos. 1955-ben Budapesten újabb házasságot kötött, felesége Krizsanovszky Ilona (1925–1997). Gyermekük: Gábor (1954) geodéta, Tamás (1956) tanár, Miklós (1957) közúti ellenőr, majd magánfuvarozó.

Kaposvárott járt elemibe, s itt kezdte a középiskolát a Somssich Pál Gimnáziumban. Négy osztály befejezése után tanítóképzőbe járt Baján (1923–1925), Sopronban (1928) és Miskolcon (1929). Közben, 1926–1928 között katona az egyetemi században. 1929-től 1938-ig a Borsod vármegyei Arnóton tanított, s egyidejűleg 46 kat. hold szántóföldjén és 3 kat. hold szőlőjében gazdálkodott 1945-ig. Birtokán a Miskolci Kavicskotró Kft. homok- és kavicsbányát nyitott. 1938-tól 1943-ig a Bajcsy-Zsilinszky Endre szerkesztésében megjelent *Független Magyarság* újságírója, ezzel egyidejűleg dolgozott a *Miskolci Holnapnál* is. 1938-tól 1941-ig minden évben több hónapig katonai szolgálatot teljesített.

1932-ben belépett a Független Kisgazdapártba. 1933-tól a párt felső-magyarországi szervezetének főtájkára, majd párt-

igazgatója, s egyben az országos nagyválasztmány tagja. 1934-ben bekerült a párt országos intézőbizottságába. Az 1939. évi országgyűlési választásokon az ónodi választókerületben minimális különbséggel, nyolcvannégy szavazattal alulmaradt Nyilas Ferenc kormánypárti jelölttel szemben. Megszervezte, és 1943. szeptember 12-én elnökként vezette a kisgazdapárt híressé vált háborúellenes miskolci nagygyűlését, amelyen Nagy Ferenc és Bajcsy-Zsilinszky Endre is részt vettek. A rendőrség még aznap éjjel őrizetbe vette, és behívó nélkül kivitték a frontra. 1944. február 28-án leszerelték. A német megszállás után bujdosni kényszerült, április 4-én a magyar csendőrség letartóztatta. Internálták, de sikerült megszöknie. 1944. október 15-ig a fővárosban rejtőzködött, majd hazament Arnóra.

1944. november 30-án a szovjet csapatok felszabadították faluját. Bekapcsolódott a vármegyei és a miskolci politikai életbe, valamint a Független Kisgazdapárt újjászervezésébe. 1945 januárjától a Miskolci Nemzeti Bizottság, illetve a törvényhatósági bizottság, majd márciustól a vármegyei nemzeti bizottság, április 4-től a törvényhatósági bizottság tagja. Márciustól az általa alapított *Miskolci Hírlap* kiadója és felelős szerkesztője. Egyidejűleg az FKGP felső-magyarországi pártigazgatója, 1945 márciusától elnöke. Augusztus 20-tól újra az FKGP Országos Intézőbizottsága tagja. 1945. szeptember 1-jétől 1946. október 31-ig a párt országos szervezési főosztályának a vezetője. 1946. szeptember 7-től az FKGP Politikai Bizottságának tagja. 1945. november 4-én a Borsod-Gömör, Zemplén és Abaúj vármegyei választókerületben nemzetgyűlési képviselővé választották. 1946. szeptember 7-től az FKGP Politikai Bizottsága határozata alapján átvette a párt *Reggel* című hetilapjának irányítását, egyben az újság szerkesztését. 1945–1946-ban a Magyar Parasztszövetség Borsod vármegyei elnöke. 1945–1947-ben a Sertés- és Marhatenyésztők és Kereskedők Egyesületének az elnöke. 1947 februárjától a tállyai evangélikus egyházközség felügyelője.

A párt centrumához tartozott, de 1946 végén, 1947 tavaszán szembekerült a Nagy Ferenc irányította pártvezetőszög politikájával, ezért 1947. február 28-án lemondott a politikai bizottsági tagságról, majd március 10-én, négy társával együtt

elhagyta a pártot. Dobi István kérésére 1947. június 25-én visszatért, és tagja lett a kisgazdák központi választási bizottságának. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a Borsod-Gömör, Zemplén és Abaúj vármegyei választókerületben újra képviselővé választották. Az 1947. szeptember 12-i nagyválasztmányon az első fordulón a baloldali pártvezetőség akarata ellenére főtitkárrá választották, de Rákosi Mátyás és Tildy Zoltán közbelépésére, kölcsönös kompromisszumok után végül Gyöngyösi János volt külügyminiszter lett a főtitkár. A párt új jobbszárnya vezetőjeként ellenezte a Dobi–Gyöngyösi-féle baloldali politikáját. 1948 júliusában, mivel az iskolák államosításáról szóló törvényjavaslat parlamenti szavazásán nem vett részt, az FKGP Politikai Bizottsága felszólítására lemondott mandátumáról; távozását 1948. november 16-án jelentették be a képviselőházban.

1949. február 28-án letartóztatták és internálták. 1950-ben a recski kényszermunkatáborba került, ahonnan 1953. szeptember 12-én szabadult. Ezután fizikai munkás az Autókernél, az Acélipari Vállalatnál, a pesterzsébeti homokbányában, a Belsőpednél és a csepeli szabadkikötőben. 1956 októberében egyike volt azoknak, akik újjászervezték a Független Kisgazdapártot; az október 30-i alakuló gyűlésen beválasztották a párt ideiglenes intézőbizottságába, a sajtóügyek felelőse lett, november 3-tól főtitkárhelyettes. 1956. október 29-től 1957. március 1-jéig a *Magyar Nemzet* főmunkatársa. 1957. május 23-án letartóztatták, de nem állították bíróság elé; 1958. július

1-jén szabadlábra helyezték, visszamehetett dolgozni a szabadkikötőbe. 1959-ben három hónapig a Belkereskedelmi Minisztérium Szállítási Igazgatóságának a főelőadója. 1959-től 1963-ig a Főspednél, 1963–1964-ben az I. Számú Belkereskedelmi Szállítási Vállalatnál dolgozott. 1964-től 1968-ig a Bútorért osztályvezetője. 1973-ban a Volán Trösztől ment nyugdíjba.

1988. augusztus 22-én az ő balatonszárszói házában döntöttek el a Független Kisgazdapárt újjászervezését, november 18-án a párt elnökévé választották. November 22-én Pozsgay Imre államminiszterhez írott nyílt levelében az alulról jövő nagy nyomással és az ifjabb generáció tapasztalatlanságával indokolta a pártalakítást, illetve saját szerepvállalását. 1989. júniustól a párt örökös tiszteletbeli elnöke. 1989–1991-ben a *Kis Újság*, illetve a *Heti Kis Újság* főszerkesztője. Torgyán József pártelnökké választása után, 1991. július 2-án nyilvánosan bejelentette, hogy miután a párt új vezetése szakított a hat évtizedes szellemiséggel és ideológiával, ezért kilép a kisgazdapártból. 1992. október 6-án a Történelmi Független Kisgazdapárt alapító elnöke lett. A párt az 1994. évi parlamenti választásokon mindössze két jelöltet tudott állítani, akik nem jutottak be a törvényhozásba. Ezután hamarosan felhagyott a politikai tevékenységgel.

Kitüntetése: Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal (1991).

Fő műve: Veszélyes évszázad. Memoár. Bp., 1997.

M. K. J.–V. I.–V. V.

PÁSZTHORY ISTVÁN

Hegyhátmaróc, Vas vármegye, 1888. január 31. – Körmend, Vas megye, 1986. október 21.

Magyar Függetlenségi Párt

Vas vármegye Szombathely törvényhatósági jogú várossal

Római katolikus vallású, középbirtokos nemesi családból származott. Apja, Pászthory István 200 kat. holddal, anyja, Szabó Ilona 150 kat. holddal rendelkezett. 1920-ban nősült, felesége Koller Blanka háztartásbeli, aki 100 kat. hold földet örökölt. Gyermekük közül Tivadar (1924–1981) ügyvéd, Lenke (1926) tanítónő, Zsuzsa (1928) vegyészmérnök.

A szombathelyi premontrai gimnázium elvégzése után, 1911-ben a budapesti Királyi Magyar Tudományegyetem jogi karán szerzett diplomát. 1914-ben ügyvédi vizsgát tett. Az első világháborúban katona, tüzér főhadnagy. Orosz hadifogságba esett (1915–1918). Körmenden folytatott ügyvédi gyakorlatot, de mellette saját és felesége földjén gazdálkodott is.

1910-től a 48-as Függetlenségi Kossuth Párt tagja. 1923-ban bejutott a Vas vármegyei törvényhatósági bizottságba. 1926-ban Gaál Gaston Agrárpártjához csatlakozott. 1930. decemberében, az Agrárpárt és a Független Kisgazdapárt fúziójakor került a pártvezérrel együtt a Független Kisgazdapárt-

ba. 1931-ben, a szentgotthárdi választókerületben képviselőjelölt, de a második fordulón 43,81 százalékkal veszett Vargha Gáborral (Keresztény Gazdasági és Szociális Párt) szemben. 1935-ben ugyancsak a szentgotthárdi kerületben indult, de alulmaradt Takách-Tolvaj Józseffel, a Nemzeti Egység Pártja jelöltjével szemben; hajszára ugyanolyan eredményt ért el (43,65 százalékot), mint négy évvel korábban. 1939-ben az FKGP Vas megyei listáján sem szerzett mandátumot. 1932-től az FKGP Vas vármegyei szervezetének elnök tisztét töltötte be, és tagja lett az országos nagyválasztmányoknak.

1945-ben fél évre el kellett hagynia házáat, mert a szovjet katonai hatóságok szemkórházat rendeztek be az épületben. Újra bekapcsolódott a politikai életbe, 1945. június 24-én, a Szombathelyen megtartott nagygyűlésen megválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlés küldöttjévé. 1945. november 4-től a Vas megyei listán nemzetgyűlési mandátumot szerzett. Az FKGP polgári jobbszárnyához tartozott, nem értett

egyét a pártvezetőség koalíciós politikájával, így a munkáspárti baloldalnak tett engedményekkel, ezért 1946. március 12-én húsz társával együtt az elnökség kizárta a pártból. Ekkor a Sulyok Dezső-féle Magyar Szabadság Párthoz csatlakozott, majd annak feloszlása után többedmagával átlépett a Magyar Függetlenségi Pártba, és annak Vas megyei listáján

1947. augusztus 31-én ismét képviselő lett. Az elnök tekintélyének megsértése miatt november 11-én harminc napra kizárták a törvényhozásból. Az MFP mandátumainak 1947. november 20-i megsemmisítése után visszavonult a politikai élettől, Körmenten folytatta ügyvédi tevékenységét.

V. I.–V. V.

PÁSZTOR JÓZSEF

Nyírtura, Szabolcs vármegye, 1892. március 18. – Nyíregyháza, Szabolcs-Szatmár megye, 1973. december 12.

Szociáldemokrata Párt

Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyék

Szegény parasztcsalád egyedüli gyermekeként nevelkedett. Édesanyja Pásztor Julianna. Református vallású. 1919-ben megnősült, felesége, Zsiros Anna nincstelen parasztcsaládból származott, uradalmi cselédként dolgozott és mosni-vasalni járt. Két gyermekük született, József (1920) boltvezető, Anna (1923) háztartásbeli.

Az elemi iskola öt osztálya után, tizenkét éves korától nap-számoként, később kubikosként dolgozott. Ha nem akadt munkája, nyáron fagyaltárúsítással, télen favágással, cukrászsütemények árusításával igyekezett megélhetését biztosítani. Az első világháborúban katona. A politikáról akkor hallott először, amikor szülőfalujába építőmunkások kerültek. Mint téglahordó hallgatta beszélgetéseiket, s itt ismerkedett meg a *Népszava* első példányaival.

1907-ben csatlakozott a Mezői Vilmos által irányított parasztmozgalomhoz. A folyamatos rendőri zaklatás miatt a család 1926-ban Nyíregyházára költözött. A fokozott ellenőrzés dacára 1926-ban közreműködésével alakult meg a földmunkás-szakszervezet nyíregyházi csoportja, amelynek elnöke lett. 1926-ban belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. Hamarosan beválasztották a helyi pártvezetőségbe, majd 1934-től a nyíregyházi pártszervezet elnöke. A párton belül ahhoz a csoporthoz tartozott, amely támogatta a Márciusi Frontot. Aláírója volt annak a nyílt levélnek, amelyben a nyíregyházi szociáldemokrata munkások szolidaritásukról biztosították a demokratikus erők tömörülését. Baloldali politikai agitáció miatt 1937-ben izgatás vádjával elítélték. 1938. október 10-én több társával együtt hat hónapra Nagykanizsára internálták. 1941. augusztustól 1942. áprilisig újabb tíz hónapot töltött az internálótáborban. Hazatérése után mindkét esetben hosszabb időre rendőri felügyelet alá helyezték.

1944 októberében, a front átvonulása után részt vett a nyíregyházi szociáldemokrata pártszervezet újjáalakításában. Ismét elnökké választották; tisztségét 1948-ig töltötte be. Bekerült az 1944. október 31-én megalakult ideiglenes városi tanácsba, majd az azt felváltó városi képviselő-testületbe,

novembertől kultúratanácsnok. 1944. december 17-től közel fél évig pártja képviselője a Szabolcs Vármegyei Nemzeti Bizottságban. 1945 márciusában megválasztották a helyi földigénylő bizottság elnökévé; az év végéig irányította a földosztást, amelynek során ő maga 2 kat. hold gyümölcsöst kapott.

1945. november 4-én a Szabolcs és Szatmár-Bereg megyei választókerületben nemzetgyűlési képviselővé választották. 1947. március 10-től szeptember 12-ig Zemplén megye főispánja. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon pótképviselő lett. Rónai Sándor többes mandátumáról való lemondása után, december 10-én a pártvezetés döntése alapján ő kapta a mandátumot. Az 1947–1948. évi költségvetési vitában Szabolcs megye, a Tiszántúl és az Alföld homokos területeinek intenzív gazdálkodásra alkalmassá tételéről, az ehhez szükséges feltételek kormányzati megteremtéséről beszélt. Véleménye szerint, ha a földművelésügyi tárca valóban képes a kert- és gyümölcsstermelő gazdálkodás támogatására, akkor azzal szociális feladatokat is megoldanak az exportképes árutermelés kiterjesztése mellett. A két munkáspárt egyesítésével nem értett egyet, kitartott a magántulajdon, elsősorban a földmagántulajdon fenntartása mellett, és helytelenítette a Szociáldemokrata Párt szovjetbarát külpolitikai orientációját. Ezért az SZDP Politikai Bizottsága 1948. márciusban kizárta a pártból, majd április 26-án mandátumától is megfosztották. Hamarosan a művelésre kapott 2 kat. hold gyümölcsöst is elveszték tőle. Ezt követően visszavonult a politikai élettől.

1956 októberében Nyíregyházán az ő vezetésével szervezték újjá a szociáldemokrata párt megyei szervezetét; 31-én elnökké választották. Továbbra is elutasította a kommunistákkal való együttműködést, újra kiállt a magántulajdon és Magyarország nyugati orientációja mellett. A forradalomban betöltött szerepéért később nem börtönözték be, de közéleti szerephez nem juthatott, meghasonlott emberként töltötte nyugdíjas éveit.

H. J.–V. I.–Z. K.

PÁSZTOR TAMÁS

Budapest, 1911. október 31. – New York, New York, USA, 1979. február 13.

Magyar Függetlenségi Párt

Nagy-Budapest

Zsidó származású, értelmiségi családból származott, apja, Pásztor Mihály statisztikus és történész volt, anyja Dallos Erzsébet. Református vallású. Az Egyesült Államokban nősült meg.

Kereskedelmi akadémiát végzett, majd a Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetemen jogi és államtudományi oklevelet szerzett. 1934-től fővárosi tisztviselő, előbb a közigazgatásban, majd 1939 és 1941 között a Budapest Székesfővárosi Vízműveknél dolgozott. 1941-ben származása miatt elbocsátották. 1943-ban belépett a Független Kisgazdapártba. 1944-ben behívták munkaszolgálatra.

A főváros felszabadítása után visszavették a vízművekhez, 1948-ig itt dolgozott. 1945–1946-ban az üzemi bizottság elnöke. 1945 tavaszán megalakította az FKGP Budapest II. kerületi szervezetét, amelynek ő lett az elnöke. Pártja képviselőként a kerületi nemzeti bizottság tagja. 1945. október 7-én beválasztották a budapesti törvényhatósági bizottságba, majd november 4-én a nagy-budapesti választókerületben a Nemzetgyűlésbe. 1945. november 25-től 1946. március 25-ig a kisgazdapárt városi frakciója intézőbizottságának tagja. 1946. szeptember 7-én bekerült az FKGP Országos Intézőbizottságába is. A párt jobbszárnyához tartozott. 1947. augusztus 2-án kilépett a kisgazdapártból, mert két nappal

korábban, július 31-én csatlakozott Pfeiffer Zoltán Magyar Függetlenségi Pártjához; nagy-budapesti főtítkárrá választották. 1947. augusztus 31-én az MFP fővárosi listáján ismét parlamenti képviselővé választották. Pfeiffer Zoltán külföldre távozása után, november 18-án több társával együtt kilépett a függetlenségi pártból, majd november 19-én lemondott mandátumáról.

1948. szeptember 21-én letartóztatták, a Fővárosi Katonai Törvényszék 1949. március 29-én első fokon hűtlenség koholt vádjával életfogytiglani fegyházra ítélte. Az ítélet 1949. december 9-én emelkedett jogerőre. 1955. április 29-én kegyelmet kapott.

1956 októberében újjászervezte a Független Kisgazdapárt Budapest II. kerületi szervezetét, október 29-én megválasztották a kerületi forradalmi bizottság elnökévé. November 1-jén Bécsbe távozott, ahol az emigránsokat tömörítő Magyar Forradalmi Tanács első nyilatkozatának egyik aláírója. Tanúvallomást tett az ENSZ magyar ügyet vizsgáló bizottsága előtt. New Yorkban egy egészségügyi és rokkantsági biztosítótársaságnál dolgozott; a politikai emigrációban nem vállalt semmilyen szerepet.

V. I.–V. V.

PATONAI ELEK

Nagykörös, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1899. október 7. – Nagykörös, Pest megye, 1978. április 16.

Független Kisgazdapárt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Református, középparaszti családban született, szülei, Patonai Elek és Farkas Eszter 23 kat. hold földön gazdálkodtak. 1922-ben megnősült, felesége B. Tóth Mária háztartásbeli. Gyermekai: Elek (1923) jogtanácsos, osztályvezető, Margit (1924) és Ilona (1929), mindketten nyugdíjas kereskedelmi eladók.

Hat elemi és téli gazdasági iskolát végzett. Az első világháborúban katoná, csak 1921-ben szerelt le. 103 kat. hold szikes talajú birtokon gazdálkodott, abból mindössze 15 kat. hold volt a szántó, a többi legelő. A Duna–Tisza Közi Mezőgazdasági Kamara és a Földtani Intézet, majd a Szegedi Mezőgazdasági Kísérleti Intézet támogatásával kísérleteket folytatott a szikes talajok javítására. Időközben apósa körösteretlenti tanyájáról beköltözött Nagykörösre. Elsősorban állattenyészté-

ssel foglalkozott, tenyészállataival 1930-ban díjat is nyert. Mezőgazdasági tanfolyamot, vetőmagakciót és határlátogatást szervezett; elvállalta az állattenyésztés fellendítését szorgalmazó Zöldmező Szövetség helyi titkári tisztségét.

1935-ben belépett a Független Kisgazdapártba. 1941–1942 folyamán részt vett az arany- és ezüstkalászos tanfolyamot végzett fiatal gazdák mozgalmában. 1942-ben beválasztották a Magyar Parasztszövetség Pest vármegyei vezetőségébe. 1940–1942 között a Pest megyei állattenyésztési egyesület számvizsgáló bizottsági tagja. 1942-től gazdasági előljáró. 1943-ban, a helyi gazdasági egyesület vezetőségi tagjaként megszervezte a nagykörös gazdák teheneinek törzskönyvezését. A Duna–Tisza Közi Mezőgazdasági Kamara tanyai szakosztályának az elnöke.

1944. december 18-tól Nagykőrös képviselője az Ideiglenes Nemzetgyűlésben. 1944. decemberétől 1949-ig az FKGP nagykőrösi szervezetének elnöke. Tagja volt a városi képviselő-testületnek. Bekerült a Nagykőrösi Községi Takarékpénztár és a helyi parasztszövetkezet igazgatóságába. 1945. november 4-én Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyében nemzetgyűlési képviselővé választották. Az FKGP paraszti centrumához tartozott. 1946. szeptember 7-től a párt politikai bizottságának tagja. 1947. március 7-én megbízták a Magyar Parasztszövetség ideiglenes vezetésével, de 1947. augusztus 22-én lemondott az ügyvezető igazgatói tisztről. Az augusztus 31-i országgyűlési választásokon a Pest és Bács-Bodrog megyei választókerületben újra bejutott a törvényhozásba. December 11-én ő volt az előadója az Országos Közellátási Hivatal felállításáról szóló törvényjavaslatnak. Az 1947–1948. évi költségvetés részletes vitájában a mezőgazdaság és a falusi lakosság érdekében két alkalommal is felszólalt, de a javaslatot összességében támogatta. A parasztszövetség megbízottjaként részt vett

az Országos Munkabér-megállapító Bizottság és az Országos Földművelésügyi Tanács munkájában. Az Országos Közgazdasági Tanács és a Mezőgazdasági Tanács tagja. 1947. május 7-én bevásztották az Országos Kertgazdasági Tanácsba, 1947. június 28-tól az újjáalakult Zöldmező Szövetség alelnöke. 1947. július 1-jétől a Magyar Országos Szövetkezeti Központ igazgatósági tagja. A Duna–Tisza Közi Földművelési Tanács elnöke. 1948. január 16-tól – három évre – kinevezték a Magyar Nemzeti Bank főtanácsába. 1948. július 13-án megválasztották az FKGP Pest megyei szervezete alelnökévé, de 1949. elején lemondott a képviselőségről, és visszavonult a politikai élettől. Lemondását a plenáris ülésen már nem jelentették be. 18 kat. hold földjén gazdálkodott. 1952-ben a Szegedi Mezőgazdasági Kísérleti Intézetnél helyezkedett el, az apajpusztai telepen folytatta szikjavítási kísérleteit. 1972-ben ment nyugdíjba.

Kitüntetései: Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

V. 1.–V. V.

PAVLOVSZKY FERENC

Igló, Szepes vármegye, 1908. január 20. – Budapest, 1977. december 14.

Szociáldemokrata Párt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Vasutas családból származott. Apja, Pavlovsky Ferenc a Kassa–Oderberg vasút altisztje volt, anyja Weinper Mária takarítónő. Római katolikus vallású. 1933-ban Budapesten feleségül vette Karmonyák Gizella éttermi alkalmazottat. Gyermekek nem született.

Négy gimnáziumot végzett, ezt követően a Ganz Villamosági Gyárban kitanulta a géplakatos szakmát. Lakatossegédként dolgozott, majd 1926-ban az Egyetemi Nyomdában vállalt állást, ahol négy év múlva gépmesteri végzettséget szerzett. 1945. elejéig a nyomda alkalmazottja maradt. 1930-ban belépett a nyomdászszakszervezetbe, egy évvel később bizalminak választották. 1933-tól 1944. március 19-ig, a német megszállásig a Gépmesterek Egyesülete intézőbizottsági és választmányi tagja. A Magyarországi Könyvnyomdászok Segélyező Egyesületének vezetőségébe is bevásztották. 1935-ben csatlakozott a Magyarországi Szociáldemokrata Párthoz. 1943-ban bekerült a párt kispesti szervezetének végrehajtó bizottságába.

1945. január 1-jén kinevezték a Szociáldemokrata Párt kispesti függetlenített titkárává. Egy évig töltötte be ezt a tisztséget, ezután a párt Pest környéki, később Pest megyei végrehajtó bizottságának titkára lett. 1945–1946-ban a Kispesti Nemzeti Bizottság tagja. 1945. április 2-ától Budapest képviselőjébe bevásztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. A november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog megyei választókerületben

pótképviselő lett; 1946. november 28-tól Tóth László helyére behívták a törvényhozásba. Az 1947. augusztus 31-i választásokon is Pest megyében szerzett mandátumot. 1948. márciusában, a két munkáspárt egyesülésekor kizárták a Szociáldemokrata Pártból, ekkor elvesztette az állását is.

1948. április 26-án megfosztották mandátumától. A nyomdászszakszervezet segítségével helyezkedett el: a Szikra, majd a Kultúra Nyomdában dolgozott gépmesterként. 1952. augusztus 31-én letartóztatták; tizenkét nap múlva feleségét is őrizetbe vették. A szociáldemokrata funkcionáriusok – Laborcz István és társai – ellen indított perben ötödrendű vádlottként, a demokratikus államrend elleni szervezkedésben való részvétel hamis vádjával a Budapesti Megyei Bíróság 1952. november 27-én első fokon, majd a Legfelsőbb Bíróság 1953. november 17-én másodfokon is tízévi börtönbüntetésre ítélte. Felesége 1952. november 27-én a Budapesti Megyei Bíróságon három-, illetve másodfokon a Legfelsőbb Bíróságon 1953. november 17-én kétévi börtönbüntetést kapott. Perbe fogásuk valódi oka az volt, hogy szolidaritási gyűjtést szerveztek az elítélt szakszervezeti és szociáldemokrata politikusok családtagjainak megsegítésére.

1955. november 25-én szabadult ki. 1956-ban részben, 1962-ben teljesen rehabilitálták. Először a Kossuth Nyomdában helyezkedett el, majd 1961-től az Athenaeum Nyomda magasztómó géptermeének művezetője, innen ment nyugdíj-

ba. 1962-ben belépett a Magyar Szocialista Munkáspártba. 1958-tól a Nyomda-, Papíripari és Sajtódolgozók Szakszervezete központi vezetőségének a tagja, 1967-től haláláig a szakszervezet elnöke. 1975-től a SZOT alelnöke, 1976-tól a Hazafias Népfrent Országos Tanácsának a tagja.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend bronz fokozat (1947); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Munka Érdemrend arany fokozat (1968, 1975); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

K. Zs.—Sz. R.

PÉCSI JÓZSEF

Gecse, Veszprém vármegye, 1899. július 28. — Gönyű, Győr-Sopron megye, 1952. február 14.

Demokrata Néppárt

Győr-Moson és Sopron vármegyék Győr és Sopron törvényhatósági jogú városokkal

Római katolikus, középparaszti családból származott, szülei, Pécsi József és Pingitzer Julianna 15 kat. holdon gazdálkodtak. 1921-ben megházasodott, felesége, Fekete Ilona egy 10 kat. holdas kisparaszti család leánya volt. Hat gyermekük született: Károly (1922) lakatoshegesztőként, Gizella (1923) műszergyári dolgozóként, Julianna (1925) boltvezetőként dolgozott, Ilona (1927), Gabriella (1931) és Erzsébet (1934) adminisztrátor lett.

Hat elemi és mezőgazdasági szakiskolát végzett. Az első világháborúban katona (1917–1918), tüzér tizedesként az olasz fronton harcolt. Az 1930–1940-es években a 30 kat. hold körül stabilizálódott birtokán — amelyhez még további földet bérelt — gazdálkodott. 1931-ig Gecsen, azt követően Gönyűn, majd 1935-től Győrszentivánon élt a családjával. 1941-ben visszatértek Gönyűre. Vállalkozó szellemű, öntudatos gazdaként attól sem riadt vissza, hogy perbe szálljon a vele szerződésben álló bankkal. Tovább növelte a tekintélyét, amikor azt kérte a katolikus egyháztól, hogy kisparaszti bérletként osszák ki a premontrei rend ezerholdnyi helyi birtokát; aláírásgyűjtést is szervezett Gecsen. Elvállalta az előljárai megbízatást, és pályázni akart a bírói posztra is. Tagja volt a helyi képviselő-testületnek, aktívan részt vett a falu műkedvelő körének és tüzoltó-egyesületének munkájában. A második világháború alatt a tekintélyes, kitüntetéssel is elismert gazdát kinevezték egy 40 kat. holdas birtok zárgondnokává. Ugyanakkor a deportálások alatt élelmet juttatott a Gönyűnél uszályra rakott zsidóknak.

1945 tavaszán, noha előzőleg nem politizált, a falu nemzeti bizottsága és a földigénylő bizottság elnökévé választották. 1945 elején belépett a Független Kisgazdapártba, megalakította a helyi szervezetet, és tagja lett a vármegyei

választmánynak. 1945. november 4-én a párt Győr-Moson és Sopron vármegyei listáján nemzetgyűlési képviselővé választották. Az FKGP paraszti centrumához tartozott, de együtt tudott működni a baloldal egyik vezetőjével, Ortutay Gyulával is; idegen volt tőle a kisgazdapárt egyes politikusait jellemző középosztályi értékrend, úri mentalitás és politizálás, ugyanakkor kifogásolta a baloldal tevékenységét, a párton belül dúló hatalmi harcot, valamint a többeket érintő korrupciót. 1947. augusztus 6-án kilépett a kisgazdapártból, és csatlakozott az általa személyesen ismert Barankovics István vezette Demokrata Néppárthoz. Lépését a megye parasztsága tekintélyes számban követte. 1947. augusztus 31-én — ezúttal is a Győr-Moson és Sopron megyei választókerületben — újra mandátumhoz jutott. Kezdetől fogva képviselte pártját az Országgyűlés Politikai Bizottságában. 1947. október 22-én megválasztották a DNP képviselőcsoportja egyik alelnökévé. Ellenezte az iskolák államosítását. Mandátuma a parlament feloszlásával szűnt meg. A koalíciós években folytatott közéleti tevékenységéhez tartozik, hogy 1945-től tagja volt a vármegye törvényhatósági bizottságának, továbbá részt vett a Katolikus Agrárifjúsági Legényegyletek Országos Testülete és a Magyar Parasztszövetség szervezésében, utóbbi szervezetben ő töltötte be a megyei elnöki tiszteket.

1949-ben teljesen visszavonult a politizálástól, és a megmaradt 25 kat. holdas birtokán gazdálkodott. Hamarosan kulákká nyilvánították, földjét a helyi termelőszövetkezet 1951-ben betagosította. A sorozatos zaklatások miatt megrendült az egészsége, 1952-ben súlyos betegségek következtében halt meg.

Cs. M.—V. I.—V. V.

PESTA LÁSZLÓ

Budapest, 1902. szeptember 10. – Budapest, 1998. december 13.

Független Kisgazdapárt

Nagy-Budapest

Katolikus, értelmiségi családból származott. Apja, Pesta Frigyes újságíró a *Rendkívüli Újság* tulajdonosa és felelős szerkesztője. Anyja Dobszay Terézia. 1938-ban elvált, 1947-ben újra megnősült. Gyermeke nem született.

A budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetemen orvosi diplomát szerzett. 1927-től 1937-ig Vácott volt orvos. 1937-től 1947-ig Újpest tisztiorvosa.

1945-ben belépett a Független Kisgazdapártba, 1947-ig az újpesti szervezet vezetője. 1944–1945-ben a helyi nemzeti bizottság elnöke, majd a képviselő-testület, illetve a Pest megyei törvényhatósági bizottság tagja. 1945. június 24-én beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. November 4-től a nagy-budapesti választókerületből ismét képviselő, a Nemzetgyűlés egyik jegyzője. Az FKGP balszárnyához tartozott. 1946–1947-ben a *Független Nemzet* felelős szerkesztője és kiadója. Az Újpesti Stefánia Gyermekvédő Egyesület elnöke, majd elnökhelyettese. 1947-ben a Népjóléti Minisztérium közegészségügyi főtitkárja. 1947. április 24-től a miniszterelnökség politikai államtitkára, egyúttal a Jóvátételi Hivatal vezetője. 1947. augusztus 31-én Nagy-Budapesten pótképviselő lett, november 4-től behívás útján országgyűlési képviselő. Pongrácz Aladár többes mandátumáról való lemondása után foglalta el helyét a parlamentben. 1948. április 17-től az FKGP Politikai Bizottsága tagja, majd június 24-én beválasztották az országos fegyelmi tanácsba; július 13-tól a Pest megyei szervezet elnöke. 1948. december 16-án a politikai bizottság megbízta a párt gazdasági ügyeinek irányításával; 1949-től pártigazgató. Még ez évben kinevezték a Pénzügyminisztérium

államtitkárává. Az 1949. május 15-i országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Népfront nagy-budapesti listájáról szerzett újabb mandátumot. 1953-ban és 1958-ban is Budapestet képviselte a törvényhozásban. 1990-ig parlamenti képviselő, egy időben a szociális és egészségügyi bizottság elnöke.

1950-től a Fővárosi Tanács Végrehajtó Bizottságának elnökhelyettese. 1965-től a Kulturális Kapcsolatok Intézetének alelnöke, 1974-ben innen ment nyugdíjba. 1976-ban belépett a Magyar Szocialista Munkáspártba. Nyugdíjasként a Magyar Vöröskereszt budapesti szervezetének elnöke. 1954. októbertől a Hazafias Népfront Országos Tanácsának tagja, majd budapesti bizottságának az alelnöke. A Magyar–Francia Baráti Társaság és az Interparlamentáris Unió magyar–francia csoportjának az elnöke. Az Újpesti Dózsa Sportegyesület vezetőségi tagja, az Újpesti Baráti Kör elnöke volt. Vác város díszpolgárrá választotta.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend tisztii keresztje (1947), középkeresztje a csillaggal (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend II. fokozat (1950); Munka Érdemrend (1955, 1960); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1962, 1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Magyar Népköztársaság Zászlórendje I. fokozat (1975); Szocialista Magyarorszáért Érdemrend (1977); Magyar Népköztársaság Rubinokkal Ékesített Zászlórendje (1982).

Fő műve: Önkéntes társadalmi munkások a Magyar Vöröskeresztben. Bp., 1981.

V. I.–V. V.

PETE FERENC

Juta, Somogy vármegye, 1917. február 2.

Demokrata Néppárt

Somogy vármegye Kaposvár törvényhatósági jogú várossal

Édesapja Pethe Ferenc egyéni gazdálkodó, édesanyja Bank Erzsébet (1881–1967). Két legidősebb fiútestvére nem érte meg a felnőttkort. Bátyjai, György (1903–1924) és Pál (1906) földműveléssel foglalkoztak, Katalin nővére (1900–1981) háztartásbeli volt. Római katolikus vallásban nevelkedett. Kétszer házasodott. Első felesége, Farkas Erzsébet gyors- és gépiró, negyvenévi házasságuk után hunyt el. Három fiuk közül György (1944) vállalkozó lett, Iván (1949–1963) még tanuló

volt, amikor meghalt, Ferenc (1957) tisztviselőként dolgozik. Második felesége 1987 óta Tóth Marietta.

Már ötéves korában bekönyörögte magát az elemi iskolába, így oda hét esztendeig járt, majd 1937-ben a kaposvári Somssich Pál Állami Reálgimnáziumban érettségizett. Édesanyja kívánságára a papi hivatást választotta, s ezért a veszprémi hittudományi főiskolára jelentkezett. Negyedéves korában az elsőéves szeminaristák duktora (prefektushelyettese)

és a Pázmány Kör elnöke. Megismerte kora szociálpolitikai és szociológiai elméleteit, kapcsolatba került a keresztény-szociális mozgalmakkal (KALOT, EMSZO, KALÁSZ) és vezetőikkel. A szubdiakonátus felvétele előtt elhagyta a papi szemináriumot, így nem szentelték fel.

Budapestre utazott, a Bolyai-kollégium lakója lett, s beiratkozott a Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetemre, ahol bölcsészeti tanulmányokat folytatott. A Központi Sajtóvállalat lapjainak szerkesztőségében dolgozott mint alkalmi riporter, később fizetés nélküli újságíró-gyakornok. Munkája mellett elvégezte az Országos Magyar Sajtókamara főiskolai rangú esti újságíró-tanfolyamait. Beköltözött a Szent Imre Kollégiumba, részt vett a Szent Imre Kör, a Foederatio Emericana, valamint a Katolikus Agrárifjúsági Legényegyletek Országos Testülete tevékenységében. 1943 októberében Győrben kezdte meg katonai szolgálatát; három hónap múlva mint karpaszományos övezetű rádiós tanfolyamra Bajára vezényelték. Rövid időre hadifogságba került.

1945 tavaszán hazaérkezett, ekkor belépett a Független Kisgazdapártba; 1945 decemberében felkérték a frissen alapított *Somogyi Hírlap* szerkesztésére. Felelős szerkesztői megbízatásáról 1947-ben lemondott, mert újságírói munkáját a szovjet és a magyar hatóságok állandóan akadályozták. 1947 júniusától az FKGP kaposvári titkára, a párt ifjúsági szervezete, a Független Ifjúság Somogy megyei elnöke. A Magyar Parasztszövetség művelődési osztályán is dolgozott. 1947 júliusától – behívás útján – Kaposvár törvényhatósági bizottságának tagja. Barankovics István győri programadó beszédét megismerve kilépett a kisgazdapártból, s csatlakozott a Demokrata Néppárthoz. Az 1947. augusztus 31-én megtartott országgyűlési választásokon a DNP Somogy megyei listájáról bekerült a törvényhozásba. A párt 1949. februári önfelosz-

latása után független képviselő lett. A növekvő politikai nyomás, a nyílt fenyegetés és a letartóztatás veszélye miatt őt volt pártbeli képviselőtársával együtt 1949. február 22-én éjjel Ausztriába menekült. Június 12-én Svájcban telepedett le, hét esztendőre a maria-einsiedelni bencés kolostor könyvtárosa lett. Egyebek között ő szervezte a nándorfehérvári győzelem nyomán a déli harangszó pápai elrendelése 500. évfordulójának központi ünnepségét az európai és a tengerentúli magyarság körében.

1956 októberét Bécsben élte át, ahol találkozott hét éve nem látott családjával. 1956. december 8-ig angol és német nyelvű információs szolgálatot szervezett. Közreműködött a Svájcba befogadott magyarok kiválasztásában; a menekültek részére német nyelvtanfolyamokat szervezett s vezetett, német nyelvkönyvet adott ki számukra. Egy éven át részt vett a *Bécsi Magyar Híradó* és a *Svájci Híradó* szerkesztésében. Írásaiban a „Hiob von Ungarn” álnevet használta. 1957-ben Baselban latin–történelem–német szakos középiskolai tanári képzettséget szerzett. Harminc éven át a baseli Johann Wettstein Középiskolában tanított. 1956-ig a Magyar Nemzeti Bizottmány tagja volt, majd a Magyar Bizottságban vállalt szerepet. 1952-től a Közép-európai Kereszténydemokrata Unió, majd az Európai Rab Nemzetek Közgyűlése tagja. 1957-ben a Baseli Magyar Egyesület alapító tagja, hét éven át a szervezet elnöke. 1967-ben felvette a svájci állampolgárságot.

A rendszerváltozás idején újra bekapcsolódott a hazai politikai életbe, 1989 és 1997 között a Kereszténydemokrata Néppárt intézőbizottsági tagja. Kaposvárott a Balaton Akadémia tanára. Pártja tevékenységét Barankovics-emlékéremmel ismerte el.

Fő műve: Haza(i) a tarisznyában. 50 év naplórészletei. Kaposvár, 1997.

Sz. R.

PEYER KÁROLY

Városlőd, Veszprém vármegye, 1881. május 9. – New York, New York, USA, 1956. október 25.

Magyar Radikális Párt

Több mandátum

Apja, Peyer Mihály a herendi porcelángyár, majd a pécsi Zsolnay-gyár munkása volt, a kerámiaipari szakegylet egyik megalapítója. Anyja Frank Katalin. Római katolikus vallású. Felesége Wildbrad Júlia. Egy leányuk született, aki Telegdy Györgyné néven az Egyesült Államokban él.

Elemi iskolát Veszprémben járta ki. Pécsen négy főreáliskolai osztályt végzett, ezután szülei géplakatos-tanoncnak adták. 1899-től 1906-ig több budapesti gépgyárban dolgozott, s mint bizalmi csatlakozott a Budapesti Vas- és Gépgyári Munkások Szakegyletéhez.

1903-ban már a Magyarországi Vas- és Fémmunkások Központi Szövetségének titkára. Nagy aktivitással vett részt az ipari munkásság, különösen a Váci úti gépgyárak munkásainak szakszervezeti és politikai mozgalmában. 1906-tól az Általános Munkás Betegsegélyező Pénztár alkalmazta, majd 1907-ben a gépgyári munkások szakosztályának lett a titkára. Neve az 1908-as „vasbotos” tüntetés megszervezésével vált országosan ismertté. 1908-ban beválasztották a Magyarországi Szociáldemokrata Párt Ellenőrző Bizottságába, 1911-től a Szaktanács másodtitkára. 1912-től a *Bányamunkás*

című szaklap felelős szerkesztője. 1917-től az MSZDP vezetőségi tagja, 1918-ban a Bánya- és Kohómunkások Országos Szövetségének titkára és a Szaktanács első titkára. 1918 őszén kinevezték a bányáügyek kormánybiztosává. Az őszirózsás forradalom alatti nyilatkozataiban a parlamentarizmus, a polgári demokrácia mellett foglalt állást, támogatta a szakszervezetek és a munkáltatók jó kapcsolatait szorgalmazó törekvéseket. Fenntartásai ellenére a Tanácsköztársaság idején mandátumot fogadott el az 1919. áprilisi választásokon, így tagja lett a Tanácsok Országos Gyűlésének, illetve a Szövetéses Központi Intézőbizottságnak. Ezen túl jelentős gazdasági irányítási feladatokat is ellátott, májusban az ő és Miákits Ferenc fellépése nyomán mozgósították a szervezett munkásságot. A kommün bukását követően bekerült az újjászerveződő MSZDP Központi Intézőbizottságba.

1919. augusztus elején, mindössze hat napra belügyminiszter Peidl Gyula átmeneti kormányában. Az MSZDP 1919. augusztus 24-i konferenciáján a szociáldemokraták nevében elhatárolta magát a kommunista uralom alatt történektől, s javasolta, hogy a magukat ez idő alatt exponált párttagok ne tölthessenek be bizalmi tisztséget. Huszár István 1919. november 24-én megalakult kormányában a népjóléti és munkaügyi tárca élére került, de miniszteri tisztségéről 1920. január 16-án lemondott, hogy ezzel is tiltakozzon a különítményesek terrorakciói ellen, amelyekkel lehetetlenné tették a szociáldemokraták – főleg vidéki – választási gyűléseit. Somogyi Béla és Bacsó Béla meggyilkolásának híre a bányamunkások londoni konferenciáján érte. A politikai gyilkosságok miatt nem tért vissza az országba, Bécsbe utazott. Emigrációja idején részt vett Genfben, a bányamunkások nemzetközi kongresszusán, ahol a végrehajtó bizottság tagjává választották. 1921 májusában hazatért, és átvette a bányászszakszervezet vezetését. Amikor a szociáldemokrata párt emigrációba távozott korábbi vezetőinek a helyét átvette a korábbi második vonal, egészen 1944-ig ő lett a párt és a szakszervezet valódi irányítója. 1921. decemberben – két héten át folytatott tárgyalássorozat végén – az SZDP nevében politikai megállapodást kötött gróf Bethlen István miniszterelnökkel. Ez a – Bethlen–Peyer-paktumként ismertté vált – kölcsönös engedményeken nyugvó egyezmény korlátozott politikai keretek között újra lehetővé tette az MSZDP rendezett működését, így részvételét az 1922. évi nemzetgyűlési választásokon.

1922-től az ország 1944. március 19-i német megszállásáig parlamenti képviselő, 1931-től a képviselőcsoport vezetője. 1922-ben a dorogi választókerületben Söpkéz Sándorral (Egységes Párt) szemben egyéni mandátumot szerzett (51,08 százalék). A budapesti északi kerületben is mandátumhoz jutott, a kettő közül a dorogit tartotta meg. A szociáldemokrata frakció ötös intézőbizottsági tagja. A külügyi, a véderő, a pénzügyi, a közgazdasági és az összeférhetlenségi állandó bizottságok tagja. Elvi álláspontjai és harcias temperamen-

tuma sok konfliktusba sodorta a kormánypártok tagjaival. Az 1924. november 29-én tartott ülésen az elnök másokkal együtt őt is kivezettette az ülésteremből. A frankhamisítási ügyet vizsgáló bizottság ülésezései idején is ki volt tiltva, holott ő volt a szociáldemokrata frakció frankhamisítási ügyben szervezett kampányának vezetője. 1926-ban Frey Vilmossal (Keresztény Gazdasági és Szociális Párt) szemben a dorogi kerületben elvesztette a választást (21,14 százalék), de a főváros észak-pesti kerületének listavezetőjeként megőrizte helyét a törvényhozásban. 1931-ben, 1935-ben és 1939-ben szintén az észak-pesti mandátummal került be az Országgyűlésbe. A frakció vezetőjeként már 1935-ben azt követelte, hogy a kormány ne kössön megállapodásokat olyan országokkal, amelyek háborút készítenek elő. 1939-ben a veszélybe jutott nemzeti biztonság védelmében emelt szót, így tiltakozva a háromhatalmi egyezményhez való csatlakozás ellen. 1939. március 1-jén elhangzott parlamenti beszédében határozottan elutasította a második zsidótörvény kormány által beterjesztett javaslatát; elfogadhatatlannak tartotta az emberi jogok ilyen durva korlátozását. Tagja volt a fővárosi törvényhatósági bizottságnak is, a fővárosi képviselőcsoport elnöke. 1927-ben az elhunyt Jászai Samu utódként megválasztották a Szaktanács vezető titkárává. A német hatóságok 1944. március 19-én az elsők között tartóztatták le, s további ötven prominens szociáldemokrata és szakszervezeti vezetővel, németellenes polgári politikussal, zsidó nagytőkessel együtt április 3-án előbb az ausztriai Oberlanzendorfba, majd május 5-én a mauthauseni koncentrációs táborba hurcolták.

1945. május 5-én szabadult a lágerből. Az alapszabály értelmében a háború után újjáalakult első szociáldemokrata pártvezetőségbe még bekerült. 1945. június 24-től a szakszervezetek jelöltjeként Dunántúl képviseletében az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja. Június 26-án a Gestapo Fogháziszeltek Körének választmányi tagjává választották. Bekerült a székesfővárosi ideiglenes törvényhatósági bizottságba, a szociáldemokrata frakció elnöke. Az 1945. októberi községi választások idején ellenezte a munkáspártok közös listán való indulását, emiatt nem vállalta a jelöltséget. A november 4-i nemzetgyűlési választásokon az SZDP Veszprém vármegyei listáján újból parlamenti mandátumhoz jutott. Az 1947. január 31.–február 3-i, XXXV. kongresszuson mint a párt jobbszárnyának a vezetőjét puccsszerűen kibuktatták a vezetőségből és a pártválasztmányból, attól fogva semmilyen funkciót, megbízatást nem kapott a Szociáldemokrata Párt irányításában. Az SZDP vezetői, Szakasits Árpáddal az élen, külszolgálati posztra delegálva próbáltak megszabadulni tőle. Már 1946. február 1-jétől rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter státusban a Külügyminisztérium állományába került, de mivel az akkreditálási célállomás ügyében sem vele, sem a többi párttal nem tudtak megállapodni, egy év múlva nyugdíjazták. 1946. december 8-án közvetlen munkatársai-

val, Valentiny Ágoston volt igazságügyminiszterrel, Györki Imre, Pozsgay Gyula és Brumiller László képviselőkkel együtt memorandumban tiltakozott a Szakasits-féle vezetésnek a kommunista párttal való mind szorosabb politikai együttműködése ellen, de a pártvezetés december 14-én elutasította a dokumentumot. 1947 tavaszától az egyre élesebb pártharcokban többféle módon próbálták ellehetetleníteni; még antiszemita vádakkal is illették.

1947. augusztus 5-én a Magyar Radikális Párt képviselőjelölti listáján jelent meg a neve, így hozta nyilvánosságra, hogy megvált attól a párttól, amelyben három évtizeden át meghatározó személyiség volt. (Az MPP-hez formálisan augusztus 10-én csatlakozott.) Az augusztus 31-én rendezett országgyűlési választásokon a szavazás eredményeként a borsodi, a csongrádi, a győri, a nagy-budapesti és a zalai listák vezetőjeként öt mandátumot szerzett. Miután nem tudott megállapodni az MRP vezetőivel arról, hogy a lemondásával megüresedő képviselői helyeket hogyan osszák el a volt szociáldemokraták és a radikális pártiak között, ebből nyilvános vita kerekedett. Mind az öt mandátumát megtartotta, így viszont késett végleges igazolása. A mandátumvita szakítással végződött: szeptember 30-án bejelentette, hogy kilépett a radikális pártból, s ezután független szociáldemokrataként kíván működni a képviselőházban. (A radikálisok vezérkara már szeptember 27-én közölte a házelnökkel párttagsága megszűntét.) Megalakulásakor ugyan bekerült a parlament politikai bizottságába, de ennek már semmilyen jelentősége nem volt. November közepén a Magyar Kommunista Párt a központi pártlap, a *Szabad Nép* segítségével politikai kampányt indított ellene. A kommunista frakció a balszárnyhoz tartozó szociáldemokraták segítségével november 21-én megszavazta mentelmi jogának felfüggesztését. Ő maga már november 19-én elhatározta, hogy letartóztatását nem várja meg, és a Sopronhoz közeli Brennbergbánya egyik tárnáján keresztül Ausztriába menekült. A kormány 14.400/1947. számú, december 6-án közzétett rendeletével megfosztotta állampolgárságától, valamint kimondták rá a teljes vagyonekobzást. A kormányrendeletre, illetve az összeférhetlenségi helyzetre hivatkozva a törvényhozás december 11-én megfosztotta mandátumától, egy nappal később a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés címén vádat emeltek ellene.

1948. február 16-án távollétében, tizenhárom vádlottársával együtt a Budapesti Népbíróság öttagú különtanácsa nagy sajtótámogatás közepette kémkedésért nyolcvéti fegyházbüntetésre, tízévi hivatalvesztésre, valamint politikai jogai gyakorlásának ugyanilyen tartamú felfüggesztésére ítélte. A Népbíróságok Országos Tanácsa 1948. július 6-án megerősítette az első fokú ítéletet. 1948 folyamán – miután a különállása utolsó hónapjait élő SZDP még meg tudta aka-

dályozni, hogy elismerjék mandátumát a Nemzetközi Szocialista Konferencia Bizottságánál (Comisco) – bekapcsolódott az emigráns kelet-közép-európai szociáldemokraták nemzetközi irodájának, a Bureau International Socialiste-nak a létrehozásába. Az 1948 októberében Párizsban megalakult Szabad Magyar Szakszervezeti Tanács elnöki tiszte mellett, szintén 1948-tól az International Confederation of Free Trade Union in Exil alelnöke. A hazai pártegyesítés napjaiban, 1948 júniusában híveivel együtt megalapította Párizsban a Magyar Szociáldemokrata Párt Emigrációban elnevezésű szervezetet; ugyanott októberben megtartották az első kongresszust, amelyen a szervezet elnökévé választották. *Szabad Magyar Munkás* és *Szabad Világ* címen havi folyóiratokat szerkesztett. 1949 szeptemberében áttelepült New Yorkba. 1950-ben beválasztották az emigrációt tömöríteni igyekvő Magyar Nemzeti Bizottmány nyolctagú végrehajtó bizottságába, és megbízták a munkaügyi és szakszervezeti tagozat szervezésével, illetve vezetésével; tagja lett a szervezet négyfős igazoló- és összeférhetlenségi bizottságának is. Többször eredménytelenül próbálkozott, hogy az emigrációban is megosztott magyar szociáldemokrata szervezeteket egyesítse. 1956 nyarán Európába látogatott. Második európai politikai körútját 1956. október 25-én bekövetkezett halála megakadályozta. Két nappal a budapesti forradalom kitörése után a rádió híreit hallgatva szívroham végzett vele.

1989. december 14-én a Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsa hatályon kívül helyezte az ellene hozott ítéletet. A határozat megállapította, hogy sohasem követett el bűncselekményt, nem kívánta megdönteni a demokratikus társadalmi rendet, és arra sincsen adat, hogy kísérletet tett volna a koalíciós kormány megbuktatására, mindössze politikai elveinek igyekezett érvényt szerezni – azaz az ellene fogantatott jogi fellépés eltúlzott és indokolatlan volt.

Fő művei: A X. Genfi Munkaügyi Konferencia tárgyalásai és az olasz fasiszta mozgalom bírálata. H. n., 1927. Az öregségi és rokkantsági biztosítás. Bp., 1928. A zsidókérdés igazi háttere. Bp., 1939. A magyar dolgozók sorsa. Bp., 1940. Válasz egy rágalmazónak. H. n., 1955.

Irodalom: Réti László: A Bethlen–Peyer-paktum. Bp., 1951. Jenei Károly: Az ellenforradalom támadása az Általános Fogyasztási Szövetkezet ellen és az „első” Bethlen–Peyer-paktum. *Századok*, 1962. Réti László–Sipos Péter: Peyer Károly a magyar munkásmozgalomban, 1944-ig. *Századok*, 1983. Strassenreiter Erzsébet: A magyar polgári ellenzék oldalán. Peyer Károly politikai pályafutása 1944 után. *Párttörténeti Közlemények*, 1983. 4. sz. Sipos Péter–Strassenreiter Erzsébet: Peyer Károly. Éleutak. Bp., 1988. Mezei László Miklós: Peyer Károly. Húsz történelmi arckép a 20. század magyar történelméből. Bp., 1991.

Gy. Gy.—K. Zs.—M. K. J.—Sz. Á.

PFEIFFER ZOLTÁN

Budapest, 1900. augusztus 15. – New York, New York, USA, 1981. augusztus 16.

Magyar Függetlenségi Párt

Több mandátum

Római katolikus vallású, értelmiségi családból származott, apja, Pfeiffer Jenő Vilmos ügyvédként működött, de egy papíráru feldolgozó üzemet is működtetett. Anyja Löwinger Ernesztina háztartásbeli. 1938-ban megnősült, felesége Bruller Magda. Gyermeük, Magdolna (1942) programtanácsadó az Egyesült Államokban.

Középiskolai tanulmányait a Tavaszmező utcai gimnáziumban végezte, ahol Pethő Sándor, későbbi neves publicista volt a történelemtanára. 1923-ban a Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetemen jogi diplomát szerzett. A jogi kar elvégzése után apját, mi több, apai nagyapját követve, az ügyvédi pálya felé indult el. Ügyvédjelöltként Wekerdy Géza irodájában dolgozott, majd 1928-ban egységes bírói és ügyvédi vizsgát tett. 1945-ig a fővárosban praktizált. 23 kat. holdas mintabirtokát bérbe adta. Ügyvédi irodája hamarosan ismertté vált Budapesten, mert az 1930-as évek elejétől választási ügyekre specializálta magát.

1931-ben belépett a Független Kisgazdapártba, 1936-tól a párt ügyésze, majd főügyésze. 1939-ben ő irányította az FKGP választási kampányát. A második világháború alatt német- és nyilasellenes beállítottsága folytán bekapcsolódott a függetlenségi és népfrontmozgalomba, majd az ellenállásba. A német megszállás után illegalitásba vonult. Közreműködött a Magyar Front létrehozásában, Dessewffy Gyulával együtt a kisgazdapárt képviselője a szervezet titkos összejövetelein; 1944 szeptemberétől a Magyar Front Intézőbizottságának tagja. Ellenezte a Nemzeti Parasztpárt felvételét a Magyar Frontba. 1944. október 15-én Kovács Imrével együtt körbejárták a budapesti nyomdákat, hogy felkészítsék azokat a klugrásra. A nyilaspuccs után bekapcsolódott a katonai ellenállásba, részt vett a Magyar Nemzeti Felkelés Felszabadító Bizottságának munkájában. A letartóztatás elől sikerült elmenekülnie, a németek kiűzéséig Budapesten bujkált.

1945. február 18-tól az FKGP ügyvédcsoportjának a társelnöke. Augusztus 26-án bekerült az FKGP Országos Intézőbizottságába, majd 1946. szeptember 7-én beválasztották az FKGP Politikai Bizottságába. 1945–1946-ban a Haladás Filmművészeti Rt. és a Mercur Bank Rt. Budapest igazgatósági tagja. 1945. április 2-án Budapesten az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagjai közé delegálták. 1945. október 7-től a fővárosi törvényhatósági bizottság tagja. November 4-én a nagy-budapesti választókerületben mandátumot szerzett, a Nemzetgyűlés Politikai Bizottsága tagja. 1945. november 23-tól a Tildy-, majd a Nagy Ferenc-kormányban az Igazságügyi Minisztérium politikai államtitkára. Kezdetben a párt centrumához tartozott, majd a

polgári jobboldal egyik vezetője lett (Pfeiffer–Dessewffy-csoport). Államtitkárként nem volt hajlandó eltérni a rendőrségnél és a bírásokban a törvénytelenéseket, élesen szemben állt a kommunista párttal, így egyre nagyobb politikai nyomás nehezedett rá. 1946. december 31-én kénytelen volt megválni az államtitkárságtól, a pártvezetőséggel való ellentétei miatt 1947. február 28-án FKGP politikai bizottsági tagságáról is le kellett mondania. Ezek után március 10-én – négy társával együtt – kilépett a Független Kisgazdapártból. A Nemzetgyűlés július 25-i feloszlataáig párton kívüli képviselő volt. Egy nappal később, 26-án hívei nevében bejelentette, hogy Magyar Függetlenségi Párt néven új politikai szervezetet szándékozik létrehozni. Augusztus 4-én a hazai és külföldi sajtó képviselői előtt nyilvánosan is bejelentette a polgári ellenzéki gondolatot képviselő pártja megalakulását.

1947. augusztus 31-én az MFP a leadott szavazatok 13,4 százalékát megszerezve negyvenkilenc mandátumra tett szert a törvényhozásban. A párt elnökeként, az *Ellenzék* című lap főszerkesztőjeként egymaga nyolc mandátumot szerzett; közülük ötről még az alakulás előtt lemondott, de nagy-budapesti, szolnoki és Csongrád megyei mandátumait megtartotta. Az Országgyűlés Politikai Bizottságán kívül még további két állandó bizottságban kapott helyet.

Az Országgyűlés érdemi munkáját éppen csak elkezdte, a törvényhozásban még fel sem szólalhatott, amikor november 3-án a budapesti népfőügyész mentelmi jogának előzetes le tartóztatására is kiterjedő felfüggesztését kérte. Azzal vádolták, hogy államtitkársága idején hivatali hatalmával visszaélve segédkezett a Magyar Földhitelintézet cégvezetője, a Magyar Közösség tagja, a megszálló németekkel kollaboráló Orbán János politikai mentesítésében. Az október 31-én kiadott vádindítvány szerint Arany Bálint közbenjárására 1946 januárjában konkrét ígéretet tett Orbán börtönből való kiszabadítására. Ügyét a mentelmi bizottság elé utalták, amely már november 5-én elkészítette a bűnpártolás alapján elmarasztaló jelentését. A bizottsági idézésre nem jelent meg, a jegyzőkönyv szerint „nem volt hajlandó a meghívót átvenni”. A hosszúra nyúlt bizottsági tárgyaláson ügyének szociáldemokrata előadója, Szélig Imre és Marosán György, valamint a kommunista képviselők – Apró Antal, Farkas Mihály, Kiss Károly, Orbán László – teljesen bizonyítottan találták bűnösségét. Az ellenzéki képviselők közül az egyébként hozzá közel álló Ráth András a bizottság elé hozott dokumentumok tárgyi ellentmondásait és az ügy nyilvánvaló politikai manipulációs jellegét felfedve kijelentette: nem véletlen, hogy

éppen most csinálnak egy Pfeiffer személye elleni politikai pert. Mivel akkor már pontosan tudta, hogy bármelyik órában letartóztathatják, november 4-én családjával Ausztriába menekült, majd néhány nappal később az Egyesült Államokba utazott. Ezek után már nem volt olyan sürgős ügyének plenáris tárgyalása, erre csak a november 14-i ülésnapon került sor, amikor mentelmi jogát felfüggesztették.

A baloldali pártok által az MFP ellen indított hadjárat következő lépéseként, 1947. november 20-án az Országos Nemzeti Bizottság a függetlenségi párti listákon megválasztott összes képviselő, köztük az ő mandátumait is – törvénytelen módon – megsemmisítette. November 23-án megfosztották magyar állampolgárságától, majd 1948. július 9-én elrendelték vagyonának elkobzását.

1949-ben csatlakozott a Magyar Nemzeti Bizottmányhoz, 1950-től a bizottmány végrehajtó bizottsági tagja, egyúttal az

igazságügyi és sajtóbizottság vezetője lett. Az Európai Rab Nemzetek Közgyűlésében ő képviselte a magyar emigrációt, megválasztották a szövetség tájékoztatási bizottságának alelnökévé. Rendszeresen írt a nyugati magyar lapokba, többek között az *Amerikai Magyar Népszavába*, amelynek rövid ideig szerkesztője is volt, valamint a *Szabadságba* és a *Wisconsini Magyarorságra*. Az 1956-os forradalom után visszavonult a politikai tevékenységtől, a Magyar Bizottság munkájában már nem vett részt. Az 1970-es évekre teljesen elszigetelődött az emigrációban és visszavonult a politikától. Hamvai – végakaratára ellenére – még amerikai földben nyugszanak.

Kitüntérése: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1946).

Irodalom: Földesi Margit–Szerencsés Károly: A megbélyegzés hatalma. Pfeiffer Zoltán (1900–1981). Bp., 2003.

M. K. J.–V. I.–V. V.

PINTÉR JÁNOS

Budapest, 1884. október 12. – Budapest, 1962. május 13.

Szociáldemokrata Párt

Országos lista

Édesapja Pintér Péter házmester, édesanyja Páling Borbála. Római katolikus vallású. Megházasodott, felesége Szabó Ida. Nyolc gyermekükkel Rákospalotán éltek.

Négy középiskolai osztály elvégzése után 1899-ben tanonc lett. 1903-ban vasesztergályosként a MÁV Nyugati Főműhelyébe (1905-től Istvántelki Főműhely) került. 1904-ben csatlakozott a vasutas szabadszervezethez, és tagja lett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártnak. 1907-ben a MÁV Istvántelki Főműhelyében főbizalmi, majd a Vasúti Munkások Országos Szövetsége vezetőségének és az MSZDP Országos Választmányának a tagja. A vasutasok szakszervezete 1908. évi feloszlata után részt vett az illegális szervezet vezetésében; 1918-ban az újjáalakult Magyar Vasutasok Szövetsége egyik titkára. A Tanácsköztársaság idején a Budapesti Forradalmi Törvényszék tanácselnöke, március 26-tól a Vasúti Direktórium elnöke.

1919-ben, a kommün bukása után tevékenységéért négy évre ítélték. Kiszabadulása után az Egyesült Izzólámpa és Villamosság Rt.-nél helyezkedett el, a gyár főbizalmija lett. 1924-ben a Magyarországi Vas- és Fémmunkások Központi Szövetségéből kivált esztergályosok elnöke, az *Értesítő* című lap felelős szerkesztője. Ő szerkesztette az *Esztergályosok és Rokonszakmák Lapja* első számait is. 1925–1926-ban a Vági-féle Magyarországi Szocialista Munkáspárt tagja. 1927-ben visszatért a vasasszakszervezetbe, a vezetőség tagja lett; 1933-

tól a Magyarországi Vas- és Fémmunkások Központi Szövetségének egyik alelnöke, 1938-tól a szakszervezet elnöke. 1930-ban az MSZDP Budapest XIII. és V. kerületi szervezetének elnökévé választották. 1930. decemberben a párt jelöltjeként megválasztották a fővárosi törvényhatósági bizottság pótagyájává. 1932. májustól Budapest törvényhatósági bizottságának tagja. 1944 novemberétől 1945 januárjáig a nyilasok elől bujkálva illegálisan élt.

1945. januártól az Egyesült Izzóban a gyárat vezető üzemi bizottság, februártól a Vas- és Fémmunkások Szabad Szakszervezete függetlenített elnöke. Szakszervezete képviseletében tagja lett a fővárosi törvényhatósági bizottságnak. 1945. április 2-án, szintén szakszervezeti küldöttként, beválasztották az Ideiglenes-Nemzetgyűlésbe; szeptember 6-tól a parlament politikai bizottságának tagja. 1945. november 4-én és 1947. augusztus 31-én az SZDP országos listáján ismét bejutott a törvényhozásba; 1949. áprilisig nemzetgyűlési, illetve országgyűlési képviselő. A Tanácsköztársaság után elszervezett börtönbüntetése jóvátételeként 1945. júniusban MÁV-igazgatói rangot kapott, de reaktiválás helyett nyugdíjazták. 1957–1962-ben ismét a Vas- és Fémipari Dolgozók Szakszervezetének elnöke.

Kitüntetése: Munka Érdemrend (1960).

Irodalom: Gadánecz Béla: Pintér János. Életutak. Bp., 1988.

B. M.–K. Zs.

PIROS LÁSZLÓ

Újkígyós, Békés vármegye, 1917. május 30.

Magyar Kommunista Párt

Országos lista

Apja Piros András, anyja Bikádi Mária. Római katolikus vallású szülei Magyarbánhegyesen, 12 kat. hold földjükön gazdálkodtak, de az 1930-as évek végére tönkrementek. Négy gyermeket neveltek. 1941-ben megnősült, felesége Kovács Vilma. Nekik is négy gyermekük született.

A hat elemi elvégzése után, 1930–1934 között hentes- és mészárostanuló volt Orosházán. 1939-ig mint szakmunkás a húsparban dolgozott, főként Budapesten. 1939 őszén behívták sorkatonai szolgálatra, 1941 decemberében a határőrségtől szerelt le. 1942 végén újra behívták katonának, és kivitték a keleti frontra, ahol 1943 januárjában Voronyezsnél fogságba esett. A hadifogolytáborban aktívan részt vett az antifasiszta mozgalomban. Előbb elvégezte a hat hónapos antifasiszta iskolát, majd a Kijev melletti partizániskolára került. 1944 őszén bevetésre jelentkezett.

1945 januárjában egy csoport volt partizánnal hazatért Magyarországra. Előbb Debrecenbe, az ideiglenes kormány székhelyére ment, majd Budapestre irányították, néhány hétig nyomozó volt a politikai rendőrségen. 1945 februárjában megválasztották a Szaktanács kis- és vegyipari titkárává. A Szakszervezetek XVI. közgyűlésén, 1945. december 2-án főtitkárhelyettes lett. 1945. június 24-én a szakszervezetek képviselőjében beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. 1946. januártól 1950. decemberig az MKP, illetve az MDP budapesti bizottságának tagja, az 1948. júniusi egyesülési kongresszustól 1949. szeptemberig az MDP Központi Vezetőségének póttagja. Az 1945. november 4-i, majd az 1947. augusztus 31-i választásokon az MKP országos listájáról ismét bejutott a törvényhozásba. Több alkalommal felszólalt; először az adócsalások leleplezését és szigorú megbüntetését kérte a pénzügyminisztertől. Az 1947–1948. évi költségvetési vitában egyebek között kijelentette, hogy a közlekedési ágazatban vannak az újjáépítés legnagyobb eredményei, s ez leginkább Gerő Ernő miniszternek és az államhatalom megváltozásának köszönhető. 1948. április 28-án lelkes hangon üdvözölte az államosításokat, különösen a száz

főnél nagyobb üzemek köztulajdonba vételét, hiszen „a kapitalista termelési mód már elavult”. 1949-ben és 1953-ban is megőrizte mandátumát.

1948-tól a SZOT főtitkárhelyettese és a Magyar Élelmezési Dolgozók Szakszervezetének elnöke lett. 1949. szeptembertől az MDP KV rendes tagja, 1950–1953-ban, majd 1955. áprilistól 1956. októberig a politikai bizottság póttagja. 1950-ben vezérőrnagyi rangban kinevezték az Államvédelmi Határőrség parancsnokává. 1953. július 4-től Gerő Ernő belügyminiszter első helyetteseként az államvédelem vezetője, majd 1954. július 6-tól belügyminiszter. Az MDP Központi Vezetősége 1956. október 23-án éjszaka tartott ülésén kimaradt a politikai bizottságból, majd 27-én a kormányból is. Október 28-án a bukott pártvezetők csoportjával a Szovjetunióba menekült. November 3-án a szovjet csapatokkal visszatért az országba. November 10-én Kádár János felszólítására visszament a Szovjetunióba, 1958 augusztusában térhetett vissza Magyarországra.

1957. május 9-én az Országgyűlés huszonhét másik képviselővel együtt megfosztotta mandátumától. 1958 szeptemberétől a Szegedi Szalámigyár főmérnöke, majd 1969-től igazgatója. 1977-ben mint a Szegedi Szalámigyár és Húskombinát vezérigazgatója ment nyugdíjba. Nyugdíjasként évekig betöltötte a Szakszervezetek Csongrád Megyei Tanácsa elnöki tisztét. Hosszú időn keresztül tagja volt az MSZMP Szeged városi bizottságának.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend bronz és ezüst fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (1948); Kossuth Érdemrend III. osztály (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend III. fokozat (1950), IV. fokozat (1952); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1953, megvonva: 1963); Szocialista Hazáért Érdemrend (1968); Munka Érdemrend arany fokozat (1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1976); Április Negyedik Érdemrend (1987).

V. H.

PÓCZA LAJOS

Hévízszentandrás, Zala vármegye, 1909. december 25. — Penrith, Ausztrália, 1993. április 19.

Demokrata Néppárt

Zala vármegye

Apja Pócza Lajos (1869–1911) vendéglős, anyja Varga Rozália (1873–1950). Bátyja, Sándor (1908–1985) édesapjuk foglalkozását követve ugyancsak vendéglős, húga, Ella (1911–1985) operaénekesnő volt. A család római katolikus vallású. Első felesége Blaha Ottilia volt, közös gyermekük, Árpád (1940) elektromérnök. 1948-ban Budapesten feleségül vette Koch Máriát (1919). Leányuk Ildikó (1949).

A középiskola befejezése után gimnáziumi érettségi vizsgát tett, majd Budapesten beiratkozott a Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karára. Jogász végzettsége mellett községi jegyzői oklevelet és általános gyakorlati közigazgatási vizsgabizonyítványt szerzett. Első munkahelyén községi jegyző volt, majd Kassán városi tanácsnok, emellett tanár a kassai községi közigazgatási tanfolyamon.

A háború befejezése után szülőföldjére visszatérve belépett a Független Kisgazdapártba. Hamarosan a párt keszthelyi járási elnöke, Zala megyei titkára és az országos nagyválasztmány tagja. Az 1945 novemberében megtartott nemzetgyűlési választásokon az FKGP Zala megyei listáján szerepelt, pótképviselő lett. 1947 augusztusában a kisgazda pártvezetés

egyre inkább baloldali politikája miatt kilépett, s egyúttal visszalépett a Független Kisgazdapárt Zala megyei képviselő-jelöltségétől is. Még abban a hónapban csatlakozott a Demokrata Néppárthoz; az 1947. augusztus 31-én tartott országgyűlési választásokon a Zala megyei választókerületben képviselői mandátumot szerzett. Politikai véleménykülönbség miatt 1948. április 26-án kilépett pártjából, ezután független képviselő. A fokozódó nyomás, a rendőri megfigyelés, a várható letartóztatástól való félelme miatt 1949. január 13-án családjával együtt Ausztriába menekült. Távollétében összeesküvés vádjával a Budapesti Népbíróság tíz év börtönre ítélte. 1950-ben kivándorolt Ausztráliába, és Sydney mellett telepedett le családjával. Egy elektronikai gyárban kapott állást, hatvanöt éves korában onnan vonult nyugdíjba. Az 1980-as években több visszaemlékezés-jellegű írást is kiadott. Mint volt DNP-képviselő, a KDNP-től megkapta a Barankovics-émlékéremet.

Fő művei: A magyar polgári életrend megtartásának küzdelmei és felszámolása, 1945–1948. Melbourne–Sydney, 1984. A Demokrata Néppárt története. Sydney, 1989.

Sz. R.

POLÁNYI ISTVÁN

Endrőd, Békés vármegye, 1896. szeptember 8. — Gyomaendrőd, Békés megye, 1975. november 16.

Független Kisgazdapárt

Békés vármegye

Római katolikus vallású, szegényparaszti családból származott. Szülei, Polányi István és Voller Cecília néhány holdon gazdálkodtak, és feles bérleten is dolgoztak. 1926-ban feleségül vette Varga Emerenciát, egy kubikoscsalád leányát. Három gyermeke született, István és Imre (1929) földműveléssel foglalkoztak, Margit (1932) háztartásbeli volt. Felesége egy leányt (Mária) hozott a házasságba.

Hat elemi végzett. Kubikosmunkával és feles földbérlettel tartotta el családját. 1935-ben csatlakozott a Független Kisgazdapárthoz, 1937-ben Dobi István mellett részt vett a párt földmunkás-tagozatának megszervezésében. A háború alatt belépett a Magyar Parasztszövetségbe; 1943-tól tagja a Magyar Parasztszövetség Földmunkásszakosztályának, a hunyai csoport vezetője.

1945-ben, a földreform során 4 kat. hold földhöz jutott. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon pótképviselő lett. 1946. október 3-tól a Magyar Parasztszövetség újjáalakult Földmunkások, Újgazdák és Kisbirtokos Szakosztályának az alelnöke, a Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetségének tagja. Az FKGP balszárnyához tartozott. 1947. augusztus 31-én a Békés megyei választókerületben pótképviselő lett, szeptember 17-én, Szabó Árpád lemondása következtében hívták be a törvényhozásba. November 12-én közfelkiáltással az Országgyűlés jegyzőjévé választották. Az 1947–1948. évi költségvetési vitában többek között a társadalombiztosítás rendszeréről beszélt. Hozzászólásában kifejtette, hogy a népjóléti tárca működését úgy is fel lehet fogni, mint a magyar társadalom egészének

a biztosítását. Beszédének további részében a mezőgazdaságban dolgozók társadalombiztosítási helyzetét elemezte. Megállapította, hogy a biztosítási rendszerben még nagyon sok a probléma: szűk a biztosítottak köre, kevés a pénz, ezért az állam át kívánja hárítani a biztosítás fő terheit magukra a biztosítottakra; az ipari és a mezőgazdasági biztosítás rendszere eleve nem nyújt azonos ellátást. Ennek ellenére a tárca költségvetését a maga és pártja nevében

elfogadásra ajánlotta. 1947. szeptember 29-től a párt földmunkástagozata intézőbizottsági tagja, majd 1948 tavaszától elnöke. 1949. januártól az FKGP Békés megyei szervezetének titkára. Az 1949. évi választások után visszavonult a politikai élettől. Az 1950-es években belépett a helyi Búza-alkász Termelőszövetkezetbe. 1969-ben ment nyugdíjba, ezután állattartásból élt.

V. I.–V. V.

PONGRÁCZ ALADÁR

Elek, Arad vármegye, 1899. április 17. – Budapest, 1973. október 21.

Független Kisgazdapárt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Római katolikus vallású, értelmiségi családban született. Apja, Pongrácz Károly állomásfőnök volt Lökösházán, anyja, Somogyi Ilona a háztartás vezetését látta el. Öccse, Tibor (1902–1989) ügyvéd, ő is kisgazdapárti politikus és országgyűlési képviselő volt. Nős, felesége Szalay Ágnes, gyermekük Péter (1947).

Középiskolai tanulmányait Szolnokon kezdte. 1917-ben az aradi főgimnáziumban érettségizett, ezután bevonult katonának; 1918 novemberében mint hadapród őrmester szerelt le. Beiratkozott a kolozsvári tudományegyetem jogi karára, tanulmányait az időközben Szegedre költözött intézményben folytatta, előbb az államtudományi, majd 1923-ban a jogi doktorátust szerezte meg. Bölcsészeti tanulmányokat is folytatott, ezen a területen az abszolutóriumig jutott el. Hallgató korában megválasztották az Egyetemi Kör elnökévé. Joggyakornoki idejét különböző budapesti bíróságoknál töltötte, 1923-tól bírósági fogalmazó, majd törvényszéki jegyző. Miután 1927-ben letette az egységes ügyvédi és bírói vizsgát, kivált az állami szolgálatból, 1928-tól öccsével ügyvédi irodát vitt Kunszentmiklóson. Tagja volt a Kecskeméti Ügyvédi Kamarának.

1928-ban kezdődött politikai pályája, amikor öccsével önálló vármegyei ellenzéki pártot alapított. 1929-ben a vármegyei törvényhatósági bizottsági választásokon a kunszentmiklósi járásban az ellenzéki lista vezetője, az akkori választási módszerek mellett is minimális szavazatkülönbséggel kisebbségben maradt. 1930-ban testvérével együtt csatlakozott az akkor alakult Független Kisgazdapárthoz. Megyei pártszervező, a szabadszállási és a kunszentmiklósi választókerületek, valamint a Dél-Pest megyei kisgazdapárti szervezet vezetője. Bekerült az országos nagyválasztmányba és az intézőbizottságba. Az 1935. évi országgyűlési választásokon a szabadszállási kerületben, pótválasztáson minimális, 0,26 százaléknyi különbséggel Váry Albert kormánypárti jelölt mögött végzett. 1939-ben Kunszentmiklóson indult, ezúttal Beretvás István párton kívüli fajvédő politikus és Molnár Lajos (MÉP) mö-

gött harmadik lett (27,58 százalék). Az FKGP Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye déli listáján sem jutott mandátumhoz, első számú pótképviselő lett. A háború alatt, 1942-ben, ellenzéki magatartása miatt a 455. különleges századba hívták be munkaszolgálatra, de betegsége miatt nem vitték ki az ukrajnai frontra, az orvosi felülvizsgálat után leszerelték. Az aknaszedésre kijelölt munkásszárad később teljes egészében odaveszett a fronton. 1944-ben testvérével együtt a kiskunsági és a Duna melléki németellenes ellenállás egyik szervezője és irányítója. A nyilasuralom alatt Budán bujkált.

1945. februárban, Buda felszabadítása után nyomban jelentkezett a Független Kisgazdapárt Pesten székelő központjában. Ügyvédi irodáját a fővárosba költöztette. Testvérével együtt rész vett a Pest megyei kisgazdapárti szervezetek újjáalakításában. Tagja lett a vármegyei nemzeti bizottságnak, majd a törvényhatósági bizottságnak. 1945. november 4-én a Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyei kisgazdapárti listán nemzetgyűlési képviselővé választották. A Dinnyés Lajos vezette Pest megyei politikuscsoporthoz tartozott. 1945. december 18-tól Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye főispánja, egyben a megye és Kecskemét város közellátási kormánybiztosa. Időközben a Nemzetgyűlés Politikai Bizottsága elismerte a nemzeti ellenállásban szerzett kimagasló érdemeit. A megyei nemzeti bizottság delegálta a Pest és Nógrád Vármegyei Egyesített Kőbánya és Útépítő Rt. igazgatóságába. 1946. augusztus 12-én az összeférhetetlenségi törvényre tekintettel megvált főispáni hivatalától, ezt követően a kisgazdapárt képviselőcsoportja parlamenti fővitarendezőjévé választotta.

1946. szeptember 7-én beválasztották az FKGP Országos Intézőbizottságába, később bekerült a politikai bizottságba is, utóbbi tisztségét 1947 tavaszáig látta el. 1947. február 21-én kinevezték az Igazságügyi Minisztérium politikai államtitkárává. 1947. június 14-től szeptember 27-ig a miniszterelnökség politikai államtitkára, súlyos szívbetegsége miatt mondott le. A Független Kisgazdapárt 1947-es választási kampányának

a vezetője. Az augusztus 31-i választások után a Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyei mandátumával igazolták. Bekerült a törvényhozás politikai bizottságába, majd október 15-től az alkotmányjogi és közjogi bizottságnak helyettes elnöke. A választási vereség miatt viharos szeptemberi tisztújító nagyválasztmányi ülésen ismét beválasztották az FKGP Politikai Bizottságába, de négy nap múlva lemondott. 1947. november 10-től a Pest megyei szervezet elnöke.

Néhány hónapig a kisgazdapárt Budapest XII. kerületi szervezetének elnöki tisztét is betöltötte.

1948. április 13-án visszaadta a mandátumát és visszavonult a politikai élettől. Lemondását 1948. április 26-án jelentették be az Országgyűlésben. 1953-tól 1971-ben történt nyugdíjazásáig mint ügyvéd dolgozott Budapesten a 6. számú ügyvédi munkaközösségben.

V. I.—V. V.

PONGRÁCZ KÁLMÁN

Pesterzsébet, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1898. október 11. — Budapest, 1980. január 15.

Magyar Dolgozók Pártja (MKP-listáról)

Nagy-Budapest

Elsőgenerációs munkáscsaládból származott. Édesapja rakodómunkás, édesanyja, Tóth Anna cselédlány volt. Három éves, amikor a család a Ferencvárosba költözött. Apját korán elvesztette, édesanyja, nagynénje és két nővére nevelte fel. 1932-ben megnősült, felesége Bertók Ida háztartásbeli. Gyermekekük nem született.

Már tizenhárom évesen dolgozott: a Soroksári úti Király Malomban lisztport sepregetett. 1912-ben vasestergályosinasnak állt a Futó utcai liftgyárban. 1916-ban a gyárban lett tagja a vasasszakszervezetnek. Ez év májusában megkapta a katonai behívót; a géppuskástanfolyamról a budapesti 32. gyalogezred kötelékében egyenesen az erdélyi frontra került. Később az olasz fronton szolgált, 1918. októberben a Pia-venál angol fogságba esett. Tizennégy hónapot töltött hadifogolytáborban.

Amikor 1919 decemberében Budapestre érkezett, a főváros már túl volt a háborút követő forradalmakon, az élet lassan konszolidálódott; ő is visszatérhetett a liftgyár esztergápadjához. A gyárat azonban rövidesen bezárták, ekkor hat évig a Ganz Villamossági Gyárban dolgozott. 1929 és 1932 között munkanélküli; idejének nagy részét a vasasszakszervezet Magdolna utcai székházában töltötte, négy féléven keresztül látogatta a Braun Soma vezette, a munkások műveltségét gyarapító szemináriumokat: helyesírást, fogalmazást, irodalmat, történelmet tanult. (Jóval később, az 1950-es évek első felében levelező tagozaton elvégezte az ELTE jogi karát.)

1930-ban beválasztották a vasasszakszervezet központi vezetőségébe, majd 1931-ben belépett a szociáldemokrata pártba. 1932-ben kapott újra munkát, ekkor a Ganz Vagongyárba került. Az 545-ös műhely mestere lett, inasok sora tanulta a szakmát kezei alatt. 1938-ban a gyár szakszervezeti főbizalmijává választották. Az 1944. október 15-i nyilas hatalomátvétel után illegálisba kényszerült.

1945 februárjában a Ganz-gyárak (Ganz Villamossági, Gép-, Wagon- és Hajógyár) üzemi bizottságának elnökévé választották.

A cég 1946. december 1-jei állami kezelésbe vétele után a gyáriás vezérigazgatójává nevezték ki. 1945-ben belépett a Magyar Kommunista Pártba. 1948-tól a Magyar Dolgozók Pártja tagja. 1949-től az MDP KV pót-, majd 1951-től 1956-ig rendes tagja. Az 1947. évi országgyűlési képviselő-választásokon a fővárosi listán pótképviselő lett, 1949. január 29-én Komnenov Pál helyett behívták a törvényhozásba. Az 1949. május 15-i országgyűlési választásokon ismét a nagybudapesti listáról lett képviselő. 1953. májusban ugyancsak bekerült a törvényhozásba. Ő terjesztette be az új tanács-törvényről szóló törvényjavaslatot a parlament 1954. szeptember 21-i ülésén, egyben javasolta, hogy iktassanak törvénybe egy, a főváros jogállására vonatkozó külön paragrafust.

1949 júniusában behívták a pártközpontba, és közölték vele: a kisgazdapárti Bognár József helyett őt jelölik Budapest polgármesterévé. Hiába próbált tiltakozni, a tisztség el kellett fogadnia. Bár közigazgatási gyakorlata nem volt, a főváros gondjait, terveit ismerte, mivel 1945. októbertől tagja volt a törvényhatósági bizottságnak, továbbá 1945 és 1947 között lakóhelyén, Kispesten a képviselő-testületben is dolgozott. A fővárosi törvényhatósági bizottság 1949. július 20-i ülésén választották meg formálisan polgármesternek. A kinevezéséről tudósító újságcikkek kiemelték, hogy Budapestnek először van a történelme során munkáspolgármestere. 1950. június 15-ig töltötte be a posztot. Az 1950. október 22-i országos tanácsválasztások után az Ideiglenes Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága elnöke volt; a Fővárosi Tanács 1950. november 3-i alakuló ülésén elnökké választották. Két választási cikluson keresztül volt Budapest tanácselnöke: az első ciklusban 1954. november 28-ig, a második ciklusban 1958. november 16-ig. Vezetése alatt került sor 1950. január 1-jével Nagy-Budapest létrehozására, valamint a közigazgatás szervezeti átalakítására, a tanácsrendszer kiépítésére.

Az 1956-os forradalom napjaiban, november 1-jéig a városházán tartózkodott, és igyekezett követni az eseménye-

ket. Ekkor tudomásul vette, hogy a Fővárosi Tanács Végrehajtó Bizottsága helyett a volt koalíciós pártok által delegált küldöttekből megalakult a Fővárosi Nemzeti Bizottság – aminek ő nem lett tagja –, és visszavonult. A forradalom után visszaállt a régi rend, így visszatérhetett a tanácselnöki posztjára. Éppen a második tanácsi ciklus lejártával érte el a nyugdíjkorhatárt. Az MSZMP PB 1958. szeptember 23-i ülésén döntöttek nyugdíjazásáról.

A közéletben továbbra is szerepet vállalt: 1954–1960 között a Hazafias Népfrent Országos Tanácsa elnökségi tagja, 1958. novemberől haláláig továbbra is a fővárosi országgyűlési képviselője. 1963–1970 között az Elnöki Tanács tagja volt. Élete utolsó éveiben visszavonultan élt, a régi Ganz-

gyári szaktársak látogatták. Ideje nagy részét a lakásához tartozó télikertben berendezett esztergaműhely gépei és szerszámai között töltötte. 1978-ban megkapta a főváros Pro Urbe-díját.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemérem arany fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend V. fokozat (1948, 1949); Magyar Népköztársasági Érdemrend IV. fokozat (1951); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1954, 1955, 1958); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Munka Érdemrend arany fokozat (1968, 1975); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

Fő műve: Tíz év a felszabadult Budapest életéből. Bp., 1956.

P. M.

PONGRÁCZ TIBOR

Piski, Hunyad vármegye, 1902. január 24. – Budapest, 1989. augusztus 2.

Független Kiszgazdapárt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyek Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Római katolikus vallású, értelmiségi családból származott. Apja, Pongrácz Károly állomásfőnök volt Lökösházán, anyja, Somogyi Ilona a háztartást vezette. Bátyja, Aladár (1899–1973) ügyvéd, aki ugyancsak tagja volt az 1945. és 1947. évi parlamentnek. 1937-ben házasságot kötött Bud Mária Magdolnával, Bud Jánosnak, a Bethlen-kormány miniszterének a leányával. Két gyermekük született, Mária (1938) ügyvéd, Tibor (1940) közigazdász, a Magyar Demokrata Fórum tagja, 1992. január 27. és 1993. február 22. között a Pénzügyminisztérium politikai államtitkára, majd 1994. július 15-ig a privatizációért felelős címzetes államtitkár; 1992–1994-ben az Állami Vagyonügynökség igazgatótanácsának elnöke.

Érettségi után jogi tanulmányokat folytatott Nagyváradon, Budapesten és Szegeden, 1924-ben a Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetemen szerzett diplomát. Kecskeméten ügyvédjelölt, majd 1928-tól bátyjával közös ügyvédi irodát tartott fenn Kunszentmiklóson. 1929-ben ügyvédi és bírói vizsgát tett.

1928-ban kezdte politikai pályáját, amikor bátyjával önálló helyi ellenzéki pártot alapítottak. Pest megye területén próbáltak szervezkedni, s 1929-ben megkísérelt mandátumhoz jutni a törvényhatósági választásokon. 1930-ban ellenzéki mozgalmukkal az elsők között csatlakoztak a megalakult Független Kiszgazdapárthoz. Mindketten részt vettek a Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyei szervezetek kiépítésében, és ugyancsak mindketten bekerültek a párt országos nagyválasztmányába. Az 1930-as évek választási küzdelmeiben bátyja mellett korteskedett. 1943-tól Pest megye tiszteletbeli tiszti főügyésze. A német megszállás alatt Pest megye déli részén bátyjával együtt az ellenállás irányítója. A nyilas

hatalomátvétel után menekülnie kellett Kunszentmiklósról, Budapesten bujkált.

1944 őszén, a front átvonulása után azonnal bekapcsolódott az FKGP újjászervezésébe. A Pest megyei pártszervezés irányítója a budapesti, majd a vidéki pártközpontban. 1945 februárjától a Pest megyei nemzeti bizottság társelnöke. Bekerült a vármegyei törvényhatósági bizottságba és a kisgyűlésbe. 1945. április 26-tól a vármegyei nemzeti bizottság megbízottja a megyei földbirtokrendező tanácsban. 1945. augusztus 14-től Pest Vármegye Közjóléti Szövetkezete igazgatótagja. 1945. szeptember 1-jétől az Országos Hitelintézet igazgatóhelyettese. 1945. november 4-én a Pest és Bács megyei listán képviselővé választották. A frakcióban a Dinnyés Lajos vezette Pest megyei csoporthoz tartozott. 1946 februárjában a Nemzetgyűlés Politikai Bizottsága, ellenállási érdemeire való tekintettel, 130 kat. hold területű birtokát mentesítette a földosztás alól. (1945 őszén már csak 50 kat. holdja volt.) 1947 tavaszán részt vett a kiszgazdapárt hároméves tervre vonatkozó koncepciójának kidolgozásában. 1947 márciusától a párt főügyésze, a Pest megyei szervezet elnöke. 1947 nyarán a kiszgazdapárt választási bizottságának a tagja. Az 1947. augusztus 31-i választásokon újra a Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyei választókerületben jutott mandátumhoz. Október 15-től az igazságügyi állandó bizottság elnöke. 1948. február 27-én, az 1947–1948. évi költségvetés részletes vitájában a pénzügyi tárca előadója volt.

1947. szeptember 1-jétől az Állami Mezőgazdasági Üzemek Központja jogi osztályának vezetője, ezért összeférhetlenségi eljárást kezdeményezett önmaga ellen. Az összeférhetlenségi állandó bizottság 1948. május 5-én zárta le az ügyet

azzal, hogy állása és képviselői megbízatása nem összeférhetetlen egymással. Egyidejűleg a bizottsági előadó bejelentette, hogy az április 30-i minisztertanácsi ülésen elrendelték a vállalat felszámolását. 1947. szeptember 12-től az FKGP gazdasági bizottsága tagja, a pártvállalatok vagyonkezelésével foglalkozó Bizalmi Bank Rt. ügyésze. 1947. november 1-jétől a Kisgazda Mozgóképüzemi Rt. igazgatósági tagja, egy ideig ő látta el a vállalat ügyészi (jogtanácsosi) teendőit. Tagja lett a Magyar Árubeszerző és Fogyasztási Szövetkezet felügyelőbizottságának. 1948 februárjáig a Budapest VIII. kerületi párt-szervezet elnöki tisztét is betöltötte.

1948. június 30-án, mivel nem értett egyet az iskolák átlamosításával, lemondott mandátumáról, valamint a pártban és a pártvállalatoknál viselt tisztségeiről; visszavonult a

politikai élettől. Lemondását 1948. július 6-án jelentették be a parlamentben. 1953-ig bátyjával közös ügyvédi irodájukban dolgozott, majd vele együtt a budapesti 6. számú ügyvédi munkaközösség tagja lett.

1956 októberében, még a párt hivatalos újjáalakulása előtt, Pest megyében megkezdte az FKGP újjászervezését. November 1-jétől a Pest Megyei Nemzeti Bizottság elnöke. 1957 áprilisában letartóztatták, de nem emeltek vádat ellene, a vizsgálati fogságból december 30-án kiszabadult. 1958-ban felfüggesztették ügyvédi működését, a Központi Statisztikai Hivatalban helyezkedett el. Az 1960-as évek elejétől ismét gyakorolhatta ügyvédi hivatását; 1973-ban ment nyugdíjba.

V. I.—V. V.

POPIK JÁNOS

Budapest, 1893. június 30. — 1967.

Szociáldemokrata Párt

Nagy-Budapest

Apja Popik János vasipari segédmunkás, anyja Kuti Mária. Görög katolikus szülők gyermeke. Hatan voltak testvérek. Képviselősege idején családi állapota elvált, egy gyermeke volt.

A hat elemi elvégzése után apja mellé került a gyárba. A fizikai munka mellett elvégezte a négy polgárit, de anyagi okok miatt nem tudott levizsgáztatni. Tizenöt évesen esztergályostanonc a budapesti szivattyúgyárban. 1912. február 10-én tette le a segédvizsgát. Harminchárom éven át dolgozott a szakmájában; különböző nagyüzemekben alkalmazták. Munkahelyén bizalminak, illetve főbizalminak választották. Bérstrájkok szervezése miatt feketelistára került. 1912-től a vasasszakszervezet tagja; a vasesztergályos szakmai szervezőbizottságban is dolgozott. 1918-ban belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. Az Egyesült Izzó párt-szervezetének titkára volt. 1938. júniustól az MSZDP XIII. kerületi végrehajtó bizottságának a tagja, a kerületi szervezet egyik vezetője. 1945-ig az anyalföldi vasas munkásokon elnöke. Politikailag is tovább képezte magát: részt vett a Braun Soma és a Mónus Illés vezette szemináriumokon, a Szakszervezeti Tanács főiskolájának hallgatója. 1925-től a párt jelöltje a községi választásokon.

1945. január közepén újjászervezte az anyalföldi szociáldemokrata szervezetet, létrehozta az ideiglenes intézőbizottságot. A helyi szervezet ideiglenes, majd véglegesen megválasztott titkáráként jelentős részt vállalt a kerületi szociáldemokrata mozgalom újraindításában. 1945-ben az Or-

szágos Társadalombiztosító Intézethez delegálták tisztviselőnek. 1945 és 1949 között a XIII. kerületi nemzeti bizottság tagja, 1948-tól elnöke. Az SZDP fővárosi és főváros környéki értekezletén, 1945. február 25-én bekerült a végrehajtó bizottságba, s ezt a tisztét a párt megszűnéséig betöltötte. Az augusztusi, XXXIV. kongresszuson a héttagú ellenőrző bizottság, majd az 1947. január végén, február elején tartott XXXV., továbbá az 1948. márciusi, XXXVI. kongresszuson a huszonegy tagú pártvezetőség tagjává választották. 1948. júniusban átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába, és a XIII. kerületi szervezet elnöke lett.

Az 1945. október 7-i községi választásokon bekerült a fővárosi törvényhatósági bizottságba. A november 4-i választásokon a nagy-budapesti listán nemzetgyűlési mandátumot szerzett. 1947. augusztus 31-én is megőrizte fővárosi mandátumát. A ciklusban egyetlen alkalommal, a magyar–lengyel kulturális egyezmény becikkelyezési vitájában szólalt fel a parlamentben. 1949. májusban már egyetlen listán sem indították. Mandátumának megszűnése után az Orient Filmipari Rt. kerületi szervezőjeként dolgozott. A Magyar Partizánbarátok Szövetségének alelnöke.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemérem bronz fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend tisztii keresztje (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend IV. fokozat; Munka Érdemérem (1955); Tanácsköztársasági Emlékérem (1959).

K. Zs.

POTHORNIK JÓZSEF

Baglyasalja, Nógrád vármegye, 1903. november 10. – Budapest, 1981. augusztus 12.

Magyar Kommunista Párt

Heves és Nógrád-Hont vármegyéek

Családja Karinthiából származott, kőfaragó nagyapja a 19. században települt át a nógrádi bányavidékre. Apja, Pothornik Ferenc vājár, az 1912-es nógrádi bányászsztrájk egyik vezetője volt. Anyja Grāner Mária. Bátyja, Vencel (1888–1919) a Kommunisták Magyarországi Pártja tagja, a Tanácsköztársaság idején bekerült a zagypapálfalvai direktóriumba; a bevonuló román csapatok elfogták és kivégezték. Másik testvére, Károly bányász volt. Felesége, Földi Erzsébet háztartásbeli, akitől két gyermeke született: Ilona (1925) és József (1927).

A bányatelepi elemi iskola elvégzése után, tizenkét évesen kezdett dolgozni a szénosztályozóban. 1918-tól 1927-ig a Salgótarjáni Kőszénbánya Rt. vājára. 1919 márciusában belépett a Magyarországi Bánya- és Kohómunkások Országos Szövetségébe, 1922-ben a szakszervezet akkor megalakult baglyasaljai csoportjának választmányi tagja lett. 1922-ben belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba, és a Csehszlovák Kommunista Párt losonci szervezete révén az illegális mozgalommal is kapcsolatba került. Akkoriban a bányászsztrájkok szervezésében vett részt. Az 1926. április 27-i salgótarjáni éhségtüntetés egyik Budapestre küldött résztvevője. Miután a küldöttség találkozott a legális Magyarországi Szocialista Munkáspárt vezetőivel, a salgótarjáni szénmedencében is megkezdődött a helyi csoportok kiépítése. Az 1927. februárig működött baglyasaljai szervezet titkára lett. 1926-ban bekerült az illegális kommunista párt salgótarjáni kerületi bizottságába, amelynek később Futó József álnéven a titkára volt. 1927 februárjában, a kommunisták elleni rendőrségi fellépés során őt is letartóztatták, de bizonyítékok hiányában felmentették. 1928. március elején salgótarjáni küldöttként részt vett a KMP losonci bányászkonferenciáján. 1929. február és november között a bányászszakszervezet felügyelőbizottsági tagja, bekapcsolódott a novemberi salgótarjáni bányászsztrájk szervezésébe. A rendőrségi letartóztatás elöl Budapestre menekült, miközben otthon maradt családját kilakoltatták a bányatelepről.

1930 elején illegálisan elhagyta az országot, és kerülő úton a Szovjetunióba ment; február 27. és március 15. között Aprilovkában részt vett a KMP II. kongresszusán, ahol a központi bizottság tagjává választották. Hazatérése után beszámolókat tartott a kongresszusról a kommunisták befolyása alá került nógrádi bányászszervezetekben. A rendőrség körözése miatt 1930. decemberben pártutasításra családjával együtt a Szovjetunióba emigrált. 1931-ben a donyecki szénmedence Sztalino városában telepedett le, ahol először vājárként, majd több tanfolyam elvégzése után bányauzemi

gépmeisterként és művezetőként dolgozott. A magyar párt központi bizottsága javaslatára felvették a Szovjetunió Kommunista Pártjába, és bekerült lakóhelye pártbizottságába is. A második világháború idején, az ukrán területek német megszállását követően megpróbált elmenekülni. 1942-ben elfogták, és családjával együtt Németországba deportálták. 1945 márciusáig a Saar-vidéki Zweibrückenben dolgozott kényszermunkásként, ekkor az amerikai csapatok felszabadították táborukat. Jóval később, csak 1947. február 12-én tudott hazatérni Magyarországra.

1947. március 1-jétől a Magyar Bánya- és Kohómunkások Országos Szabad Szakszervezetének a titkára. Az augusztus 31-i választásokon a Heves és Nógrád megyei listáról bekerült az Országgyűlésbe. 1948. szeptembertől 1952. augusztusig a bányászszakszervezet elnöke. A Magyar Dolgozók Pártja II. kongresszusán, 1951. március 2-án bekerült a központi vezetőségbe, 1954-ig volt a testület tagja. 1952. szeptember 1. és 1956. november 11. között a Dorog-Tatai Aknamélyítő Vállalat igazgatói tisztségét töltötte be.

1956. november 12-én a Magyar Szocialista Munkáspárt vezetői a nógrádi szénmedencébe küldték, hogy vegyen részt a párt újjászervezésében. 1956. december 12-től 1975-ig tagja az MSZMP Nógrád Megyei Végrehajtó Bizottságának. 1956. december 28-án kinevezték a Nógrádi Szénbányászati Tröszt (később Nógrádi Szénbányák Vállalat) igazgatójává, 1973. január 1-i nyugdíjazásáig. 1957. február 26-án bekerült a párt központi bizottságába, amelynek haláláig tagja maradt. 1975-ben újra országgyűlési képviselő lett. A Bányai Dolgozók Szakszervezete elnökségi tagja volt, nyugdíjasként 1980-ban a szakszervezet alelnöke lett. Hosszan tartó betegség után hunyt el.

Kitüntetései: Magyar Népköztársasági Érdemrend IV. fokozat (1950), V. fokozat; Munka Érdemrend (1950, 1956, 1963); Szocialista Munkáért Érdemérem (1955); Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékérem (1957); Tanácsköztársasági Emlékérem (1959); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Munka Érdemrend arany fokozat (1968); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1972); Szocialista Munka Hőse (1978).

Fő műve: Mit láttam a felszabadult Kínában? Bp., 1952.

Irodalom: Molnár Pál: Pothornik József, 1903–1981. *Pártélet*, 1983. november. Kékesdi Gyula: Emlékezés Pothornik Józsefre. *Népszabadság*, 1983. november 10. Hittel, helytállással. Pothornik Józsefre emlékezve. *Nógrád*, 1983. november 10.

PÖRNECZI JÓZSEF

Kemenessömjén, Vas vármegye, 1901. március 16. – Marcalgergelyi, Veszprém megye, 1956. szeptember 3.

Demokrata Néppárt

Zala vármegye

Szülei, Pörneczy István és Balogh Mária haszonbérletből származó jövedelmükből 500 kat. holdas saját földingatlant szereztek. Tizenkét testvére született. A szülők gyermekeiket katolikus szellemben nevelték, és anyagi lehetőségeik birtokában, tehetségüknek megfelelően iskoláztatták. 1930-ban Pápocon feleségül vette Simon Gizellát (1912–1975). Házaságukból négy fiúgyermek született: József (1931) állami gazdaságban dolgozott, István (1933–1998) tsz-elnök, András (1936–1996) gépészmérnök volt, László (1942) villamosmérnöknek tanult.

Az elemi iskola hat osztályát a Vas megyei Kenyeri községben végezte. 1919-ben a zalaegerszegi állami főgimnáziumban érettségizett, Mindszenty József volt a hittantanára. Érettségi után a keszthelyi gazdasági akadémiára iratkozott be, ahol olyan kiválóan tanult, hogy tanulmányai végén meghívták oktatónak az üzemtani tanszékre. Az ajánlatot azonban nem fogadta el, 1923-tól szülei pusztaválicikai birtokát irányította. Vállalkozókedve és szakismerete mintagazdává tette, terményeit többször ismerték el különböző szakmai kiüntetésekkel. Növénynemesítéssel foglalkozott és malmot, valamint szeszgyárat is üzemeltetett. 1929-ben Meskó Pál-díjat kapott.

Cikkkel jelentek meg az Országos Magyar Gazdasági Egyesület *Köztelek* című lapjában, írt a *Zalai Magyar Élet*be, de publikált az ellenzéki újságokban is, többek között Bajcsy-Zsilinszky Endre *Szabadság* című lapjának a munkatársa. Szívesen tartott előadásokat parasztfiataloknak, később arany- és ezüstkalászos tanfolyamokat szervezett. A köztisztviseltek örvendő gazdát a kormánypárti erők is meg akarták nyerni, ezért az 1930-as évek legvégén a Magyar Élet Pártja kerületi társvezetője és a Magyar Dolgozók Országos Hivatásszervezetének egyik alelnöke lett. Adományaival támogatta a katolikus egyházat, a pusztaszentlászlói templomnak orgonát,

a pusztamagyaródinak pedig zászlót vásárolt. Az 1945-ös földreform során 400 kat. holdnyi területet vettek igénybe birtokából. Kezdetben a megmaradt 100 kat. holdon, majd az 1940-es évek végén, a kényszerű földfelajánlások után már csak 30 kat. holdon gazdálkodhatott.

1945. november 4-én, a nemzetgyűlési választásokon kiskgazdapárti jelöltként nem került be a törvényhozásba. 1945-ben beválasztották az FKGP és a Magyar Parasztszövetség Zala megyei tisztikarába, utóbbiban 1946–1947 folyamán az elnöki posztot is betöltötte. 1946. novemberben pártja delegáltjaként kinevezték Zala megye termelési biztosává. Nem értett egyet az FKGP balratolódásával, ezért amikor 1947. augusztusban Barankovics István bejelentette a Demokrata Néppárt megalakulását, kilépett a kiskgazdapártból. Egyidejűleg képviselő-jelöltséget vállalt a DNP Zala megyei listáján, amelyről az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon bekerült a törvényhozásba. 1948. július 7-én lemondott mandátumáról, mert a MÉP-ben és a Hivatásszervezetben betöltött funkciói miatt összeférhetlenségi eljárást kezdeményeztek ellene. Hiába vonult vissza teljesen a közélettől, az üldöztetést nem kerülhette el.

1950-ben internálták, s arra hivatkozva, hogy magatartása a közrend és a közbiztonság szempontjából káros, évekre elszakították családjától. Salgótarjánban, Tatabányán, illetve Dunaújvárosban, a nagy szocialista építkezéseken dolgoztatták. Az internálótáborok 1953. évi feloszlása után hazatért, s ezt követően apósa birtokán gazdálkodott. Szaktudását elismerve 1954-ben sikerült elhelyezkednie a Marcal-völgyi Állami Gazdaságban, itt dolgozott korán bekövetkezett haláláig.

Fő művei: Zalaegerszeg életere. Zalaegerszeg, 1941. Gazdasági fellendülésünk útja. Bp., 1942.

Sz. R.

PRIESZOL JÓZSEF

Budapest, 1906. szeptember 13. – Budapest, 1965. március 31.

Magyar Kommunista Párt

Borsod-Gömör, Zemplén és Abaúj vármegyék Miskolc törvényhatósági jogú várossal

Munkáscsaládban született, édesapja, Prieszol József kőművessegéd volt. Édesanyja Pozor Zsófia. A szülők a századfordulón a Felvidékről költöztek Erzsébetfalvára, a későbbi Pesterzsébetre. Hét gyermekük született, közülük négyen érték meg a felnőttkort: rajta kívül két öccse, László és Károly, valamint Olga húga (1926–2001), aki munkáslányból bátyjához hasonlóan politikai pályára került, előbb a budapesti pártbizottság osztályvezetője, majd a közalkalmazotti szakszervezet főtitkára, később elnöke volt. Nős, két gyermeke született, József és Károly.

A polgári iskola négy évének az elvégzése után kőművessegédként kezdett el dolgozni. 1927-ben belépett az építőmunkások szövetségébe. 1935-ben az egyik szervezője volt az egy hónapig tartó nagy építőmunkás-sztrájkknak. 1937-től a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja, bekapcsolódott a baloldali pártellenzék tevékenységében. 1939 elején az építő szakszervezete pesterzsébeti csoportjának elnökévé választották, majd 1941-től a szakszervezet központi vezetőségi tagja. Ugyanebben az évben csatlakozott az illegális kommunista párthoz. 1942. májusban letartóztatták, és a katonai törvényszék hat hónapi börtönbüntetésre ítélte, amit a váci fegyházban töltött le. Szabadulása után rendőri felügyelet alá került, és kitiltották a főváros területéről. Az 1944. októberi nyilas hatalomátvétel után visszatért Pesterzsébetre, illegálisban élt, és részt vett a helyi ellenállási akciókban.

1945. januártól az MKP pesterzsébeti titkáráként megkezdte a pártszervezést. Májustól a nagy-budapesti pártbizottság tagja és az erzsébeti nemzeti bizottság elnöke. Az 1945. november 4-i választásokon a nagy-budapesti választókerületben nemzetgyűlési képviselővé választották. Az 1947. augusztus 31-i választásokon akkori mozgalmi megbízatásának helyszínéről, a Borsod, Zemplén és Abaúj megyei listáról jutott mandátumhoz. Megalakulásától kezdve az Országgyűlés számvizsgáló bizottságának elnöke.

1945 végétől kilenc hónapon át az MKP Központi Ellenőrző Bizottságának elnöke. 1946 nyarán, az újjáépítés, a „szén-csata” kritikus időszakában a pártvezetőség Ózdra küldte. Az Ózdi Kohászati Üzemek MKP-szervezete titkáráként tevéke-

nyen közreműködött a termelés elindításában és az ellátás normalizálásában. 1946 őszén, az MKP III. kongresszusán a központi vezetőség tagja lett. 1948. júniusban, a párttagyesítés során a Magyar Dolgozók Pártja Borsod megyei titkárává választották. Az 1949. május 15-i népfrontos választásokon ismét a borsodi kerületből lett a törvényhozás tagja.

1949 nyarán kinevezték az átalakított Közlekedési és Postaügyi Minisztérium politikai államtitkárává, majd a tisztség megszűnése után a miniszter első helyettesévé. 1949. augusztus 23-i megalakulásától 1953 nyaráig az Elnöki Tanács tagja. Az 1950-es évek közepén háttérbe szorult, elvesztette tisztségeit: 1953-ban nem lett képviselő, így távoznia kellett az Elnöki Tanácsból, s 1954-ben az MDP Központi Vezetőségébe sem jelölték. Ezekben az években elvégezte a Gazdasági és Műszaki Akadémiát. Tisztviselői mentalitására jellemző módon 1956. október utolsó napjaiban is a munkahelyén maradt.

Az 1956. november 4-i szovjet katonai beavatkozás után Ózdon szervezni kezdte az MSZMP-t. Hamarosan a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei ideiglenes intézőbizottság elnöke lett, majd 1957 nyarán a megyei pártbizottság első titkárává választották. Az 1957. júniusi pártértekezleten bekerült a központi bizottságba; haláláig a testület tagja maradt. Az 1958–1963-as ciklusban újra a megye parlamenti képviselője, s rövid időre – 1961 októbere és 1963 márciusa között – ismét az Elnöki Tanács tagja. A megyei pártbizottság éléről fokozatosan romló egészségi állapota miatt orvosai tanácsára új munkakörbe került: 1962. január 1-jétől haláláig újra miniszter-helyettes a Közlekedési és Postaügyi Minisztériumban.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemrend tisztii keresztje (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend IV. fokozat (1950); Munka Érdemrend (1958); Magyar Partizán Emlékérem; Munka Érdemrend arany fokozat (1965).

Irodalom: Prieszol József 1–8. *Észak-Magyarország*, 1986. szeptember. Botos János: Prieszol József emlékezve, születésének 80. évfordulóján. *Népszabadság*, 1986. szeptember 12.

Hu. L.

PUSZTAI FERENC

Mogyoród, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1909. január 30. – Kerepestarcsa, Pest megye, 1964. szeptember 22.

Demokrata Néppárt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Szülei, Sleich József és Hartmann Terézia kisbirtokosok voltak. Kllenc testvére érte meg a felnőttkort. Római katolikus vallású. 1937-ben házasságot kötött Vattay Ilonával. Gyermekek nem születtek. Német eredetű családnévét a második világháború idején magyarosította, dédanyja, Pusztai Anna családi nevét vette fel.

Szüleit hatéves korában elvesztette, ezért az elemi iskola befejezése után molnárinasnak állt; a mesterséget Őrszentmiklóson tanulta ki. Alkalmi munkákkal és különböző szakmákkal próbálkozott, majd az 1930-as években családi örökségén kezdett gazdálkodni. Felnőtt fejjel Gödöllőn négy középiskolai osztályt végzett. A zöldségkertészkedés érdekelte, 1 kat. hold bérelt földön intenzív gazdálkodásba fogott. Olyan eredményesen dolgozott, hogy 1942–1943-ban előbb a Katolikus Agrárifjúsági Legényegyletek Országos Testülete

palicsfürdői munkásvezetői táborában, majd a szervezet érdi népfőiskoláján tanított. A Földművelésügyi Minisztérium felkérésére egy tíz hónapos kertgazdaképző tanfolyam elméleti és gyakorlati oktatását is irányította.

1946-ban csatlakozott a Demokrata Néppárthoz. Korábbi közéleti tevékenysége a szülőhelyéhez kötötte, ahol a Diák- és Ifjúsági Egyesület titkárhelyettese volt. Az 1947. augusztus 31-én tartott országgyűlési választásokon a DNP Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyei listáján pótképviselő lett. 1947. december 12-én Ugrin József helyett behívták a törvényhozásba. Az Országgyűlés 1949. áprilisi feloszlata után visszavonult a közélettől, visszatért kertészetébe. Közúti baleset következtében vesztette életét.

Fő műve: Zöldségtermesztés. Palicsfürdő, 1942.

Sz. R.

PUSZTAI SÁNDOR

Orosháza, Békés vármegye, 1907. február 10. – Miskolc, 1966. január 6.

Demokrata Néppárt

Békés vármegye

Szülei, Pusztai Sándor földműves és Németh Mária 30 kat. holdon gazdálkodtak. Édesanyja apja halála után Baki Antal ácsmesterhez ment feleségül. Féltestvére, Béla (1921–1991) tanár volt. A család az evangélikus vallást követte. 1935-ben Orosházán feleségül vette Zsoldos Teréziát (1914–1982). Gyermekeik: Sándor (1936–1956) laboratóriumi asszisztens, az 1956-os forradalom alatt halt meg Sztálinvárosban, Judit (1943) ügyvéd.

Elemi iskolába szülővárosában járt, majd négy középiskolát végzett. 1926-ban jelentkezett a budapesti Magyar Királyi Állami Építő Felső Ipariskolába. Három esztendő alatt szakképzettséget szerzett. 1932-ben letette az építőmesteri vizsgát, önálló mesterré vált. Szülőhelyén számos köz- és magánépület megépítésével szerzett magának elismerést. A második világháború után környezete hatására kezdett el politikával foglalkozni.

1947-ben belépett a Demokrata Néppártba, és az augusztus 31-i országgyűlési választásokon a Békés megyei választókerületben képviselői mandátumot szerzett. A DNP 1949. február eleji önfeloszlata után párton kívüli képviselőként folytatta munkáját. Az 1947–1948. évi költségvetési vitában az iparügyi tárca fejezetének megtárgyalásában vett részt. Hozzászólásában kifejtette, hogy a költségvetés egyensúlyban van ugyan, de ugyanakkor nagy aránytalanságokat mutat; szerinte az egyik legsúlyosabb probléma a kézműves-iparosság tudatos háttérbe szorítása, ami miatt a költségvetést pártja nevében elutasította. Mandátuma lejártá után családi örökségül kapott földjén gazdálkodásba fogott, de hamarosan külaklístára helyezték. A hatósági zaklatások, a többszöri házkutatás miatt feladta önálló iparát. Miskolcon kapott munkát, építésvezetői beosztásban dolgozott a Diósgyőri Vasgyárban.

Sz. R.

RÁCZ GÁBOR

Kézdivásárhely, Háromszék vármegye, 1898. augusztus 13. – Felsőzsolca, Borsod-Abaúj-Zemplén megye, 1954. június 25.

Magyar Függetlenségi Párt

Országos lista

Apja Rác András gazdatiszt, anyja Veress Amália háztartásbeli. Református vallású. 1926-ban feleségül vette Schvank Annát, két fiuk született.

1916-ban Budapesten beiratkozott a Magyar Királyi Állatorvosi Főiskolára, de egy szemeszter után behívták katonának. 1917–1918-ban az olasz fronton teljesített szolgálatot. Leszerelése után nem ment vissza Erdélybe, pénzügyi-számviteli tisztviselőként Miskolcon helyezkedett el. Közben egyetemi tanulmányokat folytatott, 1926-ban a szegedi Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetemen jogi és államtudományi doktorátust szerzett. 1930-tól ügyvédjelölt, majd ügyvédi vizsgát tett. 1935-től 1952-ig ügyvédi gyakorlatot folytatott, emellett 18 kat. hold földjén gazdálkodott.

Az 1920-as évek végén Bajcsy-Zsilinszky Endre oldalán bekapcsolódott az ellenzéki politikai mozgalomba. 1930-ban belépett a Nemzeti Radikális Pártba, 1934 novemberéig a párt főtitkára, az országos intézőbizottság tagja. 1935-ben a putnoki választókerületben megkísérelt feljutni a jelöltlistára, de nem járt sikerrel. 1936-tól, a két párt fúziója után a Független Kisgazdapárt tagja, később a felső-magyarországi csoport főügyésze. 1939-ben az FKGP programjával a Borsod vármegyei pártlistán pótképviselő lett; a szerencsi egyéni választókerületben Törzs Tibor (Magyar Élet Pártja) mögött végzett, a szavazatok 26,75 százalékát szerezte meg. Egyik szervezője az 1943. szeptember 12-i miskolci háborúellenes nagygyűlésnek, amelyen Bajcsy-Zsilinszky is beszédet mondott. A nyilas hatalomátvétel másnapján a Gestapo letartóz-

tatta. A börtönből 1944. december elején, Miskolc felszabadításakor szabadult ki.

1944. december 16-tól a Miskolci Nemzeti Bizottság tagja. A december 17-én megtartott népgyűlésen beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. 1945. január 29-től a Miskolc városi, április 3-tól a Borsod vármegyei törvényhatósági bizottság tagja. A miskolci ügyvédi kamara elnöke, 1945–1947-ben az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottsága tagja. Az FKGP felső-magyarországi pártigazgatója, majd elnöke. Az 1945. május 20-i első számtól kezdve a *Miskolci Hírlap* felelős szerkesztője. 1945. augusztus 5-én az FKGP Borsod vármegyei szervezetének elnökévé választották.

1945. november 4-én a Borsod-Gömör, Zemplén és Abaúj vármegyei választókerületben nemzetgyűlési képviselő lett. 1946–1947-ben a Miskolci Független Olvasókör elnöke. 1947. február 4-én általános politikai magatartása, koalícióellenessége miatt az FKGP Politikai Bizottsága kizárta a pártból. Párton kívüli parlamenti képviselő, majd az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Párt országos listáján ismét képviselővé választották. Az MFP mandátumainak 1947. november 20-i törvénytelen megsemmisítése után visszavonult a politikai élettől. Földjéből 10 kat. holdat eladott, a többit felajánlotta az államnak. 1952 júniusában családjával együtt kitelepítették a Hortobágyra. 1953 szeptemberében szabadult; mivel Miskolcra nem térhetett vissza, Felsőzsolcán telepedett le. Haláláig az egyik miskolci ügyvédi munkaközösség irodai ügyintézője.

V. I.–V. V.

RÁCZ GYULA

Bors, Bihar vármegye, 1900. május 10. – Budapest, 1974. március 21.

Magyar Kommunista Párt

Hajdú és Bihar vármegyék Debrecen törvényhatósági jogú várossal

Szegényparaszti család kilencedik gyermekeként született. Kubikos apját tízéves korában elvesztette, majd az első világháború idején anyja, Varga Zsuzsanna is elhunyt. Felesége, Kiss Piroska (1908–1978) férjéhez hasonlóan a kommunista mozgalom aktivistája, 1930-tól a román párt, 1932-től a nagyváradi pártvezetőség tagja; 1941-ben rövid időre letartóztatták. 1944 októberétől a pártapparátusban dolgozott a felszabadított Nagyváradon.

A hat elemi elvégzése után nem folytathatta tanulmányait, beteg édesanyjáról kellett gondoskodnia, napszámosként dolgozott a nagyváradi káptalan földjén. 1917-ben behívták katonának, az olasz frontot megjárva tért vissza szülőfalujába. 1918-ban, az őszirózsás forradalom győzelme után megalakította a helyi nemzeti gárdát, és a földkövetelők élére állt. A Tanácsköztársaság idején a munkástanács tagjává választották, terjesztette a *Vörös Újságot*, és önkénteseket szerve-

zett a Vörös Hadseregbe. 1919 áprilisában, a románok bevonulásakor letartóztatták; először fogságba került, majd besorozták a román hadseregbe. Leszerelése után, 1925-ben hazatért Borsra, földművelésbe fogott és megházasodott. Később feleségével Nagyváradra, az 1930-as évek derekán pedig Kolozsvárra költözött. 1925-től a földmunkások szakszervezetének tagja, és az illegális kommunista szervezkedésbe is bekapcsolódott.

1928-ban felvették a Román Kommunista Pártba; 1930-tól a nagyváradai pártvezetőség tagja. Az 1930-as évek elején a legális Városi és Falusi Dolgozók Blokkja Bihar vármegyei tagozatának egyik vezetője és képviselőjelöltje. A szervezet feloszlása után újra illegális pártmunkát végzett. Több külföldi értekezleten vett részt, és bekerült az RKP Központi Titkárságába. 1934 októberében a gyimesvölgyi parasztok felkelésének egyik előkészítője. 1935-ben, egy besúgás nyomán letartóztatták, és két évre a szatmárnémeti börtönbe került. 1937. szeptemberi szabadulása után újra az RKP KT és az erdélyi területi titkárság tagja lett. 1937 novemberében, a szervezet brassói értekezletén a legális Magyar Dolgozók Szövetsége titkárává választották. A második bécsi döntés után a Kolozsvárott megalakult Kommunisták Magyarországi Pártja Észak-erdélyi Titkársága tagja. Az elszigetelődött szervezet többi vezetőjével együtt 1941 januárjában további instrukciókért Moszkvába utazott. 1941. április végén tért vissza; májusban az újjáalakult titkárság vezetője lett. A tömeges észak-erdélyi letartóztatások során, 1941. július 6-án ő is rendőrkézzre került.

1942. március 6-án Budapesten a katonai bíróság tizenöt év fegyházra ítélte, amit a Margit körúti, majd a váci fegyházban kezdett letölteni. 1941 novemberében a 407. különleges büntetésosztázzal a keleti frontra vitték. 1943. január 20-án a Don-kanyarnál szovjet hadifogságba esett. Tífuszos megbetegedéséből felgyógyulva a krasznojorszki antifasiszta párt-

iskolába került, majd Kijev közelében, a szvjatosinói partizániskolában kapott kiképzést. Egy kis magyar egység politikai vezetőjeként 1944. január és május között a lengyel Robert Satanowski ezredes partizánosztagában harcolt. 1944. május 15-től oktató a Rovno melletti obarovi partizántáborban, egyúttal a magyar szekció vezetőjének politikai helyettese.

1945 áprilisában családjával Magyarországra költözött. A május 6-án megalakult Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetsége országos alelnöke, majd főtitkára, egyben a Szakszervezeti Tanács tagja. Az 1947. augusztus 31-i választásokon a Hajdú és Bihar vármegyei listáról bejutott az Országgyűlésbe. Kezdetől fogva az összeférhetetlenségi bizottság helyettes elnöke. 1953-ig maradt tagja a törvényhozásnak. 1948. december 18-tól a parasztszervezetek egyesítésével létrejött Dolgozó Parasztok és Földmunkások Országos Szövetsége főtitkára. 1950-ben leváltották tisztségéből, és ki-nevezték a Hortobágyi Állami Gazdaság igazgatójává. 1951 őszén súlyos baleset érte, ami után három évig ágyhoz volt kötve, így nyugdíjazták. Előbb Törökbálinton, majd Budapesten élt családjával. 1957-től tagja volt a Szövetkezetek Országos Szövetsége Elnökségének és a Fogyasztási Szövetkezetek Országos Tanácsának. 1968-ban tagja lett az Országos Szövetkezeti Tanácsnak is.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1946); Munka Érdemrend (1958); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1960); Munka Érdemrend arany fokozat (1965, 1971); Magyar Népköztársasági Érdemrend III. fokozat; Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

Irodalom: Elhunyt Rácz Gyula. *Népszabadság*, 1974. március 24. Újlaki László: Nyolcvan éve született Rácz Gyula. *Népszabadság*, 1980. május 10. Molnár Margit: Rácz Gyula 1900–1974. *Pártélet*, 1980. 5. sz.

I. K.

RÁCZ LAJOS

Endrőd, Békés vármegye, 1900. október 7. – Gyoma, Békés megye, 1983. február 8.

Független Kisgazdapárt

Országos lista

Szülei, Rácz Mátyás és Kurilla Borbála római katolikus vallású uradalmi cselédek voltak. 1910-ben kivándoroltak Amerikába, két év múlva hazatérve egy kis tanyát és 7 kat. hold földet vásároltak, azon gazdálkodtak. Apja 1915-ben elesett a fronton. 1919-ben házasságot kötött, felesége Giricz Rozália (1900–1931). Gyermekai közül Mátyás (1920) mezőgazdasági mérnök lett, Mária (1922) és Irén (1924) háztartásaikat vezették.

Négy elemi és téli gazdasági iskolát végzett. 1918-ban behívták katonának; leszerelése után szülei földjén dolgozott,

majd 1935-ben – az országban egyedülálló módon – földművestársaival bérbe vette báró Huszár István 1200 kat. holdas póháalmi birtokát. A területet 1938-ban hatvanhárman – állami kölcsönrel – meg is vásárolták és felparcellázták, neki 29 kat. hold jutott, de azt megosztotta gyermekeivel, így csak 13 kat. holdon gazdálkodott.

Az 1920-as évek elején a helyi tanyasi olvasóköri tagja, majd jegyzője. Bekapcsolódott baloldali mozgalmakba; a Magyarországi Szociáldemokrata Párttal és az Országos Függet-

lenségi Kossuth Párttal állt összeköttetésben. 1934-ben – Vaszkó Mihállyal együtt – belépett Bajcsy-Zsilinszky Endre Nemzeti Radikális Pártjába; 1936-ban a pártvezérrel együtt csatlakozott a kisgazdapárthoz. 1937-ben tanúskodott Fėja Géza mellett, a Viharsarok című szociográfiája miatt ellene indított perben. 1941-től az FKGP országos vezetőségi tagja. Kapcsolatot tartott a népi írókkal. Belépett a Magyar Paraszt-szövetségbe. 1944. március 20-án a csendőrség letartóztatta, és Nagykanizsára internálta, augusztus végén szabadult.

1944. december 19-én az Ideiglenes Nemzetgyűlés tag-jává választották. 1945. augusztus 20-tól az FKGP Országos Intézőbizottsága, 1946. szeptember 7-től a politikai bizottság tagja. 1945–1946-ban a gyomai pártszervezet elnöke volt. 1945. november 4-től a Békés vármegyei választókerületben megszerzett mandátummal nemzetgyűlési képviselő. Részt vett a törvényhozás politikai bizottsága munkájában. 1946. május 16-án kinevezték az Országos Földbirtokrendező Tanács tagjává. 1947 februárjában a párt letartóztatott főtít-kárát, Kovács Bélát helyettesítő négy politikus egyike. 1947. március 21-től 1948 elejéig az FKGP érdekkörébe tartozó Magyar Parasztszövetkezet igazgatósági tagja. Nagy Ferenc miniszterelnök lemondása és emigrációba kényszerítése után, 1947. június 6-tól a párt főtítkárhelyettese, majd néhány napig az országos területi osztály vezetője. Dobi Ist-ván híveként, a képviselőcsoport baloldali tagjaként a pár-ton belüli ellentétek ütközőpontjába került, ezért június 27-én kénytelen volt lemondani főtítkár-helyettesi tiszteről és politikai bizottsági tagságáról. 1947. július 1-jén kinevez-

ték a Magyar Országos Szövetkezeti Központ igazgatósági tagjává. Érezve, hogy a megyében megrendült iránta a biza-lom, az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon Bé-késben nem vállalta a képviselő-jelöltséget. Végül az FKGP országos listáján választották ismét képviselővé. Az 1947–1948. évi állami költségvetés részletes vitájában párt-ja nevében kétszer is felszólalt. Az 1947. szeptember 12-i FKGP-nagyválasztmányon – a baloldal jelöltjeként – ismét tagja lett a politikai bizottságnak. 1948. április 17-én a párt alelnökévé választották. 1948. szeptember 24-én lemondott a PB-tagságról, mert ekkor már ő sem helyeselte, ahogyan a Rákosi–Gerő-féle kommunista pártvezetés a kisgazdapár-tot és a parasztság sorsát kezelte.

1949. február 1-jén visszaadta a mandátumát, lemon-dott a még meglévő pártfunkcióiról, és hazament gazdálkod-ni. Lemondását a képviselőházban 1949. március 21-én hoz-ták nyilvánosságra. 1951-ben a földjét felajánlotta az államnak, ezután a Talajjavító Vállalat dolgozója, majd mun-kavezetője, 1968-ban innen ment nyugdíjba. 1968-tól 1972-ig a Hazafias Népfront Országos Tanácsának a tagja.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst foko-zat (1947); Kossuth Érdemrend (1948); Magyar Köztársasá-gi Érdemrend középkeresztje (1948); Munka Érdemrend ezüst fokozat (1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

Irodalom: Rác Lajos: Parasztsors, 1945–1947. *Történelmi Szemle*, 1982. 2. sz.

V. I.–V. V.

RADÓ GYULA

Nagyölbő, Vas vármegye, 1882. március 11. – Szekszárd, Tolna megye, 1976. július 28.

Demokrata Néppárt

Baranya és Tolna vármegyék Pécs törvényhatósági jogú várossal

Bürgner Jakab gazdatiszt és Krausz Mária háztartásbeli kö-zépső gyermeke. Ernő (1879–1892) bátyja fiatalon elhunyt, Artúr öccse (1880–1962) az ügyvédi hivatást választotta. 1989-ben apja és nagybátyja is Radóra magyarosította csa-ládnevét. Izraelita vallású volt; 1931-ben áttért a római ka-tolikus hitre. Ugyanebben az évben Szekszárdon megnő-sült, felesége Illy Amália (1903–1966) óvónő, Illy Gusztáv 1950-ben koncepció-s perben kivégzett altábornagy nővé-re. Gyermekek, Amália (1932) mérlegképes könyvelői képe-sítést szerzett.

Az elemi iskola elvégzése után a pápai református főgim-náziumban érettségizett 1899-ben. A budapesti Királyi Ma-gyar Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karán foly-tatta tanulmányait, 1904-ben abszolutóriumot szerzett. Két évvel később jogi doktor lett, majd 1910-ben sikeres ügyvé-

di vizsgát tett, és önálló irodát nyitott Budapesten. Az első világháború elején behívóparancsot kapott; a cs. és kir. 3. vartüzérszászlóalj tartalékos főhadnagyként az orosz front-ra került. 1915. március 22-én Przemyslnél megsebesült és fogságba esett. Fogolycsere révén került haza, elítélt hazai kommunistákért engedték szabadon a második tiszti szállít-mány keretében. Távolléte miatt budapesti irodája megszűnt, ezért Szekszárdra áttelepedett szüleihez költözött, és itt új-jította fel ügyvédi működését.

Közéleti tevékenységét a Függetlenségi és 48-as Pártban kezdte. 1937-ben csatlakozott a Független Kisgazdapárthoz, később a Tolna megyei szervezet főügyésze lett. A zsidótör-vények korlátozásai felesége származása révén nem érintet-ték. 1944. október 19-én a rendőrség politikai okok miatt le-tartóztatta, a helybeli fogházba szállították, majd 1944.

november 18-án a nagykanizsai internálótáborba hurcolták. 1945. márciusban szabadult, és hazatért Szekszárdra.

1945 tavaszán felújította kapcsolatát az újjászerveződő kiszegdapárttal. Ügyvédként politikai hovatartozástól függetlenül vállalta perbe fogott személyek védelmét. Az FKGP politikai vonalvezetésével való elégedetlensége miatt kilépett a pártból, és 1947 nyarán csatlakozott a Demokrata Néppárthoz. Perr Viktor apátplébános felkérésére az augusztus 31-i országgyűlési választásokon képviselő-jelöltséget vállalt a DNP Baranya és Tolna megyei listáján, és bejutott a törvényhozásba. A DNP 1949. februári önfeloszlatása után is folytatta képviselői munkáját.

1949. májusban az ÁVH „reakciós személyként” megfigyelés alá helyezte. Társadalmilag is megbélyegezték, számtalan atrocitás érte, egyebek között azért, mert nem volt hajlandó békekölcsönt jegyezni. Véleményét fenntartva belső számúzetésbe vonult. 1953 februárjában városi házat lefoglalták, családjával együtt a szekszárdi szőlőhegyen lévő, komfort nélküli prészházába telepítették. Kilakoltatásuk 1956 októbe-

rében ért véget, saját házuk megüresedett szoba-konyhás lakrészébe költözhettek be.

A forradalomban, bár érzelmileg azonosult vele, nem vállalt aktív szerepet. 1957–1958 folyamán a forradalom Tolna megyei vezetőinek perében elvállalta a vádlottak védelmét. Megtorlasképpen 1958. augusztus 14-én az Ügyvédek Felülvizsgáló Bizottság ügyvédi hivatásra alkalmatlannak nyilvánította, s törölte az ügyvédek sorából. Alacsony nyugdíja miatt munkát kellett vállalnia, előbb éjjeliőr, majd portás, végül 1964-től a Béri Balogh Ádám Múzeum teremőreként dolgozott haláláig.

Sokat tett a sportkultúra fejlesztéséért, Budapesten az MTK birkózószakosztályának vezetője volt, míg Szekszárdon jégpályát létesített, kezdeményezésére épült fel a városi fürdő, és evezőszakosztályt is szervezett. A Szekszárdi Törökös Sportegyesület birkózószakosztálya vezetője, egyben edzője volt. 1957. augusztusban a szekszárdi római katolikus egyházközség jogtanácsosává választották.

Sz. R.

RADOCSÁNYI FERENC

Csömör, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1910. szeptember 22. – Budapest, 1976. szeptember 22.

Szociáldemokrata Párt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Aradról áttelepült, evangélikus vallású munkáscsaládból származott. Apja Radocsányi István (1876–1937) fényező-mázoló szakmunkás, anyja Gyurkó Judit (1885–1972) községi szülésznő. Öt testvére közül Margit (1907–1994) háztartását vezette, János (1909–1982) festő, később fővárosi köztisztviselő, József (1914–1994) festő, 1945 után rendőrségi nyomozó lett. Erzsébet (1915–1918) kisgyermekként meghalt, Gizella (1916) a család földjét művelte, majd saját háztartását vezette. 1935-ben szülőhelyén feleségül vette Polczer Teréziát (1912), aki nyugdíjazása előtt gyári munkásként dolgozott. Két gyerekük született: Ferenc (1939) gépészmérnök, Erzsébet (1945) titkárnő lett.

A hat elemi osztály elvégzése után mezőgazdasági naposmunkás lett. Hamarosan ipari tanulónak adták, fivéreivel hasonlóan szobafestő-mázoló- és díszítőfestő-segéd lett. 1925-től szakmájában dolgozott; 1939-től hat éven keresztül öccsével együtt festékkereskedést vezetett. Munka mellett magánúton elvégezte a Vendel utcai tanítóképzőt, majd a Török Pál utcai rajziskolát. A mesteroklevelet a cím- és szobafestőszakmában is megszerezte.

1932-ben belépett az építőmunkások szakszervezetébe, majd három évvel később, 1935. január 1-jén a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba; később a helyi pártszervezet jegyzője lett. 1937 és 1940 között tüntetésekben, bérharcokban vett részt, a szakszervezet csömöri csoportjának bizal-

mijává választották. 1944-ben a fenyegető behívó elől elrejtőzött, ezért elfogatóparancsot adtak ki ellene, menekülni kényszerült; illegalitásban várta a front elvonulását, s csak a szovjet csapatok bevonulása után tért vissza Csömörré.

1945. áprilisban lakóhelyén pártja képviselőjeként bekerült a nemzeti bizottságba. 1945. október 12-én Csömör főjegyzője lett. 1946. novemberben Szombathelyen elvégezte a jegyzőknek előírt közigazgatási képesítő tanfolyamot. A község egyik vezetőjeként irányította a háborús károk helyreállítását, megakadályozta a település sváb lakosságának kitelepítését. Az 1947. augusztus 31-én megrendezett választásokon az SZDP Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyei listáján indult, pótképviselő lett. 1948. április 26-án a mandátumáról lemondott Szélig Imre helyére behívták a törvényhozásba. A pártegyesítéskor átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába. Az 1949. május 15-i országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Néppárt Pest megyei listájáról szerzett újra mandátumot, 1953. május végéig maradt országgyűlési képviselő. 1949. áprilistól egy évtizedig a Magyar–Szovjet Társaság Pest megyei titkára, majd elnöke, 1950-ben megkapta a társaság Aranykoszorú kitüntetését. 1950-től 1973-ig tanácsstag volt szülőfalujában.

Képviselősege után visszatért szakmájába, az iparitanuló-képzésben kezdett el dolgozni. 1953-tól a 19. Számú Mű-

széripari, majd a 21. Számú Iparitanuló Intézet igazgatóhelyettese volt. 1955-től a Munkaügyi Minisztérium 35. Számú Intézetének szakoktatója, főmestere, majd igazgatóhelyettese lett, festő-mázoló és díszítő szakmunkásokat oktatott. Miután belépett a Magyar Szocialista Munkáspártba, 1959-től 1971. évi nyugdíjazásáig ő irányította a szakmunkásképző intézetet. Munkájához 1960. szeptemberben elvégezte az Egri Pedagógiai Főiskola levelező tagozatának rajz kiegészítő szakát. Nyugdíjasként haláláig részt vett a szobafes-

tők mesterképzésében, tanfolyamokat vezetett, a Kisiparosok Országos Szövetsége Mestervizsgáztató Bizottsága tagja volt.

Fő művei: Módszertani útmutató I–II. Bp., 1965. Színtanelmélet. Bp., 1969.

Kitüntetései: Munka Érdemrend bronz fokozat (1966); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

Sz. R.

RAGÓ ANTAL

Szolnok, Jász-Nagykun-Szolnok vármegye, 1898. augusztus 12. – Budapest, 1974. december 29.

Magyar Kommunista Párt

Jász-Nagykun-Szolnok vármegye

Apja Ragó Antal földműves, napszámos, anyja Balázs Erzsébet háztartásbeli. Hatan voltak testvérek. 1925-ben megnősült, felesége Pintér Erzsébet. Egy leánygyermekük született.

A család nyomorúságos helyzete miatt csak négy osztályt végezhetett el az elemi iskolában. Tizenkét évesen már kukikosok mellett dolgozott. Tizennégy éves, amikor bekapcsolódott a munkásmozgalomba. Az első világháború alatt nem hívták be, mivel hadilüzemben dolgozott. 1915-ben belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba, rövidesen bizalmi vá választották. Az őszirózsás forradalom alatt nemzetőr, a Tanácsköztársaság idején vöröskatoná.

A kommün bukása után bujkálnia kellett, csak 1921-ben tért vissza Szolnokra. A Magyarországi Földmunkások Országos Szövetsége helyi csoportjának könyvtárosa, majd titkára; 1924-ben a szövetség országos vezetőségi tagjává választották. A megyében gyakori bér- és sztrájkmozgalmak egyik szervezője. Az 1920-as évek közepén több hívével eltávolodott a szociáldemokrata párttól és a Magyarországi Szocialista Munkáspárthoz csatlakozott; számos erős helyi szervezetet hoztak létre Szolnok megyében. Kiemelkedő szerepet játszott a pártszervező munkában, emiatt egy hónapra börtönbe is csukták. Az 1926. évi választásokon az MSZMP megkísérelt képviselőjelöltet állítani Szolnok megyében – ő vezette a választási bizottságot –, de a helyi közigazgatás belügyminiszteri utasításra erőszakkal megakadályozta a jelölt indulását. 1926 végén elkezdte szervezni a kommunista párt szolnoki csoportját, de ismét letartóztatták, és nyolc hónapi börtönre ítélték. Kiszabadulása után folytatta a szervezkedést, sok gondot fordítva a pártérettel kapcsolatos irodalom terjesztésére. Több sztrájk irányítása fűződött a nevéhez. Az 1930-as években összesen két és fél évet töltött börtönben, és sűrűn kellett váltogatnia a munkahelyét. A második világháború alatt munkaszolgálatra hívták be.

1944 végén, Jász-Nagykun-Szolnok vármegye felszabadítása után bekapcsolódott a polgári élet feltételeinek a megteremtésébe. 1944 decemberében a szakszervezetek képviselőjeként delegálták az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. Az 1945. tavaszi földreform végrehajtása során a megyei földbirtokrendező tanács elnöke, emellett részt vett a szakszervezeti mozgalom újraindításában. A Magyar Kommunista Párt megyei bizottsági tagjaként bekerült a törvényhatósági bizottságba. Emellett az Újbirtokosok és Földhözjuttatottak Országos Szövetsége megyei elnöke. Az 1945. november 4-i, majd az 1947. augusztus 31-i választásokon az MKP Jász-Nagykun-Szolnok megyei listájáról bejutott a törvényhozásba. Az 1949. május 15-i országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Népfront Szolnok megyei listájáról szerzett újabb mandátumot. Az 1953–1958-as ciklust kivéve haláláig a megye parlamenti képviselője volt.

1948-ban Budapestre került, ahol országos szintű gazdasági, illetve minisztériumi pozíciókban a mezőgazdaság termelési és értékesítési gondjaival foglalkozott. 1964. évi nyugdíjazása előtt közel tíz évig az állami gazdaságok Pest és Nógrád megyei igazgatóságának vezetője. 1957 elején néhány hónapig a Magyar Szocialista Munkáspárt Szolnok megyei titkáraként és megbízott tanácselnökként dolgozott. 1959. decembertől hét éven át az MSZMP Központi Revíziós Bizottságának a tagja.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend bronz fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend kiskeresztje (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend V. fokozat (1950); Munka Érdemrend (1955, 1958); Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékérem (1957); Munka Érdemrend arany fokozat (1964, 1969); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1973).

B. M.–S. M.

RAJK LÁSZLÓ

Székelyudvarhely, Udvarhely vármegye, 1909. március 8. – Budapest, 1949. október 15.

Magyar Kommunista Párt

Fejér és Komárom-Esztergom vármegyék Székesfehérvár törvényhatósági jogú várossal

Apja Rajk József székely csizmadia, anyja Mészáros Vilma. Tizenkét testvére született, közülük Lajos orvos, Gyula 1941-ben a Globus Nyomda igazgatója, Jenő 1941-ben az Elektromos Művek mérnöke, Endre köztisztviselő, Szálasi Ferenc hatalomra kerülése után, 1944. október 16-tól államtitkár. Felesége Földi Júlia (1914–1981) könyvtáros, levéltáros. 1949-ben Rákosi Mátyás – László nevű, abban az évben született, néhány hónapos gyereküktől elválasztva – férjével együtt elhurcoltatta, és öt év börtönre ítélte. 1956 novemberében a Nagy Imre-csoporttal – ezúttal már fiával együtt – Romániába internálták, ahonnan 1958 végén térhetett haza. Gyermeük építészmérnök lett, a demokratikus ellenzék vezető személyisége volt, 1990-től 1996. évi lemondásáig az SZDSZ országgyűlési képviselője.

Szülovárosában elvégezte a református gimnázium öt osztályát, majd 1924-től, Gyula bátyjához kerülve, Budapesten folytatta a tanulást, végül, másik testvéréhez költözve, Nyíregyházán érettségizett a református gimnáziumban. Ezt követően ismét a fővárosba került, ahol bátyja támogatásával 1927-ben beiratkozott a Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának magyar–francia szakára. Három félév lezárása után nyelvgyakorlás céljából a franciaországi Besançonba utazott.

1930 elején itthon folytatta a tanulmányait, közben óraadással, fordítással igyekezett gondoskodni megélhetéséről. Az egyetem alatt bekapcsolódott a Kommunista Ifjúság Magyarországi Szövetsége tevékenységébe. 1931-től az illegális kommunista párt tagja. Az egyetemi hallgatók között szerveződő kommunista mozgalom résztvevőjeként még ugyanebben az évben letartóztatták, három hónapig tartó vizsgálati fogság után szabadult. Egy év múlva, másodszori letartóztatásakor is fölmentették, de 1933. júniusi lebukását követően eltiltották az egyetem folytatásától. Ezt követően építőmunkásnak szegődött, és a szakszervezet keretében folytatta a kommunista szervezőmunkát; részt vett az építőmunkások 1935. évi tömegsztrájkjában is. Bár ebben játszott szerepét a rendőrség nem tudta bizonyítani, mint román állampolgárt végérvényesen kitiltották Magyarország területéről. Az illegalitásba kényszerült Rajknak pártja az emigrálást ajánlotta; előbb Csehszlovákiába, majd 1937 őszén – Firtos László néven – Spanyolországba ment, ahol őrmesteri rangban a nemzetközi brigádok magyar százada politikai biztosa, azaz párttitkára lett. Az 1939 februárjáig tartó, közel másfél éves spanyolországi tartózkodás nem csupán a polgárháború megpróbáltatásai és sebesülése miatt volt viszontagságos számára; életveszélyes váddal, trockizmus-

sal illették, a Kominternben lefolytatott vizsgálat csak 1941-ben tisztázta.

A nemzetközi brigádok francia határok felé visszavonult egységeihez hasonlóan őrá is internálás várt Franciaországban. Hitler Szovjetunió elleni támadását követően a németeknek egyre égetőbb szükségük lett a frontra vezényelt kórosztályok helyére lépő hátszói munkaeőre, így vált lehetségessé, hogy sok más internálthoz hasonlóan munkát vállalhatott Németországban. Egy Lipcse melletti műbenzinyár építkezésére került, 1941 augusztusában innen szervezték meg továbbszökését Magyarországra. Két hónap múlva, október 14-én a magyar rendőrség ismételen őrizetbe vette. Bár Székelyudvarhely ekkor már újra Magyarországhoz tartozott, mint „Magyarországról végérvényesen kitiltott külhonnosi” internáltak. Három éven át különböző helyeken őrizték, csak 1944 szeptemberében hozta ki pártja hamis elbocsátó papírokkal a Margit körüli fogházból. A következő két hónapban, visszakapcsolódva az illegális munkába, a párttitkára lett. E minőségében részt vett a Magyar Front megbeszélésein, a szociáldemokratákkal akcióegységet vállaló tárgyalásokon, valamint az akkori illegális kommunista szerveződések közül a legnépesebb, Demény Pál vezette csoporttal való együttműködés egyeztetésében.

1944. november 18-án újra lebukott, Sopronkőhidára szállították, a Vezérkari Főnökség különbírósa elé került. Mivel a hatóságok nem jöttek rá, hogy álnéven az általuk intenzíven keresett kommunista vezetőt fogták el, államtitkár bátyja el tudta érni, hogy polgári bírósághoz tegyék át az ügyet. A menekülő nyilas adminisztráció magával szállította foglyait előbb osztrák, majd bajor területre, ahol 1945. április végén az ekkor már leginkább önmaga mentésével törődő bírói tanács minden elé került vádlottat rohamtempóban felmentett. Ezt követően a Duna folyását követve visszatért Magyarországra.

1945. május 20–21-én, a Magyar Kommunista Párt első országos értekezletén a politikai bizottság és a titkárság tagjává választották, egyúttal a nagy-budapesti területi pártbizottság titkára lett. Posztján 1945. december 1-jén Kádár János váltotta fel, ő pedig 1945. november 22-től 1946. október 2-ig, a párt III. kongresszusáig az MKP főtitkárhelyetteseként tevékenykedett. Ekkor más irányú feladatai miatt a titkárságból is kimaradt. 1945. június 24-én bekerült az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe, szeptembertől a törvényhozás politikai bizottságának tagja. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Fejér és Komárom-Esztergom vármegyei választókerületben szerzett mandátumával ismét képviselő lett.

1945. december 7. és 1946. február 2. között a Nemzeti Főtanács tagja. Ezúttal is delegálták a Nemzetgyűlés Politikai Bizottságába, a kommunista frakció vezetőségi tagja, pártja vezérszónoka a Tildy-kormány programja feletti vitában, és az államformáról beterjesztett törvényjavaslat tárgyalásakor.

A Nagy Ferenc vezetésével 1946 februárjában megalakult kormányban az MKP – március 20-án – vele váltotta fel a belügyminiszteri poszton „gyengekezűnek” ítélt Nagy Imrét. Beváltotta pártjának a tárca felügyeletéhez fűzött reményeit, nemegyszer radikális módszerekkel segítette a kommunisták térnyerését a közigazgatás intézményrendszerében. Az 1946. évi, politikai tisztogatás céljából megindított B-listázást olyan intenzitással hajtatta végre, hogy egyes önkormányzatok, intézmények átmenetileg köztisztviselők nélkül maradtak. Hivatalából eredően egyik szervezője és felügyelője az 1946–1947 fordulóján „felgöngyölített” – valójában a kommunisták által konstruált – úgynevezett köztársaság-ellenes összeesküvésnek, amelynek tényleges célja a Független Kisgazdapárt parlamenti többségének felszámolása, illetve a párt széthúzása volt.

1947. augusztus 31-én ismét korábbi választókerületében szerzett mandátumával igazolták, s újból tagja lett a parlament politikai bizottságának. Belügyminiszterként közreműködött az MKP által a választói névjegyzék kivonatok segítségével (a nevezetes kék cédulákkal) végrehajtott csalássorozatban, ezért többször kellett nyilvános választ adnia a plenáris üléseken kérdéseket feltevő képviselőtársainak. A kiélezett választási harcok, a németek kitelepítése, az egyesületi élet korlátozása miatt amúgy is a kormány leggyakrabban interpellált minisztere volt.

Miközben a koalíciót fokozatosan felszámoló Rákosi-féle „szalámitaktika” legkérelmezhetőbb kormányzati végrehajtója volt, saját pártja vezetésén belül korántsem élvezett osztatlan bizalmat. Belső hatalmi harcba keveredett egyfelől Péter Gáborral, a – szervezetileg szintén a Belügyminisztérium részét képező – Államvédelmi Osztály vezetőjével, valamint Farkas Mihállyal, a fegyveres testületeket felügyelő főtitkárhelyetttel, akik Rákosi Mátyással egyetemben az ő hivatali előjárói státusát megkerülve működtették a politikai rendőrséget. A Magyar Dolgozók Pártja 1948. júniusi megalakulását követően egyre inkább csökkent a pártvezetésben betöltött súlya. Bár tagja maradt az MDP KV Politikai Bizottságának, és újra beválasztották a titkárságba, bekerült továbbá a szervezőbizottságba, 1948. augusztus 5-i belügyminiszteri kinevezését követően fokozatosan elvonták tőle a korábban általa felügyelt szakterületeket. 1949 februárjában még az akkor megalakult Magyar Függetlenségi Népfront titkárává választották, és a májusi országgyűlési választásokon a népfrontlista éllovasai között, a negyedik helyen szerepeltették, de eközben Rákosi, Farkas és Péter Gábor már

intenzíven formálták azt a „konceptiót”, ami alapján – megvárva a május 15-i szavazást – a hónap végén őrizetbe vetették.

1949. május 30-i letartóztatását csak három héttel később, június 19-én hozták nyilvánosságra. Ezt követően a negyedszer elnyert képviselői mandátumtól és a miniszteri tárcától is megfosztották. (Miniszteri tisztéből papíron 11-én mentették fel.) A személyéhez kapcsolt – a mellékperekkel együtt közel száz büntetőítéletet maga után vonó – kirakatper előkészítése két szakaszra oszlott. Az első fázisban a vallatások egy trockizmussal elegyített, „imperialista nyugati hatalmak” javára elkövetett kémhistória megkomponálását célozták. A második periódusban sem ejtették el teljesen ezt a szálát, de miután a Magyarországra küldött moszkvai tanácsadók vették át a per előkészítését, a hangsúly egy Tito, illetve Jugoszlávia elleni propaganda-hadjáratra tevődött át. A nagy nyilvánosságot kapott, a rádió által is közvetített tárgyaláson, 1949. szeptember 24-én több társával együtt halálra ítélték. Október 15-én az ítéletet végrehajtották, majd jeltelen sírba temették. Három héttel később, a Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodája Galyatetőn tartott ülését követően tették közzé a Jugoszlávia Kommunista Pártja gyilkosok és kémek hatalmában című ideológiai és politikai hadüzenetet. Ugyancsak a perrel összefüggésben számolták fel itthon az általa különösen támogatott népi kollégiumi mozgalmat 1949-ben.

A Legfelsőbb Bíróság 1955 nyarán minden ellene emelt vádpont alól felmentette. Az ő és társai újratemetésére – amely a sztálinista vezetés elleni tüntetéssé vált – 1956. október 6-án került sor.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1946); Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal és nagykeresztje (1947); Kossuth Érdemrend I. osztály (1948); 48-as Díszérem (1948).

Fő művei: Rajk László és Révai József nemzetgyűlési képviselők beszéde 1945. XII. 1-én és 4-én. H. n., 1945. A magyar külpolitika útja. H. n., 1949.

Irodalom: Rajk László és társai a népbíróság előtt. Bp., 1949. Strassenreiter Erzsébet: Rajk László. Bp., 1978. Rajk László és társai a népbíróság előtt. Párizs, 1984. Kozák Gyula: Múltbanézés. Interjútörredékek Farkas Vladimírral, az Államvédelmi Hatóság volt alezredesével. *Mozgó Világ*, 1988. 11. sz. Kiss József: Akik tudták, mi fán terem a koncepció per... című bevezetőjével, Sinkó Ervin: Akik nem tudják, mi fán terem a szemérem, avagy Escobar atya látványos feltámadása. *Társadalmi Szemle*, 1990. 12. sz. Hajdú Tibor: A Rajk-per háttere és fázisai. *Társadalmi Szemle*, 1992. 11. sz. Kádár János saját kezű feljegyzése a Rajk-perről, 1954. július 20. Közli: Hajdú Tibor. *Társadalmi Szemle*, 1993. 1. sz. Varga László: Kádár János bírái előtt. Egyszer fent, egyszer lent, 1949–1956. Bp., 2001.

Gy. Gy.

RAJKAY JÓZSEF

Kalocsa, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1894. november 12. – Zalaegerszeg, Zala megye, 1970. július 21.

Független Kisgazdapárt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Apja Hengen János kertész, anyja Bergmann Magdolna. Római katolikus vallású. Nős volt, felesége Horváth Ilona lisztkereskedő. Két gyermekük született, József Miklós (1928) és Vilmos Mihály (1932). Vezetéknévét Rajkayra magyarosította.

Tanítóképzőt végzett. 1914 októberében behívták katonának; 1917 és 1921 között valószínűleg hadifogoly volt Oroszországban. 1921 novemberében szerelték le. 1925-től különböző helységek iskoláiban tanított. 1930-ban belépett a Független Kisgazdapártba. 1939-ben politikai szerepvállalása miatt nyugdíjazták.

1945-től a kisgazdapárt bajai szervezetének a titkára. 1946. január 23-tól a városi nemzeti bizottság tagja, majd 1948-

ig alelnöke. 1947. augusztus 31-én pártja jelöltjeként a Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyei választókerületben pótképviselő lett. 1948. januártól az FKGP Bács-Bodrog vármegyei szervezete főtitkára, október 17-től ügyvezető alelnöke. 1949. január 27-én behívás útján Vass Sándor helyére bekerült a törvényhozásba. Ezt megelőzően, 1948-tól részt vett a bajai törvényhatósági bizottság munkájában, május 12-től a kisgyűlés tagja. Képviselősege megszűnte után visszatért a tanítói hivatáshoz: 1949. június 16-tól az Alsóvárosi Általános Iskolában, 1950-től a bajai Központi Általános Iskolában dolgozott.

V. I.–V. V.

RÁKOSI MÁTYÁS

Ada, Bács-Bodrog vármegye, 1892. március 9. – Gorkij, Szovjetunió, 1971. február 5.

Magyar Kommunista Párt

Zala vármegye

Apja, Rosenfeld József kereskedő 1862-ben született. Nevét 1904 januárjában Sopronban magyarosította Rákosira. 1944-ben a dachau koncentrációs táborban halt meg. Anyja, Lederer Cecília tizenkét gyermeknek adott életet. Béla (1888) kiskereskedő lett, 1944-ben koncentrációs táborban halt meg. Jolán (1889) az 1930-as években a Szovjetunióban, Krasznodarban a helyi vöröskeresztes iroda vezetője. 1945. évi hazatérését követően a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium alkalmazottja. Matild Gizella (1890) női szabó, az 1930-as években ő is a Szovjetunióban élt, bölcsődét vezetett Zaporozsjében és Szaratovban; 1946-ban családjával együtt hazatelepült, majd 1956-ban visszatért a Szovjetunióba. Margit (1896) tisztviselő, gyógyíthatatlan tüdőbaja miatt 1936-ban öngyilkos lett. (Bíró) Zoltán (1898) az első világháborúban orosz hadifogságba esett, a Vörös Hadsereg oldalán részt vett a polgárháborúban, az 1920-as években Párizsban a francia párt magyar csoportjának a vezetőségi tagja, majd visszatért Moszkvába. 1945. évi hazatérése után különböző vezető posztokat töltött be a párt központi apparátusában. 1956. október végén a népes Rákosi-rokonság tagjaként Moszkvába távozott, onnan visszatérve az MTA Közgazdaság-tudományi Kutatóintézetébe került, 1961-ben nyugdíjazták. Máriát (1902) bátyja 1925. évi lebukása után az illegális párt kiszóktatta a Szovjetunióba, ahol gyári munkásként dolgozott; tüdőbajban

korán meghalt. (Bíró) Ferenc (1904) az 1930-as években a moszkvai Repülőtechnikai Egyetemen mérnöki diplomát szerzett. 1945-ben hazatért, a csepeli Weiss Manfréd Művekben kapott állást, majd a gyáróriás igazgatója lett. Innen előbb középépipari (valójában hadiipari), majd külkereskedelmi miniszterhelyettesként folytatódott a karrierje. Mindezek mellé egyetemi tanárság, 1949-ben Kossuth-díj és akadémiai levelező tagság is társult. 1956 októberében ő is Moszkvába menekült, 1960-ban megszüntették akadémiai tagságát, majd 1962-ben elbocsátották egyetemi tanári állásából. Izabella (1905) az 1920-as években egy kisvendéglőt vezetett Párizsban, később férjével, Csillag Miklóssal a Szovjetunióba emigrált. Kozmetikusként, majd masszörként dolgozott Moszkvában, 1945. évi hazatérésük után a Magyar Dohányjövődék igazgatójává nevezték ki. Férje különböző vezető gazdasági tisztségeket töltött be a pártközpontban. Dezső (1906) 1938-ban a Szovjetunióba emigrált, a második világháború végén Jugoszláviába települt, majd 1948 után Magyarországra visszatérve egy külkereskedelmi vállalat élére került. Hajnal (1909) varrónő, a bergen-belseni koncentrációs táborban vesztette életét 1945-ben. Ludovika Lujza és Jenő nem érték meg a felnőttkort.

1942-ben kötött házasságot az 1903-ban született, jakut nemzetiségű Fenyva Fjodorova Kornjilovával, aki akkor a

szovjet bírák és ügyészek szakszervezetének elnöke volt. Felesége első házasságából született fia a Szovjetunióban maradt. Hajnal húga árván maradt fiát, Vlagyimirt örökre fogadták; 1951-ig velük élt Budapesten, ezután a Szovjetunióba ment egyetemre. A diploma megszerzése után a Német Demokratikus Köztársaságban dolgozott, majd nyugdíjazásáig a moszkvai KGST-központban volt alkalmazásban.

Tanulmányait az adai népiskolában kezdte. 1898-tól a soproni III. számú reáliskola tanulója lett. 1905-től a szegedi főreáliskolába járt, 1910-ben itt érettségizett. 1912-ig a budapesti Magyar Királyi Keleti Kereskedelmi Akadémia hallgatója, okleveles kereskedői képesítést szerzett.

1910-ben, fővárosi tanulmányai kezdetén belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. 1911-ben néhány hónapra át a Galilei Kör egyik titkára. Az akadémia elvégzése után két évig nemzetközi kereskedelmi cégek gyakornoka előbb Hamburgban, majd Londonban. Az első világháború kitörésekor hazatért, és egyéves önkéntes katonai szolgálatra jelentkezett. 1915 elején hadapródjelöltként a keleti frontra vezényelték, április közepén az Északkeleti-Kárpátokban orosz fogságba esett. Előbb a szibériai Csitába, majd a mandzsúriai határ közelébe került; 1918 elején megszökött a hadifogolytáborból, s márciusra sikerült Pétervárra jutnia. Egy tiszti hadifogolycseré során visszatért Magyarországra. Szabadkán élő családjához utazott, az őszirózsás forradalom kitöréséig kiképzőtiszt az ott állomásozó honvéd gyalogezrednél.

1918 novemberében Budapestre jött, ahol tagja és aktivistája lett a hónap végén alapított Kommunisták Magyarországi Pártjának. Kezdetben különböző vidéki városokban agitált, 1919. január 21-én mint a párt vidéki szervezőtitkárát letartóztatták. Két hónappal később, a Tanácsköztársaság március 21-i kikiáltásakor kinevezték a kereskedelmi népbiztos helyettesévé, a Forradalmi Kormányzótanács legfiatalabb tagja. Április végén politikai komisszári megbízással a déli front magasabb egységeihez vezényelték. Május végétől a szociális termelés népbiztosa és a Legfőbb Népgazdasági Tanács tagja, majd július 17-én kinevezték a Vörös Őrség parancsnokává. A kommün bukásakor, 1919. augusztus 2-án egy határ menti embercsempész segítette át Ausztriába.

Bécsbe érkezésekor azonnal letartóztatták, és a többi kommunista emigránssal együtt internálták. 1920. április végén az osztrák hatóságok szabadon engedték, de néhány nappal később – egy május 1-jei nyilvános bécsi munkásgyűlésen elmondott beszédét követően – örökre kitiltották és kitoloncolták Ausztriából. Csehszlovákián és Németországon keresztül Szovjet-Oroszországba utazott, s 1920. július–augusztusban a KMP képviselőjeként – amelyen belül a Kun Béla-frakcióhoz tartozott – részt vett a Kommunista Internacionálé II. kongresszusán. A következő két évben a Komintern utazó politikai megbízottja Németországban, Csehszlovákiában, Ausztriában és Olaszországban. „Igazi leninista” pártok létrehozását sürgetve szerepe volt több, a háború után újjászerveződött munkáspárt szétszakításában.

1924 decemberében a kommunista párt újjászervezésének feladatával illegálisan visszatért Magyarországra. 1925 augusztusában Bécsben részt vett a KMP I. kongresszusán, ahol a központi bizottság tagjaként megbízták a magyarországi titkárság vezetésével. Visszatérését követően, szeptember 22-én letartóztatták. Négy társával együtt lázadás vádjával statáriális bíróság elé állították, a törvényszéki tanács azonban illetéktelennek nyilvánította magát az ügyben. Perében végül 1926 augusztusában született ítélet, a bíróság nyolc és fél évi fegyházra ítélte. Büntetése első éveit Vácott töltötte, 1929 őszén részt vett a kommunista rabok sikertelen éhségsztrájkjában, amely azt célozta, hogy köztörvényesből politikai elítélteknek minősítsék át őket. 1930 elején a szegedi Csillagbörtönbe szállították. Kiszabott büntetése leteltkor, 1934 májusában a Tanácsköztársaság alatti tevékenysége miatt újra bíróság elé állították; 1935. februárban életfogytiglani fegyházbüntetésre ítélték. Államközi politikai egyeztetést követően, az 1849-ben a cári csapatok által zsákmányolt honvédszászlókért cserébe, 1940. október 30-án Vas Zoltánnal együtt azzal a feltétellel engedték ki a börtönből, hogy a Szovjetunióba távoznak. November 6-án érkezett Moszkvába, egy nappal később a Vörös téri dísztribünön már Sztálin oldalán nézte végig a szokásos díszszemlélet. A moszkvai magyar kommunista emigráció tagjai – köztük az addigi első ember, Gerő Ernő is – elfogadták vezetőjüknek. 1944 folyamán az ő elnökletével formálták a háború utáni Magyarország átalakítására vonatkozó kommunista programokat. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés előkészítését szolgáló decemberi népgyűlések egyikén, Szegeden távollétében képviselővé választották.

1945. január 30-án érkezett Moszkvából Debrecenbe. 1945. február 20-án kezdődött budapesti látogatásakor került sor a „moszkvaiak” központi vezetőségének és a „hazaiak” budapesti központi bizottságának egyesítésére. Az egyesített központi bizottság választotta az MKP főtitkárává. Az 1945. május 20–21-én rendezett első országos pártértekezleten élesen fellépett a proletárdiktatúra mielőbbi létrehozására törekvő, reaktiválódott volt „tizenkilencesek” ellen. 1945. szeptember 6-tól az Ideiglenes Nemzetgyűlés Politikai Bizottságának tagja. 1945. szeptember 27.–december 7. között ő képviselte a kommunista pártot az államfőt helyettesítő háromtagú Nemzeti Főtanácsban.

Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Zala vármegyei választókerületben megszerzett mandátumával igazolták. A politikai bizottság és az MKP-frakció vezetőségi tagja. Az 1945. évi választások előtt kötött megállapodás értelmében az FKGP abszolút többsége mellett is fennmaradt a koalíciós kormányzás. Annak a szovjetek által szorgalmazott pártközi megállapodásnak megfelelően, amely szerint a koalíciót alkotó pártok vezetői kormányzati tisztséget is vállalnak, 1945. november 15-től miniszterelnök-helyettes és államminiszter. A kommunista párt vezetőjeként a koalíciós partner FKGP parlamenti többségének ellensúlyozására, illetve a legnagyobb párt „feldarabolására” törekedett, ahogy

ezt már 1945–1946 fordulóján egy titkársági ülésen megfogalmazta. Célját a szovjet hatóságok hathatós közreműködésével, éles politikai küzdelmek közepette, rendőri módszerekre és adminisztratív eszközökre támaszkodva 1947 közepére sikerült elérnie. 1947. május végén a svájci szabadságát töltő kiszagdapárti miniszterelnök helyett ő irányította a kormány munkáját, s zsarolással keresztülvitte, hogy Nagy Ferenc mondjon le, és ne térjen vissza Magyarországra.

1947. augusztus 31-én egymaga hat mandátumot szerzett. A korábbi választókerületében igazolták, és az Országgyűlés Politikai Bizottságában is tovább folytatta munkáját. Szeptember 6-án háromszázezer ember előtt hirdette meg a választásokon első helyen végzett pártja kormányprogramját. A kormány megalakulása után megtartotta pozícióját, majd az 1949. évi alkotmány elfogadása után, 1949. szeptember 5-től a minisztertanács elnökhelyettese. A Kominform megalakulása után, a kommunista párt – valamint saját – egyeduralmának előkészítése jegyében 1947–1948 fordulóján szorgalmazni kezdte a két munkáspárt fúzióját, amely a gyakorlatban az SZDP felszámolását jelentette. Az 1948. júniusi egyesülési kongresszuson a Magyar Dolgozók Pártja főtíkárává választották, emellett minden fontosabb vezető tisztségnek – központi vezetőség, titkárság, politikai bizottság, szervezőbizottság – tagja. Kihasználva Nyáradi Miklós pénzügyminiszter 1948. decemberi emigrálását, Dinnyés Lajos kormányfő menesztését lényegében ő döntötte el. A Dobi-kormányban is meghatározó politikus maradt. Meglévő párt- és állami tisztségeihez 1949. február elejétől a Magyar Függetlenségi Népfront elnöki tisztsége társult. Április elején, az Országgyűlés feloszlátása előtt néhány nappal, a központi vezetőség tagjai előtt azt mondta, hogy az új választások egyik célja „csökkenteni a polgári pártok jelentőségét, és meggyorsítani elhalásukat, likvidálásukat”. Az 1949. május 15-re kitűzött újabb országgyűlési választásokon a népfrontelnökként általa javasolt közös listákra a formálisan még meglévő többi pártból csak az MDP káderosztályain előzetesen jóváhagyott jelöltek kerülhettek fel. 1949-ben és 1953-ban is több választókerületi lista vezetője.

A sztálinista diktatúra kiépítésében Rajk László 1949. májusi letartóztatása, majd őszi pere meghatározó jelentőségű. A konstruált per külpolitikai célja az volt, hogy igazolja a Kominform 1948. júniusi, Jugoszláviát elítélő határozatának megalapozottságát. A per „tanulságait” számba vevő, 1949. szeptember 30-i nagy-budapesti pártaktíván felhívta „az egész dolgozó népet, hogy figyeljen fel a legkisebb ellenséges hangra vagy tetre; a hibák mögött keresse és találja meg az ellenség kezét”. Az „osztályharc éleződésével” járó „éberség”, azaz a tömeges terror végképp elborította a magyar társadalmat.

1950-ben az első ötéves terv elindításával, valamint a tanácsrendszer kialakításával megvalósult a proletárdiktatúra szovjet modellje. Egyre növekvő személyi kultusza állomásaként március 24-én a csepeli Weiss Manfréd Műveket Rákosi Mátyás Művekre keresztelték át. Ugyanebben az év-

ben alakította meg Gerő és Farkas Mihály részvételével a titkos honvédelmi bizottságot. Miközben a túlfeszített iparosítás és az erőszakos kollektivizálás következtében újra be kellett vezetni a jegyrendszert, a „párt felső vezetésébe is befurakodott ellenség” újabb csoportjait „leplezte le”: előbb 1950-ben a volt szociáldemokraták – élükön Szakasits Árpád köztársasági elnökkel –, majd 1951-ben a hazai kommunista mozgalom még szabadlábbon lévő, vezető beosztású tagjai – köztük Kádár János, a legszűkebb vezetéshez tartozó PB-tag – kerültek sorra. Az „egyházi reakció elleni küzdelem” folytatását a Mindszenty-perrel már megfélemlített Grósz József kalocsai érsek elleni újabb bírósági eljárás demonstrálta.

1952 elején a hatvanadik születésnapja alkalmából rendezett központi és helyi ünnepségek heteken át tartó sorozata vetekedett Sztálin hetvenedik születésnapja két évvel korábbi ünnepi kavalkádjával. Ez az év volt „Sztálin legjobb magyar tanítványa” hatalmának csúcspontja; 1952. augusztus 14-én a miniszterelnöki posztot is átvette. A terror irracionálisba fordulását jelezte, hogy szovjet mintáracionista összeesküvés vádjával őrizetbe vetette Péter Gábor altábornagyot, a hatalma legfőbb biztosítékának számító Államvédelmi Hatóság parancsnokát.

Sztálin 1953. március 5-én bekövetkezett halála fordulatot hozott személyi uralmának menetében. A szovjet párt elnöksége június közepére delegáció élén a Kremlbe rendelte, hogy szembesítse az ország katasztrófális helyzetével. A prezídium tagjai elsősorban őt támadták, tudatosan vezetőiársai jelenlétében kivánták megleckéztetni a „beképzelt, ...kollektív módon dolgozni képtelen” pártfőtíkárt. Az SZKP vezetőinek utasítására a miniszterelnöki posztot át kellett adnia Nagy Imrének, még a kormányból is kihagyták.

Bár az MDP Központi Vezetőségének 1953. június 27–28-i ülésén önkritikát gyakorolt, beszéde nemhogy az ország, de még a párttagság előtt is ismeretlen maradt, ahogy a központi vezetőség határozata sem látott napvilágot. Az ülésen a pártfőtíkári tisztség elnevezését első titkárra változtatták. Nagy Imre július 4-én elhangzott kormányfői programbeszéde ugyan élesen exponálta mind a korábbi törvénytelenégeket, mind az elhatározott változtatások fő célkitűzéseit, Rákosi azonban fokozatosan mérsékelni tudta a Moszkva által rákényszerített korrekció mértékét. Alig egy héttel később, a budapesti pártbizottság július 11-re összehívott aktíváertekezlete időpontjában már értesült arról, hogy a szovjet utódlási harcok közepette L. P. Beriját – aki a moszkvai tárgyalásokon a leginkább ellenségesnek bizonyult vele szemben – időközben letartóztatták. Ezt a maga számára kedvező jelnek tekintette, s előadói beszédében ennek megfelelően tért el mind korábbi önkritikájától, mind a KV-határozat és a kormányprogram fordulatot hirdető alaphangjától. A következő másfél évet a Nagy Imre miniszterelnök által meghirdetett „új szakasz” politikájával való szembehelyezkedése, illetve a hatalmi kizárólagosság visszaszerzéséért folytatott erőfeszítései töltötték ki. Tetézte mindezt, hogy a törvény-

tipró perek felülvizsgálata céljából 1954 elején életre hívott rehabilitációs bizottságnak ő lett a vezetője. Rendszeresen heteket töltött Moszkvában, ahol a Nagy Imre által fémjelzett politika lejáratására törekedett. 1954 októberében a Nagy Imre kezdeményezésére újjászervezett Hazafias Népfront alelnökévé választották. Törekvései 1954–1955 fordulójára vezettek eredményre. A politikai bizottság 1954. december 1-jei és 9-i ülésein moszkvai pártfogói hallgatólagos támogatásával frontot nyitott Nagy Imre ellen.

Az 1955. március 2–4. között tartott központi vezetőségi ülésen a miniszterelnök „jobboldali elhajló” politikáját elítélő határozatot fogadtatott el, majd április közepén kizáratta Nagyt a politikai bizottságból és a központi vezetőségből; a megbuktatott politikust a kormányfői posztról hivatalosan április 18-án váltották le. Korábbi teljhatalmát azonban így sem sikerült már visszaállítani. A szovjet pártvezetés Titóval történt 1955. május végi kibékülése után a kirakatperek ügyében nem halogathatta tovább a Moszkvából is szorgalmazott rehabilitálási eljárásokat. A felelősséget az 1954. január 15-én életfogytiglani börtönbüntetésre ítélt Péter Gáborra igyekezett hárítani. 1956. március 23-án, az egri pártaktív-értekezleten még provokáció alapuló koncepció perként szólt a Rajk-ügyről, csak a május 18-i, a Nemzeti Sportszarnokban rendezett budapesti pártaktívaülésen ismerte el saját felelősségét. Ez volt az utolsó magyarországi nyilvános szereplése. A KV július 18–21-én tartott rendkívüli ülése – a szovjet pártvezetés kezdeményezésére – felmentette az első titkári tisztségéből. Másnap – az indoklás szerint gyógykezelésre – a Szovjetunióba utazott.

Élete hátralevő másfél évtizedét emigrációban kellett eltöltenie. Az 1956. októberi forradalom napjaiban, a Magyarország elleni szovjet intervenciót megelőzően az SZKP vezetői még többször konzultáltak vele, Kádár János hatalomra jutását követően azonban – az új magyar pártvezető többszöri nyomatékos kérésére is tekintettel – egyre inkább mellőzték. 1957. május 9-én az Országgyűlés megfosztotta mandátumától, és az 1955. szeptember 15-től elfoglalt elnöki tanácsi tagságtól. 1957 augusztusában a szovjet vezetés Moszkvából a Fekete-tenger melletti Krasznodarba telepítette. Rendíthetetlen levelezőként ostromolta szovjet és más európai kommunista pártbéli elvtársait, hogy járjanak közben Magyarországra történő visszatérése ügyében. Az MSZMP KB Politikai Bizottsága 1962. augusztus 15-én a törvénysértésben viselt felelőssége miatt kizárta a pártból. Egy hónap-

pal ezután a szovjet pártvezetés egy kirgiz kisvárosba, Tokmakba költöztette. Ottani száműzetéséből 1967 őszén térhetett vissza Gorkij városába. Az MSZMP PB az 1960–1970-es évek fordulóján több ízben foglalkozott hazatelepedési kéréseivel. A politikai tevékenységtől való eltiltást és a házi őrizetet szabták feltételül, amit nem fogadott el, így repatriálása megghiúsult. Hamvait 1971. február 16-án a családtagok részvétele mellett a Farkasréti temetőben helyezték el.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend bronz és ezüst fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend nagykeresztje és babérraggal ékesített nagykeresztje (1947); Kossuth Érdemrend I. osztály (1948); Köztársasági Elnök Elismerésének Aranykoszorúja (1948, 1949); Magyar Munka Érdemrend arany fokozat (1950); Magyar Népköztársasági Érdemrend I. fokozat (1950).

Fő művei: A magyar demokráciáért. Bp., 1947. A fordulat éve. Bp., 1948. Építjük a nép országát. Bp., 1949. Válogatott beszédek és cikkek. Bp., 1955. Visszaemlékezések 1940–1956. I–II. Bp., 1997. Visszaemlékezések 1892–1925. I–II. Bp., 2002.

Irodalom: A Rákosi-per. Bp., 1950. Molnár Marianna: A vezérkép és funkciói az ötvenes évek Magyarországon. Studium XVII. Debrecen, 1986. Nemes János: Rákosi Mátyás születésnapja. Bp., 1988. Botos János–Gyarmati György–Korom Mihály–Zinner Tibor: Magyar hétköznapiak Rákosi Mátyás két emigrációja között. 1945–1956. Bp., 1988. „Igazuk van a szovjet elvtársaknak, ha így beszélnek velünk...” Beszámoló egy moszkvai látogatásról. A politikai bizottság 1955. január 13-i ülésének jegyzőkönyve. Közli: T. Varga György. Jalta és Szuéz között. 1956 a világpolitikában. Szerk.: Gábor Luca. Bp., 1989. Rákosi Mátyás referátuma az MDP Központi Vezetőségének 1953. júliusi ülésén. Közli: T. Varga György. *Múltunk*, 1990. 1. sz. Dokumentumok Rákositól – Rákosiról. Közli: Vass Henrik. *Múltunk*, 1991. 2–3. sz. Feitl István: A moszkvai emigráció és az MSZMP. *Múltunk*, 1991. 4. sz. Uő: Rákosi Mátyás fellebbezése az MSZMP VIII. kongresszusához 1962. november 6. Uo. Püskösti Árpád: Rákosi a hatalomért. 1945–1948. Bp., 1992. Feitl István: A bukott Rákosi. Bp., 1993. Biró Eugénia: Száműzetésben. Bp., 1994. Püskösti Árpád: Rákosi a csúcson, 1948–1953. Bp., 1996. Püskösti Árpád: Rákosi bukása, száműzetése és halála, 1953–1971. Bp., 2001. Levelek Rákosihoz. Szerk.: Kő András, Nagy J. Lambert. Bp., 2002. Szovjet nagyköveti iratok Magyarországról 1953–1956. Kiszeljov és Andropov titkos jelentései. Szerk.: Baráth Magdolna. Bp., 2002.

Gy. Gy.—M. K. J.

RÁTH ANDRÁS

Arad, 1897. október 27. – Budapest, 1981. december 2.

Magyar Függetlenségi Párt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Római katolikus vallású, értelmiségi családban született. Apja, Reicher Károly árvaszéki elnök volt Aradon. Anyja, Berger Rozália a háztartást irányította. Vezetéknévét Reicherről Ráthra változtatta, keresztnéve Endre változatban is ismert. 1936-ban megnősült, felesége Somos Olga kalaposmester. Vera leányuk (1937) jogtanácsos.

Aradon érettségizett, majd a budapesti tudományegyetemen jogi és államtudományi doktorátust szerzett. Ügyvédi és bírói vizsgája után ügyvédi gyakorlatot folytatott a fővárosban.

1934-ben belépett a Független Kisgazdapártba. A második világháború után az FKGP Budapest IV. kerületi szervezetében a jogsegélyszolgálat vezetője lett. 1945. szeptember 4-én megbízták a IV. kerületi szervezet alelnöki teendőivel. 1945–1946-ban a kerületi nemzeti bizottság tagja, egy ideig elnöke. Tagja volt a kisgazdapárt fővárosi intézőbizottságának és 1947-ig az ügyvédcsoporthoz. 1945. november 4-én a Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyei választóke-

rületben nemzetgyűlési képviselővé választották. 1946. szeptember 7-én bekerült az FKGP Országos Intézőbizottságába. A párt jobbszárnyához, Pfeiffer Zoltán környezetéhez tartozott. 1946–1947-ben részt vett a miniszterelnök mellett működő jogi reformbizottság munkájában. A Budapesti Ügyvédi Kamara választmányi tagja.

1947. március 10-én a pártvezetőséggel való ellentétei miatt – hogy megelőzze kizárását – négy társával együtt kilépett az FKGP-ből. Pfeiffer Zoltán oldalán részt vett az ellenzéki Magyar Függetlenségi Párt megalakításában; annak Pest és Bács megyei listáján 1947. augusztus 31-én ismét beválasztották a törvényhozásba. Az MFP mandátumainak 1947. november 20-i törvénytelen megsemmisítése után felhagyott a politizálással, visszatért az ügyvédi tevékenységhez. Később a kislángi Béke Mezőgazdasági Termelőszövetkezet jogtanácsosa lett, 1970-ben onnan ment nyugdíjba.

Fő műve: Regulus. Kisregény. Arad, 1920.

V. I.–V. V.

RATKÓ ANNA

Párkányháza, Esztergom vármegye, 1903. augusztus 19. – Budapest, 1981. július 20.

Magyar Kommunista Párt

Nagy-Budapest

Apja szerszám- és géplakatos, anyja Duhovnyi Anna háztartásbeli. Tizenöt gyermekes munkáscsaládból származott. Testvérei közül öt leány, a többi fiú. Ő a tizenegyedik volt a gyermekek sorában. 1907-ben költöztek Csepelre, majd onnan Erzsébetfalvára mentek lakni, mert apja a Fegyver- és Gépgyárban kapott munkát. 1914-ben négy bátyját behívták katonának, hárman elesetek, a negyedik fivére hadifogságba esett. 1916-ban további két testvérét is elvitték a frontra. Apja 1925-ben súlyos szívbetegségben meghalt, anyja és idősebb testvérei tartották el a népes családot. Két nővére is a fegyvergyárban, a pisztolyosztályon dolgozott.

Férje, Bíró Károly (1908) eredetileg cipőfelsőrész-készítő munkás. 1925-től szakszervezeti tag. 1927-ben csatlakozott az illegális kommunista párthoz. 1945 után az MKP helyi szervezete titkárhelyettese, a budapesti pártbizottság oktatási osztályvezetője, később a SZOT-iskola tanára. A Szépművészeti Múzeum igazgatóhelyettesi állásából ment nyugdíjba. Egyetlen gyermekük, Éva 1938-ban született.

Tizenhárom éves sem volt még, amikor 1916. februárban munkába kellett állnia a Fegyver- és Gépgyárban. Március 8-án belépett a szakszervezetbe, s hamarosan bizalmas is megválasztották. 1918-ban a gyár raktárából többekkel együtt fegyvert osztott a munkásoknak. A kommün bukását követően gyermekbiróság elé állították, szüleitől elvették jogaik gyakorlását, mivel engedték szervezkedni leányukat. Gyám-ság alá helyezték, egyik nagynénjéhez küldték Esztergomba, a hercegprímás szülőjébe járt kapálni. Egy idő után visszatérhetett a fegyvergyárba, ahol újra bizalmi lett.

1921-ben elbocsátották, ekkor a Hazai Fésűsfonóban kapott munkát, szövönő lett, de volt fonó és cérnázó is, minden munkát el kellett vállalnia. Egész fiatalon a fonoda főbizalmija, majd 1922-től a textilipari munkások szakszervezete erzsébeti csoportjának az elnöke, egészen 1945-ig.

1927-ben belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Párt pesterzsébeti csoportjába, végrehajtó bizottsági tag lett, egyidejűleg bekerült az országos nőszervező bizottságba. Még

ebben az évben több társával együtt bérharcot robbantott ki, ezért mint a sztrájk egyik vezetőjét rendőri felügyelet alá helyezték, de ez sem akadályozta meg a további akciókban való részvételben. A Pest környéki munkásság mozgalmában mint az egyik legfőbb agitátort tartották számon. 1929-től a csepeli Weiss Manfréd Gyár alkalmazottja. 1930-ban férjével együtt bekerült a Demény-mozgalomba. Visszaemlékezése szerint már 1934-ben megszakították a kapcsolatot Demény Pálék csoportjával. Közben, 1933-ban részt vett a textilesek kongresszusán. 1938-ban a Ganz Villanygyárból bocsátották el, ezután újra felvették a Fegyver- és Gépgyárba. 1942-ben az illegális kommunista párt szervezkedésébe is bekapcsolták, Házi Árpád lett a párton belüli felső kapcsolata. 1942–1943-ban a rendőrség többször tartott házkutatást lakásukon, de csak könyveket és kisebb broszúrákat talált. Férjét munkaszolgálatra hívták be, de sikerült megszöknie. A felszabadítást egyik hat gyermeket nevelő bátyjánál érték meg.

1945. január 9-én Pesterzsébeten azonnal hozzáálltak a kommunista párt szervezéséhez. Az MKP delegálta a helyi nemzeti tanácsba. A bátor kiállású, tapasztalt munkásnő hamarosan országos feladatokat kapott; elsőként a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége szervezésével bízták meg. Rákosi Mátyás utasítására csakhamar kinevezték a textilipari szakszervezet főtitkárává, és a *Textilmunkás* című szaklap főszerkesztőjévé. 1945-ben Párizsban – Harustyák József, Török János és Kossa István társaságában – a magyar delegáció tagjaként részt vett és felszólalt a Szakszervezeti Világszövetség ülésén. 1945. december 2-án, a magyar szakszervezetek XVI. közgyűlésén a Szakszervezeti Tanács alelnökévé választották, tisztségét 1948-ban, a Szakszervezetek Országos Tanácsa megalakításakor is megőrizte. Az MKP 1945. májusi értekezletén póttagként bekerült a központi vezetőségbe; a III. pártkongresszuson, 1946. szeptember végén rendes taggá választották. Az MDP feloszlásáig folyamatosan részt vett a testület munkájában.

1945. április 2-án Budapesten beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. A november 4-i nemzetgyűlési választásokon Nagy-Budapest képviselője lett. Az 1945–1947-es parlamenti ciklusban a Nemzetgyűlés jegyzője. Az 1947. augusztus 31-i választásokon ugyancsak a főváros és környéke választó-

tökerületben jutott mandátumhoz. Az 1947–1948. évi költségvetési vitában elmondott parlamenti felszólalásban főleg az általa jól ismert textilipar belső szervezési nehézségeiről, az iparág fejlesztési korlátairól, mindenekelőtt a képzett munkaerő hiányáról beszélt. Az 1949. májusi országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Népfront nagy-budapesti listájáról negyedszer is bejutott a törvényhozásba.

1949. június 11-től a Dobi-kormány népjóléti minisztere lett, ezúttal is Rákosi Mátyás kifejezett óhajára. Ő az első női miniszter Magyarországon. Mivel kiváló szervezőnek bizonyult korábbi beosztásaiban, első feladatainak egyike a korábbi népjóléti tárca egészségügyi minisztériummá való átszervezése lett. Miután az addig szétagólt egészségügyi ellátórendszer összevonását és központosítását végrehajtották, 1950. december 16-tól egészségügyi miniszterként folytatta kormányzati munkáját. Minisztersége alatt lépett életbe a túlzó és népszerűtlen népegyesítés szabályozási rendelet, amelyet a köznyelv az ő nevével összekötve használt. Kormánytagságától súlyos idegkimerültsége és szívinfarktusa miatt kellett megválnia, 1953. április 18-án saját kérésére felmentették. Ezt követően hat hónapig munkaképtelen volt, majd még ugyanabban az évben Gáspár Sándor felkérésére a SZOT titkára lett.

1956. októberben a felkelők őt és férjét többször keresték, ezért családjával együtt bujkálnia kellett. Október 31-én így is elfogták, de Kopácsi Sándor budapesti rendőrfőkapitány utasítására bántatlanul elengedték. 1957. január 1-jén nyugdíjba ment. A közéletben a továbbiakban mint a Textilipari Dolgozók Szakszervezete elnöke, majd tiszteletbeli örökös elnöke vett részt.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (1948); Kossuth Érdemrend III. osztály (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend III. fokozat (1949); Munka Érdemrend (1954, 1963); Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékérem (1959); Tanácsköztársasági Emlékérem (1959); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Munka Érdemrend arany fokozat (1968, 1973); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1978).

M. K. J.–S. M.

REISINGER FERENC

Pusztahídvég, Sarud, Heves vármegye, 1880. január 28. – Budapest, 1955. november 30.

Szociáldemokrata Párt

Borsod-Gömör, Zemplén és Abaúj vármegyék Miskolc törvényhatósági jogú várossal

Nemesi eredetű ősei a németországi Hessen tartományból először Ausztriába költöztek, majd Magyarországra, a Bánátba, végül Heves megyébe települtek át. Egyik hivatásos katoná felmenője, aki az osztrák hadsereg ezredorvosaként Bécsben szolgált, a család tisztii pályára lépő tagjai támogatására alapítványt tett a Theresianumban. A Sarud község külterületét képező Pusztahídvégen először az 1828. évi jegyzékben olvasható a Reisinger (Rejzinger) név. A kis hevesi település akkor az érsekségi uradalomhoz tartozott, s édesapja, Reisinger Bertalan ennek a nagybirtoknak lett az intézője. Édesanyját, Balogh Máriát korán elvesztette, ezért egyik néne nevelte. A római katolikus vallású családban nyolcan voltak testvérek. Első feleségétől, Gorbai Anna Máriától elvált; második házastársa Friedmann Sára szociáldemokrata politikus, aki a Tanácsköztársaság alatti tevékenységéért súlyos börtönbüntetést szenvedett. Képviselősege idején már özvegyen élt. Leánya Anikó.

Elemi iskolába Mezőnyáradon járt, majd az egri liceumban, illetve a miskolci katolikus gimnáziumban töltött két év után Mezőkövesden asztalosinasnak állt. 1898. február 8-án itt állították ki első munkakönyvét, amelyben a kassai, a rozsnyói, a székesfehérvári és a nagykovácsi ipartestületek pecsétjei jelzik, hol dolgozott segédként. Vándorlása után mestervizsgát tett, és asztalosműhelyt nyitott Ábrányban. Két évvel később Miskolcra költözött, s 1908-ig a szakmájából élt.

1896-ban Mezőkövesden belépett a famunkások szakszervezetébe és a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. 1905-ben a famunkások miskolci szakszervezeti csoportja, 1907-től az MSZDP városi vezetőségi tagja; a pártszervezet képviselőjében a felső-magyarországi kerületi, majd az országos pártterkezetek rendszeres küldötte. 1908-tól 1914-ig a Miskolci Munkásbiztosító Pénztár tisztviselője. 1912 áprilisában megindította, és 1914-ig ő szerkesztette a *Miskolci Munkás Újságot*. 1914-ben a Miskolci Általános Hús fogyasztási Szövetkezet igazgatója. E munkakörök megkönnyítették a pártban végzett munkáját, mivel szabadabb mozgást és anyagi függetlenséget biztosítottak számára.

Az első világháborúban a 10. honvéd pótzászlóalj katonájaként harminckét hónapos frontszolgálatot teljesített; 1918 februárjában szakaszvezetőként szerelt le. Miskolcra visszatérve háborúellenes gyűléseket szervezett. Megbízták az állami munkaközvetítő hivatal városi fiókjának megalakításával és vezetésével. Az őszirózsás forradalom első napjaiban megszervezte a helyi nemzetőrséget, amelynek parancsnoka lett. A november 3-i népgyűlésen a vármegyei és a városi nemzeti tanács társelnökévé választották. November 16-

tól Miskolc főispáni rangú kormánybiztosa. Egyidejűleg az ózdi és a sajszentpéteri járások, valamint Diósgyőr közigazgatási vezetője.

A Tanácsköztársaság kikiáltása után, 1919. március 22-től a miskolci és a Borsod megyei népbiztosok tanácsa, majd a vármegyei tanács intézőbizottsága és a háromtagú városi direktórium tagja. Április 14-én delegálták a Tanácsok Országos Gyűlésébe. Júniusban a Szövetséges Központi Intézőbizottság tagjává választották. Nagy erőfeszítéseket tett a közellátási problémák megoldására, a közigazgatás működésének biztosítására, a termelés fenntartására. Igyekezett meggátolni a radikálisok „forradalmi túlkapásait”. A kommün bukása után a miskolci katonai parancsnokság több társával együtt fogházba záratta, majd két hónap után Zalaegerszegre internáltatta, ahonnan 1920. február végén szabadult. A miskolci ügyészség – helyt adva az új kormánybiztos-főispán tanúvallomlásának, amely szerint elődje a forradalmak idején biztosította a rend megőrzését – eljettette vádemelési javaslatát.

1922 januárjában megbízták az akkor létesített miskolci párttitkárság vezetésével. A szociáldemokrata pártszervezet újjászervezése mellett a központi titkárság hozzájárulásával üzleti vállalkozásokba kezdett, bank- és váltóüzletet nyitott, terménykereskedéssel foglalkozott. Saját megélhetésén felül a pártszervezet költségeit is így fedezte, mivel ő biztosította a helyiséget a pártiroda céljára. Később autótaxi-vállalatot üzemeltetett.

Az 1922 és 1935 között megtartott valamennyi parlamenti választáson elindult a miskolci választókerületben, és az MSZDP listavezetőjeként mindannyiszor mandátumhoz jutott. Az 1922. évi Nemzetgyűlésben a közjogi, a vízügyi, majd a házhely-előkészítő bizottságok tagja. Az 1926. évi Országgyűlésben a földművelésügyi, a kérvényügyi, a könyvtár- és múzeumügyi, valamint a véderőbizottságban kapott helyet. Az 1931–1935. évi ciklusban a naplóbíró bizottság és a véderőbizottság tagja. Végül az 1935-ben összehívott Országgyűlésben ismét a véderőbizottságban dolgozott, és bekerült a honvédelmi bizottságba is. Jó előadói és vitakészségével, közbeszólásaival tevékeny résztvevője a törvényhozás munkájának. Több esetben – indulatoktól sem mentes – folyosói afférok szereplője, többször került a mentelmi bizottság elé, nem csupán a parlamentben történtek következtében, hanem számos esetben a képviselői gyűléseken tett, a hatóságoknak nem tetsző kijelentései miatt. A helyi közélet jól ismert szereplője, 1926. december 31-től Miskolc városi központi választmányi, 1930. november 16-tól törvényhatósági bizottsági tagja.

1938 decemberében családjával együtt Budapestre költözött. Az 1939. évi választásokon pártja ötödször is jelölte, de az egyre inkább jobbra tolódó közhangulat miatt nem kapott megfelelő támogatást, így több más szociáldemokrata mandátummal együtt a miskolci is elveszett. Ezt követően egy ízben még eleget tett egy miskolci előadói meghívásnak, majd visszavonult a politikától. Bankkölcsönből a MÁV-tól bérelt telepen fűtőanyag-kereskedelmi vállalatot alapított Vizafo-gón. A lakásán kialakított irodában kezdte, de cégét hamarosan több embert foglalkoztató nagykereskedelmi vállalat-tá fejlesztette. 1944. november 11-én a nyilasok elhurcolták, előbb a Sváb-hegyre, aztán a Margit körüti fogházba, majd Sopronkőhidára vitték, onnan végül gyalogmenetben Linzbe irányították, s a többi őrizetessel együtt mezőgazdasági munkára osztották be a helybeli parasztokhoz.

1945. július 26-án érkezett vissza Budapestre. A Szociáldemokrata Párt felkérésére a tapasztalt politikus ismét bekapcsolódott a közéletbe. Pártja a Magyar Nemzeti Bank Főtanácsába delegálta. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Borsod-Gömör, Zemplén és Abaúj megyei választókerületben újra képviselő lett. November 23-án az SZDP titkárságának az ajánlására kinevezték belügyi politikai államtitkárrá. Hatáskörébe tartozott a közigazgatási főosztály, ezen belül a megyei, a községi és a városi ügyosztályok felügyelete, ami akkor a B-listázás ellenőrzését is jelentette. A kommunisták által vezetett minisztériumban szinte lehetetlen volt a szociáldemokrata irányvonal érvényesítése; számos intézkedésről, áthelyezésről, kinevezésről csak utólag értesült. Pártja elégedetlen volt azzal, amit ebben a helyzetben el tudott érni, ezért 1947. június 14-én vissza-

hívták államtitkári tisztségéből, egyúttal országos erdészeti felügyelővé jelölték; új posztját július 3-án foglalta el. Fel-szabadult idejét ismét a pártmunkának szentelte; számos előadást tartott Miskolcon és a megyében, részt vett az SZDP választási kampányában. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon megőrizte borsodi mandátumát. Október 15-től a honvédelmi állandó bizottság helyettes elnöke. Az 1947–1948. évi költségvetési vitában, a pénzügyi tárca fejezetének részletes tárgyalásakor a kormányzat adó- és hitel-politikájával foglalkozott. Szerinte a költségvetés minde-nekelőtt azért jó, mert egyensúlyban vannak a bevételek és a kiadások. Viszont látni kell, fűzte hozzá, hogy az egyensúlyt az életszínvonal letörésével sikerült megteremteni. 1948. november közepén a honvédegyeszségek átszervezéséről szóló törvényjavaslat előadója.

1948. júniusban átigazolták ugyan a Magyar Dolgozók Párt-jába, de az egyesített pártban nem kapott semmilyen tisztséget. Az 1949. májusi választásokon már nem indult. 1950-ben kérte nyugdíjazását, haláláig a politikai élettől visszavonul-tan élt. 1992-ben Miskolc város önkormányzata utcát neve-zett el róla.

Kitüntetése: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947).

Irodalom: Látogatás Reisinger Ferencnél. *Esti Kurír*, 1939. október 2. Források a borsodi és miskolci munkásmozgalom történetéhez I–V. Összeállította: Beránné Nemes Éva, Román János. Miskolc, 1975–1984. Reisinger Ferenc. *Észak-Magyarország*, 1979. március 27. Talán rá is emlékezhetnénk! *Észak-Magyarország*, 1989. június 28.

B. N. É.–M. K. J.

REISSINGER MÁRIA

Egerszalók, Heves vármegye, 1901. december 22. – Eger, Heves megye, 1986. október 18.

Szociáldemokrata Párt Heves és Nógrád-Hont vármegyék

Apja Reisinger Bertalan kántortanító, anyja Pap Rozália tanítónő. Egy húga született, Anna (1904–1969). Római katolikus vallású. 1955-ben Egerben kötött házasságot, férje Székely Béla Elemér (1888–1961) főpénztáros.

1920-ban az angolkisasszonyok egri tanítóképzőjében tanítói és kántori oklevelet kapott. 1929-ben Markaz elemi iskolájában vállalt állást. Apai nagybátyja, Reisinger Ferenc szociáldemokrata politikus hatására érdeklődése a politika felé fordult, 1945. április 13-án belépett a Szociáldemokrata Pártba. A következő évtől részt vett a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége Heves megyei szervezete kiépí-

tésében. Az 1947. augusztus 31-én tartott országgyűlési választáson a Heves és Nógrád-Hont vármegyei választókerületben az SZDP listáján pótképviselő lett. 1948. április 26-án a lemondott Brumiller László helyére behívták a törvényhozásba. 1948. júniusban átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába. 1950-ben Egerben kinevezték általános iskolai igazgatónak. 1956 után belépett a Magyar Szocialista Munkáspártba, de 1961. évi nyugdíjazásáig inkább pedagógiai munkájával foglalkozott, jelentősebb közéleti tisztséget már nem vállalt.

Sz. R.

REÖK IVÁN

Szeged, 1894. május 16. – Budapest, 1967. november 1.

Független Kisgazdapárt

Országos lista

Apja Reök Iván földbirtokos, vízügyi mérnök, aki Zürichben végezte az iskoláit. Anyja Kelemen Ida, Kelemen István ügyvéd leánya. Evangélikus vallású. Heten voltak testvérek, négy fiú és három leány. 1925-ben megnősült, gyermeke Zsuzsa (1926).

Az elemi iskola négy, majd a gimnázium nyolc osztályát Szegeden járta ki, és orvosi tanulmányait is az ottani tudományegyetemen kezdte. 1919-ben részt vett az egyetemi hallgatók baloldali mozgalmában, ezért tanulmányait 1919–1921-ben Bécsben kellett befejeznie. Sebész szakorvosi vizsgát tett. 1924-től Jugoszláviában élt. 1929-től az Országos Társadalombiztosító Intézet pestújhelyi munkáskórháza osztályvezető főorvosaként dolgozott, emellett magánpraxist is folytatott. Tanulmányutakat tett Európa szinte valamennyi országában, angol, francia és német nyelven beszélt. A második világháború idején hadiszolgálatot teljesített.

1945-ben kinevezték a budapesti Uzsoki utcai kórház sebészeti osztálya főorvosává. 1945-ben belépett a Független Kisgazdapártba, a párt orvoscsoportjának vezetőségi tagja, majd elnöke. 1947 nyarától az FKGP budapesti V. kerületi szervezetének elnöke. 1945. október 7-én, a budapesti közvéleményi választásokon bekerült a fővárosi törvényhatósági bizottságba. November 4-től nemzetgyűlési képviselő, a kisgazdapárt országos listáján jutott mandátumhoz. 1947. augusztus 31-én az FKGP országos listájáról ismét bejutott az Ország-

gyűlésbe. A törvényhozásban többnyire egészségügyi kérdésekben szólalt fel, illetve interpellált. 1948. február 6-án pártja szónokaként támogatta az Egészségügyi Világszervezet alkotmányának becikkelyezését. 1949. február 11-től az FKGP Politikai Bizottságának tagja. 1950-től Budapest Főváros Tanácsának tagja.

A politika mellett fontos szerepet játszott a szakszervezeti mozgalomban, több szakmai szervezetben és egyházában. 1945. novembertől az orvosszakszervezet alelnöke, 1946–1947-ben társelnök, 1948-tól elnök. 1945–1947-ben az Országos Közegészségügyi Tanács és a Budapesti Önkéntes Mentőegyesület igazgatósági tagja. 1947–1948-ban az Országos Luther Szövetség elnöke. 1949. március 12-én az evangélikus egyház egyetemes felügyelőjévé választották. Tisztségéről 1952. február 19-én lemondott. Számos hitélettel, vallási és természet-tudományos kérdéssel foglalkozó műve jelent meg. Az evangélikus értelmiségi konferenciák rendszeres előadója.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1948); Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend III. osztály.

Fő művei: Az általános sebészet keresztmetszete. Bp., 1942. A sebész találkozik Istennel. Bp., 1942. Az élőlények tájékozódása. Bp., 1944. Élet és halál. Bp., 1947. Boldogság és szenvedés. Bp., 1948.

V. I.–V. V.

RÉVAI JÓZSEF

Budapest, 1898. október 12. – Balatonaliga, Veszprém megye, 1959. augusztus 4.

Magyar Kommunista Párt

Csongrád és Csanád vármegyék Szeged és Hódmezővásárhely törvényhatósági jogú városokkal

Zsidó kispolgári családban született. Apja Lederer Ignác, anyja Sidivers Laura. Hárman voltak testvérek, bátyja később külföldön élt, Emma nővére Szántó Zoltán felesége lett. 1934-ben megismerkedett Grünwald Líviával (1905–1990), Gács László húgával, aki 1929-től a Vörös Segélyben dolgozott, majd 1932-ben a KMP tagja lett. 1934-ben három hónapos börtönbüntetésre ítélték, kiszabadulása után leendő férjét követve Prágába, majd a Szovjetunióba emigrált. 1937-ben

Moszkvában házasodtak össze. Felesége 1946–1947-ben a kommunista párt nőtitkársága vezetője, 1949-től a kultusz-, majd az oktatási minisztérium osztályvezetője. Két fiuk közül János (1940) a Szovjetunióban született, 1962-ben az Eötvös Loránd Tudományegyetemen fizikusi oklevelet szerzett, az MTA KFKI Részecske- és Magfizikai Kutatóintézete munkatársa, 1984-ben a tudományok doktora címet szerzett. Második gyermekük, Gábor (1947) már Magyarországon szüle-

tett, 1973-ban az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán filozófia–német szakos diplomát szerzett, hosszú ideig szabadfoglalkozású műfordító, majd 1991–1994-ben a főpolgármesteri hivatal sajtófőnöke, 1994–1997 között a *Budapesti Újság* főszerkesztője, 1998-tól a Magyar Könyvklub igazgatója.

Kereskedelmi érettségit tett, majd Bécsben és Berlinben egyetemi tanulmányokat folytatott, diplomát azonban nem szerzett. Már középiskolásként tagja lett a Galilei Körnek, és részt vett annak háborúellenes megmozdulásaiban. Verseket és irodalmi problémákkal foglalkozó cikkeket írt, főként Kassák Lajos *Ma* és *Tett* című folyóirataiban publikált. Írásait a minden régivel szakítani akarás jellemezte. 1917 őszén a szociális kérdések és a gyakorlati politika felé fordulva néhány ifjú társával együtt kivált Kassák köréből, s Kilencszáz-tizenhét címmel önálló programot fogalmazott meg. 1918 folyamán bekapcsolódott a forradalmi szocialisták Korvin Ottó és Sallai Imre vezetete szervezkedésébe. 1918 novemberében a Kommunisták Magyarországi Pártja alapító tagja, a pártlap, a *Vörös Újság* egyik legfiatalabb munkatársa. Gondolkodását alapvetően Szabó Ervin, Kun Béla és Lukács György hatása formálta. A Budapesti Központi Forradalmi Munkás- és Katonatanács tagja.

1919 őszén, a kommün bukása után emigrálnia kellett, Bécsbe távozott. A párton belüli politikai harcokban Lukácssal együtt a Landler-frakcióhoz csatlakozott. Írt a *Proletárba*, 1921-től a *Bécsi Vörös Újság* munkatársa, 1925 augusztusától a magyar párt Bécsben kiadott elméleti lapja, az *Új Március* egyik szervezője és irányítója. A KMP vezetői elismeréssel fogadták az írásait, és bevonták a párt irányításába. A kommunista párt első, 1925. évi bécsi kongresszusán ellátta a titkári teendőket. 1926 júniusában Berlinben a központi bizottság Lukácssal együtt póttagként kooptálta a testületbe, és az itthoni mozgalom erősítésére Magyarországra küldték. A KMP 1926. december 29–30-i plénumára ismét Bécsbe utazott. 1928 végén teljes jogú KB-tag lett. Többször járt különböző pártmegbízatásokkal Magyarországon, így ő szervezte meg a *Kommunista* című lapot. Az emigráció belső vitáiban elítélte Alpári Gyulát és Szántó Bélát a szociáldemokráciával és a szakszervezeti mozgalommal kapcsolatos békülékeny álláspontjuk miatt. Lukács magyarországi helyzetelemzésétől, az ún. Blum-tézisektől azok „opportunistá” volta miatt szintén elhatárolta magát. Lukácshoz fűződő tanítványi-baráti kapcsolata a vita során törést szenvedett.

A KMP második, 1930. februári áprilovkai kongresszusán ideológusi szerepe ellenére a parasztpolitikáról tartott beszámolót. Frakciózással vádolták, ezért kimaradt a KB-ból. A KMP Külföldi Bizottsága határozata értelmében újra Magyarországra kellett jönnie. 1930. december 19-én tért vissza, de néhány nap múlva, december 31-én az egyik illegális találkozásán letartóztatták, és 1931-ben három és fél évi fegy-

házra ítélték. 1932. decembertől a Csillagbörtönben raboskodott, ezalatt írta Szabó Ervin helye a magyar forradalomban, valamint Marx és a magyar forradalom című tanulmányait. 1934. januári kiszabadulása után először Prágába, majd a Szovjetunióba ment. Moszkvában a Komintern Végrehajtó Bizottsága tagjaként dolgozott, emellett a Lenin Iskola tanára. 1937 és 1939 között ismét Prágában élt, a *Dolgozók Lapja* és a *Magyar Nap* című újságok munkatársa, ő irányította a magyar pártszervezet ügyeit.

Gyakorlati munkája mellett ezekben az években is jelentős elméleti cikkeket, tanulmányokat írt. Mindenekei előtt a népfretpolitika és a kommunista mozgalom kapcsolatát igyekezett tisztázni. Ekkor készítette a hazai munkásmozgalom stratégiája szempontjából egyik legjelentősebb művét, a Marxizmus és népiességet. (A könyv 1943-ban Kállai Gyula neve alatt itthon is megjelent.) Prágából a német megszállás elől Lengyelországon és Svédországon keresztül visszatért a Szovjetunióba, 1939 nyaratól ismét Moszkvában dolgozott. A második világháború idején, a Komintern VII. kongresszusa szellemében, a népfretpontos összefogáson alapuló antifasiszta küzdelem aktív résztvevője; rendszeresen közölt írásokat az *Új Hangban*, ő irányította a moszkvai Kossuth rádió adásait, és szerkesztette az *Igaz Szó* című újságot. Fontos szerepet játszott az 1944. szeptemberi és októberi értekezleteken, amelyeken megvitatták az MKP új akcióprogramját. Gerő Ernővel együtt ők véglegesítették a pártprogramot.

1944. október végén Románián keresztül tért haza, november 5-én érkezett Szegedre. A Magyar Kommunista Párt ideiglenes központi vezetőségi tagjaként a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front egyik szervezője lett. Egy demokratikus napilap megjelenésének előkészítésével is megbízták, a *Dél-magyarország* november 19-én a népfretp lapjaként jelent meg. Neve 1945. április 7-ig szerepelt a lap címlapján. A nemzeti függetlenségi frontot alkotó pártok december 3-i, szegedi tárgyalásain ő képviselte az MKP-t. December 22-én – Szeged város képviselőjeként – az MKP egyik vezérszónoka az Ideiglenes Nemzetgyűlésben a kormányprogram feletti vitában. 1945. január 26-tól május 11-ig a Nemzeti Főtanács póttagja, majd szeptember 27-ig az államfői testület rendes tagja. A fővárosi hadműveletek befejezését követően, az áprilisi központi vezetőségi ülésen bekerült a titkárságba. A párt immár legális központi lapja, a *Szabad Nép* főszerkesztője. Az 1945. májusi pártkonferencia után létrehozott politikai bizottságba is beválasztották. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Csongrád és Csanád vármegyei választókerületből bejutott a törvényhozásba. A hetvenfős kommunista frakció vezetőjeként sokirányú munkát végzett, tagja volt a parlament politikai bizottságának, pártja vezérszónoka a Tildy- és a Dinnyés-kormány programja feletti vitában; az államforma kérdéséről folytatott vitában a kisebbségi vélemény előadója. Az 1947. augusztus 31-i választásokon

ismét korábbi választókerületében szerzett mandátumot, s újból tagja lett a parlament politikai bizottságának. Október 15-től az Országgyűlés külügyi bizottságának elnöke. Ebben a ciklusban is ő állt a kommunista frakció élén. A második Dinnyés-kormány programvitájában azt hangsúlyozta, hogy az ország legsúlyosabb problémája a közellátás, mindelelőtt a kenyér biztosítása. Úgy vélekedett, hogy az eluralkodott pánik nem indokolt ugyan, de a gabonakészletekkel való szigorú elszámoltatást, a kötelező kivetéseket és a kötött gazdálkodás szélesítését indokoltak tartotta. A magyar–jugoszláv barátsági szerződés becikkelyezési vitájában vezérszónoklatát azzal kezdte, hogy „ezzel a szerződéssel kezdődik külpolitikai értelemben a magyar nemzet életének új, háború utáni korszaka”. Az 1848–1849. évi forradalom és szabadságharc centenáriumáról megemlékező törvényjavaslat előadójaként kijelentette: a kommunisták tudják, hogy Kossuth Lajosnak volt igaza Széchenyi Istvánnal, és Petőfi Sándornak Vörösmarty Mihállyal szemben, de valamennyiüknek ott van a helye „a magyar haladás végeláthatatlan sorában”.

1947. szeptember 22–27. között Farkas Mihállyal együtt ő képviselte az MKP-t a Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodájának a Wroclav melletti Szklarszka Porebában tartott, a második világháború utáni államközi kapcsolatokban fordulatot hozó alakuló ülésén. A résztvevő kilenc kommunista párt tanácskozásán a szovjet formulát fogadták el, miszerint a népi demokrácia betölti a proletárdiktatúra funkcióit, ezért a tanácskozáson elmondott „népfrontos” beszéde és addigi, a többpártrendszerrel hosszú távon számoló nézetei miatt önkritikára kényszerült. 1947–1948 fordulóján – alkalmazkodva az új helyzethez – már az egységes munkáspárt, a Magyar Dolgozók Pártja programnyilatkozatának kidolgozását irányította. Az 1949. március 5–6-i központi vezetőségi ülésen a közigazgatási rendszer átszervezése kapcsán a törvényhozásról sem feledkezett meg: „Kétségtelen, hogy parlamentünket is meg kell reformálni, mert még magán hordozza a polgári, a fecsegő parlamentarizmus maradványait, a törvényhozás és a végrehajtás kettősségét.”

Az 1949. május 15-i választásokon a Magyar Függetlenségi Népfront Csongrád megyei listáját vezette. A párt meghatározó ideológusaként a Moszkvából jött vezetők „négyes fogatának” negyedik tagja; az egyesített munkáspártban is megőrizte vezető tisztségeit, 1950–1951-ben az MDP főtitkár-helyettese. 1950-ben megvált a *Szabad Nép* főszerkesztői posztjától. Az MDP szűkebb vezetőségéből egyedül neki voltak aggályai a Rajk-perrel kapcsolatban, természetesen nem a nyilvánosság előtt. 1949. június 11-től 1953. július 4-ig népművelési miniszter. A kultúra teljhatalmú és kíméletlen diktátora volt, ahogy ez kifejezésre jutott a Lukács-vitában (1949–1950), majd a Déry Tibor irodalmi munkásságát bíráló Felelet-vitában (1952) játszott szerepében. 1949-ben az átszervezett MTA tiszteletbeli tagjává választották.

Az 1953. júniusi párthatározat elmarasztalta azért, mert teljesen kisajátította az elméleti és a kulturális munka irányítását. Kihagyták a kormányból, az MDP Politikai Bizottságából, és KV-titkári pozíciójából is leváltották. 1953. júliustól az Elnöki Tanács helyettes elnöke, de számára ez egyenlő volt a teljes mellőzöttséggel. Októberben megbízták a *Társadalmi Szemle*, a párt elméleti folyóirata főszerkesztői tisztevel. Az 1956. júliusi KV-ülésen némi huzavona után visszatért a politikai bizottságba. Újbóli megválasztásában fontos szerepet játszott, hogy márciusban, az SZKP XX. kongresszusa utáni központi vezetőségi ülésen keményen bírálta Rákosi Mátyás politikáját, és sürgette a törvényesség helyreállítását. Már korábban is betegeskedett, krónikus szívbaja egyre kevésbé tette lehetővé, hogy teljes értékű munkát végezzen.

1956. október 23-i megjelenését a *Szabad Nép* székházában a lap újságírói ellenségesen fogadták. Október 25-én megszűnt politikai bizottsági tagsága. Október 31-én a szovjet nagykövetség munkatársai a Szovjetunióba menekítették. Már 1957 áprilisában hazatérhetett az emigrációból, miután az MSZMP Ideiglenes Intézőbizottsága februárban visszahívta. Hazahívása gesztus volt a párt legrégebb generációja számára. Még a Szovjetunióban írta meg *Eszmei tisztaság!* című politikai helyzetértékelését, amely a *Népszabadság* március 7-i számában jelent meg, s amelyet a Kádár-féle vezetés tagjai egyfajta ideológiai restaurációs kísérletként értékelték. Itthon megpróbált bekapcsolódni az elméleti munkába, de a korábbi időszakokkal szemben nem tudott elég kritikus lenni: lényegében visszautasította a Rákosi-rendszer ért – szerinte túlzott – kritikákat. Úgy látta, hogy Magyarországon nincsen szükség új politikára, nem mást, hanem a régit kell jobban csinálni. Az 1957. júniusi pártkonferencián elmondott felszólalásával Kádár János baloldali ellenfelei elére állt, vagy ahogyan Kádár már győzelme biztos tudatában fogalmazott: „a bukott vezetőség összetört zászlaját lengette meg”. Az új pártvezetés határozottan visszautasította az általa képviselt platformot. Látszólag, pártszerű magatartást tanúsítva, meghajolt a többség véleménye előtt, így 1957. június 29-én beválasztották az MSZMP Központi Bizottságába. Az Elnöki Tanácsban 1958. november 26-ig töltötte be az elnökhelyettesi tiszteket, de haláláig tagja maradt a testületnek. Élete végéig Szeged városát képviselte az Országgyűlésben. A törvénysértéseket lezáró, 1962. évi központi bizottsági határozatban nem nevezték meg a felelősök között.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1946); Köztársasági Elnök Elismerésének Aranykoszorúja (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend nagykeresztje (1948); Kossuth Érdemrend II. osztály (1948); Kossuth-díj (1949); Magyar Népköztársasági Érdemrend I. fokozat (1950); Magyar Népköztársaság Érdemrendje (1953); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1958).

Fő művei: Marxizmus és magyarság. Bp., 1946. Élni tudunk a szabadsággal. Bp., 1949. Kulturális forradalmunk kérdései. Bp., 1952. Válogatott irodalmi tanulmányok. Bp., 1960. Válogatott történeti írások I–II. Bp., 1966.

Irodalom: József Farkas: Rohanunk a forradalomba. Bp., 1957. Sőtér István: Révai József. *Magyar Tudomány*, 1959. 9. sz. Molnár Erik: Révai József történelemszemléletéről. *Kritika*, 1966. 7. sz. Mód Aladár: Révai József történelemszemléletéről. *Valóság*, 1967. 1. sz. Erényi Tibor: Révai József történelemszemléletéről. *Párttörténeti Közlemények*, 1967.

2. sz. Lackó Miklós: Révai műltszemléletének alakulása. Válságok és választások. Történeti tanulmányok a két világháború közötti Magyarországról. Bp., 1975. Urbán Károly: Révai József. H. n., 1978. Borsányi György: Kun Béla. Bp., 1979. Hermann István: Lukács György élete. Bp., 1985. Rainer M. János: Az író helye. Viták a magyar irodalmi sajtóban 1953–1956. Bp., 1990. Moszkvának jelentjük... Titkos dokumentumok 1944–1948. Szerk.: Izsák Lajos, Kun Miklós. Bp., 1994.

M. K. J.—S. M.

RÉVÉSZ FERENC

Budapest, 1912. december 9. — Budapest, 1985. április 21.

Szociáldemokrata Párt

Somogy vármegye Kaposvár törvényhatósági jogú várossal

Munkáscsaládban született; apja, Révész Zsigmond nyomdász volt, a nyomdászok szakszervezetének egyik vezetője, a fővárosi törvényhatósági bizottságban a szociáldemokrata párt képviselője. Anyja Reiner Margit. Három testvére volt. 1944 őszén édesapját és öccsét a nyilas Nemzeti Számonkérő Szék kivégeztette. Nagybátyja az emigrációból visszatért Révész Mihály újságíró, a *Népszava* és a *Szocializmus* szerkesztője. Nős, felesége Réthy Éva (1928–1983). Gyermekei: Éva (1947), Krisztina (1951), István (1952).

Az elemi iskola után kitanulta a bördíszműves szakmát, majd 1931-ben kereskedelmi érettségit tett. 1933-tól öt éven át a Fővárosi Gázművek tisztviselője volt. Már középiskolásként részt vett a Magyarországi Szociáldemokrata Párt VIII. kerületi ifjúsági csoportja összejövetelein. 1930-tól az MSZDP, majd az Országos Ifjúsági Bizottság tagja, 1931 és 1935 között titkára. Előadásokat és szemináriumokat tartott, cikkeket és könyveket írt. 1938. február 15-én politikai tevékenysége miatt letartóztatták, majd internálták. Hat hónapot töltött toloncházban, feketelistára tették, elbocsátották az állásából. Ekkor írta Zola életéről és műveiről szóló tanulmányát. A rendőrség később is több alkalommal őrizetbe vette, majd munkaszolgálatosként 1941-ben Erdélybe, 1943-ban Ukrajnába vitték. 1944-ben Nagykanizsára internálták, majd megjárta a leghírhedtebb koncentrációs táborokat: Auschwitzot, Oranienburgot, Flossenbürgot és Dachaut.

1945 augusztusában, az SZDP XXXIV. kongresszusán beválasztották a huszonegy tagú pártvezetőségbe. 1945. november 4-én az SZDP országos listáján nemzetgyűlési képviselővé választották. Az 1947. január–február fordulóján tartott XXXV. kongresszuson kikerült a pártirányításból. 1948 márciusában ismét tagja lett a pártvezetőségnek, ekkor bekerült a politikai bizottságba is. 1945 közepétől — Justus Pál utódként — az oktatási titkárság vezetője a párt központi

apparátusában. 1947 őszétől az *Anyag és Adatszolgáltatás* című folyóirat szerkesztője. Az MDP alakuló kongresszusán a központi vezetőség tagjává választották, ezután az egyesített pártapparátus agitációs és propagandaosztályának helyettes vezetőjeként dolgozott. Másfél éven át szerkesztette a *Pártmunkás* című lapot. Emellett is folytatta irodalomtörténeti-elméleti kutatásait. Az 1947. augusztus 31-i választásokon Somogy megye képviselőjeként jutott be az Országgyűlésbe. Tagja volt a törvényhozás politikai bizottságának. Az 1949. májusi népfrontos választásokon ugyancsak Somogy megyében szerzett mandátumot.

1951 márciusáig volt az MDP KV, a szervezőbizottság és az apparátus tagja. A volt szociáldemokratákat körülvevő bizalmatlanság miatt kellett távoznia a párt irányító testületeiből. 1951. májustól a Magyar Tudományos Akadémia könyvtárába helyezték osztályvezetőnek. 1956. szeptember 1-jétől 1980. évi nyugdíjba vonulásáig a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár igazgatója, majd főigazgatója.

1959-ben beválasztották a Magyar Szocialista Munkáspárt Budapesti Bizottságába, 1970-ben pedig az MSZMP Központi Bizottságába, melynek haláláig tagja maradt. 1956 szeptemberétől tagja Budapest Főváros Tanácsának. A *Budapest* című folyóirat szerkesztőbizottsági tagja. A Fővárosi Művelődésügyi Állandó Bizottság elnöke, részt vett továbbá a Fővárosi Népművelési Tanács, a Fővárosi Idegenforgalmi Munkabizottság és az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács munkájában is.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend III. fokozat (1951); Munka Érdemrend arany fokozat (1962, 1965, 1968); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1972); Magyar Népköztársaság Zászlórendje (1979);

Magyar Népköztársaság Babérkoszorúval Ékesített Zászlórendje (1982).

Fő művei: Zola. Bp., 1938. Makszim Gorkij. Bp., 1946. Származástan. Bp., 1948. Csokonai Vitéz Mihály. Bp., 1948. A nemzetközi munkásmozgalom időszerű kérdései. Bp., 1949.

Irodalom: Révész Ferenc: Visszaemlékezés 25 év történetéből. *Társadalmi Szemle*, 1970. 2. sz. *Népszabadság*, 1985. április 23., 30. *Magyar Nemzet*, 1985. április 23. *Népszava*, 1985. április 23., 30.

H. J.—K. Zs.—Z. K.

RÉVÉSZ LÁSZLÓ

Kecskemét, 1889. november 20. — Kecskemét, Bács-Kiskun megye, 1965. január 18.

Független Kisgazdapárt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Református, értelmiségi családban született. Apja, Révész Ferenc ügyvéd Kecskemét város tisztviselője volt. Anyja Muraközi Judit, aki 10 kat. hold szántóval és 5 kat. hold szőlővel rendelkezett. 1915-ben megnősült, felesége Muraközi Erzsébet (1895–1978). Három fiuk közül László (1916) a berni egyetem jogi karának nyugalmazott professzora, István (1917–1976) ügyvéd volt, Sándor (1925) nyugalmazott biztosítási tisztviselő.

Jogi tanulmányait a kecskeméti jogakadémián kezdte, majd a kolozsvári Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetemen szerzett jogi és államtudományi doktorátust. Közben egy évig a berlini Humboldt Egyetemen tanult. 1916-ban Budapesten egységes ügyvédi és bírói vizsgát tett. 1915 augusztusától jegyző, 1919. március 21-től járásbíró a kecskeméti járásbírószékhelyen. A Tanácsköztársaság idején, 1919. június 12-én kinevezték forradalmi törvényszéki elnökké. A kommün alatti magatartásáért ellene indított szélsőjobboldali támadások miatt 1920-ban kilépett az állami szolgálatból. 1921-ben önálló ügyvédi irodát nyitott Kecskeméten, emellett 18 kat. hold földjén gazdálkodott. 1925-től 1948-ig a Kecskeméti Magyar Kereskedelmi Bank igazgatósági tagja, majd elnöke. Az Első Kecskeméti Hírlapkiadó és Nyomda Rt. igazgatóságába is beválasztották.

1910-től a kecskeméti Felsőkerületi Függetlenségi és 48-as Párt és Népkör tagja. 1930-ban, a párt megalakulásakor csatlakozott a Független Kisgazdapárthoz. 1938-tól a kecskeméti szervezet elnöke és az országos nagyválasztmány tagja. 1929-től 1934-ig városi törvényhatósági bizottsági tag. 1939-ben Kecskeméten a Független Kisgazdapárt listáján országgyűlési képviselővé választották. Demokratikus beállítottsága, az 1848-as függetlenségi hagyományokhoz való ragaszkodása alapján 1940-ben Magyarország háromhatalmi egyezményhez való csatlakozása ellen foglalt állást, és 1943-ban ő is aláírta a kisgazdapárt Kállay Miklós miniszterelnök-höz eljuttatott háborúellenes memorandumát. Tagja volt an-

nak a delegációnak, amely a két párt közötti parlamenti szövetség megkötéséről tárgyalt a Szociáldemokrata Párttal. 1944. március 19. után a németek elől el kellett menekülnie. Kecskeméttől 10 km-re, egy tanyán húzódott meg. Csak a város 1944. október 31-i felszabadítása után tért vissza Kecskemétre.

1944. december 17-től az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja. Újra beválasztották Kecskemét város törvényhatósági bizottságába és kisgyűlésébe (1945–1949). Az 1945. augusztus 20-i nagyválasztmánytól az FKGP Országos Intézőbizottságának a tagja. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választáson a Pest és Bács megyei listán képviselővé választották. 1946. október 22-től a Nemzetgyűlés háztagya. Nagy Ferenc és a párt paraszti szárnya politikáját támogatta. Újjászervezte, és 1944. december 1-jétől 1946 júliusáig ő vezette a kecskeméti jogakadémiát, amely 1946. szeptember 20-án tiszteletbeli professzori címmel tüntette ki. 1946. szeptember 1-jétől 1947-ig a *Kecskeméti Lapok* főszerkesztője. 1947. július 13-tól az FKGP kecskeméti szervezetének a „vezérelnöke”. 1946–1948-ban a Kecskeméti Gazdasági Gözmalom igazgatósági tagja. 1946. november 19-én a Református Egyesület tiszteletbeli elnökévé választották. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyei választókerületből ismét bejutott a törvényhozásba.

1948. június közepén egészségi okokra hivatkozva lemondott a képviselőségről, mandátumát július 6-án szüntették meg. Visszaköltözött Kecskemétre, majd amikor a zaklatások miatt tarthatatlanná vált a helyzete, szikrai szőlőjében húzódott meg. 1956. október 28-án Kecskeméten kezdeményezésére és irányításával alakult újjá a Független Kisgazdapárt. Újraindította a *Kecskeméti Lapok* című kisgazdapárti újságot, amelynek ő lett a főszerkesztője. 1956. november 4. után ismét visszavonult Szikrára, haláláig ott gazdálkodott.

V. I.—V. V.

RÉVÉSZ MIHÁLY

Kemenesmihályfa, Vas vármegye, 1884. december 16. — Budapest, 1977. május 18.

Szociáldemokrata Párt

Nagy-Budapest

Apja Reisner Gyula szabósegéd, anyja Fellner Hanna háztartásbeli. Hét testvére közül Jenő és Zsigmond nyomdász, Rita varrónő, Mária kereskedelmi alkalmazott volt, Zoltán az első világháborúban halt hősi halált, további két fiútestvére még kisgyermekkorában meghalt. 1908-ban házasságot kötött Nóbis Margit nyomdai munkással. Egy leányuk, Györgyi és egy fiuk született; András (1909–1996) apját követve tizenhét évesen belépett a szociáldemokrata pártba. 1936-ban jogot végzett Budapesten, a városházára került dolgozni, leginkább szociálpolitikával foglalkozott. 1945 után vezető főjegyzője lett a székesfővárosi önkormányzatnak. 1948. februárban kizárták az SZDP-ből. 1950. június 15-én koholt vádak alapján letartóztatták, majd bebörtönözték; 1955. november 25-én egyéni kegyelemmel szabadult. 1956-tól 1987. évi nyugdíjazásáig vállalati jogtanácsos Budakeszin. A rendszerváltás idején, 1989-ben részt vett az MSZDP újjászervezésében, majd a Független Szociáldemokrata Párt elnöke, 1992-ben a Szociáldemokrata Néppárt tiszteletbeli elnöke lett.

Az elemi iskola befejezése után a budapesti Tavaszmező utcai főgimnáziumba járt, majd a kolozsvári Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetemen jogot tanult, emellett filozófiát is hallgatott. 1906-ban a budapesti Királyi Magyar Tudományegyetemen szerzett államtudományi doktorátust. Egyetemi tanulmányai alatt részt vett a Szabó Ervin befolyása alatt álló szocialista diákok szervezetének munkájában. Bekapcsolódott a Jövő Munkásképző Egyletbe, társaival az érdeklődő munkásfiatalok önképzését segítette. A Galilei Kör titkára volt.

1903-tól a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja, a külső VII. kerületi szervezőbizottság titkára. Kiváló gyorsíróként 1904-től 1929-ig ő jegyzetelte és szerkesztette a pártkongresszusi jegyzőkönyveket, a népgyűlések szónokleitait, s ő rendezte sajtó alá a pártgyűlések jegyzőkönyveit. 1912-ben pártja egyik küldötteként részt vett a II. Internacionálé bázeli kongresszusán. Jelentős oktatói tevékenységet folytatott a párt által szervezett előadásokon, szemináriumokon. 1905-ben rövid ideig a Makón megjelent *Maros* című lap munkatársa. 1906-tól 1948-ig — kisebb megszakításokkal — tevékenysége összeforrt a *Népszava* történetével, szerkesztőségi titkár, éjszakai szerkesztő, helyettes szerkesztő, segédszerkesztő, rovatvezető a lapnál. 1913–1919 között ő jegyezte az *Ijűmunkás* című lapot. A polgári demokratikus forradalom idején lehetőséget kapott a Belügyminisztérium és a rendőrség irattárában való kutatásra. Akkori gyűjtőmunkája tette lehetővé az utókor érdeklődői számára a háborús évek eseményeinek részletes rekonstruálását.

A Tanácsköztársaság idején a Forradalmi Kormányzótanács jegyzőkönyvvezetője. Emellett direktóriumi tagja lett a Magyarországi Szocialista, Kommunista Újságíró Munkások Forradalmi Szervezetének, valamint a Szocialista Irodalmi, Művészeti Tudományos Társaság Központi Intézőbizottságának. 1920-ban — hogy elkerülje tanúként való beidézését a népbiztosok perében — emigrált. Előbb Pozsonyban telepedett le, ahol a *Pozsonyi Munkásújság*ot szerkesztette, majd áttelepült Bécsbe. Itt a Garami Ernő által alapított *Jövő* című szociáldemokrata napilap szerkesztőségét irányította, emellett a *Népszava* bécsi tudósítója. 1924 januárjában hazatért, s ismét elfoglalta helyét a szocialisták napilapja szerkesztőségében. 1927 és 1934 között a *Szocializmus* című elméleti folyóiratot is szerkesztette. 1925-től 1941-ig a székesfővárosi törvényhatósági bizottság tagja, ezen belül részt vett a szűkebb kistanács munkájában is. 1926-ban felkerült a miskolci MSZDP-listára, de nem jutott be a törvényhozásba.

1945 elején tagja volt a Szociáldemokrata Párt ideiglenes vezetőségének, majd két ízben is beválasztották az ellenőrző bizottságba. A *Világosság* című délutáni szociáldemokrata napilap főszerkesztője lett. 1945-től a Somogyi Béla Társaság elnöke. 1945–1948 között a Budapesti Nemzeti Bizottság és újra a fővárosi törvényhatósági bizottság tagja. A pártvezetőség határozata alapján a *Népszava* szerkesztőségéből fizetés nélküli szabadságra ment, majd a Magyar Központi Híradó igazgatósága megválasztotta a Magyar Távirati Iroda főszerkesztőjének, itt dolgozott 1945. júniustól 1948. ápriliséig.

Az 1945. április 2-i budapesti választói gyűlésen az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe delegálták. 1945. november 4-én a nagybudapesti választókerületből bejutott a Nemzetgyűlésbe. 1947. augusztus 31-én újra ebben a választókerületben szerzett mandátumot. 1948. április 26-án őt is lemondatták képviselői megbízatásáról, de júniusban mégis átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába.

1948-tól a Magyar Munkásmozgalmi Intézet főmunkatársa. Fia 1950. szeptemberi koncepció perével egy időben kényszernyugdíjazták, kizárták a pártból, s egyúttal az állambiztonsági hatóság emberei brutálisan és szakaszosan megfosztották gyűjteménye nagy részétől. Az irat- és könyvgyűjtemény nála maradt része az 1956-os forradalom idején elégett. Ennek ellenére, amíg egészsége engedte, szakadatlanul folytatta a gyűjtőmunkát, hogy feltárja a magyarországi szociáldemokrácia történetének forrásait. Ismeretségeit, kapcsolatait felhasználva igyekezett a magyar munkásmozgalmat még fellelhető emlékeit és iratait összegyűjteni, egyedülálló

gyűjteményét tovább gazdagítani. Ő volt a magyar munkásmozgalom történetének első komolyabb historikusa. 1941-ben, majd némi módosítással 1947-ben kiadott Fél évszázad című szociáldemokrata párttörténete alapmunkának számít ma is, ez utóbbi az alapja az 1995. évi kiadásnak. Élete utolsó éveiben terjedelmes életrajzi interjú készült vele. Archivuma halála után szakszerű levéltári őrizetbe került.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemrend kiskeresztese (1947); Magyar Szabadság Érdemrend; Kossuth Érdemrend;

Magyar Népköztársasági Érdemrend V. fokozat (1950); Munka Érdemrend arany fokozat (1964); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1974).

Fő művei: A hűtlenségi pör. Bp., 1911. A magyarországi munkásmozgalom története 1867–1913. Bp., 1913. A *Népszava* története I–II. Bp., 1930., 1945. Magyar politika és magyar szociális kérdések száz év előtt. Bp., 1941. Vázlat a külföldi munkásmozgalmak és az Internacionálé történetéről. Bp., 1947.

H. J.–K. Zs.–Z. K.

RIES ISTVÁN

Küngös, Veszprém vármegye, 1885. november 17. – Vác, Pest megye, 1950. szeptember 15.

Szociáldemokrata Párt

Nagy-Budapest

Jómódú zsidó családban született; földbérlo apja, Ries Bernát áttért a római katolikus vallásra. Anyja Hermann Szeréna. Apja korai halála után a család a fővárosba költözött. 1924-ben házasságot kötött Esztergályos Ceciliával, az ismert szociáldemokrata politikus, Esztergályos János leányával. Gyermekek nem született.

Budapesten járt elemibe, majd 1903-ban a székesfehérvári római katolikus főgimnáziumban érettségizett. 1907-ig a budapesti Királyi Magyar Tudományegyetem Jogi Karának hallgatója. Ügyvédi szigorlatait 1909-ben tette le. 1912-ben ügyvédi irodát nyitott a IX. kerületi Elemér utcában.

Egyetemi hallgatóként kapcsolatba került a polgári radikális körökkel; a Társadalomtudományi Társaság és a Galilei Kör tagja. 1914-ben behívták katonának, s a keleti frontra irányították. 1915-ben főhadnaggyá léptették elő. Hamarosan fogságba esett, az 1917-es forradalmakat Oroszországban élte át. 1918 júniusában térhetett haza a forrongó Magyarországra. A Tanácsköztársaság idején előadó a Közoktatásügyi Népbiztosság propagandacsoportjában, majd a Vörös Hadsereg katonája.

A kommün bukása után, a fehérterror elől Bécsbe menekült. Húsz hónapig tartó emigráció után hazatért, újból megnyitotta ügyvédi irodáját, s fokozatosan bekapcsolódott az újjászervezett Magyarországi Szociáldemokrata Párt munkájába. Az 1920-as évek második felében részt vett a Madzsar József szerkesztette Társadalmi lexikon munkálataiban, ám legfontosabb munkája a politikai üldözöttek védelme volt. Tagja az 1929-ben létrehozott Szocialista Jogászok Szervezetének, és egyik vezetője az Országos Munkásjogvédő Irodának. A magánalkalmazottak szövetségében is dolgozott. Főként a népoktatás területén végzett mozgalmi munkát; már 1926-ban Machiavelli és Mussolini címmel tartott előadást. Neve az 1920-as évek fordulójától publicisztikai tevékenysége révén mind szélesebb körben vált ismertté. A *Népszavában* és a *Szocializmus-*

ban megjelent cikkeiben, tanulmányaiban az olasz és a német fasizmust, keletkezésük okait és körülményeit elemezte.

Az 1930-as években elnökként irányította az MSZDP Budapest VIII. kerületi szervezetének munkáját. 1931-ben beválasztották az MSZDP fellebbezési bizottságába. 1933–1935-ben, majd 1939–1944-ben tagja a párt országos vezetőségének, 1943-ban bekerült az öttagú elnökségbe is. 1934-től folyamatosan közreműködött az MSZDP új programjának előkészítésében. A Mónus Illés által 1942–1943-ban összeállított munkaterv állam- és közjogi, önkormányzati fejezeteit ő, illetve a vezetésével működött jogászcsoporthoz dolgozta ki. Az 1935. és az 1939. évi választásokon a főváros dél-pesti választókerületében képviselőjelölt volt, de nem jutott be az Országgyűlésbe. A német megszállás alatt illegálisan élt.

1945. januárban, Pest felszabadítása után tért vissza a közéletbe. Beválasztották a Budapesti Nemzeti Bizottságba és a fővárosi törvényhatósági bizottságba. 1945-től a Községi Takarékpénztár Rt. igazgatóságának alelnöke. 1945. április 2-ától az Ideiglenes Nemzetgyűlés képviselője, május 1-jétől a parlamenti frakció intézőbizottsági tagja. 1945. július 21-én kinevezték igazságügy-miniszterré. Augusztus 20-tól az SZDP politikai bizottsági, illetve pártvezetőségi tagja. A november 4-i nemzetgyűlési választásokon a nagy-budapesti választókerületben újra mandátumot szerzett. Az 1947. augusztus 31-i választásokon harmadszor is a fővárosból jutott be a törvényhozásba. Tagja lett az Országgyűlés Politikai Bizottságának. A kommunista párt kékcédulás, a választói névjegyzék kivonatokkal elkövetett szavazási csalásai elleni tiltakozásul 1947. szeptember elején bejelentette kormánypárttagságáról való lemondását, amelyhez pártja többi minisztere is csatlakozott. A „minisztersztrájk” után társaival együtt visszatért a kormányba, de ezt a politikai botrányt a kommunista vezetők, mindenekelőtt Rákosi Mátyás és Péter Gábor sohasem bocsátották meg neki.

Előéletéből és szakmájából is adódóan miniszterként elsősorban a Horthy-korszak politikai intézményeinek lebontására, a demokratikus politikai rendszer kiépítésére, a magyar közélet demokratizálására törekedett. Nagy fontosságot tulajdonított a korábbi politikai vezetők felelősségre vonásának, a múlt jogi lezárásának.

1948-ban az SZDP főtítkárhelyettese, a két munkáspárt egyesítése után bekerült a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségébe. Ennek ellenére, a pártfúzió után tapasztalni kellett, hogy a pártvezetés már nem tart igényt munkájára. Egyre inkább háttérbe szorították, bár 1949-ben még a Népgazdasági Tanács tagja lett. Az igazságszolgáltatás felügyelete azonban teljesen kikerült az ellenőrzése alól, a mind gyakoribb koncepciósperekben nem játszott szerepet. Minisztersége alatt készült el és lépett életbe az ország szovjet mintát követő alkotmánya.

Miniszteri tisztsége mellett számtalan szakmai, társadalmi szervezet munkájában vett részt. 1945-től a Magyar–Francia Társaság tiszteletbeli elnöke, 1946-tól a Magyar–latin-amerikai Társaság, 1948-tól a Magyar–Szovjet Művelődési Társaság elnöki választmányának tagja. 1945-től a Magyar Írók Szövetsége Baráti Társasága elnöke, valamint a Kossuth-emlékbizottság tiszteletbeli elnöke. 1947-től a FÉSZEK Művészklub elnöki tanácsának tagja. 1945-től a Legfelső Ötös Sporttanács tagja, később a Sportfőtanács elnöke, 1948-tól a Magyar Labdarúgó Szövetség elnöke. 1948-ban a Magyar Jogászsövetség elnöke.

1950. július 8-án koholt vádak alapján letartóztatták. Hivatalosan 17-én mentették fel miniszteri tiszte alól. A Szaka-

sits Árpád és társai ellen konstruált perben szándékoztak elítélni, azonban a vizsgálati eljárás során, ma már kideríthető körülmények között, Princz Gyula ezredes verőlegényeinek bántalmazásaitól a börtönben meghalt. A váci református temetőben, jeltelen sírban temették el. A Legfelsőbb Bíróság 1956. június 15-én büncselekmény hiányában felmentette és rehabilitálta.

1950-ben feleségét is letartóztatták, másfél évig magánzárkába – a váci fegyház kórházának pincéjébe – zárták, majd az Országos Börtön kisleányába szállították, végül 1953 szeptemberében szigorú rendőri felügyelet mellett a nyíregyházi szegényházban helyezték el. 1954 decemberében, négy évvel férje halála után úgy engedték szabadon, hogy sohasem emeltek ellene vádat.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1946); Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal és nagykeresztje (1947); Kossuth Érdemrend II. osztály (1948).

Fő művei: A népbíráskodásról szóló 81/1945. ME. számú rendelet szövege és magyarázata. Bp., 1945. Az Egyesült Államok igazi arca. Bp., 1949. A büntetőjog általános elvei. Bp., 1949.

Irodalom: E. Fehér Pál: A *Szocializmus* főmunkatársa. Ries István születésének századik évfordulóján. *Élet és Irodalom*, 1985. 46. sz. Strassenreiter Erzsébet: Ries István. *Párttörténeti Közlemények*, 1986. 1. sz.

B. M.–K. Zs.

RÍZ JÁNOSNÉ ANTAL MÁRIA

Szikszó, Borsod vármegye, 1905. január 16. – Szikszó, Borsod-Abaúj-Zemplén megye, 1961. január 16.

Magyar Dolgozók Pártja (MKP-listáról)

Borsod-Gömör, Zemplén és Abaúj vármegyék Miskolc törvényhatósági jogú várossal

Apja Antal János mezőgazdasági cseléd, anyja Béres Mária. Három fivére – János, István és József – földműves volt; nővére Borbála. A család római katolikus vallású. 1921-ben szülőhelyén, Szikszón férjhez ment Ríz Jánoshoz (1901–1958), akivel 12 kat. hold bérelt földön gazdálkodva tartotta el családját. Az 1945 tavaszán lezajlott földosztás során a népes család 13 kat. hold földet kapott. Férje 1948-ban földműves-szövetkezeti tag, később megbízott termelőszövetkezeti elnök volt. Kilenc gyermekük született: János (1923–1954) vasutas, Mária (1925–1993) a vendéglátóiparban dolgozott, István (1927–1980) mozdonyfűtő, Erzsébet (1929) malomipari csomagoló, Barnabás (1931–1984)

vasúti lakatos, Borbála (1938–1986) mütös, Pál (1940) és Ferenc (1942–2001) kőműves, József (1944) ív- és lánghegesztő lett.

Hat elemiit végzett. 1945. májusban belépett Magyar Kommunista Pártba. Két évvel később, háztartásbeliként a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége szikszói csoportjának lett a tagja. Pártiskolát végzett. Az 1947. augusztus 31-i választásokon pártja a Borsod megyei választókerületben jelölte; pót-képviselő lett. 1948. június 15-én, Szkladán Ágoston lemondása után behívták az Országgyűlésbe. 1949–1953 között is képviselő maradt.

Sz. R.

ROB ANTAL

Muraszerdahely, Zala vármegye, 1909.

Magyar Kommunista Párt

Országos lista

Neve Anton Rob változatban is ismert. Földművescsaládból származott. Az elemi után négy polgárit végzett. Tizennégy éves korától géplakatos-tanuló, majd vasmunkás lett.

1927-ben kapcsolatba került a munkásmozgalommal. 1936-ban felvették Jugoszlávia Kommunista Pártjába. 1937-ben rövid időre letartóztatták, 1939-ben egyhavi fogházra ítélték. 1938–1940-ben a kommunista párt zágrábi titkára volt. 1941-től részt vett az antifasiszta népfelkelők harcában. 1943 januárjában a magyar hatóságok letartóztatták, és Szombat-helyen kétévi fogházra ítélték. Büntetését magyar kommunistákkal együtt töltötte a váci börtönben. 1944 őszén velük együtt megszökött a börgöndi építkezésről. Újpesten partizáncsoportot alakított, többször fegyveres összecsapásba bocsátkozott a német katonákkal.

1945–1946-ban instruktorként dolgozott a Magyar Kommunista Párt szervezési osztályán. 1946-ban a Magyarországi Délszlávok Szövetsége, később a Magyarországi Délszláv Antifasiszták Szövetsége főtítkárává választották. Karrierjében szerepet játszott, hogy sokáig együtt élt Rákosi Mátyás unokahúgával. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon az MKP országos listájáról bejutott a törvény-

hozásba. A magyarországi délszlávok vezetőjeként üdvözölte a parlamentben az 1947. október 15-én megkötött magyar–jugoszláv kulturális egyezményt. 1948. március 12-én a Magyar–Jugoszláv Társaság intézőbizottsági tagjává választották. A társaság főtítkárává is jelölték, de az MDP vezetői nem támogatták megválasztását. Az 1948. június 28-ai, a jugoszláv kommunistákat elítélő Kominform-határozattal nem értett egyet, a tőle kért hűségnyilatkozat közzétételét megtagadta, emiatt Farkas Mihály elvette tőle képviselői igazolványát. 1948. július 2-án éjjel várható lefogása előtt Lazar Brankov – a követség ügyvivője – segítségével Jugoszláviába menekült. (Szinte bizonyos, hogy az UDB-nek – Upravna Dravna Bezbednost, Állambiztonsági Hivatal – dolgozott.) A Magyar Dolgozók Pártja Központi Ellenőrző Bizottsága 1948. július 6-án rendkívüli ülésen kizárta a pártból. Ugyancsak július 6-án jelentették be az Országgyűlésben, hogy lemondott képviselői megbízatásáról. Az 1950-es évek elején Belgrádban, a szakszervezeti központban dolgozott. További sorsa ismeretlen.

Kitüntetése: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947).

I. K.–M. K. J.

RÓNAI SÁNDOR

Miskolc, 1892. október 6. – Budapest, 1965. szeptember 28.

Szociáldemokrata Párt

Borsod-Gömör, Zemplén és Abaúj vármegyék Miskolc törvényhatósági jogú várossal

Édesapja, Rónai Sándor fiatalon megrokkant, ettől fogva csak alkalmi munkákat vállalt. A családot édesanyja, Szekeres Zsuzsanna tartotta el, aki házakhoz járt mosni. Református vallású. 1918-ban házasságot kötött Fülöp Ilonával. Három fiuk született, Sándor (1919–1990), Rudolf (1921) és Ferenc (1925–1945).

Négy polgárit végzett, miközben nyaranta kőművesek mellett dolgozott. Az iskola befejezése után kőművestanoncnak szegődött. Még tanoncként a Magyarországi Építőmunkások Országos Szövetsége helyi csoportjának jegyzőjévé választották. 1910-ben belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. 1918-ban az építőmunkás-szakszervezet helyi csoportja elnökévé választották. Az 1918–1919-es forradalmak

idején a miskolci munkástanács tagja. 1919-ben politikai megbízott a városi műszaki ügyosztályon. A Tanácsköztársaságot követő tömeges büntetőeljárásokat szerencsésen elkerülte.

1922. május 1-jétől 1925-ig helyettes titkár, majd 1944-ig a szociáldemokrata párt miskolci szervezetének titkára. Egyidejűleg ellátta a MÉMOSZ titkári tisztségét is. 1925-től a párt országos választmányának tagja. 1929-ben bekerült Miskolc város törvényhatósági bizottságába, részt vett több szakbizottság munkájában, továbbá tagja lett az Országos Társadalombiztosító Intézet miskolci önkormányzati testületének. 1933 februárjában elindult a mezőkeresztesi időközi választáson, de 9,46 százalékkal Szabó-Papp Károly kormánypárti jelölt és a kisgazdapárti Tildy Zoltán mögött végzett. 1926-

ban, 1935-ben és 1939-ben a miskolci listán indult, 1939-ben a Borsod-Gömör megyei listán is jelölték, de egyik alkalommal sem jutott be a törvényhozásba. 1936 végén megbízták az akkor létrehozott észak-magyarországi kerületi MSZDP-titkárság vezetésével. Még ebben az évben beválasztották a MÉMOSZ Központi Vezetőségébe. 1941. április 19-én más szociáldemokrata vezetőkkel együtt munkaszolgálatra – büntetőszázadba – hívták be, de öt hét múlva a pártvezetőség belügyminisztériumi tiltakozása nyomán leszerelték. 1944. április 5-én őrizetbe vették; előbb toloncházba, majd a nagykanizsai internálótáborba vitték, ahol a táborirodán dolgozott. 1944. július 30-án kiszabadult, de rendőri felügyelet alá helyezték. 1944. október 15-én, a nyilas hatalomátvételtkor újra letartóztatták, de megszökött, és a szovjet csapatok megérkezéséig a Nógrád megyei Szirák községben élt illegálisan. Családtagjai részt vettek a fegyveres ellenállásban; egyik fiát, Ferencet a nyilasok kivégezték.

1944. december 19-én sikerült visszatérnie Miskolcra. A december 17-én tartott népgyűlésen távollétében az Ideiglenes Nemzetgyűlés képviselőjévé választották. 1945. november 4-én a borsodi választókerületben ismét képviselő lett. 1944. december 21-től a Szociáldemokrata Párt helyi Ideiglenes pártvezetőségi tagja, egyben megbízták az észak-magyarországi főkerület vezetésével. 1945. január 24-től a miskolci pártszervezet titkára és a városi nemzeti bizottság alelnöke. 1945. január 29-től ismét a törvényhatósági bizottság tagja. 1945. augusztus 18–20-án, az SZDP XXXIV. kongresszusán a pártvezetőség és a politikai bizottság tagjává választották. A kommunista párttal való együttműködés feltétlen híve volt. 1945. július 21-től az Ideiglenes Nemzeti Kormány közellátásügyi minisztere lett. Legfőbb feladata a háború utáni ország közellátásának biztosítása, a központosított elosztási intézményrendszer kiépítése, illetve újjászervezése volt. A november 15-én megalakult Tildy-kormányban a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium élére került. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon négy mandátumot szerzett; a nagy-budapesti és az országos listás mandátumairól még a parlament szeptember 16-i megalakulása előtt lemondott. December 10-én szabolcsi megbízatásáról is lemondott, a borsodi mandátumával igazolták vég-

legesen. A parlament politikai bizottsági tagja. Haláláig részt vett a törvényhozás munkájában.

A két munkáspárt egyesítését megelőzően az SZDP képviselőjében részt vett az összekötő bizottság tárgyalásain; bekerült a március 10-én létrehozott közös politikai bizottságba. 1948. június 14-től a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének a tagja. 1948 és 1953 között az MDP Politikai Bizottsága póttagja, 1956. júliustól októberig a testület rendes tagja. 1951–1953-ban szervezőbizottsági tag.

1949. július 11-től 1950. május 8-ig a külkereskedelmi tárca-t vezetete a kormányban. 1949–1950-ben a Népgazdasági Tanács tagja. 1950. május 8-án – elődje, Szakasits Árpád le-tartóztatását követően – az Elnöki Tanács elnökévé választották. Tisztségéből 1952. augusztus 14-én felmentették, de az államfői testületnek haláláig tagja maradt. 1952. augusztus 18-tól 1962. november 5-ig az Országgyűlés elnöke. 1956 október végén is munkahelyén, a Parlamentben tartózkodott. November 2-án J. V. Andropov szovjet nagykövet felajánlotta, hogy gondoskodik biztonságáról, de ő nem élt a lehetőséggel, s Dobi Istvánnal együtt az épületben maradtak.

1956. november 4-től 1957. február 28-ig az Országgyűlés elnökeként a forradalmi munkás-paraszt kormány tagja, a kereskedelmi ügyek vezetésével bízták meg; 1957 őszeig részt vett a kormány mellett működött gazdasági bizottság ülésein is. 1956 novemberétől haláláig az MSZMP PB tagja. Bekerült a Hazafias Népfrent Országos Tanácsa Elnökségébe. A Magyar–Szovjet Baráti Társaság elnöke volt.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal és nagykeresztje (1947); Kossuth Érdemrend I. osztály (1948), II. osztály (1950); Magyar Népköztársasági Érdemrend II. fokozat (1950), I. fokozat (1952); Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékérem (1958); Magyar Népköztársaság Érdemrendje (1958, 1962); Tanácsköztársasági Emlékérem (1959).

Fő műve: Rónai Sándor közellátásügyi miniszter rádióelőadása. Bp., 1945.

Irodalom: Rónai Sándor. *Népszabadság*, 1965. szeptember 30. Vadász Ferenc: Életre szóló hűséggel. *Népszabadság*, 1982. október 6.

B. M.–K. Zs.

RÓNASZÉKI LAJOS

Cegléd, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1911. október 3. – Cegléd, Pest megye, 1966. augusztus 4.

Demokrata Néppárt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Édesapja, Rónaszéki Lajos fűtő volt a MÁV-nál. Édesanyja Hegedüs Angéla. Két testvére közül Ferenc a második világháborúban meghalt, József kántortanító volt. 1936-ban feleségül vette Bodor Rozália tisztviselőt. Három gyermekük született: Lajos (1937) autószerelő, József (1939–1996) üzemmérnök, György (1940) szállításvezető lett. Római katolikus vallású. Családnevüket 1934-ben magyarosították Rónaszékire.

Az elemi iskola után Kecskeméten kereskedelmi érettségit tett. A második világháború alatt Tápiógyörgyén élt, ahol Györgyei Lajos földbirtokos uradalmi tisztviselője – szám-

tartója – volt. 1945-ben Ceglédre költözött, cégvezető, később szövetkezeti igazgató lett.

Az 1947. évi választások előtt csatlakozott a Demokrata Néppárthoz. 1947. augusztus 31-én a Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog megyei választókerületben sikerült képviselői helyet szereznie. A DNP 1949. februári önfeloszlatása után független képviselő. Az Országgyűlés 1949. áprilisi feloszlata után visszavonult a közéletből. 1950-ben osztályidegennek nyilvánították, ezután nem juthatott vezetői beosztáshoz. Haláláig háztáji gazdasága jövedelméből élt.

Sz. R.

RÓNAY GYÖRGY

Budapest, 1913. október 8. – Budapest, 1978. április 8.

Demokrata Néppárt

Borsod-Gömör, Zemplén és Abaúj vármegyék Miskolc törvényhatósági jogú várossal

Anyai ági ősei terézvárosi iparosokból lett nagybirtokosok voltak. Édesanyját, Liebner Rózát tizenhárom éves korában elvesztette. Apja Morócz István, a Liebner-birtok intézője. Édesanyja ügyvéd férje, Rónay György nevére vette a gyermeket. Egy féltestvére volt, aki hétéves korában meghalt. Neveléséről nagyanyja gondoskodott. 1936-ban, tanulmányai befejezésének évében feleségül vette Radnóti Kornéliát. Egy ideig Tatárszentgyörgyön, anyai örökségének maradékán éltek, majd Budapestre költöztek. 1937-ben megszületett László fiuk, aki irodalomtörténész lett, 1991–1998 között az *Új Ember* című katolikus hetilap főszerkesztője.

Elemi iskolai tanulmányait részben magánúton Kakucson végezte, majd tízéves korában beiratkozott a kalocsai jezsuita érseki főgimnáziumba. A második osztályt már a francia tan nyelvű gödöllői premontrei gimnáziumban kezdte. A középiskola döntő hatást gyakorolt egész életére, későbbi írói pályájára. 1931-ben érettségizett, majd beiratkozott a Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karára, magyar nyelv- és irodalom–francia szakra. Másodéves korától tanításból és ösztöndíjából, később írásai honoráriumából tartotta fenn magát, mivel anyai örökségét egyre nagyobb adósság terhelte.

1931-ben kiadott első verseskötete után, egyetemi éve alatt jelentek meg első irodalomtörténeti dolgozatai,

kezdetben vidéki, 1935-től fővárosi folyóiratokban. 1937-ben lektori állást vállalt a Révai Könyvkiadó és Nyomda vállalatnál. Résztvevője az 1930-as évek közepe táján kibontakozott katolikus megújulásnak. A korszak minden jelentősebb folyóiratában publikált, kivéve a *Választ*; nem zárkózott el a népi irodalom értékeitől, de kritikai fenntartásokkal élt a nézetrendszerrel szemben. 1942–1943-ban saját alapítású folyóirata, az *Ezüstkor* kiadásán fáradozott. 1937-ben jelent meg első regénye, a *Keresztút*, 1939-ben pedig a modern francia lírát bemutató két fordításkötetet adott ki. 1942-ben megkapta a Baumgarten-díjat. A főváros ostromát Budán élte át.

Az 1945-öt követő néhány év a közéleti aktivitás jegyében telt, gyakran vállalt vidéki előadásokat. Írásait többnyire az *Új Ember* és a *Magyarok* című folyóirat közölte; bekapcsolódott az 1946 decemberében újrainduló *Vigília* szerkesztésébe, majd 1950-től a folyóirat szerkesztőbizottsági tagja. Csatlakozott a Barankovics István vezette Demokrata Néppárthoz, a DNP Világnézeti Akadémiája előadója, rendszeresen publikált a párt *Hazánk* című lapjában. Bár nem volt politikus alkat, elvállalta a képviselő-jelöltséget, és 1947. augusztus 31-én a DNP Borsod megyei listájáról bejutott az Országgyűlésbe. 1949-ben a szegedi egyetemen bölcsészdoktori oklevelet szerzett francia irodalomból és magyar történelemből.

1949. április, a törvényhozás feloszlatása után teljesen visszavonult a politikától, 1955-ig mégis az irodalmi élet perifériájára szorították. A Révai Testvérek Irodalmi Intézetében betöltött állása már 1947-ben megszűnt. A megalakuló Magyar Írók Szövetségébe nem vették fel, kizárólag a *Vigiliá*-ban és az *Új Ember*ben publikálhatott. 1950-től helyettes tanárként francia nyelvet és irodalmat tanított a Budapesti Piarista Gimnáziumban. A kirekesztettség éveiben, amikor versfordításai sem jelenhettek meg, meséket dolgozott át magyar nyelvre a Móra Kiadó felkérésére.

1956. szeptemberben felvették az írószövetségbe, és ugyancsak 1956-ban jelent meg kilenc év után az első kötete, A francia reneszánsz költészete című tanulmány- és műfordítás-gyűjtemény. 1957-től Sík Sándor mellett szerkesztőként ő jegyezte a *Vigiliát*; Az olvasó naplója című rovatában igyekezett megőrizni a független kritikai esszé szellemiségét. Bár fokozatosan visszatért az irodalmi közéletbe, 1960. februárban – mint Sík Sándor „rossz szellemét” – egyházi segédlettel lemondatták a lap szerkesztéséről. 1963-tól ismét módjában állt külföldi utazásokat tenni. 1967-ben József Attila-díjat kapott. 1969-ben, Mihelics Vid váratlan halála után a *Vigilia* élére került. A folyóirat szerkesztésében arra törekedett, hogy megvalósítsa a II. vatikáni zsinat újító szellemiségét, és a hamisításokkal szemben valós képet fessen a 20. századi katolicizmusról. A Vatikán iniciatíváját követve

párbeszédre törekedett a keresztények és a marxisták között. Mintegy ötven könyve látott napvilágot. Az irodalomtörténet-írás a *Nyugat* harmadik nemzedékéhez sorolja. Életművének egységét világgépének állandó elemei: humanizmusa, kereszténysége és realizmusigénye alkották. Halála után a Gondolat Kiadó sorozatot indított alkotásaiból. Az 1990-es években indult újabb életműsorozata a Szent István Társulat gondozásában.

Kitüntetései: Munka Érdemrend (1963); Munka Érdemrend arany fokozat (1973).

Fő művei: A regény és az élet. Bevezetés a 19–20. század magyar regényirodalmába. Bp., 1947. Kassák Lajos alkotásai és vallomásai tükrében. Bp., 1971. A párdúc és a gödölye. Regény. Bp., 1978. Hit és humanizmus. Bp., 1979. Szérű. Össze- gyűjtött versek. Bp., 1981.

Irodalom: Katona Éva: Látogatóban Rónay Györgynél. Kortárs magyar írók vallomásai. Bp., 1968. Rónay György emlékére. A *Vigilia* emlékszám, 1979. Tüskés Tibor: Rónay György. Bp., 1988. Tüskés Tibor: Rónay György a háború árnyékában. *Új Auróra*, 1988. Tüskés Tibor: Rónay György a harmincas években. *Új Forrás*, 1988. Tüskés Tibor: Rónay György a hatvanas években. *Jelenkor*, 1988. Illés Lajos: Viták, levelezések Rónay Györggyel. *Új Írás*, 1991. Bálint Péter: A naplójában kiteljesedő ember. *Aiföld*, 1998.

Sz. R.

RÓZSAVÖLGYI LÁSZLÓ

Nagyvárad, 1896. november 26. – Szeged, 1978. november 27.

Demokrata Néppárt

Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyék

Apja, Rózsavölgyi László 300 kat. hold birtokosa volt, anyja, Komlóssy Teréz a gyermekeket nevelte. Hat testvére közül István, Péter és Mária nem érte meg a felnőttkort; József és Imre orvos lett, Irén családanya volt. Családjuk római katolikus vallású. 1928-ban Nagyváradon házasságot kötött Karácsonyi Gizellával (1904–1969), Karácsonyi János történész, címzetes püspök unokahúgával. Két gyermekük született, János (1930–1994) geológus volt, Tekla (1935) nyugalmazott védőnő.

Az elemi után a szatmárnémeti jezsuita gimnázium tanulója volt, de 1914-ben a trencsényi piarista középiskolában érettségizett. Az első világháború elején behívták, négy éven át a 2. honvéd huszárezred kötelékében az olasz és az orosz fronton szolgált; egy időben gróf Tisza István volt miniszterelnök segédtitkárja. 1918-ban huszár főhadnagyi rangban szerelt le.

Félbeszakított tanulmányait Budapesten, a Királyi Magyar Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karán folytatta. Az egyetem befejezése után, 1922-ben banktisztviselői állást vállalt. Egy hamburgi kiküldetés alkalmával kalandvágyból,

s anyagi megfontolásból elfogadta egy argentinai nagybirtokos állásajánlatát. Dél-Amerikában előbb munkaadója személyi titkára, majd különböző cégek tisztviselője volt. Egy ideig a jezsuita rend is alkalmazta, végül könyvtárosként dolgozott Rio de Janeiróban. 1924-ben hazatért Nagyváradra, élményeiről cikksorozatot írt.

1928-ban feleségével együtt áttelepült Magyarországra. Előbb Gyulán laktak, majd Makóra költöztek, ahol ügyvédjelöltként dolgozott. Két éven át részt vett a *Makói Katolikus Tudósító* szerkesztésében, és belépett a Credo Férfi egyesületbe. 1932-ben letette az ügyvédi szakvizsgát. A következő évben Nyíregyházán telepedtek le, ügyvédi irodát nyitott, hosszú ideig gróf Dessesffy Aurél jogtanácsosa volt. Jövedelméből 130 kat. holdas birtokot vásárolt, és gazdálkodásba kezdett. Az 1930-as években tagja lett a római katolikus egyházközség képviselő-testületének. A második világháborúban ismét behívták katonának, 1941-ben a nyíregyházi huszárezred tisztjeként a szovjet frontra küld-

ték, de nem vett részt harci cselekményekben. A következő évben vitézi címet kapott. 1944-ben a közeledő front elől családjával a nagyobb biztonságot nyújtó fővárosba költözött. A kisgazdapárti Csorba János révén bekapcsolódott az ellenállási mozgalomba.

Budapest felszabadítása után néhány hónapig Csorba polgármester felkérésére a főváros főjegyzője volt. 1945 végén visszaköltöztek Nyíregyházára. Ellenállási érdemeit is elismerve kinevezték a helyi ügyvédi kamara miniszteri biztosává. Megyei rendőr-főkapitányi megbízatása a kommunista és a parasztpárt ellenkezése miatt meghiúsult. Továbbra is vállalt peres ügyeket, s a földreform után megmaradt 100 kat. holdján gazdálkodott. Szűkebb környezete, továbbá az egyházköztség tagjainak biztatására 1947 nyarán bekapcsolódott a Demokrata Néppárt munkájába.

1947. augusztus 31-én a párt Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyei listájáról bekerült a törvényhozásba. A DNP 1949. februári önfeloszlatása után is megtartotta mandátumát. 1950-ben ellenzéki politikai szerepvállalása miatt kizárták a

Nyíregyházi Ügyvédi Kamarából. Képzettségének megfelelő munkát egyáltalán nem kapott, fizikai munkát is csak lakhelyváltogatással tudott szerezni: előbb segédmunkás a tejporgyártásban, majd állatgondozó a sertéshizlaldában, végül a vízügyi igazgatóság festő-mázoló részlegéhez került Gyulán.

1956. októberben a munkahelyén megalakult munkástanács elnökévé választották. 1957. február 28-án letartóztatták, június 18-án a Gyulai Megyei Bíróság, majd október 14-én másodfokon a Legfelsőbb Bíróság a népi demokratikus államrend ellen folytatólagosan elkövetett izgatás bűntette vádjával két év börtönbüntetésre, részleges vagyonekobzásra és állampolgári jogainak korlátozására ítélte. 1959. február 28-án Márianosztráról szabadult, ezután feleségével Szegeden élő leányukhoz költözött. Nyugdíjazásáig a Szegedi Nemzeti Színház portása volt. 1990-ben ítéletét bírói úton semmissé nyilvánították.

Kitüntetései: 1956-os Emlékérem (posztumusz).

Fő műve: 30 hónapig Dél-Amerikában. Nagyvárad, 1925.
Sz. R.

RUBLECZKY GÉZA

Budapest, 1909. november 13. – Budapest, 1953. január 19.

Független Kisgazdapárt

Nagy-Budapest

Római katolikus vallású, értelmiségi családból származott, apja, Rubletzky Géza (1881–1970) szobrász volt, anyja, Ambros Anna iparművészeti főiskolát végzett. 1947-ben megnősült, felesége, Székely Beáta egy évvel később külföldön folytatta tanulmányait, ahonnan nem tért vissza; elváltak.

Középiskolai tanulmányait Szegeden és Budapesten végezte. 1928-ban Párizsba utazott, ahol vegyész-mérnöki diplomát szerzett. Egyetemi tanulmányai alatt saját erejéből tartotta fenn magát, többek között magyarországi újságok tudósítója. Tíz év után, 1939. augusztus 23-án hamis útlevelel tért vissza Magyarországra. Letartóztatták, Bajcsy-Zsilinszky Endre közbenjárására szabadult ki. A Magyar Revíziós Liga titkára lett. Az 1940-es évek elején Ambrus Géza néven több regényt írt. 1943-ban belépett a Független Kisgazdapártba, részt vett a polgári tagozat megalakításában, majd ennek munkájában. A német megszállás után a Magyar Revíziós Ligát a Sztójay-kormány feloszlatta, ezután illegálitásban vonult. Bekapcsolódott az ellenállási mozgalomba; fegyverrel harcolt a németek ellen.

1945-ben bekapcsolódott a politikai életbe. Budapest felszabadítása után tagja lett a VI. kerületi nemzeti bizottságnak. Az FKGP budapesti központjában a pártpropagandát irányító III. politikai főosztály vezetője és az intézőbizottság tagja. 1945. október 7-én beválasztották a fővárosi törvény-

hatósági bizottságba. A pártban baloldali beállítottsága, és az MKP-val való együttműködést szorgalmazó „O”-csoporthoz – Oltványi Imre és Ortutay Gyula környezetéhez – fűződő kapcsolatai miatt háttérbe szorult. Nagy Ferenc miniszterelnök lemondatása után szerepe megnőtt: 1947. június 25-én az újjáalakult polgári tagozat alelnökévé választották, később társelnök. Közben átvette a párt Budapest XIII. kerületi szervezete irányítását. Bekerült a városházi kisgazdapárti frakció intézőbizottságába. 1947. augusztus 31-én a nagybudapesti választókerületben pótképviselő lett. 1948. április 17-től az FKGP Politikai Bizottsága tagja. Június 13-án átvette a párt *Demokrácia* című hetilapjának főszerkesztését. Július 11-től a nagybudapesti szervezet elnöke. 1948. június 30-tól a párt bankja, az Ellenőrző Bank Rt. igazgatósági elnöke.

1946 májusától a Magyar Központi Híradó Rt. igazgatója, később a hirdetési főosztály vezetője lett. 1948. augusztus 19-én kinevezték az Állami Hirdető Nemzeti Vállalat vezérigazgatójává. A közvetlenül a háború után, 1945 augusztusában alakult Filmgyártó Szövetkezet igazgatóságának, majd az Általános Fogyasztási, Termelő- és Értékesítő Szövetkezet felügyelőbizottságának a tagja. Rövid ideig igazgatóként ő vezette a Stúdió Könyvkiadót. Szerkesztette a *Magyar Reklám* című lapot. A párt delegáltjaként a BSZKRT egyik alelnöke volt.

1948. november 18-án – Bereczky Albert református püspök helyére – behívták az Országgyűlésbe; csak ebben a ciklusban volt képviselő. 1949-től a Magyar Függetlenségi Népfront fővárosi bizottságának tagja. 1950. május 30-án koholt vádak alapján letartóztatták, és ugyanezen év november 27-én tizenöt évi fegyházra ítélték. A börtönben belehalt a kínzások okozta sérüléseibe. 1963-ban rehabilitálták.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend bronz fokozat (1946), ezüst fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend kiskeresztje (1947); Magyar Népköztársasági Érdemrend V. fokozat.

Fő művei: Ambrus Géza néven: Az élet megy tovább. Bp., 1941. Megbomlott a világ. Bp., 1942. A szerelem patikusa. Bp., 1943. Ütlevél nélkül. Bp., 1943.

V. I.–V. V.

RUDAS LÁSZLÓ

Sárvár, Vas vármegye, 1885. február 21. – Budapest, 1950. április 29.

Magyar Kommunista Párt

Országos lista

Szegény, református vallású bádogoscsalád tizedik, legkisebb gyermekeként született. Szülei anyagi ellehetetlenülésük miatt hamarosan Pestre, egy zuglói szoba-konyhás lakásba költöztek. Apja, Róth Vilmos munkavégzés közben lezuhant az Országház épületéről; életben maradt, de súlyos sérülése következtében elvesztette munkaképességét. Anyja Comin Babet. A hét fiú mindegyikét taníttatták a szülők, két legidősebb bátyja közül Dávid betűszedő lett, Ármin orvosnak tanult. Eredeti neve Adolf, Ármin bátyját követve magyarosította a vezetéknevét Rudasra, a keresztnévét Lászlóra. Felesége Balagi Teréz, két gyermekük született, elsőszülött fiuk kiskorában meghalt, csak Éva leányuk (1923) érte meg a felnőttkort.

Középiskolai és egyetemi tanulmányait önerejéből végezte. A budapesti Királyi Magyar Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán latin és magyar, valamint filozófia szakot végzett. A Szabó Ervin kezdeményezésére alakult művelődési körben – amelyet bátyjai is látogattak – 1903-tól bekapcsolódott a szocialista munkásmozgalomba.

1905-ben belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba, a *Népszava* munkatársa. 1907–1908 körül Párizsban járt, útja nagy hatással volt rá, ekkortájt kezdett a társadalmi változások okaival és összefüggéseivel foglalkozni. 1907 közepétől már határozottan az MSZDP belső, lazán szervezett lateiner ellenzékéhez tartozott. Részt vett a Marx Károly Társaság alapító megbeszélésein, ezért a pártvezetőség az 1907. évi kongresszus után elbocsátotta újságírói állásából, de formálisan a szociáldemokrata párt tagja maradt. 1918 novemberében belépett az alakuló Kommunista Magyarországi Pártjába; november 24-én tagja lett az első központi bizottságnak és a *Vörös Újság* szerkesztőbizottságának. 1919 áprilisában a Komintern alapító kongresszusán Moszkvában járt, ahol Leninnel is tárgyalt. Távollétében beválasztották a fővárosi IX. kerületi tanácsba, majd a Budapesti Központi Forradalmi Munkás- és Katonatanács nyolcvanas bizottságába. Hazatérése után, május 23-án megbízták a pártiskola

vezetésével, majd június 15-én a Tanácsok Országos Gyűlése beválasztotta a külügyi és az alkotmányozó bizottságba.

A kommün bukását követően Pesten bujkált, majd egy teherszállító hajó fűtőjeként kijutott Bécsbe. Az osztrák hatóságok letartóztatták és internálták. Később felesége is követte az emigrációba. 1922 májusától a Szovjetunióban élt, kezdetben a Nyugati Népek Egyetemén a német és a magyar nyelvű tagozaton oktatott. 1925 májusától egy évig a Komintern Végrehajtó Bizottsága apparátusában tevékenykedett. A következő évtől a Nemzetközi Lenin Iskola rektorhelyettese, később az összevont és újjászervezett Marx–Engels–Lenin Intézet főmunkatársa. 1929 és 1935 között számos elméleti cikke jelent meg a moszkvai *Sarló* és *Kalapácsban*. 1943 májusától a krasznogorszki felsőfokú nemzetközi antifasiszta iskola magyar tagozatának vezetője.

1945. január 22-én hazaindult Magyarországra. Az első állomás Debrecen, ahol ő irányította az MKP hathetes és három hónapos pártiskoláját. 1945. április 2-án Budapesten beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. Az 1945. november 4-i, majd az 1947. augusztus 31-i választásokon az MKP országos listáján szerzett mandátumot, haláláig a törvényhozás tagja maradt. A Magyar Kommunista Párt titkársága 1945. június 28-án kinevezte a központi pártiskola élére. A párt vezetősége Lukács György mellett professzornak javasolta a Pázmány Péter Tudományegyetemre, de az egyetem oktatói kara és a kultuszminisztérium vezetése visszautasította kinevezését. Az MKP elméleti folyóirata, a *Társadalmi Szemle* konzultációs rovatának szerkesztője. A politikai bizottság 1946 őszén felmentette a pártiskola igazgatói tiszteből, és féléves tudományos szabadságra küldte. A „politikai akadémia”-nak nevezett előadássorozat vezetését azonban továbbra is vállalnia kellett.

1947-től személye és nézetei egyre nagyobb súlyt kaptak. 1947 végén megjelent háromkötetesre tervezett filozófiai összefoglalójának első része, a *Materialista világnézet*. A mű

elismeréseként a Magyar Természettudományi Társaság disztagjává választották. A párton belül az 1948 februárjában alakított oktatási tanács, később az oktatási osztály keretei között működő szerkesztőbizottság tagja. Az elméleti kérdések, a népi demokrácia értelmezésével foglalkozó legfelső munkabizottságba is – szemben Lukács Györggyel és Fogarasi Bélával – bekerült.

1948 júniusában, az egyesítő kongresszuson az MDP KV tagjává választották. Publicisztikája 1948 közepétől támadó és kemény hangú, kioktató lett. A Rákosi-féle sztálinista fordulatot támogatta, élesen támadta a szociáldemokrata indítatású szociológus Szalai Sándort és régi riválisát, Fogarasi Bélát. A pártvezetés kívánságának eleget téve 1949 derekán kritikával illette a marxi–lenini ideológia korábbi reprezentánsát, Lukács Györgyöt. Betegsége tudatában fogott hozzá élete utolsó nagy vállalkozásához, a közgazdaság-tudományi egyetem megszervezéséhez. A köztársasági elnök 1948. szeptember 15-én az új professzorok egyikeként kinevezte a társadalomtudományi tanszék élére, majd október 19-től ő lett az egyetem első rektora. Szinte az egész marxista társadalomtudomány oktatásában részt vett, filozófiát, filozófiatör-

ténetet és történelmi materializmust adott elő; a dogmatikus marxizmus–leninizmus legjelentősebb képviselője. 1949. október 31-én tudományos, felsőoktatás-szervező és oktatói munkássága elismeréseként az átszervezett Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjává választották. Egyetemi rektor tisztségben 1950. március 1-jén újra megerősítették, de súlyos betegsége ekkor már nem tette lehetővé számára az érdemi munkavégzést.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (1948); Köztársasági Elnök Elismerésének Aranykoszorúja (1949); Kossuth-díj I. fokozat (1949); Magyar Népköztársasági Érdemrend III. fokozat (1950).

Fő művei: A kommunista forradalom alapelvei. Bécs, 1920. Der dialektische Materialismus und die Sozialdemokratie. Bécs, 1934. Materialista világnézet. Bp., 1947. Elmélet és gyakorlat. Bp., 1950. Dialektikus materializmus és kommunizmus. Bp., 1956.

Irodalom: Kiss Artúr: Rudas László (1885–1950). *Magyar Filozófiai Szemle*, 1960. 3. sz.

M. K. J.

SÁNTHA GYÖRGY

Gyula, Békés vármegye, 1902. április 4. – Gyula, Békés megye, 1984. június 9.

Független Kisgazdapárt

Békés vármegye

Református vallású, gazdagparaszti családban született. Szülei, Sántha Mihály és Fábíán Julianna 75 kat. holdon gazdálkodtak. Anyja egyéves korában meghalt, ezért mostohaanyja nevelte fel. Öten voltak testvérek. 1922-ben feleségül vette Schriffert Terézt (1903), aki 1935-ben meghalt. Miután második feleségétől, Tar Máriától elvált, harmadszor is megnősült; felesége özvegy Ludvig Mihályné. Első házasságából egy leánygyermek, Teréz (1923) született.

Csak két gimnáziumot végezhetett, mert az első világháború miatt kivették az iskolából, és a családi gazdaságban kellett segítenie. Apja halála (1925) után, önállóan gazdálkodott 14,5 kat. hold földjén. Ezüstkalászos gazdatanfolyamot végzett, s erről oklevelet is kapott. 1932-ben belépett a Független Kisgazdapártba.

1944. november 15-én, Gyula felszabadítása után újalakult a párt helyi szervezete, amelynek ő lett az alelnöke. 1945 augusztusától a gyulai szervezet elnöke, 1947 nyarártól a Békés megyei szervezet ügyvezető alelnöke, 1945-től az országos nagyválasztmány tagja. Közben tagja volt a Gyulai Nemzeti Bizottságnak és a városi képviselő-testületnek, valamint a termelési bizottságnak. A református egyház presbitere. A gyulai tejszövetkezet ügyvezető elnöke, a lótenyész-

tési egyesület vezetője. 1946 és 1949 között felelős kiadóként jegyezte a *Gyulai Kis Újságot*.

Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon, ahogy két évvel korábban is, pótképviselő lett az FKGP Békés vármegyei listáján. 1948. november 16-án Megyeri István helyére behívták az Országgyűlésbe. 1949 februárjában beválasztották a Magyar Függetlenségi Népfront ideiglenes Békés megyei vezetőségébe, de a májusi népfrontos választásokon ennek ellenére nem indult. Képviselősége után 14,5 kat. hold földjén gazdálkodott tovább.

1952-ben a helyi termelőszövetkezet vezetői betagosították földjeit, a cserébe kapott rosszabb minőségű földet, mivel a kötelező beszolgáltatást képtelen volt teljesíteni, felajánlotta az államnak. A Gyulai Állami Gazdaságban helyezkedett el, 1956-ig itt dolgozott. 1956 októberé után letartóztatták, három hónapig vizsgálati fogságban volt, de szabadon bocsátották. 1957. október 26-tól 1958. április 18-ig rendőri felügyelet alatt állt. 1959-ben belépett a termelőszövetkezetbe, ahol vagyónörként dolgozott. 1969-ben ment nyugdíjba. Élete vége felé éveken át súlyos beteg volt, leánya tartotta el és gondozta.

V. I.–V. V.

SAUER GYŐZŐ

Budapest, 1907. március 6. – Budapest, 1994. december 22.

Szociáldemokrata Párt

Országos lista

Anyja Hajós Teréz. Római katolikus vallású szabósegéd szülei négyéves korában meghaltak. Felesége Winter Irén szülész-nő. Két gyermekükkel – Rudolf és Győző – Kispesten éltek.

Három polgárit végzett. 1923-ban műszerész segédvizsgát tett. 1945–1946-ban részt vett a Belügyminisztérium közigazgatási tanfolyamán, amelynek elvégzése után érettségivel egyenlő képesítővizsgát tett. 1951-ben gazdaságvezető tanfolyamot végzett az Egészségügyi Minisztérium iskoláján.

A szervezett munkásság mozgalmával tizennégy éves korában, még műszerésztanoncként ismerkedett meg a budapesti egyetem orvosi karán tartott sztrájk alkalmával, amikor küldöncként továbbította a híreket a szakmunkások és a szakmai szövetség között. Csatlakozott a vasasszakszervezethez, több ízben volt szervezőbizottsági tag és bizalmi.

1925-ben belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Párt Wekerle-telepi párt szervezetébe, ahonnan 1929-ben baloldali kapcsolata miatt távoznia kellett. Részt vett a Természetbarátok Turista Egyesülete, valamint a kispesti színjátszó csoport munkájában. A Magyarországi Eszperantista Munkások Egyesülete központi vezetőségi tagjaként tíz évig tanította a munkások között akkoriban rendkívül népszerű nemzetközi segédnyelvet. Mindemellett tagja volt az Alkohollelenezes Munkásszövetség központi vezetőségének, továbbá a kispesti csoportnak is. 1928 és 1931 között részt vett a Keleti Márton vezette hároméves szakszervezeti szemináriumon. A második világháború alatt az orvostudományi karon dolgozott.

Budapest ostroma után azonnal bekapcsolódott az Egészségügyi Dolgozók Szakszervezete szervezésébe; ő lett a szak-

szervezet első országos elnöke. 1945 márciusától ismét a Szociáldemokrata Párt tagja, könyvtárosa és szemináriumi előadója. Az egészségügyi és az orvosszakszervezet egyesítése után, az Egészségügyi Alkalmazottak Szabad Szakszervezetének alelnöke, később elnöke. A Varga Katalin Ápolónői Iskola kollégiumának alapítója, az *Egészségügyi Dolgozó* című lap főszerkesztője. 1947. augusztus 31-én az SZDP országos listáján pótképviselő lett. A Szociáldemokrata Pártban történt nagy tisztogatást követően, 1948. április 26-án Kőműves József helyére behívták a törvényhozásba. Júniusban átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába. 1948-ban a SZOT választmányi tagja.

1949-ben a Kútvölgyi Kórház gazdasági igazgatója lett, részt vett a kórház felszerelésében és átalakításában, majd egy év múlva az Állami Gyermekkorházhoz került, ahol 1952-ig dolgozott gazdasági vezetőként. Utána szakelőadó, majd csoportvezető az Egészségügyi Minisztérium műszerosztályán. 1955-ben visszakerült a Budapesti Orvostudományi Egyetemre, ahol főművezetőként dolgozott.

1950 után a XIX. kerületi 2. körzet MDP-alapszervezetének az elnöke, majd a kerületi pártbizottság választmányi tagja lett. Tanácstagként és az egészségügyi állandó bizottság elnökéként végzett közéleti munkát a kerületben.

Kitüntetései: Magyar Népköztársasági Érdemérem arany fokozat (1950); Szocialista Hazáért Érdemrend (1968); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Munka Érdemrend ezüst fokozat (1975), arany fokozat (1985).

K. Zs.

SCHIFFER PÁL

Hajdúszovát, Hajdú vármegye, 1911. február 11. – Budapest, 2001. november 20.

Szociáldemokrata Párt

Országos lista

Apja, Schiffer Ferenc kereskedelmi alkalmazott, majd kereskedő, anyja Fogel Róza. Római katolikus vallású. Két testvére volt, Sándor és Andor. 1938-ban házasságot kötött Szakassits Árpád leányával, Klárával (1918), aki Iparművészeti Főiskolát végzett, 1945 előtt az Óbudai Fehéritőben dolgozott textiltervezőként, később a Ruhaipari Tervező Vállalat szervezője. Őt gyermekük közül Pál (1939–2001) ismert filmrendező, kiemelkedő filmes szociográfusként dokumentumfilmek

fűződnek a nevéhez, többek között ő rendezte a filmszemle-dijas A Dunánál, Kovbojok, Cséplő Gyuri és Földi paradicsom című dokumentumfilmeket. Ferenc (1944–1982) újságíróként dolgozott. Péter (1943) bölcsészeti tanulmányai után banktisztviselő, Anna (1946) eredetileg pedagógus, majd a Magyar Távirati Iroda szerkesztője lett. Legfiatalabb gyermekük, János (1948) jogot végzett a budapesti tudományegyetemen, majd bécsi tanulmányai után a pártapparátusban, később a

Művelődési Minisztériumban dolgozott, közművelődési ügyekkel foglalkozott. 1989-ben a Magyar Szocialista Párt alapító tagja, a budapesti szervezet ügyvivője. 1990. augusztusban behívták az Országgyűlésbe, 1998-ig volt a törvényhozás tagja. 1994-től Budapest kulturális ügyekkel megbízott főpolgármester-helyettese.

Középiskolai tanulmányait Budapesten, a II. Rákóczi Ferencről elnevezett felső kereskedelmi iskolában végezte, itt érettségizett. 1929-től a Franklin Társulatnál, majd a Wellner Alpaca Rt.-nél dolgozott. 1938–1944 között üzemi segédmunkásként, illetve különböző alkalmi munkákból tartotta fenn magát és családját.

1936 augusztusában belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Párt terézvárosi szervezetének négyes számú csoportjába. 1937-től rendszeres előadó az Országos Ifjúsági Bizottság rendezvényein, szemináriumvezető, az MSZDP pártmunkai előadója, a kerületi pártszervezet, illetve az ott működött cukrászcsoporthoz könyvtárosa és bizalmija. 1939-ben választásvezető volt a II. kerületben. Tanulmányokat és cikkeket írt, többek között – 1939 és 1941 között Kővágó Pál álneven – a *Népszavába*. 1942-ben A modern kultúra kialakulása címen tartott előadásáért két hónapot töltött a Gyűjtőfogházban. A második világháború éveiben a két munkapárt szorosabb együttműködésén fáradozott. A német megszállás után az illegalitásba kényszerített SZDP részéről egyik szervezője volt a Magyar Frontnak. Apósa, Szakasits Árpád megbízásából a betiltott párt szervezeti kereteinek kiépítésében dolgozott. 1944 júliusában a katonai elhárítás elfogta, augusztusban átadták a Gestapónak. Novemberben a Vezérkari Főnökség különbírósa hűtlenség címén két és fél évi fegyházra ítélte, majd Dachauba deportálták.

1945. május 30-i hazatérését követően az SZDP főtítkárságán dolgozott, a vidéki szervezési osztály vezetését bízta rá. Június 24-től az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon pártja országos listáján újból mandátumhoz jutott. 1947. augusztus 31-én az országos listán szintén képviselővé választották. A külügyi és a pénzügyi bizottság tagjaként a parlament egyik legtöbbet foglalkoztatott tagja volt. 1948-ban egy sor külpolitikai tárgyú nemzetközi megállapodás – a magyar–szovjet kereskedelmi és tengerhajózási, a magyar–lengyel gazdasági együttműködési, valamint a barátsági és kölcsönös segítségnyújtási, a Duna-hajózási szabályozó belgrádi, a magyar–román kettős adóztatást eltörölő szerződések – becikkelyezési vitájában ő volt a törvényjavaslat előadója. 1948. április végén, az ipari üzemek államosításának vitájában támogató álláspontját indokolva szónoki túlzástól sem mentesen azt állította, hogy a köztulajdonba vétel nem párt- vagy osztályérdek, hanem „sokkalta több ennél: az ország, az emberi társadalom érdeke”. Realistább módon hozzáfűzte: „Az államosítás számunkra eszköz a dolgozó nép életszínvonalának emelésére. Eszköz a hároméves terv sikeres végrehajtására, a magyar gazdasági élet válságoktól mentessé tételére, és

őszintén hozzáteesszük, eszköz a szocializmus építőmunkájában is.” Mint a pártegyesítés hívét, 1948. június 14-én beválasztották az MDP Központi Vezetőségébe, ahol a szövetkezeti bizottság tagja lett. 1948. július 31-től rövid ideig a Magyar Országos Szövetkezeti Központ ügyvezető alelnöke, majd 1948. november 17-től az Országos Szövetkezeti Hitelintézet vezérigazgatója. Az 1949. május 15-i népfurcsos országgyűlési választásokon ismét az országos listáról jutott be a törvényhozásba.

1950. április 24-én – apósával Szakasits Árpáddal, az Elnöki Tanács elnökével egy napon – az ÁVH koholt vádak alapján őrizetbe vette. Hivatalosan június 11-től volt letartóztatásban. Párt- és állami tisztségeitől megfosztották. Először 1950. október 15-én egy csoportos per ötödrendű vádlottjaként állították bíróság elé, de az eljárás során nem született ítélet. 1951. március 23-án a Budapesti Katonai Törvényszék egyéni perben – a „demokratikus államrend és a köztársaság megdöntésére irányuló szervezkedés vezetése, valamint kémkedés” vádjával – bűntársak és tanúk kihallgatását mellőzve, zárt tárgyaláson halálra ítélte. 1953. júniusban kérvényezte, hogy hajtsák végre a halálos ítéletet. A Katonai Felsőbíróság 1954. február 17-én az első fokon eljárt hadbíró ítéletének mértékét és a cselekményről megállapított tényállást helyénvalónak ítélte. Mégis, mivel „a vádlott több mint három évet töltött börtönben, nem jogerős ítélettel terhelt”, és a szocialista igazságszolgáltatás alapelveivel, a szocialista humanizmus követelményeivel nem egyeztethető össze az, hogy a bűncselekmény elkövetőjével szemben – egyébként indokoltan – kiszabott halálbüntetés a kiszabást követő három év elteltével kerüljön végrehajtásra, az eljáró tanács életfogytig tartó szabadságvesztésre változtatta az első fokon kirótt büntetést. Nem fogadta el az enyhítést, ismételten kérte halálos ítélete végrehajtását.

1950. június 16-án feleségét és gyermekeit kitelepítették Debrecenbe, a vagonvárosi telep kétszobás munkáslakásába. Felesége csecsemőgondozó lett a debreceni kórház szülészeti-nőgyógyászati osztályán, öt gyermeke közül hármat a Rákosi Mátyás nevet viselő csecsemőotthonban helyeztek el. Édesapját a Hortobágyra deportálták, őt csak 1956 júniusában sikerült visszahozni Budapestre.

1955. november 20-án – büntetése félbeszakításával – kiszabadult a börtönből. 1956. május 11-én a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma bűncselekmény hiányában felmentette és rehabilitálta. Ekkor visszavették a Magyar Dolgozók Pártjába. 1956. április 1-jétől 1957 elejéig az Állami Biztosító vezérigazgató-helyettese, majd vezérigazgatója. 1958-tól a Külkereskedelmi Minisztérium állományában az oslói, majd a berni kereskedelmi kirendeltség vezetője. 1962–1963-ban a Magyar Távirati Iroda elnökhelyettese, 1963-tól az IBUSZ vezérigazgatója. 1967-től 1971-ig Magyarország oslói nagykövete, majd 1972-től 1976. augusztusi nyugdíjazásáig a bécsi ENSZ-központ mellett működő állandó magyar képviselő nagyköveti rangú vezetője. Nyugdíjasként tíz éven át dolgozott egy elemzésen,

amelyben az 1917-es oroszországi eseményekig visszamenve, Lenin felelősségét is felvetve, foglalkozott a diktatúra kérdéseivel; írását a legfelsőbb pártvezetésnek is átadta.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend tisztí keresztje (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend IV. fokozat (1950); Munka Érdemrend (1960); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Munka Érdemrend arany fokozat (1970); Munka Vörös Zászló

Érdemrendje (1976); Magyar Népköztársaság Aranykoszorúval Ékesített Csillagrendje (1986).

Fő művei: Marshall-terv. Előadás. Bp., 1948. Börtönnapló 1953–1956. Bp., 1989.

Irodalom: Schifferné Szakasits Klára: Magamról és másokról. Bp., 1983. Uő.: Fent és lent, 1945–1950. Bp., 1985. Uő.: Holtvágányon, 1950–1956. Bp., 1987.

H. L.—K. Zs.—M. K. J.

SEBES IMRE

Szeghalom, Békés vármegye, 1910. február 19. — Budapest, 1964. január 25.

Magyar Dolgozók Pártja (MKP-listáról)

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegye Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Apja, Sebes Béla elemi iskolai tanító volt Szeghalmon. Anyja Deák (Diamant) Berta. Házasságukból nyolc gyermek — hat fiú és két lány — született, a fiúk sorában Imre volt az ötödik. Miután a Habsburg-ellenes függetlenségi szellemiségéről ismert tanítót 1930-ban nyugdíjazták, népes családjával Budapestre költözött, a Markó utca környékén béreltek lakást.

A hat Sebes fiú Budapesten gyorsan utat talált a szervezett munkásokhoz, később az illegális kommunista párthoz. Összesen harmincöt évet töltöttek különböző börtönökben és táborokban, hárman közülük nem érték meg a felszabadulást. Pál (1899–1939) volt a legidősebb; kereskedelmi iskolát végzett, s magántisztviselő lett. A Tanácsköztársaság idején vöröskatona, 1919. októberben belépett a szociáldemokrata pártba, a baloldali ellenzékhez csatlakozott. 1926-ban bevonták a kommunista pártmunkába, a külföldi bizottságban dolgozott, kongresszusi küldött volt a Szovjetunióban; 1931–1932-ben Kominternben a magyar párt képviselője, 1933–1936 között KB-tag. 1937. évi letartóztatását követően a sztálini terror áldozata lett. Vera (1901–1987) négy polgárit végzett, majd távirásként dolgozott, munkahelyét felhasználta ugyan a hírek továbbítására, de nem lett hivatásos pártmunkás, s az illegális pártnak sem tagja. Nagy szerepe volt testvérei taníttatásában és anyagi támogatásukban. Sándor (1902–1997) takarékpénztári tisztviselőként a Galilei Körben ismerkedett meg a baloldali nézetekkel. 1929-től kommunista párttag, 1936-tól a spanyol polgárháborúban harcolt, majd 1939-ben Franciaországban internálták. 1943-ban megszökött, részt vett a francia ellenállásban. 1945–1951-ben pártgazdasági osztályvezető, 1951-től miniszteriumi főosztályvezető, 1953-tól 1969. évi nyugdíjazásáig miniszterhelyettes. László (1905–1945) műszerésznek tanult. 1926 őszén csatlakozott a legálisan szerveződő MSZMP-hez, 1927-ben lefoglák, s rendőri felügyelet alá helyezték. 1928 tavaszán a KIMSZ központi bizottsági tagja lett, lebukását követően két és fél éves börtönbüntetést

kapott. Szabadulása után a KMP budapesti bizottsága déli kerületének élére állították. 1930. októberi újabb letartóztatását követő másfél éves börtönbüntetése után a moszkvai Nemzetközi Lenin Iskolába küldték. Hazatérve ismét lebukott, 1934. júliusban három és fél év börtönrre ítélték. Szabadulása után Párizsba ment, 1941-ben tért vissza. 1944. március 19. után a Gestapo emberei Dachauba hurcolták, s megölték. István (1906–1966) kárpitosnak tanult. 1926-ban már KIMSZ- és párttag; 1936-ban letartóztatták, tizenöt évi fegyházra ítélték. 1945 után a pártszervezési és káderosztályon dolgozott; az Állami Ellenőrzési Központ elnökhelyettese, 1949-től 1958-ig országgyűlési képviselő, 1957. áprilistól külügyminiszterhelyettes, majd 1959. augusztustól haláláig Magyarország bécsi követe, később nagykövete. György (1913–1938), a legfiatalabb Sebes fiú a KIMSZ titkára volt, a spanyol polgárháborúban századparancsnok-helyettesként esett el. Másik leánytestvérüket két gyermekével együtt a német megszállók deportálták, s mindhárman meghaltak a fogságban.

Sebes Imre felesége, Schillinger Ilona a Magyar Rádió dokumentációs osztályán dolgozott. Két fiuk közül György (1949) az ELTE történelem–angol szakának elvégzését követően a Magyar Rádióba került, külpolitikai újságíró és műsorszerkesztő. János (1954) autókarosszéria-lakatos lett.

Békéscsabán kereskedelmi középiskolában érettségizett. A Budapestre költözést követően az angyalföldi Gerber és Virág Harisnyagyárba szerződött tanoncnak. 1930 őszén bátyjai nyomán csatlakozott az ifjúkommunistákhoz, majd 1931-ben az illegális párthoz. A bedőrendszer bevezetése elleni sztrájkok egyik vezérégyénisége, emiatt elbocsátották a harisnyagyárból. Ezután a Váci úti Selyem- és Gyapjúárugyárba került. Rövid idő múlva Angyalföld KIMSZ-titkára, 1931 májusában az északi kerület titkáráként kezdett aktívabb tevékenységbe a textiles szakszervezet baloldali ellenzékének vezetőségében.

1932. májusban István bátyjával együtt részt vett a Bécs melletti illegális ifjúkommunista plénumon. Októberben bevonultatták katonának Pécsre. 1934-ben leszerelt, a Star Kötőszövő Gyárba ment dolgozni. 1935. májusban lebukásától tartva pártutasításra illegálisba vonult, s függetlenített pártfunkcionáriusként a KMP keleti kerületébe küldték. 1937. augusztusban György öccsével együtt a köztársaságiak megsegítésére Spanyolországba indult, szeptember 4-én értek spanyol földre. A kiképzés után, 1938. február 16-án Extremaduránál az első század párttitkáráként megsebesült. Felépülését követően a léridai ütközetben újból bevetették, öccse ebben az ütközetben esett el. A polgárháború végén a magyar alakulattal együtt lépte át a spanyol–francia határt. A háttérként harcolókat Port Bournál lefegyverezték, azután Saint Cyprienbe, majd Gurs-ba internálták őket. A vesztégar alatt lapot szerkesztett, s Sándor bátyjával együtt kidolgozták a Szabad Hazáért Mozgalom népfregetti szellemiségű programját. 1943–1944-ben a Francia Kommunista Párt tagja. 1943. áprilisban a francia párt segítségével bátyjával együtt megszöktek a Camp de Milles-i internálótáborból. Grenoble városába kerültek, ahol a magyar kommunista pártcsoport, majd a Magyar Függetlenségi Mozgalom titkára lett. Későbbi feleségével is itt ismerkedett meg, s még a táborban összeházasodtak. Grenoble 1944. augusztusi felszabadulását követően, decemberben hazaindultak Magyarországra.

1945. február 3-án, nyolc évi távollét után érkeztek Budapestre. A Magyar Kommunista Párt Központi Vezetősége szervezési osztályának helyettes vezetőjévé nevezték ki, majd a vidéki alosztály irányítójaként megbízták a falusi pártszervezetek létrehozásának felügyeletével. Az új Pest megye

megalakulásáig területi instruktorként is dolgozott. 1946-ban az MKP Észak-Pest Megyei bizottságának titkára. 1947 végéig Észak- és Dél-Pest megye egyesítésével az egész terület párttitkára. 1947. augusztus 31-én a Pest megyei listán pót-képviselő lett. 1948. november 16-án a mandátumáról lemondott Molnár Erik helyére behívták az Országgyűlésbe. Az 1949. május 15-i országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Népfregetti Pest megyei listájáról újabb mandátumot szerzett, 1953-ig maradt a törvényhozás tagja. 1949 őszétől a Magyar Dolgozók Pártja Fejér Megyei Bizottsága első titkára Székesfehérvárott.

1956 októberében a felkelők feketelistájára került, 30-án – a párt engedélyével – üldözöi elől menekülve családjával együtt Budapestre jött. A novemberi szovjet beavatkozást követően 1957. februárig rendőr ezredesi rangban a Belügyminisztérium Politikai Főcsoportfőnökség személyzeti osztályvezetője, az intézményi pártszervezet végrehajtó bizottsági tagja, s az egyik alapszervezet titkára. Súlyos betegsége idején a BM Tiszti Házának parancsnoka.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1946); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1955); Magyar Népköztársasági Érdemrend IV. fokozat; Vörös Csillag Érdemrend (1960).

Irodalom: Meghalt Sebes Imre elvtárs. *Népszabadság*, 1964. január 26. Hegedűs Sándor: Sebes Imre. *Párttörténeti Közlemények*, 1970. 3. sz. Vadász Ferenc: Az új Pest megye egyik alapkölerakója. Sebes Imréről születése 60. évfordulóján. *Pest Megyei Hírlap*, 1970. február 19. Sági Ágnes: Egy utca- névtáblára. *Pest Megyei Hírlap*, 1973. december 8.

M. K. J.

SEREGÉLYI JÓZSEF

Örkény, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1904. október 22. – Budapest, 1984. január 16.

Magyar Kommunista Párt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegye Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Szülei római katolikus vallású kisparasztok voltak, akik nap-számba is eljártak. Édesanyja Juris Erzsébet. Feleségével együtt négy – Erzsébet (1939), Éva (1940), József (1943), Mária (1947) – gyermeket nevelt. Családjával előbb Gyálon éltek, majd Budapestre költöztek.

Az elemi iskola négy osztályát Gyálon végezte, azután nap-számos munkákat vállalt. 1935-ben bekerült a Ganz Vagon-gyár öntödéjébe segédmunkásnak; ott lett szervezett munkás. Előfizetőket toborzott a *Népszava* számára, és röplapokat terjesztett; 1935-ben belépett a Magyarországi Szociáldemok-rata Pártba. 1936 őszétől 1938 nyaráig Braun Soma szeminá-riumát látogatta a vasasszakszervezetben.

1945 tavaszán, a földosztáskor 6 kat. hold szántóhoz és 600 négyszögöl szőlőhöz jutott, egy tehenével azon kezdett el gazdálkodni. Csakhamar három hónapos bentlakásos párt-iskolára küldték. 1945–1947 között képviselő-testületi tag és községi bíró Gyálon. 1947. decembertől parasztfelélős munkatárs, később osztályvezető az MKP–MDP Pest megyei bizottságán. 1948-ban a Dolgozó Parasztok és Földmunkások Országos Szövetsége megyei titkárává választották.

1947. augusztus 31-én az MKP Pest megyei listájáról beju-tott a törvényhozásba. Az 1947–1948. évi költségvetés részle-tes tárgyalásakor helyeselte a földművelésügyi tárca szakok-tatással és gazdálkodási ismeretterjesztéssel kapcsolatos

tevékenységét. A hitbizományok megszüntetéséről szóló törvény vitájában is felszólalt. Véleménye szerint a hitbizományokat leginkább azért kell eltörölni, mert a múltban a nemzeti függetlenség ügyét mindig a nagybirtokos réteg buktatta el. Ugyancsak felszólalt az 1949. évi költségvetési vitában. A földművelésügyi fejezet tárgyalásakor – kiemelve, hogy a dolgozó parasztság átlát a kulákok „legsötétebb agitációján” – a szovjet mintára létrehozott gépállomások gazdaságilag racionális működésével érvelt. Az „egységes és hatalmas” paraszti tömegszervezet funkcionáriusaként a mezőgazdaság helyzetét és az „átszervezett” földművelésügyi tárca teljesítményét egyaránt jónak értékelte, ennek alapján a költségvetés elfogadását ajánlotta. Az 1949. május 15-i országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Népfront Pest megyei listájáról DÉFOSZ-titkárként szerzett újabb mandátumot. 1970-ig képviselő maradt.

1950. májustól a Földművelésügyi Minisztérium állományába került, különböző beosztásokban dolgozott. Miután a gödöllői Magyar Agrártudományi Egyetemen, illetve a Debreceni Mezőgazdasági Akadémián gazdaszoklevelet szerzett, kinevezték főosztályvezetővé. 1956. október 24-én fegy-

verért jelentkezett az Akadémiai utcai pártközpontban és a Pest megyei pártbizottságon. Október 25-én, a Parlament előtti tüntetésre leadott sortűz idején a Földművelésügyi Minisztérium épületében lévő munkahelyén tartózkodott. A sortűz után néhány szintén felfegyverzett társával együtt felkelők után kutatott a téren, ezért a minisztériumi forradalmi bizottság megválasztásakor, 30-án kérdőre vonták, s nagy vita után nem vették fel a jelölőlistára, sőt kiutasították a gyűlésről, majd az épületből is. 1956 végétől részt vett a párt újjászervezésében. Amikor megjelent a Munkásörségről szóló rendelet, azonnal jelentkezett az önkéntes fegyveres testületbe. 1958. májustól a Központi Népi Ellenőrzési Bizottság mezőgazdasági osztályvezetője. 1959-től több éven keresztül az Elnöki Tanács tagja. 1965. április 1-jén ment nyugdíjba.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1957); Munka Érdemrend arany fokozat (1964, 1967); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967).

Irodalom: Három pestmegyei kisparaszt, Vágó György, Serreglyi József, Virág József tanulmányútja a nagy Szovjetunióban. Bp., 1949.

M. K. J.

SLACHTA MARGIT

Kassa, 1884. szeptember 18. – Buffalo, New York, USA, 1974. január 6.

Keresztény Női Tábor

Nagy-Budapest

Lengyel nemesi származású ősei a történelmi Felvidéken élt gazdag földbirtokosok voltak. (A slachta szó lengyelül maga is nemesi jelent.) Édesapja, zadjeli Slachta Kálmán 1882-ben vette feleségül az ugyancsak földbirtokoscsaládból származó sárosi Saárossy Borbálát. Házasságukból a másodikként napvilágot látott Margit mellett még öt leány született: Mária Antónia (1883–1935), (első) Borbála (1886–1887), Irén (1888–1970), (második) Borbála (1891–1961) és Erzsébet (1896–1988). Apjuk 1906-ig a Kassai Takarékpénztár helyettes igazgatója, majd egy évig vezérigazgató; ekkor azonban meggondolatlan üzletpolitikájának is köszönhetően a takarékpénztár válságba került, a család anyagi helyzete megropant. 1908-ban gyermekei egy részével együtt kivándorolt Amerikába.

Itthon maradt Margit leánya Kassán négy elemi és hat felsőbb leányiskolai osztályt végzett. Ennek befejeztével, 1903 májusában tanítóképző képesítővizsgát tett, majd három évig bejáró diák a kalocsai Miasszonyunk-nővérek tanárképzőjében. Német–francia szakos polgári iskolai tanári végzettséget szerzett. Az 1906–1907-es tanévben a győri orsolyiták polgári iskolájában tanított, majd a következő tanévben

nevelőtanár a budapesti Csalogány utcai állami tanítóképzőben. Még képzős éve alatt hallotta előadni Farkas Edith alapítványi előadást a munkásnők védelméről, a patronázsorról. Az előadás életre szóló hatást tett rá, felkeltette érdeklődését a gyakorlati szociális munka iránt. Győrben maga is bekapcsolódott a patronázmunkába, majd 1908-ban abbahagyta a tanítást, hogy minden erejét a szociális munkának szentelhesse. 1908 elején az Országos Katolikus Növédő Egyesület Berlinbe küldte „munkásnőitkári” tanfolyamra, onnan visszatérve már maga is növédő szociális tanfolyam előadója. 1908. november 19-én az elsők között lépett be a Farkas Edith által akkor alapított – indulásakor az apácák és a világiak között elhelyezkedő – Szociális Missziótársulatba.

A huszonöt éves ifjú nőben gyorsan megérlelődött egyfajta küldetéstudat: az elkövetkezendő kilenc év alatt a keresztény nővédelem és a katolikus szociális munka élharcosa lett. Előadókörutakat tartott, társadalmi környezettanulmányokat készített, adományokat gyűjtött, többek között a Szociális Missziótársulat erdélyi szervezeteinek kiépítésére. 1915-ben szociális iskolát nyitott, majd március 25-től *A Keresztény Nő* című katolikus egyesületi lap szerkesztője. 1918

márciusában az újság neve *Magyar Nőre* változott, alcíme szerint A keresztény feminizmus lapja. Az újság 1923-tól 1944-ig ismét eredeti nevén jelent meg. Maga is cikkek sorozatát publikálta a lapban.

A társadalom legnagyobb feszítőerejének a szociális problémákat tartotta. Eltérően az arisztokratikus egyházi vezetés véleményétől, nem az unatkozó úri hölgyek jótékonykodásával kívánta a szociális kérdéseket megoldani, hanem azt hangsúlyozta, hogy a gondozást szervezett szociálpolitika keretei közé kell állítani. Igen hamar meg kellett tapasztalnia, hogy közéleti-társadalmi szereplés, kapcsolatok nélkül nem lehet eredményeket elérni. 1918-ban még a Keresztényszocialista Párt tagja, de 1918. október 28-tól már az általa szervezett Keresztény Női Tábor élén állt. Pártja programja tanúsága szerint a nők országos és városi politikai tevékenységét keresztény, nemzeti, legitimista és szociális alapon kívánta megszervezni. 1919. március 26-án beadványt intézett a tanácskormányhoz a parlagon lévő földek megművelése tárgyában, majd áprilisban megszervezte a XI. számú termelőszövetkezetet.

1920. február 26-án a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjának vezetése a kifírt időközi választásra abszolút többséggel elfogadta a párt hivatalos jelöltjének; március 25-én a főváros I. kerületében (51,17 százalékkal) nemzetgyűlési képviselővé választották. Ő lett az első női képviselő a magyar parlamentarizmus történetében. Felszólalásaiban a nőkérdeket, az általános választójog kérdéseit és a nincstelenek földhöz juttatásának problémáját feszegette a polgári politikusokat megszégyenítő nyíltsággal. A fővárosban elindította az iskolanővéri intézményt, a későbbi iskolaorvosi szolgálat elődjét. Nemzetgyűlési működése idejére esett a hírhedtté vált „bottörvény”, amit a későbbiekben csúsztatással az ő nevéhez kötöttek. Slachta ugyanis nem „A vagyon, az erkölcsiség és személyiség hatályosabb védelméről” szóló, közkeletű nevén bottörvényként emlegetett 1920. évi XXV. tc.-et szavazta meg, mivel szabadságon volt, hanem az árdrágító visszaélésekről szóló törvényjavaslat kapcsán csatlakozott azon véleményhez, miszerint bár az emberi méltóságot sérti, de az árdrágítók kapjanak botbüntetést (1920. évi IV. tc.).

1922. február 16-án véget ért a parlamenti ülés, ezzel egyelőre az ő képviselői pályafutása is abbamaradt. Bár a Keresztény Női Tábor kérte a püspöki kart, hogy ismét indulhasson a választásokon, főnöknője megtiltotta, hogy jelöltesse magát. Kettejük vitája a még vállalható politikai szereplés mértékéről odáig fajult, hogy 1923. május 5-én több társával együtt elküldték a Szociális Missziótársulathoz. Néhány nap múlva, május 12-én megalapította a Szociális Testvérek Társaságát, amelynek július 15-től választott főnöknője. Az 1930 és 1932 közötti két évet leszámítva – amikor az angalföldi törvényhatósági bizottság tagja – négy évtizeden át, 1963-ig ő irányította a társaságot. Követői az addigi kék fátyol helyett szürkét öltöttek magukra. Hogy előteremtse a működéshez szükséges anyagiakat, Svájcban, Franciaország-

ban és az Amerikai Egyesült Államokban keresett munkahelyeket a testvéreknek.

1931-től a munkásnők szervezésén fáradozott. 1933-ban megalapította a Szentlélek Szövetséget, egy év múlva lapot is indított *A Lélek Szava* címmel, amelyben több, a náci ideológiát elvető írása is megjelent. 1937. november 3-án megnyitotta a Katolikus Női Szociális Képző nevű szociálmunkás-oktató intézetet. 1942-től az egész országban ún. világnézeti kurzusokat szervezett, hogy a keresztény értékrend közvetítésével ellensúlyozza a hitleri propagandát.

Keresztény hite, humánuma életveszélyt is vállaló embermentő munkára sarkallta a második világháború éveiben. Elhatárolta magát a zsidótörvényektől, számtalan petíciót, fölratot készített és terjesztett a hatóságok elé. 1940. november 8-án a Keresztény Női Tábor nevében beadványt írt a munkaszolgálatosok érdekében. 1941 telén tiltakozott a körösmezei deportálás ellen. Miután 1943. február 8-án Szlovákia bejelentette a teljes zsidótlanítást, Rómába utazott, hogy személyesen sürgesse XII. Pius pápát a cselekvésre. Lapja 1944. áprilisi betiltása után fő feladatának az embermentést tekintette. A testvérek Thököly úti rendházába, illetve annak udvarán farakások közé bújtatta az üldözötteket, köztük Heltai Jenőt, Radnóti Miklósnét, Rusznyák Istvánt. 1945-ben a néhány hónapja még őt is letartóztatással fenyegető nyilasok körülményein próbált enyhíteni; senkiben sem egy világnézet képviselőjét, hanem a segítségre szoruló embert látta.

1945. novemberben, a nemzetgyűlési választásokon, miután nem sikerült elismertetnie pártja indulási jogát, párton kívüli jelöltként, a Polgári Demokrata Párt nagy-budapesti listáján került be ismét a parlamentbe. Hivatalosan 1946 januárjától párton kívüli képviselő. Parlamenti felszólalásai többségükben a jogelvéssel és a jogbiztonsággal foglalkoztak. A jogrend biztosítását kizárólag a Szent István-i államrendekedés fennmaradásában látta. A köztársasági törvény vitájában azzal keltett feltűnést, hogy az államforma kérdése tárgyalásának a békekötés utáni időre való elhalasztását támogatta, és egyedülként tüntetően elutasította a köztársaságot ajánló törvényjavaslatot. 1946-ban sürgette a diplomáciai kapcsolatok helyreállítását a Vatikánnal. 1947. április 16-án nagy beszédet mondott a kötelező hitoktatás fenntartása mellett, ami után Parragi György képviselőtársa így méltatta: „Egyetlen férfi a Nemzetgyűlésben!” A határokon kívül rekedt magyarság és a kis nemzetek jogai, a családi élet, a nemzet erkölcsösségének a védelme is gyakran foglalkoztatta. Az 1947. augusztusi választásokon a Keresztény Női Tábor tagjai – a szükséges ajánlások gyors összegyűjtése után – először indulhattak önálló pártként. Külön választási programot ugyan nem készítettek, de a nők közéleti szerepvállalásának, a tizparancsolatnak és a Szent István-i tradícióknak, a keresztény államéletnek kívántak mindenekelőtt érvényt szerezni az önkormányzatokban és a parlamentben. Pártja a szavazatok 1,39 százalékát, ezzel a törvényhozás négy man-

dátumát tudta megszerezni, így a legkisebb párt élén került be törvényhozásba. Ő maga két mandátumot is szerzett, a nagy-budapesti listán szerzett mandátumával igazolták. Ebben a ciklusban is többször állást foglalt a keresztény világnézet védelmében, de a kommunista párt térnyerésével egyre kilátástalanabbá vált politikusi pályájának folytatása. 1947. október 28-án egyéni képviselői indítványában arra kérte a kultuszminisztert, hogy Az ember élete című – Gleimann Anna és Mérei Ferenc által írott – hivatalos állami tankönyvet vonassa vissza. Ugyancsak azon a napon elmondott, a jóvátételt is érintő beszédéért a mentelmi bizottság elmarasztalta; felszólalását a bizottság tagjai külpolitikai érdekeket sértőnek minősítették, ezért hatvan napra ideiglenesen kizárták az Országgyűlésből, s december 28-ig képviselői illetményét is megvonták. 1948. április 27-én az Országgyűlés Politikai Bizottsága tagjává választották. Utolsó – közbekiabálásokkal és sértegetésekkel gyakran megszakított – parlamenti beszédét 1948. június 16-án tartotta, szenvedélyesen ellenezve az egyházi iskolák államosítását kimondó törvényjavaslatot. A törvény elfogadásakor a kormánypárti képviselők elénekelték a Himnuszt, de ő ülve maradt. Ezért a mentelmi bizottság kétszer hat hónapi kizárásra ítélte, és mentelmi jogát is elveszítette. Letartóztatástól tartva 1949 januárjától a domonkos nővérek zárdájában rejtőzködött. Eredetileg indulni akart az 1949. évi választásokon is, de csak a május 15-i szavazásra mert elmenni.

1949. június 22-ről 23-ra virradó éjjel hűgával együtt Ausztriába, onnan szeptember 16-án Tóth Etelka álnéven az Amerikai Egyesült Államokba távozott. Az emigrációból Ne-

mes Margit néven levelezett Magyarországra, és Nemes Borbála néven szerepelt a Szabad Európa Rádióban. 1951-ben a hazatérés reményében visszatért Bécsbe, majd 1953. május 5-én, immár saját nevéen másodszor és végleg Amerikába utazott. Az emigráció első éveiben aktív maradt. Memorandumot intézett H. S. Truman elnökhöz és az Egyesült Államok püspökeihez, hogy felhívja figyelmüket a kommunista országokban a bármilyen okból kisebbségbe szorítottak helyzetére. Tiltakozásokat gyűjtött Mindszenty József esztergomi érsek bebörtönzése miatt. Már igencsak megöregedve, de megpróbált segíteni az 1956-os forradalom menekültjein is. Élete utolsó éveiben visszavonult a közélettől. Buffalóban, a Szociális Testvérek Társasága egyik rendházában hunyt el.

Halála után tizenegy évvel, 1985-ben Izrael Állam A világ Igaza kitüntetésben részesítette, és fát ültettek emlékére a Yad Vashem kertjében. 1995. március 15-én ő és a Szociális Testvérek Társasága emlékérmeket kapott a magyar kormánytól; május 7-én a Magyar Köztársaság Bátorság érdemjében részesült.

Fő művei: Elkapott sugarak. Bp., 1927. A puszták rejtekéből az élet centrumába. Bp., 1928. Pünkösdi tűz. Bp., 1944. Sugárzó élet. Válogatás Slachta Margit testvér gondolataiból. Szerk.: Söjtöry Ágota. Bp., 1993.

Irodalom: Slachta Margit, az első magyar nőképvisező politikai működése. Bp., 1922. Zadjeli Slachta Margit, a Szociális Testvérek Társaságának alapítója 1884. szeptember 18.–1974. január 6. H. n. [Buffalo], é. n. [1975]. Mona Ilona: Slachta Margit. Bp., 1997.

Ba. M.

SMIKÁL JÓZSEF

Bácsalmás, Bács-Bodrog vármegye, 1910. május 11. – Kalocsa, Bács-Kiskun megye, 1987. március 31.

Szociáldemokrata Párt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Német eredetű, római katolikus vallású család leszármazottja. Apja Schmikál Ferenc kádár, anyja Einwiller Terézia. Egy testvére született. Anyja halála után apja újból megnősült, féltestvére, Ferenc szabómesterséget tanult. 1932-ben Dunapatajon kötött házasságot, felesége Tamás Ilona (1909–1987). Három gyermekük közül Ilona (1933) mestervizsgával rendelkező varrónő, Terézia (1936) raktárvezető, József (1939) kőműves lett. Képviselősege idején családjával Kiskunfélegyházán élt.

Szülőhelyén hat elemi végzet, majd egy évig ipariskolába járt, később megszerezte a nyolc általános iskolai végzettséget is. A fővárosban kitanulta a kőművesszakmát; előbb segéd, majd 1938-ban letette a mestervizsgát. Fiatal korában került kapcsolatba a politikával, 1928-ban egy év

börtönbüntetést kapott baloldali mozgalmi tevékenységért. 1937–1938-ban – amikor Dunapatajon, illetve Dunaszentbenedeken lakott – belépett a Magyar Élet Pártja helyi csoportjába. 1937-től fogva, miután iparendélyt kapott Dunavecshán, kisebb építkezéseket irányított, de maga is dolgozott. 1942 és 1944 között több alkalommal behívták katonai szolgálatra. A szovjet fronton harcolt, sebesülése után leszerelték.

1945. januárban belépett a Szociáldemokrata Párt kiskunfélegyházi szervezetébe, lakhelyén szervezőtitkár lett. Egy évvel később feleségét és apósát is felvették a pártba. 1948 januártól járási titkár. 1946 novemberében belépett az építőmunkások szakszervezetébe. 1946–1947-ben kőműves a csepeli Weiss Manfréd Gyárban. 1947. februárban

pártja a Pest megyei termelési bizottságba delegálta. 1947. január és április között elvégezte a Szociáldemokrata Párt vezetőképző iskoláját. Az augusztus 31-én megrendezett országgyűlési választásokon az SZDP Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog megyei listáján pótképviselő lett. 1948. április 26-án sor került behívására, a mandátumáról lemondott Turi István helyét foglalta el a törvényhozásban. A munkáspártok egyesítésekor átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába.

Mandátumának lejárta után előbb a kalocsai paprikafeldolgozóban dolgozott, majd 1951-től a Gyárépítő Vállalatnál, később a 26. Számú Állami Építőipari Vállalatnál kapott munkát. Több építkezésen, többek között Dunaujvárosban, Százhalombattán és Pécsen művezető. 1956 után belépett a Magyar Szocialista Munkáspártba.

Kitüntetései: Munka Érdemrend ezüst fokozat (1966); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

Sz. R.

SOMOGYI MIKLÓS

Abony, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1896. szeptember 14. – Budapest, 1980. december 28.

Magyar Kommunista Párt Országos lista

Apja, Somogyi Miklós (1871–1956) gazdasági cselédből lett kukkos, majd gátőr, végül 7 kat. holdas kisbirtokos. Anyja, Pintér Teréz (1874–1947) gazdasági cseléd, majd a család háztartását vezette. Őt testvére született, Sándor (1897–1939), Mária (1900–1976), Imre (1902–1947) parasztpárti politikus, Joachim (1904–1987) és Anna (1909–1990). 1921-ben feleségül vette Koncsik Máriát (1902–1964). Miután özvegyen maradt, 1966-ban újranősült, második felesége Sztankovics Mária (1912). Két gyermeke érte meg a felnőttkort, Ilona (1924) gyors- és gépíró, majd munkavédelmi szakmérnök, Miklós (1931) repülőszerelő lett.

Az elemi öt osztálya elvégzése után kisbéres. Tizennégy éves korában három évre tanonciskolába adták. 1913. szeptember 1-jétől ácssegéd, felszabadulása után külföldön valcolt, Németországban és Belgiumban szélesítette szaktudását. Mint az I. honvédezred tizedese végigharcolta az első világháborút, az orosz és az olasz frontokon szolgált. Hadifogságba esett, csak 1919. december végére tudott hazavergődni. A két világháború között kisiparosok mellett dolgozott. 1932-ig Abonyban, majd Pest környéki községekben – Őrszentmiklós, Sashalom, Rákosszentmihály, Mátyásföld – laktak. 1945-ben családjával Csillaghegyre költözött.

1923-ban Abonyban csatlakozott az építőmunkások szakszervezetéhez. Belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba és a Magyarországi Földmunkások Országos Szövetségébe is. Jó szervező és szónoki képességeire az országos vezetőség hamar felhívta, 1928-tól az építőmunkások szövetsége központi vezetőségi tagja, 1930-tól az ácsszakosztály vezetője. Emellett továbbra is aktív vezetője maradt az Abony környéki földmunkásoknak. A közepes taglétszámú, ám politikailag igen jelentős építőipari szakmai szövetség egyik irányítójaként vezetője a 48 órás munkahétért és a minimálbér rögzítéséért folytatott 1933. és 1935. évi építőmunkássztrájkoknak. Az 1933. május 10-én megtartott XVI.

küldöttgyűlésen Szakasits Árpád elnök mellett országos alelnökké választották. 1938-ban a felügyelőbizottság elnökévé, 1939-ben ismét alelnökké, 1941-ben szakszervezete elnökévé választották. Ekkor már fizetett alkalmazottként irányította a MÉMOSZ-t.

Munkája mellett Györffy István egyetemi tanár – akihez életre szóló barátság fűzte – megbízásából Mezőkövesden és környékén néprajzi gyűjtést végzett, a vidék lakóinak népviseletéről fényképeket, szokásaikról feljegyzéseket készített. A negyvenes években a tudóson keresztül kapcsolatba került a Györffy-kollégistákkal. 1940-ben csatlakozott az illegális kommunista párthoz. A munkások és értelmiségiek együttműködésének híveként részt vett a Történelmi Emlék-bizottság megalakításában, az 1942. március 15-i, Petőfi-szobornál tartott tüntetésen ő vezette az építőmunkások küldöttségét. Mint illegális kommunista az ellenállás szélesítésére törekedett, ezért más akciókat is vállalt. A Soli Deo Glória református ifjúsági szövetségen belül a végzett diákok szervezeteként létrehozott Kabay Márton Kör tagjait 1941-ben összekapcsolta az illegális kommunista párt és az Országos Ifjúsági Bizottság megbízottaival egy német- és háborúellenes megmozdulás előkészítése érdekében. A Magyar Hazafiak Szabadság Szövetsége egyik vezetőjeként kapcsolatot tartott németellenes katonatisztekkel, a népi mozgalom tagjaival és Györffy-kollégistákkal, valamint az utóbbiakat pártfogoló Zsindely Ferenc államtitkárral és feleségével. A német megszállást követően, 1944. március 26-án letartóztatták és Nagykanizsára internálták, mivel nem volt hajlandó együttműködni a Sztójay-kormány által kirendelt szakszervezeti biztossal. Szeptemberi szabadulása után a kommunista párt katonai bizottsága tagjaként bekapcsolódott az ellenállás szervezésébe. Faust Imre baloldali könyvkiadó révén közvetlen kapcsolatba került a kiugrási iroda vezetőjével, ifj. Horthy Miklóssal; október 12-én harmadmagával a kormány-

zóval, majd Bethlen István volt miniszterelnökkel is találkozott, de a romániaihoz hasonló kiugrás lehetőségéről, a budapesti munkásság felfegyverzésének feltételeiről folytatott tárgyalásaik nem jártak eredménnyel. A Görgey-zászlóalj akcióiba bekapcsolódva fegyveresen is részt vett az ellenállásban. Budapest ostroma alatt illegálisan bujkált Zuglóban.

1945 elején a bevonuló szovjet csapatok fogságába került. A gödöllői fogolytáborban igazolták, majd Debrecenbe vitték, ahol jelentkezett az MKP központjában. A párt vezetői Budapestre irányították, a pártközpont szakszervezeti osztályára került; később tagja lett az osztály feladatait átvevő héttagú, Gerő Ernő vezette szakszervezeti bizottságnak. 1945. április 2-án beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1945. májusi átalakításakor közellátásügyi államtitkári kinevezést kapott, tisztségét szeptember 27-ig töltötte be. A párt szűkebb vezetésébe, a központi bizottságba nem került be, fő munkaterülete továbbra is az építőmunkások szervezése maradt, visszatért a szakszervezet elnöki posztjára. Mind az 1945. november 4-i, mind az 1947. augusztus 31-i parlamenti választásokon az MKP országos listáján jutott mandátumhoz. A gazdasági és a honvédelmi állandó bizottságok előadójaként gyakorta szerepelt a plenáris üléseken. Az 1947–1948. évi költségvetési vitában, a honvédelmi tárca fejezetének részletes tárgyalásakor pártja kijelölt szónokaként beszéde végén kiemelte: a hadseregben a nevelés, a demokratikus ideálok terjesztése a legfontosabb feladat a tisztek, a tiszthelyettesek, a tisztessék és a honvédek körében egyaránt, mert az első és legfontosabb megítélési kritérium az, hogy valaki demokrata, „ami szerintünk a jó magyart is jelenti”. 1949. májusban a Magyar Függetlenségi Népfront országos listájáról negyedszer is bejutott a törvényhozásba.

A munkáspártok egyesítése után, 1948 őszén irányító szerepe volt a szakszervezeti átalakításban, az építőipari szakmák ágazati szakszervezetének a megteremtésében. 1949-ben megválasztották ugyan az építőmunkások szakszervezeti világszövetsége elnökének, de a pártvezetés építőipari szakszervezeti ügyet kreált, sőt kísérletet tettek a vezetők belekeverésére a Rajk-ügybe. 1950 tavaszán leváltották a szakszervezet éléről, majd 1953 májusában kimaradt az Országgyűlésből is. 1956-ig az egyik fővárosi téglagyár, az Épületkerámia Vállalat igazgatója.

1956 októberében, hatvanévesen fegyvert fogott a közbányai MDP-székház védelmében. Október 31-től a Magyar

Szabad Szakszervezetek Országos Szövetsége alelnöke, december 2-től elnöke. Mivel a Rákosi-korszakban teljesen háttérbe szorították, fenntartás nélkül elfogadta a forradalmat követő hatalmi rendszert, s vele a Kádár-féle vezetés számára felkínált szakszervezeti, párt- és országgyűlési tisztségeit. November 9-i rádióbeszédében a Kádár-kormány támogatására szólította fel a dolgozókat. 1956 végétől 1960 végéig újból az Építő-, Fa- és Építőanyag-ipari Dolgozók Szakszervezetének az elnöke. 1956. novembertől tagja lett az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottságának, 1957. február 26-tól az intéző-, majd a politikai bizottságnak. Munkásori szolgálatot is vállalt, egyik alapítója volt a Bokányi Dezső nevet viselő zászlóaljnak. 1958 februárjától 1965. június 28-i nyugdíjazásáig a Szakszervezetek Országos Tanácsa elnöke. Közben, az 1957. júniusi országos pártértekezleten a központi ellenőrző bizottság elnökévé választották. Az 1959. évi kongresszuson leváltották a testület éléről, ezután az ellenőrző bizottságból is kimaradt. 1958. november 24-től Veszprém megye képviselőjében újra országgyűlési képviselő lett. Miután megszűnt szakszervezeti elnöksége, 1966-ban, az MSZMP IX. kongresszusán visszahívták a PB-ből (a KB-nak élete végéig tagja maradt). A SZOT XXI. kongresszusán, 1967. május 6-án a számvizsgáló bizottság elnökévé választották. Az Országgyűlésből 1971. április 25-én távozott, szakszervezeti tisztségét 1975. december 8-ig töltötte be. Tényleges befolyással sok tisztsége ellenére sem rendelkezett, a pártvezetésnek főleg a nevére volt szüksége, a múltja alapján öt övező megbecsülés miatt. Haláláig a Magyar Partizánszövetség választmányja és országos bizottsága tagja.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1946); Magyar Köztársasági Érdemrend kiskeresztje (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend V. fokozat (1950); Szocialista Munkáért Érdemérem (1956); Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékérem (1958); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1958, 1965); Munka Érdemrend arany fokozat (1967, 1968); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Magyar Népköztársaság Rubinokkal Ékesített Zászlórendje (1976).

Irodalom: Strassenreiter Erzsébet: „Tettem, amit kellett.” *Szakszervezeti Szemle*, 1986. 8–9. sz. Botos János: Somogyi Miklós. *Pártélet*, 1986. 8–9. sz. Bernáth Györgyné—Strassenreiter Erzsébet: Somogyi Miklós. *Életutak*. Bp., 1988.

M. K. J.

SOÓS ALADÁR

Temesvár, 1887. július 4. – Budapest, 1975. június 5.

Magyar Radikális Párt

Borsod-Gömör, Zemplén és Abauj vármegyék Miskolc törvényhatósági jogú várossal

Apja, Schwarz Simon (1851–1936) könyvelő, egy magáncég tisztviselője, anyja Blau Ida (1858–1911). Őt testvére született: Gizella (1886), Terézia (1888), Paula (1890), Imre (1893–1908) és Henrietta (1895), akik közül nővére és legkisebb húga Svájcba ment férjhez. Nevét 1912-ben magyarosította. 1918-ban Budapesten feleségül vette Schreiber Borbálát (1894–1954), aki előbb Bartók Béla tanítványaként zongoraművésznek készült, később a Magyar Tudományos Akadémia Akadémiai Könyvtárának munkatársa lett. Gyermekekük, Júlia (1923–1968) pedagógus végzettséggel szociológus és író volt.

Elemi és középiskolai tanulmányait szülővárosában végezte. Az érettségi után, 1905-ben a fővárosba utazott, ahol a Magyar Királyi József Műegyetemen építésmérnöki tanulmányokba kezdett. Okleveles mérnökként előbb budapesti építészknél dolgozott, majd Bécsben letöltötte katonai szolgálatát. 1913-ban állami szolgálatba lépett. A Magyar Államvasutak szegedi üzemvezetőségén a délvidéki állomásépületek bővítését tervezte, ezt követően a vállalat budapesti igazgatóságán a magasépítési osztály főmérnökeként lakóépületek, valamint a Keleti pályaudvar toldaléképítkezéseinek tervezési munkálatait irányította.

Már elsőéves egyetemistaként tagja lett a Szabadgondolkodók Magyarországi Egyesületének. 1908-ban részt vett a Galilei Kör megalakításában. Később a technikusszakosztály elnökévé is megválasztották. Elbeszélései jelentek meg a *Pesti Hírlapban* és az *Új Időkben*. Szegedi tartózkodása idején is bekapcsolódott a szellemi életbe, 1913-tól a világháború végéig a *Szegedi Napló* munkatársaként előbb színikritikákat, majd vezércikkeket írt.

1924 után politikai nézetei miatt B-listára helyezték, s elbocsátották. Ekkor magántervező lett, előbb társával vállalkozott, majd egyedül dolgozott. Terveivel több hazai és nemzetközi pályázaton vett részt. 1928-ban elindult a genfi Népszövetségi Palota megépítésére, valamint Belgrádban a topcsideri városrész rendezésére kiírt nemzetközi tervpályázaton; munkájával díjat is nyert. Harmadmagával ő tervezte az első magyar toronyházat, amiért 1934-ben Lechner Ödön-éremmel tüntették ki. Építészeti tevékenységét a Magyar Képzőművészek Egyesülete ezüstéremmel is elismerte.

Szakterület mellett érdeklődési köre rendkívül színes volt. A fővárosba kerülve rendszeresen írt irodalmi, művészeti és közgazdasági kérdéseket tárgyaló tanulmányokat a *Nyugat* című folyóiratba. Egyebek között ő ismertette először Albert

Einstein relativitáselméletét magyar nyelven, de a francia és az angol modern irodalomról is jelentek meg írásai. 1928-tól tizenegy éven át a *Századunk* című társadalomtudományi szemlében publikált. 1924-ben megbízták a Magánmérnökök Országos Szövetsége hivatalos lapja, a *Közmunka* szerkesztésével; hat évig állt az újság élén. 1934–1935-ben az *Állam és Polgár* című időszaki folyóirat főmunkatársa.

1945-ben, a háború befejezése után megbízták a Nemzeti Színház és a Szépművészeti Múzeum első helyreállítási munkálatainak vezetésével, amiért később emlékéremmel tüntették ki. A következő évben az Építés- és Közmunkaügyi Minisztérium területrendezési osztályára került, miniszteri osztálytanácsos rangot kapott. 1945-ben belépett a Magyar Radikális Pártba, a két év múlva újraindított *Huszadik Század* szerkesztőbizottságában is feladatokat vállalt. Az 1947. augusztus 31-én megrendezett országgyűlési választásokon a Borsod-Gömör, Zemplén és Abauj megyei választókerületben pótképviselő lett. Behívására a ciklus legvégén, 1949. március 10-én, Zsolt Béla halála után került sor. A Magyar Radikális Párt és a Polgári Demokrata Párt fúziója után is szerepet vállalt a pártszövetségben.

Az 1949. májusi népfrontos választásokon újból pótképviselő lett, de ezúttal nem hívták be a törvényhozásba. Kapcsolatba került a szabadkőműves mozgalommal, 1950-ben a Corvin Mátyás Páholy főrendező-helyetteseként tartották nyilván. 1950-ben áthelyezték a Lakóterv Vállalathoz, vezető főmérnökként, állami beruházások kivitelezését irányította vidéki településeken. 1953-tól 1958. évi nyugdíjazásáig a Budapesti Városépítési Tervező Vállalat irodavezetője. Nyugdíjasként a Városépítési Tudományos és Tervező Intézet tervtanácsában az építési tervek gazdaságosságát elemezte, emellett a VII. kerületi tanács végrehajtó bizottságában építési és lakáskérdésekkel foglalkozott. Élete végéig széles körű irodalmi, közírói és művészettörténeti munkásságot folytatott. Szakmájából következőleg közgazdaságtudományi elképzeléseinek középpontjában a föld- és telekértéken alapuló adójavaslat kidolgozása állt.

Kitüntetései: Szocialista Munkáért Érdemérem (1955).

Főbb művei: A georgista etika. Kézirat, 1975. Szabadság és gazdaság. Elméleti és általános közgazdaságtan. Válogatott írások. Bp., 1991.

Irodalom: Fekete Gyula: Történelem hangszalagon. Bp., 1977. Kéri Piroška: Tanulni és tanítani. *Új Írás*, 1988. 12. sz.

Sz. R.

SULYÁN GYÖRGY

Kuncsorba, Jász-Nagykun-Szolnok vármegye, 1910. július 13. – Budapest, 1983. november 1.

Magyar Kommunista Párt

Heves és Nógrád-Hont vármegyék

Szülei Sulyán Mihály kubikos és Csiga Rozália. Evangélikus vallású családban nevelkedett, négy testvére volt. Nős volt, képviselősége idején Egerben élt, egy gyermeke született.

A négy elemi és egy gimnáziumi osztály után következett az ipariskola, ahol négy évet töltött el, cipésztanonc lett, majd Szarvason segédként szabadult. 1934–1938-ban az Orosz-házi Cipészek és Csizmadiák Szövetkezetében dolgozott, majd zsákjavító munkás, illetve mezőgazdasági idénymunkás lett. 1939-ben belépett a Szociáldemokrata Pártba. Baloldali magatartásáért és szervezkedésért többször letartóztatták, 1941–1942-ben börtönbüntetését töltötte. A német megszállást követő hetekben sok száz baloldali társához hasonlóan a nagykanizsai táborba internálták.

1944 októberétől a Magyar Kommunista Párt orosz-házi szervezete vezetőségi tagja. Novemberben bekerült a délkelet-magyarországi titkárságba, majd 1945. májustól a Heves megyei pártszervezet függetlenített titkára. Június 24-én delegálták az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. Az 1945. november 4-i, majd az 1947. augusztus 31-i választásokon He-

ves megyei párttitkárként a Nógrád és Heves megyei listáról jutott be a törvényhozásba. 1949. május 15-én a Magyar Függetlenségi Népfrent Heves megyei listájáról negyedszer is bekerült az Országgyűlésbe, 1953-ig maradt tagja a törvényhozásnak.

1950-ben átirányították a néphadseregbe, hivatásos tisztként ezredesi rendfokozatot ért el. 1953-tól a Dunántúli Rostkikészítő Vállalatnál, később a Népstadion építkezésén dolgozott. 1957-től a Legfelsőbb Bíróság párttitkára; 1958. június közepén a Nagy Imre-per egyik népbírája. 1958-ban át helyezték a Haditechnikai Intézet pártszervezetének az élére.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend bronz fokozat (1947); Magyar Népköztársasági Érdemrend V. fokozat (1950); Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékérem; Munka Érdemrend (1960); Szolgálati Érdemérem (1960); Kiváló Szolgálatért Érdemrend (1965); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Vörös Csillag Érdemrend (1970).

H. L.

SULYOK ISTVÁN

Horgos, Csongrád vármegye, 1883. július 3. – Kiskunhalas, Bács-Kiskun megye, 1980. július 3.

Magyar Függetlenségi Párt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Szülei, Sulyok Mihály (1856–1891) és Kovács Piroska (1860–1919) 5 kat. holdon gazdálkodtak. A római katolikus vallású családban három leánytestvérével együtt – Viktória, Mária és Teréz – nevelkedett. Édesapjuk korai halála után az özvegy ismét férjhez ment, így később három féltestvérük született. 1907-ben Bácsalmáson kötött házasságot, felesége Neszevecskó Erzsébet (1890–1990), aki a háztartást vezette és a gyerekeket nevelte. Hat gyermekük közül az idősebbek – István, Antal, Etelka és Erzsébet – még gyerekkorban meghaltak; Mária (1920) védőnő, Júlia (1922) tanítónő lett.

Hat elemi végzett szülőfalujában, majd dolgozni kezdett. Előbb kifutófiú a szegedi Kas kávéházban, majd 1902-ben lovasz lett egy bécsújhelyi uradalomban. Hároméves katonai szolgálata után Borota községben házat épített, és 5 kat. hold földjén gazdálkodásba fogott. Az első világháborúban behívták katonai szolgálatra, a román frontra vitték, hadifogságba esett. 1918-ban Brassóból sebesülten érkezett haza csa-

lájához. 1927-ben Bácsalmásra költöztek. Felesége révén szőlőt örökölt, saját házat épített, faiskolát létesített. A később 22 kat. holdra növelt kisbirtokán gyümölcsstermesztéssel foglalkozott, almanemesítéssel kísérletezett. Bekapcsolódott a helyi közéletbe, tagja lett az olvasókörmek, megválasztották hegybírónak, újságcikkei jelentek meg az *Igazság*, a *Magyar Ugar*, a *Föld*, a *Felső Bácska*, a *Bajai Kis Újság* című lapokban. Az 1930-as években belépett a Nemzeti Egység Pártja – a kormánypárt – helyi csoportjába, később a körzeti vezetőségbe is beválasztották. Az 1930-as évektől a Magyar Természettudományi Társaság tagja volt. 1944-ben segítséget nyújtott a zsidó üldözötteknek.

1945-ben belépett a Független Kisgazdapártba, megválasztották a bácsalmási járási szervezet elnökének. 1947 nyarán pártja balra tolódása miatt kilépett, a Magyar Függetlenségi Párthoz csatlakozott, s Hódy György javaslatára képviselő-jelöltséget vállalt. 1947. augusztus 31-én a Pest-Pi-

lis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog megyei választókerületben mandátumot szerzett. Az Országos Nemzeti Bizottság törvénytelen döntése 1947. november 20-án, az MFP mandátumainak megsemmisítésekor az ő parlamenti megbízását is megszüntette. Ezt követően végleg visszavonult a közéleti szerepléstől. 1952-ben a kitelepítendőek listájára került. Mielőtt elvitték volna, házának nagy részét államosították, ezért Nemesnádudvaron élő lányához költöztek. Onnan Csengőd-

re mentek, ahol újrakezdte a gyümölcskertészkedést. Az 1956-os forradalom idején verseket írt s terjesztett. 1957 márciusában letartóztatták, a kiskőrösi honvédségi laktanyába internálták. Bácsalmásra való visszaköltözését megtiltották, ezért Kiskunhalason telepedett le. 1961-ben többször próbálták beléptetni a termelőszövetkezetbe, de önállóságát és anyai gazdaságát nem adta fel.

Sz. R.

SUPKA GÉZA

Budapest, 1883. április 8. – Budapest, 1956. május 25.

Polgári Demokrata Párt

Nagy-Budapest

Római katolikus vallású, középosztálybeli családból származott. Apja Supka Dezső hivatalnok, anyja Brown Johanna háztartásbeli. 1912-ben Budapesten feleségül vette Gere Gizelát. Két gyermekük közül Ervin (1913–1990) könyvtárosként dolgozott, Magdolna (1914–2005) Széchenyi-díjas művészettörténész volt. Felnőtt korában egész családjával együtt áttért az unitárius hitre.

Az elemi iskolát és a gimnáziumot Szatmárnémetiben végezte, 1901-ben érettségizett a jezsuita gimnáziumban. Egyetemi tanulmányait a budapesti tudományegyetem német–történelem szakán kezdte el, majd Grazban és Bécsben tanult tovább régészet–művészettörténet szakon, végül Kolozsvárott szerzett bölcsészdoktori címet. 1904-ben a Magyar Nemzeti Múzeum érem- és régiségtárának munkatársaként kezdte szakmai pályafutását. Az első világháború előtt publicisztikai írásai a *Világ* című napilapban jelentek meg, amelynek előbb külső, majd belső munkatársa lett. 1916–1917-ben a bécsi egyetem meghívott előadójaként régészeti és művészettörténeti előadásokat tartott, majd több európai ország egyetemén adott elő. Ekkor már több figyelemre méltó szakmai írást publikált. 1918-ban megbízták a régiségtár vezetésével.

Széles körben ismert polgári radikálisként 1918-ban a Nemzeti Tanács tagja lett. Az év végén kinevezték prágai követé. 1919-ben az *Új Világ* című ifjúsági lap szerkesztője. A komün bukását követően Ausztriába emigrált.

Visszatérése után, 1921-ben elbocsátották múzeumi állásából. 1921-től a *Magyar Hírlap* és a *Pester Lloyd* újságírója. 1934-től az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa. 1926-ban megindította, és 1939. évi betiltásáig szerkesztette a *Literatúra* című irodalmi és kritikai folyóiratot. Számos könyve és nagyobb tanulmánya jelent meg. 1943. október–1944. március között a *Mai Nap* külpolitikai újságírója. 1943 nyarán az aktív németellenes polgári értelmiség tömörítésére létrehozta és irányította a Szabadság, Emberség, Magyarság nevű antifasiszta ellenállási csoportot. A Pajor-szanatóriumból

szervezték akcióikat, többek között embereket bűjtattak, propagandaanyagokat terjesztettek. A csoport tagjai adták a későbbi Polgári Demokrata Párt fővárosi magvát.

1945. februárban a PDP budapesti szervezetének alapítója, majd elnöke. A párt két szárnyának egyesítése után a *Világ* című lap főszerkesztője, a párt egyik befolyásos irányítója. 1945. április 2-től Budapest képviselőtársaság tagja az Ideiglenes Nemzetgyűlésnek. November 4-én elindult a nemzetgyűlési választásokon, de nem került be a törvényhozásba. 1947. március 23-tól pártja egyik alelnöke. Az augusztus 31-én tartott választásokon Nagy-Budapest választókerületben országgyűlési mandátumhoz jutott. 1947. október 11-én jelentette be a házelnöknek, hogy a polgári demokraták parlamenti frakciója megbízta a képviselőcsoport elnöki tisztségével. 1948. április 27-től az Országgyűlés Politikai Bizottságának tagja. 1948. májusában a Polgári Demokrata Párt és a Magyar Radikális Párt Radikális Demokrata Pártszövetség néven történő együttműködését előkészítő egyeztetőbizottságban a polgári demokraták egyik tárgyalója. A parlamentben 1947. októberében, a második Dinnyés-kormány programjának vitája során, a polgári demokraták helyzetét jellemezve megállapította, hogy „kis párt részéről ellenzéki formát mutatni nem mindenkor előnyös”. A kormányprogram legfontosabb részének a külpolitikát nevezte. Úgy vélekedett, hogy a Szovjetuniótól sokkal rosszabb elbánást is kaphattunk volna. Mivel Magyarország kis ország, ezért csak a nyitott kapuk elvét követheti, ugyanakkor semmiképpen ne avatkozzék bele a nagyok egymás közti „petróleumharcába, amiről itt voltaképpen alapjában véve szó van”. Külpolitikai orientációnk meghatározásában külön is hangsúlyozta a francia–magyar kapcsolatok fontosságát, s egyben bejelentette, hogy megalakult a „franciabarát képviselők csoportja”, amelynek ő is tagja lett. Állandó résztvevője volt a költségvetési vitáknak, s pártja véleményét tolmácsolva a legszigorúbb takarékoság szükségességét emelte ki „az államélet valamennyi vonalán”.

Az 1947–1948-as, illetve 1949-es költségvetés részletes tárgyalásakor a vallás- és közoktatásügyi tárca fejezetéhez szolt hozzá. 1948. december 15-én, a Dobi-kormány programjának vitájában már beszéde elején bejelentette, hogy a radikális pártszövetség nevében a programot elfogadja. Felszólalását azzal fejezte be, hogy a polgári demokraták és radikálisok számára a dolgozó és haladó polgárság „nem társadalmi osztályt, hanem funkciót jelent, nem szociális kategóriát, hanem lelkeséget, és pedig dinamikus segítőkészséget jelent a közös építés művében”. 1949. március 3-án mégis kilépett pártjából, és a parlament feloszlatása előtt néhány nappal, 10-én képviselői mandátumáról is lemondott.

1910-től szabadkőműves, a Corvin Mátyás Páholy tagja volt. 1946. március 10-től a Magyarországi Szimbolikus Nagypáholy első helyettes nagymestere, majd július 29-től nagymestere. 1949. februárban e tisztségéről is lemondott. Az Írók Gazdasági Egyesületének megalapítója, 1929-ben az ő két évvel korábbi kezdeményezése nyomán rendezték meg az első magyarországi könyvnapot. A Vajda János Társaság és a Magyar Fabianus Társaság alapító, illetve választmányi tagja. Részt

vett a Good Templar Rend és a Feministák Egyesülete tevékenységében is. 1945-ben a Magyar Nemzeti Múzeum elnökeként rehabilitálták, és a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja lett. Mind szaktudományos, mind ismeretterjesztő munkássága jelentős. Közírói működése elismeréseképpen 1948-ban a Magyar Újságírók Szövetségének egyik alelnökévé választották. 1949-ben nyugdíjazták, az MTA átszervezése során elvesztette tagságát; 1989-ben rehabilitálták.

Kitüntetései: Munka Érdemrend (1956).

Fő művei: A nagyszentmiklósi kincs kultúrtörténete. Bp., 1917. Nagy Napoleon. Bp., 1927. 1848. A márciusi forradalom előzményei. Bp., 1938. Habsburg krónika. Bp., 1986. Kalandozás a kalendáriumban és más érdekességek. Bp., 1989.

Irodalom: Rónai Mihály András: Supka Géza halálára. *Irodalmi Újság*, 1956. 22. sz. Horváth Tibor: Supka Géza. *Archeológiai Értesítő*, 1957. 1. sz. L. Nagy Zsuzsa: Szabadkőművesség a XX. században. Bp., 1977. Köves József: A könyvnapok 50 éve. Könyvnap – könyvhét. 50 esztendő, 1929–1979. Bp., 1979. Kéri Piroska: Supka Géza „Literatúra”-ja. *Új Írás*, 1989.

M. K. J.—Sz. R.

SZABADOS PÁL

Budapest, 1908. május 6. — Dunaharaszti, Pest megye, 1986. január 7.

Demokrata Néppárt

Nagy-Budapest

Német nemzetiségű, római katolikus vallású családban született. Édesapja, Schuldner Pál, a Ganz Villamosági Rt. magafeszültségi villanyszerelő-mestere, 1920-ban önállósította magát, műhelyt nyitott Nagykőrösön. 1928-ban, miután vállalkozása tönkrement, családjával Csepelre költözött. Édesanyja, Brunner Terézia háziasszonyként élte le életét. Testvérei közül Rozália és Terézia háztartásaikat vezették, Erzsébet hivatali adminisztrátor, József esztergályos lett. 1933-ban feleségül vette Korbély Anna (1909–1999) szücsöt. Házasságukból két gyermek született, Pál (1934) szabómesterként, Anna (1937) közgazdasági technikusként kereste kenyerét.

Négy elemi és két gimnáziumi osztályt végzett, de gyermekkorában elszenvedett súlyos közlekedési balesete miatt nem tudta tanulmányait befejezni. Később kitanulta a férfiszabó-mesterséget, amit azért is választott, mert balesete következtében mozgása korlátozott maradt. 1931-ig segédként dolgozott különböző szabóságokban, majd mestervizsgát tett. A gazdasági világválság idején elvesztette állását. Ezt követően egy szőrmegyárban helyezkedett el. Az 1930-as évek második felében szabóságot vezetett, majd egy tímármesterrel társulva önállósította magát. Részt vett az iparosközéletben, egy időben a szakosztályelnöki tisztelet is betöltött a szakmai szervezetben. Dalárdában énekelt, szónokképző tanfolyam-

ra jelentkezett, ahol a végzősök közül a tehetséges és intelligens fiatalembert az Egyházközi Munkásszakosztályok szervezői ki is választották. Megismerkedett a keresztényszociális tanításokkal, követendő és megvalósítandó társadalmi alternatívára talált a pápai enciklikákban felvázolt új, szociális rendi állam eszményében. 1939-ben az EMSZO, illetve a Magyar Dolgozók Országos Hivatásszervezete központjába került; titkárként az ipartestületi és a hivatásszervezeti rendszer egyesítése lett a feladata. Csepelen megalakította az EMSZO- és a KALOT-szakosztályt, majd a visszacsatolt területeken folytatott szervezőmunkát. Tapasztalatairól a hivatásszervezet lapjában, az *Új Rendben* számolt be. Később a politikailag jobboldalon elhelyezkedő szervezet, a Baross Szövetség titkára. Az 1940-es évek elején, az egyre erősödő németbarát politika idején a névmagyarosítás mellett döntött. 1942 júniusában ismét konfekcióüzemet nyitott. A háború alatt műhelyét hadiüzemmé nyilvánították, ennek ellenére bűvőhelyet biztosított a hatóságok által üldözött embereknek. A főváros felszabadítása után a Vörös Hadseregnek készített bőrkabátokat, majd a népruházati akcióban jutott nagyobb megrendelésekhez.

1945-ben Ries István egyik munkatársa a Szociáldemokrata Pártba való belépési ajánlattal kereste meg, de nemet

mondott a felkérésre, Varga László révén inkább a Kereszténydemokrata Néppárthoz, illetve a Demokrata Néppárthoz csatlakozott. Tényleges munkát csak az 1947-es választások előkészítésekor kezdett végezni, ekkor a nagy-budapesti pártközpont vezetője és a végrehajtó bizottság tagja volt. 1947 októberében, a DNP tisztújító ülésén a párt egyik alelnökévé választották. Nem akart képviselő lenni, a listán nem bejutó helyre került, végül Eckhardt Sándor többes mandátumairól való lemondása után, szeptember 17-én a nagy-budapesti listáról mégis behívták az Országgyűlésbe. Október 22-én két felütést keltett szakmai interpellációjával mutatkozott be a törvényhozásban. A magyarországi és budapesti konfekciósok nevében azt kifogásolta, hogy a Gazdasági Főtanács és az Anyag- és Árhivatal közötti tárgyalások nem vezettek eredményre, s ezért a kis- és középiparos konfekciósok – ahová ő maga is tartozott – a „dolgozó néprétegeket nem tudták olcsó és egységes ruhával ellátni”, amint az történt a típuscipők legyártásakor. Ugyanakkor indítványozta, hogy a kormány által „a ruhaiparosok nyakára hozott” Országos Ruházati Intézet létrehozásának tervét az iparügyi miniszter vonja vissza. 1948. június 15-én Bakanek János képviselőtársa összeférhetlenségi bejelentést tett ellene, mert „az 1939–1944 közötti években élénk tevékenységet fejtett ki az Országos Hivatásszervezet és a Baross Szövetség keretében”. Az össze-

férhetlenségi bizottság – a rendőrség államvédelmi osztálya által fogadosított tanúkihallgatások, továbbá az *Új Rend* című lap négy cikke alapján – bizonyítottan látta az összeférhetlenséget, ezért 1948. július 7-én megfosztották képviselői mandátumától. Barankovics István javaslatára ekkor teljesen visszavonult a politikától, még a pártból is kilépett.

Egzisztenciálisan egyre nehezebb helyzetbe került, mert Népszínház utcai lakásuk felét kiigényelték. A magánkereskedőket és a kisiparosokat megfojtó rendelkezések következtében nem kapott munkát. Hatalmas adó- és SZTK-hátralékát büntetésekkel tovább növelték. 1951-ben a kitelepítések elől Szigetszentmártonba költöztek, ahol nagy nehézségek után megkapták a letelepedési engedélyt. Iparengedélye kiváltását azonban megakadályozták, ezért 1956-ig egy horgásztanyán dolgozott.

1956-ban a DNP budapesti újjáalakításában nem játszott semmilyen szerepet; a forradalom napjaiban lakóhelyén részt vett a közrend fenntartásában. A megtorlás után beidéztek a rendőrségre, és bár semmit sem tudtak rábizonyítani, munkahelyét mégis elveszítette. 1960-ban Dunaharasztiába költöztek. 1961-től ismét szakmájában helyezkedett el, szabász, aztán gyártmánytervező, végül férfibunda-tervező a Pannónia Szőrmevállalatnál. 1973-ban vonult nyugdíjba.

M. K. J.—Sz. R.

SZABÓ ÁRPÁD

Erzsébetváros, Kis-Küküllő vármegye, 1878. december 31. – Rákoshegy, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1948. július 31.

Független Kisgazdapárt

Országos lista

Apja, a református vallású Szabó János útmester volt. Anyja Deák Zsuzsanna. Első felesége korán meghalt, 1947-ben másodszor is megnősült. Gyermeke nem született. Tanulmányait Brassóban, Déván és Budapesten végezte, 1901-ben polgári iskolai tanári oklevelet szerzett. Ekkor Mezőberényben kapott tanári állást, majd 1906-tól 1924-ig az iskola igazgatója. Jól képzett, nagy tudású, demokratikus gondolkodású pedagógus volt. 1925-ben nyugdíjba ment, megélhetésüket járandósága mellett felesége patikájának jövedelme biztosította.

Már az első világháború alatt tevékeny szerepet játszott Mezőberény közéletében, a helyi gazdasági bizottság tagjaként a hadifogolyügyekkel foglalkozott. Belépett a 48-as Függetlenségi Kossuth Pártba. Az őszirózsás forradalom idején, 1918. november közepétől a helyi nemzeti tanács elnöke.

1920-tól a Nagyatádi Szabó István-féle kisgazdapárt tagja. Az 1920-as években baloldali múltja miatt háttérbe szorult a helyi közéletben, bár bekerült a mezőberényi képviselő-testületbe. 1929-ben ellenzéki jelöltként beválasztották a Békés vármegyei törvényhatósági bizottságba és a kis-

gyűlésbe. Bekerült a Békés Vármegyei Tanyabizottságba. A világgazdasági válság hatására a Tiszántúlon és a Dél-Dunántúlon kibontakozó, ellenzéki jellegű birtokosparaszt-mozgalom vezetői közé tartozott. 1929 decemberében egyik kidolgozója volt a mezőberényi programnak, amely elsőként foglalta össze az ellenzéki birtokos parasztság követeléseit. A Független Kisgazdapárt alapító tagja, az 1930. október 12-i békési zászlóbontó nagygyűlés résztvevője, ahol a párt országos választmányának tagjává választották. Az 1930-as években, mint a mezőberényi pártszervezet és a vármegyei választmány egyik vezetője, ismertté vált egész Békés vármegyében. 1934-ben az FKGP listáján újra bekerült a vármegyei törvényhatósági bizottságba.

1944. október 17-től a kisgazdapárt részéről a Mezőberényi községet irányító, koalíciós összetételű kistanács tagja. Bekerült a helyi nemzeti bizottságba, 1945. január 31-től annak elnöke. 1945 nyarán bekapcsolódott az országos politikai életbe, augusztus 20-án az FKGP Politikai Bizottsága tagjává választották. November 4-én a Békés megyei listáról be-

jutott a Nemzetgyűlésbe. Részt vett a parlament politikai bizottságának munkájában. 1946. szeptember 7-től a kisgazdapárti képviselőcsoport elnöke. Mindvégig a párt balszárnyához tartozott, ebben az is motiválta, hogy a Nagy Ferenc-féle vezetés nem vonta be igényeinek megfelelő mértékben a párt vezetésébe. Nagy Ferenc miniszterelnök lemondatása és emigrációba kényszerítése után, 1947. június 4-től a párttagságot felülvizsgáló tisztogatóbizottság tagja. Varga Béla házelnök emigrálását követően, július 4-től 25-ig, mindössze három hétig ő töltötte be a Nemzetgyűlés elnöki tisztét. Augusztus 31-én a párt országos listáján újra képviselő lett, s a szeptember 16-i alakuló ülésen közfelkiáltással alelnökké választották. (Előtte a szavazatok kétharmadát megszerző Nagy Imrével szemben alulmaradt a házelnöki tisztségért folyó versenyben.) Október 2-án alelnöki tisztségéről és bizottsági helyeiről lemondott, mert szeptember 24-én kinevezték

a második Dinnyés-kormány földművelésügyi miniszterévé. Szeptember 24-től december 31-ig a közellátásügyi miniszteri feladatokat is ellátta. A képviselőházban 1947. december 3-án ő nyújtotta be az Országos Közellátási Hivatal felállításáról szóló törvényjavaslatot. A mezőgazdaság helyzetét érintő számos interpelláció miatt talán a leggyakoribb szereplője a törvényhozásnak. 1947. szeptember 12-től 1948. április 17-ig az FKGP ügyvezető alelnöke, április 17-től a párt társelnöke. 1947. márciustól 1948 tavaszáig a Magyar Parasztszövetkezet felügyelőbizottsági tagja. 1948. április 16-án súlyos betegsége következtében megvált miniszteri tisztségétől. Halálának híret augusztus 2-án jelentette be a házelnök, s egyben javasolta emlékének jegyzőkönyvben való megőrkítését.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemrend nagykeresztje (1947); Kossuth Érdemrend I. osztály (1948).

V. I.–V. V.

SZABÓ BERTALAN

Sátoraljaújhely, Zemplén vármegye, 1917. augusztus 25. – Szekszárd, Tolna megye, 1970. augusztus 25.

Nemzeti Parasztpárt

Baranya és Tolna vármegyék Pécs törvényhatósági jogú várossal

Apja Bartos Zsigmond (1888) református vallású napszámos és földműves; anyja Szabó Ágnes (1889–1968) varrónő. Testvére nem született. 1945-ben házasságot kötött Sipőcz Margittal (1921–2000), feleségével tíz gyermeket neveltek fel. Közülük Margit (1946) adminisztrátor, Sándor (1947) portás és gazdálkodó, Ágnes (1948) műszerész, Bertalan (1950) ügyvezető, Ferenc (1951) esztergályos, László (1952) koordinátor, Erzsébet (1953) háztartásbeli, Zsuzsanna (1955) hivatalsegéd, Lajos (1956) szerkezeti lakatos, Imre (1957) szakács és felszolgáló lett.

Az elemi iskola öt osztályát 1923–1928 között járta ki Hejőpapiban, majd négy reál gimnáziumi osztályt végzett Miskolcon. Katonai szolgálatát is Miskolcon töltötte. A Nemzeti Parasztpárt alapító tagja, 1939. augusztus 19-én beválasztották a párt első országos, tizenöt tagú végrehajtó bizottságába. Ekkor még Sátoraljaújhelyen lakott, 1942 körül földbérlelként édesanyjával együtt Tolna megyébe települt.

1945-ben, a földosztás során 10 kat. hold földet kaptak a Szekszárd melletti Várdombon. A Tolna megyei Decs községben 1945 tavaszán maga is részt vett a földosztásban. 1945 tavaszától a parasztpárt Tolna megyei titkára, az országos nagyválasztmány tagja. A párt balszárnyához tartozott. 1945. június 24-től az Ideiglenes Nemzetgyűlés Nógrád megyei képviselője. A november 4-i nemzetgyűlési és az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a párt Baranya–Tolna megyei listájáról pótképviselő lett. Egy 1947-ben készült belső jellemzés szerint „a parasztságért fanatikusan küzdő, osztályöntudatos, fáradtságot, időt, anyagiakat nem

tekintő paraszt prototípusa”. 1948. november 16-án, Barati József lemondása miatt behívták az Országgyűlésbe. Az 1949. március 14-i ülésen felszólalásában pártja nevében elfogadásra javasolta a népnek a büntető-igazságszolgáltatásban való részvételéről és a fellebbvitel egyszerűsítéséről szóló törvénytervezetet. Az 1949. május 15-i választásokon a népfőnt listáján esélytelen helyen szerepelt, így újból pótképviselő lett. 1953-ban már nem jelölték.

Annak ellenére, hogy belépett a termelőszövetkezetbe, sőt, részt vett a szervezésben, a paraszti érdekek védelmezője maradt. Az 1950-es évek elején politikai megfigyelés alatt tartották. 1953 körül tsz-elnök lett; 1954-ben a Kiváló Termelőszövetkezeti Tag elismerést is megkapta. Régi politikustársai – Erdei Ferenc, Czéh József – többször is megkeresték különböző ajánlatokkal, de nem hagyta el „érdekvédő pártállását”. 1956 októberében a helyi nemzeti bizottság felkérésére beszédet mondott a falu népe előtt. 1956–1959 között ismét egyéni gazdálkodó. 1960-ban másodszer is belépett a közösbe; előbb növénytermesztési brigádvezető, majd 1961-től állattenyésztési részlegvezető a Szekszárdi Állami Gazdaság újkereki kerületében. Miután 1964-ben elvégezte a szekszárdi mezőgazdasági technikumot, kinevezték az állami gazdaság raktárvezetőjévé. Ebben a beosztásában dolgozott korán bekövetkezett haláláig.

Kitüntetései: Munka Érdemrend arany fokozat (1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

B. P.

SZABÓ FERENC

Mezőtárkány, Heves vármegye, 1888. augusztus 22. – Budapest, 1972. október 3.

Független Kisgazdapárt

Heves és Nógrád-Hont vármegyék

Szülei, Szabó Ferenc és Nyeste Anna római katolikus vallású, föld nélküli szegényparasztok voltak. Mivel első felesége fiatalon meghalt, 1938-ban másodszor is megnősült. Ekkor Emódi Irmát, egy református vallású, mezőcsáti zsellércsalád leányát vette feleségül. Gyermeük, Árpád (1939) műszaki és gazdasági tanácsadó.

Hat elemiit végzett. Nehéz körülmények között, napszámosként kereste kenyerét. Kilátástalannak tartva jövőjét, 1905-ben, tizenhét éves korában kivándorolt az Egyesült Államokba. Egy gyárban kapott munkát, de már egy év múlva, 1906-ban hazatért. 1908-ban behívták katonának, szolgálati ideje alatt elvégezte a tiszthelyettesi iskolát. Az első világháborúban főtörzsőrmesterként teljesített frontszolgálatot. 1915-ben orosz fogságba esett, 1917-ig egy szibériai hadifogolytáborban őrizték, ahol megtanult oroszul és németül. Az októberi forradalom kitörésekor hadifogolytársaival csatlakozott a bolsevikokhoz, fegyverrel harcolt a Vörös Hadseregben.

1918-ban került haza Magyarországra. A Tanácsköztársaság kikiáltásakor a mezőtárkányi direktórium tagjává választották. A kommün leverése után politikai üldözött lett. Föld nélküli kisbérlelőként dolgozott szüleivel, majd sikerült 3 kat. hold földet vásárolniuk. Később italmérési engedélyt kapott. A politikálást a zaklatások ellenére sem hagyta abba, az 1920-as évek elején egy ideig a Nagyatádi-féle kisgazdapártban tevékenykedett. 1930-ban a Független Kisgazdapárt alapító tagja; Heves vármegyei pártszervező. A hatóságok számtalan eljárást indítottak ellene, egyebek között italmérési engedélyét is bevonták. A német megszállás alatt, mivel nem volt hajlandó kiadni a községi kisgazdapárti tagok névsorát, letartóztatták. Kiszabadulása után rendőri felügyelet alá he-

lyezték. 1944 őszen-telén, a német csapatok elleni hadműveletek idején tolmácsolt a Vörös Hadsereg tisztjeinek.

1945-től Mezőtárkány község bírója. A földreform során földhöz jutott, így már 8 kat. holdon gazdálkodhatott. 1945. november 4-én a Heves és Nógrád megyei listán nemzetgyűlési képviselővé választották. Az FKGP balszárnyához tartozott. 1947 tavaszán a Magyar Parasztszövetség Elnöki Tanácsának tagja. A Nagy Ferenc-féle pártvezetés háttérbe szorította, de Dobi István elnöksége alatt nagyobb szerephez jutott, 1948. április 17-től az FKGP Politikai Bizottsága tagja, országos alelnöke.

Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a Heves és Nógrád-Hont vármegyei választókerületben pótképviselő lett. 1948. november 16-án Adorján József lemondása következtében visszakerült a törvényhozás tagjai közé. 1949 januárjában pártja felkérésére felszólalt a költségvetés részletes vitájában, az Építés- és Közmunkaügyi Minisztérium költségvetéséről mondta el véleményét. 1953-ig a törvényhozás tagja.

Az 1950-es évek elején Heves megyében tanácsstag, az állattenyésztési bizottság elnöke. Ennek ellenére 1953-ban 8 kat. hold földjével kulákklistára tették, üldözni kezdték, hatvanöt év után Mezőtárkányt is el kellett hagynia. Ekkor kánfűtőként helyezkedett el Budapesten, a 27. Számú Ipari Szakmunkástanulói Intézetben. Miután 1957-ben innen is elbocsátották, a 21. Számú Állami Építőipari Vállalatnál lett segédmunkás. 1964-ben, hetvenhat éves korában onnan ment nyugdíjba.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend bronz fokozat (1947).

V. I.–V. V.

SZABÓ FERENC

Zalaegerszeg, Zala vármegye, 1920. január 6. – Zalaegerszeg, 2002. március 12.

Demokrata Néppárt

Zala vármegye

Édesapja, Szabó Pál postaaltiszt és édesanyja, Herczeg Mária házasságából még hat idősebb testvére született. A szülők gyermekeiket római katolikus vallás szerint nevelték. 1947-ben Csepelen házasságot kötött Bogár Erzsébet (1922) postai tisztviselőnővel. Három fiúgyermekük – Ferenc, Miklós és Árpád – született.

Elemi és középiskolai tanulmányait szülővárosában végezte. 1946-ban a pécsi Erzsébet Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karán szerzett oklevelet. Apja nyomdokain haladva a postához ment dolgozni. Első zalaegerszegi munkahelyén postatiszti beosztást kapott. Időközben, már 1945-ben, bekapcsolódott a politikai életbe. Belépett a Független Kisgaz-

dapárt városi szervezetébe, megyei főtitkárként irányította a pártszervezést.

1947 nyarán – mivel megítélése szerint az FKGP választói előtt elvesztette erkölcsi hitelét – a Demokrata Néppárthoz csatlakozott. Az 1947 augusztusában megrendezett országgyűlési választásokon a Zala megyei választókerület listáján indult, pótképviselő lett. Behívására Iszak Kálmán mandátumáról való lemondását követően, 1948. augusztus 4-én került sor. A párt 1949. februári önfeloszlatása után független képviselő.

Mandátumának lejártá után „jobboldali magatartása miatt” postavezetői állásából elbocsátották. Ekkor a fővárosba ment dolgozni, a 72. számú posta beosztott tisztviselője lett. Hamarosan hazatért, gyantamunkásként helyezkedett el Zalaegerszezen. 1952-ben családjával együtt kitelepítették a város melletti Pipahegyre. Később kisiparosoknál dolgozott könyvelőként.

1956. november 1-jén, a Demokrata Néppárt újjászervezésekor az ideiglenes megyei és városi vezetőség titkára lett. A politikától való kényszerű visszavonulás évtizedeinek a rendszerváltás vetett véget. 1989-ben a Kereszténydemokrata Néppárt alapító tagja. A következő évben bekerült a párt országos intézőbizottságába, majd a Zala megyei pártvezetőség ügyvezető elnökévé választották. Az 1990. évi országgyűlési választásokon – idős kora ellenére – ismét képviselő-jelöltséget vállalt, de a kereszténydemokraták Zala megyei területi listájáról, illetve a zalaszentgróti egyéni kerületből nem tudott bekerülni a törvényhozásba. Mint volt DNP-képviselő, a KDNP-től megkapta a Barankovics-emlékérmét. Jó szervezői képességét Zala megye sakkéletének fejlesztésében is kamatoztatta.

Sz. R.

SZABÓ IMRE

Sárvár, Vas vármegye, 1896. január 6. – Szombathely, Vas megye, 1977. január 16.

Magyar Kommunista Párt

Vas vármegye Szombathely törvényhatósági jogú várossal

Édesapja, Szabó János az agrárszegénységre jellemzően idős szakonként váltakozva hol zsellér, hol mezőgazdasági cseléd, hol napszámos volt. Édesanyja Simon Mária. A sokgyermekes család római katolikus vallású. 1920-ban Oroszországban kötött házasságot, felesége orosz nemzetiségű volt. Kilenc gyermekük született, nagyobb részük diplomát szerzett.

Öt elemi után kommenciós cselédnek szegődött. Az inség elől az első világháború kezdetekor önkéntesnek jelentkezett. 1915 őszén Bécsben szolgált, majd a galíciai harctérre vezényelték. Október végén Tarnopol mellett orosz fogságba esett, a Kubán környéki hadifogolytáborba szállították. Innen mezőgazdasági munkára Szaratovba, majd Krasznodarba került. 1918-ban Armavirben belépett a Vörös Hadsegregbe; részt vett a frontról hazatérő kozákok lefegyverzésében. Magyar hadifoglyokból szervezett egysége Krasznodar környékén L. G. Kornjilov csapatai ellen harcolt. P. Ny. Vran-gel leverése után Armavirben részt vett a kollektív gazdaságok szervezésében. 1920 szeptemberében felvették a bolsevik párt tagjelöltjei sorába. Krasznodarban pártiskolát végzett, majd feleségével és kisgyermekükkel együtt 1922-ben Magyarországra költözött.

Felsőpatyon telepedett le, mivel apja és két öccse ott volt cseléd. A nyomor és a csendőri zaklatás elől hamarosan családjával együtt Budapestre költözött a nagybátyjához. Zsákolóként dolgozott a Cukoripari Központban; belépett a segédmunkások szakszervezetébe. Fél év múlva villamoskialuznak állt, majd újabb egy év múltán üzleti szolga lett egy drogériában. Három évvel később tüdővérzést kapott, s el-

bocsátották. Visszatértek Felsőpatyra, 1930-ig napszámos. Az urasággal támadt összetűzése után a felelősségre vonás elől Pesterzsébetre költözött. Kőművesek mellett vállalt napszámosmunkát. 1930-ban belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba, a helyi vezetőség tagja. 1934-ben kommunista kapcsolatai miatt kizárták a pártból. Ténylegesen ekkortól lett az illegális KMP tagja. 1936-ban Budapestre költöztek, 1945-ig itt dolgozott napszámosként és alkalmi munkásként. Kapcsolatot tartott vidéki kommunistákkal, így 1937-ben az orosházi lebukás következményeként őt is letartóztatták. Az elhúzódo tárgyalások végén, 1939. június 24-én Szegeden az állam és a társadalmi rend erőszakos felforgatására irányuló büntett miatt egy év börtönre ítélték. 1940. áprilisi szabadulása után, 1944 februárjáig rendőri felügyelet alatt maradt.

1945. január 10-én családjával együtt az Üllői úton érte felszabadítás. Vérhasfertőzést kapott, ezért csak felgyógyulása után, márciusban tudott bekapcsolódni a pártmunkába; Ferencváros egyik MKP-szervezetének titkára lett. Április elején a párt vezetői a földosztás végrehajtására, valamint pártszervezésre Sárvárra küldték. A május elején megalakult, Vas és Zala megyéket összefogó szombathelyi területi titkárság szervezési és káderfeladatokkal megbízott vezetője. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon Vas megyében mandátumot szerzett. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon ismét a Vas megyei listáról jutott a parlamentbe. Megyei mandátumát az 1949. májusi népfreontos választások után is megtartotta.

1946 elejétől 1948 decemberéig a kommunista párt Vas megyei titkára, 1946. október 1-jén, az MKP III. kongresszusán a központi vezetőségbe is beválasztották. A pártegyesítéskor kimaradt az MDP KV-ből. 1949-ben kinevezték Vas megye mezőgazdasági igazgatójává. E megbízatásából adódóan egyik irányítója a mezőgazdaság szocialista átszervezésének. 1952 augusztusától a keszthelyi állami méntelep vezetője. Politikai tevékenységet az MDP járási bizottsága és a városi tanács tagjaként fejtett ki.

1956. október 28-án, mint a bukott rendszer egyik helyi vezetőjét, letartóztatták. November 4-én, a szovjet csa-

patok bevonulásakor kiszabadult, rögtön bekapcsolódott az MSZMP szervezésébe. Felesége halála után, 1957 márciusában nyugdíjazását kérte, és visszaköltözött Szombathelyre. Haláláig az MSZMP Vas Megyei Bizottságának a tagja.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemrend tisztí keresztje (1948); Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1957); Munka Érdemrend ezüst fokozat (1965), arany fokozat (1970); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Felszabadulási jubileumi Emlékérem (1970); Tanácsköztársasági Emlékérem, Magyar Népköztársasági Érdemrend V. fokozat.

Hu. L.

SZABÓ ISTVÁN

Köbölkút, Esztergom vármegye, 1906. november 17. – Budapest, 1974. július 31.

Magyar Kommunista Párt

Hajdú és Bihar vármegyék Debrecen törvényhatósági jogú várossal

Édesapja, Szabó Joachim munkás volt, majd 4 kat. hold földjén gazdálkodott. 1905-től szervezett munkás, a Tanácsköztársaság alatt direktórium tag. Édesanyja Kaszner Magdolna háztartásbeli. Nyolcan voltak testvérek, Imre főkonzul Isztambulban, Ferenc gépállomás-igazgató, József fiatalon elhunyt, valamint János, Pál, Magda és Mária. 1936-ban házasságot kötött Glanz Rózával (1911–1973). Egy leányuk született, Vera.

Az elemi iskola hat osztályát kijárva, a nagy szegénység miatt már tizenegy évesen egy téglagyárban kezdett dolgozni. 1920-tól tanonc – az akkor már Csehszlovákiához tartozó – Köbölkúton, majd Komáromban. Négy év múlva szabadult fel, vasesztergályosként dolgozott. 1924-ben Pozsonyban belépett a vasasszakaszervezetbe, ugyanakkor kilépett az egyházból, így hivatalosan is felekezetenkívüli lett. Két év múlva csatlakozott a csehszlovák kommunista ifjúsági szövetséghez, majd 1928-ban a kommunista párt egyik pozsonyi sejtjéhez. Aktív mozgalmi munkája elismeréseként 1930 szeptemberében a moszkvai Nemzetközi Lenin Iskola hallgatója lett, majd visszatérése után, 1931. novembertől függetlenített funkcionáriusként dolgozott. 1934-ig dunaszerdahelyi, losonci, lévai járási titkár, majd 1938. november 1-jéig érsekújvári kerületi bizottsági titkár. 1934-ben bekerült a szlovenszkói kibővített pártvezetőségbe, majd 1937 és 1938. november 1. között a szűkebb pártvezetőség tagja. Ez idő alatt többször letartóztatták, összesen két évet töltött börtönben.

1939 márciusában – miután Prága német megszállás alá került – a Szovjetunióba emigrált. Vorosilovgrádban esztergályosmunkát kapott, az üzem evakuálása után Alma-Atában dolgozott tovább. 1944. szeptember végén az SZKP KB Moszkvába rendelte. A Rákosi Mátyással folytatott megbeszélése után úgy döntött, hogy pártmunkáját Ma-

gyarországon folytatja. 1944. december 12-én érkezett Debrecenbe.

1944 decemberétől az MKP kelet-magyarországi területi bizottságának és debreceni szervezetének titkára. Egyidejűleg a Debreceni Nemzeti Bizottság és a városi törvényhatósági bizottság tagja. 1946 és 1948 között a Hajdú vármegyei pártbizottság titkára. 1945. április 2-án Budapesten beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. Az 1945. november 4-i, majd az 1947. augusztus 31-i választásokon a Hajdú és Bihar vármegyei választókerületben jutott mandátumhoz. Az 1949. májusi népfrems választásokon ugyancsak a Hajdú megyei listáról, de már a Honvédelmi Minisztérium ezredesi rendfokozatú munkatársaként szerzett mandátumot. Az 1953–1958 közötti törvényhozásnak is tagja maradt.

A két munkáspárt egyesítése után, 1948. június 14-től 1956. október 30-ig az MDP KV, 1950. május 31. és 1953. június 28. között a politikai bizottság tagja. 1948-tól 1956-ig a honvédelmi miniszter helyetteseként, utoljára altábornagyi rangban a Magyar Néphadsereg személyügyi főcsoportfőnöke. 1956. novemberben a Kádár-kormány Hajdú-Bihar megyei biztosa. A következő év júliusától 1962. évi nyugdíjazásáig, továbbra is altábornagyi rangban, a Magyar Honvédelmi Sportszövetség országos elnöke.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Kossuth Érdemrend II. osztály; Magyar Köztársasági Érdemrend tisztí keresztje (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend III., IV., V. fokozat; Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1955); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Felszabadulási jubileumi Emlékérem (1970), Munka Érdemrend arany fokozat (1970).

Irodalom: Szabó István. *Népszabadság*, 1974. augusztus 4.

T. B.–V. I.

SZABÓ JÓZSEF

Emőd, Borsod vármegye, 1898. január 9. – Miskolc, 1984. április 19.

Magyar Függetlenségi Párt

Borsod-Gömör, Zemplén és Abaúj vármegyék Miskolc törvényhatósági jogú várossal

Református vallású agrárproletár-családból származott. Apja Szabó József béresgazda, anyja Bartók Lidia háztartásbeli. Első feleségével, Irányi Ilona középiskolai tanárral 1930-ban Miskolcon kötött házasságot. Második felesége szintén pedagógus volt. Egyik nővére gyermekét örökbe fogadták.

Emődön járt elemi iskolába, majd 1909-től a miskolci református főgimnázium tanulója. 1916-ban érettségizett, ezután nyomban besorozták. 1916. június 1-jétől 1918. december 28-ig katoná, az olasz fronton harcolt. Leszerelését követően, 1919-ben beiratkozott a budapesti tudományegyetemre; 1924-ben természetrajz–földrajz szakos középiskolai tanári oklevelet szerzett.

Az egyetem elvégzése után a miskolci református gimnázium helyettes tanára, majd 1926-tól 1948-ig kinevezett tanár. Sokrétű közéleti tevékenységet fejtett ki: többek között a Fiala Magyarország miskolci csoportjának elnöke, a Borsod vármegyei és a miskolci iskolán kívüli népművelési bizottság tagja. Részt vett a cserkészmozgalomban is, vezető tiszt volt Borsod vármegyében. Megszervezte és vezette a Borsod vármegyei népfőiskola első tanfolyamát, a sajóecsegi népfőiskolai tanfolyamot, valamint a miskolci munkás-főiskolai kurzust; maga is tartott előadásokat. A második világháború idején a gimnázium leventeparancsnoka volt. Cikkeket írt a *Fiala Magyarság* és a *Magyar Jövő* című lapokba. A Független Kisgazdapárt alapító tagja. Az 1930-as években korteskedett a párt választási küzdelmeiben. A második világháború alatt, 1941-ben tartalékos főhadnagyként részt vett a délvidéki hadjáratban, majd századosként egy munkaszolgálatos század parancsnoka; emberségesen bánt a rábízottakkal.

1945 után tevékeny szerepet játszott a kisgazdapárt újjászervezésében, 1947-ig a miskolci, majd a Borsod vármegyei szervezet titkára. 1945 januárjától a miskolci városi törvényhatósági bizottság és a nemzeti bizottság tagja; március 29-től a városi kisgyűlés, április 3-tól a vármegyei törvény-

hatósági bizottság tagja. 1945. november 4-én a Borsod megyei kerületben nemzetgyűlési képviselővé választották. Az FKGP felső-magyarországi csoportjához tartozott, jó kapcsolatok fűzték Pártay Tivadarhoz. 1946. november 26-án a Magyar Parasztszövetség Borsod vármegyei alelnökévé és az elnöki tanács tagjává választották. 1947. február 4-én az FKGP Politikai Bizottsága koalícióellenes kijelentései miatt pártfegyelmet indított ellene, és felfüggesztették párttagságát. 1947 nyarán kilépett a kisgazdapártból, és a Pfeiffer Zoltán vezette Magyar Függetlenségi Párthoz csatlakozott. A párt listáján 1947. augusztus 31-én a Borsod-Gömör, Zemplén és Abaúj vármegyei választókerületben ismét országgyűlési képviselő lett. A parlament november 18-i ülésén bejelentették, hogy több társával együtt kilépett a pártból. Mandátumát az MFP listáján megválasztott többi képviselőéhez hasonlóan az Országos Nemzeti Bizottság 1947. november 20-án minden alap nélkül megsemmisítette.

1948 elején letartóztatták, és arra hivatkozva, hogy a háború alatt kegyetlenül bánt a munkaszolgálatosokkal, népbírósi eljárást indítottak ellene. A Budapesti Népbírósi első fokon nyolc hónap szabadságvesztésre ítélte, amelyből hét hónapot már letöltött, amikor a Népbírósi Országos Tanácsa 1948-ban felmentette a vádak alól. Munkahelyéről mégis elbocsátották, majd 1950-ben nyugdíjazták; nyugellátást azonban nem folyósítottak számára. 1952-től 1953. október 15-ig kitelepítették, kényszerlakhelye a hortobágyi Borsostanya. 1953. november 1-jétől felesége munkahelyén, a borsodi Herbolya bányatelepen éltek. Segédmunkás a Sajó Menti Vegyiműveknél, majd egy építőipari vállalatnál, később adminisztrátor és éjjeliőr. 1958-ban a Művelődésügyi Minisztérium rehabilitálta, 1959-ben kinevezték Ózdra tanárnak, de a következő évben másodszor is nyugdíjazták. Nyelvoktatásból és méhészkedésből tartotta fenn magát. Csak 1977-ben költözhetett vissza Miskolcra.

V. I.–V. V.

SZABÓ KÁLMÁN

Szend, Komárom vármegye, 1907. június 3. – Budapest, 1973. november 20.

Független Kisgazdapárt

Fejér és Komárom-Esztergom vármegyék Székesfehérvár törvényhatósági jogú várossal

Evangélikus vallású, gazdagparaszti családból származott, szülei 160 kat. holdon gazdálkodtak. Apja, Szabó Pál a Független Kisgazdapárt alapító tagja, tizenhat éven át a község bírója volt. Anyja Marthon Julianna. Nős, három gyermek atyja.

Hat elemi és téli gazdasági iskolát végzett. A 160 kat. holdas családi birtokon gazdálkodott. 1932-ben maga is belépett a kisgazdapártba, az 1935. évi választásokon Cseh-Szombathy László főorvos mellett korteskedett. A 100–500 kat. hold kategóriájú földbirtokosok képviselőjében bekerült a Kisalföldi Mezőgazdasági Kamarába. A második világháború alatt munkaszolgálatra hívták be.

1945. június 24-én Esztergom követeként delegálták az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. November 4-én, a nemzetgyűlési választásokon a Fejér és Komárom megyei listán újra képviselő lett. 1945 és 1947 között a kisgazdapárt Komárom vármegyei szervezetének elnöke. 1946. szeptember 7-én bekerült az FKGP Országos Intézőbizottságába. A párt paraszti centrumához tartozott, de később Dobi István táborához csatlakozott. 1947-től a Magyar Parasztszövetség Elnöki Tanácsa tagja. 1948. április 17-én, az FKGP első balatonkenesei értekezletén beke-

rült a párt politikai bizottságába. 1946-tól 1948-ig a parasztszövetség jelölése alapján a magyar lótenyésztés országos felügyelője volt. 1947–1948-ban a Kisalföldi Földművelési Tanács tagja. 1947. augusztus 31-én a Fejér és Komárom-Esztergom vármegyei választókerületben ismét képviselővé választották.

1949-ben családi birtokából 137 kat. holdat bérbe adott a Bábolnai Állami Gazdaságnak, 23 kat. holdon gazdálkodott tovább. Hamarosan kulákká nyilvánították. A zaklatások miatt 1951-ben elhagyta szülőfaluját, és 1952-ben a Budapesti Szeszipari Vállalatnál helyezkedett el agronómusként. 1956 után, szintén mint agronómus, anyarozstermesztéssel foglalkozott a Phylaxia Vállalat agrobiológiai osztályán. 1961-ben a Földművelésügyi Minisztérium kikérte a vállalatot, bekapcsolódott a tsz-szervezésbe is. Ezután Gödöllőn dolgozott főagronómusként. Enyhébb szívinfarktusa után Dunabogdányba helyezték át, ahol a helyi Úttörő Mezőgazdasági Termelőszövetkezet elnöke lett. 1968. április 18-án megválasztották a Hazafias Népfront Országos Tanácsa elnökségi tagjává, tisztességét haláláig betöltötte.

V. I.–V. V.

SZABÓ PÁL

Biharugra, Bihar vármegye, 1893. április 5. – Budapest, 1970. október 31.

Nemzeti Parasztpárt

Hajdú és Bihar vármegyék Debrecen törvényhatósági jogú várossal

Apja, Szabó Pál (1860–1910) 8 kat. holdas földműves és egyházfelügyelő a helyi református gyülekezetben, anyja, Bertalan Ágnes (1865–1943) a család háztartását vezette. Három nővére, Ágnes (1886–1979), Zsuzsanna (1890–1970) és Erzsébet (1901–1970) háztartásbeli volt. 1922-ben megnősült, felesége Kiss Etelka (1904–1982), egy számadó juhász leánya. Erzsébet leányuk (1923) újságíró, Mikita István parasztpárti politikus felesége, ma a biharugrai Szabó Pál Irodalmi Emlékház gondnoka; Pál (1925) fiuk nyugdíjazásáig mezőgazdász-ként dolgozott.

Hat osztályt végzett a helyi református népiskolában, majd kitanulta a kőművesszakmát. Az első világháborúban, 1915 és 1918 között előbb nyolc hónapig az orosz, majd az olasz fronton harcolt, káplári rangot ért el a közös hadseregben. Korán dolgoznia kellett, eleinte napszámba járt, majd az apjától örökölt 4 és fél kat. hold műveléséből és kisiparosok mellett

végzett kőművessegédi munkából tartotta el a családját, egészen 1929-ig. A munka mellett gondot fordított ismeretei bővítésére, könyveket vásárolt, sokat olvasott, még színházba is járt Nagyváradra. Leszerelési pénzéből előfizetett a *Nyugalma*. A Tanácsköztársaság alatt falujában részt vett a forradalmi eseményekben, ezért 1920-ban két év helyi internálásra ítélték. Ez alatt az idő alatt műkedvelő csoportot és sportegyesületet szervezett a falu ifjúsága számára. Később a közéleti polgári olvasóköri könyvtárosa és választmányi tagja.

Első, a *Körösvidék*ben megjelent cikkét faluja megbízásából írta. További írásai Bajcsy-Zsilinszky Endre *Előőrsében* jelentek meg. Harminchétféle éves korában szépírássá fogott, *Emberek* című regénye kéziratát – amelyben a szegényparasztság szemszögéből ábrázolta a korabeli paraszti világ egyre mélyülő válságát – Féja Géza ajánlotta kiadásra Tildy Zoltánnak, a Sylvester Nyomda akkori vezetőjének. Féja és

Móricz Zsigmond további írásra buzdították, Móricz Új nagy írórt küldött a falu címmel írt róla kritikát, és két év alatt hét novelláját közölte a *Nyugatban*.

Az írás mellett élénk politikai tevékenységbe kezdett szülőföldjén. 1930-ban aktívan részt vett a Független Kisgazdapárt megszervezésében, a párt egyik országos alelnökévé választották. Művei honoráriumát az FKGP Bihar megyei szervezésére fordította. A párt képviselőjeként elindult az 1933. évi berettyóújfalui időközi választáson; a szavazatok 33,28 százalékát szerezte meg, amivel a kormánypárti jelölt mögött a második helyen végzett. Kerékpáron bejárta az egész országot, megismerkedett a kor számos neves írójával, politikusával. 1934-ben ő szerkesztette a *Komádi és Vidéke* című lapot. 1935 és 1938 között a *Kelet Népe* szerkesztője, előbb Barsi Dénes, Sinka István és Féja Géza társaságában, majd 1937-től egyedül jegyezte a lapot, amelynek a tulajdonosa is ő volt. A *Válasz* elnémitása után ebben a kiadványban jelentek meg a népi írók írásai.

1938 decemberében tulajdonosként átvette a *Szabad Szó* című újságot, amely szerkesztői irányítása alatt a demokráta és népi szellemű kisbirtokosok és földművesek mind népszerűbb hetilapjává vált. Az újság idővel erősen balra tolódott, részben a szocializmus irányába orientálódott. 1939-ben részt vett a Nemzeti Parasztpárt megalapításában, a párt elnökévé választották. Tagságot vállalt az 1939-ben többségében népi írók által alapított „Tücsök” irodalmi és művészeti szövetség igazgatótanácsában. Meghívták a kormány által szervezett, 1942. novemberi lillafüredi írótalálkozóra. Felszólalt az 1943-as szárszói konferencián; a találkozó egyik programjaként az ő írásából olvastak fel. Politikai-szerkesztői munkája mellett születtek meg új regényei; munkássága legkiemelkedőbb alkotása az 1941–1943-ban megjelent Talpalatnyi föld című regénytrilógia, a Lakodalom, a Keresztelő és a Bölcső.

1944 kora őszen a szovjet csapatok elérték Biharugrát. A harcoló orosz katonák erőszakoskodásai láttán elhatározta, hogy inkább családotstul az ostromlott Budapestre utazik. Frontvonalba került faluja többször is gazdát cserélt, ezt kihasználva tudtak elmenekülni. A fővárosban katonaszökevényeket rejtegetett, maga pedig Mikó Zoltán századostól kapott katonai papírokkal vészelte át a nehéz heteket. 1945. februárban a Budai Nemzeti Bizottság tagjaként a *Budai Hírlap* szerkesztőségében dolgozott, amikor a szovjet megszálló katonák Mikóval való kapcsolata miatt letartóztatták. Előbb a kunszentmártoni hadifogolytáborba került, majd Budapesten, a magyar politikai rendőrség Andrássy út 60. alatti székházának pincéjében raboskodott. 1945. április 5-én politikustársai közbenjárására kiszabadult, s hazatérhetett Biharugrára a családjához. Fogsága alatt Veres Péter került a parasztpárt élére, míg Darvas József lett a *Szabad Szó* főszerkesztője, így egyik korábbi tisztségét sem kapta vissza. A pártvezetőség végül a falusi lakosságnak szánt *Paraszt Újság* című hetilap élére helyezte. (Amikor ez a hetilap beolvadt a *Szabad Földbe*,

1955-ig ennek is ő volt a főszerkesztője.) Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Hajdú és Bihar vármegyei választókerületben mandátumot szerzett. 1945. decemberétől a köztársaság kikiáltásáig a Nemzeti Főtanács póttagja.

1946 tavaszán családjával együtt végleg felköltözött Budapestre. 1945. novemberétől részt vett a Nemzeti Parasztpárt Ideiglenes Intézőbizottságának munkájában. Ettől kezdve tagja a különböző nevű vezető testületeknek, így 1946. márciustól a politikai bizottságnak, majd 1947. májustól az országos vezetőségnek. 1947. február 25-én a szűkebb operatív irányító testületbe, a héttagú végrehajtó bizottságba is bekerült, és május 4-én alelnökké választották. A parasztpárt balszárnyát erősítette, bár politikailag nem volt túlságosan aktív. Az Országos Szabadművelődési Tanács tagja.

1947. augusztus 31-én megőrizte helyét a törvényhozásban, Hajdú megyei mandátumával igazolták. A politikai bizottság tagja. Mindössze egyszer, a magyar–jugoszláv kulturális egyezmény becikkelyezésével egyetértve szólalt fel ebben a ciklusban, lelkesen támogatva a megállapodást. 1949. februártól a Magyar Függetlenségi Népfront Országos Tanácsa tagja, május 15-én a népfront Hajdú és Bihar megyei listájáról szerzett újabb mandátumot. 1949. augusztus 23-án bekerült az új alkotmány értelmében megalakított Elnöki Tanácsba. 1953-tól 1970-ig Békés megye képviselője az Országgyűlésben. 1949-ben az utolsók egyikeként elnyerte a Baumgarten-díjat. 1950-ben a szovjet mezőgazdaság tanulmányozására a Szovjetunióba utazott. 1950-ben az elsők között kapta meg a József Attila-díjat.

1953 után, az „új szakasz” idején nem leplezte Nagy Imre iránti szimpátiáját, amiért egykori parasztpárti vezetőtársa, a Rákosi vonalához hű Darvas József megbírálta. 1954. októberben elfogadta a Hazafias Népfront elnöki tisztségét. 1956. szeptemberében beválasztották a Magyar Írók Szövetsége elnökségébe. A többpártrendszer visszaállításának bejelentését követően, 1956. október 30-án délután a parasztpárt egykori balszárnyának paraszti vezetőivel együtt hozzálátott a párt újjászervezéséhez. Ők szerkesztették meg a négy év után ismét megjelent *Szabad Szó* 1956. október 31-i számát, amely a Nemzeti Parasztpárt központi lapja felirással jelent meg. A következő lapszámot – *Új Magyarország* címmel, Féja Géza szerkesztésében – a Petőfi Párt néven újjáalakult párt vezetősége november 2-án már nélküle adta ki. A Petőfi Párt írókból álló szellemi irányító testületébe azonban – némi kétséssel – mégis bevették.

A politika vonzásának a Kádár-rendszerben sem tudott ellenállni, bár továbbra is pártonkívüli maradt. 1959-ig az Elnöki Tanács tagja, az ismételten átszervezett Hazafias Népfrontban 1960-tól haláláig alelnöki tisztséget viselt.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (1948), tiszti keresztje (1949); Kossuth Érdemrend II. osztály (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend I., III., V. fokozat (1950); Kossuth-díj (1950, 1951, 1954); Munka Érdemrend (1953, 1963); Munka Érdemrend arany fokozat (1968);

Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

Fő művei: Emberek. Bp., 1930. Lakodalom. Keresztelő. Bölcső. Bp., 1941–1943. Három hét a Szovjetunióban. Útirajz. Bp., 1950. Nyugtalan élet I–IV. Gyermekkor. Legények vagyunk. Nehéz idők. Az irás jegyében. Önéletírás. Bp., 1954–1958. Minden kör bezárul. Önéletírás. Bp., 1968.

Irodalom: Csák Gyula: Látogatóban Szabó Pálnál. Bp., 1968. Féja Géza: Szabó Pál. Lázadó alkonyat. Bp., 1970. Czine Mihály: Szabó Pál alkotásai és vallomásai tükrében. Bp., 1971.

Életem, emlékeim, találkozásaim. Vál. és szerk.: Dorogi Zsigmond. Bp., 1973. Emlékezés Szabó Pálra. Emlékszám. *Alföld*, 1976. 12. sz. Bertalan Ágnes: Szabó Pál szívárványa. Békéscsaba, 1977. Féja Géza: Meglepetés. A 75 éves Szabó Pál. Törzsek, hajtások. Bp., 1978. Bata Imre: Szabó Pál faluképe. Békéscsaba, 1984. Marik Dénes: Szabó Pál, a *Kelet Népe* szerkesztője. *Új Auróra*, 1984. 2. sz. Kárász József: Szabó Pál közelében. *Békési Élet*, 1988. 3. sz. Czine Mihály: Ugrán felröppent a bábaszarka. Szabó Pál száz esztendeje. *Világszövetség*, 1993. 12. sz. B. P.—M. K. J.—Sz. R.

SZ. SZABÓ PÁL

Szigetszentmiklós, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1912. április 21. — Washington D. C., USA, 1975. január 31.

Független Magyar Demokrata Párt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Apja Sz. Szabó Pál földműves, anyja P. Szabó Julianna. Református vallású. Nem kötött házasságot.

Hat elemi osztályt végzett. Politikai tájékozódása a Keresztény Ifjúsági Egyesületben és az ugyancsak református Soli Deo Gloria diákszövetség Kabay Márton Körében kezdődött. Az 1930-as években a népi írók híve lett. Először a Független Kisgazdapárt felé orientálódott, de a *Szabad Szó* törzsgárdájával kialakult kapcsolata már 1939-ben a Nemzeti Parasztpárt felé vonzotta. 1942-ben egyik szervezője a Kabay Márton Kör paraszt–munkás–értelmiségi találkozásának. Részt vett a Magyar Történelmi Emlékbizottság tevékenységében. A Györffy-kollégistákkal kialakult kapcsolata révén népfőiskolát szervezett. Belépett a Magyar Parasztszövetségbe.

1944 őszétől Somogyi Imrével együtt járta az országot, jelentős részt vállalt a parasztpárt szervezésében, 1945. áprilistól 1946. decemberig a pártközpont szervezési osztályvezetője, 1947. februárig az ideiglenes intézőbizottság, majd a politikai bizottság tagja. 1946-ban a parasztpárti ifjúsági szervezet, a Népi Ifjúsági Szövetség elnöke. 1945 tavaszán rövid ideig a budapesti törvényhatósági bizottság tagja, majd még 1945-ben bekerült a budapesti és a Pest megyei nemzeti bizottságba. 1945 és 1948 között a Pest megyei törvényhatósági bizottságnak is a tagja volt. 1945. április 2-án beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. November 4-én a Pest és

Bács megyei választókerületben nemzetgyűlési mandátumot szerzett. 1947 februárjáig a parasztpárt parlamenti csoportjának vezetője. 1946. november 22-től 1947. november 15-ig a Népjóléti Minisztérium politikai államtitkára volt.

1947 nyarán kilépett az egyre inkább balra tolódó parasztpártból, és az augusztus 31-i országgyűlési választáson a Független Magyar Demokrata Párt tagjaként jutott mandátumhoz, ezúttal is a Pest megyei listáról. Képviselősege alatt egyetlen alkalommal szólalt fel, az 1947–1948. évi költségvetési vitában, támogatva a kultuskormányzat általa nagyvonalúnak ítélt színház-támogatási tervét. 1948 júliusában elhagyta az országot, és New Yorkban telepedett le. 1949. január 24-én megszüntették mandátumát. Az emigrációban Nagy Ferenchez állt közel, tagja lett a Magyar Parasztszövetség Emigrációs Szervezetének, valamint a Magyar Nemzeti Bizottmánynak, melynek tisztviselőjeként javadalomhoz jutott. 1951-ben ő kezdeményezte az Echaradt Tibor elleni összeférhetlenségi eljárás megindítását, amiért csatlakozott a Magyar Harcosok Bajtársi Közösségéhez. 1957-ben tagja lett a Magyar Forradalmi Tanács Intézőbizottságának. Az 1958-ban megalakult Magyar Bizottságban Kovács Imrével együtt ő képviselte a Petőfi Párt emigrációs szervezetét. Később felhagyott a politikai tevékenységgel, áttelepült Washingtonba, ahol önálló kertészként dolgozott.

B. P.

SZABÓ PIROSKA

Budapest, 1909. február 13.

Magyar Kommunista Párt

Nagy-Budapest

Apja angyalföldi munkásember volt, korán meghalt, anyja Szabó Magdolna mosónő. Eredeti családi neve Énoch. Képviselősége idején római katolikus vallásúnak vallotta magát. Férje, Nemes Dezső (1908–1985) eredetileg kárpitos, az ifjúkommunista mozgalom aktivistája. 1936-ban a Szovjetunióba küldték, ahol a Lomonoszov Egyetemen történeti tanulmányokat folytatott. 1945 után hazatelepült, előbb a szakszervezetben, majd a *Tartós Békéért, Népi Demokráciáért* című Kominform-lapnál dolgozott. Karrierje 1956 után felívelt, decembertől a *Népszabadság* szerkesztőbizottsága vezetője, 1957-től KB-tag és politikai bizottsági póttag, 1959-től PB-tag, egészen 1980-ig. 1961–1965 között a KB külügyi titkára. Párttörténészként kétszer is irányította a Párttörténeti Intézetet, egyszer a pártfőiskolát. 1964-ben az akadémikusi címet is megkapta. 1983. márciusban nyugdíjazták. Fia, Imre (1930) fűtésszerelő, majd hivatásos katonatiszt, betegség következtében fiatalon meghalt. Az árván maradt unokákat, két leányt és egy fiút ők, a nagyszülők iskoláztatták, az egyik leány tanár, a fiú gépészmérnök lett.

Az elemi iskola hat osztálya után a négy polgárit is Angyalföldön végezte. Eredeti szakképzettsége szerint villanyhegesztő. A két világháború között az Ericsson Gyárban, majd az Elzettnél, a Siemensnél és több más üzemben dolgozott.

1931-ben csatlakozott az illegális kommunista párthoz. 1932-től a KMP egyik nyomdásza. 1936-tól a Magyarországi Szociáldemokrata Párt, illetve a vasasszakszervezet tagja, a nőmozgalom aktivistája. 1936 márciusában a lebukás elől Bécsbe menekült, októberben tért vissza Magyarországra. 1937-ben beválasztották az MSZDP Budapest XI. kerületi szervezetének végrehajtó bizottságába. 1938-tól a vasasszakszervezet nőbizottságának egyik vezetője, bekerült a szakszervezet végrehajtó bizottságába és a szociáldemokrata párt országos nőbizottságába. 1944-ben tagja lett a kommunista párt újpesti területi bizottságának, s részt vett az ellenállásban.

1945-ben az MKP nőtitkársága vezetőjeként közreműködött a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége létrehozásában. 1945-től 1954-ig Magyarország képviselője a Nemzetközi Demokratikus Nőszövetség Tanácsában. 1945. április 2-án a fővárosból delegálták az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. Az MKP 1945. májusi értekezletén bekerült a párt központi vezetőségébe. A III. kongresszuson kimaradt a testületből, 1946. októbertől 1954-ig a központi ellenőrző bizottság tagja volt.

1945. október 7-én, a helyhatósági választásokon bejutott a budapesti törvényhatósági bizottságba, majd november 4-től az MKP nagy-budapesti listáján megválasztott nemzetgyűlési képviselő. A nők felsőoktatásban való részvételének egyenjogúsításáról szóló törvényjavaslat előadója. Az 1947. augusztus 31-i választásokon ismét a nagy-budapesti választókerület MKP-listáján kapott mandátumot. A törvényhozás alakuló ülésén az Országgyűlés jegyzőjévé választották. Ebben az időszakban egyszer interpellált, a burgonyaellátás zavaráinak elhárítása érdekében. Az 1949. évi költségvetési vitában a népjóléti tárca fejezetéhez szolt hozzá. Véleménye szerint minden területen, így a népjóléti tárca esetében különösen jól látszik, hogy a kormány az ország anyagi erőit a dolgozó nép szolgálatába állítja. 1949. május 15-én, az első népfreont választáson korábbi választókerülete listájáról szerzett újabb mandátumot. 1953. májustól Tolna megye, 1958. novembertől Budapest képviselője. 1967-ig folyamatosan részt vett az Országgyűlés munkájában.

1948-tól az Állami Ellenőrzési Központ elnökhelyettese. Megalakításától, 1949-től az Elnöki Tanács tagja, 1950. januártól 1953. július 3-ig az államfői testület titkára. Közben, 1950-ben beiratkozott a budapesti tudományegyetemre, de hat félév után abbahagyta tanulmányait. 1954-től a budapesti pártbizottság tagja, majd osztályvezetője. 1956 után az MSZMP-központ alkalmazottjaként a budapesti szervezet fegyelmi ügyeivel foglalkozott. 1964-ben ment nyugdíjba. Az MNDSZ egyik vezetőjeként ezután is dolgozott a Hazafias Népfreont budapesti bizottságában. 1990-ig a vasasszakszervezet alelnöke, majd az MSZOSZ nőválasztmányának tiszteletbeli elnöke. Az 1990-es években is rendszeresen részt vett a Magyar Szocialista Párt és a vasasszakszervezet helyi csoportjainak munkájában.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947, 1957); Magyar Népköztársasági Érdemrend II. fokozat (1951); Munka Érdemrend (1955); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1959, 1970); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Munka Érdemrend arany fokozat (1967, 1969); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Szocialista Magyarországiért Érdemrend (1979); Magyar Népköztársaság Zászlórendje (1984).

Irodalom: Interjúk a munkásegységről. Bp., 1973. Földes Mihály: Virradat a város peremén. Bp., 1975.

M. K. J.–V. H.

SZAKÁCS JÓZSEF

Olaszliszka, Zemplén vármegye, 1900. november 2. – Olaszliszka, Borsod-Abaúj-Zemplén megye, 1959. május 27.

Független Kisgazdapárt

Borsod-Gömör, Zemplén és Abaúj vármegyék Miskolc törvényhatósági jogú várossal

Földmunkáscsaládból származott. Apja, Szakács József szőlőművész volt, majd néhány kat. hold földet szerzett, amelyen szőlőt telepített. Anyja Tóth Anna. Görög katolikus vallású. Nős, felesége Sánta Anna háztartásbeli. Két fiuk született, Gábor (1940) főorvos. József (1953) mérnök.

Hat elemi végzet. 1927-ben kivándorolt Kanadába. Előbb mezőgazdasági munkás, majd favágó volt, később egy fűrésztelepen vállalt munkát, de ácsként és öntödei segédmunkásként is dolgozott. 1931-ben visszatért Magyarországra. A megtakarított 4 ezer dolláron 15 kat. hold földet és egy házat vásárolt, és gazdálkodásba fogott. 1931-ben belépett a Független Kisgazdapártba; a helyi csoport elnöke, járási és vármegyei szervező lett. Az 1930-as években az országgyűlési választásokon a kisgazdapárt jelöltjei mellett korteskedett. 1941 után bekapcsolódott a Magyar Parasztszövetség munkájába. Ellenzéki beállítottsága miatt számos kellemetlenség érte a hatóságok részéről.

1945 tavaszától tevékenyen részt vett a kisgazdapárt újjászervezésében. 1945. április 3-tól a Borsod megyei törvényhatósági bizottság tagja. November 4-én megyéjében nemzeti gyűlési képviselővé választották. Az FKGP felső-magyarországi csoportjához tartozott; elsősorban Pártay Tivadarral tartott

fenn szoros barátságot, de 1947 nyaráig jó viszonyban volt Nagy Ferencsel és Dobi Istvánnal is. A parasztszövetség parasztképviselőkből álló elnöki tanácsának a tagja. Beválasztották a MEGA Magyar Hegyvidéki Bortermelők Értékesítő Szövetkezete igazgatóságába. 1947 nyarán kinevezték a párt országos választási bizottsága tagjává. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon ismét a Borsod-Gömör, Zemplén és Abaúj megyei választókerületben indult, ezúttal is bejutott a törvényhozásba. 1947. szeptember 12-től 1948. április 17-ig az FKGP Politikai Bizottságának tagja. Mivel a párthatározat ellenére nem szavazta meg az iskolák államosítását, az FKGP Politikai Bizottsága 1948. július 1-jén felszólította, hogy mondjon le mandátumáról, amit három hét múlva meg is tett. Az Országgyűlésben 1948. november 16-án jelentették be távozását.

Képviselősege után hazatért Olaszliszkára, és haláláig 14 kat. hold szántóján és 2 kat. hold szőlőjében gazdálkodott. Az 1950-es években kuláklistára került, emiatt állandó zaklatásoknak volt kitéve. Az internálást úgy kerülte el, hogy a beszolgáltatást és a különböző indokolatlan pénzbüntetéseket erejét megfeszítve és családjá megélhetését kockáztatva teljesítette.

V. I.–V. V.

SZAKASITS ÁRPÁD

Budapest, 1888. december 6. – Budapest, 1965. május 3.

Szociáldemokrata Párt

Fejér és Komárom-Esztergom vármegyék Székesfehérvár törvényhatósági jogú várossal

Tízéves volt, amikor apja, Szakasits Ferenc bődíszműves, a magyar szocialista mozgalom egyik úttörője meghalt. Apja korai halála után Bokányi Dezső, a szociáldemokrácia legendás vezetője lett a gyámja. Anyja, Goreg Mária férje korai halála után mosásból tartotta el gyermekeit. A római katolikus vallású családban két öccsével – Antal (1893–1981) és Géza – együtt nevelkedett. Első feleségét, Schneider Terézt 1911-ben vette el; házastársa hamarosan bekövetkezett halála után egyedül nevelte Ferenc nevű gyermeküket. 1913-ban házasságot kötött Grosz Emma varrónővel, fiuk, György 1916-ban, leányuk, Klára 1918-ban született. 1957-ben harmadszor is megnősült, felesége Nemes Júlia.

A hat elemi elvégzése után faszobrásztanulónak szegődött, majd – gyámja példáját követve – kőfaragóinas lett. Később

magánúton két évig ipariskolát végzett. 1903. május 1-jén belépett a Szabadság Munkásképző Egyletbe és a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. 1907-ben kőfaragó szakmunkásvizsgát tett. 1907. október 20-án csatlakozott a Magyarországi Építőmunkások Országos Szövetségéhez. Előbb a kőfaragószakosztály jegyzője, majd a szövetség központi felügyelőbizottságának elnöke. 1908-tól a szakszervezet vezetőségi tagja, a Kőfaragók Szabad Szakszervezetének titkára, főfoglalkozású funkcionárius lett. 1908-ban bevonták az *Építőmunkás* című szaklap szerkesztésébe, első írása Valamit az órabérről címmel jelent meg. 1910-től a *Népszava* külső, 1918-tól belső munkatársaként rendszeresen jelentek meg cikkei, versei és novellái; rövidesen a politikai rovat vezetője lett. 1908-tól az angyalföldi pártszervezet titkára, majd 1910-től az MSZDP fő-

városi végrehajtó bizottsági tagja. Ekkortól függetlenített funkcionáriusként a Bokányi Dezső vezette budapesti kerületi munkásbiztosító-pénztárnál kapott tisztviselői állást.

1914-ben hátországi szolgálatra hívták be a 32. gyalogezredhez. 1917-től bekapcsolódott a közlekedési dolgozók szervezkedésébe: az október 20-án megalakult Magyarországi Villamos- és Helyiérdekű Vasúti Alkalmazottak Szövetsége ügyvezető titkára lett, egyben a *Villamos* című lap szerkesztője. Az 1918. júniusi általános sztrájk idején letartóztatták, a Margit körúti fogházba, majd a cinkotai katonai táborba vitték, ahonnan büntetőszázaddal Linzbe irányították. Innen megszököve 1918 októberéig bujkált.

1918 novemberében a munkástanács, 1919 áprilisában a Budapest VII. kerületi, majd a Budapesti Központi Forradalmi Munkás- és Katonatanács tagjává és jegyzőjévé választották. A Tanácsköztársaság alatt közigazgatási osztályvezető a Belügyi Népbiztosságon, a Tanácsok Országos Gyűlésének küldötte és a Szövetséges Központi Intézőbizottság tagja.

A kommün bukása után egy ideig bujkált, majd ismét a *Népszava*, valamint az *Építőmunkás* és a *Bányamunkás* című lapokat szerkesztette. 1920-ban letartóztatták és ízgatásért – a Bécsből Landler Jenő által hozzá irányított kommunista röplapok miatt – egy év börtönbüntetésre ítélték. 1922-ben sajtó útján elkövetett ízgatás vádjával újból bíróság elé került, 1923 decemberében kegyelemmel szabadult. 1922-ben a nagymarosi választókerületben az MSZDP jelöltjeként elindult a képviselő-választáson, de a szavazatok 36,55 százalékával alulmaradt Karafiáth Jenővel (Egységes Párt) szemben. 1926-ban a fővárosban az észak-pesti, 1931-ben a miskolci, 1935-ben a Budapest környéki és a szegedi választókerületben indult, de nem szerzett mandátumot.

1925-ben, az MSZDP XXIII. kongresszusán beválasztották a párt vezetőségébe, 1929-ig a testület tagja. 1927. február 8-tól 1928 augusztusáig a párt központi titkársága ügyvezető titkára. 1931-től megszakítás nélkül tagja a szociáldemokrata párt vezetőségének. 1925 és 1928 között a MÉMOSZ alelnöke, ezután 1938-ig elnöke. 1938-ban a zsidótörvények következtében Büchler József lemondásra kényszerült a párt főtitkári tisztéről, ekkor előbb megbízták Büchler helyettesítésével, majd 1939 januárjában a pártválasztmány főtitkárrá választotta. Egyidejűleg (Mónus Illésnek ugyancsak a zsidótörvények nyomán bekövetkezett lemondása miatt) előbb ideiglenesen, majd 1940-től véglegesen átvette a *Népszava* szerkesztését is. Teret engedett minden antifasiszta törekvésnek. A népfrontösszefogás egyik eredménye volt a *Népszava* híres 1941. karácsonyi száma. 1942-ben tagja lett a Magyar Történelmi Emlékbizottságnak. Az ellenzéki függetlenségi mozgalmat lefejező 1942 tavaszi letartóztatási hullám őt is elérte, de csak rövid ideig volt fogságban. Júniusban a pártválasztmány elítélte egyéni kezdeményezését a kommunistákkal való kapcsolatok építésére, majd augusztusban elmozdította főtitkári tisztségéből. A német megszállás után illegalitásba vonult, az ellenállás szervezői közé tartozott. A szervezkedő Magyar

Front intézőbizottságának elnökeként október 11-én Tildy Zoltánnal együtt felkereste Horthy Miklós kormányzót, s átadták a front memorandumát. 1944. október 10-én a Szociáldemokrata Párt nevében Kállai Gyulával aláírta a két munkáspárt háború utáni együttműködéséről szóló megállapodást.

1945. február 19-én ismét megválasztották a Szociáldemokrata Párt főtitkárává, s egyidejűleg újból átvette a *Népszava* irányítását. Tisztségéből következően tagja lett a párt politikai bizottságának is. 1945. április 2-ától az Ideiglenes Nemzetgyűlés képviselője, szeptember 6-ától a törvényhozás politikai bizottsági tagja, majd a Nemzeti Főtanács póttagja. 1945. júliusban – pártközi értekezlet döntése alapján – a budapesti törvényhatósági bizottság, augusztusban az újságíró-szövetség választotta meg elnökéül. Közben az SZDP XXXIV. kongresszusán, 1945. augusztus 18-án megerősítették főtitkári tisztségében. Egyidejűleg a Budapesti Nemzeti Bizottság elnöke, az Országos Nemzeti Bizottság társelnöke, 1947-től ügyvezető elnöke. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Fejér és Komárom-Esztergom megyei választókerületben ismét mandátumhoz jutott, és újra tagja lett a törvényhozás politikai bizottságának. 1945. november 15-től államminiszter. Az 1947. augusztus 31-i választások után a korábbi kerületében szerzett mandátumával igazolták. 1947. május 31. és 1948. augusztus 5. között miniszterelnök-helyettes, 1948. február 26-tól augusztus 5-ig – Bán Antal emigrálása után – átmenetileg ellátta az iparügyi miniszteri feladatokat is. 1945–1948-ban az SZDP gazdasági vállalkozásai körébe tartozó Orient Filmipari Rt. igazgatósági tagja. 1945-től a Somogyi Béla Társaság elnöke.

Híve volt a két munkáspárt hosszú távú akcióegységének, de nem gondolt a szociáldemokrácia önállóságának feladására. Tőle származott a sokat idézett mondás: „széles az út, ketten is elférünk rajta”. Később engedett a kommunista nyomásnak; a fúzió hívei – távollétét felhasználva – nélküle fejezték be az egyesítési tárgyalásokat, de hazatérte után a kész helyzetet elfogadva hozzájárult a kényszeregyesítéshez, egy sor fontos szocialista vezető pártból történt kizárásához. Júniustól a Magyar Dolgozók Pártja gyakorlati hatáskör nélküli elnöke; tagja lett a központi vezetőségnek, a politikai és a szervezőbizottságnak, valamint a titkárságnak is.

1948. augusztus 3-án – a lemondatott Tildy Zoltán helyett – köztársasági elnökké választották. Augusztus 4-én lemondott mandátumáról. Székfoglaló beszédében elmondta, hogy a tisztség nem neki, a jobbágyok leszármazottjának, egy munkásember fiának, az egyszerű kőfaragósegédnek, hanem a Magyar Dolgozók Pártjának szól, annak a politikának, amely megteremtette a nemzet egységét, s amely megvalósította a népi demokráciát. A magyar történelem legnagyobb forradalmának „a parasztszabadító földreformot” nevezte. Az elmúlt időszakot értékelve kijelentette, hogy a nemzet kifelé tekintélyhez jutott, az ország gazdasága szilárd, az állam bölcsen kormányzott. Kinyilvánította, hogy a dolgozó magyar nép köztársaságának elnöke kíván lenni. Az új alkotmány el-

fogadását követően, 1949. augusztus 23-tól a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának elnöke. 1949-től ismét képviselő.

1950. április 24-én este hamis vádak alapján – egy 1935. augusztus 9-i, hamisított rendőri jelentésre hivatkozva – Rákosi Mátyás szabadság-hegyi villájában feleségével együtt letartóztatták. Államfői tisztsége formálisan az Országgyűlés május 8-i ülésén bejelentett lemondásával szűnt meg. A Budapesti Büntető Törvényszék november 24-én háborús bűntett, a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés vezetése és folytatólagosan elkövetett hűtlenség miatt életfogytiglani fegyházbüntetésre ítélte, amit a Legfelsőbb Bíróság december 11-én jóváhagyott. Képviselői mandátumától is megfosztották. Vácott raboskodott, jórészt magánzárkában. Börtönében naplót vezetett, ami egyik megrázó forrása az 1950-es évek törvénytelenégeinek. Fogsága idején hunyt el felesége, akit éppen csak meghalni engedtek ki börtönéből. A meghurcoltatásokból kijutott családjának is. 1955 végéig fegyházban volt az Országos Nyugdíjintézet elnökeként lefogott Antal öccse, és veje, Schiffer Pál képviselő is. Lányát és unokáit kitelepítették. 1956. március 29-én – büntetése félbeszakításával – szabadlábra helyezték, június 11-én került sor a perújrafelvételi tárgyalására, és 27-én rehabilitálták. Az 1956-os forradalom után a kádári konszolidáció szolgálatába állott.

1957-ben bekerült az átszervezett Hazafias Népfront Országos Tanácsába. 1958. november 1-től újra országgyűlési kép-

viselő, az Elnöki Tanács tagja. 1958-tól ismét a Magyar Újságírók Országos Szövetsége elnöke. 1959-ben a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságába is bekerült. 1960-tól a Magyar–Szovjet Baráti Társaság elnökségi tagja. 1963-ig a Magyarok Világszövetsége elnöke. 1958-tól az Országos Béketanács alelnöke, 1960-tól elnöke, szintén 1960-tól a Béke Világtanács irodájának tagja, itt végzett munkáját Joliot Curie-aranyéremmel ismerték el.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1946); Magyar Köztársasági Érdemrend babérággal ékesített nagykeresztje (1947), nagykeresztje a láncsal (1948); Kossuth Érdemrend I. osztály (1948); Köztársasági Elnök Elismerésének Aranykoszorúja (1949); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1958, 1963).

Fő művei: Út a főlzabradulás felé. Bp., 1924. Békéért és szabadságért a diktatúrák ellen. Bp., 1937. Horogkereszt, kereszténység és szocializmus. Bp., 1937. Utolsó percig. Gyűjtemény Szakasits Árpád cikkeiből 1939–1944. Bp., 1945. Válogatott beszédei és írásai. Bp., 1966.

Irodalom: Botos János: Szakasits Árpád politikai pályaképe. Szakasits Árpád-émlékkönyv. Szerk.: Botos János, Schiffer Péter. Bp., 1988. Pogány Sára: A türelem tette őt nagygyá. Szakasits Klára emlékezik. *Magyar Hírlap*, 1988. december 6. Strassenreiter Erzsébet: Fejezetek egy munkásvezér életéből. *Népszabadság*, 1988. december 6.

B. M.–K. Zs.–M. K. J.

SZALAI BÉLA

Kutas, Somogy vármegye, 1922. július 26.

Magyar Dolgozók Pártja (MKP-listáról)

Országos lista

Szegényparaszti családból származott. Apja, Szalai Imre juhász, majd uradalmi alkalmazott volt. Anyja, Balogh Rozália korán meghalt, nevelőanyja bolti kiszolgálóként dolgozott. Felesége, László Lenke (1922–2003) kommunista pártfunkcionárius, aki az 1950-es években az egyéves pártiskola igazgatóhelyettese, majd 1979. évi nyugdíjazásáig az MSZMP KB Politikai Főiskolájának tanszékvezető-helyettese. Három gyermekük született, Ágnes (1946), István (1953) és Mária (1956).

Az uradalomban töltött gyermekévek után Szigetváron járt elemi és polgári iskolába, majd Kaposváron elvégezte a kereskedelmi középiskolát. Az érettségi után, 1940-ben dolgozni kezdett. Később beiratkozott a Magyar Királyi József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemre, közgazdasági tanulmányai mellett könyvelőként és adminisztrátorként dolgozott különböző munkahelyeken, így a Seidner Nyomdánál, az Európa Nyomdánál, illetve Pöhl Henrik gabona-nagykereskedőnél. 1943-ban belépett a Magyar Parasztszövetség fő-

iskolás szakosztályába, 1944 márciusától az illegális Békepárt-hoz, majd az ifjúkommunistákhoz csatlakozott Budapesten.

1945-től, különböző tisztségeket betöltve, a Magyar Kommunista Párt egyik vezető ifjúságpolitikusja volt. 1945. januártól szeptemberig a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség gazdasági osztályvezetője, miközben tavasszal elvégezte a három hónapos pártiskolát, és bekerült a Györfly-kollégiumba is. 1945. szeptemberben az MKP újonnan létrehozott ifjúsági titkárságára helyezték, és dolgozott a párt főtítkárságán is. 1946. szeptemberben végzett az egyetemen, 1948. decemberben a közgazdasági doktori címet is megszerezte. 1947 tavaszától a Magyar Egyetemi és Főiskolai Egyesületek Szövetsége elnöke, 1948. szeptembertől a Népi Kollégiumok Országos Szövetsége elnöke. Végül 1949-ben a Magyar Ifjúság Népi Szövetségének főtítkára, majd alelnöke lett.

Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon az MKP országos listáján pótképviselő lett. Behívására 1948. július 6-

án került sor, az országból elmenekült Rob Antal képviselői helyét foglalhatta el a törvényhozásban. 1949. május 15-én a Magyar Függetlenségi Népfront Hajdú-Bihar megyei listájáról szerzett mandátumot. 1953 májusban is ugyanebben a megyében lett képviselő.

1949 őszétől a Magyar Dolgozók Pártja Központi Bizottsága államgazdasági osztályán dolgozott alosztályvezetőként. 1951. szeptembertől egy évig az SZKP pártfőiskoláján tanult a Szovjetunióban. Hazatérése után 1956-ig vezető tisztségeket töltött be az államigazgatásban, illetve a pártapparátusban. 1952 novemberétől a minisztertanács titkársága vezetője, így 1953 júniusában a Moszkvába rendelt magyar delegáció jegyzőkönyvvezetőjeként részt vett az ország életében politikai fordulatot hozó tárgyalásokon.

1953. július 4-től 1954. október 30-ig az Országos Tervhivatal elnöke. 1953. június 28-án bekerült az MDP Központi Vezetőségébe; a politikai bizottságban póttag lett, az 1954. májusi pártkongresszuson rendes taggá választották. 1954. október 30-tól 1955. szeptember 8-ig könnyűipari miniszter. 1955. szeptember 2-től KV-titkár, a többször megváltoztatott szervezeti rendben fő felügyeleti területe a terv-, pénzügyi és kereskedelmi osztály lett. A KV 1956. október 23–24-i éj-

szakai ülésén kimaradt az újraválasztott politikai bizottságból és a titkárságból. A forradalom kezdetétől október 31-ig az MDP székházában tartózkodott, majd november 10-ig Óbudán várakozott. 1957. május 9-én megszüntették parlamenti mandátumát. Ezt megelőzően, 1957. áprilisban kinevezték a berlini magyar kereskedelmi kirendeltség vezetőjévé.

1960. október 18-án hazarendelték, majd megbízták a Hungarotex Külkereskedelmi Vállalat vezetésével. 1963. december 7-től a Külkereskedelmi Minisztériumban dolgozott, előbb miniszterhelyettes, majd 1975. július 17. és 1980. augusztus 1. között államtitkár. 1972-ben a Külkereskedelem Kiváló Dolgozója lett, 1974-ben megkapta a KGST Emlékérem és Jelvény kitüntetését. 1980. szeptember 18-tól 1985. október 18-ig Magyarország berlini nagykövete volt. Hazatérése után nyugdíjazták.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Magyar Népköztársasági Érdemrend IV. fokozat (1950); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Munka Érdemrend arany fokozat (1966, 1970, 1979); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Szocialista Magyarorszáért Érdemrend (1985).

I. K.

SZAMAY LAJOS

Budapest, 1898. március 21. – Budapest, 1975. május 11.

Szociáldemokrata Párt

Hajdú és Bihar vármegyék Debrecen törvényhatósági jogú várossal

Édesanyja Szabó Zsuzsanna. Református vallásban nevelkedett. Nős volt, egy gyermeke született. Négy középiskolát végzett, majd kitanulta a szabómesterséget. 1917-től szervezett munkás. 1922-től a Magyarországi Szociáldemokrata Párt vezetőségi tagja, majd a fővárosi végrehajtó bizottság alelnöke. 1934 és 1944 között a VIII. kerületi szervezet függetlenített titkára.

1945-től a Fővárosi Gázművek személyzeti igazgatója. 1945-ben bekerült a Szociáldemokrata Párt Ideiglenes Intézőbizottságába, majd a fővárosi szervezet titkáráként delegálták a Budapesti Nemzeti Bizottságba. 1945. április 2-án, a fővárosi nagygyűlésen az Ideiglenes Nemzetgyűlés képviselőjévé választották. A november 4-i nemzetgyűlési választásokon az SZDP nagy-budapesti listáján jutott újabb mandátumhoz. 1946-tól a Városi, Vármegyei és Községi Alkalmazottak Országos Szövetsége főtítkára, a VAOSZ című lap főszerkesztője. 1947. augusztus 31-én a Hajdú-Bihar megyei listáról szerzett

országyűlési mandátumot. Egyszer, az 1947–1948. évi költségvetési vitában, a belügyi fejezet tárgyalásakor szólalt fel a parlamentben. Kijelentette, hogy a köztisztviselői kar képviselőjeként nagyon elégedett, mert az előző költségvetési vitában előterjesztett valamennyi kérését teljesítette a belügyminiszter, pedig az 1947-es év kedvezőtlenül alakult a rendkívüli aszály és a rossz terméseredmények miatt. A legnagyobb vívmánynak az automatikus előmeneteli rendszer, valamint a rendkívüli előléptetés bevezetését tartotta a magyar közigazgatásban. A belügyi költségvetést úgy maga, mint pártja nevében elfogadásra ajánlotta.

1948. február 18-án – a pártegyesítést ellenzők negyvenkét fős csoportjával együtt – kizárták a pártból, majd április 26-án lemondatták parlamenti tagságáról.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend bronz fokozat (1947); Szocialista Hazáért Érdemrend (1971).

B. M.–K. Zs.–M. K. J.

SZANDAI JÁNOS

Bér, Nógrád vármegye, 1909. január 28. – Tápiószecső, Pest megye, 1970. május 31.

Független Kisgazdapárt

Heves és Nógrád-Hont vármegyék

Középparaszti, evangélikus vallású családból származott; szülei, Szrena Mihály és Cserényi Erzsébet 18 kat. holdon gazdálkodtak Bér község sziráki részén. Nőtlen volt. Képviselő-sége idején már magyarosított nevén szerepelt.

1929-ben Aszódon érettségizett a Petőfi Sándor Gimnáziumban. 1929 és 1932 között Sopronban elvégezte az Erzsébet Tudományegyetem Evangélikus Hittudományi Karát, s közben, 1931–1932-ben tanulmányutat tett Franciaországban. 1936-ban beiratkozott a debreceni Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetem jogi karára, ahol 1940-ben szerzett diplomát. Örökség révén 3 kat. hold földdel rendelkezett.

1933-tól 1948-ig Tápiószecsőn lelkészkedett. Ezután hitoktatóként dolgozott szülőfalujában.

1940-ben lépett be a Független Kisgazdapártba. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési, majd az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a Heves és Nógrád-Hont vármegyei választókerületben pótképviselő lett. 1949. január 18-án Mátéffy Géza helyére behívták az Országgyűlésbe. Az 1949-es népfrontos választáson már nem indult. Képviselő-sége után haláláig méhészkedéssel foglalkozott.

V. I.–V. V.

SZÁNTÓ VEZEKÉNYI ISTVÁN

Pétervására, Heves vármegye, 1901. augusztus 2. – Pétervására, Heves megye, 1965. december 2.

Független Kisgazdapárt

Heves és Nógrád-Hont vármegyék

Nagyszülei és szülei, Szántó József (1881–1914) és Bocsi Erzsébet is római katolikus vallású uradalmi cselédek voltak. Utóbbiak szorgalmas munkával önálló kisgazdává küzdötték fel magukat, s az idők folyamán összesen 22 kat. hold földet vásároltak. 1920-ban megnősült, felesége Tóth Erzsébet (1906–1941), egy zsellércsalád leánya. Három leányuk született, Erzsébet (1923) és Margit (1925) háztartásbeli, Klára (1935) fogászati asszisztens. Képviselővé választása idején özvegyen élt, de 1948-ban másodszer is házasságot kötött Tóth Margittal (1919). Ebből a házasságból is született egy leánya, Mária (1949), aki postai telefonkezelő lett.

Hat elemi és téli gazdasági iskolát végzett. Apja az első világháború legelején elesett, s mint legidősebb fiú édesanyjával és nagyszüleiével együtt a család földjén gazdálkodott. A családalapítás után önállósította magát, 10 kat. hold örökölt földjét művelte.

1920-ban a Nagyatádi Szabó István-féle kisgazdapárt helyi vezetője. 1930-ban belépett a Független Kisgazdapártba; az elsők között szervezte meg a pártot Heves vármegyében és a pétervásárai járásban. Előbb a helyi, majd a járási szervezet elnökévé választották. 1935-ben bekerült az országos nagyválasztmányba. 1930 és 1933 között a pétervásárai képviselő-testület, 1934-től a Heves vármegyei törvényhatósági bizottság tagja. 1935-ben és 1939-ben ő irányította az FKGP megyei országgyűlési választási kampányát. Részt vett az arany- és ezüstkalászos gazdasági iskolát végzett fiatal gazdák mozgalmában. 1941-ben közreműködött a Magyar Parasztszövetség megal-

kításában; a Heves vármegyei szervezet elnöke lett. A német megszállás alatt ellenzéki múltja miatt kellemetlenségei adódtak, a nyilas hatalomátvétel után bujdosni kényszerült.

1945-ben részt vett a kisgazdapárt újjászervezésében. Augusztus 20-tól az FKGP Országos Intézőbizottságának tagja. 1945. november 4-én Heves megyében nemzetgyűlési képviselővé választották; november 29-től a parlament egyik jegyzője. A kisgazdapárt centrumához tartozott. 1947. augusztus 31-én a Heves és Nógrád-Hont vármegyei választókerületben ismét beválasztották a törvényhozásba. Mindkét költségvetési vitában felszólalt, 1948-ban a közlekedésügyi, 1949-ben a vallás- és közoktatásügyi tárca fejezetének részletes tárgyalásakor. Pártja nevében egyetértett az előterjesztésekkel, és különösen a kultusztárca 1945 óta elért eredményeit méltatta. 1948–1949-ben az FKGP Heves vármegyei szervezetének elnöke. 1949. január–februárban a megyei tagrevíziót végrehajtó tisztogatóbizottság tagja. Képviselő-ségének megszűnte után 10 kat. hold földjén gazdálkodott.

1950-től 1954-ig a Pétervásárai Járási Tanács mezőgazdasági osztályán dolgozott. 1955-ben, miután földjét a helyi termelőszövetkezet átvette, segédmunkás lett a borsodnádasi lemezgyárban. 1956-ban visszakapta a földjét a termelőszövetkezettől, és 1960-ig ismét azon gazdálkodott. 1961–1962-ben fakitermelő munkás az erdőkövesdi erdészetről. 1963-tól haláláig a pétervásárai szakmunkásképző intézet portása.

V. I.–V. V.

SZÁVA ISTVÁN

Budapest, 1907. augusztus 2. – Budapest, 1970. június 4.

Szociáldemokrata Párt

Nagy-Budapest

Apja Schüller József vasesztergályos, anyja Inleitner Róza. Képviselősege idején elvált. Volt házastársa, Develák-Klein Margit később az emigrációban Bán Antal élettársa lett. 1945 után a Száva vezetéknevet használta.

Gimnáziumi érettségét tett, majd a budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetemen bölcsészeti tanulmányokba kezdett. 1929-ben kizárták az egyetemről, csak 1947-ben fejezte be tanulmányait, magyar–francia–német szakos tanári diplomát szerzett.

1927-ben belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. 1933-tól a Népszava munkatársa. Ezekben az években bejárta egész Európát. 1944-ben részt vett az ellenállásban, a munkáspártok között megindult tárgyalásokba is bevonták.

1945. január 16-án a Magdolna utcai székházban megválasztott szociáldemokrata ideiglenes intézőbizottság tagja, a január végi politikai nyilatkozat szerzője. Az 1945. február 18-án megjelent *Népszava* felelős szerkesztője. 1945–1948 között az országos pártvezetőség és a politikai bizottság tagja. 1945-ben a Budapesti Nemzeti Bizottság és a fővárosi ideiglenes törvényhatósági bizottság tagja. 1945. április 2-tól a Szociáldemokrata Párt budapesti képviselője az Ideiglenes Nemzetgyűlésben. A november 4-i nemzetgyűlési választásokon a nagy-budapesti választókerületben ismét mandátumot szerzett. 1947. augusztus 31-én is a fővárosi listáról jutott be az Országgyűlésbe. Több alkalommal is felszólalt, egyebek között az 1948-as, centenáriumi évben kihirdetendő közkegyelmi javaslat tárgyalásakor, valamint az 1947–1948. évi költségvetés miniszterelnökségi fejezetének részletes megvitatásakor támogatta a kormány-előterjesztést. A kiváltságos haszonvételi jogok megszüntetéséről szóló kormányjavaslat előadója. 1947–1948-ban a *Kossuth Népe* című lap főszerkesztője. A munkáspár-

tok egyenrangú kapcsolatának és együttműködésének híve volt. A pártegyesítést korainak tartotta, megvalósítását azonban nem akadályozta. 1948. júniusban átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába, de egyetlen vezető testületbe sem került be. A *Szabad Nép* munkatársa lett. Tagja volt a Magyar–Jugoszláv Baráti Társaság Intézőbizottságának. 1948–1950-ben a Magyar Újságírók Országos Szövetsége ügyvezető elnöke.

1950. augusztus 15-én koholt vádak alapján – háborús bűntett, hűtlenség és államellenes szervezkedés miatt – letartóztatták, s a Budapesti Büntető Törvényszék 1950. november 25-én, mint a Száva István és társai per elsődrendű vádlottját, tizenöt évi fegyházra ítélte. Büntetését a Legfelsőbb Bíróság 1951. január 12-én börtönben letöltendő szabadságvesztésre változtatta. 1955 novemberében egyéni kegyelemmel szabadult. Ügyét 1956. július 3-án felülvizsgálták, augusztus 9-én a Legfelsőbb Bíróság a perújítás során rehabilitálta. Kinevezték a *Hétfői Hírek* főszerkesztőjévé. 1956 után visszavonult a politikától. Újságírói tevékenysége mellett a természettudományok és a történelem nagy alakjairól írt ifjúsági regényeivel vált ismertté.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Munka Érdemrend arany fokozat (1967, 1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

Fő művei: A szirakúzi óriás. Arkhimédész élete. Bp., 1959. Egyedül a halál ellen. Semmelweis Ignác élete. Bp., 1963. Apa és fia. Bolyai Farkas és János élete. Bp., 1967. Az istennő kegyeltje. Periklész élete. Bp., 1969. A nagyságos fejedelem. II. Rákóczi Ferenc élete. Bp., 1971.

Irodalom: Erdődy János: Száva István teljesítette kötelességét. *Élet és Irodalom*, 1970. június 13.

B. M.–K. Zs.–M. K. J.

SZEDER FERENC

Szentes, Csongrád vármegye, 1881. január 29. – Budapest, 1952. június 12.

Szociáldemokrata Párt

Békés vármegye

Zsellér szülei, Szedér Ferenc és Fenyvesi Zsuzsanna ifjúkorukban még jobbágyok voltak. Református vallású. Első felesége, Szekeres Anna 1919-ben meghalt. Második felesége Papp Lenke. Mindkét házasságából egy-egy leánya született, az elsőből Ilona (1916–1966), a másodikból Gabriella (1925).

Négy elemiit végzett. Tizenegy éves korában cseléd, majd tizenöt éves korától napszámos, arató, később téglagyári munkás lett, így tartotta el magát. 1898-ban a Duna Gőzhajózási Társaság rakodómunkásaként került először Pestre. Kubiksként bejárta Szlavóniát, Ausztriát és Németország egy ré-

szét. Bekapcsolódott az agrárszocialista mozgalomba, 1896-ban belépett a Magyarországi Földmunkások Országos Szövetségébe. 1897-ben Csongrádon egy gyűlésen már beszédet mondott, olvasta a *Földművelőt*, a *Világszabadságot* és a *Földművesek Lapját*, írásai jelentek meg ezekben az újságokban.

1897. február 6-án belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. 1910-től 1919-ig a miskolci szervezet titkára, és a földmunkásszövetség helyi csoportja vezetője. 1913-tól a miskolci munkásbiztosító pénztár tisztviselője. Ebben az időszakban a *Népszava* munkatársa. 1915-ben behívták katonának; a galíciai fronton szerzett sebesülése következtében rokkanttá vált, és 1918 nyarán a munkásbiztosító pénztár kezdeményezésére felmentették a katonai szolgálat alól. 1918-ban a Magyarországi Földmunkások Országos Szövetsége Borsod megyei titkára. A Tanácsköztársaság idején a Borsod megyei direktórium mezőgazdasági megbízottjaként tevékenykedett. A csehszlovák csapatok bevonulásakor Theresienstadtba internálták, csak a kommün bukása után tért haza; itthon rögtön letartóztatták, de nem ítélték el.

1920-ban mozgalmi tevékenységében új időszak kezdődött: megválasztották a földmunkásszövetség országos titkárává, ettől fogva húsz évig az agrárpolitika első vonalában állt. A szervezett földmunkások titkáráként, később elnökeként számos memorandumot nyújtott be újabb földreform kidolgozásáról, a közmunkák megindításáról, a földmunkás-ság helyzetének átfogó vizsgálatáról. Többször tiltakozott a belügyminiszternél a földmunkásszervezetek üldözése, lapjaik betiltása ellen. Visszaköltözött Szentésre, ekkor a pártvezetőség megbízta a vidéki mozgalom szervezésével és vezetésével is. 1922. május 28-án Békéscsabán nyílt szavazással (58,25 százalék), továbbá május 29-én Hódmezővásárhelyen titkos szavazással (52,60 százalék) nemzetgyűlési képviselővé választották, ez utóbbi mandátumról július 5-én lemondott. A törvényhozásban is a földreform, a nagybirtok felosztása mellett foglalt állást, s felemelte szavát a mezőgazdasági munkások szociálpolitikai védelmében. 1926-ban – amikor éppen nem volt parlamenti képviselő – sajtóügyek miatt négy hónapi elzárásra ítélték, majd „osztály elleni izgatás” címén újabb három hónapra lefoglalták. Az 1926. évi választásokon Bud Jánossal (Egységes Párt) szemben elvesztette a békéscsabai szavazást (14,45 százalék), és Hódmezővásárhelyen, valamint a Budapest környéki listán sem jutott mandátumhoz. 1929-ben bekerült a Pest-Pilis-Solt-Kiskun megyei törvényhatósági bizottságba. 1931-ben a békéscsabai kerületben újra Bud János mögött végzett (32,46 százalék), de ezúttal a Budapest környéki listáról bejutott a törvényhozásba. 1935-ben sem a Budapest környéki, sem a szegedi listán nem jár eredménnyel. 1939-ben Békéscsabán Bencs Zoltán (MÉP, 51,23 százalék) mögött, Gyöngyösi Jánost (FKGP, 23,85 százalék) megelőzve második lett (24,92 százalék), de a Budapest környéki listáról visszakérült az Országgyűlésbe.

1928–1929-ben, majd 1930-tól az MSZDP Országos Vezetősége tagja. Három pártkongresszuson (1922, 1924, 1925) ő

volt a mezőgazdasággal, a földbirtokreformmal, a földmunkásmozgalommal foglalkozó kérdések előadója. Mint a szakszervezet vezetője és a párt meghatározó agrárpolitikusa, döntő szerepet játszott az MSZDP 1930. évi agrárprogramja kidolgozásában. 1934-ben rövid ideig pártfőtítkár. 1936-tól az MSZDP vidéki titkára, funkciójához tartozott a rendszeres országjárás. Hosszú ideig tagja volt a Mezőgazdasági Kamarának. 1942. augusztus elején a pártválasztmány Szakasits Árpád helyett őt helyezte a főtítkári tisztségbe. Tisztségéből és felfogásából adódóan szívesen vett részt a kisgazdapárttal folytatott 1943. augusztusi tárgyalásokon, fontos szerepe volt a két ellenzéki erő parlamenti együttműködési megállapodásának megkötésében. Többször megfordult a visszacsatolt területeken, s igyekezett ott is megteremteni a szociáldemokrata szervezkedés feltételeit. 1944. március 19-én a német hatóságok őrizetbe vették, de kalandos körülmények között kiszabadult a fogságból. Később a magyar rendőrség is elfogta, de mentelmi jogára való tekintettel szabadon engedték. Tolnára költözött, és ott várta be a Vörös Hadsereget.

1945. április 2-től az Ideiglenes Nemzetgyűlés képviselője, szeptember 6-tól a törvényhozás politikai bizottsága, valamint a Budapesti Nemzeti Bizottság tagja. 1945. augusztus 20-tól az SZDP főtítkárhelyettese, a pártvezetőség és a politikai bizottság tagja; egy ideig az agrárpolitikai osztály vezetője. A november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Békés megyei választókerületben mandátumot szerzett, újra a politikai bizottság tagja. A végleges köztársasági alkotmány megalkotásáig és a köztársasági elnök megválasztásáig, 1945. december 7. és 1946. február 1. között a Nemzeti Főtanács pót-, illetve rendes tagja. 1946 és 1948 között ő szerkesztette a *Föld és Szabadság* című lapot. A Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetsége Intézőbizottságának tagja, és helyet kapott a Magyar Országos Szövetkezeti Központ igazgatóságában is. 1945-től alapító- és igazgatósági tagja volt az SZDP érdekkörébe tartozó Orient Filmipari Rt.-nek.

1947-től az Országos Nemzeti Bizottság tagja, s újra bekerült a Pest megyei törvényhatósági bizottságba. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választások után a Békés megyében megszerzett mandátumával igazolták. Az alakuló ülésen közfelkiáltással az Országgyűlés háznagyává választották, október 21-től a földművelésügyi bizottság helyettes elnöke. Miután már korábban sem értett egyet a kommunistákkal való szoros együttműködéssel, 1947–1948 fordulójától nyíltan szembefordult a két munkáspárt egyesítésével. Ezért február 18-án a kizártak listájára került, 20-án lemondatták háznagyi tisztségéről, és április 26-án megfosztották parlamenti mandátumától. 1948 márciusában, az SZDP XXXVI. kongresszusán formálisan is kizárták a pártból.

1950. június 10-én koholt vádak – „háborús bűntett, államellenes szervezkedésben való részvétel és hűtlenség” – alapján letartóztatták; a Budapesti Katonai Törvényszék a Kálmán József és társai per tizenegyedrendű vádlottjaként 1950. szeptember 13-án életfogytiglani börtönbünteté-

tésre ítélte. A budapesti Gyűjtőfogházban Princz Gyula verőlegényei halálra kínozták. 1962. augusztus 6-án rehabilitálták.

Fő művei: Milyen legyen az igazi földreform? Bp., 1924. Földet a magyar népnek! Malasits Géza, Kéthly Anna, Szeder Ferenc parlamenti beszédei. Bp., 1939. A földmunkásmozgalom. A Földmunkásszövetség 35 esztendeje. Bp., 1940.

Irodalom: Akik a Szociáldemokrata Pártot vezetik. Dunántúli Népszava Évkönyve, 1947. A békéscsabai munkásmozgalom dokumentumai 1890–1944. Szerk.: Bálint Ferenc, G. Vass István. Békéscsaba, 1971. Erényi Tibor–Pintér István: Szeder Ferencről, születésének századik évfordulóján. *Népszabadság*, 1981. január 31.

B. M.–K. Zs.–M. K. J.

SZEDLÁK LAJOS

Kozárd, Nógrád-Hont vármegye, 1898. június 21. – Balassagyarmat, Nógrád megye, 1974. május 10.

Magyar Dolgozók Pártja (SZDP-listáról)

Heves és Nógrád-Hont vármegyék

Apja, Szedlák István mezőgazdasági cseléd volt; anyja Vincze Erzsébet. Két idősebb testvére István és Rozália. Családja római katolikus vallású. 1920-ban Szécsényben nősült, felesége Baczka Borbála (1903–1979). Négy gyermekük született, az első kisgyerekként elhalálozott. Sándor (1923) bútorgyári igazgató, József (1925) vasutas, Teréz (1930) pénzügyi előadó lett.

Az elemi iskola hat osztályát Cserhátszentivánban végezte, majd szülei mellett dolgozott a földeken. Az első világháborúban a 313. honvéd gyalogezred tagjaként az olasz fronton harcolt, sebesülése után tizedesként szerelt le. 1919-ben vöröskatoná volt, részt vett a felvidéki hadjáratban. 1926-ban munkát kapott a Várent és Fiai Henger- és Gőzmalom Rt. szécsényi üzemében; előbb gépkezelő, majd kazánfűtő, aztán lisztkiadó, végül gabonaraktáros volt. Munkaköreinek ellátásához 1940-ben kazánfűtő, két évvel később gépkezelő tanfolyamot végzett. 1938-ban ismét katonaruhát öltött, részt vett a felvidéki bevonulásban.

1945 tavaszán belépett a Szociáldemokrata Párt szécsényi szervezetébe; elnök, a járási végrehajtó bizottság tagja. Beválasztották a település képviselő-testületébe, 1946 májusától a szociálpolitikai és közellátási bizottságban is feladatokat vállalt. A helyi Rákóczi Sportegyesület pénztárosa. A földosztás során 1 kat. hold erdőt kapott, amelyet később közös gazdálkodásba adott. 1947 márciusától a szécsényi MKP–SZDP járási összekötőbizottság tagja. 1947. augusztus 31-én az SZDP Heves és Nógrád-Hont vármegyei listáján pót-

képviselő lett. A szociáldemokraták megbízottja a szécsényi választási bizottság mellett. A pártegyesítéskor átvették a Magyar Dolgozók Pártjába, 1948. júniustól 1950-ig az MDP Heves és Nógrád-Hont megyei választmányában is helyet kapott. 1948 nyarától a szécsényi földművelésszövetkezet elnöke, a Szécsény és Vidéke Hitelbank igazgatósági tagja. Közben a községi beszolgáltatási és cséplési ellenőrző bizottságokban is szerepet vállalt.

1949. január 27-én néhány hétre bekerült a törvényhozásba, a mandátumáról lemondott Orosz Márton helyére. 1949. augusztus 25-én beválasztották a vármegyei törvényhatósági bizottságba. Mandátumának lejáratá után megvált a malomban végzett munkájától. Előbb néhány hónapig árukezelő a szécsényi dohányelosztóban, majd a járási tanács begyűjtési felelőse.

1950-től 1971-ig városi tanács tag, egy időben a végrehajtó bizottság elnökhelyettese. 1954 és 1956 között lakóhelyén növénytermesztési mezőgazdasági tanfolyamot végzett. 1956 őszén néhány hétre felfüggesztették állásából, de december végén újból elfoglalhatta járási tanács munkahelyét. 1963. márciustól tanácselnöki kinevezést kapott. 1964 augusztusában nyugdíjazták.

Kitüntetései: Tanácsköztársasági Emlékérem (1959); Munka Érdemrend ezüst fokozat (1969); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

Sz. R.

SZEGEDI ALBERTNÉ KLENK ILONA

Békéscsaba, Békés vármegye, 1910. május 9. – Békéscsaba, Békés megye, 1979. szeptember 16.

Magyar Kommunista Párt

Békés vármegye

Apja Klenk Mátyás szlovák származású ácsmester, anyja Ancsin Zsuzsanna. Római katolikus vallásban nevelkedett. Kétszer kötött házasságot. Első férje, Szegedi Albert meghalt. Gyermeük, Albert (1935–1998) katonatiszt volt. Képviselő-sége idején özvegyen élt Békéscsabán, majd 1952-ben szülő-városában ismét férjhez ment; ekkor Bartolák András (1907–1977) ácsmester, a békéscsabai kommunista mozgalom résztvevője vette feleségül. Házastársa tanácstitkár, később a Bánya- és Gépipari Egyesülés igazgatója.

A négy elemi után négy középiskolai osztályt végzett. Textilipari munkás lett a Hubertus Szövőgyárban. 1928-ban kapcsolatba került a szakszervezeti mozgalommal, a nőbizottság tagja lett, s aktívan részt vett a szervezett munkások bérharcaiban. Rendszeresen eljárt a helyi munkásotthonba, eszperantó-tanfolyamot végzett, majd marxista szemináriumot hallgatott, végül belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba.

1944. novemberben, Békéscsaba felszabadítása után csatlakozott a Magyar Kommunista Párthoz. Munkahelyén megválasztották az üzemi bizottság elnökének. A Magyar Nők Demokratikus Szövetsége békéscsabai szervezete alapító tagja, majd elnöke. Az 1947. augusztus 31-én megrendezett országgyűlési választásokon pártja képviselőjeként a Békés megyei választókerületben parlamenti mandátumhoz jutott. 1947. november 9-én a földművelésügyi miniszterhez intézett interpellációjában követelte a vagyonos malomtulajdonosok ellenőrzésének megszigorítását, s a búzát feketén őrlik

legszigorúbb megbüntetését. Szabó Árpád miniszter válaszában megígérte, hogy a közellátási bűncselekményt elkövetőkkel szemben – a vád súlyosságától függően – munkásbíróságok ítélkeznek. 1948. február 18-án, az 1947–1948. évi költségvetés tárgyalásakor az MKP hivatalos álláspontját képviselve a népjóléti tárca költségvetési fejezetéhez szólt hozzá. Az 1949. évi választásokon a Magyar Függetlenségi Népfőnt Békés megyei listáján pótképviselő lett.

1949. novemberől Békéscsaba utolsó polgármestere, 1950-ben a város első tanácselnöke lett. A polgármestersége alatt lefolytatott, a vádlott kivégzésével végződött gyűjtogatási kulákperben játszott szerepével – politikai okokból szigorú fellépést követelt – több irodalmi és szociográfiai mű is foglalkozik. 1954. áprilisban városvezetői hivatálából felmentették, és kinevezték a Békés Megyei Temetkezési Vállalat igazgatójává. 1956. októberben leváltották, a forradalom idején a felkelők keresték, de nem esett bántódása. 1956. novemberében nyugdíjazták. Belépett a Magyar Szocialista Munkáspártba. Nyugdíjasként a Hazafias Népfőnt és a nőmozgalom aktivistája lett, de a város közéletében már nem tartottak rá igényt. Önkezeléssel vetett véget életének.

Kitüntetései: Magyar Népköztársasági Érdemrend V. fokozat (1950).

Irodalom: Rónay György: A párdúc és a gödölye. Bp., 1978. Sipos András–Závada Pál: Statárium. Dokumentumszociográfia a „gyűjtogató kulákok” pereiről. Bp., 1989.

Sz. R.

SZÉKELY BÉLA

Orosháza, Békés vármegye, 1912. február 7. – Budapest, 1971. január 3.

Nemzeti Parasztpárt

Veszprém vármegye

Apja, Szikora István (1887–1914) szegényparaszt, az első világháborúban eltűnt; anyja Dani Etelka (1889–1974). Ferenc bátyja tízévesen, 1919-ben meghalt; húga, Etelka sem érte meg a felnőttkort. Evangélikus vallásban nevelték. 1944-ben a fővárosban kötött házasságot, felesége, Gogucz Irén (1920) a TV Híradó szerkesztőségének rovatvezető-helyettese, a Magyar Újságírók Országos Szövetsége Aranytollal kitüntetett

újságírója volt. Két gyermekük született: Béla (1945) elektroműszerész, Ágnes (1946) a Magyar Televízió műsorszerkesztőségének munkatársa.

Elemi és polgári iskolába Orosházán járt, majd 1931-ben Kiskunfélegyházán elvégezte a tanítóképzőt. Tanulmányai utolsó évében nevét Székelyre magyarosította. Szülőhelye evangélikus elemi iskolájában kapott tanítói állást. 1941-ben

a budapesti Váci úti iskolában helyettesapidíjas tanító lett. 1933-ban egy illegális diákszervezkedésben való részvétele miatt letartóztatták, két hónapig vizsgálati fogságban tartották. Kiszabadulását követően után hosszú ideig rendőrségi felügyelet alatt állt.

1945 tavaszán belépett a Nemzeti Parasztpártba; áprilistól júliusig Komárom-Esztergom megye főispánja, majd 1946 februárjáig országos vidéki rendőrfőkapitány. 1946 márciusában, az országos nagyválasztmányi ülésen előbb a közigazgatási osztály, majd 1947 májusától a pártszervezési osztály vezetésével bízták meg. Erdei Ferenc híveként a kommunista párttal való szoros együttműködés politikáját támogatta. 1946. november 4-én a parasztpárt politikai bizottsága és országos vezetősége tagja lett. 1947. április 24-től a pártközpont delegálta az NPP kormánypolitikai bizottságában.

1947. augusztus 31-én a Veszprém megyei választókerületből bekerült a törvényhozásba. Október 21-én megválasztották a honvédelmi bizottság elnökének. Több alkalommal is felszólalt, többek között a közkegyelemről és a magyar–lengyel kulturális együttműködési szerződés becikkelyezéséről folytatott vitákban. Az 1947–1948. évi költségvetési vitában a honvédelmi tárca fejezetének részletes tárgyalásakor ő volt a javaslat előadója. Beszédében rámutatott, hogy a honvédelmi költségvetés a közigazgatási kiadásoknak csupán 3,38 százaléka, az összes állami közigazgatási személyi kiadásnak pedig 7,66 százaléka, s ez az arány a korábbi, 1925–1945 közötti időszakban sohasem volt 14 százaléknál alacsonyabb. Sürgette a korábbi hivatásos tiszti állomány nyugdíjrevízióját, mert a nyugdíjra kifizetett 59 millió forint több, mint ami az aktív hadsereg egészére jut. 1948. november 17-én minden párttisztviseléséről lemondott, és

visszaadta képviselői mandátumát, mert katonatiszti pályára lépett.

1948–1949-ben főtiszti iskolát végzett. 1949. májusban ki nevezték ezredparancsnokká. Ugyanabban az évben belépett a Magyar Dolgozók Pártjába. Gyors előléptetések után, 1952-ben vezérőrnagyként helyettes vezérkari főnök, majd 1953. augusztus 11. és 1954. november 22. között vezérkari főnök. 1953. májusban – amikor az aktív állományban lévő hivatásos katonák újra választhatóvá váltak – Szabolcs-Szatmár megye országgyűlési képviselője lett. 1954 novemberében a moszkvai Vorosilov Katonai Akadémiára küldték tanulni. Moszkvából 1956. október 29-én érkezett haza, november 1-jétől a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia parancsnoka.

1956. november 4. után aláírta a Kádár-kormány által megkövetelt tiszti hűségnyilatkozatot, és belépett a Magyar Szocialista Munkáspártba. 1957. februárban nyugdíjazták a Magyar Néphadseregből. Előbb pártszervező Szabolcs-Szatmár megyében, majd 1959-től az újságírás és a könyvkiadás területére helyezték. 1959–1960-ban a *Magyar Nemzet* szerkesztőbizottsági tagja, később a *Szabad Föld*, 1962-től a Kosuth Könyvkiadó felelős szerkesztője, és a Magyar Rádió külső munkatársa. 1963-tól 1969. évi végleges nyugdíjazásáig a *Béke és Szocializmus* című folyóirat főszerkesztője. 1967-től haláláig tanácsstag volt lakóhelyén, Budapest XII. kerületében.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend bronz fokozat (1947); Magyar Népköztársasági Érdemrend IV. fokozat (1950); Vörös Zászló Érdemrend (1954); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

Fő műve: Háború vagy béke? A békés egymás mellett élés problémái. Bp., 1962.

Sz. R.

SZÉKELY IMRE KÁLMÁN

Budapest, 1893. november 4. – Budapest, 1980. június 27.

Demokrata Néppárt

Nagy-Budapest

Édesapja, Székely János művelt és világot látott szabómeister volt, aki miután hazatért Európát és Arábiát is érintő útról, önálló műhelyt nyitott. Édesanyja, Dankos Mária a családanyai teendőket látta el hat gyermekük körül. Római katolikus vallásban nevelkedett. Testvérei közül Ilona nővére hitoktató, László öccse apátplébános, Margit tanárnő lett; Dénes tisztviselő volt, Zoltán még gyerekkorában elhalálozott. 1934-ben feleségül vette Szakál Annát (1910–1995). Három gyermekük született: Ádám (1935) ügyvéd, Balázs (1937) az Egyesült Államokban él, Orsolya (1940) kutyatenyésztő.

Középiskolai tanulmányait Budapesten, a piaristáknál végezte, majd beiratkozott a Királyi Magyar Tudományegyetemre, ahol államtudományi és jogi doktorátust szerzett. Az első világháborúban az orosz fronton hadifogságba esett, s csak három évvel később térhetett haza Ufából. Joggyakornokként helyezkedett el a jó nevű Natzer ügyvédi irodában; munkaadója – miután letette az ügyvédi vizsgákat – felajánlotta neki, hogy lépjen be hozzá társnak. A közös ügyvédi irodát a zsidótörvények miatt öngyilkosságba menekült társa halála után egyedül vitte tovább. A második világháború

idején berendelték a hadbírószágra; Szálasi hatalomra kerülése után jóindulatú felettese elbocsátotta, s ezzel megelőzte, hogy alárendeltje ellen eljárást indíthassanak az új kormányra teendő kötelező eskü megtagadásáért. A háború után tovább folytatta ügyvédi tevékenységét, nem kívánt politikai szerepet vállalni.

1946-ban mégis csatlakozott a Demokrata Néppárthoz. Amikor a következő év nyarán a modern politikai katolicizmust hirdető Barankovics István pártja elindult a választásokon, Belső Gyula felkérésére erkölcsi kötelességének érezte, hogy képviselő-jelöltséget vállaljon. 1947. augusztus 31-én a DNP nagy-budapesti listáján képviselő lett. A DNP 1949. februári önfeloszlatása után párton kívüli képviselő, majd a törvényhozás 1949. április 12-i feloszlatása után visszavonult a politikától. Életkörülményeik egyre nehezebbé váltak, mert az 1950-es évek elejére magánügyvédi tevékenysége előtt

minden kapu bezárult. 1953-ban felesége kiváltotta munkakönyvét, s ekkortól kezdve a sálszövés lett a családi költségvetés legfontosabb forrása.

1956. október–novemberben részt vett a DNP újjászervezésében. Az egypártrendszer eltörlésének bejelentése után Keresztes Sándorral és Mihelics Viddel együtt az ő lakásán fogalmazták meg azt a kiáltványt, amelyben a kormány tudomására hozták, hogy újjá kívánják alakítani a Demokrata Néppártot. Egyidejűleg a párt számára lapengedélyt, valamint helyiségeket igényeltek. 1956. november 4. után a DNP nevében ő is aláírta, a Bibó István által fogalmazott és K. P. S. Menon indiai követhoz eljuttatott kibontakozási javaslatot. 1957 márciusában le tartóztatták, de egy héttel később szabadlábra helyezték, nem állították bíróság elé. 1958-ban az ügyvédeket felülvizsgáló bizottság alkalmatlannak nyilvánította hivatása gyakorlására.

Sz. R.

SZEKERES JÁNOS

Homoródbene, Udvarhely vármegye, 1888. február. 3. – Budapest, 1973. december 10.

Magyar Radikális Párt

Zala vármegye

Apja a református vallású Szekeres János, anyja Kis(s) Mária. 1926-ban megnősült, felesége Bogyó Gizella (1899) háztartásbeli. Egy gyermekük született.

Kolozsváron jogi tanulmányokat folytatott; joghallgatóként tagja volt a Társadalomtudományi Társaságnak, feloszlatása előtt a társaság utolsó titkára. A diploma megszerzése után a Központi Statisztikai Hivatal munkatársa lett. Első cikkei a *Husadik Században* láttak napvilágot. 1918 októberében Károlyi Mihály szűkebb munkatársi köréhez tartozott. A Tanácsköztársaság idején a Népjóléti Népbiztosság statisztikai osztályvezetője. A Horthy-korszakban a polgári radikálisok vezető csoportjához tartozott. 1926-ban Vámbéry Ruzsemmel és Varró Istvánnal megalapította a *Husadik Század* című folyóirat utódát, a *Századunkat*.

1944 őszén részt vett az ellenállásban. A nyilasok le tartóztatták, és a Margit körüti fogházba zárták. Budapest felszabadítása után az elnöki és törvény-előkészítő osztály vezetője a Belügyminisztériumban, majd államtitkár lett. Az 1947. augusztus 31-i választásokon a Magyar Radikális Párt jelöltjeként a Zala megyei listán pótképviselő lett. Miután Peyer Károly elhagyta az országot, december 12-én – ekkor már

nyugalmazott belügyi államtitkárként – behívták az Országgyűlésbe. Az iskolák államosításáról szóló vitában elhangzott felszólalásában felidézte, hogy pártja már 1914. évi programjában meghirdette az államosítást, s a radikálisok azóta is kérelmelhetetlen támogatói ennek az ügynek. A radikális párt már az 1947–1948. évi költségvetési vitában felvetette az államosítás szükségességét, amire akkor az volt a kormány válasza, hogy ez kora, pedig a most tárgyalt törvényjavaslat is bizonyítja, hogy ez nem volt igaz. Az 1949. május 15-i országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Népfront Zala megyei listájáról újra bekerült az Országgyűlés tagjai közé. 1949 és 1950 között a *Világ* című napilap, majd 1950-től a *Független Magyarország* című lap főszerkesztője. 1951-től a Lapkiadó Vállalathoz került állásba.

Fő művei: Európa új Balkánja. H. n., 1919. A jövő német pusztulása. Bp., 1920. A szellemi és fizikai munka válsága Magyarországon. Bp., 1921.

Irodalom: Várnai Zseni: Nem volt hiába. Regényes életrajz. Bp., 1962. Antal Gábor: Nyolcvanöt esztendő Szekeres János. *Magyar Nemzet*, 1973. február 3.

Cs. G. B.–T. E.

SZÉLIG IMRE

Szigetvár, Somogy vármegye, 1903. január 27. – London, Nagy-Britannia, 1968. július 17.

Szociáldemokrata Párt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Apja Szélig Imre tímársegéd, anyja Biczi Rozália. Római katolikus vallású, apai részről iparos-, anyai részről földműves-családból származott. Képviselősege idején nős volt, egy gyermeket nevelt, s családjával együtt Kispesten élt; felesége férje halála után az Egyesült Államokba költözött.

A négy polgári elvégzése után kitanulta a lakatosmesterséget. Fiatalon Budapestre került. 1920-ban tagja lett a Magyarországi Vas- és Fémmunkások Központi Szövetségének, majd bizalmi, illetve főbizalmi különböző üzemekben. 1923-ban belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba, beválasztották a kispesti pártszervezet vezetőségébe, majd a községi választásokon az MSZDP támogatásával bejutott a városi képviselő-testületbe. 1938-tól a csepeli pártszervezet titkára. 1939-ben a Pest környéki végrehajtó bizottság titkári posztjára került, ettől kezdve az SZDP-től kapta a fizetését. 1944-ben a Gestapo letartóztatta, de szerencsésen kiszabadult, ezután illegálitásban vonulva felvette a kapcsolatot a Pest környéki ellenállási mozgalommal.

1945-ben a Szociáldemokrata Párt Pest környéki és Pest megyei titkárságának vezetésével bízták meg, ugyanakkor delegálták a Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyei törvényhatósági bizottságba. Egyidejűleg kinevezték a megyei földbirtokrendező tanács elnökévé. 1945 elejétől a Pest megyei és a Kispesti Nemzeti Bizottság tagja. 1945. augusztus 20-tól a huszonegy tagú pártvezetőség, majd a szűkebb politikai bizottság tagja lett, az év második felétől a szervezési osztály vezetője. 1945. április 2-án budapesti képviselőként beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. 1945. november 4-től a Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog megyei SZDP-listán újra a Nemzetgyűlés tagja. 1947. augusztus 31-én ismét képviselővé választották korábbi választókerületében. Bekerült a parlament politikai bizottságába is. 1945-től 1948 tavaszáig az SZDP pártvállalata, az Általános Kereskedelmi és Ipar Rt. felügyelőbizottsági tagja.

1947. január–februártól a pártszervezési főosztály irányítója. Beosztásánál fogva sok információval rendelkezett a kommunista párt SZDP-ellenes politikai tevékenységéről. Az önálló és független SZDP híveként hamar szembekerült a kommunista politikusokkal. Támogatta ugyan a két munkáspárt együttműködését, de ragaszkodott a korrekt, az érdekközösségre alapozott akcióegység-politikához, s nyíltan elítél-

te a Szociáldemokrata Párt bekebelezésére irányuló törekvéseket. Állásfoglalásai következtében személye egyre inkább az MKP egyik nyilvános célpontja lett. A kommunistákkal tartó párttársai révén az MKP elérte, hogy a fővárosi végrehajtó bizottság 1947 legvégén hozott határozatában mint a jobboldal vezérét elítélték, és követelték politikai befolyásának csökkentését. Megbélyegzését újabb lépések követték: 1948. február 18-án, a sportcsarnoki összehoztatási ülésen valamennyi tisztségéről lemondatták, majd egy hónap múlva kizárták a pártból. Végül április 26-án megfosztották parlamenti mandátumától.

1948 közepén elhagyta Magyarországot, először Svájcba ment, majd Svédországba költözött, végül Angliában telepedett le. Közel húsz éven keresztül a BBC munkatársa, a Munkásrovat vezetője volt. 1949 júniusában Zürichben Bán Antallal megszervezte a Magyarországi Szociáldemokrata Párt Emigrációban nevű politikai szervezetet. A Peyer Károly-féle emigráns Magyar Szociáldemokrata Párttal szemben a Szocialista Internacionálé őket ismerte el. Rendszeresen részt vett az internacionálé évenkénti konferenciáin és háromévenként tartott kongresszusain. Bán Antal 1951-ben bekövetkezett halála után az emigráns szociáldemokrata párt elnöke. 1949-től 1957-ig ő szerkesztette és adta ki a londoni *Szociáldemokrata Népszavát*.

Az 1956. október 31-én Budapesten újjáalakult Magyar Szociáldemokrata Párt – távollétében – elnökségi és vezetőségi taggá választotta. Bécsben találkozott a Szocialista Internacionálé Irodájának ülésére kiutazó Kéthly Annával. 1957. január 5-től az emigráns Magyar Forradalmi Tanács Intézőbizottságának tagja. 1958-ban Kéthly javára lemondott az emigráns szociáldemokrata párt elnöki tisztségéről, s főtítkárként dolgozott tovább. 1957 és 1963 között rendszeresen írt a Nyugaton megjelenő *Népszavába*. Az angol állampolgárságot élete végéig nem vette fel.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947).

Fő művei: A magyar munkásmozgalom rövid története. Bp., 1996. Üzenetek a száműzetésből. Bp., 1996.

Irodalom: Szélig Imre 1903–1968. Szélig Imre emlékezetére. Stockholm, 1968.

B. M. – K. Zs.

SZENNER JÓZSEF

Nagyernye, Maros-Torda vármegye, 1881. július 7. – Budapest, 1948. szeptember 15.

Magyar Függetlenségi Párt

Nagy-Budapest

Anyja Baló Ágnes. Római katolikus vallású. Képviselősege idején nős volt.

Jogot végzett, majd egységes bírói és ügyvédi vizsgát tett. Az első világháború idején behívták katonának. Miután leszerelték, szolgabíró lett Maros-Torda vármegye egyik járásában. 1918 végétől főispán. Felelős szerkesztőként jegyezte a *Székelység* című napilapot és a *Maros-Torda* című hivatalos lapot. A román csapatok bevonulása után áttelepült Magyarországra. 1923-tól ügyvédként dolgozott Budapesten. Hosszabb időn át az Irredenta Szövetség főtitkára.

1945-ben belépett a Független Kisgazdapártba, májustól a VIII. kerületi szervezet elnöke. A párt delegáltjaként tagja lett a kerületi nemzeti bizottságnak. 1945. október 7-én a budapesti törvényhatósági bizottság tagjává, majd november 4-én a nagy-budapesti választókerületben nemzetgyűlési képviselővé választották. A kisgazdapárt polgári jobboldalához tartozott. Az FKGP Politikai Bizottsága 1947. május 29-én

tudomásul vette, hogy kilép a pártból, amit másnap meg is tett, s a Pfeiffer Zoltán vezette Magyar Függetlenségi Párt-hoz csatlakozott. 1947. augusztus 31-től az MFP nagy-budapesti listáján megválasztott országgyűlési képviselő, november elejétől a Magyar Függetlenségi Párt politikai bizottsági tagja. A kormánykoalíció pártjai szeptember elején hangos kampányba kezdtek az MFP politikai életből való kiszorítására; erre válaszul szeptember 25-én interpellációban tiltakozott a belügyminiszternél amiatt, hogy az MFP ajánlái íveit aláírók ellen a politikai rendőrség eljárásokat indított. (Interpellációját csak október 8-án mondhatta el az Országgyűlésben.) Az Országos Nemzeti Bizottság november 20-án – az MFP többi képviselőjéhez hasonlóan – törvénytelen módon megsemmisítette mandátumát.

Fő művei: Vadvirágok. Bp., 1902. Legújabb választási jogszabályok. Bp., 1922.

V. I.–V. V.

SZENTE JÓZSEF

Tahitótfalu, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1900. május 3. – Tahitótfalu, Pest megye, 1974. szeptember 12.

Független Kisgazdapárt

Országos lista

Kisparaszti családban született, szülei, Szenthe József és Dombó Erzsébet 8 kat. hold földdel rendelkeztek. Református vallásban nevelkedett. 1920-ban megnősült. Első házasságából született fia, László (1922–1987) agronómus volt. 1946-ban újra megnősült, második felesége Elter Borbála, egy 2 kat. holdas szegényparaszt leánya.

Hat elemit végzett. Az első világháborúban tengerészként teljesített szolgálatot. Hazatérte után 15 kat. hold földjén gazdálkodott, nehéz körülmények között élt.

1924 után belépett az Országos Függetlenségi Kossuth Pártba, bekerült a pártvezetőségbe. Nyilvánosan vitatta gróf Bethlen István miniszterelnök azon kijelentését, hogy a parasztság éretlen a titkos választójogra; állásfoglalása miatt letartóztatták, és a csendőrségen megverték. Pártja falusi vezetőjeként bekapcsolódott a gazdasági válság hatására kibontakozó ellenzéki birtokosparaszti politikai mozgalomba. Népgyűléseket szervezett, rendszeresen írt cikkeket a parasztság nehéz helyzetéről a különböző paraszti orientáció-

jú újságokba. 1930 januárjában jelen volt a Tolna megyei Felsőnyéken a Független Kisgazdapárt megalakítását előkészítő tanácskozáson. 1930. október 12-én a békési zászlóbontó nagygyűlés résztvevője. Az 1931. évi választásokon még az Országos Függetlenségi Kossuth Párt színeiben indult, a váci kerületben a szavazatok 22,28 százalékával Korniss Gyula (Egységes Párt) mögött végzett. Átmeneti visszavonulás után a következő év májusában belépett az FKGP-be, s az 1933-as mezőkeresztesi időközi választáson már Szabó Pállal együtt Tildy Zoltán mellett korteskedett. A *Pesti Napló* és az *Esti Újság*, később a *Szabad Szó* és a *Magyar Ugar* rendszeres cikkírója. 1939 és 1942 között Tahitótfalu község bíróját. 1944-ben megakadályozta a levették és a katonaköteles fiatalok elhurcolását a faluból. A front átvonulása után bekapcsolódott a kisgazdapárt újjászervezésébe.

1945. augusztus 20-tól az FKGP Országos Intézőbizottságának tagja. 1945. november 4-én a Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyei választókerületben nemzetgyűlé-

si képviselővé választották. A párt centrumához tartozott. 1946. december 30-tól az Astoria Szálloda Rt. igazgatósági tagja. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a párt országos listáján csak pótképviselő lett. Október 21-től, a lemondott Gulácsy György helyét elfoglalva ismét tagja az Országgyűlésnek. 1948. május 1-jén az 1947–1948. évi költségvetés részletes vitájában a miniszterelnöki hivatal büdzséjének előadója. 1949. január 20-án közfelkiáltással az Országgyűlés jegyzőjévé választották.

Mandátumának megszűnte után 1960-ig a megmaradt 10 kat. hold földjén gazdálkodott. Az 1950-es években kuláklistára került. Hosszú évekig betegeskedett. 1960-ban hat hónapig szakmunkásként dolgozott a Kiscsévi Állami Gazdaságban. 1962-től 1966. évi nyugdíjazásáig a szentendrei írószergyár portása.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947).

V. I.–V. V.

SZENTIVÁNYI LAJOS

Tamásd, Krassó-Szörény vármegye, 1883. február 25. – Budapest, 1956. augusztus 29.

Független Kisgazdapárt

Országos lista

Református, középbirtokos családból származott. Apja Szentiványi Elek bányatisztviselő, anyja Dósa Marcsa (1856–1912). Birtokukat 1919-ben Romániában elkobozták. 1906-ban házasságot kötött, felesége toronyosi Simon Sylvia (1880–1941). Két fiuk született, Gábor (1907–1974) az Országos Földhitelintézet igazgatója, Lajos (1909–1973) festőművész, képzőművészeti főiskolai tanár volt.

A kolozsvári Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karára járt, végül Budapesten szerzett jogi diplomát. Köztisztviselői pályára lépett, 1904-től közigazgatási gyakornok, majd szolgabíró Hunyad vármegyében. Később vármegyei főjegyző, majd főispáni titkár lett. 1918-ban, a Károlyi-kormány idején Hunyad vármegye utolsó magyar főispánja és kormánybiztosa. A román hatóságok többször letartóztatták és internálták, végül kiutasították. 1921-ben áttelepült Magyarországra, Budapesten a Nemzeti Hitelintézetben kapott tisztviselői állást.

1922-től a Nagyatádi-féle kisgazdapárt tagja volt. 1930-ban csatlakozott a Független Kisgazdapárthoz, 1932-től ő vezette a központi pártirodát, majd 1935-től 1944-ig országos pártigazgató: hivatalból a nagyválasztmány tagja. Az 1935. évi választásokon a sárospataki választókerületben Rátz Kálmán kormánypárti jelölttel szemben 22,52 százalékkal a második helyen végzett. 1939-től 1944-ig országgyűlési képviselő, mandátumát a kisgazdapárt Abaúj-Torna vármegyei listáján szerezte. 1941. február 4-én – Bajcsy-Zsilinszky Endrével és Vásáry Istvánnal együtt – a fasiszta államokat tömörítő ún. háromhatalmi egyezményhez való csatlakozás ellen szavazott. Egyik szervezője volt az 1943. szeptember 12-i

miskolci nagygyűlésnek; Bajcsy-Zsilinszky Endrével együtt a náci Németországgal való szakítást és a háborúból való kilépést követelte. 1944. március 26-án a Gestapo letartóztatta, Mauthausenbe hurcolták, ahonnan 1945 augusztusában tért haza.

1945. június 24-én, távollétében, beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. 1945. augusztus 20-tól az FKGP alelnöke. 1945. november 4-én az FKGP országos listáján bejutott a Nemzetgyűlésbe. 1946. szeptember 7-én bekerült a párt politikai bizottságába. 1947. augusztus 31-én a kisgazdapárt országos listáján újból képviselővé választották, 1953-ig tagja maradt a törvényhozásnak. 1948. április 12-én az FKGP társelnökévé, június 24-én az országos fegyelmi tanács elnökévé választották. 1948. március 1-jén az 1947–1948. évi költségvetésre vonatkozó felhatalmazási törvényjavaslat előadója volt. 1948. áprilisától a kisgazdapárti képviselőcsoport elnöke. 1945. szeptembertől 1948. február 1-jéig a Magyar Nemzeti Bank alelnöke. 1946. januárjától a Magyar Szőlősgazdák és Hegyközségek Országos Egyesületének a tagja, 1945–1947-ben az Országos Földhitelintézet, majd 1947. augusztusától a jogutód Országos Szövetkezeti Hitelintézet igazgatósági tagja. 1948. október 2-től haláláig az Országos Vízgazdálkodási Hivaltal vezette. Kinevezését az Országgyűlés 1948. november 16-án hagyta jóvá.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend II. fokozat (1950).

V. I.–V. V.

SZIGETHY ATTILA

Kapuvár, Sopron vármegye, 1912. március 10. – Győr, 1957. augusztus 12.

Nemzeti Parasztpárt

Győr-Moson és Sopron vármegyéék Győr és Sopron törvényhatóságú jogú városokkal

Nemesi származású, római katolikus vallású apja, Szentiványi Szigethy Tivadar (1846–1916) bírósági végrehajtó volt. Anyja, az evangélikus vallású Horváth Terézia (1872–1956) háztartásbeli. Bátyja, Tivadar (1906–1970) erdészként dolgozott. 1937-ben házasságot kötött; felesége Kovács Antónia Piroška (1912–1977) OTP-pénztáros. Gyermekük: Piroška Kornélia (1939) vállalkozó és Attila Álmos (1942–1973) üzemmérnök.

Elemi iskolába 1918 és 1924 között, polgárba 1924–1928-ig Kapuvárott járt. 1929-ben a kapuvári járásbíróházon mint díjnok kezdett el dolgozni. Tíz év után a város körzetéhez tartozó ipartestület jegyzője lett. Munka mellett középiskolai tanulmányokat folytatott. Az 1930-as évek második felének szociográfiai tényfeltáró munkái és a népi írók művei döbentették rá az ellenforradalmi Magyarország falusi szegénységének állapotára. Véleményének kialakulásához járásbíróházi tapasztalatai is hozzájárultak. 1943-ban részt vett a szárszói találkozón. A német megszállás után illegális kényszerült embereknek segített a bujkálásban. 1944–1945 fordulóján fegyvert és lőszert gyűjtött, továbbá hivatali információkat szállított az ellenállási mozgalomnak. A nyilas hatóságok rövid időre őrizetbe vették. A háború alatt munkaszolgálatot teljesített.

1945 tavaszán belépett a Nemzeti Parasztpártba. Előbb a kapuvári, majd 1947-ben a Sopron megyei szervezet titkára, később a parasztpárt megyei elnöke. 1946-tól a járási ki- rendeltség vezetője. 1948–1949-ben ismét Sopron megyei titkár, 1948. április 5-től országos vezetőségi tag, emellett a számvizsgáló bizottságban dolgozott. Erdei Ferenc nézeteivel rokonszenvezett. 1947. augusztus 31-től Győr-Moson és Sopron megye parasztpárti képviselője. Október 15-től a zár- számadási bizottság elnöke. Az 1949. május 15-i, majd az 1953. május 17-i országgyűlési választásokon szintén a Magyar Füg- getlenségi Népfront Győr megyei listájáról szerzett újabb mandátumot.

1950-ben beválasztották a Győr-Sopron Megyei Tanács- ba, 1957 nyaráig a testület tagja maradt. 1950-től 1954 végéig a tanács elnökhelyetteseként a megye kulturális életét és egészségügyét felügyelte. Országgyűlési képviselőként 1953-tól Nagy Imre reformpolitikáját támogatta. 1954-től a Ha- zafias Népfront megyei bizottságának alelnöke. A tanács alelnöki tisztségéről történt leváltása után, 1955. májustól a Nemzeti Parasztpárt papíron még létező budapesti központ- jának politikai munkatársa, majd 1955. októbertől 1957. má- jusig a Kistölgyfapusztai Állami Gazdaság igazgatója. Köz- ben elvégezte a soproni Erdészeti Főiskolát, 1955-ben kapott diplomát.

1956. október 26-án, egy nappal a 25-i békés tüntetés után a Győri Ideiglenes Nemzeti Tanács, majd 31-én a Dunántúli Nemzeti Tanács elnökévé választották. A forradalom veze- tőjeként legfőbb törekvése a közrend megőrzése, illetve Nagy Imre tömegtámogatásának fenntartása volt. Követelte az ÁVH feloszlását, a fegyverszünet betartását, a többpárti választásokat és a szovjet csapatok kivonásáról folytatott tárgya- lások megkezdését. Amikor október 28-án a Győri rádió a du- nántúli megyék fegyveres akciójával fenyegette meg a kormányt, Erdei Ferenc, Majlát Jolán és Veres Péter telefo- non kérdőre vonta az állítólagos ellenkormány miatt, de ő határozottan cáfolta a rémhíreket. Keményen fellépett a „Du- nántúli Köztársaság” terve ellen, jelentős részben neki kö- szönhető e szeparatista jellegű kaland megghiúsítása. A Pető- fi Párt október 31-i újjáalakuló gyűlésén beválasztották a párt ideiglenes vezetőségébe. A november eleji koalíciós tárgya- lásokon államminiszter-jelöltként is felmerült a neve, de ő inkább a párt újjászervezésén akart dolgozni.

A november 4-i invázió után a szovjet katonai elhárítás rövid időre őrizetbe vette. Néhány napra hazament Kapuvára, de 13-tól ismét Győrben tartózkodott, igyekezett elejét venni a forradalmárok letartóztatásának. November 9-én Kádárék kormányösszekötőnek nevezték ki, de a megbízatást elhárí- totta. Továbbra is a november 4-én a Dunántúli Nemzeti Ta- nács lapjaként elindult *Hazánk* felelős kiadója az újság de- cember 10-i betiltásáig. November 12-én és még egy jó ideig az ő neve is felmerült a rendkívül elszigetelt helyzetben lévő Kádár-kormány stabilizálására, koalíciós jellegű kibővítésére. 1957. január 15-én részt vett a Hazafias Népfront megyei bi- zottságának ülésén, de ekkor már kihagyták a szűk körű inté- zőbizottságból. 1957. február 26-án maga Kádár utalt rá, hogy az MSZMP vezetői komolyan számoltak vele. A személyével való kombinációt látszott alátámasztani az a tény is, hogy fe- bruár 7-től hivatalos népfront-delegáció tagjaként Bulgáriába utazott.

A városi és a megyei pártvezetés semmiképpen sem akart együttműködni vele. A párt *Kisalföld* című megyei lapjában rendszeresen támadták, ekkor még név nélkül; március 3-án például a Győr az ellenforradalom második fővárosa című cikkben. A konszolidálódó hatalomnak egyre kisebb mérték- ben volt rá szüksége, ezért felülkerekedtek a megbüntetését követelők. Április végére egyértelművé vált, hogy a Kádár- féle vezetés a dunántúli köztársaság, illetve az ellenkormány tervét már vele azonosította. 1957. május 6-án letartóztat- ták, az Országgyűlés május 9-i ülésén megfosztották mandá- tumától, majd július 12-én kizárták a megyei tanácsból. Őri-

zetbe vétele után, 1957. május közepén kétszer is öngyilkosságot kísérelt meg, de ekkor még életben maradt. Harmadik alkalommal az ellene indítandó ügyészégi vizsgálat megkezdése előtti reggelen a győri katonai kórház második emeletéről kivetette magát.

Kitüntetései: Szocialista Munkáért Érdemérem (1953, 1954).

Irodalom: Geccsényi Lajos: Portrévázlat Szigethy Attiláról. *Műhely*, 1990. 1. sz. Keresztényi Nándor: Szigethy Attila, a

győri 56 vezére. *Magyar Fórum*, 1991. október 25. Erdélyi Iván–Árvayné Szigethy Piroska: Emlékezés a „győri ellenkormány” vezetőjére. *Ring*, 1991. 8. sz. M. Kiss Sándor: „...megint olyan helyre vittük, ahonnan kiugorhatott...” Szigethy Attila haláláról, egy megyei pártbizottsági jegyzőkönyv alapján. *Új Magyarország*, 1995. november 4. Szigethy Attila élete és munkássága. Győr, 1997.

B. P.—H. Zs.—M. K. J.

SZIGETHY GYULA

Győr, 1905. augusztus 8. — Debrecen, 1952. november 17.

Független Kisgazdapárt

Hajdú és Bihar vármegyék Debrecen törvényhatósági jogú várossal

Római katolikus, polgári családból származott. Apja, Szigethy Gyula (1879–1941) a Gazdák Biztosító Szövetkezete vezérképviselőjének igazgatója, a Tiszántúli Könyv- és Lapkiadó Rt. tulajdonosa volt. Anyja Paszkiewitz Augustza. Szülei 1925-ben 130 kat. hold földet vásároltak. Heten voltak testvérek. 1930-ban megnősült, felesége Novák Erzsébet tanítónő. Négy gyermekük született, Mariann, Ágnes, Zsófia és Gyula.

Kereskedelmi érettségit tett, majd három hónapos tanfolyamot végzett a debreceni gazdasági akadémián. Rövid ideig szülei földjén gazdálkodott. 1927-től az apja által alapított kiadvóvállalat tisztviselője, később cégvezető, apja halála után, 1941-től a vállalat igazgatója. Újságírással is foglalkozott, előbb a *Debrecen* című lap felelős kiadója, majd főszerkesztője. Az *Új Máramaros* című lap szerkesztőségi tagja. Örökölt 22 kat. hold földjén gazdálkodást is folytatott.

1938 januárjában belépett a Független Kisgazdapártba. A német megszálláskor, 1944. március 19-én a Sztójay-kormány betiltotta a lapját. A front átvonulása után azonnal bekapcsolódott a kisgazdapárt újjászervezésébe. 1944 decemberétől a debreceni, illetve a Hajdú vármegyei szervezet vezetőségének tagja, 1947–1948-ban társelnök. Ismét kiadta és szerkesztette a *Debrecen* című lapot. 1945 márciusától 1948 májusáig a debreceni törvényhatósági bizottság tagja. 1945. november 4-én a Hajdú és Bihar vármegyei választókerületben nemzetgyűlési képviselővé választották. Nagy Ferenc mi-

nisztereelnök lemondása után támogatta a Dobi István–Gyöngyösi János-féle baloldali pártvezetőség politikáját. 1947. június 25-én az FKGP Politikai Bizottsága kinevezte parlamenti fővitarendezővé.

1947. augusztus 31-én régi kerületében újraválasztották. 1948. május 5-én napirend előtti felszólalásában szorgalmazta a Tiszántúlon fagykárt szenvedett gazdák megsegítését, egyben sürgette a fagykár elleni rendszeres védekezést. 1947. szeptember 12-től 1948. április 17-ig az FKGP Politikai Bizottságának póttagja. 1948. márciustól 1949 tavaszáig a párt debreceni és megyei szervezetének elnöke. Bekerült az Astoria Szálloda Rt. igazgatóságába. A Magyar–Szovjet Művelődési Társaság és a Magyar–Jugoszláv Baráti Társaság tagja. 1949. január–februárban részt vett a párttagságot felülvizsgáló tisztogatóbizottság Hajdú megyei munkájában. Egy kommunista informátortól származó jelentés szerint „koalíciós szempontból nem megbízható, mert kommunista- és szovjetellenes”. Miután államosították vállalatát, 1949. június 17-től a Hírlapkiadó Nemzeti Vállalat vezérigazgatója lett, de hamarosan leváltották, ezután statisztikus az Üvegkereskedelmi Állami Vállalatnál. Földjét 1950-ben az állami gazdaság térítés nélkül átvette. A megpróbáltatások aláásták egészségét, hamarosan meghalt.

V. I.—V. V.

SZIJJÁRTÓ LAJOS

Szeghalom, Békés vármegye, 1910. szeptember 2. – Gyömrő, Pest megye, 1975. október 25.

Független Kisgazdapárt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Református vallású munkáscsaládból származott. Nős, felesége Takács Erzsébet. Egy gyermekük született, Erzsébet (1942), kozmetikus. Képviselőse idején Gyömrőn éltek.

Eredetileg hat elemít végzett, majd az ipariskolában ácsnak tanult. 1926-tól 1935-ig szülőfalujában üzte szakmáját, ezután 1937-ben a fővárosba került, és 1939-ben a MÁVAG-nál helyezkedett el. 1944. novemberig gépmunkásként kereste kenyerét. A nyilasuralom alatt bujkálnia kellett. A háború után a Ganz Vagon- és Gépgyárban dolgozott, az építőmunkások főbizalmija lett.

1945-ben belépett a Független Kisgazdapártba; bekerült a Pest megyei szervezet vezetőségébe, majd az országos nagyválasztmányba. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a Pest megyei választókerületben pótképviselő lett. 1948. november 16-án, Pongrácz Tibor lemondása folytán behívták az Országgyűlésbe. 1948. augusztus 18-án a kisgazdapárt őt delegálta az Országos Széchényi Könyvtár igazgatóságába. 1948. október 7-én a párt politikai bizottsági tagja lett. Szorosan együttműködött a baloldali pártvezetőséggel. 1949. május 15-én a népfront Pest megyei listájáról újabb mandátumot szerzett, 1967-ig képviselő.

1949-től a Magyar Gyárépítő Nemzeti Vállalat főbizalmija és a műhelybizottság titkára. 1949 és 1953 között a Magyar Függetlenségi Népfront Országos Tanácsának tagja. 1950. augusztus 1-jén belépett a Magyar Dolgozók Pártjába. 1950-ben beválasztották a Pest Megyei Tanács tagjai közé; a testület megalakulásától tanácselnök-helyettes. Ezekben az években befejezte az általános iskola hetedik és nyolcadik osztályát, majd Tanácsakadémiát végzett. Jogi tanulmányokba is belekezdett, de az egyetemet nem fejezte be. 1958-ban a Monori Járási Tanács elnökévé nevezték ki. A Magyar Szocialista Munkáspártba is belépett. Az 1960-as évek elején részt vett a termelészövetkezetek szervezésében. Tevékenyen közreműködött a Duna menti árvízvédelemben, kitüntetésben is részesült. Egyre súlyosbodó szívbetege miatt járási tanácselnökként 1970. március 31-én nyugalomba vonult. Ezután is végzett közéleti munkát az MSZMP monori járási és gyömrői városi bizottságában.

Kitüntetései: Munka Érdemrend (1954); Szocialista Munkáért Érdemérem (1958); Munka Érdemrend arany fokozat (1967); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

V. I.–V. V.

SZIKLAY ISTVÁNNÉ BENCS MÁRIA

Nyíregyháza, Szabolcs és Ung vármegye, 1920. október 7. – Budapest, 1992. január 14.

Magyar Függetlenségi Párt

Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyék

Apja Bencs Károly (1878–1952) tisztviselő, anyja Varga Gizella (1900–1980). Testvére, Károly (1922–1994) nyugalmazott közgazdász. Római katolikus vallású. 1941-ben Ungváron kötött házasságot, férje, Sziklay István (1912–1995) hivatásos katonatiszt. 1950-ben elváltak. Gyermekük, Beatrix (1942) épületgépész-mérnök.

Szülővárosa római katolikus elemi iskolája után a helybeli evangélikus leánygimnáziumban folytatta tanulmányait, 1938-ban érettségizett. Férjhezmenetelét követően a háztartást vezette, gyerekneveléssel foglalkozott.

1947 nyarán rövid ideig a Magyar Szabadság Párt tagja, majd augusztusban belépett a Magyar Függetlenségi Párt-

ba. A párt Szabolcs és Szatmár-Bereg megyei választási listáján képviselő-jelöltséget vállalt. Augusztus 31-én pótképviselő lett, Hegymegi Kiss Pál löbbs mandátumáról való lemondásakor, november 11-én behívták a törvényhozásba. Az MFP felbomlása miatt a pártból való kilépését már nem jelentették be a törvényhozásban. Mandátumát az Országos Nemzeti Bizottság 1947. november 20-án a többi függetlenségi párti képviselőéhez hasonlóan megsemmisítette.

1948. február 24-én megkísérelte elhagyni az országot, de a határon letartóztatták. Kihallgatása után rendőri felügyelet alá helyezték, s Márianosztrára internálták. Később Miskolcon, egy KÖMI-táborban őrizték. 1952. augusz-

tus 11-én a fővárosból került haza szülővárosába, ahol rendőrhatalósági felügyelet alá helyezték. 1953 és 1957 között építőipari technikumot végzett. Politikai múltja miatt csak adminisztratív beosztásokban alkalmazták, leghosszabb ideig,

1962 és 1974 között a fővárosi 4. Számú Építőipari Vállalat munkaügyi osztályán dolgozott műszaki előadói beosztásban.

Sz. R.

SZILÁGYI KÁLMÁN

Debrecen, Hajdú vármegye, 1906. február 16. – Budapest, 1969. május 31.

Szociáldemokrata Párt

Hajdú és Bihar vármegyék Debrecen törvényhatósági jogú várossal

Apja, Szilágyi Bálint a MÁV raktári előmunkása volt; anyja Papp Zsuzsanna. A református vallású családban több testvére is született. 1930-ban kötött házasságot, egy gyermeke volt.

Az elemi iskola hat osztálya után szülővárosa gimnáziumának reálosztályában kezdett tanulni, majd a középiskolát megszakítva Miskolcon elektrotechnikus szakmát tanult. 1922-ben hazatért, előbb rőföstanonc, majd egy fűszerkereskedésben lett gyakornok. 1925-től öt éven át a Hajnal-féle kereskedelmi ügynökség levelezője. Folytatta korábban abbahagyott középiskolai tanulmányait, végül négy osztályt végzett el. 1930-ban családja segítségével a vagongyári MÁV-kolóniában saját fűszerüzletet nyitott. A következő évben olvasmányai és apja hatására belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. Rendszeresen látogatta a Margit Munkásotthon rendezvényeit. 1936-ban az Országos Társadalombiztosító Intézet választmányi tagja lett. Tizenhat éven keresztül a pártlap, a *Népszava* előfizetője és terjesztője a vagongyári munkások között. 1944-ben az orosz katonaság kényszermunkára hurcolta el, de szerencséjére már a következő évben hazaengedték.

1945-ben ismét bekapcsolódott a Szociáldemokrata Párt debreceni szervezete tevékenységébe. A Lendvay-féle pártiskola hallgatója, majd maga is vezetett előadóként szemináriumokat. Az SZDP kereskedőcsoportjában szakosztálytitkárrá választották. 1947. augusztusban a Hajdú és Bihar megyei kerületben pótképviselő lett. A törvényhatósági jogú város, Debrecen képviselő-testületébe bekerülve a közmunka-lehetőségek számbavételére alakított bizottságnak lett a tagja. 1947 végétől a pártfúziót támogató debreceni szociáldemokraták egyik vezetője. 1948. februárban a helyi párt-szervezet intézőbizottsági tagja; áprilistól a káderbizottság munkájában is részt vett. Feladatot kapott a debreceni egyesítő kongresszus megszervezésében. 1948. április 26-án elfoglalhatta a mandátumáról lemondott Kállai Sándor helyét a törvényhozásban. Júniusban átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába. A következő, 1949. májusi választásokon a Magyar Függetlenségi Népfront Hajdú és Bihar megyei képviselő-jelölti listájára felkerült ugyan, de nem tudott mandátumot szerezni.

Kitüntetése: Munka Érdemrend arany fokozat (1969).

Sz. R.

SZIPKA JÓZSEF

Erzsébetfalva, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1908. május 29. – Budapest, 1994. február 12.

Magyar Kommunista Párt

Országos lista

Lengyel eredetű, római katolikus családból származott. Apja Szczyпка Ferenc kútásó, anyja Piersga Rozália. 1945-től viselte a Szipka nevet. Többször nősült, első házasságából származó két fia, József és Károly egyetemet végzett. Második felesége Sűsz Klára volt, akinek fia, Szabó L. István nyugdíjas újságíró és diplomata.

Hat elemi végzet. Tizenkét éves korától különböző erzsébeti gyárakban dolgozott segédmunkásként. 1924-ben belé-

pett a Magyarországi Vegyészeti Munkások Szövetségébe, majd egy év múlva a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. 1930-tól az illegális kommunista párt tagja. 1938-tól a vegyipari szakszervezet titkára. Még ebben az évben kommunista röplapok szerkesztéséért öt hónap börtönbüntetésre ítélték. 1940–1942-ben újra szakszervezeti funkcionárius, a vegyipari munkások titkára. 1942-ben ismét letartóztatták és elítélték, 1944-ben szabadult. A német megszállás idején bujkált.

1945 elején a Budapest IX. kerületi nemzeti bizottság tagja. Rövid ideig a Nemzeti Segélynél dolgozott, majd részt vett a Vegyipari Dolgozók Szabad Szakszervezetének újjászervezésében, 1949-ig a szakszervezet főtitkára. 1948 októberében, a szakszervezetek XVII. kongresszusán bekerült a Szaktanács Központi Vezetőségébe. 1945 és 1949 között a *Vegyipari Munkás* című lap felelős szerkesztője. 1945. április 2-án a szakszervezetek képviselőit Budapesten beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. Október 7-től a fővárosi törvényhatósági bizottság tagja. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon az MKP nagy-budapesti listájáról jutott be a törvényhozásba. Az 1947. augusztus 31-i választáson pártja országos listáján szerzett újabb mandátumot. Megalakulásától, október 21-től a naplóbíráló bizottság elnöke. Többször is felszólalt a plenáris üléseken. Elsőként Töszeghy Emil, a Kőbányai Polgári Serfőző és a Szent István Tápszerművek volt vezérigazgatója ügyében interpellált; szakszervezeti funkcionáriusként sok olyan információval rendelkezett, amelynek alapján – véleménye szerint – a népbíróság nem menthette volna fel a háborús bűntettek vádjá alól. Általánosságban is kifogásolta, hogy bár az igazolóbizottságok és az ügyészségek volt „fasisztákat és háborús bűnösöket tömegesen” állásvesztésre ítélték, a népbíróságok, különösen a Népbíróságok Országos Tanácsa rendre megsemmisítette ezeket az elmarasztaló ítéleteket. Az 1947–1948. évi költségvetési vitában, a népjóléti tárca fejezetének tárgyalásakor a társadalombiztosítási rendszer modernizálását méltatta. A biztosít-

tottak körének kiterjesztését a „népbiztosítás” felé tett jelentős lépésként értékelte. Ugyanakkor sürgette a betegbiztosító intézményrendszer egységesítését, mert mint példaként megjegyezte, a hatvanezres bányamunkásságnak tizenkét biztosítóintézete van, s ez a gazdaságtalan működtetésen túl a tervgazdálkodás követelményrendszerével is összeegyeztethetetlen. 1949. május 15-én a Magyar Függetlenségi Népfront országos listájáról ismét bejutott az Országgyűlésbe, 1953-ig maradt parlamenti képviselő.

1949 októberétől 1950 márciusáig az Országos Munkabér-megállapító Bizottság elnöke. 1950 márciusában áthelyezték a Külügyminisztériumba, előbb az elnöki főosztály vezetője, majd a pekingi magyar követség tanácsosa. Itt kezdte el levelező tagozaton a Külügyi Akadémiát; öt év múlva szerzett diplomát. Rövid bukaresti kitérő után, 1954. november 25-től 1963. január 12-ig követ, illetve nagykövet Finnországban. 1963. január 12-től 1969. december 9-ig a moszkvai magyar diplomáciai képviselő vezetője, egyidejűleg Pakisztánban is akkreditáltak. 1972-ben ment nyugdíjba. 1962-től 1970-ig tagja volt a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemrend tisztí keresztese (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend IV. fokozat (1950); Munka Érdemrend (1955, 1958); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1968); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

V. H.

SZIRMAI ISTVÁN

Zilah, Szilágy vármegye, 1906. április 13. – Budapest, 1969. szeptember 29.

Magyar Kommunista Párt

Országos lista

Értelmiségi családban született. Apja polgári radikális nézeteket valló újságíró volt. Anyja Lefkovics Zsóka. Nős volt, egy fia, János (1950) született.

Az elemi iskolát Zilahon, a középiskolát Nagykárolyban végezte, ezután jogi tanulmányokat folytatott Párizsban, majd Kolozsvárott. Az egyetem után az előírt szakmai gyakorlatot nem teljesítette, ezért csak abszolutóriumig jutott, így magántisztviselőként vállalhatott munkát. Már kolozsvári egyetemistaként kapcsolatba került az illegális kommunista mozgalommal, s 1929-ben belépett a román pártba. Az erdélyi tartományi vezetőség mellett tagja volt a kolozsvári, majd a Szamos kerületi pártbizottságnak. Titkárként ő irányította az erdélyi Vörös Segélyt. Észak-Erdély visszacsatolása után kapcsolatba került a Kommunisták Magyarországi Pártjának vezetőivel, és átigazolt a magyar pártba. 1943-ban a KMP észak-erdélyi tartományi bizottságának vezetője és az országos

titkárság tagja. Szerepe volt a párt feloszlását kimondó határozat megszületésében. A döntés nyomán megalakult Béképart egyik meghatározó politikusa. 1943. november 14-én letartóztatták, s 1944. február 28-án a Vezérkari Főnökség különbírósa hűtlenség vádjával tizenöt évi fegyházra ítélte. 1944 nyaratól Sárospatakon tartották fogva, ahonnan az október közepi nyilaspuccsot követően megszökött.

1944. novembertől Szegeden a kommunista párt délmagyarországi területi titkársága helyettes titkára, majd titkára. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Békés megyei választókerületben mandátumot szerzett. 1945. decembertől a *Délmagyarország* című lap felelős szerkesztője. Miután az újság az MKP kezébe került, megbízták a főszerkesztői teendők ellátásával. 1945 végétől az MKP központi apparátusában dolgozott: 1947. novemberig a tömegszervezetek osztályát irányította, ezután egy évig a nő- és ifjúsági

titkárság, továbbá 1947. szeptember–1949. június között a szervezőbizottság titkársága vezetője. A Magyar Dolgozók Pártja alakuló kongresszusán, 1948. júniusban a központi vezetőség és a szervezőbizottság póttagjává választották.

1947. augusztus 31-én az MKP országos listájáról ismét bejutott az Országgyűlésbe. Pártja vezérszónoka a magyar–román barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződés becikkelyezési vitájában, valamint az 1947–1948. évi költségvetési vitában a kereskedelem- és szövetkezetügyi tárca fejezetének részletes tárgyalásakor. Az 1949. évi költségvetési vitában az igazságügyi tárca fejezetének előadója. 1949. május 15-én a Magyar Függetlenségi Népfront országos listájáról újra bekerült a törvényhozásba.

1949 szeptemberében visszahívták az MDP Szervezőbizottságából, és kinevezték a Magyar Rádió elnökévé. 1953. január 20-án, az előkészítés alatt álló cionista per kapcsán letartóztatták, a rádió éléről azonban hivatalosan csak egy hónappal később mentették fel. Parlamenti mandátumától is megfosztották. A szintén a Péter Gábor-ügyben letartóztatott Bárd Andrással együtt ítélet nélkül szabadult. 1954-től a Zálogház Vállalatnál, majd a Begyűjtési Minisztériumban dolgozott. 1955-ben rehabilitálták. 1956 nyarán kinevezték az *Esti Budapest* főszerkesztőjévé.

A forradalom leverését követően, 1956 decemberétől a kormány Tájékoztatási Hivatalának elnöke. Az MSZMP 1957.

júniusi országos értekezletén beválasztották a központi bizottságba; haláláig a testület tagja. 1957. július 21. és 1959. december 5. között a párt agitációs és propagandaosztályának vezetője. Az 1958. novemberi választásoktól Csongrád megye képviselőjében ismét az Országgyűlés tagja. Az MSZMP VII. kongresszusán a politikai bizottság póttagjává, egyben a központi bizottság titkárává választották, az ideológiai és a kulturális terület felelőse lett. Az 1960-as évek első felében Kádár János legközvetlenebb munkatársai közé számított. 1962-ben bekerült a legszűkebb vezető testületbe, a politikai bizottságba; tagságát haláláig megőrizte. Az MSZMP IX. kongresszusán megbízták a KB agitációs és propagandabizottságának a vezetésével, de a KB-titkári funkciót elveszítette. 1969 tavaszán egészségi állapotára való tekintettel nyugalmába vonult.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend III. fokozat (1950); Munka Érdemrend (1956); Magyar Népköztársaság Zászlórendje I. fokozat (1966); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967).

Fő művei: Tömegszervezetek. Bp., 1946. Tömegszervezés, tömegszervezetek. Bp., 1947. Az SZKP XXII. kongresszusának hatása ideológiai munkánkra. Bp., 1962. A marxizmus–leninizmus eszmei offenzívája. Bp., 1963. A kommunista eszmék győzelmeért. Előadások, cikkek. Bp., 1963.

T. L.

SZKLADÁN ÁGOSTON

Bolyok, Nógrád vármegye, 1899. április 14. – Budapest, 1963. november 4.

Magyar Kommunista Párt

Borsod-Gömör, Zemplén és Abauj vármegyék Miskolc törvényhatósági jogú várossal

Római katolikus vallású munkáscsaládból származott. Felesége Nagy Borbála, akitől egy leánya született.

Az elemi iskolát szülőfalujában végezte. Nyomdászinas volt fél évig, majd kitanulta a kőművesszakmát. 1917-ben kezdett dolgozni az ózdi vasgyárban. Belépett a Magyarországi Vas- és Fémmunkások Központi Szövetségébe és a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. A Tanácsköztársaság idején a Magyarországi Szocialista Párt tagja volt, és az ifjúság képviselőjeként bekerült a községi direktóriumba. A kommün bukása után külföldre menekült. Hazatérésekor letartóztatták, de a vizsgálati fogságból szabadon engedték. Ezután alkalmi munkásként dolgozott; volt kőfaragó, kereskedő és kőműves is. 1925-ben újra belépett az MSZDP-be, ahonnan baloldali tevékenysége miatt hamarosan kizárták. Az 1930-as években kőművesmesterként munkavezető volt a Salgótarjáni Köszénbánya Rt.-nél.

1945. január 1-jétől a salgótarjáni rendőrkapitányság vezetője. Rövidesen áthelyezték Miskolcra, ahol február 17-től

az MKP Észak-magyarországi Területi Titkársága munkatársa lett. Az önálló megyei pártbizottságok megszervezése idején, 1946. január 17-től Borsod megyei titkár. 1946. október 1. és 1948. június 14. között az MKP Központi Vezetőségének a tagja. Emellett szerkesztette a párt Borsod megyei lapját, a *Szabad Magyarországot*. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon pártja borsodi listáján pótképviselő lett, behívására nem került sor. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon ugyanott sikerült mandátumot szereznie, a törvényhozásban a kérvényi bizottság helyettes elnöke lett.

A plenáris ülésen egyetlen alkalommal, az 1947–1948. évi költségvetési vitában, a közlekedésügyi tárca fejezetének részletes tárgyalásakor szólalt fel. A költségvetési javaslatot támogató beszédében az újjáépítés eredményeit Gerő Ernő miniszter „akaraterejének, zsenialitásának” tulajdonította. 1948. május 5-én kinevezték Nógrád-Hont megye főispánjává, az összeférhetetlenség miatt június 15-én lemondott képviselői megbízatásáról. Az 1949. évi választásokon a Heves és

Nógrád-Hont vármegyei listáról bejutott a törvényhozásba, külügyi megbízatása miatt azonban erről a mandátumáról is le kellett mondania.

1949. júliusban Nógrád megye éléről áthelyezték diplomáciai szolgálatra a Külügyminisztériumba. 1949. szeptember 10-től a Magyar Népköztársaság prágai követe, majd 1950. júliustól moszkvai nagykövete volt. 1952. decemberben a mongóliai követség, végül a pekingi nagykövetség vezetője

lett. 1957 januárjában felmentették tisztsége alól és nyugdíjazták. Hazatérése után, 1957 februárjában belépett a Magyar Szocialista Munkáspártba, és haláláig Budapesten, a zuglói szervezetben végzett pártmunkát.

Kitüntetései: Magyar Népköztársasági Érdemrend IV. fokozat (1950); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1955); Tanácsköztársasági Emlékérem (1959).

I. K.

SZOB EK ANDRÁS

Békéscsaba, Békés vármegye, 1894. december 18. – Budapest, 1986. december 3.

Magyar Kommunista Párt

Országos lista

Apponyi Albert gróf Békéscsaba határában lévő vandhái birtokán született. Szlovák ősei, így szülei is uradalmi béresek és az országot járó kubikosok voltak. Édesanyja, Slimbarszki Mária a háztartást vezette. Szülei 1888-ban kötöttek házasságot, hét gyermekük született, közülük egy csecsemőként, kettő 1906-ban himlőben meghalt. 1901-ben a család beköltözött Békéscsabára, apja a béresélet után kubikosnak állt. A Várkonyi-párt tagja, szervezett földmunkás. 1923-ban megnősült, felesége Svecz Ilona (1901–1976) háztartásbeli. Magdolna leányuk 1927-ben született.

Az elemi iskolát Békéscsabán végezte, majd ácsstanoncnak állt, még csak elsőéves apja 1907 februárjában bekövetkezett halálakor. 1910-ben segédként szabadult. Még szinte gyermekként, 1907–1908-tól az építőmunkás-tanoncok helyi elnökévé választották. 1910. augusztus 18-án belépett a Magyarországi Építőmunkások Országos Szövetségébe és az MSZDP-be; a helyi szakszervezet könyvtárosa lett. 1914 kora tavaszától hadimunkán dolgozott Budapesten. 1914 októberében behívták katonának, az orosz fronton harcolt. Az olaszok átállása után, 1916 tavaszán ezredét a déli frontra vezényelték. 1917. februártól májusig büntetésből a Tatár-hágón szolgált. Egysége, a 101. gyalogezred 1918 szeptemberében megtagadta az engedelmisséget; két hónapi menetelés után, november 18-án több fegyveres társával együtt visszatért Békéscsabára. Az őszirózsás forradalom idején mint katonaviselt ember azt a feladatot kapta, hogy szervezze meg a munkásőrséget. November 20-án beválasztották a helyi nemzeti tanácsba. A Tanácsköztársaság alatt munkástanács tag, vörösőr századparancsnok volt.

1919. augusztus 3-án, a kommün bukása után Rákosszentmihályon elfogták. Előbb négy hónapra Újszászra internálták, majd a nyíregyházi gyűjtőtáborba került, 1921 februárjában szabadult. Visszatért Békéscsabára, ahol a szociáldemokrata munkások egyik helyi szervezője lett, 1944-ig városi titkár. Az 1923. évi amnesztiáig rendőri felügyelet alatt állt. Az 1920-as évek első felében a szakmájában dolgozott,

illetve nyaranta részes aratóként kereste meg a családnak a kenyérhez való búzát. 1925-ben beválasztották a városi képviselő-testületbe. 1925–1928-ban tagja volt a Magyarországi Szocialista Munkáspártnak is. 1925 őszén letartóztatták, de sikerült tisztáznia magát. A következő helyhatósági választásokon, 1929-ben ismét városi képviselő, egyidejűleg a megyei törvényhatósági bizottság tagja. Mindkét testületben ő töltötte be a munkásfrakció titkári tisztségét. Ugyancsak 1929-ben megválasztották a munkásotthon-szövetkezet ügyvezető igazgatójává. 1942-ben behívták a hadkiegészítő parancsnokságra, de kétheti szolgálat után letartóztatták. A német megszállás után internálták. Néhány hét múlva ismét lefogták, és beosztották egy büntetőszázadba, ahonnan 1944. október 6-án – szülővárosa felszabadítása napján – megszökött, és négy nap múlva megérkezett Békéscsabára.

1944. október 14-én megbízták az újraválasztott helyi kommunista pártvezetőség titkári tisztségével. November 16-tól az MKP megyei titkára és az Ideiglenes Nemzetgyűlés megalakítását előkészítő pártközi bizottság Békés vármegyei tagja. A békéscsabai választói nagygyűlésen, 1944. december 17-én az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagjává választották. A kommunisták vezérszónoka a földosztásról, illetve az annak végrehajtásáról szóló kormányrendelet felett folytatott vitában. 1945. január 4-től Békés vármegye főispánja, január 9-től közellátási kormánybiztos. Megyei párttitkári tiszte alól 1945 márciusában felmentették. 1945. szeptember 6-tól a szlovák ajkúak áttelepitési kormánybiztos. A kinevezése után tudta meg, hogy részt kell vállalnia a magyarországi németek kitelepítésében is. Hamarosan megszabadult ettől a súlyos feladattól, mert elfogadta a Közellátásügyi Minisztérium politikai államtitkári tisztségét (1945. szeptember 23.–1947. november 15.). Az 1945. májusi pártértekezleten bekerült az MKP Központi Vezetőségébe. A következő év májusában a központi vezetőség ülésén a politikai bizottság pótaggá válasszatták. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon

az MKP országos listáján jutott mandátumhoz, majd a frakcióvezetőségbe is beválasztották.

Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon megőrizte országos listás mandátumát. 1947. december 31-i hatállyal főtitkári rangban megbízták a Közellátásügyi Minisztérium megszüntetése után tovább működtetett Országos Közellátási Hivatal vezetésével, feladatát 1949. szeptember 17-ig látta el. Egyidejűleg, 1947. november 15. és 1949. szeptember 17. között a Földművelésügyi Minisztérium politikai államtitkári tisztét is betöltötte. Közben, az 1948. júniusi egyetemes pártkongresszuson újra a központi vezetőség tagja lett, de a politikai bizottságból kihagyták. Az 1949. évi választásokon újra képviselő lett.

1949. szeptember 26.–1950. május 22. között Magyarországot moszkvai nagykövetségét vezette. Miután hazarendelték, 1950. május 30-án kinevezték a Dobi-kormány külkereskedelmi miniszterévé, tárcáját Rákosi Mátyás miniszterelnöki kinevezése után is megtartotta. Az első Nagy Imre-kormányban 1953. december 1-jéig bel- és külkereskedelmi miniszterhelyettes. Ezután újra külszolgálatra küldték, ezúttal a pekingi nagykövetség vezetésével bízták meg (1953. december 1.–1954. július 6.). Az MDP III. kongresszusán ismét javasolták a kormányba, 1954. július 6-tól begyűjtési miniszter. 1956. október 27-ével nyugdíjazták. Az 1953. májusi országgyűlési

választásokon Békés megye képviselőjeként ismét bekerült a törvényhozásba, 1967-ig parlamenti képviselő maradt.

A forradalom első napjának éjjelén – utolsó alkalommal – részt vett az MDP Központi Vezetőségének ülésén, majd saját vadászfegyverével beállt a pártórségbe. Október 31-én J. V. Andropov szovjet nagykövet segítségével Tököltre menekült. A november 4-i szovjet inváziót követően részt vett az MSZMP II. kerületi szervezetének megalakításában, majd 1957. január 1-jétől másodszor is nyugdíjazták. Aktív maradt, tanácsadó lett a Mezőgazdasági Építő- és Tervezővállalatnál, részt vett a Központi Népi Ellenőrzési Bizottság munkájában is. Néhány hónap múlva reaktiválták, 1957. május 9-től az Elnöki Tanács tagja; harmadszor, ezúttal véglegesen, 1967. április 14-én vonult nyugállományba, ezzel a nappal szűnt meg tagsága az államfői testületben.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemrend tisztí kezesztje és középkeresztje (1947); Magyar Népköztársasági Érdemrend III. fokozat (1950, 1954); Munka Érdemrend arany fokozat (1964, 1967, 1968); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1979).

Fő műve: Egy munkásélet emlékei. Visszaemlékezés. Bp., 1986.

M. K. J.

SZOLNOKI ISTVÁN

Szolnok, Jász-Nagykun-Szolnok vármegye, 1908. április 29. – Budapest, 1986. december 26.

Független Kisgazdapárt

Országos lista

Zsidó nagypolgári családból származott. Apja, Östereicher (Östreicher) Nándor dúsgazdag, több fateleppel rendelkező nagykereskedő, anyja Weiss Ilona. Nevelőapja Klein Oszkár. A család áttért a római katolikus vallásra. 1946-ban megnősült, felesége, Gábrriel Éva (1920–1980) zeneművészeti főiskolát végzett hegedűtanárnő volt, könyvtárosként ment nyugdíjba. Három leányuk született, Andrea (1946) fül-orr-gégész főorvos, 1994–1998 között az SZDSZ parlamenti képviselője, 1990-től a Fővárosi Közgyűlés tagja, 1994-től Budapest egészségügyért és szociálpolitikáért felelős főpolgármester-helyettese; Katalin (1947) a bécsi MAC'S divatüzletház társtulajdonosa; Johanna (1950) külkereskedő. Vezetéknévét 1936-ban magyarosította.

Az elemi és a kereskedelmi középiskolát Szolnokon végezte, majd a különbözőzeti és az érettségi vizsgát Budapesten, a Markó utcai gimnáziumban tette le. 1934-ben elvégezte a pécsi Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karát. Később egy évet Berlinben töltött, ahol alkoholvegyészetet hallgatott, amelyről oklevelet is szerzett. Ezután egy újabb évig Grenoble-ban közgazdaságtant tanult.

Végül a harmadik évben munkásként dolgozott egy nagy genfi borkereskedelmi cégnél. Hazatérése után édesanyjával együtt a tizennégy főt foglalkoztató szolnoki Hungária Rum- és Likörgyár társtulajdonosa, emellett 1945-ig bor-, sör- és szeszeskereskedéssel foglalkozott. 1935 őszétől 1944-ig a Szolnoki Kereskedelmi Társulat elnöke, ettől az időtől kezdve kapcsolódott be a kereskedelmi érdek-képviselési munkába; később az Országos Magyar Kereskedelmi Egyesülés elnöki tanácsosa. 1942-ben likörgyárát hadiüzemmé nyilvánították; 1500 pengő kivételével a gyár egyéves jövedelmét felajánlotta az Országos Hadigondozó Szövetség számára a hadiárvák támogatására. 1942. október 5-től 1943. október 25-ig frontszolgálatot teljesített, tolmács volt egy magyar–német ezrednél Ukrajnában.

1938-ban Pfeiffer Zoltán ösztönzésére belépett a Független Kisgazdapártba. 1944. március 23-tól, a németek szolnoki bevonulását követően bekapcsolódott a helyi ellenállási mozgalomba, s ugyancsak Pfeiffer Zoltán segítségével kapcsolatot talált az országos ellenállás tagjaival is. Október elején Szolnokról a fővárosba kellett menekülnie. Felhasználva a

Horthy családhoz fűződő kapcsolatát (együtt vívott a kormányzó fiaival), az ő közvetítésével jött létre Horthy Miklós kormányzó, Tildy Zoltán és Szakasits Árpád 1944. október 11-i találkozója. Zsidókat bujtatott és élelemmel látta el őket; 1945. január 11-én a nyilasok letartóztatták.

1945. február 13-án, a főváros felszabadítása után kiszabadult, s nyomban bekapcsolódott a politikai életbe. Azonnal belefogott a pártszervezésbe, megbízást kapott az V. kerületi szervezet létrehozására és vezetésére. 1945 tavaszán az FKGP budapesti központjában felállította és egyben vezette a közgazdasági osztályt. Az október 7-i budapesti községi választások nyomán bekerült a fővárosi törvényhatósági bizottságba, majd november 4-én a nagy-budapesti választókerületben nemzetgyűlési képviselővé választották. 1946. március 25-től az FKGP fővárosi frakciójának intézőbizottsági tagja, majd Antall József mellett pártigazgató-helyettes. 1946. október 1-jétől a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium politikai államtitkára, de a baloldal nyomására már december 31-én le kellett mondania posztjáról. 1947. februártól – Balogh István főtikkárrá választása után – ismét ő irányította a párt gazdasági ügyeit. A kisgazdapártban Pfeiffer Zoltán környezetéhez tartozott. Kovács Béla ügyében parlamenti vizsgálóbizottság kiküldését követelte. Támogatta a kisgazdafrakció alkotmányvédő csoportját, élesen ellenezte a politikai bizottsággal alapvető kérdésekben szembeszegülő belső ellenzéki csoportosulás felszámolását. Nagy Ferenc miniszterelnök lemondatása és emigrációba kényszerítése után az FKGP országos központjában a gazdaságpolitikai osztály vezetője, majd 1947 szeptemberétől a párt gazdasági bizottságának a tagja. Jelentős szerepe volt a kisgazdapárt anyagi helyzetének stabilizálásában.

1947. augusztus 31-én a párt országos listáján újra képviselő lett. Az 1947. november 23-i tisztújítás során ismét megválasztották az FKGP kereskedőcsoportja elnökévé. Hamarosan nyíltan szembefordult a pártvezetés baloldali irányvonalával, 1948 februárjában a pártvezetőséghez intézett le-

velében bejelentette, hogy lemond a kereskedőcsoport elnökségéről és fővárosi törvényhatósági bizottsági, illetve parlamenti bizottsági tagságairól; áprilisban parlamenti mandátumát is visszaadta, kilépett a kisgazdapártból. 1948. április 26-án jelentették be távozását a képviselőházból.

A gazdasági életben szintén több fontos posztot töltött be, miközben a családi vállalat budapesti irodáját is vezette. 1945-től a Magyar Kereskedők Országos Központi Szövetsége alelnöke, később elnöke. A Magyar Szőlősgazdák Borértékesítő Szövetkezetének az igazgatója, a Rum- és Likörgyárosok Országos Egyesülete alelnöke (1945–1947), a Szolnoki Magyar Bank igazgatósági tagja és újra a Szolnoki Kereskedelmi Társulat elnöke. 1947 júniusától a Magyar Nemzeti Bank főtanácsosa.

1950–1951-ben üzletvezető az Állami Biztosítónál, majd hat hónapig segédraktáros a Tüzelőanyag-szállító Vállalatnál. 1952. júliustól 1956. májusig a Sinus Finommechanikai Kisipari Termelőszövetkezet tisztviselője. 1956 októberében részt vett a Független Kisgazdapárt újjászervezésében; november 3-án, újra Antall József mellett, helyettes pártigazgató lett. A forradalom leverését követően többször zaklatták, és házkutatást tartottak a lakásában; 1957. július 16-tól 1958. február 4-ig közbiztonsági őrizetben volt. 1958-ban a Budapesti Vásárrendező Irodánál helyezkedett el, majd a Földművelésügyi Minisztérium Mezőgazdasági Kiállítási Irodájának az előadója, illetve főelőadója. 1965-től a Vörös Október Termelőszövetkezet áruforgalmi előadója. 1968-tól a Mezőgazdasági Ipari Közös Önálló Vállalkozásnál dolgozott, innen ment 1978-ban nyugdíjba. Nyugdíjasként gazdasági tanácsadó a Budatejnél (1978–1982), a Skála Sasad Gt.-nél (1982) és a Dukát Műanyagipari Kiszövetkezetnél (1983–1986). Idős korában rendszeresen találkozott egykori kisgazdapárti képviselőtársaival, köztük Pártay Tivadarral. Részt vett a kisgazdapárti politikusoknak a Hazafias Népfront székházában rendezett éves összejövetelein, valamint a Györgyi Lajos budakeszi lakásán tartott kötetlen találkozókön.

V. I.–V. V.

SZOMOLYAI ÁGOSTONNÉ VINCZE MÁRIA

Tarnaszentmária, Heves vármegye, 1904. február 5. – Budapest, 1957. augusztus 9.

Magyar Kommunista Párt
Heves és Nógrád-Hont vármegyéek

Apja Vincze János uradalmi kulcsár, anyja Lukács Erzsébet gazdasági cseléd. Leányukon kívül még két fiuk is született: János (1902–1976) csendőr, idővel tsz-tag, István (1921–1985) szabó, majd bányász és bányamentő lett. A család római katolikus vallású. 1922-ben Sirok községben kötött házasságot; férje, Szomolyai Ágoston (1901–1996) summás, majd gyári

munkás, később tsz-tag lett. Három gyerekük közül a két leány, Ilona (1926–1999) és Ella (1930) gyárban dolgozott; Gyula fiuk (1932–1992) földműveléssel foglalkozott.

Hat elemiit végzett, majd cseléd lett Egerben. Férjhezmenetele után summásként együtt keresték kenyereiket. Gyermekai megszületése után kiskereskedéssel próbálkozott. 1945-

ben tagja, majd elnöke lett a földosztó bizottságnak; maguk is 5 kat. hold földet kaptak, amelynek megműveléséből éltek a termelőszövetkezet 1949. évi megalakulásáig.

1945-ben belépett a Magyar Kommunista Párt helyi szervezetébe. Bevonták a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége szervezésébe. 1947. augusztus 31-én a Heves és Nógrád-Hont vármegyei választókerületből bekerült a törvényhozásba. Az 1949. május 15-i népfrontos választásokon ugyancsak ennek a megyének a listáján indították, ismét mandátumhoz jutott. Az 1948. júniusi pártegyesítés után átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába. A földműves-szövetkezet és az Újbirtokosok és Földhözjuttatottak Országos

Szövetsége helyi alelnöke lett. 1949-ben családjával belépett a megalakított termelőszövetkezetbe. Beválasztották a járási és a Heves Megyei Tanácsba, és bekerült az MDP Heves Megyei Bizottságába. 1953-ban állást változtatott, a Mátavidéki Féművek munkavédelmi előadója lett. Három évvel később rokkantnyugdíjasként leszázalékolták. 1954-ben az Országos Földműves-szövetkezeti Tanács tagja lett. 1956. október 22-én egy budapesti megbeszélésre utazott, a forradalom leverése után már betegen tért haza, s rövidesen elhunyt.

Kitüntetései: Munka Érdemrend.

Sz. R.

SZÖNYI IMRE

Makó, Csanád vármegye, 1890. december 14. – Makó, Csongrád megye, 1973. január 4.

Független Kisgazdapárt

Csongrád és Csanád vármegyék Szeged és Hódmezővásárhely törvényhatósági jogú városokkal

Református vallású, kisparaszti családból származott. Szülei, Szőnyi Ferenc és Bihari Rozália 8 kat. hold saját földön és 5–10 kat. holdas kisbérleten hagymatermesztéssel foglalkoztak. Heten voltak testvérek; három féltestvére apja első, további három édestestvére apja második házasságából született. 1919-ben házasságot kötött Görbe Sámuel nyolcgyeremes, 100 kat. holdas gazda Eszter nevű leányával. Három gyermekük született, kettő közülük leány. Felesége 1923-ban meghalt. 1929-ben újra megnősült, de második feleségétől egy év múlva elvált.

Hat elemi és alsófokú mezőgazdasági szakiskolát végzett. Rendszeresen képezte magát, sokat olvasott. 1904-től hét évig szülei gazdaságában dolgozott. 1911-ben bevonult katonának. 1914-ben újra behívták, a világháborúban orosz, román és olasz fronton is harcolt, csak 1918 őszén térhetett haza. Házasságkötése után feleségével egy Makótól 20 kilométerre lévő tanyán kezdték el önálló életüket, 20 és 50 kat. hold között bérelt földeken gazdálkodtak. Felesége halála után, majd válását követően egyedül egyre nehezebben tudta fenntartani gazdaságát. 1937-ben visszaköltözött édesanyjához Makóra, s 4–5 kat. holdas földjén kertészkedett, főleg hagymát termesztett.

1920 után tagja lett a Nagyatádi Szabó István-féle kisgazdapártnak. 1930-ban belépett a Független Kisgazdapártba; a makói szervezet jegyzője. A Makói Gazdasági Egyesület tagja, egy időben a Csanád Vármegyei Gazdasági Egyesület alelnöke. 1941-től a Magyar Parasztszövetség megyei vezetőségi tagja, de látva, hogy a vezetésben kormánypártiak váltak hangadóvá, visszavonult. A helyi református egyházközség presbiterévé is megválasztották.

1944. december 24-én, a front átvonulását követően újra megalakult az FKGP makói szervezete. Apósa, Görbe Sámuel

után ő lett a városi elnök. Tevékeny szerepet játszott a párt Csanád vármegyei községi szervezeteinek a kiépítésében. 1945 tavaszától 1948 nyaráig Csanád megyei pártelnök.

1945. január 21-től a Csanád Vármegyei Nemzeti Bizottság, március 12-től a makói képviselő-testület, majd a megyei törvényhatósági bizottság tagja. 1945. november 4-én nemzetgyűlési képviselővé választották. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a Csongrád és Csanád megyei választókerületben pótképviselő lett, Implom Ferenc többes mandátumának megszüntetése után, 1947. október 2-án behívták a törvényhozásba. Az FKGP paraszti szárnyához tartozott, de 1947 őszén, a választások utáni belső párharcokban az Eröss János–Pártay Tivadar vezette csoporttal működött együtt. 1948. február elején interpellációt jegyzett be a földművelésügyi miniszterhez, amiben erőteljesen kifogásolt egy novemberi, a haszonbérleteket átfogóan szabályozó kormányrendeletet a kiadás időpontja, tartalma és az eljárás szabályai miatt. 1948 nyarán nyíltan szembekerült Dobi Istvánnal és a baloldali pártvezetőséggel, amely állítólagos demokraciellenes kijelentései miatt fegyelmi vizsgálatot indított ellene. Az eljárás miatt hamarosan lemondott mandátumáról, szeptemberben megyei törvényhatósági bizottsági tagságáról, majd valamennyi pártbeli tisztségéről. Lemondását a parlamentben 1948. november 16-án hozták nyilvánosságra. Távozott a Magyar–Román Társaság makói társelnöki tisztségéből, s a Makói Gazdasági Egyesület éléről is. Visszavonult a közelettől, s 2 kat. hold földjéből próbált megélni. 1956. október 30-án a városi nemzeti bizottság alelnökévé választották. A november 4-i szovjet invázió után Kistarcsára internálták, de idős korára való tekintettel hamarosan szabadon engedték.

V. I.—V. V.

SZÖNYI TIBOR

Budapest, 1903. december 31. – Budapest, 1949. október 15.

Magyar Kommunista Párt

Országos lista

Eredeti vezetékneve Hoffmann. Anyja Szőnyi Ilona, testvérei Szabados Olga és Szőnyi István. Felesége az orosz származású Bernstein Anna (1920) röntgenasszisztens, akivel 1941-ben kötött házasságot Svájcban. Két fiuk született, Péter (1942) gyermekorvos lett, és András (1949–1950) kisgyermekként elhunyt.

Gimnáziumi tanulmányait Komáromban végezte, majd a bécsi orvostudományi egyetemen tanult, ahol 1928-ban ideggyógyász szakorvosi diplomát szerzett. Ezt követően az egyetem pszichológiai és neurológiai tanszékén dolgozott.

1922-ben, még egyetemistaként csatlakozott a bécsi osztrák, illetve a magyar emigráns kommunista mozgalomhoz. 1930-ban Magyarországra hazatérve tagja lett a Kommunisták Magyarországi Pártjának. Társai lebukása után pártutasításra hamar visszatért Bécsbe, 1936-ig az idegklinikán végzett orvosi munkája mellett a KMP külföldi és hazai szervezeteinek összekötője.

Az 1938. márciusi Anschluss után Prágába, majd Csehszlovákia 1939. márciusi német megszállása után Svájcba menekült. Ott, mint gyanús idegent, először a fellani táborba internálták, ahol orvosként dolgozott. Miután sikerült tartózkodási engedélyt szereznie, a zürichi egyetem ideggyógyászati klinikáján orvosi és tudományos munkatársi állást kapott. Bekapcsolódott a különböző nemzetiségű emigráns kommunista csoportok munkájába, köztük a magyaréba is, amelynek vezetőjévé vált. 1942-ben társaival megalakította a Magyar Nemzet Függetlenségi Front svájci szervezetét. 1943 januárjától az *MNFF Közleményei* címmel elindította a szervezet illegális folyóiratát, amelybe „Szőnyi” néven írt vezércikkeket. Az újság 1944. áprilisi különszámának megjelenése után a svájci rendőrség eljárást indított ellene, így rövid időre újra internálótáborba került.

1944 októberében néhány társával kerülő úton elindult Magyarországra a Svájcban élő amerikai kommunista Noel H. Field segítségével, aki már korábban is támogatta Svájcban a magyar emigráncsoport tevékenységét. Illegálisan lépték át a svájci határt, útjuk Marseille-be vezetett. Grenoble-ban a helyi magyar pártvezetés fogadta őket és tárgyalta velük. Franciaországon, Olaszországon és Jugoszlávia területén át 1945 áprilisban értek haza Magyarországra. Az ősszel megérkezett feleségével és fiával együtt egy ideig Aczél Györgynél laktak.

1945. márciustól az MKP Központi Vezetősége szervezési osztályának munkatársaként, később helyettes vezetőjeként

dolgozott. 1945-ben a nemzetgyűlési választásokon pártja országos listáján pótképviselő lett, behívására azonban nem került sor. Az MKP 1946. októberi, III. kongresszusán az akkor létrehozott szervezőbizottság titkára lett, 1947. szeptemberben pedig a központi vezetőség káderosztályának vezetői posztjára helyezték. 1948. június 14-én bekerült a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségébe és Szervezőbizottságába. Részt vett a *Pártmunkás* című lap elindításában, ő volt az újság felelős szerkesztője. Az 1947. augusztusi választásokon az országos listán mandátumhoz jutott. Többször felszólalt a plenáris üléseken, két alkalommal az összeférhetetlenségi bizottság előadója. Az 1947–1948. évi költségvetés tárgyalásakor a honvédelmi tárca eredményeit áttekintve támogatta az előterjesztés elfogadását. Az 1949. évi költségvetési vitában a népjóléti előirányzat előadójaként ismertette a tárca terveit.

Az 1949. május 15-i választásokon a Heves és Nógrád-Hont megyei listán szerzett mandátumot. A parlament júniusi alakuló ülésén azonban már nem vehetett részt, mert május 16-án mint idegen, imperialista állam kémjét letartóztatták, és Rajk László elleni vallomásra kényszerítették. Koholt vádak – népellenes büntetés, kémkedés, hűtlenség, a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés – alapján 1949. szeptember 24-én a Rajk-per negyedrendű vádlottjaként a Budapesti Népbíróság halálra ítélte, és október 15-én Rajk Lászlóval együtt kivégezték. Jeltelen sírba temették.

1955. november 25-én rehabilitálták, majd hamvait 1956. október 6-án a Rajk-per többi kivégzettjével együtt a Kerepesi úti temetőben ünnepélyes keretek között újratemették. 1970. december 3-án róla neveztek el az új váci kórházat.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat; Magyar Népköztársasági Érdemrend II. fokozat; Kossuth Érdemrend II. osztály (1949).

Fő műve: Szervezőmunka az üzemekben és városokban. Bp., 1947.

Irodalom: Markovits Györgyi: Szőnyi Tibor 1903–1949. *Pártélet*, 1978. 12. sz. Strassenreiter Erzsébet: Szőnyi Tibor emlékére. *Népszabadság*, 1983. december 30. Gárdos Miklós: A forradalmár orvos. *Évfordulók* 1983. Bóc Imre: Hazatérés. *Valóság*, 1985. 5. sz. Hajdú Tibor: A Rajk-per háttere és fázisai. *Társadalmi Szemle*, 1992. 11. sz.

I. K.

SZURDI ISTVÁN

Nagyszőlős, Ugocsa vármegye, 1911. november 17. – Budapest, 1987. június 4.

Szociáldemokrata Párt

Heves és Nógrád-Hont vármegyék

Munkáscsaládból származott. Apja szabó, az első világháború kitörésekor érkezett vissza a családjával Amerikából Budapestre, ahol egy katonai ruhagyárban kapott állást. 1918 után, mint foltozószabó, otthon dolgozott, segédje nem volt. Anyja Friedrich Erzsébet. Bátyja nyomdász, húga tisztviselő. 1940-ben megnősült, felesége Kreisler Márta; fiai András (1944) és Miklós (1950) filmrendező. 1945-ig eredeti nevén, Fried Miklósként volt ismert.

1928-ban kereskedelmi érettségét tett. Ezután egy rövid-áru-kereskedésbe került irodai gyakornoknak. Az 1930-as években segédkönyvelő egy posztó-nagykereskedésben, később a cég VIII. kerületi Ördög Szövőüzemének vezetője. Esti tanfolyamon textiltechnikussá képezte magát. A vállalat megszűnése után szövőmunkásként helyezkedett el különböző gyárakban.

1928-tól részt vett a szervezett munkások mozgalmában; 1936-ban belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Párt VI. kerületi szervezetébe. 1939 és 1944 között hosszabb-rövidebb időre többször behívták munkaszolgálatra. 1944. március 19-én, a német megszállás napján elhagyta a fővárost, és Gyöngyösön telepedett le. 1945-ben ő szervezte újjá a Szociáldemokrata Pártot a városban. Pártjától megbízást kapott előbb a gyöngyösi, majd a Heves megyei titkárság vezetésére.

1945 után felrendelték a fővárosba. Az SZDP központjában dolgozott, előbb Marosán György mellett a vidéki titkárság helyettes vezetője, majd 1946. márciusban átvette a titkárság irányítását. 1945. június 24-én beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. A november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Heves és Nógrád-Hont megyei választókerületben ismét mandátumhoz jutott. 1947. augusztus 31-én is a hevesi kerületből jutott be a törvényhozás tagjai közé. Az 1947–1948. évi költségvetési vitában a belügyi tárca előirányzatának részletes tárgyalásakor, valamint a Magyar Nemzeti Bank státusát megváltoztató törvényjavaslat vitájában pártja kijelölt szónoka. 1948. márciusban bekerült az SZDP vezető-

ségébe, majd a pártegyesítés után, 1950-ig a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége tagja, és a KV szervezési osztályának helyettes vezetője, utóbb a Heves megyei pártbizottság titkára. 1949. május 15-én is országgyűlési képviselővé választották, ugyancsak a Heves megyei kerületben; 1953-ig maradt tagja a törvényhozásnak.

1950-től osztályvezető, majd főosztályvezető-helyettes a Könnyűipari Minisztériumban. Ezekben az években beiratkozott a Budapesti Műszaki Egyetemre, de három év után tanulmányait abbahagyta. 1957–1963-ban a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága ipari és közlekedési osztályának a vezetője. 1958. november 23-tól újra országgyűlési képviselő, 1975-ig vett részt a törvényhozás munkájában. 1957-től 1980-ig az MSZMP KB, 1962–1970 között az államgazdasági, majd a gazdaságpolitikai bizottság tagja. 1963-tól 1966-ig KB-titkár. 1966. december 7-től belkereskedelmi miniszter. 1964 és 1966, valamint 1976 és 1978 között az Országos Idegenforgalmi Tanács elnöke. 1976. október 29-én belkereskedelmi miniszterként nyugalomba vonult. Nyugdíjasként az Üvegipari Művek vállalati felügyelőbizottságának az elnöke volt. 1978 és 1985 között ismét képviselő. Az 1985. évi választásokon már nem jutott be az Országgyűlésbe.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemrend tisztí keresztje (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend III., IV. és V. fokozat (1950); Munka Érdemrend (1961); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Munka Érdemrend arany fokozat (1968); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1971, 1976).

Fő művei: A Kovaljov-módszer alkalmazása és eredményei a könnyűipari üzemekben. Bp., 1954. A textil- és ruházati ipar termékeinek jobb minőségéért. Bp., 1954. Önköltségcsökkentés a könnyűiparban. Bp., 1955. A korszerű iparirányítás következményei. Bp., 1963. A belkereskedelem feladatai az 1977. évben. Bp., 1976.

K. Zs.—M. K. J.

SZŰCS FERENC

Makó, Csanád, Arad és Torontál vármegye, 1922. december 30. – Budaörs, Pest megye, 1999. augusztus 2.

Nemzeti Parasztpárt

Országos lista

Édesapja, Szűcs Ferenc (1899–1957) és édesanyja, Vajda Mária (1901–1992) eredetileg jómódú gazdálkodók voltak, de 1930-ban, a gazdasági válság idején tönkrementek. Édesapja 1940-től biztosítási ügynökként dolgozott. A család református vallású. Klára (1929) húga agrárközgazdásznak tanult, agronómusként ment nyugdíjba; László öccse (1940), akit tízéves korától ő nevelt, elektromérnök lett, majd ezt követően jelentős katonai karriert futott be. 1946-ban feleségül vette Morva Zsuzsannát (1925), akit külügyminisztériumi főelőadóként nyugdíjaztak. Három gyermekük közül Katalin (1947) pedagógus, Zsuzsanna (1950) és Ferenc (1955) közgazdászok lettek.

Középiskolai tanulmányait Makón, a Csanád Vezér Reál-gimnáziumban végezte, 1940-ben érettségizett. 1941-ben beiratkozott a Magyar Királyi József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Gépészmérnöki Karára. Budapesten a Bolyai-, később a Györfly-kollégiumba került. Nagy hatással voltak rá a népi írók, majd a kollégiumi évek alatt a munkásmozgalommal is kapcsolatot talált. A fasisztaellenes ifjúsági szabadságfront egyik irányítója, elsősorban a paraszti származású diákság körében. 1943 nyarán részt vett a balatonszárszói Magyar Élet-táboron, a kibontakozó németellenes összefogás fontos eseményén. 1944-ben katonai behívóparancsának nem tett eleget, műegyetemi tanulmányait három és fél év elvégzése után megszakította, inkább az illegalitást választotta.

1945 tavaszán Csanád megye földosztó biztosa. A földosztást követően belépett a Nemzeti Parasztpártba, s azonnal bevonták a párt ideiglenes debreceni központjának a munkájába. Már 1945 nyarán élesen szembefordult a katolikus népfőiskolai mozgalommal. A parasztpárti megyei titkárok értekezletén kijelentette: „a népfőiskola beteg kinövése volt a régi rendszernek; s ezekre már nincs szükség”. Erdei Ferenc híveként 1946. májusban ellenezte a kisgazdapárti befolyás alatt álló Magyar Parasztszövetséggel való együttműködést; szeptemberben kommunistabarátság vádjával kizárták a pártból. 1947. február 25-én visszavették, az NPP Politikai Bizottságába is beválasztották. Mint az egyik központi titkár, az országos vezetőségnek is a tagja. 1948-ban, a

Dolgozó Parasztok és Földmunkások Országos Szövetsége megalakulásakor az országos szervezési osztály vezetője. 1947. augusztus 31-én az NPP országos listájáról országgyűlési képviselővé választották. 1949-ben belépett a Magyar Dolgozók Pártjába. Az 1949. május 15-i országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Népfront országos listáján ismét mandátumhoz jutott.

1949. augusztusban, a kibontakozó hidegháború idején hivatásos katona lett. Néhány hónapra a Katonai Elhárító Főcsoportfőnökségre osztották be, majd átkerült a IV. Főcsoportfőnökség állományába: iskolaparancsnokká nevezték ki. 1950. novembertől 1953. novemberig Washingtonban katonai és légügyi attaséként teljesített szolgálatot. 1953. november 7-én ezredesi rendfokozatot kapott, egyidejűleg beosztották a Magyar Néphadsereg Vezérkarának 2. Csoportfőnökségére csoportfőnök-helyettesnek. 1957. februárban csoportfőnök-ké nevezték ki.

1956 után pártbüntetést kapott; fegyelmi büntetését – a Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottsága 1962. február 23-án kelt határozatával – törölték. 1958-ban a Zrínyi Miklós Katonai Akadémiát, 1966-ban a Szovjetunióban a Vezérkari Akadémiát is elvégezte. 1961-ben vezérőrnaggyá léptették elő. 1973-ban a dél-vietnami fegyverszüneti ellenőrző nemzetközi bizottság magyar békefenntartó alakulatának a parancsnoka. 1983-ban altábornaggyá nevezték ki. 1980-tól az MSZMP Központi Bizottságának a tagja. 1989-ben nyugdíjazták. 1989. októberben, a pártszakadást követően részt vállalt a Magyar Szocialista Munkáspárt (később: Munkáspárt) újjászervezésében.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Magyar Népköztársasági Érdemrend V. fokozat (1950); Magyar Népköztársasági Érdemérem arany fokozat (1950); Kiváló Szolgálatért Érdemrend (1955, 1964); Szolgálati Érdemérem (1959); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Vörös Csillag Érdemrend (1968, 1970, 1973); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Szocialista Magyarorszáért Érdemrend (1978); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1989).

B. P.–H. J.–M. K. J.–Z. K.

SZŰTS IVÁN

Szarajevó, Bosznia-Hercegovina, 1900. május 19. – Budapest, 1973. szeptember 18.

Független Magyar Demokrata Párt Nagy-Budapest

Vasutascsaládból származott. Apja, Szűcs Gergely katonaként került Boszniába, leszerelése után ott maradt, vasúti fékezőként helyezkedett el. Anyja Varga Róza. A római katolikus vallású családban öten voltak testvérek. Nős volt, gyermeke nem született.

Elemibe Sarajevóban járt, magyar iskolába, a gimnázium négy osztályát Julián-ösztöndíjjal Péccsett végezte el. Tanulmányait a család szűkös anyagi helyzete miatt megszakította. Apjához hasonlóan a vasútmál kapott munkát, előbb mint távirász, később mint forgalmista. 1921-ben Budapestre került, az Első Magyar Általános Biztosító Társaság alkalmazta. Közben folytatta tanulmányait, leérettségizett, majd beiratkozott a budapesti tudományegyetem jogi karára. 1929-ben szerzett diplomát, majd 1934-ben letette az egységes ügyvédi és bírói szakvizsgát.

1931-ben megalapította a Független Magyar Szocialista Pártot, majd egy év múlva, 1932-ben belépett a Meskó Zoltán-féle szélsőjobboldali Magyar Nemzeti Szocialista Földmunkás- és Munkáspártba, ahol ügyvezető, majd gróf Pálffy Fidél csatlakozása után a háromtagú vezérletanács tagja, vezérhelyettes lett. 1934-ben tanulmányai befejezése miatt visszavonult, s egy biztosítóintézet ügyészeként helyezkedett el. 1940-ben újabb pártot alapított Nemzeti Tábort–Magyar Szocialista Mozgalom néven. Az 1940-ben kiadott programban a párt célját a vérszerződésen és a fajvédelmen alapuló, a Nagy-Magyarország eszményét hirdető, bizonyos szociális igazságosságot megvalósító „magyar szocialista állam” megteremtésében jelölte meg. Ő és kisszámú hive, erősen nacionalista alapon, hadban álltak a magyarországi nemzetiszocializmussal; sajtóháborút folytattak a nyilasok ellen, élesen támadták és kritizálták Szálasi Ferencet, a párt aktivistái megrongálták a nyilas plakátokat, jelképeket. 1943–1944-ben – látva a háború kimenetelét – megpróbált az ellenzéki pártokhoz, mindenekelőtt a Független Kisgazdapárthoz közeledni, de kísérlete elutasításra talált.

1945 után nem szervezte újjá a Magyar Szocialista Mozgalmat, bár periferikus jellege miatt nem sorolták a fasiszta pártok és egyesületek közé, így nem tiltották be működését.

Ügyes propagandával sikerült magát német- és nyilasellenes politikusként elfogadtatni. 1947. augusztus 31-én a nagybudapesti választókerületben Balogh István páter Független Magyar Demokrata Pártjának jelöltjeként országgyűlési képviselővé választották. 1947. szeptember 27-én az Országos Kossuth Egyesület tagjai megtámadták mandátumát, de a házelnökkel folytatott rövid levelezés után, október 1-jén visszavonták az ellene tett bejelentésüket, mivel az egyesület bejegyzése még nem történt meg, s a házszabályok értelmében képviselő ellen csak képviselő tehetett érvényes bejelentést. Érdekes módon ezek után „elfelejtették múltját”, s így 1949. április 12-ig, a törvényhozás feloszlásáig képviselő maradt. Mandátuma megszűnte után magánügyvédként folytatta pályáját.

1956. október végén Parragi Györggyel megalapította a Kereszténydemokrata Pártot, amelynek ügyvezető elnöke lett. Kísérletet tett korábbi szélsőjobboldali pártja feltámasztására is. November 4. után sem indult ellene eljárás. 1961 szeptemberében a budapesti ügyészség befolyással való üzérkedés, devizacsálás és közokirat-hamisítás vádjával vizsgálatot indított ellene. Az 1963. évi közkegyelem alapján megszüntették az eljárást. Nyugdíjas ügyvédként útlevelék, vízumok és kivándorlási kérelmek intézésével foglalkozott. 1966. április 22-én rendőrhatalósági figyelmeztetésben részesült, mert ehhez a munkához nem rendelkezett hivatalos engedéllyel. 1967-ben indulni akart a parlamenti választásokon, s azt tervezte, hogy ismét megalapítja a Kereszténydemokrata Pártot. 1967. február 6-án behívták a BM III/III-as Csoportfőnökségére, és figyelmeztették, ennek hatására felhagyott pártalapítási tervével. 1969-ben rendőrhatalósági írásbeli figyelmeztetést kapott, mert „baráti körben” a fennálló államrend és a Magyar Szocialista Munkáspárt ellen izgatott.

Fő művei: Halott már minden. Versek. Bp., 1922. Zúg a nemere. Versek. Bp., 1941. Mi az igazság a magyar béke kérdésében? Bp., 1945.

Irodalom: Vida István: Egy szélsőjobboldali program 1956-ból. *História*, 1993. 8. sz.

Cs. G. B.–T. E.–V. J.

TAKÁCS FERENC

Hódmezővásárhely, 1893. október 22. – Hódmezővásárhely, Csongrád megye, 1956. május 13.

Szociáldemokrata Párt

Csongrád és Csanád vármegyék Szeged és Hódmezővásárhely törvényhatósági jogú városokkal

Apja Takács Sándor, anyja Székely Szabó Judit, 8 kat. holdon gazdálkodó kisbirtokosok. Református vallású családban nevelkedett, egyetlen bátyjával együtt. 1923-ban házasságot kötött Balla Erzsébettel; két gyermekük született.

Hat elemiit végzett, majd 1910-ben kőművesvizsgát tett. Szülei azért döntöttek taníttatása mellett, hogy a kicsi birtok bátyja kezén maradjon. Segédként bejárta az egész országot. Még tanonc korában, 1908-ban belépett a Magyarországi Építőmunkások Országos Szövetségébe és az Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. 1914-ben az elsők között hívták be katonának; mivel a galíciai harcokban súlyosan megsebesült, 1916. december 20-án hadirokkantként leszerelték. 1918–1919-ben az MSZDP városi titkára. 1918. november 1-jétől a vásárhelyi nemzeti tanács végrehajtó bizottsági tagja. A kommün alatt az egyesült párt helyi titkára, majd beválasztották a városi és a járási tanácsba is.

A kommün bukása után, 1919. szeptemberben letartóztatták, huszonnégy hónapot töltött vizsgálati fogságban a szegedi Csillagbörtönben. Az időt kihasználva felkészült a gimnáziumi érettségire és megtanult németül. Szabadulása után évekre rendőri felügyelet alá helyezték, ezért a megyei tanfelügyelő nem engedélyezte számára, hogy magánúton leérettségizzen. 1921-ben a bányavidéken helyezkedett el mint kőművessegéd. Miután saját családot alapított, önállósította magát. Ettől fogva vett részt az iparosság országos mozgalmában. Választott tagja lett a szegedi iparkamarának és az Ipartestületek Országos Közgyűlésének. Az 1920-as évek második felében a helyi közéletben is egyre nagyobb befolyásra tett szert. 1928-ban bekerült a városi törvényhatósági bizottságba. 1931-ben részt vállalt a munkásotthon alapításában, ahol előadásokat tartottak, különböző tanfolyamokat indítottak, itt tanították a munkásság körében népszerű eszperantó nyelvet; szintén itt működött a dalárda és a szakcsoportok közös könyvtára, mintegy másfél ezer kötettel. Széles látókörű vezetőként elismert személyiség volt a progresszív értelmiség – Erdei Ferenc, József Attila, Medgyessy Ferenc, Móricz Zsigmond, Németh László – körében, akik gyakran látogattak a városba.

1932. februárban újra a városi MSZDP-szervezet titkárává választották. A párt lapjaiban a földműves nép helyzetéről és a magyar vidék községpolitikai életéről írt cikkeket. 1933-ban, amikor a helyi iparosok elnökükké választották, a belügyminiszter felfüggesztette a testület önkormányzatát. Elindult a hódmezővásárhelyi választókerületben az 1926-os és az 1931-es országgyűlési választásokon, de nem szerzett mandátumot. Harmadszorra, 1935. április 7-én listavezető-

ként országgyűlési képviselővé választották, miután a szociáldemokrata párt győzelmet aratott a városban. A parlamentben a mezőgazdasági népesség és a kisiparosság problémáival foglalkozott. Arra is volt gondja, hogy a képviselőházi munkájáról választói értesüljenek, 1935 és 1939 között *Magyar Alföld* (később *Nagy Magyar Alföld*) címmel folyóiratot adott ki. Az 1935. évi pártkongresszuson a földmunkások helyzete, követelése és a földreform címmel először tartott agrárreferátumot. Képviselőként 1936-ban Dániában hosszabb ideig tanulmányozta az Európa-szerte híres szövetkezeti rendszert. Az országos pártvezetőség megbízásából igyekezett átfogó képet kapni a mezőgazdaság helyzetéről, sokat foglalkozott az agrárgazdaság átalakításának lehetséges módjaival. A szociáldemokrata párt agrárszakértőivel, Takács Józseffel, Szeder Ferencsel együtt a demokratikus földreformot, a nagybirtokrendszer felszámolását szorgalmazta. 1936-tól az MSZDP tiszántúli titkárságának a vezetője. Az 1939. évi választásokon Hódmezővásárhelyen elveszítette parlamenti mandátumát. Az 1938–1939-ben elfogadott zsidótörvények a szociáldemokrata pártban is zavart keltek, hiszen sok országos vezetőnek kellett félreállnia származása miatt. Ebben a helyzetben – több vidéki kerületi párttitkárral összefogva – indítványozta, hogy az országos vezetésbe fiatalabb, vidéki és nem zsidó származású titkárokat kell bevonnani. Az országos pártvezetőség többsége azonban ellenezte elgondolásukat, az 1939. januári kongresszuson álláspontjukkal kisebbségben maradtak. Szorosabb kapcsolatba került a népi írókat tömörítő *Szabad Szó* című hetilap munkatársi és támogatói körével. Képviselősege alatt vállalkozását szüneteltette; az 1939. évi választási kudarc után sem tért vissza szakmájába, ehelyett a felesége és a maga által örökölt föld mellé egy kisebb birtokot bérelt. A második világháború éveiben ezeken a földeken gazdálkodott.

1944. október elején felszabadított szülővárosában kezdeményezte a szociáldemokrata szervezet újjáalakítását, és a különböző demokratikus pártok képviselőiből létrehozta a városi tanácsot, amely átvette Vásárhely irányítását. A tanács november 11-i ülésén a harcoló szovjet hadsereg támogatását, a földosztást és az ország demokratikus átalakítását nevezték a három legfontosabb feladatnak. 1944. december 14-től az Ideiglenes Nemzetgyűlés Előkészítő Bizottságának tagja; december 18-án a hódmezővásárhelyi népgyűlésen őt magát is delegálták az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe, 1945. szeptembertől a törvényhozó testület politikai bizottsági tagja. A december 21-én Debrecenben megalkult országos pártvezetőség tagja, majd 22-től az Ideiglenes

Nemzeti Kormány iparügyi minisztere. A tárca élén a lerombolt ipar helyreállítása, a termelés újraindítása volt a legfőbb feladata és célja. Nemcsak elvi okokból, de az újjáépítés lendületének megteremtése szempontjából is fontosnak tartotta a tőkés–munkás viszony rendezését. Ennek első, társadalmilag jelentős lépése volt az 1945. február 18-án elfogadott üzemi bizottsági kormányrendelet. A munkaadói és munkavállalói tárgyalások intézményesítésével a szakszervezetek széles jogokat kaptak, aminek következtében erős tárgyalási pozíciókat foglalhattak el. Már 1945 tavaszán vitába keveredett a gazdaság irányítására is igényt tartó kommunistákkal; június 1-jén az MKP nyomására a pártvezetőség visszahívta a kormányból. (Rákosi Máttyás még a Szovjetunióban jobboldali politikusnak nevezte.) Leváltása után megőrizte országos vezető tisztségeit a pártban, továbbá kinevezték a szociáldemokrata pártközpont szövetkezeti osztályvezetőjévé.

Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Csongrád és Csanád megyei választókerületben újra mandátumot szerzett. November 23-tól a Földművelésügyi Minisztérium politikai államtitkára, 1946. január 11-től az országos árvízvédelmi kormánybiztosság vezetője, a Sió-csatorna építésének irányítója. Emellett számos más fontos gazdaságpolitikai posztot is betöltött. 1945. júniustól az Országos Gazdasági Tanács alelnöke, emellett a Magyar Országos Szövetkezeti Központ igazgatósági tagja. Országos elnöke a Hadirokkantak, Hadiözvegyek és Hadiárvák Szövetségének. Figyelmét a mezőgazdaság földosztás utáni problémái kötötték le. Elképzeléseit 1946-ban *Mezőgazdaságunk jövője* címmel megjelent munkájában foglalta össze.

1947. augusztus 31-én korábbi kerületében ismét képviselővé választották. 1947 elejétől az SZDP héttagú ellenőrző bizottságának a tagja. Az év őszétől felgyorsuló pártegyesítési törekvéseket passzívan szemlélte, a pártharcokban és a parlament munkájában sem vett részt. 1948. március 20-án lemondott államtitkári megbízatásáról, egyben nyugdíjazását kérte; tisztségéből április 19-1 hatállyal mentették fel. 1948. április 26-án visszahívták a törvényhozásból, május 20-án nyugdíjazták. Ezután földje kisajátításáig Hódmezővásárhelyen gazdálkodott.

1950. június 21-én államellenes szervezkedésben való részvétellel és hűtlenséggel vádolva letartóztatták. A Budapesti Katonai Törvényszék – mint a Kálmán József és társai per tizenötödrendű vádlottját – szeptember 13-án tizenkét évi fegyházbüntetésre ítélte. A hamis vádakon alapuló elsőfokú ítéletet egy héttel később a Katonai Főtörvényszék helybenhagyta.

1955. november 26-án egyéni kegyelemmel, súlyos betegen szabadult. Halála után, 1957. június 14-én ügyében perújításra került sor, ennek eredményeként augusztus 27-én részlegesen, majd 1962. augusztus 6-án teljeskörűen rehabilitálták.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje és középkeresztje a csillaggal (1947).

Fő művei: A földmunkásság sorsa. Parlamenti beszéd. Bp., 1937. *Mezőgazdaságunk jövője.* Bp., 1946.

Irodalom: Marjanucz László: Egy szociáldemokrata politikus pályája. *Dél-Magyarország*, 1983. december 10. Mayerné Bors Júlia: Takács Ferencre emlékezünk. *Csongrád Megyei Hírlap*, 1986. május 17.

B. M.–K. Zs.–M. K. J.

TAKÁCS JÓZSEF

Orosháza, Békés vármegye, 1884. március 17. – Orosháza, Békés megye, 1960. február 2.

Szociáldemokrata Párt

Jász-Nagykun-Szolnok vármegye

Apja Takács Mihály napszámos és cseléd, anyja Szula Juliana. Többgyerekes, evangélikus vallású családban született, tanyán nevelkedett. Első felesége, Mária Ilona 1910-ben két gyermekével együtt meghalt. Újra megnősült, de 1913-ban második feleségét is elvesztette. Képviselősege idején is házasságban élt, nevelt leánya, Erdődi Mária mellett volt egy saját gyermeke is.

A hat elemi elvégzése után maga is cselédként kereste kenyerét. 1903-ban Budapest környékére költözött. Szeptember 1-jén Kistarcsán belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. 1905. április 22-én ott volt azon a földmunkás-értekezleten, ahol az országos szövetség felállításáról

döntöttek. Kihasnálva a „darabontkormány” körül kialakult belpolitikai válságot – Jócsák Kálmán és Nyisztor György mellett –, nagyarányú szervezőmunkába fogott.

1906 februárjától a Magyarországi Földmunkások Országos Szövetsége tizenegy tagú vezetősége tagja, majd titkára. 1905-től a Csizmadia Sándor szerkesztette földmunkás-lap, a *Világszabadság* szerkesztőbizottsági tagja. Autodidakta módon tanulmányozta a mezőgazdaságra vonatkozó statisztikai és közgazdasági írásokat, a munka- és a bérvizonyokat, a paraszti életmódot leíró szociográfiai és irodalmi műveket. Életismerete és személyes tapasztalatai nagyban segítettek abban, hogy már az első világháború előtt igényes

írásokkal jelentkezzen a szocialista sajtóban. Az agrárkérdés reális megoldását a földosztásban látta, s egyidejűleg felvette egy átmeneti agrárprogram kidolgozásának szükségességét. Két alkalommal is beválasztották az MSZDP agrárpolitikáját formáló országos bizottságba. Ugyanakkor nem feledkezett meg a föld nélküli munkások, napszámosok, cselédek és kubikosok kedvezőbb munkafeltételei megteremtéséről, valamint a jobb bérek eléréséről. 1910–1915 között az Országos Munkásbiztosító Pénztár tisztviselője. 1912-ben közreműködött a Munka Földmunkás Termelőszövetkezet létrehozásában, ahol ügyvezető elnökké választották. 1915-ben behívták katonának, és csak 1918 nyarán tért vissza az orosz frontról. Újra bekapcsolódott a földmunkás-mozgalomba.

Az 1918. évi karácsonyi kongresszuson a Földmunkások és Kisbirtokosok Szövetsége titkárává választották, s továbbra is a *Világszabadság* szerkesztőségének a tagja maradt. A Tanácsköztársaság idején az Országos Birtokrendezési Tanács tagja, s a földkérdés körüli szenvedélyes vitában – a kártalanítás nélküli köztulajdonba vételt ellenezve – ismét a földosztás szükségessége mellett foglalt állást. Ellenzéki álláspontja ellenére a Szövetséges Központi Intézőbizottság tagja. 1919 augusztusában a Peidl Gyula vezette szakszervezeti kormányban földművelésügyi miniszter. A zűrzavaros 1919–1920-as évben rövid ideig az anyapárttól elszakadt Csizmadiát követte, ám 1920 elejétől már a földmunkásszövetség működésének helyreállításán dolgozott, amelynek mindvégig vezető titkára maradt. Már 1920 márciusában új agrárprogram kidolgozását sürgette a *Földművesek Lapjában*, mondván, hogy a földhöz jutás és a kistulajdonosok szaporítása a kor követelménye, „mert a föld a földművesnek nemcsak munkaeszköze, hanem megélhetésének és egyéni függetlenségének nélkülözhetetlen alapja”. A földbirtok felső határát – az 1918 őszi elfogadott rendelkezések szerint – 200 holdban szabta volna meg. Lényeges felismerése volt, hogy a falusi nincstelenségben és szegényekben nem pusztán a baloldali politikai célok társadalmi bázisát kell látni, hanem tisztázni kell a földtulajdonlás feltételeit és a sikeres gazdálkodás sok egyéb kérdését is.

1924 és 1928 között három kongresszuson is bekerült az MSZDP Országos Vezetőségébe, majd az 1929. májusi kongresszuson az ellenőrző bizottságba. Az MSZDP 1930-as agrárprogramját az ő vezetésével dolgozták ki. Szeptemberi, kongresszusi előadói beszédében leszögezte, hogy az ország demokratizálásának legfontosabb feltétele a nagybirtokrendszer megszüntetése. A kisajátított földet a legszélesebb kör, a törpe- és kisbirtokosok kapják, ugyanakkor állást foglalt a korszerű szövetkezetek létrehozása mellett is. 1930-tól néhány évig ő szerkesztette a *Föld és Szabadság* című lapot. Az 1930-as években az MSZDP egyik vidéki titkára, s a *Népszava* agrárpolitikai rovatvezetője. A *Népszava* mellett rendszeresen írt a *Szocializmusba* is. 1933-tól a párt országos községpolitikai bizottságának a tagja. Ennek ellenére némileg háttérbe szorult a párt másik agrárpolitikusa, Szeder Ferenc

mögött. Az 1939. évi kongresszuson a vidéki titkárok egy csoportjával együtt ellenzéki programmal lépett fel. 1942-től részt vett a Mónus Illés vezette Szocialista Munkaközösség programalkotó munkájában. A német megszállás után, 1944. március 26-án letartóztatták, de Szeder Ferencnek, az SZDP főtitkáranak a közbenjárására kiszabadult. Részt vállalt a szociáldemokrata ellenállási hálózat tevékenységében. Szálasi Ferenc hatalomátvétele után bujkálnia kellett.

1945-ben, a front átvonulása után nyomban bekapcsolódott a pártmunkába és a közéletbe. 1945. április 2-án a fővárosban delegáltak az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. Ugyancsak áprilistól az Országos Földbirtokrendező Tanács tagja, május 6-tól a Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetsége elnöke. Június 23-án a Szociáldemokrata Párt vezetése megbízta a szövetkezeti mozgalom irányításával, s az év végétől a Mezőgazdasági Szövetkezeti Központ igazgatóságának az alelnöke lett. Közben néhány hónapig kormánytag, július 5-től földművelésügyi politikai államtitkárként a szervezési és személyi ügyeket felügyelte, emellett fő figyelme a földreform végrehajtására irányult. 1945. november 4-én Szolnok megyében nemzetgyűlési képviselővé választották, s az új kormány megalakulásával, november 23-án államtitkári megbízatása megszűnt. 1946-ban az SZDP központjában osztályvezetőként az agrárpolitika kidolgozásával foglalkozott; a párt agrárlapját, a *Föld és Szabadság*ot szerkesztette. 1945–1946-ban ugyancsak ő volt a szerkesztője a *FÉKOSZ Dózsa Népe* címmel kiadott lapjának. Több elméleti munkájában – Szocializmus és parasztság. Új agrárpolitika a magyar demokráciában – körvonalazta a jövő mezőgazdaságának alternatíváit. 1946 elején részt vett a francia földmunkások kongresszusán, tanulmányozta a francia paraszti gazdaságok rendszerét. Tapasztalatai alapján hazatérése után kidolgozott egy korszerű mezőgazdasági fejlesztési tervet. 1947-től a földmunkásszövetségben már csak intézőbizottsági tag.

1947. augusztus 31-én ismét Jász-Nagykun-Szolnok megyében szerzett mandátumot. Az 1947–1948. évi költségvetési vitában a földművelésügyi tárca előirányzatának részletes tárgyalásakor két alkalommal is szót kért. Először a mezőgazdaság nemesítési és fajtakísérleti rendszere számára, a korábban oly híres intézmények háborús kárait felsorolva kért több kormányzati támogatást. Második hozzászólásában az állattenyésztés ügyeiről beszélve kijelentette, hogy állattartás nélkül lehetetlen a sikeres gazdálkodás. Nem támogatta a két munkáspárt kommunisták által sürgetett egyesítését, de a pártcsatározásokban nem vett részt. 1948. február–márciusban mégis összes tisztségéből leváltották, április 26-án mandátumától is megfosztották.

1950. június 21-én koholt vádak alapján letartóztatták, és még ez év szeptemberében, mint a Kálmán József és társai per tizenharmadrendű vádlottját, tizenöt évi fegyházra ítélték. 1955. augusztus 18-án egyéni kegyelemmel szabadult. A Legfelsőbb Bíróság az 1956. augusztus 9–10-i per-újrafelvételei tárgyaláson bűncselekmény hiányában felmentette.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1946).

Fő művei: A földmunkásmozgalom története. Bp., 1926.

Mit akarunk? A Magyarországi Szociáldemokrata Párt agrár-programjának magyarázata. Bp., 1930. Kis történelem a szociáldemokrata földmunkásmozgalom 50 éves múltjáról. Bp.,

1946. A szocializmus és a parasztság. Bp., 1946. Szocializmus és magántulajdon. Bp., 1947.

Irodalom: Strassenreiter Erzsébet: Takács József. Életutak. Bp., 1988.

H. L.–K. Zs.–M. K. J.

TAKÓ KÁROLY

Kerta, Veszprém vármegye, 1899. szeptember 10. – Kerta, Veszprém megye, 1982. február 17.

Szociáldemokrata Párt

Veszprém vármegye

A római katolikus vallású Takó István napszámos, földműves és Nagy Anna gyermeke. Három testvére született: István az első világháborúban elesett, Imre csendőr, majd 1945 után földműves-szövetkezeti alkalmazott volt, Ilona gyermekkorában elhalálozott. 1920-ban szülőfalujában feleségül vette Varga Máriát (1900–1985). Négy leányuk – Anna (1920), Mária (1922–1992), Erzsébet (1926–1998) és Ilona (1929) –, továbbá egy fiuk, Károly (1933) született.

Hat elemi osztályt és ezüstkalászos gazdatanfolyamot végzett. Apja mellett kezdett dolgozni. Részt vett az első világháborúban, leszereléséig a szerb fronton harcolt. A Tanácsköztársaság idején vöröskatona volt, rendfenntartó feladatokban vett részt; a kommün bukása után mégis őrizetbe vették, egy ideig Devecserben tartották fogva. Szabadulása után csendőri felügyelet alá került. Az 1921. évi földosztáskor kapott 2 kat. holdon, illetve ugyancsak 2 kat. holdnyi bérelt földjén gazdálkodott, emellett napszámban is vállalt munkát. 1940-ben ismét behívták katonának, részt vett az erdélyi bevonulásban. 1943-ban, mint politikailag megbízhatatlant, nyilvántartásba vették.

1945-ben belépett a Magyar Kommunista Pártba. A helyi földigénylő bizottság tagja. A földosztás során maga is kapott 7 kat. hold földet, ezen gazdálkodott, majd birtokával,

alapító tagként, 1949-ben belépett a termelősövetkezetbe. 1946-ban a helyi pártvezetéssel való ellentéte miatt a szociáldemokratákhoz csatlakozott. Az 1947. augusztus 31-én megrendezett országgyűlési választásokon a Szociáldemokrata Párt Veszprém vármegyei listáján pótképviselő lett. 1948. április 26-án – a mandátumáról lemondott Visnyei Sándor helyett – behívták a törvényhozásba. A pártfúzió után átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába.

Mandátumának lejáta után a kertai Vörös Csillag Mezőgazdasági Termelősövetkezetben dolgozott. 1950-ben tsz-elnök, majd párttitkár lett. 1952-től a termelősövetkezet vezetőségét segítette tanácsaival; az 1950-es évek első felében az Országos Termelősövetkezeti Tanácsba is beválasztották. 1956 végén csatlakozott a Magyar Szocialista Munkáspárthoz. Az újjászervezett Jóbarátság MGT SZ-ben kapott munkát; állatnyésztési ágazatvezetői beosztásból nyugdíjazták. Továbbra is részt vett lakóhelye közéletében és a Hazafias Népfront tevékenységében. 1963 és 1970 között tanácsstag volt Kertán.

Kitüntetései: Magyar Népköztársasági Érdemérem arany fokozat (1951); Tanácsköztársasági Emlékérem (1959); Felszabadulási jubileumi Emlékérem (1970); Munka Érdemrend ezüst fokozat (1970).

Sz. R.

TAKSONYI JÁNOS

Szekszárd, Tolna vármegye, 1887. március 1. – Szekszárd, Tolna megye, 1974. július 27.

Független Kisgazdapárt

Baranya és Tolna vármegyék Pécs törvényhatósági jogú várossal

Kisparaszti családból származott. Szülei, Taksonyi János és Geiszhauer Rozália 6 kat. holdon gazdálkodtak, főleg szőlőtermesztéssel foglalkoztak. Római katolikus vallású volt. 1910-ben Szekszárdon feleségül vette Heimann Erzsébetet (1893–1964), egy 6 kat. holdas szegényparaszt leányát. Két

gyermekük született, János (1910–1999) földműves, Erzsébet (1920) könyvelő lett.

Négy elemi és egy polgári osztályt végzett. Fiatal korában napszámosként dolgozott, és részes aratást vállalt uradalmi földeken. Az első világháborúban a 44. gyalogezred ör-

vezetőjeként Szerbiában és Olaszországban, Doberdónál harcolt. Hazatérte után kishaszonbérletbe vett 6 kat. hold földet, emellett az örökölt 5 kat. hold szántón és 1 kat. hold szőlőben gazdálkodott.

1920 után, a konszolidációt követően bekerült a vármegyei törvényhatósági bizottságba és Szekszárd város képviselő-testületébe. Később az Alsó-dunántúli Mezőgazdasági Kamara tagja és a Szekszárdi Kisgazdák Egyesületének a titkára. 1930-ban bekapcsolódott kibontakozó ellenzéki kisgazdamozgalomba, belépett a Független Kisgazdapártba, 1931-ben a helyi szervezet elnökévé és a szekszárdi választókerület kisgazdapárti szervezete alelnökévé választották. Egy ideig ellátta a vármegyei központ titkári teendőit is. Nagy szerepe volt a Tolna vármegyei szervezetek kiépítésében. Részt vett az 1930-as évek választási küzdelmeiben. 1939-ben a tamási egyéni választókerületben az FKGP képviselőjelöltje volt, de a szavazatok 16,13 százalékával alulmaradt Jandl Lajos nyilaspárti jelölttel szemben. A Tolna vármegyei listán sem sikerült a parlamentbe kerülnie. 1941-ben azok közé tartozott, akik megalakították a Magyar Parasztszövetséget; ő vezette a Tolna vármegyei szervezetet.

1945 tavaszán, a háború befejezésével közéleti aktivitása mit sem csökkent. Pártja képviseletében delegálták a Szekszárdi Nemzeti Bizottságba, és a helyi képviselő-testület tagjai közé. 1945. június 24-én Tolna vármegye képviseletében beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe, majd július 7-től a vármegyei törvényhatósági bizottság tagja. 1945. augusztus 20-án bekerült az FKGP Országos Intézőbizottságába. Szeptember 1-jétől a Tolna vármegyei pártszervezet alelnö-

ke, 1947. decembertől elnöke. 1945. november 4-én az FKGP Baranya és Tolna megyei listájáról újból bejutott a törvényhozásba, tagja lett a politikai bizottságnak. 1946. szeptember 7-én az FKGP PB tagjává választották. Nagy Ferenc és Kovács Béla környezetéhez tartozott. 1947. január 20-tól a parlament parasztképviselőiből álló „parasztblokk” elnöke; ellenállt a kommunisták azon követelésének, hogy a kormánykoalícióhoz nem tartozó parasztképviselőket zárják ki az alkalmi szövetségből. 1946–1947-ben a Magyar Parasztok Termelő-, Értékesítő, Beszerző és Fogyasztási Szövetkezete igazgatósági tagja. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a Baranya és Tolna megyei listáról ismét mandátumot szerzett. 1947. szeptember 12-től 1948. április 17-ig az FKGP egyik alelnöke. 1948 elejétől egyre kevésbé értett egyet a pártvezetés balrafordulásával, ezért 1948. április 26-án lemondott a mandátumáról – ezt 1948. április 28-án jelentették be a parlamentben –, majd május 11-én a megyei pártelnöki tisztségről.

Visszavonulása után hazament gazdálkodni. A termelőszövetkezet 1950-ben átvette a földjét, de 1 kat. hold szőlőt háztáji gazdaságként visszakapta. 1956 októberében részt vett a kisgazdapárt újjászervezésében, az október 31-i alakuló ülésen az FKGP szekszárdi szervezetének az elnökévé választották; ismét bekapcsolódott a megye és a város irányításába. 1960-ban belépett a termelőszövetkezetbe, 1964-ben a tsz öregségi járadékosaként vonult nyugdíjba. Ezután a szőlőjében gazdálkodott.

Kitüntetései: Munka Érdemrend arany fokozat (1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

V. I.–V. V.

TAR KÁLMÁN

Tarcsapuszta, Szentlőrinc, Baranya vármegye, 1906. június 22. – Pécs, 1981. június 8.

Független Kisgazdapárt

Baranya és Tolna vármegyéék Pécs törvényhatósági jogú várossal

Szülei, Tar Ferenc és Szél Katalin cselédek voltak a tarcsapusztai Esterházy hercegi uradalomban. Római katolikus vallású. 1930-ban megnősült, felesége Schweicner Anna (1914–1933), egy szegényparaszt leánya. Házastársa korai halála után, 1935-ben újra megházasodott, második felesége, Kanizsai Erzsébet szintén szegényparaszti családból származott. Gyermekei közül Kálmán (1931–1973) agronómusként dolgozott, Ferenc (1933) forgácsoló csoportvezetőként, Erzsébet (1936) anyagbeszerzőként ment nyugdíjba.

Hat elemít, majd 1951–1953-ban mezőgazdasági technikumot végzett. Tizennégy éves korától a tarcsapusztai uradalom nagybérleijénél, Mándi Sándornál dolgozott: borjűgondozó, 1925-től kocsis, 1927-től tehenész. 1928-ban kinevezték

első tehenésznek; ez az állás nagyobb komenciával járt. 1931 novemberétől Mándi kerteszpusztai birtokán lett tehenészgazda. Miután özvegyen maradt, visszakérült Tarcsapusztára, ahol szintén tehenészgazdaként alkalmazták. Ebben a beosztásban dolgozott a második világháború végéig.

1945-ben, a földreform során 12 kat. hold földet kapott. A szentlőrinci földigénylő bizottság tagja, majd 1946-ban a Tarcsapusztán megalakult földigénylő bizottság elnöke. Közvetlenül a háború után belépett a Független Kisgazdapártba. (Előtte, mint uradalmi cseléd, semmilyen pártnak nem lehetett tagja, mert elbocsátották volna.) A baloldalhoz tartozott, ezért a pártban hosszú ideig mellőzték. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a Baranya és Tolna megyei vá-

lasztókerületben pótképviselő lett; Bárányos Károly mandátumáról való lemondása után, 1948. november 16-án behívták a törvényhozásba.

Képviselősege lejártával tehenész csoportvezetőként helyezkedett el a Szentlőrinci Tangazdaságban. Juttatott földjét 1951-ben leadta a tangazdaságnak. A nagyüzemi gazdálkodást tartotta célszerűnek, s erről egy pécsi lapban vezércikke is megjelent A parasztság jövője a táblás gazdál-

kodás címmel. 1956 őszén semmilyen politikai megmozdulásban nem vett részt, ennek ellenére állásából elbocsátották. 1957-ben Budapesten, a Szekérfuvarozó Vállalatnál istállóőrként vállalt munkát. 1958-tól állattenyésztési brigádvezető a Baranya megyei Bikali Állami Gazdaságban, innen ment nyugdíjba 1966-ban. Tarcsapusztán nyúltenyésztéssel egészítette ki jövedelmét.

V. I.–V. V.

TASLER LAJOS

Igrice, Zala vármegye, 1897. január 23. – Zalaigrice, Zala megye, 1967. június 20.

Demokrata Néppárt

Zala vármegye

Tasler János gazdálkodó és Zob Mária idősebb gyermeke. Húga, Teréz (1919–1992) háztartásbeli volt. Római katolikus vallású. 1924-ben Szentpéterúr községben nősült meg, felesége, Horváth Anna (1900–1970) gyermeküket nevelte. Leányuk, Gabriella (1934) háztartásbeli.

Az elemi iskola után a családi gazdaságban dolgozott, később 20 kat. holdas birtokán önálló gazdálkodásba kezdett. 1915 októberében behívták katonának; három éven keresztül frontszolgálatot teljesített, tizedesi rendfokozattal szerelték le. Falujában tekintélyes gazdának tartották, ezért 1926-ban két esztendőre megválasztották községi bírónak.

1931-ben belépett a Független Kisgazdapártba, a zalaigricei pártszervezet vezetője lett. Az 1935. és az 1939. évi választásokon pártja választási főkortese a pacsai választókerületben. Politikai aktivitása miatt az államhatalommal is szembekerült, a nagykanizsai közigazgatási bíróság – több társával együtt – 20 pengő pénzbüntetésre ítélte, mert megszegte a választási elírásokat. 1934-ben a Zala megyei törvényhatósági bizottság rendes tagja lett, emellett közéleti szerepet vállalt az Alsó-dunántúli Mezőgazdasági Kamarában. A második világháborúban megszakításokkal több évig katonáskodott.

1945. március 28-án hazatért, falujában megválasztották a nemzeti bizottság elnökének. Újjászervezte az FKGP pacsai

járási szervezetét, járási elnök és a megyei választmány tagja. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon az FKGP Zala megyei listáján indult, pótképviselő lett. A következő években az országos nagyválasztmány tagja volt, 1947 nyarán ismét képviselőnek jelölték. Ennek ellenére 1947 júliusában a Demokrata Néppárthoz csatlakozott, és az augusztus 31-i választásokon új pártja zalai listáján országgyűlési mandátumot szerzett. Az újjgazdák telekkönyvezése tárgyában interpellációt nyújtott be a földművelésügyi miniszterhez. Az MDP egyik képviselőjének kezdeményezésére 1948. június 17-én az összeférhetetlenségi bizottság vizsgálatot indított ellene, mert a bejelentő szerint a Magyar Élet Pártja titkára volt. A parlamenti ciklus végéig ügyét nem zárták le, de a beszerzett írásos tanúvallomások cáfolták a vádat.

1949 májusától a tsz-szervezés után meghagyott 10 kat. holdján gazdálkodott. 1952. július 24-én letartóztatták, a zalaegerszegi börtönbe, majd a várpalotai internálótáborba vitték, ahol egy évig őrizték. Hogy a további zaklatásokat elkerülje, 1953. évi szabadulását követően is az erömű raktárosa maradt. Hazakerülése után, a közélettől teljesen visszavonulva, a termelőszövetkezetben vállalt munkát, nyugdíjazásáig raktárosként dolgozott. Szegényes megélhetést biztosító jövedelmét háztáji földje művelésével egészítette ki.

Sz. R.

TÉLI LAJOS

Szentes, Csongrád vármegye, 1907. május 12. – Szentes, Csongrád megye, 1984. május 12.

Szociáldemokrata Párt

Csongrád és Csanád vármegyék Szeged és Hódmezővásárhely törvényhatósági jogú városokkal

Felmenői több nemzedékre visszamenően mezőgazdasági munkások, cselédek és napszámosok voltak. Apja Téli Sándor, anyja Vass Eszter. Családjá református vallású.

A hat elemi elvégzése után kitanulta a kosárfonó mesterséget. Vizsgáit 1926-ban tette le. 1945 előtt mezőgazdasági munkásként, kubikosként és kosárfonóként dolgozott. 1929-ben kapcsolatba került a szociáldemokrata mozgalommal, 1934–1944 között a szentesi pártszervezet vezetőségi tagja. 1938-ban csatlakozott a földmunkás-szakszervezethez.

1944. december 18-tól az Ideiglenes Nemzetgyűlés képviselője. Szentes felszabadítását követően bekerült a nemzeti bizottságba és a városi képviselő-testületbe is. 1949-ig a földosztáskor kapott 5 kat. hold földjén gazdálkodott. 1947-ig az Országos Földbirtokrendező Tanács, 1951-ig a Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetsége, illetve a Dolgozó Parasztok és Földmunkások Országos Szövetsége országos elnökségi tagja. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a Csongrád és Csanád megyei listán pótképviselő lett. 1948. április 26-án Takács Ferenc helyére behívással került a törvényhozásba. 1948. júniusban átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába.

1949–1951 között mezőgazdasági munkás. 1951-től részt vett a kisipari szövetkezeti mozgalom szervezésében, 1953-ban a Szentesi Háziipari Szövetkezet elnökévé választották. 1956 októberében megfosztották tisztségétől, de 1957-től ismét a szövetkezet elnöke lett. 1956 végén belépett a Magyar Szocialista Munkáspártba; Szentes II. kerületi szervezetének lett a titkára. 1957-től az MSZMP városi bizottságának a tagja. 1967. évi nyugdíjazása után a háziipari szövetkezet párttitkára, a Mezőgazdasági, Erdészeti és Vízügyi Dolgozók Szakszervezetének városi elnöke.

Kitüntetései: Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Munka Érdemrend ezüst fokozat (1969), arany fokozat (1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

B. M.—H. J.—Z. K.

TERNAY ISTVÁN

Kassa, 1894. június 16. – Stuttgart, Német Szövetségi Köztársaság, 1987.

Független Magyar Demokrata Párt

Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyék

Római katolikus vallású. Képviselősege idején házasságban élt, gyermeke nem született. Középiskolai tanulmányai után gimnáziumi és kereskedelmi érettségit tett.

A két világháború közötti időben bejárta egész Európát, német, olasz és francia nyelven beszélt. A második világháború után belépett a Független Kisgazdapártba. 1945 októberében a párt Szabolcs vármegyei szervezetének a pártigazgatója. 1945. november 4-én a Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyei választókerületben nemzetgyűlési képviselővé választották. 1946. március 12-én az FKGP Elnöki Tanácsa a munkáspártok nyomására tizenkilenc társával együtt koalíció- és kommunistaellenes magatartása miatt kizárta a pártból, de mandátumát megtarthatta. Részt vett a Magyar Szabadság Párt megalapításában, a *Holnap* szerkesztője lett, megválasztották a párt Szabolcs megyei szervezete elnökévé. A párt feloszlása után, 1947 nyarán átlépett a Balogh István páter vezette Független Magyar Demokrata Pártba, s annak Szabolcs és Szatmár-Bereg megyei listáján 1947. augusztus 31-én

ismét mandátumhoz jutott. 1946–1947-ben tagja volt a Tűzharcosok és Katonaviseltek Termelő-, Beszerző és Értékesítő Szövetkezete Igazgatóságának.

1947. október 9-től P. Ábrahám Dezső frakcióvezető mellett a képviselőcsoport vitarendezője. Három alkalommal is interpellált; először, november 3-án Nyíregyháza megyei város törvényhatósági jogú várossá nyilvánítását, majd a balkányi kiskirályok megfékezését kérte a belügyminisztertől; végül az egyetemi klinikák jobb ellátását sürgette a vallás- és közoktatásügyi miniszternél. Nyíregyháza ügyében élt a szonválasztás jogával, és megállapította, hogy Rajk László belügyminiszter „úgy válaszolt, hogy nem válaszolt”, legalábbis arra nem, hogy Nyíregyháza, az ország harmadik legnagyobb megyei városa, Kelet-Magyarország kereskedelmi-pénzügyi központja miért nem részesülhet legalább olyan elbánásban, mint Békéscsaba. A belügyminiszter választát emiatt „nem vette tudomásul”. Az 1947–1948. évi költségvetési vitában pártja nevében sürgette, hogy a kultusztárca „a demokrácia leg-

fontosabb területét irányító minisztériumként” a tervezettnél jóval több támogatást kapjon. 1948. május 26-án az FMDP, máig tisztázatlan okok miatt, kizárta soraiából, egy ideig pártton kívüli képviselőként még bejárt az Országgyűlésbe.

1948. augusztus 19-én illegálisan Ausztriába távozott, ezért 1949 januárjában megfosztották állampolgárságától. Az Országgyűlés március 11-én – mivel már nem volt magyar állampolgár – megszüntnek nyilvánította képviselői mandátumát. 1948 végén Svájcba költözött. 1951-től 1958-ig újságíró Sao Paulóban, dél-amerikai magyar lapokba írt. 1958-ban visszatért Európába, a Német Szövetségi Köztársaságban te-

lepedett le, itt élt haláláig. Német lapoknak dolgozott, emellett regényei jelentek meg. A német–magyar barátság előmozdításáért 1964-ben magas nyugatnémet kormánykitüntetést (Szövetségi Érdemkereszt I. osztály) kapott.

Fő művei: Fürstprimas von Ungarn. Kardinal Mindszenty, seine Menschlichkeit, sein Weg, sein Schicksal. Paderborn, 1960. Das Kämpfende Ungarn. Ein Dokumentararbeit über den Freiheitskampf Ungarns seit 1945. Essen, 1961. Die Freundin des Ministers. Regény. Essen, 1961. Hallo... wer spricht? Regény. Essen, 1962. Susanne und Paris. Regény. Essen, 1963.

V. I.–V. V.

TISZA JÓZSEF

Szolnok, Jász-Nagykun-Szolnok vármegye, 1914. február 27. – Budapest, 1980. november 21.

Magyar Kommunista Párt

Jász-Nagykun-Szolnok vármegye

Édesapja, Tisza Ferenc zsidelykészítőként egy fatelepen dolgozott. Édesanyja Török Borbála. A római katolikus vallású családban tizenhárom gyermek született, közülük öt maradt életben. A családfő 1919-ben, tizenkét évig tartó súlyos betegség után elhalálozott. A családfenntartás gondja ettől kezdve a mosónő édesanyjára és az idősebb testvérekre hárult. Nős volt, két gyermeke – Vera (1950) és József (1952) – született.

Életére 1895-ben született Antal bátyja volt a legnagyobb hatással, aki illegális kommunistaként előbb az MSZDP, majd a Magyarországi Szocialista Munkáspárt szolnoki vezetője volt. 1932-ben a Szovjetunióba távozott, 1938-ban letartóztatták, koncepciós perben elítélték és 1941-ben kivégezték.

A népiskola hat osztályának elvégzése után maga is bekapcsolódott a különböző akciókba, aláírást gyűjtött a választásokra, röplapokat terjesztett. A gyakran őrizetben lévő bátyja helyett a családtagok végezték a mozgalmi munka egy részét. Ebben az időben Szolnokon igen aktív volt az illegális kommunista párt, a sorozatos lebukások ellenére többször is sikerült a szervezkedést újraindítani. Ő maga 1932-ben csatlakozott a KMP-hez, részt vett a sajtótermékek terjesztésében és a Vörös Segély munkájában. 1933. február 12-én letartóztatták, s mint a szolnoki kerületi bizottság egyik vezetőjét nyolc hónapi fogházbüntetésre ítélték.

1935. júniusi szabadulása után a fővárosban maradt, s a Polatsek-féle fatelepen helyezkedett el. Belépett a fámunkások szakszervezetébe, sztrájkokat, tüntetéseket és szemináriumokat szervezett. Az illegális mozgalomban való részvétele miatt kitiltották munkahelyéről. 1937-ig vagonrakodó munkás volt. Ekkor katonai behívót kapott, 1939 szeptemberében szerelt le. Ezután folytatta a szakszervezeti és az illegális párttevékenységet. 1940. áprilisban újból letartóztat-

ták, az eljárás során illegális sajtótermék terjesztéséért egy évig tartó, fogházban letöltendő szabadságvesztésre ítélték. 1943. novemberi szabadulása után rejtőzködni kényszerült. 1944 áprilisában behívták, és a keleti frontra vezényelték. Szeptemberben kalandos szökéssorozat résztvevője: előbb megszökött magyar csapattestétől, azután a németektől, az ukrán nacionalista partizánoktól, majd ismét a magyaroktól. Végül a szovjetekhez került, akik a front mögé küldték, ahol önként jelentkezett egy ideiglenes gyűjtőhelyen. Itt talált rá egy kommunista káderek után kutató MKP-megbízott, aki igazolta, és magával vitte Orosházára. Bekapcsolódott a rendfenntartásba, a közellátás szervezésébe és a helyi politikai életbe. Szolnok felszabadítása után, 1944. október közepén a központi vezetőség megbízásából szülővárosába ment, hogy szervezze meg a kommunista párt helyi szervezetét.

1945. január 11-től az MKP Szolnok városi titkára, átmenetileg vármegyei vezetője is. 1946-ban a fővárosban elvégezte a hat hónapos pártiskolát. Az 1945. november 4-i választásokon Jász-Nagykun-Szolnok vármegyében pótképviselő lett. Vidor Győző visszahívása után, 1946. november 28-tól nemzetgyűlési képviselő. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon újból korábbi választókerületében szerzett mandátumot. Az 1948. júniusi pártegyesítéstől a Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei MDP-bizottság titkára. 1949 februárjában a Magyar Függetlenségi Népfront megyei titkárává választották, majd a májusi országgyűlési választásokon megyéjében harmadszor is mandátumot szerzett. Nyugalomban vonulásáig folyamatosan Szolnok megye parlamenti képviselője.

1950. február 23-ig volt megyei párttitkár, mert ekkor saját kérésére Budapestre helyezték, mivel felesége már korábban a Dolgozó Parasztok és Földmunkások Országos Szö-

vetsége központjába került. 1952. augusztus 30-ig az MDP KV mezőgazdasági osztályának helyettes vezetője, majd 1952. november 14-ig az Országos Tervhivatal elnökhelyettese. Ekkor kinevezték begyűjtési miniszterré. E megbízatása alól betegsége alatt, 1954. július 6-án felmentették. Ezután hosszú ideig feladat és munka nélkül maradt, csak 1955. augusztus 1-jével nevezték ki az Országos Termelőszövetkezeti Tanács titkársága vezetőjévé.

1956. november 4. után újra Szolnok megyébe küldték, 1957. április végéig a Magyar Szocialista Munkáspárt központi megbízottja. Ekkor visszatért a fővárosba, és a termelőszövetkezeteket felügyelő testület titkáráként folytatta

korábbi munkáját. Az 1958-ban összehívott Országgyűlésben a mezőgazdasági bizottság elnökhelyettesévé választották. 1967-ben egészségi állapotára hivatkozva nyugdíjba vonult, de társadalmi munkásként továbbra is számítottak rá a központi bizottság mezőgazdasági osztályán.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend kiskeresztje (1948); Munka Érdemrend arany fokozat (1964, 1967, 1970, 1974); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Magyar Népköztársasági Érdemrend IV., V. fokozat.

Hu. L.

TOKAJI JÓZSEF

Debrecen, 1896. december 29. – Debrecen, 1962. május 5.

Szociáldemokrata Párt

Hajdú és Bihar vármegyék Debrecen törvényhatósági jogú várossal

Apja Tokaji István ácssegéd; négy évig vezetőségi tag volt a Magyarországi Építőmunkások Országos Szövetsége debreceni csoportjában. Anyja Szabó Julianna. Református vallású. 1920-ban szülővárosában megnősült, felesége Szauer Ilona Júlia (1897).

Az elemi iskolát Debrecenben végezte. Szakmát akart tanulni, de 1915-ben tanulmányait meg kellett szakítania, mert katonai behívót kapott. Három évig frontszolgálatot teljesített, 1918-ban sebesülten tért haza. Felépülése után a Magyar Államvasutak debreceni üzemegységében, a vagongyárban helyezkedett el mint ácssegéd. Később bognárként dolgozott.

1944 végén, a város felszabadítása után részt vett a vasútvonalak helyreállításában, a vagonok újjáépítésében, ezért megkapta a Közlekedési Minisztérium újjáépítési jelvényét. Belépett a Szociáldemokrata Pártba, szemináriumot végzett, megválasztották bizalminak. A vagongyári üzemi bizottság tagja, majd alelnöke; a bognársoport vezetője volt. Az 1947. augusztus 31-én megrendezett választásokon pártja a Hajdú és Bihar megyei választókerületben indította, pótképviselő lett. Behívására 1948. április 26-án került sor, a mandátumáról lemondott Szamay Lajos helyét foglalta el a törvényhozásban. A pártegyesítéskor az MDP tagja lett. Vállalatvezetőként ment nyugdíjba.

Sz. R.

TOMASOVSKI ANDRÁS

Nyíregyháza, Szabolcs vármegye, 1904. április 4. – Nyíregyháza, Szabolcs-Szatmár megye, 1966. június 8.

Nemzeti Parasztpárt

Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyék

Apja, Tomasovszki András (1873–1973) evangélikus vallású földműves kisbirtokos; anyja Márvölgyi Ilona (1876–1960) háztartásbeli. Testvérei: Ilona (1901–1983) háztartásbeli és (később Tamáska) János (1916) tanító, aki bátyjához hasonlóan színtén tagja volt a Nemzeti Parasztpártnak. Nős, felesége Sajben Erzsébet háztartásbeli. Két leányuk született, Erzsébet és Julianna.

Hat elemi, később mezőgazdasági szakiskolát végzett. Egész életét Nyíregyháza mellett, egy tanyán élte le. 1926-tól apjától örökölt 6, majd 1945-től 13 kat. holdra kiegészült földjén gazdálkodott.

A helyi olvasóköri kezdett el érdeklődni a politika iránt, főként a *Népszavából* tájékozódott. 1931-től a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja. A népi mozgalomhoz minde-

nekelőtt Veres Péter és Szabó Dezső műveinek megismerése vonzotta. Gyakran állt rendőrségi felügyelet alatt. 1944-ben tanyáján zsidó menekülteket bújtatott.

1945 áprilisában az SZDP-ből átlépett a Nemzeti Parasztpártba, hamarosan megválasztották a nyíregyházi szervezet elnökévé és a Szabolcs megyei választmány tagjává. 1947–1948-ban megyei párttitkár, és ugyancsak 1947–1948-ban tagja a megyei törvényhatósági bizottságnak. A parasztpártban a balszárnyhoz tartozott.

1947. augusztustól a Szabolcs és Szatmár megyei választókerületben megválasztott országgyűlési képviselő. A tanyasi tanítók helyzetének javítása érdekében interpellációt nyújtott be a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez. Megyei veze-

tőtársaival 1948 szeptemberében memorandumot szerkesztett az erősödő sztálinista politika, az MDP mind nagyobb befolyása, a parasztpárt egyre szembeűnőbb elszorvasztása ellen, amiért a pártvezetés azonnal felfüggesztette tagságát.

1949-ben belépett az általa alapított Új Élet Termelőszövetkezetbe; a következő évben megválasztották elnöknek. 1960 és 1965 között adminisztrátor a tsz nagycserkeszi irodáján. Az 1960-as években városi és megyei tanács tag; e tisztségekre történt jelölését az 1950-es években még visszautasította.

Kitüntetései: Munka Érdemrend (1955); Szocialista Munkáért Érdemérem (1960).

B. P.

TÓTH ENDRE

Teke, Kolozs vármegye, 1902. augusztus 10. — Budapest, 1962. december 13.

Nemzeti Parasztpárt

Országos lista

Apja Tóth Endre jegyző, anyja Tavaszi Mária. Református vallásban nevelkedett. 1950-ben a fővárosban nősült meg, felesége Epstein Erzsébet (1913–1987). Gyermekek nem születtek.

Az elemi iskolát szülőfalujában végezte, majd a besztecei német, illetve a kolozsvári és a szászvárosi magyar gimnáziumban folytatta tanulmányait. 1924-ben elvégezte a Magyar Királyi József Műegyetem közgazdasági karán a negyedik évfolyamot. 1925-ben Debrecenben jogi doktorrá avatták. 1931-től előbb Budapesten, majd Debrecenben ügyvéd mellett vállalt munkát, közjegyzői feladatokat látott el. 1932–1933-ban ösztöndíjas volt az amerikai Springfield Főiskolán, ahol közgazdasági tanulmányokat folytatott. Hazatérése után ügyvédi-bírói szakvizsgát tett, ezután kinevezték közjegyzőhelyettesé. Az 1930-as évek óta szoros kapcsolat fűzte a népi írókhoz, különösen Darvas Józsefhez és Veres Péterhez.

1945 februárjában belépett a Nemzeti Parasztpártba. 1945-ben Szeghalmon részt vett a földreform végrehajtásában, közjegyzőként a földigénylő bizottság adminisztrációs vezetője. 1945. júliustól decemberig Komárom-Észtergom megye főispánja volt. Ezután Budapesten közjegyzővé nevezték ki, de néhány hónap múlva lemondott, mert az NPP függetlenített pártfunkcionáriusa lett. 1946-ban bekerült a párt or-

szágos apparátusába; előbb a szervezési, novembertől a sajtó- és propagandaosztály, 1948 áprilisától a gazdasági osztály vezetője volt. 1946-ban a Budapesti Nemzeti Bizottságba is megválasztották. 1947. május 4-től az országos pártvezetőség tagja. 1948. szeptember 14-től a Nemzeti Parasztpárt főtitkár-helyettese és az intézőbizottság elnöke. 1948-tól a pártbíró-ság tagja, előadója, jelentős szerepe volt a párttagság politikai felülvizsgálatában. 1948. november 6-án a parasztpárt végrehajtó bizottsága a Magyar Nemzeti Bank főtanácsosi posztjára jelölte. 1947. április 24-től az NPP kormánypolitikai bizottságának a tagja. Az 1947. évi országgyűlési választásokon a parasztpárt országos listájáról bekerült a törvényhozásba. Mandátumát 1949. május 15. után is megőrizte, akkor a Békés megyei választókerületből jutott be az Országgyűlésbe.

Parasztpárti tagsága 1951-ben szűnt meg; a Magyar Dolgozók Pártjába nem lépett be. 1952-től a Budapest IX. Kerületi Tanács tagja volt, 1954 és 1958 között a tanács végrehajtó bizottsága elnökhelyettese. 1958 után különböző vállalatoknál vállalt állást, halála előtt a Kézműipari Vállalat, illetve az Élelmezési Gépexport Iroda jogtanácsosa volt.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend bronz fokozat (1947); Magyar Népköztársasági Érdemrend IV. fokozat (1950).

Sz. R.

TÓTH FERENC

Keszü, Baranya vármegye, 1906. február 4. – Keszü, Baranya megye, 1983. október 30.

Független Kisgazdapárt

Baranya és Tolna vármegyék Pécs törvényhatósági jogú várossal

Római katolikus vallású, szegényparaszti családból származott. Szülei, Tóth István és Kelemen Éva 3,5 kat. holdon gazdálkodtak. Korán árvaságra jutott, apja 1917-ben, a fronton eltűnt. 1925-ben házasságot kötött, felesége Kajsza Mária. Két fiuk született, Dezső (1925) festő és mázoló, Nándor (1932) mozdonyvezető, mindketten nyugdíjasok.

Hat elemít végzett. Apja halála után özvegy édesanyjával gazdálkodott, mellette napszámba is eljárt. 1935-ben Perr Viktor katolikus pap révén bekapcsolódott a kisgazdapárti mozgalomba. 1938-ban részt vett a Pécsen rendezett, bizalmas titkárképző tanfolyamon. Vörös Vince oldalán szerepet vállalt az arany- és ezüstkalászos gazdamozgalom megszervezésében. 1944-ben egészségügyi szolgálatra hívták be, kivették a frontra, ahonnan sikerült megszöknie. 1944. október 15-én érkezett haza, s a község felszabadításáig bujkált.

1945 tavaszán, a földreform során 6 kat. hold földet kapott. Bekapcsolódott a Független Kisgazdapárt újjászervezésébe. 1945. március 6-tól a Baranya megyei törvényhatósá-

gi bizottság tagja, a kisgyűlés póttagja. Az Alsó-dunántúli Kisgazdák Termelő-, Értékesítő és Fogyasztási Szövetkezete felügyelőbizottsági elnöki tisztét is betöltötte. Az FKGP-ben a Nagy Ferenc és Kovács Béla vezette paraszti szárnyhoz tartozott. Az 1947. augusztus 31-i parlamenti választásokon a Baranya és Tolna vármegyei választókerületben pótképviselő lett.

1949. január 18-án Czövek Jenő helyére behívták az Országgyűlésbe. 1948 októberétől az FKGP Baranya megyei szervezőtitkára; ő vezette a párttagság revízióját elvégző tisztogatóbizottságot. Az 1949. májusi választásokon felkerült a népfrontlistára, de nem jutott mandátumhoz. A Dolgozó Parasztok és Földmunkások Országos Szövetsége megyei vezetőségi tagja, és a Magyar Függetlenségi Népfront baranyai alelnökévé is megválasztották. Támogatta a mezőgazdaság kollektivizálását, az 1950-es évek elején belépett a helyi termelőszövetkezetbe, s innen ment nyugdíjba. Nyugdíjas éveiben a keszüi római katolikus egyházközség harangozója volt.

V. I.–V. V.

K. TÓTH FERENC

Pusztacsecg, Dévaványa, Jász-Nagykun-Szolnok vármegye, 1907. július 29. – Dévaványa, Szolnok megye, 1971. április 1.

Független Kisgazdapárt

Jász-Nagykun-Szolnok vármegye

Református vallású, módosabb paraszti családból származott. Szülei, K. Tóth Ferenc és Bogyá Terézia 35 kat. holdon gazdálkodtak. 1930-ban házasságot kötött, felesége, Berczi Rozália – egy 20 kat. holdas középparaszt leánya – a háztartást vezette. Gyermekük közül Ferenc (1931) tanár, agrármérnök, a karcagi Magyar–Bolgár Barátság MGTSZ elnökhelyettese volt; Lajos (1931) tanár, agrármérnök, a Szolnoki Takarmánytermelő Rendszernél állt alkalmazásban; Rozália (1936) mezőgazdasági technikusként dolgozott; András (1955) mezőgazdasági gépészmérnök, a Szekszárdi Mezőgazdasági Kombinátban kapott állást.

Hat elemít és téli mezőgazdasági tanfolyamot végzett. 20 kat. hold saját földjén gazdálkodott, s hozzá 40 kat. holdat bérelt a római katolikus vallásalapítvány pusztacsecgi birtokából.

1935-ben belépett a Független Kisgazdapártba, aktívan részt vett a megyei pártéletben. 1937-től a Tiszántúli Mezőgazdasági Kamara tagja. 1940-ben bekapcsolódott a Vörös Vince által Baranyából elindított „kalászos” gazdamozgalom-

ba, az országos előkészítő bizottság tagja. A helyi ezüstkalászos gazdakör megalakulása után társai elnökké választották. 1942-től a Magyar Parasztszövetségben tevékenykedett, bekerült a Szolnok megyei vezetőség tagjai közé.

1947. augusztusban Szolnok megyében elindult az országgyűlési választásokon; pótképviselő lett. 1949. január 25-től, Gálfy Sándor utódként, behívás útján tagja a képviselőháznak. Ugyanaznap bekerült az FKGP Politikai Bizottságába; a párt küldötte az Országos Földbirtokrendező Tanácsban.

Képviselősege megszűnte után tovább gazdálkodott 20 kat. hold földjén, amelyet később felajánlott a helyi állami gazdaságnak. 1951-ben a Tiszántúli Talajjavító Vállalatnál helyezkedett el. Mivel korábbról nagy tapasztalatokkal rendelkezett a szikes talajok javításában, idővel ő lett a vállalat főagronómusa. Közben beköltözött Dévaványára. 1968-ban a talajjavító vállalattól ment nyugdíjba.

V. I.–V. V.

TÓTH JÁNOS

Abda, Győr vármegye, 1904. július 28. – Budapest, 1976. július 12.

Szociáldemokrata Párt

Fejér és Komárom-Esztergom vármegyék Székesfehérvár törvényhatósági jogú várossal

Apja, Tóth Mihály napszámos, majd földmunkás volt, anyja Fléner Viktória. Római katolikus vallásban nevelkedett. Kétszer nősült; első felesége, Burányi Anna (1903–1926) fiatalon meghalt. Két fiuk született, János (1923) és István (1926). Másodszor Kardos Máriával (1918–1983) kötött házasságot; leányuk Viktória (1958).

A hat elemi után bányamunkásként dolgozott. 1945-ben belépett a Szociáldemokrata Pártba, majd csatlakozott a Magyar Bányamunkások Szabad Szakszervezetéhez. Pártja az 1947. augusztus 31-én megrendezett országgyűlési választásokon a Fejér és Komárom-Esztergom vármegyei választókerületben indította; pótképviselő lett. 1948. április 26-án

Borbély János helyére behívták a törvényhozásba. Júniusban átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába. Az 1949. májusi választásokon már nem jelölték, gyári munkásként, majd tisztviselőként helyezkedett el a fővárosban. Később Dorogon dolgozott, a Bányaiipari Dolgozók Szakszervezete tagja. 1956 után belépett a Magyar Szocialista Munkáspártba. 1965-ben mint a Dorogi Szénbányászati Tröszt anyagellátási üzemvezetője ment nyugdíjba. Nyugdíjazása után néhány évig a Dorogi Községi Tanács tagjaként részt vett a helyi közéletben. 1960-ban Bányász Szolgálati Érdemérmert kapott.

Kitüntetése: Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

Sz. R.

TÓTH LÁSZLÓ

Szombathely, Vas vármegye, 1885. október 3. – Szombathely, Vas megye, 1960. június 1.

Demokrata Néppárt

Vas vármegye Szombathely törvényhatósági jogú várossal

Apja Tóth Lajos (1835–1910) szíjgyártómester, anyja Guzmics Erzsébet (1842–1920). Édesapja részt vett Szombathely képviselő-testületének munkájában. Római katolikus vallásban nevelkedett. Testvérei közül Mária (1881–1942) és Anna (1882–1943) háztartásbeli, József (1883–1941) MÁV-főtanácsos volt. 1915-ben szülővárosában megnősült, felesége Schlama-dinger Angéla tanítónő (1891–1972). Két gyermekük született, László (1920–1996) ügyvédként dolgozott, Angéla (1922) nyugalmazott gyógyszerészi asszisztens.

Középiskolai tanulmányait a helyi premontrei gimnáziumban végezte, majd a kolozsvári Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetemen jogi tanulmányokat folytatott. Az ügyvédi szakvizsga után saját irodát nyitott. Az első világháborúban a pozsonyi tüzérezred katonájaként négy éven át az orosz és az olasz fronton harcolt; főhadnagyként szerelt le. A Tanácsköztársaság idején a letartóztatás elől Ausztriába menekült. Hazatérte után bekapcsolódott Szombathely közéletébe, 1932 és 1942 között ő is tagja lett a képviselő-testületnek.

Beválasztották a ferences plébánia egyházközségi tanácsába. A második világháború előtt két alkalommal is elindult a parlamenti választásokon. 1931. augusztus 30-án időközi választáson Szombathelyen a Keresztényszocialista Párt jelöltjeként 44,71 százalékkal, majd 1939-ben a Szombathely–Kőszeg választókerületben párton kívüli programmal, 39,42 százalékot elérve – mindkét esetben a kormánypárti jelölt mögött – a második helyen végzett.

A Független Kisgazdapárt helyi vezetésével kialakult jó kapcsolata révén 1945-ben belépett a pártba. 1947 nyarán, Barankovics István győri, programhirdető beszéde után inkább a szerveződő Demokrata Néppárthoz csatlakozott. Az augusztus 31-i országgyűlési választásokon a Vas vármegyei listáról bejutott a törvényhozásba. Bár mandátumának lejártá után nem politizált, 1950-ben ügyvédi kamarai vizsgálatot indítottak ellene. Ezért 1953 nyarán hivatását feladva nyugdíjba ment, és teljesen visszavonult a közélettől.

Sz. R.

TÓTH LÁSZLÓ

Tápiósele, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1895. június 4. – Szeged, 1958. október 12.

Független Kisgazdapárt

Csongrád és Csanád vármegyék Szeged és Hódmezővásárhely törvényhatósági jogú városokkal

Római katolikus vallású, értelmiségi családból származott, apja Tóth János ügyvéd, anyja Kormuth Sarolta. Szüleit korán elvesztette. 1933-ban feleségül vette Okszáry Jolán Etelkát; három gyermekük született.

1913-ban érettségizett, majd a budapesti egyetem bölcsészkarának hallgatója lett. 1915-ben behívták katonának, 1917-ben orosz hadifogságba esett, Szibériába vitték, majd leromlott egészségi állapota miatt „csererokkantként” hazaengedték. 1919. január 5-én szerelt le. Folytatta tanulmányait, 1919 júniusában bölcsészdoktori címet szerzett. 1919. május 3-tól a Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtára gyakornoka, majd alkalmazottja. 1925-ben a budapesti egyetemen a késő középkori egyetemes történet tárgykörben magántanári címet szerzett. 1925-től 1930-ig ösztöndíjas Rómában; 1926-ig az ottani Magyar Történeti Intézet, majd 1928-tól a Római Magyar Akadémia titkára. 1930-tól ismét az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa, emellett előadó a pesti bölcsészkaron. 1935-ben kinevezték a pécsi Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem egyetemes történeti tanszékére nyilvános rendkívüli, majd 1937-ben rendes tanárnak. 1940–1941-ben a pécsi egyetem bölcsészettudományi karának dékánja. 1940. október 19-én a kolozsvári egyetem tanára lett, majd 1942-től a szegedi egyetem professzora. A front átvonulását szülőfalujában élte át családjával.

1944 novemberétől tagja, majd titkára a helyi nemzeti bizottságnak és a polgárőrségnek. 1945 áprilisában tért vissza Szegedre. Miután igazolták, bekapcsolódott a város közéletébe, belépett a pedagógusok szakszervezetébe. Csatlakozott a Független Kisgazdapárthoz, szeptember 30-tól a szegedi szervezet elnöki tanácsának a tagja. 1945. augusztus 26-án behívták a szegedi törvényhatósági bizottságba. 1946. július 22-től a Szegedi Nemzeti Bizottság elnöke. 1945–1946-ban ismét bölcsészkar dékán, 1946–1947-ben az egyetem rektora; a következő tanévben prorektor. 1946 decemberétől a

Szegedi Kis Újság főmunkatársa volt. Az FKGP balszárnyához, az Ortutay Gyula és Oltványi Imre vezette „O”-csoporthoz tartozott. 1947. augusztus 31-én a Csongrád és Csanád vármegyei választókerületben országgyűlési képviselővé választották. 1948. február 24-én felszólalt az 1947–1948. évi költségvetés részletes vitájában, a kulturális tárca működéséről fejtette ki pártja véleményét. 1947–1948-ban az FKGP szegedi szervezetének az elnöke. 1948. augusztus 1-jétől a *Szegedi Hírlap* főszerkesztője.

1948. augusztus 24-én a Magyar Dolgozók Pártja, arra hivatkozva, hogy fia disszidált, lemondatta a nemzeti bizottság elnöki tisztéről. Októberben képviselői mandátumától is meg kellett válnia, amit 1948. november 16-án jelentettek be az Országgyűlésben. Visszavonult a politikai élettől. 1950 januárjában, saját kérésére, felmentették az egyetemes történeti tanszék vezetése alól, és áthelyezték az egyetemi könyvtárba. Ezután már csak tudományos kutatással foglalkozott. Szakterülete a keresztény középkor, Magyarország és a külföld kapcsolatai és a középkori diplomatika. Számos könyvet, cikket, tanulmányt publikált, egy részük idegen nyelven is megjelent. 1955-ben ment nyugdíjba. Tagja volt a Magyar Történelmi Társulat igazgatói választmányának, a Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaságnak (egy időben másodelnök) és a Magyar–Szovjet Művelődési Társaságnak. Több nemzetközi tudományos szervezet – így a Collegium Cultorum Martynem (Róma), a Scuola Pontifica di Paleografia, a Diplomatica e Archivistica és a Római Magyar Akadémia – tagjai közé választotta.

Fő művei: A pápai udvar lakásviszonyai a XIII. század második felétől a XIV. század közepéig. Bp., 1924. A Garibaldi-émlékkiállítás leíró katalógusa. Zambra Lajossal. Bp., 1932. Tanulmányok a szegénységvita forrásainak történetéhez XXII. János pápa korában. Bp., 1934. Magyarország történelme. Bp., 1944.

V. I.–V. V.

ID. TÓTH LÁSZLÓ

Gyömöre, Győr vármegye, 1900. február 13. – Gyömöre, Győr-Sopron megye, 1964. december 8.

Demokrata Néppárt

Győr-Moson és Sopron vármegyék Győr és Sopron törvényhatósági jogú városokkal

Apja, Tóth Antal (1854–1930) bognármester és 40 kat. holdon gazdálkodó földműves, anyja Bognár Erzsébet (1860–1940). Szülei római katolikus vallásúak voltak. Testvérei: Antal (1886–1917) kocsmáros, Teréz (1887–1892), László (1888–1892), Miklós (1890–1962) gazdálkodó, Sándor (1892–1892), Lajos (1892–1892), Erzsébet (1894–1972) és Teréz (1895–1977) háztartásbeli, Dénes (1897–1897), Gizella (1897–1897), Viktor (1898–1915) gazdálkodó, Géza (1901–1931) orvos, Pál (1902–1902), Margit (1902–1902). 1922-ben szülőfalujában feleségül vette Kovács Rozáliát (1900–1985). Gyermekük: László (1923–1947) földműves, Zoltán (1925) üzemegységvezető-helyettes, Margit (1928) kirendeltségvezető.

A hat elemi a helybeli római katolikus népiskolában járta ki. Később ezüstkalászos gazdatanfolyamot végzett. 1919–1920-ban katonai szolgálatot teljesített, majd apja földjén dolgozott. 1923-tól 16 kat. hold saját földjén, valamint bérelt területeken gazdálkodott. Mint tekintélyes gazdát 1938-ban községében bírónak választották, 1945-ig töltötte be a tisztséget. 1925-től a helybeli római katolikus egyházközség képviselő-testülete tagja, 1945-től elnöke.

1945-ben belépett a Független Kisgazdapártba, a párt helyi elnöke lett. Az 1945. évi országgyűlési választásokon a Győr és Sopron megyei kerületben pótképviselő lett. 1947-

ben Barankovics István győri beszédének hatására kilépett az FKGP-ből és csatlakozott a Demokrata Néppárthoz. A gyömőrei pártszervezet megalapítójaként, a község plébánosa rábeszélésére, elfogadta a képviselő-jelöltséget. Az 1947. évi országgyűlési választásokon a DNP Győr és Sopron megyei listájáról bejutott a törvényhozásba. Az Országgyűlés 1947. október 24-i ülésén, napirend előtti felszólalásában a téli tűzvész károsultjainak gyors megsegítését kérte. Mandátumának lejáta után továbbra is mezőgazdasági termeléssel foglalkozott.

1950 júniusában közellátás veszélyeztetése vádjával két hónapos elzárásra ítélték, amelyet a győri városi börtönben kellett letöltenie. A rendőrségen megverték, a bántalmazás következtében fél fülére megsüketült. Kiszabadulása után másfél évig rendőri felügyelet alatt állt.

A DNP 1956-os újjászervezésében nem vett részt, a forradalom napjaiban passzív maradt. 1957 februárjában mégis letartóztatták, bántalmazták, két hónapra internálták, majd fél évre ismét rendőri felügyelet alá helyezték. Mindezt a hatóságok azzal indokolták, hogy „részt vett a tüntetésben és bujtogatta az embereket”. 1959-ben megmaradt földjével bekenyszerült a termelőszövetkezetbe, ahol kocsisként foglalkoztatták.

Sz. R.

TÓTH PÁL

Nyíregyháza, Szabolcs vármegye, 1915. május 20. – ?

Független Magyar Demokrata Párt

Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyék

Apja iparos volt. Műszaki, valamint jogi egyetemet végzett; 1945 előtt műszaki beosztottként dolgozott. Parlamenti képviselősege előtt két nagyobb építkezés megvalósításában működött közre: a fővárosban a Dob utcai postapalota és az almaszfűzitői bauxittelep munkáiban.

Az 1947. augusztusi választásokon a Független Magyar Demokrata Párt jelöltjeként a Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyei választókerületben pótképviselő lett. 1948. július 9-én Kovács Imre helyére behívták az Országgyűlésbe. 1949. ja-

nuár 14-én mondta el „szűzbeszédét”, az ipari és kereskedőtanulókról szóló törvényjavaslat vitájában. Igen fontos döntésnek nevezte, hogy a törvényjavaslat szerint az ipari tanulókat pályaválasztási és képességvizsgáló intézmény által is meg kell vizsgálatni; üdvözölte, hogy az alkalmazási szerződést maga az érdekelt tanuló kötheti meg.

1956-ban elhagyta Magyarországot. Egyes források szerint 1959-ben az Amerikai Egyesült Államok hadseregében szolgált.

Cs. G. B.–T. E.

TÖRÖK GYULA PÁL

Makó, Csanád vármegye, 1900. január 25. – Makó, Csongrád megye, 1978. október 17.

Független Kisgazdapárt

Csongrád és Csanád vármegyék Szeged és Hódmezővásárhely törvényhatósági jogú városokkal

Római katolikus vallású családból származott, szülei, Török István és Gazdag Mária 12 kat. hold földön gazdálkodtak. Kislencen voltak testvérek. 1941-ben feleségül vette Vajda Juliannát (1908), egy 38 kat. holdas gazdagparaszt és nagybér-lő leányát. Két gyermeke közül a jogász végzettségű István (1943–1991) külföldre távozott; József (1946) római katolikus pap, jelenleg a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudomániai Karán egyháztörténetet tanít, egyben tanszékvezető professzor.

A makói gimnáziumban érettségizett, majd a szegedi egyetem orvosi karán abszolutóriumot szerzett, de tanulmányait szülei halála miatt nem tudta befejezni. Makón zöldség- és hagymamag termelésével foglalkozott. 1941-től a Mezőgazdasági Termelők Egyesült Szövetkezete makói szárítóüzemének szociális osztályát vezette. 1944. augusztus 1-jétől 1948. április 30-ig ő irányította a négyszázötven főt foglalkoztató cég munkáját.

1935-ben belépett a Független Kisgazdapárt makói szervezetébe. 1946-tól a helyi szervezet számvizsgáló bizottsági tagja. 1948. áprilisától az FKGP képviselőjében bekerült az újjáalakított Csanád Vármegyei Nemzeti Bizottságba. Júliusban beválasztották a megyei pártvezetőségbe. Októberben részt vett a második balatonkenesei értekezleten, amely, ha fel-

tételekkel is, de elfogadta a szocializmus kommunisták által meghirdetett programját.

Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési, majd az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon is elindult a Csongrád és Csanád megyei választókerületben; mindkét alkalommal pótképviselő lett. 1948. november 16-án a mandátumáról lemondott Szőnyi Imre helyére behívták az Országgyűlésbe. 1949. elején tagja lett a párttagság felülvizsgálatát végző tisztogatóbizottságnak. Mivel nem értett egyet a korábbi demokratikus koalíciós politika szervezeti kereteinek felszámolásával, az új népfront létrehozásával, valamint a kisgazdapárt önállóságának feladásával, 1949. tavaszától visszavonult a politikai élettől.

1948. júliusában Erdei Ferencsel létrehozták a három makói népi szövetkezet gazdasági társulását a hagyma és a zöldségfélék felvásárlására; a társaság helyettes vezetőjeként dolgozott szeptember végéig. Képviselőségének megszűnte után a saját földjén gazdálkodott, majd 1953-ban gyári munkásként helyezkedett el Budapesten. 1954-ben visszatért Makóra, és feles bérletben szőlőt és gyümölcsöt termesztett. 1960-ban 2 kat. hold és 1100 négyszögöl földjét felajánlotta a helyi termelőszövetkezetnek. 1963-tól 1976-ig a kiszombori szeszfőzde vezetője volt, innen ment nyugdíjba.

V. I.–V. V.

TÖRÖK ISTVÁN

Budapest, 1923. augusztus 18. – Székesfehérvár, 2001. december 6.

Magyar Kommunista Párt

Győr-Moson és Sopron vármegyék Győr és Sopron törvényhatósági jogú városokkal

Református vallású családban született, anyja Hofmann Anna, apja csavargyári segédmunkás volt. Megnősült, felesége a csepeli Mirelit Mélyhűtő Vállalat igazgatója. Két gyermekük született, István (1947) és Zsuzsanna (1952).

1941-ben – a négy polgári, majd az ipariskola elvégzése után – a Győri Vagonyárban vasesztergályos segédlevelet szerzett, és ott is kezdett el dolgozni. 1943-ban belépett a szakszervezetbe, sztrájkszervezésért másfél hónapos börtönbüntetést kapott. Ennek letöltése után Budapestre költözött, ahol előbb kisiparosoknál állt alkalmazásban, majd 1944. nyaratól a Csepeli Repülőgépgyárban kapott munkát.

1945. márciusától rövid ideig ismét a Győri Vagonyárban dolgozott. Belépett a Magyar Kommunista Pártba, az év nyarától a városi pártapparátusba került. 1945. decembertől a Szakszervezetek Győr Megyei Tanácsának politikai munkatársa, a Győri Szakmaközi Bizottság tagja. 1947. augusztus 31-én az MKP Győr megyei listáján országgyűlési képviselővé választották.

1949-ben áthelyezték Budapestre, a vasasszakszervezet központjába, ahol előbb osztályvezető, majd 1952. június 8-án a Vas- és Fémipari Dolgozók Szakszervezetének titkára lett. 1953. március 1-jétől 1957. március 6-ig a Szakszervezetek Országos Tanácsa titkára. Közben szakérettségit tett, majd elvégezte a pártfőiskolát. 1956. novemberétől 1957. ja-

nuárjáig kormányösszekötő volt Komárom megyében. 1957. január 28-án a VFDSZ főtitkárhelyettese, március 6-tól a szakszervezet főtitkára, a párt bizalmi embereként a rendcsinálás, az ellenállás megtörése volt a feladata. Főtitkári posztjánál fogva a SZOT elnökségi tagja. 1957. június 29-én beválasztották az MSZMP Központi Bizottságába. Csaknem tízéves megszakítás után, az 1958. novemberi választásokon a Győr-Sopron megyei lista második helyéről újra bekerült a törvényhozásba.

1961. június 14-én átkerült a SZOT Budapesti Tanácsának vezető titkári pozíciójába. 1961 szeptemberében nyomozás indult a vasasszakszervezetnél történt sikkasztás ügyében, amelynek október 2-án ő lett a fő gyanúsítottja. Az MSZMP Politikai Bizottsága október 12-én pártfegyelmi eljárást rendelt el ellene; ezen a fórumon az is eldőlt, hogy ügyét – a nyilvánosság kizárásával – gyorsan le kívánják zárni, és enyhe büntetést fognak rá kiszabni. A fegyelmi vizsgálat befejezése után, november 17-én az MSZMP KB kizárta tagjai közül, egyben a pártból is, továbbá hozzájárult a büntetőper lefolytatásához. Közben, szeptember 27-én lemondott képviselői tisztségéről, amit október 7-én jelentettek be.

A vád szerint magánkiadásai (villája rendbehozatala, szigetcsépi hétvégi háza építése, gépkocsi vásárlása) fedezésére jogtalanul közpénzeket használt fel, ezzel 340 ezer forintos kárt okozott, amelyből csak 80 ezer forintot térített meg. Mind ezért a Legfelsőbb Bíróság 1962. január 26-i másodfokú, jogerős ítéletében két év hat hónap börtönbüntetésre ítélte társadalmi tulajdon hanyag kezelése és sikkasztás büntetnének elkövetése miatt. A kiszabott szabadságvesztést nem kellett teljes egészében letöltenie, mivel az 1963. évi általános amnesztia nyomán büntetési idejét egyharmadára csökkentették, és miután a csökkentett idő kétharmadát már letöltötte, 1963. április 2-án feltételelesen szabadlábra került. Az Építőgép-javító és -gyártó Vállalat 4. számú, kőbányai gyáregységében tudott elhelyezkedni mint gyártás-előkészítő és kooperátor. 1966-ban anyaggazdálkodó lett. 1966. novemberben sikertelenül kérvényezte a büntetett előélet alóli mentesítését.

Kitüntetései: Magyar Népköztársasági Érdemrend V. fokozat; Munka Érdemrend.

Irodalom: Tischler János: Politikai-gazdasági bűnügyek a hatvanas évek első felében. Múlt századi hétköznapiak. Szerk.: Rainer M. János. Bp., 2003.

I. K.–M. K. J.

TÖRÖK JÁNOS

Nyíregyháza, Szabolcs vármegye, 1895. március 24. – Budapest, 1989. március 14.

Magyar Kommunista Párt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Apja Török Ferenc téglagyári munkás, anyja Kozma Eszter. A család református vallású. Nős volt, egy gyermeke született. A négy elemi után három évig ipariskolát végzett, közművessegédként szabadult fel. 1913-ban csatlakozott a szakszervezethez. Az első világháború idején orosz fogságba esett, 1918-tól az oroszországi polgárháborúban harcolt, 1919-ben az 5. magyar munkásezred katonája. Hazatérte után internáltak, szabadulása után Csehszlovákiába emigrált. 1924-ben újra visszatért Magyarországra. 1932-ben csatlakozott a Kommunisták Magyarországi Pártjához. 1935-ben a budapesti építőmunkássztrájk egyik vezetője, egy évvel később az építőmunkások szakszervezete ügyvezető titkárává választották. 1939-től hosszabb időn át a Szaktanács tagja. A német megszállás után letartóztatták.

1945-ben a Budapesti Nemzeti Bizottság és a fővárosi ideiglenes törvényhatósági bizottság tagja. Az Országos Társadalombiztosító Intézet igazgatóságába is bekerült. 1945 augusztusától az építők szakszervezetének a főtitkára, december 2-tól ismét a Szakszervezeti Tanács tagja. Az 1945. április 2-i budapesti nagygyűlésen a szakszervezetek képviselője-

ként beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Magyar Kommunista Párt Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyei listáján jutott mandátumhoz. Több hozzászólást tett, és számos interpellációt nyújtott be az építőmunkások ügyében. Az 1947. augusztus 31-i választásokon újra régi választókerületéből került a parlamentbe. 1948 októberében, a szakszervezetek XVII., átalakuló kongresszusán az új országos vezető testület, a Szakszervezetek Országos Tanácsa Központi Vezetősége tagja lett. Az 1949. május 15-i népfrontos választásokon a Pest megyei listáról negyedszer is a törvényhozás tagja lett, 1953-ig maradt képviselő.

1951-ben eltávolították a szakszervezetből, ekkor az Építésügyi Minisztériumba helyezték, 1962-ben minisztériumi főosztályvezetőként ment nyugdíjba. Ezután az építőipari szakszervezet alelnökeként vett részt a közéletben.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Munka Vörös Zászló Érdemrendje; Szocialista Hazáért Érdemrend.

H. L.–M. K. J.

TÖRÖK JÚLIA

Budapest, 1910. február 27. – Budapest, 1971. november 10.

Szociáldemokrata Párt

Országos lista

Eredeti családneve Trentscheft. Édesapja kereskedelmi alkalmazott volt. Édesanyja Breuer Erzsébet. A család állandó anyagi nehézségei miatt nem tanulhatott, csupán négy polgárit végzett. 1945 után magántanulóként befejezte a gimnázium hatodik osztályát. Eredeti szakmája varrónő. Egy jó nevű belvárosi szalonban dolgozott varrólányként, így tizenhét éves korától egyedül tartotta el öttagú családját, s közben öccsét is taníttatta. 1950-ben férjhez ment Fleischer (később Fazekas) Ferenchez, aki ekkor az Óbudai Fehéritő Üzem üjtási felelőseként dolgozott, s akit 1949-ben kizártak a pártból. Két leányuk született, közülük Zsuzsa édesanyja példáját követve újságíró lett.

1931-től részt vett a Természetbarátok Turistaegyesülete munkájában; 1933 és 1937 között a Szalmás-kórusban énekelt. 1934-ben a szabók szakszervezetének a tagja lett. 1937-ben belépett az MSZDP-be. 1940-től a VIII. kerületi szervezet nőtitkára. Egyetemes és magyar történelmi szemináriumokat vezetett. 1943-ban kapcsolatba került a Béképárttal, anyagilag segítette az illegalitásban élőket. A német megszállás alatt maga is bujkálni kényszerült; egy hamis mentesítő iratokat gyártó nyomdában dolgozott. A háború alatt édesanyján kívül egész családját elvesztette.

1945-ben bekerült a VIII. kerületi nemzeti bizottságba, és a főváros ideiglenes törvényhatósági bizottságába. Június 24-én a Dunántúlról delegálták az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. 1945. november 4-én a Baranya és Tolna megyei választókerületben pótképviselő lett; 1946. november 28-án a lemondott Tolnai József helyett behívták a Nem-

zetgyűlésbe. A Szociáldemokrata Párt budapesti és józsefvárosi szervezete végrehajtó bizottsági tagja, 1946-tól a központi nőtitkárság vezetője. 1945-ben a *Nőkért*, 1946–1947-ben a *Nőmunkás* című lapok felelős szerkesztője. 1947. augusztus 31-én a pártközpont egyik titkáraként az országos listáról kapott mandátumot. 1948. márciustól az SZDP utolsó országos vezetőségének a tagja. Ugyancsak 1948-ban lett a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége elnökségi tagja, később helyettes főtitkára. 1949. május 15-én a Magyar Függetlenségi Népfront országos listájáról újra parlamenti képviselő, 1953-ig maradt a törvényhozás tagja.

1948. júniusban átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába, és beválasztották a budapesti pártbizottságba. 1949-ben elvégezte az egyéves pártfőiskolát, ezután 1956-ig a *Népszava* levelezési rovatának a vezetője. 1950-től a fővárosi tanács tagja. 1953-tól ülnök volt a Fővárosi Bíróságon. 1957 áprilisától rövid ideig a kormány Tájékoztatói Hivatalában dolgozott, majd szeptembertől haláláig a *Magyar Nemzet* munkatársa. Az 1960-as évek végén egy igen népszerűvé vált szakácskönyvet írt.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemérem arany fokozat (1948); Kossuth Érdemrend III. osztály (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend (1950); Szocialista Munkáért Érdemérem (1955); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967).

Fő műve: Könnyű, gyors vacsorák. Bp., 1969.

H. J.–K. Zs.–Z. K.

TUBA ISTVÁN

Jánk, Szatmár vármegye, 1921. június 22. – Jánkmajtis, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, 1991. november 21.

Demokrata Néppárt

Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyéek

Földműves ősei apai ágon 1711-ig visszamenőleg Jánkon éltek. Az ugyancsak Jánkról származó édesanyja, Mátyás Mária családjának száalai Erdélybe vezetnek vissza. Édesapja, Tuba Gyula az asztalos és kerékgyártó mesterséget tanulta ki; kezdetben uradalmi bognárként alkalmazták, később jövedelmének forrása saját kisparaszti gazdasága lett. Két testvére közül Olga (1923), akit tehetős, gyermektelen nagynénjük fogadott örökbe, később szabó-varró kisiparosként

dolgozott; Jolán (1934) a Gödöllői Agrártudományi Egyetemen szerzett diplomát. A gyermekek a szülői házban vallásos neveltetést kaptak; édesapjuk fiatal korától egyházi tanácstag, majd halála előtt tizenhét évig gondnok a jánki római katolikus gyülekezetben. 1953 májusában feleségül vette Tarczay Magdolnát. Házasságukból négy gyermek született: Ágnes (1954) körjegyző Csegöldön, István (1956) vasútépészeti technikus, személyügyi előadó a Nyiregyházi Távfűtő

Műveknél, János (1964) mezőgazdasági vállalkozó, Zsuzsanna (1964) szintén magánvállalkozó, takarmányboltot vezet.

Az elemi iskola hat osztályát a jánki római katolikus iskolában végezte el. Bár kitűnő bizonyítványa volt, a család nehéz anyagi helyzete nem tette lehetővé, hogy továbbtanuljon. Tizenhét éves korában, miközben a seprűgyárban dolgozott, a helybéli plébános ösztönzésére és segítségével magánúton hozzákezdett a polgári iskola elvégzéséhez. A négy eredményes osztályvizsga után, 1941. szeptemberben a szatmárnémeti vármegyei számvevőségre került gyakornoknak. A sikeres különbözeti is túljutva már az érettségire készült, de 1943 októberében behívták katonának. Végül 1949-ben érettségizett le a humán tagozaton. 1936 karácsonyán csatlakozott a KALOT-hoz. Az önképzésre nyitott, közszereplésre tehetséget mutató fiatalembert nyomban megválasztották a helybéli szervezet titkárának. 1937–1940 között minden évben részt vett a KALOT vezetőképző tanfolyamain; 1941 és 1942 tavaszán érdekvédelmi oktatásban részesült az érdi népfőiskolán. A második világháborúban mint élelmezési és számvevőtiszt az I. huszárhadosztály Hadik Andrásról elnevezett 4. huszárezredében szolgált. Egységét 1944 tavaszán kivitték az orosz frontra; visszavonulás közben Ausztria területén amerikai fogságba esett.

1945 augusztusában hazatért, a 8 kat. holdas családi gazdaságban kezdett el dolgozni, közben tanult, és folytatta munkáját a KALOT-ban. Az 1946-ban betiltott egyesület újjászervezésén dolgozó előkészítő bizottság tagjaként csatlakozott a Demokrata Néppárthoz. Részt vett a párt Szabolcs és Szatmár megyei szervezésében, és vállalta a képviselő-jelöltséget; a választókerületi lista ötödik helyéről jutott a törvényhozásba. Az Országgyűlés plenáris ülésén egyszer szólalt fel: az 1947–1948-as költségvetés részletes vitájában, 1948. február 20-án a földművelésügyi tárca előirányzatát vizsgálta a méhészettel foglalkozók szempontjából. Maga is méhészkedett, egyik alapító tagja és vezetője volt a jánki szakcsoportnak, valamint a takarékszövetkezetnek.

A parlament felosztatása után teljesen visszavonult a politikától, de a hatóságok ennek ellenére zaklatták, naponta

fakitermelői munkát kellett végeznie. 1950. szeptembertől 1952. júniusig a MÁV kötelékében vasútépítő és karbantartó szakmunkásiskolába járt. A tanfolyam végén munkavezetővé léptették elő.

1952 októberében lakóhelye más „osztályidegen elemeivel” együtt Sztálinvárosba irányították. A Vaskohászati Kemerceépítő Vállalathoz került, először betanított munkás, majd brigád-, végül csoportvezető. 1953 márciusában összeütkezésbe került a nagyüzem párttitkárával, aminek következtében el kellett hagynia Sztálinvárost. Visszatért Jánkmajtisra, és idős szüleitől teljes egészében átvállalta a családi gazdaság vezetését és terheit.

Noha az 1956-os forradalom céljaival egyetértett, nem vállalt aktív szerepet, nem utolsósorban azért, mert aggódó szülei kívánságára Gödöllőn tanuló húga keresésére kellett indulnia. Ennek ellenére 1957 őszén a belügyi nyomozók megkísérelték rábizonyítani, hogy részt vett a DNP budapesti újjáalakításában. A bíróság elé állítást úgy tudta elkerülni, hogy „MÁV-pecsétes menetlevéllel” bizonyítani tudta utazásának idejét és helyét. Ugyanakkor tudomásul vette a közvélemény tanács 1957. októberi döntését, amikor bányamunkára irányították Rózsaszentmártonba. Amilyen gyorsan bányász lett belőle, úgy hozta haza a tanács a tsz-szervezések idején, 1959. novemberben. 1964-ban sikerült megszabadulnia a termelőszövetkezetből, Mátészalkán, a gazdasági vasútnál helyezkedett el pályamunkásként. 1981. augusztusban munkavezetőként innen ment nyugdíjba.

1989 őszén, értesülve a Kereszténydemokrata Néppárt megalakításáról, Budapestre utazott, hogy felvegye a kapcsolatot egykori képviselőtársaival. Noha 1990-ben arra kérték, vállaljon képviselő-jelöltséget, a felkérést egészségi állapotára való hivatkozással visszautasította. Ugyanakkor nagy lelkesedéssel vállalta, hogy részt vesz a párt megyei szervezésében. 1990-ben a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei szervezet örökös díszelnökévé és az országos választmány örökös tagjává választották. Megkapta a KDNP Barankovics-emlékérmet.

Sz. R.

TÚRI ISTVÁN

Csongrád, Csongrád vármegye, 1900. január 9. – Csongrád, Csongrád megye, 1983. október 5.

Szociáldemokrata Párt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Apja Túri István földmunkás, anyja Hajdu Zsófia háztartásbeli. Római katolikus vallású. 1934-ben feleségül vette Rácz Erzsébetet. Két fiuk született, István (1935) és János (1941).

Négy elemi és három polgári iskolai osztály elvégzése után nyomdászinas lett Csongrádon, majd Budapesten, de a szakmát végül nem tanulta ki. 1916-ban csatlakozott a Magyaror-

szági Földmunkások Országos Szövetségéhez. Az első világháborúban az olasz fronton harcolt, 1918-ban szerelt le. A Tanácsköztársaság idején vöröskatoná, részt vett a felvidéki hadjáratban.

A kommün bukása után kubikosként dolgozott az ország különböző részein. 1922-ben ismét tagja lett a földmunkások

szakszervezetének, 1925-től a csongrádi földmunkáscsoport elnökeként bekerült a szövetség országos választmányába, a földmunkásszövetség 1929. májusi közgyűlésén vándortitkári megbízatást kapott. 1929-ben beválasztották Csongrád város képviselő-testületébe. Az 1931. január 30-i csongrádi munkanélküli-tüntetés vezetője és szónoka. 1936 és 1940 között a tiszántúli szociáldemokrata pártszervezetek főállású területi titkára Békéscsabán. 1942–1943-ban ismét katonai szolgálatot teljesített.

1944 októberében Csongrádon megszervezte a polgárőrséget és az ideiglenes intézőbizottságot. 1944. december-től az Ideiglenes Nemzetgyűlés képviselője, a városi nemzeti bizottság, valamint a képviselő-testület tagja. A Szociáldemokrata Párt helyi szervezetének a titkára. 1945. augusztus 20-tól az országos vezetőségben dolgozott. 1945 márciusától

a harminctagú földigénylő bizottság tagja, áprilisban a földmunkásszövetség elnöki tiszttel bízták meg, emellett az Országos Földbirtokrendező Tanács elnöke volt. 1945. december 2-tól a Szakszervezeti Tanács tagja. 1945. november 4-én a Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog megyei választókerületben nemzetgyűlési képviselővé választották. Az 1947. január–februári kongresszuson is megőrizte tagságát az országos pártvezetőségben, majd augusztus 31-én régi kerületéből újra bejutott a törvényhozásba. 1948. április 26-án megfosztották a mandátumától, többi funkcióját is elvesztette. Visszatért Csongrádra, 1960. évi nyugdíjazásáig ismét kubikos.

Irodalom: Tamasi Mihály: A földmunkásmozgalom sorából emelkedett ki. Túri István életútja – kitérővel. *Csongrád Megyei Hírlap*, 1981. november 26.

B. M.–K. Zs.

TUROPOLI GÉZA

Nagyatád, Somogy vármegye, 1914. július 9. – Budapest, 1993. február 26.

Magyar Kommunista Párt

Somogy vármegye Kaposvár törvényhatósági jogú várossal

Apja Turopoli György csizmadiamester volt. 1919-ben Nagyatádon tevékeny résztvevője a kommúnnek, 1934-ben halt meg. Anyja Drazsin Anna. A család római katolikus vallású. Testvérei közül Imre (1920–1996) katonatiszt, Anna (1922–1997) háztartásbeli volt. Kétszer házasodott; első felesége Szabó Mária (1919–1986), gyermekeik: Mária (1943–2001) és László (1947–1997) esztergályos. Második házasságát 1957-ben a fővárosban kötötte, felesége a Képcsarnok Vállalat osztályvezetőjeként ment nyugdíjba.

Hat elemi végzett, majd tizenhárom éves korától mezőgazdasági munkás a nagyatádi főszolgabírórság területén. Apja politikai múltja miatt elbocsátották munkahelyéről, ezért 1930-ban a fővárosba költözött, ahol különböző üzemekben volt segédmunkás. 1942-ben Csepelen, a Weiss Manfréd Gyárban kapott munkát, ahol kenősegéd lett. Katonai szolgálatát Gyöngyösön töltötte le, nem került ki a frontra.

1945 tavaszán belépett a Magyar Kommunista Párt nagyatádi szervezetébe, hamarosan szervezési megbízott, majd a városi pártbizottság egyik vezetője. Az 1945. novemberi nemzetgyűlési választásokon a Somogy megyei választókerületben nem sikerült mandátumot szereznie. 1946. márciusban a megyei titkárság végrehajtó bizottsági tagja, tömegszervezési felelős lett. Az Újbirtokosok és Földhözjuttatottak Országos Szövetsége munkájában is részt vett. Az 1947. augusztus 31-i választásokon pártja Somogy megyei listájáról bekerült az Országgyűlésbe. Ugyanabban az évben a Somogy megyei pártbizottság mezőgazdasági osztályvezető-

je, majd megyei begyűjtési megbízott lett. Az 1948. júniusi pártegyesítéskor átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába. A következő, 1949. májusi országgyűlési választásokon nem jutott be a törvényhozásba.

1949-ben a Földművelésügyi Minisztériumban tanácsosi rangban az állami gazdaságok szociális és oktatási osztályának vezetőjévé nevezték ki, ezért közigazgatási tanfolyamot kellett végeznie. 1951-ben áthelyezték az Élelmezési Minisztériumba, főelőadói és megyei miniszteri megbízotti beosztást kapott. 1953-ban kinevezték a szabadbattyáni Sertéshizlalo Vállalat, majd a Somodorpusztai Állami Gazdaság igazgatójává.

1956-ban csatlakozott a Magyar Szocialista Munkáspárthoz. 1957-ben néhány hónapig az MSZMP Fejér Megyei Bizottsága gazdasági osztályán dolgozott, de később tisztázatlan okok miatt kizárták a pártból. Fellebbezést nyújtott be, ennek nyomán kizárását érvénytelenítették, de karrierje megtört. 1957 végétől áruátvevő csoportvezető különböző mezőgazdasági vállalatoknál, ezután 1962-ig instruktori feladatokat látott el a tatai pártbizottság mellett. Később a Kiskunlacházi Mezőgazdasági Gépállomás üzemgazdásza, majd a Gyümölcs-, Zöldséggyógyólag-ellátó és -gyártó Országos Szövetkezeti Vállalat üzemegység-vezetője. 1969-ben az Országos Takarékpénztárhoz került, előbb főelőadó, majd csoportvezető lett a sorsolási és propagandaosztályon. 1975-ben ment nyugdíjba.

Kitüntetése: Szocialista Munkáért Érdemérem (1955).

Sz. R.

UCZEKAY MIHÁLY

Garadna, Abauj vármegye, 1881. július 20. – Garadna, Borsod vármegye, 1960. január 27.

Magyar Függetlenségi Párt

Borsod-Gömör, Zemplén és Abauj vármegyék Miskolc törvényhatósági jogú várossal

Apja Uczekay János gazdálkodó, majd községi bíró, anyja Lengyel Mária; szülei római katolikus vallásúak voltak. 1904-ben szülőfalujában feleségül vette Rusznák Máriát (1885–1938). Gyermekük közül Lajos (1906–1977) és Gyula (1908–1989) egyéni gazdálként földművelésből éltek, később mindketten tsz-tagok lettek; Mária (1914–1997) és Anna (1921) háztartásait vezették.

Hat elemi végzet, majd a családi gazdaságban dolgozott, házassága után az örökölt 7 kat. holdján önállóan kezdett gazdálkodni. Katonai szolgálatát Ausztria területén teljesítette, az első világháborúban nem került frontszolgálatra. A második világháború végéig állattartásból és cséplőgép-bérlésből 120 kat. holdas parasztbirtokot szerzett. Az 1930-as évek végén bekapcsolódott a Független Kisgazdapárt helyi szervezetének tevékenységébe, ezekben az években két alkalommal is megválasztották szülőfaluja bírójává. 1944. de-

cemberben Perényben munkaszolgálatra vitték, 1945-ben rövid időre Szikszóra internálták.

1947-ben kilépett a kisgazdapártból, s csatlakozott a Magyar Függetlenségi Párthoz. Képviselő-jelöltséget vállalt; a törvényhozásba a Borsod megyei választókerületből jutott be. Mandátumát 1947. november 20-án az Országos Nemzeti Bizottság törvénytelen döntése nyomán megsemmisítették. Még ezt megelőzően, szülőföldje nehéz helyzetét bemutató interpellációt nyújtott be a földművelésügyi miniszterhez. Visszatért falujába; több alkalommal letartóztatták, hetekig raboskodott Miskolcon és Encsen. Folyamatosan pénzbírságokkal sújtották, szabálysértési eljárásokat indítottak ellene, végül kuláklistára rakták. Földbirtokának az állam javára történt felajánlását először visszautasították, később elfogadták. Halálakor már csak 5 kat. hold földdel rendelkezett.

Sz. R.

UGRIN JÓZSEF

Endrőd, Békés vármegye, 1910. február 18. – Budapest, 1993. március 14.

Demokrata Néppárt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal, majd országos lista

Római katolikus vallású, dél-alföldi családból származott. Szülei, Ugrin Sándor és Kováts Ilona középparaszti gazdaságot mondhattak magukénak Endrődön. Kilenc testvére született, közülük hat érte meg a felnőttkort: Sándor eredetileg gépészmérnök, majd szerzetes, Mária Regina tanítónő, Eszter földrajz–biológia szakos tanárnő, Dezső gazdálkodó, Béla jezsuita szerzetes lett, Zoltán Innsbruckban kereskedelmi főiskolát végzett, majd könyvelőként dolgozott. 1947-ben feleségül vette Katona Irént, aki adminisztrátorként dolgozott. Négy gyermekük született, József (1947) gépész-, András (1950) borászmérnök, Orsolya (1956) fényképész; 1954-ben született Emese leánya budapesti érettségije után a belgiumi Université Catholique de Louvain hallgatója, régészetet és művészettörténetet tanult, 1989-ben Debrecenben bölcsészdoktori címet szerzett. 1988-ban a Magyar Demokrata Fórumban

kezdett politizálni, majd a Kereszténydemokrata Néppárt alapítójaként az országos intézőbizottság tagja lett. 1989. szeptember és 1990. május között a párt főtitkára, majd parlamenti képviselője. 1991. augusztustól a Független Kisgazdapártban folytatta képviselői munkáját, 1994-ben visszavonult a politikától.

1935 őszétől a Katolikus Agrárfújsági Legényegyletek Országos Titkársága munkatársa, majd főtitkára; Kerkai Jenővel és Farkas Györggyel együtt sikerült az egész országban útjára indítani a mozgalmat. 1940. október 1-jétől az első állandó magyarországi katolikus népfőiskola alapító igazgatója Érden. Azoknak a megbeszéléseknek is résztvevője volt, amelyek végül elvezettek a Kereszténydemokrata Néppárt 1944. őszi megalakulásához. 1944. október 31-én ő a KDNP, Nagy Töhötöm páter pedig a KALOT képviselőjében kelt útra,

hogy a katolikus politikai mozgalmak fennmaradása érdekében közvetlenül felvegyék a kapcsolatot a szovjet katonai parancsnoksággal, és hiteles információkat adjanak nekik a magyar katolikusok reformszervezkedéséről. Gyöngyösön és Miskolcon keresztül decemberben eljutottak Debrecenbe. Küldetésük során számos alkalommal kihallgatták őket, míg végül R. J. Malinovszkij marsall előtt is elmondhatták követelések célját.

1944. decemberben, az Ideiglenes Nemzetgyűlés színhelyén a mozgalom újraindításával kapcsolatos teendők és az új pártprogram megfogalmazása kötötték le idejét. Az ő neve alatt jelent meg Szegeden az új helyzetben eligazító *Indul a KALOT* című kiadvány. Részt vett a demokratikus magyar hadsereg toborzásában, és a lehetőségekhez mérten járta az országot, hogy felélessze a korábbi katolikus csoportokat. Budapestre érkezése után bekapcsolódott a Kereszténydemokrata Néppárt központi szervezésébe, gróf Pálffy József egyik titkára, de a ketjük közötti politikai nézetkülönbség miatt együttműködésük csakhamar véget ért. A párton belüli szakadást követően visszahúzódott a KALOT-ba, minden idejét a szervezési feladatoknak szentelte. A KALOT 1946. júliusi feloszlata után nem értett egyet a mozgalom más néven – Katolikus Parasztifjúsági Szövetség – történő újraindításával. A gazdálkodói életformát választva vidékre költözött, a gyakorlatban próbálta megvalósítani mindazt, amit a katolikus népfőiskolákon tanítottak.

1947 nyarán Hajdúnánáson élt családjával. Itt érte a felkérés, hogy vállaljon képviselő-jelöltséget a Demokrata Néppárt színeiben. Augusztus 31-én a Pest megyei listán szerzett mandátumot. 1947. december 12-én ezt a mandátumot átadta Pusztai Ferencnek, ő maga a párt harmadik, az MFP mandátumainak megsemmisítése folytán keletkezett országos listás mandátumával folytatta a törvényhozói munkát. Képviselősege kezdetén a rendőrség államvédelmi osztályának beosztottjai megpróbálták rávenni, hogy szolgáltasson információkat a Demokrata Néppárttól, valamint az Actio Catholicáról. Megfenyegették, hogy amennyiben nem hajlandó belső információk kiadására, el fogja veszíteni mandátumát. Erre valóban sor került, 1948. júniusban Szipka József képviselőtársa összeférhetlenségi bejelentést tett ellene, mivel egy „fasiszta sajtótermékként” nyilvántartott lapot, a KALOT *Forrás-Tár* című kiadványát 1940–1942-ben felelős szerkesztőként jegyezte. Az illetékes parlamenti bizottság

1948. július 1-jén az összeférhetlenség kimondását indítványozva leszögezte, hogy múltbeli tevékenysége ellenére „nem tekinti a demokrácia ellenségének”. Miután képviselői megbízatásától július 7-én formálisan is megfosztották, teljesen visszavonult a politikától, feladta budapesti lakását, és családjával együtt Hunya községbe költözött. 9 kat. hold birtokán megkísérelte megteremteni a maga Kert-Magyarországot; gyümölcsfaültetésbe kezdett, gazdatársait szövetkezet alakítására akarta rávenni. Kezdeményezései a falu tanácsi vezetőinek ellenállásába ütköztek. Az 1950-es években kulákká nyilvánították, végül arra kényszerült, hogy földjét felajánlja az államnak. Endrődre költöztek a szüleikhez, a megmaradt családi gazdaság jövedelméből, valamint alkalmi mezőgazdasági munkákból – rizsöntözés, faiskola-gondozás – tartotta el gyermekeit.

Az 1956. októberi forradalom kitörésének híre lakóhelyén érte. Többen megkísérelték bevonni a helyi eseményekbe, de korábbi politikai tapasztalatai alapján nem vállalt semmilyen szerepet, azt kivéve, hogy megpróbált élelmiszert vinni Budapestre; teherautójukat Szolnoknál visszafordították. Az 1950-es évek végén családjával visszaköltözött Budapestre. Kezdetben villanyszerelő segédmunkásként dolgozott a Fővárosi Ingatlankezelő Vállalatnál, majd az egykori érdi népfőiskolás, Dobi István, az Elnöki Tanács akkori elnöke segítségével a répcelaki Szénsavtermelő Vállalatnál helyezkedett el, propagandista és piackutató lett. 1976 decemberében kiállításrendezőként innen vonult nyugállományba.

1983 áprilisában a Hazafias Népfront keretein belül megalakult Népfőiskolák Baráti Köre alelnökévé választották. 1989. március 17-én Keresztes Sándor és Matheovits Ferenc mellett az ő neve szerepelt azon a közleményen, amelyben bejelentették a Kereszténydemokrata Néppárt újjaalakulását. A párt intézőbizottsági tagjaként aktívan részt vett az újjászervezésben. 1991-ben a KDNP Barankovics-emlékéremmel ismerte el munkáját.

Fő művei: *Virradat*. Színmű. Bp., 1938. *Vezérkönyv*. Bp., 1940. *Föld és lélek*. Három előadásvázlat. Bp., 1947. *A KALOT parasztifjúsági mozgalom és népfőiskolái*. Kecskemét, 1984. *Emlékeim a KALOT parasztifjúsági mozgalomról, a népfőiskolákról, meg egy kicsit előbből is*. Bp., 1995.

Irodalom: Balogh Margit: Egy bokréta vattacukor. Beszélgetés Ugrin Józseffel. *Mozgó Világ*, 1986. 5. sz.

M. K. J.–Sz. R.

VÁGVÖLGYI TIBOR

Rákospalota, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1911. április 16. – Budapest, 1983. november 21.

Szociáldemokrata Párt

Nagy-Budapest

Apja, Wiener Emil felvidéki származású faesztergályos, Budapestre kerülve a Székesfővárosi Elektromos Műveknél dolgozott irattárosként. Auschwitzban vesztette életét. Anyja, a somogyi születésű Tischel Erzsébet elkerülte a deportálást. Hárman voltak testvérek. Felesége Grünhut Gabriella (1913–1975) irodai alkalmazott. Leánya Vera (1942); fia, János (1950) köztisztviselő. Felesége halála után Ő. Farkas Pálné lett az élettársa. 1945-ben magyarosította a családnevét Vágvölgyire.

Négy polgárit végzett. 1926. február 1-jén inasnak szegődött a papíráru nagy- és kiskereskedelemmel, valamint könyvkötéssel foglalkozó Kunstaedter céghez. 1931. augusztus 31-ig dolgozott a vállalatnál. Később gyári munkás, majd kereskedelmi tisztviselő. 1937–1938-ban néhány hónapig szellemi szükségmunkás. 1929-ben csatlakozott a Barátság Szavalókörushoz, amely szoros kapcsolatban állt a VIII. kerületi szociáldemokrata pártszervezettel és az ifjúsági mozgalommal. 1930-ban belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Párt józsefvárosi szervezetébe, valamint a magántisztviselők szakszervezetébe. 1929 és 1940 között az Országos Ifjúsági Bizottság tagja, 1936 és 1940 között függetlenített tisztviselőként a szervezet egyik titkára. 1941 elején tagja lett az OIB oktatási bizottságának. 1938 márciusában rendőri felügyelet alá helyezték. 1940-ben három hónapra munkaszolgálatra vitték; 1942 őszén újra behívták Nagykátára. A munkaszolgálatból – a kassai helyőrségi kórházból – 1944 őszén, a nyilaspuccs előtt tért haza. A szovjet csapatok bevonulásáig illegálisan élt.

1945. január közepétől az SZDP ifjúsági titkárságán dolgozott, később a párt oktatási titkára; júniustól Szamay Lajos után a fővárosi végrehajtó bizottság titkára, valamint a VIII. kerületi vb tagja. Augusztus 20-án bekerült az országos vezetőségbe. A *Pártszervezet* felelős szerkesztője. Az Országos Szabadművelődési Tanács tagja. 1945. októberben bekerült a fővárosi törvényhatósági bizottságba. November 4-én az SZDP nagy-budapesti listáján nemzetgyűlési képviselővé választották. Miután parlamenti képviselő lett, lemondatták budapesti törvényhatósági mandátumáról. Az 1947. ja-

nuár–februári és az 1948. márciusi pártkongresszusokon megtartotta helyét az országos vezetőségben. Az 1947. augusztusi országgyűlési választásokon újra Budapestten jutott mandátumhoz. A két munkáspárt egyesítése során, 1948. március 17-én megalakított nagy-budapesti egységbizottságban az SZDP képviselője. 1948. június és 1956. október között az MDP KV tagja, 1948-ban rövid időre a nagy-budapesti pártbizottság titkárhelyettese. 1948-ban a Munkásmozgalmi Intézetbe helyezték igazgatóhelyettesnek. 1949. május 15-én a Magyar Függetlenségi Népfront nagy-budapesti listájáról bejutott a törvényhozásba, 1953-ig volt parlamenti képviselő. 1950-től haláláig a fővárosi tanács tagja.

1952-ben történelem szakos tanári diplomát szerzett az Eötvös Loránd Tudományegyetemen. 1951-ben kinevezték a Közoktatásügyi Kiadó Vállalat igazgatóhelyettesévé. 1952-től a Tankönyvkiadó Vállalat igazgatóhelyettese, 1955-től 1973. évi nyugdíjazásáig igazgatója. 1956 után harminc éven át a budapesti pártbizottság tagja. 1970-ben, az MSZMP X., majd 1975-ben, a XI. kongresszusán is beválasztották a központi ellenőrző bizottságba, 1980-ig vett részt a testület munkájában. A Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülete Igazgatói Tanácsának tagja, a Kiadói Munkaközösség vezetője.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemrend tisztí keresztje (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend IV. és V. fokozat (1950); Munka Érdemrend (1955, 1961); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Munka Érdemrend arany fokozat (1968); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1971); Szocialista Magyarorszáért Érdemrend (1981).

Fő művei: Pártépítés – országépítés. A magyar dolgozók szabadságharcának tűzvonalából. Bp., 1946. A Rákóczi forradalom története. Bp., 1948. A magyar jakobinusok köztársasági mozgalma. Bp., 1968.

Irodalom: Vágvölgyi Tibor. *Népszabadság*, 1983. november 22. *Népszava*, 1983. november 22. Láng György: A munkásegység harcosa, az ifjúság nevelője. *Magyar Hírlap*, 1986. április 12.

K. Zs.–M. K. J.

VAIGEL ANDRÁS

Hévízgyörk, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1896. augusztus 8. – Budapest, 1969. július 4.

Szociáldemokrata Párt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Német eredetű, evangélikus vallású ősei a 18. század közepén érkeztek Magyarországra. Szülei, Vaigel Mihály és Gohér Mária napszámosok, majd kisbirtokkal rendelkező földművesek voltak. Bátyja, Mihály (1889–1965) szikvizkészítésből élt; szintén a szociáldemokrata párt tagja volt. 1918-ban szülőfalujában kötött házasságot, felesége, Kmett Mária (1899–1981). András (1919–1995) és Mihály (1921–1983) fluk a Magyar Államvasutak alkalmazottai voltak, Mária (1923) leányuk a helyi termelőszövetkezetből ment nyugdíjba.

A hat elemi után szülei törpebirtokán gazdálkodott, nyáron arató-cséplő részesmunkát vállalt. Az első világháborúban az orosz fronton teljesített katonai szolgálatot.

1945-ben belépett a Szociáldemokrata Pártba; megalakította és vezette a párt hévízgyörki szervezetét. 1947. augusztus 31-én a Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog megyei

választókerületben pótképviselő lett. 1948. április 26-án Pavlovsky Ferenc helyére behívták a törvényhozásba. Törvényhozói megbízatása alatt, 1948-ban Lillafüreden húsvizsgálói tanfolyamot végzett. Mandátumának lejártá után felhagyott az aktív pártpolitizálással. Általános iskolai bizonyítványt szerzett, s belépett az 1949-ben megalakított helyi, Dózsa Györgyről elnevezett termelőszövetkezeti csoportba; az öntözéses növénytermesztő ágazatban dolgozott. 1957-ig alkalmanként minőségellenőrzést is vállalt. 1967-ben megszerezte az öntözéses növénytermesztő szakmunkás-bizonyítványt. Bekapcsolódott a Hazafias Népfront tevékenységébe, a helyi szervezet elnökévé választották. Később a földműves-szövetkezet igazgatósági, majd a Tura–Galgamenti Árufelvásárló és Értékesítő Szövetkezet felügyelőbizottsági tagja lett.

Sz. R.

VAJDA IMRE

Budapest, 1900. július 24. – Bécs, Ausztria, 1969. augusztus 30.

Szociáldemokrata Párt

Országos lista

Polgári családból származott; apja bankbizományos, anyja Weisz Szidónia. Első felesége német, a második osztrák származású volt; második házastársát börtönbüntetése alatt veszítette el. Gyermekekük, Egle pszichoanalitikus, Londonban él. 1956-ban harmadszor is megnősült, Weisz Júlia gyógytornászt vette el.

Kereskedelmi iskolát végzett, 1917-ben tett érettségi vizsgája után mint magántisztviselő helyezkedett el a Hollandia Rt.-nél, a vállalat budapesti, bécsi és amszterdami kirendeltségein dolgozott. 1921-től cégvezető volt a Koch and Co. bécsi nyersanyag-behozatali vállalatnál, majd 1938-tól Riedl Miklós hasonló budapesti vállalatánál.

1917-ben belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. 1918–1919-ben vállalati munkástanács tag, majd századparancsnokként a Vörös Hadseregben szolgált. A kommün bukása után, 1920-ban Bécsbe emigrált, és csatlakozott a *Világosság*-csoporthoz. 1922-ben beiratkozott a bécsi egyetem közgazdaság-tudományi karára. Az Ernst Fischer vezette forradalmi szocialistákhoz tartozott, akik az 1934. februári bécsi munkásfelkelés leverése után csatlakoztak a kommunista mozgalomhoz; 1935-ig tagja volt a törvényen kívüli kommunista párt központi bizottságának. 1936-ban illegális munkája miatt

letartóztatták, hat hónapos börtönbüntetés után rendőri felügyelet alá helyezték, majd kiutacították Ausztriából, 1938 márciusában, az Anschluss után tért haza. 1944-ben munkatáborba hurcolták, ahonnan sikerült megszöknie.

1945 után az SZDP-központban dolgozott osztályvezetőként, április 1-jétől az értelmiségi titkárság vezetője. 1945. augusztus 20-tól az országos pártvezetőség tagja, a gazdasági bizottság elnöke. November 4-én az SZDP országos listáján nemzetgyűlési képviselővé választották; a parlamenti politikai bizottságába is bekerült. 1945–1946-ban előbb osztályfőnök, majd 1946. június 16-tól adminisztratív államtitkár a Kereskedelmi és Szövetkezetügyi Minisztériumban. 1947. július 18-án kinevezték az Országos Tervhivatal alelnökévé, augusztus 1-jétől 1949. május 1-jéig tervhivatali elnök. 1946-tól 1948 tavaszáig az SZDP érdekeltségébe tartozó Szén- és Olajipari Rt. igazgatósági tagja.

1947. augusztus 31-én ismét az SZDP országos listájáról szerzett mandátumot, újra a parlamenti politikai bizottság tagja lett. A pénzügyi bizottság tagjaként, majd elnökeként gyakran felszólalt a plenáris üléseken. Egy sor törvényjavaslat – az 1947–1948. évi költségvetéskor az iparügyi tárca, a

nemzeti vállalatról szóló előterjesztés, az 1949. évi költségvetés, illetve a pénzügyi fejezet – vitájában bizottsági vagy miniszteri megbízott előadó. Az 1947–1948-as időszakban a „baloldali hatok” csoportosulás vezető tagja, gazdaságpolitikus, de ideológiai kérdésekben is gyakran állást foglalt. Mivel németül, franciául és angolul is jól beszélt, rendszeres résztvevője a nyugat-európai szocialista konferenciáknak. A Bán Antal emigrálása utáni időszakban, 1948. február 26. és november 13. között az Iparügyi Minisztérium adminisztratív államtitkára. 1948 júniusában, az MDP alakuló kongresszusán a központi vezetőség és a politikai bizottság tagjává választották. December 14-én kinevezték a Magyar Tudományos Tanács elnökségi tagjává, majd ő lett a közgazdász társelnök. December 21-től az Országos Szabványügyi Tanács elnöke. Az 1949. májusi országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Népfront országos listájáról jutott be a törvényhozáshoz, június 11-től egy éven át a Belkereskedelmi Minisztérium államtitkára.

1950. augusztus 2-án, a Szovjetunióból hazajövet az ÁVH emberei letartóztatták, feleségét pedig kitelepítették Fehérgyarmatra. 1950. november 24-én a Budapesti Büntető Törvényszék, mint a Szakasits Árpád és társai koholt per harmadrendű vádlottját, életfogytiglani fegyházbüntetésre ítélte, büntetését – amit „háborús büntett, kémkedés és a demokratikus államrend megdöntéséért” róttak ki rá – december 11-én a Legfelsőbb Bíróság is helybenhagyta. 1956. március 29-én büntetése félbeszakításával kiszabadult, majd június 27-én, a perújítás során a Legfelsőbb Bíróságon bűncselekmény hiányában felmentették, és rehabilitálták.

1956. szeptembertől 1965. augusztusig külkereskedelmi ismereteket tanított a Marx Károly Közgazdaság-tudományi Egyetemen. Az októberi forradalmi napokban nagy hatással

volt az egyetemistákra, de megriadt a szenvedélyek elszabadulásától. December elején az ő lakásán írták meg Justus Pállal és Horváth Zoltánnal együtt azt a nyílt levelet, amelyet Marosán Györgyhez juttattak el; ebben összefoglalták azokat a követeléseiket és feltételeiket, amelyek teljesítése esetén a volt baloldali szociáldemokraták hajlandók lettek volna az elszigetelt Kádár-kormányban szerepet vállalni. Fenntartásai ellenére több külpolitikai tárgyalást felvállalt, Sík-Endre és Horváth Imre társaságában az ENSZ-be küldött magyar delegáció tagja.

Az 1960-as évek elején bekapcsolódott a Nyers Rezső vezette közgazdasági reformbizottság munkájába. Tanszékvezető egyetemi tanárként 1963-ban elnyerte a közgazdaságtudományok doktora fokozatot. 1967-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választották, egyben az MTA közgazdaság-tudományi bizottsága tagja lett. A Magyar Közgazdasági Társaság egyik újjászervezője, a társaság elnöke. 1965 után nyugdíjasként folytatta a tudományos munkát. A *Magyar Nemzet* publicistája, állandó cikkírója. Egyik ausztriai előadókörútján érte a halál.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztje (1947), középkeresztje (1948); Kossuth Érdemrend III. osztály (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend III. fokozat (1950); Munka Érdemrend arany fokozat (1965, 1969); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967).

Fő művei: Nemzetközi kereskedelem. Tankönyv. Bp., 1959. Szocialista külkereskedelem. Tankönyv. Bp., 1963. Magyarország és a világ kereskedelme. Bp., 1963.

Irodalom: Vajda Imre. *Népszabadság*, 1969. augusztus 31. Marosán György: Egy kiváló marxista értelmiségiről. *Kritika*, 1979. 9. sz. Urbán Károly: Vajda Imre. *Pártélet*, 1980. 7. sz.

K. Zs.–M. K. J.

VÁLÓCZI JÁNOS

Abony, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1900. január 8. – Abony, Pest megye, 1985. január 13.

Nemzeti Parasztpárt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Szülei, Válóczy János (1863) és Koncz Teréz (1868) tanyai gazdasági cselédek voltak. Római katolikusnak keresztelték. Hat testvére született, akik többsége kiskorában meghalt. Kétszer házasodott, először 1920 körül, első felesége, aki háztartásbeli volt, 1956-ban elhunyt. 1962-ben elvette Koncz Eszter (1911) boltvezetőt, akivel már 1949 óta együtt élt. Gyermekei közül András (1922) tsz-elnök, János (1930) géplakatos, majd mozdonyvezető lett, Zoltán (1933–1995) orvosként dolgozott.

Hat elemi, majd 1945 után két alkalommal három hónapos parasztpárti és szintén három hónapos szakszervezeti iskolát végzett. Katonai szolgálatát az 1930-as években Nóg-

rádverőcén teljesítette; a második világháború végén román hadifogságba esett. Földművesként dolgozott, napszámot vállalt, de volt gazdasági cseléd, építkezéseken segédmunkás, végül sikerült 4 kat. hold földet vásárolnia. Az 1920-as években csatlakozott a szakszervezeti mozgalomhoz. Belépett az MSZDP-be, majd 1929-től szociáldemokrata orientációjú Abonyi Általános Munkásképző Egylet elnöke. Megismerkedett a Somogyi fivérékkel, a parasztpárti Imrével és a kommunista Miklóssal. 1944 végén a Nemzeti Parasztpártot választotta, mivel helyzeténél fogva úgy látta, hogy ez a párt képviseli leginkább a szegényparasztság érdekeit.

1945-ben a helyi földigénylő bizottság elnökeként részt vett a nagybirtokok felosztásában, maga is kapott 4 kat. holdat. Nem sokkal a földreform után III. típusú szövetkezeti csoportot szervezett. 1945. november 4-én a Pest és Bács vármegyei választókerületben nemzetgyűlési mandátumot szerzett. 1946-tól a Pest megyei törvényhatósági bizottság tagja. Előbb az NPP egyik Pest megyei titkára, majd 1946. novemberétől 1948. ápriliséig a politikai bizottság, illetve az országos vezetőség tagja. 1948 végén, a DÉFOSZ megalakulásakor a kubikoszakosztály vezetője lett. 1947. augusztus 31-én másodszor is Pest megyében választották képviselővé. Megalakulásától a napló-bíráló bizottság helyettes elnöke. A ciklusban egyszer, az 1947–1948. évi költségvetés vitájában, a honvédelmi tárca előirányzatának részletes tárgyalásakor szólalt fel. 1949. május 15-én harmadszor szerzett mandátumot Pest megyében. A parasztpárt elsorvasztása után belépett a Magyar Dolgozók Pártjába.

1948-tól részt vett az állami gazdaságok szervezésére létrehozott országos bizottság munkájában, ő maga a Baranya megyei gazdaságok szervezésére kapott megbízást. Közben, 1949-ben maga is bevitte 8 kat. hold földjét a helyi termelőszövetkezetbe. Több állami gazdaságnak volt az igazgatója; 1948-ban Hercegszántón, 1949-től Pomázon, 1951-től Perespusztán dolgozott, végül 1954-től 1964. évi nyugdíjazásáig a Veszprém megyei Zsófiapusztán irányította a gazdálkodást. Ezután visszaköltözött Abonyba. 1950–1954 között a Pest Megyei Tanács, majd Nagyvázsony és Úrkút tanácsának a tagja. 1956 után csatlakozott a Magyar Szocialista Munkáspárthoz. 1971-ben Szövetkezeti Jubileumi Emlékéremmel ismerték el.

Kitüntetései: Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Munka Érdemrend ezüst fokozat (1970).

B. P.

VAN CZÁK JÓZSEF

Nyírpilis, Szabolcs vármegye, 1899. augusztus 16. – Nyíregyháza, Szabolcs-Szatmár megye, 1989. március 9.

Nemzeti Parasztpárt

Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyék

Apja Vanczák József uradalmi cseléd, anyja Petes Mária napszámos. Négy testvére közül Mihály esztergályos lett, Mária termelőszövetkezetben dolgozott, Anna háztartást vezetett, Péter bádogos és vízvezeték-szerelő szakmunkásként kereszte kenyerét. Görög katolikus vallásban nevelkedett. 1922-ben Nyírcsászáriban feleségül vette Németh Johannát (1899–1977). 1925-ben született József fiuk főiskolai docensként ment nyugdíjba.

Hat elemit végzett, majd kisébes lett. 1917–1918-ban frontszolgálatot teljesített Kijev térségében. 1919-ben be akart lépni a Vörös Hadseregbe, de a románok elfogták, megbotozták, és halálra ítélték; végül sikerült megszöknie. 1920-ban a nemzeti hadseregben ismét katona lett. 1922–1924-ben hónapos munkás, majd 1924 és 1927 között kitanulta a kőművesszakmát. 1927-től az ország számos pontján munkát vállalva tartotta el családját.

Az 1930-as évek elején csatlakozott a Magyarországi Szociáldemokrata Párthoz, majd az építőmunkások szakszervezetéhez. 1935–1936-ban egy sztrájk megszervezése miatt a nyírbátori fősolgabíró kitiltotta a járás területéről. Ezután Budapesten keresett munkát. 1930-ban kommunista szervezkedés vádjával letartóztatták, egy hónapig vizsgálati fogságban volt, szabadulása után rendőrségi felügyelet alá helyezték. 1944 márciusában egy munkaszolgálatos alakulathoz vezényelték, ahonnan a front közeledtével hazaszökött.

1945-ben Nyírcsászáriban megalakította a Nemzeti Parasztpárt helyi szervezetét. Részt vett a földosztásban, maga is gazdálkodni kezdett. Az 1947. augusztusi országgyűlési választásokon a Szabolcs és Szatmár-Bereg megyei választókerületben pótképviselő lett. 1948. március 2-án, a mandátumáról lemondott Mikita István helyett behívták a törvényhozásba. 1947. novemberben elvégezte a parasztpárt háromhetes tanfolyamát, majd 1949. március–július között a központi pártiskola hallgatója. Kinevezték az NPP Szabolcs megyei titkárává.

A parasztpárt elsorvasztása után, 1950-ben belépett a Magyar Dolgozók Pártjába. 1951-ben a nyírcsászári Kossuth Termelőszövetkezet tagja lett, 1952–1953-ban elnöknek jelölték. A tsz gazdálkodási nehézségei miatt a megyei pártvezetők a „vezetés elhanyagolása” címén 1000 Ft pénzbüntetés megfizetésére kötelezték, egyúttal kizárták a pártból. A pártbüntetést sikeresen megfellebbezte, majd önként visszaadta tagkönyvét. 1953-tól, a termelőszövetkezet feloszlása után ismét egyénileg gazdálkodott. 1961-ben az Új Élet MGT SZ-ben kapott kőművesmunkát, majd karbantartói beosztásban dolgozott. 1950 és 1970 között helyi tanács tag, közben egy ideig helyettes tanácselnök. A Hazafias Népfront járási és megyei bizottságának aktivistája.

Kitüntetései: Munka Érdemrend bronz fokozat (1968); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

Sz. R.

VÁNDOR FERENC

Sátoraljaújhely, Zemplén vármegye, 1906. július 17. — New York, New York, USA, 1988.

Magyar Függetlenségi Párt

Nagy-Budapest

Görög katolikus vallású. Kisiparoscsaládból származott, apja Bobik Pál cipésmester, anyja Vaskó Mária háztartásbeli. Nős volt, három gyermeke született. Vezetéknévét 1930-ban magyarosította Vándorra. Elemi és középiskolai tanulmányait Sátoraljaújhelyen végezte. A budapesti tudományegyetemen jogi oklevelet szerzett, majd letette az egységes ügyvédi és bírói szakvizsgát. 1930-tól az Országos Függetlenségi Kossuth Párt tagja.

1945-ben átlépett a Független Kisgazdapártba. A Rákospalotai Nemzeti Bizottság és az ideiglenes képviselő-testület tagja. Kinevezték kincstári ügyésszé, majd főügyész helyettesé. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a nagy-budapesti választókerületben pótképviselő lett. 1946. november 28-án Auer Pál helyére behívták a törvényhozásba. A Ruházati Anyagraktár Rt. felszámolóbizottságában az FKGP megbízottja. Nagy Ferenc 1947. június 2-i lemondása és emigrációba kényszerítése után súlyos ellentétbe került az új, baloldali pártvezetőséggel, fegyelmet indítottak ellene, s az FKGP Politikai Bizottsága 1947. június 25-én kizárta a pártból, ugyanakkor megtarthatta a mandátumát. Ezután a Pfeiffer Zoltán vezette Magyar Függetlenségi Párthoz csatlakozott.

Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választások után a nagy-budapesti választókerület mandátumával igazolták. Az alakuló ülésen sikertelenül indítványozta, hogy a házelnököt titkos szavazással válasszák meg. Az összeférhetlensé-

gi és mentelmi bizottságok tagjaként, első felszólalásában, az 1947. október 10-i ülésnapon saját sérelmét jelentette be. A választási harc közben közmunkaváltság megfizetésének elmulasztása címén a rákospalotai büntetőbíró jogtalan és szabálytalan eljárást kezdeményezett ellene. Beszámolója szerint, amikor a bíró előtt szóvá tette, hogy őt mentelmi jog védi, s ellene intézkedni csak a törvényhozás felfüggesztő határozata esetén lehet, a városi rendőrség vezetője azt válaszolta: „pfeifferista képviselőnél ez nem szükséges”. Október 22-én a kormányhoz intézett interpellációjában — nagy szócsata közepette — a közellátás színvonalának leromlását kifogásolta. November elején tagja lett az MFP újjáválasztott politikai bizottságának. A mentelmi bizottság Pfeiffer Zoltán elleni eljárása során Ráth Andrással együtt megfogalmazott kisebbségi véleményében elutasította a koncepciók eljárást. Az Országos Nemzeti Bizottság november 20-án — az MFP többi képviselőjéhez hasonlóan — törvénytelen módon megsemmisítette mandátumát.

Még november folyamán elhagyta az országot, előbb Ausztriában, 1950-ben Svájcban élt, később az Egyesült Államokban telepedett le. Bekapcsolódott a politikai emigráció munkájába, 1949-től tagja volt a Magyar Nemzeti Bizottmány-nak. Többször élesen bírálta az emigráció vezetőit, Nagy Ferenc ellen összeférhetlenségi indítványt is tett, de ezt a bizottmány végrehajtó bizottsága elutasította.

V. I.—V. V.

B. VÁNYI GÁBOR

Tök, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1883. június 15. — Tök, Pest megye, 1954. május 9.

Független Kisgazdapárt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Református, kisparaszti családból származott. Apja, B. Ványi Gábor 10 kat. hold földet birtokolt, anyja, Fitus Lídia zsellérlány volt. 1907-ben feleségül vette Kastár Máriát (1886–1943). Hat gyermekük közül a legidősebb, Gábor (1909–1943) földművelésből élt; a 2. magyar hadsereg voronyezsi katasztrófájánál eltűnt a szovjet fronton. Mária (1912–1973) szülésznő, Aranka (1913–1942) háztartásbeli, Sándor (1916–1995) fodrász volt, Erzsébet (1918) háztartást vezetett, István (1921) anyagbeszerzőként dolgozott.

Miután elvégezte a népiskola hat osztályát, Budapestre ment munkát keresni. 1901-ben egy fővárosi kocsmában dolgozott alkalmazottként, majd hazatérve gazdálkodott és fuvarozást vállalt. 1904-től 1907-ig katonai szolgálatot teljesített. 1908-ban Zugligeten, valamint Leányfalun tehetős emberek villáiban kertészkedett. 1908–1909-ben raktárkezelő, illetve segéd mozigépész az Uránia moziban. 1910-től levélkiadó, majd -kihordó a Magyar Postánál. 1914. július 26-tól 1919. január 3-ig katona az orosz fronton. 1919-ben a pos-

ta – betegségére való tekintettel – nyugdíjazta. Felgyógyulása után az örökölt 3 kat. holdon, majd a Nagyatádi-féle földreform során kapott 1,5 kat. holdon önálló gazdálkodásba kezdett. Az újabb földvásárlásokkal együtt végül 28 kat. holdra nőtt családi birtoka. A szántóföld művelése mellett szőlőt és gyümölcsöst telepített, valamint méhészettel is foglalkozott.

1909. november 29-től, megalapításától tagja a Nagyatádi Szabó István-féle Országos Függetlenségi és 48-as Gazda-

pártnak. Az 1920-as évek végén a Csoór Lajos-féle lojális ellenzéki Kisgazda, Kisiparos, Földműves Nagyatádi Pártban tevékenykedett. 1931-ben a Független Kisgazdapárthoz csatlakozott, s egészen 1948-ig a községi szervezet elnöke volt. 1947. augusztus 31-én a Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog megyei választókerületben pótképviselő lett, Révész László lemondása után, 1948. november 16-án behívták az Országgyűlésbe. Az FKGP országos nagyválasztmányi tagja.

V. I.–V. V.

VARGA GEDEON

Alsónémedi, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, 1894. október 23. – Budapest, 1972. április 29.

Független Kisgazdapárt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Szülei, Varga Mátyás és Földi Rozália föld nélküli szegényparasztok voltak. Református vallásban nevelkedett. Felesége, Kerekes Zsófia 25 kat. holdas középparaszti családból származott. Két leányuk született, Zsuzsanna (1921) és Teréz (1923) a helyi termelősövetkezetből mentek nyugdíjba.

Hat elemi és téli gazdasági iskolát végzett. Az első világháborúban orosz hadifogságba esett, jól megtanulta a nyelvet. A családalapítás után a felesége által örökölt 25 kat. hold földön gazdálkodott. Sokat olvasó, törekvő gazda volt, állandóan képezte magát. Sokat tett szülőfaluja érdekében, húsz éven át községi képviselő, a Hangya szövetkezet helyi fiókjának vezetőségi tagja, az önkéntes tűzoltó-egyesület egyik irányítója. 1931-ben belépett a Független Kisgazdapártba, szülőfalujában ő hozta létre a párt helyi szervezetét, amelynek elnöke lett. A Vörös Vince és mások által kezdeményezett ezüstkalászos gazdamozgalom egyik szervezője, majd 1942-től a Magyar Parasztszövetség helyi csoportjának az elnöke.

1945-ben részt vett a Független Kisgazdapárt és a Magyar Parasztszövetség helyi és járási szervezete újjáalakításában. Bekerült a helyi és a vármegyei nemzeti bizottságba, valamint a termelési bizottságba. A kisgazdapárt részéről a Pest vármegyei törvényhatósági bizottság és a kisgyűlés tag-

ja. 1945. november 4-én a Pest és Bács megyei kerületben nemzetgyűlési képviselővé választották. Az FKGP-ben az úgynevezett Pest megyei csoporthoz tartozott. 1947 tavaszától a Magyar Parasztszövetség Elnöki Tanácsának tagja, a szövetség megbízottja az Országos Magyar Tejszövetkezeti Központ igazgatóságában. 1947. augusztus 31-én a Pest és Bács-Bodrog vármegyei választókerületben újra képviselővé választották. 1947. november 20-án a tejtermelés és a tejértékesítés támogatása érdekében interpellációt nyújtott be a Dinnyés-kormányhoz. 1948. július 13-tól az FKGP Pest megyei szervezetének az alelnöke. 1947–1948-ban tagja az FKGP érdekeltségi körébe tartozó Duna–Tisza Melléki Gazdák Beszerző és Értékesítő Szövetkezete igazgatóságának.

1949-től egy ideig még a Magyar Függetlenségi Népfront alsónémedi szervezetének az elnöke, de nem fogadta el a mezőgazdaság kollektivizálását. 1962-ig a birtokán gazdálkodott, de ekkor már nem tudott ellenállni a nyomásnak, belépett a termelősövetkezetbe, ahol beválasztották az elnökségbe. Haláláig a közös gazdaságban dolgozott.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1946).

V. I.–V. V.

VARGA ISTVÁN

Battonya, Csanád vármegye, 1905. szeptember 3. — Budapest, 1976. szeptember 21.

Magyar Kommunista Párt

Nagy-Budapest

Édesapja Varga András vincellér, édesanyja Alexa Klára. A család római katolikus vallású. Nős volt, gyermeke, Tibor 1934-ben született.

A hat elemi után, 1918-ban lakatostanonc lett, 1922 tavaszán mint szerszámlakatos szabadult fel. Ugyanebben az évben csatlakozott a Magyarországi Vas- és Fémmunkások Központi Szövetségéhez. 1923-ban csillás Tatabányán, szakszervezeti bizalmi és a munkabeszüntetés idején sztrájkbizottsági tag. Másfél év bányamunka után visszatért az eredeti szakmájához, rövid ideig Szegeden, illetve Debrecenben dolgozott. 1924. augusztusban Budapestre költözött, bekapcsolódott a baloldali mozgalomba, 1924-től a kommunista ifjúság-szövetség tagja, majd csatlakozott a Kommunisták Magyarországi Pártjához. 1925–1926-ban a Magyarországi Szocialista Munkáspártban is tevékenykedett. Agitációs és szervezőmunkája miatt 1927 tavaszán másfél hónapig vizsgálati fogságban tartották. Bizonyítékok hiányában felmentették, de ezután nem kapott munkát, ezért Csehszlovákiában próbált elhelyezkedni. Később a Ganz Vagongyár szerszámműhelyében mégis alkalmazták. 1928 tavaszán egy sztrájkban való részvétele miatt újból elbocsátották. Romániába ment, ahol különböző városokban szerelési munkákat végzett. 1928–1929-ben ott is bizalmi a Vörös Szakszervezeti Internacionáléhoz tartozó egységes szakszervezetben. 1929–1930-ban a román kommunista mozgalom tagja.

1930-ban visszatért Budapestre, bizalmi több fővárosi üzemben. 1930-tól 1945-ig körzeti bizottsági tag, majd körzeti titkár az illegális pártban. Részt vett az Egyesült Szakszervezeti Ellenzék munkájában, a központi tanács tagja. 1935-ben a társadalmi rend felforgatása vádjával elítélték, a Conti utcai és a Margit körúti fegyházban töltötte le a büntetését, 1938-ban szabadult. 1941-ben ismét letartóztatták, ekkor Kistarcsára, majd Nagykanizsára internálták. 1943. májusban szabadult, szeptemberben behívták katonának. 1944 júliusában megszökött, és illegálisba vonult, a pártnyomda szervezője. December elején elfogták, és kötél általi halálra ítélték; miután ítéletét életfogytiglani börtönbüntetés-

re változtatták, 1945 elején Bernaubá vitték. A háború végén szabadult ki a fogságból.

1945. június 24-től a szakszervezetek küldötteként az Ideiglenes Nemzetgyűlés képviselője. 1945-től a vas- és fémmunkások szakszervezetének helyettes titkára és a Magyar Kommunista Párt nagy-budapesti választmányi tagja. 1945. október 7-től a fővárosi törvényhatósági bizottság tagja. A november 4-i nemzetgyűlési választásokon MKP-jelöltként a nagy-budapesti választókerületből bejutott a törvényhozássá. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon újra régi kerületében szerzett mandátumot. Az 1949. májusi népfreontos választásokon ugyanebben a választókerületben lett képviselő. 1951. december 14-től 1953. július 3-ig az Elnöki Tanács tagja. 1953-ban pótképviselő, 1954-ben behívták a törvényhozássá.

1948-tól a Magyar–Szovjet Olajipari Gépgyár munkásigazgatója, 1950-ben Somogy megye főispánja, illetve a megyei tanács elnöke. 1951-től 1956-ig igazgató a Duclos Bányagépgyárban. Közben, 1951–1955-ben gépipari technikus tanulmányokat folytatott. 1956 végétől a Kádár-kormány szénbányászati kormánybiztos. 1957–1959-ben a Nehézipari Minisztérium állománya tagjaként a Legfelsőbb Bírósághoz vezényelték, a megtorlások idején a Népbírói Tanács elnöke volt. 1959-től 1968. évi nyugdíjazásáig a Fegyver- és Gázkészülékgyár igazgatójaként dolgozott. 1958. novemberben Budapest képviselőiében került be a parlamentbe. 1971-ig folyamatosan, majd 1975-től haláláig ismét képviselő.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1946); Magyar Népköztársasági Érdemérem arany fokozat (1950); Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékérem (1957); Munka Érdemrend (1960); Munka Érdemrend arany fokozat (1965, 1968, 1975); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1975); Magyar Partizán Emlékérem.

Irodalom: Botos János: Életútja a helytállás példája. Nyolcvan éve született Varga István. *Népszava*, 1985. szeptember 3.

B. M.—M. K. J.

VARGA LÁSZLÓ

Budapest, 1910. december 18. – Budapest, 2003. május 17.

Demokrata Néppárt

Nagy-Budapest

Apai nagyszülei csornai és csabdi, római katolikus vallású magyarok voltak. Nagypapja Varga István uradalmi magtáros, nagyanyja háztartásbeli. Édesapja, Varga Géza (1870–1962) négy elemít végzett, majd hentesmester lett, végül a Pesti Hazai Első Takarékpénztár altisztje, később segédpénztárosa lett a fővárosban. Anyai ági nagyszülei Egyházaskeszőn éltek; anyai nagypapja, Tóth István kisiparos, nagyanyja háztartásbeli. Édesanyja, Tóth Anna (1868–1959) négy elemít végzett, házasságkötése előtt jómódú családnál házvezetőnő, majd saját családja háztartását vezette. Két testvére született. Bátyja, Géza (1903–1924) főiskolát végzett technikus volt, ikertestvére, Anna háromnapos korában meghalt. Szülei szegény körülmények között éltek Budapesten; 1930-ban kiköltöztek a Dunaharasztiiban maguk építette egyszerű házukba.

Háromszor nősült. Első felesége, Maróthy Margit házasságkötésük után négy hónappal tüdővészben elhunyt. Második felesége, Sebesta Niké tizenegy évi házasság után, 1957-ben New Yorkban hunyt el. Harmadik felesége – akivel 1965-ben kötött házasságot – a chilei származású Mercedes Maria Miranda angoltanárnő, akinek Carlos (1933) nevű fia az Egyesült Államokban él, egy üzleti vállalkozás alelnöke.

1916-tól a Práter utcai elemibe járt, a polgárit a Német úton végezte. 1925–1929-ben a Gróf Széchenyi István Kereskedelmi Iskola tanulója. 1930–1931-ben Székesfehérváron katonai szolgálatot teljesített. Mivel jogi pályára készült, a Zrínyi Miklós Reálgimnáziumba ment, 1935-ben érettségizett. Ezután beiratkozott a Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karára, ahol 1939-ben szerzett jogi oklevelet. Egyetemi tanulmányai alatt költségeit alkalmazotti és ügynöki állásai jövedelméből fedezte. Tanulmányai befejezését követően, 1939-ben ügyészként kezdett dolgozni a Városi Tiszti Ügyészségen. Négy éven át a Magyar Dolgozók Országos Hivatásszervezete (Keresztény Szakszervezet) cukrászipari szervezetének jogi munkatársa, majd ügyvédjelölt. Miután 1943-ban letette az egységes ügyvédi és bírói szakvizsgát, egy ügyvédi irodában is dolgozott.

Édesanyja kérésére kezdett a józsefvárosi templomban ministrálni, s onnan – bátyja példáját követve – a Józsefvárosi Keresztény Munkásifjak Egyesületébe vitt az útja; bátyja után 1937-ben az egyesület elnökének is megválasztották. Keresztényszociális elkötelezettsége folytán 1936-ban bekapcsolódott az Egyházközségi Munkásszakosztályok munkájába, Dunaharasztiiban EMSZO-tagcsoportot alapított és vezetett, ezért 1938-ban lemondott józsefvárosi egyesületi elnökségéről.

Az 1930-as, 1940-es években tovább erősödött kapcsolata a munkásifjakkal; háromszáz fiatal számára szervezett lelki gyakorlatot a Szent Család-templomban, több csoportot vezetett Kárpátaljára és Erdélybe az ország természeti gazdagságának, kultúrájának megismertetésére, de színházba is elvitte őket. A különböző kisebb-nagyobb keresztényszociális reformmozgalmakból, csoportokból jött létre a Kereszténydemokrata Néppárt, amelynek alkotmányát 1944. november 30-án az ő Galamb utcai lakásán olvasta fel Kovrig Béla. Álláspontja szerint jogilag ekkor alakult meg a Demokrata Néppárt. Néhány nappal később, december 4-én a nyilas Nemzeti Számonkérő Szék emberei a Hivatásszervezet székházában több munkatársával együtt letartóztatták, tizenegy napi fogság után – a Margit körüti Katonai Fogház kiürítésekor – egy jogász kollégája segítségével sikerült kiszabadulnia.

1945. februárban a Budapesti Nemzeti Bizottságtól megszerezte a Demokrata Néppárt működési engedélyét, a párt főügyésze és – gróf Pálffy József, Barankovics István, Slachta Margit, Bálint József, Bácsalmási István mellett – az intézőbizottság tagja lett. Mivel pártja csak az október–novemberi választások előtt néhány héttel kapta meg az indulási engedélyt, a fővárosi törvényhatósági választáson a Független Kisgazdapárttal kötött megállapodás értelmében az FKGP-listán indult. 1945. október 7-től Echardt Sándorral együtt a DNP képviselője a főváros önkormányzatában. 1946-ban részt vett az új fővárosi törvényt előkészítő bizottság munkájában. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a Demokrata Néppárt nagy-budapesti listáján képviselővé választották. 1947. október 2-án parlamenti megbízatása idejére lemondott közszolgálati állásáról. A törvényhozásban először október 8-án kért szót, amikor a nagykarácsonyszállási ciszterci pap, Debreceni Sixtus megveretése ügyében interpellált a belügyminiszternél, a példátlan eset gyors kivizsgálását sürgetve. A fiatalok budapesti törvényszékének felállításáról benyújtott törvényjavaslat vitájában az előadó érvelését támogatta, s főképpen az egyház által fenntartott tanoncotthonok számának növelését kérte. Novemberben benyújtott módosító javaslatával és jogi kiegészítéseinek benyújtásával a fiatalok bíróságának szakmai tekintélyét kívánta növelni. 1948. február 13-án, az Igazságügyi Minisztérium 1947–1948. évi költségvetésének részletes tárgyalásakor kifogásolta, hogy a népbírói törvény lehetővé teszi a büncselekmények visszaható jellegű minősítését, és ellenezte a bírók pártok általi visszahívhatóságának tör-

vénybe iktatását. Justizmordnak nevezte, hogy a rendőrhatalóság szabaddábra helyezetteket jogellenesen internálhat, s ezért a beterjesztett kormányjavaslatot visszautasította. 1948. május 5-én, utolsó parlamenti felszólalásakor az összeférhetlenségi bizottság előadójaként Vértés István képviselőtársa önmaga ellen tett bejelentésének kivizsgálását ismertette.

1948. februárban, egy győri népbírósági tárgyaláson Major József dunántúli parasztfiú védelmében elmondott beszéde miatt a városi népügyészség izgatás vádjával eljárást indított ellene. Ries István igazságügy-miniszter elfektette ugyan az aktáját, de a Győri Városi Bíróság végül mégis kiadta a letartóztatási végzést. Az állandósult rendőrségi megfigyelés, a sajtótámadások megelőlegezték várható letartóztatását, ezért Belső Gyula pártbeli képviselőtársa segítségével, 1948. november 3-án feleségével együtt Ausztriába menekült. A határon őket átvezető férfira később súlyos börtönbüntetést szabtak ki. Menekülttáborok sorát járták végig, míg 1949-ben Svájcba utazhattak, ahol megbízták a zürichi magyar nyelvű, a keresztény munkáspolitikai és érdekvédelem ügyeiről tájékoztató *Híradó* szerkesztésével.

1950 márciusában elindultak az Amerikai Egyesült Államokba. New Yorkban telepedtek le, a Szabad Európa Bizottság sajtóosztálya munkatársaként dolgozott tizenegy éven át. 1957-ben – miután két évet a New York-i egyetemen is elvégzett – amerikai ügyvédi vizsgát tett. 1961-től három évig a Committee for Self-determination, egy nemzetközi program elnöke volt. 1964-ben önálló ügyvédi irodát nyitott, amelyben negyedszázadon át gyakorolta hivatását.

Ügyvédi praxisa mellett fontos szerepet játszott az amerikai magyar emigráció életében. A keresztény politika híveinek összefogását Közi Horváth József hirdette meg, megalapítva a Magyar Keresztény Népmozgalom nevű szervezetet, amelynek ő lett a szakszervezeti felelőse; ezzel egyesült a Barankovics-féle emigráció. Ez a testület volt az egyik kezdeményezője az 1950 júliusában New Yorkban megalakult Közép-európai Kereszténydemokrata Uniónak, amelybe lengyel, cseh, szlovák, észt, litván, magyar, román, albán és jugoszláv keresztény politikusok is beléptek. Az alapító kongresszus szervezőjeként fontos szerepet játszott abban, hogy Közi Horváth Józsefet választották elnöké. Egy évvel később a Szabad Magyar Jogászok Világszövetsége létrehozásán fáradozott, 1956-tól 1990-ig elnökként ő irányította a szervezetet. Tagja lett a magyar emigrációt irányító testületnek, a Magyar Nemzeti Bizottmánynak, majd alapító tagként a Magyar Bizottságnak. Részt vett az ENSZ kényszer munkát vizsgáló bizottságának a munkájában; bebizonyította, hogy Magyarországon hetvennégy munkatábor létezett. Az 1956-os forradalom fordulatot hozott az életében, ezután egyre inkább eltávolodott az emigráció jobboldalától. Az 1963-as amnesztia-rendelet után azon a véleményen volt, hogy a nyugati hatalmaknak normalizálniuk kell kapcsolataikat a Szovjetunió-

val, illetve Magyarországgal. Ennek egyik lépése volt a Szent Korona visszaadása, amit – Nagy Ferenc, Kovács Imre és Király Béla mellett – a magyar emigráció képviselőjeként 1977. november 9-i amerikai kongresszusi bizottsági meghallgatásán ő is támogatott. 1985-ben az Európai Rab Nemzetek Kögyűlése elnökévé választották. Rendszeres kapcsolatot tartott az ENSZ és a washingtoni külügyminisztérium közép- és kelet-európai ügyosztályainak munkatársaival. Tizennégy alkalommal járta be Dél-Amerika magyar lakta területeit, azonkívül Ausztráliát, Japánt és jó néhányszor Európát.

1984-ben New Yorkban másokkal együtt megalapította a Magyar Színház és Művész Egyesületet, amelynek 1991-ig igazgatója volt, s ahol a magyar klasszikusok mellett tizenhét saját színdarabját is bemutatták. 1969 és 1990 között hat könyve, valamint számos színdarabja jelent meg. *1848 – Kosuth vagy Széchenyi?* és *A nagy hal* című darabjait Magyarországon is színre vitték. Széles körű publicisztikai tevékenységet folytatott, valamint politikai és történelmi tárgyú tanulmányokat írt a megszállásról, a koncepciók perekről, az 1956 utáni megtorlásról és a Demokrata Néppárt történetéről, ezek többsége magyar nyelven jelent meg.

1989-ben ismét bekapcsolódott a magyarországi politikai életbe. Az egykori Barankovics-féle néppárt jogutódjaként újjáalakított Kereszténydemokrata Néppárt intézőbizottsági tagja, 1990. április 23-tól pártja társelnöke, 1991. március 17. és 1995. február 1. között elnökhelyettes, a KDNP második számú vezetője. 1992 januárjában – amerikai ügyvédi irodájának felszámolását követően – véglegesen hazatelepült. Az amerikai magyar emigráció körében kifejtett tevékenysége elismerésül Jeszenszky Géza külügyminiszter előterjesztésére 1992. július 27-én a magyar kormány rendkívüli követté és meghatalmazott miniszterré nevezte ki. Az 1994. évi országgyűlési választásokon a KDNP országos listájáról negyvenhét év után ismét bekerült a magyar parlamentbe. A június 28-i alakuló ülés korelnökeként elmondott megnyitó beszédében erkölcsi alapelvként fogalmazta meg, hogy egyetlen képviselő se próbáljon meg hasznot húzni törvényalkotói státusából. Felajánlotta, hogy – a haza érdekeinek megfelelő elhatározással és a példamutatás szándékával – képviselői tiszteletdíjának felét minden hónapban a Nemzeti Színház építésére utalja át. Az Interparlamentáris Unió magyar csoportja vezetőségi tagja, majd első alelnöke, az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet Parlamenti Kögyűlésében a magyar delegáció tagja. A KDNP-n belüli politikai és személyi harcok következtében 1997. júliusban kizárták a pártból. Szeptember 6-án a Fidesz-frakcióhoz csatlakozott. Az 1997. augusztus 30-án Győrben – a Demokrata Néppárt választási sikerének hatvanadik évfordulóján – megalapított Magyar Kereszténydemokrata Szövetség elnökségi tagja, vétőjoggal rendelkező alelnöke lett. Az 1998. évi országgyűlési választásokon a Fidesz és az MKDSZ megállá-

podása alapján a Fidesz országos listájáról került be a törvényhozásba, a június 18-i alakuló ülésen ismét korelnök. Hitvallásaként kifejtette, hogy keresztény felfogása szerint a politika művelése a közjó előmozdítása. 2002. május 15-én a Fidesz és az MDF közös országos listáján megválasztott képviselőként harmadszor lett az Országgyűlés korelnöke. Megnyitó beszédében egyebek között figyelmeztette képviselőtársait, hogy az emberi élet méltóságának védelme, a jogok szabad és félelemmentes gyakorlásának biztosítása, valamint a társadalmi béke megővése az Országgyűlés tagjainak politikai felelőssége a harmadik évezredben is.

A Pro Patria Egyesület vezetőségi tagja. 1996-ban alapító elnöke, majd vezetőségi tagja a Széchenyi Körnek. Az Ügyvédi Kamara bejegyzett, de praxisát nem gyakorló tagja. 1992-ben a normandiai Caen polgármestere Memoriel elnevezésű kitüntetésben részesítette a Mindszenty-ügyben következe-

tesen képviselt állásfoglalásáért. A KDNP Barankovics-emlékéremmel tüntette ki.

2002. szeptember 24-én az újjászerveződő Kereszténydemokrata Néppárt vezetőségében vállalt feladatokat. 2003. március 25-től ő irányította a pártharcokban szétzilálódott kereszténydemokrata csoportok újjászervezését. Egy pártrendezvényen érte a halálát okozó baleset.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal (2000).

Fő művei: Kérem a vádlott felmentését! New York, 1981. A Fecske utca és a Park Avenue sarkán. New York, 1984. New Yorktól Mallorcaig és vissza. New York, 1987. Jelesek és elbukottak. Történelm Budapesten 1939–1947 között. Ifjúsági regény. Szekszárd, 1990. Fények a ködben. Egy életút a nemzet szolgálatában. Bp., 2002.

M. K. J.—Sz. R.

VARJÚ ÁKOS

Pátfalu, Moson vármegye, 1916. február 8. — Budapest, 1983. április 8.

Nemzeti Parasztpárt

Országos lista

Apja Varjú József (1882–1965) községi jegyző, anyja Juhász Rozália (1882–1957) tanítónő. Testvérei: Pál (1908), Sarolta (1910–1981), László (1911) és Jolán (1923–1990). Római katolikus vallású. 1920-ban a család Budafokra költözött, apja a város aljegyzője lett, de betegsége miatt 1923-ban nyugállományba vonult. Ekkor a Sopron megyei Pusztacsalád község pityerpusztai határában 23 kat. hold földet — 1932-ben még 5 kat. hold legelőt — vásároltak, azon gazdálkodtak. 1946-ban megnősült, 1947-ben József nevű fia született.

Elvégezte a soproni főreáliskola első négy osztályát, de pénzügyi nehézségeik miatt nem tudott továbbtanulni, ezért ő is beállt a családi gazdaságba. Politikai ismeretei első forrását az újságok jelentették; rendszeresen olvasta az *Igazság*, a *Szabadság*, a *Magyar Út*, a *Kelet Népe* és a *Szabad Szó* című lapokat. Az 1930-as évek végétől maga is jelentkezett újságcikkekkel. 1940-től a *Szabad Szó* külső munkatársaként rendszeresen részt vett a szerkesztőség és a Nemzeti Parasztpárt vezetőségének összejövetelein. A kommunistákkal is kapcsolatban állt, rölapjaikat terjesztette, tanyájukon antifasisztákat és üldözötteket bújtatott. 1943. május 9-től a Magyar Parasztszövetség Földmunkástagozata országos választmányi tagja. 1944. október 9-én behívták katonának, azonban pár nap múlva megszökött, és 1945. március végéig, a környék felszabadításáig bujkált.

1945. áprilisban a Fertőszentmiklósi Nemzeti Bizottságba delegálták. Június 24-től a parasztpárt tagjaként Sopron megye képviselője lett az Ideiglenes Nemzetgyűlésben. Augusztus 1-jétől győri kerületi párttitkár, de a közlekedés nehézsége miatt csak Győr vármegyében tudta szervezni pártját. Az 1945. novemberi nemzetgyűlési választásokon a Győr és Sopron megyei kerületben pótképviselő lett. 1946. január 1-jétől a parasztpárt országos központjában, először a *Parasztújság*-nál, majd három hónapig Kovács Imre főtitkár személyi titkáráként dolgozott; március 13-án a politikai bizottság, majd az országos vezetőség tagja lett. A párt balszárnyához tartozott. 1946. március 28-án kinevezték az Országos Földbirtokrendező Tanács tagjává. 1947. május 15. és 1948. május 31. között az Újbirtokosok és Földhözjuttatottak Országos Szövetsége központi titkára. Az 1947. évi választásokon az NPP országos listáján pótképviselő lett, 1948. augusztus 6-án Pál József helyére került be az Országgyűlésbe. Az 1949. május 15-i országgyűlési választásokon is az országos listán jutott mandátumhoz, 1953-ig parlamenti képviselő.

1949 júliusától a Zsámbéki Mezőgazdasági Akadémia hallgatója. 1950. augusztus 16. és 1954. június 11. között a Földművelésügyi Minisztérium növénytermesztési főosztályán csoportvezető, majd az Országos Vetőmag-felügyelőség munkatársa. 1951-ben belépett a Magyar Dolgozók Pártjába, majd

1959-ben a Magyar Szocialista Munkáspártba. 1960-tól a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat agrárszakosztályának választmányi munkatársa. 1961–1963-ban a Hazafias Népfrent Országos Tanácsa mozgalmi osztályán dolgozott. Innen eltávolították, ezután tsz-adminisztrátor, ÁFÉSZ-faiskolai lera-
katos, egy ideig munkanélküli, majd fizikai munkás a pestim-
rei Cséri-telepen. 1969-től a Hazafias Népfrent Pest Megyei
Bizottsága főállású munkatársaként a kertbarátmozgalmat

irányította. 1975. január 1-jén kerkedvezménnyel ment nyug-
díjba.

Kitüntetései: Magyar Népköztársasági Érdemérem ezüst fokozat (1950); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Munka Érdemrend ezüst fokozat (1970).

Irodalom: Ratatics István: Varjú-tanya. Kézirat. A Politi-
katörténeti Intézet Levéltára.

B. P.

VÁRKONYI IMRE

Heves, Heves vármegye, 1888. szeptember 8. – Budapest, 1965. március 6.

Szociáldemokrata Párt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Édesapja Várkonyi Imre iparos, édesanyja Szabó Róza. A csalá-
d római katolikus vallású. Kétszer házasodott, második fele-
sége Micsicsicsák Rozália. Két házasságából három gyermeke
született, Zoltán, Imre és Valéria. Családjával Sashalmon éltek.

A négy elemi után a tanonciskola négy osztályát is elvé-
gezte, kitanulta a szabómesterséget. 1906-ban belépett a sza-
bók szakszervezetébe, 1920-ig volt az érdekképviselet tagja.
1906–1907-ben utcabizalmiként és házi agitátorként tevé-
kenykedett. 1907–1908-ig Németországban – Wiesbadenben
és Frankfurtban – dolgozott, itt műhelybizalmivá választot-
ták. 1909–1912 között katonai szolgálatot teljesített; az első
világháború kitörésekor azonnal behívót kapott. 1918-ig a
harctéren volt, november 17-én szerelt le. Ebben az időben
Kassán lakott, gyakran eljárt a munkásotthonba.

1919. március 21-én kiutasították Kassáról. Visszatért
szülőfalujába, ahol tanácstagnak választották. Májusban be-
vonult a Vörös Hadseregbe. A Tanácsköztársaság bukása után
letartóztatták, decembertől 1920. februárig Hevesen őrizték,
majd Egerbe szállították. 1920. november 4-én engedélyt ka-
pott arra, hogy elhunyt kislánya temetésén részt vegyen. Ezt
az alkalmat megragadva megszökött, és két évig bujkált. 1923-
ban Kistarcsán nyitott szabóműhelyt. Mivel időközben tönk-
rement, 1930-ban Sashalomra költözött, ahol 1932-ben ismét
megpróbálkozott önálló szabóműhely indításával.

1924-ben belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Párt-
ba. 1935-től a sashalmi szociáldemokrata szervezet elnöke.
1944. augusztusban a németek erődítési munkálatokra vit-

ték, ahonnan 1945. március 1-jén megszökött. Áprilistól 1946.
májusig újra a helyi pártszervezet elnöke, majd 1946. június-
tól 1947. őszig párttitkára. Az 1947. augusztus 31-i országgyü-
lési választásokon az SZDP Pest és Bács megyei listáján pótl-
képviselő lett. 1947. decembertől a munkáspártok egyesítését
előkészítő bizottság elnöke. 1948. áprilistól a tanácsok
megalakulásáig a Pest megyei törvényhatósági bizottság tag-
ja. 1948. június közepén a Magyar Dolgozók Pártja helyi szer-
vezetének az elnöke lett.

1948. április 26-án a lemondott Hajdú Ernőné he-
lyett behívták az Országgyűlésbe. Az 1949. május 15-i ország-
gyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Népfrent Pest
megyei listáján újból mandátumhoz jutott, 1953-ig maradt or-
szággyűlési képviselő. 1953. áprilistól politikai munkatárs az
MDP Pest Megyei Bizottságán; a panaszok ellenőrzésével és
a fegyelmi ügyek kivizsgálásával foglalkozott. 1956. január
16-án ment nyugdíjba. 1956. november 7-én csatlakozott a
Magyar Szocialista Munkáspárthoz, részt vett a párt újjászerve-
zésében, a helyi szervezet vezetője lett. 1957. január és feb-
ruár 7. között az MSZMP Pest megyei intézőbizottsága tagja.
A legelső között lett munkásőr, ezért 1962-ben emlékjel-
vényt kapott.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemérem ezüst fo-
kozat (1947); Magyar Népköztársasági Érdemérem ezüst fo-
kozat (1950); Szocialista Munkáért Érdemérem (1955); Tanács-
köztársasági Emlékérem (1959).

H. J.–Z. K.

VAS-WITTEG MIKLÓS

Óbarokpuszta, Fejér vármegye, 1895. augusztus 9. – Budapest, 1975. február 4.

Szociáldemokrata Párt

Fejér és Komárom-Esztergom vármegyék Székesfehérvár törvényhatósági jogú várossal

Apja, Witteg Ferenc cseléd, majd vincellér volt a Tatabányához közeli óbarokpusztai uradalomban; anyja Oroszi Katalin. Római katolikus családban nevelkedett, kilencen voltak testvérek. Felesége Stupek Erzsébet, gyermekük, Erzsébet 1922-ben született. Vezetéknévét 1957. április 27-én a belügyminiszter engedélyével a már korábban is használt Vasra változtatta.

A hat elemi elvégzése után először kereskedőtanoncnak adták Bicskére, majd egy pesti műhelyben épület- és műlakatos-mesterséget tanult, miközben magántanulóként elvégezte a négy polgári iskolát. Eljárt a nyomdászszakszervezet iskolájával szomszédos székházában tartott rendezvényekre. 1913-ban a MÁV Istvántelki Főműhelyébe került géplakatosnak. Elvégzett egy felső ipariskolai géplakatos szaktanfolyamot. 1917-ben belépett a Vasúti Munkások Országos Szövetségébe. Az első világháborúban a haditengerészetnél szolgált. Részes volt az 1918. évi pólai és cattarói matrózlázadásoknak.

1919. május 3-án újra bevonult, a Vörös Hajórajnál teljesített szolgálatot. A kommün bukása után, 1920. novemberben szerepvállalása miatt elbocsátották a MÁV-tól. Szakszervezeti közvetítéssel a Ganz Hajógyárba került, huszonkét éven át géplakatosként dolgozott. Átigazolt a Magyarországi Vas- és Fém munkások Központi Szövetségébe, egyidejűleg tagja lett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártnak. 1922-től szakszervezeti bizalmi, 1923-tól főbizalmi. 1922-től a gyár-ipari lakatosok szervezőbizottságának a tagja, megszakításokkal elnöke. 1933 és 1945 között a vasasszakszervezet alelnöke. 1936-tól a Magyarországi Szociáldemokrata Párt Pest környéki és központi szervezetében tevékenykedett; 1939-től a Szociáldemokrata Párt Országos Vezetősége póttagja, 1942-től rendes tagja. Az 1935. és az 1939. évi választásokon felkerült a párt Budapest környéki listájára, de nem szerzett mandátumot. 1939-ben Tatabányán egyéni választókerületben is jelölték, de itt sem járt sikerrel, a kormánypárti és a nyilaskezes jelölt mögött harmadik lett (11,47 százalék), csak a kisgazdapárti jelöltet tudta megelőzni. 1943 augusztusában behívták katonának, 1944. április 13-án szerelt le.

1945 januárjában a Ganz Hajógyár üzemi bizottsági elnöke. Ugyancsak januártól a szakmaközi bizottság elnöke Újpesten. Az SZDP képviselőjében a Budapesti Nemzeti Bizottság és az ideiglenes törvényhatósági bizottság tagja. A Magyar Szabad Szakszervezetek Országos Tanácsa február 7-én megválasztotta titkárának, majd e tisztségét március 6-án helyettes főtitkársággal cserélték fel. A december 2-i közgyűlésen megerősítették a Szaktanács főtitkár-helyette-

si posztján. Az SZDP érdekében a paritás elvének érvényesítéséért küzdött, ugyanakkor támogatta a szakszervezeteken belüli munkásegységet. 1945. április 2-án a fővárosi választási nagygyűlésen az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe delegálták, a november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Fejér és Komárom-Esztergom megyei választókerületben ismét mandátumhoz jutott. 1945 augusztusában kimaradt a huszonegy tagú országos pártvezetőségből, de beválasztották a héttagú ellenőrző bizottságba. Az 1947. január–februári pártkongresszuson ismét bekerült az ellenőrző bizottságba. 1947. május 3-án kinevezték az Építés- és Közmunkügyi Minisztérium politikai államtitkárává, kormányzati tisztségét november 15-ig töltötte be. Közben, 1947. augusztus 31-én korábbi kerületéből újra bekerült a törvényhozás tagjai közé. 1948 februárjában lemondott a Szakszervezeti Tanácsban viselt tisztségéről. A két munkáspárt egyesítése körüli politikai küzdelmekben – noha elvben sohasem ellenezte a fúziót – a kommunisták támadásainak középpontjába került. Az 1948. márciusi kongresszuson az MKP-vel feltétel nélkül együttműködők kizárták az SZDP-ből, és április 26-án megfosztották mandátumától. Mivel nem tudott elhelyezkedni, nyugdíjazták. A vállalat államosításával elvesztette az SZDP érdekkörébe tartozó Általános Kereskedelmi és Ipari Rt.-nél 1945-től betöltött igazgatósági tagságát is.

1950. június 22-én az ÁVH őrizetbe vette, majd a Budapesti Katonai Törvényszék augusztus 22-én koholt vádak alapján – a Piller Gyula és társai per harmadrendű vádlottjaként – életfogytiglani börtönbüntetésre ítélte. Büntetését a Katonai Főtörvényszék augusztus 29-én másodfokon életfogytiglani fegyházra súlyosította. 1955. november 25-én egyéni kegyelemmel kiszabadult, 1956 szeptemberében részlegesen rehabilitálták. 1957. február 15-én, az ügy újratárgyalása során felmentették.

1956. október 31-én a SZOT és az újjáalakuló Magyar Szociáldemokrata Párt vezetősége közötti megállapodás alapján létrehozott ideiglenes szakszervezeti intézőbizottság elnöke lett. Vezetőként való visszatérése annak a várakozásnak a jegyében történt, hogy az érdekképviselők nem válnak ismét a mindenkori kormánypolitika egyszerű végrehajtó szervezeteivé, megőrzik a szervezeti és anyagi függetlenségüket, s talán egy későbbi időpontban visszaállítják a sztrájkjogot is. 1956. december 2. és 1958. március 2. között a Magyar Szabad Szakszervezetek Országos Szövetsége alelnöke. Időközben belépett a Magyar Szocialista Munkáspártba. Amikor kiderült, hogy a Kádár-féle pártvezetés semmi-

lyen mozgásteret nem ad a szakszervezeteknek, beletörődött a helyzetbe, és a posztján maradt. 1959-ben másodszer is nyugdíjazták, de alelnöki tisztségét továbbra is megtartotta. 1963–1971 között újra országgyűlési képviselő, az Interparlamentáris Unió magyar csoportja alelnöke. Részt vett a Haza-fias Népfrent Országos Tanácsa Elnökségének a munkájában is. Utolsó éveiben emlékiratait rendezte sajtó alá. Az első kötet el is készült, de az csak halála után jelent meg.

Kitüntetései: Munka Érdemrend (1959); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1965); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Tanácsköztársasági Emlékérem (1969); Munka Érdemrend arany fokozat (1969); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

Fő műve: A mindennapi kenyérért. Visszaemlékezés. Bp., 1975.

B. M.–K. Zs.–M. K. J.

VAS ZOLTÁN

Budapest, 1903. március 30. – Budapest, 1983. augusztus 13.

Magyar Kommunista Párt

Nagy-Budapest

„Szüleim jó polgári sorban élő vallásos zsidók voltak” – emléttette egy alkalommal családjáról a Weinberger néven született Vas Zoltán. Édesanyja Rosenberger Karolin. Felekezeten-kivülinek vallotta magát. Első felesége, Vadas Sári (1903–1975) orvos volt, 1920-tól 1945-ig Bécsben, illetve Moszkvában élt emigrációban. 1945. évi hazatérésüket követően különböző párt- és állami funkciókat töltött be. Első házasságából született gyermekei Márton és Éva. Második felesége Pintér Edit.

A Barcsay utcai gimnázium tanulójaként a Tanácsköztársaság idején belépett a Kommunisták Magyarországi Pártjába. A kommün bukása után is tagja és szervezője maradt a kommunista ifjúsági mozgalomnak. Tevékenysége miatt 1920-ban kizárták a gimnáziumból.

Csehszlovákiába távozott, ahol bekapcsolódott a kommunista emigráció ifjúsági mozgalmába. Pártmegbízatást teljesítve 1921 elején illegálisan visszatért Magyarországra; április végén letartóztatták. A rögtönítélő bíróság lázadás büntette miatt tizenöt évi fegyházra ítélte, a másodfokon eljáró Kúria 1921. november 10-én fiatal korára való tekintettel tíz évre mérsékelte büntetését. 1922 júliusában fogolycseré keretében Szovjet-Oroszországba került, ahol 1925-ig a moszkvai egyetem hallgatója volt. A KMP első, 1925. augusztusi, bécsi kongresszusán megválasztott központi bizottság tagjai közé kooptálták, és kinevezték a Kommunista Ifjúság Magyarországi Szövetsége központi titkárává. A Komintern megbízatásával titokban ismét Magyarországra jött, de egy Rákosi Mátyással szervezett konspiratív találkozón szeptember 22-én újra lebukott. November közepén – az ún. első Rákosi-perben – statáriális, majd rendes bíróság elé állították, 1926 augusztusában nyolcévi fegyházbüntetésre ítélték, amit a felbbitvíteli tábla hat évre csökkentett. 1929 augusztusában – az év eleji éhségstrájkban való részvételét követően – a törvényszék hatálytalanította a korábbi döntést, és összbüntetésül tizenhárom és fél évi fegyházzal sújtotta. A börtönből 1940. október 30-án szabadult, a hatóságok lehetővé tették,

hogy a Szovjetunióba távozzon. 1940. november elejétől Moszkvában élt, ahol előbb a Komintern és a moszkvai Koszuth rádió munkatársa lett, majd – belépve a Vörös Hadsegbe – frontpropagandával, illetve a hadifogolytáborok antifasiszta átnevelő tanfolyamai szervezésével foglalkozott.

1944. október 10-én a moszkvai magyar emigrációból elsőként tért vissza Magyarországra. Miután a Vörös Hadseg egyenruháját viselte, mozgásszabadsága volt a front mögötti területeken, s a következő két és fél hónapban jelentős pártszervező munkát fejtett ki a tiszántúli területeken. Bekapcsolódott az Ideiglenes Nemzetgyűlés előkészítő munkálataiba, 1944. december 17-én Pécsen a Magyar Kommunista Párt részéről maga is képviselő lett. December 23-án az akkor Debrecenben működött központi vezetőség rábízta a katonai és karhatalmi, valamint a pártgazdasági ügyek intézését. 1945. január 5-én mint a Magyar Kommunista Párt debreceni központi vezetőségének a képviselője Budapestre érkezett. Január 19-én, a párt budapesti központi bizottsága ülésén osztályvezetői rangban megbízták a központi titkárság vezetésével. E tisztségében leginkább a pártszervezetek infrastrukturális ellátása és gazdasági ügyeinek intézése hárult rá. Február 15-től Budapest közellátási kormánybiztosa. A debreceni központi vezetőség fővárosba költözése után, 1945. április 13-án kooptálták az egyesített központi vezetőségbe. Tagságát 1956. október végéig folyamatosan megőrizte. 1945. május 16-tól Budapest főpolgármestere, tisztét november 28-ig töltötte be. Az 1945. november 4-i választásokon az MKP nagy-budapesti listájáról bejutott a Nemzetgyűlésbe, s december 5-én kinevezték az akkor életre hívott Gazdasági Főtanács főtitkárává. Az intézmény lényegét tekintve egy önálló rendeletalkotási joggal felruházott gazdasági és kereskedelmi csúcstestület volt; főtitkárként nem a koalíciós kormány, hanem az MKP gazdaságpolitikai elképzeléseihez tartotta magát. Tisztségéből adódóan 1945. december 20-tól miniszterelnökségi címzetes államtitkár.

Az 1947. augusztusi országgyűlési választásokon szintén a budapesti választókerületből került be a törvényhozásba, szeptember 27-től főtitkári tisztségét megtartva politikai államtitkár a miniszterelnökségen. A Magyar Dolgozók Pártja 1948. június 12–14-i alakuló kongresszusán póttagként beválasztották a politikai bizottságba. Az 1949. május 15-i országgyűlési választásokon ismételten a fővárosi kerületben szerzett mandátumot. 1949. június 3-án, amikor a Gazdasági Főtanácsot megszüntették, és a szervezet feladatköreit felosztották az egyes tárcák, az újonnan megszervezett Népgazdasági Tanács, valamint az Országos Tervhivatal között, megbízták a tervhivatal elnöki teendőinek az ellátásával. Az MDP 1951. februári, II. kongresszusán a politikai bizottság rendes tagjává választották. 1953. május 17-től ismét országgyűlési képviselő.

1952–1953 fordulóján addig felfelé ívelő politikai pályáján jól érzékelhető törés következett be. Összeütközésbe került Gerő Ernővel, amiért a tervhivatal elnökeként ellemezte a teljesíthetetlen gazdasági célkitűzéseket. 1953 februárjában távoznia kellett az Országos Tervhivatal éléről, a Komlói Szénbányászati Tröszt igazgatójává „fokozták le”, a politikai bizottságból is kikerült. A következő években karrierje bizonyos mértékig Nagy Imre mindenkor hatalmi helyzetéhez igazodott. Fél évvel Nagy Imre első kormányának hivatalba lépése után visszatérhetett a komlói „száműzetésből”. 1954. február 22-től a minisztertanács titkárságán belül életre hívott anyag- és termékgazdálkodási titkárság megszervezője, majd vezetője. Április 27-én a miniszterelnök kinevezte saját közvetlen munkatársává, a minisztertanács titkársága vezetőjévé. A Nagy Imre pozícióját aláásó, 1955. január 13-i politikai bizottsági ülést követően, január 23-án a külkereskedelmi tárca miniszterhelyettesi posztját bízták rá, majd 1956. júniusban – még inkább visszaminősít-

ve – a Szövetkezetek Országos Szövetsége elnökévé választották.

1956. október 27-től, Nagy Imre második kormányában közellátási kormánybiztos. November 4-én a forradalom idején tisztséget vállaltak egy részéhez hasonlóan élt a jugoszláv követség által felajánlott menedékjoggal. November 18-i távozásakor a szovjet hatóságok letartóztatták, majd 23-án a csoport többi tagjával egyetemben Romániába internálták. 1957. május 9-én megfosztották képviselői mandátumától. A Nagy Imre-perből kihagyták, de csak 1958 végén térhetett haza Magyarországra. Néhány nap múlva kézhez kapta az értesítést arról, hogy az Elnöki Tanács eljárási kegyelemben részesítette. Nem igazolták át a Magyar Szocialista Munkáspártba. A pártközpont által biztosított havi járandóságából, 1963 nyarától folyósított öregségi nyugdíjából, valamint fordításokból és írásaiból tartotta fenn magát, többek között emlékiratait is elkészítette. 1973. februárban izgatás címén eljárást indítottak ellene Nem a tejes csenget című tervezett életrajzi regénye miatt.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1946); Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal és nagykeresztje (1947), középkeresztje (1949); Kossuth Érdemrend II. osztály (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend I., II. és III. fokozat (1950); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1954); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Magyar Népköztársaság Zászlórendje II. fokozat (1970); Szocialista Magyarorszáért Érdemrend (1978).

Fő művei: Cserébe a világot. Karl Marx életrajza. Bp., 1961. Kossuth Lajos élete I–III. Bp., 1965–1968. Horthy. Életrajz. Bp., 1975. Visszaemlékezései: Tizenhat év fegyházban. Bp., 1945. Hazatérés, 1944. Bp., 1970. Viszontagságos életem. Bp., 1979. Akkori önmagunkról. Bp., 1982. Betiltott könyvem. Bp., 1990. Gy. Gy.

VÁSÁRY ISTVÁN

Debrecen, 1887. január 29. – Debrecen, 1955. augusztus 25.

Magyar Függetlenségi Párt

Hajdú és Bihar vármegyék Debrecen törvényhatósági jogú várossal

Régi debreceni, református cíviscsaládból származott. Szülei, Vásáry András és Szentesi Erzsébet 174 kat. hold földön gazdálkodtak. Kilencen voltak testvérek, öccse, József szintén politikus, országgyűlési képviselő lett. 1912-ben házasságot kötött, felesége Jóna Róza, egy 540 kat. holdas cívisgazda leánya. Két gyermekük született, Anna (1916–1987) háztartásbeli, István (1918) jogtanácsos, nyugalmazott részvénytársasági gazdasági igazgató.

1905-ben a Debreceni Református Kollégiumban érettségizett, utána a református jogakadémián tanult, majd 1909-

ben a kolozsvári Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetemen államtudományi doktorátust szerzett. Rövid ügyvédjelölti gyakorlat után, 1909-ben Debrecenben közszolgálatba lépett. 1914 decemberében a városi tanács tagjává választották. A Tanácsköztársaság alatt munkatársai bizalma a köztisztviselők szakszervezete helyi elnöki tisztségébe emelte. Belépett az egységes munkáspártba, a Magyarországi Szocialista Pártba is. A Tanácsköztársaság bukása után a „keresztény-nemzeti” kurzus elején lefolytatott igazolási eljárás során nem igazolták.

1922-ben a debreceni 1. számú választókerületben az Egységes Párt képviselőjében – Bethlen István támogatásával – elindult a választásokon, de a szociáldemokrata Györki Imre mögött, a fajvédő Milotay Istvánt megelőzve, a szavazatok 27,27 százalékával a második helyen végzett. 1926-tól debreceni polgármester-helyettes főjegyző, majd 1929. december 2-tól Debrecen polgármestere. Az önkormányzati jogok harcossá védelmezője volt. A világgazdasági válság alatt jelentős közmunkákkal csökkentette a munkanélküliséget. Kiterjedt közművesítést és útépitést végeztetett, nevéhez fűződik a Déri Múzeum, az egyetem központi épülete, stadion és fedett uszoda, valamint az ország első krematóriumának építése. A debreceni egyetem 1933-ban diszdoktorrá avatta. Mint az ország második legnagyobb városának polgármestere, s mint Bethlen István híve a Gömbös–Bethlen-ellentétek ütközőpontjába került, a kormányzat a Nemzeti Egység Pártja támogatásával, koholt vádak alapján fegyelmi eljárást indított ellene, és 1934. augusztus 24-én kényszernyugdíjazták. Fellebbezése nem járt sikerrel: bár a közigazgatási bíróság neki adott igazat, Kozma Miklós belügyminiszter 1935. július 11-én jóváhagyta kényszernyugdíjazását. Az 1920–1930-as években Debrecenben a Városi Takarékpénztár igazgatóságának, egyidejűleg a Debrecen–Nyírbátor Vasút igazgatóságának elnöke. Emellett elnöke volt még a Magyar Városok Kulturális Szövetsége állandó bizottságának, a Stefánia Szövetség helyi szervezetének, a Kelet-magyarországi Rádiótársaságnak, a Debreceni Zenekedvelők Körének és a Városi Dalegyletnek. A református egyház presbitere. 1930–1937-ben főgondnoka, később a Tiszántúli Református Egyházkerület világi főjegyzője, 1940-től tanácsbírája.

A polgármesteri tisztségről történt leváltása után beválasztották a városi törvényhatósági bizottságba. 1938-ban belépett a Független Kisgazdapártba. A párt debreceni listáján 1939-ben országgyűlési képviselő lett. 1941-ben Bajcsy-Zsilinszky Endrével és Szentiványi Lajossal együtt a fasiszta államokat tömörítő háromhatalmi egyezményhez való csatlakozás ellen szavazott. A német megszállás alatt visszavonultan élt.

1944. október 19., Debrecen felszabadítása után újra a város polgármestere, december 5-től a városi nemzeti bizottság, majd a törvényhatósági bizottság tagja. Október–novemberben részt vett a kisgazdapárt újjászervezésében, december és 1945. február között az FKGP Ideiglenes Országos Vezetősége, majd 1945. augusztus 20-tól a politikai bizottság és az országos nagyválasztmány tagja.

1944. december 14-től 21-ig az Ideiglenes Nemzetgyűlés Előkészítő Bizottságának az elnöke. A Debreceni Nemzeti Bizottság december 15–16-i ülésén az Ideiglenes Nemzetgyűlés

képviselőjévé választották, december 22-től 1945. július 21-ig az ideiglenes kormány pénzügyminisztere. 1945-ben a Legfelső Honvédelmi Tanács tagja. 1945. november 4-től a Hajdú és Bihar vármegyei választókerület mandátumával nemzetgyűlési képviselő, november 29-től 1946. május 2-ig a Nemzetgyűlés háznapja, október 23-ig a politikai bizottság tagja. 1946. január 3-án a pénzügyminiszter a gyümölcsföldék érdekcsoportjának javaslatára három évre kinevezte a Szesztermelési és Értékesítési Szaktanács alelnökévé.

1946. március 12-én, mivel nem értett egyet a pártvezetőség baloldal javára engedményeket tevő politikájával, a munkáspártok nyomására tizenkilenc társával együtt kizárták a Független Kisgazdapártból. Megtartotta a mandátumát, és részt vett az ellenzéki Magyar Szabadság Párt megalapításában, 1946. március 15-től – Sulyok Dezső mellett – a párt társelnöke, az országos elnöki tanács tagja. A párt 1947. július 21-i önfelosztása után a Pfeiffer Zoltán vezette Magyar Függetlenségi Párthoz csatlakozott, és az augusztus 31-i választásokon a Hajdú megyei kerületben ismét bejutott a parlamentbe. 1947. szeptember 17-én összeférhetlenségi bejelentést tett önmaga ellen, a Gazdák Biztosító Szövetkezeténél és a Szesztermelési és Értékesítési Szaktanácsnál viselt vezető tisztségei és képviselői megbízatása összeférhetőségét az említett szervezetek közérdekűségének elismertetésével kívánta bizonyítani, de az eljárás elhúzódott. 1947. október 29-én az összeférhetlenségi eljárás kimenetelétől függetlenül lemondott az elnöki és alelnöki tisztségeiről. Lemonadását november 4-én, Pfeiffer Zoltán pártelnök külföldre menekülése napján hozta nyilvánosságra az Országgyűlésben. November 18-án tizenegy társával együtt bejelentette kilépését a Magyar Függetlenségi Pártból; ennek ellenére két nap múlva az Országos Nemzeti Bizottság törvénytelen módon az MFP összes mandátumát megsemmisítette. Képviselőisége megszűnte után visszavonult a közéletből.

1949-ben megvonták miniszteri nyugdíját. 1951 karácsonyán a honvédség igénybe vette debreceni lakását. Az 1944-ben örökölt 34 kat. hold földjét még 1949-ben felajánlotta az államnak. Időszakos munkákat vállalt, többek között a Selypi Cukorgyárban dolgozott. Később Zelemérré költözött József testvére apósának, Baltazár Dezső református püspöknek a házába, majd 1953-tól haláláig Anna leányánál lakott Debrecenben.

1993-ban Debrecenben utcát neveztek el róla, 1997-ben emléktáblát helyeztek el egykori háza falán.

Fő műve: Alkalmi beszédek. Debrecen, 1932.

Irodalom: Veress Géza: Vásáry István. 1987–1995. Kézirat, 1988.

V. I.–V. V.

VÁSÁRY JÓZSEF

Debrecen, 1890. augusztus 5. – Budapest, 1975. május 9.

Magyar Függetlenségi Párt

Nagy-Budapest

Apja, Vásáry András és anyja, Szentesi Erzsébet 174 kat. hold földön gazdálkodtak. A református vallású civicsaládban kilencen voltak testvérek, bátyja, István az ideiglenes kormány pénzügyminisztere, parlamenti képviselő. 1922-ben feleségül vette Baltazár Dezső református püspök Erzsébet nevű leányát. Gyermekeik: Erzsébet (1923) háztartásbeli, Tamás (1933) világhírű zongoraművész, karmester, a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarának fő-zeneigazgatója és vezető karnagya.

1908-ban a Debreceni Református Kollégiumban érettségizett. 1912-ben gazdászoklevelet szerzett a Magyar Királyi Gazdasági Akadémián. 1924-től 1936-ig testvéreivel egy Debrecen városától bérelt háromezer kat. holdas birtokon gazdálkodott. 1936 után gróf Waldek Frigyes 1785 kat. holdas újfehértói birtokát bérelte.

Fontos szerepet játszott Debrecen város társadalmi-politikai életében, 1935-ig a városi törvényhatósági bizottság tagja. 1918-tól közel két évtizedig a Debreceni Gazdasági Egyesület alelnöke, egyben az Országos Mezőgazdasági Kamara igazgatósági választmányának a tagja. Az Országos Mezőgazdasági Kamara 1927-ben felsőházi póttaggá választotta, majd 1931–1938 között a felsőház rendes tagja. Az 1930-as évek elejétől ellenzéki politikai nézeteket vallott. Bár ő maga csak 1934-ben lépett be a Független Kisgazdapártba, már korábban szorosán együttműködött a párttal és Eckhardt Tiborral. 1934–1935-ben a Nemzeti Egység Pártja szélsőjobboldala – Gömbös Gyula miniszterelnök helyi hívei – politikai hajszát indítottak testvére, Vásáry István polgármester ellen, s vele együtt őt is kiszorították a városi közéletből. Az 1935. évi választásokon az okányi kerületben Sebestyén Kálmán (NEP) mögött 38,62 százalékkal második helyen végzett. 1939-ben a nádudvari választókerületben indult, de ezúttal is alulmaradt Megay Meisner Károllyal (MÉP) szemben (22,11 százalék).

1944. október 19., Debrecen felszabadítása után tagja lett a városi nemzeti bizottságnak, amely december 16-án az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe delegálta. 1944. december 23-tól az Ideiglenes Nemzeti Kormány, majd a Tildy-, illetve a Nagy Ferenc-kormány földművelésügyi politikai államtitkára. E minőségében részt vett a földbirtokreform előkészítésében és végrehajtásában. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési vá-

lasztásokon a Borsod-Gömör, Zemplén és Abaúj vármegyei választókerületben ismét mandátumot szerzett. 1946. január 1-jétől a Földművelésügyi Minisztérium állandó gazdasági szakbizottsága elnöke. A munkáspártok nyomására március 12-én a Független Kisgazdapárt Elnöki Tanácsa tizenkilenc társával együtt kizárta a pártból, de mandátumát megtarthatta. 1946. március 22-én megvált politikai államtitkári állásától. Részt vett a Magyar Szabadság Párt megalapításában; az országos elnöki tanács tagja, a vidéki szervezés vezetője lett. A párt önfeloszlatása után bátyjához hasonlóan Pfeiffer Zoltánhoz csatlakozott, az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Párt képviselőjelöltjeként a nagy-budapesti választókerületből bejutott a törvényhozásba. A pártvezér Pfeiffer Zoltán külföldre távozása után rövid ideig a Magyar Függetlenségi Párt Politikai Bizottsága tagja, majd 1947. november 18-án tizenegy társával együtt bejelentette az Országgyűlésben, hogy kilép az ellenzéki pártból. Ennek ellenére az Országos Nemzeti Bizottság 1947. november 20-i törvénytelen határozatával a függetlenségi párt összes mandátumát megsemmisítette, ezután végleg visszavonult a politikai élettől.

1951-ben államosították a földjét, és feleségével együtt kitelepítették a Pest megyei Jászkarajenőre. Tamás fiuk Kodály Zoltán, Fischer Annie és Zatureczky Ede közbenjárására elkerülte a kitelepítést. Kodály Zoltán segített abban is, hogy feleségével együtt átköltözhetett apósa Zeleméren lévő nyaralójába. 1953 után visszakerült Debrecenbe. 1956 októberében részt vett a Magyar Szabadság Párt újjászervezésében, emiatt novemberben letartóztatták, és három hónapig vizsgálati fogságban tartották. 1957 februárjában Dobi István közbenjárására – útlevéllel – külföldre távozhatott, a svájci Veveyben élő fiánál telepedett le. 1972-ben hazatért, 1973-ban államtitkári nyugdíjat állapítottak meg számára, haláláig abból éltek feleségével együtt leányuknál és annak családjánál.

Irodalom: Vásáry József pokoljárása. Kardos Gézané Vásáry Erzsébet visszaemlékezése. Lejegyezte Arany Lajos. *Hajdú-bihari Napló*, 1990. február 17., 24., március 3., 10.

V. I.–V. V.

VASS SÁNDOR

Budapest, 1897. január 26. – Budapest, 1993. július 22.

Független Kisgazdapárt

Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék Kecskemét és Baja törvényhatósági jogú városokkal

Tehetősebb, római katolikus vallású parasztcsaládból származott. Szülei, Vass Ferenc és Kántor Ágnes lajosmizsei 8 kat. holdas birtokukon szőlőt és gyümölcsöt termesztettek. Apját tizenhárom éves korában elvesztette, anyja folytatta a gazdálkodást. 1918-ban megnősült, felesége, Soós Mária kisbirtokos szülők gyermeke volt.

1915-ben Budapesten építőipari felsőiskolát végzett, majd mezőgazdasági szakiskolába járt, ahol bor- és pincekezelő szakképesítést szerzett. 1915. októbertől 1918. novemberig katona volt. Hazatérte után egy évig a Műegyetem hallgatója. A két világháború között 36 kat. hold tanyai birtokán, valamint 8 kat. hold szőlőjében és gyümölcsösében gazdálkodott.

1926-tól a Rassay-féle Függetlenségi Kisgazda-, Földműves- és Polgári Párt tagja, részt vett az 1926-os választási kampányban. 1931-ben belépett a Független Kisgazdapártba; a lajosmizsei kerületben ő szervezte meg a pártot. Személyes sikere is, hogy az 1935. évi választásokon Lajosmizsén az FKGP jelöltje, Mizsei György győzött. 1939-ben maga is képviselőjelölt, de a párt Pest megyei listájáról nem került be a törvényhozásba. 1935-től 1940-ig a Pest Vármegyei Gazdasági Egyesület elnöke. 1944-ben részt vett az ellenállási mozgalomban.

1945. március 16-tól a Független Kisgazdapárt Pest megyei szervezetének főtitkára, majd alelnöke. Dinnyés Lajossal

együtt az FKGP Pest megyei újjászervezője. 1945-től 1949-ig a Pest megyei törvényhatósági bizottság tagja. 1945. november 4-én a Pest és Bács megyei listán nemzetgyűlési képviselővé választották. Az FKGP-ben az úgynevezett Pest megyei képviselők csoportjához tartozott.

1947. augusztus 31-én a Pest megyei választókerületben pótképviselő lett; 1948. június 15-én Pongrácz Aladár helyére behívták az Országgyűlésbe. 1947–1948-ban az országos nagyválasztmány tagja. 1948. július 13-án ismét a Pest megyei szervezet alelnöke lett; a gazdasági ügyeket intézte. 1947–1948-ban a Duna–Tisza Melléki Gazdák Beszerző és Értékesítő Szövetkezete igazgatósági tagja. A baloldali pártvezetőséggel való ellentétei miatt lemondott a mandátumáról, amit az FKGP Politikai Bizottsága 1948. december 16-án vett tudomásul. Lemondását 1949. január 27-én jelentették be az Országgyűlésben.

Visszavonult a politikától, és Lajosmizsén gazdálkodott. Az 1950-es években 36 kat. hold földjét a helyi termelősövetkezet betagosította, ezután megmaradt szőlője jövedelméből élt. Később maga is belépett a termelősövetkezetbe, ahol az ellenőrző bizottság elnöke lett. Innen ment nyugdíjba.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend bronz fokozat (1946); Magyar Népköztársasági Érdemérem ezüst fokozat (1950).

V. I.–V. V.

VASZKÓ MIHÁLY

Endrőd, Békés vármegye, 1897. június 26. – Endrőd, Békés megye, 1975. december 18.

Független Kisgazdapárt

Békés vármegye

Tehetős, római katolikus vallású parasztcsaládból származott. Szülei, Vaszkó Mihály és Kiszely Terézia 80 kat. holdon gazdálkodtak. Az örökség azonban felaprózódott, mivel heten voltak testvérek. 1918-ban megnősült, felesége Pintér Anna, egy 5 kat. holdas parasztgazda leánya. Gyermekeik: Mária (1921), Gizella (1922) és Ilona (1923), mindhárman háztartásbeliek, Mihály (1925) műszaki főelőadóként dolgozott.

Hat elemiit végzett. Tizenkét éves korától szülei gazdaságában dolgozott. Az első világháborúban 1915-től a szerb, az olasz és az orosz frontokon harcolt, súlyosan megsebesült. Hazakerülése után önálló gazdálkodásba fogott a saját és a

felesége által örökölt 14 kat. holdon, amelyhez további 8 kat. holdat vásárolt. Póhalmon újabb 60 kat. holdat bérelt, amit csak 1938-ban mondott fel. Ezt követően még 16 kat. holdat vásárolt, így végül 38 kat. holdas tanyasi birtokán gazdálkodott a háború éveiben.

1922-ben belépett a Nagyatádi-féle kisgazdapártba, majd a megalakuló Független Kisgazdapárthoz csatlakozott. 1931-ben a párt jelöltjeként a kunhegyesi választókerületben megkísérelt elindulni a választásokon, de a pártvezetőségtől semmiféle támogatást nem kapott, ezért 1932-ben kilépett az FKGP-ből, és Bajcsy-Zsilinszky Endre Nemzeti Radi-

kális Pártjához csatlakozott. 1935-ben aktív résztvevője a párt választási küzdelmeinek. 1936-ban, az FKGP és a Nemzeti Radikális Párt egyesülésekor ismét a kisgazdapárt tagja lett. Az 1939. évi választásokon Tildy Zoltán és B. Szabó István mellett korteskedett. 1940-ben ismét behívták katonának. 1941 után a Békés vármegyei vezetőség tagjaként részt vett a Magyar Parasztszövetség tevékenységében. A német megszállás idején bekapcsolódott az ellenállási mozgalomba.

1944 decemberétől az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja. Közreműködött a kisgazdapárt újjászervezésében, 1945–1947-ben a párt endrődi szervezetének a társelnöke. Tagja volt az endrődi képviselő-testületnek. 1945. november 4-én az FKGP országos listájáról bekerült a Nemzetgyűlésbe. Az FKGP Nagy Ferenc és Kovács Béla vezette paraszti szárnyának a politikáját támogatta. 1946. szeptember 7-től a párt országos intézőbizottságának a tagja. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon a Békés vármegyei választókerületből ismét bekerült a parlamentbe. Az 1947. szeptember 12-i nagyválasztmányon a Független Kisgazdapárt egyik országos titkárává választották, 1948. április 17-től főtitkárhelyettes. 1947. december 3-án, a plenáris ülésen bejelentést tett mentelmi joga megsértéséről. Szóbeli indoklásában megjegyezte, hogy egyre gyakoribbá válik kisgazdapárti politikusok ok nélküli zaklatása, amikor semmibe veszik mentelmi jogukat. Vele,

Polányi István és Rácz Lajos képviselőtársával is ez történt, amikor vagyontörök próbálták csomagjaikat átvizsgálni, minden látható ok nélkül. 1948. május 4-i parlamenti felszólalásában pártja nevében támogatta azt a törvényjavaslatot, amelynek alapján a Magyarországról emigrált politikusokat, közöttük több kisgazdapártit, megfosztották állampolgárságtól és vagyonuktól. 1948 nyarától egyre kevésbé értett egyet a kisgazdapárt baloldali irányvonalával. Az FKGP Politikai Bizottsága 1948. december 16-án tudomásul vette lemondási szándékát. Parlamenti tagsága 1949. március 10-én szűnt meg. A továbbiakban nem vett részt a politikai életben.

1952-ig önállóan gazdálkodott, majd földjét felajánlotta az államnak. 1953. január 2-án a kötelező beszolgáltatás nem teljesítése miatt letartóztatták, 1954. augusztus 15-ig börtönben ült Dunakeszin és Márianosztrán. Kiszabadulása után Rácz Lajos segítségével a Szarvasi Talajjavító Vállalatnál helyezkedett el. 1956-ban a helyi forradalmi tanács vezetője Endrődön. 1958. március 1-jén újra letartóztatták, szeptember 1-jéig megint Márianosztrán raboskodott, ekkor Dobi István segítségével kiszabadult fogságából. 1967-ben a Szarvasi Talajjavító Vállalattól ment nyugdíjba.

Kitüntetései: Munka Érdemrend bronz fokozat (1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

V. I.–V. V.

VATA ERNŐ

Hódmezővásárhely, 1892. szeptember 20. – Hódmezővásárhely, Csongrád megye, 1960. február 2.

Független Kisgazdapárt

Csongrád és Csanád vármegyék Szeged és Hódmezővásárhely törvényhatósági jogú városokkal

Református vallású, középparaszti családból származott. Szülei, Vata János és Kovács Julianna 20 kat. hold földdel rendelkeztek. Nős, felesége a kisparaszti családban született Kovács Rozália (1891–1972). Nevelt lányuk Rozália.

Hat elemiit végzett. 1911-től 1918-ig katona volt. Hazatért, majd a családalapítás után előbb kisbérletén gazdálkodott, majd jószág- és terménykereskedésbe fogott. Az 1930-as években már 30 kat. hold saját földje volt, és ehhez még további 200–250 kat. holdat bérelt. 1920-tól a Nagyatádi-féle kisgazdapárt tagja, s belépett a Kisbirtokos Szövetségbe.

1931-ben csatlakozott a Független Kisgazdapárthoz. 1944. október–novemberben Hódmezővásárhelyen nagy szerepe volt a kisgazdapárt helyi szervezetének megalakításában, amelynek alelnöke lett. 1945-től tagja volt a nemzeti bizottságnak és a város törvényhatósági bizottságának. Az igazoló eljárások során ő vezette az egyik bizottságot. Nagy Ferenc miniszterelnök kényszerű emigrációja után támogatta a pártban hatalomra került Dobi István–Gyöngyösi János-

féle új, baloldali pártvezetőséget. 1947. szeptember 12-én az FKGP Politikai Bizottsága póttagjává választották.

1947. augusztus 31-én a Csongrád–Csanád vármegyei választókerületben pótképviselő lett, október 21-én, Pongrácz Aladár többes mandátumról való lemondása után behívták az Országgyűlésbe. A megyében megjelenő *Független Újság* felelős szerkesztője és kiadója. Parlamenti szűzbeszédében mentelmi jogának megsértéséről számolt be. Kifogásolta, hogy a rendőrségtől kapott erkölcsi bizonyítványában az áll, hogy 1941 júniusától a Magyar Élet Pártja nagyválasztmányi tagja, s ezért rendőrségi felügyelet alá helyezték. Ügye az összeférhetlenségi bizottság elé került, s kiterjedt vizsgálatot indítottak ellene. 1947. novemberben Rajk László belügyminiszter a szegedi rendőrség államvédelmi osztályával külön pótnyomozást indított, 1948. februárban több mint harmincöt tanú járásbírósi, illetve rendőrségi kihallgatására került sor. A tanúk, a helyi pártok – köztük az MKP titkára, Oláh Mihály képviselőtársa – és a városi nemzeti bizottság vezetőinek döntő többsége szóban és írásban is

mege erősítette, hogy politikai múltjában semmi olyan kifogásolnivaló nincsen, amely a választójogi törvény korlátozása alá eshetne. A belügyminiszter az összeférhetlenségi bizottság elnökéhez intézett március 12-i összefoglaló levelében mégis elmarasztalta, és mandátumától való megfosztását javasolta, de a bizottság március végéig nem tudott dönteni, ezért Varga Lászlót megbízták egy újabb átfogó vizsgálat vezetésével. Parlamentből való eltávolításának pontos időpontja ismeretlen, az ügy összes irata október 26-án az

államvédelmi hatóság irattárába került. Lemondását – és az ellene folytatott összeférhetlenségi eljárás megszüntetését – végül az 1948. november 16-i plenáris ülésen jelentették be. Miután 1949-ben hódmezővásárhelyi törvényhatósági bizottsági tagságáról is lemondott, teljesen visszavonult a politikai élettől, haláláig egyénileg gazdálkodott. 1950-ben, egy 1946-ban elkövetett izgatás vádjával, börtönbüntetésre ítélték.

M. K. J.–V. I.–V. V.

VÉGH LAJOS

Budapest, 1904. augusztus 31. – Budapest, 1966. október 30.

Szociáldemokrata Párt

Nagy-Budapest

Apja Obenyik Lajos, anyja Végh Klára. Szülei református vallásúak voltak. 1928-ban feleségül vette Pelcmeyer Annát (1908). Fiuk, Lajos 1929-ben született.

A polgári iskola elvégzése után négy évig ipariskolába járt; 1918. augusztus 23-tól 1922. augusztus 22-ig géplakatosstanonc a MÁV Északi Főműhelyben. 1922. augusztustól 1946. decemberig ugyanott géplakatos szakmunkás.

1945 tavaszán belépett a Szociáldemokrata Pártba, bekerült a főműhely üzemi bizottságába. A Magyar Vasutasok és Hajósok Országos Szabad Szakszervezete I. kongresszusán, 1945. november 24–25-én a központi vezetőség tagjává választották, egyben a műhely szakosztálytitkára lett. Géplakatos csoportvezetői minőségében továbbra is a MÁV Északi Főműhely állományába tartozott.

Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választáson a Szociáldemokrata Párt nagy-budapesti listáján mandátumot szerzett. Az 1947–1948. évi állami költségvetés részletes tárgyalása során felszólalt a közlekedésügyi fejezet vitájában. A vasutas-szakszervezet 1947. december 1–3-án tartott II. kongresszusán elnökké választották. Jelentős szerepe volt abban, hogy a szakszervezet vezetéséből eltávolították „a jobboldali munkásarúloknak” bélyegzett, több évtizedes szociáldemokrata párttagsággal, szakszervezeti múlttal és

tapasztalattal rendelkező vasutas tisztségviselőket. 1948-tól a SZOT alelnöke. 1948. január 1-jétől átminősítették főtisztviselővé, és augusztus 15-től kirendelték a MÁV általános igazgatósági főosztályvezető-helyettesévé. Az igazgatóság 1949. március 15-i átszervezése során felmentették beosztása alól, és átkerült a vasutas-szakszervezet apparátusába. 1950. szeptember 20-án mint igazgatóhelyetteset megbízták a Közlekedés- és Postaügyi Minisztérium I. vasúti főosztálya – MÁV Vezérigazgatóság 3. Általános Igazgatási és Jogi Szakosztály – vezetésével. 1955. augusztus 1-jétől dolgozott ebben a beosztásban. 1965. január 15-én MÁV-igazgatóként nyugdíjazták.

Az 1956. október 18–20-i IV. kongresszustól haláláig ismét a Vasutasok Szakszervezetének az elnöke és a Szakszervezetek Országos Tanácsa tagja. Több munkahelyi kitüntetésben részesült; 1953-ban megkapta a Kiváló Vasutas jelvényt, majd 1962-ben a SZOT aranyérmét.

Kitüntetései: Magyar Népköztársasági Érdemérem arany fokozat (1950); Munka Érdemrend arany fokozat (1964).

Irodalom: Gadanez Béla–Gadanez Éva: A vasutasok szakszervezeti mozgalmának története. A kezdetektől 1990-ig. Bp., 1997.

G. B.–G. É.

VERES PÉTER

Balmazújváros, Hajdú vármegye, 1897. január 6. – Budapest, 1970. április 16.

Nemzeti Parasztpárt

Heves és Nógrád-Hont vármegyék

Nagyszülei pásztorok, uradalmi cselédek voltak. Apja, Posta Péter (1878) egy közel százholdas parasztgazda fia, anyja Veres Julianna (1877–1957) házi cseléd, majd háztartásbeli, később bejárónő. Szülei nem kötöttek házasságot. Édesanyja élettársa, majd házastársa kapcsolatra lépett Nagy József gazdasági cseléddel, akivel a Hortobágy partján, egy Vókonya nevű tanyán éltek. Testvére nem született. Reformátusnak keresztelték. 1919-ben feleségül vette Nadasdi Juliannát (1897–1978), házasságukból öt gyermek született. Julianna (1922) háztartásbeli, István (1924) műbútorasztalos, majd tisztviselő, Margit (1925) háztartásbeli, Sándor (1928–1944) földműves lett. Legidősebb fia, Péter (1920–1976) eredetileg szíjgyártónak tanult, majd a háború éveiben ő is írni kezdett; 1944. novemberben a kommunista párt helyi szervezetének a titkára, december 16-án képviselő lett az Ideiglenes Nemzetgyűlésben, később újságíró és író, édesanyja családi nevét használta. Élete utolsó éveiben apja hagyatékát is gondozta.

Nyolcéves korában anyai nagyszülei magukhoz vették, s náluk lakva végezte el a református elemi iskola négy osztályát Balmazújvárosban. 1909-től már dolgoznia kellett, csúrhés cseléd, azután kisbojtár, majd kondásgyerek, serdülőkorában gulyásbojtár lett. Mostohaapjával napszámba járt, alkalmi mezőgazdasági munkát és részes aratást vállalt. 1913-ban a vasúthoz került pályamunkásnak. 1914-ben látogatni kezdte a helybeli Földmívelő Egylet könyvtárát, itt szerezte műveltségének alapjait. Autodidaktaként képezte magát, a *Népszavát*, Marx, Engels, Zola, Anatole France, Gorkij, Rousseau, Tolsztoj műveit olvasta nagy szorgalommal. Olvasmányai hatására agrárszocialista lett. 1917-ben behívták katonának. Az olasz fronton, Piave mellett szolgált távirásként.

1918. novemberben, a Monarchia összeomlása után hazajött, tovább katonáskodott a köztársasági hadseregben. 1919 elején szabadságolták, akkor visszatért Balmazújvárosba. A kommün idején a balmazújvárosi földosztó bizottság, a munkástanács és a községi direktórium tagja lett. 1919. májusban a bevonuló román csapatok fogságába került, másfél évre Romániába internálták és dolgoztatták. Hazatérte után, 1920. decemberben Debrecenben a forradalmak alatti tevékenységéért egy év fogházbüntetésre ítélték. 1922 elején került szabadlábra. Kiszabadulása után mezei munkásként és pályamunkásként kereste kenyerét. Nemsokára az MSZDP balmazújvárosi szervezetének alapítói között tűnt fel, majd a Magyarországi Földmunkások Országos Szövetsége helyi csoportja jegyzőjévé választották. Első írása 1928-ban a *Századunk* folyóiratban jelent meg, Vámbéry Rusztem közölte olvasói levelét, amelyben a demokrácia és a diktatúra kérdé-

séről indított vitához szól hozzá, írásában a legelesettebb rétegek véleményét fogalmazta meg. Kiérlelt gondolatmenete, eredeti stílusa és iráskészsége felkeltette iránta a baloldali folyóiratok szerkesztőinek érdeklődését. Ettől kezdve sorozatban jelentek meg a földkérdéssel és a parasztsággal foglalkozó írásai a *Népszava*, a *Föld és Szabadság*, a *Korunk*, a *Gondolat*, a *Kelet Népe* és a *Válasz* hasábjain. 1932-ben elbeszélései jelentek meg a *Korunkban*, 1933-ban ugyancsak a *Korunk* közölte verseit is. Első jelentős műve az Alföld parasztsága című szociográfia volt, amelyből 1934-ben a *Válasz* közölt két fejezetet, majd műve 1936-ban könyv alakban is megjelent. Evvel vonta magára a *Válasz* körül csoportosuló népi írók, Erdei Ferenc, Féja Géza, Illyés Gyula, Kovács Imre figyelmét. Ebben az időben még a szociáldemokrata párt tagja, benne volt abban a delegációban, amely 1932. áprilisban memorandumot adott át gróf Károlyi Gyula miniszterelnöknek. Ezért s egyéb megnyilatkozásaiért odahaza letartóztatták, a csendőrségen megverték, munkájától is megfosztották. Három hónapot a fővárosban töltött, ezalatt, 1933. januárjában részt vett a szociáldemokraták kongresszusán, a párt vezetősége azonban nem fogadta kedvezően túl radikálisnak tartott agrárpolitikai elképzeléseit. Pártjában csatlakozva fokozatosan eltávolodott a szociáldemokratáktól. 1936. júliusban a *Népszavában* közölt Mi lesz a magyar földmunkásokkal? című cikke miatt a budapesti törvényszék sajtó útján elkövetett izgatás miatt egyhavi fogházra ítélte. 1937. április 13-án feljelentést tettek ellene néhány hónappal korábban a Párizsban megjelentetett *Szabad Szó*-ban közölt egyik cikkéért. Miután a nyomozás során az állami és társadalmi rend felforgatására irányuló tevékenységet nem tudták rábizonyítani, a vádat elejtették.

1937-ben részt vett a Márciusi Front létrehozásában, a népi írókhoz csatlakozva a front egyik vezetője lett. Az 1937. őszi makói találkozón kiadott kiadványt Erdei Ferenc, Féja Géza, Illyés Gyula és Kovács Imre társaságában jegyezte, majd 1938-ban a front második kiadványát is aláírta. A *Szabad Szó*, a népi írók lapja szerkesztőbizottsági tagja. Munkáiban „a parasztságnak főleg a legalsó, vallásoktól és polgári kultúrától alig érintett részére” irányult a figyelme. Regényei többnyire önéletrajzi ihletésűek – mint a legjelentősebbnek tartott Számadás –, egyben szociográfiaiak. Önmagát parasztírónak tartotta. 1939-ben csatlakozott a Nemzeti Parasztpárthoz, bár a makói alakuló ülésen nem vett részt. Augusztus 19-én, a párt országos konferenciáján beválasztották a tizenöt tagú végrehajtó bizottságba. Ugyanebben az évben adták ki első politikai alapvetésű művét Szocializmus, nacionalizmus címmel. 1942-ben a Magyar Történelmi Emlékbizottság tagja. Az

1942. novemberi lillafüredi, kormányzati kezdeményezésre megszervezett írótalálkozón azt hangsúlyozta, hogy a magyarság megmaradása érdekében az íróknak is szolgálatot kell vállalniuk, de nem is tehetnek másként, hiszen ez életük értelme. 1943-ban a szárszói konferencián a legszegényebbek, a társadalom legalján lévő földmunkások, szegényparasztok és külvárosi proletártömegek szószólója, aki szerint „a legnagyobb kérdés, a sorrendben legelső az összes többi kérdések felett, hogy milyen a társadalmi és termelési rendje valamely nemzeti közösségnek”. Előadása végén kijelentette, hogy harmadik oldal mindig és mindenhol van, de sohasem történelemformáló tényező. A történelem menetének megváltoztatásához kellő időben második oldallá kell válni. Az 1940-es évekre a népi mozgalom első számú vezetői közé emelkedett.

Mint baloldalt többször behívták, a frontra ugyan nem került ki, de három alkalommal is munkaszolgálatot kellett teljesítenie. Utolsó, 1944. augusztusi behívását követően megszökött, és Budapesten bujkálva várta be a front átvonulását.

1945. márciusban az Országos Földbirtokrendező Tanács elnökeként irányító szerepe volt a földreform végrehajtásában. Miután április elején a Nemzeti Parasztpárt vezetősége áttette székhelyét Debrecenből Budapestre, két hétre rá ő lett a párt elnöke, s minden további nagyválasztmányi szavazás alkalmával megerősítették tisztségében. A Budapesti Nemzeti Bizottságba és a fővárosi törvényhatósági bizottságba is delegálták. 1945. április 2-án mint a nyolc kiemelkedő közéleti személyiség egyikét beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe, szeptemberben a politikai bizottságba is bekerült. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választások után a Heves és Nógrád megyei parasztpárti mandátumával igazolták. Ezúttal is beválasztották a politikai bizottságba. A koalíciós időben közismert, népszerű, paraszti viseletével jellegzetes szereplőnek számított, gyakran nevezték őt, különösen a fiatalok, Péter bácsinak. A Nemzeti Parasztpártban a centrumot képviselte, megpróbált a két egymással harcban álló szárny, Erdei Ferenc és Kovács Imre között egyensúlyozni. Legfőbb törekvése a pártszakadás megakadályozása, egyúttal a parasztpárt politikai önállóságának megőrzése volt. A kommunistákkal való együttműködést támogatta, ugyanakkor a múltban gyökerező bizalmatlansággal viseltetett a Független Kisgazdapárt és a Szociáldemokrata Párt irányában. Az 1947. augusztus 31-i választások alkalmával ismét Heves megyében szerzett mandátumát tartotta meg. Ebben a ciklusban is tagja lett az egyre súlytalanabbá váló törvényhozási politikai bizottságnak.

1947-től az Országos Nemzeti Bizottság társelnöke. Ezenkívül a Művészeti Tanács tagja, a Mezőgazdasági Szakoktatási Tanács alelnöke, szerepet kapott továbbá az Országos Köznevelési Tanácsban és a Petőfi-emlékbizottságban. A koalíciós kormányzás sikere érdekében két alkalommal vállalt miniszteri tárcát. Az első Dinnyés-kormányban 1947. március 31-től az építés- és közmunkaügyi tárcát irányította, majd szeptember 24-től – a hivatásos katonák után az első civil-

ként – a Honvédelmi Minisztérium élére került. 1948 nyarán a Paraszti Jövendő című könyvét a Rákosi–Gerő-csoport ürügynek tekintette, hogy őt is eltávolítsák a politikából, és az irodalomba „száműzzék”. Főleg azért kapott sok támadást koalíciós partnereitől, mert a kisparaszti gazdálkodás fenntarthatóságát hirdető művének alap gondolata egyáltalán nem illett bele a Magyar Dolgozók Pártjának a mezőgazdaság sztálini típusú kollektivizálását erőltető elképzeléseibe. Pedig a közös gazdálkodást sem ellenezte, legföljebb a termelősövetkezetesítés módszereivel nem értett egyet. Nézetei lényegét a vegyes tulajdonviszonyokra épülő gazdaság és a demokratikus politikai rendszer megőrzése adta, melyet összefoglalva „szabad szocializmusnak” nevezett.

1948. szeptember 9-én tisztségéről lemondva nemcsak a Honvédelmi Minisztérium éléről, hanem a közéletből is távozott. A még formálisan fennmaradó parasztpárt vezetésében július elejétől érdemben már nem vett részt, noha pártelnök maradt; őszől kezdve a *Szabad Szóba* sem írt többé cikket. Késő ősszel már arra sem tartottak igényt, hogy a Dolgozó Parasztok és Földmunkások Országos Szövetsége létrehozását előkészítő népgyűléseken szónokként szerepeljen. 1949. február 11-én még kinevezték az Alföld-fásítás és egyéb közérdekű erdőtelepítések országos felügyelőjévé. Ugyancsak február elején tagja lett a valódi többpártrendszer felszámolásának utolsó állomásaként megalakított Magyar Függetlenségi Népfront országos vezetőségének, a május 15-i országgyűlési választásokon Hajdú és Bihar megyei listavezetőként indították, az országos listán is előkelő, ötödik helyen jelölték. 1953. májustól szintén Hajdú-Bihar megyét képviselte a törvényhozásban.

1956-ig a közvetlen napi politikizálástól elzárva, de a közéletből nem visszavonulva alkotott békásmegyeri házában. 1950-től a Magyar–Szovjet Társaság vezetőségében kapott feladatot, és beválasztották az Országos Béketanács elnökségébe. A politikai publicisztikával felhagyva főleg regényeket és elbeszéléseket írt. Nagyobb közéleti aktivitásra Nagy Imre miniszterelnöksége idején nyílt lehetősége. 1954. májusban csaknem ellenszavazat nélkül kapta meg a Magyar Írók Szövetsége elnöki tisztségét. Bekerült a működését felújított Hazafias Népfront Országos Tanácsába, és tanácsstag lett a fővárosban.

Az 1956. szeptemberi tisztújításkor ismét az írószövetség elnöke lett. Október 23-án a Bem-szobornál mondott beszédében a magyar írók nevében üdvözölte a forradalmat. A Petőfi Párt október 31-i újjáalakuló ülésén minden korábbi párt-tisztségéről lemondott, ugyanakkor beválasztották a párt szellemi irányító testületébe. Többekkel együtt nyilatkozatban tiltakozott az utcai önbíráskodás ellen. November 4. után közbenjárta a lefogott írók és más értelmiségiek szabadon bocsátása érdekében. Többször kihallgatták, de nem tartóztatták le. Az írószövetség 1957. áprilisi feloszlata után visszautasította az Irodalmi Tanácsban való részvételt. Hivatalosan csak a Hazafias Népfront Országos Tanácsa Elnöksé-

ge munkájában vett részt, de minden lényeges közéleti-politikai kérdésben hallatta a hangját. 1958 novemberében budapesti jelöltként jutott be a törvényhozásba, élete végéig országgyűlési képviselő maradt. 1959-ben részt vett a Magyar Írók Szövetsége újjáalakításában.

Több mint negyven önálló kötete jelent meg. Műveit tizenhét nyelvre fordították le. A *Ki ismer engem?* című írásában saját maga adta meg a választ a politikusi és írói teljesítményét újra és újra értékelőknek: „nem voltam igazi politikus. Vagyis: akkor is író voltam, amikor politikusnak látszottam.” Mindennél előrébb valóónak tartotta a szocializmust, az volt a legfontosabb ügye.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1946); Kossuth Érdemrend I. osztály (1948); Magyar Népköztársasági Érdemrend I. fokozat (1950); Kossuth-díj (1950, 1952); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1955); Munka Érdemrend arany fokozat (1965); Magyar Népköztársaság Zászlórendje (1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

Fő művei: Számadás. Önéletrajz. Bp., 1937. Szocializmus, nacionalizmus. Tanulmányok. Bp., 1939. Levelek egy parasztfiúhoz. Bp., 1942. Az ország útján. Önéletírás. Bp., 1945. Olvasónapló 1949–1953. 1953–1955. 1956–1969. Bp., 1984., 1986., 1988.

Irodalom: Veres Péter koszorúja. Kortársak írásai, emlékezései. Szerk.: Rádics József. Bp., 1973. Nadasdi Péter: A tölgyfa árnyékában. Vallomások apámról. Bp., 1974. Bata Imre: Veres Péter alkotásai és vallomásai tükrében. Bp., 1977. Benkő Péter: A Nemzeti Parasztpárt és a szocializmus 1947–1948. Bp., 1988. Gyurács Ferenc: Jelen lenni a történelemben. Veres Péter magyarságtudata. Bp., 1988. Benkő Péter: Veres Péter. Legújabb kori magyar politikai gondolkodók. Bp., 1990. Veres István: Apám mellett, apám helyett. Bp., 1994. Szőke Domokos: Veres Péter. A társadalmi igazságkeresés útján. Debrecen, 1996. A pátriárka. Veres Péter emlékezete. Szerk.: Tüskés Tibor. Bp., 2002.

B. P.—M. K. J.

VÉRTES ISTVÁN

Nyitra, Nyitra vármegye. 1893. január 30. — London, Nagy-Britannia, 1959.

Független Magyar Demokrata Párt Nagy-Budapest

Apja, Vértés József (1861–1944) középiskolai tanár és pedagógiai szakíró, a székesfehérvári kereskedelmi akadémia tanára volt. Az auschwitz-i koncentrációs táborban halt meg. Anyja Weinfeld Berta. Izraelita vallású; felnőttkorában kikerestelkedett, református lett. 1947-ben kötött házassága után is Óbudán élt, gyermeke nem volt.

Tanulmányait Székesfehérvárott végezte, kereskedelmi érettségét tett, majd műszaki kiskereskedő szakképzettséget szerzett. A Färber és Elbert utóda Vértés István nevű — még a 19. század végén alapított — kereskedelmi cég tulajdonosaként műszaki cikkeket forgalmazott üzemek és gyárak részére.

1947 nyarán kapcsolódott be a pártpolitikába, amikor belépett a Balogh István páter vezette Független Magyar Demokrata Pártba. Az 1947. augusztus 31-én megrendezett választásokon az FMDP nagy-budapesti jelöltlistájáról bekerült a törvényhozásba. Korábbi üzleti partnerei, a Magyar Állami Szénbánya Rt. és az Iparművek Képviselete Állami Érdekeltségű Rt. államosítása után, 1947. szeptember 27-én bejelentette összeférhetetlenségét az Országgyűlésben. A törvényhozás összeférhetetlenségi bizottsága határozatában a képviselő nagyobb, a kiskereskedelem mértékét meghaladó

üzletkötéseire hivatkozva javasolta az összeférhetetlenség kimondását, de végül megtarthatta mandátumát, mert elállt az állami megrendelések teljesítésétől. Az Országgyűlés egyik leggyakrabban interpelláló képviselője volt. 1947. október 2-án, az igazságügy-miniszterhez intézve kérdését, sürgette, hogy az uzsorabíróságokat mihamarabb munkásbíróságokkal váltsák fel. Szintén októberben tette szavá, hogy a mezőgazdasági csereakció keretében, a kereskedőktől lefoglalt árukészletek felhasználását sokkal jobban kellene ellenőrizni és nyilvántartani. 1948. január elején az iparügyi miniszterhez fordulva kijelentette, hogy a termelés színvonala semmiképpen sem igazolja az ország petroléum- és fűtőolaj-elátásának akadozását. A pénzügyminiszterhez pedig azért jegyzett be interpellációt, mert a határforgalmi illetékek alól mentesítettek mindenkit, „kivéve az ipar és kereskedelem érdekében utazókat, s ezáltal ez a réteg azonos elbírálás alá kerül a fényűzésből utazó közönséggel”. Az 1949. május 15-i országgyűlési választásokon neve még szerepelt a Magyar Függetlenségi Népfront nagy-budapesti listáján, de nem jutott mandátumhoz. Elhagyta az országot, további sorsa ismeretlen.

M. K. J.—Sz. R.

VÉSZY MÁTYÁS

Hódmezővásárhely, 1892. február 16. – London, Nagy-Britannia, 1959. augusztus 26.

Polgári Demokrata Párt

Somogy vármegye Kaposvár törvényhatósági jogú várossal

Apai ősei a 18. században költöztek Szabadkáról a csongrádi városba. Apja Weisz Ignác kereskedő. Anyja Blau Ida, Bem József adjutánsának a leánya. Szülei tizenkettedik gyermekeként született. A felnőttkort megért testvérei közül Artúr (1883–1944) ügyvéd, György vállalati igazgató, Tibor a Fővárosi Sörfőző Rt. igazgatója volt. Református vallású volt. 1922-ben a fővárosban feleségül vette Wagner Lilla (1903–1978) pszichológust, aki írással is foglalkozott; Londonban előbb könyvtárosként, majd gyakorló pszichoanalitikusként dolgozott. Két leányuk született: Marcella (1926–1943) és Emőke (1933), aki apjához hasonlóan ügyvédként dolgozott.

Szülővárosa református főgimnáziumában érettségizett, majd a fővárosban beiratkozott a Királyi Magyar Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karára. Az egyetem befejezésekor, 1914 augusztusában egyenruhát öltött, a 46. szegedi gyalogezreddel a frontra vezényelték. Először az orosz hadszíntéren, a galíciai harcokban vett részt, majd az olasz fronton teljesített szolgálatot. Részt vett az isonzói és a piavei ütközetekben, személyes bátorságáért több katonai kitüntetést kapott.

1919-ben részt vett a karhatalmi alakulatok felállításában. Csatlakozott a Frontharcosok Nemzeti Szövetségéhez, az országos nagytanács tagja, a XII. frontharcos főcsoport tiszteletbeli elnöke. 1919 augusztusa után letette az egységes bírói és ügyvédi szakvizsgát. Eleinte társas irodában dolgozott, majd önállósította magát, saját praxisba kezdett. Hamarosan a szakmai közélet aktív szereplője. 1927-től az Ügyvédek Reformszövetsége helyettes elnöke, a következő évtől az Ügyvédi Kör választmányi tagja, majd 1931-től az Országos Ügyvédszövetség társelnöke. 1928-tól az Ügyvédek Reformszövetsége vitaülései című kiadványsorozat szerkesztője. 1927-től Hódmezővásárhely tiszteletbeli ügyésze volt. A szakmai közéleten túl a politikába is bekapcsolódott.

1920-ban tagja lett az egyetemi professzora nevét viselő Vámbéry-körnek, majd belépett a polgári liberális eszméket valló Vázsonyi Vilmos vezette Nemzeti Demokrata Pártba, részt vett a fővárosi szervezet életében. 1943-ban csatlakozott az antifasiszta ellenállási mozgalomhoz. A Szent-Györgyi Albert-féle illegális szervezet „Tizenegyek” elnevezésű csoportjához tartozott, akik egy, a kiugrás előkészítésére szerveződő radikális polgári párt megalapításán fáradoztak. 1944-ben, Vázsonyi Vilmos letartóztatása után ő képviselte pártját az ellenállási szervezetek együttműködését célzó tárgyalásokon. 1944. novemberben hazaárulással vádolva a nyilasok fogták el, 1945. februárban a német csapatok tartóztatták le. A visszavonuló németek fogságából a szovjet katonák a nyugati határszélen szabadították ki.

1945 tavaszán, Budapestre visszatérve a Polgári Demokrata Párt egyik vezetőjeként megbízták az országos szervezés irányításával, egyben II. kerületi elnök lett. 1945–1948 között a kerületi nemzeti bizottság elnökhelyettese. Emellett ellátta a kerületi református egyházközség gondnoki teendőit is. Az 1945. novemberi nemzetgyűlési választásokon a PDP Zala vármegyei listáján indult, de nem került be a törvényhozásba. A következő választáson, 1947. augusztus 31-én több helyen volt listavezető, mandátumát a Somogy megyei választókerületben szerezte. Parlamenti megbízatása alatt huszonkét alkalommal interpellált vagy terjesztett be önálló képviselői törvényjavaslatot, többek között a halálbüntetés eltörléséről. Már az alakuló, szeptember 16-i ülésnapon bejegyzett, végül október 7-én elmondott interpellációjában elsőként szólalt fel a plenáris ülésen a választójoguktól megfosztott százezrek érdekében. Szóbeli kiegészítésében kijelentette, hogy a választói jogosultságot eldöntő eljárások során sok visszaélés történt. Ugyanakkor nem kívánt pártkérdést csinálni az ügyekből, s nem akart újabb feszültséget sem, csak azt kérte a belügyminisztertől, hogy tizenöt napon belül dolgozza ki a jogorvoslat módját. A párton belüli politikai nézeteltérések miatt hamarosan elhagyta a PDP-t, a pártból való távozását 1947. október 28-án jelentették be a parlamentben. De pártonkívüliként is felszólalásra jelentkezett a költségvetési vitákban, ellenezte a közigazgatási bíróság megszüntetését, valamint a rendeleti kormányzás hatályának újabb és újabb meghosszabbítását. 1948. november 18-án a parlamentben helyet foglaló hetvenkét párton kívüli képviselőből álló csoport szövívőjévé választották.

Több jelentős politikai perben vállalt feladatot. Előbb Hóman Bálint védője, majd Kelemen Gyula szociáldemokrata politikus védelmét látta el. Mindszenty József védelmére is ő készült fel, de felkérését a kommunista hatalom megakadályozta. Utolsó védelem a Matheovits-perben vád alá helyezett Gróh József, a Keresztény Női Tábor mandátumától megfosztott országgyűlési képviselője volt.

1949. október 1-jén feleségével együtt Ausztriába menekült. Több hónapig a klagenfurti menekülttáborban élt, majd 1950-ben Londonba utaztak, ahol politikai menedékjogot kaptak. Hazájából való kényszerű távozása után bekapcsolódott az emigráció munkájába, 1950 áprilisától a Magyar Nemzeti Bizottmány, 1956 után a Magyar Bizottság tagja. 1950 végén a Liberális Internacionáléba tömörült Száműzött Liberálisok Bizottsága magyar tagozata vezetőjévé választották. 1952. januárban az emigrációban megalakult Demokratikus Magyar Pártok Szövetségében a Polgári Demokrata Párt kép-

viselője, a szervezet intézőbizottsági tagja. Rövid ideig a BBC magyar szekciója munkatársa, a Szabad Európa Rádióban négy alkalommal olvasta fel írását. Szerepet vállalt a Nemzetközi Jogászbizottságban, az 1955. évi, athéni kongresszuson a koncepciók per áldozatául esett korábbi szociáldemokrata államtitkár, Kelemen Gyula ügyét ismertette. A brit fővárosban élő magyarok a Fészek Magyar Liberális Klub elnökének is megválasztották. 1957-ben megkapta a brit állampolgárságot.

Fő művei: Jogi vadmecum gyakorlati jogászok részére. Szerkesztő. Bp., 1926. Az ügyvédi hivatás művészete. Bp., 1929. A létfenntartás joga. Bp., 1936. Célvagyon és dologösszesség. Bp., 1938.

Irodalom: Paál Szabolcs: „Ne szégyenüljek meg soha.” Vészy Mátyás halálára. *Magyar Híradó*, 1959. szeptember 26. Száz éve született Vészy Mátyás. *Bécsi Napló*, 1992. február–március.

Sz. R.

VILLÁM JÁNOS

Szőny, Komárom vármegye, 1886. december 12. – Budapest, 1957. december 9.

Szociáldemokrata Párt

Nagy-Budapest

Református vallású parasztcsaládban született, apja Villám János napszámos, anyja Forintos Zsuzsanna. Képviselősege idején nős volt, egy gyermeke született.

Hat elemiit végzett. Tizenkét évesen inasnak állt; Komáromban kitanulta az asztalosmesterséget. A segédlevél megszerzése után a fővárosban keresett munkát. 1906-ban belépett a Magyarországi Famunkások Szövetségébe; rövid idő múlva a famunkások szakszervezete vezetőségi tagja lett, a gépmunkások szakosztályát szervezte. Egyidejűleg tagja lett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártnak is. 1908-ban egy tüntetésen elfogták, és tizenegy hónapig vizsgálati fogságban tartották. Szabadulása után, 1909-ben megválasztották a gépmunkásszakosztály függetlenített titkárának.

1919-ben, a kommün alatt vöröskatona. 1920-ban egy taggyűlésen mondott beszéde miatt letartóztatták, három évet töltött börtönben. 1927-től a famunkások szakszervezete alelnöke, 1939-től főtitkára. A német megszállás után részt vett a betiltott Szociáldemokrata Pártot és a szakszervezetet irányító testület munkájában.

1945. április 2-án, a budapesti választói nagygyűlésen a szabad szakszervezetek képviselőjében az Ideiglenes Nem-

zetgyűlésbe delegálták. 1945-ben a budai, majd a XI. kerületi nemzeti bizottságban és a fővárosi ideiglenes törvényhatósági bizottságban is helyet kapott. 1947. augusztus 31-én az SZDP nagy-budapesti listáján pótképviselő lett. 1948. április 26-tól, a mandátumáról lemondott Kárpáti Antal helyére került be újra az Országgyűlésbe. 1949. május 15-én a Magyar Függetlenségi Népfront nagy-budapesti listájáról ismét bekerült a törvényhozás tagjai közé.

1945. februártól a famunkás-szakszervezet ügyvezető titkára, majd országos elnöke. 1945. december 2-től a Szakszervezeti Tanács tagja, 1948. október 20-án a Szakszervezetek Országos Tanácsa egyik alelnökévé választották, 1953-ig megőrizte vezető tisztségét. 1950-től haláláig az Építő-, Fa- és Építőanyag-ipari Dolgozók Szakszervezetének az elnöke volt.

Kitüntetései: Magyar Népköztársasági Érdemérem; Munka Vörös Zászló Érdemrendje.

Irodalom: Végh Oszkár: A munkatársak érdekeiért harcolt. Száz éve született Villám János. *Népszava*, 1986. december 12. Megemlékezés Villám Jánosról. *Építő Lapja*, 1986. december 5.

B. M.

VILLÁNYI MIKLÓS

Középtúr, Csehszlovákia, 1923. szeptember 10. – Kaposvár, 1994. szeptember 13.

Demokrata Néppárt

Somogy vármegye Kaposvár törvényhatósági jogú várossal

Szülei, Willant Henrik kántortanító és Kövesdi Mária római katolikus vallásúak. Két testvére született, Mária (1918) óvónő, Éva (1926–1991) kereskedő volt. 1946-ban Jákón feleségül vette Kövesdi Margit (1928) tanítónőt, akitől 1952-ben elvált. Gyermeük László Miklós (1948). Nevét 1940-ben magyarosította.

Az elemi iskolát szülőfalujában, a középiskola négy osztályát Ipolyságon, az állami gimnáziumban végezte. 1940-ben felvették az esztergomi érseki tanítóképzőbe, ahol kántortanítói, hitelszövetkezet-vezetői és leventeoktatói képesítéseket szerzett. 1940-ben KALOT-tagként elvégezte az érdi népfőiskolát. 1944-ben Krasznahorkára nevezték ki tanítónak, de állását már nem foglalhatta el. 1944–1945-ben Rabón, Feleden és Jutason teljesített katonai szolgálatot.

1946-ban, mivel nem tudott visszaköltözni felvidéki szülőhelyére, kinevezték a jákói katolikus iskola kántortanítójává; 1949-ig a római katolikus egyházközség elnöke is ő volt. A közéletbe 1947-ben kapcsolódott be, a Demokrata Néppárt tagjaként az országgyűlési választásokon Somogy megyében jelölték, és bejutott a törvényhozásba. Az alakuló ülésen az egyik korjegyző. A DNP önfeloszlatása után, 1949. februártól független képviselő. Kántortanítói állása miatt bejelentett összeférhetetlenségét a parlament illetékes bizottsága 1948. január 13-i jelentésében nem találta in-

dokoltnak. Az államosítás után, augusztus 2-án az állami tanítói státusa miatt viszont megállapították az összeférhetetlenséget, ezért illetmény nélküli szabadságot kapott. Az 1947–1948-as költségvetési vitában a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium fejezetének tárgyalásakor a közoktatás helyzetét kritikus módon elemezte. Mivel a nevelőképzés reformjára és a tanítók nagyobb anyagi megbecsülésére, anyagi függetlenségére nem látott biztosítékokat a betervezett kormányjavaslatban, az előterjesztést pártja nevében elutasította.

1949. február 22-én, a fenyegető letartóztatás elől több képviselőtársával együtt külföldre menekült. 1949–1956 között a Magyar Nemzeti Bizottmány tagja. 1949 februárjától 1951-ig egy svájci gyógyszertárban dolgozott, majd egy gyárban lett segédmunkás. 1951-ben Kanadába ment, ahol gumifröccsöntő munkásként helyezkedett el. 1989-ben rajzolóként ment nyugdíjba. 1974-től a vancouveri római katolikus egyházközség tagjaként részt vett az ottani Magyar Ház ellenőrző bizottsága munkájában, valamint tagja volt a magyar közösség énekkarának. 1989-től, mint volt DNP-képviselő, a Kereszténydemokrata Néppárt Intézőbizottságának a tagja. Pártja Barankovics-emlékéremmel tüntette ki. Egy rokonlátogatás alkalmával Kaposváron érte a halál.

Sz. R.

VIRÁGH LAJOS

Vép, Vas vármegye, 1899. október 25. – Vép, Vas megye, 1973. augusztus 16.

Független Kisgazdapárt

Vas vármegye Szombathely törvényhatósági jogú várossal

Római katolikus vallású, középparaszti családból származott. Szülei, Virágh Lajos és Takács Mária 22 kat. hold földön gazdálkodtak. 1928-ban házasságot kötött, felesége Gerencsér Margit, egy 20 kat. holdas parasztgazda leánya. Három gyermekük született: Paula (1929) gyári munkás, Lajos (1931) géplakatos, Jenő (1933) tsz-dolgozó volt, valamennyien nyugdíjasok.

Hat elemi végzet. Szüleivel együtt dolgozott a családi birtokon, majd szülei halála után az örökölt 10 kat. hold földjén gazdálkodott. 1945-ben belépett a Független Kisgazdapártba, megyei pártszervező lett. A párt a helyi nemzeti bi-

zottságba delegálta. 1945-ben községi elöljáró volt, majd 1946-ban bírónak is megválasztották, tisztségét 1949-ig töltötte be. Az 1947. augusztus 31-i választásokon a Vas megyei választókerületben pótképviselő lett. 1948-ban az FKGP Vas vármegyei szervezete elnökévé választották. 1949. január 27-én, a külföldre távozott Nyáradi Miklós helyett behívták az Országgyűlésbe. Mandátuma lejártá után birtokán gazdálkodott, majd 1960-ban belépett a termelőségmozgalmakba, s mint brigádvezető dolgozott 1970-ben bekövetkezett nyugdíjazásáig.

V. I.–V. V.

VISNYEI SÁNDOR

Abaliget-Husztót, Baranya vármegye, 1903. május 2. – Budapest, 1970. február

Szociáldemokrata Párt

Veszprém vármegye

Apja Visnyei György vasúti pályáőr, anyja Szikszai Mária. Római katolikus vallásúnak keresztelték. Képviselősége idején nős volt, feleségével egy gyermeket neveltek, családjával együtt Rákospalotán élt.

Az elemi iskola hat osztálya után két középiskolai osztályt végzett, majd vasesztérgályos lett. A Hammaerli Gépgyárban állt munkába. 1918-tól az ifjúsági mozgalom résztvevője, majd 1922-ben belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. 1922-ben a Magyarországi Vas- és Fémmunkások Központi Szövetsége segítségével – amelynek 1919-től volt a tagja – Budapestre került. Az Egyesült Izzóban helyezkedett el, 1924-től bizalmi. 1928-ban elbocsátották, ezt követően különböző üzemekben dolgozott. 1936-tól 1942-ig bizalmi, majd vezető bizalmi a Ganz Hajógyárban.

1929-től az MSZDP rákospalotai szervezetének a titkára, hosszabb ideig a Pest megyei végrehajtó bizottság tagja. 1932 és 1942 között a vasasszakszervezet vezetőségében is dolgozott. 1942-ben letartóztatták, a tápiószügyi 402. büntetőszázadhoz került, majd május 3-án kivitték a frontra. 1943 januárjában Budapestre vezényelték, júniusban leszerelték, és rendőri felügyelet alá helyezték. 1944-ben az újabb behívás elől megszökött.

1945. január 25-én tért vissza Rákospalotára, hamarosan a Szociáldemokrata Párt rákospalotai szervezete és a vasasszakszervezet titkára, a párt Pest megyei végrehajtó bizottsági tagja lett. Ebben az időben a Rákospalotai Egyetér-

tés Sportklub elnöke. Bekerült a Rákospalotai Nemzeti Bizottságba, a városi képviselő-testületbe és a megyei törvényhatósági bizottságba is. 1945. április 2-án beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. A november 4-i nemzetgyűlési választásokon a nagy-budapesti választókerületben újra mandátumhoz jutott. 1947. augusztus 31-én az SZDP Veszprém megyei listájáról lett ismét az Országgyűlés tagja. Képviselősége rövid ideje alatt a hadirokkantak érdekében jegyzett be interpellációt a népjóléti miniszterhez. Az 1947–1948 fordulóján kiéleződött pártharcok idején, a fűzőt ellenzők csoportjával együtt őt is kizárták a pártból, megfosztották összes funkciójától; mandátumáról való „lemondását” 1948. április 26-án jelentették be az Országgyűlés plenáris ülésén. Esztérgályos lett a II. Számú Autójavító Vállalatnál.

1950. július 19-én éjjel letartóztatták, augusztus 2-án Recskre internálták; harmincnegyzet hónapot töltött az ÁVH kényszermunkatáborában. Szabadulása után a Közúti Gépellátó Vállalat esztérgályosa. 1956-ban rehabilitálták. 1956 októberében munkahelyén a munkástanács elnökévé választották. 1957 augusztusában az üzemi bizottság elnöke lett. A Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottsága 1960. február 23-án felvette a pártba. Halála előtt lakóhelyén beválasztották a XV. kerületi tanácsba.

Kitüntetései: Szocialista Hazáért Érdemrend (1967).

B. M.–K. Zs.

VÖRÖS LAJOS

Ölbő, Vas vármegye, 1916. október 18. – Szombathely, Vas megye, 1977. április 21.

Demokrata Néppárt

Vas vármegye Szombathely törvényhatósági jogú várossal

Édesapja Vörös Jenő cipész, édesanyja Végh Julianna háztartásbeli. Római katolikus vallásban nevelkedett. Őt fivére született: Miklós festő és lakatos a MÁV Szombathelyi Járműjavító Üzemében, Gyula a Testnevelési Főiskola gondnoka és gépkocsivezetője, Rezső a hegyfalui ÁFÉSZ elnöke, Jenő a hegyfalui ÁFÉSZ-iroda alkalmazottja, Géza a Szombathelyi Pamutipar kézbesítője volt. 1940-ben Kám községben feleségül vette Varga Ilonát (1924). Három gyermekük született: Győző (1941) üzemmérnökként egy vagyonszociális cég alkalmazottja, Lajos (1945) közgazdász, főtanácsos a KSH Vas Me-

gyei Igazgatóságán, Imre (1948) gépészmérnök, egy szombathelyi híradástechnikai vállalatnál dolgozik.

A helyi elemi iskola befejezése után mezőgazdasági szakiskolát végzett Csermajorban. Házasságkötéséig szülei családi gazdaságában dolgozott, majd 24 kat. hold örökölt és bérelt földjén önálló gazdálkodásba fogott.

1945-ben a közeleli érdeklődés vitte a Független Kisgazdapártba, hamarosan belépett a Magyar Parasztszövetségbe is. Pártja képviselőjeként részt vett a helyi földosztó és a nemzeti bizottságok munkájában. 1947-ben a Sárvár és Vi-

déke Földműves-szövetkezet áruforgalmi vezetője. 1947. augusztus 17-én lemondott az FKGP Vas megyei szervezetében betöltött alelnöki és a parasztszövetség megyei titkári posztjáról. Még ugyanazon a napon a Demokrata Néppárt megyei alelnökévé választották. A kisgazdapárt politikájából való kiábrándulása mellett az új párt katolikus világnézete és Barankovics István szociális elképzelései befolyásolták a döntését. Az 1947. augusztus 31-én tartott országgyűlési választásokon mandátumhoz jutott a Vas megyei választókerületben.

1949 után visszavonult a politikától, de így sem tudta elkerülni a zaklatásokat. A Hazafias Népfront Nagy Imre által kezdeményezett újjászervezése idején őt is igyekeztek aktivizálni. 1954. októberben beválasztották a Vas megyei bizottságba, valamint az elnökségbe. Az 1960. évi kollektivizálás során belépett a kámi Kisfaludy Mezőgazdasági Termelőszövetkezetbe. Hat éven keresztül a szövetkezet elnökeként dolgozott. Élete utolsó éveiben Szombathelyen lakott, 1975-ben a Vízgazdálkodási Vállalat anyaggazdászaként ment nyugdíjba.

Sz. R.

WEIL EMIL

Dombegyháza, Békés vármegye, 1897. február 19. – Budapest, 1954. november 2.

Magyar Kommunista Párt

Nagy-Budapest

Apja, Weil Izsó egy békési kisközség, Dombegyháza megbecsült orvosa volt. Anyja Markovics Irma háztartásbeli. Felesége, Lechner Zsuzsa szintén orvos volt, a bécsi egyetemen szerzett oklevelet. A Tanácsköztársaság alatt az ifjúkommunisták szövetségének a tagja, később a Vörös Segély aktivistája, 1932-től az illegális kommunista párt tagja. Budapest felszabadítása után, 1945. február 19-én kötöttek házasságot, gyermekük nem született.

Még diákkorában a fővárosba került, itt fejezte be középiskolai tanulmányait. 1924-ben Pécsen, a Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetemen szerzett orvosi diplomát. Visszaköltözött Budapestre, miután a Pesti Izraelita Hitközség Alapítványi Kórházában röntgenasszisztensi állást kapott. 1930-tól a Therápia Szanatórium röntgenfőorvosa, 1932-től 1936-ig a csepeli Weiss Manfréd Gyár kórházának a főorvosa. Szakmai körökben kiemelkedő radiológusként tartották számon. Napi munkája mellett fontos feladatának tekintette, hogy látogassa a peremkerületek munkásotthonait, s az adott lehetőségek között felvilágosító előadásokat tartson, orvosi tanácsokat adjon a népbetegségek megfékezésére.

1928-tól az MSZDP VII. kerületi szervezetének a tagja, egyike volt a szocialista orvoscsoport megalapítóinak. Ezekben az években bevonták az illegális Kommunista Magyarországi Pártja legfelsőbb vezetésébe. 1934 végétől a KMP hazai apparátusának a vezetője. Szervezte a párt illegális nyomdaja működését és a sajtótermékek elosztását, mint a párt futára, többször járt Bécsben és Prágában. 1936 januárjában, az itthoni kommunista vezérkar lebukásakor a rendőrség őt is letartóztatta, kilenc év fegyházra ítélték. Vele együtt vették őrizetbe Kiss Zsigmondot, Péter Györgyöt, Sebes Istvánt, Domonkos Lajost. Helyzetüket súlyosbította, hogy ekkor már érvényben volt az a törvény, amely a kommunista szervez-

kedést kémtevékenységnek minősítette, így katonai bíróság elé kerültek. Későbbi feleségét is lefoglák, de őt bizonyítékok hiányában három nap fogvatartás után kiengedték. Büntetéséből a leghosszabb időt a budapesti Margit körüli fegyházban töltötte. Valamennyi börtönében orvosként dolgozhatott, sokat tett a foglyok egészségének védelméért, a betegek gyógyszerrel való ellátásáért. Szabad mozgási lehetősége, tudása, konspiratív szervezkedési tapasztalatai alkalmassá tették a bebörtönözött kommunisták irányítására. Az 1944 őszén kialakult sajátos politikai helyzetben, büntetésének teljes kitöltése előtt szabadlábra helyezték. A szovjet csapatok bejöveteléig illegalitásban, hamis papírokkal bujkálva élt Budapesten.

1945 tavaszán megbízták az orvosszakszervezet és Budapest egészségügyének megszervezésével. Újraindította az orvosi sajtót. Számos állami és társadalmi tisztséget töltött be: az orvos-egészségügyi szakszervezet főtitkára, a Szakszervezeti Tanács, majd a SZOT tagja, az Egészségügyi Tudományos Tanács elnöke. 1945 áprilisában, a fővárosi választói nagygyűlésen bekerült az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. 1945. novemberben az országos listán pótképviselő lett, nem hívták be a Nemzetgyűlésbe. Az 1947. augusztus 31-i választások alkalmával Nagy-Budapesten mandátumot szerzett. Megalakulásától kezdve a társadalompolitikai bizottság helyettes elnöke. Gyakori felszólaló a plenáris üléseken. 1947. december 10-én interpellációt jegyzett be a kormányhoz Moór Gyula professzornak, a „fasiszta Pfeiffer-párt főideológusának” a budapesti egyetemről való azonnali eltávolítását követelve. A pécsiek szándékát felkarolva azt kérte a kultuszminisztertől, hogy az Erzsébet Tudományegyetem megtarthassa nevét. Több törvényjavaslat – a gyógyszerészetről, az Egészségügyi Világszervezet alkotmányának becikkelyezéséről, az 1947–1948. évi népjóléti kiadásokról szóló előterjesztések –

tárgyalásokor bizottsági előadó vagy pártja vezérszónoka. Az 1949–1953 közötti Országgyűlésben is a fővárosi listán jutott mandátumhoz.

Mint az MDP tudományos bizottságának a tagja, részt vett az MTA 1948–1949. évi átszervezésében. 1951. májustól 1953. júliusig a Magyar Népköztársaság követe volt Washingtonban. 1953 őszétől a Budapesti Orvostudományi Egyetemen az egészségügyi szervezési tanszék első egyetemi tanára. Tiszteletére Weil Emil-emlékérmet alapítottak.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Köztársasági Elnök Elismerésének Ezüstkoszorúja (1948); Kossuth-díj (1949); Magyar Népköztársasági Érdemrend V. fokozat (1949), III. fokozat (1950).

Irodalom: Darabos Pál: Weil Emil emlékére. Halálának 10. évfordulóján. *Egészségügyi Dolgozó*, 1964. november 2. Rosztás Oszkár: Weil Emilről halálának 10. évfordulóján. *Orvosi Hetilap*, 1964. 44. sz.

M. K. J.–S. M.

ZELEY ISTVÁN

Szolnok, Jász-Nagykun-Szolnok vármegye, 1902. március 9. – Szolnok, Szolnok megye, 1967. december 6.

Független Kisgazdapárt

Jász-Nagykun-Szolnok vármegye

Római katolikus vallású, szegényparaszti családban született. Szülei, Zeley János és Pázmándi Rozália 3 kat. hold földön gazdálkodtak, hét gyereket neveltek fel igen nehéz körülmények között. 1925-ben földjüket is el kellett adniuk. Testvérei: Ferenc jegyző, József ideg- és elmeorvos főorvos, Gyula és Margit; János fivérét 1919 nyarán, a Tanácsköztársaság idején kivégezték. 1926-ban megnősült, felesége, Bódogh Julianna (1903–1995) egy gőzfűrésztelepi munkás leánya. Gyermekai: Zoltán (1933–1944), Éva (1937) nyugalmazott kórházi laboráns és Zoltán (1945), a szolnoki MÁV-kórház volt gazdasági vezetője.

Négy polgárit és a felső kereskedelmi iskola két osztályát végezte el (1919–1920). A család súlyos megélhetési gondjai miatt tanulmányait megszakította, és 1921-ben órabéres munkásként állást vállalt a Magyar Államvasutak Szolnoki Járműjavító Üzeme szertárfőnökségén. 1926-tól szertárnok. 1942-ben letett tisztviselői képesítővizsgáját követően átminősítették, s 1943-ban átkerült a MÁV tisztviselői állományába.

1934-ben belépett a Független Kisgazdapártba, de 1938-ban – a közalkalmazottak politikai pártokban való részvételét tiltó kormányrendelet következtében – kilépett a pártból. A front átvonulása után szertárfőnök, majd szertárfőnök-helyettes Szolnokon.

1945 elején újra csatlakozott a kisgazdapárthoz. 1947. augusztus 31-én a Jász-Nagykun-Szolnok megyei választókerületben országgyűlési képviselővé választották. 1948–1949-ben szolnoki városi pártelnök és megyei szervező. 1949. január–februárban a párt tagságát felülvizsgáló megyei tisztogatóbizottság tagja. 1947-ben bekerült a szolnoki törvényhatósági bizottságba is.

1949-ben visszatért korábbi munkahelyére, a vasúthoz, ahonnan 1966-ban ment nyugdíjba. Tagja volt a vasutasok szakszervezetének, és elnöke a Magyar–Szovjet Baráti Társaság helyi csoportjának.

V. I.–V. V.

ZENTAI BÉLA

Poprád, Szepes vármegye, 1914. április 27. – Budapest, 1980. január 15.

Magyar Kommunista Párt

Országos lista

Eredeti neve Klein Béla; a kommunista mozgalomban Kelemen és Székely neveken is szerepelt. Apja Klein Gáspár, anyja Róth Paula volt. Felesége Kun Lea, a *Pénzügyi Szemle* főszerkesztője. Két gyermeke született, 1947-ben és 1955-ben.

1931-ben a budapesti Kölcsey Ferenc Gimnáziumban érettségizett, majd a tudományegyetem hallgatója lett. 1931–1932-ben emellett műhelygyakornokként dolgozott a Standard Villamossági Rt.-nél, valamint az Oetl Antal Vasöntőde és Gépgyárban. 1932-től a Műegyetem gépészmérnöki karán folytatta tanulmányait, ahol bekapcsolódott a kommunista diákmozgalomba. A Haladó Diákok Pártja egyetemi, később központi vezetője, a HDP listáján az egyetemi diákkormányzatba is bekerült. 1937-ben gépészmérnöki oklevelet szerzett, majd elvégezte a mérnökök kétéves közgazdasági továbbképzését.

Ugyanebben az évben belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Párt VII. kerületi szervezetébe. Előadásokat tartott az Országos Ifjúsági Bizottságban. 1937. szeptember 16-án részt vett a Tompa utcai nyilaskeresztes központ elleni akcióban, ami után négy napra őrizetbe vették. 1938-tól 1944-ig mérnök a Ganz Villamossági Rt. tanulmányi osztályán. 1940-ben Erdélyben, 1942–1943-ban a fronton, a Don-kanyarban teljesített munkaszolgálatot. Hazatérése után hamis iratokat szerzett, illetve készített az ellenállási mozgalom résztvevői számára.

1945. január 18-án belépett a Magyar Kommunista Párt terézvárosi szervezetébe. 1945 márciusától a Kereskedelem- és Közlekedésügyi Minisztérium üzemgazdasági osztályának a vezetőjeként dolgozott. 1946 októberében miniszteri osztálytanácsosi rangban a Gazdasági Főtanácshoz került, ahol először a hároméves tervet előkészítő csoportot, majd 1947-ig a közgazdasági osztályt vezette. Közben a párt vezetői megbízták a mérnökszakszervezet szervezésével; megalakulásától, 1945. februártól megszűnéséig, 1949. június 18-ig a Magyar Mérnökök és Technikusok Szabad Szakszervezete főtítkára. 1945–1953 között a Szakszervezeti Tanács, illetve a Szakszervezetek Országos Tanácsa tagja. Emellett 1945 és 1949 között az MKP, illetve az MDP több bizottságának – szakszervezeti, értelmiségi, tudományos – és a párt műszaki értelmiségi csoportjának a vezetésében dolgozott. 1946–1951-ben tagja volt a Műszaki Világkongresszus végrehajtó bizottságának is.

Az 1945. évi nemzetgyűlési választásokon az országos listán pótképviselő lett, behívására azonban nem került sor. 1947. augusztus 31-én ugyanerről a listáról bejutott a törvényhozásba, kezdettől a zárszámadást vizsgáló bizottság helyettes elnöke. 1949 májusában ismét az országos listáról szerzett mandátumot, a ciklus közben azonban lemondatták.

1948. június 29-én a megalakuló Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége ügyvezető elnöke lett. Ugyancsak ettől az évtől miniszteri tanácsosként a Magyar Tudományos Tanács műszaki szakosztályi titkára, posztjáról 1949 júniusában eltávolították. 1949. júliustól a Csepel Autógyár főmérnöke, 1952. márciustól igazgatója Szigethalmon. 1950-től 1953-ig a vállalati pártbizottság tagja. 1952–1955-ben Pest megyei tanács tag. 1952-ben és 1953-ban kétszer is pártfegyelmit kapott, mivel az autógyár nem tudta teljesíteni a tervét. 1953. júliustól rövid ideig a Láng Gépgyár főmérnöke. 1954. januártól 1957. júniusig a Kohó- és Gépipari Minisztérium főenergetikusaként dolgozott. Mindezek mellett 1952 és 1956 között az MDP hároméves pártfőiskoláján a gazdaságpolitikai tanszék oktatója. A műszaki tudományos szervezetek – MTESZ, Gépipari Tudományos Egyesület – vezetőségeiben is helyet kapott.

1957-ben jelentkezett a Magyar Szocialista Munkáspártba, de a budapesti pártbizottság az 1956. október–december közötti magatartása miatt szigorú megrovásban részesítette. 1957. júliustól a Műszeripari Kutatóintézet tudományos munkatársaként, majd 1962-től haláláig az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság főosztályvezetőjeként dolgozott, munkahelyén alapszervezeti vezetőségi tag, agitációs és propagandatitkár. 1957-től a Szakszervezetek Országos Tanácsa műszaki fejlesztési bizottsága, 1959-től a Magyar–Szovjet Baráti Társaság műszaki szakosztálya vezetőségi tagja. 1956 után is több szakmai szervezet, például a Méréstechnikai és Automatizálási Tudományos Egyesület elnökségi tagja. 1967. júniustól haláláig a *Technika* című műszaki lap főszerkesztője. Az 1970-es években részt vett a számítástechnikai kormányprogram kidolgozásában.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend bronz fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend tisztii keresztje (1947); Magyar Népköztársasági Érdemrend IV. fokozat (1950); Magyar Népköztársasági Érdemérem arany fokozat (1950); Magyar Munka Érdemrend ezüst fokozat (1951); Szocialista Munkáért Érdemérem (1960, 1963); Munka Érdemrend arany fokozat (1964, 1970, 1973); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970).

Fő művei: A belgrádi Duna-egyezmény. Bp., 1949. A műszaki fejlesztésről. Bp., 1959. A műszaki-tudományos propaganda a Szovjetunióban. Bp., 1962. A műszaki fejlesztés gazdasági hatása. Bp., 1963.

Irodalom: Meghalt Zentai Béla. *Népszava*, 1980. január 23. Zentai Béla. *Technika*, 1980. február. Zentai Béla 1914–1980. *Mérés és Automatika*, 1980. 3. sz.

ZENTAI VILMOS

Rezsőháza, Torontál vármegye, 1899. szeptember 1. – Budapest, 1983. szeptember 24.

Szociáldemokrata Párt

Győr-Moson és Sopron vármegyék Győr és Sopron törvényhatósági jogú városokkal

Egy négygyermekes, római katolikus vallású, német eredetű földmunkáscsaládban született a Bánátban. Anyja Awender Borbála. Testvérei valamennyien fiúk. Nős volt, felesége Dohandi Mária. Gyermekek nem születtek. Eredeti családnéve Zuschlag.

Már elemi iskolás éveiben mezeli munkát vállalt, hogy a család megélhetéséhez hozzájáruljon. Négy polgárit és egy felső kereskedelmi osztályt végzett, az iskolai költségeit egy szabadtéri tekepályán dolgozva maga teremtette elő. Mielőtt behívták katonának, fűszer-, textil- és vaskereskedésekben dolgozott segédként. 1916-ban először Dalmáciában a vártüzéreknel szolgált, majd 1918. december 2-ig mint ütegszámvivő az orosz, a román és az olasz frontokon teljesített szolgálatot. 1918 végén újra behívták. 1919-ben a Vörös Hadsereg katonájaként harcolt a románok és a csehek ellen. Leszerelése után a Kereskedelmi Munkásbiztosító Pénztár alkalmazottja lett, ahonnan később mint megbízhatatlan személyt eltávolították. Ezután 1925-ig különböző magánvállalatoknál dolgozott, majd munkanélküli lett. Csak 1929-ben sikerült újra elhelyezkednie, a Székesfővárosi Vízműveknél kapott tisztviselői munkát.

1919. november 19-én belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. Hamarosan beválasztották a vezetőségbe. A szociáldemokrata párt szervezési apparátusában – a vezetőségi tagságtól egészen a központi párttitkárságig – minden funkciót betöltött. A nemzetiségi bizottság titkára, a Budapest II. kerületi, majd a XII. kerületi pártszervezet titkára. Speciális tevékenységi területe a párt nemzetiségi bázisa – a magyarországi németek (svábok) – szervezése és a kisebbségi ügyekkel való foglalkozás volt, erről a kérdéstről több füzete jelent meg magyar és német nyelven. 1933-tól az országos községpolitikai bizottság tagja. 1931-ben a Sopron környéki választókerületben 17,95 százalékkal a harmadik helyen végzett. 1939-ben Esztergomban 11,56 százalékkal negyedik lett, és a Pest-Pilis-Solt-Kiskun megyei északi területi listán sem jutott mandátumhoz. 1938. augusztusban újra elbocsátották, mivel egy kormányrendelet megtiltotta, hogy a közalkalmazottak politikai pártok tagjai legyenek, de ő ennek ellenére megtagadta a szociáldemokrata pártból való kilépését. 1940-ben, a fenti rendelet hatályon kívül helyezése után visszatérhetett a vízművekhez. 1939-ben Bechtler Péterrel együtt őt is bevonták a központi párttitkárság munkájába. 1943-ban, a Mónus Illés készítette programtervezet kidolgozása során a nemzetiségi kérdésekkel foglalkozó részek felelőse. Gyakran keveredett éles vitába a „barna veszedelem” hazai képviselőivel, fellépett a hazai németiség Hitler-barát vezetői ellen, mondván: „Mi tudjuk, hogy ebben az országban jó néhány német él, aki nem követi a Volksbun-

dot és a *Deutsche Zeitungot*.” 1943-tól a Magyarországi Földmunkások Országos Szövetsége alelnöke.

1945 legelején bekerült a Budapesti Nemzeti Bizottság tagjai közé, majd kinevezték a Fővárosi Vízművek ágazati igazgatójává. 1945. április 2-án a fővárosból delegálták az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Győr-Moson és Sopron megyei választókerületben ismét mandátumot szerzett, november 23-tól a Honvédelmi Minisztérium politikai államtitkára. Több cikket is publikált a magyar honvédség újjászervezéséről. A pártközpont felállása után az SZDP személyzeti és adminisztratív osztályvezetője, a *Fiatalok és a Pártszervezet* című lapok felelős szerkesztője. 1945. augusztus 20-án bekerült a Szociáldemokrata Párt huszonegy tagú országos vezetőségébe, valamint a tizenegy tagú politikai bizottságba. Ő volt a szervezeti szabályzatot tárgyaló programpont előadója a kongresszuson. Az SZDP vezető titkáraként a külpolitikai bizottság tagja, 1946-tól az országos honvédelmi szakszervezet elnöke. Az 1947. január–februári pártkongresszuson elvesztette vezető tisztségei egy részét. Augusztus 31-én korábbi választókerületében újra képviselővé választották. 1947-től a Magyar–Szovjet Művelődési Társaság Elnöki Tanácsának a tagja. A belső harcokban passzív maradt, a parlamentben sem szólalt meg. 1948. február 13-án lemondott államtitkári állásáról, márciusban lemondatták megmaradt párttisztségeiről és minden egyéb funkciójáról, majd április 26-án a képviselői mandátumtól is megfosztották, és nyugdíjazták. A pártvállalatok államosítása miatt elvesztette az Általános Kereskedelmi és Ipari Rt.-nél 1945 óta betöltött igazgatósági tagságát is.

1950. június 2-án az ÁVH letartóztatta. A Kálmán József és társai per nyolcadrendű vádlottjaként a Budapesti Katonai Törvényszék „háborús bűntett, a demokratikus államrend és a köztársaság megdöntésére irányuló szervezkedés vezetése és folytatólagosan elkövetett hűtlenség” koholt vád alapján szeptember 13-án életfogytiglani fegyházbüntetésre ítélte. A másodfokon eljáró Katonai Főtörvényszék az ítéletet helybenhagyta. 1956 elején ügyét felülvizsgálták, március 29-én egyéni kegyelemmel szabadult. 1956. október 31-én tagja lett az újjáalakult Magyar Szociáldemokrata Párt vezetőségének. November 2-án a szovjetekkel tárgyaló magyar küldöttség tagja. Ezt leszámítva, szabadulása után a politikai élettől teljesen visszavonult. 1962. augusztus 6-án a Legfelsőbb Bíróság rehabilitálta.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1946); Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (1947).

K. Zs.–M. K. J.–V. I.

ZGYERKA JÁNOS

Sárisáp, Esztergom vármegye, 1903. április 14. – Budapest, 1982. január 26.

Magyar Kommunista Párt

Fejér és Komárom-Esztergom vármegyék Székesfehérvár törvényhatósági jogú várossal

Apja Zgyerka János bányamunkás, anyja Kollár Apollónia háztartásbeli. A római katolikus vallású családban született hat testvére közül a három fiú a sárisápi bányában dolgozott, nővérei férjhez mentek, s háztartásaikat vezették. Nős, három gyermeke közül leánya három hónapos korában meghalt; egyik fia, Sándor biológia–kémia szakos középiskolai tanár, majd kutató, a másik fiú, János szintén egyetemet végzett, pénzügyi szakember lett.

Hat elemi-t végzett, majd kitanulta a vajúrszakmát. 1918 óta szakszervezeti tag. 1926-tól a bányászszakszervezet egyik helyi vezetője. 1928-ban csatlakozott az illegális kommunista párthoz. 1929–1932-ben Franciaországban dolgozott bányászként, ott is kapcsolatba került a kommunista párttal. Miután hazajött, még ugyanebben az évben illegális pártmunkáért és sztrájkok szervezéséért letartóztatták, és egyéves börtönbüntetésre ítélték. Az 1930-as évek végén a bányászszakszervezet országos választmányi tagja. A német megszállás napján, 1944. március 19-én újból letartóztatták. Rövid időt töltött börtönben, kiszabadulása után nem tért haza, hanem a környékbeli erdőkben bujkált. Bányászokból partizán-csoportot szervezett, harcolt a németek ellen, a szovjet csapatokkal együtt részt vett Sárisáp felszabadításában.

1945 elején a Magyar Bányamunkások Szabad Szakszervezete főtitkárává választották, tisztségét 1958-ig töltötte be. Az MKP 1945. májusi pártkonferenciáján bekerült a központi vezetőségbe. Június 24-én a Dunántúlon, Tatabánya képviselőjében szakszervezeti mandátummal delegálták az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. A november 4-i nemzetgyűlési választásokon

a Fejér és Komárom-Esztergom vármegyei választókerületben jutott mandátumhoz. 1945. december 2-án a Szaktanács tagjává választották. A szénbányák államosításáról szóló törvényjavaslat vitájában az MKP vezérszónoka. Az 1947. augusztus 31-i választásokon ismét régi választókerületében lett országgyűlési képviselő. 1948. júniusban, a két munkáspárt egyesítésekor bekerült a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségébe, KV-tagságát 1951-ig őrizte meg. A szakszervezetek átszervezésekor, 1948. október 20-án a Szakszervezetek Országos Tanácsa egyik alelnökévé választották. Az 1949. május 15-i országgyűlési választásokon a Magyar Függetlenségi Népfront színeiben korábbi választókerületében negyedszer is képviselő lett.

1953-ig SZOT-alelnök. Az 1953–1958 közötti ciklusban is a törvényhozás tagja maradt. A Kádár-kormány 1957-ben kinevezte a Dorogi Szénbányák Tröszt kormánybiztosává. 1958-tól a Bányaiipari Dolgozók Szakszervezete elnöke; 1961-ben nyugdíjba vonult, de továbbra is a bányászszakszervezet elnöke maradt. 1980-tól tiszteletbeli elnök. Haláláig a Magyar Partizánszövetség tagja.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1946); Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (1948); Kossuth Érdemrend III. osztály (1950); Munka Érdemrend (1956, 1963); Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1957, 1973); Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékérem (1957); Szocialista Hazáért Érdemrend (1967); Munka Érdemrend arany fokozat (1968, 1970); Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970); Szocialista Magyarorszáért Érdemrend (1977).

H. L.–M. K. J.

ZILAHY TIBOR

Debrecen, 1925. szeptember 1. – Budapest, 1987. január 10.

Független Kisgazdapárt

Hajdú és Bihar vármegyék Debrecen törvényhatósági jogú várossal

Református vallású tisztviselőcsaládban született. Apja, Zilahy Sándor (1900–1947) adóügyi főelőadó volt, anyja, Juhász Jolán (1902–1934) a háztartást vezette. Zilahy Lajos író távoli rokona. 1950-ben kötött először házasságot, Schrepler Ilonát vette el. Másodszer 1961-ben nősült, felesége Magyar Ilona. A két házasságból három leánya született, Ágnes (1951) idegenforgalmi ügyintéző, Zenóbia Hajnalka (1963) matematikus, Tünde (1965) ápolónő. 1961-ben nevét Zilayra változtatta.

A Debreceni Református Kollégiumban érettségizett 1943-ban. Ugyanebben az évben egy kultúrscsoporttal Svédországban és Finnországban járt. 1945-ben beiratkozott a debreceni egyetem jogi karára, ahol abszolutóriumot szerzett.

1944 nyarán antifasiszta, náciellenes magatartása miatt a németek munkatáborba hurcolták, ahonnan 1944 őszén megszökött. 1945-ben belépett a Független Kisgazdapártba. Még ebben az évben a párt ifjúsági szervezete, a

Független Ifjúság debreceni ügyvezető elnöke, 1946-tól a megyei szervezet főtitkára, 1947-től országos alelnök. Egyidejűleg a kisgazdapárti Magyar Kollégiumi Egyesület debreceni Tildy Zoltán- és Lorántffy Zsuzsanna-kollégiumának közös igazgatója. A Debreceni Egyetemi Szövetség sajtófelelőse. 1947. augusztus 31-én a Hajdú és Bihar megyei kerületben pótképviselő lett. 1948. november 16-án Bakó Sándor helyére behívták az Országgyűlésbe. 1948 márciusától az Egységes Paraszti Ifjúsági Szervezetek Országos Szövetsége Hajdú megyei és debreceni szervezetének elnöki tisztét töltötte be. 1949. január–februárban az FKGP tagságát felülvizsgáló Hajdú megyei tisztogatóbizottság tagja. 1949 tavaszán a kisgazdapárt országos központjába került, osztályvezetői beosztásban az elnöki főtitkárság irodáját

vezette. 1949 és 1953 között régi kerületében ismét országgyűlési képviselő.

A kisgazdapárt megszűnte után a gazdasági életben helyezkedett el. 1951-től a Mezőgazdasági (Gép) Kísérleti Intézet igazgatóhelyettese. 1961-től a Mezőgazdasági Gépipari Vállalat főkönyvelője. 1963-tól a Vegyiműveket Tervező Vállalat üzemi lapja, az *Értesítő* felelős szerkesztője. Külső munkatársként dolgozott a *Magyarország* és a *Turista Magazin* lapoknak, ezt megelőzően sporttudósítóként is működött. Tizenhat éves korától jelentek meg versei, novellái, cikkei a *Hídban*, a *Debrecen* című lapban és az *Aiföld* című folyóiratban. Élete utolsó éveiben a *Magyarország* című hetilap rejtvénykészítőjeként tevékenykedett. Tagja volt a Magyar Újságírók Országos Szövetségének.

V. I.–V. V.

ZOLTÁN PÁL

Medgyes, Nagy-Küküllő vármegye, 1898. november 21. – Bécs, Ausztria, 1989. január 15.

Demokrata Néppárt

Hajdú és Bihar vármegyék Debrecen törvényhatósági jogú várossal

Erdélyi katonacsalád sarja. Apja, Zoltán Ernő hivatásos katoná volt, főhadnagyi rangot ért el, anyja Almássy Margit. A család a római katolikus vallást követte. Nőtlen volt.

Iskoláit Tatán kezdte el. Elvégezte a piarista főgimnázium négy osztályát, majd – apja halála után – anyja rokonaihoz, a stájerországi Radkersburgba költöztek. Onnan felvételizett a morvaországi Müchrisch-Weisskirchenben működő lovas hadapródiskola második évfolyamába. Katonai tanulmányai befejezésekor, 1917 júliusában hadnagyi rendfokozattal avatták hivatásos tisztté. Két hónap múlva az orosz frontra vezényelték, s kinevezték a 16. közös huszárezred szakaszpáncsnokának. A Monarchia összeomlása után előbb Székesfehérvárott, majd Nyíregyházán szolgált kiképző szakaszpáncsnokként. 1921 júliusában fizetés nélküli szabadságot kért, majd leszerelték és tartalékállományba helyezték. Több évig Franciaországban, Tuniszban, Görögországban, Törökországban, Szíriában és Egyiptomban élt. Reaktiválási kérelmét sokáig elutasították, majd 1928-ban a miskolci vámőrkerületbe vették fel próbaszolgálatra; onnan Keszthelyre, majd Tolnára irányították. 1934-től a debreceni VI. önálló huszárezred kiképzőtisztje volt. Lassan emelkedett a ranglétrán: 1936-tól százados, majd 1942-ben a szovjet fronton megkapta az őrnagyi rendfokozatot. 1944. október 15-én, meghallva a fegyverszüneti proklamációt, elhagyta alakulatát, s a debreceni ferences kolostorban elrejtőzve várta be a város orosz kézre jutását.

Debreceni szolgálati éve alatt megismerkedett a keresztényszociális népmozgalom eszméivel. 1939-ben belépett a Magyar Dolgozók Országos Hivatásszervezetének értelmiségi

tagozatába, majd 1944 végéig a Hivatásszervezet debreceni elnöke. 1945 januárjában a Szegeden szervezkedő Kereszténydemokrata Néppárt tagjaként elkezdte a megyei pártszervezet megalakítását; a következő hónapban beválasztották a KDNP Országos Választmányába. A párt kettészakadásakor Pálffy József mellé állt.

1945. szeptemberben bekerült a Pálffy-féle Demokrata Néppárt Intézőbizottságába, a pártelnök felkérésére elvállalta a főtitkári tisztet. Időközben szolgálattételre jelentkezett a demokratikus hadseregnél, tartalékállományba kérte magát, később a megismételt reaktiválási kérelmét elutasították. A Barankovics István vezette Demokrata Néppárthoz csak 1947-ben csatlakozott.

Az 1947. augusztus 31-ére kiírt országgyűlési választásokon a DNP Hajdú-Bihar megyei listáról bekerült a törvényhozásba. Mindszenty József politikai nézeteinek gyakorlati megvalósítását szorgalmazta, s mivel ezt a DNP-frakció tagjai ellenezték, 1948. február 4-én bejelentette kilépését a néppártból. Párton kívüli képviselőként két alkalommal nyújtott be interpellációt. 1948. február 11-én a belügyminiszternél tiltakozott a törvények és rendeletek párt- és osztályszempontú alkalmazása miatt, amiben „a totalitás, a kollektivitás és a diktatúra lehetőségét” látta. Példaként említette a Magyar Függetlenségi Párt feloszlását, mivel így hétszáz ezer szavazó maradt parlamenti képviselő nélkül. Tiltakozott a Mindszenty József esztergomi érsek és a katolikus eszmék elleni politikai támadások miatt. 1948. december 15-én azért emelkedett szólásra, hogy az igazságügy-miniszter intézkedését kérje a Kruppa Kolumbán debreceni

ferences szerzetes népbírósági tárgyalásán tapasztaltak miatt, ugyanis a bíróság a hatósági tanúk kedvező vallomása ellenére elrendelte a szerzetes letartóztatását. 1948. május 4-én, az állampolgársági törvényjavaslat vitájakor a szöveg módosítását kérte, mivel véleménye szerint az eredeti javaslat indokolatlanul felgyorsítja a külföldön tartózkodó személyek magyar állampolgárságuktól történő megfosztását és vagyonekhozási eljárását.

1949 elején az állandó rendőrségi megfigyelés és a várható letartóztatása elől Ausztriába menekült. Holland ismerősei segítségével létrehozta a nijmegeni Mindszenty Alapítványt, amely ösztöndíjakkal támogatta az emigráns magyar fiatalok felsőoktatási képzését. Az 1950-es években áttelepült Hollandiába, az alapítvány pénzalapjának növelése cél-

jából előadásokat tartott, mellette kitanulta a könyvkötő-mesterséget is. Alkalmi megbízásai mellett alapvetően könyvelői fizetéséből biztosította megélhetését. 1957-ben visszaköltözött Ausztriába, hogy magyarországi visszatérését előkészítse. Évekig kitartóan kísérletezett, de a magyar hatóságok megakadályozták hazatelepedését.

1960 körül végül holland barátai egy amszterdami nyugdíjasotthonban találtak számára ideiglenesen szállást. Nem sokáig bírta az ottani életet, honvágya visszahúzza Magyarországra. Mivel nem jöhetett haza, bécsi ismerőseinél lakott, majd egy szobát bérelt. Nyugdíjasként szerény körülmények között élt Bécsben. Élete végén többször hazalátogatott Magyarországra.

Sz. R.

ZOMBORSZKY JÁNOS

Nyíregyháza, Szabolcs vármegye, 1913. február 13. – Nyíregyháza, 2001. február 13.

Demokrata Néppárt

Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyék

Zomborszky János (1890–1924) gazdálkodó és Henzl Mária (1891–1970) gyermeke. Nővére, Ilona (1909–1994) családanyaként háztartást vezetett. Szülei evangélikus vallásúak. Első felesége Gyebroszki Mária (1919–1949). Két leányuk közül Mária (1943) élelmiszer-ipari technikus, a nyíregyházi konzervgyárban dolgozott, Katalin (1944) közlekedési mérnöknek tanult. Harmincévi özvegyesség után, 1979-ben kötött ismét házasságot Szolár Juliannával (1919).

Szülővárosában öt elemi és négy polgári osztályt végzett, majd két éven át egy mezőgazdasági szakiskolában kereskedelmi és állattenyésztési ismereteket sajátított el. Előbb szülei 150 kat. holdas birtokán gazdálkodott; önállósodásakor 70 kat. holdas birtoka lett. Kiváló eredményeket ért el, tenyészállataival mezőgazdasági versenyeken díjakat nyert, így felkérték a városi állattenyésztő egyesület munkájában való részvételre. 1940-ig, tíz éven keresztül a gazdaifjúság helyi szervezetének az elnöke, majd a gazdaszövetség elnökhelyettese. Ezüst- és aranykalászos gazdatanfolyamot végzett, a Magyar Parasztszövetség Szabolcs megyei szervezője és titkára, egészen az érdekvédelmi szervezet felszámolásáig. 1938 és 1942 között a városi képviselő-testület és a vármegyei törvényhatósági bizottság tagja. A nyíregyházi evangélikus ifjúsági csoport vezetője, majd 1930-tól húsz éven át presbiter. A második világháború alatt, 1942-től három éven át katonai szolgálatot teljesített.

1945 márciusában tért haza, folytatta a gazdálkodást, segítette az állattenyésztő egyesület munkáját. Hamarosan csatlakozott a Független Kisgazdapárthoz; beválasztották a

városi szervezet vezetőségébe, de Nyíregyháza képviselő-testületébe is bekerült. Az FKGP vezetésének balra tolódása-kor kilépett a pártból, a Demokrata Néppárthoz csatlakozott, 1947. augusztus 31-én a Szabolcs és Szatmár-Bereg megyei választókerületben parlamenti képviselővé választották. A DNP 1949. februári önfeloszlatását követően párton kívüli képviselő.

Még képviselő, amikor 1949-ben városi házát államosították. 1952-ben a tanyájáról is kiköltöztették, városi rokonainál kapott szállást. Debrecenben kőművesek mellett talált munkát. 1953. március 11-én letartóztatták, az ÁVH nyíregyházi épületében vizsgálati fogságban tartották. Fogsága idején feleségével közös tulajdonban lévő 120 kat. hold földjüket, elhagyott területnek minősítve, állami tulajdonná nyilvánították. Több hónapos őrizet és magánzárka után, 1954. február 19-én a Fővárosi Bíróság a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés bejelentésének elmulasztása és mezőgazdasági ingatlan tiltott forgalma vádjával két és fél éves szabadságvesztésre ítélte. 1954. december 2-án Márianosztráról szabadult. Néhány hónapig Sárospatakon volt segédmunkás. 1955-ben egy nyíregyházi állattenyésztő szakcsoportnál helyezkedett el.

1956 októberében részt vett a Független Kisgazdapárt nyíregyházi újjászervezését előkészítő tanácskozáson, de nem vállalt vezető funkciót a forradalom helyi szervezeteiben; tekinetlyével a szélsőségesek megfékezésére törekedett. 1956. november 4. után ennek ellenére többször kihallgatták.

Az 1950-es évek második felében a Hazafias Népfront keretében részt vett a tanyasi szövetkezetek szervezésében. 1962-ben állást változtatott, egy szakszövetkezet elnökhelyettese és agronómusa lett. Hat évvel később a Ságvári Termelőszövetkezet háztáji és bizományi főraktárosa, 1978-ban innen

ment nyugdíjba. Törvénysértő ítéletének hatálya alól 1958-ban részben, 1990-ben teljesen mentesítették. Az újjászervezett KDNP mint volt DNP-képviselőt Barankovics-emlékéremmel tüntette ki.

Sz. R.

ZÖLD SÁNDOR

Nagyvárad, 1913. május 19. – Budapest, 1951. április 20.

Magyar Kommunista Párt

Csongrád és Csanád vármegyék Szeged és Hódmezővásárhely törvényhatósági jogú városokkal

Szegény iparoscsalád egyetlen gyermekeként nőtt fel. Apja, Zöld Sándor cipész és kőműves volt. Anyja Kubinyi Anna háztartásbeli, a kommün alatti agitációs tevékenységéért a román megszállók bántalmazták, majd a horthysta hatóságok több hónapra internálták. A család a trianoni békeszerződés után Nagyváradról Berettyóújfalura költözött. Nős volt, felesége zöldkeresztes ápolónőként dolgozott a berettyóújfalui kórházban. Két gyermekük született, Sándor (1943–1951) és Anna (1945–1951).

Az elemi és a polgári iskolát Berettyóújfalun, a gimnáziumot Karcagon és Kecskeméten végezte. Az érettségi után, 1931-ben beiratkozott a debreceni Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetem Orvostudományi Karára, ahol 1939-ben szerzett diplomát. 1940 októberétől, mint orvos, a berettyóújfalui kórház belgyógyászatán dolgozott.

1932-ben az ugyancsak Berettyóújfalun élő Kállai Gyula beszervezte az illegális kommunista pártba. Első pártmegbízatása szimpatizánsok szervezése volt. Egyetemi éve kezdetén bekapcsolódott a hivatalos ifjúsági egyesületek (Tisza István Kör, Csaba Bajtársi Egyesület) munkájába, és igyekezett megnyerni társait a progresszív gondolatoknak. 1936 tavaszán sikerült megbuktatniuk a Turul Szövetség egyetemi szervezetének a vezetőségét, s öt választották az Egyetemi Kör titkárává. Vezetésével a kör 1936-ban, az úgynevezett debreceni diétán, majd 1937-ben, a Márciusi Front debreceni szervezetének egyetemi ifjaival együtt, országos igényű reformprogramot fogalmazott meg. A szervezet 1938-ban kiadott *Tovább* című folyóiratának a szerkesztője. A lapot két szám megjelenése után betiltották, a Márciusi Frontban és a *Tovább*-nál tevékenykedő diákok ellen eljárást indítottak. A rektortól szigorú megrovást kapott, emiatt csak késve tudta befejezni az egyetemi tanulmányait. A második világháború alatt részt vett az illegális kommunista mozgalomban, a debreceni székhelyű VI. csendőrkörület 1942-ben kommunista szervezkedés miatt feljelentést tett ellene. 1944 őszén, a front átvonulása után Bihar vármegye keleti fele a megyeszékhely Nagyváraddal együtt újra román fennható-

ság alá került, míg a nyugati terület közigazgatás nélkül maradt; a megye demokratikus pártjai Berettyóújfalu székhellyel új közigazgatási központot szerveztek, őr a bizva a főispáni teendőket.

1944. decemberében Berettyóújfalu lakossága az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe delegálta. December 23-tól az Ideiglenes Nemzeti Kormányban a Belügyminisztérium politikai államtitkára; jelentős szerepe volt az államigazgatás újjászervezésében és a földreform lebonyolításában. Pártközi alku részeként – a helyi kommunisták által elkövetett gyömrői politikai gyilkosságok vizsgálatának felelősét keresve, de meg nem nevezve – 1945. július 15-én felmentették államtitkári megbízatása alól. A Magyar Kommunista Párt Központi Vezetősége közigazgatási osztálya vezetőjeként folytatta munkáját. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Hajdú és Bihar vármegyei választókerületben szerzett mandátumot. 1946. november 6-án a pártközpontból a nagy-szegedi pártbizottság titkári posztjára került.

Az 1947. augusztus 31-i választásokon Csongrád és Csanád vármegyék listájáról került a parlamentbe. 1948 nyarán visszatért a fővárosba, a két munkáspártot egyesítő kongresszuson az MDP KV póttagjává választották, majd a központi vezetőség 1949. szeptemberi ülésén rendes tagként kooptálták a testületbe. 1948. október 30-án adminisztratív államtitkárként visszatért a Belügyminisztériumba, fő feladata a tanács törvény megalkotása, a tanácsok létrehozása volt. Az 1950. májusi KV-plénumon beválasztották az MDP Politikai Bizottságába. 1950. június 23-án Kádár János akkori minisztertől átvette a tárca vezetését.

1949 májusában újra a csongrádi választókerületben szerzett mandátumot. Az MDP Politikai Bizottsága 1951. február folyamán értékelt először az új tanácsok működésének és káderhelyzetének tapasztalatait. Előadói beszédében Rákosi Mátyás pellengérré állította amiatt, hogy az 1950. október 22-én tartott első tanácsválasztásokon több helyen volt horthysta tisztviselőket is beválasztottak az új testületekbe, valamint amiatt, hogy a belügyi apparátus szociális összeté-

tele – úgymond – nem változott a kívánt mértékben. Azt is bűnéül rótták fel, hogy szoros baráti kapcsolatban állt az egykori Márciusi Front – ekkorra már jórészt őrizetbe vett, illetve elítélt – tagjaival. „Bűnlajstromát” Rákosi a február végi pártkongresszuson tartott főtitkári referátumába is beiktatta, majd az április 19-i politikai bizottsági ülésen újra szigorúan megbírálták. Vegzálása másnap a minisztertanács ülésén folytatódott. Aznap délután az egész családjával együtt holtan találták. A kiadott hivatalos tájékoztató szerint öngyilkos lett, de előbb végzett a családjával; az események körülményei azonban máig tisztázatlanok. Halálának nyilvánosságra hozatala előtt az MDP KV megfosztotta minden párttiszségétől, és visszavonta a belügyminiszteri megbíza-

tását. Hamvait politikai rehabilitálása után, 1957-ben diszszírhelyre temették.

Kitüntetései: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozat (1947); Magyar Köztársasági Érdemrend tisztí keresztje (1948).

Irodalom: Egy kiváló kommunista emlékezetére. *Népszabadság*, 1964. május 20. Gódor Ferenc: Tisztelettel adózunk a harcoss forradalmár dr. Zöld Sándor elvtárs emlékének. *Alföld*, 1965. 12. sz. Láng Péter: Zöld Sándor. *Egészségügyi Dolgozó*, 1973. május 7. Szűcs Ernő–Sárközi István: Egy kiváló kommunista életútja. Dr. Zöld Sándor emlékkönyv. Berettyóújfalu, 1976. Tóth Pál Péter: Metszéspontok. A Turultól a Márciusi Frontig. Bp., 1983.

Gy. Gy.–K. Zs.–M. K. J.

ZSEDÉNYI BÉLA

Aknasugatag, Máramaros vármegye, 1894. április 5. – Budapest, 1955. február 8.

Magyar Függetlenségi Párt

Több mandátum

Felmenői 1824-ig a Pfanschmied nevet viselték. Szepes vármegye legtekintélyesebb protestáns családjai közé tartoztak. Egyik őse még német birodalmi nemesként települt át Magyarországra; 1649-ben I. Lipóttól lőcsei előnévvel kapott nemességet. A családból Zsedényi Ede (1805–1879) a reformkor konzervatív politikusa, képviselő, később egyetemes egyházi és iskolafelügyelő. Az egyháza autonómiáját megszüntető, 1859-ben kibocsátott császári pátens elleni tiltakozása – ami miatt börtönbüntetésre is ítélték – országosan ismertté tette. Apja Zsedényi Ottó bányamérnök (1856–1911), anyja Stépán Jolán (1872–1923). Születésekor apja Máramaroszigeten dolgozott, később a sóbánya hivatali főnöke lett. 1921-ben házasságot kötött Ferenczfalvi Tavy Olviával, az Osztrák–Magyar Államvasutak erdőmérnök igazgatójának leányával. Felesége 1952-ben – miközben ő börtönbüntetését töltötte – közlekedési balesetben életét veszítette. Egyetlen gyermekük, Lilla (1926) opera- és hangversenyénekes. Édesapja letartóztatása miatt politikai üldözötté vált, fizikai munkát kellett vállalnia, textilfestőként dolgozott.

A nagyszabedi állami, majd a máramaroszigeti református gimnáziumban tanult. A jogot is a város református jogakadémiáján kezdte, majd a budapesti egyetemen doktorált. 1928-ban ügyvédi és bírói szakvizsgát tett. Az első világháborúban császárvadász főhadnagy rangban az olasz fronton szolgált. Kitüntették a Nagy Ezüst Vitézségi Éremmel, bronz és ezüst Signum Laudisszal. III. osztályú hadi érdemkereszttel, Sebesülési Éremmel, Károly-csapatkereszttel, Mária-kereszttel, valamint Osztrák–Bolgár Háborús Emlékérem és Hadi Kereszttel. Az összeomlás után Komárom város másod-, majd főjegyzője, amíg a csehszlovák hatóságok nem internálták.

1924-től Tolcsván élt, olaszlisztkai szőlőbirtokán gazdálkodott. Áttelepülése után nem sokkal, 1925. március 1-jén meghívták az Eperjesről Miskolcra költöztetett evangélikus jogakadémiára. A Tiszai Evangélikus Egyházkerület megválasztotta a közjogi, politikai és nemzetközi jogi tanszék jogakadémiai rendkívüli tanárává. Miután a pécsi Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetemen politikatudományból habilitált, 1928. szeptember 20-án jogakadémiai rendes tanári kinevezést kapott. 1942 januárjában rendkívüli egyetemi tanári címet szerzett. Tudományos munkássága elsősorban a közjog, a politika és az evangélikus egyházjog területére terjedt ki. 1937–1938-ban ő szerkesztette a jogakadémia folyóiratát, a *Miskolci Jogászéletet*. Esményképe az angol parlamenti rendszer volt, többször bírálta a nyílt szavazáson alapuló Bethlen-féle választójogi törvényt. Többször volt prodékán a jogtörténész Bruckner Győző mellett, és a kar jegyzőjeként számos reform-előterjesztés kidolgozója. Az 1940-es évek elejétől fokozatosan visszavonult, 1942. augusztus 5-től szabadságoltatta magát, de két tárgyat továbbra is előadta. Végül 1944. január 1-jével, ötvenedik életévét betöltve „egészségi okokból” nyugdíjaztatta magát, és ügyvédi irodát nyitott Budapesten.

Közéleti-politikai pályája 1929-ben kezdődött, amikor a szociáldemokratákkal közös listán két helyütt is beválasztották Miskolc város törvényhatósági bizottságába. Tagja lett több szakbizottságnak és a kisgyűlésnek, 1936–1937-ben a város tiszteletbeli főügyésze. Schneller Károllyal, a statisztika professzorával együtt állást foglalt Nagy-Miskolc létrehozása mellett. 1929-ben Miskolc szellemi élete és kultúrája címmel tett közzé monográfiát. A helyi baloldali Független Demok-

rata Párt egyik vezetőjeként, a városi közgyűlés „liberálisainak megbízásából” az 1930-as évek elején több jelentős, a várospolitikán túlmutató indítványt tett, egyebek között a titkos választójog bevezetése és a statárium megszüntetése érdekében. Kezdetben bizott a Gömbös Gyula miniszterelnök által beígért reformokban. Kis városházi pártjából 1933. október végén kilépve elvállalta a gömbösi „új korszak” miskolci újságja, a *Felsőmagyarország* fő- és felelős szerkesztői feladatát. A jobboldali kitérő után, 1935 elejétől föl hagyott Gömbös politikájának a támogatásával. A kormánnyal való szakítását jelzi, hogy 1935. július 14-én, amikor lapja és a liberális múltú *Reggeli Hírlap* egyesülésével létrejött a „kormány zsoldján élő” *Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap*, ennek a szerkesztéséből már kihagyták. 1936-ban ismét visszatért konzervatív liberális polgári eszményeihez, 1938-ig a *Miskolc* című ellenzéki hetilap egyik szellemi irányítója. A város polgári ellenzéki csoportjai elismerték vezetőjüknek a jó tollú közíróit. Támogatta a népi írókkal és a baloldali pártokkal rokonszenvező Magyar Jövő Körét. Élénk közéleti tevékenységet folytatott, több szakmai (külügyi, sajtótudományi) országos társaságon kívül vezető szerepet játszott a helyi társadalmi egyletekben, így a Lévy Józsefről elnevezett közművelődési egyesületben, az 1932-ben általa alapított Miskolci Helikonban és a szabadegyetemem. 1930-ban a protestáns Johannita-rend tagja lett.

1939. november 1-jén átvette az akkor már ellenzéki *Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap* főszerkesztését. Egykori illegális kommunista munkatársa, Fazekas György megítélése szerint burkoltan liberális és ellenzéki irányt követett. A délvidéki vérengzés idején, 1942 januárjában egy segélykérésre a helyszíntre utazott, hazatérése után beszámolt tapasztalatairól a Hadügyminisztérium vezetőinek. Amíg cenzúra engedte, 1939–1941 között teljes névvel vagy a jól ismert Zs. szignója alatt hetvenhét irányadó vezércikke jelent meg. Lapját minden támadás ellenére az 1944. április 16-i betiltásig fönntartotta. Az újság szellemisége a korabeli *Magyar Nemzet*éhez hasonlítható, egyes szerzők – köztük Bölöny József – mindkettőben közöltek írásokat. A német megszállás alatt bujkálni kényszerült. 1944. október 17-én, a nyilas hatalomátvétel után két nappal Szilvásváradra internálták. November 9-én sikerült hazaszöknie a táborból.

Túróczy Zoltán, a nyíregyházi evangélikus püspök december elején megbízta, hogy egyházkerületi főjegyzői minőségében szervezze újjá a jogakadémiát, és indítsa el a tanítást. A megbízatást sikerrel teljesítette, január 15-én újrakezdődött az oktatás, de ekkor már nem tartózkodott Miskolcon. 1944. december 16-án a „demokrata párt részéről” három társával együtt részt vett a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front programjával és az Ideiglenes Nemzetgyűlés miskolci–diósgyőri mandátumainak elosztásával foglalkozó előkészítő bizottság megbeszélésén. A Korona moziban tartott, 1944. december 17-i népgyűlésen Miskolc város tizenkét küldöttje egyikeként beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe.

Debrecenben a polgári demokrata képviselők előbb alelnökként, majd elnökként is szóba hozták. Valentiny Ágoston szegedi szociáldemokrata polgármester javaslatára, az elnöki tisztre eredetileg kiszemelt Szentpéteri Kun Béla debreceni egyházjogász professzor helyett, az előzetesen lefolytatott pártközi megbeszélések értelmében december 21-én egyhangúlag házelnökké választották.

1945 januárjában az ideiglenes államfői testület, a Nemzeti Főtanács élére került, így az új Nemzetgyűlés november 29-i összeüléseiig ő töltötte be az ország legmagasabb közjogi tisztét. A kommunista politikusok állítólagos Horthy-szimpatiaja miatt már ekkor erős fenntartással kezelték. A Polgári Demokrata Párt, a legkisebb koalíciós szervezet képviselőjeként 1945. január 29-én, majd április 3-án bekerült a miskolci és a Borsod vármegyei törvényhatósági bizottságba is. Házelnöki tevékenysége alatt számos nehéz közjogi-politikai kérdés megoldásában vett részt, ezek közül különösen fontosak az Ideiglenes Nemzetgyűlés 1945. szeptemberi ülészakán hozott törvények, a földreformot szentesítő 1945. VI. törvénycikk és a demokratikus választójogot bevezető 1945. VIII. törvénycikk.

A választójogi törvény alapján mint olyan jeles közéleti személyiséget, aki nem vehetett részt a választási harcban, meghívták az új Nemzetgyűlésbe. Itt is leginkább közjogi kérdésekkel foglalkozott. A köztársasági törvény (1946: I. törvénycikk) vitájában a kormányjavaslat ellenében érvelt, mert abban lehetőséget látott a visszaélésre. A tudós közjogász érveivel küzdött azért, hogy a magyar társadalmi és állami berendezkedés a nyugati típusú polgári demokráciák irányába fejlődjen. A Nemzetgyűlés 1947. július 25-i feloszlását követően elkezdődött újabb választási küzdelemben a Magyar Függetlenségi Párt listáján vállalt jelöltséget. Július végén, Esztergomban folytatott tárgyalásai során Mindszenty József hercegprímást igyekezett rávenni az MFP támogatására, amelynek egyik alapítója, a párt vezetőségének – ahogyan ők magukat nevezték, a „hetesfogatnak” – tagja. A függetlenségi párt nyílt és világos ellenzéki programmal lépett fel, nem tagadva, hogy polgári liberális államberendezkedést kíván megvalósítani. Amikor kiderült, hogy a kommunista párt ezt az ellenzéki törekvést minden eszközzel – például 467 ezer választó adminisztratív és törvényellenes kizárásával – meg fogja akadályozni, tiltakozásul nem mondta el pártja augusztus 30-i választási kampányzáró beszédét a Magyar Rádióban.

Az augusztus 31-i választások nyomán a Magyar Függetlenségi Párt budapesti és országos listáján harmadszor is bekerült a törvényhozásba. Képviselőségének időtartama alatt egyik mandátumáról sem mondott le. Kezdetől fogva képviselte pártját az Országgyűlés Politikai Bizottságában. Pfeiffer Zoltán külföldre menekülését követően Miklós Béla és Pardy Ferenc társaságában átvette a párt vezetését, s megkísérelték felvenni a kapcsolatot a kommunista párt vezetőivel, egy esetleges kiegyezés reményében. Farkas Mihály válaszüzenete után – „önökkel nincs mit tárgyalni...” –, a

parlament november 18-i ülésén bejelentették, hogy több társával együtt kilépett a pártból. Mandátumát az MFP listáin megválasztott többi képviselőéhez hasonlóan az Országos Nemzeti Bizottság 1947. november 20-án törvénytelen módon megsemmisítette. A koalíciós pártok és a Magyar Radikális Párt képviselői a pártot ért támadáson túl személy szerint is kifogást emeltek megválasztása ellen, mert a szerintük fasiszta lapnak tekinthető *Felsőmagyarország* szerkesztője volt, és mint ilyen nem választható képviselővé. Részletes védőiratában rámutatott, hogy a személyét ért támadás hazug és méltánytalan, az ellene emelt vádakkal „mocskot és sarat hánynak a magyar demokráciára is”. Korábban megkezdett ügyvédi pályáját folytatta (már 1946-ban újra irodát nyitott Budapesten). Politikai kapcsolatait igyekezett megtartani. Nem akart külföldre menni, későbbi visszaemlékezése szerint 1949 nyarán még semmitől sem tartott, pedig már az ÁVH fokozott megfigyelése alá került.

1950. május 24-én letartóztatták. Először a Fő utcai börtönbe hurcolták, majd az Andrassy út 60.-ba került. Hosszú kihallgatások és kínzások után, november 10-én a nyilvánosság kizárásával első fokon életfogytiglani fegyházbüntetésre, hivatalvesztésre és teljes vagyonekobzásra ítélték. Kovágó Józseffel és Almássy Pállal együtt, a főleg kiszagdapárti politikusok ellen irányuló koncepciós per harmadrendű vádlottjaként szerepelt; a Budapesti Büntető Törvényszéken lefolytatott eljárás során „kémkedéssel, háborús és népellenes bűnök” elkövetésével vádolták, többek között a *Felsőmagyarországi Reggeli Hírlapban* publikált cikkeire hivatkozva. Az Olti Vilmos által vezetett büntetőtanács előtt az egyetlen vádlott, aki összetörve ugyan, de ártatlannak vallotta magát. Vácra vitték, ahol több mint három évet töltött. Ezután a Kozma utcai Gyűjtőfogházba szállították, ahol valamelyest könnyítettek a sorsán, írhatott, csomagot kaphatott és látogatókat is fogadhatott. Kegyelmi kérvényét azonban elutasították. 1955. február 8-án a börtönben halt meg. Holttestét teljes titokban a 301-es parcellában helyezték el.

Rehabilitációját csak a forradalom után indították el. A Legfelsőbb Bíróság 1957. június 25-én kelt végzése hatályon

kívül helyezte az Olti-tanács ítéletét, és új eljárás lefolytatására utasította a Fővárosi Bíróságot. Erre azonban nem került sor, az 1957. december 4-i bírói határozat szerint azért, mert a vádlott időközben a börtönben súlyos betegsége következtében elhunyt. Utólagos rehabilitációját késleltette, hogy másodfokú, jogerős ítélete nem is volt. A per többi elítéltjének kérésére a Legfelsőbb Bíróság 1963. december 9-én nem nyilvános perújítási eljárás során elejtette a vádat. Az újabb ítélet kimondta, hogy az 1950. évi bírósági eljárás jogtalan volt, erről azonban nem értesült sem a család, sem a közvélemény. Leánya – hosszú évek hiábavaló levelezése és kilincselése után – csak 1989 nyarán szerzett tudomást a huszonhat évvel korábbi döntésről.

A Németh-kormány igazságtételi programjában a kiemelt felülvizsgálatra szoruló koncepciós perek közé sorolta az 1945 utáni Magyarország első államfőjének az ügyét. Az igazságügyi kormányzat 1989. július 6-i közleményében végre nyilvánosságra hozták, hogy Zsedényi Béla ártatlan volt. Az Országgyűlés 1990. február 28-án megemlékezett róla. A 301-es parcellában megtalált és azonosított földi maradványait 1990. december 20-án a rákoskeresztúri Új köztemetőben a közársasági elnök és a miniszterelnök jelenlétében helyezték örök nyugalomra.

Fő művei: Az alkotmányjogi reformok politikai problémái. Pécs, 1925. Miskolc szellemi élete és kultúrája. Miskolc, 1929. Új választójogot! Választójogi reformtervek. Miskolc, 1931. A felsőház új jogköre. Miskolc, 1938. A magyar alkotmányjog fejlődése. Miskolc, 1939.

Irodalom: Ruszoly József: Három borsodi örökgyógyó. Pálóczy László, Szemere Bertalan, Zsedényi Béla. Tanulmányok és dokumentumok. Szerk.: Péter László, Viga Gyula. Miskolc, 1992. Ruszoly József: Száz éve született Zsedényi Béla. A születő demokrácia jelképe volt. *Magyar Nemzet*, 1994. április 5. Izsák Lajos: Zsedényi Béla a magyar parlamentben 1944–1947. *Debreceni Szemle*, 1994. 4. sz. Tanulmányok Zsedényi Béla születésének 100. évfordulója tiszteletére. Szerk.: Csiki Tamás. Miskolc, 1995.

M. K. J.

ZSOLT BÉLA

Komárom, Komárom vármegye, 1895. január 8. – Budapest, 1949. február 6.

Magyar Radikális Párt

Nagy-Budapest, majd Borsod-Gömör, Zemplén és Abaúj vármegyék Miskolc törvényhatósági jogú várossal

Apja, Steiner Ignác (1852–1903) ügyvéd, majd bankigazgató volt, anyja Hirschler Ilona. Két testvére született. Apja korai halála után anyja ismét férjhez ment Milch Bertalan gabonakereskedőhöz. Kétszer házasodott. Első feleségét, Hollós Ilona színésznőt az 1920-as évek végén vette el. Rövid házasságuk

válással végződött. Az 1930-as években feleségül vette a szintén elvált Rácz Ágnes (1912–1951), aki gyógyszerész diplomával rendelkezett. Felesége egész családja – szülei és első házasságából származó Éva leánya – Auschwitzban a holokauszt áldozata lett. 1945 után Zsolt Ágnes néven publikált, riport-

jait a *Világ* és a *Világosság* közölte. 1947-ben megjelentette naplóját Éva lányom címmel. Később a *Magyar Nemzet* belső munkatársa volt. Férje halála után két évvel öngyilkos lett.

A református elemi elvégzése után a komáromi bencés főgimnáziumban érettségizett. Beiratkozott a Királyi Magyar Tudományegyetemre, ahol magyar nyelv és irodalom–latin szakon folytatta tanulmányait. Az egyetemet az első világháború miatt félbe kellett szakítania. 1914-ben a komáromi ezredhez besorozott katonaként az orosz frontra került. Több-ször megsebesült, a háborúból betegen tért haza. A nagyváradi katonakórházban, lábadozása idején írt verseit a helyi lapok közölték. Első verseskötete 1916-ban jelent meg, fiatalkori írásait a Kiss József által szerkesztett *Hét* című lapban jelentette meg. 1918. novemberben a *Nagyváradi Naplónál* lett írásaiból élő, hivatásos újságíró. *Forgószél* című színműve is Nagyváradon jelent meg. 1919-ben.

1920-ban a *Tavaszi* című irodalmi lap szerkesztőségében kapott állást; a következő évben a budapesti *Világ* című lap munkatársa lett. Az újság 1925. évi betiltása után a *Magyar Hírlap* vezércikkírója. 1933-ban az *Újság* című laphoz szerződött. 1929-ben a *Toll* című radikális hetilap főszerkesztője lett. A rendszert bíráló írásai miatt a lapot több alkalommal is betiltották, ezért 1930-tól főmunkatársként alkalmazták, egészen az újság 1938-as megszüntetéséig. 1934-ben kapcsolatba került a szabadkőműves mozgalommal, a Bécsben alapított *In Labore Virtus* nevű páholyhoz csatlakozott. Az 1920-as évek végétől nevét főleg baloldali lapokba írt vezércikkei, politikai publicisztikái tették ismertté. Vámbéry Rusztemmel együtt a halálbüntetés eltörléséért indított politikai akció egyik szervezője. A Horthy-rendszer népellenes és antiszemita intézkedéseit támadó polemikus cikkei a rendszer ellenzéke körében tekintélyt hoztak számára. Olvasóközönsége főleg a városi liberális polgárságból került ki. Szépirodalmi műveivel kisebb sikereket ért el, bár 1943-ig tizenegy regénye, három novelláskötete és öt színdarabja jelent meg.

Az 1935. évi országgyűlési választásokon a Nemzeti Radikális Párt–Országos Függetlenségi Kossuth Párt közös listáján képviselőjelölt volt Pest megyei kerületben, de nem jutott be a törvényhozásba. Gyakran utazott Párizsba, ahol megismerkedett a korabeli művészeti és politikai irányzatokkal. A második világháború kitörésének híre is a francia fővárosban érte. Először emigrálni akart, végül mégis visszatért Budapestre.

1939-től a zsidótörvények korlátozásai miatt nem dolgozhatott újságíróként, de 1942-ben Nagyváradon még kiadta cikkeinek gyűjteményét *Tanulságok és reménységek* címmel. 1942. július 16-án behívták munkaszolgálatra. Előbb Vácra, majd a megszállt Ukrajnába, Szeredina-Buda és Kijev térségébe vitték. Tizenöt hónapon keresztül dolgoztatták, ezalatt sírásó és kocsis is volt. 1943. október 30-án a kegyetlen bánásmódjáról hírhedt nagykátai munkaszolgálatos századhoz került. Életét úgy sikerült megmenteni, hogy Csatay Lajos honvédelmi miniszter személyes közbenjárására a

9. könnyűhadosztály parancsnokságának táborigazgatásának igazgatásával és rémhírterjesztéssel vádolva büntetőeljárást indított ellene. Négy hónapi szigorított fogházbüntetését a Margit körüli börtönben kellett letöltenie, 1944. januárban szabadult. A német megszállás után feleségével a nagyváradi gettóban kerestek menedéket. 1944. júliusban a Kasztner-akció során – a több mint ezerhatszáz főt számláló transzporttal, hamis néven, feleségével együtt – Bergen-Belsenbe vitték. A váltságdíj fejében kiválasztottak csoportjával július 8-án érkeztek a Hannover közelében fekvő táborba. Hónapokig tartó várakozást követően az SS emberei végül löbb csoportban útnak indították foglyaikat, december első napjaiban érkeztek Svájcba. Csak 1945. júniusban térhetett haza Magyarországra; augusztusban csatlakozott a Magyar Radikális Párthoz.

1945. október 1-jétől a *Haladás* című pártlap szerkesztője. Az október 7-i községi választáson – Csécsy Imrével együtt – a Magyar Radikális Párt képviselőjében bekerült a fővárosi törvényhatósági bizottságba, 1946 végéig a radikális frakció elnöke. Az 1945. novemberi nemzetgyűlési választásokon pártja nem tudott mandátumot szerezni. 1945. november 17-én az MRP társelnökévé választották. Az élete végéig általa szerkesztett *Haladásban* élesen támadta a korábbi keresztény-nemzeti kurzust, a két világháború közötti kormányzati elitet, de bizalmatlan volt az 1945-ös koalíciós kormányzattal s a népi írókkal szemben is. A szocializmust a polgári törekvések betetőzésének tartotta, s ezzel az MKP politikájának szellemi támogatója lett.

Visszaemlékezését *Kilenc koffer* címmel 1946. május 30-án kezdte közölni lapjában. Az első rész 1947. február elején zárult, a harminchetedik folytatással. A második rész közlése február végén megszakadt. A lap február 27-i számában az első oldalon megjelent hír szerint: „Lapunk főszerkesztője, Zsolt Béla az elmúlt hét végén súlyosan megbetegedett, és a zugligeti Tündérhegyi Szanatóriumba kellett szállítani. Állapota javulóban van, és reméljük, hogy hamarosan ismét átveheti a *Haladás* irányítását.” A következő heti számban már azt közölték, hogy a folytatás betegsége miatt elmarad. További híradás a regény folytatásáról és könyv alakban való kiadásáról nem jelent meg; lehetséges, hogy kiadót sem talált rá, mert írásaival túl sok politikai és személyes érzékenységet sértett. Vezércikkeit, egy rövid időszakot leszámítva, hétről hétre beküldte a szerkesztőségbe a szanatóriumból is. Később *Halál* Budapesten címmel új regényt írt, amelynek folytatásait 1948. április 15-től közölte a *Haladás* tizennyolc héten át. Vezető újságíróként egy sor szakmai-társadalmi szervezetben vállalt tagságot vagy tisztséget: a Bródy Sándor Társaság elnöke, a Magyar Újságírók Országos Szövetsége elnöki tanácstagja, de részt vett a Magyar Értelmiség Nemzeti Bizottsága munkájában is.

Az 1947. augusztus 31-én megrendezett országgyűlési választásokon az MRP nagy-budapesti listájáról bekerült a törvényhozásba. December 11-én nagy-budapesti mandátumát

ról Halász Aladár javára lemondott, de az Országgyűlés tagja maradt. A mandátumcsere magyarázata a Magyar Radikális Párt és az MRP-listán elindult Peyer Károly és hívei között kibombant politikai konfliktus, ami miatt kezdetben – mivel Peyer csak a saját hívei javára kívánt lemondani többes mandátumairól – a radikális pártiak az ő kivételével nem kerültek be a törvényhozásba. Egyszerre öt állandó bizottságban is helyet kapott. Október 8-án, Peyer Károllyal való személyes vitája során szólalt fel először a törvényhozásban; az említett konfliktust egyebek között azzal indokolta, hogy „a polgári radikális párt baloldali ellenzéki párt akar lenni”, s semmilyen körülmények között sem hajlandóak a parlamenti ellenzék erősítésére átadni a mandátumokat, még ha az augusztus 14-i szerződés szerint járna is Peyeréknek. (A személyeskedésig elfajult vita Peyer emigrálásával gyorsan megoldódott.) 1947 őszétől a Magyar Radikális Párt és a Polgári Demokrata Párt vezetői tárgyalásokat kezdtek a szorosabb együttműködésről. A radikális párt vezetői, köztük ő is 1948. április 23-án deklarálták a szövetség elfogadását. A Radikális Demokrata Pártszövetség megalakulását május 13-án hozták nyilvánosságra; a pártszövetség irányítására egyeztető bizottságot alakítottak, amelybe az MRP társelnökeként őt is bevonták.

1948 őszén ismét megbetegedett, újra kórházba került. 1949. január elején Davosból küldött levelében jelentette be, hogy svájci gyógykezélése március 1-jéig tart, s addig kérte betegszabadsága meghosszabbítását. Hazatérésére már nem kerülhetett sor, mert a munkaszolgálatban és a koncentrációs táborban súlyosbodott betegsége következtében egy hónap múlva elhunyt. Nagy Imre házelnök 1949. március 10-én emlékezett meg róla; olyan haladó, baloldali, demokratikus szellemű polgárnak nevezte, „aki felismerte és vallotta a munkásság irányító szerepét az ország jövő szocialista rendjének kiépítésében”.

Kitüntetései: Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (1949).

Fő művei: Bellegarde. Regény. Bp., 1931. Oktogon. Szindarab. Bp., 1932. Ars scribendi vagy az időszerű újságírásról. Gyoma, 1937. Napraforgó. Regény. Bp., 1943. Kilenc koffer. Visszaemlékezések. Szerk.: Kőszeg Ferenc. Bp., 1980.

Irodalom: Kosztolányi Dezső: Zsolt Béla. *Nyugat*, 1923. Németh László: Zsolt Béla. *Tanú*, 1932. Illés Endre: Krétarajzok. Bp., 1957. Bóka László: Arcképvázlatok és tanulmányok. Bp., 1962. Komlós Aladár: Elfelejtett arcok. *Élet és Irodalom*, 1965. 35. sz. Nagy Sz. Péter: Zsolt Béla. Bp., 1990.

M. K. J.–Sz. R.

VOLT EGYSZER EGY PARLAMENT...

A PARLAMENTÁRIS DEMOKRÁCIA FELSZÁMOLÁSA MAGYARORSZÁGON

1947–1949

A NEMZETGYŰLÉSTŐL AZ ORSZÁGGYŰLÉSIG

1947. szeptember 16-án, pontban déli 12 órakor, Tildy Zoltán köztársasági elnök az újonnan összeülő Országgyűlést a következő szavakkal nyitotta meg: „1947. szeptember tizenötödike történelmi dátum nemzetünk életében. Tegnap, a hosszú háborús évek, majd a fegyverszünet esztendei után érvénybe lépett a magyar békeszerződés, és visszanyertük országunk teljes önrendelkezését. Ennek a nagy eseménynek a perspektívájában szólok az augusztus 31-én megválasztott, s a mai napra összehívott Országgyűléshez. (...) Lezártunk egy történelmi korszakot.” A továbbiakban emlékeztetett a politikai elit megnövekedett felelősségére – a dolgozó, a „nemzettartó” milliókkal szembeni demokratikus kötelezettségekre –, s kérte a javak igazságosabb elosztását, a bérek és árak arányosításával az életszínvonal emelését. Kifejtette, hogy a magyar demokráciának mielőbb munkaképes, tetterős, az erőket összefogó kormányra, és a nemzet emelkedésében valóban bízó Országgyűlésre van szüksége. Végül így fejezte be beszédét: „Az országot most magunknak építjük, s szabad és független hazát építünk. Az Országgyűlés legyen méltó történelmi nagy feladataihoz és a hőiesen dolgozó magyar milliókhoz. Isten áldása legyen a magyar népen s az Országgyűlésnek a nép, a nemzet érdekében kifejtendő munkáján.” A kisgazdapárti köztársasági elnök a szerepével kötelezően együtt járó optimista hangnemben nyitotta meg az új törvényhozást, bár a közvetlen környezete pontosan tudta, hogy nem azt mondta, amit valójában gondolt.¹

Az alakuló ülést először Révész László, a Nemzetgyűlés háznapja üdvözölte, majd felkérte a legidősebb, a hetvenharmadik életévét betöltő Malasits Gézárt, hogy korelnökként ismét ő vezesse az ülést.² A korelnök a négy legfiatalabb képviselő, a korjegyzők – Gosztonyi János (MKP), Kovács Károly Zoltán (DNP), Szűcs Ferenc (NPP) és Villányi Miklós (DNP) – segítségével kezdte meg munkáját. A korelnökből és a négy korjegyzőből álló bizottság egyetlen feladata a 377 jelenlévő képviselő által beadott – a többes mandátumokat is beleértve – 394 megbízólevél szabályszerűségének megvizsgálása volt. Persze csak azután, hogy az elsőnek igazolt öt képviselő – Abay Nemes Öszkár, Acsay László, Acsay Tihamér, Aczél György, Alvinczi Imre – megvizsgálta a korelnök és a korjegyzők megbízóleveleinek szabályszerűségét. Mindezek után a korelnök bejelentette számos képviselő többes mandátumról való lemondását, illetve a megüresedett mandátumokra történt pótképviselői behívásokat; majd felolvasták a 372 ideiglenesen igazolt képviselő nevét. A köztársasági el-

nök beszéde után következett a házelnök, illetve a tisztikar megválasztása. A korelnök nyilvánosan is elmondta, hogy az előző napi pártközi értekezlet döntése alapján azt „ajánlották” neki, javasolja, hogy „az Országgyűlés elnökévé Nagy Imre képviselő urat válasszuk meg”. Az ellenzék, nagy zajongás közben, Szabó Árpádot (FKGP) javasolta. Vándor Ferenc (MFP) váratlan fellépésére elrendelték a név szerinti szavazást, amelynek során Nagy Imre 232 (65,9 százalék), Szabó Árpád pedig 120 voksot kapott az érvényesen leadott 352 szavazatból. Az alelnököket (Kéthly Anna és Szabó Árpád), a háznapot (Szeder Ferenc), továbbá a hat jegyzőt (Czövek Jenő, Farkas György, Hajdú Ernőné, Hegyesi János, Kiss Károly és Szabó Piroska) a pártközi megállapodásnak megfelelően egyszerre, tehát külön szavazás nélkül, közfelkiáltással választották meg. A földművelésügyi miniszterre kinevezett Szabó Árpád nem sokkal ezután, szeptember 30-án lemondott alelnöki tisztségéről. Az FKGP Implom Ferencet delegálta a posztra, akit az október 8-i ülésen választottak meg.

Nagy Imre, a korábbi földművelésügyi, majd belügyminiszter, elnöki székfoglaló beszédét annak a reményének hangoztatásával kezdte, hogy a munkát „minden idegen beavatkozástól mentesen, szabadon és függetlenül végezhetjük”. Beszélt a háború pusztításairól, a felszabadulás utáni gazdasági sikerekről, amelyek a külföld csodálatát is kiváltották. Elmondta, hogy a magyar nép élni akar, nagy várakozásokkal figyel, de jelentős erőfeszítésekre csak akkor képes, ha a nemzet egységét nem bontják meg belső egyenetlenségek: a t. Ház első feladata a nyugalom helyreállítása, a szenvedélyek csillapítása, a becsületes munka és az ebből való megélhetés biztosítása, de ehhez felül kell emelkedni a kicsinyes önzésen, a pártérdekeken; a demokrácia akkor erős, ha nemcsak formális jogi szabályokon, hanem a parlamentáris önfegyelmén és a pártok közötti békés együttműködésen alapul. Kifejtette, hogy vállalja a roppant felelősséget, munkájában a pártatlanság és igazságérzet vezérli majd; pártatlanságára a parlamentáris demokrácia iránti mély tisztelete a garancia. A demokrácia híveként és a szólásszabadság „vigyázó őreként” szigorúan be fogja tartatni a házszabályokat. Majd egy személyes vallomással fejezte be beszédét: „Mint a magam korabeli emberek mondani szokták: kenyérem javát már megettem. Túl vagyok az élet delén, amely nem kényeztetett el. Mint a nép fia, osztoztam annak bűjében, bajában. Ígérem, hogy hű leszek a hazának és önzetlen, becsületes szolgálója a magyar népnek.” Végül a bizalmat megköszönve azt kívánta, „hogy kevesebb legyen a gond és több az öröm, kisebb legyen a baj és több legyen a kenyér ebben az országban”.³

Beszédének hangneme és stílusa váratlanul érte és kelleme- sen meglepte az izgatott, politikai összecsapásokra és éles szócsatákra készülő ellenzékot, de talán még saját pártjának tagjait is.⁴ Az alkotmányos rend folyamatosságát bizonyító elnöki bejelentés szerint „addig is, amíg az Országgyűlés a maga házszabályait megalkotja, az előző Nemzetgyűlés házszabályai legyenek irányadók”.⁵ Az alakulási procedúra másnap, szeptember 17-én a hűz állandó bizottság tagjainak közfelkiáltással történt megválasztásával, újabb pótképviselők behívásának bejelentésével, valamint Balogh Istvánnak, az FMDP elnökének egyéni képviselői indítványával, és elnöki bejelentésekkel fejeződött be; a további ülésezést „bizonytalan időre” – a kormányalakítási tárgyalások két hetére – elnapolták.⁶

KORMÁNYVÁLSÁG – VÁLSÁGKORMÁNY

A Magyar Kommunista Párt politikája 1945. novemberől kezdve a kisgazdapárt erejének megtörésére irányult.⁷ Erre a célra jó eszköznek bizonyult az előzőleg gondosan megtervezett, majd 1946 végén „leleplezett”, ügynevezett köztársaság-ellenes összeesküvés. Elérkezettnek látszott az idő a párt centrumának megsemmisítésére, az összeesküvés ügyvel kapcsolatba hozott Nagy Ferenc pártelnök-miniszterelnök eltávolítására. Rákosi Mátyás, a szovjetektől származó valótlán vádakot felhasználva, kormányválságot robbantott ki. Az egyre szélesebb köröket érintő hatósági fellépés és gyanúsítás következtében a Független Kisgazdapárt elvesztette mintegy ötven mandátumát s több jelentős politikusát. A párt maradéka egymással vitatkozó csoportokra szakadt.

Rákosi a távol lévő miniszterelnököket helyettesítve – a Magyar Távirati Iroda által 1947. május 30-án leadott hamis hír alapján – megindította a Nagy-kormány felmentésére és az új kormány kinevezésére irányuló eljárást. A baloldal taktikai megfontolásokból nem akart változtatni a kormány addigi pártarányain, különösen fontosnak tartották, hogy a miniszterelnök – az 1945-ös választási eredményeknek megfelelően – kisgazdapárti legyen, aki azonban segíti, vagy legalábbis nem gátolja céljaik elérését. Ezeknek a szempontoknak a figyelembevételével került előtérbe Dinnyés Lajos személye. A Független Kisgazdapárt Politikai Bizottságának tagjai azonban nem akarták Dinnyés miniszterelnökségét.⁸ Feltehetőleg tartva a kormányválság elhúzódásától, Rákosi további erősödésétől, s remélve, hogy az új kormány nem lesz hosszú életű, Tildy Zoltán köztársasági elnök érve hatására a politikai bizottság tagjai végül mégis hozzájárultak a jelölt személyéhez. Minthogy a Szociáldemokrata Pártnak volt ugyan fenntartása, de nem tett érdemi ellenvetést, s a parasztpárt is elfogadta a jelöltet, ezután már gyorsan peregtek az események.⁹ A Nemzetgyűlés Politikai Bizottságának formális javaslata alapján a köztársasági elnök május 31-én felmentette Nagy Ferenc miniszterelnököket és kormányának tagjait,

a kormányzati ügyek ideiglenes vezetésével megbízta Rákosi Mátyás miniszterelnök-helyettest, végezetül pedig Dinnyés Lajosnak kormányalakítási megbízást adott. A közjogi eljárás „szépséghibája” csak az volt, hogy Nagy Ferenc május 30-án ugyan kilátásba helyezte – bizonyos feltételektől függően – lemondását, de csak kikötései, legalábbis részbeni, teljesítése után, június 2-án adta át lemondó nyilatkozatát a svájci–osztrák határon Száll József külügyi tisztviselőnek. Így történt, hogy az országnak – rövid időre – két kinevezett miniszterelnöke és egy további, a kormányzást ténylegesen kezében tartó miniszterelnök-helyettese volt.¹⁰ Rontotta az új kormány hitelét, hogy június 2-án külföldre távozott Varga Béla, a Nemzetgyűlés elnöke (aki néhány nappal korábban elnökölt a kormányváltással foglalkozó politikai bizottsági ülésen), s vele együtt további kisgazdapárti politikusok. A követek és a követségi munkatársak sorra jelentették be lemondásukat, illetve külföldön maradási szándékukat. Amint egyébként is várható volt, a nyugati sajtó támadása és a szovjet orientációt elvető belső erők agitációja felerősödött. Az új kormány az első időben állandó védekezésre, magyarázkodásra kényszerült. A nyugati hatalmak azonban mindezek ellenére sem tagadták meg a Dinnyés-kabinet elismerését.

Az előzőhöz képest az új kormány pártok szerinti összetétele nem változott,¹¹ a kisgazdapárt ebben is nyolc helyhez jutott. Személy szerint is ugyanazok foglaltak helyet a kormányban – a külügyminiszter kivételével –, mint Nagy Ferenc kormányában. Dinnyés Lajos miniszterelnök június 3-án felkérte a köztársasági elnököt, hogy értesítse a Nemzetgyűlést Nagy Ferenc lemondásáról és az új kormány kinevezéséről. Tildy Zoltán június 7-én kelt elnöki üzenete a Nemzetgyűléshez azonban csak Dinnyés miniszterelnökké történt kinevezéséről szólt. Végül Dinnyés június 9-én levéllel fordult a Varga Béla emigrálása folytán a parlament elnökét helyettesítő Kossa Istvánhoz, amelyben a törvényhozás összehívását kérte. A Nemzetgyűlés június 10-ére összehívott ülésén – mintegy politikai felvezetésként – Guba Mihály ismertette a Független Kisgazdapárt elítélő nyilatkozatát az összeesküvés ügyvel, a külföldre távozott Nagy Ferencsel és Varga Bélával kapcsolatban. Miután felolvasták az említett dokumentumokat és mellékleteiket, és a Nemzetgyűlés mindezeket tudomásul vette, a Dinnyés-kormány hivatalba lépési procedúrája tulajdonképpen befejeződött.

Az új miniszterelnök június 10-én tartotta nemzetgyűlési bemutatkozó beszédét, melyben ismertette programját, amely a tárcavezetők által készített fejezetekből állt össze. A miniszterelnök az adott helyzetben kötelességszerűen elítélte a külföldre távozott politikusokat, majd mondanivalóját a hároméves tervre, a bankok államosítására és az egyszeri vagyondézmára összpontosította. Dinnyés Lajos kormányzati programjait tulajdonképpen nem álltak távol harmincas évektől formálódott saját álláspontjától.¹² A kijelölt kormányfő, elődeihez hasonlóan, a szuverenitás hiányában a külkapcsolatokat a belpolitikához képest másodlagosnak tekintette.

A program öt napon át tartó nemzetgyűlési vitájában összesen tizenhét szóltak fel. A koalíciós pártok előre bejelentett szónokai valamennyien egyetértettek a miniszterelnöki expozéval.¹³ A Magyar Szabadság Párt és a párton kívüli ellenzékiek részéről felszólaló tizenkét képviselő viszont kivétel nélkül bizalmatlanságát fejezte ki a kormánnyal szemben, és elutasította a programot. Nyíltan vagy burkoltan a munkáspártok akaratának fejet hajtó koalíciós kormányzat elutasítása fogalmazódott meg felszólalásaikban.¹⁴ Az elmúlt időszak sérelmei éppúgy előkerültek, mint a jövőtől való félelmek. Elismerték ugyan, hogy az új kormány kinevezése formailag rendben történt, de Nagy Vince kifogásolta, hogy a kormányfő személyét illetően a többségi kiscsoport párt parlamenti csoportjának nem volt módja véleményét nyilvánítani.¹⁵ A vita során felmerült az éppen azokban a napokban tárgyalt Marshall-tervben való részvétel, egyáltalán a külföldi kölcsönök igénybevételének, a függetlenség megőrzésének a kérdése, hiszen a felszólalók érzékelték az ország külpolitikai helyzetében bekövetkezett orientációváltást. Kifogásolták a kormánnyal való együttműködést megtagadó követek megrágalmazását. Sürgették az önkormányzati választások napirendre tűzését. Előkerült a fakultatív vallásoktatás kezelése körül kialakult ellentmondásos helyzet. Bíralták a mezőgazdasági érdek-képviselői szervezetek létrehozásának napirendről való levételét is. Többen hiányolták, hogy a program nem szólt – az egyes pártok, politikusok által e napokban is sürgetett – új választások megtartásáról, a választójogi törvény esetleges átalakításáról. Visszatetszést váltott ki, hogy már a programról szóló vita közben – tehát még mielőtt a kormány formálisan elnyerte volna a Nemzetgyűlés bizalmát – benyújtották a rendeleti úton való kormányzásról szóló újabb felhatalmazási törvényjavaslatot. Sulyok Dezső találon jellemezte a helyzetet, amikor a következőket mondta: „Dinnyés miniszterelnök úr beszéljen arról a szintkülönbségről, amely az 1945. novemberi demokrácia és az 1947. júniusi demokrácia között Magyarországon van! Azt számítsa ki, és azt mondja meg, hogy e között hány méter a szintkülönbség. Ha ezt meg tudja mondani és ki tudja itt fejteni, akkor mély tisztelettel fogok meghajolni politikai és matematikai képességei előtt. (...) A valóság az, amit elmondtam: ma már egy látszatdemokráciában élünk.”¹⁶

Az ellenzéki képviselők joggal várhatták, hogy a vita és a miniszterelnöki válasz után szavazás lesz a programról. Erre azonban nem került sor. Dinnyés Lajos nem szólt fel, helyette Dobi István válaszolt pártja és, ahogy ő fogalmazott, „talán a koalíciónak a nevében is”. Nem tért ki a felmerült egyes kritikai észrevételekre. Nagy Ferenc magatartását sokadszor elmarasztalva kiállt az új kormány mellett, szólt a nyugati sajtó valótlan híreiről, és élesen elítélte az ellenzék magatartását. „A demokrácia elbírja az ellenzékét, igényli a kritikát – mondta fenyegető hangon –, de nem tűri az összeesküvést. Ezzel szemben megvédi magát szellemi eszközökkel, amíg lehet, és a törvényes hatalom minden eszközével,

ha kell. Aki hozzányúl a magyar demokráciához – fejezte be mondanivalóját –, az a magyar parasztság ellensége, és azzal mint ellenséggel bánunk el.”¹⁷ Ez új hang volt a parlamentben. Az elnöklő Kossa István – a t. Ház választát meg sem kérdezve, hogy tudniillik a képviselők elfogadják-e a miniszterelnöki expozét – további hozzászólók híján bezárta a kormányprogram feletti vitát. Így a Dinnyés-kormány programvitája, még inkább jóváhagyása, tulajdonképpen befejezetlen maradt, demonstrálva, hogy az új kabinet milyen távol került a többpárti demokráciákban szokásos szabályok betartásától.

Mint említettük, a Dinnyés-kormány átvészelte a legitimitását kétségbevonó nemzetközi vihart. Fokozatosan sikerült pótolnia az együttműködést megtagadó diplomatákat, elfogadtatnia az új követeket Washingtonban, Bernben, Ankarában és Párizsban, később Rómában és másutt is.¹⁸ Az előzetes tervek szerint Budapestre érkezett új amerikai követ, Selden Chapin, bár megállapította, hogy a Magyarország szovjetizálására irányuló törekvések felerősödtek, a külügyminiszteréhez intézett 1947. július 22-i jelentésében azt tanácsolta, hogy az Egyesült Államok konstruktív politikát folytasson Magyarországgal szemben. Többek között javasolta, hogy kormánya ne zárkózzon el a pénzügyi és anyagi segítség nyújtásától.¹⁹ A kormány azonban, a szovjet szempontokat a magyar érdekek elé helyezve, kényszeredetten lemondott az ország újjáépítéséhez szükséges anyagi eszközök jóval kisebb megrázkódtatással járó előteremtéséről.²⁰ Groteszk módon a kormány éppen a szovjet–magyar pénzügyi tárgyalások kínos alkudozásokat jelentő, hosszan elhúzódó sorozatának kellős közepén kényszerült erre a lépésre. A tárgyalások célja az volt, hogy a különböző címeken felmerült szovjet igényeket végre átfogóan rendezzék, és tisztán lássák, mennyivel tartozik az ország a Szovjetuniónak, és mivel rendelkezhet mint a sajátjával. A szovjet igényekről egy 1947 májusában készített feljegyzés szerint is csak hozzávetőleges ismeretei voltak a magyar kormánynak.²¹ A kétoldalú tárgyalások még a Nagy Ferenc-kormány idején kezdődtek, és az első Dinnyés-kormány egész időszaka alatt folytatódva, csak az 1947. december 9-én megkötött egyezményvel fejeződtek be. A kétoldalú pénzügyi tárgyalások valójában az ország gazdasági – és ezen alapuló politikai – függetlenségének fenntartása érdekében folytatott utóvédharcot jelentették.²²

Az ország a békeszerződés aláírása, ratifikálása és életbeléptése közötti fél évben remények és félelmek között, valamint az országgyűlési választások kampánylázában élt. A háborúvesztés következményei, a kommunisták növekvő politikai befolyása látható pályára állította az országot.²³ Mégis sokan reménykedtek a megszálló orosz csapatok közeli kivonulásában és bizonyos bel- és külpolitikai korrekciók lehetőségében. Még működött a Szövetséges Ellenőrző Bizottság, de már számolni lehetett a megszűnésével. A megszállással járó kellemetlenségek nem szűntek meg, de a korábbi évekhez mérten mérséklődtek. A SZEB élt a fegyverszüneti egyezményben biztosított valamennyi jogával, de a

politikai erőviszonyoknak a baloldal számára kedvező eltolódásával arányosan egyre kevesebbszer lépett fel agresszíven.²⁴ Az 1947. február 10-én Párizsban aláírt magyar békeszerződést az előrehozott választások napján, augusztus 31-én ratifikálták.

ELŐREHOZOTT VÁLASZTÁSOK ÚJ SZABÁLYOKKAL

A parlamenti választások korábbi kiírását legelsőként a Szociáldemokrata Párt vetette fel, arra számítva, hogy a látványosan meggyengült kisczardapárt és – a kirobbant politikai válságért a hazai és a nemzetközi közvélemény által elmarasztalt – kommunista párt mellett akár nyerő pozícióba juthat. Végül az MKP kezdeményezése után, a kormány javaslatára Tildy Zoltán köztársasági elnök 1947. július 25-én oszlatta fel a Nemzetgyűlést, amely az előre megszabott négyéves ciklusból mindössze húsz hónapot töltött ki. Az új országgyűlési választásokat augusztus 31-ére írták ki. A kommunistaellenes választási propaganda erősödésétől tartva Rákosi Mátyás még június 27-én azt javasolta, hogy a jobboldallal szemben hozzanak létre választási szövetséget a koalíciós pártok a romániai, illetve a bulgáriai példákat követve.²⁵ Ebbe azonban a szociáldemokraták és a korábbi siker megisméltésében reménykedő kisczardák sem akartak bele menni. Így a kommunista párt egyre inkább irányt vett – ez taktikájának egyébként is részét alkotta – az ellenzék megosztására irányuló politizálásra, és a jobboldali választók egy jelentős részének a választásokból való kizárására. Mivel a választásokat mindenképpen a magyar békeszerződés szeptember közepi hatályba lépése előtt kívánták megrendezni, nagy lett a sietség. Az előkészítésben a kommunista párt átvette a kezdeményezést: az MKP tervei szerint alakult a jogszabály, a választási menetrend és a lebonyolítás. A belügyminiszter, Rajk László által előkészített – pártja igényeit messzemenően figyelembe vevő – törvényjavaslat az 1945. évi VIII. törvénycikk módosítására többfordulós, a körülményekhez képest meglepően kemény vitát váltott ki. Az előzetes, s helyenként igen éles hangú pártközi értekezleteken történt „egyeztetést” követően Rajk László július 16-án nyújtotta be a kormányjavaslatot. Az együttes bizottsági jelentés elkészültének napján, 21-én már el is fogadták, és még aznap ki is hirdették a törvényt. Vagyis a parlament négy nappal a feloszlata előtt, s mindössze ötnapi tárgyalás után fogadta el a választásokról szóló 1947. évi XXII. törvényt, amely valójában nem jelentett új jogszabályt, csupán novelláris jellegű kiegészítéseket tartalmazott, deklaratív módon csak ott, ahol az 1945 óta bekövetkezett változások ezt szükségessé (és az erőviszony-változások lehetővé) tették. A Nemzetgyűlést az egykamarás Országgyűlés váltotta fel. A választások alapelveiben – általános, titkos, közvetlen, egyenlő és községenkénti választójog – nem történt változás, a törvény továbbra is megfelelt a demokratikus választójoggal szemben támasz-

tott követelményeknek. Ugyanakkor a kommunista politikai és hatalmi célok a törvényalkotást meghatározó különböző eljárási szabályok és ellenőrzési technikák révén olyan erősen beépültek a jogszabályba, hogy már a demokratikus lehetőségek korlátozását jelentették.

A fontosabb változások közé tartozik, hogy a kiemelkedő közéleti személyiségek behívásának intézménye megszűnt. Az alapvető szerkezet, a választókerületi beosztás és a lajstromos rendszer ugyanakkor megmaradt. A parlament létszámcsökkentése érdekében a választókerületekben a pártok tizennégyezer szavazat után kaptak egy képviselői helyet.²⁶ Az országos listákról kiosztandó parlamenti helyek száma ötvenről hatvanra nőtt. Az országos mandátumok kiosztásakor előnyben részesült az a választási szövetség, amely az 1945-ös választásokon indulási jogot szerzett pártokból alakult. A választási szövetség többletmandátumokkal való jutalmazása fontos célt, a kormányzati stabilitás biztosítását szolgáltatta volna, azonban csak a kormánykoalíció pártjainak szövetségére vonatkozott. Ugyanakkor a prémiumrendszer sértette az egyenlőség elvét, hiszen amennyiben a választási szövetségre lépett pártok megszerzik a szavazatok 60 százalékát, úgy megkapják az országos listán megválasztható képviselői helyek 80 százalékát, ha 75 százalékos sikert érnek el, valamennyi országos listás mandátum az övék lesz. A választásokon való részvételre kétféle módon kerülhetett sor. Azoknak a pártoknak, amelyeknek 1945-ös indulását az Országos Nemzeti Bizottság már annak idején engedélyezte, csak be kellett jelenteni indulási szándékukat. Az újonnan jelentkező pártoknak ajánlásokat kellett gyűjteniük, a választókerületenként jelölhető képviselők számának ötvenszeresét, de maximum háromezret.²⁷ A legnevezetesebb rendelkezés a névjegyzékkivonatokkal, az úgynevezett „kék cédulákkal” való szavazás lehetőségének kiszélesítése volt. Két évvel korábban ez a lehetőség csak a szavazatszedő és választási bizottságok olyan tagjai, pártmegbízottjai és segédeiről számolták, akik nem saját szavazókörükben működtek. 1947-ben gyakorlatilag bárhol, bárki leadhatta szavazatát, ha saját szavazóköréből választójogosultságáról szóló igazolással, azaz személyre szóló névjegyzékkivonattal rendelkezett.

A választójogból való kizártak körét tovább bővítették. A törvényben felsorolt szervezetek esetében a választmányi tagság is kizáró tényezővé vált, ami akkor is érvényben maradt, ha az illetőt időközben igazolták. Több mint harminc egyesület, kör és társaság vezetője esett az intézkedés hatálya alá. Az egy helyben lakás cenzusaként elfogadott 1947. május 1-jei határidő azt jelentette, hogy a Csehszlovákiából kitelepített magyarok gyakorlatilag nem szavazhattak. Ez a korlátozás az önkéntesen áttelepülni kívánó szlovákokat nem érintette, s az időközben hazatérő hadifoglyokat sem, viszont nem voksolhattak a kitelepítendő németek sem. Megvonták a szavazás jogát azoktól is, akik a szovjet hadsereg elől Németországba menekültek, és 1945. október 31-ig nem tértek vissza. A magán- vagy közalkalmazásból való elbocsátásról,

a nyugdíjigény elvesztéséről vagy csökkenéséről szóló rendeletek érintettjei is elvesztették választójogukat.²⁸ Hasonló elbírálás alá kerültek a szélsőjobboldali és fasiszta irányultságú, de konkrétan meg nem határozott lapok fő- és felelős szerkesztői, főmunkatársai és kiadói. Az a személy sem volt választható, aki a törvényben felsorolt néhány szélsőjobboldali párt, valamint a NEP és a MÉP listáján szereplő képviselő vagy képviselőjelölt volt. A törvény e szakasza az 1946-ban az FKGP-ből kizárt képviselők java részéből a SZEB engedélyével megalakult ellenzéki Magyar Szabadság Párt lefejezésére irányult. Mivel a párt két ismert vezetője, Sulyok Dezső és Drozdy Győző 1935-ben a NEP nem hivatalos jelöltjeként került a parlamentbe, így nem lettek volna képviselővé választhatók. A kortárs ellenzékiek ezért a törvényt „Lex Sulyok” néven említették. A választójogból való kizárás tehát azokat a csoportokat érintette, amelyek nagy valószínűség szerint nem a koalícióra, különösképpen nem a baloldali pártokra szavaztak volna.

Az 1945-ös választások idejére kiépült pártstruktúrában 1946 őszén történt az első jelentős változás. A kisgazdapártból kiszorított Sulyok Dezső és képviselőtársai a Magyar Szabadság Párt keretében – nagyon aktív parlamenti ellenzéki szereplés után – széles körű szervezőmunkába kezdtek. Az új szabályozás passzív választójogra vonatkozó pontja miatt a párt tiltakozásul feloszlatta magát. A Független Kisgazdapárt sikeres bomlasztása és krízise nyomán 1947 nyarán két utódpárt is megalakult, a Balogh István (korábbi miniszterelnökségi államtitkár) vezette Független Magyar Demokrata Párt, és a Pfeiffer Zoltán (korábbi igazságügyi államtitkár) köré szerveződött Magyar Függetlenségi Párt. Az Országos Nemzeti Bizottság június 30-i ülésén döntött az augusztus végi országgyűlési választásokon indulni kívánó pártok részvételéről. Ekkor a testület tizenegy indulási kérelmet fogadott el, de a Katolikus Néppárt visszalépése után végül tíz induló párt maradt. Hét párt – DNP, FKGP, MKP, MRP, NPP, PDP, SZDP – minden további nélkül újraindulhatott a választásokon. A testület csupán a három új szervezet – Független Magyar Demokrata Párt, Keresztény Női Tábor, Magyar Függetlenségi Párt – részvételi jogát állapította meg. Egyúttal a kormánykoalíció pártjai kinyilvánították, hogy egymással választási szövetségre lépnek.²⁹

A VÁLASZTÁSOK ÉS AZ ÚJ KORMÁNY

Az 1947. augusztus 31-én tartott választásokon 5 026 288 szavazó vett részt. A választójogi törvény alapján a 25 vármegye, a 12 törvényhatósági jogú város és Budapest székesfőváros területéből 16 nagyméretű választókerületet alakítottak.³⁰ A választójogosultak és a jogosultságtól megfosztottak számáról mindmáig nem rendelkezünk pontos és hiteles képpel. A sok új kizáró feltétel értelmezése mind a választópolgárok, mind a névjegyzéket összeállító választási szervezetek

számára sok bonyodalmat jelentett. A névjegyzékek összeállításáról intézkedő belügyminiszteri rendelet részletesen szabályozta az elvégzendő feladatok határidőit, tekintettel arra, hogy az összeírástól a választások napjáig igen rövid idő, mindössze egy hónap állt rendelkezésre.³¹ A rendelet a választójogosultak összeírásáról és nem a korábbi névjegyzékek kiigazításáról intézkedett. Az összeíró biztosok működési területükön a legalább huszadik életévüket betöltő személyeknek osztották ki a számlálólapokat. Ennek alapján az ideiglenes névjegyzék, illetve a „névjegyzékbe fel nem vett, visszautasított” személyekről szóló különjegyzék együttesen 5 531 840 személy adatait tartalmazta. Az ideiglenes névjegyzékek szerint 5 064 987 fő (91,56 százalék) volt a választójogosultak száma, míg a visszautasítottaké 466 853 (8,44 százalék).³² A nagy-budapesti választókerületben – ahol 177 259 visszautasítás történt – 131 712 választópolgár élt felszólamlási joggal, és 40 644 fővel többen kerültek rá a végleges névjegyzékre.³³ Ennek alapján valószínűsíthető, hogy országosan több százezer állampolgár emelt kifogást, és ennek eredményeként több tizezerrel csökkent a törvénnyel ellentétesen, pusztán politikai céllal elutasítottak száma. A részvétel minden valószínűség szerint legalábbis elérte a két évvel korábbi mértéket. Ha a felszólamlók egyike sem kapta volna vissza választójogát, a részt vettek aránya akkor is magas, 90,86 százalék lett volna. A *Hírlap* 1947. augusztus 31-i száma 5 407 893 választójogosultról tudósított. Ha ez a szám helyes, akkor 92,94 százalékos volt a részvétel. Az érvényes szavazatok aránya nagyon magas volt, a résztvevők mindössze valamivel több mint fél százaléka voksolt érvénytelenül.

A kék cédulákkal történt visszaélések váltották ki a legnagyobb visszhangot, s mind a mai napig ez a leggyakrabban emlegetett választási visszaélés. A lassan könyvespolcnyira duzzadó megközelítések sem tudták azonban az egyik első, Balogh Sándor tollából származó történeti értékelést hitelt érdemlően meghaladni: „Felesleges és csak erkölcsi kárt okozó volt a névjegyzékkivonatok esetenkénti felhasználása is.”³⁴ 1947. szeptember 2-án Péter Gábor, az Államvédelmi Osztály vezetője Rajk László belügyminiszternek 62 981 névjegyzékkivonat felhasználásáról tett jelentést, némileg hiányos adatokkal.³⁵ Ennek alapján szokták körülbelül és maximálisan százezer kivonat használatát feltételezni. Mindaddig, amíg pontosabb és hitelesebb dokumentum nem kerül elő, ezt a jelentést kell a legjobban közelítőnek elfogadnunk. Mindazonáltal hamis voks ennél kevesebb volt, hiszen jópáran okkal szavaztak távol a lakóhelyüktől, és a választásra nagy számban hazahozott és Debrecenben „hazatért hadifogoly” felirattal felülbélyegzett névjegyzékkivonattal ellátott volt katona is szép számban voksolt. Ugyanakkor nemcsak az MKP központjából származhattak hamis kék cédulák, hanem a szavazatszedő bizottságoknál is kiállíthattak ilyet, lévén a valódiakat is ott adták át.³⁶

A területi listákra leadott szavazatok alapján 351 mandátum talált gazdára. Az országos lista 60 helyének kiosztása előtt megállapították, hogy a Magyar Nemzeti Függetlenségi

Front választási szövetségre lépett négy pártja a szavazatok 60,8 százalékát szerezte meg. Így a választási törvény értelmében a koalíció pártjai között kellett kiosztani az országos lista mandátumainak 80 százalékát, azaz 48 mandátumot. A maradék 12 képviselői helyet arányosan kellett kiosztani az összes olyan párt között, amelyekre a leadott szavazatok száma meghaladta a nyolcvanezret.³⁷ Az összesen 411 mandátum többségét így továbbra is a kisgazdapárt és a többnyire belőle kivált ellenzéki pártok szereztek meg: e számok kísértetiesen hasonlítanak a két évvel korábbi kisgazdapárti szereplésre. Ez legalább két dolgot mutat. Egyrészt továbbra is a paraszti-polgári gondolat élvezte a társadalom többségének támogatását, az alapvető politikai frontvonalak a munkáspártok és a polgári pártok között húzódtak. Másrészt az eltelt szűk két év alatt keveset változott a választói mentalitás, az 1947 nyarára kialakult irányultságban inkább csak finom elmozdulások történtek, az FKGP és a négy új ellenzéki párt együttes támogatóinak száma közel 2,6 millió volt, ami csaknem 52 százalékot jelentett. Az MKP azonban nem hagyta ennyiben a dolgot. Miután az Országos Nemzeti Bizottság – amelyben a baloldali pártok többségben voltak – novemberben a Magyar Függetlenségi Párt mandátumait hamis ajánlásokra való hivatkozással, a pótlás lehetőségének kizárásával törvényellenes módon megsemmisítette, a kommunista párt és szövetségesei abszolút többséghez jutottak.³⁸ Mindez a választópolgárok szándékainak meghamisítását sokkal inkább jelentette, mint a kommunista párt taktikájának sikerét, a jobboldal háttérbe szorítását, s paradox módon a tíz párt részvétele ellenére a többpárti demokrácia felszámolását, az egypártrendszer kialakítását is előre vetítette.

A választásokon tehát a kormányzó koalíció pártjai szereztek meg a szavazatok többségét, s a koalíció mindinkább a kizárólagosságra törekvő MKP által meghatározott szövetségévé vált. Az MKP szavazóbázisa háromszázezer fővel nőtt ugyan, ami relatív 30 százalékkal jobb eredmény, mint 1945-ben, minőségi változást azonban semmiképpen sem jelentett. Az FKGP katasztrofális vereséget szenvedett még a nem túl vérmes választás előtti reményekhez képest is. Az SZDP szavazatainak számszerű csökkenésében Peyer Károly kilépésének is szerepe lehetett, ugyanennyi volt ugyanis új pártja, az MRP növekménye. A parasztpárt majdnem kilencvenezres gyarapodásának valószínű fő forrása az elpártolt kisgazdák lehettek. Az ellenzék pártjainak csaknem 40 százalékos támogatottsága a kortársakat is meglepte, hiszen a két meghatározó párt, a DNP és az MFP mindössze néhány hetes érdemi tevékenységet tudhatott a háta mögött. A jó szereplés háttérében a korábbi kisgazda szavazók pártjuktól való elfordulása, továbbá az 1945-ben „jobb híján” a kisgazdákra voksolók tényleges politikai tagoltságának jobban megfelelő választási lehetőség, többféle ellenzéki párt állott.

Az előző parlamenti választásokkal egyező módon kétszer annyi képviselőjelöltet állíthattak a pártok, mint ahány képviselőt a választójogosultak száma alapján választani lehet-

tett. A politikai választék minden korábbinál nagyobb volt, választókerületenként átlagban kilenc politikai szervezet versengett a mandátumokért.³⁹ Eltérően 1945-től az MKP, de a koalíció többi politikai szervezete sem ellenezte a pártok számának gyarapodását. Az ellenfelek számának növekedése erősítette a versengést, az FKGP bázisának bomlását. A korábbi sérelmek és az újabb érdeellentétek pedig lehetetlenné tették egy egységes „polgári blokk” megteremtését. 1947 nyarára a politikai rendszer tagoltabb és polarizáltabb lett, a szélsőjobboldal kivételével valamennyi erőcsoportban markáns programot képviselő pártok jelentek meg. Míg korábban minden jelentősebb politikai irányzat a kormánykoalícióban volt, addig ezúttal a pártok számbeli többsége ellenzéki helyzetbe került. A kooperációt a szembenállás váltotta fel, sőt a szélső pólusok közötti ideológiai-politikai távolság szinte a lehetségesig növekedett.⁴⁰ Az MKP és az MFP vagy a KNT nemcsak ideológiájában és programjában állt messze egymástól, hanem a napi politika kérdéseiben sem volt lehetőség a minimális kompromisszumra sem.

A szavazás hivatalos végeredményét 1947. szeptember 5-én hirdette ki a Központi Választási Bizottság, de a pártküzdelmek ezzel korántsem fejeződtek be. Minden párt petícióvalt valamit a választási bíróságon: a kormánykoalíció pártjai ezen az úton kívánták kiiktatni a politikai életből a függetlenségi pártot, míg az ellenzéki pártok általában a névjegyzék-kivonattal való visszaélések miatt tiltakoztak. A PDP panasszal támadta meg valamennyi választókerület és az országos lista mandátumait. Igaz, panaszukat később visszavonták. Az FMDP az MFP országos lajstromon megválasztott képviselői ellen benyújtott petícióját szintén visszavonta. A Kovács Imre által a Fejér és Komárom-Esztergom megyei választókerületet illetően beadott kifogást elutasították, mert a pártvezetőség tudta nélkül adták be. (Kovács a saját pártja listáján végrehajtott személyi változást kifogásolta.) A DNP azon kérelmét, hogy ismerjék el képviselőnek a Baranya–Tolna választókerületben tervezett listavezetőjét (Perr Viktor katolikus papot, korábbi kisgazdapárti képviselőt), akit alaptalanul töröltek a névjegyzékből, elutasították. A párt az országos listán kiosztott mandátumok újraosztását kérte, az összeírási eljárásban elkövetett törvénysértésekre és a névjegyzék-kivonatokkal történt visszaélésekre hivatkozva. Az ellenérdekű pártok szintén kifogásokat emeltek (az országos lista mandátumkiosztása nem volt támadható az egyes választókerületek kifogásolása nélkül). Az ítélet, a helyzetet helybenhagyva, a beadványt elutasította. Az NPP a Békés vármegyei listán bejutott Kovács Imre mandátumát támadta meg, mondván, hogy a benyújtott aláírások közül kevesebb volt az érvényes, mint szükségeltetett volna. Petíciójukat később ők is visszavonták. A KNT két választókerületet (Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog, valamint Jász-Nagykun-Szolnok) érintő két kifogását, késedelmes benyújtás miatt, visszautasították. A Nagy-Budapestre beadott petíciót is elutasították: a pártjelvényként használt keresztet a sza-

vazólapról azért törölték, mert a választási harcban való felhasználását kormányrendelet tiltotta.

A kormánykoalíció pártjai és az MRP együttes petíciójukban az MFP valamennyi sikeres (mandátumot eredményező) lajstromát és az országos listán megszerzett képviselői helyeit megtámadták, a kellő számú érvényes aláírás hiányára hivatkozva. A panasz szerint a párt nem is indulhatott volna a választásokon, ezért mandátumainak megsemmisítését és a választási eredmények helyesbítését kérték. A függetlenségi párti védírat arra hivatkozott, hogy a szükséges aláírásoknál harmincöt-ször többen szavaztak a pártra. Az aláírások hitelességének vizsgálata elkezdődött ugyan, az ítélet mégsem ezen alapult. A bíróság az 1947. november 20-i tárgyalásra két határozatot kapott. Az első az Országos Nemzeti Bizottság döntését tartalmazta, amely szerint az MFP indulási jogát – mint „megtévesztésen alapulót, tehát eredetileg is érvénytelen” – visszavonták. A másik a Belügyminisztériumnak a Magyar Függetlenségi Pártot feloszlató rendelkezése volt. A választási bíróság ennek alapján a párt összes mandátumát törölte. Mivel a párt feloszlásával panaszosi minőségét is elvesztette, ezért az általa kezdeményezett eljárásokat – az MFP az összes választókerületben emelt kifogást – mind megszüntették. A bíróság az utolsó petícióról szóló ítéletét 1948 februárjában hozta meg.⁴¹

Az MKP mielőbbi kormányalakítást kívánt, tudván: „minden nap veszteség”, s a kabinet megalakításához nem volt szüksége a parlamentre. A munkáspártoknak akkor még számolni kellett az erős parlamenti ellenzékkel, a kisgazdapárton belüli lázadásokkal, az elhúzódó kormányalakítás kedvezőtlen politikai visszhangjával és a politikai bizonytalansággal. A kabinet megalakulásáig ugyanis csak ügyvezetői kormányzás volt lehetséges. A kommunisták, a lehető legnagyobb személyi folytonosság mellett, egy kisebb kormány tervével álltak elő. A miniszterelnöki posztot nem kérték, helyette a miniszterelnökségi államtitkári és a házelnöki tisztséget igényelték. Négy, öt vagy hat posztra – a jól bevált miniszterelnök-helyettesi tisztségre és a közlekedési, belügyi, népjóléti, földművelésügyi vagy külügyi tárcára – tartottak igényt aszerint, hogy a kormány tizenkettő, tizenöt vagy tizennyolc főből áll majd. Általános feltételként támasztották, hogy minden leendő kormánytagnak a „külföldi reagenciáját” is meg kell vizsgálni.⁴² Szeptember 18-án a Független Kisgazdapárt delegátusa is ismertette pártja kívánságlistáját: a paraszti sérelmek és a választási törvénysértések orvoslása, a demokrácia konszolidálása, a szabadságjogok biztosítása, a rendeleti kormányzás visszaszorítása, közigazgatási reform, december 31-ig önkormányzati választások, amelyhez kötött mandátuma szerint ragaszkodnia kell. A tárcákat illetően a kisgazda politikai bizottság fontossági sorrendje így alakult: földművelésügyi, pénzügy, külügy vagy kultusztárca, s csak negyedik helyen állt a miniszterelnökség, az is további feltételekkel. Ugyancsak ekkor jelentették be, hogy a súlyos választási vereségre – nem utolsósorban a kormányban vitt, szinte már

megalázó szerepükre s egy szeptember 16-i politikai bizottsági határozatra tekintettel – nem kívánják továbbra is vállalni a miniszterelnökséget. Az értekezleten Dobi István és Gyöngyösi János meg is fogalmazta, hogy többségi pártként csak áldozatokat hoztak, mivel a miniszterelnökség pusztán reprezentálást jelentett, kisebbségi helyzetükben pedig még nehezebben magyarázható fényűzést jelentene, s ennek sem bel-, sem külpolitikai indokait nem látják. A párt nagyválasztmánya mindeközben kifejezetten koalícióellenes volt. Dinnyés, talán a rossz lelkiismerete következtében, ugyancsak nem akarta vállalni az új kormány vezetését. Jellemző, hogy nem is volt jelen a pártközi értekezleteken.⁴³

A kommunistáknak és a szociáldemokratáknak azonban nagyon is megfelelt a személye, mivel betartotta a Rákosi által megállapított játékszabályokat.⁴⁴ A munkáspártok nagy nyomást gyakoroltak a kisgazdapártra, miszerint a gyors kibontakozás érdekében „kötelessége lenne” vállalni a kormány vezetését. Ismét a kommunista párt akarata érvényesült: Dobi István szeptember 20-án bejelentette, hogy pártja mégis elvállalja a miniszterelnöki tisztséget, s jelöltjük újra Dinnyés Lajos. Így 1947. szeptember 24-én megalakulhatott az új koalíciós kormány, amelyben a kommunisták játszották a meghatározó szerepet. A névsorból kiderül: a koalíciós kormányt alkotó pártok centrista és jobboldali politikusai kiszorultak a kormányzati hatalomból – többségük a politikai életből is. A fordulat szempontjából a legjelentősebb személyi változás talán az volt, hogy a külügyi tárcát a kommunista Molnár Erik vette át, s a minisztériumban hamarosan megkezdődött a tisztogatás. 1948 folyamán a külügyi szolgálat tagjainak 37 százalékát eltávolították.⁴⁵ A legszokatlanabb és sok viccelődésre okot adó miniszterváltás a honvédelmi tárca élén történt. A minisztérium irányítását, a hadsereg akkori jelentőségének, a kilátásba helyezett leépítésnek és a maradványelvű finanszírozásnak megfelelően, Veres Péternek, a parasztpárt – korabeli szóbeszéd szerint legmagasabb katonai, szakaszvezetői ranggal bíró – elnökének kellett átvennie.

A kormány szerkezeti és személyi kialakítása után következett a kormányprogram megvitatása, Rákosi Mátyás szeptember 27-i minisztertanácsi javaslata alapján szintén pártközi értekezleteken. A javaslat értelmében, amivel a kormány egyetértett, a gazdasági részt külön kellett tárgyalni, hiszen a politikai tennivalók meghatározása jórészt a gazdasági helyzet értékeléséből adódott. Ezzel egyidejűleg a miniszterelnök felkérte a minisztereket, hogy a kormányprogrammal kapcsolatos elgondolásaikat két-három oldalon megfogalmazva küldjék el hozzá. Az október 3-i kormányülésen egyetlen napirendi pontként Rákosi átfogó előadást tartott az ország problémáiról. Az új-régi miniszterelnök az Országgyűlés október 7-i ülésén tartotta meg programbeszédét.⁴⁶

A kormányfő programbeszédére tehát a beiktatásától számított két hétig nem került sor. A parlamenti szünet miatt a miniszterek bemutatása is csak október 2-án történt meg. Dinnyés expozéját a vártnál is nagyobb, jó egyhetes parla-

menti vita követte, amelyben mind a tíz párt szót kért és kapott. Dinnyés Lajos nem jól szerkesztett beszéde általános helyzetértékelésből és a szaktárcák feladatainak jórészt felsorolásszerű áttekintéséből állt, ráadásul meglehetősen hosszúra nyúlt. A beszéden végig érződött a bizonytalanság és az elkötelezettség hiánya, miközben átmenetek nélkül hol túl általános, hol túl konkrét volt. A másfél órás felszólalás az ország ismét elnyert függetlenségét méltatva egy szót sem ejtett a Magyarországon maradt szovjet csapatokról. Dinnyés az állami gazdálkodásról azt mondta, hogy a vesztes háború után az újjáépítés legnehezebb periódusába érkezett az ország, mivel a háromszori katasztrófális szárazság után kevés a kenyér és a burgonya, veszélybe került a közellátás. Ez indokolja a demokrácia ingyeneleői, a feketézők és az árdragítók elleni fellépést. Minden eszköz – vagyondézsmá, nagy vagyonok átvizsgálása, gabonaelszámoltatások és adógabona-beszédés, luxuscikkek adóztatása, kettős árrendszer bevezetése stb. – igénybe vehető és igénybe is fogják venni a közellátás biztosítására, mindenekelőtt az iparvárosok dolgozóinak kenyérellátására. (No meg az állami bevételek növelésére.)

A miniszterelnök ismét megerősítette, hogy számára a kormány vezetése nem rang és presztízs kérdés, kabinetje a munka-kormány lesz. A pártjában megrendült helyzetére való tekintettel nem véletlenül jelentette be, hogy a maga részéről a koalíció miniszterelnökének tekinti magát. Éppen ezért programja a koalíció programja: a régi tőkés, úri rend, az „ancien régime” képviselői elleni harc, a demokrácia nagy vívmányainak közös védelme, a földosztás befejezése és telekkönyvi megszilárdítása, az üzemi bizottságok intézményének védelme és továbbfejlesztése, a nagybankok sürgős államosítása, a hároméves terv végrehajtása és a dolgozók életszínvonalának emelése. Visszafogottan és homályosan szólt a választási visszaélésekről, gondosan kerülve a csalás kifejezést. Szerinte itt is egy demokráciaellenes támadásról volt szó. A magyar nép többsége a választási szövetségre (koalíció) adta le voksát, „és így az előfordult visszaélések lényegesen nem változtattak az eredményen”. A kormány átvizsgálja és kijavítja a választói névjegyzékeket, de továbbra is ügyelni fog az „érdemtelenek kihagyására”. Ígéretet tett az egyházakkal való – az „eddiggi gesztiókon” is túlmutató – jó viszony „helyreállítására és a felmerült kérdések rendezésére”.

A gazdaság központi kérdése a racionalizálás és a túlzott adminisztráció leépítése, ami a termelés olcsóbbá tételét – és a magyar kivitel versenyképességének növelését – is jelent. A hároméves terv beindításának késlekedését, illetve a beruházásokhoz szükséges források felhalmozásának lemaradását a mezőgazdaság alacsony teljesítményén túl az előző parlament feloszlata körüli alkotmányjogi vitákkal és egyéb belpolitika zavarokkal indokolta. A legfontosabb gazdasági feladatnak az 1947–1948-as költségvetés összeállítását és megtárgyalását nevezte, az államháztartás egyensúlyának biztosítása figyelembevételével. Ehhez a gazdaságpolitiká-

hoz tartozik a forint értékállóságának megőrzése. Az egész adórendszert át fogják dolgozni – ígérte –, mert az inflációs időszak maradványaként „most még főleg a dolgozó embereket sújtja”. Meghirdette a legszigorúbb takarékoságot, s megígérte, hogy ez lesz a kormány legfontosabb program-pontja. A mezőgazdaság bajain – aszálykárenyhítéssel, öntözéssel, tenyészállatpótlással, olcsó oltóanyagok és műtrágya gyártásával, hűtőházak építésével – a kormány szintén segíteni akar. (Hogy mindezt miből és mikor, érdekképviselő híján hogyan, arról nem esett szó.) A legfontosabb a szövetkezeti gondolat gyakorlati terjesztése, de a társulásoknak önkénteseknek kell lenniük – szögezte le a kormányfő.

A miniszterelnöki programbeszéd a feladatok tárcánkénti áttekintésével folytatódott. A helyenként túl részletező sikerlista elejére a közlekedésügy eredményei és további céljai kerültek. Az építés- és közmunkaügyi tárca legfontosabb feladata a racionalizálás. A mutatózó munkanélküliség csökkentésére országos közmunkaterv alapján kell sok kézi erőt kívánó programokat indítani. A békeszerződés életbe lépésével a honvédelemben napirendre kerül az új véderőtörvény megalkotása. A közoktatásban az általános- és a főiskolai reform a két legfontosabb feladat. A parlamenti expozéban – bizonyára nem függetlenül Dinnyés személyes érdeklődésétől sem – megjelent a sportsikerek favorizálása. A népjóléti tárcánál hiányzó forrásokat a kormány szerint jó szervezéssel, tervszerű elosztással, azaz racionalizálással lehet pótolni, miközben a hadifoglyok fogadása, a hadigondozás továbbra is állami feladat. A népbetegségek elleni küzdelem is napirenden marad. A miniszterelnök az igazságügyi tárca legfontosabb feladatának az új büntető törvénykönyv megalkotását nevezte, amely hasonlóan fontos, mint az előkészület alatt álló munka törvénykönyve. A kereskedelem- és szövetkezetügy területén a Magyar Országos Szövetkezeti Központ megszervezésével szándékozták a racionalizálás intézményi feltételét megteremtteni. Miután a kormányfő is a kiskereskedelem híve volt, ezért ígéretet tett, hogy a kabinet hitelakciót hirdet, s amint a feltételek ezt lehetővé teszik, helyreállítják a Kereskedelmi és Iparkamara autonómiáját. Az iparügy és a hároméves terv kulcskérdése az energiahordozók – szén, olaj – termelésének növelése, ide jelentős, közel négyszázmillió forintos beruházási összeget szánnak. A másik pillér a vas- és gépipar fejlesztése. Az árstabilizálás az ipari szociálpolitika része, az üzemeken belüli viszonyok alkotmányos szabályozása, a védelmet nyújtó tanonctörvény egy-egy lépés a korszerű szakmunkásképzés bevezetésére. A miniszterelnököt hallgatva mindenki számára nyilvánvaló volt, hogy a pénzügyi kormányzatot megoldhatatlanul nagy feladatok elé állították, mivel nem csupán a hároméves terv finanszírozását kellett biztosítani, szinte kizárólag belső forrásból. Ezen túlmenően Dinnyés Lajos kormányára várt a jóvátételi tárgyalások lezárása, a kötelezettségek teljesítése, továbbá a nagybankok államosításával a pénzügyi rendszer intézményi átalakítása. A belügyi kormányzat legfontosabb

feladata a közigazgatási reform végrehajtása, sürgősen meg kell teremteni a valódi önkormányzatokat hatáskörük kiterjesztésével. Mielőbb községi választásokat kell tartani, s a kormány egyik feladatának tekinti a helyi választások gyors előkészítését. A külpolitikai irány kijelölésekor a kormány vezetője arról beszélt, hogy a Szovjetunió felszabadítóként az első olyan szomszédos állam, amely nagyhatalmi helyzetét nem érvényesítette a magyarokkal szemben. Hozzátette, hogy a másik két nagyhatalommal is barátságos viszonyra kell törekedni, hátha eloszlik „a magyar demokráciával szembeni elfogultság”, bár Magyarország ENSZ-felvételének elutasítása nem ebbe az irányba mutat. A szomszédos államok közül Jugoszláviát állította a legfontosabb helyre, a kormányfő első útja éppen Belgrádba vezetett. Csehszlovákiával – az elhangzottakkal szemben – még jó ideig nem indultak meg a kapcsolatok javítására irányuló tárgyalások. A Lengyelországgal való hagyományosan jó viszony egyebek között abban is megmutatkozott, hogy a lengyelek, a Biztonsági Tanács tagjaként, támogatták Magyarország felvételét az ENSZ-be. Dinnyés Lajos a hamis érveket megismételve bejelentette, hogy kormánya folytatja a svábok kitelepítését, mert különben „a földnélküli magyar parasztság földhöz juttatása, valamint a szlovákiai magyarság magyar földön való letelepítése nem biztosítható”. A kormány súlyt helyez arra, hogy a svábok kitelepítését – a rendeletek legszigorúbb betartásával – összhangba hozza a belső telepítéssel.

A vitában a parlament legjobb szónokai – Barankovics István, Révai József, Moór Gyula, Révész Mihály, Slachta Margit, Zsolt Béla – mérköztek meg, egyáltalán nem kímélve sem a kormányt, sem egymás pártjait.⁴⁷ Érdekes, hogy a házelnök eredetileg a választások erősrendjében adta meg a felszólalók nevét, de a valóságban eltértek ettől, az egy ellenzéki, egy kormánypárti beosztás alapján, így a néppárt vezére volt az első hozzászóló. A pártvezérek közül a függetlenségi Pfeiffer Zoltán, aki ellen az államrendőrség nagy erővel „nyomozott”, nem kért szót, csupán „szemtelenül gúnyos” és sokszor csendet parancsolóan találó közbeszólásaival feszítette tovább az amúgy is robbanásközeli hangulatot. A házelnöknek a hangos bekiabálások és a szidalmazások miatt nem egyszer meg kellett szakítania a vitát, több képviselőt is figyelmeztetésben részesített a képviselőházhoz méltatlan magatartása miatt. Az ellenzék szónokai – Barankovics István, Moór Gyula, P. Ábrahám Dezső – mindannyian elismerték, hogy a kormánynak súlyos gazdasági helyzettel kell megküzdenie. Barankovics konstruktív ellenzéki programot hirdetett, egy képviselőtársa kifejezésével élve „mind felfogásában, mind hangjában szép” beszédében. Felszólalásának alaphangja: a parlamenti ellenzék szerepe nem lehet az állandó fékezés. Moór Gyula jogászprofesszor, a függetlenségi párt szónoka élesen támadó hangnemben kezdte hozzászólását, s szinte kizárólag a választási törvénytelenségekkel foglalkozva alaposan felbőszítette a kormányoldal képviselőit. A bekiabálásokra reagálva meg is jegyezte, készülnek arra, hogy kizárják őket a parlamentből,

nekik tehát már úgyszólván, azt mondhatják, amit valóban gondolnak. De, ahogy a szociáldemokrata Révész Mihály fogalmazott, Révai József is „vitézül állta a közbeszólások viharát, mint ahogy a munkáspártok, tehát kommunista és szociáldemokrata elvtársaim is karakánul állták a választást illető rekriminációk tömegét, amelyek nem engedtek nekik időt arra, hogy a kormányprogramhoz szóljanak”.

Az első kormányzati feladat az államháztartási egyensúly biztosítása, vagy legalább a deficit növekedésének megállítása, valamint a forint stabilitásának megőrzése volt. A fontosság szerinti második tennivaló a katasztrofális szárazságot követő inség enyhítése, a harmadik pedig a hároméves terv elindításához szükséges tőke előteremtése – vélekedtek az ellenzéki szónokok. A takarékossgal minden ellenzéki politikus egyetértett, úgy gondolták, azt az állami kiadásokkal és egyéb „deficites ügyletekkel”, az államosított üzemekkel kell kezdeni. (Az 1946–1947-es gazdasági évben a nemzeti jövedelem 28 százalékát vitték el ugyanis a közigazgatás személyi és dologi kiadásai, továbbá az állami üzemek veszteségei, szemben az 1929-es 17–18 százalékkal.) Barankovics István megjegyezte, hogy ehhez képest a miniszterelnök által említett hivatali autóhasználat korlátozása, s általában a reprezentációs költségek csökkentése egészen minimális megtakarítást jelent. Ugyanakkor egy szegény országban az igazságosságnak gazdaságpolitikai jelentősége is van. Úgy kell gazdálkodni, mintha hadigazdálkodás lenne, még Angliában is ezt tették, mert a háborúnak ugyan vége, de mindenhol nagy a társadalmi forrongás. Az árdrágítók elleni kampánnyal vigyázni kell, mert a világban mindenütt emelkedtek az árak. Az inség kezelésére szükség lehet élelmiszerimportra, s ez felvetheti a kicsi devizatartalék miatt a jóvátétel fizetésének módosítását is. A hivalkodó jólétet, a külföldet is megtévesztő „hazugságkirakatot” meg kell szüntetni, hiszen ez úgyszólván csak kevesek kiváltsága. Az evangéliumi szocializmusfelfogásnak megfelelő államosításokat minden olyan helyen végre kell hajtani, ahol a közjót magángazdasági formában már nem lehet szolgálni, vagy pedig az emberi szabadságjogok veszélybe kerülnek. Tehát a DNP az államosításokat nem veti el eleve, hanem vizsgálja az értelmét, hasznát, cél- és jogszerűségét. Mint a néppárt vezére, Barankovics kijelentette: „Mi hiszünk a szocializmus, a demokrácia és a kereszténység találkozásában.” A szabadságjogokat nem elég ünnepélyes (például a köztársasági kerettörvényekbe foglalni, azokat konkrétan meg kell határozni a szankciókkal együtt, hogy senki – sem a törvényhozó, sem a végrehajtó hatalom – következmények és jóvátételi kötelezettség nélkül meg ne sérthesse. A szabadságjogokhoz tartozik a kis- és közepes magántulajdon védelme is, ezért javasolják, hogy mentesítsék a családi házakat, a mezőgazdasági kisbirtokokat, a kiskereskedői berendezéseket és a kisipari műhelyeket az elárverezés vagy az örökösödési adó alól. A polgári tulajdonbiztonság szavatolása és az államosítási program összhangjának megteremtése a mindenkori kormány feladata.

Az ellenzék egyöntetűen bírálta a rendeleti kormányzást. A kormánynak méltányolni kellene a törvényhozás ellenőrző szerepét – amennyiben újra meghosszabbítást kér –, legalább egy parlamenti állandó bizottság felállításával. Ami a helyhatóságokat illeti, átfogó rendezésre lenne szükség valamennyi területi és társadalmi önkormányzat esetében. Szabad községi intézményeket kell létrehozni, s az a régi formában valóban nem képzelhető el, továbbá községi és megyei választásokat kell tartani, de törvénytelenések nélkül.

Szintén általános ellenzéki vélemény volt, hogy a választási visszaélések orvoslása politikai és erkölcsi kérdés, ugyanis nemcsak a szavazásnál, hanem a választási eljárás minden szakaszában követtek el visszaéléseket. A visszaállásokat maguk a kormányzó pártok is beismerték, amikor nyilvánosan egymást vádolták, sőt rádióközleményben tudatták, hogy „a választási visszaélésekben minden párt részt vett”. A kormány az ígéreteken kívül jóformán semmit sem tett ezek jóvátétele és megtorlása érdekében.

BETAGOZÓDÁS A SZOVJET BLOKKBA

1948 elejére már mindenki számára nyilvánvalóvá vált, hogy Magyarország a szuverenitását ugyan visszanyerte, de önálló cselekvési lehetőségét nem. Még rövid időre sem került abba a helyzetbe, hogy maga döntse el: Nyugathoz vagy Kelethez akar-e tartozni. A Szovjetunió a békeszerződés után is minden lehetséges módon és eszközzel biztosítani, majd intézményesíteni kívánta közép-kelet-európai befolyását.⁴⁸ Emellett a nyugat-európai kommunista pártokon keresztül bővíteni igyekezett ideológiai hatókörét. 1947 késő tavaszára Nyugat-Európában azonban megállt a balratolódás, az ottani kommunista pártokat kiszorították a hatalomból. Részen erre válaszul, Közép- és Kelet Európában a Tájékoztató Iroda szeptember végi megalakulását követően felgyorsították a kommunista pártok teljes hatalomátvételét. A külpolitikai fordulat – Európa kettészakadása – a Tájékoztató Iroda, a kommunista pártok konzultatív szervezete megalakításával tulajdonképpen befejezett tény lett.⁴⁹ A hidegháború addigi szakaszában a két nagyhatalom felmérte azokat az erőket és eszközöket, amelyekre támaszkodhatott akár a terjeszkedés, akár a status quo védelme esetén. (A Marshall-terv körüli, 1947 nyarán zajlott diplomáciai vitákat ilyen helyzet- és erőfelmérésként is felfoghatjuk.) A Tájékoztató Irodát mindenekelelt a térségben végrehajtandó baloldali fordulat nemzetközi koordinálására, és a szovjet hegemonia megszilárdítására hozták létre. A szigorúan titkos körülmények között rendezett első, lengyelországi plenáris tanácskozáson a leglényegesebb pont a Marshall-tervre adandó válasz ideológiai „kidolgozása” volt. Ezt szolgálta a Zsdanov-féle doktrína, miszerint a világ két részre oszlott, az antiimperialista és demokratikus, illetve az imperialista és antidemokratikus erők táborára. Harmadik út lehetetlen, vagyis „aki nincs ve-

lünk, az ellenünk van”.⁵⁰ A szovjet vezetés a „két tábor” elmélettel valamennyi részt vevő politikus értésére adta, hogy vége a Nyugattal való kooperációnak. Az első tanácskozáson megállapodtak a kommunista koordinációs szervezet létrehozásáról, arról, hogy a részt vevő kilenc párt két-két központi bizottsági tagot delegál a szervezetbe,⁵¹ az információk cseréjére többnyelvű folyóiratot adnak ki, valamint döntöttek a közös finanszírozásról és arról, hogy az iroda székhelye Belgrádban lesz. Jugoszlávia látszólag elérte célját, mivel néhány hónapig úgy tűnt, hogy „középhatalmi” ambícióit a Duna-medencében és a Balkánon egyszerre érvényesítheti, s ehhez még az újonnan alapított nemzetközi kommunista szervezet támogatását is megkapja. A jugoszláv nemzeti és föderációs törekvések szovjet érdekeket „keresztező irány” a korabeli szereplők számára addig egyáltalán nem vált nyilvánvalóvá, Jugoszláviát gyakran nevezték a Szovjetunió „első számú csatlósának”. Pedig amit a sztálini modell átvétele ellenére a jugoszlávok akartak, az nem volt kevés: ellenőrizni kívánták a gazdasági behatolást, korlátozni a szovjet hírszerzés beépülését, lazítani a napi politikai függést, vagyis a moszkvai politikától való nagyobb távolságtartásra, mi több, egyenrangúságra törekedtek. Amit ezen túl szerettek volna, az a Duna-medence országainak konföderációba tömörítése volt, lényegében jugoszláv típusú nemzeti kommunista államberendezkedéssel.

A szovjet–amerikai feszültségek növekedését követően a moszkvai vezetés úgy döntött, hogy megszilárdítja az ellenőrzést a térség országai felett, s ezért átvette a kezdeményezést. Az SZKP PB 1947. október 14-én arról hozott határozatot, hogy elő kell készíteni a kölcsönös segítségnyújtási egyezményeket valamennyi olyan kisebb kelet-európai országgal, amellyel a Szovjetunióknak még nincs ilyen szerződése. Azt is előírták, hogy a szerződéseknek nemcsak Németország, hanem minden olyan ország ellen kell irányulniuk, amely agresszív politikát folytat. Az 1947. október és 1948. február közötti átmeneti időszakban a szovjet vezetés, fenntartásai és kifogásai ellenére, még nem akadályozta meg a bolgár–jugoszláv (1947. november 27.), a magyar–jugoszláv (december 8.), a bolgár–albán (december 16.), a román–jugoszláv (december 19.), a bolgár–román (1948. január 16.) és a magyar–román (január 24.) államközi egyezményeket, s az egyéb típusú közös terveket. Az SZKP 1948. január 29-én, a *Pravda* útján közölte a legszélesebb közvéleménnyel, hogy befejezettek tekinti egyes délkelet-, kelet- és közép-európai országok integrációs próbálkozásait.⁵² 1948. február 4-én megszületett az első „kívánatos”, a szovjet–román, majd február 18-án a második, a szovjet–magyar egyezmény. (A két szerződés majdnem szó szerint megegyezett.)⁵³ A szovjet vezetés február 10-ét, az orosz, jugoszláv és bolgár vezetők találkozáját követően átvette a kezdeményezést a jugoszlávoktól.⁵⁴ A szovjet–jugoszláv belső vitákról a világ 1948. februárig keveset tudott. Február 12-én a *Le Figaro*-ban jelent meg az első bizonytalan hír: „Tito mintha elvesztette volna Moszkva bizal-

mát." Valóban, a jugoszlávok „túlzott önbizalma és ambíciói” kihívták előbb Sztálin ellenkezését, később haragját, majd ellenintézkedéseit, végül a megtorlást. A második Kominformtanácskozás terve éppen a feszültségek növekedésekor, 1948. januárban vetődött fel.⁵⁵ Az első hivatalos bírálát J. B. Tito ellen Romániában hangzott el, ahol már februárban beszédtek a jugoszláv elnök képeit. Hamarosan, 1948. március 18-án Braszkov tábornok „titkos” táviratával kitorolt a szovjet–jugoszláv konfliktus, amely egy ideig a két párt vezetőinek egyre barátságosabb hangú levelezésében merült ki.

Az 1948. tavaszi bizonytalanságra jellemző, hogy a magyar parlamentben március 15-én, a centenáriumi ünnepségen K. J. Vorosilov marsall, miniszterelnök-helyettes mellett a legfőbb szónok Milovan Gyilaszt miniszter, a szovjet–jugoszláv viták főszereplője volt.⁵⁶ A parlamenti ünnepség – kominformos fordulatokkal és tézisekkel át- meg átszótt – szónoklataiból a mindössze három nap múlva kirobbanó konfliktusról a jelenlévők még nem szerezhettek tudomást. Az ünnepséget Nagy Imre házelnök nyitotta meg a Kossuth, Tánicsics és Petőfi nevével jelzett hársadalmi örökség számbavételével. Kossuth öröksége a köztársaság, Tánicsicsé a földreform, Petőfié a hősi harc; a kötelező fordulatokat ő is elmondta – a haladást fenyegető nemzetközi reakció a fasiszmus nyomdokain járó imperializmus, „korunk Szent Szövetsége” –, de beszédét a Himnusz fohászával zárta. Révai József, az MKP-frakció vezetője formailag a centenáriumi törvény indoklásaként mondott szónoklatot. Beszéde közben, amikor a régi, cári Oroszország és az új Szovjetunió közötti különbségről beszélt, a kommunista párt képviselői felállva tapsolták és éltették Sztálint. Révai beszédének egyik legérdekesebb része az volt, amikor a megtett útról beszélt. „Három év alatt megmutattuk, hogy tudunk olyan nép is lenni, amely nem késik le mindenről, hanem be is tudja hozni elmaradását. (...) De ezúttal minden az iramon múloit.” Ekkor még a Szovjetuniót követő első számú stratégiai szövetséges Jugoszlávia. A sajátos kommunista taktika megnyilvánulása volt, hogy a parlamentben a kisgazdapárti miniszterelnökkel mondták el a népfront „korszerűsített” értelmezését, vagyis a pártok önállóságának várható felszámolását. Vorosilov marsall a magyarországi SZEB első elnökeként ismerte az ország ügyeit. Szerinte az 1917 októbere utáni Szovjetunió politikájának meghatározó eleme a népek nemzeti önrendelkezéséért folytatott harc támogatása volt. Ugyanez határozta meg a szovjet politikát, amikor „Magyarország egész területét felszabadította Hitler hordáinak garázdálkodása alól”. Korábban az oszd meg és uralkodj elv alapján kormányoztak a Habsburgok, majd a fasiszta Németország, és a mostani reakció is erre törekszik, amikor „terjeszkedési terveket szőnek, és újabb imperialista háború érdekében blokkokat kovácsolnak”. Ez ellen csak a „demokratikus országok közötti barátság megszilárdításával” lehet védekezni, s erre jó példa a hetekkel korábban aláírt szovjet–magyar szerződés, amely Magyarországot az élen járó demokráciák családjába emel-

te. Milovan Gyilaszt meglehetősen osztályharcos és öntudatos beszédével tünt ki, amelyben egyetlenegyszer említette a Szovjetuniót, amikor felsorolta Magyarország szomszédait. Ismét kimondta a szovjeteket bősztítő tételt: „Jugoszlávia új utakat és új formákat mutatott a népek szabadságáért és függetlenségéért vívott harcaiban.” Egy finom üzenetet is intézett a jelenlévőkhöz: ha 1848-ban Magyarországnak „a külső beavatkozás következtében nem volt meg a lehetősége, hogy szabadságát és függetlenségét kivívja, ma sorsa a kezében van”. Szerinte az új Jugoszlávia és az új Magyarország között „kialakult őszinte együttműködés és kölcsönös megbecsülés” nagy eredmény a balkáni és közép-európai népek számára. Az ellenzéki és kormánypárti oldalon egyaránt nagy tapsal kísért beszédét azzal a kívánsággal fejezte be, hogy „országaink között a viszony minél erőteljesebben megszilárduljon és elmélyüljön”, és erre lehetőség is van az utolsó háború után elért sikerek miatt, és mert Magyarország a „demokrácia és haladás útjára lépett”. Sem Gyilaszt, sem Vorosilov egyetlen szóval nem utaltak a színpalok mögötti szovjet–jugoszláv nézeteltérésekre, de a szövegeket az események ismeretében elemezve kimutatható a két ország közötti feszültség növekedése. A többi szónok – Stefan Voitec, a Román Népköztársaság Elnöki Tanácsának tagja, Antony Korziczky lengyel miniszterelnök-helyettes, Anton Jugoff bolgár belügyminiszter, Zdenek Fierlinger és Tuk Jakova csehszlovák, illetve albán iparügyi miniszterek – beszédeiben már semmi meglepő nem fordult elő, mindannyian elismerték a Szovjetunió kiemelkedő szerepét a térségben, és az új barátsági szerződések szükségességét hangsúlyozták a „kor Szent Szövetségevel” szemben. A cseh küldött reményét fejezte ki, hogy „a kritikus napok, amelyeket éppen megérünk, még inkább közelebb hozzák országainkat”. A fordulatról mit sem sejtő albán küldött bejelentette: „Népünk katonai szövetségben egyesült Tito marsall Jugoszláviájával é.: Dimitrov Bulgáriájával.”

Három hónap múlva, június 28-án a Kominform bukaresti ülésén – a jugoszlávok távollétében – megszületett a „kollektív kiközösítő határozat”. A konfliktus nyomán a jugoszláv belpolitikában is jelentős zavar támadt, noha azt hangoztatták, hogy „itt mindenekelőtt két ország viszonyáról”, eltérő államérdekekről, a befolyásért folytatott államok közötti küzdelemről, s nem holmi elvi különbségekről volt szó. Június 23–24-én Jugoszlávia részt vett a Szovjetunió és a népi demokráciák varsói külügyminiszteri értekezletén, s a nemzetközi Duna-Bizottság július 30-án kezdődött értekezletén is a szovjet álláspontot támogatta. E. Kardelj jugoszláv külügyminiszter az ENSZ harmadik, novemberi közgyűlésén meg sem említette a Szovjetunióval kirobbant vitát. 1948–1949 fordulójáig a konfliktust „félreértésként” értelmezték, fenntartva az ellentétek tisztázásának lehetőségét. A jugoszlávok a legkisebb jelét sem akarták adni annak, hogy a kominformos vádak szerint cselekednének.

Az 1949 elejéig megkötött, összesen tíz megállapodással a Szovjetunió mintegy „felfűzte” a térség kisállamait a saját

elképzelései és érdekei szerint kialakított szövetségi rendszerébe.⁵⁷ A folyamat végén, 1949. január 20-án hat ország részvételével megalakították a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsát. Létrejött a térség gazdasági-politikai egysége, de Jugoszlávia nélkül. A Szovjetunió nagyhatalmi beavatkozás-sorozattal tervszerűen kiépítette saját – regionális, bilaterális – befolyási rendszerét, amely hatályaon kívül helyezte minden korábbi integrációs törekvést és orientációs elképzelést. A kétoldalú barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási egyezmények megkötésével – s persze a katonai és titkosszolgálati jelenléttel, a közös gazdasági intézményekkel, az ideológiai és pártpolitikai kapcsolatokkal, a közigazgatási- és hadseregszervezési modellek kötelező átvetelével stb. – a közép- és délkelet-európai kisállamok feletti szovjet hegemonia nemzetközi jogi, szerződéses megerősítést nyert.

A magyar vezetés éppoly gyorsan fordult el a jugoszlávoktól, mint amilyen gyorsan és feltétel nélkül 1945 tavaszán csatlakozott hozzájuk. 1948. november 4-én a belgrádi magyar követ már azt jelentette Budapestre, hogy „Belgrádban elterjedt a hír, hogy a magyar–jugoszláv viszony teljes megszakítása küszöbön áll”.⁵⁸ 1949 végére a hidegháborúval kettéosztott világ kelet–nyugati szembenállása mellett a vasfüggöny délen is leereszkedett. A balkáni „kis hidegháborúval” Magyarország újra „frontország” lett, és legalább olyan rossz helyzetbe került, mint ahonnan 1945-ben indult. A szovjet–jugoszláv szakítás magyarországi belpolitikai következménye a teljes kommunista fordulat ütemének további gyorsítása lett, hiszen egyszerre újabb lemaradást kellett behozni a baráti népi demokratikus országokkal szemben. A két munkáspárt gyorsított ütemű egyesítését követően rövidesen újabb baloldali korrekcióra került sor a Dinnyés-kormányban: a belügy- és a külügy- után a hadügyminisztériumot is kommunista politikus vette át. A kulcstárcák közül már csak a pénzügy hiányzott, de az sem sokáig. Az augusztus–szeptemberi kormánytalakítás, majd a miniszterelnök gyors menesztése, végül a Dobi-kormány 1948. december 10-i hivatalba lépése mind-mind az újra szükségessé vált gyorsítás következménye volt. Az ütem- és hangnembváltás egyik legjobb dokumentuma megint csak a kormányprogram parlamenti vitája.

A koalíciós kormány összetétele mindössze három helyen – miniszterelnök, földművelés- és pénzügy – változott. Ugyanakkor Dobi István miniszterelnök igen éles és támadó hangú beszéde inkább hasonlított egy kommunista politikai nagygyűlésen tartott szónoklathoz, mint a parlamentnek felelős miniszterelnök expozéjához.⁵⁹ Az új kormányfő beszéde elején leszögezte, hogy nincs és nem is volt kormányválság, csupán kormányváltásról lehet beszélni. A demokratikus pártok néhány óra alatt megoldották a Nyáradi Miklós pénzügyminiszter „szökése” után kialakult bizalmi válságot. Az előző kormány lemondott, amit a köztársasági elnök elfogadott, s – a törvényhozás politikai bizottsága egyhangú javaslata alapján – kinevezte az új miniszterelnököt, aki egyben

a kisgazdapárt elnöke is. A Nyáradi-ügy tanulságát abban összegezte, hogy a magyar közéletet meg kell tisztítani az imperialista ügynököktől, mint amilyen a kisgazdák által a kormányba delegált pénzügyminiszter is volt. A maga részéről az engedékenységet minden maradványával erőlyesen le fog számolni, s a fokozott éberséget és harci szellemet másoktól, a pártoktól és a politikusoktól is meg fogja követelni. Az éberség nem lehet egyetlen párt kizárólagos jellemzője, az mindenkire kötelező. Ha bárkinek lett volna kétsége az új kormányfő politikai irányultságát illetően, gyorsan eloszlatta: „A köztudat úgy tartja számon a szocializmust, mint a koalíció egyik pártjának, a Magyar Dolgozók Pártjának programját. De meg kell mondanom, hogy a kapitalista rendszerrel való teljes leszámolás egyre inkább szerves programjává válik a többi koalíciós pártnak, így az én pártomnak, a Független Kisgazdapártnak is.”⁶⁰ Kormányzásának alapja a munkásság és dolgozó parasztság szövetsége, a politikai szövetség garanciája pedig ő maga, aki „megjárta a szegény, elnyomott munkás és paraszt kálváriáját az ellenforradalmi rendszer alatt”. A dolgozó nép felemelése a népi demokrácián áll vagy bukik, s jól látható, hogy a dolgozó parasztság megbarátkozott a népi demokráciával, és mind tudatosabban ismeri fel a munkássággal való sorsközösségét. Fordulat megy végbe, s az FKGP csupán ezt a fordulatot követi. A fejlődés az új világ, azaz a szövetkezetesítés felé halad, de előbb le kell győzni a reakció és a kulákság növekvő ellenállását. A szövetkezetesítésnek jó alapot szolgáltat a földművelés-szövetkezeti rendszer fejlettsége. A reakciót is megnevezte: egyrészt a Demokrata Néppárt „idejétmúlt jelenséggé vált”, mert ellenséges értetlenséggel viseltetik a fordulat iránt. A Barankovics-párt azonban nem az egyetlen teherterele a magyar demokráciának, hiszen „a reakció Mindszenty bíboros fekete zászlaja alá gyülekezik”. Kormányja ugyan továbbra is óhajtja a megállapodást a katolikus egyházzal, de amíg annak élén Mindszenty József áll, „minden megegyezés kilátástalan”.⁶¹ A katolikusokkal szemben együttműködő protestáns egyházakkal kötött megállapodásokat kormányja vállalja, sőt bizonyítéknak tekinti, hogy az állam és egyház mégoly vitás kérdéseit baráti szellemben is meg lehet oldani.⁶²

A gazdaságpolitikáról szólva a legnagyobb sikernek az 1949. évi költségvetés decemberi benyújtását nevezte, amely önmagában is bizonyítja a demokratikus gazdasági és pénzügyi politika életképességét. A hároméves terv első éve sikerrel zárult, 1948. augusztusban elkezdődött a második tervév, s a dolgozók felajánlásai, a munkaversenyek eredményeképpen 1949. december 31-ig a terv teljesülni fog. Az államosítások sikeresek voltak, a korábban veszteséges állami vállalatok már havi hatvanmillió forint hasznot hajtának a kincstárnak. Három aszályos év után a mezőgazdaság is elegendő árut termelt. A rizs- és gyapottermesztés terjedése bizonyítja, hogy a magyar parasztság nem konzervatív, s mennyire nyitott az új iránt. A magyar gazdaság ügyei Európában – a Szovjetuniót nem számítva – egyedülálló módon rendben vannak, pedig

semmi segítséget nem kapott az ország. A „nyugati imperialisták” csak akadályokat gördítettek az ország elé, a magyar ipari berendezések a német raktárakban rozsdásodnak, a magyar aranyat árverezik stb. Az ország külgazdasági helyzete 1948 első félévében ugyan rossz volt, de a második félévben már erős kiviteli többlet mutatkozott. Kormányja örömmel fogja előkészíteni az első öt éves tervet, amely „megújítja iparunkat és mezőgazdaságunkat”. A külpolitikáról mindössze annyit mondott, hogy az ország gazdasági, politikai és katonai biztonságát a Szovjetunióval kötött szerződés jelenti. Egyetlen újdonságnak az számított, hogy bejelentette: véget ért a csehszlovákiai magyarok durva jogfosztása, és küszöbön áll a csehszlovák–magyar megbékélés. Dobi beszéde végén visszakanyarodott a belpolitikához, hogy tudassa, jól haladnak a népfront – akkori elnevezéssel Magyar Nemzeti Függetlenségi Front – újjáalakításának munkálatai, s így „az én kormányom hozhatja tető alá a magyar népi demokráciának ezt a nagy művét”. Vagyis bejelentette: elérkezett az idő a többpártrendszer végleges felszámolására.

A program érdemi megvitatása természetesen ezúttal is elmaradt. A hat párt kijelölt szónoka arról beszélt, amiről akart, már ha hagyták. Kiss Károly (MDP) szerint a fejlődés az Országgyűlés munkáján is látszik, „több az építő együttműködés a koalíció pártjai között, mint az első két évben volt”. Kevesebb a vita, de még mindig sok; a mai ülésen a DNP képviselői megint bebizonyították, hogy képtelenek megérteni: „...amit a kommunisták akarnak, amit a Magyar Dolgozók Pártja javasol, az népünk gyarapodását, erősítését szolgálja”. Barankovics István (DNP) a tőle megszokott hosszú és színvonalas szónoklatában bírálta a kormány programját. Beszédét azzal kezdte, hogy pártja még egy egészen más helyzetben kérte és kapta meg a választók bizalmát, ezért csak a katolikus világnézetéhez illő demokrácia elveit tudja összevetni a kormány meghirdetett programpontjaival. De ez hatékony vitamódszer is lehet, mert „a bírálat a kormány politikája felett jobban kifejezésre jut e követelmények felsorolásában, mintha a konkrét sérelmekkel és fonákosságokkal hozakodnék elő”. Dobi beszédére válaszolva megjegyezte, furcsának találja, hogy a miniszterelnök durva támadásával szinte kitesékelte pártját a közéletből. Ami az állam és az egyház viszonyát illeti, a tárgyalásos megoldást javasolta; szerinte a magyar püspöki kar kész tárgyalni, de a Szentszék közreműködése nélkül a holtpontról nem lehet elmozdulni. (A kommunista képviselők bekiabálásai szerint ez beavatkozás lenne egy független ország belügyeibe.) Bognár József (FKGP) szerint az Eckhardt Tibor–Nagy Ferenc-i politizálásnak vége, mert a mai kisgazdapárt vezetése, képviselői és országos nagyválasztmányának tagjai „zömükben a munkás–paraszt szövetség harcosai, nem lehet nyílt lázadásokat produkálni, nem lehet nyílt harcokat provokálni”. Ennek ellenére követelte, hogy a pártban további tisztogatásokat hajtsanak végre, s nem minden célzatosság nélkül beszélt arról, hogy pártja milyen nagy utat járt be az elmúlt hónapokban, míg képví-

selői belátták, hogy „csak a szövetkezetesítés, a föld közös megmunkálása, a mezőgazdaság gépesítése emelheti ki a magyar falut az elmaradottságból”. A helyzetre jellemző módon a házelnök Bognár József – a munkáspártok körében nagy sikert aratott – beszédét követően félbeszakította a „vitát”.

A folytatásra – néhány aktuális törvényjavaslat elfogadtatása után – csak december 15-én került sor, mintegy demonstrálva, hogy a kormány kormányoz, a parlament meg „fecseg”. Az újabb ellenzéki felszólalót, Gróh Józsefet (KNT) Mindszenty érsek melletti védőbeszéde közben annyira összezavarták, hogy a vita hevében azt találta mondani, a magyar katolikus vallású emberek „nem élik azt a félelemmentes életet, amelyet nekik a törvény biztosít”, s szavaiért súlyos büntetést kapott.⁶³ Nánási László (NPP) beszéde közben folytatódott a parlamenti szócsata, ezúttal az ellenzék próbálkozott a „felolvasás” megzavarásával. A parasztpárti szónok lojális hangú beszéde egyik legfontosabb megállapítása az volt, hogy a népi demokrácia elérkezett oda, hogy „csak feltétlenül megbízható egyének kerülhetnek be az ország kormányzásába”. Supka Géza (Radikális Demokrata Párt-szövetség) a miniszterelnöki beszédből hiányolta az értelmiség említését, amit Dobi István egyszerű származásával magyarázott. Egyébként a miniszterelnököt – elismerően – az ország fennmaradását biztosító „névtelen robotosok ivadékanak” nevezte. A vita kurtán-furcsán, Vészy Mátyás, a megszaporodott függetlenek csoportja vezetőjének hozzászólásával zárult, sem zárszó, sem miniszterelnöki viszontválasz nem hangzott el, és szavazás sem történt. A további vitának lehetősége, de értelme sem volt már.

AZ ÁLLANDÓ BIZOTTSÁGOK RENDSZERE ÉS SZEREPE

A kormány parlament előtti felelőssége jórészt az ellenőrzésen keresztül valósul meg. A parlamentnek különböző erős- és többféle formát öltő eszköze van a kormányzat – és nem csupán a kormány – tevékenységének ellenőrzésére. 1947-ben az ellenőrzés jogi eszközrendszerét az alkotmányerejű alaptörvények, néhány országgyűlési határozat és a házszabály biztosította. Ezek értelmében a parlamenti ellenőrzést gyakorolhatja a plénum, a bizottság, de a törvényhozás létrehozhat kifejezetten az ellenőrzésre szakosodott szervezetet is (amilyen például a számvevőszék).⁶⁴ Az ellenőrzés általában arra irányul, hogy megvalósult-e a törvényhozási akarat, a jogszabályoknak megfelelő módon működik-e a kormányzat és a közigazgatás, azaz a végrehajtó hatalom teljesíti-e az alapvető törvényekben rá rótt kötelezettségeit.

1945 novembere után a Nemzetgyűlés rendszeresen ülésezett ugyan, de a döntések tényleges előkészítése a törvényhozás politikai bizottsága és más további szakbizottságok helyett egyre inkább a pártközi értekezleteken történt. Ezek után nem meglepő, hogy az Országgyűlés működésének alapfeltételeit szintén nem a frakciók, hanem az 1947. szeptem-

ber 15-én tartott pártközi értekezlet résztvevői döntötték el. Az MKP által ott érvényesített álláspont szerint húsz állandó bizottság alakult a törvényhozásban, összesen 411 hellyel. Vagyis minden egyes kiosztott mandátumhoz egy-egy bizottsági helyet rendeltek, de a tényleges pártonként elosztáskor már korántsem jutott mindenkinek tagság. A kormánypártok közül az MKP 104 (25,3 százalék), az FKGP 83 (20,2 százalék), az SZDP 81 (19,7 százalék), az NPP 44 (10,7 százalék) bizottsági helyet tölthetett be. Az ellenzéki blokk pártjai közül a DNP 40 (9,7 százalék) az MFP 32 (7,8 százalék), az FMDP 15 (3,6 százalék), az MRP 6 (1,5 százalék), a KNT és a PDP egyaránt 3 (0,7 százalék) helyre tarthatott igényt. Így a baloldali kormánykoalíció nagyon jelentős, parlamentáris demokráciában nehezen indokolható fölényével (kormánykoalíció: 312 hely [76 százalék]; ellenzék: 99 hely [24 százalék]) kezdődhetett el a bizottsági munka.⁶⁵ Csupán emlékeztetünk rá, hogy az ellenzék által erősen vitatott premizálás következtében a kialakult mandátumarány (66–34 százalék) már eleve torzította az eredeti eredményt, amihez a bizottsági helyek elosztása során további húsz százalék adódott. A baloldali kormánykoalíció strukturálisan is túlbiztosította fölényét a törvényhozás üzemszerű működésében. A parlamenti kisebbség jogainak védelme szóba sem kerülhetett.

Az Országgyűlés bizottságainak megalakulására 1947. szeptember 17-én, a második ülésen került sor, majd a kilencedik, október 22-i ülésen újabb tagokat választottak az időközben behívott pótképviselők közül.⁶⁶ A személyi összetételek kialakítása közben, október 21-én, a nyolcadik ülésen jelentették be a bizottsági elnökök és alelnökök neveit. Természetesen azt is pártonként határozták meg, hogy hány elnöki és alelnöki tisztségre tarthatnak igényt a frakciók. Ami a tisztségviselőket illeti, a koalíciós fölény még tovább nőtt a tagsági helyekhez képest. Az MKP a húsz bizottsági elnöki helyből kilencet (45 százalék), a tizenhét alelnöki helyből hetet (41 százalék) már az induláskor megszerezte. Kommunista politikusok töltötték be a különösen fontos alkotmányjogi és közjogi (Kállai Gyula), közgazdasági és közlekedésügyi (Osztrovszki György), külügyi (Révai József), valamint a túlságosan is jelentős szerepre szert tett mentelmi (Farkas Mihály) bizottságok vezető tisztségét; Nagy Imre házelnökként hivatalból vezette a gazdasági, a politikai, továbbá a könyvtári és múzeumi bizottságokat. S még ezek mellé is igényeltek két, a politikai súly szempontjából kevésbé fontos – naplóbíró (Szipka József), számvizsgáló (Prieszol József) – állandó bizottságot. De helyettes elnökeik – Hajdú Gyula (igazságügyi), Andics Erzsébet (közoktatásügyi), Rácz Gyula (összeférhetlenségi), Weil Emil (társadalompolitikai) és Zentai Béla (zárszámadás-vizsgáló) – révén másutt is érdemi módon avatkozhattak be, ha a szükség éppen úgy kívánta. A másik munkáspárt, valamint az FKGP egyformán részesült az elnöki (négy-négy) és az alelnöki (négy-négy) posztokból. A szociáldemokraták a házszabály-revíziós (Mónus Illésné), a közoktatásügyi (Kéthly Anna), a pénzügyi (Faragó László),

valamint a társadalompolitikai (Kömüves József) bizottságokat kapták. Rutinos, elismert kisgazda politikus vezette a földművelésügyi (Báranyos Károly), az igazságügyi (Pongrácz Tibor), a kérvényi (Kálmán Ferenc), s végül az összeférhetlenségi (Révész László) bizottságokat. A legkisebb koalíciós párt, az NPP három-három elnöki és alelnöki helyet kapott; Székely Béla (honvédelmi), Erdei Ferenc (közigazgatási) és Szigethy Attila (zárszámadás-vizsgáló) még vagy már kevésbé fontos bizottságokat vezethettek. Az ellenzék egyetlen elnöki és alelnöki helyet sem kapott, de a bizottsági helyek elosztása után valószínűleg ezen már senki sem lepődött meg. A parlamenti demokráciákban szokásos szabályoknak, az ellenzéki ellenőrzésre leginkább alkalmas tisztségek átadásának nyomát sem találjuk.

Alighogy kialakult a bizottsági rendszer, azonnal elkezdődtek a változások is, hiszen a miniszteri tisztségre jelölt politikusok lemondtak tagságaikról, mivel a két megbízatás továbbra is összeférhetetlen volt. Ugyanakkor Hegyemegi Kiss Pál a függetlenségi pártra nehezedeő nyomás miatt már ekkor önként megvált három bizottsági helyétől. Novemberben az MFP mandátumainak megsemmisítésével a párt 32 bizottsági helye is megszűnt, az újraosztásra csak hónapokkal később, a második nagy, a szociáldemokratákat érintő tisztogatási hullám befejezését követően kerülhetett sor: 1948. április 27-én 91 bizottsági helyre került új ember. Az MFP helyeit főleg a leglojálisabb ellenzéki pártok – az FMDP és az MRP – között osztották föl. Jóval kisebb számban ugyan, de kapott újabb helyeket a DNP, a KNT és a PDP is. Érdemes megjegyezni, hogy a bizottsági helyek elosztásának módosításáról, a mindenkori változásokról sem a frakciókban, hanem a pártok országos központjaiban döntöttek.

Az ellenzék szinte teljes bizottsági ellehetetlenítésének jelentőségét a döntés-előkészítő munka, a mindenkori ellenzék számára oly fontos ellenőrző szerep nagyon is tudatos általános leértékelése nagymértékben csökkentette. Az érvényben maradt házszabály a 32. §-tól a 66. §-ig ugyan részletesen felsorolta a bizottságokban elvégzendő és elvégezhető munkákat, sőt sok részszabályt is megállapított, de az elvek jórészt papíron maradtak. A jelentősen kibővített politikai bizottság a ciklusban teljesen elvesztette korábbi főbizottsági – még korábban egyenesen plénumhelyettesítő – szerepét, többek között a politikai rendszerben nem formalizált hatalmi döntési fórumok, a pártközi értekezletek rendszere miatt. A politikai bizottságnak a törvényben adott jogok – például javaslattétel a miniszterelnök személyére, véleményezés a felhatalmazási törvényjavaslatok esetén – ellenére a bizottság egyre szerényebb szerepkörbe szorult. Biztos, ami biztos, erre a nem túl nagy hatáskörre is rátelepedett a kormány: a 36 tagúra duzzasztott testületben hét miniszter és egy államtitkár foglalt helyet, miközben a korábbi „főbizottság” szinte már csak az ellenállásban politikai érdemeket szerzett személyek földosztás alóli mentesítését végezhetett érdemben.⁶⁷ A ciklus egészét tekintve a politikai

bizottságban 47. egyébként változatlanul fontos politikus fordult meg, de komoly döntések már csak a túl nagy létszám miatt sem születhettek.

A házzsabály-revizíós bizottság tagjainak egészen kevés dolguk akadt. Nincsen semmilyen adatunk arról, hogy komolyan felmerült volna egy új házzsabály megalkotása. A ciklus során mindössze egyszer, 1947. október 15-én változtattak a régi házzsabályon, ennek értelmében a korábbi hat jegyző helyett nyolc segítette a házelnök munkáját. A nagy sietség, vagy más ok miatt, ez pontosan nem tudható. A „nemzetgyűlés” kifejezést sem cserélték ki „országgyűlésre” a szövegben. (Mintha maga Nagy Imre házelnök sem tulajdonított volna a szóhasználatnak nagy jelentőséget, mert levelezésében gyakran ő maga is a „nemzetgyűlés” kifejezést használta.)

Az 1947. évi Országgyűlés történetében minden bizonnyal a legnagyobb jelentőségre a mentelmi bizottság tett szert, hiszen sok képviselő ügye, nem egyszer sorsa így vagy úgy a bizottság hatáskörébe került. A parlamenti statisztikák szerint a bizottság elé összesen 61 képviselőt utaltak, s az üléseken uralkodó egyre feszültebb hangulatra jellemző módon hat képviselőt azért, mert a plenáris vitákban „nem megengedhető hangot ütöttek meg, vagy oda nem illő kifejezéseket” használtak. A képviselők által egy másik társuk ellen tett mentelmi bejelentést a házelnöknek automatikusan a 15 tagú bizottság elé kellett utalnia, ami nem sok jót ígért. A Farkas Mihály (MKP, elnök) és Nánási László (NPP, helyettes elnök) vezette bizottság ülései nem voltak nyilvánosak. Jó néhány bizottsági jegyzőkönyv átolvasása után állíthatjuk, hogy a mentelmi bizottság eljárásai nem nélkülözték a koncepciók elemeket. Erre a legjobb példa Pfeiffer Zoltán 1947. november 3-án elindított ügye.⁶⁸ Az eljárás előkészítése (február–szeptember), a népügyészégi megkeresés (október 31.) és a vizsgálat nyilvános indításának időzítése (november 3.), a letárgyalás sürgőssége (november 5.), időtartama (183 perc), a bizonyítékok hiánya, a vád belső logikai ellentmondásai, a tanúk személye, egymásnak ellentmondó vallomásaik árulkodó elemei, a vita hangneme, végül pedig a szavazás eredménye (9–3) nem hagyott kétséget afelől, hogy kezdetét vette az MFP – vagy ahogyan kormányoldalon szerették nevezni, a Pfeiffer-párt – elleni végső roham. (Mindez az MKP PB 1947. szeptember 25-i, az MFP felszámolását célzó határozatának megfelelően történt, hiszen szeptember–október folyamán az MFP további öt képviselője ellen tettek bejelentést, s közöttük szerepelt Vándor Ferenc is, aki Ráth Andrással együtt kisebbségi elnökvéleményt terjesztett be a Pfeiffer-ügyben.) Legalább ennyire jellemző Slachta Margit (KNT) mentelmi bizottság általi kétszeri, 1947. októberi és 1948. júniusi megfegyelmezése.⁶⁹ A kormánypártok demokratikus parlamentekben szokatlan eljárása, a képviselő hatvannapos felfüggesztése elleni tiltakozásul az ellenzék – három néppárti képviselő kivételével – 1947. október 30-án kivonult az ülésteremből.

A 15 tagú összeférhetlenségi bizottságnak is sok munkája akadt. A parlament megalakulása utáni napokban, hetek-

ben a képviselők önmaguk ellen tettek összeférhetlenségi bejelentéseket saját helyzetük tisztázására. Nagyon sok, többnyire gazdasági természetű összeférhetlenségi ügy – a képviselői megbízatás idejére szóló, közszolgálati állásból való felfüggesztés, vagy fizetés nélküli szabadságolás útján – békésen megoldódott. Egy-két fontos kivétel, például Vásáry István ügye azonban jelezte, hogy a törvény szerint előírt összeférhetlenségi eljárás elnyújtásával, újabb és újabb tanúk beidézésével, dokumentumok bekérésével eredményesen lehet nyomást gyakorolni a nemkívánatos személyekre. A ciklus elején (1947. december 5.), lazítva a szabályozáson, a képviselői megbízatással össze nem férő körből (1946: XXVI. tc. 1. §) Pongrácz Aladár (FKGP) javaslatára egyebek között kivették a vidéki egyetemek tanárait, továbbá a köztársasági elnöki hivatal vezetőjét, az Országos Tervhivatal elnökét, alelnökét és főtitkárát. Az új, 1948. január 9-én hozzászólás nélkül elfogadott összeférhetlenségi szabályozásban (1948: II. tc.) tovább lazították a közszolgálati összeférhetlenségi szabályokat; ennek nyomán a szellemi elit száma, aránya és befolyása tovább erősödött a törvényhozásban.⁷⁰

Az 1947. október–novembertől külföldre menekült képviselők is rendre „összeférhetetlen helyzetbe” kerültek, ebben az eljárási rendben fosztották meg őket mandátumuktól, ám ennek gyakorlati jelentősége már úgyszemint volt. 1948. január elejétől a többé-kevésbé valós összeférhetlenségi ügyeket már kifejezetten tisztogatási célokra, főleg a fontosabb demokráta néppárti képviselőkkel – Berkes János, Iszak Kálmán, Keresztes Sándor, Pörnczy József, Szabados Pál, Ugrin József – szemben használták eredményesen.⁷¹ De a Kolbert János (DNP) elleni eljárás is tele volt koncepciók elemekkel, noha ő – büntetett előlétele miatt – talán jogosan és szabályszerűen is kizárható lett volna. A párhuzamosan futó esetek áttekintéséből világos, hogy a DNP felszámolására irányuló politikai akció nyitányáról volt szó, amelyben az összeférhetlenségi bizottság csak eszközként szolgált az államrendőrség embereinek kezében. A bizottság eljárás során 15 képviselőt fosztottak meg mandátumától, ebből 12 ellenzéki (DNP: 8, FM DP: 4), kettő kormánypárti (FKGP és NPP), egy pedig pártonkívüli volt. Az FKGP egyik, „kupec parasztnak csúfol” behívott képviselőjének sorsa a mentelmi és az összeférhetlenségi ügyek zavaros, de tudatos összekeverésére szolgálhat példával. A hódmezővásárhelyi parasztagazda, Vata Ernő valószínűleg névazonosságból eredő tévedésből lett a rendőrnnyomozó hatóság áldozata. Miután parlamenti szűzbeszédét mentelmi joga megsértésének szentelte, addig kerestek hamis tanút, amíg találtak, de még ez a nagy apparátus sem volt elegendő az összeférhetlenség alapján való eltávolításához. Képviselősége végül „Jemondással”, rövid politikai pályája a börtönben ért véget. Érdekes, hogy a ciklus végén, az 1949. évi költségvetési vitában Orbán László (MDP) felvetette egy új alapokra helyezett, a politikai és erkölcsi szempontok szerint megalkotott összeférhetlenségi törvény elfogadásának szükségességét.⁷²

A 21 tagú alkotmányjogi és közjogi bizottságot a lojalitásáról ismert kommunista párti Kállai Gyula vezette, aki ilyenfajta szakismeretekkel egyáltalán nem rendelkezett. Ugyanakkor a parlament legfelkészültebb, legtapasztaltabb jogásza, első számú politikusa – Antall József, Erdei Ferenc, Faragó György, Moór Gyula, Orbán László, P. Ábrahám Dezső, Pfeiffer Zoltán, Pongrácz Aladár, Révai József stb. – közül jó néhányan kaptak helyet a bizottság tagjai között. A bizottság a kormány által beterjesztett 94 törvényjavaslat közül több mint egyharmadot (36) tárgyalt, nem ritkán más bizottsággal összevonva. Természetesen a parlament legfoglalkoztatottabb „főbizottságának” kellett véleményeznie az úgynevezett rendszertörvényeket. A bizottság pénzügyi, költségvetési kérdésekkel – kivéve az államháztartás vitelére vonatkozó felhatalmazásokat – egyáltalán nem foglalkozott. A bizottsági viták nyomán megfogalmazott vélemények feltűnő egyhangúságát az ítélőbírák áthelyezéséről az igazságügy-miniszter által 1948. február 12-én benyújtott, látszólag jelentéktelen javaslat alaposan felkavarta. Az előterjesztés szerint a miniszter a „főfelügyelete alatt álló bármely bíróság ítélőbíráját – beleegyezése nélkül is – más bírósághoz áthelyezheti”. A február 17-én kisebbségi véleményt megfogalmazók szerint elvi kérdésről – a bírói függetlenség megszüntetéséről – van szó, hiszen a végrehajtó hatalom utat nyit saját „akarata érvényesítésére”.⁷³ A még ugyanazon a napon a plenáris ülés elé terjesztett bizottsági jelentésben még csak nem is utaltak a három képviselő által írásban beadott kisebbségi véleményre. Amire a kormányzati javaslat március 4-én a plenáris ülés elé került, a kisebbségi vélemény előadója eltűnt; Matheovits Ferenc az általános tárgyaláson nem jelent meg, ugyanakkor a határozathozatal előtt több, a „bírák elkergetését” lehetetlenné tévő módosító indítványt nyújtott be. Faragó György (SZDP) bizottsági előadói beszédében egyébként utalt a bizottságon belüli szakmai vitákra; az alkotmányosságról vallott baloldali felfogása miatt érdemes őt hosszabban is idézni: „Nem a bírói függetlenség ellen tör az előttünk lévő javaslat. Implicite kitűnik ez az 1. § (4) bekezdéséből, amely időhatárhoz köti azoknak a kényszerintézkedéseknek lehetőségét, amelyekre ez a törvényjavaslat az igazságügy-miniszter urat felhatalmazza. (...) Alkotmányellenességet panaszol a kisebbségi vélemény, és voltak olyan hangok, többszöri hivatkozások korábbi vitákra, amelyekkel ezt az alkotmányellenességet, ezt a tendenciát aláhúzták. Az alkotmány nem egy konstans keret, nem valami olyan, ami egyszer megszületett, és azután változatlanul, gránitvonalában érintetlenül megmarad. Az alkotmány is a társadalom fejlődésének alávetett intézmények összessége, és az az óriási ugrásszerű, ha úgy tetszik, szakadásszerű változás, amely 1945-ben megtörtént, okszerűleg és minden szociológus előtt nyilván értetődőleg tartalmazta azt a követelményt is, hogy a magyar alkotmányon a megfelelő változtatásokat végrehajtotta. Elvégre királyságból köztársasággá vált ez az ország; elvégre a tulajdonjogra vonatkozó jogszabályok egész sere-

gét törték át az azóta érvényes magyar jogszabályok. Itt valóban az alkotmány alapvető elveiben is változások történtek. Az alkotmány védelme semmi szín alatt nem lehet azonos a helyben maradás és változtathatatlanág elveinek hirdetésével.” A törvényjavaslat vitája a parlamenti többséggel élve a kormány teljes győzelmével ért véget.

A Pongrácz Tibor (FKGP) vezette igazságügyi bizottságnak is meggyűlt a baja az ellenzékkel a sürgősséggel tárgyalt uszorbírói különútanácsokról benyújtott kormányjavaslat vitája során. A kormányprogramban nagy hangsúllyal szerepelt a spekuláció letörése, s ezt a tervezet készítői a munkásbíráskodás bevezetésével vélték elérhetőnek. Az ellenzék a „tisza demokrácia alapelvei” szempontjából aggályosnak, a békeszerződésben (1947: XVIII. tc.) vállalt kötelezettségekre tekintettel egyenesen „veszélyesnek és károsnak” minősítette az előterjesztést.⁷⁴ Az igazságügy-miniszter a kormány szavahihetőségének jegyében a házszabályok 95. §-a értelmében kérte a javaslat sürgős tárgyalását, amelyet a t. Ház 182–89, tehát a szükséges kétharmados arányban meg is szavazott. (Az egyik ellenzéki képviselő hallható kommentárja így szólt: „Kezdődik már megint!”) Az ellenzéki bekiabálásokból világossá válhatott, hogy túl a javaslat tartalmán, sem a sürgősséggel, sem a sorrenddel nem értenek egyet. Az ellenzék például a községi választások megtartását fontosabbnak tartotta, mint az árdrágítók és feketézők elleni harcot. Ez a törvényalkotási erőpróba és vita még a függetlenség párti képviselők aktív részvételével zajlott, ahogyan ők fogalmaztak, „az állampolgári egyenjogúság védelmének” érdekében, de mindhiába, mert a kormányoldal október 23-án, egynapos bizottsági és plenáris vita után elfogadta a feketézők elleni törvényt (1947: XIII. tc.). Hasonlóan érdekesek a közkegyelmi törvény (1948: VI. tc.) tárgyalásának és elfogadásának körülményei, amiben a parlamenti szakbizottságnak sok szerep megint csak nem adatott. Tudott dolog, hogy közkegyelmet csak a parlament gyakorolhatott, de a kormány is foglalkozott az általános amnesztia ügyével, sőt az „ideiglenességet” szimbolizáló Nemzetgyűlés feloszlátását, illetve az Országgyűlés összehívását már önmagában is a konszolidációs folyamat részének tekintette. A kormányprogram tartalmazta a forradalmi erőszak csökkentésére, a normalizálódás irányába mutató ígéreteket, például az internálás, a halálbüntetés megszüntetését, továbbá a népbíráskodás megreformálását. A tervezett konszolidációs intézkedéseket az ellenzék napirenden tartotta. Amikor 1947. október 22-én Lévay Zoltán (FMDP), Debrecen város és Hajdú vármegye tiszteletbeli főügyésze interpellációban sürgette „a demokrácia erejét és a megbocsátás szellemét” demonstráló közkegyelmi rendelkezés kibocsátását, a kormánypártok képviselői durván lehurrogták. A kormány–parlament viszonyra már önmagában is jellemző módon az 1948. január 13-án, az interpelláló képviselő távollétében felolvasott írásos miniszteri válaszban még az állt: „közkegyelmet addig adni nem lehet, míg a népellenes erők kellőképp le nem higgadnak”. A mi-

niszteri válasz fogalmazása és elhangzása közötti időben – egyebek között a függetlenségi párt likvidálásával – a kedvező fordulat mégis megtörténhetett, hiszen a kormány már másnap, január 14-én, ráadásul sürgősséget kérve benyújtotta saját közkegyelmi, valamint a büntetés-végrehajtásra vonatkozó törvényjavaslatait (1948: VI. és VII. tc.), amelyeket a képviselők másnap el is fogadtak.⁷⁵ 1848 centenáriuma közelgett: a ritka politikai konszenzus jelének tekinthetjük, hogy a parlament egyhangúlag megadta a sürgősségi eljáráshoz szükséges hozzájárulást, továbbá vita helyett a közkegyelmi törvényjavaslat általános méltatása, s így módon a magyar demokrácia erejének a nagy politikai ütközetek utáni első békés demonstrációja zajlott.

A közoktatásügyi bizottság elé akkor került a korszakban a legjelentősebb, az iskolák államosításáról szóló törvényjavaslat, amikor már a mandátumáról lemondott Kéthly Anna helyett Andics Erzsébet vezette a bizottságot. A képviselők 1948. június 15-i ülésükön nagy szótöbbséggel arról határoztak, hogy „a törvényjavaslatot eredeti szövegezésében fogadják el”. Ezúttal Barankovics István és Rónay György jelentett be kisebbségi véleményt, de a javaslat sürgősségi tárgyalásának indítványozásakor, június 15-én elrendelt szavazáskor már számolni sem kellett a voksokat. Kossa István meg is jegyezte, a Magyar Dolgozók Pártja felállva szavazó frakcióját látva: „Vagyunk egypáran!” A pártegyesítés lezárultával az MDP frakciójának megalakulását szintén ekkor jelentették be. A vita előtt, a június 16-i ülés kezdetén – megadva az alaphangot – a házelnök felolvasta az összeférhetlenségi bizottság elnökének átiratát, amelyben hat demokrata néppárti képviselő elleni eljárás időpontjának kitűzéséről értesíti a t. Házat. A közoktatási rendszert államosító törvény bizottsági előadója Bognár József volt, aki szerint a társadalmi reformok továbbvitele „a köznevelés demokratikus egységesítésétől” függött. Barankovics István a szülők természetjogára, illetve az egyházak tanításhoz és neveléshez való jogára hivatkozó kisebbségi álláspontot képviselte. A vita lezárásakor a házelnök – 66 ellenzéki képviselő írásbeli indítványára – név szerinti nyílt szavazást rendelt el. A szavazásnak ez a módja 1945 óta először fordult elő a magyar törvényhozásban. A 293 jelenlévő képviselő közül 230 a törvény elfogadása mellett, 63 ellene szavazott. Az eredmény kihirdetésekor a képviselők elénekelték a Himnuszt, majd a kedélyek lecsillapítására „bizonytalan időre” – mint utóbb kiderült, egy hónapra – elnapolták az ülést.⁷⁶

A politikai küzdelem az első pillantásra szakmai bizottságok tevékenységében is tetten érhető. Szigethy Attila (NPP), a zárszámadás-vizsgáló bizottság elnöke a testület 1947. november 18-i ülésén azt javasolta, hogy az 1941–1944. évi költségvetési zárszámadásokat „a bizottság ne vegye tudomásul és ne adja meg azoknak a kormányoknak a felmentést. A bizottság tehát, mivel a felmentvényt nem adja meg – például az 1944 közepén Németországnak a háború utáni áruszállítókra előlegképpen ötvenmillió pengő előirányzat nélküli

kiadásokra –, az említett kormányok és miniszterek felelőssége ezekben a zárszámadásokban foglalt gesztiókkal kapcsolatban is fennáll.”⁷⁷ Ugyanakkor a bizottság ajánlotta, hogy a későbbi debreceni kormány által felügyelt országhatárterületeken az 1944. szeptember 26-tól folytatott gazdálkodását fogadják el. Későbbi jelentéseikben természetesen foglalkoztak az 1945–1946. évi állami gazdálkodással is, megjegyezvén: „az 1945. évi állami gazdálkodás fő jellemzője, hogy erre az évre költségvetés nem készült”. A források és az adatok hiányosságai miatt a későbbi pénzügyi ellenőrzés csak „hozzávetőleges tájékoztatásra” szolgálhat, ezért az 1946. július 31-ig terjedő időszakra csupán a zárszámadás tudomásul vételét ajánlották. 1949. március 22-i jelentésükben viszont már azt állapították meg, hogy a stabilizáció, az állami vagyონrészek számbavétele, az árfolyamviszonyok beállítása immáron „lehetővé tették az államháztartás eredményeinek megbízható megállapítását”. Az 1946–1947. évi gazdálkodás az előirányzottnál is nagyobb deficitet mutatott, de ez a viszonyok ismeretében nem is lehetett másképp.⁷⁸

A naplóbíró bizottságnak is volt politikai feladata, a jegyzőkönyvek és az irományok kozmetikázása, hiszen nagyon sok volt a durva, gyalázkodó és személyeskedő bekiabálás, megjegyzés.⁷⁹ A gyorsírói szövegek megváltoztatásának gyakorlata meglehetősen sok bírálatban részesült.

A bizottságok gyakran tartottak együttes üléseket, ekkor a két vagy több együttesen tárgyaló testületnek külön elnöke volt. Általánosnak mondható az egyhangú határozattal beterjesztett bizottsági jelentés, amelyekben a kormány által benyújtott törvényjavaslatokat szinte érintetlenül hagyva vitték a plenáris ülések elé. Azért egy-két esetben akadt példa a kisebbségi vélemények megfogalmazására, ritkábban a plenáris ülésen való ismertetésére, módosító indítványok beadására. A döntően formális bizottsági álláspontoknak az előbb bemutatott strukturális és vezetési okokon kívül volt még egy oka: a sürgősség intézménye, amely az alapos bizottsági tárgyalást eleve lehetetlenné tette. Érdeemes megemlíteni, hogy a rendszeres ülésezés kezdetétől, az 1947. október 7-től 1948. január 8-ig számított „őszi” ülésszak tíz hete alatt a képviselők 56 munkanapon összesen 61 ülést tartottak; ebből 28 plenáris és 33 bizottsági ülés volt. A bizottsági ülések közül mindössze öt volt olyan, amelyet a plenáris ülésezés idejére hívtak össze. A szétzilált Országgyűlés első ülésszakának végén néhányszor a bizottsági ülések megtartása is gondot okozott. Amikor az összeférhetlenségi bizottság 1948. január 8-i üléséről egyszerre három képviselő hiányzott igazolatlanul, az ülés – nyolc tag egyidejű jelenlétének hiányában – nem volt megtartható; a hiányzók egyenként napi negyven forint büntetést kaptak, ami aztán a parlamenti alkalmazottak segélyalapjába került. A plenáris ülések átlagos időtartama négy és fél órát tett ki, a bizottsági ülések átlagos időtartama egy és negyed óra volt ugyanezen időszakban.⁸⁰ Mindez azért is érdekes, mert a törvényhozás összesen 113 ülést tartott, ennek felét mindjárt az első három

hónapban, miközben az apparátus egyik vezetője így fogalmazott: „az elmúlt negyedév költségvetési tárgyalás nélküli, úgynevezett könnyű időszak volt”. Saját statisztikáink a korabeli értékelésnek némileg ellentmondanak, ugyanis a korábban már említett 94 kormányzati előterjesztés időbeni megoszlása a következő: 1947. október–1948. január: 33, 1948. január–július: 22, 1948. július–december: 23, 1948. december–1949. április: 13. (Három előterjesztés sorsa „ismeretlen”, vagyis a mutatókönyvekben szereplő javaslatokat a törvényhozás nem tárgyalta.) Minden szempontból a parlament első ülészaka a legmozgalmasabb, egyben a legérdekesebb is, hiszen az ellenzék ekkor még többé-kevésbé működőképes volt.

AZ ORSZÁGGYŰLÉS LÉTSZÁMA ÉS ÖSSZETÉTELE

Az 1947–1949. évi Országgyűlés egyik jellemzője, hogy sohasem lehetett tudni pontosan, hány tagja is van ténylegesen a törvényhozói testületnek, s ez a megállapítás már a kezdő létszám meghatározására is igaz. Az elnöki titkárság adatai alapján a képviselőház tényleges induló létszáma 377 volt, ennyien vettek részt az alakuló ülésen. Ugyanakkor a jelenlévő képviselők „a többes mandátumokat is beleértve összesen 394 megbízólevelet” adtak be.⁸¹ A többes mandátumok rendszere, a lemondások kuszaságai a parlamenti adminisztrációt is megviselték, a nyilvántartásokba – ha egyáltalán készültek – sok hiba csúszott. Az ellentmondások egy részét a parlamenti napló információi alapján magunk sem tudtuk feloldani.⁸² 15 megválasztott képviselő már mandátumát sem vette át, tehát ők még az alakuló ülés előtt lemondtak. Az adminisztrációs tévedések sorozata már ekkor megkezdődött, hiszen a kommunista párti Berei Andor helyett Keresztes Mihály lemondását jelentették be, a tévedést majd a harmadik ülésen korrigálva. Egy biztos: a 411 kiosztott mandátum közül sohasem volt mindegyiknek gazdája. A parlament egyetlen pillanatig sem volt teljes létszámú, 17 mandátum már az alakuláskor biztosan betöltetlen maradt. A többes mandátumokról való lemondások főleg taktikai megfontolások miatt akár hónapokig is elhúzódhattak (Kovács Imre, Parragi György, Peyer Károly stb.). De ellenkező példa is akad: a szociáldemokraták „húzóembere”, Kéthly Anna az alakuló ülésen mind a kilenc „felesleges” mandátumáról lemondott. 1947. december 11-ig 47 képviselő összesen 102 mandátumról mondott le, s ebből 90-ről mindjárt a két szeptemberi alakuló napon. Az így felszabadult mandátumok nagy többségét ki is osztották a pótképviselők között. Ugyanakkor 13 képviselő további 33 mandátumot birtokolt, vagyis december 11-ig – Barankovics István legkésőbbi lemondásáig – továbbra is voltak feleslegesen lekötött mandátumok. A leghíresebb, nyilvános politikai konfliktussá fajult eset a polgári radikálisokkal választási szövetségre lépett Peyer Károlyé volt, aki egymaga öt – borsodi, csongrádi, győri, nagy-budapesti, zalai – mandátummal rendelkezett, s mivel csak saját hívei javára

lett volna hajlandó lemondani a felesleges parlamenti helyekről, november 19-i emigrációjáig összes mandátumát megtartotta. Két mandátummal rendelkezett Zsedényi Béla korábbi nemzetgyűlési elnök, nyolc megszerzett mandátumából Pfeiffer Zoltán is megtartott hármat. Valószínűleg 1947. szeptember 17-én, a már behívottakkal együtt volt a legbiztosabb a képviselői létszám (395). Ez a kezdő létszám október 7-én még egy képviselővel, a Futó Dezső – többes mandátumról történt lemondás után megüresedett – helyére a Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei listáról behívott függetlenségi párti Bodnár Károlyval emelkedett 396-ra. (Mindenesetre mi szociológiai elemzéseinkben a 396-os számot tekintettük a parlament induló létszámának. A szeptember 17. és október 7. közötti behívottakat – Bodnár Károly [MFP], Csépe Jenő [DNP], Polányi István [FKGP], Rónaszéki Lajos [DNP] és Székely Imre Kálmán [DNP] –, akik jogilag már pótképviselők voltak, a parlament kezdő embereinek tekintettük.) Az induló létszám jóformán kis sem alakult, miközben október 21-én megtörtént az első lemondás: az ankarai külszolgálatra küldött Gulácsy György kiszagda képviselő távozott a törvényhozásból. A Magyar Függetlenségi Párt 49 mandátumának megsemmisítésekor (november 20.) a képviselői létszám – Pfeiffer Zoltán és Zsedényi Béla három be nem töltött mandátuma miatt – 46 fővel csökkent, tehát a függetlenségiék eltávolítása után 350 képviselő maradt a t. Házban. 1948. január 8-án a képviselők száma 365, de január 23-án már csak 363 volt. A ciklus idején 165 képviselő mandátuma szűnt meg (41,8 százalék), a behívott képviselők száma összesen 126 volt. (A különbség döntően a megsemmisített függetlenségi párti mandátumokból adódik.)

Miután az Országgyűlés október legelején kezdte meg érdemi munkáját, a frakciók megalakulására is ezekben a napokban került sor. Október 7–11. között a pártok sorra jelentették be a házelnöknek, hogy megalakultak a frakcióik, s vezetőiket is megválasztották. Az MKP-képviselőcsoport titkára nem változott, az elnök Révai József, a titkár Orbán László maradt. A vezetőségben heten kaptak helyet: Gerő Ernő, Prieszol József, Drahos Lajos, Dögei Imre, Döbrentei Károlyné, Kiss Károly, és némileg furcsa módon a házelnök, Nagy Imre. A kiszagdafrakció elnöke Baráth Endre, alelnökei Őry István és Kálmán Ferenc lettek. A fővitarendezői posztra Lupkovics György került. Az NPP-frakciót Nánási László vezette, Kerek Gábor lett a titkár. Az FMDP-frakció elnöke P. Ábrahám Dezső, vitarendezője Ternay István volt. A PDP-frakció élére Supka Géza került. A DNP Végrehajtó Bizottsága 1947. október 16-án bízta meg Mészáros Ödönt a frakció vezetésével.

1945-től, a demokratikus hatalmi fordulat első pillanatától kezdve korszakos változások történtek a politikai elitet reprezentáló parlament társadalmi összetételében. Ezek részletesebb tárgyalása előtt érdemes azonban egy pillantást vetnünk a három ciklus mennyiségi adataira is. Az 1944–1949-es koalíciós korszakban összesen 1476 mandátumot osztottak ki a magyar parlamentekben; csak emlékeztetőül: 1944–1945-ben

501, 1945–1947-ben 454, 1947–1949 között pedig 521 volt az összes mandátumok száma. Saját kutatásainkból tudjuk, hogy ezekben az években összesen 1005 képviselő fordult meg a törvényhozásban, sokan tehát ismételték. 257 (25,57 százalék) volt azok száma, akik csak az Ideiglenes Nemzetgyűlésben, 144 (14,33 százalék), akik a Nemzetgyűlésben, s 275 (27,36 százalék), akik egyedül az Országgyűlésben kaptak mandátumot. További 83 (8,26 százalék) képviselő az első két, 85 (8,46 százalék) képviselő a második és harmadik, 19 (1,89 százalék) képviselő egy kihagyással, az első és a harmadik ciklusban nyert mandátumot; vagyis összesen 18,61 százalék azok aránya, akik kétszer jutottak be a képviselőházba. A mindhárom ciklusban megválasztott képviselők száma 142 (14,13 százalék). Az egyszer (67,26 százalék), a kétszer (18,61 százalék) s a háromszor (14,13 százalék) megválasztottak arányváltozásában, pontosabban az egyszer és háromszor választottak közötti majd ötszörös különbségből jól látszik a politikai elit instabilitása, ami ennek az időszaknak a „rendkívüliségét”, korábbi terminológiával „forradalmiságát” bizonyítja.

A szociológiai összetételt vizsgálva megállapítható: az „urak futásával” a földbirtokos osztály szinte teljesen megsemmisült, és a nagytőkések vagy képviselők is nagymértékben visszaszorultak.⁸³ Ugyanakkor a munkásság és a parasztság, továbbá a kisiparos-kiskereskedő csoportok aránya és súlya többszörösére növekedett a politikai és közhatalmi elitben. E két nagy horderejű változás a hatalom jellegének gyökeres megváltozását jelezte.⁸⁴ Az 1939-es parlament leginkább meghatározó csoportját az állami, megyei és városi köztisztviselők és katonatisztek alkották, 67 (23 százalék) képviselőjük volt a törvényhozásban. Debrecenben már csak négy katonatiszt és korábbi politikus kapott – igaz, átmenetileg fontos – helyet és szerepet a demokratikus államszervezetben. A Horthy-korszak második világháború előtti utolsó képviselőházának 295 képviselőjéből 59 (20 százalék) a földbirtokosok közé tartozott. Ezzel szemben az új Ideiglenes Nemzetgyűlés mindössze 22 tagja (7 százalék) képviselte a kisebb birtokos csoportot, miközben a földdel foglalkozók aránya három-négyszeresére nőtt. Hasonló mértékben emelkedett a városi iparosok és kiskereskedők száma is. A munkásságot korábban hatan képviselték, három szakmunkás és három szakszervezeti tisztségviselő (2 százalék); a munkások aránya az új nemzetgyűlésben nagyságrenddel változott. A tőkés érdekek képviselete szempontjából nem következett be döntő változás: 1939-ben a képviselőházban 11 nagyiparos, vállalati és bankigazgató foglalt helyet (4 százalék); a háború végére a nagytőkések száma majdnem harmadára csökkent. Az ő képviseletük különben hagyományosan nem a közvetlen részvételen alapult, hiszen érdekeik érvényesítését elsősorban ügyvéd politikusok végezték. 1939-ben 40 (14 százalék) ügyvéd foglalt helyet a parlamentben, míg a jóval nagyobb létszámú Ideiglenes Nemzetgyűlésben 33 (7 százalék). 1945-ben 28 (6 százalék), 1947-ben 36 (9 százalék) ügyvéd vagy ügyvédjelölt került be a törvényhozásba.

A népgyűléseken megválasztott, s Debrecenbe el is jutott 230 küldött között mindössze hat (3 százalék) korábbi országgyűlési képviselőt találunk. A régi törvényhozók aránya a budapesti delegálást és a dunántúli „kiegészítő” választásokat követően sem emelkedett számottevően (25 személy, 5 százalék). A két korszak parlamenti képviselői között tehát egészen minimális a folytonosság; rövidesen még ez a kevés személyi állandóság is megszűnt, hiszen a régi hivatali bürokráciát és erőszakszervezeteket képviselők kis csoportjainak csak utóvédharcokra tellett az erejükből, rövidesen el is tűntek a parlamentből. Néhány hónapos átmeneti szerepük sem a régi társadalmi-politikai elit nélkülözhetetlenségét jelezte; a háború minél gyorsabb befejezését elősegítő nemzeti összefogás érdekében kaptak pozíciókat. Helyükre a demokratikus koalíciót alkotó pártok országos, megyei és városi tisztségviselői kerültek.

A debreceni nemzetgyűlés a munkásság és a parasztság, továbbá az értelmiségiek, valamint a kisebb iparosok és kereskedők képviselőinek politikai szövetségét jelentette. A rendkívüli körülmények között toborzott „népképviseleti országgyűlésben” a dolgozó osztályok tagjai valóban túlsúlyba kerültek, a fenti négy kategóriába tartozott a képviselők döntő része (84 százalék); a fizikai munkát (is) végző „dolgozók” aránya az újabb képviselőkkel való kiegészítések után sem csökkent lényegesen (80 százalék). A budapesti polgári rétegek, majd a dunántúli tehetősebb képviselők megjelenésével a belső arányok némileg eltolódtak, elsősorban az értelmiségiek (18–23 százalék), az ipari munkások (23–27 százalék), illetve a köz- és magánalkalmazottak (9–13 százalék) javára. Mindez a kisebb tulajdonnal rendelkező, de még önállóan gazdálkodó birtokosok (32–23 százalék), és az önálló iparosok és kereskedők (10–6 százalék) rovására történt.

A hivatásos politikussá válás lehetősége szempontjából különösen érdekes a nemek és a korok szerinti összetétel, a fiatalabb és idősebb korcsoportok együttes és pártonkénti megoszlása. A férfi–nő arány a három vizsgált nemzet-, illetve országgyűlésben mit sem változott: a nők száma (12, 14 majd 16) és aránya (2,3–3,3–3,9 százalék) folyamatosan igen alacsony maradt. (Az 1931 és 1939 közötti parlamenti ciklusokban még kevesebb, csupán két képviselőnő dolgozott.) A parlamentek életkori megoszlását összevetve az derül ki, hogy a húsz és ötven év közötti képviselők száma (309–275–274) némileg eltér ugyan, de az arányok (67–65–69 százalék) csaknem teljesen azonosak. Az idősebbek – ötven-től felfelé – száma (192–146–122) között az eltérés még nagyobb, de az arányok itt is nagyon hasonlóak (33–35–31 százalék). A negyvenes korcsoport aránya (37–38–31 százalék) az első két ciklusban szinte teljesen azonos volt, majd 1947-ben számottevően csökkent. A két középső (negyven évtől hatvan évig) korosztály együttes arányai is pontosan megegyeztek (64–64 százalék) 1947-ig, majd 57 százalékra csökkent ezeknek az életkori csoportoknak a reprezentációja. Összességében megállapítható, hogy a Nemzetgyűléshez képest az

Országgyűlés számottevően fiatalodott: az átlagéletkor 46,5 évről 45 év alá csökkent, ami a politikai elit kiválasztódása szempontjából kedvezőnek mondható demográfiai fejlemény.

Az „átlag” honatya a századforduló körül született, részben megélte a boldog békeidőket, de szemtanúja és részese volt két vesztes háborúnak és két bukott forradalomnak is.⁸⁵ Tapasztalata alkalmassá tette a történelmi jelentőségű demokratizálásra. A parlament demográfiai összetétele valóban lehetővé tette a különböző tapasztalatokkal rendelkező képviselők együttműködését. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés legfiatalabb képviselői a kommunisták és a parasztpártiak, legidősebbek a polgári demokraták és a szociáldemokraták, továbbá a kisgazdapárti képviselők voltak. Az 1945. novemberi választások nyomán a legfiatalabb frakció újra a parasztpártiaké és a kommunistáké lett; a legidősebbek továbbra is a szociáldemokrata és a kisgazdapárti képviselők voltak. 1947 augusztusa után kormányzati oldalon ismét az NPP (37 éves átlag) és az MKP (41 éves átlag) rendelkezett a legtöbb fiatal képviselővel. A szociáldemokratáknál (49 év) és a kisgazdáknál (47 év) jóval több volt az idős képviselő. A polgári ellenzék azonban még idősebb (MFP: 50, FMDP: 51, KNT: 58 év), igaz, az ellenzék legnagyobb frakciója, a DNP negyvenéves életkori átlagával kilógott ebből a sorból. A legnagyobb ellenzéki képviselőcsoportban többségben voltak a fiatalok, vagyis a húsz–harminckilenc éves korosztály tagjai, ami egyebek között azt is jelentette, hogy a nagy többség 1945 előtt nem foglalkozhatott politikával.

A rendkívüli körülmények között megalakult Ideiglenes Nemzetgyűlésben a baloldali pártok jelentős politikai túlerővel rendelkeztek, a munkás- és parasztképviselők felülreprezentáltak voltak. A kormány összetétele ugyanakkor elég vegyes volt. A törvényhozás sokkal baloldalibb volt, mint a végrehajtó hatalmat képviselő kormány. A politikai befolyás vizsgálatakor azonban a pártokhoz való formális csatlakozás még a társadalmi összetételnél is lényegesebb szempont lehet. Érdemes tehát megjegyezni, hogy a három baloldali párt képviselőinek az aránya 1944 decemberében 64,8 százalék, 1945 áprilisában 67,7 százalék, júniusban 67,3 százalék volt. Ezt a kétharmados baloldali fölényt korrigálták a választópolgárok 1945. november 4-én.

Az FKGP választási győzelme alaposan átrajzolta a parlament politikai térképét, egy csapásra megszűnt a kommunista–szociáldemokrata túlsúly. Ugyanakkor megváltoztak a képviselőház belső foglalkozási, demográfiai stb. arányai is. A 421 képviselőből 229 (54 százalék) újonnan került be a törvényhozásba. A 245 képviselőből álló kisgazdapárti frakció majdnem háromnegyede (72 százalék) új emberekből került ki. Ha megvizsgáljuk a törvényhozás tagjainak választáskori foglalkozási összetételét, akkor feltűnik, hogy az FKGP győzelme után szinte alig változott a gazdálkodó képviselők (23–23 százalék) aránya. (Eredetileg a képviselők 21 százaléka gazdálkodott). A szabadfoglalkozású értelmiségiek korábbi statisztikai súlya 23 százalékról 17 százalékra csökkent. Ugyanakkor érdemes megjegyezni, hogy majdnem minden negyedik-ötödik

képviselő (24 százalék) eredetileg értelmiségi pályára lépett, s a ténylegesen értelmiségi munkát végzők aránya jelentősen magasabb volt, a törvényhozás kétharmadát is elérte. A tőkés vállalkozók aránya valamelyest nőtt (3 százalékra). A köz- és magánalkalmazottak aránya (közel tíz százalékkal) csökkent; az eredeti foglalkozásokat tekintve is sokkal jelentősebbnek mondható az alkalmazottak aránya (a közel 10 százalékkal). De mindjárt hozzá kell tennünk, hogy az alkalmazotti rétegen belül megjelent egy új, nagy számú, jelentős politikai befolyással rendelkező, pártalkalmazotti csoport (18 százalék); a párt- és szakszervezeti tisztségviselők (9 százalék), pedig még náluk is fontosabb szerepet játszottak a közéletben. Az előbbi kategóriáktól nyilván nem függetlenül a munkások aránya valamivel több mint huszonöt százalékkal csökkent, hiszen a kommunista, szociáldemokrata munkások nagyon sok párt- és szakszervezeti adminisztratív és vezetői állást töltöttek be már a demokrácia első évétől kezdve. Az a tény, hogy már csak a Szociáldemokrata Pártban maradt kétkezi munkát végző képviselő – összesen hat fő (1,5 százalék) –, önmagában is magyarázza az 1944–1945-ben történelmi politikai változásokat. (Különösen, ha tudjuk, hogy az eredeti foglalkozásokat számba véve a Nemzetgyűlés képviselői között még mindig a munkások alkották a legnépesebb csoportot, 31 százalékkal.)

Az iskolázottságot tekintve az Ideiglenes Nemzetgyűlés hármasszintű volt. Az alsó- (38 százalék), a középső- (28 százalék) és a felsőfokú (34 százalék) végzettségűek aránya viszonylag egyenletes megoszlást mutatott. A novemberi választások utáni képviselőház ezzel szemben inkább kettős szintű, az iskolázottsági csoportok arányai (48–19–33 százalék) jelentősen megváltoztak, miközben a felsőfokú végzettségű képviselők aránya (33 százalék) állandó. Ugyanakkor közel egynegyedük mindössze elemi iskolába járt (24 százalék); hasonló az aránya a szakmát adó szakiskolát végzeteknek (22 százalék). A polgárral rendelkezőkkel (2 százalék) együtt a képviselőházi tagok közel fele megválasztáskor viszonylag szerény iskolázottsággal bírt. A kisgazdapártiak között volt a legtöbb diplomás (42 százalék), egyben a legkevésbé képzetlen képviselő. A szociáldemokraták, a parasztpártiak és a kommunisták kevésbé voltak iskolázottak. A három baloldali párt diplomásainak együttes aránya (43 százalék) alig-alig haladta meg az FKGP felsőfokú végzettségű politikusaiknak az arányát. Igaz, egyes népi írók autodidakta műveltsége és tehetsége messze túlszárnyalhatta a nagyobb iskolázottságból eredő tudást. A szociáldemokraták hasonló módon, iskolai végzettségüket meghaladó mértékben voltak műveltek; mozgalmi és gyakorlati tudásukat a munkásotthonokban, a pártban, valamint a szakmai szervezetekben szerezték. A kommunisták között a baloldali pártokat meghaladó arányban találhatók diplomás képviselők. Ráadásul az emigrációból hazatértek nagy száma miatt – az esetleges ideológiai korlátok ellenére is – ők voltak a legviláglatottabb politikusok. A képviselők csaknem fele (49,2 százalék) legalább egy idegen nyelvet bírt.

A parlament iskolázottsági struktúrája 1947 augusztusa után sem változott lényegesen, maradt a kettős osztatuság (43–20–37 százalékkal). Az alsófokú szakképzettséggel rendelkezők aránya öt százalékkal csökkent, a középiskolát végzettek csoportja húsz százalék körül állandósult. Már elsőre jól látszik, hogy a koalíciós időszak három törvényhozó testülete közül az utolsó volt a legképzettebb, hiszen a diplomások aránya közelített a negyven százalékhoz. Az is nyilvánvaló, hogy a polgári értékrendet képviselő ellenzéki blokk pártjai jelentős tudástökével rendelkeztek, hiszen az ellenzék 128 képviselője közül minden másodiknak volt felsőfokú végzettsége. Érdeemes felsorolni az ellenzéki pártok értelmiségi képviselőinek arányait: DNP – 53, MFP – 58, FMDP – 65, KNT–MRP–PDP együtt – 67 százalék. A baloldalon ez az arány jóval rosszabb, ott csak minden negyedik képviselő tanul(ható)t főiskolán vagy egyetemen. A kormányoldal legképzettebb frakciója egyébként még mindig a köztársasági és társadalmi helyzetben lévő Független Kisgazdapárt volt (47 százalék diplomással), miközben a szociáldemokraták álltak a leggyengébben (11 százalék). Az MKP diplomásainak aránya (22 százalék) a parlamenti átlag (37 százalék) alatt, az NPP-é (36 százalék) az átlag körül alakult.

Az iskolatípusok további kategorizálása után kijelenthetjük, hogy a kommunista párti képviselőcsoport volt a legalacsonyabban képzett az akkori törvényhozásban; elemi, szakiskolát (szakmát) és/vagy polgári képviselőik 64 százaléka, középiskolát 14 százalék, s, mint említettük, diplomát 22 százalékuk szerzett.⁸⁶ A frakciók képzettségi struktúrája, az újraválasztott képviselők aránya stb. azonban nem mutatott szoros összefüggést a hatalomért folytatott harc hatékonyságával, hiszen jórészt parlamenten kívüli erők és körülmények befolyásolták a belső erőviszonyok alakulását.

Az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagjainak legnagyobb hányada (89 százalék) a trianoni határokon belüli falvakban (48 százalék) és városokban (41 százalék) született; a képviselők 11 százaléka az utód- és más államokból származott. Az 1945-ös törvényhozásban nőtt a „külföldi” képviselők aránya (17 százalékra); majdnem minden ötödik képviselő az elcsatolt részekben vagy más országban született. A „hazaiak” közül legtöbben a Dunántúlról, a határontúliak közül legtöbben Erdélyből származtak. 1947-ben lényegében maradt a trianoni Magyarország, illetve az utód- és más államok közötti alapmegoszlás (80–20 százalék), de azért egy kicsi elmozdulás tapasztalható a „külföldiek” javára. A koalíció és az ellenzék között talán a legnagyobb eltérés éppen ebben, a származási helyekben mutatható ki: az ellenzék erősebben kötődött az utódállamokhoz, mindenekelőtt Erdélyhez, a koalíció képviselői pedig erősebben kötődtek az anyaországhoz.

A nemzetgyűlési képviselők 60,5 százaléka, az országgyűlési képviselők 56,3 százaléka községekben született. 1945-ben mindössze 55-en, 1947-ben 50-en (15,8–15,8 százalék) származtak Budapestről, tehát a fővárosiak továbbra sem voltak túlreprezentálva. Érthető, hogy a szociáldemokraták között

a (fő)városiak adták a nagy többséget (57,1 százalék), míg a parasztpárti képviselők leginkább falusi származásúak (84,2 százalék) voltak. 1947-re a helyzet ebben a tekintetben is változott némileg: a szociáldemokratáknál jelentősen csökkent a fővárosi túlsúly (34,5 százalékra), s ami még érdekesebb, hogy az NPP helyett az MKP lett a falu pártja, aminek propagandisztikus értékét azonnal ki is használták. Az ellenzékiek a baloldali koalíciónál jóval kevésbé kötődtek a fővároshoz és környékéhez (13 százalék), majdnem ugyanennyien éltek a vidéki nagyvárosokban (12 százalék), de a legjelentősebb városi csoportot a kisebb, rendezett tanácsú városokban élő képviselők (18 százalék) jelentették. Ellenzéki oldalon a DNP kötődött leginkább a falvakhoz (56 százalék). A Dunántúl az ellenzéké volt (40,8 százalék), a Tiszántúl a koalícióé (31 százalék). A Duna–Tisza köze inkább jobbra, a főváros környéke balra, főleg a szociáldemokraták felé húzott.

A Nemzetgyűlés baloldalán (MKP, SZDP, NPP) a munkás- és paraszti származású csoportok néhány tized híján elérték a 70 százalékot. 1947-ben a „a munkásság és parasztság fiainak” aránya komoly csökkenést mutat (58,6 százalék). A származásra, a társadalmi háttérre jobban utaló eredeti foglalkozások szerint a legnagyobb arány a munkásoké (54 százalékkal), utánuk az értelmiségiek következtek (16 százalékkal), a parasztok aránya éppen csak elérte a 16 százalékot, végül az alkalmazottak (12 százalékkal) zárták a sort.

1947. augusztus 31. után a törvényhozás baloldali szektora is differenciáltabb képet mutatott: származásukat tekintve ugyan még mindig a munkás képviselők domináltak (44 százalékkal), de tíz százalékkal kevesebben voltak, mint 1945. novemberben. (Igaz, a kormányzati oldal származás szerinti összetételét a kisgazdák „lerontották”, de a nélkülük számított arány is éppen csak meghaladta az 50 százalékot.) A gazdálkodók esetében viszont pont fordított volt a helyzet, mert az FKGP 33 százalékos részesedése jelentős mértékben felfelé húzta a koalíció belüli paraszti kötődésűek arányát, így alakult ki a kormányoldalon a 14 százalékos átlag. A földosztás következtében valamelyest nőtt a földdel rendelkező „gazdálkodó képviselők” aránya (18 százalék), ahogy erre a választás kori (aktuális) foglalkozási statisztikákból következtethetünk. A jelentősen megnövekedett baloldali mandátumoknak köszönhetően a vártnál kisebb, mindössze 2,3 százalékkal magasabb arányban jelentek meg az eredetileg értelmiségi munkát végző képviselők (19 százalék) a koalícióban. Vagyis a baloldali értelmiség növekedése nem állt arányban a mandátumnövekedéssel.

Az aktuális (választás kori) foglalkozási kategóriák arányait vizsgálva viszont már egészen más a helyzet; az értelmiség aránya jelentősen (7 százalékra) csökkent, a „klasszikus” közalkalmazottak (tisztviselők és segédek) rétege pedig szinte teljesen eltűnt, arányuk 12 százalékról egy százalékra fogyott. Az értelmiségi és a közalkalmazotti foglalkozási csoportok relatív és abszolút csökkenését az egyik legjelentősebb fejlemény, a hivatásos politikusok, köztük az ismétlődő képviselők 35 százalékos megjelenése jól magyarázza a balol-

dalon. (Ha ehhez még hozzávesszük a 10 százaléknyi pártalkalmazottat, valamint a 14 százaléknyi szakszervezeti tisztségviselőt, majdnem pontosan szám szerint megkapjuk a munkáspártok 60 százaléknyi egykori munkását. Vagyis a párt- és a pártközeli szervezetek apparátusai beszippantották a megbízhatónak tartott kádereket.) Nem volt azonban ennyire egyszerű, és főleg nem mechanikus a baloldali politikai elit rekrutációja. Nem csupán az egykori paraszt- és munkásifjak jelentették az új hatalmi elit bázisát, hiszen a politika világa a régi, szabad értelmiségi pályák betöltőire (orvos, ügyvéd), valamint a pártiskolákon, népi kollégiumokban, szakérettségis tanfolyamokon stb. újonnan képzett értelmiségiekre is nagy vonzást gyakorolt. Ez magyarázza, hogy a korábbi 16 százalékos jelenlétük az említett 7 százalékra – a munkáspártokban pedig 3,5 százalékra – olvadt; korábbi függetlenségüket feladva, értelmiségi tevékenységüket megtartva, egy egészen más pályát befutva váltak ugyanannak az „új osztálynak” tagjaivá. A hatalmi átrendeződés iránya és lényege az alkalmazottak és köztisztviselők sorsát tekintve még inkább nyilvánvaló.⁶⁷ Az Ideiglenes Nemzetgyűlésben a baloldali pártokban még sok, 12 százalék körüli az eredetileg alkalmazottként dolgozók aránya, viszont köztisztviselői állást betöltő képviselőjük érthetően egy sem volt. 1945 novemberére az alkalmazottak aránya a felére (5,8 százalék) esett, a köztisztviselők aránya viszont megközelítette a 20 százalékot a három baloldali pártban. 1947 őszére az eredetileg állami vagy önkormányzati alkalmazásban állók aránya nagyon kicsiny (4,5 százalék), az aktuális foglalkozást nézve pedig szinte teljesen kikoptak a törvényhozásból. Ugyanakkor nyilvánvaló, hogy ekkorra már az igazi karriert nem az egyébként még mindig sok kötöttséggel járó köztisztviselői pálya jelentette, hanem a politika, amely a baloldaliak számára „tömegesen” először válhatott hivatássá.

A parlament jobboldali részének szociológiai összetétele egyértelműbb, mint a baloldalé. A jelentősebb mennyiségű földdel rendelkező, paraszti eredetű és az értelmiségi pályán lévő képviselők együttes aránya meghaladta a 62 százalékot. Az egymással egyre élesebben szemben álló „munkás–paraszt”, valamint „paraszt–polgár” típusú erők közé mintegy „ütközőként” bekerült a Független Kisgazdapárt; a pártharcokban, valamint az 1947. augusztusi választási harcban a párt nemcsak korábbi támogatói bázisából, hanem eredeti szociológiai karakteréből is sokat veszített. A kisgazdapártban csalódott (gyakran kizárt), a polgári világ értékeit képviselő politikusok által alkotott többpárti ellenzéki táborban inkább az értelmiség dominált (35 százalékkal) a gazdálkodók (23 százaléka) előtt. 1945-ben az induló Független Kisgazdapártban majdnem pontosan fordítottak voltak a foglalkozási arányok; a paraszti származású vagy kötődésű gazdák aránya 36 százalék, a paraszti vagy polgári származású értelmiségé 21 százalék. Az 1947-es, jó szereplésével sokakat meglepő ellenzék kevésbé „paraszti”, sokkal inkább „polgári”, igaz, a kisgazdapártot most a másik oldalon vettük számításba. (A jelentő-

sebb föld- vagy tőketulajdonnal rendelkezők aránya 14 százalék, a korábbi 6 százalékkal szemben.) A jobboldali képviselők a hatalomtól távol lévén maradtak értelmiségi foglalkozásaiknál (35 százalék) vagy gazdálkodtak (23 százalék); a velük szemben kinyilvánított bizalmatlanság miatt kevesen tartották meg közszolgálati állásukat (eredeti arányuk: 18 százalék – a választáskor: 8,6 százalék). Az anyagi lehetőségekkel alig-alig rendelkező, szegény pártok keveseknek (6,2 százalék) biztosíthattak megélhetést, hivatásos politikusi rétegről éppen ezért esetükben nem is igen beszélhetünk.

A rendelkezésre álló foglalkozási adatokból olykor nehezen dönthető el megnyugtató módon, hogy egy-egy képviselő valójában milyen tevékenységgel kereste a kenyerét. Gyakran csak néhány hétig-hónapig elfoglalt állásaik szerint kellett számba vennünk a képviselőket. Tovább nehezíti a társadalmi státus pontos megjelölését az, hogy nem ismerjük a képviselők tényleges vagyoni állapotát, gyakorta több forrásból származó jövedelmeik szerkezetét, föld- vagy egyéb tőketulajdonaik valóságos értékét. A Nemzetgyűlés tagjai munkájukat tiszteletdíjért végezték, amelynek összegét a pénzreform után ezerkétszáz forintban állapították meg, s ehhez 1947 őszétől további juttatások – jelenléti díj, ingyenes közlekedési bérlet, vagy az autót használók pénzbeni megváltása – is jártak. A képviselők többségének természetesen más jövedelmi forrásai – főállásból származó fizetés vagy gazdaságuk bevételei – is voltak. Ugyanakkor a pártok igénybe vették a képviselői jövedelmek egy részét. A kommunista képviselők a maguk választotta jövedelemrészét tarthatták meg. A szociáldemokratáknál minden jövedelmet erősen progresszív pártadó terhelt. A kisgazdapárti képviselőknek is le kellett adniuk tiszteletdíjuk egy részét a pártközpontnak. De a képviselők megmaradó jövedelme még így is a kor színvonalá feletti életvitelt tett lehetővé. A munkás- és parasztpártokban a mandátum megszerzése társadalmi emelkedéssel járt; a kisgazdapártiak esetében – a módos gazdálkodóktól „felfelé” – az átlagosnál nagyobb jövedelem eleve módot adott a parlamenti politizálásra. A képviselői munka sok időt vett igénybe. Ehhez – nemcsak a miniszterek, államtitkárok és a pártok tisztségviselői esetében – számos más közéleti elfoglaltság is társult. A parlamenti bizottsági munka nem érintett mindenkit, de a pártok frakcióüléseinek kötelező volt megjeleni. A képviselők számtalan közszereplést, előadást, gyűlést és panasznap megtartását vállalták. Nagy részük a helyi vagy a megyei szervezetekben vezető tisztségeket töltött be, idejük egy jelentős részét a pártszervezés kötötte le. A képviselők a pártok befolyása alatt álló szakmai, érdek-képviselői és ifjúsági szervezetek rendezvényein is rendszeresen megjelentek.

A végrehajtó hatalom súlypontja az Ideiglenes Kormány 1944. végi megalakulásától kezdve folyamatosan balra tolódott. A koalíciós kormányból előbb kikerültek a horthysta tisztek, aztán a jobboldal, végül a paraszti centrum politikusai. Az erőviszonyok változását a Nemzetgyűlés összetétele nem követte, ezért „kellett” idő előtt feloszlítani. Az 1947-es választá-

sok, majd a második Dinnyés-, de még inkább az első Dobi-kormány megalakulása a balratolódás egy-egy újabb állomása volt, miközben a több hullámban véghezvitt tisztogatások következtében a parlamentáris ellensúlyképzés lehetősége csaknem teljesen megszűnt. Az 1948 tavaszára „megtisztított” parlamentben az MKP minden értelemben megerősödött. Ehhez egy érdekes számsort hozhatunk fel bizonyítékkul. Az alakuló Országgyűlés 396 tagjából 172 (43,4 százalék) került be újonnan, ami azt jelentette, hogy 1945-höz képest csökkent a cserélődés, a politikai elit stabilizálódott. 1949. április közepéig, a ciklus végéig a parlamentben „megfordult” 521 képviselő között a „politikai újoncok” száma 54,5 százalékra nőtt, elérve ezzel az előző ciklusváltás cserélődési mértékét. A tapasztaltabb, a hatalmi ellensúly megeremtésére alkalmasabb, a polgári értékeket elszántabban képviselő politikusok számúzése a törvényhozásból (gyakran az országból is) súlyos következménnyel járt. Magyarországon az új politikai osztály demokratikus és versenyszerű kiválasztódásának megszűnt a lehetősége. Az új politikai elit jelentős, alig túlbecsülhetően tehetséges egyéniségei, mi több, egész politikusgenerációk – Bán Antal, Barankovics István, Csécsy Imre, B. Farkas Ferenc, Kéthly Anna, Kovács Imre, Nagy Ferenc, Peyer Károly, Pfeiffer Zoltán, Sulyok Dezső, Tildy Zoltán, Varga Béla, Zsedényi Béla – véglegesen letűntek a parlamenti és a politikai színről. Az emiatt is megsokasodott kezdő, középszerű politikusok hadd egyre kevésbé volt képes ellenállni a parlamenti ellenőrzés teljes felszámolására irányt vett végrehajtó hatalomnak.

AZ ORSZÁGGYŰLÉS KÉT ÉVE, ÉS AMI UTÁNA KÖVETKEZETT

Ebben a szűk két – vagy ha úgy tetszik, négy – esztendőben a népszuverenitást jelképező többpárti parlament, illetve a parlamentnek felelős koalíciós kormány, ha ellentmondásosan is, de legalább működött. Kétségtelen tény, hogy a Szovjetunió közben folyamatosan saját befolyásának kiterjesztésére és intézményesítésére törekedett. Ezzel párhuzamosan az MKP – minden lehetséges politikai, valamint demokráciákban már egyáltalán nem szokásos adminisztratív és erőszakos eszköz bevetésével – ugyancsak a hegemonia megszerzéséért harcolt. 1945–1947 között a hatalmi- és pártharcok közepette folyt a „rég”, az úri világ lebontása, s egy demokratikusabb „új” társadalom építése. 1947 és 1949 között a kommunista párt a hatalomegyesítés jegyében lépésről lépésre fölszámolta a polgári demokratikus pluralista rendszert. A mindenki által érzékelt fordulat a pártegyesítéssel – ami valójában az SZDP feldarabolását és bekebelezését jelentette –, illetve a Dobi-kormány 1948. decemberi hivatalba lépésével befejeződött. Az 1947-es Országgyűlés története egyben a második magyar köztársaság utóvédharcainak és bukásának lehangolóan szomorú története. Ez annak ellenére is így van, ha a parlament sok tagja az „engedelmeskedő végrehaj-

tókkal” néha már-már érthetetlenül bátor vitákat vívott, s akkor is, ha méltányoljuk, hogy ebben az időszakban közel száz, köztük jó néhány valóban demokratikus törvény született.

1949. január közepén Rákosi Mátyás később sokat idézett formulájával lezárta a politikai átmenetet és az ideológiai bizonytalanságot: „A népi demokrácia funkciójára nézve proletárdiktatúra szovjet forma nélkül.”⁸⁸ Február 1-jén kihirdették a már amúgy sem működő nemzeti bizottságok felszámolását, egyidejűleg a pártmaradványokat beteretelték a Magyar Függetlenségi Népfrontba, amely a „rég formák és intézmények megszüntetése” jegyében jött létre. Közben márciusban Révai József bejelentette a „klasszikus parlamentarizmus” felszámolását: „Kétségtelen, hogy parlamentünket meg kell reformálni, mert még magán hordozza a polgári, a fecsegő parlamentarizmus maradványait, a törvényhozás és a végrehajtás kettősségét.”⁸⁹ A Révai által kilátásba helyezett parlamenti „reform” az egységes hatalom elvére épült, s mindez az 1936. évi szovjet alkotmány (néhol szóról szóra való) átvételét jelentette. Miután már nem volt szükség a többpárti törvényhozásra, április 12-én felszabták a már amúgy is csonka Országgyűlést. Közben, április 8-án nyilvánosságra hozták az új választójogi törvényt (1949: IX. tc.), amely voltaképpen a már módosított 1945-ös alaptörvény újabb módosítása volt; majd május közepén olyan „népfrontos” (egylistas) országgyűlési választásokat tartottak, amelyeket a kommunista párt már 1945 óta akart. Ezzel megszűnt az egymással versengő pártok rendszere, anélkül, hogy a pártokat formálisan betiltották volna. A szavazás után, szerepét betöltve, maga a népfront is elhalt. Június 8-án összeült az új parlament, majd augusztus 18-án érdemi vita nélkül elfogadta az ország új alaptörvényét. Az alkotmány szerkesztői tételesen is elutasították a montesquieu-i hatalommegosztás elvét, azaz a törvényhozó, végrehajtó, igazságszolgáltató hatalmi ágak egymástól való intézményes és garanciális elkülönítését. A Magyar Köztársaság átalakult Magyar Népköztársasággá, ahol a népi demokrácia a szovjet típusú szocializmussal lett azonos. A parlament évszakonként mindössze egy-három napot ülésezett, miközben a 21 tagból álló Elnöki Tanács alkotmányos felhatalmazásával élve sok száz törvényerejű rendeletet alkotott. A klasszikus törvényhozási funkciók – ellenőrzés, jogszabályalkotás, költségvetés elfogadás, politikai vitafórum – elsorvadtak, a szovjet modellből ismert rendeleti kormányzás kiteljesedett. A hatalom központosítása azonban nem állt meg itt. A törvényhozó, a végrehajtó és a bírói hatalom egyetlen párt, majd vezető testülete, még később a diktátorra vált Rákosi Mátyás és legszűkebb köre esz-közévé vált. A sztálini rendszert másoló személyi diktatúrával a jogállam minden ellenőrzési lehetőségét felszámolták. Ez a diktatúrába forduló végkifejlet azonban nem jelenti azt, hogy az 1944–1947 közötti rövid időszak – mindössze huszontöt hónap – ne lenne fontos a magyar társadalom- és politikatörténetben, és ne hordozna tanulságokat napjaink történéseire nézve.⁹⁰

JEGYZETEK

- ¹ Nagy Ferenc Tildy Zoltánról írt nekrológiájában így emlékezik: „Amíg közülünk sokan azt hitték, hogy a nemzetközi viharok lecsillapodása után a különböző ünnepélyesen aláírt megállapodások értelmében a megszállók el fogják hagyni Magyarországot, és a nemzet a maga életét élheti, addig Tildy csendesen, de gyakran megismételte jóslatát: ez a magyar nemzetnek nem fog megszabadulni a szovjet befolyástól.” Emlékezés Tildy Zoltánra. *Új Látóhatár*, 5. sz.
- ² Az alakuló üléshez I. Az 1947. évi szeptember hó 16-ára összehívott Országgyűlés naplója (továbbiakban: Napló). Bp., 1948., I. k., 1–14. Továbbá Az 1947. évi szeptember hó 16-ára összehívott Országgyűlés irományai (továbbiakban: Irományok). Bp., 1948., I. k., 1–6. 1. sz.: A magyar köztársaság elnökének beszéde, mellyel az 1947. évi szeptember hó 16-ára egybehívott 1947–1951-iki Országgyűlést az Országház üléstermében ünnepélyesen megnyitotta. 2. sz.: A Nemzetgyűlés elnökének jelentése az 1945/49. évi Nemzetgyűlés feloszlásától az új Országgyűlés összeüléseiig teljesített hivatali működésről. 3. sz.: A Nemzetgyűlés háznapjának jelentése az 1945/49. évi Nemzetgyűlés feloszlásától az új Országgyűlés összeüléseiig teljesített hivatali működésről.
- ³ L. Rainer M. János: Nagy Imre. Bp., 2002., 37–38. A szerző így foglalja össze Nagy Imre házelnöki működését: „E jobbra protokolláris szerepben sem hagyott hátra túlságosan vortzó örökséget: erre az időre esett a magyar parlamentarizmus és többpártrendszer felszámolása. Igaz, ez már korábban elkezdődött a kisgazdapárt feldarabolásával 1947 első felében, majd a direkt és közvetett csalásokkal terhelt 1947. évi augusztusi választásokkal. De folytatódott a Magyar Függetlenségi Párt mandátumainak megsemmisítésével, majd sorra következtek a többi párt képviselői. Nem csupán a Ház összlétszáma csökkent 1949-re, a ciklus végére majdnem 50 fővel, de a megmaradt 364 képviselő egyharmada is, mintegy 120 képviselő – új arc volt, akik a megválasztott, de lemondott, kizárt vagy letartóztatott képviselők helyét foglalták el. Mindehhez Nagynak személyes kevése köze volt, de házelnökként, magas állami tisztségben megjelenítette a mind erőteljesebb (át)menet politikáját.”
- ⁴ Többek között ezt mutatja a Napló által rögzített „tapsrend”: a kormányoldalon csak a kisgazda (idegen hatalom beavatkozása), a szociáldemokrata (szólásszabadság védelme) képviselők tapsoltak; a másik oldalon a néppárt (igazságérzet), és a teljes ellenzék (pártatlanság) képviselői többször is kifejezték egyetértésüket. L. még Varga László: Volt egyszer egy parlament. Interjú. *Magyar Nemzet*, 1999. július 7. Azért a helyzet közel sem volt ennyire idilli: a pártközi értekezleten elfogadott forgatókönyv felborítóját, Vándor Ferenc kincstári főügyész helyettesét zaklatni kezdték, mivel Rákospalota megyei város képviselő-testülete által megbízott rendőrhatalósági büntető bíró 628/1947. sz. alatt – képviselői megbízatása ellenére – büntető parancsot adott ki ellene, közmunkaváltság fizetésének elmulasztása vádjával. A mentelmi jog megsértése miatti tiltakozásakor azt a választ kapta, hogy (a mentelmi jog előzetes felfüggesztése) „pfelfferista képviselőnél nem szükséges”. Ezért október 10-én mentelmi jogának megsértését volt kénytelen bejelenteni.
- ⁵ Napló. I. k., 1. ülés (1947. szeptember 16.), 13. A – Méltóztatnak ehhez hozzájárulni? – kérdésre az Országgyűlés közfelkiáltással igenel szavazott, s ezzel „az elnök javaslatát magáévá teszi”.
- ⁶ Napló. I. k., 2. ülés (1947. szeptember 17.), 17–22.
- ⁷ Ezúton is köszönetet kell mondanom Szücs Lászlónak, akivel az 1945-ös Nemzetgyűlés almanachjában közösen írtuk a kötet összefoglaló tanulmányát. A munka kezdetén még kéziratban olvashattam időközben megjelent, a Dinnyés-kormány, illetve a végrehajtott hatalom belső működéséről szóló tanulmányát, amely imponáló adatgazdagságával, kritikai szemléletével nagy hatással volt rám. L. Dinnyés Lajos kormányának minisztertanácsai jegyzőkönyvei, 1947. május 31. – szeptember 24. Szerk.: Szücs László. Bp., 2002. 7–81.
- ⁸ Rákosi, megkerülve a kisgazdapárt politikai bizottságát, a köztársasági elnökhöz, Tildy Zoltánhoz fordult segítségért. „Tildy egy kicsit tévovázott, mit szólnak hozzá – Nagy Ferenc, egy igazi paraszt után – a parasztok. Megjegyezte, hogy Dinnyésnek nem erős oldala a rendszeres munka, s nem ártana a demokráciának olyan miniszterelnök, aki dolgozni is tud és szeret. Én azt mondtam, hogy mindez igaz, de végre olyan miniszterelnök kell, akinek nem vagyunk kénytelenek folyton a körmére nézni, hogy titokban nem járja-e azt az utat, amin Nagy Ferenc kitornte a nyakát. Meg aztán, mondtam, nem is vagyunk valami bővében rendes, baloldali kisgazda jelölteknek. Így azután Dinnyésben állapodtunk meg.” Idézi Szücs László i. m. 18.
- ⁹ A Nemzetgyűlés Politikai Bizottságának 1947. május 31-én délután négy órára összehívott ülésén Varga Béla elnök felszólítására Balogh István államtitkár, nemzetgyűlési képviselő mint a politikai bizottság előadója bejelentette, hogy Nagy Ferenc lemondása következtében a miniszterelnöki szék megürült, s ezt a minisztertanács tudomásul vette. Javasolta, hogy a Politikai Bizottság az 1946. évi I. tc. 13. §-ának (2) bekezdésében foglalt joga és kötelessége alapján, egyhangú határozattal ajánlja a köztársasági elnöknek a lemondott miniszterelnök felmentését, és hozza javaslatba Dinnyés Lajos nemzetgyűlési képviselő miniszterelnökké való kinevezését. A politikai bizottság a javaslatot egyhangú határozattal elfogadta. L. Szücs László i. m. 21.
- ¹⁰ Dinnyés Lajos mint miniszterelnök bevághatta a kommunista részről hozzáfűzött reményeket. „A legfontosabb politikai kérdésekben négyszemközt egyeztettem meg Rákosival, aki ilyenkor felkeresett a miniszterelnöki teremhez közel lévő miniszterelnök-helyettesi, ugyancsak teremszerű irodájában.” Rákosi – mint visszaemlékezéséből kitűnik – kissé atyáskodva bánt vele. „Kértem – írta –, hogy a bohémtempót most, hogy miniszterelnök, kicsit mérsékelje, s igyekezzen közelebb férközni a kisgazdapárti parasztokhoz, akik érezték rajta a földbirtokos szagot. A politikai együttműködés terén miniszterelnöksége idején nem is volt vele baj, s ebben a tekintetben voltak érdemei. Mint átmeneti választás az ő jelölése bevált.” Nyílt eszű, értelmes embernek tartotta Dinnyést, és személyes jó viszonyt alakított ki vele. A személyes szimpátia, úgy látszik, kölcsönös volt, mert Dinnyés 1956 után is, valahányszor Rákosi hozzátartozóival találkozott, meleg üdvözlését küldte. Dinnyés Lajos kinevezése körülményeiről és személyiségjegyeiről Somlyai Magda megértőbben írt: Politikuspályák. Szerk.: Sánta Ilona. Bp., 1984. 257–266.
- ¹¹ A Független Kisgazdapártnak a miniszterelnökkel és egy államminiszteri hellyel együtt hat, a Magyar Kommunista Pártnak és a Szociáldemokrata Pártnak egy-egy miniszterelnök-helyettes-államminiszteri hellyel együtt négy-négy, míg a Nemzeti Parasztpártnak egy tagja került be a kormányba azzal, hogy a honvédelmi tárcát a miniszterelnök, míg a külügyi tárcát ideiglenesen a kisgazdapárti tájékoztatásügyi miniszter felügyelte.
- ¹² Bankok, kartellek túlkapasai, a gazdaság irányítása stb. A program egyes igazgatási területek feladatait tárgyaló részeiben pedig sorozatosan előkerültek, visszacsengtek a régi, képviselőházi beszédekben még kritikaként vagy követelésként megfogalmazott nézetei (a falu felemeléséről, az agrárrolló összezárásáról, az öntözőcsatornáról, az útépitésről, a közegészségügy, az automobilizmus, a repülés fejlesztéséről, a nevelésről, a sportról stb.). Programja tehát legalább olyan mértékben az övé volt, mint a szaktárcáké vagy akár a kommunista párté. Elsősorban szakmai jellegű program volt – s a szakterületek részfeladatainak összessége adta politikai irányát, ami kétségkívül antikapitalista, a kismagántulajdon tiszteletben tartását

hangsúlyozó, a népi igényeket előtérbe helyező, az államosítások hangoztatásával, s majd gyakorlatával félreérthetetlenül a szocializmus felé mutató irány volt. Hiába hangsúlyozta Dinnyés programbeszédében, hogy „a kormány a magántulajdon elvén áll, s az egyén szabadságát és jogait minden tekintetben elismeri”, a valóságos politikai irány egyáltalán nem így alakult. Erről I. Romsics Ignác: *Másfél évszázad magyar miniszterelnökei, másfél évszázad magyar kormánypolitikája. Magyar kormányprogramok 1867–2002*, 2. k. Szerk. Galambos Károly, Jónás Károly et. al. Bp., 2004. 67. és 941–999.

- ¹¹ A leghatározottabban a kommunista párt részéről felszólaló Révai József támogatta a szónokot, főleg a Nyugatra tavozott politikusok elitelésében, a hároméves tervvel kapcsolatos aggályok eloszlatásában. Csúpan a mezőgazdasági érdekképviseletekről szóló törvényjavaslat félretételét illetően volt észrevétel a kormány eljárásával szemben Filó Sámuel részéről (FKGP), amihez Kisházi Ödön (SZDP) és Erdei Ferenc (NPP) is kapcsolódott, de érdemi vita ebben a körben nem bontakozott ki. Filó Sámuel kivételével valamennyien sürgették – az erőviszonyokban bekövetkezett változások reményeik szerinti legalizálását eredményező – új választások kiírását. L. Szűcs László i. m. 29.
- ¹⁴ Zsedényi Béla egyenesen követelte, hogy hozzák létre az összeesküvés ügy kapcsán korábban már kezdeményezett parlamenti bizottságot. A pontos szöveget I. *Nemzetgyűlés Naplója VII. k., 1947. június 12., 856–860.* „A magyar történelemben, (...) de az egész világon és a parlamentarizmus egész történetében páratlan külsőségekben és kísérelésekben megnyilvánuló” válság kivizsgálását a nemzet becsületébe vágó kötelességnek mondta. Zsedényi Béla következetes és bátor szónoklatai jórészt magyarázzák a vele szemben később lefolytatott durva, kíméletlen és koncepciós eljárást.
- ¹⁵ Észrevételezték, hogy a miniszterelnök a program államosításokat és a vagyonképzést illető részét nem egyeztetette pártjával, holott – amint Nagy Vince állította – Nagy Ferenc eltávozásának is az volt a fő oka, hogy Rákosi előzetes egyeztetés, tehát a többségi párt hozzájárulása nélkül jelentette be ezeket a követeléseit. Többen számolták Dinnyéstől, hogy mi az oka párfordulásának az államosítások kérdésében korábban hangoztatott álláspontjával szemben. Hiányolták, hogy a kormány miért nem kötelezte el magát a programban a sajtó-, a szólás- és a gyülekezési szabadság mellett. L. Szűcs László i. m. 31.
- ¹⁶ Idézi Izsák Lajos: *A parlamentarizmus vesztett csatája – 1947. Parlamenti választások Magyarországon 1920–1998*. Szerk.: Földes György, Hubai László. Bp., 1999. 235–258.
- ¹⁷ L. *Nemzetgyűlés Naplója, 1947. június 20., 970.*
- ¹⁸ A fegyverszüneti periódusban (1945. január–1947. február) Magyarország tizenöt országgal vette fel a diplomáciai kapcsolatokat, s ez a szám 1948 végére húszra emelkedett. Kivételt képezett egyrészt a Szentszék, amellyel a viszony rendezését a Szovjetunió ellenezte, s ezt a Vatikán sem szorgalmazta, másrészt a José Giral vezette emigráns spanyol köztársasági kormány, amelynek elismerését az Egyesült Államok akadályozta meg. L. Sipos Péter–Vida István: *Magyarország nemzetközi helyzete a második világháborút követő években*. Kézirat, 2004. 8.
- ¹⁹ L. Borhi László: *Megalkuvás és erőszak. Az Egyesült Államok és a szovjet térhódítás Magyarországon, 1944–1949*. Debrecen, 1997. 22. Az amerikai kormányzat csak félig hallgatta meg a kérést, hiszen július 26-án az amerikai kongresszus kizárta Magyarországot és Lengyelországot a Marshall-segélyprogramból, majd július 30-án nyilvánosságra hozta a Szovjetunióhoz intézett jegyzékét, amelyben tiltakozott amiatt, hogy a békeszerződés moszkvai ratifikálása előtt elszállították a tengelyhatalmak tulajdonait Magyarországról, Bulgáriából és Romániából. A segélyprogramból való kizárás egyébként

még nem tette érdektelenné az Egyesült Államok vezetését ezeknek a kis országoknak a talpra állításában.

- ²⁰ Az FKGP képviselőcsoportja, amelyben a polgári jobboldalhoz és a paraszti centrumhoz tartozók voltak többségben, és egyre inkább szembekerült a baloldali politikai bizottsággal, június 4–8. között olyan határozatot hozott, hogy Magyarország képviseltesse magát Párizsban, és küldje el megbízottját. A frakcióhatározat azonban nem került nyilvánosságra, s a párt nem is volt abban a helyzetben, hogy álláspontját érvényesítse. A Nemzeti Parasztpárt sajtója arról írt, hogy „a koalíció valamennyi pártjának mértékadó tényezői magánbeszélgetések közben azon véleményüknek adnak kifejezést, hogy Magyarország részt vesz a párizsi konferencián”. A Polgári Demokrata Párt is – amely nem vett részt a koalíciós kormányzásban, de jelentős értelmiségi körök véleményét képviselte – július 10-én határozatban foglalt állást a párizsi értekezleten való részvétel mellett. A *Magyar Nemzet* 1947. július 11-i közleményéből mindössze azt tudhatta meg az ország, hogy a Marshall-segély elfogadása ügyében háromnegyed óras pártközi értekezletet tartottak. Az említett pártközi értekezlet egyhangúlag azt javasolta a kormánynak, hogy ne fogadják el a meghívást a párizsi értekezletre, mivel „Magyarország nem kíván részt venni olyan nemzetközi konferencián, amelynek tárgyában a három nagyhatalom közötti egységes álláspont nem alakult ki”. A minisztertanács ebben a szellemben döntött. L. erről Szűcs László i. m. 452–459., illetve Pártközi értekezletek. Politikai érdekegyeztetés, politikai konfrontáció 1944–1948. Szerk. Horváth Juliana, Szabó Éva, Szűcs László, Zalai Katalin. Bp., 2003. 533.
- ²¹ Az teljesen egyértelmű volt, hogy még az 1945 folyamán a Szovjetunió kormánya által nyújtott 850 millió pengő kölcsönt (bár a kölcsönadott összeg a szovjet hadsereg által a különböző magyar pénzüintézetektől elszállított bankjegyekészletből származott) vissza kell fizetni. Szovjet kalkuláció szerint – az 1945-ös év tavaszán érvényes árfolyamon számított 250 pengőt véve 1 dollárnak – ez a tartozás 3 200 000 dollárnak felelt meg. L. Szűcs László i. m. 49.
- ²² A potsdami konferencia döntései nyomán szovjet részről követelték továbbá annak az összegnek a megfizetését, amellyel Magyarország tartozott Németországnak, illetve magyar vállalatok német vállalatoknak, figyelmen kívül hagyva a magyar követeléseket, amelyek a tartozásnál jóval magasabb összeget jelentettek, de amelyekről a békeszerződésben a magyar félnek le kellett mondania. Szovjet részről a német márka számukra legkedvezőbb átszámítási kulcsát alapul véve (1 márka=3 forint), egyben az összeg növelésének lehetőségére utalva, ezt a követelésüket 230 millió dollárban jelölték meg. A potsdami határozatok alapján már átadott volt német vállalatokon és egyéb javakon kívül – az ilyen irányú kutatásaik alapján – szovjet részről további vállalatok átadására is igényt tartottak, amelyek között a legsúlyosabb követelés a Weiss Manfréd gyárörösi volt. Az adott időszakban fel sem mérhető kihatású kívánság volt, hogy a Szovjetunió magyarországi vállalatai (azaz a volt német érdekeltségű vállalatok) által elért nyereség mentesüljön minden adó, illeték alól, továbbá, hogy a nyereség és az osztalék áruban, illetve valutában kivihető legyen, a transzferálás – az ellátási nehézségek miatt – mentesüljön minden, a magyar jogszabályokban előírt kiviteli korlátozás alól. Igényt tartottak továbbá a Szovjetunió magyarországi vállalatainál (a volt német érdekeltségű vállalatoknál) adózás, közteljesítés folytán bekövetkezett bizonyos közvetett jövedelemcsökkenés megtérítésére. Igényüket a békeszerződés 26. cikkének 7. pontjára hivatkozva kívánták érvényesíteni. Ez mintegy hárommillió dollár követelést jelentett. Ezen kívül a magyar kormányra igyekeztek hátrítani a volt német vállalatok, vagyonok terheit, a belföldi és a külföldi tartozásokat egyaránt, e tekintetben is figyelmen kívül hagyva a velük szemben fennálló magyar követeléseket. A belföldi tartozás-

- sok az ekkori kalkulációk szerint mintegy 40 millió dollárt jelentettek. A külföldi tartozások összeírása ekkor még folyamatban volt. Ezen kívül jelentkeztek a volt német vállalatok személyi terhei (nyugdíjak stb.) is. Mindez lényegében egy második jövátételt vagy annál is nagyobb megterhelést jelentett, különösen, ha figyelembe vesszük, hogy szovjet részről a tárgyalások során újabb és újabb igények, követelések merültek fel. L. Szűcs László i. m. 52.
- ²³ A magyar jövátétel és ami mögötte van... Válogatott dokumentumok, 1945–1949. Válogatta, a bevezetést és a jegyzeteket írta: Balogh Sándor és Földesi Margit. Bp., 1998. A forint bevezetésének napjától (1946. augusztus 1.) 1947. július 31-ig majdnem 66 millió forintot (a költségvetés 1,6 százalékát) utalványozta a magyar állam a SZEB költségeire, ezen kívül a szovjet hadsereg Magyarországon állomásozó csapatainak – a hadfelszerelésen kívüli – teljes ellátásáról is az ország mindenkorl kormányának kellett gondoskodnia. Ráadásul ezt a természetbeni ellátást az oroszok nem voltak hajlandók beszámítani a jövátételbe. (A hadiszákmányok ügye pedig mind a mai napig vitás kérdést jelent a két ország kapcsolatában.)
- ²⁴ Cseh Gergő Bendegúz: Adalékok a magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság szervtörténetéhez. *Levéltári Szemle*, 1998. 4. sz., valamint Földesi Margit: A Szövetséges Ellenőrző Bizottság Magyarországon. Visszaemlékezések, diplomáciai jelentések tükrében 1945–1947. Bp., 1995.
- ²⁵ Romániában a pártoknak jutó mandátumok számát a választások előtt meghatározták. Bulgáriában a jobboldali ellenzékkel szembeállított népfreton belül lehetett a baloldali pártokra szavazni.
- ²⁶ A mandátumot nem eredményező szavazatok országosan összesítették, és a tizennégyezerrel való osztás után újabb képviselői helyek kerültek kiosztásra a legnagyobb maradékkal rendelkező választókerületekben. A kis pártok számára egyfajta megszorítást jelentett már az is, hogy a törvényben az egy mandátumhoz szükséges szavazatok számát kétezerrel megemelték.
- ²⁷ Korlátozás volt az ajánlási rendszer bevezetése az új, illetve azon pártok esetében, amelyek 1945-ben nem indulhattak. Ezeknek a pártoknak a választópolgároktól ötvenszer annyi írásbeli ajánlást kellett összegyűjteniük, mint amennyi a kerületben jelölhető képviselők száma volt; ez önmagában is sértette a választások titkosságát. Akkor is korlátozás volt, ha ez a háború előttiénel jóval enyhébb követelmény volt, mert a szükséges aláírások aránya nem érte el a választójogosultak négy ezrelékét sem. Több olyan rendelkezés szerepelt a törvényben, amelyek visszaélésre – így az ajánlások hitelességének kérdésessé tételére, a választási eredmények utólagos felülbírálására – adtak lehetőséget.
- ²⁸ Rákosi Máttyás az 1945. évinél eleve 4–500 ezer választóval többet kívánt kizárni, így fel akarta emelni a választási korhatárt, mivel az ifjúságot jobboldalinak minősítette. Előnyösnek találta – és több visszaemlékezés utal rá, hogy talán tett is ennek érdekében –, ha a koalíción kívül maradt pártok minél megosztottabban indulnak a választásokon. Számolt a hazatérő hadifoglyok, a külföldön – elsősorban jugoszláviában dolgozó – magyar munkások szavazataival. Az általánosság elvét sértette a kizárások kiterjesztése az 1945. évi VIII. törvényhez képest. A választójogi törvénytervezet háttérvitáihoz I. Párközi értekezletek i. m. 517–532., 534–634.
- ²⁹ 510.210/1947. BM sz. hirdetmény. Rendeletek Tára, 174. sz., 1947. augusztus 2. Kötetünk mellékletében részletesen közöljük az 1947. évi választások eredményét.
- ³⁰ A szavazáson részt vettek annak a három községnek (Dunacsún, Horvátjásfalun és Oroszvár) a lakói is, akik két hét múlva – az Országgyűlés szeptember 16-i alakuló ülése előtti napon – már Csehszlovákiához tartoztak. Köszönetet kell mondanom Hubai László szerkesztőtársamnak valamennyi szakmai segítségéért.
- ³¹ A végrehajtás feszes tempójáról: az összeírólapokat a számlálóbiztosok július 28–29-én vették át, majd augusztus 1-jén voltak kötelesek összeszedni. Az összeíró bizottságnak augusztus 3–10. között kellett összeállítani az Ideiglenes névjegyzéket és az elutasítottak különjegyzékét. Ezeket augusztus 11–13. között kellett közszemlére kitenni. A névjegyzékből való kihagyás ellen mindenki saját személyére nézve augusztus 18-ig felszólalhatott, s erről augusztus 26-ig határozni kellett. A végleges névjegyzéket ugyancsak három napig kellett közszemlére kitenni (augusztus 28–30.), majd a választási eredmények kihirdetése után, de legkésőbb szeptember 15-ig kellett megküldeni a belügyminiszternek. 510.003/1947. BM sz. rendelet. Rendeletek Tára, 1947. július 26.
- ³² Kimutatás a kifüggesztett névjegyzékek szerint választójoggal rendelkezőkről és a választójogból kizártakról. Aláírás nélküli gépirat. Budapest, 1947. augusztus 14. PİL 274. f. 9. cs. 42. ó. e. 1–2.
- ³³ Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választás nagy-budapesti jegyzékének adatai. A keletetlen, aláírás nélküli kéziratban található kimutatás adatai helyesnek tűnnek. PİL 283. f. 28. cs. 168. ó. e.
- ³⁴ Balogh Sándor: Parlamenti és pártharcok Magyarországon 1945–1947. Budapest, 1975., 532. Meg kell jegyeznünk, hogy a mandátumpremiálásra való tekintettel ez a megközelítés igaz, de talán túl „megértő”, ugyanis a „kékcédulázásnak” gyakorlati célja – minél nagyobb választási győzelmet aratni – volt. A szervezés egynemely részleteiről I. Vass Henrik: Egy életút a XX. században. Találkozásom a történelemmel. Bp., 2003. 85–88.
- ³⁵ A jelentés szerint Fejér és Zemplén megye adatai hiányosak, a főváros II. és XI. kerülete becslést ad, hiányzik Budapest I., XII. kerülete és Mátyásföld. PİL 274. f. 9. cs. 43. ó. e. 3–4. és 7. Rákosi a Szabad Nép szeptember 2-i számában 65 ezer névjegyzékkivonattal szavazóra extrapolált, és ennek felét becsülte visszaélésnek.
- ³⁶ A járási és városi összesítő jegyzőkönyvek nem tartalmazták a névjegyzékkivonattal történt szavazásokat, a szavazókörökben felvett szavazási jegyzőkönyv azonban két rovatban tartalmazta a névjegyzékkivonatokkal leadott szavazatok számát. Az elsőkben az összes ilyen szavazat feltüntetésre került, a másodikban csak azok, akiknek az 1947-es törvény tette lehetővé az idegen helyen való voksolást. A több mint tízezer szavazókörből származó jegyzőkönyvek fennmaradtak, kutathatók, s ha teljesen nem is, legalább regionálisan megállapítható a névjegyzékkivonattal szavazók száma a már jelzett két törvényi kategória szerint.
- ³⁷ A választás eredményeiről – egykorúan és azóta – különböző statisztikák jelentek meg: 1. A Központi Választási Bizottság záró jegyzőkönyve PİL 283. f. 28. cs. 169. ó. e. Ugyanezeket az adatokat közölte Balogh Sándor: Parlamenti és pártharcok Magyarországon című kötete is. 2. Magyar Statisztikai Zsebkönyv XV. évf. 1948. Budapest, 1948. Szerk. és kiadja a Magyar Központi Statisztikai Hivatal. 268–269. 3. Izsák Lajos: Polgári ellenzéki pártok Magyarországon 1944–1949 című munkája választókerületi statisztikát közöl a *Hírlap* 1947. szeptember 11-i számában megjelentekre alapozva. 4. Hubai László kutatási adatai a járási-városi választási jegyzőkönyvek adatainak összegzése után.
- ³⁸ A választási csalások erkölcsi megítélésében csaknem egyetértés van a történészek között: azok hosszú távra kihatóan ártottak a magyar demokráciának, de az elkövető pártnak is. Hubai László szerint ugyanakkor a mértéket illetően túlzások, forrásokkal nem igazolt állítások is megfogalmazódtak. Ezek közül a legfigyelemreméltóbb az a megközelítés, mely szerint a választási csalások alapvetően módosították az eredményeket. Ezzel már csak azért sem érthetünk egyet, mert nincs olyan kombináció, amely a kormánykoalíció és az ellenzék közötti egymilliónyi szavazatkülönbséget áthidalhatná! Az valószínűsíthető, hogy a visszaélések nélkül a koalíció nem kapott

- volna jutalommandátumokat az országos listán, ez azonban még nem teszi kétségesé választási győzelmét és a voksolás legitimitását. Az újabb vitahullámot Földesi Margit–Szerencsés Károly: Halványkék választás Magyarország – 1947 című munkája (Bp., 2001.) indította el. Gyurkovics Tibor a könyv előszavában például így ír: „Nem is egyszerűen az az érdekes, hogy az úgynevezett Európában, a jóváhagyott és úgynevezett demokráciában mintegy 200 ezer hamis szavazatot csinál és lop magának egy terrorista párt, hanem a »zueghör«. Az ártatlanul szemben álló fél pitiáner megalázása, az elkészítendő rabruhában a gombok és a kis elvarrások, a paszomántok és műzsebek, melyekben lebuktató dollárhamisítványokat, akár összeesküvés-re alkalmas menleveleket, idézéseket, vérrel átítatott cédulákat helyezhetett el a pétergábori főszabász is. És innen már nincs megállás.”
- ³⁹ Érdemes megjegyezni, hogy a korábbi száz – vagy inkább hatvan – év alatt mindössze két alkalommal, 1922-ben és 1935-ben indult több párt, viszont akkor hiányoztak a törvényen kívül helyezett kommunisták. L. Hubai László: Magyarország XX. századi választási atlasza 1920–2000. A választások története és politikai geográfiája. Bp., 2001. I. k. 75–80. A pártok lajtsromán szereplő jelöltek számát és nevét I. Választókerületi adattár. Uo. II. k. 169–184.
- ⁴⁰ Vida István: A magyar népi demokrácia pártpolitikai struktúrája 1944–1948. *Történelmi Szemle*, 1985. 1. sz. 45. A szerző a bal- és jobboldali skálát elfogadva az MKP és a DNP közötti távolságot tartotta a legnagyobbknak. Mi ezzel szemben úgy véljük, hogy nem a DNP, hanem az MFP volt a legtávolabb a kommunista párttól. Többek között ezzel magyarázható a „pfeifferisták” elleni valóságos hadjárat, a szinte első pillanattól történt politikai diszkreditálásuk, egzisztenciális tönkretételük. Ennek megfelelően a politikai életből való kiiktatásuk csupán az első lépést jelentette. Barankovics István, a DNP vezetője – magát menteni kívánván – hasonlóan nyilatkozott Puskin szovjet nagykövetnek az 1947. szeptember közepén tartott beszélgetésen. Kijelentette, hogy a reakciósook nem a DNP-re, hanem az MFP-re szavaztak. Kijelentette azt is, hogy pártja megszavazza a további államosításokat, de világnézeti pártként nem szavazhatja meg a kötelezőt felváltó fakultatív vallásoktatás bevezetését. Oroszország Külügyminisztériuma Levéltára, G. M. Puskin nagykövet naplója, 1947. A szintén nagy távolságra levő KNT-t kis befolyása, periférikus jellege miatt kevésbé tartották veszélyesnek.
- ⁴¹ L. Szerencsés Károly: Petíciós per, 1947. *Valóság*, 2004. 6. sz. 43–49.
- ⁴² A szeptember 18-i és 20-i pártközi értekezleteken természetesen nemcsak a személyi kérdésekről, a tárcák pártok közötti elosztásáról, a kormány szerkezetéről volt szó, hanem a leendő kormányprogram alapelveit is itt fogadtatták el a munkáspártok a kisgazdapárttal. L. erről Pártközi értekezletek i. m. 642–665.
- ⁴³ „A miniszterelnök úrnak – tudom, hogy nem sok öröme telt benne, ha lehet erről beszélni –, bizonyos pozíciógyengülése a pártban éppen abból ered – mondta Gyöngyösi János főtitkár nem kis iróniával –, hogy olyan munkával volt túlterhelve reggeltől estig, amely lehetetlenné tette számára, talán jó szándéka mellett is, a párttal való foglalkozást.” L. Szűcs László i. m. 28.
- ⁴⁴ Ennek következtében nem javult, sőt tovább romlott a saját pártjához való viszonya. Helyzetének a fonákságát érezve Dinnyés meglehetősen passzívan, „rossz lelkiismerettel” vett részt a kormány munkájában: a minisztertanácsi ülésekről gyakran hiányzott, ha jelen volt, kevésszer – és érdemben alig – szólalt meg. A miniszterelnöki szerepkört az üléseken szinte teljesen átengedte a kommunista miniszterelnök-helyettesnek, Rákosinak, a honvédelmi tárca vezetését pedig szociáldemokrata államtitkárának. A kormány gazdasági kabinetjének szerepét betöltő Gazdasági Főtanácsnak a miniszterelnök szintén csak formálisan volt az elnöke. Dinnyés ennek üléseiről is gyakran távol maradt, s mivel ezekről a megbeszélésekről csak határozati jegyzőkönyvek készültek, nem állapítható meg az, hogy ha megjelent, mennyiben játszott szerepet az ügyek eldöntésében. L. Szűcs László i. m. 29.
- ⁴⁵ Molnár Erik az MKP legrégebbi szakértő minisztereként nem volt tagja a legmagasabb párttestületnek, de 1947. szeptemberben bekerült a politikai bizottságba. Rákosi Mátyás szerint a külügy nem hatalmi tárca, de fontos. 1948. január 1. és december 31. között 235 személyt bocsátottak el a külügyi szolgálatból, ugyanakkor felvettek 191 új alkalmazottat, akiknek 64 százaléka munkásszarmazású volt, közülük többen azonnal vezető beosztásba kerültek. A karrierdiplomaták helyét elfoglalták a kommunista párt megbízható káderei. L. Napló. V. k., 44.
- ⁴⁶ L. Pártközi értekezletek i. m. 668.
- ⁴⁷ Napló. I. k., 4. 5., 6., 7. ülés (1947. október 7., 8., 9., 10.), illetve 12. ülés (október 28.) gyorsírási jegyzőkönyvei. 29–286., ill. 566–589.
- ⁴⁸ A magyar helyzetről szovjet véleményt idéz Sipos Péter–Vida István i. m. 12. Kevésbé ismert, hogy szovjet javaslatra hozták létre a kormánytól függetlenül működő, kommunista irányítású Gazdasági Főtanácsot, többek között Moszkva gazdasági érdekeinek érvényesítése céljából. Egy 1947. április 16-án kelt, az 1946. évre vonatkozó követségi jelentésben egyebek között ez olvasható: „A Gazdasági Főtanács nagy szerepet játszott abban, hogy a volt német tulajdont megkaptuk. Biztosan állíthatjuk, hogy a Gazdasági Főtanács nélkül a felét sem kaptuk volna meg a Magyarországon jelenleg rendelkezésünkre álló német tulajdonnak.”
- ⁴⁹ A Szklarska Poreba-i találkozónak (1947. szeptember 22.–október 2.) ma már nagy irodalma van. A találkozó anyaga megjelent: A tartós békéért, a népi demokráciáért. Kilenc kommunista párt lengyelországi értekezletének beszámolója 1947. szeptember. Bp., é. n. Belpolitikai szempontból különösen érdekes Révai József: A Magyar Kommunista Párt Központi Vezetőségének tevékenysége című referátuma (179–195.). Révai nyomtatásban megjelent beszédében a kommunista párt eredményeit ismertette: „Még ellenségeink is elismerik, hogy Magyarország egész állami életének mozgó ereje a kommunista párt.” Ez azonban még nem jelentette azt a kívánatos állapotot, „mintha mindent ellenőrzése alatt tartott volna”. Sokat foglalkozott a szociáldemokraták vártnál gyengébb választási szereplésével, amely nemcsak a közös bázis kezelése, illetve az MKP „tömegbázisának” kiterjesztése miatt volt fontos, hanem így az SZDP a választási vereséggel felérő eredményei után kisebb ellenállást fejtethetett ki a „munkásegységfront”, az egységes párt megteremtésével szemben. Ebben az első számú szövetségesnek a baloldali szociáldemokraták számítottak. „Ami a szociáldemokratákat illeti, az ő politikájukat a választási kampányban a jobbszárny diktálta. A kisgazdapárt örökösei akartak lenni, s ezért arra vettek irányt, hogy megszerezzék a reakciósook szavazatait. (...) A szociáldemokraták terve – a legerősebb párttá válni – nem sikerült.” Révai azonban két beszédet mondott, s a második beszéde sokkal harciasabb és keményebb volt. A nyilvánosságra nem hozott beszédében egyebek mellett a Nemzeti Parasztpárt eredményeit méltatta. Majd megjegyezte: „A mi vezetésünk alatt tevékenykedik. (...) A titkár kommunista; a két miniszter közül, akik a pártot a kormányban képviselik, az egyik kommunista. 32 képviselője közül 15 kommunista, 8 szimpatizáns.” Európa kettészakítása és a kétpólusú nemzetközi rend születése (1945–1949). Szerk.: Mezei Géza. Bp., 2001., különösen a Kominform megalakítása és a Kominform stratégia (276–280.), valamint A Sztálin–Tito szakítás és következményei (350–361.).
- ⁵⁰ L. Fischer Ferenc: A megosztott világ. A Kelet–Nyugat, Észak–Dél nemzetközi kapcsolatok fő vonásai 1945–1989. Bp., 1992.
- ⁵¹ Révai József mellett az MKP másik delegáltja Farkas Mihály volt. Az első ülés körüli titoktartásra jellemző, hogy a két magyar politikus

és munkatársait szovjet katonai repülőgép vitte Varsóba mindenfajta kísérő dokumentum – többek között az akkor kötelező vízum – nélkül. A korabeli és a későbbi titoktartási kötelezettségekre I. Székely Gábor: *A Kominform 1947–1949 című tanulmányát*. Fordulat a világban és Magyarországon. Szerk.: Fejtő István, Izsák Lajos, Székely Gábor. Bp., 2000. 62–74.

⁵² A szerkesztőségi cikk közvetlen előzménye G. Dimitrov magabiztos bukaresti nyilatkozata, és a *Pravda*-ban január 28-án közölt – nyilván előre megtervezett – interjúja volt. A *Pravda*-cikk szerint a Dimitrov-interjú közlése nem „jelenti azt, hogy a *Pravda* szerkesztősége szolidaritást vállal Dimitrov elvtársal az említett országok – Románia, Bulgária, Jugoszlávia, Albánia, Csehszlovákia, Lengyelország, Magyarország és Görögország (I) – föderációja és vámuniója kérdésében. Ellenkezőleg, a *Pravda* szerkesztőségének az a véleménye, hogy ezeknek az országoknak nincs szükségük kétes is kiagyalt föderációra vagy konföderációra, sem pedig vámunióra, hanem igenis szükségük van függetlenségük és szuverenitásuk védelmére és megszilárdítására a népi demokratikus erők belső mozgósítása és megszervezése által, amint azt helyesen állapította meg a kilenc kommunista párt ismert deklarációja.” L. Kriszto Lazo: *A délkelet-európai népi demokratikus országok együttműködéséről (1944–1948)*. Bp., 1972.

⁵¹ V. M. Molotov külügyminiszter 1948. február 16-án adta át a szerződéstervezetet a Moszkvában tartózkodó magyar kormányküldöttségnek és Tildy Zoltán köztársasági elnöknek. A találkozó mindössze húsz percig tartott, a magyar vezetők ellenvetés nélkül elfogadták a tervezetet. Rákosi csak az iránt érdeklődött, hogy a szerződés az Egyesült Államok ellen is irányul-e. Az igenlő válasz nyilván nem lepte meg. A szerződés, amelyet két nap múlva aláírtak, Németország vagy bármely vele szövetséges ország háborús agressziója esete katonai segítséget helyezett kilátásba, előirányozta a kölcsönös konzultációt a két országot érintő nemzetközi kérdésekben, s önmagukban demokratikus külpolitikai alapelvek, a függetlenség, az állami szuverenitás, a más államok belügyeibe való be nem avatkozás elve alapján a két ország közötti gazdasági és kulturális együttműködés kiszélesítését és elmélyítését szorgalmazta.

⁵⁴ L. Dedjler. Tito. Újvidék, 1953. 445. A moszkvai értekezleten Molotov többek között ezt közölte tárgyalófeleivel: „Komoly nézeteltérésről van szó egyrészt a Szovjetunió, másrészt Jugoszlávia és Bulgária között, ami sem pártszempontból, sem állami szempontból nem engedhető meg.” E. Kardelj, a jugoszláv delegáció vezetője a Sztálinnal folytatott „legkellemetlenebb beszélgetésnek” nevezte az utolsó tárgyalást.

⁵⁵ A tanácskozás tervét és lehetséges napirendi pontjait Rákosi Mátyás vetette fel moszkvai útja során, amikor Szuszlovval találkozott. Mindjárt három napirendi pontot javasolt: a görög partizánok által ellenőrzött területeken a Markosz-kormány elismerését, a balkáni föderáció létrehozását, és a magyar párt panaszát a szlovákiai magyarokkal szemben hozott intézkedések miatt. L. Székely Gábor i. m. 70.

⁵⁶ L. Gyarmati György: *Március hatalma – a hatalom márciusa*. Fejezetek március 15. ünnepelésének történetéből. Bp., 1998. 103–104. Napló IV. k., 1948. március 15. (61. ülés.) Nagy Imre: 2–6.; Révai József: 6–11.; Dinnyés Lajos: 12–14.; K. J. Vorosilov: 15–19.; M. Gyilasz: 19–21.; S. Voitec. A. Korziczky. A. Jugoff. Z. Fierlinger. T. Jakova: 21–27.

⁵⁷ A szerződésekkel történt „felfűzési” folyamat leírásához I. Mezei Géza: *Stettintől Triesztig. Valóság*, 1989. 9. sz. A függetlenség megvédése, a szuverenitás erősítése, a belső erők (autarkia) mozgósítását előtérbe állító sztálini felfogás nyilvánosságra kerülése után megkötött szerződések időrendje, amely önmagában is elemzést érdemelne: szovjet–román (1948. február 4.), szovjet–magyar (február 18.), szovjet–bolgár (március 18.), bolgár–csehszlovák (április 23.), lengyel–bolgár (május 29.), magyar–lengyel (június 18.), magyar–bol-

gár (július 16.), csehszlovák–román (július 21.), lengyel–román (1949. január 26.), magyar–csehszlovák (1949. április 16.). 1948 nyaratól már nem esett szó többé tervegyeztetésről, az iparfejlesztés összehangolásáról, a gazdasági koordináció ilyen típusú lehetőségeit és feltételeit az 1949. január 30-án létrehozott KGST már nem is hangsúlyozta, a gyakorlatban nem is képviselte.

⁵⁸ A magyar–jugoszláv viszony alapvetően a Szovjetunió és Jugoszlávia együttműködésének függvénye volt. Jellemző, hogy Tito rendszeresen tájékoztatta a belgrádi szovjet nagykövetet a Rákosival és a magyar pártvezetőkkel folytatott megbeszéléseiről. A jugoszlávokkal való nyílt konfliktus 1948. október 28-án Lazar Brankov kiadati ügyével kezdődött, majd november 12-én Karlo Mrazovic nagykövet távozásával folytatódott. Magyarország – és persze a többi népi demokrácia – 1949. május és november között az összes. 1947 után Jugoszláviával kötött megállapodását egyoldalúan felmondta. L. Marelyn Kiss József–Ripp Zoltán–Vida István: *A szovjet–jugoszláv és a magyar–jugoszláv kapcsolatok 1954–1955. Múltunk*, 2001. 1. sz. 234–235.

⁵⁹ L. Napló. V. k., 1948. december 10., 3–30. A beszéd már tele volt a sztálinista pártzargon kifejezéseivel, és a Kominform „két világ elmeletéből” leszűrűt osztályharcos következtetésekkel. Dobi István nem beszélt arról, hogy a Nyáradi-ügy voltaképpen csak kapóra jött ürügy volt Dinnyés Lajos menesztésére.

⁶⁰ A miniszterelnöki beszéd egyik politikai következménye az volt, hogy 1948. december 16-án a Független Kisgazdapárt tizenkét képviselője – Bihari Nagy Lajos, Czövek Jenő, Mátéffy Géza, Gálffy Sándor, Bencsik Gyula, Cseh-Szombathy László, Impлом Ferenc, Nagy Bódog Béla, Ofner Alfréd, Rácz Lajos, Vass Sándor, Vaszkó Mihály – pártjából is kilépve lemondott mandátumáról. A lemondásokat csak később, 1949 tavaszán jelentették be.

⁶¹ 1948. december 23-án – két nappal karácsony, a katolikusok egyik legnagyobb ünnepe előtt – Mindszenty József esztergomi érseket letartóztatták, hűtlenség, a köztársaság megdöntésére irányuló bűncselekmény, kémkedés és valutaüzérkedés kitalált vádjaiával. L. erről Balogh Margit: *Mindszenty József*. Bp., 2002. 196–205.

⁶² Az evangélikus egyházzal 1948. december 14-én kötötte meg a kormány az egyezményt. A felkésztek állami illetményt, kongruát kaptak; az egyház fenntarthatott egy teológiai főiskolát és egy gimnáziumot.

⁶³ A házelnök a vita végén a mentelmi bizottság elé utasította Gróh Józsefet, aki egyébként Mindszenty érsek jogi képviselője is volt, s már másnap, december 16-án hat hónapra kizárták a törvényhozási munkából. 1949. márciusban letartóztatták, s két évre elítélték.

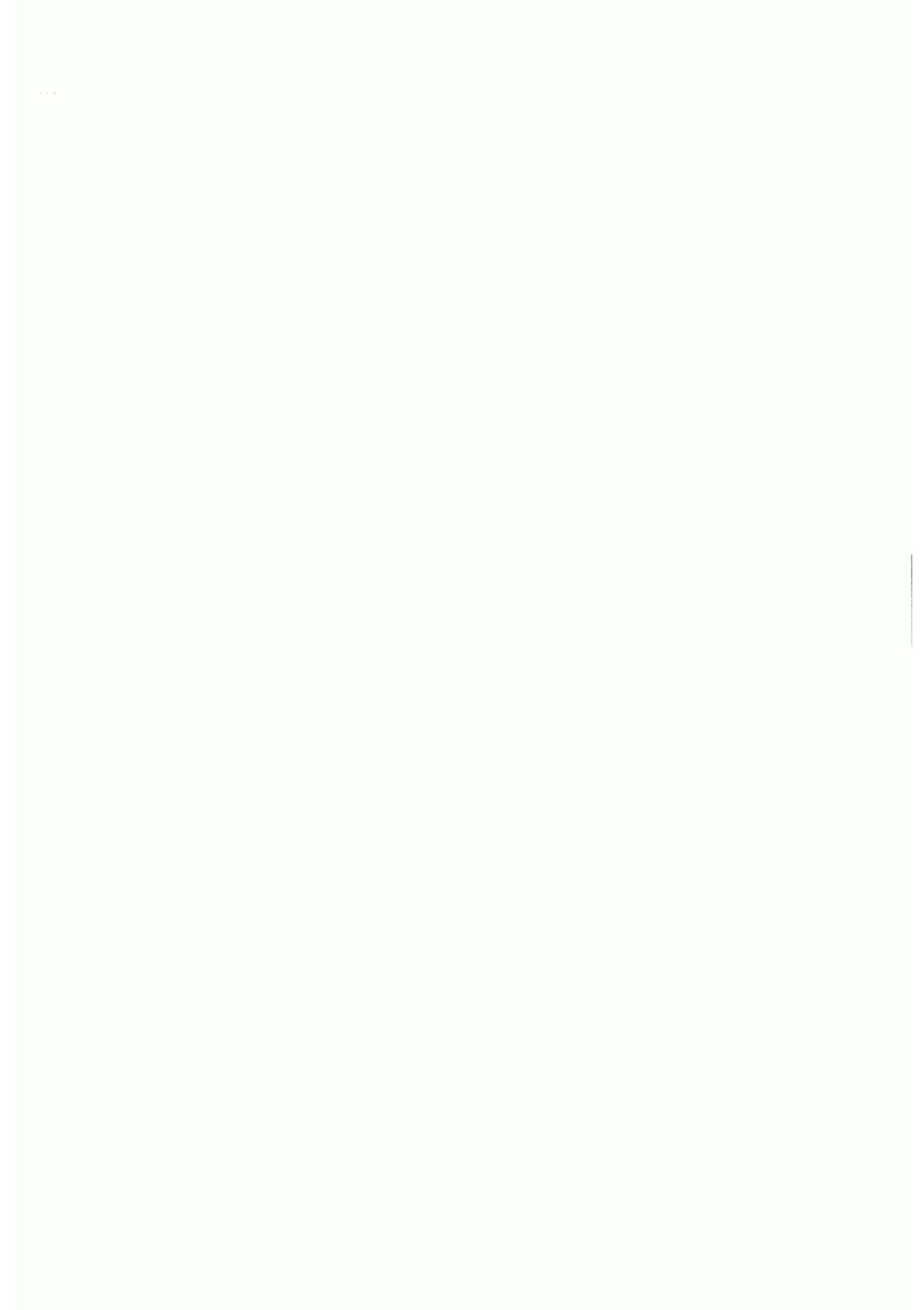
⁶⁴ Soltész István: *Az országgyűlési bizottságok szerepe a kormányzati ellenőrzésében (1990–1994)*. Kézirat. 1–3.

⁶⁵ L. Pártközi értekezletek I. m. 640. Az 1947. szeptember 15-i értekezletről jegyzőkönyvet nem találhatunk. A sajtóközleményből csak a résztvevő politikusok személye derül ki, illetve az, hogy a kérdésről vita bontakozott ki, az ellenzék és a koalíció külön-külön tanácskoztott, majd miután „áthidaló javaslatot is tettek, végül is tudomásul vették, hogy az Országgyűlés 36 tagú politikai bizottságában a koalíciós pártok 27, az ellenzéki pártok 9 tagsági helyet kapnak, a Ház egyéb bizottságaiban pedig – a bizottság létszámához képest – az ellenzéki pártoknak összesen 3–6 képviselőjük lesz”. Csak összehasonlítással, a bizottsági helyek pártonkénti elosztása 1945. novemberben a következőképpen alakult: FKGP: 195 (46,9 százalék); MKP: 83 (19,95 százalék); SZDP: 83 (19,95 százalék); NPP: 36 (8,65 százalék); egyéb: 19 (4,57 százalék). Tehát már akkor sem egyezett a mandátumarány (60–40 százalék) és a bizottsági helyek – FKGP: 46,9 százalék; MKP–SZDP–NPP együtt: 48,6 százalék, illetve PDP+pk–4,57 százalék – aránya, igaz az eltérés még nem volt olyan erős, mint 1947-ben.

- ⁶⁶ MOL XVIII–6–a. Országgyűlés 1947. 3. 685 sz. házelnöki titkársági irat. érkezett: 1947. október 14-én. Az FKGP és az NPP tisztségviselői helyeket cseréltek egymással; az FKGP-nek juttatott külügyi helyettes elnökségei megkapta az NPP (Jócsik Lajos), s a pénzügyi helyettes elnökségeit az FKGP (Csejkey Ernő).
- ⁶⁷ A kormány a bizottság eme hatás- és feladatkörét is megkísérelte átvenni. L. MOL XVIII–6–a. Országgyűlés 1947. 1. d. A 130/1948. sz. alatt íktatott iratból fontos információk derülnek ki a politikai bizottság munkájáról.
- ⁶⁸ MOL–XVIII–6–a. Magyar Országgyűlés 1947. 3. d. 4033/147. Pfeiffer Zoltán mentelmi ügye. L. Irományok. I. k., 91–98., 20. sz. Iromány. Az Országgyűlés mentelmi bizottságának jelentése az Nbr. 17. §-ába ütköző hivatali bűnpártolás büntetével gyanúsított Pfeiffer Zoltán országgyűlési képviselő mentelmi ügyében. Az ügy részletes ismertetése olvasható Tombor László: A mentelmi jog és alkalmazása. A magyar parlament 1944–1949. Szerk.: Hubai László, Tombor László. Bp., 1991. 173–199., valamint Földesi Margit–Szerencsés Károly: A megbélyegzés hatalma. Pfeiffer Zoltán (1900–1981). Bp., 2003. 242–245.
- ⁶⁹ Slachta Margit az október 28-án, az éppen soron lévő felhatalmazási vitában mondott következő szavaiért került a mentelmi bizottság elé: „Ha nekünk anyagiakkal kell jóvátételt fizetnünk, mert az anyagi egy materiális jó, ha nekünk természetbeniekkel kell jóvátételt eszközölnünk, mert az egy materiális jó, akkor hol van megírva, t. Országgyűlés, az, hogy vajon nem kell-e nekünk jóvátételt eszközölnünk emberanyaggal, mert az is egy materiális jó?” A „szibériai mese előadása”, illetve az ország tekintélyének és külpolitikai érdekeinek durva megsértése miatt Slachtát október 29-én az elnöklő Kéthly Anna a mentelmi bizottság elé utasította. Már másnap (október 30-i, 14. ülés), Szűcs Ferenc (NPP) előadó a plenáris ülésen ismertette a mentelmi bizottság döntését, miszerint a képviselőnőt 60 napra kizárják az Országgyűlésből. A döntést a plénum vita nélkül, egy ellenszavazattal (Kovács Ferenc, DNP) jóváhagyta. L. Napló. I. k., 566–589., 595., 721–722.
- ⁷⁰ L. Irományok. I. k., 36. sz., 170–172. Az 1946. évi szabályozás kiinduló elve a közszolgálatosság és a parlamenti képviselőség általános összeférhetetlenségéből indult ki, de bizonyos szűk körű engedményeket már akkor is tettek. A miniszteri indoklásból kitűnik, hogy a probléma egyrészt a következetlenségekben mutatkozott, s persze új kívánások is merültek föl, minden bizonnyal a többpárti megegyezéssel.
- ⁷¹ Földesi Margit: Házsabályok és összeférhetetlenség. A magyar parlament 1944–1949. i. m. 143–168. Kolbert Jánosról nyilvánvalóan tudták, hogy kúriai ítélete nem évült el, s hogy amnesztiában sem részesülhetett, de ennek a ténynek csak 1948. január 29-én lett jelentősége, amikor a DNP-ből kilépett, s bejelentette, hogy „ezután mint pártönkívüli ellenzéki kívánom a legjobb tudásom és lelkiismeretem szerint szolgálni nemzetemet és hazámat”. L. MOL–XVIII–6–a. Országgyűlés 1947. 1. d. 372/1948. január 30. Az ügy Rajk László belügyminiszter házelnökhöz küldött tényfeltáró levelével kezdődött (február 17.), az összeférhetetlenségi bizottság 23-i jelentése utáni napon, tehát hat nap alatt el is távolították a parlamentből. Hasonló ügy volt Vata Ernőé (FKGP) is.
- ⁷² Napló. V. k., 767. Idézet Orbán László beszédéből: „Eljött az ideje annak is, t. Országgyűlés, hogy egy új parlamenti összeférhetetlenségi törvényt kidolgozásának munkálatait is megkezdjük, és ezen a téren üdvözöljük az Igazságügyi Minisztérium ilyen irányú kezdeményező lépését. Mostani összeférhetetlenségi törvényünk teljesen elavult és használhatatlanná vált. A népi demokrácia viszonyai mellett (...) nem a nép kormányától, hanem a kizsákmányoló osztályoktól, a reakciós politikai és gazdasági érdekektől való függetlenséget kell védenie. (...) Politikai és erkölcsi összeférhetetlenséget kell szabályozni nekünk úgy, hogy ne lehessen képviselő az, aki méltatlanná válik a nép bizalmára, aki tevékenységével nem a nép érdekét szolgálja, aki vét a közeleti erkölcs, a törvényhozói önzetlenség kötelező parancsa ellen, aki bármilyen formában is hűlenné válik népi demokráciánkkal, nemzetünkkel szemben.”
- ⁷³ Irományok. I. k., 91. sz.: Törvényjavaslat az ítélőbírák áthelyezésének, úgyszintén az ítélőbírák és az államügyészségi tagok végelbánnás alá vonásának átmeneti szabályozásáról. (1948. február 12., előterjesztő Ries István.) 485–488., valamint 497–501. A javaslat vitáját két, az alkotmányjogi és az igazságügyi bizottság együttes ülésen tárgyalta, ezért lehetett a bizottsági előadó az igazságügyi, a kisebbségi véleményi megfogalmazó képviselők – Matheovits Ferenc, Székely Imre Kálmán és P. Ábrahám Dezső – közül is az első kettő ugyancsak az igazságügyi bizottság tagja. A javaslat parlamenti vitáját I. Napló. III. k., 59. és 60. ülések, 1948. március 4–5., 1219–1278. A március 5-i végszavazásban Matheovits Ferenc valamennyi, az 1–3. §-hoz benyújtott módosító indítványát leszavazta a kormánytöbbség. Matheovits Ferenc nemsokára (április 2-án) – elsőként – távozott a DNP-ből, nyilván a rá és pártjára nehezedő nyomás miatt.
- ⁷⁴ L. Irományok. I. k., 16–31., illetve Napló I. k., 9. ülés (1947. október 22.), 314., 398–500. Az előterjesztés bizottsági előadója Hajdú Gyula (MKP) volt, a maratoni, a házsabályok által előírt, illetve engedélyezett nyolcórás vitában 11 képviselő szólalt fel, s a részletes vitában már minden parlamenti szabály felborult a sok közbeszólás miatt. Lévy Zoltán 1947. október 22-i interpellációjában utalt arra is, hogy „uzsoraügyben a budapesti törvényszék halálos ítéletet is hozott már...” Napló. I. k., 356.
- ⁷⁵ Lásd: Irományok. I. k., 63. és 64. sz. törvényjavaslatok, 286–294. 1948; VI. tc.: A magyar köztársaság megalapításának és az 1848/49. évi szabadságharc és forradalom emlékére engedélyezendő közgyelemlről. 1948; VII. tc.: A büntetés végrehajtására vonatkozó egyes kivételes rendelkezésekről. A vitát I. Napló. I. k., 36. ülés (1948. január 15.), 473–503.
- ⁷⁶ A heves vita leírását I. Irományok. II. k., 296–303., 380–381., illetve Napló. IV. k., 72. és 73. ülés (1948. június 15–16.), 440–441., 450–558. Ekkor történt az „incidens”: (Kossa István): „Elnök úr! Slachta nem állt fel a Himnusz alatt! Ülve maradt! Dicsőnőség! Kidobni! (Zaj.) Hazaárulás!... Nemzetgyalás!... Kitiltani a parlamentből! (Nagy zaj.)” A 74. július 6-i ülésen Slachta Margitot a mentelmi bizottság június 17-i egyhangú határozata alapján kétszer hat hónapra, azaz összesen egy évre az Országgyűlésből kitiltotta. Egyidejűleg három hónapra Barkóczy Józsefet is kitiltották az Országgyűlésből, mert állítólag azt mondta Ortutay Gyulának: „a miniszter úr hazudik”.
- ⁷⁷ MOL XVIII–6–a. Országgyűlés 1947. 1. d. 8/1948. sz., a zárszámadásvizsgáló bizottság 1947. november 18-i bizottsági jegyzőkönyve.
- ⁷⁸ Irományok. II. k., 135., 378–379., III. k., 174. és 175. sz., 53–59., IV. k., 258. sz., 291–294.
- ⁷⁹ L. Napló. IV. k., 74. ülés (1948. július 6.), 571. Marosán György a mentelmi bizottság előadójaként ismertette a házelnök döntését, miszerint az iskolák államosítása vitájában Slachta Margit plénum előtt ismertetett határozati javaslata „súlyosan sértette a magyar demokráciát és az ország szuverenitását, ezért az Országgyűlés elnöke elrendelte, hogy a sértő kitételek a házsabályok 13. §-ának (2) bekezdésében foglalt rendelkezések szerint a gyorsírói jegyzetből töröltessenek és a Ház naplójából kihagyassanak”.
- ⁸⁰ MOL XVIII–6–a. Országgyűlés 1947. 1. d. 389/1948. Az említett statisztikai adatok a gyorsírói iroda akkori főnökétől, Dr. Nosz Gyulától származnak.
- ⁸¹ MOL XVIII–6–a. Országgyűlés 1947. 3. d. Elnöki titkárság jelentése. 3284/1947. szeptember 17.
- ⁸² L. például Peyer Károly esetét; a Napló szövege hibás, hiszen Peyernek nem négy, hanem összesen öt, vagyis további négy „felesleges”

- mandátuma volt. A „mandátumvitához” l. Simon István: Vezéraldozat. A Peyer-kérdés és a magyar szociáldemokrácia. Bp., 2003. 79–83.
- ⁸³ L. Kende Péter: Hová lettek a politikai elítelték? Sztálinizmus és desztalinizáció Magyarországon. Felszámoltuk-e szovjet rendszert? Politikai tanulmányok. Szerk.: Balla Bálint–Kende Péter. Bern, 1990. A szerző szerint a politikai elítelték 20. századi történetében 1945 valódi cezúra; egyrészt a korábbi uralkodó rendet kiszolgáló, s önbizalmát veszített politikai osztály szabályos öngyilkossága miatt, amely szabad utat nyitott az „új világ” politikusainak. A lényegében négy-párti koalíciós rendszer merőben új politikai személyzettel indult.
- ⁸⁴ Hubai László: A parlament politikai és társadalmi összetétele. A magyar parlament 1944–1949 i. m. 225–245.
- ⁸⁵ L. Kiss József: Az Ideiglenes Nemzetgyűlés politikai és társadalmi összetétele. Kézirat, 1994. Somlyai Magda: Miről vallanak a képviselői életrajzok? Az Ideiglenes Nemzetgyűlés és az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1944–1945. Szerk.: Feitl István. Bp., 1995. 213–232.
- ⁸⁶ A három összevont kategóriát követve a további arányok így alakultak a kormánypártokban: SZDP: alsó – 61 százalék, közép – 29 százalék, felső – 11 százalék, NPP: alsó – 48 százalék, közép – 17 százalék, felső – 36 százalék, FKGP: alsó – 44 százalék, közép – 9 százalék, felső – 47 százalék. (Az egyszerűsítés kedvéért a be nem fejezett alsó-, közép- és felsőfokú iskolákat is a kategóriákba soroltuk.)
- ⁸⁷ Kovács M. Mária: Közalkalmazottak 1938–1949. Létszám, összetétel, politika. *Valóság*, 1982. 9. sz. 41–53. A szerzőnél a közalkalmazottak összessége a fogalmi keret, amelybe a tisztviselők és az irodai segédek, az állami és önkormányzati alkalmazásban állók egyaránt beletartoznak.
- ⁸⁸ Rákosi Mátyás: A népi demokrácia néhány problémájáról. *Szabad Nép*, 1949. január 19.
- ⁸⁹ Révai József: Élni tudtunk a szabadsággal. Bp., 1949. 517–518.
- ⁹⁰ A második húsz hónap elemzéséhez is fontos közjogi előzményeket korábbi almanachunkban vázoltuk fel, hiszen a jogi szabályozás sok tekintetben nem „csak” a politikai körülmények változtak meg. L. erről Kiss József–Szűcs László: Új korszak a magyar parlamentarizmus történetében. Az 1945–1947. évi Nemzetgyűlés létrejötte, működése és összetétele. A Nemzetgyűlés almanachja 1945–1947. Bp., 1999., 688–715. A korszak parlamenttörténetéhez l. még Gyarmati György: A parlamentarizmus korlátai és annak következményei az Ideiglenes Nemzetgyűlés tevékenységére. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés i. m. 152–170.

MELLÉKLET

AZ 1945. ÉVI VIII. TÖRVÉNYCIKK

A NEMZETGYŰLÉSI VÁLASZTÁSOKRÓL

AZ 1947. ÉVI XXII. TÖRVÉNYCIKK

AZ ORSZÁGGYŰLÉSI VÁLASZTÁSOKRÓL

AZ ORSZÁGGYŰLÉS HÁZSZABÁLYAI

AZ ÖSSZEFÉRHETETLENSÉGI ELJÁRÁS

SZABÁLYAI, 1946

1945. ÉVI VIII. TÖRVÉNYCIKK A NEMZETGYŰLÉSI VÁLASZTÁSOKRÓL

Meghozott az ideiglenes nemzetgyűlés 1945. évi szeptember hó 12. és 13. napján tartott ülésében. A törvény keletzése 1945. évi szeptember hó 14. napja. Az Országos Törvénytárban kiadatott 1945. évi szeptember 16-án.

I. FEJEZET

Általános rendelkezések

1. § (1) A nemzetgyűlési választásokat az egész ország területén e törvény hatálybalépésétől számított 60 (hatvan) napon belül meg kell tartani.¹

(2) A belügyminiszter külön rendelettel állapítja meg a jelen törvényben szabályozott bizottságok megalakítására, a választói névjegyzék elkészítésére² és a választás előkészítésére irányadó időpontokat.

2. § (1) A nemzetgyűlés megbízatása első összeülésétől számított 4 (négy) évre szól. A nemzetgyűlési képviselőket részben a pártok választókerületi lajstromain kell megválasztani általános, titkos, közvetlen, egyenlő és községenkénti választójog alapján, az érvényesen leszavazott választók irányában, úgyhogy 12 000 érvényes szavazatra essék egy képviselői megbízatás; további 50 (ötven) képviselőt kell választani ugyanazzal a szavazással a pártok országos lajstromai alapján.

Az így megválasztott nemzetgyűlés első ülésén, megalakulása előtt további 10 képviselőt választ tagjai közé az ország szellemi³ és közéleti vezető személyiségei közül.

(2) A választáson csakis olyan párt vehet részt, melynek részvételi jogát – a párt céljainak, vezetőinek és összetételének demokratikus szempontból való megvizsgálása alapján – az Országos Nemzeti Bizottság megállapítja. A pártok ezirányú kérelmüket jelen törvény hatálybalépésétől számított 5 (öt) nap alatt nyújthatják be. Az Országos Nemzeti Bizottság köteles az e tárgyban benyújtott kérelmek felett 3 (három) nap alatt írásban határozni, s határozatát az érdekelt pártnak haladéktalanul kézbesíteni. Egyidejűleg azokat a határozatait, amelyek valamely párt részvételi jogát megállapítják, a belügyminiszterrel közli, aki ezeket a hivatalos lapban (Magyar Közlönyben) a párt országos vezetőségének feltüntetésével közzé teszi.

3. § (1) A választókerületek a következők:

1. Baranya és Tolna vármegyék Pécs thj. várossal (székhely: Pécs).

2. Somogy vármegye Kaposvár thj. várossal (székhely: Kaposvár).

3. Zala vármegye (székhely: Zalaegerszeg).

4. Vas vármegye Szombathely thj. várossal (székhely: Szombathely).

5. Győr-Moson és Sopron vármegyék, Győr és Sopron thj. városokkal (székhely: Győr).

6. Veszprém vármegye (székhely: Veszprém).

7. Fejér és Komárom-Esztergom vármegyék Székesfehérvár thj. várossal (székhely: Székesfehérvár).

8. Nagy-Budapest (Budapest székesfőváros, Budafok, Kispeszt, Pestszenterzsébet, Pestszentlőrinc, Rákospalota, Újpest megyei városok, Albertfalva, Békásmegyér, Budatétény, Csepel, Mátyásföld, Nagytétény, Pesthidegkút, Pestszentimre, Pestújhely, Rákoscsaba, Rákoshegy, Rákoskeresztúr, Rákosliget, Rákosszentmihály, Sashalom és Soroksár nagyközségek, székhely: Budapest).

9. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye a Nagy-Budapesthez tartozó városok és községek nélkül, Kecskemét thj. várossal és Bács-Bodrog vármegye Baja thj. várossal (székhely: Kecskemét).⁴

10. Csongrád és Csanád vármegyék Szeged és Hódmezővásárhely thj. városokkal (székhely: Szeged).

11. Békés vármegye (székhely: Békéscsaba).

12. Jász-Nagykun-Szolnok vármegye (székhely: Szolnok).

13. Hajdú és Bihar vármegyék Debrecen thj. várossal (székhely: Debrecen).

14. Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyék (székhely: Nyíregyháza).

15. Borsod-Gömör, Zemplén és Abauj vármegyék Miskolc thj. várossal (székhely: Miskolc).

16. Heves és Nógrád-Hont vármegyék (székhely: Eger).

(2) A törvényhatóságokat régi (1937. dec. 31-i) területükkel kell érteni.

(3) Minden választókerület szavazókörekre oszlik. A szavazókörök határait városokban a polgármester, községekben a járási főjegyző állapítja meg a jelen törvény hatálybalépése után azonnal, úgy, hogy az egyes szavazókörekre 400 szavazónál több ne essék, de minden egyes község, ha ennél kevesebb szavazója is van, egy szavazókört alkosson.

II. FEJEZET

Választójogosultság és választhatóság

4. § (1) Nemzetgyűlési választójoga van minden magyar állampolgárnak, aki huszadik életévét betöltötte vagy a választói névjegyzék összeállításának évében betölti, és 1945. évi szeptember hó 1-jén Magyarország 1937. évi december hó 31-i határain belül lakott. Ez utóbbi kellék alól a minisztérium a belügyminiszter előterjesztésére felmentést adhat.

(2) Választójogosultság szempontjából magyar állampolgárnak kell tekinteni – ellenkező adat híján – azt is, aki Magyarország 1918. évi október hó 31-i területén belül született és Magyarország 1937. évi december hó 31-i határain belül lakik.

(3) Annak, aki a németek vagy fasiszták elleni harcban fegyveresen részt vett, és ezt az Országos Nemzeti Bizottság az előterjesztett bizonyítékok alapján igazolja, választójoga van akkor is, ha tizennyolcadik életévét betöltötte, vagy a választói névjegyzék összeállításának évében betölti.

5. § A választójogból ki van zárva:

1. aki elmebetegség miatt gondnokság alatt áll, s ezt a törvényszék gondnokság alá helyező határozata tanúsítja,

2. aki elmebeteg, még ha nem is áll gondnokság alatt, s ezt ideiglenes gondnokság alá helyező határozat vagy hatósági orvosi bizonyítvány tanúsítja,

3. aki büntett vagy nyereségvagyból⁵ elkövetett vétség miatt bírói határozat alapján előzetes letartóztatásban vagy vizsgálati fogságban van, vagy szabadságvesztés-büntetését tölti,

4. akit politikai jogai gyakorlásának felfüggesztésére jogerősen elítéltek, az ítéletben meghatározott idő alatt, kivéve azokat, akiket a 200/1945. M. E. és 285/1945. M. E. sz. rendeletek alapján rehabilitálni kell,⁶

5. aki ellen a népbíróság marasztaló ítéletet hozott, vagy aki ellen a népügyészség vádiratot bocsátott ki,

6. aki a törvény hatálybalépésekor rendőrhatalósági őrizetben (internálva) van,

7. aki maga vagy vele közös háztartásban élő házastársa üzleténél vagy foglalkozásánál fogva erkölcsrendészeti ellenőrzés alatt áll,

8. aki a nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a földműves nép földhöz juttatásáról szóló 600/1945. M. E. sz. rendelet 5. §-a⁷ értelmében hazaárulónak, háborús vagy népellenes bűnösnek minősül, azért, mert a német fasizmus politikai, gazdasági és katonai érdekeit a magyar nép rovására támogatta, vagy önkéntes jelentkezéssel német, fasiszta katonai vagy rendfenntartó alakulatba belépett, vagy valamilyen német katonai vagy rendfenntartó alakulatnak a magyarság érdekeit sértő adatokat szolgáltatott, vagy mint besúgó működött, vagy ismét felvette német hangzású családi nevét, és ellene a hivatkozott rendelet 4. §-a alapján e törvény hatályba léptéig ilyen okból az elkobzási eljárás megindult,⁸

9. aki az 529/1945. M. E. sz. rendelet 3. §-ában említett egyesületben, pártban vagy szervezetben (1. Antibolszevista Ifjúsági Tábor, 2. Baross Szövetség, 3. EMSZO, 4. Ételközi Szövetség, 5. Ébredő Magyarok Egyesülete, 6. Honszeretet, 7. Kékek Klubja, 8. Keleti Arcvonal Bajtársi Szövetség, 9. Kettős Kereszt Vészövetség, 10. Levente Egyesület, 11. Magyar Jövő Szövetség, 12. Magyar Országos Véderő Egyesület [MOVE], 13. Magyar Élet Pártja, 14. Magyar Megújulás Pártja, 15. Magyar Orvosok Nemzeti Egyesülete, 16. Magyar Nemzeti Szocialista Párt, 17. Magyar Tudományos Fajvédő Társaság, 18. Magyar Ügyvédek Nemzeti Egyesülete, 19. Nemzeti Munkaközpont, 20. Népakarat Pártja, 21. Nyilaskeresztes Párt Hungarista Mozgalom, 22. Országos Vitézi Szék, 23. Országos Nemzetvédelmi Bizottság, 24. Turul Szövetség, 25. Zsidókutató Intézet vagy az 1919. júniusi Bajtársak Szövetségében, a Társadalmi Egyesületek Szövetségében [TESZ], a Magyar Keresztény Nemzeti Ligában vagy

a Magyar–Német Társaságban) tisztséget viselt és pedig a Baross Szövetségben, Honszeretet és Levente Egyesületben csak az, aki országos vagy megyei vezető⁹ tisztséget töltött be, a többi egyesületben az, aki bármilyen tisztséget viselt; kivétel az, akit az igazolási eljárás során feltétel nélkül igazoltak, vagy aki tiszteről még 1941. évi június hó 22. előtt lemondott és azt követően antifasiszta magatartást tanúsított,

10. akikre nézve a 3820/1945. M. E. sz. rendelet¹⁰ alapján alakult bizottság megállapította, hogy a Volksbundnak vezetője, tagja vagy támogatója volt, vagy akiről ennek híján is kétséget kizáróan megállapítható, hogy a Volksbundnak, Kulturbundnak vagy Hitler-Jugendnek tagja volt, vagy magát német nemzetiségűnek vallotta,

11. akivel szemben az idevonatkozó rendeletek alapján megalkotott bármelyik igazolóbizottság nyugdíjazást, vagy állásvesztést kimondó, vagy jogosítvány, vagy foglalkozás gyakorlásától egy évnél hosszabb időre eltöltő határozatot hozott,

12. a volt m. kir. csendőrségnek az a tagja, aki az 1690/1945. M. E. számú rendelet¹¹ alapján lefolytatható különleges igazolási eljárásnak nem vetette alá magát, vagy alávetette magát, de nem igazolták.

III. FEJEZET

Összeíró, választási és szavazatszedő bizottságok¹²

6. § Nemzetgyűlési képviselővé az választható, akinek a választás időpontjában választójoga van, tekintet nélkül arra, hogy a választói névjegyzékbe fel van-e véve. Nem választhatók képviselővé a honvédség és a rendőrség tényleges szolgálatot teljesítő hivatásos állományú tagjai.¹³

7. § (1) Minden szavazóköriben állandóan abban a községben lakó választókból összeíró bizottságot, továbbá minden városban és járásban, Budapesten minden közigazgatási kerületben állandóan ottlakó választókból központi összeíró bizottságot kell alakítani, melyek utóbb szavazatszedő bizottsággá (29. §), illetőleg választási bizottsággá (18. §) alakulnak át. A bizottságok megalakulására, ügyrendjére és határozathozatalára nézve a közalkalmazottak igazolásáról szóló 1080/1945. M. E. számú rendelet¹⁴ rendelkezéseit kell alkalmazni azzal az eltéréssel, hogy a bizottságok megalakulása terén a főispánokra, illetőleg a Nemzeti Bizottságra bízott feladatokat Budapesten a kerületi előljáró, más városokban a polgármester, járásokban a járási főjegyző látja el, továbbá azzal az eltéréssel, hogy szavazategyenlőség esetén sorshúzás dönt, végül azzal az eltéréssel, hogy e bizottságokba jogi képesítésű és tisztviselő tagot nem kell behívni.

(2) A bizottságok területi hatáskörét, helyiségét, valamint elnökének, helyettes elnökének és tagjainak nevét Budapesten a kerületi előljáró, más városokban a polgármester, községekben a járási főjegyző köteles falragaszokon haladéktalanul közhírré tenni.

8. § (1) A bizottságok tagjai Budapesten a kerületi előljáró, a többi városokban a polgármester, a községekben a járási főjegyző vagy az ezek által kiküldött személy kezébe esküt (fogadalmat) tesznek.

(2) Az eskü szövege a következő: „Én esküszöm, hogy mint a bizottság tagja, a reám bízott feladatokat hiven és részrehajlás nélkül fogom teljesíteni. Isten engem úgy segítjen!”

(3) A fogadalom szövege a következő: „Én becsületemre és lelkiismeretemre fogadom, hogy mint a bizottság tagja, a reám bízott feladatokat hiven és részrehajlás nélkül fogom teljesíteni.”

9. § (1) A bizottságok működésük tartama alatt hatóságoknak, tagjaik és közegeik (házmegbízott, összeíró biztos stb.) hatósági közegeknek minősülnek s az ezeket megillető büntetőjogi védelemben részesülnek.

(2) A bizottságok tagjait, a házmegbízottakat és az összeíró biztosokat (10. § (3) bek. működésük tartamára hivatali főnökük, illetőleg munkaadójuk – alkalmazásukban és illetményeikben való meghagyás mellett – szabadságot köteles.

(3) A bizottságok segédszemélyeit a bizottságok alkalmazták. E célra a törvényhatóságok, városok és községek alkalmazotti hivatali főnökük kijelölése alapján a bizottságok rendelkezésére kötelesek állani. Díjazásukat, valamint a bizottságok tagjainak napidíjait és esetleges útiköltség-megtérítését a belügyminiszter rendelettel szabályozza.

(4) A bizottságok számára szükséges helyiségeket és kellemeket Budapesten a kerületi előljáró, a többi városokban a polgármester, községekben a községi előljáróság bocsátja rendelkezésre.

(5) Az összeírás és a választás lebonyolításához szükséges nyomtatványok mintáit vagy irányelveit a belügyminiszter rendelettel szabályozza, s azok elkészítéséről az egész választókerület számára a választókerület székhelye szerint illetékes törvényhatóságok első tisztségviselője gondoskodik.

(6) A választásokkal kapcsolatos minden dologi és személyi kiadás, ideértve a 7460/1945. M. E. sz. rendelet¹⁵ alapján tartott községi választásoknak azokat a költségeit, amelyek egyben az országos választások előkészítésére is szolgáltak (összeírás, névjegyzékek stb.), az államkincstárt terheli. E kiadásokat városokban a város, községekben a vármegye előlegezni köteles.

IV. FEJEZET

A választói névjegyzék elkészítése

10. § (1) Az összeíró bizottságok megalakulásuk után haladéktalanul elkezdik az ideiglenes választói névjegyzék összeállítását. Budapesten és a székesfővárosnak a 7460/1945. M. E. sz. rendeletben¹⁶ megszabott környékén a rendelet alapján elkészült törvényhatósági, illetőleg képviselő-testületi választói névjegyzék szolgál nemzetgyűlési ideiglenes választói

névjegyzékként is, azzal azonban, hogy azt a névjegyzéket az országos nemzetgyűlési ideiglenes névjegyzékkel egy időben újból közszemlélésre kell tenni (15. § (4) bek., 16. § (1) bek.).

(2) A választói névjegyzék összeállítása számlálólapok útján történik. A számlálólapok szövegét, amely a választójogosultság megállapításához szükséges személyi adatokra vonatkozóan tartalmaz kérdéseket, a belügyminiszter állapítja meg.

(3) A számlálólapokat az összeíró bizottságok a házmegbízottak útján küldik szét, olyan községekben pedig, ahol házmegbízottak nincsenek, a helyben szokásos módon a községi Nemzeti Bizottság által kijelölt összeíró biztosok útján. Számlálólapot kell küldeni minden személy részére, aki huszadik életévét betöltötte, vagy a választás évében betölti.

11. § Egy személy csak egy szavazókör választói névjegyzékében szerepelhet,¹⁷ éspedig ott, ahol állandó lakása van.

12. § (1) A számlálólapokat saját kezű aláírással vagy kézzel kell megerősíteni.

(2) Azok helyett, akik a számlálólapot testi fogyatkozás miatt, vagy más okból aláírni nem képesek, a számlálólapot az akadályozó körülmény megjelölésével az összeírt fél viszonyait ismerő hozzátartozója, munkaadója, alkalmazottja vagy szomszédja is aláírhatja.

(3) A számlálólap bármilyen hazai élő nyelven kitölthető.

13. § A kitöltött számlálólapokat a házmegbízott, illetőleg az összeíró biztos szedi össze, a kitöltetlenül hagyott, vagy a név rovatánál üresen hagyott és alá nem írt számlálólapokon az érdekelt személy nevét feljegyzi; a szavazólapokon szolgáltatott adatok helyességére, különösen az 1945. évi szeptember hó 1-jei lakóhelyre, valamint az 5. §-ban foglalt és tudomása szerint fennálló kizáró okokra vonatkozó megjegyzéseit a tények megjelölésével megteszi éspedig akkor is, ha az összeíró fél a számlálólapot nem töltötte ki és nem írta alá. Azután az összes számlálólapot összesítő jegyzék kíséretében haladéktalanul átadja az összeíró bizottságnak.

14. § Az összeíró bizottság a neki beterjesztett számlálólapokon az ott feltüntetett adatok helyességét, ha valóságuk iránt kétely merül fel,¹⁸ hivatalból vizsgálja felül. Megkereséseinek minden hatóság, közhivatal, közhivatalok, lelkész, nyilvános jellegű intézmény, egyesület, alapítvány és nyilvános számadásra kötelezett vállalat 48 (negyvennyolc) órán belül eleget tenni köteles. Jogában áll tanukat megidézni és szükség esetén elővezettetni.

15. § (1) Az összeíró bizottság az összegyűjtött számlálólapok adatai és a tudomására jutott és bizonyított¹⁹ adatok alapján az összeírt személyek választójoga tárgyában 8 (nyolc) nap alatt határoz.

(2) Az összeíró bizottság határozatát minden egyes választóra vonatkozóan rávezeti a számlálólapra, azután pedig külön csoportosítja az elfogadott és külön a visszautasított számlálólapokat. Ennek alapján készíti el az ideiglenes választói névjegyzéket éspedig városok és 10 000 lakoson felüli községek belterületén házanként külön-külön lapon a választók nevének abc-sorrendjében. A polgármester, illetőleg a járási

főjegyző a szavazóköröket megállapító határozatban egyúttal azt is megállapítja, hogy mely szavazókör minősül belterületi és melyik külterületi szavazókörnek. Az ideiglenes névjegyzéket 12 (tizenkét) példányban kell elkészíteni. A névjegyzéknek tartalmaznia kell a választó családi és utónevét, asszonyok leánykori nevét is, névváltozás esetén az előző nevet is, a választó születési helyét és évét, foglalkozását (állását), lakóhelyét (kerület, utca, házszám, házcsoport, tanya stb.), ezenfelül községekben és a városok külterületén az azonos nevűek megkülönböztetésére használt melléknevét, vagy más megjelölést.

(3) Az ideiglenes választói névjegyzék első példányát az összeíró bizottság az összes számlálólappal a központi összeíró bizottságnak küldi meg. A második példányt közszemle céljára városokban a polgármesternek, községekben a községi elöljáróságnak küldi meg, a harmadik példányt a szavazás céljaira megtartja. A negyedik példányt belterületi szavazóköröknél a házak kapuiból való állandó kifüggesztés végett házanként a házmegbízottnak, ilyen nemlétében a házfelügyelőnek, vagy az ottlakó háztulajdonosnak kell megküldeni, külterületi szavazóköröknél pedig a szavazókörök helyiségeiben kell a választás eredményének kihirdetéséig kifüggeszteni. A további példányokat a választásban részt vevő pártok helyi megbízottjának, ilyen nemlétében a párt legközelebbi magasabb központjának kell megküldeni.

(4) Az ideiglenes választói névjegyzéket városokban a városházán, községekben a községvárosházán szavazókörök szerint csoportosítva 3 (három) napra reggel 8 (nyolc) órától este 20 (húsz) óráig közszemlére kell tenni. A házankénti jegyzékeket a szavazókörökön belül utcák (terek stb.) szerint abc-sorrendben, az utcákban levő egyes házakat pedig házszám szerint kell csoportosítani. Egyidejűleg a budapesti és Budapest környéki községi választási névjegyzéket 3 (három) napra újból közszemlére kell tenni. A közszemlélt falragaszokon meg kell hirdetni.

(5) A közszemlére tett névjegyzéket bárki megtekintheti és lemásolhatja.

(6) A visszautasított személyekről külön jegyzéket kell vezetni és abban a visszautasítás okát is meg kell jelölni. Ennek a jegyzéknek egy példányát csatolni kell minden ideiglenes névjegyzék példányhoz és azzal együtt kell szétküldeni, illetőleg közszemlére tenni.²⁰

16. § (1) Az ideiglenes választói névjegyzék ellen saját személyét illetően a névjegyzékből való kihagyás miatt bárki felszólalhat a közszemlére tétel megkezdésétől számított 8 (nyolc) napon belül. Budapesten és környékén a felszólamlás joga – a jelen törvény 4. és 5. §-ai szerint – újból megnyílik.

(2) Ha olyan, az ideiglenes választói névjegyzékből kihagyott személy él felszólamlással, aki számlálólapot önhibáján kívül nem kapott, vagy akinek számlálólapja az összeírt fél hibáján kívül nem került az összeíró bizottság elé, akkor a felszólamlás úgy történik, hogy a felszólamlással élő fél személyesen, vagy megbízott útján számlálólapot igényel az összeíró bizottságtól, vagy ha attól számlálólapot nem kap, a központi összeíró bizottságtól és a számlálólapot kitöltve,

a házmegbízott, illetőleg az összeíró biztos által láttamozva a központi összeíró bizottsághoz nyújtja be.

(3) Ha a felszólamlás olyan személy részéről történik, aki számlálólapot kapott, s számlálólapját az összeíró bizottság már elbírálta, akkor a felszólamlást indokolni kell és lehetőleg mellékelni, illetve bemutatni a beszerezhető okirati bizonyítékokat, a be nem szerezhető bizonyítékokra pedig oly módon kell utalni, hogy feltalálhatók, beszerezhetők vagy ellenőrizhetők legyenek.

(4) A felszólamlás beadásáról a központi bizottság elismervényt ad.

17. § (1) A felszólamlások tárgyában a központi összeíró bizottság – szükség esetén helyszíni kiszállás alapján – 8 (nyolc) nap alatt határoz és határozata ellen további jogorvoslatnak helye nincs. A bizottság a határozatot rávezeti az összeírt személy számlálólapjára, az ideiglenes választónévjegyzéket a határozatnak megfelelően helyesbíti és a számlálólapot a határozatnak megfelelően a számlálólapok egyik (elfogadott, illetőleg visszautasított számlálólapok) csoportjából a másikba átteszi.

(2) A központi összeíró bizottság a helyesbítésről szóló határozatokat ugyanannyi példányban készíti el, mint amennyiben az összeíró bizottság az ideiglenes választói névjegyzéket elkészítette s azok első példányát megküldi az összeíró bizottságnak, a további példányokat pedig mindazoknak, akiknek az összeíró bizottság az ideiglenes névjegyzéket megküldötte.

(3) A házmegbízottnak vagy házfelügyelőnek vagy háztulajdonosnak megküldött határozatokat az illető ház kapujában a névjegyzékhez kapcsolva állandóan ki kell függeszteni. Az összeíró bizottság, valamint a kerületi elöljáró, polgármester, illetőleg községi elöljáróság köteles a megküldött határozatok alapján az ideiglenes választói névjegyzék ott levő példányát megfelelően helyesbíteni s a helyesbített s ezáltal véglegessé vált névjegyzéket a kerületi elöljáróságon, városházán, illetőleg községvárosházán a helyesbített határozatokkal együtt 3 (három) napra ugyanolyan meghirdetéssel, ugyanúgy közszemlére kell tenni, mint az ideiglenes választói névjegyzéket.

V. FEJEZET

A választások kitűzése és a lajstromok összeállítására

18. § (1) A választást a belügyminiszter valamely munkaszüneti napra – az egész országban egy időben – tűzi ki és pedig legalább 30 (harminc) nappal a választás időpontja előtt.²¹

(2) A választás kitűzését a választási bizottságok [19. § (1) bek.] falragaszokon közhírré teszik. A közhírré tételt tartalmazó hirdetményben fel kell hívni a pártokat arra, hogy jelöltjeiket legkésőbb a választást megelőző tizenötödik nap déli 12 órájáig [20. § (1) bek.] jelentsék be a választókerület székhelyén alakult választási bizottságnak, valamint közölni kell e választási bizottság elnökének hivatalos helyiségét és hivatalos óráját.

(3) A választókerület székhelyén alakult választási bizottságok teendőit azokban a városokban, amelyekben járási választási bizottság is székel, a városi választási bizottság, a nagybudapesti választókerületben a budapesti IV. kerületi választási bizottság látja el.

(4) A budapesti IV. kerületi választási hirdetménynek a (2) bekezdésben foglaltakon felül még arra is fel kell hívnia a pártok országos vezetőségét, hogy a pártok országos lajstromán [2. § (1) bek.] felléptetni kívánt jelöltekkel nála legkésőbb a választást megelőző tizenötödik nap déli 12 órájáig [20. § (1) bek.] jelentsék be.

19. § (1) Az összeírás befejezésével a központi összeíró bizottság választási bizottsággá alakul át. Ha azonban a belügyminiszter a választást oly időben tűzi ki, amikor az összeírás befejezve még nincs, akkor az összeírás befejeztéig a bizottság, mint központi összeíró és választási bizottság működik. Feladata a választás irányítása és a községi (városi, közigazgatási kerületi) részeredmény végleges megállapítása. A választókerület székhelyén alakult választási bizottságnak ezenfelül feladata a választókerület területén a választási lajstromok közhírré tétele és a választókerület választási eredményének megállapítása és kihirdetése.

A budapesti IV. kerületi választási bizottságnak ezenfelül még feladata az országos lajstromok közhírré tétele és a választás eredményének megállapítása és kihirdetése. A választási bizottság tagjai ugyanabban a választókerületben képviselőjelöltek nem lehetnek. [22. § (3) bek.]

(2) Minden politikai pártnak, amely a választókerületben a választáson részt vesz, jogában áll a választási bizottságok mellé két-két bizalmi egyént küldeni.

20. § (1) A pártok legkésőbb a választást megelőző tizenötödik nap déli 12 órájáig nyújthatják be a választókerület székhelyén alakult választási bizottság elnökének vagy helyettesénél választókerületi képviselőjelöltjeik lajstromát. Ugyanaddig az időpontig kell a pártoknak országos képviselőjelöltjeik lajstromát is benyújtaniuk a budapesti IV. kerületi választási bizottságnál. Az illetékes választási bizottság elnöke vagy helyettese a benyújtásra kitűzött határidő lejártá előtt 5 (öt) napon át 8–14 óráig a választási hirdetményben megjelölt helyen köteles tartózkodni.

(2) Az egyes választókerületekben az egyes lajstromokon az alábbi számú jelöltek lehet jelöltni:

	Legfeljebb (jelölt)
1. a baranya–tolnai választókerületben	40
2. a somogyi választókerületben	32
3. a zalai választókerületben	31
4. a vasvármegyei választókerületben	23
5. a győr-moson–soproni választókerületben	30
6. a veszprémi választókerületben	21
7. a fejér–komárom–esztergomi választókerületben	40
8. a nagy-budapesti választókerületben	136
9. a pest-pilis-solt-kiskun vármegyei és a bács-bodrog vármegyei választókerületben	101

10. a csongrád–csanádi választókerületben	43
11. a békési választókerületben	28
12. a jász-nagykun-szolnoki választókerületben	35
13. a hajdú–bihari választókerületben	42
14. a szabócs–szatmár-beregi választókerületben	49
15. a borsod-gömör–zemplén–abaúji választókerületben	54
16. a heves–nógrád-honti választókerületben	46

(3) A pártok által benyújtott lajstromnak tartalmaznia kell a képviselőjelöltek családi és utónevét, állását (foglalkozását) és lakhelyét, továbbá közös lajstrom esetén a jelölt pártállását [21. § (1) bek.]. Külön pótképviselő-jelöltek jelölésének nincs helye. Az egyes képviselőjelöltek sorrendjét arab számokkal kell megjelölni. A választókerületi lajstromokat annyi példányban kell benyújtani, ahány választási bizottság a választókerületben van. Csatlolni kell a képviselőjelöltek saját kezűleg aláírt vagy kézjeggyel ellátott nyilatkozatát arról, hogy a jelölést elfogadják. A választókerületi lajstromok benyújtásakor ezenfelül be kell jelenteni a párt választókerületi megbízottjának és helyettesének nevét és lakását, akik a választási bizottság előtt a párt hivatalos kiküldöttjei.

(4) A benyújtott lajstromokat és a jelölést elfogadó nyilatkozatokat a pártok országos vezetőségének kell hitelesíteni. A nem hitelesített lajstromokat a választási bizottság visszautasítja.

(5) A választási bizottság elnöke a lajstrom benyújtásának igazolása céljából igazoló felzetet ad ki.

21. § (1) Két vagy több politikai párt akár országosan, akár bármely választókerületben közös lajstrommal indulhat. A közös lajstromon induló pártoknak joguk van a pártok megjelölése helyett a közös lajstrom részére külön elnevezést használni. Közös lajstrom esetében fel kell tüntetni a benyújtott lajstromon minden jelölt neve mellett azok pártállását is, valamint a közös lajstrommal induló pártközösség elnevezésére és a közös lajstrom sorszáma (23. §) vonatkozó esetleges megállapodásokat.

(2) A közös lajstrom érvényességéhez az országos lajstromnál a közösségben részt vevő pártok országos vezetőségének nyilatkozata, választókerületi lajstromnál a pártok választókerületi megbízottainak vagy helyetteseinek nyilatkozata és országos vezetőségének hitelesítése szükséges.

22. § (1) Ugyanaz a személy nem lehet képviselőjelölt több párt lajstromán és ugyanannak a pártnak több mint 4 (négy) választókerületi lajstromán egyszerre.

(2) A főispán, a pénzügyigazgató és helyettesei és a vármegyei fogalmazási tisztviselők a hivatali illetékességi területüket részben vagy egészben magában foglaló választókerületben képviselőjelöltek nem lehetnek.²²

(3) A választási és szavazatszedő bizottságok tagjai az illetékességi területüket magában foglaló választókerületben képviselőjelöltek nem lehetnek. [19. § (1) bek., 29. §]

23. § A választásban részt vevő pártok lajstromainak sorrendjét úgy kell megállapítani, hogy az Országos Nemzeti Bi-

zottság legkésőbb a lajstromok benyújtási határidejének leteltekor közli a választáson való részvételre jogosult pártok jegyzékét a budapesti IV. kerületi választási bizottsággal, mely a pártok sorszámát a lajstromok benyújtási határideje után legkésőbb 3 (három) órával sorsolással állapítja meg. Az így nyert sorszámokat 1 (egy) órán belül közölni kell a belügyminiszterrel, aki azokat a hivatalos lapban (Magyar Közlönyben) a reá következő napokon közhírré teszi. Közös lajstrom esetén a közösségben részt vevő pártok a sorszámok között megegyezéssel választhatnak, megegyezés híján pedig a közös lajstrom az alacsonyabb sorszámú párt sorszámát viseli.

24. § (1) A választókerület székhelyén alakult választási bizottság elnöke vagy helyettese a lajstromok benyújtási határidejének letelte után haladéktalanul közli a beérkezett és elfogadott lajstromokat a választókerület területén levő összes választási bizottsággal.

(2) A választási bizottság elnöke vagy helyettese legkésőbb a választás időpontja előtt 8 (nyolc) nappal falragaszok útján az egész község, város, illetőleg közigazgatási kerület területén választási hirdetményt tesz közzé. A hirdetményben egyforma nyomással közhírré kell tenni a beérkezett lajstromokat, a pártok vagy esetleg a közös lajstromok nevét és jelvényét és az összes képviselőjelöltet a pártoknak az előző § szerint megállapított sorrendjében. Közös lajstrom esetén az egyes jelöltek pártállását is fel kell tüntetni, és amennyiben a közös lajstromnak közös neve és jelvénye nincs, fel kell tüntetni a közösségben részt vevő pártok nevét és jelvényét, összekapcsolva, de megkülönböztethetően. A hiányzó sorszámoknál fel kell tüntetni, hogy a szóban levő párt a választókerületben nem indult, illetőleg más sorszámot viselő párttal közös lajstromon indult. A választási hirdetményben ezenfelül közhírré kell tenni a választás napját, kezdeti időpontját és záróráját, a szavazókörök határait és a szavazóhelyiségeket. A hirdetményben fel kell hívni a választók figyelmét arra, hogy szavazás alkalmával személyazonosságukat személyazonossági igazolvánnyal vagy rendőri bejelentőlapmal, vagy fényképes hivatali igazolvánnyal, vagy valamelyik párt bizalmi egyéneinek igazolásával, vagy más, hitelt érdemlő módon igazolniuk kell. (38. §)

(3) A budapesti IV. kerületi választási bizottság a pártok országos lajstromát a lajstromok benyújtási határidejének letelte után legkésőbb 3 (három) órával a belügyminiszterrel közli, aki azokat a hivatalos lapban (Magyar Közlönyben) hirdeti meg.

VI. FEJEZET

A választás tisztaságának és zavartalanságának biztosítása

25. § A választási gyűléseket Budapesten a kerületi rendőrkapitányságnak, törvényhatósági jogú városokban a városi rendőr-főkapitányságnak, megyei városokban a rendőrkapitányságnak, községekben a rendőrbizottságnak legalább

24 órával előbb be kell jelenteni. A bejelentést a pártoknak akár helyi, akár magasabb szervezetei egyaránt megtehetik. A rendőrhatalóság a bejelentésről elismervényt ad. A rendőrhatalóság a választáson részvételre jogosult pártok által bejelentett pártgyűlést nem tilthatja be.

26. § (1) Főispánnak, vármegyei és városi alkalmazottnak, a honvédség és a rendőrség tényleges szolgálatot teljesítő tagjainak, községi és körjegyzőnek tilos hivatali működésének területén választási pártgyűlés vagy párttűnnevény levezetésében részt vennie, ilyen gyűlésen vagy párttűnnevényen elnöki vagy jegyzői tisztelet ellátnia, valamint a pártgyűlésen vagy párttűnnevényen részt vevőknek vagy a választóknak az összegyűjtésben és a gyűlésre, ünnepélyre vagy választásra való vezetésben közreműködnie.

(2) Pártgyűlést vagy párttűnnevényt templomi vagy egyházi szertartással összekapcsolni nem szabad.

(3) A választást megelőző napon és a választás napján mindennemű közmunka-kötelezettség szünetel.

27. § (1) A szavazást megelőzően a választási bizottság elnöke a szavazatszedő bizottságok elnökével és a rendőrhatalóságokkal egyetértően gondoskodik a rendelkezésére álló karhatalom beosztásáról.

(2) A szavazás helyén fegyverrel csak azok jelenhetnek meg, akik azt hivatali vagy szolgálati állásuknál fogva viselik.

28. § A választás napját megelőző nap 0. órájától a választást követő nap 24. órájáig a választókerület területén szesz, italt árusítani, kiosztani vagy más módon forgalomba hozni tilos.²³

VII. FEJEZET

A szavazás

29. § Az összeíró bizottságok az összeírás befejeztével szavazatszedő bizottságokká alakulnak át. Feladatuk a szavazás előkészítése, lebonyolítása, a szavazatok összeszámlálása és a választási bizottsághoz való továbbítása. A szavazatszedő bizottság tagjai ugyanabban a választókerületben képviselőjelöltek nem lehetnek. [22. § (3) bek.]

30. § A szavazás szavazókörönként történik, és a kitűzött napon reggel 7 (hét) órakor kezdődik és 20 (húsz) órakor végződik. Ha ebben az időpontban a választási névjegyzékbe felvett választók egynegyede vagy ennél több szavazó még nem szavazott, a zárórát egy órával meg kell hosszabbítani.²⁴

31. § (1) A szavazóhelyiséget és a szükséges kellékeket Budapesten a kerületi elöljáró, városokban a polgármester, községekben a községi elöljáróság bocsátja rendelkezésre.

(2) Minden szavazóhelyiségben a szavazás céljára legalább 2 (két) zárt szobát vagy elrekeszelt fülkét kell – asztallal ellátva – berendezni, ahová a szavazón kívül más be nem léphet és be nem tekinthet.

(3) A szavazatszedő bizottság asztalára egy fedett urnát kell állítani, mely szavazólapok bedobására alkalmas nyílás-

sal van ellátva. Az urna céljára ládát vagy egyéb alkalmas tartályt lehet használni, melyet elzárás, leszögezés vagy lepecsételéstől oly módon kell lezárni, hogy a szavazólapokat a zár felnyitása, a pecsét feltörése vagy a láda szétszedése nélkül eltávolítani ne lehessen. Az urnák állapotát, lezárását, leszögezését vagy lepecsételését a szavazás megkezdése előtt a bizalmi férfiak jelenlétében meg kell vizsgálni és a vizsgálat eredményét a jegyzőkönyvben feltüntetni.

32. § (1) Minden politikai pártnak, mely a választókerületben a választáson részt vesz, jogában áll minden szavazóhelyiségbe három-három bizalmi egyént küldeni.

(2) A pártok bizalmi egyénéi, valamint a szavazatszedő bizottság tagjai a szavazás előtt az elnök vagy a bizottság intézkedései ellen tiltakozhatnak. Amennyiben a szavazatszedő bizottság ennek nem ad helyt, azonnal bejelentendő felszólamással lehet élni a választási bizottsághoz, amely lehetőleg még a szavazás tartama alatt azonnal és végérvényesen határoz. A felszólamlásokat és a felszólamlás tárgyában hozott határozatokat a rendelkezésre álló legrövidebb úton kell szóban vagy írásban továbbítani a választási bizottsághoz, illetőleg vissza a szavazatszedő bizottsághoz.

33. § (1) A szavazóhelyiségben a szavazatszedő bizottság tagjai, a választási bizottság tagjai, a szavazatszedő bizottság által alkalmazott segéderők, a pártok bizalmi egyénéi és azok a szavazók léphetnek csak be, akiknek a szóban lévő szavazóhelyiségben kell szavazniuk. A szavazóhelyiségben tiznél több szavazó egyszerre nem tartózkodhatik. A választóknak szavazatuk leadása után a szavazóhelyiséget el kell hagyniuk.

(2) A szavazóhelyiség épületében és 50 (ötven) méteres körzetében választási agitációt kifejtetni nem szabad.

(3) A rend fenntartásáról a szavazatszedő bizottság elnöke gondoskodik, akinek megfelelő számú rendőrt kell rendelkezésére bocsátani.

34. § A szavazás a hivatalosan előírt és borítékba zárandó szavazólapon történik. A férfi szavazók „Férfi” szóval, a női szavazók „Nő” szóval megjelölt szavazólapon szavaznak.²⁵ A szavazólapokon az egyes pártok nevét, jelvényét, valamint a benyújtott lajstromok élén álló 5 (öt) jelöltjük nevét kell teljesen azonos nyomással feltüntetni, világosan elválasztva és a 23. § szerint megállapított sorrendben és sorszámmal. Közös lajstrom esetén a közösségben részt vevő pártok vagy a közös lajstrom nevét és jelvényét és mindegyiknek a lajstrom élén álló 5-5 (öt-öt) jelöltjét összekapcsolva, de egymástól megkülönböztethetően kell feltüntetni.

35. § A szavazás nem egyes jelöltekre, hanem egyes lajstromokra történik.

36. § (1) A választók érkezésük sorrendjében szavaznak.

(2) A szavazatszedő bizottság tagjai, segéderői és a szavazatszedő bizottság mellé küldött pártbizalmiak, ha más szavazókör választói névjegyzékében vannak is felvéve, ott szavaznak, ahol működnek. A választási bizottság tagjai, segéderői és a melléje küldött pártbizalmiak pedig a választási bizottság székhelye szerint illetékes legközelebbi szava-

zóhelyiségben szavaznak. Mindazok, akik a fentiek szerint nem saját szavazókörükben szavaznak, az illetékes szavazatszedő bizottság elnökétől saját személyükre vonatkozó névjegyzékkivonatot kapnak, melyet a szavazáskor bemutatnak és leadnak. Ezeket a szavazatszedő bizottság összegyűjti.

(3) A szavazatszedő bizottság tagjai, a pártbizalmiak és a segéderők utoljára szavaznak.

37. § (1) A szavazás úgy folyik le, hogy a szavazatszedő bizottság a 24. § (2) bek.-ben megszabott módon megállapítja a szavazó személyazonosságát és azt, hogy a választói névjegyzékben szerepel-e. Utána az elnök átadja a szavazónak a szavazólapot, a borítékot és az írót. A szavazó a zárt szobában vagy elrekesztett fülkében a szavazólapon a megfelelő lajstromot a kijelölt helyen kereszttel megjelöli, azután a szavazólapot borítékba helyezi, a borítékot lezárja, majd a lezárt borítékot a bizottság előtt a szavazóurnába teszi. A szavazás megtörténtét a bizottság elnöke a választási névjegyzéken, illetőleg a 36. § (2) bekezdésben szabályozott esetben a választói névjegyzékkivonaton a választó neve mellett feltünteti.

(2) Az a választó, aki írni, olvasni nem tud, vagy akit testi fogyatékossága gátol abban, hogy a szavazólapot megfelelően megjelölje vagy saját kezűleg a borítékba helyezze, kísérő segítségével élhet.

38. § (1) A szavazatszedő bizottság visszautasítja azt a szavazót, aki személyazonosságát a 24. § (2) bekezdés szerint igazolni nem tudja. A visszautasítottokról a bizottság elnöke jegyzéket vezet, melyen feltüntetik a visszautasítottnak a választói névjegyzékben foglalt sorszámát és az igazolás elégtelenségének adatait.

(2) Amennyiben a szavazó személyazonosságát igazolni nem tudta, joga van a szavazás lezárása előtt személyazonosságát igazolni és szavazni.

39. § A záróra időpontjában a szavazóhelyiséget be kell zárni. Azok a szavazók, akik az ajtó bezárásakor a szavazóhelyiségben vagy annak a bizottság által előre meghatározott előterében tartózkodnak, még szavazhatnak. Ezután a bizottság tagjai, a pártok bizalmi egyénéi és a segéderők szavaznak s ennek megtörténtével a bizottság elnöke a szavazást lezártnak jelenti ki. A szavazás lezárása után szavazatot elfogadni nem szabad.

40. § (1) Minden szavazatszedő bizottság a szavazás lefolyásáról jegyzőkönyvet készít. A jegyzőkönyvben fel kell jegyezni:

- a) a szavazás helyét és napját,
- b) a szavazatszedő bizottság tagjainak, jegyzőjének és a pártok bizalmi egyénéinek a nevét,
- c) az urnák megvizsgálásának tényét és eredményét,
- d) a szavazás kezdetének időpontját,
- e) a szavazatszedő bizottság intézkedései ellen tett felszólamlásokat (32. §) és azok eredményét,
- f) a visszautasított (38. §) választók számát,
- g) azoknak az idegen szavazókörökhöz tartozó szavazóknak a számát, akik a 36. § (2) bekezdése alapján ott szavaztak,

h) a szavazás közben előfordult fontosabb mozzanatok, az elnök esetleges határozatait és a csend és a rend érdekében tett intézkedéseket,

i) mindazokat a panaszokat és körülményeket, amelyek felvételét bármelyik pártbizalmi kívánja,

j) a szavazás lezárásának időpontját és a záróra esetleges meghosszabbítását.

(2) A pártbizalmiaknak jogukban áll a jegyzőkönyvet együttesen, vagy nézeteltérés esetén külön-külön záradékolni annak kijelentésével, hogy a jegyzőkönyv tartalmilag kifogásmentes, illetőleg kifogásolt. Utóbbi esetben a kifogásolt részt meg kell jelölniök.

VIII. FEJEZET

A szavazatok összeszámlálása

41. § A szavazás lezárása után a választási és szavazatszedő bizottság tagjain kívül csak a segédezők és a pártbizalmiak tartózkodhatnak a szavazóhelyiségben.

42. § A szavazatszedő bizottság a szavazásról felvett jegyzőkönyv elkészítése után nyomban megkezdi a szavazatok összeszámlálását, és mindaddig megszakítás nélkül együtt marad, ameddig a szavazatok számlálását be nem fejezi. A szavazatszedő bizottság mindenekelőtt felbontja az urnákat, megszámlálja a borítékokba zárt szavazatokat, és összehasonlítja a szavazóknak a választói névjegyzéken és a választói névjegyzékkivonatokon megjelölt számával: kétszeri megszámlálással megállapíthatja, hogy a két szám egyezik-e vagy eltér-e s ha eltér, feltehetően miért. Ezután kezdi a bizottság a borítékok felbontását.

43. § A szavazólapon történt kihúzások, megjegyzések, feltevések²⁶ a szavazatok érvényességét nem érintik. Ha kétségen kívül megállapítható, hogy a szavazás melyik lajstromra történt, a szavazat érvényes.

44. § Ugyanegy borítékba helyezett több szavazólap, ha csak egy lajstrom vagy több szavazólapon ugyanaz a lajstrom van rajtuk megjelölve, egy érvényes szavazatnak számít.

45. § A leadott szavazatok érvénytelenek és a szavazás eredményénél nem vehetők figyelembe, ha

1. a szavazólapot nem hivatalos borítékban adták le, vagy nem hivatalos szavazólapot használtak,

2. ha nem állapítható meg, hogy a szavazás melyik lajstromra történt,

3. ha ugyanabban a borítékban több szavazólap találtatott és azokra különböző lajstromok vannak megjelölve.

46. § (1) A borítékok kiürítésekor az érvénytelen szavazatokat azonnal félre kell tenni. Az érvényesen leadott szavazólapokat lajstromok szerint kell osztályozni és megszámlálni, és pedig külön a férfi és külön a női szavazókat.

(2) Az egyes szavazatok érvényessége, valamint a számlálás módja tekintetében a szavazatszedő bizottság tagjai és a

pártok bizalmi egyénei a szavazat feljegyzése előtt tiltakozhatnak. Amennyiben a szavazatszedő bizottság ennek nem ad helyet, határozata ellen a bizottság tagjai és a pártok bizalmi egyénei felszólámlással élhetnek a választási bizottsághoz. A szavazatok összeszámlálását azonban ez okból megszakítani nem lehet.

47. § A szavazatok összeszámlálásáról és a választásnak a szavazóközönség belüli eredményéről a szavazatszedő bizottság jegyzőkönyvet vesz fel, eggyel több példányban, mint ahány párt a választáson részt vett. A jegyzőkönyvben a bizottság feltünteteti lajstromonként a leadott érvényes szavazatok számát és az érvénytelen szavazatok számát és pedig külön a férfiakét és külön a nőkéit, továbbá egyenként a felszólámlással megtámadott határozatokat, végül, ha a választási névjegyzéken feltüntetett szavazók száma a leadott szavazólapok számától eltér, ennek okát. A jegyzőkönyvnek páronként egy-egy példányát a pártok bizalmi egyénei kapják, akik arról elismervényt adnak. A jegyzőkönyv fennmaradt példányával a bizottság a következő szakasz szerint jár el.

48. § A szavazatszedő bizottság a jegyzőkönyv lezárása után a lajstromonként csoportosított érvényes, valamint a külön kezelt érvénytelen szavazatokat az urnába vissza helyezi és az urnát lepecsételi. Ezután a bizottság elnöke vagy helyettese a lepecsételt urnát a választói névjegyzék, a választói névjegyzékkivonatok [36. § (2) bek.], valamint a szavazásról és a szavazatok összeszámlálásáról felvett jegyzőkönyv eredeti példányával és a visszautasított szavazók jegyzékével együtt haladéktalanul a választási bizottsághoz juttatja. Az urna, valamint a jelen szakaszban írt választási iratok őrzésére a bizottság elnöke vagy helyettese köteles. Elkísérésére a pártok bizalmi egyénei is jogosultak.²⁷

IX. FEJEZET

A választás eredményének megállapítása és kihirdetése

49. § (1) A választási bizottság először a szavazatok érvényessége és összeszámlálása tárgyában tett felszólámlások felett határoz, majd pedig a szavazatokat a szavazatszedő bizottságok jegyzőkönyvei, illetőleg a felszólámlások tárgyában hozott határozatok, valamint a szükséghez képest a szavazatok részbeni, vagy teljes újrászámolása alapján összesíti és pedig külön a férfi és külön a női szavazatok²⁸ számát.

(2) Az összesítés után a választási bizottságok a kerületi, városi, illetőleg járási végeredményt közlik a választókerület székhelyén alakult választási bizottsággal. A választás eredményét a bejelentések alapján ez a bizottság állapítja meg.

50. § (1) Minden választókerületben az egyes lajstromokat annyi képviselői megbízás illeti meg, ahányszor a reájuk esett szavazatok számában a 12 000 benne foglaltatik [2. § (1) bek.]; az egyes jelölteket pedig lajstromonként a lajstromon feltüntetett sorrend szerint illeti meg a képviselői megbíza-

tás. Amelyik listajstromon kevesebb képviselőjelölt van, mint amennyi megbízás az illető listajstromnak járna, annival kevesebb megbízást kap.

(2) Az országos listajstromon nyert képviselői megbízásokat úgy kell megállapítani, hogy páronként összegezni kell az egyes pártok által országosan elnyert szavazatokat. Ha a választókerületi választáson külön indult pártok országosan közös listajstromot állítanak fel, úgy a közösségben részt vevő pártoknak választókerületenként külön-külön elnyert szavazatait is számításba kell venni a közös listajstromot illető országos végösszeg kiszámításánál. Ha a választókerületi választáson egy vagy több választókerületben közösen indult pártok országosan külön listajstromot állítanak fel, úgy a közös választókerületi listajstromra esett szavazatok számát az országos összegzés céljára olyan arányban kell felosztani, amilyen a közös listajstromon a két párt jelöltjeinek aránya.

(3) Az egyes országos listajstromokat megillető országos végösszeg megállapítása után az egyes listajstromokat illető megbízásokat úgy kell kiszámítani, hogy mindenekelőtt az országosan leadott érvényes szavazatok számát el kell osztani az országos listajstrom alapján felosztásra kerülő megbízások számával, vagyis ötvennel. Ahányszor az így nyert hányados a listajstromra esett szavazatok számában benne foglaltatik, annyi képviselői megbízás illeti elsősorban a listajstromot. Az esetleg még betöltetlenül maradt képviselői megbízásokat oly módon kell a listajstromok között felosztani, hogy az egyes listajstromok részére már kiosztott képviselői megbízások számához egyet-egyet hozzá kell adni és az így kapott számokkal külön-külön el kell osztani az illető listajstromra esett szavazatok számát. A következő képviselői megbízás a megbízást már nyert, és a megbízást még nem nyert listajstromokat a fentiek szerint nyert osztási eredménynek, illetőleg megbízást még nem nyert listajstromok esetében a szavazatok számának sorrendjében illeti meg. Egyenlő számok esetében azt a listajstromot illeti meg a megbízás, amelyre még nem esett megbízás. Ha az egyenlő osztószámmal, illetőleg szavazószámmal bíró listajstromok mindegyike már nyert megbízást, vagy egyike sem nyert még megbízást, úgy sorshúzás dönt.

(4) A képviselői megbízást nyert jelöltek követő, megbízást nem nyert jelöltek a listajstromon feltüntetett sorrend szerint pótképviselők lesznek.

51. § (1) A választókerület székhelyén alakult választási bizottság a választást követő harmadik napon nyilvánosan kihirdeti a listajstromonként leadott érvényes, valamint az érvénytelen szavazatok számát – a férfi és a női szavazatok számának megjelölésével – és a választókerületi választásnak a fentiek szerint megállapított eredményét. Egyben a megválasztott képviselőjelöltek és pótljelöltek részére megbízólevelet állít ki és ad át, és az eredményről a belügyminisztert, az ideiglenes nemzetgyűlés elnökségét és a budapesti IV. kerületi választási bizottságot értesíti.

(2) Az országos listajstromok választási eredményét a budapesti IV. kerületi választási bizottság a már kihirdetett vá-

lasztókerületi eredmények alapján az előző § (3) bekezdésének megfelelően megállapítja, a választás követő hatodik napon kihirdeti s az eredményről a belügyminisztert és az ideiglenes nemzetgyűlés elnökségét értesíti.

52. § (1) A választási bizottságok működésük befejezése után jegyzőkönyvet vesznek fel három példányban, amelyben feltüntetik a páronként leadott érvényes és az érvénytelen szavazatok számát, a szavazatok érvényessége és összeváltatlása tárgyában hozott határozatokat és az összesített végeredményt. A választókerület székhelyén alakult választási bizottság ezenkívül feltünteti a választókerület többi közigazgatási kerületének, városának, illetőleg járásának a végeredményét, ennek alapján a választókerületi végeredményt, a megválasztott képviselők nevét, továbbá a kihirdetés időpontját és a megbízólevelek átadásának a tényét. A budapesti IV. kerületi választási bizottság ugyanilyen tartalmú külön jegyzőkönyvet vesz fel az országos listajstromokra történt választás végeredményének megállapításáról és kihirdetéséről.

(2) A jegyzőkönyv felvétele után a választási bizottság elnöke a bizottság tagjainak és a pártok bizalmi egyéneinek jelenlétében a választási iratokat (a szavazólapokat, a választási névjegyzéket, a szavazókörök jegyzőkönyveit és minden egyéb iratot) összecsomagolja és lepecsételi. Az így összecsomagolt iratokat a választókerület székhelyén kívül eső helyekről a választási bizottság elnöke a bizottság jegyzőkönyvével együtt a választókerület székhelyén működött választási bizottság elnökének küldi meg, az pedig az összes iratokat a saját jegyzőkönyvének egy példányával és a saját bizottságának irataival együtt a választókerület székhelye szerint illetékes törvényhatóság levéltárának küldi meg. A jegyzőkönyv másik példányát minden választási bizottság a belügyminiszternek, harmadik példányát az ideiglenes nemzetgyűlés elnökségének küldi meg.

X. FEJEZET

A választások érvényességének felülbírálása

53. § (1) A választások érvényessége felett a Választási Bíróság határoz. A Választási Bíróságba egy-egy, összesen három tagot az igazságügy-miniszter jelöl ki a Magyar Kúria, a Közigazgatási Bíróság és a Népbíróságok Országos Tanácsa bírái közül, egy-egy további tagot pedig a választásban részt vett pártok küldenek ki. A választásban részt vett jelöltek a Választási Bíróság tagjai nem lehetnek.²⁹

(2) A Választási Bíróság elnöke a Népbíróság Országos Tanácsából kijelölt bíró. A bíróságnak a panasz beadásától számított 30 (harminc) napon belül össze kell ülnie, s ettől számított 15 (tizenöt) napon belül a bizonyítás tárgyában határozni kell; az általa megkeresett bíróság köteles a megkeresés vételétől számítva 8 (nyolc) napon belül a bizonyítást megkezdeni; a Választási Bíróság köteles a bizonyítékok beérkezése után 30 (harminc) napon belül határozatot hoz-

ni. Szükség esetén az Igazságügy-miniszter az előző bekezdésben meghatározott eljárás szerint több tanácsot is felállíthat. Egyebekben a Választási Bíróság ügyrendjét, eljárását és a határozathozatal módját a belügyminiszter és az igazságügy-miniszter rendelettel szabályozzák.³⁰

(3) A Választási Bíróság elhelyezéséről, költségeiről és ségdszemélyzetéről a belügyminiszter gondoskodik.

54. § (1) Panaszokat a választás eredményének kihirdetését követően 30 (harminc) nap alatt kell benyújtani a Választási Bírósághoz. Panaszt csak a választásban részt vett valamely párt országos vezetősége nyújthat be. A választásban részt vett többi pártok a panaszhoz csatlakozhatnak, vagy ellenérdekű feleként a bíróság előtt felléphetnek.

(2) Panaszokat, nyilvánvaló elkésés okától eltekintve, pusztán alaki okból elutasítani nem lehet.

55. § (1) A választás érvénytelen:

1. ha a megválasztott képviselő vagy pótképviselő a választás időpontjában a törvény értelmében nem volt megválasztható,

2. ha a képviselő vagy pótképviselő abban a választókerületben, melyben fellépett, főispán, pénzügyigazgató vagy helyettese, vármegyei fogalmazási tisztviselő vagy a választási vagy szavazatszedő bizottságok tagja volt.

3. ha a választókerületben a bizalmi egyének működését jogellenesen megakadályozták és ez a választás eredményére befolyással volt,

4. ha a választókerületben a szavazás titkosságát megsértették és ez a választás eredményére befolyással volt,

5. ha a választókerületben a leadott szavazólapokból elvettek, vagy azokhoz hozzátettek, vagy a szavazólapokat kicserélték és ez a választás eredményére befolyással volt,

6. ha a választókerületben elkövetett erőszak, fenyegetés vagy hatósági személy jogellenes magatartása, vagy a képviselő vagy pótképviselő megválasztása érdekében tevékenykedő személy magatartása a választók körében olyan mérvű megfélemlítést vagy megtévesztést idézett elő, amely a választók egy részét választói joga gyakorlásában gátolta vagy jogellenesen befolyásolta, és ennél fogva a megfélemlítés vagy a megtévesztés a választás eredményét befolyásolta,

7. ha a választási eljárásnak a jelen törvényben megállapított szabályait akár cselekvéssel, akár mulasztással megsértették és a szabálytalanság a választás eredményére befolyással volt,

8. ha a választás kitűzésétől annak befejezéséig terjedő időben a hatóság jogellenesen megakadályozta azt, hogy valamelyik jelölt a választókkal érintkezzék, vagy pártprogramját a választók előtt ismertesse.

(2) Nem érvénytelen a választás, ha a szabálytalanságot annak a pártnak az érdekében követték el, mely a választás érvényességét vitássá teszi.

(3) Ha a szabálytalanságot csak valamely szavazókörben követték el, akkor csak az illető szavazókörben lefolyt szavazás érvénytelen.

56. § A Választási Bíróság az érvénytelenségi ok megállapítása alapján

a) egyes megválasztott képviselők megbízását megsemmisíti és a soron következő pótképviselőt hívja be, vagy

b) a választást részben vagy egészben megsemmisíti és teljes vagy részleges új választást rendel el, vagy

c) a választás eredményét helyesbíti.

XI. FEJEZET

A választójogosultság és a választások büntetőjogi védelme³¹

57. § (1) Aki avégett, hogy akár ő maga, akár más a törvény ellenére választójogot nyerjen, illetőleg választójoga a törvény ellenére megmaradjon, vagy avégett, hogy akár ő maga, akár más a törvény ellenére választójogot ne nyerjen, illetőleg választójogát elveszítse:

1. hamis okiratot készít vagy készített, valódi okiratot meghamisít vagy meghamisíttat, elrejt, megsemmisít vagy használhatatlanná tesz,

2. tudva hamis vallomást tesz, tudva hamis felvilágosítást ad vagy tudva egyéb hamis bizonyítékot vagy adatot szolgáltat,

3. okirat kiállítását, kiszolgáltatását vagy a vallomástételt, felvilágosítás adását vagy más bizonyíték vagy adat szolgáltatását törvény ellenére megtagadja,

4. a hatóság előtt tudva hamis vagy hamisított okiratot vagy más ilyen bizonyítékokat vagy adatot használ fel,

5. mást az 1-4. pontokban felsorolt valamelyik cselekmény elkövetésére reábirni törekszik,

amennyiben cselekménye súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik, vétséget követ el s büntetése két hónaptól két évig terjedhető fogház.

(2) Ha az előbbi bekezdésben meghatározott cselekményt valaki közhivatala vagy hivatalos megbízatása körében követi el, a cselekmény büntett és büntetése két évig terjedhető börtön.

58. § (1) Az összeíró bizottságok elnöke, tagja vagy közege (ház megbízott, összeíró biztos), aki a választók névjegyzékének összeállításával vagy helyesbítésével kapcsolatos munkálatok során szándékosan közreműködik akár abban, hogy valaki nyilvánvalóan a törvény ellenére a névjegyzékbe felvétessék, illetőleg benne maradjon, akár abban, hogy valaki nyilvánvalóan a törvény ellenére a névjegyzékből kimaradjon, illetőleg töröltessék, amennyiben cselekménye súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik,

a választói névjegyzék meghamisításának vétségét követi el és büntetése két hónaptól két évig terjedhető fogház.

(2) A cselekmény büntett, ha azt a központi összeíró bizottság elnöke vagy tagjai követik el s büntetése két évig terjedhető börtön.

59. § (1) Aki abból a célból, hogy a választó valamely listromra szavazzon vagy ne szavazzon, vagy a szavazástól tar-

tózkodják, a választót vagy hozzátartozóját (1878: V. tc. 78. §) becsületében megsérti, bántalmazza, vagyonába vagy keresetében jogtalan hátránnyal sújtja, bántalmazással, hátránnyal, becsületsértő vagy rágalmozó nyilatkozat közzétételével fenyegeti,

a választás szabadsága elleni vétséget követ el, és a büntetése egy évig terjedhető fogház.

(2) Aki az előző bekezdésben meghatározott cselekmények valamelyikét abból a célból követi el, hogy a választót képviselő-jelöltség el nem fogadására vagy a jelöltségtől való visszalépésre bírja,

a választás szabadsága elleni vétséget követ el és büntetése két hónaptól két évig terjedhető fogház.

(3) Aki az (1) bekezdésben meghatározott cselekmények valamelyikét amiatt követi el, mert a választó választójogát gyakorolta, vagy amiatt, mert valamely lajstromra szavazott vagy nem szavazott,

ugyancsak a választás szabadsága elleni vétséget követ el és büntetése egy évig terjedhető fogház.

(4) Amennyiben az (1)–(3) bekezdésekben meghatározott cselekmények valamelyikét csoport követi el, úgy a csoport minden tagjának büntetése két hónaptól két évig terjedhető fogház, a csoport vezetőinek, valamint azoknak, akik az (1)–(3) bekezdésekben meghatározott cselekményt valamely csoportnak, egyesületnek vagy testületnek nevében, annak megbízására vagy elhatározására hivatkozva követik el, cselekménye büntett, melynek büntetése két évig terjedhető börtön.

(5) A jelen §-ban meghatározott vétségek kísérlete büntetés alá esik.

60. § Aki abból a célból, hogy a választó valamely lajstromra szavazzon, vagy ne szavazzon, vagy a szavazástól tartózkodjék, vagy a képviselő-jelöltséget el ne fogadja, vagy attól visszalépjen, a választó vagy képviselőjelölt részére, vagy annak beleegyezésével más részére ajándékot, őt meg nem illető jutalmat, vagy egyéb előnyt ad, juttat, vagy ígér,

valamint az, aki ugyane célból akár maga, akár más részére ajándékot, illetéktelen jutalmat, vagy egyéb előnyt követel, elfogad vagy valakit ajándék, jutalom, vagy egyéb előny ígéretére reábirni törekszik,

a választás szabadsága elleni vétséget követ el és büntetése egy évig terjedhető fogház.

61. § Aki abból a célból, hogy valamely vészir, álhir, rendezavarás, vagy az azokkal okozott megfélemlítés révén egy vagy több választót szavazati jogának gyakorlásában befolyásoljon, vagy gyakorlásától visszatartson, a választás eredményét befolyásolja, vagy a választók félrevezetésére vagy megfélemlítésére alkalmas vészirt vagy álhírt kohol vagy a választás vagy szavazás színhelyén a rendet megzavarja,

a választás szabadsága elleni vétséget követ el és büntetése két hónaptól két évig terjedhető fogház.

62. § Ha az 59–61. §-okban felsorolt cselekményeket valaki közhivatala vagy hivatalos megbízatása körében, hiva-

talos hatalmával visszaélve követi el, úgy cselekménye büntett és büntetése két évig terjedhető börtön.

63. § (1) Aki a választók és a választás eredményének befolyásolása céljából valamely képviselőjelölt személyére, magánéletére, családi vagy vagyoni viszonyaira vonatkozó valótlanságot kohol vagy híresztel, vagy ilyen valótlanságra utaló kifejezést használ,

amennyiben cselekménye súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik,

a választás tisztasága elleni vétséget követ el és büntetése egy évig terjedhető fogház.

(2) Az állított tény valóságát az köteles bizonyítani, aki az állítást megtette.³²

64. § (1) Aki avégből, hogy bármely párt, lajstrom vagy képviselőjelölt a választásban részt ne vehessen vagy törvény ellenére részt vehessen

1. hamis okiratot készít vagy készített, valódi okiratot meghamisít vagy meghamisított, elrejt, megsemmisít, használhatatlanná tesz,

2. tudva hamis vallomást tesz, tudva hamis felvilágosítást ad vagy tudva egyéb hamis bizonyítékot vagy adatot szolgáltat,

3. okirat klállítását, kiszolgáltatását vagy a vallomástételt, felvilágosítás adását vagy más bizonyíték vagy adat szolgáltatását törvény ellenére megtagadja,

4. a hatóság előtt tudva hamis vagy hamisított okiratot vagy más ilyen bizonyítékokat vagy adatot használ fel,

5. mást az 1–4. pontokban felsorolt valamelyik cselekmény elkövetésére reábirni törekszik,

amennyiben cselekménye súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik, a választás meghamisításának vétségét követi el s büntetése két hónaptól két évig terjedhető fogház.

(2) Ha az előbbi bekezdésben meghatározott cselekményt valaki közhivatala vagy hivatalos megbízatása körében követi el, a cselekmény büntett és büntetése két évig terjedhető börtön.

65. § (1) Az, aki:

1. másnak neve alatt szavaz,

2. ugyanannál a választásnál több szavazókörben vagy több választókerületben szavaz,

3. annak ellenére, hogy a választói névjegyzékbe nincs felvéve – szavaz,

4. annak tudatában, hogy a választói névjegyzékbe fel van ugyan véve, azonban választójoga nincs, vagy választójogát elvesztette – szavaz,

a választás meghamisításának vétségét követi el és büntetése egy évig terjedhető fogház.

(2) A kísérlet az előző bekezdés 1–2. pontjai esetében büntetés alá esik.

66. § (1) Aki a 65. § alá nem eső módon³³ közreműködik abban, hogy a választás vagy a szavazás eredménye a törvénynek meg nem felelően álljon elő, vagy aki a szavazás vagy választás eredményét bármely más módon meghamisítja,

a választási eredmény meghamisításának büntetettét követi el és büntetése három évig terjedhető börtön.

(2) Ha az előbbi bekezdésben meghatározott cselekményt valaki közhivatala vagy hivatalos megbízatása körében követi el, büntetése öt évig terjedhető börtön.

67. § (1) Aki bármely módon közreműködik abban, hogy a választás vagy szavazás megtartása vagy eredményének megállapítása megghiúsuljon,

amennyiben cselekménye súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik, a választás megghiúsításának büntetettét követi el és büntetése három évig terjedhető börtön.

(2) Ha az (1) bekezdésben meghatározott cselekményt valaki közhivatala vagy hivatalos megbízatása körében követi el, büntetése öt évig terjedhető börtön.

68. § (1) Aki szándékosan tudomást szerez a választó szavazatáról, a választás titkossága elleni vétséget követ el, és büntetése pénzbüntetés.

(2) Ha az előbbi bekezdésben meghatározott cselekményt a választási vagy szavazatszedő bizottság tagja követi el vagy annak elkövetéséhez segítyt nyújt,

a választás titkossága elleni vétséget követ el és büntetése egy évig terjedhető fogház.

(3) Aki a szavazásnak tudomására jutott titkát mással közli, a választás titkossága elleni vétséget követ el és büntetése hat hónapig terjedhető fogház.

69. § (1) Aki avégből, hogy a Választási Bíróság előtt folyó eljárás eredményét befolyásolja,

1. hamis okiratot készít, vagy készített, valódi okiratot meghamisít vagy meghamisíttat, elrejt, megsemmisít, használhatatlanná tesz,

2. tudva hamis vallomást tesz, tudva hamis felvilágosítást ad vagy tudva egyéb hamis bizonyítékot vagy adatot szolgáltat,

3. okirat kiállítását, kiszolgáltatását vagy a vallomástételt, felvilágosítás adását vagy más bizonyíték vagy adat szolgáltatását törvény ellenére megtagadja,

4. a hatóság előtt tudva hamis vagy hamisított okiratot vagy más ilyen bizonyítékokat vagy adatot használ fel,

5. mást az 1–4. pontokban felsorolt valamelyik cselekmény elkövetésére reábirni törekszik,

amennyiben cselekménye súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik,

a választási eredmény meghamisításának vétségét követi el és büntetése két hónaptól két évig terjedhető fogház.

(2) Ha az előbbi bekezdésben meghatározott cselekményt valaki közhivatala vagy hivatalos megbízatása körében követi el, a cselekmény büntett és büntetése két évig terjedhető börtön.

70. § A Választási Bíróság vagy más, általa megkeresett bíróság előtt választási ügyben elkövetett hamis tanúzás a bíróság előtt tett hamis tanúzásra vonatkozó rendelkezéseket [1878: V. tc. 213. §³⁴ (1) bek.] kell alkalmazni.

71. § Az 57–70. §-ban meghatározott büntettek és vétségek miatt kiszabott szabadságvesztés büntetése mellett a po-

litikai jogok gyakorlásának felfüggesztését minden esetben, a hivatalvesztést pedig büntett esetében ki kell mondani.

72. § (1) Az az összeíró bizottsági, központi összeíró bizottsági, szavazatszedő bizottsági vagy választási bizottsági elnök, tag vagy az összeírásnál vagy választásnál közreműködésre hivatott közeg, aki a jelen törvény által előírt szabályokat, értesítéseket, határidőket szándékosan és hanyagul nem tartja meg, és ezáltal a választás megtartását és zavartalanságát vagy bárkinek a szavazásban vagy választásban való részvételét megghiúsítja, vagy veszélyezteti,

továbbá az, aki a fent említett személyeket a szabályoknak, értesítéseknek vagy határidőknek a fentiek szerinti megszegésére vagy elhanyagolására, vagy az összeírásban vagy választásban való közreműködés megtagadására reábirni igyekszik,

a választás veszélyeztetésének vétségét követi el és büntetése egy évig terjedhető fogház.

(2) Az az előbbi bekezdésben említett bizottsági elnök, tag vagy az összeírásnál vagy választásnál közreműködésre hivatott közeg, aki megbízatásának huzamosan és igazolatlanul nem tesz eleget.

valamint az a munkaadó vagy hivatali főnök, aki a bizottságok tagjait és közegeit a 9. § (2) bekezdése értelmében nem szabadságolja,

a választás veszélyeztetésének vétségét követi el s büntetése hat hónapig terjedhető fogház.

73. § (1) Aki a szeszes italok árusítására, kiosztására vagy egyéb módon való forgalomba hozatalára nézve a jelen törvény 28. §-ában megállapított tilalmakat megszegi vagy kijátssza,

vétséget követ el és büntetése hat hónapig terjedhető fogház.

(2) Aki a hivatalos választási hirdetményeket vagy más pártok választási hirdetményeit vagy falragaszait eltávolítja, megrongálja vagy olvashatatlanná teszi,

vétséget követ el és büntetése hat hónapig terjedhető fogház.

(3) Aki a választást kitéző belügyminiszteri rendelet közzétételének napjától a választási eljárás befejezéséig, a választás előkészítésében eljáró jelölt vagy kíséretének tagja, vagy a választás előkészítésében eljáró személy ellen vagy a választásokkal kapcsolatban a választásban részt vevő választó ellen erőszakos, megfélemlítő vagy megszegyenítő cselekményt követ el,

amennyiben cselekménye súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik, vétsége miatt hat hónapig terjedhető fogházzal büntetendő.

74. § A jelen fejezetben meghatározott büntettek és vétségek esetében a Btk. 92. §-át és az 1908: XXXVI. tc. (Bn.) 1. §-át nem lehet alkalmazni.

75. § Amennyiben a cselekmény súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik, kihágást követ el és egy hónapig terjedhető elzárással büntetendő:

1. aki a szavazás színhelyén jogosulatlanul fegyverrel jelenik meg,

2. aki a szavazás színhelyén a nála levő és tetteges bántalmazásra alkalmas eszközt az illetékes közeg felhívására rögtön át nem adja,

3. aki a szavazás színhelyén a rendet zavarja, vagy a szavazatszedő bizottság elnökének a rend fenntartása érdekében tett rendelkezéseit nem teljesíti.

4. aki a választás alatt a szavazóhelyiséget magában foglaló épületben, vagy annak 50 méteres körzetében választási agitációt folytat.

76. § (1) A jelen fejezetben meghatározott büntettek és vétségek a törvényszék³⁵ hatáskörébe [1897: XXXIV. tc. 17. § (1) bekezdés 1. és 4. pont], a kihágások a járásbíróhatáskörébe (1897: XXXIV. tc. 18. § IV. pont) tartoznak.

(2) A jelen fejezetben meghatározott bűncselekmények miatt az eljárást csak akkor lehet megindítani, ha a cselekményt valaki legkésőbb a választás befejezésétől számított 30 (harminc) nap alatt, illetőleg a 69–70. §-ban foglalt bűncselekmény esetében a Választási Bíróság előtti eljárás befejezésétől számított 30 (harminc) nap alatt feljelentette. A feljelentőt a sértett jogköre³⁶ illeti meg.

XII. FEJEZET

Vegyes és életbe léptető rendelkezések

77. § (1) A képviselő megbízatása megszűnik:

1. a képviselő halálával, vagy
2. lemondásával.³⁷

(2) A képviselő halála vagy lemondása esetén a Nemzetgyűlés elnöke, vagy ha a Nemzetgyűlés még nem ült össze, az ideiglenes nemzetgyűlés elnöke intézkedik a soron következő pótképviselő behívásáról. Közös lajstrom esetén a sorrendben következő azonos pártállású pótképviselő lép a kiesett képviselő helyébe.³⁸

(3) Nem hívható be az a pótképviselő, aki a behívás időpontját megelőzően pártjából kilépett vagy akit a párt tagjai sorából kizárt. Helyette a soron következő pótképviselőt kell behívni.³⁹

78. § (1) A jelen törvény X. fejezetében foglalt választási bíraskodási és XI. fejezetében foglalt büntető rendelkezések a 7460/1945. M. E. sz. rendelet 48. és 49. §-ainak helyébe lépnek, és a választási eljárásra vonatkozó szabályokkal együtt értelemszerűen alkalmazást nyernek a törvényhatósági és községi választásoknál is, ideértve a Budapesten és környékén már kitűzött törvényhatósági és községi választásokat is.

(2) A belügyminiszter felhatalmazást kap arra, hogy a törvényhatósági és községi választásokat a jelen törvényben szabályozott választójog és az annak értelmében készült választói névjegyzék alapján tüzze ki.

(3) A belügyminiszter felhatalmazást kap arra is, hogy e törvény hatálybalépését követő naptári években évenként

szeptember 1-je és december 31-e közötti időben a választói névjegyzék helyesbítéséről a jelen törvényben foglalt előírásoknak megfelelően gondoskodjék, azzal, hogy az ország területén való lakás az összeírás évének szeptember hó 1-jével számítandó.⁴⁰

79. § A jelen törvénnyel ellenkező jogszabályok, különösen az 1938: XIX. tc. rendelkezései hatályukat veszítik.

80. § Ez a törvény kihirdetésének napján lép hatályba, és végrehajtásáról a belügyminiszter – a X–XI. fejezetben foglaltak tekintetében az igazságügy-miniszterrel egyetértően – gondoskodik.⁴¹

A választójog gyökeres reformja az Ideiglenes nemzeti kormány debreceni ülésén kinyilvánított alapvető elhatározásai közé tartozott.

Az Ideiglenes nemzeti kormány Nyilatkozatába foglalta: „A magyar szabadságharc győzelmének, függetlenségünk és államiságunk helyreállításának elengedhetetlen feltétele Magyarország demokratikus átalakítása. Az ideiglenes nemzeti kormány biztosítja az általános, egyenlő, titkos választójogot.”

E törvényjavaslatot is – a korábbi törvények javításaival azonos körülmények között – az ideiglenes nemzeti kormány indoklás hozzáfűzése nélkül nyújtotta be. E törvényjavaslatnak indoklása azonban a nemzetgyűlési tárgyalásig elkészült, és azt a javaslat előadója a tárgyalás bevezetéseként felolvasta. Ezen indoklás szerint „a javaslat évtizedek, sőt évszázadok mulasztását hivatott jóvátenni. A magyar népnek még soha sem nyílt módja és alkalmja arra, hogy saját véleményét és akaratát az ország és a nemzet politikai kérdésében szabadon kinyilváníthassa. Nem nyílt erre alkalmja még akkor sem, amikor az államszervezet külsőleg már a parlamentáris demokrácia mezébe öltözött.

Ez a törvényjavaslat nem nyugodt békeidők szülötte. Olyan időkben készült, amikor a kormányzat a nemzeti, állami és gazdasági újjáépítés ezernyi súlyos kérdéseivel, feladatával küszködött és küszködik állandóan. A kormányzás és államvezetés állandósítása, a politikai élet ideiglenességének megszüntetése és a demokratikus állami élet végleges formájába való öntése oly sürgős és életbevágó feladat, amely mellett minden más szempontot félre kell tenni.

Ezért a kormányzat – állandó egyetértésben a demokratikus pártokkal – úgy döntött, hogy rövid és gyorsan végrehajtható jogszabályra készít tervezetet. A választás gyors lefolytatása azonban a legkevésbé sem jelenti azt, hogy a törvényjavaslat elkészítésénél egy pillanatig is megfélekedezett volna a kormányzat arról, hogy a választások a demokratikus újjáépítés legfontosabb lépését jelentik, melynek az a jelentősége, hogy bent az országban demonstrálja a hatalomnak a szabadabbá vált demokratikus erők által történt végleges, minden eddigi ideiglenességétől mentes birtokbavételét, a külföld felé pedig bemutatja a magyar demokrácia szilárdságát és a magyar közvéleményben való megalapozottságát.

A javaslat szükségesnek tartotta, hogy mindenekelőtt elvi deklarációba foglalja egyébként magától értetődő alap-

gondolatait és kijelentse, hogy a nemzetgyűlés tagjait általános, titkos, közvetlen, egyenlő és községenkénti választójog alapján kell megválasztani.

A törvényjavaslat 4. §-a a nemzetgyűlési választójogot megadja minden magyar állampolgárnak, aki életének 20. életévét betöltötte, vagy a választás évében betölti és 1945. évi szeptember 1-jén Magyarország 1937. december 31-iki határain belül lakik. Várható, hogy – sőt az új külföldi választójogok is – a réginél alacsonyabb korhatárt fognak megállapítani – tekintettel arra a szerepre, szenvedésre és véráldozatra, amelyet népünk ifjúsága az elmúlt években magára vett.

A választói jogosultságról szóló törvényjavaslat nem tartalmaz semmiféle különbségtételt a férfiak és nők választójoga között. Nem kívánja meg a törvényjavaslat a választójoghoz sem valamilyen iskolai végzettség, sem az írni-olvasni tudás bizonyítását. Az utóbbi évtizedek magyar történelme nem igazolta azt, hogy magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők minden esetben nagyobb körültekintéssel vagy józansággal hozták volna meg politikai döntéseiket.

Az általánosság elvéhez való legmesszebbmenő ragaszkodás mellett is egyes személyek választójogát korlátozni kellett. A dolog természeténél fogva ki kellett zárni az elmebetegeket, azután erkölcsi méltatlanság okából helyesnek látszott kizárni azokat, akik büntett vagy nyereségvágyból elkövetett vétség miatt bírói határozat alapján előzetes le tartóztatásban, vizsgálati fogságban vannak, vagy szabadságvesztési büntetésüket töltik, továbbá akiket politikai jogaik gyakorlatának felfüggesztésére a bíróság jogerősen elítélt – kivéve természetesen azokat, akik demokratikus szempontból rehabilitációt igényelhetnek – és azokat, akik erkölcsrendészeti ellenőrzés alatt állanak. Még inkább ki kellett zárni azokat, akik a választójogra a magyar nép és a magyar állam ellen elkövetett bűneik miatt váltak érdemtelennek. Ezek közé tartoznak azok, akik népbírósági ítélet vagy eljárás hatálya alatt állanak, akik fasiszta magatartás miatt internálva vannak, akik a földreformrendelet értelmében hazaárulónak, háborús vagy népellenes bűnösnek minősülnek, akik a feloszlott fasiszta egyesületek vezetői voltak, akik német hitlerista szervezetek tagjai vagy támogatói voltak, akikkel szemben valamelyik igazolóbizottság súlyos ítéletet hozott, valamint az a csendőr, aki igazolásnak nem vetette alá magát, vagy nem igazolták.

A választás alapelveiről szóló deklarációban szerepel a titkosság és a községenkénti szavazás rendszere, amelynek gyakorlati következményei elsősorban a választás technikai lebonyolításában érvényesülnek, azonban igen fontos elvi követelmények azért, mert ezek biztosítják a választás szabadságát és azt, hogy minden szavazó technikailag hozzá is jusson ahhoz, hogy választójogát gyakorolja.

A választhatóságot a törvényjavaslat nem fűzi semmiféle külön feltételhez. Minden választó választható, még ha nincs is rajta a választói névjegyzéken, ha egyébként a választás időpontjában a választójog feltételeinek megfelel. Egyetlen

megszorítás, hogy a fegyveres testületek, a honvédség és a rendőrség tényleges szolgálatot teljesítő hivatásos állományú tagjai nem választhatók. Ezt a rendelkezést egyszerűen magyarázza az a szoros fegyelmi viszony, amelyben ezek tényleges szolgálatuk tartama alatt állnak és kell állniok.

A közszolgálati alkalmazottakra vonatkozóan a javaslat általában nem tartalmaz korlátozást. Jelenleg a kormányzat nem tartotta indokoltnak más korlátozás bevezetését, mint a 22. § egyik bekezdésének azt a rendelkezését, amely szerint főispán és bizonyos pénzügyi és vármegyei tisztviselők nem lehetnek a hivatali illetékességüket részben vagy egészben magukban foglaló választókerületben képviselőjelöltek. Ennek a rendelkezésnek tulajdonképpen csak gyakorlati és történeti okai vannak. Ezek azok a tisztviselői kategóriák, amelyekhez a magyar nép történeti emlékezete a legtöbb visszaélés emlékével fűzi. A jelen törvényjavaslat lényeges újítást jelent annyiban is, hogy teljesen szakít az egyéni választókerületek rendszerével és helyébe minden vonatkozásban a pártok lajstromaira való szavazást vezeti be.

Az egyszerű többségre alapított egyéni választásnál a kevés szavazattal kisebbségben maradt pártok országosan igen nagyszámú szavazatot, elvileg akár 49 százalékot is érhetnek el anélkül, hogy képviselői megbízást kaphattak volna. E súlyos fogyatkozásokon óhajtottak segíteni különösen a kis demokráciák akkor, amikor az arányos képviselői rendszert bevezették.

A javaslat az arányos választási rendszert fogadja el, azonban számol az arányos választási rendszerrel a veszélyével, hogy a választást túlságosan személytelenné teszi a választók és választottak közötti személyes kapcsolatot megszünteti. Ezért nem országos lajstromot állít fel, hanem az országot 16 választókerületre osztja fel úgy, hogy a választókerületek ne aprózódjanak túlságosan el, azonban legyen a választók és a választottak között a személyes kapcsolat lehetősége.

A javaslat lehetőleg gondosan igyekszik az összeírás terén az egyeseket ért sérelmek orvoslását biztosítani, egyidejűleg azonban a gyors lebonyolítás érdekében a felszólamlás jogát azokra korlátozza, akik saját személyükben, saját kihagyásuk ellen keresnek orvoslást.

A demokratikus választói jognak mintegy betetőzését jelent a választások érvényessége felett való bíraskodás szabályozása. A demokratikus államok alkotmányjoga általában két megoldást ismer. Az első a választások érvényességének elbírálását a törvényhozás szuverén jogának tekinti, s ezért magára az összeült házra bizza. Így rendelkezett a mi 1848. L. törvénycikkünk, ezt a rendszert követi többek között Anglia és így szól Franciaország 1875. évi alkotmánya is. Az 5988/1919. és a 2200/1922. M. E. sz. rendeletek Magyarországon a legutóbbi időkben is ezt a rendszert képviselték. Több állam ezzel szemben úgy találta szükségesnek, hogy a választások érvényességének felülbírálása bíróságok kezébe tétesse le. Ezt az utat követte a magyar 1925. XXVI. tc. és az 1938. XIX. tc. is.

Végül ismeretesek olyan megoldások, melyek két rendszer kombinációjából adódtak és külön választási bíróságokat állítottak fel, amelyek részben bírákból, részben pedig a parlament tagjaiból állanak. Így volt ez a weimari Németországban és Csehszlovákiában. A törvényjavaslat lényegében az utóbbi megoldást fogadja el oly módon, hogy külön választási bíróságot állít fel, amelyben egy-egy tagot a magyar Kúria, a Közigazgatási Bíróság és a Népbíróságok Országos Tanácsának bírái közül kell kijelölni, további tagokat pedig a választásban részt vevő pártok küldenek ki. Az ismertetett kombinatív rendszerrel szemben csupán az az eltérés, hogy

a parlamenti többség túlsúlyának vádját elkerülni kívánván, a tagokat nem a parlament maga, hanem a választásban részt vevő pártok küldik ki, amelyek egyúttal a kölcsönös ellenőrzés biztosítékát is jelentik.

Ez a kombinatív rendszer helyes okokkal indokolható, azonban köztudomású, hogy változást jelent az utóbbi időben Magyarországon meglehetősen megszokott rendszer a Közigazgatási Bíróság választási bíraskodásával szemben. Olyan demokratikus bírói szervezet kellett meghatározni, amelyben a jogász szakszerűség és a demokratikus pártok képviselője egyaránt megvan.”

JEGYZETEK

¹ Hatálybalépésre I. 80. §-t.

² 20450/1945. BM sz. r. a végleges választói névjegyzék elkészítéséről. (Magy. Közl. 139. sz.)

³ A választójog közvetlensége elvének – az indoklás szerint – látszólag ellentmondó rendelkezés. „Ennek azonban csupán technikai okai vannak. A lajstromos rendszer folytán ugyanis nem lehetett volna a személyiségek jelölését más módon megoldani, viszont jelenlétük a nemzetgyűlésen második kamara nemléteben feltétlenül indokolt.”

⁴ A székhelynek Kecskeméten való megállapítása (a javaslatbeli Budapestele szemben) a nemzetgyűlési tárgyaláson történt a területi adottságokra utaló indoklással.

⁵ Vagyon elleni bűncselekmény nem szükségképpen nyereségvágyból elkövetett cselekmény.

⁶ E rendeleteket I. Magy. Közl. 9. és 7. számában.

⁷ E rendelkezést I. 24. old.

⁸ E B. pont utolsó tétele a nemzetgyűlési tárgyalás során került a törvénybe.

⁹ A „vezető” megjelölését a nemzetgyűlési tárgyalás során iktatták be. Ugyancsak a tárgyalás során vették fel a választójogból kizárási okul a TESZ, a Magyar Keresztény Liga és a Magyar–Német Társaság tisztességét.

¹⁰ Az 1710/1945. M. E. sz. r. 2. §-ának 5. pontja alá eső személyekre vonatkozó intézkedésekről és a Népgondozó Hivatal hatáskörének kiterjesztéséről szóló 3820/1945. M. E. sz. rendeletet I. Magy. Közl. 65. sz. L. még 20550/1945. BM sz. r. (Magy. Közl. 143. sz.) e kizárási okok megállapítása tárgyában.

¹¹ 1690/1945. M. E. sz. r. a csendőrség feloszlása tárgyában; közzétette Magy. Közl. 26. sz. (Kiegészítve és módosítva 6690/1945. M. E. sz. r. Magy. Közl. 106. sz.)

¹²¹³ L. általános indoklásában 86. old. Belügyminiszternek a nemzetgyűlési tárgyaláson kifejtett indoklása szerint „hogy sem külön csábító, sem külön kényszerítő lehetőségek ne érvényesülhessenek a képviselőknél, amelyek szükségképp érvényesülnének, ha olyan fegyveres alakulat tagjai lennének, mint a rendőrség”. Ezek a szempontok – szerinte – a honvédségnél is fennállanak. Nemzetgyűlési képviselővé választott kiskorú személy nagykorúvá válása. 10470/1945. M. E. sz. r. (Magy. Közl. 168. sz.)

¹³¹⁴ E fejezetet a Nemzetgyűlés hozzászólás nélkül fogadta el.

¹⁴ L. Magy. Közl. 20. számában.

¹⁵ 7460/1945. M. E. sz. r. a törvényhatósági bizottsági, városi képviselő-testületi, illetőleg községi képviselő-testületi tagok Nagy-Budapest területén történő választása tárgyában. (Magy. Közl. 116. sz.) E rendelet kiegészítése tárgyában 8580/1945. M. E. sz. r. (Magy. Közl. 135. sz.)

¹⁶ L. 15. al. Jegyzetet.

¹⁷ E második, mellékmondatba foglalt rendelkezését a nemzetgyűlési tárgyalás során vették a törvénybe. L. 8410/1945. M. E. sz. r. (Magy. Közl. 132. sz.) A Nemzetgyűlés továbbá Nagy-Budapest területén a törvényhatósági és községi választójoghoz megkívánt helybenlakás alól egyes személyeknek felmentése tárgyában; kiegészítve 8660/1945. M. E. sz. rendeletben. (Magy. Közl. 136. sz.)

¹⁸ E § első mondatában „ha valóságuk iránt kétely merül fel” szavak a nemzetgyűlési tárgyalás során iktattak be.

¹⁹ E bekezdésben az „és bizonyított” szavak a nemzetgyűlési tárgyaláson vétettek fel.

²⁰ E bekezdési a nemzetgyűlési tárgyalás során vették a törvénybe.

²¹ Az 1945. VIII. tc. egyes rendelkezéseinek végrehajtása tárgyában 20500/1945. M. E. sz. r. (Magy. Közl. 128. sz.)

²² Erről I. általános indoklást 86. old.

²³ A szesztilalomnak háromszor 24 órai időre való kiterjesztése a nemzetgyűlési tárgyaláson történt az eredetileg javasolt 48 órás szesztilalommal szemben.

²⁴ E § második mondatát a javaslat előadójának indítványára iktatták törvénybe. „A törvényjavaslatnak és a törvény megalkotásában részt vevő nemzetgyűlésnek – a módosítás indoklása szerint – nem célja az, hogy szavazati joga gyakorlásának lehetőségétől bárki is elűsön, viszont nem lehet célja a törvényjavaslatnak és a pártoknak sem az, hogy végzácioszerűen kényszerítsék a szavazatszedő küldöttségeket arra, hogy időtlen ideig együtt üljenek csak azért, mert egy, két vagy három választó még valahonnan felbukkan.”

²⁵ E megkülönböztetés oka a javaslat előadójának a tárgyalás alkalmával adott felvilágosítása szerint az, hogy Magyarország népe kíváncsi arra, hogy statisztikai szempontból milyen a nők szerepe a politikában, kíváncsi arra, hogy a nők az egyes pártok és világnézetek szempontjából hogyan helyezkednek el, kíváncsi arra, igaz-e, amit bizonyos oldalról állandóan hirdetnek, hogy a nők a reakciós áramlatokat szolgálják, vagy pedig igaz-e az, amit demokratikus pártok állítanak, hogy nekik legalább akkora női táboruk van, mint amilyen a férfiakból álló táboruk.

²⁶ A „feltételek” szói a nemzetgyűlési tárgyaláson iktatták be. „hogy minden olyan lehetőséget kizárjunk, hogy a választás technikájában nem egészen jártas, de szavazatát egy bizonyos pártra leadni szándékozó választó szavazatát ezen a címen bármelyik szavazatszedő bizottság érvénytelenné nyilváníthassa”.

²⁷ A § utolsó két mondatát a nemzetgyűlési tárgyaláson iktatták a törvénybe, „mivel a pártok minden törekvése a választás tisztaságának nemcsak biztosítása, hanem demonstrálása is”.

²⁸ L. a 25. jegyzetet.

²⁹ A Választási Bíróság bíráinak a javaslat szerinti kijelölésével szemben a nemzetgyűlési tárgyaláson kifejezésre juttatott aggályokkal

szemben a javaslat előadója a következő – a nemzetgyűlés által magáévá tett – indokokkal foglalt állást: „A bírói függetlenség ideáljának kétségtelenül jobban megfelel a bíróságok által választott tag, kétségtelen, hogy a klasszikus elmélet, amely a közigazgatás és a bíraskodás elválasztásáról szól, és amely a közigazgatást gyarúsítja mindig azzal, hogy olyan elemeket visz az állam életébe, akiket a bíróság attól távol tud tartani, normális időkből megfelel, ma azonban más a helyzet. Ma a közigazgatás vezetését, tehát a minisztériumokat átvették a demokratikus pártok megbízottai, ma a miniszterek a demokratikus közvélemény képviselői és a demokrácia érdekében való annyi elfogultságot kell és szabad vállalni, hogy azok a bírói személyek, akik a választások tisztasága és tisztessége felett döntenek, a demokrácia megbízható harcosai legyenek.”

³⁰ 20 470/1945. M. E. sz. r. A választási bíróság ügyrendjének, eljárásának a határozathozatal módjának szabályozása tárgyában. (Magy. Közl. 150 sz.)

³¹ E fejezet rendelkezései a Btk. VIII. fejezetében lévő, illetve az ezek helyébe lépett rendelkezéseket váltják fel a törvény egyéb rendelkezéseivel alkalmazkodó büntető intézkedésekkel.

³² E bekezdés újrászövegezett alakban került a törvénybe. Indoklása: „Ez a becsületvédelmi törvény bizonyos korrekciója és kiegészítése erre a sui generis választási bűncselekményre, amelyet a magyar glóbuszon elég régóta ismerünk és amelynek formája az, hogy a képviselőjelöltnek nem a személye, sem a tisztessége, sem az egyéni, sem a politikai becsülete nem szent a választási agitáció hevében.” „Aki ezt teszi, vállalja konzekvenciáit és ne a jelölt legyen kénytelen a maga ártatlanságát bizonyítani, hanem tessék a bizonyítási anyaggal annak szolgálni, aki a kijelentéseket megtette.”

³³ „Aki a 65. § alá nem eső módon” meghatározás a Nemzetgyűlés új szövegeztése.

³⁴ Bünvádi ügyben bíróság előtt tett hamis vallomás.

³⁵ Értendő a törvényszék tanácsa.

³⁶ L. 1896: XXXIII. tc. 42. és 101. §.

³⁷ A képviselői megbízatás megszűnési okaként a javaslat (3. pont) a képviselő visszahívását is felsorolta. A Nemzetgyűlésen elhangzott ellenérvek hatása alatt a kormány a visszahívási jog megállapításától eltekintett.

³⁸ 2. bek. utolsó mondatát a nemzetgyűlési tárgyaláson vették fel.

³⁹ E bekezdéssel a nemzetgyűlési tárgyaláson bővítették ki e §-t. „Célja ennek a rendelkezésnek, hogy akivel pártja a behívást megelőzően megszakította az összeköttetést vagy aki pártjával a behívást megelőzően megszakította az összeköttetést, mint politikai szegénylegény ne léphessen fel a porondon és ne kompromitálhassa azt a társaságot, amelytől megválni óhajtott, vagy amely társaság tőle óhajtott idejében megválni.”

⁴⁰ E bekezdés a nemzetgyűlési tárgyaláson véteretett fel.

⁴¹ 20 520/1945. BM sz. r. Az 1945: VIII. tc. egyes rendelkezéseinek a nagybudapesti választókerületben való végrehajtása tárgyában. (Magy. Közl. 139. sz.)

20 400/1945. BM sz. r. az 1945: VIII. tc. végrehajtásáról (Magy. Közl. 116. sz.), ennek kiegészítése 20 530/1945. BM sz. r. (Magy. Közl. 139. sz.) Végrehajtási rendelet értelmezéséről 20 370/1945. BM sz. r. (Magy. Közl. 122. sz.)

MEGJEGYZÉS

Az 1945. évi VIII. törvénycikket és a hozzá tartozó eredeti jegyzeteket a Magyar Köztársaság törvénytára. 1945–1946. évi törvénycikkek. Szerk.: Auer György. Bp., é. n. 61–89. alapján közöljük; a jegyzetekben az utalások erre a kiadásra vonatkoznak.

1945. ÉVI XXII. TÖRVÉNYCIKK AZ ORSZÁGGYŰLÉSI VÁLASZTÁSOKRÓL¹

Megjelent az Országos Törvénytár 1947. évi július hó 24-én kiadott 18. számában.

(M. i.) A nemzetgyűlési választásokról szóló 1945. VIII. törvény cikk lényegileg egy alkalomra szóló törvény volt, amely egyszeri választás jogi szabályozása céljából készült. Ez a körülmény egymagában is szükségessé teszi új választójogi törvény alkotását, mert az 1945. VIII. törvény cikk alapján megválasztott nemzetgyűlés megbízatásának bármily okból történő megszűnése esetére gondoskodni kell új választójogi törvényről.

A törvényjavaslat elkészítésekor felmerült az a kérdés, hogy teljesen új választójogi kódex készíttessék-e, vagy csupán egy módosító és kiegészítő jogszabály. A választás a novelláris megoldásra esett, azért, mert az 1945. VIII. törvény cikk alapelvei a demokratikus választójogról alkotott felfogásnak mindenben megfelelnek, az annak alapján megtartott 1945. évi őszi választások előkészítése és lefolyása pedig megmutatta, hogy az e törvényben meghatározott szervek és eljárás a gyakorlatban teljesen beváltak. Nincsen szükség tehát e bevált jogszabálynak félretételére, csupán bizonyos módosítások és kiegészítések keresztyvitelére.

Az új javaslat tartalmaz azonban lényegbevágó alkotmányjogi módosítást is. Ezeket a 2. § tartalmazza. E módosítások közül legfontosabb a nemzetgyűlés jogkörének az egykamarás országgyűlésre való átszállása.

A magyar nép tudatában a törvényhozó hatalom letéteményeseként az országgyűlés él. Ez az elnevezés felel meg a történeti hagyományoknak és fejlődésnek; ez fejezi ki a törvényhozó hatalom gyakorlására hivatott legfőbb állami szervnek azt az állandó jellegét, amely a közjogi alapintézmények legszükségesebb tulajdonságai közé tartozik. Ezzel szemben nemzetgyűlés alakulására nagy államjogi fordulatok idején, meghatározott feladat elvégzése céljából, nevezetesen az új alkotmány alapjainak lerakása végett szokott sor kerülni. Amidőn tehát a demokratikus államrend megszilárdulása után, a gazdasági terv megvalósulásának előestéjén alkalom nyílik a közjogi stabilizáció kifejezésére is: mindenképpen indokolt, hogy a magyar köztársaság törvényhozása külső elnevezésében is kifejezésre juttassa a közjogi ideiglenesség lezárását és a demokratikus magyar államrend véglegesessé válását.

Az egykamarás országgyűlés mellett való állásfoglalásnak az az elvi indoka, hogy a kétkamarás rendszer fenntartásának tulajdonképpen csak a föderatív államokban van létjogosultsága, ahol is az egyik ház a közvetlen népképviselőten alapulhat, a másik pedig a tagállamok kiküldötteiből áll. Idejéért az a meggyőződés, amelyik a valamiféle felsőházat a képviselőházzal szemben mint „feket” kívánja alkalmazni. De-

demokratikus államban különben is csak választott felsőházról lehet szó. A választott felsőházak (szénátusok) viszont, ha azok demokratikus választójog alapján keletkeznek, tulajdonképpen a képviselőház duplikátumai, ha pedig az aktív és passzív választójog különféle megszorításaival, vagy különleges eljárással jönnek létre, akkor az általános, egyenlő és közvetlen választójog demokratikus alapelvét sértik.

A Magyarország államformájáról szóló 1946. I. törvény cikk nyitva hagyja azt a fontos közjogi kérdést, hogy a törvényhozó testület összehívására és berekesztésére ki jogosult. Ez a jog demokratikus köztársasági alkotmányok szerint is az államfői tisztség velejárója szokott lenni. Ezt a fontos közjogi kérdést tehát ilyen értelemben kellett szabályozni.

Az 1945. VIII. törvény cikk sem a választójogosultság, sem a megválaszthatóság feltételeinek szabályozása terén nem tanúsította az óvatosságnak azt a fokát, amely a fasiszta törekvések érvényesülését kellőképpen kizárta volna. Gondoskodni kell tehát arról, hogy mind a választójog, mind a megválaszthatóság szabályozása olyan módon történjék, hogy a választások alapján megalakuló törvényhozó testület a valóban demokratikus népakarat hű kifejezője legyen.

Mindezeknek a céloknak a szolgálatában készült el a jelen törvényjavaslat.

(B. j.) Az együttes bizottság megállapítja, hogy a címben foglalt törvényjavaslat tulajdonképpen nem önálló javaslat, hanem az 1945. VIII. törvény cikknek, a demokrácia által alkotott első választójogi törvénynek novelláris, módosító intézkedéseit tartalmazó jogszabály.

Kiemeli a bizottság, hogy a törvényjavaslat lényegbevágó alkotmányjogi módosítást tartalmaz azon intézkedésénél fogva, hogy az eddigi nemzetgyűlés helyett egykamarás országgyűlést állít fel. Ennek az intézkedésnek helyességét az együttes bizottság is elfogadja, hiszen jelenlegi helyzetünkben minden közjogi tényező csupán az egykamarás országgyűlés fenntartása mellett foglalhat állást, mert Magyarország nem tartományokból tevődik össze és ilyenformán egy kétkamarás rendszer bevezetése, amelyben esetleg a különböző nemzetiségek, illetőleg tartományok különféle testületi szervei foglalnának helyet, nem látszik semmiképp sem indokoltnak.

De időszerűtlennek látszik a kétkamarás országgyűlés felállítása azért is, mert a képviselőház mellett szervezendő másik kamara — ha felállítatnék — érdek-képviselői alapon volna megszervezendő, annak jelen pillanatban azonban jelentős akadályát képezi a minden foglalkozási ágra kiterjedő érdek-képviselői rendszer kiforratlan és rendezetlen volta.

A törvényjavaslat egyéb — a szigorúan vett választói jogra vonatkozó — rendelkezéseit is magáévá tette a bizottság és tagjainak túlnyomó többségével azt a határozatot hozta, hogy

a törvényjavaslatot általánosságban elfogadva, azt a Nemzetgyűlésnek is elfogadásra ajánlja.

1. §² Az országgyűlési választások tekintetében a nemzetgyűlési választásokról szóló 1945: VIII. törvénycikk rendelkezéseit a jelen törvényben foglalt módosításokkal kell alkalmazni.

2. §³ (1) A nemzetgyűlési választásokról szóló 1945: VIII. tc. 1. §-a (1) bekezdésének helyébe a következő rendelkezések lépnek:

(2) Az 1945. évi november hó 4. napján az 1945: VIII. törvénycikk értelmében megtartott választások alapján megalakult nemzetgyűlés megbízatásának megszűnésével a nemzetgyűlés jogköre egykamarás országgyűlésre száll át.

(3) Az országgyűlés összehívására és berekesztésére a köztársasági elnök jogosult.

(4) Az országgyűlést berekesztésétől, illetőleg feloszlásától számított hatvan napon belüli időpontra kell összehívni. Az összehívásnak már a berekesztésről, illetőleg a feloszlásról szóló elnöki elhatározásban kell megtörténnie.

(5) A Magyarország államformájáról szóló 1946: I. tc. 10. és 15. §-a érintetlenül marad.

(6) Az országgyűlési választásokat első ízben az 1945. évi november hó 4. napján az 1945: VIII. törvénycikk alapján megalakult nemzetgyűlés feloszlásától számított hatvan napon belül kell megtartani.⁴

3. §⁵ (1) Az 1945: VIII. tc. 2. §-a (1) bekezdésének helyébe a következő rendelkezés lép:

(2) Az országgyűlés megbízatása összeülésétől számított 4 évre szól. Az országgyűlési képviselőket részben a pártok választókerületi lajstromain kell megválasztani általános, titkos, közvetlen, egyenlő és községenkénti választójog alapján, az érvényesen leadott szavazatok arányában úgy, hogy tizennégyezer érvényes szavazatra egy képviselői megbízatás essék; további hatvan képviselőt kell választani ugyanazzal a szavazással, a pártok országos lajstromai alapján.

Ahol az 1945: VIII. törvénycikk a képviselői megbízatások felosztása céljából tizenkétezer szavazatról szól, ott a jelen törvény hatálybalépése után tizennégyezret kell érteni.

(3) Az 1945: VIII. tc. 2. §-a következő (3) bekezdéssel egészül ki:

(4) Az a párt, amelynek az 1945. évi november hó 4. napján az 1945: VIII. törvénycikk alapján megtartott nemzetgyűlési választáson való részvételi jogát az Országos Nemzeti Bizottság megállapította, a választáson való részvétellel irányuló szándékát az előbbi bekezdésben megszabott határidő alatt bejelenti az Országos Nemzeti Bizottságnak. Az ilyen pártot a bejelentés megtétele után az 1945: VIII. tc. 2. §-a (2) bekezdésének alkalmazása szempontjából úgy kell tekinteni, mintha részvételi jogát az Országos Nemzeti Bizottság megállapította volna.

4. §⁶ (1) A 1945: VIII. tc. 3. §-ának (2) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

(2) A törvényhatóságokat a választás kitűzésének napján érvényben lévő területükkel kell érteni.

(3) Az 1945: VIII. tc. 3. §-ának (3) bekezdése akként módosul, hogy az egyes szavazókörökre hatszáz szavazónál több ne essék, de minden egyes község, ha ennél kevesebb szavazója is van, egy szavazókört alkosson.

5. §⁷ (1) Az 1945: VIII. tc. 4. §-a (1) bekezdésének első mondata akként módosul, hogy országgyűlési választójoga van minden magyar állampolgárnak, aki huszadik életévét betöltötte vagy a választói névjegyzék összeállításának, illetőleg helyesbitésének évében betölti, feltéve, hogy a választói névjegyzék összeállítása, illetőleg helyesbitése évének május hó 1. napján Magyarországnak a békeszerződésben megállapított határain belül állandó lakóhelye van. Az országgyűlési választójog szempontjából a hazatért hadifoglyok hadifogságát nem lehet olyan körülménynek tekinteni, amely az azt megelőző állandó lakóhelyet megszüntette volna.⁸

(2) Az (1) bekezdésben megjelölt egyéb kellékek megléte esetén választójoga van annak is, aki a magyar–szlovák lakosságcsere-egyezmény végrehajtása keretében Magyarországra települt, feltéve, hogy az igazolási eljárás során hátrányos következmények alkalmazása nélkül igazolták.

6. §⁹ (1) Az 1945: VIII. tc. 5. §-ának 6. pontja helyébe a következő rendelkezés lép:

6/a aki a választások idején rendőrhatalósági őrizetben (internálva) van,

6/b aki a felszabadulást követően az 1947. évi június hó 1. napja előtt politikai okokból elrendelt rendőrhatalósági őrizetben (internálva) volt, kivéve, ha a rendőrhatalósági őrizetet abból az okból szüntették meg, hogy elrendelésének nem volt kellő ténybeli alapja,

6/c aki június hó 1. napján politikai okokból rendőrhatalósági felügyelet alatt állt.

(2)¹⁰ Az 1945: VIII. tc. 5. §-ának 8. pontja akként módosul, hogy nincs választójoga annak, akinek földbirtokát az említett pontban felsorolt valamely okból a 600/1945. M. E. sz. rendelet 4. §-a alapján jogerős határozattal elkobozták.

(3)¹¹ Az 1945: VIII. tc. 5. §-ának 9. pontja azzal a rendelkezéssel egészül ki, hogy a választójogból ki van zárva az is, aki a Magyar Közösségben tisztséget vagy választmányi tagságot viselt, továbbá, aki a 9. pontban felsorolt szervezetek valamelyikének választmányi tagja vagy az ott felsorolt valamelyik pártnak országgyűlési képviselője volt; az előbbi rendelkezésekkel kiegészített, említett 9. pontban foglalt kizáró ok hatálya arra is kiterjed, akit az igazoló eljárás során hátrányos következmények alkalmazása nélkül igazoltak. A Magyar Élet Pártjában viselt választmányi tagsághoz fűződő kizáró ok hatálya alól az országos Nemzeti Bizottság felmentést adhat; a felmentés megadását minden olyan politikai párt országos központja (vezetősége) kérheti, amelynek a választáson való részvételi jogát az Országos Nemzeti Bizottság megállapította.

(4)¹² Az 1945: VIII. tc. 5. §-ának 10. pontja helyébe a következő rendelkezés lép:

aki a 12 3301/1945. M. E. számú rendelet értelmében áttelepülésre köteles.

(5) Az 1945: VIII. tc. 5. §-a az alábbi 13–18. pontokkal egészül ki:

13.¹³ aki az 529/1945. M. E. számú rendelet 6. §-a alapján feloszlott, alább felsorolt szervezetek (pártok, egyesületek, társaságok stb.) valamelyikében vezető tisztséget viselt: Birodalmi Németek Egyesülete, Egészségpolitikai Társaság Egyesület, Fehérház Bajtársi Egyesület, Fogtechnikusok Nemzeti Szövetsége, Fővárosi Alkalmazottak Nemzeti Szövetsége, Hungária Magyar Technikusok Egyesülete, Közszolgálati Alkalmazottak Nemzeti Szövetsége, Magyar Dolgozók Országos Hivatásszervezete, Magyar Gyógyszerészek Nemzeti Szövetsége, Magyar Jogmívesek Társasága, Magyar Nemzetpolitikai Társaság, Magyar Nemzeti Szövetség, Magyar Mérnökök és Építészek Nemzeti Szövetsége, Magyar Műegyetemi Lövész Egylet, Magyar Őskeresztény Malmosok Szövetsége, Magyar Turista Egylet, Magyarországi Németek Szövetsége, Magyarországi Németek Közművelődési Egyesülete, Magyarországi Turán Szövetség, Nemzeti Kaszinó, Országos Frontharcos Szövetség (Magyar Tűzharcos Szövetség), Országos Magyar Szentkorona Szövetség, Székely Hadosztály, Balatonföldvári Hungária Kaszinó, Állatkereskedők Országos Egyesülete, Lövészegyesületek, Országos Kaszinó, Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetsége. Nem esik azonban e jelen pontban foglalt kizáró ok hatálya alá, aki tisztségéről az 1941. évi június hó 22. napja előtt lemondott és ezt követően antifasiszta (demokratikus) magatartást tanúsított.

14.¹⁴ akit az 5000/1946. M. E. számú rendelet 2. §-a (2) bekezdésének a) pontja alapján a szolgálatból elbocsátottak, kivéve, ha a 9050/1946. M. E. számú, illetőleg a 6030/1947. M. E. számú rendelet alapján a szolgálatba visszavették vagy az 5000/1946. M. E. számú rendelet végrehajtása során vele szemben hozott határozatot a 11 000/1946. M. E. számú rendelet alapján megsemmisítették,

15. akivel szemben a 6800/1946. M. E. számú rendelet 3. §-ának (3) bekezdése alapján a nyugdíjigény elvesztését vagy a nyugellátás csökkentését kimondó határozatot hoztak,

16. akit a 8660/1946. M. E. számú rendelet 1. §-ának (3) bekezdése alapján a magánalkalmazás körében betöltött állásából elbocsátottak,

17.¹⁵ aki a felszabadító hadsereg elől az ország területéről Németország vagy a németek által megszállott valamely más ország területére távozott, kivéve, ha az 1945. évi október hó 31. napja előtt visszatért,

18. aki a számlálólap [1945: VIII. tc. 10. § (2) bek.] kitöltésénél lényeges körülményre nézve valótlan adatot közöl, vagy az 1945: VIII. tc. 4. vagy 5. §-ának a jelen tc. 5. és 6. §-ával kiegészített rendelkezései szempontjából lényeges adatot elhallgat.

(6) Az 1945: VIII. tc. 5. §-a azzal a rendelkezéssel egészül ki, hogy az abban, illetőleg a jelen §-ban 6/a, 6/b, 9., 11., 12., 13., 14., 15., 16. és 17. pontok alatt foglalt kizáró okok hatálya az

1951. évi augusztus hó 1. napjáig, a 18. pont alatt foglalt kizáró ok hatálya pedig az elkövetést követő naptári év végéig tart.

7. §¹⁶ (1) Az 1945: VIII. tc. 6. §-a az alábbi (2) bekezdéssel egészül ki:

(2) Nem választható képviselővé az sem, aki a Nyilaskezes Párt Hungarista Mozgalomnak, a Magyar Nemzeti Szocialista Pártnak, a Népakarat Pártjának, a Kaszaskeresztes Pártnak, a Magyar Megújulás Pártjának tagja, országgyűlési tagja, vagy képviselőjelöltje volt, valamint az sem, aki a Nemzeti Egység Pártjának, vagy a Magyar Élet Pártjának országgyűlési tagja, vagy képviselőjelöltje volt, végül az sem, aki fasiszta irányú hírlapnak vagy folyóiratnak főszerkesztője, felelős szerkesztője, főmunkatársa vagy kiadója volt.

8. §¹⁷ (1) Az 1945: VIII. tc. 10. §-a (1) bekezdésének helyébe a következő rendelkezés lép:

(2) A belügyminiszter a jelen törvény hatálybalépése után haladéktalanul megteszi az új választói névjegyzék összeállításához szükséges intézkedéseket. Az így elkészült névjegyzék helyesbítése tekintetében az 1945: VIII. tc. 78. §-ának (3) bekezdésében foglalt rendelkezés az irányadó.

9. § Az 1945: VIII. tc. 13. §-a akként módosul, hogy a számlálólapokon nem az 1945. évi szeptember hó 1-jei lakóhelyre, hanem az összehívott fél állandó lakóhelyére vonatkozóan kell megjegyzést tenni.

10. §¹⁸ (1) Az 1945: VIII. tc. 16. §-ának (1) bekezdése azzal a rendelkezéssel egészül ki, hogy nincs felszólamlási joga annak, aki a választójogból az 1945. évi VIII. törvénycikknek a jelen törvény 6. §-a által kiegészített 5. §-ában foglalt 1., 3., 4., 5., 6/a, 6/c, 7., 8., 10., 11., 12., 14., 15., 16. pontok valamelyike alapján van kizárva, kivéve, ha a kizáró ok hiányát okirattal igazolja.

(2) Az 1945: VIII. tc. 16. §-a (3) bekezdésének helyébe a következő rendelkezés lép:

(3) ha a felszólamlás olyan személy részéről történik, akinek számlálólapját az összeíró bizottság már elbírálta, a felszólamlást indokolni kell és mellékelni kell hozzá azokat az okiratokat, amelyek a felszólamlásban előadottakat igazolják, illetőleg a magyar állampolgárságot valószínűsítik.

11. §¹⁹ (1) Az 1945: VIII. tc. 20. §-ának (1) bekezdése a következő rendelkezéssel egészül ki:

(2) Az olyan párt, amelynek az 1945. évi november hó 4. napján az 1945: VIII. törvénycikk alapján megtartott nemzeti választásokon való részvételi jogát az Országos Nemzeti Bizottság nem állapította meg, a választást megelőző tizenötödik nap déli tizenkettedik órájáig nyújthatja be a választókerület székhelyén alakult választási bizottság elnökénél vagy helyettesénél az alábbi rendelkezések értelmében szükséges ajánlásokat.

(3) Minden választókerületre nézve ötvenszer annyi választó írásbeli ajánlása szükséges, mint amennyi az illető választókerületben jelölhető személyek legmagasabb száma, legfeljebb azonban háromezer. Ajánlási joga csak annak van, aki az illető választókerületben rendelkezik választójogosult-

sággal. Az ajánlásokat a jelöltek jegyzékére kell reávezetni, és az ajánlásokon lévő aláírások valóságát közjegyzővel vagy az aláíró lakóhelye szerint illetékes polgármesterrel, községi vagy körjegyzővel kell hitelesíttetni.

(4) Ha a választási bizottság megállapítja, hogy az ajánlások a törvényes rendelkezéseknek nem felelnek meg, a jelölést visszautasítja és a pártnak a szükséges pótlások eszközölésére huszonnégy órai haladékot engedélyez.²⁰

1947: XXII. tc. Országgyűlési választások

(5) Az 1945: VIII. tc. 20. §-ának (2) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

(6)²¹ Az egyes választókerületekben az egyes lajstromokon az alábbi számú jelöltek lehet jelölni:

	Legfeljebb
1. a baranya–tolnai választókerületben	34 jelöltet
2. a somogyi választókerületben	28 "
3. a zalai választókerületben	27 "
4. a vas vármegyei választókerületben	20 "
5. a győr–moson–soproni választókerületben	25 "
6. a veszprémi választókerületben	18 "
7. a fejér–komárom–esztergomi választókerületben	34 "
8. a nagy–budapesti választókerületben	115 "
9. a Pest–Pilis–Solt–Kiskun vármegyei és Bács–Bodrog vármegyei választókerületben	84 "
10. a csongrád–csanádi választókerületben	36 "
11. a békési választókerületben	23 "
12. a jász–nagykun–szolnoki választókerületben	29 "
13. a hajdú–bihari választókerületben	36 "
14. a szabolcs–szatmár–bereg-i választókerületben	41 "
15. a borsod–gömör–zemplén–abaúji választókerületben	45 "
16. a heves–nógrád–honti választókerületben	39 "

12. §²² (1) Az 1945: VIII. tc. 20. §-ának (3) bekezdése azzal a rendelkezéssel egészül ki, hogy a választási bizottság a pártok által benyújtott lajstromokat megvizsgálja, hogy a törvényes követelményeknek megfelelnek-e és hogy a lajstromon szereplő egyes jelöltek az 1945: VIII. tc. 4., 5. és 6. §-ai, vagy az ezt kiegészítő jelen törvény 5., 6. és 7. §-ai alapján választóhatók-e vagy sem; a törvényes követelményeknek meg nem felelő lajstromot visszautasítja, ha pedig a kifogás csupán a lajstromon szereplő egyes jelöltekre vonatkozik, a lajstromot a kifogás alá eső jelöltek törlésével fogadja el. A lajstromon törölt jelölt helyett a párt országos központja (veze-

tősége) a törlés kifüggesztésétől számított 24 órán belül más jelöltet vehet fel a lajstromba. A lajstrom visszautasítása, illetőleg valamely jelölt törlése esetében a választási bizottság a kizáró ok pontos megjelölését tartalmazó határozatát a lajstrom benyújtását követő nap déli tizenkét órájáig helyiségében kifüggeszti. A határozat ellen az érintett párt országos központja (vezetősége) a kifüggesztést követő nap déli tizenkét órájáig közvetlenül az Országos Nemzeti Bizottságnál írásban felszólalhat. Az Országos Nemzeti Bizottság a felszólamlás tárgyában huszonnégy óra alatt határoz és határozatát ugyanezen idő alatt közli az érintett párt országos központjával (vezetőséggel).

(2) Az Országos Nemzeti Bizottság határozata alapján a belügyminiszter az országos lajstrom tekintetében [1945: VIII. tc. 24. § (3) bek.] a szükséghez képest póthirdetményt tesz közzé.

13. §²³ (1) Az 1945: VIII. tc. 21. §-a az alábbi rendelkezésekkel egészül ki:

(2) Ha a közös lajstrommal induló pártok valamelyikének az 1945. évi november hó 4. napján az 1945: VIII. törvény cikk alapján megtartott nemzetgyűlési választásokon való részvételi jogát az Országos Nemzeti Bizottság nem állapította meg, az ilyen közös lajstromra a jelen törvény 11. § (2) bekezdését kell alkalmazni.

14. §²⁴ A választásokon részt vevő két vagy több politikai párt megállapodhat abban is, hogy egymással szövetségre lép. Ezt a megállapodást az illető pártok országos vezetőségének a választás kitűzését követő három nap alatt az Országos Nemzeti Bizottságnak be kell jelentenie.

15. §²⁵ Az 1945: VIII. tc. 22. §-a (1) bekezdésének az a rendelkezése, amely szerint ugyanaz a személy ugyanannak a pártnak több mint négy választókerületi lajstromán egyszerre nem szerepelhet, hatályát veszti.

16. §²⁶ Az 1945: VIII. tc. 23. §-a azzal a rendelkezéssel egészül ki, hogy ha olyan pártok lépnek választási szövetségre, amelyeknek az 1945. évi november hó 4. napján az 1945: VIII. tc. alapján megtartott nemzetgyűlési választásokon való részvételi jogát az Országos Nemzeti Bizottság annak idején megállapította, az ilyen pártokat a többi pártot megelőző sorszámok illetik; a választási szövetségben részt vevő ilyen pártok sorszámainak egymás között való sorrendjét sorsolással kell megállapítani. Ennek megtörténte után a többi párt sorszámát kell – ugyancsak sorsolással – eldönteni.

(2) Amennyiben az előbbi bekezdésben meghatározott pártokból két vagy több választási szövetség létesül, úgy a jelen § (1) bekezdésének alkalmazása szempontjából azon választási szövetséget illeti elsőbbség, amelynek a felosztandó nemzetgyűlésen (országgyűlésen) nagyobb képviselői létszáma van.

17. §²⁷ Az 1945: VIII. tc. 36. §-a azzal a rendelkezéssel egészül ki, hogy azok, akik valamely körzet névjegyzékében választójogosultakként felvették, az illető körzet helyett tartózkodóhelyük körzetében szavazhatnak, ha választójogosultságukat a névjegyzék kivonatával igazolják. A névjegy-

zékkivonat kiadásának és a szavazásnak módját a belügyminiszter az 1945. VIII. tc. 36. §-a (2) bekezdésében foglaltak figyelembevételével rendelettel szabályozza. Az így leadott szavazatok a szavazás helye szerinti választókerület lajstromaira számíttatnak.²⁸

18. §²⁹ Választójogosultságukat azok a személyek is gyakorolhatják, akik a Magyar Köztársaság kormányának engedélyével nagyobb csoportokban munka teljesítése vagy üdülés céljából ideiglenesen külföldre távoztak, feltéve, hogy nevük a magyar hatóságok rendelkezésére áll. Az ilyen személyek tekintetében a névjegyzék összeállítása, helyesbítése és a választójogosultság gyakorlásának módja és ideje iránt az illetékes magyar külképviseleti hatóság a belügyminiszternek a külügyminiszterrel egyetértve kiadott rendelete alapján intézkedik.³⁰ Az így leadott szavazatokat a nagy-budapesti [1945. VIII. tc. 20. § (2) bek. 8. pont] választókerületben leadott szavazatokhoz kell hozzászámolni.

19. §³¹ (1) Az 1945. VIII. tc. 50. §-ának (1) bekezdése az alábbi rendelkezésekkel egészül ki:

(2) A választókerületi lajstromokra esett szavazatok számának tizennégyezerrel történt elosztása után fennmaradó szavazatokat (töredékszavazatokat) pártonként országosan összegezni kell. Ha valamely pártra esett töredékszavazatok száma a tizennégyezret eléri vagy meghaladja, az illető pártot annyi további képviselői megbízatás illeti meg, ahányszor az illető pártra esett töredékszavazatok országos összegében a tizennégyezer bennfoglaltatik, feltéve, hogy az illető párt valamely választókerületi lajstromon legalább egy képviselői megbízatást nyert. Az előbbi rendelkezés értelmében a pártot megillető további képviselői megbízatás arra a lajstromra esik, amelyen a töredékszavazatok száma a legnagyobb; ha a pártot több további képviselői megbízatás illeti meg, azokat a töredékszavazatok számának nagysági sorrendjében kell a párt lajstromai között megosztani.

20. §³² (1) Az 1945. VIII. tc. 50. §-a (3) bekezdésének helyébe a következő rendelkezések lépnek:

(2) Az országos lajstrom alapján felosztásra kerülő képviselői megbízatásokat a pártok között a reájuk leadott érvényes szavazatok országos számának arányában kell felosztani

ni azzal, hogy ezen az alapon csak olyan párt juthat képviselői megbízatáshoz, amelyre országosan legalább nyolcvanezer érvényes szavazat esett, feltéve, hogy az illető párt legalább egy választókerületben legalább egy képviselői megbízatáshoz jutott.

(3) Az 1945. VIII. tc. 50. §-a a következő bekezdéssel egészül ki:

(4) Ha a jelen törvény 15. §-ában meghatározott politikai pártok lépnek választási szövetségre és az így választási szövetségre lépett politikai pártok elnyerték az országosan leadott érvényes szavazatoknak legalább hatvan százalékát, az országos lajstromok alapján felosztásra kerülő képviselői megbízatások nyolcvan százaléka, ha pedig az országosan leadott érvényes szavazatoknak legalább hetvenöt százalékát nyerték el, az országos lajstromok alapján felosztásra kerülő valamennyi képviselői megbízatás illeti meg őket, mindkét esetben egymás között az országosan reájuk esett szavazatok arányában.

Ha az országos lajstromok alapján felosztásra kerülő valamennyi képviselői megbízatás az előbbi rendelkezéshez képest nem a választási szövetségben részt vevő pártoknak jut, a fennmaradó képviselői megbízatásokat a választásban részt vett valamennyi párt között kell az előbbi (2) bekezdés rendelkezéseinek megfelelően felosztani.

21. §³³ Az 1945. VIII. tc. 53. §-a (1) bekezdésének második mondata akként módosul, hogy a Választási Bíróságba egyegy további tagot a választásban részt vett azok a pártok küldenek ki, amelyek az országban a választások során leadott szavazatoknak legalább öt százalékát egyenkint elnyerték.

22. §³⁴ Ahol az 1945. VIII. törvénycikk nemzetgyűlésről szól, ott a jelen törvény hatálybalépése után országgyűlést kell érteni. Ahol más jogszabály az 1945. VIII. törvénycikk alapján megválasztott nemzetgyűlésről rendelkezik, ott a jelen törvény alapján megválasztott országgyűlés első összeülése után országgyűlést kell érteni.

23. §³⁵ A jelen törvény életbelépésével az 1946. XI. törvénycikk hatályát veszti.

24. § A jelen törvény kihirdetésének napján lép hatályba; végrehajtásáról a belügyminiszter gondoskodik.³⁶

JEGYZETEK

¹ A törvényjavaslatot a belügyminiszter 1947. évi július hó 16-án nyújtotta be (204. sz.). A Nemzetgyűlés alkotmányjogi és közjogi, közgazgatási, valamint igazságügyi bizottságának együttes jelentése 1947. július 21-én (207. sz.). Nemzetgyűlési tárgyalás 1947. július 16., 21. – a 142., 144. ülésben.

² (M. i.) Minthogy a jelen javaslat nem kimerítő és teljes választójogi törvény alkotására, hanem csupán az 1945. VIII. törvénycikknek az általános indokolásban kiemelt szempontokhoz igazodó kiegészítésére és módosítására irányul: a javaslat 1. §-a kimondja, hogy a javaslatban nem szabályozott vonatkozások tekintetében az 1945. VIII. törvénycikk továbbra is alkalmazandó.

³ (M. i.) E § (2) bekezdése kimondja, hogy az 1945. VIII. törvénycikk értelmében megalakult nemzetgyűlés megbízatásának megszűnésével a nemzetgyűlés jogköre [az] országgyűlésre száll át. Ez az országgyűlés a demokratikus államrendszer követelményeinek megfelelően egy kamarából, nevezetesen képviselőházból áll. A § (3) és (4) bekezdése a köztársasági elnök hatáskörébe utalja az országgyűlés összehívását és berekesztését, mindazonáltal érintetlenül hagyja az 1946. I. tc. 10. §-át, amely szerint elnapolás esetében a nemzetgyűlést – legalább száz képviselő indítványára – a nemzetgyűlés elnöke köteles összehívni. Természetesen érintetlenül marad az 1946. I. tc. 15. §-a is, amely arról szól, hogy a köztársasági elnök tisztségének megüresedése esetében az új köztársasági elnök megválasztása céljából a nemzetgyűlés elnöke gondoskodik annak összehívásáról.

A parlamentáris rendszer természetéből folyik, hogy az országgyűlés berekesztése, illetőleg feloszlata és annak egybehívása között nem telhet el túlságosan hosszú idő. Az állami szuverenitást birtokló nép nem maradhat huzamosabban az akaratának kinyilvánításához szükséges képviseleti szerv nélkül. Ezt az időt a jelen § (4) bekezdése legfeljebb hatvan napban szabja meg, egyben úgy rendelkezik, hogy az országgyűlés összehívásának már a berekesztésről, illetőleg a feloszlatairól szóló elnöki elhatározásban kell megtörténnie. Ugyancsak hatvan napos határidőt szab a jelen § (6) bekezdése a jelen törvény alapján első ízben megtartandó választások végbemenetelére is.

- 4 Az országgyűlési választások kitűzése tárgyában az 51004/1947. BM sz. rendelet (M. K. 168/b. sz.) rendelkezett. Ennek 1. §-a a választásokat az ország egész területén 1947. évi augusztus hó 31. napjára tűzte ki.
- 5 (M. i.) A jelen § (2) bekezdése a képviselők számának csökkentése céljából tizenkétezerrel tízennyegyzerre emeli az egy képviselői megbízáshoz szükséges szavazatok számát. Nem veszi át ez a bekezdés az 1945. VIII. tc. 2. §-a (1) bekezdésének utolsó mondatában, illetőleg az 1946. XI. tc. 1. (1) §-ában foglalt azt a rendelkezést, amely szerint a nemzetgyűlés további 12 képviselőt választ tagjai közé az ország szellemi és közéleti vezető személyiségei közül. A választásnak ez a módja ugyanis ellentétben áll az egykamaras parlament fogalmával és a közvetlenség elvével, amely utóbbi pedig a demokratikus választójog elsőrendű követelménye.
- Az 1945. VIII. tc. 2. §-ának (2) bekezdése értelmében a választáson csakis olyan párt vehet részt, amelynek részvételi jogát – a párt céljainak, vezetőinek és összetételének demokratikus szempontból való megvizsgálása alapján – az Országos Nemzeti Bizottság megállapítja. E rendelkezés hatálya alól a jelen § (4) bekezdése kivonja azokat a pártokat, amelyeknek részvételi joga az 1945. évi november hó 4. napján megtartott választások szempontjából már megállapított, mert ezek a pártok demokratikus szempontból már elbírálásban részesültek. Az ilyen pártok tehát a (4) bekezdés értelmében csupán bejelentést tesznek a választáson való részvételre irányuló szándékukról az Országos Nemzeti Bizottságnak.
- 6 (M. i.) Ez a § technikai okokból mérsékelten felemeli az egyes szavazókörökre eső szavazók legmagasabb számát, amennyiben azt négyszáz helyett 1945. VIII. tc. 8. § (3) bek. I. határozatban állapítja meg, de fenntartja azt a rendelkezést, amely szerint minden egyes község, ha ennél kevesebb szavazója van is, egy szavazókört alkotson. A törvény alapján kibocsátandó végrehajtási rendelkezésekben gondoskodás történik majd a tanyaközpontokról is.
- (B. j.) Az együttes bizottság a tanyai lakosság érdekeinek biztosítása céljából annak a kívánságának adott kifejezést, hogy a majdan életbelépő törvény végrehajtási utasítása olyan rendelkezést tartalmazzon, mely szerint minden, a községtől 5 kilométernél távolabb fekvő tanyaközpont jellegű település önálló szavazókört alkot, tekintet nélkül választói számára.
- 7 (M. i.) Már a választói névjegyzék összeállítása, illetőleg helyesbítése szempontjából is természetes, hogy csak olyan magyar állampolgárnak lehet választójoga, aki meghatározott időpontban Magyarország jelenlegi területén állandó lakhellyel rendelkezik. Ezt az időpontot a jelen § (1) bekezdése a névjegyzék összeállítása, illetőleg helyesbítése évének május hó 1. napjában állapítja meg. A jogi életben nem vitás tétel az, hogy az egyén lakóhelye az a hely, ahol az állandó tartózkodás céljából letelepszik, tekintet nélkül arra, hogy ott-tartózkodása a valóságban mennyi ideig tartott. Már a lakóhelynek ebből a fogalmából is következik, hogy a hadifogság a korábbi lakóhelyet nem szünteti meg. Ezt a természetszerű következményt juttatja – félreértések elkerülése végett – kifejezésre a § (1) bekezdésének második mondata. A § (2) bekezdése különleges rendelkezést tartalmaz a magyar–szlovák lakosságcsere-egyezmény végrehajtása keretében Magyarországra települt személyekre nézve. Ha az áttelepülés május 1-je előtt történt, az illető a § (1) bekezdése értelmében – az egyéb kellékek megléte esetében – választójogosult. A (2) bekezdés azonban megadja a választójogot a később áttelepült személyeknek is, tehát részükre kedvezményt biztosít, de arról feltételez, hogy az igazoló eljárás során hátrányos következmények alkalmazása nélkül igazoltattak.

- 8 A törvény rendelkezéseinek a hadifogságból hazatérő személyekkel kapcsolatos végrehajtásáról szól az 510 006/1947. BM sz. rendelet. (M. K. 176. sz.)
- 9 (M. i.) A jelen § kiegészíti és módosítja az 1945. VIII. tc. 5. §-ában foglalt és a választójogból kizáró okokat szabályozó rendelkezéseket. A §-nak ebből a rendszeréből következik, hogy minden egyéb tekintetben érintetlenül maradnak az 5. §-ban foglalt szabályok. A választójogból kizáró körülményeket tehát – a javaslat törvényerőre emelkedése után – az 1945. évi VIII. törvénycikknek a jelen § által kiegészített és módosított tartalma adja meg.
- A § (1) bekezdése a 6/a pont alatt azt zárja ki a választójogból, aki a választások idején akár politikai, akár nem politikai okokból rendőrhatalósági őrizetben (internálva) van, mert visszásnak tartaná, ha hatósági kényszerintézkedés hatálya alatt levő személy választójogot gyakorolhatna. A 6/b pont értelmében nem lesz választójoga annak sem, aki a felszabadulás időpontja után és az 1947. évi június hó 1. napja előtt rendőrhatalósági őrizetben (internálva) volt, de csak abban az esetben, ha rendőrhatalósági őrizet alá helyezése politikai okokból történt. Ez a kizáró ok sem áll fenn azonban, ha a rendőrhatalósági őrizetet abból az okból szüntették meg, hogy elrendelésének nem volt kellő ténybeli alapja. A jelen bekezdés 6/c pontja értelmében ki van zárva a választójogból az is, aki június hó 1. napján politikai okokból rendőrhatalósági felügyelet alatt állt. A rendőrhatalósági felügyelet az őrizetnél enyhébb intézkedés lévén, indokolt, hogy enyhébb jogkövetkezmények is fűződjenek hozzá. Éppen ezért sem a felszabadulás időpontja és június hó 1. napja között rendőrhatalósági felügyelet alatt álló személyek, sem azok a személyek, akik június hó 1. napja után kerülnek rendőrhatalósági felügyelet alá, nem veszítik el választójogukat, hanem csupán azok, akik ez év június hó 1. napján állnak politikai okokból elrendelt rendőrhatalósági felügyelet alatt.
- A most említett 6/b és 6/c pontok az 1945. VIII. tc. 5. §-ának 6. pontjához képest bizonyos fokú szigoritást jelentenek, amely azon a feltévesen és meggyőződésen alapszik, hogy a felszabadulás után politikai okokból internált, illetőleg rendőrhatalósági felügyelet alá helyezett személyek ez idő szerint még nem alkalmasak arra, hogy a legfőbb állami akarat kialakításában tevékenyen közreműködjenek.
- 10 (M. i.) A jelen § (2) bekezdése arra való tekintettel módosítja az 1945. VIII. tc. 5. §-ának 8. pontját, hogy a földreform a vonatkozó törvényes rendelkezések értelmében befejeződött, tehát csak azt lehet a választójogból kizárni, akinek földbirtokát háborús vagy népellenes bűnössége miatt a 600/1945. M. E. számú rendelet 4. §-a alapján jogerős határozattal már elkobozták.
- 11 (M. i.) A jelen § (3) bekezdése kapcsolatban áll az 1945. VIII. tc. 5. §-ának 9. pontjával, amely a fasiszta és antidemokratikus pártok, szervezetek, egyesületek tisztviselőit zárja ki a választójogból. A jelen § (3) bekezdése az 1945. VIII. tc. 9. pontját annyiban egészíti ki, hogy kizáró oknak minősíti a Magyar Közösségben viselt tisztséget vagy választmányi tagságot, az említett 9. pont alá eső szervezetekben betöltött mindennemű tisztséget és választmányi tagságot, továbbá az ott említett pártok országgyűlési képviselőit is kizárja a választójogból. Az első kiegészítés nem szorul indokolásra. A választmányi tagságnak a tisztséggel azonos elbírálás alá vonása abban jelli magyarázatát, hogy a választmányi tag éppen olyan jelentős szerepet

visz valamely párt vagy szervezet életében, mint egyik-másik tisztviselője. A Magyar Élet Pártjának képviselőit pedig azért kellett a választójogból kizárni, mert lehetséges, hogy valaki – bár nem volt a párt választmányi tagja vagy tisztviselője – annak képviselőként szerzett képviselői megbízatást: márpedig nem felelne meg a demokratikus követelményeknek, ha a tisztviselő, vagy választmányi tag a választójogtól megfosztatnék, ellenben a párt képviselője, aki az előbbieknél sokkal aktívabb politikai szerepet vitt, a választójog gyakorlásában meghagynák. Az 1945: VIII. tc. 5. §-ának 9. pontja két mentesítő okot tartalmaz: a feltétel nélküli igazolást, továbbá az 1941. évi június hó 22. napját megelőző lemondást, kapcsolatban a lemondást követő antifasiszta magatartással. E mentesítő okok közül a jelen bekezdés a feltétel nélküli igazolást elejti, mert megállapítást nyert, hogy sok esetben az igazoltak a későbbiek során antidemokratikus magatartást tanúsítottak. Gondoskodik azonban a jelen bekezdés új mentesítő ok megállapításáról, amennyiben feljogosítja az Országos Nemzeti Bizottságot, hogy a Magyar Élet Pártjában viselt választmányi tagsághoz fűződő kizáró ok hatálya alól – megfelelő előterjesztésre – felmentést adhasson. Előfordulhatnak ugyanis esetek, amelyekben a Magyar Élet Pártjában választmányi tagságot viselt személyek – e szerepüktől eltekintve – demokratikus szempontból nem esnek kifogás alá, sőt a politikai élet alsó fokozatán való további szereplésük közérdekűnek látszik.

- ¹² (M. i.) A jelen § (4) bekezdése kizárja a választójogból a 12 330/1945. M. E. számú rendelet értelmében áttelepülésre köteles személyeket. Az e rendelet hatálya alá eső egyének a múltban megtagadták magyar voltukat, és ama hatalom híveinek vallották magukat, amely Magyarországot a legsúlyosabb történelmi katasztrófába sodorta.
- ¹³ (B. J.) A § (5) bekezdésének 13. pontjában a részletes felsorolást a bizottság vette fel azért, mert a választópolgárok tájékoztatása érdekében szükségét látta annak, hogy miként az 1945: VIII. tc. 5. §-ának 9. pontjában, úgy a jelen törvényjavaslatban is név szerint fel legyenek sorolva mindazok a szervezetek, amelyek valamelyikében a vezető tisztség viselése a választójogból való kizárást vonja maga után. (M. i.) Az 529/1945. M. E. számú rendelet 3. §-a tüzetesen felsorol bizonyos fasiszta jellegű szervezeteket, ezeknek felsorolását átvette az 1945: VIII. tc. 5. §-ának 9. pontja is. Az 529/1945. M. E. számú rendelet 6. §-a azonban a belügyminiszter feladatává tette azoknak a fasiszta jellegű szervezeteknek a feloszlását is, amelyről az illetékes hatóságok később szereznek tudomást. Ehhez képest a jelen § (5) bekezdésének 13. pontja az 529/1945. M. E. számú rendelet 6. §-a alapján, tehát fasiszta jelleg miatt feloszlott szervezetek vezető tisztviselőit is kizárja a választójogból, de itt is fenntartja azt a kivételt, amely az 1941. évi június hó 22. napja előtt történt lemondáshoz és az ezt követően tanúsított antifasiszta demokratikus magatartáshoz fűződik. Az egyéb címen, így pl. a 7330/1946. M. E. számú rendelet alapján feloszlott egyesületek tisztviselőire ez a rendelkezés természetesen nem vonatkozik.
- ¹⁴ (M. i.) A jelen § (5) bekezdésének 14., 15. és 16. pontja azokat zárja ki a választójogból, akik az úgynevezett B-lista eljárás során a közszolgálatból, vagy a magánalkalmazás köréből politikai okból elbocsátottak, illetőleg, akinek nyugdíját hasonló okból elvonták, vagy csökkentették. Természetesen nem terjed ki a kizárás arra a közszolgálati alkalmazottra, akit az elbocsátások felülvizsgálata során, vagy a vele szemben hozott határozat jogszabálysértő volta címén, végül a demokratikus pártok közmegegyezése alapján a szolgálatba visszahelyeztek.
- ¹⁵ (M. i.) A jelen § (5) bekezdésének 17. pontja a felszabadító hadsereg elől német területre vagy a németek által megszállt más ország területére költözött személyeket zárja ki a választójogból, feltéve, hogy az 1945. évi október hó 31. napjáig nem tértek vissza. Akinek visszaterése ennél későbbi időpontra esik, az feltehetően ellenszenvvel

viseltetett a demokratikus átalakulás iránt, nem óhajtott részt venni az újjáépítés kezdeti erőfeszítéseiben, vagy politikai múltja miatt késleltette a visszatérést. Az ilyen személyeknek választójogban való részesítése nem lenne indokolt.

- ¹⁶ (M. i.) A jelen § a kimondottan fasiszta jellegű pártok tagjait, országgyűlési tagjait vagy képviselőjelöltjeit zárja ki a választóhatóságból, úgyszintén a Nemzeti Egység Pártjának és a Magyar Élet Pártjának országgyűlési tagjait és képviselőjelöltjeit, és végül azokat, akik fasiszta irányú hírlapnak vagy folyóiratnak főszerkesztői, felelős szerkesztői, főmunkatársai vagy kiadói voltak. Az 1945: VIII. tc. hatálybalépése után ugyanis a magyar törvényhozás megalkotta a nemzetgyűlési képviselők összeférhetetlenségéről szóló 1946: XXVI. törvénycikket, amely a fasiszta pártok tagjait, továbbá a Magyar Élet Pártjának és a Nemzeti Egység Pártjának képviselőit, úgyszintén a fasiszta hírlapok és folyóiratok szerkesztőit stb. összeférhetetleneknek nyilvánította. Akik a most ismertetett törvényes rendelkezés hatálya alá esnek, azokat a passzív választójogból is ki kellett zárni, hiszen nem volna értelme a képviselővé választóhatóságot olyanok számára nyitva tartani, akik megszerzett képviselői megbízatásukat az összeférhetetlenségi törvény értelmében amúgy is elvesztik. A jelen § azonban túlmegy az 1946: XXVI. tc. 9. §-ának (3) bekezdésén, amennyiben a képviselővel egy tekintet alá vonja a képviselőjelöltet is. Aki valamely párt programjával jelöltséget vállal, teljes mértékben azonosította magát az illető párt programjával és személyén kívül eső okból nem nyerte el a képviselői megbízatást. Szigoritást tartalmaz azonban a jelen § annyiban is, amennyiben nem fűz mentesítő hatályt az 1941. évi június hó 22. napja előtt való kilépéshez és az azt követően tanúsított antifasiszta magatartáshoz. Az ugyanis, aki fasiszta pártba lépett, vagy a Nemzeti Egység Pártjának, illetőleg a Magyar Élet Pártjának programjával országos képviselői jelöltséget vállalt, végül az, aki a fasiszta sajtó szolgálatában kiemelkedő helyet töltött be – még jóhiszeműségét feltételezve is –, legalábbis súlyos politikai tévedést tanúsított és a magyar nép valóságos érdekeinek teljes félreismeréséről tett tanúbizonyságot. Semmiféle szempont sem teszi tehát indokoltá, hogy az ilyen személyek a demokratikus magyar köztársaság törvényhozásának tagjai legyenek. „Az országgyűlés tagja” kifejezés azért vált szükségessé, mert a kizáró okok a felsőház volt tagjaira is értelemszerűen alkalmazandók.
- ¹⁷ A névjegyzék elkészítését a belügyminiszter az 510 003/1947. BM sz. rendelet (M. K.) (158/b sz.) 1. §-ával rendelte el.
- ¹⁸ (M. i.) A jelen § (1) bekezdésében felsorolt kizáró okok hatósági megállapítás alapján lévén észlelhetők, az ilyen okból a választók névjegyzékéből kihagyott személyt csak akkor célszerű a felszólamásra feljogosítani, ha a kizáró ok hiányát okirattal igazolja. Ugyancsak a felszólamlás elintézésének megkönnyítésére irányul a § (3) bekezdése, amely szerint az okiratokat mindig mellékelni kell a felszólamláshoz. Megjegyzendő, hogy a § nem közokiratról, hanem általában okiratról szól, igazolásul tehát magánokiratok, például magánszemélyek írásbeli nyilatkozatai is szolgálhatnak.
- ¹⁹ (M. i.) A jelen § (1)–(4) bekezdései mérsékelt számú írásbeli ajánlást kívánnak azoktól a pártoktól, amelyeknek a választáson való részvételi joga az 1945: VIII. törvénycikk alapján első ízben megtartott választások alkalmával, annak idején még nem állapított meg. A (3) bekezdés megszabja az ajánlások számát, az ajánló személy minőségét, valamint az ajánlások külső kellékeit, a (4) bekezdés pedig az ajánlások felülvizsgálásáról és a szükséges póthatáridő engedélyezéséről szól.
- ²⁰ Az ajánlásokkal kapcsolatos eljárást az 510 005/1947. BM sz. rendelet (M. K. 161/a szám) II. fejezete (9–13. §) szabályozza. A munka teljesítése vagy üdülés céljából csoportosan külföldre távozott személyek aláírásának hitelesítését az 510 010/1947. BM sz. rendelet (M. K. 181/a sz.) 6. §-a szerint a külképviseleti hatóság végzi.

- ²¹ (M. i.) Az 1945: VIII. tc. 20. §-ának (2) bekezdése az egyes választókerületekben állítható jelöltek legmagasabb számát tartalmazta. Minthogy a jelen javaslat 3. §-ának (2) bekezdése az egy képviselői megbíratáshoz szükséges szavazatok számát tizenkétezerrel tizenégyezerre emelte fel, szükségessé válik az egyes választókerületekben jelölhető személyek legmagasabb számának megfelelő arányban való csökkentése. Ez történt meg a jelen § (6) bekezdésében.
- ²² (M. i.) Ez a § az 1945: VIII. törvénycikknek egy hézagát tölti ki, amikor a pártok által benyújtott lajstromok megvizsgálása tárgyában követendő eljárást szabályozza. E rendelkezések lényege az, hogy a benyújtott lajstromokat a választási bizottság – tehát nem annak elnöke – megvizsgálja abból a szempontból, vajon azok a törvényes követelményeknek megfelelnek-e. Ha az egész lajstrom kifogás alá esik a törvényesség szempontjából, a választási bizottság azt visszautasítja; ha azonban csak egyes jelöltek személye esik törvényes kifogás alá, a választási bizottság az illető jelöltet törli, egyébként pedig a lajstromot elfogadja és a törölt jelölt pótlására lehetőséget nyújt. Mindkét esetben a kizárás okát is tartalmazó határozatot a § (i) bekezdésében megszabott időben és módon ki kell függeszteni. A visszautasítás, illetőleg törlés ellen felszólamlásnak van helye, amelyet az Országos Nemzeti Bizottság bírál el.
- ²³ (M. i.) Ha a közös lajstrommal induló pártok között olyan párt is van, amelynek az 1945: VIII. törvénycikk alapján megtartott választásokon való részvételi jogát az Országos Nemzeti Bizottság annak idején nem állapította meg, az ilyen közös lajstrom egészére – éppen annak közösségéből folyóan – alkalmazni kell az ajánlásokra vonatkozó rendelkezéseket.
- ²⁴ (M. i.) Ez a § lehetőséget ad választási szövetség kötésére, közös lajstrom állítása nélkül is.
- ²⁵ (M. i.) Az 1945: VIII. tc. 22. §-ának (i) bekezdése akként rendelkezett, hogy ugyanaz a személy ugyanannak a pártnak legfeljebb négy választókerületi lajstromán szerepelhet jelöltként. Minthogy semmiféle nyomatékos közérdek nem kívánja ennek a korlátozásnak a fenntartását, az elejtendőnek látszik.
- ²⁶ (M. i.) Ez a § az újjáépítés politikai vonatkozásaiban már érdemeket szerzett régebbi pártokat abban a mérőben technikai előnyben részesíti, hogy választási szövetségre lépésük esetében a szavazólapon megelőzik a többi pártot.
- ²⁷ (M. i.) Számos választójogosult személy hivatásánál fogva a választás időpontjában rendes tartózkodóhelyétől távol van. A vasúti alkalmazottak, egyes postai közegek, föld- és építőmunkások, a munkásüldölkben és egyéb gyógyintézetekben elhelyezettek stb. ennél fogva elesnének a választójog gyakorlásának lehetőségétől, ami mindenképpen kerülendő. Ezért a 17. § módot ad arra, hogy az ilyen választó megkapja a választói névjegyzéknek személyére vonatkozó kivonatát és annak alapján tartózkodóhelyén gyakorolhassa szavazati jogát. A belügyminiszter által kibocsátandó végrehajtási rendelkezések gondoskodni fognak a szabályozásnak arról a módjáról, amely a visszaélések, nevezetesen a többszöri szavazás lehetőségét kizárja.
- ²⁸ A tartózkodási helyen való szavazással kapcsolatos rendelkezések vannak az 510 005/1947. BM sz. rendelet (M. K. 171/a. sz.) IV. fejezetében (16. §). E rendelkezések alkalmazása az 1947. augusztus 15. napján vagy ezt követően hazaérkezett hadifoglyokra: 510 006/1947. BM sz. rendelet (M. K. 176. sz.) 4. §.
- ²⁹ (M. i.) Hasonló megfontolás szolgál a jelen § alapjául, amely biztosítani kívánja a választójog gyakorlásának lehetőségét azok számára is, akik a köztársasági kormány engedélyével nagyobb csoportokban munka teljesítése vagy üdülés céljából ideiglenesen külföldre távoztak. A hazájától távol munkát kifejtő vagy korábban végzett munkájának uradalmait kipihenő állampolgár számára bizonyára megnyugvással szolgálhat, hogy távolléte ellenére is lehetősége van legfontosabb állampolgári jogának gyakorlására.
- ³⁰ A munka teljesítése vagy üdülés céljából csoportosan külföldre távoztak országgyűlési választói névjegyzékének összeállításáról az 510 009/1947. BM sz. rendelet (M. K. 171/b. sz.), az ilyen személyek országgyűlési választójogának gyakorlásáról pedig az 510 010/1947. BM sz. rendelet (M. K. 181/a. sz.) rendelkezik.
- ³¹ (M. i.) Ez a § az 1945: VIII. törvénycikknek a választási eredmény megállapításáról szóló 50. §-át egészíti ki, lehetővé téve az ügynevezett töredékszavazatok országos összeszámítását és a töredékszavazatok pártonként számított országos összegébe eső képviselői megbíratások megfelelő felosztását. Annak azonban, hogy valamely párt a reá esett töredékszavazatok címén képviselői megbíratáshoz jusson, az a feltétele, hogy valamely választókerületi lajstromon az illető párt legalább egy képviselői megbíratást nyert légyen. Pusztán a töredékszavazatok alapján tehát egy párt sem juthat képviselői megbíratáshoz a törvényhozásban, mert a töredékpártok szereplése a parlamentarizmus gyakorlati tapasztalatai szerint nem kedvez az egészséges államélet kialakulásának.
- ³² (M. i.) Hasonló szempont alá esik a jelen § (2) bekezdése is, amely az országos lajstrom alapján felosztásra kerülő képviselői megbíratásokban való részesedést kettős feltételhez, nevezetesen legalább nyolcvanezer érvényes szavazattól és ezenfelül legalább egy választókerületben, legalább egy képviselői megbíratás elnyerésétől teszi függővé. Amint arra az előbbi §-hoz fűzött indokolásnál már utaltam, nyugodt kormányzást biztosító egészséges parlamentarizmus csak ott fejlődhet ki, ahol töredékpártok nem forgácsolják túlságosan szét a törvényhozó testület egészét. E szempontok mérlegelése alapján és követve a legtöbb külföldi törvényhozás példáját, a jelen § (4) bekezdése ügynevezett prémiumhoz juttatja azokat a politikai pártokat, amelyek az országosan leadott érvényes szavazatok komoly többségét elérték. Ha ez a többség 60%-ra rúg, a szövetséget pártok az országos lajstrom alapján felosztásra kerülő képviselői megbíratások 80%-át nyerik el, ha pedig többségük eléri a 75%-ot, akkor az országos lajstromok alapján kizárólag ők részesednek a képviselői megbíratásokban. Az előbbi esetben a fennmaradó 20% a választásban részt vett valamennyi olyan párt között osztandó fel, amely nyolcvanezer érvényes szavazatot kapott és legalább egy választókerületi képviselői megbíratáshoz jutott.
- ³³ (M. i.) Az 1945: VIII. tc. 53. §-ának (i) bekezdése értelmében a Választási Biróság részben változatlan, részben változó tagokból áll: a bírósági tagok száma ugyanis összesen három, a pártok részéről kiküldött tagok száma azonban aszerint alakul, hogy a választásban hány párt vett részt. Minthogy túlságosan nagy számú bírói testületek köztudomás szerinti kevésbé alkalmasak hatáskörükbe utalt feladatok elvégzésére, a pártok részéről a Választási Biróságba kiküldhető tagok számának bizonyos határt kellett szabni. Erről gondoskodik a jelen §, amidőn a Választási Biróság szervezetét egyebekben érintetlenül hagyva kimondja, hogy a Biróságba csak azok a pártok küldhetnek ki egy-egy tagot, amelyek a választások során leadott szavazatoknak legalább 5%-át elnyerték.
- ³⁴ (M. i.) Minthogy a jelen törvény javaslata az 1945: VIII. törvénycikk legtöbb rendelkezését érintetlenül hagyja, azok továbbra is hatályban maradnak, de a jelen javaslat 2. §-ának (2) bekezdésében foglalt fontos változásnak megfelelően az 1945: VIII. törvénycikk rendszerében nemzetgyűlés helyett a jövőben országgyűlést kell érteni. Ezt mondja ki a jelen § első mondata. Az 1945: VIII. törvénycikk alapján megalakult nemzetgyűlés büntetőjogi védelméről stb. számos jogszabály intézkedik részben közvetlenül, részben közvetett utafások útján. Ha a nemzetgyűlés helyébe

az országgyűlés intézménye lép, akkor mindazok a jogszabályok, amelyek az 1945. VIII. törvénycikk alapján megválasztott nemzetgyűlésre vonatkoznak, új tárgyat nyernek. Ez a tárgy az országgyűlés lesz. A jogszabályok rendszerében azonban az országgyűlés csak akkor válthatja fel a nemzetgyűlést, ha az mint valósággal létrejött intézmény már létezik. Erre való tekintettel mondja ki a jelen § második bekezdése, hogy ahol az 1945. VIII. törvénycikktől különböző jogszabály nemzetgyűlésről rendelkezik, ott a jelen törvény alapján megválasztott országgyűlés első összeülése után kell országgyűlést érteni.

¹⁵ (M. i.) E § az 1945. VIII. tc. 2. §-a (1) bekezdésének hatályon kívül helyezésével van összefüggésben.

¹⁶ A törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtása tárgyában az 510 003/1947. BM sz. rendelet (M. K. 16B/b sz.) és az 510 005/1947. BM

rendelet (M. K. 171/a sz.) rendelkezik. Az előbb említettet kiegészíti az 510631/1947. BM sz. rendelet (M. K. 182. sz.).

A törvény rendelkezéseinek a hadifogságból hazatérő személyekkel kapcsolatos végrehajtásáról szól az 510 006/1947. BM sz. rendelet (M. K. 176. sz.).

Az országgyűlési választásokkal kapcsolatos költségátalányokat, fuvardíjakat és túlóradíjakat az 510 400/1947. BM sz. rendelet (M. K. 178. sz.) szabályozza.

Az országgyűlési választójog elbírálásával kapcsolatos egyes adatoknak és közléseknek hivatali titokká nyilvánítása tárgyában adott ki az 510 404/1947. BM sz. rendelet (M. K. 178. sz.).

Az országgyűlési képviselő-választási eljárással kapcsolatban a pártbizalmiak kiküldését és működését szabályozza az 511 240/1947. BM sz. rendelet (M. K. 190–191. sz.).

A NEMZETGYÜLÉS HÁZSZABÁLYAI¹

ELSŐ RÉSZ A NEMZETGYÜLÉS ALAKULÁSA

1. §

(1) Az 1945: XI. tc. 2. §-a² szerint a Nemzetgyűlés tagjait mentelmi jog illeti meg.

(2) A Nemzetgyűlés, annak bizottságai és tagjai, valamint működésük ugyanabban a büntetőjogi védelemben részesülnek, mint amelyet a büntető törvények az Országgyűlés, annak bizottságai és tagjai részére, valamint működésük védelmére biztosítanak.

2. §

(1) A megválasztott képviselők megbízóleveleiket a választások eredményének kihirdetését követő 14 nap alatt a Nemzetgyűlés elnöki hivatalában nyújtják át, illetőleg oda küldik be.

(2) A választások eredményének kihirdetése utáni 15-ik napon, vagy ha ez ünnepnapra esik, az erre következő köznapon délelőtt 10 órakor a képviselők a Nemzetgyűlés ülés-termében összegyűlnek s a jelen lévő legidősebb képviselő mint korelnök az elnöki, a legfiatalabb négy képviselő közül pedig felváltva kettő-kettő mint korjegyzők a jegyzői helyeket elfoglalják.

3. §

(1) A Nemzetgyűlés megalakulása előtt benyújtott megbízóleveleket a korelnök vezetése alatt a korjegyzők, a korelnök és a korjegyzők megbízóleveleit pedig az elsőnek igazolt öt jelen levő képviselőből álló bizottság vizsgálja meg. A bizottság azonnal megalakul, tagjai sorából elnököt és előadót választ.

(2) A vizsgálat eredményéről a korelnök, illetőleg a bizottság előadója a Nemzetgyűlésnek nyomban jelentést tesz, a rendben talált megbízólevelek tulajdonosait feltételeesen igazolja, s a jelentés tudomásulvétele után a korelnök a képviselőket a Nemzetgyűlés tisztségviselőinek még abban az ülésben való megválasztására hívja fel.

(3) A Nemzetgyűlés megalakulása után beérkező megbízóleveleket az elnök vezetése alatt a soros jegyzők vizsgálják meg. Ennek eredményéről az elnök a Nemzetgyűlés legközelebbi ülésén tesz jelentést.

4. §

(1) A Ház tisztségviselőinek, vagyis az elnöknek, alelnököknek, háznagynak és jegyzőknek megválasztása közfelkiáltással, vagy név szerinti szavazással történik. Ha a korelnök ezirányú kérdésére a Nemzetgyűlésnek csak egy tagja is kívánja, név szerinti szavazást kell elrendelni. A vonatkozó kívánságot szóbelileg kell előterjeszteni.

(2) Először az elnököt kell megválasztani. Ezt követőleg, de egyszerre kell megválasztani a két alelnököt, a háznagyot és a hat jegyzőt. Az elnök, alelnök és háznagy választásához általános, a jegyzőkéhez pedig viszonylagos szavazattöbbség szükséges.

(3) A név szerinti szavazás a 92. §-ban írt módon akként történik, hogy a korjegyzők egyike betűrend szerint felolvassa a megbízóleveleiket benyújtott képviselők neveit, akik egyenként, az ülés terem közepén elhelyezett asztalon álló urnába teszik szavazólapjukat. A szavazatok leadása után a korjegyzők a korelnök felügyelete alatt összeszámolják a szavazatokat s a korelnök kihirdeti az eredményt. Ha az elnök, alelnökök, illetőleg háznagy választásánál az általános többség nincs meg, a szavazást meg kell ismételni a között a két, illetőleg alelnököknél esetleg négy képviselő között, akikre aránylag a legtöbb szavazat esett.

5. §

(1) A választások befejeztével a megválasztott tisztségviselők elfoglalják helyeiket. Az elnök bejelenti a több kerületben megválasztott képviselők nevét s azt, hogy mely kerületek megválasztott képviselői nem nyújtották még be megbízóleveleiket. Ezután a Nemzetgyűlést megalakultnak jelenti ki.

(2) Aki megbízólevelét a megalakulásig nem nyújtotta be, ahhoz az elnök írásbeli felhívást intéz, amelyben felszólítja, hogy megbízólevelét a felhívás kézbesítésétől számított 8 nap alatt adja be. Ha az illető ennek a felhívásnak nem tesz eleget, őt képviselői megbízatásáról lemondottnak kell tekinteni.

(3) Akiket több kerületben választottak meg, végleges igazolásuk után 8 nap alatt kötelesek nyilatkozni, hogy melyik választókerület képviselőjét fogadják el. Ha az illető ennek a rendelkezésnek nem tesz eleget, az elnök a Ház nyílt ülésén, sorshúzás útján dönti el, hogy melyik kerület képviselőjét tarthatja meg.

(4) Akinek megbízólevele az igazolás során alaki kifogás alá esett, azt az elnök írásban felszólítja, hogy a felhívás kézbesítésétől számított 30 nap alatt a fennforgó hiányt pótolja. Ha az illető a felhívásnak saját hibájából a mondott idő alatt nem tesz eleget, őt a képviselői megbízatásról lemondottnak kell tekinteni.

6. §

Az 1848: IV. tc. 8 §-a³ szerint a Nemzetgyűlés az elnököt a Nemzetgyűlés egész tartamára, a többi tisztségviselőt pedig csak egy-egy ülészsakra választja. Az alelnököket, jegyzőket és a háznagyot minden ülészsak első három ülésének egyikeben a 4. §-ban írt módon újból kell választani. Az új választás eredményének kihirdetéséig az előbbi ülészsakban választott tisztségviselők folytatják hivatalos működésüket.

7. §

Mihelyt az általános választásokra kitűzött legutolsó hatánapot követő 30 nap eltelt, a Nemzetgyűlés elnöke azoknak a képviselőknek a névjegyzékét, akiknek megbízólevele ellen kifogást nem tettek, vagy akinek választása ellen panaszt nem emeltek, a Nemzetgyűlésnek bemutatja, s ezeket végleg igazolt képviselőknek jelenti ki. Egyúttal kijelenti, hogy azok, akiknek végleges igazolása még nem történhetett meg, képviselői jogukat végleges igazolásuk megtörténteig is gyakorolhatják.

MÁSODIK RÉSZ A NEMZETGYŰLÉS SZERVEZETE

Első cím

A NEMZETGYŰLÉS TISZTSÉGVISELŐI

I. FEJEZET

Az elnök és az alelnökök

8. §

(1) Az elnök örködik a tanácskozás méltósága és rendje felett, gondoskodik a tanácskozási rend, valamint a közbiztonság fenntartásáról és a házszabályok végrehajtásáról. Megteszi a Nemzetgyűlés és a bizottságok tanácskozásainak biztosítására szükséges intézkedéseket.

(2) Ha valamely napirendre tűzött ügy előadója vagy a soros jegyzők valamelyike nincs jelen, az elnök helyettesítéséről gondoskodik.

9. §

Ha az elnök megítélése szerint a házszabályok valamely előre nem látott esetre nem tartalmaznak kétségtelen rendelkezést és azonnali intézkedés szükséges, javaslatot tehet, hogy a felmerült esetben a Nemzetgyűlés milyen eljárást kövessen. A Nemzetgyűlés a javaslatról legfeljebb négy képviselő felszólalása után dönt, s erről a döntésről többé vitának helye nincs. A vonatkozó felszólalások 10-10 percig tarthatnak.

10. §

(1) Az elnök a tanácskozási rend érdekében mindig szólhat, sőt, ha a képviselők attól eltérnek, köteles szólani.

(2) Ha az elnök vagy az alelnökök a tárgy érdeme mellett vagy ellen akarnak felszólalni, annak a tárgynak a bevégeztéig az elnöki széket újból nem foglalhatják el.

(3) Ha azonban az elnök vagy az alelnökök az állami költségvetés általános vitájában vesznek részt, vagy a tárcák egyes címeihez szólnak hozzá, a vonatkozó határozat meghozatala után a további tárgyalás folyamán az elnöki széket ismét elfoglalhatják.

11. §

(1) Ha valamelyik képviselő felszólalása során a demokratikus államrendet, a Nemzetgyűlés tekintélyét, a közérkölciséget, a parlamenti, a nemzetközi illemet, vagy szokásokat, a nemzeti

vagy vallási érzést sértő kifejezést használ, a Nemzetgyűlés tagja, vagy a Nemzetgyűlésen kívül álló személy, valamely nemzetiiség, osztály- vagy hitfelekezet ellen sértést tartalmazó, vagy ezek ellen gyűlöletre igazató nyilatkozatot tesz, az elnök rendreutasítja. Ha a rendreutasítás eredménytelen marad, az elnök a felszólalót újból rendreutasítja, harmadszori rendreutasítás után pedig tőle a szót megvonja s javasolhatja, hogy az illető képviselőt a Nemzetgyűlés a mentelmi bizottsághoz utasítsa. Durva sértés esetén az elnök a szót már az első rendreutasítással kapcsolatban megvonhatja, s ezenfelül javaslatot tehet az illető képviselőnek a mentelmi bizottsághoz való utasítására. A vonatkozó elnöki javaslatokról a Nemzetgyűlés vita nélkül dönt.

(2) A Ház az előbbi bekezdésbe ütköző, s az elnök fegyelmi intézkedéseit maga után vonó nyilatkozatot vagy kifejezést az elnök javaslatára – vita nélkül hozott határozattal – a gyorsírói jegyzetektől törölthet s a Ház naplójából kihagyathat. A Háznak ez az intézkedése semmiféle jogcímen sem lehet felszólalás tárgya. A töröltre vonatkozó javaslatot még azon az ülésen meg kell tenni, amelyen a kérdéses nyilatkozat vagy kifejezés elhangzott. A törölt nyilatkozatot vagy kifejezést külön jegyzőkönyvbe kell foglalni.

(3) Az előző bekezdések rendelkezéseit megfelelően alkalmazni kell akkor is, ha a Nemzetgyűlés valamelyik tagja az ott említett cselekmények valamelyikét közbeszólás alakjában követi el, az elnök rendelkezésének ellenszegül, vagy a tanácskozás rendjét egyébként zavarja.

12. §

Az előbbi §-ban felsorolt, valamint a 14. § alapján tett elnöki intézkedések ellen felszólalni, azokat visszautasítani, vagy azokkal vitába szállani nem szabad.

13. §

(1) A Nemzetgyűlés által a mentelmi bizottsághoz utasított képviselő ügyében a bizottság köteles a Nemzetgyűlésnek a legközelebbi ülésen javaslatot tenni.

(2) A bizottság javasolhatja, hogy a hozzá utasított képviselőt a Nemzetgyűlés a Ház ünnepélyes megkövetésére ítélje, jegyzőkönyvében rója meg, vagy a Nemzetgyűlésből határozott naptári időtartamra, ideiglenesen zárja ki. A bizottság javaslatát a Nemzetgyűlés a benyújtáskor azonnal tárgyalás alá veszi, s az előadónak és az esetleges kisebbségi vélemény előadójának felszólalása után további vita nélkül dönt. Az egyes felszólalások 10-10 percig tarthatnak.

(3) A Ház ünnepélyes megkövetésére ítélt képviselő köteles a Ház legközelebbi nyílt ülésében az ülésterem közepén az elnöki emelvényel szemben állva a következő kijelentést tenni: „A t. Ház határozatainak megfelelően, a házszabályok rendelkezéseivel szemben tanúsított magatartásom miatt a t. Házat ünnepélyesen megkövetem.”

A Ház ünnepélyes megkövetésére ítélt képviselőnek mindaddig, amíg ennek a kötelezettségének nem tesz eleget, sem felszólalási, sem szavazati joga nincs.

(4) A jegyzőkönyvi megrovásban részesített képviselő illetményéből 5 napra eső részt, a Nemzetgyűlés határozata alapján kizárt képviselő illetményéből pedig a kizárás tartamára eső részt vissza kell tartani. Az így visszatartott illetmények hova fordítása iránt a gazdasági bizottság határoz.

14. §

(1) Ha az a képviselő, akit a Nemzetgyűlés mentelmi bizottság elé utasított, erre okot adó magatartását tovább is folytatja, az elnök az illetőt, ha szükséges, karhatalom alkalmazásával kivezeteti és a Nemzetgyűlésnek vagy a bizottságnak erről az üléséről távol tartja.

(2) Ha a Nemzetgyűlés valamely tagjának a tanácskozási rendből karhatalommal való eltávolítása válik szükségessé, az elnök köteles erre az időre a karzatot kiüríttetni és az ülést felfüggeszteni.

15. §

Az elnök a Nemzetgyűlés ülését egy órát meg nem haladó időre bármikor felfüggesztheti.

16. §

(1) Olyan esetben, amikor a Nemzetgyűlés elnapolja ülésezeit, az elnök saját elhatározásából a Nemzetgyűlést bármikor összehívhatja; a kormány, vagy 60 képviselő kívánságára pedig köteles ülést hirdetni. A kívánatot a képviselőknek az indokok felsorolásával, írásban kell kinyilvánítani, s azt a legrégibb aláírás keltét követő 15 nap alatt az aláírók sorából és nevében négy képviselő személyesen nyújtja át az elnöknek.

(2) A kívánatot a felhozott indokok elégtelenségére vagy meg nem felelő voltára való hivatkozással visszautasítani nem lehet.

(3) Az ülést az írott nyilatkozat átnyújtásának napjára következő 10 nap valamelyikére ki kell tűzni. Az így összehívott ülésben az összehívók közül egy képviselő megindokolja az ülés összehívásának szükségességét, s indítványt tesz a további teendők iránt. Beszédideje 1 óra. Az indítványról a Nemzetgyűlés a napirendi javaslatra megállapított szabályok szerint dönt.

17. §

(1) Az elnök a Nemzetgyűlés tagjait nyilvántartja, jegyzéket vezet azokról, akik engedéllyel, a Nemzetgyűlés kiküldése folytán, vagy bejelentett betegség miatt vannak távol.

(2) Az elnök 15 napig tartó eltávozásra engedélyt adhat; hosszabb időre engedélyt a Nemzetgyűléstől kell kérni, amely e kérdésben vita nélkül dönt.

18. §

Az elnök örökös a Nemzetgyűlés ügyvitelére felelt, felügyel a Nemzetgyűlés összes választott tisztségviselőinek és kinevezett, valamint egyéb alkalmazottainak működésére. Az elnök nevezi ki az összes alkalmazottat. A fegyelmi hatóságot az összes alkalmazott felett az elnök, szerinte súlyosabb fegyel-

mi vétségek eseteiben pedig az ő elnöklété alatt a Nemzetgyűlés választott tisztségviselőiből a vonatkozó eljárási szabályzat szerint alakított öttagú fegyelmi tanács gyakorolja.

19. §

Az elnök hivatalos működése a szünetek ideje alatt és a Nemzetgyűlés megbízatásának, tehát az elnök képviselői minőségének megszűnte után is tart, a beérkező iratokat átveszi és a hatáskörébe eső ügyekről a szükséghez képest dönt. A Nemzetgyűlés megbízatásának megszűnése után kifejtett működéséről az új Nemzetgyűlésnek írásban jelentést tenni tartozik.

20. §

Az elnök teendőit akadályoztatása esetén az alelnökök valamelyike végzi.

21. §

Az elnök és alelnökök évi tiszteletdíját a Nemzetgyűlés gazdasági bizottsága állapítja meg.

II. FEJEZET

A jegyzők

22. §

A jegyzők szerkesztik és írják alá a Nemzetgyűlés jegyzőkönyvét, olvassák fel az iratokat, jegyzik és hívják fel sorban a felszólalni akarókat és megszámozzák a szavazatokat.

23. §

A jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell:

- a) a szavazás alá került kérdést szó szerinti szövegében;
- b) a szavazás eredményét;
- c) a hozott határozatot.

24. §

A Nemzetgyűlés jegyzői külön tiszteletdíjat kapnak, amelyet a Nemzetgyűlés gazdasági bizottsága állapít meg.

III. FEJEZET

A háznagy

25. §

A háznagy felügyel a Nemzetgyűlés épületére, helyiségeire és ingóságaira. Azokat felelősség mellett kezeli és azokról leltárt vezet.

26. §

A Nemzetgyűlés tagjainak hivatalos ünnepélyek alkalmával való elhelyezéséről gondoskodik, lakásaikat nyilvántartja. Gondoskodik továbbá a Nemzetgyűlés s a bizottsági ülések helyiségeiről és felszereléseiről.

27. §

Az elnöknek a rend fenntartására s a nyilvánosságnak és a tanácskozások szabadságának megővésére tett intézkedése-

ben, illetőleg a karhatalom alkalmazásánál végrehajtó közege a háznagy.

28. §

Saját hivatali személyzete felett közvetlenül rendelkezik.

29. §

A háznagy feladatához tartozik a karzati és a belépőjegyek kiosztása.

30. §

(1) A háznagy hivatalos működése – felelősség mellett – a szünetek ideje alatt és a Nemzetgyűlés megbízásának, tehát a háznagy képviselői minőségének megszűnte után is tart, s a reábizottakról számot adni tartozik.

(2) A háznagyot akadályoztatása esetén az elnök a jegyzői karból esetenként helyettesítheti.

31. §

A háznagy évi tiszteletdíját a Nemzetgyűlés gazdasági bizottsága állapítja meg.

Második cím A BIZOTTSÁGOK

I. FEJEZET Általános rendelkezések

32. §

(1) A tanácskozás tárgyait a bizottságokban készítik elő.

(2) A bizottságoknak tárgyalniuk kell a hozzájuk utasított minden egyes ügyet, s tárgyalásaik eredményéről a Nemzetgyűlésnek jelentést tenni kötelesek.

33. §

(1) A Nemzetgyűlés megalakulása után egy-egy ülészakra megválasztja az alábbi taglétszámmal a következő állandó bizottságokat: 21 taggal az alkotmányjogi és közjogi, 25 taggal a földművelésügyi, 15 taggal a gazdasági, 15 taggal a honvédelmi, 25 taggal az igazságügyi, 15 taggal a kérvényi, 15 taggal a könyvtári és múzeumi, 25 taggal a közgazdasági és közlekedésügyi, 25 taggal a közigazgatási, 25 taggal a közoktatásügyi, 25 taggal a külügyi, 15 taggal a mentelmi, 15 taggal a naplóbíró, 25 taggal a pénzügyi, 36 taggal a politikai, 15 taggal a számvizsgáló, 25 taggal a társadalompolitikai és 15 taggal a zárszámadás-vizsgáló bizottságokat, valamint az állandó összeférhetetlenségi bizottságot.

(2) Ezeken kívül a Nemzetgyűlés egyes ügyekre más bizottságokat is küldhet ki.

(3) A jelen § (1) bekezdésében foglaltakon kívüli bizottságok kiküldésére az elnök vagy bármelyik képviselő is indítványt tehet. Ilyen indítványt csak a napirend tárgyalására megállapított idő eltelte után, a legközelebbi ülés napirendjének megállapítása előtt lehet tenni. Az indítványról, valamint

az ilyen bizottságok taglétszámára vonatkozó elnöki javaslatról legfeljebb két képviselő hozzászólása alapján dönt a Nemzetgyűlés. Az indítványozó és a felszólalók beszédideje 10-10 perc.

34. §

(1) A bizottságok – a házszabályokban felsorolt eseteket kivéve – tagjaik sorából általános többséggel elnököt, helyettes elnököt, esetenként előadót és a szükséghez képest helyettes előadót választanak.

(2) A bizottságok üléseik időtartamát az elnök javaslatára, esetről esetre maguk állapítják meg. A vonatkozó indítványról a bizottság legfeljebb két tag felszólalása után további vita nélkül dönt. A felszólalók beszédideje 10-10 perc.

(3) Ha a Nemzetgyűlés valamely ügyet több bizottsághoz utasít, az illető bizottságok azt együttes ülésekben tárgyalják.

(4) A bizottságok albizottságokat küldhetnek ki.

35. §

A bizottságok, hacsak a Nemzetgyűlés másként nem rendelkezik, a hozzájuk utasított ügyek tárgyalását szétosztásukat követő 3 napon belül nem kezdenek meg.

36. §

(1) A miniszterek a bizottsági üléseken részt vehetnek. A szükséges felvilágosítások megadása céljából részt vehetnek az üléseken a miniszterek megbízottai is, akiket azonban a bizottságnak előre be kell jelenteni. A bizottsági ülések idejéről, helyéről és tárgyról az érdekelt minisztereket értesíteni kell.

(2) A bizottságok bárkit meghívhatnak avégből, hogy a tárgyalásuk alatt álló ügy iránt meghallgassák.

37. §

(1) A bizottságokban a törvényjavaslatokról és a költségvetésről általános és részletes, minden egyéb ügyről pedig csak általános vita van. Az általános vita során a felszólalások az előterjesztések mellett és ellen váltakozva történnek. Az egyes felszólalások ideje 30 perc, amelyet a bizottság egy ízben, de legfeljebb újabb 30 percre meghosszabbíthat. A bizottságban képviselt és a vitában részt venni kívánó pártok egy-egy tagjának felszólalása után a miniszter vagy bármelyik bizottsági tag indítványozhatja a vita bezárását. Az ilyen indítványt szóval kell megtenni és arról a bizottság nyomban, vita nélkül dönt.

(2) A vita befejezése után a bizottság két vagy több tagja kisebbségi véleményt terjeszthet elő, amelyet az előadó a bizottsági jelentéssel együtt nyújt be.

38. §

(1) A részletes tárgyalás a törvényjavaslatoknál §-onként, a költségvetésnél pedig címenként történik. Az általános vita befejeztéig indítványok, ellenindítványok és módosítások nyújthatók be írásban a bizottság elnökéhez. Ilyeneket az említett időpontig azok a képviselők is benyújthatnak, akik

nem tagjai a bizottságnak. A bizottság elnöke a részletes vita megkezdése előtt ezeket is bemutatja, s a bizottság vita nélkül dönt, hogy a benyújtó képviselőt vagy képviselőket meghallgatja-e és mikor.

(2) A részletes vita során a felszólalások a javaslatok mellett és ellen ugyancsak váltakozva történnek, de elsősorban azokat a bizottsági tagokat illeti meg váltakozva a szó, akik indítványt, ellenindítványt vagy módosítást nyújtottak be. Az egyes felszólalások ideje 10-10 perc, amelyet a bizottság vita nélkül hozott határozattal egy ízben, legfeljebb újabb 10-10 percre meghosszabbíthat.

(3) Ha a tárgyalás alatt álló §-hoz, illetőleg címhez a minisztereken és a bizottsági előadókon kívül még négy képviselő hozzászólt, a miniszter, vagy bármelyik bizottsági tag indítványozhatja a vita bezárását. Az ilyen indítványt szóval kell megtenni és arról a bizottság nyomban, vita nélkül dönt.

(4) Ha a vitát az előző bekezdés rendelkezései alapján zárták be, azokat az indítványokat, ellenindítványokat vagy módosításokat is szavazás alá kell bocsátani, amelyeket benyújtók a vita bezárása miatt megindokolni nem tudtak.

39. §

Annak a képviselőnek, akinek indítványát a Nemzetgyűlés valamely bizottságához utasította, joga van annak tárgyalásában a bizottsági tagokat megillető jogkörrel részt venni akkor is, ha nem tagja az illető bizottságnak, szavazata azonban nincs.

40. §

A bizottságok jelentéseiket, illetőleg javaslataikat előadók útján, írásba foglalva terjesztik a Nemzetgyűlés elé. Ezeket az esetleges kisebbségi véleményekkel együtt ki kell nyomtatni és szét kell osztatni. Napirendre tűzésük iránt a szétosztás megtörténte után a Nemzetgyűlés intézkedik.

41. §

(1) Érvényes határozat hozatalához – a bizottság elnökét is beleszámítva – a tagok egyharmad részének jelenléte szükséges. Határozataikat a bizottságok egyszerű szavazással hozzák meg, s a jelenlévők általános többsége dönt.

(2) Határozóképtelenség esetében a bizottság elnöke az ülést bizonyos időre, mely egy óránál hosszabb nem lehet, felfüggeszti. Az ülés újbóli megnyitása után az elnök – ha a bizottság még akkor sem határozóképes – felolvastatja a bizottság tagjainak névsorát, s erről az igazolatlanul távol voltak jegyzékének betérjesztése mellett a Nemzetgyűlés elnökének jelentést tesz. A Nemzetgyűlés elnöke a jegyzéket a legközelebbi ülésen felolvastatja, s a jegyzékben foglalt képviselőkkel szemben a házszabályok 70. §-ában foglalt rendelkezések szerint jár el.

42. §

(1) A bizottságok nyílt ülései, amennyiben a házszabályok másként nem rendelkeznek, a Nemzetgyűlés tagjai részére nyilvánosak.

(2) Az elnök, vagy valamelyik miniszter kívánságára a bizottság zárt üléssé alakul át. Zárt ülés elrendelését kérheti az elnökhöz írásban beadott indítvánnyal annyi jelen lévő bizottsági tag is, amennyinek jelenléte az illető bizottság határozóképeségéhez szükséges. Az indítványról a bizottság vita nélkül dönt. Ugyanabban az ülésben és kérdésben az ilyen indítványt megismételni nem lehet.

(3) A Nemzetgyűlés elnöke, alelnökei, a miniszterek és a politikai államtitkárok részt vehetnek ugyan a bizottságoknak úgy nyilvános, mint zárt üléseken folytatott tanácskozásaiban, szavazatuk azonban nincs. A bizottsági zárt ülés rendjére ugyanazokat a szabályokat kell alkalmazni, amelyeket a házszabályok 103. §-a a Nemzetgyűlés zárt ülésére megszab.

43. §

(1) A bizottság elnöke vezeti a tárgyalást, gondoskodik a rend fenntartásáról, valamint arról, hogy a bizottság reábizott feladatának a kellő időben megfelelhessen. Ebből a célból a bizottsági ülésben a Nemzetgyűlés elnöke a tanácskozás vezetését, valamint a fegyelmi jog tekintetében megillető jogokat gyakorolja és kötelességeket teljesít.

(2) Ha valamelyik bizottsági tagnak a mentelmi bizottsághoz való utasítása válnék szükségessé, eziránt a bizottsági elnök a Nemzetgyűlés elnöke útján tesz előterjesztést, amely előterjesztésről a Nemzetgyűlés két képviselőnek legfeljebb 10-10 percg tartó hozzászólása után dönt.

44. §

(1) A Nemzetgyűlés együttilte esetén a bizottság két tagjának, az ülések elnapolása esetén pedig a bizottság egyharmad részének írásban átnyújtott kívánságára a bizottság elnöke köteles a kívánság átnyújtásának napjára következő négy nap valamelyikére a bizottságot összehívni.

(2) Az így összehívott ülés napirendjére nézve a házszabályok 16. §-ában foglalt rendelkezések az irányadók.

45. §

Amennyiben a házszabályok a bizottságok tanácskozásaira külön intézkedéseket nem tartalmaznak, a bizottságok tárgyalásai során a Nemzetgyűlés üléseire vonatkozó rendelkezéseket kell megfelelően alkalmazni.

II. FEJEZET

A politikai bizottság

46. §

A politikai bizottság hatáskörét a fennálló jogszabályok alapítják meg.

III. fejezet

A mentelmi bizottság

47. §

(1) A mentelmi jog felfüggesztése iránt beérkező hivatalos megkereséseket, valamint a mentelmi jog megsértésére vonatko-

zó bejelentéseket a Nemzetgyűlés elnöke a Nemzetgyűlésnek bejelenti s azokat vita nélkül a mentelmi bizottsághoz teszi át. Ha ilyen megkeresések, illetőleg bejelentések a Nemzetgyűlés szünetelése alatt érkeznek a Nemzetgyűlés elnökéhez, azokat nyomban közvetlenül átteszi a mentelmi bizottsághoz és ezt a Nemzetgyűlésnek, annak első következő ülésén bejelenti.

(2) Ha a mentelmi jogba ütköző cselekményt a Nemzetgyűlés valamelyik tagja nyílt ülésben jelenti be, a bejelentést az elnök minden vita nélkül a mentelmi bizottsághoz utasítja.

(3) A mentelmi bizottság elnöke a bizottság tárgyalásának idejéről és helyéről értesíti az érdekelt képviselőt. Ha a képviselő megjelenik és meghallgatását kívánja, az ügy tárgyalásának megkezdése előtt meg kell hallgatni.

48. §

A mentelmi bizottság tárgyalásai nem nyilvánosak.

IV. FEJEZET

A naplóbíráló bizottság

49. §

A naplóbíráló bizottság ügyrendjét megállapítja, s ebben úgy intézkedik, hogy tagjai közül a szolgálati sorban következő kettő a Nemzetgyűlés napi ülésein jelen legyen, akik a gyorsiroda által összeállított naplót a szerkesztőtől átveszik, 3 nap alatt megbírálják, s további eljárás végett a napló szerkesztőjéhez haladéék nélkül visszaküldik.

50. §

A megállapított ügyrendet tudomásulvétel végett a Nemzetgyűlésnek bemutatja.

V. FEJEZET

A kérvényi bizottság

51. §

A kérvényi bizottság a Nemzetgyűléshez benyújtott kérvényekről időnként véleményes jelentést terjeszt a Nemzetgyűlés elé.

52. §

(1) A Nemzetgyűléshez kérvényt benyújtani csak valamelyik képviselő útján lehet, de a törvényhatóságok, valamint a törvény által felirati joggal felruházott testületek kérvényeit és felterjesztéseit közvetlenül a Nemzetgyűlés elnökéhez kell intézni.

(2) Az elnöknek bemutatás végett átadott kérvényre a benyújtó képviselő nevét saját kezűleg mindig felírja, s ezzel felelősséget vállal azért, hogy a kérvény az alkotmányt, a törvényt, a Nemzetgyűlés tekintélyét vagy a közérkölcsiséget sértő kifejezéseket nem tartalmaz. Az ilyen kifejezést tartalmazó kérvényt ellenjegyző képviselővel szemben az elnök a házszabályok 11. §-ának rendelkezései szerint jár el.

53. §

Az elnök a Nemzetgyűléshez intézett kérvényt bemutatja és felolvasatlanul a kérvényi bizottsághoz teszi át.

54. §

Ha valamelyik képviselő érdekében adnak be kérvényt, az illető a kérvény tárgyalása alatt sem a bizottságban, sem az ülésben nem lehet jelen. Ha azonban valamelyik képviselő ellen adnak be kérvényt, az iratokat vele előzetesen közölni kell. Az ilyen képviselő védelmét előzetesen mind a bizottságban, mind a Nemzetgyűlésben szóval vagy írásban előadhatja, de az erre bekövetkező tanácskozásban és szavazásban nem vehet részt.

55. §

Olyan tárgyalásra vonatkozó kérvényt, amelyről a Nemzetgyűlés már határozott, abban az ülészakban tárgyalni többé nem lehet. A bizottság ezt a körülményt a Nemzetgyűlés tudomására hozza.

VI. FEJEZET

A gazdasági bizottság

56. §

A Nemzetgyűlés saját háztartását illetőleg – a gazdasági bizottság javaslata alapján – minden kiadásáról önállóan rendelkezik.

57. §

A gazdasági bizottság:

- a) a Nemzetgyűlés költségvetését évenként elkészíti,
- b) a Nemzetgyűlés gazdasági, szerződési, építkezési és más rokonügyeit ellenőrzi. Eljárásáról jegyzőkönyvet vezet s azt időnként a Nemzetgyűlés elé terjeszti.

58. §

(1) A gazdasági bizottság elnöke a Nemzetgyűlés elnöke.

(2) A háznagy hivatalból tagja a gazdasági bizottságnak.

59. §

(1) A költségvetésben megállapított kiadásokon kívül a gazdasági bizottság tudta és előzetes hozzájárulása nélkül nem lehet semminemű költségeket és pénztári kiadásokat utalványozni.

(2) Ez alól a szabály alól egyedül a rendkívüli és haladéékot nem tűrő esetekben lehet kivételt tenni, amely esetekben az elnök átmenetileg intézkedik, de erről a bizottságnak utólagosan jelentést tesz.

VII. FEJEZET

A számvizsgáló bizottság

60. §

A Nemzetgyűlés számadásait a számvizsgáló bizottság ellenőrzi és felülvizsgálja. A vizsgálat eredményéről a Nemzetgyűlésnek időnként jelentést tesz.

61. §

A számvizsgáló bizottság a Nemzetgyűlés megszűnte után is folytatja működését és a jelentést egyelőre az elnöknek adja át, aki a jelentést határozathozatal végett az összeülő Nemzetgyűléshez teszi át.

VIII. FEJEZET

A könyvtári és múzeumi bizottság

62. §

A könyvtári és múzeumi bizottság felügyel a Nemzetgyűlés tagjainak rendelkezésére álló könyvtár, valamint parlamenti múzeum kezelésére.

63. §

(1) A könyvtár részére lehetőleg mindazokat a műveket meg kell szerezni, amelyekre a Nemzetgyűlés tagjainak törvényhozó munkásságukban szükségük van.

(2) A könyvtári és múzeumi bizottság elnöke a Nemzetgyűlés elnöke. A háznagy a bizottságnak hivatalból tagja.

64. §

A könyvtári és múzeumi bizottság évenként megállapítja a könyvtár és a múzeum céljaira szükséges összeget, s ennek a Nemzetgyűlés költségvetésbe való beillesztése végett a gazdasági bizottságot megkeresi.

65. §

A könyvtár gyarapítása és használata a bizottság által időnként megállapított és a Nemzetgyűlésnek jóváhagyás végett bemutatott szabályzat szerint történik.

66. §

A könyvtári és múzeumi bizottság évenként jelentést tesz a Nemzetgyűlésnek a könyvtár és a múzeum gyarapodásáról, forgalmáról és számadásairól.

HARMADIK RÉSZ
A NEMZETGYŰLÉS TANÁCSKOZÁSI RENDJE

I. FEJEZET

A Nemzetgyűlés ülése

67. §

A tanácskozáshoz 50, a határozathozatalhoz 100 képviselő jelenléte szükséges.

68. §

Amennyiben az elnök megítélése szerint a Nemzetgyűlés nem tanácskozásképes, az ülést egy óránál nem hosszabb időre felfüggeszti. A szünet után elrendeli a jelenlévők összehívását, s ha a Nemzetgyűlés még akkor sem tanácskozásképes, felolvastatja a képviselők névsorát, s az igazolatlanul távol voltak jegyzékét a Nemzetgyűlés legközelebbi ülésén bemutatja.

69. §

(1) Képviselő a határozóképeség megállapítását csak a kérdés feltevéséhez való hozzászólás címén kérheti. Hivatalból állapítja meg az elnök a határozóképeség hiányát akkor, ha

a szavazatok megszámlálása után kiderül, hogy a Nemzetgyűlés tagjai nincsenek jelen határozóképes számban.

(2) Határozóképtelenség esetén az előző § rendelkezései szerint kell eljárni.

70. §

(1) Azok a képviselők, akik a névsorolvasás alkalmával igazolatlanul voltak távol, igazolatlan távollétük idejére elvesztik illetményüket mindaddig, amíg az elnöknel nem jelentkeznek. Az így visszatartott illetmények hovafordítása iránt a gazdasági bizottság határoz.

(2) Igazoltnak kell venni azoknak a távollétét, akik a Nemzetgyűlés megbízásából, bejelentett betegség miatt, vagy engedéllyel voltak távol.

71. §

(1) A Nemzetgyűléshez érkezett beadványokat az elnök veszi át, s azokat tárgyuknak, valamint kérvényeknél a benyújtó képviselő nevének megemlítésével a napirend tárgyalása előtt, vagy az erre megállapított idő eltelte után mutatja be. Ezekről, valamint az elnök egyéb bejelentéseiről felszólalásnak helye nincs.

(2) A házszabályoknak meg nem felelő, vagy a parlamenti illetet sértő tartalmú beadványokat az elnök visszautasítja s erről a Nemzetgyűlésnek jelentést tesz. Erről az intézkedésről a Nemzetgyűlés legfeljebb két ellenkező nézetű képviselő felszólalása után további vita nélkül dönt. A felszólalások ideje 5-5 perc.

(3) Amennyiben az elnök a Nemzetgyűlés külön intézkedésének szükségét látja, javaslatot tesz, s e javaslatról a Nemzetgyűlés legfeljebb két képviselő meghallgatása után dönt. A felszólalók egyenként 10-10 perccig beszélhetnek.

72. §

(1) A napirend tárgyalására szánt időt esetről esetre, az interpellációk előterjesztésének idejét ülészakonként az elnök javaslatára a Nemzetgyűlés állapítja meg. A vonatkozó indítványhoz legfeljebb két képviselő szólhat hozzá, akik 10-10 perccig beszélhetnek.

(2) Ennek a határozatnak megváltoztatását célzó minden indítványt az elnöknel írásban kell benyújtani, amit az elnök a Nemzetgyűlésnek azonnal bejelent. A Nemzetgyűlés az indítványról a bejelentést követő ülés elején vita nélkül dönt.

(3) Ha az ilyen indítvány az ülés meghosszabbítását célozza, a meghosszabbítás nem terjedhet több időre, mint amennyi szükséges ahhoz, hogy a napirend tárgyalására naponként legfeljebb 16 óra fordítottassék. Ha a Nemzetgyűlés az ülések meghosszabbítására vonatkozó indítványt elfogadja, az a legközelebbi ülésen lép életbe. Az ülés idejének meghosszabbítását csak a napirendre már kitűzött ügyre lehet kérni, éspedig több tárgyra nézve együttesen is, de ebben az esetben a szavazást minden egyes tárgyra nézve külön-külön kell megejteni.

(4) A napirend megállapítására vonatkozó elnöki indítványhoz legfeljebb négy képviselő szólhat hozzá, és pedig kettő mellett, kettő ellene. A felszólalók beszédideje 15-15 perc.

(5) Az ülést – határozóképtelenség esetét kivéve – addig nem lehet bezárni, amíg a legközelebbi ülés napirendje nincs megállapítva. Ha a következő ülés napirendjét határozóképtelenség miatt nem lehetett megállapítani, az ülést a legközelebbi köznapon kell megtartani, s ennek napirendjére az elnök a napirenden szereplő ügyek tárgyalását, ha pedig a napirendre tűzött összes ügyek már előbb elintéztettek, a további teendők iránti intézkedést tűzi ki.

73. §

(1) Közérdekű sürgős ügyben bármelyik képviselő napirend előtti felszólalásra kérhet engedélyt az elnöktől. Ha az elnök a kérelmet nem teljesíti, de a képviselő ahhoz ragaszkodik, az elnök a kérést a Nemzetgyűlés elé terjeszti, amely arról vita nélkül dönt. A napirend előtti felszólalás 15 percig tarthat.

(2) A napirend előtti felszólalás felől vitának és határozathozatalnak helye nincs.

74. §

(1) A minisztérium törvényjavaslatait és más előterjesztéseit a miniszter a Nemzetgyűlés nyílt ülésében nyújtja be. Ugyanekkor javaslatot tesz aziránt, hogy a benyújtott javaslat, illetőleg előterjesztés előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett mely bizottsághoz vagy bizottságokhoz utasíttassék. Egyidejűleg annak kimondását is kérheti a miniszter, hogy a bizottság, illetőleg a bizottságok a benyújtott javaslat vagy előterjesztés tárgyalását a 35. §-ban előírt 3 nap mellőzésével kezdhessék meg.

(2) A kormány előterjesztéseitől a benyújtó miniszter által javasolt bizottsági tárgyalást megtagadni nem lehet, de az erre, valamint a 3 nap közbevetésének mellőzésére vonatkozó miniszteri javaslat után két-két képviselő felszólalhat s indítványozhatja, hogy a benyújtott előterjesztést a Nemzetgyűlés más bizottsághoz, vagy bizottságokhoz is utasítsa, illetőleg, hogy a 3 nap mellőzésére vonatkozó javaslatot vessen el. A vonatkozó felszólalások 5-5 percig tarthatnak.

75. §

(1) A Nemzetgyűlésben a törvényjavaslatoknak és a költségvetésnek általános és részletes, minden egyéb ügynek pedig csak általános vitája van.

(2) A napirendre kitűzött tárgy feletti tanácskozás megkezdése után azt megszakítani, félbehagyni és más, a napirendre ki nem tűzött ügy tárgyalására áttérni csak rendkívüli esetben, az elnök javaslatára, vita nélkül hozott határozattal lehet.

(3) Ha a Nemzetgyűlés a napirendre kitűzött valamely ügy tárgyalásának megszakításával más, a napirenden nem szereplő ügy tárgyalására tér át, ebben a tárgyban ugyanabban az ülésben a vitát bezárni nem lehet, és a tárgyalás során határozatot is csak a miniszterek megjelenését kívánó indítvány tekintetében lehet hozni.

(4) A Nemzetgyűlés az elnök javaslatára, legfeljebb két felszólaló meghallgatása után, elhatározhatja, hogy a napirendre tűzött, s tartalmilag összetartozó tárgyak általános vitáját egyesíti, a részletes tárgyalás során pedig több egymással kapcsolatos §-t, illetőleg címet együttesen, vagy egyes §-okat, illetőleg címeket részenként tárgyal. A vonatkozó elnöki javaslatához felszólaló képviselők beszédideje 5-5 perc. Együttes tárgyalás esetében minden egyes tárgyról külön kell határozni.

76. §

(1) Az általános vita során a bizottsági előadó és az esetleges kisebbségi vélemény előadója után az egyes pártok kijelölt szónokait illeti meg a felszólalás joga. Minden egyes párt egy kijelölt szónokot állíthat, akinek nevét az illető tárgy vitájának megkezdése előtt a Nemzetgyűlés elnökénél írásban be kell jelenteni. A Nemzetgyűlés többi tagja szólás végett az ezzel megbízott jegyzőknél a jelentkezés sorrendjében iratkozik fel. Szólásra feliratkozni csak az illető tárgy napirendre tűzése után a Nemzetgyűlés nyílt ülésében lehet.

(2) A kijelölt szónokokat az egyes pártok nagyságának megfelelő sorrendben, de váltakozva kell szólásra felhívni, és pedig úgy, hogy az előadó után a javaslat ellen, ha pedig kisebbségi vélemény is van, a kisebbségi vélemény előadójának felszólalása után a javaslat mellett szólásra jogosult kijelölt szónokokat kell elsőnek felhívni. A kijelölt szónokok után a feliratkozott képviselőket ugyancsak váltakozva illeti meg a szó, és közülük aszerint kell a szónokot a javaslat mellett vagy ellen felhívni, hogy az utoljára felszólaló kijelölt szónok a javaslat mellett vagy ellen beszélt-e.

(3) Az egyes felszólalások az általános vita során 1-1 óra hosszáig tarthatnak. Ez az időtartam vita nélkül hozott határozattal egy ízben és ugyancsak 1 óra hosszára meghosszabbítható.

77. §

(1) Akit beszédének elmondására felhívtak és nincs jelen, vagy kijelenti, hogy a szótól eláll, szólásjogát arra a vitára, részletes tárgyalás során tehát az illető címre, §-ra, bekezdésre vagy pontra vonatkozólag elveszíti.

(2) A megkezdett beszédet ugyanabban az ülésben be kell fejezni. A szólásra felhívottak közül annak a képviselőnek, akire a napirend tárgyalására megállapított idő utolsó 15 percében kerül sor, de felszólalásának a házszabályok szerint megállapított alapideje az ülés hátralévő idejénél hosszabb, joga van beszédét a következő ülésre halasztani, vagy beszédét az alapidőnek megfelelő terjedelemben elmondani. Ezekben az esetekben a beszédidő meghosszabbítását kérni nem lehet.

78. §

A pártok által kijelölt szónokok beszédeinek elhangzása után, vagy bármikor a vita további folyamán a miniszter vagy 60 képviselő indítványozhatja – és pedig írásban – a vita bezárását. Az indítványról a Nemzetgyűlés a legközelebbi ülés elején vita nélkül dönt. Ha a Nemzetgyűlés az indítványt elfogadja, a

vita — a határozathozatal napját is beszámítva — még két ülésen át tarthat, amely két ülésen a felszólalók beszédideje 15-15 perc.

79. §

(1) A minisztereket, miniszteri megbízottakat és a bizottsági előadókat kivéve, mind az általános, mind a részletes vita során az egyes címekhez, illetőleg §-okhoz mindenki csak egyszer szólalhat fel.

(2) A miniszterek az 1848: III. tc. 28. §-a⁴ alapján bármikor felszólalhatnak. A miniszterek megbízottai, akiket a Nemzetgyűlésnek előre kell bejelenteni, továbbá a bizottsági előadók a szükséges felvilágosítások megadása végett a tárgyalás során, valamint a vita bezárása után is szót kérhetnek.

(3) A beszédidőt korlátozó rendelkezések nem vonatkoznak a miniszterekre, a bizottsági előadókra és a miniszteri megbízottakra.

80. §

A miniszterek az 1848: III. tc. 29. §-a alapján a Nemzetgyűlés kívánatára megjelenni s felvilágosításokat adni tartoznak. Az erre vonatkozó indítványt írásban, s a 75. § (3) bekezdésében foglalt esetet kivéve, csak valamely napirendre tűzött ügy tárgyalása során és azzal kapcsolatban lehet beadni. Az indítványnak tartalmaznia kell:

a) azokat a kérdéseket, amelyekben a Nemzetgyűlés felvilágosításokat kíván;

b) azt az időpontot, amelyre a Nemzetgyűlés az illető miniszter megjelenését kívánja. Ez az időpont azonban nem tűzhető ki korábbra, mint az indítvány benyújtását követő napra. Az indítvány tárgyában a Nemzetgyűlés nyomban vita nélkül dönt.

81. §

(1) Az általános vita folyamán beszéde során minden felszólalónak joga van határozati javaslatokat benyújtani. Minden határozati javaslatot írásban kell beadni s azoknak a napirenden lévő ügygel szoros tárgyi összefüggésben kell lenniök. A házszabályoknak meg nem felelő határozati javaslatokat az elnök saját hatáskörében visszautasítja, s erről a Nemzetgyűlésnek jelentést tesz. A kérdéstről a Nemzetgyűlés vita nélkül dönt. A határozati javaslatok a tárgyalás alatt álló ügy eldöntése után kerülnek szavazás alá, kivéve a hálásító természetűeket, amelyeket a javaslatnak általánosságban való elfogadása előtt kell szavazás alá bocsátani. Arról, hogy a beadott határozati javaslatok a szavazás előtt felolvastassanak-e vagy sem, az elnök saját hatáskörében dönt.

(2) Határozati javaslatát a benyújtó a róla való szavazásig bármikor visszavonhatja.

82. §

Ha az általános vitához többé senki sincs feljegyezve, az elnök kérdést intéz a Nemzetgyűléshez aziránt, hogy kíván-e még valaki szólani. Ha felhívására senki sem jelentkezik, a vitát bezárja.

83. §

(1) A javaslatok részletes tárgyalása §-onként, a költségvetése pedig címenként történik. Az általános vita befejeztéig a képviselők indítványt, ellenindítványt vagy módosítást terjeszthetnek elő, amelyeket az elnöknel írásban, két példányban kell benyújtaniok. Indítványát, ellenindítványát vagy módosítását a róluk való szavazásig a benyújtó bármikor visszavonhatja.

(2) A miniszter vagy az előadó a tárgyalás folyamán is nyújthat be indítványt, ellenindítványt vagy módosítást, azt azonban — amennyiben bármelyik képviselő kívánja — a vonatkozó §-sal együtt minden vita nélkül vissza kell utasítani a bizottsághoz. A miniszter és az előadó bármikor indítványozhatja, hogy valamely §-t újabb megfontolás végett a bizottságnak adjanak vissza. Ebben a kérdésben a Nemzetgyűlés vita nélkül nyomban dönt. Mind az előbbi, mind az utóbbi esetben a Nemzetgyűlés a többi § tárgyalását folytathatja. A bizottsághoz visszautasított §-ok felett a Nemzetgyűlés a jelentés beterjesztésekor az előadó ismertetése után további vita nélkül, nyomban dönt.

(3) A miniszter indítványára a Nemzetgyűlés vita nélkül elhatározhatja, hogy döntését az egyes §-okról a részletes tárgyalás befejeztéig függőben tartja.

84. §

(1) A részletes tárgyalás során a felszólalások ugyancsak váltakozva történnek, de oly módon, hogy elsősorban azokat a képviselőket illeti meg váltakozva a szó, akik indítványt, ellenindítványt vagy módosítást nyújtottak be. Az egyes felszólalások ideje 15-15 perc, amelyet a Nemzetgyűlés vita nélkül hozott határozattal egy ízben, legfeljebb újabb 15-15 percre meghosszabbíthat.

(2) Ha a tárgyalás alatt álló §-hoz, illetőleg címhez a minisztereken és az előadókon kívül még négy képviselő hozzászól, a miniszterek, vagy bármelyik képviselő indítványozhatja a vita bezárását. Az ilyen indítványt szóval kell megtenni és arról a Ház nyomban vita nélkül dönt.

85. §

A vita bezárása után a szavazás megkezdése előtt az indítványok, ellenindítványok és módosítások felolvasásának szükségessége felett az elnök saját hatáskörében dönt, s ezeket minden további vita nélkül határozathozatal alá bocsátja.

86. §

(1) Az elnök előzetes engedélye alapján mindazok felszólalhatnak, akik:

a) személyes megtámadás visszautasítása;

b) félreértett szavaik valódi értelmének helyreállítása címén szólani kívánnak.

(2) Ha az elnök a felszólalásra az engedélyt nem adja meg, de az illető képviselő ahhoz ragaszkodik, az elnök a kérdést a Nemzetgyűlés elé terjeszti, amely arról vita nélkül dönt.

(3) Az elnök köteles szót adni azoknak, akik a házszabály valamely rendelkezésének a fennforgó esetre való alkalmazása céljából kívánnak szólni.

(4) Az egyes felszólalások 10-10 percig tarthatnak.

A (3) bekezdés alapján felszólalni csak azon az ülésen lehet, amelyen a házszabályok kérdéses rendelkezését alkalmazták.

(5) Az elnök belátása szerint dönti el, hogy a fenti jogcímek bármelyike alapján a felszólalás azonnal a jelentkezéskor megtehető-e, vagy pedig a következő ülés napirendjének megállapítása utánra kell halasztani.

87. §

Beszédet – az elvi jelentőségű nyilatkozatokat kivéve – tartósan olvasni tilos.

88. §

A szónoknak attól a tárgytól, amelynek jogcímén a házszabályok alapján felszólal, eltérni nem szabad. Aki ez ellen vét, az elnök figyelmeztetni, háromszori figyelmeztetés után pedig tőle a szót megvonni köteles.

89. §

A tanácskozás végén azt az elnök befejezettnek nyilvánítja és szavazásra teszi fel a kérdést. A kérdést mindig úgy kell feltenni, hogy arra mindenki igennel vagy nemmel szavazhasson. Ha a szavazásra feltett kérdés több részből áll, részekre osztható. Az erre irányuló indítványról a Nemzetgyűlés vita nélkül dönt.

90. §

(1) A szavazás előtt a kérdés feltevésének módjához legfeljebb két képviselő szólhat hozzá, akik 5-5 percig beszélhetnek.

(2) A Nemzetgyűlés a feltett kérdéstről rendszerint egyszerű szavazással dönt. Ha az eredmény kétséges, az elnök ellenpróbát rendel el. Ebben az esetben, ha az elnök szükségesnek látja, a jegyzők a szavazókat fejenként megszámolják.

(3) Név szerinti szavazást csak a javaslatok általánosságban való elfogadásának kérdésében lehet kérni. Ilyen kérelmet a kérdés feltevése előtt írásban 60 jelen lévő képviselő terjeszthet elő, s ebben az esetben a név szerinti szavazást el kell rendelni. A név szerinti szavazás elrendelése után az elnök kihúzza azt a névbetűt, amellyel a szavazás kezdődik.

(4) Sürgős tárgyalás esetét kivéve, a név szerinti szavazást 60 jelen lévő képviselőnek írásban beadott kívánságára a következő ülésre kell halasztani. Az egyszerű szavazást elhalasztani nem lehet.

(5) Minden jelen lévő képviselő szavazni köteles.

(6) Az elnök csak szavazategyenlőség esetében szavaz.

91. §

Szavazás közben beszédet tartani, vagy a szavazatot indokolni nem szabad.

92. §

(1) A választásokat – amennyiben nem közfelkiáltással történnek – mindig titkos szavazással, összehajtott hivatalos szavazólapokkal kell megejteni. Az össze nem hajtott szavazólapokkal leadott szavazatokat nem lehet figyelembe venni.

(2) Ilyen szavazás alkalmával – kivéve a szavazat beadásának ideje alatt a szavazó képviselőt – a szavazat beadásának helyétől mindenkinek távol kell maradnia.

93. §

A Nemzetgyűlés határozataival szemben semmiféle óvásnak vagy ellentmondásnak helye nincs.

94. §

(1) A részletes tárgyalás befejezése után, amennyiben azt a Nemzetgyűlés elnöke a javaslatba csúszott ellentmondások kiküszöbölése, vagy szorosán a szövegezést érintő módosítások céljából szükségesnek látja, harmadszori olvasás és megszavazás következik, amelyet ugyanazon a napon is meg lehet tartani, amelyen a Nemzetgyűlés a javaslat részletei tekintetében határozott.

(2) Ilyen esetekben az elnök intézkedik az illető bizottság összehívása iránt, amely a felmerült ellentmondások kiegyenlítése, a javaslat egyes §-ainak összhangba hozatala és a szövegezést érintő módosítások iránt javaslatot tesz. Erről a javaslatról a Nemzetgyűlés közvetlenül a harmadszori olvasás előtt, a bizottsági előadó felszólalása után, további vita nélkül dönt. Ennek megtörténte s a javaslat teljes szövegének felolvasása után a Nemzetgyűlés a javaslatot harmadszori olvasásban elfogadja vagy elveti.

II. FEJEZET

Sürgős javaslatok tárgyalása

95. §

(1) A miniszter bármely javaslatának benyújtásakor indítványozhatja, hogy a Nemzetgyűlés azt sürgősen tárgyalja le. Ugyanakkor javaslatot tesz, hogy a törvényjavaslat melyik bizottsághoz vagy bizottságokhoz utasíttassék. A miniszter indítványáról a Nemzetgyűlés legfeljebb két ellenkező nézetű képviselő felszólalása után, a jelenlévők kétharmad többségével további vita nélkül dönt. A felszólalók beszéd-ideje 10-10 perc.

(2) Ha a Nemzetgyűlés a miniszter indítványát elfogadja, a javaslatot nyomban szét kell osztani, s annak tárgyalását a benyújtás napját követő ülés napirendjére kell kitűzni.

(3) A bizottságnak a benyújtás napján egy ülésben le kell tárgyalni a törvényjavaslatot és jelentését el kell készíteni.

96. §

(1) A sürgősnek minősített javaslatot a Nemzetgyűlés a vonatkozó bizottsági jelentés beterjesztése után nyomban tárgyalás alá veszi, s azt úgy általánosságban mint részleteiben egy, legfeljebb 8 órás ülésben letárgyalja. Elsősorban az előadót illeti meg a szólás joga. A többi felszólalások a 76. és 84. §-okban megállapított elvek szerint történnek. Az általános vita folyamán — a pártok kijelölt szónokait is beleértve — az egyes felszólalások 30-30 percig tarthatnak, de a Nemzetgyűlés a pártok kijelölt szónokai részére — vita nélkül hozott határozattal — egy-egy ízben s legfeljebb ugyancsak 30 percig tartó meghosszabbítást engedélyezhet. A részletes vita során 15-15 perc a beszédidő, amelyet meghosszabbítani nem lehet.

(2) Legkésőbbben a napirend tárgyalására meghatározott idő utolsó órájának eltelte után az elnök a vitát — tekintet nélkül arra, hogy van-e még szólásra jelentkező — bezárja. A vita bezárása után csak a miniszterek és az előadó szólalhatnak fel.

III. FEJEZET

Külön rendelkezések a költségvetés és a zárszámadás tárgyalására

97. §

(1) A költségvetés tárgyalása alatt a napirend tárgyalására számtalán időnek legalább napi 8 órának kell lennie.

(2) A költségvetés általános tárgyalása a 76. §-ban írt rendelkezések szerint történik.

(3) Az általános vita befejezése után az egyes tárcák általános és részletes tárgyalását kell napirendre tűzni. Egy-egy tárca költségvetésének általános tárgyalására egy, részletes tárgyalására is legfeljebb egy ülést lehet fordítani. A részletes tárgyalás címenként történik. Ha a Ház valamelyik tárca tárgyalását a megállapított idő előtt befejezi, áttérhet ugyan a soron következő tárca költségvetésének tárgyalására, de az így nyert időt a másik tárca tárgyalási idejébe beszámítani nem lehet. A tárcák általános vitája során elsősorban az előadót, utána a pártok egy-egy kijelölt szónokát illeti meg a felszólalás joga. A kijelölt szónokok beszédideje 30-30 perc, a többi felszólalóé pedig 15-15 perc. Az egyes címekhez felszólalók beszédideje ugyancsak 15-15 perc. Amennyiben egy-egy tárca tárgyalása előbb nem fejeztetnek be, a második ülés utolsó órájában az elnök a vitát — tekintet nélkül arra, hogy van-e még szólásra jelentkező — bezárja és a még meg nem szavazott címeket szavazásra bocsátja. Az ülést addig bezárni nem lehet, amíg a Nemzetgyűlés az összes címek tekintetében határozatot nem hozott.

98. §

Az állami zárszámadásról szóló bizottsági jelentés tárgyalása során a felszólalók beszédideje 30-30 perc, amelyet a Nemzetgyűlés vita nélkül hozott határozattal egy ízben, legfeljebb újabb 30 percre meghosszabbíthat.

IV. FEJEZET

Az önálló indítvány

99. §

(1) Minden önálló indítványt az indítvány tárgyának rövid megjelölésével az indítványkönyvbe kell bejegyezni. Az indítványt ezzel egyidejűleg írásba foglalva be kell nyújtani a Nemzetgyűlés elnökéhez. Az indítványkönyvet az elnök legkésőbb a bejegyzést követő ülés elején felolvastatni köteles. A házszabályoknak meg nem felelő, vagy a parlamenti illetet sértő kifejezést tartalmazó indítványt az elnök saját hatáskörében visszautasítja s erről a Nemzetgyűlésnek jelentést tesz. A bejelentésről a Nemzetgyűlés vita nélkül dönt. Hogy a bejegyzett házszabályszerű indítvány kinyomassék és szétosztassék-e, erről a Nemzetgyűlés az elnök javaslatára ugyancsak vita nélkül dönt.

(2) Az indítvány indoklására kitűzött napon az indítványozó kifejti indítványát. Beszédideje 30 perc, amely vita nélkül hozott határozattal egy ízben, s legfeljebb újabb 30 percre meghosszabbítható. Az indoklás megtörténte után a Nemzetgyűlés vita nélkül elhatározza, hogy az indítványt tárgyalás alá veszi-e vagy sem. Ha a Nemzetgyűlés az érdemleges tárgyalást elrendeli, a további tárgyalás iránt az elnök tesz javaslatot. Az elnöki javaslathoz legfeljebb két képviselő szólhat hozzá. Beszédidejük 10-10 perc.

(3) Ha a Nemzetgyűlés az érdemleges tárgyalást elrendeli, az indítványt nyomban is tárgyalás alá veheti, amely esetben az előadó tisztét a bizottsági előadót megillető jogkörrel az indítványozó tölti be.

(4) A Nemzetgyűlés által elvetett indítvány vagy javaslat — a tárgyalás bármilyen fokozatán vetette is el a Nemzetgyűlés — ugyanabban az ülészakban tanácskozás alá többé nem kerülhet.

V. FEJEZET

Az interpellációk

100. §

(1) Minden képviselőnek joga van a kormányhoz, vagy annak egyes tagjaihoz minden közérdekű ügyben szóval vagy írásban kérdéseket (interpellációt) intézni.

(2) Az interpellációt az interpellációs könyvbe be kell jegyezni. Interpellációt bejegyezni csak a legközelebbi interpellációs napra lehet. A bejegyzésnek legkésőbbben az interpellációs napot megelőző ülés megkezdéséig kell megtörténni s az interpellációs könyvet ugyanebben az ülésben, a következő ülés napirendjének megállapítása után fel kell olvasni. Egyszerre, ugyanabban a tárgyban senki sem jegyezhet be több interpellációt. A bejegyzéssel egyidejűleg be kell terjeszteni az elnökhöz az interpellációnak az interpelláló képviselő által saját kezűleg aláírt, szabatos írásbeli szövegét is, és pedig egyel több példányban, mint ahány miniszterhez kívánja interpellációját intézni.

(3) Mind a szóbeli, mind az írásbeli interpelláció csak a rövid tényleírást és az erre alapított kérdéseket tartalmazhatja. Azokat az interpellációkat, amelyek a házszabályok rendelkezéseinek nem felelnek meg, az elnök saját hatáskörében visszautasítja és erről a Nemzetgyűlésnek jelentést tesz. Ilyen esetben, ha az illető képviselő kívánja, az elnök kérdést intéz a Nemzetgyűléshez aziránt, megengedi-e az interpelláció előterjesztését vagy sem. A kérdésről a Nemzetgyűlés vita nélkül dönt.

101. §

(1) A szabályszerűen bejegyzett és a Nemzetgyűlésnek bejelentett interpellációkat hetenként egyszer, a 72. § (1) bekezdése alapján meghatározott napon a napirend megállapítása után olvassák fel, illetőleg terjesztik elő. A szóbeli interpelláció indoklása 15 percnél tovább nem tarthat.

(2) Annak a képviselőnek szóbeli interpellációját, aki az előterjesztés időpontjában nincs jelen, törölni kell, s ebben az esetben az illető képviselő ugyanabban a tárgyban az ülés szak folyamán szóbeli interpellációt már nem terjeszthet elő, kivéve, ha elmaradását az elnökhöz intézett beadványában igazolja. Az igazolás kérdésében a Nemzetgyűlés vita nélkül dönt.

(3) A miniszter az előterjesztett interpellációra akár szóval, akár írásban válaszolhat, éspedig azonnal is. 30 napon belül pedig válaszolni, illetőleg oly irányban nyilatkozni köteles, hogy az előterjesztett interpellációra a választ megtagadja. Ha a miniszter nem azonnal válaszol, úgy arról, hogy válaszolni kíván, a Nemzetgyűlést maga, vagy az elnök útján legalább egy nappal előbb értesíti. Az elnök a hozzá intézett értesítést haladéktalanul a Nemzetgyűlés tudomására hozza.

(4) A miniszter szóbeli vagy írásbeli válasza, illetőleg nyilatkozata után az interpelláló képviselőnek 10 percnél tovább nem tartó viszontválaszra van joga. Ez után a Nemzetgyűlés további vita nélkül elhatározza, hogy:

a) a miniszter válaszát, illetőleg nyilatkozatát tudomásul veszi;

b) a választ tárgyalás végett napirendre tűzi.

102. §

Ha a valaki rendkívül sürgős esetben nem interpellációs napon akar interpellációt előterjeszteni, köteles az interpelláció szövegét az ülés megnyitása előtt az elnöknél a 100. § (2) bekezdésében meghatározott példányszámban benyújtani s a sürgős interpelláció előterjesztésére engedélyt kérni. Ha az elnök a sürgős interpelláció előterjesztését megengedhetőnek nem találja, az illető képviselő kívánságára a legközelebbi ülés napirendjének megállapítása után a Nemzetgyűléshez eziránt kérdést intéz. A kérdésről a Nemzetgyűlés vita nélkül dönt. Sürgős interpellációként csak szóbeli interpelláció terjeszthető elő, s annak indoklása 15 percnél tovább nem tarthat.

VI. FEJEZET

Zárt ülés

103. §

(1) Az elnök, vagy a miniszterek valamelyikének kívánságára a Nemzetgyűlés a tanácskozások során bármikor zárt üléssé alakul át.

(2) A zárt ülés elrendelését kérheti az elnökhöz írásban beadott indítvánnyal 60 jelen lévő képviselő is, amely indítványról a Nemzetgyűlés vita nélkül dönt. Ugyanabban az ülésben és kérdésben ilyen indítványt megismételni nem lehet. Ha a Nemzetgyűlés meghosszabbított ülést tart, képviselők kérelmére zárt ülést csak a következő ülés napirendjének megállapítása után lehet tartani.

(3) Akinek kívánatára, vagy azoknak egyike, akiknek indítványára a Nemzetgyűlés zárt üléssé alakult, a zárt ülésben előterjeszti azt a tárgyat, amelynek megvitatását szükségesnek tartja. Ennek meghallgatása után vagy bármikor a megindult tanácskozás során bárki indítványozhatja a zárt ülés berekesztését, amely indítványról a Nemzetgyűlés vita nélkül dönt.

(4) Ha gyanú merül fel, hogy valamelyik képviselő a Nemzetgyűlés zárt ülésén történtek tekintetében fennálló titoktartási kötelezettséget megszegte, az elnök javaslatára a Nemzetgyűlés vita nélkül utasítja a mentelmi bizottságot az ügy megvizsgálására.

104. §

A Nemzetgyűlés üléseiről – kivéve a zárt üléseket – jegyzőkönyvet kell vezetni, amelyet az elnök és a jegyzőkönyv vezetésére kijelölt jegyző hitelesítés céljából aláír.

VII. FEJEZET

A nyilvánosság

105. §

A Nemzetgyűlés ülései nyilvánosak.

106. §

A Nemzetgyűlésnek kizárólag a tagjai részére fenntartott helyiségeiben csak a Nemzetgyűlés tagjai, a miniszterek, a miniszterek bejelentett megbízottai, valamint a Nemzetgyűlés szolgálatot tevő alkalmazottai tartózkodhatnak.

107. §

A gyorsíróknak és a hírlapok tudósítóinak külön helyet kell kijelölni.

108. §

(1) A hallgatóságnak, amely csak a karzaton foglalhat helyet, tetszést vagy nemtetszést nyilvánítani tilos.

(2) Ha valaki a rendet vagy a csendet megzavarja s az elnök figyelmeztetésének eredménye nincs, az 1848: IV. tc. értelmében az egyes hallgatót vagy az illető karzat hallgatóságát ki kell utasítani.

109. §

Ha az elnök az összes karzatok kiürítését rendeli el, a tanácskozást vagy még azon a napon, vagy máskor, de ismét nyilvánosan, a hallgatóság bebocsátásával kell folytatni.

110. §

Ha a rend fenntartása céljából szükséges, az elnök – saját felelősségére – minden törvényes eszközt, esetleg a fegyveres erőt is igénybe veheti.

JEGYZETEK

¹ A Nemzetgyűlés házszabályai. Bp., 1946.

² Az 1946: XI. törvénycikk az államhatalom gyakorlásának ideiglenes rendezéséről szól.

³ Az országgyűlés évenkénti üléseiről szóló 1848: IV. tc. 8. §-a kimondta: „A királyi tábla a képviselők táblájának kiegészítő része lenni

NEGYEDIK RÉSZ

Záró rendelkezés

111. §

A házszabályoknak a Nemzetgyűlés szervezetét s a szorosabb értelemben vett tanácskozási rendet illető részét csak az ülészak végével s csak a törvényjavaslatok tárgyalásának bevégezése után lehet módosítani.

ezennel megszűnván, a képviselő tábla egy elnököt, két alelnököt és jegyzőket, tagjainak sorából titkos szavazás útján maga választ. Mind a két táblának elnökei az országgyűlés egész folyamán, a többi táblahívatalnokok pedig évenként az első ülésen választatnak, illetőleg neveztetnek ki, mely ülésben az elnökséget a tábla legkorábbi tagja viendi.”

⁴ Az 1848: III. tc. a felelős miniszterekről szól.

AZ ÖSSZEFÉRHETETLENSÉGI ELJÁRÁS SZABÁLYAI, 1946¹

1. §

(1) Az összeférhetetlenségi eljárás az 1946: XXVI. tc. 11. §-a² esetében hivatalból, egyébként bejelentés alapján indul meg.

(2) Az 1946: XXVI. tc. 11. §-a alapján tett hivatalos közlést, valamint az összeférhetetlenségi bejelentést a Nemzetgyűlés elnöke – miután megállapította, hogy a bejelentés az említett tc. 12. §-ában előírt kellékeknek megfelel – anélkül, hogy azokat a Nemzetgyűlésnek előzetesen bejelentené, közvetlenül az összeférhetetlenségi bizottsághoz teszi át.

(3) Az 1946: XXVI. tc. 12. §-ában³ előírt kellékeknek meg nem felelő bejelentést a Nemzetgyűlés elnöke elutasítja, a Ház irattárába helyezi s ezt az intézkedését a Nemzetgyűlés legközelebbi ülésében bejelenti. Ez intézkedés felett vitának és határozathozatalnak helye nincs.

2. §

(1) Az összeférhetetlenségi bizottság tagjainak száma 15, akiket a Nemzetgyűlés megalakulása után egy-egy ülészakra választ.

(2) A bizottság saját kebeléből elnököt, helyettes elnököt és esetről esetre előadót választ, akiket szükség esetében hasonló módon lehet helyettesíteni.

(3) A bizottság jegyzőjét a Nemzetgyűlés elnöke jelöli ki a Nemzetgyűlés hivatali személyzetének tagjai közül.

(4) Érvényes határozathozatalhoz az elnökön kívül legalább 8 bizottsági tag jelenléte szükséges, a jelenlévők általános többsége határoz. A bizottság elnöke csak szavazat-egyenlőség esetében szavaz.

3. §

Az összeférhetetlenségi bizottságba beválasztott minden képviselő köteles a megbízatást elfogadni és abban eljárni.

4. §

Összeférhetetlenségi ügyekben a bizottság tagjainak eljárását bármily módon befolyásolni, náluk közbenjárni vagy nekik magánértékesítést (információt) adni tilos. A bizottság tagjai közbenjárását, illetőleg magánértékesítést senkitől sem fogadhatnak el.

5. §

A bizottság egyik tagja sem vehet részt saját összeférhetlenségi ügyének vagy olyan képviselő összeférhetlenségi ügyének tárgyalásában,

a) aki neki fel- vagy lemenő ágban rokona vagy sógora, testvére, unokatestvére, vagy még közelebbi rokona, házastársának testvére vagy testvérének házastársa;

b) aki ellen a bejelentést tette;

c) nem vehet részt továbbá az ügy tárgyalásában akkor sem, ha a bejelentő képviselővel az a) pontban meghatározott rokonsági kapcsolatban áll.

6. §

Az eljárás mindig csak a bizottsághoz utasított összeférhetlenségi eset megvizsgálására és megfelelő javaslat tételére terjedhet ki.

7. §

(1) Az összeférhetetlenségi bizottság elnöke az összeférhetlenségi eset tárgyalására a hivatalos közlés, illetőleg bejelentés hozzáérkezésétől számított 15 napnál nem hosszabb időközrel határnapot tűz ki, és annak idejéről és helyéről az érdekeltet, valamint bejelentés esetében a bejelentő képviselőt a hivatalos közlés, illetőleg a bejelentés másolatának megküldése kapcsán értesíti.

(2) Az értesítést az érdekelt és a bejelentő képviselőnek mind budapesti, mind vidéki lakására meg kell küldeni.

(3) Az eljárás során minden értesítést tértivevényes küldeményként kell postára adni. A kitűzött tárgyalás helyét és idejét, az eljárás tárgyát, valamint az érdekelt képviselő nevét feltüntető hirdetményt a Nemzetgyűlés hirdetményi táblájára legalább három nappal a tárgyalás előtt ki kell függeszteni.

(4) Az első tárgyalási határnapot a Nemzetgyűlés elnökének is be kell jelenteni, aki ezt a Nemzetgyűlés tudomására hozza.

8. §

(1) Az a körülmény, hogy az értesítést az érdekelt nem kapta meg, a tárgyalás megtartását csak abban az esetben gátolja, ha az értesítés közlésének az előbbi §-ban foglalt szabályait nem tartották meg.

(2) A kitűzött első tárgyalási határnapon mind az érdekelt, mind a bejelentő képviselőt meg kell hallgatni, ha megjelennek és meghallgatásukat kérik.

(3) Az érdekelt és a bejelentő képviselő mindaddig, amíg a bizottság a tárgyalást befejezettnek nem nyilvánítja, írásbeli előterjesztéseket is tehet és bizonyítékait bemutatathatja.

(4) Ha az érdekelt képviselő beteg vagy engedéllyel távol van, írásbeli előterjesztésének megtételével és bizonyítékai bemutatásával meghatalmazottat bízhat meg. A meghatalmazott csak nemzetgyűlési képviselő lehet.

(5) Betegség esetében ugyanez a jog megilleti a bejelentőt is.

9. §

Az összeférhetlenségi bizottság a vele közölt összeférhetlenségi eset tényállásának felderítéséről és evégből a szükséges adatok beszerzéséről hivatalból is gondoskodni köteles.

10. §

A bizottság elrendelheti mind az érdekelt, mind a bejelentő képviselő meghallgatását. Az ilyen meghallgatást megkeresés útján fogatosítani nem lehet.

11. §

(1) Az eljárás során ki kell hallgatni azokat a tanúkat, akiket az érdekelt vagy a bejelentő képviselő a bizottsági tárgyalás befejeztéig lakóhelyük és foglalkozásuk megjelölése mellett az összeférhetlenségi esetre nézve lényeges tény bizonyítására megnevezett.

(2) A bizottság hivatalból is elrendelheti az olyan tanú kihallgatását, akitől az ügy felderítését várja.

(3) A bizottság szakértő kihallgatását is elrendelheti.

(4) A bizottság a tanúk, valamint a szakértők kihallgatását rendszerint az illetékes járásbíró útján fogatosítja, ha azonban az ügy érdeke úgy kívánja, a tanúk és szakértők kihallgatását közvetlenül fogatosítja.

12. §

(1) Ha a tanú külföldön tartózkodik, vagy ha a megidézett tanú a bizottság előtt nem jelenik meg, az összeférhetlenségi bizottság a tanú kihallgatása végett az illetékes bíróságot keresi meg.

(2) Mellőzni kell annak a tanúnak kihallgatását, aki külföldön vagy ismeretlen helyen való tartózkodás miatt az első tárgyalástól számított 45 nap alatt kihallgatható nem volt.

13. §

(1) A tanúhoz intézendő kérdéseket a bizottság állapítja meg és – ha a kihallgatást nem a bizottság fogatosítja – közli a megkeresett bírósággal. A bizottság által megállapított kérdések megengedhetősége felől a bíróság nem határozhat.

(2) Az érdekelt és a bejelentő képviselő, valamint – megkeresés útján fogatosított tanúkihallgatás esetén – a bizottság által a tanúkihallgatásra esetleg kiküldött tag a tanúkihallgatáson jelen lehetnek, és a tanúhoz az 1911: I. tc. 307. §-ának⁴ keretében kérdéseket intézhetnek.

14. §

Az összeférhetlenségi bizottság előtti tanúkihallgatás során az 1911: I. tc. 298–302., valamint 304–312. §-ai⁵ megfelelően alkalmazandók.

15. §

(1) A tanúk költségtérítését és a szakértők illetményeit az összeférhetlenségi bizottság, illetőleg a kihallgatást teljesítő bíróság állapítja meg.

(2) A tanúk és szakértők kihallgatásának költségét a Nemzetgyűlés elnökének utalványára a Nemzetgyűlés pénztárából kell fedezni.

16. §

(1) Az összeférhetlenségi bizottság eljárását addig folytatja, amíg az ügy érdemleges eldöntésre alkalmassá válik.

(2) Ha az összeférhetlenségi bizottság az eljárást az első tárgyalástól számított 60 nap alatt nem fejezi be, a bizottság elnöke erről az okok tüzetes előadásával a Nemzetgyűlésnek jelentést tesz.

(3) Ha az eljárás befejezését az a körülmény gátolja, hogy a bíróság az 1946: XXVI. tc. 13. §-án⁶ alapuló megkeresésnek nem tett eleget, a bizottság elnöke erről a Nemzetgyűlésnek haladéktalanul jelentést tesz.

17. §

(1) Az összeférhetlenségi bizottság ülései a Nemzetgyűlés tagjai részére nyilvánosak.

(2) A Nemzetgyűlésnek teendő javaslat megvitatásának és a határozat hozatalának idejére a bizottság elnöke távozásra szólítja fel mindazokat, akik nem tagjai a bizottságnak.

18. §

(1) Az összeférhetlenségi bizottság eljárásáról jegyzőkönyvet kell készíteni, amelyet a bizottság elnöke, előadója és a jegyzőkönyvvezető ír alá.

(2) A jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell az eljárás menetének hű leírását, különösen

1. az érdekelteknek az ügy eldöntésére nézve lényeges tényállásait, a felajánlott bizonyítékokra hivatkozással, valamint az ellenfélnek a tényállásra és a bizonyítékokra tett nyilatkozatait;

2. a kihallgatott tanúk vallomását és a szakértők véleményét, megesketésük kiemelésével, valamint az érdekelteknek ezekre vonatkozó észrevételeit;

3. a bizottság határozatait – ideértve az ügy eldöntésére vonatkozó javaslatot – azok indoklásával együtt, annak feltüntetésével, hogy a határozatot egyhangúlag, illetőleg a szavazatok milyen többségével hozták;

4. annak megállapítását, hogy jelentettek-e be kisebbségi véleményt,

5. az eljárás során felmerült s a bizottság, illetőleg a bíróság által megállapított költségek összegét, valamint azt, hogy ebből a Nemzetgyűlés pénztára mennyit fedezett.

(3) A jegyzőkönyvhöz mellékelni kell az érdekeltek írásbeli előterjesztéseit, az érdekeltek által bemutatott, valamint a bizottság által beszerzett okiratokat eredetiben vagy hiteles másolatban, esetleg hiteles kivonatban, idegen nyelvű okiratokat egyszersmind hiteles fordításban is, a megkeresés útján kihallgatott tanúk vallomásáról készült jegyzőkönyveket, végül a bizottság egyes tagjai által a bizottság javaslata vagy egyéb határozatai ellen esetleg bejelentett, írásba foglalt kisebbségi véleményt.

(4) A jegyzőkönyvet és mellékleteit bármelyik nemzetgyűlési képviselő megtekintheti.

19. §

(1) Az összeférhetlenségi bizottságnak a Nemzetgyűlés elé terjesztendő jelentésébe fel kell venni az összeférhetlenségi esettel kapcsolatban a bizottság által felderített tényállást olyan részletességgel, hogy a Nemzetgyűlés ennek alapján az ügyben határozni tudjon, továbbá a bizottság javaslatát indokaival együtt, végül az esetleges kisebbségi véleményt egész terjedelmében.

(2) Az összeférhetlenségi bizottság eljárásának befejezése után a bizottság előadója útján a házszabályok 40. §-ának rendelkezése értelmében beterjeszti a bizottság jelentését.

20. §

(1) A Nemzetgyűlés az összeférhetlenség felől a házszabályokban megállapított módon dönt.

JEGYZETEK

¹ Melléklet a Nemzetgyűlés házszabálya 1946. évi kiadásához. Bp., 1946.

² A nemzetgyűlési képviselők összeférhetlenségéről szóló 1946: XXVI. tc. 11. §-a kimondta:

(1) A bíróságok és más hatóságok (hivatalok, intézetek, üzemek stb.) haladéktalanul kötelesek a Nemzetgyűlés elnökével közölni az olyan határozatot (rendeletet) vagy az olyan szerződés megkötését, amelynek következtében a képviselői összeférhetlenség áll elő. Az elnök a vele közölt adatokat – kivéve, ha azok nyilvánvalóan nem szolgálnak alapul az összeférhetlenség megállapítására – közli az összeférhetlenségi bizottsággal.

(2) A Nemzetgyűlés tagjai az (1) bekezdés alapján tett bejelentéseket a Nemzetgyűlés elnöke által meghatározott helyen és időben megtekinthetik, s azokat összeférhetlenségi bejelentés céljára felhasználhatják.

³ Az 1946: XXVI. tc. 12. §-ának (2) bekezdése értelmében a bejelentésnek magában kellett foglalnia:

a) azokat a tényeket, amelyek miatt a bejelentő az összeférhetlenségi helyzetet fennállónak tartotta, és azoknak a bizonyítékoknak a felsorolását, amelyek az előadott tények igazolására szolgáltak.

b) annak megjelölését, hogy az összeférhetlenséget a törvénynek melyik rendelkezésére alapították.

(2) Az összeférhetlenségi bizottságnak az összeférhetlenségi ügy eldöntésére vonatkozó javaslatát tartalmazó jelentéséhez a bizottsági előadón és az esetleges kisebbségi vélemény előadóján kívül legfeljebb négy képviselő szólhat hozzá. Beszédidejük 15–15 perc, mely egy ízben 15–15 perccel meghosszabbítható.

21. §

(1) Amennyiben a Nemzetgyűlés úgy találja, hogy az összeférhetlenségi bizottság által eljárása során felderített tényállás és a beszerzett bizonyítékok alapján az összeférhetlenségi eset nem dönthető el, az összeférhetlenségi bizottságot eljárásának kiegészítésére utasítja.

(2) Az előbbi bekezdés alapján visszautasított ügyet a bizottság újból tárgyalás alá veszi, s legkésőbb 30 nap alatt ismét javaslatot tesz a Nemzetgyűlésnek az összeférhetlenségi ügy eldöntésére.

A (3) bekezdés szerint írásban, két példányában kellett megtenni a bejelentést a Nemzetgyűlés elnökénél. Fel kellett tüntetni a bejelentő nevét, a képviselőnek mindkét példányt alá kell írnia. A (4) bekezdés szerint csatolni kellett a bejelentésben említett okiratokat és meg kellett jelölni a tanúk nevét és lakcímét.

⁴ A polgári perrendtartásról szóló 1911: I. tc. 307. § kimondta, hogy a bíróság elnökén kívül a bíróság többi tagja is kérdést intézhet a tanúhoz, s kérdéseket a felek is indítványozhatnak, továbbá, hogy az elnök a felek kérdésre megengedheti, hogy a tanúhoz közvetlenül is intézzenek kérdéseket; a felek az általuk indítványozott kérdéseket írásban is átadhatják, s hogy ezek megengedhetőségéről a bíróság határoz.

⁵ Az 1911: I. tc. 298–302. §-ai egyrészt azt rögzítették, hogy tanúként kiket nem lehet kihallgatni, illetve hogy milyen esetben lehet vagy nem lehet a tanúságtételt megfogadni. A 304–312. §-ok a tanúkihallgatás és az eskütétel módjáról szóltak.

⁶ Az 1946: XXVI. tc. 13. § (2) bekezdése egyebek mellett kimondta, hogy az összeférhetlenségi bizottság javaslatának megalkotása céljából, amennyiben tanúk vagy szakértők kihallgatása válik szükségessé, megkereshette a tanú, illetőleg a szakértő lakó-, illetve tartózkodási helye szerint illetékes járásbíróságot, s hogy az ilyen megkeresésnek a járásbíróság haladéktalanul tartozott eleget tenni.

AZ 1947. ÉVI ORSZÁGGYŰLÉSI VÁLASZTÁSOK

EREDMÉNYEI

AZ ORSZÁGGYÜLÉSI VÁLASZTÁSOK RÉSZVÉTELI ADATAI VÁLASZTÓKERÜLETEK SZERINT

Sorszám	VÁLASZTÓKERÜLET	RÉSZVÉTELI ADATOK		BEVÉNYTELÉN SZÁZALÉKOK		
		N	%	N	%	
1	Baranya és Tolna vármegyék	288 278	286 184	99,27	2 094	0,73
2	Somogy vármegye	218 786	217 335	99,34	1 451	0,66
3	Zala vármegye	189 693	188 494	99,37	1 199	0,63
4	Vas vármegye	153 909	152 889	99,34	1 020	0,66
5	Győr-Moson és Sopron vármegyék	209 308	207 889	99,32	1 419	0,68
6	Veszprém vármegye	143 386	142 536	99,41	850	0,59
7	Fejér és Komárom-Esztergom vármegyék	246 936	246 223	99,71	713	0,29
8	Nagy-Budapest	953 740	949 381	99,54	4 359	0,46
9	Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék	662 762	657 473	99,20	5 289	0,80
10	Csongrád és Csanád vármegyék	297 271	295 069	99,26	2 202	0,74
11	Békés vármegye	198 423	197 316	99,44	1 107	0,56
12	Jász-Nagykun-Szolnok vármegye	246 352	244 697	99,33	1 655	0,67
13	Hajdú és Bihar vármegyék	286 756	284 724	99,29	2 032	0,71
14	Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyék	295 473	293 528	99,34	1 945	0,66
15	Borsod-Gömör, Zemplén és Abauj vármegyék	321 968	319 826	99,33	2 142	0,67
16	Heves és Nógrád-Hont vármegyék	313 247	310 774	99,21	2 473	0,79
	Összesen/átlag	5 026 288	4 994 338	99,36	31 950	0,64

AZ ORSZÁGGYÜLÉSI VÁLASZTÁSOK EREDMÉNYEI PÁRTOK ÉS VÁLASZTÓKERÜLETEK SZERINT

Sorszám	Választókerület	EKP		KMP		NKP		MPP		MKSZ		MÉP		NPP		FDLP		SZDP	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1	Baranya és Tolna vármegyék	85 098	29,74	55 385	19,35	2 757	0,96	13 757	4,81	57 139	19,97	2 267	0,79	26 408	9,23	1 713	0,60	41 660	14,56
2	Somogy vármegye	74 728	34,39	34 738	15,98	10 947	5,04	20 389	9,38	29 215	13,44	3 023	1,39	18 994	8,74	3 644	1,68	21 657	9,96
3	Zala vármegye	106 661	56,59	16 655	8,84	1 947	1,03			25 378	13,46	6 839	3,63	10 868	5,77	823	0,44	19 323	10,25
4	Vas vármegye	86 418	56,52	11 811	7,73	956	0,63	8 834	5,78	20 148	13,18	1 173	0,77	7 630	4,99	787	0,51	15 132	9,90
5	Győr-Ménfőcsanak és Sopron vármegyék	88 237	42,44	10 793	5,19	3 114	1,50			43 436	20,89	8 798	4,23	15 739	7,57	913	0,44	36 859	17,73
6	Veszprém vármegye	50 824	35,66	19 295	13,54	3 729	2,62			27 498	19,29	4 950	3,47	14 667	10,29	1 911	1,34	19 662	13,79
7	Fejér és Komárom-Esztergom vármegyék			56 427	22,92	17 703	7,19	39 428	16,01			2 441	0,99	20 743	8,42	3 752	1,52	45 220	18,37
8	Nagy-Budaest	47 645	5,02	70 567	7,43	49 826	5,25	14 157	1,49	219 208	23,09	22 232	2,34	12 712	1,34	16 879	1,78	235 468	24,80
9	Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék	62 164	9,45	135 620	20,63	66 738	10,15	7 484	1,14	120 658	18,35	3 314	0,50	44 739	6,80	3 548	0,54	89 223	13,57
10	Csongrád és Csanád vármegyék	20 578	6,97	37 783	12,80	4 594	1,56			99 719	31,76	7 217	2,45	24 533	8,31	2 559	0,87	35 204	11,93
11	Békés vármegye	6 671	3,38	42 016	21,29	9 596	4,86			17 384	8,81	1 148	0,58	32 358	16,40	1 076	0,55	30 821	15,62
12	Jász-Nagykun-Szolnok vármegye			67 524	27,59	21 101	8,62	6 794	3,39	32 568	13,31	3 335	1,36	33 324	13,62	3 089	1,26	21 286	8,70
13	Hajdú és Bihar vármegyék	14 258	5,01	62 538	21,96	28 381	9,97			27 280	9,58	4 189	1,47	53 728	18,87	2 406	0,85	26 621	9,35
14	Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyék	64 946	22,13	59 682	20,33	25 843	8,80			23 811	8,11	45 472	15,49	49 564	16,89	2 854	0,97	18 571	6,33
15	Borsod-Gömör, Zemplén és Abauj vármegyék	38 625	12,08	24 063	7,52	6 089	1,90			93 143	29,12	5 280	1,65	19 117	5,98	1 390	0,43	49 087	15,35
16	Heves és Nógrád-Hont vármegyék	77 406	24,91	61 103	19,66	8 798	2,83			69 865	28,92	6 544	2,11	28 285	9,10	2 396	0,77	36 377	11,71
	Összesen/átlag	824 259	24,59	766 000	15,80	262 109	4,56	670 751	14,74	1 111 001	21,15	85 535	1,79	413 409	9,52	49 740	0,91	742 171	13,25

AZ ORSZÁGGYŰLÉSI VÁLASZTÁSOKON MEGSZERZETT MANDÁTUMOK PÁRTOK ÉS VÁLASZTÓKERÜLETEK SZERINTI

Sorszám	Választókerület	DNE		FKGDP		FDPD		KMP		MEP		NEP		FDP		SZDP		Összesen	
		N	Sz	N	Sz	N	Sz	N	Sz	N	Sz	N	Sz	N	Sz	N	Sz	N	Sz
1	Báranya és Tolna vármegyék	6	30,00	4	20,00	-	-	4	20,00	-	-	2	10,00	-	-	3	15,00	20	100,00
2	Somogy vármegye	5	33,33	2	13,33	1	6,67	2	13,33	-	-	1	6,67	1	6,67	2	13,33	15	100,00
3	Zala vármegye	8	57,14	1	7,14	-	-	2	14,29	1	7,14	1	7,14	-	-	1	7,14	14	100,00
4	Vas vármegye	6	54,55	1	9,09	-	-	1	9,09	-	-	1	9,09	-	-	1	9,09	11	100,00
5	Győr-Ménfőcsanak és Sopron vármegyék	6	40,00	1	6,67	-	-	3	20,00	1	6,67	1	6,67	-	-	3	20,00	15	100,00
6	Veszprém vármegye	4	44,44	1	11,11	-	-	2	22,22	-	-	1	11,11	-	-	1	11,11	9	100,00
7	Fejér és Komárom-Esztergom vármegyék			4	23,53	3	17,65											17	100,00
8	Nagy-Budapest	3	4,35	5	7,25	4	5,80	1	1,45	2	2,90	1	1,45	1	1,45	17	24,64	69	100,00
9	Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék	4	8,89	10	22,22	5	11,11	-	-	9	20,00	-	-	3	6,67	6	13,33	45	100,00
10	Csongrád és Csanád vármegyék	1	4,55	3	13,64	-	-	7	31,82	5	22,73	1	4,55	2	9,09	3	13,64	22	100,00
11	Békés vármegye	1	7,14	3	21,43	1	7,14	4	28,57	-	-	2	14,29	-	-	2	14,29	14	100,00
12	Jász-Nagykun-Szolnok vármegye			5	31,25	1	6,25	-	-	4	25,00	-	-	2	12,50	2	12,50	16	100,00
13	Hajdú és Bihar vármegyék	1	5,00	4	20,00	2	10,00			5	25,00	-	-	4	20,00	-	-	20	100,00
14	Szatmár és Szabolcs-Bereg vármegyék	5	23,81	4	19,05	2	9,52	3	14,29	-	-	4	19,05	-	-	1	4,76	21	100,00
15	Borsod-Abaúj-Zemplén és Heves vármegyék	3	13,04	2	8,70	1	4,35	6	26,09	1	4,35	1	4,35	-	-	3	13,04	23	100,00
16	Heves és Nógrád-Hont vármegyék	5	25,00	4	20,00	-	-	6	30,00	-	-	2	10,00	-	-	3	15,00	20	100,00
	Terrületi listák összesen	58	16,52	54	15,38	18	5,13	4	1,14	47	13,39	6	1,71	29	8,26	3	0,85	351	100,00
	Országos lista	2	3,33	14	23,33	-	-	-	-	2	3,33	21	35,00	-	-	7	11,67	60	100,00
	Összesen	60	14,60	68	16,55	18	4,38	4	0,97	49	11,92	6	1,46	36	8,76	3	0,73	411	100,00

A táblázat üres rubrikái azt jelölik, hogy az adott választókerületben a párt nem indult.
A - jelölés azt jelenti, hogy a választókerületben nem sikerült mandátumot szerezni.

AZ ORSZÁGGYÜLÉSI VÁLASZTÁSOK RÉSZVÉTELI ADATAI JÁRÁSOK ÉS VÁROSOK SZERINT

V. k.	VÁRMEGYE/TÖRÉNYVÁROSÁG	JÁRÁS/VÁROS	RÉSZVÉTELI	ÉRTÉKES SZAVAZATOK		ÉRTÉKTALAN SZAVAZATOK		
			N	N	%	N	%	
1	Baranya	Mohács	9 122	9 067	99,40	55	0,60	
		Mohács mv.	9 708	9 657	99,47	51	0,53	
		Pécs	21 852	21 763	99,59	89	0,41	
		Pécsvárad	10 640	10 565	99,30	75	0,70	
		Sásd	16 859	16 761	99,42	98	0,58	
		Siklós	20 657	20 460	99,05	197	0,95	
		Szentlőrinc	18 939	18 840	99,48	99	0,52	
		Villány	5 078	5 047	99,39	31	0,61	
		Tolna	Bonyhád	12 689	12 602	99,31	87	0,69
	Dombóvár		16 996	16 886	99,35	110	0,65	
	Gyöngyös		15 242	15 089	99,00	153	1,00	
	Paks		28 961	28 672	99,00	289	1,00	
	Szekszárd		25 458	25 246	99,17	212	0,83	
	Szekszárd mv.		8 660	8 600	99,31	60	0,69	
	Tamási		25 764	25 479	98,89	285	1,11	
	Pécs thv.	Pécs thv.	41 653	41 450	99,51	203	0,49	
	2	Somogy	Barcs	18 208	18 006	98,89	202	1,11
			Csurgó	21 642	21 518	99,43	124	0,57
Igal			16 476	16 373	99,37	103	0,63	
Kaposvár			29 486	29 257	99,22	229	0,78	
Lengyeltóti			22 548	22 391	99,30	157	0,70	
Márcali			27 653	27 474	99,35	179	0,65	
Nagyatád			20 816	20 693	99,41	123	0,59	
Szigetvár			18 207	18 101	99,42	106	0,58	
Tab			24 634	24 496	99,44	138	0,56	
Kaposvár thv.		Kaposvár thv.	19 116	19 026	99,53	90	0,47	
3	Zala	Keszthely	19 138	19 035	99,46	103	0,54	
		Lenti	11 314	11 243	99,37	71	0,63	
		Letenye	15 228	15 131	99,36	97	0,64	
		Nagykanizsa	18 874	18 773	99,46	101	0,54	
		Nagykanizsa mv.	16 057	15 960	99,40	97	0,60	
		Nova	12 038	11 961	99,36	77	0,64	
		Pacska	17 736	17 583	99,14	153	0,86	
		Sümeg	15 021	14 918	99,31	103	0,69	
		Tapolca	21 936	21 781	99,29	155	0,71	
		Zalaegerszeg	21 120	21 049	99,66	71	0,34	

VA.	VÁLASZTÓ/TÖRVÉNYSZABÁLY	HATÁLYOS	RÉSZE VEIT	ÉRVÉNYES SZAVAZATOK		ÉRVÉNYTLEN SZAVAZATOK	
				N	%	N	%
		Zalaegerszeg mv.	8 139	8 098	99,50	41	0,50
		Zalaszentgrót	13 092	12 962	99,01	130	0,99
4	Vas	Celldömök	24 268	24 044	99,08	224	0,92
		Kőszeg	5 188	5 162	99,50	26	0,50
		Kőszeg mv.	4 923	4 893	99,39	30	0,61
		Körmend	19 003	18 860	99,25	143	0,75
		Sárvár	25 786	25 626	99,38	160	0,62
		Szentgotthárd	13 448	13 375	99,46	73	0,54
		Szombathely	19 818	19 697	99,39	121	0,61
		Vasvár	18 267	18 162	99,43	105	0,57
	Szombathely thv.	Szombathely thv.	23 208	23 070	99,41	138	0,59
5	Győr-Moson	Győr	26 143	25 994	99,43	149	0,57
		Győrszentmárton	14 180	14 103	99,46	77	0,54
		Magyaróvár	20 776	20 646	99,37	130	0,63
		Mosonmagyaróvár mv.	9 331	9 273	99,38	58	0,62
		Tét	15 493	15 403	99,42	90	0,58
	Sopron	Csepreg	15 371	15 243	99,17	128	0,83
		Csorna	21 601	21 451	99,31	150	0,69
		Kapuvár	26 265	26 006	99,01	259	0,99
		Sopron	11 851	11 761	99,24	90	0,76
	Győr thv.	Győr thv.	31 187	31 039	99,53	148	0,47
	Sopron thv.	Sopron thv.	17 110	16 970	99,18	140	0,82
6	Veszprém	Balatonfüred	8 325	8 279	99,45	46	0,55
		Devecser	21 847	21 720	99,42	127	0,58
		Enying	22 519	22 393	99,44	126	0,56
		Pápa	22 014	21 912	99,54	102	0,46
		Pápa mv.	11 951	11 847	99,13	104	0,87
		Veszprém	25 499	25 324	99,31	175	0,69
		Veszprém mv.	9 961	9 917	99,56	44	0,44
		Zirc	21 270	21 144	99,41	126	0,59
7	Fejér	Adony	21 825	21 825	100,00	0	0,00
		Mór	12 984	12 913	99,45	71	0,55
		Sárbogárd	29 009	28 803	99,29	206	0,71
		Székesfehérvár	33 923	33 750	99,49	173	0,51
		Vál	20 328	20 259	99,66	69	0,34
	Komárom-Esztergom	Esztergom	23 785	23 785	100,00	0	0,00
		Esztergom mv.	11 350	11 316	99,70	34	0,30
		Komárom	22 281	22 281	100,00	0	0,00

Vr.	VÁRNÉGYZŐBENYVATÁSÁG	JÁRÁS/VÁROS	ÉRTEK	ÉRVÉNYES SZAVAZATOK		ÉRVÉNYSZELER SZAVAZATOK	
			N	N	%	N	%
		Komárom mv.	4 615	4 591	99,48	24	0,52
		Tata	42 703	42 703	100,00	0	0,00
		Székesfehérvár thv.	Székesfehérvár thv.	24 133	23 997	99,44	136
8	Budapest	Budapest	640 181	637 208	99,54	2 973	0,46
	Pest-Pilis-Solt-Kiskun	Budafok mv.	12 577	12 512	99,48	65	0,52
		Buda környéki	15 301	15 236	99,58	65	0,42
		Gödöllő	16 652	16 591	99,63	61	0,37
		Kispest mv.	41 398	41 398	100,00	0	0,00
		Központi	72 644	72 256	99,47	388	0,53
		Pestszerterzsébet mv.	43 621	43 352	99,38	269	0,62
		Pestszentlőrinc mv.	28 503	28 351	99,47	152	0,53
		Rákospalota mv.	29 082	28 932	99,48	150	0,52
		Újpest mv.	42 877	42 673	99,52	204	0,48
		Szentendre	7 918	7 886	99,60	32	0,40
	Jugoszlávia	Jugoszlávia	2 986	2 986	100,00	0	0,00
9	Bács-Bodrog	Bácsalmás	22 931	22 816	99,50	115	0,50
		Baja	23 773	23 580	99,19	193	0,81
		Jánoshalma	18 621	18 551	99,62	70	0,38
		Pest-Pilis-Solt-Kiskun	Abony	16 476	16 207	98,37	269
Alsódabas	36 607		36 353	99,31	254	0,69	
Aszód	18 833		18 688	99,23	145	0,77	
Buda környéki	33 253		33 006	99,26	247	0,74	
Cegléd mv.	19 753		19 565	99,05	188	0,95	
Dunavecse	18 549		18 384	99,11	165	0,89	
Gödöllő	30 425		30 230	99,36	195	0,64	
Gyömrő	17 031		16 898	99,22	133	0,78	
Kalocsa	18 991		18 795	98,97	196	1,03	
Kalocsa mv.	6 553		6 537	99,76	16	0,24	
Kiskőrös	31 269		30 979	99,07	290	0,93	
Kiskunfélegyháza	31 034		30 768	99,14	266	0,86	
Kiskunfélegyháza mv.	20 521		20 340	99,12	181	0,88	
Kiskunhalas mv.	17 010		16 870	99,18	140	0,82	
Központi	9 631		9 584	99,51	47	0,49	
Kunszentmiklós	26 880		26 631	99,07	249	0,93	
Monor	36 841		36 535	99,17	306	0,83	
Nagykátá	36 448		36 046	98,90	402	1,10	
Nagykőrös mv.	17 300		17 130	99,02	170	0,98	
Ráckeve	25 947		25 716	99,11	231	0,89	

Vr.	VÁRMEGYE/TÖRVÉNYSZÉKSÉG	JÁRÁS/FAHÓS	Rész- vett	ÉRVÉNYES SZAVAZATOK		ÉRVÉNYES SZAVAZATOK	
			N	N	%	N	%
		Szentendre	16 315	16 172	99,12	143	0,88
		Szentendre mv.	4 681	4 642	99,17	39	0,83
		Vác	31 652	31 457	99,38	195	0,62
		Véc mv.	11 661	11 602	99,49	59	0,51
		Baja thv.	Baja thv.	16 136	16 008	99,21	128
	Kecskemét thv.	Kecskemét thv.	47 640	47 383	99,46	257	0,54
10	Csanád	Battonya	20 409	20 333	99,63	76	0,37
		Kiszombor	11 964	11 851	99,06	113	0,94
		Makó	17 863	17 656	98,84	207	1,16
		Makó mv.	21 740	21 572	99,23	168	0,77
		Mezőkovácsháza	26 326	26 153	99,34	173	0,66
	Csongrád	Csongrád	13 227	13 114	99,15	113	0,85
		Csongrád mv.	15 073	14 926	99,02	147	0,98
		Kiskundorozsma	20 815	20 669	99,30	146	0,70
		Mindszent	16 370	16 220	99,08	150	0,92
		Szentes mv.	19 674	19 524	99,24	150	0,76
	Hódmezővásárhely thv.	Hódmezővásárhely thv.	34 339	34 044	99,14	295	0,86
	Szeged thv.	Szeged thv.	79 471	79 007	99,42	464	0,58
	11	Békés	Békés	29 558	29 337	99,25	221
Békéscsaba mv.			27 180	27 046	99,51	134	0,49
Gyoma			14 271	14 174	99,32	97	0,68
Gyula			17 477	17 438	99,78	39	0,22
Gyula mv.			14 030	13 962	99,52	68	0,48
Orosháza			24 221	24 107	99,53	114	0,47
Orosháza mv.			19 577	19 448	99,34	129	0,66
Szarvas			28 828	28 642	99,35	186	0,65
Szeghalom			23 281	23 162	99,49	119	0,51
12	Jász-Nagykun-Szolnok	Jászapáti	24 338	24 162	99,28	176	0,72
		Jászberény	27 335	27 185	99,45	150	0,55
		Jászberény mv.	15 998	15 873	99,22	125	0,78
		Karcag mv.	13 118	13 040	99,41	78	0,59
		Kisújszállás mv.	8 128	8 091	99,54	37	0,46
		Kunhegyes	31 070	30 827	99,22	243	0,78
		Mezőtúr mv.	15 010	14 895	99,23	115	0,77
		Szolnok	22 223	22 071	99,32	152	0,68
		Szolnok mv.	21 695	21 550	99,33	145	0,67
		Tiszaöldvár	30 131	29 962	99,44	169	0,56
Törökszentmiklós	29 586	29 385	99,32	201	0,68		

V. k.	VAJONBÉLT/ÉPÍTMÉNYHÁLÓZAT	JÁRÁS/NÁVOS	BÉRT	ÉRVÉNYES SZAVAZATOR		ÉRVÉNYTLEN SZAVAZATOR		
			N	N	%	N	%	
		Túrkeve mv.	7 720	7 656	99,17	64	0,83	
13	Bihar	Berettyóújfalu	19 975	19 821	99,23	154	0,77	
		Biharkeresztes	18 536	18 362	99,06	174	0,94	
		Biharnagybajom	12 309	12 228	99,34	81	0,66	
		Derecske	15 044	14 955	99,41	89	0,59	
		Nagyléta	14 909	14 839	99,53	70	0,47	
		Sarkad	21 292	21 157	99,37	135	0,63	
	Hajdú	Debrecen	45 718	45 380	99,26	338	0,74	
		Hajdúböszörmény mv.	16 530	16 301	98,61	229	1,39	
		Hajdúnánás mv.	9 921	9 837	99,15	84	0,85	
		Hajdúszoboszló mv.	11 070	10 993	99,30	77	0,70	
		Püspökladány	25 136	25 010	99,50	126	0,50	
	Debrecen thv.	Debrecen thv.	76 316	75 841	99,38	475	0,62	
	14	Szabolcs	Baktalórántháza	14 769	14 636	99,10	133	0,90
Gáva			19 924	19 846	99,61	78	0,39	
Kemece			24 292	24 108	99,24	184	0,76	
Kisvárda			26 278	26 091	99,29	187	0,71	
Mándok			14 737	14 689	99,67	48	0,33	
Nagykálló			25 835	25 620	99,17	215	0,83	
Nyíradony			10 632	10 568	99,40	64	0,60	
Nyírbátor			17 093	16 964	99,25	129	0,75	
Nyíregyháza mv.			29 303	29 156	99,50	147	0,50	
Tiszalók			28 402	28 134	99,06	268	0,94	
Szatmár-Bereg		Csenger	15 302	15 234	99,56	68	0,44	
		Fehérgyarmat	20 624	20 539	99,59	85	0,41	
		Mátészalka	34 374	34 128	99,28	246	0,72	
		Vásárosnamény	13 908	13 815	99,33	93	0,67	
15		Abaúj	Abaújszántó	8 719	8 615	98,81	104	1,19
			Bódvaszilas	6 159	6 130	99,53	29	0,47
			Encs	11 700	11 607	99,21	93	0,79
			Gönc	8 622	8 547	99,13	75	0,87
			Szikszó	10 763	10 705	99,46	58	0,54
	Borsod-Gömör	Edelény	20 991	20 831	99,24	160	0,76	
		Ózd	31 707	31 612	99,70	95	0,30	
		Mezőcsát	19 216	19 101	99,40	115	0,60	
		Mezőkeresztes	12 378	12 297	99,35	81	0,65	
		Mezőkövesd	19 445	19 338	99,45	107	0,55	
		Miskolc	22 114	21 972	99,36	142	0,64	

V. sz.	VÁRMEGYE/TÖR. ENYELŐSÉG	JÁRS/VÁROS	RÉSZ- VÉNY	ÉRVÉNYES SZAVAZÁSOK		ÉRVÉNYES SZAVAZATOK		
			N	N	%	N	%	
		Putnok	8 513	8 446	99,21	67	0,79	
		Sajószentpéter	17 609	17 466	99,19	143	0,81	
	Zemplén	Cigánd (Bodrogköz)	8 489	8 431	99,32	58	0,68	
		Sárospatak	15 570	15 364	98,68	206	1,32	
		Sátoraljaújhely	5 022	4 969	98,94	53	1,06	
		Sátoraljaújhely mv.	7 711	7 667	99,43	44	0,57	
		Szerencs	21 797	21 697	99,54	100	0,46	
		Tokaj	6 778	6 710	99,00	68	1,00	
	Miskolc thv.	Miskolc thv.	58 665	58 321	99,41	344	0,59	
	16	Heves	Eger	36 117	35 914	99,44	203	0,56
			Eger mv.	17 159	17 060	99,42	99	0,58
Gyöngyös			27 714	27 463	99,09	251	0,91	
Gyöngyös mv.			11 172	11 086	99,23	86	0,77	
Hatvan			18 326	18 152	99,05	174	0,95	
Hatvan mv.			9 117	9 081	99,61	36	0,39	
Heves			25 428	25 189	99,06	239	0,94	
Pétervására			19 687	19 532	99,21	155	0,79	
Tiszafüred			18 065	18 001	99,65	64	0,35	
Nógrád-Hont		Balassagyarmat	18 766	18 630	99,28	136	0,72	
		Balassagyarmat mv.	5 842	5 773	98,82	69	1,18	
		Rétság	14 784	14 647	99,07	137	0,93	
		Salgótarján	29 458	29 239	99,26	219	0,74	
		Salgótarján mv.	12 397	12 238	98,72	159	1,28	
		Szécsény	14 902	14 738	98,90	164	1,10	
		Szirák	19 730	19 506	98,86	224	1,14	
	Szob	14 583	14 525	99,60	58	0,40		

AZ ORSZÁGGYÜLESI VÁLASZTÁSOK JÁRÁSI ÉS VÁROSI EREDMÉNYEI

No.	Választóterület/területek	Járási körök	DBP		FKGP		FKOP		KVP		MÁP		MCP		MPP		BPP		SDPP					
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%				
1	Baranya	Mohács	11 839	20,28	1 800	19,85	47	0,52			298	3,29	2 525	27,85	40	0,44	1 465	16,16	33	0,36	1 020	11,25		
		Mohács mv.	5 073	52,53	1 520	15,74	42	0,43			416	4,31	1 221	12,64	134	1,39	614	6,36	38	0,39	599	6,20		
		Pécs	8 035	36,92	2 104	9,67	81	0,37			850	3,91	5 333	24,50	92	0,42	1 296	5,96	49	0,23	3 923	18,03		
		Pécsvárad	3 451	32,66	1 280	12,12	50	0,47			258	2,44	2 690	25,46	46	0,44	1 353	12,81	37	0,35	1 400	13,25		
		Sásd	5 118	30,54	1 862	11,11	95	0,57			551	3,29	4 818	28,75	94	0,56	849	5,07	39	0,23	3 335	19,90		
		Siklós	11 578	56,59	2 557	12,50	139	0,68			660	3,23	2 919	14,27	314	1,53	935	4,57	194	0,95	1 164	5,69		
		Szentlőinc	6 120	32,48	6 169	32,74	89	0,47			622	3,30	2 687	14,26	93	0,49	1 261	6,69	36	0,19	1 763	9,36		
		Vilány	1 150	22,79	388	7,69	20	0,40			118	2,34	1 892	37,49	22	0,44	621	12,30	9	0,18	827	16,39		
		Tolna																						
					532	4,22	1 470	11,66	124	0,98			2 299	18,24	3 337	26,48	257	2,04	2 632	20,89	128	1,02	1 823	14,47
			5 385	31,89	2 090	12,38	145	0,86			1 399	8,28	3 091	18,31	110	0,65	1 763	10,44	107	0,63	2 796	16,56		
			1 148	7,61	5 177	34,31	276	1,83			606	4,02	3 058	20,27	81	0,54	1 836	12,17	111	0,74	2 796	18,53		
			4 177	14,57	11 829	41,26	446	1,56			929	3,24	4 852	16,92	147	0,51	3 304	11,52	100	0,35	2 888	10,37		
			4 194	16,61	5 769	22,85	343	1,36			2 198	8,71	4 344	17,21	194	0,77	4 292	17,00	205	0,81	3 707	14,88		
			3 332	38,74	2 277	26,48	314	3,65			198	2,30	994	11,56	43	0,50	185	2,15	125	1,45	1 132	13,16		
			4 795	18,82	7 891	30,97	357	1,40			1 152	4,52	4 635	18,19	151	0,59	3 627	14,24	219	0,86	2 652	10,41		
			19 171	46,25	1 202	2,90	189	0,46			1 203	2,90	8 743	21,09	449	1,08	375	0,90	283	0,68	9 835	23,73		
2	Somogy	Barcs	6 788	37,70	979	5,44	206	1,14			4 025	22,35	2 910	16,16	295	1,64	1 530	8,50	102	0,57	1 171	6,50		
		Csurgó	8 443	39,24	4 844	22,51	3 036	14,11			805	3,74	1 661	7,72	80	0,37	899	4,18	183	0,85	1 567	7,28		
		Igal	4 911	29,99	2 503	15,29	803	4,90			528	3,22	2 877	17,57	73	0,45	2 207	13,48	425	2,60	2 046	12,50		
		Kaposvár	11 944	40,82	5 233	17,89	443	1,51			1 757	6,01	3 157	10,79	261	0,89	3 578	12,23	323	1,10	2 561	8,75		
		Lengyeltelep	5 147	22,99	3 806	17,00	1 832	8,18			1 738	7,76	3 712	16,58	252	1,13	2 322	10,37	1 100	4,91	2 482	11,08		
		Ménfőcsanak	11 456	41,70	4 924	17,92	983	3,58			1 843	6,71	2 754	10,02	177	0,64	2 090	7,61	443	1,61	2 804	10,21		
		Nagyveléd	5 459	26,38	6 502	31,42	859	4,15			984	4,76	2 916	14,09	189	0,91	1 746	8,44	272	1,31	1 766	8,53		
			19 171	46,25	1 202	2,90	189	0,46			1 203	2,90	8 743	21,09	449	1,08	375	0,90	283	0,68	9 835	23,73		

V.	Művelődési központok	DKP		DKG		MDP		KAI		MSZ		MPP		MNP		SPP		FDP		SZDP		
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
3	Kaposvár thv.	Szigetvár	3 882	21,45	1 537	8,49	555	3,07			5 131	28,35	2 610	14,42	743	4,10	1 468	8,11	138	0,76	2 037	11,25
		Táb	6 661	27,19	4 115	16,80	1 941	6,29			2 963	12,10	3 519	14,37	246	1,00	2 801	11,43	176	0,72	2 474	10,10
	Zala	Kaposvár thv.	10 037	52,75	295	1,55	689	3,62			615	3,23	3 099	16,29	707	3,72	353	1,86	462	2,53	2 749	14,45
		Keszthely	12 575	66,06	443	2,33	193	1,01					2 474	12,73	602	3,16	874	4,59	165	0,87	1 759	9,24
		Lenti	6 771	60,22	1 213	10,79	232	2,06					1 083	9,63	335	2,98	726	6,46	43	0,38	840	7,47
		Letenye	7 940	52,48	1 514	10,01	105	0,69					2 031	13,42	619	4,09	866	5,72	34	0,22	2 022	13,36
		Nagykanizsa	9 892	52,69	1 604	8,54	109	0,58					3 028	16,13	783	4,17	953	5,08	39	0,21	2 365	12,00
		Nagykanizsa mv.	9 362	58,66	238	1,49	111	0,70					2 156	13,51	805	5,04	191	1,20	85	0,53	3 012	18,87
		Nova	4 648	38,86	3 824	31,97	68	0,57					1 308	10,94	292	2,44	987	8,25	48	0,40	786	6,57
		Pacs	10 150	57,73	1 155	6,57	339	1,93					2 113	12,02	732	4,16	1 600	9,10	83	0,47	1 431	8,02
Sümeg	9 304	62,37	1 051	7,05	260	1,74					2 181	14,62	452	3,03	809	5,42	44	0,29	817	5,48		
Tapolca	11 922	54,74	1 754	8,05	243	1,12					3 037	13,94	801	3,68	1 364	6,26	86	0,39	2 574	11,82		
Zalaegerszeg	13 721	65,19	894	4,25	128	0,61					2 753	13,08	747	3,55	1 239	5,89	51	0,24	1 516	7,20		
Zalaegerszeg mv.	4 821	59,53	265	3,27	68	0,84					1 246	15,39	316	3,90	247	3,05	110	1,36	1 025	12,66		
Zala-Zentlőrét	5 555	42,86	2 700	20,83	91	0,70					2 018	15,57	355	2,74	1 012	7,81	35	0,27	1 196	9,23		
4	Vas	Celldömök	12 548	52,19	2 503	10,41	161	0,67			1 093	4,55	3 467	14,42	68	0,28	2 556	10,63	67	0,28	1 581	6,58
		Kőszeg	3 597	69,68	289	5,60	33	0,64			209	4,05	537	10,40	20	0,39	120	2,32	3	0,06	354	6,86
		Kőszeg mv.	2 647	54,10	161	3,29	71	1,45			174	3,56	1 206	24,65	17	0,35	51	1,04	15	0,31	551	11,26
		Körmen	9 754	51,72	1 116	5,92	97	0,51			3 641	19,31	1 845	9,78	185	0,98	807	4,28	122	0,65	1 293	6,86
		Sárvár	13 744	53,63	2 763	10,78	156	0,61			689	2,69	3 611	14,09	83	0,32	1 965	7,67	74	0,29	2 541	9,92
		Szenigolyhárd	7 368	55,09	1 709	12,78	67	0,65			1 014	7,58	1 429	10,68	69	0,52	350	2,62	218	1,63	1 131	8,46
		Szombathely	12 558	63,76	801	4,07	72	0,37			694	3,52	2 295	11,65	145	0,74	1 028	5,22	40	0,20	2 064	10,48
		Vasvár	10 945	60,26	1 953	10,75	118	0,65			456	2,51	2 291	12,61	55	0,30	640	3,52	53	0,29	1 651	9,09
		Szombathely thv.	13 257	57,46	516	2,24	161	0,70			864	3,75	3 467	15,03	531	2,30	113	0,49	195	0,85	3 966	17,19

No.	Választóterületnév	Javaslatok		DAP		TKGP		TKDP		GMI		MFP		ODP		MFB		NRP		PPF		BDFP	
		N	S	N	S	N	S	N	S	N	S	N	S	N	S	N	S	N	S	N	S	N	S
8	Székesfehérvár thv.	Esztergom mv.			451	3,99	303	2,68	6 987	61,74				1 621	14,32	77	0,68	164	1,45	185	1,63	1 528	13,50
		Komárom			6 312	28,33	1 526	6,85	4 883	21,92				4 039	18,13	238	1,07	1 544	6,93	465	2,09	3 274	14,69
		Komárom mv.			168	3,66	1 891	41,19	514	11,20				1 016	22,13	70	1,52	128	2,79	197	4,29	607	13,22
		Fala			4 671	10,94	1 230	2,88	4 752	11,13				17 740	41,54	331	0,78	1 851	4,33	127	0,30	12 001	28,10
		Székesfehérvár thv.			2 643	11,01	3 033	12,64	8 236	34,32				2 339	9,75	636	2,65	1 000	4,17	322	1,34	5 788	24,12
		Budapest	29 976	4,70	44 457	6,58	32 268	5,06	10 012	1,57	164 941	25,88	175 031	27,47	19 267	3,02	8 681	1,36	15 000	2,35	137 575	21,59	
		Budaörs mv.	2 349	18,77	979	7,62	410	3,28	122	0,98	1 405	11,23	3 108	24,84	86	0,69	85	0,68	30	0,24	3 938	31,47	
		Buda környéke	1 447	9,50	1 408	9,24	737	4,84	382	2,51	2 966	19,47	4 007	26,30	129	0,85	256	1,68	68	0,45	3 836	25,18	
		Gödöllő	459	2,77	1 794	10,81	2 034	12,26	139	0,84	2 527	15,23	4 075	24,56	183	1,10	287	1,73	102	0,61	4 991	30,08	
		Kispest mv.	2 993	7,23	3 065	7,40	4 224	10,20	452	1,09	6 985	16,87	9 461	22,85	403	0,97	377	0,91	241	0,58	13 197	31,88	
Központi	3 472	4,81	7 010	9,70	3 144	4,35	913	1,26	9 052	12,53	21 670	29,99	697	0,96	999	1,38	265	0,37	25 034	34,65			
Pécszentlászlói mv.	2 408	5,55	3 931	9,07	2 477	5,71	417	0,96	5 880	13,56	13 395	30,90	449	1,04	486	1,12	194	0,45	13 715	31,64			
Pécszentlőrinc mv.	945	2,98	3 087	10,89	1 390	4,90	434	1,53	6 858	24,19	6 990	24,66	237	0,84	312	1,10	80	0,28	8 118	28,63			
Rákospalota mv.	1 499	5,18	1 835	6,34	1 353	4,68	502	1,74	6 896	23,84	7 505	25,94	273	0,94	467	1,58	304	1,05	8 308	28,72			
Újpest mv.	1 207	2,83	2 318	5,43	1 376	3,22	648	1,52	10 381	24,33	12 033	28,20	415	0,97	532	1,25	563	1,32	13 200	30,93			
Szentendrén	984	12,48	548	6,95	405	5,14	131	1,66	1 305	16,55	2 036	25,82	88	1,12	206	2,61	29	0,37	2 154	27,31			
Jugoszlávia	6	0,20	135	4,52	8	0,27	5	0,17	12	0,40	1 376	46,08	5	0,17	34	1,14	3	0,10	1 402	46,55			
9	Bács-Bodrog	Bácsalmás	159	0,70	2 527	11,08	184	0,81	131	0,57	9 451	41,42	6 010	26,34	73	0,32	2 107	9,23	239	1,05	1 935	8,48	
		Baja	173	0,73	2 329	9,88	107	0,45	128	0,54	8 376	35,52	6 493	27,54	61	0,26	4 263	18,08	105	0,45	1 545	6,55	
		Jánoshalma	212	1,14	430	2,32	152	0,82	154	0,83	11 335	61,10	3 181	17,15	61	0,33	1 727	9,31	88	0,47	1 211	6,53	
		Alony	237	1,46	3 666	22,62	5 323	32,84	138	0,85	699	4,31	3 091	19,07	80	0,49	1 740	10,74	99	0,61	1 134	7,00	
		Alsódabas	8 031	22,09	9 825	27,03	1 907	5,25	356	0,98	3 279	9,02	5 831	16,04	136	0,37	2 401	6,60	91	0,25	4 496	12,37	
		Aszód	1 753	9,38	4 198	22,46	3 137	16,79	150	0,80	796	4,26	4 603	24,63	43	0,23	1 272	6,81	56	0,30	2 680	14,34	
		Buda környéki	1 331	4,03	3 686	11,17	1 336	4,05	672	2,04	4 134	12,52	10 935	33,13	191	0,58	2 571	7,79	94	0,28	8 056	24,41	
		Cegléd mv.	3 244	16,58	4 635	23,69	1 150	5,88	117	0,60	3 807	19,46	2 761	14,11	104	0,53	1 098	5,61	175	0,89	2 474	12,65	

V.	Választókerület	Járvány	DNE		BEGP		PHDP		MKT		MFP		MDE		MPP		NPP		RDP		SZDP	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
	Dunavese		146	0,79	5 162	28,08	1 845	10,04	116	0,63	4 296	23,37	2 847	15,49	58	0,32	1 869	10,17	53	0,29	1 992	10,84
	Göncölő		2 500	8,27	6 441	21,31	2 716	8,98	333	1,10	2 214	7,32	6 954	23,00	149	0,49	1 103	3,65	64	0,21	7 756	25,66
	Gyémrő		2 051	12,14	3 492	20,67	593	3,51	173	1,02	1 899	11,24	4 199	24,85	61	0,36	582	3,44	44	0,26	3 804	22,51
	Kalocsa		605	3,22	3 899	20,74	1 018	5,42	376	2,00	4 672	24,86	2 884	15,34	63	0,34	3 791	20,17	133	0,71	1 354	7,20
	Kalocsa mv.		358	5,48	272	4,16	290	4,44	250	3,82	2 481	37,95	1 095	15,83	31	0,47	773	11,82	33	0,50	1 014	15,51
	Kiskőrös		1 431	4,62	3 403	10,98	12 860	41,51	201	0,65	5 403	17,44	4 994	16,12	155	0,50	837	2,70	181	0,58	1 514	4,89
	Kiskunfélegyháza		2 400	7,80	7 085	22,77	1 809	5,88	212	0,69	9 674	31,44	3 823	12,43	159	0,52	2 855	9,28	731	2,38	2 100	6,83
	Kiskunfélegyháza mv.		318	1,56	5 939	29,20	1 366	6,81	232	1,14	6 140	30,19	2 664	13,10	82	0,40	1 689	8,30	45	0,22	1 845	9,07
	Kiskunhalás mv.		9 049	53,64	294	1,74	463	2,74	101	0,60	1 404	8,32	2 737	16,22	89	0,53	451	2,67	52	0,31	2 230	13,22
	Központi		279	2,91	832	8,68	1 359	14,18	98	1,02	1 293	13,49	1 658	17,30	68	0,71	67	0,70	79	0,82	3 851	40,18
	Kunszentmiklós		2 602	9,77	10 612	39,85	4 443	16,68	404	1,52	2 144	8,05	3 283	12,33	79	0,30	1 341	5,04	68	0,26	1 655	6,21
	Ménor		2 758	7,55	4 917	13,46	6 299	17,24	283	0,77	4 739	12,97	8 191	22,42	184	0,50	2 089	5,72	96	0,26	6 979	19,10
	Nagykát		1 447	4,01	15 224	42,23	1 623	4,50	272	0,75	1 544	4,28	7 780	21,58	162	0,45	2 564	7,11	120	0,33	5 310	14,73
	Nagykőrös mv.		207	1,21	5 674	33,12	888	5,18	73	0,43	3 828	22,35	2 984	17,42	57	0,33	1 764	10,30	55	0,32	1 600	9,34
	Rákcsé		1 019	3,96	6 547	25,46	5 175	20,12	143	0,56	2 151	8,36	5 382	20,93	159	0,62	907	3,53	63	0,24	4 170	16,22
	Szentendre		994	6,15	2 018	12,48	1 775	10,98	501	3,10	2 605	16,11	3 400	21,02	97	0,60	808	5,00	96	0,59	3 878	23,98
	Szentendre mv.		65	1,40	277	5,97	2 074	44,68	82	1,77	362	7,80	651	14,02	25	0,54	262	5,64	85	1,83	759	16,35
	Vác		2 302	7,32	3 494	11,11	3 343	10,63	793	2,52	6 846	21,76	5 779	19,37	203	0,65	1 915	6,09	153	0,49	6 628	21,07
	Vác mv.		1 806	15,57	348	3,00	1 603	13,82	143	1,23	4 110	35,42	1 471	12,68	91	0,78	167	1,44	131	1,13	1 732	14,93
	Baja thv.		49	0,31	367	2,29	88	0,55	203	1,27	9 607	60,01	3 116	19,47	64	0,40	395	2,47	236	1,47	1 883	11,76
	Kecskemét thv.		14 638	30,89	18 107	38,21	1 792	3,78	649	1,37	1 369	2,89	5 248	11,08	529	1,12	1 330	2,81	83	0,18	3 638	7,68
10	Csanád		1 182	5,81	3 372	16,58	261	1,28			625	3,07	7 124	35,04	77	0,38	4 312	21,21	313	1,54	3 067	15,08
	Kiszombor		899	7,59	785	6,62	61	0,51			5 227	44,11	2 513	21,20	428	3,61	800	6,75	172	1,45	966	8,15
	Makó		956	5,41	5 050	28,60	91	0,52			2 344	13,28	4 937	27,96	156	0,88	2 392	13,55	66	0,37	1 664	9,42
	Makó mv.		572	2,65	3 191	14,79	107	0,50			7 977	36,98	4 533	21,01	934	4,33	1 449	6,72	191	0,89	2 618	12,14

VI.	Helyi önkormányzatok	DNP		BKKP		FADP		KNC		MPP		MSP		BDC		SVP		PBP		SOP	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
	Mezőkovácsháza	2 662	10,18	3 753	14,35	1 937	7,41			1 850	7,07	8 681	33,96	226	0,86	3 767	14,40	290	1,11	2 787	10,66
	Csongrád	480	3,66	910	6,94	151	1,15			5 178	39,48	3 725	24,59	394	2,93	1 385	10,56	302	2,30	1 099	8,38
	Csongrád mv.	329	2,20	857	5,74	93	0,62			7 653	51,27	2 087	13,98	357	2,39	619	4,15	540	3,62	2 391	16,02
	Kiskunfélegyháza	6 305	30,50	1 688	8,17	92	0,45			5 159	24,96	3 562	17,23	375	1,81	2 180	10,55	37	0,18	1 271	6,15
	Mindszent	214	1,32	1 258	7,76	1 190	7,34			3 641	22,45	6 088	37,53	223	1,37	1 460	9,00	70	0,43	2 076	12,80
	Szeres mv.	48	0,25	2 990	15,01	58	0,30			7 355	37,67	5 688	29,13	314	1,61	664	3,40	125	0,64	2 342	12,00
	Hódmezővásárhely thv.	541	1,59	10 851	31,87	212	0,62			5 481	16,10	7 990	23,47	266	0,78	2 695	7,92	87	0,26	5 921	17,39
	Szeged thv.	6 990	8,09	3 138	3,97	341	0,43			41 229	52,18	12 254	15,51	3 477	4,40	2 810	3,56	366	0,46	9 002	11,39
11	Békés	301	1,03	4 528	15,43	1 247	4,25			4 777	16,28	7 874	26,84	197	0,67	5 177	17,65	226	0,77	5 010	17,08
	Békéscsaba mv.	937	3,46	5 410	20,00	1 439	5,32			1 996	7,38	6 885	25,46	265	0,96	2 847	10,53	69	0,26	7 198	26,61
	Gyoma	352	2,48	3 590	25,26	1 782	12,57			896	6,32	3 911	27,59	53	0,37	1 967	13,88	291	2,05	1 342	9,47
	Gyula	511	2,93	832	4,77	175	1,00			2 104	12,07	7 309	41,91	129	0,74	4 149	23,79	33	0,19	2 196	12,59
	Gyula mv.	266	1,91	3 989	28,57	648	4,64			762	5,46	3 646	26,11	55	0,39	1 694	12,13	74	0,53	2 828	20,25
	Oroszló	1 284	5,33	3 518	14,59	890	3,69			1 401	5,81	9 767	40,52	97	0,40	3 856	16,00	62	0,26	3 232	13,41
	Oroszló mv.	2 502	12,87	2 379	12,23	840	4,32			3 386	17,41	5 392	27,73	177	0,91	1 284	6,60	109	0,56	3 379	17,37
	Szarvas	420	1,47	10 183	35,55	1 250	4,36			772	2,70	6 313	22,04	101	0,35	5 221	18,23	136	0,47	4 246	14,82
	Szeghalom	98	0,42	7 597	32,80	1 315	5,68			1 290	5,57	5 159	22,27	74	0,32	6 163	26,61	76	0,33	1 390	6,00
12	Jász-Magyukun-Szolnok			9 884	40,91	807	3,34	724	3,00	3 908	16,17	4 578	18,95	254	1,05	1 793	7,42	115	0,48	2 099	8,69
	Jászapáti			14 926	54,91	594	2,19	1 319	4,85	362	1,33	4 747	17,46	72	0,26	2 657	9,77	107	0,39	2 401	8,83
	Jászberény			8 117	51,14	1 552	9,78	472	2,97	546	3,44	1 581	9,96	105	0,66	1 817	11,45	199	1,25	1 484	9,35
	Karcag mv.			2 991	22,94	2 021	15,50	182	1,40	1 349	10,35	2 311	17,72	105	0,81	3 160	24,23	101	0,77	820	6,29
	Kisjászálás mv.			627	7,75	1 838	22,72	26	0,32	416	5,14	2 957	36,55	29	0,36	1 140	14,09	76	0,94	982	12,14
	Kunhegyes			4 914	15,94	4 034	13,09	578	1,87	6 370	20,66	6 345	20,58	524	1,70	5 914	19,18	572	1,86	1 576	5,11
	Mezőfővár mv.			1 636	10,98	2 461	16,52	77	0,52	2 041	13,70	3 809	25,57	291	1,95	1 560	10,47	1 337	8,08	1 683	11,30
	Szolnok			5 443	24,66	1 782	8,07	2 325	10,53	1 731	7,84	5 509	24,96	182	0,82	3 367	15,26	89	0,40	1 643	7,44

No	Majorság/telepnevelők	Jelölés	DMF		BUD		PRBP		BKT		MPP		MKT		MTP		NPP		RDP		MDP		SMDP		
			1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	
13	Bihar	Szolnok mv.			2 936	13,62	1 859	8,63	1 041	4,83	3 674	17,05	7 382	34,26	572	2,65	406	1,88	157	0,73	3 523	16,35			
		Triszföldvár			9 163	30,58	1 062	3,54	882	2,94	4 914	16,40	6 376	21,28	822	2,74	4 649	15,52	173	0,58	1 921	6,41			
		Töröszentmiklós			5 544	18,87	3 024	10,29	651	2,22	4 267	14,52	6 883	23,42	255	0,87	6 180	21,03	142	0,48	2 439	8,30			
		Túrkeve mv.			1 343	17,54	67	0,88	17	0,22	2 990	39,05	1 698	22,18	124	1,62	681	8,89	21	0,27	715	9,34			
		Berettyóújfalú	169	0,85	3 991	20,14	3 764	18,99				1 487	7,50	4 943	24,94	181	0,91	4 006	20,21	180	0,91	1 100	5,55		
Hajdú	Hajdúszörmény mv.	Biharkecskes	209	1,14	1 938	10,55	2 634	14,34			5 727	31,19	3 506	19,09	343	1,87	3 109	16,93	121	0,56	775	4,22			
		Biharagybajom	121	0,99	2 376	19,43	655	5,36				2 274	18,60	2 966	24,26	151	1,23	2 788	22,80	55	0,45	842	6,89		
		Derecske	499	3,34	5 343	35,73	1 586	10,61				423	2,83	2 930	19,73	57	0,38	2 951	19,73	150	1,00	996	6,66		
		Nagyfalu	1 551	10,45	4 203	28,32	644	4,34				352	2,37	2 850	19,21	56	0,38	4 464	30,08	62	0,42	657	4,43		
		Sárkád	104	0,49	3 860	18,24	3 341	15,79				1 761	8,32	6 506	30,75	154	0,73	3 480	16,45	337	1,59	1 614	7,63		
Debrecen	Debrecen thv.	Debrecen	2 909	6,41	12 622	27,81	2 771	6,11			1 278	2,82	9 239	20,36	191	0,42	12 635	27,84	267	0,59	3 468	7,64			
		Hajdúszörmény mv.	575	3,53	6 082	37,31	1 032	6,33				782	4,80	3 320	20,37	407	2,50	3 140	19,26	101	0,62	862	5,29		
		Hajdúnás mv.	66	0,67	2 818	28,65	1 359	13,82				136	1,38	2 720	27,65	66	0,67	1 727	17,56	76	0,77	869	8,83		
		Hajdúszoboszló mv.	136	1,24	2 010	18,28	2 542	23,12				508	4,62	1 450	13,19	187	1,70	3 110	28,29	162	1,47	888	8,08		
		Püspökladány	368	1,47	7 012	28,04	1 765	7,06				1 372	5,49	5 265	21,05	246	0,98	7 152	28,60	95	0,38	1 735	6,94		
14	Szabolcs	Debrecen thv.	7 551	9,96	10 283	13,56	6 288	8,29			11 180	14,74	19 608	25,85	2 150	2,83	5 166	6,81	800	1,05	12 815	16,90			
		Baktalórántháza	2 442	16,68	3 121	21,32	648	4,43				829	5,66	3 149	21,52	115	0,79	3 291	22,49	55	0,38	986	6,74		
		Gösa	6 925	34,89	1 036	5,22	1 041	5,25				2 302	11,60	4 092	20,62	146	0,74	2 786	14,04	109	0,55	1 409	7,10		
		Kemenese	5 725	23,75	1 806	7,49	3 403	14,12				1 946	8,07	5 436	22,55	226	0,94	3 848	15,96	412	1,83	1 276	5,29		
		Kisvárdra	8 815	33,79	1 984	7,60	167	0,64				6 170	23,65	3 459	13,26	533	2,04	3 825	14,66	140	0,54	998	3,83		
		Mánduk	2 642	17,99	2 420	16,47	133	0,91				3 529	24,02	2 950	20,08	177	1,20	2 013	13,70	84	0,57	741	5,04		
		Nagykálló	9 565	37,34	2 407	9,40	2 285	8,92				1 330	5,19	2 233	8,72	169	0,66	6 104	23,93	299	1,17	1 227	4,79		
		Nyírácsény	3 536	33,46	3 649	34,53	180	1,70				348	3,29	805	7,62	39	0,37	1 573	14,88	66	0,62	372	3,52		
		Nyírbátor	5 536	32,63	3 907	23,03	1 568	9,24				727	4,29	2 270	13,38	108	0,64	1 859	11,02	93	0,55	886	5,22		
		Nyíregyháza mv.	13 195	45,26	2 465	8,45	3 626	12,44				1 818	6,24	3 705	12,71	550	1,89	1 325	4,54	506	1,74	1 966	6,74		

A KÖZTÁRSASÁGI ELNÖKÖK

ÉS A KORMÁNYOK TAGJAI

KÖZTÁRSASÁGI ELNÖK

Név	Párt	Kiszerve	Vége
Tildy Zoltán	Független Kisgazdapárt	1945. 02. 01.	1948. 08. 03.
Szakasits Árpád	Szociáldemokrata Párt – Magyar Dolgozók Pártja	1948. 08. 03.	1949. 08. 29.

**A KÖZTÁRSASÁGI ELNÖK FOGADALOMTÉTELÉRE TÖRTÉNŐ MEGHÍVÁST VÉGZŐ
PÁRTKÖZI AD HOC BIZOTTSÁG****

Név	Párt	Kiszerve	Vége
Harustyak József – elnök	Szociáldemokrata Párt	1948. 08. 03.	
Dógei Imre	Magyar Kommunista Párt	1948. 08. 03.	
Szabó Pál	Nemzeti Parasztpárt	1948. 08. 03.	
Csizmadia Lajos	Független Kisgazdapárt	1948. 08. 03.	
Kende Zsigmond	Magyar Radikális Párt	1948. 08. 03.	

Megjegyzés: lásd Napló 79. ülés, 711. old. (Az 1946. évi I. tc. 6. § által előírt fogadalomtételre történő meghívást végző bizottság.)

DINNYÉS LAJOS KORMÁNYA 1947. 05. 31.–1947. 09. 24.

Kormánybiztos	Név	Kiszerve	Vége
Miniszterelnök	Dinnyés Lajos		
Miniszterelnök-helyettes, államminiszter	Rákosi Mátyás		
Miniszterelnök-helyettes, államminiszter	Szakasits Árpád		
Államminiszter	Dobi István		
Belügyminiszter	Rajk László		
Építés- és közmunkaügyi miniszter	Veres Péter		
Földművelésügyi miniszter	Bárányos Károly		
Honvédelmi miniszter	Dinnyés Lajos*		
Igazságügy-miniszter	Ries István		
Iparügyi miniszter	Bán Antal		
Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter	Rónai Sándor		
Közellátásügyi miniszter	Eröss János		
Közlekedésügyi miniszter	Gerő Ernő		
Külgügyminiszter	Mihályfi Ernő**		
Népjóléti miniszter	Molnár Erik		
Pénzügyminiszter	Nyarádi Miklós		
Tájékoztatásügyi miniszter	Mihályfi Ernő		
Vallás- és közoktatásügyi miniszter	Ortutay Gyula		

* Dinnyés Lajos mint miniszterelnök vezette a honvédelmi tárcát is.

** Mihályfi Ernő mint tájékoztatásügyi miniszter ideiglenesen vezette a külügyi tárcát.

DINNYÉS LAJOS KORMÁNYA 1947. 09. 24.–1948. 08. 05.

Kormánytagok	Név	Kiszáradt	Kor
Miniszterelnök	Dinnyés Lajos		
Miniszterelnök-helyettes, államminiszter	Rákosi Mátyás		
Miniszterelnök-helyettes, államminiszter	Szakasits Árpád		
Belsőügyminiszter	Rajk László		
Építés- és közmunkaügyi miniszter	Darvas József		
Földművelésügyi miniszter	Szabó Árpád		1948. 04. 16.
Földművelésügyi miniszter	Dobi István	1948. 04. 16.	
Honvédelmi miniszter	Veres Péter		
Igazságügy-miniszter	Ries István		
Iparügyi miniszter	Bán Antal		1948. 02. 26.
Iparügyi miniszter	Szakasits Árpád*	1948. 02. 26.	
Kereskedelem- és szövetkezetiügyi miniszter	Rónai Sándor		
Közellátásügyi miniszter	Szabó Árpád***	1947. 12. 31.	
Közlekedésügyi miniszter	Gerő Ernő		
Külügyminiszter	Molnár Erik		
Népjelölti miniszter	Olt Károly		
Pénzügyminiszter	Nyáradi Miklós		
Tájékoztatásügyi miniszter	Molnár Erik**	1948. 01. 26.	
Vallás- és közoktatásügyi miniszter	Ortutay Gyula		

* Szakasits Árpád mint miniszterelnök-helyettes ideiglenesen ellátta az iparügyi tárca vezetését.

** Molnár Erik mint külügyminiszter a minisztérium megszűnéséig ideiglenesen ellátta a tájékoztatásügyi tárca vezetését.

*** A Közellátásügyi Minisztérium megszűnt.

DINNYÉS LAJOS KORMÁNYA 1948. 08. 05.—1948. 12. 10.

KORMÁNYTAGSÁG	NÉV	KÉRDÉS	VÉGE
Miniszterelnök	Dinnyés Lajos		
Miniszterelnök-helyettes, államminiszter	Rákosi Mátyás		
Államminiszter	Erdei Ferenc	1948. 09. 09.	
Belsőügyminiszter	Kádár János		
Építés- és közmunkaügyi miniszter	Darvas József		
Földművelésügyi miniszter	Dobi István		
Honvédelmi miniszter	Veres Péter		1948. 09. 09.
Honvédelmi miniszter	Farkas Mihály	1948. 09. 09.	
Igazságügy-miniszter	Ries István		
Iparügyi miniszter	Kossa István		
Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter	Rónai Sándor		
Közlekedésügyi miniszter	Gerő Ernő		
Külügyminiszter	Rajk László		
Népjóléti miniszter	Ólt Károly		
Pénzügyminiszter	Nyáradi Miklós*		1948. 12. 03.
Vallás- és közoktatásügyi miniszter	Ortutay Gyula		

* Nyáradi Miklós emigrációjának megállapításától ideiglenesen Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter vezette a pénzügyi tárcát.

DOBI ISTVÁN KORMÁNYA 1948. 12. 10.—1949. 06. 11.

Kormánybiztoság	Név	KEZDETT	VEGE
Miniszterelnök	Dobi István		
Miniszterelnök-helyettes, államminiszter	Rákosi Mátyás		
Államminiszter	Erdei Ferenc		
Belsőügyminiszter	Kádár János		
Építés- és közmunkaügyi miniszter	Darvas Lózsef		
Földművelésügyi miniszter	Csala István		
Honvédelmi miniszter	Farkas Mihály		
Igazságügy-miniszter	Ries István		
Iparügyi miniszter	Kossa István		
Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter	Rónai Sándor		
Közlekedésügyi miniszter	Gerő Ernő		1949. 02. 18.
Közlekedésügyi miniszter	Bébrits Lajos	1949. 02. 18.	
Külgügyminiszter	Rajk László	1949. 02. 18.	
Népjóléti miniszter	Olt Károly		
Pénzügyminiszter	Gerő Ernő*		
Vallás- és közoktatásügyi miniszter	Ortutay Gyula		

* Gerő Ernő 1949. február 18-ig két tárca élén állt.

AZ ORSZÁGGYŰLÉS TISZTSÉGVISELŐI,

LEMONDOTT ÉS BEHÍVOTT KÉPVISELŐI

AZ ORSZÁGGYŰLÉS TISZTSÉGVISELŐI (1947. 09. 16.—1949. 04. 12.)

Tisztség	Név	Párt	Közvetlen	Vég
Körelnök	Malasits Géza	Szociáldemokrata Párt	1947. 09. 16.	
Korjegyzők	Gosztonyi János	Nemzeti Parasztpárt	1947. 09. 16.	
	Kovács Károly Zoltán	Demokrata Néppárt	1947. 09. 16.	
	Szűcs Ferenc	Nemzeti Parasztpárt	1947. 09. 16.	
	Villányi Miklós	Demokrata Néppárt	1947. 09. 16.	
Elnök	Nagy Imre	Magyar Kommunista Párt	1947. 09. 16.	
Alelnökök	Implom Ferenc	Független Kisgazdapárt	1947. 10. 06.	1948. 11. 16.
	Kéthly Anna	Szociáldemokrata Párt	1947. 09. 16.	1948. 02. 20.
	Mihályfi Ernő	Független Kisgazdapárt	1948. 11. 23.	
	Molnár Imre	Szociáldemokrata Párt	1948. 02. 20.	
	Szabó Árpád	Független Kisgazdapárt	1947. 09. 16.	1947. 10. 02.
Háznagy	Szedér Ferenc	Szociáldemokrata Párt	1947. 09. 16.	1948. 02. 20.
	Mónus Illésné	Szociáldemokrata Párt	1948. 02. 23.	
Jegyzők	Czett József	Magyar Kommunista Párt	1948. 04. 29.	
	Czövek Jenő	Független Kisgazdapárt	1947. 10. 07.	1949. 01. 18.
	Czéh József	Nemzeti Parasztpárt	1947. 11. 12.	
	Farkas György	Demokrata Néppárt	1947. 10. 07.	
	Hajdú Ernőné	Szociáldemokrata Párt	1947. 09. 16.	1948. 04. 26.
	Hegyesi János	Nemzeti Parasztpárt	1947. 09. 16.	
	Kiss Károly	Magyar Kommunista Párt	1947. 09. 16.	
	Polányi István	Független Kisgazdapárt	1947. 11. 12.	
	Szabó Piroska	Magyar Kommunista Párt	1947. 09. 16.	
	Szente József	Független Kisgazdapárt	1949. 01. 20.	

AZ ORSZÁGGYŰLÉS MEGALKULÁSA ELŐTT LEMONDOTT KÉPVISELŐK

Sorszám	Név	Választókerület	Párt	Jelöltelési sorrend
1.	Bartha Béla	Borsod-Gömör, Zemplén és Abaúj vármegyék	DNP	1
2.	Berei Andor*	országos lista	MKP	23
3.	Boér István**	Somogy vármegye	SZDP	2
4.	Böhm Vilmos**	Nagy-Budapest	SZDP	2
5.	Böhm Vilmos	országos lista	SZDP	2
6.	Dolezsál Ferenc	Baranya és Tolna vármegyék	MKP	4
7.	Házi Árpád	országos lista	MKP	6
8.	Hegyi Gizella	országos lista	MKP	26
9.	P. Károlyi Bernát	Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék	DNP	3
10.	Lőrincz Lajos	Csongrád és Csanád vármegyék	DNP	2
11.	Miklósik János	Heves és Nógrád-Hont vármegyék	MKP	7
12.	Molnár Zoltán	Hajdú és Bihar vármegyék	MKP	5
13.	Sólyom Fekete Vilmos	Nagy-Budapest	MFP	19
14.	Tolnai József	Baranya és Tolna vármegyék	SZDP	3
15.	Török Albert Pál	Baranya és Tolna vármegyék	NPP	2

* Szeptember 16-án nem az ő, hanem Keresztes Mihály lemondását jelentették be, de október 3-án, a harmadik ülésen helyesbítették a tévedést.
 ** A **-gal jelölt képviselők lemondását az 1947. szeptember 16-i alakuló, valamint a 17-i ülésen sem jelentették be.

TÖBBES MANDÁTUMRÓL LEMONDOTT KÉPVISELŐK

Sorszám	Név	Párt	Választókerület	Belföldi mandátum
1.	Acsay László	MFP	Nagy-Budapest	1947. 09. 16.
2.	Antall József	FKGP	Zala vármegye	1947. 09. 17.
3.	Bálint Sándor	DNP	Csongrád és Csanád vármegyék	1947. 09. 16.
4.	Bán Antal	SZDP	Győr-Moson és Sopron vármegyék	1947. 09. 16.
5.	Bán Antal	SZDP	Heves és Nógrád-Hont vármegyék	1947. 09. 16.
6.	Bán Antal	SZDP	Nagy-Budapest	1947. 09. 16.
7.	Bán Antal	SZDP	országos lista	1947. 09. 16.
8.	Barankovics István	DNP	Győr-Moson és Sopron vármegyék	1947. 09. 16.
9.	Barankovics István	DNP	Hajdú és Bihar vármegyék	1947. 09. 16.
10.	Barankovics István	DNP	Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék	1947. 09. 16.
11.	Barankovics István	DNP	Nagy-Budapest	1947. 09. 17.
12.	Barankovics István	DNP	Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyék	1947. 12. 11.
13.	Bechtler Péter	SZDP	Nagy-Budapest	1947. 09. 16.
14.	Dinnyés Lajos	FKGP	Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék	1947. 09. 16.
15.	Dobi István	FKGP	országos lista	1947. 09. 17.
16.	Dógei Imre	MKP	Somogy vármegye	1947. 09. 16.
17.	Eckhardt Sándor	DNP	Nagy-Budapest	1947. 09. 17.
18.	Eckhardt Sándor*	DNP	országos lista	1947. 12. 10.
19.	Erdei Ferenc	NPP	Somogy vármegye	1947. 09. 16.
20.	Erős Gyula	MFP	Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék	1947. 09. 16.
21.	Eszterhás György	DNP	Baranya és Tolna vármegyék	1947. 09. 16.
22.	Futó Dezső	MFP	Jász-Nagykun-Szolnok vármegye	1947. 10. 07.
23.	Futó Dezső	MFP	Nagy-Budapest	1947. 11. 18.
24.	Gém Ferenc	NPP	Hajdú és Bihar vármegyék	1947. 09. 16.
25.	Gerő Ernő	MKP	Nagy-Budapest	1947. 09. 16.
26.	Gerő Ernő	MKP	országos lista	1947. 09. 16.
27.	Hegymegi Kiss Pál	MFP	Borsod-Gömör, Zemplén és Abauj vármegyék	1947. 09. 16.
28.	Hegymegi Kiss Pál	MFP	Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék	1947. 09. 16.
29.	Hegymegi Kiss Pál	MFP	Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyék	1947. 11. 11.
30.	Implom Ferenc	FKGP	Csongrád és Csanád vármegyék	1947. 10. 02.
31.	Kádár János	MKP	Heves és Nógrád-Hont vármegyék	1947. 09. 16.
32.	Kéthly Anna	SZDP	Baranya és Tolna vármegyék	1947. 09. 16.
33.	Kéthly Anna	SZDP	Fejér és Komárom-Esztergom vármegyék	1947. 09. 16.
34.	Kéthly Anna	SZDP	Győr-Moson és Sopron vármegyék	1947. 09. 16.
35.	Kéthly Anna	SZDP	Hajdú és Bihar vármegyék	1947. 09. 16.
36.	Kéthly Anna	SZDP	Jász-Nagykun-Szolnok vármegye	1947. 09. 16.
37.	Kéthly Anna	SZDP	Nagy-Budapest	1947. 09. 16.

Sorszám	Név	Párt	Nyitási körzet	Bérelési dátum
38.	Kéthly Anna	SZDP	országos lista	1947. 09. 16.
39.	Kéthly Anna	SZDP	Somogy vármegye	1947. 09. 16.
40.	Kéthly Anna	SZDP	Veszprém vármegye	1947. 09. 16.
41.	Kisházi Ödön	SZDP	Heves és Nógrád-Hont vármegyék	1947. 09. 16.
42.	Kisházi Ödön	SZDP	Nagy-Budapest	1947. 09. 16.
43.	Kisházi Ödön	SZDP	országos lista	1947. 09. 16.
44.	Kondor Imre	NPP	Győr-Moson és Sopron vármegyék	1947. 09. 15.
45.	Kossa István	MKP	Nagy-Budapest	1947. 09. 15.
46.	Kovács Imre	FMDP	Hajdú és Bihar vármegyék	1947. 09. 16.
47.	Kovács Imre	FMDP	Nagy-Budapest	1947. 09. 16.
48.	Kovács Imre	FMDP	Békés vármegye	1947. 12. 10.
49.	Marosán György	SZDP	Békés vármegye	1947. 09. 16.
50.	Marosán György	SZDP	Borsod-Gömör, Zemplén és Abauj vármegyék	1947. 09. 16.
51.	Marosán György	SZDP	Heves és Nógrád-Hont vármegyék	1947. 09. 16.
52.	Marosán György	SZDP	országos lista	1947. 09. 16.
53.	Marosán György	SZDP	Zala vármegye	1947. 09. 16.
54.	Mihelics Béla Vid*	DNP	országos lista	1947. 12. 12.
55.	Miklós Béla, dálnoki	MFP	Nagy-Budapest	1947. 09. 16.
56.	Miklós Béla, dálnoki	MFP	országos lista	1947. 09. 16.
57.	Molnár Erik	MKP	Vas vármegye	1947. 09. 16.
58.	Moór Gyula	MFP	Csongrád és Csanád vármegyék	1947. 09. 16.
59.	Nagy Imre	MKP	Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyék	1947. 09. 16.
60.	Parragi György	FMDP	Fejér és Komárom-Esztergom vármegyék	1947. 09. 16.
61.	Parragi György	FMDP	Somogy vármegye	1947. 09. 16.
62.	Parragi György*	FMDP	országos lista	1947. 12. 05.
63.	Pfeiffer Zoltán	MFP	Baranya és Tolna vármegyék	1947. 09. 16.
64.	Pfeiffer Zoltán	MFP	Békés vármegye	1947. 09. 16.
65.	Pfeiffer Zoltán	MFP	Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék	1947. 09. 16.
66.	Pfeiffer Zoltán	MFP	Somogy vármegye	1947. 09. 16.
67.	Pfeiffer Zoltán	MFP	Vas vármegye	1947. 09. 16.
68.	Pongrácz Aladár	FKGP	Csongrád és Csanád vármegyék	1947. 10. 21.
69.	Pongrácz Aladár	FKGP	Nagy-Budapest	1947. 11. 04.
70.	Rajk László	MKP	Győr-Moson és Sopron vármegyék	1947. 09. 16.
71.	Rajk László	MKP	Nagy-Budapest	1947. 09. 16.
72.	Rajk László	MKP	országos lista	1947. 09. 16.
73.	Rákosi Mátyás	MKP	Békés vármegye	1947. 09. 16.
74.	Rákosi Mátyás	MKP	Nagy-Budapest	1947. 09. 16.
75.	Rákosi Mátyás	MKP	országos lista	1947. 09. 16.

SZÁM	NEV	PART	VÁLASZTÓKERÜLET	BELTARTÁS DÁTUMA
76.	Rákosi Mátyás	MKP	Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék	1947. 09. 16.
77.	Rákosi Mátyás	MKP	Somogy vármegye	1947. 09. 16.
78.	Révész Ferenc	SZDP	országos lista	1947. 09. 16.
79.	Ries István	SZDP	Jász-Nagykun-Szolnok vármegye	1947. 09. 16.
80.	Ries István	SZDP	országos lista	1947. 09. 16.
81.	Rob Antal	MKP	Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyék	1947. 09. 16.
82.	Rónai Sándor	SZDP	Nagy-Budapest	1947. 09. 16.
83.	Rónai Sándor	SZDP	országos lista	1947. 09. 16.
84.	Rónai Sándor	SZDP	Szabolcs és Szatmár-Bereg vármegyék	1947. 12. 10.
85.	Slachta Margit	KNT	Fejér és Komárom-Esztergom vármegyék	1947. 09. 16.
86.	Szabó Árpád	FKGP	Békés vármegye	1947. 09. 17.
87.	Szabó Pál	NPP	országos lista	1947. 09. 16.
88.	Szabó Pál	NPP	Vas vármegye	1947. 09. 16.
89.	Szabó Pál	NPP	Veszprém vármegye	1947. 09. 16.
90.	Szakasits Árpád	SZDP	Nagy-Budapest	1947. 09. 16.
91.	Szakasits Árpád	SZDP	országos lista	1947. 09. 16.
92.	Szakasits Árpád	SZDP	Vas vármegye	1947. 09. 16.
93.	Szedes Ferenc	SZDP	Csongrád és Csanád vármegyék	1947. 09. 16.
94.	Tóth Endre	NPP	Békés vármegye	1947. 09. 16.
95.	Vándor Ferenc	MFP	Borsod-Gömör, Zemplén és Abaúj vármegyék	1947. 09. 16.
96.	Vásáry József	MFP	Borsod-Gömör, Zemplén és Abaúj vármegyék	1947. 09. 16.
97.	Veres Péter	NPP	Békés vármegye	1947. 09. 16.
98.	Veres Péter	NPP	Csongrád és Csanád vármegyék	1947. 09. 16.
99.	Veres Péter	NPP	Fejér és Komárom-Esztergom vármegyék	1947. 09. 16.
100.	Veres Péter	NPP	Hajdú és Bihar vármegyék	1947. 09. 16.
101.	Veres Péter	NPP	Nagy-Budapest	1947. 09. 16.
102.	Veres Péter	NPP	Zala vármegye	1947. 09. 16.

* Az MFP mandátumainak megszüntetése folytán a DNP, illetve az FMDP 1–1 országos listás mandátumhoz jutott. A DNP esetében a listán harmadik, Vas megyei mandátummal rendelkező Eckhardt Sándor lemondása után Mihelics Béla Vidnek keletkezett többes mandátuma, amiről ő Ugrin József javára mondott le, aki mandátumot cserélt.

AZ ORSZÁGGYŰLÉSI KÉPVISELŐK MANDÁTUMMEGSZŰNÉSÜK IDŐPONTJA SZERINT

Szám	Név	Párt	Mandátterület	Köznap	Év	Megjegyzés
1.	Gulácsy György	FKGP	országos lista		1947. 10. 21.	összeférhetetlenség miatt bejelentették lemondását
2.	Érdi Sándor	MFP	Nagy-Budapest		1947. 11. 19.	lemondott mandátumáról
3.	Kemény Adél	MFP	Nagy-Budapest		1947. 11. 19.	lemondott mandátumáról
4.	Pásztor Tamás	MFP	Nagy-Budapest		1947. 11. 19.	lemondott mandátumáról
5.	Acsay László	MFP	Borsod, Zemplén és Abaúj		1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
6.	Acsay Tihamér	MFP	Pest és Bács-Bodrog		1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
7.	Bárkányi Ferenc	MFP	Csongrád és Csanád		1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
8.	Benkő András	MFP	Nagy-Budapest		1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
9.	Bodnár Károly	MFP	Jász-Nagykun-Szolnok	1947. 10. 03.	1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
10.	Bódy István	MFP	Borsod, Zemplén és Abaúj		1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
11.	Chikán Kálmán	MFP	Pest és Bács-Bodrog		1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
12.	Dékány Zoltán	MFP	Nagy-Budapest	1947. 11. 18.	1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
13.	Erős Gyula	MFP	Nagy-Budapest		1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
14.	Falcione Kálmán	MFP	Csongrád és Csanád		1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
15.	Fekete Jenő	MFP	Borsod, Zemplén és Abaúj		1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
16.	Fodor István	MFP	Csongrád és Csanád		1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
17.	Futó Dezső	MFP	Szabolcs és Szatmár		1947. 11. 20.	lemondott mandátumáról
18.	Gábrriel János	MFP	Somogy		1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
19.	Hajdú Kálmán	MFP	Békés		1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
20.	Haray Béla	MFP	Nagy-Budapest		1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
21.	Hegymegi Kiss Pál	MFP	Nagy-Budapest		1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
22.	Hódy György	MFP	Pest és Bács-Bodrog		1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
23.	Horváth Olivér	MFP	Borsod, Zemplén és Abaúj		1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
24.	Jóó József	MFP	Csongrád és Csanád		1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
25.	Keresztes Tamás	MFP	Csongrád és Csanád		1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
26.	Komlós Imre	MFP	Pest és Bács-Bodrog		1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
27.	Lábady Antal	MFP	Baranya és Tolna		1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
28.	Maár Gyula	MFP	Hajdú és Bihar		1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
29.	Miklós Béla, dálnoki	MFP	Pest és Bács-Bodrog		1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
30.	Miklós Imre	MFP	Nagy-Budapest		1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
31.	Moór Gyula	MFP	Nagy-Budapest		1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
32.	Nagy Szeder István	MFP	Pest és Bács-Bodrog		1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
33.	Palinay Ferenc	MFP	Nagy-Budapest		1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
34.	Párdy Ferenc	MFP	Csongrád és Csanád		1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
35.	Pásztory István	MFP	Vas		1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát

Szám	Név	Párt	VÁLASZKÖRZET	KÉZDETE	VÉGE	Megjegyzés
36.	Pfeiffer Zoltán	MFP	többes mandátum		1947. 11. 20.	1947. 11. 04-én külföldre távozott, a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
37.	Rác Gábor	MFP	országos lista		1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
38.	Ráth András	MFP	Pest és Bács-Bodrog		1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
39.	Sulyok István	MFP	Pest és Bács-Bodrog		1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
40.	Szabó József	MFP	Borsod, Zemplén és Abaúj		1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
41.	Szenner József	MFP	Nagy-Budapest		1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
42.	Sziklay Istvánné	MFP	Szabolcs és Szatmár	1947. 11. 11.	1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
43.	Uczekay Mihály	MFP	Borsod, Zemplén és Abaúj		1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
44.	Vándor Ferenc	MFP	Nagy-Budapest		1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
45.	Vásáry István	MFP	Hajdú és Bihar		1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
46.	Vásáry József	MFP	Nagy-Budapest		1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
47.	Zsedényi Béla	MFP	többes mandátum		1947. 11. 20.	a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
48.	Peyer Károly	MRP	többes mandátum		1947. 12. 11.	1947. 11. 19-én külföldre távozott, megfosztották mandátumától
49.	Kelemen Gyula	SZDP	Nagy-Budapest		1948. 01. 29.	1948. 01. 29-én felfüggesztették mentelmi jogát és letartóztatták
50.	Kolbert János	DNP	Somogy		1948. 02. 24.	összeférhetetlenség miatt megfosztották mandátumától
51.	Mikita István	NPP	Szabolcs és Szatmár		1948. 03. 02.	lemondatták mandátumáról
52.	Bán Antal	SZDP	Baranya és Tolna		1948. 04. 26.	1948. 02. 24-én külföldre távozott, megfosztották mandátumától
53.	Baráth Endre	FKGP	Jász-Nagykun-Szolnok		1948. 04. 26.	bejelentették lemondását
54.	Bechtler Péter	SZDP	Baranya és Tolna		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
55.	Bede Béla	SZDP	Pest és Bács-Bodrog		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
56.	Borbély János	SZDP	Fejér és Komárom		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
57.	Bökcseföldi Andor	SZDP	országos lista		1948. 04. 26.	megfosztották mandátumától
58.	Brumiller László	SZDP	Heves és Nógrád-Hont		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
59.	Dávid János	SZDP	Nagy-Budapest		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
60.	Dombay János	SZDP	Zala		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
61.	Faragó László	SZDP	országos lista		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
62.	Gesztesi Jenő	SZDP	Vas		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
63.	Gyurkovits Károly	SZDP	Nagy-Budapest		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
64.	Hajdú Ernőné	SZDP	Pest és Bács-Bodrog		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
65.	Ivanics István	SZDP	Nagy-Budapest		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
66.	Jancsecz Imre	SZDP	Nagy-Budapest		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
67.	Kállai Sándor	SZDP	Hajdú és Bihar		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
68.	Kárpáti Antal	SZDP	Nagy-Budapest		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
69.	Kertész Miklós	SZDP	Nagy-Budapest		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
70.	Kéthly Anna	SZDP	Csongrád és Csanád		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
71.	Kisházi Ödön	SZDP	Pest és Bács-Bodrog		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról

Szám	Név	Párt	Választókerület	Kezdet	Vége	Megjegyzés
72.	Kömüves József	SZDP	országos lista		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
73.	Medey István	SZDP	Győr-Moson és Sopron		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
74.	Osztravszki György	MKP	Fejér és Komárom		1948. 04. 26.	összeférhetetlenség miatt bejelentették lemondását
75.	Óry István	FKGP	Hajdú és Bihar		1948. 04. 26.	bejelentették lemondását
76.	Pásztor József	SZDP	Szabolcs és Szatmár	1947. 12. 10.	1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
77.	Pavlovszky Ferenc	SZDP	Pest és Bács-Bodrog		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
78.	Pongrácz Aladár	FKGP	Pest és Bács-Bodrog		1948. 04. 26.	bejelentették lemondását
79.	Révész Mihály	SZDP	Nagy-Budapest		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
80.	Szamay Lajos	SZDP	Hajdú és Bihar		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
81.	Szeder Ferenc	SZDP	Békés		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
82.	Szélig Imre	SZDP	Pest és Bács-Bodrog		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
83.	Szolnoki István	FKGP	országos lista		1948. 04. 26.	bejelentették lemondását
84.	Takács Ferenc	SZDP	Csongrád és Csanád		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
85.	Takács József	SZDP	Jász-Nagykun-Szolnok		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
86.	Taksonyi János	FKGP	Baranya és Tolna		1948. 04. 26.	bejelentették lemondását
87.	Túri István	SZDP	Pest és Bács-Bodrog		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
88.	Vas-Witteg Miklós	SZDP	Fejér és Komárom		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
89.	Visnyei Sándor	SZDP	Veszprém		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
90.	Zentai Vilmos	SZDP	Győr-Moson és Sopron		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
91.	Dóbréntei Károlyné	MDP	MKP Nagy-Budapest		1948. 06. 15.	összeférhetetlenség miatt bejelentették lemondását
92.	Krancz Pál	MDP	MKP Baranya és Tolna		1948. 06. 15.	összeférhetetlenség miatt bejelentették lemondását
93.	Oláh Mihály	MDP	MKP Csongrád és Csanád		1948. 06. 15.	összeférhetetlenség miatt bejelentették lemondását
94.	Szkladán Ágoston	MDP	MKP Borsod, Zemplén és Abaúj		1948. 06. 15.	összeférhetetlenség miatt bejelentették lemondását
95.	Bencze Imre	FKGP	Zala		1948. 07. 06.	megfosztották mandátumától
96.	Mojzes György	FKGP	Pest és Bács-Bodrog		1948. 07. 06.	lemondatták mandátumáról
97.	Pongrácz Tibor	FKGP	Pest és Bács-Bodrog		1948. 07. 06.	bejelentették lemondását
98.	Révész László	FKGP	Pest és Bács-Bodrog		1948. 07. 06.	bejelentették lemondását
99.	Rob Antal	MDP	MKP országos lista		1948. 07. 06.	megfosztották mandátumától
100.	Berkes János	DNP	Zala		1948. 07. 07.	összeférhetetlenség miatt megfosztották mandátumától
101.	Keresztes Sándor	DNP	Pest és Bács-Bodrog		1948. 07. 07.	összeférhetetlenség miatt megfosztották mandátumától
102.	Kovács Imre	FMDP	Szabolcs és Szatmár		1948. 07. 07.	összeférhetetlenség miatt megfosztották mandátumától
103.	Pörnczi József	DNP	Zala		1948. 07. 07.	bejelentették lemondását
104.	Szabados Pál	DNP	Nagy-Budapest		1948. 07. 07.	összeférhetetlenség miatt megfosztották mandátumától
105.	Ugrin József	DNP	Pest és Bács-Bodrog / országos lista		1948. 07. 07.	1947. 12. 12-én mandátumcsere, összeférhetetlenség miatt megfosztották mandátumától
106.	Iszak Kálmán	DNP	Zala		1948. 07. 09.	összeférhetetlenség miatt megfosztották mandátumától

Szám száma	Név	Párt	Választókerület	Megjelenés	Vége	Megjegyzés
107.	Faragó György	MDP	SZDP országos lista		1948. 08. 04.	összeférhetetlenség miatt bejelentették lemondását
108.	Madarász László	MDP	MKP Pest és Bács-Bodrog		1948. 08. 04.	bejelentették lemondását
109.	Szakasits Árpád	MDP	SZDP Fejér és Komárom		1948. 08. 04.	koztársasági elnökké választása miatt bejelentették lemondását
110.	Varga László	DNP	Nagy-Budapest		1948. 11. 03.	külföldre távozott
111.	Adorján József	FKGP	Heves és Nógrád-Hont		1948. 11. 16.	megfosztották mandátumától
112.	Bakó Sándor	FKGP	Hajdú és Bihar		1948. 11. 16.	megfosztották mandátumától
113.	Báránys Károly	FKGP	Baranya és Tolna		1948. 11. 16.	bejelentették lemondását
114.	Barati József	NPP	Baranya és Tolna		1948. 11. 16.	összeférhetetlenség miatt bejelentették lemondását
115.	Bereczky Albert	FKGP	Nagy-Budapest		1948. 11. 16.	összeférhetetlenség miatt bejelentették lemondását
116.	Gyulai József	FKGP	Szabolcs és Szatmár		1948. 11. 16.	lemondatták mandátumáról
117.	Ilyés Gyula	NPP	országos lista		1948. 11. 16.	bejelentették lemondását
118.	Kálmán Ferenc	FKGP	Hajdú és Bihar		1948. 11. 16.	lemondatták mandátumáról
119.	Kardos László	MDP	MKP országos lista		1948. 11. 16.	lemondatták mandátumáról
120.	Kemény György	MDP	SZDP országos lista		1948. 11. 16.	1948. augusztusban külföldre távozott, megfosztották mandátumától
121.	Kiss János	FKGP	Pest és Bács-Bodrog		1948. 11. 16.	bejelentették lemondását
122.	Kósa András	FKGP	Szabolcs és Szatmár		1948. 11. 16.	bejelentették lemondását
123.	Kovács Béla	MDP	MKP Nagy-Budapest		1948. 11. 16.	bejelentették lemondását
124.	Megyeri István	FKGP	Békés		1948. 11. 16.	bejelentették lemondását
125.	Molnár Erik	MDP	MKP Pest és Bács-Bodrog		1948. 11. 16.	összeférhetetlenség miatt bejelentették lemondását
126.	Pál József	NPP	országos lista		1948. 11. 16.	összeférhetetlenség miatt bejelentették lemondását
127.	Pap István	FMDP	Békés	1947. 12. 10.	1948. 11. 16.	megfosztották mandátumától
128.	Papp Lajos	MDP	MKP Veszprém		1948. 11. 16.	összeférhetetlenség miatt bejelentették lemondását
129.	Pártay Tivadár	FKGP	Borsod, Zemplén és Abauj		1948. 11. 16.	bejelentették lemondását
130.	Szakács József	FKGP	Borsod, Zemplén és Abauj		1948. 11. 16.	bejelentették lemondását
131.	Szőnyi Imre	FKGP	Csongrád és Csanád		1948. 11. 16.	bejelentették lemondását
132.	Tóth László	FKGP	Csongrád és Csanád		1948. 11. 16.	lemondatták mandátumáról
133.	Vata Ernő	FKGP	Csongrád és Csanád	1947. 10. 21.	1948. 11. 16.	összeférhetetlenség miatt megfosztották mandátumától
134.	Eröss János	FKGP	Szabolcs és Szatmár		1948. 11. 17.	összeférhetetlenség miatt megfosztották mandátumától
135.	Székely Béla	NPP	Veszprém		1948. 11. 17.	összeférhetetlenség miatt bejelentették lemondását
136.	Nyarádi Miklós	FKGP	Vas		1948. 12. 16.	1948. decemberben külföldre távozott, bejelentették lemondását
137.	Bálint Sándor	DNP	országos lista		1949. 01. 12.	bejelentették lemondását
138.	Kommenov Pál	MDP	MKP Nagy-Budapest		1949. 01. 12.	bejelentették lemondását
139.	Pócza Lajos	DNP	Zala		1949. 01. 13.	külföldre távozott
140.	Bihari Nagy Lajos	FKGP	Hajdú és Bihar	1948. 06. 15.	1949. 01. 18.	bejelentették lemondását
141.	Czövek Jenő	FKGP	Baranya és Tolna		1949. 01. 18.	bejelentették lemondását
142.	Mátéffy Géza	FKGP	Heves és Nógrád-Hont		1949. 01. 18.	bejelentették lemondását

Sorszám	Név	Párt	Valasztókerület	Kiszélet	Választás dátuma	Megjegyzés
143.	Matheovits Ferenc	DNP	Baranya és Tolna		1949. 01. 19.	bejelentették lemondását; 1949. 01. 20-án letartóztatták
144.	Borsos Sándor	NPP	országos lista		1949. 01. 24.	összeférhetetlenség miatt megfosztották mandátumától
145.	Sz. Szabó Pál	FMDP	Pest és Bács-Bodrog		1949. 01. 24.	1948. júliusban külföldre távozott, megfosztották mandátumától
146.	Gálffy Sándor	FKGP	Jász-Nagykun-Szolnok	1948. 06. 15.	1949. 01. 25.	bejelentették lemondását
147.	Orosz Márton	MDP	SZDP Heves és Nógrád-Hont		1949. 01. 26.	lemondatták mandátumáról
148.	Bencsik Gyula	FKGP	Pest és Bács-Bodrog		1949. 01. 27.	bejelentették lemondását
149.	Cseh-Szombathy László	FKGP	országos lista		1949. 01. 27.	bejelentették lemondását
150.	Implom Ferenc	FKGP	országos lista		1949. 01. 27.	bejelentették lemondását
151.	Nagy Bódog Béla	FKGP	Pest és Bács-Bodrog	1948. 07. 06.	1949. 01. 27.	bejelentették lemondását
152.	Nyíri Sándor	NPP	Békés		1949. 01. 27.	lemondatták mandátumáról
153.	Ofner Alfréd	FKGP	Pest és Bács-Bodrog		1949. 01. 27.	bejelentették lemondását
154.	Vass Sándor	FKGP	Pest és Bács-Bodrog	1948. 06. 15.	1949. 01. 27.	bejelentették lemondását
155.	Babóthy Ferenc	DNP	Somogy / Nagy-Budapest		1949. 02. 22.	1948. 08. 04-én mandátumcsere; külföldre távozott
156.	Eckhardt Sándor	DNP	Vas		1949. 03. 10.	1949. 02. 02-től pártfeloszlás miatt független; megfosztották mandátumától
157.	Groff Emil	MDP	SZDP országos lista	1948. 04. 26.	1949. 03. 10.	bejelentették lemondását
158.	Supka Géza	PDP	Nagy-Budapest		1949. 03. 10.	bejelentették lemondását
159.	Vaszkó Mihály	FKGP	Békés		1949. 03. 10.	bejelentették lemondását
160.	Barankovics István	DNP	országos lista		1949. 03. 11.	1949. 02. 02-án külföldre távozott; megfosztották mandátumától
161.	Ternay István	FMDP	Szabolcs és Szatmár		1949. 03. 11.	megfosztották mandátumától
162.	P. Ábrahám Dezső	FMDP	Jász-Nagykun-Szolnok		1949. 03. 21.	megfosztották mandátumától
163.	Kunszery Gyula	FMDP	Nagy-Budapest		1949. 03. 21.	bejelentették lemondását
164.	Rácz Lajos	FKGP	országos lista		1949. 03. 21.	bejelentették lemondását

A CIKLUS ALATT ELHALÁLOZOTT KÉPVISELŐK

Sorszám	Név	Párt	Valasztókerület	Elhalálozás dátuma
1.	Malasits Géza	SZDP	Győr-Moson és Sopron vármegyék	1948. 11. 09.
2.	Papdi György	SZDP	Csongrád és Csanád vármegyék	1948. 11. 11.
3.	Szabó Árpád	FKGP	országos lista	1948. 07. 31.
4.	Zsolt Béla	MRP	Borsod-Gömör, Zemplén és Abaúj vármegyék	1949. 02. 06.

A BEHÍVOTT KÉPVISELŐK A BEKERÜLÉS IDŐPONTJA SZERINT

Szám	Név	Párt	Választókerület	Nyitási időpont	Zárás	Megjegyzés
1.	Szőnyi Imre	FKGP	Csongrád és Csanád	1947. 10. 02.	1948. 11. 16.	Implom Ferenc helyére behívott képviselő
2.	Bodnár Károly	MFP	Jász-Nagykun-Szolnok	1947. 10. 07.	1947. 11. 20.	Futó Dezső helyére behívott képviselő; a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
3.	Szente József	FKGP	országos lista	1947. 10. 21.		Gulácsy György helyére behívott képviselő
4.	Vata Ernő	FKGP	Csongrád és Csanád	1947. 10. 21.	1948. 11. 16.	Pongrácz Aladár helyére behívott képviselő; összeférhetetlenség miatt megfosztották mandátumától
5.	Pesta László	FKGP	Nagy-Budapest	1947. 11. 04.		Pongrácz Aladár helyére behívott képviselő
6.	Sziklay Istvánné	MFP	Szabolcs és Szatmár	1947. 11. 11.	1947. 11. 20.	Hegymegi Kis Pál helyére behívott képviselő; a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
7.	Dékány Zoltán	MFP	Nagy-Budapest	1947. 11. 18.	1947. 11. 20.	Futó Dezső helyére behívott képviselő; a pártot feloszlatták, megsemmisítették mandátumát
8.	Lukács Vilmos	FMDP	országos lista	1947. 12. 10.		Parragi György helyére behívott képviselő
9.	Pap István	FMDP	Békés	1947. 12. 10.	1948. 11. 26.	Kovács Imre helyére behívott képviselő; megfosztották mandátumától
10.	Pásztor József	SZDP	Szabolcs és Szatmár	1947. 12. 10.	1948. 04. 26.	Rónai Sándor helyére behívott képviselő; lemondatták mandátumáról
11.	Bocskay István	DNP	Szabolcs és Szatmár	1947. 12. 11.		Barankovics István helyére behívott képviselő
12.	Csécsey Imre	MRP	Csongrád és Csanád	1947. 12. 12.		Peyer Károly helyére behívott képviselő
13.	Geleji Dezső	MRP	Győr-Moson és Sopron	1947. 12. 12.		Peyer Károly helyére behívott képviselő
14.	Halász Aladár	MRP	Nagy-Budapest	1947. 12. 12.		Zsolt Béla helyére behívott képviselő
15.	Kende Zsigmond	MRP	Nagy-Budapest	1947. 12. 12.		Peyer Károly helyére behívott képviselő
16.	Pusztai Ferenc	DNP	Pest és Bács-Bodrog	1947. 12. 12.		Ugrin József helyére behívott képviselő
17.	Szekeres János	MRP	Zala	1947. 12. 12.		Peyer Károly helyére behívott képviselő
18.	Zsolt Béla	MRP	Borsod, Zemplén és Abaúj	1947. 12. 12.	1949. 02. 06.	mandátumcsere, Peyer Károly helyére behívott képviselő; elhunyt
19.	Kassák Lajos	SZDP	Nagy-Budapest	1948. 01. 29.		Kelemen Gyula helyére behívott képviselő
20.	Vanczák József	NPP	Szabolcs és Szatmár	1948. 03. 02.		Mikita István helyére behívott képviselő
21.	Badari László	SZDP	Fejér és Komárom	1948. 04. 26.		Vas-Witteg Miklós helyére behívott képviselő
22.	Bakanek János	SZDP	Nagy-Budapest	1948. 04. 26.		Gyurkovits Károly helyére behívott képviselő
23.	Bálint Antal	SZDP	Vas	1948. 04. 26.		Gesztesi Jenő helyére behívott képviselő
24.	Bóka László	SZDP	Jász-Nagykun-Szolnok	1948. 04. 26.		Takács József helyére behívott képviselő
25.	Budai György	SZDP	Pest és Bács-Bodrog	1948. 04. 26.		Bede Béla helyére behívott képviselő
26.	Csuvár Imre	SZDP	Békés	1948. 04. 26.		Szedér Ferenc helyére behívott képviselő
27.	Dabronagy Gyula	SZDP	Nagy-Budapest	1948. 04. 26.		Dávid János helyére behívott képviselő
28.	Fenyvesi Gáborné	SZDP	Nagy-Budapest	1948. 04. 26.		Kertész Miklós helyére behívott képviselő
29.	Füredi Sándorné	SZDP	Győr-Moson és Sopron	1948. 04. 26.		Medey István helyére behívott képviselő
30.	Gábel János	DNP	Somogy	1948. 04. 26.		Kolbert János helyére behívott képviselő
31.	Galló Ernő	SZDP	Nagy-Budapest	1948. 04. 26.		Ivanics István helyére behívott képviselő
32.	Groff Emil	SZDP	országos lista	1948. 04. 26.	1949. 03. 10.	Bölcsföldi Andor helyére behívott képviselő; bejelentették lemondását

SOR- SZÁM	NEV	PÁRT	VALÓSÍTÁSTERÜLET	KIINDUL	VEGE	MEGJEGYZÉS
33.	Harustyak József	SZDP	Nagy-Budapest	1948. 04. 26.		Révész Mihály helyére behívott képviselő
34.	Hermann Zsófia	SZDP	Baranya és Tolna	1948. 04. 26.		Bechtler Péter helyére behívott képviselő
35.	Horváth Sándor	SZDP	Győr-Moson és Sopron	1948. 04. 26.		Zentai Vilmos helyére behívott képviselő
36.	Horváth Zoltán	SZDP	Zala	1948. 04. 26.		Dombay János helyére behívott képviselő
37.	Huri Lajos	SZDP	Szabolcs és Szatmár	1948. 04. 26.		Pásztor József helyére behívott képviselő
38.	Jászai Károly	SZDP	országos lista	1948. 04. 26.		Faragó László helyére behívott képviselő
39.	Kapetter Gyula	SZDP	Nagy-Budapest	1948. 04. 26.		Jancsecz Imre helyére behívott képviselő
40.	Magyar Józsefné	MKP	Fejér és Komárom	1948. 04. 26.		Osztrovski György helyére behívott képviselő
41.	Mészáros Dezsőné	SZDP	Baranya és Tolna	1948. 04. 26.		Bán Antal helyére behívott képviselő
42.	Nyers Rezső	SZDP	Pest és Bács-Bodrog	1948. 04. 26.		Kisházi Ödön helyére behívott képviselő
43.	Pallagi Ferenc	SZDP	Csongrád és Csanád	1948. 04. 26.		Kéthly Anna helyére behívott képviselő
44.	Radocsányi Ferenc	SZDP	Pest és Bács-Bodrog	1948. 04. 26.		Szélig Imre helyére behívott képviselő
45.	Reissinger Mária	SZDP	Heves és Nógrád-Hont	1948. 04. 26.		Brumiller László helyére behívott képviselő
46.	Sauer Győző	SZDP	országos lista	1948. 04. 26.		Kömüves József helyére behívott képviselő
47.	Smikál József	SZDP	Pest és Bács-Bodrog	1948. 04. 26.		Túri István helyére behívott képviselő
48.	Szilágyi Kálmán	SZDP	Hajdú és Bihar	1948. 04. 26.		Kállai Sándor helyére behívott képviselő
49.	Takó Károly	SZDP	Veszprém	1948. 04. 26.		Visnyei Sándor helyére behívott képviselő
50.	Téli Lajos	SZDP	Csongrád és Csanád	1948. 04. 26.		Takács Ferenc helyére behívott képviselő
51.	Tokaji József	SZDP	Hajdú és Bihar	1948. 04. 26.		Szamay Lajos helyére behívott képviselő
52.	Tóth János	SZDP	Fejér és Komárom	1948. 04. 26.		Borbély János helyére behívott képviselő
53.	Vaigel András	SZDP	Pest és Bács-Bodrog	1948. 04. 26.		Pavlovsky Ferenc helyére behívott képviselő
54.	Várkonyi Imre	SZDP	Pest és Bács-Bodrog	1948. 04. 26.		Hajdú Ernőné helyére behívott képviselő
55.	Villám János	SZDP	Nagy-Budapest	1948. 04. 26.		Kárpáti Antal helyére behívott képviselő
56.	Benedek József	FKGP	Baranya és Tolna	1948. 06. 15.		Taksonyi János helyére behívott képviselő
57.	Bihari Nagy Lajos	FKGP	Hajdú és Bihar	1948. 06. 15.	1949. 01. 18.	Óry István helyére behívott képviselő; bejelentették lemondását
58.	Csizmadia Lajos	FKGP	országos lista	1948. 06. 15.		Szolnoki István helyére behívott képviselő
59.	Földes László	MDP	MKP Nagy-Budapest	1948. 06. 15.		Döbrentei Károlyné helyére behívott képviselő
60.	Gálffy Sándor	FKGP	Jász-Nagykun-Szolnok	1948. 06. 15.	1949. 01. 25.	Baráth Endre helyére behívott képviselő; lemondatták mandátumáról
61.	Kádár János (makói)	MDP	MKP Csongrád és Csanád	1948. 06. 15.		Oláh Mihály helyére behívott képviselő
62.	Lakatos József	MDP	MKP Baranya és Tolna	1948. 06. 15.		Krancz Pál helyére behívott képviselő
63.	Riz Jánosné	MDP	MKP Borsod, Zemplén és Abaúj	1948. 06. 15.		Szkladán Ágoston helyére behívott képviselő
64.	Vass Sándor	FKGP	Pest és Bács-Bodrog	1948. 06. 15.	1949. 01. 27.	Pongrácz Aladár helyére behívott képviselő; bejelentették lemondását
65.	Nagy Bódog Béla	FKGP	Pest és Bács-Bodrog	1948. 07. 06.	1949. 01. 27.	Mojzes György helyére behívott képviselő; bejelentették lemondását
66.	Szalai Béla	MDP	MKP országos lista	1948. 07. 06.		Rob Antal helyére behívott képviselő
67.	Tóth Pál	FMDP	Szabolcs és Szatmár	1948. 07. 09.		Kovács Imre helyére behívott képviselő
68.	Csontos Tamás	DNP	Heves és Nógrád-Hont	1948. 08. 04.		Kovács László helyére behívott képviselő

Szám	Név	Párt	Találatok/terület	Közvetlen	Vélet	Megjegyzés
69.	Harnóczy Kálmán	DNP	Pest és Bács-Bodrog	1948. 08. 04.		Keresztes Sándor helyére behívott képviselő
70.	Hébelt Ede	MDP	SZDP országos lista	1948. 08. 04.		Faragó György helyére behívott képviselő
71.	Hornváth Ferenc	DNP	Zala	1948. 08. 04.		Berkes János helyére behívott képviselő
72.	Hován András	MDP	MKP Pest és Bács-Bodrog	1948. 08. 04.		Madarász László helyére behívott képviselő
73.	Keszler Aladár	DNP	Zala	1948. 08. 04.		Pörneczi József helyére behívott képviselő
74.	Koczor János	DNP	Somogy	1948. 08. 04.		Babóthy Ferenc helyére behívott képviselő
75.	Szabó Ferenc	DNP	Zala	1948. 08. 04.		Iszak Kálmán helyére behívott képviselő
76.	Básta Rezső	MDP	MKP Nagy-Budapest	1948. 11. 16.		Kovács Béla helyére behívott képviselő
77.	Béki Ernő	MDP	MKP országos lista	1948. 11. 16.		Kardos László helyére behívott képviselő
78.	Bencsik István	NPP	országos lista	1948. 11. 16.		Ilyés Gyula helyére behívott képviselő
79.	Bognár Albert	MDP	MKP Veszprém	1948. 11. 16.		Papp Lajos helyére behívott képviselő
80.	Borsa Mihály	FKGP	országos lista	1948. 11. 16.		Szabó Árpád helyére behívott képviselő
81.	Drótos Lajos	FKGP	Borsod, Zemplén és Abaúj	1948. 11. 16.		Szakács József helyére behívott képviselő
82.	Fésűs László	FKGP	Borsod, Zemplén és Abaúj	1948. 11. 16.		Pártay Tivadar helyére behívott képviselő
83.	Hornváth József	FKGP	Pest és Bács-Bodrog	1948. 11. 16.		Kiss János helyére behívott képviselő
84.	Jámbor István	FKGP	Hajdú és Bihar	1948. 11. 16.		Kálmán Ferenc helyére behívott képviselő
85.	Márkus András	FKGP	Szabolcs és Szatmár	1948. 11. 16.		Kósa András helyére behívott képviselő
86.	Mileji István	FKGP	Zala	1948. 11. 16.		Bencze István helyére behívott képviselő
87.	Mócsán József	FKGP	Szabolcs és Szatmár	1948. 11. 16.		Gyulai József helyére behívott képviselő
88.	Nagy Dániel	FKGP	Csongrád és Csanád	1948. 11. 16.		Vata Ernő helyére behívott képviselő
89.	Nagy Ferenc	MDP	SZDP Fejér és Komárom	1948. 11. 16.		Szakasits Árpád helyére behívott képviselő
90.	Nagyistók József	FKGP	Csongrád és Csanád	1948. 11. 16.		Tóth László helyére behívott képviselő
91.	Sántha György	FKGP	Békés	1948. 11. 16.		Megyeri István helyére behívott képviselő
92.	Sebes Imre	MDP	MKP Pest és Bács-Bodrog	1948. 11. 16.		Molnár Erik helyére behívott képviselő
93.	Szabó Bertalan	NPP	Baranya és Tolna	1948. 11. 16.		Barati József helyére behívott képviselő
94.	Szabó Ferenc	FKGP	Heves és Nógrád-Hont	1948. 11. 16.		Adorján József helyére behívott képviselő
95.	Sziliártó Lajos	FKGP	Pest és Bács-Bodrog	1948. 11. 16.		Pongrácz Tibor helyére behívott képviselő
96.	Tar Kálmán	FKGP	Baranya és Tolna	1948. 11. 16.		Bárános Károly helyére behívott képviselő
97.	Török Gyula Pál	FKGP	Csongrád és Csanád	1948. 11. 16.		Szőnyi Imre helyére behívott képviselő
98.	B. Ványi Gábor	FKGP	Pest és Bács-Bodrog	1948. 11. 16.		Révész László helyére behívott képviselő
99.	Varjú Ákos	NPP	országos lista	1948. 11. 16.		Pál József helyére behívott képviselő
100.	Zilahy Tibor	FKGP	Hajdú és Bihar	1948. 11. 16.		Bakó Sándor helyére behívott képviselő
101.	Faggyas Jenő	FKGP	Szabolcs és Szatmár	1948. 11. 18.		Eröss János helyére behívott képviselő
102.	Nagy Károly	NPP	Veszprém	1948. 11. 18.		Székely Béla helyére behívott képviselő
103.	Rubletzky Géza	FKGP	Nagy-Budapest	1948. 11. 18.		Bereczky Albert helyére behívott képviselő
104.	Bencsik András	FM DP	Békés	1948. 12. 09.		Pap István helyére behívott képviselő
105.	Dávid Ferenc	MDP	MKP Győr-Moson és Sopron	1949. 01. 12.		Malasits Géza helyére behívott képviselő
106.	Keleti Márton	MDP	SZDP országos lista	1949. 01. 12.		Kemény György helyére behívott képviselő

Sor- szám	Név	Párt	Választókerület	Kézjelen	Végre	Megjegyzés
107.	Gyulay András	FKGP	Hajdú és Bihar	1949. 01. 18.		Bihari Nagy Lajos helyére behívott képviselő
108.	Szandai János	FKGP	Heves és Nógrád-Hont	1949. 01. 18.		Mátéffy Géza helyére behívott képviselő
109.	Tóth Ferenc	FKGP	Baranya és Tolna	1949. 01. 18.		Czövek Jenő helyére behívott képviselő
110.	Füvessy László	FMDP	Pest és Bács-Bodrog	1949. 01. 25.		Sz. Szabó Pál helyére behívott képviselő
111.	K. Tóth Ferenc	FKGP	Jász-Nagykun-Szolnok	1949. 01. 25.		Gálffy Sándor helyére behívott képviselő
112.	Antalfy György	MDP	SZDP Csongrád és Csanád	1949. 01. 27.		Papdi György helyére behívott képviselő
113.	Berend György	FKGP	országos lista	1949. 01. 27.		Cseh-Szombathy László helyére behívott képviselő
114.	Györgyi Lajos	FKGP	országos lista	1949. 01. 27.		Implom Ferenc helyére behívott képviselő
115.	Hajagos Imre	FKGP	Pest és Bács-Bodrog	1949. 01. 27.		Bencsik Gyula helyére behívott képviselő
116.	Kelemen Ödön	FKGP	Pest és Bács-Bodrog	1949. 01. 27.		Orner Alfréd helyére behívott képviselő
117.	Koczka Pál	NPP	Békés	1949. 01. 27.		Nyiri Sándor helyére behívott képviselő
118.	Majlát Jolán	NPP	országos lista	1949. 01. 27.		Borsos Sándor helyére behívott képviselő
119.	Molnár István	FKGP	Pest és Bács-Bodrog	1949. 01. 27.		Nagy Bódog Béla helyére behívott képviselő
120.	Pongrácz Kálmán	MDP	MKP Nagy-Budapest	1949. 01. 27.		Komnenov Pál helyére behívott képviselő
121.	Rajkai József	FKGP	Pest és Bács-Bodrog	1949. 01. 27.		Vass Sándor helyére behívott képviselő
122.	Szedlák Lajos	MDP	SZDP Heves és Nógrád-Hont	1949. 01. 27.		Orosz Márton helyére behívott képviselő
123.	Virágh Lajos	FKGP	Vas	1949. 01. 27.		Nyárádi Miklós helyére behívott képviselő
124.	Bakó Mátyás	DNP	Baranya és Tolna	1949. 01. 28.		Matheovits Ferenc helyére behívott képviselő
125.	Bródy Ernő	PDP	Nagy-Budapest	1949. 03. 10.		Supka Géza helyére behívott képviselő
126.	Nádházi András	FKGP	Békés	1949. 03. 10.		Vaszko Mihály helyére behívott képviselő
127.	Soós Aladár	MŰP	Borsod, Zemplén és Abauj	1949. 03. 10.		Zsolt Béla helyére behívott képviselő

AZ ORSZÁGGYÜLÉS KÉPVISELŐI VÁLASZTÓKERÜLETENKÉNT, PÁRTOK SZERINT

PÁRT	Név	JELÖLÉSSZÁM	KÉPVISELŐI SZÁMSZÁM	Kézelt	Vége
1. BARANYA ÉS TOLNA VÁRMEGYÉK					
DNP					
	Eszterhás György	1			
	Matheovits Ferenc	2	1		1949. 01. 19.
	Barkóczy József	3	2		
	Abay Nemes Oszkár	4	3		
	Kántor József	5	4		
	Keleti Péter István	6	5		
	Radó Gyula	7	6		
	Bakó Mátyás	8	p1	1949. 01. 28.	
FKGP					
	Bárános Károly	1	1		1948. 11. 16.
	Czövek Jenő	2	2		1949. 01. 18.
	Dulin Jenő	3	3		
	Taksonyi János	4	4		1948. 04. 26.
	Benedek József	17	p1	1948. 06. 15.	
	Tar Kálmán	18	p2	1948. 11. 16.	
	Tóth Ferenc	30	p3	1949. 01. 18.	
MFP					
	Pfeiffer Zoltán	1			
	Lábady Antal	2	1		1947. 11. 20.
MKP					
	Farkas Mihály	1	1		
	Hajdú Gyula	2	2		
	Krancz Pál	3	3		1948. 06. 15.
	Dolezsál Ferenc	4			
	Csankó József	5	4		
	Lakatos József	8	p1	1948. 06. 15.	
NPP					
	Czéh József	1	1		
	Török Albert Pál	2			
	Barati József	3	2		1948. 11. 16.
	Szabó Bertalan	4	p1	1948. 11. 16.	
SZDP					
	Bán Antal	1	1		1948. 04. 26.
	Kéthly Anna	2			

Pár	Név	JELŐLÉSSORREND	KÉPVISELŐI SORREND	Kiszélet	Vég
	Tolnai József	3			
	Bechtler Péter	4	2		1948. 04. 26.
	Czett József	5	3		
	Mészáros Dezsőné	16	p1	1948. 04. 26.	
	Herman Zsófia	23	p2	1948. 04. 26.	

2. SOMOGY VÁRMEGYE

DNP

	Babóthy Ferenc	1	1		1948. 08. 04.
	Pete Ferenc	2	2		
	Kolbert János	3	3		1948. 02. 24.
	Balogh András	4	4		
	Villányi Miklós	5	5		
	Gábrriel János	7	p1	1948. 04. 26.	
	Koczor János	8	p2	1948. 08. 04.	

FKGP

	Antall József	1	1		
	Kovács József (1898)	2	2		

FMDP

	Parragi György	1			
	Kiss Ferenc	2	1		

MFP

	Pfeiffer Zoltán	1			
	Gábrriel János	2	1		1947. 11. 20.

MKP

	Rákosi Mátyás	1			
	Dögei Imre	2			
	Dobó István	3	1		
	Turopoli Géza	4	2		

NPP

	Erdei Ferenc	1			
	Bohár Károly	2	1		

PDP

	Vészy Mátyás	1	1		
--	--------------	---	---	--	--

SZDP

	Kéthly Anna	1			
	Boér István	2			
	Révész Ferenc	3	1		
	Nagy László	4	2		

PART	NEV	JELPÁRCSORREND	KÉPVISELŐI SORREND	KEZDESI	VÉGE
------	-----	----------------	--------------------	---------	------

3. ZALA VÁRMEGYE**DNP**

	Kováts Ferenc	1	1		
	Pörnczi József	2	2		1948. 07. 07.
	Berkes János	3	3		1948. 07. 07.
	Pócza Lajos	4	4		
	Farkas Dénes	5	5		
	Fehér Ferenc	6	6		
	Iszak Kálmán	7	7		1948. 07. 09.
	Tasler Lajos	8	8		
	Keszler Aladár	9	p1	1948. 08. 04.	
	Horváth Ferenc	10	p2	1948. 08. 04.	
	Szabó Ferenc	11	p3	1948. 08. 04.	

FKGP

	Antall József	1			
	Bencze Imre	2	1		1948. 07. 06.
	Mileji István	20	p1	1948. 11. 16.	

MKP

	Rákosi Mátyás	1	1		
	Gerencsér György	2	2		

MRP

	Peyer Károly	1	1		1947. 12. 11.
	Szekeres János	2	p1	1947. 12. 12.	

NPP

	Veres Péter	1			
	Horváth János	2	1		

SZDP

	Marosán György	1			
	Dombay János	3	1		1948. 04. 26.
	Horváth Zoltán	5	p1	1948. 04. 26.	

4. VAS VÁRMEGYE**DNP**

	Eckhardt Sándor	1	1		1949. 03. 10.
	Belső Gyula	2	2		
	Tóth László	3	3		
	Vörös Lajos	4	4		
	Kovács József	5	5		
	Gáspár Mihály	6	6		

Párt	Név	JELÖLTSSZÁM	KÉPVISELŐ SZÁM	Kiszárat	Vég
FKGP					
	Nyárádi Miklós	1	1		1948. 12. 16.
	Virágh Lajos	11	p1	1949. 01. 27.	
MFP					
	Pfeiffer Zoltán	1			
	Pásztory István	2	1		1947. 11. 20.
MKP					
	Molnár Erik	1			
	Szabó Imre	2	1		
NPP					
	Szabó Pál	1			
	Gosztonyi János	2	1		
SZDP					
	Szakasits Árpád	1			
	Gesztesi Jenő	4	1		1948. 04. 26.
	Bálint Antal	10	p1	1948. 04. 26.	

5. GYŐR-MOSON ÉS SOPRON VÁRMEGYÉK

DNP

	Barankovics István	1			
	Pécsi József	2	1		
	Mézes Miklós	3	2		
	Mészáros Ödön	4	3		
	Darmonkos János	5	4		
	Kovács Károly Zoltán	6	5		
	Tóth László, id.	7	6		

FKGP

	Csejkey Ernő	1	1		
--	--------------	---	---	--	--

MKP

	Rajk László	1			
	Dömötör Ferenc	2	1		
	Kozma József	3	2		
	Török István	4	3		
	Dávid Ferenc	5		1949. 01. 12.	

MRP

	Peyer Károly	1	1		1947. 12. 11.
	Geleji Dezső	2	p1	1947. 12. 12.	

Párt	Név	JELÖLTÖRREND	KÉPVISELŐI SZÁMRÉND	Állomány	Végén
------	-----	--------------	---------------------	----------	-------

NPP

	Kondor Imre	1			
	Szigethy Attila	2	1		

SZDP

	Bán Antal	1			
	Malasics Géza	2	1		1948. 11. 09.
	Kéthly Anna	3			
	Medey István	4	2		1948. 04. 26.
	Zentai Vilmos	5	3		1948. 04. 26.
	Füredi Sándorné	6	p1	1948. 04. 26.	
	Horváth Sándor	9	p2	1948. 04. 26.	

6. VESZPRÉM VÁRMEGYE**DNP**

	Farkas György	1	1		
	Bátor Imre	2	2		
	Nagy László	3	3		
	Buzási Sándor	4	4		

FKGP

	Ortutay Gyula	1	1		
--	---------------	---	---	--	--

MKP

	Kossa István	1	1		
	Papp Lajos	2	2		1948. 11. 16.
	Bognár Albert	11	p1	1948. 11. 16.	

NPP

	Szabó Pál	1			
	Székely Béla	2	1		1948. 11. 17.
	Nagy Károly	3	p1	1948. 11. 18.	

SZDP

	Kéthly Anna	1			
	Visnyei Sándor	3	1		1948. 04. 26.
	Takó Károly	18	p1	1948. 04. 26.	

7. FEJÉR ÉS KOMÁROM-ESZTERGOM VÁRMEGYÉK**FKGP**

	Dobi István	1	1		
	Kiss László	2	2		
	Kovács István	3	3		
	Szabó Kálmán	4	4		

Párt	Név	Jelöltszáma	Képviselői sorrend	Kezdete	Vége
------	-----	-------------	--------------------	---------	------

FMDP

	Parragi György	1			
	Alvinczy Imre*		1		

KNT

	Slachta Margit	1			
	Gróh József	2	1		
	Kéri Nándor	3	2		
	Kisházi Mihály	4	3		

MKP

	Rajk László	1	1		
	Zgyerka János	2	2		
	Osztrovszki György	3	3		1948. 04. 26.
	Auszmann György	4	4		
	Magyar Józsefné	9	p1	1948. 04. 26.	

NPP

	Veres Péter	1			
	Jócsik Lajos	2	1		

PDP

	Kabakovits József	1	1		
--	-------------------	---	---	--	--

SZDP

	Szakasits Árpád	1	1		1948. 08. 04.
	Vas-Witteg Miklós	2	2		1948. 04. 26.
	Kéthly Anna	3			
	Borbély János	4	3		1948. 04. 26.
	Tóth János	5	p1	1948. 04. 26.	
	Nagy Ferenc	8	p3	1948. 11. 16.	
	Badari László	18	p2	1948. 04. 26.	

8. NAGY-BUDAPEST**DNP**

	Barankovics István	1			
	Eckhardt Sándor	2			
	Varga László	3	1		
	Székely Imre Kálmán	8	2		
	Szabados Pál	9	3		1948. 07. 07.
	Babóthy Ferenc	11	p1	1948. 08. 04.	

FKGP

	Dinnyés Lajos	1	1		
	Bognár József	2	2		

Párt	Név	Jelöltszámkend.	Képviselői sorrend	Kezdete	Vége
	Pongrácz Aladár	3			
	Katona Jenő	4	3		
	Bereczky Albert	5	4		1948. 11. 16.
	Pesta László	6	5	1947. 11. 04.	
	Rubletzky Géza	12	p1	1948. 11. 18.	

FMDP

	Parragi György	1	1		
	Kovács Imre	2			
	Szűts Iván	3	2		
	Kunszery Gyula	4	3		1949. 03. 21.
	Vértés István	5	4		

KNT

	Slachta Margit	1	1		
--	----------------	---	---	--	--

MFP

	Pfeiffer Zoltán	1	1		1947. 11. 20.
	Zsedényi Béla	2	2		1947. 11. 20.
	Moór Gyula	3	3		1947. 11. 20.
	Vásáry József	4	4		1947. 11. 20.
	Hegymegi Kiss Pál	5	5		1947. 11. 20.
	Pásztor Tamás	6	6		1947. 11. 20.
	Miklós Béla, dálnoki	7			
	Érdi Sándor	8	7		1947. 11. 20.
	Szenner József	9	8		1947. 11. 20.
	Benkő András	10	9		1947. 11. 20.
	Palinay Ferenc	11	10		1947. 11. 20.
	Vándor Ferenc	12	11		1947. 11. 20.
	Futó Dezső	13			
	Acsay László	14			
	Miklós Imre	15	12		1947. 11. 20.
	Haray Béla	16	13		1947. 11. 20.
	Kemény Adél	17	14		1947. 11. 20.
	Erős Gyula	18	15		1947. 11. 20.
	Dékány Zoltán	20	16	1947. 11. 18.	1947. 11. 20.

MKP

	Rákosi Mátyás	1			
	Rajk László	2			
	Gerő Ernő	3			
	Kádár János	4	1		
	Kossa István	5			

Pártn	Név	JELŐLTORSZÁM	KÉPVISELŐ-SZÁM	Kézbesítve	Vágt
	Vas Zoltán	6	2		
	Apró Antal	7	3		
	Drahos Lajos	8	4		
	Ratkó Anna	9	5		
	Háner József	10	6		
	Horváth Márton	11	7		
	Kiss Károly	12	8		
	Döbrentei Károlyné	13	9		1948. 06. 15.
	Gyócsi Jenő	14	10		
	Varga István	15	11		
	Köves András	16	12		
	Földes Mihály	17	13		
	Kommenov Pál	18	14		1949. 01. 12.
	Weil Emil	19	15		
	Kovács Béla	20	16		1948. 11. 16.
	Szabó Piroska	21	17		
	Lukács Sándor	22	18		
	Köböli József	23	19		
	Földes László	25	p1	1948. 06. 15.	
	Básta Rezső	26	p2	1948. 11. 16.	
	Pongrácz Kálmán	29	p3	1949. 01. 27.	

MRP

	Peyer Károly	1	1		1947. 12. 11.
	Zsolt Béla	2	2		1947. 12. 11.
	Kende Zsigmond	4	p1	1947. 12. 12.	
	Halász Aladár	5	p2	1947. 12. 12.	

NPP

	Veres Péter	1			
	Kovács Máté	3	1		

PDP

	Súpka Géza	1	1		1949. 03. 10.
	Bródy Ernő	2	p1	1949. 03. 10	

SZDP

	Szakasits Árpád	1			
	Böhm Vilmos	2			
	Kéthly Anna	3			
	Ries István	4	1		
	Marosán György	5	2		
	Bán Antal	6			

Párt	Név	Jelöltszáma	Képviselői sorrend	Kérdett	Vége
	Rónai Sándor	7			
	Kisházi Ödön	8			
	Bechtler Péter	9			
	Kelemen Gyula	10	3		1948. 01. 29.
	Száva István	11	4		
	Révész Mihály	12	5		1948. 04. 26.
	Dávid János	13	6		1948. 04. 26.
	Kertész Miklós	14	7		1948. 04. 26.
	Halász Alfréd	15	8		
	Ivanics István	16	9		1948. 04. 26.
	Mónus Illésné	17	10		
	Vágvölgyi Tibor	18	11		
	Jancsecz Imre	19	12		1948. 04. 26.
	Gyurkovits Károly	20	13		1948. 04. 26.
	Végh Lajos	21	14		
	Kárpáti Antal	22	15		1948. 04. 26.
	Popik János	23	16		
	Antal János	24	17		
	Kassák Lajos	26	p1	1948. 01. 29.	
	Harustyak József	27	p2	1948. 04. 26.	
	Dabronaki Gyula	30	p3	1948. 04. 26.	
	Fenyvesi Gáborné	32	p4	1948. 04. 26.	
	Galló Ernő	38	p5	1948. 04. 26.	
	Kapetter Lajos	51	p6	1948. 04. 26.	
	Bakanek János	53	p7	1948. 04. 26.	
	Villám János	63	p8	1948. 04. 26.	

9. PEST-PILIS-SOLT-KISKUN ÉS BÁCS-BODROG VÁRMEGYÉK

DNP

	Barankovics István	1			
	Ugrin József	2	1		1947. 12. 12.
	Károlyi Bernát	3			
	Bús Imre	4	2		
	Keresztes Sándor	5	3		1948. 07. 07.
	Rónaszéki Lajos	6	4		
	Kováts László	7			
	Pusztai Ferenc	10	p1	1947. 12. 12.	
	Harnóczy Kálmán	11	p2	1948. 08. 04.	

PART	NÉV	JELÖLTSORREND	KÉPVISELŐI SORREND	KÉZDŐTE	VÉGÉ
FKGP					
	Dinnyés Lajos	1			
	Pongrácz Tibor	2	1		1948. 07. 06.
	Mojzes György	3	2		1948. 07. 06.
	Bencsik Gyula	4	3		1949. 01. 27.
	Csala István	5	4		
	Pongrácz Aladár	6	5		1948. 04. 26.
	Varga Gedeon	7	6		
	Révész László	8	7		1948. 07. 06.
	Kiss János	9	8		1948. 11. 16.
	Patonay Elek	10	9		
	Ófner Alfréd	11	10		1949. 01. 27.
	Vass Sándor	12	p1	1948. 06. 15.	1949. 01. 27.
	Nagy Bódog Béla	13	p2	1948. 07. 06.	1949. 01. 27.
	Szijjártó Lajos	17	p3	1948. 11. 16.	
	B. Ványi Gábor	27	p4	1948. 11. 16.	
	Horváth József	28	p5	1948. 11. 16.	
	Hajagos Imre	42	p6	1949. 01. 27.	
	Kelemen Ödön	46	p7	1949. 01. 27.	
	Rajkai József	50	p8	1949. 01. 27.	
	Molnár István	52	p9	1949. 01. 27.	
FMDP					
	Balogh István	1	1		
	Dénes István	2	2		
	Sz. Szabó Pál	3	3		1949. 01. 24.
	Nagy László	4	4		
	Kiss Ferenc	5	5		
	Füvessy László	7	p1	1949. 01. 25.	
MFP					
	Pfeiffer Zoltán	1			
	Nagy Szeder István	2	1		1947. 11. 20.
	Ráth András	3	2		1947. 11. 20.
	Miklós Béla, dálnoki	4	3		1947. 11. 20.
	Hegymegi Kiss Pál	5			
	Hódy György	6	4		1947. 11. 20.
	Acsay Tihamér	8	5		1947. 11. 20.
	Chikán Kálmán	9	6		1947. 11. 20.
	Erős Gyula	10			

PARTE	Név	Jelölés-szám	Képviselői sorrend	Kézirat	Vég
	Komlós Imre	11	7		1947. 11. 20.
	Sulyok István		8		1947. 11. 20.

MKP

	Rákosi Mátyás	1			
	Molnár Erik	2	1		1948. 11. 16.
	Seregélyi József	3	2		
	Donáth Ferenc	4	3		
	Losonczy Géza	5	4		
	Török János	6	5		
	Csala László	7	6		
	Kemény Györgyné	8	7		
	Rob Antal	9			
	Nyiri Béla Mihály	10	8		
	Madarász László	11	9		1948. 08. 04.
	Sebes Imre	14	p2	1948. 11. 16.	
	Hován András	34	p1	1948. 08. 04.	

NPP

	Erdei Ferenc	1	1		
	Válóczy János	2	2		
	Kamjén István	3	3		

SZDP

	Szélgy Imre	1	1		1948. 04. 26.
	Kisházi Ödön	2	2		1948. 04. 26.
	Túri István	3	3		1948. 04. 26.
	Hajdú Ernőné	4	4		1948. 04. 26.
	Pavlovsky Ferenc	5	5		1948. 04. 26.
	Bede Béla	6	6		1948. 04. 26.
	Radocsányi Ferenc	37	p1	1948. 04. 26.	
	Nyers Rezső	40	p2	1948. 04. 26.	
	Smikál József	59	p3	1948. 04. 26.	
	Várkonyi Imre	63	p4	1948. 04. 26.	
	Vaigel András	74	p5	1948. 04. 26.	
	Budai György	78	p6	1948. 04. 26.	

10. CSONGRÁD ÉS CSANÁD VÁRMEGYÉK**DNP**

	Bálint Sándor	1			
	Bodor György	3	1		

Parti	Név	Értekezési sorrend	Képviselői sorrend	Közvetít	Vége
FKGP					
	Pongrácz Aladár	1			
	Implom Ferenc	2			
	Tóth László	3	1		1948. 11. 16.
	Szőnyi Imre	4	2	1947. 10. 02.	1948. 11. 16.
	Vata Ernő	5	3	1947. 10. 21.	1948. 11. 16.
	Török Gyula Pál	16	p1	1948. 11. 16.	
	Nagy Dániel	20	p2	1948. 11. 16.	
	Nagyistók József	21	p3	1948. 11. 16.	
MFP					
	Pfeiffer Zoltán	1	1		1947. 11. 20.
	Moór Gyula	2			
	Fodor István	3	2		1947. 11. 20.
	Keresztes Tamás	4	3		1947. 11. 20.
	Bárkányi Ferenc	5	4		1947. 11. 20.
	Pardy Ferenc	6	5		1947. 11. 20.
	Joó József	7	6		1947. 11. 20.
	Falcone Kálmán	8	7		1947. 11. 20.
MKP					
	Révai József	1	1		
	Erdei Mihály	2	2		
	Zöld Sándor	3	3		
	Dékány András	4	4		
	Oláh Mihály	5	5		1948. 06. 15.
	Kádár János (makói)	8	p1	1948. 06. 15.	
MRP					
	Peyer Károly	1	1		1947. 12. 11.
	Csécsey Imre	2	p1	1947. 12. 12.	
NPP					
	Veres Péter	1			
	Császár P. Balázs	2	1		
	Nagy István	3	2		
SZDP					
	Kéthly Anna	1	1		1948. 04. 26.
	Szedes Ferenc	2			
	Takács Ferenc	3	2		1948. 04. 26.
	Papdi György	4	3		1948. 11. 11.
	Pallagi Ferenc	7	p1	1948. 04. 26.	

PÁR	NEV	HELYTSORREND	KÉPVISELŐI SORREND	KÉZDÉSE	VEGE
	Antalfy György	20	p3	1949. 01. 27.	
	Téli Lajos	34	p2	1948. 04. 26.	

11. BÉKÉS VÁRMEGYE**DNP**

	Pusztai Sándor	1	1		
--	----------------	---	---	--	--

FKGP

	Szabó Árpád	1			
	Vaszkó Mihály	2	1		1949. 03. 10.
	Megyeri István	3	2		1948. 11. 16.
	Polányi István	4	3		
	Sántha György	7	p1	1948. 11. 16.	
	Nédházi András	15	p2	1949. 03. 10.	

FMDP

	Kovács Imre	1	1		1947. 12. 10.
	Pap István	3	p1	1947. 12. 10.	1948. 11. 16.
	Bencsik András	4	p2	1948. 12. 09.	

MFP

	Pfeiffer Zoltán	1			
	Hajdú Kálmán	2	1		1947. 11. 20.

MKP

	Rákosi Mátyás	1			
	Kovács István	2	1		
	Nagy Károly	3	2		
	Birkás Imre	4	3		
	Szegedi Albertné	5	4		

NPP

	Veres Péter	1			
	Hegyesi János	2	1		
	Tóth Endre	3			
	Nyiri Sándor	4	2		1949. 01. 27.
	Koczka Pál	5	p1	1949. 01. 27.	

SZDP

	Szedér Ferenc	1	1		1948. 04. 26.
	Marosán György	2			
	Botyánszki Pálné	3	2		
	Csuvár Imre	7	p1	1948. 04. 26.	

Part	Név	Jelöltszámszám	Képviselői sorrend	Kézelt	Vége
------	-----	----------------	--------------------	--------	------

12. JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK VÁRMEGYE**FKGP**

	Gyöngyösi János	1	1		
	Z. Nagy Ferenc	2	2		
	Baráth Endre	3	3		1948. 04. 26.
	Zeley István	4	4		
	Gaal Ferenc	5	5		
	Gálfy Sándor	7	p1	1948. 06. 15.	1949. 01. 25.
	K. Tóth Ferenc	13	p2	1949. 01. 25.	

FMDP

	P. Ábrahám Dezső	1	1		
--	------------------	---	---	--	--

MFP

	Pfeiffer Zoltán	1	1		1947. 11. 20.
	Futó Dezső	2			
	Bodnár Károly	3	2	1947. 10. 07.	1947. 11. 20.

MKP

	Gerő Ernő	1	1		
	Ragó Antal	2	2		
	Tisza József	3	3		
	Bakó Kálmán	4	4		

NPP

	Nánási László	1	1		
	Nagy István	2	2		

SZDP

	Ries István	1			
	Kéthly Anna	2			
	Takács József	3	1		1948. 04. 26.
	Molnár Imre	4	2		
	Bóka László	7	p1	1948. 04. 26.	

13. HAJDÚ ÉS BIHAR VÁRMEGYÉK**DNP**

	Barankovics István	1			
	Zoltán Pál	3	1		

FKGP

	Óry István	2	1		1948. 04. 26.
	Kálmán Ferenc	3	2		1948. 11. 16.
	Bakó Sándor	4	3		1948. 11. 16.
	Szigethy Gyula	5	4		

Párt	Név	Jelöltszáma	Képviselő-száma	Képzete	Vége
	Bihari Nagy Lajos	6	p1	1948. 06. 15.	1949. 01. 18.
	Jámbor István	7	p2	1948. 11. 16.	
	Zilahy Tibor	12	p3	1948. 11. 16.	
	Gyulay András	21	p4	1949. 01. 18.	

FMDP

	Kovács Imre	1			
	Lévay Zoltán	2	1		
	Hegyaljai Kiss Géza	3	2		

MFP

	Vásáry István	1	1		1947. 11. 20.
	Maár Gyula	2	2		1947. 11. 20.

MKP

	Nagy Imre	1	1		
	Szabó István	2	2		
	Rácz Gyula	3	3		
	Cifra Sándor	4	4		
	Molnár Zoltán	5			
	Boros Gergely	6	5		

NPP

	Veres Péter	1			
	Szabó Pál	2	1		
	Gém Ferenc	3			
	Kondor Imre	4	2		
	Belényesi Zsigmond	5	3		
	Kiss Lajos	6	4		

SZDP

	Kéthly Anna	1			
	Kállai Sándor	2	1		1948. 04. 26.
	Szamay Lajos	3	2		1948. 04. 26.
	Tokaji József	22	p2	1948. 04. 26.	
	Szilágyi Kálmán		p1	1948. 04. 26.	

14. SZABOLCS ÉS SZATMÁR-BEREG VÁRMEGYÉK**DNP**

	Barankovics István	1			
	Papp Béla	2	1		
	Rózsavölgyi László	3	2		
	Zomborszky János	4	3		

Párt	Név	JELÖLTSEBSZÁM	KÉPVISELŐI SZÁM	Képzés	Vég
	Tuba István	5	4		
	Bocskay István	7	5	1947. 12. 11.	

FKGP

	Eröss János	1	1		1948. 11. 17.
	Gyulai József	2	2		1948. 11. 16.
	Lupkovics György	3	3		
	Kósa András	4	4		1948. 11. 16.
	Mócsán József	6	p1	1948. 11. 16.	
	Márkus András	19	p2	1948. 11. 16.	
	Faggyas Jenő	32	p3	1948. 11. 18.	

FMDP

	Kovács Imre	1	1		1948. 07. 07.
	Ternay István	2	2		1949. 03. 11.
	Tóth Pál	3	p1	1948. 07. 09.	

MFP

	Hegymegi Kiss Pál	1			
	Futó Dezső	2	1		1947. 11. 20.
	Sziklay Istvánné	4	2	1947. 11. 11.	1947. 11. 20.

MKP

	Nagy Imre	1			
	Hidasi Ferenc	2	1		
	Gyenge Károly	3	2		
	Balogh József	4	3		

NPP

	Darvas József	1	1		
	Kovács Dezső	2	2		
	Mikita István	3	3		1948. 03. 02.
	Tomasovszki András	4	4		
	Vanczák József	5	p1	1948. 03. 02.	

SZDP

	Rónai Sándor	1			
	Pásztor József	3	1	1947. 12. 10.	1948. 04. 26.
	Huri Lajos	4	p1	1948. 04. 26.	

15. BORSOD-GÖMÖR, ZEMPLÉN ÉS ABAÚJ VÁRMEGYÉK**DNP**

	Bartha Béla	1			
	Rónay György	2	1		

Párt	Név	Időpontszám	Képviselői sorrend	Korlat	Vége
	Bodnár János Antal	3	2		
	Csépe Jenő	4	3		

FKGP

	Pártay Tivadar	1	1		1948. 11. 16.
	Szakács József	2	2		1948. 11. 16.
	Fésűs László	11	p1	1948. 11. 16.	
	Drótos Lajos	13	p2	1948. 11. 16.	

FMDP

	Hegedűs Gyula	1	1		
--	---------------	---	---	--	--

MFP

	Acsay László	1	1		1947. 11. 20.
	Vásáry József	2			
	Vándor Ferenc	3			
	Fekete Jenő	4	2		1947. 11. 20.
	Szabó József	5	3		1947. 11. 20.
	Hegymegi Kiss Pál	6			
	Horváth Olivér	7	4		1947. 11. 20.
	Bódy István	8	5		1947. 11. 20.
	Uczekay Mihály	9	6		1947. 11. 20.

MKP

	Nógrádi Sándor	1	1		
	Szkladán Ágoston	2	2		1948. 06. 15.
	Orosz Sándor	3	3		
	Prieszol József	4	4		
	Aczél György	5	5		
	Dusek László	6	6		
	Riz Jánosné	7	p1	1948. 06. 15.	

MRP

	Peyer Károly	1	1		1947. 12. 11.
	Zsolt Béla	3	p1	1947. 12. 12.	1949. 02. 06.
	Sóos Aladár	8	p2	1949. 03. 10.	

NPP

	Gém Ferenc	1	1		
--	------------	---	---	--	--

SZDP

	Rónai Sándor	1	1		
	Reisinger Ferenc	2	2		
	Márosán György	3			
	Nemes Júlia	4	3		

Part	Név	Jelöltésorszám	Kiszámlált szavazat	Kérdés	Válasz
------	-----	----------------	---------------------	--------	--------

16. HEVES ÉS NÓGRÁD-HONT VÁRMEGYÉK**DNP**

	Mihelics Béla Vid	1	1		
	Nagy Lajos	2	2		
	Kováts László	3	3		1948. 08. 04.
	Hajdú Kálmán	4	4		
	Eszterhás György	5	5		
	Csontos Tamás	7	p1	1948. 08. 04.	

FKGP

	Mihályfi Ernő	1	1		
	Mátéffy Géza	2	2		1949. 01. 18.
	Szántó Vezekényi István	3	3		
	Adorján József	4	4		1948. 11. 16.
	Szabó Ferenc	8	p1	1948. 11. 16.	
	Szandai János	11	p2	1949. 01. 18.	

MKP

	Kádár János	1			
	Oczel János	2	1		
	Sulyán György	3	2		
	Hermann Ferenc	4	3		
	Csilik József	5	4		
	Pothornik József	6	5		
	Szomolyai Agostonné	8	6		

NPP

	Veres Péter	1	1		
	Kerek Gábor	2	2		

SZDP

	Bán Antal	1			
	Kisházi Ödön	2			
	Márosán György	3			
	Szurdí István	4	1		
	Brumliker László	5	2		1948. 04. 26.
	Orosz Márton	6	3		1949. 01. 26.
	Szedlák Lajos	17	p2	1949. 01. 27.	
	Reissinger Mária	23	p1	1948. 04. 26.	

Párt	Név	Jelöltszámbrend	Képviselő számbrend	Készenléti	Vége
------	-----	-----------------	---------------------	------------	------

ORSZÁGOS LISTARÓL MEGVÁLASZTOTT KÉPVISELŐK**DNP*****

	Bálint Sándor	1	1		1949. 01. 12.
	Barankovics István	2	2		1949. 03. 11.
	Eckhardt Sándor	3			
	Mihelics Béla Vid	4			
	Ugrin József	7	3	1947. 12. 12.	1948. 07. 07.
	Kováts László	8	p1	1948. 08. 04.	

FKGP

	Dobi István	1			
	Implom Ferenc	2	1		1949. 01. 27.
	Szabó Árpád	3	2		1948. 07. 31.
	Szentiványi Lajos	4	3		
	Filó Sámuel	5	4		
	Barcs Sándor	6	5		
	Kiss Gergely	7	6		
	Cseh-Szombathy László	8	7		1949. 01. 27.
	Rácz Lajos	9	8		1949. 03. 21.
	Dancs József	10	9		
	Gulácsy György	11	10		1947. 10. 21.
	Guba Mihály	12	11		
	Husztli Dénes	13	12		
	Szolnoki István	14	13		1948. 04. 26.
	Reök Iván	15	14		
	Szente József	16	p1	1947. 10. 21.	
	Csizmadia Lajos	19	p2	1948. 06. 15.	
	Borsa Mihály	22	p3	1948. 11. 16.	
	Györgyi Lajos	23	p4	1949. 01. 27.	
	Berend György	n. a.	p5	1949. 01. 27.	

FMDP***

	Parragi György	1			
	Lukács Vilmos	4	1	1947. 12. 10.	

MFP

	Zsedényi Béla	1	1		1947. 11. 20.
	Miklós Béla, dálnoki	2			
	Rácz Gébor	3	2		1947. 11. 20.

MKP

	Rákosi Mátyás	1			
	Rajk László	2			

Pár	Név	JELNÜTSZÁM	KÉPSELŐI SZÁM	KÉZELÉSE	Vége
	Gerő Ernő	3			
	Dógei Imre	4	1		
	Szobek András	5	2		
	Házi Árpád	6			
	Olt Károly	7	3		
	Kállai Gyula	8	4		
	Orbán László	9	5		
	Andics Erzsébet	10	6		
	Nonn György	11	7		
	Keresztes Mihály	12	8		
	Szirmai István	13	9		
	Mód Aladár	14	10		
	Somogyi Miklós	15	11		
	Piros László	16	12		
	Kardos László	17	13		1948. 11. 16.
	Ligeti László	18	14		
	Rob Antal	19	15		1948. 07. 06.
	Szipka József	20	16		
	Ilku Pál	21	17		
	Jóború Magda	22	18		
	Rudas László	24	19		
	Szényi Tibor	25	20		
	Zentai Béla	27	21		
	Szalai Béla	28	p1	1948. 07. 06.	
	Béki Ernő	29	p2	1948. 11. 16.	
	Berei Andor**				

NPP

	Farkas Ferenc, B	1	1		
	Szabó Pál	2			
	Illyés Gyula	3	2		1948. 11. 16.
	Tóth Endre	4	3		
	Borsos Sándor	5	4		1949. 01. 24.
	Szűcs Ferenc	6	5		
	Horváth István	7	6		
	Pál József	8	7		1948. 11. 16.
	Varjú Ákos	10	p1	1948. 11. 16.	
	Bencsik István	11	p2	1948. 11. 16.	
	Majlát Jolán	12	p3	1949. 01. 27.	

Évesítés	Név	Jelöltségi sorrend	Képviselői sorrend	Kilépési dátum	Évesítés
SZDP					
	Szakasits Árpád	1			
	Böhm Vilmos	2			
	Kéthly Anna	3			
	Ries István	4			
	Rónai Sándor	5			
	Bán Antal	6			
	Marosán György	7			
	Kisházi Ödön	8			
	Buchinger Manó	9	1		
	Justus Pál	10	2		
	Faragó László	11	3		1948. 04. 26.
	Vajda Imre	12	4		
	Révész Ferenc	13			
	Kömüves József	14	5		1948. 04. 26.
	Schiffer Pál	15	6		
	Török Júlia	16	7		
	Gallai Lajos	17	8		
	Pintér János	18	9		
	Fischer József	19	10		
	Faragó György	20	11		1948. 08. 04.
	Kemény György	21	12		1948. 11. 16.
	Bölcsföldi Andor	22	13		1948. 04. 26.
	Barcza Sándor	23	14		
	Keleti Márton	32	p5	1949. 01. 12.	
	Jászai Károly	33	p1	1948. 04. 26.	
	Groff Emil	35	p2	1948. 04. 26.	1949. 03. 10.
	Sauer Győző	38	p3	1948. 04. 26.	
	Hebelt Ede	41	p4	1948. 08. 04.	

* Alvinczy Imre eredetileg nem szerepelt az FMDP Fejér megyei listáján, mandátumát mégis itt igazolták.

** Berei Andor nem szerepelt az MKP-lista első hatvan helyén, mandátumát tévedésből jelentették be, helyette Keresztes Mihály (12.) lett országos listás képviselő.

*** A DNP és az FMDP az MFP feloszlása után 1–1 mandátumhoz jutott.

Part	Név	Mandátum	Kézdett	Vége
------	-----	----------	---------	------

TÖBBES MANDÁTUMRÓL LE NEM MONDOTT KÉPVISELŐK

MFP

	Pfeiffer Zoltán	Nagy-Budapest		1947. 11. 20.
	Pfeiffer Zoltán	Jász-Nagykun és Szolnok vármegyék		1947. 11. 20.
	Pfeiffer Zoltán	Csongrád és Csanád vármegyék		1947. 11. 20.
	Zsedényi Béla	Nagy-Budapest		1947. 11. 20.
	Zsedényi Béla	országos lista		1947. 11. 20.

MRP

	Peyer Károly	Zala vármegye		1947. 12. 11.
	Peyer Károly	Győr-Moson és Sopron vármegyék		1947. 12. 11.
	Peyer Károly	Nagy-Budapest		1947. 12. 11.
	Peyer Károly	Csongrád és Csanád vármegyék		1947. 12. 11.
	Peyer Károly	Borsod-Gömör, Zemplén és Abaúj vármegyék		1947. 12. 11.

AZ ORSZÁGGYÜLÉS KÉPVISELŐI A BEKÖVETKEZETT VÁLTOZÁSOKKAL

(1947. 09. 16.—1949. 04. 12.)

Sorszám	Név	Párt	Válaszkörzet	Megjegyzés
1.	Abay Nemes Oszkár	DNP	Baranya és Tolna	1949. 02. 02-től pártfeloszlátás miatt független; 1949. 03. 10-én belépett az FMDP-be
2.	P. Ábrahám Dezső	FMDP	Jász-Nagykun-Szolnok	1949. 03. 11-én kilépett a pártból és a frakcióból; 1949. 03. 21-én megfosztották mandátumától
3.	Acsay László*	MFP	Borsod, Zemplén és Abaúj	a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
4.	Acsay Tihamér	MFP	Pest és Bács-Bodrog	a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
5.	Aczél György	MKP	Borsod, Zemplén és Abaúj	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
6.	Adorján József	FKGP	Heves és Nógrád-Hont	1948. júliusban lemondatták mandátumáról; 1948. 11. 16-án bejelentették lemondását
7.	Alvinczy Imre	FMDP	Fejér és Komárom-Esztergom	
8.	Andics Erzsébet	MKP	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
9.	Antal János	SZDP	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
10.	Antalfy György	MDP	SZDP Csongrád és Csanád	Papdi György helyére behívott képviselő
11.	Antall József	FKGP	Somogy	
12.	Apró Antal	MKP	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
13.	Ausmann György	MKP	Fejér és Komárom-Esztergom	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
14.	Babóthy Ferenc	DNP	Somogy-Nagy-Budapest	1948. 08. 04-én mandátumcsere; 1949. 02. 02-től pártfeloszlátás miatt független; 1949. 02. 22-én külföldre távozott
15.	Badari László	SZDP	Fejér és Komárom-Esztergom	Vas-Witteg Miklós helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
16.	Bakanek János	SZDP	Nagy-Budapest	Gyurkovits Károly helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
17.	Bakó Kálmán	MKP	Jász-Nagykun-Szolnok	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
18.	Bakó Mátyás	DNP	Baranya és Tolna	Matheovits Ferenc helyére behívott képviselő; 1949. 02. 02-től pártfeloszlátás miatt független
19.	Bakó Sándor	FKGP	Hajdú és Bihar	1948. októberben lemondott tisztségeiről; 1948. 11. 16-án megfosztották mandátumától
20.	Bálint Antal	SZDP	Vas	Gesztesi Jenő helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
21.	Bálint Sándor	DNP	országos lista	1948. decemberben kilépett a frakcióból; 1949. 01. 12-én bejelentették lemondását
22.	Balogh András	DNP	Somogy	1949. 02. 02-től pártfeloszlátás miatt független
23.	Balogh István	FMDP	Pest és Bács-Bodrog	
24.	Balogh József	MKP	Szabolcs és Szatmár-Bereg	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
25.	Bán Antal	SZDP	Baranya és Tolna	1948. 02. 24-én külföldre távozott; 1948. 04. 26-án megfosztották mandátumától
26.	Barankovics István	DNP	országos lista	1949. 02. 02-án külföldre távozott; 1949. 03. 11-én megfosztották mandátumától
27.	Bárános Károly	FKGP	Baranya és Tolna	1948. 11. 16-án bejelentették lemondását
28.	Baráth Endre	FKGP	Jász-Nagykun-Szolnok	1948. 04. 26-án bejelentették lemondását
29.	Barati József	NPP	Baranya és Tolna	1948. 11. 16-án összeférhetetlenség miatt bejelentették lemondását

Sorszám	Név	Párt	VALASZTÓKERÜLET	Megjegyzés
30.	Barcs Sándor	FKGP	országos lista	
31.	Barcza Sándor	SZDP	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
32.	Bárkányi Ferenc	MFP	Csongrád és Csanád	1947. 11. 18-án kilépett a frakcióból; a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
33.	Barkóczy József	DNP	Baranya és Tolna	1948. 06. 15-én kilépett a frakcióból
34.	Básta Rezső	MDP	MKP Nagy-Budapest	Kovács Béla helyére behívott képviselő
35.	Bátor Imre	DNP	Veszprém	kilépett a frakcióból, de nem jelentették be
36.	Bechtler Péter	SZDP	Baranya és Tolna	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból, 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
37.	Bede Béla	SZDP	Pest és Bács-Bodrog	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból, 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
38.	<i>Béki Ernő**</i>	MDP	MKP országos lista	Kardos László helyére behívott képviselő
39.	Belényesi Zsigmond	NPP	Hajdú és Bihar	
40.	Belső Gyula	DNP	Vas	1948. áprilisban felfüggesztették mentelmi jogát, 1948. 12. 26-án rendőri felügyelet alá helyezték; 1949. 03. 15-én külföldre távozott
41.	Bencsik András	FMDP	Békés	Pap István helyére behívott képviselő
42.	Bencsik Gyula	FKGP	Pest és Bács-Bodrog	1949. 01. 27-én bejelentették lemondását
43.	Bencsik István	NPP	országos lista	Illyés Gyula helyére behívott képviselő
44.	Bencze Imre	FKGP	Zala	1948. 06. 15-én kilépett a frakcióból; 1948. 07. 06-án megfosztották mandátumától
45.	Benedek József	FKGP	Baranya és Tolna	Taksonyi János helyére behívott képviselő
46.	Benkő András	MFP	Nagy-Budapest	a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
47.	Bereczky Albert	FKGP	Nagy-Budapest	1948. 11. 16-án összeférhetetlenség miatt bejelentették lemondását
48.	Berend György	FKGP	országos lista	Cseh-Szombathy László helyére behívott képviselő
49.	Berkes János	DNP	Zala	1948. 07. 07-én összeférhetetlenség miatt megfosztották mandátumától
50.	Bihari Nagy Lajos	FKGP	Hajdú és Bihar	Óry István helyére behívott képviselő; 1949. 01. 18-án bejelentették lemondását
51.	Birkás Imre	MKP	Békés	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
52.	Bocskay István	DNP	Szabolcs és Szatmár-Bereg	Barankovics István helyére behívott képviselő; 1949. 02. 02-től pártfelosztás miatt független
53.	Bodnár János Antal	DNP	Borsod, Zemplén és Abaúj	1949. 02. 02-től pártfelosztás miatt független
54.	Bodnár Károly	MFP	Jász-Nagykun-Szolnok	Futó Dezső helyére behívott képviselő; a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
55.	Bodor György	DNP	Csongrád és Csanád	1949. 02. 02-től pártfelosztás miatt független
56.	Bódy István	MFP	Borsod, Zemplén és Abaúj	a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
57.	Bognár Albert	MDP	MKP Veszprém	Papp Lajos helyére behívott képviselő
58.	Bognár József	FKGP	Nagy-Budapest	
59.	Bohár Károly	NPP	Somogy	
60.	Bóka László	SZDP	Jász-Nagykun-Szolnok	Takács József helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
61.	Borbély János	SZDP	Fejér és Komárom-Esztergom	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
62.	Boros Gergely	MKP	Hajdú és Bihar	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja

SZÁM	Név	Párt	VÁLASZTÓKÖRÜLET	Megjegyzés
53.	Borsa Mihály	FKGP	országos lista	Szabó Árpád helyére behívott képviselő
54.	Borsos Sándor	NPP	országos lista	1948. 10. 05-én külföldre távozott; 1949. 01. 24-én összeférhetetlenség miatt megfosztották mandátumától
55.	Botyánszki Pálné, özv.	SZDP	Békés	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
56.	Böicsföldi Andor	SZDP	országos lista	1948. 02. 25-én külföldre távozott; 1948. 03. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból, 1948. 04. 26-án megfosztották mandátumától
57.	<i>Bródy Ernő</i>	PDP	Nagy-Budapest	Supka Géza helyére behívott képviselő
58.	<i>Brumiller László</i>	SZDP	Heves és Nógrád-Hont	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
59.	Buchinger Manó	SZDP	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
60.	Budai György	SZDP	Pest és Bács-Bodrog	Bede Béla helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
61.	Bús Imre	DNP	Pest és Bács-Bodrog	1949. 02. 02-től pártfeloszlás miatt független
62.	Buzási Sándor	DNP	Veszprém	1949. 02. 02-től pártfeloszlás miatt független
63.	Chikán Kálmán	MFP	Pest és Bács-Bodrog	1947. 11. 12-én kilépett a pártból és a frakcióból; a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
64.	Cifra Sándor	MKP	Hajdú és Bihar	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
65.	Csala István	FKGP	Pest és Bács-Bodrog	
66.	Csala László	MKP	Pest és Bács-Bodrog	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
67.	Csankó József	MKP	Baranya és Tolna	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
68.	Császár P. Balázs	NPP	Csongrád és Csanád	
69.	Csécsy Imre	MRP	Csongrád és Csanád	Peyer Károly helyére behívott képviselő
70.	Cseh-Szombathy László	FKGP	országos lista	1948. 12. 16-án lemondott mandátumáról; 1949. 01. 27-én bejelentették lemondását
71.	Csejkey Ernő	FKGP	Győr-Moson és Sopron	
72.	Csépe Jenő	DNP	Borsod, Zemplén és Abaúj	1949. 02. 02-től pártfeloszlás miatt független
73.	Csillik József	MKP	Heves és Nógrád-Hont	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
74.	Csizmadia Lajos	FKGP	országos lista	Szolnoki István helyére behívott képviselő
75.	Csontos Tamás	DNP	Heves és Nógrád-Hont	Kováts László helyére behívott képviselő; 1949. 02. 02-től pártfeloszlás miatt független
76.	Csuvár Imre	SZDP	Békés	Szeder Ferenc helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
77.	Czéh József	NPP	Baranya és Tolna	
78.	Czett József	SZDP	Baranya és Tolna	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
79.	Czövek Jenő	FKGP	Baranya és Tolna	1949. 01. 18-án bejelentették lemondását
80.	Dabronaki Gyula	SZDP	Nagy-Budapest	Dávid János helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
81.	Dancs József	FKGP	országos lista	
82.	Darvas József	NPP	Szabolcs és Szatmár-Bereg	
83.	Dávid Ferenc	MDP	MKP Győr-Moson és Sopron	Malasits Géza helyére behívott képviselő
84.	Dávid János	SZDP	Nagy-Budapest	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
85.	Dékány András	MKP	Csongrád és Csanád	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja

Sorszám	Név	Párt	Választókerület	Megjegyzés
96.	Dékány Zoltán	MFP	Nagy-Budapest	Futó Dezső helyére behívott képviselő; a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
97.	Dénes István	FMDP	Pest és Bács-Bodrog	
98.	Dinnyés Lajos	FKGP	Nagy-Budapest	
99.	Dobi István	FKGP	Fejér és Komárom-Esztergom	
100.	Dobó István	MKP	Somogy	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
101.	Dombay János	SZDP	Zala	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
102.	Domonkos János	DNP	Győr-Moson és Sopron	1949. 02. 02-től pártfeloszlátás miatt független
103.	Donáth Ferenc	MKP	Pest és Bács-Bodrog	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
104.	Döbrentei Károlyné	MKP	Nagy-Budapest	1948. 05. 12-én összeférhetlenség miatt lemondott
105.	Dögei Imre	MKP	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
106.	Dömötör Ferenc	MKP	Győr-Moson és Sopron	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
107.	Drahos Lajos	MKP	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
108.	Drótos Lajos	FKGP	Borsod, Zemplén és Abaúj	Szakács József helyére behívott képviselő
109.	Dulán Jenő	FKGP	Baranya és Tolna	
110.	Dusek László	MKP	Borsod, Zemplén és Abaúj	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
111.	Eckhardt Sándor	DNP	Vas	1949. 02. 02-től pártfeloszlátás miatt független; 1949. 03. 10-én megfosztották mandátumától
112.	Erdei Ferenc	NPP	Pest és Bács-Bodrog	
113.	Erdei Mihály	MKP	Csongrád és Csanád	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
114.	Érdi Sándor	MFP	Nagy-Budapest	1947. 11. 19-én lemondott mandátumáról
115.	Érös Gyula	MFP	Nagy-Budapest	1947. 11. 18-án kilépett a pártból és a frakcióból; a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
116.	Eröss János	FKGP	Szabolcs és Szatmár-Bereg	1948. 11. 17-én összeférhetlenség miatt megfosztották mandátumától
117.	Eszterhás György	DNP	Heves és Nógrád-Hont	1949. 02. 02-től pártfeloszlátás miatt független; 1949. 02. 22-én külföldre távozott
118.	Faggyas Jenő	FKGP	Szabolcs és Szatmár-Bereg	Eröss János helyére behívott képviselő
119.	Falcione Kálmán	MFP	Csongrád és Csanád	1947. 11. 18-án kilépett a pártból és a frakcióból; a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
120.	Faragó György	SZDP	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja; 1948. 08. 04-én összeférhetlenség miatt bejelentették lemondását
121.	Faragó László	SZDP	országos lista	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
122.	Farkas Dénes	DNP	Zala	1949. 02. 02-től pártfeloszlátás miatt független
123.	B. Farkas Ferenc	NPP	országos lista	
124.	Farkas György	DNP	Veszprém	1949. 02. 02-től pártfeloszlátás miatt független; 1949. márciusban belépett az FMDP-be
125.	Farkas Mihály	MKP	Baranya és Tolna	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
126.	Fehér Ferenc	DNP	Zala	1948. 04. 26-án kilépett a frakcióból
127.	Fekete Jenő	MFP	Borsod, Zemplén és Abaúj	a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
128.	Fenyvesi Gáborné	SZDP	Nagy-Budapest	Kertész Miklós helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja

Sorszám	Név	Párt	VÁLASZKÖRÜLET	Megjegyzés
129.	Fésűs László	FKGP	Borsod, Zemplén és Abaúj	Pártay Tivadar helyére behívott képviselő
130.	Filó Sámuel	FKGP	országos lista	
131.	Fischer József	SZDP	országos lista	1948. 06. 15-től pártgyegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
132.	Fodor István	MFP	Csongrád és Csanád	1947. 11. 18-án kilépett a pártból és a frakcióból; a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
133.	Földes László	MDP	MKP Nagy-Budapest	Döbrentei Károlyné helyére behívott képviselő
134.	Földes Mihály	MKP	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártgyegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
135.	Futó Dezső	MFP	Szabolcs és Szatmár-Bereg	1947. 11. 11-én kilépett a pártból és a frakcióból; 1947. 11. 20-án lemondott mandátumáról
136.	Füredi Sándorné	SZDP	Győr-Moson és Sopron	Medey István helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártgyegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
137.	Füvessy László	FMDP	Pest és Bács-Bodrog	Sz. Szabó Pál helyére behívott képviselő
138.	Gaál Ferenc	FKGP	Jász-Nagykun-Szolnok	
139.	Gábrnel János	DNP	Somogy	Kolbert János helyére behívott képviselő; 1949. 02. 02-től pártfeloszlátás miatt független
140.	Gábrnel János	MFP	Somogy	a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
141.	Gálffy Sándor	FKGP	Jász-Nagykun-Szolnok	Baráth Endre helyére behívott képviselő; 1949. 01. 25-én lemondatták mandátumáról
142.	Gallai Lajos	SZDP	országos lista	1948. 06. 15-től pártgyegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
143.	Galló Ernő	SZDP	Nagy-Budapest	Ivanics István helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártgyegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
144.	Gáspár Mihály	DNP	Vas	1949. 02. 02-től pártfeloszlátás miatt független
145.	Geleji Dezső	MRP	Győr-Moson és Sopron	Peyer Károly helyére behívott képviselő; 1949. 01. 12-én átlépett az FMDP-be
146.	Gém Ferenc	NPP	Borsod, Zemplén és Abaúj	
147.	Gerencsér György	MKP	Zala	1948. 06. 15-től pártgyegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
148.	Gerő Ernő	MKP	Jász-Nagykun-Szolnok	1948. 06. 15-től pártgyegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
149.	Gesztesi Jenő	SZDP	Vas	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
150.	Gosztonyi János	NPP	Vas	
151.	Groff Emil	SZDP	országos lista	Bölcsföldi Andor helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártgyegyesítés miatt az MDP-frakció tagja; 1949. 03. 10-én bejelentették lemondását
152.	Gröh József	KNT	Fejér és Komárom-Esztergom	1949. 03. 11-én felfüggesztették mentelmi jogát és letartóztatták
153.	Guba Mihály	FKGP	országos lista	
154.	Gulácsy György	FKGP	országos lista	1947. 10. 21-én összeférhetetlenség miatt bejelentették lemondását
155.	Gyenge Károly	MKP	Szabolcs és Szatmár-Bereg	1948. 06. 15-től pártgyegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
156.	Gyócsi Jenő	MKP	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártgyegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
157.	Gyöngyösi János	FKGP	Jász-Nagykun-Szolnok	
158.	Györgyi Lajos	FKGP	országos lista	Implom Ferenc helyére behívott képviselő
159.	Gyulai József	FKGP	Szabolcs és Szatmár-Bereg	1948. júliusban lemondatták mandátumáról
160.	Gyulay András	FKGP	Hajdú és Bihar	Bihari Nagy Lajos helyére behívott képviselő
161.	Gyurkovits Károly	SZDP	Nagy-Budapest	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról

SORSZÁM	NEV	Párt	VÁLASZTÓKERÜLET	Megjegyzés
162.	Hajagos Imre	FKGP	Pest és Bács-Bodrog	Bencsik Gyula helyére behívott képviselő
163.	Hajdú Ernőné	SZDP	Pest és Bács-Bodrog	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
164.	Hajdú Gyula	MKP	Baranya és Tolna	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
165.	Hajdú Kálmán	MFP	Békés	1947. 11. 18-án kilépett a pártból és a frakcióból; a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
166.	Hajdú Kálmán	DNP	Heves és Nógrád-Hont	1949. 02. 02-től pártfeloszlátás miatt független
167.	Halász Aladár	MRP	Nagy-Budapest	Zsolt Béla helyére behívott képviselő
168.	Halász Alfréd	SZDP	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
169.	Háner József	MKP	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
170.	Haray Béla	MFP	Nagy-Budapest	a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
171.	Harnóczy Kálmán	DNP	Pest és Bács-Bodrog	Keresztes Sándor helyére behívott képviselő; 1949. 02. 02-től pártfeloszlátás miatt független
172.	<i>Harustyák József</i>	SZDP	Nagy-Budapest	Révész Mihály helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
173.	Hébelt Ede	MDP	SZDP országos lista	Faragó György helyére behívott képviselő
174.	Hegedűs Gyula	FMDP	Borsod, Zemplén és Abaúj	
175.	Hegyaljai Kiss Géza	FMDP	Hajdú és Bihar	
176.	Hegyesi János	NPP	Békés	
177.	Hegymegi Kiss Pál	MFP	Nagy-Budapest	1947. 10. 04-én kilépett a pártból és a frakcióból; a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
178.	Hermann Ferenc	MKP	Heves és Nógrád-Hont	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
179.	Hermann Zsófia	SZDP	Baranya és Tolna	Bechtler Péter helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
180.	Hidasi Ferenc	MKP	Szabolcs és Szatmár-Bereg	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
181.	Hódy György	MFP	Pest és Bács-Bodrog	a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
182.	Horváth Ferenc	DNP	Zala	Berkes János helyére behívott képviselő; 1949. 02. 02-től pártfeloszlátás miatt független
183.	Horváth István	NPP	országos lista	
184.	Horváth János	NPP	Zala	
185.	Horváth József	FKGP	Pest és Bács-Bodrog	Kiss János helyére behívott képviselő
186.	Horváth Márton	MKP	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
187.	Horváth Olivér	MFP	Borsod, Zemplén és Abaúj	a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
188.	Horváth Sándor	SZDP	Győr-Moson és Sopron	Zentai Vilmos helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
189.	Horváth Zoltán	SZDP	Zala	Dombay János helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
190.	Hován András	MDP	MKP Pest és Bács-Bodrog	Madarász László helyére behívott képviselő
191.	Huri Lajos	SZDP	Szabolcs és Szatmár-Bereg	Pásztor József helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
192.	Huszi Dénes	FKGP	országos lista	
193.	Ilku Pál	MKP	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
194.	Illyés Gyula	NPP	országos lista	1948. 11. 16-án bejelentették lemondását
195.	Implom Ferenc	FKGP	országos lista	1948. 11. 16-án lemondott mandátumáról; 1949. 01. 27-én bejelentették lemondását

SZÁM	NEV	PÁRT	VÁLASZTKERÜLET	Megjegyzés
196.	Iszak Kálmán	DNP	Zala	1948. 07. 09-én összeférhetetlenség megfosztották mandátumától
197.	Ivanics István	SZDP	Nagy-Budapest	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
198.	Jámbor István	FKGP	Hajdú és Bihar	Kálmán Ferenc helyére behívott képviselő
199.	Jancsecz Imre	SZDP	Nagy-Budapest	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
200.	Jászai Károly	SZDP	országos lista	Faragó László helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
201.	Jóború Magda	MKP	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
202.	Jócsik Lajos	NPP	Fejér és Komárom-Esztergom	
203.	Jóó József	MFP	Csongrád és Csanád	a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
204.	Justus Pál	SZDP	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
205.	Kabakovits József	PDP	Fejér és Komárom-Esztergom	1949. 03. 10-én kilépett a pártból és a frakcióból
206.	Kádár János	MKP	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
207.	Kádár János (makó)	MDP	MKP Csongrád és Csanád	Oláh Mihály helyére behívott képviselő
208.	Kállai Gyula	MKP	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
209.	Kállai Sándor	SZDP	Hajdú és Bihar	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
210.	Kálmán Ferenc	FKGP	Hajdú és Bihar	1948. 11. 16-án lemondatták mandátumáról
211.	Kamjén István	NPP	Pest és Bács-Bodrog	
212.	Kántor József	DNP	Baranya és Tolna	1949. 02. 02-től pártfeloszlás miatt független
213.	Kapetter Gyula	SZDP	Nagy-Budapest	Jancsecz Imre helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
214.	Kardos László	MKP	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja; 1948. 11. 16-án lemondatták mandátumáról
215.	Kárpáti Antal	SZDP	Nagy-Budapest	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
216.	Kassák Lajos	SZDP	Nagy-Budapest	Kelemen Gyula helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
217.	Katona Jenő	FKGP	Nagy-Budapest	
218.	Kelemen Gyula	SZDP	Nagy-Budapest	1948. 01. 29-én felfüggesztették mentelmi jogát és letartóztatták
219.	Kelemen Ödön	FKGP	Pest és Bács-Bodrog	Ofner Alfréd helyére behívott képviselő
220.	Keleti Márton	MDP	SZDP országos lista	Kemény György helyére behívott képviselő
221.	Keleti Péter István	DNP	Baranya és Tolna	1949. 02. 02-től pártfeloszlás miatt független
222.	Kemény Adél	MFP	Nagy-Budapest	1947. 11. 18-án kilépett a pártból és a frakcióból; 1947. 11. 19-én lemondott mandátumáról
223.	Kemény György	SZDP	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja; 1948. augusztusban külföldre távozott; 1948. 11. 16-án megfosztották mandátumától
224.	Kemény Györgyné	MKP	Pest és Bács-Bodrog	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
225.	Kendé Zsigmond	MRP	Nagy-Budapest	Peyer Károly helyére behívott képviselő
226.	Kerek Gábor	NPP	Heves és Nógrád-Hont	
227.	Keresztes Mihály	MKP	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
228.	Keresztes Sándor	DNP	Pest és Bács-Bodrog	1948. 07. 07-én összeférhetetlenség miatt megfosztották mandátumától

Sorszám	Név	Párt	Feladatkör	Megjegyzés
229.	Keresztes Tamás	MFP	Csongrád és Csanád	a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
230.	Kéri Nándor	KNT	Fejér és Komárom-Esztergom	
231.	Kertész Miklós	SZDP	Nagy-Budapest	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
232.	Keszler Aladár	DNP	Zala	Pörnczi József helyére behívott képviselő; 1949. 02. 02-től pártfeloszlátás miatt független
233.	Kéthly Anna	SZDP	Csongrád és Csanád	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
234.	Kisházi Mihály	KNT	Fejér és Komárom-Esztergom	1949. 03. 15-én felfüggesztették mentelmi jogát és letartóztatták
235.	Kisházi Ödön	SZDP	Pest és Bács-Bodrog	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
236.	Kiss Ferenc (félegyházi)	FMDP	Pest és Bács-Bodrog	
237.	Kiss Ferenc (kaposvári)	FMDP	Somogy	
238.	Kiss Gergely	FKGP	országos lista	
239.	Kiss János	FKGP	Pest és Bács-Bodrog	1948. 11. 16-án bejelentették lemondását
240.	Kiss Károly	MKP	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
241.	Kiss Lajos	NPP	Hajdú és Bihar	
242.	Kiss László	FKGP	Fejér és Komárom-Esztergom	
243.	Koczka Pál	NPP	Békés	Nyiri Sándor helyére behívott képviselő
244.	Koczor János	DNP	Somogy	Babóthy Ferenc helyére behívott képviselő; pártfeloszlátás miatt független
245.	Kolbert János	DNP	Somogy	1948. 01. 29-én kilépett a pártból és a frakcióból; 1948. 02. 24-én összeférhetlenség miatt megfosztották mandátumától
246.	Komlós Imre	MFP	Pest és Bács-Bodrog	a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
247.	Kommenov Pál	MKP	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja; 1949. 01. 12-én bejelentették lemondását
248.	Kondor Imre	NPP	Hajdú és Bihar	
249.	Kósa András	FKGP	Szabolcs és Szatmár-Bereg	1948. augusztusban bejelentették lemondását
250.	Kossa István	MKP	Veszprém	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
251.	Kovács Béla	MKP	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja; 1948. 11. 16-án bejelentették lemondását
252.	Kovács Dezső	NPP	Szabolcs és Szatmár-Bereg	
253.	Kovács Imre	FMDP	Szabolcs és Szatmár-Bereg	1947. 11. 18-án külföldre távozott; 1948. 07. 07-én összeférhetlenség miatt megfosztották mandátumától
254.	Kovács István	MKP	Békés	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
255.	Kovács István	FKGP	Fejér és Komárom-Esztergom	
256.	Kovács József	DNP	Vas	1949. 02. 02-től pártfeloszlátás miatt független; 1949. 03. 22-én felfüggesztették mentelmi jogát
257.	Kovács József	FKGP	Somogy	
258.	Kovács Károly Zoltán	DNP	Győr-Moson és Sopron	1949. 02. 02-től pártfeloszlátás miatt független; 1949. 02. 23-án külföldre távozott
259.	Kovács Máté	NPP	Nagy-Budapest	
260.	Kovács Ferenc	DNP	Zala	1949. 02. 02-től pártfeloszlátás miatt független

Sorszám	Név	Párt	Választókerület	Megjegyzés
261.	Kováts László	DNP	Heves és Nógrád-Hont/ országos lista	1948. 08. 04-én mandátumcsere; 1949. 02. 02-től pártfeloszlátás miatt független
262.	Kozma József	MKP	Győr-Moson és Sopron	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
263.	<i>Köböf József</i>	MKP	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
264.	Kömüves József	SZDP	országos lista	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
265.	Köves András	MKP	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
266.	Krancz Pál	MKP	Baranya és Tolna	1948. 06. 15-én összeférhetetlenség miatt bejelentették lemondását
267.	Kunszery Gyula	FMDP	Nagy-Budapest	1949. 03. 21-én kilépett a pártból és a frakcióból; bejelentették lemondását
268.	Lábady Antal	MFP	Baranya és Tolna	a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
269.	Lakatos József	MDP	MKP Baranya és Tolna	Krancz Pál helyére behívott képviselő
270.	Lévay Zoltán	FMDP	Hajdú és Bihar	
271.	Ligeti László	MKP	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
272.	Losonczy Géza	MKP	Pest és Bács-Bodrog	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
273.	Lukács Sándor	MKP	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
274.	Lukács Vilmos	FMDP	országos lista	Parragi György helyére behívott képviselő
275.	Lupkovics György	FKGP	Szabolcs és Szatmár-Bereg	
276.	Maár Gyula	MFP	Hajdú és Bihar	a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
277.	Madarász László	MKP	Pest és Bács-Bodrog	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja; 1948. 08. 04-én bejelentették lemondását
278.	Magyar Józsefné	MKP	Fejér és Komárom-Esztergom	Osztrovszki György helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
279.	<i>Majlát Jolán</i>	NPP	országos lista	Borsos Sándor helyére behívott képviselő
280.	Malasits Géza	SZDP	Győr-Moson és Sopron	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja; 1948. 11. 09-én elhunyt
281.	Márkus András	FKGP	Szabolcs és Szatmár-Bereg	Kósa András helyére behívott képviselő
282.	Marosán György	SZDP	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
283.	Mátéffy Géza	FKGP	Heves és Nógrád-Hont	1948. 12. 08-án lemondott mandátumáról; 1949. 01. 18-án bejelentették lemondását
284.	Matheóvits Ferenc	DNP	Baranya és Tolna	1948. 04. 02-án kilépett a pártból és a frakcióból; 1949. 01. 19-én bejelentették lemondását; 1949. 01. 20-án letartóztatták
285.	Medey István	SZDP	Győr-Moson és Sopron	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
286.	Megyeri István	FKGP	Békés	1948. 11. 16-án bejelentették lemondását
287.	Mészáros Dezsőné	SZDP	Baranya és Tolna	Bán Antal helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
288.	Mészáros Ödön	DNP	Győr-Moson és Sopron	1949. 02. 02-től pártfeloszlátás miatt független
289.	Mézes Miklós	DNP	Győr-Moson és Sopron	1949. 02. 02-től pártfeloszlátás miatt független; 1949. 02. 22-én külföldre távozott
290.	Mihályfi Ernő	FKGP	Heves és Nógrád-Hont	
291.	Mihelics Béla Vid	DNP	Heves és Nógrád-Hont	1949. 02. 02-től pártfeloszlátás miatt független
292.	Mikita István	NPP	Szabolcs és Szatmár-Bereg	1948. 02. 28-án kizárták a pártból; 1948. 03. 02-án lemondatták mandátumáról

Sorszám	Név	Párt	Válaszkörzet	Megjegyzés
293.	Miklós Béla, dálnoki	MFP	Pest és Bács-Bodrog	a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
294.	Miklós Imre	MFP	Nagy-Budapest	a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
295.	Mileji István	FKGP	Zala	Bencze István helyére behívott képviselő
296.	Mócsán József	FKGP	Szabolcs és Szatmár-Bereg	Gyulai József helyére behívott képviselő
297.	Mód Aladár	MKP	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
298.	Mojzes György	FKGP	Pest és Bács-Bodrog	1948. júniusban lemondott mandátumáról; 1948. 07. 06-án bejelentették lemondását
299.	Molnár Erik	MKP	Pest és Bács-Bodrog	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja; 1948. 11. 16-án összeférhetetlenség miatt bejelentették lemondását
300.	<i>Molnár Imre</i>	SZDP	Jász-Nagykun-Szolnok	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
301.	Molnár István	FKGP	Pest és Bács-Bodrog	Nagy Bódog Béla helyére behívott képviselő
302.	Mónus Illésné, özv.	SZDP	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
303.	Moór Gyula	MFP	Nagy-Budapest	a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
304.	Nádházi András	FKGP	Békés	Vaszkó Mihály helyére behívott képviselő
305.	Nagy Bódog Béla	FKGP	Pest és Bács-Bodrog	Mojzes György helyére behívott képviselő; 1948. 12. 16-án lemondott mandátumáról; 1949. 01. 27-én bejelentették lemondását
306.	Nagy Dániel	FKGP	Csongrád és Csanád	Vata Ernő helyére behívott képviselő
307.	Z. Nagy Ferenc	FKGP	Jász-Nagykun-Szolnok	
308.	Nagy Ferenc	MDP	SZDP Fejér és Komárom-Esztergom	Szakasits Árpád helyére behívott képviselő
309.	Nagy Imre	MKP	Hajdú és Bihar	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
310.	Nagy István (szolnoki)	NPP	Jász-Nagykun-Szolnok	
311.	Nagy István (makói)	NPP	Csongrád és Csanád	
312.	Nagy Károly	MKP	Békés	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
313.	Nagy Károly	NPP	Veszprém	Székely Béla helyére behívott képviselő
314.	Nagy Lajos	DNP	Heves és Nógrád-Hont	1949. 02. 02-től pártfeloszlátás miatt független
315.	Nagy László	SZDP	Somogy	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
316.	Nagy László	FMDP	Pest és Bács-Bodrog	
317.	Nagy László	DNP	Veszprém	1949. 02. 02-től pártfeloszlátás miatt független
318.	Nagy Szeder István	MFP	Pest és Bács-Bodrog	a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
319.	Nagyvítók József	FKGP	Csongrád és Csanád	Tóth László helyére behívott képviselő
320.	Nánási László	NPP	Jász-Nagykun-Szolnok	
321.	Nemes Júlia	SZDP	Borsod, Zemplén és Abaúj	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
322.	Nógrádi Sándor	MKP	Borsod, Zemplén és Abaúj	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
323.	Nonn György	MKP	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
324.	Nyarádi Miklós	FKGP	Vás	1948. decemberben külföldre távozott; 1948. 12. 16-án bejelentették lemondását
325.	Nyers Rezső	SZDP	Pest és Bács-Bodrog	Kisházi Ödön helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
326.	Nyíri Béla Mihály	MKP	Pest és Bács-Bodrog	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
327.	Nyíri Sándor	NPP	Békés	1949. 01. 27-én lemondott mandátumáról

Szám	Név	Párt	Választókerület	Megjegyzés
328.	Oczel János	MKP	Heves és Nógrád-Hont	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
329.	Ofner Alfréd	FKGP	Pest és Bács-Bodrog	1948. 12. 10-én lemondott mandátumáról; 1949. 01. 27-én bejelentették lemondását
330.	Oláh Mihály	MKP	Csongrád és Csanád	1948. 06. 15-én összeférhetetlenég miatt bejelentették lemondását
331.	Ólt Károly	MKP	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
332.	Orbán László	MKP	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
333.	Orosz Márton	SZDP	Heves és Nógrád-Hont	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja; 1949. 01. 26-án lemondatták mandátumáról
334.	Orosz Sándor	MKP	Borsod, Zemplén és Abaúj	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
335.	Ortutay Gyula	FKGP	Veszprém	
336.	Osztrovszki György	MKP	Fejér és Komárom-Esztergom	1948. 04. 26-án összeférhetlenség miatt bejelentették lemondását
337.	Óry István	FKGP	Hajdú és Bihar	1948. 04. 26-án bejelentették lemondását
338.	Pál József	NPP	országos lista	1948. 11. 16-án összeférhetlenség miatt bejelentették lemondását
339.	Palinay Ferenc	MFP	Nagy-Budapest	1947. 10. 24-én kilépett a pártból és a frakcióból; a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
340.	Pallagi Ferenc	SZDP	Csongrád és Csanád	Kéthly Anna helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
341.	Pap István	FMDP	Békés	Kovács Imre helyére behívott képviselő; 1948. májusban külföldre távozott; 1948. 11. 26-án megfosztották mandátumától
342.	Papdi György	SZDP	Csongrád és Csanád	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja; 1948. 11. 11-én elhunyt
343.	Papp Béla	DNP	Szabolcs és Szatmár-Bereg	1949. 02. 02-től pártfeloszlás miatt független
344.	Papp Lajos	MKP	Veszprém	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja; 1948. 11. 16-án összeférhetlenség miatt bejelentették lemondását
345.	Pardy Ferenc	MFP	Csongrád és Csanád	a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
346.	Parragi György	FMDP	Nagy-Budapest	
347.	Pártay Tivadár	FKGP	Borsod, Zemplén és Abaúj	1948. 11. 16-án bejelentették lemondását
348.	Pászthory István	MFP	Vas	a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
349.	Pásztor József	SZDP	Szabolcs és Szatmár-Bereg	Rónai Sándor helyére behívott képviselő; 1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
350.	Pásztor Tamás	MFP	Nagy-Budapest	1947. 11. 18-án kilépett a pártból és a frakcióból; 1947. 11. 19-én lemondott mandátumáról
351.	Patonai Elek	FKGP	Pest és Bács-Bodrog	1949. februárban lemondott, de nem jelentették be
352.	Pavlovszky Ferenc	SZDP	Pest és Bács-Bodrog	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
353.	Pécsi József	DNP	Győr-Ménfőcsanak és Sopron	1949. 02. 02-től pártfeloszlás miatt független
354.	Pesta László	FKGP	Nagy-Budapest	Pongrácz Aladár helyére behívott képviselő
355.	Pete Ferenc	DNP	Somogy	1949. 02. 02-től pártfeloszlás miatt független; 1949. 02. 22-én külföldre távozott
356.	Peyer Károly	MRP	többes mandátum	1947. 09. 30-án kilépett a pártból és a frakcióból; 1947. 11. 19-én külföldre távozott; 1947. 12. 11-én megfosztották mandátumától
357.	Pfeiffer Zoltán	MFP	többes mandátum	1947. 11. 04-én külföldre távozott; a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették

Sorszám	Név	Párt	Választóterület	Megjegyzés
358.	Pintér János	SZDP	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
359.	Piros László	MKP	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
360.	Pócza Lajos	DNP	Zala	1948. 04. 26-án kilépett a pártból és a frakcióból; 1949. 01. 13-án külföldre távozott
361.	Polányi István	FKGP	Békés	Szabó Árpád helyére behívott képviselő
362.	Pongrácz Aladár	FKGP	Pest és Bács-Bodrog	1948. 04. 26-án bejelentették lemondását
363.	Pongrácz Kálmán	MDP	MKP Nagy-Budapest	Kommenov Pál helyére behívott képviselő
364.	Pongrácz Tibor	FKGP	Pest és Bács-Bodrog	1948. 07. 06-án bejelentették lemondását
365.	Popik János	SZDP	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
366.	Pothornik József	MKP	Heves és Nógrád-Hont	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
367.	Pörnczi József	DNP	Zala	1948. 07. 07-én bejelentették lemondását
368.	Prieszol József	MKP	Borsod, Zemplén és Abauj	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
369.	Pusztai Ferenc	DNP	Pest és Bács-Bodrog	Ugrin József helyére behívott képviselő; 1949. 02. 02-től pártfeloszlás miatt független
370.	Pusztai Sándor	DNP	Békés	1949. 02. 02-től pártfeloszlás miatt független
371.	Rácz Gábor	MFP	országos lista	a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
372.	Rácz Gyula	MKP	Hajdú és Bihar	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
373.	Rácz Lajos	FKGP	országos lista	1949. 02. 01-én lemondott mandátumáról; 1949. 03. 21-én bejelentették lemondását
374.	Radó Gyula	DNP	Baranya és Tolna	1949. 02. 02-től pártfeloszlás miatt független
375.	Radocsányi Ferenc	SZDP	Pest és Bács-Bodrog	Szélig Imre helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
376.	Ragó Antal	MKP	Jász-Nagykun-Szolnok	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
377.	Rajk László	MKP	Fejér és Komárom-Esztergom	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
378.	Rajkai József	FKGP	Pest és Bács-Bodrog	Vass Sándor helyére behívott képviselő
379.	Rákosi Mátyás	MKP	Zala	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
380.	Ráth András	MFP	Pest és Bács-Bodrog	a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
381.	Ratkó Anna	MKP	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
382.	Reisinger Ferenc	SZDP	Borsod, Zemplén és Abauj	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
383.	Reisinger Mária	SZDP	Heves és Nógrád-Hont	Brumiller László helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
384.	Roők Iván	FKGP	országos lista	
385.	Révai József	MKP	Csongrád és Csanád	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
386.	Révész Ferenc	SZDP	Somogy	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
387.	Révész László	FKGP	Pest és Bács-Bodrog	1948. 07. 06-án bejelentették lemondását
388.	Révész Mihály	SZDP	Nagy-Budapest	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból. 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
389.	Ries István	SZDP	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
390.	Riz Jánosné	MDP	MKP Borsod, Zemplén és Abauj	Szkladán Ágoston helyére behívott képviselő
391.	Rob Antal	MKP	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja. 1948. 07. 02-án külföldre távozott, 1948. 07. 06-án megfosztották mandátumától
392.	Rónai Sándor	SZDP	Borsod, Zemplén és Abauj	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja

Sorszám	Név	Párt	Választókerület	Megjegyzés
393.	Rónaszéki Lajos	DNP	Pest és Bács-Bodrog	1949. 02. 02-től pártfelosztás miatt független
394.	Rónay György	DNP	Borsod, Zemplén és Abaúj	1949. 02. 02-től pártfelosztás miatt független
395.	Rózsavölgyi László	DNP	Szabolcs és Szatmár-Bereg	1949. 02. 02-től pártfelosztás miatt független
396.	Rubletzky Géza	FKGP	Nagy-Budapest	Bereczky Albert helyére behívott képviselő
397.	Rudas László	MKP	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
398.	Sántha György	FKGP	Békés	Megyeri István helyére behívott képviselő
399.	Sauer Győző	SZDP	országos lista	Kömüves József helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
400.	Schiffer Pál	SZDP	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
401.	Sebes Imre	MDP	MKP Pest és Bács-Bodrog	Molnár Erik helyére behívott képviselő
402.	Seregélyi József	MKP	Pest és Bács-Bodrog	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
403.	Slachta Margit	KNT	Nagy-Budapest	
404.	Smikál József	SZDP	Pest és Bács-Bodrog	Túri István helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
405.	Somogyi Miklós	MKP	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
406.	Soós Aladár	MRP	Borsod, Zemplén és Abaúj	Zsolt Béla helyére behívott képviselő
407.	Sulyán György	MKP	Heves és Nógrád-Hont	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
408.	Sulyok István	MFP	Pest és Bács-Bodrog	a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
409.	Supka Géza	PDP	Nagy-Budapest	1949. 03. 03-án kilépett a pártból és a frakcióból; 1949. 03. 10-én bejelentették lemondását
410.	Szabados Pál	DNP	Nagy-Budapest	1948. 07. 07-én összeférhetetlenség miatt megfosztották mandátumától
411.	Szabó Árpád	FKGP	országos lista	1948. 07. 31-én elhunyt
412.	Szabó Bertalan	NPP	Baranya és Tolna	Barati József helyére behívott képviselő
413.	Szabó Ferenc	FKGP	Heves és Nógrád-Hont	Adorján József helyére behívott képviselő
414.	Szabó Ferenc	DNP	Zala	Iszak Kálmán helyére behívott képviselő; 1949. 02. 02-től pártfelosztás miatt független
415.	Szabó Imre	MKP	Vas	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
416.	Szabó István	MKP	Hajdú és Bihar	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
417.	Szabó József	MFP	Borsod, Zemplén és Abaúj	1948. 11. 18-án kilépett a pártból és a frakcióból; a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
418.	Szabó Kálmán	FKGP	Fejér és Komárom-Esztergom	
419.	Szabó Pál	NPP	Hajdú és Bihar	
420.	Sz. Szabó Pál	FMDP	Pest és Bács-Bodrog	1948. júliusban külföldre távozott; 1949. 01. 24-én megfosztották mandátumától
421.	Szabó Piroska	MKP	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
422.	Szakács József	FKGP	Borsod, Zemplén és Abaúj	1948. júliusban lemondatták, 1948. 11. 16-án bejelentették lemondását
423.	Szakasits Árpád	SZDP	Fejér és Komárom-Esztergom	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja; 1948. 08. 04-én köztársasági elnökké választása miatt bejelentették lemondását
424.	Szalai Béla	MDP	MKP országos lista	Rob Antal helyére behívott képviselő
425.	Szamay Lajos	SZDP	Hajdú és Bihar	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
426.	Szandai János	FKGP	Heves és Nógrád-Hont	Mátéffy Géza helyére behívott képviselő

Sorszám	Név	Párt	Választókerület	Megjegyzés
427.	Szántó Vezekényi István	FKGP	Heves és Nógrád-Hont	
428.	Száva István	SZDP	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
429.	Szeder Ferenc	SZDP	Békés	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
430.	Szedlák Lajos	MDP	SZDP Heves és Nógrád-Hont	Orosz Márton helyére behívott képviselő
431.	Szegedi Albertné, özv.	MKP	Békés	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
432.	Székely Béla	NPP	Veszprém	1948. 11. 17-én összeférhetetlenség miatt bejelentették lemondását
433.	Székely Imre Kálmán	DNP	Nagy-Budapest	Barankovics István helyére behívott képviselő; 1949. 02. 02-től pártfeloszlás miatt független
434.	Szekeres János	MRP	Zala	Peyer Károly helyére behívott képviselő
435.	Széli Imre	SZDP	Pest és Bács-Bodrog	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
436.	Szenner József	MFP	Nagy-Budapest	a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
437.	Szente József	FKGP	országos lista	Gulácsy György helyére behívott képviselő
438.	Szentiványi Lajos	FKGP	országos lista	
439.	Szigethy Attila	NPP	Győr-Moson és Sopron	
440.	Szigethy Gyula	FKGP	Hajdú és Bihar	
441.	Szijjártó Lajos	FKGP	Pest és Bács-Bodrog	Pongrácz Tibor helyére behívott képviselő
442.	Sziklay Istvánné	MFP	Szabolcs és Szatmár-Bereg	Hegymegi Kis Pál helyére behívott képviselő; a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
443.	Szilágyi Kálmán	SZDP	Hajdú és Bihar	Kállai Sándor helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
444.	Szípka József	MKP	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
445.	Szirmai István	MKP	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
446.	Szkladán Ágoston	MKP	Borsod, Zemplén és Abaúj	1948. 06. 15-én összeférhetetlenség miatt bejelentették lemondását
447.	Szobek András	MKP	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
448.	Szolnoki István	FKGP	országos lista	1948. februárban bejelentették lemondását
449.	Szomolyai Ágostonné	MKP	Heves és Nógrád-Hont	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
450.	Szőnyi Imre	FKGP	Csongrád és Csanád	Implom Ferenc helyére behívott képviselő; 1948. júliusban bejelentették lemondását
451.	Szőnyi Tibor	MKP	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
452.	Szurdí István	SZDP	Heves és Nógrád-Hont	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
453.	Szűcs Ferenc	NPP	országos lista	
454.	Szűts Iván	FMDP	Nagy-Budapest	
455.	Takács Ferenc	SZDP	Csongrád és Csanád	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
456.	Takács József	SZDP	Jász-Nagykun-Szolnok	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
457.	Takó Károly	SZDP	Veszprém	Visnyei Sándor helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
458.	Taksonyi János	FKGP	Baranya és Tolna	1948. 04. 26-án bejelentették lemondását
459.	Tar Kálmán	FKGP	Baranya és Tolna	Bárános Károly helyére behívott képviselő
460.	Tasler Lajos	DNP	Zala	1949. 02. 02-től pártfeloszlás miatt független

SORSZÁM	Név	Párt	VÁLASZKÖRZET	Megjegyzés
461.	Téli Lajos	SZDP	Csongrád és Csanád	Takács Ferenc helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
462.	Ternay István	FMDP	Szabolcs és Szatmár-Bereg	1948. 08. 19-én külföldre távozott; 1949. 03. 11-én megfosztották mandátumától
463.	Tisza József	MKP	Jász-Nagykun-Szolnok	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
464.	Tokaji József	SZDP	Hajdú és Bihar	Szamay Lajos helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
465.	Tomasovszki András	NPP	Szabolcs és Szatmár-Bereg	
466.	Tóth Endre	NPP	országos lista	
467.	Tóth Ferenc	FKGP	Baranya és Tolna	Czövek Jenő helyére behívott képviselő
468.	K. Tóth Ferenc	FKGP	Jász-Nagykun-Szolnok	Gálfy Sándor helyére behívott képviselő
469.	Tóth János	SZDP	Fejér és Komárom-Esztergom	Borbély János helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
470.	Tóth László	FKGP	Csongrád és Csanád	1948. októberben lemondatták mandátumáról, 1947. 11. 16-án bejelentették lemondását
471.	Tóth László	DNP	Vas	1949. 02. 02-től pártfeloszlátás miatt független
472.	Tóth László, id.	DNP	Győr-Moson és Sopron	1949. 02. 02-től pártfeloszlátás miatt független
473.	Tóth Pál	FMDP	Szabolcs és Szatmár-Bereg	Kovács Imre helyére behívott képviselő
474.	Török Gyula Pál	FKGP	Csongrád és Csanád	Szőnyi Imre helyére behívott képviselő
475.	Török István	MKP	Győr-Moson és Sopron	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
476.	Török János	MKP	Pest és Bács-Bodrog	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
477.	Török Júlia	SZDP	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
478.	Tuba István	DNP	Szabolcs és Szatmár-Bereg	1949. 02. 02-től pártfeloszlátás miatt független
479.	Túri István	SZDP	Pest és Bács-Bodrog	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
480.	Turopóli Géza	MKP	Somogy	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
481.	Uczekay Mihály	MFP	Borsod, Zemplén és Abauj	a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
482.	Ugrin József	DNP	Pest és Bács-Bodrog/ országos lista	1947. 12. 12-én mandátumcsere, 1948. 07. 07-én össze- férhetetlenség miatt megfosztották mandátumától
483.	Vágvölgyi Tibor	SZDP	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
484.	Vaigel András	SZDP	Pest és Bács-Bodrog	Pavlovsky Ferenc helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
485.	Vajda Imre	SZDP	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
486.	Válóczy János	NPP	Pest és Bács-Bodrog	
487.	Vanczák József	NPP	Szabolcs és Szatmár-Bereg	Mikita István helyére behívott képviselő
488.	Vándor Ferenc	MFP	Nagy-Budapest	a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
489.	B. Ványi Gábor	FKGP	Pest és Bács-Bodrog	Révész László helyére behívott képviselő
490.	Varga Gedeon	FKGP	Pest és Bács-Bodrog	
491.	Varga István	MKP	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
492.	Varga László	DNP	Nagy-Budapest	1948. 11. 03-án külföldre távozott
493.	Varjú Ákos	NPP	országos lista	Pál József helyére behívott képviselő
494.	Várkonyi Imre	SZDP	Pest és Bács-Bodrog	Hajdú Erőné helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja

Sorszám	Név	Párt	Választókerület	Megjegyzés
495.	Vas-Witteg Miklós	SZDP	Fejér és Komárom-Esztergom	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
496.	Vas Zoltán	MKP	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
497.	Vásáry István	MFP	Hajdú és Bihar	1948. 11. 18-án kilépett a pártból és a frakcióból; a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
498.	Vásáry József	MFP	Nagy-Budapest	1948. 11. 18-án kilépett a pártból és a frakcióból; a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
499.	Vass Sándor	FKGP	Pest és Bács-Bodrog	Pongrácz Aladár helyére behívott képviselő, 1948. 12. 16-án lemondott mandátumáról; 1949. 01. 27-én bejelentették lemondását
500.	Vaszkó Mihály	FKGP	Békés	1948. 12. 16-án lemondott mandátumáról; 1949. 03. 10-én bejelentették lemondását
501.	Vata Ernő	FKGP	Csongrád és Csanád	Pongrácz Aladár helyére behívott képviselő; 1948. 11. 16-án összeférhetetlenség miatt megfosztották mandátumától
502.	Végh Lajos	SZDP	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
503.	Veres Péter	NPP	Heves és Nógrád-Hont	
504.	Vértes István	FMDP	Nagy-Budapest	
505.	Vészy Mátyás	PDP	Somogy	
506.	<i>Villám János</i>	SZDP	Nagy-Budapest	Kárpáti Antal helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
507.	Villányi Miklós	DNP	Somogy	1949. 02. 22-én külföldre távozott
508.	Virágh Lajos	FKGP	Vas	Nyáradi Miklós helyére behívott képviselő
509.	Visnyei Sándor	SZDP	Veszprém	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
510.	Vörös Lajos	DNP	Vas	1949. 02. 02-től pártfeloszlátás miatt független
511.	<i>Weil Emil</i>	MKP	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
512.	Zeley István	FKGP	Jász-Nagykun-Szolnok	
513.	Zentai Béla	MKP	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
514.	Zentai Vilmos	SZDP	Győr-Moson és Sopron	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
515.	Zgyerka János	MKP	Fejér és Komárom-Esztergom	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
516.	Zilahy Tibor	FKGP	Hajdú és Bihar	Bakó Sándor helyére behívott képviselő
517.	Zoltán Pál	DNP	Hajdú és Bihar	1948. 02. 04-én kilépett a pártból és a frakcióból; 1949. februárban külföldre távozott
518.	Zomborszky János	DNP	Szabolcs és Szatmár-Bereg	1949. 02. 02-től pártfeloszlátás miatt független
519.	Zöld Sándor	MKP	Csongrád és Csanád	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
520.	Zsedényi Béla	MFP	többes mandátum	1948. 11. 18-án kilépett a pártból és a frakcióból; a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
521.	Zsolt Béla	MRP	Nagy-Budapest/Borsod, Zemplén és Abaúj	1947. 12. 12-én mandátumcsere; 1949. 02. 06-án elhunyt

* A **vastaggal** jelölt képviselők az 1945–1947. évi Nemzetgyűlésnek is tagjai voltak.

** A **dőrttel** jelölt képviselők az 1944–1945. évi Ideiglenes Nemzetgyűlésnek voltak tagjai, az 1945. évi Nemzetgyűlésnek nem.

SORSZÁM	NEV	VÁLASZTÁSI TERÜLET	MEGJEGYZÉS
1.	Abay Nemes Oszkár	Baranya és Tolna	1949. 02. 02-től pártfeloszlás miatt független; 1949. 03. 10-én belépett az FMDP-be
2.	Babóthy Ferenc	Somogy/Nagy-Budapest	1948. 11. 02.–1949. 02. 22. fővitarendező; 1948. 08. 04-én mandátumcsere; 1949. 02. 02-től pártfeloszlás miatt független; 1949. 02. 22-én külföldre távozott
3.	Bakó Mátyás	Baranya és Tolna	Matheovits Ferenc helyére behívott képviselő; 1949. 02. 02-től pártfeloszlás miatt független
4.	Bálint Sándor	országos lista	1948. decemberben kilépett a frakcióból; 1949. 01. 12-én bejelentették lemondását
5.	Balogh András	Somogy	1949. 02. 02-től pártfeloszlás miatt független
6.	Barankovics István	országos lista	1949. 02. 02-án külföldre távozott; 1949. 03. 11-én megfosztották mandátumától
7.	Barkóczy József	Baranya és Tolna	1948. 06. 15-én kilépett a frakcióból
8.	Bátor Imre	Veszprém	kilépett a frakcióból, de nem jelentették be
9.	Belső Gyula	Vas	1948. áprilisban felfüggesztették mentelmi jogát; 1948. 12. 26-án rendőri felügyelet alá helyezték; 1949. 03. 15-én külföldre távozott
10.	Berkes János	Zala	1947. októbertől fővitarendező; 1948. 07. 07-én összeférhetetlenség miatt megfosztották mandátumától
11.	Bocskay István	Szabolcs és Szatmár-Bereg	Barankovics István helyére behívott képviselő; 1949. 02. 02-től pártfeloszlás miatt független
12.	Bodnár János Antal	Borsod, Zemplén és Abaúj	1947 októbertől frakcióalelnök; 1949. 02. 02-től pártfeloszlás miatt független
13.	Bodor György	Csongrád és Csanád	1949. 02. 02-től pártfeloszlás miatt független
14.	Bús Imre	Pest és Bács-Bodrog	1949. 02. 02-től pártfeloszlás miatt független
15.	Buzási Sándor	Veszprém	1949. 02. 02-től pártfeloszlás miatt független
16.	Csépe Jenő	Borsod, Zemplén és Abaúj	1948. 11. 03-tól frakcióalelnök; 1949. 02. 02-től pártfeloszlás miatt független
17.	Csontos Tamás	Heves és Nógrád-Hont	Kováts László helyére behívott képviselő; 1949. 02. 02-től pártfeloszlás miatt független
18.	Domonkos János	Győr-Moson és Sopron	1949. 02. 02-től pártfeloszlás miatt független
19.	Eckhardt Sándor	Vas	1949. 02. 02-től pártfeloszlás miatt független; 1949. 03. 10-én megfosztották mandátumától
20.	Eszterhás György	Heves és Nógrád-Hont	1949. 02. 02-től pártfeloszlás miatt független; 1949. 02. 22-én külföldre távozott
21.	Farkas Dénes	Zala	1949. 02. 02-től pártfeloszlás miatt független
22.	Farkas György	Veszprém	1949. 02. 02-től pártfeloszlás miatt független; 1949. márciusban belépett az FMDP-be
23.	Fehér Ferenc	Zala	1948. 04. 26-án kilépett a frakcióból
24.	Gábrriel János	Somogy	Kolbert János helyére behívott képviselő; 1949. 02. 02-től pártfeloszlás miatt független
25.	Gáspár Mihály	Vas	1949. 02. 02-től pártfeloszlás miatt független
26.	Hajdú Kálmán	Heves és Nógrád-Hont	1949. 02. 02-től pártfeloszlás miatt független
27.	Harnóczy Kálmán	Pest és Bács-Bodrog	Keresztes Sándor helyére behívott képviselő; 1949. 02. 02-től pártfeloszlás miatt független
28.	Horváth Ferenc	Zala	Berkes János helyére behívott képviselő; 1949. 02. 02-től pártfeloszlás miatt független

Sorszám	Név	Választókerület	Megjegyzés
29.	Iszak Kálmán	Zala	1947. 10. 16-tól frakcióalelnök; 1948. 07. 09-én összeférhetlenség miatt megfosztották mandátumától
30.	Kántor József	Baranya és Tolna	1949. 02. 02-től pártfelosztás miatt független
31.	Keleti Péter István	Baranya és Tolna	1949. 02. 02-től pártfelosztás miatt független
32.	Keresztes Sándor	Pest és Bács-Bodrog	1948. 07. 07-én összeférhetlenség miatt megfosztották mandátumától
33.	Keszler Aladár	Zala	Pörnczi József helyére behívott képviselő; 1949. 02. 02-től pártfelosztás miatt független
34.	Koczor János	Somogy	Babóthy Ferenc helyére behívott képviselő; pártfelosztás miatt független
35.	Kolbert János	Somogy	1948. 01. 29-én kilépett a pártból és a frakcióból; 1948. 02. 04-én összeférhetlenség miatt megfosztották mandátumától
36.	Kovács József	Vas	1949. 02. 02-től pártfelosztás miatt független; 1949. 03. 22-én felfüggesztették mentelmi jogát
37.	Kovács Károly Zoltán	Győr-Moson és Sopron	1949. 02. 02-től pártfelosztás miatt független; 1949. 02. 23-án külföldre távozott
38.	Kováts Ferenc	Zala	1949. 02. 02-től pártfelosztás miatt független
39.	Kováts László	Heves és Nógrád-Hont/ országos lista	1948. 08. 04-én mandátumcsere; 1949. 02. 02-től pártfelosztás miatt független
40.	Matheovits Ferenc	Baranya és Tolna	1948. 04. 02-án kilépett a pártból és a frakcióból; 1949. 01. 19-én bejelentették lemondását; 1949. 01. 20-án letartóztatták
41.	Mészáros Ödön	Győr-Moson és Sopron	1947. 10. 16.-1948. 11. 03. frakcióelnök; 1949. 02. 02-től pártfelosztás miatt független
42.	Mézes Miklós	Győr-Moson és Sopron	1948. 11. 03-tól vitarendező; 1949. 02. 02-től pártfelosztás miatt független; 1949. 02. 22-én külföldre távozott
43.	Mihelics Béla Vid	Heves és Nógrád-Hont	1949. 02. 02-től pártfelosztás miatt független
44.	Nagy Lajos	Heves és Nógrád-Hont	1947. 10. 16-tól vitarendező; 1949. 02. 02-től pártfelosztás miatt független
45.	Nagy László	Veszprém	1949. 02. 02-től pártfelosztás miatt független
46.	Papp Béla	Szabolcs és Szatmár-Bereg	1949. 02. 02-től pártfelosztás miatt független
47.	Pécsi József	Győr-Moson és Sopron	1947. 10. 22-től frakcióalelnök; 1949. 02. 02-től pártfelosztás miatt független
48.	Pete Ferenc	Somogy	1949. 02. 02-től pártfelosztás miatt független; 1949. 02. 22-én külföldre távozott
49.	Pócza Lajos	Zala	1948. 04. 26-án kilépett a pártból és a frakcióból; 1949. 01. 13-án külföldre távozott
50.	Pörnczi József	Zala	1948. 07. 07-én bejelentették lemondását
51.	Pusztai Ferenc	Pest és Bács-Bodrog	Ugrin József helyére behívott képviselő; 1949. 02. 02-től pártfelosztás miatt független
52.	Pusztai Sándor	Békés	1949. 02. 02-től pártfelosztás miatt független
53.	Radó Gyula	Baranya és Tolna	1949. 02. 02-től pártfelosztás miatt független
54.	Rónaszéki Lajos	Pest és Bács-Bodrog	1949. 02. 02-től pártfelosztás miatt független
55.	Rónay György	Borsod, Zemplén és Abaúj	1949. 02. 02-től pártfelosztás miatt független
56.	Rózsavölgyi László	Szabolcs és Szatmár-Bereg	1949. 02. 02-től pártfelosztás miatt független
57.	Szabados Pál	Nagy-Budapest	1948. 07. 07-én összeférhetlenség miatt megfosztották mandátumától
58.	Szabó Ferenc	Zala	Iszak Kálmán helyére behívott képviselő; 1949. 02. 02-től pártfelosztás miatt független

Sorszám	Név	Választókerület	Megjegyzés
59.	Székely Imre Kálmán	Nagy-Budapest	Barankovics István helyére behívott képviselő; 1949. 02. 02-től pártfeloszlítás miatt független
60.	Tasler Lajos	Zala	1949. 02. 02-től pártfeloszlítás miatt független
61.	Tóth László	Vas	1949. 02. 02-től pártfeloszlítás miatt független
62.	Tóth László, id.	Győr-Moson és Sopron	1949. 02. 02-től pártfeloszlítás miatt független
63.	Tuba István	Szabolcs és Szatmár-Bereg	1949. 02. 02-től pártfeloszlítás miatt független
64.	Ugrin József	Pest és Bács-Bodrog/országos lista	1947. 12. 12-én mandátumcsere; 1948. 07. 07-én összeférhetlenség miatt megfosztották mandátumától
65.	Varga László	Nagy-Budapest	1948. 11. 03-án külföldre távozott
66.	Villányi Miklós	Somogy	1949. 02. 22-én külföldre távozott
67.	Vörös Lajos	Vas	1949. 02. 02-től pártfeloszlítás miatt független
68.	Zoltán Pál	Hajdú és Bihar	1948. 02. 04-én kilépett a pártból és a frakcióból; 1949. februárban külföldre távozott
69.	Zomborszky János	Szabolcs és Szatmár-Bereg	1949. 02. 02-től pártfeloszlítás miatt független

A FÜGGETLEN KISGAZDAPÁRT KÉPVISELŐCSOPORTJA

1.	Adorján József	Heves és Nógrád-Hont	1948. júliusban lemondatták mandátumáról; 1948. 11. 16-án bejelentették lemondását
2.	Antall József	Somogy	
3.	Bakó Sándor	Hajdú és Bihar	1948. októberben lemondott tisztségeiről; 1948. 11. 16-án megfosztották mandátumától
4.	Báranyos Károly	Baranya és Tolna	1948. 11. 16-án bejelentették lemondását
5.	Baráth Endre	Jász-Nagykun-Szolnok	1947. 06. 09.–1948. 02. frakcióelnök; 1948. 04. 26-án bejelentették lemondását
6.	Barcs Sándor	országos lista	
7.	Bencsik Gyula	Pest és Bács-Bodrog	1949. 01. 27-én bejelentették lemondását
8.	Bencze Imre	Zala	1948. 06. 15-én kilépett a frakcióból; 1948. 07. 06-án megfosztották mandátumától
9.	Benedek József	Baranya és Tolna	Taksonyi János helyére behívott képviselő
10.	Bereczky Albert	Nagy-Budapest	1948. 11. 16-án összeférhetlenség miatt bejelentették lemondását
11.	Berend György	országos lista	Cseh-Szombathy László helyére behívott képviselő
12.	Bihari Nagy Lajos	Hajdú és Bihar	Óry István helyére behívott képviselő; 1949. 01. 18-án bejelentették lemondását
13.	Bognár József	Nagy-Budapest	
14.	Borsa Mihály	országos lista	Szabó Árpád helyére behívott képviselő
15.	Csala István	Pest és Bács-Bodrog	
16.	Cseh-Szombathy László	országos lista	1948. 12. 16-án lemondott mandátumáról; 1949. 01. 27-én bejelentették lemondását
17.	Csejkey Ernő	Győr-Moson és Sopron	
18.	Csizmadia Lajos	országos lista	Szolnoki István helyére behívott képviselő
19.	Czövek Jenő	Baranya és Tolna	1948. decemberben lemondott tisztségeiről; 1949. 01. 18-án bejelentették lemondását
20.	Dancs József	országos lista	1948. 02. 25-től fővitarendező
21.	Dinnyés Lajos	Nagy-Budapest	

Sorszám	Név	Választerület	Megjegyzés
22.	Dobi István	Fejér és Komárom-Esztergom	
23.	Drótos Lajos	Borsod, Zemplén és Abaúj	Szakács József helyére behívott képviselő
24.	Dulin Jenő	Baranya és Tolna	
25.	Eröss János	Szabolcs és Szatmár-Bereg	1948. 11. 17-én összeférhetetlenség miatt megfosztották mandátumától
26.	Faggyas Jenő	Szabolcs és Szatmár-Bereg	Eröss János helyére behívott képviselő
27.	Fésűs László	Borsod, Zemplén és Abaúj	Pártay Tivadar helyére behívott képviselő
28.	Filó Sámuel	országos lista	
29.	Gaál Ferenc	Jász-Nagykun-Szolnok	
30.	Gálfy Sándor	Jász-Nagykun-Szolnok	Baráth Endre helyére behívott képviselő; 1949. 01. 25-én lemondatták mandátumáról
31.	Guba Mihály	országos lista	
32.	Gulácsy György	országos lista	1947. 10. 22-én összeférhetetlenség miatt bejelentették lemondását
33.	Gyöngyösi János	Jász-Nagykun-Szolnok	
34.	Györgyi Lajos	országos lista	Implom Ferenc helyére behívott képviselő
35.	Gyulai József	Szabolcs és Szatmár-Bereg	1948. júliusban lemondatták mandátumáról
36.	Gyulay András	Hajdú és Bihar	Bihari Nagy Lajos helyére behívott képviselő
37.	Hajagos Imre	Pest és Bács-Bodrog	Bencsik Gyula helyére behívott képviselő
38.	Horváth József	Pest és Bács-Bodrog	Kiss János helyére behívott képviselő
39.	Husztli Dénes	országos lista	
40.	Implom Ferenc	országos lista	1948. 11. 16-án lemondott mandátumáról; 1949. 01. 27-én bejelentették lemondását
41.	Jámbor István	Hajdú és Bihar	Kálmán Ferenc helyére behívott képviselő
42.	Kálmán Ferenc	Hajdú és Bihar	1947. 10. 06-tól frakcióalelnök; 1948. 11. 16-án lemondatták mandátumáról
43.	Katona Jenő	Nagy-Budapest	
44.	Kelemen Ödön	Pest és Bács-Bodrog	Ofner Alfréd helyére behívott képviselő
45.	Kiss Gergely	országos lista	
46.	Kiss János	Pest és Bács-Bodrog	1948. 11. 16-án bejelentették lemondását
47.	Kiss László	Fejér és Komárom-Esztergom	
48.	Kósa András	Szabolcs és Szatmár-Bereg	1948. augusztusban bejelentették lemondását
49.	Kovács István	Fejér és Komárom-Esztergom	
50.	Kovács József	Somogy	
51.	Lupkovics György	Szabolcs és Szatmár-Bereg	1947. októbertől fővitarendező
52.	Márkus András	Szabolcs és Szatmár-Bereg	Kósa András helyére behívott képviselő
53.	Mátéffy Géza	Heves és Nógrád-Hont	1948. 12. 08-án lemondott mandátumáról; 1949. 01. 18-án bejelentették lemondását
54.	Megyeri István	Békés	1948. 11. 16-án bejelentették lemondását
55.	Mihályfi Ernő	Heves és Nógrád-Hont	
56.	Mileji István	Zala	Bencze István helyére behívott képviselő
57.	Mócsán József	Szabolcs és Szatmár-Bereg	Gyulai József helyére behívott képviselő

SORSZÁM	NÉV	VÁLASZTÓKERÜLET	MEGJEGYZÉS
58.	Mojzes György	Pest és Bács-Bodrog	1948. júniusban lemondatták mandátumáról; 1948. 07. 06-án bejelentették lemondását
59.	Molnár István	Pest és Bács-Bodrog	Nagy Bódog Béla helyére behívott képviselő
60.	Nádházi András	Békés	Vaszkó Mihály helyére behívott képviselő
61.	Nagy Bódog Béla	Pest és Bács-Bodrog	Mojzes György helyére behívott képviselő; 1948. 12. 16-án lemondott mandátumáról; 1949. 01. 27-én bejelentették lemondását
62.	Nagy Dániel	Csongrád és Csanád	Vata Ernő helyére behívott képviselő
63.	Z. Nagy Ferenc	Jász-Nagykun-Szolnok	
64.	Nagyistók József	Csongrád és Csanád	Tóth László helyére behívott képviselő
65.	Nyárádi Miklós	Vas	1948. decemberben külföldre távozott; 1948. 12. 16-án bejelentették lemondását
66.	Ofner Alfréd	Pest és Bács-Bodrog	1948. 12. 10-én lemondott mandátumáról; 1949. 01. 27-én bejelentették lemondását
67.	Ortutay Gyula	Veszprém	
68.	Óry István	Hajdú és Bihar	1947. 10. 10.–1948. február között frakcióalelnök; 1948. 04. 26-án bejelentették lemondását
69.	Pártay Tivadar	Borsod, Zemplén és Abaúj	1948. 11. 16-án bejelentették lemondását
70.	Patonai Elek	Pest és Bács-Bodrog	1949. februárban lemondott, de nem jelentették be
71.	Pesta László	Nagy-Budapest	Pongrácz Aladár helyére behívott képviselő
72.	Polányi István	Békés	Szabó Árpád helyére behívott képviselő
73.	Pongrácz Aladár	Pest és Bács-Bodrog	1948. 04. 26-án bejelentették lemondását
74.	Pongrácz Tibor	Pest és Bács-Bodrog	1948. 07. 06-án bejelentették lemondását
75.	Rácz Lajos	országos lista	1949. 02. 01-jén lemondott mandátumáról; 1949. 03. 21-én bejelentették lemondását
76.	Rajkai József	Pest és Bács-Bodrog	Vass Sándor helyére behívott képviselő
77.	Reök Iván	országos lista	
78.	Révész László	Pest és Bács-Bodrog	1948. 07. 06-án bejelentették lemondását
79.	Rubletzky Géza	Nagy-Budapest	Bereczky Albert helyére behívott képviselő
80.	Sántha György	Békés	Megyeri István helyére behívott képviselő
81.	Szabó Árpád	országos lista	1948. 07. 31-én elhunyt
82.	Szabó Ferenc	Heves és Nógrád-Hont	Adorján József helyére behívott képviselő
83.	Szabó Kálmán	Fejér és Komárom-Esztergom	
84.	Szakács József	Borsod, Zemplén és Abaúj	1948. júliusban lemondatták, 1948. 11. 16-án bejelentették lemondását
85.	Szandai János	Heves és Nógrád-Hont	Mátéffy Géza helyére behívott képviselő
86.	Szántó Vezekényi István	Heves és Nógrád-Hont	
87.	Szente József	országos lista	Gulácsy György helyére behívott képviselő
88.	Szentiványi Lajos	országos lista	1948. áprilistól frakcióelnök
89.	Szigethy Gyula	Hajdú és Bihar	
90.	Szijjártó Lajos	Pest és Bács-Bodrog	Pongrácz Tibor helyére behívott képviselő
91.	Szolnoki István	országos lista	1948. februárban bejelentették lemondását

Sorszám	Név	Választókerület	Megjegyzés
92.	Szőnyi Imre	Csongrád és Csanád	Implom Ferenc helyére behívott képviselő; 1948. júliusban bejelentették lemondását
93.	Taksonyi János	Baranya és Tolna	1948. 04. 26-án bejelentették lemondását
94.	Tar Kálmán	Baranya és Tolna	Bárános Károly helyére behívott képviselő
95.	Tóth Ferenc	Baranya és Tolna	Czövek Jenő helyére behívott képviselő
96.	K. Tóth Ferenc	Jász-Nagykun-Szolnok	Gálfy Sándor helyére behívott képviselő
97.	Tóth László	Csongrád és Csanád	1948. októberben lemondatták mandátumáról; 1947. 11. 16-án bejelentették lemondását
98.	Török Gyula Pál	Csongrád és Csanád	Szőnyi Imre helyére behívott képviselő
99.	B. Ványi Gábor	Pest és Bács-Bodrog	Révész László helyére behívott képviselő
100.	Varga Gedeon	Pest és Bács-Bodrog	
101.	Vass Sándor	Pest és Bács-Bodrog	Pongrácz Aladár helyére behívott képviselő; 1948. 12. 16-án lemondott mandátumáról; 1949. 01. 27-én bejelentették lemondását
102.	Vaszkó Mihály	Békés	1948. 12. 16-án lemondott mandátumáról; 1949. 03. 10-én bejelentették lemondását
103.	Vata Ernő	Csongrád és Csanád	Pongrácz Aladár helyére behívott képviselő; 1948. 11. 16-án összeférhetlenség miatt megfosztották mandátumától
104.	Virágh Lajos	Vas	Nyáradi Miklós helyére behívott képviselő
105.	Zaley István	Jász-Nagykun-Szolnok	
106.	Zilahy Tibor	Hajdú és Bihar	Bakó Sándor helyére behívott képviselő

A FÜGGETLEN MAGYAR DEMOKRATA PÁRT KÉPVISELŐCSOPORTJA

1.	P. Ábrahám Dezső	Jász-Nagykun-Szolnok	1947. 10. 10-től frakcióelnök; 1949. 03. 11-én kilépett a pártból és a frakcióból; 1949. 03. 21-én megfosztották mandátumától
2.	Alvinczy Imre	Fejér és Komárom-Esztergom	
3.	Balogh István	Pest és Bács-Bodrog	
4.	Bencsik András	Békés	Pap István helyére behívott képviselő
5.	Dénes István	Pest és Bács-Bodrog	
6.	Füvessy László	Pest és Bács-Bodrog	Sz. Szabó Pál helyére behívott képviselő
7.	Hegedűs Gyula	Borsod, Zemplén és Abaúj	
8.	Hegyaljai Kiss Géza	Hajdú és Bihar	
9.	Kiss Ferenc (félegyházi)	Pest és Bács-Bodrog	
10.	Kiss Ferenc (kaposvári)	Somogy	
11.	Kovács Imre	Szabolcs és Szatmár-Bereg	1947. 11. 18-án külföldre távozott; 1948. 07. 07-én összeférhetlenség miatt megfosztották mandátumától
12.	Kunszery Gyula	Nagy-Budapest	1949. 03. 21-én kilépett a pártból és a frakcióból; bejelentették lemondását
13.	Lévay Zoltán	Hajdú és Bihar	
14.	Lukács Vilmos	országos lista	Parragi György helyére behívott képviselő
15.	Nagy László	Pest és Bács-Bodrog	
16.	Pap István	Békés	Kovács Imre helyére behívott képviselő; 1948. májusban külföldre távozott; 1948. 11. 26-án megfosztották mandátumától

Sorszám	Név	VÁLASZTÓKERÜLET	Megjegyzés
17.	Parragi György	Nagy-Budapest	
18.	Sz. Szabó Pál	Pest és Bács-Bodrog	1948. júliusban külföldre távozott, 1949. 01. 24-én megfosztották mandátumától
19.	Szűts Iván	Nagy-Budapest	
20.	Ternay István	Szabolcs és Szatmár-Bereg	1947. 10. 10-től vitarendező; 1948. 08. 19-én külföldre távozott; 1949. 03. 11-én megfosztották mandátumától
21.	Tóth Pál	Szabolcs és Szatmár-Bereg	Kovács Imre helyére behívott képviselő
22.	Vértes István	Nagy-Budapest	

A KERESZTÉNY NŐI TÁBOR KÉPVISELŐCSOPORTJA

1.	Gróh József	Fejér és Komárom-Esztergom	1949. 03. 11-én felfüggesztették mentelmi jogát és letartóztatták
2.	Kéri Nándor	Fejér és Komárom-Esztergom	
3.	Kisházi Mihály	Fejér és Komárom-Esztergom	1949. 03. 15-én felfüggesztették mentelmi jogát és letartóztatták
4.	Slachta Margit	Nagy-Budapest	

A MAGYAR FÜGGETLENSÉGI PÁRT KÉPVISELŐCSOPORTJA

1.	Acsay László	Borsod, Zemplén és Abaúj	1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
2.	Acsay Tihamér	Pest és Bács-Bodrog	1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
3.	Bárkányi Ferenc	Csongrád és Csanád	1947. 11. 18. kilépett a frakcióból; 1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
4.	Benkő András	Nagy-Budapest	1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
5.	Bodnár Károly	Jász-Nagykun-Szolnok	Futó Dezső helyére behívott képviselő; 1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
6.	Bódy István	Borsod, Zemplén és Abaúj	1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
7.	Chikán Kálmán	Pest és Bács-Bodrog	1947. 11. 12-én kilépett a pártból és a frakcióból; 1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
8.	Dékány Zoltán	Nagy-Budapest	Futó Dezső helyére behívott képviselő; 1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
9.	Érdi Sándor	Nagy-Budapest	1947. 11. 19-én lemondott mandátumáról
10.	Erős Gyula	Nagy-Budapest	1947. 11. 18-án kilépett a pártból és a frakcióból; 1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
11.	Falcione Kálmán	Csongrád és Csanád	1947. 11. 18-án kilépett a pártból és a frakcióból; 1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
12.	Fekete Jenő	Borsod, Zemplén és Abaúj	1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
13.	Fodor István	Csongrád és Csanád	1947. 11. 18-án kilépett a pártból és a frakcióból; 1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
14.	Futó Dezső	Szabolcs és Szatmár-Bereg	1947. 11. 11-én kilépett a pártból és a frakcióból; 1947. 11. 20-án lemondott mandátumáról
15.	Gábrriel János	Somogy	1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
16.	Hajdú Kálmán	Békés	1947. 11. 18-án kilépett a pártból és a frakcióból; 1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
17.	Haray Béla	Nagy-Budapest	1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
18.	Hegymegi Kiss Pál	Nagy-Budapest	1947. 10. 04-én kilépett a pártból és a frakcióból; 1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
19.	Hódy György	Pest és Bács-Bodrog	1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették

Szám	Név	Válaszkörzet	Megjegyzés
20.	Horváth Olivér	Borsod, Zemplén és Abaúj	1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
21.	Jóó József	Csongrád és Csanád	1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
22.	Kemény Adél	Nagy-Budapest	1947. 11. 18-án kilépett a pártból és a frakcióból; 1947. 11. 19-én lemondott mandátumáról
23.	Keresztes Tamás	Csongrád és Csanád	1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
24.	Komlós Imre	Pest és Bács-Bodrog	1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
25.	Lábady Antal	Baranya és Tolna	1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
26.	Maár Gyula	Hajdú és Bihar	1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
27.	Miklós Béla, dálnoki	Pest és Bács-Bodrog	1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
28.	Miklós Imre	Nagy-Budapest	1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
29.	Moór Gyula	Nagy-Budapest	1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
30.	Nagy Szeder István	Pest és Bács-Bodrog	1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
31.	Palinay Ferenc	Nagy-Budapest	1947. 10. 24-én kilépett a pártból és a frakcióból; 1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
32.	Pardy Ferenc	Csongrád és Csanád	1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
33.	Pászthory István	Vas	1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
34.	Pásztor Tamás	Nagy-Budapest	1947. 11. 18-án kilépett a pártból és a frakcióból; 1947. 11. 19-én lemondott mandátumáról
35.	Pfeiffer Zoltán	többes mandátum	1947. 11. 04-én külföldre távozott; 1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
36.	Rácz Gábor	országos lista	1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
37.	Ráth András	Pest és Bács-Bodrog	1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
38.	Sulyok István	Pest és Bács-Bodrog	1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
39.	Szabó József	Borsod, Zemplén és Abaúj	1948. 11. 18-án kilépett a pártból és a frakcióból; 1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
40.	Szenner József	Nagy-Budapest	1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
41.	Sziklay Istvánné	Szabolcs és Szatmár-Bereg	Hegymegi Kis Pál helyére behívott képviselő; 1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
42.	Uczekay Mihály	Borsod, Zemplén és Abaúj	1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
43.	Vándor Ferenc	Nagy-Budapest	1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
44.	Vásáry István	Hajdú és Bihar	1948. 11. 18-án kilépett a pártból és a frakcióból; 1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
45.	Vásáry József	Nagy-Budapest	1948. 11. 18-án kilépett a pártból és a frakcióból; 1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették
46.	Zsedényi Béla	többes mandátum	1947. 11. 18-án kilépett a pártból és a frakcióból; 1947. 11. 20-án a pártot feloszlatták, mandátumát megsemmisítették

A MAGYAR KOMMUNISTA PÁRT KÉPVISELŐCSOPORTJA

1.	Aczél György	Borsod, Zemplén és Abaúj	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
2.	Andics Erzsébet	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
3.	Apró Antal	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
4.	Ausmann György	Fejér és Komárom-Esztergom	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
5.	Bakó Kálmán	Jász-Nagykun-Szolnok	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja

Sorszám	Név	Választókerület	Megjegyzés
6.	Balogh József	Szabolcs és Szatmár-Bereg	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
7.	Básta Rezső	Nagy-Budapest	Kovács Béla helyére behívott képviselő; behívásakor az MDP tagja
8.	Béki Ernő	országos lista	Kardos László helyére behívott képviselő; behívásakor az MDP tagja
9.	Birkás Imre	Békés	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
10.	Bognár Albert	Veszprém	Papp Lajos helyére behívott képviselő; behívásakor az MDP tagja
11.	Boros Gergely	Hajdú és Bihar	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
12.	Cifra Sándor	Hajdú és Bihar	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
13.	Csala László	Pest és Bács-Bodrog	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
14.	Csankó József	Baranya és Tolna	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
15.	Csillik József	Heves és Nógrád-Hont	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
16.	Dávid Ferenc	Győr-Moson és Sopron	Malasits Géza helyére behívott képviselő; behívásakor az MDP tagja
17.	Dékány András	Csongrád és Csanád	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
18.	Dobó István	Somogy	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
19.	Donáth Ferenc	Pest és Bács-Bodrog	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
20.	Döbrentei Károlyné	Nagy-Budapest	1948. 05. 12-én összeférhetetlenség miatt lemondott
21.	Dögel Imre	országos lista	1947. 10. 10-től frakcióvezetőségi tag; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
22.	Dömötör Ferenc	Győr-Moson és Sopron	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
23.	Drahos Lajos	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
24.	Dusek László	Borsod, Zemplén és Abaúj	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
25.	Erdei Mihály	Csongrád és Csanád	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
26.	Farkas Mihály	Baranya és Tolna	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
27.	Földes László	Nagy-Budapest	Döbrentei Károlyné helyére behívott képviselő; behívásakor az MDP tagja
28.	Földes Mihály	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
29.	Gerencsér György	Zala	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
30.	Gerő Ernő	Jász-Nagykun-Szolnok	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
31.	Gyenge Károly	Szabolcs és Szatmár-Bereg	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
32.	Gyócsi Jenő	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
33.	Hajdú Gyula	Baranya és Tolna	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
34.	Háner József	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
35.	Hermann Ferenc	Heves és Nógrád-Hont	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
36.	Hidasi Ferenc	Szabolcs és Szatmár-Bereg	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
37.	Horváth Márton	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
38.	Hován András	Pest és Bács-Bodrog	Madarász László helyére behívott képviselő; behívásakor az MDP tagja
39.	Ilku Pál	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
40.	Jóború Magda	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
41.	Kádár János	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
42.	Kádár János (makói)	Csongrád és Csanád	Olah Mihály helyére behívott képviselő; behívásakor az MDP tagja
43.	Kállai Gyula	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja

Sorszám	Név	VÁLASZTERÜLET	Megjegyzés
44.	Kardos László	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja; 1948. 11. 16-án lemondatták mandátumáról
45.	Kemény Györgyné	Pest és Bács-Bodrog	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
46.	Keresztes Mihály	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
47.	Kiss Károly	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
48.	Kommenov Pál	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja; 1949. 01. 12-én bejelentették lemondását
49.	Kossa István	Veszprém	1947. 10. 10-től frakcióvezetőségi tag; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
50.	Kovács Béla	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja; 1948. 11. 16-án bejelentették lemondását
51.	Kovács István	Békés	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
52.	Kozma József	Győr-Moson és Sopron	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
53.	Köböl József	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
54.	Köves András	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
55.	Krancz Pál	Baranya és Tolna	1948. 06. 15-én összeférhetetlenség miatt bejelentették lemondását
56.	Lakatos József	Baranya és Tolna	Krancz Pál helyére behívott képviselő; behívásakor az MDP tagja
57.	Ligeti László	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
58.	Losonczy Géza	Pest és Bács-Bodrog	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
59.	Lukács Sándor	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
60.	Madarász László	Pest és Bács-Bodrog	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja; 1948. 08. 04-én bejelentették lemondását
61.	Magyar Józsefné	Fejér és Komárom-Esztergom	Osztrovzki György helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
62.	Mód Aladár	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
63.	Molnár Erik	Pest és Bács-Bodrog	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja; 1948. 11. 16-án összeférhetetlenség miatt bejelentették lemondását
64.	Nagy Imre	Hajdú és Bihar	1947. 10. 10-től frakcióvezetőségi tag; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
65.	Nagy Károly	Békés	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
66.	Nógrádi Sándor	Borsod, Zemplén és Abauj	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
67.	Nonn György	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
68.	Nyíri Béla Mihály	Pest és Bács-Bodrog	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
69.	Oczel János	Heves és Nógrád-Hont	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
70.	Oláh Mihály	Csongrád és Csanád	1948. 06. 15-én összeférhetetlenség miatt bejelentették lemondását
71.	Olt Károly	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
72.	Orbán László	országos lista	1947. 10. 10-től frakciótitkár; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
73.	Orosz Sándor	Borsod, Zemplén és Abauj	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
74.	Osztrovzki György	Fejér és Komárom-Esztergom	1948. 04. 26-án összeférhetetlenség miatt bejelentették lemondását
75.	Papp Lajos	Veszprém	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja; 1948. 11. 16-án összeférhetetlenség miatt bejelentették lemondását
76.	Piros László	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
77.	Pongrácz Kálmán	Nagy-Budapest	Kommenov Pál helyére behívott képviselő; behívásakor az MDP tagja

Sorszám	Név	VÁLASZTÓKERÜLET	Megjegyzés
78.	Pothornik József	Heves és Nógrád-Hont	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
79.	Prieszol József	Borsod, Zemplén és Abauj	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
80.	Rácz Gyula	Hajdú és Bihar	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
81.	Ragó Antal	Jász-Nagykun-Szolnok	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
82.	Rajk László	Fejér és Komárom-Esztergom	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
83.	Rákosi Mátyás	Zala	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
84.	Ratkó Anna	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
85.	Révai József	Csongrád és Csanád	1947. 10. 10-től frakcióvezető; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
86.	Riz Jánosné	Borsod, Zemplén és Abauj	Szkladán Ágoston helyére behívott képviselő; behívásakor az MDP tagja
87.	Rob Antal	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja; 1948. 07. 02-án külföldre távozott; 1948. 07. 06-án megfosztották mandátumától
88.	Rudas László	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
89.	Sebes Imre	Pest és Bács-Bodrog	Molnár Erik helyére behívott képviselő; behívásakor az MDP tagja
90.	Seregélyi József	Pest és Bács-Bodrog	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
91.	Somogyi Miklós	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
92.	Sulyán György	Heves és Nógrád-Hont	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
93.	Szabó Imre	Vas	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
94.	Szabó István	Hajdú és Bihar	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
95.	Szabó Piroska	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
96.	Szalai Béla	országos lista	Rob Antal helyére behívott képviselő, behívásakor az MDP tagja
97.	Szegedi Albertné, özv.	Békés	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
98.	Szipka József	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
99.	Szirmai István	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
100.	Szkladán Ágoston	Borsod, Zemplén és Abauj	1948. 06. 15-én összeférhetlenség miatt bejelentették lemondását
101.	Szobek András	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
102.	Szomolyai Ágostonné	Heves és Nógrád-Hont	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
103.	Szőnyi Tibor	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
104.	Tisza József	Jász-Nagykun-Szolnok	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
105.	Török István	Győr-Moson és Sopron	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
106.	Török János	Pest és Bács-Bodrog	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
107.	Turopoli Géza	Somogy	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
108.	Varga István	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
109.	Vas Zoltán	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
110.	Weil Emil	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
111.	Zentai Béla	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
112.	Zgyerka János	Fejér és Komárom-Esztergom	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
113.	Zöld Sándor	Csongrád és Csanád	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja

SZÁMSZÁM	NÉV	VÁLASZTÓKERÜLET	MEGHÍVÁS
----------	-----	-----------------	----------

A MAGYAR RADIKÁLIS PÁRT KÉPVISELŐCSOPORTJA

1.	Csécsey Imre	Csongrád és Csanád	Peyer Károly helyére behívott képviselő
2.	Geleji Dezső	Győr-Moson és Sopron	Peyer Károly helyére behívott képviselő; 1949. 01. 12-én átlépett az FMDP-be
3.	Halász Aladár	Nagy-Budapest	Zsolt Béla helyére behívott képviselő
4.	Kende Zsigmond	Nagy-Budapest	Peyer Károly helyére behívott képviselő
5.	Peyer Károly	többes mandátum	1947. 09. 30-án kilépett a pártból és a frakcióból; 1947. 11. 19-én külföldre távozott; 1947. 12. 11-én megfosztották mandátumától
6.	Soós Aladár	Borsod, Zemplén és Abaúj	Zsolt Béla helyére behívott képviselő
7.	Szekeres János	Zala	Peyer Károly helyére behívott képviselő
8.	Zsolt Béla	Nagy-Budapest/Borsod, Zemplén és Abaúj	1947. 12. 12-én mandátumcsere; 1949. 02. 06-án elhunyt

A NEMZETI PARASZTPÁRT KÉPVISELŐCSOPORTJA

1.	Barati József	Baranya és Tolna	1948. 11. 16-án összeférhetetlenség miatt bejelentették lemondását
2.	Belényesi Zsigmond	Hajdú és Bihar	
3.	Bencsik István	országos lista	Illyés Gyula helyére behívott képviselő
4.	Bohár Károly	Somogy	
5.	Borsos Sándor	országos lista	1948. 10. 05-én külföldre távozott; 1949. 01. 24-én megfosztották mandátumától
6.	Császár P. Balázs	Csongrád és Csanád	
7.	Czéh József	Baranya és Tolna	
8.	Darvas József	Szabolcs és Szatmár-Bereg	
9.	Erdei Ferenc	Pest és Bács-Bodrog	
10.	B. Farkas Ferenc	országos lista	
11.	Gém Ferenc	Borsod, Zemplén és Abaúj	
12.	Gosztonyi János	Vas	
13.	Hegyesi János	Békés	
14.	Horváth István	országos lista	
15.	Horváth János	Zala	
16.	Illyés Gyula	országos lista	1948. 11. 16-án bejelentették lemondását
17.	Jócsik Lajos	Fejér és Komárom-Esztergom	
18.	Kamjén István	Pest és Bács-Bodrog	
19.	Kerek Gábor	Heves és Nógrád-Hont	
20.	Kiss Lajos	Hajdú és Bihar	
21.	Kaczká Pál	Békés	Nyíri Sándor helyére behívott képviselő
22.	Kondor Imre	Hajdú és Bihar	
23.	Kovács Dezső	Szabolcs és Szatmár-Bereg	
24.	Kovács Máté	Nagy-Budapest	

SORSZÁM	NEV	VÁLASZTÓKERÜLET	MEGJEGYZÉS
25.	Majlát Jolán	országos lista	Borsos Sándor helyére behívott képviselő
26.	Mikita István	Szabolcs és Szatmár-Bereg	1948. 02. 28-án kizárták a pártból; 1948. 03. 02-án lemondatták mandátumáról
27.	Nagy István (szolnoki)	Jász-Nagykun-Szolnok	
28.	Nagy István (makói)	Csongrád és Csanád	
29.	Nagy Károly	Veszprém	Székely Béla helyére behívott képviselő
30.	Nánási László	Jász-Nagykun-Szolnok	
31.	Nyiri Sándor	Békés	1949. 01. 27-én lemondatták mandátumáról
32.	Pál József	országos lista	1948. 11. 16-án összeférhetetlenség miatt bejelentették lemondását
33.	Szabó Bertalan	Baranya és Tolna	Barati József helyére behívott képviselő
34.	Szabó Pál	Hajdú és Bihar	
35.	Székely Béla	Veszprém	1948. 11. 17-én összeférhetetlenség miatt bejelentették lemondását
36.	Szigéthy Attila	Győr-Moson és Sopron	
37.	Szűcs Ferenc	országos lista	
38.	Tomasovszki András	Szabolcs és Szatmár-Bereg	
39.	Tóth Endre	országos lista	
40.	Válóci János	Pest és Bács-Bodrog	
41.	Vanczák József	Szabolcs és Szatmár-Bereg	Mikita István helyére behívott képviselő
42.	Varjú Ákos	országos lista	Pál József helyére behívott képviselő
43.	Veres Péter	Heves és Nógrád-Hont	

A POLGÁRI DEMOKRATA PÁRT KÉPVISELŐCSOPORTJA

1.	Bródy Ernő	Nagy-Budapest	Supka Géza helyére behívott képviselő
2.	Kabakovits József	Fejér és Komárom-Esztergom	1949. 03. 10-én kilépett a pártból és a frakcióból
3.	Supka Géza	Nagy-Budapest	1949. 03. 03-án kilépett a pártból és a frakcióból; 1949. 03. 10-én bejelentették lemondását
4.	Vészy Mátyás	Somogy	

A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT KÉPVISELŐCSOPORTJA

1.	Antal János	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
2.	Antalfy György	Csongrád és Csanád	Papdi György helyére behívott képviselő; behívásakor az MDP tagja
3.	Badari László	Fejér és Komárom-Esztergom	Vas-Witteg Miklós helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
4.	Bakanek János	Nagy-Budapest	Gyurkovits Károly helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
5.	Bálint Antal	Vas	Gesztesi Jenő helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
6.	Bán Antal	Baranya és Tolna	1948. 02. 24-én külföldre távozott; 1948. 04. 26-án megfosztották mandátumától
7.	Barcza Sándor	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
8.	Bechtler Péter	Baranya és Tolna	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról

Sorszám	Név	Választókerület	Megjegyzés
9.	Bede Béla	Pest és Bács-Bodrog	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
10.	Bóka László	Jász-Nagykun-Szolnok	Takács József helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től párt-egyesítés miatt az MDP-frakció tagja
11.	Borbély János	Fejér és Komárom-Esztergom	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
12.	Botyánszki Pálné, özv.	Békés	1948. 06. 15-től párt-egyesítés miatt az MDP-frakció tagja
13.	Bölcsföldi Andor	országos lista	1948. 02. 25-én külföldre távozott; 1948. 03. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án megfosztották mandátumától
14.	Brumiller László	Heves és Nógrád-Hont	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
15.	Buchinger Manó	országos lista	1948. 06. 15-től párt-egyesítés miatt az MDP-frakció tagja
16.	Budai György	Pest és Bács-Bodrog	Bede Béla helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től párt-egyesítés miatt az MDP-frakció tagja
17.	Csuvár Imre	Békés	Szedec Ferenc helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től párt-egyesítés miatt az MDP-frakció tagja
18.	Czett József	Baranya és Tolna	1948. 06. 15-től párt-egyesítés miatt az MDP-frakció tagja
19.	Dabronaki Gyula	Nagy-Budapest	Dávid János helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től párt-egyesítés miatt az MDP-frakció tagja
20.	Dávid János	Nagy-Budapest	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
21.	Dombay János	Zala	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
22.	Faragó György	országos lista	1948. 06. 15-től párt-egyesítés miatt az MDP-frakció tagja; 1948. 08. 04-én összeférhetetlenség miatt bejelentették lemondását
23.	Faragó László	országos lista	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
24.	Fenyvesi Gáborné	Nagy-Budapest	Kertész Miklós helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től párt-egyesítés miatt az MDP-frakció tagja
25.	Fischer József	országos lista	1948. 06. 15-től párt-egyesítés miatt az MDP-frakció tagja
26.	Füredi Sándorné	Győr-Moson és Sopron	Medey István helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től párt-egyesítés miatt az MDP-frakció tagja
27.	Gallai Lajos	országos lista	1948. 06. 15-től párt-egyesítés miatt az MDP-frakció tagja
28.	Galló Ernő	Nagy-Budapest	Ivanics István helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től párt-egyesítés miatt az MDP-frakció tagja
29.	Gesztesi Jenő	Vas	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
30.	Groff Emil	országos lista	Bölcsföldi Andor helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től párt-egyesítés miatt az MDP-frakció tagja; 1949. 03. 10-én bejelentették lemondását
31.	Gyurkovits Károly	Nagy-Budapest	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
32.	Hajdú Ernőné	Pest és Bács-Bodrog	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
33.	Halász Alfréd	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től párt-egyesítés miatt az MDP-frakció tagja
34.	Harustyák József	Nagy-Budapest	Révész Mihály helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től párt-egyesítés miatt az MDP-frakció tagja
35.	Hébelt Ede	országos lista	Faragó György helyére behívott képviselő; behívásakor az MDP tagja
36.	Hermann Zsófia	Baranya és Tolna	Bechtler Péter helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től párt-egyesítés miatt az MDP-frakció tagja

Sorszám	Név	Választókerület	Megjegyzés
37.	Horváth Sándor	Győr-Moson és Sopron	Zentai Vilmos helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től párt-egyesítés miatt az MDP-frakció tagja
38.	Horváth Zoltán	Zala	Dombay János helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től párt-egyesítés miatt az MDP-frakció tagja
39.	Huri Lajos	Szabolcs és Szatmár-Bereg	Pásztor József helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től párt-egyesítés miatt az MDP-frakció tagja
40.	Ivanics István	Nagy-Budapest	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
41.	Jancsecz Imre	Nagy-Budapest	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
42.	Jászai Károly	országos lista	Faragó László helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től párt-egyesítés miatt az MDP-frakció tagja
43.	Justus Pál	országos lista	1948. 06. 15-től párt-egyesítés miatt az MDP-frakció tagja
44.	Kállai Sándor	Hajdú és Bihar	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
45.	Kapetter Gyula	Nagy-Budapest	Jancsecz Imre helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től párt-egyesítés miatt az MDP-frakció tagja
46.	Kárpáti Antal	Nagy-Budapest	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
47.	Kassák Lajos	Nagy-Budapest	Kelemen Gyula helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től párt-egyesítés miatt az MDP-frakció tagja
48.	Kelemen Gyula	Nagy-Budapest	1948. 01. 29-én felfüggesztették mentelmi jogát és letartóztatták
49.	Keleti Márton	országos lista	Kemény György helyére behívott képviselő; behívásakor az MDP tagja
50.	Kemény György	országos lista	1948. 06. 15-től párt-egyesítés miatt az MDP-frakció tagja; 1948. augusztusban külföldre távozott; 1948. 11. 16-án megfosztották mandátumától
51.	Kertész Miklós	Nagy-Budapest	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
52.	Kéthly Anna	Csongrád és Csanád	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
53.	Kisházi Ödön	Pest és Bács-Bodrog	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
54.	Kömüves József	országos lista	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
55.	Malasits Géza	Győr-Moson és Sopron	1948. 06. 15-től párt-egyesítés miatt az MDP-frakció tagja; 1948. 11. 09-én elhunyt
56.	Marosán György	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től párt-egyesítés miatt az MDP-frakció tagja
57.	Medey István	Győr-Moson és Sopron	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
58.	Mészáros Dezsőné	Baranya és Tolna	Bán Antal helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től párt-egyesítés miatt az MDP-frakció tagja
59.	Molnár Imre	Jász-Nagykun-Szolnok	1948. 06. 15-től párt-egyesítés miatt az MDP-frakció tagja
60.	Mónus Ilésné, özv.	Nagy-Budapest	1947. októbertől frakciótitkár; 1948. 06. 15-től párt-egyesítés miatt az MDP-frakció tagja
61.	Nagy Ferenc	Fejér és Komárom-Esztergom	Szakasits Árpád helyére behívott képviselő; behívásakor az MDP-frakció tagja
62.	Nagy László	Somogy	1948. 06. 15-től párt-egyesítés miatt az MDP-frakció tagja
63.	Nemes Júlia	Borsod, Zemplén és Abaúj	1948. 06. 15-től párt-egyesítés miatt az MDP-frakció tagja
64.	Nyers Rezső	Pest és Bács-Bodrog	Kisházi Ödön helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től párt-egyesítés miatt az MDP-frakció tagja

SORSZÁM	NEV	VÁLASZTÓKERÜLET	Megjegyzés
65.	Orosz Márton	Heves és Nógrád-Hont	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja; 1949. 01. 26-án lemondatták mandátumáról
66.	Pallagi Ferenc	Csongrád és Csanád	Kéthly Anna helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
67.	Papdi György	Csongrád és Csanád	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja; 1948. 11. 11-én elhunyt
68.	Pásztor József	Szabolcs és Szatmár-Bereg	Rónai Sándor helyére behívott képviselő; 1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
69.	Pavlovsky Ferenc	Pest és Bács-Bodrog	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
70.	Pintér János	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
71.	Popik János	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
72.	Radocsányi Ferenc	Pest és Bács-Bodrog	Szélig Imre helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
73.	Reisinger Ferenc	Borsod, Zemplén és Abaúj	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
74.	Reisinger Mária	Heves és Nógrád-Hont	Brumiller László helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
75.	Révész Ferenc	Somogy	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
76.	Révész Mihály	Nagy-Budapest	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
77.	Ries István	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
78.	Rónai Sándor	Borsod, Zemplén és Abaúj	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
79.	Sauer Győző	országos lista	Kömüves József helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
80.	Schiffer Pál	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
81.	Smikál József	Pest és Bács-Bodrog	Túri István helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
82.	Szakasits Árpád	Fejér és Komárom-Esztergom	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja; 1948. 08. 04-én köztársasági elnökké választása miatt bejelentették lemondását
83.	Szamay Lajos	Hajdú és Bihar	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
84.	Száva István	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
85.	Szeder Ferenc	Békés	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
86.	Szedlák Lajos	Heves és Nógrád-Hont	Orosz Márton helyére behívott képviselő; behívásakor az MDP tagja
87.	Szélig Imre	Pest és Bács-Bodrog	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
88.	Szilágyi Kálmán	Hajdú és Bihar	Kállai Sándor helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
89.	Szurdi István	Heves és Nógrád-Hont	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
90.	Takács Ferenc	Csongrád és Csanád	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
91.	Takács József	Jász-Nagykun-Szolnok	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
92.	Takó Károly	Veszprém	Visnyei Sándor helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
93.	Téli Lajos	Csongrád és Csanád	Takács Ferenc helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja

SORSZÁM	NÉV	VÁLASZTÓKÖZSÉG	Megjegyzés
94.	Tokaji József	Hajdú és Bihar	Szamay Lajos helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től párt-egyesítés miatt az MDP-frakció tagja
95.	Tóth János	Fejér és Komárom-Esztergom	Borbély János helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től párt-egyesítés miatt az MDP-frakció tagja
96.	Török Júlia	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
97.	Túri István	Pest és Bács-Bodrog	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
98.	Vágvölgyi Tibor	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
99.	Valgel András	Pest és Bács-Bodrog	Pavlovsky Ferenc helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től párt-egyesítés miatt az MDP-frakció tagja
100.	Vajda Imre	országos lista	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
101.	Várkonyi Imre	Pest és Bács-Bodrog	Hajdú Ernőné helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től párt-egyesítés miatt az MDP-frakció tagja
102.	Vas-Witteg Miklós	Fejér és Komárom-Esztergom	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
103.	Végh Lajos	Nagy-Budapest	1948. 06. 15-től pártegyesítés miatt az MDP-frakció tagja
104.	Villám János	Nagy-Budapest	Kárpáti Antal helyére behívott képviselő; 1948. 06. 15-től párt-egyesítés miatt az MDP-frakció tagja
105.	Visnyei Sándor	Veszprém	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról
106.	Zentai Vilmos	Győr-Moson és Sopron	1948. 02. 18-án kizárták a pártból és a frakcióból; 1948. 04. 26-án lemondatták mandátumáról

AZ ORSZÁGGYŰLÉS

BIZOTTSÁGAI

A PARLAMENTI BIZOTTSÁGOK PÁRTOK SZERINTI ÖSSZETÉTELE A MEGALKULÁS IDŐPONTJÁBAN

Sorszám	Bizottság neve	Képzési időpontja	Létszámok										Képviselő-szám			
			DMP	FKGP	FKDP	BMT	MEP	MDP	MNP	NPP	PDP	SPDP				
1.	Politikai bizottság	1947. 09. 17.	37	4	7	1	0	3	10	1	4	0	0	7	28	9
2.	Alkotmányjogi és közjogi bizottság	1947. 09. 17.	21	2	4	1	0	2	5	0	3	0	0	4	16	5
3.	Földművelésügyi bizottság	1947. 09. 17.	25	3	5	1	0	2	6	0	3	0	0	5	19	6
4.	Gazdasági bizottság	1947. 09. 17.	17	1	4	0	0	1	5	1	1	1	1	3	13	4
5.	Házaszály-revizíós bizottság	1947. 09. 17.	15	1	3	1	0	1	4	0	2	0	0	3	12	3
6.	Horvudelmi bizottság	1947. 09. 17.	15	2	3	1	0	1	4	0	1	0	0	3	11	4
7.	Igazságügyi bizottság	1947. 09. 17.	25	2	5	1	0	2	6	0	3	1	1	5	19	6
8.	Kérvényi bizottság	1947. 09. 17.	15	2	3	0	0	1	4	1	1	0	0	3	11	4
9.	Könyvtári és múzeumi bizottság	1947. 09. 17.	17	1	4	1	0	1	5	1	1	0	0	3	13	4
10.	Közgazdasági és közlekedésügyi bizottság	1947. 09. 17.	25	2	5	1	1	2	6	0	3	0	0	5	19	6
11.	Közigazgatási bizottság	1947. 09. 17.	25	2	5	1	0	2	6	0	3	1	1	5	19	6
12.	Közoktatási bizottság	1947. 09. 17.	25	3	5	0	1	1	6	1	3	0	0	5	19	6
13.	Küldgyi bizottság	1947. 09. 17.	25	2	5	1	0	3	6	0	3	0	0	5	19	6
14.	Mentelmi bizottság	1947. 09. 17.	15	1	3	0	0	2	4	0	2	0	0	3	12	3
15.	Naplóbiráló bizottság	1947. 09. 17.	15	1	3	1	0	1	4	1	1	0	0	3	11	4
16.	Összeférhetelenségi bizottság	1947. 09. 17.	15	2	3	0	0	1	4	0	2	0	0	3	12	3
17.	Pénzügyi bizottság	1947. 09. 17.	24	3	5	1	0	2	5	0	3	0	0	5	18	6
18.	Számvizsgáló bizottság	1947. 09. 17.	15	2	3	1	0	1	4	0	1	0	0	3	11	4
19.	Társadalompolitikai bizottság	1947. 09. 17.	25	2	5	1	1	2	6	0	3	0	0	5	19	6
20.	Zárszámadás-vizsgáló bizottság	1947. 09. 17.	15	2	3	1	0	1	4	0	1	0	0	3	11	4
	Összesen		411	40	83	15	3	32	104	6	44	3	81	312	99	
	Összesen		100,00	9,73	20,19	3,65	0,73	7,79	25,30	1,46	10,71	0,73	19,71	75,91	24,09	

SORSZÁM	NEM	PÁRT	TISZTASÁG	A BIZOTTSÁG TAGSÁG		MÉGHATÁR
				KEZDETE	VEGE	

AZ ORSZÁGGYÜLÉS BIZOTTSÁGAI

Politikai bizottság (1947. 09. 17.)

1.	Nagy Imre	MKP	elnök			
2.	Erdei Mihály	MKP	tag			
3.	Farkas Mihály	MKP	tag			
4.	Gerő Ernő	MKP	tag			
5.	Kádár János	MKP	tag			
6.	Kossa István	MKP	tag			
7.	Orbán László	MKP	tag			
8.	Rajk László	MKP	tag			
9.	Rákosi Mátyás	MKP	tag			
10.	Révai József	MKP	tag			
11.	Bán Antal	SZDP	tag	1948. 04. 26.		megfosztották mandátumától
12.	Kéthly Anna	SZDP	tag	1948. 04. 26.		lemondatták mandátumáról
13.	Kisházi Ödön	SZDP	tag	1948. 04. 26.		lemondatták mandátumáról
14.	Ries István	SZDP	tag			
15.	Rónai Sándor	SZDP	tag			
16.	Szakasits Árpád	SZDP	tag	1948. 08. 04.		köztársasági elnökké választották, lemondott mandátumáról
17.	Szélig Imre	SZDP	tag	1948. 04. 26.		lemondatták mandátumáról
18.	Bárányos Károly	FKGP	tag	1948. 11. 16.		lemondott mandátumáról
19.	Dobi István	FKGP	tag			
20.	Filó Sámuel	FKGP	tag			
21.	Gyöngyösi János	FKGP	tag			
22.	Pongrácz Aladár	FKGP	tag	1948. 04. 26.		lemondott mandátumáról
23.	Szabó Árpád	FKGP	tag	1948. 07. 31.		elhunyt
24.	Szentiványi Lajos	FKGP	tag			
25.	Darvas József	NPP	tag	1947. 10. 02.		lemondott tagságáról
26.	Erdei Ferenc	NPP	tag			
27.	B. Farkas Ferenc	NPP	tag	1948. 04. 26.		lemondott tagságáról
28.	Veres Péter	NPP	tag			
29.	Barankovics István	DNP	tag	1949. 03. 11.		megfosztották mandátumától
30.	Eckhardt Sándor	DNP	tag	1949. 03. 10.		megfosztották mandátumától
31.	Eszterhás György	DNP	tag	1949. 02. 22.		külföldre távozott
32.	Pécsi József	DNP	tag			
33.	Pfeiffer Zoltán	MFP	tag	1947. 11. 20.		megsemmisítették mandátumát
34.	Vásáry István	MFP	tag	1947. 11. 20.		megsemmisítették mandátumát
35.	Zsedényi Béla	MFP	tag	1947. 11. 20.		megsemmisítették mandátumát

SORSZÁM	Név	Párt	Bizettség	A BIZOTTSÁGI TAGSÁG		Megjegyzés
				Képzete	Vége	
36.	Balogh István	FMDP	tag			
37.	Peyer Károly	MRP	tag		1947. 12. 11.	megfosztották mandátumától
	Harusttyák József	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Marosán György	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Révész Ferenc	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Vajda Imre	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Bognár József	FKGP	tag	1948. 04. 27.		
	Szabó Pál	NPP	tag	1948. 04. 27.		
	Parragi György	FMDP	tag	1948. 04. 27.		
	Kende Zsigmond	MRP	tag	1948. 04. 27.		
	Slachta Margit	KNT	tag	1948. 04. 27.		
	Supka Géza	PDP	tag	1948. 04. 27.	1949. 03. 10.	lemondott mandátumáról

Alkotmányjogi és közjogi bizottság (1947. 09. 17.)

1.	Kállai Gyula	MKP	elnök			
2.	Pongrácz Aladár	FKGP	h. elnök		1948. 04. 26.	lemondott mandátumáról
3.	Földes Mihály	MKP	tag			
4.	Oczel János	MKP	tag			
5.	Orbán László	MKP	tag			
6.	Révai József	MKP	tag			
7.	Bechtler Péter	SZDP	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
8.	Faragó György	SZDP	tag		1948. 08. 04.	lemondott mandátumáról
9.	Takács Ferenc	SZDP	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
10.	Vas-Witteg Miklós	SZDP	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
11.	Antall József	FKGP	tag			
12.	Dulin Jenő	FKGP	tag			
13.	Mátéffy Géza	FKGP	tag		1949. 01. 18.	lemondott mandátumáról
14.	Erdei Ferenc	NPP	tag			
15.	Kondor Imre	NPP	tag			
16.	Tóth Endre	NPP	tag			
17.	Keresztes Sándor	DNP	tag		1948. 07. 07.	összeérhetetlenség miatt megfosztották mandátumától
18.	Mihelics Béla Vid	DNP	tag			
19.	Moór Gyula	MFP	tag		1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
20.	Pfeiffer Zoltán	MFP	tag		1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
21.	P. Ábrahám Dezső	FMDP	tag		1949. 03. 21.	lemondott tagságáról
	Lukács Vilmos	FMDP	tag	1948. 04. 27.		
	Donáth Ferenc	MKP	tag	1948. 04. 27.		
	Groff Emil	SZDP	tag	1948. 04. 27.	1949. 03. 10.	lemondott mandátumáról

Sorszám	Név	Párt	Tisztsége	A bizottsági tagság		Megjegyzés
				Kezdete	Vége	
	Horváth Zoltán	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Kemény György	SZDP	tag	1948. 04. 27.	1948. 11. 16.	megfosztották mandátumától
	Lupkovics György	FKGP	tag	1948. 04. 27.		
	Szekeres János	MRP	tag	1948. 04. 27.		

Földművelésügyi bizottság (1947. 09. 17.)

1.	Báranyos Károly	FKGP	elnök		1948. 11. 16.	lemondott mandátumáról
2.	Szedes Ferenc	SZDP	h. elnök		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
3.	Bakó Kálmán	MKP	tag			
4.	Boros Gergely	MKP	tag			
5.	Donáth Ferenc	MKP	tag			
6.	Dögei Imre	MKP	tag			
7.	Erdei Mihály	MKP	tag			
8.	Rácz Gyula	MKP	tag			
9.	Kállai Sándor	SZDP	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
10.	Takács József	SZDP	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
11.	Túri István	SZDP	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
12.	Visnyei Sándor	SZDP	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
13.	Filó Sámuel	FKGP	tag			
14.	Z. Nagy Ferenc	FKGP	tag			
15.	Patonai Elek	FKGP	tag			
16.	Taksonyi János	FKGP	tag		1948. 04. 26.	lemondott mandátumáról
17.	Császár P. Balázs	NPP	tag			
18.	Czéh József	NPP	tag			
19.	Gém Ferenc	NPP	tag			
20.	Babóthy Ferenc	DNP	tag		1949. 02. 22.	külföldre távozott
21.	Kovács Ferenc	DNP	tag			
22.	Pörnczi József	DNP	tag		1948. 07. 07.	lemondott mandátumáról
23.	Keresztes Tamás	MFP	tag		1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
24.	Vásáry József	MFP	tag		1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
25.	Kiss Ferenc (félegyházi)	FMDP	tag			
	Badari László	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Csuvár Imre	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Huri Lajos	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Molnár Imre	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Pallagi Ferenc	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Rácz Lajos	FKGP	tag	1948. 04. 27.	1949. 03. 21.	lemondott mandátumáról

SORSZÁM	NÉV	PART	FELTÁRSZÁG	A BIZOTTSÁGI TAGSÁG		MÉGBEJÁRÁS
				KEZDETE	VÉGÉ	
	Szűcs Ferenc	NPP	tag	1948. 04. 27.		
	Farkas Dénes	DNP	tag	1948. 04. 27.		

Gazdasági bizottság (1947. 09. 17.)

1.	Nagy Imre	MKP	elnök			
2.	Révész László	FKGP	tag		1948. 07. 06.	lemondott mandátumáról
3.	Csala László	MKP	tag			
4.	Ligeti László	MKP	tag			
5.	Somogyi Miklós	MKP	tag			
6.	Vas Zoltán	MKP	tag			
7.	Fischer József	SZDP	tag			
8.	Mónus Illésné, özv.	SZDP	tag			
9.	Pavlovsky Ferenc	SZDP	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
10.	Adorján József	FKGP	tag		1948. 11. 16.	lemondatták mandátumáról
11.	Bakó Sándor	FKGP	tag		1948. 11. 16.	lemondott mandátumáról
12.	Szabó Árpád	FKGP	tag		1947. 10. 07.	lemondott tagságáról
13.	Nyiri Sándor	NPP	tag		1949. 01. 27.	lemondatták mandátumáról
14.	Kováts László	DNP	tag			
15.	Szenner József	MFP	tag		1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
16.	Zsolt Béla	MRP	tag		1949. 02. 06.	elhunyt
17.	Kabakovits József	PDP	tag			
	Szigethy Gyula	FKGP	tag	1947. 10. 22.		
	Füredi Sándorné	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Galló Ernő	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Pete Ferenc	DNP	tag	1948. 04. 27.	1949. 02. 22.	külföldre távozott

Házaszabály-reviziós bizottság (1947. 09. 17.)

1.	Mónus Illésné, özv.	SZDP	elnök			
2.	Dulin Jenő	FKGP	h. elnök			
3.	Horváth Márton	MKP	tag			
4.	Orbán László	MKP	tag			
5.	Sulyán György	MKP	tag			
6.	Szirmai István	MKP	tag			
7.	Halász Alfréd	SZDP	tag			
8.	Zentai Vilmos	SZDP	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
9.	Gyulai József	FKGP	tag		1948. 11. 16.	lemondatták mandátumáról
10.	Révész László	FKGP	tag		1948. 07. 06.	lemondott mandátumáról
11.	Kondor Imre	NPP	tag			

SORSZÁM	NEV	PÁRT	FIZETSE	A BIZOTTSÁGI TAGSÁG		MEGJEGYZÉS
				KEZDETE	VEGE	
12.	Tóth Endre	NPP	tag			
13.	Eszterhás György	DNP	tag		1949. 02. 22.	külföldre távozott
14.	Hegymegi Kiss Pál	MFP	tag		1947. 10. 07.	lemondott tagságáról
15.	Szűts Iván	FMDP	tag			
	Szenner József	MFP	tag	1947. 10. 22.	1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
	Molnár Imre	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Keleti Péter István	DNP	tag	1948. 04. 27.		

Honvédelmi bizottság (1947. 09. 17.)

1.	Székely Béla	NPP	elnök		1948. 11. 17.	összeférhetlenség miatt lemondott mandátumáról
2.	Reisinger Ferenc	SZDP	h. elnök			
3.	Farkas Mihály	MKP	tag			
4.	Nógrádi Sándor	MKP	tag			
5.	Pothornik József	MKP	tag			
6.	Somogyi Miklós	MKP	tag			
7.	Malasits Géza	SZDP	tag		1948. 11. 09.	elhunyt
8.	Marosán György	SZDP	tag			
9.	Implom Ferenc	FKGP	tag		1949. 01. 27.	lemondott mandátumáról
10.	Kiss Gergely	FKGP	tag			
11.	Pártay Tivadar	FKGP	tag		1948. 11. 16.	lemondott mandátumáról
12.	Nagy Lajos	DNP	tag			
13.	Zoltán Pál	DNP	tag		1948. 01. 30.	lemondott tagságáról
14.	Miklós Béla, dálnoki	MFP	tag		1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
15.	Kovács Imre	FMDP	tag		1948. 07. 07.	megfosztották mandátumától
	Bocskay István	DNP	tag	1948. 04. 27.		
	Lukács Vilmos	FMDP	tag	1948. 04. 27.		

Igazságügyi bizottság (1947. 09. 17.)

1.	Pongrácz Tibor	FKGP	elnök		1948. 07. 06.	lemondott mandátumáról
2.	Hajdú Gyula	MKP	h. elnök			
3.	Donáth Ferenc	MKP	tag			
4.	Gerencsér György	MKP	tag			
5.	Orbán László	MKP	tag			
6.	Ragó Antal	MKP	tag			
7.	Szirmai István	MKP	tag			
8.	Bede Béla	SZDP	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
9.	Faragó György	SZDP	tag		1948. 08. 04.	összeférhetlenség miatt lemondott mandátumáról
10.	Faragó László	SZDP	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról

SORSZÁM	Név	Párt	Tisztség	A bizottság tagság		Megjegyzés
				KEZDETE	VEGE	
11.	Kelemen Gyula	SZDP	tag		1948. 01. 29.	felfüggesztették mentelmi jogát és letartóztatták
12.	Száva István	SZDP	tag			
13.	Erőss János	FKGP	tag		1948. 03. 01.	lemondott tagságáról
14.	Lupkovics György	FKGP	tag			
15.	Szabó Kálmán	FKGP	tag			
16.	Szántó Vezekényi István	FKGP	tag			
17.	Borsos Sándor	NPP	tag		1949. 01. 24.	megfosztották mandátumától
18.	Nagy István (makói)	NPP	tag			
19.	Tóth Endre	NPP	tag			
20.	Matheovits Ferenc	DNP	tag		1948. 04. 26.	1948. 04. 02-től pártunkívűli, lemondott tagságáról
21.	Székely Imre Kálmán	DNP	tag			
22.	Acsay Tiharnér	MFP	tag		1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
23.	Ráth András	MFP	tag		1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
24.	Lévay Zoltán	FMDP	tag			
25.	Vészy Mátyás	PDP	tag			
	Böka László	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Harustják József	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Molnár Imre	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Dulin Jenő	FKGP	tag	1948. 04. 27.		
	Rózsavölgyi László	DNP	tag	1948. 04. 27.		
	Halász Aladár	MRP	tag	1948. 04. 27.		
	Tóth László	FKGP	tag	1948. 04. 27.	1948. 11. 16.	lemondatták mandátumáról

Kérvényi bizottság (1947. 09. 17.)

1.	Kálmán Ferenc	FKGP	elnök		1948. 11. 16.	lemondatták mandátumáról
2.	Szkladán Ágoston	MKP	h. elnök		1948. 06. 15.	összeférhetetlenség miatt lemondott mandátumáról
3.	Háner József	MKP	tag			
4.	Orosz Sándor	MKP	tag			
5.	Papp Lajos	MKP	tag		1948. 11. 16.	összeférhetetlenség miatt lemondott mandátumáról
6.	Botyánszki Pálné	SZDP	tag			
7.	Czett József	SZDP	tag			
8.	Kárpáti Antal	SZDP	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
9.	Guba Mihály	FKGP	tag			
10.	Varga Gedeon	FKGP	tag			
11.	Kiss Lajos	NPP	tag			
12.	Belső Gyula	DNP	tag		1949. 03. 15.	külföldre távozott
13.	Hajdú Kálmán	DNP	tag			
14.	Falcone Kálmán	MFP	tag		1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát

SORSZÁM	NÉV	PART	TISZTSÉG	A BIZOTTSÁGI TAGSÁG		MÉRFÖLÉKZÉS
				KEZDŐDTE	VÉGE	
15.	Zsolt Béla	MRP	tag		1949. 02. 06.	elhunyt
	Villám János	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Bodnár János Antal	DNP	tag	1948. 04. 27.		

Könyvtári és múzeumi bizottság (1947. 09. 17.)

1.	Nagy Imre	MKP	elnök			
2.	Révész László	FKGP	tag		1948. 07. 06.	lemondott mandátumáról
3.	Aczél György	MKP	tag			
4.	Kardos László	MKP	tag		1948. 11. 16.	lemondatták mandátumáról
5.	Kemény Györgyné	MKP	tag			
6.	Rudas László	MKP	tag			
7.	Jancsecz Imre	SZDP	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
8.	Justus Pál	SZDP	tag			
9.	Mónus Ilésné, özv.	SZDP	tag			
10.	Husztai Dénes	FKGP	tag			
11.	Szakács József	FKGP	tag		1948. 11. 16.	lemondatták mandátumáról
12.	Szigethy Gyula	FKGP	tag			
13.	Kondor Imre	NPP	tag			
14.	Éckhardt Sándor	DNP	tag		1949. 03. 10.	megfosztották mandátumától
15.	Acsay László	MFP	tag		1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
16.	Kunszery Gyula	FMDP	tag		1949. 03. 21.	lemondott mandátumáról
17.	Zsolt Béla	MRP	tag		1949. 02. 06.	elhunyt
	Bóka László	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Kassák Lajos	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Supka Géza	PDP	tag	1948. 04. 27.	1949. 03. 10.	lemondott mandátumáról

Közgazdasági és közlekedésügyi bizottság (1947. 09. 17.)

1.	Osztrovszki György	MKP	elnök		1948. 04. 26.	összeférhetlenség miatt lemondott mandátumáról
2.	Barcza Sándor	SZDP	h. elnök			
3.	Drahos Lajos	MKP	tag			
4.	Gyócsi Jenő	MKP	tag			
5.	Hajdú Gyula	MKP	tag			
6.	Mód Aladár	MKP	tag			
7.	Gallai Lajos	SZDP	tag			
8.	Gyurkovits Károly	SZDP	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
9.	Kemény György	SZDP	tag		1948. 11. 16.	megfosztották mandátumáról
10.	Végh Lajos	SZDP	tag			
11.	Bencsik Gyula	FKGP	tag		1949. 01. 27.	lemondott mandátumáról

Sorszám	Név	Párt	Tisztség	A bizottsági tagság		Megjegyzés
				Kezdete	Vége	
12.	Mátéffy Géza	FKGP	tag		1949. 01. 18.	lemondott mandátumáról
13.	Ofner Alfréd	FKGP	tag		1949. 01. 27.	lemondott mandátumáról
14.	Szolnoki István	FKGP	tag		1948. 04. 26.	lemondott mandátumáról
15.	Zeley István	FKGP	tag			
16.	Jócsik Lajos	NPP	tag			
17.	Mikita István	NPP	tag		1948. 03. 02.	lemondatták mandátumáról
18.	Pál József	NPP	tag		1948. 11. 16.	összeférhetetlenség miatt lemondott mandátumáról
19.	Farkas György	DNP	tag			
20.	Ugrin József	DNP	tag		1948. 07. 07.	összeférhetetlenség miatt megfosztották mandátumától
21.	Miklós Imre	MFP	tag		1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
22.	Pásztor Tamás	MFP	tag		1947. 11. 19.	lemondott mandátumáról
23.	Vértess István	FMDP	tag			
24.	Kéri Nándor	KNT	tag			
25.	Berei Andor	MKP	tag			tagságát tévedésből hirdették ki
	Szabó Imre	MKP	tag	1947. 10. 22.		
	Zentai Béla	MKP	tag	1948. 04. 27.		
	Tóth János	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Patonai Elek	FKGP	tag	1948. 04. 27.		
	B. Farkas Ferenc	NPP	tag	1948. 04. 27.		
	Izsák Kálmán	DNP	tag	1948. 04. 27.	1948. 07. 09.	összeférhetetlenség miatt megfosztották mandátumától
	Pap István	FMDP	tag	1948. 04. 27.	1948. 11. 26.	megfosztották mandátumáról

Közigazgatási bizottság (1947. 09. 17.)

1.	Erdői Ferenc	NPP	elnök			
2.	Bognár József	FKGP	h. elnök			
3.	Földes Mihály	MKP	tag			
4.	Kádár János	MKP	tag			
5.	Kozma József	MKP	tag			
6.	Köböl József	MKP	tag			
7.	Szobek András	MKP	tag			
8.	Zöld Sándor	MKP	tag			
9.	Bechtler Péter	SZDP	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
10.	Dávid János	SZDP	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
11.	Révész Mihály	SZDP	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
12.	Szamay Lajos	SZDP	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
13.	Széllg Imre	SZDP	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
14.	Baráth Endre	FKGP	tag		1948. 04. 26.	lemondott mandátumáról
15.	Kiss László	FKGP	tag			

SORSZÁM	Név	PART	TISZSÉG	A BIZOTTSÁGI TAGSÁG		MÉNYEGYZÉS
				KEZDETE	VÉGE	
16.	Pártay Tivadar	FKGP	tag		1948. 11. 16.	lemondott mandátumáról
17.	Pongrácz Aladár	FKGP	tag		1948. 04. 26.	lemondott mandátumáról
18.	Horváth István	NPP	tag			
19.	Tóth Endre	NPP	tag			
20.	Eszterhás György	DNP	tag		1949. 02. 22.	külföldre távozott
21.	Pócza Lajos	DNP	tag		1948. 04. 26.	lemondott tagságáról
22.	Hegymegi Kiss Pál	MFP	tag		1947. 10. 07.	lemondott tagságáról
23.	Rácz Gábor	MFP	tag		1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
24.	Sz. Szabó Pál	FMNDP	tag		1949. 01. 24.	megfosztották mandátumától
25.	Kabakovits József	PDP	tag			
	Jóó József	MFP	tag	1947. 10. 22.	1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
	Faragó György	SZDP	tag	1948. 04. 27.	1948. 08. 04.	összeférhetetlenség miatt lemondott mandátumáról
	Nyers Rezső	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Papdi György	SZDP	tag	1948. 04. 27.	1948. 11. 11.	elhunyt
	Popik János	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Radocsányi Ferenc	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Sauer Győző	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Barcs Sándor	FKGP	tag	1948. 04. 27.		
	Szentiványi Lajos	FKGP	tag	1948. 04. 27.		
	Gróh József	KNT	tag	1948. 04. 27.	1949. 03. 11.	felfüggesztették mentelmi jogát és letartóztatták
	Nagy László	DNP	tag	1948. 04. 27.		

Közoktatásügyi bizottság (1947. 09. 17.)

1.	Kéthly Anna	SZDP	elnök		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
2.	Andics Erzsébet	MKP	h. elnök			
3.	Ilku Pál	MKP	tag			
4.	Jóború Magda	MKP	tag			
5.	Kardos László	MKP	tag		1948. 11. 16.	lemondatták mandátumáról
6.	Losonczy Géza	MKP	tag			
7.	Lukács Sándor	MKP	tag			
8.	Bölcsföldi Andor	SZDP	tag		1948. 04. 26.	megfosztották mandátumától
9.	Justus Pál	SZDP	tag			
10.	Révész Ferenc	SZDP	tag			
11.	Vágvölgyi Tibor	SZDP	tag			
12.	Barcs Sándor	FKGP	tag			
13.	Ortutay Gyula	FKGP	tag		1947. 10. 02.	lemondott tagságáról
14.	Rácz Lajos	FKGP	tag		1949. 03. 21.	lemondott mandátumáról
15.	Szabó Árpád	FKGP	tag		1947. 10. 07.	lemondott tagságáról

Sorszám	Név	Párt	Tisztség	A BIZOTTSÁG TAGSÁG		Megjegyzés
				Kiszérvé	Telje	
16.	Tóth László	FKGP	tag		1948. 11. 16.	lemondatták mandátumáról
17.	Darvas József	NPP	tag		1947. 10. 02.	lemondott tagságáról
18.	Kondor Imre	NPP	tag			
19.	Kovács Máté	NPP	tag			
20.	Bálint Sándor	DNP	tag		1949. 01. 12.	lemondatták mandátumáról
21.	Eckhardt Sándor	DNP	tag		1949. 03. 10.	megfosztották mandátumától
22.	Rónay György	DNP	tag			
23.	Moór Gyula	MFP	tag		1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
24.	Zsolt Béla	MRP	tag		1949. 02. 06.	elhunyt
25.	Kisházi Mihály	KNT	tag		1949. 03. 15.	felfüggesztették mentelmi jogát és letartóztatták
	Bognár József	FKGP	tag	1947. 10. 22.		
	Szakács József	FKGP	tag	1947. 10. 22.	1948. 11. 16.	lemondatták mandátumáról
	Barati József	NPP	tag	1947. 10. 22.	1948. 11. 16.	összeférhetlenség miatt lemondott mandátumáról
	Bóka László	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Reisinger Mária	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Barankovics István	DNP	tag	1948. 04. 27.	1949. 03. 11.	megfosztották mandátumától

Külügyi bizottság (1947. 09. 17.)

1.	Révai József	MKP	elnök			
2.	Jócsik Lajos	NPP	h. elnök			
3.	Andics Erzsébet	MKP	tag			
4.	Farkas Mihály	MKP	tag			
5.	Horváth Márton	MKP	tag			
6.	Losonczy Géza	MKP	tag			
7.	Rob Antal	MKP	tag		1948. 07. 06.	megfosztották mandátumától
8.	Buchinger Manó	SZDP	tag			
9.	Kertész Miklós	SZDP	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
10.	Kéthly Anna	SZDP	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
11.	Schiffer Pál	SZDP	tag			
12.	Száva István	SZDP	tag			
13.	Bereczky Albert	FKGP	tag		1948. 11. 16.	összeférhetlenség miatt lemondott mandátumáról
14.	Filó Sámuel	FKGP	tag			
15.	Gyöngyösi János	FKGP	tag			
16.	Kovács István	FKGP	tag			
17.	Lupkovics György	FKGP	tag			
18.	Darvas József	NPP	tag		1947. 10. 02.	lemondott tagságáról
19.	B. Farkas Ferenc	NPP	tag			
20.	Barankovics István	DNP	tag		1949. 03. 11.	megfosztották mandátumától

SORSZÁM	NÉV	PART	TISZTASÁG	A BIZOTTSÁGI TAGSÁG		MEGJEGYZÉS
				KEZDETE	VEGE	
21.	Eckhardt Sándor	DNP	tag		1949. 03. 10.	megfosztották mandátumától
22.	Pfeiffer Zoltán	MFP	tag		1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
23.	Vásáry István	MFP	tag		1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
24.	Zsedényi Béla	MFP	tag		1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
25.	Parragi György	FMDP	tag			
	Szabó Pál	NPP	tag	1947. 10. 22.		
	Justus Pál	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Marosán György	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Barcs Sándor	FKGP	tag	1948. 04. 27.		
	Balogh István	FMDP	tag	1948. 04. 27.		
	Kende Zsigmond	MRP	tag	1948. 04. 27.		

Mentelmi bizottság (1947. 09. 17.)

1.	Farkas Mihály	MKP	elnök			
2.	Nánási László	NPP	h. elnök			
3.	Apró Antal	MKP	tag			
4.	Kiss Károly	MKP	tag			
5.	Orbán László	MKP	tag			
6.	Marosán György	SZDP	tag			
7.	Révész Mihály	SZDP	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
8.	Szélgy Imre	SZDP	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
9.	Dulin Jenő	FKGP	tag			
10.	Eröss János	FKGP	tag		1948. 03. 01.	lemondott tagságáról
11.	Pongrácz Tibor	FKGP	tag		1948. 07. 06.	lemondott mandátumáról
12.	Szűcs Ferenc	NPP	tag			
13.	Kováts László	DNP	tag		1948. 04. 26.	lemondott tagságáról
14.	Hegymegi Kiss Pál	MFP	tag		1947. 10. 07.	lemondott tagságáról
15.	Ráth András	MFP	tag		1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
	Vándor Ferenc	MFP	tag	1947. 10. 22.	1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
	Dabronaki Gyula	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Jászai Károly	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Z. Nagy Ferenc	FKGP	tag	1948. 04. 27.		
	Rádó Gyula	DNP	tag	1948. 04. 27.		
	Varga László	DNP	tag	1948. 04. 27.	1948. 11. 03.	külföldre távozott
	Vértes István	FMDP	tag	1948. 04. 27.		

SORSZÁM	NÉV	PÁRT	TISZTSÉG	A BIZOTTSÁGI TAGSÁG		Megjegyzés
				KEZDETE	VÉGE	

Naplóbíró bizottság (1947. 09. 17.)

1.	Szipka József	MKP	elnök			
2.	Válóczi János	NPP	h. elnök			
3.	Gyenge Károly	MKP	tag			
4.	Seregélyi József	MKP	tag			
5.	Szabó István	MKP	tag			
6.	Brumiller László	SZDP	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
7.	Papdi György	SZDP	tag		1948. 04. 26.	lemondott tagságáról
8.	Popik János	SZDP	tag		1948. 04. 26.	lemondott tagságáról
9.	Gaál Ferenc	FKGP	tag			
10.	Kósa András	FKGP	tag		1948. 11. 16.	lemondott mandátumáról
11.	Szigethy Gyula	FKGP	tag			
12.	Papp Béla	DNP	tag			
13.	Pardy Ferenc	MFP	tag		1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
14.	Hegyaljai Kiss Géza	FMDP	tag			
15.	Zsolt Béla	MRP	tag		1949. 02. 06.	elhunyt
	Bakanek János	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Takó Károly	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Tokaji József	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Mézes Miklós	DNP	tag	1948. 04. 27.	1949. 02. 22.	külföldre távozott

Összeférhetlenségi bizottság (1947. 09. 17.)

1.	Révész László	FKGP	elnök		1948. 07. 06.	lemondott mandátumáról
2.	Rácz Gyula	MKP	h. elnök			
3.	Kovács István	MKP	tag			
4.	Olt Károly	MKP	tag		1947. 10. 02.	lemondott tagságáról
5.	Orbán László	MKP	tag			
6.	Faragó György	SZDP	tag		1948. 08. 04.	összeférhetlenség miatt lemondott mandátumáról
7.	Faragó László	SZDP	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
8.	Szélig Imre	SZDP	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
9.	Dancs József	FKGP	tag			
10.	Z. Nagy Ferenc	FKGP	tag			
11.	Gém Ferenc	NPP	tag			
12.	Kerek Gábor	NPP	tag			
13.	Eszterhás György	DNP	tag		1949. 02. 22.	külföldre távozott
14.	Varga László	DNP	tag		1948. 11. 03.	külföldre távozott
15.	Vándor Ferenc	MFP	tag		1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát

SORSZÁM	NEM	PART	TÁRSASÁG	A BIZOTTSÁGI TÁRSÁG		MÉGHATÁROZÁS
				KEZDETE	VÉGE	
	Szőnyi Tibor	MKP	tag	1947. 10. 22.		
	Antal János	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Horváth Zoltán	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Kiss Ferenc (kaposvári)	FMDP	tag	1948. 04. 27.		

Pénzügyi bizottság (1947. 09. 17.)

1.	Faragó László	SZDP	elnök		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
2.	Csejkey Ernő	FKGP	h. elnök			
3.	Dusek László	MKP	tag			
4.	Kossa István	MKP	tag			
5.	Kóves András	MKP	tag			
6.	Mód Aladár	MKP	tag			
7.	Vas Zoltán	MKP	tag			
8.	Barcza Sándor	SZDP	tag			
9.	Bechtler Péter	SZDP	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
10.	Schiffer Pál	SZDP	tag			
11.	Vajda Imre	SZDP	tag			
12.	Bárános Károly	FKGP	tag		1948. 11. 16.	lemondott mandátumáról
13.	Gyöngyösi János	FKGP	tag			
14.	Nyárádi Miklós	FKGP	tag		1947. 10. 02.	lemondott tagságáról
15.	Szolnoki István	FKGP	tag		1948. 04. 26.	lemondott mandátumáról
16.	B. Farkas Ferenc	NPP	tag			
17.	Mikita István	NPP	tag		1948. 03. 02.	lemondatták mandátumáról
18.	Pál József	NPP	tag		1948. 11. 16.	összeférhetetlenség miatt lemondott mandátumáról
19.	Barankovics István	DNP	tag		1949. 03. 11.	megfosztották mandátumától
20.	Mihelics Béla Vid	DNP	tag			
21.	Székely Imre Kálmán	DNP	tag			
22.	Acsay László	MFP	tag		1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
23.	Hódy György	MFP	tag		1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
24.	Dénes István	FMDP	tag			
	Keresztes Mihály	MKP	tag	1947. 10. 22.		
	Szentiványi Lajos	FKGP	tag	1947. 10. 22.		
	Harustyák József	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Szurdi István	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Ofner Alfréd	FKGP	tag	1948. 04. 27.	1949. 01. 27.	lemondott mandátumáról
	Tóth Endre	NPP	tag	1948. 04. 27.		
	Farkas Dénes	DNP	tag	1948. 04. 27.		
	Hegedűs Gyula	FMDP	tag	1948. 04. 27.		

Sorszám	Név	Párt	Tisztség	ALBIZOTTSÁGI TAGSÁG		Megjegyzés
				kezdet	vége	

Számvizsgáló bizottság (1947. 09. 17.)

1.	Prieszol József	MKP	elnök			
2.	Dombay János	SZDP	h. elnök		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
3.	Birkás Imre	MKP	tag			
4.	Csankó József	MKP	tag			
5.	Dömötör Ferenc	MKP	tag			
6.	Molnár Imre	SZDP	tag		1948. 04. 26.	lemondott tagságáról
7.	Nemes Júlia	SZDP	tag			
8.	Baráth Endre	FKGP	tag		1948. 04. 26.	lemondott mandátumáról
9.	Kovács József	FKGP	tag			
10.	Mojzes György	FKGP	tag		1948. 07. 06.	lemondatták mandátumáról
11.	Nagy István (szolnoki)	NPP	tag			
12.	Mészáros Ödön	DNP	tag			
13.	Tóth László	DNP	tag			
14.	Nagy Szeder István	MFP	tag		1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
15.	Kiss Ferenc (kaposvári)	FMDP	tag			
	Várkonyi Imre	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Gaál Ferenc	FKGP	tag	1948. 04. 27.		
	Pusztai Sándor	DNP	tag	1948. 04. 27.		
	Kapetter Gyula	SZDP	tag	1948. 04. 27.		

Társadalompolitikai bizottság (1947. 09. 17.)

1.	Kömüves József	SZDP	elnök		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
2.	Weil Emil	MKP	h. elnök			
3.	Döbrentei Károlyné	MKP	tag		1948. 06. 15.	összeférhetetlenség miatt lemondott mandátumáról
4.	Nonn György	MKP	tag			
5.	Olt Károly	MKP	tag		1947. 10. 02.	lemondott tagságáról
6.	Piros László	MKP	tag			
7.	Szomolyai Ágostonné	MKP	tag			
8.	Hajdú Ernőné	SZDP	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
9.	Halász Alfréd	SZDP	tag			
10.	Ivanics István	SZDP	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
11.	Török Júlia	SZDP	tag			
12.	Adorján József	FKGP	tag		1948. 11. 16.	lemondatták mandátumáról
13.	Barcs Sándor	FKGP	tag			
14.	Bognár József	FKGP	tag			
15.	Cseh-Szombathy László	FKGP	tag		1949. 01. 27.	lemondott mandátumáról
16.	Vaszkó Mihály	FKGP	tag		1949. 03. 10.	lemondott mandátumáról

SORSZÁM	NEV	PÁRT	TISZTSÉG	A BIZOTTSÁG TAGSÁG		MAGYARIZÁS
				KEZDETE	VÉGE	
17.	Barati József	NPP	tag		1948. 11. 16.	összeférhetlenség miatt lemondott mandátumáról
18.	Hegyesi János	NPP	tag			
19.	Kamjén István	NPP	tag			
20.	Farkas György	DNP	tag			
21.	Mihelics Béla Vid	DNP	tag			
22.	Futó Dezső	MFP	tag		1947. 11. 19.	lemondott mandátumáról
23.	Kemény Adél	MFP	tag		1947. 11. 19.	lemondott mandátumáról
24.	Nagy László	FMDP	tag			
25.	Slachta Margit	KNT	tag			
	Zgyerka János	MKP	tag	1947. 10. 22.		
	Fenyvesi Gáborné	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Hermann Zsófia	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Jászai Károly	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Kovács Károly Zoltán	DNP	tag	1948. 04. 27.	1949. 02. 23.	külföldre távozott
	Csécsy Imre	MRP	tag	1948. 04. 27.		

Zárszámadás-vizsgáló bizottság (1947. 09. 17.)

1.	Szigethy Attila	NPP	elnök			
2.	Zentai Béla	MKP	h. elnök			
3.	Komnenov Pál	MKP	tag		1949. 01. 12.	lemondott mandátumáról
4.	Török István	MKP	tag			
5.	Varga István	MKP	tag			
6.	Gesztesi Jenő	SZDP	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
7.	Mercey István	SZDP	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
8.	Szurdi István	SZDP	tag			
9.	Csala István	FKGP	tag			
10.	Megyeri István	FKGP	tag		1948. 11. 16.	lemondott mandátumáról
11.	Óry István	FKGP	tag		1948. 04. 26.	lemondott mandátumáról
12.	Pócza Lajos	DNP	tag		1948. 04. 26.	lemondott tagságáról
13.	Rózsavölgyi László	DNP	tag			
14.	Hegedűs Gyula	FMDP	tag			
15.	Palinay Ferenc	MFP	tag		1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
	Hornvát Sándor	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Mészáros Dezsőné	SZDP	tag	1948. 04. 27.		
	Szigethy Gyula	FKGP	tag	1948. 04. 27.		
	Gróh József	KNT	tag	1948. 04. 27.	1949. 03. 11.	fefüggesztették mentelmi jogát és letartóztatták
	Rónaszéki Lajos	DNP	tag	1948. 04. 27.		

A bizottsági tagságok kezdő és záró időpontját csak a megalakulástól, illetve a bizottság működésének végétől eltérő esetekben tüntettük fel.

Név	Párt	A BIZOTTSÁG NEVE	Társaság	Közölté	Vége	Megjegyzés
-----	------	------------------	----------	---------	------	------------

AZ ORSZÁGGYÜLÉSI KÉPVISELŐK BIZOTTSÁGI TAGSÁGAI

P. Ábrahám Dezső	FMDP	Alkotmányjogi és közjogi	tag		1949. 03. 21.	lemondott tagságáról
Acsay László	MFP	Könyvtári és múzeumi Pénzügyi	tag tag		1947. 11. 20. 1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
Acsay Tihamér	MFP	Igazságügyi	tag		1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
Aczél György	MKP	Könyvtári és múzeumi	tag			
Adorján József	FKGP	Gazdasági Társadalompolitikai	tag tag		1948. 11. 16. 1948. 11. 16.	lemondatták mandátumáról
Andics Erzsébet	MKP	Közoktatásügyi Külügyi	h. elnök tag			
Antal János	SZDP	Összeférhetetlenségi	tag	1948. 04. 27.		
Antall József	FKGP	Alkotmányjogi és közjogi	tag			
Apró Antal	MKP	Mentelmi	tag			
Babóthy Ferenc	DNP	Földművelésügyi	tag		1949. 02. 22.	külföldre távozott
Badari László	SZDP	Földművelésügyi	tag	1948. 04. 27.		
Bakanek János	SZDP	Naplóbíró	tag	1948. 04. 27.		
Bakó Kálmán	MKP	Földművelésügyi	tag			
Bakó Sándor	FKGP	Gazdasági	tag		1948. 11. 16.	megfosztották mandátumától
Bálint Sándor	DNP	Közoktatásügyi	tag		1949. 01. 12.	lemondatták mandátumáról
Balogh István	FMDP	Külügyi Politikai	tag tag	1948. 04. 27.		
Bán Antal	SZDP	Politikai	tag		1948. 04. 26.	megfosztották mandátumától
Barankovics István	DNP	Közoktatásügyi Külügyi Pénzügyi Politikai	tag tag tag tag	1948. 04. 27.	1949. 03. 11. 1949. 03. 11. 1949. 03. 11. 1949. 03. 11.	megfosztották mandátumától
Bárános Károly	FKGP	Földművelésügyi Pénzügyi Politikai	elnök tag tag		1948. 11. 16. 1948. 11. 16. 1948. 11. 16.	lemondott mandátumáról
Baráth Endre	FKGP	Közigazgatási Számvizsgáló	tag tag		1948. 04. 26. 1948. 04. 26.	lemondott mandátumáról
Barati József	NPP	Közoktatásügyi Társadalompolitikai	tag tag	1947. 10. 22.	1948. 11. 16. 1948. 11. 16.	összeférhetetlenség miatt lemondott mandátumáról
Barcs Sándor	FKGP	Közigazgatási Közoktatásügyi Külügyi Társadalompolitikai	tag tag tag tag	1948. 04. 27. 1948. 04. 27.		
Barcza Sándor	SZDP	Közgazdasági és közlekedésügyi Pénzügyi	h. elnök tag			
Bechtler Péter	SZDP	Alkotmányjogi és közjogi Közigazgatási Pénzügyi	tag tag tag		1948. 04. 26. 1948. 04. 26. 1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
Bede Béla	SZDP	Igazságügyi	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
Belső Gyula	DNP	Kérvényi	tag		1949. 03. 15.	külföldre távozott
Bencsik Gyula	FKGP	Közgazdasági és közlekedésügyi	tag		1949. 01. 27.	lemondott mandátumáról

Név	Párt	A bizottság neve	Tisztség	Kiemelt	Vége	Megjegyzés
Bereczky Albert	FKGP	Külügyi	tag		1948. 11. 16.	összeférhetlenség miatt lemondott mandátumáról
Birkás Imre	MKP	Számvizsgáló	tag			
Bocskay István	DNP	Horvédelmi	tag	1948. 04. 27.		
Bodnár János Antal	DNP	Kérvényi	tag	1948. 04. 27.		
Bognár József	FKGP	Közigazgatási Közoktatásügyi Politikai Társadalompolitikai	h. elnök tag tag tag	1947. 10. 22. 1948. 04. 27.		
Bóka László	SZDP	Igazságügyi Könyvtár- és múzeumi Közoktatásügyi	tag tag tag	1948. 04. 27. 1948. 04. 27. 1948. 04. 27.		
Boros Gergely	MKP	Földművelésügyi	tag			
Borsos Sándor	NPP	Igazságügyi	tag		1949. 01. 24.	megfosztották mandátumától
Botyánszki Pálné	SZDP	Kérvényi	tag			
Bölcsföldi Andor	SZDP	Közoktatásügyi	tag		1948. 04. 26.	megfosztották mandátumától
Brumiller László	SZDP	Naplóbíráló	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
Buchinger Manó	SZDP	Külügyi	tag			
Csala István	FKGP	Zárszámadás-vizsgáló	tag			
Csala László	MKP	Gazdasági	tag			
Csankó József	MKP	Számvizsgáló	tag			
Császár P. Balázs	NPP	Földművelésügyi	tag			
Csécsy Imre	MRP	Társadalompolitikai	tag	1948. 04. 27.		
Cseh-Szombathy László	FKGP	Társadalompolitikai	tag		1949. 01. 27.	lemondott mandátumáról
Csejkey Ernő	FKGP	Pénzügyi	h. elnök			
Csuvár Imre	SZDP	Földművelésügyi	tag	1948. 04. 27.		
Czéh József	NPP	Földművelésügyi	tag			
Czett József	SZDP	Kérvényi	tag			
Dabronaki Gyula	SZDP	Mentelmi	tag	1948. 04. 27.		
Dancs József	FKGP	Összeférhetlenségi	tag			
Darvas József	NPP	Közoktatásügyi Külügyi Politikai	tag tag tag	1947. 10. 02. 1947. 10. 02. 1947. 10. 02.		lemondott tagságáról
Dávid János	SZDP	Közigazgatási	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
Dénes István	FMDP	Pénzügyi	tag			
Dobi István	FKGP	Politikai	tag			
Dombay János	SZDP	Számvizsgáló	h. elnök		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
Donáth Ferenc	MKP	Alkotmányjogi és közjogi Földművelésügyi Igazságügyi	tag tag tag	1948. 04. 27.		
Döbrentei Károlyné	MKP	Társadalompolitikai	tag		1948. 06. 15.	összeférhetlenség miatt lemondott mandátumáról
Dógei Imre	MKP	Földművelésügyi	tag			
Dömötör Ferenc	MKP	Számvizsgáló	tag			

Név	Párt	A bizottság neve	Tisztség	Középté	Vége	Megjegyzés
Drahos Lajos	MKP	Közgazdasági és közlekedésügyi	tag			
Dulin Jenő	FKGP	Alkotmányjogi és közjogi Hátszabály-revizíós Igazságügyi Mentelmi	tag h. elnök tag tag	1948. 04. 27.		
Dusek László	MKP	Pénzügyi	tag			
Eckhardt Sándor	DNP	Könyvtári és múzeumi Közoktatásügyi Külügyi Politikai	tag tag tag tag		1949. 03. 10. 1949. 03. 10. 1949. 03. 10. 1949. 03. 10.	megfosztották mandátumától
Erdei Ferenc	NPP	Alkotmányjogi és közjogi Közigazgatási Politikai	tag elnök tag			
Erdei Mihály	MKP	Földművelésügyi Politikai	tag tag			
Eröss János	FKGP	Igazságügyi Mentelmi	tag tag		1948. 03. 01. 1948. 03. 01.	lemondott tagságáról
Eszterhás György	DNP	Hátszabály-revizíós Közigazgatási Összeférhetetlenségi Politikai	tag tag tag tag		1949. 02. 22. 1949. 02. 22. 1949. 02. 22. 1949. 02. 22.	külföldre távozott
Falcione Kálmán	MFP	Kérvényi	tag		1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
Faragó György	SZDP	Alkotmányjogi és közjogi Igazságügyi Közigazgatási Összeférhetetlenségi	tag tag tag tag	1948. 04. 27.	1948. 08. 04. 1948. 08. 04. 1948. 08. 04. 1948. 08. 04.	összeférhetetlenség miatt lemondott mandátumáról
Faragó László	SZDP	Igazságügyi Összeférhetetlenségi Pénzügyi	tag tag elnök		1948. 04. 26. 1948. 04. 26. 1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
Farkas Dénes	DNP	Földművelésügyi Pénzügyi	tag tag	1948. 04. 27. 1948. 04. 27.		
B. Farkas Ferenc	NPP	Közgazdasági és közlekedésügyi Külügyi Pénzügyi Politikai	tag tag tag tag	1948. 04. 27.	1948. 04. 26.	lemondott tagságáról
Farkas György	DNP	Közgazdasági és közlekedésügyi Társadalompolitikai	tag tag			
Farkas Mihály	MKP	Honvédelmi Külügyi Mentelmi Politikai	tag tag elnök tag			
Fenyvesi Gáborné	SZDP	Társadalompolitikai	tag	1948. 04. 27.		
Filó Sámuel	FKGP	Földművelésügyi Külügyi Politikai	tag tag tag			
Fischer József	SZDP	Gazdasági	tag			
Földes Mihály	MKP	Alkotmányjogi és közjogi Közigazgatási	tag tag			
Futó Dezső	MFP	Társadalompolitikai	tag		1947. 11. 20.	lemondott mandátumáról
Füredi Sándorné	SZDP	Gazdasági	tag	1948. 04. 27.		
Gaál Ferenc	FKGP	Naplóbíró Számvizsgáló	tag tag	1948. 04. 27.		
Gallai Lajos	SZDP	Közgazdasági és közlekedésügyi	tag			
Galló Ernő	SZDP	Gazdasági	tag	1948. 04. 27.		

Név	Párt	A bizottság neve	Tisztség	Kézjefe	Vége	Megjegyzés
Gém Ferenc	NPP	Földművelésügyi Összeférhetetlenségi	tag tag			
Gerencsér György	MKP	Igazságügyi	tag			
Gerő Ernő	MKP	Politikai	tag			
Gesztesi Jenő	SZDP	Zárszámadás-vizsgáló	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
Groff Emil	SZDP	Alkotmányjogi és közjogi	tag	1948. 04. 27.	1949. 03. 10.	lemondott mandátumáról
Gróh József	KNT	Közigazgatási Zárszámadás-vizsgáló	tag tag	1948. 04. 27. 1948. 04. 27.	1949. 03. 11. 1949. 03. 11.	felfüggesztették mentelmi jogát és letartóztatták
Guba Mihály	FKGP	Kérvényi	tag			
Gyenge Károly	MKP	Naplóbíró	tag			
Gyócsi Jenő	MKP	Közgazdasági és közlekedésügyi	tag			
Gyöngyösi János	FKGP	Külügyi Pénzügyi Politikai	tag tag tag			
Gyulai József	FKGP	Házaszáály-revizíós	tag		1948. 11. 16.	lemondatták mandátumáról
Gyurkovits Károly	SZDP	Közgazdasági és közlekedésügyi	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
Hajdú Ernőné	SZDP	Társadalompolitikai	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
Hajdú Gyula	MKP	Igazságügyi Közgazdasági és közlekedésügyi	h. elnök tag			
Hajdú Kálmán	DNP	Kérvényi	tag			
Halász Aladár	MRP	Igazságügyi	tag	1948. 04. 27.		
Halász Alfréd	SZDP	Házaszáály-revizíós Társadalompolitikai	tag tag			
Háner József	MKP	Kérvényi	tag			
Harustyák József	SZDP	Igazságügyi Pénzügyi Politikai	tag tag tag	1948. 04. 27. 1948. 04. 27. 1948. 04. 27.		
Hegedüs Gyula	FMDP	Pénzügyi Zárszámadás-vizsgáló	tag tag	1948. 04. 27.		
Hegyaljai Kiss Géza	FMDP	Naplóbíró	tag			
Hegyesi János	NPP	Társadalompolitikai	tag			
Hegymegi Kiss Pál	MFP	Házaszáály-revizíós Közigazgatási Mentelmi	tag tag tag		1947. 10. 07. 1947. 10. 07. 1947. 10. 07.	lemondott tagságáról
Hermann Zsófia	SZDP	Társadalompolitikai	tag	1948. 04. 27.		
Hódy György	MFP	Pénzügyi	tag		1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
Horváth István	NPP	Közigazgatási	tag			
Horváth Márton	MKP	Házaszáály-revizíós Külügyi	tag tag			
Horváth Sándor	SZDP	Zárszámadás-vizsgáló	tag	1948. 04. 27.		
Horváth Zoltán	SZDP	Alkotmányjogi és közjogi Összeférhetetlenségi	tag tag	1948. 04. 27. 1948. 04. 27.		
Huri Lajos	SZDP	Földművelésügyi	tag	1948. 04. 27.		
Husztí Dénes	FKGP	Könyvtári és múzeumi	tag			
Ilku Pál	MKP	Közoktatásügyi	tag			

Név	Párt	A BIZOTTSÁG NEVE	Ismerősé	Kézirat	Végel	Megjegyzés
Implom Ferenc	FKGP	Honvédelmi	tag		1949. 01. 27.	lemondott mandátumáról
Izák Kálmán	DNP	Közgazdasági és közlekedésügyi	tag	1948. 04. 27.	1948. 07. 09.	összeférhetlenség miatt megfosztották mandátumától
Ivanics István	SZDP	Társadalompolitikai	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
Jancsóczi Imre	SZDP	Könyvtári és múzeumi	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
Jászai Károly	SZDP	Mentelmi Társadalompolitikai	tag tag	1948. 04. 27. 1948. 04. 27.		
Jóború Magda	MKP	Közoktatásügyi	tag			
Jócsik Lajos	NPP	Közgazdasági és közlekedésügyi Külügyi	tag h. elnök			
Jóó József	MFP	Közigazgatási	tag	1947. 10. 22.	1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
Justus Pál	SZDP	Könyvtári és múzeumi Közoktatásügyi Külügyi	tag tag tag	1948. 04. 27.		
Kabakovits József	PDP	Gazdasági Közigazgatási	tag tag			
Kádár János	MKP	Közigazgatási Politikai	tag tag			
Kállai Gyula	MKP	Alkotmányjogi és közjogi	elnök			
Kállai Sándor	SZDP	Földművelésügyi	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
Kálmán Ferenc	FKGP	Kérvényi	elnök		1948. 11. 16.	lemondatták mandátumáról
Kamjén István	NPP	Társadalompolitikai	tag			
Kapetter Gyula	SZDP	Számvizsgáló	tag	1948. 04. 27.		
Kardos László	MKP	Könyvtári és múzeumi Közoktatásügyi	tag tag		1948. 11. 16. 1948. 11. 16.	lemondatták mandátumáról
Kárpáti Antal	SZDP	Kérvényi	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
Kassák Lajos	SZDP	Könyvtári és múzeumi	tag	1948. 04. 27.		
Kelemen Gyula	SZDP	Igazságügyi	tag		1948. 01. 29.	elfüggesztették mentelmi jogát és letartóztatták
Keleti Péter István	DNP	Házaszabály-revizión	tag	1948. 04. 27.		
Kemény Adél	MFP	Társadalompolitikai	tag		1947. 11. 19.	lemondott mandátumáról
Kemény György	SZDP	Alkotmányjogi és közjogi Közgazdasági és közlekedésügyi	tag tag	1948. 04. 27.	1948. 11. 16. 1948. 11. 16.	megfosztották mandátumától
Kemény Györgyné	MKP	Könyvtári és múzeumi	tag			
Kende Zsigmond	MRP	Külügyi Politikai	tag tag	1948. 04. 27. 1948. 04. 27.		
Kerek Gábor	NPP	Összeférhetlenségi	tag			
Keresztes Mihály	MKP	Pénzügyi	tag	1947. 10. 22.		
Keresztes Sándor	DNP	Alkotmányjogi és közjogi	tag		1948. 07. 07.	összeférhetlenség miatt megfosztották mandátumától
Keresztes Tamás	MFP	Földművelésügyi	tag		1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
Kéri Nándor	KNT	Közgazdasági és közlekedésügyi	tag			
Kertész Miklós	SZDP	Külügyi	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
Kéthly Anna	SZDP	Közoktatásügyi Külügyi Politikai	elnök tag tag		1948. 04. 26. 1948. 04. 26. 1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról

Név	Párt	A BIZOTTSÁG NEVE	Tisztség	Kezdet	Vége	Megjegyzés
Kisházi Mihály	KNT	Közoktatásügyi	tag		1949. 03. 15.	felfüggesztették mentelmi jogát és letartóztatták
Kisházi Ödön	SZDP	Politikai	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
Kiss Ferenc (félegyházi)	FMDP	Földművelésügyi	tag			
Kiss Ferenc (kaposvári)	FMDP	Összeférhetetlenség Számvizsgáló	tag tag	1948. 04. 27.		
Kiss Gergely	FKGP	Honvédelmi	tag			
Kiss Károly	MKP	Mentelmi	tag			
Kiss Lajos	NPP	Kérvényi	tag			
Kiss László	FKGP	Közigazgatási	tag			
Kommenov Pál	MKP	Zárszámadás-vizsgáló	tag		1949. 01. 12.	lemondott mandátumáról
Kondor Imre	NPP	Alkotmányjogi és közjogi Házaszály-revizión Könyvtári és múzeumi Közoktatásügyi	tag tag tag tag			
Kósa András	FKGP	Naplóbíró	tag		1948. 11. 16.	lemondott mandátumáról
Kossa István	MKP	Pénzügyi Politikai	tag tag			
Kovács Imre	FMDP	Honvédelmi	tag		1948. 07. 07.	megfosztották mandátumától
Kovács István	FKGP	Külsügyi	tag			
Kovács István	MKP	Összeférhetetlenségi	tag			
Kovács József	FKGP	Számvizsgáló	tag			
Kovács Károly Zoltán	DNP	Társadalompolitikai	tag	1948. 04. 27.	1949. 02. 23.	külföldre távozott
Kovács Máté	NPP	Közoktatásügyi	tag			
Kovács Ferenc	DNP	Földművelésügyi	tag			
Kovács László	DNP	Gazdasági Mentelmi	tag tag		1948. 04. 26.	lemondott tagságáról
Kozma József	MKP	Közigazgatási	tag			
Köböl József	MKP	Közigazgatási	tag			
Kömüves József	SZDP	Társadalompolitikai	elnök		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
Köves András	MKP	Pénzügyi	tag			
Kunszery Gyula	FMDP	Könyvtári és múzeumi	tag		1949. 03. 21.	lemondott mandátumáról
Lévay Zoltán	FMDP	Igazságügyi	tag			
Ligeti László	MKP	Gazdasági	tag			
Losonczy Géza	MKP	Közoktatásügyi Külsügyi	tag tag			
Lukács Sándor	MKP	Közoktatásügyi	tag			
Lukács Vilmos	FMDP	Honvédelmi Alkotmányjogi és közjogi	tag tag	1948. 04. 27. 1948. 04. 27.		
Lupkócs György	FKGP	Alkotmányjogi és közjogi Igazságügyi Külsügyi	tag tag tag	1948. 04. 27.		
Malasits Géza	SZDP	Honvédelmi	tag		1948. 11. 09.	elhunyt

Név	Párt	A BIZOTTSÁG NEVE	Tisztség	Kezdet	Vég	Megjegyzés
Marosán György	SZDP	Honvédelmi Külügyi Mentelmi Politikai	tag tag tag tag	1948. 04. 27. 1948. 04. 27.		
Mátffy Géza	FKGP	Alkotmányjogi és közjogi Közgazdasági és közlekedésügyi	tag tag		1949. 01. 18. 1949. 01. 18.	lemondott mandátumáról
Matheovits Ferenc	DNP	Igazságügyi	tag		1948. 04. 26.	lemondott tagságáról
Medey István	SZDP	Zárszámadás-vizsgáló	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
Megyeri István	FKGP	Zárszámadás-vizsgáló	tag		1948. 11. 16.	lemondott mandátumáról
Mészáros Dezsőné	SZDP	Zárszámadás-vizsgáló	tag	1948. 04. 27.		
Mészáros Ödön	DNP	Számvizsgáló	tag			
Mézes Miklós	DNP	Naplóíró	tag	1948. 04. 27.	1949. 02. 22.	külföldre távozott
Mihelics Béla Vid	DNP	Alkotmányjogi és közjogi Pénzügyi Társadalompolitikai	tag tag tag			
Mikita István	NPP	Közgazdasági és közlekedésügyi Pénzügyi	tag tag		1948. 03. 02. 1948. 03. 02.	lemondatták mandátumáról
Miklós Béla, dálnoki	MFP	Honvédelmi	tag		1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
Miklós Imre	MFP	Közgazdasági és közlekedésügyi	tag		1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
Mód Aladár	MKP	Közgazdasági és közlekedésügyi Pénzügyi	tag tag			
Mozes György	FKGP	Számvizsgáló	tag		1948. 07. 06.	lemondatták mandátumáról
Molnár Imre	SZDP	Földművelésügyi Házaszabály-revizíós Igazságügyi Számvizsgáló	tag tag tag tag	1948. 04. 27. 1948. 04. 27. 1948. 04. 27.	1948. 04. 26.	lemondott tagságáról
Mónus Illésné, özv.	SZDP	Gazdasági Házaszabály-revizíós Könyvtári és múzeumi	tag elnök tag			
Moór Gyula	MFP	Alkotmányjogi és közjogi Közoktatásügyi	tag tag		1947. 11. 20. 1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
Z. Nagy Ferenc	FKGP	Földművelésügyi Mentelmi Összeférhetetlenségi	tag tag tag	1948. 04. 27.		
Nagy Imre (ogy. e.)		Gazdasági Könyvtári és múzeumi Politikai	elnök elnök elnök			
Nagy István (szolnoki)	NPP	Számvizsgáló	tag			
Nagy István (makói)	NPP	Igazságügyi	tag			
Nagy Lajos	DNP	Honvédelmi	tag			
Nagy László	DNP	Közigazgatási	tag	1948. 04. 27.		
Nagy László	FMDP	Társadalompolitikai	tag			
Nagy Szeder István	MFP	Számvizsgáló	tag		1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
Nánási László	NPP	Mentelmi	h. elnök			
Nemes Júlia	SZDP	Számvizsgáló	tag			
Nógrádi Sándor	MKP	Honvédelmi	tag			
Nonn György	MKP	Társadalompolitikai	tag			
Nyarádi Miklós	FKGP	Pénzügyi	tag		1947. 10. 02.	lemondott tagságáról

NÉV	PART	A BIZOTTSÁG NEVE	TISZTISÉG	KEZDŐTE	VEGE	MEGJEGYZÉS
Nyers Rezső	SZDP	Közigazgatási	tag	1948. 04. 27.		
Nyíri Sándor	NPP	Gazdasági	tag		1949. 01. 27.	lemondatták mandátumáról
Oczel János	MKP	Alkotmányjogi és közjogi	tag			
Ofner Alfréd	FKGP	Közgazdasági és közlekedésügyi Pénzügyi	tag tag	1948. 04. 27.	1949. 01. 27. 1949. 01. 27.	lemondott mandátumáról
Olt Károly	MKP	Összeférhetetlenségi Társadalompolitikai	tag tag		1947. 10. 02. 1947. 10. 02.	lemondott tagságáról
Orbán László	MKP	Alkotmányjogi és közjogi Házaszabály-revizíós Igazságügyi Mentelmi Összeférhetetlenségi Politikai	tag tag tag tag tag			
Orosz Sándor	MKP	Kérvényi	tag			
Ortutay Gyula	FKGP	Közoktatásügyi	tag		1947. 10. 02.	lemondott tagságáról
Osztrovszki György	MKP	Közgazdasági és közlekedésügyi	elnök		1948. 04. 26.	összeférhetetlenség miatt lemondott mandátumáról
Óry István	FKGP	Zárszámadás-vizsgáló	tag		1948. 04. 26.	lemondott mandátumáról
Pál József	NPP	Közgazdasági és közlekedésügyi Pénzügyi	tag		1948. 11. 16. 1948. 11. 16.	összeférhetetlenség miatt lemondott mandátumáról
Palinay Ferenc	MFP	Zárszámadás-vizsgáló	tag		1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
Pallagi Ferenc	SZDP	Földművelésügyi	tag	1948. 04. 27.		
Pap István	FMDP	Közgazdasági és közlekedésügyi	tag	1948. 04. 27.	1948. 11. 26.	megfosztották mandátumától
Papdi György	SZDP	Közigazgatási Naplóbíró	tag tag	1948. 04. 27.	1948. 11. 11. 1948. 04. 26.	elhunyt; lemondott tagságáról
Papp Béla	DNP	Naplóbíró	tag			
Papp Lajos	MKP	Kérvényi	tag		1948. 11. 16.	összeférhetetlenség miatt lemondott mandátumáról
Pardy Ferenc	MFP	Naplóbíró	tag		1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
Parragi György	FMDP	Külügyi Politikai	tag tag	1948. 04. 27.		
Pártay Trvadar	FKGP	Honvédelmi Közigazgatási	tag tag		1948. 11. 16. 1948. 11. 16.	lemondott mandátumáról
Pásztor Tamás	MFP	Közgazdasági és közlekedésügyi	tag		1947. 11. 19.	lemondott mandátumáról
Patonai Elek	FKGP	Földművelésügyi Közgazdasági és közlekedésügyi	tag tag	1948. 04. 27.		
Pavlovszky Ferenc	SZDP	Gazdasági	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
Pécsi József	DNP	Politikai	tag			
Pete Ferenc	DNP	Gazdasági	tag	1948. 04. 27.	1949. 02. 22.	külföldre távozott
Peyer Károly	MRP	Politikai	tag		1947. 12. 11.	megfosztották mandátumától
Pfeiffer Zoltán	MFP	Alkotmányjogi és közjogi Külügyi Politikai	tag tag tag		1947. 11. 20. 1947. 11. 20. 1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
Piros László	MKP	Társadalompolitikai	tag			
Pócza Lajos	DNP	Közigazgatási Zárszámadás-vizsgáló	tag tag		1948. 04. 26. 1948. 04. 26.	lemondott tagságáról

NEV	PÁRT	A BIZOTTSÁG NEVE	Tisztség	KÉZDETE	VÉGE	Megjegyzés
Pongrácz Aladár	FKGP	Alkotmányjogi és közjogi Közigazgatási Politikai	h. elnök tag tag		1948. 04. 26. 1948. 04. 26. 1948. 04. 26.	lemondott mandátumáról
Pongrácz Tibor	FKGP	Igazságügyi Mentelmi	elnök tag		1948. 07. 06. 1948. 07. 06.	lemondott mandátumáról
Popik János	SZDP	Közigazgatási Naplóbíró	tag tag	1948. 04. 27.	1948. 04. 26.	lemondott tagságáról
Pothornik József	MKP	Honvédelmi	tag			
Pörnczi József	DNP	Földművelésügyi	tag		1948. 07. 07.	lemondott mandátumáról
Prieszöl József	MKP	Számvizsgáló	elnök			
Pusztai Sándor	DNP	Számvizsgáló	tag	1948. 04. 27.		
Rácz Gábor	MFP	Közigazgatási	tag		1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
Rácz Gyula	MKP	Földművelésügyi Összeférhetetlenségi	tag h. elnök			
Rácz Lajos	FKGP	Földművelésügyi Közoktatásügyi	tag tag	1948. 04. 27.	1949. 03. 21. 1949. 03. 21.	lemondott mandátumáról
Radó Gyula	DNP	Mentelmi	tag	1948. 04. 27.		
Radocsányi Ferenc	SZDP	Közigazgatási	tag	1948. 04. 27.		
Ragó Antal	MKP	Igazságügyi	tag			
Rajk László	MKP	Politikai	tag			
Rákosi Mátyás	MKP	Politikai	tag			
Ráth András	MFP	Igazságügyi Mentelmi	tag tag		1947. 11. 20. 1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
Reisinger Ferenc	SZDP	Honvédelmi	h. elnök			
Reissinger Mária	SZDP	Közoktatásügyi	tag	1948. 04. 27.		
Révai József	MKP	Alkotmányjogi és közjogi Külföldi Politikai	tag elnök tag			
Révész Ferenc	SZDP	Közoktatásügyi Politikai	tag tag	1948. 04. 27.		
Révész László	FKGP	Házaszabály-revizíós Összeférhetetlenségi	tag elnök		1948. 07. 06. 1948. 07. 06.	lemondott mandátumáról
Révész Mihály	SZDP	Közigazgatási Mentelmi	tag tag		1948. 04. 26. 1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
Ries István	SZDP	Politikai	tag			
Rob Antal	MKP	Külföldi	tag		1948. 07. 06.	megfosztották mandátumától
Rónai Sándor	SZDP	Politikai	tag			
Rónaszéki Lajos	DNP	Zárszámadás-vizsgáló	tag	1948. 04. 27.		
Rónay György	DNP	Közoktatásügyi	tag			
Rózsavölgyi László	DNP	Igazságügyi Zárszámadás-vizsgáló	tag tag	1948. 04. 27.		
Rudas László	MKP	Könyvtári és múzeumi	tag			
Sauer Győző	SZDP	Közigazgatási	tag	1948. 04. 27.		
Schiffer Pál	SZDP	Külföldi Pénzügyi	tag tag			
Seregélyi József	MKP	Naplóbíró	tag			

NÉV	PÁRT	A SZÖVETSÉG NEVE	FÜZÉS	KEZDETE	VEGE	MEGJEGYZÉS
Slachta Margit	KNT	Politikai Társadalompolitikai	tag tag	1948. 04. 27.		
Somogyi Miklós	MKP	Gazdasági Honvédelmi	tag tag			
Sulyán György	MKP	Házzsabály-revizios	tag			
Súpka Géza	PDP	Könyvtári és múzeumi Politikai	tag tag	1948. 04. 27. 1948. 04. 27.	1949. 03. 10. 1949. 03. 10.	lemondott mandátumáról
Szabó Árpád	FKGP	Gazdasági Közoktatásügyi Politikai	tag tag tag		1947. 10. 07. 1947. 10. 07. 1948. 07. 31.	lemondott tagságáról elhunyt
Szabó Imre	MKP	Közgazdasági és közlekedésügyi	tag	1947. 10. 22.		
Szabó István	MKP	Naplóbíró	tag			
Szabó Kálmán	FKGP	Igazságügyi	tag			
Szabó Pál	NPP	Külügyi Politikai	tag tag	1947. 10. 22. 1948. 04. 27.		
Sz. Szabó Pál	FMDP	Közigazgatási	tag		1949. 01. 24.	megfosztották mandátumától
Szakács József	FKGP	Könyvtári és múzeumi Közoktatásügyi	tag tag	1947. 10. 22.	1948. 11. 16. 1948. 11. 16.	lemondatták mandátumáról
Szaksits Árpád	SZDP	Politikai	tag		1948. 08. 04.	köztársasági elnökké választották, lemondott mandátumáról
Szamay Lajos	SZDP	Közigazgatási	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
Szántó Vezekényi István	FKGP	Igazságügyi	tag			
Száva István	SZDP	Igazságügyi Külügyi	tag tag			
Szeder Ferenc	SZDP	Földművelésügyi Gazdasági Könyvtári és múzeumi	h. elnök tag tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
Székelly Béla	NPP	Honvédelmi	elnök		1948. 11. 17.	összeférhetetlenség miatt lemondott mandátumáról
Székelly Imre Kálmán	DNP	Igazságügyi Pénzügyi	tag tag			
Szekeress János	MRP	Alkotmányjogi és közjogi	tag	1948. 04. 27.		
Szélig Imre	SZDP	Közigazgatási Mentelmi Összeférhetetlenségi Politikai	tag tag tag tag		1948. 04. 26. 1948. 04. 26. 1948. 04. 26. 1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
Szenner József	MFP	Gazdasági Házzsabály-revizios	tag tag	1947. 10. 22.	1947. 11. 20. 1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
Szentiványi Lajos	FKGP	Közigazgatási Pénzügyi Politikai	tag tag tag	1948. 04. 27. 1947. 10. 22.		
Szigethy Attila	NPP	Zárszámadás-vizsgáló	elnök			
Szigethy Gyula	FKGP	Gazdasági Könyvtári és múzeumi Naplóbíró Zárszámadás-vizsgáló	tag tag tag tag	1947. 10. 22. 1948. 04. 27.		
Szipka József	MKP	Naplóbíró	elnök			
Szirmai István	MKP	Házzsabály-revizios Igazságügyi	tag tag			
Szkladán Ágoston	MKP	Kérvényi	h. elnök		1948. 06. 15.	összeférhetetlenség miatt lemondott mandátumáról

NEV	PART	A BIZOTTSÁG NEVE	FUNKCIÓ	KEZDÉSE	VEGE	MEGJEGYZÉS
Szobek András	MKP	Közigazgatási	tag			
Szolnoki István	FKGP	Közgazdasági és közlekedésügyi Pénzügyi	tag tag		1948. 03. 01. 1948. 03. 01.	lemondott mandátumáról
Szomolyai Ágostonné	MKP	Társadalompolitikai	tag			
Szőnyi Tibor	MKP	Összeférhetetlenségi	tag	1947. 10. 22.		
Szurdi István	SZDP	Pénzügyi Zárszámadás-vizsgáló	tag tag	1948. 04. 27.		
Szűcs Ferenc	NPP	Mentelmi Földművelésügyi	tag tag	1948. 04. 27.		
Szűts Iván	FMDP	Házzsabály-revizíós	tag			
Takács Ferenc	SZDP	Alkotmányjogi és közjogi	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
Takács József	SZDP	Földművelésügyi	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
Takó Károly	SZDP	Naplóbíró	tag	1948. 04. 27.		
Taksonyi János	FKGP	Földművelésügyi	tag		1948. 04. 26.	lemondott mandátumáról
Tokaji József	SZDP	Naplóbíró	tag	1948. 04. 27.		
Tóth Endre	NPP	Alkotmányjogi és közjogi Házzsabály-revizíós Igazságügyi Közigazgatási Pénzügyi	tag tag tag tag tag	1948. 04. 27.		
Tóth János	SZDP	Közgazdasági és közlekedésügyi	tag	1948. 04. 27.		
Tóth László	FKGP	Igazságügyi Közoktatásügyi	tag tag	1948. 04. 27.	1948. 11. 16. 1948. 11. 16.	lemondatták mandátumáról
Tóth László	DNP	Számvizsgáló	tag			
Török István	MKP	Zárszámadás-vizsgáló	tag			
Török Júlia	SZDP	Társadalompolitikai	tag			
Túri István	SZDP	Földművelésügyi	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
Ugrin József	DNP	Közgazdasági és közlekedésügyi	tag		1948. 07. 07.	összeférhetlenség miatt megfosztották mandátumától
Vágvölgyi Tibor	SZDP	Közoktatásügyi	tag			
Vajda Imre	SZDP	Pénzügyi Politikai	tag tag	1948. 04. 27.		
Válóczy János	NPP	Naplóbíró	h. elnök			
Vándor Ferenc	MFP	Mentelmi Összeférhetlenségi	tag tag	1947. 10. 22.	1947. 11. 20. 1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
Varga Gedeon	FKGP	Kérvényi	tag			
Varga István	MKP	Zárszámadás-vizsgáló	tag			
Varga László	DNP	Mentelmi Összeférhetlenségi	tag tag	1948. 04. 27.	1948. 11. 03. 1948. 11. 03.	külföldre távozott
Várkonyi Imre	SZDP	Számvizsgáló	tag	1948. 04. 27.		
Vas-Witteg Miklós	SZDP	Alkotmányjogi és közjogi	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
Vas Zoltán	MKP	Gazdasági Pénzügyi	tag tag			
Vásáry István	MFP	Külföldi Politikai	tag tag		1947. 11. 20. 1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
Vásáry József	MFP	Földművelésügyi	tag		1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát

Név	Párt	A bizottság neve	Tisztség	Kezdete	Vége	Megjegyzés
Vaszkó Mihály	FKGP	Társadalompolitikai	tag		1949. 03. 10.	lemondott mandátumáról
Végh Lajos	SZDP	Közgazdasági és közlekedésügyi	tag			
Veres Péter	NPP	Politikai	tag			
Vértés István	FMDP	Közgazdasági és közlekedésügyi Mentelmi	tag tag	1948. 04. 27.		
Vészy Mátyás	PDP	Igazságügyi	tag			
Villám János	SZDP	Kérvényi	tag	1948. 04. 27.		
Visnyei Sándor	SZDP	Földművelésügyi	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
Weil Emil	MKP	Társadalompolitikai	h. elnök			
Zeley István	FKGP	Közgazdasági és közlekedésügyi	tag			
Zentai Béla	MKP	Zárszámadas-vizsgáló Közgazdasági és közlekedésügyi	h. elnök tag	1948. 04. 27.		
Zentai Vilmos	SZDP	Házzsabály-revizión	tag		1948. 04. 26.	lemondatták mandátumáról
Zgyerka János	MKP	Társadalompolitikai	tag	1947. 10. 22.		
Zoltán Pál	DNP	Honvédelmi	tag		1948. 01. 30.	lemondott tagságáról
Zöld Sándor	MKP	Közigazgatási	tag			
Zsedényi Béla	MFP	Kölügyi Politikai	tag tag		1947. 11. 20. 1947. 11. 20.	megsemmisítették mandátumát
Zsolt Béla	MRP	Gazdasági Kérvényi Könyvtári és múzeumi Közoktatásügyi Naplóbiráló	tag tag tag tag tag		1949. 02. 06. 1949. 02. 06. 1949. 02. 06. 1949. 02. 06. 1949. 02. 06.	elhunyt

A bizottsági tagságok kezdő és záró időpontját csak a megalakulástól, illetve a bizottság működésének végétől eltérő esetekben tüntettük fel.

AZ ORSZÁGGYŰLÉS

ÖSSZETÉTELE

AZ 1947. ÉVI ORSZÁGGYŰLÉS KÉPVISELŐINEK ISKOLAI VÉGZETTSÉGE ÉS FOGLALKOZÁSA

SORSZÁM	NEV	ISKOLAI VÉGZETTSÉG	ÉREDETI FOGLALKOZÁS	FOGLALKOZÁS 1947-BEN
1.	Abay Nemes Oszkár	egyetem	ügyvéd	ügyvéd
2.	P. Ábrahám Dezső	egyetem	ügyvéd	ügyvéd
3.	Acsay László	egyetem	köztisztviselő	Föv. Közmunkák Tanácsa min. tanácsos
4.	Acsay Tihamér	egyetem	törvényszéki jegyző	ítélőtáblai bíró
5.	Aczél György	polgári 2 osztály + ipariskola	kőművessegéd	megyei párttitkár
6.	Adorján József	elemi 6 osztály	középparaszt, bérlő	gazdagparaszt, szőlőbirtokos
7.	Alvinczy Imre	egyetem	ügyvéd	ügyvéd
8.	Andics Erzsébet	egyetem	tudományos kutató	központi pártiskolai h. vezető
9.	Antal János	ipariskola	villanyszerelő-segéd	villanyszerelő
10.	Antalfy György	egyetem	köztisztviselő	köztisztviselő
11.	Antall József	egyetem	minisztériumi tisztviselő	pártigazgató, ny. miniszter
12.	Apró Antal	ipariskola	szobafestősegéd	párttisztviselő, pártközponti osztályvezető
13.	Ausmann György	elemi 6 osztály	cseléd	középparaszt
14.	Babóthy Ferenc	általános iskola 8 osztály (Csehszlovákia)	kisbérlő	népfőiskolai előadó
15.	Badari László	elemi 6 osztály + polgári 2 osztály	napszámos	FÉKOSZ-tisztviselő
16.	Bakanek János	ipariskola	szövőmunkás	szakszervezeti alkalmazott
17.	Bakó Kálmán	elemi 2 osztály	cseléd	önkormányzati alkalmazott, kisparaszt
18.	Bakó Mátyás	gazdasági akadémia	intéző	Országos Földhivatal vezetője
19.	Bakó Sándor	gimnázium 4 osztály	gazdagparaszt	főispán
20.	Bálint Antal	elemi 6 osztály	napszámos, részes arató	törpebirtokos
21.	Bálint Sándor	egyetem	tanítóképző-intézeti tanár	egyetemi tanár
22.	Balogh András	elemi 6 osztály	kisparaszt	kisparaszt
23.	Balogh István	teológiai főiskola + egyetem	káplán	pártelnök, ny. miniszterelnökségi államtitkár
24.	Balogh József	elemi 6 osztály	kisbérlő	törpebirtokos
25.	Bán Antal	érettségi	géplakatossegéd	iparügyi miniszter, párttisztviselő
26.	Barankovics István	egyetem	újságíró	pártelnök, újságíró
27.	Báránys Károly	egyetem	minisztériumi díjnok	földművelésügyi miniszter
28.	Baráth Endre	mezőgazdasági szakiskola	törpebirtokos	törpebirtokos
29.	Barati József	tanítóképző	tanító	megyei párttitkár
30.	Barcs Sándor	egyetemi abszolutorium	újságíró	Központi Híradó Rt. elnöke
31.	Barcza Sándor	kereskedelmi érettségi	biztosítási tisztviselő	pártközponti osztályvezető, adminisztratív államtitkár
32.	Bárkányi Ferenc	egyetem	gyári tisztviselő, mérnök	vasöntöde-tulajdonos
33.	Barkóczy József	elemi 6 osztály	középparaszt	középparaszt
34.	Básta Rezső	polgári + mezőgazdasági szakiskola	elektromos műszerész	szakszervezeti főtítkár

Sorszám	Név	Iskolai végzettség	Érlelmi tevékenység	Foglalkozás 1947-ben
35.	Bátor Imre	kereskedelmi érettségi	közigazgatási gyakornok	úri középbirtokos
36.	Bechtler Péter	elemi 6 osztály + ipariskola	faszobrászegéd	fővárosi alpolgármester
37.	Bede Béla	polgári + ipariskola	rádióműszerész	pártközponti osztályvezető
38.	Béki Ernő	egyetem	középkolai tanár	pedagógus-szaksz. főtitkára
39.	Belényesi Zsigmond	elemi 6 osztály	törpebirtokos	törpebirtokos
40.	Belső Gyula	gazdasági akadémia	mezőgazdasági gyakornok	M. Parasztszövetség megyei titkára
41.	Bencsik András	polgári + ipariskola	szabóság	szabómester
42.	Bencsik Gyula	kereskedelmi érettségi + építőmesteri vizsga	kőműves, honvédségi alkalmazott	adminisztratív államtitkár
43.	Bencsik István	egyetem	gimnáziumi tanár	középkolai igazgató
44.	Bencze Imre	egyetem	ügyvéd	ügyvéd
45.	Benedek József	gimnázium 4 osztály	gazdagparaszt	gazdagparaszt
46.	Benkő András	felső ipariskola	gyári idomtervező	ny. MÁV-tisztviselő
47.	Bereczky Albert	teológiai főiskola	református lelkész	református lelkész
48.	Berend György	egyetem	ügyvéd	NOT-népbíró
49.	Berkes János	tanítóképző	kántortanító	községi igazgató tanító, tanfelügyelő
50.	Bihari Nagy Lajos	tanítóképző	tanító	kisparaszt
51.	Birkás Imre	ipariskola	kőműveszegéd	járési párttitkár
52.	Bocskay István	polgári 3 osztály	törpebirtokos	törpebirtokos
53.	Bodnár János Antal	tanítóképző	kántortanító	népiskolai igazgató
54.	Bodnár Károly	elemi 6 osztály	gazdagparaszt	mészárszék-tulajdonos, gazdagparaszt
55.	Bodor György	egyetemi abszolutórium	KALOT-szervezőtitkár	kisparaszt
56.	Bódy István	mezőgazdasági szakiskola	gazdagparaszt	gazdagparaszt
57.	Bognár Albert	elemi 4 osztály	mezőgazdasági munkás	kisparaszt, FÉKOSZ-irodavezető
58.	Bognár József	egyetem	polgári iskolai tanár	főpolgármester
59.	Bohár Károly	ipariskola	napszámos, törpebirtokos	törpebirtokos
60.	Bóka László	egyetem	könyvtáros, író	adminisztratív államtitkár
61.	Borbély János	elemi 4 osztály	bányamunkás	pártközponti alkalmazott
62.	Boros Gergely	elemi 4 osztály	bérescseléd	földműves-szöv. ügyvezető elnöke
63.	Borsa Mihály	egyetem	újságíró	miniszteri osztályfőnök
64.	Borsos Sándor	egyetem	egyetemi oktató	egyetemi tanárszegéd, NISZ-főtitkár
65.	Botyánszki Pálné, özv.	elemi 6 osztály	gyári szövőmunkás	pártközponti alkalmazott
66.	Bölcsföldi Andor	polgári + ipariskola	szerszámkészítő	pártközpont ifjúsági titkarsága vezetője, SZIM-főtitkár
67.	Bródy Ernő	egyetem	újságíró, ügyvéd	ügyvéd
68.	Brumiller László	polgári + ipariskola	nyomdászsegéd	nyomdászszakszervezet főtitkára
69.	Buchinger Manó	polgári 3 osztály + ipariskola	könyvkötősegéd	ny. párttitkár
70.	Budai György	elemi 5 osztály	asztalos betanított munkás	asztalos betanított munkás
71.	Bús Imre	elemi 6 osztály	középparaszt	középparaszt
72.	Buzási Sándor	egyetem	magántisztviselő	törpebirtokos

Sorszám	Név	Iskolai végzettség	Életréti foglalkozás	Foglalkozás 1947-ben
73.	Chikán Kálmán	elemi 6 osztály	gazdagparaszt	gazdagparaszt
74.	Cifra Sándor	elemi 4 osztály	család	törpebirtokos
75.	Csala István	elemi 6 osztály	törpebirtokos, bérlő	gazdálkodó
76.	Csala László	polgári + ipariskola	ács- és kőművessegéd	városi műszaki tanácsnok
77.	Csenkó József	elemi 6 osztály	törpebirtokos	törpebirtokos
78.	Császár P. Balázs	gazdasági és műszaki akadémia	törpebirtokos, kisbérlő	törpebirtokos
79.	Csécsy Imre	egyetem	újságíró	újságíró, szerkesztő, ny. minisztériumi osztályfőnök
80.	Cseh-Szombathy László	egyetem	kórházi orvos	politikai államtitkár
81.	Csejkey Ernő	egyetem	ügyvéd	MNB-elnök
82.	Csépe Jenő	egyetem	polgári iskolai tanár	polgári iskolai tanár, iskolaigazgató
83.	Csillik József	elemi 5 osztály	középparaszt	középparaszt
84.	Csizmadia Lajos	elemi 6 osztály	csendőrtiszthelyettes	középparaszt
85.	Csontos Tamás	kereskedelmi érettségi	gazdagparaszt	gazdagparaszt
86.	Csuvár Imre	elemi 6 osztály	napszámos, törpebirtokos	kisparaszt
87.	Czéh József	elemi 6 osztály	napszámos	kisparaszt
88.	Czett József	ipariskola	szabósegéd	megyei szakszervezeti titkár
89.	Czúvek Jenő	polgári 1 osztály	kisparaszt	középparaszt
90.	Dábrónaki Gyula	ipariskola	sütőmunkás	pártközponti osztályvezető
91.	Dancs József	gimnázium 4 osztály	kisparaszt	újságíró, szerkesztő
92.	Darvas József	tanítóképző	újságíró, író	pártalelnök, főszerkesztő, író
93.	Dávid Ferenc	középiszkola 4 osztály + felső ipariskola 1 osztály	szerszámkészítő, műszerész	megyei párttitkár
94.	Dávid János	ipariskola	cipész	Wekerle-telepi gondnok, cipésmester
95.	Dékány András	elemi 5 osztály	kisparaszt	kisparaszt
96.	Dékány Zoltán	egyetem	törvényszéki bíró	járásbíró
97.	Dénes István	egyetem	ügyvéd	ügyvéd
98.	Dinnyés Lajos	gazdasági akadémia	úri középbirtokos	miniszterelnök
99.	Dobi István	elemi 6 osztály	napszámos	pártelnök, államminiszter
100.	Dobó István	középiszkola 2 osztály + ipariskola	mázolósegéd	megyei párttitkár
101.	Dombay János	ipariskola	kőműves	megyei párttitkár
102.	Domonkos János	elemi 6 osztály	gazdagparaszt	gazdagparaszt
103.	Donáth Ferenc	egyetem	ügyvédjelölt	politikai államtitkár
104.	Döbrentei Károlyné	elemi 6 osztály	betanított munkás	MNDSZ-osztályvezető
105.	Dogei Imre	elemi 5 osztály	napszámos, törpebirtokos	ÚFOSZ-főtitkár
106.	Dömötör Ferenc	ipariskola	szobafestő-mázoló	megyei párttitkár
107.	Drahos Lajos	polgári + ipariskola	épület- és műlakatos	üzemi bizottsági alelnök
108.	Drótos Lajos	polgári 3 osztály	középparaszt	középparaszt
109.	Dulin Jenő	egyetem	rendőrségi fogalmazó	politikai államtitkár
110.	Dusek László	polgári 2 osztály + ipariskola	géplakatos	géplakatos

SORSZÁM	NÉV	ISKOLAI VÉGzettség	EREDŐI foglalkozás	Foglalkozás 1947-BEN
111.	Eckhardt Sándor	egyetem	egyetemi oktató	egyetemi tanár
112.	Erdei Ferenc	egyetem	hagymakertész, szövetkezeti tisztviselő	pártfőtitkár
113.	Erdei Mihály	elemi 4 osztály	kubikos	megyei párttitkár
114.	Érdi Sándor	egyetem 1 év	magántisztviselő	részvénytársasági igazgató
115.	Erős Gyula	gimnáziumi érettségi	újságíró	újságíró
116.	Eröss János	egyetem	úri középbirtokos, ügyvéd	közellátásügyi miniszter
117.	Eszterhás György	egyetem	minisztériumi előadó	pártközponti osztályvezető
118.	Faggyas Jenő	elemi 6 osztály	kisparaszt	kisparaszt
119.	Falcone Kálmán	katonai akadémia + egyetem	katonatiszt	ügyvéd, ny. honvéd ezredes
120.	Faragó György	egyetem	ügyvéd	politikai államtitkár
121.	Faragó László	egyetem	magántisztviselő	Pénzügyi Központ vezérigazgatója
122.	Farkas Dénes	gazdasági akadémia	nagybérió	úri középbirtokos
123.	B. Farkas Ferenc	egyetem 4 év	banktisztviselő	Orsz. Szöv. Hítelintézet elnöke
124.	Farkas György	egyetem	KALOT ügyvezető titkára	Magyar Parasztszövetség osztályvezető
125.	Farkas Mihály	polgári + ipariskola	nyomdász	pártfőtitkár-helyettes
126.	Fehér Ferenc	elemi 4 osztály	körművessegéd	körművessegéd
127.	Fekete Jenő	polgári iskola	kereskedelmi alkalmazott	földbérió
128.	Fenyvesi Gáborné	polgári iskola	magántisztviselő	kerületi párttitkár
129.	Fésűs László	elemi 6 osztály	kisparaszt	kisparaszt
130.	Filó Sámuel	elemi 4 osztály	kiskereskedő	Földbirtokrendező Tanács alelnöke
131.	Fischer József	felső ipariskola	magántisztviselő	Fővárosi Közmunkák Tanácsa elnöke
132.	Fodor István	gimnáziumi érettségi	MÁV-alkalmazott, kertész	kertész, ny. MÁV-főintéző
133.	Földes László	gimnázium 3 osztály	asztalossegéd	bp.-i pártbizottsági osztályvezető
134.	Földes Mihály	kereskedelmi érettségi	újságíró	újságíró, szerkesztő
135.	Futó Dezső	gimnázium 4 osztály + ipariskola	kereskedősegéd	újságíró
136.	Füredi Sándorné	gimnázium 6 osztály	kereskedelmi alkalmazott	MNDSZ osztályvezető-helyettes
137.	Füvessy László	egyetem 1 év	magántisztviselő	magántisztviselő
138.	Gaál Ferenc	polgári + mezőgazdasági szakiskola	lovászegény	kisparaszt
139.	Gábrriel János	ipariskola	vasúti kocsifényező	vasúti kocsifényező
140.	Gábrriel János	ipariskola	asztalos	asztalosmester
141.	Gálffy Sándor	gimnázium 3 osztály + tűzoltótisztiskola	gazdagparaszt, tűzoltótiszt	gazdagparaszt
142.	Gallai Lajos	gimnázium 4 osztály + ipariskola	nyomdász, betűszedő	szakszervezeti elnök
143.	Galló Ernő	polgári + ipariskola	nyomdász	nyomdászszakszervezet főtitkára
144.	Géspár Mihály	elemi 6 osztály	középparaszt	középparaszt
145.	Geleji Dezső	egyetem	újságíró	újságíró, felelős szerkesztő
146.	Gém Ferenc	elemi 4 osztály + polgári 2 osztály	mezőgazdasági cseléd	FÉKOSZ-alelnök
147.	Gerencsér György	gimnázium 6 osztály	téglaemester	téglaemester, törpebirtokos
148.	Gerő Ernő	gimnáziumi érettségi	KIMSZ-alkalmazott	közlekedésügyi miniszter

Sorszám	Név	Iskolai végzettség	Értekezési foglalkozás	Foglalkozás igazgató
149.	Gesztesi Jenő	középiskola 4 osztály + ipariskola	cukrászmester	cukrászmester, IPOK miniszteri biztos
150.	Gosztonyi János	kereskedelmi érettségi	egyetemi hallgató	egyetemi hallgató
151.	Groff Emil	egyetem	magántisztviselő	szakszervezeti főtitkár
152.	Gróh József	egyetem	ügyvéd	ügyvéd
153.	Guba Mihály	elemi 6 osztály	kisparaszt	kisparaszt
154.	Gulácsy György	egyetem	ügyvéd	ügyvéd
155.	Gyenge Károly	polgári 2 osztály + ipariskola	géplakatossegéd	megyei párttitkár
156.	Gyócsi Jenő	polgári + ipariskola	lakatos	szakszervezeti főtitkár
157.	Gyöngyösi János	egyetem	újságíró	Pénzügyi Központ elnöke, ny. miniszter
158.	Györgyi Lajos	elemi 4 osztály + polgári 1 osztály	középparaszt	középparaszt, Kisállat-tenyésztési Tanács elnöke
159.	Gyulai József	gimnázium 4 osztály	gazdagparaszt	gazdagparaszt
160.	Gyulay András	elemi 6 osztály	kisparaszt, üzemanyag-kereskedő	középparaszt, üzemanyag-kereskedő
161.	Gyurkovits Károly	gimnáziumi érettségi	postatiszt	postászsakszervezet elnöke, postaforgalmi főigazgató
162.	Hajagos Imre	polgári iskola	gazdálkodó, kertész	BSZKRT-vizsgálóbiztos
163.	Hajdú Ernőné	kereskedelmi érettségi	könyvelő	fővárosi főjegyző
164.	Hajdú Gyula	egyetem	ügyvéd	politikai államtitkár
165.	Hajdú Kálmán	kereskedelmi érettségi	középparaszt	középparaszt
166.	Hajdú Kálmán	polgári iskola	középparaszt	középparaszt
167.	Halász Aladár	egyetem	ügyvéd	ügyvéd
168.	Halász Alfréd	polgári + ipariskola	betűszedő, nyomdai korrektor	nyomdászsaksz. ügyvezető titkára
169.	Háner József	ipariskola	vasesztergályos	vasasszaksz. titkára, városi tanácsnok
170.	Haray Béla	egyetem	orvos	orvos
171.	Harnóczy Kálmán	gimnáziumi érettségi	úri középbirtokos	úri középbirtokos
172.	Harustyák József	elemi 4 osztály	béres, kocsis	szakszervezeti titkár
173.	Hébel Ede	egyetem	ügyvéd	jogakadémiai tanár
174.	Hegedűs Gyula	egyetem 2 év	újságíró	újságíró, főszerkesztő
175.	Hegyaljai Kiss Géza	teológiai akadémia + egyetem	református lelkész	református lelkész
176.	Hegyesi János	elemi 6 osztály	törpebirtokos, úttör	pártigazgató
177.	Hegymegi Kiss Pál	egyetem	szolgabíró	IBUSZ-elnök, ny. államtitkár
178.	Hermann Ferenc	elemi 4 osztály	bányász	vájár
179.	Hermann Zsófia	elemi 6 osztály	könyvkötő	könyvkötő
180.	Hidasi Ferenc	polgári 2 osztály	törpebirtokos	földbérlet
181.	Hödy György	polgári + mezőgazdasági szakiskola	kertész, virágkereskedő	kertész, virágkereskedő
182.	Horváth Ferenc	polgári iskola	vendéglős, gazdagparaszt, hentes	vendéglős, állatkereskedő
183.	Horváth István	egyetem	közgazdász	párttitkár
184.	Horváth János	gimnáziumi érettségi	főiskolai hallgató	párttitkár, népioklégiium-igazgató
185.	Horváth József	polgári iskola	kisparaszt	kisparaszt

Sorszám	Név	Iskolai végzettség	Eredeti foglalkozás	Foglalkozás 1947-től
186.	Horváth Márton	egyetem 4 év	újságíró	újságíró, felelős szerkesztő
187.	Horváth Olivér	egyetem	hadbíró	fuvaros, ny. hadbíró őrnagy
188.	Horváth Sándor	polgári iskola	MÁV-alkalmazott	üzemegység-igazgató
189.	Horváth Zoltán	egyetem 1 év	magántisztviselő	újságíró, főszerkesztő
190.	Hován András	ipariskola	asztalos	városi párttitkár
191.	Huri Lajos	elemi 5 osztály	vasúti pályamunkás	törpebirtokos
192.	Husztli Dénes	egyetem	egyetemi tanársegéd	minisztériumi osztályvezető
193.	Ilku Pál	reálgimnáziumi érettségi + tanítói érettségi (Csehszlovákia)	tanító	városi párttitkár
194.	Illyés Gyula	egyetem	biztosítási tisztviselő	író
195.	Implom Ferenc	gimnázium 4 osztály + ipariskola	cipész	pártfőtitkár, kisiparos és kiskereskedő
196.	Izsak Kálmán	polgári 2 osztály	továbbszolgáló katona	MÁV-állomáskezelő
197.	Ivanics István	polgári + ipariskola	műbútorasztalos-segéd	üzemi bizottsági elnök
198.	Jámbor István	polgári iskola	napszámos, részesarató	kisparaszt, szöv. ügyvezető igazgató
199.	Jancsecz Imre	ipariskola	villanyszerelő-segéd	üzemi bizottsági elnök
200.	Jászai Károly	gimnázium 4 osztály	bútorasztalos	szakszervezeti központi osztályvezető
201.	Jóború Magda	egyetem	gimnáziumi tanár	pártközponti osztályvezető
202.	Jócsik Lajos	egyetem	rádiós szerkesztő	politikai államtitkár, egyetemi magántanár
203.	Jóó József	elemi 5 osztály + mezőgazdasági szakiskola	hagymakertész, bérlő	hagymakertész, középparaszt
204.	Justus Pál	egyetem	banktisztviselő	pártközponti osztályvezető, publicista
205.	Kabakovits József	egyetem	bíró	lapszerkesztő, ügyvéd
206.	Kádár János	polgári + ipariskola	műszerészsegéd	pártfőtitkár-helyettes
207.	Kádár János (makói)	elemi 5 osztály	hagymakertész, bérlő	hagymakertész, kisparaszt
208.	Kállai Gyula	egyetem 4 év	újságíró	pártközponti osztályvezető
209.	Kállai Sándor	elemi 4 osztály	kubikos	ÚFOSZ-alelnök
210.	Kálmán Ferenc	elemi 6 osztály	gazdagparaszt	gazdagparaszt
211.	Kamjén István	elemi 3 osztály	kubikos	megyei párttitkár
212.	Kántor József	elemi 6 osztály	kisparaszt	kisparaszt
213.	Kapetter Gyula	polgári + ipariskola	kazánkovács	üzemi bizottsági elnök
214.	Kardos László	egyetem	kollégiumigazgató	NÉKOSZ-főtitkár
215.	Kárpáti Antal	ipariskola	vas- és fémöntősegéd	városi és járási párttitkár
216.	Kassák Lajos	gimnázium 1 osztály	lakatossegéd	író, lapszerkesztő
217.	Katona Jenő	egyetemi abszolutórium	újságíró	újságíró, főszerkesztő
218.	Kelemen Gyula	kereskedelmi érettségi + ipariskola	műszerészsegéd	adminisztratív államtitkár
219.	Kelemen Ödön	gimnáziumi érettségi	MÁV-alkalmazott	MÁV-főintéző
220.	Keleti Márton	főiskola	tanító	szakszervezeti központi titkár, ny. polgári iskolai igazgató
221.	Keleti Péter István	egyetem	ügyvéd	ügyvéd
222.	Kemény Adél	kereskedelmi érettségi	köztisztviselő, minisztériumi hivatalnok	köztisztviselő

Sorszám	Név	ISKOLAI VÉGzettség	Foglalkozás	Foglalkozás 1947-óta
223.	Kemény György	egyetem	egyetemi oktató	politikai államtitkár
224.	Kemény Györgyné	egyetem	gimnáziumi tanár	megyei pártkalmazott
225.	Kende Zsigmond	egyetem	orvos	Orsz. Közegészségügyi Int. igazgatója
226.	Kerek Gábor	egyetem	népikollégium-igazgató	NÉKOSZ-osztályvezető
227.	Keresztes Mihály	ipariskola	asztalossegéd	főispán
228.	Keresztes Sándor	egyetem	városi tisztviselő	minisztériumi köztisztviselő
229.	Keresztes Tamás	elemi 6 osztály	napszámos, törpebirtokos	zöldségkertész, középparaszt
230.	Kéri Nándor	teológiai főiskola	káplán	plébános
231.	Kertész Miklós	kereskedelmi érettségi	magántisztviselő	szakszervezeti elnök, MABI-alelnök
232.	Keszler Aladár	gimnáziumi érettségi	gyári tisztviselő	gyári ügyvezető igazgató, szőlősgazda
233.	Kéthly Anna	polgári iskola	magántisztviselő	nemzetgyűlési alelnök
234.	Kisházi Mihály	gimnázium 4 osztály + tanítóképző	kántortanító	gyakorlóiskolai tanító
235.	Kisházi Ödön	felső előkészítő ipariskola	esztergályossegéd	Szaktanács elnöke, vasasszakszervezet helyettes főtitkára
236.	Kiss Ferenc (félegyházi)	tanítóképző	irodai írnok	úri birtokos
237.	Kiss Ferenc (kaposvári)	elemi 6 osztály	gazdálkodó	városgazda, földműves
238.	Kiss Gergely	elemi 6 osztály	törpebirtokos, bérlő	gazdagparaszt
239.	Kiss János	elemi 6 osztály	gazdagparaszt	gazdagparaszt
240.	Kiss Károly	ipariskola	cipészsegéd	KEB-elnök
241.	Kiss Lajos	elemi 5 osztály	kubikos	ÚFOSZ-szervező, kisparaszt
242.	Kiss László	egyetem 4 év	nincs adat	politikai államtitkár
243.	Koczka Pál	elemi 6 osztály	kisparaszt	kisparaszt
244.	Koczor János	elemi 6 osztály	kisparaszt	kisparaszt
245.	Kolbert János	gimnáziumi érettségi	középparaszt	középparaszt
246.	Komlós Imre	tanítóképző	kántortanító	kántortanító
247.	Kommenov Pál	középkiskola 4 osztály	kereskedő	kereskedő
248.	Kondor Imre	egyetem	egyetemi gyakornok	egyetemi magántanár
249.	Kósa András	egyetem 1 év	középkiskolai óraadó tanár	megyei pártigazgató
250.	Kossa István	gimnáziumi érettségi	villamoskalauz	Szaktanács főtitkára
251.	Kovács Béla	felső ipariskola	építész, építőmester	építész, építőmester
252.	Kovács Dezső	elemi 6 osztály	törpebirtokos, asztalos	kisparaszt
253.	Kovács Imre	egyetem	író, újságró	író, publicista
254.	Kovács István	ipariskola	kárpitos	pártközponti osztályvezető
255.	Kovács István	elemi 6 osztály	kisparaszt	kisparaszt
256.	Kovács József	gimnázium 6 osztály	megyei köztisztviselő	megyei köztisztviselő
257.	Kovács József	elemi 6 osztály	kubikos	középparaszt
258.	Kovács Károly Zoltán	egyetem	termelési biztos	egyetemi gyakornok
259.	Kovács Máté	egyetem	gimnáziumi tanár	politikai államtitkár
260.	Kovács Ferenc	gimnázium 6 osztály	kisparaszt	kisparaszt
261.	Kovács László	egyetem	magántisztviselő	úri birtokos

SORSZÁM	NÉV	ISKOLAI VÉGZETTSÉG	ÉRETTETI FOGLALKOZÁS	FOGLALKOZÁS 1947-BEN
262.	Kozma József	elemi 6 osztály	napszámos	kisparaszt
263.	Köbözl József	gimnázium 4 osztály + ipariskola	asztalossegéd	bp.-i pártbizottsági osztályvezető
264.	Körműves József	ipariskola	szabó	OTI-elnök
265.	Köves András	kereskedelmi érettségi	magántisztviselő	szakszervezeti főtitkár
266.	Krancz Pál	ipariskola	gyári munkás	megyei párttitkár
267.	Kunszery Gyula	egyetem	gimnáziumi tanár	újságíró
268.	Lábady Antal	egyetem	bányorvos	kórházi főorvos
269.	Lakatos József	ipariskola	körművessegéd	körművessegéd
270.	Lévay Zoltán	egyetem	ügyvéd	ügyvéd
271.	Ligeti László	gimnázium 4 osztály	kereskedősegéd	szakszervezeti főtitkár
272.	Losonczy Géza	egyetem	újságíró	újságíró, szerkesztő
273.	Lukács Sándor	tanítóképző	tanító	szakszervezeti országos titkár
274.	Lukács Vilmos	egyetem	ügyvéd	ügyvéd, szőlőbirtokos
275.	Lupkovics György	egyetem	bírósági jegyző	úr birtokos, ny. kúriai bír., egyetemi magántanár
276.	Maár Gyula	egyetem	ügyvéd	ügyvéd
277.	Madarász László	elemi 6 osztály	törpebirtokos	törpebirtokos
278.	Magyar Józsefné	elemi 6 osztály	betanított munkás	háztartásbeli
279.	Majlát Jolán	egyetem	egyetemi tanársegéd	pártalkalmazott
280.	Malasits Géza	ipariskola	lakatos	szakszervezeti tisztségviselő, községi üzem aligazgatója
281.	Márkus András	tanítóképző + érettségi	tanító	tanító
282.	Marosán György	ipariskola	pék	pártfőtitkár-helyettes
283.	Mátéffy Géza	egyetem	magántisztviselő	adminisztratív államtitkár
284.	Matheovits Ferenc	egyetem	bírósági jegyző	járásbíró
285.	Medey István	polgári iskola	villanyszerelő	megyei párttitkár
286.	Megyeri István	elemi 6 osztály	kereskedő, üzlettulajdonos	kisiparos, kiskereskedő
287.	Mészáros Dezsőné	kereskedelmi érettségi	magántisztviselő	pártalkalmazott
288.	Mészáros Ödön	egyetem	középkolai tanár	tanítóképzői tanár
289.	Mézes Miklós	mezőgazdasági szakiskola	középparaszt	középparaszt
290.	Mihályfi Ernő	egyetem	újságíró	tájékoztatásügyi miniszter
291.	Mihelics Béla Vid	egyetem	szellemi szabadfoglalkozású	egyetemi magántanár, szerkesztő
292.	Mikita István	elemi 6 osztály	kisparaszt	kisparaszt
293.	Miklós Béla, dálnoki	vezérkari iskola	katonatiszt	úr birtokos, ny. miniszterelnök
294.	Miklós Imre	kereskedelmi érettségi	MÁV-alkalmazott	ny. MÁV-főfelügyelő
295.	Miléji István	elemi 6 osztály	kisparaszt	kisparaszt
296.	Mócsán József	elemi 6 osztály	gazdagparaszt	gazdagparaszt
297.	Mód Aladár	egyetem	középkolai tanár	Társadalmi Szemle felelős szerkesztője
298.	Mojzes György	elemi 6 osztály	gazdagparaszt	gazdagparaszt
299.	Molnár Erik	egyetem	ügyvéd	népülési miniszter

SORSZÁM	NÉV	ISKOLAI VÉGZEKÉNY	EREDETI MEGNEVEZÉS	FÜGGŐKÉPZÉS 1947-TŐL
300.	Molnár Imre	ipariskola	cipész	városi párttitkár
301.	Molnár István	elemi 6 osztály	kisparaszt	kisparaszt
302.	Mónus Illésné, özv.	tanítóképző	magántisztviselő	újságíró, pártalkalmazott
303.	Moór Gyula	egyetem	ügyvédjelölt	egyetemi tanár
304.	Nádházi András	középiskola 4 osztály	kisparaszt	kisparaszt
305.	Nagy Bódog Béla	katonai akadémia	katonatiszt	köztisztviselő, ny. ezredes
306.	Nagy Dániel	elemi 5 osztály	mezőgazdasági munkás	kisparaszt
307.	Z. Nagy Ferenc	polgári iskola	gazdagparaszt, bérlő	gazdagparaszt
308.	Nagy Ferenc	ipariskola	kőművessegéd	kőművesmester
309.	Nagy Imre	gimnázium 4 osztály + ipariskola	géplakatos	párttisztviselő
310.	Nagy István (szolnoki)	elemi 4 osztály	mezőgazdasági munkás	mezőgazdasági munkás
311.	Nagy István (makói)	polgári iskola	hagymakertész	hagymakertész
312.	Nagy Károly	elemi 5 osztály	mezőgazdasági munkás	kisparaszt
313.	Nagy Károly	elemi 6 osztály	mezőgazdasági munkás	kisparaszt
314.	Nagy Lajos	egyetem	magántisztviselő	úri birtokos
315.	Nagy László	gimnáziumi érettségi	szabómester	szabómester
316.	Nagy László	egyetem	ügyvéd	ügyvéd, gazdálkodó
317.	Nagy László	egyetem	segédjegyző	részvénytársasági ügyvezető igazgató, ny. polgármester
318.	Nagy Szedér István	egyetem	földmérő, városi szakdíjnok	önálló mérnök
319.	Nagyistók József	elemi 6 osztály	kisparaszt	kisparaszt
320.	Nánási László	gimnázium 1 osztály	kisbérlő	párttisztviselő
321.	Nemes Júlia	kereskedelmi érettségi	magántisztviselő	magántisztviselő
322.	Nógrádi Sándor	gimnázium 4 osztály + ipariskola	villanyszerelő	politikai államtitkár
323.	Nonn György	egyetemi abszolutórium	magántisztviselő	MINSZ-elnök, pártalkalmazott
324.	Nyarádi Miklós	egyetem	ügyvéd	pénzügyminiszter
325.	Nyers Rezső	polgári iskola	nyomdászsegéd	megyei helyettes párttitkár
326.	Nyíri Béla Mihály	ipariskola	szobafestő- és mázósegéd	szobafestő- és mázósegéd
327.	Nyíri Sándor	elemi 5 osztály	mezőgazdasági munkás	kisparaszt
328.	Oczel János	polgári 2 osztály + ipariskola	alkalmi munkás	pártalkalmazott
329.	Ofner Alfréd	egyetem	egyetemi tanársegéd	gyártulajdonos, ügyvezető igazgató
330.	Oláh Mihály	ipariskola	kőművessegéd	városi párttitkár
331.	Olt Károly	gimnáziumi érettségi	magántisztviselő	pártközponti osztályvezető
332.	Orbán László	egyetem	ügyvédjelölt	pártközponti osztályvezető
333.	Orosz Márton	elemi 6 osztály	mezőgazdasági munkás	vájár
334.	Orosz Sándor	elemi 6 osztály	mezőgazdasági munkás	törpebirtokos
335.	Ortutay Gyula	egyetem	MR osztályvezető-h.	vallás- és közoktatásügyi miniszter
336.	Osztrovszki György	egyetem	vegyésmérnök	főmérnök, közalkalmazott
337.	Óry István	polgári 2 osztály	úri birtokos	főispán
338.	Pál József	egyetem	magántisztviselő	pártközponti osztályvezető

SORSZÁM	NÉV	ISKOLAI VÉGZETTSÉG	ÉREDETI FOGLALKOZÁS	Megjegyzés
339.	Pallinay Ferenc	egyetem	magántisztviselő	részvénytársasági cégvezető
340.	Pallagi Ferenc	elemi 6 osztály	mezőgazdasági munkás	mezőgazdasági munkás
341.	Pap István	gimnáziumi érettségi + szakiskola	kertészsegéd	köztisztviselő
342.	Papdi György	ipariskola	géplakatossegéd	megyei párttitkár
343.	Papp Béla	tanítóképző	tanító	népfőiskolai igazgató
344.	Papp Lajos	ipariskola	kőfaragósegéd	megyei párttitkár
345.	Pardy Ferenc	gimnázium 4 osztály	gazdagparaszt	gazdagparaszt
346.	Parragi György	gimnáziumi érettségi	újságíró	újságíró
347.	Pártay Tivadar	tanítóképző	úri birtokos, tanító	újságíró
348.	Pásztory István	egyetem	úri birtokos, ügyvéd	úri birtokos, ügyvéd
349.	Pásztor József	elemi 5 osztály	napzámos	kisparaszt
350.	Pásztor Tamás	egyetem	fővárosi tisztviselő	fővárosi tisztviselő
351.	Patonai Elek	elemi 6 osztály	gazdagparaszt	gazdagparaszt
352.	Pavlovszky Ferenc	gimnázium 4 osztály + ipariskola	géplakatossegéd	megyei párttitkár
353.	Pécsi József	elemi 6 osztály	gazdagparaszt	gazdagparaszt
354.	Pesta László	egyetem	orvos	politikai államtitkár
355.	Pete Ferenc	hittud. főisk. abszolutórium	újságíró	pártalkalmazott
356.	Peyer Károly	ipariskola	lakatossegéd	ny. miniszter
357.	Pfeiffer Zoltán	egyetem	ügyvéd	ügyvéd
358.	Pintér János	felső ipariskola	vasesztergályos	szakszervezeti elnök
359.	Piros László	ipariskola	hentes- és mészárossegéd	Szaktanács h. főtitkára
360.	Pócza Lajos	egyetem	jegyző	ny. városi tanácsnok
361.	Polányi István	elemi 6 osztály	kisbériő	törpebirtokos
362.	Pongrácz Aladár	egyetem	bíróági fogalmazó	politikai államtitkár
363.	Pongrácz Kálmán	ipariskola	vasesztergályos-segéd	gyári vezérigazgató
364.	Pongrácz Tibor	egyetem	ügyvéd	pártfőügyész, ügyvéd
365.	Popik János	polgári + ipariskola	vasesztergályos	OTI-tisztviselő
366.	Pothomik József	ipariskola	segédmunkás	szakszervezeti tisztviselő
367.	Pörneczy József	gazdasági akadémia	úri birtokos	úri birtokos
368.	Prieszol József	polgári + ipariskola	kőművessegéd	üzemi párttitkár
369.	Pusztai Ferenc	ipariskola	molnársegéd	zöldségkertész
370.	Pusztai Sándor	felső ipariskola	épitőmester	épitőmester
371.	Rácz Gábor	egyetem	ügyvéd	ügyvéd
372.	Rácz Gyula	elemi 6 osztály	mezőgazdasági munkás	FÉKOSZ-főtitkár
373.	Rácz Lajos	elemi 4 osztály	kisparaszt	kisparaszt
374.	Radó Gyula	egyetem	ügyvéd	ügyvéd
375.	Radocsányi Ferenc	tanítóképző	festő- és mázolósegéd	községi jegyző
376.	Ragó Antal	elemi 4 osztály	kubikos	kisparaszt
377.	Rajk László	egyetem 3 év	illegális pártmunkás	belügyminiszter

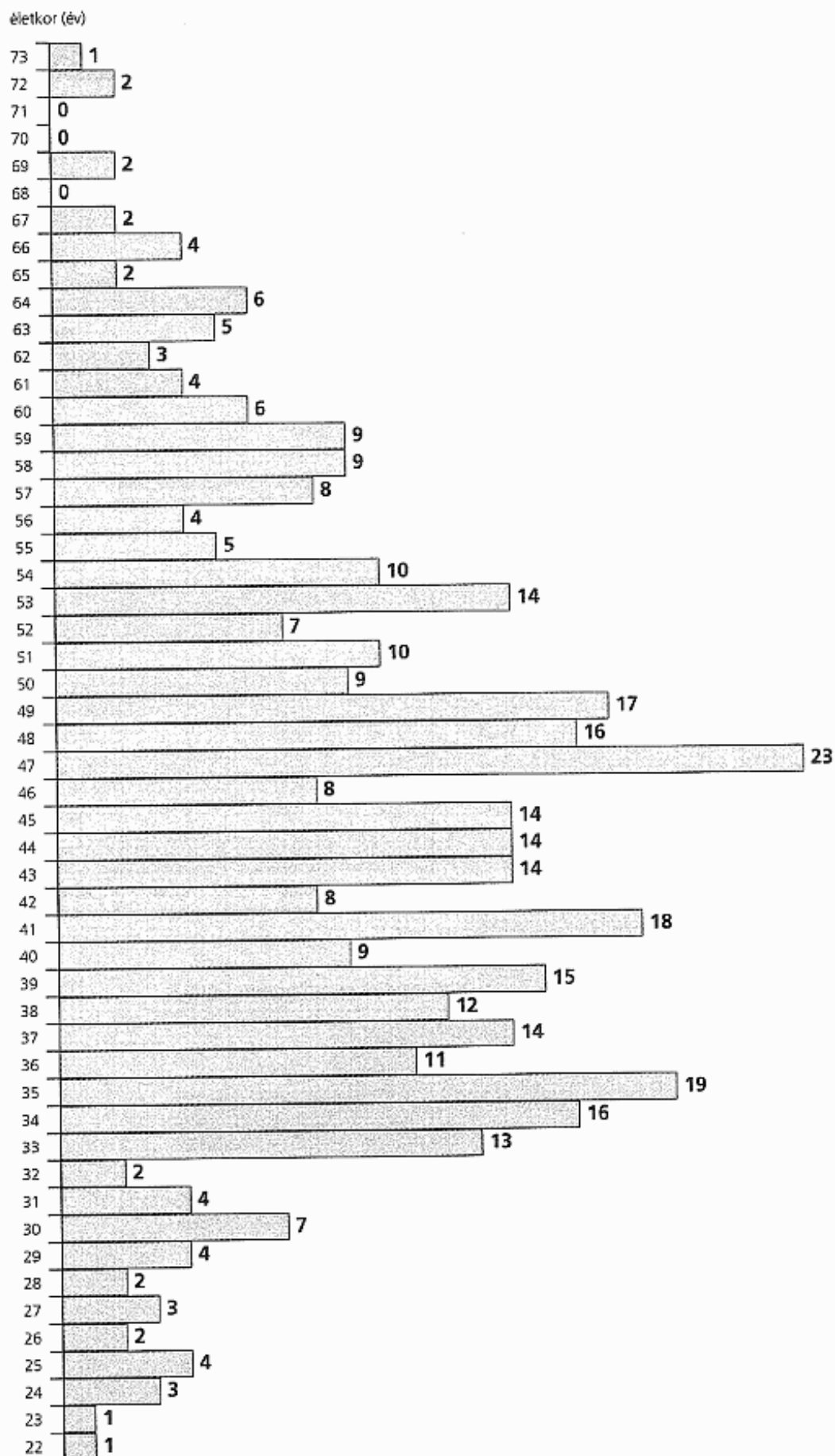
Sorszám	Név	ISKOLAI VÉGZETTSÉG	ÉRETTI FOGLALKOZÁS	FOGLALKOZÁS 1947-BEN
378.	Rajkai József	tanítóképző	tanító	ny. tanító
379.	Rákosi Máttyás	kereskedelmi akadémia	külkereskedelmi gyakornok	pártfőttkár, államminiszter
380.	Ráth András	egyetem	ügyvéd	ügyvéd
381.	Ratkó Anna	elemi 6 osztály	szövegíró	szakszervezeti főttkár
382.	Reisinger Ferenc	gimnázium 1 osztály + ipariskola	asztalossegéd	köztisztviselő
383.	Reissinger Mária	tanítóképző	tanító	tanító
384.	Reók Iván	egyetem	orvos	kórházi főorvos
385.	Révai József	kereskedelmi érettségi	újságíró	párttisztviselő, főszerkesztő
386.	Révész Ferenc	kereskedelmi érettségi	községi alkalmazott	párttisztviselő
387.	Révész László	egyetem	bíró	ügyvéd, szőlőbirtokos
388.	Révész Mihály	egyetem	újságíró	újságíró
389.	Ries István	egyetem	ügyvéd	igazságügy-miniszter
390.	Riz Jánosné	elemi 6 osztály	háztartásbeli	háztartásbeli
391.	Rob Antal	polgári + ipariskola	géplakatos	Mo.-i Délszlávok Szövetsége elnöke
392.	Rónai Sándor	polgári + ipariskola	kőművessegéd	kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter
393.	Rónaszéki Lajos	kereskedelmi érettségi	uradalmi számtartó	szövetkezeti igazgató
394.	Rónay György	egyetem	szellemi szabadfoglalkozású	író
395.	Rózsavölgyi László	egyetem	banktisztviselő	úri birtokos, ügyvéd
396.	Rubletzky Géza	egyetem	újságíró	pártalkalmazott
397.	Rudas László	egyetem	újságíró	pártalkalmazott, tudományos kutató
398.	Sántha György	gimnázium 2 osztály	középparaszt	középparaszt
399.	Sauer Győző	polgári 3 osztály + ipariskola	műszerész	szakszervezeti tisztviselő
400.	Schiffer Pál	kereskedelmi érettségi	magántisztviselő	pártközponti osztályvezető
401.	Sebes Imre	kereskedelmi érettségi	betanított munkás	megyei párttitkár
402.	Seregélyi József	elemi 4 osztály	napszámos	kisparaszt
403.	Slachta Margit	főiskola	polgári iskolai tanár	rendfőnök
404.	Smikál József	ipariskola	kőműves	kőművesmester
405.	Somogyi Miklós	ipariskola	ácssegéd	szakszervezeti tisztviselő
406.	Soós Aladár	egyetem	magántisztviselő, mérnök	minisztériumi tisztviselő
407.	Sulyán György	gimnázium 1 osztály + ipariskola	cipészsegéd	pártalkalmazott
408.	Sulyok István	elemi 6 osztály	kifutófiú	kertész, középparaszt
409.	Supka Géza	egyetem	múzeológus	Magyar Nemzeti Múzeum elnöke, újságíró
410.	Szabados Pál	gimnázium 2 osztály + ipariskola	férfiszabó	szabóüzem-tulajdonos
411.	Szabó Árpád	főiskola	polgári iskolai tanár	nemzetgyűlési elnök
412.	Szabó Bertalan	gimnázium 4 osztály	kisbérlet	kisparaszt
413.	Szabó Ferenc	elemi 6 osztály	mezőgazdasági munkás	kisparaszt
414.	Szabó Ferenc	egyetem	postatiszt	postai hivatalvezető
415.	Szabó Imre	elemi 5 osztály	mezőgazdasági munkás	megyei párttitkár

Sorszám	Név	ISKOLAI VÉGzettség	ÉREDETI foglalkozás	Foglalkozás 1947-ben
416.	Szabó István	ipariskola	vasesztergályos	megyei párttitkár
417.	Szabó József	egyetem	gimnáziumi tanár	gimnáziumi tanár
418.	Szabó Kálmán	elemi 6 osztály	gazdagparaszt	országos lötenyésztési felügyelő
419.	Szabó Pál	ipariskola	törpebirtokos	író, főszerkesztő
420.	Sz. Szabó Pál	elemi 6 osztály	kisparaszt	adminisztratív államtitkár
421.	Szabó Piroska	polgári + ipariskola	villanyhegesztő	pártközponti nőtitkárság-vezető
422.	Szakács József	elemi 6 osztály	napszámos	középparaszt
423.	Szakasits Árpád	ipariskola	kőfaragósegéd	pártfőtítkár, államminiszter
424.	Szalai Béla	egyetem	pártalkalmazott	MEFESZ-elnök, pártalkalmazott
425.	Szamay Lajos	középiskola 4 osztály	szabósegéd	szakszervezeti főtítkár
426.	Szandai János	teológiai főiskola + egyetem	evangélikus lelkész	evangélikus lelkész
427.	Szántó Vezekényi István	elemi 6 osztály	kisparaszt	kisparaszt
428.	Száva István	egyetem	szellemi szabadfoglalkozású	újságíró, felelős szerkesztő
429.	Szedér Ferenc	elemi 4 osztály	cseléd, alkalmi munkás	pártfőtítkár-helyettes
430.	Szedlák Lajos	elemi 6 osztály	földmunkás	malommunkás
431.	Szegedi Albertné, özv.	középiskola 4 osztály	textilmunkás	textilmunkás
432.	Székely Béla	tanítóképző	tanító	pártközponti osztályvezető
433.	Székely Imre Kálmán	egyetem	ügyvéd	ügyvéd
434.	Szekeres János	jogakadémia	köztisztviselő	ny. államtitkár
435.	Szélig Imre	polgári + ipariskola	lakatossegéd	pártközponti osztályvezető
436.	Szenner József	egyetem	szolgabíró	ügyvéd
437.	Szenthe József	elemi 6 osztály	kisparaszt	gazdálkodó
438.	Szentiványi Lajos	egyetem	szolgabíró	MNB-alelnök
439.	Szigethy Attila	polgári iskola	járásbíróági díjnok	megyei párttitkár
440.	Szigethy Gyula	kereskedelmi érettségi	magántisztviselő	laptulajdonos, főszerkesztő
441.	Szűjártó Lajos	ipariskola	ácssegéd	ácssegéd, főbizalmi
442.	Sziklay Istvánné	gimnáziumi érettségi	háztartásbeli	háztartásbeli
443.	Szilágyi Kálmán	gimnázium 4 osztály + ipariskola	kereskedősegéd	kiskereskedő
444.	Szipka József	elemi 6 osztály	segédmunkás	szakszervezeti főtítkár
445.	Szirmai István	egyetemi abszolutórium	magántisztviselő	pártközponti osztályvezető
446.	Szkladán Ágoston	ipariskola	kőművessegéd	megyei párttitkár
447.	Szobek András	ipariskola	ácssegéd	politikai államtitkár
448.	Szolnoki István	egyetem	üzemtulajdonos	nagykereskedő
449.	Szomolyai Ágostonné	elemi 6 osztály	cseléd	kisparaszt
450.	Szőnyi Imre	mezőgazdasági szakiskola	hagymakertész, bérlő	hagymakertész, kisparaszt
451.	Szőnyi Tibor	egyetem	orvos	pártközponti osztályvezető
452.	Szurdi István	kereskedelmi érettségi	magántisztviselő	pártközponti osztályvezető
453.	Szűcs Ferenc	egyetem 3 év	pártalkalmazott	pártközponti titkár
454.	Szűts Iván	egyetem	vasúti távirász	ügyvéd

SZÁM	Név	ISKOLAI VÉGzettség	ÉREDETI FOGLALKOZÁS	FÜGLALKOZÁS 1947-BEN
455.	Takács Ferenc	ipariskola	kőműves	politikai államtitkár
456.	Takács József	elemi 6 osztály	mezőgazdasági cseléd	pártközponti osztályvezető
457.	Takó Károly	elemi 6 osztály	napszámos, törpebirtokos	kisparaszt
458.	Taksonyi János	elemi 4 osztály + polgári 1 osztály	napszámos	kisparaszt, kisbérlo
459.	Tar Kálmán	elemi 6 osztály	uradalmi cseléd	kisparaszt
460.	Tasler Lajos	elemi 6 osztály	középparaszt	középparaszt
461.	Téli Lajos	elemi 6 osztály	kubikos, kosárfonó	törpebirtokos
462.	Ternay István	kereskedelmi érettségi	szellemi szabadfoglalkozású	író, lapszerkesztő
463.	Tisza József	elemi 6 osztály	alkalmi munkás	megyei párttitkár
464.	Tokaji József	ipariskola	ácssegéd	MÁV-bognár
465.	Tomasovszki András	elemi 6 osztály + mezőgazdasági szakiskola	kisparaszt	megyei párttitkár
466.	Tóth Endre	egyetem	közjegyzőhelyettes	pártközponti osztályvezető
467.	Tóth Ferenc	elemi 6 osztály	napszámos, törpebirtokos	kisparaszt
468.	K. Tóth Ferenc	elemi 6 osztály	középparaszt	középparaszt
469.	Tóth János	elemi 6 osztály	bányamunkás	bányamunkás
470.	Tóth László	egyetem	könyvtáros	egyetemi tanár, rektor
471.	Tóth László	egyetem	ügyvéd	ügyvéd
472.	Tóth László, id.	elemi 6 osztály	középparaszt, bérlo	középparaszt, bérlo
473.	Tóth Pál	egyetem	építésmérnök	építésmérnök
474.	Török Gyula Pál	egyetemi abszolutórium	zöldség- és hagymakertész	szövetkezeti igazgató
475.	Török István	polgári + ipariskola	vasesztergályos-segéd	szakszervezeti titkár
476.	Török János	ipariskola	kőművessegéd	szakszervezeti főtitkár
477.	Török Júlia	gimnázium 6 osztály	varrónő	pártközponti nőtitkár
478.	Tuba István	polgári iskola	gyári segédmunkás	kisparaszt
479.	Turi István	elemi 4 osztály + polgári 3 osztály	kubikos	szakszervezeti elnök
480.	Turopoli Géza	elemi 6 osztály	mezőgazdasági munkás	megyei párt szervező
481.	Uczekay Mihály	elemi 6 osztály	kisparaszt	gazdagparaszt
482.	Ugrin József	egyetem 1 év	színész	gazdálkodó
483.	Vágvölgyi Tibor	polgári iskola	kereskedősegéd	budapesti párttitkár
484.	Vaigel András	elemi 6 osztály	törpebirtokos, napszámos	törpebirtokos
485.	Vajda Imre	kereskedelmi érettségi	magántisztviselő	Országos Terhivatali elnöke
486.	Válóczi János	elemi 6 osztály	napszámos, cseléd	kisparaszt
487.	Vanczák József	elemi 6 osztály	napszámos, hónapos munkás	törpebirtokos
488.	Vándor Ferenc	egyetem	nincs adat	kincstári főügyész helyettes
489.	B. Ványi Gábor	elemi 6 osztály	segédmunkás	gazdagparaszt
490.	Varga Gedeon	elemi 6 osztály	középparaszt	középparaszt
491.	Varga István	ipariskola	lakatossegéd	szakszervezeti titkárhelyettes
492.	Varga László	egyetem	ügyész	ügyvéd
493.	Varjú Ákos	reáliskola 4 osztály	középparaszt	ÚFOSZ-titkár, középparaszt

SORSZÁM	NEV	ISKOLAI VÉGzettség	ÉRETTÉSI FÜGGELÉK	FÜGGELÉK 1947-BEN
494.	Várkonyi Imre	ipariskola	szabó	szabómester
495.	Vas-Witteg Miklós	felső ipariskola	géplakatossegéd	politikai államtitkár
496.	Vas Zoltán	gimnázium 7 osztály	illegális pártmunkás	Gazdasági Főtanács titkára
497.	Vásáry István	egyetem	városi tisztviselő	gazdálkodó, ny. miniszter
498.	Vásáry József	gazdasági akadémia	nagybérő	gazdálkodó, ny. államtitkár
499.	Vass Sándor	egyetem 1. év	gazdagparaszt	gazdagparaszt
500.	Vaszkó Mihály	elemi 6 osztály	középparaszt, bérlő	gazdagparaszt
501.	Vata Ernő	elemi 6 osztály	bérlő, kereskedő	gazdagparaszt
502.	Végh Lajos	polgári + ipariskola	géplakatossegéd	szakszervezeti titkár
503.	Veres Péter	elemi 4 osztály	mezőgazdasági cseléd	építés- és közmunkaügyi miniszter, író
504.	Vértés István	kereskedelmi érettségi	műszaki kereskedő, cégtulajdonos	műszaki kereskedő, cégtulajdonos
505.	Vészy Mátyás	egyetem	ügyvéd	ügyvéd
506.	Villám János	ipariskola	asztalossegéd	szakszervezeti elnök
507.	Villányi Miklós	gimnázium 4 osztály + tanítóképző	kántortanító	kántortanító
508.	Virágh Lajos	elemi 6 osztály	kisparaszt	kisparaszt
509.	Visnyei Sándor	középfiskola 2 osztály + ipariskola	esztorgályossegéd	szakszervezeti titkár
510.	Vörös Lajos	mezőgazdasági szakiskola	középparaszt, bérlő	középparaszt, bérlő
511.	Weil Emil	egyetem	orvos	szakszervezeti főtitkár
512.	Zeley István	polgári + felsőkereskedelmi 2 osztály	segédmunkás	MÁV-tisztviselő
513.	Zentai Béla	egyetem	gépészmérnök	szakszervezeti főtitkár
514.	Zentai Vilmos	polgári + felsőkereskedelmi 1 osztály	kereskedősegéd	politikai államtitkár
515.	Zgyerka János	ipariskola	vájár	szakszervezeti főtitkár
516.	Zilahy Tibor	gimnáziumi érettségi	nincs adat	egyetemi hallgató
517.	Zoltán Pál	katonai akadémia	katonatiszt	ny. katonatiszt
518.	Zomborszky János	polgári + mezőgazdasági szakiskola	gazdagparaszt	gazdagparaszt
519.	Zöld Sándor	egyetem	kórházi orvos	városi párttitkár
520.	Zsedényi Béla	egyetem	városi jegyző	ügyvéd
521.	Zsolt Béla	gimnáziumi érettségi	újságíró	író, főszerkesztő

AZ ORSZÁGGYÜLÉS KÉPVISELŐINEK ÉLETKOR SZERINTI MEGOSZLÁSA
(ABSZOLÚT SZÁMOKBAN)

AZ ORSZÁGGYÜLÉS KÉPVISELŐCSOPORTJAINAK KORCSOPORTOK SZERINTI MEGOSZLÁSA

(abszolút számokban)

Kor	KORMÁNYPÁRTOS				ELLENZÉK			TÖVÁBBI ELLENZÉK	ÖSSZESEN
	MKP	EKGP	SZDP	NPP	DNP	MFP	FMDP		
20-29	5	1	1	6	7				20
30-39	40	12	12	16	23	7	2	1	113
40-49	40	29	24	11	18	15	4		141
50-59	13	18	21	2	6	13	9	3	85
60-69	2	6	6	1	5	8	1	5	34
70-			2				1		3
Összesen	100	66	66	36	59	43	17	9	396
Átlag	41,28	47,44	48,71	37,08	40,39	50,26	50,82	57,67	44,79

AZ ORSZÁGGYÜLÉS KÉPVISELŐCSOPORTJAINAK KORCSOPORTOK SZERINTI MEGOSZLÁSA

(százalékban)

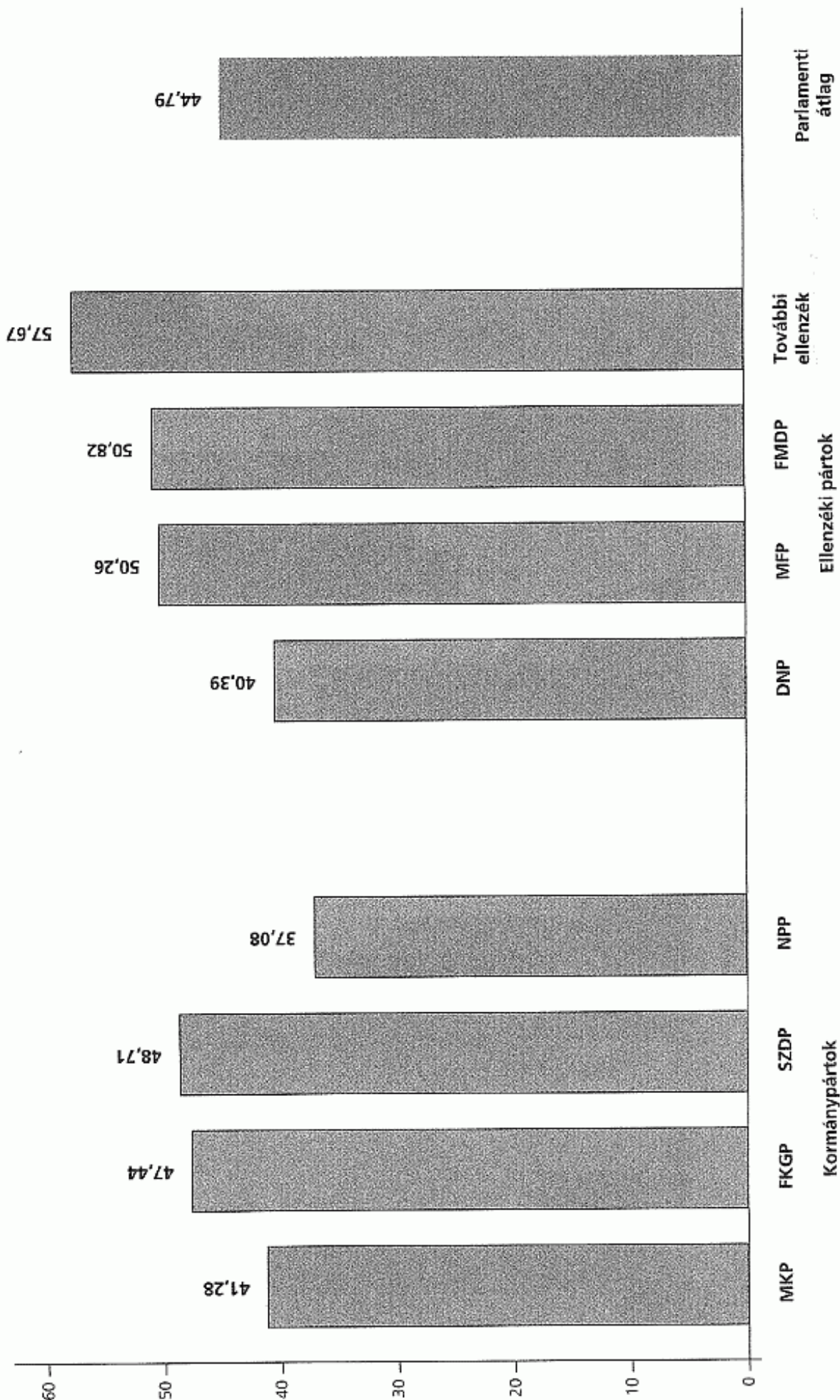
Kor	KORMÁNYPÁRTOS				ELLENZÉK			TÖVÁBBI ELLENZÉK	ÖSSZESEN
	MKP	EKGP	SZDP	NPP	DNP	MFP	FMDP		
20-29	5,00	1,52	1,52	16,67	11,86				5,05
30-39	40,00	18,18	18,18	44,44	38,98	16,28	11,76	11,11	28,54
40-49	40,00	43,94	36,36	30,56	30,51	34,88	23,53		35,61
50-59	13,00	27,27	31,82	5,56	10,17	30,23	52,94	33,33	21,46
60-69	2,00	9,09	9,09	2,78	8,47	18,60	5,88	55,56	8,59
70-			3,03				5,88		0,76
Összesen	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

AZ ORSZÁGGYÜLÉS KORMÁNYPÁRTI ÉS ELLENZÉKI KÉPVISELŐCSOPORTJAINAK KORCSOPORTOK SZERINTI MEGOSZLÁSA

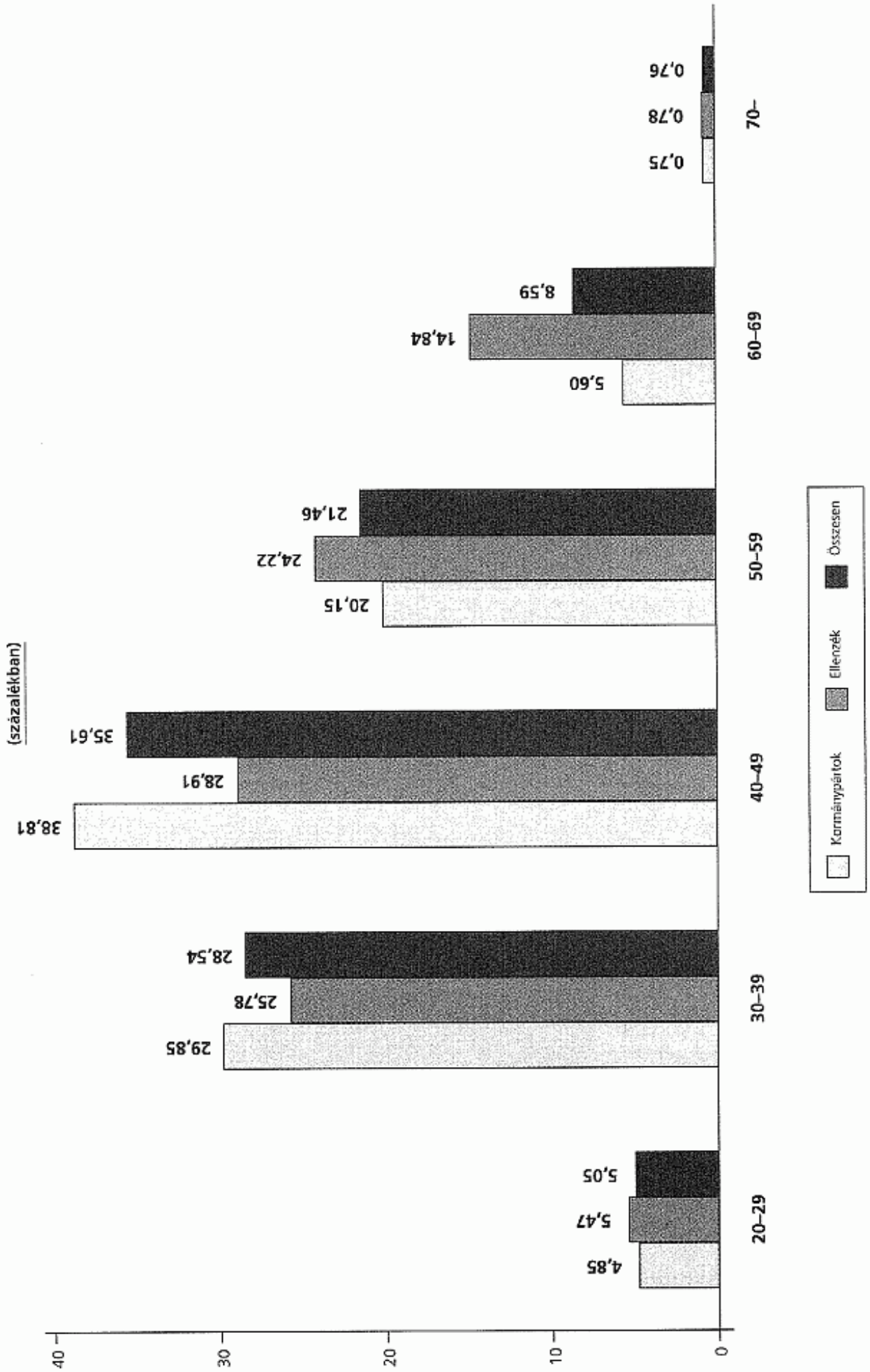
Kor	KORMÁNYPÁRTOS		ELLENZÉK		ÖSSZESEN	
	N	%	N	%	N	%
20-29	13	4,85	7	5,47	20	5,05
30-39	80	29,85	33	25,78	113	28,54
40-49	104	38,81	37	28,91	141	35,61
50-59	54	20,15	31	24,22	85	21,46
60-69	15	5,60	19	14,84	34	8,59
70-	2	0,75	1	0,78	3	0,76
Összesen	268	100,00	128	100,00	396	100,00
Átlag	44,06		46,30		44,79	

AZ ORSZÁGGYÜLÉS KORMÁNYPÁRTI ÉS ELLENZÉKI KÉPVISELŐCSOPORTJAINAK ÁTLAGÉLETKORAI

(átlag)

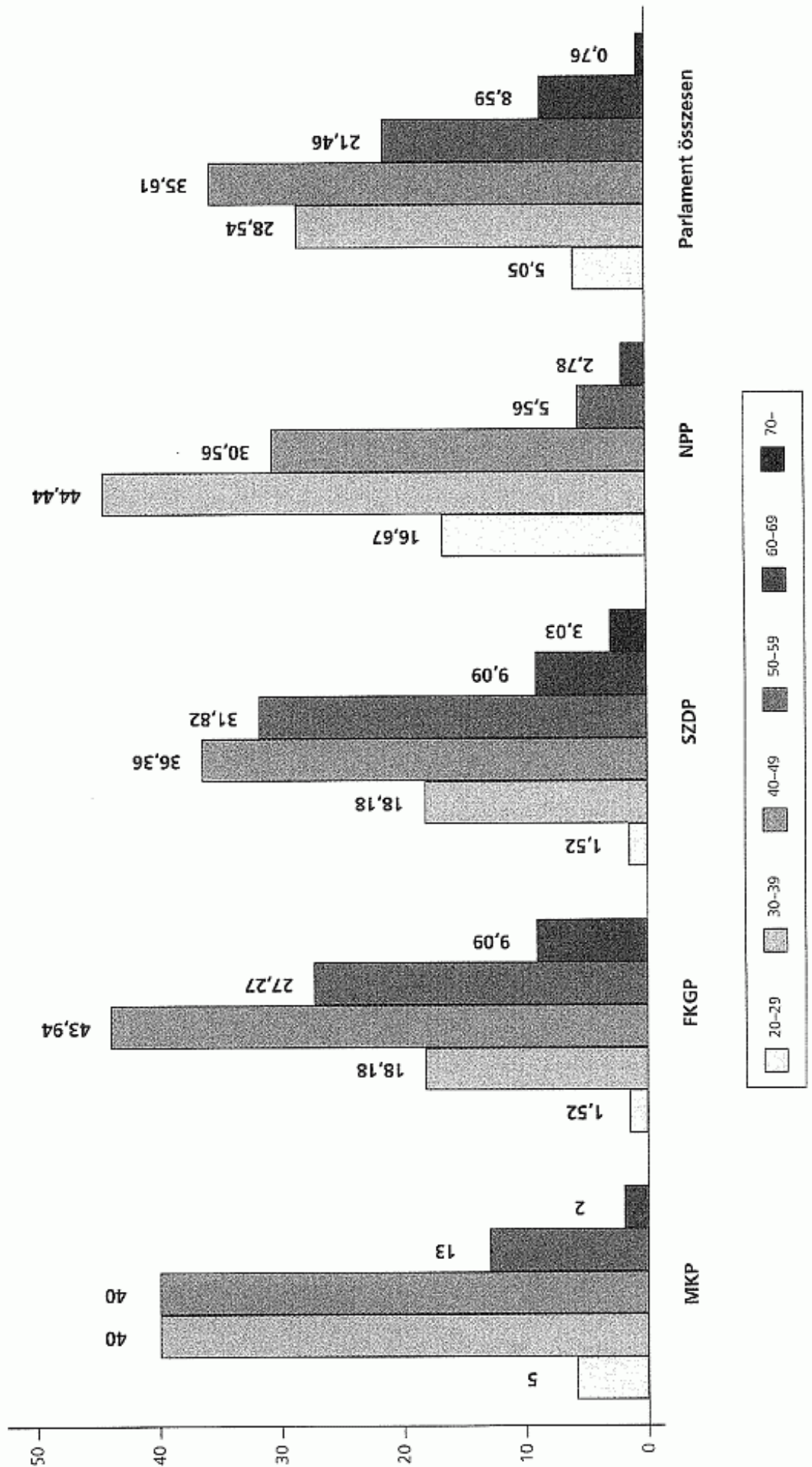

AZ ORSZÁGGYÜLÉS KORMÁNYPÁRTI ÉS ELLENÉKI KÉPVISELŐCSOPORTJAINAK KORCSOPORTOK SZERINTI MEGOSZLÁSA

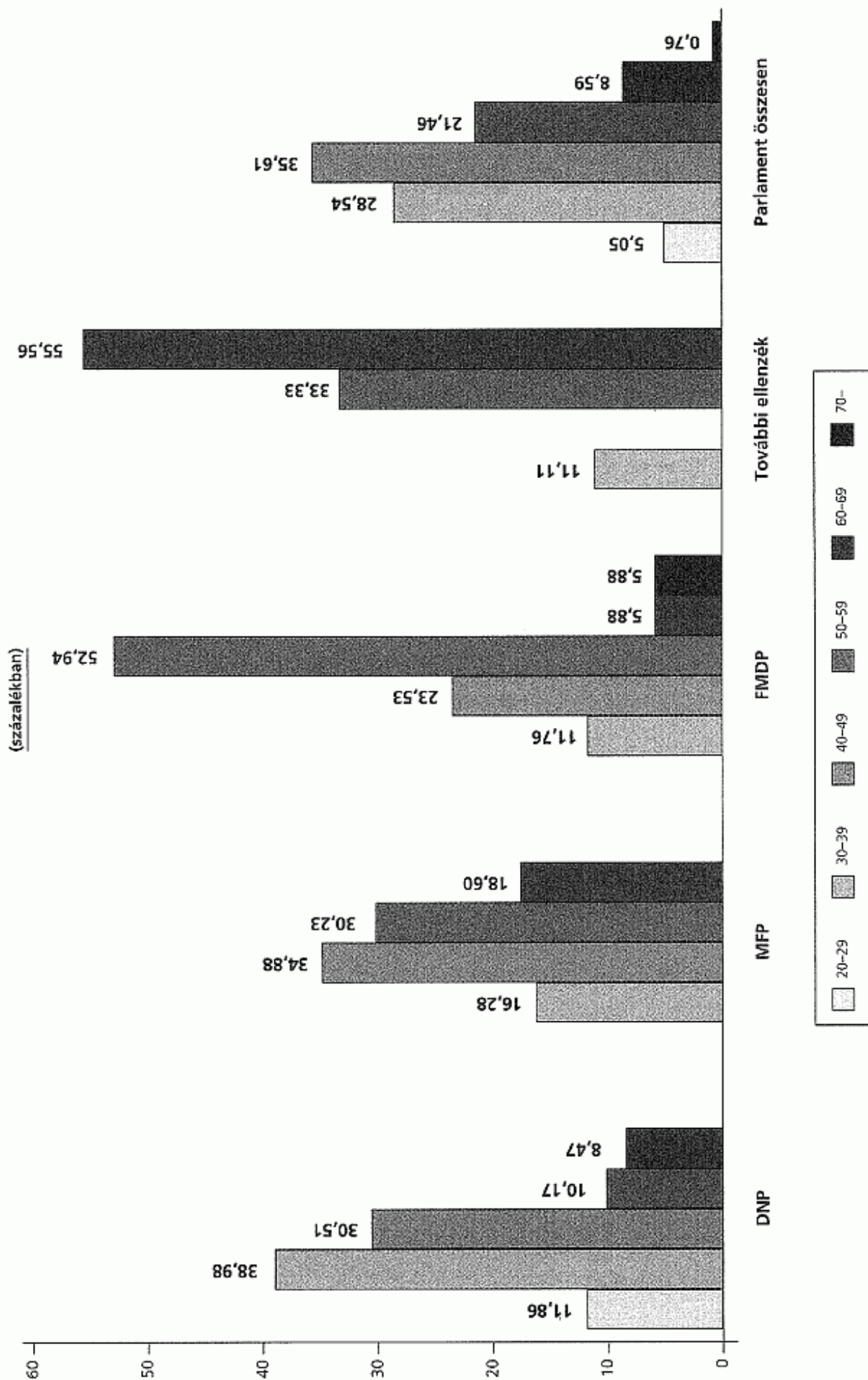

AZ ORSZÁGGYÜLÉS KORMÁNYPÁRTI KÉPVISELŐCSOPORTJAINAK KORCSOPORTOK SZERINTI MEGOSZLÁSA

(százalékban)

AZ ORSZÁGGYŰLÉS ELLENZÉKI KÉPVISELŐCSPORTJAINAK KORCSOPORTOK SZERINTI MEGOSZLÁSA

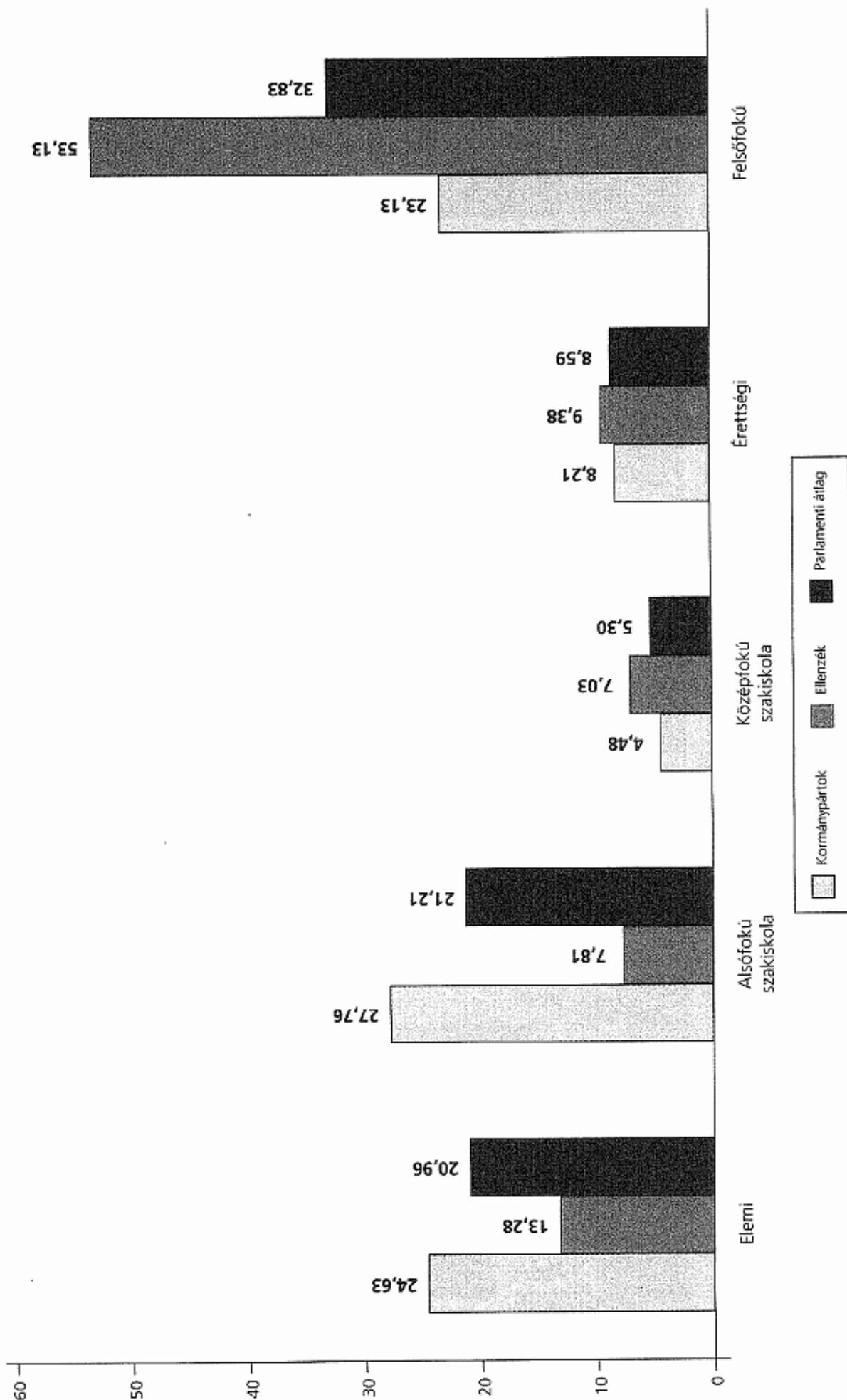
AZ ORSZÁGGYÜLÉS KORMÁNPÁRTI ÉS ELLENÉKI KÉPVISELŐCSOPORTJAINAK

ISKOLAI VÉGZETTSÉG SZERINTI MEGOSZLÁSA

Végzettség	KORMÁNPÁRTOK		ELLENÉK		ÖSSZESEN	
	N	%	N	%	N	%
Be nem fejezett elemi	2	0,75			2	0,51
Elemi	66	24,63	17	13,28	83	20,96
Polgári	8	2,99	4	3,13	12	3,03
Alsófokú szakiskola	74	27,61	10	7,81	84	21,21
Be nem fejezett középfok	11	4,10	3	2,34	14	3,54
Középfokú szakiskola	12	4,48	9	7,03	21	5,30
Érettségi	22	8,21	12	9,38	34	8,59
Be nem fejezett felsőfok	11	4,10	5	3,91	16	4,04
Felsőfokú	62	23,13	68	53,13	130	32,83
Összesen	268	100,00	128	100,00	396	100,00

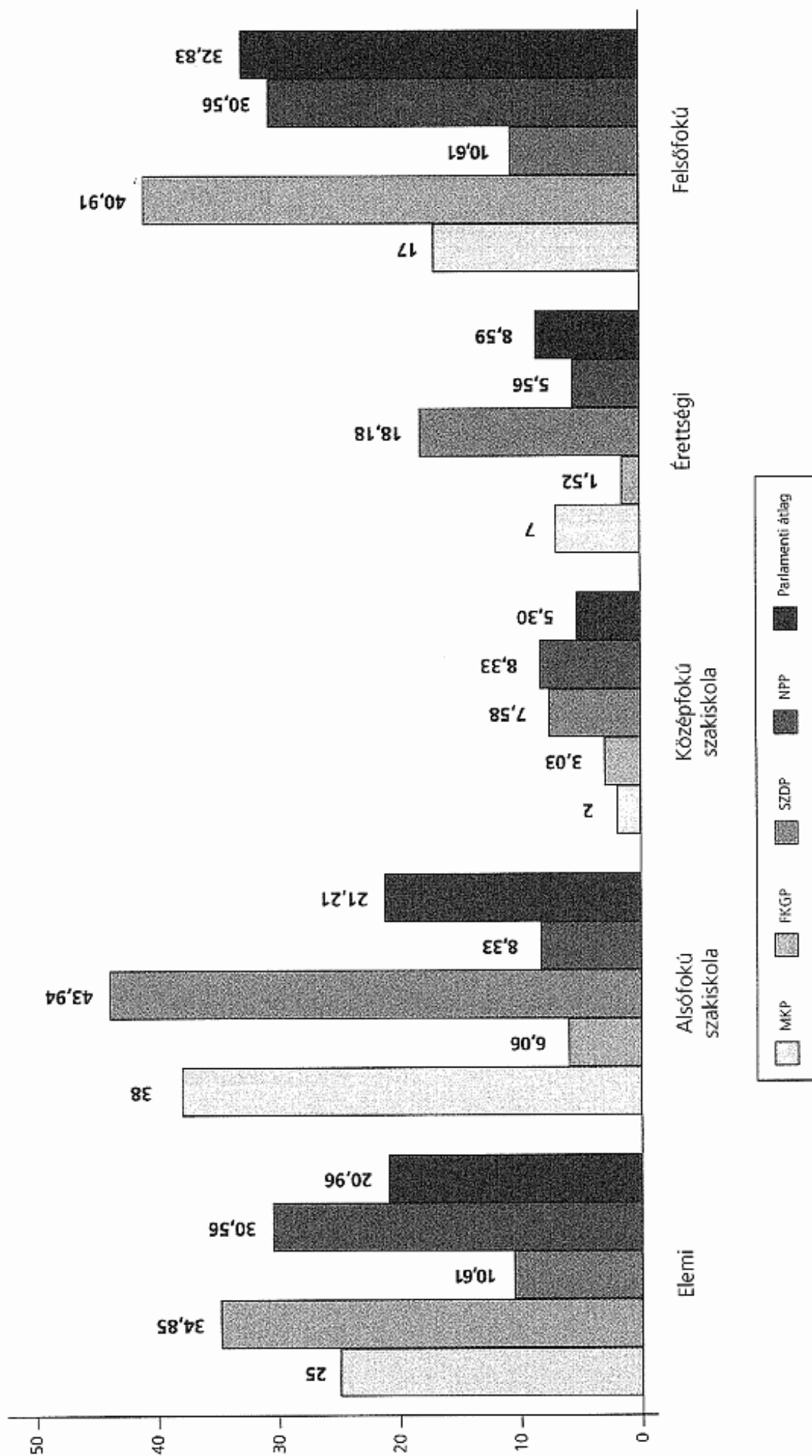
AZ ORSZÁGGYŰLÉS KORMÁNYPÁRTI ÉS ELLENZÉKI KÉPVISELŐCSPORTJAINAK JELLEMZŐBB ISKOLAI VÉGZETTSÉG SZERINTI MEGOSZLÁSA

(százalékban)

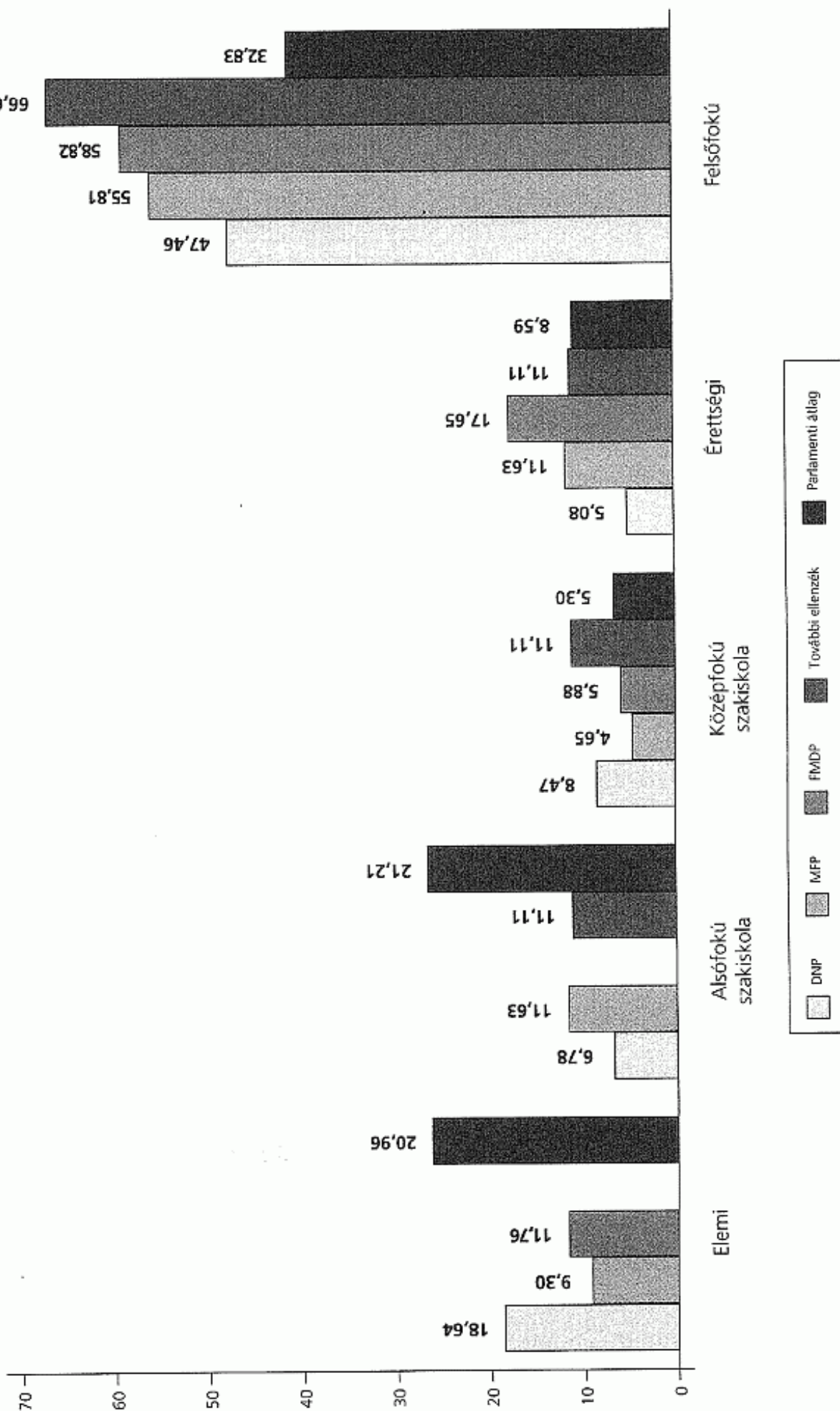
AZ ORSZÁGGYŰLÉS KORMÁNYPÁRTI KÉPVISELŐCSOPORTJAINAK JELLEMZŐBB ISKOLAI VÉGZETTSÉG SZERINTI MEGOSZLÁSA

(százalékban)

AZ ORSZÁGGYÜLÉS ELLENZÉKI KÉPVISELŐCSOPORTJAINAK JELEMLŐBB ISKOLAI VÉGZETTSÉG SZERINTI MEGOSZLÁSA

(százalékban)

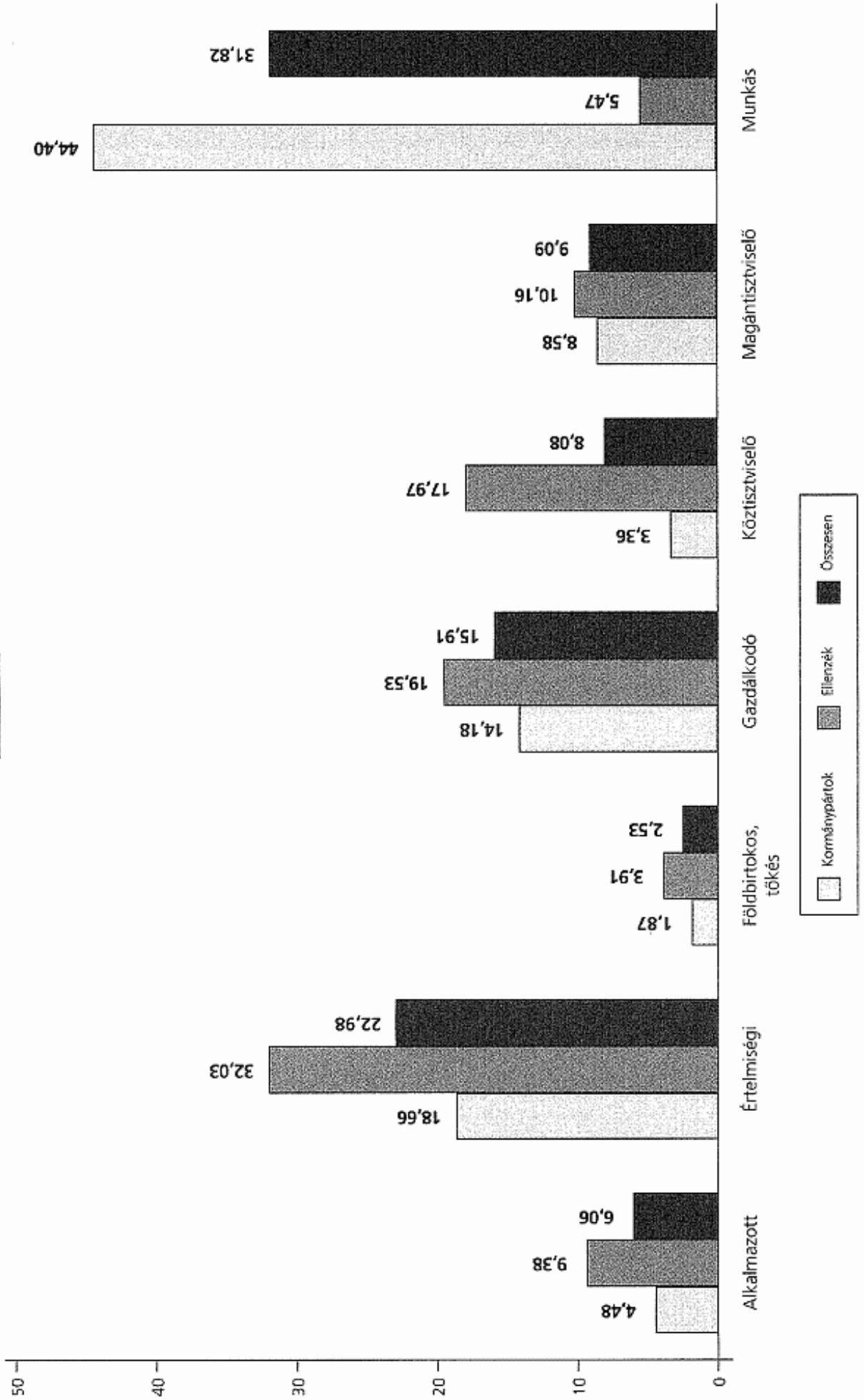
AZ ORSZÁGGYŰLÉS KORMÁNYPÁRTI ÉS ELLENZÉKI KÉPVISELŐCSOPORTJAINAK

EREDETI FOGLALKOZÁS SZERINTI MEGOSZLÁSA

Foglalkozás	KORMÁNYPÁRTI		ELLENZÉKI		ÖSSZESEN	
	A	B	V	E	X	Y
Alkalmazott	12	4,48	12	9,38	24	6,06
Értelmiségi	50	18,66	41	32,03	91	22,98
Földbirtokos, tőkés	5	1,87	5	3,91	10	2,53
Gazdálkodó	38	14,18	25	19,53	63	15,91
Illegális pártmunkás	3	1,12			3	0,76
Kisiparos, késkereskedő	6	2,24	1	0,78	7	1,77
Köztisztviselő	9	3,36	23	17,97	32	8,08
Magántisztviselő	23	8,58	13	10,16	36	9,09
Munkás	119	44,40	7	5,47	126	31,82
Egyéb	2	0,75			2	0,51
Nincs adat	1	0,37	1	0,78	2	0,51
Összesen	268	100,00	128	100,00	396	100,00

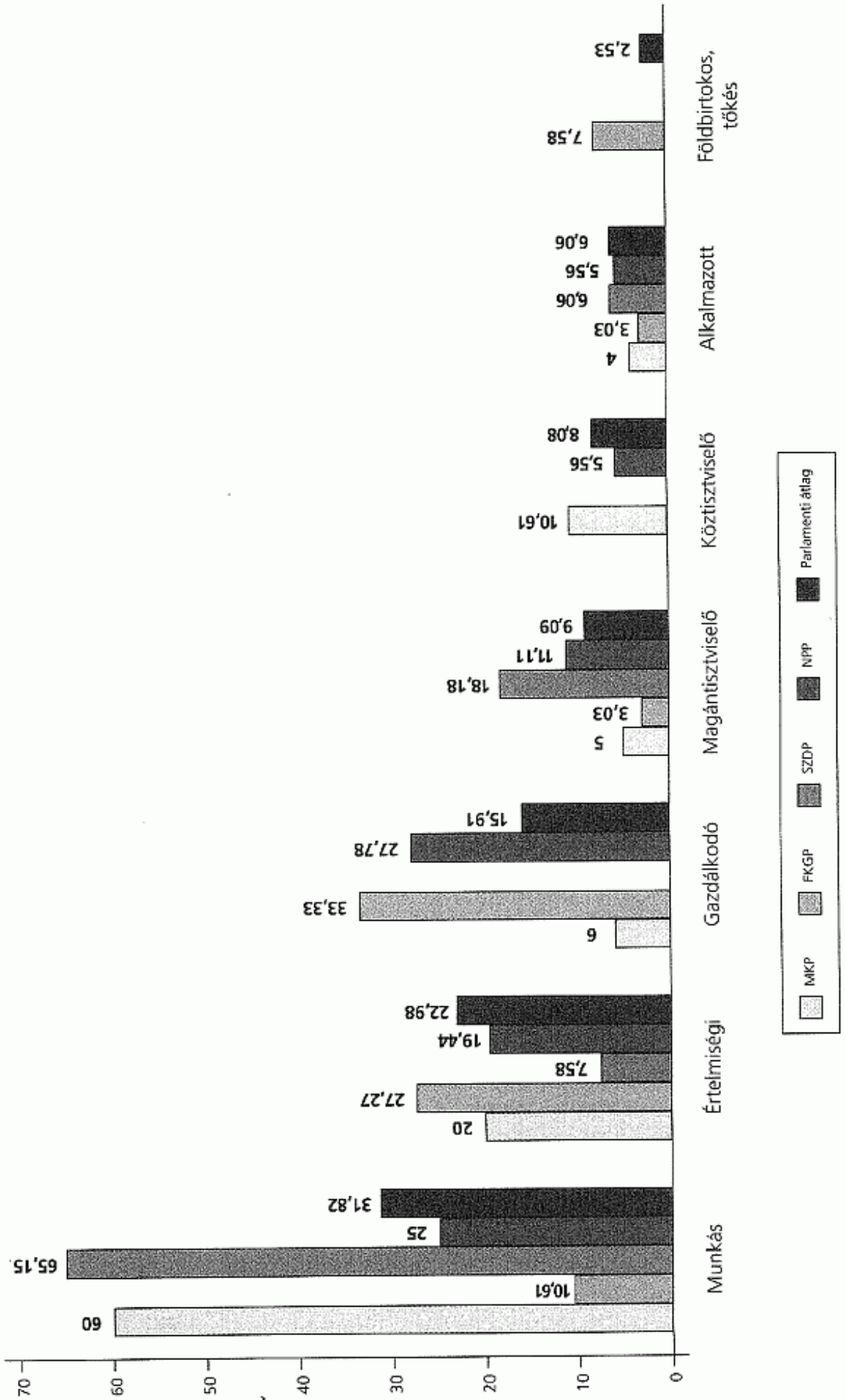
AZ ORSZÁGGYÜLÉS KORMÁNYPÁRTI ÉS ELLENZÉKI KÉPVISELŐCSOPORTJAINAK JELLEMZŐBB EREDETI FOGLALKOZÁS SZERINTI MEGOSZTLÁSA

(százalékban)

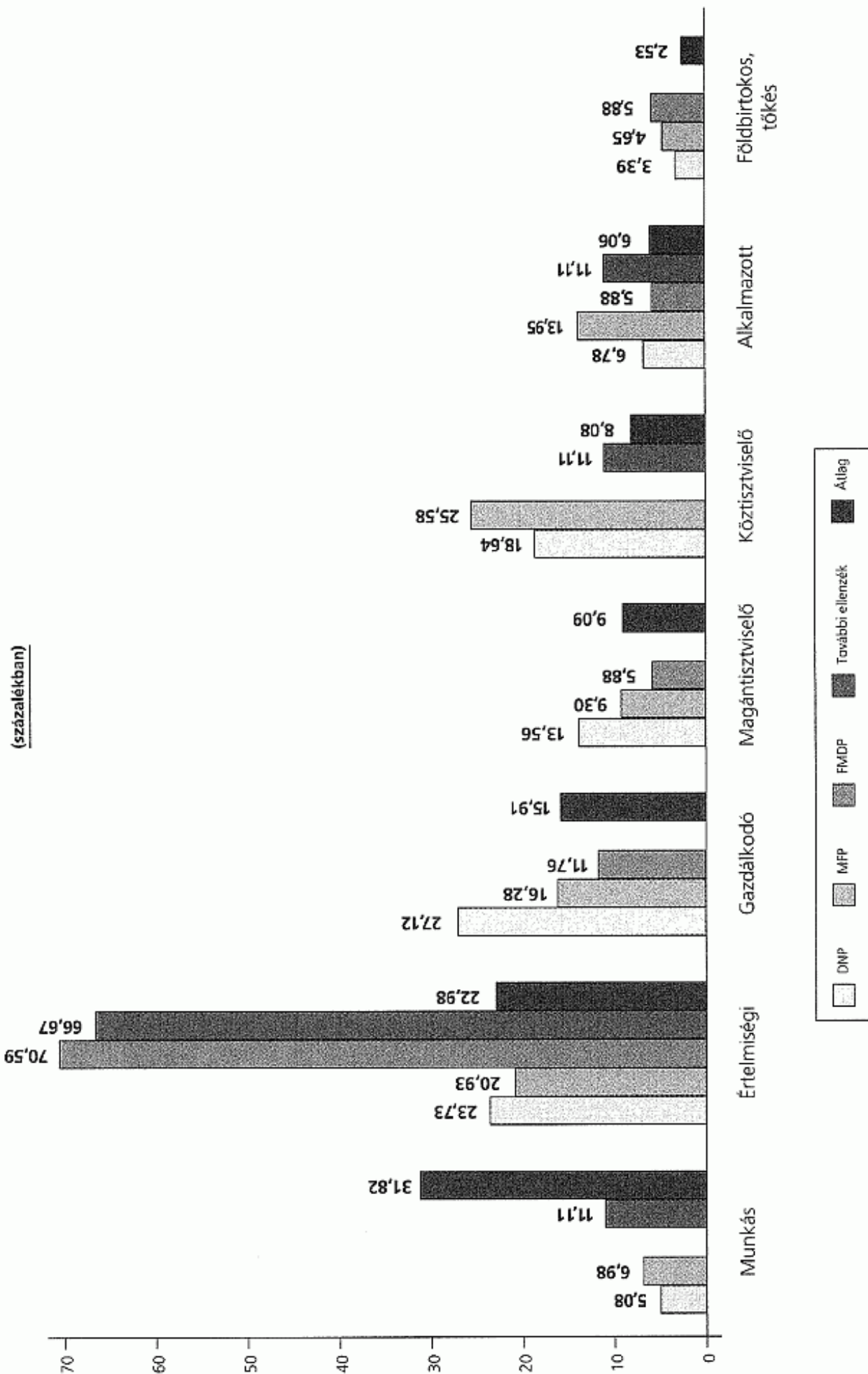

AZ ORSZÁGGYÜLÉS KORMÁNYPÁRTI KÉPVISELŐCSOPORTJAINAK JELLEMZŐBB ÉREDETI FOGLALKOZÁS SZERINTI MEGOSZTLÁSA

(százalékban)

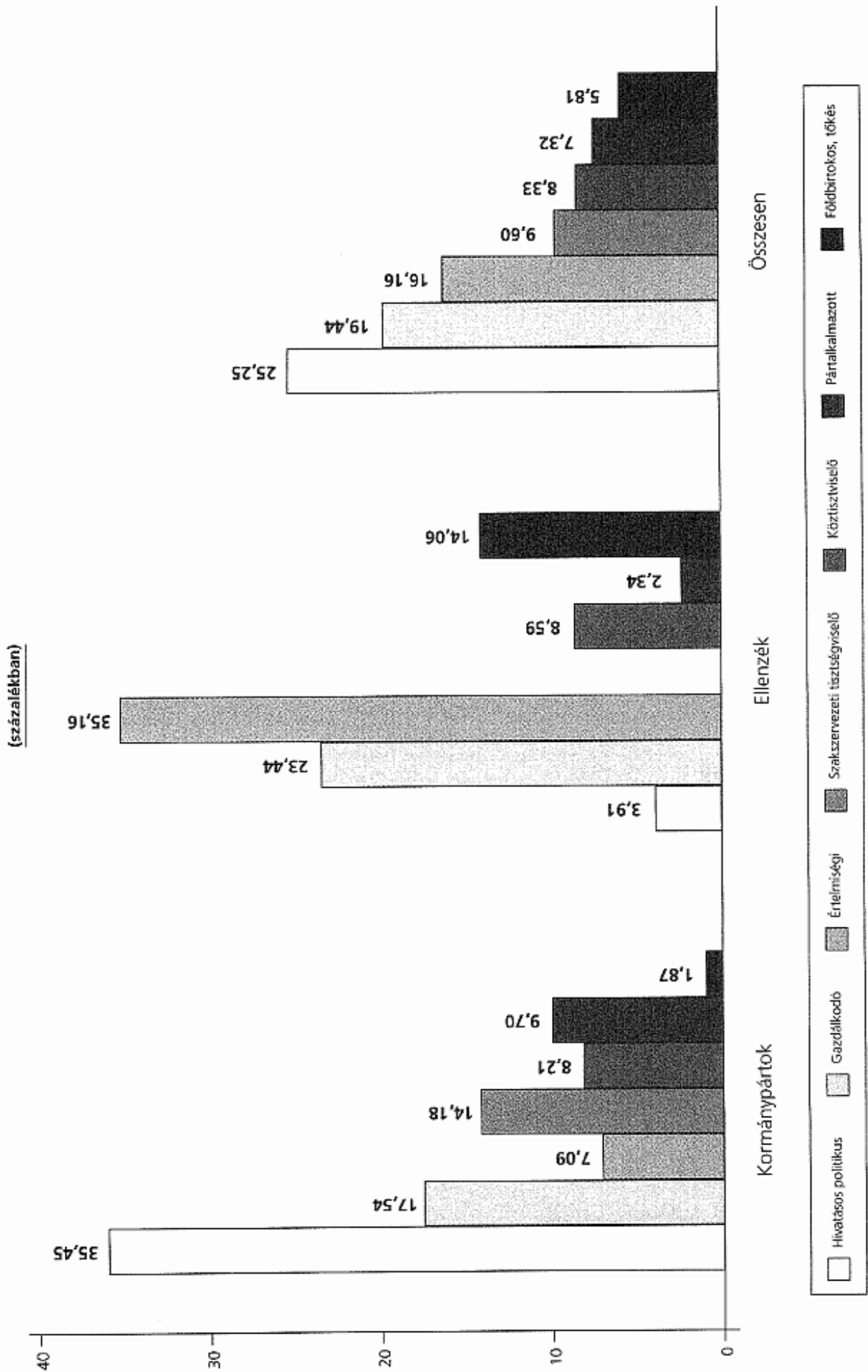
AZ ORSZÁGGYŰLÉS ELLENZÉKI KÉPVISELŐCSOPORTJAINAK JELLEMZŐBB EREDETI FOGLALKOZÁS SZERINTI MEGOSZLÁSA

**AZ ORSZÁGGYÜLÉS KORMÁNYPÁRTI ÉS ELLENZÉKI KÉPVISELŐCSOPORTJAINAK
MEGVÁLASZTÁSKORI FOGLALKOZÁS SZERINTI MEGOSZLÁSA**

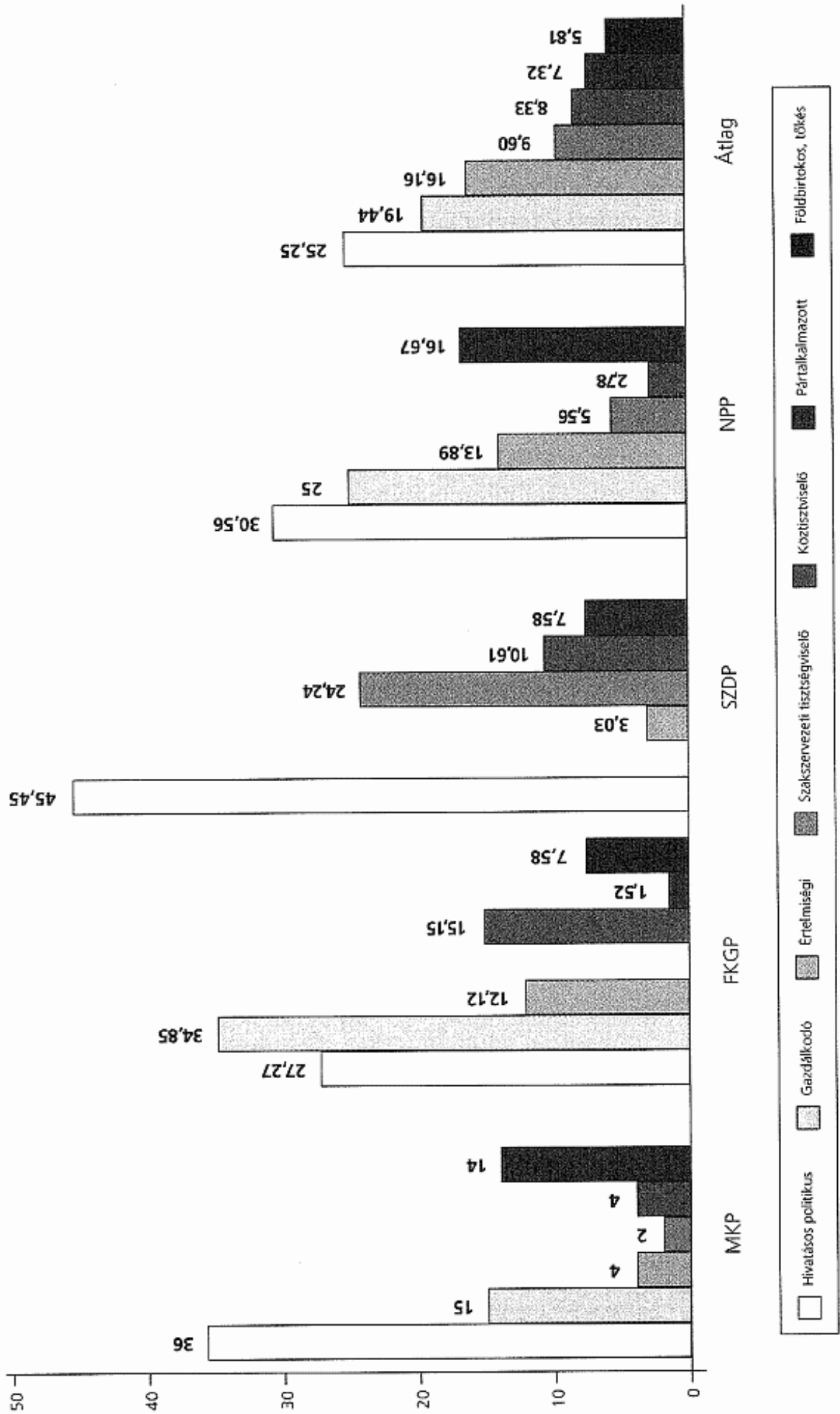
FOGLALKOZÁS	KORMÁNYPÁRTI		Elleuzék		Összesen	
	N	%	N	%	N	%
Alkalmazott	3	1,12	8	6,25	11	2,78
Értelmiségi	19	7,09	45	35,16	64	16,16
Földbirtokos, tőkés	5	1,87	18	14,06	23	5,81
Gazdálkodó	47	17,54	30	23,44	77	19,44
Hivatásos politikus	95	35,45	5	3,91	10	25,25
Kisiparos, kistökés	5	1,87	3	2,34	8	2,02
Köztisztviselő	22	8,21	11	8,59	33	8,33
Munkás	7	2,61	1	0,78	8	2,02
Pártalkalmazott	26	9,70	3	2,34	29	7,32
Szakszervezeti tisztségviselő	38	14,18			38	9,60
Egyéb	1	0,37	4	3,13	5	1,26
Összesen	268	100,00	128	100,00	396	100,00

AZ ORSZÁGGYÜLÉS KORMÁNYPÁRTI ÉS ELLENZÉKI KÉPVISELŐCSOPORTJAINAK JELLEMZŐBB MEGVÁLASZTÁSKORI FOGLALKOZÁS SZERINTI MEGOSZLÁSA

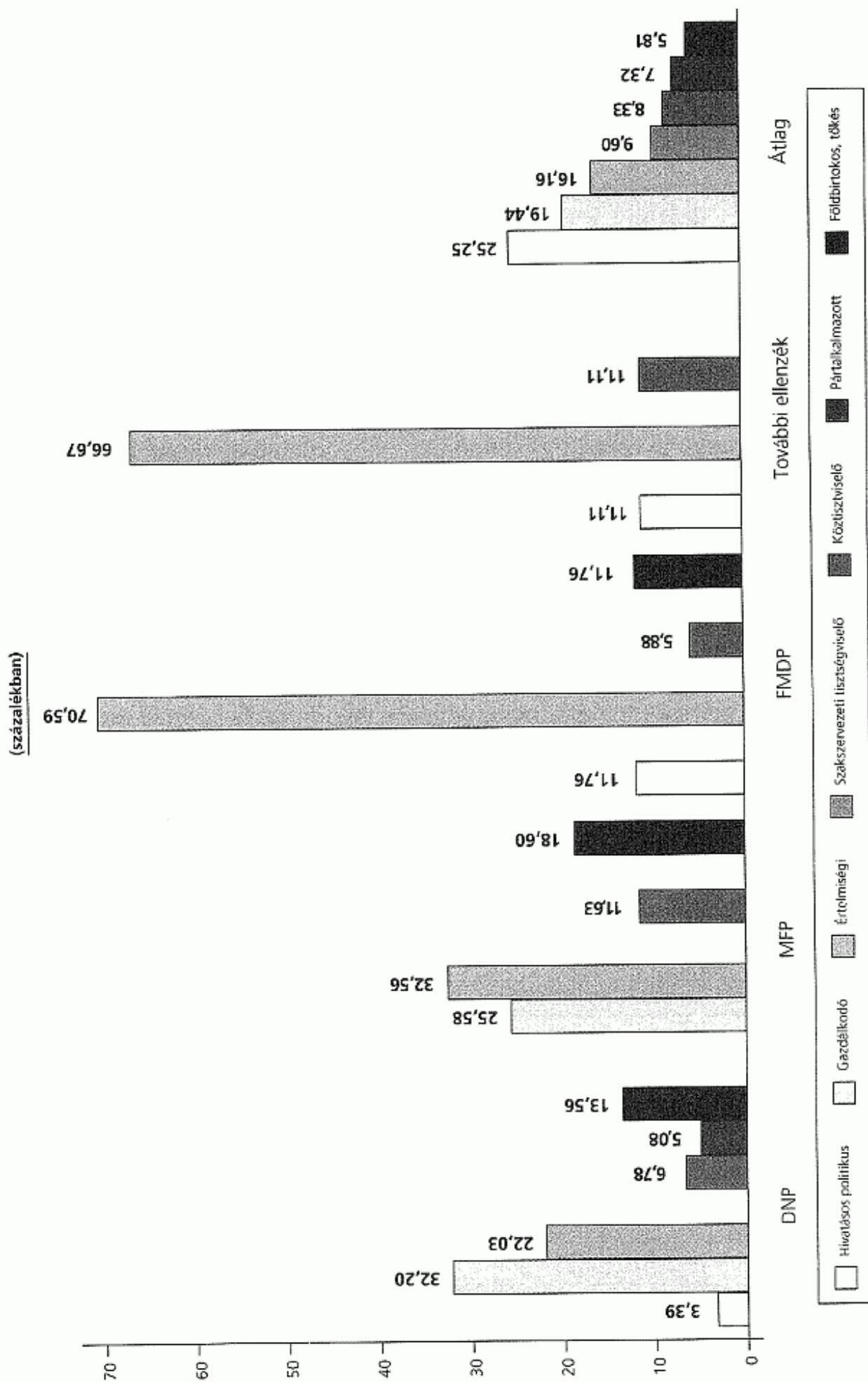

AZ ORSZÁGGYÜLÉS KORMÁNYPÁRTI KÉPVISELŐCSOPORTJAINAK JELLEMZŐBB MEGVÁLASZTÁSKORI FOGLALKOZÁS SZERINTI MEGOSZLÁSA

(százalékban)

AZ ORSZÁGGYÜLÉS ELLENÉKI KÉPVISELŐCSOPORTJAINAK JELLEMZŐBB MEGVÁLÁSTÁSKORI FOGLALKOZÁS SZERINTI MEGOSZLÁSA

AZ ORSZÁGGYÜLÉSI KÉPVISELŐK SZÜLETÉSI HELYÜK ÁLLAMI HOVATARTOZÁSA SZERINTI MEGOSZLÁSA**(abszolút számokban)**

ÁLLAM	KORMÁNYPÁRTOK				ELLENZÉK			További Béldézők	ÖSSZESEN
	MKP	FKGP	SZDP	NPP	BNP	MFP	FMDP		
Trianoni Magyarország	76	56	55	31	49	31	10	8	316
Utódállamok	23	10	9	5	10	11	6	1	75
Más országok	1		2			1	1		5
Összesen	100	66	66	36	59	43	17	9	396

AZ ORSZÁGGYÜLÉSI KÉPVISELŐK SZÜLETÉSI HELYÜK ÁLLAMI HOVATARTOZÁSA SZERINTI MEGOSZLÁSA**(százalékban)**

ÁLLAM	KORMÁNYPÁRTOK				ELLENZÉK			További Béldézők	ÖSSZESEN
	MKP	FKGP	SZDP	NPP	BNP	MFP	FMDP		
Trianoni Magyarország	76,00	84,85	83,33	86,11	83,05	72,09	58,82	88,89	79,80
Utódállamok	23,00	15,15	13,64	13,89	16,95	25,58	35,29	11,11	18,94
Más országok	1,00		3,03			2,33	5,88		1,26
Összesen	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

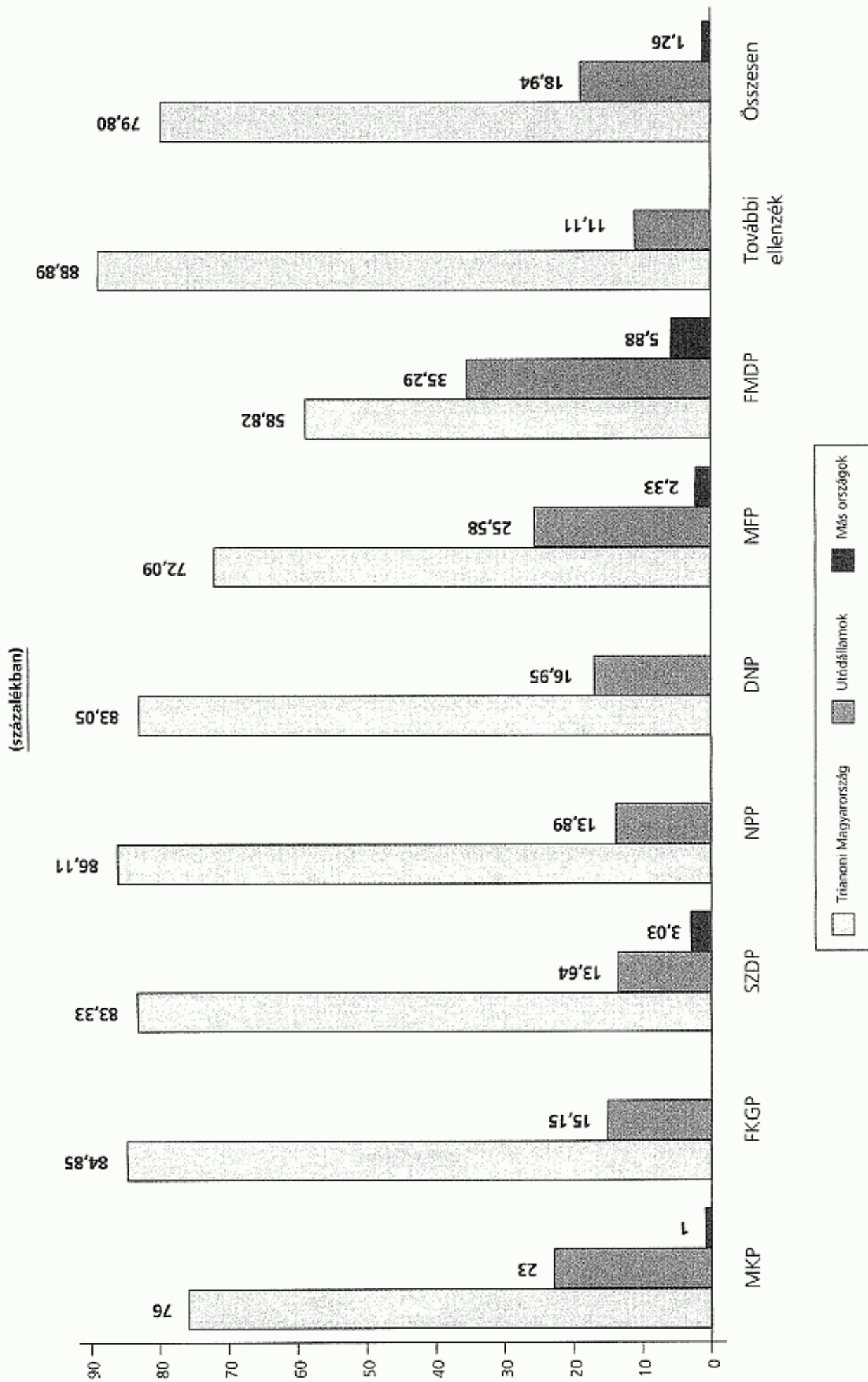
A KORMÁNYPÁRTI ÉS ELLENZÉKI ORSZÁGGYÜLÉSI KÉPVISELŐK SZÜLETÉSI HELYÜK**ÁLLAMI HOVATARTOZÁSA SZERINTI MEGOSZLÁSA****(abszolút számokban)**

ÁLLAM	KORMÁNYPÁRTOK	ELLENZÉK	ÖSSZESEN
Trianoni Magyarország	218	98	316
Utódállamok	47	28	75
Más országok	3	2	5
Összesen	268	128	396

A KORMÁNYPÁRTI ÉS ELLENZÉKI ORSZÁGGYÜLÉSI KÉPVISELŐK SZÜLETÉSI HELYÜK**ÁLLAMI HOVATARTOZÁSA SZERINTI MEGOSZLÁSA****(százalékban)**

ÁLLAM	KORMÁNYPÁRTOK	ELLENZÉK	ÖSSZESEN
Trianoni Magyarország	81,34	76,56	79,80
Utódállamok	17,54	21,88	18,94
Más országok	1,12	1,56	1,26
Összesen	100,00	100,00	100,00

AZ ORSZÁGGYÜLÉSI KÉPVISELŐK SZÜLETÉSI HELYÜK ÁLLAMI HOVATARTOZÁSA SZERINTI MEGOSZLÁSA

A TRIANONI MAGYARORSZÁG TERÜLETÉN SZÜLETETT KÉPVISELŐK FÖLDRAJZI TÁJAK SZERINTI MEGOSZLÁSA

(abszolút számokban)

Földrajzi tájak	Kormánypártok				Ellenzék			Fővárosi bizottság	Összesen
	MKP	EKGP	SZDP	NPP	DDP	MDP	FMDP		
Főváros és környéke	19	5	24	1	6	4	1	2	62
Dunántúl	14	14	16	8	27	6	3	4	92
Duna-Tisza köze	18	21	7	4	10	13	5		78
Tiszántúl	25	16	8	18	6	8	1	2	84
Összesen	76	56	55	31	49	31	10	8	316

A TRIANONI MAGYARORSZÁG TERÜLETÉN SZÜLETETT KÉPVISELŐK FÖLDRAJZI TÁJAK SZERINTI MEGOSZLÁSA

(százalékban)

Földrajzi tájak	Kormánypártok				Ellenzék			Fővárosi bizottság	Összesen
	MKP	EKGP	SZDP	NPP	DDP	MDP	FMDP		
Főváros és környéke	25,00	8,93	43,64	3,23	12,24	12,90	10,00	25,00	19,62
Dunántúl	18,42	25,00	29,09	25,81	55,10	19,35	30,00	50,00	29,11
Duna-Tisza köze	23,68	37,50	12,73	12,90	20,41	41,94	50,00		24,68
Tiszántúl	32,89	28,57	14,55	58,06	12,24	25,81	10,00	25,00	26,58
Összesen	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

A TRIANONI MAGYARORSZÁG TERÜLETÉN SZÜLETETT KORMÁNYPÁRTI ÉS ELLENZÉKI KÉPVISELŐK FÖLDRAJZI TÁJAK SZERINTI MEGOSZLÁSA

(abszolút számokban)

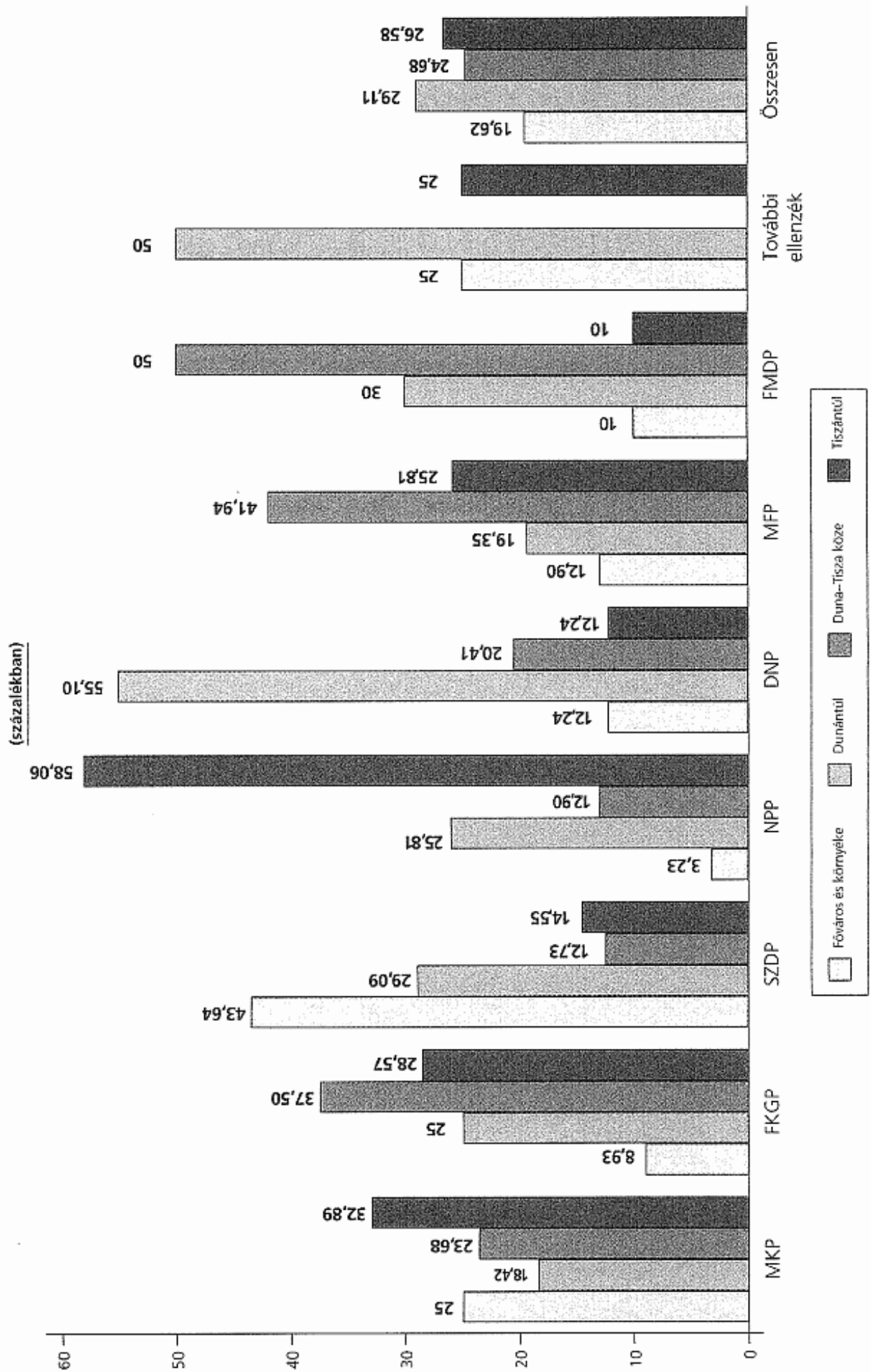
Földrajzi tájak	Kormánypártok	Ellenzék	Összesen
Főváros és környéke	49	13	62
Dunántúl	52	40	92
Duna-Tisza köze	50	28	78
Tiszántúl	67	17	84
Összesen	218	98	316

A TRIANONI MAGYARORSZÁG TERÜLETÉN SZÜLETETT KORMÁNYPÁRTI ÉS ELLENZÉKI KÉPVISELŐK FÖLDRAJZI TÁJAK SZERINTI MEGOSZLÁSA

(százalékban)

Földrajzi tájak	Kormánypártok	Ellenzék	Összesen
Főváros és környéke	22,48	13,27	19,62
Dunántúl	23,85	40,82	29,11
Duna-Tisza köze	22,94	28,57	24,68
Tiszántúl	30,73	17,35	26,58
Összesen	100,00	100,00	100,00

A TRIANONI MAGYARORSZÁG TERÜLETÉN SZÜLETETT ORSZÁGGYÜLÉSI KÉPVISELŐK FÖLDRAJZI TÁJAK SZERINTI MEGOSZLÁSA

A TRIANONI MAGYARORSZÁG TERÜLETÉN SZÜLETETT KÉPVISELŐK TELEPÜLÉSTÍPUSONKÉNTI MEGOSZLÁSA

(abszolút számokban)

Településtípus	KORMÁNYPÁRTI				ELLENZÉK			További ellenzék	Összesen
	MKP	FKGP	SZDP	NPP	DMP	MFP	EMDP		
Főváros	12	5	19	1	6	4	1	2	50
Törvényhatósági jogú város	3	5	7	1	2	5	3	2	28
Rendezett tanácsú város	12	14	9	7	8	8		2	60
Község	49	32	20	22	33	14	6	2	178
Összesen	76	56	55	31	49	31	10	8	316

A TRIANONI MAGYARORSZÁG TERÜLETÉN SZÜLETETT KÉPVISELŐK TELEPÜLÉSTÍPUSONKÉNTI MEGOSZLÁSA

(százalékban)

Településtípus	KORMÁNYPÁRTI				ELLENZÉK			További ellenzék	Összesen
	MKP	FKGP	SZDP	NPP	DMP	MFP	EMDP		
Főváros	15,79	8,93	34,55	3,23	12,24	12,90	10,00	25,00	15,82
Törvényhatósági jogú város	3,95	8,93	12,73	3,23	4,08	16,13	30,00	25,00	8,86
Rendezett tanácsú város	15,79	25,00	16,36	22,58	16,33	25,81		25,00	18,99
Község	64,47	57,14	36,36	70,97	67,35	45,16	60,00	25,00	56,33
Összesen	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

A TRIANONI MAGYARORSZÁG TERÜLETÉN SZÜLETETT KORMÁNYPÁRTI ÉS ELLENZÉKI KÉPVISELŐK TELEPÜLÉSTÍPUSONKÉNTI MEGOSZLÁSA

(abszolút számokban)

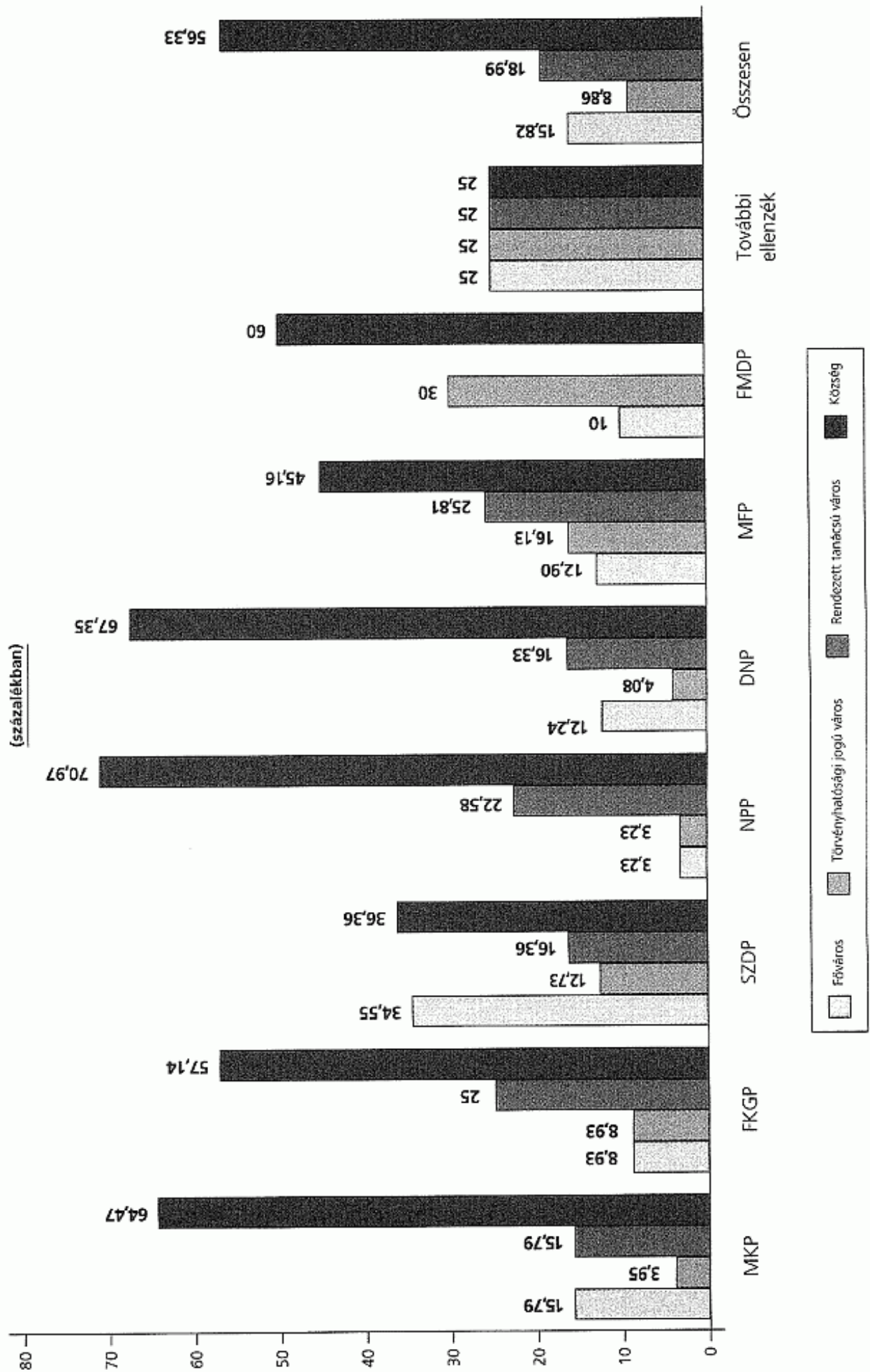
Településtípus	KORMÁNYPÁRTI	ELLENZÉK	Összesen
Főváros	37	13	50
Törvényhatósági jogú város	16	12	28
Rendezett tanácsú város	42	18	60
Község	123	55	178
Összesen	218	98	316

A TRIANONI MAGYARORSZÁG TERÜLETÉN SZÜLETETT KORMÁNYPÁRTI ÉS ELLENZÉKI KÉPVISELŐK TELEPÜLÉSTÍPUSONKÉNTI MEGOSZLÁSA

(százalékban)

Településtípus	KORMÁNYPÁRTI	ELLENZÉK	Összesen
Főváros	16,97	13,27	15,82
Törvényhatósági jogú város	7,34	12,24	8,86
Rendezett tanácsú város	19,27	18,37	18,99
Község	56,42	56,12	56,33
Összesen	100,00	100,00	100,00

A TRIANONI MAGYARORSZÁG TERÜLETÉN SZÜLETETT ORSZÁGGYŰLÉSI KÉPVISELŐK TELEPÜLÉSTÍPUSONKÉNTI MEGOSZLÁSA

AZ UTÓDÁLLAMOK TERÜLETÉN SZÜLETETT ORSZÁGGYÜLÉSI KÉPVISELŐK ORSZÁGONKÉNTI MEGOSZLÁSA**(abszolút számokban)**

Ország	Kormányzatok				Ellenzék			További ellenzék	Összesen
	MKP	FKGP	SZDP	NPP	DNP	MPP	EMDP		
Csehszlovákia	8	3	4	2	5	1	2	1	26
Jugoszlávia	7	1	4			3	1		16
Románia	8	6	1	3	5	7	3		33
Összesen	23	10	9	5	10	11	6	1	75

AZ UTÓDÁLLAMOK TERÜLETÉN SZÜLETETT ORSZÁGGYÜLÉSI KÉPVISELŐK ORSZÁGONKÉNTI MEGOSZLÁSA**(százalékban)**

Ország	Kormányzatok				Ellenzék			További ellenzék	Összesen
	MKP	FKGP	SZDP	NPP	DNP	MPP	EMDP		
Csehszlovákia	34,78	30,00	44,44	40,00	50,00	9,09	33,33	100,00	34,67
Jugoszlávia	30,43	10,00	44,44			27,27	16,67		21,33
Románia	34,78	60,00	11,11	60,00	50,00	63,64	50,00		44,00
Összesen	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

**AZ UTÓDÁLLAMOK TERÜLETÉN SZÜLETETT KORMÁNYPÁRTI ÉS ELLENZÉKI
ORSZÁGGYÜLÉSI KÉPVISELŐK ORSZÁGONKÉNTI MEGOSZLÁSA****(abszolút számokban)**

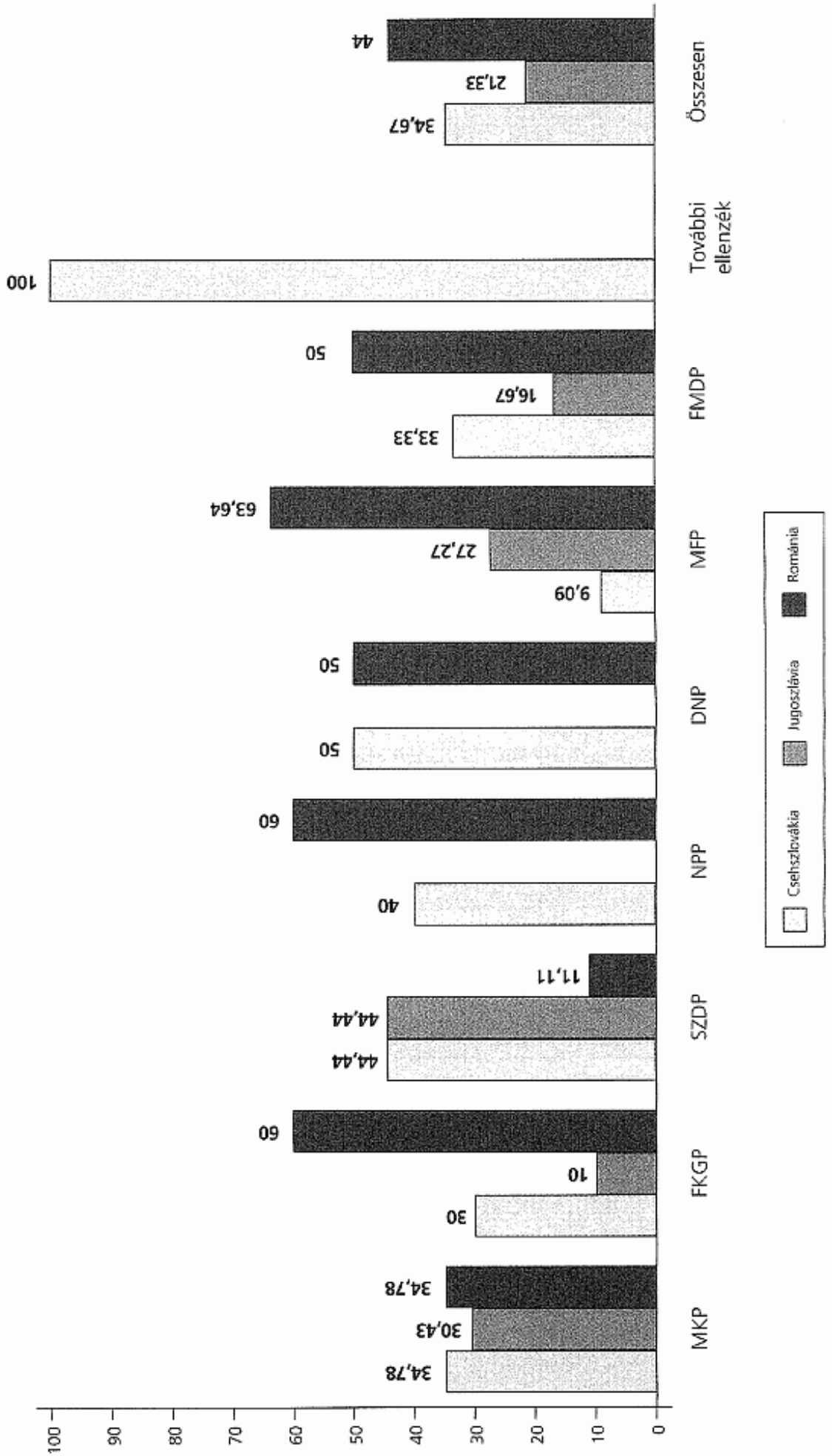
Ország	Kormányzatok	Ellenzék	Összesen
Csehszlovákia	17	9	26
Jugoszlávia	12	4	16
Románia	18	15	33
Összesen	47	28	75

**AZ UTÓDÁLLAMOK TERÜLETÉN SZÜLETETT KORMÁNYPÁRTI ÉS ELLENZÉKI
ORSZÁGGYÜLÉSI KÉPVISELŐK ORSZÁGONKÉNTI MEGOSZLÁSA****(százalékban)**

Ország	Kormányzatok	Ellenzék	Összesen
Csehszlovákia	36,17	32,14	34,67
Jugoszlávia	25,53	14,29	21,33
Románia	38,30	53,57	44,00
Összesen	100,00	100,00	100,00

AZ UTÓDÁLLAMOK TERÜLETÉN SZÜLETETT ORSZÁGGYŰLÉSI KÉPVISELŐK ORSZÁGONKÉNTI MEGOSZLÁSA

(százalékban)

AZ UTÓDÁLLAMOK TERÜLETÉN SZÜLETETT ORSZÁGGYÜLÉSI KÉPVISELŐK TELEPÜLÉSTÍPUSONKÉNTI MEGOSZLÁSA**(abszolút számokban)**

Településtípus	KORMÁNYPÁRTI				ELLEZÉK			További ellenzék	ÖSSZESEN
	MKP	EKGP	SZDP	NPP	DNF	MFP	EMDP		
Törvényhatósági jogú város	6	1		1	2	3	1	1	15
Rendezett tanácsú város	5	3	3	1	2	3	3		20
Község	12	6	6	3	6	5	2		40
Összesen	23	10	9	5	10	11	6	1	75

AZ UTÓDÁLLAMOK TERÜLETÉN SZÜLETETT ORSZÁGGYÜLÉSI KÉPVISELŐK TELEPÜLÉSTÍPUSONKÉNTI MEGOSZLÁSA**(százalékban)**

Településtípus	KORMÁNYPÁRTI				ELLEZÉK			További ellenzék	ÖSSZESEN
	MKP	EKGP	SZDP	NPP	DNF	MFP	EMDP		
Törvényhatósági jogú város	26,09	10,00		20,00	20,00	27,27	16,67	100,00	20,00
Rendezett tanácsú város	21,74	30,00	33,33	20,00	20,00	27,27	50,00		26,67
Község	52,17	60,00	66,67	60,00	60,00	45,45	33,33		53,33
Összesen	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

**AZ UTÓDÁLLAMOK TERÜLETÉN SZÜLETETT KORMÁNYPÁRTI ÉS ELLENZÉKI
ORSZÁGGYÜLÉSI KÉPVISELŐK TELEPÜLÉSTÍPUSONKÉNTI MEGOSZLÁSA****(abszolút számokban)**

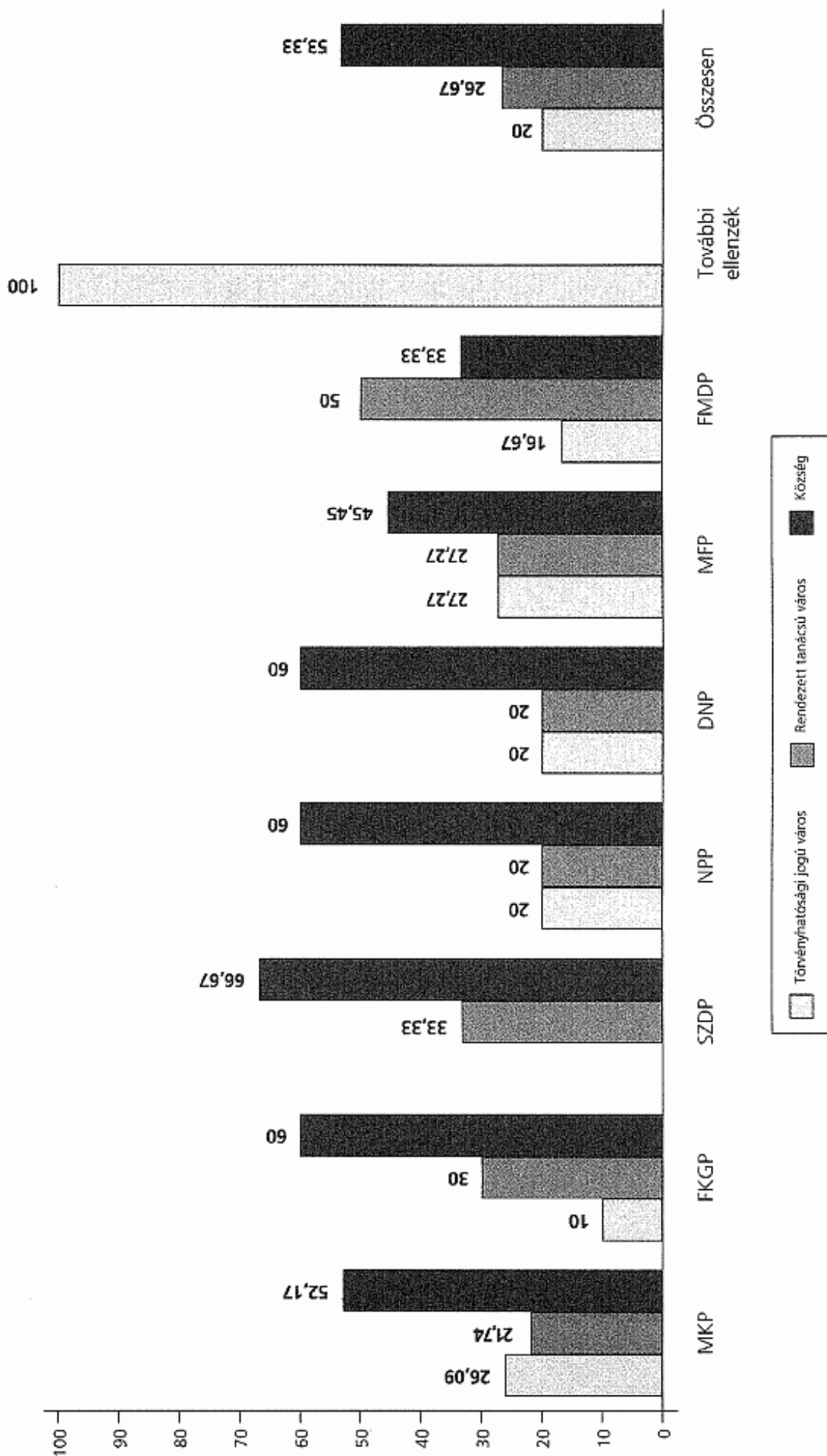
Településtípus	KORMÁNYPÁRTI	ELLENZÉK	ÖSSZESEN
Törvényhatósági jogú város	8	7	15
Rendezett tanácsú város	12	8	20
Község	27	13	40
Összesen	47	28	75

**AZ UTÓDÁLLAMOK TERÜLETÉN SZÜLETETT KORMÁNYPÁRTI ÉS ELLENZÉKI
ORSZÁGGYÜLÉSI KÉPVISELŐK TELEPÜLÉSTÍPUSONKÉNTI MEGOSZLÁSA****(százalékban)**

Településtípus	KORMÁNYPÁRTI	ELLENZÉK	ÖSSZESEN
Törvényhatósági jogú város	17,02	25,00	20,00
Rendezett tanácsú város	25,53	28,57	26,67
Község	57,45	46,43	53,33
Összesen	100,00	100,00	100,00

AZ UTÓDÁLLAMOK TERÜLETÉN SZÜLETETT ORSZÁGGYÜLÉSI KÉPVISELŐK TELEPÜLÉSTÍPUSONKÉNTI MEGOSZLÁSA

(százalékban)

FÜGGELÉK

AZ IDEIGLENES NEMZETGYŰLÉS ALMANACHJÁBAN SZEREPLŐ KÉPVISELŐK KIEGÉSZÍTETT ÉS ÚJABB SZEMÉLYI ADATAI

ÁFRA ISTVÁN

született: Kiskundorozsma, Csongrád vármegye, 1901. június 5.
szülei: Áfra István gázmalmi munkás
Mikecz Zsuzsanna
elhunyt: Nyíregyháza, Szabolcs vármegye, 1948. október 4.

AGÓCSI JÁNOS

született: Szeged, 1899. szeptember 9.
szülei: Agócsi János dunagőzhajózási kormányos
Maczók Anna

ANTALFFY JÓZSEF

anyakönyv szerint: Antalfi József
született: Nyírkarász, Szabolcs vármegye, 1897. április 21.
anyja: Antalfi Borbála

BACSIK JÓZSEF

szülei: Bacsik Imre vasgyári munkás
Szaniszló Erzsébet

BANDUR GYULA

elhunyt: Tiszaföldvár, Szolnok megye, 1974. július 20.

BARANYAI GÉZA

szülei: Baranyai Sándor szűrszabó
Csermák Vilma

BARON PÁL

szülei: Baron Samu vasúti pályamester
Weisz Sarolta

BÁSTI ÁGOSTON

szülei: Básti Imre gátőr
Barhács Rozália

BÉRES JÓZSEF

elhunyt: Dunakeszi, Pest megye, 2001. december 5.

BUZA FERENC

szülei: Buza Sándor Sámuel
Olasz Erzsébet

M. CSIKI JÓZSEF

szülei: Csiki József napszámos
Töke Zsófia

CSISZÁR FERENC

anyakönyv szerint: Csiszár Ferenc
szülei: Csiszár György napszámos
Németi Julianna
elhunyt: Gyula, Békés megye, 1981. június 14.

CSONKA PÉTER

szülei: Csonka János kubikos
Vámos Erzsébet

CSORBA JÁNOS

született: Nikla, Somogy vármegye, 1902. február 8.
szülei: Csorba István szekeres béres
Csima Mária

DADI IMRE

elhunyt: 1984. október 20.

DIÓSZEGI FERENC

elhunyt: Hódmezővásárhely, 1997. december 7.

FARAGHO GÁBOR

szülei: Faragho István városi hivatalnok
Mészáros Márta

FARKAS ISTVÁN

szülei: Farkas Antal földműves
Király Julianna

FILIPPINYI JÁNOS

szülei: Filippinyi Pál építőmunkás
Csicsely Ilona

FOCK JENŐ

elhunyt: Budapest, 2001. május 22.

GERGELY SÁNDOR

szülei: Grünbaum Gyula kereskedő
Pollák Rozália

GORZÓ NÁNDOR

anyakönyv szerint: Bilkei Gorzó Nándor
apja: Bilkei Gorzó Nándor mérnök
elhunyt: Budapest, 1968. szeptember 4.

GYÓLAI ISTVÁN

szülei: Gyólai István napszámos
Csuri Rozália

HANKÓ MIHÁLY

szülei: Hankó György földműves
Bulovszky Judit

HORVÁTH MIHÁLY

született: Katymár, Bács-Bodrog vármegye, 1914. szeptember 27.
elhunyt: Budapest, 1995. június 27.

JÁSZI FERENC

szülei: Jászi Rudolf fodrász
Ujváry Valéria

JUHÁSZ PÁL

szülei: Juhász Pál napszámos
Török Rozália

KANYAR JÓZSEF

elhunyt: Budapest, 2005. január 21.

KARÁCSONY FERENC

anyakönyv szerint: Karácsonyi Ferenc
született: Hódmezővásárhely, 1889. október 2.
szülei: Karácsonyi János napszámos
Halász Sára
elhunyt: Hódmezővásárhely, Csongrád megye, 1966.
április 11.

KIRÁLY GÉZA

szülei: Kirschner József MÁV-kalauz
Mautner Janka
elhunyt: Budapest, 1962. október 10.

KIS ANDRÁS

elhunyt: Budapest, 2000. március 13.

KISS JENŐ

született: Győr, 1898. január 8.
szülei: Kiss István vagongyári kovács
Gunyhó Teréz

KLEIN KÁLMÁN

szülei: Klein János cipész
Nagy Katalin

KÓCSA MIHÁLY

anyakönyv szerint: Kocsa Mihály
szülei: Kocsa Mihály bognármester
Kiss Etelka

KOMÓCSIN MIHÁLY

szülei: Komócsin Mihály gyári munkás
Bódi Rozália

KOVÁCS JENŐ

szülei: Kovács Sándor kőművessegéd
Török Rozália

KÖNYVES KOLONICS JÓZSEF

szülei: Kolonics Károly József bognármester
Topcsiov Rozália

LABONCZ ANDRÁS

szülei: Laboncz Mihály városi hajdú
Kállai Julianna

LADA FERENC

szülei: Lada Sándor napszámos
Molnár Julianna

MAÁSZ GYÖRGY

született: Gyoma, Békés vármegye, 1913. február 1.
szülei: Maász György gépkezelő
Mainfart Mária
elhunyt: Gyoma, Békés vármegye, 1946. január 1.

MÁCHEL SÁNDOR

anyakönyv szerint: Machel Sándor
szülei: Machel János kőműves
Mihalik Zsuzsanna

MAJOROS JÁNOS

szülei: Majoros Lukács napszámos, kubikos
Cznarkó Veronika
elhunyt: Endrőd, Békés megye, 1979. december 10.

MEGYERI SÁNDOR

született: Gyoma, Békés vármegye, 1898. július 17.
szülei: Megyeri Lajos külső cseléd
Bácsi Eszter
elhunyt: Gyoma, Békés megye, 1957. április 4.

MILLOK SÁNDOR

szülei: Millok Sándor MÁV-tisztviselő
Molnár Julianna

MOLNÁR FERENC

szülei: Krausz Vilmos szatócs
Reichenfeld Ilka

MOLNÁR JÁNOS

született: Osztopán, Somogy vármegye, 1900. március 4.
szülei: Molnár János béres
Huszár Rozália

NAGY IMRE (1893)

szülei: Nagy Bálint napszámos
Hati Zsuzsanna

CS. NAGY LAJOS

született: Biharugra, Bihar vármegye, 1884. február 28.

NÉGYESSY ÁRPÁD

szülei: Négyessy Márton posta- és távírdai segédtsízt
Köszler Katalin
elhunyt: Northfield, Minnesota, USA, 1985. december 26.

NÉMEDI VARGA JAKAB

született: Kiskunfélegyháza, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye,
1881. július 23.
szülei: Némédi Varga Vince földműves
Zsibó Franciska

ORLAI-FÜRST KÁROLY

szülei: Fürst Mór vegyeskereskedő
Vittmán Rozália

OSZIP ISTVÁN

szülei: Oszip János vasúti pályafelügyelő
Buruzs Rozália

PALKÓ SÁNDOR

elhunyt: Pécs, 2001. január 31.

PETRÁSSY MIKLÓS

elhunyt: Miskolc, 1964. január 16.

PETRÓCZI JÁNOS

született: Tarcal, Zemplén vármegye, 1903. február 10.
szülei: Petróczy József
Hegymegi Anna

PHILIP MIKLÓS

elhunyt: Budapest, 2002. január 18.

POÓR ISTVÁN

szülei: Poór József napszámos
Kádi Zsuzsanna
elhunyt: Orosháza, Békés megye, 1954. március 22.

POPRÁDI PÁL

elhunyt: Cegléd, Pest megye, 1971. augusztus 8.

POSTÓS SÁNDOR

született: Hódmezővásárhely, 1873. szeptember 20.
szülei: Posztós Sándor földműves
Árva Nagy Anna

POZSGAY GYULA

szülei: Pozsgal Ferenc ácssegéd
Krisztián Teréz
elhunyt: Budapest, 1984. január 21.

RÁCZ ZOLTÁNNÉ ÁBRAHÁM GIZELLA

szülei: Ábrahám Gábor közjegyző
Návai Róza óvónő
elhunyt: Budapest, 2003. február 7.

RAJKOVICS EDE

született: Baja, Bács-Bodrog vármegye, 1899. március 18.
szülei: Rajkovics Mátyás
Pócze Zsófia
elhunyt: Pécs, 1988. szeptember 19.

RUZSINKÓ MIHÁLY

anyakönyv szerint: Rusenkó Mihály
született: Kalocsa, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye,
1909. november 8.
szülei: Rusenkó Mihály gyári munkás
Romsits Erzsébet
elhunyt: Kalocsa, Bács-Kiskun megye, 1987. június 18.

SIMON JÁNOS

szülei: Simon Antal birtokos
Boc Anna
elhunyt: Debrecen, 1975. január 31.

SZÉLES ELEMÉR

apja: Széles János asztalosmester

SZEMENYEI PÁL

szülei: Szemenyei Mihály napszámos
Fülöp Erzsébet

SZIGETHY ELEMÉR

született: Szombathely, Vas vármegye, 1887. november 22.
szülei: Szigeti Pál csizmadia
Szalai Mária

SZILÁGYI BÉLA

elhunyt: Budapest, 1995. június 18.

TARISKA ISTVÁN

szülei: Tariska Sándor református lelkész
Tar Jolán

TÓTH MIHÁLY

elhunyt: Budapest, 1995. április 30.

VATI ISTVÁN

szülei: Vati István kőművessegéd
Varga Teréz

VECSERI BÁLINT

született: Szentés, Csongrád vármegye, 1893. január 29.
szülei: Vecseri Imre földműves
Debreczeni-Kis Mária

VÉGH DEZSŐ

szülei: Végh István asztalossegéd
Hara Róza

VÖRÖS JÁNOS

született: Csabrendek, Zala vármegye, 1891. március 25.
szülei: Vörös Pál szőlőbirtokos
Fazekas Ágnes

VÖRÖS JÓZSEF

szülei: Vörös Imre csizmadia
Gazsi Julianna

ZENTAI JÁNOS

szülei: Zachorán János birtokos
Bagyinka Judit

ZOMBORI LAJOS

született: Szeged, 1875. augusztus 30.

AZ 1945–1947. ÉVI NEMZETGYŰLÉS ALMANACHJÁBAN SZEREPLŐ KÉPVISELŐK KIEGÉSZÍTETT ÉS ÚJABB SZEMÉLYI ADATAI

BALOGH ANDRÁS

anyja: Kis Mária
elhunyt: Drávaszabolcs, Baranya megye, 1965. szeptember 3.

BÉKEFI FERENC

született: Szentgyörgyvölgy, Zala vármegye, 1901. október 30.
apja: Tkalecz József szabómester

CSALA LÁSZLÓ

apja: Csala József

DESSEWFFY GYULA

elhunyt: Curitiba, Parana, Brazília, 2000. augusztus 12.

DÖMÖTÖR SÁNDOR

született: Decs, Tolna vármegye, 1894. június 26.
anyja: Szél Erzsébet
elhunyt: Balatonalmádi, Veszprém megye, 1970. december 21.

FÜLÖP JÓZSEF

született: Miskolc, 1891. március 23.
elhunyt: Miskolc, 1949. március 23.

HALTER BÉLA

született: Budapest, 1904. szeptember 20.

HÁM TIBOR

szülei: Hám János asztalossegéd
Stuber Margit

HEGEDŰS ANDRÁS

elhunyt: Budapest, 1999. október 23.

JACZKÓ PÁL

elhunyt: Basel, Svájc, 1999. július 21.

JUHÁSZ ISTVÁN

szülei: Juhász András államvasúti napszámos
Kupcsik Erzsébet

KANTA GYULA

elhunyt: Karcag, Jász-Nagykun-Szolnok megye, 2002. július 26.

KISS ISTVÁN

elhunyt: Toronto, Ontario, Kanada, 1986. június 27.

LÉNÁRT IVÁN

elhunyt: Bethesda, Maryland, USA, 2000. november 20.

TOLNAI JÓZSEF

született: Okorág, Baranya vármegye, 1900. augusztus 30.
apja: Tolnai Ferenc földműves

VÖRÖS VINCE

elhunyt: Bakonya, Baranya megye, 2001. május 3.

KISS ISTVÁN

Jászapáti, Jász-Nagykun-Szolnok vármegye, 1906. augusztus 7. – Székesfehérvár, Fejér megye, 1981. június 28.

Független Kisgazdapárt

Országos lista

Szegényparaszti családból származott. Szülei a paraszti polgárosodás útját járó, terménykereskedéssel foglalkozó földművesek voltak, édesapja, Kiss Pál búzakereskedéssel, édesanyja, Andrási Rozália zöldségfélék piaci árusításával foglalkozott. Két fivére, Pál és János és egy leánytestvére, Terézia született. Római katolikus, mélyen vallásos családban nevelkedett.

Az elemi iskola négy osztálya után szülei a közeli jászapáti római katolikus gimnáziumba írták be, itt végezte el az első négy osztályt. Ezt követően egri egyházmegyei papnövédeként, küsszeminaristaként a ciszterci rend egri főgimnáziumába került, itt érettségizett. A gimnázium utolsó évében osztálytársa volt Barankovics István, a későbbi neves kereszténydemokrata politikus. Érettségi után az egri papnevelő intézetben, illetve az Érseki Hittudományi Főiskolán kezdte el teológiai tanulmányait. 1930. június 22-én Egerben szentelték áldozópappá, és kinevezték Erdőtelekre káplánnak. 1932-ben Egyekre rendelték papi szolgálatra. 1932 nyarán a budapesti egyetem hittudományi karán teológiai doktori szigorlatot tett, decemberben avatták a hittudományok doktorává. Néhány hónappal korábban a diósgyőri vasgyári egyházközséghez rendelték hitoktatónak. 1934. szeptember 1-jétől hittantanár és konviktusvezető a mezőkövesdi katolikus gimnáziumban. 1936 nyarán, addigi munkájának elismeréseként kinevezték az egri Érseki Hittudományi Főiskola és Papnevelő Intézet tanulmányi felügyelőjévé és rendes tanárává. Szentírás-tudományokat, hitazonoklattan és társadalomtudományt, majd az 1940-es tanévtől erkölcsöt tanított. 1936-tól főszékesegyházi gyónató, 1941-től hittanári vizsgabizottsági tag, 1942. március 27-én érseki tanácsosi címet kapott. 1943. szeptember 14-től rektorhelyettes, 1944. augusztustól zsinati vizsgáló. 1944. októberben az egri belvárosi főplébániára került káplánnak.

Az 1930-as években kezdett cikkeket publikálni a *Korunk Szava* és a *Magyar Kultúra* című katolikus folyóiratokban. A felszentelt papok munkáját gyakorta segítette az *Egri Egyházmegyei Közlönyben* és az *Egyházi Lapokban* megjelent írásai. A „toil embereként” 1942 végén átvette az egyházmegyei közlöny felelős szerkesztői tisztét. Az eredményes papnevelés érdekében az 1936–1937-es tanévtől társelnöke volt az Egri Növendékpapság Magyar Egyházirodalmi és Egyházművészeti Társulatának. Egy ideig cserkészcsapat-parancsnok. 1936 után kapcsolatban került Szabó Zoltán népi íróval, aki a *Cifra nyomorúság* című szociográfiájában elismerően írt értelmiségi helytállásáról. 1938 és 1940 között a belügyminiszter által kinevezett szociális tanácsadó Heves vármegyében. Miután végigjárta a megye összes községét, 1939-ben készített egy földreformjavas-

latot. Előadásokat tartott a magyar faluról, a parasztság nyomorúságos helyzetéről. 1940 őszén kinevezték az Actio Catholica szociális szakosztálya központi bizottságába, ahol a szervezet kiadványainak szerkesztésében vett részt. 1942. márciustól a katolikus agrárifjúsági egyesületek egyházmegyei igazgatója.

1945 elején a Kereszténydemokrata Néppárt egri szervezője, majd Czapik Gyula érsek engedélyével belépett a Független Kisgazdapártba, s részt vett a megyei pártszervezet kiépítésében. 1945. november 4-én az FKGP országos listáján nemzetgyűlési képviselővé választották. 1946. március 12-én az FKGP Elnöki Tanácsa „jobboldali” magatartása miatt – a Sulyok–Vásáry-csoport kizárásakor – felkérte, hogy távozzon a pártból. Párton kívüli képviselő maradt. A nemzetgyűlésben három alkalommal szólalt fel; először 1947. március 13-án tiltakozott a vallásoktatás fakultatívva tétele ellen, csatlakozva a Zsedényi Béla, Dálnoki Miklós Béla, Moór Gyula, Slachta Margit és mások által szerkesztett, az előző napon felolvasott memorandumhoz. Második felszólalásában felvetette a Vatikánnal megszakított diplomáciai kapcsolatok újbóli felvételének szükségességét. 1947. áprilisban a párton kívüli képviselők huszonöt fős csoportja megbízásából adta elő álláspontját az emberi szabadságjogokról, s azt követően a demokrácia válságának megszüntetésére egy deklarációt olvasott fel.

1947 nyarán visszavonult a politikától. Továbbra is az egri teológiai főiskolán tanított. 1956 októberében beválasztották a helyi munkástanácsba, ezért a novemberi szovjet inváziót követően néhány napra közbiztonsági őrizetbe vették, majd rendőrségi felügyelet alá került. 1957 augusztusában a kongruát is megvonták tőle. 1958-ban állami nyomásra felmentették a rektorhelyettesi megbízás alól, gondnokká és egyszerű tanárrá minősítették vissza. 1960. január 30-án ezektől a tisztségeitől is megfosztották, egy jelentéktelen belső egyházi ügyet ürügyként felhasználva a Heves megyei Szajla plébániájára „száműzték”. Működési joga megvonását követően az apostoli kormányzó augusztus 15-i hatállyal kénytelen volt nyugállományba helyezni. 1960. szeptembertől a számára kijelölt Székesfehérvári Országos Papi Otthon lakója lett. Csak ez év decemberében mentesítették a rendőri felügyelet alól. Rövidesen lelkiigazgatói megbízatást kapott, ettől kezdve a nyugdíjasház papja, 1972-től előbb megbízott, majd haláláig kinevezett igazgatója. 1976-ban címzetes apáti címet kapott.

Irodalom: Balogh Margit: A KALOT és a katolikus társadalompolitika 1935–1946. Bp., 1998. Szecsckó Károly: Egy élet Krisztus Urunk szolgálatában. Kiss István teológiai tanár élete és munkássága. Eger, 1999.

M. K. J.–V. I.–V. V.

SAFRANKÓ EMÁNUEL

Munkács, Bereg vármegye, 1890. június 5. – Budapest, 1965. július 19.

Magyar Kommunista Párt

Apja Safrankó István molnár, anyja Mahur Mária háztartásbeli. Nős volt, felesége Fedor Mária háztartásbeli.

Hat osztályt végzett, majd kitanulta a molnármesterséget, és segédként dolgozott Bereg vármegyei falvak kisebb malmaiban. Az első világháború előtt Budapesten, a Gizella malomban dolgozott. Itt lépett be 1908-ban a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba és a szakszervezetbe. Az első világháborúban frontkatoná. 1919-ben csatlakozott a Kommunisták Magyarországi Pártjához. A Tanácsköztársaság idején Kecskeméten a direktórium vezetője és a helyi népgazdasági tanács elnöke, Sinkó Ervinnel, a katonai parancsokkal együtt ketten irányították a várost. A kommün bukása után a megtorlás elől Csehszlovákiába emigrált. A csehszlovák párt alapító tagjai közé tartozott, később mint a legális kommunista párt közép-szlovákiai titkára dolgozott. 1924-től 1929-ig a központi bizottság tagja, s ugyancsak 1924-ben bekerült a törvényhozásba. Kommunista tevékenységért többször le tartóztatták, egy 1929. évi háborúellenes tüntetés miatt több hónapos börtönbüntetésre ítélték.

Súlyos betegen szabadult, 1930-ban a Szovjetunióba távozott, ahol hamarosan helyreállt az egészsége. 1932-től Harkovban káderképző iskolát végzett. 1934-től 1938-ig Moszkvában a Vörös Akadémia hallgatója, a világgazdasági és világpolitikai karon szerzett diplomát. Ezt követően tanárként dolgozott. A második világháború kitörése után az Urálban alakult önálló csehszlovák zászlóalj tisztje. A dandárrá, majd hadtestté fejlődött katonai egység részt vett Szlovákia, majd Cseh- és Morvaország felszabadításában. Az egységnek sok magyar tagja is volt, 1945-től többekkel együtt Magyarországon folytatta politikai pályáját.

1945 tavaszán kinevezték az MKP kecskeméti területi bizottsága titkárává. 1945. június 24-én Kecskemét küldötte-

ként beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. Az MKP májusi konferenciáján póttagként került be a központi vezetőségbe. Az 1945. novemberi választások után a kommunista kézben lévő belügyi kormányzat kinevezte az erősen kisgazda érzelmű Vas vármegye főispánjává. 1946. január 19-i főispáni beiktatásán – amelyen Nagy Imre belügyminiszter is részt vett – elmondott beszédében meggyőződéses kommunistának vallotta magát, s mint közellátási kormánybiztos, harcot hirdetett az árdrágítók és feketézők ellen. Főispáni-kormánybiztosi tevékenységét végigkísérték a kötelező beszolgáltatás körüli konfliktusok, közte és a helyi kisgazda szervezetek vezetői között folyamatos háború dúlt a megyére kirótt értelmetlenül és teljesíthetetlenül nagy tervszámok miatt. Közben az 1947. júliusban megalakult városi és megyei tervbizottság elnöke lett, a törvényhatósági jogot kapott Szombathely főispánjává is megválasztották, s kinevezték az augusztus végi parlamenti választások biztosává.

1947 novemberében rendkívüli követi és meghatalmazott miniszteri rangban külügyi szolgálatra rendelték. 1947. decembertől 1949. decemberig a szófiai külképviselőt vezette, majd a nem sokkal korábban kikiáltott Kínai Népköztársaságba küldték; 1953. decemberig állt a pekingi követség élén. Diplomáciai pályájának utolsó állomáshelye Berlin volt, 1957. január 16-án távozott posztjáról. 1956. december 31-vel nyugállományba helyezték. Utolsó éveiben Budapesten élt, az MSZMP-ben végzett társadalmi munkát.

Kitüntetései: Dukla Emlékérem (csehszlovák, 1945); Magyar Köztársasági Érdemrend nagykeresztje; Munka Vörös Zászló Érdemrendje (1955).

Irodalom: Rácskay Jenő: Safrankó Emánuel (1890–1965). Vas megyei levéltári füzetek 6. Szombathely, 1993.

M. K. J.–S. M.

SZABÓ LÁSZLÓ

Tiszaigar, Heves vármegye, 1895. október 12. – Tata, Komárom megye, 1973. július 8.

Független Kisgazdapárt

Heves és Nógrád-Hont vármegyék

Szülei földművelésből éltek. Apja, Szabó Dániel huszonöt évig a falu bírója volt, anyja Kálmán Lídia. Fivére, Elek apjuk foglalkozását követte, lánytestvérei, Katalin és Piroška háziasszonyok voltak. Római katolikus vallású. 1920-ban szülőfalujában megnősült, felesége Tüdös Mária (1898–1978). Gyermekeik: Lídia (1921) háztartásbeli, Attila (1925) agronómus, Elek (1927–1999) termelősövetkezeti tag volt.

Hat elemi végzet, majd a családi gazdaságban dolgozott. 1919-ben a Vörös Hadsereg katonájaként a fronton román fogságba került, a brassói fellegetvárban őrizték, csak 1922-ben került haza. Tovább folytatta a gazdálkodást. Az 1930-as években bekapcsolódott a Független Kisgazdapárt tevékenységébe. 1938-ban a tiszafüredi szolgabíró pénzbüntetésre ítélte, mivel engedély nélkül rendezett kisgazdaggyűlést. Belépett a Magyar Parasztszövetségbe, elvégezte az ezüstkalászos gazdatanfolyamot. A második világháború alatt tartózkodott a politikai tevékenységtől, majd a front átvonulása után ismét bekapcsolódott a közéletbe.

1945. november 4-én a Heves és Nógrád-Hont vármegyei választókerületben nemzetgyűlési pótképviselővé választották. 1947. július 21-én a mandátumától külföldre távozása miatt megfosztott Vértessy Károly helyére behívták a parlamentbe. Tagja lett a kisgazdapárt országos nagyválasztmányának, de az 1947. augusztusi választásokon már nem indult el.

1950. január 28-án letartóztatták, Miskolcra vitték, majd 1950. május 6-án Budapesten a büntető törvényszék izgatás vádjával öt esztendőre és teljes vagyonelkobzásra ítélte. Szabadságvesztése időtartamát a Legfelsőbb Bíróság 1951. március 31-én egy évvel mérsékelte. 1953. augusztus 12-én, a közkegyelem kihirdetése nyomán szabadult Miskolcra, az egyetemvárosi rabmunkahelyéről. Nem tért haza, Császár-Honvédtelepen fizikai munkát vállalt, majd a Komárom megyei Szőkepusztai Állami Gazdaságtól lakást kapott, s juhászként dolgozott. Később Tatán vásárolt lakást, és a helyi cipőgyár portása lett. Ítéletét 1990-ben a Fővárosi Bíróság megsemmisítette.

Sz. R.—V. I.

VÁLOGATOTT IRODALOM

DOKUMENTUMKÖTETEK

- Általános mutató a Magyar Országgyűlés naplóköteteihez. 15. köt. 1947–1951. (1947. szeptember 16.–1949. április 12.). Összeáll.: Stépán Ferenc. Bp., 1949.
- BALOGH SÁNDOR–Izsák Lajos: Pártok és pártprogramok 1944–1948. Bp., 1977.
- A békéscsabai munkásmozgalom dokumentumai 1890-től 1944-ig. Szerk.: Szabó Ferenc. Békéscsaba, 1971.
- Bibó István 1911–1979. Életút dokumentumokban. Vál., összeáll. Huszár Tibor. A felhasznált interjúkat készítette Huszár Tibor és Hanák Gábor. Szerk.: Litván György és S. Varga Katalin. Bp., 1995.
- BÖHM VILMOS: Válogatott politikai levelei 1914–1949. Sajtó alá rendezte és jegyzetekkel ellátta Szabó Éva és Szűcs László. Bp., 1997.
- CSICSERY-RÓNAY ISTVÁN–Cserenyey Géza: Konceptiók per a Független Kisgazdapárti Szétzúzására – 1947. Tanulmány és válogatott dokumentumok. Válogatta Csicsery-Rónay István, Cserenyey Géza, Palasik Mária. Bp., 1998.
- Dálnoki Miklós Béla kormányának (Ideiglenes Nemzeti Kormány) minisztertanácsi jegyzőkönyvei. 1944. december 23.–1945. november 15. Szerk., a bev. tanulmányt írta: Szűcs László. Bp., 1997.
- Dinnyés Lajos kormányának minisztertanácsi jegyzőkönyvei. 1947. május 31.–1947. szeptember 24. Szerk., a bev. tanulmányt írta: Szűcs László. Bp., 2001.
- Dokumentumok, adatok Nógrád megye felszabadulás utáni történetéből. 1944. december–1948. június. Szerk.: Molnár Péter. Bp., 1972.
- Dokumentumok Zala megye történetéből 1944–1947. Szerk.: Káli Csaba, Mikó Zsuzsanna. Zalaegerszeg, 1995.
- Egy emberibb életért. Emlékek, dokumentumok Balmazújváros agrár-szocialista munkásmozgalmának történetéből. Szerk.: Baranyi Béla. Balmazújváros, 1988.
- Az élet megindulása Miskolcon és Borsodban a felszabadulás után. Források Miskolc város és Borsod megye történetéhez. Összeáll. és bevezetéssel ellátta Beráné Nemes Éva és Román János. Miskolc, 1970.
- Az 1947. évi szeptember hó 16-ára összehívott országgyűlés naplója (1947. szeptember 16.–1949. április 12.). 1–5. köt. Szerk.: Kiss Károly. Bp., 1948–1949.
- Az 1947. évi szeptember hó 16-ára összehívott országgyűlés irományai. 1–264. sz. (1947. szeptember 16.–1949. április 12.). 1–4. köt. Bp., 1948–1949.
- Az 1947. szeptember 16-ára összehívott országgyűlés bizottságai az első ülészakban. Bp., 1947.
- Az 1947. szeptember 16-ára összehívott országgyűlés képviselőinek lakáskönyve. Bp., 1947.
- 1956 és a politikai pártok. Politikai pártok az 1956-os forradalomban. Szerk.: Vida István. Bp., 1998.
- Az 1956-os forradalom Somogyban. Válogatott dokumentumok. Vál. és összeáll. Szántó László. Szerk.: Szili Ferenc. Kaposvár, 1995.
- Az 1956-os magyar forradalom lengyel dokumentumai. Összeáll., ford. és a bev. tanulmányt írta Tischler János. Bp., 1995.
- 1956 dokumentumai Hajdú-Biharban. Az 1956-os forradalom Hajdú-Bihar megyei történetének válogatott dokumentumai. Főszerk.: Gazdag István, szerk.: Filep Tibor, Valuch Tibor. Debrecen, 1993.
- 1956 vidéki sajtója. Összeáll. és szerk. Izsák Lajos, Szabó József, Szabó Róbert. Bp., 1996.
- Fáklyavivők. Fejezetek a magyar kommunista ifjúsági mozgalom történetéből. Bp., 1969.
- Felszabadulás. 1944. szeptember 26.–1945. április 4. Dokumentumok hazánk felszabadulásának és a magyar népi demokrácia megszületésének történetéből. Összeáll.: Dér László, Mayer Mária, Szabó Éva. Bp., 1955.
- Forradalmár nemzedékek. Dokumentumok, visszaemlékezések és életrajzok a magyar kommunista ifjúsági mozgalom történetéből. Vál. Végh Oszkár. Bp., 1978.
- Földet, köztársaságot, állami iskolát! Viták a magyar parlamentben, 1944–1948. Vál. és bev. Balogh Sándor. Bp., 1980.
- GERŐ ERNŐ: Harcba a szocialista népgazdaságért. Válogatott beszédek és cikkek, 1944–1950. Bp., 1950.
- Győr 1956. I–II. Dokumentumgyűjtemény. Fel. szerk.: Bana József. Győr, 1996.
- Három szabad évtized. Pártkonferenciák és pártértekezletek Komárom megyében 1946–1970. Főszerk.: Gecsényi Lajos. Tatabánya, 1975.
- HETENYI VARGA KÁROLY: Papi sorsok a horogkereszt és a vörös csillag árnyékában. 1–3. köt. Abaliget, 1992–1996.
- HUBAI LÁSZLÓ: Magyarország XX. századi választási atlasza. Bp., 2000.
- Így kezdődött. Dokumentumgyűjtemény Bács-Kiskun megye 1944–1945. évi történetéhez. Összeáll. és bevezetéssel ellátta Bálintné Mikes Katalin és Szabó Sándor. Kecskemét, é. n.
- Iratok a magyar–jugoszláv kapcsolatok történetéhez. 1. k. Magyar–jugoszláv kapcsolatok 1956. Dokumentumok. Vál., szerk. és a bev. tanulmányt írta: Kiss József, Ripp Zoltán, Vida István. Bp., 1995.; 2. k., 1956–1959. Bp., 1996.
- Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez. Kúriál teljes ülések. ÁVH-s kihallgatások. „Párt”-ítéletek. Rehabilitációk. Az 1956-os megtorlás iratai. I–IV. Szerk.: Horváth Ibolya, Solt Pál, Szabó Győző, Zanathy János, Zinner Tibor. Bp., 1992–1996.
- Iratok a magyar külügyi szolgálat történetéhez 1918–1945. Szerk.: Pritz Pál. Bp., 1994.
- Izsák Lajos: Polgári pártok és programjaik Magyarországon 1944–1956. Bp., 1994.

- G. JAKÓ MARIANN: Választási dokumentumok a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltárban, 1848–1948. Miskolc, 1999.
- KÉTHLY ANNA: Szabadságot Magyarországnak. Írások, beszédek, tanúságtétel a magyar szabadságharcért a száműzetésben. Bp., 1994.
- M. KISS SÁNDOR: Olvasókönyv. Forradalom Somogyban – 1956. Bp., 1997.
- A koalíciós korszak pártjainak szervezeti szabályzatai, 1944–1948. Dokumentumok. Szerk. Vass Henrik–Vida István. Bp., 1992.
- A Kommunista Párt szövetségi politikája, 1936–1962. Szerk.: Vass Henrik. Bp., 1966.
- KOVÁCS IMRE: Népiség, radikalizmus, demokrácia. Publicisztikai írások. Szerk.: Valuch Tibor. Bp., 1992.
- A Magyar Dolgozók Pártja határozatai 1948–1956. Összeáll.: Habuda Miklós, Rákosi Sándor, Székely Gábor, T. Varga György. Bp., 1988.
- A magyar gazdaságpolitika dokumentumai. I. köt. 1945–1948. Bp., 1972.
- A Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt határozatai 1944–1948. Szerk.: Rákosi Sándor és Szabó Bálint. Bp., 1967.
- Magyar kormányprogramok 1867–2002. I–II. Szerk. biz.: Kiss Péter et al. Bp., 2004.
- A Magyar Népfront története. 1935–1976. Dokumentumkötet. I–II. Szerk.: Szabó Bálint. Bp., 1977.
- A magyar országgyűlés történetének képekönyve. Szerk.: Mezey Barina. Bp., 1999.
- A magyar országgyűlések dokumentumai, 1848–1990. (Bibliográfia.) Összeáll. Jónás Károly. Plenáris ülés. I. r. Bp., 1997.
- A Magyar Szocialista Munkáspárt ideiglenes vezető testületeinek jegyzőkönyvei. I. k. 1956. november 11.–1957. január 14. Bp., 1993.; II. k. 1957. január 25.–1957. április 2. Bp., 1993.; III. k. 1957. április 5.–1957. május 17. Bp., 1993.; IV. k. 1957. május 21.–1957. június 24. Bp., 1994.; V. k. 1956. november 14.–1957. június 26. Bp., 1998.
- Magyarországi pártprogramok. 1867–1998. I–III. Szerk.: Gergely Jenő. Bp., 2003–2005.
- Megforgatott világmegváltók. A magyar népi kollégiumi mozgalom ismeretlen dokumentumai. Szerk.: Svéd László. Bp., 1994.
- Moszkvának jelentjük... Titkos dokumentumok 1944–1948. Szerk.: Izsák Lajos és Kun Miklós. Bp., 1994.
- A népi demokrácia kezdeti időszakának dokumentumai Baranyában. Szerk.: Kopasz Gábor és Szinkovich Mária. Pécs, 1971.
- A népi demokratikus átalakulás Fejér megyei eseményei 1945–1948. Dokumentumok. Szerk.: Élő Zoltán és Farkas Gábor. Székesfehérvár, 1976.
- Pártközi értekezletek. Politikai érdekegyeztetés, politikai konfrontáció 1944–1948. A dokumentumokat válogatta, szerkesztette, a jegyzetekkel ellátta: Horváth Julianna, Szabó Éva, Szűcs László, Zalai Katalin. Bp., 2003.
- Remények és reménytelenségek évtizedei. Szemelvények hazánk 1944 utáni történetéhez. Szerk. Gazdag Ferencné. Bp., 1991.
- Rendőrségi napi jelentések. Szerk. és a bev. tanulmányt írta Kajári Erzsébet. I. k. 1956. október 23.–december 12. Bp., 1996. 2. k. 1956. december 13.–december 31. Bp., 1997.
- Sej, a mi lobogónkat fényes szelek fűjják... Népi kollégiumok 1939–1949. Szerk.: Rottler Ferenc. Bev.: Kardos László. Bp., 1977.
- Sorsfordító évek Zalában. Visszaemlékezések az 1945–1948-as évekre. Vál. és szerk.: Petrák Katalin és Tóth Lászlóné. Zalaegerszeg, 1985.
- Sorsforduló. Iratok Magyarország felszabadulásának történetéhez 1944. szeptember–1945. április. I–II. Szerk.: Karsai Elek, Somlyai Magda. Bp., 1970.
- Sorsforduló. Szerk.: Újvári Imre László és Balajcza János. Kaposvár, 1970.
- SULYOK DEZSÓ négy beszéde. Bp., 1947.
- Úton. Válogatott dokumentumok a felszabadult Heves megye életéből: 1944. október 30.–1945. május 7. Összeáll., bevezetővel, mutatókkal és jegyzetekkel ellátta A. Varga László. Eger, 1980.
- Választási olvasókönyv. Szemelvények a hazai országgyűlési és helyhatósági választások történetéből, 1848–1994. Szerk. Benczéné Nagy Eszter. Bp., 1996.
- Válogatott dokumentumok Csongrád megye munkásmozgalmának történetéből 1944–1945. Csongrád megye felszabadulása és az élet megindulása. 1944. szeptember–1945. október. Szerk. és a bevezető tanulmányt írta Rácz János. Szeged, 1970.
- Válogatott dokumentumok Hajdú-Bihar megye munkásmozgalmának felszabadulás utáni történetéből 1944–1945. Szerk.: Fehér András, Tokody Gyula. Debrecen, 1980.
- Válogatott dokumentumok Hajdú-Bihar megye munkásmozgalmának felszabadulás utáni történetéből. Népi demokratikus átalakulás Hajdú-Bihar megyében 1945. november–1948. június. Szerk.: Gazdag István és Vaskó László. Debrecen, 1961.
- Válogatott dokumentumok Szabolcs-Szatmár megye munkásmozgalmának felszabadulás utáni történetéből. Szabolcs-Szatmár megye a népi demokratikus forradalom kibontakozásának időszakában 1944–1948. Szerk.: Botár József. Nyíregyháza, 1985.

LEXIKONOK

- ÁCS IRÉN et al.: Elődeink, példaképeink. Budapest XIII. kerület, Angyal-föld forradalmi munkásmozgalmának kiemelkedő elhunyt harcosainak életrajzgyűjteménye. Bp., 1985.
- ADAMEK ANNA: A Magyar Köztársasági Érdemrend és Érdemérem – és akik kapták, 1946–1949. Egyetemi szakdolgozat. Bp., 1996.
- Arcképek a magyar szocialista irodalomból. Szerk.: Illés László. Bp., 1967.
- BALOG JÁNOS, K.: Értünk éltek, értünk haltak. Szekszárd, 1972.
- BÁNÁTI TIBOR: Bajai arcképcsarnok. Baja, 1996.
- BARANYI BÉLA: Negyvenheten a százezerből. Hajdú-Bihar megyei internacionalisták a forradalmi munkásmozgalmában. Válogatott életrajzok, visszaemlékezések, dokumentumok. Debrecen, 1983.
- BENKŐ PÉTER: A magyar népi mozgalom almanachja 1932–1962. Bp., 1996.
- BORBÁNDI GYULA: Magyar politikai pályaképek 1938–1948. Bp., 1997.
- BORBÁNDI GYULA: Nyugati magyar irodalmi lexikon és bibliográfia. Bp., 1992.
- Borsod-Abaúj-Zemplén megye internacionalistái. Életrajzi gyűjtemény. Szerk. Kovács Ernő. Miskolc, 1981.
- BÖLÖNY JÓZSEF–HUBAI LÁSZLÓ: Magyarország kormányai 1848–2004. 5. bőv., jav. kiad. Bp., 2004.
- Budapesti közéleti névmutató 1945–1950. I. A budapesti nemzeti bizottságok és a népfrentbizottságok tagjai. Összeáll.: Halasi László. Bp., 1980.
- Budapesti közéleti névmutató 1945–1950. II. Budapest főváros törvényhatósági bizottsága, a fővároshoz csatolt városok, községek képviselőtestületei, a főváros képviselői bizottsági tagjai. Összeáll.: Halasi László. Bp., 1988.
- CSEPELI SZABÓ BELA: Csepel szikrái. Sorsok, emberek a századfordulótól a felszabadulásig. Bp., 1970.
- CSICSKÓ MÁRIA–SZABÓ RÓBERT: Kereszténydemokrata sorsok. A Demokrata Néppárt képviselői. Az idő élén jártak. Kereszténydemokrácia Magyarországon (1944–1949). Szerk.: Kovács K. Zoltán, Rosdy Pál. Bp., 1996.
- CSIFFÁRY GERGELY: Életutak, életsorsok. Az antifasiszta fegyveres harc Heves megyei résztvevőinek életrajzgyűjteménye. Eger, 1985.
- Csongrád megye forradalmi harcosainak életrajzi gyűjteménye. Szerk.: Rácz János. Szeged, 1973.
- Dijasok és kitüntetettek adattára. 1948–1980. Szerk.: Magyar Józsefné. Kaposvár, 1984.
- 1000 év. Arcképek a magyar történelemből. Főszerk.: Pozsgay Imre. Bp., 1985.
- Az 1944. évi december hó 21-re Debrecenbe összegyűlt, majd később Budapestre összehívott Ideiglenes Nemzetgyűlés almanachja. 1944. december 21.–1945. november 29. Főszerk.: Vida István. Szerk.: Kiss József, Somlyai Magda. Bp., 1994.
- Az 1945. évi Nemzetgyűlés almanachja. 1945–1947. Főszerk.: Vida István, főszerk.h.: Kiss József. Szerk.: Horváth Zsolt, Hubai László. Bp., 1999.
- 1956 kézikönyve. 1–3. k. Főszerk.: Hegedüs B. András. Bp., 1996.
- Életutak. Szakszervezeti vezetők életrajza. Szerk.: Strassenreiter Erzsébet. Bp., 1988.
- Életutak. Sárvári és Sárvár környéki személyek életrajzgyűjteménye. Szerk.: Sulyokné Matóczka Erzsébet. Sárvár, 1993.
- Élni emberül... A munkásmozgalom Zala megyei harcosai. Életrajzgyűjtemény. Szerk.: Jakabfi Rudolf. Zalaegerszeg, 1980.
- Értünk éltek. A munkásmozgalom kiemelkedő, elhunyt Szolnok megyei harcosainak életrajzkötete. Szerk.: Selmeczi László. Szolnok, 1974.
- A forradalmak Szabolcs-Szatmár megyei harcosai 1917–1919. Szerk.: Fillep János. Nyíregyháza, 1978.
- Forradalmár elődeink. Szerk.: Bakó Ágnes. Bp., 1970.
- Forradalmárok, katonák [életrajzgyűjtemény]. Szerk.: Hetes Tibor. Bp., 1968.
- A forradalmi munkásmozgalom Békés megyei harcosai. Szerk.: Szabó Ferenc, Körmendi János, Leiner Gyula, Takács László, Zalai György. Békéscsaba, 1985.
- GÓMBÓS TAMÁS et al.: Akikről Budapesten utcát neveztek el. Bp., 1997.
- GULYÁS PÁL: Magyar írók élete és munkái. 1–18. köt. Hasonmás kiad. Bp., 1990–1999.
- Győr-Sopron megye forradalmi harcosainak életrajzi gyűjteménye. Szerk.: Kovács Gyözőné. Győr, 1975.
- HABERMANN GUSZTÁV: Személyi adattár a polgárcsaládok történetéhez. Szerk.: Blazovich László. Szeged, 1992.
- Hadtudományi lexikon. Főszerk.: Szabó József. Bp., 1995.
- Harcos életutak. A forradalmi munkásmozgalom Nógrád megyei kiemelkedő személyiségeinek életrajza. Szerk.: Gordos János. Salgótarján, 1983.
- Hatvani lexikon. Szerk.: Petheő Károlyné, Fazekas Zsigmondné, Kocsári Istvánné. Hatvan, 1996.
- Honvédelmi miniszterek 1944–1990. Írták: Balogh Gyula, Móricz Lajos. Bp., 1992.
- Honvédelmi miniszterek 1848–1994. Írták: Ács Tibor et al. Bp., 1994.
- JÁVORKA ÉVA: Hősök voltak. Elbeszélések a magyar és a nemzetközi munkásmozgalom történetéből. Bp., Móra, 1968.

- Jeles vásárhelyiek. Életrajzgyűjtemény. Összeáll.: Kőszegfalvi Ferenc. Hódmezővásárhely, 1993.
- JÓNAS KÁRDY: Magyar kormányprogramok bibliográfiája, 1944–1990. Bp., 1990.
- Kecskeméti életrajzi lexikon. Szerk.: Péterné Fehér Mária, Szabó Tamás, Székelyné Körösi Ilona. Kecskemét, 1992.
- KENDE JÁNOS et. al.: Munkásmozgalmi életrajzok Pest megyéből. Szentendre, 1985.
- Keresztény magyar közéleti almanach I–II. Szerk.: Hortobágyi Jenő. Bp., 1940.
- Ki a jövőnek vet magot... Vas megye munkásmozgalmának kiemelkedő harcosai. Főszerk.: Rácz János. Szombathely, é. n.
- Ki kicsoda? Életrajzi lexikon magyar és külföldi személyiségekről, kortársainkról. Szerk.: Hermann Péter. Bp., 1981.
- Kortárs magyar írók lexikona 1959–1988. Főszerk.: Fazakas István. Bp., 1989.
- KOSZORÚS OSZKÁR: Orosháza jelesei a XIX. század végéig. I. Orosháza, 1994.
- KUBINYI FERENC: Fekete lexikon. Bp., 1994.
- „Küzdünk híven...” A baranya-pécsi ellenállók, antifasiszták, internacionallisták életrajzi kötete. Szerk.: Vargha Dezső. Pécs, 1987.
- „Küzdünk híven a forradalomért.” A magyar munkásmozgalom Bács-Kiskun megyei harcosainak életrajzgyűjteménye. Szerk.: Bársony Ferenc. Kecskemét, 1980.
- Magyar agrártörténeti életrajzok. Szerk.: Für Lajos és Pintér János. A–H. Bp., 1987. I–P. Bp., 1988. R–Zs. Bp., 1989.
- A magyar állam szervei 1945–1950. I–II. k. Főszerk.: Boreczky Beatrix. Bp., 1985.
- A magyar állam szervei. A tanácsigazgatás szervei 1950–1970. Főszerk.: Müller Veronika, szerk.: Boreczky Beatrix, G. Vass István. Bp., 1988.
- A magyar állam szervei 1950–1970. Központi szervek. Főszerk.: Boreczky Beatrix, szerk.: Müller Veronika, G. Vass István. Bp., 1993.
- A magyar antifasiszta ellenállás és partizánmozgalom kislexikona. Főszerk.: Liptai Ervin, szerk.: Bassa Endre és Gazsi József. Bp., 1987.
- Magyar életrajzi lexikon. Főszerk.: Kenyeres Ágnes. I–IV. Bp., 1967–1994.
- Magyar Katolikus Lexikon. Főszerk.: Diós István. I–IX. Bp., 1993–2004.
- Magyar ki kicsoda 1990. Főszerk.: Hermann Péter. H. n., é. n.
- Magyarország miniszterelnökei 1848–1990. Szerk.: Dús Ágnes. Bp., 1993.
- Magyar Nagylexikon. Főszerk.: Élesztős László, Berényi Gábor, Bárány Lászlóné. I–XIX. Bp., 1993–2004.
- Magyar és nemzetközi ki kicsoda. 1992., 1994., 1996., 1998., 2000., 2002., 2004. Főszerk.: Hermann Péter. Bp., 1991–2005.
- Magyar Országgyűlési Almanach. 500 magyar élet 1931–1936. Szerk.: Lengyel László, Vidor Gyula. Bp., é. n.
- A magyar szociáldemokrácia kézikönyve. Főszerk.: Varga Lajos. Bp., 1999.
- A Magyar Tudományos Akadémia almanachja 1991. Szerk.: Gerencsér Eszter. Bp., 1992.
- A Magyar Tudományos Akadémia almanachja 1997. Szerk.: Burucs Kornélia. Bp., 1997.
- A Magyar Tudományos Akadémia tagjai 1825–2002. I–III. Bp., 2003.
- MÁRKÓ LÁSZLÓ: A magyar állam főméltóságai Szent Istvántól napjainkig. Életrajzi lexikon. Bp., 2000.
- A munkáshatalomért. Komárom megye forradalmi munkásmozgalmának harcosai. Életrajzgyűjtemény. Szerk.: Gecsényi Lajos, Szabó József, Tóth Istvánné. Tatabánya, 1980.
- Munkásmozgalmi életrajzok. Szerk.: Vasas Joachim. Eger, 1982.
- Munkásmozgalmunk harcosai. Komárom megyei biográfia. Szerk.: Szántó Ferenc. Tatabánya, 1970.
- A munkásmozgalom Csongrád megyei harcosainak életrajzi lexikona. Szerk.: Antalfy György, Kanyó Ferenc, Rácz János. Szeged, 1987.
- A munkásmozgalom jászberényi mártírjai. Szerk.: Tóth János. Jászberény, 1972.
- A munkásmozgalom kiemelkedő szolnoki harcosai. Szerk.: Zádor Béla. Szolnok, 1977.
- Munkásmozgalom-történeti lexikon. 2. jav., bőv. kiad. Szerk.: Vass Henrik, Bassa Endre, Kabos Ernő. Bp., 1976.
- Nincs előbb holtjainknál. Életrajzok a Nógrád megyei munkásmozgalom harcosairól. Szerk.: Havas Péter. Salgótarján, 1972.
- Pedagógiai lexikon. Főszerk.: Nagy Sándor, szerk.: Kiss Árpád. A–F. Bp., 1976.; G–K. Bp., 1977.; L–Q. Bp., 1978.; R–Z. Bp., 1979.
- PÉTERNÉ FEHÉR MÁRIA: Kecskemét polgármesterei 1848–1950. Kecskemét, 1996.
- Politikuspályák. Szerk.: Sánta Ilona. Bp., 1984.
- POLOSKEI FERENC et al.: Párhuzamos politikusportrék a XX. századi Magyarországról. Bp., 1994.
- Segédkönyv a Politikai Bizottság tanulmányozásához. Szerk.: Nyirő András. Bp., 1989.
- Somogyi életrajzi kislexikon. Összeáll.: Hódossy Ferencné. Kaposvár, 1981.

- Somogy megye munkásmozgalmának kiemelkedő harcosai. Életrajzgyűjtemény. Szerk.: Andrassy Antal. Kaposvár, 1975.
- SAKÁLY SÁNDOR: Az ellenforradalmi Magyarország (1919–1944) hadseregének felső vezetése. Adattár I–II. Hadtörténeti Közlemények, 1984. 2. sz., 3. sz.
- SZECSKÓ KÁROLY: Eger internacionalista és munkásmozgalmi harcosai. Életrajzok. Eger, 1969.
- Szentesi ki kicsoda. Szerk.: Bodarits István, Labádi Lajos, Matényiné Turi Katalin. Szentes, 1988.
- SZERENCSES KÁROLY: Tizenhárom életrajz: Barankovits István, Kádár János... Bp., 1990.
- A szocialista forradalomért. A magyar forradalmi munkásmozgalom kiemelkedő harcosai. Szerk.: Bakó Ágnes. Bp., 1975.
- A szocializmus útján. A felszabadulást követő negyedszázad kronológiája. Szerk.: Szabó Bálint. Bp., 1970.
- TALPALLÓ PIROSKA: Túrkeve kislexikona. Túrkeve, 1996.
- Tetteikben élnek. A forradalmi munkásmozgalom Fejér megyei harcosainak életrajzgyűjteménye. Szerk.: Farkas Gábor, Kiss Géza, Tolnai Kálmán. Székesfehérvár, 1984.
- Tetteikben tovább élnek. A forradalmi munkásmozgalom kiemelkedő, elhunyt Hajdú-Bihar megyei harcosainak életrajzkötete. 2. bőv. jav. kiad. Szerk.: Kiss István. Debrecen, 1976.
- Új magyar életrajzi lexikon. Főszerk.: Markó László. I–V. Bp., 2001–2004.
- VIDA ISTVÁN–VÖRÖS VINCE: A Független Kisgazdapárt képviselői 1944–1949. Bp., 1991.
- ZÁDOR BÉLA: A forradalmi munkásmozgalom kiemelkedő szolnoki alakjai. Szolnok, 1974.
- Zalai életrajzi kislexikon. Szerk.: Gyimesi Endre. 2. jav., bőv. kiad. Zalaegerszeg, 1997.
- MEMOÁROK, INTERJÚKÖTETEK**
- ANTALL JÓZSEF, ID.: Menekültek menedéke. Bp., 1997.
- ARANY BÁLINT: Koronatanú. Emlékirat 1945–57. Bp., 1990.
- BOHM VILMOS: Másodszor emigrációban. Íródott a politikus halála előtt, 1948–1949-ben Stockholmban. Bp., 1990.
- CSEREPFALVI IMRE: Egy könyvkiadó feljegyzései. Bp., 1982.
- DEMÉNY PÁL: A párt foglya voltam. Az interjút készítette, a dokumentumokat válogatta és szerkesztette Kiss József. Bp., 1988.
- DÉNES BÉLA: Ávós világ Magyarországon. Egy cionista orvos emlékiratai. Bp., 1995.
- DÉNES ZSÓFIA: El ne lopd a léniát, és... Bp., 1984.
- DOI ISTVÁN: Vallomás és történelem I–II. Bp., 1962.
- DÖME PIROSKA: Fény és árnyék. Bp., 1983.
- Az első évek, 1945–1948. A Népszabadság interjúsorozata. Bp., 1970.
- EMBER JUDIT: Menedékjog 1956. A Nagy Imre-csoport elrablása. Bp., 1989.
- FARAGÓ ÉVA: A magyar memoáirodalom 1945–1980. Bibliográfia. Bp., 1983.
- FEKETE SÁNDOR: Vácoit voltam Afrikában. Emlékeim az 1956 utáni terror-korszakból. Bp., 1996.
- FÉJA GÉZA: Lapszélre. Bp., 1982.
- FÖLDES LÁSZLÓ: A második vonalban. Bp., 1984.
- FUTÓ DEZSŐ: Önéletírás, világlátás. Bp., 1995.
- GULYÁS J. ATTILA: Szó-beszéd. Tizenkét interjú politikusokkal, főpapokkal, művészekkel. Kaposvár, 1995.
- Harcainkra emlékezünk. Visszaemlékezések a munkásmozgalom Szolnok megyei történetéből, 1905–1949. Vál. Petrák Katalin. Szolnok, 1975.
- HEGEDŰS ANDRÁS: Élet egy eszme árnyékában. Életútinterjú. Készítette: Zsille Zoltán. Bécs, 1985.
- HEGEDŰS ANDRÁS: A történelem és a hatalom igézetében. Életrajzi elemzések. Bp., 1988.
- HUSZÁR TIBOR: Beszélgetések Nyers Rezsővel. Bp., 2004.
- KÁDÁR JÁNOS: Végakarát. Az interjút készítette és a dokumentumokat válogatta Kanyó András. Szerk.: Veres Mária. Bp., 1989.
- KÁLLAI GYULA: A múlttól a jelennek. Bp., 1976.
- KÁLLAI GYULA: Életem törvénye I–II. Bp., 1980.
- KÁLLAI GYULA: A két világ határán. Bp., 1984.
- KÁLLAI GYULA: Megkésztetett börtönnapló. Bp., 1987.
- KÁROLYI MIHÁLYNÉ: Együtt a forradalomban. Bp., 1967.
- KÁROLYI MIHÁLYNÉ: Együtt a száműzetésben. Bp., 1973.
- KERESZTES MIHÁLY: Napkeltétől napnyugtáig. Bp., 1969.
- KERESZTES MIHÁLY: Az első lépések. Bp., 1971.
- KERTESZ ISTVÁN: Magyar békeillúziók 1945–1947. Oroszország és a Nyugat között. Bp., 1995.
- KISS IMRE: Egy munkásháztól a városházáig. Makó, 1989.

- A koalíció harcai. I. Gulyás Pál, Pintér István és Szántó Jenő interjúja Orbán Lászlóval, a Magyar Kommunista Párt parlamenti csoportjának titkárával. Az első évek, 1945–1948. Bp., 1970.
- A koalíció harcai. II. Gulyás Pál, Pintér István és Szántó Jenő interjúi Gulácsy György, Nánási László és Pesta László országgyűlési képviselőkkel. Az első évek, 1945–1948. Bp., 1970.
- Korok, emberek. Visszaemlékezések a Hajdú-Bihar megyei munkásmozgalom történetéből, 1900–1948. Szerk.: Fehér András. Debrecen, 1976.
- KOPÁCSI SÁNDOR: Életfogytiglan. Bp., 1989.
- LUKÁCS GYÖRGY: Megélt gondolkodás. Életrajz magnószalagon. Az interjút készítette: Eörsi István és Vezér Erzsébet. Bp., 1989.
- MAROSÁN GYÖRGY: Tüzes kemence. Bp., 1968.
- MAROSÁN GYÖRGY: Az úton végig kell menni. Bp., 1972.
- MAROSÁN GYÖRGY: Ember és kenyér. Bp., 1979.
- MAROSÁN GYÖRGY: Nincs visszaút. Bp., 1988.
- MAROSÁN GYÖRGY: Dal és kenyér. Bp., 1989.
- MAROSÁN GYÖRGY: Fel kellett állnom. Bp., 1989.
- MAROSÁN GYÖRGY: A tanúk még élnek. Bp., 1989.
- MINDSZENTY JÓZSEF: Emlékirataim. Torontó, 1974.
- NAGY FERENC: Küzdelem a vasfüggöny mögött I–II. Bp., 1990.
- NAGY FERENC miniszterelnök. Visszaemlékezések, tanulmányok, cikkek. Összeáll. Csicsery-Rónay István. Bp., 1995.
- Z. NAGY FERENC: Ahogy én láttam. Bp., 1965.
- NAGY VINCE: Októbertől októberig. Bp., 1991.
- NÁNÁSI LÁSZLÓ: Emlékezetből. Bp., 1983.
- A nemzetgyűlés elnöke. Varga Béla vallomásai életútjáról. Bp., 1998.
- NÓGRÁDI SÁNDOR: Történelmi lecke. Bp., 1970.
- PADÁNYI GULYÁS BÉLA: A magyar parlamentarizmus végnapjai, 1945–49. München, 1985.
- PÁRTAY TIVADAR: Veszélyes évszázad. Bp., 1997.
- Pártok 1956. Válogatás 1956-os pártvezetők visszaemlékezéseiből. Szerk.: Körösi Ilona, Tóth Pál Péter. Bp., 1997.
- RÁKOSI MÁTYÁS: Visszaemlékezések 1940–1956. I–II. Bp., 1997. Visszaemlékezések 1892–1925. I–II. Bp., 2002.
- RUSZOLY JÓZSEF: A választási bíráskodás Magyarországon (1848–1948). Bp., 1980.
- SÁGVÁRI ÁGNES: Mert nem hallgathatok. Egy jó házból való pártmunkás emlékei. Bp., 1989.
- SÁGVÁRI ÁGNES: Népfront és koalíció Magyarországon, 1936–1948. Bp., 1967.
- SÁNTA ILONA: Interjúk a munkásegységről 1945–1948. Bp., 1973.
- Sorshelyzetek. Emlékezések az ötvenes évekre. Szerk.: Vámos György. Bp., 1986.
- SULYOK DEZSŐ: Zwei Nachte ohne Tag. Zürich, 1948.
- SZEGEDY-MASZÁK ALADÁR: Az ember ősszel visszanéz... Egy volt magyar diplomata emlékirataiból. Bp., 1996.
- SZÉLIG IMRE: Üzenetek a száműzetésből. Bp., 1996.
- SZERÉNYI SÁNDOR: Érdeemes volt. Bp., 1985.
- SZOBEK ANDRÁS: Egy munkásélet emlékei. Bp., 1986.
- SZTÁRAY ZOLTÁN: Csákánykő. Bp., 1998.
- Tanúságtévők. 5. kötet. 1944–1948. Szerk.: Nagy Eta, Petrák Katalin. Bp., 1977.
- TÓTH PÁL PÉTER: Messiasok. Bp., 1987.
- VARGA LÁSZLÓ: Kérem a vádlott felmentését! New York, 1981.
- VARGA LÁSZLÓ: Fények a ködben. Bp., 2002.
- VAS ZOLTÁN: Hazatérés 1944. Bp., 1970.
- VAS ZOLTÁN: Viszontagságos életem. Bp., 1980.
- VAS ZOLTÁN: Akkori önmagunkról. Bp., 1982.
- VAS ZOLTÁN: Betiltott könyvem. Bp., 1990.
- VASS HENRIK: Egy életút a XX. században. Bp., 2003.
- VÁSÁRHELYI MIKLÓS: Ellenzékben. Bp., 1989.
- VERES PÉTER: Az ország útján. Bp., 1965.
- VIDA ISTVÁN: Fejezetek Dobi István életéből. Bp., 1977.
- VIDOVICS FERENC: Elszigeteltségben. Cikkek, visszaemlékezések. Debrecen, 1991.
- VÖRÖS VINCE: Politikai utam. Pécs, 1995.
- ZSOLT BÉLA: Kilenc koffer. Szerk.: Kőszeg Ferenc. Bp., 1980.

FELDOLGOZÁSOK

- ACZÉL TAMÁS—MÉRAY TIBOR: Tisztító vihar. Adalékok egy korszak történetéhez. 3. kiadás. München, 1982.
- ÁDÁM ANTAL: A választási rendszer fejlődése a felszabadulás után. Dolgozatok az állam- és jogtudományok köréből. Bp., 1985.
- Államvédelem a Rákosi-korszakban. Szerk.: Gyarmati György. Bp., 2000.
- BALOGH MARGIT: Mindszenty József 1892–1978. Bp., 2002.
- BALOGH SÁNDOR: Parlamenti és párharcok Magyarországon 1945–1947. Bp., 1975.
- BALOGH SÁNDOR: Választások Magyarországon 1945. A fővárosi törvényhatósági és nemzetgyűlési választások. Bp., 1984.
- BALOGH SÁNDOR: Magyarország külpolitikája 1945–1950. Bp., 1988.
- BARÁTH MAGDOLNA: Interpellációk, 1944–1949. A magyar parlament, 1944–1949. Bp., 1991.
- Békés megye 1944–1945-ben. A felszabadulás és a népi demokratikus forradalom első esztendeje a Viharsarokban. Tanulmányok. Szerk.: Dér László, Szabó Ferenc. Békéscsaba, 1975.
- BIHARI MIHÁLY: Magyar politika, 1945–1995. A magyar politikai rendszer történetének főbb szakaszai a második világháború után. Bp., 1996.
- BORBÁNDI GYULA: A magyar emigráció életrajza 1945–1985. I–II. Bp., 1989.
- BORBÁNDI GYULA: A magyar népi mozgalom. Bp., 1989.
- BORHI LÁSZLÓ: Magyarország a hidegháborúban. A Szovjetunió és az Egyesült Államok között, 1945–1956. Bp., 2005.
- CSCIKÓ MÁRIA: Képviselői pályaképek 1947–1953. *Történelmi Szemle*, 1985. 1. sz.
- Tisztelt Ház! A magyar országgyűlések története, 1848–1998. Szerk.: Stemler Gyula, Tombor László. Bp., 1998.
- CSONKARÉTI KÁROLY: A magyar történelem 1100 éve a jogforrások tükrében. 1–2. Bp., 1997.
- Európa kettészakítása és a kétpólusú nemzetközi rend születése (1945–1949). Szerk.: Mezei Géza. Bp., 2001.
- FEHÉR ISTVÁN: Politikai küzdelmek a Dél-Dunántúlon 1944–1946 között. Bp., 1972.
- FEJTL ISTVÁN: A bukott Rákosi. Rákosi Mátyás 1956–1971 között. Bp., 1993.
- FEJÉRVÁRY ISTVÁN: Börtönvilág Magyarországon 1945–1956. Bp., 1990.
- Fejezetek Veszprém megye történetéből. Veszprém megye a népi demokratikus forradalom idején 1944–1948. Tanulmányok, dokumentumok, visszaemlékezések, illusztrációk, szépirodalom. Szerk.: Beszteri Béla. Veszprém, 1985.
- Félbemaradt reformkor. Miért akadt el az ország keresztény humanista megújulása? Róma, 1990.
- A fordulat évei, 1947–1949. Politika, képzőművészet, építészet. Szerk.: Ständeisky Éva et al. Bp., 1998.
- Fordulat a világban és Magyarországon 1947–1949. Szerk.: Fejtl István, Izsák Lajos, Székely Gábor. Bp., 2000.
- FÖGLEIN GIZELLA: Államforma és államfői jogkör Magyarországon. Bp., 1993.
- FÖLDESI MARGIT: Hátszabályok és összeférhetetlenség. A magyar parlament, 1944–1949. Bp., 1991.
- FÖLDESI MARGIT: A megszállók szabadsága: a hadiszákmányról, a jóvátételről, Szövetséges Ellenőrző Bizottságról Magyarországon. Bp., 2002.
- FÖLDESI MARGIT—SZERENCÉS KÁROLY: Halványkék választás. Magyarország 1947. Válogatott dokumentumok. Bp., 2001.
- FÖLDESI MARGIT—SZERENCÉS KÁROLY: A megbélyegzés hatalma. Pfeiffer Zoltán (1900–1981). Bp., 2003.
- FÜLÖP MIHÁLY—SIPOS PÉTER: Magyarország külpolitikája a XX. században. Bp., 1998.
- GADANECS BÉLA—GADANECS ÉVA: A vasutasok szakszervezeti mozgalmának története. Bp., 1997.
- GÁTI, CHARLES: Magyarország a Kreml árnyékában. Bp., 1990.
- GYÖRI SZABÓ RÓBERT: A Kommunista Párt és a zsidóság Magyarországon 1944–1956. 2. jav., bőv. kiad. Bp., 1997.
- Hajdú-Bihar megye és Debrecen munkásmozgalmának története. Szerk.: Tokody Gyula. Debrecen, 1970.
- A „hatvanas” évek emlékezete. Az Oral History Archivum gyűjteményéből. Összeáll.: Molnár Adrienne. Bp., 2004.
- A „hatvanas évek” Magyarországon. Tanulmányok. Szerk.: Rainer M. János. Bp., 2004.
- HÓDOS GYÖRGY: Kirakatperek. Sztálinista tisztogatások Kelet-Európában 1948–1954. Bp., 1994.
20. századi magyar történelem 1900–1994. Egyetemi tankönyv. Szerk.: Pölöskei Ferenc, Gergely Jenő, Izsák Lajos, Bihari Mihály. 2. bőv. kiad. Bp., 1997.
- HUSZÁR TIBOR: A hatalom rejtett dimenziói. Magyar Tudományos Tanács 1948–1949. Bp., 1994.
- HUSZÁR TIBOR: Kádár János politikai életrajza. 1. k. 1912–1956. Bp., 2001.; 2. k. 1956–1989. Bp., 2003.
- ISZÁK LAJOS: Polgári ellenzéki pártok Magyarországon 1944–1949. Bp., 1983.

- Izsák Lajos: A Keresztény Demokrata Néppárt és a Demokrata Néppárt 1944–1949. Bp., 1985.
- Izsák Lajos: Zsedényi Béla a magyar parlamentben. 1944–1947. Zsedényi-émlékkönyv. Bp. 1995.
- Izsák Lajos: Rendszerváltástól rendszerváltásig 1944–1990. Bp., 1998.
- Jónás Károly: A magyar országgyűlés házelnökei a képviselőház könyvtári bizottságának élén, 1887–1950. *Valóság*, 1995. 8. sz.
- Jónás Károly: Pártpanoptikum. 35 választás, 256 párt Magyarországon, 1848–1990. Bp., 1990.
- Jónás Károly–Veredy Katalin: Az Országgyűlési Könyvtár története, 1870–1995. Bp., 1995.
- Katonai perek a kommunista diktatúra időszakában, 1945–1958. Szerk.: Okváth Imre. Bp., 2001.
- Király István: Balmazújvárosi krónika. A második világháborútól a millenniumig. Balmazújváros, 1998.
- M. Kiss Sándor–Kahler Frigyes: Kinek a forradalma? Bp., 1997.
- Korom Mihály: Magyarország Ideiglenes Netti Kormányának és a fegyverszünet (1944–1945). Bp., 1981.
- Kövér György: Losonczy Géza 1917–1957. Bp., 1998.
- Lomax, Bill: Magyarország 1956-ban. Párizs, 1982.
- Losonczy Géza: A választásoktól a kormány megalakulásáig. *Társadalmi Szemle*, 1947. 9–10. sz.
- A magyar népi demokrácia története, 1944–1962. Szerk.: Balogh Sándor–Jakab Sándor. Bp., 1978.
- A magyar parlament 1944–1949. Tanulmányok. Szerk.: Hubai László, Tombor László. Bp., 1991.
- Magyarország agrártörténete. Agrártörténeti tanulmányok. Szerk.: Orosz István, Fűr Lajos, Romány Pál. Bp., 1996.
- Magyarország 1944–1956. Az 1956-os Intézet multimédia CD-ROM szorozata 2. Szerk.: Germuska Pál, Lux Zoltán, Rainer M. János. Bp., 2001.
- Magyarország gazdaságtörténete a honfoglalástól a 20. század közepéig. 2. kiad. Szerk.: Honvári János. Bp., 1996.
- Magyarország a XX. században. Szerk.: Balogh Sándor. Bp., 1985.
- Magyarország a XX. században. Főszerk.: Kollega-Tarsoly István. Szekszárd, 1996.
- Magyarország és a nagyhatalmak a 20. században. Tanulmányok. Szerk.: Romsics Ignác. Bp., 1995.
- Majerszky Klára: A Sántha-ügy. Bp., 1997.
- Makó, az első felszabadult magyar város. Szerk.: Tamási Mihály, Makó, 1969.
- Méray Tibor: Nagy Imre élete és halála. Bp., 1989.
- Mézei László Miklós: Hűsz történelmi arckép a 20. század magyar történelméből. Bp., 1991.
- Mona Ilona: Slachta Margit. Bp., 1997.
- Múlt századi hétköznapiak. Tanulmányok a Kádár-rendszer kialakulásának időszakából. Szerk.: Rainer M. János. Bp., 2003.
- Nagy Kázmér: Elvesztett alkotmány. A hidegháború és a magyar politikai emigráció 1945–1975 között. London, 1982.
- Orbán Sándor: A Demokrata (Barankovics) Néppárt történetéhez, 1945–1949. *Századok*, 1958. 1–2. sz.
- Paál Jób–Radó Antal: A debreceni feltámadás. Krónikás könyv az új Magyarország megszületéséről. Debrecen, 1947.
- Palasik Mária: A jogállamiság megteremtésének kísérlete és kudarca Magyarországon 1944–1949. Bp., 2000.
- Parlamenti képviselő-választások, 1920–1990. Szerk.: Földes György, Hubai László. Bp., 1994.
- Parlamenti választások Magyarországon, 1920–1998. Szerk.: Földes György, Hubai László. Bp., 1999.
- Péter Károly: 1956 Baranyában. Pécs, 1997.
- Pesti Sándor: A fegyelmi jog fejlődése a magyar házszabályokban. Plenáris ülés. I. r. Bp., 1997.
- Pető Iván–Szakács Sándor: A hazai gazdaság négy évtizedének története 1945–1985. I. Az újjáépítés és a tervutasításos irányítás időszaka, 1945–1968. Bp., 1985.
- Pintér István: Magyar antifasizmus és ellenállás. Bp., 1975.
- Pünkösti Árpád: Rákosi a hatalomért, 1945–1948. Bp., 1992. Rákosi a csúcson, 1948–1953. Bp., 1996. Rákosi bukása, száműzetése, halála, 1953–1971. Bp., 2001.
- Rainer M. János: Nagy Imre. Politikai életrajz. I. k. 1896–1953. Bp., 1996.; II. k. 1953–1958. Bp., 1999.
- Rainer M. János: Nagy Imre. Bp., 2002.
- Révész Sándor: Actél és korunk. Bp., 1996.
- Ripp Zoltán: Ötvenhat októbere és a hatalom. Bp., 1997.
- Romsics Ignác: Magyarország története a XX. században. 3. jav., bőv. kiad. Bp., 2005.
- Ruszoly József: Három borsodi örökgyógyó. Palóczy László, Szemere Bertalan, Zsedényi Béla. Miskolc, 1992.

- SAÁD BÉLA: Tíz arckép. Bp., 1983.
- STANDEISKY ÉVA: Az írók és a hatalom, 1956–1963. Bp., 1996.
- SALAMON KONRÁD: Magyar történelem 1914–1990. Bp., 1996.
- SIMON ISTVÁN: Vezérlédozat. A Peyer-kérdés és a magyar szociáldemokrácia. Bp., 2003.
- A szabadság hajnala. Összeáll., szerk.: Lányi Ernőné, Nagy Éta, Petrák Katalin. Bp., 1965.
- SAKÁCS SÁNDOR–ZINNER TIBOR: A háború „megváltozott természeté”. Adatok és adalékok, tények és összefüggések, 1944–1948. Bp., 1997.
- SZÁNTÓ KONRÁD: Az 1956-os forradalom és a katolikus egyház. Bp., é. n.
- Száz magyar falu könyvesháza. (A sorozat egyes kötetei.) Szerk.: Búza Péter. H. n., é. n.
- SZENTE ZOLTÁN: A plenáris ülés helye és szerepe a magyar országgyűlésben 1848-tól 1990-ig. Plenáris ülés. I. r. Bp., 1997.
- SZERENCÉS KÁROLY: A nemzeti demokráciáért. Sulyok Dezső 1897–1997. Pápa, 1997.
- Tanulmányok a magyar népi demokrácia történetéből. Szerk. Laczkó Miklós. Bp., 1955.
- Tanulmányok választásokról és önkormányzatokról Szabolcsban, 1848–1948. Szerk.: Vinnai Győző. Nyíregyháza, 1994.
- Tanulmányok a magyar szocialista irodalom történetéből. Szerk.: Szabolcsi Miklós és Illés László. Bp., 1962.
- TOMBOR LÁSZLÓ: A mentelmi jog és alkalmazása, 1944–1949. A magyar parlament, 1944–1949. Bp. 1991.
- Tudományos konferencia Sulyok Dezső egykori pápai polgármester, nemzeti gyűlési képviselő, a Magyar Szabadság Párt megalakítója tiszteletére születése 100. évfordulóján. Szerk.: Hermann István. Pápa, 1998.
- TÓTH ISTVÁN: A Nemzeti Parasztpárt története 1944–1948. Bp., 1972.
- UNWIN, PETER: A pusztából kiáltott szó. Nagy Imre és a magyar forradalom. Bp., 1993.
- VASS HENRIK–ZALAI K. LÁSZLÓ: A tájékoztatás intézményrendszere és munkaszorgalmi elitje, 1944–1948. Bp., 1992.
- VIDA ISTVÁN: A Független Kisgazdapárt politikája 1944–1947. Bp., 1975.
- VIDA ISTVÁN: Koalíció és pártharcok 1944–1948. Bp., 1980.
- VIRÁGH FERENC: A Kisgazdapárt rövid története. Párttörténeti vázlat. Bp., 1996.